8
1 FN
18

9.-3.h.29

[illegible]icephorus
Call[illegible]us
Historia
Ecclesiasti[illegible]

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, SCRIPTORIS VERE CATHOLICI, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ LIBRI DECEM ET OCTO.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI liberalitate, opera verò ac ſtudio doctiſſ. viri Ioannis Langi, Conſiliarij Regij, è Græco in Latinum ſermonem tranſlati, nuncque denuò caſtigatiores, & Scholiis ad marginem permultis ſuperadditis, auctiores in lucem editi.

Quorum eximia vtilitas, præ cæteris Eccleſiaſticorum ſcriptorum hiſtoriis hactenus editis, cùm in Ioan. Langi ad S. R. Maieſt. tum ipſius Nicephori, lucubrationis huius ſuæ initio ſtatim adiecta Præfatione, ſatis luculenter exponitur.

Acceſſit locuples rerum & verborum in his memorabilium Index.

Adiecimus quoque ad Nicephorum, Magni Aurelij Caſsiodori Tripartitam, quam vocant, Hiſtoriam, luculenter à mendis propè infinitis cum ſuo indice repurgatam.

PARISIIS,

Apud Sebaſtianum Niuellium ſub Ciconiis, via Iacobæa.

1562.

A # Sacratiſsimo & lectiſsimo Principi, Domino D

FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM.

& Slauor. Regi Auguſto, Infanti Hiſpaniarum, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, Sileſiæ, &c. Comiti Tirolis, Flandriæ, &c.

Principi & Domino ſuo benigniſsimo

A Deo Opt. Max. Ioannes Langus incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem ſempiternam precatur.

NICEPHORI Calliſti, ſcriptoris catholici, Eccleſiaſticę hiſtoriæ decē & octo librorū è Græco tranſlationē, Maieſtatis tuæ, Rex inclyte, iuſſu mihi mandatam, & Dei tandē Opt. Max. ope ad finē ſuum perductā, apud Maieſtatē
B tuam officioſe exhibeo & repræſento. Quo in Opere non tam doctrinam, aut eloquentiam, quę in me vel nulla, vel ſanè quàm exigua eſt, oſtentandā mihi, quàm curam & fidem, quæ in Eccleſiaſtico interprete ſumma requiritur, pręſtandam eſſe duxi. Quam laudem an aſſequutus ſim, affirmare ipſe non auſim: ſtudio certè pietatis eam conſectatus ſum ſedulò & diligenter. Eius rei penes Maieſtatem tuam, & bonos pioſque viros, qui ex animo & ſincerè, non ſcriptis dictiſq; modò, verùm etiam rebus & factis ipſis, religionem Chriſtianā profitentur, quibus nimirum ſolis liber hic ab autore ipſo eſt edit⁹, iudiciū eſto. Enimuerò, niſi me opinio mea fallit, Nicephorianū hunc priſcarum Eccleſiæ rerum codicem, rebus temporibúſq; noſtris valde vtilem, commodum, neceſſariumque adeò fore puto. Nam & cenſuram corruptorum apud nos morū, veluti antiquus diſciplinæ Chriſtianę magiſter, aget: ordinū omnium hominibus
C omnibus, ſimul & virtutū, quæ imitemur, & vitiorū, quæ vitemus, exēpla illuſtria, & cū pietatis ſempiterna præmia, tū infidelitatis perpetua ſupplicia ꝓponēs: & ad ordinandā conſtituendáq; Rēpub. Eccleſiaſticā ciuilibus atq; inteſtinis diſsidiis admodū cōuulſam & labefactatā, viā oſtendet: quēadmodū antiquitùs diſſenſiones in Eccleſia multiſariā exortæ, legitimis quietiſque conſiliis ſopitę ſint & cōpoſitæ, Synodorū aliquot œcumenicarū acta exhibēs. Quę omnia ſummos orbis Chriſtiani Principes non noſſe tantū, ſed identidē ſecū in animo voluere, continuéq; ob oculos habere, cōmunis omniū noſtrûm ſalutis, & totius Reip. ab. magnopere intereſt. Non ꝙ iſta antehac in libris, monumentiſq; literarū aliis, & in Euſebij Pāphili Eccleſiaſtica, quā Rufinus vertit, & ea quę vocatur Tripartita hiſtoria, tradita atq; expoſita non ſint: ſed apud Nicephorū noſtrū omnia ordine meliore, delectúq; & iudicio acriore, dilucidius & copioſius, ab antiquis ſcriptoribus ſumpta, oratione perpetua referuntur: ita vt ſi alius Operis huius vſus non eſſet, illa ſaltē re plurimùm id prodeſſet editioni veteris hiſtorię, quā dixi, Eccleſiaſticę mis ſæpe acciſæ & obſcuræ, permultū affert lu
D Qua de re plura mihi facere verba, opus non quandoquidē Nicephorus ipſe, in initio ſtatim lucubrationis huius ſuæ, vtilitatē eius p̄ cæteris Eccleſiaſticorū ſcriptorū hiſtoriis, luculēter ſatis ſtilo eſt ꝑſequutus. Ipſe quidē; ſingulari prouidētiæ diuinæ beneficio, hoſce Nicephori libros, Græco ſermone cōpoſitos, elegantiſſiméq; manu deſcriptos, tēporibus noſtris reſeruatos, ad nos peruenisſe arbitror. Declarat hoc ſatis rei euentus. Quū nāq; ante annos multos, ex Budenſi regia bibliotheca, quā Matthias Coruinus, Pannonū Rex, pulcherrimā, Græcis & Latinis libris lectiſsimis refertā, inſtituit, ſurrept⁹, diu in priuati hominis bonis fuiſſet: & poſtea p milites Turcicus, in miſerabili caſu & direptione Pānoniæ, inter reliquā prædā Conſtātinopolim deportatus, in foro ibi ſcrutario venisſet, perq̄ cōmodè accidit, vt à Chriſtiano, eodēque ſtudioſo homine emptus, poſtliminio in eandē Pannoniā ſit reuerſus. Vbi tandē in dominium præclari & eruditi viri, Georgij Logi Iuriſcōſulti, Vratiſlauienſiū ſanctæ Crucis, & diui Ioannis, eccleſiarum Præpoſiti & Canonici, Maieſtatis tuæ
E Conſiliarij, conceſsit: vnde nobis, Maieſt. tua iubente, eius Latinè vertēdi poteſtas eſt facta. Accidit p̄terea paulo ante id tēpus, vt Lutetię Pariſiorū in Francia, regiis typis, Euſebij ipſius Pāphili & reliquorum Eccleſiaſticorū ſcriptorū hiſtorię, vnde & Tripartitam ſuam Caſsiodorus Senator decerpſit, & Nicephorus noſter bona ex parte, pleraque loca & argumenta, arbitratu ſuo, in opus hoc ſuum congeſsit, in publicum græcè ederentur. Deo hoc ſic diſponente, vt libris eiuſmodi græcè & latinè vulgatis, plurium teſtimonio editionum F

magis atque magis veterum in Eccleſia Chriſtia-
na rerum geſtarum veritas atque certitudo con-
firmetur: & ea vtilitas, quam pij omnes ſperamus,
votiſque omnibus expetimus, ad temporum no-
ſtrorum Eccleſiam, & populum Chriſtianum vni
uerſum, ordinum in eo omnium moribus pariter
caſtigandis, erroribus legitimè tollendis, & doctri
nis piè conformandis, perueniat. ita enim viros re
ligionis noſtræ ſtudioſos mecum arbitraturos eſ-
ſe opinor, quum à lectione Oracularium veteris
& noui Teſtamenti literarum ſacroſancta diſceſ-
ſerint, vix extare opus aliud, quod cum ampliore
certioreque ad veræ pietatis noſtræ myſteria ad-
diſcenda, & vitam moreſque in melius mutãdos,
vſu atque fructu omnis generis ordinis & ætatis
homines poſsint nocturna verſare manu, verſate
diurna. Quatenus veluti in auguſtiſsimo ſplendi-
diſsimoque Eccleſię amphitheatro, ſic in hiſtoria-
rum ſacrarum hiſce monumentis præclariſsimis
atque ſanctiſsimis, omne vtriuſque ſexus genus,
ordo omnis, ſtatus & ætas omnis, pulcherrima in
Chriſtiani ſtadij curriculo, ſanctè & fortiter, pro
immortalitatis & vitæ cœleſtis ampliſsimis præ-
miis, decertandi, atque rectam ſinceramque reli-
gionem aduerſis iuxta & ſecundis rebus, per fidẽ
non fucatam, charitatem operantem, & ſpem in-
concuſſam, cum bona & pura conſcientia, patien-
ter atque conſtanter exercendi documenta pro-
poſita habet. Quid eſt enim Hiſtoriæ Eccleſiaſti-
cæ volumen aliud, quam prædictionum, doctri-
narumque, & promiſsionum Seruatoris & Domi
noſtri Ieſu Chriſti, ſanctorumque eius Apoſto-
lorum & Prophetarum, ſancta & admiranda re-
præſentatio, exequutio oblatio, cœleſtiſque pieta-
tis veriſsimum gymnaſium? quod omnibus om-
nium philoſophorum porticibus, Lyceis & Aca-
demiis tantum præſtat, quantum mors vitæ, cœlo
terra, Deo homo cedit. In ſacro Actorum apoſto
licorum diui Lucæ Euangeliſtæ libro, Chriſtianũ
pectus, gentis profeſsionisque ſuæ incunabula, cũ
ingenti animi voluptate & admiratione contem-
platur. Auctus porrò & incrementa eius non ali-
bi, quàm in ſacra Eccleſiæ hiſtoria perſpexerit. Per
quàm autem piis hominibus iucundum: eis verò
qui magiſtratum, non Eccleſiaſticum modò, ve-
rùm profanum etiam & ſecularem gerunt, à Deo
ſibi mandatum, quam maximè opus eſt, poſtea-
quam quibus ſtudiis Eccleſia adoleuerit, & eò ma
ieſtatis amplitudiniſque, diutinis incrementis, vt
metuendum fortè ſit, ne magnitudine propemo-
dum ſua laborare incipiat, peruenerit, cognitum
habeant, vt eiſdem ſtudiis non ſolùm florentem
conſeruandam, ſed etiam collabentem religionẽ
inſtaurandam eſſe intelligant. Magnam ab huma-
nitatis & bonarum artiũ ſectatoribus ineunt gra-
tiam, & multam conſequũtur gloriam, qui ex ve-
terum Græcorum & Latinorum ſcriptorum lite-
ris, antiquitatis cognoſcẽdæ gratia, recõditi quid-
quam de numiſmatibus, coronis, veſtimentis, cõ-
niuiis, & moribus, rebuſque priſcorum Græcorũ,
Latinorum & Barbarorum etiam populorũ, aliis
in lucem proferunt, atque declarant: quive de co-
loſſo, columna, ſtatua, arcu triũphali, aut inſcrip-
tione vetuſta quapiam, aliquid indicant atque ex-
ponunt. Gratũ id eſſe ſolet doctis & ſtudioſis om-
nibus. itaque ſcripta eiuſcemodi in manibus ſedu-
lò habent, legũt, admirantur, exoſculantur, in ma-
gno precio habent, antiquarios ipſos in cœlũ lau-
dibus vehunt. Quod quum homines noſtri tanto
animi ſtudio & affectione in rebus profanis &
terrenis, eiſque non admodum neceſſariis, quan-
doque etiam parũ vtilibus, & planè inanibus, fa-
ciant: quanta pietate eos conuenit excipere atque
verſare ſacræ hiſtoriæ codicẽ, in quo ſacroſanctæ
antiquitates, primordia & augmẽta Eccleſiæ Dei
& Reipub. Chriſtianæ oſtenduntur, theſauri cœ-
leſtes & æterni, omnis generis martyriorũ & cer-
taminũ coronæ, myſticæ menſæ epulationes, ſan-
ctarum animarum ſempiterna monumenta, virtu
tum diuinarum, captum humanum ſuperantium,
effigies & ſigna, cum immortalitatis ipſius certiſ-
ſimorum præmiorum ſpe indubitata proponun-
tur, frequentantur, celebrantur? Quæ tũ eis, quas
diximus, mũdanis, fluxis & caducis rebus collata,
nihili prorſus illas eſſe arguũt & conuincũt. Quo
plus gratię veris iſtis antiquariis noſtris debemus,
quòd venerãdę Eccleſiaſticę vetuſtatis memoriã,
in literas relatam ad nos tranſmiſerunt. Eam verò E
propè omnem Nicephoriani iſti libri cõplectun-
tur. Quod ſi Auguſto Cæſari, principi fortunatiſ-
ſimo, ſub cuius auſpicatiſsimo Imperio, aureo ſe-
culo, & optata pace atque tranquillitate orbi vni-
uerſo conciliata, autor & donator pacis æternæ,
Dei filius Dominus Ieſus Chriſtus, Saluator no-
ſter, ex virgine homo, ſalutis & immortalitatis no
ſtræ gratia naſci dignatus eſt: ſumma quoque illa
felicitatis pars diuino munere contigiſſet, & in ea
is tẽpora incidiſſet, vt & ipſe Chriſto nomine da-
to, Chriſtianus princeps eſſet, & Chriſtianis po-
pulis imperaret, libentiſsimè medius fidius in ſe-
natu Rom. ipſe bonã Eccleſiaſtici operis partẽ re-
citaſſet, & in prouincias ditionis ſuę deſcriptã, or-
dinibus omnibus legendam atque cognoſcendã
miſiſſet. Nam in euoluendis vtriuſque linguæ au-
toribus (quod de eo Suetonius Tranquillus ſcri-
ptum reliquit) nihil æquè ſectatus eſt, quàm exem
pla publicè vel priuatim ſalubria, eaque ad verbũ
excerpta, aut ad domeſticos, aut ad exercitũ, pro-
uinciarúmque rectores, aut ad vrbis magiſtratus,
prout quique monitione indigerent, miſit. Libros F
etiam totos & ſenatui recitauit, & populo notos
per edictum fecit. Quanto credibilius eſt, Eccle-
ſiaſticis eum myſteriis initiatum, Chriſtianúmque
Imperatorem factũ, non pauca quædam ex ſacro
hoc codice exempla petita: ſed vel integrũ ipſum
opus, cum ciuibus omnis ordinis ſuis, ad publicos
eorũ ſimul & priuatos vſus, veritatis cõteſtandæ,
ſempiternæque incolumitatis conſequendæ cau-
ſa, quouis modo communicaturum, vulgaturúm-
que fuiſſe? Non continuiſſet princeps optimus, in
tra domeſticos aulæ Imperialis parietes libros ta-
les, qui ad vniuerſalẽ Eccleſiæ & Reipub. Chriſtia
næ doctrinam & diſciplinam ſunt compoſiti, ſed
cõmunis publicique omnino iuris eſſe voluiſſet.
Bonorum eos & piorum virorum calculo, quales
à principio ſtatim laudauimus, comprobatum iri,
dubium nõ eſt. Quin etiamſi extra aleam inuidiæ
& obtrectationis ita ſint poſiti, vt ſibi à genuinis
contentioſorũ hominũ, qui Chriſtianiſmi virtu-
tẽ & profeſsionem in controuerſis diſputationi-
bus, perpetuiſque rixis, altercationibus & iurgiis
collocant, minimè timendum eſſe putẽt: ſub Ru-

A giæ tamen Maieſtatis tuæ auſpicio latinè verſi pu-
blicantur. Conuenit enim, volumen de vera ſin-
ceraque pietate conſcriptum, ſub Principis eius
nomine potiſsimùm edi, qui pietatem ſtudiuſiſ-
ſimè colit, eandemque ſaluam & auctam eſſe ſum
moperè cupit. Cuius ſtudij Maieſtas tua Regia,
immò orbis Chriſtianus vniuerſus, per Maieſtatē
tuam peramplos diuinitùs percepit fructus. Siqui
dem quòd Turcica immanitas veluti diluuium
quoddam in Germaniam omnem non exunda-
uit: & quòd nobis à tyrannide ea, patria noſtra ſal-
ua eſt: idipſum, ſecundum diuinam benignitatem
& clementiam, ſi ſincerè recteque iudicare volu-
mus, virtuti Maieſtatis tuæ ferimus acceptum. Li-
bet namque, libet, Rex Ferdinande, beneficia ſum
mi Dei, ope operaque Maieſtatis tuæ nobis præſti
ta, gratis animis recognoſcere: quod niſi facia-
mus, extremæ meritò impietatis crimen commit-
tamus. Regnum enim Maieſtatis tuæ niſi in hæc
tempora difficillima & periculoſiſsima, cum mo-
leſtia quidem, labore, & ærūna Maieſtatis tuæ in-
B finita: commodo autem, emolumento, & vtilita-
te noſtra maxima, incidiſſet: quorſum nō iam bar-
baries Scythica excurriſſet? Aſſerēti Maieſtati tuæ
Pannoniæ regnum, optimo & apertiſsimo iure
ad eam deuolutum, plurima ſe ab aduerſariis, ty-
rannidem ibi ſæuam affectantibus, & crudelita-
tem exercentibus, obiulere impedimenta, quibus
iuſto aliquoties bello obuiam eſt itum. Acceſſere
à finitimis principibus & populis, à quibus Maie-
ſtatem tuam adiutam oportuit, parum fidæ ſocie-
tates. Superuenit tandem Rex Turcicus, qui non
ſemel omnibus ſuis copiis & viribus connixus, ex
poſſeſsione Pannoniç Maieſtatem tuam deturba-
tam voluit. Verùm ea fuit Maieſtatis tuæ in tuen-
do iure ſuo fortitudo, & ea in arcendo à Germa-
niæ & Italiæ ceruicibus ſæuiſsimo hoſte conſtan-
tia, & tam præſens diuini numinis in Maieſtate
tua, populiſque tutelæ eius commiſsis, auxilio de-
fenſioneque ſua ſeruandis, præſidium, vt conatus
propè Barbari tyranni omnis, præterquàm quòd
ei perfidia regni affectatorum proditione com-
modauit, fruſtra fuerit. Quater, Maieſtate tua re-
C gnāte Scythicus princeps ex Thracia p Maieſtatis
tuæ infideles ſubditos euocatus, perinde atq; olim
Perſarū reges in Grçciam, omnibus vndique con-
tractis copiis, exercitibuſque ſuis in Pannoniam,
& aduerſus Germaniam, maximam ſuſcepit belli
expeditionem. Quater itidem non tam Maieſtatis
tuæ marte, quàm potenti manu Dei, magnificè eſt
repulſus. Atque ille ea ſpe aduerſus nos bellum
toties mouit, vt nihil ſe in Pannonia & Germania
cuncta reliqui facturum putaret, quod ſub iugum
dominationis ſuæ ſuperbiſsimæ non mitteret, ſi-
biq́ue parēre cogeret. O immenſum erga Maie-
ſtatem tuam, Dei amorem: ô tempeſtiuè cœlitùs
miſſum præſidium: ô ſummam erga ciues ſubdi-
toſque Maieſtatis tuæ, Diuini numinis pietatem
& miſericordiam: quod nos vnà cum Maieſtate
tua, ope ſua à monocerotis huius cornibus libera-
uit. Prodeat hic aliquis, & regem, principémve a-
liquem, toto eo tempore, quo non ſolùm Otto-
manorum familia in Aſia & Europa rerum poti-
ta eſt, ſed etiam Turcicum nomen orbi innotuit,
proferat, quē toties ad hunc modū præſens Deus
præſidio ſuo ſit tutatus. Immò aliquem ſaltem ex
Chriſtianis nominet regem, qui ſe ætate noſtra D
dominatori iſti Aſiæ opponere ſit auſus. Vſquea-
deò totam Turcici belli moles in Maieſtatis tuæ
caput, & ceruices noſtras, populis & principibus
vicinis ceſſantibus, periculumq́ue noſtrum inſpe-
ctantibus, incubuit. Proinde ſempiternas benigni
tati diuinæ, pro tanto illius in nos fauore & bene-
ficio, agere debemus gratias: cuius propitium ma-
gis nobis, quàm ſeculis alius fuit numen. Quum
primùm in Europam ex Aſia gens Turcica ciuili
Græcorum bello pertracta eſſet, & nondum ad
tantam vel dimidia ex parte potentiam peruenīſ-
ſet, his cum ea primus ex Principibus Chriſtianis
Sigiſmundus Boemus, Pannonum, mox etiam
Boemorum Rex, & poſtea Romanorum quoque
Imperator, bello eſt congreſſus, ſed infœliciter.
Poſt hunc Vladiſlaus Iagellonius, Pannoniç itidē,
& præterea Poloniæ Rex, belli fortunam aduer-
ſus Turcas prælijs aliquot tentauit. & fortiter ille
primùm, nec minus proſperè rem geſsit: ſed tan-
dem denuò cum illis, remiſſo induciis, ad quas eos
petendas coegerat, nuncio, Martis aleam exper- E
tus, copiis hoſtium eorum longè maximis obtri-
tus, cum ingenti ſuorum clade, pulchram ſubiit
per vulnera mortem. Græcorum hic Imperatorū
& Principum, Scanderbeechio Caſtriota excep-
to, clades potius quàm expeditiones, & Veneto-
rum item Turcica prælia omitto. Ludouici verò
Iagellonij, Pannonum Boemorumq́ue regis, Ma-
ieſtatis tuæ ſororij, iuuenis fortiſsimi, meminiſſe
ſine lacrymis nequeo, quem prima ſtatim Turci-
cæ expeditionis cortione hoſtis oppreſsit. Cæte-
rùm in Maieſtate tua, eiuſdemq́ue populis conſer
uandis, gratè & libenter, ſicuti dixi, diuinum a-
gnoſcimus auxilium: cui tum demum locum eſſe
maximè comperimus, quum humano præſidio
deſtituimur. Id autem nō in Maieſtatis tuæ rebus
geſtis tantùm, verùm etiam in optimi & excel-
lentiſsimi Principis, Caroli Quinti Imperatoris
Romani, Maieſtatis tuæ fratris germani, expedi-
tionibus, à piis & prudētibus viris animaduerſum
eſt, & obſeruatum. Cuius tot & tanta, contra po-
tentiſsimos & acerrimos hoſtes, neceſsitate qua-
dam ſemper ſuſcepta bella, nō tam viribus & co- F
piis, quç Maieſtati ſuç Imperatoriç fuere non pœ-
nitendæ, quàm Dei Zebaoth opitulantis prçſidio,
quo Princeps is nunquam non ſuccenturiatus fu-
it, proſperè ſunt confecta atque expedita. Illud
ſiquidem ſatis de Maieſtate eius, hominibus pru-
dentibus, & cœleſtis numinis iudicium & beni-
gnitatem piè obſeruantibus, conſtat: quum in ſta-
tum eum Maieſtatis ſuæ res rediguntur, vt pro
comploratis & deſperatis habeantur, tum demū
Maieſtatem diuinam, vim potentiamq́ue ſuam o-
ſtendere: & ita momentorum viciſsitudinem re-
pentinam atque inopinatam inſtituere in Impe-
ratore ſuo ſolere, vt is de improuiſo, præter ho-
ſtium & hominum aliorum opinionem, expe-
ctationemq́ue omnem ex victo & contempto,
victor & triumphator glorioſus euadat. Teſta-
tur hoc ad Ticinum bello Mediolanenſi captus
Gallorum rex Franciſcus, qui quum ſibi pro-
pter opes, copiaſq́ue ſuas de victoria aduerſus Ma
ieſtatem Imperialē videretur eſſe certus & ſecu-
rus, proindeq́ue Cæſaris res quas acciſas & affli-
ctas eſſe arbitrabatur, cōtemneret, pro triumphis,

A quos de Carolo iam ſpirabat & meditabatur, bre-
ui temporis conuerſione, captiuitatis iugum ex
prælio commiſſo reportauit: Deo nimirum Cæſa-
ri ſuo ſuppetias ferente, & Cæſarianorum ducum
conſilia gubernante. Idem declarat Gallici exerci-
tus apud Neapolim admirãdus profectò caſus. Ve-
nerant in Neapolitanum regnũ, quarto à Ticinẽſi
clade anno, ſexaginta milliũ ex equitib⁹ & pediti-
bus Gallorũ conſcriptæ copiæ, Arces, oppida, & lo-
ca pleraq; omnia, deditione magis quã vi in ea di-
tione receperãt. Caietana arx, & vrbs Neapolita-
na, tantũ deditionẽ facere recuſabãt. Itaq; Neapo-
lis obſidione graui premi cœpta eſt. Et ſatagebat
rerũ ſuarum quàm maximè præſidium ei impoſi-
tum, nullaque iam propè ſalutis ſpes videbatur, eſ-
ſe reliquæ: quum ita Gallicana caſtra morbi con-
tagioſi vis affligere, & Cæſarianorum impreſsio
vrgere atque accidere cœpit, vt tandẽ ex tã nume-
roſo & frequenti exercitu, ęgrè quadringẽti mili-
tes integri & ſalui euaſerint. Sic Deus numine ſuo
citra omnem ferè humanarum virium opem, Cæ-
B ſari regnum Neapolitanum à Gallis recuperauit
& reſtituit. In expeditione nauali Numidica, ad-
uerſa tempeſtate in mari interiiſſe Carolus exiſti-
matus eſt: ſed eum tutelare numen Dei, Hiſpàniis
ſuis breui ſaluum reddidit. Poſt varia rurſus ten-
tata conſilia, & bella Cæſari eidem illata, popu-
lóſque eius ad defectionem ſolicitatos, quid Fran-
ciſco regi inſuper profuit, copiis ſuis numeroſiſ-
ſimis atque inſtructiſsimis, quadripartitò diuiſis,
quatuor eodem tempore diuerſis Maieſtatis Im-
peratoriæ ditionibus arma, bello non indicto, eo
molimine inferre, quaſi diebus paucis Cæſarem
regnis prouinciiſque ſuis omnibus eiiciendi con-
ſilium cepiſſet? Quid ille tum effecit aliud, quàm
quòd vindictam in ſe diuinam à Cæſaris partibus
prouocauit? Proximo motu Germanico, princi-
pes & populi quidam ita arma aduerſus Maieſta-
tem ſuam ſumpſerant, ita opprimendi eius conſi-
liis, viribus, opibus, tormentiſque belli omnibus,
Giganteo more rationem inierant, vt ne fugę qui-
dem locum & tempus relinquere Maieſtati ſuæ
velle viderentur. At Deus bone, quanta, Deo Cæ-
C ſarem bene adiuuante, conatus tam audaces &
nefarios, rerum eſt conſequuta mutatio? Quàm
contra animi ſententiam, temerariorum hominũ,
iuſto iudicio Dei, cœpta ceſſere omnia? Cuiuſmo-
di belli, ſeu rebellionis potius euentus, in rebus e-
tiam nonis aduerſus Maieſtatem tuam, Rex gene-
roſiſsime, à perditis nõnullis temerè motis, Deo
eodem procuratore (ita enim, ſicuti res eſt, ſemper
dicendum) extitit. Licuiſſet tum vtrique veſtrûm,
iure manifeſto, ſecundum Imperiales conſtitutio-
nes, & ſacrarum literarum exempla, ſeueritatem
in perduelliones reos exercere, & lege in eos agi
iubere: vt intelligerẽt homines, quid ſibi illud So-
" lomonis oraculare velit verbũ: Sicut rugitus leo-
" nis, ita & tremor regis: Qui prouocat eum, peccat
" in animã ſuam. Et rurſus illud: Timeto regem, &
" cum ſeditioſis ne commiſcearis. Sed maluerunt
" Maieſtates veſtræ, pro religione & pietate ſua ex-
cellenti, ad imitationem & exemplum diuinę be-
nignitatis, omiſsis Iuliis legibus, mitius in reos
peractos conſulere, & per paucorum legitimam
pœnam & caſtigationẽ, quæſtione grauiſsima pa-
ternè defungi: non aliud ea re ſpectantes, quàm vt
eiuſmodi paucißimorũ capitum coercio hominũ D
eſſet metus & terror plurimorum. Et quandu re-
muneratiõis diuinæ, qua cœleſte numen Maie-
ſtatis tuæ pietatem compenſat, paucæ ſaltẽ ex mul-
tis documenta attingere nobis viſum eſt: nõ pre-
tereundum illud quoque, à Deo Maieſtati tuæ in-
ſigne conceſſum donum, quòd Maieſtas tua, ex v-
nius nobiliſsimæ & pudiciſsimæ fœminæ, reginæ
Annæ, Maieſtatis tuæ coniugis charißimæ (cuius
principis æterna in Deo pace fruentis, virtutis &
ſanctitatis recordatione, etiamnum Maieſtatis tuę
ſubditi populi omnes recreãtur) matrimonio, fœ-
cundæ prolificationis, non modò apud reges, &
magnates viros, ſed etiam apud priuatos homi-
nes, exemplo raro & mirifico, tot vtriuſque ſexus
liberos ſuauiſsimos ſuſcepetit: de quibus dubium
eſt, fœlicius ne prognati, an melius edocti atque
educati ſint. Præclariſsimum mehercules & hoc
fœlicitatis ſpecimen, cuius prouentum à ſolo Deo
eſſe manifeſtum eſt, vt ſcilicet illuſtriſsima do-
mus Auſtriacæ familia, tum principes bonos & E
pios orbi Chriſtiano donet, tum reges atque dy-
naſtas alios coniugiis auſpicatis cohoneſtatos, ſi-
bi conciliet: eoſque ipſos arcta inter ſe ſanctioris
affinitatis neceſsitudine, publicæ pacis atq; quie-
tis conſtituendæ, ſtabiliendæque gratia, coniũgat.
Eſt hoc quodammodo peculiare Auſtriacorum
Archiducum, vt per liberos ſuos, in gentes & fa-
milias alias, quaſi coloniis è domo ſua deducẽdis,
miſſos, pomeria ditionis ſuæ proferãt, & regnum,
Deo fortunante, propagent. Non hic quidquam
Maieſtatis tuæ auribus datur, neque ad aſſentatio-
nem verba componuntur: ſed reipſa & veritate
cogente, benignitatem æterni & clemẽtis in Ma-
ieſtatem tuam, & ſubditos eidẽ populos omnes,
Dei ſummam: qui Maieſtatem tuam, eiuſdemque
germanum, Carolum Imperatorem, tantos vide-
licet & tales Principes, vt temporibus noſtris rei
Romanæ præeſſent, dedit: eorundemque non diſ-
ſimiles hæredes atque ſucceſſores filios, viuas pa-
rentum ipſorum & abſolutas imagines, ſpectatæ
iam virtutis, induſtrię & pietatis iuuenes, cum pa-
ri poteſtate & gratia eſt daturus, curſim ſaltẽ per-
ſtringimus: vt ne ingratæ mentis horrendo vitio F
à maieſtate diuina, bonorum omnium concilia-
trice, condemnemur. Exigit id à nobis profeſsio-
nis noſtræ & pietatis officium, vt gratiam eius &
munificentiam in nos tantam gratè agnoſcamus.
Veluti enim in importuoſo & vaſto pelago, vn-
dique ſæua procella & tempeſtate Typhonica in-
gruente, fluitantibus, rectorem nauis peritum: ſic
in orbe noſtro vniuerſo, multis difficultatibus in-
feſto, propter varios graueſque, caſus periclitanti-
bus, principes prudentes, & omni genere heroi-
carum virtutum florentes, diuina prouidentia no-
bis attribuit. Abhorret profectò ab illa recorda-
tione animus, qui ſtatus Rerumpub. futurus fue-
rat, ſi in aliorum, quàm in veſtram diuorum fra-
trum poteſtatem ſceptra Romana incidiſſent: ne-
que enim domi, neque foris illę conſtitiſſent.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas:

rectè Maro exclamat, & ſententiæ ſuæ pulchrè &
grauiter explicat rationem. Nos verò terque qua-
terque beatos (vt verbis eiuſdem poetæ vtar) ſi
nobiſcum ipſi fœlicitatis noſtræ cumulum gratis

A piſque animis conſideremus, qua nobis ſub Maieſtatum veſtrarum regimine & impetio æquo cum omni om nium vtilitatum commoditatúmq; copia plurifatiā, ſi velimus, perfrui datur. Romaoi hominis præclara illa ſunt verba: Non eſſe præſtabilius aut pulcbrius munus deorum, quàm caſtum & diis ſimillimum principem. Ea verba non rectius ſanè in Traianum, de quo dicta ſunt, quàm in maieſtates veſtras, quæ illū cùm virtutibus omnibus aliis æquarunt, tum ſanctitate & vero cultu Dei longiſsimè ſuperatunt, quadrant. Et ſententiam iſtam veram eſſe, experientia ipſa, & temporum omnium ſtatus aperiè declarat. Nunquā certè res hominū florentiores, quàm ſub bonis: nunquam deteriores, quàm ſub malis principibus fuere. Et quo præſtantius eſt Dei donum, rex pius & prudens: boc ratius ſeculis omnibus hominū generi contingit. Ex omni populi Dei regum numero (nā Moſen, Ioſuem, Samuëlem, & paucos quoſdam duces & iudices, qui reges ipſos præceſſerūt, recenſere ſuperſedeo) ſi Dauidem, quem Dominus virum iuxta cor ſuum inuenit: ſi Salomonem B ſapientem, qui tamen à ſeipſo ſtultè degenerauit: ſi Ezechiam pium, & religioſum Ioſiam excipiamus, quod iudicium de aliis omnibus ſanctorum virorum erit? Idem ſi de Romanis imperatoribus, ab Auguſto Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum, fecerimus: atque quum Auguſto ipſi, necnon Tito, orbis terrarum deliciis, & ei quem paulo antè nominauimus Traiano, Marco Philoſopho, Alexandro Seuero, qui tot in aula & conſilio ſuo habuit egregios Iuriſconſultos, & perpaucis aliis, virtutis & bene geſtæ Reipu. laudem tribuerimus, num cæteros pleroſque omnes tanquam orbis terrarum faces, & generis humani portenta, non execrabimur? A Cōſtantini temporibus nōnulli extitere principes, religionis & beneficētiæ ſtudiis inſignes: quidam hæreſibus nimis addicti, alij ignaui, aut crudeles. Fuere aliqui, inter Græcos præcipuè, qui ne nominari quidem debeant. Germania imperatores plurimùm laudatos protulit. In primis autem Maieſtatis tuæ genti inclytæ, vel domi vel militię celebres, vel etiam pacis ſimul & C belli ſtudiis præſtantes, religionis certè laude pręclaros, omnes debemus principes. Nihil ex ea prodiit Sardanapalicum, nihil tyrannicum, nihil Ielabelicum. Ita nanque Auſtriaci Duces & imperatores regimine poteſtatis ſummæ ſunt vſi, vt recti atque honeſti cuſtodes ſe, & iuſtitiæ miniſtros atque interpretes, adminiſtrationiſque ſibi creditæ nō dominos, ſed fiduciarios, ſiue depoſitarios eſſe iudicantes, collocatum depoſitúmque apud ſe regnum, Regi regum & Domino dominantium repoſcenti, bona fide reſtituēdum, rationémque de eo reddendam eſſe ſcirent. Neque illis vllo loco & tempore memoria, iuxta Agathonis præceptū, excidit, hominibus ſe, quū & ipſi homines eſſent, imperare, & ſecundum leges imperare, deniq; nō perpetuò imperare. Et quia primam ſibi curam de religione & cultu Dei propagando ſumpſerant, Academiam vnam Viennæ Auſtriæ alteram Friburgi Briſgoiæ inſtituerunt, vt ibi iuuentus vnà cū humanitate pietatem veram addiſceret. Ad hæc præmia bonis liberaliter tribuentes, & pœnas malis legitimè irrogantes: ne dum hiſce parcerent, illis nocerent, veriti: atque imperium in ſeipſos maximè exercētes, tum autem cogitationes & actio- D nes omnes ſuas ad laudem, honorem, & gloriam Dei, & ad bonū publicum referentes, perpulchrè fauſtis populorum ſuorum acclamationibus, titulisque ſuis reipſa ſatisfacientes, reſponderūt. Conuenire etiam ſibi optimi principes putauere, vt ne ſubditis ſuis virtute inferiores aut deteriores eſſent: & quod per edicta propoſita fieri à ciuibus vellent, id ipſi primùm factis exequerentur. vt rectè de quolibet eorum Sincerianum illud pronunciari poſſet:

Publica nimirum tum res ſibi conſtat, & æquum
Imperium, quum rex quod iubet, ipſe facit.

Neque alia magis appellatione ſunt gauiſi, quàm vt teſtificatione certa benignitatis pietatiſque eorum à ciuibus patres appellarentur. Ea animis eorum nihil fuit gratius, acceptius, iucundius. Talem honorem apud Homerum Vlyſsi, comites Græci, & apud Virgilium Aeneæ ſocij Troiani habent. Ille nanque à ſuis πατὴρ ἤπιος, hoc eſt, pater benignus, audit: iſte verò,

—— *Et tu pater optime Teucrûm.*

E Didicerant pij reges, in Cyri regia inſtitutione apud Xenophontem reperiri, Nihil principem bonum intereſſe bono patri. Patres quippe prouida de liberis ſollicitudine, vt ne quid eis bonorū deſit, procurare: & Cyrum in medium conſulere, vt ciues ſui quàm maximè beati ſint, & felices. Inde adeò factum, vt Archiſtrategorum Auſtriæ familia, per tot ſecula à progenie in progeniem, & à generatione in generationē, Deo eam propter mandatorum ſuorum obſeruationem, benedictione & gratia ſua complectente & magnificante, durauit: duratuiáque, eodem Deo adiuuante, ſit,

In freta dum fluuij current, dum montibus vmbræ
Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

quum magnorum quandoque & potentium regum ſtirpes, ſeculum vnum non exceſſerint: aut certè via ad tertiam, vel quartam, vt in Moſaicis legitur oraculis, generationem, iuſta Dei vindicta, peruenerint. Verùm enimuerò ſicuti in terris nihil poteſt melius eſſe, atque expetibilius, principe bono: ita nihil è diuerſo, prauo dominatore damnoſius eſt, atque deterius. Neque inter cæteras vltionis diuinæ plagas, quibus viſitare & coercere F ingratum, rebellem & impium populum Deus ſolet, minimam affert cladem imperijs princeps malus. Nō eſt opus hoc in loco vel veteribus, vel recentibus exemplis. Res apertior eſt, quàm vt negari poſsit. Et horrendæ de ea ſunt in diuinis reſponſis ſententiæ. Propter peccata populi, regnare facit hypocritam. Propter peccata terræ, multi principes eius. Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis. Sed cum gratiarū actione ſumma Deus Opt. Max. meritò laudādus eſt, qui ætate noſtra populum ſuum, quantumuis graues commeritum erumnas, à principibus conſeruauerit (vt cum Eſaia dicam) infidelibus, ſocijs furum, ſequentibus munera, ſequentibus retributionem, pupillo non iudicantibus, & cauſam viduæ ad ſe non admittentibus: à principibus (quod apud Ezechielem eſt) quaſi lupis rapientibus prędam, effundentibus ſanguinem, perdentibus animas, ſectantibus lucra. Optimè ſanè factum, quòd rei Romanæ ſumma duobus diuis fratribus, Carolo & Ferdinando, diuinitùs commiſſa eſt, cum

A vtriuſque liberorum, eorundémque ſucceſſorum
ſpe optima. Patiatur benignè Maieſtas tua, hoc
ſic nos repetere, & publicitùs ſincero & grato a-
nimo profiteri. Virtutes verò Maieſtatis tuæ alias
hic commemorare, conſilium non eſt: cùm quòd
parum mihi ad opus tantum ſit virium, ſileréque
de re magna, quam pro dignitate perſequi neque-
as, præſtet: tum quòd eas ipſas virtutes pleraſque
Nicephorus in Præfatione ſua, qua lucubratio-
nem hiſtoriæ iſtius Andronico maiori Palæolo-
go Conſtantinopolitano Imperatori conſecrat,
B luculenter veluti in ſpeculo expreſsit. Aut enim
Andronicus Cæſar, ſicuti eum hiſtoricus noſter
ornamentis ſuis depingit, virtute pleraque omni
colenda, Maieſtati tuæ quàm ſimillimus fuit: aut
in perſona illius, talem eum eſſe, qualem ipſe de-
ſcripſit (qui philoſophorum de magnis principi-
bus orationes & libros componentium, & quo-
rundam etiam hiſtoricorum mos eſt) debere eſſe
oſtendens, Maieſtatis tuæ tot & tanta decora con
formauit: veluti animo iam tum præſagiens, ſub
eius principis nomine Opus ſuum Latine verſum,
C aliquando vulgatum iri, quem ipſe Græcè laudi-
bus ſuis veriſsimè ornarit. Qua in re niſi in ean-
dem mecum ſententiam pedibus ibunt æqui cen-
ſores omnes, quibus vel per transennam dome-
ſtica Maieſtatis tuæ conſuetudo inſpecta eſt, nihil
prorſus reluctor, quin leuis, vanus, & futilis ha-
bear. Reliquum porrò eſt, vt publico religio-
nis noſtræ ſacroſanctæ nomine Maieſtatem tuam
orem, quo ea, pro pietate ſua, liberalium artium,
humanarúmque literarum, atque linguarum po-
tiſsimum ſtudia, ſine quibus pietatem ipſam ſin-
ceriorem frigeſcere oportet, præmiis honoribúſ- D
que propoſitis, aucta & honeſta eſſe velit. Perin-
de nanque atque homines noſtri per ingluuiem
ſeſe literis eiuſmodi ingurgitaſſent, incraſſatíque,
impinguati, & dilatati (vt Moſaica locutione v-
tar) eſſent, ita ab eis per nauſeam abhorrere inci-
piunt: aut fortaſſe quòd minus quæſtuoſa ſint, ea
deſerunt, atque deſpiciunt. quorum alterum, in-
grati erga Deum, cuius munus literæ tales ſunt:
alterum, puſilli per ſeipſum: vtrunque autem im-
probi animi eſt, ne dicam impij. Cauſæ huius pau-
cis mentionem apud Maieſtatem tuam feciſſe ſat E
eſt, quod & ipſa ſe æquitate ſua commendat, &
Maieſtas tua ſua ſponte ad bonas piáſque artes or
nandas propenſa eſt: & proclivis, vt modò tem-
pora nobis, ſicuti cœpere, pacata currere pergant.
Sic Maieſtatis tuæ pietatem, promiſsionem habē-
tem præſentis vitæ & futuræ, in altero etiam ſe-
culo, & regno cœleſti, inter ſanctos principes, im-
mortalitate diuina Deus remunerabitur. Et in hoc
interim mundo, ſupra eas, quas retulimus, à Ma-
ieſtate cœleſti, Maieſtati tuæ Regiæ tributas do-
tes, eidem concedet longæuitatem facilem, con- F
ſiliorū & actionum omnium ſucceſſum proſperū,
domi adminiſtrationem regnorum tranquillam,
foris contra hoſtes omnes victoriam optatam, &
filiis Maieſtatis tuæ regiminis ſucceſsionem cer-
tam & pacatam: ita vt vnà cum paternæ & auitæ
virtutis & pietatis hæreditate, Maieſtatis illi tuæ
ſceptra obtineant, & nati natorum, & qui naſcen
tur ab illis. Id quod ita fore, benignitate diuina fre
ti, ſperamus, votiſque cunctis optamus & com-
precamur.

AD AETERNAM SAPIENTIAM, pro Nicephori Calliſti Xanthopuli Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ editione, G. Logi Sileſij Votum.

AVrea in æterno Sapientia numen Olympo,
Aeterna æterni mens animúſque Dei:
Omnia quæ nutu vna regis: quæque vna creaſti,
Quæ mare, quæ tellus, quæ vagus æther alit:
Aerios montes, ridentia prata, ſolúmque
Frugiferum, fontes lenè ſonantis aquæ,
Et fluuios latè irriguos, tum ſtagna, lacúſque,
Siue ſuprà tellus, ſiue ea ſubter habet:
Squamigerũ omne pecus, ſalis horrida mõſtra profundi,
Et volucres, pennis qui ſupera alta ſecant:
Sideráque, ingentis mundi quæ machina torquet,
Cælicoláſque domos, cælicolúmque genus:
Et nemora arboribus denſiſſima, luſtra ferarum,
Seu iuga celſa illas, ſeu caua vallis habet.
Hinc homines, partem diuinæ mentis, opiſque
Ritè tuum, effigiem condis & ipſa tuus.
Indiga nil noſtri, tantum ex bonitate profunda,
O bonitas nullis æquiparanda bonis.
Queis licet æthereas eadem ex bonitate videre
Diis ſimiles, meritis, te tribuente domos,
Nicephorus cuius virtute & numine plenus,
Nanque tuam huic præſens mẽtem animúmq; dabas,
Sidereo ad templum quod ſeſe æquabat Olympo,
Et Conſtantinus nunc quoque in vrbe manet.
At nunc, indignum ô facinus, ſcelera impia, diris
Fœdatum à Turcis, impia ſacra gemit.
Virgineo à partu repetens, & origine prima,
Ad ſua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiáque arcani verbi myſteria pandens,
Ad ſuperos certa nos docet ire via.
Atque à ſinceris zizania frugibus arcens,
Nos alit æterno nectare & ambroſia.
Eloquio Graius: ſed docti munere Langi,
Auſonio didicit nunc ſimul ore loqui.
LANGI diua potens, quem multo inſignis honore,
Siue ſoluta canat, ſiue ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum ſublatus, & aura,
In tenebris iacuit ſquallidus, atque ſitu.
Quem Logus à charo diuinum munus amico
Accipit, hæc cuius carmina nomen habent.
Qui pius antiſtes, Auguſtæ vbi Vacia templo
Vicina heu nimium eſt regia Buda tibi.
Hac ille Auguſtus, auguſta in templa ſacerdos
Ingrediens, ſupplex te Sophia alma colit.
Atque ait: A ſacris procul hinc, procul eſte prophani:
Ite procul, ſuperis non niſi caſta placent.
Si dea, ſi noſtro affueris veneranda labori,
Alite quo dextro prodeat iſtud opus:
Magnanimi auſpicio Ferdinandi regis, & ære,
Aurea cuius honos ſidera laude ferit:
Regis Romani, qui nobis aurea fœlix
Secula nunc condit, aurea reſtituit.
Ille tuum ante alios nam ſanctum numen adorat,
Et nihil huic caſta eſt relligione prius:
Ritè tibi hic Pario ſtatuet de marmore templum,
Sacráque reſtituet priſca, decúſque tibi,
Pulchra Odera in ripa, multa quà flauus arena
Amne cito Breslæ mœnia amœna lauat.
Latinis nuſquam quæ conceſſura Mycenis,
Ardua turrigerum tollit in aſtra caput:
Inſula quà Vatis magni de nomine dicta,
Qui ſacro æthereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit, dehinc Filius, & qui
Spiritus æquali numine vtrunque refert.
Vnum ſub triplici numen qui nomine regnant,
Quique tuum Sophia nomine nomen habent.
Montis Auentini princeps, Habsburgia proles
Maxima, & à magno ducta Leone domus.
Quos infra vetus Auſtriacæ quæ gentis origo,
Romani imperij te duce frena regit.
Cæſaris hinc magni, ſed veſtrum numen adorans,
Accedet poſt hunc Regis & effigies.
Quos circa ſobolis magnæ generoſa propago
Auſtriacæ Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referent inſigne: Philippus,
Qui natu eſt maior Carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx, Romani filia regis,
Augeat vt nymphas candide Bethi tuas.
Alterius dehinc nomine aui, cui regna Bohemi
Clara ſoli pârent, Maximus Aemylius.
Heſperia in magna magnis cui filia nupſit
Cæſaris, vt veſtrum hinc augeat vſque genus.
Pannoniæ hinc Princeps, frater Fernande, paternum
Nomen habens, ſancta ſtabis in æde dea.
Quales Tyndaridæ gemini, ſeu pectore fido
Quis certet pugnis, ſeu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu, verùm indole magnus:
Nam curſu ad metam fertur & ipſe ſuo.
Dij quantum eſt animi in puero, & virtutis auitæ?
Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
Scilicet vt vobis præuius aſtra paret.
Hinc natæ innumeræ, magnis quæ Regibus ortæ,
Nupſerunt magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuis ſimilis effulget Elyſa,
Bethis quæ aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathiæ regi quæ nupta haud omine dextro,
Ante diem Elyſias vidit Elyſa domos.
Fœlices genitis, qualis Ieſſeia proles
Aeterno in ſolio regia ſceptra gerit.
Veſtibulo in medio, atque adytis, foribúſque ſuperbis,
Calabit docti dein manus artificis,
Res geſtas foris atque domi, veſtra inclyta facta,
Marmore cum Pario ſectile ſtabit ebur.
Gallorum vt Cæſar domuit, Libiæq; tyrannum,
Tot populos domuit nobilis Italia.

Regnatorem Aſia, noſtris dum ſæuit in oris,
Compulerit turpi mox dare terga fugæ:
Charo ſubueniens fratri, noſtróque labori,
Dum graue perpeſſa eſt Hungaria ſæua iugum:
Hinc ope iam fratris, ſimilia tractus in arma,
Cúmque ſuis domuit vrbibus vtque duces:
Cum rapidum pedibus tranſmittet impiger Albim
Inſolitas fluuio tunc ſibi dante vias.
Regis Romani mox his longo ordine pugnas
Adiunget, longum quas numerare foret.
Aerias vt Pannonia disiecerit arces,
Déque feris ſibi tot fixa trophæa Getis.
Iniuſtum vt toties ſtrauit pepulítque tyrannum,
Tradidit hic diris ſéque ſuósque Getis.
Impius & ſæuo potuit ſeruire tyranno,
Fax patriæ, & regni ſanguinolenta lues.
Belláque, quæ longum mihi ſit recitare, per orbem
Fœlici amborum geſta ſub imperio.
His tamen adijciet, noſtrum dum Carolus orbem,
Et regit hunc mundum, quòd dedit ipſe nouum
Ignotum antè alijs mundum, ſua ſidera nouit,
Quique ſuos coluit numina falſa deos.
Qui quòd te nouit iam, quòd veneratur, adorat,
Omne tuum, atque pij eſt Cæſaris iſtud opus.
Hinc ille pleno fundit largiſſima cornu
Aurea inexhauſta munera diua manu.
Hoc præmium, ſocio mox Cæſare & auſpice magno,
Iam tibi prædico Turca ſuperbe malum.
Conſtantini vrbem ſacri, tuáque inclyta templa
Auferet è manibus, barbaricóque iugo.
Europa victor ſternens, Aſiaque tyrannum,
Quem terra atque maris exuet imperio.
Tu modò diua faue cœptis tam fortibus, vnà
Et facias: namque hoc munus opúsque tuum.
Tunc tibi quot ſacris fumabunt ignibus aræ,
Et cadet ante tuos victima quanta pedes?
Quæque ſacerdotes caſti tibi carmina dicent?
Et tua tam miſero turba ſoluta iugo?
Ipſe ego dona feram, ſacro velatus amictu,
Et tua voce pia numina magna canam:
Et manibus palma, ramóque inſignis oliuæ,
Ingrediar templi limina ſancta tui.
Adſis ô Dea magna, pióque aſſiſte labori,
Aeterna æterni méngque vigórque Dei.

F I N I S.

CVINAM PRINCIPI Nicephorus hanc hiſtoriam Eccle-ſiaſticam dedicauerit, Annotatio.

Nicephorus Calliſtus ſub Andronico maiore, & Michaele filio eius, Andronicóque minore, Michaelis huius filio, Palæologis, Imppp. Cõſtantinopolitanis, vixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Andronico maiori, Michaelis maioris qui Latinos ex imperio Conſtantinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipſius Nicephori verſiculis, qui in Conſtantinopolitanorum imperatorum catalogo carmine compoſito vltimi reperiuntur:

Στιφρὸς μιχαὴλ, παλαιολόγος μέγας
Ὃς λατίνους ἤλασε τῆς κωνσταντίνου.
Τῆς εὐσεβείας ἀνδρόνικος ὁ κλέος,
Ἀδύγεφος νοῦς, ἐξ ἐμμένη φύσει,
Λαμπρὸς μιχαὴλ παλαιολόγος τρίτος,
Ὄντως βασιλεὺς καὶ λόγοις καὶ πρακτίοις.
Ἀνδρόνικος νέος ἄνθος τῶν χαρίτων.
Οὕσπερ φυλάττοις εἰς χρόνους ἀπείρους
Λόγε παλαιὲ παντάναξ παντοκράτορ.

Hoc eſt:

Magnus Palæologos Michael, & potens,
Byzantis vrbe qui Latinos expulit:
Pietatis Andronicus inclytum decus,
Natura lecta mens ſecunda nemini:
Clarus Palæologus Michael tertius,
Dictis & actis imperator optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longiſſimis quos ſoſpita temporibus
Omnipotens rex omnium vetus Loge.

RERVM ET VERBORVM IN ECCLESIASTICA HISTORIA NICEPHORI CALLISTI MEMORABILIVM

Index.

ABacuc prophetæ reliquiæ. 399 d
Abares à Turcis pulſi, ad Iſtrum nouas ſedes occupant. 555 c d. ea Oriente in Europam ſub Iuſtiniano veniunt. 575 d
Abarum gentis primordia 575 d f in Græciam irruptio. 568 e f item in Thraciam. 574 e
Abaſgi Chriſtiani facti. 543 d e
Abbas diſcipulus Ephraim. 248 f epiſcopus & martyr. 215 f
Abdas epiſcopus Ignis templum apud Perſas demolitur. 447 f
Abdæ Perſidis epiſcopi miracula. 447 e martyrium. 447 f 448 a
Abdechalas martyr. 215 a
Abdelas epiſcopus & martyr. 215 f
Abdelitarum cum Chagano bellum. 575 e
Abdieſus diaconus, epiſcopus & martyr. 215 e
Abiathar Iudæorum Pontifex. 49 b
Abibus S. Stephanum ſepulturæ mandat. 441 a
Abilius epiſcopus Alexandrinus. 72 f
Abimelech Iudæorum Pontifex. 49 b
Abimelech generale & commune regum Palæſtinorum nomen. 295 c d
Abitus Chalcidis monachus. 352 e
Ablabius ſophiſta. 444 c Nouatianorum Nicææ epiſcopus. ibid.
Aboras fl. 558 d
Abraham diſcipulus Ephraim. 248 f Hebræorum progenitor. 19 e
Abrahæ benedictiones. 20 a fides & iuſtificatio. ibid.
Abrahæ poſteris cur per Moſen lex data. 17 e
Abrahames monachus Antioch. 352 f
Abramius epiſcopus & martyr. 215 f
Abrilli memoria. 247 d
Abundantius ſeditionem Alexandrinam ob epiſcopi electionem ortam mitigat. 444 f 445 a
Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis, Perſarum captiuos redimit. 410 f
Acacius Berrœus epiſcop. 357 e 364 e 367 b f 399 a 418 d
Acacius Berrœus epiſcopus, Flauiani ad Roman. legatus. 322 e
Acacius Cæſareæ Paleſtinæ epiſcopus 236 d 245 e 267 c 315 e 372 e
Acacius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 494 c 511 b 513 b
Acacius Conſtantinopoli aduerſarios epiſcopos varias ob cauſas excommunicat. 276 f
Acacius orphanotrophus. 511 b Felicis nomen in ſacro albo inducit. 518 c
Acacius ſymboli Seleuciæ obliterator. 279 b exauthoratur. 518 e
Acacij contra ſymbolum Nicænum diſceptatio. 274 a b
Acacij Cæſarienſis noua fidei formula in ſynodo recitata. 474 c
Acacij poſt lapſum pœnitentia. 275 f contra ſymbolum Nicænũ impius conatus 278 f martyrium 432 d ſepultura 273 d
Acacij epiſcopi mors. 518 e
Acario dignitas à Felice epiſcopo Rom. abrogata. 544 a 517 a
Acaciani exauthorantur & excommunicantur. 275 d 296 f
Acaciani cur à Macedonianis reiecti. 296 f 297 a
Acaciani per vim epiſcopos qui Conſtantinopoli fuere, ſententiæ ſuæ aſſentiri cogunt. 276 e
Acacianorum de inæqualitate filij hæreſis. 280 c
Acephali hæretici. 583 u
Acepſimas Cyri monachus. 352 f eius martyrium. 525 d e
Aceſij Nouatianorum epiſcopi de die feſto in ſynodo Nicæna decretum. 200 d
Achemenides Chriſtianiſmum apud Varanem regem liberrimè defendit. 448 c
Achemenides camelorum in Perſia cuſtos. 448 d eius egregia coram Varanem regẽ dicta & facta. ibid.
Achæus Macrini iudex. 142 d
Achæorum cum Troianis bellum. 281 c
Achillas Alexandriæ epiſcopus. 320 f Arij ſectator. 188 f
Achillas presbyter Alexandrinus. 152 b
Achilleum Conſtantinopolis gymnaſium. 467 f
Achimaas Iudæorum Pontifex. 49 c
Achitob Iudæorum Pontifex. ibid. b
Achrido ciu. 552 u
Acylis fl. 183 u
Adaarmanis res geſtæ. 558 f 559 u
Adamantius medicus ex Iudæo Chriſtianus factus. 445 c
Adami lapſus. 27 c
Adane regio. 255 c
Adaulphus equitum domeſticorum præfectus. 429 f ſuorum fraude occiſus. 430 a
Addas Vincentij presbyteri conſobrinus. 400 b
Addæi cædes. 555 c
Addam Manichæus. 150 f
Adelphius Arabiſſi epiſcopus per ecſtaſim Ioannis Chryſoſtomi in cœlo loquitur. 423 f 424 a
Adelphius hæreticus. 329 a b thuſiaſtta. ibid. a
Adelphianorum hæreſis. 329 b
Adiabenorum regio. 215 d 251 d
Adolius epiſcopus. 324 b
Adoptio filiorum Dei per Chriſtum in baptiſmo. 526 b c
Adorare reges apud Perſas moris eſt. 314 u
Adrazanis cum Areobindo ſingulare certamen. 483 b
Adulterarum apud Romanos pœnæ. 376 a
Aedeſius Tyri presbyter. 213 e epiſcopus. 324 b
Aedeſius Indorum regis Ganymedes. 213 u b
Aedeſius diaconus. 453 c
Aegypti diœceſis. 369 b
Aegypti eccleſiæ ab Arianis infeſtatæ. 338 e
Aegyptius propheta falſos perduellis opprimitur. 63 b
Aegyptij monachi Petri apoſtoli temporibus. 56 f in inſulam ab Arianis deportati. 339 b c
Aegyptiorum epiſcoporum ad Leonem Imper. ſupplicatio. 494 f apud vulgum exiſtimatio. 338 f
Aegyptiorum ſimulacra diſſluentia. 307 a
Aela vrbs. 251 f
Aelia ci. dicta Hieroſolyma. 91 d
Aelienſis bibliotheca. 158 c
Aelij Hadriani imperium. 91 b c & 94 c
Aelurus epiſcopatum Alexandrinum violentè occupat. 495 a Eutychianorum monachorum ſententia laudatur. 512 f
Aeluri exilium. 511 b mors 514 d vide Timotheum Aelurum.
Aemylianus Aegypti præfectus 245 d eius martyrium. eodem.
Aemylius Beneuenti epiſcopus. 427 f
Aequinoctium vernum ante 9. Calend. April. 384 c
Aeſculapij ad Aegas templum. 209 a eiuſdem templum à Conſtantino dirutum. 215 b
Aetherij cædes. 555 e
Aetius Antiochenus doctor. 250 f Antiochia expulſus. 250 d
Aetius Arii diſcipulus. 293 a eiuſque ſectæ aſſertor & propugnator acerrimus. 326 a
Aetius Galli familiaris 251 a Eunomianæ hæreſis author. 326 e
Aetius Lydæ epiſcopus. 193 b
Aetius presbyter. 315 f
Aetius à ſophiſta domo eiectus. 250 e
Aetius Syrus. 250 e Arianus. 365 b
Aetius epiſcopatum ſibi oblatum contempſit 250 f medicus factus gratuito ægrotos ſanat. ibid. e hoſtis veritatis iudicatur. 245 e Bonifacium Libyæ ducem apud Valentinianum accuſat. 482 a
Aetius per tranſactionem Comitatus dignitatem accipit. 440 b
Aetius propter penuriam artifex factus 550 c ab exilio reuocatur. 588 d
Aetij pietas in matrẽ 250 d hæreſis. 267 u 228 d 280 c d
Aetij hæreſis Conſtantinopoli examinatur. 275 f damnatur. 372 d
Aetij aduerſus Bonifacium dolus 482 d exilium. 552 u
Aetij præfecti Rom. cædes. 245 c
Aetio diaconatus adimitur. 276 f
Aetio ſuaſore prorſus ſe Ariani à catholicis ſeiunxere. 250 f
Aetiani hæretici. 316 a
Affinitatis violatæ memorabile exemplum. 23 d
Afflictiones ſanctorũ quàm neceſſariæ. 349 c 427 c
in Afflictionibus Eccleſiæ ſemper exultandum. 424 c
in Afflictionibus tolerandis pii vel pœnas cõ meritorum luunt, vel ad patientiam exercentur. 371 c
Agabus propheta. 62 b
Agapæ martyrium. 161 b
Agapetus Macedonianorum epiſcopus. 443 b
Agapius Cæſarienſis epiſcopus. 152 f
Agapius Euſtathii martyris filius 93 d Seleuciæ epiſcopus Antiochiam tranſlatus. 466 b
Agapti cum Marino contentio. 383 a

Agaperos epiſcopus ad orthodoxam fidem cum ſuis conuerſus. 443 b c
Agapetus monachus Apamenſis. 351 f
Agapitus Pont.Max. 535 d e
Agatenorum in Meſopotamiam eruptiones. 510 d
Agathangeli martyrium. 160 f
Agathon epiſcopus Rom. 555 e 519 e
Agathonice martyr. 97 f
Agelius Nouatianorũ epiſcopus. 329 f 388 e 370 b proſcribitur 313 a ab exilio reuocatur. ibid. a eius ſanctitas. 313 a
Agelius vitæ ſanctitate quàm diſputationis contentione clarior. 370 b
Agelo Procopij tyranni proditor. 521 f
Agnoetæ hæretici. 382 d
Agnoetarum hæreſis. 581 d e 586 e
Agnus verus Paſchæ. 37 e
D.Agnetis reliquiæ. 442 e f
Agonales ludi. 92 d
Agricolaus. 179 a
Agrippa Iudæorum rex. 52 e 80 f
Agrippa iunior Iudæorum rex. ibid.
Agrippæ regis cum Paulo acta. 64 f & 65 a eius de hiſtoria Ioſephi Iudæi teſtimoniũ. 58 b
Agrippinus epiſcopus Alexand. 91 f 112 d
Aias Bitolij epiſcopus rei cum coniuge concubuit, & tres ex ea filios ſuſcepit. 399 b
Aias monachus. ibid. b
Aiacis ſepulchrum. 181 b c
Aithalas Arij ſectator. 188 f
Aithalas presbyter & martyr. 215 f
Alamundarus Seuerianos refellit. 528 b
Alamundarus rex ad fidem Chriſtianam conuerſus. 528 b Romanos prodit 564 b Saracenorum philarchus terram ſanctam depopulatur. 528 b
Alamundari Scenitarum ducis contra Rom. res geſtæ. 540 d
Alani pop. 482 e
Alaphij memoria. 247 d e
Alarichus diuinitùs ad Romam diripiendam inſtigatus. 429 e petit ſe ducem Romanorum conſtitui. 429 e vrbem Romam expugnat ac diripit. 430 b 435 a
Alarichi Gothorum ducis res geſtæ 429 a b cum Fridigerno bellum. 357 d e f contra Romanos res geſtæ. 429 e 433 b mors 430 b
Alba ciu. 265 e
Albinus Iudææ præfectus. 70 d
Alcibiades. 121 e
Alcibiades Apamæus, eiuſque contra Helceſitarum hæreſes diſputationes. 131 f
Alcibiadis martyris hiſtoria. 110 f
Alcimus Iudæorum Pontifex. 49 d
Alemanni à Gratiano Imp. debellati. 373 f
Alemannorum in Galliam eruptio. 361 d
Alexandra coniunx regis Alexandri. 21 f ab inferis ſola oratione Georgij martyris reuocata. 161 e
Alexander Antiochiæ & Hieroſolymæ epiſcopus 452 f 466 b primus Chryſoſtomi nomen ſacris libris inſcripſit. 453 b
Alexander epiſcopus Alexand. 189 a 320 f
Arrium à communione fidelium excludit. 188 f
Alexandri epiſcopi Alexandrini ad Conſtantinopolitanum epiſcopum de Arij dogmate epiſtola. 189 f item alia ad omnes epiſcopos, de Arianis. 191 c d
Alexander epiſcopus Hieroſol. 194 a 132 f
Alexandrini Hieroſolymitani epiſcopi epiſtolæ 136 c martyrium. ibid. d 197 a
Alexander Ariſtoboli filius à Scipione ſecuri percuſſus. 21 d
Alexandri Ariſtobuli filij res geſtæ ibid. a
Alexander epiſcopus Arium cum ſectatoribus ſuis ab Eccleſia proſcribit. 188 f eius cum Ario presbytero de doctrina Chriſtiana contentiones. 188 d contra Arium precatio. 230 b
Alexander Baucalis presbyter, Arianæ hæreſis primus autor. 188 f
Alexander Cappadocum antiſtes. 465 a 128 a
Alexander epiſcopus Conſtantinopolitanus 189 e 196 b eius contra Arianos diſputatio 197 d e mors. 236 e
Alexander hæreticus. 214 f
Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu factus ſucceſſor. 125 e
Alexandri martyrium. 141 f eius cineres contumelioſè à Chagano Hunno tractatæ. 574 f
Alexander imperator Roman. 129 e in domeſtico ſacello Abrahami & Chriſti ſeruatoris ſtatuas habuit. 130 e d
Alexander Macedo in deorum numerum relatus. 313 b
Alexandri Mammææ filij imperium. 20 f
Alexandri ad Antiuonias epiſtola. 126 a
Alexandri regis crudelitas. 21 e f eius cum Ptolemæo Lathuro bellum. ibid. e parricidium. ibid. e
Alexander Medicus martyr. 110 b
Alexander Pont.Rom. 91 e
Alexandri Seueri in Chriſtianos beneuolentia. 130 c
Alexandria Aegypti metropolis. 183 b
Alexandriæ in epiſcopi electione magna orta ſeditio. 489 e 444 f
Alexandriæ ſolus epiſcopus concionator. 587 b
Alexandrina bibliotheca. 107 b 128 d
Alexandrinæ eccleſiæ duo œconomi creati. 412 b
Alexandrinæ eccleſiæ Pontifices. 79 f 188 b quando ſecularia negotia tractare cœperint. 445 a
Alexandrinæ eccleſiæ ſub Athanaſio tranquillitas. 338 a vnio 515 a
Alexandrinæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 165 a
Alexandrina ſynodus. 594 b pro Athanaſio coacta 260 c quid de verbis ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ decreuerit. 284 d
Alexandrinum diluuium. 311 e
Alexandrinus tumultus aduerſus Chriſtianos immaniſſimus. 353 e
Alexandrini epiſcopi priuilegia. 460 d
Alexandrini ſupra alios homines ad ſeditiones prompti. 445 a 494 a
Alexandrinorum contra ſynodum Chalcedonenſem & Proterium tumultus. 494 a clades. 91 d
Alexandrinorum ciuium paucitas. 144 d
Alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes vrbe eiecti. 445 a
Alexandrinorum in Dionyſium epiſcopum ſuum pietas 133 d peſtis 144 e d propter Nili inundationem metus. 190 b
Alexandrini Chriſtiani ab Arianis crudeliter inſectati. 338 d
Alexandrinorum Chriſtianorum à fide vera, propter martyrij metum defectio. 131 f
Alexandrinorum epiſcoporum cum Paulo Samoſateno diſputationes. 148 a
Alexandrinorum epiſcoporũ ſucceſſio 79 f 91. f 111. d 130. a 131. f 151. e 310. f 135. e 377. e
ἀλεξιφάρμακος herba ex ſtatua Chriſti proueniens quã erexerat mulier illa quæ in profluuio ſanguinis à Chriſto ſanata eſt. 143 b
Aleſionis memoria. 247 d
Alexij Comneni imperium. 466 c
Alpes Cottiæ. 438 b Iuliæ 564 c ab Eugenio occupatæ. 391 e
Alpes Suſacenſes. 264 c
Alypius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 d
Amalaſuntha Theoderichi ſoror. 541 e eius imperium. 548 f 545 a
Amantius epiſcopus Arianus. 344 e ſanctiſſimæ trinitatis oppugnator. ibid. d. Imperialium cubiculariorum præfectus 535 b Theocrito amico imperij coronam imponere conatur. ibid eius cædes. ibid. e
Ambroſius Cæſarienſis presbyter & martyr. 130 d
Ambroſius Mediolanenſis antiſtes. 354 f hominem ethnicum à Gratiano damnatum liberat 391 d inuitus in epiſcopum Mediolanenſem eligitur. 345 f Mediolanenſium ſeditionem ſedat. ibid. e Theodoſiũ Imp. ob tyrannidem excommunicat. 391 f
Ambroſius epiſcopus Mediolanenſis militari manu in templo captus. 374 b
Ambroſius optimi epiſcopi exemplũ. 346 a 395 a b c
Ambroſius Valentinianorum acerrimus hoſtis 127 a eius ad Valentinianum dictum animoſiſſimum. 374 c
Ambroſij baptiſmus. 345 f contra Iuſtinam diſputationes. 374 a cum Theodoſio excommunicato colloquium. 394 d
Ambroſij in bonis ſtudijs prouehendis ſedulitas ac liberalitas. 128 e
Ammonius. 350 b
Amphilochia Baſilij. 335 c
Amphilochius Chalcedonenſis ſynodi conuiciator. 496 b eius cõtra Arianos pugna. 366 d
Amphilochius Cyzicenus epiſcopus Nicæam transfertur. 466 a
Amphilochius Iconij epiſc. 333 d 367 f 369 b
Amphilochius Maſſalianorum hæreticorum inſectator. 329 a
Amphilochius fidei noſtræ propugnaculũ. 314 f.
Amphion epiſcopus Nicomediæ. 199 e
Amphilochius monachus. 314 f
Amphion ſincerioris pietatis ſtudioſus. 199 e
Amyci cum Argonautis prælia. 182 e
Amon Tabennenſiotes monachus. 347 e diuina virtute vltra Lycum foſſam transfertur 319 d eiuſdem in coniugio caſtitas. 219 b eius anima ab Antonio monacho in cœlum ferri viſa. 219 e
Ammonius grammaticus. 318 d 378 c Laodiceæ epiſcopus. 418 d
Ammonius Lõgus. 412 a Iſidori apud Theophilum deprecator. 413 c eius cum Epiphanio colloquium. 415 b e
Ammonius monachus. 350 b Origenis præceptor. 127 e
Ammonius παρώτης cognominatus. 350 c d
Ammonius crudeliter interfectus 446 a
Ammonius in martyrum numerum à Cyrillo relatus. ibid. a poſt mortem Thaumaſius dictus. ibid. a poſt mortem à Theophilo inimico laudatus. 416 d
Ammonij contra Oreſtem pugna. 445 f
Ammonij epiſcopi martyrium. 162 a b facetè dicta. 350 d mors. 416 d
Ammonij poetæ de bello Gotthico ſcriptũ. 409 b e
Ammonij ſcripta. 127
Anabaptiſmi damnatio. 539 f
Anabaptiſmus Eunomianorum. 326 d

Anabaptiſmus prorſus in eccleſia non ſubſiſtit. 326 d
Anacletus Pontifex. 79 e
Anaelus Pontifex Iudæorum. 49 e
Ananus Caiphæ ſocer, Pontifex Iudæorum. ibid.
Ananus ſiue Ananias mortis Iacobi Iuſti autor. 70 d e
Anano Pontifici abrogatur pontificatus. ibidem.
Ananias epiſcopus Alexand. 72 f
Ananiæ & Saphiræ horrendum fatum. 47 f
Anarad. 248 f 249 a
Anaſtaſia ciuitas, olim Daras vocata. 529 d
Anaſtaſia domus. 365 d e
S. Anaſtaſiæ hiſtoria. 483 f 484 a martyrium 362 a reliquiæ. 462 f eius templum precibus Marciani illæſum in Conſtantinopolitano incendio conſeruatum. 497 d
Anaſtaſij epiſcopi Antiocheni contra Aphthartodocitarũ hæreſim ſcriptum. 554 b encomium 553 e f exilium 557 d lucubrationes 582 e martyrium. ibid. d
Anaſtaſius epiſcopus Hieroſol. 502 a
Anaſtaſius epiſcopus cur Sinaita dictus. 582 e
Anaſtaſius Dicorus Zenonis in Imperio ſucceſſor. 520 e f
Anaſtaſius Imperator à Macedonio ad Chriſti tribunal euocatus. 522 e d clauſulam, Qui crucifixus, &c. hymno additam voluit. 533 b
Anaſtaſius Rom. Imp. Manichæorum ſectæ addictiſsimus. 521 e Aurargenteum ſuſtulit. 530 e
Anaſtaſius Imp. viuens, in ſacro codice expunctus, & Hieroſolymis anathemati ſubiectus. 528 c in imperio Rom. ariſtocratiam inſtituit. 533 b
Anaſtaſij Imperatoris cum Longino cauſe bellum. 528 c d item cum Vitaliano. 529 f
Anaſtaſij imperium ſeueriſsimum 533 a in Euphemium epiſcopũ odium vnde 521 d in Ioannem Tabennenſium ingratitudo. 522 d in Macedonium inuidia. 521 f 522 a 533 e magnificentia. 530 b mors 533 a 535 a b
Anaſtaſij cũ Iuſtiniano contra hæreſim Aphthartodocitarum contentio. 535 f 554 a
Anaſtaſius pacificus & verè Chriſtianus princeps. 520 f 521 a
Anaſtaſius Pontifex Rom. 426 e
Anaſtaſius ſynodum Sidoniam contra Flauianum & Heliam cogit. 525 b
Anaſtaſij mors ab Helia prædicta. 527 b
Anathemata Arianos. 317 b
Anathemata. 238 b
Anatolius Alexandrinus epiſcopus 152 d patriarcha. 483 e 493 f dignus iudicatus qui inter omnes ſcholam Ariſtotelicam inſtitueret. 158 d
Anatolij diis gentilium oblata ſacrificia. 563 b eruditio 152 d graue ſupplicũ. 563 e lucubrationes. 152 d potitur. 471 f
Anazarbus ciuitas terræmotu corruit. 556 c reſtauratur. ibid. d
Ancyræ propter receptum Marcellum magnus tumultus excitatur. 257 e in delubro quodam ſynaxis. ibidem c
Ancyranæ eccleſiæ Baſilius præsbiter. 292 f
Ancyrani confeſſoris martyrium. 292 e
Andragathius Maximini tyranni dux 374 d in fluuio ſe ſubmergit. 375 c d
Andreæ apoſtoli acta & martyrium. 70 e f Euangelium 77 b e eius oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 291 e f
Andreas apoſtolus Bizantij chriſtum prædicauit. 189 e
Andreæ apoſtoli poſt Chriſti aſcenſionem ſedula prædicatio. 198 e
Angeli victoriæ Romanorum nuncij & adiutores. 449 f
Angelorum miniſteria. 585 f in natiuitate Chriſti ſaluatoris hymnus. 27 a
Angelitarum hæreſis. 585 f
Anibalinus Dalmatius. 162 d
Anicetus Pont. Max. 91 e 95 e 103 b
Animarum immortalitas. 354 a ex inferis in paradiſum reductio. 39 f
Animarum Pythagoricæ tranſmigrationes. 310 f 311 a
Animarum ſanctarum ante reſurrectionem ſedes & habitatio. 39 f 40 a
Aninas martyr Chriſti. 215 a
Anna Mariæ Deiparæ virginis mater ſanctiſſima 23 c eius infœcunditas. ibid. d
Annæ pontificatus. 38 b
Annas diuina vltione punitus. 53 e
Anterotes epiſcopus Rom. 132 d
Anthemius Occidentis Imperator 491 f Orientalis imperij adminiſtrator. 435 e
Anthemius Trallianus nobilis architectus. 546 e
Anthemij cum Troilo ſophiſta familiaritas. 435 e d
Anthiæ martyrium. 93 f
Anthimus Nicomedienſis epiſcopus egregius exorciſta. 156 e capitis ſupplicio pro fide Chriſtiana affectus. 361 f
Anthimus Propatiorum poëta. 498 e
Anthimi epiſcopi martyrium. 156 e hæreſis. 538 f
Anthimo epiſcopatus ab Agapeto abrogatus. 539 d e
Anthropomorphitarum hæreſis. 328 d 411 e f 412 e cum monachis Longis diſsidium. 412 e
Anthropophagi. 72 a
Anthropophagis Matthæus ducto ſpiritus ſancti prædicauit. 72 a
Antichriſti aduentus ſub Seuero Imp. expectatus. 118 e à Iuda hiſtorico ex Daniele propheta prædictus ibid.
de Antichriſti nominis calculo Irenæi teſtimonium. 84 f
Antichriſti reuelatio. 106 f 107 a
Antiforum Antiochiæ ædificium. 520 c
Antigonus ab Herode pontificatu deiectus. 49 e
Antigonus regnum Iudææ Parthorum auxilio recuperat. 22 f
Antigoni Ariſtoboli filij res geſtæ. ibid. infelix cum Herode & Soſio conflictus. ibid.
Antinous deus 313 c eius commenta. 92 e d agones. ibid. d
Antiochena clades diu à Zoſimo prædicta. 536 e
Antiochena fides in Caria confirmatur. 425 b
Antiochenæ fidei ſymbolum. 274 a formula 237 e
Antiochenæ filiæ, ne ſtupro & idololatria contaminentur, ſe in flumen præcipitant. 159 f
Antiochena ſynodus. 233 e 237 e 294 a 237 a
Antiochenorum epiſcoporum ſucceſſio. 79 f 224 e 256 f 91 f 159 b 151 f 320 f
Antiochena ſynodus, in qua Nicænum ſymbolum ſtabilitur. 315 f
Antiochenæ ſynodi ad Iouianum Imperatorem ſcriptum. ibid.
Antiocheni concilij epiſcopi. 238 e monachi 352 e ab Arianis proſcripti. 342 b
Antiochenus Pœmarches ad eccleſiam magnam primum officium tranſtulit. 466 b
Antiocheni martyres variis ſuppliciis affecti. 152 b
Antiocheni patriarchæ diœceſis. 507 f
Antiocheni Pontifici à Chryſoſtomo reconciliati. 405 d
Antiochenum conciliabulum. 280 c ab Eudoxio congregatum. 267 e
Antiocheni conciliabuli formula. 237 f
Antiochenarum virginum martyrium. e 19
Antiochenorũ ad Deũ pro mitiganda Theodoſij Imperatoris ira ſupplicationes. 396 f 397 a
Antiochenorum in Iulianum Imperatorem ſcommata. 303 c item in Maximum philoſophum. 311 c
Antiochia à Choſroe Perſarum rege capta 544 a à Iuliano hæremita ad Chriſtianam religionem conuerſa. 337 e à Theodoſio amplificata 474 e à Tiberio Cæſare moltis ædificiis ampliſsimis exornata. 30 d e
Antiochia Mygdoniæ, olim Nitibis dicta. 196 c à Sapore Perſarum rege expugnatur. 219 e
Antiochia peſte crudeliſsima vexata. 545 e ſæpenumero terræmotibus quaſſata. 496 e 536 a b e 563 b 568 b à Traiano liberata. 90 f
Antiochia Theopolis à Iuſtiniano vocata. 460 e 536 c
Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochenæ confirmatur. 325 b
Antiochiæ monachorũ contra ſynodũ Chalcedonenſem tumultus. 522 f
Antiochiæ poſt Antonini mortem omnis idololatria à Chriſtianis eſt demolita. 375 a b propter eiectum iniquè Euſtathium orta ſeditio 224 a alia propter tributum. 399 b
Antiochiæ Pſephium reſtitutum. 471 e f
Antiochiæ ſedes apoſtolica. 192 f
Antiochiæ templum à Iuliano direptum. 305 d
Antiochiæ tres eodem tempore Chriſtiani epiſcopi. 296 c 362 a b
Antiochiæ triginta Arianorum concilium aduerſus Athanaſium congregatur. 265 a
Antiochus Epiphanes Iudæos debellat. 21 a
Antiochi Epiphanis cum Ptolemæo bellum. 20 f cum Iudæis. 21 a
Antiochus presbyter proſcribitur. 334 f
Antiochus Sedetes. 21 c
Antiochus Soter à Triphone occiditur. ibidem.
Antiochi mors. 431 c
Antiochi regis fœdiſsima apud Iudæos tyrannis 21 a luxus & intemperãtia. ibidem a mors. ibid. b
Antipater Herodis regis pater. 22 a Iudææ procurator. ibid. d Idumæis prædonibus captus. 24 e Romana ciuitate à Cæſare donatus. 25 d eius mors. 22 c 24 f
Antiphonarum in eccleſia inſtitutio. 410 b
Antonini Caracallæ imperium. 125 c
Antonini Caracallæ nomen vnde. 129 e
Antoninus Heliogabalus Imperator Roma. 135 b
Antonini Heliogabali imperium. 135 b
Antonini Pij acta 94 c imperium 93 a leges 94 e pro Chriſtianis ſcriptum. 91 a
Antonini Veri imperium. 100 a
M. Antonius Cæſar. 91 f eius contra Germanos & Sarmatas bellum. 105 f 106 a
Antonius Germenſis epiſcopus. 417 c inſidiis Macedonianorum interfectus. ibidem c
Antonius Magnus in Aegypto monachus 217 f eius ſomnium. 317 f

Antonij abbatis ad Didymom præclarè dictū 250 b eius abſtinentia & temperantia 353 f ſcitè dictum 218 c cum Conſtantioo Imp. amicitia 217 f caſtitas 219 a verecundia ibi. monaſtica politia 218 a inſigois pietas 337 f vita 217.218.219.
Antonij monachi vita ab Athanaſio deſcripta. 218 e
Antonij in Cleopatram amor. 23 a 24 f
Aonb monachus, eiuſque ſanctitas. 247 b
Anylinos proconſul. 177 b
Apamea ciu. 224 b diuina ope coora Choſroem Perſarum regem ſeruata 544 b c miſerè vaſtata. 544 c
Apameenſium monachi. 352 f item zeugmatis. ibidem
Apelles Marcioniſta 115 f monachus Aegyptius. 347 c
Apellis ſecta & opinio. 116 a
Aphacis mons. 209 e
Aphraates. 352 e
Aphraatis com Valente Imperatore contentio. 337 c pietas ibid b c miracula. 337 d a
Aphrica à Vandalis deuaſtata. 482 d
Aphthartodocitarom hæreſis. 552 b c d e f.
Apocalypſis Ioannis 102 f 145 f 146 a b c
Apocalypſis Petri liber. 387 c
Apollinaris cur ab Eccleſia deſcioerit, ſuamque hæreſim inſtituerit. 317 d
Apollinaris excommonicatur. 327 d e poſt pœnitentiam recipitur. ibid. f
Apollinaris epiſcopus Alexand. 550 c
Apollinaris epiſcopus Hierapolitanos .140 d e Mootaniſtarum refutator. 123 f eius lucubrationes 125 a contra Mootanum diſputationes. 122 b
Apollinaris hæreticus Athanaſio amiciſsimus, 327 c
Apollinaris hęreſis 363 d 327 c eius refutatio. 372 f 363 a damnata. 372 e
Apollinaris carmina 327 c cum Vitali ſocius ibidem a
Apollinaris hæretici cum Epiphanio amicitia 327 a vitæ ibid a b c d hiſtoria. 106 b
Apollinaris impia dogmata. 328 a 363 a eius libri per diuerſas inſcriptiones attributi alijs. 523 e
Apollinaris Syri de Athanaſij in Alexandrina eccleſia ſucceſsione ſcriptum. 222 o
Apollinares Syri duo omnium eloquentiſſimi 251 a 301 b eorum lucubrationes ibidem c
Apollinares ob coofuetudinem Epiphanij ſophiſtæ excommunicantur. 251 b
Apollinariſtæ ad eccleſiam catholicā à Theodoro reducti 457 e ſincerè ſe ad eccleſiam catholicam conſeruot. 363 b
Apollinariſtarum hæreſis. 251 e
Apollo Daphnæus. 305 f
Apollinis Daphnæi templi conflagratio. 305 a
Apollinis Didymæi oraculum. 178 b
Apollo Pythius. 211 b
Apolloniæ in perferendo martyrio conſtantia. 134 c
Apollophanes philoſophus. 127 c
Apollonius Alexandrinus. 94 d
Apollonius monachus. 347 a 348 c
Apollonius ex mercatore factus monachus. 348 f
Apollonius Tyanęus impoſtor 85 d eius cōtra Cataphrygas diſputationes 114 d e martyrium. 115 b
Apollos monachus Aegyptius. 348 a
Apoſtoli non ſunt pro dijs habendi, cū Chriſti tantum ſerui fuerint. 172 a b
Apoſtoli plerique vxorati. 75 a & b
Apoſtolorum acta quo conſilio à Luca conſcripta. 76 c
Apoſtolorum ad gentiles ad Chriſtum conuerſos epiſtola. 188 a f
Apoſtolorum duodecim electio & catalogus. 74 f doctrina 184 f in docendo atque ſcribendo ſimplicitas. 77 d
Apoſtolorum quiſque in quibus orbis partibus Euangelium prædicarint. 79 b
Apoſtolorum ſucceſſores. ibid. c
Appion archidiaconus. 191 a ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Appionis contra Iudæos pro Cæſare acerbitas. 52 f
Aqua diuinitùs ignem alit & auget. 545 b à Narciſſo in oleum verſa. 125 c
Aquila Aegypti præfectus. 123 d e Ponticus. 107 b imperium Martiano prædicit. 486 a
Aquilæ ſcripta 126 f in Chriſtianos crudelitas. 124 d
Aquileia ab Aſpare capta. 439 f ab Attila expugnata. 483 c
Aquilinus Bibli epiſcopus. 475 b
Ara ignoti Dei. 379 e
Arabia felix & magna. 512 f
Arabiæ felicis deſcriptio. 254 a
Arabum annuæ feriæ. 509 c
Arabum hæreſis de animarum immortalitate. 131 d
Arabianus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Ararat Armeniæ mons. 252 c ab incolis ſic appellatus. 252 c
Arbogaſtes Valentiniani iunioris interfector 390 f iræ impatiens ibidem f præfectū copiarum confodere niſus eſt. ibid. ſibiipſi infert manus. 392 f
Area Noæ. 252 c eiuſdem reliquiæ ibid.
Arcadia Arcadij ex Eudoxia filia. 432 c 406 d
Arcadiæ virtutes. 436 c
Arcadius monachus. 478 b
Arcadius Orientis Imperator. 402 a Theodoſij Magni filius. 147 f Auguſtus renunciatus. 370 b filio Theodoſio Iſdigerdem Perſarum regem moriens curatorem deſignat. 435 b virgis caſtigatus præceptori ſtruit inſidias. 372 d
Arcadius in ſanctorum numerum relatus. 432 c
Arcadij ad Gainam legatio. 407 c d cum Gaina pax. ibid.
Arcadij Imper. Rom. liberi ex Eudoxia nati 406 d de Gaina victoria 409 a forum 443 f mors 432 f 432 c liberi ibidem e 435 b e
Arceſilai vnus moonoculo ſanatur. 537 a
Archelaus Iudææ princeps conſtitutus. 29 b parentis ſui in regno Iudææ ſucceſſor. 30 a
Archelai exilium. ibid.
Ardaamanes Perſarmeniorum dux. 558 b
Ardaburius 502 b eius contra Perſas res geſtæ 449 c magnanimitas 439 a cædes. 501 b
Ardaburium ducem cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit. 439 c
Ardaburium Ioannes capit. ibid.
Ardaburio Zeno caput amputauit. 501 c
Ardaburius & Aſpar duces Ariani. ibid. f
Areobindus & Germanus duces claſsis Theodoſij. 482 e f
Ardazanes ab Areobindo victus. 483 b
Arelatenſe concilium. 177 f
Arelatenſium ciuitas à Geroatio obſeſſa. 438 e
Areobindus Gotthos Theodoſij contra Genſericum dux. 482 c f Ardazanem Perſam monomachia vincit, 483 b
Areobindi Romanorum ducis contra Perſas res geſtæ. 450 b
Areopagitæ. 59 b
Aretas Cœleſyriæ rex. 21 f eius res geſtæ 22 a cum Antipatre familiaritas. ibid. c
Arethas martyr. 538 a b
Arethuſa ciu. 224 c 191 b fons 552 b
Argæus mons. 382 a
Argentaria Galliæ opp. 364 c f
Argonautæ Græcorum. 182 b
Argonautarum in Græciam reditus. 181 f cū Amyco certamina maritima. 182 b c latrocinia & prædæ. 182 f
Argyropolis ciu. 452 d ab Andrea apoſtolo ad Chriſti fidem conuerſa. 189 c Chryſopoli oppoſita 452 d ſic eam Atticus nominari oportere dixit ibidem.
Ariadna 521 a Romani imperij cum Dioscoro gubernatrix 550 e Patricio Aſparis filio deſponſata. 501 b item Zenoni. ibid. c
Aricmeſius, deinde Zeno dictus. 501 c
Ariminenſis ſynodus. 253 b 263 d 269 f 276 a
Ariminenſis ſynodi ad Conſtātinum Imper. literæ 270 f & 271 c eius ſynodi acta in ſynodo Romana reiecta. 345 c
Arius presbyter & ſacrarum literarum doctor Alexandriæ ordinatus. 188 d hæreticus, Meletij ſectator. ibid c ē Petro Alexandrino epiſcopo excommunicatus ibid. e Nicænis decretis apud Conſtantinopolim ſubſcribit. 230 b precationibus Alexandri epiſcopi expugnatur. 236 e ab Achilla Alexandrino epiſcopo in eccleſiam, erroris gratia impetrata, recipitur. 188 c d
Arius cum ſectatoribus ſuis excommunicatur. 188 f 189 d 203 d ab Athanaſio Alexandria exigitur 216 c d in ſanctorum communionem ab Alexandro epiſcopo non admittitur. 194 a b ab exilio reuocatus 221 e Alexandriam reuerſus contemnitur. 219 f à Conſtantino Imp. in aulam reuocatur. 225 d
Arij hæreſis. 188 d 190 b 280 c. 356 e 365 a
Arij hæretici pernicioſæ contentiones. 189 a eius confeſsio Conſtantino Imperatore oblata 223 e cum Alexandro epiſcopo contentiones 188 d cum epiſcopis pernicioſa diſſenſio 191 b ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum epiſtola. 192 f repentina atque horrenda mors. 240 d
de Arij morte variæ opiniones. ibid.
de Ario eiuſq; ſectatoribus, Conſtantini conſtitutio. 205 e
Ariani reliquis hæreſibus improbiores. 255 c damnantur. 372 d
Ariani ἀνόμοιοι. 340 f
Ariani hæretici ad arma atque vindictam promptiſsimi. 410 a catholicos in proceſſione vi adoriuntur ibid. in Nicæna ſynodo damnantur. 370 c 372 d vanam Alexandriæ eccleſiam Conſtantino intercessore petūt 257 b rerum ſuarum ſatagentes, Eunomianis ſe coniungunt. 366 b clericos & monachos Antiochenos Neocæſaream proſcribendos curant. 342 b ſtatuto cauent ne poſthac quæſtiones ſeceſsionis & diſſidiorum cauſæ proponantur. 383 b Gregorio epiſcopo Alexandrino repudiato, Georgium ei ſubſtituunt. 259 a Macedonianos iam reſipiſcentes perſequuntur 321 b item Alexandrinos catholicos 336 e cum dogmatibus ſuis à Macc-

donianis damnantur 353 e in Baſilij abſentia Cappadociam totam occupare conantur 352 a paſſim epiſcopatibus ſuis abeũt. 336 a
Ariani à publicis conuentibus à Theodoſio Imp. prohibiti 366 d e in cõuentu prouinciali centum epiſcop. excõmunicati. 191 f diſsidentes à Plintha reconciliati. 383 b ii a quos perſequuti ſunt, inferiores exiſtimati. 342 e cum dogmatibus ſuis à macedonianis damnati. 323 e 344 e a d
Ariani epiſcopi. 197 a Porphyriani dicti. 205 c
Arianorum impia dogmata. 191 e 201 d in Aegypto imperium. 338 e 591 b monachomachia. 338 e f
Arianorum hæreſis multarum in eccleſia turbarũ cauſa. 370 a in duas factiones diſſecta, 376 f
Ariani vecordi confidẽtia & impetu Nectarij ædem incendunt. 371 c
Arianorum ſtatutum. 383 b
Arianorum hæreſis patrum conſtantia expugnatur. 201 e
Arianorum diſsidia 383 f in Nica Thraciæ ciuitate ſynodus. 271 b hymnodię 409 f contra monachos Aegypti magna impietas. 339 b aduerſus Athanaſium criminationes. 226 f contra eundem inſidiæ. 261 a in Eunomianos conuicia. 366 b in catholicos crudelitas. 330 b in Nouatianos odium. 323 a b extra vrbem Antiochenam conuentus. 377 f poſt Cõſtantini mortem animoſitas. 235 cum Melitianis contra catholicos conſenſus. 221 a cum catholicis in vrbe Conſtantinopolitana propter epiſcopi electionem tumultus. 237 a contra Athanaſium atque Paulum epiſcopos fraudes. 241 b c doloſum conſilium, vt Orientales epiſcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini congregentur. 269 d
Arianorum canon à Chryſoſtomo refutatus. 418 f
Arianorum contra Nicæna decreta figmentum. 252 a fraus in ſuo ipſorum dogmate damnando. 201 a in Nicæno concilio condemnatio. 199 e
Arianorum profeſsio fidei, In Nicæno concilio lacerata 199 f libri publico Conſtantini edicto combuſti. 201 e
Arianorum excommunicatio. 324 f
proſcriptio. 199 c
Arianorum eccleſia à Neſtorio incenſa. 457 e
in Arianos anathema. 317 b
ab Arianis in Oriente catholici maximè afflicti. 372 b in exilium acti. 261 b
Arianæ hæreſis ſectatores. 188 f
Ariana hæreſis ex tota Libya à Iuſtiniano eiecta. 542 e eius confutatio. 192 a in vrbe Conſtantinopolitana propagatio. 231 f 236 a
Arianiſmus cur tantupere in Oriente propagatus. 381 b
Ariſtio. 90 a
Ariſtides orator. 94 d
Ariſtidis viri ſanctiſsimi facta. 90 b
Ariſtobulus hiſtoricus. 117 f
Ariſtobulus primus ſibi diadema impoſuit. 49 d
Ariſtobulus Pontifex dolo cæſus. ibid. Ariſtobulus libertate donatur. 21 e
Ariſtobuli regis res geſtę. 21 d 22 a cũ Hircano bellum. ibid. f &c. 22 a infelix conflictus. 24 e
Ariſtobuli Alexandri ex Salina filij res geſtę. 22 f parricidium. ibid a & b mors, 21 c ſepultura. ibid
Ariſtocratia Iudæorum. 20 f
Arma ſpiritualia fidelium. 131 b
Armenia maior Perſis à Philippo Imperatore tradita. 558 a à Scenitarum gente miſerè depopulata. 528 b
Armeniacum bellum. 162 e
Armenij ad Chriſtum quomodo conuerſi. 213 d
Armeniorum hæreſes. 587 b f
Aron primus Iudæorum Pontifex. 42 b
Arſacidarum ordo. 576 a
Arſacius Chalcedonenſis epiſ. 416 a
Arſacius epiſc. Cõſtantinop. 425 b eius mors 426 a 425 d miracula. ibid.
Arſacius moritur. 431 c defunctus exauthoratur, 438 f
Arſenius epiſc. 314 b filiorum Theodoſij præceptor. 376 b ad pacificationem Alexãdriam à Zenone miſſus. 518 b
Arſenius Tripolitanus epiſc. Antiochiam tranſlatus. 486 d
Arſenij cum Athanaſio contentio. 228 d encomium. 376 d e
Arſenium viuum exibens Athanaſius falſum à ſe crimen refellit. 228 a
Arſeſius monachus. 310 b
Artabani regis mors. 20 e
Artemilla baptizatur. 61 c
Artemij ducis & Auguſtalis Antiochiæ martyrum. 292 e
Artemiſius menſis. 536 a
Artemius Iuliani imp. percuſſor. 310 e
Artemonis hæreſis. 112 b c d 150 a
Arzibarus Sergij canis 588 f eius ieiunium. 588 e f
Aſceres monachus. 457 e inter impudicæ mulieris illecebras linguam ſuam mordicus conſcidit. 160 e d
Aſcetæ ſcitum de monachis dictum. 546 d
Aſcetriarum antiquus ſtatus. 56 d
Aſcetriarum puellarum perſecutio & martyria. 156 e
Aſcholius epiſc. Theſſalonicẽſis. 364 f 367 b veri epiſcopi exemplar. ibid. b
Aſclepas Gazæorum epiſc. 239 f 243 f à Gazæis Conſtantio intercedente receptus. 257 e
Aſclepiades epiſc. Antiochenus. 111 e 126 b 132 f Arianus 244
Aſclepiades Nouatianorum epiſcopus quinquaginta annorum. 452 d
Aſia ab vndecim præſidibus olim gubernata. 405 c
Aſia minor maximis terræmotibus concuſſa. 30 d
Aſiana diœceſis. 369 b
Aſiani propter paſchæ celebrationem à pontifice damnati. 385 a
Aſianorum epiſcoporum Epheſiæ congregatorum de circulatoribus ſcriptum. 512 d
Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto Rauennam capit. 459 f
Aſparis cædes. 501 e
Aſſentationis pernicioſæ memorabile exemplum. 54 a
Aſſyrij populi. 252 a
Aſſyriorum regnum. 20 d
Aſtacenus ſinus. 330 b
Aſtacus. 173 f
Aſterius Cappadox Ariani diſcipulus. 212 a Oriẽtis præfectus 404 c ex ſophiſta Chriſtianus factus. 232 b
Aſterij hæreſis. ibid. b in Gregorium epiſcopum Antiochenum tumultus, 567 e f in Chriſti martyres pietas. 142 f
Aſterij ſenatoris Romani præclara facta ibidem f
Aſterio magiſtratus abrogatus. 527 e f
Aſtrologorum errores. 531 f
Aſtronomiæ Proteleſmaticæ ſtudium epiſcopis olim prohibitum. 235 e
Aſtyages Medorum rex. 20 d f
Aſyla Eutropij inſtinctu abrogata. 406 a b
Aſalarichi mors. 543 a
Ataxia & ordinis confuſio in eccleſia vitanda. 204 a
Athanaricus Chriſtianos inter populares ſuos crudeliſsimè perſequitur. 358 a
Athanarichi Gotthi cum Fridigerno bellum inteſtinum. 357 d
Athanaſius epiſcopus Alexand. 580 f 319 b c notarius & diaconus 212 f 197 a Alexandri epiſcopi Alexãdrini in epiſcopatu ſucceſſor. 212 e
Athanaſius Anazarbi epiſcopus. 193 b
Athanaſius Ancyran. epiſc. 378 d 315 f
Athanaſius Magnus fortiſsimus hęreſum expugnator 187 a à concilio repudiatur 243 e à Conſtantino iam morituro, ab exilio reuocatur. 233 a Alexandriæ latitat. 197 c ab Alexandrino præfecto in exiſium mittitur. 325 c d Alexandriam reuertens, Arianos eccleſiis exigit, eiſque orthodoxos ſubſtituit 238 d ab Arianis grauiter accuſatur 227 f multis calumniis ab Arianis afficitur 226 d e ab Arianis & Græcis magiæ inſimulatur 266 b ab Arianis illuſtratur. 185 c apud imperatorem accuſatur 316 c apud Conſtantium falſo criminatur 260 c à tribus Orientalibus epiſcopis apud Conſtantem accuſatur 241 b vt contumax damnatur 228 e accuſatus, à Conſtantino imp. abſoluitur 227 d e à Conſtantio in integrum reſtituitur 257 d cum Euſtathianis communicat. ibid. b
Athanaſius Conſtantij literis ab exilio reuocatur 255 e f aduerſo Nilo nauigans, perſecutorum manus effugit 297 b c calumniis Euſebianorum circumuentus, ad Treuiros relegatur 229 e cum annis aliquot latuiſſet, ſubitò Alexandriæ apparet, 288 e diuina prouidentia à virgine conſeruatus 288 f eccleſiæ ſuæ à Valente reſtituitur 325 e ex Gallia Alexandriam reuocatur 236 b falſum ſtupri crimen à ſe amolitur 236 b idolomaniæ alexandrinæ abolitionem, prædicit 266 b in corrupto iudicio ad Cęſarem Conſtantinum appellat. 228 b c in ſpecu ſex annis latitat 266 a Origenis ſcriptis plurimùm adiuuatur. 414 a per Iudum nõdum ephebus, à pueris epiſcopus creatur 212 e Romam fugit 239 a ſæpenumero diuinitùs pericula præſentia effugit 365 f vitam antonij monachi deſcripſit. 218 e
Athanaſij ad amicos de formula fidei epiſtolæ 282 c ad Conſtantinum imperatorem preces 228 f ad Iouianum de ſinceriore fidei profeſsione ſcriptum 316 b apud Conſtantem querimoniæ 241 a b cum Maximo Hieroſol. epiſcopo colloquium 258 e cũ Valente & Vrſicio arianis amicitia 259 a b de arij pernicio & interitu ſcriptum 230 e de arianorum improbitate ſententia 201 b de Virginitate liber 218 f liberè ad Theodoſium imp. dictum. 490 d
Athanaſij diaconi Hieroſolimi martyrium. 490 a encomium 213 a fuga 240 e 260 e exilium 297 b ſcitè dictum ibid. in ægyptum glorioſus reditus 257 e f in Syriæ antiochiam profectio. 256 f
Athanaſij innocentia ab Vrſicio & Valente declarata. 259 c
Athanaſij liber ſynodalis. 206 b ſub Conſtantio res & ærumnæ 265 e mors. 338 b
Athenais Leontij philoſophi filia doctiſsima 451 e à patre exhæredata. 451 e Theodoſio matrimonio copulatur. ibid. d

Athenienſium ſeditio & rebellio 30 c
Athenodorus epiſc.alexandrinus 130 a
Athenodorus epiſc.Conſtantinop. 189 d
Athenodorus Origenis diſcipulus 130 e
Atho mons 310 e
Attalus ab Honorio ad imperij Rom. ſocietatem inuitatus 430 a. ab Honorio cum ſuis victus.ibid.a.eius contra alarichũ bellum 430 a.b cæder. 110 a
Attalus martyr. 108 e
Attali exilium 700 b.martyrium 110 b
Atticus epiſc.Conſtantinopolitanus 425 e ex Macedoniano orthodoxus factus ibidem e perſecutionem in pleraſque eccleſias cõcitat. 425. f 426 a
Atticus ſuperſtitioſorum acerrimus hoſtis.452 b horam mortis ſuę prædicit. 452 e f
Attici epiſcopi ad Calliopium ſcriptũ. 452 b a ad Cyrillum de Chryſoſtomo in epiſcoporum numerum recipiẽdo epiſtola. 453 e ad Petrum & Aedeſium diaconos de Chryſoſtomo ſcriptum.454 a in Ioannitas odiũ 425 f in pauperes liberalitas. 452 a mors 456 e
Attilæ Hunnorum regis aduerſus Rom.bellum.483 a mors. ibidem
Atys deus. 313 b
Adaucti martyrium. 159 a
Audiani hæretici 328 d
Audus Augari Edeſſenorum principis filius ſanatur. 51 d
Augarus Chriſtum ſibi à pictore formari curauit. ibid. f à morbo incurabili liberatur ibid.d
Augari toparchæ ad Chriſtum epiſtola. 51 e
de Augari rebus libri conſcripti, Edeſſæ ſeruantur. 52 a
Auguſtulus Occidentis imp. 492 a
Auguſti Cæſ. in Aegyptum imperus. 24 f mors. 30 d
Auguſti Cæſ. temporibus Rom. imperium fuit in ſummo flore. 104 f
Auguſto Cæſari de ſucceſſore datũ ab Apolline oraculum. 30 e
Auitus imp.Occidentalis. 491 f
Aureliauus eccleſiæ Epiphanienſis diaconus. 521 e
Aurelianus imp.148 e 151 e epiſcopis præ cęteris prærogatiuam conceſsit. 148 a
Aureliani imp. contra Chriſtianos impietas. 148 f
Aurelius alexander imp.Rom.130 e f eius erga viros doctos amor. ibid.mors crudelis. 148 f.
Aurelius Cyrenius martyr. 115 d præfectus ſummi apud Gordianum ordinis. 142 a
Aurum puriſsimum. 254 a
Authus epiſcopus. 324 b
Autonomi martyris in ſinu Nicomedię templum. 580 e
Autorum prophanorũ lectio Theologis neceſſaria. 152 b
Auxentius Addæ filius. 400 b Exſcholaris 497 f Mediolanenſis epiſc. 248 c Arianus 245.b 344 f 341 a monachus 478 e
Auxentij confeſsio 178 e martyrium 161 a mors. 345 e
Auxumis ciuitas. 252 a
Auxumitæ populi 251 f Græcorum ſacrorum conſectatores 554 e ad Chriſtianam religionem conuerſi. ibid.
Axiora Iudæorum pontifex. 42 e
Azadanes diaconus & martyr. 215 e
Azadis eunuchi Perſarum regis martyrium. a 215 b
Azarethi contra Rom.expeditio. 541 e
Azarias Iudæorum pontifex. 49 e
Azazene prouincia à Romanis vaſtatur. 449 e
Aſymorum dies. 37 e

B.

Babylas epiſcopus & martyr antiochenus. 132 f
Babylas martyr Nicomedienſis. 133 a eius martyrium. 151 d 304 b e 469 e
Babylæ martyris oſſa in Daphnæum templũ tranſlata.304 b e d item Antiochiam.ibid.e
ob Babylę cineres oraculum Daphnęum obmutuit. ibid.a b
Babylonus epiſcopus. 148 b
Babylonica captiuitas. 20 d eius captiuitatis finis. ibid.f 20 d
Bacchides Antiochi impietatis miniſter occiditur. 21 a b
Bacchus impuritatis deus. 473 f
Bacchi androgyni ſtatua. 291 d
Bacchi martyrium. 161 b
Baccho hymnus ab Epiphanio decantatus. 327 d ibid.
Bacchylus epiſcopus Corinthi. 111 f
Bacarius dux. 392 e d
Baptiſmus Ioannis. 31 b
Baptiſmus per ignem. 124 d
Baptiſmus Iudæis poſt fidei inſtitutionẽ conferendus. 443 d 446 f
Baptiſmus à Iudæo lucri gratia ſæpe reiteratus. ibidem f
Baptiſmus hæreticis non iterum communicandus, 140 e f
Baptiſmi cæremoniæ, 98 e vnda & cæremonię 172 d in Theſſalia tẽpus & cęremonię. 386 f noua formula ab hæreticis conficta. 101 e d
Baptiſmi verba à Deuterio Ariano præuaricata. 128 a b
Baptiſmi ſacramentum Iudæo cum harena, deficiente aqua,communicatum. 97 f
Baptiſmi ſacri improba reiectio. 382 b
in Baptiſmo adoptamur filij Dei per Chriſtum. 128 a
Baptizati per Iudum, non denuò rebaptizandi. 222 f
Baptizatorum myſtica veſtis. 368 f
Baptizatur Iudæus à pueris. 98 b c
Baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita. 386 a
Barachiæ ſacerdotis filij. 48 f
Barbarij ducis res geſtæ. 392 d
Barbas epiſcopus antiochenus. 444 d
Barbas quidam non abſque miraculo ab epiſcopo ariano baptizatus 522 b
Barbaſimes epiſc. & martyr. 215 f
Barcaba propheta. 100 f
Barchochebæ Iudæorum ducis res geſtæ.91 e
Barcoph propheta. 100 f.
Bardas Cæſar. 591 e
Bardeſanes. 249
Bardeſanis Cyri ſcripta, 105 d & hæreſis ibid.
Barnabę apoſtoli oſſa in Cypro ſub arbore inuenta. 529 d
Barnabæ ſerui Ieſu Chriſti prædicatio & acta. 58 e epiſtola 118 a
Barnabæ epiſtolæ ficticiæ. 77 b
Barſaba Iuſtus venenum bibit ſibi nequaquã nociuum. 89 f
Barſæ Edeſſeni epiſcopi exilia. 335 b
Barſanophius Aegyptius monachus. 548 b
Barſili populi. 575 d
Bartholomæus Matthæi Euangelium Hebraico ſermone expoſuit. 117 e
Bartholomæi apoſtoli prædicatio 70 f martyrium. 71 a b
S. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita. 529 d
Baſileus amaſææ epiſcopus. 196 e
Baſilias hoſpitalis domus. 332 a
Baſilides hæreticus. 100 f 130 d Chriſtianorũ carnifex,ad Chriſtum conuerſus factus eſt martyr. 124 f
Baſilidiani hæretici. 103 e
Baſiliſcus Harmatij filius. 513 f e a Cæſare fit ſacerdos & epiſcopus Cyzicenus. ibid. eius martyrium. 432 a b
Baſiliſcus tyrannus propter hęreſim à Daniele Stylite liberè obiurgatus. 497 f
Baſiliſcus Leonis imp. contra Vandalos dux 500 f Romanorum claſſem prodit 501 a eius duces Zenoni conciliantur. 513 f 514 a
Baſiliſci claſsis à Genſericho incenſa. 501 a
Baſiliſci res geſtæ 511 a b tyrannis ibid. hæreſis 116 a circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe concilium,514 b 512 d eius cędes. 513 f 514 a
Baſilius ancyranus epiſcopus.232 e 245 e 267 e 278 d 315 e ancyram Galatiæ reducitur 260 e exauthoratur. 277 e
Baſilij ancyrani cũ Photino diſputatio 265 e martyrium 291 e
Baſilio ancyrano epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a
Baſilius Cilix Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor. 14 a
Baſilius Cretenſis epiſcopus Theſſalonicam tranſlatus. 466 a
Baſilius Macedo. 591 e
Baſilius Magnus Cappadociæ epiſc. 322 d à Valente proſcriptus. 333 a
Baſilij Magni encomium 330 e f 331 a b perſecutiones 162 d pietas 332 e ſcripta 333. a b Aſcetica Euſtathio Sebaſtienſi epiſcopo aſcripta 425 e de ſcriptis Dionyſij Aleaandrini iudicium 147 e ta profeſsione fidei conſtantia 332 e miracula 332 f
Baſilij Magni cum Gregorio Nazanzeno arctiſsima amicitia 330 e item cum Chryſoſtomo. 404 f
Baſilius Porphyrogeneta. 466 b
Baſilius presbyter,& poſtea epiſ.331.e columna veritatis 254 e Iuliani imp.condiſcipulus. 283 d e Theologorum eloquentiſsimus.302 e epiſcopo cedens in Pontũ proficiſcitur 332 a à Valente exilio damnatur. 332 e
Baſilij Amphilochia 331 e in Iuliani edictum contra libros Chriſtianorum reſponſum. 301 e cum Euſebio Cæſarienſi contentio. 331 f reconciliatio. 332 e contra Arianos diſputatio. 332 d de cognitione diuina atque humana ſententia. 354 e
Baſſa fœmina ſanctiſsima. 478 b
Baſsiano epiſcopo Epheſio epiſcopatus abrogatus. 508 d
Baſſunes 252 e
Baſumas Flauiani epiſc.percuſſor. 508 a
Baſſus moechus. 352 e
Beatitudinis veræ ſcopus. 280 e
Belliſarij res geſtæ. 540 a d & contra vandalos. 541 a de Vandalis victoria 542 b triũphus ibid. & alius de Vitige. 543 e
Benedictio epiſcopalis. 408 f 417 d
Benedictio peregrinantibus ab epiſcopis data. 368 c d
Beneuolus Valentiniani imp.ſcriba.372 b orthodoxi ſecretarij pulcherrimum exemplum. ibid.e
Beniamis diaconus ob confeſsionẽ fidei ſincerioris biennio incarceratus. 448 e
Beniamis illuſtre per grauiſsima ſupplicia martyrium. 448 f 449 a
Beniamin monachus Aegyptius. 348 d & eius miracula. ibid.
Beniamin epiſco.Hieroſol. 92 a
Benus monachus Aegyptius. 347 a
Berathaſia locus. 399 e

Berillus Boſtrēſis ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d
Beritus oppidum. 478 b
Berinus ſtudiorum iuris magiſter. ibid. b
Berrhœa ci. incendio deformata. 544 a
Berrhœa eadem quæ Chaleb. 465 a
Beryllus hæreticus ab Origene ad veram Euangelij doctrinam reductus. 131 e
Berylli Boſtrenſis epiſc. errores. 131 e
Bethauia vicus. 208 f
Bethelea vicus. 351 d
Bethlehem ciuitas. 25 d
in Bethlehem & in Nazaret Ioſeph & Maria poſſeſsiuncula habuere. 27 d
Bibliadis generoſitas. 109 b
Biblia quando à ſeptuaginta interpretib. in Græcum tranſlata. 49 e d
Bibliorum varié tranſlationes Origenis tempore. 126 e
de Bibliorum libris canonicis, Origenis iudicium. 129 a
Bibliotheca Alexādrina. 128 e d. Eliēſis. ibid e. Hieroſolymitana. ibid e. Ptolemęi. 107 b
S. Sophię apud Conſtantinop. inſignis. 14 f
Theodoſij. 436 e
Bigamorum reiectio. 387 d
Bitherebis oppidum. 440 e
Bithera ciuitas munitiſsima. 91 e
Bitya oppidum. 330 b
Blachernæ ſuburbana Conſtantinopolis regio. 499 a 436 b 579 b reſtauiator à Conſtantino. 6 f
Blandilla martyr. 108 e eius conſtantia. 110 e in perferendis cruciatibus tolerantia. 108 f
Blandillæ martyrium. 110 c d
Blaſus Perſarum rex. 526 f
Blaſti hæreſis. 112 a
Bochchi iudęorum pontifex. 49 b
Bombycum in Perſica copia. 576 e
Bonæ deæ ſacra. 474 a
Bonifacij Libyæ ducis cum Genſericho bellum. 482 d cum Vandalis amicitia. 482 e
Bonifacius presbyter. 427 f Rom. pontifex. 457 a
Bononia Galliæ. 438 b
Bonoſus Pont. max. 557 e
Briſon Auguſtæ eunochus y oluerator. 410 b
Briſon philipporum epiſc. 418 d
Britanius epiſc. Scytharum. 324 b contra Valentem Nicænam fidem defendit. 342 d in exilium actus & reuocatus. 342 e
Britanio à Conſtantino in gratiam receptus. 263 f
Britanionis tyrannis. 260 a b
Britannorum ſeditiones. 438 b
Brochri locus. 423 e
Bruti mors. 22 e
Bucalis Arianæ hæreſis primus autor 188 f
Buddæ hæreſis circa principia. 150 f
Bulgarorum ad Chriſtianiſmum conuerſio 591 e
Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianam religionem complectuntur. 467 e d
Burgundionum de hunnis victoria. 467 d e
Buſiridis martyrium. 291 b
Bytharia. 530 a
Byzantium opp. liberę conditionis, antea Lygos dictum. 180 f
Byzantij à Conſtantino debellati. 181 a
Byzantij primordia. 187 b Vide Conſtantinopolim.
Byzantiorum epiſcoporum ſucceſsio. 189 b e Vide Conſtantinopolim.

C

CAath regio. 575 f
Cabades Perſarum rex. 540 d ad fidem Chriſtianā conuerſus. 529 b e bellum contra Anaſtaſium ob denegatam ſibi pecuniam renouat. 529 a vxoris beneficio ex carcere liberatur, & Nephthalitarū regnum recuperat. 528 e f
Cabadis Perſarum regis res geſtæ. ibid. a f de vxorum communione lex. ibid. e cum Romanis pax. 529 a
Cabad regnum à Perſis abrogatum. ibid. a
Cabaonis Maurorum ducis res geſtæ. 541 b
Cænophrurium caſtellum. 151 c cæremoniæ myſticæ cur Iudæis à Deo datæ. 17 f
Cæremoniarum in eccleſia diuerſitas vnde 387 d
Cæremoniarum etiam apoſtolorum tempore magna fuit in eccleſia diuerſitas. ibid. f
Cæremoniarum veteris Teſtamenti vſus 17 e f 18 a b
Cæſarea Philippi ciuitas. 142 f
Cæſarienſis ſcholæ inſtitutio. 153 a
Cæſarius Gregorij Nazanzeni frater & Theodoſij imp. aulę magiſter. 396 f 397 ab ei° in vxorem pietas. 441 f
C. Cæſar Iudæorum templa ſuis ſtatuis exornat. 53 b
C. Cæſaris mollicies atque animus effœminatiſsimus. ibidem f
C. Cæſaris effigiem in templo Iudæi nolunt erigere 53 a b
Caiphæ palatium. 209 b
Caius ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d 105 e 118 d epiſcop. Hieroſolymitanus 111 e Arij ſectator. 191 e
Calamitati nullius inſultandum. 230 f
Calandion epiſ. Antiochenus. 501 f eius exilium. 516 a
Calemerus agricola Eleutheropolis præfectus. 440 e
Caligulæ imperium. 52 d
Callicrates epiſcopus Claudiopolitanus. 315 e 324 b
Callirhoe fluuius. 29 e
Calliſtus 471 e pontifex. 111 d
Calliſti apud Conſtātinopolitanos porticus. 471 e
Calapodius. 522 b
Caluariæ mons. 264 a
in Caluariæ locum noua Hieruſalem à Conſtantino ædificata. 208 d
in Caluariæ loco infideles, in Chriſti contumeliam Veneris templum erexerunt. 207 a
Camelopardalis animalis elegans deſcriptio. 453 e
Campania ab Alarico depopulata. 430 b
Candaces Aethiopum reginæ eunuchus ad Chriſtianiſmum conuerſus. 50 e
Candidus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Candidi in terram ſanctam profectio 498 f
Canis humana voce loquitur. 63 e
Canis cæci mirabilis vaticinia. 554 f
Canis apud Armenios feſtum. 588 f 589 a
Canones eccleſiaſtici. 569 e
Canonum non tam verba quàm mens eſt inſpicienda. 464 f
Canonici libri noui Teſtamenti. 118 a
de Canonicis ſcriptis noui Teſtamenti Nicephori iudicium. 75 d e 76 a b c
Capargamala ciuitas. 441 a
Capernaum ciuitas. 208 f
Capito epiſc. Hieroſol. 111 e
Capitolij Rom. conflagratio. 85 e
Capitolini Thraciæ pręfecti crudelitas. 291 d
Cappadocum monaſteria. 352 d
Captiui olim eccleſiaſticis bonis ab hoſtibus redempti. 450 f 451 a b
Carbunculi morbus. 168 e
Cari interitus. 151 e
Carinus. ibid. e eius interitus. 151 e
Carmina funeralia. 281 f
Caroli abuſus 87 b mortificatio. 348 e
Carnifices martyrum virtutę atque conſtantia ad fidem conuerſi. 159 e
Carpocrates hæreticus impurus, impudens & voluptuarius. 101 a
Carponas Arij ſectator. 188 f 192 e
Carpus martyr. 97 f
Carrę Craſsi clade nobiles. 109 a b
Carterij Macedoniani cum Eutropio diſceptatio. 382 e
Carthago à Genſericho capta. 491 f expugnata 482 e Romano imperio ſubiecta. 542 e
Caryophyllum. 253 a
Caſpiæ anguſtiæ. 582 c
Caſsianus epiſc. Hieroſol. 111 e
Caſsij Syriæ prætoris res geſtæ. 22 e d e mors ibid. e
Caſtalius fons oracularis. 304 b
Caſtratio ſpontanea. 260 d
Caſtor Agrippa. 100 f
Caſtori atque Polluci templum Antiochiæ à Tiberio ædificatum. 30 d o
Catecheſis ſiue inſtitutio ante baptiſmum. 446 f. 443. d
Catharorum hæreſis. 498 b
Cathegius. 427 f
Catholicus Africæ. 177 a
Cataphrygæ hæretici. 105 e 113 b e 114 d
Cæſarea ciuitas 306 c Romanis vectigalis à Tiberio facta 30 e à Iuliano in ordinem redacta. 287 e
Cæſares epiſcoporum poteſtatibus in eccleſiaſticis rebus ſubiecti. 132 d
Cecilianus Carthaginenſis epiſc. 177 e
Cecropius Nicomedienſis epiſc. 268 f
Cedron torrens. 208 e
Celadion epiſc. Alex. 91 f
Celer aulæ apud Anaſtaſium imp. præfectus. 522 a
Celeſtinus pont. max. 457 a
Celſus epiſcopus. 324 b
Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto in orbe actus. 25 e
Cerdebæi contra Iudæos res geſtæ. 21 e
Ceraboris martyrum. 93 e
Ceraunoboli. 106 b
Cerdo epiſc. Alexandrinus. 79 f eius hæreſis 101 b
Cereris Eleuſinæ ſacra myſtica. 257 a
Cerinthus hæreticus. 100 e 112 b
Cerinthi hæreſis. 86 d 146 a
Ceſtij Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 80 e
Cete. 253 b
Chaganus Hūnorum dux. 574 e f eius in Macedonia res geſtæ. 579 c d item contra Romanos 574 e contra Turum 575 e cū Taugaſtanis fœdus 576 a in Alexandri martyris cineres impietas 574 f de Abdelitis ſiue Ephthalitis in oriente victoria. 575 e
Chagani barbaricus faſtus & inſolentia. 575 a
Chaleb ciuitas. 465 a
Chalcedon quaſi ſuburbanus Conſtantinopolis vicus. 487 a
Chalcedonis muri à Valente diruti. 322 a reſtaurati. 322 c
Chalcedonenſis ſynodus. 486 f
Chalcedonenſis ſynodi doctrina. 525 f 487 f 488 a f 489. 502 e d non ab omnibus comprobata. 521 b e 527 b e 539 e d
Chalcedonenſis ſynodi canones. 508 e f 488 e f oppugnatio 583 b 535 e damnatio 511 e 511 f 515 e f
Chalcedonenſis ſynodus à Timotheo Aeluro diffamata 496 b à Iuſtiniano ſemper defenſa 539 a ab Aeluro & Amphilochio dānata 496 b omnium epiſcoporum calculo confirmata. 494 c. d

Chalcedonenſis ſynodi oppugnatores ab Anaſtaſio imp. dignitatibus priuati. 521 b e
contra Chalcedonenſem ſynodum à monachis Antiochiæ grauis mora ſeditio. 523 f
Chalcidis ſolitudinis monachi. 352 b
Chapharchon vicus. 358 d
Charchæ. 572 a
Chariſtus epiſcopus. 314 b
Chariteuis confeſsio. 211 e
Chaziozarij hæretici. 588 d
Chelcias Iudæorum pontifex. 49 e
Cheremonis Stoici libris Origenes plurimũ delectatus. 127 e
Chiliaſtarum hæreſis. 90 a
Chioniæ martyrium. 161 b
Choſroes Perſa diuinis miraculis ad Chriſtianiſmum conuerſus. 545 d Mauricij imp. ope in regnum ſuum reducitur. 571 d Sergio crucem auream dedicat. 572 a
Choſrois contra Ro. bellum. 543 f de bello Romanis non inferendo lex. 563 a
Choſrois Perſæ in Oriente res geſtæ. 559 e f
Choſrois Aſtratonij diuinationes. 574 b e nocturnæ viſiones. 574 e ad Mauricium imp. fuga. 571 b clades. 562 f mors. 563 a
Choſroe diſcus aureus S. Seruio voti cauſa inſcriptus. 572 b e
Chreſtus Nicææ epiſcopus. 299 a
Chriſtus ab initio mundi hominibus cognitus. 17 a verus deus & homo. 37 e d ſtatim ab Adamo patribus veteris teſtamenti per figuras fuit cognitus. 19 f 20 a
Chriſtus cur & quomodo Ioſephi dicatur filius. 49 a cur primis hominibus non tam clarè vt nobis innotuerit. 17 b e
Chriſtus cur à Ioanne baptizatus. 31 e quare dicatur filius hominis. 17 e
Chriſtus à domino vnctus Moſis teſtimonio. 18 c veriſsimus ſeruator noſter, in quo nihil neque imaginarium, neque fucatum. 18 f verus ſacerdos ac pontifex. ibid. quomodo ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech. ibid. ſecundum carnem tantum paſſus. 126 b
Chriſtus Dei filius carnifer, & homo deifer. 373 e d xij annos natus cum legis doctoribus diſputat. 29 a
Chriſtus iuxta quod tempus. & ſub quib. doctrinæ ſuæ curſum peregerit. 38 b
Chriſtus miraculis fidem diuinitatis ſuę confirmauit. 31 b
Chriſtus quomodo patri conſubſtantialis dictus. 201 e d Petri erga ſe amorem cur toties explorare voluerit. 43 b ao extremam horam nouerit, diſceptatur. 382 d diſcipulorum ſuorum pedes cur lauare voluerit. 37 e f
Chriſtus captus, ad diuerſos ludibrij cauſa ductus eſt. 38 e f
Chriſtus crucifigitur, & inter ſceleratos deputatur. 39 b cur in publico loco crucifixus. 40 a b
Chriſtus non tantum vt homo, ſed vt deus etiam iuxta carnem eſt paſſus. 39 d
Chriſtus quânam ratione tertio à morte die reſurrexit. 44 a poſt reſurrectionem cur tam multis ſe manifeſtare voluerit. 40 e
Chriſtus quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die ad cœlos aſcenderit. 44 b
Chriſtus cur die L. à reſurrectione, ſpiritum ſanctum demum miſerit. ibid. e
Chriſtus à Cæſ. Tiberio contra ſenatus Ro. ſententiã in deorũ numerum relatus. 32 b
Chriſtus verus & fidelis martyr. 111 a
Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt in membris fuit paſſus. 109 a
per Chriſtum ſumus filij Dei baptiſmo adoptati. 126 b
Chriſtus per contemptum Galilæus à Iuliano apoſtata appellatur. 298
Chriſti nomen veteribus Hebręis cognitum, & in magno honore habitum. 19 e
Chriſti nomen à Moſe in veteri Teſtamento apertè expreſſum. ibid. f
Chriſti ſeruatoris aduentu Romanum auctũ imperium. 281 e
Chriſti genealogiæ diſſonantia apud Euangeliſtas vnde nata. 131 b
Chriſti genealogia ex Africano decerpta. 21 f
Chriſti natalis dies quando primum inſtitutus. 512 a
Chriſti incarnatio. 17 e 26 f 25 b 453 d e 506 b 532 b
Chriſti duplex natiuitas, diuina & humana. 26 d 460 f circumciſio. 27 b
Chriſtus in domo Ioſephi circumciſus. ibid. d
Chriſti pueri exilium in Aegyptum. 28 d
Chriſti de Ioanne Bap. teſtimonium. 31 f
Chriſti in templo oblatio. 27 b
Chriſti humanitatis ac diuinitatis vera ac certa indicia. 34 f
Chriſti erga parentes obedientia. 29 a doctrina. 33 e
Chriſti doctrina non eſt noua. 19 e
Chriſti doctrinæ finis & ſcopus. 34 a miracula varia. 35 e d e f
Chriſti miracula non omnia ab Euangeliſtis ſunt conſcripta. ibid. e
Chriſti transfiguratio. ibid. f variæ vnctiones. 37 a pontificatus & ſacrificium. 452 f œconomia in mundo. 18 a monarchia. 522 b ſacerdotium ſempiternũ. 19 b regnum ſempiternum. 18 a in vrbem Hieroſolymitanam triũphalis ingreſſus. 37 a paſsio. 506 b mors illuſtris. 40 a ſepultura magnifica. 40 a b
Chriſti ſeruatoris ſepulchrũ magno miraculo inuentum. 207 b 208 a
Chriſti ſepulchrum à Conſtantino imp. reſtauratum. 207 a b e
Chriſto ſepulchro obruto, infideles Veneris ibi templum erexerunt. 207 a
Chriſti reſurrectio. 35 f 40 a 106 b
Chriſti reſurrectionis certa indicia. ibid. b e d
Chriſti poſt reſurrectionem apparitiones & miracula. 41 a
Chriſti reſurrectio ſanctarum mulierum atque diſcipulorum teſtimoniis comprobata. 41 a
Chriſti reſurrectionis feſtum quomodo & quando celebrandum. 104 f
Chriſti reſurrectio cur non perinde vt mors eius aperta ac manifeſta fuerit. 40 e
Chriſti in terris poſt reſurrectionem, mille annorum regnum. 89 f
Chriſti corpus poſt reſurrectionem diuinũ ibid. f
Chriſti deſcenſus ad inferos. 36 f 38 e
Chriſti anima apud inferos nõ retenta ibid. e
Chriſti in cœlum aſcenſio 43 d
Chriſti tunica indiſſolubilis. 190 b
de Chriſti imperio oraculum in templo Hieroſolymitano inuentum. 81 e
Chriſti in hilarioribus conuiuiis inuocatio. 300 b
Chriſti negatores ab Eccleſia reſipiſcentes ſuſcipiendi. 110 a
Chriſti ſaluatoris effigies & ſtatura. 45 a facies ab Angari pictoribus capta non potuit. 55 f
Chriſti & matris eius effigies ad Perſarum regem perlata. ibid. f 52 a
Chriſti crucifixi imago martyribus oſtenſa. 114 f
in Chriſto reuera duæ naturæ 448 e 506 a 508 d 525 f 583 f
Chriſto ab Auguſto ara in Capitolio erecta. 30 e multa templa à Conſtantino ſacrata. 181 a
Chriſtiani ab omnibus dignitatibus à Iuliano remoti. 300 d in infamiam & odium publicum coniecti. 108 e permiſſione diuina afflicti. 165 a
Chriſtiani hominis vita. 104 a
Chriſtiani hominis profeſsio in quibus potiſsimum conſiſtat. 19 e f
Chriſtianorum origo. ibid. d nomen Antiochiæ primùm natum. 511
Chriſtianorum nomen ab autore ſanctificatum. 18 e f
Chriſtianorũ nomen & eccleſia ab ipſa Chriſti apparitione extitit, ſed profeſsio eorum ab exordio mundi celebrata eſt. 19 d
Chriſtianũ nomen veteribus etiam ante Chriſtum competit. ibid. e
Chriſtianorum fides viuidiſsima. 19 a
Chriſtianorum maxima apud Alexandrinos perſequutio. 123 d item ſub Nerone. 44 e Diocletiano repentina. 162 e Domitiano. 84 e Seuero 122 d Traiano. 87 e in Perſide. 214 a
Chriſtianorum contra ſatanam arma ſpiritualis. 133 b
Chriſtianorum cum Iudæis de religione vera, in vrbe Ro. colloquium. 173 d
Chriſtianorum diſsidia ex ignauia & temporum felicitate nata. 111 a
Chriſtianorũ oratoria in templa mutata. 174 f
Chriſtianorum in rebus proſperis ignauia. 155 a
Chriſtianorum Pæanes. 166 f
Chriſtianis infideles mundi caſus aſcribunt. 23 b mẽbra mutilantur, ne morte ſupplicij finem aſſequantur. 149 d
Chriſtiana religio omnium antiquiſsima. 16 e 19 e 20 b non eſt arte dialectica ſuffulta. 127 a b
Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit. 356 f
Chriſtiana libertas. 384 e
Chriſtianiſmus non ab hominibus, ſed à Deo venit. 212 f
Chriſtianiſmi mirifica propagatio. 179 f incrementa. 90 e 254 e
Chriſtophorus martyr. 133 e
Chryſampelus epiſcopus. 324 b
Chryſanthus Britanniæ vicarius, inuitus epiſcopus à Nouatianis creatus. 444 a b etiam defunctus, Nicænæ ſynodi decretis miraculoſe ſubſcripſit. 203 b a
Chryſanti Nouatiani epiſ. mors. 446 e
Chryſaphius eunuchus. 479 a 486 d relegatur. 474 e
Chryſaphij in Flauianum odium. 472 f mors. 474 e
Chryſogoni ad Anaſtaſiam epiſtola. 484 b
Chryſoſtomus theologorum eloquentiſsimus. 302 e
Chryſoſtomi cum Siſinio diſputatio. 389 d eius epiſtolæ à Baſilio & Gregorio commendatæ. 333 f
Chriſoſtomi orationes, quas ἀνδριάντας inſcripſit. 396 e
Chryſoſtomi ſacri ordines 404 f mors 431 e Vide Ioan. Chryſoſt.
Chryſopolis ciuitas. 452 d 179 e
Chubdan ciuitas ab Alexandro Magno condita. 576 e
Ciborum in eccleſia Dei delectus. 391 c
Ciborum delectus varius in ieiuniis à diuerſis obſeruatus. 386 a b
Cinaron locus. 446 e
Circenſes ludi. 437 a 544 b
Circeſium oppidum. 558 d

Circumciſio Chriſti in domo Ioſephi facta. 27 b
Clerus epiſcopus Ptolem. 519 c
Claudianus poeta. 483 b
Claudius imperator Rom. 148 d 151 b
Claui Chriſti crucifixi. 208 c
Clauium eccleſiæ poteſtas. 394 a
Clearchus præfectus. 322 b
Clemens presbyter Alexandrinus. 126 b
Clemens Alexandrinus contextus. 102 a
Clemens Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor. 117 a
Clementis Alexãdrini facta & lucubrationes. 117 d e
Clementis Ancyrani epiſcopi martyrium. 160 e
Clementis pontificis parentes & genus. 67 f 79 f ſcripta 88 d vita & martyrium. ibidem b
Clementis ad Corinthios epiſtola. 107 d & alia in Corinthiaca eccleſia lecta 104 b
Cleobiani hæretici. 103 b
Cleomedes pugil in deorum numerum relatus. 315 c
Cleopates epiſcopus Arianus. 44 e
Cleopatra regina. 21 e quibus artibus in Cæſaris manus deuenerit. 24 f
Cleopatræ & Antonij amor. 23 a 24 f clerici à Iuliano in ſenatum lecti. 293 f
Cnaphei epiſ. Antiocheni impietas. 511 d exilium. 511 e
Cœleſtinus pont. max. 465 f eius ad Neſtoriũ literæ. 460 a
Cœleſyriæ monachi. 312 b
Cœmiteria Chriſtianorum à Gordiano permiſſa. 142 b
Cœna paſchalis. 37 e
Cœnæ Dominicæ prima inſtitutio. ibid. e f Vide Euchariſtiam.
Colluthus. 190 a
Columbæ auſpicio Fabianus factus epiſcopus Rom. 181 c
in Columbæ ſpecie cum ſpiritus ſanctus, dum Chriſtus baptizaretur, ſit viſus. 31 c
Comarius Procopij tyranni proditor. 321 f
Cometa ante mortem Conſtantini imp. viſus. 232 f item ſub Theodoſio. 390 b
Comitatenſes. 340 b
Comitatus. ibid.
Compres monachus Aegyptius. 347 d
Commeodatitiarum literarum teſſeras Iulianus inſtituit. 298 e
Commentioli Rom. ducis contra Chaganum Hunnum res geſtæ. 574 f item contra Perſas. 570 d
Commẽtioli contra Barbaros res geſtæ. 578 f
Commodus imperator. 111 d 122 c
ad Communionem profugi epiſcopi à Romano epiſcopo admiſſi 139 f Vide Euchariſtiam
Concilia quatuor vniuerſalia. 492 c ſeptem prima œcumenica. 5 d
Conciliorum vtilitas atque neceſſitas. 204 d Vide ſynodos.
Conciones ad Populum Rom. In eccleſia nõ habitæ. 387 a b
Concordiæ ſtudium in eccleſia diligenter cõſeruandum. 194 e f 195 a b c
Concubitus illiciti à Conſtantino prohibiti. 180 e
Confeſſio peccatorũ priuata. 380 f 381 a b c d
Confeſſio peccatorum ante Euchariſtiam neceſſaria. 347 f
Confeſſionis Chriſtianæ memorabilia exempla. 448 c
In Confeſſione mulier à diacono compreſſa. 381 b
Congiaria quando Romæ dari ſolita. 299 f
Coniugij neceſſitas. 200 e
Coniugij atque cœlibatus collatio. 56 d
Coniugij leges à Conſtantino latæ. 180 d
Coniugalis caſtitatis memorabile exemplum. 219 b
Coniugia ſacerdotum. 386 d
Conon abbas. 550 d
Conon Apameus epiſcopus inſignis bellator. 528 d eius aduerſus Philoponum diſputationes. 584 c
Cononitarum hæreſis. 586 a
Conſcientiæ carnificina. 109 e
Conſcientiæ bonæ hilaritas. 427 a
Conſtantia Phœnicum ciuitas. 215 c d
Conſtantinopolis primordia. 181 c 187 c d e bonum augurium. 187 d e
Conſtantinopolis à Conſtantino denominata. 181 c noua Roma dicta. 187 c d 369 a b alter paradiſus. 2 a
Conſtantinopolis ciuitas Mariæ virgini ſacrata. 205 f diuina prouidentia à barbarorum inſidiis conſeruata. 408 c à Gotthis vaſtata. 408 c ab Andronico Palæologo reſtaurata 5 f 6 & f
ad Conſtantinopolis cœnis epiſcopi Nicenæ ſynodi à Conſtantino imperatore inuitati. 205 f
Conſtantinopolis vrbs imperialis, à Chriſtianis per Andronicum imperatorem retenta. 8 d
Conſtantinopoli commune imperatorũ ſepulchrum. 233 d palatiũ imperiale ab Andronico imperatore conſtructum. 7 a
Cõſtãtinopoli tumultus in Anaſtaſium imperatorem excitatus. 533 d
Conſtantinopoli prædones eiecti. 2 a
Conſtantinopoli propter Eutychetis errores ſynodus prouincialis coacta. 471 d templum à Ioannitis incenſum. 421 a ob tectum Macedonium. 240 d e propter epiſcopi electionem 237 a
Conſtantinopolitanæ vrbis laus. 9 c 181 c f ornamenta. ibid.
Conſtantinopolitanæ in fidei negocio contentiones. 229 f 453 d
Conſtantinopolitanæ ſedi iuriſdictio integra in concilio Epheſi reſtituta. 513 d
Conſtantinopolitanæ plebis tumultus. 547 f alius propter lenitatem in idololatras Iudicum ſententiam. 563 e item contra Mauritium imperatorem ſeditio. 579 b
Conſtantinopolitani imperij terminus. 187 d
Conſtantinopolitani epiſcopi primatus 489 d 369 a b 508 d
Conſtantinopolitana in epiſcopi electione ſeditio noua. 239 b c
Cõſtãtinopolitana quinta ſynodus vniuerſalis. 550 c d
Conſtantinopolitanum concilium. 370 a b 539 a f 219 b c 364 a 366 a eius decreta. 473 b 369 a 550 c confirmatio. 511 f
Conſtantinopolitanum concilium aduerſus Seuerum & Zooram. 539 f
Conſtantinopolitanum incendium. 467 c f 497 b 540 e f
Conſtantinopolitanorum epiſcoporum ſucceſſiones. 189 b 535 d e 538 f
Conſtantia Licinij Cæſaris vxor. 162 d 186 f 285 e
Conſtantiæ Conſtantij vxoris mors. 265 e
Conſtantinianæ thermæ. 419 a
Conſtantia Palæſtinæ Gazeis à Iuliano ſublecta. 287 c d
Conſtans Romanorũ ad Perſas legatus. 162 e
Conſtãs Chlorus. 162 d Imperator ex monacho creatur. 162 f 438 b Italiæ atque Africæ imperium recuſans, Britannia & Gallia cõtentus vixit. 163 c d
Conſtans à Conſtantino patre Imperator declaratus. 162 d
Conſtans Imp. Chriſtianorum fautor. 163 c conſtanter profeſſionem fidei conſubſtãtialis retinuit. 254 e
Conſtantis in Drepano ſomnium. 162 f
ad Conſtantium de reſtitutione Athanaſij & Pauli literæ. 255 d e f libido. 162 e f mors. 163 d mores & vita. ibid. d cædes. 260 a 438 e
Conſtantinæ Auguſtæ & filiarum eius cædes. 181 c epitaphium. ibidem c
Conſtantinus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 d
Cõſtãtinus Cõſtãtis ex Helena filius. 162 f 163 a Conſtantis ſucceſſor. 186 b ſeipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur, viuum propoſuit. 172 d
Conſtantinus in Diocletiani aula diu educatus. 186 a à patre in Romanorum Imperatorem euocatur. 163 c
Conſtantinus Imp. concilij Nicæni præſes. 198 f 199 a Iudæis infenſiſſimus. 204 e baptizatur. 186 e 322 e 531 f 172 b 280 f 172 f
Conſtantinus concordiæ atque vnitatis inſignis amator 231 d in vrbe Conſtantinopolitana Sophiæ ſeu ſapientiæ Dei templum ædificat. 240 f
Conſtantinus iniurias Chriſtianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vleiſcitur. 169 b ob amorem Chriſtianorum Diocletiano ingratus. 163 b c Græcorũ atque hæreticorum lingua indignis modis exceptitur 173 a contumelioſis Zoſimi ſcriptis afficitur. 531 b falſo crudelitatis erga ſuos accuſator. 172 f
Conſtantinus num Criſpũ filium atque Fauſtam vxorem occiderit, dubitatur. 531 e
Conſtantinus multorum ſanctorum templa diuerſis locis ſacrauit. 187 b Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mutauit. 173 f
Cõſtãtinus imperij ditiones inter filios diuidit. 232 e Nicænam ſynodum inſtituit. 197 f amplificandæ religioni Chriſtianæ totus incumbit. 206 c viduis virginibuſque ſactis ſumptus ex publico conſtituit. 206 a ſuam valetudinem innocentium infantum vitæ poſtpoſuit. 171 f idolorum templa & ſtatuas diruit. 211 a Chriſti ſepulchrũ ab infidelibus dirutum atque contumelia affectum reſtituit. 207 a b
Conſtantinus Imp. lepra inficitur 171 liberatur. 172 b
Conſtantinus à Licinij inſidiis diuinitus ſeruatus. 178 b moriturus Athanaſium ab exilio reuocari iubet. 232 f 233 a lucum qui Olea dicitur, magnis ædificiis exornat. 189 d
Conſtantinus Pogonatus. 554 e
Conſtantini Imp. ortus, genus, ac parentes. 185 c eius vita breuiter deſcripta. 590 a encomium. 171 c 235 d 8 b 367 f
Cõſtãtini imperium. 162 d cum Irene. 466 a 591 b
Conſtantini virtutes. 179 b ſtatura & forma. 233 c pietas. 171 f erga Chriſtianos inſignis humanitas. 163 b liberalitas & munificẽtia. 531 c d erga Theophilum Iudum munificentia. 251 d e f promouendæ religionis ſtudium. 216 f erga Athanaſium maleuolẽtia. 231 e
Conſtantini baptiſterium Romæ diu aſſeruatum. 172 a
de Conſtantini baptiſmo diſcrepant autores. 172 f
Conſtantini Imp. de Ario, ſectæque eius popularibus, & libris eorundem conſtitutio. 205 c item alia pro Chriſtianis. 170 de A-

ſtianorum libris comburendis 205 d item de immunitate clericorum.176 f de epiſcoporum conuentibus.177 c pro Chriſtianis edictum. 175 f aliud de bonis eccleſiæ atque Chriſtianis reſtituendis. 176 e leges atque pro Chriſtianis actiones. 172 e 182 d 186 f
Conſtantini contra Iudæos lex 254 d item contra hæreſes omnes. 231 d e
Conſtantini Imp. portatilis eccleſia. 209 e vicennalia. 205 e donatio. 182 b 288
Conſtantini priuilegia Chriſtianis conceſſa. 176 e
Conſtantini Imp. cũ Syluestro Pontifice colloquium. 172 a ad Arium epiſtola. 223 d item alia ad Alexandrinos, de Ario atque Nicænæ ſynodi decretis. 204 c ad Alexandrũ epiſcopũ Alexandriæ & Ariũ. 194 f ad Aſianos de celebratione Paſchæ. 383 c d ad Cecilianum Carthaginenſem epiſcopum. 177 a ad Euſebium Pamphili de eccleſiarum ſtructura. 206 d de libris eccleſiaſticis comparandis. 206 e ad Macarium de Chriſti monumento 207 b ad Perſarum regem Saporem pro Chriſtianis 216 e ad Tyri epiſcopos de ſynodo Conſtantinopolitana. 229 a ad Vrſum catholicum Africæ. 177 a
Conſtantini Imp. ad vnionem eccleſiaſticam exhortatio. 195 a 195 d c ad epiſcopos in Nicæno concilio congregatos, de ineunda concordia oratio. 198 b c
Conſtantini imp. ieiunia. 172 a pis in vrbe opera. 170 b forum. 181 f 230 e 497 e Porphyretica columna. 230 c porticus. 181 d regia magnificè inſtituta. ibid. ſtatua. ibid. f alia cũ vexillo crucis. 170 b thermæ. 441 b tyrannis. 438 b 429 b contra Byzantios bellum. 181 a item contra Iulianum. 280 f cum Maximino. 173 e de Byzãtiis victoria. 181 b alia de Maxentio. 169 e f 186 f de Licinio. 179 c 186 f 187 a
Conſtantini & Conſtantij ad Arelatenſes fuga. 438 c
Conſtantini Magni ſtatua Conſtantinopoli reſtauratur. 6 e
Conſtantini Copronymi Imperatoris in Mariam virginem contumeliæ. 590
Conſtãtini Cæſaris teſtamentum. 233 a mors. ibid. 280 f 281 a 286 d ſepultura. 233 e
Conſtantini Imp. oſſa transferuntur in alium locum. 173 d
Conſtantini iunioris in Occidente imperiũ. 239 f ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 236 b cædes. 236 d 259 d
Conſtantini iunioris corpus in Alſam fluuium deiectum. 236 c
Conſtantini Lardy patricij domus à furioſa plebe incenſa. 580 a b
Conſtantini Porphyretica ſtatua. 233 d
Conſtantius Gallus Cæſar in Oriente. 264 a
Conſtantius Iuliani apoſtatæ pater 162 d imprudenter à Iuliano in Cæſarẽ creatus. 281 a b c in ſocietatem imperij ab Honorio aſſumptus, 438 a b
Conſtantius patris ſui egregius imitator. 284 a b per vnanimem Athanaſij condẽnationem, inter Orientales & Occidentales vnionem fidei conciliare contendit. 261 b
Conſtantius princeps Chriſtianiſſimus. 281 b ab epiſcopis ſeductus. 284 a epiſcopos antea reſtitutos denuò extrudit. 260 c ante bellum ciuile mortuus. 286 c
Conſtantij Imp. in Athanaſiũ ſimultas. 240 e
Conſtantij laus à Gregorio Nazianzeno decantata. 254 f 255 a
Conſtantij cum Liberio de Athanaſij fide colloquium. 269 e in fide lapſus. 255 a ad eccleſiam Alexandrinam pro Athanaſio literæ. 257 f ad Philippicum vrbis præfectum de Paulo epiſcopo eiciẽdo epiſtola. 240 c alia item ad Auguſtonicæ, Thebaidis & Libyæ præfectos, pro Athanaſio reſtituendo. 258 c ad Antiochenos cõtra Eudoxium literæ. 267 f ad ſynodum Armenienſem reſponſio. 271 f cum Maxentio bellum. 169 c item contra Magnentium. 264 d cum eodem prælium. 264 e d triumphus. 264 f funus. 281 c f 282 a b
Conſtantij Galli res geſtæ. 264 c f
à Conſtantio Gallo Hieroſolymis viſa prodigia. 264 a
Conſubſtantialis verbum magnas excitauit tragœdias. 261 c
Conſubſtantialis verbi ſignificatio. 316 a explicatio. 343 f
Conſubſtantialitatis verbũ nõ eſt nouum aut recenter inuentum. 203 b
de Conſubſtantialis verbo noua inter epiſcopos contentio. 213 d
Conſuetudinis præſcriptio in eccleſia catholica. 14 d
Conrobaditarum hæreſis. 585 d e
Corinthiorum ſeditiones. 107 d terræmotus. 336 c
Cornelius epiſcopus Antioch. 91 f
Cornelius epiſcopus Rom. 351 d 132 c eius decretum. 329 d cum Nouato de pœnitentibus in eccleſiam recipiendis diſceptatio. 200 e
Cornuti libris Origenes pluſimùm eſt delectatus. 127 e
Corruptio in ſacris literis duo ſignificat. 552 a
Coſmas ad pacificationem inſtituendam Alexandriam à Zenone miſſus. 528 b
Coſmæ Epiphanienſis epiſcopi aſtutum facinus. 524 d c
Cottiæ alpes. 438 b
Creandi verbum quot modis in ſcriptura accipiatur. 244 d
Creſcens philoſophus Iuſtino mortis fuit cauſa. 95 a
Creſcentis Cynici philoſophi cum Iuſtino martyre diſputatio. 94 e f
Criſpus Heraclij præfectus. 589 d
Criſpus Conſtantini Imp. filius cum patre baptizatus. 172 b
Chriſpi pro Chriſtianis leges. 173 b mors. 180 f
Chriſpion monachos. 351 d
Chriſpionis archidiaconi mors. 485 b
Cronion centum & decem annorum monachus. 350 b
Cronius philoſophus. 117 e
Crux Chriſti ab Helena inuenta. 207 c f in nummis Conſtantini impreſſa. 180 e à Gallo Hieroſolymis in cœlo viſa. 264 a à Conſtantino in cœlo viſa. 182 a 186 d 181 b 210 d
Crucis Ieſu Chriſti exaltatio. 208 b
Crucis exaltationis dies anniuerſarius. 228 f
Crucis victricis efficacia. 186 d 182 c f
Crucis vexillum contra Maximinum à Conſtantino erectum. 173 e f 174 a
Crucis armatura fretus Theodoſius hoſtes aggreditur, 391 e
in Crucis ligno Apameæ miraculum editũ. 544 b
ad Crucis ſignũ multi ægrotãtes ſanati. 210 e
Crucis ſignaculo dæmones à Iuliano fugati. 286 f
Crucis ſigna in fronte à Turcis contra peſtẽ geſtata. 571 f
Crucis tria trophæa Conſtantinopoli à Conſtantino locis celebribus ſtatuta. 210 d e
Crucis atque afflictionis fructus. 427 b 349 e 371 e
Crucis ſupplicium abolitum. 180 c
in Cruce ſemper exultandum. 424 d a
Cubitus apud Aegyptios non in Græcorum delubra, ſed in Chriſtianorũ templa Conſtantini temporibus delatus. 180 a
Cucuſus locus. 424 f
Culices & muliones diuinitùs Perſis vrbem Niſibim expugnantibus immiſſi. 260 a
Cunni fl. 575 d e f 576 a
Curatores poſſeſſionum Imperatorum. 177 b
Cuti Scytarum dux. 562 e
Cuſum opp. 561 e 560 d
Cyti opp. 358 f
Cyriacus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 371 e 580 b 582 e
Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 425 f mors. 431 c
Cypriaca tempeſtas. 542 b
Cypriana dies apud Lybias feſtus. ibid.
Cyprianus magiæ ſtudioſus. 133 b
Cyprianus lectione Tertulliani plurimum eſt delectatus. 118 c
S Cyprianus Vandalorum cladem prædixit. 542 b martyrio coronatur. 133 b
Cypriani templum à Vandalis demolitum. 542 b
Cypris Antipatri vxor. 82 e
Cyrenius Syriæ præfectus. 85 c d eius dignitas. ibid. d
Cyrillia ſcripta. 271 a
Cyrillianus epiſcopus Alexand. 444 e f 189 e
Cyrillus epiſcopus Antiochenus. 155 f
Cyrillus Hieroſolimytanus epiſcopus. 245 c 272 e 321 a 367 b 387 f 372 c
Cyrillus in epiſcopatũ Hieroſolymitanũ reſtitutus. 280 f
Cyrillus per ſeditionem in epiſcopum Alexandrinum creatus. 444 f 445 a
Cyrillus Alexãdrinus in ſynodo Epheſia Romani Pontificis locũ tenens. 460 d e ſuum de Chriſoſtomo errorem corrigit. 456 a Chryſoſtomi nomen epiſcoporum matriculæ inſcribit. ibid. b libros aliquot Chryſoſtomi deleuiſſe falſo creditur. ibid. c
Cyrillus epiſcopus Iudæis Chriſti veritatem prædicat. 308 c propter famem, Eccleſiæ ſupellex, veſtimentis & donariis vẽditis, egenis ſubuenit. 278 b ab Acacio epiſcopatu orbatur. 278 c cum ſuis proſcribitur. 461 e
Cyrilli cum Oreſte contentio. 445 c item cum Iudæis. 443 b c & cum Leone Pont. Max. 506 e ad Atticum epiſtola. 454 c item ad Neſtorium. 487 f 488 a ad eundem de duabus in Chriſto naturis. 505 f 506 a ad Leonis Rom. epiſcopi epiſtolam in ſynodo Chalcedonenſi reſponſum. 506 f ad Ioannem Antiochenum de Mariæ virginitate epiſtola. 506 c alia ad Felicem Papam. 317 c item ad Acacium. ibid. contra Neſtorij hæreſim ſcripta. 459 c aliæ lucubrationes. 444 f
Cyrilli epiſcopi libri à Timotheo Aeluro deprauati. 494 c eius mors. 471 f
Cyrilli Romanorum ducis cõtra Vitalianum & Hunnos res geſtæ. 529 f 530 a
Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. 291
Cyrilli Hieroſolimitani epiſcopi condemnatio. 278 a mors. 376 c
Cyrillo Hieroſolymitana eccleſia adempta. 280 f 461 e d
Cyrus vrbis præfectus. 435 d
Cyrus Panopolites poeta inſignis. 483 b 417 d
Cyrus ex præfecto vrbis Conſtantinop. factus epiſcopus. 471 d
Cyrus res à Medis ad Perſas tranſtulit imperium, 20 e

Cyzicenorum in Chriſtianos odium. 297 d ad Iulianum propter templorum reſtaurationem legatio. 297 d
Cyzicenorum templum ab Hadriano conditum. 21 c

D

Daci à Traiano victi. 90 f
Dacora vicus. 382 a
Dadaſtana ciu. 318 a
Dadoes hæreticus. 328 f
Dæmoniacus Conſtantinopoli cladem Eugenij prædicit. 393 a
Dæmoniaci in Nicomedia inſania. 269 b
Damabius epiſcopus. 324 b
Damaſus eccleſiæ Romanæ præfectus. 354 f
Dalmatia ab Alaricho vaſtata. 419 b
Dalmatius Cæſar. 227 a
Dalmatius Antiochiæ adminiſtrator. 237 a b
Dalmatij cædes. 259 e 284 c
Dan Phœniciæ ciuitas. 306 e
Daniel Carrarum epiſcopus. 473 b
Daniel Nicopolitanus epiſcopus Ancyram tranſlatus. 466 a
Daniel Stylites. 497 e eius miracula. ibid. e
Damaſus Pont. Max. 373 a 344 e 345 a 338 c 344 e
Damaſi Pontificis ad Paulinum epiſcopum catholicæ fidei profeſsio. 373 a ad Orientales eccleſias ſcriptum. 372 a de Romani ſynodi decretis epiſtola. 345 a
Damaſi orthodoxia. 363 e
Damianiſtarum hæreſis. 585 e f 586 a
Daniel colomella. 513 b c
Daniel monachus. 247 e
Daphnes lucus. 303 f 426 b 520 c 544 a
Daphnæ templum à Gallo imperatore conſtructum. 304 a eius conflagratio. 305 a
Daphnæus Apollo. 303 f
Daphnæum oraculum. 304 b
Daphnem cur Ladonis fluuij filiam poetæ finxerint. 303 e
Daras caſtelum. 559 a Romanis reſtitutum. 571 f
Daras ciuitas Anaſtaſia Imperatoris nomine vocata. 529 d
Darius Arſamus Perſarum rex. 20 e
Darij Hiſtapis leges. 576 b e
Daſſarites lacus. 552 b
Dacius Paulicius. 320 d
Dauidis regij prophetæ ſepulchrũ 22 d 209 b
Dauidis poſteros Veſpaſianus in Hieroſolymæ expugnatione præcipuè occidi iubet. 84 d e
Dauidis poſteri vt interficiantur, à Domitiano inquiruntur. 85 a
Dauſas epiſcopos & martyr. 215 f
Decentius Cæſar. 264 d
Decennius Imperator. ibidem
Decij in Chriſtianos crudelitas. 132 f 133 a
Defunctorum memoria. 210 a
io Defunctos num anathema ſacere liceat. 550 e
Delphicum oraculum Chriſto nato prorſus conticuit. 30 e
Demetrianus epiſcopus Antiochenus. 150 b 151 f eius mors. 147 e
Demetrius hiſtoricus. 117 f
Demetrius epiſcopus Alexand. 125 b e 123 a 132 a eius mors. 130 a
Demetrius Peſsinuntius epiſc. 416 d
Demetrij epiſcopi in Origenẽ fauor & inuidia. 125 b
Demetrius propter fidem Chriſtianam crudeliſsimè mactatur. 261 d
Demophilus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 330 a Arianorum apud Conſtantinopolitanos princeps. 376 e 330 a eccleſiis Conſtantinopoli excedit, & extra vrbem conuentus inſtituit. 361 f
Deſpotes ſeptem gentium & ſeptem orbis climatum dominus. 575 f
Deus gratiam ſuam etiam indignis largitur. 447 a b
Deprecariæ qui capaces homines. a e f
Dei longanimitas Iudæos fruſtra ad pœnitentiam vocaut. 80 e 84 b
Dei ſubſtantia qualis. 202 c d viſiones vbique horrendæ. 17 a b
Deorum gẽtilium turpiſsima flagitia. 473 e f 474 a
Deorum in numerum qui relati. 322 e
Deuterios Arianus baptiſmi verborum præuaricator. 528 a
Diabolus diſsidiorum in eccleſia autor. 315 c
Diabolus materiæ princeps à Manichæis iudicatus. 150 d
Diabolus idololatriæ autor & propagator. 188 a
Diaconorum ordinatio. 48 b
Dianius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 238 c
Didymos Alexandrinus monachus. 350 b 353 a
Didymus Alexandrinus doctor, & Eccleſiaſticus ſcriptor cęcus, natuię miraculũ. 249 f
Didymus Alexandrinus in viſione Iuliani apoſtatę cædem vidit. 310 d hoſtis veritatis iudicatur. 245 e
Didymi Alexandrini libri. 250 e cædes. 418 b
Didymi epiſcopi Aegyptij martyrium. 162 a
Didymion epiſcopus. 324 b
Dierum obſeruatio ac feſta. 144 e
Digamia à Valentiniano digamo conceſſa. 346 e
Diluuium Alexandrinum. 355 c
Diocæſarea ciu. 342 a
Diocles epiſcopus. 324 b
Diocletianus Imp. 151 e Imperio ſe abdicat. 163 f 186 e vno Soteriorum die eccleſias Chriſtianorum omnes diruit. 449 b e
Diocletiani imperium quale. 162 c in Nicomediam profectio. 162 f 163 a
Diocletiani imperatoris facta. 151 d crudelitas in Chriſtianos. 162 b 155 d erga Cõſtantinum odium ex illius pietatis amore natum. 163 b
Diocletiani aduerſus Chriſtianos edicta. 153 a mors. 163 f
Diodorus Ciliciæ epiſcopus. 367 f Manichæorum inſectator. 151 a
Diodorus Tarſenſis epiſcopus. 364 b 367 b 369 b
Diodorus fortiſsimus pro Chriſti grege athleta. 336 e
Diodori Tarſenſis epiſcopi theologia. 403 f
Diœceſium ordinationes. 369 b
Diogenes epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 c
Diogenes Cyzici epiſcopus. 508 a
Dionyſius Alexandriæ epiſcopus. 98 a 130 a 130 f 133 d a
Dionyſius Alexãdrinus pro Chriſtianis apud Aegypti præfectum cauſam dicit, 141 d in Libyam relegatur. 141 e f
Dionyſij Alexandrini epiſtolæ 147 a b e d varia ſcripta. 145 b 147 e contra Nepotis hæreſim diſputationes. 145 d e errores. 147 d mors. 148 e
Dionyſium Alexandrinum à martyrio conſeruauit Deus. 133 d
Dionyſios Areopagita Apoſtolorum diſcipulus. 491 d Pauli cohortatione factus epiſcopus. 103 a
Dionyſij Areopagitæ philoſophi in Chriſtũ fides. 59 d imperium. 85 d martyrium. 59 d & lucubrationes. ibid. e f
Dionyſij Corinthij ſcripta. 103 d eius epiſtolæ adhuc viuentis ab æmulis deprauatæ. 804 b
Dioniſius Magnus epiſcopus Alexandrinus. 132 f
Dioniſius Mopſueſtienſis epiſcopus. 466 d
Dionyſius Pompeiopolitanus epiſcopus. ibidem d
Dionyſius Romanus epiſcopus. 149 a 151 a
Dionyſij Paſchales epiſtolæ. 144 a 150 b
Dionyſio templum Antiochiæ conſtructum. 30 d incenſum. 239 a
Dionyſius Orientis dux. 494 d
Dionyſio muliebri mancipio dedicata ſtatua. 291 d
Diophantus epiſcopus. 324 h
Dioſcorus epiſcopus Alexandrinus. 472 a 535 e in concilio Chalcedo. ab Euſebio Doryclæo accuſatus. 505 d in ſynodo Chalcedonenſi ignorantiam ſuam faſſus. 487 e
Dioſcorus Hermopolis epiſcopus. 412 b
Dioſcorus Longus. 412 a b
Dioſcorus monachus. 347 e f 350 b eius in Scythopolim profectio. 412 f
Dioſcorus ſynodi Conſtantinopolitanæ pręſes. 472 f hęreticus iudicatus. 503 e f cui in concilio Chalcedon. damnatus. 487 f 488 a 505 a e d 508 e d
Dioſcori ad principes & ſenatoris viros prouocatio. 504 d cum Theophilo bellũ. 412 f 413 a impietas. 472 a in Flauianum crudelitas. 473 a 486 d exiliũ. 489 e mors 436 e
per Dioſcorum epiſcopi in ſynodo Chalced. damnati reſtituuntur. 507 a
Dioſpolis ciu. 593 b
Diſciplinæ domeſticæ memorabile exemplum. 97 b
Diſputationes de rebus diuinis quomodo inſtituendæ. 2 a
Diſsidia Chriſtianorum ex ignauia & temporum felicitate nata. 355 a
Diſsidia in eccleſia Chriſti obſunt Euangelio. 172 d e
Diſsidiis inteſtinis eccleſiarum Euãgelij hoſtes maximè delectantur. 198 e
Diuinationes atque prognoſticationes legibus damnatæ. 355 d e
Dius epiſcopus Hieroſol. 125 f
Dolichianus epiſcopus Hieroſol. 111 e
Domẽtia Phocæ Imperatoris filia Priſco nupta. 589 b
Dometius epiſcopus Conſtant. 189 e
Dominica Valentis imp. vxor. 332 e eius contra Gothos res geſtę. 361 a
Domitianus epiſcopus Hierapolitanus. 571 d
Domitianus Melitinenſis antiſtes. 571 d
Domitianus agnatos Chriſti propter inopiam contempſit. 85 a b primus Romanorum imp. ſe dominum Deumque dici voluit. 84 a
Domitiani crudele imperium. ibidem d in Chriſtianos crudelitas. 84 d
Domitiani ducis laus. 571 e d
Domnę virginis martyrium. 256 d e f
Domnus epiſcopus Antiochenus. 150 b 473 b 548 e
Domitij monachi martyrium. 291 b
Domninus epiſcopus Antiocheni. 550 a
Donatus Euræ epiſcopus ſerpentem peſtiferum occidit. 397 d
Donati epiſcopi miracula. ibid. d e f
Dormienſium ſeptem hiſtoria. 470 a
Dorotheus martyr. 156 b
Dorotheus Antiochiæ epiſcopus Arianus. 376 f aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit. 154 e C X X annorum epi-

ſcopus. 444 d Arianæ religionis præfectus..ibid. d Euſebij Pamphili præceptor. 152 b propter ſuam pertinaciam ex Antiochia Conſtant.tranſlatus. 444 d
Dorotheus presbyter Antioche. 352 a eunuchus ornatus. ibidem a
Dorotheæ mulieris pro conſeruanda pudicitia certamen. 565 a
Dorothei monachi Aegiptij vita.348 b ei9 de carnis mortificatione ſcitè dictum. ibid. e martyrium. 291 d
Doſitheus Hieroſolymitanus epiſcopus Cõſtantinop.tranſlatus. 466 c
Doſitheus Seleuciæ & Tarſenſis epiſcopus. 465 b
Doſitheani hæretici. 203 b
Dracones. 253 c
Draconis leges. 91 b
Dracontius epiſcopatu priuatur. 278 c
Dracõtij Pergameni epiſcopi exauthoratio 277 d
Drepanum,ſeu Drepana ciu.Helenopolis dicta. 582 a
Drepani deſcriptio. 362 e f
Drinus fl. 552 c
Ducennarij principes. 259 c
Dunaan. 558 e
Dyrachium terræmotu corruit.536 c egregiis ædificiis ab Anaſtaſio imp. exornatur. 320 f

E

EBionis doctrina.190 hæreſis. 86 c
Ebionitarum hæreſis. 507 b 527 a
Eccleſia cur virgo incorrupta à veteribus dicta. 103 b
Eccleſia per diſpenſationem ſe quandoque temporibus accommodat. 481 f
Eccleſia vna in toto terrarum orbe congregata. 205 a
Eccleſię magna poſt Maximini mortem tranquillitas. 175 d
Eccleſiæ primitiuæ in cæremoniis magna diuerſitas. 385 e f 386.387
Eccleſiæ reſtaurandæ difficultas. 371 e
Eccleſiæ vnio atque concordia in primis cõſectanda. 372 e
in Eccleſia etiam Apoſtolorum tempore obſeruationes fuerunt diuerſæ. 587 f
in Eccleſia quæ variantium cæremoniarum cauſa. 587 d
Eccleſiarum ante Diocletianum pax. 562 b
Eccleſias ſuas Germani cur Kirchen vocitẽt. 574 d
Eccleſiaſticæ diſciplinæ neceſsitas. 73 a b
Eccleſiaſtica libertas. 180 e immunitas. 180 d 257 f 258 c
Eccleſiaſtica pax quæ potiſsimum probanda. 435 e
Eccleſiaſtica poteſtas. 394 a b 15 c d 515 d
Eccleſiaſticæ poteſtati etiam Imperatores olim ſubiecti. 532 d
Eccleſiaſticę quęſtiones nõ temerè ſunt promulgandæ. 194 e
Eccleſiaſtici canones. 369 c
Eccleſiaſticorum virorum in primitiua eccleſia catalogus. 105 b c
Eccleſiaſticis bonis captiui ab hoſtib.redempti. 450 f 451 a
Edeſſa ciuitas à Iuſtino Imperatore reſtaurata. 536 d per Taddæum ad Chriſtianiſmum conuerſa. 51 e
Edeſſæ clades ex fluuij inundatione. 536 c
Edeſſenæ vrbis expugnatio. 544 d
Edeſſenorum eccleſiaſtici extra vrbem conuentus.335 b fames. 249 d
Educatio ingenua non eſt negligenda. 376 c
Educationis puerilis memorabile exemplũ 322 f
Egeſippi de Iacobo Iuſto teſtimonium.69 e f
Egeſippi ſcripta. 103 a
Egnatius Antiochenus vide Ignatius.
Eleazar Iudæorum pontifex. 49 b e 58 e
Elebecus Theodoſij imp.dux. 396 f
Eleemoſyna cum delectu diſtribuenda.452 b inter pauperes qua ratione diuidẽda. 452 d
Eleemoſynæ deſtinata pecunia diuini iuris eſt. ibidem d
Eleemoſyna eccleſiis afflictis mittẽda. 104 a
Eleemoſyna in viris eccleſiaſticis Chriſtiano populo gratiſsima. 456 d
Elephantes. 253 b
Elephantina ciu. 463 a
Elesbaan Aethiopum dux Pſeudo moyſẽ bello inſectatur. 538 e
Eleuſius Cyzicenus epiſcopus. 272 e 367 a Macedonij ſectator. 296 f
Eleuſis Cyzici epiſcopus ad Arianiſmum à Valente coactus.322 e Nouatianorum eccleſiam dirutam reſtituit. 288 d
Eleuſius epiſcopus propter pietatis opera à Iuliano ex Cyzico expellitur. 297 d
Eleuſij Cyziceni epiſcopi exauthoratio.277 a in concilio diſputatio. 275 e pœnitentia. 322 e
Eleuſio epiſcopo Cyziceno dura de reſtituẽdo Nouatianorum templo propoſita conditio. 297 f
Eleutheropolis. 551 c 399 d
Eleutherius diaconus. 115 b
Eleutherius epiſcopus Conſtantinop. 189 c
Eleutherius pont.max. 91 e 111 d ante ætatem maturam multis honoribus exornatus. 93 e
Eleutherij martyrium. ibidem e
Eli Iudæorum pontifex. 49 b
Eliaſeph Iudæorum pontifex. ibidem e
Eliezer Iudæorum pontifex. ibidem b
Elinæus Iudæorum pontifex. ibidem e
Eliſabeth ætate prouecta peperit Ioannem iam in vtero ſanctificatum. 24 a
Eliſei prophetæ cineres profanati, 293 e
Eulogius epiſcopus Alexand. 574 a 585 e
Elogius Edeſſæ epiſcopus. 364 d
Elogij piorum apud Edeſſam ducis cum Modeſto præfecto colloquium. 335 f
Elpidius epiſcopus. 324 a
Elpidius presbyter occidentalium epiſcoporum ad orientales internuncius. 344 a
Elpidios Satalenorum epiſcopus. 277 e
Elpidius vltione diuina punitus. 505 f
Emanuel Palæologus eccleſiam catholicam turbatam reſtituit. 6 a
Emanuel Palæologus optimi atque abſolutiſsimi principis exemplar. 3 a b
Emanuel Palæologus patẽus in imperio ſucceſſor. 2 d eius aula motum pietate monaſterio perſimilis. 4 e
Emanuelis Palæologi cum Conſtantino magno collatio. 8 b
Emanuelis Palæologi imperatoris infantia. 2 b peritia adoleſcentis. ibid. c pietas 6 a temperantia.3 e f virtutes atque ornamenta animi. 4 e f 2 e f
Emaus ci. 306 f
Emeſa ciu. 267 c 291 e
Empuſa. 366 d
Emi oppidi primordia. 183 a
Encænia Chriſtianorum. 186 f
Encratitarum hæreſis. 101 d 105 c d
Enthuſiaſtæ hæretici. 328 f
Eortaſius epiſcopus. 324 a
Eortaſij Sardiani epiſcopi exauthoratio 277 d
Epheſinum contra Neſtorium concilium. 460 b c d e eius acta in concilio Chalcedonenſi prædatorio lecta. 503 a
Epheſini concilij confirmatio. 321 f
in Epheſino concilio multi epiſcopi actis ſubſcribere coacti. 505 a b
Epheſini patriarchatus iura per Aelitum reſtituta. 513 a
Epheſij per temporum impugnitatem epiſcopos à Chriſoſtomo ordinatos exigũt. 416 a
Epheſiorum puerorum martyrium. 233 c
Ephratas Abaſgus eunuchus. 543 c d
Ephraim famis tempore eleemoſynam pauperib. à diuitib collectam diuidit. 249 d
Ephraim monachus.259 f [illegible]. 248 f
Ephraim ſimulatione inſaniæ, quo minus epiſcopus conſecraretur effugit. 249 c
Ephraim Syrus. 247 c 245 e 248 d 179 a eius caſtitas.249 b facetè dictum. 249 c
Ephraimum Baſilius Magnus admiratus eſt. 248 f
Ephrem epiſcopus Hieroſol. 92 e
Ephthalitarum cum Chagano bellum.575 c d
Epicureorum ſecta. 505 a
Epidamnus terræmotu corruit. 536 c
Epimenidis Cretenſis oracula à Paulo apoſtolo lecta 305 d
Epiphanius epiſcopus Salaminius. 355 c Theophili ſectator. 414 a b Origenis libros in prouinciali ſynodo damnat. 414 c d e f
Epiphanius ſophiſta Laodicenſis apollinarium amicus. 251 b
Epiphanius ſophiſta Laodicæ hymnum in Bacchi laudem cantauit. 327 d
Epiphanius Tyri epiſcopus. 324 c Ioanni Chriſoſtomo epiſcopatus abrogationem atque exilium prædicit. 415 d
Epiphanij Conſtantienſis in Cypro epiſcopi pietas. 398 b
Epiphanij cum Ammonio Longo colloquium.415 b c cum Apollinari hæretico amicitia. 327 a
Epiphanij de abolẽdis Origenis ſcriptis decretum,ab epiſcopis ſynodi Cõſtantinop. approbatum. 414 e f
Epiphanij erga Ioan. Chryſoſtomum ſimultas.415 a 414 f mors. 415 d
Epiphanij Panarium, de hæreticis opus.383 b
Epiſcopalis benedictio. 408 f 417 b
Epiſcopalis hoſpitalitatis memorabile exemplum. 321 a
Epiſcopalis iuriſdictio. 417 b
Epiſcopalis libertatis exemplum. 531 d e
Epiſcopalis vnctio. 356 c
Epiſcopatus ardua & diuina res. 480 e
Epiſcopatum adminiſtrare bonum eſt opus. 452 e
Epiſcopatum multi boni viri olim recuſarũt. 345 f
ab Epiſcopatu vno non in alterum tranſire liceat. 464 f
Epiſcopatus pecunia redempti. 416 a
Epiſcopus æruſcator. 149 b
Epiſcopi à ſuis conſeruati memorabile exẽplum. 133 d e
Epiſcopi veri officium. 468 b 433 a
in Epiſcopi viuentis locum alius nequaquã ſubſtituendus. 427 d
Epiſcopi canonica electio. 404 c 132 d 204 a 596 b 344 b conſecratio. 37 c b
Epiſcopum quatenus integrum ſanumque eſſe conueniat. 350 c
Epiſcopi olim publica vectura in profectionibus eccleſię vſi. 177 f
Epiſcopi olim vxorati.481 a quibus ritibus olim conſecrati. 426 c
Epiſcoporum ambitio, 267 f
Epiſcoporum delicta propter offendicula ſedulò ſunt tegenda. 198 c

in Epiſcoporum electionibus potiſsimùm ſpectanda. 378 c
Epiſcoporum eſt, doctrinas eccleſiarum diligenter obſeruare. 345 b
Epiſcoporum in Imperatores olim magna poteſtas. 132 d
Epiſcoporũ in primitiua eccleſia paupertas. 196 a
Epiſcoporum tranſlationes. 465 a à Cœleſtino Pontifice comprobatæ. 465 f
Epiſcoporum tranſlationes quæ legitimæ. 466 e
de Epiſcopis non transferendis canon. 463 a
Epiſcoporum occidentalium cum orientalibus diſsidia 245 a ad Iulium Ro. antiſtitem literæ 240 a martimonia 386 d contra Athanaſium & Paulum epiſcopos technæ atque inſidiæ 241. e f 242. 243.244.ab
Epiſcoporum Orientalium cum Occidentalibus inſidiæ. 243 d
Erennius epiſcopus Hieroſol. 351 a
Eridanus fl. 583 a
Eros epiſcopus Antioch. 91 f
Eſdras Moſen & alios veteris teſtamenti libros reſtituit. 107 c
Eſther Ioſephi ex Salome filia. 48 f
Ethnicorum autorum lectio Theologis neceſſaria. 258 b 301 f
Ethnicorum idololatriæ damnatio. 473 e
Ethnicorum libri à Paulo apoſtolo diligenter perlecti. 302 d
ab Ethnicis interdũ de rebus ſacris ſunt quædam manifeſtata. 508 d
Euagrius diſcipulus atq; archidiaconus. 353 b epiſcopus Conſtantinopolitanus à catholicis contra Arianos electus. 330 a 376 f
Euagrius Macariorum diſcipulus. 246 a 353 c
Euagrius monachus ſomnio admonitus, inſidias necis ſibi ſtructas effugit. ibid. b
Euagrij Aegyptij monachi vita eleganter deſcripta. ibid. a
Euagrij cum Ammonio ſocietas. ibid. c exilium. 330 b 381 b
Euagrij Epiphanienſis epiſcopi de liberorum ſuorum amiſsione conqueſtio 573 e eius de Senero ſcriptum 584 d e facetè dicta 350 d
Euagrij hiſtoria Eccleſiaſtica. 14 b
Euagrij monachi lucubrationes. 294 f 353 c d
Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata. 100 c d
Euangelicæ doctrinæ ſynopſis. 33 f
Euangelicæ prædicationis ſumma. 36 f
Euangeliſtæ nõ omnia Chriſti miracula ſcriptis ſunt complexi. 35 e
Euangeliſtæ quatuor cur ſuas hiſtorias conſcripſerint. 71 d e
Euangeliſtarum concordantia à Tatiano conſcripta. 101 c
Euangeliſtarum in conſcribendo Euangelio ordo. 118 b
Euangeliſtarum in genealogia Chriſti diſſonantia. 131 b
Euangeliũ Hebræo & Syriaco ſermone conſcriptum. 103 c
Euangelium, quod ſecundum Hebræos inſcribitur, non eſt canonicum. 77 a
Euangelij prædicatio libera per mundum vniuerſum. 51 c
Euangelij prædicatio atque defenſio nequaquam in verborum ornatu poſita. 117 c
Euangelia quatuor quibus rationibus conſcripta 229 a b
Euareſti pontificatus. 91 e
Eubula baptizator, 61 c
Eucarpius epiſcopus. 384 a
Euchanius hæreticus. 587 f
Euchariſtia in manus olim cõmunicantibus data 409 e 394 a item morientibus. 409 d
432 a b
Euchariſtię communis participatio, charitatis & vnitatis Eccleſiæ certiſsimum ſymbolũ. 210 e d
Euchariſtiæ communionem Maſſaliani inter adiaphora poſuerunt. 358 f
Euchariſtiæ etiam apud hæreticos conſeruatio. 583 b
Euchariſtiæ reliquiæ pueris innocuis Conſtantinopoli olim datæ. 549 c
Euchariſtiæ ſacræ vtraque ſpecies in loco ſacrariore templi ſeruata. 419 c
in Euchariſtia verum Paſcha exhibetur. 37 f
Eucherij Stiliconis filij mors. 429 c
Euchytæ hæretici. 328 c
Eudocia cum liberis Roma in Africam à Genſericho tranſlata. 498 c Honorio Genſerichi filio nupta. ibid.
Eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam conuerſa. 498 d Pulcheriæ reconciliata. ibidem a
Eudocia rerum in Theodoſij aula potitur. 472 c
Eudocia ſenior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam redacta. 498 d
Eudociæ apud Antiochenos ſtatua. 474 c
Eudociæ in Palæſtinam profectio. 474 e 451 d e 492 b 474 e
Eudociæ largiſsima eleemoſyna. 476 a
Eudociæ pietas. 474 f 475 f mors 498 f
Eudoxia altera Dalida. 428 e Arcadij Imp. Rom. vxor 406 d diaconiſſa 478 b e ad Maximum vlciſcendum, Genſerichum ex Aphrica Romam inuitat. 498 d benedictionem à Longis fratribus accipit. 413 f cum filia Placidia Byzãtium miſſa 498 b Eutropium cubicularium apud Arcadium accuſat. 406 d e Theodoſij laudes carminibus deſcripſit. 432 b
Eudoxia Valentiniani tertij vxor. 452 e vi à Maximo ſtuprata. 492 c
Eudoxiæ in Chryſoſtomum odiũ. 412 b 418 d e mors 431 c argentea ſtatua. 418 c
Eudoxiæ vrna moueri viſa. 431 d
Eudoxius Aetianus. 267 b Arianus. 350 e f
Eudoxius epiſcopus Antiochenus. 322 b exauthoratus. 275 d
Eudoxius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 278 e 321 b epiſcopos multos Conſtantinopoli exauthorat. 276 f
Eudoxij Conſtãtinopolitani epiſcopi mors. 310 a
Eudoxius Germanicienſis epiſcopus. 238 c 241 e 245 e
Eudoxius Germanicienſis, Antiochenus & Conſtantinopolitanus epiſcopus. 465 a b arte aulica epiſcopatum Antiochenum inuadit. 267 b popularium ſectæ conciliabulum Antiochiæ cogit. ibid. c
Eudoxij contra ſymbolum Nicænum impius conatus 278 f impiæ opiniones ibidem e exilium. 552 a
ab Eudoxio orthodoxi epiſcopi Antiochia expulſi. 267 e
Eugenius à ſuis captus ad Theodoſium ducitur. 392 f
Eugenius ab aſtronomis ad tyrannidem ſtimulatus. 391 a
Eugenius epiſcopus Nicænus Arianus. 265 a alpes Iulias præſidio impoſito occupat 391 e primùm ludimagiſter, deinde imperialis ἀντιγραφεὺς, Occidentale inuadit imperium. 391 b
Eugenij cum Theodoſio Imp. bellum. 391 b de eodem victoria 392 b c martyrium 161 a mors. 398 f
Eulalius epiſcopus Antiochenus. 381 a
Eulalius Cæſareæ Cappadocum epiſc. 277 c
Eulalij Amaſeni epiſcopi cum Arianis contentio. 364 a
Eulampiæ atque Elampii martyria. 161 a
Eulogius philoſophus. 508 c Edeſſæ epiſcopus. 367 f
Eulogij monachi ſanctitas. 347 f exilium. 336 a
Eulyſius. 427 f
Eumathius epiſcopus. 54 a
Eumenes epiſcopus Alexand. 91 f
Eumolpius epiſcopus. 324 b
Eunomius Aetij ſectator. 251 a ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatur. 322 a ſ proſcribitur. 381 f
Eunomius anima & corpore leproſus. 356 a cur Cyzico diſceſſerit. 356 c
Eunomius Halmyride Cæſaream Cappadocum transfertur. 382 a nouam baptizandi rationem excogitat. 326 a b
Eunomij cadauer effoſum. 403 b
Eunomij contra Baſilium ſcripta. 381 a cum Eudoxio cõtentio hæreſis. 356 e 326 a 372 d humanitas 510 a contentiones 326 b mors 382 a
Eunomij libri cremati. 403 b
Eunomiano baptiſmo baptizati ſine baptiſmo legitimo obierunt. 326 d
Eunomianorum baptiſmus qualis. 356 e d cũ Arianis familiaritas vnde. 366 b
Eunomianorum diſſectio. 385 b
Eunomio eutychiani hæretici. 385 c
Eunomiotheophroniani hæretici ibid. e
Eunuchiſmus à Iuſtiniano interdictus. 543 d
Euodius Antiochenæ eccleſię epiſcopus. 68 a 79 f
Euolcius diaconus proſcribitur. 334 f
Euodius diſcipulorum Ieſu Chriſti ſucceſſor. 48 c
S. Euphemiæ martyrium. 488 b 577 d
S. Euphemiæ phanum. 486 f Chalcedonæ templum. 407 d
S. Euphemiæ ſepulchrum miraculis clarum. 487 b
Euphemiæ templum à Conſtantino epiſcopo Conſtantinopolitano ædificatum. 289 e
in Euphemiæ templo ſynodus Chalcedonenſis habita. 488 f 487 e
Euphemius epiſcopus Conſtantinopolitanus ab Anaſtaſio Imp. proſcriptus 521 b c poſt mortem in integrum reſtitutus. 540 a
Euphemij epiſcopi Conſtantinopolitani authoritas. 519 b canonica electio. 518 f
Euphraſiæ virginis egregium facinus. 160 a b
Euphraſij epiſcopi interitus. 536 b
Euphrates epiſcopus. 557 a
Euphrates fl. 552 b 558 d eius ortus 215 c
Euphrates & Tigris fluuij ex Paradiſo profluunt. 215 d
Euphrateſia regio. 215 c
Euphræmius Orientis præfectus, in epiſcopũ Antiochenum electus. 538 c
Euphremius Antiochiæ epiſcopus. 544 a
Euphronius epiſcopus Antiochenus. 537 c 556 f 328 a
Euphronius Cappadociæ epiſc. 324 c
Eupolemus ſcriptor. 127 f
Eupſychius hæreticus 381 e d ab Eunomio in exilio laudatus. ibidem
Eupſychij Cæſarienſis martyrium. 192 c
Eupſychianorum ſecta. 381 c
Euripidis fabulæ à Paulo apoſtolo diligenter perlectæ. 302 de
Europa à Scythis direpta. 407 a
Euſebia Conſtantij vxor. 285 d
Euſebia diaconiſſa Macedoniana. 441 a
Euſebiæ ſepultura. ibid. f 442 c
Euſebius Alexandrinus Laodiceæ epiſcopus. 552 b

ee

Euſebius Cæſarienſis Arianus. 165 a b 199 b
Euſebij Cæſarienſis ad Conſtantinum Imp. in concilio Nicæno oratio. 198 a cum Baſilio diſsidium. 331 f reconciliatio. 318 b
Euſebius Chalcedonenſis epiſcopus. 364 c d
Euſebij Conſtantinopolitani epiſcopi ex uno epiſcopatu in alios trāſlationes 237 b mors 239 b
Euſebius Conſtantini Imp. archieunuchus. 235 f
Euſebius Dorylæus. 472 d 486 d 502 d eius contra Dioſcorum Alexandrinum in ſynodo Chalcedonenſi actiones. 502 d e f 503 504 a b
Euſebius Dorylæus epiſcopus exauthoratur. 473 a b
Euſebius Emeſenus. 237 d 238 d 245 e
Euſebius eunuchus. 229 d
Euſebius eunuchus Arianorum antesignanus. 215 f
Euſebij eunuchi cædes. 288 d
Euſebij eunuchi inſidiis Gallus Cæſar trucidatus. 264 f
Euſebius Longus 412 a b monachus Antiochenus. 352 e
Euſebius Nicomediæ epiſcopus. 199 b ab exilio reuocatur. 221 e f
Euſebius Nicomedienſis, Arij amicus. 191 e d e 193 d 325 b Athanaſij aduerſarius 223 b Conſtantinopolitanus epiſcopus declaratur. 324 a ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 225 a b
Euſebij Nicomedienſis epiſcopi ad Paulinū epiſtola. 193 c de perſona filij Dei ſententia. ibid d
Euſebio Nicomedienſi propter Arianiſmum epiſcopatus ademptus. 199 a
Euſebius Pamphili. 193 a b 199 f Arianus fuiſſe Nicephoro videtur. 153 c 199 e f 244 c d
Euſebius Pamphili cur in anathema Arianorum decreto ſynodali adiectum conſenſerit. 202 f
Euſebij Pamphili contra Marcellum ſcripta 244 c de Chriſti natiuitate opinio 458 d e de Conſtantij Imper. pietate teſtimonium 531 e eruditio atque lucubrationes. 13 f 153 a 161 f 128 d de ſubſtantia filij Dei ſententia 223 d de ſynodi Nicænæ actis ſcriptum. 201 f 196 d mors 236 d
Euſebium Pamphili Cæſarea Antiochiam Ariani traductum volunt. 224 b
ab Euſebio Pamphili profeſsionis fidei Chriſtianæ formula in ſynodo Nicæna oblata. 202 a
Euſebius Phœnix Manichæorum acerrimus inſectator. 151 a
Euſebius Samoſatenus proſcribitur. 534 a eccleſias in ſuo exilio viſitat ibid. b ab exilio reuocatur. 364 c eccleſiis ſacrorum antiſtites creat. ibid. martyr pro perſequutrice muliere moriens orat. ibid. d
Euſebij Samoſateni mors. ibid. d
Euſebij Scholaſtici Gainea. 409 b
Euſebius Vercellenſis epiſcopus. 248 d 265 e 294 a
Euſebius Vercellenſis veri epiſcopi exēplar. 296 e
Euſebius epiſcopus Conſtantini Imp. literis Byzantium vocatus. 238 e
Euſebius monachus. 350 b
Euſebius ob Arianiſmum à Socrate defenditur. 244 f 245 a per cauſam Antiocheni templi encæniorum, concilium epiſcoporum conuocat. 237 b
Euſebij aduerſus Athanaſium calūniæ. 236 d martyrium. 289 e
Euſebianorum contra Marcellum Ancyranū odium atque inuidia. 238 e in vrbe Conſtantinopolitana conuentus. 229 e
Euſtathius Antiochenus epiſc. 321 a
Euſtathij Antiocheni epiſcopi encomium 214 b exilium. 248 d 330 a ex concilio Nicæno ſcriptum. 220 f 201 a aliud de ſubſtantia Dei 225 d e epiſcopatus abrogatur 223 e per calumniam ſtupri inſimulatur, & condemnatur. 223 e f
Euſtathius BerrhϾ in Syria antiſtes. 191 b 421 a b 508 a
Euſtathius Epiphanienſis Syrus hiſtoricus. 483 b
Euſtathius rhetor. 520 a b
Euſtathius Sebaſtiæ epiſcopus. 278 d e 247 f antea monachus 247 f Macedonij ſectator 296 f in ſynodo Gangrenſi cur damnatus. 277 f Romam ablegatur. 323 c
Euſtathij Sebaſtienſis epiſcopi ſtatuta. 277 f de ſpiritu ſancto opinio. 279 b exauthoratio 277 e ordo atque ceremoniæ. 247 f
Euſtathius inuitus à prouincialibus epiſcopis & populi cōſenſu factus Antiochenus epiſcopus. 196 b
Euſtathij cineres Antiochiam perlati. 514 d
Euſtathius epiſcopus Conſtantini iuſſo exilio mulctatur. 224 a
Euſtathij epiſcopi ad Conſtantinum in Nicæno concilio oratio 196 a cōſtantia 93 e pietas. 352 d e
Euſtathiani hæretici. 257 b 280 b
Euſtathiani catholicæ Eccleſiæ ab Alexandro Antiocheno epiſcopo conuocti 453 a ſuos ſibi conuenius cogentes, Antiochiæ ab eccleſia ſeceſsionem faciunt. 284 d
Euſtochius epiſcopus Hieroſolymitanus. 550 b 324 b
Euſtratius Flauiadis epiſcopus. 466 b patriarcha Antiochenus. ibid. m
Euſtratij hiſtoria. 160 f martyrium. 160 f 161 a
Euthalitarum contra Peroxem regem res geſtæ. 528 e
Euthymius Longus. 412 a
Eutyches abbas. 472 a
Eutyches in ſynodo prouinciali cū ſuo dogmate damnatur 472 d e reſtituitur. 473 a propter contumaciam in concilio Chalcedonenſi damnatur. 483 a 507 f item in Epheſino. 513 d
Eutychetis errores. 587 d hæreſis 472 d 503 e 585 e refellitur. 525 f
Eutychius Eunomianus. 386 b
Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 143 a 550 e
Eutychius ob ſuam innouationem omni dignitate priuatus. 552 c
Eutychius à Iuſtiniano moriente reſtitutus. 554 d
Eutychius ab exilio reuocatus. 557 c
Eutychianus epiſcopus Rom. 151 c
Eutychiani monachi ſanctitas & miracola. 219 f
Eutychianorum in Aegypto monachorum de Aeluri cœptis ſententia. 512 f
Eutychianiſtarum hæreſis. 582 f
Euthymius monachus. 457 c eius vita 477 f miracula ibi. f contra Neſtoriū conſilia. 460 d
Euthymius patriarcha. 591 e
Eutropia Maximiani Herculij vxor. 164 e
Eutropius lectos veluti incendiarius excarnificatus. 422 a
Eutropius præpoſitus 403 b & Theodoſij cubicularius. 404 e 406 a
Eutropius archieunuchus apud Arcadium fit patricius & conſul. 402 e ſic Cyprum relegatur 406 e ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadium accuſatur. ibidem e ob immodicum veſtimentorum ornatum capitis ſubit ſupplicium 406 d e in carcere expirat. 422 a
Eutropij & Carterij Macedoniani diſceptationes. 382 a f
Eutropij contra aſyla edictum. ibid. lex contra aſylorum immunitatem. 406 a b
Eutropij nomen ex conſulum Romanorum catalogo eraſum. ibid. c
Eutropij portus. 480 a
Excommunicatio monachi etiam illegitima à Theodoſio non contempta. 437 b
Excommunicationis neceſsitas. 394 a b
Expiationes vrbium. 145 b e
Exechias prædonum dux ab Herode interfectus. 22 e
Euzoius Antiochenus epiſcopus. 280 b 292 b 312 c 296 d 320 f 558 c
Euzoius Arianæ hæreſis ſectator 188 f damnatur. 340 b
Euzoius Conſtantinopolitanus epiſcopus. 189 d
Euzoius diaconus ab Alexandro epiſcopo exauthoratur. 225 e
Euzoij confeſsio Conſtantino Imper. oblata. ibid. f

F

FAbianus epiſcopus Antiochenus. 131 e 130 b
Fabianus epiſcopus Rom. 132 a
Fabianus columbæ auſpicio antiſtes Romanus creatur. ibid a
Fabianus martyr. ibid e & 133 b
Fadus Iudææ præfectus. 54 a
Fames crudelis. 128 d 311 e 330 d 491 b
Fames ingens ſub mortem Auguſti Cæſaris. 30 d
Fames ſub Claudio Imp dira. 53 f 54 a
Fames ſumma in Hieroſolymæ obſidione. 81 a 85 b
Fauſta Conſtantini vxor. 164 b 173 a
Fauſtinus epiſcopus. 384 a
Fauſtus diaconus 141 d epiſcopus Arianus 344 e eius martyrium. ibid a
Felix epiſcopus Conſtantinop. 189 a
Felix epiſcopus Rom. 151 e 166 f 317 a
Felix Romanus epiſcopus Acacio epiſcopo dignitatē literis abrogat. 517 b eius mors. 268 e
Felix Iudææ præfectus. 62 a
Felicis in Chriſtum blaſphemia. 301 f & eius obitus. 306 a
Felicis nomen ab Euphemio in epiſcoporum catalogum repoſitum. 519 b
Feſti Romani ſenatoris facta. 517 d
Feſtorum dierum ratio. 144 d e
Ficus à Chriſto infructuoſa maledicitur. 37 e
Fides in tentationibus exercetur. 256 e
Fidei arma ſpiritualia. 134 b
Fidei Chriſtianæ conſentientis atque concordis commoditates. 491 b
Fidei conſenſus in eccleſia Chriſti perneceſſarius. 194 d
Fidei formula ab epiſcopis Orientalibus Cōſtanti oblata. 241 c d e f
Fidei formula Seleuciæ propoſita. 244 a b in Syrmienſi conuentu cōpoſita. 262 b c 270 d 225 b
Fidei formularum ſiue ſymbolorum numerus. 276 e
Fidei orthodoxæ formula non temerè mutanda. 489 b c 505 d
Firmianus Cæſareæ Cappadocum antiſtes. 148 a eius cum Origene familiaritas 150 f contra Samoſatenum diſputatio. 148 a
Firmus Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 428 c
Flauia noua ciuitas. 92 a

Flauia Domicilla in inſulam ſub Domitiano relegata. 84 f
Flauiæ Domicillæ in fidei confeſsione conſtantia. ibidem f
Flauianus Antiochenus epiſcop⁹. 248 d 362 f 369 f 372 c 376 f 403 e Antiochenorum ad Theodoſium exaſperatũ legatus 396 d cũ Maſſalianis contentio. 329 a b
Flauiani Antiocheni epiſcopi exilium. 522 d mors. 426 b
Flauianus Antiochenus monachus, primus hymnum Gloria patri & filio, &c. cecinit. 257 d
Flauianus epiſcopus Conſtantinop. 471 f
Flauianus epiſcopus à Paulinianis apud Imperatorem accuſatur. 377 a epiſcopato ſe abdicat 377 b exauthoratur. 473 a
Flauianus pro grege Chriſti decertat. 336 e poſt mortem in integrum reſtituitur. 540 a
Flauiani contra Arianos argumẽta. 336 f 337 a cum Xenaia contentio 523 e exilium ibid. a 515 c mors 473 b 474 b 486 d 508 a
Flauiani corpus Conſtantinopolim tranſlatum. 474 d
Flauiani præfecti Rom. encomium. 391 b
Flauitas Conſtantinopolitanos epiſcopus. 518 d in epiſtolis ſuis ſynodalibus bilinguis. 519 a
Flauites Gotthus rem ſtrenuè gerendo conſulatum meruit. 409 a
Flauitæ ſycophantia. 518 e repentina mors. ibidem e
Flauius Clemens Domitiani Imp. patruelis. 84 f
Fletus vallis. 208 e
Florianus Imperator. 151 c
Florini hæreſis. 112 a
Florus vrbis Alexandrinæ præfectus. 490 a
Flori Iudæorum procuratoris auaritia. 80 c
Fœminæ capite taſo. 248 a
Fœminæ Marcionis hæreſim ſequutæ martyrio coronantur. 141 f
Fontis miracula. 499 e d
Fortitudinis officium. 354 b
Fortunæ apud Conſtantinopolitanos templum 298 b in martyrium Ignatij Antiochiæ redactum. 469 d
Fortunæ volubilitatis atque incõſtantiæ memorabile exemplum. 575 a
Forum cleri. 180 d
Francorum in Galliam irruptio. 238 f
Fraternæ charitatis officium. 480 d
Fridigernes poſt victoriam in Arianam hæreſim prolapſus. 357 d a
Fridigerni inteſtinum cum Athanaricho Gottho bellum. ibidem
Frigidus fl. 392 e
Frumentius Indorum apoſtolus. 212 f 213 a b Indorum regis quæſtor. ibid. b
Fugere in perſecutionibus quatenus liceat. 291 a 295 b 296 b
Fulgor coniforma in cœlo viſus. 430 f
Fuluianus baptizatur. 72 b e conſecratur in epiſcopum ibid. liberatur à ſpiritibus immundis. ibidem.
Fundanus Aſiæ proconſul. 105 a
Funeralia carmina. 281 f
Furca diuinitùs per miraculum victi, & ad meliorem frugem reducti. 220 e
Furti pœna. 560 f

G

GAbinij contra Alexandrum Ariſtobuli filium res geſtæ. 22 b
Gadiabes epiſcopus & martyr. 215 f
Gæon fl. Paradiſi. 213 a
Gagalica ciuitas incenſa. 559 b
Gainas dux Arianis eccleſiam in vrbe Conſtantinopolitana ab Arcadio petit. 406 f 407 c à Ioanne Chryſoſtomo liberè accuſatur 406 e Conſtãtinopolim diripere conatur 408 e transfuga ad imperium aſpirat. 408 ibid. 407 b
Gainas ab Arcadio victus & cæſus. 409 a
Gainæ cum Chryſoſtomo apud Arcadiũ colloquium 407 f 408 a res geſtę 407 a contra Trigibildum expeditio ibid. b in Cherſoneſum nauigatio 408 e in Romanos bellum. 406 f
Gainæ interfecti caput Conſtantinopolim miſſum. 409 a
Galatarum monaſteria. 352 d
Galbæ imperium. 81 d
Galbij in terram ſanctam profectio. 498 f
Galla Honorij ſoror ab Alaricho rapta. 438 a Valentiniani Imp. filia. 346 f
Galerius 162 c Cæſar creatur. 162 f 163 f
Galerij genus. 162 d e
Gallia à Vandalis occupata. 482 d
Gallicus morbus. 306 a
Gallienus Imp. Rom. 141 a 151 b Chriſtianorum perſecutionem inhibuit. 142 a
Galieni pro chriſtianis reſcriptum. 142 a
Galilæus per contemptum Chriſtus à Iuliano appellatus. 298 b 287 f
Galilæorum hæreſis. 103 e
Gallinaria inſ. 348 c
Gallus Aegypti præfectus. 532 e
Gallus Hoſtilianus Imperator. 141 b 151 b tẽplum Daphnæ ædificat 304 a Iulianum ab idololatria auocat. 251 a
Gallus crucem relucentem in cœlo Hieroſolymis vidit. 264 a
Gamaliel vetus & ſincerus conſiliarius. 48 a
Gamaliel & Abibus d. Stephanum ſepeliunt. 441 a
Gamaliel Pauli apoſtoli præceptor. ibid. a
Gangra ciuitas. 522 e
Gangrenſis ſynodus. 277 b & f 248 a
Garamantides aues. 254 a
Gaudentius. 427 f
Gaugalius mons. 247 e
Gazæorum contra Conſtantienſes res geſtæ. 287 d
Gazæorum nauale. 211 e
Gazæ portus. 287 d
Gelaſius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. 367 f 164 a
Gelimer Vandalorum rex. 541 f
Gelonius epiſcopus. 324 b
Genealogiæ Iudæorum ab Herode rege cõbuſtæ. 26 d
Genealogiarum apud Iſraelitas ratio. 26 a
Gennadius epiſcopus Conſtantinopol. 442 f 494 e nullum ſacerdotem cõſecrauit, quĩ pſalterium non edidiciſſet. 498 c
Gennadij ad Eleutherium martyrem epiſtola. 498 e
Gennadio ſpectrum crudele oblatum. 498 d
Genſerichus Vandalorum dux. 482 b e 485 d
Genſerichus Africæ rex. 482 e Arianus. 501 a
Genſerichi cõtra Theodoſium bellum 482 e ad Theodoſium de pace legatio ibid. f cũ Marciano amicitia 486 a de Bonifacio Libyæ duce victoria 482 d in Aphrica res geſtæ ibid. f item contra Romanos res. 541 a 491 f mors 541 a
Gentium ad Euangelium vocatio atque receptio. 58 c d
ex Gentibus an fideles obſeruandæ legis onere grauandi ſint, grauis diſceptatio ibidem.
à Gentilibus quoque interdum de rebus ſacris manifeſtata. 208 d
Georgius Alexandrinus epiſc. eccleſias Aegypriæ malè tractauit. 260 e f
Georgius Alexandrinus epiſcopus exauthoratur & excommunicatur. 275 d
Georgij epiſcopi Alexandrini crimina, 269 e
Georgius Arianus presbyter, Platonicus philoſophus. 444 d eius in catholicos crudelitas. 166 e cædes. 289 a
Georgius Laodiceæ epiſcopus 238 e eius ad conuentum epiſcoporum in Ancyra epiſtola 267 d hæreſis 280 d
Georgij martyris hiſtoria. 161 b
Gepidarum eruptiones. 482 b
Gerara torrens. 351 a
Geras opp. 417 f
Germa ciu. terræmotu concuſſa. 325 c
Germanicus iuuenis martyr. 96 a
Germanion epiſcopus Hieroſolymitanus. 125 f 132 f
Germanus epiſcopus Adrianopolitanus Cõſtantinopolim tranſlatus. 466 d
Germanus epiſcopus, Dionyſij Alexandrini hoſtis & calumniator. 141 a
Germanus militarium in Libaneſia ordinum ductor 567 c contra voluntatem Orientis præfectus factus. 567 c d
Germanus Theodoſij contra Genſerichũ dux 485 e à iudicibus damnatus, & magnis honorib. à Mauricio perſequutus. 568 e
Germani Romanorum ducis præclara de Perſis victoria. ibid.
Germanorum rebellio. 375 e
Gerontius Maximum ad Imperialem dignitatem ſuſtulit. 438 e f
Gerontius Nicomedienſibus mirificè charus 410 e
Gerontij res bello geſtæ. 438 e f 439 a
Gerontio epiſcopatus Nicomedienſis abrogatus. 410 d
Getſemani ager Chriſti precationibus deputatus. 38 a
Gildonis tyranni Aphricani hiſtoria. 432 e
Gilo. 566 d
Ginas Ariana hæreſi maximè infectus. 407 a
Gladiatorum ſpectacula Romæ prohibita. 180 a
Gloriæ vanæ contemptus. 475 e
Glyceriæ martyris in Heraclea templũ 574 e miracula 576 f
Glycerius Occidentis Imperator. 491 a
Glycerij impoſtoris fraudes à Georgio martyre ſublatæ 161 e
Glycerij presbyteri martyrium. 156 e f
Gnoſtici hæretici. 101 a
Godoliæ mors. 49 e
Golinduch poſt martyrium ſuperſtes inuẽta. 573 d e
Gongidiſclus Alanorum dux bellicoſiſsimus 482 e
Gõgidiſcli Vandalorũ regis res geſtæ. 541 a b
Gontaris Vandalorum rex. 482 e 541 a
Gordia Philippici vxor. 566 f
Gordius epiſc. Hieroſol. 125 f
Gordiani Cæſaris imperium. 132 e
Galieni pro Chriſtianis reſcriptum. 141 a
Gordius. 132 f
Gorgonia Gregorij Cæſaris ſoror in ſanctorum numerum relata. 333 e
Gorgonius aulicus & Chriſtianus eccleſiæ multum profuit 154 e
Gorgonius martyr. 156 b
Gorannes Perſarum dux. 437 a
Gorpiæus menſis. 136 f
Gortæani hæretici. 103 b
Gotthinianorum hæreſis. 182 f
Gotthi olim Scythæ dicti. 564 b
Gotthi ab Hunnis pulſi 357 b e Valente Imp. permittente in Thracia conſident. 357 b c

Gotthorum de Valente Imp. victoria. 359 d diuerſæ eruptiones. 482 b in Italiam irruptio 429 a b item in Thraciam 318 b c 543 d 554 f 555 a
Gotthorum in vrbe Conſtantinopolitana eccleſia. 408 c
Græcæ religionis obſeruationes. 299 d e f
Græcarum artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima. 301 f
Græcarum diſciplinarum magna vtilitas. 302 c d e f
Græcia ab Abarum gẽte miſerè vaſtata 168 f item ab Alaricho. 429 a b
Græciſmus. 251 a 223 d
Græciſmum ad poſteros tranſmittere Iulianus apoſtata conatur. 298 d
Græcorum cum Iudæis bellum. 90 d
Græcorum dies feſti interdicti ab Imp. 180 a
Græcorum ſuperſtitiones. 245 e
Grando miraculoſa. 430 e f
Grauiani Serenij ad Hadrianũ Imp. pro Chriſtianis epiſtola. 92 f
Grata Valentiniani Imp. filia 342 f
Gratianus Ro. Imp. 361 a b 346 f 380 e 438 b
Gratianus Imp. venationis ſtudioſiſſimus. 395 d
Gratiani cum Alemannis bellum. 373 f de Alemannis apud Argentoratum victoria 364 e de reſtitutione epiſcoporum reſcriptum 361 e in occidente res geſtæ. 364 e f
Gratiani imperatoris literis Orientales epiſcopi in Occidentem vocati. 371 d
Gratiani miſeranda cædes. 374 d
Gratiani Imperatoris, vt quam quiſque vellet ſequeretur religionẽ, conſtitutio. 361 b
Gregoras Heraclij legatus. 589 c
Gregorius Aegypti epiſcopus. 466 d
Gregorius Agrigentinus. 550 c
Gregorius Alexandrinus epiſc. 237 d 238 c d e hæreticus. 365 b
Gregorius armata manu in eccleſiæ Alexandrinæ poſſeſsionem perductus. 238 f
Gregorio Alexandrino epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a
Gregorius Antiochenus epiſcopus grauiſſimè apud Imperatorem accuſatus 567 f abdicatus reſtituitur. 568 a
Gregorij epiſcopi Antiocheni laus. 557 e ad Imperatorem & concilij iudicium prouocatio. 568 a
Gregorius hierarcha Antiochenus. 566 e
in Gregorium epiſcopum Antiochenum tumultus ab Aſterio concitatus. 568 c d
Gregorius Armeniç maioris epiſcopus. 196 c d. Gregorius in Armenia crudeliter à Teridate tractatus. 213 c
Gregorius Beryti epiſcopus. 193 b
Gregorius Laodicenſis, Arianus, Manichæorumque acerrimus inſectator. 151 a
Gregorio Laodicenſi epiſcopatus abrogatur. 244 a 243 f
Gregorius Magnus epiſcopatum primatium deponit publicæ pacis gratia. 367 f
Gregorius cognomento Mirificus. 143 d e 515 d Origenis diſcipulus. 130 e
Gregorius Nazianzenus 353 b 354 f Iuliani condiſcipulus 285 d e Conſtantinopoli in æde priuata catholicam fidem docet 365 d in epiſcopum Conſtantinopolitanum eligitur 331 e f 366 a 367 d eius ad Nectarium epiſtola 387 f contra Iulianum ſcriptum 313 e contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes 581 a cũm Baſilio Magno amicitia arctiſſima 330 e f de duabus in Chriſto naturis opinio. 583 f de vtilitate prophanarum literarum ſententia. 301 f
Gregorij Nazianzeni laus 301 b 330 f 331 a miracula 565 d ſcripta 333 b virtutes 558 a
Gregorij epiſcopi Neocæſarienſis miracula. 143 d e
Gregorius Nyſſenus epiſcopus, Baſilij frater 333 a eius coniugium & ſcripta. ibidem b
Gregorij Piſidis aduerſus Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 585 a
Gregorius Sarimorum & Cappadocum epiſcopus. 465 b
Gregorius Syracuſanus epiſcopus Nicæam tranſlatus. 466 a
Gregorius theologus. 333 d eius eloquentia. 302 e
Gregorij Theopolitani epiſcopi ad milites ſeditioſos oratio. 569 a contra Seueri hæreſes diſputatio 173 a mors. 567 c 574 a
Gregorius Theopolis epiſcopus. 558 c
Gregorij tres in Dei Eccleſia præclari. 333 c

H

HAdrianus epiſcopus Antioch. Eudoxij ſucceſſor. 273 d exilio damnatur. ibidem
Hadrianus Imp. 91 b in deorum numerum relatus. 313 c
Hadrianus Imper. curioſitatem explorator. 106 a
Hadriani Cæſaris res geſtæ. 91 b e ſtatua ibid. pro Chriſtianis ad Minutium Fundanum reſcriptum. 92 e
Hadriano Cęſari oraculum ad Caſtalium fontem datum. 304 a
Hadrianopolis ciuitatis primordia. 91 c
Hæreſes ex eccleſia tollendæ. 204 d
Hæreſes ſeptem primæ. 103 c
Hæreſium abolendarum via ac ratio. 505 a
ex Hęreſibus oriuntur multa etiam in eccleſia commoda. 471 d
Hæretici à publicis conuentibus coercendi. 328 e cauendi. 192 d fugiendi. 94 a b
Hęretici etiam quidam inter orthodoxos viros non temerè enumerati. 254 b
Hæretici in eccleſia primi, erãt manifeſti impoſtores. 100 e f
Hæretici, inſtrumenta ſunt diaboli ad extinguendam veritatem. ibidem
Hæretici ſunt veluti chamæleontes. 192 e
Hæretici multi fidem ſuæ doctrinæ martyrio confirmarunt. 214 b
Hæretici non ſunt rebaptizandi. 140 d e f
Hæretici ſtudioſé veterum libros deprauant. 523 a
Hæreticorum conuincendorum ratio. 148 c
ex Hæreticorum diſſenſione Eccleſia catholica creſcit. 403 a
Hæreticorum extra vrbem Conſtantinopolitanam conuentus. 381 f
Hæreticorum falſas opiniones noſſe iuuat. 140 d
Hæreticorum libri damnati & combuſti. 599 e
Hæreticorum qui in Oriente extiterunt catalogus. 365 a b
Hæreticorum reſipiſcentium anabaptiſmus. 140 e
Hæreticorum reuocationes publicè audiendæ. 140 e
Hæreticorum ſub Conſtantino coercio. 177 b
contra Hæreticos quomodo procedendum. 370 c d e
Halmysis locus. 382 a
Harmatius Cæſar. 513 e f 514 a
Harmatij ducis aduerſus Zenonem in Thraciam profectio 513 f 514 a cum Zenone familiaritas. ibid.
Harmonius. 249 a
Harmonij hæreſis. ibidem
Hebionitarum hæreſis. 86 c
Hebræum Euangelium. 103 c
Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia. 307 c
Hebræorum laus & dignitas. 19 a
Hecebolius Conſtantinopolitanus ſophiſta 300 e 321 f Iuliani imp. præceptor. 285 b
Hecebolij à fide Chriſtiana defectio, atque eius pœnitentia. 300 d
Helceſitarum hæreſis. 131 e
Helena Adiabenorum regina inopiæ pauperum in Iudæa ſubuenit. 53 f 54 a
Helena Conſtantini mater ad Chriſtianam religionem conuerſa. 173 d e
Helena crucis Ieſu Chriſti inuentrix. 207 e f
Helena in Hieruſalem multa templa excitauit. 208 e ſpeluncam vbi Chriſtus natus eſt exornauit. 438 f
Helena Conſtantis vxor. 262 d e f 263 a
Helenæ ad Conſtantinũ filium literæ. 173 c d
in Helenæ honorem duç ciuitates à Conſtantino ædificatæ. 210 a
Helenæ Conſtantini matris pietas. 207 e f
S. Helenæ pietatis opera 209 e f ſtatua in Daphnæ luco à Conſtantino Imp. erecta 303 f 304 a item aliæ in ſuburbanis Aeliæ locis. 54 a
Helenopolis ciu. 182 a
Helenopolis Bithyniæ ciu. 232 e
Helenopolitanæ thremæ. 232 e
Helenepontì maris nomen vnde. 210 b
Helenus Cilicum epiſcopus. 148 a
Helianus epiſcopus. ibidem b
Helias Anaſtaſij mortem præuidit. 527 b
Helias hierarcha Hieroſol. 525 e 523 d 524 f eius ad Imperatorem literæ. 525 a
Helias epiſcopus Hieroſolymitanus ex epiſcopatu eiectus. 526 a
Heliç Hieroſolymitani epiſcopi exiliũ. 522 d
Helias monachus Aegyptius. 347 d
Heliæ Thesbytæ templum. 208 f
Heliodor' epiſc. epiſcopatu ſuo abire, quàm amatorium ſuum poema abolere, maluit. 386 c
Helio patricius Rom. 440 b
Helion Romanorum ad Perſas legatus. 450 c
Heliopolis ciu. 291 b 141 b c d
Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias proſtituerunt publicè. 291 e
Helladius epiſcopus 367 f 410 c Arij ſectator. 191 a
Helladius grammaticus. 378 c
Helladius Ponti epiſcopus. 369 b
Helladij varia homicidia. 379 a
Helladius Arianæ hæreſis ſectator. 188 f
Hellanicus hæreticus. 193 a Tripolitanus epiſcopus. ibid. b
Hellas monachus Aegyptius. 347 d
Hemerobaptiſtarum hæreſis. 103 c
Heraclas Origenis ſocius. 126 d
Heraclas epiſ. Alexand. 130 a martyr 123 d e
Heraclas philoſophus. 135 f ſcholæ theologicæ apud Alexãdrinos præfectus. 129 f 130 a
Heraclas presbyter philoſophico habitu inceſſit. 128 a
Heraclea ciu. 236 e incenſa. 559 b
Heraclides Chronius monachus. 246 a
Heraclides Epheſius abſens Theophili iudicio damnatus. 417 e
Heraclides martyr. 124 c
Heraclides Nicomedienſis epiſcopus. 410 c d
Heraclides poſſeſsionum Conſtantini Imp. curator. 177 b
Heraclides quatuor annis in carcere detentus. 426 a
Heraclitus ſcriptor Eccleſiaſticus. 118 f
Heraclius epiſ. Hieroſolym. 280 f 321 a 324 b

ctatẽ Domini terræmotu concuſſam ſeriis operibus reſtaurat. 212 f
Heraclios Heraclij filius, claſsis contra Phocam præfectus. 589 b
Heraclius Tyrius Herculis ſacerdos baptizatur. 277 a
Heraclij Imperatoris res geſtæ. 591 a
Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. 273 e
Herculius imperium Romanum fruſtra repetit. 164 b
Herculius magnus Chriſtianorum hoſtis ac perſequutor 162 b e poſt mortem magna ignominia affectus. 164 b
Herculij in Demetrium crudelitas. 161 d
Herennius epiſcopus Hieroſol. 180 f
Hermes hæreticus 328 f ſcriptor eccleſiaſticus. 83 e
Hermæ liber quem Paſtorem inſcribit, non eſt canonicus. 77 a
Hermippi martyrium. 160 e
Hermo epiſcopus Hieroſol. 311 b
Hermogenes propter blaſphema ſcripta excommunicatus. 444 b
Hermogenes rhetor 94 d Syriæ præfectus. 277 b
Hermogenis contra Paulum epiſcopum Cõſtantinopolitanum res geſtæ. 239 e d contra Perſas facta. 140 d perpetua cum Perſis pax 140 e mors. 239 d
Hermocratis martyrium. 160 e
Hermolai epiſcopi martyrium. ibidem e
Hermon epiſcopus Hieroſolymitanus. 151 f
Manichæus. 310 f
Hermopolis ciu. 307 a
Herodes Antipas 29 b Aſcalonita 24 e Galilææ princeps 29 b Idumæus 24 e Ietrarcha 26 d Iudæorum proſelytarum genealogus combuſtit 26 c d Mariamnem vxorem & amicos ſuos occidit. 23 a b
Herodes à patre dux Galilææ declaratus 21 d ab Auguſto Iudæorum rex Romæ conſtituitur 22 f 25 a apud Antonium accuſatur. 22 e
Herodes moriturus innocentiſsimos viros poſt mortem quaſi inferias occidi iubet, ne deſit luctus. 29 f
Herodes primus Iudæorum rex aduena 24 d Pontificatum & ſacerdotia Iudæorum venalia habuit. 25 a b
Herodis genus 24 e f ambitio & regnandi cupiditas 28 a cum Antigono varia certamina 22 f 23 a erga ſuos magna crudelitas 23 a b in Bethlehemericos filios immanitas. 28 d item in Iudæos. 25 a
Herodis regis natalitiũ 32 a natura & indoles 22 d e inceſtus 31 e vxores 22 e f
Herodis regnum in quatuor tetrarchias diuiſum. 29 b
Herodis regis mors omnium crudeliſsima. 28 d e 29 c d e
Herodi ab Auguſto Iudææ regnum confirmatum. 23 a
Herodianus hiſtoricus. 94 d
Herõ epiſcopus Antiochenus 91 f 324 a martyr. 124 c
Heronis epiſcopi apoſtatæ mors miſeranda. 306 a
Heros epiſcopus Alexandrinus. 72 f
Heruli Chriſtiani facti. 543 b
Heſſæorum hæreſis. 103 e
Heſychas Hilarionis diſcipulus 247 d monachus. 351 e
Heſychij martyrium. 162 a
Hexaplum opus Bibliorum. 126 c
Hierapolis Phrygiæ ciuitas 70 f 571 d
Hieratius epiſcopus. 324 b
Hieras 445 e 148 a Cyrilli ſtudioſiſsimus 445 e Oreſtis iuſſu verberib' tractatur. ibi.
Hieremiæ fouea. 107 b
Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes, in euerſione templi Serapidis inuentæ. 379 a
D. Hieronymi mors. 438 e
Hieroſolyma Aelia dicta. 91 b e d quando capta 21 a ab Antiocho 84 e item ab Herode & Soſio. 22 f à Pompeio 21 b à Veſpaſiano. 80 d
Hieruſalem noua in Caluariæ loco à Conſtantino ædificata. 208 d
Hieroſolymæ grauis obſidio 81 d e 82 a b c excidium. 80 c 91 b
Hieroſolymitanæ vrbis excidium à Chriſto Iudæis prædictum. 84 a
Hieroſolyma vrbs omnium clariſsima. 308 f muniriſsima 81 d Chriſtianę doctrinę fons 127 a Græcorum facta habitatio. 91 e
Hieroſolymitana precarionis ergo profectio 264 b quando incœpta 353 e 465 a 216 a 329 f
Hieroſolymitana ſynodus. 258 e
Hieroſolymitanæ vrbis varia nomina. 308 f
Hieroſolymitanum templum in Caluariæ loco ędificatum, dedicatũ. 228 e à Iudæis inſtinctu Iuliani reſtauratũ. 307 d f 308 a
Hieroſolymitani templi gratia epiſcoporum conuentus in Cæſarea Palæſtinæ habitus. 227 d
in Hieroſolymitani templi reſtauratione varia viſa miracula. 308 a b e
Hieroſolymitani patriarchæ diœceſis. 527 f
Hieroſolymitanorum poſt Chriſtum epiſcopi. 92 a
Hieroſolymitanorum epiſcoporum catalogus cur non extet. 91 f
Hieroſolymitanorum epiſcoporum ſucceſſio 80 a 111 e 133 f 151 f 321 a 177 e 457 b 550 a
Hierotheus apoſtolorum diſcipulus. 493 d
Hierothei fides ac pietas. 59 d
Hilarion Heſychæ pręceptor & amicus. 351 e Palæſtinus monachus. 247 b
S. Hilarionis monachi hiſtoria. 290 f diſcipuli 351 e in Palæſtina memoria 247 d miracula ibidem d mors & ſepultura. ibid. d
Hilarius epiſcopus Hieroſolymitanus. 321 a 280 f
Hilarius Pictauienſis epiſcopus. 265 e ab exilio reuocatur. 296 e
Hilarij Pictauienſis encomium. 248 d in prędicando Euangelio ſtudium ardentiſsimũ. 296 e f ſcripta. ibidem.
Hiliſſus caſtellum. 552 b
Himenæus epiſcopus Hieroſol. 133 a
Himerius ſophiſta. 311 d
Hippolytus ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d
Hippolyti Portuenſis ſcripta. 117 a
Hiſpania à Vandalis vaſtata. 482 d
Hiſtoriæ conſcribendæ libertas. 14 b
Hiſtoriæ cùm prophanæ tum ſacræ ingens vtilitas. 13 a b
Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ quo ſtudio & qua fide ab aliis conſcriptæ. 13 a f
Homeritæ pop. 212 f 554 d e ad Chriſtianiſmum à Theophilo Indo conuerſi. 251 e
Hominis fragilitas. 571 e
Homines monſtroſi 190 d in ſues diuina vindicta conuerſi. 213 d
Honoria Honorij filia. 432 d
Honorichus Vandalorũ rex. 517 c eius in orthodoxos crudelitas. 541 a
Honorius Theodoſij Magni filius. 346 f Occidẽtis Imperator. 402 b monarchiam Romæ lata lõge tollit. 408 e
Honorij de Attalo victoria. 430 a mors 432 c
Hormiſdas epiſcopus Rom. 535 d e
Hormiſdas Perſarum rex. 563 a eius res geſtæ. 570 d
Hormiſdas captus, & in cuſtodiam coniectus excæcatur. 571 a b obtruncatur. 570 e 571 b
Hoſius confeſſor. 262 a
Hoſius Cordubenſis epiſcopus. 243 d in Aegyptum atque Aſiam ad conciliandam eccleſiæ concordiam à Conſtantino miſſus 194 e primus de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionem in Eccleſia fecit. 194 e
Hoſius Nicænæ ſynodi promulgator. 126 a tormentis coactus, tribus Arianorum fidei formulis ſubſcripſit. 262 a
Hoſij Cordubæ epiſcopi pietas atque conſtantia. 196 e
Hoſij oratoris facta. Ibid. a
Hoſpitalitatis epiſcopalis memorabile exemplum. 151 a
Hoſpilitatis leges atque officia. 212 b c
Hoſpitij violati exemplum. 81 c d
Huldas Hunnorum dux. 429 a
Hulderícus Honorichi filius. 492 b
Hulderichus Vandalorum rex. 541 f
Humanæ victimæ. 134 e f 300 f
Hunni populi. 317 a b
Hunni Caſpij in Romanorum agros eruptionem faciunt. 530 a
Hunni ad Chriſtianiſmũ à Chryſoſtomo cõuerſi 405 e item à Theotimo. 398 a
Hunni Saberi olim vocati. 522 c
Hunnorum contra Rom. imperium bellum. 482 f item cum Burgundis. 467 e
Hunnorum in Orientem eruptio. 522 e 403 d in Thraciam 429 a 519 f 519 d
Hyginus Pont. Max. 21 e
Hymenæus Hieroſolymorũ epiſcopus 148 a 151 f
Hymnodiæ Arianorum. 409 f
Hymnorum canendorum ratio ac via. 56 f
Hypatiæ doctiſsimæ fœminæ cædes. 446 b
Hypatij contra Vitalianum Thracem res geſtæ 139 f cædes 140 e
Hyperechius epiſcopus. 314 a
Hyphaſis fluuius è paradiſo profluit. 153 a
Hyphaſis vnda febribus medetur. ibid.
Hyrcanus à Parthis captus 24 f redimitur. 23 a ab Herode occiditur. ibid.
Hyrcanus obſidionẽ Hieroſolymæ redimit. 24 d
Hyrcanus Romana ciuitate à Cæſare donatus. 22 d
Hyrcanus Salinæ & Alexãdri filius ignauus, in Pontificem electus. 21 f
Hyrcani res geſtæ. ibid. d cum Ariſtobulo bellum. ibid. f 22 a cum Herode amicitia 24 a mors 21 d
Hyrcano pontificatus à Cæſare confirmatur. 22 d
Hythius epiſcopus. 324 a

I

IAcobus apoſtolus Ioſephi filius. 48 f
Iacobus frater Domini, primus epiſcopus Hieroſolymitanus. 49 b 91 a
Iacobus Iuſtus, cur frater Domini iudicatur. 49 b
Iacobi apoſtoli duo. ibid. e
Iacobi apoſtoli euidens prædicatio. 48 f epiſtola 70 e num canonicè ſcripta. 76 e
Iacobi fratris Domini thronus. 143 e d laua 62 f
Iacobi filij Alphæi acta & martyrium. 71 d
Iacobi Iuſti martyrium. 103 b
Iacobi apoſtoli mors. 49 f 50 a 54 b 69 e f
Iacobus Niſibis epiſcopus. 196 c 498 a & eius miracula. ibid.
Iacobus Niſibenus monachus. 496 a
Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus 449 a reuerſus ad Chriſtianiſmum martyrio coronatus. ibidem
Iacobi Perſarũ presbyteri pſecutiones. 225 c

Iacobus Zaazalus. 587 e
Iacobi epiſcopi precibus Niſibis ciuitas reſtauratur. 259 f
Iacobitarum ſecta. 582 f 587 c d
Iadcus Iudæorum pontifex. 49 e
Iannæas Alexander. 49 d
Ibas Edeſſenus epiſcopus 508 a eius ſcripta concilio Conſtantinopolitano damnata. 550 f 551 a
Iberia regio. 211 f 361 e
Iberiæ princeps cum tota familia ad religionem Chriſtianam conuerſus. 212 b
Iberus fluuius. 361 c
Iberes Armeniæ populi per mulierem captiuam ad Chriſtianiſmum conuerſi. 211 e
Icar regio & mons. 575 f
Iconiom Lycaoniæ metropolis. 333 d e
Iculus Iudæorum Pontifex. 49 e
Idolorum vſus. 143 a
Idololatriæ authot & propagator ſaihã. 188 a
Idololatriæ ineptiæ. 378 a abolitio 380 a 245 e f
Idololatræ caſuum fatalium clades Chriſtianis aſcribere ſoliti. 168 b
Icbus ciuitas. 308 f
Ieiunium Arzibuni. 588 d e
Ieiunium ante Paſchæ ferias. 386 a poſt Pentecoſtẽ 260 f ante baptiſmũm 446 f 467 d quadrageſimæ 221 b diuturnum. 475 a
Ieiunium qua ratione in ciborum delectu apud diuerſos obſeruatum. 386 a b
Ieiunij tempore carnium eſus in piſcium penuria à Iuſtiniano conceſſus. 154 f 155 a
Ieiunij magnus dies. 293 c ſuperſtitio. 110 f 221 a
de Ieiunij obſeruatione grauis contentio. 110 b
Ieiunij diuerſa apud diuerſos tempora. 386 a 385 f
Ieiunis Romanorum. 387 d
Ieſus Gamalielis filius, Iudæorum pontifex. 49 e
Ieſu, ſeu Ioſue, filius Nauæ. 542 e
Ieſus Phabi filius, Iudæorum pontifex. 49 e item Sex filius. ibidem
Ieſus Ioſedec filius Iudæorum pontifex. ibidem e
Ieſu nomen cur in veteri teſtamento Nauæ filio inditum. 18 d
Ieſu nomine quid intelligendum. 27 b
Ignatius epiſcopus Antiochenus. 79 f 88 b patriarcha. 591 e 466 a
Ignatius antiphonarum in eccleſia autor. 410 b
Ignatij Antiocheni epiſcopi res 88 e cum beſtiis pugna. ibidem martyrium. 89 c
Ignatij reliquiæ Roma Antiochiam tráſlatæ. 469 d
Ignauiæ deteſtatio. 436 e
Ignis cœleſtis in terram prolapſus. 431 a
Ignis delubrum apud Perſas ab Abda epiſcopo dirutum. 447 f
Ignis pro Deo à Perſis cultus. 447 c 562 f
Ignoti Dei ara. 379 b e
Illus tyrannus. 520 b imperium contra Zenonem affectat. ibidem
Illi ducis contra Zenonem res geſtæ. 511 b
Illyricæ ſynodi decreta. 343 e f ad epiſcopos Aſianos de Trinitatis conſubſtantialitate ſcriptum. 344 a
in Illyrico conuentus epiſcoporum propter Trinitatis conſubſtantialitatem conuocatus. 343 a b
Imagines ſanctorũ ex eccleſia à Xenaia Hieropolitano epiſcopo eiectæ. 522 f
Imaginum ſacrarum vſus 143 e 306 e abrogatio. 591 e
Immeres gens bellicoſiſſima. 529 e Chriſtianiſmum amplectitur. ibid.
Imperatoris ſáctiſsimi deſcriptio. 1 c d e 2 e f 510 b 566 a
Imperatoris eſt, ſibi primùm, deinde ſubditis imperare. 4 b e
Imperatores quid potiſsimum ornet. 2 a
Imperatores certa Dei prouidentia generantur hominibus. 1 f
Imperatores epiſcoporum poteſtati in rebus eccleſiaſticis olim ſubiecti. 131 d
Imperium curarum & ærumnarum nomen. 263 f
Imperij ſtatus felix ac bonus. 1 f
Imperij cuſtos timor Dei. ibidem
Imperij adminiſtrãdi præcepta & leges 560 a
Imperij adminiſtratio non penes ſubditos, ſed principem. 320 e
Imperia Deus ſuo præſidio conſeruat. 407 a
Imperiale ſceptrum ſplendidi cuiuſdam ſeruitij ſignum. 3 a
Imperialis aula Emanuelis Palæologi, morũ pietate monaſterio perſimilis. 4 e
Indæ eunuchi martyrium. 156 d
Indi Homeritæ. 111 f
Indi Sabæi. ibid. f
Indi interiores ex inſperato ad Chriſtum cõuerſi. ibidem f
Indorum idololatria. ibid. f
Infelicitati nullius inſultandum. 230 f
Iniuriarum humanarum recordatio cur alijs mortalibus inſideat. 353 f
Innocentius Pont. Rom. 377 c 426 f 426 e
Innocentius apud Alarichũ orator. 429 c
Innocentij Pontificis Rom. ad clerum Conſtantinopolitanum pro Chryſoſt. epiſtola 427 b literę quibus Arcadium Imp. Atticũ, &c. anathemati ſubiicit. 428 d
Ioas Iudæorum Pontifex. 49 c
Ioachamus Iudæorum Pontifex. ibid.
Ioachim Iudęorum Pontifex. ibid.
Ioachim Mariæ virginis Deiparæ pater ſanctiſsimus. 23 c
Ioachim Iudæorum Pontifex. 49 e
Ioannes Baptiſta Chriſti cõſobrinus. 49 a ante natiuitatem ſuam Chriſtum ſaluatorem mũdi veneratur & adorat 24 a Chriſti pręcurſor, præclarè ſuo munere functus 31 d à primis ſtatim annis vitam ſolitariã amauit 28 f Herodis inceſtum apertè reprehendit. 31 d vis ſanguinarias Herodis in infantes innocentiſsimos ſæuientis o anus effugit. 28 f
Ioannis baptiſmus 31 b doctrina. ibid. a pręedicatio 30 f laudes à Chriſto decantatæ 31 f prope Iordanem domicilium. 208 f vitæ auſteritas 29 f in prædicatione pœnitentię ardens ſtudium. 30 f
Ioannis Baptiſtæ cineres prophanati. 293 c
S. Ioãnis Baptiſtę in Septimo tẽplũ. 400 a 391 e
Ioannes apoſtoli duo. 76 e
Ioannes apoſtolus hæreditatem à Zebedæo parente ſibi relictam, Caiphæ Pontifici diuendit. 48 c f
Ioãnis apoſtoli epiſtolæ. 146 b in Pathmũ relegatio 73 a 84 e ex Pathmo liberatio. 85 e
Ioannis apoſtoli epiſtolæ & apocalypſis. 89 c 76 d f 84 I 102 f
de Ioannis Apoclypſi Dionyſij Alexandrini iudicium. 141 f 146 a b e d
de Ioannis Apocalypſi Irenæi iudicium. 107 f 108 a
Ioannis apoſtoli miracula. 115 b
Ioannes apoſtolus Quatuordecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit. 385 e
Ioannis Euangeliſtę domus. 47 c 48 e 37 d e filij 75 b c mors 28 e
Ioannis apoſtoli Euangelium, epiſtolæ & apocalypſis. 119 c d
Ioannes qua ratione ad Euangelium ſuũ ſcribendum ſit adductus. 75 c 72 b
Ioannes cur poſtremo loco ſuum Euangeliũ ſcripſerit. 75 e 118 b e
Ioannis apoſtoli ex hominum conſortio deceſſus qualis. 43 e
Ioannis Euangelium in ſpecu quodam ſub templi Hieroſolymitani fundamentis, Iuliani Imp. temporibus inuentum. 308 d
Ioannes epiſcopus Alexandrinus 519 e eius exilium. 522 d
Ioannes presbyter Antiochenus epiſcopatũ reiicit oblatũ. 292 f cũ ſuis dãnatur. 461 b
Ioannis Antiocheni epiſcopi ad Neſtorium ſcripta. 460 a b in Epheſo contra Cyrillũ & Memnonem facta. 461 b e
Ioannes Apameæ epiſcopus. 364 b
Ioannes Armeniacorum copiarum dux. 574 b
Ioannes Cappadox epiſcopus Conſtantinopolitanus. 531 e
Ioannes Catilinus epiſcopus Rom. 553 d
Ioannes Chryſoſtomus diaconus Antiochenus 333 f inuitus epiſcopus Cõſtantinopolitanus factus 404 c acris criminum cenſor 404 b cleri reformator. 405 b liberorum Theodoſij in baptiſmo ſuſceptor & compater. 417 a b 468 f hæreſium plurimarum expugnator. 409 b c Origene multo felicior. 464 d
Ioannes Chryſoſtomus concionibus ſuis efficit, vt Eudoxia ademptam Callitropæ vineam reſtitueret. 415 e
Ioannes Chryſoſtomus inuitus epiſcopalibus officiis fungitur. 417 d
Ioannes Chryſoſtomus exul eccleſiarum curam gerit 424 d à Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi grauiter inſectatur 416 a ab Eudoxia apud Arcadium accuſatur 415 e f Seueriani conuiciis laceratur 417 a concilio ab Eudoxia conuocato condẽnatur 418 d e ab exilio reuocatur 417 a percuſſores ſuos accuſatos à ſupplicio liberat. 420 f 421 a Epiphanio mortem prænunciat. 415 d
Ioannes Chryſoſtomus eo quòd vitia acriter taxaret, à multis odio habitus 410 f indicta cauſa proſcriptus 417 c re & cauſa indicta damnatus 418 d Cucuſum in exilium miſſus. 420 e
Ioannes Chryſoſtomus propter vitiorum reprehenſionem multorum cõtra ſe odium concitauit. 405 d Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem conuertit ibid. e idololatriam in Phœnicia tollit. 405 e eleemoſynæ dandæ modum præſcribit 421 d in exilio etiam Chriſtianiſmum propagauit. 481 f
Ioannis Chryſoſtomi parentes. 403 d præceptores 403 f encomiũ 405 a b 403 d e 479 b c
Ioannis Chryſoſtomi nomen quando primũ in epiſcoporũ matriculam inſcriptũ 453 e 456 b eius nomen in epiſcoporum Occidentalium album relatum. 421 e
Ioannis Chryſoſtomi in dicendo magna libertas 406 b c in Arcadiũ dictõ 418 f 419 a ad Gainam legatio 408 f cũ Baſilio magno amicitia 404 f in Gainã ducẽ dicteria 406 e
Ioannis Chryſoſtomi obtrectatorũ gratia ſynodus Conſtantinopoli cogitur. 414 d
Ioannis Chryſoſt. querela de ſuorũ ex eccleſia Conſtantinopolitana eiectione. 419 b
Ioannis Chryſoſt. eloquentia 403 f 404 a cũ Gaina apud Arcadiũ colloquiũ. 407 f 408 a ſcripta 404 f 405 a 431 d cũ Siſinio diſputatio 389 e contra Eudoxiã cõciones 415 e f cõtra faſtũ potentũ homilia 406 b ad Cõſtantiũ presbyteriũ ſcriptũ 424 b ad Cyriacũ epiſcopũ epiſtolæ 431 e ad Olympiadẽ epiſtulę 431 d cõtra Eutropiũ oratio. 406 b

Ioannis Chryſoſtomi dictio atticiſmum refert. 472 c
Ioannis Chryſoſtomi phraſis & ſtylus ab Iſidoro laudatus. 479 b
Ioannis Chryſoſtomi libri non ſunt à Cyrillo deleti. 456 e
Ioannis Chryſoſtomi opera diuinitùs ſeruata. ibidem
Ioannis Chryſoſtomi ærumnæ. 414 e exiliũ 415 d 416 f 419 f de exilij loco querelæ. 414 f in reditu ad populum oratio. 417 c d
Ioannes Chryſoſtomus in die exaltationis crucis obiit. 432 b
Ioannis Chryſoſtomi tumulus immobilis. 468 e
Ioannis Chryſoſtomi corpus Conſtantinopolim translatum. 468 d e f 469 a
Ioannis Chryſoſtomi cadauer in epiſcopali throno collocatum, pacem populo precatur. 469 e
Ioanni Chryſoſtomo Petrus & Ioannes apoſtoli morituro apparuerunt. 431 f cũ presbyter conſecraretur, columba capiti inſedit. 404 f
Ioanni Chryſoſtomo in Synodo Conſtantinopolitana epiſcopatus abrogatur. 416 e reſtituitur. 417 a
In Ioannem Chryſoſtomum multi percuſſores ſubornati. 420 e f
Ioannes Calybetes monachus. 498 e
Ioannes Chuzicites monachus. 536 f eius miracula. 537 a
Ioannes Gothi & Proconneſi epiſcopus. 465 b c
Ioannes Hieroſolymitanus epiſcopus. 376 e 403 e 92 a 441 e 526 f 527 a
Ioannes epiſcopus Hieroſolymitanus contra Anaſtaſij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat. 526 f 527 a
Ioannes Hyrcanus. 49 d
Ioannis Ieiuni archiepiſcopi Conſtantinopolitani mors. 577 e ſanctimonia. ibidem
Ioannes Lariſſeus epiſcopus Synadem tranſlatus. 466 a
Ioannes monachus Aegyptius. 347 b 348 d 391 e d eius vaticinia. ibidem b
Ioannes Maiumæ epiſcopus Alexandriam translatus. 466 a
Ioannes Miſericors Cyprius, Alexandrinus epiſcopus. 589 c
Ioannes Philoponus Ariſtotelicus inſignis. 584 a Tritheitarum hæreſis præfectus. 586 c
Ioannis Philoponi cum Cononæ diſputationes. 584 c de Monophyſitarum hæreſi nugæ. 584 d contra Græcos & ethnicos ſcripta. 586 b refutationes. 585 a
Ioannes presbyter, & eius ſcripta. 107 a
Ioannes Rhetor hiſtoricus. 496 f
Ioannes Tabenneſiotes ſe epiſcopatum Alexandrinum non recepturum iurat. 574 c
Ioannis Tabenneſiotę apud Romanos actiones. 517 a exilium. 522 d
Ioannis Cyri domini res geſtæ. 522 d
Ioannis Damaſceni lucubrationes. 383 b
Ioannis Eleemoſynarij epiſcopi Conſtantinopolitani ſanctitas. 577 e f
Ioannis Palati epiſcopi exilium. 523 f
Ioannis Palæologi Imperatoris mors. 2 d
Ioannitæ monachi. 419 a militari manu in conuentibus ſuis malè mactantur. 415 b Conſtantinopoli templum incendunt. 421 a
Ioannitarum incrementa. 419 e perſequutio. 421 b e d
Ioannitus Magnus. 453 b 522 c
Iodas Iudæorum Pontifex 49 c
Ionatas Anani filius, Iudæorum Pontifex. 49 d in ſeditione cæſus. 63 a
Ionathæ cum Romanis amicitia, & cum Antiocho fœdus. 21 e
Ionicus Clementis Alexandrini præceptor. 117 d
Iotas Iudæorum Pontifex. 49 e
Iordanis fontes. 542 f
Ioſedec Iudæorum Pontifex. 42 e
Ioſeph Mariæ ſponſus, vir iuſtus. 24 b eiuſdem cum Maria tribus. 26 f antequam Mariæ virgini deſponderetur, vxorem & liberos habuit. 48
Ioſephi ſponſi Mariæ virginis integritas. 25 e
Ioſeph epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Ioſeph Perſa martyr. 215 e
Ioſephus Antipatri filius. 22 e
Ioſephus Camæ filius Pontifex. 49 e
Ioſephus hymnorum ſcriptor. 591 d
Ioſephus Iudæorum Pontifex. 49 e
Ioſephi hiſtorici in hiſtoria ſcribenda fides & integritas. 58 a b de Chriſto luculentiſſimum teſtimonium. 44 f eius libri à Veſpaſiano deſcripti atque conſeruati. 81 d
Ioſephi de Hieroſolymorum excidio iudicium. 83 a laus. 54 f
Ioſes Ioſephi filius. 48 f
Ioſaphat vallis. 208 e
Ioſue Chriſti ſeruatoris typus. 18 d
Iouianus Pergenſis epiſcopus. 335 a
Iouinianus imperator. 300 e 314 d e concordiæ amantiſſimus. 315 e Chriſtianos in integrum reſtituit. 315 a propter grauiſſimos imperium ſuſcipit. 314 c idolorum cultum abrogat. 373 a
Iouiani Imp. vita deſcripta. 318 d e Chriſtianę victores. 317 d contra Perſas res geſtæ. 314 c conſtitutio, qua matrimonium Veſtalium prohibetur. 315 a mors. 318 a
Iouius Illyrici præfectus. 429 a
Iouius Italiæ præfectus. 429 e
Iozarus Iudæorum Pontifex. 49 e
Ira ex voluptatibus naſcitur. 354 a
Irenarchæ officium. 96 d
Irene cum Conſtantino imperium. 466 a 591 b
Irene Spiridonis filiæ miracula. 220 d 262 b
Irenæus grammaticus. 294 e eius de Atticiſta liber. ibidem
Irenæus Tyri epiſcopus. 473 b Polycarpi auditor. 106 d 126 e eiuſdem lucubrationes. ibidem e f
Irenæus pacis ſtudioſiſſimus. 120 d
Irenæi erga religionem & fidem ardens ſtudium. 107 f
Irenæi ad Florum & Blaſtum ſcripta. 126 d cautio, ne ſcripta eius à notariis deprauarentur. ibidem d
Irenæi tempore in Eccleſia Chriſti miracula virtute diuina facta. 106 d
Ireneo Gazæ epiſcopus. 315 f
Iſaac epiſcopus Hieroſolymitanus. 589 c
Iſaac Perſarum epiſcopus & martyr. 215 f
Iſaacius in vinculis Valentis mortem prædicit. 319 d
Iſaci monachi Conſtantinopolitani ad Valentem pro catholicis oratio. 319 b
Iſauri Phœnicen & Cariam inuadunt. 429 a
Iſaurienſe concilium. 265 d
Iſchyræ & Athanaſij iudicium. 228 c
Iſidorus Cyri epiſcopus. 364 d 367 f
Iſidorus Mileſius inſignis architectus. 546 e
Iſidorus Peluſiotes. 456 b 478 d
Iſidorus ſolitarius. 347 e
Iſidori de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi iudicium. 479 b pro Chryſoſtomo defenſio. ibidem a & b vita. 478 e d ſcripta. 478 c
Iſdigerdes Perſarũ rex, Theodoſij tutor. 435 d
Iſmaelus Phabi filius, Iudæorum Pontifex. 38 b 49 e
Iſmaelitæ Saracenorum nomen ſibi imponunt. 350 d
Iſmaelitarum ceremoniæ cum Iudæis communes. 356 e
Iſtri pons ſaxeus. 182 a
Ithyphalli turpiter nudati in publicum prodeunt. 378 b
Iudas apoſtolus, Ioſephi filius. 48 f frater Domini ſecundũ carnem. 85 a epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Iudas Galilæus Iudæos ad defectionem ob tributi exactionem ſollicitat. 25 c
Iudas Machabæus Pont. Max. 42 d
Iudæ apoſtoli epiſtola. 78 e
Iudæ cum Romanis pax & fœdus 21 b e erga religionem & cultum diuinum ardens ſtudium. ibidem. b rebellio contra eorum & deſcriptionem vindicata. 48 b
Iudæ Gaulanitidis ſeditio. 25 e
Iudæ hiſtorici lucubrationes. 118 d
Iudæ Iſcariotis auaritia & proditio. 38 d
Iudæ Taddæi acta & martyrium. 71 c f
Iudæa quãdiu ſub aduenis regibus. 80 b c d
Iudææ tetrarchiæ. 22 e
Iudæus Conſtantinop. in deſperato caſu paralyticus, per baptiſmũ ſanatur. 441 d harena pro aqua baptizatur. 97 f
Iudæus Homerites pſeudomoyſes. 538 a
Iudæus inſignis flamma diuinitùs conſeruatus. 498 e 549 e
Iudęus per Iudum baptizatus. 98 b
Iudæus quidam lucri ſpe captus, ſæpenumero baptiſmum reiterat 446 f
Iudęi ad reſtitutionem templi Hieroſolymitani extimulati. 307 d
Iudæi C. Cæſaris effigiem in templo ferre nolunt. 53 a b
Iudæi Chriſto nato à Romanis ſubiugati. 532 a b Chriſtianis ſemper infenſiſſimi. 445 b circa natiuitatem Chriſti in ſeruitutem à Romanis redacti 24 d
Iudæi corporalium rerum & typorũ ſtudioſi ſpiritum & veritatem non curant. 388 d
Iudæi è Biblijs dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt. 102 f
Iudæi ex alexandria eiecti. 441 a e in Babylonicam captiuitatem à Nabuchodonoſore ducti. 20 d
Iudæi in Chriſti contumeliam infantem in cruce excarnificant. 446 d nocturnam ex inſidiis cædẽ Chriſtianis moliuntur. 445 d
Iudæi Nazarenorum religioni ſemper fuere infenſiſſimi. 173 e d
Iudæi Diocæſareæ rebellantes, à Gallo coerciti. 264 d
Iudęi per Syluestrum ad Chriſtianiſmum cõuerſi. 273 d
Iudæi propter Chriſti cædem multas pertulere clades. 55 a
Iudæorum ariſtocratia. 20 f aduerſus Romanos rebellio. 80 d bella ciuilia. 21 a contra Græcos bellum. 90 d contra Samaritanos ſeditio. 62 e cum Chriſtianis de Chriſtiana religione in vrbe Roma colloquium. 173 d cum Hierace concertatio. 445 b ex captiuitate Babylonica libertas. 20 f
Iudæorum extrema impietas à Deo vindicata. 83 f
Iudæorum genealogiæ ab Herode combuſtæ. 26 d
Iudæorum hæreſes. 103 e in Chriſtianos magna crudelitas. 549 b 102 f in Chriſtianos apud Conſtantinopolitanos tumultus. 532 d libertas & prærogatiua. 20 e in Paſchæ feriis cruenta ſeditio 62 e omnę clades ſub Traiano apud Alexandriam Cyrenenſ. & in Aegypto. 90 d

Iudæorum oligarchia. 80 f pertinacia. 443 c 445 d
Iudæorum regum adnenarum catalogus. 80 c
Iudæorum ſacerdotis & vnctio abolita. 85 b
Iudæorum ſeditio & bellum inteſtinum. 80 c ſeditiones. 81 a ſub Claudio Imperatore calamitates. 62 c ſub Adriano clades cruentiſsima. 91 b item ſub Nerone. 80 b
Iudæorum veterum Paſcha. 385 c vide Paſcha.
Iudæis vectigalia à Pompeio impoſita. 81 b
Iudæos longanimitas Dei fruſtra ad pœnitentiam vocauit. 80 c 84 b
Iudaici belli à Tito geſti initia. 47 f ſigna. 81 a
Iudicis corrupti memorabile exemplum. 228 d
Iudices Iudæorum duodecim. 20 d
Iudicij iniqui contra Euſtathium proceſſus. 213 f
Iuliæ alpes. 264 c ab Eugenio occupatæ 591 c.
Iulianus epiſcopus Alexandrinus. 111 c.
Iulianus Antiochiæ certum rerum venalium precium inſtituit. 303 b c
Iulianus Boſtrenſis epiſcopus. 314 c
Iulianus monachus ad Edeſſam. 347 c
Iulianus epiſcopus Hieroſolymitanus. 111 e
Iulianus Halicarnaſſeus multarum hæreſum author. 583 b
Iulianus Martiani patricius. 486 b
Iulianus Sabas monachus, in viſione Iuliani Imperatoris cædem vidit. 310 d
Iulianus Imperator à militibus lectus. 285 f
Iulianus apoſtata magnus & necromanticus. 311 d 281 c d
Iulianus Iudæorum fautor. 307 b
Iulianus diuinatorius peritiſsimus. 285 d ariolorum ſacris initiatur ibidem. c propter ſuſpicionem Conſtantij de ſe conceptam fit monachus. ibidem. e Fortunæ publicè Conſtantinopoli ſacrificat. 298 b idololatriam Græcorum reſtaurat. 298 d e 299 d 287 b Iudæos ad templum Hieroſolymitanum reſtituendum ea ſtimulat. 307 d In ipſa idololatria ſpectris diabolicis conterritus, ſignaculo crucis ea fugat. 286 f Conſtantij funus curat. 286 e apud Cyzicenos pios perſequitur. 297 c res eſculentas venales ſacrificiorum ſanguine polluit. 293 b iuuentuti Chriſtianæ liberalibus Græcorum ſtudiis interdicit. 301 b Chriſtianorum libros proſcribit. 301 c à Chriſtianis ſub prætextu Perſici belli ingentem pecuniam extorquet. 300 e Valentiniano atque aliis Chriſtianis martyrij honorem inuidet. 320 e 288 c totus in hoc incumbit, vt Chriſtianiſmo abrogato, Græciſmum confirmet. 299 d Chriſtianos ab aula atque omnibus dignitatibus remouet. 300 d clero annonam ſuam adimit. 288 b ſacras Chriſtianorum ædes diripit. ibid. e 290 b propter odium Chriſtianiſmi ius legatorum violat. 292 f Chriſtianiſmum eradicare penitus conatur. 297 c f 298 b electos in ſenatum legit. 281 f inſtituta Chriſtiana in cultum idolorum innexit. 298 d Maximi philoſophi conſilio à Chriſtiana religione defecit. 285 c fidem Chriſtianam ariolorū cōſuetudine adductus abiecit. ibidem a loco ſtatuæ Chriſti, ſuam reponit. 306 d ſuam imaginem depingi ad deorum ſimulacra curauit. 299 d e moriturus Chriſti vindictam agnouit. 318 a diuinitatem affectat. 314 e lethaliter vulneratur. 310 a Tarſi tumultuatur. 314 d 318 a
Iulianus in deorum numerum à Libanio relatus. 312 f cur Chriſto adeò infenſus. 318 e
Iuliani Cæſaris imperium. 264 f educatio, præceptores. 283 b, & ſtudia. 284 c res geſtæ 284 c in Galliam profectio. 275 d aduerſus Gallos res geſtæ in Thraciam profectio. 286 e aduerſus Perſas expeditio. 305 b 305 b 309 a
Iuliani culpa perniciosè cum Perſis bellatū. 314 f
Iuliani præclaræ victoriæ. 180 f
Iuliani Imp. barba ab Antiochenis deriſa. 303 c
Iuliani à Chriſtiana religione aperta defectio. 286 b e haruſpicina. 114 b leges eccleſiaſticæ impiis ſacerdotibus propoſitæ. 298 f ad Arſacium Pontificē epiſtola. ibid. f contra Antiochenos oratio. 303 d in viua ſimul & mortua ſanctorum corpora crudelitas. 293 e de ſactis literis iudiciū. 318 d ſuprema in Chriſtū blaſphemia. 311 b 310 b contumelia in Arſacium Armeniorum ducem. ibidem b
Iuliani præfecti in Chriſtum & vaſa templi contumeliæ. 290 b
de Iuliani Imperatoris morte oraculum. 318 b
Iuliani cædes. 310 a 311 b 314 a 320 a funus. 281 f 314 d
Iuliano imperatore in terris nihil prodigioſius atque monſtroſius. 314 a
Iuliano ſacrificanti horrenda apparent prodigia 286 f
in Iulianum Imp. ros crucis forma decidit. 286 d
Iulius Aphricanus. 131 & eius ſcripta. ibid. b
Iulianus Apameus. 118 f
Iulianus heremita. 337 e eius miracula. ibid. f
Iulianus, Iuliani Imperatoris auunculus. 287 c
Iulius epiſcopus Romanus. 196 b 158 c 239 b 320 f
Iulius Arianæ hæreſis ſectator. 188 f 191 e
Iulij Cæſaris mors. 88 e 538 d
Iulij Maximini in Chriſtianos crudelitas. 130 c
Iulij Romani epiſcopi ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſtola. 236 b ad Antiochenum conciliabulum reſponſum. 240 f 241 a mors. 264 f 265 a
Iuriſiurandi violati vindicta. 518 e
Iuſta Valentiniani Imp. filia. 246 f
Iuſtificationis formula in Abraham. 20 a
Iuſtina Valentiniani ſenioris vxor. 346 d
Iuſtinæ Arianæ contra Ambroſium diſputationes. 373 f 374 a
Iuſtinæ virginis pudicitia. 133 b
Iuſtinæ Auguſtæ mors. 375 d
Iuſtiniana. 555 b
Iuſtiniana ciuitas. 519 c
Iuſtiniana prima & ſecunda ciuitas. 560 c f
Iuſtinianus à Iuſtino in Imperij ſocietatem acceptus. 538 e f Chalcedonēſis ſynodi acerrimus defenſor. ibidem
Iuſtinianus Rom. Imp. architecturæ peritiſsimus. 547 d in Libya centum & quinquaginta oppida conſtruxit. 543 c
Iuſtiniani fides & pietas. 554 c immanis auaricia. 546 b prodigalitas. ibid. c contra Perſas res geſtæ. 562 d e 561 a de Perſis victoria. 563 a item de Vandalis. 542 a b contra Seuerum conſtitutio. 539 f ſomnium. 541 a mors. 554 b ſepultura. 555 a
Iuſtiniani memoria anniuerſaria celebrata. 554 d
Iuſtiniani iunioris imperium. 555 b c
à Iuſtiniano crux aurea S. Sergio dedicata. 578 b
Iuſtinopolis ciu. 560 c
Iuſtinus dux, Iuſtini Imperatoris cognatus. 555 c eius cædes. ibidem d
Iuſtini Cæſaris imperium. 555 b ignauia & auaricia. 555 b 558 c in eccleſias liberalitas. 560 d magnificentia in reſtaurandis ædificiis. 558 d de fide Chriſtiana & concordia eiuſdem ſcriptum. 556 a mors. 560 d
Iuſtinus phreneticus. 559 d
Iuſtinus philoſophus diuina gratia ad Chriſtum conuerſus. 102 f
Iuſtinus philoſophus & martyr, Chriſtianæ religionis verus propugnator. 94 d ſuū martyriū præuidit atque prædixit. ibid. e f
Iuſtini philoſophi cum Creſcēte Cynico diſputatio. 94 c ſcripta. 102 d facta. 92 b pro Chriſtianis ad Adrianum apologia ibid. martyrium. 94 c
Iuſtitiæ officium. 354 b
Iuſtus epiſcopus Alexan. 91 f
Iuſt⁹ epiſcopus Hieroſolymitanus. 80 a 92 a
Iuſtus conſtantij iuſſu cæſus. 546 c
Iuuenalis epiſcopus Hieroſolymitanus. 487 c f
Iuuenalis Hieroſolymitani epiſcopi laus ac lucubrationes. 60 f
Iuuenalis epiſcopat⁹ reſtituitur. 490 c iuuenis puellæ pudicitiam morte ſua redemit. 160 c
Iuuentij martyrium. 593 d
Iupiter parricida. 473 f
Iouis ſpurciſsimi flagitia. ibidem a
Iouis Amici ſimulacrum ac oraculum. 167 b à Chriſtianis demolitum. 175 b
Ioui templum Antiochiæ ædificatum. 30 d

L

Labarum Romanorum vexillum. 429 b
Labarum, præcipuum Rom. ſignorum vexillum, in crucis formam mutatum. 173 f
Labdas epiſc. Hieroſolymitanus. 851 f
Labyrinthus paruus. 118 b falſo Origeni aſcriptus. ibidem b
Lætus Aegyptiorum proconſul. 113 a
Lacici contra Arianos diſputatio. 897 b
Lagodius. 438 c
Laicis in Nicæna ſynodo loquendi etiam data facultas. 196 d
Lampſacenum concilium, eiuſque decreta. 311 c
Lateranenſe apud Rom. palatium. 181 b
Lampetius Melitinenſis epiſcopus. 333 f Maſſalianorum Domicilia incendit. 328 f
Lattonianus. 877 f
Laurentius epiſcopus Conſtātinopolitanus. 182 d
Laurentij martyris reliquiæ. 448 c
Lazari mors quatriduana quid deſignet. 44 b
Lazari reſuſcitatio. 306 a
Lebes epiſcopus Hieroſol. 92 a
Lectio prophanorum autorum theologis neceſſaria. 152 b
Leo à Zoſimo manſuefactus. 337 c
Leo Pont. Max. 479 b
Leo Tribunitius, Romanorum Imp. 473 f
Leonis Armenij res geſtæ. 591 e
Leonis epiſcopi Rom. epiſtola in ſynodo Chalcedonenſi lecta. 506 d 507 d
Leonis Romani epiſcopi cum Cyrillo in ſynodo Chalcedonēſi diſceptatio. 506 c f ad Martianum & concilium Chalcedonenſe ſcriptum. 488 a
Leonis Imperatoris circulares ad epiſcopos literæ. 495 e in Vandalos expeditio. 500 f
Leonis Iſauri res geſtæ. 591 b
Leonis minoris imperium. 505 b
Leonis principis erga Antiochenos liberalitas. 426 f
Leonis Sapientis imperium. 466 a res geſtæ. 591 e
Leonis ſenioris Imp. mors. 505 a

Leonis tomus cum Chalcedonenſibus decretis damnatus. 511 f
Leoni cœlitus imperiũ Romanum promiſſum. 499 e
Leonas ſynodi Seleuciæ celebratæ præſes. 273 e
Leonides Origenis pater martyrio coronatur. 122 e
Leontia Auguſta. 580 d
Leontius Ancyræ minoris Galliæ epiſcopus. 389 b 324 b 418 d
Leontius epiſcopus Antiochenus. 256 f adhuc presbyter ſeipſum caſtrauit. 260 d
Leontij epiſcopi Antiocheni diuinantis pulchrè dictum. 257 d
Leontius Comanenus epiſcopus. 315 e
Leontius Laodicenſis epiſcopus. 260 d
Leontius martyr. 523 f 524 a
Leontij martyris in Tripolis regione templum. 523 f
Leontius Nouatianus Rom. epiſcopus Symmacho impunitatem impetrat. 375 e
Leontius Pamprepes tyrannus. 516 b
Leontius presbyter. 250 e
Leontius tyrannidis affectator. 520 b
Leontij monachi contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 185 a ſanctitas. 312 e
Leptæ ſanguinarium atque horrendum remedium. 171 f
Leui epiſcopus Hieroſolymitanus. 92 a
Lex cor diuinitùs conceſſa hominibus. 17 e f
Lex Iudæis, Abrahæ poſteris, per Moſem cur data. 17 e
Lex pædagogus verus. 17 f
Legis obſeruandæ onere an fideles ex gentibus grauandi ſint, grauis diſputatio. 58 d
Leges Antonini Pij. 94 e Conſtantini contra Iudæos. 254 e
Libanius Syrus ſophiſta. 403 d 285 b Baſilij & Gregorij Nazanzeni præceptor. 331 d Ioannis Chryſoſtomi præco. 403 d
Libanius Iulianum deum facit, dæmonem appellat. 312 f
Libanij Sophiſtæ contra pædagogos ſuos oratio. 285 b alia in funere Iuliani. 310 a 311 d
Libanij ſophiſtæ leuitas & vanitas. 311 f
Libanij ſophiſtæ libri à Iuliano apoſtata diligenter perlecti. 285 b e
Libanio ſophiſtæ Iuliani apoſtatæ cædes prædicta. 310 f
Libanus mons. 409 e
Liberius ex Berrhœa reducitur. 268 e
Liberius epiſcopus. 343 a
Liberius Rom. epiſcopus. 322 f 565 a exulaturus donum quingentorum aureorum à Conſtantio ſibi miſſum reijcit. 266 f
Liberij epiſcopi confeſsio fidei. 568 d cum Conſtantio de Athanaſij fide colloquium 266 a
Liberij & Occidẽtalium epiſcoporum ad catholicos Orientales epiſtola. 324 a b
Liberij Romani epiſcopi exilium. 266 d
Libertas eccleſiaſtica. 180 e
Liberi arbitrij ratio. 17 c
Libya in Romanorum poteſtatem redacta. 542 e
Libyci hæretici. 147 d
Licinius à Conſtãtino bello victus. 179 à Maxentio & Conſtantino Cæſar factus. 164 b
Licinius apoſtata oracula de belli euentu cõſulit. 179 b c
Licinij imperiũ. 186 f 187 a cõtra Conſtantinum res nouæ. 178 a contra idololatras egregia facinora. 175 b
Licinij encomium. 178 e in Anaenſium crudelitas. 178 e ſtrẽ in Chriſtianos. 187 a fœda tyrannis. 178 contra Chriſtianos leges. ibi. d in Chriſtianos odium. ibidem e pro Chriſtianis edictum. 170 e 175 f interitus. 179 e
Licinij ſtatuæ deiectæ, atque omnis eius deleta memoria. 179 d
Ligandi poteſtas. 394 b
Lilius Mauritij Imperatoris interfector. 582 b
Linguæ vſus legitimus. 179 a
Linguis excisis martyres aptè loquuti. 529 e
Linus Pontifex. 79 e
Litarbis regio. 568 f
Lizicianorum hæreſis. 591 e
Longinus philoſophus. 227 e
Longinus ab Anaſtaſio imperatore in exilium miſſus. 520 f 521 a in bello captus, & in triumpho Conſtantinopolim tractus. 528 d
Lõginus Zenonis frater fruſtra ad imperium aſpirat. 520 e
Longini contra Anaſtaſium Imperatorẽ bellum. 128 e d cædes. ibidem d
Longobardorum eruptiones. 482 b
Longi fratres. 510 b
Longorum monachorum cum Anthropomorphitis diſsidium. 412 d cũ Theophilo bellum. 412 e f
Lucas Euangeliſta, pictor præclarus. 143 e 436 b 491 a
Lucas Chriſti & matris eius, Petri itẽ & Pauli apoſtolorum effigies depinxit. 74 e
Lucas Euangeliſta apoſtolorum acta quando & quouſque deſcripſerit. 67 d
Lucas ſuum Euangelium Pauli iuſſu conſcripſit. 75 e
Lucas quo conſilio ſuum Euangelium ſcripſerit. 76 c item Acta. ibidem
Lucæ Euangelium à Paulo laudatum. 129 b
Lucæ Euangeliſtæ prædicatio & acta. 74 d eius oſſa Conſtantinopolim tranſlata. 292 f
Lucernæ & carmina funeralia. 283 f
Lucernarum in eccleſia geſtatio. 410 a
Luciani Antiocheni epiſcopi martyrium. 161 f
Lucianus Conſtantinopoli in locum Eudoxij ſurrogatus. 403 b
Lucianus martyr. 250 e
Luciani E a ſorore nepos ab Eunomianis deficit, & ſuam ſibi inſtituit hæreſim. 403 b
Luciani martyrium. 167 e diſcipuli Ariani. 310 e
Luciani martyris corpus Helenopolim tranſlatum. 210 b
Luciani martyris fides. 238 e
Lucifer Calaritanus epiſcopus, 294 a
Lucifer epiſcopus ab Euſebio Vercellenſi diſiungitur. 296 d
Lucifer hæreticus. 545 e
Lucifer Sardous epiſcopus. 248 d
Luciferianorum in Oriente hæreſis. 296 d 362 f
Lucius Arianorum Alexandriæ epiſcopus. 516 c 286 a
Lucius Alexãdrinus epiſcopus Arianus. 362 b Arij ſectator. 191 e
Lucius epiſcopus Rom. 132 e
Lucius epiſcopus à Samoſatenis contumelia afficitur. 334 e f ab exilio Adrianopolim reuocatus. 257 e abductus in carcere necatur. 260 d
Lucius martyr. 95 d
Lucius Quintus Iudæorum præfectus. 90 e
Lucij cum monachis Aegyptiacis contentio. 339 a
Lugdunenſium martyrum commendatoriæ pro Irænæo ad Eleutherium epiſcopũ Romanum literæ. 107 f 108 a
Luna promontorium. 253 b
Lupanaria Romæ à Theodoſio abrogata. 375 f
Lupus Aegypti præfectus. 90 d
Lycus pugil diuina virtute à Neſtore victus 161 e
Lychnedus lacus. 352 b
Lycus epiſcopus Edeſſenus. 331 e
Lycus fl. 219 d Gregorij miraculo coercitus. 143 e
Lygos opp. 180 f
Lyſanias in patrium regnum ſuccedit. 22 f
Lyſanias Ptolemæi Minæi filius. 82 f
Lyſias. 179 a

M

MAcarij Aegyptij miracula. 245 f
Macarius Alexandrinus, vinctus Tyrũ ducitur. 227 a
Macarius Hieroſolymitanus epiſcopus. 189 b 193 b 296 b 381 a 237 e 310 a Arianæ hæreſis ſectator. 188 f
Macarij monachi Aegyptij duo pietate inſignes. 245 f 354 a 348 e f 353 c
Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſollicitudo. 224 e f
Macarius hæreticus. 193 b Politicus. 245 f presbyter. 383 e
Macrostichos Anaſtaſij Imperatoris opus. 530 b
Macedonius Anachoreta. 397 a
Macedonius epiſcopus Conſtantinopolitanus. 236 d 321 b
Macedonius Conſtãtinopolitanus orthodoxorum acerrimus perſequutor. 272 f ab Anaſtaſio Imp. proſcriptus. 522 b e Anaſtaſiũ imp. iam mortuũ ad Chriſti tribunal euocat. 528 e d Cõſtantinopolitano epiſcopatu priuatur. 278 e malis artibus epiſc. Conſtantinopolitanus factus 240 e Conſtantij imperatoris ac multorum bonorum virorum odium erga ſe concitat. 273 e grauiter ab Anaſtaſio imperatore inſectatur. 533 e
Macedonius cur tantopere ab Anaſtaſio imperatore odio habitus, 521 f
Macedonius epiſcopus poſt mortem in integrum reſtitutus. 540 a 242 d
Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epiſcopus. 245 e
Macedonij Conſtantinopolitani in orthodoxos crudelitas. 261 b
Macedonij miracula. 322 e hæreſis 279 b 372 d in ſpiritum ſanctum blaſphemiæ. 278 e exauthoratio. 576 f 277 a exilium. 522 a vita ſolitaria. 278 a
Macedonij ſectatorum perſequutio. 521 b cædes. ibidem b e martyrium. 292 a 301 a
à Macedonio epiſcopo Conſtantinopolitano fidei formula etiam deſcripta. 521 a
in Macedonium criminationes ab Anaſtaſio Imperatore ſubornatæ. 522 a
Macedoniani monachi. 599 e ab Antiochenis ex eccleſia eiecti. 457 a à Theodoſio epiſcopo Synnadæ perſequuti 443 a à Liberio ad communionem admiſsi. 324 a
Macedoniani quoque Marathonij dicti. 279 e d
Macedoniani cur ſe ab Acacianis & homouſianis ſegregarint. 296 f 297 a
Macedonianorum diſsidia. 382 e perſecutiones. 322 f cum Paphlagonibus bellum. 273 b e
Macedonianorũ libellus de profeſsione fidei Liberio oblatus. 325 d
Macedonianorũ errores. 376 b e 316 f ad Iouianum ſupplicationes. 315 d
Macedonianorũ hæreſis poſt Conſtantij imperatoris mortem repullulat. 296 f
Macedonianorũ cum Liberio epiſcopo con-

ciliatio. 562 c
Macellom locus in cappadocia. 284 c
Machometi primordia. 591 a
Macrinus imperator Rom. 132 b per ſeditionem creatus. 142 b
Macrini militis martyrium. 142 d
Macrina Baſilij magni ſoror. 311 c
Magia Iuliani poſt eius mortem in publicum producta. 311 d
Magi orientales Chriſti munerantur. 27 d
per Perſidem omnem in Chriſtianos ſæuiunt. 215 d
Magorum donis Chriſti regnaturi ſacerdotium indicatum. 58 b
Magorum in Maruthan fraudes. 447 c
cum Marutha contentio. 447 b c
Magiſtratibus obediendum. 89 b c 96 f
Magna Quiota. 463 f
Magnetis lapidis vis. 489 f
Magnus largitionum comes. 540 b quæſtor imperatorius Arianorũ fautor maximus. 538 c Beryti eccleſiam incendit. 140 b cogit catholicos vt Arianiſmum amplectantur. 540 d
Magnus argentariæ menſæ præfectus. 559 b
Magnetij in Occidente tyrannis. 250 a b in Romanos crudelitas. 264 b interitus. ibid. d
Maiorianus occidentis imperator. 491 f
Maiuma ciu. 287 d 399 b Gazæorum nauale. 512 c d
Malchus Aegypti monachus. 352 e
Malchi martyrium. 141 f
Malchion monachus. 148 a 151 d Sophiſticæ ſcholæ, Græcarumque diſciplinarum apud Antiochenos præceptor. 148 d è conſpectu fratrum raptus, eiſdemque redditus. 151 d
Malchionis presbyteri contra Samoſatenum diſputatio. 148 d
Malichus Antipatri interfector. 52 e ab Herode interfectus. ibidem
Mamas Dioſcorianus. 514 e
Mamantis martyris templum. 581 e
Mambræ vallis. 347 b quercus. 209 b
Mamæ martyris templum. 284 d
Mammææ Alexãdri matris pietas. 130 e 132 e
Mammiani præclara apud Antiochiam ædificia. 520 d
Manaſſes Iudæorum Pontifex 49 d
Mandatarij epiſcoporum 196 e
Mandra Simeonis. 477 e
Manetis hæreſis 150 e 151 a ſectatores. 150 f interitus. 150 f
Manichæorum hæreſis. 150 c eius expugnatores. 151 a b
Manna eſurientibus piis de cœlo miſſa. 491 b
Manuum impoſitio in creandis eccleſiæ miniſtris. 132 e 132 f
Manuum impoſitione datus ſpiritus ſanctus. 275 a
Mantacunes hæreticus. 587 f
Marao diſcipulus Ephraim. 248 f
Marathonios Nicomedienſis epiſcopus. 272 e 279 c
Marathonij hæreſis. 279 b
Marcellinus epiſcopus Ro. 151 e
Marcellus martyr. 124 d
Marcellus epiſcopus Ancyranus. 239 f eius hæreſes. 252 c eius ſcripta vbique à Catholicis lacerata. 252 c
Marcelli Ancyrani epiſcopi defenſio. 244 c
Marcelli Apam. epiſcopi martyriũ. 379 f 380 a eius ad martyres epiſtola. ibidem c
Marcello Ancyrano epiſcopo in cõuentu epiſcoporum Conſtantinopolis. dignitas adempta. 252 a
Marcellus hæreticus. 242 d damnatus. 372 d in Ancyranum epiſcopatum ab Occidentalibus reſtitutor. 244 b
Marcionis hæreſis. 101 e 103 e 104 c 105 e 112 b 113 e 141 f
Marcus Alexandriæ epiſcopus. 68 a 91 f
Marcus Arethuſæ epiſc. 241 b eius confeſsio fidei in Syrmienſi conuentu oblata. 262 b martyrium. 291 d
Marcus Britanniæ tyrannus. 438 b
Marcus epiſcopus Conſtantinop. 189 d e
Marcus euangeliſta Petri interpres. 90 a primus in Aegypto Euangelium prædicauit. 55 f qua occaſione ſuum euangelium conſcripſerit. 76 b 55 e 75 e 118 b 90 a
Marci euangeliſtę prædicatio & acta. 74 c martyrium. ibid.
Marci euangelium à Petro dictatum. 129 b
Marcus epiſcopus Hieroſol. 91 a
Marcus monachus Aegyptius. 348 e 478 d
Marcus Scytarum epiſcopus. 468 b
Marcus hæreticus. 101 e
Marci Antonini de inſtitutione imperiali liber. 94 c
Marci monachi lucubrationes. 479 e
Marœoticus lacus. 196 b
Mare ardens. 431 a
Maris Chalcedonis epiſcopus. 199 e 276 b hæreticus. 365 b mira libertate Iulianum apoſtatam reprehendit. 298 b
Mardonius eunuchus. 319 f 285 b
Mardarij martyrium. 161 a
Marea lacus. 519 c
Mareas epiſcopus & martyr. 215 f
Mareotis lacus. 348 f
Maria & Ioſeph einſdẽ fuere tribus. 26 f ſub ſponſalium nomine Ioſepho commiſſa à ſacerdotibus. 23 e ante natiuitatem eſt conſecrata à Deo, vt ederet mundo ſuum redemptorem. ibid. a
Maria virgo D. Elizabethæ conſobrina. 49 a multis cõtumeliis à Conſtantino imp. affecta. 590
Mariæ virginis cognatio atque cõſanguinei. 49 a parentes, natiuitas & educatio ſancta. 21 c d mores. 61 b forma & ſtatura. 61 b c ætas & vitæ totius anni. 48 d humilitas & vaticinatio de Chriſto. 24 b virginitas. 506 c conceptio ab angelo prædicta. 23 d ætas & aſſumptio. 60 f miracula. 471 d
Mariæ purificationis dies inſtituitur. 552 a item aſſumptionis. ibidem b
Mariæ virginis ex hominum conſortio deceſſus. 495 b c d e exequiæ. 60 d
Mariæ virginis tumulus, & imago à S. Luca depicta. 493 a 436 b
Mariæ virginis corpus in Paradiſum translatum 60 e f
Mariæ virginis zona. 474 d 492 f veſtimenta ad Leonis Magni tempora ſeruata. 493 e
Mariæ virginis rotundum templum à Leone imperatore ædificatur. 499 a aliud ad Fontem. ibidem b 500 a
Mariæ virginis veſtis à Palæſtina Conſtantinopolim translata. 498 f
in Mariam virginem blaſphemiæ diuinitus vindicatæ. 577 c
Mariæ Magdalenæ in Chriſtũ beneficia. 37 a
Maria Aegyptiaca. 537 d
Maria lacus. 348 f
Mariana Arcadij ex Eudoxia filia. 406 d
Mariamna Philippi apoſtoli ſoror. 71 a
Mariamnes Herodis vxor. 22 a
Marianus monachus Antiochenus. 352 a
Marina Arcadij filia. 432 e
Marina monialis Olympiadis cognata. 423 b
Marinæ virtutes. 436 e
Marinus Beryti epiſcopus. 524 e 577 d
Marinus. Thrax Conſtantinopolitanus epiſcopus. 376 e f
Marini cum Agapio contentio. 383 a b hæreſis. 383 f
Marini Syri aduerſus Vitalianum Thracem res geſtæ 550 a
Marſas. 352 e
Martis adulteria. 474 a
Marcianus Chalcidis monachus. 351 e f
Marcianus epiſcopus Conſtantinopolitanus, Nouatianus. 388 f
Marcianus Lampſacenus epiſcopus. 367 a
Marcianus epiſcopus. 324 b
Marcianus imperator à Pulcheria renunciatus. 483 d a
Marcianus eccleſiæ œconomus. 498 a
Marcianus vir tribunitius. 483 d
Marcianus Nouatianus filiarum Valentis imperatoris præceptor. 325 a
Marciani Nouatiani epiſcopi de Sabbatio facetè dictum. 583 d 261 e d
Martiani imp. vita elegantes deſcripta. 485 a b c
Martiani Rom. imper. præclaræ virtutes. 486 b contra Vandalos res geſtę. 485 d orthodoxa confeſsio. 516 e cum Genſericho amicitia. 486 a cõtra Zenonem expeditio. 519 e f contra Perſas res geſtæ. 518 b c
Martianus poſt bellum à ſuis deſertus, factus eſt presbyter. 520 a
Martiani mors. 495 f 403 e
Martiano imperium omine prædictum. 485 e 486 a
Martini Sabarienſis ſiue Pannonij hiſtoria. 248 c
Martyrem verum quid faciat. 446 a
Martyres Alexandrini propter tormenta varia à Chriſto deficiunt. 135 f
Martyres Antiocheni variis ſuppliciis affecti. 159 b
Martyres in Phrygiæ oppido, incendio conſumpti. 156 c d in diuerſis locis crudeliter tractati. 156.157.158.159
Martyres feris obiecti nõ ſunt læſi. 157 b c
Martyres Catholici coniũgi cum hæreticis martyribus noluere. 114 b
Martyres imperatorum domeſtici. 156 e
Martyrum varia ſupplicia. 158 c d e ſub Diocletiano varia tormẽta. 155 d e f 156 a b c d e
Martyrum diuina alacritas. 158 a conſtantia in confeſsione fidei in maximis tormentis. 135 a b
Martyrum conſtantia carnifices etiam ad fidem conuerſi. 159 e
Martyrum conſtantia Iuſtinus philoſophus ad Chriſtianiſmum conuerſus. 92 e
Martyrum viginti millia in natali Chriſti occiſa 156 f
Martyrum cadauera inhumaniter tractata. 110 d
Martyrum defunctorum honos. 469 f memoria. 121 a
Martyrum ſtigmata à piis deoſculata. 205 e
Martyrium viri præclariſsimi, qui edictum imperiale contra Chriſtianos propoſitum conſcidit. 156 b
pro Martyriis obitis Deo agẽdæ gratię. 380 e
Martyrius epiſcopus Hieroſol. 524 b 241 e 505 a
Martyrius Marcianopolitanus epiſcopus. 369 b à Cnapheo de ſuo epiſcopatu deturbatus. 501 e f
Martyrij martyrium. 161 e
Martyropolis ciuitas proditione capta. 570 b c reſtituta. 571 f
Marij Tarbonis contra Iudæos res geſtæ. 90 d
Maruthas Meſopotamiæ epiſcopus Romanorum ad Perſas legatus. 447 b e d Chriſtianiſmi apud Perſas propagator. 447 d a
Maruthæ miracula. 447 c

Masbotheni hæretici. 103 b
Maſſalianorum hæreſis. 328 e f
Maſſalianorum domicilia à Latoio epiſcopo incenſa. 318 f
Maternus. 177 d
Mathematicam & Aſtronomicam apoteleſmaticam tractare epiſcopis religio olim erat. 335 e
Mathematicorum error. 131 f prædictiones legibus damnatæ. 355 e
Matrimonium ſacerdotum in Niceno concilio à Paphnutio comprobatum. 100 c
Matrimonij contrahendi leges à Conſtantino latæ. 180 d
Matrimonia ſacratum virginum à Ioniano interdicta. 315 a b
Matthæi Euágeliſtę & apoſtoli acta.71 a martyrium. ibidem c
Matthæi Euágelium Hebraicè ſcriptum. 71 e 122 b 90 a à Bartholomæo Hæbraico ſermone expoſitũ.117 c ſub corpore Barnabę apoſtoli effoſſi in Cypro inuentum. 129 e
Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogatur. 47 e
Matthias Theophili filius pontifex Iudæorum. 42 e
Matthias epiſcopus Hieroſol. 92 a
Matthię Euangelium.77 b acta & martyrium. 71 f de carnis concupiſcentia præceptum. 87 b
Matthiæ Aſſamanæi filij contra Antiochum res geſtæ. 21 b
Maturi martyrium. 102 f
Mauia Saracenorum regina. 361 a
Mauiæ Saracenorum reginæ contra Romanos bellum, 356 a
Mauricius in præfectura orientis Iuſtiniani ſucceſſor.563 f Imperator Rom. 565 d
Mauricius in maieſtatis violatæ reos non ſeuerus. 566 e
Mauricij imperatoris electio & renunciatio. 564 c cum Conſtantina Auguſta nuptiæ. 565 e f mores & inſtituta.566 b in Conſtantinopolitanos ſeditioſos lenitas. 579 e ex vrbe Conſtantinop. fuga.580 b liberalitas & opera. 581 f & 482 a contra Chaganum Hunnoũ expeditio. 574 f in Europa res geſtæ.574 d 10 vltimo vitæ actu pietas & animi fortitudo 580 e cædes. ibidem e
Mauricij imperatoris mors multis prodigiis prænunciata. 578 a
Mauricij imperatoris militum & cognatorũ cædes. 581 b
Mauricij ducis in oriente præclaræ res geſtę. 563 f 564 a
Mauricio quibuſdã prodigiis imperium prędictum. 565 d
Mauricio imp. numinis irati viſio oblata. 579 d
Mauri Palęſtinorum infidelium coloni.542 d
Maxentius Herculij filius Romæ à militibus Auguſtus renunciatur. 164 a
Maxentius magiæ ſtudioſiſsimus. 164 d ſub Chriſtiani nominis prætextu fœdiſsimam exercuit tyrannidem. 164 c d
Maxentij cum Conſtantino bellum. 162 b e inſignis crudelitas. 164 c d libido & idolomania.ibidem d e f interitus. 162 d 169 f
Maximianus epiſcopus Conſtantinop. 463 a & eius mors. ibid. f
Maximian⁹ Herculius imperator Rom. 155 d
Maximianus imperio ſe abdicat.163 e f 186 e
Maximiani Herculij imperium. 161 e
Maximiani mors.163 f 164 a
Maximilla prophetiſſa. 113 e 114 a 115 a mors. 114 a
Maximinus Alexandrinus epiſcopus. 148 d 149 a 151 e 21 f
Maximinus Treuerenſis epiſcopus. 243 e
Maximinus ad imperandum planè fuit ineptus. 171 c
Maximinus diuina vindicta morbo grauiſsimo vexatus.165 e per eandem grauiter punitus. 167 f magorum impoſturis turpiter deceptus.173 e magos iugulat. 174 b
Maximini Cæſaris imperium. 132 c cum Armenis bellum.168 e odium in Licinium. 171 c in Chriſtianos crudelitas. 130 c 131 c mors. 132 c 166 c 174 b f contra Chriſtianos edictum. 168 a
Maximini filij cum idololatris miſerè trucidantur. 175 b c
Maximini fuga omnium turpiſsima. 174 b horrendus morbus. 174 f
Maximini imperium. 162 d in Chriſtum atq; ſuos fideles contumeliæ. 167 d e pœnitentia. 165 f pro Chriſtianis edictum. 166 b e per hypocriſim vi extortum. 170 d e 174 c
Maximini ſtatuæ poſt eius mortem deiectæ. 175 a
Maximini tyranni memoria vbique damnatur. 175 a
Maximini martyriũ. 293 b mors.166 c 174 b 174 f 175 a
Maximino tyranno ſublato, Chriſtianiſmus in oriente refloreſcit. 175 c
Maximus Aeliæ epiſcopus. 218 c
Maximus epiſcopus Alexandrinus. 151 e
Maximus epiſcopus Antiochenus. 111 e
Maximus Dioſpolis & Hieroſolymorum epiſcopus. 465 a
Maximus epiſcopus Hieroſol. 121 f 465 a 237 c 311 a
Maximi Hieroſolymitani epiſcopi & confeſſoris cum Athanaſio colloquium. 258 e
Maximus epiſcopus Seleuceus. 404 a
Maximus presbyter.141 d ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Maximus epiſcopos exautoratur. 271 e
Maximus à Gerontio ad imperium euectus. 418 a
Maximus Britanniæ tyrannus. 373 f
Maximus philoſophus Cynicus. 367 e excõmunicatur. 368 a 369 e
Maximus philoſophus Epheſinus. 285 c magus. ibid. c
Maximi philoſophi Epheſini ſtudio Iulianus apoſtata à vera religione defecit. 285 e
Maximus Saporis Perſarum regis archimagus. 314 f
Maximus tyrannus à Theodoſio victus ac captus. 375 c
Maximus tyrann⁹.404 d eius ad Valentinianum iuniorem literæ.374 e contra Valentinianum iuniorem bellum.374 f in Gallia res geſtæ.174 e mors 491 e miraculum ingens. 529 b e
Mazabenes epiſcopus Hieroſolymitanus. 113 a
Mazaca ciu. 287 e
Mela epiſcopus. 350 f
Melana fœmina ſanctiſsima. 478 b
Melchitarum hæreſis. 587 e
Meletius Antiochenus antiſtes. 315 f 379 f 367 a
Meletius Antiochenæ eccleſiæ gubernator à Sapore factus.363 e proſcriptus. 314 a
Meletius Sebaſtiæ epiſcopus. 126 c 578 e
Meletius Sebaſtię & Antiochenus epiſcopus. 461 b
Meletius ab Eudoxio proſcriptus. 280 a à Conſtantino in exilium actus. 280 h
Meletius epiſcopos, ſimul & manus indicio & voce libera trinitatẽ ὁμοούσιον deprædicat. 279 f
Meletij cum Paulino contentio atque concordia. 363 d exilia. 336 e 321 e mors. 367 c
Meletij epiſcopi corpus Antiochiam tranſlatum. 369 e
Meletius epiſcopus ex Ariano fit orthodoxus 179 e ab exilio reuocatur. 296 c
Meletius hæreſiarcha à Petro Alexandrino antiſtite excommunicatus. 188 e in Aegypto nouos motus concitat. 224 f
Meletius Ponticus. 152 b
Meletius perfectiſsimi in artibus hominis exemplar. 152 b
Melitius propagandę hęreſis ſinę cauſa temerè ſibi manus imponẽdæ authoritatem rapit. 188 c 200 b
Melitiani hæretici. 194 b 224 f
Melitianorũ aduerſus Athanaſium apud Cõſtantinum criminationes. 226 f cum Arianis contra catholicos conſenſus 224 f 225 a cum Paulinianis apud Antiochenos diſsidium.362 d de eccleſiarum præfecturis decertatio. 225 a
Melitinenſis diœceſis.369 b conuentus.277 d ſynodus. 578 a
Melito Sardianus epiſcopus. 92 d
Melitonis de Canonicis veteris teſtamenti libris iudicium.105 b defẽſio pro Chriſtianis ad Antoninum imp. 104 e
Melitonis eunuchi mors. 112 e
Memnoni epiſcopo dignitas à Ioan. Antiocheno adempta. 463 e
Memnonius. 471 c
Menander hæreticus. 100 e
Menander Symonis magi, hæreſiſque eius diſcipulus & ſucceſſor. 86 a
Menandri Samaritani impoſtoris facta. 85 b
Menas epiſcopus Cõſtãtinop. 139 c Arij ſectator. 188 f 191 e
Mendacij pœna. 560 f
Menademi martyrium. 330 e
Menophantus Epheſi epiſcopus. 199 c Arianus. 265 a 365 b
Menophanto Epheſio epiſcopatus abrogatur. 244 a
Mercurius Ioliani imp. percuſſor. 310 d e
Mercurij Sozomeni hiſtoria eccleſiaſtica. 24 a
Mercadis epiſcopi martyrium. 215 f 216 a
Meretriculæ contra Euſtathiũ epiſcopum calumniæ & periurium 223 f
Meroe opp. 292 a
Meropius Tyrius philoſophus. 215 f
Meſenorum regio. 252 c
Meſopotamia ab Agarenis vaſtata.550 d item à Scenitarum gente. 528 b
Meſopotamiæ deſcriptio. 252 d
Mediolanenſis ſynodus. 265 b
Mediolanenſium in epiſcopi electione diſsidium. 345 e
Medorum regni primordia. 20 d
apud Medus ſeptem populi ordines. 576 a
Megalopolis. 369 b
Metaxa primum ad Romanos allata. 554 f
Methodij patriarchæ res geſtæ. 591 d
Metræ ſenis martyrium, eiuſque in eodem conſtantia. 134 b c
Metrani in martyrio perferendo conſtantia. ibid. a b
Metrodorus hæreticus.97 e martyr. ibidem e
Metrophanes epiſcopus Conſtantinop.189 e 327 b Probi imperatoris nepos. 189 b
Michaelis Amorræi imperium. 591 d e
Michaelis Archangeli variæ apparitiones. 182 d 187 e mors. 591 e
S. Michaelis templum in Soſthenio ædificatum.187 c templa à Conſtantino ſacrata. 182 e
Michaelis Raucabæ mors. 591 h
Micheæ prophetæ reliquiæ. 397 d

ſepulchrum. ibidem
Milas ex Perſico milite factus epiſcopus. 216 a
Milas mortuorum excitator coronatur martyrio. 216 a b
Militaris diſciplinæ conſeruatio. 567 a
Militaris licentię exemplum. 435 e 567 d
Militaris rebellionis & ferocitatis exemplū. 568 b
Millenariorum hæreſis. 90 a
Miltiades Romanus epiſcopus. 177 c 182 b 189 b 214 d
Miltiadis apologia pro Chriſtianis. 114 d
Miluius pons. 169 c
Minodorus epiſcopus. 584 b
Minutius Fundanus Aſię proconſul. 92 e
Miraculum à Conſtantino viſum. 169 d
Miracula Chriſti potiſsima. 35 f
Miracula in eccleſia Irenæi temporibus diuina virtute facta. 106 d
Miracula varia ab Apoſtolis edita. 48 a
Miraculis editis Chriſtus ſuam diuinitatem declarauit. 35 b
Mithra à Perſis adorata. 289 c
Mithrij euerſio. 378 b
Moderatus philoſophus. 127 e
Modeſti aduerſus Marcionem hæreticū ſcripta. 104 e d magna in catholicos crudelitas. 130 e
Modogiſcli Alanorum ducis in Hiſpaniam eruptio. 482 e
Moggus diuerſorum libellis apud Felicem pontificem accuſatus. 517 d
Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum literæ. 516 d
Momus conuiciorum inuentor & autor. 10 e
Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam ſuam mordicus conſcidit. 160 c d
Monachi Aegyptij Petri apoſtoli temporibus. 56 a ex perſequutionibus orti. 217 e nō temerè peculiarem ſibi ſumpſere habitum. 246 b olim ferè omnes longæui. 352 e
Monachi ſolitudinis Chalcidis 352 e
Monachorum apud Galatas & Cappadoces multitudo. 352 d
Monachorum circulatoriorum in Chryſoſtomum odium. 411 a
Monachorum habitus myſticè interpretatus. 246 b
Monachorū in terra ſancta ritus ac ceremoniæ. 471 b e
Monachorum omnium commune cōcilium atque inſtitutum. 351 f
Monachorum ſanctitas plurimos ex gentilibus ad Chriſtianiſmum perduxit. 352 c d
Monaſtica diæta. 217 d
Monaſteria olim fidelium ſcholę. 56 b e
Monaſtica Antonij politia. 217 e
Monaſtica obedientia. 349 f
Monaſtica vita quas ob cauſas inſtituta. 354 a
Monaſticæ vitæ incommoda. 248 a b deſcriptio. 216 f
Monaſticorum operum omniū quinque cauſæ. 354 a
Mongi Alexādrini epiſcopi inſolentia & impietas. 518 a eius nomen ex epiſcoporum catalogo ab Euphemio eraſum. 519 b
Monoceros. 513 e
Monophiſitę hæretici. 583 a etiā Theopaſchitæ dicti, ibidem. 587 d
Monophiſitarum hæreſis. 581 d 591 a
Monophyſitarum hæreſis contraria Neſtorij hæreſi. 585 b
Monſtra marina. 578 e d
Monſtroſi homines. 390 d
Montanus. 111 e hæreticus. 105 e
Montani hæreſis. 112 b 113 b 113 d e f 123 d
Montani hæretici diuinationes. 113 e
noua ieiunia & coniugiorum ſolutio. ibid. e mors. 114 a
Montaniſta falſo ſe confeſſorem Chriſti iactitat. 114 f
Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitant. 114 b
Montaniſtarum Paſcha. 584 e
Mopſi fontes. 280 f 286 d
Mopſocrenæ. 280 f
Mortificatio carnis. 548 f
Mortuus ad fidem reſurrectionis confirmandam reſuſcitatus. 241 f
Mortuorum memoria. 210 a
Mortuorum reſurrectio. 470 a
in Mortuos num anathema iacere liceat 550 e
Moſes antiquorum omnium antiquiſsimus. 117 f
Moſes Chriſtum in veteri teſtamēto ſuis nominibus apertè expreſsit. 18 d
Moſes veterum omnium antiquiſsimus. 101 f
Moſis miracula. 20 e
per Moſem cur lex Abrahæ poſteris data. 17 e
Moſes Aegypti monachus. 351 e
Moſes Aethiops Aegyptius. 348 e ex prædone factus monachus. 349 a
Moyſes falſus ab Elesbano Aethiope debellatus. 518 e
Moyſes falſus in Creta emicuit. 538 a 467 a b
Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Saracenorum epiſcopus creatus. 356 d ab exilio reuocatus Mauiæ auxilio in epiſcopatum reſtituitur. 556 b e
Moſes menſam ad Boream collocare iuſſit. 354 e
Moſis monachi Aegyptij miracula. 349 a b cum Lucio Alexandrino epiſcopo cōtentio. 356 c
Moſaici libri lacerati, ab Eſdra ſacerdote reſtituti. 107 c d
Mucriti pop. 575 d
Mulæ humana voce loquutæ. 441 b
Mulier Gigantea & mirandæ magnitudinis. 536 d
Mulier pœnitentiam agens Conſtantinopoli à diacono compreſſa. 581 b
Mulieres egregiæ de pudicitia conſeruanda concertantes. 165 a
Mulieres religionis gratia virilem habitum mentitæ. 248 a
Mulierculæ quædā vi adactæ, ſummas Chriſtianis fœditates falſo impingunt. 167 d
Muliones Perſis Niſibim expugnantibus diuinitùs immiſsi. 360 a
Muſani eccleſiaſtici doctoris ſcripta. 105 e
Muſonius epiſcopus defunctus etiam, ſynodi Nicænæ decretis non abſque miraculo ſubſcripſit. 203 e
Mutationes in republica vitandę. 10 e
Mygdonius ſ. 259 f
Myrmena Anthropophagorum ciuitas. 72 a

N

NAamanis Scenitarū ducis ad Chriſtianiſmum conuerſio. 572 f
Narciſſus epiſcopus Arianus. 265 a
Narciſſus epiſcopus Hieroſol. 111 e 129 f
Narciſſus Irenopolis Ciliciæ epiſcopus. 241 b
Narciſſus Neroniadis epiſcopus. 260 d
Narciſſus ex ſuo epiſcopatu fugatus. 115 f
Narciſsi epiſcopi miracula. 121 e d
Narciſſo Irenopolitano epiſcopatus abrogatur. 244 a
Narcæ eunuchi in Italia res geſtæ. 541 e
Narcis Perſarum ducis contra Romanos res geſtæ. 449 e Romanorum ducis de Perſis præclara victoria. 571 d e
Narſis Rom. Choſroe ducis cōtra Varamum res geſtæ. ibidem
Nanus perdici ſimilis. 390 d
Natalis confeſſoris hiſtoria. 122 f 125 a
Naucratius Baſilij magni frater. 333 e
Nauæ filius Chriſti ſeruatoris typus. 18 d
Nauæ filio ſoli cur Ieſu nomen inditum, ibidem. d
Nazaret ciui. 25 d 30 a
Neamus epiſcopus Hieroſolymitanus. 574 a 589 c
Nebri populi. 317 b
Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus. 403 e 572 b eius mors. 403 c
Nectarius epiſcopalem functionem addiſcit. 369 c d
Nectarius Thraciæ epiſcopus. 369 b
Nectarius vir profanus, & nondum baptizatus, in epiſcopum Conſtantinopolitanum eligitur. 368 e
Nectarij cum Gerontio diſsidium. 410 c
Nectarij domus Conſtātinopoli incenditur. 371 c
Negra ciu. 538 a
Neon Seleuciæ epiſcopus. 354 a 277 c
Nephalmeemana. 122 c
Nepthalitarū contra Perozē res geſtæ. 518 e
Nepos epiſcopus Hieroſolymitanus. 377 c
Nepos occidentis imperator. 495 a
Nepotis hæreſis. 145 d e
Neri Iudæorum pontifex. 49 c
Nero primus inter imperatores Romanos Chriſtianorum perſecutor. 62 b
Neronis crudelitas & vita flagitioſiſsima. 62 f 105 a
Neronis impulſu Hieruſalem à Veſpaſiano cincta obſidione. 80 d
Neronis mors. 62 b 81 d
Neruæ imperium. 85 e
Neſtabi martyrium. 290 c
Neſtoris cum Lydæo pugile certamen. 161 e martyrium. 280 c
Neſtorius Blemmyarum captiuus. 462 c
Neſtorius epiſcopus Antiochia trāſlatus Cōſtantinopolim. 457 d
Neſtorius hæreticus in Epheſino concilio, damnatus. 513 d
Neſtorius in ſummis ærumnis vt reſipiſceret, animum inducere non potuit. 463 b c
Neſtorius in ſynodo Epheſina damnatus. 461 a
Neſtorius nū ad Chalcedonenſem ſynodum vocatus, ambigitur. 486 c num in ſamoſateni & Photini hæreſim inciderit, à Socrate dubitatur. 458 f 459 a
Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim reducere viſus. 458 b quarto condemnationis ſuæ anno Oaſim deportatus. 461 d
Neſtorius ſui erroris à Cyrillo per literas admonitus. 459 e
Neſtorij à vera pietate defectio. 457 f 458 a ad Theheum præfectum epiſtola. 462 c
Neſtorij epiſcopi Antiocheni inſolentia. 457 d ex barbarorum ciuitate ad Panis vrbem profectio. 463 f fucata pœnitentia. 461 c hæreſis 457 f 458 a 459 e 317 e f 525 f
Neſtorij in Mariam virginē blaſphemia. 457 f 458 a
Neſtorij lingua ante mortē à vermibus corroſa. 463 e
Neſtorij ſuam hæreſim defendentis pertinacia. 460 a b c poſt condemnationem facta. 462 b raria exilia 463 a mors crudelis. 432 d
Neritta mons. 312 c
Nicæa in Thracia ſynodus ab Arianis coacta. 272 b

Nicæa

Nicæa ciu.terræmotu concuſſa. 322 b reſtaurata. 21 b
Nicęna fides catholica eſt, & apoſtolica. 324 e 271 a 525 d e f 342 d a
Nicarcia monialis medicinæ perita. 423 e
Nicareta virgo Chriſtianæ vitæ exemplum. ibidem.
Nicæna ſynodus. 201 e f 202 239 a b 200 f 202 a b e 203 d e f 221 e f 268 f 294 e
Nicæna ſynodus Paſchæ celebrandi errorem introduxit. 385 e
Nicęnæ ſynodi apparatus. 197 f 198 a
Nicęnæ ſynodi celebratæ tempus. 206 e
Nicænæ ſynodi decreto miraculo ingēti don etiam defuncti epiſcopi ſubſcripſere. 203 b
Nicænæ ſynodi decreta. 358 d ab Arianis damnata. 370 e ſola in Oriente & Occidente ſeruata. 343 d
Nicęnæ ſynodi de non transferendis epiſcopis conſtitutio. 284 e
Nicænæ ſynodi encomium. 372 f progreſſus. 198 f
Nicęnum ſymbolum. 299 b 367 b 317 b 525 e d
Nicænum ſymbolum ab Occidentalibus eccleſiis receptum. 245 b antiquitus ſemel tantum in anno cantari in eccleſia ſolitum 527 d in Antiochena ſynodo ſtabilitū 525 f item in ſynodo Chalcedonenſi. 505 d e
Nicæni concilij canones legitimi. 417 d con firmatio. 269 f 270 a 511 e
Nicæni ſymboli de ſpiritu ſancto ſupplementum. 369 e
Nicæni concilij ſynodalis ad Alexandrinos & Aegyptios epiſtola. 203 d
Nicephorus Chryſoſt. ſtudioſiſsimus. 405 a cur eccleſiaſticam poſt alios hiſtoriam conſcripſerit. 13 d
Nicephorus Epheſius epiſcopus Conſtantinopolim tranſlatus. 466 e d
Nicephorus metropolitanus Gangtę epiſcopus. 466 e
Nicephorus nondum ſextum & trigeſimum annum egreſſus, præſentem abſoluit hiſtoriam. 16 e
Nicephori Calliſti ętas. 466 c d
Nicephori hiſtoria eccleſiaſtica quæ tempora complectatur. 2 f
Nicetas Gothus martyr. 358 a necetes. 26 d
Nicetæ ducis contra Phocam res geſtæ. 589 e
Nicocles Lacon Iuliani imperatoris præceptor. 285 b
Nicolaus hæreticus. 100 e
Nicolaus Myrorum epiſcopus. 196 e eius miracula. 221 c d
Nicolaus patriarcha Conſtantinopolitanus. 591 e
Nicolaitarum hæreſis. 86 f
Nicomachus philoſophus. 127 e
Nicomas Iconii epiſcopus. 148 a
Nicomedia ab Hadriano imperatore reſtaurata. 21 b e
Nicomedienſe incendium. 269 b
Nicomedienſis terræmotus. ibid. a
Nicon epiſcopus Nicænus Hierapolim tranſlatus. 466 a
Nicopoli ciu. 126 f 306 f
Niger fl. 575 d
Nilammon monachus apud Geras in epiſcopum eligitur. 417 f dum in epiſcopum cōſecratur, moritur. 412 f
Nilus ex præfecto vrbis monachus factus. 479 d
Nilus fl. ex paradiſo profluit. 533 b exiccatur. 144 b
Nili inundatio. 144 c 380 a b
Nili inopinato incremento multi ad Chriſtū conuerſi. 390 a
Nili p cubit⁹ mēſuratio. 180 a ſacrificia. 390 a
Nilus monachus. 457 e 478 d
Nili Aegyptij epiſcopi martyrium. 162 a
Nili epiſcopi Conſtātinopolitani vita & ſcripta. 479 d
Niſibis ciu. 449 e à Martiano obſeſſa 558 d itē à Romanis. 450 f 455 a à Sapore Perſarum rege expugnata. 259 e Iacobi epiſcopi precibus reſtauratur. ibid. e f
Niſibis Mygdoniæ ciuitas poſtea Antiochia dicta. 196 e
Nitria mons. 353 e monaſterium 350 e
Nitrienſium monachorum cōtra Oreſtem pugna. 441 f
Noæ arca. 252 e
Nomades. 17 e
Nonnus epiſcopus Edeſſenus. 457 e
Nouatus cur ab eccleſia ſecedēs, hæreſim ſuā inſtituerit. 319 e
Nouati cum Cornelio epiſcopo Romano de pœnitentib. in eccleſiam recipiendis diſceptatio. 202 e
Nouatiani à Neſtorio perſecuti. 457 e ab Arianis cur odio habiti. 321 b
Nouatiani apud Conſtantinopolitanos epiſcopi. 488 e
Nouatiani Conſtantinopoli affliguntur. 411 f
Nouatiani cum orthodoxis ὁμοούσιον pariter profitentur. 273 a b
Nouatiani quàm aliæ hæreſes pacatiores. 389 e quibus in rebus à Catholicis diſsideant. 452 e
Nouatianorum de Paſchatis feſto canon 383 e diſsidia 381 e 388 e Catholicis contra Macedonium conſenſus. 373 b
Nouatianorum eccleſia. 321 f
Nouatianorum eccleſia diruta, ab Eleuſio Cyziceno reſtituitur. 288 d
Nouatianorum gratia pœnitentia ſolennis in eccleſia inſtituta. 380 f 381 a
Nouatianorum eccleſia in Conſtantinopolitano incendio illæſa cōſeruata. 457 f 468 a
Nouatianorum hæreſis. 317 e 329 d perſecutiones. 273 e 444 e ſeueræ obſeruationes. 387 d
Nouatianorum ſynodus Sangari celebrata. 383 d
Nouatianorum templa à Macedonio deſtructa. 273 a
Nouatianis Alexandriæ & Romæ eccleſiæ ademptæ. 444 e
Numenius. 127 e
Numecianus. 351 e
Numeriani mors. 151 d
Numerorum lauacrum. 240 c d
Nunychiæ in Gerontiom maritū pietas. 438 f
Nuptię ſpirituales. 201 e
Nymphæum Conſtantinopoli in Theodoſij foro. 312 b

O

Obedientia monaſtica. 349 f
Obediendum magiſtratibus. 96 f
Occaſio rei gerendę non temerè eſt negligenda. 519 f
Occidentales eccleſiæ Catholicæ. 364 f 361 e
Ocij deteſtatio. 436 e
Odoacer rex. 491 a
Oeconomia reſtitutionis generis humani. 44 d
Oedipi & Sphingis fabula. 253 f
Olea Conſtantinopolis regio. 189 d 416 d
Olibrius occidentis imperator. 491 e f
Oligarchia Iudæorum. 20 f
Oliueti mons. 264 a
Olympias altera Thecla. 412 f
Olympias apud Optatum tanquam incendiaria cauſam dicit. 422 f cum Chryſoſtomi perſecutoribus communicare recuſat. 423 a
S. Olympiadis abbatiſſæ vita eleganter deſcripta. 422 a b c
Olympiadis exilium. 423 a in pauperes liberalitas. 413 a b in Theophilum benignitas. 422 e mors 423 b monaſterium Mariæ cognatæ relictum. ibid. b ſepultura 423 c reliquiæ Conſtantinop. tranſlatę. ibide
Olympianus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 289 d
Olympius Palæſtinæ dux. 526 e
Olimpius ſophiſta idololatras ad ſacra ſua defendenda cohortatur. 178 d e
Olympio epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 260 d
Olympio magiſtratus ademptus. 516 e f
Onagri deſcriptio. 253 f
Oneſimus epiſcopus Conſtant. 289 e
Oneſimi martyrium. 81 d
Onias Iudæorum pontifex. 49 d in Heliopolitarum agro templum Hieroſolymitano ſimile ædificauit. ibid. d Tobiæ liberis vrbe expulſis ſeditionem concitat. 21 a
Oniæ Pontificis ad Ptolemæum fuga. 21 a
Opilius Macrinus Imp. Rom. 129 d
Optati præfecti de incendiariis crudeles quęſtiones. 421 e f
Oppianus poeta. 24 d
Optimus Agdameæ & Antiochiæ epiſcopus. 465 c 333 f 369 b
Optimus Piſidiæ monachus. 354 e epiſcopus. 367 f
Or monachus Aegyptius. 347 e
Oraculum de belli euentu Licinio datum. 279 b e de Iuliani Imp. morte 318 b in ruinis muri Chalcedonenſis repertum. 322 e Iuliano datum. 305 e
Orandum pro principibus. 359 a 317 e 495 b 165 f 166 a
Oratio Eccleſiæ concors efficaciſsima. 238 f 206 a b 256 b 259 f 343 e 365 e 392 a 464 e d 465 e
Oratoris Chriſtianorum in templa mutata. 154 f 155 a
Oreſtes præfectus Alexandrinus. 445 e
Oreſtes Occidentis Imperator. 492 a ſaxo ab Ammonio vulneratus. 445 f
Oreſtis cum Cyrillo epiſcopo contentiones. ibid. martyrium. 161 e
Orgia Græcorum abolita. 180 a
Oribaſius Iuliani apoſtatæ medicus. 311 b
Orientales eccleſiæ à Theophilo Indo ordinatæ. 251 e f
Orientales eccleſiæ in religione ſemper diſcordes. 365 a
Orientales populi ad Chriſtum à Theophilo Indo conuerſi. 251 d e
Orientalium antiſtitum ad Occidentales contra Arianos ſcriptum. 371 a
Orientalium eccleſiarum turbæ. 372 e contra Athanaſium & Paulum epiſcopos technæ atque inſidiæ. 241 e f 242 243
Orientalium epiſcoporum cum Occidentalibus inſidiæ. 243 d e f
Origenes Adamantius multorum ſtylis ac lucubrationibus confoſſus. 151 b ab Alexandro epiſcopo Hieroſolymitano in presbyterum creatus. 132 f adoleſcentulus affectat martyrium. 123 a aduerſus Marcellum Galatam & Porphyriū literas Chriſtianas deſcendit. 313 e Cæſareæ Palæſtinæ cum magna quorūdā inuidia presbiter creatur. 129 e cōmentarios in ſacrā ſcripturā edidit, Ambroſ. ei notarios & ſūptus ſuppeditāre. 128 e
Origenes conuincendorum hæreticorū gratia in Græciā profectus. 129 e cuius inſtinctu ſuos libros conſcripſerit. 117 a b
Origenes egregius hæreticorum confutator 131 b Hebraici ſermonis ſtudioſiſsimus. 126 e hæreticis propè omnibus materiam

erroris præbuiſſe creditus. 551 d
Origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant, conſcripſit. 103 d e
Origenes monachus. 350 b parentem pro fide Chriſtiana captum ad martyrium adhortatus. 131 b
Origenes philoſophorum omnium ſcriptis pluri mùm delectatus. 127 a
Origenes quo conſilio philoſophicas & prophanas literas ſit conſectatus. 128 a 130 a b quod verbis docuit, factis etiam aliis demonſtrauit. 123 f ſacras literas in Eccleſia docuit, antequam eſſet factus presbyter. 128 c
Origenes ſcholæ Chriſtianæ apud Alexandrinos catechiſtes. 123 e f ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit. 125 a
Origenes vocabulum Deigenitrix quàm probè expoſuerit. 458 e
Origenis abſurda atque impia dogmata. 551 c ad ſacras literas ſtudium, 123 a apud philoſophos autoritas. 127 b contra Arabum hæreticos diſputationes. 131 d contra Celſum Epicureum libri 130 b de canonicis Bibliorum libris iudicium. 129 a de trinitate traditio. 294 b
Origenis diſcipuli. 124 d 124 b 130 e
ob Origenis dogmata Conſtantinopolitana ſynodus congregata. 550 c d
Origenis dogmata potiſſimùm à Macario epiſcopo Hieroſolymitano euulgata. ibid. a
Origenis encomium. 331 e horrendus lapſus. 132 a b in Arabiam profectio. 128 b in Eſaiam & Ezechielem lucubrationes. 130 a in tradendis diſciplinis facilitas. 130 f in vrbē Romanam profectio. 128 d
Origenis libri à Baſilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 331 e f ab Epiphanio in ſynodo prouinciali damnati. 414 b e itē à monachis Aegyptiacis. 412 a & à Theophilo. 414 a
Origenis lucubrationibus Athanaſius pluri mùm adiutus. 414 a
Origenis patrimonium fiſco illatum. 123 c
Origenis pauptas. 124 a res 122 e ſcripta 128 a 130 a b 244 f
Origenis ſcripta à Theotimo Scythico epiſcopo defenduntur. 414 e
Origenis vita auſteriſſima. 124 a b
in Origenem anathema. 551 a
Origeniſtæ. 412 c
Origeniſtarum hæreſis. ibid. e
Ormiſdas epiſcopus Rom. 540 a
Orothei hæreſis. 381 f
Oſtienſis portus. 429 d
Othonis imperium. 81 d
Otreius Melitinenſis epiſcopus. 369 b
Oxyrynchon opp. 231 b
Ozi Iudæorum Pontifex. 49 b

P

PAchomij monachi leges & ordo. 246 a b c d e f ſymbolum atque monumentū. ibid. b
Pacorus Parthus. 81 f
Pæanes Chriſtianorum. 166 f
Pæſius monachus. 246 a
Palatij Conſtantinopolitani deſcriptio. 7 a
Palæſtina à Sarracenis & Perſis miſcrè depopulata. 528 b
Palæſtinæ monachi. 351 b
Palæſtinorum monachorum ad Alciſonem de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarum ſcriptum. 524 b
Palæſtinorum monachorū ad Alciſonē de rebus Flauiani & Xenaiæ ſcriptum. 523 a
Palladius. 417 f
Palladius epiſcopus Antioch. 519 c
Palladius Aegypti præfectus Theonæ armatus eccleſiam occupat. 339 d
Palladius Helenoſpolis & Aſponæ epiſcop. 465 c
Palladius curſor velociſſimus. 450 c
Palladij epiſcopi mors. 419 c ſcripta. 354 a
Palladij Aegypti præfecti in orthodoxos impietas. 338 c
Palmarum apud Scythopolim copia. 412 f
Palmarū folia in vſum monachorū cedūt. ib. f
Pambonis hiſtoria. 338 f 339 a
Pamphilus presbyter & martyr. 153 a. 130 d
Pamphili Cæſarienſis martyrium. 162 a
Pamprepes. 520 b
Pan deus Arcadiæ. 253 d impuriſſimus. 474 a cur deus à gentilibus creditus. 251 d e
Pan deus à Pauſania poſt Medicum bellum dicatus. 211 b
Pancratius Petri apoſt. diſcipulus. 88 b
d. Pancratius Siculorum apoſtolus. 68 b
Panemus menſis. 555 a
Panius mons. 142 f
Panopliæ ſiue armaturæ victricis crucis efficacia. 174 a
Panſophius Nicomedienſiū epiſcopus. 410 c
Panteleemonis martyrium. 160 d
Pantænus epiſcopus. 126 c 128 a 130 a theologicæ ſcholæ Alexādrinæ præfectus. 117 b
Panticchium opp. 406 c 399 f
Paphlagones Nouati dogma moribus ſuis cōuenieus accipiunt. 329 c
Paphlagonum contra Macedonianos præliū. 271 b c d
Paphnutius monachus. 246 a
Paphnutius Aegyptius epiſcopus. 196 d
Paphnutius Thebaidis epiſc. martyr. 196 c
Paphnutij Thebæi epiſcopi de cœlibatu ſacerdotum in Nicæno concilio ſentētia. 200 c
Papias epiſc. Hieropolitanus. 80 a 88 b eius facta. 89 d
Papylus martyr. 97 f
Papyſij caſtellum. 520 b
Papyrij epiſcopi mors. 119 a
Parabolæ Saluatoris ex quatuor Euangeliſtis collectæ. 36 b
Paradiſus ſanctarum animarum ante reſurrectionem communem, ſedes. 39 f
Paradiſi felicitas. 254 a
Paradiſi locus, & elegans deſcriptio. 252 f
Pardalis. 253 c 324 b
Parentum primorum lapſus. 17 c
Paris Pergenes & Romanus epiſcop. 435 b
Parthenij Helleſpontiaci epiſcopi ſanctitas & miracula. 231 d
Parthorum imperium. 10 e f cōtra Romanos bella. 162 a
Parthorum regibus Arſacidarum nomina impoſita. 20 c
Paruus Labyrinthus falſo Origeni aſcriptus. 22 b
Paſcha verum Chriſtus tropæo crucis diabolum deuicit. 386 d
Paſcha verū in euchariſtia exhibetur. 37 f
Paſcha Iudæorum. 37 c 384 a 385 c
Paſcha legale. 37 a
Paſcha Nouatianorum. 483 a f Montaniſtarū. 384 c Samaritanorum. 384 b
Paſcha ab initio moribus magis quàm legibus obſeruatum. 385 a
Paſchæ celebrandi errores in Nicæna ſynodo non introducti. ibid. e
de Paſchatu vno eodemque tēpore celebrando decretum. 204 a
Paſchæ celebratio inter adiaphora numeranda. 383 c
Paſchæ feſtum non cum Iudæis, ſed die Dominico habendum. 212 d e 204 f
Paſchæ celebritatem apoſtoli Chriſtianis liberam reliquerunt. 384 c
Paſchatis feſtum quo tempore celebrandum, à multis diſputatum. 115 119 a b c d a 144 a 151 d 383 c d e f
Paſchatis celebrandi in Occidente tempus ſequestratio. 329 c
Paſchatis celebrandi conſenſus. 200 a 204 d 387 c
ob Paſchatis celebrationem illegitimā Aſiani à Pontifice damnati. 385 a
Paſſalion diaconus. 441 d
Paſſarion. 524 f
Paſsinicus epiſcopus. 324 b
Paſtoris liber, & Irenæi de eo iudicium. 107 a
Paſtoribus renunciata Chriſti natiuitas. 27 a
Paternæ in filios pietatis memorabile exemplum. 393 d e
Patientiæ corona. 427 b
Patiētiæ in afflictionibus conſolatio. 427 b a
Patriarchatus conſtituti. 369 a
Patriarchatuum ſiue diœceſium ordinatio. ibid. b
Patricius præfectorum Conſtantini vicarius. 177 b
Patricij conſulis exilium. 505 a
Patricio conſuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b
Patropaſsianorum hæreſis. 142 c
Patrophilus Seleuciæ epiſcopus. 178 d
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus. 194 a 199 d 238 d 278 d 265 a 271 a exauthoratur & excommunicatur. 271 d
Patrophilus Scythopolitanus epiſcopus Arianus. 305 b 265 a
Paulinæ prædicationis ſumma. 65 a
Paulinus Antiochenus epiſcopus. 248 d 128 c 296 d Arij diſcipulus. 193 a
Paulinus Nolæ epiſcopus. 492 a
Paulinus in Cappadociam relegatus, capitali ſupplicio afficitur. 451 a
Paulini hæreſis. 365 b 363 c 386 b
Paulini Tyri epiſcopi pietas. 175 e
Pauliniani cum Meletianis communicare nolunt. 280 b
Paulini cum Meletio diſsidium. 363 d e
Paulini Antiocheni epiſcopi mors. 376 f
Pauliniani hæretici. 242 b
Paulinianorum aduerſus catholicos conuentus. 376 f eorum cum Meletianis apud Antiochenos diſſenſio. 362 d
Paulonas. 248 f
Pauli apoſtoli forma, vtriuſque corporis habitus. 69 d laus ab Origene decantata. 129 a
Paulus omnibus apoſtolis præferendus, licet in eorum catalogo non numeretur. 75 a
Paulus apoſtolus qua ratione omnibus omnia factus. 454 e
Pauli apoſtoli naufragium. 66 a miracula 59 a & 61 c 66 a
Paulus apoſtolus num fuerit coniugatus, à multis dubitatur. 75 a
Paulus apoſtolus cur vxorem ſuam non circūduxerit in ſuis peregrinationibus. 75 b
Pauli apoſtoli prædicatio & acta. 58 a
Pauli actorum liber fictitius. 77 a
à Paulo epiſtolæ ad diuerſos quomodo & quo conſilio ſcriptæ. 67 b a
Pauli apoſtoli ad Heb. epiſtola 118 d 88 d 129 a
Pauli ad Hebræos epiſtola à Luca in linguam Græcam verſa. 118 a
Pauli epiſt. ad Hebr. nō canonicè ſcripta. 76 f
Pauli ad Timotheū epiſtola. 67 b & Titū. ibi.
Pauli Apocalypſis. 387 a
Pauli pugna cū feris. 62 d à Iudæis captus cauſam dicit. 63 f accuſatur apud Felicem. 64 a
Pauli apoſtoli vincula. 59 a & 62 c ad Cæſarē appellatio. 64 e

Paulus priore Neronis iudicio abſoluitur. 66 f
Pauli apoſtoli martyrium. 67 a b e 68 f
Paulus Alexandrinus hæreticus. 123 e
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 237 a 239 f 321 b
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus à Conſtantio in exilium actus. 240 e proſcribitur. 239 e in Cucuſum relegatur. 260 d reuocatur. 239 e
Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus Macedonianorum opera ſtrangulatur. 260 d
Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani apud Cõſtantium querimonia. 241 a b exilium & cædes. 257 a
Pauli Conſtantinopolitani martyris oſſa Cõſtantinopolim tranſlata. 359 e
Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi in eccleſia ſtudium. 481 f
Paulus ex Epheſino epiſcopatu eiectus. 514 e reſtituitur. 513 a
Paulus Euphraſius epiſc. Antioch. 585 f
Paulus monachus Apameenſis. 351 f
Paulus monachus Cœleſyriæ. ibid. e
Paulus Neocæſareæ epiſcopus. 196 e ambarũ manuum vſu Licinij improbitate orbatus. ibidem.
Pauli Nigri hæreſis. 585 e
Pauli Nouatiani epiſcopi encomium. 446 e eius cum Iudæo contentio. 446 f 447 a
Paulus philoſophus ac monachus Zeugmatenſis. 352 f
Paulus Samoſatenus epiſcopus Antiochenus 151 f 147 b excommunicatur. 148 e ab errore conuerſus, iterum lapſus. ibid. b
Pauli Samoſateni doctrina. 190 d e mores atque improbitas. 149 a hæreſis. 147 f 149 d de regno Chriſti falſa opinio. 231 b c cum Alexandrinorum epiſcopo atq; aliis presbyteris diſputatio. 148 b e
Pauli Samoſateni hæreſis damnatur. 372 e
Paulus cognomento Simplex, Antonij diſcipulus. 218 f
Paulinus Treuirorum Galliæ epiſc. 265 e
Paulinus Tyri epiſcopus. 193 b
Paulus epiſc. à concilio repudiatur. 143 b
Paulus quingentorum Aſcetarũ abbas. 349 e
Paupertate cur interdum pij premãtur. 452 b
Pauſicens Zelenus epiſcopus. 315 e
Pax Chriſti quàm efficax. 144 f
Pacis templum à Pertinace epiſcopo Conſtantinopolitano ad mare ędificatum. 189 d
Pazus vicus. 329 f 383 c d e
Peccatum ad mortem. 312 f 452 e
Peccati horrenda pœna. 17 e d
Peccati originalis grauitas. ibidem
diua Pelagia. 457 c
Pelagius Laodiceę epiſcopus. 367 f 369 b 315 f proſcribitur. 334 e
Pelagius pontifex Rom. 557 c
Pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus. 510 d
Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio. 467 f
Pelei martyrium. 162 a
Pentadia Timaſij coniunx. 406 b
Pentaclas Roſianus archiepiſc. 466 e
Pepuziani hæretici. 123 d
Pepozitarum Paſcha. 384 e
Perennij in Chriſtianos crudelitas. 115 e
Perinthus ciu. 574 e
Periurij diuinitùs vindicati memorabile exẽplum. 125 e
Perozis regis cõtra Hunnos res geſtæ. 528 e f
Perſæę arboris in medicina vſus. 307 a
Perſarmenij pop. 558 b
Perſarmeniorum ad Iuſtinum profectio. ibi.
Perſecutio Chriſtianorũ ſub Aureliano. 148 f ſub Decio. 132 e ſub Maximiano. 132 e ſub Diocletiano. 155 c d 162 b c ſub Maximino 150 e in Perſide omnium grauiſsima. 214 a ſub Seuero 122 d ſub Valeriano. 141 c d e f
Perſecutionum neceſsitas. 449 e
Perſecutionibus Chriſtianorum diuinitùs finis impoſitus. 165 e
Perſecutionibus Eccleſia Chriſti auctior ſemper facta. 100 e d
Perſæ ad Chriſtũ quomodo conuerſi. 447 b e
Perſæ ad Daras & Niſibim victi. 540 d item à Romanis. 571 d e 450 d e
Perſæ à Romanis capti, & bonis eccleſiaſticis ab Acacio epiſcopo redempti. 450 f
Perſarum regni primordia. 20 d e
Perſarum regnum ad Parthos trãſlatum. ibi. e
Perſarum religio crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 447 b
Perſarum in Chriſtianos crudelitas. 449 c d
Perſarum martyres. 215 f
Perſarum legati à Iuliano in Chriſtianorum odium violati. 292 f
Perſarum aduerſus Hormiſdam rebellio 570 f in Romanorum agros excurſio. 437 d cõ Roman. bella. 162 e 519 c 540 d 558 d 588 b
Perſarũ cũ Romanis centum annorum induciæ. 435 b pax 574 b contra Iulianum Imp. res geſtæ 309 d e f cum Traiano Imp. bellum. 90 f
in Perſide Chriſtianiſmus à Marutha propagatus. 447 d
Pertinax epiſc. Conſtantinop. 189 d
Pertinacis imperium. 122 e
Peſtis dira. 168 f 311 c 491 a 545 e
Peſtis ingens apud Alexandrinos. 144 f ſub Veſpaſiano. 85 e
Peſtis tẽpore charitatis officia exercenda erga ægrotos. 144 f 145 a
Peſtilentiæ infidelibus ſunt pœnæ, fidelibus pietatis probatio. ibid.
Petri erga Chriſtum amor cur toties exploratus. 43 b
Petri apoſtoli ſtatura & corporis forma 69 e prædicatio & res geſtæ. 67 t & 50 f
Petrus apoſtolorũ antesignanus & princeps. 55 d eius epiſtolæ. 129 b e
Petrus apoſtolus Chriſti manibus baptizatus. 48 c
Petri apoſtoli cum Simone mago colloquiũ. 63 d de ſpiritu ſancto concio. 47 e
Petri apoſtoli Euangelium ab hominibus falſò ſparſum. 77 e
Petri & Pauli apoſtolorum memoria & ſolennitas quando inſtituta. 557 e
Petrus apoſtolus Romanus & Alexandrinus epiſcopus. 454 f
Petri apocalypſis. 387 e
Petrus apoſtolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo. 54 c Romę martyrio coronatur. 67 e 68 f eius ſepulchrum. 209 a
Petri in eccleſia Romana ſucceſſores. 79 e
Petrus de Ioãnis obitu ſtudioſè inquirit. 43 e
Petrus primus Pontifex Rom. 79 e
Petri Aegypti præfecti de Mauricij morte vaticinium. 581 e d
Petrus Aegyptius monachus. 352 e
Petrus epiſcopus Alexandrinus. 151 e martyr. ibid. f 320 f eius cum Theophilo contentio. 413 b
Petrus Alexandrinus epiſcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus. 158 b c eius contra Meletium & Arium diſputationes. 188 c d de Lucij in Alexandrinos crudelitate ſcriptum 339 d mors. 581 d martyrium. 162 a 167 c 188 e d
Petrus Baſilij Magni frater. 354 c
Petrus Cnapheus epiſcopus Antiochenus. 501 d 516 b 522 e
Petrus Cnapheus ex epiſcopatu Antiocheno eiectus. 514 c d
Petri Cnaphei quatuor in eccleſia inuenta. 501 f 502 a hæreſis 587 a b mors 519 c
Petrus Damaſcenus. 314 c
Petrus Galata monachus. 352 e
Petrus Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus. 490 d
Petrus Iberus monachus. 524 a
Petrus Moggus epiſcopus Alexandri. 114 e f
Petrus Moggus Chalcedonenſem ſynodum damnat. 116 a b Timothei epiſcopi ſepulchrum violat. ibid. b
Petrus Mauricij Imperatoris frater, Europæ præfectus. 579 b
Petrus Sebaſtienſis epiſcopus, Baſilij Magni frater. 333 c Athanaſij in eccleſia Alexandrina ſucceſſor. 318 b
Petrus Diocletiani domeſticus martyrio coronatur. 156 e
Petritarum hæreſis. 586 b
Peucetius poſt Maximini tyranni mortem turpiter tractatus. 175 b
Phadæus Iudæorum Pontifex. 49 e
Phalli. 474 a
Phalli turpites ondati in publicum prodecti. 378 b
Pharaſmanis eunuchi pietas. 581 c
Phariſæorum hæreſis. 103 e
Pharnabazus Parthus. 21 f
Phaſaelus Antipatri filius. 21 e Hieroſolymæ præfectus. ibidem d
ad Phenneſia metalla orthodoxi ab Arianis damnati. 345 d
Pherochanis Perſarum ducis cædes. 571 a
Pherotas Antipatri filius. 22 e
Philagrius epiſcopus. 324 b
Philadelphienſis ſynodus. 294 e
Phileas Thmuitarum epiſcopus. 158 b
Phileæ epiſcopi de Alexandrinis martyribus ſcriptum 158 e martyrium. ibid. 162 a b
Philetus epiſcopus Antiochenus. 232 f
Philippus apoſtolus. 219 d
Philippus Herodis filius, Ituræ & Trachonitidis regionis princeps conſtituitur. 29 h
Philippus epiſcopus Hieroſol. 92 e
Philippi apoſtoli filiæ propheticum habuere ſpiritum. 89 f
Philippi apoſt. prædicatio, 70 f martyriũ 71 a b
Philippi apoſtoli vxor & liberi. 75 e
Philippi Euangeliſtæ quatuor filiæ propheteſſæ. 62 b
Philippi diaconi cum Simone mago diſputatio. 50 d
Philippus Sidites Byzantinum petit epiſcopatum. 463 d eius pietas 456 e ſcripta. ibi. a
Philippus ex Apamea Aſiæ in Eudoxiopolim epiſcopus mittitur. 465 e
Philippus Aſiæ rector. 97 a
Philippi præfecti Conſtantinopolitani prudentia. 240 c d
Philippus Imp. 132 d poſt cõfeſsionẽ atq; pœnitentiã in eccleſiã ab epiſc. admiſſus. ibid. d
Philippus primus ex Imperatoribus Romanis Chriſtianus. ibidem e
Philippi Rom. Imp. res geſtæ. 558 a
Philippicus militari tumultu inſectatus. 568 a
Philippici res bene geſtæ. 566 f 571 f 570 e
Philippio Minens. 22 f
Philippion Ptolemæi filius. 22 d
Philippopoli epiſcoporum concilium congregatur. 243 e
Philo Iudæus monachorum quorundã Chriſtianorum inſtituta deſcripſit. 217 e
Philo de monachis in Aegypto ſcripſit. 56 a
Philogonius ex cauſidico factus epiſcopus Antiochenus. 189 b 191 b 193 b 201 a
Philogonij epiſcopi mors. 196 b
Philogonius hæreticus. 193 e

Philonis laus. 52 e cum Petro apoſtolo colloquium. 55 f lucubrationes, earumque commendatio. 57 b
Philonis & Ioſephi Iudæi collatio. 58 f
Philonis de vita contemplatiua libri. 56 a
Philoponus Ariſtotelicus inſignis. 584 a b vide de Ioan. Philop.
Philoromi martyrium. 158 b
Philoſophia quandoque mendacium admittit. 481 b
Philoſophi Chriſtiani vita. 154 a
Philoſophiæ vtilitas. 416 d e
Philoſophi multi à Valēte Imp. occiſi 351 a b
Philoſophi etiam de Chriſtiana religione, diſputant, ſed improbo conſilio. 197 b
Philoſophorum gentilium contra orthodoxos tumultus. 378 b
Philoſophicus habitus à multis ſub Valente abiectus. 351 e
Philoſtorgius inept⁹ Eunomij laudator. 382 a
Philoſtorgius ſcriptor eccleſiaſticus. 382 a et⁹ de amne Tigride ſcriptum. 252 b
Philoxeni contra Heliam & Flauianum odiũ. 525 e
Phineas Iudæorum pontifex. 49 b f
Phiſon fluuius è Paradiſo profluit. 253 a
Philumena Pythoniſſa Apellis. 116 a
Philumenæ propheta. ibid. b
Philacitus Antiochiæ epiſcopus. 224 c 256 f 331 a 337 e
Phocas Rom. Imp. 589 e f 590 d
Phocæ Imperatoris contra Heraclium & Nicetam bellum 589 c in rebus gerendis infelicitas. 182 a b importunitas & crudelitas. ibid. c 589 b e
in Phocam & genus eiuſdem poſt mortem maximè ſæuitum. 589 b
Phœnicia vtraque à Scenitarum gente miſerè depopulata. 528 b
Phœnicum idololatria à Chryſoſtomo abrogata. 405 e
Phœnicum virgines ante legitimas nuptias ad ſtuprum proſtitutæ. 180 a
Phœnix auis. 253 f
Photinus epiſcopus. 314 b
Photini hæretici pertinacia 263 f cum Baſilio Ancyrano diſputatio. ibid. f
Photinus Sirmienſis epiſc. hæreſis. 261 f 241 d damnatur. 372 d 261 f 262 a
Photini exilium. 263 e in Phocam Imperatorem odium. 589 d
Photius patriarcha. 591 e Tyri epiſcopus. 508 a
Phtaustas epiſc. Conſtant. 518 d
Phrygiæ oppidum propter Chriſtianam confeſsionem ab infidelibus incēdio conſumptum. 159 a
Phryges Nouatianorum hæreſim recipiunt. ibid. e f
Phrygum regio temperatiſsima. ibid. e conuenticula. 231 f hæreſis 105 e d 123 d 124 b Paſcha. 384 e
Phyſcon monachus. 351 d 411 b
Piammon monachus Aegyptius. 348 d
Pictori, qui Seruatorem Iouis habitu pinxit, manus exaruit. 498 b
Pierius presbyter Alexand. 155 b
Pietas imperiorum fundamentum. 435 e præcipuum imperij præſidium. 440 d 2 e virtutum omnium fundamentum. 2 d
Pietatem veram plerunque res ſecundæ ſequuntur. 379 e
à Pilato templi theſaurus in aquæductuũ ædificationem conſumptus. 53 d
Pilatus Iudææ poſt Archelaum factus procurator. 30 b
Pinna epiſcopus. 142 a
Pinytus epiſcopus Cnoſſius. 103 f
Pionius celeberrimus martyr. 97 e
Pior monachus Aegyptius. 349 f eius ſanctitas. 350 a
Pitholaus à Caſsio interfectus. 22 e
Pityrion monachus. 246 a
Pius Pont. Max. 91 e
Pioſum in cruce probatio. 487 a b
Placidia Theodoſij magni ex Galla filia. 346 f Conſtantio duci nupta. 438 a item Olibrio patricio. 491 e
Placidiæ pietas, atque in fide cōſtantia. 366 e d
Placillæ Auguſtę pietas ac ſanctitas erga Deum & homines. 395 f
Placillæ ſtatua à plebe furibūda deiecta. ibi. b
Placillæ Auguſtæ mors. ibidem
Plato Myrmenenſium epiſcopus. 72 a
Platonis de rerum cauſis ſententia. 444 e item de mortuorum reſurrectione. 480 b
Plinius iunior, Chriſtianorum apud Traianũ defenſor. 87 f
Plinthas Arianos diſsidentes conciliat. 385 b
Plotini ſchola. 171 a
Plutarchus epiſcopus Conſtantinopolitanus. 189 c martyr 123 d 124 e
Pluuia ex cinere. 496 f 497 a
Pluuia in ſumma ſiccitate à Deo per aſsiduā precationem impetrata. 105 f 106 a
Pœnitentia lapſorum Chriſtianorum. 366 e
Pœnitentiæ veræ formula. 73 d
Pœnitentiæ ceremonia in eccleſia Rom. 381 a
Pœnitentia ſolennis propter Nouatianos in eccleſia inſtituta. 380 f
Pœnitentiæ veræ exempla. 97 b c 394 a b
Pœnitentiæ libellus. 381 f
per Pœnitentiā homo reuocatur ad vitā 436 f
de Pœnitentibus in Eccleſiā recipiendis Cornelij epiſcopi Rom. cum Nouato diſceptatio. 200 e
Pœnitentiarij in eccleſia Dei presbyteri 380 e
polybius epiſcopus. 81 f
Polycarpus Antapriſtenæ & Nicopolis epiſcopus. 461 c 89 a b
Polycarpus Conſtantinop. epiſc. 189 d
Polycarpus Smyrnæus epiſc. 80 a 66 f
Polycarpus in ſomnis videt, quo mortis genere eſſet obiturus. 96 e
Polycarpus Irenæi præceptor. 116 e Ioannis apoſtoli diſcipulus. 88 b
Polycarpi laus. 93 f cum Aniceto pontifice colloquium ibidem. cum eodem communio 381 b ad Philippenſes epiſtola. 94 b ad Deum, dū martyrio coronatur, oratio 97 b martyrium 95 f 96 e 219 e 385 b
Polychronius Arianus. 344 e
Polychronius Apamenus epiſc. 457 e
Polychronius presbyter decrepitus. 442 a b
Polycrates Epheſiorum epiſcopus. 111 f eius de celebratione Paſchatis ſententia. 119 d
Pompeius primus Romanorum Iudæos domuit. 21 a
Pompeius Hieroſolymam depopulatur. ibid. & 22 a b
Pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem. 12 a cædes 140 e
Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatu abſorpta. 543 e
Pontianus epiſcopus Rom. 132 d
Pontica diœceſis. 369 b Pontici pueri. 210 e
Pōtici marty. varia tormētis cruciati. 159 b e
Pontificatus Romani exordia & incrementa. 64 e f
Pontifices Iudæorum ab ipſo Aaron vſque ad captam vrbem. 49 b
Pontificum Rom. ſucceſsio. 69 79 e f 91 e
Pontificum & ſacerdotum in Hieruſalem ſeditio cruentiſsima. 62 f 63 a
Pontificũ Iudæorũ diſsidia & ſeditiones. 80 b
Pontius Pilatus Archelao è regno expulſo in tetrarchia ſucceſſor. 30 a b vltione diuina manus ipſe ſibi intulit. 53 e
Pontij Pilati ad Tiberium. 39 a aduerſus Chriſtum acta quæ olim circūferebantur, ficta. 30 b
Porphyrius epiſc. Antioch. 443 a 456 b
Porphyrius Libanio carus. 313 d
Porphyrius ſophiſta 211 f Chriſtianorum inſectator. 127 e eius furtiua & illegitima in epiſcopum Antiochenũ ordinatio. 426 e in Ammonium & Origenem calūnia. 127 e f
Porphyrius cur Chriſtũ abnegarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus. 315 e
Porphyriani hæretici. 301 e
Potamiena martyr. 124 d
Poteſtas omnis à ſolo Deo. 205 e
Pothini Lugdunenſis martyrium. 109 e
Potimi hæreſis. 116 a
Prapidij monachi ſanctitas. 352 e
Paryllius epiſc. Hieroſol. 441 d 457 b
Prædictiones atque diuinationes legibus interdictæ. 351 e
Prædonum impunè Hieroſolymis graſſantiũ horrendus tumultus. 63 a
Præſagia futuri imperij à Iuliano viſa. 285 f 286 a
Praſini. 580 e
Praſinorum Conſtantinopoli factio. ibid. b
Præſentium ordines. 331 e
Precationis vis & efficacia. 105 f 106 a 356 b 359 e f 361 e 462 d 439 f 398 a
Precationũ in diuerſis eccleſiis varietas. 387 e
Preces Eccleſiæ vnanimes efficaciſsimę. 258 f
Presbyteri in eccleſiis catholicis pœnitentiarij. 380 e
Priapus deus omnium impuriſsimus. 474 a
principis Chriſtiani inſtitutio. 435 f
Principis abſolutiſsimi exemplar. 3 a
Principis eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeſe ſubmittentis memorabile exemplum. 125 d
Principis decentis pulcherrimum epitaphiũ, bonus ſucceſſor. 561 a
pro Principum ſalute aſsiduè orandum. 495 b
Priſcus Mauritij Imper. in Europa dux. 574 e
Priſcus Romanorum dux de manubiis Byzātij accuſatus. ibid. f
in Priſcũ militaris tumultus concitatus. 567 b
Priſci Rom. ducis cum Domētia nuptiæ 589 b inſolentia. 567 b contra Barbaros res geſtæ 578 b cum Chagano pacta. 574 e f 575 a in Phocæ mortem conſpiratio. 589 b martyrium. 541 f
Priſcianus epiſcopus. 371 d
Priſcilla propheteſſa. 113 e
Proctus epiſcopus. 384 a
Proclus Iuſtiniani Imp. quæſtor. 540 d
Proclus monachus. 457 d epiſcopus Conſtantinop. 448 a 442 d e 465 f eo quòd relicto Cyzico Conſtantinopolitanum epiſcopatum ſuſceperit, multorum inuidia notatus. 464 e
Proclus præter opinionem omnium ex Thalaſsio Illyrici præfecto epiſcopum Cæſarienſem facit. 468 e
Proclus Philippi Sidirta in archiepiſcopatu Byzantino competitor. 465 d
Proclus placidi epiſcopi memorabile exemplum. 464 b
Procli epiſcopi Conſtant. res geſtæ. ibid.
ad Proconneſia metalla Chriſtiani ab Arianis damnati. 341 d
Procopius tyrannus. 359 a 381 f captus ad Valentem ducitur. 381 f 382 a ſub Diocletiano martyrio coronatus. 361 e
Procopij Cæſarienſis ſcripta. 540 e cum Valente bellum. 381 f 382 a ſupplicium. ibid.
Proculus hęretic⁹ 112 b Chryſ. diſcipul⁹. 456 d
Proculi hæreſis. 112 b mors. 471 f
Probatius eunuchus Alexād. epiſcopus. 316 e
Probianus medicus podagricus ſanatur. 182 e

Probus epiſcopus Conſtantinop. 189 c
Probus epiſcopus Chalcedonen. 174 c
Probus Imperator Rom. 131 c
Prodigia diuina in Chriſti paſsione exhibita. 39 d
Prodigia dira. 30 c d 81 a 169 d 181 a b 390 d 408 e 430 e f 431 a 471 a b 486 a b c 578 a
de Prodigioſis caſibus theologicum iudiciū. 431 b
Prodigioſæ vites poſt vindemiam germinãt. 186 c
Proditionis pœna. 333 f 171 e
Prophanæ literæ theologis neceſſariæ. 153 b
Prophanarum literarum magna vtilitas. 302 f
Prognoſticationes multis legibus damnatæ. 311 c
Prohæreſius ſophiſta. 331 d
Prophetæ in ecſtaſi non diuinant. 114 c
Prophetarum ſcripta lacerata, ab Eſdra ſacerdote integritati reſtituta. 107 c
Prophetica dona in eccleſia, Iuſtini philoſophi temporibus. 105 f
Proſtibula Romę à Theodoſio abrogata. 375 f
Protoctetus Cæſarienſis presbyter & martyr. 130 d
Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo Chalced. lectus. 489 e in baptiſterio à percuſſoribus obtrus. 495 c
Proterij epiſcopi Alexandrini martyrium. 494 e f
Protogenes epiſcopus Sardicēſis. 248 a 243 d
Protogenes Carrarum epiſcopus. 364 d
Protogenis facta. 336 b c miracula 336 b exilium. ibidem b
Prouerb. Funem omnem mouere. 589 b
Prouerb. A prima linea. 2 c
Prouidentia diuina in medijs malis opem benignè fert. 336 b
Prouidentia diuina paternè ſimul caſtigamur & erigimur. 169 a
Prudentiæ officium. 354 b
Pſalmodiæ. 399 b
Pſalmodiæ Arianorum. 409 f Syrorum 249 a à Chryſoſtomo inſtitutæ 410 a à mulieribus decantatæ 317 c apud veteres non eædem. 387 c
Pſalmorum Dauidicorum cōmendatio. 498 c
Pſathyrianorum hæreſis. 382 f
Pſeudabares pop. 571 a
Pſeudomoyſes. 538 a
Pſephium Antiochiæ reſtitutum. 471 e
Pſitaci auis deſcriptio. 253 f
Ptolemæus à matre Cleopatra fugatur. 21 c
Ptolemæus martyr. 95 d
Ptolemæi bibliotheca. 107 b inceſtæ nuptiæ & parricidium. 21 d
Ptolemæi Lathuri contra Alexandrum res geſtæ. 21 c
Publiæ abbatiſſæ ſanctitas. 393 a
Publius epiſcopus Hieroſol. 113 c
Publij epiſcopi martyrium. 103 d e
publius monachus Zeugmatenſis. 355 f
Pudicitiæ conſeruatæ memorabile exemplū. 360 a b
Puer Conſtantinopoli mirificè in aërem ſublatus, & inde remiſſus. 471 a
Pulcheria Arcadij Imp. Rom. ex Eudoxia filia 408 d 435 c Martianum poſt Theodoſij mortem renunciat. 483 e à Septimo in aulam imperialem reducta. 474 d priuatam in Septimo vitam complectitur. 472 c
Pulcheriæ principis religioſiſsimæ laudes. 436 a virtutes 435 d e pietas & liberalitas. 435 f vaticinia diuinitùs reuelata. 443 a
Pulcheriæ Auguſtæ dux. 492 f 493 a
Pulcheriæ ſororum virtutes. 436 c
Pulcheriæ mors. 476 b 493 c
Puſorum hæreſis. 498 a
Purpuræ tinctio. 151 a
Puſices Saporis Perſarum regis artificum præfectus martyrio coronatur. 215 a
Putobaſtes monachus. 350 b
Pyrenæi montes. 361 c
Pythagorica animarū tranſmigratio. 310 f 311 a
Pythagoricum ſilentium. 100 f

Q

Quadrageſimale ieiunium. 386 a
Quadrageſimali tempore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci permiſit. 554 f 555 a
Quæſtiones eccleſiaſticæ nō temerè promulgandę. 194 d 195 a
Quartadecimani hæretici. 250 c 384 b
Quadratus epiſc. 103 e propheta. 80 a
Quadrati viri ſanctiſsimi facta. 90 b
Quintiano Gazæo epiſcopatus abrogatur. 543 f 544 a
Quintæ fœminæ conſtantiſsimæ martyrium. 134 b
Quirini Chalcedonenſis epiſcopi in Chryſoſtomum odium. 416 a

R

Rais catechomena. 124 d
Rebellionis vindicatæ exēpla. 30 e 54 a
Reformatio cleri & eccleſiæ. 6 b
Reges ſacerdotali munere functi. 50 f oleo vncti typū geſſerunt veri regis Chriſti. 18 e
Reſurrectio mortuorum à Platonicis deriſa. 480 b
Retitius. 177 d
Reuerentius Phœniciæ & Tyri epiſcopus. 461 b
Rhinocurura locus. 350 f
Rhinocurura catholica. 351 b
Rhodus terræmotu quaſſatur. 530 a
Rhodonis aduerſus Marcioniſtas ſcripta. 116 a contra Marcionem certamen. 112 b
Rhutenorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 591 c
Ritus & ceremoniæ veteris teſtamenti ſymbola noui teſtamenti fuere. 19 f
Rhodiorum coloſſus. 85 c
Roilas Scytha cum copijs ſuis fulmine cœleſti extinctus. 437 d 464 c
Romanus monachus. 352 c
Romanus cantor eximius. 471 d
Romanus epiſcopus profugos epiſcopos ad communionem admittit. 219 f
Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 55 f ab Alaricho obſeſſa. 429 d e fraude & perfidia ab Alaricho capta. 438 a ab eodem direpta. 410 b à Gotthis expugnata. 543 a 430 b 433 b 429 d item à Genſericho 491 e à Totila. 543 b
Romæ olim ſeptem tantum diaconi. 307 a duo eodem tempore Pontifices. 148 c
Romæ conciones in eccleſiis ad populum nō habitæ. 387 c
Romani epiſco. authoritas. 180 b 465 b 503 d prærogatiua. 148 e 140 b 337 c
Romani à Perſis & Varacho duce debellãtur. 163 e Gotthorum obſidionem auro redimunt. 429 e
Romanorum Pontifices vnde. 72 e f
Romanorum epiſcoporum catalogus. 107 d 113 d 151 e 330 f 457 a
Romanorum in electione epiſcoporum ſedi 110. 137 f ciuitatis 286 a 137 d
Romanorum contra [illegible] res fortiter geſtæ 309 d 449 d e 5 [illegible] 8 d de Perſis præclara victoria. 450 e [illegible] 70 c d pax 574 b item cum Cabade pax. 539 a
Romanorum ſub Iuliano innumeræ calamitates. 311 b fames & peſtis dira 429 d ſynodus prouincialis. 540 a
Romanæ eccleſiæ primi epiſcopi. 62 e f 68 a vetus priuilegium. 239 f 240 a
Romanum concilium propter Auxentium epiſcopum coactum. 345 a
Romani concilij acta. ibidem a b
Ros crucis forma in Iulianum decidit. 286 d
Rubri maris duo ſinus. 251 f
Rufinus apud Arcadium præfectus prætorio. 402 c imperium affectat. eodem
Rufinus Eccleſiaſticę hiſtorię interpres. 304 f
Rufini cum Theodoſio colloquium. 394 b perpetua cum Perſis pax. 540 e cædes. 402 c d
Rufini caput haſtæ infixum. 402 e
Rufus abbas. 550 d
Ruga Scytha cum ſuis militibus vltione diuina extinctus. 464 e d

S

Saba Arabiæ metropolis. 212 f
Sabbas philoſophus. 325 c
Sabbas Aelienſis epiſcopus ad Iuſtinianum legatus. 549 b
Sabbas monachus. 525 c 478 b orator & deprecator Palæſtinorū apud Iuſtinianum. 549 c
Sabbas hæreticus. 328 f eius mors. 549 d
Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus. 383 d contra iuriſiurandi religionem illegitimè epiſcopus ordinatus. 444 b Nouatianus epiſcopatum ambit. 443 e f propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum eccleſia ſecedit. 412 b Euangelicam lectionem adulterat. 443 f
Sabbatius Chriſtianus factus, cum Iudęis Paſcha celebrat. 383 c d e
Sabbatij ſepulchrum. 451 c
Sabæi pop. 211 f
Sabellij Libyci hæreſis. 113 d
Sabellij hæreſis. 188 c 323 d 194 d 147 e damnatur. 262 a 272 d
Sabelliani hæretici. 375 f
Saberi populi. 522 c 575 d
Saberorum in Orientem eruptiones. 522 c
Sabinianus Pont. Max. 589 e f
Sabinus epiſcopus & martyr. 215 f Heracleæ Thraciç Macedonianorum epiſcopus. 243 c
Sabini acta ſynodalia. 297 b
Saborius Perſarum rex. 164 a
Sacerdotes olim erant reges vncti. 18 e
Sacerdotes oleo vncti, figurā geſſerunt Chriſti. 18 c
Sacerdotum vnctio à Manuele Palæologo in formata. 6 b
Sacerdotum coniugia 386 d nundinatio. 555 c
Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt, qui ad eam ſunt vocati. 414 d
Sacerdotalis functio. 495 c
Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti communicantibus dandum in manus 394 a 409 e miraculoſe in lapidē verſum. 409 c
Sacramenti ſanguinis & corporis Chriſti prima inſtitutio. 37 f reliquiæ pueris innocentibus olim datæ. 542 d e
Sacramenti altaris vtraque ſpecies in loco templi ſacratiore ſeruata. 419 c
Sacramenta aliaris morientibus communicata. 412 a b
Sadoc Iudæorum Pontifex. 42 b
Saddoci Phariſæi ſeditio. 22 a
Saducæorum hæreſis. 103 c
Saenes ſua omnia quàm Chriſtum abnegare maluit. 445 c
Salambria monachus. 465 c
Salamines monachus. 351 c d 415 b
de Salomonis ſapiētia Irenæi iudicium. 107 a

de Salomonis prouerbiis Egeſippi & aliorũ antiquiſsimorum authorũ iudicia. 103 c d
Salianus Conſtantis dux. 155 d
Saloia Alexandri regis coniunx. 21 f
Salome ager. 26 f
Salome Ioſephi vxor 49 a obſtetria in bethlem. ibidem
Salophaciolus epiſc. Alexãd. 514 e eius mors. ibidem f
Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandriç exhibitum. 445 b
Saluſtius epiſcopus Hieroſol. 548 b Iuliani imper. præfectus. 304 d e martyr. 524 f
Samaritanorum de Paſchate celebrando ſententia. 384 b
Samaritanorum hæreſis 103 c contra Iudæos ſeditio. 62 e
Samoſatenus excommunicator. 148 d e damnator. 165 a
Samoſatenorum in fidei ſynceritatis amatores odia. 134 e vide Paulum Samoſatenum.
Samuel propheta, ſacerdos, & populi iudex. 49 b
Samuelis prophetæ oſſa 442 f propheticum. ibidem.
Sanctus martyr. 108 d e f 109 a b c d e
Sancti martyrium. 109 e f.
Sancti non pro diis colendi, cum ſerui tantũ fuerint altiſsimi. 172 a
Sanctos ſuos etiam defunctos Deus glorificat. 469 e
Sanctorum adorationes à Xenaia epiſcopo Hierapolitano prohibitæ. 522 f
Sanctorũ veneratio vnde nata. 143 c d in quibus conſiſtat. 172 a
Sanctorum imagines vnde, atque cur antiquitus erectæ. 143 c d
Sanctorum monumẽta vnde culta. 172 c 143 c
Sanctorum reliquiç olim circumuectæ. 550 b
Sanctorum memoria. 477 e
Sangaris fl. 159 f ſangarum op. 383 d
Sangari martyrium. 104 d
Sangaris epiſcopi mors. 119 e
Sangarienſis ſynodi decreta. 383 d
Saphiræ & Ananiæ horrendum fatum. 47 f
Sapientiæ Dei templum à Conſtantino excitatum. 240 f incenſum 423 b
Sapores epiſcopus & martyr. 215 f
Sapores Gratiani Imp. dux. 362 d
Sapores Gratiani conſtitutionis de religione promulgatæ exequutor. 365 c
Sapores Perſarũ rex Niſibim expugnat. 219 e eius contra Chriſtianos edictum. 215 b
Saraceni olim Iſmaelitæ. 356 d
Saraceni à Moſe ad Chriſtũ conuerſi. 356 c d e
Saraceni metu correpti in Euphrate ſubmerguntur. 450 a
Saracenorum origo & antiquitas. 356 d contra Romanos res geſtæ. 450 a
Sardicenſe concilium. 243. 244. b c 280 c
Sareas Iudæorum Pontifex. 49 c
Sari præfecti militaris contra Alarichum res bello geſtæ. 430 b
Sarmates Arianæ hæreſis ſectator. 188 f 191 e
Sarmatæ à Conſtantino victi. 180 a
Sarmatæ ab imperij finibus à Iuliano repulſi. 346 b
Saturnius hæreticus. 100 f 103 c 105 d
Saul primus Iudæorum rex. 20 d
Saulus Chriſtianorum maximus perſecutor. 50 a conuertitur. ibid. b
Sauromatæ gens barbara & informis. 346 c
Sauromatum cum Romanis bellum. ibid. c d
Scaurus Cœleſyriæ adminiſtrator. 22 a
Scenitæ Perſæ. 559 a
Scenitarũ in Meſopotamiã eruptiones. 528 b
Sciriti amnis periculoſa exundatio. 536 c
Scortatio à Conſtantino prohibita. 180 c
Scriptura diuina non nouis, ſed receptis vocabulis eſt explicanda. 202 f 203 a
Scythæ Caucaſei & Boreales. 571 e
Scythæ Pariſtrij à Conſtantino ſubacti. 181 a
Scythç ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo conuerſi. 405 c
Scythæ vnum tantum habent epiſcopũ. 387 a
Scytharum cum Arianis contentio. 342 d in Romanorum agros irruptio. 407 a
Seas ſummus Cabadis regis amicus. 528 f
Sebaſtiæ ciuitatis deſcriptio. 179 a
Sebaſtenoſes quadraginta martyres. ibid. a
Sectarum ſectiones. 388 d
Secũdus Apollonij martyris accuſator. 115 b c
Secundus Arianus. 199 c 91 e 203 e
Secundus Ptolemaidis epiſc. 199 e in concilio Niceno excommunicatur. 201 e
Sedetion epiſcopus Conſtantinop. 189 c
Seditio Iudæorum cruentiſsima. 62 f 63 a
Seditionis vindicatæ exemplum. 30 b 54 a
Seiani in Iudæos odium. 53 a
Selam Iudæorum Pontifex. 49 c
Seleucenum concilium. 255 c 269 c d eius acta. 273 e
Seleucenæ ſynodi ad Imperatorem legatio. 271 e
Seleucia ciu. 559 b direpta. ibidem
Selinas Gotthorum epiſcopus. 382 f
Seneca epiſcopus Hieroſol. 92 a
Senioribus honos tribuendus. 97 b
Seoſes ſummus Cabadis Perſarum regis fautor. 518 f
Septem dormientium hiſtoria. 470 a
Septuaginta interpretes. 126 f
Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & à quibus baptizati. 48 d
Septuaginta diſcipulorum vocatio. 53 d
Septuaginta interpretũ elegãs hiſtoria. 107 b
Septuaginta interpretũ tranſlatio qualis. ibi. b
Sepulturç apud Chriſtianos honos 168 f 169 a
Sepulturæ honos martyrib. denegat. 110 d e
Serapidis ſacra 378 b templum. ibid. b poſt Græcorum fugam à Chriſtianis receptum. 378 e
Serapidis templi deuaſtatio prædicta. 379 b
Serapion epiſcopus Antioch. 111 e 115 d 194 e
Serapion à Chryſoſtomo accuſatus, in exiliũ mittitur. 421 d
Serapion Heracleæ epiſcopus. 418 b
Serapion Magnus. 350 b
Serapion monachus. 246 a 347 e pater decem millium monachorum. ibid.
Serapion Thmuitus epiſcopus. 245 c
Serapionis monachi multo ſudore victum ſibi parabant. 347 f
Serapionis archidiaconi ſuperbia. 411 d
Serapionis egregia dicta. 354 c
Serenus martyr. 124 c
Sergia monaſterij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes. 423 b
S. Sergio crux aurea à Choſroe dedicata. 572 a
Sergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu defenſa. 545 c
Sergius diaconus. 582 e
Sergius Conſtantinop. epiſc. ibidem.
Sergius patriarcha Cõſtãtinopolitanus. 425 c hæreticus. 589 a
Sergius proconſul à Paulo ad Chriſtum conuerſus. 58 c
Sergij martyrium. 161 b templum. 498 e
Seruatoris templum in Lateranenſi a Cõſtãtino conditum. 161 b
Seuera Valentiniani Imp. vxor. 346 d
Seuerianus Gabalaorum epiſc. 411 b
Seuerianus epiſcopus Scythopolitanus. 415 f a Theodoſio occiſus. 490 e
Seuerini Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus. 524 d e
Seueriani inſolens atque impium dicterium. 421 d cum Chryſoſtomo amicitia 411 c in Ioannem Chryſoſtomum contentio 417 a mors 431 e
Seueriani hæretici. 101 e
Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus. 524 a
Seuerus epiſcopus. 324 b eius ſcripta in Conſtantinopolitana ſynodo damnata. 539 f
Seueri epiſcopi hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata. 573 a
Seuerus ἀκέφαλος Antiochen. epiſcopus. 523 f 535 f in Chalcedonenſem ſynodum inuehitur. 535 e
Seueri Antiocheni epiſc. perfidia. 514 a cum Alamundaro diſputatio. 528 b
Seuerus Conſtantinopolim euocatus. 539 b
Seueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literæ 524 b ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolæ. 539 b
Seuerus monachus Aegypti. 352 e
Seuerus Occidentis Imperator. 491 f Hiſtoria eccleſiaſtica. 526 d mors. 164 a b
Seuero epiſc. Antiocheno lingua, Iuſtino Imp. iubente, excidi debuit. 535 f
Seueritarum hæreſis. 586 c
Sextuplum Bibliorum opus. 126 e
Sextus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Sibyllæ Erythrææ de extremo in terris iudicio vaticiniũ. 198 item de Iouentione ſanctç crucis. 228 c
Sicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 63 a
Siccitas ingens. 381 e 410 f 491 a
Sida ciuitas. 556 b
Sidena ciu. 486 a
Sigiſmundus ab Heberſtain, baro Auſtriacus. 357 a
Silentiariorum ſchola. 520 e
Siloæ fons. 209 b
Simeon Columella monachus. 417 c
Simeon diſcipulus Ephraim. 248 f
Simeon epiſc. Hieroſol. 92 280 a
Simeõ Ioãnis Chryſoſt. vitã deſcripſit. 404 f
Simeones Laodiceæ epiſcopus. 466 a futurũ terræmotum prædicit. 548 e f
Simeones hæreticus 528 f in ſomnis ad Felicẽ Pontificem miſſus. 517 f
Simeones monachus Antioch. 555 e
Simeones monachus Apameenſis. ibid.
Simeones monachus ſanctiſs. 496 a b
Simeones propter ſtuprum illatum falſo accuſatus. 548 c d
Simeonis Cleopæ longæuitas. 87 d martyriũ. ibid e
Simeonis Stylitis ſiue Columellæ hiſtoria. 573 a miracula ibid. b
Simeonis Stylitis cadauer Antiochiæ tranſlatum. 477 a b
Simeonis apud Edeſſam noua viuendi ratio. 548 b de Chriſto vaticiniũ 27 e 566 d laus. 27 b c pietas 566 d
Simeonis Magiſtri de Simeonis Stylitæ vita lucubrationes. 573 d
Simiæ deæ ſimulacrum ad perpetuã fœditatis idolomaniæ memoriã conſeruatum. 379 a
Simiarum variæ ſpecies. 255 d
Siminus epiſcopus Rom. ad Zenonẽ legatus. 517 b c ob legationis præuaricationem damnatus. 517 f 518 a
Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorũ. 49 e
Simon Camythi filius Iudæorum Pontifex. 38 c 49 d e
Simonis Cananæi nuptiæ. 109 a
Simo Cleopæ filius, Hieroſolymorum epiſcopus. 84 d
Simon hæreticus. 100 e 112 a
Simon Herodis ſocer Pontifex. 49 e
Simeon Ioſephi filius. 48 f

Simon leproſus, pater Lazari. 37 a
Simon magus, apoſtolorũ apertiſsimus hoſtis. 68 c eius artes & ſtudia. 50 d præſtigiæ. 63 d hæreſes, & c. 55 b mors. 68 d
Simon à genero Ptolemæo in conuiuio occiditur. 21 c
Simonis contra Cendebæũ ducẽ res geſtę. ib.
Simonis Zelotis res & martyrium. 71 c
Simoniani hæretici. 103 b
Simonium locus. 68 d
Simplicius epiſcopus Rom. 517 a
Simulacrorum materia precioſior in pauperum vſum expenditur. 378 f
Simultas inter eccleſiarum antiſtites Origenis tempore maxima. 129 f
Sina mons. 518 c
Siricius epiſc. 403 c Pont. Rom. ibidem
Sirimis vicus. 558 c
Sirmicenſe concilium. 276 a b c propter Photiani hæreſim coactum. 261 f 262 a
in Sirmienſi conuentu triplex fidei formula ab Arianis compoſita. 562 b
Sirmienſis conuentus Latina fidei formula. 270 d
Sirmienſis fidei ſymbolum Arimini lectum. 276 c item Conſtantinopoli. 276 c
Sirmienſi ſymbolo Occidẽtales epiſcopi quatenus & quomodo ſubſcripſerint. 272 a b
Sirmium à Perſis captum. 559 f
Sirmius Germinius. 277 b
Siſinius Cõſtãtinopolitanus epiſcopus Nouatianus. 388 f 456 d
Siſinius Cyzicenus epiſcopus. 459 f
Siſinij epiſcopi facetiæ. 489 a in Leontium Anticyranum epiſcopum facetè dictum. 489 b c de Eutropio ſomnium. 422 a mors. 444 a 457 d
Sitinius presbyter. 456 c
Siſinij cum Chryſoſtomo diſputatio. 489 c eruditio. 488 f natura & mores. 488 f 489 d c
Sittas Martyropolis proditor. 570 a b crucifigitur. 571 c
Slauinorum in Thraciam eruptio. 574 c
Smyrnæorum eccleſiæ ſcriptum ad eccleſias Ponti. 95 f
Soba. 49 a
Socrates ſcriptor Eccleſiaſticæ hiſtoriæ fuit Nouatianus. 153 c 244 f 245 a ob Græcorũ deorum contemptum damnatus. 508 c
Socratis de Ioanne Chryſoſtomo teſtimonium. 469 d
Socratis Eccleſiaſtici ſcriptoris de Neſtorio iudicium. 458 b pro Euſebio Pamphili apologia. 244 c f
Sodomitarum coercio. 554 f
Sogdoane regio. 571 f
Sogor gens. 575 de
Sol à Perſis adoratus. 214 b c 289 c
Solis defectus ſub Auguſti mortem. 30 d
Solomon Antiochiæ presbyter. 519 c
Solon epiſcopus. 350 f ex mercatore factus monachus. 351 b
Solonis leges. 91 b
Somnium Siſinij de Eutropio. 422 a item Theodoſij Imp. 362 a 398 a
Sopater philoſophus. 173 a colloquium cum Conſtantino Imp. inſtituit. 173 b
Sophia Iuſtini imper. iunioris coniunx. 555 e
Sophiæ ad Choſroem literæ. 559 c
S. Sophiæ in vrbe Conſtantinopolitana templum. 237 a 240 f deformatum. 540 c f à Iuſtiniano reſtauratum. ibidem. 6 d
S. Sophiæ templi apud Cõſtantinopolim ſtructura. 546 a
S. Sophię apud Conſtantinop. inſignis bibliotheca. 14 f
Sophroniæ ad conſeruandam pudicitiam ſuſiguis certamen. 163 a b
Sophronius Pompeiopolit. epiſc. 315 c Macedonij ſectator. 296 f
Sophronij Pompeiopol. auaritia. 277 d exambioratio. ibid. de mutatione ſymboli fidei præclare dictum. 274 f
Sophronius Tyri epiſcopus. 466 d
Soraxi. 580 c
Soſij contra Antigonum res geſtæ. 22 f
Soſthenium locus. 182 b 187 c
Soſthenium à S. Michaele Michaelium dictum. 183 c
Sotas exorciſta. 125 d
Soter Pont. Max. 91 c
Soterichus Ceſareæ epiſcopus. 525 b eius contra Fauianum odium. 525 c
Sphingis deſcriptio. 253 c
de Sphinge & Oedipo fabula. ibid. f
Spiridon Cyprius epiſcopus martyr. 196 c philoſophum argutum verborum ſimplicitate conuincit. 197 c Tryphilium epiſcopum propter verborum in concionando nouitatem reprehendit. 221 a
Spiridonis hiſtoria. 220 b hoſpitalitas. 221 b
Spiritus ſanctus cur quinquageſimo demum à reſurrectione die apoſtolis miſſus. 44 c in ipſa Pentecoſtes die quomodo apoſtolis datus. 47 d cur in columbæ ſpecie ſit viſus, dum baptizaretur Chriſtus. 31 c
Spiritus ſancti efficacia atque officia. 44 c
an Spiritum ſanctum conſubſtantialem patri & filio profiteri oporteat. 342 f
Stachys Argyropolitanus epiſ. 189 c
Statua Chriſto à muliere Cæſarienſi erecta. 143 a b
Statuæ Antonini tyranni vbique demolitæ. 175 a
Statuarum ſacrarum vſus. 143 c 306 c
Stauratij mors. 591 b
Staurolatrarum hæreſis. 588 d
Stella à Magis in oriente viſa, qualis fuerit. 27 c
Stella prodigioſa. 408 b c alia ſub Theodoſio imp. viſa. 390 b
Stellæ in cœlo medio die viſæ. 430 f
Stemeiſchaganus Hunnus Chagani contra Scythas dux. 575 c
Stephanus epiſco. ex Amaſena Conſtantinopolim tranſlatus. 466 a
Stephanus epiſcopus Antioch. 321 a 256 f legatis Rom. inſidiatus epiſcopatu priuatur. 256 f 257 a à pueris trucidatur. 501 f
Stephanus Laodicẽſis epiſcopus profanarum artium longè doctiſsimus. 152 c
Stephanus epiſcopus Rom. 151 c
Stephanus Germanicenſis epiſc. 364 c
Stephanus monachus Aegyptius. 349 c d
Stephanus patriarcha. 591 c
Stephani apoſtoli prędicatio & miracula. 49 f martyrium. ibidem
D. Stephani reliquiæ è Paleſtina Cõſtãtinop. tranſlatæ. 441 b
D. Stephani apoſtoli ſepultura. ibid. a
D. Stephano Conſtantinop. templum à Pulcheria ædificatum. 441 c item Hieroſolymæ. 476 a b
Sthenelus epiſcopus. 324 b
Stilico apud Honorium præfectus prætorio. 402 c imperium affectat. ibid c
Stiliconis res geſtę. 429 b c mors. 402 c 429 c
Strodæ. 552 b
Struditarum templum. 587 b
Studius epiſcopus Conſtantinop. 498 c
Subſiſtentię nomen in ſacris quomodo víurpandum. 294 d c
Subſtantiæ variæ definitiones. ibid. c
Subſtantiæ verbũ ab Arianiſantibus ex ſymbolo deletum. 270 c
Subſtantiæ verbum malè intellectum magnas in eccleſiis excitauit tragœdias. 270. 271. 276 d e f
Subſtantiæ nomine in ſacris quid intelligendum. 294 d c
de Subſtantiæ & ſubſiſtentiæ verbis Alexandrina ſynodus quid decreuerit. ibid. a
Sudæus Iudæorum Pontifex. 49 c 213 d
in Suet, homines diuina vindicta conuerſi. 213 d
Supplicatio pro ſerenitate & clementia aëris impetranda. 457 a b
Supplicationes belli temporibus pro victoria inſtituendæ 449 f
Supplicationes ob terræmotũ Conſtantinop. inſtitutæ. 471 a item Romæ ob Conſtantini de Maxentio victoriam. 170 c
Surum op. à Choſroe expugnatum. 544 a
Sulacenſes. 264 c
Suſacis mons. 245 a
Suſannæ hiſtoria à Iulio Africano reiecta. 131 b
Syluanus Ciliciæ epiſcopus Romam legatur. 323 c
Syluanus epiſcopus Conſt. cauſarum controuerſarum iudicium non clero, ſed laicis, ne nundinatione vteretur, committit. 465 c
Syluani Emeſenæ eccleſię antiſtitis martyriũ. 161 f 162 a
Syluanus Philippopolis primũ, deinde Troadis epiſc. 465 c
Syluanus Scythopoli combuſtus. 549 c
Syluanus Tarſenſis epiſcopus. 315 c damnatur. 177 f eius contra Acacium pro ſymbolo Nicæno diſceptatio. 274 a
Syluanus epiſc. cum XXXIX ſociis apud Gazam Palæſtinæ, propter fidei confeſsionem mactatur. 162 a 167 c
Syluanus monachus. 351 c
Syluanus nauem latam oneratiam immobilem è littore in mare oratione prouoluit. 465 d ſparteis calceis eſt Conſtantinop. vſus. ibid. d
Syluanus Gallorum occidẽtalium tyrannus. 264 d eius interitus. ibid. d
Syluerius epiſc. Romanus. 545 b
Syluester Pont. Max. 189 b 224 d 164 a Deum ſolum inuocandum eſſe, non ſanctos, docet. 172 a
Syluestri pontificis ad Conſtantinum iam baptizandum oratio. 172 a b cum Iudæis de religione diſputatio efficaciſsima. 173 d
Symeon Metaphraſtes. 476 f
Symeon monachus. 247 c
Symeon Perſidis epiſcopus calumnioſè apud Saporem regem accuſatus. 213 f 214 a
Symeonis apud Perſarũ regem facta. 214 a b c martyrium. 314 c f
Simeones Stylites, ſiue Columella, primus in columna vitæ monaſticę inſtitutum inuenit. 476 c
Symeonis Columellæ ætas longæua. 476 f ad Baſilium epiſcopum de pietate Leonis & chalcedonenſi ſynodi epiſtola. 496 b ad Eudociam literæ. 492 d
Symeonis corpus vſque ad Euagrij tempora integrum conſeruatum. 477 b
Symeonis Mandra. 477 c templum. ibid. torques ferreus. ibid.
Symeonis monachorum obedientia. 477 c
Symeonis hiſtoria à Theodorito deſcripta. 476 d
Symmachus Bibliorum interpres. 127 a
Symmachus Ebionita. ibid a
Symmachus epiſcopus Hieroſol. 511 c
Symmachus ab accuſatione à Leontio epiſcopo liberatus. 375 e

Symmachus vir conſularis ibid. d
criminis pednellionis atque læſæ maieſtatis reus factus. ibidem
Symmachi ſcripta. 126 f 157 a 375 d
Symmachi pontificis in relegatos in Sardiniam epiſcopos pietas. 341 e f
Symmacho epiſcopatus à Thenderico confirmatus. 328 a 375 d
Sinerus. 116 a
Syneſius vt philoſophus ſtudiis & ludis deditus. 480 e
Syneſius ex philoſopho epiſcopus factus. 480 a cur adeò epiſcopatum reformidarit. 481 d e
Syneſius vxorem propter epiſcopalem dignitatem dimittere recuſat. 481 a
Syneſij ad Euoptium fratrem epiſtola. 480 e lucubrationes. ibidem b c vita. ibidem a b
Synnada ciuit. 441 a
Synodi quatuor vniuerſales. 492 c
Synodalium decretorum exequutiones. 599 e
Synodorum decreta à Conſtantino firmata. 180 d e
Synodorum frequentia ad eccleſiaſtica diſſidia tollenda. 417 e
Synodorum legitima congregatio. 472 d
Synodorum multitudo eccleſ. obeſt. 537 d
Synodorum ſacrarum vſus & vtilitas. 502 d
Syriæ deſcriptio. 252 e
Syriacum Euangelium. 101 e
Syrorum pſalmodiæ. 249 a

T

Tabenna inſula. 246 f
Tabenneſiotarum monachorum origo. 246 a b leges. 246 d
Tacitus imperator Rom. 191 e
Taddæi prædicatio & res geſtæ. 51 c d
Taiſan Taugaſtanorum princeps. 576 b
Tapharum opp. 551 e
Taprobana inſula. 153 a
Tarbola virgo cum ſtupro vitam redimere poſſet, mori maluit. 215 d
Tarbolæ virginis martyrium. ibid. a
Tarſenſis conuentus. 315 b
Tatiana fœmina ſanctiſſima. 478 b
Tatianus Encratitarum hæreſis autor. 102 d
Tatianus Martiani patricius. 486 b
Tatiani martyrium. 295 a 300 f 303 a ſcripta. 95 a 101 d
Taugaſt Turcorum ciuit. 575 e ab Alexandro Magno condita. 576 e
Taugaſtanorum cum Chagano fœdus. 576 a b
Taugaſtanorum ritus & mores. ibidem
Tauretia ciuit. 560 b
Taurus in nummis Iuliani imperatoris. 303 e
Tauri forum. 497 e
Teiæ ducis contra Rom. res geſtæ. 543 e
Telemachus Arianus. 344 e
Telemachius monachus dum Romę dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitus. 423 b
Telemachius in martyrum numerum relatus. ibidem e
Telmiſus vicus. 252 e
Teleſphorus Pont. Max. 21 e
Teleſphorus Rom. epiſcopus. 107 d & eius martyrium. ibidem d
Temperantiæ officium. 514 b
Templa diuerſa à Conſtant. imp. ædificata. 181 a b c d
Templa multa à Conſtantino ædificata. 187 b c
Templa Dei vera 413 c
Tentationis tempore declaratur vera in Chriſtum fides. 216 c
Terbelis Bulgarorũ dux. 560 e ei⁹ leges ibi. f
Terebynthus 220 b
Terentius Tomitanus epiſcopus. 369 b
Terentij in Armenia res egregiè geſtæ. 558 e in Valentem imp. liberè dictum. ibid. e f
Teridatis erga D. Gregorium crudelitas. 213 d e
Terræmotus Nicomediæ grauiſſ. 268 f
Terræmotus ingens. 307 f 321 e 328 e 431 a 470 e 496 d e 530 a 536 b c 543 d 548 e 563 a b 568 b
Terræmotu Aſiæ minoris vrbes concuſſæ. 30 d
Tertullianus factus montaniſta, 118 d
Tertulliani hæreſes. 107 f ſcripta. ibidẽ 118 c
Tertullus orator, accuſator Pauli. 64 e
Tetraditarum hæreſis. 585 f
Tetrapylum Antioch. ædificium. 520 f
Tetrarchiæ Iudææ. 22 e
Thabor mons. 209 a
Thalaſsius Illyrici præfectus in epiſ. Cæſarienſem electus. 468 e
Thamer Ioſephi ex Salome filia. 48 f
Thaumaſius in martyrum numerum relatus 446 a
Thebaſa vicus. 347 e
Thebuthes hæreticus. 103 b
Theclæ templum Seleuciæ à Zenone ædificatum. 513 e
Themiſonis auaricia. 104 f
Themiſtius philoſophus Agnoetarum hæreticorum dux. 586 e adulatorum hoſtis. 317 e Iouiani imperatoris præco. 317 e
Themiſtij philoſophi conſularis ad Iouianũ oratio. 317 e 351 e
Theocritus quidam contra Iuſtinum imperator electus. 525 b
Theocriti cædes. ibid. e
Theoctiſtus epiſcopus Cæſarienſis. 128 c
Theoctiſtus monachus. 478 b 121 e
Theoctiſtus presbyter. 183 b
Theodorichus Scythicorum ordinum dux. 564 b
Theodorichi Oſtrogothorum regis res geſtæ. 520 b ad Iuſtinum imp. pro Arianis legatio. 540 a
Theodiſtus abbas. 478 b
Theodora conſtantini vxor. 162 e Herculij filia. 185 f Iuſtini imp. vxor. 519 e
Theodora piocera. 162 e d
Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam agit. 397 e eius contra ſynodum Chalcedonenſem odium. 539 a
Theodorij Byzantij hiſtoria eccleſiaſtica. 14 a
Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. 550 d
Theodori Cappadocis in Origenem liuor. 551 b e
Theodorus Cœleſyriæ monach. 352 e
Theodorus Comitatenſis. 355 b e
Theodori ducis martyrium 128 f
Theodorus medicus Rom. ad Chaganũ Hunnum legatus. 575 a
Theodorus Mirificus cognominatus. 129 e
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 401 f 457 b Arianorum antagoniſta. 457 b
Theodori Mopſueſtienſis ſcripta damnata. 550 f 551 a
Theodorus Palæſtinus Origenis diſcipulus. 130 e
Theodori Pergenſis martyrium. 178 f 179 a
Theodorus Perinthi epiſcopus. 243 b 245 e Arianæ hæreſeos propugnator. 265 b
Theodoro Perinthio epiſcopatus abrogatur. 245 a
Theodorus Pſaltes grauiſſimè excarnificatur. 304 e
Theodorus Scribo epiſcopus Alexandrinus. 589 c 457 a b
Theodorus epiſcopus Heracleot. 238 c
Theodori epiſcopi martyrium. 362 a b
Theodorus Thrax epiſc. Arianus. 265 a
Theodori tyranni cædes. 528 d
Theodorus Tyro martyr. 321 b
Theodoritus Cyri epiſc. 352 f 473 b
Theodoritus eccleſię vaſorum cuſtos, & martyr 320 b
Theodoritus eccleſiaſticus ſcriptor 417 b
Theodoritus Cyri epiſc. proſcribitur. 461 e
Theodoritus poeta. 478 d
Theodoriti de hæreſibus liber. 383 b hiſtoria eccleſiaſtica. 14 e
Theodoriti Cyri epiſcopi ſcripta in ſynodo Conſtantinopolitana damnata. 551 a
Theodoriti Syri lucubrationes. 429 f
Theodoſiolus. 438 c
Theodoſius imp. ab Ambroſio epiſcopo excommunicatur. 394 a
Theodoſius Rom. imp. ab Aſcholio æger baptizatos, conualeſcit. 364 f
Theodoſius imp. à barbarorum inſidiis diuinitùs conſeruatus. 417 f à Deo pluſimùm dilectus. 464 e à Gratiano imperij conſors lectus. 361 d à patre fuſtibus cædi iuſſus. 580 a
Theodoſius imp. ab equo delapſus moritur. 483 d
Theodoſius Arcadij imp. Rom. ex Eudoxia filius. 406 d
Theodoſius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit. 396 b
Theodoſius fuit calligraphus. 436 e philoſophus inſignis. ibid. e
Theodoſius Chriſtianiſsimi principis exemplum. 436 e cœnobiorum princeps. 125 d
Theodoſius imp. concilium ducibus hæreſium euocatis Conſtantinopoli cogit. 370 b
Theodoſius cruce armatus fretus, cum barbaris manus conſerit. 391 e eccleſiaſticus tyrannus via Dorothei man⁹ effugit. 490 e hæreticos ab hominum frequentia in locos priuatos proſcripſit. 328 e
Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor. 381 f
Theodoſius imp. hoſtes ſuis preci. magis, quàm armis vicit. 464 c
Theodoſius idololatriæ acerrimus hoſtis. 437 b c
Theodoſius illegitimam monachi excommunicationem contempſit. ibid. b
Theodoſius iunior Chryſoſtomi per baptiſmum filius adoptiuus. 411 e
Theodoſius latrocinia ac fœda lupanaria Romæ ſuſtulit. 395 f per iram lapſus, crudeliſſimam patrauit cædem. 392 f
Theodoſius imp. quibuluis literis facile ſubſcribere ſolitus. 451 f 452 a
Theodoſius imp. Romanę vrbi multũ profuit. 375 f
Theodoſius imp. ſucceſſorem ſuum diuina reuelatione vidit. 481 d
Theodoſius Synnadæ epiſcopus Macedonianos tyrannicè perſequitur. 443 a
Theodoſij imp. ad Chryſoſtomum defunctum literæ. 463 f
Theodoſij ad Seuerum & Antimum epiſtolæ. 539 c aduerſus Eugenium expeditio. 391 b
Theodoſij Arcadij filius pupillus. 459 b
Theodoſij bibliotheca. 436 e contra Arianos edictum. 366 f cõtra Genſerichum bellum. 483 e contra hæreticos conſtitutiones. 370 e f contra Maximinum tyrannum in Italia res geſtæ. 375 a de Maximo victoria atque triumphus. 375 e d contra Neſtorium edictum. 463 e contra Perſas bellum. 449 d e f 450 a b e præclara de Perſis vi-

ctoria. 450 e 483 b cum Ambroſio colloquium. 394 d cum Attila pax auſo cocmpta. 483 a cum Rufino colloquium. 394 b de conciliorū authoritate dictum. 525 e de præceſſu ſynodorū lex 472 f de diaconis cōſtitutio. 381 e item de euertendis idolorum templis conſtitutio. 377 f
Theodoſij de Eugenio victoria. 392 e f de Ioanne tyranno. 419 f de Nicæna, eademque apoſtolica fide cōſtitutio. 365 e de Nili ſacrificiis intermittendis ad Aegyptios reſcriptum. 390 a
Theodoſij imp. Rom. educatio. 435 b egregia dicta. 436 f erga Placillam vxorem iam defunctam amor. 396 a erga ſuos humanitas atque benignitas. 371 d e
Theodoſij imp. excommunicati pœnitentia. 395 a
Theodoſij forum. 322 b hæreſis. 558 e
Theodoſij impietas à Romanis Pontificibus accuſatur. 377 b e
Theodoſij imp. humanitas & manſuetudo. 464 b e in Antioch. odium. 396 c d item in Flauianū. 472 e in Oriente res geſtæ. 364 f item in Thracia. 361 c d
Theodoſij in ſummo vitæ diſcrimine preces. 392 a
Theodoſij iunioris contra adulteras lex. 376 b natiuitas. 409 b de filiorum educatione dictum. 376 e
Theodoſij imp. morituri, quæ filiis reliquit, mandata. 402 b
Theodoſij imp. Rom. mors. 400 d
Theodoſij Mauricij imp. filij cum Germani filia nuptiæ. 579 a
Theodoſio Mauricij filio oblatum imperium. ibidem f
Theodoſij imp. pietas. 395 e ſomnium. 392 a virtutes. 436 d
Theodoſio viſione diuina in ſomnis imperium nunciatum. 362 a
Theodoſij monachi mors. 549 b
Theodoſianorum hæreſis. 585 e
Theodoſiopolis ab Eunomio ab immani Perſarum vi conſeruata. 437 e
Theodotus. 117 e f Arij diſcipulus. 193 a
Theodoti Byzantij coriarij hæreſis. 112 b d
Theodotus Hieropol. epiſcopus. 364 e vita monaſtica celebris fuit. ibidem e
Theodotus Laodiceæ epiſc. 193 b 365 b
Theodotus epiſcopus corporum ſimul & animorum medicus. 152 f
Theodoti mors. 114 a
Theodotiani hæretici. 112 f 113 a
Theodotion Epheſius. 107 h
Theodotionis ſcripta. 126 e f
Theoduli martyrium. 192 a 300 f 301 a
Theodulo epiſcopo ſtruuntur inſidiæ. 160 d
Theognis Nicææ epiſcopus. 199 c Arianorum anteſignanus. 136 a Nicænus hæreticus. 355 b ab exilio reuocatus in epiſcopatum reſtituitur. 221 f
Theognis ſubſcriptionem ſuam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 225 a b
Theognidi Nicæno epiſcopo propter Arianiſmum ademptus epiſcopatus. 199 a
Theologi profanorum autorum lectio perneceſſaria. 302 a f
Theon philoſophus. 466 b
Theonas epiſcopus Alexandrinus. 151 e Arij ſectator. 191 e
Theonas Marmaritæ epiſcop. 199 e Arianus. 205 e in Nicæno concilio excommunicatur. 201 e
Theonas monachus Aegyptius. 347 c d
Theopaſchitæ. 501 e
Theopaſchitæ & Monophyſitæ iidem. 97 d
Theopaſchitarū hæreſis. 586 d origo. 587 a b c
Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum quando primùm infuſa. 502 a
Theophilus Alexandrinus epiſc. 376 e 377 a 403 e
Theophilus epiſcopus Aleſand. Chryſoſtomi obtrectator. 406 f infidus Theodoſij amicus duplici corde. 404 d ad epiſcopatum Conſtant. vocatur. ibidem d Anthropomorphitarum errores refellit. 411 f eoſdem aduerſus monachos Longos concitat. 412 d
Theophili Alexandrini epiſcopi auaritia. 412 e in Iſidorum odium. 413 a b cum Petro archipresbytero contentio. ibidem a mors. 444 e
Theophilus epiſcopus Antioch. 91 f
Theophili Antiocheni epiſcopi facta & ſcripta. 104 b
Theophilus Cæſarienſis epiſcopus. 111 e f
Theophilus Caſtabalenus epiſcopus. 323 e 315 e
Theophili Caſtabaleni epiſcopi hiſtoria. 377 f
Theophilus Gottorum epiſcopus. 276 b
Theophili epiſcopi cum monachis à Sceti reconciliatio. 377 d e
Theophili imperat. res geſtæ. 591 d
Theophilus Indus Arianiſmo addictus. 251 d propagandę fidei gratia ad Orientales miſſus. 251 d
Theophili Indi exilium. 252 a miracula. 252 f res geſtę. 265 e virtutes atque ſtudia. 251 d e
Theophilus Iudæorum pontifex. 49 e
Theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accuſatur. 413 f eius acta Conſtantinop. deleta. 418 b
Theophili aduerſus Heraclidem Epheſium iudicium. 417 a cum Dioſcoro & fratribus eius bellum. 412 e f in Chryſoſtomum inſidiæ. 413 f 414 a
Theophil. omniū calculo damnatus. 418 a b
Theophili mors. 431 e
Theophronius Eunomianus. 316 b 582 b
Theophronij hæreſis. 582 e
Theophylactus Sebaſtiæ epiſcopus Roſiam tranſlatus. 486 b
Theopiſtus Euſtatij martyris filius. 93 d
Theopolis ciuitas. 539 a b antea Antiochia dicta. 460 e 536 e
Theopompus Nouatianorum epiſc. 444 e
Theudæ rebellio atque ſeditio. 48 a capitis pœna vindicata. 54 a
Theudatus Occidentis imp. 543 a
Theuderichus Conſul & Thracię dux. 520 c
Theuderichi ducis mors. 481 a
Theuderichus Gottorum princeps. 520 b e-tos mors. 519 d
Theuderichus Arianus amaſium ſuum propter defectionem iugulat. 528 a
Theuderichi contra Attilam res geſtæ. 481 a contra Zenonem imperatorem bellum. 519 d in Romanos liberalitas. 527 f 528 a mors. 543 a
Theotecnus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus. 148 a 152 e f
Theotecnus impoſtor. 167 a b
Theotecnus Logiſta Antiochenus idolomaniæ & perſecutionis Maximini adminiſter. 167 a b eius ad Macrinum vt fortiter martyrium perferat, cohortatio. 142 d
Theotecni apoſtatæ miſeranda mors. 306 b 175 b a
Theotimus epiſcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus. 397 f
Theotimi Scythici epiſcopi pro Origene defenſio. 414 e miracula. 397 f
Thermon epiſcopus Hieroſol. 151 f
Thermopylarum anguſtiæ. 264 e
Theſſalonicenſium in Comitatenſes tumultus. 393 e
Thomas Apameous epiſcopus. 545 b
Thomæ Didymi incredulitas. 42 e Euangelium. 77 b acta & martyrium. 71 c d
Thomas epiſcopus Conſtantinop. 582 e
Thomæ epiſcopi Apam. in Choſroē Perſam libere dictum. 544 b e
Thomas Manicheus. 150 f
Thomas monachus Cœleſyriæ, ſibi ipſi & Anaſtaſiæ mortem prædicit. 548 f
Thomæ monachi Cœleſitienſis honorifica ſepultura. eod. b feſtus dies apud Antiochenos. ibid.
Thracia à Rhoila vaſtata. 437 d itē à Vitaliano 529 f ab Abarum & Slauinorum gente. 574 e ab Hunnis aut Maſſagetis. 510 d
Thraciæ præfecturæ ſex. 405 b e
Thraſea martyr 115 b
Thraſeæ Eumeniæ epiſcopi mors. 119 e
Thyrſus martyr. 443 a eius reliquiæ. 442 e
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæſ. ædificata. 30 d
Tiberias ciuit. 403 f
Tiberius Imp. declaratur. 30 d 559 d 560 a
Tiberius Cæſar non temerè mutandos eſſe publicorum munerū adminiſtratores putauit. 30 a
Tiberij imperatoris ſtatura, mores & virtutes 562 b
Tiberius Mauritio filiam ſimul & imperium committit. 564 f multa templa ædificat. 30 d e
Tiberius per Pilatum de rebus Chriſti certior factus, cum in deos retulit. 32 a
Tiberij de Mauricij ſurrogatione oratio. 564 d e nocturna viſio. 565 d prudentia. 30 a res geſtæ. 564 e contra Perſas bellum. 30 d 562 c mors. 565 a
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum. 22 a
Tigris. fl. 305 e 558 d à Philoſtorgio eleganter deſcriptus. 252 b
Tigris & Euphrates fluuij ex Paradiſo ſcaturiunt. 252 d
Tigrius eunuchus presbyter. 416 d tanquā incēdiarius crudeliter ab Optato tractatus. 421 f
Til fl. 575 d
Timæus epiſcopus Antiochenus. 158 f
Timaſij exilium. 406 b
Timocles poeta. 498 d
Timoſtratus ab Alamundaro captus 540 d
Timotheus Aelurus Cyrilli librorum deprauator iudicatus. 494 e malis artibus Alexandrinum epiſcopatum occupat. 494 b c f 495 a cum ſuis damnatur. 494 f 495 a
Timothei impoſturæ. 367 a b exilium eod. b ab exilio reuocatio. 511 b
Timotheus Archidiaconus in epiſcopum Alexandrinum eligitur. 444 e
Timotheus Alexand. epiſcopus. 348 a 367 a 369 b eius mors. 376 a
Timotheus Apollinaris diſcipulus cum dogmate ſuo damnatur. 372 d
Timotheus Celo & Litrobunes epiſcopus. 122 d
Timotheus Conſtant. epiſcopus, homo in religionis ſtudio inconſtantiſsimus. 535 e eius ſynodales literæ. 524 b
Timotheus Macedonij ſucceſſor. 522 d
Timotheus Pauli diſcipulus. 62 b in funere Mariæ virginis. 493 d
Timothei apoſtoli oſſa Conſtantinop. tranſlata 121 e f
Timotheus presbyter Arianus, Origenis ſectator. 444 d
Timotheus Salophaciolus Alexandriæ epiſcopus. 464 a

ſcopus 494 e
Timothei cadauer Conſtantinop. perlatum. 22 e
Timothei epiſcopi ſepulchrum à Moggo violatum. 516 b
Titus Boſtrenſis epiſcopus. 345 e 315 f 478 b Manicheorum inſectator. 351 a à Iuliano ex Cyzicenorum vrbe eiectus. 297 f 298 a
Titus epiſcopus Conſtantinop. 189 e
Titus Veſpaſianus amauit literas ac viros literatos. 85 c d Iudæorum cladem ea animo eſt miſeratus. 83 f
Titi Veſpaſiani cõtra Iudæos res geſtæ. 81 d e 85 c d mors. ibid. d
Tobias epiſcopus Hieroſol. 92 a
Tobiæ liberi vrbe ab Onia põtifice eiecti. 28
Tomos Scytarum metropolis. 343 d
Totilæ contra Rom. res geſtæ. 545 b e
Traianus. 559 e
Traianus Valentis imp. contra Gothos dux. 358 c f
Traiani Cæſ. in Chriſtianos crudelitas. 87 e f 88 a 90 f 91 a imperium. 85 e iuſtitia & æquitas. 90 f
Traiani Cæſaris res geſtæ. ibidem
ad Traiani vſque tempora eccleſia ab hæreticis incorrupta. 87 e
Traiani via. 578 f
Traſamundus orthodoxorum hoſtis acerrimus. 541 e
Traſamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas. 527 f ad Theudericum legatio. 541 e f
Tribum alia tribu commiſcere, lege prohibitum. 26 f
Tributum ciuibus à Theodoſio imp. extraordinariè impoſitum. 398 b
Trigibildus Gothus Phrygiæ ſector. 407 b
Trigibildi natiuitas, 409 b cum Gaina bellum. 407 b
Trimmythus Inſula. 880 b
Trinitatis conſubſtantialitas. 342 f 343 a
Trinitatis declaratio. 31 c d
Trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta. 341 e
ob Trinitatis Inæqualitatem epiſcoporum diſputationes contentioſiſſimæ. 843 e f
Trinitatis myſteria. 188 b c 194 b 171 f 172 a
Trinitatis ſanctiſsimæ ineffabilis Theologia. 16 e
Triphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum inuadit. 21 c
Triphilius Ledrenſis epiſc. inter cõcionandum à Spiridone obiurgatus. 212 a
Tritheitarum hæreſis. 584 b 596 a b e
Trocundi ducis contra Zenonem res geſtæ. 511 b
Troianorum cum Achæis bellum. 181 e
Troilus Sophiſta Anthemij familiaris. 431 c
Turbonis contra Iudæos res geſtæ 90 d
Turci cruce contra peſtis crudelitatem in fronte ſignati. 571 f
Turcæ prædones Conſtantinopoli eiecti. 2 b
Turcorum ciuile bellum. 575 a dij. ibidem. religio. ibid. f
Turũni contra Chaganum res geſtæ. 573 e f
Tyaneum catholicorum epiſcoporum concilium. 325 a
Tyrannionis martyrium. 161 f 162 a
Tyrannus Antiochiæ epiſcopus 151 f
Tyranni diuinam vindictam in ſe atque ſubditos ſua impietate prouocant. 168 b c
Tyranni propter Chriſtianorum perſecutionem in maximas interdum clades inciderunt. 183 b c d
Tyrannorum internecione tranquillitas ad Chriſtianos ſemper peruenit. 179 d
Tyrannorum plerumque cruentus exitus. 332 d
Tyria ſynodus 219 b
Tzuodaes Perſarum ciui. 589 a

V

VAlens epiſcopus Hieroſol. 115 e excõmunicatur. 271 a poſt pœnitẽtiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. ibidem b
Valentis Ariani cum Athanaſio amicitia. 259 a eius libellus pœnitentiæ Iulio Romano epiſcopo oblatus. ibidem b 266 a
Valens Rom. imperator. 300 e alter Herodes. 355 c d induratiſsimus Pharao 337 e Catholicæ eccleſiæ infenſiſsimus. 336 d idololatra. 378 a cum caſa ab hoſtibus comburitur. 359 d
Valentis imperatoris cõtra Gothos bellum. 358 c d contra eoſdem pugna. 359 c d de monachorum militia lex. 339 a b crudelitas. 351 b e 334 a
Valentis Rom. imperatoris in Chriſtianos crudelitas à multis bonis viris apertè accuſatur. 359 a
Valens ab Eudoxio Ariano baptizatur. 320 e
Valens toti orienti propter Arianiſmum grauis. 342 e
Valentis ad Athanaſium ſcriptum. 859 c apud Conſtantinopolitanos lauacra. 313 a aquæductus. 322 b
Valentis thermæ Antiochiæ à Theodoſio reſtauratæ. 474 f
Valentis Murſiæ epiſcopatus abrogatur. 244 a
Valentinus Emeſenus. 352 e
Valentinianus imp. 300 e 361 a b 342 f
Valentinianus iunior in Imp. quadrimulus lectus. 346 d
Valentinianus tertius Rom. imp. in Occidẽte conſtitutus. 440 b 481 f
Valentinianus à Iuliano in exiliũ actus. 320 c à Maximo interfectus. 491 e
Valentinianus Sarmatas à finibus imperij repellit. 346 b
Valentiniani iunioris cum Maximo tyranno bellum. 375 a mors. 390 e
Valentiniano iuniori amiſſum imperium reſtituitur. 375 d
Valentiniani ſenioris digamia. 346 d e de Digamia lex. 346 e cõtra Procopium bellum. 322 d item cum Sauromatis. 346 b c de conſubſtantialitate trinitatis conſtitutio. 343 b in conſeruanda pura religione ſtudium. 378 a ſomnium. 348 d vita. 421 e mors. 346 e
Valentiniani hæretici. 101 b
Valentiniana hæreſis 116 c 127 a
Valentius presbyter. 427 f
Valerius Aurelianus imp. 143 d
Valerius Gratus. 38 b
Valerianus imp. 141 b 151 b à magis ſeductus factus eſt idololatra. 141 e à barbaris captus, & in ſeruitutem redactus. 142 c
Valerianus imp. primus Chriſtianorum fautor. 141 c
Valeriani imp. cũ Perſis bellũ infelix. 151 b e apud Perſas dura ſeruitus. 142 c magna in Chriſtianos crudelitas. 141 c d e
Vallis fletus. 208 e
Vallis Ioſaphat. 208 e
Vandalorum cum Rom. bellum. 541 a eruptiones. 482 b c in Aphricam eruptio. 482 b c item in Hiſpaniam & Libyam occidentalem. 541 a
Vandalorum in orthodoxos, eorũmque templa, nefanda crudelitas. 541 d
Varachi Perſarum ducis contra Romanos bella 162 e
Varadatus monachus 496 a 498 a
Varanes magnus Chriſtianorum perſecutor. 447 f 448 a b
Varami contra Narſen res geſtæ. 571 b c d irẽ contra Rom. 570 f fuga. 571 a Vdir ſi. 575 d
Venationes principum laxamenta. 395 d
Venus dea impudiciſsima. 473 f
Veneris templum in Caluariæ loco in Chriſti contumeliam à gentilibus eſt ædificatum. 807 b
Veneris templum ad Libanum montem à Conſtantino dirutum. 211 b 209 e
Verbum & filius Dei homo factus. 17 f
Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum malitiam diſcuſsit. eod. a
Verbi Dei incarnatio. 371 f 372 a
Verborum affectatio in fidei atque eccleſiæ negocio fugienda. 389 d e
Verbis nouis ſcripturã diuinam explicare, religio eſt. 202 f 203 a
Verina Baſiliſci ſoror. 501 a b Tarſum in Ciliciam relegatur. 519 f
Verina Zenonis ſocrus. 520 a eius mors. ibi.
Veritatis ſimplex oratio. 197 b c d
L. Veri imp. mors. 24 c
Veroniani cædes. 438 b
Veſalia Germaniæ ciu. 129 f
Veſauia ciui. eod. b
Veſpaſianus in expugnatione Hieroſolymæ poſteros Dauidis ad cædem requiri iubet. 84 d
Veſpaſiani imperium. 81 d
Veſpaſiano cura Iudææ à Nerone commiſſa. 80 d
Veſtalium matrimonia à Ioniano prohibita. 315 a b
Veſuuij montis ſub Tito conflagratio. 85 c
Vetus Epagathus, egregius iuuenis. 108 c d
Viæ ducum. 416 b
Vicarij præfectorum. 177 b
Vicelia Germaniæ ciuit. 189 f
Victor pontifex Romanus. 111 d 118 b Aſianos excommunicat. 120 a eius cõtra hæreticos certamina. 118 a b
pro Victoria Deo potiſsimùm gratiæ agendæ. 439 f
Viduæ publicæ Conſtantini imperatoris edicto nutritæ. 206 a
Vienna Galliæ. 199 f
Viennenſiũ martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum epiſcopum literæ. 107 e 108 b Irenæi lucubrationes. 107 e f
Vigilius epiſcopus Romanus. 548 b 550 a eius in Eutichiũ inuidia. ibid. c f exilium. 550 b
Viminatium inſula. 578 f
Vincentius epiſcopus. 157 a presbyter. 400 b
Vindictæ diuinæ memorabilia exempla. 555 f
Virgines ſacræ publico ſumptu iuſſu Conſtantini decretum nutritæ. 206 a
Virginitatis conſeruatæ memorabilia exempla. 133 b 160 a b e
Viridiani cædes. 438 e
Virtutes omnes quaſi catena coniunctæ. 2 d
Virtutum omnium fundamentum pietas. 2 e
Viſſegothorum eruptiones. 482 b c d
Vita proba doctrinæ piæ reſpondens, facillimè ſummum bonum aſſequitur. 478 c
Vitæ humanæ fragilitas. 571 a
Vitaliani Thracis aduerſus Anaſtaſium Imp. bellum. 529 f cædes. 535 c
Vitalis Antioch. epiſcopus. 189 b Apollinaris hæretici ſocius. 317 e Apollinariſtis Antiochiæ præfectus datus. 363 f
Vitalis epiſcopus Rom. pontificia ad Zenonem legatus. 517 b c e ob legationis præuaricationem damnatus. 517 f 518 a

Vitalis epiſcopi à Chriſtiana fide defectio. 327 b mira ſanctitas. 363 f
Vites prodigioſe poſt vindemiam germinãt. 286 e
Vitiani Romanorum ducis contra Perſas res geſtæ. 450 b
Viogis Choſroem Perſam in Romanos concitat. 543 f 544 a
Vlphilas Gotthorum epiſcopus. 357 e eius magna authoritas. ibidem f
Vlpia baſilica. 172 d
Vlpianum op. 510 e
vmbra ſitum repelleos. 313 f
Vniguri pop. 575 d
Vnctio epiſcopalis. 316 e d ſacerdotum & regum. 18 e
Vnctio ſacra à Petro Cnapheo epiſcopo Antiocheno inuenta. 501 f 502 u
Vota monaſtica. 349 e f
Vptarus Hunnorũ dux crapula crepuit. 467 e
Vranius Tyri epiſcopus. 267 e exauthoratur & excommunicatur. 275 d
Vrbanus pontifex. 151 d 152 d
Vrbaſij martyrium. 330 e
Vrbium captiuiones. 145 e
Vrias Iudæorum pontifex. 49 e
Vrſicius Arianus. 245 b Damaſi in pontificatu competitor. 344 e poſt pœnitentiam ab orthodoxia ad Arianiſmum lapſus. 271 b excommunicatur. 271 a
Vrſicius & Valens veri Protei. 269 f
Vrſicij & Valentis Arianorum cum Athanaſio amicitia. 259 a ad Athanaſium ſcriptum. 259 c pœnitentiæ liber. 266 e 259 b
Vrſicio Singidonis epiſcopatus abrogatur. 244 a
Vſthazanes Saporis Perſarum regis pædagogus. 214 b e religionem Chriſtianam abiurat. ibidem
Vſthazanis publica apud Saporem regẽ peccati confeſsio. 214 e martyrium. 214 d
Vxorum communio Cabadis Perſarum regis lege conceſſa. 528 c

X

XEna fœmina ſanctiſsima. 478 b
Xenaias Perſa ex ſeipſo natus presbyter. 522 c
Xenaias ex ſeruo clericus, ex clerico per fucum Hierapolis epiſc. factus. 522 e f 525 b e imagines Chriſti & ſanctorum eius venerari prohibuit. 522 e f
Xenaiæ aduerſus Flauianum inimicitiæ. 523 c
Xenophon ex ſenatore monachus. 478 b
Xenophontis laus. 452 d
Xiſtus epiſcopus Rom. 91 e 152 u

Z

ZAbdara regio. 215 f
Zabdas epiſc. Hieroſol. 151 f
Zachæus epiſcopus Hieroſol. 92 a
Zacharias abbas Geraræ. 440 f
Zacharias Cæſareæ epiſcopus. 526 f
Zacharias epiſcopus Hieroſol. 589 e
Zacharias Palæſtinæ monachus. 351 e
Zacharias Rhetor 486 e
Zachomus Saracenorum tribunus ad Chriſtum conuerſus. 356 f
Zachariæ prophetæ oſſa reperta. 440 e f 441 a
Zadeptami contra Choſroem res geſtæ. 572 a
Zadeptami caput ad Choſroẽ miſſum. ib. a b
Zarethas Perſarum dux terram ſanctam depopulatur. 528 b
Zebenus epiſcopus Antiochenus. 199 d e
Zelotypiæ vitium. 353 b exemplum. 87 a
Zenobia regina. 147 f
Zenobius diſcipulus Ephraim. 248 f
Zenobius Sydonienſis presbyter & martyr. 161 f 162 a
Zenobij martyrium. 162 u
Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus. 404 f
Zeno Aegypti monachus. 352 e 399 b centum annos natus. 399 c prius Ariemeſius dictus. 501
Zeno Rom. imp. 482 e flagitioſiſsimus. 510 c 502 b Verinæ ſocrui ſtruit inſidias. 520 a Theclæ protomartyri Seleuciæ templum ædificat. 513 e
Zenonis imp. ad Felicẽ pont. epiſtola. 517 cõtra Martianum expeditio. 519 e f contra Scythas bellum. 519 d cum Baſiliſco contentio. 513 f 514 a cum Harmatio familiaritas. 513 f henotica ad Alexandrinos conſtitutio. 515 a in Thracia motus. 513 e f martyrium. 290 e miſeranda mors. 520 e f
Zenonis tyrannis & nefanda in bonos viros crudelitas. 520 d
Zephyrinus epiſcopus Rom. 121 d
Zeugma op. 334 c
Zeugmatius cæcus concionator. 352 f
Zeugmatenſium monachi. 352 f
Zeuſippus Conſtantinopolitanus tyrannus. 189 e eius lauacrum. 240 e
Zoilus. 471 e
Zoilus epiſcopus Alexand. 519 e 550 a
Zootas monachus Syrus. 539 f
Zoſimæ leo ferus paret. 537 e
Zoſimæ vita à Sophronio epiſcopo deſcripta. 537 u
Zoſimus cladem Antiochenã præuidit. 556 e
Zoſimi de Conſtantini liberalitate & munificentia teſtimonium. 531 e in Conſtãtinum Cæſarem contumeliæ ibid. u
Zoticus Oſtrenus exorciſta. 215 u presbyter. 125 f
Zoſimus Pont. Max. 437 u

FINIS

8-1-F. 18

DEDICATIO OPERIS, LAVDES (ANDRONICI SENIORIS PALAEOLOGI) *piiſsimi & ſancti Imperatoris complectens.*

A ECcleſiaſtica Hiſtoria compoſita, multorúmq; & admirandorum virorũ rebus geſtis à me ſcriptis, nemini profectò Opus id, quàm tibi, rectius conſecrarim, Imperator, Principum omnium Chriſti amantiſsimo atque humaniſsimo: qui omnes prorſus virtutes compleaus, nihil rerum pulcherrimarum & eacellentiſsimarum prætermiſiſti. Et quũ permulta atque adeò innumerabilia tua ſint præclarè facta, orationem noſtram longè ſuperantia, ma- B nu diuina cõſilium omne tuum & factum dirigẽte: tum, vt mibi quidem videtur, & rectè quiſpiã diaerit, omnium maxima & illoſtriſsima eſt pietas, egregiumque in Eccleſiã Chriſti ſtudium, & flagrãs atque incredibilis in eãdem amor, & quas eius nomine reportaſti, victoriæ & tropæa. Quæ ſanè pietas, immenſis ſæuientis impietatis fluctibus, immanibúſque conflictantiũ ventorum procellis huc atque illuc quodãmodo graui iactatione agitata, beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis poſthabitis, hoc vnum curaris maaimè, tutò ad tranquillum portum tuum annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti ſitu abiecto, & priſtina veterique venuſtate recepta, ſeu potius ſalſugine, quam ex tempeſtate conceperat, orationis tuæ ſuauiſsimo ſonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque guberna- tori, ſacróque (ſic enim dicendum) auſpici & cu- C ratori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittés vocem, omnes nos per te ſaluam atque inuiolatam retinentes pietatem, conſtanter firmitérque in ſincere fidei ſententia, opinione de diuino numine erronea, ita vt cõueniebat, lõgiſsimè repudiata, conſiſtere. Verùm enimuerò, ſi deliberatione babita, res tuas à primo initio ſingillatim proſequi, quaſue radices actionum tuarũ, quæ omnia ſapienter conſtituit diuina prouidentia, egerit, eaponere vellem, in immenſum oratio eacreſceret: & hiſtoriam potius, quàm operis dedicationem inſtituere viderer. Sed quum aliud ſcribẽdi conſilium mihi ſit propoſitum, paucas quaſdam res tuas in præſentia attingere, atque oratione perſtringere, eſt viſum: reliquis ſuo loco & tempori, pro eo atque decet, rectè reſeruatis. D præſertim quum id quod nunc quoque dicere inſtitui, propter abundantem atque eauberãrem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam: ita vt etiã ea quæ cupio, perficere, atque ſtylo eaequi nequeã: eo quòd perinde atque in prato vario, innumeriſque amœnitatibus ſcatenti, ad ſe quæque res me pertrahant, eiſque tractandis retinere conentur. Cæterùm orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura eſt, quàm vt qualemcũque ſaltem mei erga te amoris & deſiderij ſignificationẽ exhibeat: & ego egregiam in te voluntatem meam, quæ ad hoc vſque tempus tecta occultaque fuit, cum libertate propalàm declarem. Tuæ verò manſuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placidè aſpiciat, atque fiduciam animo meo addat. In primis verò, ſi quid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi E ignoſcat: hiſtoriámque meam, pro iudicij ſui acrimonia, addendo atque adimendo repurget. Quicqoid enim calculus tuus accuratius emendauerit, id & mihi & omnibus aliis gratum certũque habebitur: propterea quòd ea omnibus, quicunque fuere, tibi maximè perſpicere talia, & deprehendere, promptitudine & acrimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd diſſerere atque diſputare, moderatione iuſta, & [illegible]re multo adhibita, de rebus diuinis eaplicatè noris. Prçterea quòd mente concipere, & ore diſerto eloqui, id quod viſum eſt, inſupérque idipſum propè diiudicare, ita vt alterum ab altero pernoſcatur, optimè poſsis. Neque quiſquam reperitur eſſe tam audax & temerarius, qui poſt limam, iudiciúmque tuum, digitũ adbibere ſcriptis ſuſtineat. Itaque rebus mul F tis omiſsis, inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum enim veluti quiſpiam eorum, qui ſingulari Dei dono dati ſunt, optimorum & nobiliſsimorum illorum virorum, naſci, & imperium in homines vniuerſos ſuſcipere deberes, magni conſilij angelus, ac potius rerum vniuerſarum pater atque rector, conſilium agitauit: & ad eos qui cum illo eiuſdem ſunt naturæ & bonoris, Faciamus (inquit) rurſum bominem ad imaginem noſtram, & ſimilitudinẽ primi illius qui dudũ diffluxit. Et editus es, diuina quadam vi & natura, ſpiritu vitæ tibi afflato, qui vitalis aliis virtus, primitiæque, & quaſi quidam alius generis † princeps in orbe noſtro futurus eras. Qua in re, illa, perinde atque inſtrumento & autore vſa eſt patre tuo, qui maiorum ſuorum ſplẽdore, nobilitate, ampli-

Imperator virtutibus omnibus, & ornamentis plurimis clarus.

Idem potiſſimum ſincerâ pietate, [illegible]

Ex plurimis pauca tamẽ præclara Imperatoris res in hac Præfatione attingenda.

Beneuolentiæ captatio. Opus hoc Imperatoris iudicio ſubmittitur.

Quomodo de rebus diuinis diſputandũ.

Iudicium acre principis.

Imperator prouidentia certa Deo ge[illegible].

† [illegible]

A tudine gloriæ arte imperatoria, opibus, adhæc prudentia, fortitudine, & naturæ vi, antiquiſsimos quoſque ſuíque & noſtri temporis principes obſcurauit. Nec illi, quum antea res multas pro Romanis egiſſet, aliam ob cauſam Deus imperiale tradidit ſceptrum, quàm vt tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus bonis futurus lōgè clariſsimus: eis quippe rebus veriſsimè Imperator declaratur. Quandoquidem verò tibi quoque, qui imperiū in vniuerſos e manu Dei fueras ſuſcepturus, ſeu potius ante natiuitatem ceceperas, Imperialem domum & aulam inſtrui oportuit, quæ ſanè tam ingens & amplum deceret Imperium: ea quoque, quemadmodū primo illi Adam orbis vniuerſus, & quicunque tandem fuit paradiſus ille, cōdigna præparata eſt. Ea verò erat noua Edem, terreſtre cœlum, paradiſi veluti primarium exēplar, patria quidem tua, commune autem Chriſtianorū omnium domicilium, vrbium videlicet omnium regina. Simul atque enim ipſe ex materno prodiiſti thalamo, prædonum examen, quòd eam longo tempore afflis erat, inde eſt expulſum, terrore quodammodo perculſum atque acciſum: germanúmque planè hæredem, Imperatorem, & conditorem eius, veritum:

Quæ res Imperatorem maximè decorant.

Imperatoris huius patria Conſtantinopolis, Paradiſus alter.

Latiniq; Imperatores qui Conſtantinopoli ſexaginta ppe annos regnum obtinuere, deſignat.

B qui ſanè prædones, exitum atquē fugā accelerantes, tanquam coruſcanti enſe tuo eiecti, alius aliò profugit. Ad eum modum illa per te nobis omnibus repurgata, & tibi nutricia atque educatrix facta eſt, duabus his rebus in te atque illa diuinitùs benignè præſtitis. Neque enim illa, quæ nuper admodū liberam lucem videre cœperat, in alio quopiā, quàm in te vno, debitam gloriam cōſequi potuit: qui maximè quidem ad gloriam Dei propagandam proceſſeris, & ſumma omnium dignitate honoris auctus ſis: neque etiam tibi præ illa condignius contingere potuit domiciliū & habitatio. Quapropter, ſicuti Deus ſolitus eſt longius etiam antea magnarum rerum iacere fundamenta, itidem meritò quoque tum id eſt ab eo factum. Sedenim, vt quum etiamnum faſciis puerilibus inuolueris, & à nutrice curareris, futuram rerum gratiam exultat[illegible]que (vt ſic quiſpiam dicat) ſubſiliens, graui atque imperiali corporis habitu exhibueris: atque inter quotidianam mem-

Imperatoris Andronici infantia.

C brorum fingendorum compoſitionem, ſenilem quodammodo prętę ferens prudentiā, excellentem in te pietatē, ſicuti Ioannes, exultans, & eum qui tibi in vndis luſtralibus gratiam conceſsit adorans, oſtenderis. Atque alias res tuas, donec ex infantia ad puerilem perueniſti ætatem, quid dicere attinet? pręterquàm quod (vt in prouerbio eſt) à prima linea, in primis pietas, amor Dei, & humanitas tibi ſtudio fuit: quum quidem & alia omnia, quæ cura & laude digna ſunt, concurrerent: & tu ætate ſimul, ſapientia & gratia procederes, non quidem quòd incrementa hæc in te caperent, ſed quòd ſimul ſeſe proferrent, atque exhiberent: firmitatémque cum ętate, morum grauitate, & cultura augeſcente, aſſumerent. Atque equidem ad pulchrum bonúmque fundamentum, pietatē ipſam, fortitudo primùm acceſsit: hác conſecuta eſt prudentia, deinde temperantia etiam effloruit. Aduenit ad has iuſticia quoque. aurea hæc prorſus, quam multi complicare & con[illegible]ctere nequeunt, catena. Eam verò tu omnium pulcherri-

Pueritia.

Adoleſcentia.

Virtutū omnium fundamentum pietas.

Virtutū aliarum acceſsio.

Virtutum catena

mè concinnans, nouam quandam & admirādam D planè perfeciſti virtutum harmoniā & concentum. Nam quæ in iis vel abundant, vel deficiunt, vitiis ſcilicet ipſis reiectis, media es complexus, & vnam prorſus ex eis tanquam vniuerſalem virtutem confeciſti. Atque, vt quas medio tempore geſsiſti res tuas, in compendium redigam, poſtquam diuinæ ſententiæ placitum eſt, vnum te Imperij gubernaculis pręſidere, fatali decreto, è vita communis omnium noſtrūm propugnator atque Imperator, tuus autem pater ſimul & inſtitutor, emigrauit: quū quidem prius Romanorum Imperium, ſicut à centro circulum, propagaſſet imperatoriis artibus, reportatis ab hoſtibus victoriis, necnon aliis magnarum rerū adminiſtrationibus ingentē apud omnes qui ſub ſole ſunt homines, gloriam cōſequutus. Tu autem, Princeps pręſtantiſsime, vbi ſolus Imperium es adeptus, confeſtim copias tuas, pro ipſo Deo, primùm in aciem produxiſti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem vnxit, vſus. Itaque, ſicutī dicere cœpi, quū veram religionem noſtram, nouis E inductis rebus, per adulterinas & abſurdas doctrinas, in diſcrimen adductam eſſe cerneres, ſtudioſiſsimè eā & ſapientiſsimè tutatus es. Quod nam- * que perſpectū tibi optime eſſet, ad Imperij præſidium ſolam pietatem, & rei diuinæ ſedulum cultum ſufficere, reliqua autem cum his comparata nihil eſſe, diuinam planè & ſapientiſsimam concepiſti ſententiam. Proinde per eiuſmodi rerum adminiſtrationem, magnam à Deo inīſti gratiā: & à teipſo illi ſatis præbuiſti cauſæ, vt perfacilè precanti tibi aurem ſuam inclinaret, actionibus omnibus tuis præiret, Imperiumque tibi firmaret atque conſtitueret: videlicet vt rectiſsimè, atque ordine optimo adminiſtratio eius procederet, in rebus omnibus te aptiſsimè dirigens: atque vt aliquis dicat, viuam imaginem, & ſtatuam Imperij pulchram omnino & Imperialem, ad incredibilem & excellentiſsimam venuſtatē expoliens. Sic enim puto, Dei benignitatē hominibus non contingere, niſi ſeipſos factis ſuis ea dignos exhibuerint: quæ tu quòd optima præſtitiſti, in primis vt F gratioſus apud Deum ſis, conſequutus es. Quapropter cernere erat, quicquid eſſet mali, id è medio tolli: bona autem vniuerſa ad manus eſſe, vtilitatem publicam non morari, & tempora ipſa ſub te nouo atq; commodo Imperatore renouari & repubeſcere. Atque equidē rerum bonarum pleræque ſua ſponte aderant, pleræque mox affuturæ erant. Acceſsit ſpes rebus præſentibus longè melior. Nam ſicuti iubar quoddā è ſublimi relucens, vbique terrarum, affluentem tibi diuinitùs gratiam abundè demiſiſti, eamque propter cœleſtiū donorum varietatem perinde atque flumen copioſum profudiſti. Et quum gloria abūdares, nequaquam ad deſidiam & vitam molliorem te demiſiſti, ſed rebus honeſtis dediſti. Neque purpura ſumpta, Imperium in teipſum exercere omiſiſti: & ratione tanquam freno vſus, Imperij adminiſtrationē philoſophicis inſtitutis temperaſti, timore Dei illi tanquam cuſtode & opitulatore impoſito. Porrò quum probè tibi cognitum eſſet, principes viros non facilè admoneri ſe pati, neque doctrinā atque inſtitutionē admittere:

Michael Palæologus Imperator mortuus.

Succeſſor eſt ei in imperio Conſtantinopolitano Andronicus filius.

Huic pietas & religio ab initio Imperij in primis curæ fuit.

Imperij præſidium, pietatis cultus.

Diuina numinis erga Andronicū gratia & fauor.

Ampliſsima pietatis præmia diuinitùs ei conceſſa.

Qui homines gratiæ Dei ſint capaces.

Bonū felixque Imperij ſtatus.

Verus Imperator.

Timor Dei Imperij cuſtos. Tribuuntur Andronico præcipua imperatoria virtutes.

** Quod hic per Nicephorū obſcurius indicatur, id à Baptiſta Egnatio apertiſsimè penè declaratur. Michael Palæolog (inquit) Lugdunum ad Conciliū venit, quod Gregorius X Pontifex indixerat, ſacriſque ibi cū Romano Pōtifice interfuit. Ex quo tātam inuidiā Græcanica gentis conflauit, vt mortuus iuſta perſolueretur, & locum ſepulturæ negauerint.*

A eam tu io primis tibi in conſilium adbibuiſti, &
Imperij tui, perinde atque domus cuſtodem, &
magiſtrum optimum, cōſtituiſti. Qnio potius ti-
bi hac mipimè opus fuit. Quid enim apud te eſt,
quod aliunde didiceris, aut importatum accepe-
ris? qui ingenij naturæq; tuæ bonitate omuia pco-
ducas, & quicquid boni eſt, veluti fructum quem-
piam generoſum & maturum, in lucem proferas?
Sed nec illud Imperio ſuſcepto egiſti, vt te ciues
& ſubditi tui metuerent tantùm: verùm timorem
eum charitate temperatum eſſe voluiſti. Proinde
quum te homines tui cum admiratione dilecere,
quòd minus eſſe terribilis, neque arbitrio tuo vi-
uere, & pleraque omnia ſtatuere videreте, tum ip-
ſe eos magis etiã dilexiſti: quibus renera extitiſti,
» *veluti pater optimus.*
quẽadmodũ ille dixit. aut, ꝙ magis io te cōpetit.
» *Rex bonus, atque idem fortis bellator, in armis.*
Nam quod ſceptrum Imperiale, ſplendidi cuiuſ-
dam ſeruitij ſignum eſſe, & coronam precioſiſsi-
mam, nihil à lapillis, quæ in littore maris ſunt, dif-
ferre putares: quamuis hæc, diuinę quædam res, &
B immenſorum arcanorúmque myſteriorum ima-
gines ſint, purpurã ipſam pro vilibus pannis ha-
bens, florémque eius moleſtum et triſtem iudi-
cans, moderatum nouo quodam modo in rebus
ſecundis animum obtinuiſti: nequaquã eis, ſicuti,
plerique, exultans atque ſuperbiens. Quæ tua mo-
deratio maximè Deo grata fuit: eadẽ quoque pu-
blicæ lætitiæ, & ſolennibus conuentibus cauſam
præbuit, multam auimis omniũ voluptatem im-
mittens. Quum namq; optimus, & ſupra alios ma
ximè generoſus eſſes, haudquaquam ad res minus
decentes declinaſti: verùm conſtãter in factis lau
datis perſtitiſti, prudentiæ ſcilicet & iudicij ratio-
nibus adductus. Inſuper verò circa pulcherrimas
quaſq; res ambitioſus, ritè omuia atq; ordine pec-
egiſti. Formam ſiquidem atque habitum præ te fe
ceos tyrannide dignum, animo mitis admodũ atq;
humanus es, conſpectu ipſo ſtatim omnes, vt ita
dicam, benignè excipiens: & nouo quodam mo-
re, orationiſque tuæ gratia atque illecebris, flumi-
nis inſtar profluentibus, vniuerſos, perinde atque
C magnes lapis ferrum, ſuſpenſos renens. Decentiſ-
ſimum verò quoque tibi corpus, & excellentiſſi-
mum, rerum vniuerſarũ architectrix natura con-
formauit: vt ſanè quiſpiam exiſtimet, non princi-
pum ſolùm, ſed etiam hominum ferè omnium te
abſolutæ formæ ideam atque ſpecimen, iuxta Pla
tonem, & venuſtatis omnis archetypũ atque pri-
marium exemplar eſſe. Robur inſuper & fortitu-
do corporis, partiumque omniũ & membrorum
pcoportio, aptáque & temperata conſtitutio, æta-
tis quoque flos & vigor, omnia ſimul concurren-
tia, ſuprà quàm dici poteſt, optimam in te conſti-
ciunt temperaturam & barmoniam: haud aliter
quàm ſi in parte qualibet natura tibi præſens in-
ſideat, menſurarúmque & magnitudinum ratio-
nibus artificioſiſsimè omnia, & perinde atque ly-
ram coagmentatione compoſitionéque conue-
nientiſsimè cōformet. adeò vt in te vno, propter
tot & tanta, quæ in te ſcatentia protuliſti bona,
cōmunis natura iactare ſe & gloriari poſsit, tan-
quam in excellentiſsimo generis noſtri, vt ita di-
cam, donario, io quo illa munificentiã ſuam oſten
tarit. Itaque conſtanti exercitio rerũ honeſtarum

Hunc verſum, Alexã der Magnus omniũ Homericorũ tar minum iudicauit eſſe optimum.

Bona corporis in Imperatore.

Adhibentur in hoc Imperatore, virtutibus ornamentiſque plurimiſque omnibus abſolutũ optimi principis exemplar.

& pulcherrimarum, cum generoſa animi alacrita- D
te tibi propoſito, ignis planè ardens, aut ſecuris
diſſecans, † aut ſphæra, quod dicitur, ſeu globus
quidam per præcipitium, fuiſti: omnibus cogno-
ſcendis incumbens, omnia etiã facilè mente con-
cipiens. Et quæ ſemel audita vel lecta diſcis, tam
tenaci memoria complecteris, vt in ferreis pugil-
laribus, quæ io cordis tui tabulis conſcripſiſti, in-
ciſa eſſe videãtur: tam ſolida firmáque tibi eſt me-
moria. Porrò attẽtione, & mentis ſagacitate, ſcien
tiam & eruditionem omnem breui ſuperaſti, na-
turæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipſa ex-
hibens, idque melius multo, quàm qui longiſsi-
mo etiam tempore operam illis nauarunt. Vn-
de illa tua eſt prouidentia, & vſitata mentis con-
ſideratio, necnon ſingularis morum gratia & affa
bilitas. Vnde etiam violentorum laborum contra
naturæ leges & corporis neceſsitates, tyrãnis quę-
dam & dominatio, imperialiſque quæ tibi pręſta-
tur, obſeruantiæ contemptus, atque aliæ inſuper
primariæ virtutes, ſupra naturæ humanæ captum
diuinitùs tibi inſitæ. Quales ſunt & nocturnæ &
diurnæ ſtationes, cùm vel Deum orationibus pla- E
cas, vel pro repub. defendenda excubas, vel etiam
iura ciuibus reddis: ita vt qui te conſpiciunt, non
viro te, ſed potius viri ſtatuæ conferant, frigus ex
æquo & æſtum toleranti. Vſqueadeò te vnum at-
que eundem in eis omnibus præbes, tanquam in-
uictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum
omnibus quidem familiarius viuentem, omnibus
autem te omnia, & omnigenum ſuauémque ad-
modum & placidum exhibẽtem, multámque at-
que eam meram atque ſinceram, vt apud Plato-
nem eſt, libertàtem ſubditis, perinde, atq; vinum
temperantem. Ac veluti inter curas & labores na
tus, tanquam babitus eorum in naturam abierit,
magis etiã illis delectaris, quàm alij ſocordia, de-
liciis, atque aliis eiuſmodi, quibus aſſueuerũt, mi-
nimè laudatis ſtudiis. Quod ſi hæc quoque dicen-
da ſunt, perſæpe ego te vidi non quotidie cibum
ſumentem, verùm & binos & ternos tranſmitte-
re dies, ita vt nonnunquam quidem ſolo pane &
oleribus incoctis, aliquando verò pomis quibuſ-
dam veſcereris. Et tempore plurimo ſola aqua ti- F
bi potus fuit. Quibus omnibus non ad ſufficien-
tiam aut ſatietatem es vſus, ſed celeriter omnino
ea deguſtata mox remoueri iuſsiſti, vt ſcilicet mẽs
ſibi abſq; ſordibus maximè pura permaneret, in-
tellectualibus ſpiritualibúſque & diuinis redun-
dans cogitationibus: ſimúlque vt facilius vigilan-
tia conſtaret, rectiúſq; negotia pleráq;, ex præſcri-
pto diuino, matutino ſimul & meridiano, nec mi
nus nocturno etiam tempore perageres. In mul-
tam namque noctem, ac potius, vt plurimum, ad
illuceſcentẽ vſque diem vigilans: & demum cu-
bitum vadẽs, ſtatim rurſus excitus ſurrexiſti, haud
aliter quàm ſi tibi nocturna veſtimenta grauia at-
que moleſta eſſent. Sed enim ne tum quidem à la
boribus tibi remiſsio fuit, per ſomnum nimirum
& inſomnia te exercenti, & nominis gloriæque
noſtræ augmenta atque incrementa infatigabili-
bus momentis & imaginationibus animi, viſioni-
búſque nocturnis meditanti, &, quoad eius fieri
potuit, complenti atque perficienti: adeò vt admi-
rationis cauſam hominibus præberes, diuiniorem
quandam naturam te, ſomni atque fatigationis

† [illegible]

A experteru eſſe,ſuſpicantibus. Et quum quàm longiſsimè,&,vt aliquis dicat,iuata diametrum,à voluptatibus & ignauia abfuiſti:tum quotidianæ vitæ diſciplinam & feueritatem maximè es conſectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo ſecunda maximè fuit. Er qui hac in re elaborant,nugatores meri viſi ſunt, Aſclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrationes euoluunt. Qui ſanè quum valetudinis tuæ curatores eſſent, à ſuis ipſi morbis & ægritudinibus magis,ad te accedentes,liberi atque integri diſceſſere: quippe qui ad ſummam accuratiſsimámque valetudinis tuendæ rationem perueneris. Er neque Medici tui,neque illi ipſi qui eis artis ſuæ præcepta tanquam magiſtri & duces tradiderunt, prorſus quidquam habuerunt,quod aduerſus præſcriptum degendæ ad ſalubritatem vitæ tuum opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehẽs,pulchrè dixit,eas quæ antehac dudum per graues motus & certamina inter ſe diſſenſiſſent, virtutem & fortunam, vix aliquando tan-
B dem,propter vrbem Romanam ſolam,pactis cõuentis per fœdus initum,in gratiã rediiſſe,vt omnium humanarum rerum longè pulcherrimum opus abſoluerent atque perficerent. Mihi verò rectè quoque exiſtimare in mentem venit, in te etiam vno,Imperator optime,veram pietatem cultúmque Dei, atque opes felicitatémque humanam,quæ inter ſe ſemper depugnarunt, ſemel ad concordiam redactas eſſe:eo quòd pietas felicitatem veluti vi quadam ad ſe pertraxerit,eámq; omnino peſſum ire non ſiuerit: ſiue potius, vt equidem puto, quòd Deus tandem nèceſsitatem eis impoſuerit, vt ſimul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque,eo quod vtriuſque eſſet proprium recepto,hominibus omnibus nouum & verè admirandum perficeret emolumentum & auxilium, firmamentum nimirum quoddam ſtabile, & elementum, vt ita dicam,ſextum & ſempiternum,in diuinis rebus labaſcentibus,& per naufragium peſſum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris,ingentem,
C ſupremam,veréque ſacram anchoram te,ſactis ſimul & prophanis exhibens,vt in te aliis quoque qui tecum ſunt,ſolidam ſtabilitatem repręſentaret. Et profectò ea quæ huc atq; illuc circumagebantur,& circumferebantur,maximam te tutiſsimámque perfugij ſedem,in mũdum pacis vnum, & rectioris fidei profeſsionis,ſeu rerum adminiſtrationis, minimè hallucinantem aut labantem orbem habuere. Quin illud etiam ſtuduiſti,vt nõ corpori modò, verumetiam animo purpurá circumdares. Siquidẽ tu omnium propè,qui te præceſſerunt, Imperatorum vnus,ipſi tibi imperaſti: & reuera † ſummæ poteſtatis Imperator, quũ * vitioſas tumultuantium atque imperium ſibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eieciſti: tum rationi, ª imperio eo quod penes paucos optimates eſt, tradito,viuam teipſum virtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem inſtituens, propoſuiſti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam oppoſita, non ſolum hominum, verumetiam perturbationum animi ſimul & corporis omnium Imperator meritò cenſeris. Quamobrem conſpicere licet,humanitatem tuam ad ſummum perueniſſe. D
Nam bella quoque quæ geris, perhumana ſunt: & placabilitas virilem præ ſe fert fortitudinem. Porrò benignitas & munificentia quam maximè ad vtilitatem publicam ſpectant. Ira autẽ admodũ eſt placabilis. Animus nanque tuus ad iracundiam,vt ita dicam,ſterilis: & ad ardorem eum qui ea flagranti vehementia prouenit, cælebs & immobilis eſt,quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus verò ferendis, moribúſque corrigendis quàm recta apud te inſtituta eſt ratio? qui improborum impetum legitimis iuſtitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honeſtum bonúmque,haud aliter quàm decantatus ille Triptolemus in terram ſeruina coniecit,ſeris. Quis igitur hominibus improbis te eſt formidabilior? aut ærumnoſis placabilior,atque clementior? Quis ſupplicantibus benignior, & ad miſericordiam propenſior? qui etiam, niſi quæpiam obſtet neceſsitas,precãtium optata præuenire ſolitus es. Neque verò à me iſta ad gratiam,aut per adulationem prorſus dicta ſunt. Quomodo enim
E id faciam,quum neque res ipſas,vt ſunt, verè exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præſtantia victus? Verùm hæc ita ſe habere, tum diuina quę tibi obtigere dona,tum actiones,quas in Imperium tuum contuliſti, omnes comprobant. Nec minus id quoque illa ſatis declarant. Quis etenim,quàm tu, religione pura & ſimulationis neſcia,vel Deum magis glorificauit, vel flagrantiorem pro eo ardorem oſtendit? Quis ſinceriorem fidem in diſcrimen coniectam,tanta æmulatione & zelotypia aſſectatus eſt, aut ſacram menſam repurgauit? Quis etiam,vt eruditio omnis ſumma caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quoſq; honoribus auxit? Quis Dei miniſtris,aliiſque item qui ei chari ſunt,& omnibus propè,pro cuiuſque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porrò tanta attentione,inſigníque religione, & decenti moderatione, vt Imperialis aula nihil ab aſceterio, pietatiſque exercendæ ſchola differret, procurauit? quis ſic æqua ſtateræ lance rempub. gubernauit? Quis ita vel iuri dicendo inſtitit, vel maleficia coercuit? vſqueadeò, vt multam ſe tibi debere gra- F
tiam illi etiam profiterentur,qui è iudicio victi,& calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum peritia ſimplicitas, & cum clementia prudentia? quibus virtutibus vnà cum humanitate maximè enites,ingentem quandam ſerenitatem in animo ſimul & vultu præferens, ſenſim quandoque,ceu fluctibus quibuſdam, horreſcentem, nec tamen vllam tempeſtatis ſignificationem præbentem. Cæterùm orationis opportunitatẽ,ſilentij commoditatem,linguæ lepôrem, familiarium colloquiorum inſtar olei prorſus & mellis profluentem ſuauitatem,aut verborum tuorum Muſicum planè concentum,quis rogo eloquatur? Sententiarum autem denſitate,præterea verborum perſpicuitate & copia.

(*Hyberni veces fluuij de more ruentes*,

Homerus dixiſſet) quis te diuinitùs locupletior fuit? Quapropter euenit,vt te verba faciente,omnes prorſus quaſi numine aliquo afflẽtur, moderatáque inſania percellantur,& bacchari incipiãt, ſimúlque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti,

[Marginal notes:]

[illegible]

[illegible]

Verus Imperator.

† [illegible] * [illegible] ª [illegible]

Imperialis aula pietate morum Monaſterio perſimilis.

A ita ducantur, vt retrocedere nolint, ſed veluti affixi tibi videantur, perinde prorſus atque à Sirenibus demulſi. Rectè ſanè quiſpiã te mare dixerit, quod alios ſuper alios verborũ fluctus denſè excitet, aut certè ingentem aliquam aquarum vim: quæ, ſi in eam alicunde lapillus incidat, ex obſcuro cẽtro, ſeu potius circino, eóque, ſi ita vis, liquido, alium ſuper alium circulũ, ſenſim admodum intumeſcentem, ac deinde propter alium influentem, paulatim donec ad ſummũ perueniat, deficientem atque euaneſcẽtem, mirabiliter circumſcribat: potiſsimum verò, quum tibi de reb. diuinis eſt ſermo. Quis nanque alius habet vel mentem & ſententiam oratione atque lingua meliorẽ, vel orationem quæ illis ratione meliore ſubſeruiat, vel linguã etiam quę bene admodũ & acuſè (rotũdè & ſuauiter poëta dixiſſet) verbis in orbẽ reductis conceptã animo ſententiã proferat: atq; vtrũq; iis, ita vt decet, expediat, & id quod in animo lateat in apertum tranſmittat? Equidem vnum illud de te dicã, quum concionantem audio, alius ex alio, & orationis tuę illecebris Deo, * plenus efficior, nec hominem me loquẽtem, ſed mirificè aliquẽ è cœlo proſpectantem, & noua quædam atq; diuina, quę cõmunia hæc quidem longè excedant, ſublimia autem & arcana myſteria cõtineant, renunciantem, audire puto. Adeò vt Deum orandum duxerim, qui mihi autem aliã addat, ſicuti quidem Prophetæ videtur, vt mihi cum lepôre vrbano verborũ tuorum gratia abundè influat. Quod quidem omnib. etiã cõtingere arbitror, qui firma & cõſiſtenti ſunt mẽte: neq; omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiuſmodi nequaquàm poſsint. Quos ſanè neq; Orpheus ille, decãtata ſua lyra, frequenter eã plectro percurrens, vt puto, aliqua ex parte permuiſerit: quã quidem lyram irrationales etiam naturas ſono ſuo trahentem, ei affingunt Græci. Iam pręter alia iſtud quale eſt? quod nullius ſanguinem, qui * imperio ob maieſtatem læſam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidẽ te ita facturũ eſſe non iniurãdo cõfirmaſti, verùm cœleſti prudentia optimum eſſe, maximéque Imperio cõuenire iudicaſti, qui nimirum & vitæ † & necis poteſtatem penes ſolum Deum eſſe ſcias. Incruentã enim prorſus, cædiſque purã ſolam Imperij tui adminiſtrationem, vniuerſum iactat æuum, quæ vitam felicẽ & bonorum omniũ prouentum producit. Quod quidem cernere licet quum in aliis exundantibus cõmoditatibus, tum in eo quòd ætate tua magna rurſus ingenia & artes nobiliſsimæ reuixerunt, & per proſperum ſucceſſum ad ſummum peruenerunt, nõ tua quidem, ſed illarũ planè gratia, vt ſimul & teſtis earũ eſſes, & ſpectator: qui quum iudicare de rectè factis, tum reponere ea atq; remunerari maximè poſsis. Neq; ſanè affirmare dubitarim, tua gratia primarios qui apud nos ſunt viros, ſub Imperio tuo editos eſſe. Si nanq; vberem fructuum prouentum, ſicuti dicitur, temperata cõſtitutio atque tenuitas circũfuſi aëris efficit: præclarorum profectò artium & præſtantium ingeniorum incrementum benignitas, honorificentia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorum eſt copia: quã iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere proficere, adaugeri, & ad cœlũ vſq; tolli cõſpicimus. Quod quidẽ in eloquẽtia maximè videre eſt, vt propè noſtrorũ temporũ Græci, D cũ ipſis artis eius inuentorib. certent, proindéque † primas ex ſecundis ferant, ita vt ſententiis omnium videtur: quãuis omnes iſti te atq; actionib. tuis laudãdis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longè enim orationis & eloquentiæ vim omnẽ ſuperas. in tãtum virtutib. excellere ſtuduiſti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexandrum Suſis vidiſſet, præ lætitia illachrymãs, ingenti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tẽpus obiiſſent, orbatos, quòd Alexandrũ in Darij throno ſedentem nõ viderint: præterea, quòd pars aliqua adhuc terræ obſcura & ſole carens reliqua eſſet, quæ eundem Alexandrum non conſpexerit. Ego verò dixerim, laudem iſtã, quam alius tempore occupauit, in te multo magis cõpetere. Atque ille dicto eodem Alexandrum quidem ornauit: ad tuã autem præſtantiſsimã Imperij adminiſtrationem reſpiciens, laudem tantam retulit. Quòd ſi & hoc dicere oportet, quàm inſigni animi lætitia caruiſſe putas, ſeptenarium diuinorũ religionis noſtræ virorum cõuentum, quòd te ſimul cum eis coruſcantem, veluti ingentem opum acceſsionem, nõ E viderint? Potiſsimùm verò primum illum, qui trinitatis myſterio eſt cohoneſtatus, quòd te aſſeſſorẽ, ſeu potius throni ſimul & Imperij poſt ſe ſtatim ſucceſſorem germanũ non habuerit, profeſſionis fidei noſtræ ducem, & reuera patrem tuũ Cõſtantinum, magnũ apud Chriſtianos nomen? Nõ tãta ſiquidem inimicorũ multitudo irruiſſet, verborum peruerſa verſutix ſinceritatem fidei miſcens atq; concutiens. Enimuerò ſingulari quadã prouidẽtia Deus te, nulla re illis inferiorẽ, quemadmodum quoddam pondus æqualis momẽti in lance opponens, conuenientémque magnitudini Imperij mentem ſimul & morum dignitatem tribuẽs, eóque experiẽtiæ & bonitatis progreſſum, rerũ adminiſtrationi temporib. noſtris præfecit, vt eas quàm optimè gubernares, nec nos prorſus peſſum iremus. Quis enim ſuffeciſſet alius, qui tot & tantis malis vndequaq; circumfluentibus obuiam iret, quàm tu ipſe, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iuſtus es iudicatus, temporibúſq; noſtris alter quidam Noë aut Moſes exiſtimatus, F ſcapha & ligno, crucem adumbrãtibus, ex ærumnarum fluctib. ſubducens, & populũ tuũ à perſequutorib. eripiens, & percutiens iis atque ſubmergens perſequentes, atque per manum Dei tropæa vbique excitans, magnificámque mundi nauem magnificè crucis velo noui orbis ſemina conſeruantem gubernans: aut ignis quoque columna prorſus habitus, veluti nouum Iſraëlem, nos cœleſtę videlicet ſemen, ad veram pietatem producens: aut ſanè liquor ſeu ſuccus ſacer, aut ſal quidam diuinus, vt Euãgelicè dicam, ſuo planè tempore nobis iã fatiſcentib. atq; diffluẽtib. iniectus? Sed quid ago? Si enim quãplurima dicẽdo vel minimã partem rectè factorũ tuorũ attingere poſſem, nihil prorſus difficultatis aut moleſtiæ orationi adeſſet. Quandoquidem verò verba, etiamſi omniũ longè optima in mediũ proferãtur, cedere tamen plurimùm rebus ipſis neceſſariò oporteat, ne ea accumulando vltra modũ progredi videar, vbi pauca quædã addidero, ad argumentũ hiſtoriæ propoſitum deſcendam. Quæ enim tibi Deus exuberãti manu bona cõceſsit, & quã munificen-

Marginal notes:

* λέγει.

* τῶν ἐνόχων κατὰ τῆς βασιλείας.

† ζωῆς καὶ θανάτου ταμίαν μόνον θεόν.

ἀμφιλαφῶς.

† τὰ πρωτεῖα ἐκ τῶν δευτέρων λαμβάνειν.

Septem primaria œcumenica Concilia.

Cõſtantinus Magnus.

Andronicus, alter Noe & Moſes.

Arca Noe et virga Moſe Crucis ſunt figura.

A tiæ gratiā prolixè præſtitit, quiſnam ſatis vel oratione proſeqni, vel mente concipere queat? quāuis vnà cum Gratiis & Muſis omnibus, & plurib. quàm quas Homerus dixit, capillóſq; noſtros numero æquantib. linguis, inſiſtens, res tuas exequēdas ſibi proponat. Adeò enim nihil ſibi dixiſſe videbitur, vt pœnitentia poſtea, qui ſemel dicendū ſibi quidquam ſumpſerit, ducatur. Mihi verò ſatis fuerit, vbi ea quę pietatis erga Deum tuæ ſunt, diaero, quamprimum orationem in ſummam tedigere. Itaque Eccleſiam catholicam & vniuerſalem teb. nouis turbatam in veterem ſtatum reſtituiſti, doctrinam illegitimam atq; impuram omnem ab ea repuliſti: templum à diuinæ doctrinæ cauponib. & depranatoribus hæreticis, non quidem triplicato flagello, ſed veritatis verbo, ſiue † cognatæ diuinitatis triplicitate repurgaſti, pia æmulatione pro diuina menſa flagraſti: vehementius pro ſpiritu ſpiraſti, quare ille quoque tibi accuratam certámque diuinitatis cognitionē inſpirauit: doctrinā ſtabiliuiſti, cōſtitutiones de ea tuliſti, ingentibus ſeptis veram pietatē vallaſti, quod dirutum fuerat reſtituiſti, atq; id apta mēbrorum

Laus pietatis reſtituta, & doctrina Chriſtiana ab hæreticis opinionibus repurgata. Nam Andronicus pater ſuus Michaele de religione acta reſcidit.

† [illegible]

Reformatio cleri.

B partiúmque omnium coagmentatione redintegraſti. Neque deinceps apud nos noua illa nomina audiuntur, Paulus & Cephas & Apollos: ſed vnus eſt vbiq; & in omnib. Chriſtus. Adhæc vnctionem ſacerdotalem adulterinum quiddā reſonantem, flagranti ardore ſinceriorem & puriorē auro reddidiſti: atq; lege & literis propoſitis, continentiam morum & pecuniæ contemptum docuiſti. Quapropter nūc reipub. ſacrū * eſt ſacerdotale miniſterium, quod ſuperioribus temporibus paulatim diſciplinæ & morū corruptela adulteratū deprauatúmq; fuerat. Eccleſiæ formam & habitum, ſemper amplius quiddam excogitans, & imaginē pulcherrimè ad primarium exēplar expoliens, ornaſti. Conuentus Eccleſiaſticos lætiores effeciſti, non ſolum ingēti lucernarum copia, quæ in orbem per catenas ſerpunt & emicant, intellectualiúmque ordinum & numerum & ſplendorem referunt, & veluti aſtriferum in multa nocte atq; cœleſtem tractū ſecundi, vt ita dicam, atque intelligibilis firmamenti exhibēt: in quorum

** [illegible]*

Reformatio Eccleſiæ.

Ornamenta & donaria eiuſdem.

[illegible]

C medio ipſe perinde atque, quod auditu nouū atq; mirum eſt, plenilunius ſol reluces: verumetiā reb. aliis, quibus numen diuinum lætari ſolet, & vaſis quibuſdā nouā ſpeciem atq; formā horrore prorſus plenā præ ſe ferentibus. Quis porrò eloquatur, quā præſtantib. & variis ſacris veſtibus puro auro precioſiſque & reſplendētib. lapillis & margaritis ornatis, nihil planè ad magnificentiā reliqui faciens, hierarchiā ſeu epiſcopatū noſtrum illuſtraueris? per quæ omnia incredibilis, plurimúſq; flagrans tuus in Eccleſiā Chriſti amor & deſiderium magnopere declaratur. Quid igitur eſt? Talis tu quidē in ornāda atq; defendēda ea, quæ materię expers & intellectualis eſt Eccleſia, verā pietatem dico, appares: erga eam verò quæ ea materia iſta cōſtructa eſt, nō eodem es affectus modò? Id verò longè abeſt. Quemadmodū enim illā iam collabentē & peſſum euntē, quātum potuiſti opū cōferens, nō lapidib. & lateribus, ſed ſpiritualibus ſuffultā columnis, patrū ſcilicet doctrinis & ſanctionib. confirmaſti: ſic & hanc erexiſti. Hoc inquam cogitationē mētis excellens & immenſum opus, hanc incredibilem formam, ſempiternæ au-

D læ imaginē, cōmune hominum, dicam etiā angelorum, delectamentū & ſpectaculum, † hoc diuinum Dei verbi Sapiētiæ inquam palatium: hāc quoque baſilicam temporū vi affectam, & imminentium cacuminū mole veluti in genua inclinatam & labefactatam, adhibita ei aurea dextra, ad ſtabilem & certū reſtituiſti ſtatū: ad eū modū ædificio omni firmato, vt in poſterum nulla temporum iniuria detrimēti quicquam ei afferre poſſit. Nam ſaxis iniecticiis & pulchrè politis ex parte vtraq; eā reſtauraſti, ſtructura ſolida & ferè adamantina ita longiſſimè in altū excurrente, vt totū opus propter ſummam conuenientiam & coagmentationē, ſaxum vnū eſſe videatur. Et totū tu quidem hoc templum ſolida ſtabilitate cōfirmaſti: maximè tamen eam ædificij partem, quæ ad orientem ſolem ſpectans, ſenſim quodammodo à reliquis partib. abrupta eſt, & diſiuncta. Nec manū tātum operi iſti adhibuiſti, ſed ad reliqua etiā, diuinam & immortalē tuam curam & ſolicitudinem rebus his impendens, adieciſti. Siquidem ad has etiam artes ſapientis animi intelligētia & ma-

Inſtauratio ſacri ſanctæ Sophiæ templi Conſtātinopoli.

† [illegible]

E gnitudine, admodum es appoſitus. Et opus hoc omnino, quod diximus, non ea ſolum quæ à ſeculo condito extitere, verūetiam decantatiſſimū illum Semiramidis bitumine cōpactum murū longè ſuperauit. Verùm enimuerò priſcū quoque diuini huius delubri cōditorem, ex ære in ſtatuā pulcherrimā arte fictotū diffuſum, atque in columna aurigationē ſiue gubernationem eaequētem, vnà cum galea ſuperba & habitu magnifico dextráq; graue quiddam & terribile minanti, equo etiam ingenti naribus & fremitu vim planè ſpirante, iuba quoque per aurā ludente, & iuxta Homericū equum, in ſublimi campo laſciuiente: aut etiam, iuxta Pegaſum illum, volandi opinionē præbente, à temporū inordinata circumuolutione & motu tatione parum niteuti, longa & continua aëris iniuria ita perculſum, vt quæ continere viſus fuerat, crucem videlicet & orbem, quibus ſtatuarius terram omnē & mare ipſum per crucem ei ſubiectum eſſe iudicauerat, ea ceſſatione ignaua è manu eius exciderint: & hunc inquā artificio quo-

Inſtauratio ſtatuæ equeſtris Conſtātini Magni, altera manu globum cum infixo crucis ſigno continētis. Quod ſymbolū eſt, orbis terrarū per crucē deuicti.

F dam incredibili, perinde atque quodā ſtimulo & flagello, aureo ſceptro excitās, vt fortiter curſum ſuū vrgeret, & vna cū ſole, immobili motu, in ſempiternū perequitaret, procuraſti. Sed ſi exactè oratione perſequi pergam, quibúſnam tēplis temporum iniuria ruinam minantibus, aliiſque publicis operibus, atque in primis vrbis ipſius mœnibus, quæ circumcirca eam, inueſtigantium modo, cingunt, & ea ſenili ſitu ad pubeſcentē iuuentam reuocant, muris adamātinis robur firmū adieceris, tempus me id memorantē deſtituet. Cæterùm veritatem verbis meis aſtruere poſſunt vtraque ſacra Apoſtolorū templa, & Dei genitricis ædes cū cœleſti pulchritudine certans, quam Bizantij Blachernas vocāt, & propè vrbis ipſius fana omnia, ſub te & per te ad immenſam magnitudinē & formam excitata, & tantū nō clara voce ſincerū deſideriū, fidem, & amorē erga Deum tuum, præconū more, deprædicantia, temporibúſq; futuris deprædicatura. In quibus omnib. meritò admirationi ſit animi tui magnitudo, tātæque pecuniæ impenſa: præſertim quū in tanta munificentia tua li-

Aliorū templorū & publicorum Cōſtantinopoli operum reparatio.

A beralitas ipſa ſe oon proferat & veoditet. Quum nanque tua ipſe opera, ita vt qnodlibet illorum eacellentiſsimum eſſet, eatrnere poſſes, maluiſti tamē boneſtum factnm tuū, ei qui omnia cernit, intimóſque cordiū receſſus perſpicit, conſecrans, in aliorum uperibus reſtanrandis magnificā liberalitatē declarare: ſubnaſcentē inde paulatim faſtum & tumorem, vt equidē puto, ſapientiſsimè ſopprimens. Etenim ſi quis per partes ſnas ſingillatim quæ in eiuſmodi ſtructuris perfeciſti opera in vnum cumnlū congerat, omnes longè poſt te relinquas, qui muoificētiam ſuam in eis oſtenderunt. Quòd ſi ſpecimen aliquod magnanimitatis tuæ ſit indicandū, in conſpectum omniū proferatur (oratione enim præſtanriam & impenſam immenſam explicare oon eſt) regia ea, quam pro eo atqne fieri maximè potuit, ædificaſti, vt ſcilicet illa & loci ipſius ſitu & ſolida firmitate, nec non exacta pulchritudine, ita vt cōuenit, cōſpicua ſit, dignum mebercules mente & lingua, dicā quoq; manu & prudētia rua, opus. Adhæc & quod qua-

Palatiū Imperiale ibidē ab Andronico conſtructum.

B tuor columnis fundaſti, & tanquam fulcris firmaſti ſolarium, inſigne prorſus ſpectaculum, vt ea ſupetiore eo loco, tanquā ſublimioris cuiuſdam naturæ quiſpiā proſpiciēs, nos reſpicias: Deum quoque hac in parte imitatus, pro miſericordia & bonitate ſua hominib. ſe immiſcentē. Nam quid magis cōueoiebat, te, qoi magous principū aliotum Princeps es, quàm regiam banc domū extruere, quam ru quidem nō tibi magis qnàm nobis omnibus prorſus excitaſti, opus minimè ſilentio dignum: imò quod ſilentiū potius propter admirationis excellentiā mandauerit, & pulchritudinis fulgnre quàm celerrimè loca omnia peruaſerit: magnitudine quidem illnd ſupra multa, forma autem & firmitate ferè ſupra omnia eſt, ingenti & multa luce abundantiáque ſplendoris coruſcans, portarúmque & propylæorum ſeu veſtibulorum amœnitate & gratia, quandocunq; accedentibus, obuiās ſimul, & eos benignè excipiēs, & ambulationibus intus arque ayſtis, quos columnæ quædā Gigātibns ſimiles decenter & pulchrè inter ſe ordine diſtantes, diſtinguūt, longè latéque ſpaciari, atque oculos paſcere permittēs. Porrò marmoris

[illegible]

C gratiā & fulgorem, quod etiā in villos, vt ita dicā, conformatum eſt, & zonas ſeu cincturas, quas totum opus præ ſe fert, ei ſimul intextas, quomodo quiſpiam dicat? Præterea verò, quod ſolo inſtratū eſt, & quod pars mnrorum omnis quaſi quoddā peplū variè diſtinctū cōplectitnr. Quod derepentè vidēs, mare quoddā eſſe dicas, lenib. vbique intumeſcens fluctibus, & ſenſim quodāmodo borreſcens: vſqueadeò, vr cōfeſtim veſtem ſubducas, ne fimbria eius bumore inficiatur. Eā porrò ſtructuræ partē quę ſupra caput eſt, cœlo ipſi propter latè & copioſè diffuſum aurū, nec nō æthereo alicui tractui, igoe multo relucenti atque coruſcanti cōpares. Verùm quomodo tantū & tam lōgi temporis & multi laboris opus verbis tā breuiter explicetur, quod neq; oratio vlla, neque oculus, imò neque mens aliqua, quę quidē in eiuſmodi reb. ſit eaercitata, ſatis cōplectarur? Mihi certè vnū illud dicere ſnffecerit: quāuis multæ & ferè ionumerabiles regiæ aulæ ſuperioribns temporib. ſanè quā ambitioſè & magnificè ſint cōſtructæ, hāc tamē ipſam inter omnes temporum omniū, calculis, vt ita dicā, omnibus ptimas ferre magnitudine, pulchritndine, firmitatéque ædificatiooís, & conuenienti rationíque reſpondenti modo: magnifica

D verò atque ſuperba coagmētatione, lapillorumq; incruſtatione, atque eorundē variis formis, & rebus ferè omnibus quibus ædificiū tantū eaornari æqnū eſt, naturā quoq; ipſam ſuperare. Sed de operibus ruis bactenus. Et quū tātus ptinceps ſis, Imperator optime, atq; eò glorię perueneris, cuinam rectè cōferri poſsis? Ego quidē Plutarchū quoque illum, qui virorum clarorū collationibus [illegible]nus fuit, arbitror, ſi adbuc ſuperſtes eſſet, operæ precium ſe facturum eſſe eaiſtimaturū fuiſſe, ſi ſtudio ſuo, in quod per vitā omnē libenter incnbuit, ſuperſediſſet, eo † q̄ idoneū, quem tecū cōponeret atqne conferret, oō inueoiret. Verùm Adamo illi & Noæ & Abrahamo, præterea Ioſepbo & Iob, Moſæ, Ioſuę, Sāſoni, Samueli, Dauidi, & Solomoni, & qui eius generis fuere aliis: inſuper Cyro illi, Dario, Aleaādro, aut aliis quibuſdā, Iuliis etiā fortaſſe & Auguſtis & Cæſarib. cōparari poſſes. Sed ſatis conſtat, te buius quidem Imperiū io omnes,

† [illegible]

Sūma Imperatoris laus, quod ſingulas optimorum quorumque Principū veterum virtutes, ipſe vniuerſim omnes ſit conſequutus.

E aliorum autē bonā ſpem, atque in Deū amorē, cæterorum verò moderationē, & in rebus duris cōſtantiam: alicuins porrò fortitudinē, æquanimitatem, manſuetudinē & modeſtiā: alicuius item ſapientiæ vim: prorſus verò omniū, eam quæ Imperatori, Principi, popnlíque & reipub, adminiſtrātori cōpetit, virtutē babere: ita vt veluti quædam noua, atq;, vt ita dicā, inimitabilis miatura Imperium tuū ſit cooſtitutū: q̄ videlicet bos quidē longè præterieris, cū his autē certes: à quib. autē non multum abſis, dicere nō habeo. Atq;, vt breuiter dicam, quidquid in quolibet iſtorū præcipuū atq; præclarū, vel Dei munere datum, vel præſtātis naturæ beoeficio comparatū fuit, id tu quaſi quædā bona atq; ſedula apis magno ſtudio collectū atq; comportarū, admirando quodammodo miſcuiſti atque temperaſti: & propterea * Imperatorio cobito omnes es ſupergreſſus, Imperio tuo perinde atq; non imitabili arcbetypo, primarióque quodam eaemplari omnib. exhibito. Quapropter & illud facilè dicere auſim, te quicquid eſt rerū bonarū atque boneſtarnm, partim quidē imitatū per æmulationem eſſe, partim verò ingenij & natu-

** [illegible]*

F ræ præſtātia ſuperaſſe: qnæ autē bncuſque à quopiā inuētæ non fuiſſent, eas & inueoiſſe, & in lucē produsiſſe: &, qnoad eins fieri potuit, cernere volentib. oſtendiſſe: proindéque, qnòd per virtutes & pręclaras res omnes, ad ſummum quoque peruaſeris, omnes longè viciſſe. Itaque longiorem etiam tibi vitam, qui bona omnia, pro eo atque decuit, omnioo io vnum collegeris, obtigiſſe eaiſtimo: vt ea temporis diuturnitate, ad incrementum gloriæ boc tibi accederet: quòd, quum apud nos certiorem ſtabiliorémque ſedem & ſtationem optimè fixeris, ſedula imitatione laudum virtutúmque tuarum, quæ inimitabiles ferè ſnnt, aſſequi eas non potuerimus. Nam veluti quidam arcanorū † ſacrorum princeps es, & magiſter virtntum omnium optimus. perinde atque eam ob cauſam Deus, natura adminiſtra & duce, ſplendidè atque magnificè te, vt non ſolum publica imperij columna, verumetiam omnium humanorum bonorum dininitùs exbibita ſtatua & imago eſſes, propoſuerit. Sed enim omnibus eis,

Imperator longæuus. Septuagenario enim maior mortuus eſt.

† μυσταγωγίας.

A quos diximus, omiſsis: vbi te vni ſolummodo cōparauero, orationis curſum ſiſtam, qui me ſemper propter meū erga te amorē & deſiderium latenter tranſuerſum agit, & ſenſim extra modum producit: propterea quod animo ſemper id quod prętermiſſum eſt, præſtantius eſſe eo quòd dicendū elegimus, videtur. Adeò magnitudine ſua æqualia ſunt omnia, neque pro ſe quodq; aliud alij de victoria partibúſq; primis cedere conſtituit. Itaque ex ingenti copia ad dicendi inopiā recido, & mihi abundans exuberantia in inſignem indigentiā cedit. Plus etiā negocij mihi, quid omittendum ſit, quàm eis qui laudes tuas mecū perſequendas ſtatuerunt, quid dicēdum ſit, faceſsit. Vnus ſanè quidem, vt ita dicam, mihi pro omnib. ſufficiet, cum quo etiā fortaſſe, pro ea quæ tibi cū illo intercedit cognatione & ſimilitudine, libēter te conferri patiere. An verò is alius ſit quàm Conſtantinus ille, magnū apud omnes momentū & nomē? Cōſtantinus, cuius memoriā veluti ſpiritum quendā ineſſe omnib. oportet, qui in neceſsitate ſumma
B tam magnificè & tam fortiter opem nobis tulit. Conſtantinus, artibus Imperatoriis magnus, prudentia incōparabilis: ardore autem erga Deū, magnisque rebus geſtis, & certaminib. pro vera pietate ſuſceptis, ſupra omnes, quemadmodū ſol ſuper aſtra alia relucens. An tu verò, Princeps optime, non certa illius es imago? Nō ſpeculum mediusfidius ita primariū imaginis exēplar reddit, ſicuti tu diuinū animæ illius ſpecimen exprimens, atq; illū admodū referēs, refulges: nō aliter quàm germanus filius patrē ſuū repræſentat. Atq; equidem, quamuis audaciā meā te improbaturū ſciā, qui maximè fugere & cauere talia ſoles, dicere illud tamen audacter ſanè non dubitem: (quod te rogo vt patiare, & rationem mecū conſideres, qui te filium Dei per gratiā & Chriſtū Domini, præter cæteros, maximè eſſe ſciam) imaginem te illius per omnia ſimilē eſſe, qui verè piam illius formā & vim characterémq; animalis ſiue Imperatoriæ eius ſubſiſtentiæ apertè obtineas. Id verò ſic conſideremus. Accepit ille, patriis moribus relictis, à Deo Imperiale ſceptrū: & diuina potentia maxi-
C mè fretus, ſceleſtos & pernicioſos tyrānos, in cœlo victoriæ tropęo viſo, deuicit. Tu quoq; ad eundem modum, ſumma rerū ſuſcepta, & victrici armatura nō ſemel, ſed cōtinuè inſpecta, atq; in manib. geſtata, ſeu potius in corde tuo, vt per quā ſolā & viuas & ſpires & moueare, circumlata, itidē vt ille, fortiter aduerſarios ſuperaſti, quicunq; opponere ſe tibi ſunt auſi, inuictóque Marte de eis triumphū egiſti. Quis nanq; te aſpicere ſaltē ſuſtinuit, forti manu Dei & excelſo brachio ſuffultum & confirmatū? Excitauit ille & extruxit Deo vrbem Imperialē, eandémq; ad formā & magnitudinem ingentem extulit, non ſolū neceſſariis reb. abūdè, verumetiā ſuperfluis magnificè exornans, nec non tropæa de prædonibus, qui multo tēpore ei incubauerāt eiectis, ſtatuēs. Liberaſti hanc tu quoq; ab eis qui eam occupauerāt latronibus, nouámque eam & iuueneſcētem reddidiſti, mœnib. ſolidis circumcirca ea vallata, aliiſque eius ædificiis perpulchrè & ambitioſè extructis, quæ læta vbique lætè ſeſe oculis omniū ingerūt & conſurgūt: effeciſtique adeò, vt ſuo, ita vt appellatur, reſpondeat nomini, qui alter ſcilicet conditor eius es & Deus * tutelaris. Ille fidei dogma confirma-
D uit, & linguas malè ſentientiū confudit, iniuſtitiā in ſublime loquentes: & perinde atque alter quidam Abraham, trecentis decem & octo vernaculis contractis, præ ſe egit Arianos furentes, perſequens eos atque confringens, germanúmq; & natiuum ius filio, decreto ſuo, & autoritate ſtabiliuit. Non creaturam, ſicuti homines deſipientes opinati ſunt, ſed ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantialem patri eum eſſe: nec non imaginem, ſed eam illi per omnia ſimilem, & characterem ſeu figurā ſubſiſtentiæ paternæ ſtatuens, & patrem reuera principij expertem patrem, id ipſum ſcilicet verè exiſtentem faciens, & congruentem, ita vt æquū eſt, dignitatem ei tribuens. Tu verò quid? An nō eundem cum illo curſum de connaturali ſpiritu tenuiſti? Nanque cōcilio coacto non equidem vernaculorum quotundam, ſed Eccleſiæ primogenitorum noſtratium, veluti quidam nouus Abrahā, beatam rurſus hoſpitio excepiſti Trinitatem, & phalanges † eorū qui è lingua laborarunt, diſtur-
E bās, proceſsionem vnde ea proueniat liquidò declaraſti: ex ſolo videlicet Patre, vnde etiam exiſtētiam ſuam inexcogitabili modo, verumtamen vt genitus habet Filius. Proinde & illud cum fiducia dicere auſim, quod illi antea de filio per gratiam datum eſt, id tibi poſtea de ſpiritu inſpiratū eſſe: ita vt in hac quoque parte, quantum permiſſum eſt, æquam laudem habeatis, in æqualibus & eiſdem rebus mirificè æqualem atq; eundem conſequuti honorem, inſigni nimirum erga diuinum numen ſtudio & deſiderio, nec non rerum actarum magnitudine. Itaque nihil me ab inſtituta veritatis ratione diſceſſurum puto, ſi illi quidē hoc tribuero, fundamentum quodammodo eum rectorum Eccleſiæ dogmatum & eſſe perhiberi: tu verò cuidam pulcherrimo faſtigio & claui atque ſigillo integro comparem: & vtrunque ingens iſtud veræ pietatis momentum ex patrum præſcripto conſeruare, atque id non in pleraſque terræ partes, ſed loca vbique omnia propagare, & tanquàm buccina promulgare dicam. Quando-
F quidem ille vtramque Chriſti generationem, tu verò poſtremum teſtamentum ſigillo conſignas tuo. Enimuerò an tu quidem in rebus quas diximus ex æquo cum illo certas: morum autem conſuetudine, clementia, magnanimitate, miſericordia, humanitate, præterea ſyncera & ſimulationis ignara in Deum religione, atque Dei miniſtros pietate: inſuper actionum magnificentia, operúmque ambitioſo ſplendore: denique, quod maximum eſt, flagranti erga Deum amore, adeò ſanè, vt omnem, ſicuti in prouerbio eſt, propterea mouerit funem, orationibus, legibus, & exemplis propoſitis, vt religionis cultus incrementa ſua caperet, & res noſtræ quàm rectiſsimè ordinarētur, aliqua ex parte illo inferior ſecundas fers? Id verò tantū abeſt, vt niſi quod medium interceſsit tempus, interuallum quoddam feciſſet, nihil prorſus impedimenti obſtaret, quo minus alter in altero ſitus eſſet: & alter ab altero, atq; adeò per alterū, in publico obambulās, propter indiſcretā ſimilitudinē ita cognoſceretur, vt per eā ſimilitudinē, dum vterque alter ipſe veſtrûm prorſus eſſe à quolibet iudicaretur, vtérnam eſſet: nō ſatis conſtaret, quēadmodū aëris & aquæ inter ſe commiſtæ partes.

Comparatur Imperator Conſtantino Magno, & cum eodem confertur.

Conſtantinopolis Deo à Conſtantino conſtructa.

* [illegible] *Concilio generali Nicæno tractis & [illegible] interfuere patres. Decretū eius Synodi, cui Cōſtantinus præfuit.*

† [illegible] *Imperatoris iſtius ductu, in Concilio Epiſcopi Orientales ſpiritū ſanctū ex ſolo patre contra Occidentales, procedere ſtatuerunt. Sed [illegible] poſt, abnepote eius Ioanne Palæologo Imperatore autore, in Florentino Synodo, anno Do. 1439. Græci in Latinorū ſententiā pedibus diſceſſere, ac ſpiritum ſanctum ex patre & filio procedere profiterētur. Quum perſuaſum eis eſſet, Latinos Deum patrē vnicum filij & ſpiritus ſancti cauſā credere: duo verò principia, duaſve cauſas in cōſubſtantiali Trinitate exarari.*

A Quin & illud, atque audacter quidem, non tamē præter modum dicetur, eiſdem te cum illo gloriç & ornamentorum, item ſtatus ſimul & ordinis, apoſtolicæque planè vocationis, vnà cum diutino illo, & quod ſucceſsionē neſciat, regno & Imperio, præmiis & honoribus ſanè quàm ſplendidè Deum dignatū eſſe. Sed enim num rectè & dignè ſatis oratio Imperatorē meum depinxit? An etiam, id quod diligētes & laudati pictores faciūt, colores inſuper alios adiicere opus eſt? At quænā verba tantā & animi & corporis pulchritudinem deſcribent? Egò quidem fieri id poſſe non puto, etiamſi ſimul omnes in locū eundem cōueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demoſthenes cum ea quæ orationi eius ſubſidet vi & grauitate: & Thucydides, & Ariſtides, quorū alter cum pondere verba proferre, alter ea elocutione, quam imitari non ſit, dicere nouit: vterique ſanè, & propè ſoli, ad ſummum facta verbis exæquare periti. Sed neque Apelles & Lyſippus, qui optima colorū temperatura artem pingendi magnoperè extulerūt, & propè

Amplificātur rhetoricè Principis iſtius laudes.

B animatas propoſuerunt tabulas, nec ſanè Phidias aut Myron, & ipſi artifices egregij, qui ære & ſaxis mores & ingenia virorū indicare, & in ſculpturis operibúſque ſuis, ſubſidentes ipſis imaginibus eorum quorum formas adumbrarunt, virtutes ſimul ſatis bene exprimere potuerunt. Verùm & iſti omnes, ſiquidem adeſſent, orationib. atque imaginib. & ſtatuis ſuis pulchritudinem & magnificentiā eam rerum omnium, quæ extrà ſaltem in Imperatore meo coruſcant, deſcribere aut adumbrare omnino, quamuis nouos verborum atque artis & flores & colores adhiberent, non poſſent. Niſi quis in materiā immortalem & viuam, radicéſque ſempiternas & pondus ſtabile atque immotum habētem, pulchrè effigiem corporis tui imprimere norit: & Thracium fortè Atho, aut aliud quiddam, quod à cœleſti ſublimitate ſecundum in terris ſit, Olympum videlicet, aut Caucaſum, aut Parnaſſum, qui conuenientem ac congruam latitudinem & ſublimitatem, accommodata quoque membra & articulos artifici præbere poſsit, in euidentem ſpeciem tuam conformans, ita ſimulachrum verè

C tuum, quod tam pulchrum & magnificū eſt, exhibeat. Id quod hactenus fieri nullo modo potuit. Aurum porrò & argētum, adhæc æs & ebur, ligna præterea, tincturæ & lapilli, vt exiguæ quædam & venales effigies, quæ furtis ſunt obnoxiæ, & tempore intereunt & corrumpuntur, quónam modo tibi, quod debetur & conuenit, præſtent? Itaque hoc ipſum, quòd à nemine diuinum & animæ & formç ſpecimen tuum dignè, & pro eo atque decet, depingi aut delineari queat, in ſummā tibi laudem & gloriam cedat: & ſit perinde atque in tabula inſcriptio, effigies, columna, atque adeò Imperij tui ſtatua inimitabilis. Ad omnia hçc vnū illud breuiter addam, quòd ſi tibi nihil rerū aliarum adeſſet, quas quidē benignitate & dono Dei habes innumerabiles, ipſum ſanè veræ pietatis ærarium atque domicilium, quod, quæcunque aliquis mente concipere poſsit, bona prorſus continet omnia, nouum hoc tabernaculum, alterā Siō, nouum ſanctuarium Dei, alterā & eam duplicem arcam, pulcherrimum totius orbis oculum, ſeu potius cor eius, rerum omniū opportuniſsimā, atque

Laus vrbis Cōſtantinopolitanæ.

(vt ſimpliciter dicam) quicquid eſt in terris optimum omne, magnam hāc & Imperialem vrbem D Conſtantinopolim dico: quòd eam per te habemus, & quòd eò perueneris, vt certò Eccleſiæ decorem ſuū nitorémque reſtitueres, viis omnibus quæ ad errorem ferunt conciſis: ſola ea ſatis tibi eſſe poſſent ad præclarum decus & ingentem gloriam vnà cum æuo ipſo, & quàm quiſquā vel excogitare vel eloqui poſsit longius duraturam, atque ad immenſam quandam, quæ non pudefiat, ſpei erga Deum ſimul & libertatis fiduciā. Hæc ego de rebus hiſce quæ philoſopher & dicam, habeo: qui ſub te tanto principe & prçſide & curatore dego, beatam & felicem Imperatorio modo meditante atque exercente philoſophiam, & res Chriſtianas in proſpero ſtatu & ſucceſſu adminiſtrante, quemadmodum inquit Ariſtonus. Cæterùm, Imperatorum omnium humaniſsime, ſuſcipe orationē hanc noſtram, vnum quiddam ex eis quæ apud te ſunt rebus prçclaris: atque id quidem breuiter admodum & tenuiter, veram ſcilicet pietatē proſequentem. Nun enim inſtituti noſtri eſt, ſingillatim res omnes tuas cōmemorare, E quæ dudum à multis vel iam celebratæ ſunt, vel adhuc celebrabuntur, & futuris ſeculis cōmemorabuntur. Et quidē quæ ab aliis prætermiſſa ſunt, alij inuere: ⋆ & omnia ab omnib. & præterita & dicta ſunt. Poſteaquam enim permulti ſe ad res tuas commemorādas, perinde atque in altum mare demiſerunt, hic quidem multa, ille autē plurima, quidā nonnulla, atque alius alia variè recenſuerunt. Nemini quidem omnium tanta inceſsit audacia, vt ad omnia deſcribēda ſe cōferret: quod id fieri omnino nō poſſe, rectè ab omnibus iudicatum ſit. Quemadmodum & nos partem quandam perhumani Imperij tui, egregium in Eccleſiam Chriſti ſtudiū & pietatē tuam, nobis dicendam propoſuimus: quippe qui Eccleſiaſticæ hiſtoriæ librum recens à nobis conſcriptū, dedicandū tibi ſtatuerimus. Cui enim alij eū cōſecraremus? Quum namque viſum nobis eſſet, hiſtoriam eam omnē in vnū conferre codicem, priorémque, & eam ſimul quæ omiſſa eſt, in ordinem vnum diſponere, à multis & variis ſcriptorib. in operibus pluribus ſparſim quodammodo tractatam, calcu- F lo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac ſiquidem ſentētia tua cōprobata fuerit, rectè ſe res habebit. Sin minus, perinde atq; nunquā extiterit, meo ipſius & omniū ferè iudicio cēſebitur. Progreditur autē mihi opus hoc, pro eo atq; fieri potuit, initio ſumpto à deſcenſu è cœlis atq; † intrāſitiuo è paterno ſinu, motu & tranſitu anteſecularis & Filij & Verbi æterni principióq; carētis Dei & Patris Domini & Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, in plures diuiſum tomos. Procedit verò ad eū qui conueniebat locū, ſatis longè ante noſtra tempora reſiſtēs atque ſuſpenſum, facili atq; æquali maximè ductu, quali ſcilicet eloquutione, dictione & cōpoſitione ſcripta eiuſmodi potiſsimū cōponi decet. Quapropter admitte quæſo benignè ad te hiſtoriā hanc: quā, ſicuti dictū eſt, ad calculū tuū producimus, ac potius veneraudo & Imperiali vertici tuo, cum timore, veluti quandā coronā imponimus: non equidē in pratis aliquibus fluxis & quàm celerrimè defloreſcentibus, neq; ex floribus marceſcētibus decerptā no-

Ex per Andronicū Græcis reſtitutum ritum. Eccleſiæ reformatio commendatur.

Pietas & religio Imperatoris, præcipuè inter virtutes eius reliquas effertur laudib⁹.

⋆ πάντα ἐν ἄλλοις παρειλημ- μένα τοῖς ἄλλοις, ὑπὸ ἄλ- λων.

Opus hoc Imperatori dedicandū offertur.

Quæ tempora cōplectatur hæc hiſtoria.

† ἀμετάβα- τα κινήσει.

Dedicatur Eccleſiaſtica hiſtoria Imperatori Andronico, & veluti corona capiti eius imponitur.

A que etiá ex pellucidis lapidibus fulgore quodam & auri ſplendore ſuaue quiddam & gratum relucentibus, conſertam atque compoſitam: quæ res celeriter hinc & inde voluę tráſferuntur, & nunc quidem hunc, nunc verò illũ perinde atq; in ſomnis ad breue tempus deliniũt atq; demulcent: ſed ex æterno paradiſo quodam & floribus immortalibus collectam, qui neque tempore, neque ſanè ſenio vllo intereant & euaneſcant, verùm diuino quodam modo & ſpirituali odore picti atque imbuti ſint, & aliquid de ſtillante rore montis Hermon delibauerint. Hác coronam, pro eo atq; fieri potuit, contextã, ſummæ ſublimitati tuæ adaptamus: quam, vt puto, ingens etiam æuum, maxima tua certamina & labores veritum, cõſeruabit immarceſcibilem. Etiamſi aliquando lingua quæpiá impotens, atque caſtigatio & mens contumelioſa, vt ſcriptura inquit, in cœlum gloriæ tuæ blaſphemare, atq; tela in aërem mittere, & verba vmbra quadam, quod in Tragœdia eſt, tollere atque

B erigere cœperit, quod quidem minus aliquem vnquam auſurum eſſe puto: ſed vbi viderit te ea eſſe coronatum & exornatum, os eius obturabitur, & in iuſticiam in ſublime loqui ipſe ſtatim redargutus ſuperſedebit, capiúſque oculis prodibit, vt qui intendere eos in eiuſmodi ornamentum tuum, & quæ inde cum gratia prominet & lucem & vim nequeat. Varios illa ſanè & omnigenos florũ coruſcantes & aureos habet colores, quam aliquis aptiſsimè agri hortum herbarum omniũ feracem dixerit. Potiſsimum verò illis mirificè abũdat, qui pullulantes candeſcunt. & qui purpurea ſpecie florent, quique nitore ad nigredinem magis vergentes, quàm maximè relucent. Sunt verò ij ea quib. corona tibi quàm pulcherrimè contexta atq; conſerta eſt. Hierarcharũ ſtola, vitæ ſanctitate ſupra ſolem ipſum coruſcans: & Martyrum vera & veneranda purpura, ſanguine eorum prolixè tincta atque rigata: inſuper lucis conciliatrix nigreſcens & diuinitùs contexta veſtis, illis admodum congruens, qui ad vitam angelicá contendunt atque aſpirant. Ex quibus Chriſti Eccleſia, aureum prorſus virtutibus circumamicta ornatũ, veluti quædá

Flores eius corona, & operis præſentis materia: Epiſcopi, Martyres, Monachi.

C ſponſa, rem omnium pulcherrimam vniuerſitatis huius exhibet atque repræſentat Regi & Imperatori. Eorum labores & certamina liber iſte cómemorat: per quem tibi vt illis honore & dignitate æquali, & hanc ex eis conſertam coroná imponimus, qui reb. omnib. optimus es, & natura ſimul atque anima regius & imperialis. Hunc tibi nuncupamus atque dedicamus, quũ quidẽ antea corona gloriæ magnopere ſis exornatus: quam hic etiamnum quaſi quendam futuræ illius & ſempiternæ arrabonem, & veluti procemium, hanc inquam precioſiſsimam Imperij coronam, mitificarum virtutum, certaminũ, atque laborum tuorum, perinde atque brabium, coronarum largitor Chriſtus tibi, qui pulcherrima trophea, & ſplendidam, tuo ipſius reſpondens † nomini, victoriæ mercedẽ tuliſti atque ſtatuiſti, donauit. Ergo age tu, qui ſolus natura, ſicut ille dixit, omnia, quæque diuinæ, quæque externæ ſunt doctrinæ, præcipuè verò propter eximium & ſedulum in res quaſque pulcherrimas ſtudium tuũ, quæ in diſciplinis ſunt arcana magis & ſublimiora, noſti, vtere ingenio tuo, & materiam adhibe igni incomparabilis tuæ

† Andronici videlicet.

eruditionis & iudicij: ſeu potius ad amuſsim tuam D accómoda & explora lucubrationẽ iſtam. Quamuis ſperem (nam quod antea rectè dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum fore tam præfractũ & audacem, vt ſcilicet poſt cenſuram tuam, vel digitum ſcripto huic adhibere audeat. Improbas verò & inuidas linguas veneno parricidæ ſerpentis conſumi & interire permitte. Quis nanque, rogo, in te rebus omnibus incomparabilem, quod male diceret, habuit? (O diuina vindicta & tonitrua & fulmina cœlitùs cadentia.) De quo, propter diuinam & magnificam mentem, actionúmque magnitudinem & põdus, neque encomiũ laudemq; condignam & decentem inuenire licet, quũ quidem plurimi plurima dixerint, multúmque diu operæ & ſtudij in rebus tuis poſuerint: qui ſanè omnes inferiores eis eſſe ſunt deprehenſi, cœlum attingere conantes, aut ſuam ipſorum vmbram comprehendere contendentes: quæ quo magis ei impẽdeant, eo cedat magis, & diffugiat. Quid ais? Reprehenderéne & carpere conſtituiſti eum, qui E ex ſeipſo prorſus natiuam obtinet gloriam & dignitatem, & quem honor & amplitudo maximè ſatellitio quodam ſtipantes illuſtrant atque exornant: ad quẽ neque ille qui apud Græcos pro Deo cultus eſt conuiciorum inuentor atque autor Momus, non modò non propius accedere, ſed ne reſpicere quidem prorſus audeat? Quin potius Momus deinceps nullus extat, vt qui interierit atque diffluxerit, in hoc ſolo ne tantillum quidem quod perſtringeret habens. Cæterùm ego quidem iſta. Tuum autem fuerit Princeps optime, vt conſideres atque perpẽdas ſeorſim omnia, & æquũ conſtantémque iudicij tui calculum mihi adhibeas. Dei enim planè tua fuerit ſententia. Qui verò me ipſum in certamen maximum coniecerim, nunc demum fugientia me perſequi, & à tergo fluentium aquarum ire, comperio. Quæ res veniá profectò meretur. In qua nimirum, vt equidem puto, quilibet fallatur, qui ſcilicet ſe in certamen tantum demittere conetur: vnde tamen, propter res propè incomprehẽſibiles atque inexpugnabiles, euadere non poſsit. Ipſe verò Rex regum & Do- F minus dominantium Chriſtus, qui ſanguine ſuo Eccleſiam ſuam ſacrauit, & firmiter conſtruxit, & te illi virum iuxta cor ſuum auxiliatorem & defenſorem germanum purpura decoratum conſtituit, pium Imperium tuum in infinitos æui annos cuſtodiat: atque id in ſtabili & immota lætitia, inter omnes qui circũcirca ſunt, donec prorſus cuncti ſub pedibus poſiti conterantur, inimicos, in maius excreſcens ſeruet, maiorémque aliã ſuper aliam gloriá ſubminiſtrans confirmet: atque adeò te, liberos & genus omne, ipſamque hanc vrbem, cuius es tutor & conditor, in perpetuũ florere faciat, vt tandẽ bonis omnibus abundè accumulati, in decãtatas illas aureas † Ennas Romani conſcẽdamus. Poſt longũ verò tempus, prouectúmque demũ & molle, quod ad infinitũ propè pertingat, ſeniũ, illo quoq;, quod ſucceſsionẽ neſcit, ſempiterno regno & imperio te dignetur: atque in illa primogenitorum Eccleſia in eundem thronum, & numerum, cum fidei principe Imperatore reſtat, diuturnorum pro Chriſti Eccleſia & grege ſuſceptorum laborum, ita vt decet, honores & fructus condignos percepturum.

Precatio ad Deũ pro Imperatore.

† Nouã & cœleſtẽ Hieruſalem. Eſt apud Cicer. in actione Verrina 6. Enna oppidũ in vmbilico Siciliæ ſitũ, ſolo fertiliſsimo: & ob id Cereri ſacrũ. Chriſtiani porrò ad aureas Ennas, cœleſtẽ patriã aſpiramus.

PRIMI TOMI CAPITA.

1 *Proœmium autoris, conſilium quo ad opus præſens conſcribendum animū adiecerit. præterea breuiter totius voluminis argumentum perſtringit.*

2 *De vetuſtate Chriſtianæ religionis, & de diuinitate atque æternitate filij: & vt ante legem, & poſt legem latam, ſanctis & piis patribus myſterium de diuinitate Chriſti perſpectum fuerit.*

3 *Quam ob cauſam non citius Seruator Chriſtus, ſed in poſtrema temporum ætate, hominem aſſumpſerit: & de perpetuo & ſempiterno eius regno.*

4 *Quod nomina Dei, eiuſdémque hominis verbi, Chriſtus ſcilicet & Ieſus, longè antea ab ipſo vſque Moſe ſymbolicè, & ſub certis indiciis in honore & precio fuerint: propterea & ſacerdotes ipſi, & reges, & prophetæ, Chriſti, per adumbrationem quandam ſunt dicti.*

5 *Quòd Chriſti doctrina, & vita ex præſcripto Euangelij Chriſtiana, cum ipſo hominum genere extiterit, & quòd ea antiquitùs in ſanctis & Deo dilectis hominibus efficax fuerit: quod ipſum & Abraham declarauit, fide iuſtificatus ante circuncifionem.*

6 *Hiſtoria breuis ſuccinctè res Hebraicas exponens, vſque ad Herodem aduenam, ſeu alienigenam, qui Iudæorum regnum obtinuit. quæ hiſtoria prophetiam illam declarat: Non deerit princeps ex Iuda, & dux ex fœmore eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio gentium.*

7 *De ſancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione ſanctiſſimæ Dei genitricis in templo, & vt deſponſata Ioſepho fuerit.*

8 *De annunciatione ſanctiſſimæ Dei genitricis: de ſancta Eliſabeth, eiúſque vteri geſtatione: & de conturbatione ſponſi Ioſeph, propter diuinam & ſupernaturalem Ieſu conceptionem.*

9 *De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano, & Ariſtobulo pontificibus: & vt à Cæſare Auguſto Herodes Iudæorū rex creatus, propterea quòd aduena eſſet, tribus Iudæorū ab Eſdra cōſcriptas igni cōbuſſerit, atque Pontificatū venalē emere volētibus propoſuerit.*

10 *De ea quæ ab Auguſto Cæſare, Cyrenio præſide, facta eſt deſcriptione: & quæ de Cyrenio Ioſephus ſcribat, item de Iuda Galilæo.*

11 *Epiſtola Iulij Africani hiſtorici ad Ariſtidem, de ea quæ apparet eſſe in genealogia Chriſti diſſonantia apud Mathæum & Lucam Euangeliſtas.*

12 *De admiranda & diuina natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti: item de eiuſdem circuncifione, & obuiatione, quæ ei honoris cauſa in templo facta eſt. Item commemoratio de Simeone, qui eum vlnis ſuis excepit.*

13 *De ſtella, quæ præter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem Chriſti apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo.*

14 *De fuga Seruatoris in Aegyptum, & cæde infantum, quam Herodes in Bethleem fecit: de antecurſore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quū duodecim eſſet annorum.*

15 *Vt Herodes primus immiſſa diuinitùs plaga violenter mortuus ſit: hiſtoria ex decimoſeptimo libro Antiquitatum Ioſephi excerpta.*

16 *De Tetrarchia filiorum Herodis: & vt Archelao ex Hieroſolymorum tetrarchia à Cæſare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno Imperij Tiberij ſucceſſor in illius tetrarchia factus ſit.*

17 *De obitu Auguſti Cæſaris, & quæ ſub eo acciderint: & de Tiberio qui ei ſucceſſit, rerùmque ſub Tiberio actarum ex parte quadam commemoratio.*

18 *De præconio & doctrina Ioannis Baptiſtæ, & de baptiſmo Chriſti, inſuper & de teſtificatione Ioannis.*

19 *Vt Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & vt is in conuiuio capite truncatus, ad inferos, prædicaturus ibi, proceſſerit.*

20 *De turpiſſima filiæ Herodiadis morte, & Herodis obitu, & quæ de eo Ioſephus commemoret: & vt idem Baptiſtam magnis ornet laudibus.*

21 *De tentatione Seruatoris, & de electione duodecim & item ſeptuaginta diſcipulorum, & de Euangelij prædicatione.*

22 *Quis finis ſit præceptorū Euangelicæ doctrinæ, quæ parabolarum vis, quòd ſcilicet per opera & cōtemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo ſimiles facti, & cohæredes Chriſti.*

23 *Quænam opera in Euāgelio deſcripta, Chriſtū perfectū hominem, quæ item perfectū Deū eſſe declarent.*

24 *Breuis commemoratio admirādorum & ſupernaturalium miraculorum Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quatuor Euangeliis expreſſorum, quæ quidem miracula certiſſimum diuinitatis eius perhibent teſtimonium.*

25 *De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibito.*

26 *Parabolarum omnium Seruatoris commemoratio.*

27 *Vt triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exareſcente ficu.*

28 *De myſtica cœna, de diuino lauatore, & de Chriſti precatione.*

29 *De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrinæ Seruatoris.*

30 *De proditione Iudæ, de diuinis cruciatibus Chriſti Ieſu, & ſalutari cruce eiuſdem.*

31 *Ex diuinis paſſionibus quænam Chriſto, vt Deo eidémque homini, & quæ vt Deo aſcribere cōueniat: & de Chriſti, quoad animam, deſcenſu ad inferos: quando & quomodo eos quoque qui apud inferos vincti fuerant ſolutos liberauerit.*

32 *Demōſtratio clara, ex eis quæ acciderūt ſupernaturalibus miraculis, quòd Dominus ex mortuis reſurrexerit*

33 *De ſanctis mulieribus vnguentum ferentibus, quoties ad viuificum Chriſti ſepulchrum acceſſerint.*

34 *Quoties & quibus ex Apoſtolis apparuerit: vt primùm ſcilicet Lucæ & Cleopæ, deinde veſperi vndecim diſcipulis clauſis ianuis vidēdum ſe præbuerit: & vt poſt dies octo, ab Apoſtolo Thoma ſit contrectatus.*

35 *Vt poſthac ad mare Tiberiadis Petro, Thomæ, & Nathanaeli apparuerit, in captura piſcium: vbi etiam cibum cum eis cæpit.*

36 *Vt poſtremò in Galilæa ſit viſus: & quum in montem Oliuarum conſcendiſſet, receptus in cœlū ad dexteram Dei conſederit.*

37 *Qua ratione triduana Domini fuerit reſurrectio, quaſi item quadrageſimo pòſt die in cœlos aſcenderit.*

38 *Quali ratione quinquageſima quidem poſt reſurrectionem, decima autem poſt aſcenſionem die, paracletus, diuinus videlicet Spiritus, ſubſtantialiter apud Apoſtolos ſit verſatus.*

39 *Quòd & ipſe Ioſephus Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti in decimooctauo libro Hiſtoriarum ſuarum mentionem fecerit, & quibus de eo verbis ſit vſus.*

40 *De diuina oris corporiſque figura & forma Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti.*

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS PRIMVS.

CAPVT I.

A NICEPHORVS Calliſti filius Eccleſiaſticã hiſtoriam compoſuit, initio ab ipſa ſtatim Seruatoris noſtri IESV Chriſti apparitione in carne ſumpto: opus id præclarum & lectoribus gratum fore ratus. Quòd ſi enim nõ in paruis humilibúſq; rebus baberur, quin potius ſumma laude & veneratione dignũ ducitur, ſi quis hiſtoriã B prophanã pulchro ordine colligẽs proponat, fructũmque & vtilitatẽ eius ſtudij in medium proferat, eam cognoſcere volentibus: multo profectò laudabilius cenſeri debet, res geſtas ſacras in publica monumenta, quæ omnibus cognoſcere liceat, referre, doctrinamq; facilem & ſalubrem publicitùs profuturam conſtituere. Equidem maximam deberi gratiam eis exiſtimo, qui hiſtorias & res communes priuato ſuo labore ſibi cõſcribendas ſumunt. Illi ſiquidem, quod in eis eſt vtile & admirandum, non apud ſe tanquam priuatas opes retinent: ſed publicæ vtilitati, edendis eis, inſeruire malunt, adminiſtros prorſus ſe diuinæ prouidentiæ exhibentes, qui in vno ſcilicet opere varij generis res geſtas, perinde atq; in poblico ærario reponentes, perſcribant. Facilè quippe cuiuis eſt, C ex huiuſmodi publico monumẽto exempla capere, atque ex aliorũ erratis actiones ſuas probè cõſtituere, & ad variã rerum mutationem nõ variare opinionibus: ſed potius, quoad eius fieri queat: eorum qui rebus rectè ſunt vſi, facta imitari, & virtutem. Porrò ſi in conſultationibus ſeniorum conſilia excellunt, & experientiæ vſum propter temporis diuturnitatẽ præſtare neceſſe eſt: quódque dicitur, quicquid vetuſtate commẽdetur, venerabile id eſſe oportet: hiſtoriam omnino, vt quæ & diuturnitate temporis, & plurimarum rerum vſu valet, plurimi faciendam eſſe conſtat: in primis verò ſacram, ingentem nimirum fructum atque vtilitatẽ omnibus ſimul & Eccleſiis & negociis ſuppeditantem. Namque, ita vt æquum eſt, omne genus vitiorum ea ipſa traducens & D damnans, quàm longiſsimè reiicit, malóſque & impios iuſtis conuiciis exectatur: & magnos laudatóſque viros, qui in rebus religionis noſtræ maximis, excellenti virtute & pietate plurimum ſtudij poſuerunt, verbis ampliſsimis, laudúmque præconiis, quaſi quibuſdam coronis exornans, admirandos imitandóſque aliis efficit. Quibus quoque rebus poſteritatem ipſam pulcherrimè excitat, & ſanctiſsimis operibus & factis, decentíque & recta de diuino nomine opinione, eorũ virorum laudem æmulando conſectari cohortatur. Quapropter & nos iudicio noſtro eos qui ſacra hiſtoria ſcribenda, ad publicam vtilitatem tantum contulerunt ſtudij, comprobantes, æmulatione ad eandem materiam tractandam prouecti ſumus, non nos quidem egregia virtutis noſtræ E facta oſtentantes, neque eloquentiam orationis vi & vbertate freti iactitantes: ſed animum, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Eccleſiaſticas ſcripſerunt conuertentes, inſtitutum quidem & propoſitũ eorum in primis complectendum duximus: ſed non itidem ſcripta eorundem omnia ad publicam vtilitatem facere iudicauimus. Quidam enim ex eis ſanæ doctrinæ non adhærentes, multis in rebus non ſatis idonei dictorum ſuorum teſtes eſſe videntur. vnde factum, quòd quamplurimi etiam ea quæ ab illis verè ſunt dicta, propter inſanas eorum opiniones, in dubium vocant. Nonnulli autem, quum ſemel à verbo fidei diſceſsiſſent, & ad aduerſas ei partes defeciſſent, etiamſi poſtea eos æqua & decentia ſapere contigerit, aduerſandi tamen eis, à quibus aliquando diſſenſerant, ſtu- F dio, permulta in ſcriptis ſuis prætermittentes, nõ prorſus cõſtantem & ſolidã obtinuere apud lectores fidem, quantũuis viribus eloquentiæ & ſcribẽdi acumine excellentes, atq; egregio erga Chriſtũ deſiderio & ardore, inter noſtri nominis homines, primas ferre contendentes. Etenim Euſebius Pamphili ſtatim à Chriſti temporibus vſque ad Conſtantini Magni tempora, quæ in Eccleſiis acta ſunt, proſequitur, ex Philone, Ioſepho, Clemente στρωματεῖ, (hoc eſt, contextore) Egeſippo, Hippolyto, Papia, & aliis ordine Eccleſiaſticis ſcriptoribus, hiſtoriam mutuatus. In qua hiſtoria cacoethes hæreſeos eius apparet: quãuis quibuſdam rectè ſentire videatur, ex eo id aſſeuerãtibus,

Vtilitas cũ profanæ, tũ ſacræ hiſtoriæ.

Conſilium, quo ad hiſtoriã Eccleſiaſticã ſcribendam, author eſt adductus.

Iudicium obiſdẽ de præcipuis ſacræ hiſtoriæ ſcriptoribus.

b

A ꝙ & ipſe primæ Synodo interfuerit, & τῷ ὁμοουσίῳ (hoc eſt, conſubſtantiali) cõſenſerit: quodq́; conuiciis reprehendens inceſſerit eos, qui Filium Dei creaturã eſſe opinãtur. Mercurius porrò Sozumenus, qui & Salaminius dicitur: item qui Cyri epiſcopus fuit ſapiens Theodoritus, quique idẽ tertiam impugnauit Synodũ: item Deo inuiſus Philoſtorgius: præterea cognomine quidem, ſed animo minus καθαρὸς, id eſt, purus Socrates, finẽ illius, initium ſuorum facientes operũ, vſque ad tempora Theodoſij iunioris hiſtoriam produxerũt: materia eadem, neſcio quo conſilio, omnes ſibi propoſita. Qui quidem in rebus quibuſdam variè inter ſe diſſentiunt: & Epiſcoporum inter ipſos cõtentiones, pro eo atque cuique viſum eſt, commemorant. Omnes etiam iſti varias quaſdam & nouas res, ab aliis minimè dictas, hiſtoriis ſuis inſeruerunt. Deinceps verò, Theodorus lector Byzantius, & Baſilius Cilix, & qui † prætor prouinciam geſsit Euagrius, ſuperiorũ ante ipſos temporum res prætergreſsi, & tempora ſua ſtylo proſequuti, B eorum quos modò diximus hiſtoriis, ſuas cõiunxerunt, operis difficultatem reformidantes: nonnulli etiam è vita inter ſcribendum excedentes, inſtitutum opus minimè compleuerũt. Ipſe quidem Euagrius illuſtri dignitate præditus, hiſtoriã vſque ad Iuſtini ætatem deducit, maxima ex parte res prophanas tractans: quarum argumenta & materiã ex Euſtathio Syro, Sozimo, Priſco, Ioanne, Procopio Cæſarienſi, Agathia, qui illis temporibus ordine inſignes fuere oratores, & præterea ex aliis non pœnitendis hiſtoricis, decerpſit. Cæterùm omnes iſti multa non ſatis idonea & commoda importunè recenſent: non pauca verò, quæ neceſſariò ſcribenda erant, prætermittunt: ſiue id conſultò affectibus ducti fecerunt, ſeu quòd non omnia attingere potuerunt, timore quodã & indignitate rerũ perculſi: quódque fortaſſe eis non perinde ſtylo indulgere de rebus rectè conſtitutis licuit, atque nunc, quum Eccleſia ampliſsimè dicendi & ſcribendi libertate vtitur, quam ſanè libertatem in noſtro hoc opere in primis vſurpabimus. Enimuerò Euſebius trecentos & aliquot C præterea annos eſt complexus. Socrates autem & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centũ ferè & quadraginta, à primo ſcilicet Conſtantini Magni anno, quum is Cæſar eſt renunciatus, vſq; ad decimũſeptimũ Theodoſij iunioris annũ. Deinceps porrò & ipſe Euagrius tẽpus proſequitur annorum circiter centum & quadraginta: vt hiſtoria à Chriſtó nato omnis, quã ij quos nominauimus hiſtorici conſcripſerunt, ſimul & ſeorſim nõ minus temporis, quàm ſexingentorum annorum complectatur. Eorum autẽ quæ poſtea ſubſequuta ſunt temporum res Eccleſiaſticas, ad hanc vſq; ætatem, quum nec pauciores nec minores quàm illæ eſſent, nemini vni qui hiſtoriam ſcribere potuerunt, in mentem venit, vnius operis volumine his cum illis coniunctis, complecti atque comprehendere: neſcio ſocordiáne & imbecillitate ingenij rem tantam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumẽti abhorrenti. Quippe temporum ſimul rerúmque hiſtoriis carptim & obiter in multos varióſque ſcriptores & volumina coniectis, ardua & difficilis earum eſt cognitio & memoria, aliis ſcilicet alio loco rebus multifariã & ſparſim deſcriptis. Ego verò labore & tem- D pore multo, affectione & ſententia cuiuſque inquiſita, faciendum mihi putaui, vt argumentum & materiam omnem, vnam hiſtoriam Catholicæ Eccleſiæ mihi proponerem, &, Deo bene iuuante, eam in vnum opus redigerem. Et primùm ea quæ ab iis ſcriptoribus, qui ante nos fuerunt, trãdita ſunt, ſtylo, quantum fieri poterit, noſtro perſequi conabimur. at ſi quid ſuperfluum, & vetuſtate iam præſentibus temporibus & ipſi materiæ inutile viſum fuerit, id prætermittemus: quæ verò ſententiæ & doctrinæ neceſſariæ ſunt, eas ſuo loco collocabimus. Præterea quæ deeſſe iudicabimus, ſcriptis illorum addemus: & quæcunque cognitione digna eorum quiſquam, aliis omittentibus, annotauit, operi noſtro intexemus. Dabimus etiam operam, vt diſſentientes illorũ opiniones ad conſuetudinem Eccleſiæ, quæ temporum præſcriptione inualuit, dirigamus atque accommodemus. Quicquid inſincerum adulterinúmque fuerit, repudiamus, & ſermone ſimplici & aperto re- E ctam ſanámque fidei doctrinam cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ conſequentibus prætерita omiſſaque ſunt temporibus, adiicere ſtudebimus, non ita longè ante ætatis noſtræ tempus hiſtoriæ finem impoſituri. Ea verò, vt equidem puto, plurimum lectoribus prodeſſe poterit: minimum certè moleſtiæ verſare eam volentibus afferet. Cuiuis enim ex ea tanquam ex fonte vberiore, ingentem vtilitatem haurire licebit. Satis enim cõſtat, quum plures ſint Eccleſiaſticorum hiſtoricorum ſparſim ſcripti libri, non facile eſſe eos comparare & conſequi, ei qui ſacrã hiſtoriam omnem perlegere & cognoſcere velit. Præterea varietas ſtyli & elocutionis, tum etiam librorum multitudo, efficiũt, vt ardua admodum & difficilis legentibus, eueniat rerum cognitio. Opus verò perpetuum, vnoque ſcripturæ contextu compoſitum, res certas vndequaque narrationibus dilucidis commemorans, facilem omnibus & promptam exhibet lectionẽ: & propter eundẽ elocutionis tenorem, cõſequentem quoq; rerum ipſarum cognitionẽ, tanquã quandam catenã om- F ni ex parte ordine ſuo coaptatã, mirabilitérq; inter ſe contextã, & veluti procurrentẽ. Deniq; tantum noſtram hanc hiſtoriam aliis præſtare puto, quantum parti totũ præſtat, & interpolato continuum opus. Quicquid autem eſt tam vtilis libri, id non ita facilè, ſed multo ſanè cum labore, quum adhuc à pueris ad auguſtum † ipſius Dei Verbi Sapientiæ templum eſſemus, & plurima ex eis quæ ibi ſunt, voluminibus & commentariis peteremus, collegimus. Quam verò aliam ipſi Æternæ Sapientiæ referremus gratiam, quæ maxima in nos prolixè contulit beneficia, & nos amœnitate deliciiſque ſuis perfrui eſt paſſa, domicilium ibi & manſionem multo tempore nobis præbens, & pietatem quaſi cuiuſdam obſtetricia & nutricis præſtans, atque ad id nos ætatis & profectus deducens: ꝙ vt res eius, fortaſſe autẽ dicendũ Catholicæ Eccleſiæ, omnes, quãtum fieri poſsit, vno volumine comprehenderemus, & id publicè omnibus in communem vſum vtendum collocaremus? elocutionis pondus, verborúmq; ornamẽta minus conſectãtes: ſed oratione pura, res ſperas, vt ab initio in Eccleſiis ſunt ge-

† ὁ δὲ ὑπάρχων ἐπάρχων. Fuit is patria Epiphanienſis.

Libertas in hiſtoria ſcribenda.

Quos authores ſequatur, & quid tractet in libris hiſce author.

Præſcriptio cõſuetudinis Eccleſiæ Catholicæ.

Cõmoditas hiſtoriæ iſtiꝰ legendæ.

Quantum opꝰ hoc alios eiuſdem generis hiſtoricos præſtet.

† τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας.

Volumen iſtud Nicephorus Conſtantinopoli ad templum Sophiæ, vbi bibliotheca inſignis, & Monachorũ Aſceteriũ fuit, compoſuit.

A ſtæ, cuiuis exponere coñátes. Quod vt facere poſſemus, quantum eruditionis noſtræ tenuitas permiſit, cum cura & fide, quæ de rebus veterũ temporum in monuméta ſunt relata, perquiſiuimus. Verùm enimuerò quũ ea nobis ſit propoſita ſcribendi materia, vt dilucidior res omnis fiat, de toto opere præmittendum aliquid duximus. Sciendum itaque, totum hoc volumen nobis in decem & octo tomos eſſe diuiſum.

Argumentum & materia XVIII. librorũ iſtorum.

I Horum primus res geſtas Seruatoris noſtri Chriſti Ieſu cõplectetur, vt ſcilicet ille à proprio throno† intranſitiuè excitus, propter incomparabilis bonitatis affectionẽ & miſericordiam, aſſumpta ex Maria Virgine carne, & *terreno vitæ curſu quàm optimè confecto, per ſalutarem paſſionem atque naturam omnem ſuperantem reſurrectionem, ad paternum rurſus aſcenderit ſolium, reconciliatione noſtra ſuo ipſius patri perfecta atque abſoluta.

† ἀμετάβατον.

* περίγειον πολίτευμα.

II Secundus ea quæ ad Spiritum Sanctum pertinent, comprehendet. Quas ille ſcilicet res per ſacros Apoſtolos peregerit: quibúſq; illi rebus geB ſtis, qualem finem vitæ quiſque eorum cæperit, ſacroſancta nobis ſcripta relinquentes. Quæ ea ſint ſcripta, & quæ in eis vera; ſincera, & a teſtamentaria.

a ἐνδιάθετα.

III Tertius primos Apoſtolorum ſucceſſores exponet, vbi & quomodo ſalutaris doctrina per orbẽ vniuerſum peragrarit, quas calamitates & clades Hieroſolyma propter cędem Seruatoris Chriſti Ieſu pertulerint: quos rurſus tanquam hæredes miniſterij ſui, quæ item literarum monuméta Apoſtolorum ſucceſſores poſt ſe relinquentes, martyrio pro Chriſti nomine ſint coronati. Et quæ iam tum primùm emerſerint aduerſus ſalutarem doctrinam hæreſes.

IIII Quarti tomi argumentum erit: Quínam falſæ & adulterinæ doctrinæ extiterint duces, quóſque contra eos Eccleſiaſticos ſcriptores & doctores, quæ omnia bene diſponit & dirigit diuina Prouidentia excitarit, Apoſtolicis donis excellentes viros, ſimúlque & vita & doctrina illorum euertẽtes inſanas opiniones. Qui iſti fuerint, & quæ tũ C de quæſtione celebrandi Paſchatis ſint diſſidia exorta.

V Quinti materia erit, ſub Seuero & Decio Imperatoribus Eccleſiarũ perſequutio. Præterea qui multum ſapientia valuit ipſe Origenes, quæ eius vita fuerit, quæ ſcripta. Tum qui in Oriente & in Occidẽte ſanctiſsimi martyres ſacroſanctum pro Chriſto certamẽ fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africæ epiſcopo. Item de Dionyſio, qui Alexandrinæ præſuit Eccleſiæ. Item de Chriſtianis, qui in perſequutione ſub Decio pietatem abiurarunt, hiſtoriam texet.

VI Sextus commemorabit hæreſes varias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Nouatus, Apollinaris, & Samoſatenus Paulus. Deſcribet etiã res Dionyſij Alexandriæ epiſcopi. Et qui magnarum vrbium vſque ad Eccleſiarum oppugnationem permãſerint Epiſcopi. Oſtendet quoque, qui tum temporis Eccleſiaſtici ſcriptores, & aliter in diuina ſapientia clari viri floruerint.

VII Septimus contentionem & rixas noſtrorũ expediet Epiſcoporum, vnde illi à diuina ad tempus excidentes gratia, in magna inciderunt pericula. Deinde de exitialibus tyrãnis, Diocletiano & Ma D ximiano, Maxentio & Maximino, & Lycinio, quã crudeliter illi in gregem Chriſtianum ſæuierint tractabit. Poſtremò, quomodo magnus & Apoſtolis ipſis par Conſtantinus, diuina ope ab iis victoriam reportans, pacem Eccleſiis conciliarit: & primus Chriſtianorũ Imperator creatus, magnificè cognominem ſibi vrbem conſtruxerit.

Octauum tomũ ſibi vẽdicabit idem ipſe Apoſtolis non inferior Cõſtantinus: & res quæ eo imperãte Eccleſiis acciderunt. Res item impij Arij: & primam quæ Nicææ eſt celébrata, Synódum. Et quemadmodum res Chriſtianæ incrémentum cæperint. Item de angelica Monachorũ vita, vnde initiũ ſumpſerit, & quos habuerit authores. Item quæ Ariani contra veræ pietatis ſectatores, & maximè aduerſus magnum Athanaſium moliti ſint & fécerint. Præterea de beata Helena, & piis eiuſdem Deóque gratis operibus: & vt finita vita, vnà cum filio Conſtantino, in cognomine ei vrbe ſit ſepulta, idem narrabit. VIII

Nouus res filiorum ſacroſancti Conſtantini, & in primis ea quæ Eccleſiis ſub Conſtantio euenerunt, perſequetur. Item qui viri tum & in recta & in peruerſa doctrina florẽtes fuerint. Item qui eo tempore Monaſtica vita per Palæſtinã & Ægyptũ excelluerint. Item de diuerſis Synodis, & varius profeſsionis fidei expoſitionibus & formulis tractabit. IX E

Decimus porrò complectetur res Deo inuiſi Iuliani, vt ille à recta pietate deſciſcens, & ad Græcorum idolatriam deficiens, variis ſubinde modis perſequutionem contra nos concitarit: & vt bello Perſis illato, malus malè perierit. Aliqua etiam is tomus ex parte res piiſsimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quo modo ſcilicet magno animo rectam doctrinã propagans, vitã finierit. X

Porrò qui hunc conſequetur vndecimus tomus, copioſè teſtabitur, quæ Eccleſiæ ſub Valentiniano & impio Valente pertulerint. Item de magnis Eccleſiæ orthodoxæ luminaribus, & qui ex aduerſo eiſdem extiterint oppugnatores, oſtendet. Præterea vt ordo Monaſticus in immenſum creuerit. Item quæ gentes Chriſtianiſmum ſuſceperint: poſtremò, vt Valens incendio perierit. XI F

Duodecimo tomo deſcribentur Gratiani & Valentiniani iunioris, & ex Hiſpania oriundi Maximi Theodoſij res. Item ſecundum vniuerſale ſanctum Conciliũ: & vt pietas Chriſtiana in maius ſit prouecta, templis vbique quæ idolis conſecrata fuerant euerſis. Inſuper de eius tẽporis grauibus hæreſiarchis: & ſanctis etiam piiſque in eccleſia noſtris hominibus. XII

Tredecimus tempora Arcadij & Honorij prolixè exponet. Prætereaq; res aurea lingua præſtantis viri, Chryſoſtomi ſcilicet. Et quæ inſuper ea ætate Eccleſiæ contigerint, accuratè proſequetur. XIII

In quartodecimo tomo argumentum nobis Theodoſius iunior, & omniũ admiratione digna fœmina Pulcheria ſuppeditabit. Etacta concilij tertij Epheſi coacti commemorabit. Et præterea epiſcoporum ſucceſsionem, qui maximis quibúſque Eccleſiis præfuerunt. Commemorabitur etiam Eutyches & Dioſcorus hæretici. Item Eudocia & Pulcheria, reginæ ſeu Imperatrices. Denique qui ea tempeſtate in Palæſtina, XIIII

A & alibi Deo placentem vitam, monaſticem ſcilicet, optimè ſunt profeſsi & ſequuti.

XV Hunc qui ſequetur decimusquintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quartæ Synodi acta, omnia ea abundè exponens: & inſuper, quæ Antiochiæ & Alexandriæ in ſeditione euenere. Item quæ circa adiectionem terſancti hymni ſunt facta.

XVI In decimoſexto erunt res Zenonis & Baſiliſci, huiúſque circulares literæ. Et quæ tempore Anaſtaſij Dicori Eccleſiæ euenerũt. Deinde res quoque Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mõgi, Timothei Æluri, & aliorum inſuper hæreticorum. Et item quæ denuo per ſeditionem de quarta ſancta Synodo ſunt acta, accuratè proponet.

XVII Decimusſeptimus ex rebus Iuſtini primi, & ſucceſſoris eius maximi Iuſtiniani, & actis quintæ ſanctæ Synodi conſtabit. His adijcientur Belliſarij res geſtæ. item Iuſtini iunioris res. Et qui eodẽ tempore vita angelica clari fuere Monachi.

XVIII Decimus & octauus tomus clarè explicabit, quæ ſub Tiberio & Mauritio Imperatoribus in eccleſijs ſunt acta. item res Hormiſdæ, Choſroæ, & Chagani Perſarum: & vt Mauritius pœnas Deo perſoluens, gladio perierit. Deinde quædam commemorabũtur de ſingularib. quibuſdam diſsidiis B & hæreſibus, ſcilicet Monophyſitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaſchitis. item de Iacobitis, & Armeniis, & prærerea quæ in iis ipſis hæreſib. fuere diſsidia. Poſtremò quàm turpiter Phocas, qui Mauritio ſuccedens crudeliter tyrannidem geſsit, ſit iugulatus.

Et hæc quidẽ accuratius clariúſque toti operi præmittere voluimus, eo conſilio, vt animis lectorum propoſitum argumentum eo perſpectius eſſet. Ne cui autem hiſtoriam noſtram deprauare facile eſſet (cõſueuerũt enim multi aliena ſcripta ex arbitrio ſuo, prout eis eſt viſum, digerere atque diſponere) primas ſiue capitales literas tomorũ, qui quidem tomi annorũ ſuorum numerũ quiſq; expreſſum continent, ita poſuimus, vt certioris ſi dei gratia nomẽ & cognomen noſtrum referant atque cõplectantur. Quamobrẽ peto, ſi quæ à nobis per totum hoc opus rectè ſunt expoſita, vt ea C extra inuidiã ſint collocata, quæ optimis quibuſq; rebus præcipuè imminere cõſueuit. Sin verò in aliquibus ignorãtia lapſi ſumus, ea vt ab aliis, qui & doctrinæ & eloquentiæ, atque etiam experientiæ virtute pollent, corrigantur. In iuuenili enim ætate opus hoc conſcribere aggreſsi ſumus, idémque nondũ ſextum & trigeſimum annum egreſsi perfecimus. Quádoquidem autem abundè omnia ea quæ opus eſſe putauimus, hucuſq; præfati ſumus, agedũ diuini nominis ductu rem ipſam, vnde maximè conuenit, ordiamur: in primis hiſtoriæ nobis firmamentum, ipſam ſcilicet veritatem, conſectandam proponentes.

Prima decem & octo tomorũ iſtorum litera, hoc eſt, ἀκροστιχίς, compoſita, nomẽ authoris in Græco exemplari exprimunt, [illegible]. Scopus hiſtorico propoſitus eſt veritas.

CAPVT II.

Chriſtianiſmus à condito mundo [illegible] extitit.

Res Chriſtianorũ à prima ſua origine repetere, qui ſint, vnde, & quo modo tanta cæperint incrementa, eóque magnitudinis & gloriæ peruenerint, intempeſtiuum, atque adeò ſuperuacuum eſſe puto, vt in præſentia de eis perquiratur. Quũ D ſacra oracula & acta, innumerabiléſque aliæ ex ordine res, apertè ſatis & accuratè declarent, longiſsimè antè, & ab initio, cúmque ipſis conditi mundi principijs, dogma noſtrum vnà eſſe iactum & fundatum, ſeu potius vltra tempora & ſecula omnia id extitiſſe: ſiquidẽ ad autorem & ducẽ profeſsionis & fidei noſtræ Deum verbum Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum reſpicere oporteat. Quandoquidem enim duplex cõſiderandum venit myſterium, & alterum quidem tanquã quoddam caput contemplamur, quod ſcilicet ad æternã, principio carẽtem, ſeculáque omnia præcedentem generationem refertur: alterum autem quaſi poſterius quiddam, vt ita dicam, & vltimũ ſpectamus, quod nimirum ad inferiorem hanc & poſtremis tẽporibus ex virgine incarnationem factam, terrenámque cõuerſationem & vitam pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione perſequi, minimè omniũ conuenit. De eo enim ſi quis diſſerere inſtituat, quum oratio talis extra propoſitũ opus ſit, tum plus operę & negotij, q̃ opus ipſum, & ea de quibus tractare decreuerimus, exhibeat. Siquidẽ, quum neque tempus, neque ſeculũ ei my E ſterio interceſſerit, & proinde neq; adeſſe illi, neque contemplari & eloqui id quod ſupra intelligentiam noſtrã eſt, conceſſum ſit: quicquid id eſt, tuto ſilentij præmio permittemus: ac potius ingeniis noſtris, ne in talib. reb. curioſitatem nimium exerceant, imperabimus, vtpote ſenſu, ratione, & acumine mẽtis noſtræ longè ſuperioribus. Nobis verò ſatis fuerit, ſola è diuinis ſcripturis adducere teſtimonia: vt, In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil, quod factum eſt. Et inſuper ſcire, quòd Deus † ſemper exiſtens, principióque carens, & ſecula præcedẽs: ita vt ipſi ſoli cognitum eſt, ante ipſa ſecula gignit ſuum ipſius Filium, verum Deum verbum, ſupra omnis intelligentiæ & deprehẽſionis captũ, & ſupra mẽtis ſenſum & cogitationẽ, cognitionemq; omnẽ: ſimulque ſanctiſsimũ ſuum profert Spiritum, non vt genitum illum, ſed vt procedentem, Deum & ipſum perfectũ atque ὁμότιμον, hoc eſt, cõſubſtantialẽ illis, & * eiuſdem planè virtutis & po F teſtatis. Et quòd tres iſti vnum ſunt, vna natura & eſſentia & poteſtas, cum quibus & per quós ſimul & angelicas poteſtates & mundum hunc vniuerſum produxit & condidit, quum is antea non extiterit: & pręterea id quod in viſum cadit cõſpicitúrq; omne, quódq; anima agitatur, & q́ anima caret. Atq; hæc quidẽ de ſuperno Chriſti, perſuaſionis & fidei noſtræ principis, genere, ipſiúſq; ſublimi dignitate & natura, nobis dicta ſufficiãt. Quæ enim reb. tãtis explicãdis idonea ſuppeditet oratio? pro eo atq; diuinũ id quoq; oſtendit oraculũ.

Duplex chriſti natiuitas, diuina & humana.

ὁ λόγος [illegible]

Ineffabilis ſanctiſsimæ Trinitatis Theologia.

† ὁ ὢν ἀεὶ [illegible]

** ὁμοούσιον.*

** Totus & lingua & mente & cogitatiſſe horreo, quando de Deo verba facio. De Deo autem cùm dico, vnum vos circumfulgeat lumen, & tria. Tria quidem, iuxta proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas: vnum verò ſecundum rationem eſſentiæ ſiue deitatis. Diſtinguitur enim inſeparabiliter, & coagmentatur ſeparabiliter. Vnum namque in tribus Deitas ipſa, & ipſa tria vnum, in quibus Deitas, ſeu quæ Deitas ſunt. Gregor. Theologus. Vnus Deus, tres perſonæ, vna eſſentia, potentia, ſapientia, bonitas, vna & indiuiſa Trinitas. Deus, Dominus, Paracletus, Genitor, genitus, regenerans. Ab vno omnia. A quo, per quem, in quo omnia. Vnus à ſe, vnus ab vno, vnus ab ambobus, [illegible] à ſe, [illegible] ab altero, [illegible] ab vtroque. Pater, Filius, Spiritus ſanctus. Vna pater, λόγος, παράκλητος, eſſentia, vna virtus, vna beatitudo, à quo, per quem, & in quo beata ſunt omnia, quæcunque beata ſunt. Auguſtinus.*

A Generationem verò eius,inquiẽs, quis enarrabit?
Neque enim quiſquam Patrem, pro eo atque de-
» cet,ſatis cognouerit,præterquam Filius:neque rur
» ſum Filium,præterquam qui illũ genuit Pater. Ad
quem,vt eſt apud veterem Moſco,† loqueos Pa-
ter in creatione vniuerſi huius:Faciamus, inquit,
hominem ad imaginem noſtrã,& ſimilitudinem.
Hunc ipſum ſanè,quicunque virtute & in Deum
pietate aliis præſtare primis temporib. dicti ſunt,
vt Abraham & Moſes,& inſuper quicunque ante
& poſt eos iuſti morũ mutatione fuerunt Prophe
tæ,& alij Deo placiti & grati homines,mentis o-
culis ſincerè & clarè contemplati, prolixè cogno
uerũt,& tanquam germano Dei filio præſtantiſ-
ſimum pietatis honorem tribuerunt. Ille porrò
perſuaſionem fidémque eiuſmodi remunerans,
& patris & ſui cognitionem perfectiorẽ abſolu-
tiorémque illis adauxit. Eſt quippe verum oracula-
» re verbũ,neminẽ eorum qui antiquitùs Deo pla-
» cuerunt,ſine fide in Chriſtum finem vitæ conſe-
quutum eſſe. Siquidem per coniecturam id colli-
B gere licet,ex multifariam viſionibus,quas aliàs a-
liis accumulauit, pro eo atque eas quiſque ferre
potuit. Atque equidẽ in hominis ſpecie ipſi Abra
hæ frequentius,progenitisq; ex eo apparuiſſe cre-
ditur,quandoq; per ſe ipſum, quandoq; per admi
niſtros ſuos angelos,oraculis eos admonẽs,& do
cens de rebus optimis. Quod quidẽ cuiuis vel in-
de facile eſt exiſtimare & credere. Angelũ enim
Dominum,vel etiã Deum appellare, conſuetudo
ſcripturæ non eſt:ſed ita ſimpliciter,nudo ſcilicet
nomine,angelum:illum verò ſemper inſignibus
& excellentibus extollit.& celebrat nominibus,
Deúmque & Dominũ apertè & clarè vocat. Itaq;
Verbum,quod colimus,æternum,& ſeculis tem-
poribúsq; vniuerſis antiquius fuiſſe, & veteribus
olim,etſi non omnibus,quibuſdã tamen, in my-
ſterio apparuiſſe,paucis hiſce dictum eſſe ſatis ſit.

† ἐκκαλούμενον. Chriſtus filius Dei omnib. ab orbe condito piis hominibus cognitus.

Idẽ ſanctis patribus apparuit.

Gene. 18. Hoc exquiſite & luculẽter in Tryphone ſuo tractat S. Iuſtinus.

CAPVT III.

Inimè verò mirari oportet,non
dudum antea,ita vt nũc, omni-
C bus hominibus & gentib. Chri-
ſtum innotuiſſe. Doctrina enim
Chriſti omnium conſummatiſ-
ſima atq; perfectiſsima, omniúq;
ſapientiæ & virtutis genere abſolutiſsima, non
apta,opportuna & congruẽs omnino veterũ ho-
minũ vitæ & moribus fuit. Quandoquidem à pri
mis ſtatim initiis,qui incorruptibilẽ ſeniiique ex-
pertem & beatã vitã acceperat, primus videlicet
homo,& generis noſtri autor, minimũ dati præ-
cepti memor,immortalẽ fatali commutauit vita.
Qui verò ex eo ſunt progeniti, longè deteriores,
vno atque altero excepto,agreſtem quandã, ferã
& propè beluinã omnes,appetitionũ ſuarum im-
petu ducti,egerũt vitã. Non itaque illi vrbes cõ-
didere,nõ artibus aut doctrinis ſcientiiſque inge-
nia excoluere,longè etiam à legibus diuiniſq; cul-
tibus & iuſtificationibus abfuere. Virtus porrò &
philoſophia ne de nomine quidem apud eos no-
tæ fuere: ſed perinde atque quidam Nomades,pa
lãtes in ſolia lucis vixere, & inſita ſibi à natura ra-
tionis ſemina corrumpentes,ac vitioſitatem ma-
litiámque omnẽ ✱ ex liberi arbitrij ſententia ex-

Quare primo non hominibus ſit Deus Chriſtus Ieſus, non ita clari,vt nobis, innotuerit.

Parentũ noſtrorum primorum lapſus.

Prima ætatis hominum ruditas & malitia.

✱ ἐξ αὐτοπροαιρέτου γνώμης.

fingẽres, quicquid eſſet peſsimum,timore depo- D
ſito peregere:vſque adeò,vt quandoque quidẽ ad
mutuas cædes & homicidia inter ſe armati cõſur
gerẽt,aliquãdo verò Deo bellũ inferre inciperẽt,
ſupérque terram munitiones & muros cõſtruere
aduerſus cœlum,& caput ad id illidere, ac in tan-
tum denique inexpugnabilem vim & potentiam
in ſe prouocare atque excitare auderẽt, vt ad co-
ercendã eorũ ſimul & præfractã temeritatem, &
inane inutilẽque cœptũ, tanquã pernicioſam no-
centis herbę ſyluam per vniuerſam terrã effuſam,
Deus nunc immenſis aquarum diluuiis vindica- *
re,nunc horrendis ignis imbribus & immanibus
fulminum ictibus compeſcere, & violentũ mali-
gnitatis eorũ impetũ opprimere aggrederetur: &
præterea fame ſimul & peſte,& variis bellorũ ge
neribus ad indecentem & importunã malorũ mo
litionem tollendam vteretur:tantámque animo-
rum (vt ita dicã) luem,impunè omnia depaſcen-
tem,grauitérque inualeſcẽtem,efficaciorib. repur
garet remediis & pœnis. Poſteaquam igitur tanta
malignitas,vitiorúmque omniũ grauedo,perinde
atque damnoſa quædam ebrietas,per omnes ferè
eſt graſſata,caliginémq; eorũ animis offudit, ip- E
ſum omniũ optimum Dei Verbum magnitudine
bonitatis propriæ coactum,nunc per naturę legẽ,
nunc per angelorum aduentũ & præſentiã,quan-
doque etiam per ſe ipſum myſticis quibuſdam &
arcanis apparitionibus paucis quibuſdam qui an-
tiquitùs pietate & amore Dei clari extiterunt vi-
ris,alicubi ſe exhibuit, hominis forma aſſumpta:
quòd aliter id ipſis aſpicere conceſſum non eſſet.
Quum porrò ſatis ad eum modum per diuinos il-
los viros in multos homines pietatis cultúſq; Dei
coniecisset ſemina,& gens tali cultui dedita pau-
latim in dies magis magiſque in vnum coaleſce-
ret corpus,& quaſi germẽ quoddã radice ſua, A-
brahamo niti cognuſceretur, ei gẽti quæ & anti-
quitùs,& nõ ita pridẽ vita & morib. ritè exculta
eſſet,legem per Moſen, perinde atque quendam
ducem & manuductorẽ,ad præſtantiorẽ pietatẽ,
Deique cultũ,tradidit:ſymbola & ſigna, figuráſq;
& imagines ſabbati & circũciſionis, & alia quæ-
dam elemẽta ſeu principia diuinorũ conſiliorum F
& cõtemplationũ,myſticáſque pręterea cæremo-
nias,nõ apertas illas & claras,ſed obſcuras,tenues
& vmbratiles illis oſtendens, & præbens. At vbi
deinceps lege vbique diuulgata, ex dura illa & a-
greſti vita homines paulatim ad humanitatẽ ſunt
exculti,& ad philoſophãdũ animũ adiecerũt, in-
uicémque amicitias colere,& conſuetudinẽ inter
ſe habere cœperunt (pædagogo & doctore lege
quaſi regula vtentes, ſeque erudientes) atque in
primis firmior ſtabiliórque Dei patris noticia a-
pud eos radices egit, aptique iam & idonei tan-
quam ad ſemina maiora Dei cognitionis ſuſci-
pienda fuerunt: tum idem illud rurſum, quod
antea virtutis ſemina ſenerat, Dei Verbum prin-
cipij expers, ſeculáque præcedens, quandoqui-
dem aliter fieri non potuit, vt hominum genus
tandem prorſus ab infuſa ei liberaretur execra-

Verbum & filius Dei ſubinde caliginoſam hominum malitiam diſcuſſit.

Lex Iudæis, Abrahæ poſteris, per Moſen data.

Verbum & filius Dei homo factus

* *Homo doctus abundè*
Linguis diſſectis, vndis atque imbribus igneis,
Et legis ſcripta tabulis, & carmine vatum,
Crimmen haud potuit primũ depellere vincla, &c.
Greg. Nazanz.

A tione & pernicie, & ad immortalem illam atqne beatam reduceretut vitam, poſtremis temporibus, Romanorum Imperio orbem obtinente, natura & conditione noſtta accepta, nulla re à noſtta (fatalib. + duntaxat peccati inquinamẽtis exceptis) differente, ea & fecit & perpeſſum eſt, quæ æqunm erat Deum facere corpore, in hac vita, peregrè verſantem. In qua ille natiuitatem mirificam, opinionémque omnem excellentem, cõnerſationémque inſolitam, & doctrinam nouam, omníque naturæ mitaculo ſuperiotem mortẽ & ſepnlturam & reſurrectionem rediuinã exhibuit. Quæ omnia ſingillatim vaticiniis ptophetarum prædicta fuerant, & promulgata. Qnemadmodũ & regnum eius in fine ſeculi diuinus Daniel ſpiritu liberiote & puriore perſpexit, & hiſce verbis humano mote viſionem eam deſcripſit: Spectabam, inquiens, donec throni ponerentur, & antiquus dierum conſedit. Et commemotana tes ipſe ſuas, infert tutſus: Iudirium conſedit, & libri aperti ſunt. Et deinceps: Spectabam, inquit, & ecce cum nubibus cœli tanquã filius hominis veniens, & vſque ad antiqnum dierum peruenit, & in con-

B ſpectum eius adductus eſt, & ipſi traditus eſt principatua & robur & regnum, & omnes populi tribus, & lioguæ ſeruient ipſi. Poteſtas eius poteſtaa ſempitetoa, quæ oon prætenbit, & regnum eius non corrumpetur. In quem verò alium hæc quadrent, qoàm ptorſus in Setuatorem noſtrũ Christum, hominis filium, ptopter poſtremam ipſius per aſſumptam carnem [a] humanitatem, pet otaculum ptopheticum nominatum?

† τελ. τῶν [illegible] Oeconomia Christi in mundo.

Regnũ Christi ſempiternum.

Tanquam filius hominis

Quàre Christus dicatur Filius hominis.

a Et propter Adam, & propter virginẽ, ex quibus extitit, ex illo quidẽ tãquam primo maiorũ parente, ex hac autẽ tanquã matre, lege & non lege generationis. Theolog.

* *Numinis ergo*

Submittens decus, immutabilis, æthereúſque
Æthereæ effigies, hominum ſub lege creatus
Non hominum de more tamen, caro matris ab alvo
Virginis intactæ : ſancta (mirabile dictu,
Credere quod nequeant infirmi) prodiit idem
Et Deus & mortalis homo, dum iungit in vnum
Naturam geminam, hanc manifeſtam, illamque latentem,
Qua Deus vſque fuit, nobis aliam ille recepit,
Viſceribus Deus humanis cùm conciperetur,
Vnus vtrinque, Deus, rex Christus numine mixtus,
Atque Deo mortalis homo ſic ſubſtitit ipſe.
Gregor. Theologus.

C

CAPVT IIII.

Reliqnum eſt vt demonſtremns, ipſum æternnm principióq; carentem Deum verbum non ſolum antiqnitùs piis, Deóq; charis hominibus cognitum, ſuóq; tẽpore apud nos corporaliter, tanquam ⋆ peregrinum, verſatnm fuiſſe: verumetiam dininas eius appellationes, Ieſu ſcilicet, & Chriſti, non nobis ſolis, ſed & veteribus prophetis in maximo habitas eſſe honote. Primùm ſiquidem magnus ille Dei ſpectator Moſes, quum imagines & ſymbola ſignáque quædam arcana & nona, iuxta typum & figuras quæ ei in monte diuinum oſtẽderat oraculum, inſtitueret, Pontificem Dei fratrem ſuum Aaronem ptomnlgauit: excellentémque ei honorem, ptæeminentiam, & gloriam tribuẽs, Chriſtum & vnctum Domini pronunciauit: & nomen id illi accommodauit, atcanè per myſterium celebtans & cohoneſtans appellationem eam, illúdqne dininando adumbrãs, D diuinum quiddam & excellens eſſe, ⋆ ducem & principem. Porrò Ieſu qnoq; cognominationẽ ipſe primus diuino afflatus ſpiritu, quum nunquã antea hoc nomen auditum fuiſſet, filio Nauæ ſoli ſapienter indidit: veluti ptæripuum, & regio diademate præſtanriotem perfectiotémque honorẽ illi habens, quem pet ſymbola cognouetat, poſt obitum ſuum imperiũ in omnes ſuſcepturũ eſſe. Imagioem enim Ieſus Nauæ filius, Seruatoris noſtri ferebat: qni vnus poſt Moſen atque conſummationem ſymbolici vmbtatiliſque cultus illius, regnom veræ & illuſtris pietatis, manifeſtò ſuſcepit. Moſes itaqoe, vt dixi, diſtinctis Setuatoris noſtri appellationibus, qnas ſummo honote & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidẽ, Christi: ſucceſſori verò ſuo duci, Ieſu nomen magnificentiſsimè, non ſine arcano & ingenti myſterio, tribuit. Qoin & alij poſt illnm prophetæ, apertè & ſignificantet admodum, Seruatotem Chtiſtũ nominatunt. Spitirus enim, inqnit Hieremias, ante faciem noſtram: Chriſtus Dominus comprehenſus eſt in corruptionibus eorũ. Et Dauid: Aſti- E terunt, ait, reges terræ & principea conuenerunt in vnum, aduerſus Dominum, & adnerſua Chriſtũ eius. Quibos verbis deinceps illa infert: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc ipſum porrò Chriſti veneratione dignum nomen, non ſolum eos qui ſacerdotio cohoneſtati eſſent, factitio exornauit oleo, idq; pet ſymbolum: ſed & teges ipſos. Diuino enim hoſce innngentes ſpiritu, quibus id fuerat commiſſum, Chriſtos per imaginem & faciebãt, & vngebant. Quandoquidem & tegibus omnino typi quidam & figuræ ioetant, veri regni & poteſtatis Setuatoris noſtti Ieſu Chriſti in omnes. Cæterũ & prophetas qnoſdam Chtiſtos eſſe, diuini ſpititus inſtinctu percepimus. Etenim ij omnes, ad vnicum Pontificem omnium, & creaturę omnis regem ſolúmque prophetarum Prophetam, Sernatotem Chriſtum, teſpectum ſuũ habuerunt. Id illud clariſsimè oſtendit, quòd nulli omnium Põtificum, Regum, & Prophetarum, qui ſymbolicè huius nomine vncti honoratique fuot, tanta dioinæ virtutis vis fuit & poteſtas, quantam ſcilicet Dominus F noſter Ieſus, & reipſa verè + Chriſtus, natiuam & propriam eam habens, oſtendit atque exhibuit. Sed nnlli etiam ex omnibus hoc contigit, vt eos qni ſe illis vt ſubditos ſubiecetunt, imaginario & vmbratili nomine Chriſtianos cognominarent: qnum illi tamen ad ingentẽ gloriam & honotem ptoceſsiſſent. Iam nec alij cuipiam tantus etiam poſt obitum attributus eſt cultus, & venerationis honor, vt pto eius nomine ipſam quoque vitam aliqni nõ grauatè vilem habuerint, admiſerintq;. Inſuper neque citca quenqnam à mundo condito, tantus motua & concnſsio habitabilis terræ, quantus circa eum, fuit. Enimnerò fieri neutiquã poſſe, vt vis & virtus typi atque imaginis tantum perficiat, qnantum nimirũ veritatis ipſius repræſentatio & exhibitio, ea quæ in Setuatore noſtro eſt perſpecta poteſtas, manifeſtiſsimè comptobat & declarat. Qui quidem qnum nihil eorum quæ magnifica & præſtabilia habentur, à qnopiam acceptiſſet: ſed neque genna + fortaſſe ex ſacerdotũ

** ἡγούμενον. Itidẽ nomen Ieſu.*

† ταχα. Seruator noſter veriſsimus & ipſiſsimus eſt Chriſtus, in quo nihil imaginarium aut fucatum reperitur.

** ἐπιδήμιον.*

Christi nomen veteribus Hebræis cognitũ, & in magno habitum honore.

Ieſue typum Seruatoris noſtri geſſit.

Seruator noſter apertè Christus à prophetis dictus.

Sacerdotes olim & reges, Christi.

Prophetæ etiam quidã.

Seruatoris noſtri Christi Ieſu ſupra reliquos omnes præſtantia.

Soli nos à verò Christo Christiani dicti.

† Saluator noſter Christus dicitur, propter Deitatem. Ea ipſa nãque vnctio eſt humanitatis, non efficacia ſicuti alios Christos ſanctificans, ſed totius vngentis præſentia. Cuius opus eſt, vt homo audiat vngẽtem: & id quod vngitur fiat deus. Theol. ſermone 2. de filio.

A ordine duxiſſet,neqne opibus aliqmibus ad regnũ euectus eſſet:neqne pro propbeta , vt veteres illi, ſe geſsiſſet,neque dignitaie aliqua à Indęis aoctus eſſer,quamuis per ſe ipſum reuera omnia à Patre, & non per ſymbola aut figuras haberei: Cbriſtus tamen prę omnibus illis maximè eſt renunciarus, atque declararus:& cum orbe habitabili vniuerſo cognomen ſimul ſuum,ſimul & veneranda & ſancta inſtituta moréſque ſuos cómunicauit:non vmbras,typos, & imagines , vt antea factum fuerat,rerum pulcberrimarum , ſed manifeſtas ipſas & veras virtutes eahibẽs,vitámqne quandam ſublimem & cœleſtem, vnà cum veritatis dogmatibus,eis ipſis qui ſacris eius initiati eſſent , relinquens,ipſiſsimus ſcilicei & veriſsimus Chriſtus, perfectiſsimum Dei verbum,qui nõ facticio perinde atque reliqni ſed diuino naturaliter vnctus eſſet ſpiritu.Cuius rei certiſsimam fidem facit illnd Eſaiæ verbum:Spiritns Domini ſuper me,propterea quòd vnxit me:& quæ ſequuntur . Rurſus illud diuini Dauidis : Propterea vnxit te Deus, Deus tuus,oleo eaultarionis, præ cõſortibus tuis. B Vbi id etiã quòd longiſsimè eis præſtet , qui quõdam imaginariè vncti fuerant, ſatis ſubindicat & deſcribit.Idem Dauid alibi quoque: Tu es ſacerdos in æternum , ſecundũ ordinẽ Melchiſedech.

Chriſtus ſacerdos ſecundum ritum Melchiſedech.

Qui introducitur, non facticio oleo ad ſactorum miniſterium vnctus , neq; quicquam ad Hebręorum ſacerdotiũ pertinens: qui Catologum & generis concateoatã continoationẽ ſolenniter perſcribebantur.Quapropter ſecundum ipſius ordioem,non antem iuata aliorum qui ſymbola , typos & figuras acceperant,ritum,Chriſtus & Pontifex,tecepto iureiutãdo, Seruator noſter eſt promulgatus.Vnde illum neque corporaliter vnctũ, neqoe ea ſacerdotali tribu natum , qui attentè & diligenter hiſtorias legendo obſeruarit, inueniet: quippe qui ab ipſo Deo & patre,ante ſecula condita,ſempiternum ab æterno & inæternum ſacerdotium,tanquam munus quoddam & honorem præcipuum obtiueat.Illud quoque non minus eſt incorporeæ diuinitúſque aduenientis vnctionis ſignũ & indicium,quòd honc ex omnibus vnum,

Chriſti ſacerdotium ſempiternum.

Chriſtianorum in Chriſtũ fides viuidiſsima. † vtpe λόγῳ loleiore,

C per omnem tertam,Barbari ſimul & Græci,Chriſtum nominant.Et qui iam inde à tẽporibus eius, ad hunc vſque diem,in eum credunt, vt verũ Deũ & Regem vnicumque Põtificem Dei & Propbetam eum colunt & venerantur:quique (+ quod orationem & ratioem omnem excellit) oomine eius cenſentur,perſuaſum illud habent,vt non labiis tantum & verborum ſtrepitu illũ, ſed omni prorſus animi affectione & virtute colant : vſque eò, vt de facili conſilium capiant & ſtatuant, & ipſam propter eum ponere animam & vitam.

CAPVT V.

Ex hoc capite pij omnes diſcere poſſunt quid ſibi velit Paulina illa concluſio: Arbitramur fide iuſtificari hominem abſque operibus legis. Roma.3.

SVb hæc , doctrinam Seruatoris noſtri non nouam ac recẽtem, poſterioribúsue temporibus à quopiam,qui minimũm multis præſtet , inſtiıntam : ſed potius, quantum dicere poſſum, à prima hominum origine , lege naturæ , antiquitùs à piis Deique amantibns,& inſtis viris , rectiſsimè tractatam:diſciplinæque eius morẽ, vnà cum pietatis & religionis dogmatibus , tempore , generi D hnmano æqualem cognitnm,& nõ nuper admodum inuenium atque excogitatum eſſe , æquum eſt viſum aſtruere.Et qnòd nos quidem recentes omnino, nouo nomine , vt Chriſtiani vocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti ſimus, ſatis conſtat. Cæterùm quòd in ipſa Seruatoris apparitione , quæ clara & illuſtris prorſus coaloit gens,non exigua illa & infimum locum obrinẽs, neque in vno aliquo orbis angulo collocata , ſed quę ferè vniuerſam peruaſerit terram:ob eámqu cauſam quùm pietate in Deum excellẽs, tum ope diuina inuicta futura eſt & incolumis,ad eius ſpecimen,cuius nomine gloriatur , eiuſdémque mores & inſtituta,longè etiam antea cõformata ſit, quoad eius fieri poterit , oſtendere conabor . Id quod propbetæ etiam cuidam , vt quod omnino futurum eſſet,diuino ſpiritu illuſtratus videret,& quaſi mente cõſternatus prædicetet,cõtigit: Quis audiuit talia,& quis ſic vidit ? Si parturiit terra die vno,& ſi gens progenita eſt nixu vno. Deinde futuram quoque indicat appellationem: Seruientibns autem mihi, inquiens , indetur nomen nouũ, E qnod benedicetur in terra . Genus equidem Hebræorum veneratione dignum eſt prorſus , vetuſtate nimirum inſigne & præſtans . In eo genere raros quidem illos,ſed tamen in Deum amore, iuſticia,& cæteris virtutibus excellẽtes viros fuiſſe, publicis ſcriptorum monnmentis eſt teſtatum, & ante & poſt vniuerſale orbis diluuium . Inter eos Seth,& Enos,& alij,ipſe Noë cum liberis nepotibúſque & poſteris ſuis:atq; horum vnus etiam Abraham fuit , quem progenitorẽ ſuum Hebræi gloriabundi iactant:cumq; iis vnà, qui cognatione genus illius attingunt,& amplum iuſtitiæ , religionis & pietatis in Deum teſtimonium reportarunt . Quod ſi quis ab ipſo Abraham,& poſterioribns ab eo temporibus,ratione inita ad primũ vſque hominem recurrat, quamuis non nominis ipſius appellatione , ſed tamen re omnes ipſa , de quibus teſtatum aliquid ſit,Chriſtianos inueniet. Quicquid enim complectitur Chriſtiani nomen, F vt ſcilicet obtineas fidei & doctrinæ Cbriſti cognitionem,vt ſobrietate , temperantia & iuſticia polleas,vt ſanctiorem vitam virtutémq; virilis & magni animi perpetno tenore conſtanter contiues,interitúſq; & impauidus in profeſsione pietatis in Deum per omnia perſiſtas : id omne non minus atque nos,illi quoque præſtare ſtuduerũt. Non enim illis admodum curæ fuit vel circumciſio,vel ſabbatorũ feſtorúmque dierum cæremonia,vel etiam alimentorum & ciborum obſeruatio & delectus,aliarúmque rerum diſcrimen,quæ Moſes primus vt ſymbola & imàgines inſtituens, poſteris ſuis per manus tradidit:& ne nobis quidẽ obſeruandi ea neceſsitas impoſita eſt. Certò autẽ & liqnidò illis conſtitit , ipſum Chriſtum Deum viſum eſſe ab Abrahamo,eundem reſpõſa dediſſe Iſaac,colloquutum eſſe cum Iacob:cum Moſe autem,& qui poſt eum fuerunt Propbetis , ſermonem contuliſſe: pro eo atque id ſacræ indicãt ſcripturæ. Quam ob cauſam & illos omnes obſcura quadam & tenui nominis ſui appellatione dignatus eſt. Iuxta illud oraculare verbum: Noli tangere Chriſtos meos . Et item aliud : Et in prophetis meis ne malignemini . Vt iam ſummarim dicere

Chriſtianorũ nomen ab ipſa Chriſti apparitione extitit: ſed profeſsio eorum à mundo condito celebrata eſt.

Chriſtianorum ortus.

Veteres ſunt nomine quidem,ſed reipſa Chriſtiani.

In quibus rebus conſiſtat Chriſtiani hominis profeſſio & fides.

Sine operibus legis. Rom.3.

Ritus & cæremoniæ veteris teſtamẽti ſymbola & vmbra rerum aliarum fuere. Veteres chriſtum cognouerunt.

A & colligere liceat, quá antiquitùs Abrabæ oſtendimus fuiſſe erga Deum pietatem & teligionem, eam non aliam fuiſſe ab ea quam nuper per doctrinam ipſe ſuam Chriſtus in omnes vbique vulgauit gentes. Neque huic tationi quidquam illud obeſt, quòd is longo pòſt tempore circumcisionem acceperit. Ante hanc enim ipſam fide iuſtificatum eum fuiſſe, teſtimonio ſcripturæ comprobatum eſt. Quod per illud aſtruitur: » Credidit autem Abtaham Deo, & imputatum eſt ei ad iuſtitiam. Portò eidem etiámnum incircumciſo, oraculo diuino (fuit autẽ id ipſum Dei verbum Chri* ſtus) de eis qui eodem quo ipſe modo in futurum iuſtificari deberent, talibus eſt renunciatum verbis: » Et benedicẽtur in te omẽs tribus tertæ. Quòd ſanè ipſum in nobis conſummatum eſſe, ſatis conſtat. Sicut enim ille fide, quam appareoti ſibi Verbo Deo habuit, iuſtificatus, priſtina vita patriaque teligione relicta, ac profeſsione pietatis omni, in vnicum terum omnium gubernatorem & Dominum Deum collata, non Moſaicæ illum legis ceremoniis, ſed virtutis factis coluit: **B** itidẽ & in præſentia, eundem ipſum pietatis erga Deum ritum, per habitabilem terram omnem, apud ſolos Chriſtianos in vſu eſſe, manifeſtò ſatis apparet. Vt iam nihil obſtet, quin colligere inde & cõcludere poſſimus, vnam eandémq; & nũc eſſe, & olim fuiſſe vitam, & nobis Chriſtianis, & qui antiquitùs ex præſcripto Dei vixerunt omnibus: neque nouum aut peregrinum eſſe inſtitutum noſtrum, ſed (ſiquidem liberius dicendum eſt) primum hunc eſſe & ſolum verúmque Dei cultum, qui per Chriſtũ eſt: qui cultus olim quidẽ tenuiter & obſcurè ſit exhibitus, nunc verò tanquam quædam fax lucidior orbi vniuerſo illuxerit.

Eadem fuit Abrahæ fides, cum ea quam Christus ipſe docuit.

Iuſtificatio Abrahæ.

Sicuti Abraham, ita & Christiani iuſtificantur.

Fides iuſtificans. Iuſtificationis formula in Abraham.

Christiana pietas & religio omnium antiquiſſima.

* *Hæc quæ eſt in præputio fides, ſinem coniungens principio, & prima & nouiſſima facta eſt. Etenim & ante circumciſionem erat in Abraam & in reliquis iuſtis, qui placuerunt Deo. Et rurſus in nouiſſimis temporibus orta eſt in humano genere per Domini aduentum. Iren. lib. 4. cap. 42.*

CAPVT VI.

C HAEc quũ ita ſe habeant, neceſſarióq; ſic ſint præmiſſa, deinceps ab apparitione Seruatoris ſecundum carnem, tanquam auſpicata & felici viæ duce, adiutorem atque autorem ipſum principio carens Dei Verbum, initio eius quæ de eo ſuſcepta eſt orationis præficientes, ne ſcilicet à veritate aberremus, hiſtoriam ordiemur. Paulo verò altius res ipſa repetenda. Gens Iudæorum, vt dictũ eſt, priuſquã diuina prouidẽtia Moſes dux ei præfectus eſſet, libera quodammodo & ſui iuris fuit: & progenitorem iactans iuſtum Abraham, tenui cognitione numinis aliis antecelluit populis. Hęc poſtquam in Aegyptum venit, per Ioſephum, in ſeruitute ibi fuit annos quadringentos. Inde autem illã edoxit Moſes: qui miraculis & prodigiis edendis, in tantum ſupra ipſius naturæ captũ pollebat, vt etiam colloquio Dei frueretur, ab eóque rerum agendarũ conſilia & rationes peteret. Præfuit ergo genti ille, ac rex ipſe & idem ſacrorum Antiſtes ius populo dixit. Rerum tamẽ ſacrarum curam Aaron ſortitus eſt, cõmunicata ei per Moſen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Poſt **D** hunc autem ſucceſſor eius Ieſus Nauæ filius, rerũ adminiſtrationẽ ſuſcepit. Deinde rem Iudaicam principes rexerũt, Iudices dicti: qui numero duodecim fuerunt, per ſucceſsionem ordine in defunctorum locum ſurrogati. Poſtea talem rerum adminiſtrationem ægrè ferentes Iudæi, regem ſibi creari depopoſcerũt. Et Saul primus eis à propheta Samuele rex vnctus eſt, idque Deo per oraculũ iubente. Huic Dauid ſucceſsit. Dauidi filius Salomon. Deinde ordine alij reges, vigintiquatuor numero, qui quidem rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo pręfuerũt. Poſtea quum Babylonis Nabuchodonoſor bellicam cõtra eos expeditionem ſumpſiſſet, vnà cum vrbe templũ eſt euerſum, & populus Babylonem captiuus ducta ad annos ſeptuaginta. Quum equidẽ Chaldæi ſiue Babylonij antea idẽ quod Iudæi perpeſsi * fuiſſent à Medis, bello illis illato, qui ad trecentos vſque annos ferè regnum eorum tenuerunt. Medorum verò regem vltimum, cui Aſtyagis nomen **E** erat, Cyrus Perſa bello oppreſsit, imperiúmque à Medis ad Perſas tranſtulit. Cæterùm & ij non minus quàm ducentis viginti annis imperio potiti, vſque ad Darium Arſaoum, ab Alexandro Macedone eo ſunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto, poſt duodecimũ rerum ſuarum geſtarum annũ, vita excedens, amicis ſuis Macedonibus, quorum pars Ptolemæi cognominabãtur, regnum reliquit. Ij per ſucceſsionẽ tredecim numero, Perſarum res obtinuerunt annos ducentos nonaginta tres. Arſaces porrò Parthus Ptolemæo vltimo, qui etiã Dionyſius dicebatur, Cleopatræ patri, in qua poſtrema Macedonum apud Aegyptios defecit regnum, bellum intulit, Parthiſque Perſarum imperium tradidit. Nec ita multo pòſt Macedonum ditio in Romanorum peruenit poteſtatem: & inde Parthorum reges nomen quoq; Arſacidarum habuere. Porrò qui ab Arſace progeniti regnũ obtinuere, vſque ad Artabanũ peruenerunt, rerum adminiſtratione annis ducentis ſeptuaginta retenta. Poſt Artabanum verò, Choſroæ genus Perſis imperauit. Artaxerxes enim pa- **F** ter Choſroæ Magus, dolo Artabanum aggreſſus occidit: primúſque inter Perſas cidarim ſumpſit. vnde & apud ipſos celebre Magorum nomẽ fuit. Alexander autem Mammęæ filius Romanum adminiſtrauit imperium, quum Parthus adhuc Perſis rex præeſſet. Enimuerò Iudæi à Dario primo, ſeu (vt alij tradunt) à Cyro, poſt annos ſeptuaginta, captiuitate ſoluta, libertate donati, vrbem ſimul ſuã & templum, quæ Dauid & Solomon conſtruxerant, reſtaurarũt: & patriis ſacris, ritibus, atque ceremoniis operati ſunt, non regia (vt antehac) poteſtate & adminiſtratione, ſed paucorum optimatium gubernatione vtentes. Sacerdotes enim res eorum rexerunt. Et ad aliquod vſq; tempus ſatis feliciter atque ordinè res eorũ gerebantur. Poſtea verò inter potentiores Iudæorum ſeditio incidit. quo tẽmpore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduerſus Ptolemæum ſextum bello decertabat. Cauſa verò ſeditionis erat, quòd ne

Iudaicarum rerum ſynopſis, & commemoratio breuis.

Captiuitas Iudæorũ Babylonica.

Regnũ Aſſyriorũ, Medorũ, Perſarum.

Darius iſte Arſami filium alij dicunt. Iuſtin. lib. 10.

Macedonũ Chronographi, Ptolemæus in Aegypto regnaſſe tradunt an. 296. Parthorum.

Chronici ſcriptores Medorum Imperium duraſſe notant annis 265. vel, vt alij volunt, 292. Perſarũ, an. 231. Choſroæ genus.

Libertas Iudæorũ ex captiuitate Babylonica.

Oligarchia & Ariſtocratia.] 1. Eſra 6.

Notabilis ſeditionis cauſa, apud Iudæos.

Fuit is Ptolemæus Euergetes ſecundus.

* *Iuſtinus lib. 13. de Perdicca loquens: Inter principes, inquit, prouincias diuidit, ſimul vt remoueret æmulos, & munus imperij beneficij ſui faceret. Primo Ptolemæo Aegyptus, & Africa, Arabiaque pars ſorte venit, & cætera.*

A mo optimatium æquali & eiuſdem ſortis homini ſubiici aut parére voluerit. Et Onias quidem Pontifex, Tobiæ liberis vrbe eapulſis, ſuperior erat. Illi verò Antiocbum Epiphanem aduerſus vrbem duaere, iampridem ſua ſponte conſilia eo ānimo agitantem, & tanqnam cupiditatem parturiētem, vt vrbe eorum potiretur. Ducibúſque illis vrbem cepit, prædam multam egit, templo quoque Dei ſpoliato: & religionem omnem cum victimis & ceremoniis ſuſtulit, ad annos tres cum dimidio. Præterierant tū anni trecēti quinquaginta quinque, ex quo populus Babylone redierat. Sedenim Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab Antiocho diſsidebat, & in Heliopolitarū agro vrbē aliam & templum condit, ſtructura omni ad eam quæ Hieroſolymis erat, cōformata. Antiocb' porrò ex luauria & intemperātia maiorem in modū arrogans, Iudæis perſuadet, vt patrios ritus deſpiciant, ſues ad aras pro victimis immolent, infantes incircumciſos relinqnant, denique vt cultum legis omnem tanquam rem nihili deſpnant, mandat. B Bacchides autem quidam, impietatis eius adminiſter erat, vir qui ad ſummam inſaniam nihil feciſſet reliqui. Hunc Matthias Aſſamonæi filius (fuit is ex ſacerdotibus vnus, ex vico cui nomen erat Modeim ortus) armatis ſecum quinque filiis occidit: & per memm, loca ſuperiora capit. Vnde poſtea manu armatorum cōtracta deſcendit, prælióque commiſſo Antiocbum vincit, fœdiſsiméq; vrbe eapellit. Is popularibus ſuis, vt princeps, nō inuitis præeſt: breuiq; moritur, Iudæ maximo natu filio rerum adminiſtratione relicta. Iudas porrò Antiochum timens (minimè enim illum quieturum putabat) militem ea popularibus conſcribit: & primus legatis Romam miſsis, cum Romanis ducibus pacem fœdúſque paciſcitur. Idem pro inſigni pietate ſua templum ſimul repurgat, & vaſa noua ad ſacrificiorum vſum procurat. Interea Antiochus moritur, & fili' eius (Antiochi ei quoque nomen fuit) cum maaimo exercitu contra Iudæos progreditur, prælióque commiſſo retrocedit, & partem copiarum ad obſidionem vrbis relinquit. Ibi Iudæ in prælis omnibus virtus in primis enituit. qui quum fortiter dimicās, multos ex C hoſtibus ferro cecidiſſet: tādem ipſe quoque cæditur, cumq́ue eo frater Ioannes. Eius ſedenim poteſtas ad Ionatham, fratrē quoque eius, peruenit: qui magis etiam confirmata cum Romanis amicitia & ſocietate, fœdus Inſuper cum Antiochi filio init: apud quem quum pro hoſpitij atque amicitię iure verſaretur, à tutore eius Triphone necatur. Simon porrò frater in locum eius ſuccedit: & rem ſtrenuè gerēs, Antiocho ſe belli ſocietate coniungit, contra Triphonem, qui ei bellum intulerat, ducenti. Cæterùm quum Antiocho in Triphone opprimendo egregiam nauaſſet operam, poſtea illum minimè amicum ſibi eſſe cognouit. Ille enim Cendebæo duce miſſo, & terram Iudæā vaſtare, & Simonem captū ad ſe adducere iuſsit. Sedenim Simon Cendebæum cum eaercitu plurimorum millium aduenientem, prælio & cōflictu omni fortiſsimè vincit, populareſque ſuos à vi & impetu Macedonum liberat, poſt annos centū ſeptuaginta*: & pōtifex creatur. Sed breui. Poſtea & ipſe Simon à genero Ptolemæo in cōuiuio interimitur. Ptolemæus ſanè vxorem quoque eius, & duos filios, in vincula conicit: & percuſſores, D qui Ioannem tertiū filium (erat huic quoque Hyrcani nomen) necarent, diſponit. Sed ille Hieroſolyma profugiens, ſtructas ſibi cædis inſidias effugit: & paterno per ſucceſsionem pontificatu accepto, gratiiſque per ſacrificia Deo actis, quanta poteſt celeritate cōtra Ptolemæum progreditur, auxiliū matri & fratribus laturus. At illos Ptolemæus, vt Hyrcano ægrè faceret, occidit. Porrò Antiochus iunior indignatione ſimul & recordatione earum rerū quæ à Simone Hyrcani patre perpeſſus fuerat, commotus, aduerſus Hieroſolyma eaercitum iterum ducit. Hyrcanus autem, Dauidis recluſo ſepulchro, obſidionem vrbis trecentis redemit talentis. Poſt hæc, quū proſperis vteretur rebus, & longè latéque ditionem ſuam propagaret. Ariſtobulo & Antigono filiis eius cū eo rem militarem adminiſtrantibus, inuidia popularium quàm maxima contra eum eſt eaorta; qui tamen apertè contra eum ſuſcepto bello, occubuere. Sedenim Hyrcanus, qui & Ioannes dictus, ſatis feliciter peracta vita, quinq; relictis filiis, & optimè repub. annis triginta tribus geſta, vitam finit. E Eius deinde maximus natu filius Ariſtobulus, adminiſtrationem rerum confeſtim in regni formā redigit, & primus ſibi diadema imponit, poſt annos quadringentos ſeptuaginta & vnum, & menſes tres, ab eo tempore, quū populus ſeruitute Babylonica liberátus, in patriam ſuam rediit.ᵃ Atque hic quidem matrem fame enecat: mox quoq; fratrem, quem maximè dileaerat, Antigonum. quomodo autē ea cædes peracta ſit, Ioſepho eam cōmemorandam relinquimus. Sedenim quum non vltra vnum annum rebus præfuiſſet, moritur. Cuius vxor fratres eius ea cuſtodia & vinculis emittit: & alterum, qui ætate grandior videbatur, Alexandrum nomine, regem conſtituit: qui mox alterum, regnum affectantem, trucidat: tertium verò, qui ocioſam ſibi delegerat vitam, priuatum agere patitur. Aleaander iſte, cum Cleopatræ filio Ptolemæo, cognomento Latburo, prælio congreſſus fortiter victoriam reportauit: & Ptolemæus à matre Cleopatra pulſus, in Aegyptum profugit. Alexander autem, quum populares grauibus affeciſſet iniuriis, adeò vt octingentos in crucem egerit, F quartana febri confectus, vitam finiens, coniugi Salinæ, quæ etiam Alexandra dicta eſt, regnū reliquit. Eodem tēpore & Damaſceni Aretam Parthum contra Ptolemæum ducunt, & Cœleſyriæ regem conſtituunt: qui victoria cōtra Iudæos potitus, inde ex pactis conuentis retroceſsit. Salinæ duo erant filij, quos Aleaandro progenuerat. Ex iis ætate prouectiorem, cui Hyrcani nomen inditum erat, deſidem, & ad res gerendas minimè idoneum, pontificatu cohoneſtat: alterum verò Ariſtobulum, propter animi & corporis vigorē, priuatum eſſe iubet. Qui deinde, quū mater Alexandra grauiter ægrotaret, occaſione ea arrepta: & eorū manu, quorū ſibi ſtudia cōciliauerat, coacta: magnáque pecuniæ vi parata, regem ſeipſum renunciauit. Et Alexandra, priuſquam rem pro arbitrio ſuo compoſuiſſet, è vita migrauit. Et cōflictu Inter fratres commiſſo, ab Hyrcano ad Ariſtobulum multitudo defecit. Ita Hyrcanus vel inuitus fratri regno cedit, & priuatam ſibi vitam degendam ſumit. His ita geſtis, quùm multis aliis, tum

Bella ciuilia Iudæorum. 1. Mach. 2.

Idolum etiā templo impoſuit. Ioſeph. lib. 12. cap. 6.

Antiochi fœdiſsima apud Iudæos tyrannis.

Hic Mattathias in libro Macha. dicitur.

1. Mach. 8.

Antiochus Eupator.

Antiochus Soter. Triphō, interfecto Antiocho, regnū Syriæ inuaſerat. Iuſti. lib. 36.

Exemplum violati iuris hoſpitij.

Antiochus Sedetes.

Item violata ſocietatis belli. Ioſeph lib. 13. cap. 12.

** Ex quo ſcilicet tributū apud Aegyptios regnare cœperunt & Syros.*

Exemplum crudeliſsimū hoſpitij & affinitatis violatæ.

In feſto tabernaculorū Antiochus Hyrcano in holocauſtum taurū dono dedit. Ioſ.

Hyrcanus Idumæā ſubegit, & Iudaicis legib' et viuere permiſit. Idem Ioſeph.

a Ariſtobulus parricida.

Hic etiam primus apud Hebræos peregrinum militem alere cœpit. Lib. 13. c. 18

Alexander iſte propter crudelitatē Trucida cognominatus eſt. Ioſeph.

Sub Alexādra Phariſæi rēpubl. Iudæorū adminiſtrarūt. Idem.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Antipater Herodis pater.

A maximè Antipatro, qui Herodis pater erat, metus inceſſit. Inimicitias enim cõtra Ariſtobulum gerebat, Hyrcano quàm maximè amicus. Et ex Idumæis genus trahens, opibus & ſplẽdore apud eam gentem facilè princeps erat. Is itaque Hyrcano autor fuit, vt ad Aretam Syriæ regem ſe cõferret, & auxilia ab eo ad regnum recuperandum peteret. Et Aretas quidem Hyrcano ſubſidiũ ferens, regnum & ipſam vrbem illi reſtituiſſet, niſi Pompeius aduerſus Tigranem in Armenia bellum gerens, id prohibuiſſet. Ad quem Antipater & Hyrcanus profecti, ei perſuadent, vt Ariſtobulum cõtemnat, & ſe Hyrcano, qui iniuria eſſet affectus, coniungat. Ita Ariſtobulus vnà cum vxore & liberis vincitur, Hyrcanus autem in regnum reſtituitur: quum quidem ★ Pompeius vrbem ipſam deuaſtaſſet, & res ſacras arcanaſque in tẽplo omnes exploraſſet, vectigalq; Romanis pendendum Iudęis impoſuiſſet. Pompeius verò Ariſtobulum, & Alexandrum filium eius, Romã ſecum ducens, profectus eſt: Scauro adminiſtratione Cœleſyriæ permiſſa. Eidem Pompeio, idoneus & vtilis viſus eſt Antipater Romanorum exercitui, bellum cõ-
B tra Arabes gereri, & inopia rerum neceſſariarum laboranti, quòd is per Hyrcanum commeatum in caſtra ſubueheret. Interea Ariſtobuli filius Alexãder à Pompeio profugit: & ſatis magna collecta manu, negocium periculúmq; faceſſit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, poſtea quietus fuit. Enimuerò Gabinius Hyrcano cura templi demãdata, reliquam rerũ adminiſtrationem ditioni optimatiũ commiſit, & gentem vniuerſam in quinque conuentus diſtribuit: Iudæique vnius tandẽ dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione ritè regebantur. nec multo poſtea intercedente tẽpore, & Ariſtobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouandis rebus ſtuderent collecto, graui pugna cũ Hyrcano decertauit: ſed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio, qui tum pro cõſule exercitui præerat, Ariſtobulus & victus & captus, & vnà cum filio Antigono Romam rurſus abductus eſt. Hyrcanus autem & Antipater, Gabinio, qui tum † ad Ægyptum quæ ad Euphratẽ eſt, caſtra habebat, pecunias, frumentum, arma, & auxiliares copias ſummittere nõ intermittebãt. De-
C inde Craſſus quidem Gabinio, huic autem ſucceſſit Caſſius. Hic autore & ſuaſore Antipatro, quicunque eſſent factionis Ariſtobuli, atq; inter hos Pitholaum, interficit. Antipater verò ex Arabia vxorem ducit, Cyprim nomine, ex qua quatuor filiorum fuit pater, quorum nomina erant: Phaſaelus, Herodes rex, Ioſephus, & Pheroras. Sed enim potentiſsimos quoſque muneribus ſibi cõcilians, potiſsimum per coniugem ſuam, Aretæ Arabum regi ſe familiariter inſinuauit. Et Ariſtobulũ timens, liberos ſuos illi, depoſiti inſtar, commiſit. Cæſar porrò, quum Pompeius Roma ★ ad Ionium profugeret, Ariſtobulum libertate donatũ, in Syriam dimiſit. Sed effugere non potuit, quin veneno necaretur à Pompeianis: cuius cadauer in Melita repoſitum, ab Antonio poſtea paterno il-

Ioſeph. Aretã regẽ dicit, de bell. Iudaic. libro 1. cap. 12. Ioſeph. libro 14. cap. 9. Paulo poſt M. Craſſus cæſo ad bellũ Parthicũ, pecunias, quas Pompeius non tetigerat, e tẽplo abſtulit. Ioſeph. libro 14. cap. 14. Hãc nonnulli inferiorem Syriã vocãt. Romanorũ primus Cn. Pompeius Iudæos domuit, templúmque iure victoriæ ingreſſus eſt. Inde vulgatũ, nulla intus Deũ effigie vacuam ſedẽ, & inania arcana. Tacit. lib. 21. Sed ii infeliciter aduerſus Parthos pugnaunt. Parùs in eo prælio ſilentium, & ipſe cum vniuerſo ferè exercitu. Plutarchus in Craſſo, & Pompeio. † πρὸς ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ.

Caſsius Syriæ prætor, Parthos Syria expulit. Eutrop. lib. 6. Suſcepit prætorea ex ea filiũ Salomẽ.

★ πρὸς τὸν Ἰόνιον.

Egeſip. lib. 1.

** At Cn. Pompeius captis Hieroſolymis victor ex illo fano nihil attigit. In primis hoc, vt multa alia ſapienter, in tam ſuſpecioſa & maledica ciuitate locum ſermoni obtrectatorum non reliquit. Nõ enim credo religionem & Iudæorum & hoſtium impedimento præſtantiſsimo Imperatori ſed pudorem fuiſſe. Cicer. pro L. Flacco.*

latum eſt monumẽto. Filius quoque eius Alexan- D der à Scipione, Pompeij iuſſu, ſecuri percuſſus eſt. Huius filiam, filiúmque Antigonum, Philippion Ptolemæi filius ſuſcepit: & puellæ amore captus, matrimonio ſibi eam iunxit, eáque illi mortis cauſa extitit. Pater nanque huius Ptolemæus, conſuetudine coniugali cum Alexandra congreſſus, propter illius amorem filium necauit. Et deinceps, ꝓpter coniugium eius, fratribus eiuſdem curatoris affectionẽ & officium benignè exhibuit. Verùm enimuerò, quum Cæſar Pompeio deuicto, bellũ in Syria & contra Mithridatis filium gereret, Antipater ei auxilium tulit: in quo bello ille vtraque re eximius, hoc eſt, & conſilio & manu promptus viſus eſt. Itaque & ipſe, & Hyrcanus à Cæſare Romana ciuitate eſt donatus. quin & Pontificatũ Cęſar Hyrcano cõfirmauit, & Antipatrum totius Iudææ procuratorem conſtituit: eo modo vtrunque, ob auxilium operámque ſibi nauatam, remunerans. Antipater ſanè Herodem filium, quindecimum agẽtem annum, ducem Galilææ illicò declarat: Phaſaelum autem vrbi Hieroſolymitanę † immittit. Herodes ergo, ab initio ſtatim, indolis E & naturæ ſuæ induſtriam oſtẽdens, Ezechiã prædonum ducem interficit. At Iulio Cęſare à Caſſio & Bruto interempto, in Syriam Caſſius venit copias militares, quæ tum ad Apamæam erant, recepturus. Cui tributum in earum regionum vrbibus colligenti, non minima lucri pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidam Antipatrum Herodis patrem veneno ſuſtuliſſet, ipſe quoque ab Herode filio occiſus eſt. Vt verò Caſſius quoq; ab Antonio & Auguſto Cæſare cæſus eſt, & Auguſtus quidem Italiam obtinuit, Antonius autem Aſiam recepit, venerunt Hieroſolymis ad Antonium legati, Herodem & fratrẽ eius accuſantes, quòd ſcilicet nomine tantum regis Hyrcano relicto, ipſi per vim, rerum in Iudæa potirentur. Herodes porrò ſibi metuens, pecunia Antonium aggreſſus, expugnat, adiuuante Hyrcano: cuius ex filia neptem Mariamnem Ariſtobulo progenitã, poſt obitum vxoris, quam ex Arabia duxerat, Herodes matrimonio ſibi iunctam habebat. Multis itaque Herodem, fratréſque eius accuſantibus, ita querelis eorum animum Antonius attendit, vt in quatuor ditiones vniuerſum paternum regnum diuiſum, fra- F tribus traderet. Cæterùm Ariſtobuli filius Antigonus, qui apud Philippionem Minæum fuit, poſtq̃ ille è viuis exceſsit, & Lyſanias in patrium ſucceſſit regnum, perſuadet Pacoro & Pharnabazo (Parthi hi fuerũt) ſub mille talentorum ſponſione, vt ſe in patriam reducant, Hyrcanum autem peſſundent. Atque hic quidem, nulla interpoſita mora, in Iudæam irruptionem facit: illi verò breui Hyrcano & Phaſaelo captis, Antigono rerũ omnium adminiſtrationem tradunt. Herodes autem fuga ſibi conſulens, & Romã ad Cæſarem profugiens, ſeruatur: atque ibi Antonij teſtimonio commendatus Senatui & Cæſari, rex Hieroſolymorum à Cæſare deſignatur. Itaque vt Roma reuerſus, exercitũ ab Antonio (circa Syriam is erat) accepit, variis certaminibus cum Antigono congreſſus, ſæpius repellitur. Poſtea autẽ Soſio adducto, & multa cæde facta, vi magna Hieroſolyma capit. Et ſacri templi rebus à direptione conſeruatis, Antigonum vinctum Soſio tradit, illúmq; hîc ſtatim ad

Ptolemæi inceſta nuptiæ & parricidium.

Antipater Iudææ procurator. Muros vrbis Hieroſolymitanæ is refecit.

† Tanquam præfectum.

Antipatri mors.

Alij Mariamnẽ Alexandri filiã fuiſſe dicunt. Tetrarchia Iudææ.

Antigonus regnũ Iudææ Parthorũ auxilio recuperat. Lyſanias Ptolemæi Minæi, qui ad Libanum habitauit filius.

Herodes primus ex alienis Iudææ rex.

A Antooium ducit. Herodes porrò rurſum ſuſpectã habens & metuens Antiguni generis nobilitaté, ne ſcilicet ille Romã protectus, iura ſua apud Seoatum eaponeret, & Romaoi ſe quidem vt priuatum & aduenam reiicerent: illi verò, aut ſaltem filiis eius regoum redderent: perſuadet, corrumpitque pecuoia Antooium, vt Antigooum occidat. Sic ille confeſtim ſecuri percutitur. Hyrcanus verò & ipſe à Parthis redemptus, ad Herodem confugit: & ille quidẽ eum io precio primùm habuit, ſuſpectum autem poſtea ſibi interemit. Poſtquã verò fratrem quoq; Mariamoæ cooiugis ſuæ, quẽ Pootificem arte quadam, per ſpeciem tutelæ & curæ, creauerat, æſtatis tempore io ſolio lauãtem & natantem ſuffocauit: vnus ipſe dominus & rex cunctæ Iudææ ſactus eſt. Primùm equidem Antonius illi regnum autoritate ſua confirmauit. Simulatque verò ille Cleopatræ deſiderio & amore captus eſt, & Cæſar Auguſtus ad Actium prælio cõmiſſo eum fortiſsimè deuicit, atque is in Syriam peruenit, ac paulo pòſt Antooius & Cleopatra viuere deſierunt: ipſe quoque Auguſtus

Antonius hunc ſecuri percuſſit: Ioſeph. Ioſeph libr. 14. cap. vlti.

Herodi ab Auguſto Cæſare regnum Iudeæ confirmatum. Herodes Mariamnẽ vxorẽ, & amicos neceſſarios ſuos occidit. Ioſeph. lib. 15 cap. 9.

B Herodi diadema impoſuit, regémq; totius Iudææ promulgans, quũ plures ei alias adiecit regiones, tum Arabiæ etiam procuratiooem cõmiſit. Sedenim vt ſerenas ſecuodaſque eius res fortuna indignãs acerbis domi caſibus vindicarit, vtque ab vxore aduerſa pati cœperit, ciuium, familiarium, cognatorúmque ſuorum ſanguine pollutus, nuoc dicendi locus nõ eſt. Atque hæc ſic expoſui, vt prophetiam dilucidam clarámque producerem, quæ dicit: » Noo deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœ» more eius, donec veniat is cui repoſitũ eſt, & ipſe » eſt expectatio geotium. Vt nanque, qui à Iuda generis cõiunctionem traxere Principes defeceriot, & vt Herodes ex Idumæis aduena Hebræis rex præfuerit, ſatis eſt declaratum, quum ſcilicet finẽ eatúmque ſuum prophetia eſt cooſequuta: ſicuti paulopòſt longius progreſsi, apertioris cognitiooís gratia exponemus. Quum eoim Auguſtus Romam reuerſus, Romanorum imperium in vnius redegiſſet poteſtatem, quadrageſimũ ſecũdum eo Imperij annum ageote, & quum per vniuerſum

Quæ ob cauſam hucuſq; res Iudaica ſint expoſita. Prophetia de Meſsia natiuitate et aduentu, Impleta.

C Imperium edictum promulgatum eſſet, vt in ſua quiſque vrbe recenſeretur atque deſcriberetur: tũ etiam Saluator noſter Ieſus Chriſtus natus eſt, idque eo qui opinionem fidémq; omnem ſuperat modo. Quę verò genitrix, & qui partus ipſius fuerit modus, iude iam, quàm fieri poterit breuiſsimè, dicam.

CAPVT VII.

Mariam virginem matrẽ ante Chriſtum Ieſum filiũ eius natũ anno xv. genitam eſſe, Chronici ſcriptores memorant.

De ſanctificatione virginis Dei genitricis ſententia eſt Gregorij Theolo

POſteaquã enim perfici atque exhiberi debuit ingens illud, naturámque omnem longè ſuperans myſterium, opus fuit prorſus inſtruere & præparare vas, quod eum qui iocomprehenſibilis eſt comprehenderet. Inuenta itaque eſt beata virgo Maria, dignum Deúmque decens Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo conſecrata, atque ex membris ſenilibus & longè à naturæ feruore alienis, tanquam quidam diuinitùs datus fructus producta.[a] Ioachim & Anna parentum erãt nomina. Ambo accuratiore, iuxta præſcriptum legis, vita præſtantes & clari, nec nõ primis quibuſque & ſplendidiſsimis nobiliſsimiſque genere cõ D oumerati. Vitam autem ad ſenectutem, ſioe prole edita, produxerant. Erat eoim ad liberorum procreationẽ Anna aluo infœcuoda. Et quum ob ſterilitatis cauſam non haberet communes cum matronis & matribus à lege tributos honores, exemplo matris Samuelis ipſa quoque fit ſupplex Deo, & in templo ſedulò verſatur: ne ſcilicet à benedictionibus legis excluderetur, ſed vt ei matri eſſe liceret, oraos: ac quod paritura eſſet, ipſi Deo dicaturam ſe eſſe vouens. Sedenim diuino nutu, ad eã quam petierat gratiam [d], Anna coofirmata atque * roborata, poſtquam puella è maternis prodiit locis, Mariam eam ſtatim oominauit, [f] ænigmate latenter à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò iofans à lacte materno iam abhorruit, & mammam attingere ooluit, promiſsionem mater adimplet: [e] & in templum aſcendens, iuxta votum, eam Deo conſecrat, tertium iam tum ætatis agẽtem aooum. Et ſacerdotes quidem tum eam tanquam ſanctius quoddam donarium ſuſcepere, & puellam in ſacrario fouendam eſſe duxere, ad antiqui illius Samuelis ſimilitudinem. Itaque illa, vt res diuina, intacta, & ſacroſancta, in tẽpli ſanctio- E re loco & adytis ipſis viuebat. Poſtquam aotem adoleuit, conſilium ſacerdotes agitaruor, quid de ea ſtatuerent, ne in ſacrum eius corpus admittere quicquam viderentur. Sacrilegium nanque prorſus ſe commiſſuros putabãt, ſi viro eam cõiungerent: atque in ſeruitutem coniugalis legis redigerent, quæ ſemel Deo dicata eſſet. E diuerſo autem puellam eo ætatis flore, in ſacratiore templo verſari, nec permiſſum lege putabãt, nec rem ſatis honeſtam & decoram eſſe videbaot. Sæpe itaque & multũ re deliberata, diuinitùs eis per inſpirationẽ oſtenditur, vt eam alicui, qui ad templum ſedulò eſſet, ſponſæ nomine committerent. Eum verò talem eſſe debere, cui rectè virginitatis cuſtodia demaodaretur. Porrò ooo alius ipſo Ioſepho viſus eſt eſſe magis idooeus, ad ſolorum ſpooſalium coniunctionem contrahendam: quippe qui propinquitate generis eam cõtiogeret, (eiuſdem enim tribus eraot) inſuper verò & ſenio & honeſtate morum iampridem bonæ fidei exiſtimatio- F oem conſecutus eſſet ✶.

gij, in homilia Paſchali: Chriſtus ſecũdũ omnia, præter peccatũ, fit homo, è virgine progenitus, carne ſimul & anima prius per ſpiritum purgata. Oportuit enim & natiuitatẽ honorari, & virginitatẽ præhonorari.

a Parẽtes dei genitricis virginis Mariæ. d Maria virgo naſcitur.

e In tẽplum præſentatur.

Sub ſponſalium nomine Ioſepho committitur.

* *Homo iuſtus, & ad teſtimonium coniugalis ſemper manſuræ virginitatis electus. Auguſtin. Non coniugij, ſed cuſtodiæ gratia: ad teſtimonium rei futuræ, non notham ſiue illegitimam videlicet accidiſſe Chriſti in carne prouinciam obeundam: ſed veritatis atteſtatione ſine viri ſemine in Spiritu ſancto certò diſpenſatam fuiſſe. Epiphan. contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnificè fidelibus inſinuatur coniugibus, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Auguſtinus de conſenſu Euangel. lib. 2. cap. 1. Ioſephus ſenex admodum fuit, octuaginta plus minus natus annos, & ſex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphan.*

CAPVT VIII.

Maria verbum Dei diuinitus concipit.

† ἀμεταβάτως ἀΐδιον & προαιώνιον.

ITaque in Nazareth cum Ioſepho domicilium illa habens, ab archaogelo Gabriele lætum accipit ouncium: Aue, dicẽte, gratia plena, Dominus tecum. & ſimul cum ea ipſa voce † intranſibiliter æternum & aote ſeculare Verbum Dei deſcendit, & conditiooem naturámq; noſtram inenarrabili oaturám-

A que ſuperante modo ſubit, ſupra mẽtis intelligen
tiæque noſtræ captum, maſſæ & fermẽto huma-
no mixtum atque temperatum. Et angelus quidẽ
ſalutatione legationéque functus, ab ea diſceſsit.
Ipſa verò feſtinabunda ad otam montanam con-
ceſsit, ſimul & fœtum præter opinionem ſibi ab
angelo denuociatum conſiderans, & id qnod de
ſe accidiſſet cognoſcere feſtinans: prætetea, vt co
gnatam ſuam Elizabeth ſalutaret & alloqneretur,
quæ & ipſa, præter ætatem, in ſextum iam men-
ſem, Ioannem in vtero grauida geſtabat. Putabat
deoique illam, quòd prouectioris eſſet ætatis, no-
ui quicquam ſibi dicturã, annunciaturámq; eſſe,
de noua fœtus ſui conceptione. Adit itaque eam,
& ſalutat. Infans autem illius ſextum iam implẽs
menſem, ſuaniter ſubſilit & exultat: famulúſque
in vtero concluſus Domioo, qni & ipſe in vtero
geſtabatur, debitnm adorationis honorẽ ſanctius
dicat: & ore materno quaſi mutuo ſumpto, ſu-
pra naturæ captum vaticinatur, matrem eam Do
mini vocans, ſimúlque inter mulieres benedictã:
B nec minus ventris fructum, qui ab ea geſtabatur,
ad quem ſcilicet nihil virilis ſeminis eſſet colla-
tum, benedictum. Iode porrò & ipſa, id quod
propoſuerat quæſiuerátque cõſecuta, diuino ſub-
ſeruiens ſpiritui, inani gloria & arrogantia quàm
longiſsimè ſemota, quum ſe ipſam beatam prædi
cat, tum id quod futurum eſſet, apertiſsimè præ-
nuociat. Quum autem in motibus eſſet, vt virgi-
nes, quum partus grauidæ mulieri & iam partu-
rienti immineret, ſecederẽt: tertinm cum ea ver-
ſata menſem, quod iam ex immenſa illa conſter-
nationis atque admirationis addnbitatione ma-
gis magiſq; aliquid remitteret, domum ſuam re-
uertitur. Interim ei venter tumeſcere, & Ioſeph
de ea, quod minns deceret, ſuſpicari, myſterium
ignorans: quin etiam occultam ab ea diſceſsionẽ
meditari, quòd vir iuſtns eſſet, & rem actam eli-
minare atque vulgare nollet. Sed confeſtim ta-
lia cogitanti, cum læto nuncio aſsiſtens Angelus,
dubitationem eam ſeni ſoluit. Oportebat enim
clariſsimo gratiæ receptaculo & vaſi, nihil repre-
henſionis, indignitatis & iniuriæ inferri: quod ni-
mirum vel ipſius ſolis radiis ſit ſplendidius & illu
C ſtrius. Porrò & filium Dauid illum Angelus vo-
cat, per inſinuationem declarans, vnde exoptatus
expectatúſque ille proditurus eſſet. Ipſam quo-
que ſponſam coniugem nominat, quaſi diceret:
Caue, te cogitatio deliberatione vlla conturbet,
vt vereare, ne Deum offendas, tanquam adulterã
vxorem domi cohabitantem habens. Tantum e-
nim à piaculo & macula omni abeſt, vt etiam lon
gè ſupra naturam ſit iſta in vtero fœtus geſtatio.
Ne igitur dubites, ant timeas ipſam recipere, quã
tu (quantũ in te eſt) repudiaſti & extruſiſti. Quin
gaudio exilire te magis decet, & animũ lætiria &
voluptate, quæ naturã excellit, adimplere. Quod
enim, inquit, in ea editũ eſt, ex ſpiritu ſancto eſt.

Eliſabethã cognatam viſitat.

Eliſabeth eã excipit.

Vaticinatio Mariæ.

Maria domum reuertitur.

Ioſephum à Maria ſponſa diſcedere meditãtem, Angelus officio retinet.

Quur angelus, Mariam Ioſephi coniugẽ dixerit.

CAPVT IX.

NVnc ſanè neceſſarium mihi eſſe
videtur, ita vt pollicitus ſum, vt
oſtendam, ad finem exitúmque
ſuum prophetiam illam perue
" niſſe: Non deficiet princeps ex
" Iuda, nec dux ex fœmore ei⁹, do
nec veniat cui repoſitum eſt, & ipſum eſſe expe- D
" ctationẽ gentium. Quæ prophetia, de Saluato-
" re noſtro hoc liquidiſsimè profert. Tunc enim il-
" le aduenit, quum Iudæorum duces in Romanorũ
" poteſtatem redacti defecerunt, & ſceptro impe-
rióque eorum paruerunt. Sub iugum enim ſerui-
tutis ab illis miſsi, tributum illis ſolnerunt, & vnà
cum aduentu Chriſti prima illa deſcriptio & cen
ſus eſt actus. Oportebat enim in deſcenſu Regis
cœlorum in terram, etiam terræ Principes ſuum
miniſterium & munus ei præſtare. Verũenim-
uerò nihil obſtat, quo minns denuò per cõpen-
dium hiſtoriam percurramus: vt & ea quæ præ-
miſſa ſunt, certius clariúſq; intelligantur. A tem
poribus Moſæ, & quæ illum præceſſere, vt antea
dixi, à ſuis principibus, qui ex tribu Iudæ genus du
cerent, gens Iudæorum olim regio more regeba-
tur, donec Auguſtus vnus ſolúſque Imperator eſt
renunciatus: ſub quo primus Herodes, aduena &
alienigena, à Romanis demandatum ſibi Iudæo-
rum regnum accepit. Fuit in paterno genere, vt
Ioſephus opinatur, Idumæus: materno autem,
E Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia vxo
cem Cyprim duxit: quæ eum quatuor filiorum pa
trem fecit, quorum vnus Herodes fuit. Vt autem
Africano videtur, qui & ipſe magnam eſt in ſcri-
bendis hiſtoriis laudem conſequutus: Antipater
(ſic ipſe ſcribit) Herodis pater, filius Herodis cu-
iuſdam Aſcalonitæ fuit, ſacerdotis cuiuſpiam ſer-
ui, cui in templo Apollinis ſacrorum cura deman
data fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc te-
nerum, prædones Idumæi captũ apud ſe retinue-
runt. Redimere enim pater eum, propter pecu-
niæ inopiam, nõ potuit. Itaque quòd apud eos eſt
educatus, pro Idumæo habitus eſt. Poſtea verò in
Hyrcani Iudææ Pontificis amicitiam peruenit, &
in certaminibus illius aduerſus fratrem Ariſtobu
lum commodus compertus eſt: regnúmque eius
admodum à fratre acciſum, in libertatẽ aſſeruit.
Deinde autem Romanis in rebus omnibus ſe vti-
lem & induſtrium, quum aduerſus Ægyptios &
Arabes bello occupati eſſent, præbuit. Et poſtquã
Ariſtobulus quidem à Pompeio turpiter victus,
Romam miſſus, & Iudæorum natio ſeruitute op-
F preſſa eſt: beneficio fortunæ huic cõtigit, vt pro-
curator Palæſtinæ fieret. Et quum deinceps Hyr-
canus quoque à Parthis captus, in quo vltima di-
gnitatis Pontificiæ conſtitit ſucceſsio: & Antipa-
ter Herodis pater, qui inde magis magiſque cre-
uerat, Malichi cuiuſdam dolo necatus eſſet: is ipſe
Herodes, magnam vim pecuniæ Romanis duci-
bus largitus, eorúmque ſe imperata facturũ pol-
licitus, regnum ab eis traditum accepit. Quum e-
nim Cæſar Auguſtus, cum ingenti exercitu, pro-
cellæ & fulminis inſtar, impetum in Ægyptum fa
ceret, eo cõſilio, vt Cleopatram, ad quam poſtre-
mam Macedonica Ptolemæorum ab Alexandro
poteſtas & ditio pertigit, & ipſum Antonium il-
lecebris eius detentum debellaret & caperet: He-
rodes iſte ſe ei coniunxit, paratus quæcunque illi
placerent, præbere & ſuppeditare: frumentum, ar
ma, & pecuniæ numerum ingentem, & quæcun-
que præterea poſſet præſtare auxilia. Ibi Ægyptus
& Cleopatra in poteſtatem Cæſaris & Romano-
rum venit, duodecimo anno poſtquam Auguſtus
Imperium ſuſcepit. Huic ſanè Herodi, quum Ro-
mam

Prophetia de aduentu Meſsiæ in Chriſto adimpleta.

Repetuntur breuiter Antipatri & Herodis res.

A mam veniſſet, & Auguſtus referre ei aliquã pro præſtitis ſibi officiis gratiã vellet, de Romani Senatus cõſilio & voluntate, diadema impoſuit, & regem Iudææ creauit. qui Hieroſolymis potitus, quòd ſciret Iudæos generis obſcuritatẽ, quòd ſcilicet aduena eſſet, &[a] præterea crudelitatẽ naturæ eius, ingeniũq; ferox quàm maximè aduerſari & odiſſe: quoſdã ex ciuibus vrbe exegit, quoſdã per iniuriã malè tractauit, nonnullos etiã ferro necauit, templũ denique ſpoliauit, & vrbẽ vaſtauit ac diripuit.[b] Ad hæc tanta facinora illud quoq; flagitioſiſsimè addidit: Publicas enim tribuũ deſcriptiones omnes, quæ ab ipſo vſque Eſdra durauerãt, furore percitus flãmis cõſumpſit.[c] Illud peſſimũ omnino ſecutus conſiliũ, vt qui eo nomine arroganter ſuperbirent, de cætero ignorarent, vnde quiſq; genus traheret, qui indigenæ, quiue inquilini, (quos γειώρας, hoc eſt, aduenas etiam, & alienigenas vocãt) eſſent. Qui quùm ſtultè admodũ & ſordidè de rebus huiuſmodi iudicauit, tum Pontificis quoque magnificẽtiorẽ veſtẽ ipſe primus arcæ incluſit, ſignóq; annuli muniuit:[d] quibuſcũq; etiã viliſsimis nũdinari volentibus, hoc pacto Pó- B tificatũ venalẽ, annuis redditibus & penſionibus, præteritis ſpretiſq; qui generis vetuſtate celebres eſſent, proponẽs. Idemque & de Põtificia veſte, & de ſacerdotiis ipſis, filiũ quoq; ei[e] Archelaũ, quique poſt illũ à Romanis Iudæorũ obtinuerũt Imperium, feciſſe, Ioſephus tradit. Hęc porrò, ne quiſquam putet tanquã per digreſsionẽ, obiter & extra propoſitũ à me dicta eſſe.[e] Sunt enim etiã propter alterius Prophetiæ, quæ apparitione & aduẽtu Saluatoris impleta eſt, declarationem, & propter veram temporum obſeruationem adducta. * Hebdomades enim, quæ apud Danielem ſunt, eo tempore Chriſto Imperium obtinẽte, numerum ſuum compleuerunt: in quibus, ſimulátque finitæ eſſent, clariſsimè[f] Iudæorum vnctionem ſublatũ iri, ſpectator Dei prædicit propheta: id quod aduẽtu Chriſti in terrã eſt factum, atq; completum.

a Crudelitas Herodis in ciues ſuos.
b Herodes templũ, poſt captiuitatẽ Babylonicã à Zorobabel et Eſdra adificatũ ſundi tus diruit. Et maximis ſumptibus, ſummáque magnifi-centia, aliud iocundũ formã primo illius quod Solomon extruxerat, denuò condidit. Ioſeph. lib. 15. cap. 11. de Bell. Iudaic. libr. 1. c. 27. Idem Simonem ſocerum ſuũ ſacerdotio priuauit, & Matthiã Theophili filium Põtificem deſignauit. Ide lib. 17. cap. 5.
c Idẽ, vt obſcuratam natalũ ſuorum tegeret, deſcriptiones tribuum & genealogias Iudæorũ cõbuſſit.
d Pontificatũ, etiã & ſacerdotia Iudæorũ venalia habuit.
e Chriſto nato Danielis Hebdomades impleta ſunt.
f Iudæorũ vnctio abolita.

** Si hebdomades Danielis computentur à ſecundo anno Artaxerxis Longimani, aut circiter, vſque ad mortem & reſurrectionem, & quod eam conſequutum eſt regnum Chriſti & iuſticiam ſempiternam, & perpaucos inſuper annos, completa illa certa ratione inueniantur. Reſultant enim ex 70. hebdomadibus anni 490. Aut certe de duobus ſaltem aut tribus annis ambiguitas reliqua eſt. Cæterùm certior adhuc computatio fuerit, ſi 70. iſta ſeptimana exordiũ ſumant à 32. anno Darij Hyſtaſpis filij, quo anno muri Hieruſalem ſunt abſoluti. 2. Eſdr. 5. & 6. Reperiuntur namque vſque ad Chriſtum natum anni 490.*

C

CAPVT X.

AGebatur tum annus à mundo cõdito quinquies milleſimus quingenteſimusquintus, ab Auguſti Imperio quadrageſimus ſecũdus, & à Macedonicæ dirionis ſolutione vigeſimus octauus: quum Saluator noſter, ſub eo qui tum agebatur cenſu.[b] Cyrenio Syriæ pręſidente, in Bethlehem natus eſt. ita vt etiam per prophetiam eſt prædictum.

a Variãt in annotatione anni huius natiuitatis Chriſti Chronographi, et temporũ obſeruatores. Nam quidã etiam Chriſtum natum eſſe aſſerunt, anno à mundo condito 3944. nonnulli. 3962. Quidam etiam 3979.

b Cyrenium alij Cyrinum nominant. Fortaſſe autem Cenſorinus fuit. C. enim Martius Cenſorinus cum C. Aſinio Gallo conſulatum geſſit, Anno. ab vrb. condit. 746. Paulo antè verò, anno 742. Coſſ fuere M. Valer. Meſſala & P. Sulpitius Quirinus, quẽ multi Cyrenium hunc fuiſſe putant.

Exiit itaque edictum cenſus & deſcriptionis: in- D uitóſque etiam, in ſerena illa tranquillitate pacis, quæ[c] ex vnius imperio obuenerat, patriã quemq; ſuam petere, ibique cenſeri atque deſcribi coëgit.[d] Cum aliis porrò & Ioſeph, vna cum Maria, admiratione inter mulieres omnes digniſsima, ad ciuitatem ſuam Bethlehem, intra Iudææ fines ſitam (quippe qui ex Dauide genus traheret) eſt profectus: eam quam tum incolebat, Nazareth ſcilicet, relinquens. Erat ea illi aliena, ſed ibi tum domicilium habebat: quòd Iudææ regio, proximis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius poteſtatem tranſiſſet. Edictum autem Cæſaris, in ſuam ciuitatem ipſum Ioſephũ coëgerat, ne quid de vaticinante prophetia illa intercideret: Et tu Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda.[e] Cenſus & deſcriptionis huius, quæ grauis admodum Iudæorum genti fuit, & ipſe veritatis conſectator Ioſephus in decimo octauo hiſtoriarum ſuarum libro meminit, hiſce verbis:[f] Cyrenius, vir Senatorius, geſtis ordine aliis magiſtratibus, quùm alia omnis generis digni tate clarus fuit, tum ad conſulatum etiam perue- E nit. Is cum paucis in Syria erat, à Cæſare eò miſſus, vt ius diceret, iuſticiámq; populo adminiſtraret, & præterea cenſum ibi ageret. Et poſt pauca deinceps: Iudas Gaulanites, ex oppido Gamala oriundus, Saddoco Phariſæo partibus ſuis adiuncto, ad ſeditionem & defectionem plebem ſollicitabat, cenſumque nihil aliud quàm meram prorſus ſeruitutem afferre prædicabat, populúmq; ad libertatem aſſerendam cohortabatur. In ſecundo quoque belli Iudaici libro, ita inquit: Vir quidam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defectionem ſollicitauit, maledictis probroſè illos inſectans, ſi Romanis tributum pendere perſeuerarent, & ſecundum Deum mortales ferrent dominos. Cui Lucas in ſacris Actis conſona quoq; ſcribit: Poſt hunc, inquiens, extitit Iudas Galilæus, in diebus deſcriptionis, & per defectionem auertit populum multũ. Periit autem ipſe, & omnes quicunque ab eo perſuaſi fuerant, diſperſi ſunt.

c Monarchia commoditas.
Ioſeph, cum ſponſa ſua Maria in ciuitatẽ Bethlehem, vt ibi cẽſeatur & deſcribatur, contendit.
e Cenſus vniuerſalis ſub Auguſto, in vrbe actus.
f Seditioſi quidam & rebelles contra hunc cõſpirarũt, & malè perierunt.

F

CAPVT XI.

QVandoquidem autem diui euangeliſtæ[a] Matthæus & Lucas, genealogiam Chriſti variè prodiderunt, & non pauci, qui talibus rebus perſequendis magni clarique habiti ſunt, de ea diſſonantia integros libros compoſuerunt: ego prætermiſſis aliis, Africano hiſtorico vtar autore, qui aliorum opiniones, vtpote quæ ad veritatem non pertingant, reprehendens atque refellens, quam ipſe à vetuſtioribus acceptam, in Epiſtolis de Euãgeliorum diſſonantia ad Ariſtidem expoſuit, inde tranſlatam verbis ipſius in opus hoc inſeram ſententiam. Nomina eiuſdem gentis & familiæ in Iſraël numerabantur, cenſebantúrque vel natura, vel lege. Et natura quidem, legitimis & naturalibus liberis patribus ſuis ſuccedentibus: lege autem, alio ſobolem, ſub nomine fratris ſine liberis defuncti, creante. Quoniam enim nondum ſatis manifeſta data fuerat ſpes reſurrectionis, futuram promiſsionem mortali quadam

a Concordãtur Matthæus & Lucas Euangeliſta, de variante genealogia Chriſti.

A imitabaoturreſuſcitatione,oc nomẽ mortui pror ſus interciderer. Et quum ex eis qui in genealogiã eam relati ſunt, quidam vt legitimi & naturales germaniq́ue filij patribus ſucceſſerint, quidam ve rò ex aliis quidem procreati, aliorum autem oo mine,quaſi per adoptionem ſcilicet cenſi ſiot, vtrorumq́ue facta eſt mentio:& eorum videlicet qui genuiſſent,& eorum qui quaſi genuiſſent. Sic neque hoc,oeque illud Euangelium,vel à naturę, vel à legis neceſsitudine atque coniunctione genus deducẽs & numerans,falſi quicquam habet. Implicata enim inter ſe ſunt genera, & quod à Salomone,& quod à Nathan deſcendit, repræſentatione eorũ qui liberos non creaſſent,ſecundiſque nuptiis ac reſuſcitatione ſeminum:vt rectè iidem quandoq; huius & illius filij fuiſſe exiſtimati ſint, quum quidem ij viderentur eſſe,illi autem eſſent patres:& vtraque generis commemoratio verita te nixa,ad ipſum Ioſephum,multipliciter quidem illa & variè,ſed tamen certò deducatur. Porrò vt clarius manifeſtiúſque ſit, quod modò dictũ eſt,

B mutationem ipſam generis exponam. A Dauide per Solomonem progeniem dinumerãdo,tertius à fine,iuxta Matthæum,reperitur Matthan,qui Iacob genuit,patrem Ioſephi. A Nathan autem Dauidis filio, iuxta Lucam,itidem tertius à fine eſt Melchi: cuius filius Eli, ipſius Ioſephi pater eſt. Quum itaque quaſi ſcopus nobis ſit propoſitus Ioſeph, oſtendendum venit, quomodo vterque ipſius pater dicatur: ipſe videlicet Iacob à Solomone,& Eli à Nathan genus ducentes. Simúlque quomodo primùm duo iſti Iacob & Eli fratres, & ante hos, eorũ patres Matthan & Melchi,ſeor ſim alter poſt alterum,eadem ducendo vxorem, vterinos procreauerint fratres:lege videlicet ooo prohibente,mulierẽ,vel per repudiũ,vel per prio ris mariti obitum viduam, alij nubere. Itaque ex Eſtha (hoc enim nomen mulieris fuiſſe traditur) primus Matthan à Solomone originem traheos, Iacob generat: Matthan autem mortuo, Melchi ad ipſumNathan genus referẽs, viduam relictam, ipſe quidem eiuſdem tribus,ſed non eiuſdem generis,ſicuti antea dixi,vxorem duxit, & ex ea filiũ Heli ſuſcepit. Hoc modo,diuerſorum duorum ge

C nerum Iacob & Heli extitiſſe, eoſdémque vterinos reperiemus fuiſſe fratres. Quorum fratrum alter,alterius, Heli ſcilicet, qui nulla creata prole deceſſerat,vxore ducta, tertium ex ea ſuſcepit Ioſephum filium: iuxta naturam quidem & ratio oem ſibi ipſi (proptereáque ſcriptum eſt, Iacob autem genuit Ioſeph) iuxta legem autem,ipſi Heli,ei enim frater Iacob ſemen ſuſcitauit. Quapropter & ea quæ de eo texitur genealogia,irrita non eſt. Quam geoealogiam Matthæus euangeliſta dinumerans,Iacob autem (inquit) genuit Ioſeph: Lucas verò, Qui erat, vt putabatur (nam & hoc addit) Ioſeph,qui fuit Heli,qui Melchi. De generatione enim ea quæ ex conſuetudine & præſcripto legis eſt,ſignificantius quicquam dicere non potuit. Et verbum, Genuit, in hac parandorum quaſi per adoptionem liberorum ratione,per omnia ad finem vſque ſubticuit,relatione generis vſque ad ipſum Adam, qui fuit Dei, per recenſionem facta. Poſthæc Herodis genus ordine Africanus proſequutus,à propinquis & cognatis Chriſti ea quę ſequuntur accepta,ad hunc modum ex-

Herodes Iudeorũ proſelytorũ, &c. genealogias Vulcano cõſumpſit.

ponit. Quum Hebraicarum familiarum genealo D giæ in ſcripta relatæ,in archiuis & publico tabula rio,atque in his etiam eorum qui ad proſelytos & aduenas, vſque ad Achior Amanitem, & ipſam Rhut Moabitidem,quique ad eos † qui ex Ægypto promiſcuè prognati prodierunt, referebãtur, aſſeruarentur:Herodes,quòd nihil ad eum Iſraëlitarum genus pertineret,& quòd obſcuritatis ſuę ſibi conſcius eſſet,ea ipſa genealogiarũ monimẽta combuſſit.tum demum ſe nobilem genere & illuſtrem vulgò fore putans, ſi neq; alius quiſquã ex publico ſcripto genus ſuum ad ipſos Patriarchas aut proſelytos, ipſoſque etiam alienigenas promiſcuos,qui γειῶραι vocabãtur, referre poſſet. Pauci ſanè diligentiores homines, priuatos ſibi ipſis genealogiarum commentarios, aut nomina ipſa memoria tenentes,aut ea ab exemplaribus petentes,ſtudio eo delectati,condiderunt:per quos nobilitatis memoria eſt conſeruata. In eos commen tarios inciderunt, de quibus diximus, Δεσπόσυνοι,

† τῶν τ' ἀπ' ἀρχῆς [illegible] ἐπιμίκτων.

E ſeu Δεσποσύνοι,hoc eſt, Dominici ſeu Domicelli & heriles cognominati, propter eam quæ illis cum Seruatore interceſsit generis coniunctionem:qui ex Nazaris & Chochaba Iudææ vicis,frequentius reliquam terram viſentes,eiuſmodi genealogiam etiam ex diuturnarum rerum libris, quoad poterãt, vulgarunt. Cæterùm,ſiue ita, ſeu aliter ſe res habeat,dilucidiorem expoſitionem alius quiſquam non inuenerit:vt mihi quidem,& vnicuique qui æquo candidóque ingenio præditus ſit, videtur. Eam verò ipſi quoque probate,quãuis nullo certo teſtimonio ſit confirmata:quòd ſcilicet certius aut verius quicquam afferri nequeat. Ipſum ſanè quidem diuinum ſacrúmque Euangelium,om ni ex parte verum eſt. Sed illa quoq; in fine eius, quam diximus,epiſtolæ, addit: Matthan à Solomooe proueniens,genuit Iacob. Matthan mortuo,Melchi à Nathan ortum ducens, ex coniuge eius procreauit Heli. Vterini itaque ſunt fratres Heli & Iacob.Heli, abſque ſobole ſuſcepta, de-

Matthæi & Lucæ de genealogia Chriſti concordantia

F functo,Iacob ei ſemen reſuſcitauit: & Ipſum Ioſephum ſibi ipſi quidem iuxta naturam, ipſi autem Heli iuxta legem, genuit. Sic amborum Ioſeph filius fuit. Hæc quidem ſic Africanus. Certò autem colligere quoq; licet,Mariam ipſam ex eadem,quæ Ioſephi fuit,fuiſſe tribu. Quandoquidẽ ex præſcripto legis Moſaicæ, tribũ alia tribu com miſcere prohibitum eſt. Vt nanque hæreditates & ſucceſsiones bonorum à tribu in tribum non transferrentur,ex eadem gente & familia nuptiarum coniunctiones contrahi debere, legiſlator decreuit.

Maria & Ioſeph eiuſdem tribus fuere.

CAPVT XII.

VErum enimuerò, edicto cogente, quum Ioſeph ſimul cum ſponſa Maria pondus ventris naturam ip ſam ſupergreſſum, leuiter admodum ferente,in patriam ſuam, vt ibi cenſeretur, iret, neque dum ad domum perueniſſent, in agrum quendam diuerterunt, qui ager Salomæ erat. Vigeſimus autem & quintus tum menſis Decembris erat dies, quum ibi ineffabile pietatis & amoris erga genus humanum tuæ, Verbum Dei, maximúmque inenarrabilis

Mirifica Saluatoris noſtri natiuitas.

A partus perficitur myſterium. Tugutium humile, & præſepe adiumenta excipienda conſtructum, cœli & terræ Regi genito hoſpitium præparatum fuerat. Hunc ibi faſciæ circumuoluût: & quòd honoratior in diuerſorio locus non eſſet, in præſepi omnium altor reponitur. Neceſſe enim erat, quã plurimis ad cenſum & deſcriptioné confluentibus, multam poſterius aduenientibus locorum relinqui penuriam. Itaque hoſpitij inopia ad eũ modum laborantem opificem rerum omnium Deũ verbum, inanimantium præſepe excepit. Ibi paſtores, greges ſuos noctu cuſtodientes, præſentia angelica circumfulſit: & quum in timoré eos ſpectaculum id coniecciſſet, timorem eum rurſum ilicò poſuerunt, Angelo propius ad eos accedente, & futuram orbi lætitiam, per eum qui genitus eſſet, indicante. Cuius ſermonem fides ſtatim vera atque diuina eſt conſequuta. Namque vnà cum illo innumerabilis cœleſtium virtutum ac poteſtatum multitudo, circum tuguriolum volitans, laudem omnium ſummam Domino concinebant: B Gloria, dicentes, in excelſis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Hoc modo, quum duplex eſſet, Deus † idémque homo Verbum, humilimè ſimul & magnificétiſsimè primordia primi ipſius in terram per natiuitatem deſcenſus exhibuit: atque vt certò ſuam cum Iudęis cognationem confirmaret, hominis more Moſaicę legi, ita vt decebat, debitum ſuum tribuit ritum. Et die octauo, [e] Dominico ſcilicet, circumciditur in Bethlehem, in domo Ioſephi, & ibi nomen Ieſu accipit (ſalutem porrò id ſignificat) pro eo atque, antequã conceptus eſſet, id nomen diuinus per oraculum præſcripſerat Gabiel. Deinde & purificationis expectat tempus. Poſtquam verò ſtatus, denarionario numero quater reuoluto, aderat dies, vt maſculus, & qui primus omnino & ſolus vulnam adaperuiſſet, [f] in Hieroſolymitanũ à parentibus deportatur templum: vt ibi, iuxta receptum morem, ſacrificium offerret, par turturũ, aut pullos duos columbarum: ſobrietatem ſcilicet, temperantiã, & ſimplicitaté in omnibus ſubindicans. Ibi ſanè aderat, qui ſpiritu ferebatur Simeon, & C grandæua Anna: eúmque, qui in curru Cherubin vehitur, ſenilibus Simeon excipit manibus. Ambo verò quum infantem paruulũ viderent in materno ſinu ſubſilienté, magnũ Iſraëlis in eo perſpiciebant Deum. Et poſtquam de eo quæ debebant prædicaſſent, & id quod futurum erat, quãuis ſub inuolucro, apertiſsimè tamé, oſtendiſſent, vt ſcilicet in multorum poſitus eſſet ruinã ſimul & reſurrectioné, & in ſignum cui cõtradiceretur: denique vt virginalem animam, propter eum doloris gladius olim pertranſiturus eſſet: carnis vinculis deinde ſunt ſoluti. Hunc Simeonem, fama eſt, ex eis fuiſſe vnũ, qui virtute, dignitate, vitæque ſanctitate excelluerunt. qui quum aliquando illi prophetæ Eſaiæ oraculo legés incumberet, quod ait: Ecce virgo vterum geſtabit, & concipiet filiũ: & de diuini eius reſponſi fide ambigeret, [g] Angelum ita fluctuanti ei aſtitiſſe ferunt, cum oraculo eiuſmodi: Non illum prius vitæ huius vinculis ſolutum iri, quàm id, de quo credendo addubitaſſet pro foribus primo quoque tẽpore appropinquãs, & oculis ipſe ſuis cõſpectum, teſtimonio ſuo confirmaret. Quam ob cauſam ad tantũ ſenium prouectus, quũ Chriſtum Domini oculis ſuis conſpexiſſet, eundémque in vlnis geſtaſſet, carnis mole D protinus ſolutus atque liberatus eſt.

Ea paſtoribus renunciatur.

Angelorũ hymnus.

† θεάνθρωπος. Cui hoc perſtringitur primum ipſius humilis in terram aduentus. In ſimilitudine enim hominũ factus, & habitu inuentus vt homo. Phil. 2. Et ſic, quia forma Dei accepit formã ſerui, verũq; Deum, verũque homo. Atque hoc totũ & De⁹ dicitur propter Deum, & homo propter hominẽ. Ambr. de myſter. incarnat. libr. 4. cap. 21.

e Circumciſio Chriſti.

f Oblatio eius in templo.

g Oraculo diuino Simeon certioratus eſt, ſe Chriſtũ Domini viſurũ eſſe.

[a] CAPVT XIII.

DEinde parentes, puero Ieſu recepto, domum in Nazareth ſunt reuerſi. Congruebat enim, quũ per quadraginta dies [a] Bethlehemitæ ſcilicet munus ſuum, in cẽſu & deſcriptione, eo loco riti obiiſſent, vt ad domicilium ſuum in Nazareth redirent: propter eam, quæ tum ibi eis erat, ſubſtantiam & poſſeſsioné. Vtrobique enim habitabant, quòd vtroque loco prouentum aliquem, vt coniicere licet, haberent. Porrò duobus elapſis annis, poſt ſpontaneã illam ſeminiſque expertem cõceptionem, vteríque geſtationé, quum in domicilio [b] Bethlehemitico virgo Dei mater eſſet, ſeu potius (vt alij tradunt) duobus ante diuinã natiuitaté annis, patria relicta ſe in viã [c] Magi Perſici dedere: atque itinere peracto, quũ etiamnum in præſepi faſciiſque iaceret Chriſtus, & ſimul in caſa illa diuerſorij verſaretur Dei genitrix, in Bethlehé aduenere: quod quidem certius eſt. E Sapiẽtes autem ij, nobilitatéq; generis & opibus inſignes fuere. [d] Stellã quippe in regione ſua conſpexerant, nõ ex illis vnam, quæ à primordio rerũ firmamento cœli affixæ ſunt: neque ex eis, quæ prodigio & quaſi ænigmate regum ſucceſsiones prænunciãt. & dolia, barbatæ, trabes, iacula, & cometæ, ſeu crinitæ, pro formarum varietate nominãtur: quarum ſanè omniũ ortus ab exhalationibus, quæ ſupra aerem circum æthereã cœleſtémque amplitudiné effuſę accẽduntur, ſubſtantiam capit, (vt quidé illi, qui eiuſmodi rebus inquirendis laudẽ ſibi & gloriam cõpararunt, tradũt.) Nõ itaq; ſtellã eius generis illi viderant, ſed nouã planè & inſolitã, ad terrã vergentem, & plurimũ relucentem, perſimilemq; non adeò reliquis cœli aſtris: neque aliis, quã qui ſyderibus cognoſcẽdis operã dediſſent, cõſpicuã & apparentem. Et illa quidé nõ breui, ſed duos ante annos, quàm Chriſt⁹ natus eſſet, exorta apparuit, ne F quis duobus poſt natiuitaté annis editam putet. [f] Sed enim Magi, cùm nouo iſto apparentis ſtellæ ſpectaculo in ambiguã conſiderationem cõiecti eſſent, & de ea diu multũque inquirendo deliberarent: haberéntque ſimul veteré illum Balaã, qui de ea, quod futurũ erat, numine afflatus cecinerat: & fortaſſe etiã ab eis quos in veneratione atque admiratione habuere, ſacerdotibus, paulatim per doctrinã, ad myſteria eius quæ rationé omné excellit, Dei verbi natiuitatis, deducti † eſſent: maximè verò Deus ipſe animos eorũ ad hoc excitaret: proindéq; ſummi omniũ regis Chriſti nati prouidentia ſtellã, perinde atque animatã quandã intelligentiæque participé vim, ex Perſide Iudæã verſus moueri intelligerent: tanquã viæ duce vſi præcedente ea, omnib. poſthabitis reb. poné ſunt ſequuti. Et iam prope Iudæã, ipſamque adeò Hieruſalem erant, quũ viæ dux ſtella, quò (vt equidé puto) natiuitas ea, quæ opinioné fidéque omné ſuperat, fama increbreſceret, manifeſtáq; fieret, derepẽtè diſparet. Quũ ergo ambigui illi de natiuitate recẽs nati regis inquirerent. (Ab Oriẽte enim, dicẽtes,

a In Bethlehem ſimul & in Nazareth Ioſephũ & Mariam poſſeſsiunculã habuiſſe coniectura eſt.

b Hanc ſententiam ſequitur Epiphanius contra Alogos.

c Magi orientales Chriſtũ munerãtur.

d Cœtu Perſarum Magi ſunt, in obſeruatione rerũ ſub vmbrã impoſturæ, incantationibus, naturalibusq; contrariorũ conſenſionibus vacantes. Huiuſmodi præſtigiis quoq; videtur ſtuduiſſe Balaam, qui à Balaac euocat⁹ eſt, vt quibuſdam verbis malediceret Iſraeli. Ille verò: Exorietur (inquit) ſtella ex Iacob, & exurget homo ex Iſrael, &c. Num. 24. Quapropter hos Iudæi quærentes, recordati vetuſtis huius venerunt, vt cognoſcerent, vbi natus eſſet rex Iudæorũ. Baſil. in Serm. natalis Domini.

f Quomodo in cognitionẽ nati Chriſti, Magi peruenerint.

† Fortaſſe verò, cùm apparitione Domini aduerſaria poteſtas reddita eſſet infirmior Magi etiam efficaciã ſuã abſolutã eſſe ſentiẽtes, magnamq; poteſtaté nato regi atteſtãtes, propterea ve-neratione ſua pouro adorationis honoré præſtiterunt. Idem ibid.

A venimus, vt congruentem illi cultũ & adorationem piè perſoluamus) cũcta vrbs tumultu impletur: maximè verò, qui tũ regnũ ibi obtinebat, Herodes * conturbatur. Metuebat enim regno: & plurimũ, ne id ei abrogaretur, ſolicitus erat. Itaq; Iudæorũ ſacerdotes ad ſe cõuocat, accuratiusque ſingula percunctatur: & potiſsimũ, vbinam Chriſtum apud ipſos naſciturum, prophetæ vaticinati eſſent, inquirit. Hic illi Bethlehem Iudææ indicãt, & prophetam Michæam teſtem laudant, vt verbis ſuis fidem aſtruerent. Celebrat autem, laudibúſque Bethlehem ille effert, progreſſurũ inde Iſraëlis ducem diuino inſtinctu prædicens. Tũc Herodes ſecretis colloquiis ſolicitè & diligenter tẽpus perquirit, ex quo noua illa illuxiſſet ſtella: occultéque & latẽter cũ Magis ſermone cõmunicato, ire quidẽ illos, & eũ qui natus eſſet inquirere, quumq; inueniſſent, ad ſe reuerti iubet: vt quùm magnifico illos viatico adiutos domũ ſuã remitteret, tũ ipſe quoque profectus iuſtũ recens genito regi honorẽ præſtaret. Illi igitur inſidioſis Herodis verbi decepti, Hieroſolymis exeunt, & rurſum in ſtellam viæ ducem incidũt: quæ ab Oriẽte

Trigeſimo tertio anno regni Herodis natus eſt Ieſus. Trigeſimo quinto adorauerunt ad eũ Magi. & trigeſimoſeptimo mortuus eſt Herodes. Epiph. contra Alogos.

B eis præcedens, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodũ ſanè læti, atque incredibili voluptate repleti, rurſum ductũ illius ſequũtur. Poſt quã autẽ ſtella ſupra domumculam conſtitit, & quaſi loco firmius affixa, immota permanſit, vbi ſcilicet & mater ipſa & diuiniſsimus eius filius erant: ibi latẽre quod quærebant, rectè exiſtimantes, lõgius progredi ſuperſedent. Vt autem in domum ſunt ingreſsi, matrem & puerum conſpexerunt, in obſcura, humili, & paupere caſa viuentes, & in rebus omnibus ad ſummam parſimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes. At puer ipſe, præter ætatem quaſi exultans, & intelligens exceptionẽ officiúmque, quod per dextrarum porrectionem fiebat, adorationémque Magorum, & munera itẽ eorũ agnoſcendo admittebat, quæ munera Deum * ipſum & regem eſſe declarabant. hunc ſiquidem aurum, illum autem thus indicabat: myrrha porrò mortem, mea cauſa ſuſceptam, adumbrabat. Sedenim quum eum, pro eo atque æquum fuerat, adoratione proſequuti eſſent, dextréque admodũ

Quid Magorum munera in Chriſto Seruatore deſignauerint.

C & auſpicatò ſalutaſſent, & vt filium Dei & rerum omnium regem honoraſſent: in ipſo diuerſorio ſibi pernoctandum eſſe ſtatuerunt, tanquàm familiarem cum eo conſuetudinem ſtudioſè ambientes, & eximium quiddam ipſis (ſicuti decebat) cõciliare ſtudentes. Sedenim ea ipſa nocte Angelus, qui dux viæ eorũ fuerat, illos oraculo admonuit, vt Herodis inuidi congreſſum fugerent. Ita factũ, vt per aliam viam in ſuam reuerterentur regionem, videlicet, vt quàm celerrimè in Perſarum regionem doctores & nuncij tantæ rei venirent: & præterea, vt tyranni inhiberetur furor: ſimúlq; vt ipſe conatum ſe eſſe, quæ perfici non poſſent, intelligeret.

> * *Regem Deumque annunciant*
> *Theſaurus & fragrans odor*
> *Thuris Sabæi, at myrrheus*
> *Puluis ſepulchrum prædocet.*
> *Prudentius.*

CAPVT XIIII.

IN ipſa quoque Magorum abitione, D Ioſeph in ſomnis oraculo diuino admonitus eſt, vt citra moram & cunctationem, matre & puero receptis, quò tyranni cædem euitaret, [a] celeriter in Ægyptum profugeret: ibique tam diu moraretur, donec, qui pueri animæ inſidiaretur, ipſe animam exhalaret. Et Ioſeph quidem id facit, [b] trienniũque apud Ægyptios exilium tolerat. Nec multo pòſt, Herodes turpiter vitã finit. & Ioſeph rurſum diuino reſponſo commonitus, vnà cũ matre, & ſupra naturæ captũ genito filio, in ſuam reuertitur [c] patriam. Enimuerò Herodes, quũ voto ſuo excidiſſet, cœptúmq; ei conſiliũ minus ſucceſsiſſet, [e] quũ vindictæ in Magos cupiditate, à quibus ſibi illuſum eſſe putabat, incenſus, tum periculo regni amittendi cõcitatus, cõtra infantes, qui nihil ei iniuriæ intuliſſent, indignationẽ irámq; omnẽ euomit, & aduerſus naturã omnem inſurgit. [d] Bethlehemiticos enĩ pueros vniuerſos, qui bimuli teneriorésve eſſent, edicto interficiendos ſancit: in cõmuni & vniuerſali innocentiũ cæde, ſimul occiſurum ſe eſſe eum, cui per æmulationem inſidias E ſtruebat, exiſtimans: & lugere eiularéque omnes alios (proh hominem ab omni miſericordiæ humanitatiſque ſenſu alienũ) volens, vt ipſe modò metu omni leuaretur. Obſeruauerat is certò ſtellæ exortũ, quòd eam biennio antè à ſe in Perſide viſam Magi dixiſſent: atque inde coniectura accepta, extra ſenſum affectionémque omnem poſitus, infantes contrucidauit. Quod profectò quiſpiam ne aduerſus inanima quidem commiſerit. Quippe tenellos flores conſpiciens, per commiſerationem ab eis excidendis ſe abſtineret: neq; carpere (vt ita dixerim) pergeret, quæ comprehendi non poſſent. Porrò eam infantiũ cædem, Hieremias etiã multis antea temporibus vidit & prædixit, Rachelẽ inducens deplorantem liberos ſuos, minimèque conſolationẽ vllã, propter immanitatem facinoris Tragici, admittentem. Deus autẽ, quum inhibere facile poſſet, ineffabili tamen ratione & conſilio, per bonitatẽ ſuam, id permiſit. Et Seruator quidem, ita vt dictum eſt, in Ægypto exulabat. Filius autem Zachariæ Ioãnes, in cuius F natiuitate patris vox ſoluta eſt, quum prius ab illo Ioannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alterum cum dimidio annum agebat: [g] & vnà cum matre Elizabetha in ſpelunca quadam ad regionẽ montanam ſaluus conſeruabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum. Atque inde in ſolis locis libẽter verſati ſolitus, angelóſq; duce vſus, in remotiores ſyluarũ receſſus ſeceſsit. [h] Ibi tenerioribus arborũ frondiúmque ſummitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumento, pelliceáque inſuper zona vtebatur: quoad vſq; inde progreſſus, Iſraëli ſe exhibuit, clara efficacique voce pœnitentiam prædicans, & per baptiſmum homines quaſi manu ducens ad Chriſtum. Ieſus autẽ creſcebat ſapientia & gratia, atque ita quidẽ, vt paulatim magis magiſque virtutes ex eo lucereſcerẽt, nõ tamẽ incrementũ aliquod caperẽt. Quum autem duodecimum iam ageret annũ, aſcẽdit ſimul cum matre & Ioſepho Hieroſolyma, feſtũ ibi Paſchæ celebraturus. Quod vbi peractũ eſt, illi quidẽ reuerti, Ieſus autem latenter in templo manere: & quòd præceſsiſſe eum in comitatu putarẽt, domũ

a Exilium pueri Chriſti in Ægyptum.
b Biennij. Epiphan.
c Ætatis Chriſti ãno ſexto ferè cõpleto. Reditus eiuſdẽ ab exilio.
d Herodes infanticidiũ.
Herodes Phariſæos, quia finẽ regni ſuo adeſſe prædixerant, nec non domeſticos, omnémque vxoris ſuæ cognationem ferro ſuſtulit. Ioſeph lib. 17 capite 3. Vbi innocentum quoque cædẽ perſtringere videtur. Pheroram fratrẽ idem veneno necauit.
Auguſtus Cæſar, quũ audiſſet, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorũ intra bimatum iuſſit interfici, filiũ quoque eius occiſum, ait: Melius eſt Herodis eſſe porcum, quã filium. Macrob. libr. 2. Saturn. c. 4.
g Ioãnes baptiſta à primis ſtatim annis vitã ſolitariam in eremo aſſumpſit. Syluestris eiuſdem vita.
h ἀκρόδρυα quæ in Euãgelio dicũtur ἀκρίδες, quæ nomine etiã locuſtæ appellantur.

Chriſtꝰ 12. annos natus in tẽplo Hieroſolymitano cũ doctoribus legis diſputat.

A ipſi ire. Sic eis ille totũ triduum inuiſus fuit. Poſtea autem ſe eis, admodum fatigatis & dolẽtibus, exhibuit in templo ſedens, & cum doctoribus legis diſputans. Quibus ille, quùm propter quęſtiones, quas nouas inueniebat, tum quòd obſcura & abdita loca ſcripturæ declararet, admirationi fuit. Ad eum porrò quũ mater, ex affectu eo quo vnicè eum proſequebatur, diceret: Cur hoc ſic, fili, feciſti, vt tantum parentibus dolorem conciliares? ſic enim illa ſimul eius qui putabatur eſſe, patris meminit: ille natiuum germanúmque patrem ſenſim demonſtrans, Oportere ſe (reſpondit) verbis operibúſque patris vacare & incumbere, atq; in illis potius quàm aliis locis verſari. nihil quippe illius in terris templo eſſe præſtãtius. Sic ille tum abiit perfectam expectans ætatem: parentibus, quæ decebat, tribuens, & competentem illis ſubiectionem exhibens, virtutibúſque diuinis omnibus, operibúſque mirificè pollens: nihil tamẽ quæ opinionem fidémque ſuperarent, edens miraculorum, donec trigeſimum expleret annum. Et de

Parentibus debitum honorẽ exhibet.

B his quidem ſatis.

CAPVT XV.

Herodis regni quatuor filij, eorumq; Tetrarchiæ. Herodes iſte etiam Antipas dictus. Herodes præter vxores alias, Mariãnem ex fratre neptem, & alterã neptem filiam Simonis Pontificis Samaritem, in matrimonio habuit. Salome Herodis regis ſoror, Mariãnæ filios Alexandrũ & Ariſtobulũ parricidij apud fratrem accuſauit: quos ille primum in vincula cõiectos, deinde ſuſpẽdentes laqueo necari iuſsit.

HErodes verò furoris ſui percipiẽs fructus, in toto corpore diuinitùs prouenientibus plagis affligitur, & malus malè perit. Huius regnũ poſtea in quatuor diuiſum eſt tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidem Iudææ princeps conſtitutus eſt, Herodi Gallilæa attributa. Philippus porrò Ituræã & Trachonitidem regionem conſequutus eſt: quarto verò, Lyſaniæ ſcilicet, Abilene obtigit. Quomodo autem poſt iniuſtiſsimam illam cædem, diuina vindicta Herodem hunc, bellum Deo mouentem ſit vlta, quaſi prooemiũ (quod dicitur) futurorum malorũ exhibens, operæpreciũ eſt cõmemorare. Atq; equidem domeſticas eius calamitates, & qui ex vxore, liberis, eiſque qui genere ei propinqui fuerũt, accidère caſus ſanguinarios, cædéſque nefarias, quæ
C omnes omniũ Tragœdiarũ actiones lõgè poſt ſe relinquant, quum eas luculenter veritatis amator Ioſephus in Iudaica temporũ ſuorũ hiſtoria commemorarit, in præſentia exponere tempeſtiuũ & commodum nõ eſt. Vt verò impius ille ſuſcepto aduerſus Deum bello, diuino mulctatus flagello, ex hominibus exceſſerit, æquum omnino eſt ex eiuſdem hiſtorici cognoſcere verbis: qui in decimoſeptimo Antiquitatũ libro, vltimum vitæ eius actũ ita proſequitur. Herodi autẽ morbus etiã atque etiam adaugebatur, vindictam atq; ſuppliciũ pro flagitiis ſceleribúsq; eius ab eo ſumente Deo. [a]Lentus ei inerat ignis, nõ tam magnã contrectantibus oſtendens inflammationẽ, quam intrinſecus ſæuã efficiens vexationẽ. Ab hoc malo † grauis ſumendi cibi proueniebat cupiditas, quẽ quidẽ nõ licebat illi nõ ſubminiſtrare. Accedebat inteſtinorũ exulceratio, potiſsimumq; coli acres & acerbi dolores. Item inflãmatio humida, & quaſi pellucens in pedibus. Nec abſimilis in imo vẽtre extabat excruciatio. Præterea & pudendorum putredo, vermes procreans. Itẽ ſpiritus ardua & difficilis intenſio, multũ moleſtiæ acerbitatiſq; afferens, grauitate & dolore reſpirationis, frequẽtiáq;
D anhelitus. Inſuper rigor & diſtenſio membrorũ omnium, cum vehementia & vi intolerabili. Itaque, qui numine afflantur, diuini, quiq; prædicere talia pro ſapientia habent, Deum pœnam à rege, ob plurima eius impia facta, ſumere renunciabãt. Hæc quidem eo quo diximus loco annotat Ioſephus. Sed enim in ſecundo quoque libro belli Iudaici, perſimilia ad hunc modum ſcribit. Corpus eius omne morbus complexus, variis admodũ doloribus diſtinebat. Febris id affligebat nõ admodum vehemẽs, pruritus extrinſecus obtinebat intolerabilis. Erant coli cõtinui dolores, in pedibus tumores tanq̃ hydropis extabant: accedebat imi ventriculi incenſio, & membri pudendi putredo vermes generans. Ad hæc & directa arduáque & difficilis grauiſque ſpiratio: conuulſioneſq; membrorũ omniũ. adeò vt diuini pœnã ſcelerum tot morbos eſſe dicerent. Ille porrò cum tot tantiſq; cõflictans malis, nihilominus vitã retinere conabatur: incolumitatémque ſperãs, curationẽ vale-
E tudinis meditabatur. Itaque Iordane tranſmiſſo, aquis calidis ad Callirhoeo, quæ in Aſphaltiten lacum influunt, & propter dulcedinẽ potioni commodæ ſunt, vtebatur. Ibi quũ medicis viſum eſſet corpus eius calido oleo fouere, in labrũ demiſſum oculos loco ſuo ſponte motos atque ſolutos amiſit. Quũ autẽ fruſtra ſoluto corpore inde reuerteretur, tumultúſq; à famulis moueretur, plagã huiuſmodi agnouit: & deinceps ſalute deſperata, militibus quinquagenas viritim dracgmas numerari, & ingentẽ pecuniã ducib. atque amicis dari iuſſit. Ipſe porrò in reditu Hierichontẽ peruenit, inſania iam correptus, & tantũ nõ morti ipſi quicq̃ minitãs. Hic prioribus ſuis ſceleribus infandũ adiicit flagitium. Cõuocatos enim ex quoque totius Iudææ vico inſignes præcipuóſque viros, in locũ qui Hippodromus dicitur, recludi iuber. Tum Salome ſorore & Alexa viro eiꝰ accitis: Scio, inquit, Iudæos propter mortem meã feſtos per lætitiam acturos dies. Ego autem per aliorũ luctũ complorari, & ſplendidas habere exequias poſſum, ſi vos
F iuſsis meis & dictis audientes eſſe volueris.[b] Viros hoſce qui in cuſtodiam ſunt coniecti, ſimulatque expirauero, circũfuſis militibus, celerrimè cõtrucidate, vt cuncta Iudæa cunctæque familiæ in funere meo lachryment. Et poſt pauca verba idem Hiſtoricus ait: Ruſum verò quũ † inedia tuſsique conuulſiua diſtineretur, dolorũ impatiẽs fatalem mortem præuenire ſtatuit: [c]acceptóque malo, cultrum quoque popoſcit. conſueuerat enim eo per reſectionẽ purgato, veſci. Deinde circumſpiciẽs, ne quis, qui eum inhiberet, adeſſet, dextram ſuſtulit, tanquam ſibi ipſi eam allaturus. Inſuper idem Ioſephus memoriæ mandauit, quum paulo ante mortẽ natiuũ germanúmq; filiũ iam tertiũ, quòd antea duos per cædẽ ſuſtulerat, necari iuſsiſſet, eũ confeſtim vitam cum magno dolore & cruciatu finiiſſe.

a Plaga & morbi diuinitùs Herodi immiſsi.

† [illegible]

b Herodes moriturus, plurimos egregios eoſq; innocẽtes viros poſt mortem ſuam cædi iubet, quaſi inferias.

† [illegible]

c Idem ſibi manꝰ afferre voluit.

Fuit is Antipater, quẽ is adhuc priuato Doſis [illegible] genuerat.

CAPVT XVI.

HIc igitur Herodis obitus fuit, iuſtã pœnam ab eo ſumentibus iis, quas Seruatori tetenderat, inſidiis: per quas & in Bethlehẽ nouũ innocẽtiũ infantum examen crudeliſsimè

a Archelaus Herodis filius, Iudææ rex Glaphiram Archelai Cappadocum regis filiam, Alexandri fratris ſui relictã viduã, contra leges vxorem duxit.

b ὑπερμβ-… τῶν … ἀρχῆς

c Archelai exiliũ Viennã Galliæ, vbi etiam mortuus eſt. Pilatus Iudææ Præſes.

A concidit. Huic autem [a] Archelaus ſucceſsit filius, quod ipſe etiam Euangeliſta dicit, quum inquit. Audiens autem Ioſeph, quòd Archelaus pro Herode patre ipſius regnaret, &c. Quòd enim nuper admodum ille mortem obiiſſet, nondum in plores ditiones regnum fuerat diuiſum. Conſentit verò cum his etiam quem antea nominauimus ſcriptor, ex teſtamento Herodis patris, & iudicio Auguſti Cæſaris, inquiens, Iudęorum regnum Archelaum conſequutum eſſe: fratres autem eius [b] trientem quemque reliqui paterni regni obtinuiſſe. Atque illi ſuas quidem quiſq; adminiſtrarunt tetrarchias. [c] Archelaus autem nono exacto anno, regno pulſus, Pontium Pilatũ in tetrarchia ſua ſucceſſorem habuit, duodecimum imperante Tiberio annum: vt idipſum idem ſcriptor ſubindicat. Duodecimo Tiberij anno, inquiens, procurator Iudææ cõſtitutus eſt Pilatus, Tiberio quàm maximè amicus atque familiaris: totóſque annos decem procurationem eam, ad ipſum propè Tiberij obitum, obtinuit. Vt inde facile ſit colligere,

B figmentum eſſe, quæ de actis monumentisq́ue Pilati contra ſeruatorem noſtrum editis ſunt iactata: vtpote quum ea longo tempore poſteriora reperiantur, tempúſque ipſum ante alia præcipuè mendacium redarguat. Siquidem ea ipſa acta & monumẽta, ſalutarem paſsionem & necem, quæ temerario auſu Chriſto eſt illata, in ſeptimum imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nondum Pilatus Iudææ præfuit, vt Ioſephus ipſe ſcribit: duodecimo ſcilicet demum anno eum Iudææ præfectum eſſe, apertè aſtruens. Ac de his hæc ſic dicta ſint.

Acta, quæ ſub nomine Pilati aduerſus Chriſtum olim circumferebantur ſictitia.

CAPVT XVII.

CÆſar autem Auguſtus quàm plurimis præclarè feliciterq; geſtis rebus clarus, primúſque ipſe Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculũ Pythij Apollinis venit: & ſacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmoni

C oblato, quæſiuit, quiſnã poſt eũ Romanũ adminiſtraturus eſſet imperiũ? At quũ nullũ ederetur reſpõſum, alterũ quoq; adiecit ſacrificiũ, denuoq́; rogauit: Quid ita oraculũ pluribus verbis vti ſolitum, nunc tandem obticuiſſet? Tum illud, parua interpoſita mora, ad hunc modum reſpondit:

Quòd oraculum Delphicum, Chriſto nato, prorſus conticuit.

Παῖς Ἑβραῖος κέλεταί με, θεὸς μακάρεσσιν ἀνάσσων,
τόνδε δόμον προλιπεῖν, καὶ ἅιδην αὖθις ἱκέσθαι.
λοιπὸν ἀπέρχεο σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων.
Suidas, in dictione Αὔγουστος.

Me puer Hebræus, diuos Deus ipſe gubernans,
Cedere ſede iubet, triſtémque redire ſub Orcum:
Aris ergo dehinc tacitus abſcedito noſtris.

Tali reſponſo accepto, Cæſar Romam eſt reuerſus, [b] atque ibi in Capitolio aram maximã extruxit, cum eiuſmodi latina inſcriptione: Ara primogeniti Dei. Hoc imperãte, Athenienſes ſeditionẽ rebellionémque primùm ſunt moliti. [c] Cæterùm quum breui pœnas excitati tumultus dediſſent, à cœpto deſtiterũt. Is quoq; Romanorũ ciuiũ cenſu acto, numerũ iniit: inuenitq; myriades tredecim, bis mille & triginta ſeptem. Sedenim quũ quadraginta tres, ſiue, vt aliis placet, [d] quadraginta ſeptẽ

b Ara ab Auguſto, Chriſto in Capitolio collocata.

c Exemplũ ſeditionis & rebellionis vindicatæ.

d Quinquaginta ſeptẽ. Euſeb. lib. 1. hiſtor. eccleſ. cap. 9.

vnus ipſe Imperator fuiſſet, & ſupra ſeptuaginta D quinque annos vitæ totius curſum produxiſſet, [e] morbo tandẽ oppreſſus, inter homines eſſe deſiit. [f] Quo tempore ſolis traditur fuiſſe deliquiũ: & fames pręterea maxima, vt ſcilicet denariis multis vnus frumẽti cõpararetur medimus. Vbi porrò ille ita vitam finiit, Tiberius priuignus eius Romanum ſuſcepit Imperium. Sub quo quatuordecim minoris Aſiæ vrbes terræmotu concidiſſe, memoriæ proditum eſt: quarum nomina ſunt, Epheſus, Magneſia, Sardis, Moſthene, Hierocæſarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Myrina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porrò maximis copiis contra Perſas progreſſus, legationibus eorum ceſsit, bellũ ſoluit, & tributũ eos pendere coëgit. Ac illi quidẽ imperata fecere. Ipſe autẽ ab expeditione ea reuertens, Antiochiã diuertit: quã ſplendidius magnificẽtiúſq; exornare conſtituẽs, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, ſtatuis, aliiſq; ædificiis variis exornauit. Templa quoq; Ioui, Dionyſio, Caſtoriq; & Polluci ædificauit. Plurimáq; præterea alia illum opera ibi perfeciſſe ferunt. Opus quoq; E eius eſt Iudææ celebris vrbs Tiberias, & quæ in Thracia eſt Tiberia. Expulſis autem qui Cæſareæ Cappadocum poſt Archelaum tyrannidem exercebant, vectigalem eam Romanis fecit. Porrò ad vrbiũ rectores ac magiſtratus ſcripſit, ſi quid fortè eum contra leges mandare contingeret, eos id approbare & exequi, vtpote per inſcitiam commiſſum, non debere. Morem quoque illũ habuit, vt non facilè aut celeriter magiſtratus & præfecturas mutaret, aut adminiſtrationem eis abrogaret, qui rerumpublicarum gubernationem ſortiti eſſent. Eiusque rei quibuſdam cauſam inquirẽtibus, reſpondit: Natura eſſe omnes, qui rerum adminiſtrationi pręſint, pecunię cupidos, plurimũq́; ſtudij ad rem magis magiſque augendam eos collocare. Cæterùm ſi diutius in magiſtratu verſentur, ſegniores ad quæſtum faciendum fieri: itidem vt muſcas, quæ ſi longius corporũ vlceribus inſideant, minus graues aut moleſtæ fiunt, quippe ſanie vlcerum ad ſatietatem vſque refertæ: & eum F qui vlceribus ſcateat, durius acceptũ afflictumq́; iri, ſi ſaturis iã repulſis, famelicas alias ad vulnera admittere velit. Is quoq;, vt dixi, Pontium Pilatũ, pro Archelao filio Herodis, ducem, non regem, in Iudæam miſit, duodecimo Imperij ſui anno.

e Auguſti mors.

f Eclipſis ſolis, & fames ſub Auguſto.

Terræmotus ſub Tiberio. Exiſtimatur is eſſe, qui in paſſione Chriſti accidit. Plin. lib. 2. cap. 84. Cornel. Tacit. libro. 2. Tiberij Cæſaris res.

Notabile Tiberij & prudens conſilium.

Conſilium ſcitum, non temere mutãdos eſſe publicorum munerum adminiſtratores.

CAPVT XVIII.

VErùm enimuerò, quintum decimum annum Tiberio imperante, tertiũ verò Pilato Iudææ præſidente, tribúſq; tetrarchis, videlicet Herode iuniore, Philippo & Lyſania, Archelai quidem fratribus, Herodis autẽ filiis, ditiones ſuas regẽtibus: nec nõ Anna & Caipha pontificatũ per vices ſuas adminiſtrãtibus: iuxta diuinitùs afflatũ Euangeliſtam, verbum Domini ſuper Ioannẽ Zachariæ filium, qui trigeſimũ iam annum, & paulo longius in ſolitudine vixerat, factum, vt in Iudæa baptiſmum pœnitentiæ prædicaret, ei iniunxit. Et præſtò erat Ioannes: homo quidem ille aſpectu primo viſus, cæterũ mente ipſa & animo diuinus

Ioannis Baptiſtæ prædicatio.

A proſus atque magnificeotiſsimus,& vt quiſpiam dicat, Angelus corpore aſſumpto, vnl ſincerè,omninóque vacans Deo, moribus puris, & ab omni mundaoa vanitate alienisſimus. Non poſſeſsio illi, non alimenta aliqua erant: cætarùm innocencia ſanctitáſque vitæ, & mens nullis obnoxia affectionibus, animúſque ſimplicitate ornatiſsimus. Nec ille bominem quenquam aut eomitatum ſecum ducendo trahebat:at circumcirca omni omnium virtutum genere, periode atq; ſatellitio plurimo conſpicuus rex, circumdatus erat. Stabat itaque ille ad omnes diuinum planè os aperiens, competétem vnicuique, eámque diuinitùs inſpiratam doctrinam propooens,

Melléque depromens dulcem magis ore loquelam.

Doctrina diui Ioannis ſumma.

Siquidem diuitibus & opulétis, eleemoſynam & miſericordiam commēdabat: Principibus viris & magiſtraribus, æquas iuſticiæ propooebat leges: publicanis, tributo túmque exactoribus, oe cuipiá graues eſſent & moleſti, néve quidquam præter cooſtirutum peterent, lenitatē ſubiiciebat, & clementiam: ſtipendia autem facientes, militiámque ſectantes, ne proximos ſuos concuterent, artéve
B & dolo malo per ſycopbaotiam circunueoirent, ſed vt quiſque eorū ſtipendio ſuo côteotus eſſet, cohortabarur. Iuuenes porrò moderationem affectionum, & côtineutiam perturbatiooum docebat: ſenibus omnibúſque aliis mente acri valentibus, prudentiam deprædicabat, & ad vberiorē eos Dei cogoitionem adducebat. Poſtremò apertè, ne id quenquam latêret, declarans confirmabat, ſe pręmiſſum eſſe ei qui iam propè adeſſet, Seruatori Chriſto, ad occupaodas quamprimum, expediendaſque vias illius, pœnitentiæ diſciplina, & aquæ baptiſmo. Illum autem ipſum iamiam affuturum, qui igne & ſpiritu ſaocto baptizaturus, atq; triticum, & eos qui ioutilem & infructuoſam atque adeò palearem vitam egiſſeot, diſcreturus eſſet. Ad hunc modum præuia Verbi vox, ad ſe accedeotes, Iordanis fluuij vndis, præcedente peccatorum confeſsione, immirtebat, præcidaneiſque expiationibus per aquam purgabat: & aduenienti illi reponebat, certóque reſeruabat. Quum & expectatus ipſe Ieſus ex Galilæa progreſſus, tanquá vous è vulgo aduenit, baptiſmū ſubiturus: fortaſ-
C ſe quidem, vt cootactu ſuo vndam ſacraret & benediceret: reneta autem, ſimul & baptiſtā ipſum diuioum attingentem verticem ſanctificaret, & aquam fide ſubituris ſpiritum ſuum cōmunicaret: fidémq; faceret, mandatū à Deo eſſe baptiſmi Ioannis miniſterium dudum ad iuſticiā, id admittentibus & recipiētibus datum. [a] Itaq; quum manu eius tiogitur & baptizatur, qui terra genitus eſſet: tum vodis abluitur ille, qui oatura inuiolatus, ſolúſque muodus & putus eſt, nimirum me à peccato repurgans. Sedenim buius tantæ & tam ſublimis, quæq; naturam ipſam ſuperet, ſummiſſioois & humilitatis, maximum illum naturámq; itidem ſupergrediētem retulit booorem, quòd ei ex vndis prodeunti portæ cœli aperiūtur, [b] & ſpiritus ſanctus columbæ ſpecie ſuper ipſum deſcendit, perpetuóque in ipſo corporaliter manet. Factum id, quum propter volucris ipſius puritatē, tum quòd ea olim diluuij finē lęto prædixit nuncio. [c] Traxit quippe illa tum quoq; ſecū, in eum qui teſtimonio cōprobatur è cœlo fulminis ſono

Palea ſunt apoſtatæ. Frumentum ij, qui ad diuiná fructificant. Iren. Baptiſmus Ioannis.

Quare Chriſtus à Ioāne baptiſatus.

a Peccata que nō dum ... abluit ... ſuſtulit.

b Spiritus ſanctus in ſpecie columba ſuper Chriſtum baptiſatum deſcendit.

c Exēplum analogia ...

patris vocem, clarè & diſertè, filiū bunc dilectum D & vnigenitum, volūtatémque ſuam io boc vno, beneplacitúmque omne & benedictionem eſſe, promulgantem. Hic igitur Ioannes, maior omnibus ipſiſsimæ veritatis teſtimonio cōfirmatus, baptiſmi miniſterio, ita vti decuerat, quàm optimè defunctus, ſpōſo Chriſto ſponſam Eccleſiam decentiſsimè ampliſsiméque deſpōſauit, agnum Dei Chriſtum voce clariſsima muodi totius peccatum corpore ſuo, quod affectiouibus deterioribus omnibus careret, tollentē: non tantùm Andreæ & Petro, omnibúſque qui tum cum eo conuerſabaotur, ſed & toti mundo, & omnibus deinde generatiouibus hominum deſignauit: filium illum Dei, & Deum Verbum, cœlitùs propter ſalutem omnium demiſſum, datorémque ſpiritus, & adoptioois filiorum Dei principium & fontē, omnibus illi credeotibus, ſpectator ipſe Dei annuncians. Et amicum quidem ſe eius, pro excellēti illius io genus humanum caritate eſt profeſſus: ſed ita tamen, vt œconomiæ & adminiſtrationis eius rationem ne infimam quidem & minimam, propter naturalem teuuitatē, diſquiſitionem in- E uenire poſſet. Id ille ore claro & diſerto omnibus deprædicauit, & perſuadere eſt conatus.

...molitatu, & honorata ſubmiſsione.

Præclarè Ioannes munere ſuo functus.

CAPVT XIX.

Qvaodoquidē verò decebat, quēadmodum iis qui in corporibus verſantes viuūt, corporalē Chriſti præſentiā prædicauerat, quo eis opus munúſq; tale omni ex parte perfectum conſtaret: vt ad ioferos quoque mearet, & ibi etiam aoimabus cōcluſis, iamiam per fidem aduenientem ſalutem & liberationem annuociaret: ea ipſa de cauſa Herodem manifeſtè in faciem reprehendit, qui propria reiecta coniuge, (filia hęc erat Arabum regis Aretæ) amoribúſque eius nuncio remiſſo, vanam & effœtam erga Herodiadē affectionem rebus omnibus aoteponebat. Hanc ille, quum vxorem eſſe ſciret fratris † Pbilippi, contra legis cōſtitutionem (ſemē enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc ſuperſtite, vt Ioſepho videtur, duxerat. De F illis enim hoc ſolis facere permittitur, qui non procreatis liberis excedūt è vita: idque prouidentia coosilióque eo factum, vt fratribus ſemen reſuſcitaretur. Itaque Ioannes delictum id arguere non ceſſabat. Ille verò quanuis antea eum libenter audiuiſſet, quòd admiratione ſimul & veneratione dignum virum eſſe, compertum babeter: tamen vehementioribus Herodiadis amoribus, quibus erat captus, ſermones cohortationéſque eius poſthabens, in cuſtodiam bomioem demiſit. Is porrò, quum ſe breui vita exceſſurū videret, duos ex diſcipulis ſuis ad Ieſum mittit, opinionem eorum quam de ſe habebant aboliturus. Maiorem eoim multò Chriſto Ioannem eſſe putabant. Chriſtus verò nihil ad interrogata reſpondens: miracula eos, quę virtute ipſe ſua ederet, Ioaoni renunciate iubet. Et quum iam illi in veriore opinione confirmati eſſent, volens Chriſtus & aliis circumſtantibus veritatem indicare, Ioannē laudibus vehit, maximam illi tribuens dignitatē, & maiorem omnib' qui ex muliere geniti eſſent,

Ioannes increpans Herodis adulterium reprehendit. Herodes hic Antipas cognominatus regnauit annis 24.

† Defuncti Tertull. Habentis filiam ex illa, non alia. Id.

Teſtimoniū Chriſti de Ioanne.

A præſtantioremq́; propbeta eſſe declarat. Deinde aſſentationis ſuſpicionem auferens, minorem quidem ſe, iuxta eorum opinionẽ, maiorem verò rurſus illo in regno cœlorum vocat. Poſthæc conuiuium Herodes natali ſuo die parat. In hoc, cùm largior compotatio, tum omnis generis deliciæ affuere: quibus & inceſtæ illius puella eſt ſuperinducta, infractos & indecẽtes corporis motus & ſaltationes, quum quidem & virgo eſſe exiſtimaretur, & regis filia, in tot virorum conſpectu exhibens: rem modeſtis & pudicis oculis nõ tantum ingratam prorſus, ſed effugio etiam dignam. Sed arbor ex fructu cognoſcitur. Tantæ autem impudicæ ſaltationis fuere illecebræ, vt, quanuis illa non poſceret, Herodes tamen (prob regiam illam munificentiam) cum ea regnum diuiſum communicare voluerit, irritandámque eam ad id duxerit. At illa, viperæ ſoboles, à matre edocta, rẽ longè maiorem, regníſque omnibus præſtantiorem, Ioannis caput, precium omne ſuperans, petit. Ille autem, quaſi iuriſiurãdi religione obſtrictus: re autem ipſa acri Herodiadis, cui ſatisfactũ B volebat, amore diſtentus, eueſtigiò ferro caput Ioannis amputat: & id etiamnum cruore tabido & puluere reſperſum, & lanci impoſitum, in conuiuium omni luxuriæ genere diffluens, inferri iubet: ſpectaculum conuiuis quidem ipſis inamœnum & triſte, matri verò puellæ gratum & iucundum. Admodum enim optauerat, quæſiueràtque caput id, quod ei, quas concupiuerat, rebus ex ſententia & libidine ſua vti inhibebat, ita reſectum ſpectare: & linguam zelo & æmulatione ſancta velut cote acutiorẽ redditam, poſtremò mutam deſpicere. Atq; ſic ille quidem eſt occiſus: capútque eius longè præſtantiſsimum, mollioris ſaltationis præmium, Mænadi illi & furibundæ, tanquam munus honorificentius datum. At ipſa Ioannis reprehẽſionem quodammodo etiam poſt capitis reſectionem verita, coniungeréque id turſus reliquo corpori timens, apud ſe remotis arbitris, in abſtruſiore regiæ loco ſepeliendum duxit: truncum autem ipſum abĳcere quópiam iuſsit. Eum porrò ſolum diſcipuli eius furtim ſublatũ, C cum ſolenni veneratione in celebri quodam ſepeliere loco. Enimuerò Ieſus quum ea quæ Ioanni accidiſſent, audiuiſſet, magnum de eo concepit mœrorem: & nauigio conſcenſo, in locis deſertis verſatus eſt, ſolitariæ vitæ trãquillitate eum dolorem ſolans. Ioannes igitur præter res alias, quibus pulcherrimis pollebat, martyrio quoque pro Chriſti nomine cohoneſtatus, cœlorum, quibus dignus erat, conſequutus eſt domicilium: triginta & duobus annis, & menſibus inſuper ſex, munere in terris ſuo explendo peractis.

Conuiuium in natali die Herodis magnificum.

Saltatio puellæ meretricia.

Indigniſſima Ioannis cædes.

En quomodo perit iuſtus, quaſi nõ eſſet Deus delectus.

Sepultura Ioannis.

Chriſtus in ſolitudinem ſecedit.

CAPVT XX.

Herodiadis mors.

FVribunda ſed enim, & adultera, inceſtàque adeò illa, quæ quidẽ Herodis habebatur, reuera autẽ Philippi erat coniunx, vita longius acta, quum prius filiam & ſaltatricem acerbo fato ſublatã vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſsit: futuri ſeculi iudicio & ſupplicio reſeruata, meras ibi quàm citiſsimè diuinæ iræ feces, intolerabiliſq́; indignationis Domini calicem hauſtura. Filiæ autem eius D (dignus enim eſt, qui memoriæ cõmendetur) talis fuit obitus. Eundem ei quópiam brumali tempore erat, & fluuius traĳciendus: qui quum glacie cõſtrictus coagmentatúſq́; eſſet, pedes eum trãſibat. Glacie autem rupta (idq́ue non ſine Dei numine) demergitur illa ſtatim capitetenus: & inferioribus corporis partibus laſciuiens, molliúſque ſe mouens ſaltat, non in terra, ſed in vndis: caput verò ſceleſtum frigore & glacie concretum, deinde etiã conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, ſed glaciei cruſtis reſectũ, in glacie ipſa ſaltationem lethalem exhibet: ſpectaculóq́; eo omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, ſpectantibus reuocat. Herodem porrò ipſum non multo pòſt, vindicta diuina, quanuis tardior lentiórque vt plurimum eſſe ſolita, itidem proſequitur: tam immanẽ, vt equidem puto, nefarĳ ſceleris impuritatẽ præcipuè ægrè ferens. Quòd enim Herodes alieno prorſus, propter vehementem acrémque adulteræ amorem, ab vxore erat animo, domo eam exegit. Hæc verò tantã contumeliam non ferens, ad patrẽ ſuũ ſe contulit, (Aretam autẽ Arabum regem hũc fuiſſe, ſuprà meminimus) & E illi tam proteruum deſpectum, aliàque omnia ad minimum vſque recenſens, vindictam tam indignæ mulieríque non ferendæ rei petiit. Ille verò non minus ſuam q̃ filiæ contumeliam eam eſſe iudicans, contractis copĳs ſuis omnibus, bellũ Herodi infert: exercitum eius concîdit, regionẽ omnem igni vaſtat, hominum vim magnam capit & abducit: omnibúſque rebus ex ſententia cõfectis, in regnum ſuum redit. Atque hæc quidem nõ ſolùm ſacrorum Euangeliorum liber, verumetiam veritatis amans Ioſephus teſtimonio ſuo confirmat, Herodiadis mentionẽ faciens: vt ſcilicet Herodes viuo adhuc fratre, cõiugem illius, opera ſua ab eo abalienatam, ſibi ipſi cõiunxerit, in matrimoniúmque & domum duxerit: eam autem quæ ei legibus nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Petrææ filiam repudiauerit. Et vt propter adulteram Ioanne cæſo, bellum Aretæ, tãquam filia eius armorum cauſam præbuiſſet, intulerit: in quo bello vniuerſas Herodis copias contrucidatas eſſe com F memorat. Atq; id ita accidiſſe addit, propter Ioannis temerariam & nefandam cædem. Ioannẽ porrò iuſtiſsimum fuiſſe teſtatur, & baptiſmi mẽtionem facit: de rebus eius per omnia Euãgelia conſona ſcribẽs. Refert quoque, propter Herodiadem regno Herodem excidiſſe: cum qua exilio quoque ſit mulctatus. Exulaſſe autem eos Viennæ: quæ vrbs Galliis finitima, occidentem verſus eſt ſita. In decimooctauo Antiquitatum ſanè li- »
bro, hiſce verbis de Ioanne memorat. Quibuſdã »
Iudæis Herodis exercitus per iuſtam vindictam à »
Deo conciſus eſſe viſus eſt, vt pœnas is penderet »
Ioanni, qui Baptiſta cognominatus eſt. Occidit e- »
nim hunc Herodes vt virum bonum, qui Iudæos »
virtute exercenda, iuſticia colenda, pietatéque in »
Deum præſtanda, ad baptiſmum conuenire iube- »
bat. Tum demum enim gratum acceptúmq́; Deo »
docebat eorũ fore baptiſmum, ſi nõ tantum pec- »
cata quædam per confeſsionem deprecarentur, »
verumetiam mũdicies & puritati corporis anima »
ſimul iuſticiæ cultu repurgata, aliíſque virtutibus »
omnibus ſtuderent. Valde enĩ oratione eius per- »

Filia itidem eius ſaltatricis obitus per quàm acerbus.

Quibus rebus peccamus, iiſdem plerunq́; pœnas damus.

Aretas Arabũ rex contumeliã filiæ ſuæ ab Herode per repudiũ illatam, bello vindicat. Ioſeph. li. 18

Herodes exilio mulctatus. Ioſeph. lib. 19. ca. 7.

Ioſephi de Ioanne Baptiſta teſtimonium.

A monebantur. Herodes ſed enim eloquentiam viri, quòd hominibus perſuadendis efficaa eſſet, ſuſpectam habẽs: & rem in defectionem euaſuram timens (omnia enim de conſilio Ioannis Iudæi ſa ctuti eſſe videbátur) multo melius eſſe duait, antequam quicquã ab eo nouatum eſſet, hominem occupare, & è medio rollere, quàm vt rerum mutatione facta, tum primum in ipſo tumultu & periculo pœnitentia duceretur. Itaque ille, propter huiuſmodi Herodis ſuſpitionem, in cuſtodiã Macherunrem coniicitur, atque ibi cæditur. Hæc Ioſepbus.

CAPVT XXI.

Apud inferos etiã Ioannes aduentum Saluatoris prædicauit.

ITaque Ioannes etiam iis qui apud inferos erant, præcurſor aduenit, præſentiam ibi quoq; Chriſti aonuncians. Ieſus autem diuino ſpiritu ſolus in ſolitudinẽ agitur: atque ibi ocio pietatis vacans, ieiunus prorſus dies noctéſque quadraginta cõtinuas B perſiſtit, oratione mentiſque agitatione atq; contẽplatione refocillatus atque cõfirmatus. Quum autem naturæ congruenti affectione afficeretur, faméque percelleretur, ſua ſponte oppugnãdum ſe tentatori permiſit. Qui diuinã aggreſſus mentem & intelligentiam, mentis quoque & intelligentiæ prætextum, experiri tentaréque eam volens, attulit. Atque cum tribus, eiſque potentiſſimis congreſſus affectibus, primùm quidem, Si filius (inquit) Dei es, ita vt ſuſpicor, iube in panes verti lapides iſtos. Deinde verò in pinnaculũ templi ductum, vt ſe deiiciat pręcipit, nihilque periculi ei rei ſubeſſe ſubiicit: confeſtim congruentem quoque prophetiã adducens. Adhæc, inanis quoque gloriæ cupiditate eum capere ſtudet, & cũcta ei regna oſtẽdit, daturúmque ſe illi ea pollicetur, ſi procidens ſe adoraret: periculũ ſcilicet faciens, exhibendæ declarandæque diuinitatis. Poſteaquã autem in rebus omnibus tẽtatori oracula ſcripturæ obiiciens reſtitit, Sathanam à ſe repulit: & non modò, quas modò diximus, concertationum, ſed etiam omnium aliarum incurſionum oppugnationúmque illius victor deſcendit, humana conC ditione ſuperior omniũ virtutum perfectionúmque diuini ſpiritus applauſu comprobatus: atque Angelici ſatellitij, pro eo atque decebat, miniſterio cohoneſtatus, ſolitudinem relinquit, & ad Iudææ atque Galilææ ciuitates accedit, omnémque Iſraëlis gentem viſitans, ad pœnitentiam & reſipiſcentiã omnes cohortatur: appropinquare iam, atque adeò præſto eſſe regnũ cœlorum, læto prędicás nuncio. Atque inde initio Euangelij facto, & quaſi quibuſdam communis naturæ ſacris primitiis primordiiſque iactis, Deus Verbũ, non longè ab eius concionis tempore, duodecim ſacros deligit diſcipulos: quos Apoſtolos etiã, præcipuo quodam bonore proſequẽs, nominat. Horũ Andreas primus, vtpote à præcurſore in diſciplinam cooptatus, à quo etiam de rebus Chriſti accuratè edoctus fuerat: & cum hoc Petrus frater, patrem, nauigium, & quicquid præterea habuerant reliquum, abiicientes, ſe ei coniungunt. Deinde Iacobus & Ioãnes Zebedæo progeniti, quos etiam filios tonitrus cognominauit: itidem vt illi facientes, patrémq; & nauigium relinquentes, eum ſequuntur. Philippus quoq; à Bethzaida, vicinam D Andreæ & Petro domum habens, hoſce cõſequutus, diſcipulus eſſe iubetur. Deinceps Thomas, qui & Didymus dictus eſt: ſeptimúſq; Bartholomæus eum comitantur. item Matthęus, ex publicanis: & Simon Cananæus. His accedit Alphæi filius Iacobus: & Iudas + Iacobi germanus, qui frater Domini cognominatus eſt: vterque autem ſponſi, Ioſephi ſcilicet, filij fuere. Vltimus porrò & duodecimus Iudas fuit, qui & Iſcariotes dictus eſt. Inſuper verò alios quoque legit ſeptuaginta: quos & ipſos in ciuitatem & regionẽ omnem binos ante faciem ſuam, quò poſtea ipſe iturus fuerat, dimittit. Hiſce duodecim & ſeptuaginta Dominus in ſocietatem arctiorem acciris atq; delectis, fidelibus vtebatur miniſtris, Euangelijq; cooperariis: ſeuſimque cum eis arcana, ineffabilia, deificáque prorſus cõmunicabat ſacra, magis magíſque eos ad perfectionem producens, ac nõ aliter atque propriis filiis vtẽs, omnem ciuitatem atque regionem perambulabat. Et primùm quidem ad eã quæ peculiaris ei eſſe videbatur, Iſraëlis acceſsit gentem. Æquum quippe erat, benè at- E que benignè facere incipiẽtem, primùm apud familiares ſuos benignitatis iacere fundamenta: ac ſic deinceps eos quoque qui remotiores eſſent, in effuſam atque ſuperfluentem recipere gratiam.

Tentatio Chriſti in deſerto.

Victoriam è tentatione reportãti Angeli miniſtrant.

Duodecim Apoſtolorũ electio.

† Iacobus iſte alter eſt à Iacobo Alphæi, primus ab Apoſtolis Hieroſolymorũ epiſcopus creatus. Cuius extat epiſtola Canonica.

Septuaginta item diſcipulorum vocatio.

Prædicatio vtrorumque.

CAPVT XXII.

Diſciplina Chriſti, qua diſcipulos ſuos erudijt.

BEneficẽtia porrò eius in ſermonibus & factis omnibus egregiè eſt ſpectata. Siquidem ſapiẽtiſſimum Verbum Dei ſermonibus perfectæ ſapientiæ & ſanæ intelligentiæ, nec non naturã ſuperátibus ſpiritus vitæ legibus diſcipulos ſuos certò & accuratè exercebat: vt eos ad cõtemplationem & cognitionem Dei, præterea ad actiones Deo placitas, imitationémque diuinã adduceret, paulatim eis virtutis colores adũbrãs: factis verò prodigiorũ & miraculorũ immenſorũ magnitudinem cognitionis diuinæ confirmans, vt crederent, fidéque certa aſſentirẽtur à ſe prædicatæ veritati, perſuadebat. Atque per fidem & ſpem per- F fectionis conceptã eos producens, ac per vtranq; conſeruans atque protegens, ad pręcipuã & ſummam virtutem, amorem ſcilicet Dei, prouehebat. Enimuerò ad eum modum familiaribus auditoribus ſpectatoribúſque ſuis edoctis, factiſque & doctrinis per fidem, vt par erat, confirmatis, corroboratiſq;, in orbem eos vniuerſum mittit, animámq; rectam omnem per doctrinam eorũ erudit, ſibi ipſi familiariter adiungit, &, quoad eius fieri poteſt, deificat, + iuſticiáque dignam efficit. Accuratiorem ſane exactiorémq; Euangelicæ doctrinæ orationem, & magnificam miraculorum Chriſti, & ſingillatim quæque exponentem commemorationem, quaternio diſcipulorum, eorundémq; Euangeliſtarũ Chriſti, repræſentat. Aequũ verò mihi videtur, hæc denuò perſequi: & nõ illa quidem, quaſi præſentis ſint inſtituti aut propoſiti, vt fuſius, ſed ſummatim tantum perſtringãtur, peropus eſſe duco: itidem vt in arte & diſciplina omni neceſſe eſt, finẽ & vtilitatẽ eius cognoſcere, ſiquidem nõ ocioſè, & quaſi aliud agens quiſ-

Doctrina fidei, ſpei, charitatis.

Hoc eſt, iuſtitia idoneũ

Synopſis doctrinæ Euangelicæ.

A piam doctrinæ ei incũmbere velit. Sicuti igitur in alijs, ita in hoc quoque ſtudio, eos qui ex præſcripto Euangelij vitam ſibi agendam cõſtituerunt, finẽ eius in primis, videlicet quæ nam vtilitas eos qui per id ad perfectionem conſequendam aſpiraut, conſequatur, ſcire cõuenit. Itaque quemadmodum doctori omni ille finis propoſitus eſt, vt diſcipulum, quoad eius fieri poteſt, diſciplinæ cõmnnicatione ſibi reddat perſimilem: ijſdem præceptori Chriſto Ieſu, qni reuera ſummè bonus eſt, cõſtitutum ſcilicet eſt, quantum humana permittit conditio & fragilitas, vnumquenque pec Euangelium ad ſe accedentem ſibi ipſi cõformare, atque ita conformatos filios ſuo exhibere patri, & hæredes quidem Dei, cohæredes verò pet eam adoptionem quæ gratia obtigit, ipſius vnigeniti & primogeniti Ieſu Chriſti cõſtitnere. Quapropter ad hunc tam magnũ & mirificum Euangelij finem, & tam inſignis adoptiunis honorem ſpectantes, vnumquodque ſeorſum præceptum eius ad animum addncere, & penitius perſpicere debemus. Horum ſiquidẽ aliqua rationalem animæ partem repurgãt, longéque ignorantiã inſci-

Finis & ſcopus doctrinæ Chriſti.

Vt nos filij ent filios & hæredes Dei, & cohæredes Chriſto efficeat.

Præcepta Euangelica cõformant animæ noſtræ partem τὸ λογικόν.

B tiámque omnem exigentia, quicquid eſt in rationis noſtræ cogitationibus vanitatis, abijcinnt atq; repellunt: & pro eis cognitionem Dei amantem, Deóque gratam, prudentiámque cum ratione recta inducunt. Quædã verò ferociores animi affectus ordinant atque conſtituunt: incompoſitos enim, inobedientes & rebelles, quaſi catenis conſtringunt, iramque & vociferationem vehementiorem atq; deformiorem omnem, præterea blaſphemiã & maledictionem vel diminuentia, vel protſus eximentia tollunt: morem verò mitẽ & manſuetum, animúmque æquum & fortẽ, ritè atque ordine omnia exequentem, ſubſtituunt. Nõnulla autem, cum cura & diligentia ſeruata, partẽ animæ cupiditati obnoxiã erudientia, cõponunt: ſtuprũ, omnémq; aliam impuritatẽ & immundiciem, & (vt vno verbo ſimpliciter dicam) omnẽ cordis malã affectionẽ atq; perturbationẽ abolẽt & extinguũt: puritatẽ verò, ſobrietatem, tẽperantiã, pudorem, omniq; appetitu malo carentẽ conſtantiam, denique innocentiam & mũdiciem, at-

Partim τὸ θυμῶδες.

Partim τὸ ἐπιθυμητικόν.

C que omni carnis ſimul & ſpiritus cõtaminatione & inquinamento vacuam caſtitatẽ introducunt. Omnia denique, aliud alium ſenſum, pædagogorum more, erudiunt atque inſtruunt, & linguã rectè formant atque frenant. Omnia etiã ea præcepta, per ſpiritum efficaciã ſuam conſequuta, ritéq; & cum iudicio in animo cõcepta, alacres & viuidos exequutores eorũ efficiunt, bonos ſcilicet & iuſtos, placidos ſimul & æquos, item miſericordes & Dei amantes: & , vt ſummatim dicam, iniuſtitiam & iniquitatem quamque nos omnino ex corde eijcere, atque eas auerſari: iuſticiã verò omnem & virturem, iuxta proportionem cõformationis & ſimilitudinis ad Doctorem ipſum, exercere & meditari docent: vt deinde quum iam ad diſpoſitionẽ affectionémque cordis, atque adeo ad boni habitum pertigerint, & ea quantum fieri poteſt obſeruarint, non amplius peccare poſsint: quippe ad perfectionem, quanuis humana capit, compoſiti atque deducti, perinde ſcilicet atque ipſe qui eis præiit rerum optimarum magiſter & præceptor. Cæterùm ad eum modum per effe-

Eadem præcepta, pro ſe quodq;, ſenſus & partes hominis omnes, ſpiritus efficacia ſingulatim erudiunt.

Ad habitũ deducta efficiunt, vt homo nõ peccet. Per virtutem actiuã, ad contemplatiuam eſt tranſitus.

ctricem cognitionẽ præceptorum ad perfectionem perductis, procliuis facilíſque fit, per effectricem eam vim, ad contemplatricem ſublimitatem tranſitus. Si quis enim præcepta rectè exequẽdo, per timorem Domini, implet, eum ille ſimul diuina dulcedine & caritate dignatur. Ita is demum D effectricis operum virtutis, tanquam præmium, iuxta profectus proportionem, reuelationis diuinorum myſteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidem poteſt, quum ab effectrice virtute ocioſus abeſt: eas, per opera aditũ ſibi faciẽs, clarè & euidenter contemplatur. Et quæ intelligendo nõ aſſequitur per interpretationem expoſita, ab operum effectrice remotus, ea effectricẽ perſequens ipſe quam optimè interpretatur, compóſque fit rerum arcanarum, & ineffabilium omnino per contemplationem: ac diuinarum ſcientiarum altitudinem aggreſſus, eas inquirit, ſapientiæque profundo liberè atque ſine periculo innatat. Itaq; is parabolas & ænigmata ad ædificationem diſcentium eodem proponit ſpiritu, & quaſi gradus & aſcẽſus in corde ſibi per mentis acumẽ cõſtruit: res obſcuras, abſtruſas, & abditas ſapien- E tiæ Dei, ſanctè ſimul & myſticè contemplans. Sed enim præcepta & parabolæ Euangeliorum, quatenus ea breuiter dici poſſunt, in his quę perſtrinximus ſunt ſitæ. Effectores nanque operũ atque contemplatores, veróſque philoſophus, qui Apoſtolicam planè vitam degẽdam eligant, imò fratres etiam & participes Chriſti, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionẽ pertingunt, efficiunt. Porrò fieri efficíque non poteſt, vt hominis natura & tenuitas proprio concita motu & vi natiua, vel ad perfectionem effectricis virtutis pertingat, vel ad altitudinem contemplationum aſpiret: niſi quis in intimo corde ſuo Saluatorem Dominũ, vt Deum perfectum, atque eadem cum patre potẽtia & virtute, eundémque hominem perfectũ, tanquam quoddam firmiſsimum [a] fundamentũ iecerit: atque eo adiutore vtens, ſedulò oret, vt ei ſimul & operum effectio, & arcanorum contemplatio rectè ſuccedat. Quod ſanè tum quidẽ ipſe per ſeipſum Dominus Ieſus ſuis oſtendit ſectatoribus: deinceps verò & omnes omnium hominũ nationes, per ſacra Euágelia docuit, videlicet, Deũ F ſe & ſimul hominem perfectum eſſe clarè & diſertè aſtruens. Id nos quoque in primis conſiderantes, Deum ipſum & Dominum, eundémque hominem perfectũ profiteri oportet, & per præcepta eius probè inſtructos, ad diuinã illam contendere & anhelare perfectionem.

a Fundamentum vera poteſtatis affirmatio; ſimul & contemplatiua virtutis eſt, vt Chriſtũ Saluatorem verum Deum, eundémque verum hominẽ credas & profitearis.

CAPVT XXIII.

Indicia certæ humanitatis in Chriſto.

VErùm enimuerò, quòd perfect[9] natura homo Dominus ſit, citra tamen naturæ inquinationem & ſordes, apertè aſtruit nomen illa menſium, qua in vtero geſtatus eſt, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptiſmos, tentationes, fames, ſitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, ſomnus, tædium, & quæcunque ſunt hominum naturales & irreprehẽſibiles affectiones: adhęc alapæ, colaphi, flagra, cõtumelię, irriſiones [b], ſputus, ſannę, ludibria, & reliqua eiuſmodi: præterea crux, claui,

b Impurato ore expulſi vehementius ſput'. Lat.

A acetum, fel, lancea: poſtrema denique mors, funus, & ſepultura. Atque hæc quidem à diſcipulis, tum ad confirmandam carnis eius fidē, ſunt ſpectata: poſteris autē ex ordine omnibus ea ſacrorum Euangeliorum ſcripta exhibeot atque repræſentant. Itaque omnia, Seruatorem verum eſſe hominem, ſatis indicant. Quòd verò idem perfectus Deus, extra confuſionem & contaminatiouē omnem, (vt qui ad ſubſiſtentiam ſuam diuioam, humanam inſeparabili modo naturā ſuſceperit, peculiaréſque eius oaturæ coodirioocs ſibi proprias reddiderit, oeque dedecere ſe quicuoque illi ſuot naturales & irreprehenſibiles affectus putauerit) manifeſtò declarat: primùm expers ſeminis è virgine natiuitas: & qui circa eam auditi ſuot, cœleſtis & angelicæ militiæ, Gloriam canentis, magnifici hymni: ſtella itineris Magorum dux, horúmque ſecretò res magnas ioſinuans muoeratio & adoratio: præterea circa baptiſmum eximia Iooonis teſtificatio: eàque longè ſublimior, quæ cœlis apertis protupit, paterna vox: & qui inde in colūbæ ſpecie ſuper ipſum deſcēdit ſpiritus, vocē eam

Indicia aperta diuinitatis in eodem.

B io eum qui baptizabatur peculiariter trahens filium dilectum cœlitùs intonās: & alia multa, quæ ſingillatim recenſere præſeotis operæ ooo eſt. Satis porrò ea quæ dicta ſunt, diuinitatis eius fidem fecerior illis, qui perſpicere eam & intelligere ſolidè poſsint. Cæterùm, vt craſſus quoque iſte & tenebris obſitus muodus illuſtraretur, & homines io caligine verſantes immenſam iocredibilis & pluſquam ioſiniti diuioi in genus humanum amoris lucem conſpicerent, diuitiàsque booitatis eius cognoſcerent, prodigiis & miraculis loogè maximis edendis, fidem homioum luculētius adaugeos & coofirmans, magis atque magis per ea † Deus idémque homo Verbum diuinitatem ſuam comprobauit.

Miraculis Christus fidem diuinitatis ſuæ confirmauit.

† ὁ θεάνθρωπος λόγος.

CAPVT XXIIII.

C ET ſingula quidem ſeoeſim miracula, quibus diuinitas eius eſt declarata, in præſeotia oratiooe cōplecti & explicare, tantum abeſt vt ooſtræ, qui & temporibus & moribus lōgiſsimè ab eorū abſumus coutenplatiooe, ſit facultatis: vt oe ipſi quidem diuini Euaogeliſtæ, quæque ſiogillatim, quæ viderunt, referre potuerint: perinde atque radiorum ſolis, & fluctuum ſibi ipſis cnofertim iogruentium, ratiooem & oumerum inire nmoioo oō eſt. Illis ſiquidem celeberrima quæque, vt quæ fidem maximè apud auditores habitura eſſent, cōmemorare ſatis fuit: maximam eorum partem, quòd non facilè io vulgus probabilia eſſeut, mundóve, & qui huius ſtudiis teneutur, craſsioríque mente ſunt, vt credereotur, perſuaderi poſſent, perſequi
" ſuperſedentibus. Huc enim referri illud arbitror:
" Si omnia ſingillarim perſcribātur, ne ipſum qui-
" dem mundum recepturum eſſe, qui ſcribeodi eſſent, libros. Proinde & oos eorum quæ ad præſentem narrationem ſunt accommodata, compendioſè expooeodorū delectu habito, ad reliqua inſtituti noſtri ordine perſequenda progrediemur. Quænam igitur ſuot, quæ certam plenamque diuinitatis Ieſu faciunt fidem? Aqua in vinum ſolo

Euangeliſtæ non omnia Christi miracula ſcriptis ſuis ſunt complexi.

Reliqua hæc ex plurimis quædam miracula eius.

D verbo verſa: febris verbo itidem propulſata, quâ apud Petri ſocrum, quâ apud Regij hominis puerum curatio: leproſorum volūtate ſola purgatio, claudorum item mādato ſolo ſanatio: multorum etiam à natiuitate cæcorum illuminatio: ſurdorū, eorūdémque vel difficulter vel omnioo oon loquētium, linguæ ſimul & auditus articulata & clara expeditio: membra quæ loogiore temporis ſpacio ſoluta fueraot, ad officiū ſuum reducta, quùm in eo qui à quatuor baiulis ex tecto per tegulas funibus demiſſus fuerat, tum io eo quoq; qui ad probaticā Solomonis trigīta & octo anoos æger decubuerat: aridarū manuū laxata viocula: eorū qui in terram corporis ioclinatione vergerēt, directa reſtitutio: plurimorum dæmoonm præſidia & caſtra voo impetu in fugā verſa: luostici morbi expiatio: fluxus ſanguinis occulto fimbriæ veſtis cōtactu conſiſtens: Centurionis puer expectato & iam imminēte periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariam variorúmq; malorum ſpirituum propulſatio & eiectio, atque vnà cum grege porcorū iu vndis ſubmerſio. Iam quinque panibus, duobúſq; piſcibus quioquies mille viri ad E ſatietatē vſque refecti, horúmque reliquiæ duodecim cophioi: ac ſeptem rurſum panibus quater mille paſti alij, & ſportæ ſeptem, quæ ioſigni ſuperfuerunt miraculo: in mari oō alia quàm io ſolido pauimēto deambulatio, oec ipſius ea tātum, verumetiam Petri Apoſtolorum * principis, ipſius Ieſu cohortatinoe ſuſcepta: vehemētis iocrepatio procellæ, quæ mare pacauit, atque ex tempeſtate ſæua ad malaciam & trāquillitatem ſummā reduxit: hydropici venter nutu coortactus, atque ad ſtatum ſuum reductus: ciuitas quoque Naim, quæ elatum viduæ filium rediuiuum cōſpexit: atque, vt ſemel dicam, varij & omnis generis corporum laoguoris & imbecillitatis auxilium præſens & curatio.

** κορυφαίου.*

CAPVT XXV.

SEd enim diuinorum miraculorū omnium ad fidē diuinitatis eius faciendā potiſsimum, maximū, F & euidentiſsimum eſt, in moontem cum diſcipulis aſcēſus ille, & corporis ad diuinæ ſimilem formam mutatio: cuius ſpectatores vt teuuibus admodum veſtigiis fierent, præcipui ex diſcipulis, honore tanto digni reputati, obtiouerunt, Petrus, & Zebedæi filij. Orante enim eo, inſtar ſolis, multóque etiam clarius, facies eius reluxit, ac veſtes periode atque lux reſplenduerunt. Ex imo autem inferorum receſſu legis adminiſter Moſes appareos, & ſimul Helias ex occultis latebris exiſtens, præſtò fuere. Vterque porrò cum eo colloquuti ſunt de migratione eius per crucem, quam breui peracturus fuerat in Hieruſalē. Cæterùm, qui per tā ſublimis miraculi coōſpectū arcanis illius ſacris initiati eſſent, magnitodine eius cōſternati, tum id quidem ſilentio texēre, ſupra oaturæ captum id arbitraotes eſſe. Quum autem poſtea eo maius vidiſſent prodigium, ipſam ſcilicet ex mortuis reſurrectiouē eius: tum demum & hoc vnà cum aliis, manifeſtioris certioriſque fidei faciendæ & cōfirmandæ gratia, omnibus promul-

Potiſſima Seruatoris noſtri miracula.

Metamorphoſis & transfiguratio eius.

Reſurrectio ipſius Chriſti à mortuis.

Lazari reſuſcitatio.

A gerunt. Pręceſſit porrò & illud, quod in amico Lazaro, ex vico Bethania orto, Marthę & Mariæ, quę ei inſeruiebát, fratre præſtitit. Eo iamiam morituro, ad Ieſum germanæ nuncium mittunt, qui ei id ſignificet, opémque eius imploret. At ille, gloriæ id ſibi fore ſciens, cum diſcipulis familiarius colloquitur, ac paulo pòſt Lazarum obdormiuiſſe, lætarique ſe eis dicit eorum cauſa, quòd ibi tum nõ affuerit. Vt verò defunctus ille quartum iam diẽ in ſepulchro clauſus iacuit, pręſtò adeſt Seruator: & quum ſorores multa miſerabiliter cum lachrymis proloquutæ eſſent, ad monumẽtum tandem accedit, & lapidem auferre iubet. Ille autem, neruis in compage & connexione corporis diffluentibus iam putreſcebat, grauitérque olebat. Seruator porrò, quum orationi incubuiſſet, atq; acrius infremuiſſet, inuocato cœlitus paterno auxilio, Lazare veni foras, inclamat. Itaque defunctus, perindo atque viuens, & amico ſemper aſsiſtens, cõſequitur. & ſepulcralibus faſciis ligatus, celeberrimum omnibus ſpectaculũ prodit, vinculiſque eis ſolutus domum vadit. Multitudine autem tumul B tuante, ac Pontificibus & ipſius & Lazari occidẽdi cõſilium rationẽmq; quærentibus, Hieroſolymis relictis, inde ſecedit: & finitimũ, qui Ephrem dicitur, incolit locum. Ac noua quidem & ſupra naturam omnem poſita miracula, ſic ſe habent.

CAPVT XXVI.

Parabola Saluatoris apud Matthæum.

FOrtaſſe autem non intempeſtiuum fuerit, oratione breui & ea quę ille per parabolas loquutus eſt, quoad eius fieri poteſt, clarioris intelligentiæ cauſa referre. Itaque prima apud Matthæũ parabola eſt, ſemen, pro eo atque decebat, in terram cadens, partim trigecuplum, partim ſexagecuplum, atque etiam centuplum germinans. Secunda, ager zizania ſuperinſita habens: cui ob id, vt parceretur, dignũ viſum eſt. Sequitur ſinapis granum, in altam arborem excreſcens. Et farinæ fermentum, tribus ſatis exceptum. Item magno cõparatus ager, propter defoſſum ibi auri theſaurũ. C Preciosa itẽ illa margarita, quam lucri cauſa mercator emit. Præterea omne genus piſcium, ſagenâ piſcatoris concluſum. Poſtea centum ille ouium grex: & ouis vna, quæ longius inde aberrans, bono paſtori ſeruata eſt. + Decem milium debitor talentorum. Operarum mercede cõductio, in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod videbatur iniquum. Duo filij, qui à patre vocati, & in vineam ſuam miſsi, ⋆ ordine inuerſo opus faciunt. His ſuccedunt peſsimi agricolæ, qui herili filio necem crearunt. Inſuper rex magnificas filio nuptias ſtruens, & cum conuiuis ex tempore conquiſitis conuiuium celebrans. Item quinæ & prudentium & fatuarum virginum lampades, vel ardentes, vel extinctæ. Paterfamiliâs prudẽter ſeruis ſuis talenta diuidens. Et paſtor prudẽter oues ad dextram & ſiniſtram ſegregás. Et has quidem Matthæus habet. Marco verò quatuor tantũ ex his referre, in mentem venit. Inæqualem ſcilicet reditum duplicis ſeminis: & eos qui patrẽfamiliâs ſuadendo orant, vt zizania euellere permittat: Sinapis arborem, & vineæ hæredem peſsimè à ſeruis cæſum. Lucas porrò plurimas cõgerit: & D inter reliquas, has quoque exponit. Primùm, de eo qui domum ſuper petrã firmiter conſtruit, & non in arena fundamenta iacit. De eo qui à domino pro grandioris debiti remiſsionem magno affectus eſt beneficio, vnde eo plus atque vehementius eum amare debuerit. Deinde viator, qui in prædones incidit, & à Samaritano curationem obtinuit. Adhæc, is qui intempeſta nocte accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, vt lapidem, aut ſcorpionem, tribuens. Præterea ſpiritus malignus domum ſcopis purgatam inueniens, & in eam cum aliis ſeptem immigrans, prioribúsque deteriora faciens. Obſerua mihi & ſeruum, qui ex nuptiis dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annũ ſtercorationem admiſerat: quòd autem fructum non tulerit, ab agricola exciſa ſit. Alteram item ficum ſterilitatis ergò exareſcentem. Inſuper mulierem ſcopis domum purgantem, & ob drachmæ inuentionem vicinas vocantem, maiorémque in modum gaudentem. Eſt præterea luxu perditus filius com E miſerantem patrem complexus, adoptionémque paternam præter ſpem & opinionem conſequutus. Diſpenſator item bonæ laudatæque iniquitatis, qui ſingulari prouidáque ſolertia, aliam gratiam ſibi ex debitis pecuniis parauit. Pauper quoque Lazarus, vlceribus ſcatens: immiſericórſque rurſus diues, in media camini flamma aquæ rorem petens. Inſuper publicanus, pectus ſummiſſo atque humili animo plangens, & cœlum ſuſpiciens: Phariſæus e diuerſò, vano tumore ſublatus, humi decidẽs. Minarum diſtributio in decem ſeruos facta. Atque in his quidem parabolæ conſiſtunt. Cum quibus ille & alia quædam per obſcuram inſinuationẽ implicuit, vetus & nouum teſtamentum ſignificans, & ſimul futuri regni abſolutam perfectionẽ, ſimul incrementum doctrinæ & prædicationis optimè per ea adumbrans tantiſper dum imperfecti etiamnum, nec dum abſolutioribus ſacris ſatis initiati eſſent diſcipuli.

† μυρίων.

⋆ ἐναλλαγμένως.

Apud Marcum.

Apud Lucam.

CAPVT XXVII.

Deſcenſus Chriſti ad inferos.

F DEinceps, quum triẽnalis temporis filij Dei ĩ terris, doctrina ſua promulganda, cõuerſatio finem ſuum haberet, oportebátque ipſum pro eo atque à mundi conſtitutione præfinitum conſtitutúmque, atque oraculis ſanctorum ſcripturarum prædictum fuerat, vitam ſuam pro mundi vita & ſalute ponere, necnon per mortem ad inferos deſcendere, vt dignos idoneóſque, qui videlicet conſtanter in fide perſeueraſſent, in vitam, ipſúmque adeò paradiſum, tanquam princeps & autor vitæ æternæ reduceret: quúmque eius rei gratia ſummum Dei Verbum iam perfeciſſet omnia, ac diſcipulis ſuis læto ſignificaſſet nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eiſque quorum animi tenebris obfuſcari atque incredulitate deprauati eſſent, ingens lumen affuturum annunciaſſet, ad prædicandum annum Domini acceptum, & diem retributionis, conſolationem verò

Summa prædicationis Euangelicæ.

rò

A tò lugentibus in Sion: receptis ſecum, quos ſacris myſteriiſque ſuis imbuerat, accedit ad Bethaniam vicum, qui Hieroſolymis ad ſtadia maximè quindecim abeſt. Ibi eum Simon leproſus hoſpitio excipit, quem apocryphi libri patrem Lazari fuiſſe apertè tradunt. Apud hunc, quum cibum caperet, conuiuam ſimul, quem non ita pridem in vitam reſtituiſſet, Lazarum habuit. Ibi quoque Lazari ſoror Maria humaniter excepto Ieſu, tanquam Deo, propter rediuiuam reſtitutionem fratris, vnguento precioſo caput eius imbuit. Quemadmodum ſcilicet & alia antehac circiter medium prędicationis tempus: atque iterum alia mulier quæ vitam meretricio quæſtu tolerauerat, paulo ante paſsionem extra Hieroſolyma vnguento ingentis ponderis & precij, pedes Ieſu lauit, ſepulturæ adumbrans & repræſentans myſterium. Quæ ſanè mulier, quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem, capillis, tanquam ſpongiis, pedes eius exterſit: vnguentúmque lachrymis miſcens, graui peccatorum eſt catena liberata. Deinde, vt competentem B debitúmque finem ſcripturæ de eo proditæ haberent, pullo ſubiugalis iumenti, qui thronis Cherubin vehitur, inſidens, patentibus portis Hieroſolyma ingreditur. Ibi multitudo * honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur, depro perans, quaſi cuidam præſtanti, hominémque ſuperanti, reueráque Domino & Regi, carmina publicitus canit. Puerorum præterea tenerorum cateruæ circa eum congregantur, diuinos pæanas & victoriæ carmina accinentes: atque ex his alij veſtimenta humi ſternunt, alij olearum & palmarum ramos frangentes, partim pedibus eius ſubiiciunt, partim manibus quatientes, magnificis ei applaudunt apprecationibus, perinde atque triumphatori & victori cuiquam: Oſanna, dicentes, filio Dauid: Benedictus qui ve-
" nit in nomine Domini, Deus Dominus, & ap-
" paruit nobis. Atque ita vociferabantur longiùs eum producentes, donec cum laude & gloria in templum eſt ingreſſus. Vnde ille * rerum ſacrarum nundinatores, ſanctarúmque cæremoniarum & myſteriorum deprauatores, flagello, cum C libertate plurima ac poteſtate maxima, ad inuidiam vſque, & furibundam illam eorum inſaniã, expellens, ſceleratos & impios euertit. Iræ deinde cedens (iam enim in cædem eius ruebant, tanquam mundum ipſum poſt eum euntem conſpicati) Hieroſolymis Seruator precationis ergò egreditur. Poſtea verò, interpoſita aliqua temporis mora, eò reuertens (manè tum erat) quum fames ei inceſsiſſet, quod ſcilicet proprium humanæ conditionis erat, ad quandam diuertit ficum: cui quum nullus ineſſet fructus, vltima ſtatim ei per execrationem imprecatur, vtpote quæ autor primum & dux tranſgreſsionis fuerit. Atque illa humore protinus omni prorſus exareſcente, arida omnibꝰ exhibetur. Quod ſanè in eo ſpectatiſsimum omnibus modis diuinitatis opus fuit. Etenim, ſicuti naturalis ſimul & hominis & idem Dei voluntas, ita ſimul & hominis & Dei efficacia atq; actio, in ipſo eodem cõſpi ciebatur. Vtraque nanque natura, quę propria ei eſſent, ſimul & volebat & efficiebat, cum alterius naturæ ſcilicet cõmunicatione. Neq; enim ſeorſim & abſq; cõmunicatione, vtraq; natura natiua & propria munia faciebat: verùm & diuinitas cum humanitate, D & rurſum humanitas cum ipſa diuinitate, quæ cuiuſque eſſent officij, ſupra naturæ captum efficiebant. Siquidẽ quemadmodũ propria diuinæ ſublimitatis munera filio hominis + cõmunicata: itidẽ rurſum naturales hominis imbecillitates Deo Verbo manifeſtè, per quandã quaſi remunerationem redditæ * ſunt, propter eam quæ per ſubſiſtentiã eſt vnionem. Fortaſſe autem ficus iſta exareſcens, inuolucro quodã ſynagogæ Iudæorũ ſterilitatẽ, ferendorúmque fructuũ inopiam expreſſit. Et profectò omnis anima rationalis incredulitati & diffidentiæ in Chriſtum obnoxia, etiamſi legibus literæ tanquã foliis admodum florere exiſtimetur: tamen ſi lege fidei in Chriſtum qua illa maximè nutritur & fouetur, excidat, longè à benedictione Dei diſsita, exareſcit.

In domo Simonis Lepro ſi Chriſtus à Maria vnguento inungitur.

Simonis Lazari pater.

A tribus mulieribus Chriſtus vnctus eſt. Vnde nõnulli decipiuntur, tres Marias faciunt.

Triumphalis Chriſti in vrbem Hieroſolymitanã ingreſſus.

Ficus iſta exareſcẽs & infructuoſa, Synagoga ſterilitas quidẽ ſed floridus typus eſt.

Eiicit è templo Hieroſolymis emẽtes & vendẽtes Chriſtus.

Ficus infructuoſa ad vocem Chriſti areſcens.

De pomo fici primi parentes noſtri guſtarunt.

Idẽ Chriſtus Deus & homo, vtriuſque naturæ efficaciã ſimul exhibens, & diuinitatis miracula edidit & humanitatis imbecillitatem exhibuit.

CAPVT XXVIII.

DVb hæc cœna paratur in domo, vt aiunt, Ioannis Euãgeliſtę: quam ille, poſſeſsione ſua (non exigua autẽ ea fuit) in Galilæa Caiphæ, eius temporis Iudææ Pontifici vendita, (cuius E gratia etiam illi notus extitit, ſicuti ipſe alicubi ſacro ſuo teſtimonio aſtruit) in locis circum Sion mõtem ſitis cõparauerat. Ibi igitur diſcipuli apud hominem certum, priuſquã Azymorum inſtaret dies, ita vt illis mãdatum præſcriptúmque fuerat, legis paſcha inſtruunt. Verũenimuerò, quum perópus eſſet, paraſceues die ad veſperam, vt lex præcipit, agnum immolari: nihilominus tamẽ eo verum agnum qui iamiam pro nobis paſcha immolandus erat in cruce, pręuenire, & typũ imaginémque legalis paſchatis cõplere, circiter quintæ diei veſperam oportebat. Opinio ſanè obtinet, quùm multis aliis, tum Chriſoſtomo præcipuè comprobata, irrationalẽ tum agnũ primùm, ita vt par erat, Chriſtũ cũ diſcipulis omnino ediſſe: Deinde quũ ad myſticã arcanãq; illam cœnã cõſediſſet, parua interpoſita mora conſurrexiſſe, veſtimenta (vtpote quæ eum fortaſſe grauarẽt, & in miniſterio obeundo impedirent) ſtatim depoſuiſſe, linteum ſibi circũcinxiſſe, atque ita prõptè & alacriter diſcipu F lorũ pedes lauiſſe: vt ſimul & nouã ſummiſsionis atque humanitatis oſtenderet ſublimationem, & per ſymbolum atque ſignum ipſis propriè cõpetere mẽtis corporiſque expiationẽ & purgationem declararet. Inſuper verò illud eis innuẽs, pedes eorum ad profectionẽ in gentes, aptos atque idoneos eſſe. Adhæc, obſcurè etiam, diuinorum pedum, pacem læta prædicatione annũciantium, pulchritudinem inſinuãs. Quum verò rurſum diſcubuiſſet, myſticum tradidiſſe ſacrificiũ horrendorum ſimul & viuificantũ noſtrorũ myſteriorum pane + fermentato, & vino ex vite expreſſo. Eáque quum per gratiarum actionem & ſanctificationem benedixiſſet, diſcipulis dediſſe. & quũ verè corpus & ſanguinẽ ſuum eſſe, quaſi fide ſua interpoſita, confirmaſſet: accipere & participare eos illa, quippe * nulla re à diuina carne ſua diſcrepantia, iuſsiſſe: atque id, ad eundem modũ, in futurũ deinceps fidelibus faciendũ, ad ſincerã euidẽtémq; ſui memoriam, per manus tradidiſſe.

Ioannis Euãgeliſtæ domꝰ Hieroſolymis.

Extrema Paſchalis Chriſti cœna.

Verum agnꝰ Paſcha.

In ea cœna primùm legale paſcha editur.

Pedes diſcipulorum lauantur.

Lotionis eius myſterium.

Paſcha verũ in Euchariſtia exhibetur.

A Itaque quum quibus oportuit cœleſtibus myſticiſque ſermonibus conuiuas ſodaléſque ſuos inſtituiſſet, nouáſque & arcanas res proloquutus eſſet, aduentúmque Spiritus, qui à Patre (filióque) procedit, ſecretiore ac ſanctiore modo eis ſpopondiſſet, nouũ deoique poſtremò omniũ teſtamentũ expoſuiſſet, in Getſemani agrum oraturus vnà cum illis egreditur. Atque ibi humanam imbecillitatem declarans, precatione, ſiquidem Patri ita viſum eſſet, vt ab eo mortis poculũ abiret, deprecatur. Diſcipuli ſanè grauedine ſomni preſſi, ſegnes admodum eſſe, & quomodocúque vbi ſors tulit, concidentes, quiſque obdormire, ipſe verò magiſter eos reprehendens obiurgare, & præcipuè Petrum, aliis feruentiorẽ acriorémq́, & qui conſtanter ſe in periculis perſtiturum eſſe fuiſſet pollicitus.

Chriſtus in horto ad Getſemani precatur.

CAPVT XXIX.

Scite autem conuenit, diuinam ſcripturam inouere, Seruatorem ipſum omnem doctrinæ ſuæ curſum ſub Anna & Caipha pontificibus abſoluiſſe: quandoquidẽ intra iſtorũ Pontificatus rerúmque adminiſtrationis annos, totum Ieſu doctrinæ tempus ad finem ſuũ peruenit. Initium enim docendi Annæ pontificatu fecit, & munus id vſque ad Caiphæ adminiſtrationem cõſummauit[b]. Tempus autem doctrinæ Seruatoris omne non totum expleuit quadriennium. Quum enim conſtitutiones legis paulatim ſolutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorum ſucceſſione per ſanctioris vitæ mores excellebat Dei cultus, ſacrúmque miniſteriũ collapſum intercidit. A ducibus enim & præſidibus, qui temporibus quiſq; ſuis Roma mittebantur, aliàs alij miniſterium ſacrum pecunia comparantes, non vno longius anno in eo perſeuerabant. Quòd autem id verum ſit, reſte Ioſepho vtar, qui poſt Annam quatuor per ſucceſſionem pontifices vſque ad Caipham fuiſſe, in Antiquitatibus ſuis hiſce verbis prodit: Valerius Gratus Anano pontificatu abrogato, Iſmaëlum pontificem creat, + Phabi filium. Sed & huic quum paulo pòſt dignitatem eã ademiſſet, Eleazarum Anani pontificis filium põtificem deſignat. Anno porrò exacto, & iſto quoq; à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio ſacram adminiſtrationem tradit. Verùm & huic honorem eum obtinenti, non annuo longius tempus fuit: cui Ioſephus, qui & Caiphas dictus eſt, ſucceſſit. Ex his igitur conſequitur, non prorſus quadriennij integri Seruatoris noſtri doctrinæ fuiſſe tempus, quum quatuor annis quamor pontifices, ab Anna vſque ad Caiphæ ordinem & creationem, annuo functi ſint miniſterio. Caipham verò ipſum Pontificem eius anni, in quem ſalutifera incidit paſsio, fuiſſe, ſcripta Euangelica atteſtantur. Vnde & hæc illi, de tempore Chriſti doctrinæ, quæ modò propoſita eſt, conſona eſſe obſeruatio, liquidò oſtenditur.

B Intra quod tempus Saluator doctrina ſua curſum pergerit.

Cæſaris procuratoris pro ſua libidine & auaritia ſacerdotium conferebant. Eutrop. li. 1. cap. 12.

C † Aly legũt Iabi fil. Ioſeph. li. 18. cap. 7.

b De quadriennij iſtius obſeruatione Nicephorus Euſeb. lib. 1. cap. 10. eſt imitatus. Verũ ea cũ 18. a. Iouius lib. 3. & cũ Luc. nõ cõueniut. Et Valerius Gratus ante annos ferè x priuſquã Pilatus Roma in Iudæam præſes miſſus eſt paucis annis præfectus fuit. Quid verò eadẽ tẽpore Hieroſolymis Gratus fecerit, quã ibi agrũ obtinuerit adminiſtrationem Pilati. De illo itaq; tempore, Ioſephi verba iſta ſunt accipiẽda. Et autori ipſi in ca. 18. atq; præcipuè Luc. c. 3. hoc in re fides habenda. Hoc etiam declarat ca. 4. lib. 2. infrà. D

CAPVT XXX.

Ab hoc ipſo Caipha, & improbo ſcribarum conſilio corruptus Iudas Iſcariotes, & quaſi morbo auaritiæ correptus, qui dicendorum tacẽdorúmque ac rerũ præterea omniũ cum reliquis diſcipulis particeps à Seruatore factus, fuerat, quũ alienũ ſeipſum & expertem diuinæ gratiæ, per excellentem malignitatem ſuam reddidiſſet, poſt lotionẽ ipſam, atque ✶ arcanorum + ſacrorũ initiationem, vitalémque ipſum panem, viuus etiamdum in poteſtatem inimici captus peruenit, cui ſe antea quoq; voluntatis animíque deſtinatione dedideràt[a]. Itaque ab apoſtolorum choro ſeiunctus, quæ cum ſcribis & phariſæis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte enim cum tribuno & multitudine ex quæ rapinis & latrociniis gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accenſæ & fuſtes in manibus erant, oſculo Dominum prodit, & abit. At ille captus, vt ouis innocens ad mortem fertur. Neque enim contentionem vllam ſubindicans, neque percuſſorum impetum ægrè ferens, placido quietóque animo trahentes ſequebatur. Nec id ille tantum præſtitit, ſed & feruidiorem diſcipulis aliis Petrum, qui gladium ſtrinxerat, obiurgat, ferrum in loculus ſuos reponere iubet: tum autem Pontificis ſerui, cui Malchi nomen erat, reſectam autem teſtituit: non inopia aut imbecillitate hæc ſe pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, ſi vellet, præſto eſſent, ſed arbitrio alterius ea permittere: & ſuperari in præſentia, vt quæ in ſcripturis eſſent conſtituta, legitimum debitúmque caperent finem, teſtatus. Sic itaque abductus ad Annam primùm: deinde ad Caipham, qui eius anni Pontificatum ſortitus fuerat, ducitur. Atque ibi iureiurando obſtringitur, vt profiteretur an ipſe ſit expectatus ille Chriſtus. Vt autem quod verum erat, Pontifex audiuit (non grauatè enim Chriſtus ſe Dei filium eſſe profitebatur) confeſtim veſtem diſcindit, impium atque blaſphemum vocat, dignúmque morte præiudicat. His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impinguntur, facies conſpuitur, atque per noctem totam omni ludibrij genere per vinum & temulentiam importunorum hominum, probriſque & contumeliis afficitur. Porrò autem quum illuxit, manibus eum vinctis ad Pilatum ducũt. Iam dies erat, præſéſq; pro tribunali cõſederat. Ibi Iudæi tanquã rabie agitati, eum circunſiſtunt, conuiciiſque proſcindunt: ille contrà ſilentio & placabilitate eorum obturat & refellit accuſationẽ. Pilatus verò tam acerbum, ab omniq; humanitate alienum latratum eorum audiens, quænam eius cauſa eſſet, rogat. Seruator autem eum reſponſo non dignatur. Interim clamor, ad crucem eũ cõdemnandũ eſſe, minaci horribiliq; voce de-

† μετὰ τὸ ψωμίον καὶ τὸν ζωτικὸν ἄρτον.

Iudas Iſcariotes Chriſtum prodit.

Chriſtus capitur.

E

ἀνασείεται.

A Caipha ducitur

F

παροινοῦντες.

Apud Pilatum.

✶ Auguſtinus apoſtolos reliquos in carne Dominica panem Dominum, Iudam verò panem Domini contra Dominum ſumpſiſſe ſcribit. In Ioan. tract. 59. Si Dominus hec (Euchariſtiam) quod iſti cauendum putant, vellet intelligi, nõ ipſe ſuo traditori dediſſet quod in ſuam ille perniciem, ſine culpa dantis, cum dignus indignus accepit. Id. lib. 2. de adult. coniug. ad Pollent. cap. 27.

A poſcentium, exaudiebatur. Ille autẽ, quùm à coniuge ſua Procle per internuncium, ne quid aduerſi contra hominẽ iuſtum decerneret, admonitus, tum ſua ipſe cõſcientia perculſus, abſoluere eum contendit: nihil enim capitalis afferebatur criminis. Sed enim ad Herodẽ, qui tum Hieroſolymis diuerſabatur, eũ mittit: vt ille anquireret, ſi quid capitali ſupplicio dignum cõmiſiſſet. Vt verò ne ille quidem quicquã inuenit, apud Pilatum ruſſus ſiſtitur. Tum illi crimen ei + capitis intendũt, tanquam regem ſeipſum cõſtituerit: & Pilatũ ad abſoluẽdũ propenſum, contra Cęſaris amicitiam facturum, ſi eum dimitteret, dicunt. Quod vbi Pilatus audiuit, metuens ne malã à Tiberio iniret gratiam, proindéque pręfecturæ dignitate excideret: atq; honorem retinendi, hominibúſque placendi ſtudio victus, flagellum de collo eius ſupendit, & ſãguinariis carnificibus flagellãdum permittit. Etiam ruſſus in prætorio Saluator erat: multitudóque & viliſsimi quique ex plebe, impunitatẽ ſibi quodcũque vellent aduerſus eum faciẽdi, ſumpſerant. Ibi ex impuris illis quidã veſtimenta ei detrahunt, atque chlamydẽ coccineam in morẽ purpu-

B ræ circũdãt [a]. Præterea corona ſpinea caput eius tanq̃ regis coronant, & arundinẽ ſceptri loco in manib. reponunt. nõnulli genib. flexis adorationẽ geſtu ei offerunt, Aue rex Iudæorũ, cum riſu cõtumelioſo ingerẽtes. Aliqui arundine caput pulſantes, plauſum addunt. Erant qui colaphis maxillas eius cędẽres, irriſionémque naſo per ſannas ſuſpẽſo iungentes, quærerent, Vaticinare Chriſte, quis eſt qui te percuſsit [b]? Poſtea ſuis ipſum veſtib. ruſſum indutum, crucẽ in humeros tollere iubẽt, & extra portã producunt [c]. Poſteaq̃ autem ad Caluariæ locũ eſt ventum, ibi crux cõpingitur, Seruator in eã ſuſtollitur, clauis affigitur, & à prætereũtibus plurimis cõuiciis exagitatur. Vt verò maleficus etiã exiſtimaretur eſſe, duos latrones ad partẽ vtranque eodem ſupplicij genere torquent. Titulus porrò ſupra caput eius poſitus, condemnationis cauſam triplici literarum genere indicabat [d]. Ex prædonib. verò alter, ipſum qui ſic cõdemnatus eſſet, Deum profeſſus, paradiſum rapit, eúmq; per vim ingreditur: alter autẽ, vt blaſphemus de-

C ſpicitur. Cæterùm quum omnia iam cõſummata eſſent, Sitio, inquit. illi porrò ad malitiã celeres [e], acetum felle mixtũ cõfeſtim afferũt: quibus olim in locis aridis ſiti preſsis, petra fontẽ prouoluens, aquã ſubminiſtrauerat. ✱ Et ſel præbẽt, qui mel antiquitus ſuxerant [f]. Poſtremò, quum voce magna conclamaſſet, & in manus Patri ſpiritum cõmendans depoſuiſſet, vitã finit. Et corpus mortuũ aliquandiu ita pendebat: quũ ex militibus quidã, Iudæorum genti gratificaturus [g], latus eius lancea perforat: ex quo vulnere ſanguis & aqua, præter opinionem omnem, profluxit. Quum verò metu homicidarum omnes profugiſſent, ſola ibi aderat mater, & quẽ diligebat diſcipulus, qui omnia quę vel ante vel poſt mortem eius geſta eſſent, oculis ipſi ſuis ſpectarunt: ſanguinémque & aquam è latere eius, quaſi adhuc viuentis, recens profluentẽ, religioſè ſimul & honorificè admodum vaſculo exceperunt. Deinde & Deipara mater, diſcipuli mater dicitur: cui à ſe multum amato filius eam commendans, vt pietatem quam parentibus debent liberi, ei præſtaret, iniunxerat.

Ad Herodẽ mittitur. [Greek, illegible] Maieſtatis læſa.

Damnatur ad flagra.

a Irridetur
b Ad ſupplicium crucis ducitur.
c Crucifigitur.
d Inter ſceleratos reputatur.

Ieſum verbũ Dei incarnatum ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren.

Periculũ verò Dei ſtatus ſui nullũ ſunt Tertull.

✱ Felle & aceto potatur.

Moritur.

Latus eius perforatur.

Tertullianus in Apologetico, cap. 21 de Paſsione & morte Chriſti: Poſtremò, inquit, oblatũ Pontio Pilato, Syriam tũc ex parte Romana procuranti, pri morem Iudæorum violentia ſuffragiorũ in crucem Ieſum dedi ſibi extorſerunt. Prædixerat & ipſe ita facturos. Parũ hoc, ſi nõ & prophetæ retrò etiam. Tamẽ ſuffixum, multa mortis illius propria oſtẽdit inſignia. Nã ſpiritũ cum verbo ſponte dimiſit, prævento carnificis officio. Eodẽ momẽto dies, medio orbi ſignans…

CAPVT XXXI.

D

ENimuerò affectiones & perpeſſiones, quas diximus, Chriſto nõ vt puro homini, ſed vt Deo, eidémque homini carne accidẽre [h]. At quæcunque ſupra humanæ naturæ conditionem, & ante mortem, & poſt depoſitionem de cruce, ſepulturámque ipſam magnificè, vt Deum decet, in eo euenere, citra controuerſiã, certò & euidenter ipſius declarant diuinitatem. Quænam verò ea ſunt? Tenebræ denſæ, & propè contrectabiles, à ſexta vſque ad horam nonam. Sol [i] non ordine aut ratione naturæ, ſed quòd creatori cõpateretur, per deliquium extinctus, & ruſſum relucens: terræmotus immanis, petræ ruptæ, tẽpli velũ ſciſſum, monumẽta aperta, & mortui è ſepulcris exilientes: multíſque ſibi notis, qui ſcilicet digni atq; idonei viſi fuerant, manifeſtò apparẽtes: nec nõ reſurrectionẽ eius, qui eos excitauerat, certiſsimè cõprobãtes [k]. Ipſe enim iuſticiæ ſol Chri-

E ſtus, anima ſola per mortem à corpore ✱ ſegregata, apud inferos iuſtorum animis præſtò fuit: & dux itineris ad paradiſum ferẽtis præij t, lucis princeps vitæque ductor eis perinde atque latroni factus. Eadem nanque die, ac potius eadem hora ab inferis rediit: vt quidem quum alij nonnulli, tum is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc accuratius certiúſque expoſuere. Nec enim rationi conſonum erat, animam eius apud inferos retineri: qui nihil prorſus à primi parentis maledictione & exitio ſecũ attuliſſet [a]. Subitò verò, &, vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque idoneos, luce ſummè coruſcantis Deitatis illuſtrans, ac immẽſa potentia ex caliginoſis illis, ſoléque carentibus latebris reducens: & principibus ibi tenebrarum, ducibúſque malorum, diuinæ poteſtatis ſplendore, & angelicarum cohortium militia quaſi obtritis, + nullo tempore, & labore nullo, atque (vt ſemel dicã) eo qui ſolum Deum decet modo, in momento vno, ad ſacra immenſáque luce relucẽtia paradiſi ✱ tabernacula traduxit, eáque tabernacula, perinde atque quoſdã arrabones & primitias earum quæ in cœlis aliquan- F

… te ſole, ſub ducta eſt. Deliquium vtique putauerunt, qui id quoque ſuper Chriſto prædicatum non ſcierunt. Et tamen eũ mũdi caſum relatum in archiuis veſtris habetis, &c.

h Diuina prodigia in paſſione Chriſti exhibita.
i Defect' iſte ſolis mirabilis erat, & prodigioſus. Auguſti.
k Deſcenſus eius ad inferos.

Piorum animarum in Paradiſum reductio.

† [Greek, illegible] Paradiſum, ſanctorũ animarum reſurrectionẽ communem, ſedes.

✱ *Quid fecit Chriſti paſsio? quid fecit mors? niſi corpus ab anima ſeparauit, animam verò à verbo non ſeparauit. Aug. ſuper 10. tract. 47. Chriſto Domino omnia tradita ſunt, & poteſtas in cælo & in terra, à Patre videlicet. Tradĩ verò tradita & data, cùm Verbum caro factum eſt. Vt quemadmodum in cælo primas (τὰ πρωτεῖα) habuit verbum Dei, ſic & in terra primas obtineret vt homo iuſtus, qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius: primas quoque eorum quæ ſub terra ſunt ſortiretur. Primogenitus ipſe mortuorum factus, vt viderent omnia regem … ſuum, & in carnem Domini incurreret paterna lux, & à carne … ſplendida veniret in nos, et ſic demum veniret homo in incorruptibilitatem lumine paterno circundatus. Irenæus libro quarto cap. 37. Hic videre eſt cauſam deſcenſus Chriſti ad inferos, & fructum primogenituræ eius ex mortuis.*

✱ *Propheticum quoque (προφητικὸν) adeſt Abrae, id eſt prophetarum domicilium, & dignam habitationem vnaquaque gens percepit, etiam ante iudicium. Irenæus libro ſecundo, cap. 64. Cur non capias (ἐκδέχεται) ſinum Abrae dici temporale aliquod animarum receptaculum, in quo iam delibetur futuri imago ac candida quædam vtriuſque iudicij proſpiciatur. Tertullianus aduerſus Marcionem, libro 4.*

A do, poſt communem ſcilicet illã reſurrectionem omnium, condignis atque idoneis paratæ ſunt, manſionum, ſempiternorúmque bæatediorum, ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum eſt modo, Saluator veſpertina paraſceues diei hora præſcos affuit, reſurrectionémque quodãmodo ſubindicauit: ſic rurſum tertia pòſt die, quum profundum etiamnum vna ſabbatorũ eſſet diluculum, ac ſol quidem tum circa paradiſum in Edem oriretur, altioráque & ſublimiora montiũ iuga attingeret: circa noſtrum autem horizõtem ſeptima, vt ſic dicam, aut etiam octaua obtineret hora nocturna, + cum vitæ principe, Deo ſimili, animato, & purè intellectuali corpore ex ſepulcro prodiens, ita vt antea prænunciauerat, reſurrexit.

Reſurrectio Chriſti.

Mors Chriſti illuſtris.

CAPVT XXXII.

Atque equidẽ Deus ipſe, idémque homo, non in angulo aut occulto quopiam loco, non etiam obſcuro vel tempore vel modo, eſt defunctus: ſed in ligno ſublimè ſublatus, gentibus ſimul & Iu-
B dæis ſpectantibus, & quidem in loco atque die celebri & inſigni feſti Paſchæ, + vitã finiit. Nec minus ſepulcrum magnificum illi fuit: hominis quippe opulenti, & nouum, nupérque adeò in lapide exciſum. Quale & funus, ipſaque ſepultura fuit. Aloë ſiquidẽ & myrrha admodum cõmiſtæ, corpus mortuum ſindone & linteis exceptum cõplectebantur: atque arctiſsimè cõtinentes vſque adeò conſtringebant, vt omnia ea corpus vnum eſſe exiſtimarentur: quòd quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuicunque iungãtur rei, arctius potentiúſque eam conſtringere poſsint. Et quẽadmodum mors & ſepultura Chriſti irrefragabilem in conſpicuo peractæ loco fidem ſunt conſequutæ: itidem ſanè conſequens erat, decebátque reſurrectionem eius, ad fidem faciendam, certum quiddam abſolutúmque habere, vt omnibus modis firmam indubitatamq; dignis & idoneis perſuaſionem credulitatémque aſtrueret. Itaq; qui
C ſubſtantiam noſtram, excepto peccato, ſuſceperat, viuificas & ſalutares perpeſsiones in conſpectu omniũ ſuſtinuit, ita vt recẽſuimus. Cæterùm vitalẽ triduanámq; ex mortuis reſurrectionẽ ſuã, nõ oĩbus prophanis ſimul & ſacris eodem modo perſpiciendam permiſit: ꝙ nec æquum, nec ſublimis, diuini, & iuſti iudicij Dei eſſe creditum ſit, impuris ingratiſque oculis talia committere, & peruerſitati cordis in periculum & experientiam rurſum ſanctum Iſraëlis tradere, vt in ancipiti dubiáque conſiſtentes opinione, quẽadmodum etiã antea, & in cogitationibus variantibus non rectũ adhibentes iudicium, eum reprobarent atque repudiarent. Illis verò qui mentem rectam & cor quàm maximè purum obtinerent, claram, & ab omni ancipiti dubitatione alienam reſurrectionem ſuam exhibuit, fidéque certa comprobauit: primùm quidem à matre & reliquis conſpectus mulierib⁹, deinde à delectis diſcipulis, aliàs alijs, ꝑ dies quadragita viſus, ac verbis nouis atq; inſolitis, ſimúlque ſignis & prodigiis naturã ſuperantibus, omnem illis (quantum fieri potuit) ſoluens atque

Sepultura item magnifica.

Certũ reſurrectionis eius indicium.

Quare reſurrectio Saluatoris nõ perinde vt mors eius, aperta & manifeſta fuerit omnibus.

Quibus poſt reſurrectionẽ apparuerit.

adimẽs reſurrectionis ambiguitatem. Nõ his au- D
tem ſolis, ſed aliis quoque miraculis ſepulcrum conſequutis, fidẽ reſurrectionis ſuæ confirmauit. Quæ verò ea ſint, agedum dicamus. Primùm, ſigillum ſepulcro impreſſum, quod intactum permanſit: & cuſtodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo ſigillũ id obſeruabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulcri appoſitus, qui inde defluẽs, ac potius manu & robore angeli deuolutus, (quod ſanè in his omnib⁹ opinionem omnẽ excellit) ne ipſe quidem vel minimũ ſignum ſuũ corrupit. Traditum enim nobis eſt ab antiquis, Iudæos lapidẽ eum qui in ſalutiferũ illud ſepulcrum pro operculo poſitus fuerat, ad ſummũ monumẽti labrũ, petrámque infernè illi ſe cõiungentẽ, ferramentis quibuſdã fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrúmque ingens à fabro ex propinquo acceptũ, per vtrũque foramen immiſiſſe, & in circi ſiue annuli formã circumegiſſe: atque ita firmiter capitibus cõmiſsis, omni ex parte quaſi vinculum circũduxiſſe, vt lapis, qualicũque modo, loco ſuo reuelli, aut ſaltem ratione aliqua moueri (niſi arte quapiã & vi adhibita, neceſſariò aut ferrũ con- E
fringeretur, aut petra perrumperetur) nõ potuerit. Atque ad hunc modũ eum magna cura, atque etiã ſigno appreſſo, quum ſepulcrum firmiſsimè cõmuniſſent, cuſtodia inſuper cõpetẽti adhibita, eos abiiſſe. Quapropter, quum nihil prorſus deſignis illis motũ mutatúmve eſſet, & lapis + abſq; fragore & ſonitu inde defluxiſſet, (qui quidẽ magnus fuiſſe perhibetur) ita vt vnguenta afferẽtibus mulieribus, & diſcipulis ipſis accedẽtibus, locum is, vbi corpus depoſitum fuerat, magnitudine ſua apertè indicarit: quis non euidentem hanc & irrefragabilem reſurrectionis + probationem atque demonſtrationem agnoſcat? Et talia quidem ſunt hæc reſurrectionis Seruatoris indicia apertiſsima. Sindonis verò & linteorũ, ipſiúſque adeò, ſi placet, in capite ſudarij, rurſum qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & itẽ viuifico corpori illi cõpacta, & quaſi vnũ corpus, vguẽtorum vi atq; efficacia, facta, haudquaq̃ corpus furtim auferri permiſere, iuxta Iudæorũ inſanã clementiã. Quomodo enim corpus ipſum nudantes, hæc fures ſic detraxiſſent? quũ ſepulcralia lintea iota- F
cta, & decẽter, perinde atq; ei circumdata fuerant, ſuo quæq; loco reperta ſint? Et ſudarium nõ temerè, ſed in vno capitis ſcilicet loco, ritè circumuolutũ iacuerit? Certum itaq; eſt, ac perſuaſum omnibus, qui intelligere cognitionémque aſſequi & rectè ſapere volunt, Dominũ non ſolùm die tertio cũ corpore ſurrexiſſe, ſed etiã cum corpore tenui ac leni: nec amplius mortali & corruptibili & craſſo, vt antea, ſed prorſus incorruptibili & immortali, atq; (vt ſemel dicam) ſpirituali magis & diuiniore, quódq; + ſimul Deus eſſet, (nam ſic di- ⋆
cere auſim) captũ ſenſus oĩs excellẽte, veſtitúq; & alimẽto, quo nõ indigeret, ſuperiore, ita vt & clauſas fores naturaliter pertranſiret: quanuis mirifica ⋆ ratione ſummiſsionis atq; cõformationis, eis quos ſibi in arctiorẽ cõſuetudinẽ acciuerat, cõſpect⁹ ſit, & latus fiſſuráſq; clauorũ cõtrectari ſi-

Signa euidẽtiſsima Chriſti reſurrectionis.

Corpus Chriſti poſt reſurrectionem diuinum.

Vt reſurrectio crederetur, talem ſe exhibuit. Chryſoſt.

Ex diſpẽſatione non indebita corpori ſuo gloria ſed in prima figura cernebatur. Cypr.

Sed neq; eãdem gloriam quam antea oſtẽdit Apoſtolis, illicò oſtendit. Sed quod videre cõſueuerant, hoc viderũt: & deleuit claritatis plenitudo, quæ in ſe erat perfecta. Id.

⁎ *Perfectus Chriſtus eſt, non propter deitatẽ modò, qua nihil perfectius, ſed etiã propter carnem aſſumptã, quæ deitate vncta, & idem quod vnctio facta eſt, adeóq; condeus (ὁμόθεος) facta. Greg. Theolo.*

A uerit,cibúmq; cæperit,ac piſces & mel guſtauerit, non ille quidem quòd eſuriret, ſed vt fidem reſurrectionis nouæ faceret,& phantaſmatis opinionẽ aboleret, ineffabili quodam modo præter naturã alimento à diuinitatis igne conſumpto.

CAPVT XXXIII.

a Sanctorũ mulierũ de reſurrectione teſtimonia.

Neque verò minus ad veram certámq; reſurrectionẽ confirmandam faciunt, mulierum vnguenta ferẽtium teſtimonia. Nam & hæc fidem apud Deum merẽtur. In Chriſto nanque Ieſu neq; maſculus, neq; fœmina, neque ſeruus, neq; liber: ſed vnus, in dignis atq; idoneis, atq; adeo in omnib. Dominus: vna fides, vnus ſanctus ſpiritus, qui efficit atque operatur pro arbitrio & voluntate ſua, omnia. Itaque quẽadmodum recti integrique homines, per quos & mundus vniuerſus euangelica ſagena captus eſt: & ſecundũ hos alij, ſecundas in fide veritatiſque cognitione ferẽtes, qui præ cæteris propter fidẽ egregiam ſuſciperentur digni viſi

Hæc ex hagiographis decerpta. B

ſunt: ſic & mulieres plurimæ credẽtes, & neceſſaria ei miniſtrãtes, à Chriſto ſunt admiſſæ. In quibus omnib. [b]celeberrima eſt Maria Magdalis orta, quæ quidẽ antea ſeptem ſpiritibus afflata atq; detenta, eiſq; ab Ieſu liberata, de cætero cõuerſandum viuendúmque ſibi cum curatore ſuo putauerat. Quapropter cum genitrice Dei, & Salome, & alia Maria ſponſi Ioſephi filia, ex Cleophæ fratris eius, qui ſine liberis procreatis deceſſerat, cõiugio procreata, atq; cum aliis familiarem cõſuetudinẽ habens, obſequi & miniſtrare Chriſto & diſcipulis eius non intermiſerat [c]. Magdalenã porrò iſtã Chananeæ illius filiam eſſe quidam prodiderunt. Cum eis autẽ, quas diximus, alia rurſum Maria erat, Iudæ Ioſeph filij, vnius ex duodecim † coniunx: quam etiã minoris Iacobi & Ioſæ matrem nõnulli memorant. Item Ioanna filiorũ Zebedęi, Iacobi & Ioãnis mater [e]. Has q; matri Ieſu, nec minus ipſimet Seruatori omnib. officiis præſtãdis fideles eſſent, aliæ plures ex Galilæa ſequebãtur, ad veſtimentorũ vſum reliquúmque miniſteriũ percõmodę.

b Nomenclatura earũ. Maria Magdalena.

c Ex Chananeæ illius filia habita eſt.

† Maria Iudæ Apoſtoli coniunx. Malim legere, mater. Sodemum & Iudas Iacobo, ac proinde & Domini frater, ipſa lib. 3. ca. 10. nepotes ex fratre atq; & obiugem, ex qua illum ſuſcepit, habuiſſe ſcribetur. Verũ cũ coniugem, ſi Maria nominata fuit, aliã à matre Iacobi & Ioſæ, & e. fuiſſe neceſſe eſt.

C Hæ igitur deſiderio magiſtri flagrantes, metu autẽ perſequutorum ſeſe cohibẽtes, in ſabbato quietæ eſſe, vt decebat, cogebãtur. [f] Veſpere autẽ ſabbatorũ, hoc eſt, poſt ſabbata omnia, (conſueuere autẽ Iudæi ipſos dies ſeptẽ ſabbata vocare) poſt totius videlicet hebdomadis peractũ circuitum, & poſt mediæ noctis horas vnius ſabbatorum, ipſa nimirũ illuceſcente Dominica: Maria Magdalena, & alia Maria (Dei verò genitricẽ hãc eſſe, ſacri nobis prodidere libri) vt reliquis feruidiores, vehementiúſq; affectæ dolore, vnguẽta quædã ritè præparata habentes adueniebãt, de Iudæorum cõſuetudine Ieſum vncturæ, atq; ex matutino tempore cõploraturæ, lachrymiſque adeò animorũ mœrorem exatiaturæ. Ecce aũt lapidem cõſpiciunt longè à foribus deuolutũ [g], angelúmque ei inſidentẽ, lucis fulgore oculos perſtringentem: bonóq; animo eas eſſe, atq; e veſtigio redeuntes, myſtis diſcipuliſque cũ lætitia reſurrectionẽ renunciare mihi iubentẽ [h]. Reuertẽtibus itaque illis obuius fit Chriſtus, ſaluere eas iubens: Petróque & diſcipulis dicere, vt primo quoque tempore in Galilæam, deſideratũ ipſum viſuri, irent. Atque illę quidem ſtupore multo perculſæ, ita abiere. D Prima hæc poſt reſurrectionem duabus Mariis apparitio atque exhibitio facta, quàm Matthæus & Marcus deprædicant. Illæ igitur, vt dicere cœpi, abiere, timore à ſeipſis diſsidẽtes, neque quidquam eorũ quæ vidiſſent [i]. Magdalena certè quidem, ſicuti Ioannes ſcribit, deſiderio tabeſcẽs, ad monumẽtum rediit, iterúmque lapidẽ ſublatum videns (ſomnũ enim ſeu viſionem ſibi vidiſſe viſa fuerat) confeſtim cucurrit, Petro & Ioanni, qui reliquis acriores calidioréſq; erãt Apoſtolis, ſublatum quidem è monumento eſſe Ieſum, ſe autẽ vbi locorum eſſet ignorare, annunciatura. Illi porrò ſoliciti atque anxij cõfeſtim ad ſepulcrum accurrere, atque intus ritè locóque ſuo ſepulcralia lintea cõpoſita cernere, & verborũ quæ is qui reſurrexerat proloquutus fuerat, meminiſſe, reſurrectioníque fidem habere, cæterùm propter metum rurſum ſeipſos cohibere: Maria autẽ ſtans ad monumentũ flere, & dubitans ambigere, vbinam corpus eſſet. Tum ibi humana ſpecie angeli duo, alter quidẽ ad capitis locum, alter autem inferiore parte, ſedẽtes, quænam luctus fletúſq; eius cauſa eſſet eam rogant. Quibus illa reſpondet: nõ adeſſe eo loco Dominũ, ſeque vbinam poſitus eſſet neſcire. E His dictis, à tergo ei præſto adeſt Seruator. Angeli autem eo viſo, ilicò conſurgunt. Illa porrò angelorũ aſſurgẽtium ſtatu exterrita, cõuertitur, Ieſúmque aſtantem videt. cæterùm hortulanum eum eſſe exiſtimãs, (in horto enim monumentum erat) ad interrogationẽ eius modicæ fidei profert vocem: Si tu, inquiẽs, illum inde ſublatum quópiam deportaſti, dic ſodes vbi locorum ſit, & ego illum tollã. Sed enim Dominus amentiam incredulitatémq; eius vna appellatione corrigit & emẽdat. Ibi illa ſtatim cõſuetam dulcémque agnoſcens vocem ex lætitiæ abundantia, magiſtrum eum vocat, & myſterio fidem adhibens, vitales pedes ſubitò contingere parat. Eámque ille quòd tam craſſa etiamnum mente eſſet, ne ſe tangeret, donec ad Patrem reuerteretur, inhibet. Tum enim eos, qui ſpiritu adhærere adiungique ei poſſent, poteſtate ea frui debere, dixit. Itaq; Magdalena ter ad ſepulcrũ venit, & bis Chriſtum vidit: F primũ, cum ipſa Dei genitrice, vt diuus cõmemorat Matthæus: ſecundò autẽ & tertiò, ſola, vt quidẽ diuinus ſcribit Ioãnes. Iam verò & quartò aduenit. erant autẽ cum ipſa, Maria Iacobi, Ioãna, Salomæ, & aliæ plures quæ à Galilęa venerãt ſolu recẽs admodũ orto. Quibus, iuxta diuum Lucã, coruſcantibus ſtolis præſtãtes humana ſpecie angeli dicunt, Viuentẽ nihil habere cũ mortuis per curioſitatem negocij. Reſurrexiſſe enim, & non adeſſe eum in monumento, teſtificantur: verbáque eius in memoriam reuocare, atque diſcipulis abeuntes eadem indicare iubent. Ita demum illæ cũ feruidiſsima Magdalena reuerſę, vndecim illis, prætereáque aliis omnibus, quæ viderant, renunciant. At illi mulierculatũ verba pro nugis habentes, animum ad credendum inducere non potuerunt. Et iam fama viribus magis magiſq; ſumptis, paſsim vnà cũ die Ieſum ex mortuis reſurrexiſſe, increbreſcebat: quũ Pontifices, & qui in Concilio alicuius eſſent nominis & exiſtimationis, conſilium rexunt: & argento dato milites corrũpunt, vt perſuadere omnibus conarentur, quũ ipſi ſom-

e Diſcrepãt iſta à cap 3. lib. ſequen.

f Veſpere autẽ Sabbati, &c. quõ accipiẽdum. Duæ Mariæ Chriſtũ vnctura ad monumentum eunt.

g Hæ angelum ibi cõſpiciunt.

h Eiſdẽ apparet Chriſt.*

i Maria Magdalena denuò ad ſepulcrũ currit.

Petrus item & Ioannes.

Mariæ Magdalenæ angeli duo apparent.

Apparet & ipſe Dominus.

Quoties Maria Magdalena ad ſepulcrũ Chriſti venerit.

Mulieres diſcipulis reſurrectionem Chriſti renunciant.

Milites ſepulchri cuſtodes pecunia corrupti, corpus Chriſti furto ſublatũ eſſe mentiuntur.

A no profundiore conſopiti eſſent, diſcipulos corpus defuncti magiſtri tapuiſſe. quod ad bunc vſq; diem, apud eos Euangeliſta falsò iactari dicit.

CAPVT XXXIIII.

De apparitione Chriſti poſt reſurrectionẽ, & miraculis eiuſdem.

DEinceps, quoties diſcipulis appatuerit, quibúſque ſignis & mitaculis, eia perculſis cognitus ſit, ne ipſis quidẽ, qui ſuis ipſorum oculis ea ſpectaruni, in publica monumẽta referri opottere viſum eſt, ſublimi Deúmquu decente terrore ſimul & admirarione, facilis compendiatiæque otationis occaſionem illis præbente: quippe quibus illud ſtudio fuerit, vt ea tantum exponerẽt, quæ ad fidem non ſatis idoneis parúmque rredulis bominibus faeiendam ſufficerent, plurima autem ſecuritate ſilentij committerẽt. Diebus enim, diuinus inquit Lucas, quadraginta ex interuallis ſe illis eahibens, & quidem nõ ſine miraculis & prodigiis, quæ tegni Dei eſſent, læto recenſuit uuucio. Primum itaque, ſicuti antea dictum eſt, mulieribus,

Apparuit mulieribus. Petro.

B vtpote fide feruentioribus ae deſiderio cotdis magis flagrantibus, conſpectus eſt. Deinde Simoni Petro, & ipſi ſingulatem ardorem erga magiſtrum obtinenti, in primiſque linguæ lubrico lapſo, atque maiorem in modum ſupta alios rerũ ſuarum ſatagenti. Ac eadem ipſa, tertia quidem illa, ſed prima reſurrectionis die, à Luca & Cleopa, iter carpẽtibus, quum veſpere ad cœnam cum eis conſediſſet, per panis nimirum fractionẽ, cognitus eſt: qui, quum è cõſpectu eorũ euanuiſſet, ipſi cœna relicta, nulláq; mota interpoſita, eo ipſo tempore cum feſtinatione Hieroſolyma reuerſi ſunt: atque in cœnaculum, vbi & cœna peracta fuerat, & tum diſcipuli metu petcuſſorum cõfertim conuenerant, quàm primum aſcenderunt. Ibi eis apparitio Chriſti Simoni Petro eahibita, aliáque de ipſa Magdalena, de lapide, & de angelis, præſtãtiſsimis veſtimentis coruſcantibus, magna cum voluprate tenunciata ſunt. Et ipſi viciſsim, quod illis in itinere eueniſſet, & vt eum panem frangentem coguouiſſent, commemorarunt. Se-

Luca & Cleopa.

Nõ Lucam hunc, ſed Nathanaelẽ fuiſſe, arbitratur Epiphanius.

Ipſis vndecim diſcipulis.

C denim non exigua quoq; tum ibi eacitata eſt turba ab eis, qui inter ſe ancipites adhuc erant. Cæterùm illis ita ambigentibus, propter earum rerum quæ dicebantur nouitatem, circa eius ipſius diei ſerum, veſpera increbreſcente, quum fores firmiter clauſæ manerent, (metuebant enim, ne quis clàm ingrederetur) derepentè in ipſorum addubitantium medio conſiſtens Dominus, ſerenã tranquillitatem animis eorum immittit: ac turba ſedata, pacem eis more ſuo apptecarut, manus quoq; & pedes ptæterea & diuinum latus contrectandum permittens, fluctuantem eorum de reſurrectione opinionem diſſoluit, & plenam illis certámque facit fidem, vt firmiter cõſtantérque crederent, ſe eum ipſum, qui clauis nuper admodum transfixus fuerat, non ſpiritum eſſe. Quomodo enim ſpiritus carne & oſsibus vteretur? ſicuti illi illum habere viderent. aut quomodo attactum admitteret, qui prorſus incontrectabilis eſſet? Itaque ego, inquit, ſum, nõ prorſus omníque ex parte mutatus. Atq; equidem primus nunc primitias Paracleti vobis in faciem ſpirans, Accipite, dico, Spiritum ſanctum, per quem poteſtatem etiã

D tribuo ſoluendi ligandíque quicunque peccauerint bomines. Conuenit autem vos ſcire, id quod ſępenumero vobis à me eſt dictũ, ſic omnia oportuiſſe fieri: Chriſtúmque ex pręſcripto literæ pati, & ad gloriam ſuam teuerti. Vt autem non oculis modò ipſis, audituque & tactu, verùm etiam guſtatu fidei confirmationem babeatis, q ſcilicet nõ ſpectrum, ſed ego ipſe ſim, qui in ligno quidem mortuus, & in ſepulchto clauſus fuerim, inde autem diuina vi & potentia euaſetim: ſi quid vobis in promptu eſt cibi, profetatur. Atque illi partem piſcis aſsi, & mel fauo ſuo mixtum, ei apponunt. Itaque in conſpectu omnium, manibus, quę propoſita erant, carpens, edit: & præterea potum deguſtat, ex mottuis corporis reſurrectionem cõfirmans. Et talem quidem Seruatoris apparitionem & exhibitionẽ apud diſcipulos, diui Lucas & Ioãnnes optimè in Euangeliis ſuis promulgarunt. Ea autem quæ porrò ſequuntur, tonitrus filius innouit. Thomas náq;, cui & Didymi cognomẽ erat, veſpertino ſpectaculo Chriſti nũ aderat. Quapro

Eiſdem ſpiritum ſanctũ afflat.

Poteſtas ligandi & ſoluendi.

Chriſtus in cõſpectu diſcipulorum ſuorũ edit.

Thomas Didymus incredulus.

E pter quum reliqui diſcipuli cum gaudio aduenienti ei appatitionẽ annunciatent, moleſtè eum ſermonem ferebat: atq; iniuria ſe affici putans, animo propter fluctuantẽ opinionis ambiguitatẽ in partes varias diuidebatur. nõ modò vt annuncian tibus non crederet, verùm etiã illum reſurrexiſſe negatet. Quî enim id, homo quum eſſet, faceret? Quin & obniaè cõtra aſſeuerantes contendebat, ſe non crediturũ, niſi manibus ipſe ſuis clauorum fiſſuras attingens, manúmq; intra latus immittẽs, rem ipſam pet cõtrectationẽ certò deprebendetet. Poſtq̃ autem deinceps octaua aduenit dies, foribus modo ſuo ritè occluſis, ſectatoribus Chriſti omnibus ſimul ibi metu congregatis, (aderat autem cũ eis & Thomas) rurſum Ieſus ſine ſtrepitu omni adeſt, taciteq; ſpirituali, & vt vno verbo dicã, diuino corpore illo, nullo obſtante impedimẽto, in medio eorum aſtans, cõſuetam ſibi vocẽ profert. Deinde & Thomæ dubiã ambiguitatem adimens, & per illum apud alios omnes certa firmáq; iaciens reſurrectionis fundamẽta, manus ſimul & pedes ipſúmque latus oſtentat, accuratéque & diligenter pertractare iubet clauorum ve-

Denuò Chriſtus Apoſtolis cõgregatis apparuit.

Thomæ ſe cõtrectandum præbuit.

F ſtigia, & quæ ſatis alta erat, lateris fiſſurã. Itaq; in tantũ illius fides ea cõtrectatione eſt cõfirmata, vt voce magna & Dominũ & Deũ ipſum, pfiteretur.

CAPVT XXXV.

POſtea rurſum Petro, Thomæ, & Natbanaeli, Zebedæi liberis, & duobus ptæterea aliis, in Tiberiadis mari capiẽdis piſcibus occupatis, cernitur. Nox verò tota illis abierat, quum admodũ laboraſſent, nihil autem prorſus eius quod ſperaſſent conſequuti eſſent. Cæterùm vnà cum diluculo Ieſu apperente, & vetriculum ad dextram immittere laxatéque iubente, tanta vis piſcium extrahitur, vt ſagenam pertrahere non poſſent. Piſcium igitur immenſa opinionémque excedente captura, quiſnã eſſet, qui in littore aſtabat, cognoſcitur. Et Petrus continuò natat. (circiter enim ducentos cubitos à terra aberant). Ardenti namque de-

Apparuit iterum diſcipulis, quibuſdã piſcantibus.

Plurimorũ & maximorum piſcium captura per miraculum.

A ſiderio concitus ille, quum linteolo quod ei tum ſubitò tempus ſuppeditauerat, lumbos circumcirca cinxiſſet, vndis innatans, ſuauiſsiméque ſubinde aquam ſpiritu attrahens atq; remittẽs, ad Chriſtum contẽdit. Reliqui verò + naui piſcatoria remigantes, ad littus appellunt: E naui itaq; digreſsi, deſideratum illum ſuauiter ſalutant, & amplectũtur. Et ecce, in ſolo prunas & piſcem cũ pane poſitum cernunt, ſanctorum ſcilicet angelorum, vt puto, manibus ientaculum præparatũ. Iubentur præterea & ex recens captis piſcibus aliquid afferre ad epulas. At illi conſcenſo nauigio, rete pertrahunt piſcibus confertum, & numero & magnitudine præſtantibus. ad cẽtum enim quinquaginta & tres erant. Mirandũ autẽ erat, quum tot & tanti illi eſſent, reticulũ ruptum prorſus nõ eſſe: adeò vt eo ipſo prodigio, certò illis Dominũ eum eſſe, conſtaret. Quapropter magna inter ſe affecti ſunt voluptate atque leticia: & ille cum eis ea eo quod propoſitum fuerat, communicauit cibum. Enim-

B uerò, quum admirãdum illud ⋆ ientaculum finẽ ſuũ haberet, nõ ſemel, ſed iterũ ac tertiò Dominus Simonem interrogauit, an ſe plus aliis diligeret? non ille quidem reſcire hoc volẽs, (quomodo enim id ei opus eſſet, qui manifeſta compertaq; etiam quæ nondũ facta eſſent, haberet? ſed vt per triplicem expreſſam profeſsionẽ triplici mederetur negationi. Vt autem ille celerrimè amorẽ eſt profeſſus, hactenus audiuit ſe ⋆ legitimũ verũq; officium præſtiturum eſſe, quatenus re ipſa & opere rationales oues paſceret. Id verò tum demũ fore, ſi animam quoque, ſicuti ipſe, pro illis ponere vellet. futurum enim, vt ipſe ouibus præfectus, itidem per crucem Deum glorificaret. Id namque innuit verbum illud, iuniorem ipſum quidẽ, quocumque voluiſſet, iuiſſe: ſenem autem alij manus ad vinciẽdum præbiturum, viamque ad mortem ferentem, quam natura, vitam quàm longiſsimè producere cupiens, abhorreret, iturum. Intellexit ille quæ dicta fuerant, & diſcipulum eum + qui ſuper pectus Domini recubuerat, ponè ſequentem vidit. Itaque & de fine obitúq; eius quæſiuit. Cæ-

C terùm Dominus, eo quòd temerè & fruſtra arcana inſcrutabilis iudicij Dei inquirere & inueſtigare vellet, acrius obiurgato: Si eum, inquit, volo in præſenti vita cum corpore manere, donec veniã, (caſum Hieroſolymorum, aut ſecundum aduentum ſuum ſcilicet innuens) quid id ad te? Tu, quẽadmodum tibi conſtitutum eſt, itidem vt ego, ad crucis mortẽ te para. De Ioanne verò, aut aliquo aliorum, non tibi, ſed mihi curæ erit. Atq; inde fama increbuit, diſcipulũ illũ mortem nõ viſurum. Quam quidẽ multorũ opinionẽ tanquã importunã, minusq; verã ipſe corrigẽs, Nõ dixit ei, inquit, Ieſus, quòd moriturus nõ ſit: moriturus eſt enim eo, quo Dei genitrix, modo: confeſtim verò reuiuiſcet ac reſurget, incorruptibili ſcilicet corpore alterum magiſtri expectaturus aduentum.

Margin: †ἀριστίῳ. Cibus diuinitùs præparatus.

Margin: * τὸ ἄριστον. Christus de amore erga se Petri certior fieri vult. Quid sibi velit triplex interrogatio * τὸ γνήσιον

Margin: Mors sua Petro prædicta

Margin: † ἐπιστήθιον. Petrus de Ioanne quoque obitu curiosè inquirit.

Margin: Ioannis apostoli, et Mariæ Deigenitricis decessus.

Margin: Postremum se discipulis Christus exhibuit.

CAPVT XXXVI.

Einde iuxta ſublimem Matthæum ab eis conſpicitur in Galilææ mõte, & ibi à patre poteſtatẽ ſummã cœli & terræ ſibi, iuxta [a] humanitatẽ ſcilicet traditã eſſe confirmat: eoſque cohortatus, proficiſci ad gentes omnes iubet, arcanis ſacris initiaturos: baptizaturóſque in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, credentes, præceptaque ſeruaturos omnia: ſe quoque futurum cum eis per dies omnes, ad conſummationẽ vſque ſeculi præſentis, pollicetur. Poſtea per Bethaniã eos in montẽ olearũ ducit, & promiſsionẽ ſpiritus promittit, in Hieruſalem videlicet ſedentibus, expectantibúſque, donec cœlitùs diuinorũ omnis + generis armorum ſpirituali apparatu inſtruerentur. Et quũ præcipua mandata & munera functionis Apoſtolicæ concionãs expoſuiſſet, benedictionémque eis, pro eo atque decebat, largitus eſſet, ſpectantibus eis, lucidiſsima nube circundatus, [b] in cœlos ⋆ ſublatus eſt: & cum ea, + quã receperat, acceſsione Deificata, reuerſus ad dextrã patris conſedit. Ne autẽ ea res mœrorem eis crearet, (quòd non iniquum eſſet eos magiſtro orbatos, immenſo corripi dolore) & hoc ipſum paſtori bono curæ fuit. Angelos enim duos demiſit, qui reditum eius in cœlos indicarent, admirandáque & ineffabili eos implerent lætitia, ſic illum cum illuſtri magnificentia rediturum annunciantes.

E Itaque adoratione peracta, libentes domum redeunt, & in cœnaculo illo Paracleti expectãt aduentum. Precatio autem eorum erat exercitium, vt diuus Lucas teſtatur. Catalogo namque vndecim diſcipulorũ recenſito, deinceps addit: Et omnes iſti vnanimes conſtãter orationi & precationi incumbebant, vnà cum mulieribus, & ipſa Maria matre Ieſu, cúmque ipſius fratribus, tantiſper dum paracletum decimo ab aſcenſione, quinquageſimo autem à triduana reſurrectione die, ſubſtantialiter deſcendentem acciperent.

Margin: a Et exinanitionis formã

Margin: † τὴν δύναμιν παντοῖαν. b Aſcenſio Christi in cælum. † τῇ μετ' ὀλίγον προσλήψει ἐκθεωθεὶς, Theolog. * Vt corpus non iam in terrenis, ſed in cæleſtibus, & in patris dextera collocaret. Ruffinus. Hæc euangelica ſacramenta & humana ſpei veritas eſt, humanã naturam corruptibilémque carnem, per huius gloriæ demutationem in æternam eſſe transformatam ſubſtantiam. Hilar. pſal. 143 Vnigenitum filium ſi quæritur, in ſinu Patris Euãgelico ſpiritu reperitur. Ambro. de incarn. Do. ſacra. ca. 15. Reuera magnum & admirabile & ſtupore plenum eſt, carnem noſtram ſurſum ſedere, & adorari ab angelis & archangelis & Cherubim & Seraphim. hoc ſæpe in mente mecum verſans, exceſſum patior, & magna de genere humano imaginor. Magna quippe video & clara exordia, multum Deo ſatagente pro natura noſtra. Chryſoſtomus Hebr. 2.

CAPVT XXXVII.

F Erùm enimuerò, fortaſſe quiſpiam eorum qui diſcendi ſtudio nullum refugiũt laborem, & eiuſmodi rebus inquirendis delectãtur, dixerit, quam ob cauſam tertio quidem die Domini reſurrectio, reditus autẽ in cœlum quadrageſimo peracta ſit: decimo porrò deinde, à ſancta autem reſurrectione quinquageſimo, Spiritus diuinus, ita vt promiſſus fuerat, miſſus in Apoſtolos deſcenderit. Arbitror enim nihil temerè & caſu aliquo, ſine ſingulari quapiam conſideratione, à Seruatore verbo, cum ratione & ordine decẽti, vt par eſt, exequenti omnia, factum eſſe: niſi quòd propter cognitionis incomprehenſibilis difficultatẽ, humanæ mentis ea ſuperant captum.[b] Mihi quidem nonnihil ſuper intelligentiã ipſam & noticiã audenti, Vniuerſitatis huius Dominus reſurrectionem ſuam propterea in diem tertium contuliſſe videtur: quum tres præcipui ordines, ſiue ætates hominũ vitæ, ex quo patria noſtra eiecti ſumus,

Margin: Vt quidem coniectura colligere licet, post dies duos Hieroſolyma ſunt reuerſi Sabbato. Huius enim gratia & Sabbati habebant viam, vt diuus Lucas dicit. Eſt autẽ Sabbati iter, paſſuum bis mille, quantum videlicet caſtra à tabernaculo teſtimonij aberant: quẽadmodum diuinus conſtituit Moſes. Sancta porrò & diuina aſcenſio die quinq-

to est facta. Nicoph. b Θεωρία & contemplatio, quinam ratione tertio à morte die Christus reſurrexerit.

A numerentur, eorum nimirum qui ante legem da-ram, deinde qui ſub lege ipſa, poſtremò qui poſt eos extitêre (qui etiam vitæ, quæ per gratiam eſt, participes ſunt) quòd is qui pro ſalute omnium mortem obeundam ſuſceperat, reſtituere triduanam mundo[c] vaſtitatem & direptionem debuerit, vnicuique parti earum ætatum quaſi ſigno impreſſo, libertate à corruptione & pernicie, accommodata conuenientique proportione deſcenſus ad inferos, ſeu potius corporalis in ſepulchro manſionis mortificationiſque ſuæ, confirmans. Quod ſi cui placeat, generis humani[d] in principia elemẽtáque ſua reſolutionem, eiuſdémque[e] reſtitutionem, ad cauſam Dominicæ reſurrectionis referre: & propterea quòd ea à perfectrice rerum cunctarum Trinitate effecta ſit, tribus, à Domino omnium, diebus mortem eſſe abolitam, affirmare: ab eo quoque noſtra non diſſentiet contemplatrix conſideratio.[f] Lazarus ſiquidem, mundanæ corruptionis elementariſque reſolutionis & regeneratio- B nis typus & exemplar, in fatalem ac morti etiãnum obnoxium reſtituitur ordinem, quem in elementaribus eodem numero principiis ipſe Chriſtus conſtituerat. [g] Quadrageſimo autem die ad cœlos paternúmque reuertitur thronum Dominus: quòd & lex, rerum futurarum exemplar & figura, iis qui ex corruptione progeniti eſſent, per hunc numerum, quaſi ſacrum ductorem, aditum & ingreſſum ad ſacra adyta permittit. Eam ſcilicet ob cauſam etiam nunc * primogenitus ex mortuis factus Chriſtus, immortalitatemque creaturę ſuæ per reſtitutionem aſſerens, ad ſupercœleſte nullàque manu factum, nec non † omnium ſacrorum ſacratiſsimum ipſius ſanctum ſanctorũ ſplendidè ac magnificè contendens recipitur.

c ἀνάστασιν.

d ἀναστοιχείωσιν.

e ἀνάκτησιν.

f Quatriduana Lazari mors quid deſignet.

g Quo myſterio quadrageſimo à reſurrectione die Chriſtus cælos aſcenderit.

* Primogenitus mortuorum & princeps vitæ Dei.

Nam Deus tranſiuit in hominem, vt homo tranſeat in Deum. Iren. lib. 4. cap. 59.

† ἀνέσπερον ἐπουράνιον ἅγιον τῶν ἁγίων.

CAPVT XXXVIII.

C CÆterùm quinquageſimam diẽ reperio, non ſolum quòd ipſa ſacra, è radice ſacra ortum ducat, ex illa nimirum die, ſua ipſius circulari in ſe ipſam reuolutione emergens, qua die, ab omnibus quæcunque voluiſſet operibus, ſeu † in peregrinatione ſua, ſeu in mundi * conſtitutione effectis, creator ipſe cõquieuit: verumetiam, quòd typum & imaginem impleuit perpetuæ illius omniſque veſperæ expertis remiſsionis diei. Quapropter etiam eis qui iuxta veterem literam viuebant, tanquam per vmbram exhibita, libertatem rerum omnium concedebat, circulari annorum curſu in numero iſto conſiſtente: eiſque rebus, quæ tum agebantur, indicantibus, poſt ſeptimanum hunc fatis ac ſeruituti obnoxiæ vitæ noſtræ circuitum, aduenturam eſſe diem illam, qua in antiquum nos ſtatum recipi, priſtinámque & cœleſtem libertatẽ reſtitui oporteret. Quum itaque & nunc Spiritus ſancti aduentus ita comparatus ſit, vt nouum nobis vitæ modum præſcriberet, & ad illam ipſam diem, ex obſcura & caliginoſa præſentis vitæ nocte, nos excitaret: ideo in hac ipſa aduenit ille die. Decima autem ea eſt poſt aſcẽſionem dies, quòd, ſicuti ſeptenaria in ſeipſam per circuitum reuerſa, quinquageſimam remiſsionis diem profert: itidẽ & tertia in ſeipſam reuoluta, hanc ipſam nobis ſacram ſubſtantialis Spiritus aduentus diem creat. D Erat quippe hoc ſic conſequens & conſentaneũ, non tantùm † propter diuinam rerum omnium principis trinitatem, verumetiam quòd ingẽs hoc reſuſcitationis & reſtitutionis mũdi opus * quod tertium in trinitate eſt Verbum: arcana admodũ, vt paulò antè memorauimus, ratione peregit. Dictum præterea à nonnullis eſt, decima ab aſcẽſione die Spiritum, alium quippe paracletum, propterea veniſſe, quòd reuertente cum Deificata humanitatis acceſsione Deo Verbo, ex nouenaria principum angelorum claſſe, ordo quilibet ſeorſim accedens, acceſsioni ei Deificatæ vnà cum Diuino Verbo, debitam ſacrarit atque præſtiterit adorationem: * quippe quæ res reconciliationem generis noſtri, ſapientiſsimè optiméque adminiſtrarit: & poſtea iuxta promiſsionem, diuinũ miſſum eſſe Paracletum. Ad hunc quidem modum nobis hæc dicere in mentem venit. nihil enim temere, aut citra ſingularem inſignis conſiderationis contemplationem, Verbum fecit atque impleuit. Si quid verò eſt alterius arcani myſterij, abditarũ ſecretarúmque rerum Ieſu amplitudine dignum, id E illi viderint, quibus profundam altitudinem rerũ ineffabilium diuinitúſque peractarum, acrioribus contemplationis oculis perſpicere eſt conceſſum.

Conſideratio pia, quur quinquageſimo à reſurrectione die, Spiritũ ſanctum Chriſtus Apoſtolis miſerit.

† ἀποδημίᾳ.

* δημιουργίᾳ.

Quid ita decimo ab aſcẽſione die Spiritus ſancti aduentus.

† ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς τριαρχίας τρόπον.

* τρίτον ὂν λόγῳ.

Oeconomia reſtitutionis generis humani.

* ἐν ἑνώσει τῷ προσλήμματι γεγονυῖαν, συνάπτει τῷ θεῷ λόγῳ προσκύνησιν ἁρμοδίαν. *Deſcripta ſunt hæc ex veteribus Græcis theologis. Quid verò ad ea dicent noſtra ætatis theologi, qui carnem Chriſti glorificatam, &c. in ordinem creaturarum redigunt, & adorationem eius in dubium vocant? Agunt in cœleſtibus paſchalia gaudia ipſi angelici ſpiritus, & reſurgentis Domini gloriam admirantur: lætantur & delectantur in eo, quòd forma ſerui reuerſa ſit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depoſitæ altitudinis redierit maieſtatem. Cypr. Sermon paſchal. Inde Theologus, Paſcha Domini dicit eſſe τιμὴν τῆς τριάδος: hoc eſt, honorem ſiue decus Trinitatis.*

CAPVT XXXIX.

ATque equidẽ quæ de Chriſto, in ſacrorũ Euangeliorum librum relata ſunt, vt ea quã breuiſsimè exponi potuerũt, ad hũc ſeſe habẽt modum. Reliquũ nunc eſſe puto, F Ioſephum quoq; veritatis amantem apud Hebræos hiſtoricum, in medium producere, & quæ is in decimooctauo Antiquitatum libro de Seruatore noſtro Ieſu Chriſto ſcripta reliquerit, primo huic hiſtoriarum libro, tanquam coronidem apponere. Quum enim de præcurſore Ioanne, ea quæ paulo antè recenſuimus, expoſuiſſet, deinde de Chriſto verbis hiſce ita ſcribit: " Extitit eo tempore Ieſus, vir ſapiens, ſiquidem virum eum dicere fas eſt. Erat enim operum, opinionem fidémque omnem excedẽtium, effector: & hominum eorum qui libenter veritatem complecterentur, magiſter. Multos enim ſimul & ex Iudæis, & ex Græcorum ſuperſtitione, in diſciplinam ſuam aſciuit. Chriſtus is fuit. Et quum eum principum apud nos virorum delatione, Pilatus crucis ſupplicio affeciſſet, non tamen, qui ante eũ erant complexi, conſectari ſuperſederunt. Apparuit quippe, illis tertio pòſt die ſuperſtes ac rediuiuus. Quandoquidem diuini prophetæ & hoc & alia, de eo admiranda, vaticinati fuerãt. Et ad hodiernum vſque diem, quæ ab eo eſt cognominata

Luculentiſſimum Ioſephi hiſtorici de Saluatore noſtro teſtimonium.

A *CAPVT XL.*

Porrò effigies formæ Domini uoſtri Ieſu Chriſti, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſius verbis cõprehendere licet, fuit. Egregio is viuidóque vultu fuit. Corporis ſtatura ad palmos prorſus ſeptem. Cæſariem habuit ſubflauam, ac uou admodum denſam, leniter qoodammodo ad criſpos declinantem: ſupercilia
†† uigra, ooo perinde iuflexa. Ex oculis ſubflaueſcentibus mirifica prominebat gratia. †Acres ij erãt, &*naſus longior. Barbæ capillos flauus, nec admodum demiſſus. Capitis porrò capillos tulit prolixiores. Nouacula enim in caput eius oou aſcendit, neque mauos aliqua hominis, prętcrquàm matris, iu tenera duotaxat ætate eius. Collum fuit ſenſim decliue, ita vt nou arduo & extento nimium corporis ſtatu eſſet. Porrò tritici †referens colorem, oou rotũdam aot acutam haboit faciem, ſed qualis matris eius erat, paulùm deorſum verſom
B vergentem, ac modicè rubicundam: grauitatem atque prudeotiam cum lenitate couiunctam, placabilitatémque iracundiæ expertem, prę ſe ferentem. Perſimilis denique per omnia fuit diuiuæ & immaculatæ ſuæ genitrici. Ac hæc quidem hactenus. Complectitur aotẽ primis hic hiſtoriarũ Liber, aunos triginta tres: initio ſumpto à quadragesimo ſecũdo Auguſti Cęſaris iá ſeoeſcentis Imperij aouo, quo Domious noſter Ieſus Chriſtus cum carne, ex ſancta proceſsit virgine: fiue autem iu decimum octauum Tiberij Cæſaris imperantis annum deſineute. Qui qoidem à mundo con-
* dito. Quiuquies milleſimus quiugenteſimus trigeſimus octauus, à uatiuitate antem Domini trigeſimus tertius fuit.

Effigies & ſtatura Chriſti.

† ὑπόξανθος.
** ἐπίῤῥινος.*

σιτόχρως. De colore tritico matureſcentis hoc intelligendũ quo cum modica ſuſcedine rubeſcit.

Primi huius libri anni.

†† *Gen. 49. de Iuda dicitur, χαροποὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπ' οἴνου. Fului oculi eius à vino. Fuerunt & Domino Chriſto oculi χαροποὶ, id eſt, fului, ſplendeſcentes, nigrores habentes aliquid. Theodorus Gaza fuluos vertit in Ariſtotele, quos leonum oculos habere ſcripſit χαροπούς.* * *Hic mihi ingenuè fatendum eſt, cùm ingentem eſſe viderem inter veteres & nouos Chronologos & temporum obſeruatores diſſonantiam, annis à condito mundo notandis, me in Nicephori noſtri priore editione libris vbique mille annos detraxiſſe, vt notatio eius & computatio propius ad recentiorum quas è ſacris Biblijs acceperunt rationes, accederet. Sed in poſteriore iſta & accuratiore editione, millenos eos annos vbique reſtitui, ita vt in Græco exemplari poſitos reperi. Feci id ea potiſſimùm adductus ratione, quòd & Lactantium & Auguſtinum viderem ſcripſiſſe, ætate eorum ſextum mundi millenarium cucurriſſe. Lactantius lib. inſtit. 7. cap. 14. Sciant, inquit, philoſophi, qui ab exordio mundi ſeculorum millia enumerant, nondum ſextum milleſimum annum eſſe concluſum, quo numero expleto conſummationem fieri neceſſe eſt, & humanarum rerum ſtatum in melius reformari. Auguſt. de ciuit. li. 20. cap. 7. de mille annis Apocalypſeos ſcribens: In vltimis, inquit, annis mille iſta res agitur, id eſt ſexto annorum miliario, tanquam ſexto die, cuius nunc ſpacia poſteriora voluuntur, ſecuturo deinde ſabbato, quod non habet veſperam. A qua ratione non multum annotatio Nicephori annorum mundi diſcrepat.*

Neoterici Chronologi admodum, à veteribus diſcrepant. Quorum quidam hîc annum mundi conditi cenſent eſſe 3995. Theodorus Bibliander ponit 4011.

* *Nicephorus, atque alij itidem authores, paſſionem Chriſti ipſo Saluatoris noſtri, in decimumoctauum annum imperantis Tiberij annum referunt: quo anno Conſules fuere Fur. Camill. Aruntius Scribonianus, & Cn. Domitius Aenobarbus. At Lactantius Inſtit. diuinar. lib. 4. Tiberij, inquit, anno quindecimo, id eſt, duobus Geminis Conſulibus, ante diem ſeptimum Cal. Aprilium, Iudæi Chriſtum cruci affixerunt. Eorum conſulum integra nomina fuerunt, C. Rubellius Geminus, & C. Fuſius Geminus. Lactantius Tertulliani ſententiam eſt ſecutus, cuius hæc verba ſunt in lib. aduerſus Iudæos: Tiberij quintodecimo anno imperij paſſus eſt Chriſtus, annos habens quaſi 30, quum pateretur, &c. Quę paſſio perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rubellio Gemino, & Rufino Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octauo Cal. April. die prima Azymorum: quo agnum vt occiderent ad veſperam, à Moſe fuerat præceptum.*

SECVNDI TOMI CAPITA.

1 *Vt poſt aſcenſionem Domini, Matthias pro Iuda in numerum duodecim Apoſtolorum ſit cooptatus.*
2 *De Spiritus ſancti ipſa die Pentecoſte ſubito aduentu, & de miraculis per Apoſtolos editis.*
De fidelium vnanimitate & vita, & de ſeptẽ diaconorum ſeu miniſtrorum electione.
3 *De electione Iacobi fratris Domini. Et expoſitio de genere Ioſephi, ſponſi Mariæ, & Ioannis Baptiſtæ, nec nõ ſanctiſſimæ Dei genitricis: ex ſcriptis Clementis collectoris, Euodij, & Hippolyti, qui Apoſtolorum ſucceſſores fuerunt, decerpta.*
4 *De Pontificibus Hebræis, qui ab ipſo Aaron, ad Iacobum primum Hieroſolymitanum epiſcopum, & captiuitatem Hieroſolymorum vſque, ordine ſucceſſeriñt.*
5 *De Stephano primo martyre, & Paulo organo electo.*
6 *De Philippo vno ex ſeptem diaconis, & de Simone Mago. Item de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum. Item de miraculis diui Petri. Præterea de Cornelio Centurione, & eis qui ex Ethnicis animum applicuerint Chriſto. Et vt Antiochiæ Barnabas & Paulus primi fideles ipſos Chriſtianos cognominauerint.*
7 *Ea quæ ab Augaro, in ciuitate Edeſſa, per Apoſtolũ Thaddæum ſunt acta: & de imagine Seruatoris Chriſti, nulla manu interueniente, picta.*
8 *Vt Tiberius Cæſar, rebus Seruatoris Chriſti ex literis Pilati cognitis, ſit permotus: & quæ de eo Tertullianus memoriæ commendarit.*
Vt Caius Tiberio ſucceſſerit, & de Philonis ad eum legatione, & quæ de Caio Philon & Ioſephus memorent, & vt inde Romanorum in Iudæos furor & rabies coorta ſit. 9
Quæ mala Iudæis conciliauerit atque intulerit Pilatus, & vt is illata ſibi ipſi manu interierit. 10
De Imperio Claudij Cæſaris, qui Caio ſucceſſit: & de fame, quæ ſub ipſo inualuit, & de Theuda impoſtore. 11
Martyrium Iacobi apoſtoli, filij Zebedæi: eiuſdémque fratris Ioannis Theologi. 12
Vt Agrippa, qui & Herodes dictus eſt, perſequutione in Apoſtolos cœpta, diuinam ſtatim vindictam ſit expertus. 13
De Simone Mago, eiúſque hæreſi, & vt ei reſtiterit in primis Romæ diuus Apoſtolus Petrus. 14
De Euangelio Marci, & vt in Aegypto & Alexãdria ab eo primùm Monachorum vita ſit inſtituta. 15
Qualia ſapientiſſimus Philon memoriæ prodiderit, de eis qui primùm in Aegypto Chriſti philoſophiam profeſſi ſint & exercuerint. 16
De Philonis ſcriptis, & de moribus eiuſdem. 17
De Ioſephi veritatis conſectatoris libris, & quales eius quoque mores fuerint. 18
Vt Paulus gentes ad profeſſionem fidei Chriſtianæ perduxerit: & de quæſtione mota de lege Moſaica à Gentibus ſeruanda. & quid Hieroſolymis congregati 19

Apoſtoli de ea per Epiſtolam decreuerint.

20 *De ſacroſanctis præconis Pauli in Macedonia rebus geſtis: & de Dionyſio Areopagita, librísque eiuſdem.*

21 *Vt ipſa Dei genitrix naturæ lege mortua, ad cœleſtia tabernacula corporaliter ſit tranſlata.*

22 *Ex Dionyſio Areopagita, vt diui Apoſtoli, cum ipſius filio, ad prodeuendum Dei genitricis funus, ex vltimis terræ finibus vniuerſi conuenerint. & de Iudæo, cui manus exareſcens decidit, quòd loculos ſeu pheretrũ Diuæ Virginis impiè & irreuerenter contrectarit.*

23 *Qualia etiam Iuuenalis Hieroſolymitanus de ſacroſancta aſſumptione puriſſimæ Dei genitricis memoret: & de eiuſdem forma, moribúſque.*

24 *Vt diuus Paulus ex Oriente in Occidentem tranſierit: & inde rurſus in Orientem migrarit, diuinum & Angelicum annuncians ſermonem. & vt Epheſo mari in Syriam vadens, Hieroſolyma peruenerit.*

25 *Vt idem Paulus Epheſi ſub præſide Hieronymo, ad beluas damnatus, cum eiſdem depugnauerit, & diuino auxilio victor euaſerit.*

26 *De ſeditione Hieroſolymis ſub Claudio orta, & de impudenti audacia ſacerdotum ſub Nerone & Felice: & de prædonibus ſicariis, nec non pſeudopropheta Aegyptio.*

27 *De Petri apoſtoli miraculis, & item Simonis Magi præſtigiis: & vt vtrunque Nero Roma expulerit.*

† 28 *Vt Paulus Hieroſolymis quum eſſet, ſeſe tempori & loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi iuxta veterem legis ritum vixit. & vt grauis catena vinctus à tribuno concionabundus, quæ ei acciderunt, diſſeruerit. Item vt Cæſaream ad præſidem Felicem ſit deductus, in cuſtodiámque coniectus.*

† 29 *Vt Paulus cum eis qui Hieroſolymis venerant, ſe defendens diſputarit. De Felice & Druſilla: item de Feſto, qui Felici ſucceſſit, apud quem liberè cauſa dicta, appellarit Cæſarem.*

† 30 *De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit.*

† 31 *De traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiuſdem.*

† 32 *Vt in inſula Melita manum Pauli vipera morſu violarit de Publio, aliíſque Pauli miraculis.*

Vt inde Paulus naui Alexandrina, per Syracuſas Romam venerit: & cum primariis ibi Iudæis ſermones diſputando contulerit. Et vt apud Neronem ſe ſtiterit, & tum quidem abſolutus fuerit: bienniúmque Romæ permanens, regnum Chriſti, citra impedimentum, cum multa libertate prædicarit. 33

Vt poſtea Roma excedens, rurſus ad prædicandi munus ierit: & denuò Romã venerit, martyriúmque ſubierit. & de diuinis eius Epiſtolis. 34

De peregrinationibus Petri apoſtoli. & de ſacro Clemente, & genere eius: & vt ipſe quoque poſtea Romã venerit. 35

De miraculis Apoſtolorum Romæ editis. De interitu Antichriſti Simonis: & vt Petrus & Paulus Romæ martyrij certamen abſoluerint. 36

De crudelitate & turpitudine Neronis: qualia quidam ex Eccleſiaſticis ſcriptoribus noſtris de eo, déque ſacro obitu ſanctorum Apoſtolorum memoriæ prodiderint: & de diuina eorum vultus facieíque figura. 37

Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Chriſto peregerit. 38

De Andrea & Bartholomæo ſacroſanctis Apoſtolis, quomodo martyrio pro Chriſto ſint cohoneſtati. 39

De Thoma, Iacobo Alphæi, Simone Zelote, Iuda, qui & Lebbæus eſt dictus: & de Matthia, qui in locum proditoris eſt ſubrogatus. 40

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Matthæo. 41

De ſancto Apoſtolo & Euangeliſta Ioanne, & de diuina eius aſſumptione. 42

De *ſanctis Apoſtolis & Euangeliſtis Marco & Luca, qui ex numero ſeptuaginta diſcipulorum fuerunt.* 43

Qui ſint duodecim Chriſti diſcipuli & Apoſtoli, & qui ex eis matrimonium contraxerint. 44

Qui ex Apoſtolis teſtamentarios ſiue Canonicos reliquerunt libros & de ſacroſanctis quatuor Euangeliis, ex quibus cauſis ſint ſcripta, atque de eorum ordine. Itẽ de Apoſtolorum actis, Catholicíſque & aliis ſanctorũ Apoſtolorum epiſtolis. 45

De Teſtamentariis libris quibuſdam in dubium vocatis, vt poſtea robur & autoritatem obtinuerint. Item de ſpuriis & adulterinis, omninóque reprobandis ſcriptis. 46

STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI, TOMUS SECUNDUS.

CAPUT I.

[illegible]

PRIMO libro, quæ opus fuit, de Verbi diuinitate, & doctrinæ Chriſtianæ antiquiſsima origine, ꝙ videlicet inſtitutum ex præſcripto Euangelij viuendi, vnà cum ipſo mundo extitit: à veteribus Deo di-

Quæ primo libro ſunt dicta.

B lectis hominibus, quaſi per vmbram frequentatum: prætereà quòd appellationes Seruatoris noſtri in magnum antiquitùs fuerint honorem, & quomodo Iudæorum regnum iam inde ab initio ad Herodem vſque ſit deductum: tum autem de apparitione & præſentia Seruatoris Chriſti in terris, ſimúlque de vita & inſtitutis eius: inſuper de Apoſtolorum electione, de baptiſmo, diuina paſſione, reſurrectione, & reditu eius in cœlos, denique de reſtitutione mundi expoſuimus. Deinceps ea quæ poſt aſcenſionem Seruatoris acta ſint, breuiter percurremus, rebus Apoſtolorum geſtis ſuauiter immorantes, vbinam & quomodo ſalutiferum Verbum per habitabilem orbem increbuerit, quaslibet etiam vniuſcuiuſque eorum per ſpiritum effectiones & opera, & quem quiſque vitæ finem habuerit, quas ve ex gentibus conſtituerit

Quæ hoc libro dicenda ſunt.

C Eccleſias, poſtremò quibus functionis ſuæ illi reliquerint ſucceſsiones. Eáque partim ex diuinis literis colligem⁹, partim ex alijs hiſtoricis, vt ſeſe quiſque locus dabit, afferemus. Itaque ſacri & diuini Apoſtoli, quum ex monte Oliueti in domum Ioãnis Euangeliſtæ ad Sion ſitam, (vbi quoque Dei genitrix à virgine eodémque diſcipulo ſeruata vſque ad vitalem obitum eius, vt antiquitùs fama obtinet, vixit) reuerſi eſſent, orationique & precationi vacarent, paulo pòſt, quum eò centum & viginti conueniſſent homines, Petrus, concione habita, primus duodenarium Apoſtolicæ electionis numerum ſupplendũ eſſe arbitratur: & ex ſeptuaginta illis, qui & ſermone & opere illuſtres eſſent, duos producit, vt ex eis alter pro Iuda, qui ſuum ipſe prodiderat Magiſtrum, locum miniſterij ſortiretur. Iúſtus & Matthias delecti iſti erant. Quum autem ſortes miſſæ eſſent, adhibita congruenti oratione, vt, qui idoneus Verbi miniſterio eſſet, cœleſti ſuffragio & iudicio declararetur, ſors in Matthiam peruenit. Ita ſacratus ille numerus ſuppletur, Matthiáſque impoſitione manuum duodecim Apoſtolis adſcribitur.

Matthias in locum Iudæ proditoris ſurrogatur.

CAPUT II.

ET iam decima, ab aſcẽſione: quinquageſima autem, ab reſurrectione adderat dies, omnéſque vnà in cœnaculo congregati erant. Quum derepentè tertia diei hora ſonitus ingens, tanquam vento ſubito & vehementi flante, exauditur, totámq; is complet domum: & linguæ igneæ pari cum diſcipulis numero diſpertitæ, in vniuſcuiuſque vertice conſidere vidẽtur. Itaque illi ſanctiſsimo Spiritu pleni, varijs linguis gloriam Dei loquuntur, diuinitatémque Ieſu eis qui confluebant, deprædicant. Accurrebat enim, inquit, multitudo ad fulminis ſonitum, & circum domum eam currebat, varietatem audiens linguarum. Aderãt quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni propè orbe, Parthi, Medi, & Elamitæ, Syri ſimul & Arabes, Romani & Iudæi, Phryges & Cappadoces, &c. Et illi vſqueadeò miraculo eo ſunt conſternati, quòd quidam loquentes intelligerent, quidam verò minus, vt ebrietatẽ quoque eis probroſè obijcerent, & vario multiplicíque percunctãtium colloquio conuiciarẽtur. Ad quos diuus Petrus, diuino aperto ore, cauſam varietatis linguarum indicans, non vinum id, ſed Spiritum ſanctum eſſe dicebat, qui† per ſpectatorem Dei Iohel promiſſus eſſet: Extremis videlicet diebus, eum à Deo ſuper carnem omnem effuſum iri. Oraculúmque id allegans, firmiſsimis ſermonibus Seruatoris res geſtas confirmabat: omnéſque cohortabatur, vt per pœnitentiam reſipiſcerent, in ſalutifero Ieſu nomine baptizarentur, & ſpiritum acciperent. Ipſis enim, liberíſque eorum, & quos præterea Dominus vocaſſet, promiſsionem peculiarem eſſe, confirmabat. Et confeſtim ad tria millia hominum ad diuinum accedunt baptiſmum, qui etiam inde per cõmunionem in doctrina ſimul & oratione, atque etiam menſæ participatione cum Apoſtolis perſeuerabant. Et quum multa miracula per diuos apoſtolos ederentur, timor animum omnem occupabat. Multi porrò facultates ſuas vẽdentes, ad Apoſtolorum pedes ponunt: & quæ ad neceſſarium vſum eſſent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & vno viuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, ſe quicquam habere proprij. Quod ſanè quum Ananias & Saphira audendum ſibi putarent, vt qui diuino mentiri eſſent Spiritui, repentina morte tolluntur. In templo quoque conueniebant, laudibus Deum vehentes, & cibum cordis ſimplicitate communem habentes. Quamplurimi autem ad diuinum admittebantur lauacrum, & diuina vis atque virtus Apoſtolos cõſequebatur, nihil prorſus erat malorum, quod non præſentia & attactu illorum celerrimè diffugeret. Itaque pro foribus & ſub dio in plateis deponebantur, qui diuturnis confecti erant mor-

Ipſo die Pentecoſtes Apoſtoli Spiritum ſanctũ accipiunt.

E

Concio Petri ad multitudinem.

† [illegible]

F

Ea concione tria millia hominum ad Chriſtum cõuerſa.

Cœnobium Chriſtianorum.

Anania & Saphira horrendum fatum.

Miracula per Apoſtolos edita.

A bis: vt ſaltē vmbrę Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate ſua claudus, ad tēplum decumbebat. attactu enim Apoſtolicarū manuum, artubus recuperatis exilire eſt viſus. Inde verò contra eos inuidia exoritur, quæ nomen Ieſu profundo ſilentio premendum hortabatur. Illis autem id haudquaquam tolerandum fuit. Quū ergo multa cum libertate Verbū publicitùs prædicarent, in publicam coniiciuntur cuſtodiā. Cæterùm per angelos inde educti, & templum ingreſſi, idem quod antea facere pergunt. Deinde ab Anna & Caipha cōcilium cogitur. & qui facilè apud eos princeps erat Gamaliel, nō prohibendum Apoſtolorum opus eſſe ſuadebat: hortabatúrq;, coaleſcere & obtinere id neceſſariò oportere, ſi ita Deo viſum eſſet: etiámque atque etiam videndum eis eſſe dicens, * ne bellum contra Deum ſuſciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Gallilæum in medium afferebat, qui cenB ſui & deſcriptioni primæ, multitudinis manu coacta, teſtiriſſet: &, quòd contra voluntatē Dei conatu ſuo veniſſet, periiſſet. Tum illi Apoſtolos plagis mulctandos curant: & abſolutis, nequid poſthac in nomine Ieſu vel dicerent, vel facerent, præcipiunt. Sed enim quum ingens magis magiſque ad fidem cōflueret multitudo, indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quòd viduę eorum deſpicerentur. Ita Stephanus, & cum eo ſex viri, diuini participes ſpiritus, precatione & manuum impoſitione ad miniſterium publicum delecti ordinantur. Ipſi verò Apoſtoli ſoli ſibi verbo vacandum eſſe ſtatuunt.

Chriſtianorum perſequutio.

Gamaliel verum & ſincerum conſilium.

μὴ θεομαχῶσι.

Rebellio contra cēſum & deſcriptionē vindicata.

Septem diaconorum ordinatio.

CAPVT III.

SAnè quidem & [a] Iacobū, qui frater Domini dicebatur, quòd ſponſi Ioſephi filius is, & mater Ieſu ſpōſa Ioſephi eſſet, propter excellētem eius virtutē & præcipua alia ornamēta, Iuſtū ab omnibus cognominatū, primum Hieroſolymitanæ eccleſię epiſcopū creant. Teſtatur hoc Clemēs cōtextor in ſexto Diſpoſitionū libro, ad hunc modū ſcribens: Petrus & Iacobus & Ioānes, quos Dominus præC cipuo dignatus fuerat honore, poſt aſcenſionem eius, gloriam non affectarūt: ſed Iacobum Iuſtum epiſcopum Hieroſolymorū legerūt. In ſeptimo autem eiuſdē argumenti libro hæc quoque de eo cōmemorat: Iacobo Iuſto, & Ioanni, & Petro poſt reſurrectionem Dominus cognitionē & ſcientiā tradidit. Hāc illi reliquis Apoſtolis, atq; ij rurſum aliis ſeptuaginta, quorum vnus quoque Barnabas fuit, tradiderunt. [c] Duo autē fuēre Iacobi: alter Iuſtus, qui ex templi pinnaculo deiectus, & à fullone fuſte ad necem vſq; cæſus eſt: alter autē, qui capite eſt ab Herode plexus. Iuſti porrò iſtius & Paulus mentionem facit, ſcribens: Alium autē ex Apoſtolis quenquā nō vidi, præter Iacobū fratrē Domini. Porrò diuinus Euodius, qui & ipſe Apoſtolorū ſucceſſor fuit, in commentariis ſuis, præcipuè autē in Epiſtola quam [d] Lumē inſcripſit, hæc quoque poſuit Chriſtus, inquiēs, manibus ipſe ſuis Petrū tantūmodo baptizauit. Petrus porro Andræá, & filios Zebedæi. Ij deinceps reliquos Apoſtolos.

a Iacobus frater Domini, primus Hieroſolymus Epiſcopus eligitur.

b Epiphanius aduerſus Nazaræos ſcribit Iacobū hūc primogenitū filiū Ioſephi, non ex Maria virgine matre ſed ex coniuge alia ſuſceptum et ſanctificatū fuiſſe: Eiuſq; fratres addit Ioſen, Iudam & Symeonem, ſicut dem vt Hippolytus. Hoc ipſum quoque Epiphanius ſcribit aduerſus Antidicomarianitas.

c Iacobi duo.

d φῶς.

e Ex Euo-

Septuaginta autē illos Petrus & Ioānes Theologus D dictus, baptizarunt. Adūcit is præterea illa. A baptiſmo vſque ad paſſionem Chriſti interceſsiſſe annos tres: à paſſione verò, reſurrectione, & aſcēſione eius in cœlos, vſque ad lapidationē Stephani, annos ſeptē: à Stephani deinde martyrio, vſque dum Paulū lux circūfudit, menſes ſex. Inde vſq; ad ſanctæ Dei genitricis deceſſum, annos tres. Cæterùm tēpus omne à natiuitate Chriſti, vſque ad Dei genitricis migrationem, annos fuiſſe dicit quadragintaquatuor. Totius autē vitę eius, annos quinquagintanouem. Siquidem trimula quum eſſet, in templum eſt præſentata, & ibi in ſanctis ſanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò ſacerdotū manibus Ioſepho ad cuſtodiā eſt tradita: apud quem quū menſes peregiſſet quatuor, ab angelo Gabriele lætū illum accepit nunciū. Peperit autē Mundi ipſius Lucem, annum agēs quindecimum, xxv. die mēſis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiā æternū & ante ſeculare Verbū, & filius eius in terris exegit. Poſt cruE cis autem ſuppliciū illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni ſimul collecti, ſint quinquaginta & nouem. In ea ipſa Ioannis domo primum Paſcha myſticum cōuiuiū Dominus cum diſcipulis inſtituit. Inde hymno dicto in montem Oliuarum exierunt, ad villam Getſemani. Ibidem propter metum Iudæorum diſcipuli claudebantur. Ibidem etiam foribus clauſis, quū reſurrexiſſet, ab ipſis eſt viſus: quum in faciē quoque eorum inſpirauit, & Spiritū eis ſanctum dedit. Ibi octauo pòſt die Thomæ fides eſt cōfirmata: eò Spiritus ſanctus ſpecie linguarum, ipſa Pentecoſte aduenit. Ibidem Iacobum Iuſtum primū Hieroſolymorum epiſcopum Apoſtoli ſuffragiis ſuis deſignarunt, & Stephanum cum reliquis ſex Diaconis legerunt. Hanc porrò domum Ioannes fertur comparaſſe poſt mortem patris ſui Zebedæi, qui quidem propriæ nauis rector fuiſſe perhibetur, celebris inter Gallilææ incolas vir. Decedēs autem in Gallilæa, filiis ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partē ſuā, quæ ex hæreditate ei ceſſerat, Caiphę eius anni Pōtifici vendiderat. Quapropter perventionis eius addictionem, notus quoque ei erat: ſicuti ipſe in F Euāgelio ſuo dicit. Alienata autem ad eum modū, quæ ei obuenerat in Gallilæa, poſſeſsione, aliā domum Hieroſolymis ad ſanctam (ita enim dicta erat) Sion, ſibi comparauit, in qua deinde puriſsima mater Chriſti, ad extremum vſque diem ſuum vitam peregit. Conſimiliter verò & frater Iacobus fecit. nam & is bonis ſuis in Galilæa alienatis, Hieroſolymis fuit, atque ibi ſalutare Verbū duodecim tribubus Iſraël prædicauit. Nō importunū equidē, vt puto, fuerit, præſenti inſerere hiſtoriæ, quæ diuinus Hippolytus Portuenſis epiſcopus, de Iacobo fratre Domini memoriæ mandata reliquit: Ioſeph, inquiens, faber ex vxore ſua Salome (quæ quidē filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiuſdémque Ioannis baptiſtæ patris: Zacharias verò & Aggæus filij erant Barachiæ ſacerdotis) quatuor ſuſcepit filios, Iacobum, Simeonem, Iudam, & Ioſen: & item filias duas, Eſther & Thamar. ita vt Salome ipſa, & Ioannes baptiſta, duorū fratrum liberi fuerint. Etenim Aggæus filius quidem eſt Barachiæ, patruus autem Ioannis.

Similiter

dio quodā, ad hiſtoriā Euangelicā illuſtrandā pertinentia.

Virginis matris ætas, & vita totius annis.

Domus Ioannis Euangeliſtæ Hieroſolymis ad ſanctā Sion ſita.

ὑποδεχθεὶς.

ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφοῦ ἐκλειπόντος.

Ex Hippolyto Portuēſi epiſcopo, de Ioſephi ſponſi Mariæ ex priore coniuge ſua Salome liberis.

A Similiter & Zacharias frater quidem Aggæi, patruus autem Salomæ Ioſephi coniugis. Salomen porrò dico, non illam in Bethleem obſtetricem (illa enim Bethleemitica, conſobrina Elizabethæ erat, & item ſanctæ virginis Mariæ, vt hoc ſacrũ Lucæ Euangelium indicat) Siquidem tres fuere ſorores Bethleemiticæ, filiæ Matthan ſacerdotis, & Mariæ coniugis eius, ſub Cleopatræ & Caſoparis Perſę regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, ſecundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomẽ erat. Nupſit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomem obſtetricem. Nupſit quoque ſecunda itidem in Bethleem Sobe, & genuit Elizabetham. Nupſit poſtremò & tertia Anna in terra Galilęa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis exortus eſt Chriſtus, ipſa veritas. Ita vt Salome iſta obſtetrix, & Elizabeth, & Dei mater, trium ſororum reperiantur filiæ. Proinde Ioannes baptiſta, & Ieſus verus Deus noſter, conſobrini eſſe dicuntur. Ioſephi verò filius Chriſtus eſſe dicitur, B quòd filiorum eius frater eſſet, propter conſeruationem familiarem & cognationem Aggæi, fratris Zachariæ ſacerdotis. Atque hæc quidẽ Hippolyt*.

De cognatione beatæ Mariæ virginis.

Maria virgo diuæ Elizabethæ conſobrina.

Chriſtus iſte Saluator & Ioannes baptiſta conſobrini ſunt.

* *Iacobus, qui appellatur frater Domini cognomento Iuſtus, vt nõnulli exiſtimant, Ioſephi ex alia vxore, vt autẽ mihi videtur, Mariæ ſororis matris Domini, cuius Ioan. in lib. ſuo meminit, filius Hieronymus.*

CAPVT IIII.

EGo verò etiam, qui Pontifices, ab ipſo Aaron incipiens, ad Iacobum iſtum fratrem Domini, & ad captam vſque vrbem fuerint, hiſtoriæ huic attexam. Iacob ipſius tertius filius fuit Leui, huius autem Caath, huius rurſum [a] Abraham alter, ex quo Moſes & Aaron geniti ſunt. Et Moſes quidẽ dux profectionis populi Iſrael ex Ægypto fuit. [b] Aaron autem primus Pontifex à fratre Moſe eſt vnctus. Primus itaque Aaron, ſecundus Eleazar, tertius Phineas, quartus Eliezer, quintus Bochebi, ſextus Ozi, ſeptimus Eli, octauus Achitob: ſub quo vates Samuel, ſimul propheta & ſacerdos & iudex populi fuit. Nonus Abimelech, quem vnà cũ ſacerdotibus, Saul, propter Dauidem benignè ab eo acceptum, occidit. Decimus Abiathar, qui vnus ex cæſis illis ſacerdotib. ſaluus ſuperfuit. Vndecimus Sadoc, ſub quo templum à Solomone con- C ſtructum eſt. huic ſucceſsit Achimaas, illi rurſum tredecimus Azarias. Hunc ſequutus Ioram: illum Iodas, qui annos centum & triginta vixit, & Godoliam Dauidis genus extinguere volentem interemit. Huic ordine ſucceſſerunt Axiorá, Phadæus, Sudęus, Iculus, & vigeſimus Ioathamus: hunc ſequutus Vrias, qui temporibus Achaz & Ezechiæ ſacris præfuit. illum Neri, Ioas, Selã, Chelcias, qui ſub pio Ioſia pontificatum adminiſtrauit. Poſt hunc fuit Sareas: deinde Ioſedec, ſub quo populus à Nabuchodonoſor captiuus eſt abductus: poſtea Ieſus Ioſedec filius, ſub quo Iudæi è captiuitate à Cyro liberi dimiſsi ſunt. is vnà cum Zorobabel Iudæorum genti præfuit. Huic ſucceſsit Ioachim, ſub quo Eſdras leges recognouit. Hunc ſequutus triceſimus Eliaſeph. Illi † Ioachaz, in quem res ipſius Eſther & Mardochæi inciderunt. Deinde fuerunt [c] Ioannes, Iadæus, quo tempore templũ in Garizim ædificatũ eſt, Onias [d], Simon Eleazar: ſub quo ſacra Biblia de Ptolemæi ſecundi

a Amram dicitur Exod. 6. Num. 3.

b Catalogus Pontificum Iudaicorum, & Hieroſolymitanorũ, vſque ad Iacobum fratrẽ Domini, ratio ab Aarone ſumpto.

c Poſt Ioannem iſtum alij Iudam ſummum ſacerdotem ponunt, qui Ieſum fratrem ſuum germanum Hieroſolymis in tẽplo interfecerit.

† Hunc alij Iudam vocant. Ioſeph lib. 11. cap. 5.

d Hic Ieſus appellatur.

e Apud alios Onias iſte non recẽſetur, ſed Manaſſe Simon ſubſtituitur.

f Hic etiã Ieſon dict⁹. Huic Antiochus ſacerdotium ab-

D conſilio à ſeptuaginta duobus interpretib. in Græcum ſunt tranſlata ſermonem. Manaſſes, [e] Onias, Simon. Quadrageſimus numero Onias, [f] Ieſus, & Onias alius: quo tempore populus ab Anthiocho Epiphane grauiter eſt afflictus. [g] Alcimus, quem quum non eſſet ex tribu ſacerdotali genitus, Antiochus, Onia cæſo, pōtificem conſtituit. Poſt hũc fuit Onias, Oniæ filius, qui in Ægyptũ profugiens, templum ibi Hieroſolymitano ſimile in Heliopolitarum agro extruxit. Poſt hunc quadrageſimuſquartus ex Aſamonæi filiis, Iudas Machabæus: cui ordine ſucceſſerunt, Ionathas frater, rurſus Simon frater: Ioannes, qui & Hyrcanus dictus: Ariſtobulus, qui primus diadema ſibi impoſuit: Iānæas, cui etiam Alexandri nomen fuit. Quinquageſimus porrò fuit Hyrcanus, ſub quo Pompeius Romanus dux vrbe vaſtata, ſacra quoq; templi donaria inſpexit. Quinquageſimus primus Antigonus, [h] qui Parthos propter Hyrcani inimicitias aduerſus templum adduxit, & ab Herode pontificatu deiectus eſt. Quinquageſimus ſecundus Anaelus ab E Herode, quum non eſſet ſacerdotalis generis, pōtifex creatus eſt. Quinquageſimus tertius Ariſtobulus, quem Herodes, Anaelo reiecto, ſubſtituit: idémque rurſus Ariſtobulo dolo cæſo, Anaelum reſtituit. Anaelo Ieſus [i] Phabi filius ſucceſsit. deinde Simon Herodis † ſocer Pontifex fit: poſt hunc Matthias, deinde Ioſephus, cui Iozarus ſucceſsit. Sexageſimus porrò fuit Eleazarus, ſub quo Herodes peſsimè periit. Ei verò ordine ſucceſſerunt, Ieſus Seæ filius, [k] Ananus Caiphæ ſocer, Iſmaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexageſimus ſeptimus fuit Caiphas, qui etiã Ioſephus dictus eſt, ſub quo pro nobis ſalutiferam mortem Dominus obiit. [l] Poſt hunc Ionathas Anani filius, Theophilus eius frater, Simon Boethi filius, deinde Ionathas Anani filius, poſt hunc frater eius Mathias, mox Elinæus: rurſum Ioſephus Camæ filius: quẽ inſequutus eſt [m] Ananus Anani filius, qui Iacobum fratrem Domini, primum Hieroſolymorum epiſcopum interemit. Huic quoq; magna dicendi libertate vſus Paulus: Percuſſurus eſt te Deus, dixit, paries dealbate. Ei porrò ſucceſſit Gamalielis filius Ieſus, huic Mathias Theophili filius: ſub quo, octauo Claudij Cęſaris anno, bel- F lum contra Romanos ſuſceptum, initium habuit. Poſtremus omnium Phinæus fuit, ſub quo vrbs, templum, & gens cuncta à Tito capta, omnéſq; & templi & legis res penitus extinctæ corruerunt. [n] Atque hæc quidem ſic ſe habent. Nos verò ad Apoſtolicarum rerum hiſtoriam ex diuerticulo redeamus.

CAPVT V.

STephano plurima Spiritus gratia erat, multaq; is prodigia edebat. & quum eloquentia multum valeret, concionariq; non ceſſaret, omnibus Seruatoris & Domini cultũ ſuadens, furore Iudæi accẽduntur. [a] A quibus ingenti vi lapidum obrutus, primus ipſe pro Chriſto mortuus, στέφανον, hoc eſt coronam accepit. Cæterùm quum adhuc ſpiraret, diuina illuſtratus gloria, cœlos apertos, & Seruatorem ad dextram Dei ſtantem, ſéque confirmantem vidit. Itaque ipſe anima tota ad deſideratum

ſtulit, & id Oniæ, qui et Menelaus dictus, conceſsit. Vnde ſeditio mota, propter Iaſonem & Menelaum fratres.

g Alcimus à Lyſia ſummus ſacerdos conſtituitur.

h Pacorus Parthorum rex Iudæis bellum indixit. Antigonus à Parthis, victis & captis Faſelo & Hyrcano, rex conſtituitur. Faſel⁹ ſibi mortem conſciuit, Antigonus Hyrcano, aures præſecuit. Egeſip. li. 1. Ioſeph. lib. 14. cap. 24.

i Alij habent, Sabeti fil.

† ſocer ſcil. Ananum Cyrenus ſummum Pontificem conſtituit. Ioſeph. li. 18. cap. 5.

k Iſmaelem Iabi filium, Valerius Gratus Anano amoto pontificem creauit, vt ſuprà lib. 1. ca. 29.

l Sed non Pontificatus huius tempore. Nam hic in annum à Chriſti natiuitate 22. incidit. Anno porrò Chriſti 33. idem Caiphas pontifex fuit, quũ Chriſtus pro nobis, &c.

m Pro Anano in Euang. legitur Annas, & in act. apoſt. Ananias.

n Initium belli Iudaici, & finis.

a Stephani martyrium.

A illum anhelans, pro percuſſoribus ſuis, ne eorum peccata Deus in rationem aliquam computaret, orans, ita ad Deum migrauit. Maxima verò inde & prima a Iudæis Eccleſiæ Hieroſolymitanæ coorta eſt perſequutio. Porrò diſcipuli omnes, extra duodecim illos, per Iudæam & Samariam diſperſi ſunt. Quidam etiam eorum ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam vſque peruenere, nondum illi gentibus ipſis fidei Verbum communicare auſi, ſoliſque tantum Iudæis id annunciantes. Tum Paulus quoq; Tarſo ciuitate ortus, quum in lege patria (phariſæus enim erat) accuratè & diligenter à præceptore Gamaliele eruditus eſſet, æmulatione legis flagrans, eámque Apoſtolico marte admodum concuti videns, multum detrimenti Eccleſiis afferebat. Ac primùm quidem cædis Stephani ſuaſor fuerat, eorúmque veſtes, qui lapides in illum iecerant, ſeruauerat. Deinde in domos fidelium impetu, tanquam agreſtis quæpiam & immanis fera, faciens, viros ſimul & fœminas vinctas trahebat, & in carcerem conijciebat. Sed is poſtea, ſerius aliquanto, ingentes admodum minas ſpirans, epiſtolaſque à ſacerdotibus, impunè ei fore quidquid aduerſi, arbitrio ſuo, in Eccleſiam Damaſcenam contuliſſet, petens: Electionis vas, non ex hominibus, neque per B homines, ſed per reuelationē Ieſu Chriſti & Dei patris, qui illum ex mortuis ſuſcitauit, maximúſque Apoſtolus deſignatur. Quum quidem cœleſti lumine oculi eius perſtricti atque extincti, & voce cœlitùs ab inſtituto ſuo retractus eſſet, Saul, Saul, dicente, quid me perſequeris? Hic, quum ei Ananias per Arcanam reuelationem manus impoſuiſſet, viſum recipit: & in animo ſuo longè etiam magis illuſtratus, confeſtim, quam antea cōtra nos ferociter ſpirabat, tam acriter pro nobis ſtare incipit, ita vt celerrimè omnibus qui cum eo ſermonem ſererent, aſtrueret, atque ex ſcripturis probaret, Chriſtum verum eſſe Deum. In tantam autem apud populares ſuos, qui in perplexibili oratione ſummam & ineuitabilem defenſionem collocabant, peruenit inuidiam, vt per dolum oc- C cultè cædem ei ſtruerēt, eaque de cauſa ad portas ciuitatis Damaſci in inſidiis excubarēt. Sed enim diſcipuli techna ea cognita, è muro eum in ſporta demiſerūt. Qui quum Hieroſolyma perueniſſet, periculumque, vt ei cum diſcipulis conuenire liceret, feciſſet, fraudulenter eum illi agere credentes, auerſabātur, neque perſuaderi poterāt, eadem eū cum ipſis ſentire. Certò quippe ſciebāt, quàm aduerſus illis fuerit, qui veluti ignem prorſus cōtra Eccleſias ſpirarit. Ac niſi Barnabas, clarus in ſeptuaginta illorum aſcripto ordine vir, oratione ſua, vera eſſe, quæ ille præ ſe ferret, confirmaſſet, & quæ illum facientem vidiſſet, teſtificatus eſſet, re infecta abiiſſet. Itaque Barnabæ ſuaſu admittitur: qui deinde, eadem quæ alij faciens, Hieroſolymis diſputabat, argumentiſque Chriſtum verum Dei filium eſſe cōfirmabat. Cæterùm quum Græci ei aduerſarentur, cædemq; homini molirentur, diſcipulorum prouidentia Cæſaream deducitur. Inde porrò Tarſum mittitur, Chriſti Eccleſiam adaugens, & aliquos illi credentes ſemper adijciens. Sed de his poſtea.

Perſecutio eccleſiæ Hieroſolymitanæ.

Saulus Chriſtianorū perſequutor primarius.

Idem vas electionis.

Conuerſio Pauli.

Inſidiæ Iudæorum Damaſcenorum aduerſus Paulum. Et Paulus e muro demiſſus effugit.

Idem ab Eccleſia Hieroſolymitana ſuſcipitur.

CAPVT VI.

D Perſequutione in primis coorta Stephanum excitata, Philippus ex his vnus, qui cum Stephano ad diaconatum erant electi, per diſperſionē eam in Samaria erat edendorum miraculorum vi oppidò quàm pollens. Siquidem tantum ab ea virtute valuit, [a] vt & Simoni, arti ſuæ nuncium remittere perſuaſerit, qui magicis præſtigiis longo tempore populum ſeduxerat. Vſque adeò enim impoſturis & incantamentis homines ceperat, & tam celebrem ea ætate magica arte famam conſequutus fuerat, vt Simonem illi magnā virtutem Dei eſſe arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum eſſet, mirificis tamen Philippi rebus, quas ſupra opinionem fidémque hominum edebat conſternatus, [b] baptiſmum vnà cum reliqua Samaria ſubit, & verbotenus profeſsionem & fidem in Chriſtū egregiè ſimulat: [c] id quod & alij, qui abominandā eius ſectam † erant complexi, faciebant, fraude & dolo autoris ſui venenum peſtiferum in ipſis occultantium, quoad poſſent, eis qui id ſuſcipiebant, communicantes. qui tamen poſtea, quum malitia E peruerſitaſque eorum deprehenſa eſſet, meritò ſunt reiecti. Quemadmodum & Simon iſte à Diuo Petro, qui impoſitione manuum Spiritum cōtribuebat, manifeſtò deprehenſus eſt, gratiam eam venalem eſſe arbitrari: eóque nomine, vt nullius rei homo reprobatus atque repulſus eſt. Itaque ille æmulatione percitus, contra Apoſtolos eorúmque doctrinam ſe armauit. Porrò, quum diuina prædicatio inſtar incendij per omnem iam ſerperet terram, [e] Candaces Æthiopum reginæ (patrio quippe more gens ea à muliere regebatur) Satrappa, diuina diſpoſitione, primitiæ ex gētibus in Chriſtum credentibus fit. Quum enim in Philippum iter ex viſione facientem incidiſſet, & per vnicum Eſaiæ prophetæ oraculum, arcanis ſacrorum noſtrorum myſteriis ab eo initiatus & baptizatus fuiſſet, in patriam ipſe ſuam reuerſus, primus in Æthiopia hominibus Dei Seruatoriſq; noſtri cognitionem læto attulit nūcio. Per quem prophetia illa reipſa eſt adimpleta: [f] Æthiopia prior porriget manus Deo. Atque in iis quidem res Pauli, quas paulò antè perſtrinximus, con- F ſiſtebant. Petrus autem Lyddam & Aſſaronem veniens, Æneam triginta octo annos lecto affixum, verbo ſolo ſanat ac reſtituit. Ioppæ autem quū eſſet, eúmque inopes & viduæ circunſtantes, pro defuncta Tabitha, veſtes aliáſque res, quas eis Dorcas, pro eo atq; debebat, dederat, oſtēdentes ſupplicarēt: dicto citius illam quidē reſuſcitat, multitudinem autē eam omnem ſacro initiat lauacro. Deinde Cæſareæ centurioni Cornelio officium ſuum præſtat, quum linteum illud à quatuor partibus ſupernè demiſſum vidiſſet. Ita Cornelio, & qui cum eo erant, per doctrinā initiatis omnibus, gratia Spiritus ſancti ſuperuenit, & linguarum varietate gratia ea manifeſtò apparet. quibus ad eum modum mirificè peractis, diuinum deinde illi per aquam cōſequuntur lauacrū. Enimuerò Petro reuertenti, qui Hieroſolymis ex circumciſione erant, gratiam ipſam non ſatis intelligentes, maximopere ſuccenſebant, quòd ſalem diuinum arcanáque myſteria, viris præputio obductis communicaſſet. Qui ſanè rem eā edocti

a Philippus diaconus Simonē Magum conuertit in Samaria.

b Simon baptizatur, & fidem Chriſtianā ſe colere egregiè fingit.

c Simonis iſtius hæreſis quam hypocritæ omnes & ſimulatores conſectātur.

d Omnes qui quoquo modo abalienarunt Veritatē, & pra conū Eccleſia ledūt, Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt.

† Simonis hypocriſis à Petro deprehenſa.

e Candaces Æthiopū reginæ Eunuchus à Philippo ad chriſtianiſmum perducitur.

f Æthiopia præueniet manus eius Deo. hoc eſt filij Æthiopiæ currunt ad expādendum manus ſuas in oratione coram Deo. Pſal. 67.

Actuum 9. [illegible] Diui Petri res.

Gētes quoq; ad cōmunionem Euangelij & pœnitentiā receptæ.

A ſtatim conquieuere, animis eorum admiratione
conſternatis, quòd Deus etiam gentibus pœni-
tentiam conceſſerit ad vitam. Qui verò paſsim
diſperſi erant in Phœnicia, & Cypro, & Antio-
chia, fidem ſolis Iudæis prædicabant. Cyprij ta-
men quidam, & Cyrenij, Antiochiæ, diuina eis
opitulante manu, multitudinem ingentem nume
róque ſuperiorem, ad fidem adduxerant. Quod
quum Eccleſiæ Hieroſolymitanæ innotuiſſet, Bar
nabam Antiochiam mittere properat qui ſanè di
uina refertus gratia, Tarſenſi conquiſito Paulo,
cum eo Antiochiam proficiſcitur. Atque ibi an-
no toto docentes, innumerabilem ad Chriſtum
pertrahunt multitudinem. Ibique primùm diſci-
pulos Chriſtianos vocari debere ſanciunt. Sed-
enim Agabus, vnus ex his qui cum eis erant pro-
phetis, famem futuram prædicit. Paulus porrò
& Barnabas fratrum miniſterio ſubſeruituri, pro-
pter famem ingruentem, paſsim in loca omnia
mittuntur.

Fideles primum Antiochiæ Chriſtiani nominari cœpit. Prædictio famis futuræ.

B

CAPVT VII.

Agiographum hoc. Euſeb. lib. 1. cap. 13.

NEceſſarium quoque, vt ſciatur,
illud eſt, quòd Seruatoris noſtri
diuinitas, & operũ ſupra fidem
& opinionẽ omnium effectrix
virtus, per terram vniuerſam de-
cantata: multos quoque ex lon-
ginquiſsimis regionibus, ſanationis incurabilium
morborum ſpe permouerit. Vnde Toparcha Au-
garus ditionem ſuam vltra Euphratem cum lau-
de adminiſtrans, eo quòd incurabili torqueretur
morbo, quum nomẽ Ieſu celebre per terram in-
crebreſcens audiſſet (teſtificabatur nimirum fa-
ma & res ipſa) ſupplex ei per epiſtolam fit, libe-
rationem à morbo eo rogans. Ille verò ad eum
quidem venire ſuperſedit, per epiſtolam tamen
manibus ſuis ſcriptam ei reſpondit: Oportere ſe,
commemorans, quum quæ ei à Patre imperata
eſſent perfeciſſet, ad eum reuerti. Profectione ve
rò ea cõfecta, ex ſectatoribus ſuis vnũ Taddæum
nomine, ad illum miſſurum, qui quum morbum
C illum ſanaturus, tum vitæ ſibi ſuiſq; melioris ad-
miniſter futurus eſſet. Itaque poſt reſurrectionẽ
à mortuis, & aſcenſionem in cœlos, Thomas ex
duodecim vnus, diuino quodam motu, Taddæũ,
qui ex ſeptuaginta illis eſſe, cognitus eſt, ad Edeſ-
ſam, præconẽ & Euangeliſtam mittit, vt per eum
quæ Chriſtus promiſerat, omnia exitum ſuum
conſequerentur. Atque ibi Taddæus quum eſſet,
Tobiæ cuiuſdam hoſpitio exceptus, omnem cu-
rabat valetudinem. Quod vbi audiuiſſet Augarus
quæ ei à Ieſu per epiſtolam ſcripta fuerant, in me-
moriam reuocans, ſtatim illum accerſit: cuius quũ
faciem conſperiſſet, & ad ſplendorem inde emi-
cantis lucis obſtupuiſſet, in conſpectu primario-
rum circa ſe virorum procidens, adorationis reue
rentiam Taddæo præſtat, diligentérque, an eius
qui epiſtolam ad ſe miſiſſet Ieſu, diſcipulus eſſet,
inquirit. Tum ille, eius ſe eſſe dicit: proptereáque
venire, vt † fidei fide digna præſtaret. Quòd ſi in
priore perſeueraret ſententia & fide, maiora eum
viſurum, & optata cordis eius ad debitum finem
ſuum peruentura. Augarus verò: Ea eſt, inquit, fi-
des & perſuaſio mea, vt etiam nõ dubitarem, ex-
ercitu coacto, cõtra eos qui illum in crucem ege- D
runt, bellum ſuſcipere: niſi à Romanis, ⋆ quibus
colla ipſi ſubmittimus, metus & periculum immi
neret. Taddæus verò: Dominus noſter Ieſus, in-
quit, manu & auxilio humano non indiget, qui
voluntate Patris ſui completa, ad ipſum eſt reuer-
ſus. Augarus rurſum: Sed ego, ait, ipſi patrique e-
ius, quæ fidei ſunt rependerem. Si hoc ita eſt, in-
fert Taddæus: En tibi in nomine Ieſu Chriſti ma
num meam impono. Simulque cum attactu, &
morbus profugiens euaneſcit: & ipſe breui mo-
mento, qualis ante morbum fuerat, agnoſcitur.
Ac non ipſe modò, verumetiam Audus filius e-
ius pedum morbo laborans, multique præterea
alij ciuitatis eius, variis conflictantes morbis, ora-
tione ſimul & attactu, celeriter grauamine omni
liberantur. Poſt hæc conuocata ad concionem ci-
uitate omni, Apoſtolus obtam ſalutis noſtræ Ser
uatori Chriſto † functionem omnem exponit,
perfectioribus eos ſacris imbuit, ad ſacrum ad-
mittit lauacrum, ſacerdotes, quos opus erat, creat:
alia omnia ritè & ordine cõſtituit, vrbémque om E
nem Deo conſecrat. Quum verò ab Augaro ad
Apoſtolum deinde pecuniæ mitterentur, accipe-
re eas renuit. Si enim, inquiẽs, noſtra reliquimus,
quomodo accipiemus aliena? Porrò Augari epi-
ſtola ad Chriſtum, quam per Ananiã expeditum
& celerem curſorẽ miſit, ⋆ quoad craſsiore mo-
do concipi potuit, verbis ſuis hanc complexa eſt
ſententiam. "Quum de te curationibúſque tuis au
"direm, te ſine remediis & herbis, ſolo verbo, cæ-
"cis viſum, claudis pedes ſuos, leproſis corpus mun
"dum, & qui diuturnis premũtur morbis congruẽ-
"rem valetudinem, & quidem gratuitò præbere,
"aliaque multa viribus noſtris maiora efficere ope
"ra, in mentem mihi venit, alterum te duorum iſto
"rum eſſe arbitrari: vel Deum, qui cœlis relictis ad
"nos ſeceſſeris: vel ſaltem Dei filium, res tantas ſu-
"pra fidem & opinionem omnem gerentem. Ita-
"que te hoc ſcripto oro, vt ne moleſtum tibi ſit, ad
"me venire, méque, qui iam dudum affligit, inue-
"terato morbo liberare. Perſuaſum porrò habeo,
quum Iudæi iniquo erga te ſint animo, non opti- F
ma eos de te capere conſilia. Mibi verò oppi-
dum eſt modicum quidem illud, nec admodum
celebre, vtrique tamen noſtrûm percommodum.
Poſtquàm autem Augarus ſcripto ſuo perſuade-
re ei quod voluiſſet non potuit, deſperato Ieſu,
propter reſponſum acceptum, aduentu, quid ca-
peret conſilij incertus, eo tamen quo in Chri-
ſtum tenebatur deſiderio perculſus, pictorẽ exi-
mium ad eum miſit, eíque vt diligenter & accu-
ratè faciem eius in pictura effingeret, imaginém-
que pro deſiderato illo ſibi afferret, imperauit.
Et ille quidem venit, atque in loco ſublimiore
ſtans, pingere Chriſti vultum, vt decebat, cona-
batur. Quum verò cœptum opus non ſuccede-
ret (diuinus quippe ſplendor & gratia in vultu e-
ius coruſcans impedimẽto erat) re ea cognita Sal
uator textum lineum petit, in eóque prius loto fa
ciem ſuam exprimit, & ad Augarum mittit. Di-
citur quoque Perſarũ rex, manu ingenióq; prom-
ptum pictorem miſiſſe, & per hunc, feruenti fidei
deſiderio, ſimul & ipſius Chriſti, & quæ eum di-
uino modo genuit, matris, quàm celerrimè ima-
ginem depictam accepiſſe. Atque hæc qui-

Augarus Edeſſenorũ princeps, morbo incurabili detentus, ad Chriſtũ ſcripſit.

Chriſti ad eum reſponſũ.

Taddæus vnus e ſeptuaginta, iuxta Chriſti promiſſũ, à Thoma Edeſſam mittitur, ibiq; Augarum & filiũ eius Audũ ſanat, & ſacra Chriſtianorũ initiat.

† ũ vitæ verũ ſolue.

⋆ [illegible]. Eſt hoc ſum moſtrũ Orientaliũ populorũ Græcorum, & Ruthenorũ.

† [illegible]

Ciuitas Edeſſenorũ per Taddæum Chriſtiana facta.

⋆ [illegible]

Epiſtola Augari toparchæ ad Chriſtum.

Augarus pictorem ad Chriſtũ, qui eius formam depingat, mittit. Chriſt⁹ imaginem ſuam in lineũ textum impreſſam, pictore ſcilicet irritoque, ad illũ remittit.

Ad perſo-nã quoque re gẽ Chriſti & matris eius effigies perlata.

A dem ex tabulariis & archiuis ciuitatis Edeſſæ, quæ tum regia adminiſtrabatur poteſtate, ſunt deſumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conſcripti, hæc quoque complectebantur, ea Syrorum lingua trãſlata. Quæ à me etiam rectè hoc loco opinor eſſe expoſita.

CAPVT VIII.

ET iam vbique terrarum mirifico Verbo diſſeminato, ſermonibus omnium reſurrectio, aſcenſio, & alia diuinam potentiam teſtantia miracula publicè ferebantur. Cõſuetudo autem iam inde à pluribus annis obtinebat, vt qui præfecturas aut prouincias ſortiti eſſent, res nouas, quæ ſub eis accidiſ-

Tiberius Cæſar per Pil. Pilatum de rebus Ieſu Chriſti certior factus eum etiam contra Senatus Rom. ſententiam, in deos retulit.

B ſent ſingulas, ſummum Imperium habenti Cæſari ſignificarent, vt illum nihil prorſus rerum omniũ lateret. Itaque de reſurrectione ex mortuis, aliíſq; prodigiis Ieſu Chriſti, Tiberio Cæſari ſcribens Pilatus: quum res eius pleraſque, tum, quòd ea mortuis rediuiuus, ſibique ipſi ſuperſtes, Deus iam à multis, & quidem præcipuus inter alios Deus eſſe crederetur, renunciauit. Quam rem Tiberius ad Senatum Romanum retulit. Senatus autem, nõ eſſe deliberandum de ea cenſuit, ſub illo quidẽ prætexto, quòd ille non priùs, veteri more, ipſius Senatus ſententia, in Deos eſſet relatus: re aut ẽ ipſa, quòd diuinæ doctrinę diſciplina humano prorſus non indigeret auxilio. Sed enim etiamſi Senatus ad eum modum verbum de Seruatore reieciſſet, Cæſar tamen in ſententia ſua perſiſtit, ſalutarique prædicationi impedimento non fuit. Scriptũ hoc nobis reliquit Tertullianus, vir inſignis, accuratáque legum & actorum Romanorum peritia clarus, in ea quę ab ipſo latina quidem lingua ſcripta, in græcam verò translata eſt, pro Chriſtianis Apologia. in qua hæc quoque commemorat, ita ſcribens: Vt de origine aliquid retractemus eiuſmodi legum, vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore conſecraretur, niſi à Senatu comprobaretur. Tiberius ergo, cuius tempore nomen Chri-

Tertulliani teſtimonium.

C ſtianum in ſeculum introiuit, annunciatam ſibi ex Palæſtina veritatem dogmatis iſtius (ibi enim prima initia ſumpſerat) ad Senatum retulit, cum prærogatiua ſuffragij ſui. Senatus, quia ipſe non probauerat, reſpuit. Cæſar in ſententia manſit, comminatus mortem Chriſtianorum accuſatoribus.

Promulgatio Euangelij libera per vniuerſum orbem.

Cœleſti nimirum prouidentia, per ordinationem atque diſpoſitionem competentem, hoc illi ſuppeditante, vt nullo obſtante impedimento, Euangelij Verbum per terras paſsim omnes curſum ſuum teneret. Sic ſcilicet vi & efficacia cœleſti ſalutare Verbum, quaſi quoddam ſolis lumen, vniuerſum habitabilem orbem prorſus illuſtrauit: Confeſtim nanque, iuxta diuinarum ſcripturarũ præſcriptum, in omnem terram exiuit ſonus diuinorum Euangeliſtarum, & Apoſtolorum eius, & in fines orbis verba eorum. Proinde per vrbes & vicos omnes, copioſiſsimæ meſsis inſtar, frequentiſsimæ numeroſiſsimæque paſsim Eccleſiæ ſunt conſtitutæ: & qui maiorum ſuorum ſucceſsione, veteriſque erroris & idolorum ſuperſtitionis con- D tagione, animis ſuis erant infecti, diuina Chriſti vi atque virtute intercedente, per ſectatorum diſcipulorúmque eius doctrinam, ſimul & miracula, tã quam à grauibus moleſtiſque dominis liberati, vinculiſque duriſsimis ſoluti, omnem illam diabolicorum deorum multitudinem conſpuerunt, vnúmque & ſolum Deum eſſe confitentes, qui omnia condidiſſet, eum ipſum veræ pietatis legibus, diuinóque & ſobrio cultu, per Seruatorem noſtrũ generi humano illato, coluerunt.

CAPVT IX.

C. Caligula Imperium.

TIberius autem annis viginti duobus cum dimidio, Imperio adminiſtrato, Caio moriens id relinquit.[a] Hic confeſtim Agrippæ diademate impoſito, regem eũ E Iudææ creat. Philippi quoque & Lyſaniæ tetrarchias eidem tum attribuit. neq; ita multo pòſt Herodis quoque regnum, qui Ioannẽ occiderat, addit: Herode ipſo vnà cum Herodiade vxore, plurimis de cauſis,[b] vt & Ioſepho videtur, perpetuo in occidente exilio mulctato. Ea ætate & Philo floruit, vir non tantum apud noſtros, verumetiam apud profanos philoſophos celebris. Genere is Iudæus fuit, inter ciues & magiſtratus Alexandrinos clarus. Quantus ille quidem in patriis diſciplinis fuerit, quantúue in eas labore incubuerit, ipſa res declarat. Quantus verò etiam in liberalibus externæ philoſophiæ artibus, quid attinet dicere? Platonis nanque & Pythagoræ inſtitutum ſummoperæ æmulatus, omnes ſui temporis philoſophos longè ſuperaſſe dicitur. Hic res Iudaicas ſub Caio quinque libris eſt complexus, in quibus etiam væſanam eius dementiam, & quæ ille contumelioſiſsimè improbiſsiméque in Imperio ſuo egerit, & quas ſub eo Iudæi pertulerint calamitates, perſequitur. Illorum nimirum gratia orator quoque Romam venit, quum apud [c]Caium pro Iudæis patriiſque eorum legibus & moribus orationem haberet, riſum inde, & præ- F terea nihil retulit. Parum verò abfuit etiam, quin de vita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimooctauo hiſtoriarum libro circa finẽ [d] Ioſephus meminit. Seditione, inquit, Aleaādriæ inter Iudæos ibi incolentes & Græcos orta, terni ab vtraque factione oratores lecti, apud Caiũ aderant. Vnus horum Appion fuit.[e] Is quum multa acerbè in Iudæos dixiſſet, tum illud quoque adiecit, quòd Cæſaris negligerent atque deſpicerent honores. Quum enim alij populi omnes, qui ſub Romano eſſent Imperio, aras & templa Caio cõſtruerent, rebuſqúe aliis omnibus, vt Deum, venerarentur: ſolis Iudæis abſurdum videri, ſtatuis eum honorare, aut per nomen eius iurare. Hæc aliáque multa quum Appiõ dixiſſet, quibus Caiũ, pro ingenio eius vt par erat, elatũ iri ſperabat, Philo princeps legationis Iudæorum, magna gloria vir, & philoſophiæ non imperitus, Alexandri Alabarchi frater, per defenſionem obiecta diſertè refellit. Exploſit autem eum Caius, abire à ſe ſtatim iubens. Atque ille ira percitus

a Agrippã Caius Cæſar è vinculis liberatum, regem tetrarchia Philippi & Lyſaniæ fecit. Ioſeph. lib. 18. cap. 15. de bell. Iudaic. lib. 2. cap. 5.

b Lib. 9. cap. 7.

c Fuit is Romæ apud Caium pro Iudæis Alexandrinus orator: ſed parum ab eo eſt humaniter acceptus.

e Initio Caligula ſe popularem oſtẽdit, animiſque & ſtudia hominum in ſe incendit. Deinde verò luxu, incontinentia, atrocitate, auaritia, & vitiis omnibus, mõſtrum exhibuit.

d Ioſephi eade re teſtimonium.

e Iudæi iuſſũ à C. Cæſare effigiem eius in têplo locare, arma potius ſumpſere. quẽ motum, Cæſaris mors diremit. Tacit. lib. 21.

[illegible Greek marginal note]

g Propter immanissimum Christo caedĕ maximas quasque Iudæi pertulere clades.

h Seian⁹ Iudæis infensus.

Perstringuntur calamitates Iudæorū quas sub Tiberio et Caio pertulerunt, extremū excidij vrbis Hierosolymitanæ prooemia.

Tumultus Iudæorū ingens propter Cæsaris statuas in templum à Pilato inductas. Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 3. Egesip. lib. 2. cap. 5. De hoc capi. seq.

Caius tĕpla Iudæorum statuis suis implevit.

[illegible Greek marginal note]

A videbatur graue quiddam in eos decreturus eſſe. Philo porrò contumelioſe reiectus, exiit, & ad eos qui ſecum erant Iudæos, [f] Fidendum eſſe, inquit, animúmque ſumĕdum. Caium enim iratum quidem eis eſſe, teipſa autem Deum aduerſus illum iam auditorem adeſſe, & liberatorem. Hæc quidĕ Ioſephus. Sed & ipſe Philo ſingillatim quæ in legatione illa acciderunt, commemorat: ex quibus equidem alia prætermittam, & illa tantum oratione perſequar, per quæ perſpicuum fiat, quæcunq; nō multo pòſt Iudæis accidere, [g] propter piacularem temeritatem, quam in Chriſto necando exhibuerunt, accidiſſe. Itaque ille primum refert, [h] Seianum quendam, qui plurimùm apud Imperatorem Tiberium autoritate valuit, illud in primis ſtuduiſſe, vt funditùs tota gens Iudæorum deleretur. Deinde Iudææ præſidem Pilatum, ſub quo piaculum illud in Chriſtum eſt commiſſum, ſtante adhuc Hieroſolymis templo, nouum quiddam atque inſolens contra leges, ſanctiones, moréſque eorum feciſſe, eóſque per id in magnam B conturbationem & motum conieciſſe. Poſt Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio ſuſcepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumeliis iniuriíſque affeciſſe, tum maximis etiā detrimentis atque cladibus afflixiſſe. Quæ vt omnes ex ipſius oratione intelligerent, commodius eſſe duxi, eam hic referre. Verba eius hæc ſunt: Tanta morū Caij erga omnes, præcipuè verò in Iudæorum gentem, quibus grauiſsimè erat infenſus, fuit peruerſitas, vt in pleriſque vrbibus, ab Alexandria exorſus, oratoria eorum ſignis & ſtatuis imaginis formæque ſuę complens, ſibi ipſi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab aliis ſacrata erant, concupiſcens ipſe vi occupabat. Templum autem ſanctæ ciuitatis, quod ſacroſanctum, inuiolatum, ✝ & à diceptione omni liberum permāſerat, improprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illuſtris, noui Dei, Caij nominari iubens.

C

CAPVT X.

✝ deest Gr. [illegible]

INnumerabiles inſuper alias calamitates orationem omnem ſuperantes Iudæis Alexandrinis accidiſſe, idem Philo, ſub eo quem diximus Caio, in ſecūdo libro, cui titulus eſt De virtutibus, ⁎ ſermone aſsimulato commemorat, cui & Ioſephus conſentit: itidem à Pilati, & in Seruatorem commiſsi piaculi tĕporibus, calamitates Iudæorum initium ſumpſiſſe memorans. Qualia igitur & is in ſecundo Iudaici belli libro ſcribat, audire eſt operæpretium: Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudæam miſſus, noctu velatas tectáſq; Hieroſolymam infert Cæſaris ſtatuas: ſigna eæ vocātur. Qua rei nouitate interdiu maxima à Iudęis turba eſt excitata. Qui enim propius aſsiſtebant, ad conſpectum earum conſternati ſunt, tāquam apertè legibus eorum proculcatis: quippe ſimulachrum aliquod in ciuitate habere, illis religio erat. Hæc ſi quis Euangelicis addat verbis, veritatem ipſam inueniet, celeriter enim eos vindicta eſt conſequuta, propter eam, quam apud Pilatum inſolenter edidere vocem: non alium ſe, clamantes, habere regem, prætérquàm Cæſarem. Paulò pòſt alia quoq; calamitate preſſos, idĕ Ioſephus ſcribit: Poſt hæc, D dicens, aliam quoque turbam conciuit Pilatus, ſacro theſauro (cui nomen Corbona) in aquæ duct⁹ constructionem conſumpto, qui quidem ad trecĕta dirigebantur ſtadia. Aegrè ferebat eam indignitatem multitudo, & præſente Hieroſolymis Pilato, tribunal circumſiſtentes vociferabantur. Ille porrò, quòd Iudæorum præuidiſſet tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui militaribus operti eſſent veſtibus, immiſcens, ferro quidem petere quenquam prohibuit, fuſtibus autem vociferātes pulſare præcepit: eiúſque rei cauſa ſignum, vti cōuenerat, eis pro tribunali dedit. Quapropter Iudęi ad eum modum verberibus cęſi, multi plagis ſunt interempti, multi etiam à ſuis inter tumultū protriti interierunt. Multitudo porrò ipſa ad cladem eam exanimata conquieuit. Alias item innumerabiles, nouandis rebus, excitatas calamitates, idĕ Hiſtoricus perſequitur, per quas aſtruit atq; probat, quod à perpetrato in Saluatorem piaculo, nūquam & in vrbe ipſa, & in Iudæa omni, eſſe deſie E rint ſeditiones, tumultus, pugnæ, aliorúmque intolerabilium cladium aliæ ſuper alias incurſiones, donec poſtrema omnium vrbis ſub Veſpaſiano obſidio eos inuaſit, ac prorſus extinxit. Atque eorum quæ Iudæi in Chriſtum commiſerunt, talem illi diuinitùs ſunt experti vindictam, ſenſim eos carpentem. Verùm enimuerò & ipſe Seruatoris iudex Pilatus, quū ſub Tiberio (quòd Maria Magdalena Romam adierat, & Seruatoris res ibi retulerat) maximis affectus eſſe dicitur contumeliis, tum Caij temporibus poſtea extrema calamitate oppreſſus eſſe fertur: quemadmodum id tradunt, qui Græcorum Olympiadas, quæque in eis acta ſunt, compoſuere. Ad eas enim neceſsitatis anguſtias variis aduerſiſque caſibus eſt redactus [b] vt manus ipſe ſibi attulerit, & ſui ipſius vindex ipſe factus ſit: vltione diuina (ita enim coniicere oportet) breui eum conſequente. Id quod & de Anna, & de Caipha, aliíſque item ſcribis & Phariſæis dicitur: qui & ipſi dignas variáſq; dederunt pœnas, eius, quam Chriſto intulerunt, iniquæ & iniuſtæ necis. F

Sacer templi theſaurus à Pilato in aquæductum ædificationē conſumptus.

Seditiones populares, diuina vindicta ſunt.

b Pilatus vltione diuina manus ipſe ſibi attulit.

L. Vitellius Syriæ præfectus, Pilatū propter Iudæorum accuſationem Romam ire iuſsit, & Marcellum Iudææ præfecit. Ioſephus lib. 18. ca. 11. Reliqui etiā Chriſti Saluatoris perſequutores male diſperierunt.

CAPVT XI.

DEinde nondum quatuor prorſus exactis annis, Caius, qui tum Imperiū tenebat, furore correptus, & vſque adeò eſt effœminatus, vt veſtimentis, plicaturis, aliíſq; ornamentis mulieribus vteretur. ✝ quapropter in balnæis cæſus, Claudio ſucceſſori Imperium reliquit. ſub quo ingens illa fames fuiſſe ſcribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futuram prædixerat. Eáque de cauſa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per miniſterium ſuum victum ſummittebant. Quo tempore etiam Adiabenorum gentis regina, Helena nomine, Ioſepho teſte, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id tranſmittebat. Huius ſanè Helenæ, cuius, quem modò diximus, hiſtoricus

Caij cædes. De ea hiſtorici variant. [illegible]

Fames in Iudæa, & c ſub Claudio.

Helena Adiabenorum regina inopia pauperum in Iudæa, subuenit.

De Theuda impoſtore ſeditioſo, ex Ioſepho.

Exemplum vindicatæ ſeditionis & rebellionis.

A meminit, ſtatuæ illuſtres in ſuburbanis Æliæ locis longo poſt tempore ſunt viſæ. Itidem Ioſephus & Theudæ impoſtoris & malefici, de quo in Actis quoque Apoſtolorum mentio fit, meminit hiſce verbis: Quum Fadus Iudææ præeſſet, impoſtor quidam Theudas nomine, perſuadet ingenti hominum multitudini, vt facultatibus ſuis ſecum receptis, ad Iordanem fluuium ſe conſequerētur: dicebatur enim propheta eſſe. Is, quòd ſe iuſſu ſuo fluuium eum diuiſurum, faciléque eis tranſitum præbiturum eſſe pollicetetur, multos ſeduxit. Cęterùm Fadus eos ea veſania nō diu frui paſſus eſt. Turmam enim equitum in eos immiſit, qui illos ex improuiſo oppreſſos, partim trucidant, partim captiuos abducunt. Ipſe quidem Theudas viuus in eorum peruenit poteſtatem, eiúſque necati caput Hieroſolyma perlatum eſt.

CAPVT XII.

HVic deinceps hiſtoriæ idem Io-
ſephus magnam illam famē ad-
B dit, ſicuti & Lucas in Actis, ea ipſa fame, Apoſtolorúmque miniſterio expoſito, illud deinde infert: Eo autem tempore, ſub Claudio videlicet, Herodes rex (quem Agrippam Ioſephus nominat, Lucas autem Herodem vocat, quòd fortaſſe binominis fuerit) manus in nonnullos ex Eccleſia, vt eos affligeret, iniecit. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis, gladio. De quo Clemens quoque ſτρωματεὺς, ſeu contextor, memoria quiddā dignum in ſeptimo Diſpoſitionum libro, ex maiorum cōmemoratione acceptum ſcripſit: Quod is, qui illum ad martyrium ducebat, quum eum generoſè admodum, & magna cum conſtantia ad ſupplicium ire videret, ſe quoque Chriſtianum eſſe profeſſus ſit. Vterque igitur, inquit, ſimul abducti ſunt. Atque inter eundem, noxam ſibi ille à Iacobo remitti rogauit. Iacobum porrò paululum deliberaſſe: móxque ad illum, Pax tibi, dixiſſe: oſculúmque ad vocem eam addidiſſe, & ſic vtrunq; capite truncatum eſſe. Herodes autem, vt ſacra in-
C quit Scriptura, quum gratam eſſe Iudæis Iacobi cædem videret, Petrum itidem comprehenſum, granique catena vinctum, in cuſtodiam coniecit, eidémq; ſupplicium itidem capitale molitus eſt. Et perfeciſſe ille impiam illam cædem, niſi angelus noctu adueniens, vinculis illum liberaſſet, & in priſtinum prædicandi verbi miniſterium reduxiſſet. Atque equidem res diuinæ diſpoſitionis de Petro, ſic ſe tum habuere. Cæterùm vindicta conatuum Herodis in Apoſtolos nefarium perſequuturā, minimè ceſſabat: ſed quæ aliàs vt plurimum tardior eſſe conſueuit, tum præſtò ſtatim affuit.

Iacobi Apoſtoli martyrium.

Spiculator qui Iacobū ad ſuppliciū duxit, Chriſtianus factus, & cum eodem decollatus eſt.

Petrus per angelum è carcere liberatus.

CAPVT XIII.

QVum etenim poſt eum, qui dictus eſt, in Apoſtolos ſuſceptum conatum, Cæſaræam veniſſet, celebri quodam die, ſplendida ornatus veſte, ma-

Claudi⁹ Agrippa regnum cōfirmauit, omni Herodis imperium &

gna vocis contentione vehementius copioſiúſq; D pro tribunali ad populum verba fecit. Ad cuius orationem quum plebs adclamaſſet, Dei vox, non hominis: confeſtim, vt ſacræ literę inquiūt, Angelus occulta plaga eum mulctauit:[a] vnde etiā à vermibus corroſus atq; cōſumptus, animā egit. Enimuerò pręter alia, illud quoq; mirari mihi in mentē venit, quòd Hebræorū hiſtoricus[b] Ioſephus, in vniuerſum diuinæ ſcripturę conſona ſcribere videtur. Qualia nanque de Herodis obitu in decimonono Antiquitatū libro[c] memoret, verbis ipſius referre libet. Tertius, inquit, annus, ex quo totam Iudæam regebat, peractus fuerat, quū is Cæſareæ, quæ antea Stratonis turris vocata fuerat, eſſet, edebat ibi in honorem Cęſaris, pro cuius ſalute, feſtos quoſdam inſtituerat dies, ſpectacula. Confluebat tum ex ea prouincia, eorum qui magiſtratus & honores gerebant, ad eum multitudo. Porrò ſecundo ſpectaculorum die, veſtem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce venit. Ibi primis ſolarium radiorum ictibus argentum illuſtratum, mirandum in E modum coruſcabat, metuendum atque horrendū quiddam inſpicientium oculis ſplendore ſuo inferens.[d] Itaque aſſentatores hinc & inde, vocibus ne ipſi quidem bono futuris, acclamabant: Deum enim appellabant, & vt beneuolus propitiúſque eis eſſet, rogabant: Si huc uſque eum vt hominem veriti eſſent, de cæterò humana natura ſuperiorē præſtantiorémque profeſſuros eſſe, pollicentes.

Non increpuit eos rex, neque tam impiam aſſentationem eſt amolitus. Sed paulo pòſt ſurſum caput ſuum ſuſtulit,[f] & angelum funiculo cuidam inſidentem conſpexit. ✶ Statim hunc ex malis illis eſſe, qui aliquando boni fuiſſent, cognouit. Itaque immenſus illius pectus dolor, ventrémque cruciatus, cum vehementia ſumma inuaſit. & ad amicos conuerſus: En ego, inquit, Deus veſter, vitam relinquere cogor, Parcis ipſis derepentè emētitas in me voces veſtras coarguentibus: & qui modò à vobis immortalis ſum dictus, nūc ad mortem abducor. Sed accipiendum venit, quod Deo eſt viſum, fatum. Non obſcuram tamen nos, ſed F felicioris ſplendidioríſque ſortis exegimus vitam. Hæc vbi dixiſſet, dolores eum intenſiores cruciabant. Quapropter magna celeritate in regiam eſt deportatus. Et fama apud omnes paſsim increbuit, paulo pòſt eum omnino moriturum eſſe. Tum multitudo omnis vnà cum coniugibus & liberis, ſumptis patrio more ſaccis, locíſque omnibus fletu & luctu repletis, Deo pro ſalute regis ſupplicarunt. Et quum in ſublimiore cubiculo is decumberet, & inde homines ſupinos procumbentes proſpiceret, ne ipſe quidem lachrymas cōtinere potuit. ac quinque continuos dies ventris doloribus confectus, vitam finiuit: ætatis quinquageſimum quartum, regni ſeptimum agēs annum. Quatuor quidem ille ſub[g] Caio regnauit annos, tetrarchia Philippi trib. annis adminiſtrata, Herodis autem quarto anno recepta. Tres porrò reliquos annos ſub Claudij imperio conſumpſit. Dignus certè quidem eſt Ioſephus iſte admiratione, qui ſic diuinis conſona literis ſcribat.

Lyſaniæ addunt. Herodem Agrippa fratrē Chalcidis regem conſtituit, Ioſeph. lib. 19. cap. 4. de bel. Iudai. lib. 2. ca. 4. Idem Herodes ſacerdotum & templi adminiſtrationem à Claudio impetrauit. Ioſeph. libro. 20. cap. 4. Eodem mortuo, regnum eius Agrippæ iuniori Claudi⁹ tradidit. qui id vſque ad vaſtationē Hieroſolymorū obtinuit.

Ibid. cap. 9.

a Horrenda miſerandáque Herodis mors.

b Ioſephi teſtimoniū.

c Cap. 7. de bell. Iud. lib. 2 cap. 4.

d Illuſtre exemplū perniciosa impudentiam adulatorū aſſentationis.

e Sub Herodis nomine Lucas Agrippa ſenioris mortem in Actis deſcribere videtur.

Act. 12.

f Herodes Angelum videt.

** Ἰωσήπου ...*

g Claudius poſtea Agrippæ iuniori Philippi tetrarchiam Trachonitidē conceſſit.

A

CAPVT XIIII.

QVum ad eum modū perſuaſio & fides in Seruatorem per omnem propagaretur terram, antiquus ille generis ſalutisque noſtræ hoſtis, arte quadam vrbem eam, in qua tum ſummum eſſet imperium, præripere atque occupare contēdens, Simonem vico Gitthon ortum, qui antea Orientem peragrans, incantamentis eum atque impoſturis compleuerat, eò mittit, ibíque ille breui ciues (paucis exceptis) magica ſua arte ſeducit. Eò autem impietatis peruenit, vt quum Deus eſſe crederetur, tum ſtatua magnifica in flumine Tiberi inter duos pontes honoraretur, cum inſcriptione tali: Simoni Deo ſancto. Atque ita Deus nō tantùm apud Samaritanos, verùm in aliis quoque nationibus † princeps Deus colitur. Quin & Helena quædam comes eius, quæ Tyri Phœnicum, antehac in lupanari corpore proſtituto quæſtum fecerat, parem cum eo honorē conſequuta, * principis intelligentiæ nomen obtinet. Hęc ſic in deB feſione profeſsionis noſtræ ad Antoninum, philoſophus idémque martyr Iuſtinus commemorat. Quibus ſimilia quoque ſcribit in primo ſuo cōtra hæreſes libro, Irenæus Lugdunenſis epiſcopus. Vterque autem non longè poſt Apoſtolorū tempora vixit: de quibus ſuo loco, quæ par eſt, exponemus. Hæreſum porrò omniū dux & princeps Simon iſte habetur. Vnde in hodiernum vſque diem, qui eius ſunt ſectæ & opinionis, ſobriū, & ſincerum Chriſtianæ philoſophiæ inſtitutum egregiè aſsimulantes, renunciaſſe quidem idolorum errori videntur: nihilominus tamen eam retinere cōtendunt, ſimulachra & imagines Simonis & Helenæ iſtius erigentes, libationibúsque & ceremoniis eos colere ſtudentes. Horum res turpiſsimæ, ſtuporem & cōſternationem mentis hominibus afferunt. Quippe quæ tales ſint, vt tantum abſit vt ſtylo ſcriptis rectè mandari poſsint, vt propter obſcœnæ fœditatis exuberantiam, nullum eas modeſtū & pudicum os eloquatur. Quicquid enim extare aut cogitatione concipi poteſt, C quod turpitudine quauis ſit impurius, id omne hæreſis iſta omnium ſceleſtiſsima atque nefandiſsima longè ſuperauit, hominibus miſeris, peccatiſque oneratis mulierculis imponens. Tantum parentem, autorem, & ducem, aduerſarium magnis Chriſti diſcipulis, iam inde ab initio humanæ ſalutis inſidiatrix verſuta illa vis obiecit. At diuina è diuerſo gratia & īexpugnabilis virtus, miniſtris ipſa ſuis ſedulò aſsiſtens, tantorum malorū facem vbique incendium ſpargentem, quàm celerrimè extinxit, ſublimitatem omnem quæ ſe aduerſus cognitionem Dei efferret, diſijciens atque peſſundans. Quapropter nihil eorum quæ tum temporis ſuccreſcere cœperunt malorum, ad ſtatum & vigorem ſuū peruenit. Veritatis enim ipſius lux, mirificè reſplēdens, coruſcabat, & recens cœlitùs relucens ineluctabile vigebat verbum, Apoſtolorum cōcionibus & inſtitutis magis magisque inualeſcens. Proinde & magus iſte, gratiā miſer venalem eſſe exiſtimās, primùm in Iudæa à diuo Petro, tanquam luce clariore, mentis oculos perſtrictus, maxima éaque maritima profectione ſuſcepta, ex Oriente Occidentem verſus migrat, Ro- D manamque vrbem præoccupat. Atque ibi quum cœptis ſuis maximè ſuprema inſeruiret poteſtas, breui admodum tempore vſque adeò res ex ſententia ſuccedūt, vt quum ſibi incantationibus & præſtigiis totam cōciliaret vrbem: tum ſtatua poſita, vt dictum eſt, diuini ei tanquam Deo exhiberentur cultus & honores. Sedenim nō diu illi fraude ea vti conceſſum eſt. Nam ſub eodem Claudij Imperio, quæ omnia ſapienter propter ſummum in genus humanum amorem dirigit Prouidentia, quaſi anteſignanum & inſuperabilem atque inuictum fidei propugnatorem, * qui virtutis ardoriſq; gratia primas inter Apoſtolos diuinitùs eſt conſequutus, Petrum, perinde atque cōtra feram agreſtē & pernicioſam, excitauit. Is nō ſecus atq; fortis & generoſus Dei dux, diuinis inſtructus armis occidentalibus ex Oriente ſupercœleſte perfert lumē, arcanum ſcilicet de Chriſto myſteriū, & regnum cœlorum læto promulgat nuncio. Atque ad hunc modum quum in Occidente Euangelica reluceret lucerna, ilicet Simon ipſe vnà cū fraude & ſeductione ſua, cōfeſtim extinctus euanuit. E

Simon Magus Romam venit. Diuinos honores ei plebs attribuit.

† πρῶτον θεόν.
Helena comes eius.
Nónulli hāc Selen vocāt.
** πρώτη ἔννοια.*

Simon iſte hæreſum omnium autor.
Hæreſis eius ſpurciſsima & fœdiſſima, quæ Chriſti nomine tanquā obtētu & prætextu quodam ad flagitia et probra omnia tegenda abutitur.

Deus Simoni iſti magnos Apoſtolos oppoſuit, & Petrum præcipue.

Petr⁹ Apoſtolorū princeps.

[illegible Greek note]

CAPVT XV.

TAntum autem in auditorū animis pietatis reliquit lumen Petrus, vt auditis contenti eſſe, & in iis quę ſine ſcripto, de diuino verbo addidiciſſent, permanere non poſſent. Quam ob cauſam Marcum, qui tum Apoſtolum conſectabatur, magna animorum contentione obteſtantur, vt monumentum aliquod traditæ ſine ſcripto diſciplinæ, in literas relatū, eis relinqueret: neq; prius inde diſcederet, quàm id quod rogatus eſſet, perfeciſſet. Quo cognito Apoſtolus, diuini inſtinctu ſpiritus, per quàm eſt tam eximia eorum virorum delectatus volūtate & cupiditate: proindéq; ſcriptum id iudicio ſuo comprobauit, & vt in Eccleſiis legeretur, conſtituit. Hanc quippe cauſam ſcripti a Marco Euangelij extitiſſe, Clemens in ſexto Diſpoſitionum tradit. Atque his conſona Hierapolitanus cōmemorat Papias. Proptereáque Pe- F tri, quod ſecundum Marcum eſt dicitur Euangelium. Meminit porrò Marci in priore epiſtola ſua Petrus, quam Romę agens compoſuiſſe fertur, in qua etiam figuratè Romā Babylonem nominat, ita inquiens: Salutat vos ea quæ in Babylone eſt, coëlecta, & Marcus filius meus. Quē Lucas quoque in Actis Ioannem vocat. Dicunt præterea diuinum hunc Marcum, primùm in Ægyptum & Alexandriam miſſum, Euangelium quod conſcripſit prædicaſſe, Eccleſias ordinaſſe, atque ei quæ ibi eſt Chriſtianorum monachorum ſolitariæ vitæ leges dediſſe. Tanta autem virorum & mulierum à primo ſtatim initio confluxit multitudo, vt exercitij ſtudiique eorum philoſophiam, inſtitutum, mores, vitam, rationémque conuerſationis omnem, in ſcriptum retulerit, in vtroque philoſophiæ genere celeberrimus Philo: quem ad colloquium Petri, Romæ diuinum Verbum concionantis, fama eſt perueniſſe.

Rogatu auditorū Petri, Marcus ſectator eius Euāgelium ſcripſit, à Petro deinde eſt probatum.

Roma figuratè à Petro Babylō dicta.

Marcus idē in Actis Ioannes.

Marcus primus in Ægypto Euangeliū prædicauit, & monaſteria ibi inſtituit.

Philo cū Petro Romæ collocutus.

A

CAPVT XV.

NOn tantum verò is quaſi numine afflatus, proſequitur inſtitutum eius temporis Apoſtolicorum ea Iudæis, vt videtur, progenitorum virorũ: ſed id quoque iudicio ſuo cõprobat, quanuis etiam tum plurimæ veterum Iudæorum conſuetudines obtinerent. Aſſeuerat quoque verbis diſertis, nihil ſe veritate ducere prius aut antiquius, neque quidquam ex ſeipſo rei ipſi addere conſtituiſſe. Quapropter ſcriptum id, canones & regulas, quæ etiamnum in Eccleſia ſeruantur, liquidò continet. Inſcriptio autẽ libri eſt, & titulus * De vita contẽplatrice, ſiue † de ſupplicibus. Eos autẽ qui vitam eiuſcemodi amplexi eſſent, θεραπευτάς, hoc eſt, cultores ſeu curatores vocat. vel quòd ita tum appellarentur, nondum Chriſtianorum nomine latè diffuſo: vel propter purum ſincerúmque Dei cultum: vel quòd tanquam medici, exercerent, curarent, atque colerent eorum qui ad eos veniſſent, animos, omni eos vitiorum perturbatione liberantes: vel aliam quamcunque ob cauſam. neque enim de eo contendere neceſſarium eſt [c]. Hos à principio, quum Chriſtiana philoſophia initiarẽtur, dicit, rem familiarem facultatéſq; ſuas relinquere ſolitos eſſe: ac deinde nuncio omnibus vitæ huius curis & ſolicitudinibus remiſſo, extra muros in ſemotis aliquibus agris & hortis, aut etiam montibus, verſari atque viuere, diſsimiliúmque omnium conſuetudinem tanquã pernicioſam auerſantes, vitam propheticam flagranti atque feruenti fide meditari atque æmulari. Non ſolum autem eo in loco, verùm etiã alibi in orbe hoc genus fuiſſe ſcribit. Decebat quippe ſummi boni & Græciam & Barbariam participes fieri, in Ægypto tamẽ & maximè circa Alexandriam inſtitutum hoc frequẽtari. In vnaquaque autem ſolitaria, inquit, manſione ſacram domum reperias, quam [d] σεμνεῖον hoc eſt honeſtatis grauitatiſque locum, & monaſterium vocant: in quo ſcilicet ab aliis ſeiuncti & ſolitarij, † honeſtæ ſanctæque vitæ myſteriis imbuuntur. Eò nihil infertur vel frumenti, vel potus, vel etiam alterius rei ad neceſſarium corporis vſum pertinẽtis. Sermones tantum & leges, dictáque prophetarũ atque hymnos diuinitùs inſpiratos ibi meditantur, atque etiam alia quibus doctrina & pietas augeſcens, * ſummum conſequitur bonum. Interuallum porrò temporis ab ipſo diluculo ad veſperam vſque, in exercitio eos continet. Sacris enim incũbentes literis, in patria ſedulò deſudant philoſophia. Ac quaſi fundamentum primum iacientes ipſam continentiam, reliquas ei ſuperſtruunt virtutes, neque ante ſolis occaſum, alicui ea eis panem aut potum ſumere licet. Virtutis enim ſtudium luce dignum, ita vt par eſt: contrà autem ad tenebras pertinere eas, quæ ad neceſſarium corporis vſum ſumuntur, curas iudicant [e]. Sunt autẽ qui poſt tres aut plures dies demum cibi reminiſcuntur, quibus videlicet maior doctrinæ ineſt cupiditas. Nonnulli etiã ita lætantur, deliciíſque affluunt circa ſapiẽtiæ epulas, plurimas ſuppeditantes doctrinas, vt duplicatum etiam id tempus ſe abſtineant, & ſexto vix die de neceſſariò alimento participare conſueuerint. Expoſitiones porrò D ſacrorum oraculorum per allegorias arcanas occultáſque ſententias, & anagogas ſiue contemplatrices & myſticas intelligentias inſtituunt. Studiũ ſiquidem, & quaſi lex philoſophorum iſtorũ animanti perſimile eſt, cuius corpus dictũ literæ anima autem ſit abſtruſa in ea atque inuiſibilis mẽs & intelligentia. Sunt quoque apud eos & mulieres ſolitariæ, θεραπευτρίδας, hoc eſt cultrices dictę quæ ſacrã hanc vitã & inſtitutum ſectãtur: quarũ pleræque modeſta & ſobria ſenectute ornatæ, puritatem & virginitatem non neceſsitate, ſed ſpõtanea animi deſtinatione colunt, nullámque corporis voluptatum curam aut rationem habentes, non mortalium, ſed immortalium liberorum gignendorum cupiditatem obtinẽt, quales liberos ſola ex ſeipſa Dei amans anima procreare poteſt. Verùm enimuerò quum duo ſint hominum vitę inſtituti genera: vnius nimirum, eiúſque inferioris coniugalis conſuetudinis: alterius autem ſupermundanæ & angelicæ, Deo videlicet dilectæ virginitatis, ac ſolitariæ puriorisque conuerſationis: ſi quis legitimũ ac impollutum ſequatur matrimonium, longè ille quidem à reprehenſione E abeſt, ſed pauciora ei cõtingunt chariſmata & dona. Sobriè enim pudicéque & is viuere dicitur, & trigecuplum virtutis fert fructum, difficulter certè quidem ſexagecupulum. Cui verò ſincerè Angelicam vitam degere ſit datum, etiam ſi ea aſpera ſit & ardua, facilè tamen ei fuerit ſexagecuplũ, atque etiam centuplum ferre fructum, certò ſcilicet ad perfectionem & ſummũ bonum collimanti. Scripta autem iis eſſe dicit veterum, qui autores & duces profeſsionis eorum extitere, & multa monumenta ideæ & formæ eius quæ allegoriis delectatur poſt ſe reliquerunt, virorum: iis illi quaſi archetypis, primiſque exemplaribus vtẽtes morem modúmque eum imitãtur. Ea porrò monumenta, diuina Apoſtolorum Euangelia, & Pauli Epiſtolas eſſe puto, interpretationem antiquarum ſcripturarum rectam continentes. Non ſolùm autem, inquit, cõtemplationi vacant, ſed nouos etiam hymnos, carmina, & laudes in Deum omni genere grauiorũ numerorum atque rhythmorum componunt. Videbitur fortaſſe cuipiam, F Philonem non hæc de Euangelicæ vitæ inſtitutis dixiſſe, vt quæ aliis quoque accommodari queant: ſed is certum indubitatúmque eſſe ſibi perſuadeat, noſtram illum depinxiſſe viuendi cõſuetudinem. Quum ad hodiernum vſque diem, nõ apud alios quàm apud noſtros homines regulas tales viuendíque mores conſeruari compertũ ſit: conuentus ſcilicet in vnum, & ſeorſum quidẽ mulierum, ſeorſim etiam virorum, frequentatas conuerſationes, ſolitáque & ſtata exercitia, quæ etiam nunc nos ſoli, & maximè vnà cum inedia cibique abſtinẽtia, cum precibus, & cum diuinorum oraculorũ meditatione, & peruigiliis & orationibus, ſalutiferæ Paſsionis feriis, atque etiã ante eas ferias celebrare conſueuimus. Addit inſuper Philo & illud: Solere apud nos ita cãtari hymnos, vt quum vnus certis conſeruatis numeris, ritè atque decenter præeat, reliqui tacitè illum audientes, hymnorum tandem extremas partes concinant. Præterea tẽporibus ſuis illos humi in herba ſtipadio iacere ſolitos, vinum prorſus, vt ipſius

B

C

*Philo de monachis Chriſtianis in Ægypto ſcripſit. * περὶ βίου θεωρητικοῦ. † περὶ ἱκετῶν.*

Ieſus hebraico ſermone Curator dicitur ſiue medicus & Saluator. & ab hoc fortaſſe θεραπευταὶ primi dicti ſunt, quàm Chriſtianorum cognomen fideles obtinuerunt. Ab Antiochia namque ſicuti veritatis argumentũ habet, diſcipuli & eccleſia Dei vniuerſa, Chriſtiani dici cœperũt. Reperias eum eo argumentũ ſi Philonis commentarios legeris in libro eius quẽ de Ieſſæis inſcripſit.

Quomodo bonũ vitæ cõſuetudinẽ & laudes exponit, & monaſteria quæ in regione circa Mariã lacũ habuere cõmemorãs, nõ de aliis quàm Chriſtianis primum, hiſtoriam texuit, σεμνεῖα peragratis.

Epipha 9. De Nazoræis.

c Chriſtianorũ, nõ ſolũ Monachorũ hominũ, inſtituta & mores.

d σεμνεῖον, nõ ſolum Monaſteriũ, ſed hominũ Chriſtianorũ communiũ oratoria.

† τὰ τοῦ σεμνοῦ βίου μυστήρια μυοῦνται.

** [illegible]*

a Seiunctæ. Sacrarum literarũ ſtudium.

Antiquus Aſceterũ ſtatus.

Collatio coniugalis & cœlibis vitæ.

Libri Chriſtianorũ & Monachorũ ſanctorum.

Nouũ teſtamentum, veteris eſt expoſitio.

Non de aliis quàm Chriſtianis hominibus canones hos Philo ſcripſit.

Peruigilium Chriſtianorum in paſsionis Chriſti ferijs.

A verbis vtar, nõ attigiſſe, neque quidquam ſanguinei guſtaſſe refert. Potum quippe illis fuiſſe aquã tantum, cibum autem cum pane ſalem & hyſſopum. Adhæc morem quoque Eccleſiis præſidentium magiſtratuum deſcribit: atque in iis, quum cæterorum miniſtrorũ munia, tum ſummæ omnium Epiſcopalis dignitatis ſublimitatem. Quod verò hæc Philo de primis pietatis præconibus & traditis ab eis antiquitùs moribus ſcripſerit, ſatis ei perſuaſum fuerit, qui diligẽter & accuratè, quã diximus, hiſtoriam eius viri legere voluerit.

CAPVT XVII.

Philonis lucubrationes.

PHilo porrò ipſe & verbis eſt copioſus, & ſententiis diffuſus: exponendis autẽ per arcanã & myſticam interpretationẽ diuinis ſcripturis altus & ſublimis, pluriſariàm ſacrorum oraculorũ texens enarrationem. Oſtendit id partim in cõmentariis ſuis in Geneſim, quibus titulum indidit, Sa- B crarum legũ allegoriæ: partim in diſtinctionibus, ambiguitatibus, & ſolutionibus earum ſcripturarum, quæ in quæſtionem trahũtur, ſummatim & per capita relatis. Sunt præterea aliæ quoque eius ſeorſim editę lucubrationes. De agricultura duæ. De ebrietate totidem. Alia item variorum titulorum ſcripta: quale eſt, Quas res mens ſobria per orationem vel precetur, vel deprecetur. Item de linguarum confuſione ✶. De rebus expetendis & fugiendis. De natura & inuẽtione. De his quæ in diſciplinis ſimul conuenire debeãt, ſiue de Encyclopædia & diſciplinarum orbe. Alius præterea liber, Quis ſit rerum diuinarum hæres, vel de ea quæ fit in æqualia aut inæqualia ſectione. Item de tribus virtutibus. Item de iis quorum mutãtur nomina, & quibus ex cauſis mutantur: in quo ſe quoque ſcripſiſſe de teſtamento priore & poſteriore teſtatur. Compoſuit etiã librum de ſeceſſu & vita ſapientis. Alium quoque de Gigantibus, de rebus Moſę: & quòd ſomnia diuinitùs accidãt, libros quinque. Atque hæc equidem ſunt, quæ in Geneſim ab eo ſcripta, ad nos puenerũt. In Exo- C dum verò, quæſtionum ſolutionúmque quinque libros eius eſſe cognouimus. Vnum de tabernaculo, vnũ de Decalogo. De iis quę ſub ſpecie legum lata ad Decalogum referũtur, libros quatuor. De ſacrificiis animalium, & quæ ſint ſacrificiorum genera, librũ vnum. Item de propoſitis in lege præmiis, honoribus ſcilicet & pœnis. Inueniuntur etiam ſinguli eius libri: vt de Prouidentia, Contra Iudæos, ✶ de Republica: Alexander, ſiue de animantibus irrationalibus rationẽ habẽtibus. Item, ſeruos eſſe malos omnes. Et qui hunc conſequitur, Omnibus modis bonos liberos eſſe. Secundũ hos, ✝ de vita contemplatrice, ſeu de ſupplicibus eſt cõpoſitus: vnde ea tranſtulimus, quæ de Apoſtolis & primis Chriſtianorum inſtitutis & moribus ſuprà diximus. Hebraicorum quoq; nominum in lege & prophetis interpretationes eius, eſſe perhibentur. Itaque Philo iſte, Caio imperãte, quum Romam veniſſet, libros de Caij amẽtia & vecordia compoſuit, quos per ✝ vrbanitatem & ironiam, De virtutibus inſcripſit. Eos deinde Claudij temporibus quum in Senatu ibidem recitaſſet, tanta fuerunt in admiratione, vt digni iu- D dicati ſint, qui in bibliothecam Palatinam referrentur.

CAPVT XVIII.

Ioſephi lucubrationes.

EOdem porrò ſeculo, paulo pòſt & Ioſephus floruit, & ipſe vir Iudæus genere, & ex ſacerdotib' ortus. Tantum autem diſciplinarum doctrina excelluit, vt ſummam & patriæ & Græcæ linguæ peritiam ſit conſequutus. Multa is quoque volumina reliquit. Machabæorum certè libros, eius eſſe ferunt: potiſsimúmq; eum qui inſcriptus eſt, ✝ Animum rationémque eſſe, quæ ſummũ in homine obtineat imperium. Antiquitates Iudaicas viginti libris eſt cõplexus. Septem autẽ de bello Iudaico Hieroſolymorúmque euerſione cõpoſuit, quos fama fert, Titũ Cæſarem ✶ manuum ſuarum deſcriptione comprobatos, publicari vbique, atque etiam in Romana bibliotheca reponi iuſsiſſe. Edidit etiam alios duos de Antiquitate libros, in quibus Hebræos primos hominum omnium extitiſſe, ſcriptáque eorum cæteris vetuſtiora eſſe ait. Præterea cõtra Appionẽ gram- E maticum, qui tum orationes aduerſus Iudæos inuectiuas ſcripſerat: & cõtra alios itidem, qui patria Iudæorum gentis inſtituta & mores calũniari auſi fuerant, refutationes. In quarum refutationum oratione prima numerum teſtamentariorũ ſeu canonicorũ veteris, quod dicitur, inſtrumenti librorum iniens, ✶ qui apud Hebræos maiorũ traditione recepti ſint, & citra ambiguitatem atque controuerſiam omnem pro legitimis veriſq; habeantur, hiſce verbis docet: [a] Non multa voluminum nobis ſunt millia, diſſonantium inter ſe atque pugnantium. Sed viginti tantum & duo libri, acta temporum omnium complectentes, qui quidem iuſtis de cauſis, diuino afflatu ſcripti eſſe credũtur. Horum quinque ſunt Moſæ, legéſque ipſas atque humani generis propagationem atque ſucceſsionem ad illius obitum vſque continent, quod tempus nõ ita multum à ter mille annis abeſt [b]. Deinceps verò à Moſæ morte vſq; ad Artaxerxis, qui apud Perſas Xerxi ſucceſsit, regnum, qui poſt Moſen fuerunt, prophetæ, res temporib' eis geſtas, ſunt perſequuti libris tredecim. Qui verò ſunt reliqui quatuor, hymnos & laudes F in Deum compoſitas, & præcepta hominum vitæ habent. Ab Artaxerxe autẽ ad noſtram vſque ætatem perſcriptæ quidem ſunt res vniuerſæ: ſed nõ eam libri tales, quam illorum qui eos præceſſerunt apud nos meruerunt fidem: propterea q; non tam certa atque explorata prophetarum poſteriorum ſit ſucceſsio. Satis porrò res ipſa declarat, qua religione nos libros noſtros adire atque verſare ſoleamus. [c] Quũ enim tot iã ſecula prę- terierint, nemo vnquam inuentus eſt, qui vel addere quidquam, vel detrahere, vel mutare deniq; in ſacroſanctis oraculis auſus fuerit. Omnibus quippe, ab ipſo ortu, Iudæis ingenitum eſt, diuinitus proditam editam eam eſſe doctrinã credere, in eáque conſtanter perſeuerare, atque adeò, ſi opus ſit, pro ea etiam non grauatè ipſam adire & perferre mortem. Ad finem autẽ vigeſimi Antiquitatum libri indicat, quatuor ſe cõpoſiturum libros de Deo: quæ Iudæorum de eo ſint patriæ

Infrà lib. 3. cap. 11.

Veſpaſianus Iotapata oppido ſubacto Ioſephũ captũ Romã ad Neronẽ mittere ſtatuit. At ille imperiũ Rom. ipſi Veſpaſiano & Tito deberi poſt Neronẽ diuinãs, eũ perſuaſit, vt captiuũ ſe in caſtris ſecũ retinerent. Apud quos deinde Romæ ĩ magno fuit honore. Statua etiam ei, ppter hiſtorici ſtyli ornatũ, ibi publicitus eſt poſita. Suid.

a Ioſephus de Canonicis veteris teſtamenti libris.
b Euſe. lib. 3. ca. cap. 10.

A mine Domini noſtri Ieſu Chriſti deuouerunt, vt verbis hiſce vos conſolarentur.

CAPVT XX.

Pythonis ſpiritus à Paulo ex puella pellitur Philippis.

Paulus Y carceri coniicitur

PORrò quum Philippis eſſent, purpuræ venditrix, è ciuitate Thyatirorum fœmina, ad diuinũ accedit lauacrum. Et ſpiritus Pythonis, iuſſu Pauli ex puella profugit. Cuius dominis, quum ſpes quæſtus eius, quem ex ea capiebant, eſſet præciſa, ilicet plagæ & vincula Apoſtolos arripiunt, & cataſtæ pedes eorum admodũ conſtringunt. Sedenim intempeſta nocte preces ab eis fiunt, quas qui in eodem carcere vincti erant, exaudiunt. Ac Deus quidem terram mouet & concutit: fores autem, clauſtra, & vincula omnia ſoluuntur. Cuſtos porrò carceris fores omnes apertas conſpiciens, ipſe ſibi attuliſſet manus, niſi eum voce ſua Paulus cohibuiſſet, omnes adhuc intus eſſe dicẽs. Ita cuſtos lucerna arrepta, carcerem ingreditur, & quid ſibi
B faciendum ſit, rogat. Tum illi ei Verbum deprædicant, & ipſe recentes eorum vibices ſub calida lauat aqua: pro qua ab illis diuinum ſimul lauacrum. Itaque is cum ſuis omnibus lætus Chriſto ſeſe dicat. Deinde illi bene manè magiſtratus primariorúmque virorũ iuſſu carcere emiſsi, per Amphipolim & Apolloniam, Theſſalonicam perueniunt. Ibi Iudæi infideles tumultum in vrbe mouẽt, & Iaſoni, qui eos benignè hoſpitio exceperat, negocium faceſſunt. Nec minus & Berrhœæ ſimilia eis accidunt. Sed Paulus à fratribus ad mare deductus, Athenas venit. Eam vrbem ſimulacrorum cultui deditam cernẽs, ſermones & cum eis qui ex ſynagoga erant Iudæis & cum philoſophis Epicuræis ſimul & Stoicis confert. A quibus tanquam + nugigerulus, inaniúmque verborum ſator, & peregrinorum deorum annunciator, cõuiciis grauiter exagitatur: & comprehenſus, in ſupremum ibi iudicium, Areopagum, ſeu Martisvicum nominãt, producitur, atque ad iudicũ ſubellia ſiſtitur. Nouem ij erant, ſapientia, virtute, ge-
C nere & opibus omnibus aliis præſtantiores habiti, & ad iudicium munus obeundum, prout quiſque eorum viſus eſt optimus, ad tribunal lecti. In medio horum cõſiſtens, ſuperſtitionem eorum, aræque eius quæ apud eos Ignoto Deo conſecrata erat, annunciat: ſeque eius apoſtolum & legatum eſſe aſſerit, quem & Dominum & creatorem cœli & terræ, quòd ſcilicet per eum conſiſtãt omnia, ipſeque nullius rei indigens, & nulli omnium materiæ ſimilis ſit, laudat. Illi inſuper addens, nulla eum alia re quàm piis bonorũ operibus, & veritatis cognitione coli: & peccata quidẽ, per ignorantiam huc vſque à nobis commiſſa eum diſſimulare atque remittere, de cætero autem reſipiſcendum, & verbis fidei cedendum eſſe. Ac indicãdi quoq; eum poteſtatem propterea recepiſſe dicit, ipſum ſcilicet Ieſum Chriſtum, qui diuinis prorſus factis & operibus Deus perfectus, & idẽ perfectus (citra tamen peccatum) homo declaratus, pro omnibus crucifixus ſit, & à mortuis reſurrexit, omnibúſque ſpectantibus ad ſuum in cœlũ redierit patrẽ, rerum nimirum vniuerſarũ Deum. Quibuſdam itaque, quòd reſurrectionem ab eo

Cuſtos carceris cũ ſuis baptiſatur, & in Chriſtum credit.

Acta Pauli Athenis.

σπερμολόγος.

Areopagita.

Sũma dictionis Pauli apud Areopagitas Athenis.

audirent, res tota ludibriũ & fabula videtur. qui- D
dam autem verbis eius credentes, eum ſectantur. In quibus & Dionyſius Areopagita ille fuit, vnus ex ſapientibus illis & delectis viris. Tanta autem fuit in Chriſtum fides, vt non modò dignus diuino lauacro eſſet, ſed etiam ipſius Pauli manibus Athenienſium deſignaretur epiſcopus, mirificis prorſus atque diuinis chariſmatibus & donis pollens: Vixit is etiam familiarius cum diuino viro Hierotheo: quorum vtrique res ſummas Paulus, vt eis, in tertiũ vſque cœlum & paradiſum ipſum raptus, initiatus fuerat, de Theologia, Deique Verbi ratione ſcilicet, necnon cœleſti hierarchia, rerúmque omnium abſolutiſsima diſpoſitione atque ordinatione, communicans tradidit quas res Dionyſius poſtea etiam in ſcripta retulit. Qui porrò, verbo pietatis veríque cultus, magnificè prædicando, magna vſus eſt libertate, multóſque annos in partibus occidentalib⁹ Chriſtum glorificãs, ad multam peruenit ſenectutem, & pro ipſo martyrij corona eſt cohoneſtatus. Ferunt autem eum, caput ſuum, quod gladio reſectum fuerat, in manibus gerẽtem, ad duo millia paſſuum tuliſſe: ibique id, in quam inciderat, mulieri tanquam depo E
ſitum tradidiſſe. Quæ autem ille ſcripta, ſublimi rerum diuinarum contemplatione, ſententiis, & eloquutione, admiranda prorſus & excellentia, longéq; ab iis quæ pro hominũ captu edita ſunt, diſsita compoſuerit, ſic ſe habent. Primũ quidem opus de Diuinis nominibus conſcripſit, tredecim capitibus: in quo ad centũ quoq; alia capita ſunt adiecta diuinæ ſapientiæ plena. Secundus ab eo liber ſcriptus eſt, cui titulũ fecit, De cœleſti + hierarchia, capita habens quindecim. Tertius de Eccleſiaſtica hierarchia, capitũ ſeptem. Quartus de arcana ſeu myſtica Theologia, quinque capitum. Reliquit etiã epiſtolas decem, quarum poſtrema Euangeliſtæ Ioanni, qui ſupra pectus Domini recubuit, eſt ſcripta. Atque hæc quidem eius ſcripta hodie quoque circũferuntur. Ipſem autẽ aliarum quoque lucubrationũ ſuarum mentionem facit, quales ſunt, quæ ab eo Theologicæ diſpoſitiones ſunt nominatæ. Item ſymbolica Theologica. præterea de Angelicis proprietatibus & ordinibus. Cõmentarius de Anima. De iuſto & diuino iudi- F
cio. De diuinis hymnis. Item de iis quæ vel intelligentia vel ſenſu deprehenduntur. Cõmentarij autem iſti omnino viſi nõ ſunt, neque nobis, neq; iis qui ante nos fuerunt, cogniti. Sed de Dionyſio operibúſque eius hæc ſatis ſint.

Dionyſius Areopagita.

Hierotheus

Dionyſii martyrium, Et in eodem martyrio miraculũ inſigne

Dionyſii Areopagitæ ſcripta.

† Qui Hierarchiam nominat, vno verbo ſummatim rerũ ſacrarũ oĩm diſpoſitionẽ ordinatã abſolutamq; dicit. Et qui hierarchiam vocat, numine afflatũ, diuinumq; virũ, ſacra cognitionum peritum ſignificat. Dionyſ. Areopag.

CAPVT XXI.

EO tẽpore,[a] quũ Claudius quintum imperaret annum, & immaculatam Dei Verbi matrẽ mortem obire oporteret (quãdoquidem & filius eius, verũ ſe hominem eſſe probans atque confirmans, + ad grandiorem exoletæ ſenectutis ætatem non peruenit) vndeſexageſimum illa agens annum, nuncium à filio, per Angelũ [b], de migratione & aduentu ad ſe eius, ita vt antea quom ipſe ad eam venturus fuerat, accipit. Itaque migratione ſua ad ★ hunc modũ cognita, immenſa repletur lætitia,) quid enim dulcius ei, quàm vt cum fi-

a Agiographum.

† ἐν ὑστερον [illegible]

b Migratio & aſſũptio Dei genitricis in cœlum

b Hier. 9. Paulam & Euſtochiũ.

Ne ſi venerit veſtris in manib⁹ illud apocryphum de tranſitu Mariæ beatæ glorioſæ ſempérq; virginis, dubia pro certis recipiatis. quod multi Latinorũ pietatis amore ſtudio legẽdi charius amplectũtur præſertim cũ ex his nihil exprimi põt pro certo, niſi q hodierna die migrauit à corpore.

A lio & rege ſuo eſſet,contingeret) lumen ad eam infertur,domus purgatur, genere propinqui, vt par erat, accerſuntur, ritéque & ordine quæ ad tranſitionem eam pertinent, præparantur: nuncium etiam illa, quem acceperat, iis qui cum ea erant,exponit, & præterea victoriæ mortis tropæum(erat autem palmæ ramus)monſtrat.Etiam tempus inſtabat, quum in Sion ſuper humiliore lecto reponitur.& aderat Ioannes, qui eam domi ſuæ fouerat:& præterea quidquid Hieroſolymis erat fœminarum celebriorum,quæ vel amoris neceſsitudine,vel generis propinquitate ei cõiunctæ eſſent. Tum virgini diſcipulo & itidem aliis ipſa virgo præcipit,vt duas eius tunicas vicinis viduis,quæ præter cæteras propenſiore erga eam amore atq; pietate fuiſſent,donent.Sub hæc vis lachrymarũ ingens ex oculis omniũ profluit, orbitatẽ ſuã migratione illius complorantiũ.Deinde cœlitùs filius eius, cum innumerabili angelorum exercitu deſcendit,animam illius ſanctam prorſus & diuinam aſſumpturus:& tonitrus atq; nymbi ſonitu confeſtim ex finibus omnibus ſuos B congregat diſcipulos.Hæc quũ immaculata prorſus virgo ſciret,vnicuique quæ optaret,precatur, benedictione omnes dignatur, + & extremis illos vocibus cõpellat,Vale dicens:migrationémq; ſuam nõ luctu eos,ſed gaudio potius proſequi iubet:& quæ ad exequias ſepulturámque eius pertinerent,ſuauiter & lætè exponit.Deinde Petrum ad ſe venire iubet, mox reliquos etiam Apoſtolos vocat,ardentes habentes faces:& mirificè exultans,labiáque aperiẽs,gratias filio agit:atque in lectum rurſum repoſita,manus reuerenter & grauiter,ita vt illa decebat,eleuat,& venerandũ prorſus ſoléque ipſo purius corpus pulchrè cõponens atque conformans(videbat enim illum angelorũ gloria circumcirca tanquam ſatellitio ſtipatum) cum voluptate & miraculo:Fiat mihi rurſum ſecundum verbum tuum,inquit, atque ita in charis illius manibus,perinde atque obdormiens, beatã deponit animam.

Morti & funeri virginis matris Apoſtoli Chriſti affuerunt.

† [illegible]

CAPVT XXII.

C Ceterùm ne temerè videar conuentus Apoſtolorum in dormitione Dei genitricis meminiſſe, neceſſarium eſſe duxi, [a] proferre ea quæ Dionyſius Areopagita,in tertio capite ad Timotheũ Epheſium epiſcopum ſcribit,quod caput tales habet inſcriptiones:Quæ precationis ſit vis,de beato Hierotheo, & de religione atque Theologica hiſtoria. Verba eius hæc ſunt de Hierotheo:Cõgreſſus etiam eſt cum hierarchis diuino numine afflatis,quum & ego & ipſe,aliique multi ex ſanctis fratribus noſtris, ad ſpectaculum [b] diuini illius & ſalutiferi corporis conueniſſemus. Aderat ibi Iacobus quoque frater Domini,& item [c] Petrus theologorum coryphæus & princeps. Deinde poſt id ſpectaculũ, viſum eſt,vt hierarchæ omnes,pro ſe quiſque vt poſſet,hymno cantato, infiniti potentem diuinæ virtutis bonitatem cõcelebraret. Meminiſti tu ſatis,vt ibi ſecundum theologos ipſos, omnes alios ſacros myſtas longè ſuperarit,totus à ſeipſo ſecedens,totus mente extra ſeipſum degens,& prorſus conuenientia eis quæ canebat patiẽs, [d] ita vt à quibus audiebatur & cõſpiciebatur,ſimul & nõ cognoſceretur:numine afflatus,& diuinus hymnorũ cantor iudicatus.Sed quid tibi de iis,quæ tum ſancti illi viri theologati ſint,dicam? Quum,niſi mei quoq; ipſius ſim oblitus, meminerim, me multos hymnos & partes quaſdã diuinitùs inſpiratarum illarum laudum,te canente audiſſe? Hæc Dionyſius. Apoſtoli autem, & qui præterea ibi aderãt,viri egregij,lectum corona circundantes, reuerẽter illam exoſculantur. Ad quam deinde quàm plurima fiunt miracula. cæci nanque,præter ſpem expectationémq; omnem,oculis ſuis ſolem cernũt, ſurdis auditus ſuus datur,claudi greſſus recipiunt:& vt ſemel dicam, omne morbi genus attactu ſolo prorſus cedit & profugit. Deinde cereis ardẽtibus prælatis,& vnguentis floribúsque ſparſis,atque Angelis cœlitus [e] pheretrum vel præeuntibus,vel ſtipantibus, vel etiã cõſequentibus,diuinis patribus & Apoſtolis mirifica quædam carmina [f] cõcinentibus,intellectualis illa atque ſpiritualis arca, ex Sion in Getſemani, Apoſtolicis eam geſtãtibus manibus fertur. At enim in hanc tantam lætitiam, moleſtũ E & durum quiddam incidit,quod ſilentio prætereundum non ſit.Quum enim diuinũ illud tabernaculum,ita vt dictum eſt,ad Getſemani portaretur, vbi Dei genitrix ſepeliri ſe mandauerãt:Iudæi inuidia tabeſcẽtes, quum occultare non poſſent, eum qui in mẽtibus eorum ſouebatur,liuoris affectum produnt.Inter quos aliis quidam cõfidentior,furibundúſque magis, (erat autem ex ſacerdotum ordine)quum ſacrum tabernaculum portaretur,impetu quodã præter rationem percitus, in id ferebatur,humi proſternere ſacram illam arcam,atque peſſundare in animo habẽs. Sed enim vindicta nequaq̃ moratur [f]. Nãque ab vlnis manus illius reciſæ,ex pheretro dependent. At quæ diuina natiuitate ſua, lætitia habitabilem orbem omnem repleuerat, ne in obitu quidem cuipiam moleſtiæ aut ærumnæ alicuius cauſa futura erat. [g] Porrò is cui hoc cõtigerat, quũ malus quidem, ſed tamen non prorſus deſperatus & incurabilis eſſet, pœnitentiæ ritè prætendit remedium: & quoniam manus quas non habebat, protendere nequid,lachrymas profert,& ſimul cum ea reſipi F ſcentiæ diſciplina,cura quoque adeſt. Pheretrum enim conſiſtit,& manus ad reſectionẽ, vnde deciderant,accommodatæ(Petri id iuſſu factũ) confeſtim priſtinũ ſtatũ ſuum recuperant.Vbi autem ad Getſemani peruentum eſt,ſepulturæ quidẽ illa,filium imitata,traditur: [h] per illum autem ad diuina tabernacula, ad ipſum ſcilicet Paradiſum, vbi & vitæ arbor conſita eſt,ratione ea,quam qui hæc fecit,Deus nouit,transfertur.

a Teſtimonium Dionyſii Areopagitæ.

b [illegible]

D *Monſtratur ſepulcrũ cum cenotaphio vſque ad præſens in valle Ioſaphat. [illegible] ſita, in qua ſepulta fuiſſe prædicatur. Sed nunc vacuũ eſſe mauſoleũ cernentibus oſtenditur. Hæc idcirco dixerim, quia multi noſtrorũ dubitant verum aſſumpta fuerit ſimul cũ corpore, an abierit relicto corpore. Hieron.*

e Epiphan. aduerſ. Antidicomarianitas, non ſe poſſe affirmare & docere ſcribit, de genitrice Dei, vel quod immortalis permanſerit, vel quod vitam morte cõmutarit.

f Ex Iudæis ſacerdoti cuidã pheretrũ Dei genitricis impetuoſe inuadẽti, manus deciduæ, & ex pheretro dependent.

g Manus eidẽ mox per pœnitentiam reſipiſcẽti, reſtituuntur.

h Corpus diuæ virginis dormientis in Paradiſum tranſlatum.

Quod, quia Deo nihil eſt impoſſibile, nec nos de beata Maria factum abnuimus.

CAPVT XXIII.

Porrò vitalis & ſalutiferi tabernaculi huius tranſlationem, quũ multi alij diſertis verbis clarè deprædicant,tum omnium maximè Iuuenalis Hieroſolymorũ epiſcopus:magnus ſanè diuinóq; afflatus numine vir,ex vetuſta traditione, rem hanc ſic geſtam,ſcriptis ſuis cum fide confirmat. Dicit enim,totum triduum Apoſtolos ad monumentum

Cõfirmatur id autoritate Iuuenalis epiſcopi Hieroſolymitani.

Quod quidē pace cautelā ſalua fide pio magis deſiderio opinari oporteat, quā inſipulſè definire quod ſine periculo neſcimus. Hierony.

Quod Maria ſancta vnà cum carne regnū cælorum non tenuit, quæ neq; laſciuierit, neq; fornicata fuerit, neq; adulterio cōmota; ſed neque aliquod nefandū carnis opus patrauerit ſed impolluta permāſerit? Epiphanius aduerſus Marcion.

† τελευτῆς. Poteſt hic etiam legi τελευτῆς, id eſt obitū, aſſumptionem.

Deiparæ Dei genitricis mores. Statura & forma.

A mentum id, diuinorum hymnorum carmina audientes, perſeueraſſe. Accidit autē rurſum, vt Thomas ab eis abeſſet: videlicet vt nota perſpectáq; diuæ genitricis fieret aſſumptio, itidem vt antea filij eius, pro eo atq; decebat, poſt diem tertiū reſurrectio ingenti afficiebatur dolore, neq; quieto animo eſſe poterat Thomas, quippe qui tāti boni non fuiſſet particeps. Sacer autē ille chorus, iniquum eſſe iudicans, ſi ille quoq; diuinum virginis matris corpus non ſpectaret atque complecteretur, aperiri monumentū iubet. Quod quidem vbi ita eſt factum, deſideratū illud corpus non cōparuit. Sepulcralia tantum lintea ritè compoſita, loco ſuo manebāt: itidem vt filij quoque eius in ſepulcro relicta. Quæ & ipſe, & qui cum eo aderāt, cum veneratione exoſculati, incredibilique voluptate, odoriſque ſuauitate repleti, ſepulchrū quidem ad priſtinum conformant modum: miraculum autem ipſum quaſi per manus ſubinde poſteris traditum, ad nos quoque trāſmiſerunt. Quod verò diuinum hoc Dei genitricis tabernaculum reſurrecturū fuerat, propheta quoq; David B prædixit: Exurge, inquiens, Domine, in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ. Inde fama eſt, non ita pridem ſanctiſsimæ virginis quoque ſacra primùm celebrari cœpta eſſe. Mores autem, formæque & ſtaturæ eius modus, talis, vt inquit Epiphanius, fuit. Erat in rebus omnibus honeſta & grauis, pauca admodum eáque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquàm affabilis, honorem ſuū & venerationem omnibus exhibens. ſtatura mediocri: quāuis ſint, qui eam aliquantulum mediocrē longitudinē exceſsiſſe dicant. Decenti dicendi libertate aduerſus homines omnes vſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maximè. Colore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis acribus, ſubflauas, & tanq̄ oleæ colore pupillas in eis habens. Supercilia ei erāt inflexa, & decenter nigra: naſus longior, labia florida, & verborū ſuauitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior, manus ſimul & digiti longiores. Erat denique faſtus omnis expers, ſimplex, miniméque vultum fingens, nihil mollitiei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellētem colens. veſti- C mentis, quæ ipſa geſtauit coloris natiui contenta fuit: id quod etiānum ſanctū * capitis eius velamen oſtendit. Et, vt paucis dicā, in rebus eius omnibus multa diuinitus inerat gratia. Aetas autem eius ſic ſe, vt antea dixi, habuit. Nunc ad Apoſtolica acta reuertamur.

** μαφόριον.*

CAPVT XXIIII.

Acta Pauli Aquilæ Priſcilla.

PAulus Athenis diſcedens, Corinthum venit. Ibi in Aquilam auleorum textorem, & Priſcillam cōiugem eius, qui nuper admodū Roma venerant, incidit. Edicto enim Claudij, omnes ex Italia Iudæi eiecti erant. Cum iis Paulus diphtheras faciebat. Iudæi autē Pauli doctrina audita, ei reſiſtunt. Quapropter is ira percitus: Sanguis, inquit, veſter ſuper vos: à quo ipſe purus, ad gētes proficiſcar. Ibi quoq; ſynagogæ princeps Criſpus, vnà cū coniuge & liberis, diuinū ſuſcipiunt baptiſmū. Annū porrò integrū cum dimidio Corinthi Paulus fuit, & Gallio Achaïæ proconſul à tribunali Iu D dæos repellit. idémq;, quum Soſthenes verberaretur, pro nihilo eā rem habuit. Paulus verò inde profectus, in Syriam nauigat. Epheſum autē quum veniſſet, manere quidem ibi tēpore aliquo cogebatur: feſtū autem diem proximum Hieroſolymis peragere cupiens, inde abijt, & mari Cæſareā Paleſtinę peruenit. Inde Hieroſolyma profectus mox Antiochiā Syriæ rurſum tēdit. Vnde deinde egreſſus, Galatiam & Phrygiam, eccleſias viſitans, peragrat. Apollos verò quidam, patria Alexādrinus, eloquentiæ vi pollens argumētis demonſtrationibúſque certis atq; firmis omnibus demonſtrabat, Chriſtum eum eſſe qui ab ipſis expectaretur. Hic Epheſo profectus, Corinthū appulit, atq; ibi magna cum libertate fidei verbum deprædicauit. interea Paulus ex terra Syria Epheſum venit: & qui ibi adhuc Spiritum ſanctum eſſe neſciebant, eū manuū illius impoſitione abundè ſuſcipiunt, peregriniſque ſermonibus & linguis loquuntur. Biennium totum in Aſia Paulus peregit in cuiuſdam ſchola, cui nomen Tyranno erat. Ibi omnes & Iudæos & Græcos ad Verbum audiēdum pertraxit. Fama porrò inauditorū antea miraculorū E eius increſcebat, adeò vt ſudaria quædam & ſemicinctia (tenues videlicet faſciæ) quæ corpus eius attigiſſent, quū morbos curarēt, tum dæmonibus formidoloſæ eſſent. Erant præterea Sceuæ cuiuſdam ſacerdotis filij ſeptē, qui nomine Pauli dæmones adiurare & expellere audebant: qui ita fugari, Paulum ſe quidem ſcire, illos autem minimè noſſe, dicunt: atq; cum impetu in illos inſiliētes, eos conuulnerāt. Quapropter res ea audita, omnibus timorē incutit. Mox etiā qui * ex curioſis artibus viuebant, libros ſuos vendentes, precium eorum ad quinque † myriades denariorum redigūt. His porrò ita actis, in animo habebat Paulus per Macedoniam petere Achaïam, & inde reuerti Hieroſolyma, deinde Romā etiā videre. Quum autem adhuc in Aſia eſſet, Timotheum & Eraſtum in occidentem miſit. Ibi tum Demetrius faber argētarius, quòd aurei, quos faciebat, dij, Paulo illos deſpicere perſuadente, negligerentur, tumultum non paruū Epheſi excitat: Actum eſſe de Diis, periclitarique etiā templum, quę apud ipſos coleba- F tur, Dianæ, quiritans. Vulgus itaque furore & indignatione percitum, Magna, Epheſiorum Diana: & impetu beluino quoſdā ex Pauli ſectatoribus cōprehendit. Ac niſi Alexander ſcriba conſiſtens, ſublata in altum manu, ſuauibus multitudinē demulſiſſet verbis, fortaſſe Paulum ipſum etiam interemiſſent. Qui Epheſo diſcedēs, in Macedoniā proficiſcitur, Eccleſias confirmans. Atque inde in Græciam venit. Cæterùm quum ibi à Iudæis ei ſtruerentur inſidiæ, rurſum per Macedoniā reuertitur. Sequebātur eum Sopater, Ariſtarchus, & Timotheus. Tychicus autē & Trophimus Aſiani, qui præceſſerant, Troade eos expectabant. Paulus porrò vnà cum Luca (erant tum Azymorum dies) Philippis Troadem & ipſe venit. Ibi die Sabbatorum vna, quum Paulus concionem longam haberet, & oratio in mediā noctem produceretur, adoleſcens quidam Eutychus, qui in feneſtra quadā ſedebat, verborum ſuauitate delibutus, & in ſomnū profundiorem delapſus, ex tertia cōtignatione decidit, & moritur. Ei verò Pau-

Apollos

Miracula Pauli.

** τὰ περίεργα πράξαντες.*
† Quinquaginta millia argenti.

Eutychum mortuū Troade, Paulus in vitam reſtituit.

A los incumbens, bono animo eſſe, minimeq́ue eos tumultuari iubet, eſſe adhuc in homine animam dictitãs. Ita iuuenis incolumis & ſaluus, multum eis qui congregati fuerant, præbuit lætitiæ & iucũditatis. Et colloquio ad aurorã vſque producto, inde abit, atq; Mitylenem, mox Samum venit: & Trogyllij quum manſiſſet, inde Miletũ adit, Hieroſolymitanum iter vrgens. Miletũ porrò ſacerdotes Ephesiorum eccleſiarúmque epiſcopos accerſit, morémque & vitam eis ſuam commemorat, vt videlicet nihil eis earũ rerum quæ profuturæ fuerãt, indicare intermiſerit, pœnitentiámque & fidem in Chriſtũ priuatim & publicè teſtificatus docuerit. Proinde eis hortatur, vt & ſe & greges, in quibus eos Spiritus ſanctus Epiſcopos conſtituiſſent, attentè curarent, vt vigilarent, ſedulóque cohortationũ præceptorúmque ſuorum, quę eos triennio toto docuiſſet, meminiſſent, & vt lupos eccleſiis graues iamiam aduẽturos cauerent. Multíſque pręterea commodis atque vtilibus rebus expoſitis, cum multo planctu, vix tandem ab B eis auellitur: & cum ingenti deſiderio, ipſe ſimul & † præbẽs & excipiens oſcula, in nauem deducitur. Itaq; in inſulam Coo defertur. Deinde Rhodum, atque inde per Patara in Phœnicem ſecũdis ventis peruehitur. Relictáque ad ſiniſtrã Cypro, rectà in Syriam nauigat. Tyrum porrò quum applicuiſſet, rurſum naui Ptolemaidem, ac inde Cæſaream Palæſtinæ venit. Hic hoſpitio Euangeliſtæ Philippi, qui vnus ex ſeptem diaconis erat, excipitur. ei quatuor filiæ fuére, quas Deus oraculari & prophetico dono dignatus erat. Apud hũc quum plures dies maneret Paulus, eò etiã Agabus propheta ex Iudæa venit, corrigiũſque zonæ Pauli, manus pedéſque vinciens ſuos, numine afflatus: Hæc, inquit, Spiritus ſanctus prædicit: Ad hũc modũ virum hunc Iudæi in Hieruſalem ligabũt, & in manus gentium tradent. Quapropter quum Paulum multi à ꝓfectione Hieroſolymitana dehortantes diſtinerent, tantum abfuit vt ille perſuaderetur, vt nõ modò vinciri vellet, verùm etiã mortem obire pro nomine Ieſu Chriſti paratum ſe eſſe contenderet. Eis autem qui cum eo erant, C vt voluntas Domini fieret, inferentibus, dimiſſus ille Hieroſolymam venit.

Citio Pauli quã Mileti ad Epiſcopos Epheſios habuit.

† [illegible]

Philippi euãgeliſtæ quatuor filiæ prophetiſſæ. Agabus propheta.

CAPVT XXV.

VErùm enimuerò qui profectiones Pauli deſcripſerunt, quum quãplurima alia eum ſimul & feciſſe, & paſſum eſſe, tum hoc quoq; quum Epheſi eſſet, de eo memorię mãdarunt. Quũ enim ibi principem locũ Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus eſt concionatus. Quam Hieronymus ille bene quidem & diſertè dicere, ſed orationem eius non eſſe eorum temporũ, teſtatus eſt. Plebs quidem certè, per inſolentiam & furorem, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, vt leonibus vorandus obiiceretur. Ibi tũ Eubula & Artemilla, clarorum Epheſi virorũ coniuges, fidem edoctæ à Paulo (noctu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiã ab eo petunt. Itaque virtute diuina atque angelici ſatellitij miniſterio, caliginem noctis, exuberãtia ſplendoris illuſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, il- D las diuino baptiſmo ad littus maris initiat: & quũ id nemo omnium, quibus cuſtodiæ cura mãdata fuerat, ſenſiſſet, ad vĩcula rurſum ſua, in quib⁹ leonibus eſca aſſeruabatur, redit. Sed enim ingẽti magnitudine & robore intolerãdo, leo, cõtra ipſum immiſſus, in arenam quidẽ ille ꝓcurrit: ſed mox ad pedes Pauli conſedit. Et quum itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tãgere quidem vllũ ſacrũ corpus ad orationem erectum atque cõpoſitum, ſuſtinuit. His ita actis, de repente fragore multo vehemens quædam ſupra † naturæ ordinem grãdo decidens, multorum ſimul & virorum & ferorũ animalium cõminuit capita, ipſiúſque etiam Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum ſuis per Paulum Deo conciliatus, ſalutiferum ſuſcipit lauacrũ. Leo autem ille profugus, in montes proximos euadit: & Paulus inde in Macedoniam & Græciam tranſmittit. mox rurſum per Macedoniã vadens, Troadem & Miletum cõtendit. Atque inde tandem Hieroſolyma proficiſcitur. Mirandum verò non eſt, Lucam hanc Pauli cum beluis pugnam reliquis eius actis non inſeruiſſe. Nam etiam ſi ex Euangeliſtis ſolus Ioannes E Lazari reſuſcitationem commemorat, minus tamen de fide veritatéque eius ambigendum. Scimus enim, nõ omnes omnia ſcribere, credere, & noſſe. Sed vti vnicuique largitus eſt Dominus, & vt cuilibet diuidit & diſpenſat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & ſcribit ſpiritualiter ea quę ſunt Spiritus.

Paul⁹ Epheſi in carcerẽ conicitur.

Eubulã ibidem & Artemillam cum viris ſuis baptizat.

Θηριομαχία, hoc eſt pugna cũ feris, Pauli, de qua.1. Corin.15.

† [illegible] Lucas hãc Pauli cũ beſtijs pugnã reliquis actis eius nõ iſeruit.

CAPVT XXVI.

QVum ad eum modum Paulus ab Hieroſolymis omnem circumcirca regionem ad Illyricum vſque peragraret [a], Claudius Iudæos Roma exigit, Qui quũ adhuc ſceptra Romani imperij gereret, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolymis tanta ſeditio & tumultus in plebe exitit, vt eorũ tantum Iudæorum, qui vi ex templo exire volentes, circa fores eius ſe inuicem premebant & collidebant, myriades tres ꝓculcatæ inter ſe & enectæ ſint [b]. Quapropter feſtum id populo omni in ingen- F tem eſt conuerſum luctum, & ferè ad domos omnes dolor is & planctus peruenit. Multa quoque præterea Iudæi eo tempore experti perpeſsique ſunt mala. Hiſce porrò de rebus Ioſephus quoq; ſcribens, ad hũc modum refert: Claudius autẽ Agrippam Agrippæ filiũ, Iudæorum regẽ creat, & Felicẽ regioni omni Samariæ & Galilææ, & eius inſuper quæ extrema ſeu trans Iordanem dicitur, procuratorẽ conſtituit. Qui Claudius imperio tredecim annis & mẽſibus octo adminiſtrato, deceſſit, & Neronẽ filium ſucceſſorẽ relinquit. Neronis porrò tẽporibus [d], Fœlice Iudææ præſidente, idem Ioſephus in xx. Antiquitatũ libro, de ciuili inter ſe ſacerdotũ factione atq; ſeditione, propemodum hiſce verbis cõmemorat [e]: Exoritur autem & Pontificũ ſeditio cõtra ſacerdotes & primores plebis Hieroſolymitanæ. Atq; quilibet temerariorum nouandarúmq; rerum ſtudioſorum hominũ coacta manu, dux erat. Itaq; cõgreſsi inter ſe, quũ cõuiciis atq; maledictis alij alios ꝓſcindebant, tum lapidibus quoq; ſe inuicem petebãt.

a Clades & calamitates Iudæorũ graues & variæ ſub Claudio.

b Seditio inter Iudæos et Samaritas exorta: vnde latrocinia ꝓuenerunt. Quadratum ſeditionis principes in crucẽ egit. Ioſeph. lib. 20.c.11. & 12. Tacit. lib.12.

c Hoc ſic itidẽ reperitur apud Euſeb. lib.2.ca.19. Initiũ tantũ tumultus eo⁹ allegatur. Seditio aũt ipſa ſicuti à Ioſepho cõmemoratur, nõ adducitur.

d Felix Iudææ præfect⁹ Druſillã Agrippæ ſororẽ, Azizi Ameſenorum regis coniugẽ, vxorẽ duxit. Ioſeph. eodẽ cap.14. Antonius Felix Claudij libertus, ĩ Iudæa per omnẽ ſæuitiã ac libidinem ius regiũ ſeruili ingenio exercuit: Druſilla Cleopatra et Antonij nepte ĩ matrimoniũ accepta. Tacit. lib.21.

e Seditio Hieroſolymitana inter Pontifices et ſacerdotes ſub Nerone.

A Neque qui hæc prohiberet,quiſquam aderat. ſed hæc omnia quaſi in vrbe, tutore magiſtratúque omni carente,per vim impunè fiebãt. Tanta porrò Põtificibus inceſsit impudentia & audacia, vt non vererentur ſeruos ſuos ex vrbe in prædia & villas,decimas eas quæ ſacerdotibus debebantur, direptũ mittere. Quapropter euenit, vt ex ſacerdotibus nonnulli ad eam penuriã redigerentur, vt inedia in conſpectu multorum morerẽtur: vſque adeò factioſorũ vis & iniuria iuri & æquitati omni præualuerat. Idem ipſe hiſtoricus, rurſum eiſdem temporibus exortum prędonũ quoddam genus refert,qui(vt ipſe inquit) interdiu atque in media vrbe obuios interimebãt. Potiſsimũ enim diebus feſtis ſe mediæ plebi immiſcentes,& ſicas ſub veſtibus tectas habentes, + aduerſarios confodiebant. Deinde eos quoq; qui ad cædem eam illos ſubornarant,per ſpeciem ægrè eam indignitatem ferentium,aggrediebantur.Itaque factum, vt eo prætextu bonæ fidei habiti, deprehendi nõ poſſent. Primùm equidem illi Ionathan pontificem trucidauere,& poſt eum quotidie cõplures: & periculo ipſe periculi timor grauior erat,quum

B pro ſe quiſque, ſicuti in bello,in horas mortẽ expectaret. Deinde illa quoque infert:Maiore inſuper calamitate Iudæos affecit ꝓpheta Ægyptius. Aduenies enim in regionem eorum homo præſtigiator,& qui prophetæ ſibi fidem arrogaret,ad triginta millium,quos ſeduxerat,hominum multitudinem cogit.Eos ex ſolitudine in mõtem qui Oliuarũ eſt dictus,ducit.Ex eo loco + ĩ animo habeat Hieroſolyma vi capere:ſuperatóque Romanorum præſidio,tyrannidẽ ſibi in populo,ſatellitio eo,quod ſecum impetum in vrbem facturum eſſet,fretus vendicare.Sedenim conatũ eius præuenit Felix.nam is Romanorum copias vnà cum Hieroſolymitanæ plebis auxiliis, contra eum ducit:& pugna commiſſa,Ægyptius ſtatim in fugam vertitur,& q̃ plurimi in exercitu eius vel cędũtur, vel capiuntur.Hęc Ioſephus in ſecundo de captiuitate Iudaica hiſtoriarum libro refert.Huius autem Aegyptij & acta Apoſtolorũ mentionem faciunt, vbi Iudæorum multitudo ſeditionem contra Paulum excitat. Dicit enim ad eum tribunus:

C Non tu Aegyptius ille es, qui paucis ante diebus tumultu per ſeditionẽ concitato,in ſolitudinẽ ad quatuor millia hominum ſicariorum eduxit?

Alium Hieroſolymis ſicariorum probat & impune graſſantium terrore dat tumult.

† διαφέρει, perimunt, vastant.

Ionathas pötifex caſus.

Aegyptius pſeudopropheta per Felicem opprimitur.

† οἷόν τε ἦν poterat.

CAPVT XXVII.

NErone aũt imperãte,Simon magus Romę miracula p ĩpoſturas & pręſtigia edebat. Canem autẽ maximũ pro foribus catenis vinctum habebat,per quẽ ad ſe venire volẽtes,ſi ei minus placuiſſent, arcebat . Aduenit porrò magnus ille Petrus ad Simonẽ viſendum: qui canem eum efferatum & horrendũ in ſe ferri videns,quum autorẽ eundem ante aduentũ ſuum,mortis permultis fuiſſe, qui ingredi voluiſſent,intellexiſſet, vinculis eum ſoluit, atque humana voce annunciare hero ſuo, Petrum Chriſti ſeruum adeſſe,iubet. Canis porrò quo iuſſus fuerat modo,nũcium perfert. Ad eam rem,qui tum cum Simone erant,conſternati obſtupuerunt. Quibus ille:nihil noui eſſe,ſe quoque eadem facere poſſe dixit.Itaq; canẽ exire,& Apo-ſtolum ad ſe vocare iubet.Petrus accitus ingreditur. Ibi in colloquio mutuo multa inter ſe verba faciũt. Miraculis equidem & variis prodigiorum operibus Simon longè ſuperatur . Quapropter multi ex illis ad Chriſtũ accedunt,atq; baptiſmũ ſubeunt.Enimverò & Simon ipſe, dæmonum ei inſeruientium opera, multa admiranda faciebat. Nam vt ſtatuæ mouerentur curabat,& in ædibus vaſa atq; inſtrumẽta domeſtica ſe ſponte propria hinc inde transferebant,& ipſe flammis circũdatus nõ vrebatur. Ferebatur quoq; volans in aëre. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto,panes faciebat. Draconis quoque formam induebat,& in varias animantium ſpecies mutabatur:duplici facie indutus cõſpiciebatur,in aurum ſe ſe totũ trãſformabat,fores vectibus & clauſtris probè communitas & occluſas dicto aperiebat,vincula ferrea diſrumpebat,in conuiuiis omniſariàm formularum ſimulacra exhibebat,vt plurimæ ante eum præcederẽt vmbræ efficiebat,quas defunctorum dudũ eſſe animas nugabatur . Nec ipſe modò,ad quam vellet,transformabatur ſpeciem: verùm e- E tiam alios quos voluiſſet, in variarũ animantium formas mutabat . Quoſdam autem, quum planũ eum & ſcurram eſſe coarguere & conuincere tẽtarent,amicitiæ prætextu ſimulato,bonem ſacrificans ad epulas inuitabat,& inde multiformibus eiſq; incurabilibus morbis & immanibus dæmonibus ſubiiciebat. Hæc atque his ſimilia,quum diuus quidem Petrus verè ac reipſa, Simon autem falſo & impoſturarum fuco facerent, Nero vtrũque euocat:& quum, quod melius eſſet diſpicere poſſet,tum quidẽ, vt inſolentium prodigiorũ nõ effecto res,ambos, tanquam errones & ſcurras, Roma expellit. Poſtea autem animum ad impoſtorem & impurum Simonẽ,quippe & ipſe impius,maximè confert.

D *Colloquium Petri cum Simone. Iidẽ inter ſe miraculis edendis certant.*

Impoſtura & præſtigia Simonis Magi , perinde atque Protei cuiuſdam.

Simon Magus Romæ præſtigiis homines ſeducit.

Canis pro ſe rebus vinctus eum hero humana voce loquitur.

Nero vtrũq; Roma exigit.

CAPVT XXVIII.

EIſdem temporibus, Paulus vnà cũ diſcipulis ſuis,clitellis iumentis impoſitis, Cæſarea aſcendit Hieroſolyma:& die ſequenti ad diuum Iacobum hierarcham & F presbyteros veniens,eos ſalutat, & quæ Deus per ipſum apud Gẽtes effeciſſet, exponit. Illi porrò gloriã primùm Deo ferebãt: deinde Paulum admonebant,quàm plurima eſſe Iudæorum fidelium millia, qui legis zelo & æmulatione perciti, de eo certiores facti eſſent, quaſi omnes doceret a lege deficere,circũciſionem abolere,& patrios mores negligere. proindéque autores ſuaſoréſque ei erant.vt conſilio + ad tẽpus accommodato,purificaretur, & ex legis præſcripto caput traderet,ne ſcilicet legem abrogare videretur . Atque ille quidem ita purificatus, templum ingreditur :Iudæi autem Aſiani eo conſpecto,ira vehementiore ducti,manus ei inſerũt. & alius alium cohortati,tanq̃ eum qui templum ꝓphanaret,inde extrahunt,& occidere moliuntur. Cæterùm cohortis Tribunus,tumultu eo ciuitatis audito,magna cum celeritate accurrit,& Paulum ex percuſſorum manibus raptum, grauibus duabus catenis vinctum,in caſtra ducit,& ꝗ eum

Paulus Hieroſolyma venit.

† οἰκονομίᾳ χρώμενος. Diſpenſatio apoſtolica.

A Iudæis Aſianis ibi in tẽplo per tumultum capitur.

A Ægyptium illum eſſe, de quo paulò antè diximus, opinaretur, idipſum inquirit. Ille autẽ Tarſenſem ſe ex Cilicia eſſe dicit. Deinde quũ eum in gradus ſtatuiſſet, cauſam dicere iubet. Ibi Paulus ſtans, de rebus ſuis cõmemorat, ꝙ ſpectatum ſcilicet ſatis eſſet, zelo ſe & æmulatione patriæ legis flagrantẽ, apud Gamalielem cæremonias eius accuratè & diligẽter didiciſſe: acceptiſq; à ſenioribus epiſtolis, Damaſcum, vt ibi in vincula, qui Chriſtum prædicaſſent, coniiceret, contendiſſe. Immenſam verò tum cœlitùs lucem circũ ſe coruſcaſſe, vocémque inauditã antea ad ſe delatam eſſe: excœcatũ inde circuiſſe, viſum poſtea rurſus ab Anania recepiſſe, deniq; baptiſmo cõſignatum, Ieſu Chriſto nomẽ dediſſe. Hæc omnia quum referret, magis etiã magiſq; tumultuari multitudo incipit: tollendũ eum eſſe, neq; talem hominẽ viuere debere, clamitãs. Tum tribunus Paulũ flagris cædit. At ille, quum Romanum ſe ciuem eſſe diceret, plagis liberatur. Deinde, cum prima luce Tribunus, rem omnẽ certius cognoſcere volens, Põtifices & conſiliũ euocat: atq; ibi, quum Paulus rurſus cõcionaretur, ab

B Anania in os verberatur. Quem Paulus Pontificẽ eſſe neſciẽs, quum parietem eum dealbatũ vocat, tum illegitimũ iniquúmque ei iudiciũ obiicit. deinde † conſilio quodã pro tempore capto, Phariſæum ſe nominat: & ꝙ mortuorum reſurrectionem prædicet, propterea ſe in ius trahi dicit. Hoc modo, Phariſæorũ ſibi, nihil eum criminis admiſiſſe credentiũ, conciliat ſtudia: & Tribunus veritus, ne quid multitudo, quod minus deceret, faceret, eum abducit. Noctu verò Chriſtus Paulo aſſiſtens, forti animo eſſe iubet: eúmq; ſicuti Hieroſolymis, ita Romæ quoque de ſe teſtificaturum eſſe dicit. Erant antẽ quidam qui iuramento cõfirmauerant, perſuaſuros ſe quidẽ ſacerdotibus, vt Paulum è ciuitate producerẽt, ipſos verò ad eum necandũ paratos fore. Quod quum Paulus cognouiſſet, (nã id ad eum ſororis eius filius detulerat) Tribuno ſignificat. Ille porrò, Claudius ſcilicet Lyſias (ita enim vocabatur) duobus cẽturionib⁹, ducentiſq; haſtatis, & ſeptuaginta equitibus diuinum cõmittit Apoſtolũ, vt noctu iumentis vehentem, Cæſaream cum epiſtola ad Felicem ducerẽt.

C Et ille, quum eos qui Hieroſolymis veniſſent, excepiſſet, expectaturúmque ſe, qui eum accuſarẽt, dixiſſet, in Herodis prętorio aſſeruari illum iubet.

Causam apud Iudæos dicit.

† [illegible]

Conſpiratio quorundã Iudæorũ in necem Pauli.

Paulus Cæſareã ad Felicem ducitur.

CAPVT XXIX.

QVinq; dies interceſſere, quũ ſeniores Hieroſolymis eò veniũt, Ananias põtifex & orator quidam Tertullus nomine: qui quũ alia multa Paulo accuſans, verbis ſuis & loquentiæ conuenientia obiicit: tum vt peſtiferũ & ſeditioſum hominem conuiciis proſcindit, prophanantẽ ſanctum ſanctorum, & templũ ipſum. Inſuper etiã, magni & grauis criminis loco adiicit, anteſignanũ hũc eſſe Nazaræorũ ſectæ. Paulus verò facilè criminib⁹ aliis oratione ſuaui confutatis, colere ſe Deum, iuxta eam quã illi dixiſſent ſectã: neque ſe iis quæ in lege prophetis ſint, dictis refragari: neque aliter q̃ accuſatores conuiciatoréſque ſuos credere conſtituiſſe. annunciare etiã mortuorum qui vel piè, vel impiè vixiſſent, reſurrectionẽ, qua de re potiſsimũ in præſenti cauſa iudiciũ ſit, profitetur. D Quibus auditis, Felix iudiciũ ad Lyſiæ tribuni aduentum cõperendinat. Qui tribunus quàprimùm veniſſet, cauſam ſe iterum auditurũ dicit. Paulum autem in cuſtodiã mittit, neque quenquã ad eum adire, quæque ei vſui eſſent, ſubminiſtrare volentem, prohibet. Cæterùm paulo pòſt Felix vnà cũ Druſilla vxore acceſſitum Paulum, de ſalutifero. Verbo concionantẽ audit. Itaque metu ex cõcione eius cõcepto, Felix paulatim eum abſoluebat. Profeſsionem verò fidei ſuſcipere volens, pecunias ſe ab eo accepturum ſperabat: eámq; ob cauſam frequenter cum eo accito, familiarius libentiúsque ſermones conferebat. Enimuerò biennio exacto, Portius Feſtus à Nerone ſucceſſor Felici mittitur: qui quũ Cæſarea Hieroſolyma aſcenderet, Ananias pontifex, Paulũ vt eò vocaret rogat, eo nimirum cõſilio, vt in itinere clàm ferro ille à cõiuratis trucidaretur. Feſtus petitionẽ eam reiiciens, eos Cęſaream, vbi cõtrouerſia decideretur, venire iubet. Eò quum Feſtus & presbyteri veniſſent, Paulus pro tribunali crimina ſibi ab eis obiecta, tanq̃ aranearum telam ſoluit, nihil ſe vel in legem, vel in templum admiſiſſe pulcherrimè demonſtrans. E Ac Feſtus quidẽ, vt Iudæis gratificaretur, Hieroſolyma Paulũ venturũ eſſe dicit. Id verò ille deprecatur, ad Cæſaris tribunal ſe ſtaturũ atteſtans. Nemini quippe fas eſſe, hominẽ ad Cæſarẽ prouocantẽ, Iudæis per gratiã donare. Adhũc modum quũ Paulus techna quadam Feſtũ conſtrinxiſſet, ille re in conſiliũ relata atq; deliberata, tandem: Cæſarem, inquit, appellaſti, ad Cæſarẽ ibis.

Accuſatur apud Felicẽ Paulus.

Paulus ſe defendit.

Felix pecuniam apud Paulum captat.

Portius Feſtus cauſam Pauli audit.

Paulus ſuſpectũ Feſti iudicium habens, Cæſarẽ appellat.

CAPVT XXX.

INterea Agrippa rex, vnà cum Bernice coniuge Cęſareã ad Feſtũ venit. Atq; ibi quum plures dies moraretur, Feſtus cauſam Pauli regi exponit, vt ſcilicet is vinctus à Felice relictus fuerit, & vt presbyteri & pontifices, officium iudicis aduerſus eum implorarint: vt denique pro tribunali hominẽ accuſatoribus præſentibus ſtatuerit, atque ibi nihil criminis in reo, quãtum ſuſpicari licuerit, cõpertum ſit, præterquam ꝙ quęſtiones quædã de religione F ipſorũ, & de quodã Ieſu defuncto, quem Paulus viuere aſſereret, & ab accuſatoribus ei obiicerentur. Et quũ ipſe dubius ancépsque de iudicio hoc fuerit, Paulũ ad cognitionem Cæſaris prouocaſſe. Hic Agrippa: Peruelim, inquit, & ipſe virũ audire. & Feſtus: Cras audies, ait. Itaq; maximo cũ † apparatu prima luce Agrippa cũ Bernice frequẽs conuocat auditoriũ. Et aderant ibi etiã Feſti iuſſu, quicunq; in ea vrbe fuere viri clari. Itaque Paulus vinctus adducitur. Tum ibi Feſtus ſermonẽ exorſus: Agrippa rex, & quicunq; in cõuentu hoc adeſtis, inquit, hic ille eſt, quem Iudæorũ multitudo, tumultu ingenti concitato, ad me veniens è viuis tollendũ eſſe omnibus modis contendit. Ego verò, quum nihil eum morte dignum cõmiſiſſe animaduerterim, & ipſe iudicium Auguſti appellauerit, eò mittendũ eſſe duxi. Quum verò nihil certi, quod de eo ſcribam, habeam, ad iudiciũ tuum produxi, rex Agrippa: vt cauſa cognita, tãdem habeam, quid de eo Cæſari ſignificem. Admodum enim abſurdũ mihi videtur, vinctum quenquam

Agrippa rex cũ vxore Bernice Cæſareã ad Feſtum venit.

† pompa.

Paulus apud Agrippã de rebus ſuis verba facit.

A mittere, & non ſimul cauſam vinculorum indicare velle. Tum Agrippa ad Paulum: Permittitur tibi, inquit, de te ipſo quod viſum eſt, dicere. Ibi Paulus conſuetudine fortaſſe quadam, manu extenta, verba fecit. Et primùm arte quadam prudenter Agrippam, vt virum iuſtum, conſuetudinúmque & quæſtionum Iudaicarum egregiè peritum, laudare oon omiſit. Deinde felicem ſe eo nomine, quòd in talem auditorem cauſæ ſuæ incidiſſet, iudicauit. atque huiuſmodi præfationẽ præmiſſa, res ſuas exponens: Ab ineunte ætate, inquit, accuratè & diligenter in patria Phariſæorum ſecta educatus & doctus ſum. Ac oe nunc quidem alia de cauſa ad tribunal ſto, quàm quòd mortuorum reſurrectionem futuram eſſe docen, quam Deus olim patribus promiſit. Quod quidem ad nomen Ieſu Nazareni pertinet, zelum & defenſionem patriarum legum ſpirans, multa quæ oon decuerunt admiſi, eáque omnia apertè facere ſum viſus. Teſtatur id vniuerſa Hieruſalem: per multi enim à me, qui poteſtatem eam

Nero Agrippæ, Galilææ partem donat. Ciuitatẽ quoq; Iuliadem cũ vicis XIIII. conceſſit. Ariſtobulo Herodis Chalcidis regis filio Armeniam minorem permiſit. Ioſeph. li. 20. cap. 15.

B à ſacerdotibus acceperam, in cuſtodias ſunt coniecti. Tantum autem in me furor is exuberauerat, vt etiam in lõginquiores vrbes ſim profectus, perſequens, omnique (quod dicitur) fune moto, euertere ſectam hanc contendens. Itaque Damaſcum quum iter facerem, meridie ipſo lux ſole illuſtrior cœlitùs me circunfulſit. Cuius ſpleodoris magnitudine oculos perſtrictus, & proinde caligioe obſitus, in terram decidi. Ad hæc vox de cœlo audita, quæ Chriſtum perſequi vetabat, & mox vt exurgerem iubebat: eam ob cauſam viſionem mihi talem oblatam eſſe indicans, vt me teſtem produceret, earum, quas ſciret, quáſque paulò pòſt indicaturus eſſet, rerum: vt ſcilicet cæcorum aperirem oculos, & homines à tenebris ad lucem, & à poteſtate atque imperio Satanæ ad Chriſtum conuerterem, remiſsionem peccatorum, hæreditatémque inter ſanctificatos, per eam quę in ipſum eſt, fidem & perſuaſionem recepturos. Viſioni porrò tali, quæ naturam omnem lougè ſupergrederetur, non morem gerere, religio erat. Itaque Iudæi ſimul & Gentibus,

C vt per reſipiſcentiam & pœnitentiam ad Deum conuertantur, dignáque pœnitentiæ opera perficiant, annuncio, nihil prorſus extra prophetas & ipſum Moſen docens, nimirum quòd Chriſtus, qui paſſus ſit, & primus ex mortuis reſurrexerit, lucem Gentibus, vitámque & ſalutem æternam proprio ſuo denũciet populo. Hæc quum Paulus cum diſerta facilitate diceret, Feſtus, vtpote animalis quidam homo, qui non ſatis ea quæ ſpiritus ſunt aſſequeretur, ſtultitiámque adeò & inſaniam eſſe ſuſpicaretur, tanquam per multas literas mẽte captum, oeque ſatis quæ diceret intelligentem, cum conuicio Paulum ridebat. Cui ille, non inſanire ſe, ſed veritatis & ſobrietatis verba loqui aſſeuerat. Quemadmodum id regi ipſi, ad quem hæc liberè diceret, probè cognitum eſſet: quem nihil earum rerum latéret, omnibus quæ prophetæ annunciarunt credentem. Ibi ad eum Agrippa perhumaniter: Modica ex parte, inquit, mihi, vt Chriſtianus fiam, perſuades. At ille: Mihi verò in primis apud Deum in optatis eſt, non ſolùm modica, verumetiam maxima ex parte, non te ſolùm, verũetiam qui orationem meam hodie audierunt omnes, tales fie- D ri, qualis ego ſum: extra vincula dũtaxat iſta, quibus & obſtrictus ſum, catenatum.

Sũma prædicationis Paulinæ.

CAPVT XXXI.

AGrippa autẽ, & qui cum eo erant ex conſeſſu ſtatim conſurgentes, & ſeorſim conſiſtentes, Nihil (inquiunt) homo iſte, quod vinculis aut morte dignum ſit, facit. Ad quod Agrippa adiicit, abſoluendum eum fuiſſe, niſi Cæſarem appellaſſet. Ea porrò de cauſa in Italiam ei nauigandum eſſe, decernitur. Ita Iulio cuidã ex cohorte Auguſta committitur. Nacti autem nauem adramyttinam, in eam conſcendunt. Porrò cum Paulo erat Lucas, & Ariſtarchus ex Macedooia Theſſalonicenſis. Inde Sidonẽ ſunt delati. mox progredientes, iuxta Cyprum nauigant: & deinceps Ciliciæ & Pãphiliæ mari tranſmiſſo, ad Myra Lyciæ appellunt. Ibi Alexandrina naui in Italiam tendente, inuenta, Iulius vinctos in eam imponit. Et ad Gnidum quum propius acceſsiſſet, præter Cretã, iuxta Sal- E monam vehitur. Dehinc ad oram, cui Boni portus nomen eſt, deferuntur, à quo non longè oppidum erat, Laſæa dictum. Et quum periculoſa eſſet nauigatio, Paulus nauem tempeſtate ad iacturam vſque, vectoréſque de vita ipſa ſummè periclitaturos præmouens, non trãſmittendum inde ſuadet. Sed Centurio in eo gubernatorem nauis, magis quàm Paulum audiebat. Quapropter inde, ꝙ portus ad hyemandum non ſatis idoneus eſſet, diſcedunt: & Noto ſpirante, Aſſo ſuperata, Cretam prætereuehuntur. Mox ventus exoritur typhonicus & turbulentus, quem procelloſum Eurum, ſeu Euro aquilonem vocant. Itaque naui ab eo rapta, quum contrà niti non poſſent, tempeſtati aliquantum cedentes, feruntur. Et ad inſulam quandam paruam, quæ Clauda dicitur, curſu directo, vix ſcapham conſequuntur. Eáque in nauim ſublata, nauim ipſam quàm poſſunt firmiſsimè, contra incurſiones & procellas fluctuum cingentes, inſtruunt & communiunt. Deinde ne in Syrtes, quæ dicuntur, inciderent veriti, velo laxato ve- F huntur. Et turbulentiſsima coorta hyeme & tempeſtate, tertio demùm die iacturam faciunt, & manibus ipſi ſuis omnia nauis armamenta in pelagus proiiciunt. Quum autem diebus pluribus neque ſol neque aſtra in cœlo conſpicerentur, immaníſque præterea immineret tempeſtas, omnis ſpes ſalutis præciditur. Eáque de cauſa vectores cibi abſtinentia & inedia longiore macerantur. Atque ibi Paulus: Decebat, inquit, vos mihi morem gerere, & è Creta noo ſoluere. Sic enim tempeſtatis huius iniuria & iactura cseretis. Sed nunc quoque quieto vos bonóque eſſe in beo animo. Præter nauim enim oulla vectorũ intercidet anima. Hac enĩ ipſa nocte Angelus Dei, quẽ colo, mihi aſsiſtẽs, timorẽ me abiicere iuſsit. Oportet enim, dicẽs, apud Cæſarẽ te ſiſti. Et ꝙ † gratioſus apud Deum es, vectores ſimul omnes tibi ille donat. in inſulam autẽ vos quandam eiici oeceſſe eſt. Quartadecima deinde ſuperuenit nox, & illi in Adriatico affli ctãtur mari: atq; altitudinẽ inquirẽtes vndę, ad vigiti paſſus inueniũt.

Paulus Romã nauigat.

† κεχάρισταί σοι πάντας.

A Et ne in aſpera inciderent loca metuẽtes, quatuor è puppi anchoris proiectis, diem * à Deo precibus optant. Tum demum nautæ ſcapham è naui in mare proiiciunt, & fugæ conſilium capiunt. Centurio autem Pauli ſuaſu, funes ſcaphæ incidi iubet, eámque ventis auferendam committit. Et priuſquàm illuceſceret, Paulus omnes, vt cibum capiant, hortatur, ne capillum quidem vnicum è capite eorum omnium deciſurum pollicens. Ipſeque primus Deo quas decebat gratiis factatis, cibum ſumit: quòd itidem vectores reliqui, qui ducenti & ſeptuaginta ſex erant, faciunt. Vt autem dies illuxit, terram quidem dinoſcere nequeunt: ſinum verò conſpiciunt littus habẽtem. Subductis itaque ancoris, gubernaculorúmque remiſsis iuncturis, & artemone aliquantulū ſublato, ſpirantis venti vi ad littus tendunt. Er prora quidem integra permanet, puppis autem fluctuum violentia ſoluitur. Milites porrò illud con ſilij capiunt, vt vinctos omnes interimant, ne ex eis quiſquam natando euadat. Centurio autem, propter Paulum, cædem eam inhibet: & pro ſe quenque, vt poſſet, conſulere ſibi iubet.

* [illegible]

Naufragiũ.

B

CAPVT XXXII.

Et confeſtim omnes [a] in littus euadunt. Inſulæ nomen [b] Melita erat: cuius incolæ barbari quidem illi, non parum tamen curæ & benignitatis naufragis exhibent. Itaque propter imbrẽ copioſiorem, & frigus vehementius, pyrá illi ingẽtem accendunt, & circumcirca conſidẽt. Ibi quum Paulus multa ſarmenta congeſtā pyræ imponeret, & [c] vipera, quæ in dumis eis latebat, calore eo excitata properaret, manum eius illa mordicus arripit. Quod vbi Barbari, ita ſcilicet feram eam ex manu illius dependere, conſpiciunt, non bonum eū eſſe virum, ſed homicidā, & immanem quempiam, qui etiam ſi ſæuæ tem peſtatis vim euaſiſſet, præſentem tamen à venenoſo ſerpente ictus, ne diutius viueret, vindictam ſentiret, ſuſpicantur. Sedenim nihil inde periculi Paulo accidit. nam ſerpẽtem excuſſum in flam mam conii cit. Illi verò exiſtimantes eum eueſtigiò vel ex incenſione arſurum, vel exanimatum peſſum iturum, improba venenati morſus contagione: vt aliter rem euenire videriit [d], pup pi, quod dicitur, ad inhibendum citatiorem curſum impulſa, longè diuerſa de eo loqui incipiūt, diuiniſque eum proſequuntur honoribus. Agri & prædia inſulæ eius, Publij, primum ibi tenentis locum, erant: qui per triduum ad ſummam hoſpitalitatem nihil faciens reliqui, benignè eis facit. Cæterùm copioſam is humanitatis eiuſmodi reportat gratiam, vehementes enim febres, & dyſenteria, quæ mala Publij patrem dudum vexauerant [e], attactu Pauli pelluntur. Alij præterea quàm plurimis afflicti morbis, dolore & cruciatu ſtatim omni, priſtinæ reſtituti valetudini, leuantur. Vnde magnus Paulo honor prouenit, vectoribúſque quæ ad nauigandi vſum pertinerent, abundè ſubminiſtrantur.

C

a Πρύμναν ἀνακρούεσθαι, hoc eſt, puppim impellere, eſt ſenſim retrocedere, nauigio nō inuerſo. Qui enim ſe ita cedens recipit, puppim remigando impellit. id quod propterea facit, ne pro palam fugere, dum ſe paulatim ſubducit, videatur, et ne tergū hoſtib⁹ obuertat. Prouerbialiter autē eſt, ſententiā priſtinā ſenſim mutare. Suid.

b Paulus cū reliquis vectoribus in Melitā inſulam enatat.

c Vipera venenoſa ictus ſuo Paulo nō nocet.

d [illegible]

e Miracula à Paulo in Melita edita.

D

CAPVT XXXIII.

Ibi verò etiam aliud nauigium Alexandrinum, Caſtoribus, diis falſis, quorum imagines præ ſe ferebat, conſecratum hyemabat. Quemadmodum enim Chriſtianam pietatem colentes nauium gubernatores, naues ſuas ſanctis quibuſdam dedicant, inſcriptionéque id teſtantur: itidem olim, pro eo atque volebant, falſò creditis diis, picturis eas inſcribebant. Hac igitur naui, tertio pòſt mẽſe, diuus Paulus conſcenſa, Syracuſas, deinde Rhegium, atque inde perendino die Puteolos perfertur. Ac poſtremò ſaluus Romā peruenit. Verumenimuerò fratres quidam, Pauli aduentu cognito, vſque ad Appij forum & Tres tabernas (quæ loca extra vrbẽ Romam ſunt ſita) obuiam ei proceſſerant. Romę porrò Centurio cæteros quidem vinctos, quibus oportuit, tradit: Paulum verò ſecum ipſe retinet. Triduo pòſt Paulus primoribus Iudæorum ad ſe vocatis, oratione confirmat, nulla in re patriam legem ſe præuaricatum eſſe: cæterùm quum vinctus in Romanorum manus eſſet traditus, illíque cauſa cognita, ſe abſoluendum iudicaſſent, populares autem ſui vehementius eum perſequuti eſſent, neceſſariò ſe eò deſcendiſſe, vt Cæſarem appellaret: Nō equidem, inquit, quòd gentem meā in quopiam accuſem: ſed potius, vt vos viderem atque alloquerer. Quam enim circundatam mihi cernitis, propter ipſam Iſtaëlis ſpem gero catenā. Qui ipſi quoque ſuſpicionem amouentes, nihil ſe quidquam mali vel ſermonibus vel literis de eo accepiſſe: paratóſque eſſe, res, de quibus dicturus eſſet, audire, teſtantur: ſcire ſe, vbique ſectæ Chriſtianæ contradici, allegantes. Deſignatur ergo dies, & illi omnes adſunt. Tum ibi die integro Paulus de Chriſto, atque eius regno orationem habet: atque ex lege & prophetis, ad locum quemque congruentem afferens teſtificationem, probationes adducit. Illi porrò partim quidem obſequuntur, paulatimque ſermones eius complectuntur: partim verò, vt dictis eius fidem haberent, non adducuntur, & ſic in diuerſas opiniones ſciſſi diſcedunt. Deinde Feſti literis Neroni redditis, Paulus ad tribunal eius ſiſtitur: & defenſionibus diſertis, admodúmque prudenter ad perſuadendum accommodatis, variam illam & verſutam feram, non ille quidem populares ſuos perſtringens, ſed crimina tantum ſibi obiecta refellens, effugit. Ex eo tempore biennium Paulus Romæ permanſit, mercede operis ſui viuens: omnes quæ, ad ſe venientes perhumaniter exceptos, duplici, in primis tamen diuina & cœleſti alimonia fouens. Atque ad hunc modum cum magna ſimul & animi & linguæ libertate regnum Dei, & Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, nullo interueniente impedimento, prædicans, Euangelium omnibus annunciauit.

E

F

Paulus Romam peruenit.

Idē ibi apud Iudæos de doctrina Euangelica diſſerit.

Idem priore Neronis iudicio abſoluitur.

Euangelium toto biennio Romæ prædicat.

A

CAPVT XXXIIII.

a Secundo imperantis Neronis anno primùm Paulus Romam venit.
A quo etiã tum eſt abſolutus, intra quinquennium illud, quo tolerabi lis Tyrãnus fuiſſe dicitur.
b Tredecimo Imperij Neronis anno.
c Romam Paulus iterũ venit, & martyriũ ibi ſubiit.
d Epiſtola prior ad Timotheum.
e E Laodicea Phrygiæ Pacatianæ metropoli.
† In vltam.
f Alia eiuſdem epiſtola.

HActenus ſacer & diuinus Apoſtolus & Euangeliſta Lucas hiſtoriam actorum Apoſtolicorũ ſcripſit. Deinceps porrò eccleſiaſticorum aperta veſtigia ſequentes, reliquas hiſtoriæ noſtræ res, Deo confiſi, expooemus: & Spiritus ſancti inſtinctu, quæ ſuperſunt, adiiciemus. [a] Ac tum quidem abſolutus à Nerone Apoſtolus, ad concionum miniſterium rurſum eſt profectus. Quum autem iterum in vrbem Romanam veniſſet, [c] martyrio ibi vitam finiiſſe creditur. Non mirum quippe erat, Neronem, quòd ab initio humanitate quadam præditus eſſet, facilè Pauli pro doctrina inſtitutæ defenſioni acquieſcere: poſtquam autem idẽ in impia atque nefaria flagitia tanquam in ſcopulos impegiſſet, ad alias aliorum cædes quoque Apoſtolorum adiicere. Itaque tum primùm, ſicuti dictum eſt, dimiſſus, [d] priorem ad Timotheũ ſcripſit epiſtolam, [e] quem epiſcopum antea Epheſi cõſtituerat. In hac tanquam † in forma adumbrata, rationem & vitam Hierarchicam copioſè exprimit, qualibus moribus eſſe cõueniat eos, qui Chriſtianis ſacris præeſſe volunt, ſpiritus afflatu ſcribens. Non ſolum autem Timotheo, & per illũ Eccleſiis Chriſti omnibus, ſed etiam ſacro Tito aliam epiſtolam ſcripſit: quem ante hac inſulæ Cretæ epiſcopum ordinatum, ibi reliquerat, vt ſi quid in Euangelica prædicatione ſua adhuc deeſſet, ille adimpleret. Ad Corinthios etiam, Epheſios, Galatas, Coloſſenſes, Philippenſes, Theſſalonicenſes,

B

præterea ad Iudæos, & Romanos, & plerosque alios quos eum adire Spiritus ſancti vis & gratia iuſſerat, quóſque per fidem in Chriſtum Euangelicam magnificè regenuerat, quæ præſens oratione ſua dilucidè docuerat, eadem per compẽdium abſens in memoriam reuocãs, epiſtolas dedit. Ita verò ea quoque quæ ſecretioris myſterij, magiſq; abſtruſa antea ſilentio prætererat, poſtea per ſacra ſcripta ſua, aut grãdioris ſapientiæ verbia accuratè & dilucidè declarauit: aut ſaltem (vt ita dicã) parabolarum more & ſpecie, tanquam per ænigmata adumbrauit: neque propter eos qui ad res diuinas audiendas idonei futuri erant, ea occultans: neque propter ineptos atque indignos, dilucidè prorſus & apertè, ad contemptum euitandum, exponens. Quum autem denuò, vt dictum eſt, poſt longam variamque profectionem & curſum, Romam venit, morte ibi pro Chriſto eſt mulctatus: quo tempore quum adhuc vinctus eſſet, poſteriorem ad Timotheum compoſuit Epiſtolã: in qua, quum priorem defenſionem ſuam oſtendit, tum eam quæ iam ſibi imminebat martyrij conſummationem declarat. In prima enim, inquit, defenſione mea nemo mihi affuit, ſed omnes me deſtituerunt, ne id illis imputetur. Dominus autem mihi præſtò fuit, & confortauit me, vt per me prędicatio impleta perficeretur, eámque omnes gentes audirent: & liberatus ſum ex ore leonis. Neronem ita, propter ſæuum & ferocem eius animum, deſignans. Et quum in ſpiritu ſciret, iamiam ipſius pro Chriſto adeſſe mortem, ſimile quiddam infert: Et liberabit me Dominus ab omni opere malo, & conſeruabit in regnum ſuum cœleſte: martyrium impendens ſignificans. Id quod ſignificãtius in eadem ipſa, diuino inſtinctu, prædicit Epiſtola. Ego enim iam, inquiens, delibor & offeror, tempúſque reſolutionis meæ inſtat. Indicat porrò in hac poſteriore vltimáque ad Timotheum epiſtola, Lucam ſibi affuiſſe: in priore autem defenſione, ne eum quidem ipſum. Vnde colligi rectè poteſt, Apoſtolorum acta diuum Lucam vſque ad id ipſum tempus perſcripſiſſe, hiſtoriámq; omnem & acta eorum magnificè, tantiſper dũ Paulo prius adfuit, proſequutum eſſe. Atque hæc quidem recẽſui, illud oſtendere volens, Paulum teſtimonium ſuum, quod Lucæ perhibet, non ad id quod ille de aduentu Pauli Romam in actis ſuis ſcripſit, ſed in poſterius ⋆ tempus referre. Toto enim ferè orbe peragrato atque triginta & quinque annis Euangelico pro Chriſto certamine peracto, quum poſtremò iterum Romæ eſſet, & in coryphæum præcipuúmque Apoſtolorum Petrum incideret, vnà cum illo ſibi immortalitatis coronam accepit.

Conſilium Pauli in epiſtolis ſcribendis.

C

Epiſtola ad Timotheum poſterior.

D

Lucas acta ſua Apoſtolica ad priorem Pauli in vrbẽ Romam aduentũ continuauit.
⋆ Quo ſcilicet tempore poſteriorẽ ad Timotheum dedit epiſtolam, & vinculis à Nerone conſtrictus fuit.

CAPVT XXXV.

E

NOn minus etenim Petrus quoq; orbe peragrato, & iis qui ex circunciſione erant, omnibus, in Palæſtina & Syria & vbique ferè terrarum prædicatione promulgata, quum ſub Neronis imperio Romam, propter deteſtandum illum Simonem, qui publicis inſcriptionibus Deum ſe vocare, prædicationémque Chriſti euertere eſt auſus, veniſſet, factiſque illum ſimul & ſermonum vi coarguiſſet: atque Romanorum Eccleſiæ, primùm quidem Lino, deinde Anacleto, & poſt hos tertiò, ad mortem vadens, ſapientiſſimo Clementi claues commiſiſſet, ad Deum migrauit. Is porrò vnà cum Simone, tanquam prodigiorum effector, à Nerone Roma pulſus, Hieroſolyma rurſum & Orientales ciuitates petiit: & orbem miraculis illuſtrans, in Fauſtinum & Fauſtinianum, ſiue Nicetã & Aquilam incidit, qui filij quidem clariſſimi viri Fauſti Romani, Cæſarem genere attingẽtes, fratres autem Clementis erant. Hos quum ab Simonis præſtigiis prodigioſis abduxiſſet, ciuitates viſebat, Simonis ſemina vbique radicitùs euellens. Deinde verò etiam ſacrum Clementem ad ſe pertraxit, eúmque ſibi ad arcanas obſcuráſque illius de anima & reſtitutione hominis, aliiſque rebus ingentibus quæſtiones, per appoſitas ſolutiones ritè & præſenti animo reſpondens, atque inſuper miraculis multis, & ſecretioris ſapientiæ vi familiarius coniunxit. Multis verò deinceps annis & Marthidiam, nobilem matrem eorum, quã in inſula quadam ex naufragio ærumnoſè viuentem repetit: quippe quæ Roma Athenas liberorum ſuorum doctrinæ gratia vnà cum illis nauigans, naufragium paſſa fuerit: quum illi quidem alius aliò diuina prouidentia incolumes euaſeru, ipſa verò in inſulam eiecta, in ſeruitute vitam egit. Hanc diuus Petrus ibi inuentam, quum ad ſpectandas vitiferas columnas diuertiſſet, eúmque (quos diximus) liberi illius tres ſequerentur, matrémque ſuã præter ſpem & expectationem omnem cognoſcerent, diuino regenerauit baptiſmo. Vt autem & pater eorum Fauſtus Roma ad vxorẽ & libero. quę-

F

Petrus & Paulus Romæ martyrio coronati.
Primi Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi.
Diuo Petri acta.
Clemens Rom. epiſcopus. Pater eius, & fratres.
Mater eiuſdem.
Diuus Clemens cũ duobus fratribus, & deinde patre vtroque, comes & ſocius Petri, prædicandi in orbe Euãgelij ſuit.

A tendos profectus, Ægyptúmque, Syriam & Phœnicen peragrans, diuino quoque nutu in Petrum ſuóſque incidit, & itidem vt illi, ſacrum ſuſcepit lauacrum, vnà cum illis Apoſtolum per orbem comitatus eſt. Ita illi longo tempore veri certiq; rerum eius geſtarum præcones fuere, ſimúlque cum eo Chriſtum prædicarunt.

Primi episcopi eccleſiæ Rom.

Petrus porrò ad eũ modũ per orbem habitabilem paſsim vadens, eccleſias vbiq; conſtituit. Et Romanũ, quos ſuprà diximus, ſucceſſoribus commiſit: Lino videlicet, Anacleto, & tertio ſacro Clementi. Ipſe quidem Clemens ſe à Petro in obitu eius lectum dicere, & à Petro ſecundum numerare videtur. Alij autem quartum cum à Petro eſſe referunt, in quibus etiã eſt Euſebius Pamphili.

Alexandrinæ.

Alexandrinæ autem Marcum præfecit: in cuius ſacro miniſterio, Nerone octauum imperante annum, Anianus ſucceſsit.

Antiochenæ. *θεόληπτῳ*

Porrò Antiochenam primùm Euodio, deinde touera ✶ numine afflato Deúmque ferente Ignatio tegẽdam tradidit: quem Ignatium tenellum etiãnum, tanquam ſimplicem & integrum, manibus ſuis ſublatum Chriſtus exhibuit: atque ſimplicitatem integritatémque diſcipulis oſtendere & commendare volens, Niſi ei ipſi ſimiles fierent, nequaquam illos in regnum, quod tum prædicabatur, peruenturos eſſe dixit.

Siculæ.

Siculorum verò eccleſiæ

B Pancratium: aliiſque regionibus, inſulis, & vrbibus Epiſcopos alios, qui ab eo ſacram Chriſti diſciplinam accepiſſent, præpoſuit. Ad hunc modum ipſe in Palæſtina, Syria, Phœnice, Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, breuiter in totius Aſię & Europæ oris, omnibúſque adeò qui in diſperſione erãt Iudæis & Græcis Euangelio Chriſti virtute & vi verbi (ſignis & miraculis accedentibus) promulgato, extremis Neronis temporibus Romam, vrbiũ omnium reginam, quum ibi quoque Paulus eſſet, peruenit.

Poſtremis Neronis temporibus Petrus Romã peruenit.

CAPVT XXXVI.

C Ed enim quum ibi mirificis amborum miraculis tanta ad Chriſtianiſmum confluerer multitudo, vt numerus eius iniri nõ poſſet: Nero penes quem ſumma rerum erat, ad improba impiáque delapſus flagitia, ea re cognita, contra ipſam diuini cultus armatur pietatem: & percuſſoribus diſpoſitis, tot fideles ferro necat Romanos, vt etiã Senatus admodum iam propter paucitatem ſui ordinis hominum imbecillis, alias ſuper alias accumulatas cædes ægrè ferret.

Perſecutio Chriſtianorum ſub Nerone.

Inde Simoni admodũ Apoſtolos perſequenti, aditus liber ad Senatum & Neronem datus. Atque is omnem (vt in prouerbio eſt) mouet funem, vt illorum etiam nomina è medio tolleret, tanquam qui cædis tantæ multitudinis autores fuiſſent. Itaque Nero Apoſtolis infenſus, planum Simonem ipſe quoque planus eſt complexus. Quum igitur Petrus Simoni reſiſtens, cum eo ſæpe conflictatus eſſet, tumórq; impietatis in malefico illo ſupra modũ excreuiſſet, poſtremò quàm licentioſiſsimè in conſpectu omnium Romæ ad Petrum, Tu verò quid ais? inquit: propterea ne Chriſtus tuus magnus eſt, quod a terra cœlos conſcendit? quin & mihi id facere procliue eſt. Et confeſtim manibus extenſis, ſurſum verſum, dæmonibus eum, quibus ſe permiſerat, ducẽtibus, ferebatur.

Simon magus Romæ modis omnibus agit, vt Apoſtoli è medio tollantur.

D [c] Petrus autem admodum anxius eſſe, & cum Deo in corde per precationem colloqui: & tandem ſpiritu plenus, poteſtates illas quæ nefarium hominem in ſublime attollebant, increpare, & vt ab eo diſcederent iubere. At ille ſtatim præceps deorſum verſum fertur, & humi alliſus, mortuúſque rumpitur.

[c] Petri oratione Simon dæmonum ope in cœlos euolans, humi ſternitur & moritur.

Ibi ex populo qui antea Simonem diuinos vſurpantem honores laudibus celebrauerant, ſubito ita proſtratum videntes, laudéſque†† priſtinas per palinodiam recantantes, ingẽti claráq; voce, Vnus eſt magnus Deus, acclamant, quem Petrus & Paulus apertè & clarè prædicant. Locus ſanè ipſe, in quem luctuoſum hoc ſpectaculum incidit, ad hodiernum vſque diem, Simonium vocatur, etiamnum Simonis Antichriſti perniciẽ & interitum declarans. [d] Et erant ibi nonnulli, qui eum reuicturum eſſe opinarentur, & ob id diutius in publico iacuit. Cæterùm vbi iã cadauer diffluere, maléque olere cœpit, re deſperata, in occultis illum ſepeliere locis. Nero autem certior factus à Petro & Paulo Simonem peremptum eſſe, Petrũ quidem pedibus ✶ ſurſum verſum ſublatis (nam id

E ita petierat: ſimul quòd ſe indignum reputaret, qui itidem vt Magiſter ſuus, recto corporis ſtatu pateretur: ſimul vt lenior expeditiórque ei in cœlum eſſet curſus) [e] in crucem egit. Paulum verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodémq; die. Sepulti autem ſunt in Oſtienſi, quæ dicitur, via, trigeſimo & ſeptimo poſt ſalutiferam Chriſti paſſionem anno. Ferunt autem Paulum Neroni antea teſtatum eſſe, ſe illi tertio à cęde ſua die viuum repræſentaturum. Quod vbi eſt factum, in conſternationem illum coniecit. Et quum poſt mortem Paulus, ita vt prædixerat, [f] certò & verè illi aſsiſtens, liberè Chriſtum verum eſſe Deum profiteretur, neque veram ſalutem in alio quàm Ieſu nomine eſſe oſtenderet: illum quidem dicunt conatum eſſe, minimè autem (quòd viſio ea repentè euanuerit) comprehendere Paulum potuiſſe.

✶ ὑψηλοτέρῳ

d Dicat Simon qui ſe magnã virtutem Dei, & meretriculam ſuam ſpiritum ſanctum appellauit, quando tempore certo Romæ debitum naturæ per ſucceſsionem ad ſe delatum perſoluerit, quando in medio ipſa vrbe concidens extinctus eſt? Epiphan. aduerſus Simonian. hære.

†† ſim. Cùm Simon ſe Chriſtũ diceret, & tanquam filium ad patrẽ ſe volando aſſereret poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet, tunc Petrus flexis genibus precatus eſt Dominum, & precatione ſancta vicit magicam leuitatem, & velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit, & præcipitatum in ſaxo eliditis cruribus eius confregit, &c. Auguſtinus in ſermonibus de ſanctis. Idem Aug. epiſt. 86. de ieiunio die Sabbati agens. Eſt quidem, inquit, & hæc opinio plurimorum, quamuis eam plerique falſam perhibeãt, quòd Apoſtolus Petrus Romæ cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum pridie eum eiuſdem vrbis eccleſia ieiunauerit, & conſequuto tam proſpero glorioſóque ſucceſſu, eundem morem tenuerit, eumque imitata ſint nonnullæ occidentales Eccleſiæ.

††

F *e Martyriũ Petri et Pauli.*

f Paulus tertio à morte ſua die Neroni apparuit.

CAPVT XXXVII.

ET diui quidem Apoſtoli ita martyrij curſum perfecere. Nero autem quo magis Imperij eius ereuere vires, eo deterior factus, ad nefandiſsima quæque ſcelera eſt prolapſus, armis etiam contra eã quæ Deo præſtatur pietatem ſumptis. Illius verò improbitatem, morúmque importunitatem percurrere, nequaquam præſentis videtur eſſe operæ. Quicunque autem hominis peruerſitatem, apertúmque furorem perſpicere velit, is monumenta

Perſtringitur paucis flagitioſiſsima & probroſiſsima Neronis vita.

A biſtotiarum, quæ multa à multis de rebns eius cũ
fide & cura ſunt compoſita, cõſulere poterit. Quũ
enim permultorum intetitus autor extitiſſet, adeò
ſe cædium piaculis cuntaminauit, nihil rerum om
nium cum ratione & modo faciens, vt poſtremò
ne chariſsimis quidem capitibus parceret: & citha
ræ muſicíſque carminibus operam nauans, atque
indecentibus prorſus, inſamibus & meretriciis
motibus ludens, ridiculéq; prorſus in theatro pu-
blicè ſaltans, neque quidquam omnium quę Deo
ingratæ inuiſæque ſunt rerum intentatum relin-
quens, primus ipſe acerbiſsimus Verbi veræ pieta
tis hoſtis extaret: & denunciatis ei quæ contra il-
lum ſtructæ erant inſidiis, matrem ipſe ſuam, fra-
trem & coniugem ferro ſuſtulerit: & innumerabi
les præterea ex clariſsimis Romanæ vrbis ciuibus,
qui etiam genere ſibi propinqui eſſent, variis ſup-
pliciorum generibus perquàm crudeliter intere-
merit. Ad quæ omnia illud etiam addidit, vt pri-
mus ipſe Imperatorum omnium, impietatis eius
Obitus Neronis.
B quæ aduerſus Deum ſuſcepta eſt, primitias tulerit.
Itaque ad ſummam eius inſaniam hoc fuit reli-
quum, vt mente per intemperias captus, manus tã
dem ipſe ſibi afferret: quatuordecim annis, præter
paucos admodum menſes, Imperio cum ignomi-
nia & probro ſummo adminiſtrato. Cuius etiam
Primus is inter Rom. Imperatores Christianorũ fuit perſequutor.
Tertullianus, Romanus ſcriptor, mentionem fa-
cit hiſce verbis: Conſulite commentarios veſtros:
illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam
tum maximè Romæ orientem, Cæſariano gladio
ferociiſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ
etiam gloriamur. Qui enim illum ſcit, intelligere
poteſt, non niſi aliquod bonum à Nerone dam-
natum. Ad hunc modum primus iſte Dei oppu-
gnator renunciatus, ad cædem Apoſtolorum eſt
actus. Et Paulus quidem Romæ capite plexus, Pe-
trus autem crucifixus eſſe, eodem tempore tradũ-
tur. Rem hanc confirmat Petri & Pauli hucuſque
Eodem tempore Romæ Petrus & Paulus martyrium conſummarunt.
etiam obtinens in eodem ibi cœmiterio monu-
mentum. Atque hæc quidem, quem paulo antè al
legauimus, Tertullianus. Sed non minus & alius
ſcriptor Eccleſiaſticus, Caius nomine, qui Zephy-
rini Romani epiſcopi tempore viuens, contra Pro
clum Cataphrygas hęreſis ducem ſcripſit, de locis
vbi ſacra tabernacula eorum Apoſtolorum repo-
ſita ſunt, hæc refert. Ego verò Apoſtolorum tro-
C pæa demonſtrare poſſum. Si enim in Vaticanum
aut Oſtienſem viam ire velis, Apoſtolorum qui ec
Feſtus apoſtolici nobis reddit hic dies triumphi. Pauli atque Petri nobilis cruore. Vnus vtrunque dies pleno tamen innouatur anno Vidit ſuperba morte laureatũ. Prudentius.
cleſiam hanc fundarunt, tropæa inuenies. Quod
autem eodem tempore ambo martyrium ſubie-
re, dudum Dionyſius Corinthiorum epiſcopus
ad Romanos ſcribens, ita aſtruit: Sed & vos per ta
lem doctrinam & cohortationem, plantationem
Romanæ & Corinthiæ Eccleſiæ à Petro & Paulo
conſitam, contemperaſtis. Ambo enim & Corin-
thi apud nos verbum ſerentes, eadem docuerunt:
& iſthic in Italia apud vos, quum eadẽ ſimul pro-
mulgaſſent, + eodem tempore martyrio ſunt per-
functi. Cæterùm hæc propterea ſunt adducta, vt
certiore fide res Apoſtolicæ hiſtoriæ confirma-
† [illegible]
rentur. Non enim ignoro, eſſe quoſdã qui dicunt,
vno exacto anno, die eodẽ, martyrio Paulũ quo-
que finem vitę cepiſſe. Staturam autem & corpo-
Statura & forma diui Petri,
ris formam diui Apoſtoli, quãtum per deſcriptio-
nem ſimpliciorem aſſequi licet, talem habuere. Pe
trus equidem non craſſa corporis ſtatura fuit, ſed

quæ aliquanto eſſet erectior, facie ſubpallida & al D
ba admodum: capilli & capitis & barbæ criſpi &
denſi, ſed non admodum prominentes fuere: ocu-
li quaſi ſanguine reſperſi & nigri. ſupercilia prope
euulſa: naſus autem longior ille quidem, non ta-
men in acumen deſinens, ſed preſſus, ſimúſq; ma-
gis. Paulus autem corpore erat paruo & contra-
cto, & quaſi incuruo, atque paululum inflexo, fa-
Item diui Pauli.
cie candida, annóſque plures præ ſe ferente, & ca
pite modicu: oculis multa inerat gratia, ſupercilia
deorſum verſum vergebant: naſus pulchrè infle-
xus, idémque longior: barba denſior, & ſatis pro-
miſſa: eáque non minus quàm capitis coma, canis
etiam reſperſa erat. Ambo autem Chriſti diſcipu-
li, quum inſpicerentur, diuinum quiddam præ ſe
ferebant: Spiritu ſancto & diuina gratia ita referti,
vt qui eos viderent fideles, ex aſpectu ſolo
arcanam quandam & latentem conciperent gra-
tiam, moréſque & vitam vnà cum fide ritè cõfor
marent, & in melius conuerterent.

CAPVT XXXVIII. E

Propoſitio dicendorum.

Sed hæc, de primoribus Chriſti di
ſcipulis ſint ſatis, quorum marty-
riis expoſitis, quum ad hunc lo-
cum peruenerimus, conſequens
eſſe videtur, & reliquorum de-
cem, vitæ finem in ſecundo hoc
Tomo perſtringere: non quòd eodem tempore
beatum felicémque exitum omnes ſint cõſequu-
ti, ſed id fieri oportere duximus, vt & ★ compen-
[illegible] συγγραμμα.
dioſa & dilucida nobis conſtet hiſtoria. Deinde
qui eorum coniugium ſint complexi, quíque ſin-
cera eccleſiæ ſcripta reliquerint, memoraturi, fi-
némque ita ſecundo huic ſacræ Hiſtoriæ volumi-
ni impoſituri: vt ſcilicet poſt primum, qui Chriſti
res omnes continet, ſecundum hũc de duodecim
Apoſtolorum actis abſoluamus librum: quamuis
longius nobis inſtituta excreſcat hiſtoria. Sed e-
nim poſt Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater
Domini eſt nominatus, & Eccleſiam Hieroſoly-
mitanam primus ab ipſo Seruatore Chriſto, ſeu
Martyrium Iacobi fratris Domini.
(vt quidam volunt) ab ipſis poſtea Apoſtolis ſibi
commiſſam adminiſtrandam ſuſcepit, Obliáſque,
† Dictus etiam Oblias hoc eſt munimentum populo & iuſtitia.
F + hoc eſt Iuſtus appellatus eſt, mortem exponam.
Quod enim diuus Paulus Iudæorum dolum, per
Feſtum, & prouocationem ad Cæſarem, effugiſ-
ſet: illi quæ in Paulum ſtructæ non proceſſerant,
eas in Iacobum conuertunt inſidias. Qualem au-
tem is habuerit finem, Hegeſippus, qui primæ ſuc
ceſsionis Apoſtolorum temporibus vixit, in quin
to Commentariorum ſuorum libro ad hunc mo-
dum recenſet. Suſcipit autem eccleſiam vnà cum
Apoſtolis adminiſtrandam, frater Domini Iaco-
bus, qui ab omnibus Iuſtus cognominatus eſt, ab
ipſius Domini ad noſtra vſque tempora. Plures e-
quidem hoc nomine fuere Iacobi: ſed iſte ex ipſo
matris ſuæ vtero ſanctus fuit, vinum & ſicerã non
bibit, neque de animante quopiam comedit, no-
uacula ſuper caput eius non aſcendit, oleo vnctus
non eſt, balneo quoque minimè vſus. Huic vni in
ſancta ſanctorum ingredi fas erat: neque veſtem
laneam vllam, ſed lineam tantum geſtabat. Solus
quãdoque in templum ibat, ibíque in genua pro-
cumbere, & pro remiſsione peccatorum populi

A orare competiebatur. Genua quidem eius cameli inſtar per callum induruuerãt, propterea quòd ſemper ea inflecteret, orans ad Deum. Quum itaque multi etiam ex principibus fidem amplecterentur, tumultus concitatus eſt à Iudęis, ſcribis & phariſæis: qui eò periculi rem deueniſſe dicebant, vt populus omnis Ieſum pro expectato illo Chriſto haberet. Quare ad Iacobum cõuenientes, inquiũt: Cohortamur te, vt cohibeas populum, qui de Ieſu ipſo ſeductus eſt. Chriſtum eum eſſe exiſtimãs. Diſſuade, quæſumus, iis qui ad diem Paſchæ huc venêre, opinionem & fidem de Ieſu, Tibi enim paremus omnes, & cum populo vniuerſo teſtificamur te iuſtum eſſe, neque perſonarum rationem habere. Perſuade ergo multitudini, ne de Ieſu erret. Cunctus enim populus & omnes nos tibi obtemperamus. Conſiſte in templi pinnaculo, vt quum ex ſuperiore loco omnibus ſis conſpicuus, tum verba tua ab omni exaudiantur multitudine. Propter feſtum enim Paſchæ conuenerunt tribus omnes, vnà cum gentibus. Statuerunt igitur, qui dicti ſunt ſcribæ & phariſæi, Iacobum in pinnacu
B lum templi, & v[illegible] ati ſunt dicentes: O Iuſte, tibi omnes obt[illegible]mperare debemus: & quandoquidem populus fide ſua de Ieſu crucifixo seduct⁹ errat, annuncia nobis, ✶quod ſit Ieſu oſtium. Ille verò voce magna reſpõdit: Quid me de Ieſu filio hominis interrogatis? Ipſe ſedet in cœlis, ad dextram magnæ virtutis & poteſtatis, venturúſq; eſt in nubibus cœli. Ibi, quum multis de certa indubitatáque fide ſatisfactum eſſet, gloriabantur lęti de Iacobi teſtimonio, & dicebant, Oſanna filio Dauid. Scribæ autem ipſi & Phariſęi inter ſe dicebãt: Malè fecimus, qui tantum Ieſu procurauimus teſtimonium. Verum age aſcẽdamus, & deiiciamus eum, vt populus conterritus, nõ credat ei. Et ſimul exclamarunt dicentes: O, ò, & Iuſtus ipſe per errorem ſeductus eſt. Itaque pinnaculum aſcendentes, Iuſtum ipſum peſſum dederunt, & alius ad alium dixit, Obruamus eum lapidibus: & inceperũt eum lapidare. Quum autem lapidibus ictus nondum mortuus eſſet, ſed cõuerſus genua poſuiſſet, dicens: Obſecro te Domine Deus pater, remitte
C ipſis, neſciunt enim quid faciunt: ſic, inquam, quũ lapides in eum iacere pergerent, vnus ex ſacerdotibus, filiis Rechab, de quibus teſtificatus eſt propheta Hieremias, exclamãs: Deſiſtite (inquit) quid facitis? Iuſtus ipſe pro vobis orat. Et fullonũ quidam, ligno quo veſtes complanabat arrepto, caput Iuſti comminuit. atque ille ita martyrio eſt defunctus, anno ſeptimo Imperij Neronis: & ſepultus eſt in loco quodam iuxta templum, monumentúmque eius adhuc ibi manet. Verus is teſtis Iudæis ſimul & Græcis fuit, Ieſum eſſe Chriſtum. Poſtea ſtatim Iudæorum oppugnatio, vrbiſq; Hieroſolymitanæ obſidio cœpit. Tam mirificus autẽ iuſtitiáque clarus fuit Iacobus, vt etiam prudentiores apud Iudæos viri, in piaculum aduerſus eum perpetratum, cauſam Iudaici belli ex profeſſo referant. Quemadmodum id ipſe quoque Ioſephus ſcriptis ſuis teſtatur, alicubi ita dicens: Iudæis autẽ hæc acciderunt, propter Iacobum Iuſtum, qui frater erat Ieſu, qui dictus fuit Chriſtus, vltione diuina vindicandum. Eum, quum iuſtiſsimus eſſet, Iudęi interemerunt. Sed in vigeſimo Antiquitatum, mortem eius hiſce verbis exponit: Cæſar Feſti

✶ τίς ἡ θύρα τοῦ ἰησοῦ.

Quidam eadem Iacobi in tertium Neronis Imperij annum referunt: ſecũdum ſcilicet, poſtquã Paulus vinctus Romam eſt abductus.

Fuere, qui eadem eam cauſam Hieroſolymitanæ expugnationis fuiſſe dixerunt.

morte audita, Albinum in Iudæam pręfectum mit D tit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum iniiſſe diximus, moribus confidens, & audax admodum, ex ſecta Saducæorum erat, qui in iudiciis ſupra omnes alios Iudæos ſæui ſunt, & crudeles. Talis itaque quum eſſet Ananus, oportunum idoneúmque tempus ſe, Feſto defuncto, quum adhuc Albinus in itinere eſſet, nactum eſſe exiſtimans, Iudicum conſilium cogit: & fratre Ieſu, qui dicebatur Chriſtus, Iacobo ei nomẽ erat, quibuſdamque aliis in iudicium productis, & actione legum præuaricatarum inſtituta, vt lapidarentur effecit. Quicunque autem in vrbe ęquiores legúmque peritiores videbantur eſſe, grauiter id tulere. Et ad Imperatorem clàm legatos miſere oratum, vt ille ad Ananum, ne talia faceret, ſcriberet: eum quippe nec antea rectè feciſſe aſſeuerantes. Nonnulli etiam Albino obuiam proceſſere, Aleſandria iter facienti: eúmque docuere, non licuiſſe Anano, citra eius ſententiam & voluntatem, conſilium iudicij faciendi gratia cogere. Albinus portò verbis eius perſuaſus, ad Ananum animo commoto ſcri- E pſit, pœnaſque ſe ab eo ſumpturum minatus eſt. Quin & Agrippa rex, eam ob cauſam pontificatũ ei, quem tres adminiſtrauerat menſes, ademiſſe, eumque Ieſu Damnæi filio dediſſe videtur. Et Iacobi quidem res ſic ſe habuere. Huius eſſe creditur prima inter Catholicas epiſtola, ad omnes Eccleſias: vt ipſius quoque Iudæ, magnificè cum libertate multa ſcripta. quamuis vtriuſq; vetuſtiores mentionem nullam faciant.

Albinus Iudææ præfectus.

Ananus, ſiue Ananias, mortis Iacobi author.

Anano Pótificatus abrogatus. Ieſum hunc filium Gamalielis fuiſſe, diximus ſuprà eodem ca. 4.

CAPVT XXXIX.

POſt hunc & Andreas, coryphæi Petri frater, qui primùm Dominum Ioannis indicio cognouit, germanumq; ſuum ad eundem adduxit: ritè verò, & vt decebat prorſus, à prima vocatione vſq; ad Chriſti in cœlum aſcenſionem, veſtigia eius inſiſtens, officio ſuo functus eſt. Et cœlitùs in ſpecie ignearum linguarum Spiritus ſancti gratia ac- F cepta, ſorte quoque ei prouincia ea obtigit, vt ad Gentes mitteretur: in Cappadociam ſcilicet, Galatiam & Bithyniam: Quibus ille peragratis, ad eam quoq; acceſsit quæ Anthropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines, ad vtrunque Põtum Euxinum, oráſque ſeptentrionales & auſtrales, ad ipſum quoque Byzantis ſolum. Vbi eccleſiæ à ſe primùm inſtitutæ, primum epiſcopum diuum Stachyn pręfecit. Deinceps Thraciam, Macedoniam, Theſſaliam, & Achaiã peragrauit. In quibus prouinciis omnibus, longo tempore, ſermonibus diuinis, ſigniſque, & prodigiis mirificis Chriſtum glorificans, tandem à proconſule Ægeato in crucem quoque eſt actus: illo ei crimine obiecto, ꝙ coniugem eius Maximillam, fratrémque Stratoclem, impietatem eius deteſtari docuiſſet, & ad Chriſti fidem adduxiſſet. Philippus autem, & Bartholomæus, Syriam & Aſiam ſuperiorem ſortiti ſunt. Atque in eorum locorum ciuitatibus omnibus, fidei fundamentis iactis, tẽpla conſtruxerunt, ſacerdotéſque & epiſcopos eis præfecerũt, Philippus etiam Aſiæ vrbibus peragratis, Hierapolim Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentem atque ce-

Andreæ Apoſtoli acta, & martyrium.

Philippi & Bartholomæi.

Solenne hoc ætat: noſtra etiam fuit in Lituania & Samogitia.
Marianna Philippi.

A lebrē,+nominíque ipſa ſuo reſpondentem. Adeò autem idolis addicta erat, vt etiam viperam, impuram veneuoſamque feram, ſactario incluſam, tauquam Deum magnifico præcipuóque cultu veneraretur, ſacrificiiſque quibuſdam foueret, & rota illi mirificè addicta eſſet. Sedenim quum eò Apoſtolus peruenoiſſet, vnà cum ſorore ſua Mariamna, quæ eum, quum dudum vitam per virginitatem ſibi exigendam ſtatuiſſet, comitabatur: ſtatim idolorum cultus in ea regione extinctus, & inſolentia incolentium ibi dæmonum eſt labefacta. Siquidem viperinus ille Deus, quem diximus, ex domicilio ſuo erupit: & quaſi ab ardente igue profugit. Ilicet, qui illū tanto ſtudio coluerāt, pudore affecti ſeſe occultant. Cæterùm quum quampluri-ma à Philippo & Mariamna miracula edereutur, ſeditio in multitudine exoritur. Partim enim Bartholomæi & Philippi Deo adhærebant (ex propinquo enim Bartholomęus Philippo à Domino auxilio miſſus fuerat) partim verò dæmoniacæ, per anticipationem conceptæ præſumptiuni iuteuti permanebant: qui etiam conituratione & coitione

Martyrium eorum Apoſtolorum.

B facta, cum impetu prorſus in Apoſtolos irruunt, eiſque arreptis, Philippum quidem tanquam victimam quādam in columna capite ſuſpendunt, Bartholomæum autē directum in lignū ſub crucis forma aguut. Atque illi talibus affecti ſuppliciis, ad preces conuertūtur. Cedebat autem ſtatim locus, in multam altitudinem ſubſidens, ſimúlque multitudo demergebatur, atque ita in ſummum tota vrbs decidit periculum. Ibi, qui reliqui erant, ſentieutes peruiciem & cladem, eam vindictam eſſe eius, quæ in ſacros Chriſti miuiſtros contumelioſè patrata fuerat iuiuria, coufeſtim omnes fidem Chriſti ſuſpiciuut: & Bartholomæus ab eis vinculis ſoluitur, qui Philippo ſauctè fortitérque tum martyrio defuucto, ſepulturæ houore præſtito, & vrbe tota illuſtrata, Chriſtóque dicata, aliquanto pòſt tempore Vrbanopoli prouinciæ Ciliciæ in crucem rurſus actus, ad vnicè deſideratum Chriſtum migrauit.

C

CAPVT XL.

Diui Thomæ acta.

QVomodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus eſt, vehementiſſimum in Chriſtum amorē prætereamus? qui Æthiopes & Indos ſortit*, à profectioue ea abhorrens, ſeſe ſubducebat: nigróſque & deformes earum gentium vultus, prætereáque caliginoſas atque intractabiles earum mentes auerſans, iter ad eos ſuum differebat. Apertè igitur & clarè ei, is qui pulchritudine & forma præſtat, aſsiſtit, cúmque ad miniſterium ſuum capeſſendum cohortatur. Et vt certum ſecurúmque redderet, cùm eo ſe per vitam omnem ſututū, auxiliúmque in certaminibus laturum pollicetur. Quin etiam cuidā ex Æthiopibus, quibus ex mercatura lucris inſeruiens eſt vita, vt veudatur efficit, atque ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in notitiam Smindæi, regionis eius principis, regnū illi cœlorum ſtudioſiſsimè patans, peruenit: & miraculis prodigiiſque maximis Parthos, Medos, Indos, ipſóſque Æthiopes iu admirationem adducit. D Adhæc, quicunque in extrema Orientis ora, & ad vltimum Oceanum colunt: inſulam quoq; quam Taprobanem vocant, geniémque Brachmauum, prædicatione verbi illuſtrat. Templiſque vbique maximis, aliiſque pro eo atque decebat rebus omnibus ſauctè ordinatis, poſtremò lanceis latus confoſſus, ad eum cuius ipſe pertrectauerat latus, peruenit. Porrò Iacobus etiam Alphæi filius, & ipſe ex duodecim illis vuus, iuxta eius, qui eum regebat ſpiritus ſaucti voluntatem & ductum, ab Apoſtolorum corpore ſeiunctus, Gazæ primùm, deinde Eleutheropoli, & in vicinis ibi eoruudem populorum ciuitatibus verſans, maxima quæque miracula edit: & cœleſtibus ſpiritus ſancti ſermonibus ab eo pacata quadam & inermi vi ad gentes delatis, teſtimonium regni Chriſti maxima iucrementa capit. Poſt hæc ad Ægyptios extremámque eorum regionem peruenieus, & Chriſtum Seruatorem & Deum eſſe annuncians, ad vrbem tādem cui Oſtraciuæ oomen eſt, adit. Atque ibi quum ſatis longo tempore vixiſſet, periculiſque & certaminibus plurimis conflictatus eſſet, tandem ad cō-E firmandam eorum quos docuerat ſalutem, cruci ipſe quoque à quibuſdam, qui Verbo fidei aduerſabantur, affigitur: vt & in ipſo nou ita multum imitatio mortis Magiſtri ſui abeſſet. Operæ preciū etiam fuerit, Simouem Caua Galilææ ortum, qui propter flagrātem iu Magiſtrum ſuum ardorem, ſummámque Euāgelicæ rei per omnia curam, Zelotes cognominat' eſt, hic referre. Accepto euim is cœlitus adueniente ſancto ſpiritu. Ægyptū, Cyrenem, & Aphricam, deinde Mauritaniam, & Libyam omuem, Euangelium deprædicans percurrit: eaudémque doctrinam etiam ad occidētalem Oceanum, inſuláſque Britanicas præfert. Permultis verò ſignorum & prodigiorum miraculis, diuináque doctrina Chriſtum, ita vt debuit, celebraudo, innumerabilibuſque inſuper erumnis & afflictionibus obuiam eūdo, poſtremò & ipſe incredibili quadam lętitia mortem per crucem ſubiens, ad Magiſtrum ſuum trauſiit. Noo minus & diuus Iudas, nō Iſcariotes ille, ſed alter, cui duplex cognomen fuit, Thaddæi ſcilicet & Lebbæi, filius quidem Ioſephi, frater autem Iacobi, qui è piunaculo templi deiectus fuerat, Iudæam primum & F Gallilæam, Samariam & Idumæam, deinde Arabiæ ciuitates, nec noo Syriæ & Meſopotamiæ regiooes, ſagena Euangelij cepit. Poſtremò Edeſſam peruenit, Augari ciuitatem, vbi aotea alter quoq; Thaddæus ex ſeptuaginta illis vnus Chriſtum docuerat. Atque quum ibi, ſi quid adhuc ex alterius illius miniſterio deeſſet, pulcherrimè expleuiſſet, Chriſtumque, ſimul & diuinis concionibus & operibus admiraudis glorificaſſet, morte pacifica & quieta ad illum commigrauit. Matthias porrò, qui iacturam duodenarij Apoſtolorum uumeri ſarſerat, primam Aethiopiam adiit, atque ibi à feris, infeſtis, immanibuſque gentibus multa pertulit. Quum verò, quæ oportuit, & verbis & factis diuino Euangelio annuuciando præſtitiſſet, & Chriſto magnam bomiuum multitudinem accumulaſſet, animo intrepido & forti martyrij coronam + ſuſcepit.

Martyrium eius.
Iacobi Alphei res.
Cades eiuſdem.
Simonis Zelotæ res.
Martyrium eiuſdem.
Iudæ Thaddæi acta.
Mors eiuſdē non violenta.
Matthiæ res.
Martyrium eiuſdem.
† Lapidibus primò obrutus ad poſtremū ſecuri percuſſus.

A

CAPVT XLI.

MAtthæus autem, ex publicanis aſſumptus, ignea lingua non minorem quàm primarij Apoſtoli gratiam conſequutus, ſacrorum Euangeliorũ hiſtoriam primus Hebræis ſcripſit. Is quoque ſanctus Apoſtolus, profectionibus multis ex alia regione atque gente in aliam ſubinde migrans, Euãgelio prædicando perfectis, ad poſtremum Spiritus ſancti ductu ad Autropophagorum terram, in ciuitatem cui nomen eſt Myrmenæ, peruenit: in qua Platone, ſectatore ſuo, Epiſcopo declarato, ipſe in quendam ciuitati proximum collem conſcendens, vt ſibi gẽtis eius ſalus reuelaretur, orat. Hoc ita agenti Apoſtolo, Dominus Ieſus formoſi pueri ſpecie aſsiſtens, quum pacem illi precatur, tum virgam in manus ei dat. Eam, quum deſcẽdiſſet, in vrbe ad eccleſiæ, quam ipſe & Andreas cõ-

B ſtruxiſſet, portam plantare iubet, in arborem magnam & excelſam ilico euaſuram, fructúmq; plurimum magnitudine ſimul & ſapore aliis longè ſuperiorẽ laturam: fontem præterea copioſum & pellucidum, cum leni ſuſurro, ex radice eius erupturum eſſe pollicitus. in quo quicunque Antropophagi lauiſſent, eorum ſimul & vultus ad formam decentiorem compoſitum, & corda agreſti feritate poſita, ad placabilitatem & lenitatem conuerſum, prorſúſque eos in melius mutatum iri. Deſcendenti igitur, ciuitatis eius Princeps vnà cum coniuge & Filio (Fuluianorum patri & filio, Fuluianæ autem matri nomina erant) obuius fit. Malignis autem illi excruciabãtur ſpiritibus. Quibus quum manus ſtatim impoſuiſſet, dæmones illi turbatores profugerunt. Pangit verò & virgam illam, & confeſtim ea in arborem excreſcit: ſimúlque à radice vndam, quum aſpectu amœnam, tum potioni commodam, ſcatentem profert. Hoc tam inſigni miraculo multitudo conſternata, quum eò conflueret: ille è ſuperiore loco, patria eius gentis

C lingua, ſalutiferum eis annunciat Euangelium. Et ſtatim ex intimo animi affectu, in eo ipſo fonte, ſacro lauantur baptiſmo: fructúque itidem arboris illius guſtato, omnium pulcherrima illa mutatione perfruuntur. Fuluianus verò ſtatim pœnitentia ductus, & quòd multitudinem ad Apoſtolum confluere videret, æmulatione ſiniſtra accenſus, grauiter id ferre, manúmque militarem ad eum comprehendendum mittere. Quæ quum re infecta rediret, ipſemet quamplurimis ſecum ductis, contra Apoſtolum it: atque inter eundum plaga inuiſibili ictus, viſum amittit. Ibi multis precibus Apoſtolo exorato, oculorum quidem vim priſtinam recipit, cor autem eius induratum cæcúmq; permanet. Nulla enim interpoſita mora, Apoſtolum clauis longis terræ affigi iubet, picique & bitumini miniſtri eius multa ſuperaccumulãtes ſarmenta, materiámque aliam facile ignem corripiẽtem iniicientes, ab inferiore parte eam accendũt. Verùm ea res præter ſpem & expectationem in roris euadit refrigerium. Quod vbi multitudo vidit, Matthæi Deo aggregatur. Princeps autem eiuer ſo præſtigias eſſe, quæ Apoſtolo accidebant, credens, & ira exardeſcens, quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant)

Matthæi acta.

Anthropophagi.

Martyrium Matthæi.

efferri iubet: eiſque circum Matthæi pyram diſpoſitis, vt videlicet eorum ope ignis officium ſuum faceret, incendere illã præcipit. Ita ſarmenta quidem flammam corripiunt, incendium autem aduerſus Deos conuertitur, eóſque comminuit diffluentes. Vnde ſimulacrum tanquam ſerpentis ardentis proſilit: & à tergo Principis prorepens, cũ ingenti ſibilo eum perſequitur, ita vt non facile illi eſſet in regiam ſuam cõfugere. Quapropter deſperatis rebus omnibus, ille denuò ad Apoſtolum conuertitur, eúmque, vt ab impetu conſequentis eum ſerpentis liberetur, obſecrat. Apoſtolus autẽ, quòd hora iam inſtaret qua ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiret, rebus omnibus poſtpoſitis, ignem increpat. atque is repentè extinguitur, & ſerpẽs ille euaneſcit. Principi autem extremis, quæ oportuit, mandatis expoſitis, omnibúſque precatione confirmatis, in pace emittit ſpiritum, & ad Chriſtum tranſit. Cuius quidem ſacrum tabernaculum in aureo repoſitum lecto, ſplẽdidiſque inuolutum veſtibus, palatio Fuluianus infert. Idque E arcæ ferreæ, plumbo inſuper probè communitæ incluſum, demittere in mare iubet, hoc ſic cogitans: Si is, qui illud ab igne conſeruatum reddidiſſet, ab vndis quoque vt in ferrea vrna poſitum ſupernataret, vindicaret, ſe diis ſuis omnibus repudiatis, vni quem ille prædicaſſet Deo, per pietatis cultum ſeruiturum. Quum ergo ita in mare proiiceretur, ſtatimque diuina id cœlitùs gubernante manu in littore rurſum exponeretur: populus vniuerſus vrbe effuſus, Platone epiſcopo præeeũte, hymnis laudibuſque à Matthæo prædicatum concelebrat Deum. Fuluianus verò rebus omnibus poſthabitis, ſacrum ſuſcipit baptiſmũ, & Matthæi ſibi nomen arrogat, occulto quodam arcanóque Apoſtoli ductu. Simulque, qui eius imperio ſubditi erant, omnes patriam ſuperſtitionem reiicientes, diuinum complectuntur lauacrum. Deinde poſt annos tres, epiſcopus quoque Plato ad ſempiterna conſcendit tabernacula. Porrò Fuluianus adhuc viuente epiſcopo, alij regnum conceſsit: & ipſe ſummiſſæ humilitatis habitu aſſumpto, quũ ſecretioribus Chriſtianorum initiatus eſt ſacris, tũ F presbyteri dignitatẽ à diuo ſuſcepit Platone. Poſt cuius ex hac vita deceſſum, ab ſancto Apoſtolo per nocturnam viſionem admonitus atque conſecratus, Epiſcopalem quoque aſſumpſit honorẽ. Et quum ritè ſacro miniſtraſſet Euangelio, multóſque per fidem lucrifeciſſet Deo, vitam quoque hanc meliore alia commutauit.

D

Miraculum in corpore eius defuncti.

CAPVT XLII.

SVpereſt nobis Ioannes dilectus ille, quique ſupra* pectus Magiſtri recubuit, diſcipulus: cuius profectiones, in eiſque miracula diuináque opera edita, mirificóſque & arcanos de Deo ſermones, ſicuti & aliorum diſcipulorum & Apoſtolorum res geſtas, ſingillatim exponere, præterquam quòd virium noſtrarum nõ eſt, ab inſtituto quod in manibus habemus opere alienum etiam eſſe arbitror. Sed enim hiſtoriarũ monumenta produnt, diuiniſsimum hunc Euangeliſtam, poſt Ieſu in cœlum aſcenſum, cum matre Dei in ea quam ad Sion fuiſſe

* Ioan. 13. Acta diui Ioannis Apoſtoli et Euangeliſtæ.

A fuiſſe ſcripſimus, domo ſua vixiſſe, vſque ad illius ad Dominum migrationem. Poſtea autem in Aſia Chriſtum per Euangelium promulgaſſe, ibique templum Dianę ſolo æquaſſe. Cæterùm perſequutionis ſub Domitiano tempore exilio damnatum, & in inſulam Patmum relegatum: decimoquarto Imperij illius anno, Spiritu ſancto plenum, Euangelium ibi ſuum ſublimem in modum intonuiſſe ſacrámque & diuinitùs inſpiratam Apocalypſim protuliſſe. Qui deinde poſt Domitiani obitum Epheſum in Aſiam reuerſus, quæ ibi fuêre eccleſias rexit, templa conſtruens, clerum omnem docens, eccleſiarúmque ſacros miniſtros inſtinctu Spiritus ſancti ad perfectionem inſtituens. Et quum aliquando in ciuitate quadam eſſet, adoleſcentémque vultu quidem liberali & honeſto, animo tamen & ingenio feruido conſpexiſſet, Epiſcopum loci eius intuitus, Hunc (inquit) tanquam depoſitum tibi cura & diligentia ſumma, ſub Chriſto atque Eccleſia eius teſte, commendo. At-
B que ille quidem illum, nihil ſe in eo excolẽdo rerum omnium prętermiſſurum pollicitus, ſuſcepit. Ioannes autem Epheſum rediit. Epiſcopus porrò ille adoleſcentem domi ſuæ fouebat, & ad cognitionis & doctrinæ lucem ducebat. Procedente autem deinceps tempore, attentiorem illam diligentiam & curam remittit, perinde atque ſupremum & perfectum Chriſti ſignaculum ei iam impreſſiſſet. Ille autem quum ante tempus poteſtati ſuæ permiſſus eſſet, atque inſuper ab æqualibus ſuis ocio corruptis, præfractis, maliſque artibus imbutis, & diſciplinæ omnis impatientibus corrumperetur, primùm propter illicita intempeſtiuáq; conuiuia prædatũ ab eis dicitur, ac mox iterũ ac tertio ad perpetrãda maleficia mutatur. Deĩde verò quo lõgius, eo quoque magis ſceleribus atque flagitiis aſſuefactus, perinde atq; equus robuſtus frenis ruptis in barathrũ fertur. Et quũ iam ſpe omni meliore excidiſſet, ſalutémq; ipſe ſuam cõploraſſet, latronum prædonúmque complectitur vitam, ipſéque adeò maleficorum manipulo tanquam dux
C præeſt: & alios feritate, cædiúmque immanitate longè ſuperans, impetum ſubinde in viatores ex improuiſo factitat. Intercedunt anni aliquot, & Apoſtolus rurſum ibi adeſt. Qui ad Epiſcopum: Age, inquit, quod tibi, Chriſto teſte aduocato, credidi, mihi depoſitum redde. Ibi ille obſtupeſcit, pecuniámque à ſe, quam non accepiſſet, per ſycophantiam exigi putat. Fidem certè quidem Ioanni dicenti non habere, prorſus non licebat: neque rurſus ad ea credẽda, quorũ ſibi cõſcius non eſſet, induci poterat. Vt autẽ adoleſcentẽ ille, animámq; eius flagitabat, altè admodũ ſuſpirio ducto illacrymans: Iamdudũ, inquit, ille mortuus eſt. perditus enim, & modis omnibus perniciosus homo erat: & vt caput tibi malorum eius indicem, prædo. nã Eccleſia relicta, & monte quodam occupato, prędonum ducit manum. Tum Apoſtolus veſte ſciſſa, & capite ſuo cum eiulatu & planctu multo pulſato: Egregium ſanè cuſtodem, inquit, animæ fratris conſtitui. Sed equus mihi detur, & dux itineris aliquis adſit. Confeſtim itaque ex eo loco ab eccleſia ire pergit: & quum ad regionem deſignatam perueniſſet, ab exploratoribus illius comprehenditur: neque fugere cupiens, neque quicquam

Quindecimo imperanti anno.

Exemplum notabile, quãtum vel ad impietatẽ intermiſſa, vel ad religionem ſinceram obſeruata diſciplina eccleſiæ valeat.

Ioannes epiſcopo certo iuuenem liberalis ingenij inſtituendũ cõmendauit.

Ioannis iſ à ſeipſo per Epiſcopi negligentiam degenerat, & dux tandem prædonũ fit.

deprecans. Quinimò ea de cauſa veniſſe ſe dicit, ſéque ad ducem eorum deduci petit. Ille por-
D rò tum ita fortè, vt armatus erat, in via ſtabat. Vt autem Ioannem paulatim ad ſe venientem cognouit, quàm celerrimè poteſt retrocedit. Ioannes autem ſenectæ ſuæ, rerúmque aliarum omnium oblitus, illum conſequitur, ingenti voce clarè inclamans: Quid me fugis, iuuenis ſenem, patrem tuum fili, nudum atque inermem armatus? faceſſat metus: adhuc tibi vitę ſpes eſt reliqua. Ego pro te Chriſto rationem reddam: ac ſi opus fuerit, ipſe pro tua animam meam ſtatim proiiciam. Conſiſte, méque à Chriſto miſſum tibi crede. Tũ ille, his auditis, primùm conſiſtit, oculis in terram demiſſis: deinde arma deponit, ac tremore multo correptus acerbiſſimè lamentatur: accedentémque complectitur Apoſtolum, & lachrymis, quod potuit, noxam deprecatur, genibúſque flexis dextram ad ſinum Apoſtoli extendit. Tum Ioannes, iureiurando addito, ſalutem, noxæque remiſſionem illi à Seruatore pollicetur: dextram
E eius per pœnitentiam iam expiatam deoſculatur, eúmque in Eccleſiam reducit. Ibi frequentibus orationibus, ieiuniiſque continuis cum eo vacans, ſuauíque verborum Syrene tumorem animæ illius tanquam incantatione curans, non prius ex eo loco abiit, quàm valentem illum & firmũ prorſus Eccleſiæ reſtituit. Magnum mediusfidius ille hoc Eccleſiis pœnitentiæ ſpecimen, pulcherrimũque regenerationis exemplum, atque adeò tropęũ reſuſcitationis atque reſtitutionis ante communẽ illam reſurrectionẽ conſtituit. Quod ſic Clemens ὁ στρωματεὺς, ſeu contextor, in commentatio eo qui inſcriptus eſt, Qui diues ſaluus fiat, ad memoriam poſteritatis ſcriptum reliquit. Verum enimuerò, quum ad hunc locum peruenerimus, neceſſarium eſſe duxi, ſacram quoque tranſlationem diui iſtius Apoſtoli perſequi. Quum enim dudum tranſitionẽ ſuam ad Deum, diémque & horam eius præuidiſſet, presbyteris miniſtriſq; eccleſiæ, & præterea quicunque flagranti eſſent fide fratrib. aſſumptis, extra Epheſiorum vrbem progreditur: & cum eis in vicinum quendam tumulum, quò frequenter ire precationi operã daturus ſolebat, conſcendit:
F ibi vehementius orans, Eccleſias Deo cõmendat. mox ſarculis quibuſdã & ligonib. celeriter ſepulchrũ ſibi fodi præcipit: deinde eos qui tũ aderant, arcanis de Deo verbis & pręceptis optimis de fide, ſpe, & potiſſimũ dilectione (quippe dilectus ipſe) erudit. Et corda eorũ cõfirmans, Seruatori Verbo cõmendat. Poſtremóque illis in Domino ſaluere & valere iuſſis, vbi ſe crucis ſigno communiſſet, in monumentum deſcendit: operculúmq; ei imponere, & id firmius cõmunire, deniq; reuerti eos poſtea, ſepulchrũ aperire, diligentérq; perſpicere mandat. Hoc modo quũ ille, vt veſtib. ſepulchralibus amictus erat, in foſſam deſcendiſſet, ſeque ad obitum compoſuiſſet, ſtatim eo qui iuſtis debetur, ſopitur ſomno: quum quidem ad multã ſenectutem poſt paſſionem Seruatoris Chriſti ſexageſimooctauo anno perueniſſet. Oportet enim nos ipſi, ac potius Chriſto, & ſapienti credere Chryſoſtomo, ad teſtificandam mortem eius illud adducenti: Et non dixit ei Ieſus, illum moriturum non eſſe: ſed, Si illum volo manere donec ve-

Reuocatur atque reducitur ad frugem bonam iuuenis perditus.

Eximium reſipiſcentiæ exemplum.

Pœnitentiæ vera formula.

De migratione Ioannis Euangeliſtæ ex hac vita.

A niã (Hieroſolyma videlicet euerſurus: vixit enim ad id vſque tempus, atque etiam aliquanto, ad Traiani ſcilicet ætatem, longius) quid ad te? Et Ioannes quidem ita diem ſuum obŏt. Dei autem ineffabilis atq; inueſtigabilis gloria, ea quam ipſe ſolus nouit, hora illuceſcens, corpus eius terreoum & corruptile in immortale & incorruptibile (ô miraculum ingens) tranſmutauit, & in diuinum paradiſum, iudem vt omuib. laudib. celebrandã Dei genitricem, quæ per gratiam mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipſum, qui matris loco incorruptam, ſemperque virginem habuiſſet, & dilectus in primis mirificè Chriſto fuiſſet, fraterque adeò immortalitatis promptuarij extitiſſet, paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. Porrò die ſequenti, quibus id commiſſum fuerat, ita vt præceptum acceperant, ad monumentũ venerunt: operculóque eius auulſo, nihil ibi aliud quàm ſepulcralia lintea repererunt. Atq; hæc quidem de Ioanne.

Exponitur locus ille, Si volo eum manere donec veniam: Ioan. xxi.

De diuorum Apoſtolorum Petri, Pauli, Ioannis martyrio, Tertull. de Præſcriptionibus hæreticorum: Felix inquit, eccleſia, cui totã B *doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: vbi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur, vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: vbi apoſtolus Ioãnes, poſteaquam in oleum igneum demerſus, nihilque ibi paſſus, in inſulam relegatur. Loquitur autem de eccleſia Romana.*

Nonnulli aſtruere volunt, Virginem Mariam iam reſuſcitatam beata cum Chriſto immortalitate in cœleſtibus veſtiri. Quod & de beato Ioanne euangeliſta eius miniſtro, cui virgini à Chriſto virgo commiſſa eſt, plurimi aſſeuerant, quia in ſepulcro eius (vt ferunt) non niſi manna inuenitur, quod & ſcaturire cernitur. Veruntamen quid horum verius cenſeatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impoſſibile eſt, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus autoritate noſtra, quod non probamus. Hieronymus.

CAPVT XLIII.

CÆterùm Marcum quoque & Lucam, etiamſi inter Septuaginta illos numerentur, adiungere tamẽ iſtis viſum eſt, quòd alter quidem Petri, alter autem Pauli fuerit diſcipulus. eóſque vt Euangeliſtas, C maximis duobus Euangeliſtis connumerare conuenit. Sed enim de Marco, eiúſque in Ægypto prædicatione, in hoc ipſo libro antea à nobis ſatis eſt dictum. Is enim Petri* ex ſorore nepos, imperante Tiberio, Ægypto & Libiæ Barbariæque vniuerſæ, Chriſti verbum euangelizans annunciauit, Euangelium ſuum dictante atque comprobante Petro ſcripſit, apud Cyrenæos & Pentapolitanos quàm plurima admiranda fecit, eccleſias conſtruxit: clerum & epiſcopos, atque alia inſuper quæ opus erant, ritè & ordine conſtituit. Et tandem Alexandriam eſt reuerſus: vbi cum quibuſdam fratribus, in loco cui Buceli nomen erat, habitauit, liberè Chriſtum deprædicans. Atque tum ibi cultores idolorum repentè impetum in eum faciũt, funibus pedes conſtringunt, atque ita crudelem in modum per vrbem raptant. Itaque corpus eius ſaxis alliſum, admodum conſcinditur, & ſanguis ex eo abundè profluit. Deinde carceri virum ſanctum includunt. Ibi ei apparet Dominus, futuram illi gloriam renuncians. Denuò autem ex carcere extractum, per plateas immaniſsimè trahunt. Atque ad hunc modum raptatus, tandem ſpiritum

Acta ſiſti Marci euangeliſtæ.

Martyrium eiuſdem.

Deo commendat: corporis ingentibus gratiis, animæ virtutibus mirificè collucentibus atque correſpondentibus. Fuit autem is ſtaturæ & * ætatis ſtatæ, atque ſemicanus. Lucas autem Antiochiæ, quæ in Cœleſyria eſt, ortus, medicus ſimul & pictor egregius, Thebis, quæ vrbs ſeptem habuit portas, ad Paulum venit: atque ibi nuncio errori patrio remiſſo, ad Chriſtum acceſsit, pro corporum curatore animarum medicus factus. Euangelium is ſuum Paulo præeunte ſcripſit, atque itidem Apoſtolorum acta. Cum Paulo autem Romæ quum fuiſſet, in Græciam eſt reuerſus, plurimóſque ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illuſtrauit, & tandem à diuini verbi contemptoribus* ex fructifera oleæ arbore ſuſpenſus, quòd aridi ligni vnde crux fieret copia non eſſet, Deo ſpiritum commẽdauit: quum octuaginta, vt dicitur, annos natus eſſet. Vbi autem corpus eius inter alia cõplura monumenta ſepultum eſſet, fidelium oratione eſt indicatum. Salubria enim Deus collyria cœlitùs in monumentum eius demiſit: ad indicium, vt opinor, curæ ſanationíſque eius. Vnde etiam ſepulchrum eius à fidelibus omnibus eſt cognitũ. Fertur is quoque primus, Chriſti, & quæ eum ita vt Deum decebat genuit, matris atque item principum Apoſtolorum effigiem pingendi arte adumbraſſe. vnde in omnem deinde habitabilem orbẽ tam venerandum & precioſum opus eſt illatum. Reliquias quidem certè eius, honore quouis dignas, Conſtantius, Conſtantini magni filius, per Artemium, maximum illum martyrem, Thebis, ſicuti etiam qui primus ad Apoſtolatum eſt vocatus, Andreæ, Patris ex Achaia, & itidem Timothei apoſtoli ex Aſiæ Epheſo, in cognominem patri ſuo vrbem translatas, templo ſanctis Apoſtolis ſacro intulit. Verùm de diuinis Chriſti diſcipulis hæc dicta ſufficiant. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus, & quæ quiſque eorum reliquerit ſcripta, hiſtoriam texemus. In præſentia illa perſequenda veniunt, quinam fuerint Chriſti Apoſtoli: qui ex iis coniugẽs fuerint, qui rerum à Chriſto geſtarum monumenta ediderint, qui etiam epiſtolas: quę item ſcripta, vt irrefragabilia & teſtamentaria, Eccleſia receperit: quæ etiam vt ſpuria & adulterina eiecerit.

D E F

Diui euangeliſtæ Lucæ vit.

Martyrium eiuſdem.

Lucas Chriſti, & matris eius, Petri quoque et Pauli Apoſtolorum effigies depinxit.

Diuorũ Lucæ, Andreæ & Timothei corpora, Conſtãtinopolim perlata.

CAPVT XLIIII.

ATque equidem duodecim fuerunt Apoſtoli: ſeptuaginta autem diſcipuli. Et præter hos, innumerabiles alij. Quandoquidem verò multi, qui fuerint Apoſtoli ignorant, faciendum putaui, vt ſacra eorum nomina ſcripto huic insererem. Coryphæus itaque & princeps chori eius, eſt Petrus. Secũdus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedæi eſt dictus. Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & virgo, qui ſupra pectus Magiſtri recubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomę⁹. Thomas, ſeptimus, deinde euãgeliſt. Matth. octauus. Nonus poſt hos, Iacobus Alphæi filius: non alter illo frater Domini. Decimus, Iudas, qui

Apoſtoli 12.

A item Taddæus,atque etiam Lebbæus eſt dictus: is filius quidem fuit Ioſephi ſponſi,frater autem Iacobi quem fratrem Dei dixere. Vndecimus horũ, Simon Zelotes. Duodecimus,proditor Iudas: qui quum inexplebili auariciæ cupiditate crepuiſſet, Matthias duodenarium expleuit numerum. Et ij quidem ſunt reuera Chriſti diſcipuli. Paulus verò,electionis vas,neque inter duodecim,neq; inter ſeptuaginta recenſetur : ſed in omnibus is eſt, & ante omnes,& cum omnib.quippe qui cœlitùs vocatus ſit,& ſupra omnes præcipuè diuino Euangelio propagando laborauerit . Ex his coniugium ſunt amplexi,vt quidem Clemens conteſtor , in tertio libro eorum commẽtariorum quos *στρωματεῖς* inſcripſit,tradit:in oppugnatores namque coniugij acrius inuehens, ſic verbis hiſce vtitur. An iſti tandem Apoſtolos quoque reiicient ? Petrus ſiquidem & Philippus liberis creãdis operam dederunt . Philippus porrò filias etiam ſuas viris in matrimonium locauit . Paulus quoque non veretur in epiſtola quadam ⁎ compatem ſuam ſalutatione

Quibusnam ex Apoſtolis coniuges fuerint.

τὴν αὐτοῦ σύζυγον.

B compellare : quam quidem ille propterea ſecum non circumduxit,vt facilius ei expeditiúſq; eſſet Verbi miniſterium. De diuo ſanè Petro,in ſeptimo quoque eorum quos diximus,libro: Beatus Petrus,inquit , quum vxorem ſuam ad mortẽ abduci videret , ſimul & ingenti eſt voluptate affectus,⁎propter vocationem eam, reditúmq; in patriam eius. & pulchrè admodum eam alloquutus atque cohortatus eſt,ac de nomine quoque ita cõpellauit: Memineris,ô mea, Domini obſecro. Et talis quidem beatorum hominum coniugij fuit ſtatus: tam perfecta eorum qui ſibi eſſent chariſsimi inter ſe,animorum affectio. Sed & Polycrates, eccleſiæ Epheſiorum epiſcopus,ad Victorem Romanum epiſcopum ſcribẽs , Philippi,filiarúmq; eius, atque Ioannis Euangeliſtę meminit,hiſce quodãmodo verbis: Etenim in Aſia magna profeſsionis noſtræ conquieſcunt & dormiunt⁎initia,quę reſtituentur atque reſuſcitabuntur die extremo aduentus Chriſti , in quo cum gloria è cœlo veniet, & ſanctos omnes reſuſcitabit :

τῆς κλήσεως χάριν καὶ τῆς εἰς οἶκον ἀνακομιδῆς.

στοιχεῖα.

C Philippus videlicet,ex duodecim Apoſtolis vnus , qui Hierapoli dormit: & duæ item filiæ eius,quæ virgines conſenuerant. Et alia præterea filia eius,quæ in ſpiritu ſancto vitę curſum peregit,Epheſi quieſcit. itidẽque Ioannes qui ſupra pectus Domini recubuit: quíque,quòd ſacrorum antiſtes eſſet,⁎ inſigne Epiſcopale geſtauit,teſtis & doctor egregius, Epheſi†dormit. Quin & Caius,cuius pauloante meminimus,his ſimilia ad Proclum quendam ita ſcribit: Poſt hunc,propheteſſæ quatuor, Philippi filię, Hieropoli in Aſia fuere: vbi earum, patriſque etiã eſt ſepulchrum. Mentionem itidem in actis Apoſtolicis diuus Lucas facit alterius Philippi,non Apoſtoli,filiarum , vt prophetici illæ ſpiritus gratia fuerint condecoratæ , quum Cæſareæ Palæſtinæ adhuc cum patre ſuo eſſent, in hæc verba ſcribẽs: Venimus Cæſaream,& ingreſsi in domum Philippi euangeliſtæ,vnius ex ſeptem,apud eum manſimus. ei erant filiæ quatuor prophetantes . Multis autem, eiſque magnis apud nos viris,non videtur Paulus coniugem habuiſſe : ídque ex verbis eius, quibus virginitatem & cœlibatum commendat, colligunt,quum dicit: Peruellem equidem omnes eſſe,vt ego ſum. Illud verò, Salue mihi & tu compar: non mulieri,ſed viro cuipiam, ita fortaſſe nominato,dictum putant. D

πέταλον.

† Supra dictũ eſt,tranſlatum eũ eſſe in cœleſtia.

An diuus Paulus coniunx fuerit.

CAPVT XLV.

HVcuſque de duodecim Apoſtolorum nominibus , & qui inter eos mariti fuere,diximus. De iis verò qui ſcripta poſt ſe reliquerunt,quæ legitima & teſtamẽtaria habentur,& de ſacris quatuor Euangeliis,ac diuinis Apoſtolorum actis,tum autem de epiſtolis catholicis, ſimul & aliis , inſuper & de ordine earum , atque etiam quæ Eccleſia vt notha & illegitima repudiauerit , reliquum eſt vt ſcribamus. Ac primùm quidem de diuinis Euangeliis eſt dicendum. Itaque de rebus Seruatoris & Domini noſtri,duos ex duodecim Apoſtolis tantum , hiſtoriam ſcripſiſſe ſcimus , Matthæum & Ioannem. Et ex ſeptnaginta illis itidem duos, Marcum & Lucam. E Omnes autem iſti neceſsitate quadam ad ſcribendum adducti eſſe videntur. Statim enim primus Matthęus publicanus, Hebræis ſalutifero Verbo prædicato , quandoquidem aliò ad gentes ire maturabat, ſermone patrio euangelium ſuum , quindecimo poſt Chriſti aſcenſionẽ anno ſcripſit: atque id eis relinquẽs,abſentiã ſuã profectus ſcripto præſenti compenſauit. Longo deinde intercedente tempore, Marcus & Lucas euangelia ſua,iuſſu Petri & Pauli compoſuerunt. Ioannes autem,qui prius ſine ſcripto verbum deprædicaſſet, poſt triginta ſex à Chriſti aſcẽſione annos, poſtremus omnium creditur ad ſcribendum deſcendiſſe,tali ei præbita cauſa & occaſione. Trium priorũ Euangeliſtarum libri paſsim iam publicati erãt. Qui quum in Ioannis quoque manus perueniſſent, recipiẽdos eos eſſe cenſuit,fidẽ illis veritatis atteſtatus: deſiderari tamen in eis quędã dixit,quę Seruator initio prædicationis geſsiſſet. Etenim tres illi,res tãummodo Chriſti vnius anni, à vinculis Ioannis exorſi, proſequuntur : id quod in F principiis ſcriptorum ſuorum indicant. Siquidem Matthæus poſt expoſitum quadrageſimale ieiunium,& quæ id conſequuta eſt tentationem , ab eo tempore ſcriptum ſuum texit. Audiens enim, inquit,Ieſus, quòd Ioannes traditus eſſet , reuerſus eſt ex Iudæa in Galilæam. Conſimiliter & Marcus ſcripſit: Poſtquàm autem traditus eſſet Ioannes, venit Ieſus in Galilæam. Itidem porrò & Lucas, priuſquam res Chriſti narrare incipit,de Ioanne & Herode , quomodo is illum in carcerem coniecerit, commemorat: ac deinceps Chriſti acta exponit. Proinde apoſtolus Ioannes, rogatus,tempus quod Ioannis vincula præceſsit, & res in eo à Seruatore actas,in euangelium ſuum retulit. Atque id ipſe diſertè & variè oſtendit, aliquando quidem dicens : Hoc initium miraculorum ſuorum fecit Ieſus. Nonnunquam autem inter medias Ieſu res , Baptiſtæ tantum faciens mentionem , pluribúſque eas perſequens , vt ibi, Quum ille adhuc baptizaret in Ænon ciuitate prope Salim : & alibi item , quum illud infert , Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem : hoc apertè confirmat.

De legitimis & Canonicis Apoſtolorũ ſcriptis.

Euangelium Matthæi hebraicè ſcriptum.

Qua ratione Ioannes ad euangelium ſuum ſcribendum ſit adductus.

Epiphanius contra Ebionitas ſcripſit Euangeliũ Ioannis etiã ex Græco in Hebraicũ ſermonem trãſlatum in Gazophylaciis Iudæorũ aſſeruatũ eſſe apud Tiberiadem.

A Satis igitur conſtar, Ioannem quidem res Chriſti ante Baptiſtæ vincula vt plurimùm proſequutum eſſe: reliquos autem tres, quę poſt id tempus ab eo ſunt actæ, ſcripſiſſe. Quaptopter quibus iſta accurata ratione obſeruabuntur, minimè diſsidere inter ſe Euangeliſtę videbuntur: ſi hic quidem priores Chriſti res, quas illi prætererant, complectitur, illi autem poſteriores commemorant. Oſtendit id ſatis, quòd ioannes quidem Seruatoris genealogiam carnalem præterit, à Mathæo & Luca antehac expreſſam. Theologiam autem & diuinā generationem eius, tanquam illa longè præſtantiorem, & ſibi à Spiritu ſancto reſeruatam, ab initio Euangelij ſui explicat. Fortaſſe autem & alias quaſdam cauſas afferre quis poſſit, quare Ioannes Euangelium ſuum ſcribendi conſilium cœperit. Quòd enim illi præcipuum illud reſuſcitati Lazari miraculum, maximum futuræ reſurrectionis ſpecimen omiſerunt, neque veram illam Theologiā principióque carētem generationem, tum autem B neque ſuprema morituri Saluatoris mādata, teſtamenti inſtar obeuntis attigerunt, ſatis cauſæ habuiſſe videtur, quur ad illa tria euangelium ſuum adderet. Marcus autem, qua adductus cauſa ſuum quoque ſcripſerit, paulo antè in quindecimo libri huius capite retulimus. Quum enim Petrus aduerſus Simonem fortiter rem gereret, vaſtitatíque illius obuiam iret, ac ſimul occidentali oræ lucē inferret, tantum concionum ſuarum in animos auditorum immiſit deſiderium, vt viua voce contēti eſſe non poſſent. Quamobrem illi Marcum, qui tum Apoſtolum comitabatur, rogarunt, vt conciones à Petro habitas, in monumentum ſcriptis relatas, ipſis relinqueret. Delectatus eſt Apoſtolus tam propenſo illorum deſiderio, & Marco euangelium dictauit, atque vt id in Eccleſiis deinceps legeretur ſanxit. Talem cauſam euangelij ſecundū Marcum recenſet Clemens, in ſexto Diſpoſitionum libro: atque itidem Hierapolitanus epiſcopus Papias. Lucas porrò in initio ſtatim ſcripti ſui conſilium, quo ad ſcribendum peruenerit, expo- C nit. Dicit enim: Plures quidem, de quibus ipſe certò edoctus eſſet rebus, temerè ſcribere auſos fuiſſe: ſe autem dubiis ancipitibúſque libris reiectis, & ſermonum veritatis certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris Apoſtolis vixerit, illorúmque hiſce de rebus colloquiis, conuictu, & familiari conſuetudine ſit adiutus, neceſſariò ad conſcribendum euangelium adductum eſſe. Hæc germana ſunt & natiua Apoſtolorum euangelia, iam inde ab initio promulgata, & quæ indubitatæ certæque fidei in Eccleſia habentur. Lucas verò & actorum Apoſtolicorum compoſuit librum, Pauli (vt aiunt) iuſſu. Atque equidem duo ex duodecim, & duo item ea ſeptuaginta diſcipulis & Apoſtolis, quatuor euangeliorum ſcripturam abſoluerunt. Porrò diuus Iacobus, frater Domini, duodecim tribubus vnam Catholicam conſcripſit epiſtolam: duas itidem Petrus, & tres diuinus Ioannes: vnam autem Iudas, iacobi, fortaſſe autem & Domini dicendus, frater. quas numero ſeptem vniuerſas, vt germanas atque natiuas, dudum Eccleſia recepit, & in numerum Noui teſtamenti vernaculorum librorum quàm maximè retulit: ſicuti etiam quatuordecim diui Pauli epiſtolas, qui ſimul & verborum & ſententiarum apparatu inſtructiſsimus, nihil ſibi præterea ſcribendum eſſe D duxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuiſſet componere libros, quippe qui in tertium vſque cœlum raptus, & in paradiſum diuinis voluptatibus affluentem ſublatus, maximas ibi, quę dicere non eſt, res audiuerit. Deinde & Ioannis Apocalypſim nouimus Eccleſiæ poſtremùm traditam. Alia autem, præter hæc, omnia illegitima ſunt, & adulterina. Ordo autem librorum ſimul, quum cauſam editionis autorésque eorum exponerem, à me recenſitus eſt.

Qua occaſione Marcus Euangeliū ſuum ſcripſerit.

Quo conſilio ſuum quoq; Lucas ediderit.

Acta apoſtolorum à Luca etiam compoſita.

De epiſtolis Catholicis.

Epiſt. Paulinis.

Apocalypſis Ioannis.

CAPVT XLVI.

QVandoquidem verò apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Eccleſiæ certò traditos, obeliſco quodam confoderunt: de ea quoque re vbi pauca E dixerimus, & quę Euſebius Pamphili tradiderit adduxerimus, ſecundo huic tomo finem imponemus. Ac de quatuor quidem quę dicta ſunt Euangeliis, nemo adhuc ad hunc vſque diem controuerſiam mouit, omnéſque ea germana & natiua eſſe ſunt profeſsi. Idem quoque de Actorum libro dicendum. De quibus autem addubitatum ſit, hæc ſunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & ſeptima Iudæ, fratris eius: item poſterior Petri epiſtola. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quę dicūtur eſſe Ioannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data eſt autoritas. nam alterius Ioannis presbyteri eſſe creditæ ſunt, qui Epheſi poſt ioannem Eccleſiæ præfuerit: vt Papias Hierapolita dicit, duo monumenta Epheſi eſſe memorans, vnius atque alterius Ioannis: quorum vnius, Presbyteri dicti, diſcipulum ſeipſum nominat. Recenſens enim Apoſtolorum ſeniores, & duorum iſtorum meminit, ita inquiēs: Quod ſi quando quiſpiam, qui ſeniorum Apoſtolorum ſectator fuiſſet, aduenisſet, illorum requirebam verba & ſententias, quid ſcilicet Andreas dixiſſet, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut F quid ioannes, Mathæus, aut alius quiſquam Domini diſcipulorum: quæ item Ariſtion, aut Ioannes presbyter. Non enim libris tantum me, quantum viua voce adiuuari credebā. Eius igitur presbyteri eccleſiæ Epheſiorum ſecundam & tertiam epiſtolam, & Apocalypſim inſuper, nonnulli eſſe ⁎ſomniarunt, Pauli autem epiſtolarum, præterquam quæ ad Hebræos eſt, omnes indubiæ, certæque permanſere autoritatis. Et Clemens Romanus, quùm mentionem eius ipſius epiſtolæ facit, cum authoritatibus etiam locorum quorundā quæ in ea ſunt, decenter vtitur. Vnde ſatis apparet, non nouam eius eſſe editionem, rectéq; inter reliqua Pauli ſcripta cenſeri. Cauſa quidem, quod de eius autoritate ſit addubitatum, illa eſſe videtur: quòd non itidem, vt in aliis ſuis epiſtolis fecit, diuus Paulus nomen ei ſuum præfixerit. Id verò factum, ne in ipſo ſtatim procemio, tanquam ab eis deſciuiſſet, eos perturbaret. Quapropter rectè nomē ſuū omiſit, præſertim quū ſermone patrio ad Hebręos eā Apoſtolus ſcriberet. Quam deinde alij quidē à Luca Euangeliſta, alij vero à Clemente, quod

De ſcriptis Canonicis noui teſtamēti, quorū authoritas in dubium eſt vocata.

Duo Ioannes.

ὑπενόησαν.

De epiſtola ad Hebræos.

Hebraicè eſt ſcripta.

A veriſimilius eſt, verſam eſſe aſſerunt. Perſimilis e-
nim eſt epiſtolæ ad Hebræos ſtylus, per omnia,
Clementis epiſtolæ. Sententiæ præterea vtriuſq;
non admodum inter ſe differunt. Sedenim libri
ij, tametſi cõtrouerſi ab antiquis ſint habiti, poſt-
ea tamẽ in omnibus quæ ſub cœlo ſunt Eccleſiis,
autoritatem ſacroſanctam & irrefragabilem ob-
tinuerunt, & tanquam principia atque elementa
pietatis noſtræ ſempiterna permanſerunt. Cæte-
rùm illegitima & adulterina omnino ſcripta eſſe,
ſcire debemus: Prædicationem, quæ dicitur, Pe-
tri, & quod ſecundum eũ eſt Euangelium: Acto-
rum item eius librum, & quæ ſub nomine eius
circunfertur Apocalypſim. Accepimus verò in-
ter ambiguæ quoque autoritatis ſcripta eſſe, acto-
rum Pauli librum: & eum qui Paſtoris habet ti-
tulum, quem Hermæ quidam aſcribunt ei, cui in
epiſtola ad Romanos Paulus ſalutem nunciari
iubet. Nonnullis autem is admodum videtur eſſe
neceſſarius, eis præcipuè qui prima pietatis diſcũt
rudimenta, multũ afferens maturi fructus & vti-
litatis. Non pauci quidẽ certè apud antiquos eo
B ſunt vſi. Inter adſciticia etiam eſt Barnabæ, quæ
circumſertur, epiſtola: & quæ dicuntur Apoſto-
lorum doctrinæ. Eodem quoque loco habẽdum,
ſecundum Hebræos Euangelium: quo in primis,
qui in Chriſtum ex Hebræis crediderũt, ſunt de-
lectari. Verùm enimuerò neceſſitas quædam no-
bis impoſita erat, vt mentionem inſerremus li-
brorum eorum, qui vel ex profeſſo per veram cõ-
ſtantémque traditionem ab Eccleſia accepti, vel
controuerſæ quidem fuere autoritatis: plurimo-
rum tamen temporum vſu & præſcriptione com
probati, in teſtamentariorum atque canonicorũ
ſcriptorum numerum relati ſunt: vt ſcilicet nori-
mus, quæ legitimæ & propriæ ſint Eccleſiæ ſcri-
pturæ, & quæ item ab ea quæ falſo nominatur
ſcientia, in primariorum referuntur Apoſtolorũ
nomina, Petri puta, & Thomæ, & Matthiæ, &
fortaſſe aliorum etiam quempiam, Euangelia &
acta Apoſtolorum complectentes. quales ſunt,
quæ Andreæ & Ioannis præferunt nomina: qua-
C rum nullus Apoſtolicorum ſucceſſorum, aut Ec-
cleſiaſticorum deinceps ſcriptorum mentionem
facit. Stylus quoque earum longè ab eloquutione
& more Apoſtolico abeſt. Et inſtitutum etiã atq;
ſentẽtia earum, expectationi ei quam titulus pro-

Illegitima & adulterina ſcripta.

mittit, minimè reſpondet, & à recta ipſius verita- D
tis doctrina longiſſimè excidit. Vnde aſtruere li-
cet, ſcripta talia à vitis dęmonum malorum intem
periis agitatis eſſe conficta. Quam ob cauſam ea
vt adſciticia & adulterina, attingenda non ſunt,
ſed omnino potius deteſtãda, & modis omnibus
quàm maximè fugienda: atque aliis illis tãtùm, vt
diuinitùs inſpiratis incumbendum, atque ſimpli-
citer ita vt etiam ſcripta ſunt credendum. Diuini
ſiquidem Apoſtoli, ſanctitate vitæ ſupra naturæ
captum conſpicui, & omni genere virtutis in ani-
mis ſuis exornati, quamuis alioqui ore rudi ſer-
monéque incompto, fiduciam tamen ex conceſſa
eis cœlitùs vi & gratia ſpirantes, Magiſtri ſui do-
ctrinam oratione ad perſuadendum compoſita
promulgare neque ſciuerunt, neque adeò tenta-
runt. Sed Spiritus ſancti res longè maximas effi-
ciente virtute, & miraculorum operibus demon-
ſtrationum & probationum loco vtentes, & arti-
ficioſæ vel loquutionis vel ſcriptionis rationem
nullam habentes, cœleſtem diſciplinam annun-
ciarunt. Idque ita fecerunt, quòd ſe maiori cuidã,
quèm quod hominum aſſequeretur captus, mini-
ſterio inſeruire ſcirent. Cæterum de Clemente & E
Deifero Ignatio, Polycarpo, & Iuſtino, aliiſque A-
poſtolorum ſucceſſoribus, & quæ ſcripta ij Eccle
ſiæ reliquerint, inſequenti commemorabimus hi
ſtoria. Atque equidem acta Apoſtolorum & obi-
tus, quo ex duodecim illis quiſque ad Deum tranſ
ierit, ſcriptáque eorum germana & canonica, ſic
ſe, vt diximus, habent. Finem verò iam ſecundo
quoque tomo huic, qui neceſſariò in tantam à de-
cimonono Tiberij, vſque ad quartumdecimum
Neronis annum, quo Apoſtolorum principes Pe-
trus & Paulus martyrij receperunt coronam, eua-
ſit magnitudinem, impono. Continet autem an-
nos triginta ſeptem: quum quidem à mundo con-
dito quinquies milleſimus quingẽteſimus ſeptua-
geſimus* quintus, à Chriſti autem natiuitate lxx.
omnino peractus eſſet annus.

Simplici & rudi ſermone atque ſtylo in doctrina & ſcriptis ſuis vſi ſunt Apoſtoli.

Quot annos liber hic complectatur.

** Secundũ recentiores Chronicos 4048.*

Annus à natiuitate Chriſti Saluatoris 70, incidit in
tempus Imperij Cæſarum Ser. Sulpit. Galbę
menſium 7. M Syluij Othonis menſ.
3 dier. 5. & A. Vitel- F
lij menſ. 8.
dier. 10.

TERTII TOMI CAPITA.

1 *Qui primi ſanctorum Apoſtolorum fuerint ſucceſſores.*

2 *De iis qui poſt* Apoſtolos *Romæ, Alexandriæ, Antiochiæ, & Hieroſolymis præfuerint eccleſiæ: aliiſque tũ viris* Apoſtolicis *pollentibus donis.*

3 *Quæ cauſa Romanis fuerit, Iudæis belli inferendi. Quanto tempore Iudæi poſt Christum bello impetiti non ſint. Et vt fideles homines per reuelationem admoniti Hieroſolyma reliquerint, & Pellam migrarint. Et quãto tempore alienigenæ ex Herode progeniti, apud Iudæos regnum obtinuerint.*

4 *Vt ante bellum Iudaicum maxima ſeptem prodigia diuinitùs cladem Hieroſolymitanam portenderint.*

5 *Vt poſt Nerонẽ Galba & Ottho & Vitellius, & deinde Veſpaſianus Romanis imperarit: & particularis cõmemoratio calamitatum, quæ ſub Veſpaſiano Hieroſolymis acciderunt.*

6 *Ex quinta hiſtoria Ioſephi de captiuitate Iudaica expoſitio, vt fames Iudæos afflixerit.*

7 *De muliere Iudæa, quæ ſuum ſibi puerum deuorauit in obſidione Hieroſolymitana.*

8 *De verbis Chriſti, quibus Hieroſolymis exitium prædixit: & de hiſtoria Ioſephi.*

9 *Vt poſt Hieroſolyma capta, Simeon Cleopæ filius Epiſcopus ibi creatus ſit. De Domitiani crudelitate: & de cognatis Seruatoris noſtri ſecundum carnem.*

10 *Ex Egeſippo, quòd ad id vſque tempus, qui familia & generis Dauid fuere, inquiſiti ſint, & occiſi.*

11 *Obitus Veſpaſiani, Titi, Domitiani, & Neruæ: & de imperatore Traiano.*

12 *De Menandro, ſecundo à Simone Mago hæreſiarcha.*

13 *De hæreſi Ebionitarum.*

14 *De Cerintho hæreſiarcha.*

15 *De hæreſi Nicolaitarum, vt ea à Nicolao vno ex ſeptem Diaconis orta extiterit.*

16 *Vt Simeon Cleopæ martyrium ſubierit: & vnde hæreſes à principio in Eccleſiam Chriſti inuaſerint.*

17 *De perſequutione ſub Traiano, & quale edictum is contra Chriſtianos promulgauerit.*

18 *Martyriũ ſancti Clementis Romani, & de libris eius.*

19 *Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus, propter Chriſtum beſtiis deuorandus obiectus ſit: & de Epiſtolis eius.*

De Papia Hierapolita: & quæ ab eo, præter communem opinionem, memoriæ ſint prodita. 20

De Quadrato & Ariſtide, *Apoſtolicis planè viris, qui pro defenſione fidei noſtræ Apologias ſcripſerunt.* 21

Quæ etiam ſub Traiano Iudæis acciderint clades. 22

De Traiani moribus & operibus, ſtructuriſq́ eius, quas Antiochiæ fieri curauit: & de quinque martyribus fœminis. 23

De Imperio Aelij Adriani, & de ſuprema ſub eo Iudæorum internecione. 24

Qui ea ætate maximis quibuſque eccleſiis Epiſcopali miniſterio præfuerint. 25

De Iuſtino philoſopho, eodémque martyre: & de Apologetico eiuſdem Antonino exhibito. Præterea de Egeſippo & Melitone. 26

Vt Adrianus edicto pro Chriſtianis publicè propoſito vetuerit, ne in nos indicta & non iudicata cauſa ſæuiretur. 27

De ſucceſſore Adriani Antonino, vt & ipſe præfectis in Aſia ſuis ſcripſerit, & perſequutionem Chriſtianorum prohibuerit. 28

De ſancto Euſtathio, qui & Placidas dictus fuit. Item de ſancto Eleutherio Illyrici epiſcopo. 29

Quædam de Polycarpo Apoſtolico ſucceſſore memoriæ commendata. 30

De ſucceſſione eius temporis Imperatorum, rebúſque eorum geſtis. 31

Vt Iuſtinus philoſophus religione Chriſtiana, & ſcripto, & ſine ſcripto, egregiè defenſa, martyrio pro Chriſti nomine ſit exornatus. 32

De aliis martyribus, quorum ipſe Iuſtinus in ſingulari quodam libello meminit. 33

De aliis, qui in Aſia martyrio fortiter ſunt perfuncti. 34

De martyrio Policarpi epiſcopi Smyrnæi. 35

De aliis martyribus, qui eodem ipſo tempore vnà cum Polycarpo, martyrio vitam finierunt. 36

De duobus Iudæis, altero qui per arenam, altero qui à puero mirificè eſt baptizatus. 37

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS TERTIVS.

CAPVT I.

RECTE equidē, vt puto, nobis ſecundus tomus eſt abſolutus, qui Apoſtolica acta & ſcripta, itavt decuit cōplexus, ⁎ ſecūdo loco primas præ reliqs tulit. In tertio autem, qui nūc nobis in manibus eſt, primā il-
B lorum ſucceſsionem exponemus: quomodo ſcilicet diuini Verbi prædicatio per vniuerſum orbē increbuerit, & qui viri maximis quibúſq; eccleſiis præfuerint. Cōtinebit is quoque eam, quæ totam vbique Iudæorum gentem, metropolimque eorum Hieruſolyma ſuſtulit, internecionem: necnō eccleſiaſticos ſcriptores atque doctores, qui poſt occidionem eam floruerūt, & qui ex illis certamine fortiter & generoſè peracto martyrij tulerunt coronam, quive rurſus falſo nominatæ ſcientiæ præierunt duces. Itaque diui Apoſtoli, ſicuti diximus, per omnem diſperſi terram, prouincias orbis ad Euangelium prædicandū ſorte partiti ſunt. Petrus quidē Hieroſolymis primùm, deinde Galatiæ & Bithyniæ, nec non Aſiæ ſuperiori, Cappadociæ & Italiæ cunctæ verbum prædicauit. Ioannes autē in Aſia annis pluribus quum docuiſſet, diem tandē ſuum obiit. Andreæ porrò, quæ ſunt ad Euxinum oræ, Scythia vniuerſa, Byzantiū, Macedonia, & Græciæ continens, prouinciæ fuere. Thomas verò Parthis, Indis, & inſulæ Ta-
C probanæ Euāgelium promulgauit. Aegyptum & Lybiam alius, alius item extremas Oceani regiones & inſulas Britanicas ſortitus eſt. Quas prouincias propè omnes tanquam cœleſtis quædam volucris, Paulus orbem habitabilem circumcirca peragrans, peruolauit: & ab Hieroſolymis exorſus, vſque ad Illyricum ſumma cura & fide veræ pietatis doctrinā diſſeminauit, firmiſsimáque eccleſiæ fundamēta iecit. Horum autem ⁎ æmulatores adeò multi fuere, vt eos numerare facile non ſit, qui nimirum abundè ſatis & de Verbo & de Spiritu quum percepiſſent, vt fundatas ab illis ipſi cōſtruerent eccleſias, idonei iudicati ſunt, qui Domini paſcerent gregem, atq; in Apoſtolorum ſuccederēt locum, accuratè probéque ab illis ipſis Apoſtolis eruditi. Quapropter ij quoque magno animo ſalurifera regni cœlorum ſemina paſſim ſeuerunt. Acri enim vehementique veræ philoſophiæ amore perciti, primū iuxta ſalutare præceptum egenis ſubſtantiam facultatéſque ſuas diſtribuêre: ac deinde pia quadam ambitione ducti, aliis quoq; inobedientibus adhuc fidei verbo gentibus, diuinorum oraculorum prodidere doctrinam. Atque vbi in recens iactis fundamentis, eccleſiíſque inſtitutis, paſtores ordinaſſent, aliò ipſi ſe cōtulere. Et gratia Dei miraculis vberrimè diffuſa, † nationes ſimul totas ad fidem pertrahebat. Longum autem eſſet omnes, quicunque primæ Apoſtolorum ſucceſsionis tempore, per habitabilem orbē paſtores eccleſiarum Apoſtolicam & Euāgelicam ſuſcepêre functionem, ſingillatim recenſere. Satis autem fuerit ex multis paucos referre, quos etiam monumenta Apoſtolicæ eccleſiæ indicauere. Primus equidem diuus Paulus, cōplurium in Epiſtolis ſuis meminit, quos & cooperarios & commilitones vocat. Sed & Lucas non E
paucos nominatim laudat: qualis Timotheus ille eſt, qui primus Epheſi ſortitus eſt eccleſiam, ſicuti & Titus Cretæ. qualis etiā Barnabas, & Lucas ipſe, Marcus & Creſcens, qui in Galliis eccleſiam rexit. Præterea ex Areopagitis ſapiētiſsimus Dionyſius, qui etiam Athenis metropolitanæ præfuit eccleſiæ. Linus itē, & ſacer Clemēs, diuinus Ignatius, admirandus Apollos. Item ſeptuaginta illi omnes, atque etiam alij, quos oratione recenſere facile non eſt.

Dicendorum propoſitio.

In quibus orbis terrarum partibus ea Apoſtolis quiſq; Euangelium prædicauerit.

*Succeſſores Apoſtolorū * ζηλωταὶ.*

CAPVT II.

QVi verò magnarum eccleſiarum præſides fuère, ij ſunt. Poſt Petrū Romæ primus epiſcopatum ſuſcepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timotheum ſcripſit epiſtola, mentionem facit. Hic quum annis duodecim Epiſcopale adminiſtraſſet miniſterium, Veſpaſiano filióq; eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquens, vita exceſsit. Secundo porrò imperij Titi anno, Anacle F
to, qui totidem annis magnificè Eccleſiam ibi gubernauerat, ſucceſsit ſapiens ille Clemens, illuſtri genere clarus, & ad Cæſarum gentem ortum ſuū referens: de quo paulò pòſt plura. Hunc cooperarium ſuum fuiſſe, ad Philippenſes ſcribēs teſtatur „ Paulus: Cum Clemente, inquiens, & reliquis co- „ operariis meis, quorum nomina in libro vitæ cōſcripta ſunt. In Alexādrina autem eccleſia, poſt diuum Marcum euāgeliſtam, Epiſcopatū primus obtinuit Anianus. Quarto autē imperij Domitiani anno, quū viginti duos annos eccleſia præfuiſſet, vita eſt defunctus. Poſt hūc Abilius ſedē eam recepit: qui quum eā tredecim ritè gubernans annis obtinuiſſet, Cerdoni eam ſucceſſori reliquit. Antiochenam autem, poſt Petrum & Lucam, primus Euodius gubernauit. Ab hoc ſecundus fuit Ignatius. is quum annos nouē Epiſcopatum decenter omnino ibi adminiſtraſſet, Romæ tertio Traiani anno beſtiarum dentibus eſt commolitus. Huius ſucceſſoris, numero ab Apoſtolis tertij, nomen erat Heros. In Hieroſolymitano ve-

Petri ſucceſſores in Eccleſia Romana.

Succeſſores Marci I Eccleſia Alexandrina.

Petri & Lucæ in Antiochena.

*Iacobi fratris Domini in Hieroſolymitana. * ἀνεψιός. Cleopam fratrem fuiſſe Ioſephi ſponſi virginis matris, Egeſipp. conteſtatur eſt. Infra cap. 9. Polycarpus Smyrnæ epiſcopus. Papias Hierapolitanus. Quadratus propheta.*

A tò epiſcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos tenuerat, poſt Hieroſolymorū euerſionem, Simeon Cleopæ filius, qui ✶ patruelis Seruatoris fuiſſe dicitur, illi ſucceſsit. Tertius ibi ex ordine Iuſtus, eorum qui ex Iudæis tum crediderant vnus, epiſcopus fuit. qui quidem Epiſcopi ad Traiani vſque tempora functionem ſuam perduxerunt, quum adhuc in viuis eſſet dilectus ille diſcipulus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Aſia floruit, ab eo ipſo Ioanne epiſcopus creatus. Papias quoque tum Hierapolita, in ſua ipſe patria Epiſcopatus magiſtratu eſt functus: vir quum eloquentia clarus, tum ſacrarum literarum quàm maximè peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophetico dono, vnà cū Philippi filiabus enituit: & alij præterea plures, Apoſtolica gratia illuſtres atque conſpicui, Apoſtolorúmque ſucceſsionem ſortiti. Verùm de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papia, quę par erit, deinceps in hoc ipſo libro narrabimus. In præſentia enim ea tantum, quæ ad primam Apoſtulorum ſucceſsionem pertinēt, oſtendere inſtituimus.

B

CAPVT III.

Clades Iudæorum ſub Nerone, impendentis eorum excidij quaſi proœmia.

NVnc verò operæpretium eſt referre, quomodo Iudæorum aduerſus Romanos motū ſit bellum: quæ cauſæ ſimul & prodigia Hieroſolymorum pręceſſerint euerſionem: & quomodo tandem ea vrbs perpetratę in Chriſtum impietatis, inſanæque vecordiæ pœnas luens, ſit euerſa. Atque equidem quę ſub imperio Neronis, & ante id Felice poſt Pilatum Iudæam prouinciā obtinente, Iudæis acciderint clades, quum Pontifices ciuilibus armis contra ſe inuicem & aduerſus primores ciuitatis armārentur, & vnuſquiſq; eorum ad res nouas ſpectans, ducem ſe ipſum conſtitueret, nemine id prorſus prohibente: quúmq; ſumma eſſet & Antiſtitum impudentia, & rebellium ſicariorum licentia: tum autē quum Pontifex Ionathas & multi inſuper alij præclari viri clàm occiderentur, denique quum pſeudopropheta Ægy C ptius quamplurimis ſeductis triginta millia hominum perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis ſtatu, nemine vel imperandi vel parendi officium præſtante, committerentur, in proximo expoſuimus libro. Decimo ſanè imperij Neronis anno [a] maximū exortum eſſe bellum, magnámque vniuerſę Iudæorum genti [b] accidiſſe calamitatem, Ioſephus commemorat: & pręter plurima alia detrimenta, circiter decem millia eorum qui honores magiſtratúſque apud Iudæos geſſerunt, flagris conciſos Hieroſolymis, & tandem in crucem actos à Floro: grauem præterea tumultū contra Iudæos per omnem Syriam motum eſſe tradit, quum ex vniuerſa gente plerique à ciuitatum incolis non aliter atque ab hoſtibus tam crudeliter cæderentur, vt paſsim in ciuitatibus loca omnia conſpicerentur iacentium inſepultorum cadauerum plena, puerorum ſimul & ſenum, mulierū quoque, quarum ne pudendæ quidem partes contectæ fuiſſent. Et quanuis tota ea prouincia innumeris eſſet referta cladibus, omnem tamē caſum atque calamitatē [c] longè ſuperabat, quæ propter perpetrata cuique ſcelera, per minas denunciata fuerat euerſio. Hæc quidem bellum præceſsiſſe, D Ioſephus ſcribit. Sed enim quum Iudęi apertè Romanis rebellarent, Nero contra eos ita exarſit [d]: & Veſpaſianum filiúmque eius Titum ex Achaïa & Italia cum exercitu valido & inſolenti aduerſus Hieroſolyma, vrbis eius obſidione illis mandata, miſit. Veſpaſianus porrò ex pleriſque, quas à Iudæis retulit victoriis, gloria parta, bellū id magis magíſque proſequutus eſt [e]. & Iudæi nō tantum contra Romanos, verumetiam contra Chriſtum ipſum arma ſumpſerant. Et quum innumeras Romanis tetenderunt inſidias, tum Chriſtianorum cædibus ſunt lætati. Id quod ſatis indicauit Stephanus ipſe, Zebedæi filius Iacobus, eiúſq; cognominis ipſius Domini frater, atque alij quāplurimi. Si qui verò adhuc erāt reliqui, perſequutione eorum Iudæa ſunt expulſi [f]. Quinimò plebs Hieroſolymitanę eccleſiæ vniuerſa, arcanis quibuſdā & diuinis reſponſis, quæ probatis quibuſdam ibi viris per ſecretam reuelationem reddita ſunt, admunita, ante ipſum bellū ciuitate exceſsit: & in oppidum quoddam cui Pella nomen erat, ita vt iuſſa fuerat, commigrauit: vt ſcilicet à piis diuiniſque viris omnibus derelicta ipſa Hie- E roſolymorum ciuitas, tanquā cathedra & primaria metropolis, finitimáque ei Iudæa, quòd cōtra Chriſtum diuinóſq; eius Apoſtolos mala quamplurima perpetraſſent [g], diuinam eaciperēt vindictam, vniuerſaque eorum natio ęa hominū numero tolleretur ✶. Annis ſedenim quadraginta poſt aſcēſionem Seruatoris in cœlos, Iudæi aperto bello oppugnati non ſunt [h]: quòd Deus illis pœnitentiæ tempus praeberet, eóſq; ad reſipiſcendum vita, doctrina, admirandíſque operibus diuorum Apoſtolorum inuitaret. Quum autem minimè vt conuerterentur curarent, tanquam clauſtro quopiā & obice ſublato, diuinitùs ingruentem ſibi internecionem, iuſto iudicio Dei, in ſeipſos pertraxerūt [i]. Enimuerò annos centū ſub aduenis fuerūt regibus [k]. Herodes enim primus annis triginta ſeptem eorum regnum tenuit, poſt hunc Archelaus filius eius annos nouem: cui frater eius † Herodes ſuccedens, is qui Baptiſtam gladio ſuſtulerat, viginti quatuor annos regnauit. F Deinde Agrippa, qui & Herodes ✶ nominatus eſt, & Iacobum interemit, annos ſeptē: atque huius ſucceſſor filius eius fuit Agrippa & ipſe, iunior ſcilicet, appellatus: apud quem liberè pro ſe Paulus cauſam dixit. Viginti autē & tres annos is regnum adminiſtrauit, quoad vſque occidione Hieroſolyma prorſus interiere.

a Lib. 20. c. vlt. de bel. Iudaic. lib. 2. cap. 11. b Seditio et inteſtinū bellum obortum in ſingulis ciuitatibus, loca omnia in Iudæa ſāguine & cadaueribus ipſorum... Ioſeph. de bello Iud. lib. 4 cap. 9. Egeſip. lib. 4 cap. 6. Tacit. lib. 21 de auaritia & crudelitate Ceſtij Flori Iudææ procuratoris. c [illegible] d Veſpaſiano Iudææ cura à Nerone commiſſa.

*e Rebellio Iudæorū aduerſus Romanos, & Deū ipſum. f Chriſtiani diuinitus admoniti Hieroſolymis, ante eorum excidiū Pellam demigrarūt. * Regnū ab Antonio Herodi datum, victor Auguſtus auxit: & gentem Iudæorū contractā liberis Herodis quadripartitò reddere. Sub Tiberio quies, C. Cæſaris morte motum Iudæorum deremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicū redactis, Iudæam prouinciā equitibus Rom. aut libertis permiſit. Durauit tamen patientia Iudæis, vſq; ad Ceſtiū Florū procuratorē: ſub eo bellū ortū. Tacit. lib. 21. g Domino & Apoſtolis Iudæos... h Longanimitas Dei fruſtra Iudæos ad pœnitētiā inuitauit. i Quandiu ſub aduenis regibus Iudæa fuerit. k Regū eorum catalogus. † Antipa. * Priſcus.*

CAPVT IIII.

CÆterùm ſigna mirifica apertis quibuſdā indiciis cladem iamiam aduenientem prędicebant, vt etiam Ioſephus in ſexto Hiſtoriarum libro oſtendit. Miſerādam igitur plebem, inquit, ſeductores illi à Deo longè aberrantes, tum ſuadendo decipiebant, certiſque & claris indiciis deſolationem & vaſtitiem futuram apertè indicātibus, nec animum adhibebant, nec fidem habebāt: ſed tanquam fulmine afflari atq; conſternati, qui neque oculos, neque mentem haberent, prædictio-

De bel. Iud.

Hieroſolymitanū excidium Petrus quoq; et Paulus apoſtoli ſermonibus ſuis prædixerunt. Lact. lib. 4 ca 21.

Portenta & prodigia excidium Hieroſolymitanum deſignantia.

A nes Dei contemnebant. Sed quænam tandem ea fuere ſigna? Stella equidem crinita gladio perſimilis, anno toto ſupra vrbem lucere viſa eſt. Die Azymorum quodam, Aprilis menſis nono, hora quoque noctis nona, lucis ſplendor aram & templum ipſum ita illuſtrauit, vt dies clara eſſe videretur: atque is ſplendor ad dimidiã durauit horã. Porta vrbis ad Orientẽ ſpectãs, ex ſolido ære facta, quę propter ponderis magnitudinẽ vix circa crepuſculum à viginti clauſa erat viris, ferreis ſuffulta vectibus, altiſsimiſque in ſolo firmata palis, circiter horam noctis ſextam ſua ſpõte viſa eſt aperiri. Ante ſolis quoque occaſum in nubibus ſublimes currus & acies emicãtes, vrbéſque obſidentes apparuere. Die etiam quodã apud illos feſto, Scenopegia vocant, quum ſacerdotes noctu more ſuo ad ſacrum miniſterium ſuum obeundum irent, fragorem & motum quendã ſenſiſſe, ac deinceps vocem ingentẽ audiſſe traduntur, quæ migrandum inde eſſe denũciaret. Quarto ante bellũ anno vir quidam nomine Ieſus, agreſtis admodũ, & infimæ ſortis homine (cui Anani nomẽ erat) B prognatus, quũ ingens pax & tranquillitas in vrbe eſſet, derepẽtè in templum ingreſſus: Vox, inquit, ab Oriente, vox ab Occidẽte, vox à quatuor ventis, vox ſuper Hieroſolyma & ipſum tẽplum, vox ſuper ſpõſos & ſponſas, vox ſuper populum omnem. Die autem noctúque hæc vociferãs circuibat. Quapropter nõnulli tam ingrato ſermone eius commoti, comprehenſum eum plagis mactarunt. Ille verò minimè mouebatur, neq; quicquam de ſeipſo verebatur, & verba ea iam ſibi cõſueta inclamare pergebat. Quinetiam ad Romanum pręſidem adductus, quum itidem ibi verberaretur, nõ aliud proloquutus eſt verbum, neque etiam lachrymas emiſit: ſed miſerandum tantum in modum lamẽtans, ad plagam vnamquamque, Væ væ Hieroſolymis, exclamauit. Bos quoq; Azymorum die feſto ad ſacrificium in medium adducta templum, ſpectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipſe Ioſephus aliud quiddam magis admirandum refert. Oraculum videlicet quoddam in ſacris tẽpli monumentis inuẽtum eſſe, eo ipſo tempore ✶ ex popularibus eorum quẽdam vniC uerſo orbi imperaturum. Et Ioſephus quidem reſponſum id ad Veſpaſianum imperatorem retulit. Sed ille Romanæ tantum vrbis, non vniuerſi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectius itaque oraculum tale Seruatori & Domino noſtro accommodetur, ad quem & illud Pſalmi reſponſum à Patre refertur: Poſtula à me, dicen- » te, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſ- » ſeſsionem tuam terminos terræ. Cuius etiam di- » ſcipulorum vox in omnem exiuit terram, & ad terminos orbis verba eorum. Atque his ita præmiſsis, ad hiſtoriam ipſam deueniamus.

Enumerãt prodigia, quæ neq; hoſtijs neq; votis piare fas habet gẽs ſuperſtitioni obnoxia, religionib. aduerſa. Viſa per cælum cõcurrere acies, rutilãtia arma & ſubito nubiũ igne collucere templũ. Expaſſæ repente delubri fores. Et audita, maior humana, vox: Excedere deos. Simul ingẽs motus excedẽtiũ, quæ pauci in metum trahebant. Tacit. vt ſuprà.

✶ ἐγχώριοι.

Oraculum ĩ templo Hieroſolymitano de Chriſti Imperio repertũ.

Percrebuerat Oriente toto vetus et conſtans opinio, eſſe in fatis, vt eo tempore Iudæa profecti rerũ potirentur. Id de imperatore Romano, quantũ euẽtu poſtea patuit, predictum, Iudæi ad ſe trahentes, rebellarunt: cæſoque præpoſito, legatum inſuper Syriæ cõſularem ſuppetias ferentem rapta aquila fugarunt. Suet. in Veſpaſ.

Pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum literis contineri, eo ipſo tempore fore vt valeſceret Oriens, profectíque Iudæa rerum potirentur. Quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant. Tacitus.

CAPVT V.

D

NEro quũ quatuordecim annos imperaſſet, Galbæ, Ottoni & Vitellio turpiter Imperio relicto, vitam finiuit. atque ij etiam vnius anni & menſium ſex tempore, cæſi diſperierunt & Veſpaſiano, qui tum cõtra Hieroſolyma magna gloria victor bellum gerebat, imperium reliquere. Vbi à militaribus copiis imperator renunciatus, filio Tito bellum Iudaicum mandauit: ipſe autẽ, quanta potuit celeritate, Romã cõtendit. Porrò quanta in omnes Iudææ partes mala peruenerint, quibús ve cladibus vbique gens Iudęorum ſit conflictata, quàm varia etiã mortis ſpecie, in primis verò fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominum interierint, & quæ ſeorſim oppida obſeſſa fuerint: poſtremóque, quum vndequaque omnes ipſa Hieroſolyma tanquã in propugnaculum inexpugnabile confugiſſent, †† quæ auditu quoq; tolerabilia nõ ſunt, pertulerint. Itẽ, qui belli toti[a] fuerit apparatus, aut quæ ſeorſim cuiq; tum dura E atque acerba acciderint: denique vt deſolationis abominatio, pro eo atq; dudum à prophetis prædictum fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidẽ incendio fœdè vaſtatum eſt, ſteterit: ea omnia ex Ioſephi hiſtoria peti poſſunt. Illud certè, quidẽ modis omnibus indicare conuenit, eundẽ ipſum hiſtoricum alicubi referre, ad ter centenas myriades hominum multitudinis ex vniuerſa Iudæa, ipſis Paſchæ feriis Hieroſolyma confluxiſſe, atque eam ibi perinde atque in cuſtodia & carcere circunclusam & obſeſſam eſſe [a]. Æquum enim erat, eis ipſis diebus, quibus tanto ſtudio ad Chriſti Seruatoris benefactoriſque omniũ cædem furibundè acti fuerant, virúmque ſanguinarium & homicidam ſummis illius beneficiis præpoſuerant, regnum quoq; eius (Cæſari addicti) proterrè reiecerant, propter eum quem in Seruatorem euomuerant rabidum furorem, diuinam experiri vindictam, extremúmque ſubire exitium, atque ita condignam factis ſuis reportare gratiã & compenſationem. Atque equidem prætereundum etiam eſſe duxi, quas illi vel à ferro, vel ab aliis belli tormẽtis acceperint clades: & eas tantum perſequar calamitates, quas rerũ omnium inopia & fame ſunt perpeſsi. Sic enim abundè ſatis, qui hiſtoriam hanc aliquando legent, omnibus oſtendam, non ita diu ✶ patratæ † in Seruatorem veſanæ & proteruæ procacitatis, condignã cunctatam eſſe vindictam. Porrò calamitatẽ eam planè Tragicam, nobis in quinto libro Hiſtoriarum ſuarum Ioſephus clarè exponit, hiſce propemodum verbis. F

Galbæ, Ottonis, & Vitellij Imperiũ. Veſpaſiani Imperium.

Obſeſſorum Iudæorum Hieroſolymis numerus.

† ἀμφὶ τριακοσίας μυριάδας, hoc eſt, triciẽs cẽtena millia hom.

a Multitudinẽ obſeſſorũ omnis ætatis virile ac muliebre ſexus, ſexcenta millia fuiſſe accepimus. Tac. vt ſuprà.

✶ τῆς ἐν εαυτῷ παρανοίας.

† Eo q̃ exulrauerint ſuper amãtiſſimum & probatiſſimum Dei filium. Lactan.

†† *Hieroſolymorum vrbem munitiſſimam fuiſſe, teſtatur Tacitus lib. 21. Sed vrbem arduã ſitu operemoliſq; firmauerant, &c. Alia intus mœnia regia circumiecta, conſpicuóque faſtigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templũ in modum arcis, propriíque muri, labore & opere ante alios. Ipſe porticus, quis templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, &c. Præuiderant conditores ex diuerſitate morum crebra bella: inde cuncta, quamuis aduerſus longius obſidiũ. Et à Pompeio expugnatis metus atque vſus pleraq; monſtrauerat. Atq; per auaritiam Claudianorũ temporũ empto iure muniendi, ſtruxere muros in pace tanquam ad bellum magna colluuie & cæterarum vrbium clade aucti. Hæc Tac. vt ſuprà.*

A

CAPVT VI.

OPulentioribus ſanè quidẽ, quòd in vrbe manſerant, exitio fuit. Non pauci enim ſub prætextu initi de fuga conſilij, propter opes ſuas trucidabantur [a]: & vnà cum fame ſeditioſorum creſcebat væcordia. Et indies vtriſque adaugebantur calamitates. In publico equidẽ nullum erat frumentum. Quare impetu in domos facto, eas ſcrutari, farra inquirebant. Quæ, ſiue inueniſſent, poſſeſſores tanquam ea pernegaſſent, verberabant: ſeu nõ inueniſſent, nihilominus tamen veluti ea maiore cura & diligentia occultaſſent, torquebant. Indicium autem vel habere, vel non habere eos frumenta, corpora ipſa miſerorũ faciebant: quæ quicunque adhuc robuſtiora haberent, abundare alimentis videbantur: qui autem iam contabuiſſent, prætcribatur. Ac præter rationem eſſe prædones iudicabant, ſi eos ferro necarent, qui primo quoquo tẽpore penuria eſſent interituri. Multi clàm poſſeſsiones ſuas modio vno, ſiquidem ditiores
B
eſſent, tritiċ: ſin indigentiores, hordei permutabant. Deinde in abditiſsima quæque ædium conclauia ſeſe abdentes, quidam propter famẽ ſummam, frumentum ipſum inelaboratum edebant. Quidam verò, prout neceſsitas extrema timórq; cohortabantur, id in panis formam redigebant: neque vſpiam menſa proponebatur, ſed ex igne ipſo extracta, adhuc incocta & cruda frumẽta rapiebant. Miſerandæ profectò tales fuere epulæ, & dignum lachrymis prorſus ſpectaculum. Potẽtiores nanque abundabant, ſuperioráque omnia habebant: imbecilles autem & inopes lugebant, & lamentabantur. Fames porrò quũ reliquas omnes antecellit ærumnas, tum pudorem etiam tollit. Nam quæ in rebus aliis obtinet verecundia, ea in famis & inediæ miſeria proculcatur. Siquidem mulieres ex virorum, liberi ex patrũ, & quod omnium luctuoſiſsimũ eſt, matres ex infantum ore cibum rapientes, extrahebant. Et quum dulciſsimi in manibus earum pignora marceſcerent, ex-
C
tremas tamen illis vitæ ſuſtinendæ reliquias auferebant. Ac ne ſic quidem cibum furtim capientes latere potuerunt. Paſsim enim ipſis, raptiſque eorum cibis, ſeditioſi prædones imminebãt. Vbicunque enim illi ædes clauſas conſpexiſſent, ſumpto inde indicio, cibum intus capi exiſtimãtes, ſtatim foribus perfractis, cum impetu in eas inſiliebant: & tantum nõ ex ipſis faucibus miſerorum minutiſsima fruſta excutientes, reddere cogebant. Verberibus affiuebãtur ſenes, epulas ſuas propugnãtes: capillis trahebantur mulieres, cibos quos habebant occultantes. Nulla caniciei, nulla teneræ ætatis erat commiſeratio: ſed puellos vnà cum ciborum fruſtis, quos in ore habebant, in ſublime ſublatos, ſolo allidebant. Si qui autem impreſsionem atque impetum eorum præueniſſent, & id quod illi rapturi fuerãt deglutiiſſent, tum illi tanquam iniuria affecti, ferociores crudelioréſq; fiebant, & grauiſsima ad cibum inquirendũ tormentorum cruciatuúmque genera excogitabant ✶. Meatus nanque pudendorum calamitoſis hominibus eruo immiſſu obturabant. Quibuſdam in arcana ſedium loca (id quod auditu horrendum
D
eſt) perticas acutas per vim immittebãt, vt vel panem vnum, vel occultatæ farinæ pugillũ indicarent. Carnifices autem illi non omnes eſuriebãt: & iniuria violentiáq; eorum, propter neceſsitatem, iuris æquitatiſque locum obtinuiſſent, ſed væcordiam ſuam palam præ ſe ferentes, alimentum tãquam viaticum ſibi rapinis in futurũ tempus parabãt. Ac ſi qui noctu ex vrbe clàm in Romanorum caſtra & munitiones, ad olera herbaſq; agreſtes colligendas prorepſiſſent, quum miſeri illi ſe hoſtium cuſtodias fallendo euaſiſſe crederent, in latrones eos incidebãt, qui eis quod attuliſſent diripiebant: & quum ſæpe miſerrimi illi mortales, horrendo Dei inuocato nomine, prædonibus ad pedes eorum prouoluti ſupplicarent, vt minimã ſaltem partem pabuli, quod extremo adito periculo attuliſſent, eis redderent, nihil prorſus recipiebant. Quin bene etiam ſecum agi putabant, ſi ad eum modum diſpoliati, non contrucidarẽtur. His deinceps alia ſubiungit, dicens: Iudæis porrò & exitus ad fugam omnis præcluſus, & ſpes ſalutis prorſus præciſa erat. Fames autem inualeſcẽs, paſsímque per domos & familias populum depa-
E
ſcens creſcebat. Domus mulierum & infantũ cadaueribus plenæ erãt. In angiportubus paſsim ſenes mortui iacebant. Pueri autem & adoleſcentes intumeſcentibus corporibus, tanquam idola & ſimulacra in foro circũeuntes, vbicunque quẽque caſus occupaſſet, concidebant. Sepelire verò genere ſibi aut neceſsitudine alia cõiunctos, imbecilli non poterant: valentiores autẽ horrebãt, quum propter cadauerum multitudinem, tum quod ipſimet de vita ſua incerti eſſent. Multi verò etiã eis quos ſepeliebant, immoriebantur. Multi in loculos ſuos & ſepulchra prius deſcẽdebant, quàm extrema adeſſet neceſsitas. Neque plãctus vllus, neque eiulatus in eiuſmodi cladibus erat: ſed fames affectiones tales præpediẽs † redarguebat, ſiccis oculis & ore hianti, ✶ qui ægrè moriebantur, alios ſe in morte præuenientes inſpiciebant. In vrbe altum erat ſilentiũ, & noctu plurima mortis imago: veruntamen tãtis ærumnis & cladibus prædones longè erant grauiores. Sepulchra enim effodientes, cadauera ſpoliabant: & detractis illorum veſtibus, cum riſu etiam progrediebantur.
F
Gladiorum acies in cadaueribus experiebantur: quoſdam etiam qui humi ſtrati iacebant, atq; etiã rum paululum ſpirabant, enſes periclitaturi confodiebant. Si qui verò ſupplices, illos, vt ſibi præ famis intolerantia mortem inferrent, obſecrarẽt, eos contumelioſè relictos præteribãt. Et qui tam miſerè expirabant, ad templum ipſum continuè cum dolore, viuos relinquentes ſeditioſos, reſpectabant. Ac primùm quidem publico ſumptu cadauera, propter intolerandum fœtorem, ſepeliebantur: quum verò iam inhumandis eis libitinarij nõ ſufficerent, è muro in foſſas proiiciebãt. Quas Titus aliquãdo circumiens, quum corporibus repletas, & redundantem ex diffluentibus illis mixtum tabo & ſanie cruorem cerneret, ſuſpirauit: & manibus ſublatis, Deum eſt teſtatus, non ſe tãtæ cladis autorem eſſe. Sub hęc quædã alia in medio commemorans, illa deinde infert. Committere omnino nequeo, quin quod animus iubet, proferam. Ita enim iudico: ſi Romani bello vindicare nefarios homines cunctati eſſent, vrbem

a Fames ſumma Hieroſolymis in obſidione.

b Simõ, Ioãnes, & Eleazarus, poſtq bellũ ducẽs, templum arcẽ & ciuitatem ſanguine & cæde omnium repleuerũt. Ioſeph. lib. 6. bell. Iud. c. 5. Tacit. lib. 21. Peruicaciſsimus quiſque illuc perfugerat, eoq; ſeditioſius agebant. Idem. Multo tempore captiuitatis Iudæ a principes extitere, qui Chriſtos ſe eſſe dicerent, in tantũ, vt obſidentibus Romanis Hieroſolyma tres item fuerint factiones. Hieronymus.

ἀλετρίᾳ ὑπο τον.

ἐρέβινθον ἀγρίων ἄκανθαν τὰς ἕδρας περόνων.

ἕως ἄρτον ἕνα τά μοι γένοιτο.

† ἐλέγχει. ✶ δυσθανατοῦντες.

Titus Imperator cladem Iudæorũ ex animo miſeratus eſt.

Extrema Iudæorū impietas à Deo vindicata. Ioſephus indiciū de Iudæorum exitio.

A ipſam aut hiatu terræ, aut inundatione interitu-
ram, aut certè Sodomæ fulmina experturā fuiſſe.
Multo enim, quàm qui talia olim ſunt perpeſsi,
tulit gentem deteriorem, & impiam magis, pro-
pter cuius væcordiā populus ſimul vniuerſus in-
teriit. Ruſus in ſexto libro ad hunc modum ſcri-
bit: Innumerabilis prorſus eorum multitudo fuit,
qui fame in vrbe perierant, quibus incredibiles di
ctu acciderunt ærumnæ. In qualibet enim domo,
vbi vmbra ſaltem aliqua ciborum appareret, bel-
lum gerebatur: & qui arctiſsima inter ſe amoris
neceſsitudine erāt coniuncti, manus conferebāt,
ſibi inuicē calamitoſas miſeræ vitæ reliquias eri-
pientes. Cæterùm ne morientibus quidem, quòd
nihil eſcarum haberent, fides habebatur. Nā præ-
dones, animas quoque iam agentes excutiebant,
ne quis eorum, cibi quicquā in ſinu habens, mor-
tem aſsimularet. Illi porrò † præ inopia inſanien
tes, ſicuti rabidi hiantéſque canes, in ædes inſilie-
bant, & huc atque illuc currentes ferebantur. Et
fores, ebriorum hominum more, identidem im-
pellentes, * propter impotētiam animi, vna ea-
B démq; hora bis, quādoque ter, in eaſdem irrum-
pebant ædes. Atqui quum iam neceſsitas eos fru
ges omnes conſumere coegiſſet, collectis etiam
rebus eis quæ impuriſsimis quibuſque animanti-
bus ad cibum accommodæ non ſunt, veſci ſuſti-
nuerūt. Siquidem ad poſtremū ne à cingulis qui-
dem & calciamentis abſtinuere, & pelles ſcutis
detractas macerarunt & comederunt. Nonnullis
etiā veteris fœni reiectamenta eſcæ fuere. Et fue-
re qui collectas quiſquilias parui pōderis quatuor
Atticis vendiderint.

† ὑπ' ἀπορίας.

** ὑπ' ἀμηχανίας.*

Fames famis impuriſsimis reb' Iudæos veſci cogit.

CAPVT VII.

Hiſtoria horrenda de muliere Iudæa, quæ ſuū ipſa filium ex ea famis anguſtia aſſum comedit conſumpſit.

Sed quid ego famis inuerecundā
impotentiam in rebus inanimis
perſequor: ac nō potius factum
tale commemoro, quale nequa
apud Græcos, neque apud Bar-
baros vnquam eſt animaduer-
ſum, horrendum quidem dictu, horrendum verò
& auditu? Atque equidem, ne prodigia quædam
C hominibus aliis receſſere viderer, libens profectò
tam calamitoſum facinus præteriiſſem, niſi innu-
meros eius apud populares quoque meos haberē
teſtes. Et tenuem ſanè frigidámque à patria mea
inirem gratiam, ſi verbis non proſequerer, quod
illa reipſa perpeſſa eſt, malum. Mulier quædam
erat, quæ trans Iordanem habitauerat, Maria no-
mine, Eleazaro patre nata, in vico cui nomen
Bathechzor (ſignificat id hyſopi domum) & ge-
nere & opibus clara. Hæc, quum Hieroſolyma cū
reliqua multitudine confugiſſet, ibidē eſt obſeſſa.
Facultates eius alias tyranni rapuerant, quas * va
ſis collectis patria excedens, ſecum in vrbem tu-
lerat. Si quid autem ex rebus repoſitis precioſio-
ribus ei fuerat reliqui, & ſi quam præterea habue-
rat annonam, id omne ſanguinarij illi ſatellites,
qui quotidie in domicilium eius impetum facie-
bant, abſtulerant. Itaq; grauis indignatio mulier-
culæ inceſsit: & quum perſæpe raptores cōuiciis
proſcidiſſet, diriſque deuouiſſet, poſtremò in ſe-
ipſam acerbius eſt cōmota. Quúmque non eſſet
qui eam vel per iracundiam, vel per commiſera-
tionem interimeret, difficiliórque ei aliquid fru- D
menti aliis conquirendi labor fieret, (ægrè enim
id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per
viſcera & medullas omnes magis graſſaretur, fa-
méque ipſa grauius etiam ira excādeſceret, animi
indignatione vnà cum vrgente neceſsitate in cō-
ſilium aſſumpta, † contra ipſam naturam infeſta
fertur. Nam filio, qui adhuc lacteus erat, arrepto,
O te infantem, inquit, bello, fame & ſeditione in-
teſtina miſerum, ad quam te ſpem reſeruabo? Si-
quidem apud Romanos, ſi ſub eis ſit viuendū, ſer
uitus te manet: ſeruitutem autē ipſam præuenit
fames. Quibus calamitatibus duriores etiam ſunt
ſeditioſi iſti prædones. Itaque age, mihi matri tuæ
eſca, prædonibus vindex Erinnys, & * vitæ mor
talium fabularum ſermonúmq; materia eſto: quę
vna adhuc Iudęis reſtat calamitas. Vix hæc fuerat
eloquuta, & filium necat, eiúſq; ad ignē aſſi partē
dimidiā edidit: ptē alterā occultatā ſeruat. Nulla
intercedit mora, & latrones illi adſunt, & nidorē
infandū ſentiūt. Quapropter ei, niſi quāprimū qđ
paraſſet cibi proferret, cædem minantur. Illa autē
partem ſe eis bonam reſeruaſſe dicit: & reliquias
ſimul filij affert. Illi porrò * horrore confeſtim E
& mentis conſternatione occupati, ad conſpectū
talē obſtupeſcunt. Atq; illa: Meus hic eſt, inquit,
natiuus germanúſq; filius: meum hoc opus: man-
ducate. nam & ipſa iam manducaui: neq; vel mol
liores fœmina, vel * miſericordes magis matre
ipſa ſitis. Quod ſi vobis pietas obſtat, meámque
propterea auerſamini victimā, maneant apud me
cibi eius, quo iam paſta ſum, reliquiæ. Sic illi tre-
mētes abeunt, ad hoc vnū facinus timidi: & ægrè
de epulis eiuſmodi matri ipſi cedūt. Repleta ili-
co tota eo piaculo vrbs: & ob oculos quiſque eo
ſcelere ſibi poſito, tanquam à ſeipſo patratū eſſet,
exhorreſcebat. Proinde ad mortē eo procliuius,
qui fame premebantur, properabant: beatóſque
eos vocabant, qui prius deceſsiſſent, q̄ tantum au
diuiſſent & vidiſſent malū. Deinde Ioſephus nu-
merum multitudinis eius quæ vel fame vel ferro
occubuit, colligens, [a] centum myriadas hominū
interiiſſe: factioſos autē & prædones, qui ex cla-
de fuerunt reliqui, à ſeipſis inter ſe poſt vrbē euer
ſam interemptos: quicunque autem ex iuuentute F
ꝓceritate & forma corporis prę̄ſtitiſſent, ad triū-
phum reſeruatos: reliquam turbā eorum qui de-
cimumſeptimum exceſsiſſent annum, vinctā ad
Ægypti opera miſſam: plurimos quoque in pro-
uincias, vt in theatris & ſpectaculis vel ferro ne-
carentur, vel beſtiis obiicerentur, diſtributos: qui
verò intra decimumſeptimū annum fuiſſent, ca-
ptos, & ſub corona venditos eſſe. Iſtorúmque tā-
rum numerū, præter eos quos diximus, * ad no-
uem myriadas perueniſſe dicit. Atq; hæc ita acta
ſunt, ſecundo imperatoris Veſpaſiani anno.

** ἀνασκευασαμένη.*

† ἐπὶ τὴν φύσιν ἐχώρει.

De pertinacia obſeſſorū Hieroſolymis Iudæorū Tacit': Arma, inquit, cūcti qui ferre poſſēt, & plus quā pro numero audebant. Obſtinatio viris fœminiſq; par. Ac ſi transferre ſedes cogerentur, maior vitæ metus quàm mortis.

** τῷ βίῳ μῦθος.*

** φρίκῃ καὶ παρεκστάσει.*

** συμπαθέστεραι.*

a Euſeb. li. 3. ca. 8. μυριάδας ἑκατὸν, hoc eſt, vndecies cētena millia. alij tantū cē tum myriadas, hoc eſt, decies cētena millia habēt vt Ioſeph. ipſe lib. 7. cap. 26. & hoc Nicephorus, qui Ioſephū ex primario exemplari allegat.

** Hoc eſt, ad nonaginta millia.*

CAPVT VIII.

Hæc iniuriarum atque contume-
liarum Seruatori illatarum prę-
mia fuere, & autoramenta. Qđ
ſi quis hiſtorici eius narrationi,
oracula Seruatoris noſtri Ieſu
Chriſti adiecerit, admiranda ei
res videbitur. Veram enim clarámque fuiſſe prę-

A dictionem, diuinámque præcognitionem, eorum quæ virtute diuina prænunciata fuerāt, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam præſentia præuidit atque prædixit. ſiquidem illachrymās aliquando, ſicuti ſacrorum Euangeliorum ſcripta teſtantur, ad Hieroſolyma conuerſus, hæc dixit: Si cognouiſſes & tu, in die hac, ea quæ ad pacem tuam ſunt: nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis. Quoniam venient dies in te, & circundabunt tibi inimici tui vallum, & circundabunt te, & compriment te vndiquaque, & ſolo æquabūt te, & liberos tuos. Et alibi rurſus, de populo: Erit enim, inquit, neceſsitas ingens in terra, & ira aduerſus populum hunc: & cadent in ore gladij, & captiui ducentur ad gentes omnes, & Hieruſalem conculcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gētium. Et rurſum: Quum videritis circumdatam ab exercitu Hieruſalem, tum ſcitote quòd appropinquauerit vaſtities & deſolatio eius. Et iterum: Væ autem geſtantibus vterum, & lactantibus, in diebus illis. Orāte verò, ne fuga veſtra incidat in hyemem, neque in Sabbatum.

Clades & excidium vrbis Hieroſolymitanæ à Seruatore Chriſto certò prædicta.

B Erit enim tunc afflictio magna, qualis antea à mūdo condito hucuſque non fuit, neque poſtea futura eſt. Verùm enimuerò, quanuis hæc Seruator noſter ita prædixerit, plurifariamque medio tempore amoris erga genus humanum ſui bonitatē exhibuerit, & non breue pœnitentiæ tempus cōceſſerit, vt meliora cōſilia & rationem rectiorem ſequuti, per reſipiſcentiā vindictam procacis, qua illum affecere, contumeliæ effugerent: atque inſuper Apoſtolicam viuendi rationem & doctrinā magnificam cum admirandorum prodigiorum ſignis dederit, eámque bonitatem ad quadraginta extenderit annos: internecionem denique eam populo antè, eis quæ diximus oſtentis, portenderit: illi tamen longè etiam peiores facti, non tantum Seruatorem cognoſcere per cōtemptum noluerunt, verumetiam de prima lege ipſa minus rectè ſenſerunt, nihil prorſus ex iniquitate & peccato omni relinquētes, quin id nudo (quod dicitur) capite patrarent. Quapropter longanimitate Dei repudiata, † internecione omnes in profundum maliciæ & perditionis demiſsi ſunt barathrum.

Longanimitas Dei Iudæos plurimos annos varie ad reſipiſcentiam allexit, nihil apud eos egit.

Iudæorū internecio, & panolethria.

C Hæc omnia qui volet, facilè cognoſcere poterit, ſi diligenter animum ad res quaſque à Ioſepho hiſtorico cum multa gratia & venuſtate ſcriptas attenderit. Ego verò in primis, omnia rectè diſponentis atque adminiſtrantis * Dei magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidémq; diſertam ſuauémque linguam conceſſerit, vt ille, ita vt oportuit, Iudaicam hiſtoriam quàm rectiſsimè memoriæ mandaret: videlicet, vt ne quis contra teſtimoniū eius venire poſſet: & præterea, quod quidem eſt maximum, vt, ex hoſtibus etiam extaret aliquis, qui conſona Chriſti prædictionibus atteſtaretur. Quis autem Ioſephus iſte fuerit, quos libros ſcripſerit, quo genere, quáve inſtitutione fuerit, in proximo ſatis expoſuimus libro. Et Iudæorum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, vt ad reliquas quæ ſuperſunt propoſitæ hiſtoriæ res reuertamur, tempus eſſe videtur.

** Deum ipſe Ioſephū hiſtoricū, Iudæū infidelē, tanquā locupletē claſſicumq; teſtem ad veritatē Euangelicam confirmandam produxit.*

CAPVT IX.

D IAcobus frater Domini, ita vt antea eſt dictum, martyrio pro ipſo eſt functus [a]. Quum verò Hieroſolyma ſunt euerſa, à mundo condito quinquies milleſimus quingenteſim[b] ſeptuageſimusnonus, ab aſcēſione Domini autē quadrageſimus agebatur annus. Tum diſcipuli & Apoſtoli, qui adhuc in vita erant, idem ſequuti conſilium, ex locis omnibus vnà cum iis qui genere iuxta carnem, Chriſti propinqui eſſent (multi autem adhuc ſupererant) cōuenerunt, & quémnam Iacobo ſucceſſorē apertè ſurrogarent, cum cura deliberarunt. Atque equidem omnes in [b] Simeonem filium Cleopæ, cuius etiam factum meminit Euangelium, oculos coniiciunt, eíque epiſcopalem ſedem cōmittunt, quem Simeonē Egeſippus [c] patruelem Ieſu fuiſſe memorat [d]: Cleopas enim ſponſi Ioſephi frater fuit. Enimuero [e] Veſpaſianus Hieroſolymis captis, ne quis ex tribu regia clàm profugeret, quicunque à Dauide genus deduceret, diligenter inquiri iuſsit. Vnde rurſum nō exigua perſequutio E aduerſus Iudęos eſt coorta. Et ea calamitas lōgius proceſsit. Nā & [f] Domitianus Veſpaſiani filius, qui poſt Titum Romanis imperauit, multos ex illuſtribus ſummóq; loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnem occidere, & bonis omnibus mulctare, & exilio damnare eſt aggreſſus. Atque [g] is poſt Neronem ſecundus Deo bellum mouit, perſequutionémque grauē aduerſus Chriſti fideles, quum quidem Veſpaſianus pater eius nihil acerbius in nos ſtatuiſſet, excitauit. Quo tēpore & [h] apoſtolus Ioannes adhuc in terris verſans, propter pietatem cultúmque Chriſti, ab eo in inſulam Patmum circunſcriptus eſſe memoratur, vbi ille ſacrā illam Euangelij ſui detonuit vocem, & ſimul ipſam ſcripſit Apocalypſim [i]. De qua Apocalypſi Irenæus Lugdunenſis epiſcopus in quinto aduerſus hæreſes libro, eo loco vbi de calculo nominis Antichriſti, q ibi fertur, tractat, hæc ſcribit: Si temporibus iis palàm nomen illius promulgari deberet, per hunc profectò qui Apocalypſim ipſam & reuelationem vidit, dictū eſſet. F Non enim ante multa tempora, ſed noſtra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem, reuelata eſt. Non modò autem profeſsionis fideíque noſtræ homines, ſed multo etiam magis, qui alieno à nobis ſunt animo, acerrimam illam ſub Domitiano perſequutionē, & eos qui tum maximè floruerunt homines, teſtificationémque & martyrium eorum cōſcripſerunt, ſatisq; certò & tēpus ipſum indicarūt. Nam poſt plures alios, * quintodecimo imperatoris eius anno [k], Flauiam etiā Domicillam, † Flauij Clementis Romanorum conſulum vnius ex ſorore, neptim, propter eius de Chriſto teſtificationem, in inſulam quandam Pontiam relegatam eſſe commemorarunt.

a Capta, euerſa, & ſolo æquata eſt Hieroſolymorū vrbs, anno Domini 73. Septēbris menſis die 8. Ioſeph lib.7.ca.26. Titus, ad perdomandā Iudæā relictus, nouiſsima Hieroſolymorū oppugnatiōe ſeptē propugnatores totidē ſagittarū confecit ictibus, capitq; eā natali filiæ ſuæ, etc. Trāquil. in Tito. Secundū nonnullos Chronographos, Hieroſolyma capta eſt anno mūdi 4050. à natali ſaluatoris 72.

b Simeō Cleopæ filiꝰ Hieroſolymorū Epiſ eligitur.

c ἀνέψιον.

d Hic ſupra lib.1.cap.31. Cleophas dictus. Et aliꝰ hic Simeon fuerit ab eo quē ſuprà eſt nominatum Ioſephi filium Iacobi Iudæ & Ioſe fratre.

e Veſpaſianus ad cadē poſteros Dauidis requiri iubet.

f Perſequutio Chriſtianorū ſub Domitiano.

g Primꝰ Domitianꝰ, Dominū ſe & Deū appellari iuſsit: Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. Tranquil. Vxori etiam ſuā, Auguſtā. Eutrop.

h Ioannes euāgeliſta ab eo in inſulā Patmū relegatur.

i Irenæus de Apocalypſi Ioannis, & calculo nominis Antichriſti.

† Flauij Clementis, qui patruelis Domitiani fuit, Tranquillus in Domitiano meminit: ſicuti & perſequutionis Chriſtianorum, ſub Iudaici fiſci nomine. Præter cæteros, inquit, Iudaicus fiſcus acerbiſsimè actus eſt, ad quem deferebantur, qui velut profeſsi Iudaicā intra vrbem viuerent vitam: vel diſsimulata origine, impoſita genti tributa non pependiſſent, &c.

*k Flauia Domicilla propter Chriſtum in inſulam ſub Domitiano deportata. Eutrop. li.9. in fin. * Qui & vltimus fuit*

A

CAPVT X.

VT autem eos quoq; [a] qui ex Dauidis genere ortum habebãt, interficere decreuit: traditum memoriæ eſt, ex hæreticis quoſdam nepotes Iudæ, eo nomine quòd genus ex Dauide ducerẽt, in ius traxiſſe. Fuerat autem Iudas frater Domini, ſecundum carnẽ: Ioſephi quippe filius. Qua de re Egeſippus ita ſcribit: Supererant adhuc generis & familiæ Domini † nepotes ex filio Iudæ, qui frater Domini iuxta carnem dictus eſt. Eos, quòd gẽtis Dauidis eſſe delati fuiſſent, Euocatus ad Domitianum adduxit. Metuebat enim, ita vt antehac Herodes, aduentum Christi. Itaque eos ille, eſſént ne familiæ Dauidis, [b] rogat. Quod quum eſſent profeſsi, rurſus ab eis, quæ eorum eſſent opes & diuitiæ, quærit. Atq; ei illi reſpondent, nõ amplius eis eſſe quàm nouem millium denariorum patrimonium commune, quod diuiſum ex parte dimidia ad quemque eorum pertineret: neq; id in pecunia numerata, ſed in æſtimatione & precio vndequadraginta agri iugerum cõſiſtere. B Vnde quum tributũ penderent, eum ipſi † manibus ſuis opus facientes, ſumptus tolerarẽt. Deinde manus ſuas oſtẽdunt, vt corporis duritia & callis continuò labore ductis, operas * ſuas comprobarent. De regno autem Christi, quale id eſſet, vbi & quãdo habiturũ eſſet initium, interrogati: Nõ mundanum id, neque terrenum, ſed cœleſte & angelicum fore teſtantur, in ſeculi conſummatione: quum aduenẽus ille cũ gloria viuos & mortuos iudicaturus, & cuique iuxta ſtudia & facta ſua præmiũ redditurus eſſet. Sedenim re ita comperta, Domitianus ipſe illos nõ condemnat: ſed tenuitate illorũ cõtempta, ſimul & liberos eos dimittit, & edicto propoſito perſequutionem eccleſiarum inhibet. Ita illi abſoluti, eccleſiis, vt teſtes ſimul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, vſq; ad Traiani tẽpora peruenerunt. Hæc Egeſippus. Sed & Tertullianus Domitiani mentionem facit: Tẽtauerat, inquiẽs, & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, eadem quæ ille facere. Sed, vt opinor, aliquid babẽs rationis & prudẽtiæ, maturè deſtitit, reuocatis etiam iis quos in exilium egerat.

C

CAPVT XI.

IMperante autem Veſpaſiano, [a] ingentem peſtilẽtiam Romæ graſſatam eſſe dicunt, ita vt diebus plurimis quotidie ſupra decẽ hominum millia extinguerẽtur. Quo tempore fama etiá fert, Rhodios coloſſum æreum centũ & viginti ſeptẽ pedum Ioui in vrbe ſua dedicaſſe. Romæ capitolium, quod cõflagrauerat, Veſpaſianus reſtituit: qui imperio annis decem adminiſtrato, moriens filio Tito id reliquit. Sub hoc [b] mons Veſuuius ruptus, tãtũ euomuit incendij, vt regionẽ proximam ciuitatẽſque vicinas prorſus ſuſtulerit. Maximopere is contendebat Romam breui tempore beatam reddere, & felicem. ſtudium enim ſapientiæ, liberaliúmque artium diſciplinam plurimùm amauit. Ioſephum, vt virum egregium & præclarum, in ſummum habuit honorem. D Cuius etiam libros † manibus ſuis deſcriptos [c], in Romanam bibliothecam repoſuit. Sed enim quum annos duos imperium tenuiſſet, & æſtiuo tempore interdiu iter faciens, plurimũ è naribus ſanguinem emiſiſſet, atque inde animo defectus fuiſſet, Domitianus frater eius imperandi cupiditate victus, [d] veneno eum ſuſtulit, atque adhuc ſpirantem in loculos funeri paratos impoſuit. Hic porrò impiè, &, vt paucis dicam, [e] improbè prorſus imperium adminiſtrãs, & ſeipſum ſecundum à Nerone veræ pietatis ſtudioſorum hominum perſequutorem conſtituens, non paucos necauit: vt paulo antè diximus. Sub huius enim imperio [f] & Timotheus, & Oneſimus, & Dionyſius Areopagita, curſum ſuum pro Christo in martyrij ſtadio abſoluerunt [g]. Eius ætate * Apollonius quoque Tyaneus vixit, quem hiſtoriæ produnt Roma Byzantium veniſſe, atque ibi dæmoniacia quibuſdam præſtigiis atque incantationibus magnam vim ſerpentum & ſcorpionum fugaſſe, & præterea ferociſsimos quoſque equos frenaſſe, aliáque multa prodigioſa feciſſe. E Hunc, quòd Neruæ charus eſſet, Domitianus, quum prius totondiſſet, mox coniecit in cuſtodiam. Sed quum Domitianus per quindecim annos imperium geſsiſſet, à coniuratis occiſus [h], Neruæ id inuitus reliquit. Itaque Senatus actis eius abolitis, exules reuocauit, eíſque bona ſua reſtituit [i]. Tum quoque Ioannem Apoſtolum ex Patmo, quò relegatus fuerat, Epheſum rediiſſe, atque ibi eccleſias rexiſſe feruur. Sedenim & Nerua quum anno vno & paulo diutius imperaſſet, defunctus [k] Traianum habuit ſucceſſorem: ſub quo adhuc diſcipulus ille, qui ſupra pectus Domini recubuit, in Aſia vixit. Teſtantur hoc Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, & Alexandrinus Clemens contextor, qui ambo fidei verbum admodum promulgarunt. Horum alter in ſecundo aduerſus hæreſea libro, hæc verba facit: Et omnes presbyteri, quæ cum Ioanne diſcipulo Domini in Aſia ſermones contulerunt, teſtes ſunt, hæc à Ioanne tradita eſſe. Manſit enim cum eis vſque ad Traiani tempora, & verus eſt certúſque teſtis earum quæ ab Apoſtolis traditæ ſunt rerum. Clemens verò, in capite eo cuius titulus eſt, Qui diues ſaluus fiat, tempore hoc diſertè indicato, F & hiſtoria, quam antea narrauimus de prædone per reſipiſcẽtiam ſeruato. expoſita, hæc quoque infert ita ſcribens: Audi fabulam, non fabulam, ſed orationem veram de Ioanne Apoſtolo nobis proditam, & memoria conſeruatam. Poſteaquam enim tyranno (Domitianum autem protſus dicit) defuncto, ex inſula Patmo Epheſum rediit: & quæ ſequuntur.

a Poſteri Dauidis vt ſuſpiciũtur à Domitiano inquiruntur.

† ὑιωνοὶ ἰούδα.

b Domitianus agnatos Seruatoris repertos, propter inopiam cõtempſit & abſoluit. Inter Iudæos quoq; acerbitate tormentorũ & crudeliſſima quæſtione exquiſitum Dauid, atq; interfectum eſt: quaſi adhuc futurus eſſet ex ſemine Dauid, dum propheta iactatur & creditur, qui regnum poſſit adipiſci. Eutrop.

† αὐτουργοῦντες.

** ἐργασίαν.*

a Peſtilentia ſæuiſſima ſub Veſpaſiano.

b Montis Veſuuij in Campania conflagratio, ſub Tito.

† ἰδίαις χερσὶν αὐτοῦ.

c Tranquillus ſcribit, Titũ velociſſime notis excipere ſolitũ cũ amanuenſibus ſuis per iocũ ludumq; certantẽ, imitari chirographa quæcũq; vidiſſet: atq; profiteri ſæpe ſe maximũ falſariũ eſſe potuiſſe. Non mirum itaq; fuerit ſi libros ipſe ſuapte Ioſephi de bel. Iudai. manu ſua deſcripſerit.

d Titi Veſpaſiani mors.

e Crudele Domitiani imperium.

f Cædes Chriſtianorũ.

g Apollonius Tyaneus impoſtor.

h Nerua imperium.

i Ioãnes Apoſtolus ab exilio reuocatus.

k Imperiũ Traiani.

** Hunc cùm Domitianus puniri vellet, repentè is in iudicio diſparuit. Lactan. libro quinto cap. 3.*

*** Nerua omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, Chriſtianos ſcilicet, abſolui voluit. Et edicto vetuit, ne ſerui deinde dominos criminarentur, né ve liceret aut impietatis (Chriſtianiſmi) aut Iudaica ſecta quempiam deinde inſimulari. Dionyſius.*

Nerua pueros & puellas egenis parentibus natos, ſumptu publico per Italiam ali iuſſit: Eutrop.

A

CAPVT XII.

Menäder Simonis Magi, hæreſisq; eius diſcipul⁹, & ſucceſſor.

SVb eodem imperio, poſt Simonem illum Magum, inſignẽ diabolicæ operationis & efficaciæ armaturam exhibuit Menãder, diſcipulus eius, Samaritanus itidem vt ille, impoſturis certè & carminum præſtigiis lõgè magiſtrum poſt ſe relinquens. Sibi ipſi enim Seruatoris noſtri vẽdicabat honorem, ſeque è cœlo ſalutis hominum ergò demiſſum eſſe nugabatur. Illud etiam docens: neminem vnquam aliter ex certamine cum mundi architectis angelis congreſſum, victorem abiturum, quàm ſi diſciplinam magicarũ præſtigiarum ſuam omnem probè teneret, & quem ipſe tradidiſſet baptiſmum ſubiret. Quo baptiſmo ſi quẽ dignatus eſſet, eum expertem ſenectutis, ſempiternam & immortalem vitam victurum eſſe dicebat. Meminit huius, quem modò nominauim⁹

Baptiſmus Menandri.

B Irenæus, & item ex philoſophis martyr & teſtis optimus Iuſtinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionẽ faciens, atque ita dicens: Menander quidam, & ipſe Samaritanus, in vico Capparatenſi ortus, Simonis diſcipulus, non minus quàm ille dęmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ viuens magica arte ſeduxit, qui etiam ſectatoribus ſuis nunquam eos morituros eſſe perſuaſit. Extant etiamnum illius diſcipuli nonnulli, qui hoc idem profitentur. Verùm enimuerò diabolicæ planè hoc erat ſolertiæ, per tales Magos, qui Chriſtianorum ſibi, prætextus gratia, nomen ſumpſiſſent, ingenti diuinæ pietatis myſterio magicarum præſtigiarum inurere calumniam, atque Eccleſiaſtica de animarum immortalitate & mortuorum reſurrectione dogmata traducere atque euertere.

Diabolus per Simonem & Menädri hæreſim vehementiſſimè Chriſtianiſmum oppugnauit.

CAPVT XIII.

Ebionis hæreſis.

ATque illi quidem ita homines ſeducebant. Alij porrò, quum homines à profeſsione & fide in Chriſtum filium Dei omnino abſtrahere non

C poſſent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Hebionæos hos, maiores nominarunt: dignos prorſus qui appellationem eam obtinerent, directè & certò mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus vocatur. Siquidem purũ amantem hominem Chriſtum eſſe docuerũt, morum proficiente acceſsione iuſtificatum: qui ex Maria genitus primùm extiterit, & ex cõgreſſu Ioſephi initiũ ſumpſerit: & pręterea, quòd non facile quiſquam per ſolam fidem in Chriſtum ſaluus fieret, niſi etiam legis cæremonias ſeruaret, & eam viuendi rationem ſequeretur. Hæreſi hæc & ſecta in duas partes diſſecta, alteri quidem, quę modò diximus, ſenſerunt: alteri autem admiſerunt quidem illi, ex Spiritu ſancto & Maria virgine Chriſtum natum eſſe: eundem autem quòd antea ab æterno fuerit, Verbum & ſapientiã principio carentis & æterni Dei eſſe pernegarunt. Proindéque & ij in eadem cum alteris illis verſati ſunt impietate. Itidem enim vt illi, legis cultum & obſeruationem plurimum complectebantur.

Per ſolã fidẽ hoc eſt ſine cæremoniis legis iuſtificatio eſt, per cõtrariam rationem. Duplex Ebionitarum ſecta.

D Illicet & Apoſtoli epiſtolas omnes, apoſtatam & deſertorem Paulum appellantes, reiiciebant: & ſoli quod ſecũdum Hebræos erat, Euangelio adhęrere perſeuerabant. Et quum Sabbatum aliámque eorum obſeruationem omnem ex æquo cũ illis ſeruarent, nihilominus & nobiſcum Dominicos dies ad Chriſti reſurrectionis memoriam colebant.

CAPVT XIIII.

Hæreſis Cerinthi.

EAdem ætate & Cerinthũ quendam alterius hæreſis ducẽ fuiſſe, ſcriptor eccleſiaſticus Caius commemorat, ita dicens: Sed & Cerinthus per reuelationes velut à magno Apoſtolo ſcriptas, verborum portenta nobis tanquam per angelos ei tradita mentitus inducit, poſt reſurrectionem aſtruens terrenum futurũ Chriſti regnum: & carnem tum primas obtinentẽ, denuò cupiditatibus in Hieruſalem inſeruiturã. Atque quum ſacrarum Dei ſcripturarum ſit hoſtis, ſeducere homines volens, mille tamen annorũ nuptiarum celebritatibus deſtinatarum refert. Eius etiã Dionyſius Alexã- E drinus in 11. Promiſsionum de Ioannis Apocalypſi libro meminit: Cerinthum, dicens, qui & à ſe nominatam Cerinthianam hęreſin inſtituit, condignum idoneúmque figmento ſuo nomen ſibi vulgo arrogare voluiſſe. Diſciplinæ quippe eius illam fuiſſe doctrinam: Terrenum Dei regnum fore: & quarũ rerum ipſe, qui corporis ſui amans & admodum carnalia eſſet, cupiditate teneretur, ventris videlicet, & earum quæ ſub ventre ſunt partium voluptatis & exuberantiæ, in eis tanquã in ſomnis vitam peractum iri: hoc eſt, in epulis, compotationibus, coniugiis, & quibus hæc plauſibiliora gratioſioráque fore largiúſque prouentura putauit, diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarũ mactationibus. Hæc Dionyſius. Irenæus autem, quum alia etiam plura vertiginis plena deliramenta eius in primo contra hæreſes libro propoſuit, tum in tertio eiuſdem operis de eo memoria dignam hiſtoriam recenſet, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi epiſcopi ſe accepiſſe dicit. F Quum nanque aliquando Ioannem Apoſtolum balneo vti oporteret, atque is futurum cognoſceret eò quoque Cerinthum ingreſſurum, quanta potuit celeritate inde refugit, ne ſub eodẽ quidem tecto vnà cum illo manere iuſtum eſſe opinatus. quod etiam iis qui cum eo erant perſuaſit: Fugiamus, inquiens, ne balneum concidat, in quo veritatis inimicus Cerinthus lauat.

Regnũ Chriſti in terris, mille annorũ poſt reſurrectionem. Chiliaſtarũ ſiue Millenariorũ origo.

Ioannes apoſtolus præſentiam & conſpectum Cerinthi magnimè fugit.

CAPVT XV.

Nicolaitarũ hæreſis.

PRæter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hæreſis, viguit: cuius & Ioannes in Apocalypſi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum vnus qui vnà cũ Stephano ad pauperũ curam & miniſteriũ in Actis Apoſtolicis ſunt delecti. Is, vt Alexãdrinus Clemẽs in 3. Contextio. lib. ait, quũ formoſam haberet vxorem, eique poſt Seruatoris aſſumptio-

A nem, ab Apoſtolis zelotypiæ crimē obiectū eſſet, in medium productā, quicunq; vellet, ducere eam iuſsit: eiq; facto congruens quoq; adiecit dictum, ✶ Abutendū eſſe carne, inquiens. Quo quidem illo verbo, vt ego puto, non aliud, q̄ carne ad illegitimas voluptates non vtendum, neque appetitui libidinum eius indulgendum eſſe inſinuauit. Qui autem hæreſim eius cōplexi ſunt, factum ſimul dictúmq; eius ✝ ſine iudicio ſequuti, impudenter fornicatione vtuntur. Sed enim Nicolaus, cū nulla alia muliere q̄ coniuge ſua conſueuit: & ex liberis quos genuit, fœminæ quidē in virginitate conſenuerūt, filium autem in ✶ incorrupto cœlibatu quoque permanſiſſe ſcimus. Quæ quum citra controuerſiam ita ſe habeant, ſatis apparet, q̄ illo vxorem, propter quā zelotypus viſus eſſet, in medium Apoſtolorū produxit, id velut ✶ repudiationem affectionis carnalis fuiſſe: éumque ✶ per abuſum carnis, continentiam, & accuratam voluptatum compreſsionē docuiſſe. Quippe qui iuxta Seruatoris pręceptum, duobus heris, voluptati ſcilicet & Domino, inſeruire noluerit. Ferūt autem & Matthiam docentem ita tradidiſſe: Eapu-

B gnādam quidem eſſe carnē, alitérq; ea q̄ ipſa fert vtendum, neque ei quicquam ad voluptatem indulgendum: animam autem per fidem & cognitionem veram alendam atque augendam. Hæc de illis, qui à principio veram & ſinceram fidei doctrinam adulterare quum conati eſſent, ſtatim tamen diffluxerunt, compendioſè diximus: ſuo loco etiam de reliquis dicturi.

✶ ὅτι παραχρῆσθαι δεῖ τῇ σαρκί.

✶✶ De vero abuſu carnis egregia doctrina & exemplū.

✝ χωρὶς διακρίσεως.

✶ ἐν ἀφθαρσίᾳ.

✶ ἀποταξιν πάθους.

✶ τῷ παραχρῆσθαι, &c.

Matthiæ Apoſtoli præceptū optimum.

✶✶ De carnis huiuſmodi abuſu illuſtris eſt etiam ſententia apud Cic. lib. 1. de Leg. Quum animus cognitis perceptiſque virtutibus à corporis obſequio indulgentiáque diſceſſerit, voluptatémque ſicut labem aliquam dedecoris oppreſſerit, omnémque mortis doloriſque timorem effugerit, ſocietatémque caritatis coierit, tum omnibus ſe natura coniunctum duxerit, cultúmque Dei & puram religionem ſuſceperit, & exacuerit illam vt oculorum ſic ingenij aciem ad bona deligenda, & reiicienda contraria, qua virtus ex prouidendo eſt appellata prudentia, quid eo dici aut cogitari poterit beatius?

CAPVT XVI.

C NEro quidem primus perſequi Chriſtum eſt exorſus, Domitianus ſecundus, tertius Traianus: ſub quo & priuatim & publicè, per vrbes vniuerſis inſurgētibus populis, antiquitùs traditum eſt, ingentem contra nos concitatam fuiſſe perſequutionem. Quo tēpore Simeonem quoque, patruo Ieſu Cleopa, & Maria coniuge eius, quam & ſororem (quippe veluti ✶ cōſponſam, atque adeò filiam) Dei genitricis fuiſſe dicunt, non ex Anna & Ioachimo, ſed ex Salomo & Ioſepho editam, vt dictum eſt, progenitum martyrij curſum abſoluiſſe cōſtat: cui etiam poſt Iacobum Hieroſolymitanæ eccleſiæ ſedes commiſſa fuerat. Simeon iſte à quibuſdam hæreticis, velut vnus poſterorum Dauidis (nam ad id vſque tempus inquirebantur) & regalis tribus Iudæ, ipſiúſque adeò Chriſti agnatus, delatus eſt: & propter eum, quòd liberè pulchram profeſsionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus inceſsit. Hic quum diebus pluribus dura verbera, quæ ei Atticus per tormenta infe-

Perſequutio Chriſtianorū ſub Traiano.

✶ ὁμόγαμον.

Martyrium Simeonis epiſcopi Hieroſolymitani.

rebat, fortiter pertuliſſet, pari cum Chriſto ſup- D plicio eſt affectus. Nanque in crucem ſublatus, ad illum moriens tranſiit: quum quidem centum & viginti peregiſſet annos. Scribit ſanè Egeſippus, quum eo tempore Iudæi regiæ ſtirpis & tribus inquirerentur, ipſius quoque Simeonis accuſatores, q̄ videlicet ex eis eſſent, captos eſſe. Quòd ſi quis veræ rationi atque obſeruationi inſiſtat, rectè profectò Simeonem hunc ex illis fuiſſe dicat, qui Dominum ſuis ipſorum oculis viderint, & auribus audierint. Apertum nimirum indicium eſt, longæuitas ipſius: & quod diuinorum Euangeliorum ſcriptura, Mariæ Cleopæ, ex quo hunc prognatum eſſe ſuprà diximus, mentionem facit. Idem hiſtoricus & aliorum quorundam, qui ab agnato Seruatoris fratre vno, cui Iudæ nomē fuerit, progeniti ſunt, meminit, quos ad eam quoque ætatem vixiſſe dicit: poſt id, quod antè expoſuit, quorundam ſub Domitiano pro fide in Chriſtum peractum martyrium. Scribit autem ad hunc modum: Venerunt igitur & præfuerunt eccleſię omni, velut martyres & teſtes, ✝ gentiles quoque Domini: & pace eccleſiis reddi- E ta, vſq; ad Traianum Cæſarem manſerunt: donec etiam, quem diximus, Simeon Cleopæ filius, Domini patruelis frater, per calūniam ab hæreticis eodem modo apud Atticum conſularem delatus eſt. Qui dies multos tortus, ita martyrium obiit, vt omnes, atque ipſe etiam Atticus, mirarentur, hominem centum & viginti annos natum, tantū perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi eſt iuſſus. Paululum autem hiſtoricus digreſſus, vbi ea quæ cōmemorata ſunt dixit, deinde & illa addit: quòd ad ea vſq; tempora, Eccleſia pura & incorrupta permāſerit virgo, in locis obſcuris & caliginoſis adhuc, ſi qui tum extiterunt qui ſanam doctrinam ſalutiferæ prædicationis corrumpere ſunt conati, deliteſcentibus. Poſtquā autem ſacer Apoſtolorum chorus diuerſo mortis genere vitā finiit, generatióque eorum præterijt, qui auribus ipſi ſuis diuinam ſapientiam audiuerant: tum primùm impiorum ſeductorum, per ✶ peregrinorū doctorum deceptionem, coitio & cōſpiratio initium cepit. Qui deinde nullo iam ex Apoſtolis reliquo, nudo (vt dicitur) capite contra veritatis prædicationem, falſò nominatam cognitionem pro- F mulgare ſunt auſi. Et hæc quidē Egeſippus. Nos porrò reliquum Traiani imperium hiſtoriæ huic ſubiungamus.

Simeon iſte annos 120. vixit.

✝ οἱ ἀπὸ γένους κυρίου.

Eccleſia vſq; ad tempora Traiani perinde atq; virgo, ab hæreticis incorrupta fuit.

✶ ἑτεροδιδασκάλων.

Hæreticorū origo.

CAPVT XVII.

PErſequutio igitur tum ad ſummum peruenerat: adeò vt etiam Plinius Secundus, inter prouinciæ rectores præcipuus, q̄ tantā martyrum eſſe videret multitudinē, ad imperatorē ſcribendū, & turbā tantā eorū qui pro fide cæſi eſſent, ei ſignificādam duxerit. Illo etiam addito quicq̄ non ſceleris contra leges Chriſtianos cōmittere, præterquam quòd cum primo diluculo conſurgentes, Chriſtum tanquā Deum laudibus celebrent, à ſceleratis omnibus flagitiis alieniſsimi. Quibus verbis Traianus flexus, ei reſcripſit: Chriſtianorum quidem gentem non inquirendā eſſe,

Plinius Iunior de Chriſtianorū perſequutione.

Reſcriptum Traiani de eiſdem.

** προφανῶς καθόλου.*

A oblatos verò puniri debere. Proinde vis & perſequutio ea aliquatenus quidē cohibita eſt: non tamen res Chriſtianorum, ab inſidiis eorum qui illos affligere cōſtituiſſent, tutæ prorſus fuere. Alicubi enim populus ipſe, alicubi verò & præſides locorum cōtra nos inſurgebant. Et quanuis ✱ publicè in vniuerſum perſequutio mandata & promulgata non eſſet, ſeorſim tamen per prouincias ea exercebatur, vt ſic quoq; quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defenſione ſua, quam Romana conſcripſit lingua, commemorat hiſce propè verbis: Atqui inuenimus, inquiſitionem quoq; in nos prohibitam. Plinius enim Secūdus, quum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis, ipſa tandem multitudine perturbatus, & quid de cętero ageret neſcius, conſuluit tunc Traianum imperatorem, allegans, præter obſtinationē non ſacrificandi, nihil ſe ſcelerati de eis cōperiſſe. Inſinuās quoque & illud: Surgere atque cōuenire ſummo mane Chriſtianos, & Chriſtum tanquam Deum carminibus laudare: & ad conſeruandam eorum B diſciplinā, homicidium, adulteriū, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibere. Ad quæ Traianus reſcripſit, Chriſtianos inquirendos non eſſe, oblatos autem puniendos.

CAPVT XVIII.

Clementis Romani martyrium.

† Alÿ habēt Fauſtini.

Clementis Romani ſcripta

EO tēpore adhuc Romę Clemens enituit, & Ignatius eccleſiā Antiochenam rexit. Papias autē Hierapoli ſcriptis edendis operā dedit. Vixit etiā Pancratius, & Smyrnenſiū antiſtes Polycarpus. quorum illi quidē Petri diſcipuli: Polycarpus autem, eius qui ſupra pectus Domini recubuit, ſectator fuit. Clemens porrò Romæ illuſtri loco natus, genúſq; ſuum ad imperatores Romanos referēs, † Fauſti cuiuſdam & Marthidię filius, variis Gręcorum diſciplinis eruditus, atq; in omni genere ſcientiarum ſummè exercitatus, Apoſtolorum principis familiaris fuit, ſicuti antea à me dictum eſt: à quo arcana Chriſti ſacra edoctus, Euangeliū promulgauit. ✱✱ Quum autem imperata Traiani non faceret, in ciuitatem quandam obſcuram & deſolatam ✱ Cherſoni vicinam eſt relegatus. Multíſq; C caſibus propter Chriſti confeſsionē conflictatus, tandē ancora ferrea è collo eius ſuſpēſa, in altum mare proiicitur. De quo, ſupra opinionē præſentis memoriæ quiddā accidit. Siquidem mari diebus ſeptem ad tria millia paſſuum diuiſo, multi eò eunt, & martyris corpus exoſculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquādo mare, vt aſſolet, diuiſum eſſet, populúſque ſtata ibi ſacra peregiſſet, atq; inde rurſus reuerteretur: euenit, vt per parentū obliuionem illic puer quidam relinqueretur. Atque vbi mare in ſeſe rediit, puer tenellus etiānum vndis eſt obrutus. Deinde quū rurſum fluctus receſsiſſent, parentes eò acceſſere, & puellū ſaluum & validum loculis ſancti martyris aſsidentē repererunt. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantē ibi gratiā ſorum, & citra nocumentū à feris marinis conſeruatū eſſe.

** τῇ Χερσῶνι προσεχῶν. Cherſonenſem alÿ vocant. Miraculū ingēs de corpore Clementis defuncti.*

✱✱ Clemens iuſſu Traiani in inſulā eſt deportatus: in qua duo millia Chriſtianorum ad ſecanda marmora damnatorum inuenit.

D Quapropter Apoſtolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero ſuo domum ſunt reuerſi. De Clemente hoc antea quoq; diximus. Epiſtolam huius nomine editā, magnam & admirandam, Euſebius Pamphili attingit: quā Romanæ eccleſiæ nomine, Corinthiis, quum apud eos tum ſeditio eſſet, ſcripſit. eā & antiquitùs & ſuo tēpore publicè in eccleſia lectā dicit, in qua multis ſentētiis epiſtolę Pauli ad Hebręos vtitur. Fuit & alia ſub huius nomine epiſtola, priori illi lōgè impar: quā veteres ignoraſſe, idē Euſebius ſcribit. qui porrò & exigua eius ſcripta, quæ Petri & Appionis eſſe ait dialogū reprobat, quæ nimirū ſinceră certámq; Apoſtolicæ orthodoxiæ formā retinere negat. Ego verò illi, ſi de eis quę nunc apud nos Clementina dicuntur, ſentit, nō aſſentior: ea enim Eccleſiæ recepta ſunt. Si verò præterea aliqua ſint alia, nihil refragor. Hunc autē & Apoſtolicarum conſtitutionum, & ſacrorum quoque canonum, autorem eſſe credimus. Cæterùm de epiſtola ad Hebręos anceps eſt opinio, hiccine an Lucas Euangeliſta eam tranſtulerit à Paulo, cuius natiua & propria eſt, primùm dictatam. E

Canones apoſtolici Clemētis.

De Epiſtola ad Hebræos.

CAPVT XIX.

Ignatij Antiocheni epiſcopi res.

Epiſtolæ 4°.

Poſtea martyrij cupidiſſimum.

DIui Clemētis res ſic ſe habuere. Ab omnibus autē celebratus Ignatius, ſecūdus in Antiochena eccleſia Petri ſucceſſor, quū Traiani, qui tum Antiochię erat, nō deſineret reprehendere ſuperſtitionē, vinctus Romam vt ibi leonibus eſca obiiceretur, ſi fidē Chriſti non abiuraret, miſſus eſt: & Aſiam cum firma militū cuſtodia vinctus peragrans, eccleſiáſq; oppidatim adiēs, ſermonibus familiaribus & cohortationibus cōfirmabat. Et quoniā tum primū hæreſes paulatim liberius ſe proferre audetēt, vt ſibi ab eis cauerent, doctrinæque Apoſtolicarū traditionum cōſtanter inſiſterent, admonebat. Quod vt illis certius perſuaderet, in literas cohortationes ſuas referendas eſſe duxit. Itaq; Smyrnæ quū eſſet, vbi Polycarpus eccleſiam regebat, epiſtolā vnam ad Epheſiorum eccleſiam dedit, Oneſimi paſtoris mentionem faciens. Aliam autē Magneſiæ ad Mæandrum ſitæ ſcripſit, in qua Epiſcopi F cuiuſdam Damæ meminit. Aliam item ad eccleſiā quæ Trallis fuit, miſit, cui tum Polybius præfuit. Quartā porrò ad Romanam ſcripſit eccleſiā, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obiicerent impedimentū: néve propter animorū imbecillitatem quicq̄ agerent, vt ipſe cōcepta optatáq; ſpe ſua excideret. Operæpreciū verò eſt, verba aliqua linguę illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinē declarandā, hiſtorię huic apponere. Scribit enim ad hunc modū: Ab ipſa Syria Romā vſq;, terra marique, diu noctúq; cum beſtiis mihi depugnandū eſt, cum decem videlicet leopardis: hoc eſt, militari manipulo, qui beneficiis affecti longè etiā deteriores fiunt. Verùm iniuriis eorum magis etiā magíſq; erudior. Verūtamen ea de cauſa iuſtificatus nō ſum. Quàm velim mihi iam adeſſe, quæ in me deſtinatæ paratæque ſunt beſtiæ, quas etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per aſſentationem & palpationem demulcebo, vt me quàm celerrimè deuorent. Atque etiā ſi id facere nolēt, ego eas vim illis inferēs incitabo. Date

A mihi quæſo hãc veniam. Quid mibi expediat,no
ui. Nũc enim demùm diſcere incipio, nihil opta-
re aut deſideṛate rerũm omnium & inuiſibilium
& viſibilium,niſi vt ad Ieſum Chriſtum veniam.
Ignes, cruces, beſtiarum cohortes, diſsipationes
oſsium, membrorum conciſiones, totius corpo-
ris commolitiones,& diaboli tormenta & ſuppli
cia in me progrediantur, vt modò ad Ieſum Chri
ſtum perueniam. Atq; hæc Smyrnæ ſcripſit. Quũ
autẽ Troade eſſet, per literas cum Philadelphiæ
eccleſia colloquutus eſt. Epiſtolam quoque ad
Smyrnæos dedit,& aliam item ſeorſim ad epiſco
pum eorum Polycarpum,ſimul & vt virum dini-
num honorans,& velut Apoſtolico paſtori(quip
pe & ipſe paſtor bonus)gregem cõmendans: ad-
ditis quoque precibus, vt curam illius habete, &
quæ optima eſſent,eum docere vellet. In epiſto-
la ad Smyrnæos,verbis quibuſdam inſignibus de
Chriſto vtitur:quæ vnde deſumpſerit, non ſatis
ſcio. Ego verò etiã poſt reſurrectionẽ in carne,in-
quit, eum vidi, credóque eum eſſe. Et quum ad
Petrum & eos qui cũ eo erant venit,eíſque dixit,
Accipite, contrectate, & videte me non eſſe dæ-
B monium incorporeum: ſtatim eum tetigerunt,
& crediderunt. Sed & ipſe Irenęus martyrium
eius nouit, & epiſtolarum eius Polycarpus men-
tionem facit. Irenæus de eo ſic ſcribit: Quemad-
modum noſtrorũ quidam dixit, propter profeſ-
ſionem atque teſtificationem de Deo ad beſtias
condemnatus: Frumentum ſum Dei, & per be-
ſtiarum dentes commolor, vt purus ſincerúſque
inueniar panis. Polycarpus autem in epiſtola ſua
ad philippenſes,hiſce verbis,eius meminit: Obſe
cro igitur vos omnes,vt magiſtratibus obediatis,
& omnem patientiam exerceatis, quam ad ocu-
lum vidiſtis, non ſolùm in beatis viris Ignatio &
Ruſo & Zoſimo,ſed etiam in aliis noſtræ profeſ-
ſionis hominibus,atque adeò in ipſo Paulo,& re-
liquis Apoſtolis: illud perſuaſum habentes,quòd
C illi omnes non in vanum cucurrerint, ſed in fide
& iuſticia: & quòd in debito deſtinatóque eis lo
co ſint apud Dominum,cui etiam compaſsi ſunt.
Non enim præſens complexi amauerunt ſeculũ,
ſed eum qui pro nobis mortuus eſt, & qui pro-
pter nos à Deo eſt reſuſcitatus. De epiſtolis eius
ita ſcribit: Scripſiſtis mihi & vos, & Ignatius, vt
quum quis in Syriam ierit,literas ad vos perferat.
quod quidem curabo, opportunum nactus tem-
pus. Et rurſum: Epiſtolas Ignatij ab eo ad nos
miſſas, & alias item, quas nobiſcum habuimus,
ita vt iuſsiſtis,ad vos miſimus. Quæ quidem lite-
ris hiſce noſtris ſunt adiũctæ,quibus multum ad-
iuuari poteritis. Complectuntur enim fidem, &
patiẽtiam,& ædificationẽ omnem, quæ ad Chri-
ſtum noſtrũ refertur. Romæ porrò quum prius
varia tormenta pertuliſſet, neque quicquam de
conſtanti decentique ſua ſententia remiſiſſet, po
ſtremò in medio theatro duobus leonibus obie-
ctus, martyrio eſt defunctus. & carnes quidem
eius atque oſſa teneriora beſtiæ deuorarunt: quę-
cunque autem firmiora reliqua fuere, multo de-
inceps tempore Roma Antiochiam ab ſodalibus
ſectatoribúſque eius ſunt perlata. Hæc de ipſo di-
uino Ignatio.

Præclarũ exemplum τῆς πειθαρχίας, hoc eſt, obedientiæ quæ magiſtratibus debetur.

Locus ſanctorum poſt obitum.

Ignatij martyrium.

CAPVT XX. D

PApias verò Hierapolitanus, &
ipſe vita Apoſtolica clarus fuit,
multáque Eccleſiæ ſcripta reli-
quit: quorum quinq; tantũ,quæ
Dominicorũ ſermonũ expoſi-
tionẽ inſcripſit,circunferuntur.
Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita in-
quiens: De iis Papias, Ioannis quidem auditor,Po
lycarpi autem ſodalis,vir priſcus,ſcripto teſtatur,
in quarto voluminis ſui libro. Quinq; enim com
poſuit. Papias porrò ipſe, in prooemio ſcriptorũ
ſuorum, ſe oculis ſuis Apoſtolos non vidiſſe, ſed
fidei profeſsionem ab eis qui illis noti atq; fami-
liares fuerint,addidiſſe, hiſce verbis innuit: Non
grauabor enim,inquit,quęcunq; à presbyteris re-
ctè didici, ac rectè memini,veritatem eorũ inter-
pretatione cõfirmans,tibi exponere. Minimè enim
iis ſum, vt multi, delectatus,qui multa dicerẽt,ſed
qui vera docerent: neque qui aliena,ſed qui à Do
mino,& ab eis quibus cum ipſa veritate cõſuetu-
do fuit,de fide tradita præcepta commemorarẽt.
Quod ſi quando aliquis presbyterorum ſectator E
aduenitet,eorum ipſorum requirebam ſermones
quid ſcilicet Andreas, quid Petrus dixiſſet: quid
Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus:
aut quid Ioãnes,aut Matthęus,aut quid alius quiſ
quam Domini diſcipulorum: aut quid etiam Ari-
ſtion,& Ioãnes presbyter,& ipſi diſcipuli Domi-
ni dicant. Non enim tantum me libris adiuuari,
quantũ viua & præſenti voce,arbitratus ſum. No
tandum porrò eſt, bis eum in ſcripto hoc Ioan-
nis nomine vti: primò quidem vbi Apoſtolo-
rum nomenclaturam inſtituit, vt dilectum illum
intelligere liceat: ſecundo autẽ loco, Ariſtionem
& Ioannem adiicit,& presbyterum vocat. Cuius
quidã ignorãtes † commune cum Apoſtolo no-
men,poſteriores duas Ioannis epiſtolas, & Apo-
calypſim, Apoſtolo ipſi adſcripſerunt. Epheſi nã-
que presbyter quoque iſte vixit, vbi etiam nunc
duo extare dicuntur monumenta,quę eodem no
mine Ioannis feruntur. Quandoquidem autem
idem Papias quoque admiranda quædam in li-
bris ſuis refert, à deceſſoribus ſuis per manus ſibi F
tradita,agedũ de eis quoq; pauca dicamus. Statim
enim Philippum,eum qui Hierapoli fuit, & filias
prophetiſſas,vt antea dictũ eſt,habuit, vnũ ex duo-
decim Apoſtolis,non ex ſeptẽ illis diaconis,quos
in Actis recenſet Lucas,fuiſſe memorat: & ſe cum
filiabus eius colloquutum eſſe ait, vnde intellexe
rit ætate ea mortuum quendam reſurrexiſſe. De
Barſaba ſanè quidem,qui Iuſtus cognominatus
in Actis dicitur, illud refert: quòd veneno peſtifero
hauſto,nihil ſenſerit per Domini gratiã detrimẽ-
ti. Sed & alia plurima ex maiorum ſine ſcripto
traditione accepta,vt parabolas & doctrinas Ser
uatoris quaſdam, & item alia fabuloſè quodam
modo commemorat. Mille quoque annorum
poſt mortuorum reſurrectionem fore dicit Chri
ſti regnũ, corporaliter in hac terra producẽdum.
quod illum ignorantẽ promiſsiones arcano quo-
dam myſterio eſſe editas,ita craſsius accepiſſe cre
do: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex
oratione eius coniicere licet. multos tamen in
eãdem æmulationem, vetuſtatem viri admiratos,

Papiæ Hierapolitani antiſtitis τῶν De verbis Domini. libri v.

† τὸ ὁμωνύμιον.

Philippus Apoſtolus filias ωψ prophetantes quoque habuit.

Mille annorum Chriſti in terra poſt reſurrectionẽ regnum.

Qui opinionis & hæreſis eius ſunt, χιλιαςαὶ, hoc eſt, millenarij dicuntur.

A pertraxit: ſicuti Irenæus, & ſi quis præterea alius eiuſdem cum illo eſt ſententiæ & opinionis, oſtendit. Quin alias etiam ſe, ab eis qui dicti ſunt, Ariſtione & presbytero Ioanne, traditiones habere dicit: ad quas ſtudioſos reiiciẽs, quæ de Marco & Matthæo euangeliſtis tradit, neceſſario hic perſequenda eſſe putaui. Ita enim ſcribit: Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quòd Petri eſſet interpres, quæ memoriæ commendauerat, certò & diligẽter conſcripſit, non tamẽ ſeruato dictorum factorúmque Chriſti ordine. Non enim audiuit, neque conſectatus eſt Dominum: ſed poſterius: vt dixi, Petri diſcipulus fuit: qui quidẽ ex vſu auditorum doctrinam ſuam promulgauit, non ordine ſermones & oracula Domini commemorauit. Quapropter minimè hallucinatus eſt Marcus, ſic pleraque ſcribens, vt ea memoria fuerat conſequutus. Vnum enim hoc ſibi in ſcribendo propoſuerat, ne quid eorum quæ audiſſet, omitteret, néve à veritate aberraret. Matthæus verò ſermone Hebraico librum ſuum cõpoſuit: quem deinde, vt quiſque potuit, eſt interpretatus. Vtitur idem Papias teſtimoniis & autoritatibus ex priore Ioannis, & itidem ex priore Petri epiſtolis. Ad-

Καθ' Εβραίους Euangeliũ ſecũdũ Hebræos cõtinet. Euſeb. lib. 3. ca. vlti.

B dit præterea ✶hiſtoriam aliam, de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumniam ſit delata. Et Papiæ quidem ſcripta ad hunc ſe habent modum.

CAPVT XXI.

Quadratus & Ariſtides, viri Eccleſiaſtici.

FLoruit autem eo tẽpore diuinus quoque Quadratus: cui nihil eorum donorum, quæ Apoſtolicos decent ſucceſſores, defuit. Itidem verò & Ariſtides, vir ætate ea ingenti fidei noſtri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & vitæ Chriſtianę moribus pares: ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianum, qui Traiano in imperio ſucceſsit, quibus Chriſtianum dogma defendunt, compoſuerunt, quum improbi quidam homines eccleſias vrgere atq; per-

C ſequi aggrederentur. In quibus orationibus videre eſt, non exigua eorũ virorum ſplendidæ mentis Apoſtolicæq́; & rectæ doctrinæ iudicia. Quadratus quidem certè priſcam ſinceritatem & fidẽ ſuam ſatis declarat iis ipſis quæ ſequuntur verbis:

„ Seruatoris autẽ noſtri opera ſemper præſto fue-
„ re. Ingens eſt enim eorum qui ab eo ſanati ſunt,
„ multitudo. Multi qui à mortuis reſuſcitati ſunt,
„ non ſolùm quum curarentur & exuſcitarentur,
„ ſed poſtea etiam viuentes continuè apparuerunt:
& nõ tantùm quum Saluator in terris verſaretur, verùm poſt diſceſſum quoque eius longo vixerũt tempore, adeò vt nonnulli etiam ad noſtram durauerint ætatem.

CAPVT XXII.

Chriſtianiſmus florens.

AC res quidem noſtrę ita florebant, quotidianúmque incrementum capiebant, radicibus Apoſtolicorum virorũ, qui tum multi in vita erant, doctrinæ altè actis, & ſanctorũ martyrum ſanguine vbertim rigatis. Iudæorũ autem natio frequentibus, aliiſq; ſuper alias accumula-

D tis cladibus admodũ accidebatur. Decimus octauus imperij Traiani agebatur annus, quum Iudęorũ rurſus excitatus eſt motus: qui quod reliquum eius populi fuit, ſuſtulit. Quum etenim grauis & ſeditioſus eos afflaſſet ſpiritus, qui irã vindictámque vehemẽtius commouit, tumultum aduerſus ciues ſuos Græcos in ciuitate Alexãdrina, in Ægypto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliſcente, qui proximè conſequutus eſt, anno, maximum cõflarunt bellum ✶. Tenebat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lupus. Et primùm quidẽ Iudæi ſuperiores eſſe: Græci autem ex turpi & fœda fuga cõgregati, ex improuiſo Iudęos, Alexãdriæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, ſubſidio tali amiſſo, cunctam percurrunt Aegyptum, quam Lupus adhuc adminiſtrabat: & quam poſſunt, impunè inferunt cladẽ. Ea re permotus Traianus, Martiũ Turbonem eò cum valido mittit exercitu, qui cum Iudæis cominus congrederetur: & claſſem maritimam, peditum equitúmq; cõſequuntur auxilia. Martius por-

Noua Iudæorũ clades ſub Traiano apud Alexandriã & Cyrenẽ, atq; in Ægypto.

Iudæi hic ducem habuerunt Andream.

Lupus Aegypti præfect[b].

Martius Turbo.

E rò breui multis variiſque certaminibus cõmiſsis, bellóque fortiter confecto, plurimas myriadas Iudæorum, non Cyrenaicorum ſolùm, verùm Aegyptiorum quoque, qui regi ſuo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerant arma, cõtrucidat. Veritus autem Traianus, ne illi quoque qui in Meſopotamia erãt, pari modo popularibus ſuis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, vt prouinciam ſuam Iudæis oppreſsis repurget. Quapropter ille occultè copiis militaribus cõparatis, illos aggreſſus, tantam eorum ferro concidit multitudinem, quanta nõ facile ſub numerũ cadere poſsit. Eámque ob cauſam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit imperator: ſicuti id quoq; profani Annalium ſcriptores memoriæ prodidere.

Itẽ in Meſopotamia.

Lucius Quintus Iudææ præfectus.

✶ *In motu iſto Iudæi cladibus contenti non fuerunt, ſed humanis carnibus veſci cœperunt. Cyprij etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, ſunt affecti. Iudæi conſpiratione facta, poſſim ducẽtena & quadraginta millia hominũ cõtrucidarũt. Dio. Oroſ.*

CAPVT XXIII.

F TAm ſtudioſus autem fuiſſe fertur [a] Traianus iuris & iuſtitiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando enſem ſtrictũ pręfecto vrbi in conſpectu omniũ dederit, atq; dixerit [b]: Cape ſerrum hoc, & ſiquidem rectè imperium geſſero, pro me: ſin aliter, contra me hoc vtere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit [c]. Sub eo quoq; Perſę ad Antiochiã vſque excurrerant: eiq; vrbi per pacis cõditiones captæ, tributum ſimul & præſidiũ impoſuerant. Continuò ſuis auxiliũ fert imperator: & quum ad fines eorũ veniſſet, ✝ per notas illis ſcribens, clàm ſignificat, vt præſidiũ quod ibi Perſarum rex reliquiſſet, necarent ſe ad auxilium eis ferendũ, Perſicúmque metum tollẽdum, præſtò adeſſe. Illi, quod iuſsi fuerãt, faciunt [d]. Et ipſe cum Perſis prælio congreſſus, rege eorum cæſo, clariſsimáque reportata victoria, quẽ voluit eis regẽ dat. Et inde in eã vrbẽ victor ingreſſus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Chriſtianos

a Traianũ principis æquitas.

b Ego quidẽ in me, ſi cum vtilit ... poſterer, etiã præfecti manum armaui Traianus apud Plin. iuniorẽ in Panegyrico.

Traianus quoque ad amicos dixit: Talem ſe eſſe Imperatorẽ priuatis & ciuibus, qualem ſibi ipſe imperatorẽ priuatus optaſſet.

Idem ſeſe ... lienem vocauit: q eo creſcete, reliqui artus tabeſcerent.

c Decebalo eorum duci pacem dedit, & ἀυτοκρατωρ ...

d Traianus Antiochiã à Perſis captam recuperauit.
e Martyriũ quinque virginum Antiochiæ.
f Miraculũ de earum cineribus.

A interimit. In quibus, [e] & quinque virgines fidem palàm profitentes comburit, & oſsibus earum ad ſummum combuſtis, cineribuſque ęri commiſtis, ahena quædam & alia vaſa fieri curat, eáque publico lauacro, quod ipſe magnificentiſsimè conſtruxerat, dicat. [f] Verùm enimuerò quicunque eò lauatum ingrediebãtur, quamprimùm calidas attigiſſent aquas, caligine ſimul & vertigine correpti, cum impetu inde procurrebant & concidebant. Cauſa verò eius mali cognita, Traianus vt alia ex ære puro vaſa balneo parentur, mandat: priora autem illa in fornacibus conflata, in quinq; trãſformat ſtatuas, eáſque virginum combuſtarũ forma & habitu pro balneo collocat.

CAPVT XXIIII.

Aelij Hadriani imperium.
b neptis ex ſorore ſua. Dion.
** Hoc eſt, quinquies centena & octoginta millia.*
c Extremũ Hieroſolymorum excidium, & gentis Iudæorum internecio ſub Hadriano.
d Iul. Seuerus in Iudæã miſſus ab Hadriano, arces 50. diruit, & vicos 980. ferro & igni vaſtauit: Dion. Oroſ. libro 7. cap. 13. Ariſton Pellaus hiſtoriarũ ſcriptor.
e Redditur Hieroſolymis Ælia dicta.
f Hadrianopolis cõdita.

VNdeuiginti annis, & menſibus ſex, Traianus imperium adminiſtrauit: & moriens, id Hadriano [b] ſororis ſuæ viro reliquit. Publica is ſtatim ciuitatibus remittit B debita, & vectigalia multa Romanis donat, vnde ei in vrbe diuini decreti ſunt honores, Nicæam & Nicomediam, quæ motu terrę multum detrimenti cœperant, firmo circundat muro. Leges quoque ad Draconis & Solonis Athenienſium legiſlatorum imitationem promulgat. Rebellaſſe etiam ſub ipſo Iudæos, & templum Hieroſolymis reſtituere voluiſſe, dicunt. Qua de cauſa Hadrianus [c] quinquaginta & octo myriadas eorum vno die interfecit: & quæcunque ex vetuſtis ędificiis reliqua adhuc fuerãt, diruit prorſus, [d] & ſolo ita æquauit, vt ne lapis quidem ſuper lapidẽ permaneret, & oraculum Seruatoris ad exitum ſuum perductum, verborum eius certitudinẽ corroboraret. ciuitatiſque totius pomeriis plurimùm contractis, denuò eam ſuo ſub nomine excitauit: & appellatione ſua ei impoſita, [e] Æliam vocauit, atque in ipſo templi adyto ſtatuam ipſe ſuã collocauit. Quam ſi quis non ineptè abominationem deſolationis nominet, in loco ſancto, iuxta C Seruatoris dictum, ſtãrem, minimè is iudicio meo errarit. Solis autem Græcis incolendam eam dedit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extruxit, maximum & celeberrimum: & item vrbem eam quę hodie quoque nomen eius obtinet, [f] Hadrianopolim. Quæ verò & Ariſton Pellæus de poſtrema Iudæorum obſidione literis prodiderit, cõmodum fuerit ex verbis eius cognoſcere. Porrò rebellione atque defectione Iudæorum longius rurſum progreſſa, Rufus Iudææ præfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copiis, & vecordia eorum, pro occaſione bene gerendæ rei, ſubinde vſus, infeſtis contra eos ſignis eſt progreſſus: & plurima paſsim millia virorum ſimul & fœminarum, atque etiam puerorum concîdit, bellíque iure loca eorum direpta in poteſtatem ſuam redegit. Dux Iudæorum tũ Barchochebas erat, quod nomen ſtellam ſignificat: cætera vir ſanguinarius & prædator: ex nomine autem ſuo perditis mancipiis prodigioſè perſuaſerat, cœlitùs ſe lucem demiſſum eſſe, quæ afflictos atque oppreſſos illuſtraret. Quam maximè autem bello flagrante, decimo octauo imperij Hadriani anno, ad Bitheram ciuitatem munitiſsimam, nec ita longè à Hieroſolymis ſitam, quum diuturnior obſidio inſtituta, re- D belléſque & rerum nouarum ſtudioſi, fame ac ſiti ad extremum exitium redacti eſſent, & qui eis tantæ væcordiæ autor fuiſſet, dignas per vindictam dediſſet pœnas, gens tota ex eo tempore, vicinam in circuitu Hieroſolymis regionem prorſus attingere prohibita eſt. idque ſic conſtitutione & ſanctione Hadriani factum: qui hoc ſic iuſsit, vt illi ne aſpicere quidem ex loco quopiam editiore patrium ſolum poſſent. Ad hũc modum vrbs Hieroſolymorum Iudaicum populum, antiquiſsimos ſuos colonos, internecione ſumma amiſit, & poſtea ab aduenis culta atque inhabitata, vt Romana planè ciuitas, in Imperatoris Ælij Hadriani honorem Ælia eſt appellata. Ac ſic quidem etiam ſub hoc Iudæi extremum contra Chriſtum per furorem perpetrati piaculi luêre ſupplicium. Nos autem rurſum ad diuinorum virorum deſcendamus ſucceſsionem.

Barchochebas perduellis iſte, Iuſtino philoſopho & martyre teſte, apud Euſeb. libr. 4. cap. 8. Chriſtianos ſolos, niſi Chriſtũ abnegaſſent, atque blaſphemias inceſſerent, ad grauiſsima ſupplicia trahi iuſsit. Habuit etas quoque noſtra in Germania ſuum Barchochebam, ſtella inſignib⁹ ſuperbum.

CAPVT XXV.

Romani Põtifices.

DVodecimo imperantis Traiani E anno, quum Euareſtus põtificatum Romæ octo annos geſsiſſet, Alexander quintus à Paulo & Petro ſucceſſor eccleſiam regendam ſuſcepit. Qui tertio Hadriani imperij anno, decennio in Epiſcopali functione expleto, Xyſto eam conceſsit. Duodecimo porrò Hadriani anno, quum Xyſtus decennium iisdem eccleſiæ præfuiſſet, Teleſphorus ei ſucceſſit. Verùm & hoc vndecimo pontificalis miniſterij ſui anno, vita per martyrium defuncto, vt Irenæus inquit, Hyginus prouinciam eius eſt ſortitus: primo imperij Antonini, qui Pius eſt dictus, anno. Hygino porrò poſt quartum annum mortuo, Pius ſucceſsit. Atque huic rurſum Anicetus, vigeſimo imperantis Pij anno. Anicetus autem vndecim annis eccleſia Romana adminiſtrata, Soteri eam reliquit. Cui poſt annos octo Eleutherus eſt ſuffectus, duodecimus à Petro ſucceſſor, quum decimumſeptimum annum M. Antonius cum filio Romanum regeret imperium. † In Alexandri- F na eccleſia Primus, quartus ab Apoſtolis epiſcopus fuit. Ei, quum duodecim annos põtificale obiiſſet munus, Hadriano tertium imperãte annum, Iuſtus eſt ſurrogatus. Circiter duodecimum autẽ eiuſdem imperij annum, anno præterea vno & menſibus aliquot intercedentibus, eccleſiæ eius adminiſtrationem Eumenes eſt ſortitus, quum quidem Iuſtus vndecim ei præfuiſſet annis. Eumenes verò tredecim annis epiſcopatum tenuit. Cui Marcus ſuccedẽs, decem annis curam paſtoralem geſsit. Marco Celadion ſuffectus, qui quatuordecim annis epiſcopatu functus, ſucceſſorem habuit Agrippinum, nonum eccleſiæ eius ab Apoſtolis epiſcopum. ⁎ Apud Antiochenos poſt Heronem, eccleſiam rexit Cornelius. Huic quinto Apoſtolicę ſucceſsionis gradu Eros ſucceſsit, deinde ſextus Theophilus, & poſt hunc ſeptimus Maximinus. Hieroſolymitanorum autem epiſcoporum tempora literis mandata non ſunt, quos breuis admodum æui fuiſſe conſtat, quindecim ex ordine, vt quidem memoria ſine ſcripto eſt proditum, Hebraici generis omnes, rectéq; officio ſuo functos,

Pius annis 15. cathedrã obtinuit.
† Alexandrina eccleſiæ epiſcopi.
M. Aelius Antoninus Philoſoph⁹, & L. Aelius Cõmodus Verus, Diui fratres a quo iure imperium adminiſtrarunt annis 11. M. Antoninus ſolus annis 4. cum Commodo filio iisdem annis
⁎ Antiocheni epiſcopi.
Hieroſolymitani.

A quòd Chriſti doctrinam & profeſsionem probè tenuerint. Quę res effecit, vt ad epiſcopatum eum ab eccleſia Hieroſolymitana, quæ ab Apoſtolorū tempore ex fidelibus Iudæis ferè tota conſtabat, & vſque ad extremam obſidionem perdurabat, ſint delecti. Eorum itaque epiſcoporum qui ex circuncisione Chriſtianam profeſsionem ritè ſunt complexi, & mutuis Iudæorum ſeditionibus atq; veſaniæ fuerunt reliqui, catalogum à primordio exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: ſecundus, Simeon: tertius, Iuſtus: quartus, † Zachæus: quintus, Thobias: ſextus, Beniamin: ſeptimus, Ioannes: octauus, Matthias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iuſtus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartuſdecimus, Ioſeph: & quindecimus, Iudas. Quibus poſt euerſionem vrbis, ex gentibus ſucceſsit Marcus. Tot Hieroſolymis ab ipſis vſq; Apoſtolis, ad eum quem diximus Iudam, ex circūciſione fuerūt epiſcopi. Totidem, vt expoſuimus, aliarum maximarum eccleſiarum gubernatores.

† Alij Zachariam nominant.

** Alij Lenu vocant.*

CAPVT XXVI.

B

HAc ipſa ætate Hadriani, Iuſtinus etiam ex philoſophis martyr, inter præcipuos eſt habitus, germanus & ſincerus verę philoſophię amator, & in Græcorum diſciplinis egregiè exercitatus. Sedenim quis qualiſve fuerit, & quemadmodū à Græcorum erroribus ad germanam philoſophiā trāſierit, commodiſsimum fuerit ex ipſius verbis recognoſcere. Quùm enim aduerſus Græcos & gentiles pro Chriſtianis orationes ſcripſit, quibus repugnare atq; refragari illi non potuerūt: tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inſcribens: Imperatori Tito Ælio Hadriano Antonino Pio Auguſto, & Veriſsimo filio Philoſopho Cæſari, & Lucio Philoſophi Cęſaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, ſacróque Senatui & populo Romano vniuerſo, pro
C eis qui ex omni hominum genere iniquiſsimè inuidia laborant & affliguntur: Iuſtinus † Priſcus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syrię Palæſtinę oriundus, orationem atque deprecationem hanc obtuli. Et in eadem oratione ſe non temerè, ſed iudicio ad Chriſtianam profeſsionem perueniſſe, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer diſciplinis, quum Chriſtianos calumnioſe deferri audirem, viderémque eos impauidos interritóſq; eſſe ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: conſideraui ipſe mecum, fieri omnino non poſſe, vt illi in flagitiis deliciiſque viuerent. Quotus enim quiſque voluptatis conſectator & libidinoſus, quique humanarum carnium dapibus delectetur, bono ſibi mortem eſſe putet? vt per eam cupiditatibus deliciiſque ſuis priuetur: & non potius illud agat, vt ſemper hanc vitam viuat, magiſtratúſque & leges fallat, nedum ſeipſum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoq; ſcribit: Non abſurdum verò fuerit, Antinoi quoque hic meminiſſe, qui non ita pridem deceſsit, quem omnes veluti Deum per timorem colere ſuſtinuerunt: quum quidem omnes probè ſciuerint, &

Iuſtini Philoſophi & martyris res.

Apologia nua pro Chriſtianis titulus.

Alij legūt, Priſci Bacchij filius.

Martyrum conſtantia & fortitudine ad Chriſtianiſmum adductus eſt Iuſtinus.

Antinous ſtuprum ſiue formæ viua Hadriano in delitiis fuit. Et in An-

quis fuerit, & vnde prouenerit. Antinoi eius & Egeſippus mentionem infert, qui & ipſe eiſdem tēporibus florens, permultas Apoſtolicas traditiones in hiſtoriis ſuis, quarum quinque reliquit libros, recenſet, ſimplici dicendi genere clarè doctrinam Apoſtolicam exponens. In quibus, quùm tempora quib. enituit oſtendit, tum de iis qui primùm idola & ſimulacra ſtatuerint memorat. ac deinceps ad hunc modum infert: Quibus cenotaphia, ſepulchrorúmque ſimulacra, & templa, ad hoc vſque tempus conſtruxerunt. Quorum vnus etiam eſt Antinous, Hadriani Cæſaris ſeruus. Huius ſunt ludi agonales, Antinoij dicti, & ætate noſtra acti. Vrbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoque eis, pari cum iis quos diximus vitæ inſtituto, parique in eccleſiam ardore, Sardianus epiſcopus Melitō fuit: quē ſatis patet, ea quoque ętate floruiſſe. Indicat id defenſio eius, quam pro Chriſtiano dogmate ad Verum ſcripſit, luculētam admodum & vtilem, orationis vrbanitate & perſuadendi virtute auditorē maximè mouens atque afficiens.

D *Egeſippus meminit, principis in vrbem Antinoū condidit. Templum quoque, ſtatuas, & ſacerdotes inſtituit, ſiclū ſe conuertiſſe aſſeuerans Deum.*

Agones Antinoij. Antinoeum, ſicut dum quoſdā autores, Hadrianus in magnum ſacrum Deo ſuo ſacrauit.

Meliton epiſcopus Sardianum, Apologiam quoque pro Chriſtianiſmo ſcripſit.

CAPVT XXVII.

E

MEmoriæ mandauit ſapiētiſsimus Iuſtinus, Hadrianum pro Chriſtianis literas à Graniano Serenio ad ſe ſcriptas accepiſſe: periniquum eſſe, quòd illi vociferationi populi donarentur, nullóq; iuſto prætextu indicta cauſa necarentur. Quapropter reſcriptum is ad Minutium Fundanum Aſiæ proconſulem miſerit, neminem de cætero occidi iubens, niſi legitima iuſtáque præceſsiſſet accuſatio. Reſcriptúmque id in librum ſuum de verbo ad verbum retulit, hæc præfatus: Poſſumus hoc à vobis ex reſcripto maximi & illuſtriſsimi Cæſaris Hadriani patris veſtri, qui ita vt per ſupplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iuſsit, petere: idque non tam quòd ab Hadriano mandatum ſit, quàm quòd iuſtam eſſe petitionem noſtram ſciamus. Subiecimus autem epiſtolę Hadriani exemplum, vt hac quoque parte, veritate nos niti cognoſcatis. Quæ epiſtola ex Romana in Græcam F linguam tranſlata, hanc complectitur ſentētiam. Hadrianus Cæſar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, viro clariſsimo, cui tu in prouincia ſucceſsiſti, accepimus. Inquirenda nobis res prorſus eſſe videtur, ne homines innocentes opprimantur, néue calumniatoribus occaſio graſſandi præbeatur. Quòd ſi prouinciales tui, perſequutiones aduerſus Chriſtianos ſuas, proceſſu legitimo pro tribunali probare poſſunt, vnam eam ſequantur viam, neque ſolis petitionibus atque vociferationibus vtantur. In primis enim conuenit, ſi qui ad accuſandum accedere velint, te cauſam legitimè cognoſcere. Itaque ſi quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commiſiſſe, tu pro delicti qualitate ita ſententiam aduerſus eos feres, vt mehercules, qui calumniæ cauſa crimen cuiquam intēdiſſe compertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Reſcriptum Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Reſcriptum Hadriani Imperatoris pro Chriſtianis.

A

CAPVT XXVIII.

POſtquam verò is vno & vinginti annis imperio adminiſtrato, naturæ debitum perſoluit, Antoninus Pius ei ſucceſsit: ad quem, & ad Senatum Romanum Iuſtinus apologiam ſuam Chriſtianos defendens conſcripſit. A quo ille, & ſimul ab aliis quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Aſia conuiciis & iniuriis grauibus contumelioſiſsimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Aſiæ populos dedit, quas itidem inſerere hiſtoriæ noſtræ eſt viſum. Imperator Cæſar Marcus Aurelius Antoninus Auguſtus, Armenicus, Pontifex maximus, Trib. poteſt. xv. Coſ. iij. Aſiæ populis ſalutem. Equidem ſcio, diis quoque ipſis curæ eſſe, ne tales homines lateant. Multo enim magis illi vindicauerint eos qui ſacrificare illis nolint, quàm vos, qui contra eos tumultum commo-

Reſcriptum Antonini Pij Imperat. pro eiſdem.

B

ueris: opinionem quoque eorum quam de vobis conceperunt, vt atheos vos, nullorúmque prorſus deorum criminentur, confirmantes. Quibus præſtabilius etiam eſt, dum accuſari arguíque videntur, pro Deo ſuo mori potius, quàm invita manere. Proindéque victores euadunt, animas ipſi ſuas citius proiicientes, quàm vt à vobis perſuaſi, quod vos vultis, faciant. De terræ motib. autem, qui vel fuere, vel adhuc fiunt, non importunum fuerit, vos, qui ea de cauſa animos deſpondiſtis, admonere, vt ſcilicet res veſtras cum rebus illorū conferatis. Atque illi quidem liberioribus maioribúſque erga Deum ſunt animis: vos autem toto hoc tempore, quo cauſſas eorum ignorare videmini, Deos & res alias negligitis, & Chriſtianos à cultu immortalis Dei quem illi venerantur arcetis, & ad mortem vſque perſequimini. Cæterùm de iis antea quoque multi prouinciarum rectores diuo Patri noſtro ſcripſerunt. Quibus ille reſcripſit, nihil moleſtiæ faceſſendum eſſe illis, præterquam ſi quid contra Imperium Romanum moliti eſ-

Infideles, caſus mundi fatales Chriſtianis adſcribere ſolebant.

C

ſe deprehenderentur. Quin & ad me multi de eis literas dederunt: quibus de Patris mei, quem mihi imitandum eſſe duxi, ſententia reſcripſi. Si verò quiſpiam perſeuerauerit cuiquam Chriſtianorum, quòd talis ſit, negocium exhibere, delatus quidem crimine abſoluetur, quamuis talis eſſe cōpertus ſit: delator autem ipſe pœnas dabit. Propoſita eſt hæc epiſtola Epheſi, in conuentu publico Aſiæ. Hæc ſic & Antoninus pro Chriſtianis reſcripſit.

CAPVT XXIX.

ANtequam autem eiuſmodi ederentur literæ, permulti dicuntur egregiè certamen pro Chriſto pertuliſſe: quorū vnus etiam fuit victoria clarus martyr Euſtathius. Is ſub Traiano prætoriam gerens dignitatem, Placidas dicebatur, & genere & opibus illuſtris. Quum verò plurimis eniteret ornamentis, poſtremò cœleſti quoque vocatione eſt cohoneſtatus. Etenim in ſolitudine quadam venāti Chriſtus cerui cornibus inſidens apparuit, eúmque arcanæ ſapientiæ conſilio ad ſe pertraxit, &

Diui Euſtathij martyrium.

D

ſimul quæ ei euentura eſſent prædixit. Itaque baptizatus cum tota domo ſua, Chriſto ſe dedidit. Verùm enimuerò occulta & arcana exploratione atque excuſsione, rebus omnibus ſtatim eſt nudatus. Nam opibus honoribúſque omnibus proiectis, vxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atque ita ærumnis ferendis, veluti alter quidam Iob factus: poſtea, quemadmodum & ille, Seruatoris diſpoſitione, vnà cum vxore & filiis Agapio & Theopiſto, ad priſtinam reſtitutus eſt felicitatem & gloriam. Multis deinde victoriis ab hoſtibus reportatis, quibus magno terrori erat, quū Romæ eſſet apud Hadrianum, qui de rebus multis eum eſt percontatus, quòd dæmonibus ſacrificare recuſaret, in æreum taurum igne candērem vnà cum coniuge & liberis coniectus, vitam ibi morte commutauit: quum quidem illis ſic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis conſumpſerit, nec detrimentum aliud attulerit. Ea ipſa ætate præſtanti virtute iuuenis Eleutherius, in Illyrico erat. Romæ is quoque ortus, matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad profeſsionem Chriſtianam

Sancti Eleutherij martyrium.

E

perduxiſſe fertur. Illa verò filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano epiſcopo tradidit: à quo ſacras literas edoctus, ſacro cleri numero inſeritur, & quintodecimo ætatis anno diaconi gradum conſequitur: mox triēnio pòſt presbyter creatur. & deinde viginti natus annos Illyrici epiſcopus deligitur, vita priore ſignis miraculíſque ingentibus edendis tranſacta. Vbi verò quamplurimis ad Chriſtum perductis, ab Hadriano accerſitus, fidem Chriſti conſtantiſsimè defendit, primū in lectū ferreum ignitū reponitur, deinde in aheuum oleu & aruina feruenti plenum cōiicitur, atque mox in foco igne conferto collocatur. Quum autem his tormentis omnibus ſuperior eſſet, in fornacem igne ad ſummum calefactum, qui + primum Ceraborem opificem eius, quòd Chriſti complexus eſſet fidē, exceperat, protruditur. Porrò Eleutherius ex cuſtodia deinceps extractus, indomitíſque equis alligatus, huc atque illuc trahitur: & vi diuina vinculis eius ſolutis, mōtem quendam conſcendit, atque ibi aliquādiu verſatur, cum feris quas cicures reddebat habitans.

Is ante iuſtā ætatem clericus, diaconus, presbyter, & epiſcopus propter inſignem virtutem & pietatē creatus.

[illegible] Alij Coreborū vocant.

F

Atque quum Dei præcepta promulgaſſet, & quingentos ad diuinum perduxiſſet lauacrum, rurſum in conſpectum Imperatoris pertractus, beſtiis obiicitur: & quum ab iis quoque ſaluus conſeruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciunt, atque occidunt. Mater etiam filio vitam finienti circumfuſa, itidem vt ille, martyrij coronam excipit.

Matris eius Anthiæ martyrium.

CAPVT XXX.

ADhuc Anicetus Romæ eccleſiam gubernabat, quum Polycarpus, Irenæo referente, propter quandam quæ de Paſchate inciderat quæſtionem, Romam venit, atque ibi cum Aniceto familiariter eſt colloquutus. Sed & alia Irenęus de Polycarpo commemorat: quę præſenti operi adiūgere pium eſſe iudico. In tertio enim contra hæreſes libro, hæc ita de eo refert. Polycarpus verò nō modò ab Apoſtolis inſtitutus, cum multis eorum vixit, qui Dominum ipſi viderunt: ſed etiam per Apoſtolos, Smyrnenſi eccleſiæ in Aſia epiſcopus

Polycarpus Romæ apud Anicetum fuit.

Egregium de Polycarpo Irenæi teſtimonium.

A ordinatus eſt. Quem & nos in prima noſtra ætate vidimus. diutius enim vixit, & in multa ſenectute cum magna gloria magnificentiſsimè martyrio obito, è vita exceſsit, ea ſemper docens quæ ab Apoſtolis didicerat, & quæ Eccleſia tradit, quæ videlicet ſola ſunt vera. Teſtâtur hoc eccleſiæ Aſianæ omnes, & qui ad hunc vſque diem in Polycarpi ſucceſſere locum, quod fidei maioris certióríq; veritatis teſtis fuerit, quam Valentinus & Marciõ, & item alij inſanarum opinionum autores. qui quum Romam ſub Aniceto perueniſſet, multis ex eis qui dicti ſunt hæreticis perſuaſit, vt ad eccleſiã Dei redirent, vnam & ſolam hanc veritatem, quã eccleſia tradiderit, ſe ab Apoſtolis accepiſſe prædicans. Extant adhuc qui ex eo audiuerint, Ioannem Domini diſcipulum Epheſi lauatum aliquando fuiſſe. Cæterùm quum in balneis Cerinthum vidiſſet, illotum inde profugiſſe, atque dixiſſe: Fugiamus obſecro, ne balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus eſt, concidat. Ipſe quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conſpectum veniret, &

Pius Chriſtianis cum hæreticis nihil eſt commercij.

B diceret, Noſce nos: reſpondit, Noſco, inquiẽs, noſco primogenitum Sathanæ. Tanta apoſtoli & diſcipuli eorum religione fuerunt, vt ne verba quidem communicarent cum quopiam eorum, qui veritatem adulterant atque deprauant. vt Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem poſt vnam atq; alteram admonitionem deuita, ſciens quòd ſubuerſus eſt quiꝰ eiuſmodi eſt, & delinquit, proprio iudicio ſuo condemnatus. Eſt autem & epiſtola Polycarpi longiſsima ad Philippenſes ſcripta, ex qua, qui voluerint, quíque ſalutis ſuæ curam geſſerint, ſimul & ſpecimen fidei illius, & doctrinam veritatis diſcere poterunt. Hæc de eo Irenæus. Multis autem teſtimoniis prioris epiſtolæ Petri Polycarpus, in ea ipſa quam modò diximus, epiſtola ſua vtitur.

CAPVT XXXI.

Antonini Pij aliaqua dam.

T. Aurel. Antoninꝰ Pius, Hadriani gener, ab eodẽ in filiũ adoptatus fuit: ſicuti & ab hoc M. Antoninus gener. L. autẽ Annius Antoninus nepos Antonini Pij fuit. M. Antoninus, qui & philoſophus dictus L. Anniũ Antoninũ Verum imperij ſociũ ſibi adſciuit, Et tum primum Rom. reſpub. duobus æquo imperantibus paruit, quum antea ſingulos ſemper habuiſſet Auguſtos. Vtrumque Hadriani iuſſu Antoninus Pius adoptauit.

C ANtoninus Piꝰ viginti tres imperauit annos: & imperium Romanũ decedẽs Marco Ælio filio, & ipſi Antonino dicto, & Lucio fratri eiꝰ reliquit. Piꝰ porrò iſte Alexãdriæ, Antiochiæ, & in multis aliis celebribus vrbibus lauacra, aliaque plurima publicitùs ædificia, Romæ quoque magnum aquæductũ conſtruxit. [a] Atq; abrogata veteri C. Iulij Cæſaris lege, qua Senatorio viro de bonis ſuis teſtari non permiſerat, niſi dimidiam eorum partem, qui pro tempore futurus eſſet, Principi relinqueret: omnibus, per conſtitutionem, liberam dedit poteſtatem de facultatib. ſuis, ita vt vellent, diſponendi. Marcus aut filius eius iuſtam illam legẽ tulit, qua parentibus liberi ab inteſtato ſuccedunt. Idémq; ſanxit, vt filio, qui in teſtamento præteritus, à parentibus*debitam gratiã non retuliſſet, quadrans paternæ†hæreditatis detur. Non diutius autem quàm vndecim annis [b] Luciꝰ in imperio viſit. Antoninóq; philoſopho id reliquit, qui & ipſe octo propè annis imperauit: & quum vnum & ſexaginta circiter ætatis annos expleuiſſet, [c] ad Védobonã deceſsit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poetæ: oratores quoq; & Medici, omnis denique Philoſophiæ periti viri. in quibus Hermogenes rhetor, & Ariſtides orator nobilis, Galenus, Oppianus poeta, Alexandrinus Apollonius, eiúſque filius Herodianus, Grammaticæ artis autores, atque item alij fuere, quos longum eſſet in præſentia enumerare. Illud ſcire conuenit, [d] Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis Imperialis librum à ſe cõpoſitum reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum & diſciplinę plenum. Non apud Græcos verò tantum inſignes tũ, verumetiam in profeſsione noſtra plurimi maximíque, de quibus in ſequenti agemus hiſtoria, floruere viri. D

** ἀχαριστήματι.*

† Hodie legitima dicitur.

a Lex de Senatoriorũ teſtamentis. b L. Verꝰ apoplexia interijt inter Altinum & Concordiam, cum fratre in vehiculo ſedens.

c M. Philoſophus in Pãnonia obijt ad Vendobonam, quam nonnulli Viennam eſſe volunt.

d Magna hunc diligentia curáque educauit, accitis vndique viris doctrina claris, maximáque propoſita mercede, vt mores pro ſe quiſque filij ingeniúmque excollerent. Herodianus.

CAPVT XXXII.

E EO tempore adhuc Iuſtinus, cuius paulo antè fecimus mentionem, enituit. & quum, quos diximus, Principibus aliam etiam pro dogmate noſtro defenſionem obtuliſſet, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciem eorum Chriſtianæ profeſsioni patrocinatus eſſet, atque etiam hæreticorum vanam linguæ loquacitatem, nocentémque mentis inſaniam luculentis orationibus retudiſſet, fidem noſtram firmis adamantiniſque propugnans, rationibus, abundéque veritatem certitudinémque eius demonſtrans, corona martyrij ſeipſum exornauit. Cui Creſcens quidam philoſophus, vita morúmque æmulationibus Creſcentẽ, quòd pleraque perperam faceret, falſóque in profeſsionem noſtram criminans inueheretur, Iuſtinus conuiciſſet, cum improbis quibuſdam qui magiſtratus gerebant, atque itidem cum aliis, ille conſpiratione contra Iuſtinum facta, tormentis quamplurimis eum affecit, & poſtremò gladiis etiam confecit, veræ prorſus ſapientiæ ſectatorem. Ita ille ad deſideratum ſibi Chriſtum tranſiit. Quæ autem paſſurus fuerat, ea antea quoque in ea, quam diximus, poſteriore defenſione diuinans prædixit, ad hunc modum ſcribens: Ego quidem inſidias &†fuſtuarium expecto à quopiam, qui alicuius ſit nominis, vel ab ipſo etiam Creſcente inſipiente,*arrogantiæ quippe magis quàm ſapientiæ amante. Indignus namque eſt, qui philoſophus & ſapiẽtiæ amator dicatur: propterea quòd publicè de rebus quas ignorat, videlicet quòd Chriſtiani athei prorſúſque ſine Deo & impij ſint, aſſeuerat, ad gratiam & libidinem eorum qui ab eo ſunt in errorem ſeducti, id faciens. Si enim doctrinam Chriſti, quam non attigit, reprehendendo proſcindit, improbiſsimus eſt: idiotis atque indoctis hominibus multo deterior, qui ſæpe de rebus quas ignorant, loqui, & falſo teſtificari ſuperſedent. Sin Chriſtianam profeſsionem didicit, aut amplitudinem eius nõ intellexit: aut certè intellexit, & ne Chriſtianus eſſe ſuſpectus fiat, nos criminatur. itaque longè adhuc eſt importunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vtpote inepta & abſurda opinione vir, timoriq; ſor

Iuſtini Philoſophi martyrium.

Idem martyrium ſuum præuidit, & prædixit. F

** ἀφιλοσόφου καὶ φιλοκόμπου.*

† ξύλῳ ἐντιναγῆναι.

Vtinam hoc de idiotis ſeculo noſtro dicere liceret.

Creſcens philoſophus Cynicus Iuſtino mortis cauſa fuit.

A dido obnoxius. Hæc Iuſtinus. Quod autem iuxta ſuam ipſius prædictionem à Creſcente, qui autor initæ contra eum coniurationis fuit, ſublatus ſit, Tatianus ſatis teſtatur, vir egregius, qui primam ætatem Græcorum diſciplinis docendis conſumpſit, magnámque in eis laudem eſt conſequutus, quique nō pauca memoria digna nobis etiam ſcripta reliquit. Is itaque in oratione ſua ad Græcos ita ſcribit: Et Iuſtinus admiratione omnium digniſsimus, rectè eos de quibus diximus, perſimiles eſſe prædonibus exclamauit. Deinde aliis quibuſdam, de philoſophis, rebus expoſitis, infert: Itaq; Creſcens ab ineunte ætate in magna verſatus vrbe, + laſciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritiæ autem valde deditus erat. Qui verò aliis mortis contemptum ſuadebat, ita eam ipſe metuebat. vt Iuſtino mortem, veluti magnū aliquod malum, concinnauerit: propterea quòd ille veritatem prædicans, philoſophos helluones atque impoſtores eſſe coarguit. Atque hæc quidem Iuſtino martyrij cauſa fuit.

CAPVT XXXIII.

B IDem verò in Apologia ſua, aliorum quoq; ante ſe martyrū meminit. & argumento propoſito percommodè ſubſeruiens, illud etiam addit. Mulierculam rerum malarum vſu temerariam, viro itidem luxurioſo iūctam fuiſſe. Vt autem ea myſticam Chriſti profeſsionem alicunde perdidicit, quùm ipſam moderatam continentémque vitam complexam eſſe, tū idem quoque marito ſuaſiſſe: propterea quòd illi æternum illum ignem, quæ impudicis & voluptuariis paratus ſit, indicaret, & ſubinde promiſſiones quoq; æternorum bonorum proponeret. Sed enim quum multa ſæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia ſua permaneret, mulierem improbis moribus ſuis à ſe alienauit. Illa enim impium eſſe iudicans, cum tali deinceps viro conſueuiſſe, qui præter naturæ le-

Mulier ſpo[n]ſa marito neq[u]am con[iu]ncta, ſimul atque Chriſtiana eſt facta, & maritum ad frugem bonam perducere non potuit, improbitatis increpita & marito ipſi nuncium remiſſo.

C ges modis omnibus per libidines varias voluptatem conſectaretur, ſecedere ab eo conſtituit. Verò eam propinqui, pro autoritate ſua, ab eo conſilio ſunt dehortati, ſpémque ei fecerūt, virum in melius mutatum aliquádo iri, manere cum eo eſt coacta. Poſtquam verò maritus Alexādriam profectus, longè etiam deterior factus eſſe dictus eſt: mulier verita, ſi de cæterò eodem cum illo lecto eademque menſa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, miſſo illi repudij libello, ab eo ſeiuncta eſt. Ille portò quum coniugis ſuæ cauſa lætari debuiſſet, quæ ſcilicet priori ſuæ vitæ nūcium remiſiſſet, ſimúlque ebrietatem, laſciuiā, & (vt vno verbo dicam) improbitatem omnem, vt amplius cum ſeruis aliiſque turpis quæſtus gratia impudicis non congrederetur, nec in libidinū cœno volutaretur, valere inſsiſſet, ipſi quoq; vt meliora ſequeretur ſuaſiſſet: tantum abeſt vt id fecerit, vt ab ipſa ſtatim diſceſsione, accuſationis libellum, Chriſtianam eam eſſe, Imperatori obtulerit. Mulier portò citata, ſupplici quoque libello Principi dato, petiit ſibi permitti, vt rem familiarē ſuā primùm conſtituere, ac deinde accuſationi ei reſpondere poſſet. Quod quum illa impetraſſet, maritus accuſatione abolita, illam quidem dimiſit: ad D Ptolemæum autem quendam, qui illam pietatis profeſsionem docuiſſet, eſt conuerſus. Eum dolo aggreſſus, vt in vincula coniicerent, effecit. Centurioni enim cuidam ſibi amico perſuaſit, vt Ptolemæum arreptum, hoc tantū interrogaret, an Chriſtianus eſſet. Illum quippe veritatis amantem, minimé que fraudulentum aut mendacem, ſtatim ſe Chriſtianum eſſe profeſſurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tempore à cēturione eſt tortus. Poſtremò, vbi ad Vrbicium præfectum adductus, & ab eo interrogatus eſt, propterea quòd Chriſti doctrinam conſectatus, bene ſibi eſſet cōſcius, diuinæ virtutis doctrinam eſt profeſſus. Qui enim neget, vel quia profeſsionem damnet, id faciat: vel quia indignum ſe & alienum à re tanta eſſe ſciat, non profiteatur. Neutrū autem veri Chriſtiani eſt. Vrbicius igitur propter eam profeſsionem duci Ptolemæum iuſsit, Lucius autem quidam, & ipſe Chriſtianus, tum ibi aſtabat: qui improbato atque damnato iniquo Vrbicij iudicio, Quæ malùm ratio hæc eſt? inquit. Numquid infamis maleficij vir hic admiſiſſe conuictus eſt? An, E quòd Chriſtiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris filium Philoſophum. Non ita, vt ſacro Senatui conuenit, iudicas Vrbici. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoq; talem ſibi, qui hactenus latuiſſet, videri. Idque ille quum maximè aſſeueraſſet, abduci eum ſimul præcepit. Cui ſe gratiam quoq; ille debere profeſſus eſt: à malis quippe dominis ſe liberari, & ad Deum patrem & regem optimum tranſire. Ad quos tertius alius itidē acceſsit, in quem ſupplicio quoque eſt animaduerſum. His ita commemoratis, Iuſtinus ea quę ſuprà expoſuimus, ſubiicit verba. ego quidem inſidias & fuſtuarium expecto, &c. Multa verò is quoque diuina probè inſtructos doctrina, edidit ſcripta, cœleſti ſapientia ſupremaque ſciētia referta. De quibus in eo qui ſequitur Tomo, cōmodè dicemus.

Ptolemæus mulierem eam catechiſtes, deſertâ a marito martyrio afficitur.

Chriſtianus homo veritatis loquitur, & Chriſtianiſmum non tegit. Ptolemæo martyri Lucius martyr adiungitur. Spectatū ingenua & Chriſtiana libertatis dicendi exemplum.

Tertius quo que ſuperioribus duobus additur martyr.

CAPVT XXXIIII.

MVltos verò & alios martyres in F Aſia fuiſſe cōſtat, priuſquam M. Aurelius Antoninus Iuſtini aliorúmque Chriſtianorum libellis permotus, epiſtola, quam paulo antè retulimus, ad Aſiæ populos miſſa, perſequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Aſiæ motibus & ingenti tumultu, Apoſtolorum ſectator Polycarpus martyrio eſt defunctus: qui poſt Bucolum admirandorum operum effectorem, Smyrnæorum eccleſiæ præfuit. Martyrium verò eius, in ſcripto hodie quoque circumfertur, quod in perſona eius quam in Aſia rexit eccleſiæ, ad eccleſias Ponti editum, extremum eius vitę actum clarè exponit. Vnde aliqua noſtro quoque operi inſerere placuit. Verba eius hæc ſunt. Eccleſia Dei quæ Smyrnæ eſt, eccleſiæ Dei apud Philomelium, omnibúſque vbique ſanctæ Catholicæ eccleſiæ parœciis, miſericordia, pax, & charitas Dei patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti multiplicetur. Scripſimus vobis fratres de martyrib⁹, & beato Polycarpo: qui veluti ſigno ſuo fidei pro-

Martyrium ſancti Polycarpi.

Scriptum eccleſiæ Smyrnæorum ad eccleſias Ponti.

A feſsioni impreſſo, per martyrium ſuum perſequutionem cohibuit. Et initium ſcribendi faciũt ante Polycarpum, de martyribus aliis, quorum egregia admirantur certamina, quibus illi ſpectatores ad admirationẽ extitere. Quidam eorum ita flagris ad interiores vſque venas & arterias ſunt cæſi, vt in abditis ſinubus ſecreta corporis mẽbra & ipſa viſcera conſpicerentur. Quidam humi reſtis marinis aliiſque acutis ſpiculis conſtratis, ſuper ea collocati, atque hinc & inde raptati ſunt. Et mox plurimis omnis generis pœnis, tormentis & cruciatibus afflicti, poſtremò beſtiis ſunt obiecti. In primis verò martyrio enituiſſe dicunt Germanicum, qui diuina adiutus gratia, inſitum corpori mortis metum ſuperauit. Quum enim proconſul ſubducere eum ex reliquorum martyrum numero vellet, parcendum eſſe ætati florenti & formæ excellenti præ ſe ferens, nihil id moratus eſt adoleſcẽs, ſed magna animi cupiditate beſtiam in ſeipſum peritaxit, eam tantum non per vim irritans atque
B concitans, vt ſcilicet quàm celerrimè ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certè & pulchrè per mortẽ propter Chriſtum martyrium ſuum abſoluit, vt eum multitudo demiraretur, & ad virtutem totius Chriſtianorum gentis cum ſtupore conſternaretur. Requirebatur autem Polycarpus.

Supplicia atrocium martyrum.

Germanicus iuuenis & martyr generoſiſsimus.

CAPVT XXXV.

QVod quum ille cognouiſſet, conſtantiã robúrque animi retinens, manere in ciuitate ſua, & expectare eos qui illum abducturi erant, conſtituit. Sed enim presbyterorum eccleſiæ, quas multas prætendebant, precibus victus, in agrum quẽdam non longè ab vrbe ſitum conceſsit: atque in eo cũ paucis habitans, continuè ieiuniis & orationibus incumbebat, pacem omnibus per orbem eccleſiis optans: id quod ei aliàs quoq; ſemper diu noctú-
C que facere in more erat. Ibi triduo antè quàm cõprehenderetur, noctu ſomnium, ſeu potius viſionem vidit: orante ſcilicet eo, culcitram, quam capiti ſupponere ſolebat, ignem derepẽtè concipere, omnémque conflagrare. Quo viſo conſternatus, è lecto ſurrexit, & rem eis qui ſecum erant expoſuit: debere ſe certò per ignem, vita poſita, ad Chriſtum migrare, dicens. Magno autem ſtudio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amoríſque erga eum actione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confeſtim verò etiam qui eum perſequebantur, ad manſionis eius locum adſunt. Et iam veſpera erat, & ipſum ſuperior ædium locus habebat: vnde facile in domum aliam tranſire, & inſidias perſequutorũ effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud vſurpans: Fiat voluntas domini. Itaque læto hilaríque prorſus vultu deſcendit, ſuauique ſermone, ac compoſito blãdóq; more & geſtu, liberaliter illos ad cœnam inuitat. Illi porrò haud aliter quàm ſi amici eſſent, cibo copioſo, ſomno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore feſsi, ſe recreant. Ipſe autem ſine timore omni, Chriſti gratia plenus, orationi intentus erat: ita vt multi ex illis qui eum audiebant, ſtupentes mirarentur, pœnitentiáq; afficerẽtur, ſi auctores ipſi fierẽt, vt tã venerandus & pius ſenex oc- D
ciderentur. De quo, id quod diximus ſcriptũ hæc ſic inſert. Poſtquam tandem precationẽ finiit, in qua omnium qui aliquando ſecũ vixiſſent, humiliũ & magnorum, clarorũ & obſcurorũ hominum, omniúmque adeò in orbe toto Catholicarum eccleſiarum fecit mentionem: quum iam proficiſcendi adeſſet hora, aſino eum impoſitum, in ciuitatem duxerunt, quum quidẽ magnũ eſſet Sabbatũ. Proceſſerunt autem ei ſtatim obuiã, + Irenarcha Herodes, & pater huius Nicetes, qui in vehiculũ ſuũ ei tranſlato aſsidentes, ita ſuadebant: Quid rogo mali eſt, ſi dicas, Domine Cæſar: & ſi ſacrifices, talnúſque ita maneas? Ille autem primùm eis non reſpondit. Inſiſtentibus autem amplius: Non ſum, inquit, facturus quod ſuadetis. Tum illi, quòd ei quæ vellent non perſuaſiſſent, grauibus virum increparunt verbis, & cum impetu ex vehiculo deturbarunt. quo caſu, in crure eſt grauiter læſus. Nihil autem rebus omnibus commotus, aut commutatus, in ſtadium ſuũ eſt progreſſus. & progredienti è cœlo vox intonuiſſe fertur: Fortis eſto, & viri-
E liter age Polycarpe. Atque qui hanc edidit vocem, inuiſibilis quidem ille fuit: ſed plures ex hominibus noſtris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Vt autem eò peruenit, an ipſe Polycarpus eſſet, primùm à Proconſule eſt interrogatus. Qui eũ etiam, quaſi cum eo paciſcens, cohortatus eſt, vt ætatis ſuæ haberet rationem, per Cæſaris fortunas iuraret: ea quæ antea feciſſet, per pœnitentiam aboleret: ac ingẽti voce exclamaret, Tolle atheos Deorúmque contemptores. Quum autem ad ea verba nõ permoueretur, neceſsitatem ei imponere Proconſul pergexit, vt fortunam & honorem Cęſaris, quem diminuiſſet, reſtitueret, & Chriſtum conuiciis inceſſeret. Quod ſi feciſſet, ſtatim eum liberatum iri promiſit. Tum ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & ſex annos ei inſeruio, neque vlla ab eo ſum affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere poſsim, vt per blaſphemiam ei maledicam, qui me ſaluum fecit, Regem meum? Quod ſi diſsimulas, me quis ſim, noſſe, Chriſtianum me eſ-
F ſe ſcito: atque ſi ſtudio habes profeſsionem noſtram cognoſcere, da locum & tempus opportunum, eámque addiſce. Hic Proconſul: Plebi hoc, inquit, perſuade. Et rurſus Polycarpus: Te equidẽ, ait, ⁎ ægrè veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magiſtratui & poteſtatibus debitum exhibendi honorem, ſiquidem diuinæ pietatis cultui non aduerſetur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi eſt communio? Deinde Proconſul: niſi reſipiſcere vellet, beſtiarũ ei furentem impetum minatus eſt. Ad quem ille: Accerſe, inquit, eas: nunquam enim reſipiſcẽtiam eſſe, mihi ſatis probabitur, à melioribus ad deteriora tranſitum: ſed eam quæ à pernicioſis ad iuſta & ſancta opera fit, mutationẽ. Ibi rurſum iudex igne eum terruit. Et ille: Qui mihi (inquit) ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus infers, prorſus ignorare videris, eum qui in gehenna impietatis ſectatoribus pręparatus eſt ignem ſempiternũ. His atque aliis quamplurimis hinc atq; inde prolatis dictis, fiducia ſtatim vir ſanctus repletur, vſqueadeò vt iudex ipſe ſtupeſcens, lætum illius vultum atque impauidum animum admiraretur. Atque ille præconẽ ter ad populũ proclamare iuſsit,

Polycarpus in ſomno vidit, quo ſupplicij genere martyrium ſit obiturus.

Eirenarcha. Irenarcha huius officij eſt, tranquillitatem publicam ſeruare, & raptoribus ſeruitutem præſtare. L. munerum. ff. de muner. & honor. His etiam delicta notoria, quæ vbique ſunt, præſidibus denunciabant. Tales in Prouinciis Curioſi dicuntur C. de curioſ. & ſtationar.

Præceptum reuerentiæ & obedientia magiſtratibus debita.

Vera pœnitentia.

Polycarpum

A Polycarpum magna cũ libertate ſe Chriſtianum profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorũ, & Iudæorũ maximè, qui Smyrnam incolentes, in eiuſmodi turbis admodũ tumultuantibus ſubſeruire conſueuerãt, vociferationibus confuſis & obſcuris acclamarũt: Pater Chriſtianorũ, qui Deos noſtros abolet, quiq́; nec ſacrificia nec adorandi atq; colendi honorẽ eis præſtare iubet, ad ignem condemnetur. Eamq́; ſententiã Philippum + Aſiæ rectorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat náq; virum prophetici ſpiritus, viſione ſua nõ excidere. Ac quum id ille annuens permiſiſſet, dicto citius res ad exitũ ſuũ eſt perducta. Eueſtigiò enim ex populo ocioſa & inutilis turba, tumultuariis actionibus gaudens, & præterea Iudæorũ Smyrnẽſium gens, Chriſtianorum inimicis quã promptiſsimè extrema etiã quæq; ſubminiſtrãs, ex propinquis officinis & balneis, ligna, ſarmenta, aliãq; omnem quæ incẽdio idonea atq; accommoda eſt materiã, rapientes, cõgerunt atq; accendũt. Poſtquam flãma multum iam excreuiſſet, veſtibus po

τὴν ἀσιαρχίαν Ruſinus vertit munerarium.

B ſitis Polycarpus, calceamẽta quoq; detrahere ſibi tentat: quod quidẽ antea nõ fecerat, præpeditus ſcilicet atq; præuentus ſemper à ſuis. Optimo enim viuendi inſtituto atque diſciplina, etiam ante caniciem à familiaribus cohoneſtatus atque cultus fuerat. Ne verò corpus eius tum attingerent, quicunq; ſuperfuere fideliũ, corporis ea parte quã oportuit à ſelpſo velata ac tecta, in ignem eſt progreſſus: inſignis alicuius arietis inſtar, ſicuti victima & holocauſtũ quoddam è magno grege Deo productus, talia ferè ad verbũ prius precatus: ô Deus & Domine omnipotens, dilecti & benedicti filij tui Ieſu Chriſti pater, per quem cognitionem tui accepimus: Deus angelorũ atque poteſtatum, vniuerſæq́; creaturæ, ac totius generis iuſtorum, qui in cõſpectu tuo viuunt: Benedico te, qui dignatus me ſis die hac & hora, vt reciperem partem in numero martyrũ, de calice Chriſti, in reſurrectionem vitę ęternæ cũ anima & corpore, in immortalitate & incorruptione Spiritus ſancti.

Exemplũ domeſtica diſciplinæ & honoris eius, qui ſenioribus debetur, &c.

Oratio Polycarpi extrema, rogũ conſcenſuri.

C In quibus martyribus ſuſcipi me optarim in conſpectu tuo hodie, velut hoſtiã pinguem & acceptam: quẽadmodum præmanifeſtans atq; adimplens præparaſti, Deus verax, & fallere neſcius. Quapropter te de omnibus laudo & benedico, & glorifico per ſempiternũ pontificem Ieſum Chriſtum, dilectũ filium tuũ, per quem tibi ſit cũ ipſo in Spiritu ſancto gloria, honor & laus in ſecula: Amen. Deinceps ea quæ ſequuntur, epiſtola illa, quam diximus, infert: Vt ignem homines accenderunt, & ingens illuxit flamma, miraculũ viſum eſt ab eis quibus id quidẽ videre datũ eſt: ex quibus aliqui ſeruati ſunt, qui eã quæ accidiſſent, reliquis annunciarent. etenim ignis fornicis ſeu cameræ ſpeciem præbuit, qui quaſi velũ nauigij vẽto inflatum corpus omne circumdedit martyris. Prętereaverò & odor ſuauis, ceu thuris, alteriúſve precioſi aromatis fragrantis ad nos eſt perlatus. Ad extremũ, quum homines viderẽt ignem nullam habere vim in martyris carnem, præceperunt cuidam, vt ab exteriore parte cuſpide virũ ſanctũ confoderet. quo facto, tanta vis ſanguinis effluxit, vt ignis violentiam omnem extingueret. Permultos ſanè ſtupor admirantes inuaſit, tantũ intereſſe inter propbanos & ſanctos viros: quorum vnus hic fuerit, admiratione dignus, Apoſtolicus D planè & propheticus vir. Ille porrò qui bonis ſemper inſidiatur, quum tam celebre martyrium eſſe, & virum eũ ab ineunte ætate irreprehenſibili viuendi ratione vitam tranſegiſſe, & poſtremò victoriæ coronã & brabium retuliſſe cerneret, quã potuit maximo ſtudio laborauit, vt ſacro illius corpore nos excideremus. Quidam enim Niceten Herodis patrem, fratrem autem ✶ Darcæ ſubornarunt, vt præſidi perſuaderet, ne ita martyris cadauer integrũ relinqueret: periculum eſſe dicentes, ne crucifixo illo relicto, iſti hunc tandem colere inciperent. Ita ſuggeſtione Iudæorum corpus igni traditur. Sectatores autem illius, collectis oſſium reliquiis, auro quouis precioſioribus, ſibi eas, quo decuit atque oportuit loco, velut theſaurum conſeruarunt. Et ab eo tempore, cum exultatione memoria eius eſt celebrata. Et res quidem celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, vnà cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia martyribus, qui ſacrum itidem ſtrenuè compleuere certamẽ.

al. Dalcæ.

XII. Martyres Philadelphiani.

CAPVT XXXVI. E

EAdem hac ętate apud Smyrneos & alia diuerſa martyria fuiſſe, epiſtola ſæpius allegata declarat: in quibus & Metrodorus quidã Marcionis errorem ſequutus, presbyter autem eſſe iudicatus, viuus combuſtus eſt. Præterea inſignis ille martyr Pionius, cuius quidem vel priuatã profeſsionem, vel publicam in mediis populis dicendi libertatem, & fidei defenſionem, prætereà tempore perſequutionum hoſpitalem benignamq́; eorum qui ad ſe cõfugerent exceptionem, & quum in carcere eſſet, pauidorum plenas conſolationis cohortationes, tormẽta etiam, clauorum fixuras, ignis cruciatus, omniſq́; generis pœnas & excarnificationes, denique ſempiterna memoria dignã mortem, qui cognoſcere velint, eos ad eã quæ ſæpe dicta eſt teſtificationem remittimus. Non enim nobis vacat, cyatho vno certaminum ſanctorum martyrum mare metiri. Eodem ipſo anno & F Pergami Carpum epiſcopum, & Papylum diaconum, & mulierem Agathonicen, morte pulchra cum aliis quàm plurimis martyrio perfũctos eſſe, memoriæ proditum eſt.

Metrodorus Marcionis ſecta martyr.

Pionius celeberrim⁹ martyr.

Martyres Carpus, Papylus, Agathonice.

CAPVT XXXVII.

ADhuc autem M. Aurelio Antonino imperiũ adminiſtrãte, quod tum accidit, nõ prætereundũ eſt ſilentio. Iudæus enim quidam in ſolis aridiſq́; locis iter faciens, cõmuniter cũ viatoribus Chriſtianis pſalmos canebat. Quum verò morbo repẽtino ita affligeretur, vt crederetur moriturus, atque ibi in locis illis permãſurus eſſe, magna contentione viatoribus ſuis obſecrando inſtitit, ne eum ita præſidio omni deſtitutum relinquerent, ſed vt diuini lauacri participem facerent, ac deinde abirent. Vt autem illi, neque qui præſtare hoc poſſet, (ſacerdote enim opus erat) neque aquæ copiam adeſſe, quæ in baptiſmo perficiendo, &

Iudæus in locis aridis cũ Chriſtianis iter faciens, propter extremam valetudinis neceſſitatem, harena pro aqua baptiſatus.

A conſuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirerentur, cauſati ſunt, & propterea in tantarum rerum penuria petitioni eius nõ annuerunt: Iudæus porrò in ſententia ſua permanſit, & iureiurando eos, vt ſibi ſatisfacerẽt, adegit. Illi itaq; detractis homini veſtibus, arena quæ ibi erat, pro aqua vſi, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, tertiùm arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam inſolitam & admirandam ſacrorũ myſteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is ſolutus, longè melius quàm illi validus iam prorſus iter fecit. Poſtquam autem domum ſunt reuerſi, rem eam ad Dionyſium Alexandriæ epiſcopum retulerunt. Ille verò admiratione ſtupens, eccleſiam de ea conſuluit. Cui viſum eſt, aqua inſuper ad eum modum initiatum, iuxta eccleſiæ traditionem abluẽdum eſſe: vt ita, quod ſacro ei deeſſet, ſarciretur. Simile quiddam accidiſſe etiam ſub Athanaſio Magno, hiſtoriæ tradunt. Verùm æuo etiam noſtro idem factum eſſe nouimus. Chriſtianorum pueris Hebræus puer familiaris erat: & quùm eis [illegible] are colentibus natandi inceſsiſſet cupiditas, conſequutus eſt eos Iudæus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare ſtantem baptizarunt, principiò ſtatim nõ inuitum: poſteaquam verò & tertiam diuini numinis appellationem nominarunt, & ſimul tertiã merſionem peregerunt, extrema lineæ veſtis rex-

Idem poſt talem baptiſmum conualuit.

In Iudæo eo aquæ baptiſmus additus.

Nicephori ipſius ætate puer Iudæus per ludum à pueris Chriſtianis cum cæremoniarũ omnium obſeruatione baptizatus.

B

tura diſciſſa, & qui circa hæc frequentarunt, imaginario amictu facto, in capite eius arcanam myſticámque galeam adumbrarunt: deinde pro cereo dextram ligno tenui armantes, quę eius ſacri & ritus ſunt, myſteria omnia abſoluerunt: poſtremò & circum vicinum templum pſallentes obambularunt. Vt verò etiam templum ingreſsi ſunt, diuinam receperunt † remunerationem. Idem porrò ex æquo, qui ita baptiſmo initiatus erat, fecit. Quã rem per diligentem inquiſitionem cognitam, qui ibi ſacris præfuit, ad eccleſiam Conſtantinopolitanam renunciauit. Eò puer etiam eſt accitus: quũ quidem Iudæi, ne id fieret, multa molirentur. Atque ibi quoque decretum, vt etiam in illo quod deeſſet, iuxta myſterij exequutionem compleretur. atq; id ita eſt factum. Qui puer, vbi ad iuſtam ætatem peruenit, in ſacerdotij ordinem eſt allectus: & ⋆ ædituus ſeu cuſtos maximi tẽpli factus, etiamnum ibi viuit. Hoc loco finem quoque tertio huic hiſtoriarum libro impono, qui annos continet centum & duos: initium quippe ſumpſit à Galbæ & Otthonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij finem habet: quum à mundo condito, quinquies mille † ſexingenti & ſeptuaginta ſeptem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centũ & ſeptuaginta duo anni præteriiſſent.

D *Cæremoniæ circa baptiſmum obſeruari ſolita.*

ἀντίδωρον.

Puer is denuò baptiſatus.

νεωκόρος.

E

† Iuxta recẽtiores Chronologos 4149.

QVARTI TOMI CAPITA.

1 *Præfatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro ſit dicturus.*

2 *De hæreſiarchis, qui eo tempore ſe in eccleſiam Chriſti intulerunt, Saturnino & Baſilide.*

3 *De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco.*

4 *De Tatiano & Seuero, & de hæreſi Encratitarum.*

5 *Vt gratia Dei hæreticorum conatus diſcuſſerit: quùm multa alia eis impedimenta obiiciens, tum viros doctos, eloquentes & pios in eccleſia excitans. Item Catalogus Eccleſiaſticorum eius temporis ſcriptorum.*

6 *De libris, quos Iuſtinus inter martyres philoſophus compoſuit.*

7 *De Egeſippo, & ſcriptis eius.*

8 *De Dionyſio Corinthiorum epiſcopo, & epiſtolis eius.*

9 *De Theophilo Antiochiæ epiſcopo, & de Modeſto, eorúmque ſcriptis.*

10 *De Melitone Sardenſi epiſcopo, & opuſculis eius.*

11 *De Apollinari Hierapolita: item de Muſano & Bardeſano Syro, & de ſcriptis eorum.*

12 *De Caio, & Tertulliano: qui ſcripſit, quum diui Marci tempore in Germania exercitus ſiti laboraret, Deum precibus noſtrorum militum exoratum pluiſſe, hoſtéſque fulmine concidiſſe.*

13 *De Irenæo Lugdunenſi epiſcopo, vt eius quoque ætate prædictiones & vaticinia diuinitùs, quæ propè fidem excellerent, ſint edita.*

14 *Vt Irenæus ſcripturarum diuinitùs inſpiratarũ meminerit: & de Apocalypſi Ioannis, & de ſeptuaginta interpretum tranſlatione.*

15 *Quæ idem de Catalogo Romanorum epiſcoporum ſcripſerit, & vt Deo dilecti Viennenſes martyres Irenæum Eleuthero Romano epiſcopo commendarint.*

16 *De ſanctorum martyrum in Gallia literis: & de maxima, quæ ibi afflicti ſunt, perſequutione.*

17 *De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade, Blandina, & aliis: vt ſcilicet certamen pro Chriſto ſuſtinuerint, & deinceps in fluuium ſint abiecti.*

18 *Qualis viſio Attali martyri apparuerit, propter aliũ martyrem, qui duram nimis & ſordidam vitam degebat: & vt Chriſti martyres facilè lapſis gratiam fecerint, veniámque conceſſerint.*

19 *Qui tum temporis in excelſis epiſcopalis dignitatis ſedibus extiterint.*

20 *Catalogus autorum & ducum falſo nominatæ ſcientiæ, qui poſtea extiterunt: & qui Eccleſiaſtici viri illis reſtiterint.*

De Artemone & Theodoto ſutore, qui docuerunt 21
Chriſtum purum fuiſſe hominem, & vt ij primi ſcripturas corrumpere inceperint. & de Anatolio confeſſore.

De hæreſi Mõtani, quæ quidem hæreſis Cataphrygas, 22
hoc eſt, Phrygum, ſeu ſecundum Phryges, nominatur.

De Apollinari Hierapolita, quæ is contra eam ſcri- 23
pſerit.

Quæ etiam Miltiades, vir Eccleſiaſticus, aduerſus hãc 24
ſcripſerit.

Quòd & Apollonius Romanus, contra eam ipſam 25
hæreſim pugnauerit.

Hunc ipſum Apollonium Romæ martyrium pertu- 26
liſſe.

Vt Serapion Antiochiæ epiſcopus Montanum refel- 27
lerit, & de libris eius.

Vt Marcionis hæreſis & ſecta in multas ſit diſſecta 28
partes, & quàm monſtruoſas opiniones ea protulerit.

De Rhodone, quæ contra Marcionem conſcripſerit: & 29
de aliis eiuſdem opuſculis.

De ſchiſmate & diſsidio Romæ propter Blaſtum & 30
Florinum exorto, & quæ ad eos Irenæus ſcripſerit, & de aliis eiuſdem libris.

De Hyppolyto Portuenſi epiſcopo, & de ſcriptis eiuſ- 31
dem.

De Pantæno Alexandrino philoſopho, viro Apoſto- 32
lico, & de diuino prorſus ſacrarum literarũ ſtudio eius.

De Clemente contextore, & operibus eius: & quæ de 33
diuinis ſcripturis ille dixerit.

De Tertulliano & Caio, Eccleſiaſticis ſcriptoribus. 34

De aliis multis Eccleſiaſticis ſcriptoribus, ſcilicet Iu- 35
da, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano, & aliis.

De diſſenſione, quæ tum de Paſchate eſt exorta. De 36
Synodis propterea coactis, & vt omnes ad concordiam ſint redacti.

De diſſenſione Aſianorum propter Paſcha: & quæ 37
ea de re Polycrates Epheſius epiſcopus Victori Romano ſcripſerit.

Vt Victor permotus fuerit, ciuitates Aſiaticas, pro 38
pter feſtum Paſcha, ab vnitate Eccleſiaſtica ſegregare.

Vt pacis ſtudioſiſsimus Irenæus eccleſiis tranquillitatẽ 39
& concordiam reſtituerit, exempla ſucceſſorum ſanctorum Apoſtolorum commemorans.

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVARTVS.

CAPVT I.

RIMA quidẽ Apoſtolorũ ſucceſsio in diuino Polycarpo, vſq; ad Antonini poſterioris tempora, qui & Philoſophus nominatus eſt, & Lucij Veri frater & in Imperio cõſors fuit, durauit. Ac B diui Apoſtoli ſimplici in docendo oratione vſi, ſtupeſcendis miraculorum factis orbem terræ, ita vt decuit, ſibi ſubdidere, cœleſti vi atque virtute, & ſpiritus demonſtrationibus omnia efficientes. Qui verò eis ſucceſſere, aliquanto illis inferiores, virtutem eorum aſſequuti non ſunt: propè tamen vitæ ſplendore ad eos acceſſere, non ita ſimplicem, vt magiſtri eorum, orationem conſectantes. Et primus ſanè Hiſtoriæ huius liber, ſicuti par fuit, Chriſti res omnes expoſuit. Secũdus, Apoſtolorum & diſcipulorum eius, quantum licuit, geſta proſequutus eſt. Tertius, primam illorum ſucceſsionem compendioſè recenſuit. In quarto hoc, qui nobis eſt in manibus, commemorabimus, qui poſt illos improbi & impoſtores, noſtra abuſi doctrina, gregi Chriſtiano plurimùm attulere detrimenti. Eis nimirũ veluti perniciosis animarũ inſtrumẽtis & perditionis adminiſtris, honeſti pietatiſque inimicus ille, quum ſe C contra eccleſiam, aliud eius impugnandæ ſtratagema aggreſſus, armaret, eſt vſus. Et quos ediuerſò Dei prouidentia illis oppoſuerit viros, qui contra impias illorum hæreſes fortiter rem gerentes, verbiſq; veritatis pugnantes, facilè cœpta eorum compreſſere: nomináque eorum doctorum, & ſcripta, & cum qua quiſque hæreſi ſit congreſſus, quęq́ue præterea memoratu digna Eccleſiæ reliquerint monumenta, apponam. Deinde illuſtria ſanctorũ Martyrum certamina exequar. Et quem finẽ, quęſtio antiquitùs de feſto Paſchæ orta acceperit: præterea de aliis quibuſdam viris, Apoſtolicis dotibus claris, commemorabo. Et ſic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porrò inde ſumendum.

Verus Antoninus hic, & præterea Diui fratres in iure ciuili dicũtur.

Antea dictorum breuis repetitio.

Dicendorũ in hoc libro propoſitio.

CAPVT II.

Iam verbum ſalutis per omnem peragrabat terram, orbémq; ipſum, quoad eius fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altius in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmum habebat fundamentum, ex Apoſtolica videlicet doctrina & vita, & quæ inde profluxerunt miraculis: tum autem ex Apoſtolorum ſucceſſorum ſermonibus & libris, qui propter veritatem eorum inexpugnabilem refelli nõ potuere: inſuper verò ex generoſorum etiam martyrum certaminibus, & luctis. + Perſequutiones enim lætiorem quoque & florentiorem reddidere eccleſiam. Communis autem pietatis & religionis noſtræ aduerſarius & hoſtis, quietus eſſe non potuit: Quum enim cerneret, per omnes paſſim regiones Eccleſias luminarium inſtar clarè atque ſplendidè, per eam quæ eſt in Seruatorem & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fidem, relucentes admodum florere atque vigere, ſaluti ho- E minum [a] inimiciſsimus, quum iamdudum omnes expertus artes, externis perſequutionibus funditùs eas eſſet extirpare conatus, vbi cœptum ſuũ fortiter repulſus & martyrum ſanguine propè ſuffocatus, fruſtra eſſe vidit, alia rem via tentandam eſſe exiſtimans, dolum talem excogitauit, vt viri ſeductores & impoſtores, Chriſtianum ſibi vſurpantes nomen, ſimul & quos cepiſſent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis ſani & ſalutaris verbi diſcẽdi ſtudium & deſiderium corrumperent & deprauarent. [b] Primùm igitur contra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in ſuperioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quæ iam commemorauimus, monſtra alia exhibuit. A Menandro namque, ambiguæ bicipitiſque contagionis viperina vis exorta, duarum hæreſum progenuit duces, [c] Saturninum & Baſilidem. quorũ hũc Alexãdria, illũ Antiochia produxit: & alter in Æ- F gypto, alter autẽ in Syria exoſas Deo aperuere ſcholas. Irenæus Saturninum, eadem quæ Menandrũ, ementitum eſſe dicit: Baſilidem autem portentoſas confinxiſſe fabulas, & arcanarum ineffabiliúmque rerum præ ſe ferentem ſcientiam, latentem earum ſenſum & inuentionem in infinitum extendiſſe. Et quum eò tempore quamplurimi Eccleſiaſtici viri obuiam illis, à recta ratione peritis argumentis, euntes, Apoſtolica obtinerent decreta: fuere quoque inter eos, qui in libris ſuis contra inſidias taliũ hæreſum + præſeruatiua præcepta reliquerint. In quibus & Caſtor Agrippa, reprehenſionem Baſilidis importunitatis edidit: præſtigiáſque eius & arcana proferens, in Euãgelium viginti & quatuor libros eum compoſuiſſe ait: Barcabámque & Barcoph prophetas, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem ſibi conſtituiſſe, Pythagoricum ſilentium induxiſſe, & res + nullo in diſcrimine ponere docuiſſe: perinde atque tempore exigente, abſque exceptione omni præciſè fidẽ abiurare, & guſtare quæ idolis ſint mactata, liceret. Atque equidem de Baſilide Irenæus itidem agens,

Quibus rebus in orbe propagata ſit

Euangelica doctrina.

[illegible]

a Diabolus, quum tyrannorum crudeliſsima perſequutione Euangeliũ opprimere non poſſet, fraude & verſutia hæreticorum euertere id eſt aggreſſus.

b Primo in eccleſia hæretici, craſsi, ac potius Epicurei & impoſtores manifeſti.

c Saturninus & Baſilides hæretici. Saturninus etiam Chriſtum phantaſmate paſſum eſſe docuit, & reſurrectionẽ negauit. Tertull. de hære. Caſtor Agrippa aduerſus Baſilidẽ ſcripſit.

† [illegible]

* [illegible]

† [illegible]

d Baſilides, inter cætera deliramenta, Chriſtũ non à Deo, qui creauit omnia, ſed ab Abraxas, in phantaſmate, non in ſubſtantia carnis miſſum: nec à Iudæis cruci affixum, ſed Simonem eius vicem paſſũ, & proinde crucifixum non adorandum eſſe, blaterauit. Tertullianus.

A [d] pudendum errorem eius pulchrè in apertũ produxit. Æqualem cuius idem fuiſſe refert [e] Carpocratem, eorum qui Gnoſtici appellantur [f], autorẽ & ducem: quem non puduit propalàm artem magicam exercere, quam pater eius Simon clàm & ſubdolè profeſſus fuerat. [g] Gloriam is aucupabatur, & ſeſe efferebat artibus curioſis, per eos quos ipſe cõficiebat amores, per ſomniorum viſiones, & per aſſeſſores dæmones. Docebat quoque, omnem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui ad perfectionem arcanorum ſacrorum ſuorũ peruenire vellent: neque fieri poſſe, vt quiſpiam eos effugeret, qui mundi principes apud eos appellarentur, niſi infandis fœditatibus omnibus ſatisfeciſſet.

g Idem Carpocrates, vnam dixit eſſe in ſuperioribus virtutem principalem, ex hac prolatos angelos: Chriſtum non ex virgine, ſed ex ſemine Ioſeph hominem genitum, virtute & iuſtitia alijs præſtantiorem: & ſolam eius animam in cælum receptam. Tertullianus.

e Carpocratis hæreſis, impurus, impudens, & voluptuarius.

f De Gnoſticis Irenæus libro 1. cap. 24. aduerſus hæreſes. Alij ex ipſis ſignant cauteriantes ſuos diſcipulos in ſuperioribus partibus extantiæ dextræ auris, &c. Gnoſticos ſe autem vocãt, &c.

a Valentini hæreſis. c Itẽ Cerdõ.

** λαθροδιδασκαλῶν.*

CAPVT III.

Atque ij ſub Hadriani imperio extitere. Sub Pio autem Antonino, eccle- B ſiæ Romanæ Hygino præſidente, idẽ Irenæus [a] Valentinum & Cerdonem hæreſum ſuarum autores fuiſſe ſcribit: qui Marcionis quoque erroris duces extiterint, & Romæ vterque domicilium inuiſi Deo dogmatis conſtituerint. Scribit autem ad hunc modum. [b] Valentinus enim venit Romam ſub Hygino, inualuit autem temporibus Pij, durauitque vſque ad Anicetum. [c] Cerdon verò, qui ante Marcionem fuit, & ipſe ſub Hygino, qui in vrbe Roma nouus erat epiſcopus, in eccleſiam venit, & pietatem profitens atque reſipiſcens, ita ibi manſit, vt aliquando * occultè doceret, aliquando autẽ rurſus ſe pœnitere confiteretur: nõnunquam etiã coargueretur de his quæ perperam doceret, atque etiam à fratrum cœtu excluderetur. Hæc in tertio aduerſus hæreſes libro. In primo autem, de Cerdone etiam ita refert: Cerdon verò quidam, a ſectatoribus Simonis impietatis ſuæ occaſionibus C ſumptis, Romam venit ſub Hygino, nouum locũ epiſcopalis ſucceſsionis ab Apoſtolis ſortito: ibique docuit, eum qui à lege & prophetis prædicatus eſt Deum, non eſſe patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. hunc quippe noſci, illum eſſe ignotum: & alterum quidem iuſtum, alterum autem bonum eſſe. Cui Marcion ſuccedẽs, doctrinam eam adauxit, ſine pudore & verecundia omni blaſphemans. Valentini autem immenſum & profundum pelagus Irenæus facile emenſus, intimis obſcuræ & erroneę populique ſeductricis ſyluæ ſpeluncis incubantem impoſturarum ſerpẽtem, vbi dudum abſtruſus latuerat, extraxit, & nudum in apricũ produxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuiſſe dicit, nequitię magicę peritiſsimum. Quorum deteſtanda ſacra talibus oſtendit verbis: Etenim quidam eorum thalamum nuptialem conſtruunt, & arcanum quoddam initiandi genus celebrant, adiectis nonnullis ſuper eis qui initiantur votis & precationibus: & ſpirituales nuptias, quas faciunt, eſſe dicunt, ad ſimilitudinem ſupernorum coniugiorum. Alij ad aquam eos ducunt, & baptizantes hæc verba addunt: In nomine ignoti patris omnium, in veritate matre omnium, & in eo qui de- D ſcendit Ieſu. Sunt etiam qui Hebraica inſuper affuunt nomina, ad eorum qui initiantur terrorem, & conſternationem maiorem.

Item Marcion Cerdonis diſcipul.

Item Marcus.

Spirituales eius nuptiæ.

Eiuſdem baptiſmus.

b Valentinus, vſque ad triginta æonum fœtus, tanquam Aeonia ſcrofa examen diuinitatis effudit: & Chriſtum in ſubſtantia corporis noſtri fuiſſe negauit. Tertull. Cerdon duo introduxit initia, id eſt, duos deos: vnum bonum, & alterum ſæuum, &c. Chriſtum item verum hominem, & verè paſſum eſſe negauit. Idem.

CAPVT IIII.

Poſt Saturnini & Marcionis, Encratitarum hæreſim conflatam eſſe tradunt: cuius princeps fuiſſe fertur Tatianus, qui diſcipulus Iuſtini martyris fuiſſe perhibetur. Sed tantiſper dum cum illo erat, nihil rerum huiuſmodi protulit. Poſtquam verò ille martyrio eſt defunctus, tumore diſciplinæ inflatus, tanquam aliis ſcientia ſuperior, peculiarem cœpit promulgare doctrinam: itidem vt Valentinus, ſecula inuiſibilia producens: & eadem quæ Saturninus & Marcion de nuptiis, corruptio- E ne, & fornicatione, nugando effutiens: à ſe ipſo quoque cauſam nouam ſalutis Adæ eſt commentus. Cuius ſucceſſor Seuerus, hæreſim illius magis etiam adaugens, cauſam arripuit, quur ſectatoribus illius ad ſe pertractis, à ſuo ipſe nomine Seuerianos eos vocaret. Legem quidem, prophetas, & ipſa Euangelia ij quoque recipiunt: propriis quibuſdam interpretationibus, prout eis eſt viſum, ſacras ſcripturas accõmodantes. Apoſtolũ autẽ Paulũ maledictis & conuiciis proſcindẽtes, Epiſtolarum eius librũ, & item Apoſtolorum acta prorſus reiiciũt. Tatianus porrò iſte quatuor Euangeliorũ cõciliationem & concordantiam fecit, eique libro nomen *Διὰ τεσσάρων* impoſuit, qui longo etiam durauit tempore. Ferunt eum quoque quædam Apoſtoli tranſtuliſſe atque immutaſſe loca, vt ſcilicet inelaboratam eloquutionis expoliret ſimplicitatem. Magnam præterea librorum vim is reliquit: in quibus maximè celebratur, quæ ad Gręcos ſiue gentes ſcripta ab eo eſt oratio. In ea, veterum temporum memoriam ac priſcos perſequẽs, om- F nium antiquiſsimum fuiſſe Moſen oſtendit: ſicuti & me legere memini. Hæc de ſecta Tatiani, ſeu mauis Seueri, dicta ſufficiant.

Tatianus, Encratitarũ hæreſis autor. Encratitæ autem dicuntur, quaſi cõtinentes. Exemplum ſcientia inflantis.

αἰῶνας Valentini.

Primi hominis ſalus.

Ii poſtea à Seuero Seueriani dicti.

Alia eiuſdem ſcripta. Concordantia quatuor Euangeliorũ Tatiani. Quaternionem dicere Latinè poſſis.

Veterum omnium antiquiſſimus Moſes.

CAPVT V.

Ad hunc modum temporibus illis hęreſes ſuppullularũt: & per eas verò generis noſtri hoſtis, hæreticos quidem miſerabiliter in ius ſuũ & perditionem pertraxit. Apud gẽtes autem, ſuis ipſe portẽtoſis turpibúſque fœditatibus, maximam contra Chriſtianum nomen, & ſalutiferi Verbi doctrinam, grauiſſimæ infamię calumniam induxit: vt qui nondum ad fidei noſtræ profeſsionem eſſent pertracti, impiam admodum de nobis conciperent ſuſpicionem, quaſi nefandis libidinibus, matribus ſororibúſque noſtris commiſceremur, impuróque prorſus ſceleratæ vitæ genere contaminaremur.

Diabolus per vniuerſas impudentes & impias hæreſes, Chriſtianiſmum admodum apud infideles traduxit.

Prouidentia diuina hæreſes per ſeipſas, vnà cũ infamia Chriſtiano nomini inuſta, extincta.

Eccleſia florens.

Optima abolendarũ hæreſum ratio, quam noſtra etiam ætas vtinam ſeruaret.

ἀνυπαρκτα. κ.

A Sed noo diu hæreticos tulit, qui ſalutis ooſtræ curam gerit Deus. Nam adulterina eccleſiæ dogmata, quæ paulatim emicuerant, breui ſunt extincta, & a ſeipſis inter ſe abolita, quum alij ſuper alios nouis rebus ſtuderent, atque inter ſe conflictarentur: non aliter quàm fluctuum commotiones inſurgentes ſubinde, atque decidentes, in varias multiplicéſque abeunt formas, & poſtremò vt nihil eorum appareat euaneſcunt. Contrà, veritatis ipſius cauſa tum incrementa ſua capiebat, magíſque indies augebatur, acceſsionem quandam & robur certum ex hæreticorũ inſultu ſumens. Semper enim ſibi cooſtabat Eccleſiæ catholicæ ſplendor & ſtatus: & grauitas eius, modeſtia, libertas, diuious vitæ morúmque diſciplinæ ordo, doctrinæque ſioceritas, apud Græcos ſimul & barbaros mirificè relucere cernebantr. Atque illis vt †inobſequentibus tempore diffluentibus, ſimul etiã coorta io doctrinam noſtram iouidioſa calumnia diffluxit: ſoláque quam oos profitemur fides & doctrina, ſincerorúmque dogmatum philoſophia, in B graui ſimul & moderato ſtatu ſuo pulchre atque decenter perſtitit, vt deinceps nemo facile per calumniam contra eam infame quicquam & indecorum proferre auderet. Quam rem veteres, ſi qui aliquando aduerſus eccleſiæ Catholicæ doctrinã inſurgerent, in primis ſtudio habuerunt, propter impurorum & prophanorum hominum ⁎ vaniloquentiam. Et hoc quidem ſic ipſa gratia & prouidentia Dei multis, ita vt decuit, modis efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoque, qui eiuſmodi deliramenta oppugnarent, in medium produxit, cum pernicioſis illis & conſceleratis pedem collaturos, & non tantum editis libris, verumetiã ſine ſcripto firmiſsimis demooſtrationum atque rationum probationibus, impiarum hæreſum mẽdacia debellaturos. In quibus poſt Clemeotẽ, Ignatium & Polycarpum, primus Iuſtinus ex philoſophis martyr fuit. de quo in proximo, qui hũc præceſsit, libro diximus. Poſt eum Egeſippus laudem multam obtiouit. Ab hoc tertius Dionyſius, Co- C rinthiorum epiſcopus. Quartus, Antiochenus Theophilus. Deinde Philippus, & Modeſtus, Meliton, Apollinaris, & Muſanus. Secũdum hos duodecimũ locum conſequutos eſt Bardeſanes Syrus. Qui ſanè omnes plurima variáque reliquerũt ſcriptorum monumenta: de quibus, quantum poterimus, in præſenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoque faciemus: nec memoriam illorum qui hoſce ſunt ſubſequuti, intercidere patiemur. Faciemus etiam deinceps mentionem Pantæni, & Alexaodrini Clementis, qui à volumine ſuo cognominatus eſt *στρωματεύς*, ſeu cootextor: præterea Rhodoois & Miltiadæ, Apollonij & Serapionis, Irenæi & Hippolyti, & cæterorum vſque ad ipſum doctiſsimum Origenem: qui orationis virtute, doctrina, monumentíſque librorum plurimùm profeſsioni Chriſtianæ contulerunt momenti. De Papia quidem, Quadrato, Ariſtide & Caſtore antea diximus. Nunc de Iuſtini libris agamus.

⁎ Veteres eam ſedulò retinuerunt.

κενοφωνίας.

Deus etiam hæreſum oppugnatores excitauit.

Catalogus primorũ Eccleſiaſticorũ, virorum qui monumẽta ſcripturũ poſt ſe reliquerunt.

CAPVT VI.

Iuſtini Philoſophi & martyris ſcripta.

ἔλεγχος.

Iuſtinus de Marcione hæretico.

Marcionis hæreſis.

Per diuinã gratiam Iuſtinum à Philoſophia ad Chriſtianiſmum perductum.

Teſte Iuſtino, Iudæi plurima contra Chriſtianos ſunt machinati.

Prophetica dona in eccleſia, Iuſtini tempore.

Apocalypſis Ioannis Apoſtoli eſt.

Iudæi è Biblijs dicta de Chriſto quædam ſuſtulerunt.

Præclarè dicta Iuſtini.

PErmulta is quidẽ edidit ſcripta: D quæ autem ad nos peruenerunt, hæc ſunt. Ad Antoninum Pium & liberos eius, Romanúmq; Senatum, pro fide noſtra, oratio. Altera quoque eiuſdem argumẽti, ad Marcum Verum Antonini ſucceſſorem defenſio. Oratio item alia ad Græcos ſcripta, in qua multa de oatura dæmonum facit verba: quæ ſanè diu multúmque, & apud Græcos ſapientes, & apud noſtros agitata eſt quæſtio. Liber rurſus alius ad Græcos editus, cuius titulus eſt, ⁎Confutatio. Itẽ liber de monarchia Dei, cuius argumenta & locos oon ſolum ex noſtrorum, verumetiam profanorum autorum libris decerpſit. Præterea liber qui inſcribitur, Pſaltes. Scholiũ de anima, in quo quæſtionibus variis Philoſophorum Græcorum expoſitis, opiniones quaſdam appouit, aduerſus quas rationes ſuas ſe aliquando producturum, ſententiámque ſuam alio commentario expoſiturũ pollicetur. Liber contra Marcionem Ponticum compoſitus, io quo, ſicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, hæc quoque ſcribit: Marciõ E Ponticus hodie quoque ſectatores ſuos docet, alium quẽdam maiorem eo qui creauit omnia, eſſe Deum, qui etiam per omne genus hominum, dæmonum fretus auxilio, permultis perſuaſit, vt blaſphema dicerent, & pernegarent factorem totius huius vniuerſi patrem eſſe Chriſti, ſed alium quẽdam iſto maiorem hunc creaſſe profiterẽtur. Atque omnes qui ab iis prouenerunt, quemadmodũ diximus, Chriſtiani vocantur: haud aliter quàm, quum philoſophis non ſint communia dogmata, quod tamen Philoſophiæ dicitur, commune omnibus eſt nomen. Quibus verbis poſtea illud addit: Eſt autem oobis contra omnes hæreſes volumen compoſitum, quod vobis, ſi voletis, legendũ dabimus. Edidit quoque ad Iudęos dialogum, quẽ Epheſi quum eſſet, Tryphoni, celebri apud Hebræos viro, quem etiam in eo ſecum differentem introducit, dicauit. In eo clarè profitetur, diuina gratia ſe ad fidei noſtræ profeſsionem eſſe pertractum: proindéque quum multum ſtudij in philo- F ſophorum diſciplinis conſumpſiſſet, animo ſe percupido ad veritatis inquiſitionem decurriſſe. Dicit quoque multa Iudæos contra Chriſti doctrinam inſidioſe molitos eſſe, huiuſmodi ad Tryphonem verbis vtens: Non modò autem non egiſtis, ſuper eis quæ malè feciſtis, pœnitentiam: ſed viros eximios delectos Hieroſolymis in omnes orbis partes miſiſtis, qui Chriſtianam ſectam vt atheam & deos abolentem, impietatíſque manifeſtæ compertam eſſe dicerent: eaque omoia du nobis, quæ qui nos ignorant, loquuntur, recenſereot. Quapropter oon vobis tantum ipſis, verùm aliis etiam prorſus omnibus hominibus ioiquitatis eſtis authores. Scribit præterea, ætate ſua dona prophetica io eccleſia Dei enituiſſe. Aſſerit etiam, Apocalypſim ex profeſſo Ioaonis eſſe. Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudæi multa prophetarum dicta, manifeſtè de Chriſto vaticinantia, ſuſtulerint. Aliæ quoque plures eius extiterunt lucubrationes. Adeò autem ſcripta eius veteribus in precio fuere, vt Irenæus in quarto aduerſus hæreſes libro, dicta

A quædam eius referat, dicens: Rectè verò Iuſtinus in libro aduerſus Marcionem inquit: Quin Domino ipſi fidem non haberem, ſi alium quàm rerum conditorem Deum promulgaret. Rurſus in quinto eiuſdẽ operis: Rectè Iuſtinus dixit, Quòd ante Domini aduentum non auſus fuerit Satanas blaſphemare Deum, quippe qui nondum cõdem nationem ſuã sciret. Iuſtini ſcripta ſic ſe habent.

CAPVT VII.

Egeſippi ſcripta.

Eadem ætate & Egeſippus viguit Quinq; is libris integrã & ſimplicem Euangelicę profeſsionis reliquit doctrinam: in quibus ſatis iudicat, multos ſe cõueniſſe, quum Romam proficiſceretur, epiſcopos, à quibus vnam eandémque doctrinam acceperit. Mentionem etiam facit Clementis ad Corinthios epiſtolæ, cuius loca quædam receſet. Commemorat quoque, vt in epiſcopi eorum Primi colloquium peruenerit: atque inde Romã tra-
B iecerit, quum epiſcopatum ibi Anicetus teneret. Cuius diaconum Eleutherum memorat, qui Soteri ſucceſsit, ſicuti is Aniceto. In vrbibus porrò omnibus ſanam ſe teſtatur inueniſſe prędicationem, quemadmodum ſcilicet lex, prophetæ, & Dominus ipſe docuerit. Meminit itidem initiorũ hæreſum quarundã, ita inquiens: Poſteaquã Iacobus Iuſtus martyrio eſt defunctus, ſicuti & Dominus, idem ob verbum: in locum eius, patrui eius Cleopæ filius Simeon eſt ſuffectus, quem omnes Domini fratrem + patruelem ſecundum eſſe retulerunt. Propterea autem Eccleſiam vocauerũt virginem, quòd nõdum eſſet inanibus, & vanis corrupta doctrinis. Primus eam deprauare cœpit, ꝙ in petitione epiſcopatus repulſam tuliſſet, * Thebutes, vnus è ſeptẽ hęreticis, & + plebeius: à quibus & Simon eſt, vnde Simoniani dicti: & Cleobius, vnde Cleobiani: & Doſitheus, vnde Doſitheani: & Gorthæus, vnde Gorthæani: & Maſbatheus, vnde Maſbotheni. Ab iis autem & Me-
C nãdriani, & Marcioniſtæ, & Carpocratiani, & Valentiniani, & Baſilidiani, & Saturniniani. Hi pro ſe quiſque, proprias ſenſim induxerunt opiniones. Ab iis Pſeudochriſti, pſeudoprophetæ, pſeudapoſtoli, qui vnitatem Eccleſiæ diuiſerunt, perniciosis ſermonibus aduerſus Deum & aduerſus Chriſtum eius. Scribit verò de Iudæorum quoque hæreſibus, dicens: Fuerunt autem variæ quoque in circumciſione inter filios Iſrael aduerſus tribum Iuda & Chriſtum ipſum, ſententiæ & ſectę: videlicet Heſſęorum, Galilęorum, Hemerobaptiſtarum, Maſbotheorum, Samaritanorum, Saducæorum, Phariſæorũ. Scribit inſuper alia plurima, quorum partem antea ſuo quæque loco adducentes retulimus. Atq; in iis quædam ex Hebræo & Syriaco Euangelio, & de Hebraica lingua affert. Tum autẽ ſatis indicat, à Iudæis ſe ad Chriſtianiſmum perueniſſe. Mentionem quoq; aliarum rerum facit, ex Iudaica ſine ſcripto traditione. Et virtute omni refertam ſapientiã Prouerbia Solomonis vocat: non ipſe verò tantum, ſed & Irenæus, & plerique omnes qui vetuſtate ſunt inſignes. De iis autem libris qui Apocryphi dicuntur, dicit, ætate ſua ab hæreticis quibuſdam ea quæ ſunt conficta, illis eſſe clàm inſerta. D

*Egeſippus de quibuſdã priſcis hæreſib. † ἀνεψιὸν δεύτερον. Eccleſia adhuc incorrupta & virgo. * al. Thebutis. † ἐν τῷ λαῷ ὤν. Septem priſcæ hæreſes.*

Hæreſes Iudaicæ.

Euangelium Hebræum. Egeſippi & antiquorũ de prouerbiis Solomonis iudiciũ. Item de libris Apocryphis.

CAPVT VIII.

Dionyſij Corinthij ſcripta.

Ab hoc ad Dionyſium Corinthiũ oratio conuertenda, qui eccleſię eius loci præfuit: & non ſolùm pio & ſancto labore eis qui curę eius fuerant commiſsi, ſed etiam qui in lõginquis eſſent regionibus, plurimùm profuit, omnibus ſeipſum facilem præbens, & epiſtolas Catholicas ad eos ſcribens: quarum vna ad Lacedęmonios eſt, catecheſim & inſtitutionem orthodoxiæ rectioriſque doctrinæ cõtinens: cuius titulus eſt, De pace & vnitate. Secundam ad Athenienſes dedit, qua eos ad ſincerã fidem complectendam excitat, cum legitima obiurgatione: quòd parum eſſent ad accuratũ Euangelicæ doctrinæ & vitæ inſtitutum intenti, quippe qui prorſus ferè à ꝓfeſsione Chriſtiana deſciuerint, ex quo in eorum temporum perſequutione Publius epiſcopus eorum è vita martyrio conſignata exceſſit. cui Quadratum ſucceſſiſſe, eccleſia gubernanda, commemorans, ſtudio diligentiaque eius conuentus fidelium denuò agi cœpiſſe, & fidei igniculos rurſus excitatos eſſe, dicit. E In ea epiſtola quoque indicat, Pauli cohortatione Dionyſium Areopagitam epiſcopatum eccleſiæ Athenienſium ſuſcepiſſe. Scripſit aliam quoque ad Nicomediæ eccleſiam, in qua Marcionis hæreſim vehementer impugnans, eccleſiaſtico canoni inſiſtit atque innititur. Ad Gortinios etiã, & reliquas per Cretam eccleſias alia circumfertur, in qua, quùm epiſcopum eorum Philippum, quòd eccleſiam ſuam fortitudinis & virtutis omnis laude florẽtem ritè gubernauit, commendaturum in fine eos hortatur, vt ſibi à fraude & peruerſitate hæreticorum caueant. Amaſtridi porrò & Põticis eccleſiis ſcribens, Bacchilidę, & Elpiſti, qui eum ad ſcribendum ſint cohortati, & Palmæ epiſcopi mentionem infert. In ea epiſtola, multas ſcripturarum ſolutiones & declarationes exponi: multa de caſtitate & cõiugio refert. Iubet etiam omnes qui à quacunque hæreſi, delicto, & F peccato, per pœnitẽtiam conuertantur, ad eccleſiã benignè recipi. Has conſequitur, quæ ad Gnoſios, eſt data epiſtola: in qua epiſcopum Pinytum admonet, + ne cœlibatus onus tanquam neceſſarium fratribus imponat, ſed infirmitatis multorum rationem habeat. Ad quam ille reſcribens, quùm virum eum admiratur, laudat, & complectitur: tum ab eo maturiores firmioreſque petit literas, quibus illis meliorem ſolidioremque cibũ impertiat, ne puerilibus innutriti alimentis, in lactis nutricatione conſeneſcãt. Per quã epiſtolam

Peccatores oẽs pœnitentiam agentes in eccleſiã recipiendi. De cœlibatu locus notandus.

† Μὴ τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ἁγνείας ἐξ ἀνάγκης ἐπιτιθέναι τοῖς ἀδελφοῖς, τῆς δὲ τῶν πολλῶν ἀσθενείας καταστοχάζεσθαι.

De onere cœlibatus diui Ignatij extant ſententiæ. Si quis poteſt in caſtitate manere, ob carnem Domini ad honorem, citra gloriationẽ maneat. Decet autem & nubentes & nuptas de ſententia Epiſcopi coniugium inſtituere, vt nuptiæ iuxta Deum contrahantur, nõ ſecundum fœdam libidinem. Cœlibatus iugum nemini impoſuerim. Eſt enim res periculoſa, & cuſtoditu, cùm obtinetur, difficilis, quando ex neceſſitate ſeruatur. Iuuenibus nuptias permitte, priuſquam meretriciis amoribus corrumpantur. In Gnomologico Græco, libro primo cap. 14.

Pinytus epiſcopus Gnoſius.

A non modò Pinytus orthodoxam rectamque fidem, ſed & eloquentiã, diuinamque prudentiam & curam ſuam, quam de gregis ſui profectu & vtilitate geſſit, ſatis declarat. Sed ad Soterem quoque Romanæ vrbis upiſcopum epiſtolam dedit, ex qua per pauca hic inſerere placuit, de conſuetudine eccleſiarum, quæ vſque ad perſequutionem durauit. Eam quum ipſe quoque approbet, ita refert: Iam inde ab initio hæc vobis eſt conſuetudo, vt fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis: & eccleſiis multis, quæ paſsim ſunt in vrbibus, ſubſidium mittatis: per quod iamdudum & egenorum penuriã recreatis, & fratres in metallis opus facientes alleuatis, morémque Romanum à maioribus acceptũ Romani retinetis. Quũ non modò conſeruauit, ſed adauxit etiam, beatus epiſcopus veſter Soter, quum liberaliter munera ſanctis ſummittendo, tum fratres ad nos redeuntes, vt filios ſuos pater amantiſsimus, ſermonibus beatis cohortando. In ea ipſa epiſtola, & Clementis ad Corinthios epiſtolę meminit, ſuperioribus temporibus more antiquo in Eccleſia eam

Vetus Romanæ Eccleſiæ conſuetudo, Eccleſiis & afflictis Chriſtianis eleemoſynã mittendi.

Epiſtola Clementis Romani Corinthiis in eccleſia lecta.

B legi ſolitam ſignificans. inquit: Hodiernũ tranſegimus Dominicum diem, quo epiſtolam veſtrã legimus, quam etiam deinceps ſemper cohortationis inſtitutioniſque noſtrę gratia legemus: itidem vt alteram illam à Clemente ad nos ſcriptã.

Epiſtola Dionyſii Corinthiis adhuc viuentis ab emulis deprauata.

Inſuper & de epiſtolis ipſe ſuis, tanquam callidè deprauatis, ita ſcripſit: Epiſtolas enim fratrum rogatu ſcripſi, ſed eas diaboli apoſtoli zizaniis cõpleuerunt, quædam quidem expungentes, quædã autem inſerentes. Quibus Væ illud eſt repoſitum. Non mirãdum certè, ſi etiam Dominica ſcripta nonnulli corrumpere ſunt auſi: quando noſtris, etiam illis longè diſsimilibus, inſidias ſtruxerunt. Eſt etiam epiſtola eius ad Chryſophoram, fidelem ſororem: cui ille conuenientia ſcribens, rationali eã exatiauit alimento. Hæc de Dionyſio.

CAPVT IX.

Theophili Antiocheni ſcripta.
† Alij habent Anatolium.

C THeophili autem Antiochiæ epiſcopi ad † Autolycum tres feruntur Inſtitutionũ libri. Et aduerſus Hermogenis hæreſim liber, in quo multis vtitur teſtimoniis ex Ioannis Apocalypſi. Extant eius quoque ſcripta alia, diuinis referta doctrinis. Cæterùm ea tempeſtate, quum hæretici zizaniorum more, in ſincera & pura ſemente Eccleſiæ, valde ſuccreſcerẽt, eccleſiarum per orbem Epiſcopi illos perinde atque ſylueſtres feras propellendo arcebant, aliquando quidem ſcriptis ad fratres exhortationibus & pręceptis, nonnunquã verò etiam ſola verborum vi in faciem hoſtibus ad eos euertẽdos congreſsi: quãdoque libris editis, denſis atque certis confutationibus eos perſequentes. Ex quibus etiã vnus eſt, de quo nunc agimus, Theophilus, fortis ſanè propugnator: quem cõtra Marcionem ſtrenuè rem geſsiſſe, errorémque eius & fraudem in pubicum produxiſſe, ex libris eius qui adhuc circunferuntur, ſatis apparet. Sed non is modò contra Ponticum Marcionem depugnauit: ſed & Philippus, quem paulo antè ex Dionyſij verbis, epiſcopum Gortynæ fuiſſe didicimus, luculentum aduerſus eundem edidit librũ,

Libri eius aduerſus Marcionem.

Item Philippi Gortynæ epiſcopi.

ſicuti & Irenęus: & Modeſtus, qui præ cæteris maximè impoſturas eius & deprehendit, & redarguit. Quin & plures alij certamen contra eum ſuſceperũt: quorum monumenta ad hoc vſq; tempus à ſtudioſis ſunt conſeruata.

D *Irenæi. Modeſti.*

CAPVT X.

EIſdem temporibus Melito quoq; Sardenſis, & Apollinaris Hierapolitanę ecclrſiarũ epiſcopi, eloquentia ſimul Apoſtolicáque doctrina in primis floruere: qui ambo ſcorſim apud Marcum Antoninum iuniorem, Chriſtianam defendentes religionem, orationem habuere. Melito ſanè duos de Paſchate compoſuit libros, in quorum principio, quo tempore eos cõſcripſerit, oſtendit hiſce verbis: Sub Seruilio Paulo Aſiæ Proconſule, quo tẽpore Sangaris martyrium obijt, quæſtio magna Laodiceæ, de Paſchate, quod tẽpeſtiuè in eos, incidit dies, eſt exorta, hæc quoq; à me ſunt perſcripta. Iſtorum librorum Clemens quoq; Alexan-

Scripta Melitonis & Apollinaris.

E drinus meminit, in ſuo de Paſchate opere, quod ſe propter Melitonem compoſuiſſe teſtatur. Pręterea Melitonis liber circũfertur, de Politia & ꝓphetis, item de Eccleſia, alius de die Dominico, alius de Natura & figmento hominis inſcriptus. Item de Obedientia fidei: de Senſibus, eorúmq; ſedibus. Alius præterea, de Anima & corpore. Rurſus, de Lauacro & veritate. De fide, & de natiuitate Chriſti. Inſuper de Prophetia, & de Hoſpitalitate. Item is qui dicitur Clauis. de Diabolo. de Apocalypſi Ioannis. de Incorporato Deo. Ad hos accedit liber Antonino oblatus, in quo de rebus noſtris talia quædam memorat. Quod antea nunquam eſt factum, id nũc tandem fit, vt cultores Dei affligantur, & edictis propoſitis per Aſiam proſcribantur. Impudentiſsimi enim ſycophantæ, & qui alienis bonis animum per cupiditatem & auariciam adiecere, occaſione ea principum cõſtitutionibus arrepta, diu noctúque propalàm excutiunt & rapiunt eos qui nihil admiſere mali. Ac ſiquidem hæc iuſſu tuo fierent, proba-

Defenſio Melitonis pro Chriſtianis ad Antoninum imperatorem.

F rentur ſanè. Iuſtus enim princeps nihil iniuſti ſtatuerit vnquam: & nos æquo libentíque animo cædium eiuſmodi ferremus honorem. Et te illud modò rogaremus, vt ipſe prius rem diſpiceres, autoréſq; tantæ pertinaciæ inquireres, atq; ex æquo & bono decerneres ſupplicióne & morte, an ſalute & quiete ſint digni. Sin autem te quoq; ſciente conſtitutio & ſanctio hæc eſt promulgata, vt nouo prorſus more, igne & laceratione in corpora ciuium ſæuiatur, quod antea ne aduerſus barbaros quidẽ hoſtes facere decuit: multo magis obſecrandus nobis es, ne nos in tam aperta & publica violentia & direptione deſpicias. Poſthæc etiam illa refert: Philoſophia noſtra antea quidẽ inter barbaros viguit. Et quum in Romani imperij prouinciis, ex maioribus tuis, Auguſto Cęſare rerum potiẽte, effloreſceret, admodum imperio tuo commodauit. Ex eo nanque tempore in immenſum res Romana creuit: cuius tu ſucceſſor optatus factus, diutiſsimè imperium adminiſtrabis, ſi vnà cum filio tuo, philoſophiam iſtam, quæ cum imperio quaſi ſimul nutrita, & cum Augu-

Chriſtiana religione promulgata Romanũ imperium ad ſummum florem ſub Auguſto principe peruenit.

A ſto incrementa ſua cepit, conſeruaueris. Ea quippe & à maioribus tuis, præ cæteris religionib⁹, eſt habita in precio. Profeſsionem porrò noſtram Reipublicæ bono eſſe, illud in primis indicat, quòd vigorem ſuum habere cœperit vigente maximè imperio: & quòd in Auguſti rerum adminiſtrationem nihil aduerſi inciderit, ſed ediuerſò proſpera omnia & præclara ex arbitrio & voto omnium ſucceſſerint. Soli reperti ſunt Nero & Domitianus, qui ab inuidis & malè conciliatis quibuſdam hominibus perſuaſi, profeſsionem noſtram calumniç expoſitam eſſe voluerunt. A quibus, more iniquiſsimo, per illos impudẽtis ſycophantiæ profluxit mendacium. Sed enim pij parentes tui, imperitiam illorum correxerunt, multis ſæpe reſcriptis eos obiurgantes, qui de nobis præter leges & æquitatem, quicquam ſtatuere aut tẽtare fuiſſent auſi. Inter quos auus tuus Hadrianus, quum ad alios plures, tum ad Fundanũ Aſiæ proconſulem, ea de re ſcripſit. Pater quoque tuus, tecũ imperij res adminiſtrãs, in edicto eo quod ad ciuitates, nominatim verò ad Lariſſæos, & Theſ-

Nero & Domitian⁹ Chriſtianorũ perſequutores.

B ſalonicẽſes, & Græcos omnes, ne quid rerum nouarum fieret, dedit, de nobis ſcripſit. Te verò amplius etiam, qui de religione noſtra eãdem quam illi, immo verò humanitati & philoſophiæ accõmodatiorem obtines ſententiam, facturum eſſe perſuaſum habemus, quæ petimus, omnia. Hæc ille in oratione ad Antoninum. In eis autem, quas ſcripſit, Eclogis & ſcripturarum compendiis, ſtatim à principio, Oneſiphoro cuidam eo opere inſcripto, veteris inſtrumenti extra controuerſiam poſitos libros recenſet. Eum autem virum laudibus vehit, quòd & fide probata fuerit, & multum ſtudij in ſcripturis addiſcendis poſuerit Hieroſolyma autem ſe ea gratia profectum eſſe aſſerit, vt certa ibi de libris eis comperiret. Itaque numerum & nomenclaturam eorum proferens: Quinque, inquit, ſunt Moſæ libri, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Ieſus Naue, Iudicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duo, Pſalmorum Dauidis liber: Solomonis prouerbia, ſiue Sapientia: Eccleſiaſtes, Canticum canticorum, Iob: Prophetarum, Eſaiæ, Hieremiæ, & duodecim prophetarum liber: Daniel, Ezechiel, Eſdras. Deinde infert: Ex quibus Eclogas ſelectáſ-

A Melito de Canonicis veteris teſtamẽti libris.

C que ſententias & doctrinas collegi, in ſex libros digeſtas. Hæc de Melitone.

CAPVT XI.

Apollinaris libri. Hæreſis Cataphrygas.

APollinaris autem, quum multa alia, tum hęc quoque feruntur. Ad Antoninum pro fide oratio. Quinque libelli, in quibus cum Græcis ſeu Gentilibus agit. De veritate liber vnus & alter. Ad Iudæos item libri duo, & quæ præterea contra Phrygum hæreſim compoſuit: quæ non longè pòſt res nouas in eccleſiam induxit, tum primùm autem pullulare cœpit, ex quo Montanus cum pſeudoprophetiſsis ſuis à vera fidei via declinauit. De Apollinari Hierapolitano tantum. Muſani autem, cuius antea meminimus, pulcherrimus extat Dehortatorius liber, ad quoſdam fratres ab eo compoſitus, qui præter rationem ad ſectam Encratitarum deflexerãt: quę

Montanus hæreticus.

Muſani Eccleſiaſtici doctoris ſcripta.

eis quoque temporibus exorta, nouam pernicio- D ſamque hæreſim & opinionem in orbem intulit. Ducem eius & autorem fuiſſe, hiſtoria noſtra antea Tatianum, Iuſtini Martyris auditorem, propagatorem autem Seuerum, indicauit. De Encratitis Irenæus quoque ita ſcribit: A Saturnino & Marcione Encratitæ nominati, cœlibatum docuerunt, ſimul & primam Dei creationem reiiciẽtes, & tacitè eum qui ad hominum propagationem maſculum & fœminã creaſſet, accuſantes. Iidem quoque abſtinendum eſſe ab eis quę ipſi animata dicunt, inſtituerunt: † malam referentes gratiã, qui cuncta creauit, Deo. Pernegãt etiam primi hominis ſalutem. Hæc quoque de Muſano. Ea ipſa tempeſtate, quum Phrygum aliorúmque etiã hæreſes in Meſopotamia exundarent, Bardeſanes Syrus, quum linguarum aliarum, tum Syri ſermonis peritiſsimus, præterea verò hæreticis refellendis exercitatiſsimus, aduerſus Marcionẽ & alios quoſdam, quinque variantium inter ſe dogmatum autores, ſtrenuè cum eis congreſſus, Dialogus, & inſuper alia plurima ſcripta, ſermone ſuo vernaculo edidit: quæ, quòd fortiter fidei verbũ propugnarent, plures eius auditores in Græcam tranſtulere E linguam. In iis liber eſt, quem ad Antoninum de fato conſcripſit, ſatis in eo Patrem Verbi exprimẽs. Sed & alia opuſcula eum occaſione ex perſequutione accepta, edidiſſe ferunt. Atq; hic quidem Valẽtini primùm ſectator fuit: quem quum improbaſſet, fabuloſasque eius doctrinas & opiniones ſatis refelliſſet, ipſe quidem ſibi ad perfectionem & finem rectæ fidei perueniſſe eſt viſus: non omnino tamen veteris opinionis ſuę, quæ in habitum abierat, ſordes abſterſit.

Encratitar, hoc eſt, continentium hæreſis, plubentiũ nubere, iubẽtiũ abſtinere à cibis, &c. 1. Timo. 4.

† ἀχαριστοῦντες θεῷ.

Primi hominis ſalus.

Bardeſanis Syri ſcripta eccleſiaſtica.

Hic ex Valentino, cuius diſcipul⁹ fuit errore, per cõtagionem nõ nihil ægritudinis contraxit.

CAPVT XII.

SEd & alij plures Chriſtiano planè animo pro fide noſtra decertarunt, & aduerſus hæreſes depugnarunt: eccleſiæque ſtatu & moribus receptis, aliíſque quæ vel ſcriptis, vel ſine ſcriptis à maioribus accepiſſent, in literas relatis, libros plurimos poſteritati reliquerunt. Quibus [a] Caius & Tertullianus meritò ſunt annumerandi, qui plurima certè & pulcherrima ediderunt ſcripta: quæ F ſingillatim recenſere, præſentis inſtituti nõ eſt [b]. Tertullianus porrò iſte presbyter fuit, patre centurione natus: cuius lectione Cyprianus plurimùm eſt delectatus [c]. Et, quòd eloquentia admodum polleret, multos ſub Seuero imperatore cõpoſuit libros. Sed poſtea propter cleri Romani inuidiam, ad Montani eſt delapſus dogma. Et libros aliquot aduerſus eccleſiam, Montani opinionem defendens, edidit. Scripſit etiam de continentia, de perſequutione, de ieiunio, de monogamia, de ectaſi libros ſex: cõtra Apollonium ſeptem, & plures alios. Quibus Apologiam pro fide ad Senatum Romanum addidit, in qua cõmemorat: [d] Quum Marcus Antoninus bellum cõtra

a Caius ſcriptor Eccleſiaſticus.

b Tertullianus.

c Magiſtrũ eum appellare ſolitus.

d Milites Chriſtiani ſub M. Antonino meritis pluuiã in ſumma ſiccitate, & victoriã in vltima ppè deſperatione, à Deo precatione ſua impetrarunt, ac victoria Antoninus Marcomãnicũ bellum cõfecit. & Pãnonias Marcomannis, Sarmatis, Vãdalis, ſimul & Quadis extinctis, liberauit. Oroſ. lib. 7. c. 15. Iul. Capitol. Eutr.

A Germanos & Sarmatas gereret, aciémque aduerſus hoſtes ſtrueret, exercitum eius omnem, propter ſitim grauem & diuturnam, ad rerum omniũ inopiam & deſperationẽ perueniſſe, ac legionem noſtram in genua more noſtro procubuiſſe, precantem, atque Dei opem implorantem: eámque rem vt nouam & inſolitam, hoſtibus terrorẽ ingentem incuſsiſſe. Atque illis ad eum modũ orantibus, aliud inſuper maius, præter opinionem & expectationem, accidiſſe. Quum enim frequẽtibus fulminum ictibus hoſtes pulſos: tum qui ea ſunt ſubſequuti, multa denſorũ imbrium vi, exercitum iamiam ſiti & aquæ penuria interiturum, recreatum & reſtitutum eſſe. Tam efficaces ſcilicet noſtrorum fuiſſe preces. Hanc rem † profani etiam hiſtorici tradidere, qui de Romanis imperatoribus ſcripſerunt: non illi quidem precibus noſtrorum miracula tanta adſcribentes, (quomodo enim id facerent, qui alienis prorſus à nobis ſunt animis?) ſed qui partium noſtrarum ſunt, aut B nobis fauent, nulla deprauati affectione, † ſimpliciter & verè hominibus id factum noſtris tribuunt. Ex quibus Apollinaris memoriæ mandauit, Imperatorẽ ſtatuiſſe, vt legio ea quæ ex Chriſtianis conſtaret militibus, * prærogatiua quadã principem in exercitu obtineret locum, aliiſque ſemper præiret copiis. cui idem etiam imperator nomen † Ceraunoboli, hoc eſt fulminatricis impoſuit. Sed & Tertullianus ſatis idoneus & locuples eius rei fuerit teſtis, qui ſcribit: Marci prudẽtiſsimi imperatoris etiam tum literas extitiſſe, quibus illam Germanicam ſitim, quum iamiam aquarum penuria exercitus periturus eſſet, Chriſtianorum militum precationibus impetrato imbri diſcuſſam conteſtatur. Eundémq; imperatorem capitis quoq; pœnam, & quidem tetriorem conſtituiſſe dicit Chriſtianorum accuſatoribus. Ac deinceps ſubiungit: Quàm igitur ſunt iniqui iudices iſti, qui in nos ſolos inquirunt, impii, iniuſti, crudeles? quos Veſpaſianus † ſeruari nõ iuſſerit, quanuis Iudæorum victor? Ob quos Traianus ex parte leges fruſtratus ſit, vetando inquiri Chriſtianos? Quos neque Hadrianus, quanquam curioſitatum omnium explorator, neque qui appel C latus eſt Pius, proſequendos ſanxerit? Caius autẽ ſub Zephyrino, aduerſus Proclum Montani ſtudioſum, dialogo compoſito, in quo temerariam eius audaciam taxat, quòd nouam induxerit prophetiam, maximam eſt conſequutus laudem & gloriam.

† [illegible] Vnã legionẽ Chriſtianam nomine id impetraſſe, Dion [illegible] autor eſt. Suidas rem omnẽ in Iulianum quendam myſtam contuliſſe videtur.

† κεραυνοβόλο.

† [illegible] Seruari h. e. dictum, ſicut apud Terent. Me infenſus ſeruat. Caij ſcriptũ.

† Fulmen de cœlo precibus ſuis contra hoſtium machinamentum extorſit, ſuis pluuia impetrata, cum ſiti laborarent. Iul. Capitolinus in Marco philoſ.

** Diui fratres tanti Chriſtianæ legionis beneficij memores, per reſcriptum etiam Chriſtianam religionem confirmarunt, Chriſtianos accuſari vetuerunt, & eiuſdem conditionis cum cæteris eſſe in honoribus adipiſcendis conſtituerunt. Conſtitutio eorum perſtringitur. l. generaliter. §. final. ff. de decuri. Eis, qui Iudaicam ſuperſtitionẽ (Chriſtianam profeſsionem intellige) ſequuntur, Diui Verus & Antoninus, honores adipiſci permiſerunt: ſed & neceſsitates eis impoſuerunt, quæ ſuperſtitionem eorum non læderent. Vlpianus.*

CAPVT XIII.

D Cæterùm Irenæus Lugdunẽſis ciuitatis, quam Rhodanus præterfluit, epiſcopus, Pothini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyrib⁹, de quibus paulo pòſt agemus, vitam finiut, ſucceſſor: in tenera ſua ætate Polycarpi auditor fuit, & multa variáq; memoria digna reliquit monumenta. Sed quinque eius extant libri, quibus titulum fecit, Confutatio & euerſio falſo nominatæ † ſcientiæ. In ſecundo portò libro diſertè aſtruit, adhuc ſuo tempore in eccleſiis plurima extitiſſe diuinæ & admirandæ virtutis indicia. Ita enim inquit: Tantum abeſt vt exuſcitandorum mortuorum dono, per orationem, quemadmodũ ipſe Dominus & Apoſtoli fecerũt, careãt, vt perſæpe, neceſsitate interueniente, inter fratres, eccleſia eius loci omni orante, & ieiunio accedẽte vberiore, ſpiritus in corpus defuncti reuerſus, homóque precibus ſanctorũ donatus ſit. Et rurſum: Quod ſi per phãtaſiam tantum, & quaſi fuco obiecto, hæc Dominum feciſſe dicent, ad prophetica E illis ſcripta deductis, oſtẽdemus, omnia iſta ita de eo prædicta, proindéq; etiam certò facta eſſe, ipſúmque ſolum Filium eſſe Dei. Quapropter in eius quoque nomine veri germaníque eius diſcipuli, accepta ab eo gratia, aliis hominib⁹ benignè facere, ſicuti ab eo quiſque donum eſt conſequutus, perſeuerant. Nam quidam dæmones profligant: aliqui futura prænunciant, viſionéſque & reſponſa habẽt prophetica. Nõnulli ægrotis ſubueniunt, & manuum impoſitione eos reſtituunt. Iam verò, ſicuti diximus, mortui etiam reſuſcitati ſunt, qui ſatis diu inter nos fuerunt ſuperſtites. Quid enim dicam? quum numerũ donorum Dei infinitum ſit, quæ per orbem terrarum omnem Eccleſia à Deo accepta, in nomine Ieſu Chriſti, ſub Pontio Pilato crucifixi, quotidie populis benefaciendo exhibet & præſtat? neque quempiam defraudãs, neque argentũ emungens. Sicuti enim gratuitò à Deo accepit, ita etiam gratuitò ea di F ſpenſat. Similia quoque alio loco profert: Sicuti multos audimus fratres in Eccleſia prophetica dona habentes, variis per Spiritum linguis loqui, hominúmque occulta in lucem, vtilitatis eorum gratia, proferre, & myſteria arcanáque Dei conſilia declarare. Hæc hactenus.

Irenæus Polycarpi diſcipulus. Eiuſdẽ libri. † Gnoſticorum hæreticorum videlicet.

Tempore Irenæi in eccleſia adhuc virtutes diuinæ & miracula viguere.

CAPVT XIIII.

Facit is etiam ſacræ ſcripturæ mentionem, & teſtamentariorum eius librorum, primo loco quatuor Euãgelia recenſens, ita ferè ſicuti nos in fine ſecũdi Tomi expoſuimus. In quinto autẽ argumenti eius quod dictũ eſt libro, Ioãnis quoque Apocalypſis, epiſtolæque eius, & item Petri epiſtolæ meminit. De Apocalypſi verò & hæc ſcribit: Hæc ſic habent, atque in omnibus emendatis & antiquis exemplaribus numerus iſte inuenitur. Teſtificantur hoc etiam illi qui Ioannem de facie viderunt: verbáque inſuper ipſa declarãt numerum nominis beſtiæ, iuxta Græcorum cal-

Canonici noui teſtamenti libri.

De Apocalypſi Ioãnis.

A culum,per eas quę in ea ſunt literas eſſe expreſſú.
Et rurſum: Nos equidem nó periclitabimur de
nomine Antichriſti quicquam certò aſſeuerare
& confirmare. Quod ſi enim hac ætate nomen
eius propalàm prædicatum oporteret,per eum id
indicatum fuiſſet,qui Apocalypſim & reuelatio-
nem ipſam vidit. Non ita dudum oanque is viſus
eſt,noſtra propè ætate,circiter Domitiani impe-
rij fioem. Mentionem etiam Irenæus facit Sa-
pientiæ Solomonis. Recipit quoque eum qui di-
citur Paſtoris librum,cuius illo vtitur teſtimooio
& autoritate: Rectè igitur ſcriptura dicit: Crede
io primis vnum eſſe Deum, qui omnia creauit &
perfecit. Meminit item Presbyteri cuiuſdã Apo
ſtolicæ vitæ viri,cuius nomen nó exprimit. Ego
autem Ioãnem alterum eſſe puto,qui Epheſi fuit,
Presbyter ita cognominatus: cuius etiam enarra-
tiooes & dicta memorabilia multa ſcriptis ſuis
inſerit. Meminit præterea Clementis, & Iuſti-
ni,eorúmque loca quędam allegat. Quæ is autem
de Septuaginta ioterpretum tranſlatione diuini-
B tùs inſpiratarum ſcripturarum ſcribat,æquum vi-
ſum eſt ipſius verbis referre. Itaque Deus homo
factus eſt, & ipſe Domious ſaluauit nos, virgiois
ſigoo exhibito. & non ſicuti quidam dicunt,per-
peram transferre ſcripturam auſi: [a] Ecce adole-
ſceotula vterum geſtabit, & pariet filium: ita vt
Theodoſion Epheſius,& Aquilas Pôticus, Iudæi
proſelyri ambo verterunt: quos conſectati Ebio-
oitæ,ex Ioſepho eum prognatum eſſe dicunt. Et
paulo pòſt inquit: Priuſquam Romaoi imperium
io Iudæos baberent, & Macedooes adhuc Aſiam
obtinerent, [b] Ptolemæus Lagi bibliothecam,quá
Alexandriæ magnificè ioſtruxerat,ingenti ſtudio
omois generis bonorum librorum copia exor-
oare cooteudens,à Hieroſolymitanis petiit,vt ſi-
bi habere liceret io Græcam linguam eorum ſcri
pturas trãſlatas. Tum illi, quòd Macedooibus ad-
huc ſubiecti eſſent,ex ſeniotibus ſuis, ſcripturarũ
ſacrarum & vtriuſque ſermonis peritiſsimos ſe-
ptuaginta viros ad eum miſerunt,Deo hoc ſic di-
ſpooẽte. Ptolemæus autem, de quolibet eorum [c]
ſeorſim periculũ facere volens: ſimúlque timens
C ne ex cooventione,per verſionem ſuam, ſcriptu-
rarum veritatem celarent & ſupprimerẽt, ſeiuo-
ctos eos,eúdem librum omnes vertere iuſsit. Idq;
in omnibus voluminibus fecit. Deiode quum illi
apud Ptolemæum conuenirent,& verſiones ſuas
inter ſe cõferrent, ſimul & Deus eſt glorificatus,
& ſcripturæ eo modo ad noticiam & cognitio-
nem hominum peruenerũt. Euenit enim, vt om-
nes omnium tranſlationes à principio ad finẽ vſ-
que,eiſdem loquutionibus & verbis ſint conce-
ptæ: adeò, vt hodie quoque gẽtes omnes perſua-
ſum babeaot,de cõſilio Dei ipſius verſas eſſe ſcri-
pturas. Neque miraodum eſt,Deum hoc ita ordi-
naſſe,qui etiã ſcripturis in populi captioitate ſub
Nabuchodonoſor amiſsis, quum poſt annos ſe-
ptuaginta Iudæi in terram ſuam, Artaxerxis Per-
ſarum regis temporibus,reuerſi eſſent, Eſdræ ſa-
cerdoti è tribu Leui inſpirauit, vt omnes qui in-
D tercideraut prophetarum libros denuò compo-
neret,& leges Moſaicas populo reſtitueret. Atq;
hæc quidem de diuinis ſcripturis dixit, Cap. 15. In
tertio autem aduerſus bæreſes libro, per catalo-
gum epiſcopos Romanos recenſet, vſq; ad Eleu-
therum, qui Soteri ſucceſsit. Eleutherum portò
duodecimum per ſucceſsionem ab Apoſtolis ſa-
cit. Enumerat autem eos, ſicuti nos quoque prius
in oomenclatura eorum recenſuimus. Vbi verò
de Clemente pluribus agit, ſeditionis etiam Co-
rinthiæ,& epiſtolæ Clementis memioit. Perlon-
gam enim, inquit, eccleſiæ Corinthi epiſtolam ec
cleſia Romana ſcripſit, ad pacem & concordiam
diſsideotes reducens, fidémque eorum, & quam
ab initio ab Apoſtolis accepiſſet traditionem re-
nouãs. Vnum portò, poſt Clementem, ex Roma-
nis epiſcopis Teleſphorum, magna gloria marty
rium ſubiiſſe inquit. & poſtremò infert: Nunc
autem duodecimo loco ab Apoſtolis epiſcopatus
ſortem ordine & doctrina ſua obtinet Eleuthe-
rus,& Apoſtolorum in eccleſia traditio & verita
tis prædicatio ad nos quoque perueoit. Quo au-
tem ardore erga fidem diuinámq; profeſsiooem
E fuerit Ireoæus, abundè teſtatur epiſtola, quã Viẽ-
nenſes & Lugdunenſes martyres, quum adhuc in
carcere incluſi affligerentur, ad Eleutherum Ro-
mæ epiſcopum, & Irenæum, qui tum presbyteri
digoitate fulgebat, commendantes dederunt. Cõ
meodatio ea ſic babet. Saluere te, tebúſque om-
nibus ſemper lætari optamus, pater Eleuthere. Li
teras haſce noſtras vt ad te perferret, fratri & par-
ticipi noſtro Irenæo perſuaſimus. Quẽ rogamus,
vt tibi commendatum habeas, egregium ſcilicet
teſtamenti Chriſti æmulatorem. Quod ſi ſcire-
mus, ex loco & honore aliquo iuſticiæ laudẽ cui-
quam parari, vt presbyterũ eccleſiæ, qui ipſe eſt,
eum in primis tibi commendaremus. Fit & alio-
rum Irenæi pulchrorum operum mentio, vt ſunt
quædam ad Blaſtum,& Florinum,& Marcianum
F ſcripta: & diſputationum liber. Et item qui ab eo
inſcriptus eſt De ſcientia, ad Græcos, admodum
oeceſſarius liber. Et ea quę de Paſchate ab eo ſunt
dicta: de quibus poſtea loco ſuo dicemus. Hæc de
diuino Irenæo.

De reuelatione Antichriſti.

Sapiẽtia Solomonis.

Autoritas ex Paſtore.

Alma.

a De loco illo Eſaiæ, Ecce virgo cõcipiet, & pariet filium. Eſa. 7.

b De Septuaginta interpretibus hiſtoria.

c Hieron. in præfat. in Pentateuchum, Vna baſilica interpretes Septuaginta congregatos ſcribit, non prophetaſſe: Ariſtea & Ioſepho ſequutus autoritatem.

Eſdras Moſa & aliorũ libros ſacros reſtituit.

Clemens & Teleſphorus Ro. epiſcopi martyres.

Cõmendatoria litera Viẽnenſiũ martyrũ ad Ro. epiſcopum pro Irenæo.

CAPVT XVI.

QVando quidem autem Irenæi &
Viennenſium [a] Gallicanorúm-
que martyrum fecimus mẽtio-
nem, æquum viſum eſt, de con-
ſtantia fortitudinéque eorũ pau
ca referre. Decimusſeptimus a-
gebatur imperij Antonini Pij annus, quũ in om-
oibus terræ partibus turbulento perſequutionis
Chriſtianæ ſpirante vento, populiſq; per vniuer-
ſum orbem præcipiti audacia aduerſus nos inſur-
géntibus, plurima martyrũ millia ꝓpter Chriſtum
mortem obiere: ſicuti hoc facilè eſt ex iis quę a-
pud certas gentes ſunt facta, coniectura aſſequi.
Teſtantur id quoque ſcripta ea, in quæ tam e-
gregia illorum æternáque memoria digna cer-
tamina ſunt relata. Verum enimuerò alius quiſ-
quam, hiſtoria ſcribenda, ad memoriam poſteri-
tatis, ſtylo indulgens, trãſmittat victorias & triũ-
phos ab hoſtibus deuictis reportatos, Imperato-

a De martyrib. ſanctis, qui in Gallia fortiſsimè pro Chriſto mortem cruciatibus magnis obiere. Alij hæc martyria in tẽpora diuorũ fratrum Veri et Antonini, orientis bello Marcomannico, ad quod ſe ambo imperatores parabãt, referunt.

* In Irenæo, de inquiſitione numeri & nominis Antichriſti timidè ſimul & ſolicitè agente, circa finem libri quinti, illud maximè obſeruandum, quòd fatidico ſpiritu exempli gratia tria iſta nomina numerum 666. repræſentantia lectori proponit, λατεῖνος, τειτὰν, ἀρνοῦμε. Nec enim hæc inſigni carent myſterio.

A rias ducum artes, conſilióque ſimul & manu res prudenter & fortiter geſtas, ac ſtrenuorum militum pro coniugibus liberis & patria ipſa certamina obita, ſanguinémque pro ſalute eorum multis prælijs abundè profuſum. Oratio autem noſtra de moribus & inſtitutis vitæ & religionis Chriſtianæ ſuſcepta, impreſsiones aduerſus veritatem factas, & pacatiſsima egregiarum animarum prælia, admirandámq; & omnem naturæ captum ſuperantem fortitudinē & virtutem eorum qui magis pro pietate veróque Dei cultu, quàm pro chariſsimis ſibi capitibus rem ſtrenuè geſſerunt, tropæáque & victorias aduerſus inuiſibiles hoſtes partas, coronáſque triumphales perſequetur: atque ea omnia veluti in columna, nō ærea illa, aut marmorea, ſed adamantina prorſus inſculpet, ad memoriam poſteritatis omnis ſempiternā. Eximium porrò ea tempeſtate martyrij tanquam ſtadium Gallia prouincia erat: in qua præter cæteras duæ ſunt metropolitanæ vrbes, Lugdunū & Viēna, quas reliqua eorum locorum regione emēſa, fluuius Rhodanus perſtringit. Martyriorum autē

B eorum commentarium, vrbium earum eccleſiæ illuſtres, eccleſiis quæ in Aſia & Phrygia fuere, miſere, tali præfatione vſæ. Qui Viennæ & Lugduni in Galliis habitāt, ſerui Chriſti, in Aſia & Phrygia eādem nobiſcum redēptionis fidem & ſpem habētibus fratribus, Pax, & gratia, & gloria à Deo Patre & Domino Ieſu Chriſto, Domino noſtro.

Scriptū eccleſiarum Gallicanarum ad eccleſias Aſiæ & Phrygiæ, de earū martyrijs.

Deinde præfationi eiuſmodi, aliis quibuſdam verbis additis, tale ſcribendi initium faciunt. Afflictionum ærumnarúmque noſtrarum magnitudinem, & tantam gentium aduerſus ſanctos iram, atque eas quas beati martyres ſuſtinuerunt calamitates, ad plenum perſcribere, neque noſtræ eſt facultatis, neque id à quoquā fieri poſſe putamus. Omnibus enim ſuis copiis in nos irruit aduerſarius: & in initio ſtatim ipſo apparuit, nihil fore terrori nobis † præſentiam eius. Expertus eſt genus omne perſequutionis & afflictionis, aſſuefaciens atque exercēs ſuos aduerſus Dei miniſtros. ſiquidem non ædibus tantum, balneis, & foro nobis, ſed publico quoque prorſus, necubi noſtrûm quiſquam appareat, interdixerunt. Verùm contra eos pro nobis gratia Dei depugnās, infirmos

Diabolus perſequutionis porrō hominum autor.
† παρουσίαν.

C quidem confirmauit, ſtabiles autem eis oppoſuit columnas: eos videlicet homines, qui per tolerantiam omnem, mali illius impetum in ſeipſos pertraherent: quique conferre pedem, omne contumeliæ & ſupplicij genus ſuſtinere, & quæ plurima eſſent, perpauca & exigua eſſe ducere poſſent, & ita ad Chriſtum venire feſtinarent: rebus ipſis oſtendentes, indignas eſſe paſsiones temporis huius, ad futuram gloriam. Primùm quippe confertim vniuerſi, quæ eis à multitudine inferrentur, pertulere, contumelioſas inclamationes, verbera, volutationes, rapinas, lapidationes, & carceres: omnia deniq; alia, quæ ferocienti multitudini contra inimicos & hoſtes facere in mentem venire ſolent.

CAPVT XVII.

DEinde ſcriptū id exequitur, ſanctos ad tribunum abductos, atq; ibi interrogatos, in carcerem coniectos eſſe. Atque inter eos Vetium quendam Epagathum, quum ætatis flore vigentē, tum D fide omnique bonorum operum genere pollentem, tantam multitudinem abduci ægrè tuliſſe, & ſe ad defenſionem eorum obtuliſſe, atq; ob tam pulchram profeſsionem cum aliis ſimul abreptū eſſe. Decē verò periculi magnitudine victos, martyrio renunciaſſe: & ſanctis timorem ingentem reliquiſſe, admodum metuentibus propter dubiū futuri caſus exitum, ne ſcilicet de eo quoque periclitarentur, vt Chriſto exciderent. Eorum tamen numerū alios paulatim expleuiſſe. Optimos quoſque ex vtraque eccleſia delectos, & cum martyribus ipſis ex gentibus ſeruos vnà comprehenſos, eóſque flagrorum vi & neceſsitate coactos, contra nos ementitos eſſe Thyeſtis cœnas & Oedipi concubitus, aliáque item plurima vulgaſſe, quæ neque auditu neque dictu credibilia eſſent: neq; etiam vnquam poſt homines natos, quòd facta eſſent, fidem obtinuiſſent. Quarum rerum infamia vulgò iactata, omnes (inquit) contra nos ſunt efferati. Et qui hactenus propter familiarem conſuetudinem & humanitatem moderatiores fuerant, grauem in nos fremebundi acceperunt ani- E mum. Quapropter cruciatus orationis vim omnem ſuperantes ſancti martyres pertulerunt, ſatana ſummo ſtudio contendente, vt ab eis quoque blaſphemiæ quicquam proferretur. Precipuè autem multitudinis ipſius & militum & Præſidis furor incubuit in Sāctum, eccleſiæ Viennenſis diaconum: in Maturum, recens quidem illum illuminatum, ſed generoſum & fortem decertatorē: in Attalum Pergamenum genere, columen & firmamentum Gallicorum Chriſti fidelium: & in Blandillam, quæ ſtatu quidem ſerua fuerat, ingenium autem & animum habuit perquàm liberalem. In ea nimirum exhibuit atque repræſentauit Chriſtus, quæ apud homines vilia, ingrata, nulliúſque adeò precij habeantur, ea apud ſe in maximum eſſe honorem, propter egregiam in ſe ipſorum animorum affectionē & amorem. Quum enim omnes metuerent, heráque etiam eius carnalis ✶ maximopere de ea eſſet anxia & ſolicita, (aderat nanq; & ipſa, fortiter certamini pro Chriſto incumbens) ne illa naturæ imbecillitate, vel ſolam liberiorem profeſsionē non perferret, tan- F to eam animi robore confortatam eſſe tradunt, vt tortores, qui ſibi inter ſe ſuccedentes à matutino tempore ad veſperam vſque virgis & fuſtibus eam ceciderant, animos deſponderent, victóſque ſe profiterētur, quid rerum deinceps de ea agerēt dubij. Obſtupeſcentes etenim, mirabātur ſpiritum prorſus in ea remanere, cuius corpus circunquaq; conſciſſum & apertum eſſet. At illa, perinde atque ab ineunte ætate certaminibus eſſet exercitata, perdurabat: laxamētúmq; ei, & (vt ita dicam) † indolentia plagarum & cruciatuum erat, quòd ſubinde [a] Chriſtianā ſe eſſe proclamaret [b]. Sāctus verò & ipſe tanta animi præſentia, & tam generoſe & fortiter ſe carnificibus oppoſuit, plurimámq; eorum ſæuitiā & pœnis incutiēdis feritatem adeò ſuperauit, vt ab illis interrogatus, non gentem ſuam, non patriā, non nomen, non aliud quicquam, ſed vnicum hoc in certamine & lucta tormentorum omni, Chriſtianum ſe eſſe diceret: quum quidem illi ſe ex eo, propter tam graues ac intolerabiles cruciatus, degenerem aliquē nobiſque

Vetius Epagathus egregius homo.
Decem Chriſtiani à martyrio abhorruerunt.
Eorum vice ſancti martyres doluerūt.
Serui infideles, vt de chriſtianis fœdiſsima quæque flagitia confiterētur, torti.
Eo modo chriſtiani in infamiā & odiū publicum cōiecti.

Primarij martyres: Sāctus Diaconus, Maturus, Attalus, Blādilla

✶ ἀγωνιῶσης
Admirāda Blādillæ in perferendis omnigenis tormentis tolerantia.
† ἀναλγησία.

a Maximopere pij ſanctíq; homines Chriſtiani nōle ſunt gloriati, & delectati.
b Mirifica etiam ipſius Sancti patientia.

A que infauſtam atque ominoſam vocem audituros ſperarent. Iraque cõtentione illa cruciatuum ſummorum inferendorum fracta, ad poſtremum æreas ſquamas candentes molliſsimis & tenerrimis quibuſque martyris membris aſperſerunt, & agglutinarunt. Atque ita ex illis quidem ſic aduſtis, nidor & aruina profluebat: ipſe verò conſtans & immotus permanebat, fidéque ſtabilis, & aqua vitæ ex cœleſti fonte promananti conſperſus atque recreatus, magis magiſque confortabatur.* Ac corpus totum inter ſe membris congruens, martyr erat: vnum totum vulnus, vna totum cruenta vibex, contractum prorſus, & ab humana ſpecie, exteriore ſua parte, alieniſſimum. In quo ipſemet CHRISTVS patiens, gloriam & laudem ingentem perficiebat, & aduerſarium proculcabat. Apertum quippe reliquis omnibus exhibuit exemplum, nihil ibi eſſe terribile & metuendum, vbi adſit Dei patris dilectio: nihil ærumnoſum atque dolendum, vbi CHRISTI gloria. Aduerſarij ſanè quidem incredibili animorum tumore & incenſione laborantes, ita demum ſe ſuperiores fore ſunt opinati, ſi ex B interuallo deinceps eadem inferrent tormenta. Martyres enim ipſos vel cruciatibus tantis victos in impietatem eorum conceſſuros: vel ſupplicijs immanibus immortuos, grauem reliquis allaturos eſſe timorem & terrorem exiſtimarũt. Quod vbi facere ſunt aggreſsi, adeò ſunt ſpe ſua fruſtrati, vt ille corpore tormentis doloribúſque omnibus releuato, confeſtim reſtitutus, vſum membrorum formámque integram ita receperit, vt quæ ei iterum ſunt illatæ pœnæ, non excruciatio, ſed ſanatio atque reſtitutio eſſe viderentur, cœlitùs videlicet ei allato auxilio. Cæterùm Biblidem etiam quandam produxerunt, eámque flagris crudelem in modum conſcindentes, perſuadere illi conabantur, vt ſacra noſtra deteſtandum piaculum eſſe diceret. Illa autem veluti è ſomno excitata, longè aliud, diuerſúmque magis quàm ipſi expectantes volebant, profeſſa eſt, illud inſuper adiiciens: Quomodo verò homines iſti infantes vorent, qui etiam ab animantium ratione carentium ſanguine abſtineant? Ac talia quum C & pateretur & diceret generoſo admodum animo, ordini martyrũ eſt allecta. Enimuerò poſtquam quæſitores iſti & carnifices, virtute Chriſti ad hunc modum infirmiores eſſe comperti, atque martyrum impreſsione & tolerãtia proſtrati ſunt, vt in carcere eos affligerent, conſilium ceperunt. Ita illi terra horrentium tenebrarum caligine & pedore excruciantur, & pedum diſtractio ad quintum vſque fidicularum foramen extenditur. Quapropter multi in vinculis ſunt ſuffocati: multi ægrè viuentes, ſpiritum cum dolore traxerũt, omni prorſus humano deſtituti auxilio. Fuerunt etiã, qui ſimulatque in carcerẽ ſunt coniecti, ꝙ grauem eius ſqualorem non ferrent, deceſſere, CHRISTO IESV varijs Martyres modis glorificante. Pothinus autem † Lugdunenſis Eccleſiæ epiſcopus, vir imbecillus, vt qui nonaginta ſupergreſſus eſſet annos, & naturali quidem infirmitate ægrè corpori vitalem auram ſuppeditaret, ſpiritu autem propter obeundi martyrij deſiderium eſſet validiſsimus, ad

Ἢ, τὸ σωμάτιον μάρτυς ἦν τῶν συμβεβηκότων. q.d. etiā ſic verti poteſt: Ac corpuſculum ipſum crudelitatē illatam teſtabatur: vel, Earũ rerum quæ acciderãt, teſtis erat.

Chriſtus ipſe in ſanctis martyribus, vt membris ſuis, patitur.

Corpus Sancti à tortoribus fœdiſsimè excarnificatũ formæ ſuæ diuinitus reſtitutum.

Biblidis generoſitas.

Martyres in carcere ſqualore & pedore excruciati.

Pothini epiſcopi martyrium.

† ὁ τὴν διακονίαν τῆς ἐπισκοπῆς ἐν Λουγδούνῳ πεπιστευμένος. Euſeb. lib. 5. c. 1.

Nonagenarius martyr.

D tribunal eſt pertractus, corpore tenui & ſoluto, perinde atque vaſculo quopiam animam vix retinens. Atque ibi conſiſtens, quum pulchram profeſſus eſſet profeſsionem, à tribuno, quiſnam eſſet Chriſtianorum Deus, interrogatus: Quum Chriſtianus, inquit, fueris, ſcies. Quapropter violentius quoque ſtatim acceptus, plagas tulit. Qui enim propius ei aſtabant, manibus pedibúſque in eum inſilientes, ſumma contumelia canos eius affecerunt: qui verò longiùs remoti fuerant, quæcunque locus ſubminiſtrabat tela, in eum coniecerunt. Omnes quidem certè flagitium ſe & piaculum committere exiſtimarunt, ſi quid inſolentiæ peruicacis & petulantiæ proteruæ in eum intermitterẽt: eóque modo ſe deos ſuos vindicare putauerunt. Deinde, quum ægrè iam ſpiraret, in carcerem eſt demiſſus. vbi biduo pòſt, ſpiritum Deo decedens commendauit. † Porrò qui CHRISTVM abnegauerant, vt malefici in martyrum cuſtodiam coniecti, quòd viderent illos quidem iucundius relucere ac lætius florere, hilaréſque gloria & gratia abundantes, nec non ſuauitatem odoris CHRISTI redolentes, vnguento ſcilicet quodam, ſicuti non- E nullis viſum eſt, ita delibutos, vt vincula eorum quaſi comptorum ſponſorum ornatum decentem præ ſe ferrent: ſeipſos autem deformes ac malè olentes probriſque obſitos, vindicémque intra ſe & carnificem conſcientiam in animis gerentes. qui videlicet vt illiberales parúmque viriles homicidij ſibi ipſis crimen impingentes, omnium præſtantiſsimũ nomen reieciſſent: ex martyrum conſpectu confirmabantur, ſéque ab eis recipi rogabant. Atque illi eos non grauatè, nullam prorſus ſuſpicionem reliquam faciẽtes, ſuſceperunt. Ex eo tempore martyria variè ſunt diuiſa, atque diſtincta. Ex multiformibus nanque & verſicoloribus floribus coronã illi texentes, Chriſto eam obtulerunt, & maximum illud immortalitatis præmium receperunt. Maturus quidem, & Sanctus, Blandilla & Attallus, in publicũ producti, & in amphitheatro beſtiis obiecti, eoſdem ſunt angores experti: plurimíſque tormentis ſuperatis, tandem in ſedili ferreo, cui ignis eſſet ſuppoſitus, ſunt collocati, vbi ex corporibus eorum aduſtis nidor ingens redditus, carnifices cõ- F pleuit. Qui tantum ex conſtantia martyrum concepere dolorem, vt patientiam illorum tanquam furiis agitati exuperare contenderent. Ac Sanctus quidem & Maturus certamine tanto obito, eo die curſum ſuum abſoluerunt, & gladio cæſi, veluti victimæ DEO ſunt oblati. Blandilla autem in ſtipite diſtenta, beſtiis eſca eſt propoſita: faciémque ſupplicij eius qui pro ea eſt crucifixus referens, magnũ cõcertatoribus ſuis præbuit deſiderium, in ſorore ſua habitum & formam exoptati illius inſpicientibus. Quare illud quoque exhibebat, ac velut perſuadebat, qui pro CHRISTI gloria patiatur, eum paſsionibus participem eſſe viuentis Dei. Sed enim quum beſtiæ eam non attingerent, ad alium reſeruata eſt agonem, vt ſimul & multis variiſque colluctationibus deuicto perplexo illo ſerpente, certum conſtantis fortitudinis exemplũ fratribus fieret, vilis ipſa & imbecillis, & inuictum habens propugna-

† Chriſti negatores fide Chriſtiana abiurata, tãquam malefici in carcerẽ coniecti, quũ martyrum optatã ſortẽ admirantur, tum verè ipſi ſuam miſerantur. Conſcientia carnifex.

Nõ grauatè iſti à Martyribus in gratiam & conſortiũ recepti.

Sanctus & Maturus in Domino obdormiunt.

Blandillæ agon.

A torem Chriſtum, diuerſiſque aduerſariorum certaminibus debellans, immortalitatis coronam reportaret. Secundum hanc, Attalus in theatrum ducebatur, cui tabella præferebatur, cum inſcriptione huiuſmodi: Hic eſt Attalus Chriſtianus. Erat autem is ex clarorum virorum ordine, firmam ſanámque obiiuens conſcientiam, atque in certaminibus pro CHRISTO ſuſceptis probè exercitatus, & conſtans veritatis teſtis. Quo producto, quum petulantius plebs tumultuaretur, Præſes eum, vt ciuem Romanum, in cuſtodia aſſeruari iuſsit, donec Cæſaris de eo atque aliis exploraſſet ſententiam. Interea qui antea negatione mortui fuerant, ſpiritum vitæ reſipiſcentia receperunt: & quos extinctos eiecerat, eos reuiuiſcentes mater eſt complexa. Ij dulciore doctrina accepta, ab eo qui non vult mortem peccatoris, virtutem & robur ad perpetiendum aſſumpſerunt. Nam allato à Cæſare reſcripto, quicúque ex Chriſtianis Romani eſſent, gladio ſunt cæſi: cæteri beſtiis ſunt obiecti, aut aliis grauibus B ſuppliciis affecti. Primi autem omnium, qui antea pœnitentia vſi fuerant, inquirebantur. Spes quippe quæſitoribus erat, eos denuò captum iri. Verùm illi partim martyrum aggregari ſunt ordini, partim perditionem ſequuti: illi nimirum, qui indigni parúmque firmi fuerant, & de religione noſtra minus rectè ſenſerant. Martyrum catalogo aſcriptus etiam eſt Alexander, artis medicæ peritus, & in Galliis omnibus notus. erat enim multa dicendi libertate præditus, & Apoſtolicæ gratiæ non expers. Et tribunali aſsiſtens, ac nutu martyres cohortans, deprehenſus & ipſe eſt veluti certamina parturire. Itaque iudici delatus, & capitis damnatus, vnà cum Attalo beſtiarum feritati eſt obiectus. Sed quum nihil aduerſi ab eis ſenſiſſent, pluribus defuncti certaminibus, poſtremò & ipſi vt victimæ ſunt cæſi: Alexander quidem, nihil proloquutus: Attalus autem, quum in ferreo ſedili vreretur, nidórque ab eo prodiret, illud tantum Romana lingua præfatus, En hoc ipſum eſt humana veſci carne, quod C vos facitis: nos verò neque homines voramus, neque præterea mali quidquam facimus. Interrogatus etiam, quod Dei eſſet nomen? reſpondit, Deus nomen non habet, vt homo. Poſt hos omnes, vltimo + gladiatorum die, cum Pontico puero quindecim propè annos nato, generoſa Blandilla eſt producta. Ij per ſimulachra deorum iurare iuſsi, non paruêre. Quapropter multitudinis animis aduerſus eos efferatis, permultis ſunt excruciati tormentis. Et puer quidem ſuppliciis tantis cedens, reddidit ſpiritum. Blandilla verò poſtrema, veluti mater generoſa, excita, quæ liberos victores ad regem ſuum præmiſiſſet, feſtinabat & ipſa per mortem exultans, veluti ad nuptiale conuiuium: & non ad beſtiarum, quibus obiicienda erat, lacerationem. Itaque poſt flagra, poſt beſtias, poſt ahenum, ad vltimum reticulo incluſa, tauro agreſti & feroci eſt obiecta: & quum diu multúmque à belua ea eſſet iactata, tandem & ipſa eſt magnificentiſsimè iugulata. Cuius tantam demirati fortitudinem immaniſsimi illi perſequutores, haud vnquam apud eos viſam eſſe mulierem tot & tanta ſupplicia perpeti, teſtati ſunt. D His ita peractis, denuò contumelioſa iniquiſsimorum hominum iniuria ſæuire in martyrum corpora cœpit. Quòd nanque ab illis eſſent ſuperati, id in maiorem euaſit iram. Proinde & eos qui in carcere mortem obierant, & eos qui variis & exquiſitis ſuppliciis excruciati fuerant, ne quis eorum ſepulturæ honorem ſortiretur, canum nocturnis ſimul & diurnis tradiderunt cuſtodiis. Præterea quæ à beſtiarum feritate & ignis violentia ſuperfuerant reliquias, comminutas illas & in carbones redactas, capita quoque & reſectamenta eorum per dies plures aſſeruanda diligentius militaris manus excubiis mandarunt. Ac impij milites partim dentibus in eos ſtridebant, vt per furorem defunctorum quoque reliquiis inſultarent: partim in ludibrium cadauera vertebant. Si qui verò viderentur eſſe aliis æquiores, probroſè, vbi Deus eorum eſſet, quidve illis religio eorum, cui animas ipſi ſuas poſthabuiſſent, prodeſſet, requirebant. Grex autem fidelium in magno fuit mœrore & luctu, quòd humare martyrum cadauera non liceret. E Neque enim ad hoc eis nox profuit, neque auro ea redimere potuerunt: nedum precibus vllus locus eſſet apud eos, quibus id maximum lucrum eſt viſum, ſi illa ſepultura carerent. Sub hæc ſcriptum, quod diximus, infert. Itaque corpora ſanctorum illorum omni genere ludibrij & probri traducta, & ſex diebus ſub dio iactata, poſtea autem combuſta atque in cineres redacta, ab iniquis hominibus in Rhodanum fluuium ibi præterlabētem ſunt ſparſa, vt nihil protſus eorum in terris amplius eſſet reliquū. Et hoc ſic fecerunt, perinde atque Deum deuincere, aut regenerationem eorum præpedire poſſent: vt nequam (ſic illi dicebant) reſurrectionis ſpem habeant, qua ipſi adducti, peregrinam nobis & nouam inducunt religionem, & dura acerbáque omnia deſpiciunt, prompti prorſus & parati cum gaudio adire mortem. Videamus nunc, an ſint reſurrecturi, & ſi poteſt eis opem ferre Deus eorum, F & è manibus noſtris eos eripere? Atque hęc quidem commentarius ille refert. Facili autem coniectura & ratione conuenienti colligere licet, quæ in reliquis etiam prouinciis ſint acta, quantave tum martyrum extiterit vbique multitudo.

Attali certamen.

Negatores Chriſti ab ecclesia matre reſipiſcētes ſuſcipiuntur.

Ex Martyribus Romani gladio iugulati, alij beſtiis obiecti.

Nōnulli denuò Chriſtū abiurarunt.

Alexander medicus Martyr.

Attali cædes

† τῶν μονομαχιῶν.

Itē Pontici pueri.

Item Blandilla.

Tortores ipſi à Martyribus victi.

Cadauera ſanctorū martyrum inhumaniter tractata.

Sepulturæ honor martyribus denegatur.

Corpora corū in cineres redacta, & in amnem Rhodanū diſiecta.

Ea crudelitate tyrānus Chriſtianos à ſpe reſurrectionis abſterrere ſunt conati.

CAPVT XVIII.

IN commentario eo aliud quiddam memoratu dignum traditur, quod ad multorum vtilitatem, ſi hiſtoriæ huic inſeruiſſem, minimè id inuidioſum mihi fore duxi. Alcibiades quidā martyrū choro adſcriptus, ſqualidam planè & duram agebat vitam, & ſolo pane & aqua victitās, à cæteris cibis omnibus abſtinebat. Quem morem quum in carcere quoque ſeruare pergeret, Attalo, qui & ipſe poſt primum obitum certamen eò coniectus fuerat, res ea

Alcibiades martyr durioris diſciplinę vitā, ab Attalo martyre in carcere admonitus, de ſeueritate ea remittens, ciborum delectum reiecit. Exemplum memorabile.

A eſt reuelata. Is portò illum admonuit, non rectè facere, qui creaturis DEI non vteretur, & multis exemplum ſcandali atque offendiculi fieret. Proinde Alcibiades poſthac nullo diſcrimine, omne genus cibi, citra ſatietatem tamen cæpit: & gratias Deo egit, qui quod ei defuiſſet, ita expleuiſſet. Minimè nanque ab eis aberat gratia Dei, ſed Spiritus ſanctus erat cum eis, omnia conſulens atque dirigens in melius. De eorundẽ martyrũ æquitate atque humanitate, ſcriptura ea quã diximus, talia memorat: In tantum videlicet æmulatores fuiſſe Ieſu Chriſti, vt quum in tãta eſſent gloria, ſæpiúsque martyrij agonem obirent, Chriſtique adeò ſtigmata circunferrent, neque ſeipſi martyres vocarent, neque nobis permitterent vt eos nomine eo compellaremus. Quòd ſi quis noſtrûm vel in epiſtolis, vel in ſermonibus martyres eos nominaſſet, acrius id reprehẽdebant: perlibẽter martyrij appellationem cedentes Chriſto, vero & fideli martyri atque teſti, eidémq; primogenito ex mortuis, & duci autorique vitæ Deo. Addit præterea illud, ꝙ etiam defunctorum memoriam celebrarint: illos ſcilicet eſſe martyres, quos Chriſtus ad ſe traxiſſet: ſe autem viles eſſe, & nullius rei homines, dicentes. Orationes quoque pro ſe fieri petierunt, vt & ipſis certamine cum laude defungi liceret. Qui quum libertate multa freti, rebus ipſis martyrij virtutẽ præſtarent, nomen tamen ſunt deprecati: timore Dei ſub potẽti manu eius humiliati, à qua ſatis deinde ſunt exaltati. Et ipſi quidem defenderunt omnes, accuſarunt autẽ neminem. Soluerunt itidem omnes, ligarunt neminẽ: atque pro eis qui ſe ſummis affeciſſet malis, ſunt precati, ita vt id antea fecerat Stephanus. Deinceps ſcriptum id hiſce de eis vtitur verbis. Maximum illis bellum cõtra aduerſarium fuit, per charitatis ſinceritatem, vt belua illa ſtrangulata, quos pri⁹ ſibi deuoraſſe videbatur, viuos redderet. Nõ enim gloriari ſunt ſuper delinquentium caſu: ſed quibus ipſi abundarũt gratiis & donis, de eiſdem indigentibus cõmunicarunt. Et materna prorſus habentes viſcera, multas pro eis ad patrem profuderunt lachrymas. Vitam petierunt, & dedit eis, quã proximis ſuis impertierunt. Et omnes victo-
C res ad Deum tranſierunt. Pacem ſemper complectentes, & pacem nobis cõmendantes, in pace ad Deum peruenerunt. Non laborem aut dolorẽ matri, neque ſeditionem aut bellũ fratribus: ſed gaudium, pacem, cõcordiam & charitatem relinquentes. Hæc addidi, tum propter ſincerã piámque ſanctorum illorum virorũ erga lapſos affectionem: tum propter inhumanũ immiſericordémque eorum animũ, qui poſtea ſuperbè & crudeliter mẽbris Chriſti inſultarunt, nullámque eorũ per compaſſionis virtutem habuerunt rationem. Qui ſanè etiam ſi tum quidquam aut officioſè fecerunt, aut rectè ſtatuerunt, nõ continuò tamen ſibi placeant, vel ſupercilia erigant. Cæterùm quum iam tum primùm apud Phryges Montanus, & Alcibiades, & Theodotus, prophetarum opinionem paſſim fama obtinuiſſent (quòd enim ea quoque tempeſtate varia dona Dei in multis florerẽt Eccleſiis, multis illi viſi ſunt chariſmatum eorum participes eſſe, proindéque prophetiæ fidem meruere) & ſententiæ plurimorum de eis variarent, qui in Gallia fuere fratres, pium rectúmque de eis

Admirãda ſanctorum martyrum ſummiſſio & humilitas, nomẽ martyrũ repudiantiũ. Chriſtus verus & fidelis martyr.

Memoria de functorum Martyrum. 1. Petri. 5.

Abſoluta & perfecta Chriſtianæ profeſſionis et oſculãda exẽpla: quæ vtinam præſtarent noſtri ãni Euangelici homines. O ſãctiſſima & Chriſtianiſſima præſtãtiſſimarũ animarum pectora.

Aduerſus eos qui ſanctitatis ſibi gloriã arrogãtes ſuperbè lapſos auerſantur, & ab Eccleſia arcent. Gallicani martyres ex ipſo carcere iudicium de Montano & prophetia eius ſuum in Aſiã & Phrygiam perſcripſerunt.

iudicium ſuum, in ſcriptum, quod ſæpe diximus, D
retulerunt, eidémque quaſdam eorum qui commemorati ſunt martyrum epiſtolas inſeruerunt, quas illi ex vinculis & carcere ad fratres in Aſia & Phrygia de nonnullis Eccleſiaſticis quæſtionibus dederunt. Atque hæc quidem hactenus.

CAPVT XIX.

ANtoninus autẽ Veri frater, ſeptem annis & quatuor menſibus Romano adminiſtrato imperio, Commodo id reliquit. Cuius decimo anno, Eleutherus Soteris ſucceſſor Romæ epiſcopatum tenuit. Cui deinde, quum tredecim præfuiſſet annos, Victor eſt ſurrogatus. Hic eccleſiam ibi decem gubernauit annis: & ſucceſſorem Zephyrinum habuit, nono imperij Seueri anno. Zephyrino, qui decem & octo annis eccleſiam Romanam rexit, Calliſtus eſt ſuffectus: qui eam quinque annis adminiſtratam, Vrbano E
ſucceſſori reliquit. In Alexandrina eccleſia Agrippinus duodecim annos epiſcopatum geſſit. Et Iulianus ſucceſsit: qui decem annis munere ſacro obeundo expletis, Demetrium ſucceſſorem recepit. Apud Antiochenos poſt Maximinum, qui vndecim annis eccleſiæ gubernator fuit, Serapion epiſcopus creatus eſt, octauus ab Apoſtolis ſucceſſor. Qui ſatis diu cum laude eccleſiæ præfuit, & eam Aſclepiadi regendam reliquit. Eiſdem temporibus Hieroſolymis, in ſancta Sion, * adhuc admirandus ille Narciſſus ſacroſancto fungebatur munere, quindecimum obtinens ſucceſsionis locum, à ſecunda, quæ ſub Hadriano facta eſt, eius vrbis euerſione: ex quo, poſt eos qui ex circuncıſione ibi fuerunt, epiſcopos, Marcum primum ex gentibus regendæ eccleſiæ præfectum eſſe, antea diximus. Cui Caſsianus, ſicuti ſucceſsiones eius eccleſiæ tradunt, eſt ſuffectus. Huic autem Publius, Publio Maximus, Maximo † Iulianus. cui ordine ſucceſſerunt: Caius, Symmachus, Caius alter, Iulianus item alter, Capito, Valens, Dolichianus, & ab Apoſtolo- F
rum ſucceſsione trigeſimus Narciſſus. Cæſareæ portò Paleſtinæ epiſcopale munus tum habuit Theophilus. In Græcia autem, Corynthi Bacchylus epiſcopus fuit, Epheſi verò Policrates, & alibi alij, vt par erat, quamplurimi, Commodo, ac deinde Seuero Romanũ imperium adminiſtrantibus. De iis nunc ſatis.

M. Antoninũ 19. annis imperaſſe ſcribit Euſeb. lib. 5. c. 9. Epiſcopi Romani. Euſeb. lib. 5. cap. viii. Alexandrini. Antiocheni.

Hieroſolymitani ab vrbe iterũ euerſa ex gentibus lecti. Euſeb. lib. 5. cap. 12.

† Alij Iulium habẽt.

Epiſcopus Corinth. Item Epheſini.

* *In perſequutione ſub Seuero, Narciſſus epiſcopus Hieroſolymitanus annos aliquot in ſolis locis latuit. Quo tempore interim eo ordine ſubſtituti ſunt, Dius, Germanion, Gordius, vt infra libro quinto, capite decimo ſcribitur, vbi alia huius ſeceſſus affertur cauſa. Alij autores in hoc catalogo Symmachum & Caium alterum non recenſent. Eáque ratione Narciſſus, quum è ſolitudine reuerſus epiſcopatum recepit, à Marco quindecimus, ab Apoſtolis trigeſimus fuerit Hieroſolymis epiſcopus.*

A

CAPVT XX.

a Primi hæreſeon autores.

Artemō & Montanus hæretici in Phrygia. Marcion. Florinus, & Blaſtus.

HÆreſibus autem, quas diximus, diuinorū, quos retulimus, virorum virtute & doctrina prorſus euulſis, zizaniorū ſator alias inſuper ſeminare nō ceſſauit. Sed & priorum illarū multi adhuc reſtabant ſurculi, puræ agrorū Chriſti ſationi officientes, mul: ; etiam derepentè tum primùm initium ſumētes producebātur [a]. Omnes tamē à Simone & Saturnino, atque ab abſurda & importuna ſcientia Cerinthi ortū traxerunt. Artemon & Montanus tum primum pullulabant, & tanq̄ ſerpentes rubetæ interitum ſpirantes, venenatorum reptilium more, per Phrygiā in Aſia prouoluebantur. Marcionis autē ſecta diſſecta atq; diuiſa erat. Quidam etiam Romæ vigebant, vt Florinus & Blaſtus, qui & ipſi nouas opiniones de vero veritatis Verbo induxerunt. Et Florinus quidem, q̄ in petitione presbyterij repulſam tulerat: Blaſtus autem, nō ob diſsimilem quoque cauſam. Quilibet verò eorum officina ſeorſim cōtra veram pietatē

B inſtituta, permultos ea eccleſia in errorem ſuum pertraxit. Sed enim contra Artemonem, eiúſque ſucceſſorem Theodotum Byzantium coriarium, qui illius errorem multum prouexit, beatus [b] Victor depugnauit. Redarguit quoque importunitatem eorū liber, qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnulli ab Origene compoſitum eſſe autumant: ſed eos ſtylus & eloquutionis forma refellit [c]. Montano porrò tanquam inexpugnabile propugnaculū Deus obiecit Hierapolitanæ eccleſiæ antiſtitem Apollinarem, virum eximium, qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam diſciplinas adiecerat. Aduerſus hunc quod ſcripſerunt Miltiades, Apollonius, Serapion Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus, & alij complures: ſicuti & contra [d] Proclum, eiuſdem hæreſeos anteſignanum, Caius, quem antea quoque nominauimus [e]. Marcionis autem opinioni, eiúſque diuiſioni, ſapientiſsimus reſtitit Rhodon. Ad Florinum autē, & Blaſtum, qui Romę ſchiſmatis & diſsidij duces fuere, ſępe nobis nominatus Irenęus cohortationes

b Victor Ro. epiſcopus, Artemonem & Theodotū refutauit. Paruus Labyrinthus. c Montanū Apollinaris impugnauit, & alij.

d Proclum Caius. e Marcionis ſectam Rhodon. Florinum & Blaſtum Irenæus.

C nes ſcripſit: vt nuncio vanis atq; inanibus ſermonibus & cōcertationibus remiſſo, Apoſtolicis inhærerēt traditionibus. Enimuerò rectè me facturum eſſe puto, ſi pernicioſorum eorum hominū illegitima & adulterina dogmata expoſuero, & quantum licebit eis præclaros illos viros oppoſuero, qui validis atque inuictis diuinorum oraculorum argumentis, ſuperfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

CAPVT XXI.

Hæreſis & deliramentū Artemonis.

ARtemon igitur, qui & Artemas dictus eſt, eadem quæ nos, de Deo vniuerſitatis huius ſenſit, conditorem eum eſſe rerum omnium dicens. Dominum autem noſtrū Ieſum Chriſtum aſſeruit merum eſſe hominem, ex virgine natum, & virtute prophetis præſtantiorem. Atque eadem hæc Apoſtolos quoque prædicaſſe aſſeuerauit, perperàm exponens atque deprauans diuinarum literarum ſenſum. Succeſſores autem eorum diuinitatem D tribuiſſe Chriſto, quum antea Deus non fuerit, dixit. Coriarius verò quidam Byzantius Theodotus nomine, diſcipulus eius, alterius ſectæ princeps extitit, & multo adhuc peiora eſt commentus. Præclaram autem rem ſe facere exiſtimauit, quòd autoritatem diuinitùs inſpiratis literis abrogauit, & eas quas ipſemet recepit, corrupit. His Victor epiſcopus Romanus, veluti doctrinam fidei adulterantibus generoſè reſtitit, coriariúmque ab Eccleſia proſcripſit. Qui paruum Labyrinthum compoſuit ſcriptor, hos redarguit, aſſerentes ſe eiuſmodi doctrinam ab Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum accepiſſe, veritatémque vſque ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romanæ vrbis epiſcopus fuit, obtinuiſſe, & à ſucceſſore eius Zephyrino corruptam fuiſſe. Verba eius ſic habent. Et fortaſſe id quod illi docebant, veriſimile fuiſſet, niſi eis refragarentur primùm diuinæ ſcripturæ, deinde fratrum quorundam Victoris tempore presbyterorum libri, quos illi & ad gentes & aduerſus hæreſes pro veritate ſcripſerunt: Iuſtini inquam & Mil- E tiadis, Tatiani, Clementis, & aliorum compluriū, in quibus omnibus diuinitas Chriſto tribuitur. nam Irenæi, Melitonis, & reliquorum, quis ignorat ſcripta Chriſtum Deum eundémque hominem deprædicare? Pſalmi etiam & carmina quæcūque iam inde à principio à fidelibus ſunt cōpoſita, Verbū dei Chriſtum laudibus celebrātia deitatem ei tribuunt. Quomodo igitur eccleſiaſtico dogmate à tot annis deprędicato defendi poteſt, vſque ad Victoris tēpora doctrinam hanc, vt ipſi dicūt, in eccleſiis obtinuiſſe? Quomodo etiā non erubeſcunt, hæc contra Victorem ementientes? quum certò ſciant, Theodotū coriarium, qui poſt Artemonē, pater & princeps huius diuinitatē negantis defectionis fuit, & Chriſtum primus purū hominem eſſe dixit, à Victore eſſe à cōmunione repulſum? Si enim Victor eadē quæ illi ſenſiſſet, (ſicuti illorum docet blaſphemia) quomodo is Theodotum hęreſis eius inuentorē reieciſſet? Ad hæc, illa adiicit: Scripturas quidē ſacras abſque timore & pudore omni adulterarūt, antiquos fidei canones abrogarunt, Chriſtū ignorarunt. Nec illi F quid diuinæ literæ dicāt quærunt, ſed Euclidē fortaſſe & Galenū adorant. Et paulo pòſt: Propter eā cauſam ſcilicet diuinis literis manus iniecerunt, emendare ſe & caſtigare eas dicentes: & ſubdola improbitate ſimplicē ſacrarum ſcripturarū vim & ſententiā deprauarunt, ſapientiores ſeipſo ſpiritu ſancto iactantes. Memoriæ etiā prodidit, non vno conſenſu hoc eos feciſſe. Aliter enim Theodotum, aliter Aſclepiodotum, aliter quoque Hermophilum, Apollonidē rurſum aliter ſcripſiſſe. Quemlibet etiam illorū caſtigationem propriorum ſcriptorum edidiſſe: idque variantiū & diſſidentium inter ſe exemplarium diſcordantiam indicare. Quoſdam etiam iſtorum refert, non deprauaſſe ſcripturas: ſed lege & prophetis prorſus abnegatis & abolitis, per iniquam & impiam planè doctrinam, ſub † gratiæ obtentu, ad extremum perditionis delapſos. Idem ſcriptor, qui librum eum aduerſus illos edidit, de eis quiddam etiam commemorat, quod huic operi inſerere eſt viſum. Natalem enim quendam ex ge-

Theodotus Byzātij ſutoris.

Aduerſus hos ex paruo Labyrintho refutatio.

Hæretici iſti ſucceſſores apoſtolorum primùm Chriſto diuinitatē tribuiſſe, & ſcripturas apoſtolicas deprauaſſe, negati ſunt.

† προφάσει χάριτος. Theodotiani ſibi Natalē, egregium Chriſti confeſſorē, pecunia expugnato perſuaſerunt, vt eorum hæreſi præeſſet.

A nerosis & intrepidis cõfeſſoribus vnum, dicit ab Aſclepiodoto, & Theodoto alio quodã argentario, qui Theodori illius, poſt Artemonẽ ſectę eiux ducis, diſcipuli fuere, deceptum perſuaſúmq; eſſe, vt mercede condicta, (factũ id propter confeſsionis eius laudem & celebtitatem) ſodalitati eorũ præeſſet, eóſq; illi cẽtum & quinquaginta + denarios diurnos daturos pollicitos eſſe. Itaq; quum in eorũ hæreſi eſſet, in ſomnis ei aliquoties Chriſtus, verus animarum medicus aſsiſtẽs, vt ſe à tali errore & ſeductione alienaret, hominem eſt cohortatus. Minimè enim illum, ꝙ paſsionum ſuarũ teſtis & martyr fuiſſet, ab eccleſia ſegregatũ petire voluit. Illo quoque adiecto, nõ illum pro iſtorum opinionibus, ſed pro Euãgelicis dogmatibus, ſtrenuè decertaſſe. Minus tamen ille viſioni obſequutus eſt, honore eo, quem ſe, ꝙ deceptis atque ſeductis hominibus præiret, habere credidit, captus: & fortaſſe lucri quoq; ſplendore, vt homo, ineſcatus. Itaq; noctu rurſus ei Saluator inſiſtens, graues per Angelos flagris intulit plagas. Tũ demum ille experientia edoctus, quantũ malũ ſit, + ſe Deo opponere: ſacco ſumpto, & cinere cõſperſus, q̄ celerrimè cum ipſo diluculo ad eccleſiã confugit, & ad Zephyrini eccleſiæ Romanæ præſidis pedes prouolutus, orationem atque deprecationem pro ſe ad Deum generis humani amatorem fieri rogauit: publicè in media plebe vibices, quas acceperat, plagarum oſtentans. Enm verò ita eiulantem & qniritantem miſeratus ille, manu porrecta ad pœnitentiam facile quidem recepit, ægrè tamen ad communionem admiſit.

† καὶ ἡ λάειν Niceph. μα-νικὰ ὄνιά-μα, hoc eſt, monſtruos, Euſeb. lib. 5. cap. xiii.

Natalis ſe ... caſa vapulat, & à Chriſto ſemel atq; iterũ ad pœnitẽtiam inuitatur.

† τὸ ἀντιτάσσειν θεῷ. Inſigne reſipiſcẽtiæ vivo exemplum.

B

CAPVT XXII.

Montanus autẽ, vico quodam cui nomen eſt Ardaba ortus, hæreſim quæ dicitur Cataphrygas ĩuenit: & ambitione honoris atque dignitatis percitus, & arrogantia cupiditatéque primatus tráſuerſim actus (ô abſurdã & importunã blaſphemiam) Paracletũ ſe & diuinum ſpiritum nominauit. Mulierculas duas, coniuges ſuas, Priſcillam & Maximillã, prophetiſſas ſuas vocauit, earúmq; ſcripta ꝓphericos libros eſſe dixit. Maligno autẽ ſpiritu plenus, ſicuti & duę illæ mulieres, noua quędam & inſolentia dicere cœpit: inſania apertè, & dæmonũ intemperiis actus. Cæterùm vt adulterinus ille ſpiritus fidẽ ſibi pararet, quædã p illos, ★ cõiecturis ductus, prædicebat & diuinabat, ſeducens pleroſque, & à recta via auertẽs promiſsionúmq; tumẽti magnitudine inflans: beatóſq; eos pronuncians, qui de ſe quãuis abſurdè, magnificè tamẽ ſentirent. Non admodum tamen multis ex Phrygibus fuere, qui ab eo erant ſeducti. Vniuerſalem porrò & quæ ſub cœlo eſt eccleſiã omnẽ, omni pudore abiecto, impudentiſsimus ille dæmon calũniis proſcindere non ceſſauit. Ea hæreſi paſsim vulgata, qui in Aſia fuere fideles, ſæpe multis in locis regionis eius conuentus egere, recens exortã peregrinámq; inquirentes doctrinã: & tandem ſectã eam, vt impiam & execrandã damnatam, è Catholica eccleſia eiecerunt, atque à cõmunione propulerunt. Idẽ Montanus nouorũ quoq; ieiuniorũ, præter eccleſiæ cõſuetudinẽ, autor fuit:

Hæreſis Montani Cataphrygas.

C

Priſcilla & Maximilla prophetiſſæ.

* ... Montani diuinatio.

Hæreſis eius condemnata.

Montani ... ieiunia. ... ſoluta.

& de ſoluendis dirimendíſq; coniugiis legẽ tulit. D De diuina autẽ Trinitate, & mundi creatione eadem nobiſcũ docuit. Nonnulli tamen ex ſectatoribus eius poſtea, tres diuinitatis ſubſiſtentias vnũ eſſe ſunt opinati: eundẽ eſſe patrem, & filiũ, & ſpiritũ ſanctũ, dicentes. vnde etiam Sabelliũ ex Libya, principia hęreſis ſuæ ſumpſiſſe ferunt. Porrò qui Montani diſciplinã ſecuti ſunt, Mõtaniſtæ ab eo dicuntur. Vocatur quoq; Cataphrygas, ſeu ſecundũ Phryges hæreſis, ab ipſa gente ſcilicet. Appellantur etiã Pepuziani, à vico quodã, quem ille Hieruſalem vocare ſolitus erat. Priſcillæ verò & Maximillæ prophetiam, fide & veneratione ſacroſancto præferunt Euangelio. De quibuſdam ſanè eorum myſteriis nonnulli non pauca vulgarunt, quæ illi non agnoſcunt, ſycophanticè ea aduerſus ſe excogitata eſſe affirmantes.

Sabellij Libyci hæreſis ortus.

CAPVT XXIII.

Lvculenter ſanè, id quod antea retulimus, cõtra hanc ſectam ſcripſit Apollinaris Hierapolita, qui E ſtatim in pricipio ſcripturę ſuæ, ſe aduerſus eam argumẽtis quoque & cõfutationibus ſine ſcripto depugnaſſe oſtendit. Librum autem eum ad Abercium quẽdam ſcripſit, talẽ exorſus pręfationem: Chariſsime Aberci Marcelle, Mandato à te, vt aliquid aduerſus Alcibiadis, fortaſſe aũt dicẽdũ, Montani hæreſim, cõponerem, aliquandiu delibe rabundus & hæſitans me continui: nõ equidem, ꝙ minus mendaciũ redarguere, veritatíq; patrocinari poſſem: ſed ꝙ veritus ſim & cauerim, ne cui viderer ſcripto & lucubratione mea aliquid ad Euangelij & noui teſtamẽti libros addere: quibus certè, qui ſibi ex præſcripto Euangelij vitam degendam conſtituit, neque adiicit, neque adimit quicquam. Qunm autẽ nuper Ancyram Galatiæ, & in eccleſiam eius loci, quæ nouæ iſtius, non vt ipſi dicunt, Prophetiæ, ſed potius, vti oſtendetur, F pſeudoprophetiæ nomine eſt decãtata, veniſſem, pro virili mea, Domini gratia ſuppeditante, de eis ipſis, & quæ ab eis obiicebantur omnibus, diebus pluribus eccleſiæ, omnia diſputãs diſſerui. Quod quidẽ, aduerſariis repugnantibus, eccleſiæ pergratum accidit. Oſtẽdit pręterea, quod rogatu quorundam, dialogum & diſputationem tum ibi habitam in ſcriptum retulerit, Zotici cuiuſdã Oſtreni presbyteri mẽtionem faciens. Deinde poſt breuem digreſsionem, res Montani, qui fuerit, vnde prodierit, & quæ delirans nugatus ſit, exponit: ad eum ferè modum, ſicuti nos de eo paulo antè ſcripſimus. Atq; hæc quidem, fraudẽ ſeductionémq; eius arguens, in primo libro diſſerit. In ſecundo autem, de obitu eius ita refert. Quãdoquidem verò + propheticidas nos vocant, quòd immenſas prophetiarum eorum ambages non recipimus (eos ſe nanq; iactant eſſe, quos populo miſſurũ ſe Dominus promiſit) reſpõdeant nobis, per immortalẽ Deum: Eſtne quiſpiam, ô viri boni, ex omnibus iis qui à Montano, eiúſque vxoribus ꝓuenientes docere cœperũt, qui perſequutionem à Iudæis paſſus, & à legis tranſgreſſoribus occiſus ſit? Sed neq; quiſq̄ eorũ cõprehenſus, aut ꝓ lege ipſa crucifix⁹, neq; in Iudæorũ ſynagogis flagellis

Apollinaris Montaniſtarũ refutator.

Veteres timidi, verecũdi, & pii de rebus diuinis ſcripſerunt.

Zotic⁹ Oſtrenus presbyter & Iulianus Apamen⁹, ſpiritum Maximillæ cohibere ſunt aggreſſi. Euſeb. lib. 5. ca. 16. προφητοφόντας.

Interit⁹ Mõtani, Maximilla, & Theodoti.

A cæſus eſt. Aliã autẽ mortẽ obiiſſe Mõtanus & Maximilla dicuntur. A ſpiritu nanque veſano vterq; agitatus, ſeipſum ſeorſim ſuſpendit, eóque modo ad inſtar Iudæ proditoris vitam finiit. Sicuti etiã primus prophetiarum eorum defenſor, admirandus ille Theodorus, quum ſe ſeductionis ſpiritui commendaſſet, poteſtatique eius permiſiſſet, iactatus, atque ſublatus in cœlum, ac rurſum delapſus peſsimè periit. In eodem libro aſtruit, diuinos quoſdam viros periculum feciſſe, vt Maximillæ ſpiritum malignum redarguerent, vanitatíſque conuincerent: ſed ab aliis impeditos eſſe, qui dæmoni ei ſubſeruiebant. Progrediens deinceps, ex ipſo tempore prophetias eiuſdem falſas fuiſſe oſtendit. Tredecimum, dicens, præteriiſſe annum, nihilque earum rerum quæ ipſa diuinauerat, accidiſſe. Neque enim vel in vniuerſo orbe, vel in regione aliqua bellum fuit: ſed & Chriſtianis ex miſericordia & gratia Dei, pax & tranquillitas data.

Maximillæ prophetiæ falſæ.

B In tertio porrò libro, gloriantes eos, quòd plures apud ſe ſint martyres, idque certum eſſe indicium prophetici, ſicuti ab eis dicitur, ſpiritus refellit. Hoc verò ipſum longè omnium, inquit, eſt falſiſsimum. Siquidem & aliarum hæreſûm nonnullæ quamplurimos habent martyres, non ideo tamen pedibus in illorum imus ſententiam. Ac primi ſtatim à Marcionis ſecta Marcioniſtæ dicti, plurimos habere martyres feruntur: veruntamen Chriſtum ipſum, iuxta veritatẽ non profitentur. Et paulo pòſt: Proinde quum Chriſtiani ex eccleſia, ad martyrium & profeſsionem veræ fidei & pietatis, vnà cum eis martyribus qui Phrygum hæreſis dicti ſunt, vocãtur, ſeorſim, nec aſſentientes eis, neque cum eis communicantes, moriũtur, propterea quòd nolint in Montani muliercularúmque eius ſpiritus ſentẽtiam concedere. Id autem verum eſſe, quod noſtro quoq; æuo Apamææ, quæ ad Meandrum fluuium ſita eſt, accidit, exemplum declarat, in Caio & Alexandro ab Eumenia martyribus, qui de recta fidei ſententia & opinione decertarunt.

Montaniſtæ plures ſe martyres habere iactitarunt.

Catholici martyres cum nunquã cũ hæreticis martyribus voluere. * [illegible] *Euſeb. lib. 5. ca. 16.*

C *Pſeudopropheta, qui neq; timore neq; tremore ducitur in cõſternatione animi ſiniſtra, à non voluntaria incipit inſcitia, & in voluntariam deſinit animæ inſaniam. Euſeb lib. 5. cap. 17.*

CAPVT XXIIII.

IDem ſcriptum Miltiadis ſcriptoris quoque meminit, qui & ipſe cõtra eandem hæreſim doctè ſcripſerit, dicta quædam eius ad hunc propè modũ citans. Hæc quum in cõmentario quodam Miltiadis fratris, in quo aſſerit & probat, prophetas non in ecſtaſi & conſternatione loqui oportere, inueniſſem, in epitomen & cõpendium redegi. Progrediens deinde oratione ſua, noui teſtamẽti prophetas enumerat, in quibus etiã Ammiam quandã, & Quadratum recenſet. Talem autem prophetã ex omnibus eis qui vel in veteri, vel in nouo teſtamento, † ſpiritu ſunt acti, nullũ indicare poterũt: neque vel Agabũ, vel Iudam, vel Silam, neq; etiam Philippi filias, aut * Philadelphenſem Ammiam, aut Quadratum, aut quoſdam alios quicquã ad ſe ptinere gloriabũtur. Paulo pòſt deinde: Ac ſiquidem poſt Quadratum & Ammiam, ſicuti iacti- D tant, Montani mulieres donum propheticũ acceperunt, quinam alij poſt Montanum & eius vxores per ſucceſsionẽ id acceperint, oſtẽdant. Oportere enim chariſma propheticũ in omni eccleſia eſſe, vſque ad ſupremũ Chriſti aduẽtum, Apoſtolus arbitratus eſt. Sed quem nobis indicent, nõ habent. Decimusquartus nanque iam agitur annus, ex quo Maximilla mortua eſt. Hæc quidem is ſcriptor. Miltiades autẽ iſte, alia etiam nobis ſtudij diligentiæq; ſuæ de rebus ſacris reliquit monumenta. Vnum ſiquidem librum ad Græcos, alterũ verò ad Iudæos perquàm eruditè compoſuit: ſed & tertium ſcripſit ad principes, defenſionem pro ea quam complexa eſt philoſophia inſtituens.

Euſeb. lib. 5. cap. 17. Propheta in ecſtaſi non dominãt, iuxta Miltiadem. Prophetæ noui teſtamẽti.

† [illegible] * [illegible]

Miltiadis ſcripta. Apologia eiuſdem pro Chriſtianis.

CAPVT XXV.

VErùm enimuerò & Apollonius, ſcriptor eccleſiaſticus, orationibus editis hæreſim Cataphrygarum vigentem oppugnauit, quũ falſas eorum prophetias ad verbum refellens, tum vitam & mo E res autorũ eius erroris traducens his, quæ ſequuntur, verbis. Hic ille eſt, qui matrimonia dirimere docuit: hic, qui ieiunia legibus latis ſanxit: hic, qui Pepuzam & Tymium, parua Phrygiæ oppida, vbi quum vndequaque ad ſe pertraxiſſet homines contrahere & congregare voluit, Hieruſalẽ nominauit: hic, qui æruſcatores & pecuniarum exactores inſtituit: qui ſub prætextu & nomine oblationis, auaritiæ ſordes & munerũ emũctiones, arte quadam inuenit: qui ſalaria verbum eius prædicantibus numerauit, vt per ventris curã doctrina eius inualeſceret atq; cõfirmaretur. Atq; hæc de Montano. deinceps, quæ etiam de propheti ſsis eius dicat, audi. Oſtẽdimus igitur has ipſas primarias ꝓpheti ſſas, ex quo ſpiritu ſunt repletę, à viris ſuis ꝓfugiſſe. qui ergo fit, vt tam impudẽter Priſcã virginem appellantes, mẽtiantur? Deinde hæc quoque addit. Non tibi videtur ſcriptura omnis prohibere, ne ꝓphetæ munera & pecunias accipiãt? F Quum itaq; egregiam iſtã propheti ſſam aurũ, argentum, & veſtem pretioſam accipere viderim, quomodo eã non deteſter & abominer? Et paulo pòſt, de quibuſdam confeſſoribus eorũ hæc dicit. Præterea Theomiſon inexplebilis auariciæ vir, qui ꝗ * profeſsionis ſigillum perferre nõ potuit, magna pecuniæ vi vincula ſua redemit: quo ille nomine, quũ ſummiſsius ſe gerere deberet, glorioſius pro martyre venditauit. Aulus is etiam eſt ad imitationẽ Apoſtoli, Catholicã ad vniuerſos cõſcribere epiſtolã: in qua, ſi diis placet, eos docet q melius q̃ ipſe de fide ſunt perſuaſi: & vaniloquentiæ verba defendit, ſimúlque blaſphema & impia in Dominũ & Apoſtolos ſanctámq; eccleſiã verba effundit. Sub hæc quendam apud eos martyrem Alexandrum redarguit, qui vt prædo captus, & * domini appellatione ſolutus atq; dimiſſus, familiariter eiſdem in ædibus cùm propheti ſſa vixit, eique pecuniam ingẽtem quæſiuit. Cuius, inquit, prędas & latrocinia, aliaque audacia facinora, propter quæ eſt excruciatus, non opus eſt nos commemorare, quum ea in acta publica relata *, Curia habeat. Itaque iſtorum quis cui noxam re-

Apollonius contra Montanum.

Ornãtur virtutibus ſuis propheti ſſæ Montani.

Theomiſon Montaniſta falsò ſe cõfeſſorẽ Chriſti iactitauit. * [illegible] *Similiter & Alexãder.*

* [illegible]

* [illegible]

A mitteret? vtrum prophetiſſa martyri latrocinia, an martyr prophetiſſæ auariciæ lucra? Rurſum de prophetis, quorũ nomine ipſi ſibi gloriantes placent, hæc inſert. Quòd ſi negant prophetas ſuos munera capere, illud confiteantur, ſi conuicti fuerint eos dona recepiſſe, non eſſe prophetas: & innumerabilibus id exemplis probabimus. Pernecesſarium autem eſt, omnes prophetæ fructus explorare & eacutere. Dic rogo mihi, num propheta ceruſſa fucatur? propheta ſtibio linitur? propheta formam excolit? propheta tabulis & talis ludit? propheta fœnerat, & lucro ſtudet? Ad hæc idem Apollonius in opere ſuo illud indicat, quòd quadrageſimo pòſt anno ſcriptum id condiderit, ex quo Montanus aſsimulatã & dæmoniacã prophetiam inſtituit. Memoriæ quoq; tradidit, Zoticum Oſtrenum, cuius antea quoque mẽtionem fecimus, quum iam Maximilla prophetare apud Pepuzam cœpiſſet, dæmonium id conuincere inſtituiſſe: prohibitum tamen ab eis eſſe, qui ſectæ illius addicti fuere. Meminit quoque Thraſeæ cuiuſdam martyris. B Præterea ex veterum traditione ſe accepiſſe ſcripſit, Chriſtum Apoſtolis præcepiſſe, vt ne ante duodecimum annum Hieroſolymis diſcederent. Vtitur quoq; in multis locis teſtimoniis ex Apocalypſi Ioannis petitis, quem etiam mortuum exuſcitaſſe Epheſi dicit. Scribit inſuper alia quædam, fraudem & errorem eiuſmodi hæreſis explanans.

Zoticus Oſtrenus exorciſta.

Thraſea martyr.

Apoſtoli poſt Aſcenſionẽ Chriſti, 12. annis Hieroſolymis manſere.

Ioannes apoſtolus mortuũ reſuſcitauit.

Apollonius Romæ martyrio defunctus ſub Cõmodo.

CAPVT XXVI.

IDem hic Apollonius, in omni genere doctrinæ & ſapiẽtiæ clarus, Romæ martyrij perfecit curſum. Nam ſub Commodo per vniuerſum orbẽ pax & tranquillitas religioni noſtræ data eſt, & ſalutiferum verbum omnem animam ex omni genere hominum ad verum Dei cultũ perduxit: & Romæ totæ omnes & familiæ ſimul ad fidem ſinceram peruenerunt. Quomodo autem id ferret is, qui pulchris ſanctiſque rebus ſemper inſidiatur? Quapropter quum multa alia contra nos fraudulenter excogitauit, C tum ſceleſtum quendam,[a] ad ſuam ipſius fraudem propenſum inſtigauit, vt Apollonium ad tribunal protraheret, accuſationémque cõtra eum inſtitueret. Is porrò delator, quòd non legitimè actionem intẽdiſſet, Perennio ſententiam ferente, cruribus eius fractis, debitas luit pœnas: ex cõſuetudine quadã, quæ cõtra eos Romæ inualuit, qui reatales ad iudices deferrent.[b] Ipſe autem martyr, quum in Senatu Romano, iudice ita ſtatuente, rationem profeſsionis fidei ſuæ oratione luculenta reddidiſſet, de ſententia Senatus ★ capitali affectus ſupplicio, è vita migrauit. Qui verò certius accuratiúſque res eius cognoſcere velit, eum ad martyrium eius, quod in literas relatum eſt, reiicimus.

a Seruſdi[?] nomen fuit: Hierony. de viris illuſt. qui Apollonium Senatorẽ vrbis Rom. fuiſſe ſcribit.

Perennius præfect. multos nobilium interfecit. L. prid. Herodian.

b Supplicium delatorum, quod etiã apud noſtros etiã principes ſeruaretur.

★ Eo quòd lex Romæ eſſet, non debere abſolui hominem Chriſtianum, qui pro tribunali cauſam dixiſſet, niſi propoſitum mutaret. Euſebius lib 5. cap. 21.

CAPVT XXVII.

SCriptorum verò quæ Aollinaris contra hæreſim Cataphrygas cõpoſuit, etiam Serapion, quem Antiochiæ ad Orontem Maximini in epiſcopatu ſucceſſorem fuiſſe indicauimus, meminit in epiſtola quadã † ad Caricонem & Pontium ita ſcribens: Vt verò intelligatis, quæ in toto orbe eſt fraternitatem, deteſtari efficaciã ordinis & ſectæ eius, quæ nouæ prophetiæ dicitur, literas beatiſsimi Claudij Apollinaris Hierapolitani in Aſia epiſcopi ad vos miſi. In eadẽ Serapionis epiſtola & annotatiões, ſiue ſubſcriptiones plurium epiſcoporum recenſentur, quorum quidam ita ferè manu ſua ei ſubſcripſit: Aurelius Cyrenius martyr, opto vos valere. Quidam hoc modo: Ælius Publius Iulius, Debelti coloniæ Thraciæ epiſcopus: Viuit Deus, qui in cœlis eſt, quòd beatus Sotas, qui eſt Anchiali, dæmonium Priſcillæ eiicere voluit: ſed hypocritæ id nõ permiſere. Et alij complures Epiſcopi calculo & ſententia ſua literas eas comprobantes, ſuis ipſorum manibus eis ſubſcripſerunt. Et Montani quidem atque Cataphrygas hæreſis, ſic ſe habuit. E

D Serapion Antiochenus.

† Euſeb. Caricũ habet, lib. 5. ca. 19. Item Ponticũ. Alij vetuſtam Caricum habẽt.

Sotas exorciſta.

CAPVT XXVIII.

MArcion autem Ponticus, cuius antea quoq; meminimus, Cerdonia impietatem adauxit, & quatuor ſubſtantias ingenitas verborum portentis confinxit. Ex quib. vnum quidem bonum, eundemq; incognitum appellat, & Patrem Chriſti dicit: ſecundum verò iuſtum & conditorem, prauum tamen nominat. Præterea materiã malam dicit: & ab alio malo perfectam atque abſolutam. Et conditorem malo ſuperiorem, materiã accepiſſe, & condidiſſe omnia: & quidem ex puriſsimo quoq; cœlum & alia excolantem feciſſe refert, ex craſsiore autem parte paradiſum, atque ex gleba eius Adam: cui ex propria ſubſtantia animam indiderit, vnde † perpetua illa pugna inter corpus & animam extet. Meliorem verò etiã ſerpentem creatore ipſo fingit, ipſumque adeò ſerpentem honore etiam proſequitur. Blaſphemiis & impiis verbis inuehitur in Patriarchas & Pro- F phetas. Ex Euangeliis ſolum id quod ſecundum Lucam eſt, reiecta tamen Genealogia, recipit. Nouem tantum Apoſtoli epiſtolas probat, atque in iis reſecat loca quàm plurima. Vetus Teſtamẽtum & Prophetas abiicit omnino, veluti ab alieno editos Deo. Chriſtum phantaſia tantũ & ſpecie hominem fuiſſe nugatur. Tollit etiam è vita reſurrectionem. Idem, Caim & Sodomitas Salutem conſequutos eſſe ſcribit, quòd ad Chriſtũ apud inferos acceſſerint. Abel autem, Enoch, Noë, Patriarchas, Prophetas, & reliquos iuſtos, quòd ad illum non venerint, apud inferos manere. Sed & alia quamplurima, contra Deum, per inſaniã mentis elatrauit: quæ ſilentio cõmendanda duximus. Sectatores autem eius in multas diuiſi ſunt ſectas. ★ Apelles enim quidam, illius quatuor ingenitis, alium addidit igneum: & libro à ſe compoſito, Philumenæ prophetia, nomen indidit. Chriſto autem corpus tribuit non humanum, ſed † ex eius qui apud ipſos eſt mundi ſubſtantia.

Marcionis hæreſis.

† [Greek marginal note]

★ Igitur de caltarſa, quod dici ſolet, in carbonariũ, à Marcione ad Apellẽ: hoc eſt, à malo præceptore ad eius diſcipulum. Tertullianus.

Appelles Marcioniſta.

† [Greek marginal note]

A

CAPVT XXIX.

Rhodon aduerſus Marcioniſtas.

CONtra hos, eorúmque varias ſectas, Rhodon Aſianus genere, Tatiani, de quo antea dictum eſt auditor, librum cōpoſuit: quū m impietatem eorum refellēs, tum autores eorum diſſectionis accuratè recenſens. Propterea, inquit, diſcordes inter ſe ſunt, quòd ſententiam † quæ conſiſtere atque extare nequaquam poteſt, tuentur atque defendunt. Ex cohorte enim eorum progreſſus Apelles vita ipſa & ſenio venerationem quandam conſecutus, vnum principium profitetur: Prophetias autem ab aduerſario prouenire ſpiritu dicit, dictis atque reſponſis virginis à dæmonio agitatæ, cui nomen Philumena fuit, perſuaſus. Alij autem, ſicut & ipſe Marcion, duo principia inducunt: ex quibus ſunt Potimus & Baſiliſcus: Ponticum illū Lupum ſecuti, qui nudis verbis, ac ſine omni demonſtratione atque probatione, duo principia cōſtituit: Synerus verò tria poſuit. Scribit itidē Rhodon, ſe cum Apelle congreſſum atque colloquutū B eſſe. Apellem namque pronecta iam ætate, quum ſe Catholicis Chriſtianis immiſcuiſſet, multa perperam dixiſſe. Atque etiam aſſeruiſſe, omnes homines in crucifixum † credentes ſaluos fieri, ſi modò bonis operibus explorati probatique ſint. Deinde omnem eius opinionem recenſens: ita infert. Quum autem ei dicerem, Vnde hanc habes demonſtrationem ſeu finitionem? aut quomodo vnum principium eſſe aſſerere potes? Dic nobis. Tum ille: Prophetiæ, inquit, quæ nihil prorſus verè dicant, ſeipſas refellunt: quippe diſsidentes inter ſe, falſæ, & ſibi ipſis aduerſæ. Quomodo autem vnum ſit principium, neſcire ſe, ac tantummodo ſic moneri & adduci, dixit. Deinceps iuramento eum, vt verum diceret, adegi. Et ille iuratus, vera ſe dicere, inquit: ignorare autē, quomodo ſit vnus ingenitus Deus: ſed tamen ſe ita credere. Itaq; eū riſi, & reieci, quòd pro doctore ſe gereret, & doctrinam ſuam confirmare & defendere non poſ- C ſet. Rhodon iſte, in libro quem ad Calliſtionem ſcripſit, Romæ Tatiani ſe diſcipulum fuiſſe ſignificat. A quo opus editum eſſe commemorat, in quo tectos & obſcuros diuinarum literarū locos ſe illuſtraturum expoſiturúmque pollicitus ſit. Ipſéque Rhodon, proprio quodam ſcripto, ſe problematum & propoſitionum illius ſolutiones explanaturum promittit. Ferūtur etiam varij eius libri in Hexaemeron. Apelles autem, quem diximus, multa etiam contra Moſaicam legem compoſuit, plurimum ſtudij ad eam euertendam collocans. Hæc Rhodon aduerſus diuiſionem Marcionis opinionis conſcripſit.

ἀσύστατα γνώμας ἀντιτιθέμενοι.

Philumena Pythoniſſa Apellis. Apellis ſecta & opinio.

† Euſeb lib. 5 cap. 13. ἰλανθάνει, non eſt ſperātes. Idem Apelles dixit, Prorſus op⁹ non eſſe rationem fidei inquirere, ſed vt ſua quemq; perſuaſione perſeuerare debere. Id. ibidē.

CAPVT XXX.

CÆterum aduerſus Florinum & Blaſtum, Romę rei eccleſiaſticæ hoſtes iudicatos, qui caſu quodam à petitione presbyterij excidentes, zelotypia quadā & ęmulandi ſtudio, Marcionis errori inuoluti, & eccleſiaſticas ſanctiones deprauare conati ſunt, Irenæus adhuc ſuperſtes duas ſcripſit epiſtolas: & alteram ad D Blaſtum, de ſchiſmate & diſsidio: alteram ad Florinum, de Monarchia, ſiue Deum non eſſe autorē malorum, inſcripſit, quòd is propugnator eius erroris fuiſſe ſit viſus. Qui deinde propter variantē ſententiæ inſtabilitatem, etiam in Valentini hæreſim protractus, cauſam Irenæo præbuit, vt is aliud componeret opus, cuius titulus eſt, de Ogdoade ſeu octonario: in quo opere ſe primam apoſtolorum ſucceſsionem attigiſſe oſtendit. Ad finem verò eius libri, annotationem ſanè quam ſcitam adiecit, quam hoc loco referre non intempeſtiuum eſſe iudicaui. Verba eius hæc ſunt. Adiuro te, qui hunc librum deſcripſiſti, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, & per glorioſum aduētum eius, quo venturus eſt iudicare viuos & mortuos, vt cōferas quod tranſcripſiſti, & caſtiges ad exemplar vnde deſcripſiſti, accuratè: & iuramentum hoc, vt itidem deſcribas, & exemplo tuo apponas. Non ocioſe ſanè hoc ſic adiecimus, vt ſcilicet exemplū propoſitum habeamus, qua cura & prouidentia ſacri illi & boni viri cauerint, ne veterum ſcripta deprauarentur. In epiſtola verò ad Florinum con- E uerſationis ſuæ cum Polycarpo meminit, ad hunc ſcribens modum. Hæc dogmata, Florine, vt parcè & modeſtè dicam, nō ſunt ſanæ ſententiæ. Hæc dogmata diſſona & diuerſa ſunt ab eccleſia, quæ eis obſequentes in maximam coniiciunt impietatem. Hæc dogmata, ne illi quidem, qui ab eccleſia ſunt excluſi hęretici, vnquā promulgare ſunt auſi. Hæc dogmata, qui ante nos fuere, quique cū Apoſtolis conuerſati ſunt presbyteri, tibi non tradidere. Vidi enim te, quū puer adhuc in inferiore Aſia apud Polycarpum eſſem, ſplendidum habere locū in Imperiali aula, & famam laudémque apud eū aucupantem. Melius namque eas res, quàm quæ proximè acciderunt, memoria teneo: † quòd res quas à pueris didicimus, cum anima coaleſcentes, eidem prorſus vniuntur. Itaque dicere poſſum locum in quo cōſidens beatus Polycarpus diſſeruit: progreſſus quoque & ingreſſus eius, vitę modum, & corporis formam: orationes etiam quas ad multitudinem habuit: præterea familiarem conſuetudinem, ſicuti ipſe narrauit, quæ ei cum Ioanne & reliquis qui Dominum oculis ſuis videre, interceſ F ſit: quomodo etiam dicta eorum, & item Domini ipſius, quæ illi ex eo audierant, recitarit: item, quæ de virtutibus & doctrina eius dixerit: vt denique Polycarpus omnia à ſpectatoribus ipſis vitæ Verbi accepta, & ſcripturis conſonantia memoriter referre ſolitus ſit. Hæc tum per eam quæ mihi cōceſſa eſt Dei miſericordiam, diligenter & ſtudioſe audiui, memoriæ mandans, non in charta, ſed in corde meo: quæ etiamnum ſemper per gratiam Dei ſincerè in intimo verſo atq; reuoluo animo. Et profectò affirmare & teſtari poſſum in conſpectu Dei, quòd ſi quid tale audiuiſſet beatus ille & Apoſtolicus presbyter, exclamans, & aures obturans, frequentiúſque vſurpatum illud ſibi verbum vociferans, dixiſſet: O bone Deus, in quæ tempora me conſeruaſti, vt hæc ſuſtineam? ex eo etiam profugiſſet loco, vbi vel ſedens, vel ſtans huiuſmodi audiuiſſet ſermonem. Sed & ex epiſtolis eius quas vel ad vicinas eccleſias, eas confirmans, vel ad fratres quoſdam, eos inſtruens & docens, dedit, puritas doctrinæ eius colligi poteſt.

Irenæus ad Florinū & Blaſtum ſcripta.

Cautio Irenæi ne ſcripta eius à notariis deprauarentur.

Irenæus auditor Polycarpi. οἱ γὰρ ἐκ παίδων μαθήσεις, συναύξουσαι τῇ ψυχῇ, ἑνοῦνται αὐτῇ.

Antiquitùs ſancti viri hæreticorū impias voces audire non ſuſtinuerūt.

A Hæc de iis qui Romæ eccleſiam oppugnarunt, ab ea ſegregati.

CAPVT XXXI.

Hippolyti Portuenſis epiſcopi ſcripta.

TEmporibus Seueri Hippolytus etiam† Portuenſis epiſcopus, floruit. qui quùm alia plurima ſcripta prudenter & doctè edidit, tū de Paſchate librum compoſuit, in quo deſcriptione temporum & veluti Faſtorum inita,& Canone annorum ſedecim de Paſchate propoſito, rationem temporū vſque ad primum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum eius ſic habet. Liber in Hexaemeron:& alter poſt Hexaemeron,refutatorius cōtra Marcionem:in Canticum canticorum, in partes Ezechielis,de Paſchate. Opus contra hæreſes omnes longè vtiliſsimum, de aduentu Antichriſti,de reſurrectione,& alia plurima:inZachariam, de Pſalmis,in Eſaiam , in Danielem, de Apocalypſi,de Prouerbiis,de Saul & Pythone:de laudibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quibus cum Origene

Hippolytus in viſiones Danielis commentarium ſcripſit, & in Prouerbia Salomonis. Suid.

** Huius paſsionē hymno prolixiore proſequutus eſt Prudentius.*

B ne colloquitur. Quædam portò ſcripta eius quum †reprehenſione nō careant, martyrio poſtea pro Chriſti nomine abſoluto, ignorantiæ eius maculam detriuit atque deterſit. Vnde Origenem aiunt initium commentariorum in ſacras ſcripturas ſcribendorum ſumpſiſſe. Hæc de ⋆ Hippolyto.

CAPVT XXXII.

Pantænus Theologicæ ſcholæ Alexandrinæ præfectus.

PAntænus etiam ſapientia clarus, ſub Commodo, diuinæ apud Alexandriam præfuit ſcholæ, iam inde ab antiquo ſacrarum ibi literarum ſtudio florenti: quod ſanè ad multa etiam durauit tempora, multis inter ſe in omni genere diſciplinarū æmulatione euncertantibus. Inter veteres illos Pantænum hunc in primis celebrem fuiſſe ferūt, qui ſcilicet ex Stoicorum philoſophorum familia ad noſtram tranſierit profeſsionem. Tam ſtudioſus autem propagandi diuini verbi fuit, vt Chriſtū etiam Orientalib. populis prædicauerit, & ad In-

C dos vſque peruenerit. Permulti ſanè eo tempore extiterunt viri generoſis prorſus animis , qui cum magna laude diuino & Euangelico ſemini vbique terrarum ſerendo & amplificando incubuerunt. In quibus & hic noſter fuit, qui tam longam atq; difficilem profectionem non detrectauit. Refert is,apud quoſdam fideles Matthæi Euangelium ibi inuentum eſſe , à Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitum:quod in multa tempora formas literarum eius,qui id primùm ſcripſit, illæſas conſeruarit. Hic multis præclarè ad finem vſque vitæ actis illuſtris,ſacræ Alexandrinæ ſcholæ præiit, ſimúlque & viua voce & doctis commentariis diuinorum dogmatum ſcripturas explicuit.

CAPVT XXXIII.

Clemēs Alexandrinus presbyter, eiuſdem ſtudij conſectator.

EOdem temporum curriculo & Clemens presbyter, qui ϛρωματεὺς ſeu Cōtextor cognominatus eſt, Alexādriæ eidem ſtudio cum Pātæno incubuit, eundémque curſum & viuendi inſti-

D tuto & docendi conſuetudine tenuit. Partem certè librorum ſuorum,in Diſpoſitionibus quas vocat, ſuis,Pantænum memorat. Et in primo libro ϛρωματέων, ſeu contextorum , obſcurè hunc mihi deſignare videtur, quum præclaros Apoſtolorum ſucceſſores enumerat,ſic ſcribens:Libri portò qui à me ſcribuntur,non ſunt ad oſtentationem inſtituti,ſed monumenta memoriæ gratia ad ſenectutem compoſita,vt ſint obliuionis remediū, ſimulacrúmque euidens,& adumbratio dilucidæ & viuidæ illius doctrinæ,quam dignatione Dei audiui & didici à beatis illis & præſtantibus viris: quorū quidem alius in Græcia Ionicus fuit , alius autem in magna Græcia , alius rurſum in Cœleſyria , tu verò in Ægypto , alius alij portò in Oriente. Ibique alius in Aſſyria , alius in Palæſtina Iudæus à maioribus ſuis. In vltimum deinde incidi,qui reliquorum omnium vi atque virtute princeps fuit in Ægypto : atque ibi,quæ antea latuerāt repertis,alia inquirere deſiit. Illi ſiquidem veritatē diuinæ doctrinæ conſeruarunt,& traditionem ſtatim à Petro & Iacobo & Ioanne & Paulo, ſanctis

Præceptores Clementis.

E illis Apoſtolis,⋆ velut filij à patribus ſucceſsione per manus acceperunt.eandémque† Deo ducēte, ad nos quoque tranſmiſerunt,apud nos itidē maiorum ſuorum ipſorúmque Apoſtolorum ſemina deponentes. Pantæno Clemens ſuccedens ſcholā rexit,quam etiam eo tēpore Origenes adhuc puer frequentauit. In volumine Contextorum, primū librum vſque ad Commodi obitum deducit, tanquam annales conſcribens. Contextorum verò octo ſunt libri: totidem , quos Diſpoſitionum , ſeu informationum vocat, vbi magiſtri ſui, ſicuti dictū eſt,Pantæni mentionem facit, dictata quædā eius & traditiones recenſens. Scripſit quoque ad Græcos ſiue gentes librum exhortatorium , & tres alios libros,quos Pædagogos nominat. Alium item lectu dignum,& doctè compoſitum,cuius titulus eſt. Qui diues ſaluus fiat. Præterea ſcriptum aliud, in quo de Paſchate diſſerit. Item homilias de ieiunio,de obtrectatione. Rurſum cohortationem ad patientiam. Alium quoque ad recēs illuminatos. Inſuper eum qui Eccleſiaſticus canō ab eo eſt inſcriptus: & quem contra iudaizantes ad Alexandrum epiſcopum edidit. In Contextorum li-

Clemens Pantæni in ſchola Alexandrina ſucceſſor.

Scripta eius.

F bris non ſolum pleraque ex diuinis literis ſternit atque contexit, verumetiam ſi quid apud Græcos eſt ſcitu dignum,affert. Et ſimul Græcorū atq; barbarorum dogmata , nec non falſo nominatæ ſcientiæ hæreſiarcharum & philoſophorum opiniones explicans , multiiugam omnis generis doctrinæ exhibet inſtitutionem. Quapropter ex varietate materiæ, meritò illi talem ſortiti ſunt inſcriptionem. Vtitur in eis teſtimoniis Eccleſiaſtici Sirach, nec non Barnabæ , & Clementis epiſtolæ. Mentionem etiam facit libri Tatiani ad Græcos, & Caſsiani,qui & ipſe annales temporúmque rationes ſcripſit:ſicuti etiam Philonis, & Ariſtobuli,& Ioſephi,& Demetrij,& Eupolemi, Iudaicorū ſcriptorum. Ex quibus aſtruit & probat, Moſen antiquiſsimis quibuſque Græcorum vetuſtiorem eſſe. Omnes certè libri viri eius,eruditione & doctrina vtili ſunt referti. Indicat quoque in libro primo,ſe proximè ad Apoſtolorum ſucceſsionē acceſsiſſe ,& ſimul commentarios ſe in Geneſim relicturum pollicetur. In libro de Paſchate,coactū

Libri ϛρωματεῖς, hoc eſt variè contexti ... compoſiti.

Moſes antiquorum omnium antiquiſſimus.

Canonici libri noui teſtamẽti iuxta Clementem.

Euſeb. addit Iuda & Catholicas epiſtolas.

De epiſtola ad Hebræos.

A ſe eſſe à quibuſdam dicit, vt quas à ſeniotibus preſbyteris acceperat hiſtorias & traditiones, ibi exponeret: Melitonem nominans, Irenæum, & alios quoſdam, quibus etiam quædam dicta ſua adſcribit. In libris verò Diſpoſitionum, totius ſcripturę teſtamentariorum ſiue Canonicorum librorum, vt breuiter dicam, compendioſam inſtituit enumerationem: non prætermittens etiam, quibus contradicitur, ſcripturas: vt Petri Apocalypſim, & Barnabæ epiſtolam, Epiſtolam ſanè ad Hebræos Pauli eſſe cenſet, Hebræis Hebraico ſermone ſcriptam: à Luca autem ambitioſa ſplendidè verſam lingua, Græcis eſſe expoſitam. Ac rectè quidem illum dicit, qui mos ei in aliis fuerat, Pauli nomen epiſtolæ ei non præfixiſſe. Quòd enim Iudæi tum præſumptione quadam ſuſpectum eum haberẽt, ne ſtatim in ipſa præfatione illorũ à lectione abſterreret animos, prudenter feciſſe, qui nomen ſuum prætermiſerit. Quapropter eundem eſſe inquit orationis ductum in epiſtola ad Hebræos, & in Apoſtolorum actis. Alibi quoque ſcribit: Porrò B ſicuti beatus dixit presbyter, quandoquidem dominus apoſtolus Omnipotentis, ad Hebræos eſt miſſus, humilioris ſummiſsionis gratia Paulus, vt qui ad gentes legatus eſſet, nõ ſcribit ſe Hebræorum apoſtolum, bonore eo Domino cedens: ſuperfluum præterea eſſe ducens, quum gentiũ pręco & apoſtolus eſſet, etiam ad Hebræos epiſtolã dare. De Euangeliorum ordine autem, ſicuti à vetuſtioribus accepit, primùm ea edita eſſe dicit, quę genealogias perſequuntur. Marci autem Euangelium, eiuſmodi † diſpoſitione atque occaſione ſcriptum. Quum Petrus Euangelium viua voce prædicaſſet, ſectatores eius & familiares, qui plures fuere, Marcum, comitem eius ſedulom, dictorúmque eius vim & virtutem tenentem, hortatos eſſe, vt cõciones illius in ſcriptum referret: id eum ita feciſſe, librúmque eum illis dediſſe. Petrum porrò quum id reſciuiſſet, neque impediiſſe vt is vulgaretur, neque admodum præcepiſſe. Ioannem autẽ poſtremum, quum animaduertiſſet, quòd ab aliis quibuſdam in Euangeliis corporalia ſatis eſſent C expoſita, diuino ſpiritu vehementius agitatum, vt ſpiritualia, & quæ Theologiæ atque diuinitatis propria ſunt, accuratè proferret, ſuum compoſuiſſe Euangelium. Hæc de Clemente.

Ordo quatuor euangeliorum.

οἰκονομίᾳ.

CAPVT XXXIIII.

Tertullianus & eius ſcripta.

EAdem tempeſtate & Tertullianus, quem antea diximus, presbyter poſt Victorem & Apolloniũ Romanis accẽſetur; Carthagine in Africa ortus, patre centurione Proconſulari. Hic acris & ingenioſus admodum, ſub Seuero maximè floruit, & multos condidit libros. De quo & Paulus à Concordia, Italus, memoriæ mãdauit, vidiſſe ſe etiámnum iuuenem, Romæ beatiſsimi Cypriani notarium ſuperſtitem, iam grandæuum: atque ex eo audiuiſſe, nullam ferè diem pręterire paſſum eſſe Cyprianum, ſine Tertulliani lectione: identidem verba iſta vſurpantem, Cedo magiſtrum, Tertullianũ videlicet deſignando. Is ad ſtatam mediámque ætatem, in eccleſia catholica presbyter, plura aduerſus Montani dogma conſcripſit. Poſtea verò in illius delapſus errorem, plures rurſum libros pro illo compoſuit. D In quibus nouæ etiam prophetiæ mentionem facit, eámque ob cauſam & peculiarẽ contra eccleſiam Catholicam librum edidit. Scripſit alium quoque † de pudicitia. alium de Monogamia, Item de perſequutione. alium de ieiunio. præterea de Ecſtaſi ſeu conſternatione libros ſex: ſeptimum aduerſus Apollonium, & plures alios. Vixit autem ad ætatem decrepitam. Floruit quoque ſub Zephyrino Romæ epiſcopo Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduerſus Proclum, Montani ſtudioſum, diſſertationem copioſiſsimã compoſuit, temerariæ audaciæ & nouæ prophetiæ nomine eum arguens: in quo volumine tredecim tantum diui Pauli epiſtolas numerat. Quæ enim ad Hebræos eſt, decimam quartam, negat eſſe Pauli germanam: illud addens, eam etiam à Romanis vſque ad præſens non eſſe pro Paulina habitam. Hæc quoque de bis dicta ſufficiant.

Huius lectione Cyprianus eſt delectatus.

Montaniſta factus Tertullianus.

† De exhortatione caſtitatis.

Caij ſcripta.

Epiſtolam ad Hebræos non eſſe Pauli.

CAPVT XXXV.

MVltorum prętereà Eccleſiaſticorum virorum commentarij, qui E vetuſtate facile primas obtinuerunt, egregium de fide & vita Chriſtiana ſpecimen & ſtudium complectentes, ſunt celebrati, quùm aliorum quorundam, tum eius qui eo tempore cum reliquis enituit, Iudæ hiſtorici, qui in hebdomadas Danielis plurimum operæ collocauit, & optimum de eis opus à ſe compoſitum reliquit. Siquidem veluti hiſtoriam inſtituẽs, ſcripturam eam vſque ad decimum Seueri annum producit. In eo libro apertè præ ſe fert, in ea ſe fuiſſe ſententia, vt decantatum Antichriſti aduentum, temporibus eis in expectatione eſſe, & appropinquare crederet. Auxit verò eam opinionem, multorúmque mentes vt rem tantam expectarent cõturbauit, acerrima quæ tum mota eſt perſequutio. Non pauca etiam Heraclitus vir diuinus compoſuit, qui primus enarrationes ſibi in Apoſtolum ſcribendas duxit. Maximus autem, ſuper quæſtio- F ne illa, quæ hæreticis in ore eſt, Vnde ſit malicia & vicioſitas: & item de eo quòd materia creata ſit, ſolutiones atque deciſiones irrefragabiles edidit. Sed & Candidus, quùm plurima alia elaborauit, tum in Hexaemeron commentarios ſcripſit: in quo argumento itidem Appion magno ſtudio eſt verſatus. Sextus quoque reſurrectionem ſcriptis ſuis cum magna laude comprobauit: & Arabianus inſuper in aliis quibuſdam ſacris argumentis multum laboris & operæ poſuit. Multorũ prætereà aliorum ſcriptorum plurima & maxima literarum monumenta ſunt vulgata, quorum neque tempora, neque argumenta ſingillatim (nam id inſtituto præſenti, hiſtoriæque noſtræ non admodum conuenit) commemoranda duximus. Atque ij quidem ante Origenem ſcriptores eccleſiaſtici, quùm ſacram hiſtoriam doctrinámq; ordine per ſucceſsionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac deliramẽtis deprauare rectam fidei doctrinam in animum induxerant, cominus atque in faciem illis congreſsi, quaſi diuina tela coniecerunt: ita rerum omnium Deo id prouidentia ſua diſponente, vt poſt Apoſtolos eorundémque ſucceſſores,

Iudæ hiſtorici in hebdomadas Danielis lucubratio.

Aduentus Antichriſti ſub Seuero expectatus.

Eccleſiaſtici ſcriptores, Heraclitus, Maximus, Candidus.

Appion. Sextus. Arabianus.

A turſum martyrum ſanguine & doctrina, nec non
ſanctioris vitæ ſplendore, res Chriſtianæ confir-
marentur: & ad ſummum, vt immotæ & inexpu-
gnabiles eſſent, ſtabilirentur. De iis ſatis.

CAPVT XXXVI.

Quæſtio de tempore celebrandi Paſchatis, inter Aſiaticas & Occidentales eccleſias.

ENimuerò circa finem Imperij Cō
modi, inter Orientales & Occidē
tales eccleſias non parua incidit
quæſtio. Eccleſiæ namque Aſianę
ex traditione vetuſta, quæ ad eas
vſque ad id tempus tranſmiſſa e-
rat, quartum decimum diem lunæ obſeruandum
eſſe neceſſariò duxerunt: quando & Iudæi ex prę-
ſcripto legis agnum mactare, & Paſcha ſuum mā-
ducare ſoliti ſunt. Perinde atque neceſsitas pror-
ſus quædam impoſita eis eſſet, in quemcunque diē
hebdomadis incidiſſet, eo ipſo die ſtata conſuetá-
que ſoluerentur ieiunia, & (vt ſemel dicam) vnà
cum Iudæis, apud ipſas quoque, ſacrum noſtri Pa-
ſchatis myſterium celebraretur. Reliquæ verò per
Orientem, & item per Occidentem eccleſiæ, non
B licere id ita facere aſſeuerabant: ſed potius obtinē
te tum, quam antiquitùs ex Apoſtolorum tradi-
tionib. continuatam accepiſſent, conſuetudine ſtā
dum eſſe. Non enim decere alio, quàm reſurre-
ctionis Dominico die, † ieiunio reiecto, Paſcha ce
lebrare. Hoc verò modo controuerſia, & diſsidio
multò maximo in eccleſiis vſque adeò exorto, vt
inter ſe ſibi, aduerſariorum partes, vtrinque anti-
quitùs traditam conſuetudinem obtinere debere
contendentibus, ſumerent, conuentus Epiſcopo-
rum variis in locis ſunt acti. Vbi quum in eandem
conceſsiſſent ſententiam, poſtea omnib. vbiq; ec-
cleſiis decretum ſiue edictum ſcriptum promulga
runt & propoſuerunt, vt de cætero, nō alio quàm
Dominico die, tremendum reſurrectionis & Pa-
ſchatis myſterium, ieiunio tum ſoluendo, celebra
rent. Circunferūtur etiamnum celebratarum eo
tempore Synodorum literæ, quæ variarum hinc
& inde eccleſiarum epiſcopos deſignant: Roma-
C næ ſcilicet Victorem, Hieroſolymitanæ Narciſsū,
Cæſareæ Palæſtinæ Theophilum, Tyriæ Caſsium,
Ptolemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti eccle-
ſiis tum præfuiſſe indicant antiquiſsimum Palmā:
Galliæ autem & regionum quæ ad Rhenum flu-
men ſunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum:
& prouinciarum aliarum alios, qui vno ſuffragio
& ſententia omnes, Dominico die Paſcha cele-
brandum ſanxerunt, Narciſſus ſanè, & Caſsius, Pa
læſtini: & Clarus à Ptolemaide, & qui præterea in
eandem conuenere Synodū, quum primùm quā-
plurima de traditione, quam initiò ab Apoſtolis
ſumptam vſque ad tempora ſua conſeruarant, ex-
poſuiſſent, circa finem Synodalis decreti, hæc quo
que addidere. Epiſtolæ huius noſtræ, facite vt ad
eccleſias omnes exempla mittantur: ne ſcilicet rei
atque participes ſimus eorum, qui facile animas
ſuas decipiunt atque ſeducunt. Certiores autē vos
facimus, eodem prorſus die Alexandriæ, quo apud
vos, Paſcha celebrari. literas namque ea de re ad il
los dedimus, atque illi itidem ad nos ſcripſere, ita
vt vno conſenſu ſimul ſanctum hunc peragamus
diem. Ad omnes igitur vnum hoc præſcriptum &
regula eſt diuulgata.

[illegible] Tum enim ieiunare chriſtiani deſinunt.

Deciſio eius quæſtionis, vt ipſo reſurrectionis chriſti die, Paſcha Chriſtiani celebrent.

CAPVT XXXVII.

D

Aſiani recepto more Paſcha 14. Martij menſis ſibi celebrandum eſſe putant.

ASiani autem ſentētiam adhuc ſuā
retinebāt, & ſe ad finem vſq; tra-
ditiones Apoſtolicas defēdere o-
portere opinabantur. Sententiæ
eorū primarius potiſsimū propu-
gnator erat Polycrates, eccleſię E-
pheſiorum antiſtes. Hic magnus & apoſtolicus
vir habitus, traditionem & autoritatem Apoſto-
licam ad tempora ſua durantem, Victori epiſcopo
& eccleſiæ vrbis Romanæ declarans, ad hunc mo
dum ſcripſit. Nos profectò diem hunc intemera-
tum atque inuiolatum, neque addentes neque au-
ferentes quicquam, peragimus. In Aſia namque †
ingentia primordia dormiūt ac conquieſcūt, quæ
quidem reſurgent in aduentus Domini noſtri die:
quo die cum gloria è cœlis veniet, & exuſcitabit
omnes ſanctos: Philippus videlicet ex duodecim
Apoſtolis vnus, qui Hierapoli obdormiuit: duæq;
filiæ eius, ad decrepitam vſque ętatem virgines: &
alia præterea filia eius, in Spiritu ſancto curſu vi-
tæ abſoluto, Epheſi quieſcit. Itidem & Ioannes, E
qui ſupra pectus Domini recubuit, quique ſacer-
dos creatus Pontificium inſigne, petalum ſcilicet,
ſiue auream in fronte laminam, martyr ſimul &
doctor geſtauit, Epheſi obiit. Prętcrea Polycarpus
Smyrnenſis epiſcopus & martyr, item Thraſæas
Eumeniæ epiſcopus, idémq; martyr, Smyrnæ mor
te ſopiti ſunt. Quid Sangarim epiſcopum & mar-
tyrem dicam, qui Laodiceæ mortuus eſt? Præterea
beatus Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spi
ritum ſanctum vita peracta Sardis humatus eſt, vi
ſitationem è cœlis expectans, in qua à mortuis re-
ſurget. Iſti omnes retinuerunt & ſeruarunt deci-
mumquartum diem Paſchatis, iuxta Euangelium,
nihil tranſgredientes, ſed præſcripto canonum fi-
dei inſiſtentes. Ego quidem veſtrûm atque adeò
omnium minimus Polycrates, iuxta ⋆ cognatorū
meorum, ex quibus quoſdam ſum cōſectatus (ſe-
ptem namque cognati mei Epiſcopi fuere, ego o-
ctauus ſum) traditionem ambulo. Et cognati mei
ſemper diem hunc † quando Iudæorum populus
azyma condiit, celebrarunt. Ego, inquam, fratres,
ſexaginta & quinque annos natus in Domino, F
qui cum totius orbis fratribus hac de re contuli,
& ſcripturam ſanctam omnem perlegi, nihil mo-
ueor aut perturbor minacibus denunciationibus
& terroribus. Nam qui me longè maiores fuere,
plus obediendum eſſe Deo quàm hominibus edi
xere. In fine porrò, epiſcoporum omnium qui ſen
tentiæ ſuæ conſentientes affuerunt, meminit, ſic
ſcribens. Poſſem quidem epiſcoporum, qui mihi
affuere, edere nomina, quos ita vt voluiſtis, accer-
ſens euocaui: ſed eorum nomina ſi aſcriberem,
multitudo eorum in immenſum excreſceret. Illi
autem tenuitatis meæ probè conſcij, epiſtolam
ſententia ſua comprobarunt: non ignorantes me
non fruſtra canos circumferre: tum autem vitam
me ſemper in Ieſu Chriſto egiſſe ſciunt.

[illegible]

Polycratis Epheſij antiſtitis verba ad Victorem Ro. epiſcopū. Sancti homines in Aſia ſepulti.

** [illegible]. † Euſeb. li. 5 c. 24. [illegible] Niceph. addit, [illegible] Legendū tamen [illegible], pro [illegible] puto. Et apud vtrunque autorem notarius [illegible] pro [illegible] ſcripſiſſe credo, ad Græcorum ſententiam aſtruendam, qui in eucharistia pane fermentato vtuntur.*

CAPVT XXXVIII.

Victor Ro. epiſcop' Aſianos excommunicare ſtatuit. Victorem ab ea ſententia, epiſcopi alij Occidentales abduxerunt, inter quos fuit Irenæus.
** ἀπορραγῆναι.*

A VIctor verò literis eiuſmodi acceptis, extemplò Aſię, eiſque finitimas ecrleſias, veluti alienum atque diuerſum dogma propugnātes, reücere, & ab vnitate Catholira arcere, in animo habebat. Quam ob rauſam & ſubitò literas cōſcripſit, quibus illos publicè notabat, omnéſque ſimul à com munione prohibebar. Atque ille quidem eiuſremodi ſumpſerat conſilium. Verùm id aliis, qui cū eo erant, Epiſcopis minus plaruit. Itaque illū ſunt adhortati, vt benignius per conſilia pacata de eis qui idem fidei prædirarent dogma, ſtatueret: neq; tam facile, ★re intētata, proximorum abiireret & poſthaberet vtilitatem. Senſim id & doctrina & tempore aliquando corrigi ar perfici poſſe. Et acrius ſeueriúſque cum illo, qui gloria eos anteiret, egerunt: inter quos & Irenæus erat, vt quidem ex eo ſcripto, quod Gallicarum eccleſiarum, quas regebat, nomine ad Victorem dedit, apparet. Aſtruit quippe & ipſe, debere quidem omnino Dominico diu Paſcha peragi: nequaquam tamen Victori

Locus animaduertendus.

B permittit, vt tantam eccleſiarum multitudinem ab eccleſiaſtica vnitate ſegreget: idque, quum vetuſtæ & Apoſtolicæ ronſuetudinis obſeruent traditionem. Multa ſanè præclarè, & vt par fuit, Irenæus de pare & vnitate ad Victorem ſcribens, hęc quoque refert. Operæprecium enim eſt, ſicuti modò de Polycrate fecimus, verba eius perutilia & neceſſaria ecrleſiæ futura, adducere.

Præclara Irenæi ad Victorē verba.

CAPVT XXXIX.

Varietas in obſeruatione ieiunij.

IRenæus ita ſcribit: Nō modò enim de die, verumetiam de ieiunij ſpecie cōtrouerſia & quæſtio eſt. Quidam namque exiſtimant, vnum ipſos oportere diem ieiunare, quidam duos, alij etiam plures. Nonnulli autem quadraginta horis diurnis & nocturnis diem metiuntur. Atqui varietas hæc obſeruationum nō ætate noſtra exorta eſt, ſed longè antea apud maiores noſtros extitit: qui ita vt decuit, accuratè cōſeruatam per ſimplicem ſinceritatem conſuetudinem, ad poſteros tranſmiſere. Nihilominus tamē

C iſti omnes pacem tenuere, atque etiamnum pacē inter nos retinemus, ★& ieiunij diſſenſio fidei cōſenſum confirmat. His verbis hiſtoriam annectit, dignam profectò quæ hic quoq; inſeratur. Enimnerò qui Soterem præceſſerunt presbyteri, & eccleſiam quam tu nunc gubernas adminiſtrarunt, Aniretum dico, Pium, Hyginum, Teleſphorū, & Xyſtum: neque ipſi ita Paſcha & ieiunium obſeruarunt, neque eos qui cum illis fuere, obſeruare permiſerunt. Sed nihilominus ipſi non obſeruantes, pacem tenuerunt aduerſus eos qui ad ſe ex eccleſiis, quæ ita obſeruarent, venerunt. Atque equidem maximopere inter ſe iſta, obſeruare, ſcilicet, & non obſeruare, diſsidebant. Nunquam tamen eam ob rem aliqui ſunt reiecti. Quin ipſi non obſeruantes, qui ante te fuerunt presbyteri, aduenientibus ex eccleſiis obſeruantibus Euchariſtiam miſerunt. Ac quum beatus Polycarpus peregrè Romam ſub Aniceto veniſſet, & aliquātulum illi inter ſe de reb. non magnis diſsiderent, eis ſtatim cōpoſitis, deinceps nihil quicquam controuerſię inter ſe de hoc capite mouerunt. Neque enim Anicetus Polycarpo perſuadere potuit, vt non ita obſeruaret, quippe qui id poſt Ioānē Domini noſtri diſcipulū, & reliquos Apoſtolos cum quibus vixerat, ſemper obſeruaſſet: neque Polycarpus Anicetum, vt obſeruaret, induxit, conſuetudinem eorū qui nos præceſſerunt presbyterorum retinendam eſſe allegantem. Quæ quum ita ſe haberent, communionem inter ſe relebrarunt. Et in ipſa ecrleſia Anicetus Euchariſtiæ miniſterium Polycarpo honoris ergò permiſit. Atq; ita in pace per diſceſſum ſunt ſeiuncti: pacem quoque eccleſiis, ſiue obſeruarent, ſiue non obſeruarent, retinentibus. Quapropter egregius, vt aptiſsimo nomini ſuo reſponderet, pacificator Irenæus fuit, qui ſic interceſsione ſua pacem eccleſiæ conciliarit, & non modò cū Victore, ſed etiam cum aliis permultis ecrleſiarū antiſtitibus, congruentia ronuenientiaque eis quę diximus, de propoſita quæſtione afferēdo, egerit. ★Quod verò ratio non perſuaſit, id dies poſtea

† Πραγονία τῶ νηστεῖας τὸν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι.

Euchariſtia donatus per temptatio, demaneoma

D *charitatis & vnitatis Eccleſiæ certiſſimum ſymbolum.*

**

E perfecit. Nam har in re Aſia vix tandem ceſsit: & vbique terrarum in orbe decretum eſt, vt nō cum Iudæis, ſed ipſo Dominico die myſterium Paſchæ peragatur. Quamuis adhuc in Aſia reliquiæ quædam maneant, ronſuetudinem eam in paucis prorſus inuiolatam retinentes. Vnde etiam Quatuordecimani cognominati ſunt, cōſuetudinem eam, & alia quædam ex illegitimis & ab ecrleſia reiectis libris dererpta ſeruantes, & nominibus quorundam magnorum Apoſtolorum ea in re abutētes. Porrò de Paſchate quæſtio ita eſt deciſa, cum qua & nos finem quarto huir libro afferimus: ex quo Commodus quidem poſt tredecimum imperij annum vitam finiit, Seuerus verò poſt Pertinacem nondum prorſus menſes ſex in adminiſtratione eius tranſegit. Cōtinet verò hic liber annorum non integrorum viginti quatuor tempus: initiúmque habuit★ab Antonino Veri fratre, finem autem cum ipſo Commodi & Pertinacis imperio: quum a mundo condito quinquies milleſimus ſeptingenteſimus & primus, à diuina autem natiuitate centeſimus nonageſimus† ſextus expletus eſſet annus.

‡ λόγος δὲ Λ. ... πείθειν ... χρόνος ἔπειθε.

Quatuordecimanorum in Aſia hæreſis.

Libri huius anni.
** Hoc eſt, ab eo tempore, quo defuncto L. Vero, M. Antoninus Philoſophus ſolus imperare cœpit.*

F *Secundum noſtrates Chronologos 4173.*
† Quintus potius.

*** Concedere Romæ Debuit, aiebat potius quàm rumpere pacē, Humana quæ iura etiā, modò ſalua maneret Lex diuina, fides Chriſti, doctrina, Senatus Quam primus tulit ore ſuo, quæ tradita ab ipſo Chriſto erat humana doctore & lumine vitæ. Nec curandus erat morum conſenſus in vnum Vſque adeò, dixit, &c. Baptiſta Mantuan. lib. 1. Faſtor. de S. Hilario. Et hæc certiſſima eſt de Adiaphoris omnib. regula. Ob quæ at ate noſtra multi mortales cælum terræ miſcere intendunt.*

Iſti autem Diui fratres a qua ſimul poteſtate imperium adminiſtrarunt annis 11. L. Vero mortuo, M. Antoninus ſolus 4. cum filio Commodo 5. Ita vt imperij M. Antonini tempus 19. prope annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit ſententia, vt crediderit, L. Verum tantum 6. annis cum Marco imperaſſe, & poſtea Marcum annis 10. & aliquot inſuper menſibus. Sed nos aliorum ſcriptorum autoritatem verſione noſtra ſequuti ſumus. Sed enim poſt cædem Commodi, Pertinax imperij menſe 2. die 25. Didius autem Iulianus menſe 2. die 5. ſunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduerſus Peſcennium Nigrum ab exercitu Syriaco Antiochiæ Imperatorem creatum, copias ſuas duxit. Hoc ſic propterea annotatum eſt, vt Nicephoro numerus & ratio annorum conſtet.

Quinti

QVINTI TOMI CAPITA.

1 *Succincta eorum quæ antè dicta ſunt repetitio, & dicendorum iſto tomo expoſitio.*

2 *De perſequutione ſub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter Chriſtum mortem ſubiit.*

3 *De Origenis à puero ſtudiis atque exercitiis, & vt etiamnum adoleſcẽs ſermone veritatis nihil habuerit antiquius, & vt ſeſe ad certamen pro Chriſto ſubeundum præparauerit.*

4 *De inſtitutione & educatione eius, qui eius conſuetudine & doctrina vſi ſint. Et vt decem & octo natus annos, Alexandriæ fidelium præfuerit ſcholæ, clari prorſus nominis adoleſcens.*

5 *Vt vitam attigerit philoſopho perfectiorem, & præſcripta euangelica accuratiſſimè ſeruarit.*

6 *Qui ab eo ducti & edocti, martyrij coronis ſint exor*

7 *De diſcipula eius Potamiæna martyre.* (nati.

8 *Origenem ſuſtinuiſſe, vt ſeipſum caſtraret, vt ſcilicet cælibem peragere poſſet vitam.*

9 *De admirandis Narciſſi Hieroſolymorum epiſcopi miraculis.*

10 *Vt Alexander Cæſareæ epiſcopus, oraculo diuino ad Hieroſolymorum epiſcopatum ſit traductus, viuente adhuc deceſſore eius Narciſſo: vtq́ duo ſimul epiſcopi eccleſiam ibi rexerint. & de Alexandri ſcriptis.*

11 *De Origenis in ſacris literis profectu, & de ſextupla ab eo dicta ſcripturarum tranſlatione.*

12 *De Symmacho interprete, & diſcipulis Origenis,*

13 *Quæ Porphyrius de ſingulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina ſtudio ſcribat: quæ ipſe quoque Origenes de philoſophicis ſtudiis ſuis commemoret.*

14 *Quòd in Arabiã Origenes quoque venerit, & quòd Cæſareæ nondum presbyter ſacras literas publicè in eccleſiis exponendo tractarit.*

15 *De Beryllo Boſtrenſi. De Ambroſio: & quæ Origenes ſcripta ſacrarum literarum Alexandriæ expoſuerit.*

Quomodo ipſe Teſtamentariarum ſiue Canonicarum Veteris & Noui teſtamenti ſcripturarum meminerit. 16

De Mammæa Imperatoris Alexandri matre. 17

Vt in Palæſtina Origenes ad presbyteri honorem ſit euectus, & qui ſucceſſores eius in ſchola Alexandrina fuerint, 18

Quos ſacræ ſcripturæ libros in Palæſtina ſit interpretatus: & de aliis eiuſdem libris. 19

Quùm de aliis eius diſcipulis, tum de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos ea tempeſtate Epiſcopos fuerit. 20

De ſcriptore Iulio Africano, librìſque eiuſdem. 21

De Berylli errore, & reſipiſcentia. 22

De hæreſi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales eſſe aſſeuerant. 23

De hæreſi Helceſaitarum. 24

Catalogus Imperatorum Romanorum, vt alius alij ordine ſucceſſerit: & vt primus Imperatorum Philippus Chriſtianus ſit factus. 25

Qui tum magnarum vrbium epiſcopi floruerint. 26

De perſequutione ſub Decio: & vt Cyprianus epiſcopus Carthaginenſis martyrio ſit affectus. 27

Quæ Dionyſio Alexandriæ epiſcopo in ea perſequutione ſub Decio acciderint. 28

De iis qui tormentis victi ſub Decio, Chriſti religionẽ abiurarunt. 29

De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra ſene, Quinta fœmina, Apollonia virgine, Serapione, Iuliano, Beſa, Macare, & aliis. 30

De aliis martyribus, qui certamen ſuum obierunt Alexandriæ, & in Palæſtina. 31

Vt Origenes ad tribunal martyrij conſiſtens, pietate Chriſtiana abiurata, à ſeipſo degenerarit. 32

De Origenis erroribus & blaſphemiis, & vt ſub Callo vitam finierit. 33

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS QVINTVS.

CAPVT I.

AGEDVM quæ reliqua ſunt, his adiungere pergamus, vt ſerie ſua oratio noſtra progrediatur, integrúmq; ſacræ hiſtoriæ corpus cootextatur. Ac primũ quidem librum voluminis hui⁹ rectè ſanè, & vt par fuit, capiti

Dictorũ breuis repetitio.

B omnium Chriſto dedicauimus. Secundum ſectatoribus eius, ſacris autoribus, ducibúſque noſtris, itidem meritò conſecrauimus. Tertium primi eorum ſucceſſores ſortiti ſunt. In quarto autem eos commemorauimus, qui vel certaminibus egregiis martyres, vel eruditis ſcriptis doctores, erroris munitiooes atque falſo nominatam ſcientiam expugnarunt: qui etiam eccleſiaſtici fuerint ſcriptores, quibúſue illi poſt ſe relictis commentariis deceſſerint: tum autem, quænam de quæſtione Paſchatis acta atque decreta ſint. Quintus porrò libet iſte, res eruditiſsimi Origenis, qui & Adamantius dictus eſt, pleniſsimè expediet: quos ille pro vera pietate adierit labores: vnde, & qui fuerit: & vt quàm plurimum ſtudij ad res diuinas conferens, permultos ad certamen pro Chriſto obeundum excitauerit: quàm item multos amatores atque ſectatores ſtudioſos duplicis philoſophiæ ſuę habuerit: quæ in ſeipſo auſus ſit, cœlibatum atque virginitatem

Dicendorũ propoſitio.

C conſeruare volens. vt denique ad poſtremum ſeductori dæmoni obſequutus, & à recta via aberrarit, & à ſana doctrina exciderit. Complectetur præterea alia quoque: grauem videlicet illam ſub Decio perſequutionem, eccleſiarúmque ſacrarum antiſtites, & quæ in eis acciderint res inopinatę & admirandæ. Initium autem inde ſumendum.

CAPVT II.

COmmodo imperium adminiſtrante, res Chriſtianæ pacatæ † tranquillęque fuere. Poſtquã autem ille ex inſidiis cæſus eſt, & Pertinax breui admodum tẽpore imperauit, atque huic (ſicuti diximus) Seuerus ſucceſsit: tum quoque ſatis bono loco res noſtræ fuêre, indiéſq; fidei profeſsio augmenta ſua cæpit, eorum quos recenſuimus eccleſiaſticorum doctorum ſcriptis atque doctrinis illam prouehentibus, idque in maximis quibuſque potiſsimum vrbibus, nimirum Alexandriæ, Antiochiæ, Aeliæ, & per Palæſtinam omnẽ, Epheſi, Cæſareæ, & occidentem verſus Theſſalonicæ, Athenis, Corinthi, in Galliis, & Romæ maximè. ⁎ Vniuerſæ enim multitudines & domus totæ ad finem accedebant, quidúis facere & pati paratæ, quàm vt quidquam contra religionem noſtram agerẽt, aut nouarent. Quod vbi Seuero minimè tolerandum eſt viſum, inſignem ſtatim contra eccleſiam omnem mouit perſequutionem. Et ſubitò per omnem terrarum orbem eximia inſtituta ſunt martyria, maximè verò in Aegypto & Libya atque Thebaide. Alexandriæ porrò veluti ſtadium veræ pietatis conſtitutum, vbi fortiſsimi quique & optimi delecti martyres, variis atque exquiſitis tormentorum generibus mirificiſque impreſsionibus exceptis, à Deo, cui chari fuere, præmia & coronas acceperunt. Quo tempore & Leonidem, Origenis E patrem, obito pro Chriſti nomine martyrio e vita exceſsiſſe tradunt, gladio videlicet cæſum, quũ filium admodum adhuc puerum relinqueret. Quãtus autem Origenes fuerit, & quo ſtudio animiq; deſtinatione in ſacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi poſſe puto: non ſolum quòd celebris is vir apud nos ſit, verumetiam quòd ingentem, vita ſua, quamuis ad finem non integra protſus, famam & gloriam poſt ſe reliquerit. Verumenimuero ſingulari ocio opus eſſet, ad vitam eius omnem literis memoriæ mandandam. Sed nos è multis quæ de eo ſunt tradita, plurima reſecantes, aliqua tantum hiſtoriæ huic inſeremus, vt res tanti viri ſtudioſis incognitæ non ſint: quæ ſanè iudicio multorum dignæ viſę ſunt, vt vel ab ipſis incunabilis repetitæ, memoriæ traderentur.

† Propter Diuorum fratrum reſcriptum.

Eccleſia Chriſtiana floret.

ἐπὶ τὸ ἐκκλησίαν.

Perſequutio ſub Seuero imperatore. In Aegypto potiſſimum.

Leonides Origenis pater martyr.

Origenis res.

CAPVT III.

STatim namque ab initio, tenera exacta ætate à patre diuinis imbutus eſt literis. Cui illa prima cura F fuit, vt filius ⁎ non ſucciſiua, ſed iuſta opera, vnà cum Cyclicis diſciplinis eas addiſceret. Quapropter ante earum diſciplinarum exercitium, quotidie ab eo, ex ſacris ſcripturis promiſsiones & certa loca, quæ memoriter didicerat, requirebat: quæ res minimè præter iudicium & voluntatem pueri fuit. Mirifica enim cupiditate magis in hæc ſtudia, quàm in Grecorum artes ferebatur: vſque adeò, vt nõ contẽtus eſſet ex ſacris oraculis, quæ ſimplicia & non ita difficilia ſunt, diſcere: ⁎ ſed curioſitate vteretur, & abditos eorũ ſenſus ſcrutari conaretur, ſubindéque quidnã arcani ſenſus in litera lateret, percunctando patri negocium faceſſeret. Is porrò apud ſeipſum ea de cauſa cum admiratione ſtupebat, & valde gaudebat, quòd Deus ſe patrem tali dignatus eſſet filio. Et quandoq; priuatim ſimulabat ſe eũ acrius obiurgare, ne quid ſupra ætatẽ ſuã & ſimplicẽ ſenſum ſcrutaretur admonẽs. Tãtopere verò admiratione ei⁹ eſt cõſternatus, maximas ſe datori bonorũ Deo gratias debere ꝓfeſſus,

ὁ πάρεργον. Exemplum pueriles inſtitutionis pulcherrimum.

ταῖς ψιλαῖς ἀναγνώσεσι.

A vt ſæpenumero dormienti aſsiſteret puero, pectúſque eius nudatum * cum veneratione multa deoſcularetur, perinde atque in eo diuinus Spiritus domicilium ſuum haberet. Beatúmque prorſus ſe tam + felici prolificatione iudicabat. Quæ res magnam præbuit cauſam & occaſionem, vt puer fidẽ ſacráſque literas ab ineunte ætate aſſequeretur, & rectè admodum educaretur, eundem & patrem & præceptorem habens, magnámque de ſe præbens expectationem. Hæc atque item alia his ſimilia de puerili ætate Origenis ſunt prodita.

[illegible]

[illegible]

Eundem habuit puer Origenes & educatorẽ & præceptorẽ, patrem.

Lætus Aegypti Procõſul. Origenes adoleſcentulus martyriũ affectans.

Poſtquam verò decimo Seueri imperantis anno, Lætus Aegypto præfectus eſt, & Demetrius Alexandriæ Iuliano in Epiſcopatu ſucceſsit, eccleſiarúmq; perſequutio admodum inualuit, ac multi certaminibus magno animo obuiam euntes, coronas reportarunt: tantam dicunt martyrij cupiditatem Origeni inceſsiſſe, quũ in iuuenili admodum adhuc ætate eſſet, vt exultans iã ardore quodam incredibili, pericula pro Chriſto toleranda adiret. Et finiuiſſet ille iam tum martyrio vitam, niſi alia diuinæ prouidentiæ ratione, vtilitatis mul-

B torum gratia, mater eius interceſsiſſet. Illa enim in cubiculũ eius ingreſſa, ſupplex ei fuit, vt ne, materno ſuo erga eum animo & amori parcens, ægrã ſe ita relinqueret, & intolerabili luctui & mœrori obiicere perſeueraret. Vbi verò pater eius captus & in vincula cõiectus eſt, maior eum etiam amor, acriúſq; martyrij deſiderium inuaſit, indies id (vt ita dicam) ardore & igne nouo excitante atq; accendente. Quapropter quum ita animatum Origenem eſſe mater videret, omnem eius veſtem recõdidit, neceſsitatémque ei domi manẽdi impoſuit. Hic quùm aliud facere non poſſet, aliptem & vnctorem certaminis ſe patri præbuit, & frequenter cohortatorias ad illum literas ſcripſit, inter alia verba iſta vſurpans: Suſtine, & ne quid alterius ſententiæ aut conſilij noſtra cauſa capias vide. Atque hoc primum ſit euidentiſsimum, à primis (quod dicitur) carceribus, germanæ fidei, ſinceríque eius erga Deum animi, ſpecimen atque indicium.

Curſum ad martyrium eius mater inhibuit.

Patrem in carcere Origenes ad martyrium animauit.

C

CAPVT IIII.

PAtre eius, ſicuti diximus, vita per martyrium pro Chriſto defuncto, nondum prorſus ſedecim annos natus, quum apud matrem cum aliis ſex natu minoribus liberis eſſet, & [a] quod patrimonium eius omne imperiali fiſco illatum fuerat, vnà cum ſuis ærumnoſe in magna rerum neceſſariarum anguſtia & penuria viueret, [b] Diuino ei ſuccurrente numine, incredibile conſequutus eſt auxilium. Siquidem mulier quædam ingentibus diuitiis & copiis clara, & aliter quoq; Alexandriæ celebris, magni nominis virum Antiochenum genere, & inter hæreticos Alexandrinos primarium, conſectans, atque complectens, adoptato ſibi filij loco Origene, quùm maximi eum fecit, tum ei ſuíſq; omnibus ad quotidianum vſum liberaliter & copioſè omnia ſuppeditauit. Familiariter ergo cum [c] Paulo (hoc enim nomen mariti eius mulieris erat) viuens, nunquam à conſueta ſibi deflexit precatione, communicare preces cum Paulo hæretico nolens: eccleſiaſticáſque ſanctiones accuratiſsimè ſeruans: quum quidem ad Pau-

a Patrimonium eius fiſco illatum.

b Paupertati eius diuinitùs ſubſidium venit. Origenes à fœmina locuplete Alexandria adoptatur.

c Apud Euſebium lib. 6. cap. 3. eſt, Paulum iſtũ à fœmina adoptatũ, & Origenem cum eo apud

lum permulti frequentarent, non ſolum qui ex D Græcorum eſſent ſuperſtitione, ſed etiam noſtri homines. Græcorum porrò diſciplinis iampridem à patre imbutus, magis etiam in Pauli ſchola proficiebat. [e] Proinde poſtea ex earum doctrinarum diſciplina, cui præibat, abundè res familiaris ei ſuppetebat. Poſteaquam autem perſequutionis timore omnibus expulſis, nullus Alexandriæ ſacrorum oraculorum enarrator fuit, multi ex gentibus ad Origenem accedentes, Verbum Dei ſunt profeſſi: multíque illorum patria ſacra deteſtari, partim vt familiariter cum eo viuerent, partim vt ſemper ei adeſſent, præ rebus omnibus ſtudio ſibi habuerunt. Ex iis primus eſſe perhibetur [f] Plutarchus, quùm vitæ ſanctitate, tum martyrij corona clarus. Alter ab hoc Heraclas recenſetur, Plutarchi ipſius frater: qui tantum de ſe verioris philoſophiæ ſtudij ſpecimen præbuit, vt poſtea in eccleſia Alexandrina Demetrio ſucceſſor ſit ſurrogatus. [g] Porrò decimumoctauum agens annum Origenes, ſcholæ Catechiſtes in vrbe Alexandrina eſt præfectus. Et quũ ibidem ſub [h] Aquila præfecto perſequutio maximè exundans incrudeſceret, magnum conſequutus eſt nomen apud eos E qui Chriſti nomine cenſentur: quòd & notos ſibi & ignotos familiariter excipiens complecteretur: & qui in vinculis erant, ſedulò viſitaret, alacritatem eorum excitans & adaugẽs: tum autem, eos qui ad mortem raperentur, cum multa fiducia & libertate produceret atque exoſcularetur. [i] Quapropter ſæpe eſt factum, vt ex gentibus plebes furore correpta, lapidibus eum obruere contenderit. Sed illum præter expectationem, cœlitùs dextra Dei præſenti ope eſt tutata. quemadmodum etiam ſæpe aliàs, propter ſummam alacritatem libertatémque diuini verbi docendi, inſidiis expetitum conſeruauit. Tantus porrò aduerſus hominẽ extitit motus, vt plebe ethnica procurante, non contemnenda militum manus, in ea vbi habitabat domo verſaretur, & turbam eorum qui ab illo in ſacris diſciplinis inſtituerentur, ſeruaret. Denique vſque eò perſequutio aduerſus eum inualuit, vt per vrbem omnem, domum domo mutans, clàm F circuiret, multitudinis eius gratia, quæ doctrina eius adducta ad diuinam acceſſerat profeſsionem. [k] Siquidem non verba ſolum, ſed facta etiam eius certiſsimum grauiſsimæ philoſophiæ eius fuere indicium. Prorſus enimque, orationi vita congruẽs reſpondebat. Quam ob cauſam etiam vi & ope diuina auxiliante, multos ad ſe pertraxit, innumeróſque habuit imitatores.

illam verſatum fuiſſe.

d Idem cum hæretico habitans, eccleſiaſtica inſtituta ſeruat.

e Idem mercede doctrinæ ſumptus tolerat.

f Familiares & diſcipuli eius. Plutarchus martyr.

Heraclas frater eius.

g Origenes ſchola Chriſtiana catechiſtes, 18. agens annum.

h Aquila Aegypti præfectus.

i Perſequutio non grauem Alexãdriæ ſuſtinet Origenes.

k οἷον γὰρ τὸν λόγον, τοιοῦτον καὶ τὸν τρόπον, καὶ οἷον τὸν τρόπον, τοιοῦτον καὶ τὸν λόγον ἐπεδείκνυτο. Itaque ille qualem orationem talẽ quoque vitam: & qualem vitam, talem etiam orationẽ exhibuiſſe dicitur. Euſeb. lib. 6. cap. 3.

CAPVT V.

ENimuerò vbi quamplurimos ad ſe diſcipulos confluere, munere Catechiſtę vnà cũ ſchola ea à Demetrio ſibi cõmiſſa, vidit, abſurdum (ita vt par erat) arbitratus, [a] prophanarũ literarũ eruditionẽ ſacræ cõmiſcere doctrinæ, illicò externarum artiũ ſtudiũ poſthabuit: quippe quæ tãtopere vtiles eſſe nõ poſſẽt, & diuerſa ſacris oraculis afferre ſolerẽt. Deinde generoſo & virili, planéq; (vt amplius quiddam dicã) philoſopho animo, ne externo quopiã

a Idẽ prophanas literas repudiat.

Vita doctrinæ in Origene reſpõdit.

A ſubſidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum ſumma elegantia & venuſtate concinnata volumina, venalia propoſuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium ſibi ab emptore pendendorum eſt ſtipulatus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philoſophari perſeuerabat: cauſam & materiam omnem, quę allicere eum ad res nouas & illicitas poſſet, atque cõcupiſcentiam indecentem longe à ſe propellens. Et die ſudoribus vt plurimum peracto, noctu etiã multo incumbebat labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum ſcripturarum conſumens. Si quando etiam ſomnus obiter degustandus eſſet, non in ſtrato aliquo, ſed in nuda humo iacens, eo parciſsimè vtebatur, ieiuniis plurimùm aliiſque philoſophicis exercitiis conſtantiſſimè ſemper intentus. Ex Seruatoris præceptis illa maximè ſeruanda eſſe iudicabat, quæ prohiberẽt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerum cura & ſollicitudine macerare vetarent. Eáque ipſa ſeruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiam præter ætatem, vitam exigens. B Illis quoque rebus animi ſui promptitudinẽ & ardorem ſatis declarauit, quòd regiones multas temporibus multis peragrãs, nullis vſus ſit calceis: vinóque prorſus, aliiſque rebus, extra neceſſarium alimentum, abſtinuerit: vſque adeò, vt periculum & perniciem corpori ſuo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplóque ſuo optimum viuendi iſtitutum oſtendens, in admirationem quidem ſui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebãt, familiares ſuos, auerſatus eſt.

Et libros Græcarum artiũ vendit.

Christiani philoſophi vita.

Præceptorũ Christi ſimplex atq; literam obſeruatio.

CAPVT VI.

Complures ſanè ex ſectatoribus ſuis, atque etiam ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eũdem philoſophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinum fidei verbum inſeuit, vt maturum vberémque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, perſequutionum temporibus martyrij coronis ſint illuſtrati. C Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad ſupplicium duceretur, parum abſuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuib. vt qui autor necis illius dictus eſſet. Idque factum profectò eſſet, niſi eum rurſum (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia cuſtodiuiſſet. Secundus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex ſchola illius profectus, ſpectatam fidei conſtantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porrò tertium obtinuit locũ, quum adhuc in ſacra iuſtitueretur doctrina, vtpote catechumenus. Quartus Heron, ✶ ſymbola adhuc & ſigna diuinæ lucis[a] circumferens. vtrique ij gladio ſunt percuſsi. Quintus ordine, ſcholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Seren[9] alter, poſt quamplurima tormentorum diſcrimina, per capitis reſectionem, pro veræ pietatis præmio, diuinã gloriæ ſuſcepit coronam. Sextus deinde Baſilides, qui decantatam illam Potamiænam, ex commiſeratione ab impudicorum multorum petulanti inimria vindicauit.

Ex ſectatoribus Origenis martyres

Plutarchus.

Serenus.
Heraclides.
Heron.
a Neophitus videlicet.
✶ In ſacro baptiſmo ſuſcepta.

Serenus alter.

Baſilides.

CAPVT VII. D

Ex fœminis autem ſeptima eſt Rais, quæ adhuc de fide & ſacris noſtris inſtituebatur, & baptiſmo (ſicuti alicubi ipſe dicit) per ignem ſuſcepto, martyrium compleuit. Octaua porrò Potamiæna, cuius adhuc celebris eſt apud populares ſuos fama: vt ſcilicet plurima, contra amatores, pro pudicitia & virginitate ſua menda, ſubierit certamina, (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiam forma, & vigor vultus ingenui & liberalis ſummus) & conſtanti generoſitate ſua, poſt intolerabilia tormenta ſatis oſtenſa, ad poſtremùm vnà cum matre Marcella, in ignẽ coniecta mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primùm grauiter flagris fuſtibúſque cecidiſſet, minatum ei eſſe, iuuenibus petulantibus ſe eam ad contumeliam daturum: eamque, quidnam ex propoſitis conditionibus per optionem eligeret, interrogatam, paululũ ſecum tacitam deliberaſſe, & per quàm generoſum animo præſenti reſponſũ dediſſe: ✶per quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta viſa eſt. E Itaque, quum illico ſententia damnationis contra eam lata, à Baſilide ad locum ſupplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam cõiiceret, Baſilides per commiſerationem humanius erga eam affectus, turbam iniurioſorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiúmque tale gratum habens, Baſilidem confidere, & bono animo eſſe iuſsit: breui ſe ad Dominum ſuum euntẽ, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quum ita dixiſſet, pix ignita per totum eius corpus diffuſa, vitam ei ademit. Non multum deinde interceſsit temporis, & à Baſilide iuramẽtum non vili de cauſa inter commilitones ſuos exigebant. Ille verò, non licere ſibi prorſus iurare, aſſeuerauit. Chriſtianum enim eſſe, & id ſe propalàm omnibus profiteri. Commilitones porrò primùm eum ludere, & ad contumeliam noſtram ea verba proferre ſunt opinati. Vt autem id perſeueranter confirmauit, F ad Aquilam eſt productus: apud quem vbi idem diſertis verbis eſt profeſſus, ilicet in vincula eſt cõiectus. Ad quem quum fratres quidam viſendum irent, & cum ſtupore tam repentinam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiæna, tertio antè die, læto planè & liberali animi corporiſque ſtatu ſibi inſiſtens, & capiti ſuo coronam imponens, dixerit: deprecatam ſe eſſe pro eo Deũ, neque preces eas fruſtra fore, breuíque ſe eum ſecum habituram. Itaque fratres✶ ſigillum ei Chriſti circumfuderunt: poſtridiéque eius diei gladio percuſſus, martyrium pro Chriſto abſoluit. Non ipſe verò tantum, ſed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quę dicta eſt perſequutione, ad Chriſtum tranſiiſſe, memoriæ ſunt proditi: quum quidem eodem quo Baſilidi modo, Potamiæna eis in ſomnis apparens, ad meliora eos eſſet cohortata. Et ij quidem ab Origene catechiſta eo tempore de fide inſtituti, diuinum ſic cõſecuti ſunt immortalitatis præmium.

Rais catechumena. Baptiſmus per ignem.

Potamiæna.

Marcella mater eius.

[illegible] Euſeb lib. 6 cap. 5.

Baſilidi carnifici ſuo martyrium prædicit moritura Potamiæna.

Christiani olim non iurarunt.

Eiuſdem Baſilidis martyrium.

Potamiæna ei apparuit.

Græci Christiani baptiſmum σφραγῖδα, ſignaculum dixere. Alias itidẽ martyribus.

Signaculum crucis, aut baptiſmum potius intellige.

A

CAPVT VIII.

Origenes ſeipſum propter regnum Dei caſtrauit.

QVum ad hunc modum Origenes Adamantius Alexandrinæ fidelium ſcholæ præiret, rem quandam aggredi auſus eſt, imperfectæ quidem illam & iuuenilis mentis, ſed fidei caſtitatiſq; firmitatem & ſtabilitatem ſatis declarantem. Quoniam enim adhuc iuuenis, non ſolum viris, ſed & mulieribus docendo ſalutare prędicabat verbum, volens calumniam omnem fœdæ ſuſpicionis precidere, & ſimplicius dicto illo Saluatoris intellecto, Sunt eunuchi quidam, qui ſeipſos caſtrarunt propter regnum cœlorum, adimplere id re ipſa in animo habens, ſeipſum caſtrauit: ſumma cura & diligentia familiares ſuos id factum celare ſtudēs, quod tamen difficile factu erat. Permultis enim ea res innotuit. Quam vbi etiam loci eius epiſcopus Demetrius reſciuit, quùm facinus tale eſt admiratus, tum feruorem tantæ fidei non improbandum eſſe ducens, bono eum eſſe animo, nihilque eam ob rem metuere iuſsit. Atque tum quidem tali er-

Id factum Demetrius Alexandrinus epiſcop⁹ primum non ægrè tulit.

B ga eum animo fuit epiſcopus. Procedente verò deinceps tempore, quum hominem vbique celebrari laudariq; videret, humano quodam affectu seductus, ad epiſcopos ſcribens, premere atq; obſcurare famam eius eſt conatus, cœptúmq; huiuſmodi abſurdum in literis ſuis expoſuit. Cæterùm quum in Palæſtina, Hieroſolymorum & Cæſareæ epiſcopi, gloria & dignitate cęteris pręſtabiliores, Origenem maiore dignum duxiſſent honore, eáque de cauſa per manuum impoſitionem in presbyterorum ordinem cooptaſſent, ex eo tempore gloria eius creſcente, nominéque & laude virtutis atque ſapientiæ apud omnes ferè homines maximè inualeſcente: Demetrius, quia non haberet quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille aliquando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad grauem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos qui illū dignitate presbyteri ornauerant, notauit.

Poſtea autē gloria Origenis inuidens, quum is in Palæſtina presbyter creatus eſſet, ſcriptis traducit.

C Verùm ſerius hęc Demetrius eſt exorſus. ille enim impigrè cum omnibus qui ad ſe venirent, doctrinam cōmunicabat, tempus omne & ſtudiū diſcipulis ſuis impertiens. Interea Seuerus decem & octo annis imperio flagitioſè adminiſtrato, Antoninum Caracallam filium ſuum ſucceſſorem habuit.

Antoninus Caracalla Seuero in imperio ſucceſſor.

CAPVT IX.

Alexander Hieroſolymis Narciſſo in epiſcopatu coadiutor datur.

EA tempeſtate Alexander, ex illis vn⁹ qui plurima in perſequutione ſub Seuero pro vera pietate ſuſtinuerant, à Deo ſeruatus, adminiſtrationem eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſuſcepit: Narciſſo, qui ibi mun⁹ id geſſerat, adhuc ſuperſtite. De quo Narciſſo eius loci homines quùm multa alia admiranda opera memorāt, tum hoc etiam in literas relatum tradunt. Dicunt enim, ad veſperā Paſchæ oleum ad vſum lucernarum defeciſſe: quod quum populus ægrè ferret, Narciſſum mandaſſe, vt eius rei miniſtri ex propinquo puteo aquam haurirēt, atq; ad ſe afferrent. Hoc ſic facto, illū precarū eſſe, aquæ benedixiſſe, & germana certaq; fide, vt in lucernas infūderetur, iuſsiſſe. Quare vt inſſerat peracta, diuina vi & efficacia aqua derepentè in olei naturam colore & qualitate verſa, igni nouā quādam clariorémque lucē præbuit. Ex quo tempore id oleum à multis miraculi gratia diutiſsimè eſt ſeruatū. Plura prӕterea de vitæ eius inſtituto memoratu digna referunt, in quibus & illud præclarum eſt. Homines quidā mali, qui per flagitia omnia & ſcelera innumera vitam exegerant, conſtantiam & ſeueritatem viri nouerant. Itaque iudiciū eius timentes, ne in fœdo deprehenſi facinore, quas meriti eſſent, luerent pœnas, fallaciam quandam anteuertentes comminiſcuntur, & grauem ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem ſe vera dicere apud homines conſequerentur, ſycophantiam periurio confirmant: diris quoque ſeſe, ſi fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni cōflagraret: ſecundus, vt ſontico deteſtabilique morbo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et quamuis illi calumniam iuramenti & execrationis obtentu contexiſſent, nemo tamen eis fidem habebat: quippe omnibus Narciſſi caſtitas & virtus ſpectata erat. Ille autem, quum improbitatem tantam hominum eorum ferre nequiret, aliterq; à negociis ſemotam, quietam, philoſophicámq; vitam perſequeretur, multitudine, arte quadam decepta, profugit, atque annis multis non comparuit. Et ille quidem ita vitam, ac deinde diſceſsionem inſtituerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus nequaquam cunctabatur, ſed quàm celerrimè peſtiferos & pernicioſos illos homines comprehēſos, malis eis quibus ſeipſos iuramēto interpoſito obſtrinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla propè de cauſa, ſcintilla vnica à lucerna proſiliente domo ſuccenſa, vnà cum omnibus genere ſibi propinquis, atque etiam cum ſubſtantia omni, miſerabiliter præter opinionem omnem comburitur. Secundus morbo grauiſsimo, qui totum eius corpus inuaſit, corripitur. Tertius porrò, quum tā grauem & durum in illis exitum rei videret, & celeritatem omnia ſpeculantis diuinæ vindictæ cōſideraret, quæ communiter inter ſe, per dolum & maliciam, contra virum optimum confinxiſſent, ſtatim eſt profeſſus: neque luctus lacrymarúmque prius modum fecit, quàm vnà cum illis oculorum vim & aciem diffluere ſenſit. Sic illi dignum periurij tulere precium.

Narciſſus epiſcopus aquā in oleū vertit.

D

Eidem flagitioſi quidam homines calumniam intendunt, eáq; certo ſuo malo iuramento confirmāt.

E

Narciſſus Hieroſolymis profugiens, annis pluribus latitat.

Exemplum periurij diuinæ vīdicatiō in Narciſſi calumniatoribus.

F

CAPVT X.

QVum verò Narciſſus profugus longo tempore non appareret, eccleſiarum antiſtitibus viſum eſt, alium ſuffragiis creare epiſcopum. Ita illi Dium quendam Hieroſolymorum præficiunt eccleſiæ: cui, quòd non multo pòſt deceſsit, Germanion ſucceſſor ſufficitur. Atque huic rurſum tertius ſuccedit Gordius. Sub quo Hieroſolymis ſubitò, veluti ex quadā reuiuiſcentia præſtò adeſt[a] Narciſſus, epiſcopatúmque eccleſiæ ibi, fratribus plurimùm cogentibus, recipit. Multū porrò venerationis ei acceſſerat, ex philoſophico illo receſſu: & prӕter alia plurima bona, etiā ex vindicta illa nefariorū hominū, qua eū etiā abſentē Deus fuerat dignatus. Quādoquidem autē propter ętatē decrepitam (iam enim centū & ſex annos vixerat) miniſteriū ſuū obire nequibat.

Abſente Narciſſo Epiſcopi Hieroſolymis creati. Dius, Germanion, Gordius.

a Narciſſus rurſum epiſcopatū ſuū reuerſus accipit. Idem 106. annos natus.

b Alexander ex epiſcopo & collega adiungitur.

A [b] Alexandrum, quem diximus, alterius eccleſiæ epiſcopum, vnà cum Narciſſo, prouidentia & diſpoſitio diuina Hieroſolymitanæ eccleſiæ præficit, noctu per viſionem ei deſignans omnia. Qua etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculum percipiens, ex ipſa Cappadocia, vbi epiſcopatum gerebat, excitus, [c] Hieroſolymitanam profectionem [d] precationis ergò, atque vt res ibi peractas cognoſceret, ſuſcepit. Itaque fratres Hieroſolymis, affectione amica & pia, Alexandrum domum redire paſsi non ſunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata, & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quum extra portas obuiam ei honoris ergò progreſsi fuiſſent, cœlitùs vocem, dicentem: [e] Quem vobis gratia diuina miſit, eum vltro ſuſcipite epiſcopum. Hoc vbi ſic factum eſt, finitimis epiſcopis etiam, qui circumcirca eccleſias regebant, deſignationi ei acquieſcendum eſſe viſum eſt. Quamobrem cogentes, vt ibi maneret, ei neceſsitatem impoſuerunt, annuente etiam ipſo Narciſſo. Eiuſmodi communis cum Narciſſo epiſcopatus adminiſtrationis, Alexander quoque ipſe in epiſtola ad [f] Antinoitas

c Profectio Hieroſolymitana precationis ergò ſuſcepta ab Alexandro Cappadociæ Antiſtite.

d εὐχῆς χάριν καὶ ἱστορίας τῶν ἱερῶν πραγμάτων.

Is Hieroſolymis manere retinetur, & epiſcopus diuina ordinatione creatur.

f Antinoë, ἀντινόη, Aegypti vrbs, in honorem Antinoi, vt ſupra dictum eſt, ab Hadriano Imper. condita. Vocatur etiã Antinoia, & Hadrianopolis.

g Aſclepiades epiſcopus Antiochiæ

h Clemens presbyter Alexandrinus.

B ab ipſo ſcripta, circa finem hiſce verbis meminit. Salutat vos Narciſſus, qui ante me locum epiſcopatus huius tenuit: & nunc ad centum & ſex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt conſentientes idem ſapiatis. Mentionem etiam [g] Alexander Aſclepiadę facit, qui Antiochiæ Serapioni ſucceſsit, cuius paulo antè quoque in hæreſi ſecundũ Phryges meminimus. Verba eius ſic habent: Alexander ſeruus & vinctus Ieſu Chriſti, beatę Antiochenorũ eccleſię in Domino ſalutẽ. Facilia mihi & leuia Dominus cuſtodiæ meæ tempore, vincula effecit, quũ intellexiſſem, ſanctæ veſtræ Antiochenæ eccleſiæ Epiſcopatum, diuina prouidẽtia, Aſclepiadæ propter eximiã fidẽ maximè idoneo, demandatũ eſſe. Eam epiſtolã per Clemẽtem, quẽ etiã commẽdat, ſe ad eos mittere, hiſce verbis indicat. Literas haſce, domini fratréſque mei, ad vos miſi, cum [h] Clemente presbytero beatiſsimo, inſigni ſpectatáq; virtute

C prædito viro, quem vos nouiſtis, atque etiam amplius cognoſcetis. Is quũ hic eſſet, per prouidẽtiã & * viſitationẽ Domini, cõfirmauit atque auxit eccleſiam Dei. Idem Clementis quoque & Pantæni, vt familiarium ſibi virorum in epiſtola ad Origenem meminit, ita ſcribens: Hæc enim voluntas Dei, vt ſcis, fuit, vt quæ à maioribus noſtris ad nos peruenit amicitia, ſarta † tecta, ſeu potius feruentior firmiórque eſſet. Patres ſiquidem agnoſcimus beatos illos, qui nos præceſſerunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantænum dico, illũ verè beatum & dominum: & ſacrum Clemẽtem dominum meum, & benè de me meritum: & ſi quis prætetea fuit eiuſcemodi, per quos omnibus modis optimum Dominum & fratrem meum cognoui. Scripſit quoque aliam ad Antiochenos epiſtolam, aliam itidem ad Origenem, & rurſum aliã contra Demetrium pro Origene: quòd videlicet Origenem, Demetrio bonum ei perhibente teſtimonium, presbyterum crearit. Sed & aliæ eius ad alios circunferuntur epiſtolæ. In perſecutione autem ſub Decio, Alexãder rurſum ad Præfecti productus tribunal, cauſam dicendo iudicij periculũ ſubiit, graui & propè decrepita ſenectute venerã-

** ἐπισκοπῆς. Pantænum.*

† ἄσυλον.

Alexandri Hieroſolymitani epiſcopi epiſtola.

dus: Cæſareámque ductus, atque ibi aliquandiu in carcere ſeruatus, coronam martyrij reportauit. D

Eiuſdẽ martyrium.

CAPVT XI.

Origeni autem Romanæ vrbis viſendæ, quum ibi Zephyrinus eccleſiam regeret, cupido inceſsit. Vbi quum non ita diu manſiſſet, & inde Alexandriam rediiſſet, doctrinę atque inſtitutioni, vt catechiſtes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore ſtudio operi ei incumberet. Quum verò animaduerteret, abſtruſiori ſe ſcripturæ ſenſui ſcrutando atque eruendo, ita vt volebat, vacare non poſſe, quòd ne reſpirſre quidem liberius ei liceret, per eos qui quotidie à ſole orto ad veſperã vſque ſcholam eius frequentabant: faciendum ſibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex ſectatoribus ſuis præcipuum, virum doctiſsimum, qui in diſciplinis philoſophicis & ſacrarum literarum eruditione plurimum collocauerat ſtudij, ſibi in inſtituendo ſocium & adiutorem aſciſceret. Ita factum, vt primum laborẽ eorum docendorum, qui fidei elementa nuper aſſequuti eſſent, illi demandaret: ſibi ipſi verò prouinciam eos inſtituendi qui perfectiores eſſent, diuinámq; doctrinam veluti in habitum deduxiſſent, reſeruaret. Vſque eò autem accuratam ſacrorum oraculorum inquiſitionem & ſtudium produxit, vt Hebraicam etiam addiſceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria deſcriptos cõquireret: inſuper etiam omnes tranſlationes eorũ qui ſacras ſcripturas verterunt, & à vulgata interpretatione diſceſſerunt, inueſtigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abſtruſiſque terræ receſsibus, vbi lõgiſsimo latuerant tẽpore, in lucẽ proferret. Ex quibus omnibus opus quòd ab eo Hexaplum ſiue Sextuplũ inſcriptum eſt, cõpoſuit: Cuius operis quæ vis & ratio ſit, ex ſequentibus intelligetur verbis. Tranſlationes ſacrę ſcripturæ, quæcunque extarent, collegit. Primam quidem ſeptuaginta interpretũ, deinde eorum qui poſt Chriſtum natum fuere, Aquilæ Iudęi cuiuſdam, qui eam Græcè vertit, poſt hũc Symmachi, aliam rurſus Theodotionis, & aliã deinceps innominati atq; incerti cuiuſpiam autoris: qui ſanè omnes Hebraici & Græci ſermonis egregiè periti fuêre. Quarum tranſlationum quandam ſe * Nicopoli, quæ ſeptẽtrionẽ verſus ſita eſt, atque aliam alio loco inueniſſe ſcribit. In Pſalmorũ autem Hexaplis, poſt quatuor celebriores editiones non quintam ſolum, ſed & ſextam, atque adeò ſeptimam trãſlationem ſe appoſuiſſe oſtẽdit, Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Haſce igitur interpretationes atque editiones veterum inter ſe compoſitas, atque in vnaquaque pagina vnà cum Hebraici exemplaris annotatione digeſtas, propoſuit. Vnde certus ſcripturæ ſenſus, tranſlationúmque conſenſus vel diſſenſus certò intelligi queat. Et ſic ille nobis hexapla, ſiue ſextupla reliquit exemplaria: quum quidẽ antea ſeorſim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum tranſlationem in volumine * quod Tetraſſum, ſiue quadruplum nominauit, compoſuiſſet.

Origenes Romæ etiã fuit.

Idem ſocium ſibi & cooperarium doctrinæ in ſchola Alexandrina aſſumit Heraclam. E

Origenes Hebraicè addiſcit.

Tranſlationes ſacræ ſcripturæ inquiſiuit. Opus Bibliorum Hexaplum. F

** τῇ πρὸς ἀκτίῳ νικοπόλει. Nic. τῇ πρὸς ἄκτιον νικοπόλει, Euſeb. lib. 6. cap. 17. Eſt enim ad Actiũ promontorium ab Auguſto Cæſare extructa Nicopolis. Eſt item non longè ab Euxino ſita eiuſdem nominis ciuitas.*

** ἐν τοῖς τετραπλοῖς.*

A

CAPVT XII.

Symmachus interpres Ebionita fuit.

SCiendum porrò, Symmachum interpretem Ebionitarum ſectę fuiſſe, quæ (ſicuti in ſuperiorib' expoſuimus) inopes quaſdam & mendicas opiniones de Chriſto induxit: illum ſcilicet purũ eſſe hominem, & ex Ioſeph & Maria principium & ortum ſumpſiſſe, legémque Iudaico more obſeruari oportere confirmás. Edidit quoque Symmachus in ſacrum Matthæi Euãgelium commentaria, ex quo hæreſim ſuam aſtruere & ſtabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi vnà cum eiuſdem ſcripturarum verſione, Origenes ſcripſit ſe à quadam fœmina Iuliana recepiſſe: quæ quidẽ fœmina eos libros ab ipſo autore acceptos, apud ſe reſeruauerit. Interea & Ambroſius quidam hæreſi Valentini admodum infectus, ab Origene cõuictus, veritatiſq; luce mentem illuſtratus, ad ſinceram fidei doctrinam tranſiit. Et alij verò permulti, quorũ aures oratione doctrináque ſua Origenes permulſerat, vndiquaq; ad eum conueniebant, periculum de perfecta eius doctrina facturi. Atq; in iis nõ pauci quoq; ex hæreticis, pleriq; verò etiam ex viris præclaris & illuſtribus, qui vtráque philoſophiam purè addidiciſſent, magno ſtudio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos eſſe ad mathematicas diſciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriã, Arithmeticam, aliáſque liberales artes producebat. Inſuper autem & ad philoſophorum ſectas cognoſcendas inſtruebat, dogmata eorum illis exponẽs, & commentarios in res quaſuis edẽs: ita vt apud philoſophos quoque magnus haberetur. Quod ſi qui eſſent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad ſacrarum diſciplinarum doctrinam perhibẽs. Proindéque & ſeipſum neceſſitate quadam ad prophanas literas diſcendas deſcendiſſe teſtatus eſt. Confirmant hoc qui eo tẽpore cum eo enituere philoſophi, in quorũ libris multa eius inuenitur mentio. Quandoque etiam illi libros ei ſuos dedicarunt, nõnunquam autem eos iudicio eius ſummiſerunt.

Ambroſiũ quendã à Valentini errore Origenes ad orthodoxiam perduxit.

Plurimi eius ſectatores & diſcipuli.

B

Eos p̃ captu cuiuſq; in liberalib' etiã artibus exercuit.

Artes eiuſmodi ad Theologicã doctrinam vtiles.

Origenes apud Philoſophos etiã magnus habitus.

C

CAPVT XIII.

Porphyrius Chriſtianorũ inſectator.

** ὁ ἐν Σικελίᾳ Baſanæ. Euſeb. lib. 6. c. 19*

ET quid opus eſt aliis? quando & Porphyrius ⋆ Siculus, qui plurimum ſtudij ad id contulit, vt in Chriſtianos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil eſſent, reprehenderet & aboleret, mentionem inferens eorum qui in eis elaborarunt, earúmque ſecretiorem ſenſum expoſuerunt, quum nihil argumenti & verborum inopia haberet, quod contra noſtra dogmata criminãdo afferret, ad conuicia ſe conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proſcindere conatur. Qua tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratis affert, nunc quidem vera memorando, quum ſcilicet aliud quidquam dicere non poſſet: nunc verò mendacia confingendo, vbi ſe latêre & fallere poſſe ſperaret. Siquidem eum vt Chriſtianum criminatur: rurſum verò, quũ philoſophicè viuentem deſcribit, admiratur. Verum quæ de eo commemoret, rectius ex ipſius verbis intelligentur.

D

Verba eius de Origene.

„ Flagitioſę improbitatis Iudaicarum literarum nõ abrogationem, ſed ſolutionem quidam ſe inuenturos ſperantes, magna animorum alacritate ad expoſitiones & enarrationes ſe contulerunt, abſurdas illas, ineptas, & ſcripturis ipſis minimè cõgruentes, & non tam defenſionẽ peregrinæ diſciplinæ, quàm quæſtum & laudem autoribus ipſis afferẽtes. Magno enim faſtu, apud Moſen, pleraque obſcurè dicta, atq; ænigmata prorſus eſſe, præ ſe ferentes: & diuinorum oraculorũ, quæ arcanorum ſenſuum & myſteriorum ſint plena, autoritatem eis tribuentes, iudicio eorum arrogantiæ præſtigiis faſcinato, enarrationes eiuſcemodi inſtituunt. Et paulo pòſt. Huius verò abſurditatis autor eſt Origenes, in quem ego adoleſcentulus admodum incidi, magna tum gloria virum: ſicuti etiamnum magnum eius eſt, propter ea quę poſt ſe reliquit librorum monumenta, apud eos pręcipuè qui talia docent homines, nomen. Quum enim Ammonij, qui ætate noſtra in maximo fuit precio, auditor eſſet, plurimùm in eloquentia & diſciplinis omnibus apud eum magiſtrum eſt ꝓgreſſus: viuendi autem inſtituto, contrariam illi ſequutus eſt viam. Ammonius nanque Chriſtianus, & à Chriſtianis parẽtibus educatus, poſtquã ſapere cœpit, philoſophiámque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem ſe contulit. Origenes autem Græcus, & Græcis eruditus diſciplinis, animum ad barbarã appulit temeritatem, in qua ſeipſum ⋆ doctrinámque ſuam ad quæſtum expoſuit: Chriſtianè quidem ille & legitimè ex inſtituto profeſsionis eius viuẽs, in perſuaſione autem religionis atque in ſtudiis lucubrationibúſq; ſuis Græcos conſectans, & Græcorum dogmata peregrinis ſubiiciens fabulis. Semper enim verſatus eſt ĩ Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Longino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris poſuit, qui inter Pythagoricos excellũt. Vſus quoque eſt Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricũ eorum quæ apud Græcos ſunt myſteriorum enarrandi morem didicit, & ſcripturis Iudaicis accommodauit. Hæc Porphyrius, in tertio eorum quos contra Chriſtianos ſcripſit librorũ, refert. In quibus ea quidem quæ de multiiuga viri eruditione commemorauit, vera ſunt: alia verò apertiſsimè mentitur. Quid enim ille, more ſycophantæ, non comminiſceretur, qui contra Chriſtianos ita eſt debacchatus? Auſus quippe eſt, Origenem affirmare à Græcorum ſuperſtitione tráſfugiſſe: Ammonium verò contrà à veræ pietatis inſtituto ad peregrinam religionem tranſiiſſe: quum Origeni Chriſtiana profeſsio patria prorſus fuerit, ſicut de eo ſtatim à principio retulimus: Ammonius autem ad extremum vſque ſpiritum cõſtanter perſuaſionem fidei in Chriſtũ retinuerit. Quemadmodum id lucubrationes eius, quibus magnam laudem & gloriam eſt cõſequutus, manifeſtò teſtantur: præcipuè verò commentarius eius, qui de Moſę & Ieſu conſonantia inſcriptus eſt: ac deinde alij, qui eiuſdẽ generis apud ſtudioſos aſſeruantur. Atque hæc propterea adduxi, vt ſimul & ſycophantiam calumniatoris refellerem, & quantus in externis diſciplinis Origenes fuerit oſtẽderem.

E

Ammonius Origenis præceptor.

** τὸν ἐν τῇ ἀγωγῇ ſtudio lucubrationum.*

F

Exigunt ad veritatis examen verba impij Porphyrij.

Ammonij ſcripta.

A rem. Quo nomine, ꝙ ſcilicet nimium in eas operæ & ſtudij collocaret, quum à nonnullis reprehenſus eſſet, talibus ad eos in quadã epiſtola vſus eſt verbis. Poſteaq̃ totus diuinarũ literarũ doctrinę incubui, famàque de iudicio ac ſtudio meo increbuit, proindéq; frequenter ad me aduenerunt, nunc quidem hæretici, nunc autem Gręcarum literarum ſtudioſi, & philoſophi in primis, viſum mihi eſt, & hæreticorũ dogmata, & philoſophorum, quæ ſe de veritate afferre pollicentur, placita perſcrutari. Qua in re imitati ſumus, qui nos precedens multis plurimum attulit vtilitatis, Pantænum, non parum artibus profanis inſtructum: & qui nunc in ordine eſt Alexandrinorum preſbyterorum, Heraclam, quem ego operam talibus literis nauantem apud philoſophiæ magiſtrum reperi: quum quidem quinque annis ille prius ſectator philoſophi eius fuiſſet, quàm ego diſciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob cauſam quum antea communi veſtitu vſus fuiſſet, eo depoſito, poſtea philoſophi habitum ſumpſit, quẽ etiam ad hunc vſque diem gerit. Hæc de ſtudio B Græcarum artium ſuo Origenes refert.

Quo conſilio Origenes philoſophicas & prophanas literas magno ſtudio ſit conſectatus.

Heraclas presbyter philoſophicũ habitum geſſit.

CAPVT XIIII.

Origenes in Arabia verſatur.

Item in Palæſtina.

Porrò quum ex Arabia literæ venirent, vt verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus eſt eò, ea ipſa de cauſa. Sed non diu ibi moratus, Alexandriam rediit. Atque inde rurſus propter motus bellicos ſecedens, Ægyptúmque itidem propter armorum diſcrimen ſuſpectam habens, in Palæſtinam ſe recepit. Ibi quum Cæſareæ degeret, epiſcopi Palæſtini legatione quoque ad eum miſſa, ei permiſere, vt de ſacris literis diſſereret, & publicè eas in eccleſia interpretaretur, quanuis nondum presbyteri honorem eſſet conſequutus. Id quod comprobatur ex ſcriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenem affectus, vt paulo antè meminimus, epiſcopis Pa- C læſtinis miſit. in quibus ſcriptis, præter alia, illud erat: Nunquam antè auditum, nunquam factum eſſe, vt præſentibus Epiſcopis laici concionarentur. Quapropter illi, & potiſsimũ Alexander Hieroſolymitanus & Theoctiſtus Cæſarienſis antiſtites, defenſionẽ eius rei ad eum ſcripſerunt, non vera illum dicere aſſeuerantes. Vbi enim, inquiũt, reperiuntur idonei homines, qui doctrina ſua ꝓdeſſe fratribus poſsint, ſi illi ſanctorum epiſcoporum iuſſu & permiſsione per cohortationes ad populum verba faciant, id offendiculo nõ eſt: ſicuti apud Larãdos Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celſo, Synadæ Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerunt. Veriſimile autem eſt in aliis quoq; locis, quod nos ignoramus, itidẽ eſſe factum. Tanto in honore Origenes nõ ſolùm apud ciues & prouinciales ſuos, ſed etiam apud externos epiſcopos fuit. Cæterùm quum ei aliquando Demetrius ſcripſiſſet, Alexandriam reuerſus, docendi ibi munus laborémque ſolitũ obiuit. Sed enim ad ea vſque tẽpora quàm plurimi alii eloquẽtia & doctrina viri clari floruere, quorum ſcripta & epiſtolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem ſuam cõſeruatas eſſe, Euſebius Pamphili memoriæ prodidit: vnde ſibi argumen- D tum & materiam eccleſiaſticæ hiſtoriæ componendæ ſuppeditatam eſſe ait. Eam bibliothecam idem refert inſtructam eſſe ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narciſſo, ex diuino reſpõſo, epiſcopalẽ adminiſtrauit prouinciam.

Ibi ab epiſcopis rogatus non dum presbyter ſacras literas in eccleſia docuit. Defenſio eius rei.

Origenes Alexandriam ad munus ſuũ obeundũ reuerſus.

Multi eo tẽpore docti & eloquẽtes viri. Bibliotheca inſignis Hieroſolymis ab Alexandro inſtituta.

CAPVT XV.

Beryllus Boſtrenſis ſcriptor eccleſiaſticus.

Verùm enimuerò quum permulti libris edendis eniterentur, plurimáque eccleſiæ componerent monumenta, in quibus contra hæreſes maximè decertarunt: inter quos etiam Beryllus Boſtrenſis Arabs, qui elegantia vtiliáque ſcripta poſt ſe reliquit, & ⁎ Hippolitus Portuenſis epiſcopus, & Caius, ſcriptores eccleſiaſtici fuere, quorum antea quoque nobis facta eſt mentio: Origenes etiam ipſe ad enarrationes ſcripturæ cõponendas animum contulit, Ambroſio quodam eum ad id ſtudij & laboris excitatore. qui ſanè nõ E admonitionibus verborum & cohortationibus tantum eſt vſus, ſed liberaliter etiam ſumptus cõgruentéſque impẽſas ei ſuppeditauit. Septem etenim ei attribuit ⁎ celeres notarios, qui certis deſignatis horis, in ſcribendi opera ſibi inuicem ſuccedebant. Ad hos totidẽ addidit alios, qui dictata illius ⁎ formis pulchrioribus in libris accuratè deſcriberent. Aderant etiam puellæ in ſcribendo probè exercitatæ, quibus omnibus Ambroſius ex facultatibus ſuis quotidie abundè ſumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarum literarum ſtudio, ſedulò auxit, vt libentius prolixiúſque, ſic inuitatus, in editionem commentariorum ſuorum incumberet. Æquum autem eſſe puto, quæ ſtudiorum ſuorũ monumenta reliquerit, in præſentia recenſere. Alexandriæ quidem conſcripſiſſe dicitur in Euangelium Ioannis libros ſex. † In totũ Euangelium, libros viginti duos. In nono autem eorũ quos in Geneſim ſcripſit libro (duodecim autem edidit) eos qui nonum præceſſerunt, Alexandriæ F etiam cõmentatum ſe eſſe dicit, ſicuti & expoſitiones in vigintiquinq; primos Pſalmos. Prętere in Threnos tomos nouem: in quibus duorum librorum de reſurrectione mẽtionem facit. Libros itidem de principiis, & quos inſcripſit ſτρωματεῖς, ſeu contexta (ſunt autem decem) Alexandriæ quoque compoſuit. In enarratione autem primi Pſalmi, numerum ſacrorum librorum veteris teſtamenti hiſce verbis recenſet.

⁎ Ἱππόλυτος ἑτέρας που προεστὼς ἐκκλησίας. Euſe. lib. 6. ca. 22.

Origenes cõmentarios in Sacram ſcripturam edit, Ambroſio ei notarios et ſumptus ſuppeditante.

⁎ ταχυγράφοι, καλλιγράφοι.

Eiuſdem ſcripta.

† εἰς ἕκαστον εὐαγγέλιον, *Niceph.* εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον, *Suid.* εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον ... *Euſeb. lib. 6. cap. 24. Vbi in ſexto in Ioannem commentario, quinque, Alexandriæ tum edidiſſe, qui ſextum præceſſerunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum perueniſſe dicitur.*

CAPVT XVI.

Scire operæ eſt, teſtamentarios libros, vt Hebræi tradiderunt, eſſe viginti duos, ita vt is numerus cum elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autẽ apud Hebræos viginti duo libri iſti. Qui apud nos inſcriptus eſt Geneſis, apud eos à principio titulum

Origenes de Canonicis Bibliorũ libris.

A habet, Bereſitb, quod eſt, iu pricipio. Exodus, Velle ſemoth: boc eſt, Hæc nomiua. Leuiticus, Vaicra: hoc eſt, Vocauit autẽ. Numeri, Vaiedaber: hoc eſt, Locutus eſt. Deuteronomium, Ellebaddebatim: hoc eſt, Hæc ſuut verba. Ieſus filius Naue, Iehoſua Beu Nuu: boc eſt, Ieſus filius Nuu. Iudicũ, Sophrim. Roth, apud ipſos Ioſapbatim. Regum, Melachim primus & Secuudus, ſiue Samuel: boc eſt, à Deu vocatus. Regum, Melachim tertius & quartus, ſeu reguum Dauid. Paralipoménωn primus & ſecuudus, Dibræ haiamin: boc eſt, ſermones dierum. Eſdræ primus & ſecũdus, Eſdras: hoc eſt, auxiliator. Liber Pſalmorũ, Spharthelim. Prouerbia Salomonis, Misle. Eccleſiaſtes, Cobeleth. Canticum canticorum, non autem (vt quidam putant) Cautica cauticorum, Siraſirim. Eſaias, Hieremias cum Tbrenis & epiſtola, Dauiel, Ezecbiel. Duodecim prophetarum liber, Thereaſar, Iob, Eſther. Præter bos ſuut libri Macchabæorum, qui apud eus inſcribũtur, Sarbeth Sabanaiel. Atq; hęc in eo quem diximus cõmentario expouit. In primo autem iu Euangelium ſecuudum Matthæum libro, eccleſiaſticũ ſeruans canonem, quatuór tantummodò B Euangelia ſe noſſe, ſic quodammodo teſtatur: Vt quidẽ ex traditioue didici de quatuor Euãgeliis, ſola ea ſunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in eccleſia Dei quæ eſt ſub cœlo. Primum ſcriptum eſt ab olim publicauo, poſtea verò Apoſtolo Ieſu Christi, Matibæo, & fidelib⁹ Iudæis ſermoue Iudaico traditum. Secundum à Marco, ſicuti à Petro illi eſt dictatũ, quem is in Catholica epiſtola ſua, eam ob cauſam filium aguoſcit, iuquiẽs: Salutat vos in Babyloue electa, & Marcus filiua meus. Tertium ſecuudum Lucam, à Paulo laudatum eſt Euãgelium, quod is gentibus ſcribi curauit. His acceſsit, id quod ſecundum Ioannem eſt.

Noui Teſtamenti libri.

Iu quiuto porrò in Euangelium Ioannis Euarratiouum libro bæc etiam de epiſtolis Apoſtolicis refert: Qui verò dignus iudicatus eſt miuiſter fieri uoui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus, Paulus, qui curſus Euangelij ab Hieruſalem & circũcirca vſque ad Illyricum abſoluit, non ad omnes quas docuit, etiam ſcripſit eccleſias. Ad quas autẽ ſcripſit, perpaucis vſus eſt verſibus. At Petrus, † ſuC per quo ædificatur Christi eccleſia, aduerſus quã neque inferorum portæ præualent, vnã citra controuerſiam reliquit epiſtolam. Verùm ſit eius etiã altera, quæ tameu in dubium vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui ſupra pectus Ieſu recubuit, Ioanne? qui Euangelium vnum ad poſteros trãſmiſit, tot ſe edere poſſe pro feſſus, quot vniuerſus non caperet mundus. Scripſit quoque Apocalypſim, iuſſus tacere & non ſcribere ſeptẽ tonitruũ voces. Reliquit idem admodum paucorum verſuum epiſtolam: ſed ſit eius & ſecuuda, atq; etiam tertia, quas nou omnes germanas eſſe putant, & vtraq; centum verſus nou excedit.

† Ip⁹ ẽ viceopuſſam à geuiũ bcaduvia. Euſeb. lib. 6. ca. 25.

Ad bęc de epiſtola ad Hebræos, iu eiuſdem bomiliis bęc refert: Stylus & eloquutio epiſtolæ ad Hebræos inſcripıæ, non redolet genuinum & rudiorem Apoſtoli ductum: qui ſeipſum rudẽ eſſe profeſſus eſt ſermoue, hoc eſt, eloquutione. At epiſtola ea verborum cõpoſitioue maiorem habet Græci ſermouis venuſtatem. Id ſanè, quicunque de eloquutionum differẽtiis iudicare poteſt, profitebimr. Rurſum, quòd ſententiæ eiuſdem epiſtolæ admirãdæ prorſus ſiut, & à ſcriptis eis quæ ex profeſſo Apo D ſtolica habeurur, minimè ſecundæ, & id qui attentè iu Apoſtolica lectioue eſt verſatus, non uegabit. Deiude illa ſubiuugit. Ego quidem iudicium meum declarans dixerim, ſententias prorſus Apoſtoli eſſe: eloquutionem autem & contextum alicuius qui Apoſtolica dicta memoriæ gratia inſcriptum retulerit, & verba magiſtri in commentarium anuotans redegerit. Itaq; ſi quæ eccleſia epiſtolam eam pro Paulina babet, meritò ea iſto uomiue benè audiat. Non fruſtrà enim veteres eam Paulo adſcripſere. Qui verò autor eius ſcripti ſit, ſolus id certò nouit Deus. At enĩ quæ ad nos peruenit memoria rerum, partim à Clemẽte Romauo epiſcopo, partim à Luca qui Euangeliũ & Apoſtolorũ acta ſcripſit, editam eſſe tradit. Atque hęc quidem Origenes Aleaandriæ compoſuit. Quæ verò iu Palæſtiua, aut alibi verſatus, lucubrãs ediderit, paulo pòſt recenſebimus.

De epiſtola ad Hebræos.

CAPVT XVII.

POſt Antoninũ,[a] qui annos ſex & mẽſes ſex Romanæ rei præfuit, Macrinus[b] eã adminiſtrauit: qui nõdum integro exacto E anno extinctus, alteri Antonino imperij ſummã, quatuor tantùm annos retinendã reliquit. Cuius ſucceſſor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Mámæa nomiue, celebritate famæ Origenis permota, explorare atq; cognoſcere in diuiuis rebus ab omnibus laudatam cognitiouem & prudentiam eius (piè enim diuiua colebat, moribúſque, ſi quę alia, & ipſa maximè caſtis & modeſtia erat) cupiens, quum Antiocbiæ eſſet, virum eò ad ſe honeſto militaris manus ſatellitio & comitatu accerſiuit. Ibi ille ſatis diu manſit[c]. Quúmque eam doctriua ſua, ita vt par erat, ad diuini verbi Chriſtianæque diſcipliuæ amorem excitaſſet, eidémque Dei in rebus omnibus ſibi conceſſam gratiam exhibuiſſet, ad conſuetum ſibi inde ſcholæ ſuæ laborem eſt reuerſus.

a Antoninus Caracalla à veſte talari Gallica, quã miles et populo dedit, ſic dictus fratrẽ Getã Cæſarem in ſinu matris occidit, & nouercam Iuliam vxorem duxit.

b Opili⁹ Macrinus, Antoninus Heliogabalus, Aurel. Alexander Seuerus, imperatores Romani.

c Origenes Antiochia cum Mammæa fuit.

CAPVT XVIII.

HVius imperatoris temporibus, eccleſiaſticis quibuſdam labo- F ribus flagitantibus,[a] in Græciã trãſmiſſurus Origenes Palæſtinam adiit: eccleſiaſticóque ibi presbyterij honore, per impoſitionem manuum eius loci epiſcoporum, Alexandro autore, Cæſareæ Philippi ornatur[b]. Verùm quæ ſimultas ea de cauſa inter eccleſiarum antiſtites ſit exorta, & quantum operæ atque laboris ipſe viuida adhuc ætate in ſacras literas collocauerit, quòd alterius ſint biſtoriæ atq; lucubrationis, ex aliis ea ſcriptoribus coguoſcere volentibus petere permittimus. Quum autem Alexãdria diſcedens, in Palæſtinam ſe conferret Origenes, duodecimo imperij[c] Alexandri anno[d], Hera-

a Conuincendorũ hæreticorũ gratia: Ruſin.

b Idem Cæſareæ Palæſtinæ, cũ magna quorundam inuidia presbyter ordinatur.

c Imperator iſte Aurelius Alexãder Seuerus doctiſſimos integerrimosq; viros, Papiniani viri ſanctiſſimi diſcipulos à cõſiliis habuit eóſq; plurimos. Lãprid. Eorum reſponſis libri Pandectarũ iuris ciuilis referti ſunt. Tutorẽ habuit Domitiũ Vlpianũ iuriſcõſultum. Bello aũt Germanico in tumultu militari vnà cũ matre Mãmæa, nõ longè à Moguntia, ad oppidũ Vicelium, ſiue Veſontem (Veſalia hodie dicitur) cæſus eſt: vbi quoque mater eius iacet ſepulta.

d Heraclas Alexandriæ in ſchola Theologica Origeni ſucceſſit.

Heraclas præpoſ. ſcholæ Alexandrinæ.

A clam ſcholę ſuæ, in qua diuinum docuerat verbũ, ſucceſſorem reliquit. Qui nõ diu ſacrę ibi doctrinæ præfuit. Breui enim Demetrius epiſcopus Alexãdrinus, quum quadraginta tribus annis munus eccleſiaſticum ritè adminiſtraſſet, deceſsit: cuius locũ in epiſcopatu eo Heraclas recepit. Dionyſius autem, qui poſtea Heraclę in epiſcopali dignitate ſucceſsit, tum quoq; pro eo ſcholæ ſacrę Catechiſtes eſt creatus, quinto ab ipſo Pãtæno ſucceſsionis ordine, loco. Pantænus enim primus fuerat: poſt eum Clemẽs presbyter, contextor ille, ſecundus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionyſius: & poſt eum ſextus Athenodorus. de quo paulo pòſt dicemus.

Dionyſius Heraclæ in ſchola adminiſtrãda ſucceſſor.

CAPVT XIX.

a Opera Origenis in Palæſtina edita.

POrrò [a] in Palæſtina quum Origenes eſſet, lucubrationes in Eſaiã & in Ezechielẽ cõpoſuit. Quas in partem tertiam Eſaiæ, vſq; ad viſionem quadrupedum in ſolitudine, ſcripſit, trigĩta tomis ab-

B ſoluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porrò in Canticum canticorum ad quintum vſq; tum progreſſus eſt commentarium: quiquidem omnes decem ſunt numero. Profeſsione autem fidei noſtræ magis ac magis, ita vt cõueniebat, incrementa ſua capiente [b], quum iam ſexageſimũ Origenes egreſſus eſſet annum, maximámque ſibi & expeditiſsimam ex diutina meditatione & aſſuetudine comparaſſet eruditionem, docẽdi atque diſſerendi virtute ad ſummum progreſſa, quę in medium proferebat præcepta & documenta, quod antea nõ permiſerat, celeribus notariis excipienda dictauit. Quo tempore etiam contra Celſum Epicureum, qui maximo ſtudio in diuinã doctrinam inuectus fuerat, præclaros illos conſcripſit libros. Quinque verò alios in Euangelium ſecundum Matthæum, alios item plures in duodecim Prophetas. Eſt etiam in manibus hominum, ad imperatorem Philippum epiſtola: & præterea ad Seueram coniugem eius data altera: & ad alios quoſdam aliæ. Scripſit etiam ad Fabianum eccle-

b Idẽ dictare prommenta chirographis cæpit ſexageſimũ egreſſus annũ. Suprà cap. 15. eod.

C ſiæ Romanæ epiſcopum, & ad multos alios aliarum eccleſiarum Antiſtites: quæ omnia rectam fidei profeſsionẽ docent [c]. In perſequutione autem ſub Maximino Cæſare: maximum enim is, * odio eius qui eum præceſſerat, Alexandri imperatoris, qui magna fuit in Chriſtianos beneuolẽtia, omnéſque ferè in aula ſua noſtræ profeſsionis familiares & miniſtros habuit, contra nos excitauit tumultum: potiſsimúmque in eccleſiarum recto-

c Per ſequutio Chriſtianorũ ſub Iulio Maximino.

Alexander [illegible] Chriſtianos habuit.

* *Alexander Seuerus Chriſtianos eſſe paſſus eſt. Chriſto templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. Quod & Adrianus cogitaſſe fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus ſine ſimulachris iuſſerat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Adriani, quæ ille ad hoc paraſſe dicebatur. Sed prohibitus eſt ab his, qui conſulentes ſacra, reppererant omnes Chriſtianos futuros ſi id optatò eueniſſet, & templa reliqua deſerenda. Alexãd. Seuerus ſententiam illam Chriſtianam, Quod tibi non vis, alteri ne feceris: vſqueadeò dilexit, vt & in palatio, & in publicis perſcribi iuberet. Nomina eorum quos publicis præficiebat muneribus, proponebat, hortans populum: vt ſi quis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus: ſi non probaſſet, pœnam capitis ſubiret. Dicebátque graue eſſe, cùm id Chriſtiani facerent in prædicandis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Æl. Lamprid.*

res, veluti doctrinæ Euãgelicæ autores, in quos ſo- D los capitalibus ſuppliciis ſæuire iuſsit, eſt debacchatus. Eo itaque tempore præclaram illam orationem, qua ad martyriũ cohortatur, compoſuit, eámque [d] Ambroſio & Protocteto Cæſarienſibus presbyteris inſcripſit. magna enim eis ſolicitudo & anxietas propter perſequutionis eius vehementiam inceſſerat. In qua oratione ambo illi » rationes explicatas habuerunt, vt fortiter in mar- » tyrij ſtadio certamen pro Chriſto ſuſtinerent at- » que perferrent. Sed quid opus eſt certum ſcri- » ptorum eius viri numerum inire, quum ea res pe- » culiari indigeat ocio & labore? Atqui Euſebius » Pamphili, Pamphilũ ipſum martyrem dignis proſequẽs laudibus, ſummúmque eius in rebus diuinis ſtudium celebrans [e], nomenclaturam & tabellas eum Origenis aliorúmq; eccleſiaſticorum ſcriptorum monumentorũ in bibliotheca ſua repoſitorũ, ſex libellis explicuiſſe ſcribit, in quo ſcripto de epiſtolis quoque eius Euſebius hæc refert: Quarum, inquit, quaſcunque apud plures variis in locis ſparſim ſeruatas conquirere potui, ſingillatim in tomos ſuos digeſtas, vt ne interciderent, ſu- E pra centum collegi. Reperias quoque librorũ eius catalogum in ſexto libro eius, quam pro viro eo ſcripſimus, Apologiæ.

d Ambroſius & Protoctetus Cæſarienſes presbyteri, martyres.

Pamphilus martyr.

e Apud Suid. ſcriptũ eſt, Origenẽ ſyntaxes quod tam multos cõpoſuerit libros, [illegible] vocatũ eſſe, quaſi dicas cõpoſitorum: qua eo tos cauſa hal [illegible], vt magnopere errarit, fuit.

CAPVT XX.

MVltos verò etiam Cæſareæ Palæſtinæ docens [a] Origenes habuit diſcipulos, non incolarum modò, ſed aduenarum quoque qui patriæ dulcedinem, doctrinę cõſuetudiniq; eius viri poſthabuere. Inter quos præclariores fuere: Theodorus, qui in Palęſtina cum magna gloria ſacerdotio eſt functus: & Athenodorus: atque huius frater Theodotus, qui etiam Gregorius, atque inſuper † mirificus eſt cognominatus. De quo, loco ſuo dicemus: nam poſtea epiſcopatũ Neocæſareæ in Ponto geſsit. His Græcarum & Latinarum diſciplinarum maximè ſtudioſis, omnémque in eis operam ponẽtibus, quum Origenes verioris philoſophiæ venuſtatem ac pulchritudinem oſtendiſſet, facilè F perſuaſit, vt cũ ingenti deſiderio priora ſtudia ſua meliore doctrina commutarent. ij quinquennio ſolo opera in ſacris literis apud eum nauata, tantum profecerũt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus regendarum in Ponto eccleſiarum cura rectè demandaretur. Vnà cum his etiã Dionyſius fuit, qui Alexandriæ non ſolùm diuinam ſcholã Catechiſtes, ſed etiam eccleſiã Epiſcopus rexit. Tanta ſcilicet Origeni diſciplinis tradendis inerat facilitas & elegantia, tantúmq; celebris eius fama pleroſque ad ſpectandam doctrinam & ſapiẽtiam eius pertrahebat. Nec tantum qui ſtudioſi eſſent dicẽdi, aliarúmque artium, verumetiam qui præclarũ iam in eis nomen erant cõſequuti, ad eum veniebant. Firmilianus quoque Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, tanti hominem fecit, vt aliquando internuncium ad eum miſerit, per quem eum ad ſe, eccleſiarum ſuarum emolumenti cauſa inuitaret. Cæterùm quum ille morarum ſubinde cauſas necteret, ipſe in Iudæam profectus, atque ibi aliquandiu cum illo verſatus: tandẽ multos quàm

Diſcipuli Origenis in Palæſtina: Theodorus Palæſtinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Mirificus.

Theodorus Palæſtinus apud Euſeb. nõ recẽſetur.

† Θαυματουργός. Euſe lib. 6. cap. 30.

Dionyſius Alexandrinus.

Firmilianus Cappadox.

Alexander Hieroſolymitanus. Theoctiſtus Cæſarienſis.

A antea fuerat, ſacrarum literarum peritior ad ſuos rediit. Sed & Alexander Hieroſolymorũ & Theoctiſtus Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopi, ſemper ferè ibi cum eo vt magiſtro, qui io ſacris doctrinis maior quàm humana natura fert, eſſet, fuere, operá ei nauantes: & propalam, quæ vel ad eccleſiaſticam doctrinam, vel ad ſacrarum literarum interpretationem pertinerent, ei concedentes.

CAPVT XXI.

a Iulius Aphricanus. b Forte hic p Heraclæ legendũ Origenes. De Ceſtorũ libris Suidas in dictione Ἀφρικανός. Scripta Aphricani. c De hiſtoria Suſannæ.

Eodem tẽpore cum Origene etiã [a] Iulium Aphricanum vixiſſe, hiſtoriæ tradunt: qui & illius fuerit ſectator, & diligens annaliũ ſcriptor, qnos libris quinque eſt cõplexus. In eis porrò ſcribit, ſe præclara fama [b] Heraclæ excitum: profectionem Alexãdrinam ſuſcepiſſe. Aphricanus iſte, librorum eorum qui inſcribuntur Ceſti, autor pethibetur. Dedit is quoque ad Origenem epiſtolam, in [c] qua hiſtoriã B Suſannæ, veluti adulterioum ſcriptum, ex Daniele reiicit. Ad quem reſcribens Origenes, eam non illegitimam, ſed germanam potius eſſe ſcripturã, quæ ſcilicet plurimùm afferat vtilitatis, oſteodit. Circunfertur & alia Aphricani ad Ariſtidem epiſtola, de ea quæ videtur eſſe, quum ooo ſit [d], diſſonantia genealogiæ Chriſti apud Matthæum & Lucam: in qua, ex hiſtoria quadam, quam à veteribus acceperat, Euãgeliſtas magis inter ſe cõſentire, quàm diſſonantiam aliquam apud eos eſſe, probat. Eã volumini huic noſtro, loco ſuo, io primo Tomo inſeruimus [e]. Atque hæc quidẽ Origenis gloria apud omnes fuit, hoc ipſius in ſacris diſciplinis ſtudium: in hac qnoqne Epiſcoporum fuit admiratione, quibus eiſdem etiam vſus eſt diſcipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruerſa & peregrina ir duxerunt dogmata, deinceps oſtendere pergemus.

d Concordantia genealogiæ Chriſti apud Matthæum & Lucam.

e Origenes egregius hæreticorũ confutator.

CAPVT XXII.

Erroneũ Berylli Boſtrenſis epiſcopi de ſubſiſtentia & diuinitate Chriſti dogma.

† ſeu ante dum iſthac.

Per Origenẽ is ad veram doctrinam reductus.

C Beryllus, quẽ paulo antè Boſtrenſem in Arabia diximus fuiſſe epiſcopum, nouas quaſdam, & ab eccleſiaſtico Canone alienas, ꝓtulit opiniones. Aſſeruit nanq; Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum noo prius † propriam eſſentię ſubſiſtẽtiam habuiſſe, quàm ad nos venerit: neque propriam obtinuiſſe diuinitatem, ſolã autem paternã ſubſiſtẽtiam & Deitatem in eo apud nos verſante extitiſſe. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine eccleſiarum antiſtites per diſputationes coogreſsi, auertere ab eo tam impiam ſententiam ſunt conati. Verùm ille quam ſemel conceperat, pertinaciter retinuit opinioocm. Poſteaquam autẽ à multis excitatus, ad eum clariſsimus peruenit Origenes, primùm ſermone cum eo collato, quænam haberet, quæve doceret dogmata, ab eo quæſiuit. Vt verò rem omnem ſatis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum non rectè ſentire coonicit: & vix tandẽ demonſtrationibus certis perſuaſum, ſenſim & humaniter cum eo agens, ad ſincerã veritatis reduxit doctrinam, priſtinúmque ei ſanæ ſententiæ reſtituit D habitum. Monumenta Synodi epiſcoporum propter Beryllum coactæ, longo tempore ſunt aſſeruata, quæ ipſius atque Origenis quæſtiones ſimul & ſolutiones ordine continent. Hæc de Berylli reſipiſcentia.

CAPVT XXIII.

Arabũ hæreſis de animarũ mortalitate. Eam quoq; Origenes redarguit.

QVa tempeſtate alij quoq; in Arabia extiterunt, qui adulterinis opioionibus eccleſiã turbarunt: animam hominis ipſam vnà cum corpore in præſentia mori atque interire, & aliquando rurſum in reſurrectione futura, vnà cũ corpore ſuo reuicturam eſſe, ac de cætero ad immortalitatem conſeruatum iri arbitrãtes. Hæc quum illi ſic per inaniloquentiam iactarent, conuentus epiſcoporum ſunt acti: in quibus, quum efficere nihil poſſent, Origenes eſt euocatus. Atq; ille nulla interpoſita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, E quæſtionéque in medium propoſita, ita ibi vir ille diſſeruit, eáque ex ſcripturis in conſeſſu illo attulit argumenta, vt aduerſarij deinde quod cõtrà proferrent, nõ haberent. Itaque ſtatim ita ſunt cõuerſi, vt ſe ipſos erroris condemnarent, pœnáſq; à ſe ipſi exigerent

CAPVT XXIIII.

Helceſaitarum hæreſis.

POſt has alia illis longè pernicioſior, Helceſae qnodam autore, exorta eſt hæreſis: quæ prius eſt extincta, Origene aquis eam repente ex ſcripturarum torrentibus hauſtis obruente, quàm in apertum maligni ſpiritus artis exuſcitata prodiret. Helceſaitæ nanq; iſti vndecunque fabulis collectis, portẽtoſum ſibi quendam compoſuêre errorem. Et quidem de rerũ omnium principio nobiſcum cõſentiunt. vnum ſiquidem & ipſi rerum omnium conditorem aſſerunt: non vnum autem F Chriſtum, ſed plures & diuerſos. Ac vnum quidem ſurſum eſſe, alium autem deorſum: quem in multis antea inhabitaſſe, deinde verò etiã in Mariæ filio Ieſu incoluiſſe dicunt. Ieſum verò aliquãdo ex Deo eſſe, aliquando matrem habuiſſe virginem referunt: nonnunquam autem ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porrò ipſum quoque tranſcorporari, atque in diuerſa ingredi corpora, & vnoquoque tempore variè exhiberi ſentiunt. Vtuntur inuocationibus atque incantamẽtis dæmonum, atque item baptiſmis ✱ in elemẽtorum profeſsione. Aſtrologiam & Mathematicum errorem cõplectuntur, prognoſticos & ariolos ſe nominantes. Diuum Apoſtolum, eiúſque ſcripta, indncunt prorſus & abolent. [a] Librum quẽdam, quem ipſi cõpoſuere, de cœlo delapſum eſſe prodigioſè iactitant. Quod ſi quis dignus inuentus ſit vt eum audiat, eum aliam quam Chriſtus dederit, peccatorum conſequi remiſsionem. Aduerſus hanc & [b] Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò ea conuincẽda primas tulit. Eius hæreſis, ad populum pro concione verba faciens, io octuageſimo ſecũdo Pſalmo hiſce verbis meminit. Aduenit quidam hoc tẽpore vir ar-

✱ [illegible] Mathematicus error, qui tãquam maleficus prohibitus eſt. C. de maleficis et mathemat.

a Fraudem hanc deinde imitatus eſt Mahometes.

b Eam hæreſim refellit Alcibiades Apamenus, & Origenes.

A rogans & elatus, qui ſententiam flagirioſam pror ſus & impiam, quæ dicitur Helceſaitarũ, promulgat, nuper admodum in eccleſias inductam. Ea q̃ peruicioſa profiteatur, expnnendum vobis putaui, ne quos ad quædã fidei noſtræ dogmata abroganda, tranſuerſos abripiat. Vtitur vniuerſæ ſcripturæ veteris & Euãgelicæ anturitatibus. Apoſtolum in ordinẽ redigit, atque adeò prorſus abolet. Docet quoque ✶ liberum permiſſúmque eſſe, fidem abnegare: quòd qui fidẽ ſtabilem in animo conceptam babeat, ore quidem neceſsitate adductus abiurat, cordeverò minimè. Et librum circũferunt, quem è cœlo decidiſſe aiunt: audientémq; & credentem ei, noxarum remiſsinnem, aliam ab ea quam Chriſtus Ieſus inſtituerit, accipere affirmant. Hæc hactenus. Innumera pręterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quæ perinde atque nun eſſent præſentis npetis, breuitatis etiam cauſa prætermittere eſt viſum. Ac quę neceſſaria eſſe vt huic hiſtoriæ insererentur putaui, rectè (opinor) & ordine collegi atq; contexui. Supereſt vnum de Origene dicẽdum, inuidia eius qui malorum omnium eſt autor, virum tantum, B qui ſimul & verbis & factis eò magnitudinis, continuis ſtudiis ſuis, in certiore atq; abſolutiorę pbiloſophia proceſsit, à recta quoque via per errorẽ eſſe digreſſum, peruerſiſq; inuolutum dogmatibus, præſentem ſimul & futurã contaminaſſe gloriam. Sed non in præſentia. Vbi enim, tum eorũ qui imperio, tum eorum quoq; qui maximis quibuſq; eccleſiis præfuerunt, catalogũ prius texuero: deinde inſana quoque dogmata, & mortem eius impiã perſequar: & ſic finem quoq; Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperiis dicam.

✶ ἀδιάφορον

Horrendus Origenis tãta doctrina & ſanctitate viri, lapſus

CAPVT XXV.

SEuero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius ſucceſsit. Huic, ſeptem annis & menſibus ſex rerũ potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactũ, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor annis adminiſtratum, ad Alexandrum Mammeæ C filium trãſmiſit. quam fœminam religionis diuinæque pietatis perquam ſtudioſam fuiſſe, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæſar ſucceſsit. Quem Alexandri odio, quòd in eius domo plurimi fuerint fideles, eccleſiarum antiſtites ſolos ſedere iuſsiſſe ſcripſimus. Poſt Maximinum, qui trib⁹ annis imperium geſsit, Gordianus imperator factus: cui nõ totis ſex annis repub. ab eo adminiſtrata, Philippus vnà cum Philippo filio eſt ſurrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribus ad Chriſti fidem acceſsiſſe: eúmque vltimo Paſchatis peruigilio, de reliquiis orationũ in eccleſia participare voluiſſe. non prius tamen in cõuentum fidelium accedere, interceſsione & impedimento eius qui tum eccleſiæ præfuit epiſcopi, permiſſum eſſe, [a] quàm confiteretur, & pœnitẽtium numero, qui ordine & loco ſuo ſegregati, diſciplina certa explotabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, niſi hoc feciſſet, propter multas eius noxas, cum eccleſię multitudine conuentus eius feſti participem fieri. Eum verò D rebus ipſis timorem diuini numinis religionémque debitam ritè atque ſincerè declarãtem, [b] obſequutum illi eſſe ferunt. Philippi, qui ✶ ſeptem imperauit annis, Decius Chriſti perſequutor, ſucceſſor fuit. Atque is biennio in imperij culmine tranſacto, Gallo rerum ſummam, annum vnum & menſes octo obtinendam reliquit.

Imperatorũ Rom. ſucceſſiones.

Perſequutio ſub Maximino.

Maximinus cũ ſuo apud Aquileiam occiſus. Maxi quoq; Maximus Pupienus & Balbinus imp. ſecundo, militari tumultu iugulati. & Gordianus iunior ſolus imperauit. Philippus primus ex imperatorib. Ro. Chriſtianus. a Epiſcopalis libertatis exemplum, Fabianum Rom. Antiſtit. b Exemplũ Principis, ut eccleſiaſticæ diſciplinæ ſeſe ſubmittẽtis, Philippus imperator. ✶ Eutropius quinq; annos habet.

CAPVT XXVI.

QVi verò ſub his imperatoribus eccleſiis præfuerunt, ij ſunt. Romæ Alexãdro imperante, Vrbano, qui octo annis eccleſiæ miniſterium ibi geſſit, Põtianus ſucceſsit. Hic annis ſex ſub Gordiano epiſcopatu ritè functus, Anterotem ſucceſſorem babuit. Quo poſt menſem vnum in epiſcopali munere mortuo, diuinitùs ſacra adminiſtratio ad Fabianum eſt delata. quem dicũt poſt Anteroris mortẽ ex agro Romam veniſſe, atque ibi cum aliis verſatũ eſſe. Quum verò Romæ epiſcopi & fratres omnes in eccleſia ad epiſcopum creandum conueniſſent, atq; ſuffragia deligentiũ, E de multis pręclaris & illuſtribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominũ opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quãuis de eo nulli epiſcoporum in mentem veniret, derepentè tamen alicunde aduolãs columba, ac capiti eius inſidens, eum deſignauit, & ſpiritum in eo acquieſcere ſiguificauit, in columbæ ſpecie apparere ſolitum: quemadmodũ olim certum Seruatori perhibuit teſtimonium, vocẽ cœleſtem ſuper ipſum Verbum pertrahens. Qua re tam admiranda vniuerſus populus delectatus, eadem alacritate, atq; eodem ſimul ore omnes dignum eum eſſe & idoneum acclamauerunt, & continuò in epiſcnpali throno collocarunt. Atq; is in perſequutione ſub Decio ſpiritualem verticem martyrij corona exornatus, epiſcopatum ad Cornelium ſucceſſorem tranſmiſit. Alexandriæ autẽ, Alexãdro Mammææ filio imperante, poſt Iulianũ Demetrius, qui quadraginta tribus annis ſacrarum eccleſiarũ regendarum munus obierat, Heraclam philoſophum, primatiúmque Origenis diſcipulum, ſucceſſorem F habuit. Sed & huic, quum poſt annum tredecimũ epiſcopatus ſui deceſsiſſet, magnus Dionyſius ſucceſsit, Gordiano tum imperante. Rurſum Antiochiæ ſub Alexãdri imperio, in epiſcopali functione Aſclepiadæ ſuffectus eſt Philetus. cuius deinde Zebenus ſucceſſor fuit. Cæterùm eo quoque ſub Gordiano defuncto, Babylas ſacer martyr eccleſiæ gubernacula ibi ſuſcepit: qui ſub Decio poſt cõfeſsionem fortiter obitam, in vinculis deceſsit, eccleſiámque ✶ Fabio regendam reliquit. Porrò Hieroſolymis poſt decantatum illum Narciſſum, ſeu potius cum Narciſſo (Dio, Germanione, & Gordio interuenientibus) paſtorali munere in eccleſia functus eſt Alexander: de quo in ſuperioribus multa ſecimus verba. Is Origenem per impoſitionem manuum in presbyterorum ordinem legit. Et quum antea in prioribus perſequutionibus confeſsionem pro Chriſto cum laude fortiter pertuliſſet, poſt epiſcopalem dignitatem, qua Hieroſolymis eſt functus, multa iam & propè decrepita ſenectute venerandus, rurſus Cæſa-

Pontifices Romani.

Canonica epiſcopi Rom. electio.

Fabianus columba auſpicio Antiſtes creatur. Euſeb. libro 6. cap. 29.

Fabianus martyr ãnis 12. cathedrã Ro. tenuit. Cornel⁹ annis 3. Epiſcopi Alexandrini.

Antiocheni

Babylas martyr Antiochenus.

✶ Alij hũc Fabianũ vocant.

Hieroſolymitani.

Alexander martyr.

A rex Decio plurimum aduerſus fideles ſęuiente, ad iudicū ſubſellia pro Chriſto tractus, egregiè martyrium obiit, atque in carcere deceſsit. Quo tempore & ⁎ Babylas apud Nicomediam pro Chriſto fortiter decertauit. Alius hic Babylas eſt ab eo qui Antiochiæ ſub Numeriano pulchram profeſſus eſt profeſsionem. Hieroſolymis poſt Alexandrum epiſcopus fuit Mazabenes, cui poſtea Hymenæus grandæuus admodum ſucceſsit. Hæc de eorum temporum profanæ ſimul & ſacræ ditionis ſucceſsionibus. Nunc denuò ad hiſtoriam noſtram reuertendum.

• Babylas martyr apud Nicomedienſes.

CAPVT XXVII.

Sub Philippo, Milleſimus Ro. vrbis annus, ingenti ludorū apparatu celebratus eſt. Perſequutio Deciana.

DEcius ad imperialem euectus dignitatem, ꝓpter Philippi odiū, qui Chriſtianiſmum fuerat complexus, grauiſsimā contra Chriſtianos perſequutionem excitauit. In qua multi quidem ſacrū pro Chriſto obiere certamen: in primis tamē eccleſiarum præſides, & quicunque alios apud nos eloquentia & ſapientia antecellerent, infanda
B crudeliáque tormenta tolerantes vitam reliquerunt. Sicuti Romę Fabianus, in Palęſtina Hieroſolymis Alexāder, Antiochiæ aūt Babylas (cuius in epiſcopatu Fabius ſucceſſor fuit) bonū certamē decertātes epiſcopalē ſtolam ſanguine multo imbuerūt. Acceſsit ad hos Carthagine in ſapiētia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quū vero animum per amorem ad Iuſtinā, eximia formæ pulchritudine præſtātem puellam adieciſſet, cupidinémque ſuam dæmoni cuidam ⁎ carnali & libidinoſo & ad amores illicitos conciliandos induſtrio crediſſet, neque tamen optatis amoribus perfrui poſſet, quòd puella virginitatem ſuā antè Deo conſecraſſet, & tum (ita vt patet) ieiuniis, precationibus atque aliis fidei armis caſtitatē tueretur: errorem ſuū agnouit & propalauit, fraudémque & ſeductionem diutinam, libris magicis in ignem coniectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Chriſto pulcherrimè deſponſatus, ſa-
C cráque Chriſtianorum complexus, mox in preſbyterorum ordinem templi cuſtos cooptatus, ac tandem toti Aphricæ ſacrorū Antiſtes præfectus eſt. In qua functione ſermonibus ſcriptíſque ſuis cohortatoriis permultos ad certamē pro Chriſto fortiter perferendum confirmauit: atque ad poſtremum ipſe quoque, vnà cum admirāda illa Iuſtina, in Deciana perſequutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem epiſcopalem capitali ſupplicio cohoneſtauit. Quo tempore etiā Chriſtophorus martyr, & Epheſij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Chriſto peractis, cum magna laude inotuere.

Cyprianus martyr.

• γονώδιμω

Exemplum virginitatis & caſtitatis conſeruandæ.

Fidei arma.

Chriſtophor⁹ martyr. Epheſij pueri.

• *Sæpe etiam magicum cantamen inire per ſepulchra, Quo genialis tori ius ſolueret æſtuante nupta. Luxuriæ rabiem tamen cohibet repente Chriſtus. Diſcutit & tenebras de pectore, pellit & furorem. Implet amore ſui, dat credere, dat pudere facti. Prudentius in hymno de ſancto Cypriano, quem ipſe ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcribit.*

CAPVT XXVIII.

D EIuſdem perſequutionis tēpeſtate, quum Alexandriæ etiam in Chriſtianos maximè ſæuiretur, martyrium ibi quoque obibat eccleſiæ Antiſtes Dionyſius, quem poſt Heraclam ad munus Epiſcopale prouectū eſſe diximus. Verùm illū, diuino nutu & ꝓuidentia, multorum vtilitatis & ædificationis gratia, cœptis conatibúſq; perſequutorum ſuperiorem oſtendit Deus. Primùm nanque, qui ad eum inquirendum miſsi fuerant, cæcitate afflicti, quāuis domi is eſſet, aduentúmque eorum expectaret, ſtudio tamen & conatu ſuo potiti non ſunt. Deinde autem, quum ſua ſponte ſe illis, rebus omnibus domi ſuæ per eos direptis, vt ſe abducerent obtuliſſet, & quidem id factum fratribus ⁎ in nuptiis noctu peruigilantibus renunciaſſet, illico confeſtim vno impetu omnes conſurgentes, celeri curſu cum iubilo & vociferatione continua ad locum eum contenderunt. Atque ibi cuſtodibus in fugam verſis, Dionyſium craſsiore linea veſte indutum, & in lecto non ſtrato repo- E
ſitum, exurgere, & ſe quamprimum ſequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obſecrat, vt vel abirent, ſéque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxiſſent, auferre paterentur. Quem illi quamuis multa orantem atque obteſtantem, ne audire quidem ſuſtinuerunt: ſed manibus pedibúſque protractū, & clitellarum inſtar aſino nudo impoſitum, in epiſcopalem domūculam reduxerunt. Ac de Dionyſio quidem hæc ſic ſunt acta, poſtea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Chriſtianorum propalam audaciſsimè magno impetu irruentes, ✝ res eorum precioſas atque ſepoſitas diripuerunt: eis verò quæ viliores eſſent, nec facile comprendi aut ferri poſſent, fractis, abierunt. Quæ ſanè militum licentia & impunitas, faciem vrbis ab hoſtibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de ſpoliorum & rapinarum immanitate inter ſe concertantibus. Non iter, non via, non angipor- F
tus exitum & fugam admittebat: diu noctúque clades ea durabat. Præcones per vrbem totā ibāt, & magnis clamoribus vociferabantur: vt ſi quis Chriſtum infauſtiſsimis impuriſsimiſq; quibuſque verbis non proſcinderet, is paſsim raptaretur: atque ita fœdiſsimè raptatus, tandem igni combureretur.

Dionyſium Alexādrinum à martyrio conſeruauit Deus.

• γάμω διαπαννυχίζουσιν.

Exēplū in ſigne omnium i paſtore ſuum amoris.

✝ κειμήλια. Tumult⁹ Alexandrinus aduerſus chriſtianos immaniſſimus.

CAPVT XXIX.

ITaque permultos tum videre erat pallidos, timoréque perculſos, & prorſus conſternatos, neque ſui compotes, ad impura ſacra & impia ſacrificia accedere, nō illos tanquam ſacrificaturos, ſed veluti idolis ipſis ſacrificandos: adeò vt impij illi homines, ſannis & ludibriis, eos qui ita animos deſpondiſſent, proſequerentur. Quidam promptius citiúſque quàm iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, ſe ignorare, quidnam Chriſtianus eſſet, aſſeuerabāt. Atq; ij quidē raptores ſequebātur alij fugiebāt, alij capiebantur, nonnulli etiam vſ-

Miſerādus ſtatus Alexādriæ, lapſus multorū quorūdā martyrū metu Chriſtū abiurātium.

A que ad carcerem & vincula progreſſi, prius fidem abiurarunt, q̃ ad tribunalia protraherẽtur: nõnulli autem aliquantũ cruciatibus & tormentis toleratis, ſuppliciis, quæ ſubſequutura erãt, renunciabant. Qui verò firmi ſtabiléſque erant, totúmque Chriſtum in pectoribus ſuis gerebãt, ab eo cõfirmati, & condignum inexpugnabilis fidei & conſtantiæ ſuæ robur conſequuti, præclaros atque illuſtres ſe regni eius exhibuerunt teſtes & martyres. Sed enim in præſentia omnes eos qui tum pro Chriſto martyrio vitã finierunt, recenſere, ac tempus, locum, & modum tam inſignium certaminũ exponere, tam id fieri non poteſt, quàm arenam maris numerare non eſt. Itaq; perpaucas tantum, memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quæ fortaſſe non eam fidem & opinionem in eccleſia, quam traditio tulit, ſunt conſequuturæ. Et faciemus id breuiter, & compendioſè. Quæ autem memoriam noſtram ſubterfugêre, eas ſecreto diuinæ ſcientiæ & opinionis relinquemus. Et ſic agonibus huiuſcemodi paucis cõ-

Egregia martyrum conſtantia.

B memoratis, ad ea quæ ſuperſunt progrediemur.

CAPVT XXX.

Metra.
a Alÿ hunc martyrem Metranum nominant.

SEd primus omnium admirandus ille ſenex deprædicetur Metras quẽ beluæ illæ crudeliſsimè raptum, ea dicere cogebant, quæ ad ſummam iniuriam, contumeliam, & blaſphemiam in Chriſtum nihil facerent reliqui. Vt autem ille minus eis eſt obſequutus, totum corpus eius ſæuiſsimè fuſtibus diuerberarunt, faciem arundine acuta conſciderunt, oculos confoderũt, interiora quoque & latentia corporis loca laniarunt: atque ad vltimum, immanitati ſuæ quaſi renunciantes, ingenti vi lapidum eum obruerunt. Quintam verò, fœminam quandam, ad ſimulacrum adductam, adorare illud iuſſerunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atque ſuſpenſis ex pedibus eius funibus, per mediam eam di-

Quinta.

C ſtraxere Alexandriam. Deinde durioribus atque accliuibus locis raptatam, tãdem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductam, itidem ve illum, lapidum corona oppreſſerunt. Poſt hanc admiranda adducitur Apollonia, virgo ſenectute iam venerabilis, eſca beſtiis aſſeruata: quæ quum lapidum ictibus ſimul & maxillas & dentes omneis amiſiſſet, quòd ad arã ſacrificare prorſus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima *accenſam ingenti alacritate proſiliuit: longè præſtantiſsimum eſſe ducens, vt ſic ipſa Deo victima offerretur. His acceſsit Serapion, patria Epheſius: cuius quum membra omnia magna flagrorum vi concidiſſent, articulóſque corporis locis ſedibúſque ſuis dimouiſſent, poſtea præcipitem eum ex ſuperiore loco deiectum enecarunt. Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, vt neque ambulare neque mouere ſe poſſet, cum duobus aliis, qui eum ſublimem ſuſtinebant adducitur. Quorum alter ſtatim ad tantam malorum immanitatem animum deſpondit, fidem abiurauit, & liber dimiſſus eſt: alter autem, cui Iſchyrionis nomen, ✱ Euni autem cognomen fuit, reipſa ſatis eas appellationes comprobrans, & perſequutoribus

Apollonia.

Serapionis.

Iuliani podagrici.

✱ εὔνι: Iſchyrionis Euni.

fortiter repugnans: quippe ✱ ſexcenties potius D mori, quàm quicquam de bona profeſſione remittere paratus: ipſéque Iulianus, qui in eadem cauſa erat: camelis ſublimes impoſiti, atque ita per mediam vrbem vecti, flagris cæſi ſunt, donec à plebe ferocius inſultante in ignẽ coniecti conflagrarunt. Sed & Beſas ibi hoplomachus, ſeu armatus miles, ✱ victor ope CHRISTI egregius, quòd ſe in veræ pietatis profeſsionis optimatem ſpectatum præbuerit, capitis reſectionem ſuſtinuit. Macarius quoque, † verum hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plurimis eſſet ad negationem allectus modis, ipſe autem immotus permaneret, viuus eſt combuſtus. Præterea Epimachus & Alexander, poſteaquam carcerem, vincula, & ſuper alia nouaculas ferro acuminatas pertuliſſent, poſtremò in calcem ardentem proiecti, grauiſsimè ſunt exuſti.

✱ μυριάκις.

Beſa.
✱ καλλίνικος.

Macarÿ.
† μακάριος

Epimachi.
Alexandri

CAPVT XXXI.

E MVlieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes animum, ſanè q̃ fortiter depugnarũt. Quarũ prima fuit Ammonaria, abducta enim eſt promiſsionem ſuã conſtanter conſeruans: qua ſe nihil facturam receperat, quod iudex variis tormẽtorũ generibus cum ea cõtendens, eámque expugnare ſtudens, iuſsiſſet. Poſt hanc & admiranda illa Mercuria: nec nõ multorũ liberorũ mater, & quod maius eſt Dei amans Dionyſia, quum quidem quæſitorem ipſum iam puderet, quòd in immenſis carnificinis ſuis à mulierum conſtantia vinceretur, ferro ſunt necatæ. Deinde Heron, & Aſter, & Iſidorus, & Dioſcorus qui nõdum decimũ quintũ expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cæteri quidem igni ſunt combuſti, adoleſcentulũ autem iudex dimiſit, abſurda quadam de eo concepta opinione, ꝙ illum nõdum ſatis firmum, necdum virum, fraudi & ſeductioni idoneum eſſe putaret: morámq; & tempus in eo cõpleturum diceret, ꝙ ætati deeſſet. Hos cõſequutus eſt Nemeſiõ, Ægy- F ptius & ipſe, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudiciũ fuerat pertractus, poſtq̃ autem cauſa dicta, crimẽ id à ſe eſt amolitus, deinceps vt Chriſtianus in vinculis eſt detẽtus. Quæſitor porrò iniquiſsimus, magis etiam in hunc quàm in illos ſæuiens, martyrem inter prædones medium igni exuſsit. Turma deinde ſuccedit militum: Amon videlicet Zeno, Ptolemæus, Ingenuus, & quidam affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparentes: qui agonem decertantium martyrum ſpectantes, ſi quem viderent ad abnegationem propenſum, indignationem præ ſe ferentes, tingebantur, & aliquando quidem illis innuebant: quandoque verò manus ſuas extendentes, corpora illorum ad decentem habitũ pulchrè cõponebant. Quod cũ ita facere in flagranti facto deprehenſi eſſent, ilicet ad quæſitoris tribunal ſunt abrepti: vbi tanta fiducia Chriſtianiſmũ ſunt ꝓfeſsi, vt Præfectus ipſe & aſſeſſores eius vehemẽter cõturbarẽtur, & incredibili timore corriperentur: quũ illi cõtrà fortitudine animi magis īplerẽtur, maioréq; q̃ quæ verbis explicari poſsit

Ammonaria.

Mercuria.

Dionyſia.
Heronis.

Aſteris.
Iſidori.
Dioſcori pueri.
Euſebius, Dioſcorum à tyranno primum verbis ad Chriſtum abiurandum illectũ, deinde verberib^9 exercitũ, illi minime ceſsiſſe, lib.16. ca. 41 ſcribit.
Nemeſionis.

Ammonis, Zenonis, Ptolemæi, Ingenui, Theophili, militum.

A exultarent lætitia, & tam magnifico triumpho victoriæ ſuſciperent coronas. Nec minus interea in pagis & villis plurimi ab infidelib' ſunt malè accepti. In quibus & Iſchyrion ille fuit, cui à claro quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata fuerat. Eum dominus ſacrificare ad aram deorum iuſsit. Et quum id ille recuſaret, contumeliis primùm, deinde etiam conuiciis in eum eſt inuectus. Sedenim quum adhuc in ſentẽtia Iſchyrion perſiſteret, Scipione maximo cõprehenſo, per interiora eum ille viſcera transfoſſum occidit. Sed quid opus eſt turbã eorum recenſere, qui in ſolis locis & montibus oberrãtes, partim fame, partim ſiti, quidã acriore frigore aut morbo, nõnulli etiã à prædonibus oppreſsi, aut à beſtiis diſcerpti interiere? Quorum omniũ, qui ex eis ſuperſtites fuere, idonei extitere teſtes. De iis, ex pluribus vnum ſaltem exemplum referre neceſſarium eſſe duxi. Chæremõ erat, eius quæ Nilopolis dicitur, epiſcopus, vir multa ſenectute admodum venerandus, is vnà cum * coniuge ſua, quum in montem, qui Arabicus dicitur, profugiſſet, nunquã inde eſt re-

Iſchyrionis, quem herus ſuus necauit.

Fuga & diſperſio Chriſtianorum in ſolitudine.

Chæremon epiſcopus Nilopolitanus.
** σύμβιον Epiſcopus coniunx.*

B uerſus, neque cuiquam eorũ poſtea apparuit: ſed neq; quónam corpora eorum peruenerint, cuiquam eſt deinceps cognitum. Quin multi quoq; alij in Arabico eo monte, ab eis qui illum incolũt barbaris capti, vel pecunia ab eis ſunt redempti, vel propter æris inopiam miſerè ibi periere. Atque hæc quidem Alexandriæ & in Ægypto acciderunt aduerſa. Cæterùm non minores luctæ & certamina in Palæſtina fuere. Sic paſsim plurimi martyres cohortatoriis Origenis orationibus viriliter agones pertulerunt.

CAPVT XXXII.

ET ille quidẽ permultos fecit martyres, ſed quum omnibus ſuis copiis hoſtiliter Satanas bellum ei moueret, omniq; vi & conatu aduerſus eũ duceret, & acrius ei tum quàm aliorum alicui, infeſtiúſque immineret, perfecta & abſoluta virtute eſt deſtitutus: nimirum qui virtutũ omnium parente ſummiſsione & humilitate, & quæ per illã prouenit immobili & recta animi conſtitutione atque * indolentia excidiſſet. Aiunt enim, Deciana perſequutione & ipſum cõprehenſum eſſe, & vinculis conſtrictum. Primùm itaque tormentis grauib' corpore toto afflictus, mox deinde in acerbiſsimũ demiſſus eſt carcerẽ. Ibi ingentis põderis ferramentum eum diſtringebat, & inſuper ſupplicium ignis ei intendebatur: aliáque mala partim iam tum inferebantur, partim paulo pòſt imminebãt, ac diebus pluribus * quatuor vinculorũ cataſta pedes eius diſtinebantur. Quę omnia generoſo & forti animo pertulit. Et ille quidem mortẽ obire paratus erat. Quæſitori autẽ contentioſa quadam crudelitate aliter viſum eſt, hominẽ à ſententia deſiderióque ſuo abducere. Ac gladio quidem in ipſum animaduertere noluit, aliis verò ærumnis paulatim vita eum priuare cõſtituit. Ad poſtremũ, quum ſe tormentis victum ab illo intelligeret, ad diabolicũ prorſus conſilium animũ adiecit. Quòd enim philoſophicũ planè animum caſtitatémq; viri noſſet, ea parte oppugnare eum

Origenes martyriũ nõ pertulit.

C *Virtutum omnium parens Humilitas, ταπεινοφροσύνη.*

** ἀπάθεια.*

** [illegible] Euſe. lib. 6. ca. 26.*

Quæſitor Origenem ſtuprũ per impurum & impudicum Aethiopem committere coactus eſt.

decreuit. Itaq; è vinculis quidem eum dimiſit, ſed ad aram, apud quam obſcœnum impudicúmque Aethiopem collocarat, ſacrificare, & thura adolere iuſsit: quod niſi, vt faceret, animũ induceret, fore minatus eſt, vt * re deteſtanda diriſque omnibus execrãda, corpus eius ab impudico illo contaminaretur. Et ille quidem hæc ei intentauit. Origenes verò optione atque electione rei deterioris, abiurare fidem maluit, † animo præter vtilitatem omnem conſpurcato, quàm ſordes aliquas corpore excipere. Atq; inde à diuina ſententia & gratia delapſus, alienas opiniones, Satana inſtigãte, induxit: per quas multis à ſaniore ſententia ſeductis lõgo pòſt tempore ab eccleſia Chriſti per excommunicationem eſt proſcriptus. Quales autem (Euſebius inquit) poſtea reliquerit voces, eáſque plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indigerent receptionis in gratiã, quàm plurimæ eius reſtantur epiſtolæ, veritatem ipſam certò ſatis complectentes. Ego verò non grauatè faciã, & verba eius apponã, per quæ manifeſtè arguitur, eum finibus & conſtitutionibus apoſtolicis nõ perſtitiſſe. Atque vt alias eius abſurdas opiniones & blaſphemias omittam, harum tantum verbis ipſius meminero. Sic enim ſcribit. E

Eadẽ de Origene, Suid. Origenes fidem abiurat.
** [illegible]*
† [illegible]
*** Errores abominandos induxit. Excommunicatur.*

Euſebius Pãphili, ſicuti & alij multi patres, benignius de Origene ſentiunt.

*** Origenis nonnulla opuſcula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda ſuſcipimus. Reliqua autem omnia cum autore ſuo dicimus eſſe renuenda. Diſt. 15. Sancta Rom. eccleſia.*

CAPVT XXXIII.

MEntes, inquit, à principio erant, abſque omni numero & nomine, ex vnitate principium ducẽtibus, & rationalibus exiſtentibus omnibus, ſubſtantia, efficacia & virtute eadem. Vt antẽ eas ſatietas cœpit diuinæ charitatis & cõtemplationis, iuxta proportionem cuiuſque propenſionis in deterius, vel tenuiora vel craſsiora ſumpſere corpora & nomina. Vnde cœleſtes etiam & * miniſtrantes ſubſtitere virtutes: ipſe quoq; Sol & Luna & ſtellę omnes ab vnitate illa rationaliũ, ex propenſione in deterius, ſunt factę. Ea verò rationalia, quæ magis à diuina charitate reſtrixerant, animæ ſunt appellatæ, & in craſsiora corpora noſtra coniectæ. Quæ verò ad ſummã maliciæ & vitioſitatis fuerant progreſſa, frigidis & caliginoſis incluſa corporibus, dæmones & facti & nominati ſunt. Ad hæc illa quoq; nugatur: Quòd ex angelica quidẽ conſtitutione animata facta eſt conſtitutio, ex animata autẽ, dæmoniaca & humana. Vnam porrò mentem ex vniuerſa rationaliũ vnitate, inconcuſſam & immotam à charitate & cõtẽplatione diuina permanere, quæ mens & Chriſtus & rex & homo ſit facta. Item, q; † perfectus futurus ſit corporum interitus: quum ipſe Dominus, primùm proprium depoſuerit corpus, & reliqui item omnes. Prętetea, quòd vniuerſi reuerſuri ad eandem illam vnitatem, mentéſque futuri ſint, quales antea in [a]præexiſtentia fuerint: ipſo videlicet diabolo quoque & reliquis dæmonibus, atque etiam nefariis & impiis hominibus ad eandem vnitatem reſtituendis, cum diuinis piíſque viris, & cum cœleſtibus virtutibus eandem vnionem ad Deum habituris, quam & Chriſtus F

Abſurdæ et impiæ Origenis opiniones

** λειτουργικαί*

† [illegible]

a προϋπάρξει. Nõ ſemel in hoc opere Nicephorus Gothos p Scythis habet, ſicuti & hoc loco.

Decius bello aduerſus Gotthos in Thracia palude ſubmerſus, & filius eius occiſus eſt. Eutrop. Varius Gallus Chriſtianos quoq; afflixit.

A habet, quemadmodum & antea eam habentes extiterint: vt Chriſtus nihil prorſus ſit habiturus præ rationalibus præcipuum, neq; ſubſtantia neque intelligentia neq; virtute. Hæc ille. Decius autem poſt duos imperij ſui annos, aduerſus Scythas, qui Iſtrum trãſierant, & ditionem Romanã vaſtabant, progreſſus, ſupra triginta millia ex eis primùm victor concidit. Secunda autẽ pugna cũ illis congreſſus, victus vnà cum filio ab eis eſt interfectus. Sic imperiũ ad Gallum & Voluſianum peruenit. Gallus porrò, q̃ nõ animaduerteret qua de cauſa Decius in tantã cladem inciderit, ad eundem impegit lapidem. Quum enim imperiũ pulchrè ſtaret, & res omnes ei ex ſententia ſuccederent, viros ſanctos, qui preces ad Deum ꝓ pacata tranquillitate & valetudine eius ſecunda fundebant, afflixit. Quapropter in eis viris ſimul etiã vota, & quę ꝓ eo fiebant orationes eſt perſequutus. Sic duo iſti ſtatim, anno vno & mẽſibus quatuor imperio adminiſtrato, deceſſerunt. Quibus ſuccedens Æmylianus, quatuor imperauit menſes, & rerum ſummã ad Valerianum & Gallienum moriens tranſmiſit. Gallo ſed enim poſt Decium imperãte, Origenes vndeſeptuaginta annis peractis,

Chriſtiani pro principibus & republica orant. Succeſſiones Ro imperatorum.

Origenis mors.

B miſerabiliter infelix obiit. In quo & nos cõuenit finem ſuum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes prębuit, quanuis finis eius principio non reſponderit. Habet autem hic tomus annos ſexaginta & duos, cuius exordium à D primo Seueri anno incœpit, finis autẽ in Valeriani & Galieni imperium incidit: anno à mundo cõdito quinquies milleſimo ſeptingenteſimo ſexageſimo tertio, à natiuitate verò Chriſti duceteſimo quinquageſimo octauo.

Anni libri iſtius.

Secundum Chronicon noſtros 4236.

Origenis induſtria & curioſitas cauſa vt fœdè laberetur, & multis præterea offendiculum extitit, occaſio fuit. Quum enim nihil non in ſacris literis exponere vellet, ſeipſum in errorẽ coniecit. Vnde multa nefanda & exitioſa protulit verba. Ex quibus Arius, ſectatoréſque eius inæqualem patri filium eſſe aſſerentes: & reliqui impij hæretici dogmatum ſuorũ materiam ſumpſerunt. Profitetur enim ei anſus, vnigenitum filium cernere patrem non poſſe, neque ſpiritũ ſanctum ipſum filium: ſicuti neque angelos ſpiritum, neque homines angelos. Et filium non eſſe ex ſubſtantia patris, ſed creaturã: ſimulque gratia tãtum filium dici, & animas hominũ præexiſtere. Atque alia item abſurda, blaſphema, & impia. Non ille Salomonẽ audiit dicentem: Fili, cum multos componas libros, & ore tuo properes. Cor tuum non ſit velox ad proferẽdum ſermonem corã Deo. Deus namq; in cælo ſurſum, & tu in terra deorſum. Proinde verba tua pauca ſint. Multa enim verba multiplicant vanitatẽ. Noli eſſe iuſtus multum, nec plus ſapias quàm neceſſe eſt. Iuſtus enim diſperit in iuſtificatione ſua. Ab eccleſia porrò proſcriptus, contumeliam eam non ferens, Alexãdria relicta in Iudæam eſt profectus. Et Hieroſolyma quum veniſſet, ab ordine ſacerdotali, vt verba in Eccleſia faceret (erat enim presbyter) rogatus primùm, deinde etiam coactus, ſurrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori verò dixit Deus, Quidnam tu annuncias iuſtificationes meas, & vſurpas teſtamentum meum in ore tuo? Libróque complicato, cum lachrymis & eiulatu multo conſedit, omnibus vnà cum eo plorantibus. Sepultus eſt autem Tyri. Suid.

SEXTI TOMI CAPITA.

1 *Præfatio Tomi dicenda exponens.*
2 *Vt epiſcopi, qui tum eccleſiis præfuerũt, eos qui ſub Decio in perſequutione lapſi fuerant, poſt iuſtam pœnitentiam in eccleſiam receperint.*
3 *De impuro Nouato, rebúſque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina.*
4 *Quomodo Dionyſius lapſorum ſuaſerit receptum, & epiſtola eius ad Nouatum.*
5 *De Synodis Romæ & in Africa coactis, quæ hæreſim Nouati damnarunt.*
6 *De Dionyſij epiſtolis de pœnitentia: & noua narratio de quodam Serapione, qui in pœnitẽtia, ſacroſancta myſteria extremum ſpiritum agens percepit.*
7 *De quæſtione tum tẽporis de diuino baptiſmate coorta, & vt tum Sabellius ſit coortus.*
8 *De viſione quæ Dionyſio apparuit.*
9 *De improbo hæreticorum errore & ſeductione. item de impio eorum baptiſmo, & quas epiſtolas ea de re Dionyſius ſcripſerit.*
10 *De perſequutione Valeriani: & quæ tum Dionyſius Alexandrinus epiſcopus paſſus ſit.*
11 *De martyribus Cæſareæ Paleſtinæ.*
12 *De pace ſub Galieno: & epiſtola eius quam pro Chriſtianis edidit, & qualis is fuerit.*
13 *De Marino Cæſarienſi martyre.*
14 *De Aſterio, & admiranda fidémque omnem excellente rei per eum geſta hiſtoria.*
15 *De ſtatua Domini noſtri Ieſu Chriſti in Paneade, & ea quæ ad hanc ſtatuam creuit herba.*
16 *De figura & forma ſanctorum Apoſtolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.*
17 *De diuo Gregorio miraculis claro, vt ea ætate floruerit.*
18 *De Dionyſij feſtis epiſtolis.*
De ſeditione populi Alexandrini. 19
De peſtilentia ſæuiſſima, quæ Alexandriæ eſt graſſata. 20
De Nepote & hæreſi eius. 21
Quid Dionyſius Alexandrinus de Apocalypſi Ioãnis ſcriptum reliquerit. 22
Quibus rationibus idẽ aſſerat, Apocalypſim non Ioannis Euangeliſtæ, ſed alterius cuiuſdam Ioannis eſſe. 23
De aliis Dionyſij epiſtolis, ſcriptiſque eiuſdem. 24
Quæ de Dionyſio Alexandrino in quadam epiſtola ſcribat magnus Baſilius. 25
De Sabellio, & eius hæreſi, & q̃ ea ætate extiterit. 26
De hæreſi Pauli Samoſateni: & de prima contra eam coacta Synodo. 27
Vt in ſecundo conuentu confutatus Paulus à Malchione ſophiſta ex Synodo ſit eiectus. 28
Quæ imperator Aurelianus de ſuffragio & ſententia Synodali dixerit: & vt idem quoque contra Chriſtianos perſequutionẽ moliens, cœlitùs ſit præpeditus. 29
Epiſtola Synodi Antiochenæ, immoderatam & luxurioſam Samoſateni vitam exponens. 30
De Manente hæreſiarcha, à quo Manichæi cognomẽ acceperunt: & de hæreſi eius. 31
Vt Manes detracta totius corporis pelle, canibus eſca obiectus ſit. 32
De ſucceſſione Romanorum imperatorum. 33
Qui maximis quibuſque vrbibus Epiſcopi præfuerint, & vſque ad eccleſiarum oppugnationem manſerint. 34
De aliis eius ætatis Eccleſiaſticis viris eloquentia & doctrina præſtantibus. 35
De Laodicenſibus epiſcopis, ſapientia illuſtribus viris. 36
De epiſcopis Cæſareæ Paleſtinæ, & de Euſebio Pamphili. 37

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

CAPVT I.

Dicendorum propoſitio.

QVINTVS libertes Origenis, & alias præterea quæ ætate eius accidere, cõplexus, vnà cum morte eius, finem quoq; ſuũ accepit. Sextus autem, qui nobis eſt in manibus, argumẽtum babebit, magnum Alexandriç epiſcopũ Dio-
B
nyſium: ſcriptis eius quç poſt ſe reliquit, per proprias eius voces, materiæ ſatis ſuppeditantibus. Exponemus quoque in eo, quæ poſt Seueri, Maximini & Decij perſequutiones, in Eccleſia ſint acta. Vnde etiam Nouatus progreſſus, ſeipſum nouæ hæreſis ★ Catharorum ſiue purorum ducem promulgarit. Præterea quomodo is reiectus ſit: & illi qui in perſequutione lapſi fuerãt, in eccleſiam recepti. Itẽ de diuino lauacro, quod nonnulli poſt perſequutionem inducebãt: & de aliis hæreſibus. Item de tyrannorum Ægypti & Palæſtinæ actis. Mentionem quoque faciemus quorundã prodigiorũ: item Dionyſij epiſtolarũ: adhæc, Nepotis, Pauli Samoſateni, & peruerſç Manichçorum opinionis. Poſtremò diuinos recẽſebimus viros, qui ea tẽpeſtate vſque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbiſsimè eccleſias oppugnarunt, enituere. Initium autem inde ſumendum.

★ καϑαρῶν.

CAPVT II.

C

IN perſequutionibus, quas recẽſuimus, multi Chriſtianorum fortiter per martyria cum hoſtibus cõgreſſi, debitũ victoriæ præmium reportarunt. Plurimi etiam propter animorum imbecillitatem, obuiã quidem illi periculis ſunt progreſsi: ſed quũ ea perferre non poſſent, ſimul & idolis ſacrificarunt, & veræ pietatis cultum abiurarunt. Ij verò, perſequutionis motu & ærumna cõquieſcente, quum in animis ſecum ipſi ſuis quònam miſeriæ calamitatis peruenissent, perpenderent, grauiter afflictis vehemens inceſsit dolor & pœnitentia. Itaque ad eccleſiarum eius temporis Antiſtites ſe cõtulerunt, pœnitere ſe atque reſipiſcere, paratóſque eſſe quidquid illis imperatum eſſet facere, profitentes. Porrò diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauatè eos ſuſceperunt, & complexi ſunt: & quum legitima atque competenti pœnitentia inuitatos in eccleſiam produxerunt, tum tempore ★ quoque ſuo ſtationem & locum eis inter fideles, interuenientẽ ſolummodo oratione, vnà cum manuum impoſitione, dederunt: id quod ita ex conſuetudine longa in Eccleſia obſeruabatur. Quã conſuetudinem primus Cyprianus Carthaginẽſis paſtor mutandum eſſe ★★ cenſuit: non aliter & lapſos, quàm per lauacrum expiandos, & quoſcunque et qualicunque hereſi reſipiſcentes, admittendos eſſe arbitratus. Atque eccleſiarum quidem epiſcopi ita ſe gerebant, & quotidie propalàm perlibenter quoſcunque reuertentes ſuſcipiebant.

Chriſtiani, qui fidem in perſequutionibus abiurauerãt, ad pœnitentiam cõfugiunt. Pœnitentes in eccleſiam recepti.

★ Exomologeſi peracta ſcilicet.

Pœnitentiæ formula. Cyprianus lapſos & ab hæreſi reuerſos denuò eſſe baptizandos cenſuit.

★★ Placuit hoc etiam plerisque omnibus Africæ, Numidiæ, Mauritaniæq; epiſcopis. Ipſum etiam beatum Hilarium aliquando huius ſententiæ fuiſſe, vt ab Arianis baptizatos non reciperet, niſi rurſus ab orthodoxis baptizarentur, palàm ſcribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie diſſentit eccleſia, & iterationem baptiſmi prohibent imperiales cõſtitutiones. Nec ſatis eſſet totum nem aperire de ſacris cæremoniis feneſtram, vt ſacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinuere Donatiſtæ. Sed etiam in Polonia nunc quoque Epiſcopi, homines ab Orientalibus ſacerdotibus, quales ſunt in Moſcouia & Ruſſia omnes, baptizatos denuò tingunt, illis adiectis verbis, Si non es baptizatus. Aſſus ipſe ablutionis huiuſmodi ſuſceptor. E

CAPVT III.

De Nouato & eius hæreſi.

ROmæ autem eis tẽporibus preſbyter erat Nouatus nomine. Is faſtu & iactantia inani ſublatus, omnem (vt in prouerbio eſt) mouerat lapidem, vt Romanæ eccleſiæ gubernationem conſequeretur. Vbi antẽ omnia expertus, nihil egit (erat enim tumore, ambitione, & gloriæ cupiditate immenſa correptus) in deſperationem incidit: & tandem aliud quod faceret non babens, ab eccleſia ſeipſum ſegregans, proprios cœtus cogere, & F nouam quandam hæreſim per defectionem inſtituere cœpit: ſeceſsionis ſuæ obtentum illum prætexens, quòd epiſcopi eos qui Deciana perſequutione diis ſacrificaſſent, per condignam pœnitentiam in gratiam recepiſſent. Breui ſanè tempore permultis ſeductis, ſuum ſibi conſtituit conuenticulum: & eorum qui propter ſordes † Cathari ſiue puri nominantur, ducem ſe fecit. Quum autem eum epiſcopali dignitate, quam tantopere dudum adamauerat, potiri oporteret, per duos quoſdam ſectæ ſuæ homines, qui ſalutem ſuam prorſus iam deſperarant, tres ad ſe Romã obſcuri nominis ex Italia epiſcopos, eóſque ſimplicibus atq; adeò ruſticis moribus, ad ſimulandum & diſsimulandum ſcilicet minimè idoneos, pertrahit: illo ſplendido prætextu vſus, vt ipſi partibus ſuis interpoſitis, mediatores inter ſe & epiſcopos, veteres ſimultates & inimicitias componerent. Illi porrò, propter animorum ſimplicitatem nihil tale veriti, ad eum venere. ibi eis in conclaui concluſis, quidã ex eius ſodalitate, per animorum crapulç & ebrietatis grauedinem, vim afferunt, & ★ imaginaria manuum impoſi-

† Per antiphraſin videlicet.

Nouatus fraudulẽter epiſcopus creatus.

★ εἰκονικῇ καὶ κενῇ.

A tione epiſcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod ſanè illi, vel inuiti, vi atque neceſſitate adducti, fecere. Et Nouatus honorem eum, quem tam ſceleratè, vt videbatur, cõſequutus fuerat, vſurpabat, eundémque contra obtrectatores defendere parabat: homo, in quo Satanas domicilium habens, ✱ Chriſti nomẽ & fidem ad prætextum ſaltem vteretur [b]. Quum enim ab exorciſtis de fide inſtitueretur, morbo eſt correptus graui: [c] quúmque iam in expectatione mortis eſſet, aquã petiit, qua in ipſo lecto, ita vt decumbebat, perfuſus, [d] baptizatus ſcilicet eſt: ſi quidem tinctionem huiuſmodi baptiſmum vocare licet. Sed enim ille poſtea reliquis eccleſiæ [e] ſymbolis atque cæremoniis, quibus ad eum modum tincti iuxta eccleſiæ ſanctiones vti ſolent, minimè dignus eſt habitus: ✝ neque quum conualuiſſet, ſignaculum ab epiſcopo deinde recepit. ✱ Porrò quum myſtica huiuſmodi ſymbola nõ ſit ſortitus, quomodo ſpiritum ſanctum eſt aſſequutus? Sed & perſequutionis temporibus, per timiditatẽ preſbyteri honorem abiurauit. Poſtquam enim a diaB conis rogatus eſt, vt periclitantibus fratribus, in tormentorum diſcrimine maximè auxilio indigentibus, ita vt ſacerdotem deceret, præſtò adeſſet: tantum abeſt vt illis ſit obſequutus, vt cum indignatione magna ſe ſubduxerit, & de cætero presbyter eſſe noluerit, aliud ſcilicet philoſophiæ genus ſequutus. Aliam quoque abſurdam admodum rem in ſe admiſit. Quum enim ✱ oblationes offerret, qui mos ſacerdotibus eſt, & iam ad diſtributionẽ panis perueniſſet, data cuilibet parte ſua, pro eo quòd cum gratiarum eam actione percipere debebãt, [f] iurare miſeros coegit [g]: vtráque enim percipientium manum comprimens, non prius eas remiſit, quàm iuratum ab eis eſſet: (vtar autem verbis eius conceptis) Adiura mihi per ſanguinẽ & corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti, nunquam te à me diſceſſurum, & ad Cornelium (Romanus hic fuit epiſcopus) rediturũ eſſe. Miſeri autem illi non prius quòd acceperant, deguſtarunt, quàm ſe illi deuouerũt: & pro eo quod Amen, reuerſuros ſcilicet ſe ad Corneliũ profitentes, dicere debebant, minimè ſe rediturus dixerũt.
C Huius fraudem, malignitatem, & cacoëthes hæreſis, Maximus presbyter, & Vrbanus, qui bis liberrimè pro Chriſto decertarunt, & ingentem ex confeſſione fructum tulerunt, præterea Sidonius & Celerinus, qui in eodem ſtadio decurrerũt, primi deprehenderunt: primíque cum eo congreſſi, de eo triumphum in eccleſia egerunt. Ex eis autem qui ſuffragio & conſecratione ſua Nouatum epiſcopum ordinarant, vnus non longè pòſt ad eccleſiam reuerſus, crimine per pœnitentiam & luctũ abolito, receptus quidem, ſed laici tantum ei conceſſa ſors eſt, ac in epiſcoporum eorum locum alij ſunt ſuffecti.

b Nouat° dæmoniacus.
c Tales olim Clinici dicti.
d Nouatus æger in lecto baptiſatus.
Cõfirmationem nos nũc vocamus.
e Symbola et cæremoniæ baptiſmi. Euſe. li. 6. c. 43.
f Nouat° ſacramẽto populares iuramẽto, vt ſibi adhærerẽt, in perceptione Euchariſtiæ obſtrinxit.
g Ea tẽpeſtate laicis etiã Euchariſtia in manus dabatur: quod poſtea ĩ eccleſia eſt mutatum.
h Epiſcopis, qui Nouatũ epm crearũt, vnus, vbi pœnitentiam egit, ab eccleſia in ordinẽ laicorum eſt receptus.

CAPVT IIII.

HÆreſi ea longè latéque vulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus ſcriptis, multi etiã aliis modis aggreſſi ſunt fundamenta eius erroris euertere. Quæ verò in epiſtola quadam Alexandrinus Dionyſius ſcripſerit, audiamus. Diui ipſi apud nos martyres, Chri-

De lapſis, ſi pœnitentiam agant in eccleſiam recipiendis.

D ſti nunc aſſeſſores, regníque eius participes, participes etiam iudicij, & pro tribunali cum eo ſedentes, lapſos quoſdam fratres ſacrificiorúmque crimen ſuſtinentes receperunt: conuerſionémque & pœnitentiam eorum videntes, atque acceptam gratámque fore ei exiſtimantes, qui nõ vult mortem peccatoris, explorata ea atque comprobata in eccleſiam admiſerunt, & ad eum modum receptis locum ſuum dederunt, orationémque ſimul & cibum cum eis communicarunt. Quódnam igitur, fratres, nobis de eis conſilium datis? quid faciendum putatis? ſuffragatorésne & ſubſcriptores illorum ſententiæ erimus, iudiciúmque & gratiam eorum ſeruãtes, benignos nos erga eos, quorum illi miſerti ſunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in ſententiam eorum inquiremus, benignitatémque contriſtabimus, & quod bene eſt conſtitutum & ordinatũ retractabimus, Deúmq; ipſum exacerbabimus? Hæc Dionyſius, de eis qui per infirmitatem perſequutionũ temporibus lapſi fuerant, ſcripſit. Qualia verò & ad ipſum NoE uatum eccleſiam Romæ perturbantem ſcripſerit, æquum eſt vt hic proferatur. Quum enim ille ſub obtentu quodam, in nonnullos fratres ſchiſmatis & diſsidij cauſam, perinde atque ab illis ad cõſilia cœptáque eiuſmodi, per vim deſcendere coactus eſſet, conferret, vide quæſo quibus ad eum vtatur verbis. Dionyſius Nouato fratri ſalutem. Si inuitus, vt inquis, hoc conſilij cepiſti, idipſum, ſi voluntate & ſponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris martyrij laudis & gloriæ fuerat, imò meo iudicio etiam maioris, Eccleſiam non ſcindere, quàm idolis non ſacrificare. Hac enim parte alicui de vna, eáque ſua ipſius anima, ſuſcipitur certamen: in illa autem, de eccleſia vniuerſa martyrij ſubeundus eſt agon. Proinde ſi vel perſuaſeris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, ✱ illuſtrior tibi ipſo lapſu fuerit reſipiſcentia: & quum erratum tibi vitio minimè vertetur, tum caſtigatio maximè laudi erit. Quod ſi illos parùm tibi obſequentes, in poteſtate tua non haF bes, tuam ſaltem ipſius animam ſeruans ſeruato. Valere te, quatenus, pacem conſecteris, in Domino, opto.

Pœnitẽtes in eccleſia ad cõmunionẽ cibi & precum ſunt loco ſuo admiſſi: ad Euchariſtiæ autem perceptionem non ſtatim, &c.
Dionyſius Alexãdrinus fraternè Nouatum ab errore ſuo reuocat, & ad reſipiſcentiam inuitat.

CAPVT V.

NOuatus autem animi arrogantia extrà ſuerſim actus, palàm & impudenter magna libertate prædicans docebat, nullam eſſe ſalutis ſpem reliquã eis qui perſequutionum tẽporibus lapſi eſſent, quamuis omnia quæ ad legitimã & veram pertinent cõuerſionem & confeſsionẽ perfecerint. Nec contemnendã ad ſe pertraxerat atq; collegerat multitudinem, & plures ex viris celebribus eius ſequebãtur errorẽ: per inflatas eorũ mentes, Catharos & puros ſeipſos vocabãt, à duce & imperatore diabolici examinis Nouato ✱ turpiter & impurè ducti. Talẽ autẽ eccleſiæ cladẽ latius ſerpẽtem, quũ eccleſiarum antiſtites, ĩ primis verò Romanæ Cornelius, & Carthaginenſis ✝ Cyprianus, (nõdum enim ſacro martyrio coronatus fuerat) epiſcopi

✝ Rectè ergo Prudentius Cyprianum ſub Valeriano & Galieno paſſum ſcripſit.

A viderent, ille quidem Romæ, bic autem Carthagine Synodos & conuentus maximos egere: in quibus *ſexaginta fuere epiſcopi, presbyteri autem & diaconi longè plures. Celebrata quoq; alia ſeorſim in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo vno decretum eſt, Nouatum quidem, adhærentéſque ei epiſcopos, & quicunque præterea inhumaniore ſententia opinionem illorum comprobarẽt, ab Eccleſia proſcribendos prorſus: lapſos autem fratres admittendos, humanitérque tractandos eſſe, cõdignos pœnitentiæ exhibentes fructus. Satis hoc oſtendunt Romanæ Synodi, atque etiam eorum qui ante eá in Italia & Aphrica (in qua ſacrorum antiſtes, vt diximus, Cyprianus fuit) coacti ſunt conuentuum acta & decreta: nec non Cornelij Romani epiſcopi, atque etiam Cypriani, aliorúmque qui cum eo fuere epiſcoporum latinè compoſita ſcripta: certò confirmantia, omnibus tum viſum eſſe, vt & lapſis in perſequutione ſubueniretur, debitúmq; auxilium impertiretur: & autor hæreſis, ita vt par e-

B rat, vnà cum omnibus ſectatoribus ſuis per excõmunicationem proſcriberetur. Extat aliud quoq; ſcriptum Cornelij, in quo copioſè conuentus conſulta exponuntur. Aliud item, quod ad Fabianum Antiochenum epiſcopum eſt datum, in quo res Nouati vnà cum ipſo deſcribuntur. Vnde etiã pleraque de ineptiis & deteſtationibus eius in noſtrã hanc tranſtulimus hiſtoriam.

Hoc tantum de Romano concilio refert Euſeb. lib. 6. ca. 43.

Nouati hæreſis in pluribus prouincialibus Synodis damnata.

Nouatiani excommunicati.

Pars epiſtolæ eius eſt apud Euſeb. vt ſup.

** *Hippolytus Portuenſis epiſcopus & martyr cum ad ſupplicium raperetur, vt eſt apud Prudentium, Reſpondit, fugite ò miſeri execranda Nouati ſchiſmata, Catholicis reddite vos populis. Vna fides vigeat, priſco quæ condita templo eſt, Quam Paulus retinet, quamq; cathedra Petri. Quæ docui, docuiſſe piget venerabilis Martyr Cerno quod à cultu rebar abeſſe Dei. Inſigne retractationis ſeu reuocationis exemplum.*

CAPVT VI.

AD *Fabium eum, in Nouati ſectã aliquantulum inclinantem, quem modò diximus, diuinus vir Dionyſius ſcribens, plurima de pœnitentia diſſerit: & martyrum certami-

C na iam inde ab initio diſcernens, ſicuti & nos expoſuimus, atque alia multa afferẽs, admiratione quiddam dignum memorat, quod hoc quoque loco tempeſtiuè referendum duxi. Vnum tibi, inquit, exemplum quod apud nos euenit, exponam. Serapion quidam nobiſcum fuit ſenex fidelis, & qui ſine crimine ad multum vixiſſet tempus, perſequutionis autem tempeſtate lapſus eſſet. Is ſæpe quidem vt reciperetur obteſtatus fuerat, ſed nemo illi aduertit animum. Idolis enim ſacrificauerat. Morbo verò deinde oppreſſus, tres cõtinuos dies ſine voce & ſenſu iacuit: paululum verò viribus recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad ſe vocauit: &, Quandiu me tandem, inquit, ô fili, diſtinetis? accelerate quæſo, & me quamprimùm abſoluite, presbyterorúmque aliquem tu ad me voca. His dictis, rurſum obmutuit. Puer curſu ad presbyterum contendit: erat autem nox, & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad ſenem venire non poſſet, mãdatúmque à me haberet, vt è vita deceſſuri, ſi opus eſſet, & maximè ſi antehac ſuppliciter precibus id flagitaſſent, vt ſcilicet eo

D meliore ſpe ſatis concederent, [a] abſoluerẽtur: paululum puero † Euchariſtiæ dedit, infundere atque inſtillare id in os ſeni iubens. Puer redit: quum nõ longe abeſſet, priuſquam ad illum ingrederetur, erigens ſe rurſum Serapion, Veniſti, inquit, fili? Presbyter quidem venire ad me non potuit: at tu celeriter, quod iuſſus es perfice, & me dimitte. Intinxit ei puer Euchariſtiam, & ſimul atq; ori eius infudit, atque ille paululum id glutiendo demiſit, confeſtim reddidit ſpiritum. An non apertè cõſeruatus eò vſque in vita permanſit, donec abſolueretur, * peccatiſque per multa quæ egit bona opera extinctis, confiteri poſſet? Hæc de Serapione. Idem porrò Dionyſius epiſtolam aliam de pœnitentia ad Ægyptios ſcripſit, in qua iudicium ſuum de lapſis, ordines eorum & diſcrimina perſequẽs, exponit. Aliam rurſum, eandem inſcriptionem de pœnitentia habentem, ad Cononem epiſcopum Hermopolitam. Aliam præterea cohortatoriã ad eccleſiam Alexandrinam. Eſt item eius alia epiſtola ad Origenem, de martyrio, alia ad Laodicenſes, quorum epiſcopus fuit Thelymidris: ſicuti alia etiam de pœnitentia, ad Armenios, quorum eccle-

E ſiæ præfuit Meruzanes. Scripſit quoque ad Cornelium Romæ epiſcopum, quum ab eo aduerſus Nouatum accepiſſet epiſtolam. Cui etiam ſignificat, rogatum ſe eſſe ab Heleno Tarſi Ciliciæ, & à Firmiliano Cappadocum, nec non à Theuctiſto Palæſtinorum epiſcopis, vt Antiochenam Synodum adiret, vbi nonnulli obtinere atque confirmare Nouati hæreſim conabantur. Indicat eidem illud quoque, Fabium quidem obdormiuiſſe, Demetrianũ verò pro eo eccleſiæ Antiochenę præfectum eſſe. De Hieroſolymitano autem epiſcopo, ad eum hiſce verbis ſcribit: Admirandus ille Alexander in carcere feliciter eſt defunctus. Deinde & alias duas ad Romanos ſcripſit epiſtolas, alteram de pace, alteram de pœnitentia. Aliam item ad eos qui ibi fidem ſunt confeſſi, Nouati opinioni adhuc adhærentes: & ad eoſdem rurſum, quum ad eccleſiã eſſent reuerſi, alias duas. Ad alios quoque plures literis datis, plurimùm omnibus attulit vtilitatis. F

Alij Fabianum nominant.

Serapio, qui in perſequutione diis ſacrificauerat, pœnitentiam egit: & quũ in eccleſiam planè receptus non eſſet, mori ſine euchariſtiæ communione non potuit.

a ἀφεθῶσι.

Olim morituris quoque Euchariſtia communio permiſſa.

αἱ τῆς ἀφέσεως, ἐπαλείφοντες ἐπὶ κακῶν εἰς ἐκεῖνα κακῶς Dionyſij Alexandrini ſcripta.

† *Audio quòd dicant, myſticam benedictionem, ſi ex ea remanſerint in ſequentem diem reliquiæ, ad ſanctificationem inutilem eſſe. Sed inſaniunt hæc dicentes. Non enim alius fit Chriſtus, neque ſanctum eius corpus immutabitur, ſed benedictionis virtus & viuifica gratia perpetua manet in illo. Cyrillus ad Caloſyrium Epiſcopum.*

CAPVT VII.

POrrò quum Cornelius Romæ poſt tertium annum Epiſcopatus ſui deceſsiſſet, Lucius ei eſt ſuffectus: qui non integris ſeptẽ menſibus eccleſia adminiſtrata, Stephanum habuit ſucceſſorem: ad quem Dionyſius primam de baptiſmo ſcripſit epiſtolam. Cyprianus quippe Apher primus opinatus eſt, oportere eos qui ab hæreſi conuerterentur, lauacro expiari & recipi, Stephanus contrà, † nihil ea in re præter receptam conſuetudinem nouandum eſſe duxit: ſufficere ſcilicet in eis veteri more orationem ſolam, cum manuum impoſitione. Itaque ad eum ægrè diſſenſionem eam feren-

Cyprianus ab hæreſi reſipiſcentes, rebaptizandos cenſuit.

† *μὴ παρὰ τὴν κρατήσασαν παράδοσιν ἐπιχειρεῖν* [illegible]

A tem, Dionyſius pluribus ſcripſit: & poſtremò certiorem eum facit, perſequutione ſopita, eccleſias omnes nouis rebus Nouati repudiatis, pacem inter ſe habere. Verba eius hæc ſunt. Scito nunc, frater, Orientales, atque etiam vlteriores eccleſias, quæ antea diſsidebant, ad vnitatem eſſe redactas, omnésque vbique earum Antiſtites vnanimes & conſentientes ſupra modum de pace & concordia, quæ præter expectationem accidit, lætari. Demetrianum in primis Antiochenum, Theoctiſtū Cæſarienſem, Mazabanem Aelienſem Alexandri defuncti ſucceſſorem, Marinum Tyrium, Heliodorū Laodicenſem, qui in locum Thelymidris ſurrogatus eſt, Heleuum Tarſenſem, & eccleſias Ciliciæ omnes, Firmilianum, & Cappadociam omnem: præcipuos enim Epiſcoporum nominaui, ne epiſtola longior fiat, néve multis verbis ſim moleſtior. Sed & vniuerſæ Syriæ & Arabię: quibus ſemper aliquid ſuppeditatis doctrinæ, & nunc etiam ſcripſiſtis. Meſopotamia ipſa, Pontus, Bithynia, & (vt ſemel dicam) exultant vbique omnes, concordia & fraterna charitate glorificantes Deum. Hæc Dionyſius ad Stephanum. Ad Xyſtum autem, qui B illi ſucceſsit, ſecundam de baptiſmo epiſtolam idē dedit, Stephani & reliquorum iudicium in ea oſtēdens. Scripſerat namque Stephanus prius de Heleno & Firmiliano, omnibúſque finitimis populis, ſe cum illis non communicaturum, eam ipſam ob cauſam, quòd hæreticos rebaptiſarent. Et conſidera, inquit, magnitudinem rei. Certum enim eſt, de ea in maximis Epiſcoporum conuentibus, vt audio, decreta eſſe facta, videlicet: vt qui ex hæreticis per pœnitentiam conuertuntur, primùm de recta fide per catecheſin inſtituantur. deinde abluātur, veteris & impuri fermenti deponentes ſordes. Et paulo pòſt: Quin & dilectis noſtris compresbyteris Dionyſio & Philemoni, qui antehac ſuffragatores Stephani fuere, quum ad me de hiſce rebus ſcripſiſſent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus reſpondi. Et de baptiſmo nūc hactenus. De hæreſi autem Sabellij, quæ tum emergebat, mentionem C faciens. De dogmate, inquit, quod Ptolemaide, quæ vna ex quinque ciuitatibus eſt, recens orto, impio prorſus, quippe quòd multam blaſphemiam in omnipotentem Deum, patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, multam infidelitatem in vnigenitum eius filium, primogenitum omnis creaturæ, inhumanatum Verbum, inſenſibilitatem autē Spiritus ſancti continet, quum ⁎ vtrinque ad me perueniſſent, & decreta, & fratres diſputaturi, quędam ſcripſi pro virili mea, Deo ſuppeditante, explanatius exponens omnia.

Tū nic reſti[illegible] Stephan[illegible] Ro. Pontifex. Dionyſius Alexandri[illegible] ad Ste[illegible] Rom. de concordia ecclſiarū.

Idē ad Xy[illegible] Ro. Epiſ[illegible], de [illegible] reſipiſcentiū baptiſmo.

Idem de Sabellij hæreſi. [illegible] Chriſtum [illegible] Dei, & prim[illegible] omnes [illegible] eſſe [illegible] ſancti [illegible].

⁎ [illegible]

Dionyſius etiam in hæreticorum libris verſat⁹.

CAPVT VIII.

In tertia epiſtola de baptiſmo, quā ad Philemonem presbyterum Romanum ſcripſit, hęc refert. Ego verò etiam in ſcriptis & traditionibus hæreticorum lectione verſatus ſum, opinionibus eorum impuriſsimis aliquantum animum meum polluens: vtilitatem autem illam ab eis capiens, vt facilius eos apud me ipſum refellam atque repudiem, magiſq; etiam execrer ac deteſter. Atque equidem frater quidam presbyter, ab eis legēdis me arcebat, quòd vereretur, ne in cœno maliciæ vnà cum illis inuolueretur, néue anima mea noxam & perniciem contraheret. Eúmque quum vera dicere ſentirem, viſio quædam diuinitùs exhibita, & vox me confirmauit. Diſertè namque & clarè mandauit, dicens: Omnes verſato, quos in manus acceperis, libros. D diſquirere enim, caſtigare, & explorare omnia potes, quæ tibi etiam ab initio fidei complectendæ cauſa fuit. Viſionem eam accepi Apoſtolicæ voci congruentem, quæ firmioribus dicit: † Eſtote ſpectati atque probati trapezitæ. Deinde quum quædam de hæreſibus omnibus dixiſſet, talia infert.

Ea in re viſione eſt confirmatus. † γίνεσθε δὲ [illegible] Euſeb. li. 7. cap. 7. Omnia legite, quæ bona ſunt tenete. Rufin. Vtile eſt hæreticorū noſſe opiniones, [illegible]

CAPVT IX.

Hanc ego regulam & formam, à beato noſtro Papa Heracla accepi. Ille ſiquidem quoſdam ab hæreſibus reuertentes, quòd ab Eccleſia defeciſſent, ſeu potius non defeciſſent, ſed quòd conuenire & communicare quidem nobiſcum viderentur, indicati autē fuerāt ⁎ quendā aliena docentē conſectari, qua de cauſa ab eccleſia erāt repudiati, ob- E teſtantes eos nō prius admiſit, quàm publicè quæ ab aduerſariis audiuiſſent, omnia expoſuiſſent. [a] Et tum primùm ad eccleſiam eos perduxit, nihil prorſus in eis opus eſſe baptiſmo alio iudicans: ſacrum enim id lauacrū antehac ab eo obtinuerant. [b] Ac quæſtione hac pluribus tractata, ita infert. Didici illud quoque, non ſolum nunc Aphricanos hoc perperàm induxiſſe, ſed & ab eis qui dudum ante nos epiſcopi in frequentiſsimis eccleſiis fuere, in conuentibus fratrum Iconij & Synadæ, & præterea apud multos ita decretum fuiſſe. Quorum conſilium reiiciens, in contentionem & rixandi ſtudium eos conjicere ſuperſedeo. Nō enim mouebis, inquit, terminos proximi tui, quos conſtituerunt patres tui. Quartam autem quam ad Dionyſium Romanum de baptiſmo dedit epiſtolam, quum adhuc is in presbyterorum ordine eſſet, ſcripſit: quem Dionyſium Romanum eximium & admirandum quoque fuiſſe, ſatis ex noſtri iſtius Dionyſij ſcriptis colligitur. Porrò in epiſtola quam ad eum dedit, ſic etiam Nouati memi- F nit: Nouatum iuſtis profectò de cauſis odimus, qui Eccleſiam diſcidit, fratréſque quoſdam ad impietatē & blaſphemias pertraxit, & impuriſsimas de Deo doctrinas inuexit. Nam benigniſsimum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt immiſericordem, more ſycophantæ traducit. Ad hæc, ſacrum aboler lauacrum, fidem Chriſtianam & confeſsionem euertit: & Spiritum ſanctum ex hominum cordibus, ſi qua ſpes eſſet vt vel in eis maneret, vel ad eos reuerteretur, prorſus propellit. In quinta verò epiſtola ad Xyſtum Romanum data, dum multa contra hæreticos ſcribit, eiuſcemodi quiddā ſibi accidiſſe, hiſce verbis refert: Sedenim, frater, conſilio indigeo, & ſententiam iudiciúmq; tuum requiro, poſteaquam huiuſmodi quędam apud nos res accidit: vereor enim, ne halluciner. Fratribus quippe congregatis, fidelis quidam iamdudum ante meam etiam, imò quoque (vt opinor) ante beati Heraclæ electionem habitus, quum in cetum noſtrum veniſſet, & eos qui tum baptizarentur videret, interrogationéſque & reſponſio-

a Inde eſt, quòd hucuſque reſipiſcētes ab hæreſi propalam in eccleſia per recantationem, ſiue reuocationem, errorem ſuū confitentes exponunt.
b Improbat Dionyſius reſipiſcentiū hæreticorum anabaptiſmum.

Nouatus Chriſtum Ieſum immiſericordē facit.

Frater quidam non rītè ab hæreticis baptizatus, vt rebaptiſaretur, à Dionyſio petiit: ſed id non obtinuit.

A nes eorum audiret, acceſsit ad me flens, ſeipſúmq; complorans, atque ad pedes meos prouolutus: cõfitens quidem & abiurans baptiſmum, quem ab hæreticis ſuſceperat, non talem eum eſſe prorſus, neque quidquam cum hoc habere communionis dixit, quin etiam blaſphemiis illum refertum eſſe aſſeuerauit. Animam verò ſuam admodum compunctam eſſe, ſéque non audere oculos ſuos ad Deum, propter nefariam impuritatem ſcilicet dictorum factorúmq; illorum quib. initiatus eſſet, tollere dicens, obteſtabatur vt reciperetur, & ad puriſsimum baptiſmi noſtri lauacrum gratiámque admitteretur. Quod ſanè ego facere non auſus, dixi ſufficere ei tam diuturnam nobiſcum communionem, qui gratiarum actione exaudita, ſimul nobiſcum Amen accinuerit: quique menſæ aſsiſtens manus ad exceptionem ſancti alimenti porrexerit, & id ſuſceperit, corporiſque & ſanguinis Domini noſtri Ieſu ſatis lõgo tempore particeps fuerit. Proindéque minimè faciendum putaui, vt hæc denuò à principio retexerem atque renouarem. Bono autem animo eum eſſe iuſsi, & cõfidere, fir-
B máque fide & conſcientia bona ad communionẽ ſanctorum myſteriorum accedere. Ille autem neque luctui modum fecit, neque præ timore & tremore ad menſam acceſsit. Atque ægrè tandem eò eſt cohortationibus perductus, vt orationibus aſsiſtere ſuſtineat. Alia quoque extat ad Xyſtum epiſtola, in qua multa de hac quæſtione verba facit. Itidem & alia de Luciano, & de quæſtione eadem ad Dionyſium Romanum epiſcopum data. De Dionyſij epiſtolis in cauſa baptiſmi, ſatis.

In manus vobis communicantibus Eucharistia data.

CAPVT X.

VAlerianus poſt Gallum Imperio ſuſcepto, primùm clemens & bonus viſus eſt, atque erga homines Dei beneuolus atque benignus. Neque enim alius quiſquam, qui ante eum fuerant Imperatorum, in illos propenſior humaniórque fuit, ne illi quidem qui manifeſtò Chriſtianiſmum erant com-
C plexi. Adeò ſe ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namque domus eius, diuini numinis cultoribus plena erat: eáq; prorſus nihil aliud quàm Dei eccleſia eſſe videbatur. Sed enim magorum Aegyptiorum ſectæ princeps & doctor, impoſturas & præſtigias magicas docens, ei perſuadet, vt ſanctos viros non tãtum domo ſua exigat, & quàm longiſsimè repellat, ſed ferro quoque tollat, vt qui artibus incantationibúſque illorum obſtarent & reſiſterent. Reſtabant enim adhuc, qui pernicioſorum peſtiferorúmq; dæmonum actiones viſas tantum aut auditas reprimerent. Talibus igitur conſultoribus vſus, Chriſtum confitentes crudeliſsimè perſequutus eſt: & ad ſceleratiſsima ſacra animum adiiciens, impias obtulit victimas, pueros miſeros occidens, infelicium parentum liberos inhumaniſsimè ſacrificans, recens edita viſcera diuidens, & creaturas Dei in minutiſsimas partes concidens. Atque his rebus felicem ſe & beatum fore eſt opinatus. Quapropter & Eccleſię hoſtis factus eſt, & indignum ſe benignitate Dei effecit. Ita ſcilicet magnam is quoque concitauit perſequutionem. Et qui temporibus eis, certami-
D nibus obeundis ſunt conflictati, ſi ad plenum omnes referri deberent, peculiari illi indigerẽt hiſtoria. Tum ſanè & Dionyſius, quem diximus, malo eo inualeſcente, quum Aemilianus pręfectus Aegyptum prouinciam teneret, pro tribunali cauſam dixit: & cum eo Maximus presbyter: præterea duo diaconi, Fauſtus & Euſebius: & cum Chæremone alter * quidam. Et quum ij vnà cum Hierarcha ſuo ſacrificare iuſsi eſſent, renuerunt id primùm, deinde Chriſtianos ſe eſſe, fierique omnino non poſſe vt Deum alium vel timerent vel colerent, profeſſi ſunt. Hunc namque eſſe qui cœlum & terram condiderit: & qui Principibus, deſignatis certiſq; temporibus, in terris poteſtatem & imperium cõcedat. Hæc atque alia quum ab eis afferrentur plurima, Æmilianus in ſententia perſtitit: & quum ſe hoc illis perſuadere nõ poſſe videret, nulla interpoſita mora, Dionyſium, quantumuis morbo correptum, in ſolos quoſdam & à frequentia hominum longè diſsitos locos in Lybiam relegauit. Ad quem permulti ex vrbe, non pauciſsimi verò etiã ex Ægypto conuenerunt, atque ibi cum eo doctri-
E nam fidei eius addiſcentes manſerunt. Deinde verò ad longè duriorem grauiorémque ærumnam, in regionem cui nomen eſt Cephro, & locum Colythrum dictum, exul eſt deportatus. Porrò beatus Dionyſius aduerſa omnia magno fortiq; pertulit animo. Nec minus & fratres quidam continua conſuetudine ſua loci aſperitatem lenierunt, conſolationiſque pietatem ei præſtiterunt. Qui verò accuratius cognoſcere volunt, quæ ea perſequutionis tempeſtate, nõ ipſe tantum Dionyſius, ſed alij etiã innumeri fratres aduerſa pertulerint, ij legere poterunt, quę ipſe ad temporis ſui epiſcopum quendam, nomine Germanum, obtrectatorem eius, ſcripſit, ita exorſus. Stultus ſanè atq; inſanus fuerim, ſi neceſsitatem eam mihi imponam, vt admirandam de me Dei curam atque diſpoſitionem ſcriptis perſequar. Sed enim quum (ſicuti ſcriptura ait) arcanum regis celare pulchrum ſit, opera autem Dei deprædicare glorioſum, ad narrationem rerum propius accedam: & cætera.

Licin. Valerianus Galli Hostiliani successor, Christianorum primùm fautor eximius.

Sed ille deinde à mago Aegyptio, ad nefanda est delapsus sacra.

Humana victima.

Idem acerri- mus Christianismi hostis & persequutor.

Aemilianus Aegypti præfectus.

** Fuit is ex vrbe Ro. frater. Euseb. li. 7. ca. 11.*

Dionysius cum quibusdam fratribus apud eũ præfectũ causam dicit.

Idem semel atque iterũ relegatur.

Fratres, exilij eius comites & socij.

Reperitur hoc scriptum apud Euseb. lib. 7. cap. 11.

F

CAPVT XI.

VAleriana autem perſequutione plurimi quidem alij martyrij coronã tulerunt. Cæſareæ autem Palæſtinę, tres fortiter cum laude magna confeſsionem Chriſti perferentes, in diuino decurrêre ſtadio, ad beſtias damnati. nomina eorum ſunt: Priſcus, Malchus, & Alexander. Ij dicuntur in agro habitãtes, ſeipſos vt ſegnes & ignauos, in re omnium pulcherrima accuſaſſe: quòd ſcilicet diuinis propoſitis præmiis, per ſocordiam ea arripere negligerent: martyrij coronam deſignantes. Itaque re ſic pulchrè deliberata, confeſtim feſtinabundi Cæſaream contenderunt, & apud iudicem de profeſsione Chriſti, quæ opus erant, dixerunt: ac mox beſtiis obiecti, felicem ſunt cõſequuti finem. In eadem vrbe fœmina etiam quædam Marcionis ſequuta hæreſim, vt fertur, eodem eſt certamine defuncta.

Martyrium Prisci, Malchi, Alexandri.

Fœmina illa Marcionis hæresim sequuta.

CAPVT XII.

Valerianus in Rhetia à militibus, Galienus eius filius Romæ à Senatu, Auguſti creati, æqua poteſtate imperium obtinuerunt.

Galieni pro Chriſtianis reſcriptum.

A VAlerianus autem ad eum modũ tranſuectſim raptus, non diu perſequutionem continuauit. A barbaris enim captus,* & in ſeruitutẽ redactus, imperium ad filium Galienum tranſmiſit. Qui pro humanitate ſua ſtatim edictis promulgatis, Chriſtianorum perſequutionem inhibuit, liberiúſque Verbi antiſtitibus ſtata ſoliàque officia ſua peragere permiſit. Literæ eius in hæc ferè verba ſunt conceptæ. Imperator Cæſar, Publius Licinius Galienus, Felix, Pius, Auguſtus: Dionyſio, Pinnæ, & Demetrio epiſcopis. Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem produci imperaui, vt ex locis omnibus, in quib. pię diuina coluntur, decedatur. Quapropter & vos reſcripti mei exemplo vti poteſtis, vt ne quiſquam vobis ſit grauis & moleſtus: & id quoad eius fieri poteſt, à vobis adimpleatur, quod à me dudum eſt permiſſum. Itaque Aurelius Cyrenius ſummi + ordinis præfectus, conſtitutionem à me promulgatam ſeruabit.

τάγματος, Niceph. πράγματος, Euſeb. lib. 7 cap. 13.

Cœmeteria Chriſtianorum.

B Circumfertur etiam alia eius conſtitutio ad Epiſcopos alios data, per quam, vt Chriſtiani loca cœmiteriorum ſuorum reciperent, permiſit. Talis quidem Galienus fuit. De quo Dionyſius hæc quoque refert. + Atque ille [a] eorum qui ante ſe fuerunt Imperatorum, [b] hunc quidem deſerẽs atque deſtituens, [c] illum verò cum impetu inuadẽs, cũ omni genere ſuo funditùs ſtatim diſperiit. Declaratus autem, communibúſque ſuffragiis ab omnibus renunciatus eſt Galienus, verus ſimul & nouus Imperator. Qum enim ante eos fuiſſet, poſt eos quoque exiſtit. Iuxta id quod ad prophetam Eſaiam eſt dictum: Quæ à principio fuere, ecce veniunt, & noua ſunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmodum enim nubes radios ſolis ſubiens, & ad breue tempus eum vmbra obiecta obſcurat, & præ eo prominet: deinde vel prętereunte vel euaneſcente nube, ſol ſiue ſubortus ſeu præortus reſplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfectus fuerat, per tyrannidem inuaſit. Atq; ille quidem nunc non extat, quandoquidem nihil C erat: hic autem itidem, vt antea fuit, conſtat: & imperium eius, perinde atque ſenium depoſuiſſet, & adhærens ſibi vitium repurgaſſet, floridius etiam nunc viget, longiúſque multo vbique ſpectatur, auditur, frequentatur. Hæc de illo Dionyſius.

a Macrinũ ſiue Macrianũ deſignat. b Galienum c Aureolũ.

* *Valerianus in Meſopotamia à Perſarum rege ſuperatus, mox etiam captus, apud Parthos in ſeruitute conſeneuit. Et quàm diu vixit, rex eius prouinciæ, ceruici eius inſiſtens, equum conſcendere ſolitus eſt. Eutrop. Idem Tammerlanes Scytha in Baiazethe Turca fecit.*

Galienus imperauit annos ſex cum patre Valeriano, nouem ſolus. Eo tempore multi in diuerſis prouinciis per ſeditionem creati imperatores, in quibus Macrinus fuit, qui in Illyrico vnà cum filio eſt interfectus. Odenatum autem ipſe Galienus conſortem imperij fecit, &c.

† *Macrianus, Galieno negligentius rempub. adminiſtrante, imperium in Oriente arripuit: deinde in Illyrico cum Aureolo, qui & ipſe contra Galienum imperium ſumpſerat, duce Domitiano manũ conſeruit. Sed victus cum ſuo Macriano eſt, & exercitus omnis Aureolo deditus. Vterque etiam & pater & filius caſus, ſecũ & alter filiorum eius ab Odenato in Oriente eſt interemptus. Iul. Capitol. in Galieno.*

CAPVT XIII.

Martyrium Marini militis.

Spartianus in Hadriano. vitẽ pro Cẽturionatu accipit.

κλῆμα τοῦτο λέγουσιν: Niceph. τιμὴ τις ἐστὶ παρὰ ῥωμαίοις ἡ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι, τὸν ὁ ἀλλὰ ζοντος. Euſebius lib. 7. cap. 19.

D EO tempore, quum pax vbique eſſet, Cæſareæ Palæſtinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, pro Chriſto capite plexus eſt, per talem cauſam. Vocabat eum diſciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorum more, maiorẽ, gradúmque dignitatis altiorem. +(vitem vocabant: & eam qui conſequebantur, Centuriones fiebant) Et iam honorem talem recepturus erat, quũ alius ęmulationis ſtudio ad tribunal procedit, miniméque conuenire criminando aſſerit, vt is Romanam dignitatem conſequatur, qui Chriſtianus ſit, & Imperatoribus non ſacrificet: proindéque ordinem eum ſibi potius deberi contendit. Ibi Achæus iudex id iniquè tulit, Marinúmque an in ſententia perſeuerare pergeret, interrogauit. Atque vbi conſtantem eius in Chriſtum animum, firmámque affectionem vidit, tres ei ad deliberandum extra iudicium conceſsit horas. Atque eum ſic exeuntem, Theotecnus eius loci epiſcopus manu apprehenſum, in eccleſiam deducit, ſermonéſque cum eo quos opus erat, cõfer. mox etiam in ſacrariorem templi locum admittit, tunicáque eius diducta, enſem quo accinctus erat, ei demonſtrat, ſimúlque E ſacrum Euangelij librum productum in medio proponit: optionémque ei vt vtrum vellet, acciperet, permittit. Porrò, poſtquam ille ſtatim dextrã ad librum ipſum accipiendum extendit, precatione martyrem armatum producit, eumque vt magis Deo obtemperando quàm hominibus adhæreret, cohortatur. Facile enim eũm ab illo confortatum, quæ maximè deſideraret, conſequuturum eſſe. Illumque ſic cum pace dimittit. Atque vbi cõſtitutum vocaret tempus, & præco martyrem rurſum citaret, aſsiſtens ille, maiorémque quàm antea pro Chriſto alacritatem oſtendens, extemplò inde ad mortem eſt abductus, & truncatus.

Theotecnus epiſcop. Marinũ ad martyriũ pulcherrime ſua oratione, libro Euangelico exhibito, cohortatur.

CAPVT XIIII.

Aſterius Senator Ro. corpus Marini magnifice ſepelit.

F VErum enimuerò Aſterius, vir apprimè Dei amans, Senator Romanus, claro loco natus, copioſus, & magno ab Imperatoribus in precio habitus, proindéque propter nobilitatem & opes nemini ignot⁹, morti martyris affuit: & mox precioſis allatis veſtibus, ſacrum illud tabernaculum in humeros ſublatum, & (ſicuti decebat) inuolutum, ſanè quàm ſplendida & magnifica dignatus eſt ſepultura. Huius viri alia quoque plura ſunt memoratu digna facinora. Quod verò is Cæſareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in hiſtoriam noſtram nõ intempeſtiuum eſt viſum. Propinquum ei vrbi montem eſſe ferunt, qui Panius dicitur. ad radices eius fontes ſunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicunt. In eos fontes, patrio quodam more accolæ celebri feſtóque die congregati, victimam dæmoni neſcio cui proiicere ſolebant. quæ quòd mirificè derepẽtè vi & opera efficacis illi⁹ dæmonis diſparebat, pro miraculo ingenti vbique ea res eſt celebrata. Et quum aliquando ibi adeſſet Aſterius, ſimulque id quod fiebat videret, hominéſq; eo cõſternari animaduerteret, miſeratus primùm errorem eorum: deinde ſublatis in cœlum mani-

Idem Aſterius Cæſareæ portentoſum dæmonis miraculũ cohibet & abolet.

Iordanis fontes.

A nibus, rerum omnium Deum inuocat, vt quùm ſeductorem populi dæmonem illum aquis innatantem diſpelleret, tum fraude & errore tanto miſeros illos liberaret. Et ille quidem ſic orabat: conſeſtim verò hoſtia illa ſubnatans emerſit. Ita miraculum id, hominúmque de eo portentoſa opinio, adeò eſt ſublata, vt deinceps nihil quicquam eiuſmodi in eo loco ſit factum.

CAPVT XV.

Mulier ſanguinis profluuio laborans in Euangelio, Cæſareæ fuiſſe. Eius monumentũ & ſtatuam Chriſto Cæſareæ pro ædium ſuarũ foribus erexiſſe.

Qvandoquidem autem Paneadis meminimus, nec aliam quãdam hiſtoriam prætermittendam eſſe duximus, dignam illam quæ ſit in ore omnibus. Ex hac enim vrbe fama fert ortam fuiſſe mulierem illã, quã ſanguinis profluuio laborantem, fimbriæ Chriſti adtactu ſanationem rapuiſſe, diuinorum Euangeliorum teſtatur ſcriptura. Ibi domus quoque eius magnifica adhuc viſa eſt, ſimúlq; admirandum tropæum & monumentum collati in eam beneficij Seruatoris permanſit. Pro foribus B namque domus eius in columna quadã æreæ duæ ſtatuæ ſtabant ſublimes: quarum altera, genibus flexis, manibúſque protenſis, fœminæ habitu, ſupplicantis faciem præ ſe tulit: altera autem ex aduerſo collocata, directo viri ſtatu, diploide cum decẽti quadam grauitate amicti, manum inclinatæ fœminæ porrigere viſa eſt. Ad huius pedes in ſtatuæ ipſius baſi herba excreſcere, quæ quum ad fimbriã æreæ diploidis pertigiſſet, non alius progrediebatur: eámque veluti ſacram fimbriam tangens illa, præſens aduerſus omne genus morborum auxiliũ habuiſſe dicta eſt. Statuam porrò iſtam à muliere illa ſanguinis profluuio laborante, ad Chriſti formam & habitum conflatam eſſe, vera certáq; quę ad nos peruenit, hiſtoria tradidit. Atque ea ad Iuliani vſque tempora perdurauit. Neque adeò mirum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Seruatore noſtro acceperę, eos per eiuſmodi monumẽta grati erga eum animi memoriam reliquiſſe.

Sub ea ſtatua herba ἀλεξιφάρμακος excreuit. Euſeb. lib. 7. cap. 14.

C

CAPVT XVI.

Vſus ſacrarum imaginum.

Vum etiam ſanctorum Apoſtolorũ Petri & Pauli, ipſiuſque adeò Chriſti, & quæ eum ſupra naturæ captũ mirificè genuit Virginis matris, coloribus adumbratas imagines, plurimas ad hunc vſque diem conſeruatas eſſe nouimus. Ac Lucas quidem Apoſtolos primus ipſas accuratè, opus id exorſus, manibus ſuis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoq; viri, pro eo atque par erat veluti ſeruatores ſuos in ſignis & picturis ſeruantes, idem fecere: ethnica quidem illi fortaſſe conſuetudine ducti, & more eum colere ſoliti, abſque tamen neceſſaria *obſeruatione obtinere id tradiderunt. Sed eccleſiis inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curante atque diſponente,) non modò effigies & ſtatuas, verumetiam veſtes, baculos, & lectos ſanctorum illorum viros conſeruans, ad memoriam eorum ſempiternã. Sicuti & Iacobi thronũ ad multa tempora ſeruatum eſſe ſcimus, quem fratrem ipſum Domini, primum Hieroſolymorũ

Lucas eas primus pinxit.

[illegible] Niceph. [illegible] Euſebius, vt ſupra.

Vſus defunctorum ſanctorum monumentorũ.

epiſcopum, ab ipſo Chriſto & Apoſtolis creatum D eſſe, ſacra monumenta tradidere. Venerati ſunt enim hunc ſucceſſores eius, aſſeruatum: ſatis apertè declarantes, quo cultu & ſtudio Deo dilectos viros ſint proſequuti. Quemadmodum id ad nos quoque eſt tranſmiſſum, apud quos multa etiam memoriæ gratia aſſeruantur. Verùm de his hæc dicta ſufficiant.

Thronus Iacobi fratris Domini.

CAPVT XVII.

Gregorius epiſcop⁹ Neocæſarienſis Miraſicus.

Alieni temporibus ſimul & doctrina & miraculis ingẽtibus floruit Gregorius, cum fratre Athenodoro eccleſias in Ponto gubernans. Ipſi autem Neocæſarienſis obtigerat epiſcopatus, & ob efficacia miraculorum edendorum cognomen * Mirifici. Græco autem patre genitus, in fide maximè profecit: & Alexandriæ Origeni operam dans, ſacras atque profanas literas ſummè addidicit. Vbi meretricula, quæ calumniæ cauſa ad eum venerat, à dæmone correpta, per orationem eius ſanationẽ eſt cõſequuta. ** eccleſiæ ſutẽ præfectus, quũ E Phædimus ei Amaſænus epiſcopus manus impoſuiſſet, rupem ingẽtem collis inſtar, quum ad eam eſſet perductus, oratione ſola mouit, & in aliam tranſtulit locum. Deinde ſacerdotem profanum templi cuſtodem, † eiecto atque recepto dæmone, ad Chriſti fidem pertraxit. Et lacum quendam, de quo fratres duo ingenti contentione decertabant, ſiccum aridumque reddidit.[a] Præterea Lyci fluminis vndas pernicioſas repreſsit, ſcipione ſuo defixo, qui hucuſque in ingentem excreuit arborem, & à viatoribus ibi cernitur. Iudæum quendã, qui mortuum ſe eſſe ſimulauerat, reuera mortuũ effecit. Et quum eum aliquando quidam perſequerentur, in arborem transformatus, ita orationi intendens conſtitit, vt à nemine videretur. Peſtilentiam infidelibus conciliauit: & fœminam quandã, quæ ad fidem acceſſerat, à morte liberauit. Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangeliſtam, profeſsionem fidei noſtræ,[b] quãtum ad Theologiam & diuinitatis rationem pertinet, ſcriptam exhibuit. Ad multam autem peruenit ſenectutem, F & ad Diocletiani vſque[c] tempora durauit, gratiarum actionis voces edere ſolitus, quòd vrbem frequentiſsimam, & infidelitatis pleniſsimam, ad cõtrarium profeſsionis fidei redegiſſet ſtatum. Quãtum enim ibi eorum adueniens repererat, qui ante ſe fidem receperant, tantum eorum qui in infidelitate perſeuerarent, moriẽs numerum reliquit. Hæc breuiter & compendioſè de admirando Gregorio ſint dicta.

c Imò alia etiam eius miracula ſub Conſtantino Magno referuntur infra lib. 8. cap. 25.

** [illegible] Niceph.*

† [illegible]

Euſeb. lib. 7. cap. 25. Ruffi. interprete.

a Quum eccleſia in quodam loco ædificanda inter montẽ & fluuium poſito cõſtrui deberet, & ſpacium ſufficiens non eſſet, ipſo ſancto in orationibus pernoctante, mane facto, inuenta eſt rupes tanto ſpacio loco ceſſiſſe, quantũ erat competẽs pro ipſa Eccleſia fabricanda. Hic de vita illius.

b Theologia hæc reperitur apud Ruffinũ, Eccl. hiſt. Euſeb. li. 7. cap. 25.

CAPVT XVIII.

Dionyſij Paſchales epiſt.

Dionyſius autem Alexandrinus, nondum pace eccleſiis à Galieno reddita, ad eas quas diximus de pœnitentia & baptiſmo, alias quoque de Paſchate †feſtas cõpoſuit epiſtolas. Quarum vnã quidẽ ad *Flauianum dedit: aliam ad Didymũ & Domitiũ, in qua etiã octo annorum canonẽ ex-

† [illegible]

** Euſeb. Flauianum habet, libro 7. cap. 20.*

Idem, post æquinoctium vernum, μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν. Ibid.
Idem ab exilio Alexandriã reuerſus.

A ponit, non aliàs quàm æquinoctio verno Paſcha celebrari oportere aſtruens. Aliam rurſus ad preſbyteros Alexandrinos, atq; diuerſas alias ad alios ſcripſit. Pace porrò exorta, ab exilio Alexandriam rediit. Ibi ſeditione & tumultu ciuili excitato, quoniam Epiſcopali munere ſuo fungi non potuit, fratribus ſcilicet in alterutram partem ſactionis inclinatis, ipſis Paſchæ feriis ea ipſa Alexandria veluti exul per literas cum eis eſt collocutus. Dedit quoque ad Hieracem Aegyptium epiſcopum feſtas ſiue Paſchales literas, in quibus ſeditionis Alexandrinæ mentionẽ faciẽs, ad hunc modũ ſcribit.

CAPVT XIX.

Paſchalis Dionyſij ad Hieracem epiſcopum Aegyptiũ epiſtola, de calamitatib' Alexãdrinæ vrbis, propter ſeditionem ciuilem.

QVid ego admirer difficile eſſe, cũ eis qui magna locorum intercapedine à nobis ſunt diſsiti, per epiſtolas agere? quũ in dubiũ venerim, quomodo ipſe mecũ colloquar, & ipſe animæ meæ cõſulã? Ad ipſa enim viſcera mea, hoc eſt, ad fratres qui eiuſdem ſunt contubernij, eiuſdem animi, eiuſdẽ B vitæ inſtituti, & eiuſdẽ eccleſiæ, epiſtolis opus eſt eáſq; quomodo perferri curem, durũ & propè impoſsibile eſt. Facilius namq; aliquis non dico in lõginquum exilij locũ, ſed ab Oriente ad Occidentẽ tranſierit, quàm Alexandriam ea ipſa Alexandria peragret. Longè quippe ſolitudine illa deſerta atque inuia, quam duabus ætatibus ſeu generationibus filij Iſrael pertranſierunt, periculoſior & impeditior eſt mediæ ciuitatis via: & mari item illo, quod illi diuiſum, & in parietum formam redactum, latè habuerunt peruium, in quorum etiam quaſi publica via Aegyptij ſunt ſubmerſi, quieti & tranquilli portus noſtri facti ſunt procelloſiores: ita vt frequenter propter eas quæ in illis fiunt cædes, rubri maris ſpeciem præbeant. Qui verò per vrbem ipſam profluit amnis, aliquando quidem ſolis illis & inaquoſis locis, per quos Iſrael incedens vſque adeò ſiti eſt preſſus, vt ad clamorem & vociferationem Moſe, ab eo qui ſolus admiranda facit, ea altiſsima & duriſsima rupe vnda profluC eret, viſus eſt multo aridior ſicciórque. Aliquando autem in tantum exundauit, vt vicinam regionem vniuerſam, viáſque & agros omnes diluuio obruerit, eámque quæ ſub Noe fuit, ſe aquæ inundationem adducturum eſſe minatus ſit. Semper equidẽ cruore, cædibus, ciuiúmque ſubmerſorum ſuffocationibus infectus fluit, & contaminatus: qualis ille Pharaonis per Moſen in ſanguinem conuerſus, & ſanguinem olens fuit. Quæ verò fluminis eius quod repurgat omnia, reperietur expiatrix vnda? Quomodo etiam immenſus & hominibus impermeabilis Oceanus, huic ſuperfuſus, amarũ hoc detergeret atque abolebit pelagus? Aut quomodo ingens ille fluuius ex Edem, in quatuor ad quæ eſt deſignatus regna profluens, ſi in vnam terrã Geon traducatur, cruentam abluet ſaniem? Quomodo denique aer, à cladium vbique tantarum impuriſſimis exhalationibus infectus atque pollutus, purgabitur? Tanti à terra vapores, à mari venti, à fluuiis auræ, à portubus craſſiores nebulæ feruntur, vt tabeſcentibus ac diffluẽtibus, in omnibus ſubiectis elementis, cadaueribus, cruore roret. Et admirantur adhuc & dubitant, vnde cõtinuæ proueniant peſtilentiæ, vnde graues morbi, vnde omnis

Cades in vrbe & portubus.
Nilus exiccatus.
Idem diluuio exundãs.
Idem ſanguinolentus.
Aeris infectio.
Peſtilentia.

generis calamitates, vnde tot & tam varij hominũ D interitus? Quid ita tam ampla ciuitas, non tam frequentes iam habeat incolas, ſi eos ab infantibus ipſis vſque ad ſenes decrepitos recenſeas omnes: quàm antea eorum tantum, quos[a] crudæ ſenectutis vocabat, ſonit? Aliorum porrò à quadragenariis vſque ad ſeptuagenarios tãta antehac fuit multitudo, vt illorum numerum nunc non ſuppleant, quum eis accenſeantur & attribuantur, ad publicam percipiendã annonam, qui quatuordecim annorum ſunt, vſque ad octogenarios. Sic qui olim erant decrepiti, eorum oẽs quaſi[b] æquales ſunt facti, qui[c] vultu maximè ſunt iuuenili.[d] Et quum in terris ſemper diminui atque conſumi genus hominũ conſpiciant, internecione omnium indies gliſcente atque graſſante non contremiſcunt.

a ὠμογήροντας.
Hominum Alexãdriæ mira penuria.
b [illegible]
c [illegible]
d [illegible]

CAPVT XX.

POſt ſeditionem autem peſtilẽtia admodum in vrbe ſæuiit. Et quũ Paſchalis dies pro forib. eſſet, ad fratres ſcripto verba faciens, contagioſi morbi ærumnas huiuſmodi ornauit verbis. Aliis equidẽ ho E minibus, vt nunc ſe res habent, non videatur eſſe feſti diei celebrandi tempus. Neque adeò illis eſt vel tale, vel aliud quodpiam, non † luctuoſum dico, ſed quod & ſit & videatur maximè lætũ. Nũc ſanè lugent omnia, mœrent omnes, & reſonãt per vrbem eiulatus, propter tantam mortuorũ & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Aegyptiorum ſcriptum eſt, ſic nunc quoque ingens eſt clamor. Non enim eſt domus, in qua non reperiatur mortuus. Atque vtinam nõ reperiretur. nam & eis quæ hæc præceſſerunt temporibus, permultas & graues perpeſſi ſumus calamitates. Et quum ſoli nos ab omnibus affligeremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque feſtos egimus dies: & omnis cuiuſlibet cladis locus, conuentus agendi nobis præbuit commoditatem: ager, ſolitudo, nauigiũ, publicum diuerſorium, carcer. Omnium autem lætiſsimum Paſcha egerunt, perfecti, qui in cœlo conuiuantur, martyres. Poſt eas clades bellum & peſtilẽtia irruit, quæ F vnà cũ gentibus pertulimus mala. Et ſoli nos quidem, quæ nobis ſunt illata detrimẽta ſuſtinuimus: vnà cum illis autem, quæ inuicem ipſi inter ſe vel fecerunt, vel perpeſſi ſunt, per tumultum ſcilicet, tolerauimus diſpendia. ſed Chriſti rurſum exhilarati ſumus pace, quam ſolis nobis conceſsit. Quũ verò paululum admodum & nobis & ipſis datum eſſet, vt reſpiraremus, contagioſa hæc lues vrbem inuaſit: res metu omni illis horribilior, & ærumna quauis calamitoſior: &, vt quidam eorum dixit hiſtoricus, [a] clades vna opinione & ſpe omnium ✱✱ maior: nobis verò haudquaquam talis, ſed non minus atque alia, exercitium atque exploratio.

Infidelibus nullum eſt diorum feſtorum celebrãdorũ tempus.
† [illegible]
Chriſtiani in perſequutionibus & ærumnis ſuis quouis cuiuſ loco ſtatos dies feſtos celebrarunt.
Eaedem cladiũ quas ſibi inſideles ipſi creaurunt per ſeditionẽ, participat.
Perfecti martyres.
Pax Chriſti.
a [illegible]

✱✱ *Peſtis iſta & lues, quæ horribilis & feralis videtur, explorat iuſtitiam ſingulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis ſeruiant ſani, an propinqui cognatos piè diligant, an miſereantur ſeruorum languentium Domini, an deprecantes ægros non deſerant medici: an feroces violentiam ſuam comprimant, an rapaces auaritiæ furentis inſatiabilem ſemper ardorẽ vel metu mortis extinguant, an ceruicem flectant ſuperbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus charis vel ſic aliquid diuites largiantur & donent ſine herede morituri? Exercitia ſunt nobis iſta, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam.* Cypri. in Ser. de mortalit.

a Peſtilentia & cætera alia inſidiolibus pro extremis mala ſunt: Chriſtianis autẽ, patientiæ exercitiũ, & pietatis probatio. Thucyd.

b Quales ſeſe Chriſtiani peſtilẽtiæ tempore inter ſe inuicẽ geſſerint.

† φιλοφροσύνης.

• ἀντὶ τοῦ ἑαυτῶν [illegible]

A tario. Non illa quidem à nobis abſtinuit, verùm multo maximè in gẽtes eſt graſſata. Deinceps hæc infert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti ſuo amore & fraterna charitate, ſibi ipſis non parcẽtes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, ſine metu omni ęgrotos viſitarunt: & magno ſtudio & cura illis in Chriſto inſeruientes, vnà cum illis mortui ſunt, perquàm libenter aliorum dolore ſeipſos implentes, morbúmque proximorum in ſe pertrahentes, ac non grauatè cruciatus deuorantes. Multi curantes atque confirmantes alios, ipſi deceſſerunt, mortem illorum in ſeipſos transferẽtes. Ita vulgatum illud verbum, quod †comitatis ſolius & beneuolentiæ ſemper viſum eſt, factis tũ adimplerunt, dum ad eum modum decedentes, ſe ⁎peripſema omnium eſſe declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres, presbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatiſsimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & fide roboratum, non multum videretur abeſſe à martyrio. Et ſanctorum cadauera illi ſupinis manib. & ſinu excipere, oculos repurgare, ora
B claudere, in humeros tollere, componere, ad ſe applicare, complecti, lauare, veſtibus funeralibus exornare, & paulo pòſt æquali ſorte potiri, ſuperſtitéſque eos qui præceſſerant ſtatim ſubſequi.

c Quales quoque infideles.

Gentes porrò contrà omnia fecerunt, eos qui ægrotare cœpiſſent propellentes, & chariſsimos quoſque refugientes, ſemimortuos in vias ſternentes, mortuos inſepultos proiicientes, ſucceſsionémque & communionem mortis auerſantes, quam tamen quantumuis multa molientibus euitare facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores eſſent res, Dionyſius ad fratres in Ægypto Paſchalẽ epiſtolam, & rurſus aliis alias ſcripſit.

Dionyſij ſcripta.

Circunfertur etiam eius de Sabbato ſcriptum, & aliud de exercitio: & ad Hermanionem fratréſque Aegyptios literas ſcribens, inter alia de Decio & Gallo, prauíſque eorum moribus pleraque commemorat: & tranquillitatis quæ ſub Galieno fuit, mentionem facit.

⁎Veteres vrbium expiationes anniuerſarias facientes, homines ſacros, hoc eſt, qui peſte alióve morbo expiando [illegible] immolabantur, & Catharmi atque Pharmaci vocabantur, in victimarum morem redimitos, è loco præcipiti in mare deiiciebant, Neptuno immolantes, cũ ſolemnibus hiſce verbis, περίψημα ἡμῶν γίνου, ἤτοι σωτηρία καὶ ἀπολύτρωσις: Sis pro nobis peripſema, hoc eſt, piaculum, id eſt, redemptio noſtra, & ſeruatrix vrbis victima. Suidas, & Nicolaus Leonicus de Varia hiſtoria lib. 3. cap. vlt. Tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema: hoc eſt, Nos tanquam piacula mundo facti ſumus, & ſuccidanea pro populo victima. 1. Cor. 4.

C

CAPVT XXI.

Dionyſi⁹ de hæreſi Nepotis. Error & Iudaica fabula Chiliaſtarũ.

AD hæc duos libros de promiſsionibus compoſuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Aegypti epiſcopus, Iudaica opinione, quæ in ſcripturis ſanctis Chriſti promiſſa ſunt, ſenſu corporali craſsius intelligens, ea ad præſens ſeculum, & deſignatam quãdam mille annorum vitam referebat. Et quòd is ex Apocalypſi Ioannis opinionem ſuam ſe confirmaturum eſſe opinaretur, librum compoſuit, cui titulum Confutationis indidit. Cui Dionyſius in eis quos diximus libris reſpõdens, in priore quidem ſententiam ſuam de illius dogmate exponit, in poſteriore autem de Apocalypſi Ioannis agit pluribus. Quandoquidem, inquit, ſcriptum quoddam proferunt Nepotis, quo valde nituntur, veluti certò & irrefragabiliter oſtendente atque probante, regnum Chriſti in terris futurum: in aliis
D quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, tolerantiam laboris, ſcripturarum lectionem, & frequentes pſalmodias, quibus huc vſque multi delectantur fratres, hominémque ipſum obſeruo. Deĩde progreſſus infert. Sed enim ſi quid rectè dictum ſit, laudare id conuenit. Rurſum, verò ſi quid ſecundum ſanam doctrinam non ſit ſcriptum, id caſtigare oportet. Ac ſi quidem ipſe adeſſet, ſatis eſſet rationum in colloquio, per interrogationem & reſponſionem, ad perſuaſionem, & conciliationem eorum quæ inter ſe opponuntur. Quum autem ſcriptum eius ſatis ad perſuadendum compoſitum, in hominum ſit manibus, quo ſcripto legi & prophetis cõuiciatur, Euangelia nihil eſſe ducit, & Apoſtolicos libros tãquam nullius precij eleuat: ipſum autem perinde atque occultum & arcanum myſterium celebratur, ſimpliciorum fratrum animos nihil permittens magnum & ſublime de certa, vera &
E glorioſa apparitione Chriſti, aut de noſtra à mortuis reſurrectione, atque ad ipſum aggregatione & aſsimilatione, ſed humilia quædam & caduca, qualia præſentis vitæ ſunt, ſapere & ſentire: perquam eſt neceſſarium, vt veluti cum præſente fratre noſtro Nepote differentes agamus.

[illegible] Dionyſius apud Arſinoem oppidũ de Nepotis dogmate diſſeruit, hæreſimq́; eã refellit. Optimus de rebus ſacris, in conuentu publico diſputandi proceſſus. Euſeb. lib. 7. ca. 14.

⁎ [illegible]

Deinde cõmemorat, ſe †in Arſenoite fuiſſe, vbi huiuſmodi emerſit hęreſis: ibique omnib. Eccleſiaſticis atque aliis item viris præſentibus, tribus continuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius propoſito, diſſeruiſſe. ⁎Fratrúmque ſtabilem ac decentem morem admiratur, qui ritè atque ordine reſponſionibus aſſenſiones approbationéſque ſuas accommodarint: neque contentioſè defendere perſeuerarint, quæ ſemel apud ſe conſtituiſſent: neque obiectiones legitimas intermiſerint, veritatem illi cognitam (quod pudore quodam aliqui, quum conuincuntur, non faciunt) profitentes: bonáque conſcientia, quæ autoritate diuinarum literarum probata eſſent, citra ſimulationem & diſsimulationẽ,
F cordibus ad Deum ſimpliciter compoſitis, ſuſcipientes. Addit præterea, vt etiam eius loci doctor Coracion dictus, vocibus eis quæ contra illius opinionem prolatæ fuerant perſuaſus, præſentibus omnibus receperit, veritate iam abundè ſatis perſpecta, ſibi de cætero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem ſe eius facturum, neque doctrinam promulgaturum. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatóſque eſſe diſſertationibus eis, atque communi omnium conciliatione & cõſenſu.

† Autore Plin. lib. 5. cap. 9. inter reliquas multas Aegypti præfecturas, quas nomos vocant, Arſinoites numeratur: ab Arſinoe oppido ſic dictus, quod Ptolemæus Philadelphus ſub nomine ſororis ſuæ, quæ ita nominabatur, condidit. Idem, amnẽ qui Arſinoen præterfluit, Ptolemæum appellant. Plin. lib. 6. cap. 29.

CAPVT XXII.

Dionyſi⁹ de Apocalypſi Ioannis.

DEinde de Apocalypſi Ioannis ſententiam ſuã profert, quę omnia quãuis ſint longiora, tamen neceſſario verbis ipſius commemoranda putaui.

A Nonnulli eorum, inquit, qui eos præceſſerũt, aboleuerunt, & reſtituerunt rurſum librum ipſum, atque eum per capita omnia corrigentes, in eam formam redegerunt, vt cognoſci non poſſet, & nulla ratione cõpoſitus eſſe videretur. Falſam quoq; inſcriptionem habere dixerũt: neque enim Ioannis eſſe, neque reuelationem vllam habere, qui tã magno & craſſo obſcuritatis velo coopertus eſſet: & non modo non ab Apoſtolo quopiã, ſed ne à ſancto quidem aut Eccleſiaſtico viro editum eſſe. Cerinthum autem, qui eius quę ab eo Cerinthiana dicitur hæreſis autor eſt, voluiſſe celebri nomine fide dignam autoritatem figmento ſuo parare. Hoc enim eſſe profeſsionis ſuæ dogma, regnum Chriſti terrenum futurum: & quas ipſe corporalis admodum & carnalis concupiuerat res, in eis ſpem eſſe, vitam veluti in ſomnis traductum iri, in ventris ſcilicet & eorum quæ ſub ventre ſunt libidinu & vbertate: hoc eſt, cibo, potu, cõnubio, & (vt abſurditatem tãtam ſpecioſis ornaret verbis) diebus feſtis, ſacrificiis, & victimarũ mactationibus. Ego verò abrogare librum eum, quẽ fratres multi ſtudioſe legunt, non auſim: maiorem autẽ quàm pro B tenuitate mea decet, de eo concepi opinionẽ. Nã etſi non intelligo, ſuſpicor tamen altiorem ſecretiorẽmque in verbis eius latêre ſenſum, eúmq; longè ſublimiorem, quàm vt à me percipi queat. Id quod non arbitrio meo iudico, ſed fidei magis tribuo. Non reiicio quidẽ quæ non perſpicio, magis autẽ admiror quod non intelligo. Poſthæc ſcriptura reuelationis omni diligentius & exquiſitius perpẽſa, fieri non poſſe demonſtrat, vt facile quis ſentẽtiam eius aſſequatur, ac deinde refert: Abſoluta verò, vt ita dicã, prophetia vniuerſa, beatos propheta renunciat, qui eã ſeruauerint, ſéque adeò ipſum. Beatus enim, inquit, qui ſeruat verba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & vidi & audiui. Vocari quidem Ioannem eum, & Ioannis eſſe ſcriptum id, non repugno. Ex ſancti alicuius ac diuinitùs afflati viri eſſe aſſentior: non facile tamen Apoſtoli eſſe conceſſerim, filij Zebedæi, fratris Iacobi, cuius Euangelium eſt quod ſecundum Ioannem inſcriptum eſt, & epiſtola Catholica. Coniecturam autẽ facio, ex vtrorumque ſcriptorum more & indole, ex verborum forma, & ex ipſius libri C ductu, illius non eſſe. Ac Euangeliſta quidem nuſquam nomen ſuum aſcribit: neque ſeipſum vel in Euangelio, vel in epiſtola deprędicat. Et paululum progreſſus, rurſum inquit: Ioannes quidem nuſquam, neque tanquam de alio, neque tanquam de ſeipſo. qui verò Apocalypſim ſcripſit, ſtatim à principio ſeipſum præponit: Apocalypſis Ieſu Chriſti, quam dedit illi Deus, palàm facere ſeruis ſuis celeriter, & ſignificauit mittens per angelum ſuũ ſeruo ſuo Ioani, qui teſtimonium perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium eius quæcunque vidit. Deinde etiam epiſtolam ſcribit: Ioannes ſeptẽ eccleſiis in Aſia, Gratia vobis & pax. Euãgeliſta autem, neque in Catholica epiſtola nomen ſuũ præmiſit, verùm + ineffabili quodam modo ab ipſo ſtatim arcano myſterio diuinæ reuelatiõis eſt exorſus: Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris. Cuius reuelationis nomine etiã Dominus beatũ deprædicauit Petrum, inquiens: Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus cœleſtis. Quin neque D in ſecunda, quæ fertur, neque in tertia Ioannis, quantumuis breuibus epiſtolis, Ioannes nominatim præponitur: ſed ſine adiectione nominis, presbyter ſcribitur. Iſte porrò non ſatis habuit, vt ſemel nomine ſuo edito, conſequentia exponeret: ſed id repetit identidem, Ego Ioannes qui vidi & audiui iſta. Deinceps indicat, Ioannis quidem eſſe ſcripturam eam, illi cognominis, ſed non dilecti illius: & per coniecturam eſſe arbitratur Aſiatici Ioannis, qui cognominatus eſt Presbyter, de quo prius diximus, videlicet quòd duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia, Ephesi monſtrentur. Multi enim, inquit, propter ſuam in Apoſtolos + propenſionem & affectionem, nomina eorũ libris ſuis imponebant.

Cerinthus ꝗ Κοινώματα & φιλόσοφα.

Cerinthi hæreſis.

Verum ſincerique Theologi iudicium. Hoc etiã noſtra etiam Laici nõ facerent.

ἀνεκφράστῳ.

+ χλιαρ.

CAPVT XXIII.

Oſtendit quoque ex compoſitione dictionis, ſententiis, & verbis ipſis, alium eſſe, quàm Ioannẽ Euangeliſtã, eius libri autorem, ita ſcribens. Cõſona enim ſibiipſis ſunt Euangeliũ & Epiſtola, & ſi- E mile habent initiũ. Illud enim dicit, In principio erat Verbum. hæc autẽ eadem + pauxillũ mutata: Quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, & manus noſtræ contrectarunt de Verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt. Hæc enim verba veluti + prçludens præmittit, contra eos contendens, ſicuti in ſequentibus oſtendit, qui dicebant, Dominum in carne non veniſſe. Quapropter accuratè & appoſitè connexuit, Et quod vidimus & annũciamus vobis: ex ſeipſo nimirum continuè dependens, & à propoſito non digrediẽs. Et ſic, per eadem rerum capita & nomina, omnia perſequitur: quorum aliqua nos compẽdioſe cõmemorabimus. Qui verò attentè ea leget, in vtriſque inueniet, multam vitam, multam lucem, deteſtationem tenebrarũ, perpetuam veritatẽ, gratiam, gaudiũ, carnem & ſanguinem Domini, iudicium, remiſsionem peccatorũ, Dei in nos dilectionẽ, fraternæ inter nos charitatis mandatum, præceptorum omnium obſeruationẽ, redargutionem mũdi, diaboli, Antichriſti, promiſsionem ſpiritus ſancti, adoptionem filio- F rum Dei, fidem quæ per omnia à nobis exigitur. Et quòd pater & filius vbique deſignentur, quódque omnino per omnia eos vnum atque eundem ſpectandum cognoſcendúmque literis ſuis proponunt & adumbrant. Euangelij quidem & epiſtolæ formæ & ideæ propoſitæ ſunt. Peregrina autem & aliena prorſus ab his eſt Apocalypſis, neque illis cohærens, neque proximè ad ea accedens, ex aliqua parte. quippe quæ, vt ita dicam, ne ſyllabam quidem communem cum eis habeat. Sed neque mentionem vllam, neque ſententiam, vel epiſtola Apocalypſis (omitto enim Euangelium) vel Apocalypſis epiſtolæ habet: quum quidem Paulus, aliquid etiam in epiſtolis ſuis de reuelationibus ſuis oſtendat, quas tamẽ ipſas in ſcriptum peculiare non retulit. Præterea diſcrimen eloquutionis Euangelij & epiſtolæ ad ipſius Apocalypſis ductum colligere & notare licet. Hæc enim non ſolum non vicioſis, iuxta Græcorum ſermonem, ſed etiam exquiſitis & egregiis verbis, ſyllogiſmis, cõpoſitionibus, & interpretationibus

Apocalypſim Ioannis Euangeliſtæ nõ eſſe. παραπαίζων, προαναφωνῶν.

Conſonantia Euangelij & epiſtolæ catholicæ Ioannis.

Eorundem materia & argumentũ.

Apocalypſis nihil cum eis commune.

A ſcripta ſunt. Tantum ſcilicet abeſt, vt barbaram in eis vocem aliquam, aut ſolœciſmum, aut omnino ruſticitatem reperias. vtrunque enim, vt videtur, habuit donum, & ſermonis & intelligentiæ: vtraque ei à Domino & ſapientiæ & cognitionis conceſſa gratia. Hunc autem reuelationes quidem vidiſſe, ſcientiámq; & prophetiam accepiſſe, non eo inficias: cæterùm in oratione ſua eum ſermonem Græcum accuratè ſeruare non video. Nam & ruſticis barbariſmis, & ſolœciſmis alicubi vtitur. Quæ quidem ego, ne quis id exiſtimet, non conuiciandi & reprehendendi animo, neq; adeò neceſſariò, ſed vt diſsimilitudinem tantũ ſcripturarũ iſtarũ indicarem atq; expedirem, dixi. Atque hæc In poſteriore libro Promiſsionũ, cum Nepote cõgreſſus, de Ioannis Apocalypſi, Dionyſius ſcripſit.

CAPVT XXIIII.

Aliæ Dionyſij ſcripta.

SVnt & aliæ plurimæ diuini eius viri epiſtolæ: vt contra Sabelliũ, B ad Ammonẽ Beronicenſem epiſcopum, item quæ ad Teleſphorum & ad Euphranorem, & rurſum quæ ad Ammonem & Euporum eſt ſcripta. Compoſuit præterea in eodem argumento libros quatuor, ad cognominem ſibi Romanum epiſcopũ. Inſuper aliæ plures ſunt epiſtolæ, & orationes prolixæ inter epiſtolas connumeratæ: ſicuti quas Timotheo puero conſcripſit, inſcriptionem habentes, De natura. Sicuti etiã eſt ea quam ad Euphranorem compoſuit, De tentationibus. Ad Baſilidem autem eccleſiarum Pentapolitanarum epiſcopum ſcribens, ab initio commentarios ſe compoſuiſſe indicat, in Eccleſiaſtem. Diuerſæ etiam ad ipſum datæ epiſtolæ. Scripſit itidem contra Paulum Samoſatenum, & Manetem, qui eo tempore extiterunt. De eis autem poſtea dicemus. Quum autem ad multam perueniſſet ſenectutem, duodecimo imperij Galieni anno mortuus eſt, quo tempore contra Paulum Samoſatenum Antiochiæ Synodus eſt coacta. Quæ verò C de Dionyſij libris Baſilius Magnus ad Maximum philoſophum ſcribat, addendum hiſce putaui.

CAPVT XXV.

Iudicium Baſilij Magni de Dionyſij Alexãdrini ſcriptis.

QVæ inquiris, inquit, Dionyſij ſcripta, plurima ad nos peruenere. Quòd autẽ librorum eorũ copia nobis nõ eſt, propterea ad te nõ miſimus. De quibus ſic noſtra eſt ſententia. Non omnia eius viri admiramur opera. Sunt etiã nonnulla quæ prorſus abrogamus. Ferè enim impietatis iſtius, quæ tantopere nunc celebratur, eam dico quæ κατὰ τὸ ἀνόμοιον, ſiue de inæqualitate eſt, quantum ego ſcio, ipſe primus ſeminarium præbuit: non ille quidem improbitate mentis & ſententiæ, ſed quòd vehementius acriúſque oppugnare Sabellium voluerit. Quem ego cõparare ſolitus ſum inſitori, qui quũ incuruum tenellæ arboris ſtatum ſedulò corrigere ſtudeat, deinde immodica attractione peccet, & modò excidat, plantámque ipſam in contrariã diuerſamque deducat formam. Simile quiddam enim & in hoc viro factũ eſſe deprehẽdimus. Ille enim acrius impietati Libyci hæretici congreſſus, D non ſenſit, nimio contentionis ſtudio ſe in contrarium ferri malum. Cui ſatis fuerat oſtẽdere, nõ idẽ eſſe † ſubiecto ipſo patrem & filiũ, & per hoc * victoriæ laudem à blaſphemo illo reportare. Ipſe autem vt apertè admodum & prolixè illum conuinceret, non tantùm diuerſitatem ſubſiſtentiarũ, verumetiam ſubſtantiæ differẽtiam, & poteſtatis veluti † remiſsionem, & gloriæ * mutationẽ affert. Ita vt eum per hoc cõtigerit malũ ipſum malo alio cõmutare, & à recta doctrina aberrare. Itaque in ſcriptis ſuis varius eſt. Nonnunquam enim τὸ ὁμούσιον ſiue conſubſtantiale tollit, per eum, quo ad ſubſtantias abrogandas malè vtitur, librũ. Aliquando autem id admittit, in eis ſcilicet, quæ pro defenſione eius ad ſibi cognominem compoſuit ſcriptis. Tum autem de ſpiritu etiam ſancto voces emiſit, ſpirituali viro minimè congruentes, ab ea quæ adoratur, eum diuinitate proſcribens, & veluti in infimum ordinem creatæ & miniſtræ naturæ redigens. Ac talis hic quidem vir fuit.

† τῷ ὑποκειμένῳ.
** τὸ νικητήριον.*
Errores Dionyſij.
† ὕφεσιν
** παραλλαγήν.*

CAPVT XXVI.

SAbellij autem paulo antè meminimus. Nunc verò & quis fuerit, & E quæ eius fuerint blaſphemiæ, clarè exponam. Et ille quidẽ Libycus genere fuit, Pẽtapoli eius regionis ortus. Docuit autem, vnam ſubſiſtẽtiam eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, vnámque trinominem perſonam. Et in veteri quidem Teſtamẽto, veluti patrem legem dediſſe: in nouo autem, quaſi filium hominem factum eſſe: vt Spiritum ſanctum verò, ad Apoſtolos aduenisſe. Huic Dionyſius, ſicuti à magno illo patre Baſilio dictum eſt, reſiſtens, in contrarium delapſus eſt malum. Hæc de Sabellio paucis.

Sabellij hæretica opinio.

CAPVT XXVII.

Suprà cap. 7. Eodem.
Τὸν θρόνον.

EO tempore, Demetriano epiſcopo [a] Antiochię defuncto, Paul[b] Samoſatenus thronum eius accepit, quũ F Zenobia * eius loci regnum obtineret. Perſæ enim Romanis victis, adminiſtrationem ei Syrię & Phœniciæ tradiderant. Paulus porrò iſte, curare eam in religione Iudaizantem volens, plurimúmque operæ & curæ in ea rectè inſtituenda atque conuertenda ponẽs, [b] in Artemonis hæreſim impegit. Nimis enim humilia atque humi ſerpentia de Chriſto docuit. Communem quippe hominem natura fuiſſe, neque quicquam præcipuum præ nobis habuiſſe, & diuinæ ſubſtantiæ expertem extitiſſe, atque in eo perinde atque in propheta filium Dei inhabitaſſe, & rurſum ab eo diſceſsiſſe, nonnullaque hiſce ſimilia contra Eccleſiaſticam doctrinã cẽſuit. Quod vbi tum eccleſiarũ paſtores cognouerũt, non deſpiciendam ſerpentẽ iam tantã cõtagionẽ indicarunt: præcipuè quũ piaculũ id domiciliũ & tanquã adiutricẽ, tam magnam nactũ eſſet vrbem. [c] Atq; Dionyſius quidẽ Alexandrinus, vir celebris, propter ætatẽ affectam, & grauem imbecillitatem, proficiſci eò diſtulit. Literis autem & ipſum ad officium eſt cohortatus, & eos qui ad

a In Oriente Odenatus Perſas vicit, Syriam defendit, Meſopotamiam recepit, vſq; ad Cteſiphõtẽ peruenit. Deinde verò cum filio Herode, Sapore victo (fuit autem Palmirænorum princeps Odenatus, & à Galieno in ſocietatem imperij adſcitus) inſidiis conſobrini ſui occiſus eſt. Cuius vxor Zenobia cum Herenniano & Timolao filiis regnum obtinuit.
b Pauli Samoſateni hæreſis.
c Dionyſius eam oppugnauit.

d Eam Aurelianus non longè ab Antiochia, magno prælij terrore, quàm filio, cæpit: qua currum eius triūphātis Romæ præcessit. Eutrop.

A eum confluebant, ad ardorem & æmulationem veræ pietatis exacuit, iudiciúmque ſuum & ſententiam de propoſita quæſtiooe ad eos miſit. Reliqui verò eccleſiarum aotiſtites, veluti ad vaſtantem & pernicioſam feram conficiendam, [d] Antiochiam vndiquaque alius poſt alium congregabantur, reſplendentes enſes & cuſpides, vera eccleſiæ dogmata, pr ę ſe ſereo1es. Eorum primi nominis & maximè celebres, ſicuti ſtellæ radiantes præfulgebāt: Gregurius magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, ſententiis, verbis & factis, fraternè illi coniunctus: Ponticarum eccleſiarum epiſcopi, Firmilianus Cæſareę Cappadocum antiſtes, vir præclarus, & vtriuſque generis literatum ſummè doctus: Helenus metropolis Tarſi Cilicū epiſcopus: præterea Nicomas Iconij, Hymenæus Hieroſolymorum, & Cæſareæ Palæſtinæ Theorecnus, epiſcopi. Maximus inſuper, qui fratrib. Boſtræ præfuit: Theopbilus, Proclus, Helianus, Paulus, *Babylianus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diuerſarum eccleſiarum præfecti. Hi omnes, & alij quamplurimi, vnà cum presbyteris & diaconis, in eam quam

d Epiſcopi Antiochiæ aduerſus Paulum Samoſatenum congregati.
** Alij, Bolanus.*

B diximus ciuitatem conuenerunt. Quum igitur in vnum congregati eſſent, ſępe multúmque ſermones conferebantur, & in quolibet conceſſu quæſtiones plures proponebantur. Ibi Paulus obumbrare, & quantum poſſet, hæreſim ſuam tegere & occultare laborabat. Illis autem illud maxime ſtudio fuit, vt illa proferrerut, & tanta in Chriſtum blaſphemia omnibus propalam nota fieret. Quapropter ſuadendo primùm & conſulendo, conati ſunt Paulum à cōcepta opinione abducere, & in contrariam ſententiam pertrahere. At quum ille, iuramento interpoſito, apertè errori ei renunciaret, neque ſe quidnam eiuſmodi ſentire, ſed Apoſtolicis finibus & doctrinis adhærere, eiſque inſiſtere confirmaret: tum quidem illi, communē Seruatorem Deum de eccleſiarum conſenſu & concordia quum laudibus concelebraſſent, Synodum ſoluerunt, & pro ſe quiſque ad greges ſuos redierunt.

Samoſatenus orthodoxum ſe eſſe iurat. Conuentus epiſcoporum ſoluitur.

C

CAPVT XXVIII.

SEdenim temporis proceſſu, quū rurſum vbique fama ſpargeretur de Paulo, qui ita à vet ę fidei profeſsione degenerans deſciuiſſet, celeberrimi illi viri ne tum quidē ſtatim ad illum deturbandū ſunt progreſsi, ſed literis ſcriptis, vulnus eius curare ſūt conati, letbalem ſe eo modo doctrinam oppreſſuros eſſe opinati. Dionyſius equidem epiſtolam dedit, autorem erroris eius ne alloquutione quidem dignans, ſed populū eccleſiæ Antiochenæ inſtruens tantum & confirmās. Firmilianus autem Cappadox Antiochiam venit: ſed ſtatim dolo ab eo repulſus, reſipiſcentiam & conuerſionē denuò pollicente, inde deceſsit. Poſtea verò quum rurſus cū eo congredi deberet, vt qui toties Deum negantis audacię eius periculum feciſſet, è vita exceſsit. quo tempore etiam Dionyſius Alexandrinus eſt mortuus, duodecimo, vt dictum eſt, Galieni imperantis anno, quum quidem decem & ſeptem annis rē Eccleſiaſticam adminiſtraſſet. Atque buius ſucceſ-

Samoſatenus in errorē relapſus. Proceſſus cōtra hæreticū legitimus. Aliquoties Epiſcopi propter Samoſatenū hæreſim conuenere.

ſor Alexandriæ Maximinus fuit. Cæterùm quum D Galienus quindecim iam annis rerum potitus eſſet, Claudius ei ſucceſsit, qui biennium tātum imperio adminiſtrato, Aureliano id reliquit: ſub quo vltimus eſt contra Samoſatenum, quamplurimis epiſcopis confluentibus, conuentus peractus. Poſt quam enim illi multa admonēdo, cohortationes adhibendo, & priorum promiſsionum atque conuentorum pacta in memoriam reuocando, in inficiatione eum perſiſtere viderunt, & accuſatores eum confutaturi inſtituerunt, cōcilium eſt coactū. Hic Malchion quidam, qui prius Antiochiæ Sophiſticæ ſcholæ græcarum diſciplinarum præerat, & poſtea propter egregiam eius in Chriſtum fidem, ſingularemque virtutem, ad dignitatem preſbyterij euectus fuerat, cum eo in publico colloquiu congreſſus, celerib. notariis, qui verba omnia chartis exciperent, diſpoſitis, illum conuicit: & tectum latentémque eius ſenſum fraudulenta ſeductione plenum, ita in lucem protulit, vt eum alij quoque maniſeſtò deprehenderent. Itaque aliena opinari atque docere conuictus, & vt hæreſis dux & autor, à catholica & vniuerſali, quæ ſub cœ E lo eſt, Eccleſia proſcriptus, non ſolum fideli cleri ordine motus, ſed etiam eccleſia eſt eiectus: & Domnus pro eo eccleſiæ Antiochenæ gubernacula ſuſcepit.

Fl. Claudius Galieni in imperio ſucceſſor. Claudij, Valerius Aurelianus. Vltimus epiſcoporum aduerſus Paulum Samoſatenum conuētus. Malchion presbyter Paulum redarguit. Paulus excōmunicatus.

Domnus epiſcopus Antiochenus.

CAPVT XXIX.

SEdenim quum Paulus contrà niteretur, eccleſiæque adminiſtrationē retinere conaretur, & in Synodi decreto acquieſcere nollet, audacia eius ad Aurelianū tū imperātem eſt delata. Is ſanctiſsimè de ea re conſtituit, eis ſcilicet Epiſcopatum mandari iubens, quos Italici & Romani epiſcopi literis ſuis comprobaſſent. Etiamſi enim dæmooum cultui deditus eſſet, tum tamen quod iuſtum eſſet iudicauit, vt qui in fidei profeſſione conſentientibus reſponſaret, decretúmque eorum contemneret, ab illorum ſodalitate & collegio reſecaretur. Ita Paulus ab eccleſia, non tantū F à ſacra & eccleſiaſtica, verumetiam à profana & mundana poteſtate turpiter eſt pulſus. Aurelianus autem, tum quidem tam æquum ſe erga nos præbuit. Procedente verò, vnà cum tempore, imperio eius, vt alio in nos eſſet animo, à quibuſdam perſuadebatur: paulatímque vt & ipſe perſequutionē aduerſus Chriſtianos moueret, incitabatur. Et iam non minimus rumor de ea paſsim increbreſcebat. Quúmque vix tandem ſuadentibus cederet, & ſubſcribere literis eis, quæ contra veram pietatē editæ fuerant, deberet, derepentè diuina affuit vindicta, quæ vnà cum ipſo cubito improbi ſcribæ manus inhibuit: † omnibus ſatis declarās, nō ſemper eis qui in nos commoouentur, facile eſſe aduerſus eccleſias eius quod conſtituerint perficere: niſi illa arcano occultóque iudicio, quo ei viſum

Romani epiſcopi prærogatiua, Euſeb. libro 7. cap. 30. Pauli proſcriptionem Aurelianus Imper. idololatra, ſentētia ſua comprobat.

Aurelianus & ipſe perſequutionem contra Chriſtianos molitur. Primus hic apud Romanos diadema capiti imponere, gēmiſque & omnē aurata veſte, quod ad id tempus Romanis moribus incognitum fuit, vſus eſt. Eutro. Aureliani captum Deus inhibuit, qui tēpore ſuo caſtigari ſuos permittit.

† *Aurelianus quum perſequutionem aduerſus Chriſtianos, nonus à Nerone decerneret, fulmē ante eum magno circumſtantium pauore ruit. At non multo poſt inter Conſtantinopolim & Heraclēā, Mneſtei notarij ſui fraude, qui ad quoſdam militares amicos ſuos, nomina eorū annotata pertulit, falſo manum illius imitatus, perinde atque Aurelianus eos interficere conſtituiſſet, occiſus eſt. Eutrop. Fl. Vopiſcus.*

A eſt tempore, explorationis, caſtigationis, & cõuerſionis noſtræ gratia, id permiſerit. Porrò Samoſateno ad eum modum reiecto, Eccleſiarum paſtores conuenientes, ad Dionyſium Romanũ & Maximinum Alexandrinum epiſcopos, communem conſcripſerunt epiſtolam, eámque ad omnia terræ loca miſerunt: in qua pleniſsimè Synodi acta, videlicet eximium ſtudium ſuum, & Pauli morũ improbitatem, diſputationéſque & confutationes publicas, atq; impuram impudicámque hominis vitam expoſuerunt. Vnde pauca quædam huc afferre placuit.

CAPVT XXX.

De improbis Pauli Samoſateni moribus.

ET alia quidem prætermittã: quæ verò mores eius, veluti in colũnam inciſa, declarãt, percurram. Ea ſic habent. Poſtquam à canone & regula ſinceræ doctrinæ digreſſus, ad illegitima & adulterina dogmata deſciuit, nihil opus eſt actiones eius B extra Eccleſiam recenſere: neque, quum prius pauper fuerit & mendicus, quippe qui neque à parentibus patrimonium aliquod ereuiſſet, neque arte aut ſtudio quopiam quicquam paraſſet, quod ad immenſas opes, per fraudes iniquiſsimas & ſacrilegia peruenerit: neque etiam quæ fratres excutiẽs exegerit, præmia ab eis quos iniuria affecit capiens, & mercede ſe eis opem laturum pollicens, quos tamen ipſos fefellit: fruſtráq; vberes fructus percipiens, ea propenſione & promptitudine eorũ qui negociis impliciti eo nomine illi dederunt, vt moleſtia litium defungerentur, † prouẽtum atque vectigal Dei cultum eſſe ducens: neque vt ille ſuperbierit, ſublatúſque fuerit mundanis dignitatibus, * ducenarius potius quàm epiſcopus vocari volens: neque vt per forum ſuperbè inceſſerit, ſimúlque & epiſtolas legerit & dictauerit, cum ſatellitio publicitùs ingrediens, magno numero hìs præcedentibus, illis ſequentibus: vel vt propter faC ſtum & arrogantiam cordis eius, fidẽ odio habuerit & execratus ſit. Non etiam in Eccleſiaſticis cõuentibus monſtroſam eius ſuperbiam, quam aucupatione famæ & gloriæ, & oculorum præſtigiis, fucorúmque meditatione eſt molitus, quibus rebus ſimplicium animas conterruit, & conſternatione impleuit, gradum quidem & thronum altiorem ſibi conſtruens, non vt Chriſti diſcipulus, a ſecretum verò ſicuti mundi Principes & habens & nominans: ſubindéque femur manu pulſans, & ſuggeſtum pedibus quatiens. Quòd ſi qui hæc nõ laudarent, & quod in theatris fieri ſolet, faſciarum tenuium iactatione & concuſſione nõ applauderent, quive nõ acclamarẽt atque itidẽ vt qui circa ipſum ſtabãt factionis eius exilirẽt, ab eis ſibi iniuriã fieri putabat. Sic enim & viri mulieres cõcionãD tẽ indecorè admodũ audiebant. Atque in eos qui, vt in domo Dei, ſtatu corporis ad grauẽ decẽtéq; habitũ compoſito ſederẽt, acerbius cum cõtumelia inuehebatur. Doctores etiã & enarratores verbi, qui ex hac vita migraſſent, petulanter proſcindebat. Grauis & moleſtus in publico, & magnifica de ſeipſo prædicans, non vt epiſcopus, ſed ſophiſta & impoſtor. Pſalmis porrò de Domino noſtro Ieſu abrogatis, tanquam recentibus, & à recentioribus compoſitis, in media eccleſia, magno die Paſchæ de ſeipſo mulierculas laudes cantare inſtituebat, quas nemo ſine horrore audiuerit. Quemadmodum etiam, vt de ſe pro concione ad populum dicerent, ex finitimis agris & oppidis, per aſſentationem ſibi adulantes epiſcopos & presbyteros ſummiſit atque diſpoſuit. Filium quidem Dei, nõ vult nobiſcum profiteri, è cœlo deſcendiſſe: vt aliquid earum: erũ quæ poſtea ſcribentur, præoccupantes afferamus: idq; non nudis à nobis dicetur verbis, ſed ex commẽtariis, quos ad vos miſimus, omnino probabitur. Non minus verò etiam alicubi dicit, Ieſum Chriſtum è terra ortum habuiſſe. Qui autem in populo pſalmis & laudibus impiũ hunc hominem celebrant, angelum eum & magiE ſtrũ ad ſuè cœlo deſcendiſſe canunt. Et hæc ille ſuperbiſsimus non probibet, ſed ea canentib. adeſt. Quid autem mulieres eius * ſubintroductas? vt Antiocheni nominant: quid eius presbyteros & diaconos? quibus & hoc delictum, & alia immedicabilia peccata permiſit, eáque cum illis celat, conſcius ſibi eorum, & ſimul illos de eis arguẽs, vt ſibi obnoxios habeat, dicamus? Quib. in rebus, verbis ſimul & factis eis eſt iniurius, quòd accuſare eum, ſibiipſis timentes, non audeant. Sed eos ille quoque collocupletauit. Quapropter ab eis qui talia conſectantur, amatur, & in admiratione habetur. Quid hæc inquã ſcribamus? ſcimus autem, dilecti, epiſcopũ & ſacerdotalẽ ordinẽ omnẽ, multitudini exemplo eſſe debere bonorũ operũ omniũ. Ne illud quidẽ ignoramus, perquã multos, qui ſibi mulieres ſubintroduxiſſent, grauiter lapſos eſſe.

Epiſcopus aroſcator.

† [illegible] Vtinam hoc probè perpendant Antiſtites noſtri.

Senſibus hec imis, res eſt non parua, repone, Deſcribitur epiſcop⁹ ſuperb⁹ auar⁹, van⁹ & planè ſecularis.

a [illegible]. Vnde ſecreta rij. & à ſecretis dicuntur.

Hæreſis Samoſateni ſum pta.

** Cap. 3. Niceni concilij: Interdixit per omnia ſancta ſynodus, non epiſcopo, non presbytero, non diacono, non ſubdiacono, non alicui omnino qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem. niſi forte aut matrem, aut ſororem, aut amitam, aut etiã eas idoneas perſonas quæ fugiant ſuſpiciones. Diſt. 32. Nullus miſſam audiat presbyteri, quem ſcit concubinam indubitanter habere, aut ſubintroductam mulierem. [illegible]*

* *Ducenarius princeps officij fuit, vel apud Præfectum Augustalem, vel apud Comitem Orientis, vel etiam apud alios prouinciarum præfectos, adſcitus ex Schola agentium in rebus, qui adorata clementia Principali cum inſignibus exibat. Is ſub ſe habebat Cornicularium, Adiutorem, Commentarienſem, Ab actis, Numerarios, Exceptores, &c. Scitus de inſignibus magiſtratuum. Ducenariorum mentio fit in L. Matriculam, de agent. in rebus. 12. lib. Cod. Temporibus noſtris, Ducenarij partes eſſe videntur apud Reges & principes, Cancellarij.*

* *[illegible], hoc eſt, ſubintroductæ, neque vxores, neque concubinæ, ſed tertij cuiuſdam generis mulieres ſunt, quas ſecum presbyteri, &c. non creandæ ſobolis, neque libidinis gratia, ſed pietatis ſtudio, aut certè pietatis prætextu ſouebant. De quibus præclara extat Chryſoſtomi homilia. Ruffinus in Canonibus Nicænæ Synodi in Eccleſ. hiſtor. lib. 10. cap. 6. extraneas mulieres vertit. Sicuti etiam extraneæ dicuntur in L. eum qui C. de epiſc. & cler. Gregorius theologus ad virgines Deo dicatas, contra ſubintroductos*

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Item.

[illegible]
[illegible]

Hoc eſt.

Num modò quidquam vitáque mórſque ferat?
Nempe ſubinductos, quos dicunt, an ne maritos
Iungemus lectis cælibibuſue magis?
An medium quoddam ponemus, &c.
Quiſque vir, in primiſque ſubinductus fugiendus.
Marra, crede mihi, potus amarus aqua. *Item:*
Pectore ſis virgo, non tantum nomine, virgo:
Marem conducas ſub tua tecta caue,
Eſt tibi dilectus Chriſtus, tibi Chriſtus amator, &c.

A Multos in fœdam ſuſpicionem perueniſſe. Atqui vt concedamus, vnum aliquem in tali re nihil turpe atque impudicum committere: ſuſpicionem tamen, quę ex eiuſmodi conuictu naſcitur, vitare oportet, ne quem offendat, aut ad imitationem malæ conſuetudinis incitet. Quo modo namque aliũ obiurgabit, vel inſtituet, vt videat ne frequenter cum muliere conueniens labatur, ſicuti ſcriptum eſt: qui vnam quidem iam repudiarit, duas autem ætate florentes & forma præſtantes apud ſe foueat, atque etiam, ſi quópiam eat, ſecum ducat, laſciuiens, atque delicijs diffluens? Cuius rei gratia pij omnes ſecum grauiter ſuſpirant, & lugent. Adeò autem potentem eius tyrannidem reformidarunt, vt nullus accuſare eum auderet. Atque hęc quidem, ſicuti diximus, quiſquam emendauerit in vito qui catholicæ eſſet ſententiæ, & ordini noſtro connumeraretur. In eo verò qui tacenda enũciauerit, myſteriúmque prodiderit, & deteſtãdam hæreſim Artemonis (cur enim tandem parentem eius non oſtendimus?) producendo iactarit, non

B oportet rationem talium delictorum requirere. Deinde in fine epiſtolæ, epilogi loco hæc adiiciũt. Quapropter quum is tantopere Deo repugnaret, nec cedere vellet: ea nobis eſt impoſita neceſsitas, + vt homine iſto excommunicato, alium pro eo, nõ ſine Dei, ſicuti perſuaſum habemus, prouidentia, eccleſiæ Catholicæ pręficeremus: beati Demetriani, qui eccleſiam eam ante hunc præclarè adminiſtrauit, filium Domnum, omnibus epiſcopalibus donis ornatum. Hoc ideò vobis ſcripſimus, vt ad eum communionis literas detis, & rurſum ab eo accipiatis. Samoſatenus autem ad Artemonem epiſtolas ſcribat: & cum eo etiam, qui Artemonis ſententiam probant, communicent. Res Samoſateni ſic ſe habuerunt.

Artemonis qui ab Euſeb. Artemas dicitur, lib. 7. capite 30. hæreſim Samoſaten⁹ renouauit.

Domnus epiſcopus Antiochenus, epiſcopi filius. Epiſcopus cõiunx.

CAPVT XXXI.

1

C NOndum ea procella ſatis ſedata fuerat, quum rurſus alia, priore multo ſæuior, coorta irruit, ingẽtes fluctus ſecũ trahẽs, atq; acrius inſultãs. Is Manes erat, mẽte pror- ★ ſus captus, & inſaniẽs: qui pro de- ★ prauatæ mentis peruerſitate, lingua etiam armata, verbis diabolicæ hæreſis venenatis, ſe in multorũ animos ad eorum perniciem inſinuauit. Fuit autẽ Perſa genere, iugúmq; ſeruitutis lõgo traxit tẽpore. Ac quum derepentè heræ ſuę ex teſtamẽto hęreditatem adiiſſet, non contentus fuit molliore & affluentiore, quæ ei præter ſpem obtigerat, vita: & gratiam eam largitori talium ſe debere ſciens, inſtrumentum ſe, quantus quãtus eſſet, veritatis inimico præbens, ad impias fabulas diuertit. Et duo ingenita eſſe dixit, Deum & Materiam: quorum illum Lucem, hanc Tenebras appellauit. & Lucem quidem bonam, Tenebras malas: vtrunque autem arbores nominauit, congruentes ferentes fructus. Deum longè abeſſe à Materia, & Materiam rurſus longius à Deo. Deum etiam orientalem, ſeptentrionalem, & occidentalem obtinere plagam: Materiam, auſtralem. Et multis poſtea ſeculis Materiã ſeditionem mouiſſe aduerſus fructus ſuos: cõmiſſóque prælio, hos quidem fugaſſe, illos autẽ fugiſſe: eáq; contentionẽ & perſequutionẽ vſque ad Lucem perueniſſe. Et Materiã cũ dæmonibus & igne D & aqua impetũ feciſſe in Lucẽ dicit: Deum autem tam repentina exercitus eius impreſsione conterritum, non habuiſſe quo tantã vim vindicaret. Itaq; illum partẽ Lucis arreptam, veluti quandã inescationem, contra Materiã miſiſſe. Hanc verò vulneratam, partéque ea lucis abſorpta grauidam eſſe factã. Qua re adactũ Deum, mundum cõdidiſſe, vt concertationẽ talẽ ſolueret, & ad pacẽ, ea quæ inter ſe pugnarent, reduceret, Lucéq; Materię mixtã paulatim in libertatẽ redigeret. Hominem porrò nõ à Deo, ſed à + principe materia Seucla fictũ eſſe: & Euam ſimiliter, ſed inanimatam creatã, & immobilem. Adam verò + forma feræ, aliáque hiſce ſimilia nugatus eſt. Solem & Lunã diuinũ quiddã eſſe putauit, ac de eis multa ſilentio digna portentoſè cõfinxit. Diabolum nunc materiã, nunc materię principem vocauit. Coniugium diaboli legẽ & conſtitutionẽ eſſe dixit. Dominũ autem neque animã neq; corpus recepiſſe, ſed hominem tantum viſum eſſe, nihil humani habentẽ, aſſeuerauit: perpeſsiones verò ei + per ſpeciem tantum & fucum accidiſſe. Reſurrectionem corporum veluti E fabulam repudiauit: nullam enim materiæ particulam dignam ſalute iudicauit. Animarum autem +tranſitiones è corpore in corpus, & quidem etiã in volucrũ & pecorum & feratũ corpora, docuit. Cuius ſectatores etiam elementa omnia animata eſſe arbitrantur. Vtuntur variis impoſturis, ★ nefariaque & exectanda peragunt myſteria. Quapropter doctrina eorum indiſſolubilis habetur: dæmonum incantationibus animas hominũ, qui ea ſunt initiati, obſtrictas tenentibus.

Manetis, eiuſque ſectatorum Manichæorum hæreſis. Manetem hunc quidã etiam Manichæum dixere, vnde Manichæi dicti, quod verbũ Græcè quodammodo ſignificat inſaniam fundẽtes. Id verò ipſi Manichæi nomen fugientes, Mãnichæos ſeſe vocitarunt, quaſi mannã fundentes, vt verbi lenocinio rudiores ad ſe homines pertraherẽt.

Sic & Baſilides ab Abraxa Chriſtum in phãtaſmate crucem miſſum eſſe blaterauit. Tertull. Ita enim ſibi hæretici monſtroſa confingunt vocabula.

... nocturnos, & illegitimos concubitus, & flagitia infanda. Suidas.

★★ *Manes, qui & Scythianus dictus eſt, Brachmanum fuit genere, & præceptorem habuit Buddam, antea Terebinthum nominatum. Buddas in Græcis diſciplinis Empedoclis hæreſim eſt ſequutus, qui duo principia inter ſe contraria eſſe dixit, Contentionem & Amicitiam. In Perſide Buddas è virgine ſe genitum, & in montibus educatum, mentitus eſt. Quatuórque compoſuit libros, quibus nomina indidit, Myſteriorum, Euangelij, Theſauri, Capitulorum. A dæmone autem tortus interiit. Eius libros cum reliqua hereditate Vrbicus, qui ſe Manetem poſtea nominauit, ab ea fœmina conſequutus eſt, & pro ſuis venditauit: quæ fœmina Buddam fouerat, & Vrbicum ſeptem annos natum ære & libra emit, libert atéque deinde donatum hæredem inſtituerat. Suidas.*

F

CAPVT XXXII.

MAnes autem quum tres haberet ſectatores, Addã, Thomã, & Hermam: ex iis Addã ad Syros, ad Indos autem Thomã miſit, præcones. Qui reuerſi, quum ſe dicerẽt multa dura paſſos eſſe, neq; quẽquam doctrinam eius recipere voluiſſe, auſus eſt omnium hominũ importuniſsimus, ſeipſum Chriſtũ nominare, & Spiritum ſanctũ, aliúmq; Paracletũ miſſum eſſe dicere. Et duodecim ſecũ ducens diſcipulos, in Meſopotamiã peruenit, Perſarúmq; regnũ peragrauit, ac temerario impotẽtique animo regis ibi filiũ ſe curaturũ eſt pollicitus: qua re maioribus ſe obiecit malis. Poſteaquã enim inde eſt, vt manifeſtus Dei cõtẽptor, repulſus, quũ eò rediiſſet, à rege cõprehẽſus* Perſicũ ſuſtinuit ſupplicium. Detracta enim cute, ita nudus canib* eſca eſt obiectus. Atq; talẽ impi* ille cõſequutus eſt finẽ. Quod ſi quis nugamẽta eius perſequi velit, compluribus is opus habeat libris. Et falſa hæc & impia dogmata, ex innumeris iamdudum extinctis hæreſibus

a Manais interitum.

a Perſarum rege cum viuum excoriari iuſſit, vt ſi lig ſui vere autorem.

Aegrũ namque illum, citra omnem omnium medicorum opẽ & operã ſanaturũ curaturũque eſſe pollicitus eſt. Quũ itaque medici, in quorũ cura regi⁹ puer erat, dimiſſi fuiſſent, breui ille mortuus eſt. Vetus teſtamentum perinde atque nõ boni Dei eſſet, Manes quoque reiecit: & nouum, tanquam boni approbauit. Chriſtũ autẽ opinione tantũ & phãtaſia, apparuiſſe, omniaq; per ſomnum geſſiſſe, aſſeruit. Idẽ. Suidas.

A congeſsit atque accumulauit, eáque ex Perſide in orbem noſtrum veluti quoddam mortiferum venenum euomuit. Tales doctrinas hominum animis verſutiſsimus inſpirauit ſerpens, talibúſq; anteſignanis ordinúmque ductoribus aciem contra veritatem ſtruens vſus eſt. Verùm enimuerò facile Dominus mendacium coarguit, & cohortē patronorum eius, ſicuti araneæ telam, ſoluit. † Aduerſus hanc hęreſim ſtrenuè libris compoſitis depugnarunt, Titus Boſtræ, & Diodorus metropolis Ciliciæ, epiſcopi. Scripſit etiam contra eam Gregorius Laodicenſis, vir qui hæreſim quidem Arianam defenderit, ſed philoſophicis diſciplinis ab ineūte ætate apprimè eruditus fuerit. Pręterea Phœnix Euſebius. Hęc de hæreſi [b] Manētis, à quo multis adhuc nomē Manichæorum adhæret. Ego porrò ad reliqua iſtius hiſtoriæ deſcendam. Imperatorum enim, magnarúmque eccleſiarum antiſtitum ſucceſsionibus recenſitis, mox etiam quæ monumēta tum eccleſiaſtici ſcriptores ediderint, & qui ex eis vſque ad impiorum tyrannorū perſequutionem eccleſiarúmque oppugnationem vitam produxerint, exponam. B

† Qui contra hæreſim eam ſcripſerint ex eccleſiaſticis viris. b [illegible] patrio [illegible] Manes, genitiuū facit Manetis. Sed quia is prorſus inſaniit, affinitate vocis Niceph. luſit. [illegible] inſanus, [illegible] genitiuū habet: & [illegible] Manētem, hoc eſt, inſanientem dixit.

CAPVT XXXIII.

POſt [a] Decium Gallus duobus imperauit annis. Ab hoc ad Valerianum & Galienum imperium peruenit. Valerianus autē bello contra Perſas moto, quum ad Edeſſam exercitus eius fame magis quàm ferro occideretur, Perſæ aciem contra eum ſtruxerunt. Cuius ille gētis impetum quòd ſe ſuſtinere non poſſe vereretur, conflicturum ſe cum hoſtibus aſsimulans, ad eos transfugit, pacem cum eis pacturus, exercitúmq; ſuum proditurus. [b] Quod Romani quia animaduerterunt, fuga ſibi, non paucis amiſsis, conſuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regē ſeruiturem ſeruiit, & tādem iugulatus imperium ad Galienum filium tranſmiſit. Ij quindecim annos imperatores fuere, & Claudiū ſucceſſorē habuere. [c] Et hic annū vnum & mēſes decem rerū ſumma adminiſtrata, poteſtatem eam Aureliano reliquit. C Quum autē is per inſidias in nouo quodā * caſtello fraudulenter cæſus fuiſſet, imperiúmque annos ſex tenuiſſet. Tacitus ei ſucceſsit: qui ſex tantum menſes in imperiali ſublimitate trāſegit. Sub eo magnum illum Charitonem, confeſsionē ſuam peregiſſe ferūt. Poſt Tacitum Florianus imperator factus, menſes tres rem Romanam adminiſtrauit. [d] Vtrique ij ferro trucidati ſunt, & cæde eorum imperium ad Probum tranſlatum eſt. Hic annis ſex & mēſibus quatuor eo potitus, atque in Sirmio occiſus: [e] Caro, eiuſdémque filiis Carino & Numeriano, poteſtatem ſummam reliquit. Sed & ij, non totis tribus annis imperiū tenuerunt, & ab eis rerum ſumma ad Diocletianū peruenit. Enimuerò quum Cari filius Numerianus Antiochiam, quæ ad Orontem eſt veniſſet, in eccleſiam Chriſtianorum ingreſſus eſſe dicitur: & quum ibi liberè quaſi per tranſennā inſpicere arcana eorū myſteria vellet, Babylas epiſcopus magno animo in faciem ei conſiſtens, id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum ſacrificiis pollutū, in domū Dei tam præcipitanter ingredi, & diuina myſteria contaminatis oculis ſpectare. D [f] Qua re Numerianus offenſus, excruciatū illum necauit. Et Carus quidem, quum tētorium eius fulmine ictum eſſet, vnà cum eo cōflagrauit: Numerianus autem à ſocero ipſe ſuo † interemptus eſt. Carinus etiam, quòd turpiter ſe in imperio gereret, à populo eſt * cæſus. His ita ſublatis, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Senator, & conſulatu geſto clarus, quique plurima manu egregia fecerat facinora, & bello ſtrenuus, & cōſilio promptus, ab exercitu imperator Romanorum eſt renunciatus.

a Succeſsiões in Romano imperio.
b Alij hiſtorici nō cæſum eſſe, ſed in fœda ſeruitute cōſenuiſſe Valerianum ſcribunt.
c Poſt Fl. Claudij mortē, Quintilius frater eius à militib. imperator lectus, & 17. imperij die iugulatus eſt. Eutr.
* Caſtelli nomē eſt Cœnophrurium.
d Sic Vopiſ. Oroſ. Sed Eutr. Tacitū intra ducēteſimū imperij diē, apud Tarſum febre interijſſe: Florianū inciſis à ſemetipſo venis obijſſe, dicit.
e Charito cōfeſſor.
f Martyriū Babylæ apud Antiochiā, Exemplum epiſcopalis libertatis.

† Apro ſcilicet.
* Tribuni eius dextra, cuius cōiugē polluerat. Eutrop.

CAPVT XXXIIII.

HÆc de mundano imperio. Nūc etiam nomina eorum qui maximas quaſque eccleſias ſacra adminiſtratione gubernarunt, recēſeamus. Et Romæ quidē poſt Cornelium, qui Nouatum ſuis ſatis ornauit laudibus, & tribus annis eccleſiā rexit, Lucius epiſcopus creatus eſt. E Lucius non integris octo mēſibus miniſterio eccleſiaſtico obito, ſortem locúmque ſuum Stephano reliquit. Et hic duobus annis epiſcopatu geſto, Xyſtū habuit ſucceſſorem. Atque ij ſub Valeriano fuere. Galieno autem imperante, Xyſtus epiſcopale munus vndecim annis tenuit: eiq; Dionyſius ſucceſsit: qui epiſcopatu annis octo eſt functus. Felix autē ſucceſſor eius annis quinque eccleſiæ Romanæ pręfuit, eámque Eutychieno gubernandam reliquit. Is vix octo menſibus epiſcopali munere functus, Caium ſucceſſorem habuit. Et hic annis quindecim ſacram poteſtatē tenuit, & Marcellino eam reliquit, in quem eccleſiarū perſequutio incidit. Alexandriæ porrò, Dionyſio illi magno, qui poſt Heraclam decem & ſeptem annis eccleſiā gubernauit, duodecimo Galieni anno, † Maximinus ſucceſsit. Poſt hunc, quum decem & octo annos eccleſiæ præfuiſſet, Theonas eam regendam ſuſcepit. Hic decem & nouem annis epiſcopus fuit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Qui quidem duodecim annis optimè munere ſuo eſt functus. F Nā tribus, ante perſequutionem, faciliorem, reliquis autem duriorem vitam per grauia certamina exegit, communem eccleſiarū vtilitatem quàm maximè procurans. Et nono tandem perſequutionis anno capite plexus, magnificè martyrij coronam eſt conſequutus. Verùm in eccleſia Antiochena, epiſcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, atq; huic Paulus Samoſatenus ſucceſsit. Poſt eum loco ſuo pulſum, Domnus Demetriani filius miniſterio eo eſt functus. Hic Timæū, atque is rurſum Cyrillum, Cyrillus Tyrannū ſucceſſorem habuit. quo tempore maximus ille aduerſus eccleſias exortus eſt motus, Hieroſolymis autem in eccleſia ſacram functionem poſt Hymenæum † Zabdas obiit: qui quidē poſt annos plures, ſomno eo qui iuſtos decet obdormiuit, & eccleſiæ clauū gubernandū ad † Hermonē tranſmiſit: atq; hic eccleſiā eā, vita in annos multos producta, egregiè Apoſtolicam ſedem tutatus, vſq; ad perſequutionem adminiſtrauit. Ij ſunt, qui vſq; ad maximam illam Diocletiani & Maximiani perſequutionē, primi noīs eccleſias, ordine p ſucceſsiones gubernarūt.

Epiſcopi Romani.
Alexandrini
† Alij Maximū vocāt.
Antiocheni
† Alij Labdas.
Hieroſolymitani.
† Alij Thermonē legunt.

A

CAPVT XXXV.

Aliorũ quoq; eccleſiarũ illuſtres epi.

Dorotheus presbyter Antiochenus.

† *Euſeb. Cyrillo. lib. 7. cap. 32.*

Idẽ eunuch⁹ natus.

Idẽ purpuræ tingendæ Tyri præfectus.

QVum verò in aliis quoque parœciis ſapiẽtes & magnanimi viri fuerint, de eis etiam quàm fieri poteſt breuiſsimè dicamus. Ac de Gregorio illo miraculis claro, & de Athenoduro eius fratre, prætetea de Firmiliano qui Cappadocũ eccleſiis præfuit, atque etiã de Theotecno Cęſareæ Palęſtinę epiſcopo, quę opus fuit, antea retulimus. Dorotheus autem eo tempore Antiochiæ, † Tyranno ibi epiſcopatum gerente, presbyter, in omni genere artium liberaliũ apprimè eruditus, floruit. Qui adeò ſtudioſus pietatis fuit, vt diuinarum literarum gratia Hebraicam linguam egregiè perdidicerit. Fuit is natura ex ipſa natiuitate eunuchus. Quam ob rem illũ etiam imperator, vt nouum & inſolitum quiddam habentem, familiarius complexus, honorem ei detulit, vt Tyri tingendæ purpuræ præeſſet. Docuit autem populum res ſacras pro concione, eiúſque auditorem ſe fuiſſe dicit Euſebius Pamphili. Alexandriæ verò clarus fuit & celebris Pierius preſbyter dignitate, & quum diuitiarum contemptu, philoſophiæque & Græcarum diſciplinarũ ſcientia, tum ſacrarum literarũ ſtudio & peritia, publicíſque ſcripturæ enarrationibus & diſputationib⁹ admirationem omniũ meritus. Epiſcopatum ibi tum adminiſtrauit Theonas. Et vnà cum Pierio, Achillas quoque in presbyterorum cathedra laudem magnam eſt conſequutus, ſacrarum ſcripturarum doctrinæ præpoſitus: qua prouincia rectè obeunda multum ei profuit philoſophiæ ſtudiũ, quę ſincera Euangelij dogmata & inſtituta clariſſimè in apertũ protulit. In Ponti autem regionibus Melitius magni nominis fuit: quẽ, qui Græcam conſectantur ſapientiam, mel Atticæ linguæ nominant. De eo illud nobis neceſſariò dicẽdum eſt, vt ſi quis in omnibus præclaris ſtudiis perfectiſsimum aliquem hominem deſcribere velit, ei tanquam abſolutum exemplar Melitius ſufficiat. Ars enim oratoria natiua in eo eſt viſa. Ac ſi eum eo tantum nomine admiraremur, minus ei quàm meritus ſit, tribueremus. In aliis autem omnis generis ſtudiis atque doctrinis amplius quicquam, quàm ille aſſequutus ſit, nemini in mentem venire poteſt. Quod ſi enim in diſciplina quaque abſolutiſsimus quiſquam cum illo de ea verba contuliſſet, in ea ſola eum eruditum atque exercitatum fuiſſe dixiſſes. Et rurſus de alia arte ſi quis cum eo egiſſet, in ea quoque eum longius excellere, præ eo ſtudio in quo prius primas habere viſus eſſet, iudicaſſes. Virtutes porrò non ſolùm cum tam varia eruditione in eo certabant, verumetiam ſi nihil prorſus doctrinarũ habuiſſet, hęc ſatis illi fuiſſent. Adeò in eis ad ſummam laudem & gloriam nihil fecerat reliqui. Hic in ipſa graui perſequutione, ſeptem annos in Paleſtinæ partibus manſiſſe dicitur.

B

Pierius & Achillas pſbyteri Alexandrini.

Profana litera Theologiæ vtiles.

Melitius Ponticus.

Mel Atticæ.

Vir abſolutiſsimæ ĩ omni diſciplinæ genere eruditionis, & virtutũ ſumma.

C

CAPVT XXXVI.

Euſeb. Alexandrinus Laodiceæ epiſcopus.

LAodicenſis eccleſiæ ſacrum munus geſsit poſt Socratem Euſebius. Is Alexandria profectus, propter Paulum Samoſatenum, in quem tum inquirebatur, in Syriam venit. Vnde ab iis qui ibi diuinarum rerum ſtudioſi erant, in patriam redire eſt impeditus: quòd fides eius in Deum tẽporibus illis ſumma, ſatis perſpecta fuiſſet. Eius deinde locũ Anatolius obtinuit, † optimi deceſſoris bonus ſucceſſor. Huic Alexãdria patria fuit. Præcipua certè laus ei in ꝓfana ſimul & ſacra philoſophia, omnibus omnium præclarorũ virorum calculis eſt tributa: vt ei, qui ad ſummã peritiam Geometriæ, proportionis numerorum, Aſtronomiæ, Dialecticæ, Phyſicæ, ipſiúſque adeò Theologicæ ſapientię, artiúmq; dicendi omnium peruenerit, neminémq; ſibi parem eſſe paſſus ſit. Quem fama etiam eſt dignũ eſſe iudicatum, qui primus Ariſtotelicam inſtitueret ſcholam. Multáque eis Alexandriæ ✶ Pyruchij obſidionis tempore in ciuili diſſenſione & famis diſcrimine, ꝓpter annonæ anguſtiam, optimè feciſſe, ciuibúſq; conſuluiſſe traditur. Et rationes finéſque certos, Paſcha æquinoctiali tempore celebrandum eſſe, oſtendit: Arithmeticas inſtitutiones decem libellis compoſuit, aliáque plurima literarum monumenta, quæ eximij eius in honeſtis & liberalibus artibus ſtudij ſatis magno ſunt documento. Primus ei Cæſareæ Palæſtinæ epiſcopus Theotecnus manus impoſuit, epiſcopúmque creauit, eccleſiæ ſuæ ſucceſſorem eum deſignans atque deſtinans. Sed ambo non ita diu eccleſiæ ei præfuerunt. Nã quum & hunc Synodus contra Paulũ coacta euocaſſet, & ipſe per Laodiceam iter faceret, nupérq; admodum ibi pietatis nomen referens epiſcopus Euſebius è vita migraſſet, à fratribus detentus, eccleſiæ ei eſt pręfectus. Anatolio huic, quũ poſt annos complures deceſsiſſet, poſtremus ibi fidelium epiſcopus, ante perſequutionis tempora, ſuffectus eſt ✶ Stephanus: ſatis ille quidem profanis artibus inſtructus, ſed non itidem vt deceſſores eius, in diuinis literis inſtitutus. Declarauit id perſequutionis tempus, quòd virum hunc † meticuloſum, ad ſimulationémque & diſsimulationem compoſitum, alienũ eſſe etiam à philoſophia indicauit. Quod ſi talis ille fuit, quid mirum eſt eccleſiam quoq; eius poſtea à recta fidei profeſsione deceſsiſſe? Sed enim, Deo opitulante, ſe illa erexit atque confirmauit. Theodotus nanque poſt illum epiſcopale munus ſortitus, nomini ſuo factis ipſis reſpondit: & operibus, qualem eſſe oporteat epiſcopum oſtendit, animabus ſimul & corporibus rectè curandis nemini ſecũdus, humanitatéque ſingulari, ſi quiſquam alius, & ipſe præditus. Sic ille affectionum accommodatione & † condolentia, ſtudium officiúmque paſtorale temperauit: atque vtilitatem eorum qui ſe conſuluere, in hac vel in illa medicatione diligenter & fideliter procurauit.

D

b Huius ibi ſucceſſor Anatolius, Alexandrinus itidem.

Anatolius vir doctiſſimus, & de repub. Alexãdrina optimè meritus.

c † [illegible]

d ✶ [illegible] *publica annona & triticis, quod* [illegible] *græcè dicitur receptaculũ frumentarium.*

Refutatur hoc ab Euſeb. lib. 7. ca. 32.

E

e ✶ [illegible] *Nicephoro* [illegible] *Euſeb. vt ſuprà.*

✶ *Stephanus Laodicenſis epũs profanarum artium quàm ſacrarum literarũ doctior.*

† [illegible]

Succeſſor eius Theodotus, corporũ ſimul & animarũ Medicus.

F

† [illegible]

CAPVT XXXVII.

IN eccleſia Cæſarienſi Palæſtinæ poſt Theotecnũ, Agapius magnopere eſt laudatus: quem bonum fidelémque epiſcopum fuiſſe, doctrina ſimul & vita ipſa declarauit. Rectè enim piéque populo ſuo præiit, & munifica liberalique manu benignè egẽtibus facultates ſuas impertiit. Eodem tempore, eruditione iuxta & vitæ inſtituto philoſophũ Chriſtianum, & presbyteri dignitate auctum, di-

Agapius Cæſarienſis epiſcopus.

Pãphil⁹ preſbyter martyr

Schola Cæſarienſis inſtitutio.

A uinum Pamphilum floruiſſe ſcimus. Cuius vitam & actiones omnes, celebrem etiam quam ibi inſtituit profanæ diuinæque philoſophiæ ſcholam, prætereà conſtantem in variis perſequutionibus cõfeſsionem, & certamina egregiúmque pro Chriſti nomine martyriũ, Euſebius ſororis eius filius, eidémque adeò charus vt nomen illi ſuum impoſuerit, copioſè peculiari ſcripto eſt proſequutus: ad quem eos qui accuratius hæc cognoſcere voluerint, reiicio. Euſebius iſte diſciplinis omnibus perceptis, ſacrarum maximè literarum, in quibus conquieuit, ſcientia enituit: & ad Conſtantij vſque tempora vixit. Et quũ Chriſtianæ profeſsionis ſtudioſiſsimus eſſet, egregiámque pro Chriſti honore æmulationem ſpiraret, vndecim tomis Euangelicam præparationẽ, & decem aliis Euangelicam demonſtrationem eſt complexus. Et primus ipſe manum præſenti argumento admouit, primúſque libros eos Eccleſiaſticam hiſtoriã appellauit, decémque eã tomis abſoluit. Eſt & aliud eius volumen, in quo temporum certam accuratámq; rationem digeſsit, Chronicorum ſeu Annalium. Scripſit quoq; de Conſtantini vita libros quioq;. Edidit & alium ad eundem, quem † Tricennalem inſcripſit. Ad Stephanũ item alium de iis quæ in Euangeliis in dubium ſeu diſputationẽ vocãtur. Sed & alia varia reliquit ſcripta, quę multum eccleſiæ afferunt vtilitatis. Verumenimuerò D etiamſi talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij ſententiam comprobaſſe, vt qui filium (ſicuti id ex eius ſcriptis colligere licet) creaturã vocet. Quauis Socrates, qui & ipſe ex Nouatianis res eccleſiaſticas ſcripſit, in ſecundo tomo maximopere perſuadere contendit, rectè eum virum ſentire, eundémque ſycophantice eo nomine à nonnullis impeti. Atque vt id magno animo certius comprobet, in defenſione ſua, dicta illius quædã, ambiguitatem tamen cõplectentia, contexit: eundémque primæ Synodo affuiſſe, atq; vnà cũ aliis ſuffragio ſuo & calculo εἰς τὸ ὁμοούσιον, ſiue in cõſubſtantiale conſenſiſſe refert. Ego verò, ſi ille quidẽ ſine ſcripto rectã complexus eſt opinionem, Socrati nõ refragor: ſin autem ex ſcriptis illius, quæ legi, res ſit diiudicanda, multum abeſt vt ſanã ſinceramque eius de fide ſententiam fuiſſe putem. Verùm de hoc etiam hæc ſatis ſint. Et continet hic quoque huius hiſtoriæ liber annorum triginta duorum tempus: qui initium ſumpſit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mundo cõdito quinquies milleſimo † ſeptingenteſimo nonageſimoquinto, à E diuina autem Domini noſtri Ieſu Chriſti natiuitate ⁎ ducenteſimo nonageſimo anno.

Euſebius P Pamphili, & eius ſcripta.

† τριακονταετηρικόν.

Euſebius iſte Nicephoro Arianiſmi ſuſpectus videtur.

† Secundum Neotericos Chronologos 4265.

⁎ Al. 287.

SEPTIMI TOMI CAPITA.

1 *Expoſitio dicendorum.*

2 *Vt res Chriſtianorum, quæ antea pulchrè ſteterant, inteſtina diſſentione atque contentione à diuina pietatis cura exciderint. Quæ quidem ad tempus permiſsione diuina ſic accidere.*

3 *Vt Diocletianus Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij allegerit, & vt is perſequutionem cõtra nos inſtituerit.*

4 *De moribus ſanctorum, qui in ea perſequutione fortiter decertarunt.*

5 *De eo Chriſtiano, qui Nicomediæ impium imperatoris edictum conſcerpſit: & de iis qui ex ipſius imperatoris aula martyrio ſunt perfuncti.*

6 *De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrum: & de Inde eunucho, & Domna, martyribus.*

7 *De Melitenis, Aegyptiis, Tyriis, & Phœnicibus martyribus.*

8 *De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variorũ ſuppliciorum modis.*

9 *De Philoromo & Philæo, illuſtribus martyribus: & quæ Alexandriæ impij contra Chriſtianos perpetrauerint.*

10 *De ciuitate quadam Phrygiæ, quæ tota martyrium ſubiit: & de Adaucto martyre.*

11 *De aliis quamplurimis martyribus, plurifariam martyrio affectis.*

12 *De virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrij ſtadium pudicè decurrerint.*

13 *De aliis virginibus & monachis, pudicitia ſimul & martyrio claris.*

14 *De ſancto Panteleemone, & ſancto Euſtratio, comitatúque eiuſdem, & de aliis magnis martyribus.*

15 *De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio vnguento ſcaturiente.*

De eccleſiarum epiſcopis, qui variis in locis curriculum Chriſti ſtrenuè percurrerunt, & vt res Chriſtiana in melius ſit commutata. 16

Vt Diocletianus generum ſibi Maximinum Gallerium, 1 *Maximianus Herculius autem Conſtantem Chlorum imperatorij ſanguinis generũ delegerit, qui Conſtans pater magni Conſtantini fuit.*

De natiuitate, educatione & inſtitutione magni & 18 *apoſtolici Conſtantini.*

Vt magnus Conſtantinus diuinitùs paternum adeptus 19 *ſit imperium, & qualis fuerit.*

De Diocletiano & Maximiano, vt imperio depoſito in- 20 *terierint, & qui eorum fuerint ſucceſſores.*

De fœdiſsimis factis Maxentij Romæ, & Maximini Ni 21 *comediæ.*

De cladibus quæ perſequutionem hãc ſunt ſubſequutæ, 22 *& de imperatorum palinodia, ſeu recantatione & pœnitentia.*

De eorundem edictis in ſcripto pro Chriſtianis editis. 23

De ſimulata & fucata Maximini pro Chriſtianis ſine 24 *ſcripto promulgatione.*

De ſtatua noua Antiochiæ, quam Theotecnus recens 25 *erexit.*

De confictis & falſis de Chriſto commentariis. 26

De eius temporis martyribus, & edictis in æreis ſtatuis 27 *contra nos promulgatis*

De ſæua, quæ eo tempore graſſata eſt, fame & peſtilentia. 28

Vt magnus Conſtantinus de Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, quum etiam ſignũ ſanctæ Crucis ſtellis coruſcum in cœlo vidit. 29

Vt Conſtantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit. 30

De edicto Maximini Gallerij, quod in ſcripto pro Chri- 31

ſtianis volens nolens propoſuit.
32 *De præcipiti peruerſitate & motu Maximini cōtra Conſtantinum magnum.*
33 *Magnum Conſtantinum Romæ à Syluestro ſacroſancto baptiſmo initiatum eſſe.*
34 *Quæ poſt baptiſmum Conſtantinus magnus rectè conſtituerit.*
35 *Refutatio eorum qui dixerunt, poſtea Conſtantinum Nicomediæ ab Arianis eſſe baptiſatum, & quòd propter filij Criſpi cædem Chriſtianiſmum aſſumpſerit.*
36 *De ſancta Helena, vt ea Romam venerit: & de colloquio Iudæorum cum Syluestro.*
37 *De conflictu Conſtantini & Maximini, & de eis qui ſignum crucis in exercitu tulerunt vexilliferis.*
38 *De edictis quæ Maximinus periculo euitato rectè propoſuit.*
39 *De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: & de extrema internecione veritatis inimicorum.*
40 *De pace, beneficio Dei Chriſtianis parta & conciliata, & celebratis paſſim encæniis.*
Conſtitutio ſcripta Conſtantini Magni imperatoris, vt Chriſtianis loca & res ſua reſtituantur. 41
Aliæ duæ conſtitutiones, pecunias, dona & immunitatem eccleſiis concedentes. 42
Duæ inſuper conſtitutiones, Synodos de eccleſiis concordandis haberi ſancientes. 43
De impij Licinij peruerſitate, & qui ſub eo paſſi ſint martyribus. 44
Vt impius Licinius captus, violenter vitam finierit. 45
De legibus & conſtitutionibus Conſtantini, & quæ benignè Chriſtianorum reipub. fecerit. 45
Vt Conſtantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occiderit. 47
Vt cognominem ſibi vrbem, Conſtantinopolim ſcilicet magnificentiſſimè conſtruxerit. 48
De operibus, templis, ſtructuris, ſtatuis, & ædificiis aliis quæ intra vrbem extruxit. 49
De ſtructuris in traiectu ab eo conſtructis: & de eo loco qui Soſthenium dicitur, hiſtoria. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEPTIMVS.

CAPVT I.

A FACILIS hucuſque nobis fuit labor, leuique & plana via ſacra decurrit biſtoria. Quãuis enim antea quoque grauiter aduerſus oos malignus ſpirauerit ſpiritus, ſimplex tamẽ & voiformis ea fuit calamitas. Deiceps

B verò horret progredi ſtylus. Interrumpitur nãq;, & quodammodo ingenti & violeoto variarũ cladium impetu inhibetur: atque ei inundatiooe ſaoguinis martyrũ, pelagi prorſus inſtar fluentis, curſum tenere ooo Permittitur. Sedeoim qui ſemel operi buic maous admouerimus, procedeodũ oobis eſt neceſſariò. Iraque qui, vt potuimus, priora expoſuimus, in boc libro etiam res ſub Diocletiano, eiſque quos ille ſibi in imperio adoptione adſciuit geſtas perſequemur. Sub iis enim maxima omoium perſequutio eſt excitata. Et non ita multis, quæ certis io locis accidẽre calamitates, attin-

Dictorum propoſitio.

C gemus. Quaſdam etiam ſingillatim memorabimus. Tum autem, quomodo tyranni ſæuiſsimi, qui ſupra modum crudelitatem io nos exercuerunt, ad palioodiam & tyrannidis ſuæ recaotationem ſint redacti, poſtremóque internecione interierint. Præterea, vt maximus ille Cooſtantious, Deo aonuente, ſalutari ioſtructus armatura, iunctæque Crucis ſigno armatus, regiooes & terras omnes à prædooibus repurgarit tyraonis, ſuperſtitionémque Græcorum oefandam extirparit, &

D res noſtras oppidò quàm Inclioatas, ruinámque iam minãtes, auxiliari adhibita manu reſtituerit, atque io perpetuũ diuini ouminis outu permanſuras confirmarit, referemus. Et res ſic habet,

CAPVT II.

ERat aliquando tempus, quum Chriſtiaoa profeſsio pulchrè ſtaret, gloriáq; ſua & libertate clara baberetur: Græcis iuatã & barbaris, quòd diuioi verbi prædicatio vbique terrarum vigeret, grata & accepta. Huius rei certa do E cumeota ſunt, quum magnorum Priocipum erga homines ooſtros egregia beneuolentia & bumanitas, ac gentes quædam, quarum prouinciȩ Chriſtianis adminiſtrandæ datæ ſunt: tum imperatores ipſi Romaoi, & maximi quique magiſtratus, qui res aulicas & domeſticas ſuas ooſtris curãdas commiſerunt. Eos quippe propter egregiam ſpectatámque fidem præeſſe aliis, atque bonore dignitatéque præcellere oportere iudicarunt. Satis id declarauit Dorotbeus ille, qui neminem hooore ex magiſtratibus & prȩfectis omoibus, propter bonæ meotis integritatem & fidem, babuit parẽ: & præclarus Gorgonius, atque alij eis pares: qui etiam ad ſupremum cœleſtis regni bonorẽ ſuot F aſſumpti, propter fidei ſinceritatẽ. Ac per eiuſcemodi viros in locis paſsim quibuſque eccleſiarũ Antiſtitibus ooo parum accidit opis & conſolationis. Oſtendunt id quoque plurimorum milliũ hominum io oratoriis domibus cœtus & cõuentus habiti, quæ oratoria, quum propter anguſtiã, cooſueotem tantam multitudinẽ noo caperent, cernere erat, ex paruis initiis & fundamentis, in

Florent res Chriſtianæ ſtatu.

Dorothe⁹ & Gorgonius eubes, & iidem conſtitui, eccleſiæ multum profuerunt.

Initio pia parua in templa ingentia mutata.

A anguſta,amplitudine &magnitudine admiranda,
io locis omnibus,excitari atque conſtrui templa.
Quæ ipſa temporis proceſſu deinde incremeota
quoq; ampliota cepete, quum qui ea ædificari at-
que augeri prohiberet, aut per faſcinantem inni-
diam aboleret,oemo eſſet. Sic ea cœleſtis manus
cuſtodiuit, atq; extra ioſidiarum omnium aleam
poſita eſſe voluit. Poſteaquam autem per multá
libertatem noſtram, in molliciem & languotem
profeſsionem fidei cõuertimus:atque inuidia ſti-
mulati,armari ipſi contra nos cœpimus: oratio-
nibúſque & ſcriptis pro haſtis & ſpiculis vſi, tur-
piter fœdas ſeditiones excitanimus, proindéq; ✱
ſimulatio quædã & diſsimulatio quàm potuit ma
ximè in eccleſiam inuolauit, & malitia vires ma-
iotes accepit, oculus Dei more ſuo benignè nos
caſtigãdo viſitauit,& paternè coercuit. Ac primũ
quidem ærumnę à fratribus caſtra & militiam ſe-
ctãtibus incœpere. A quarum ſenſu quum adhuc
loogius abeſſemus,tantũ abeſt vt de placanda iu-
ſta Dei in oos ira cogitaremus, vt etiam inſuper
B omoe genus malitiæ & peccatorum aliorum, ad
priſtina delicta accumularemus: perinde atq; oõ
eſſet qui hæc cõſideraret atq; ſpecularetur, quí ve
cationem iſtorum omnium flagitaret. Cæterùm
qui ſibi teligionis ooſtræ columnæ eſſe videban-
tur,& munus paſtorale getebant,diuinis ſanctio-
nibus & legibus abiectis, ad cõtentioois ſtudium
prolapſi,& vehementius inter ſe ardore quodam
concitati, diſsidium ex diſsidio ſeuêre, ac mutua
odia magis ac magis adauxete,ambitionem & cu
piditatem dominandi vindicantes, & tyranootũ
more contentioſè ad ſe pertrahentes. Tum ſcili-
cet euenire ea,quæ ſcriptura tefert,vidimus: Ob-
« ſcurauit in ira ſua Dominus filiam Sion, & diſie-
« cit è cœlo in terram gloriam Iſraël.Deſtruxit om
« nes macerias eius,& euertit teſtamẽtum ſerui ſui.
« Et profanando proſtrauit in terram,per eccleſia-
« rum vaſtationem, ſanctificatiooem eius: & quæ
« ſequuntur.Templa nanque ex ipſis reuulſa funda
« meotis,ſolo æquata ſunt.Et ſacroſancta ſcripta in
medio foro conflagrarunt. Qui verò honore in-
C ter nos excellebaot,hinc & inde curſitaotes, fuga
ſaluti ſuæ conſuluerunt. Alij porrò in fuga exce-
pti, ludibrium fuere eorum qui nobis inſultant.
Quum etiam, iuxta alium Prophetam,effuſus eſt
« cõtemptus in principes: & errare fecit eos in in-
« uio,& non via. Verùm hæc perſequi oratione,no
ſtrum non eſt: præterquam vt diuinum iudicium
iodicemus, eiq; iuſticiæ laudem tribuamus, quòd
videlicet certa & æqua ratione procedit in om-
nes.Sed his nunc omiſsis,ad ſacra martyrum cer-
tamioa,breuiter ea expoſituri, procedemus. Pri-
mùm autem, quomodo ſe Romani imperij res
habuerint,dicemus.

Robus secundis se Christiani ad ignauiam dedere.
Diſsidia eorundem interna.
✱ [illegible]
Afflictio et euersio christianorum omnium.

CAPVT III.

Diocletianus,vti dictum eſt,impe
rio accepto,quum contra Chri-
ſtum quaotum antea nunquam
fuiſſet, bellũ mouere conſtituiſ-
ſet,martyrum Chriſti magnitu-
dioem animi,robur & fortitudi
nem ſatis perſpectam habens,quòd cum tam exi
miis bellatoribus ſibi certamẽ fore videret in pri
mis curandum ſibi putauit, vt ſeipſum confirma- D
ret,atque ita demum cõfidentius prælium ioiret:
homioe pari ſecum ingenio & crudelitate ✝ Ma
ximiaoo Herculio reperto,eum ſibi vt æqua pote
ſtate imperium adminiſtraret,adſciuit. Quo tam
eximio tyrãnorum pari,accommodato ſibi pror-
ſus & proprio, maximè vſus fidei noſtræ hoſtis,
tanquam volucris ſupra eam quæ ſub cœlo eſt ter
ram volitauit,omnes in poteſtatem ſuam redige-
re,& Chriſti nomen ex ipſis quod dicitur funda-
mentis eruere ſatagens. Atque equidem primùm
non vno ſtatim impetu perſequutionem contra
nos,ſed inſidioſè, atque vt ita dicam, clandeſtinè
eſt aggreſſus. A principio igitur Chriſtianis affli-
gẽdis,conſilij ſui in exercitu & caſtris periculum
fecit.Facile enim ex ſeotentia cœptum ſibi ſucceſ
ſurum putauit, ſi illos ſenſim quodãmodo & ar-
te circunuentos viciſſet. Et multi ſanè ex ordine
militari, propter inſignem erga diuinum nomen
pietatem, vitam priuatam honoribus quibuſcun-
que prætulerunt. Poſtquam enim luſtrator & re- E
purgator exercitus, idémque perſequutionis au-
tor, optionem militibus Chriſtianis illam obtu-
lit,vt vel ipſi obſequentes ordinibus ducendis ho
noribúſque getendis cum aliis participes fierent,
vel conſtitutionum imperialium autoritate con-
tempta militiam relinquerẽt: quamplurimi tum
Chriſti milites eam quæ videbatur eſſe felicitatẽ
abiecerunt,parati non dignitatem & honorẽ tan
tum depooere,ſed etiam mortem,ſi aduerſarius il
lis acrius inſtaret,obire.Id quod à principio io v-
no atque in altero eſt perſpectum. Rarius enim id
inſidioſi cœpti autor eſt auſus. Certamen nãque
cœptum vſque ad ſanguinis fidelium effuſionem
producere, ſimúlque bellum contra omnes exci-
tare,adhuc quadam quaſi deſidia diſtulit. Vt autẽ
ſeipſum nudauit,totúſque in perſequutionem in-
cubuit,oratione nulla explicari poteſt,quãta vbi-
que per omoia ferè loca &oppida fortiſsimorum
Chriſti martyrum multitudo ſit exhibita. Primũ
quidem vbique circunferebantur & proponebã-
tur imperialia edicta,vt templa ſolo æquarentur,
diuinæ ſcripturæ comburerentur,magiſtratus &
hoootes gerẽtes cum ignominia in ordinem redi F
gerentur,ſerui Chriſtianiſmum abiurantes liber-
tate donarentur.Deinde verò paruo interuallo a-
lia ſunt edicta propoſita, quibus imperabatur, vt
eccleſiarum pręſides,vbicunque locorum eſſent,
vincirentur: vtque eiſdem,quibuſcũque fieri poſ
ſet modis,neceſsitas diis ſacrificãdi imponeretur.

Diocletianus consortem sibi imperij legit Maximianum Herculium.
† Al. Maximianum vocant.
Christianorũ persequutio à castris imperatoriis grassari incipit.
Edicta imperialia aduersus Christianos.
Vt hoc eodẽ tempore feriis paschalibus vbiq; fieret, institutum mandatumq́; fuerat.

CAPVT IIII.

Vbi tum videre erat, multos ex eo nu
mero incredibiles tormentorũ cru
ciatus conſtantiſsimè perferre. Erãt
etiam qui animorum torpedine in-
firmiores,ad primum cederent ter
rorem. Et varia ſanè pœnarum pro-
ponebantur genera. Hic enim flagella corpore to
to perferebat, ille autem conſtrictus torqueba-
tur,& vngulas altè penetrãtes tolerabat. Cui ſup
plicio quidam etiam immoriebantur,& alij aliter
cum cruciatibus luctabantur. Quidam etiam per
violentiam protracti,&ad impura ſacrificia addu
cti,quum non ſacrificaſſent, ſed tamen veluti ſa-

Varij tormentorum cruciatus.

Pulcherrima ſanctorum martyrũ ſacrificare dia nolentium agon.

A crificaſſent, liberi dimittebantur. Inueniebantur quoque, qui execrãda ſacra ne conſpexiſſent quidem: ſed φ ab aliis ſacrificaſſe iam dicerentur, ſilentio fraudem eam & ſycophantiam tegentes abibant. Aliquis adhuc ſpirans & decedens, tanq̃ iam mortuus omnino proiiciebatur. atque eum ipſum alij pedibus tractũ, perinde atque cum aliis ſacrificaturũ corripiebant. Aliquis rurſum ingenti clamore vociferans, dolúmque & ſycophantiã à ſe amoliẽs, minimè ſe ſacrificaſſe, affirmare perſeuerabat. Nonnulli ornamẽto erat, φ Chriſtianũ ſe eſſe, acclamare pgebat. Aliusſe neq; ſacrificaſſe, neq; vnq̃ ſacrificaturum eſſe, conſtanter contendebat. Verùm ne illi quidem malorum expertes erant. milites enim pugnis os, maxillas & facies eorũ diuerberantes pulſabant, atque eos ſilere iuſſos repellebant. Adeò non ſolùm ſi quod volebãt perfeciſſent, ſed etiam ſi id perfeciſſe viderentur, † peſtes illæ plurimi ducebant. Sed hæc aduerſus veros & germanos pietatis propugnatores atque decertatores locum non habebant: quorum con ſtantiæ & fortitudinis accuratam plenámque cõmemorationẽ, nulla profectò poteſt exequi oratio.

† ἀλάστορες.

B

CAPVT V.

Martyrium viri præclariſſimi, qui edictũ imperiale contra Chriſtianos propoſitum conſcidit.
** οἷά ἐς τὰ τῶν ῥάκη, Niceph. vnuſtra ola γαρ εἰς τὸ ἰῳ ἐν τι πόνοις. Euſeb. lib. 8. cap 5.*
Martyres imperato um domeſtici: Petrus, Dorotheus, Mygdonius, Gorgonius.
† Βασιλεῦσι παῖδες. Id. Illuſtriſsimũ Petri martyrium.

EX celebrioribus viris quidã, magnis defunctus honoribus, vbi Nicomediæ edictum cõtra pietatem legi audiſſet, ardore diuino cõfirmatus, atq; æmulatione vehementi in animo ſuo incenſus, ſcriptum id vt dirum & execrãdum, ſicuti publicè propoſitum erat, arripuit, atque in minutiſſimas* partes conſcidit, quum quidem ea in vrbe vterq; imperator adeſſet. Quo commiſſo facinore, perinde atque in audaciſsimo atque maximo crimine, grauiſsimas ✶ vt par erat, pœnas pendẽs, ad extremum vſque ſpiritum, propalàm in ſummis exquiſitiſsimiſque cruciatuum tormentis, liberum illum quem prius habuerat, generoſúmq; & conſtantem animũ magnificè oſtendit. Secundum hunc, imperatorum domeſtici & familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius, & Gorgonius, omnium qui vnquam apud Græcos & barbaros celebrati ſunt, fortitudinis laude maximè præſtan tes, quum abũdè gratia & exiſtimatione apud he C ros ſuos ita pollerent, vt illis non minus quam † germani filij charieſſent, pro nihilo tamẽ ea omnia reliquámque vitæ huius vmbram duxere, præ eo vt, p Chriſto paterentur, & ad nouos carnificũ cruciatus nouam etiam animotũ afferrent promptitudinem & alacritatem. Petrus nanque cõprehenſus, per mediam Nicomediam eſt tractus: atque vbi ſimulacris ſacra offerre renuit, denudat*, atq; in ſublimẽ ſuſpenſus, crudeliſsimè eſt diuerberatus, vt vel inuitus & tantis tormẽtis adactus, quod recuſauerat, facere cogeretur. Sedenim quũ etiam tum fortiter in ſententia perſiſteret, & iam oſſa flagrorum fuſtiúmque ictibus nudata apparerent, ſalem aceto miſtum tortores in membra diffluentia infudetunt atque intriuerunt. Sed & hoc tormentum quum ille ſuperaſſet, ignis eſt cõ ſtratus, & craticula poſita: ſuper hanc ille collocatus, ſic carnes ipſius, aliarũ edulium carnium inſtar, paulatim igni toſtæ atq; frixæ ſunt. Et carnifi-

D ces non prius ſe remiſſuros quicquã de tantis ſuppliciis, quàm ille imperata feciſſet, confirmabant. Ille autem quum totus in eo eſſet, vt fortiter illis reſiſteret, in ipſis tantis cruciatibus ✶ victoriæ corona ornatus deceſsit. Ac ille quidẽ martyrio ita eſt defunctus. Reliqui autem non minus fortaſſe tormẽtorum pertulere, quæ breuitatis cauſa prætermittimus: & illud duntaxat adiicimus, eos poſt multos inſuſtentabiléſque cruciatus poſtremò la queo vitam finiiſſe. Qui omnes exequiarum quidem & ſepulturæ iuſta conſequuti, deinde verò effoſsi, in mare ſunt coniecti: vt ne, ſicuti dicebatur, in ſepulcris poſiti, dij eſſe iudicarentur.

** τιμαλφεῖ ἀνίδησαμ. Martyrium reliquorum.*

CAPVT VI.

*Martyrium Domnæ virginis, & Indes eunuchi. † Fort. legendum Ægyptiis. Αἰγυπτίοις enim vocauit Dioclesianus, & Achilleum in cohærent imperij Alexãdrea vicit. * ἐξηγητικῶ.*

POſt hoc Domna virgo, & Indes eunuchorum fideliſsimus, in iudiciũ ſunt producti. Poſtquam enim Anthimi Nicomediæ epiſcopi inſtitutione & opera diuinam conſequuti fuerant gratiam, quicquid habuerant in imperiali aula fauoris, id omne fouendis cotandiſque pauperibus inſumpſerant. Et quum Diocletianus E expeditionem bellicam aduerſus † Æthiopes ſuſcepiſſet, ✶ præfectus eunuchorum, cui ciuitatis cura mandata fuerat, cognita in Chriſtum fidei profeſsione Indæ, & Domnæ, quæ in aula Principum ſacerdos idolorũ fuerat, in carcerem eos demiſit. Ibi Domna vultu in ſpeciem diſtorto, à dæmonio ſe correptam eſſe aſsimulauit: & ob eam cauſam * Anthimo epiſcopo, cuius eximia erat ingenris aduerſus dæmones poteſtatis fama, tradita eſt. Reuerſus eò imperator, vbi eã rem cognouit, eunuchum ſtatim ſecuri percuti iuſsit: furorémque ſuum omnem contra aſcereria emiſit, & perſequutionem ab omni humanitate alieniſsimam in nos concitauit. Quo tẽpore puellæ multæ, quæ ibi piis ſtudiis ✶ virginitatem conſeruare ſtudebant, in martyrij ſtadio conſtantiſsimè decurrerunt. Cum quibus & Glycerius, inter presbyteros primas tenens, quum varia tormenta egregiè viciſſet, totóque corpore neruis bubulis conciſus fuiſſet, ignẽ tandẽ eſt exuſtus. Permulti quo- F que Senatores, & qui ordines in exercitu duxerant præclari viri, ſunt iugulati: quibus omnibus non aliud quàm veræ pietatis crimẽ eſt obiectũ. Verumenimuerò quum natalis Chriſti feſtus adeſſet dies, & multitudo ætatis omnis, quæ Chriſti nomine cenſetur, in templo natalem eũ celebratura conueniſſet, tyrannus velutì opportunum tempus & lucroſam occaſionem nactus, per quam veſaniam & furorem ſuum adimpleret, mi ſit eò qui templum clauderent, & ignem circũciſ ca accẽderent. Aderat ibi præco, qui voce clatiore promulgabat, vt qui viuere vellet, ex tẽplo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret: alioqui niſi hoc feciſſet, vnà cum domo ipſa conflagraturus. Tum verò in templo ipſo quidam pro multitudine ea omni, cum libertate inſigni propalàm reſpondit, & pulcherrimam illam edidit vocem: Omnes nos Chriſtiani ſumus, vnũ eúmque ſolum Deum & regem credimus eſſe Chriſtum: & ipſi, Patríque eius, & Spiritui ſancto ſacrificare, atque nos omnes vnà offerre facile parati ſumus. Vix hęc ille dixerat, & ignis eſt accenſus,

** Anthimus Nicomedienſis epiſcopus, egregius exorciſta. * ποθεινὰ ἀσκήσει. Perſequutio Aſcetriarũ puellarum, carnadimq; martyria. Item Senatoriorũ virorum.*

Viginti millia martyrũ in eccleſia Natali Chriſti celebrantium holocauſtum Deo offeruntur.

A ſus, qui in temporis veluti momento eccleſiam omnem complexus, illos omnes vigini i millium oumerum explenies, in cioerem redegit. Deinde etiam beatæ Domnæ, poſt ſupplicia multa fortiter tolerata, gladio caput reſecatur. Diuiuus autẽ Anthimus primùm quidẽ crudeliſsimè cæditur, ſubulis igne cãdentibus talos perſoratur, ſuper fractis teſtis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas æreas ignitas induitur, fidiculis aliiſque tormentorum inſtrumẽtis excruciatur, facibus aduritur, & ad poſtremum ſecuri percutitur.

Domna capite plectitur.
Anthimi epiſcopi martyrium.

CAPVT VII.

HÆc ſic apud Nicomediam in initio perſequutionis gerebãtur. Nõ minus autem in Melitina † vrbe tyrãnis graſſabatur. Idem in Syria fiebat. Circũferebantur enim imperialia ſcripta, quæ eccleſiarũ paſtores carcere includi iubebant. Et erat vbiq; miſeranda & grauis rerum facies, quod plurima millia paſsim traherentur atque captarẽtur. Et quæ antea per cuſſoribus, homicidis, & ſepulcrorũ violatoribus erant præ-
B paratæ cuſtodiæ, hæ presbyterorum, diaconorũ, aliorũmq; eius ordinis ſanctorum virorũ choro replebantur: vt iam maleficis, prædonibus, aliiſq; cõdemnatis hominibus locus in carcere nõ eſſet. Nec longè pòſt, aliæ ſuperueniunt literę: vt qui in cuſtodiis diis ſacrificarent, liberi abirent: qui id facere recuſarent, omni malorũ genere affligerentur. Sed enim quis tandem, qui talia legat, tantam martyrum turbam dinumeret? qui per prouincias omnes ſtrenuè decertarũt: maximè autẽ in Aphrica, & Mauritania: item Thebaide, & in Ægypto, vnde nõnulli etiam in alias diuertentes vrbes, ibi fortitudinem ſuam pro Chriſto, & conſtantiam exhibuerũt. Quorum quis non, ſi videat, cum ſtupore admiretur alacritatem, ſuppliciáque numero longè ſuperiora? potiſsimum autem, poſt hæc omnia, cum agreſtibus feris colluctationẽ? Pardi namque, vrſi, apri, & tauri ſylueſtres, ferro & igni ad feritatem excitati, grauiſsimè in eos immittebantur. In quibus omnibus, admirandum ſpectaculum erat, tanta generoſorum & nobilium martyrum cõſtantia & fortitudo. Verùm & illud maximo fuerit miraculo, quòd feræ illæ carnibus hu-
C manis veſci ſolitæ, & longa fame efferatæ, ab illis abſtinuerunt, neque martyrum corpora attingere auſæ fuerunt: ſed in alios, eos videlicet qui extra arenam ſtantes, illas contra pios Deóque charos homines prouocabãt & concitabant, ſtridore & impetu multo irruerũt, ſacroſanctos athletas, nudis conſiſtentes corporibus, eáſque manibus in ſe adtrahentes, minimè lædẽtes. Quod ſi aliquæ etiã incurrere in eos cœperant, quum quàm proximè ad eos acceſsiſſent, derepentè ibi tanquam vi quadam repulſi, retrocedebant. Quod ſanè factum, cõſternatione homines impleuit. Quippe quum in vnum martyrem ſæpius multæ immitterentur beluæ, infectis tamẽ ab eis rebus ferarum ductores abirent. Non minorem admirationem mouit ſtrenuorũ illorum martyrũ animus infractus, & quorũdam in imperfecta adhuc ætate ſenilis conſtantia. Vidiſſes enim ibi iuuenem nondum viginti totis expletis annis, vinculis liberũ, manibus re-

Generalis martyriorũ pluriumorum multis in locis exhibitorũ deſcriptio.
† χώρα, regiõe. Euſeb.

Quędã iſtorum martyriorũ in Palæſtina & Tyri in Phœnice vidit ipſe. Euſeb. lib. 8. cap. 7.
Feræ martyres quibus ob iecti erant, nõ laniarũt.

D ctoſtatu in crucis ſpeciem extentis, intrepido immotóque corde tacitè precibus ad Deum vacantem, neq; vel ſe mouentem, vel genua inclinantẽ: quum quidem circa eum ferę crudelitatem ſpirarent, grauitérque rugirent, & iam penè diuinas illius carnes inuaderent & laniarent: cœleſtibus autem frænis ora earũ obturarentur, & veluti catenis in eos qui poſt illos ſtabant retraherentur. Vidiſſes alium tauro obiectũ, qui aliis quidẽ, ex ſpectatoribus infidelibus cornibus in ſublimè iactatis, quum plurimam vitæ partem ictibus diſieciſſet, minacius autem & ferocius martyri appropinquãs, ne ſtringere quidem eum poſſet, ſed ſenſim tãtummodo cornu peteret, linguáque pedes lamberet, & religioſè quodammodo diſcederet. Et quum ad eum modum multę beſtiæ in martyres immiſſæ eſſent, idémque omnibus accidiſſet, poſtremò carnifices ipſi animos deſpondentes, poſt plurima ſupplicia, aliámq; grauium tormentorũ vim illis illatã, ferro crudeliter omnes iugulabãt, & in profundũ mare deiiciebant. Atque hæc quidem ſunt nobiliſsimorum Ægyptiorum athletarum, quæ Tyri decertarunt, certamina.

CAPVT VIII. E

QVi verò in patria ſua martyrium obiere, quis vel eorũ numerum inire, vel tot & tã varia tormentorum genera explicare queat? Quandoquidem quamplurimi vnà cum coniugibus & liberis propter Chriſtum vitam ipſam prodidere, variáſque mortis ſpecies adiere. Quorũ aliqui poſt vngulas, flagella, & fidiculas, alióſque cruciatus, ad quorum mentionem ſolam animus exhorreſcit, fortiter præſenti robore toleratos, tãdẽ igni ſunt conſumpti. Alij, & quidem innumerabiles, ſcaphis impoſiti, in alto ſubmerſi pelago. Nonnulli etiam reſecare volentibus caput magno animo, iugulum præbuerunt. Multi fame enecti ſunt, plures in crucem acti: & alij quidem eodem quo malefici modo, ſupplicio affecti: alij autẽ † inuerſi, pedibus videlicet in ſublimè ſublatis, vitam diu grauitérque traxerunt, donec in cruce ipſa ita ſuffixi fame perierunt. Thebaide porrò quæ ſancti martyres pertulerint, oratione perſequi facile nõ F eſt. Corpora enim eorum teſtis vngularum vice tantiſper dum vita illis ſupereſſet, tortores dilaniabant. Et machinis quibuſdam mulierculas in ſublimè pede vno, capite depẽdente tractas, victimarũ more ſuſpendebant, ★ neque ea quæ natiuus pudor occulta eſſe voluit cõtegentes, & omnibus ſummæ inhumanitatis & crudelitatis præbentes ſpectacula. Quidam arborum frondibus alligati, miſerabiliter excarnificabantur. Rami enim robuſtiores vi & arte quadã contracti martyrum crura diducta vinculis diſtringebãt: ac deinde illis in naturalem ſtatum ſuũ redire permiſsis, ſubitò membra, vt cuiq; erant alligata, ſæuiſsimè diſcerpebant. Atq; hęc omnia non breui tempore ſunt patrata, ſed annis pluribus malũ hoc durauit. Ad decem náq;, & triginta, & bis totidẽ, atq; etiã quandoque ad centũ quotidie viri, iuueneſq; admodum & mulieres ſuppliciis variis occidebantur, cõfertim veluti vna plaga internecionẽ ſuſtinentes: ita vt ferri quoq; acies continua ſanguinis

Martyria Ægyptiaca.

† [illegible]
Martyria Thebaidis crudeliſſima.

★ [illegible]

A tinctura hebetior fieret, & ſcindere amplius non valeret: carnificéſq; defatigari, infirmioréſque facti, ſucceſſores alios acciperent. Animaduertere verò erat in hominibus noſtris alacritatem, & fidei in Chriſtũ ardorem viuidum: quum enim vix cõtra priores ſententias condemnationis à iudice prolata eſſet, alij aliunde cõfluentes, Chriſtianos ſe eſſe confitebantur, pro tribunali ipſo exultantes, neque tormentorũ acerbitatem reſpicientes. Sed interrita prorſus libertate ꝓ Chriſto decertantes, cũ magna animorũ lętitia libentiſsimè ſupremam excipiebant ſententiam: vſque adeò, vt cum gratiarum actione ad finem vſque perquàm + decenter hymnos laudéſque Deo canerent.

Diuina martyrum alacritas.

† [illegible]

CAPVT IX.

ET omnes quidem eximij veræ pietatis propugnatores digni ſunt admiratione: multo tamen excellentiores, qui diuitiis, genere, gloria, & ſa- B pientiæ ſtudiis, præclarã conſequuti famam, omnia ea Chriſti deſiderio poſthabuere. Qualis Philoromus ille fuit, qui primariam dignitatem ab imperatore apud Alexandrinos conſequutus, cum ſplẽdido militum ſatellitio, pro dignitate ſua, Romano more quotidie tribunali, cauſam dicens, aſtabat. Et Philæas Thmuitarum eccleſiæ Epiſcopus, qui quum muneribus ciuilibus ritè & decenter obeundis clarus fuit, tum maximè philoſophicis artibus excelluit. Quum igitur propinqui, amici, & familiares, & alij magnas gerentes dignitates, ipſe quoque iudex eos obreſtarentur, vt ſibi ipſis parcerent, coniugúmque & liberorum per miſericordiam rationem haberẽt, nullo modo adduci potuêre, vt vitæ ſuæ conſulerent, & cultum Chriſti abiurarent. Itaque illi, conſtanti ſapientiæ, ſeu potius Dei amantis animæ robore iniurias tormentáque à iudice eis illata, & poſtremò generosè admodum & fortiter etiã capitale ſupplicium ſuſtinuere. Quandoquidem autem Philæam paulo antè diximus eloquentiæ vi longè alios antecelluiſſe, ipſemet prodeat, ſimúlque & Alexandrina martyria exponat, & ip- C ſe ſibi verbis ſuis certum præbeat teſtimonium, quæ verba ipſe ex vinculis prius ad eccleſiæ ſuæ plebem ſcripſit, quàm extrema in eum eſt & capitalis lata ſententia. Quum enim prolixè martyres, de egregia eorum in Deum æmulatione & Chriſti imitatione laudaſſet, hęc deinceps infert. Itaque æmulantes maiora illa dona Chriſtiani martyres, labores omnes & omnigenas pœnarum ſpecies non ſemel, ſed aliqui etiam bis pertulerunt. Et omne genus minarum, quum quidem militares ſatellites cum illis ambitioſa ferocitate contendentes, eas non verbis modò, ſed etiam factis intentarent, de concepta eoa ſententia minimè deterruit, ꝓpterea quòd charitas perfecta timorem eiiceret. Quorum virtutem, & in cruciatibus omnibus conſtantiam, quænam valeat commemorare oratio? Siquidem omnibus qui eos conuiciis iniuriſque afficere vellent, poteſtate permiſſa, quidam fuſtibus verberabantur, aliqui virgis, nonnulli flagellis, alij loris, alij rurſum funibus. Et tormentorum varium ſpectaculum plurimũ laboris & ærumnæ habuit. Hi namque manibus poſt terga ligatis è ligno ſuſpende- D bantur, & machinis quibuſdam membra eorum omnia diſtrahebantur: deinde in corpora ad hũc modum diſtenta carnifices ex iudicis præſcripto atq; mandato, non quemadmodũ aduerſus homicidas fieri ſolet, in latera ſolũ, ſed etiam in ventrẽ ipſum, in ſuras, & maxillas tormenta variè & crudeliter ingerebant. Illi verò ex fornice manu vna alligati pendebant, quibus cruciatu omni grauior erat articulorũ membrorúmq; omniũ diſtenſio. Alij porrò ad columnas, vultu ad eas verſo, ita alligati erant, vt pedibus non inſiſterent. Vnde fiebat, vt corporũ mole deorſum vergente, vincula quoque ipſa magis conſtringerentur, grauiorémque illis afferrẽt dolorem. Atque hæc non tantũ, quũ verba cum eis conferrentur, aut præſes ipſis inſtaret, ſed tantũ non diebus integris ſuſtinebãt. Quũ enim ille ad alios progrederetur, apud priores cum poteſtate ſua alios relinquebat, qui eis vicem ſuam adeſſent, ſicubi aliquis tormẽtis victus de ſentẽtia decedere videretur. Iubebat ille quoque vinculis eos acriter cõſtringere, ac deinde ani- E ma defectos, atq; in terram repoſitos, hinc & inde trahere. Ita autem erant in nobis diſcrutiandis in partem omnem ſolliciti, eáq; tormenta excogitarunt & adhibuerunt, vt nequaq̃ hæc ſecundas ferrent partes, præ eis quæ aliquando quidam crudeliſsima aduerſus hoſtes inueniſſent. Fuerũt qui poſt cruciatus in cataſta ſupra quatuor foramina pedibus vtriſq; diſtenderentur, & neceſſariò ſupini iacere in cataſtæ ligno cogerentur: quum toto corpore à tot plagis recẽtia adhuc haberẽt & intima vulnera, nec ſubſtratas ſibi teſtas ferre poſsẽt. Alij verò in ſolũ ab omnis generis tormentorũ vi proiecti, iacebant, grauiorémque etiã cruciatibus ipſis ſpectãtibus ſpeciem præbebãt: varia quippe & multiplicia pœnarũ genera corporibus præ ſe ferentes. Et quũ crudelitas ipſa ad hunc modũ ſæuiret, quidã inter ipſa tormenta decedebant, conſtantia ſua aduerſariis pudorem incurientes: quidam ſemineces in carcere incluſi, poſt dies paucos doloribus conſtricti emoriebantur. Nonnulli verò à tormentis medicorũ cura reſtituti, diutiúſque in cuſtodiis detenti, animoſiores etiã fiebant. Itaq; quum imperatũ eſſet, optione propoſi- F ta, vt vel cõtactis diris illis ſacrificiis moleſtia omni carerent, libertatémq; quam à ſeipſis habebãt, ab illis conſequerentur: vel ſi non ſacrificarent, capitalem ſententiam exciperent: illi nihil morati, perlibẽter ad ſupplicium ibant. Sciebant etenim, quæ nobis in diuinis literis ſunt propoſita atque præſcripta oracula: Nã qui, inquit, diis aliis ſacrificat, exterminabitur. Et rurſum: Non erunt tibi dij alij, præter me. Hęc Philæas, + non minus Dei q̃ ſapientiæ amator, ſic recenſet: eccleſiã ſuã, vt verã pietatem ✶ tenaciſsimè retineret, cohortans.

Martyrium Philoromi et Phileæ.

Phileæ Thmuitæ epi de Alexandrinis martyribus ſcriptũ.

Contra idololatriam.

† [illegible]

✶ [illegible]

CAPVT X.

SEd quid op⁹ eſt ſingillatim Deo dilectorũ martyrũ fortiter ſacta & noua certamina, quę per orbẽ omnẽ obiere, referre? Quũ alia afferre liceat, per quę facili⁹ quũ ipſorum tyrannorũ efferatã crudelitatem, tum egregiorũ victorum incredibilem

Oppidum quoddã phrygiæ totũ propter Seruatorũ Chriſti cõfeſſionẽ incẽdio cõſumptũ. Adauctus martyr. Magiſter officiorum Catholicus.

A erga Chriſtum affectionem & pietatem probare poſsimus. Non enim vnum & alterum, aut etiam plures cateruatim, ſed oppidum + totum Phrygiæ quoddam, ciues ſcilicet vnà cum coniugibus & liberis vniuerſos, milites armati circũuallantes, igne iniecto exuſſerunt. Crimen erat, quòd & præfectus magiſtratúſque & populus eius omnis Chriſtum inuocarent, eiſque qui idola colere eos iuſsiſſent, minus obſequẽtes eſſent. Vir etiam quidam Adauctus nomine, omnibus honoribus functus, illuſtríque apud Italos loco natus, quíque per magiſtratus & dignitates, quas plurimas geſſerat, ad ſublimitatem Magiſtri officiorum peruenerat, pietate autem & confeſsione Dei facilè omnes antecellebat, in eo ipſo munere martyrij coronam accepit.

CAPVT XI.

Varia martyrum ſupplicia.

B SEd quid attinet ſingillatim martyres ipſos recenſere, aut etiam numerum eorũ inquirere, ſuppliciorum denique tam varias ſpecies ſtilo perſequi? Quum eorum plerique ſecuri percuſsi, quod eis in Arabia accidit: nõnullis crura fracta, ſicuti in Cappadocia factum: aliqui pede altero ad caput alligato, in ſublimè ſublati, molliore igne ſuppoſito, fumo ex materia viridiore proueniente ſunt ſuffocati, quod in Meſopotamia eueniſſe legimus. Quibuſdam nares, labia, aures, manus etiam & pedes amputati, & ipſi veluti quædam victimæ in carnes diſſecti: quod Alexandria vidit. Quis verò Antiochena ſupplicia memoret? vbi ignes & craticulæ fiebãt, non confeſtim mortem accelerantes, ſed ſenſim martyrum copora torrentes, ſuppliciáque & pœnas in longum extrahentes. Fuerunt ibi etiam, qui dextras citius igni ardenti comburendas immitterent, quàm execranda ſacra & ſacrificia attingerent. Reperti quoque ſunt, qui prius ſe ex locis ſuperioribus præcipites darẽt, quàm periculum tormentorum adirẽt: mortem potius citam obire, quàm vt impiorũ laqueis caperentur, properantes. Horrenda verò prorſus ſunt, & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres ſunt paſſi. Quibuſdam enim in ſummis digitis præacutis calamis vngues perfodiebantur. Alij verò plumbum igne liquefactum, picémque bullientem ſcapulis & dorſo excipiebant. Nonnulli partibus eis quæ honeſtè non nominantur, cruciatus fœdos ſilentióque tegendos perferebant: quos nobiles illi & fortes viri philoſopho planè animo & pia quadam ambitione ſibi contra recens inuenta tormenta, exuberantem abundantiam conſtantiæ eſſe oſtenderunt, generoſam quandam cõtentionem nouis præmiis aduerſus ſpurca & inhoneſta ſupplicia inſtituentes. Poſtquam verò victi immanium tormentorum noui artifices, cædibúſque fatigati ſunt, adimpleti iam ad ſatietatem vſque torrentium inſtar profluente martyrum ſanguine, tandem ad adumbratam & fucatam bonitatem ſunt conuerſi, vt ſcilicet amplius tam inhumaniter atque crudeliter nobiſcũ agere non viderentur. Non enim popularium cruore ciuitates contaminari, neque inhumanitate imperatorum benignitatem calumniis obiici debere, ſed potius imperialis poteſtatis beneuolẽtiam D atque clementiam in vniuerſos extẽdendam eſſe dicebant. Quapropter edicto cautum eſt, ne Chriſtiani neci dederentur: quòd perinde id eſſet, atq; ſi pœnis ſuppliciiſque modus finíſque imponeretur. Imperatũ verò, vt oculi hominibus noſtris effoderentur, & pedum alter abſcinderetur. Ita enim fore, vt inhumanitas ipſa humanior, & ad vindictam lenior eſſe videretur. Factum ſanè per eiuſcemodi + humanam inhumanitatem impiorum hominum, vt iam verbis complecti non ſit, quanta multitudo eorum quibus dextri primùm oculi ferro exciſi ſunt, deinde ignis in vulnus ipſum iniectus, veluti errabunda hincinde circumierit: aut quanta vis fuerit eorum qui ſiniſtros pedes ignito ferro violentius aduſti, eos poſt ſe trahebant, quaſi telluris inutile pondus facti: præterea eorum, qui inhumaniſsimè per prouincias ad metalla, non illi quidem neceſsitatis aut vſus alicuius gratia, ſed vt ibi ſummis ærumnis vexarẽtur, ſunt damnati. Alij porrò aliter afflicti perdurarunt: quos referre, quia luctę certationéſque eorum omnem ſuperant orationem, perquam eſt difficile. E

Martyria Antiochena.

Pontica.

C

Virtute & diſtãtia martyrum carnifices victi.

Cædes Chriſtianorũ prohibetur, sed ita ... in vſũ præcipitur.

† ...

CAPVT XII.

NEc viri tantum, ſed multo etiam magis mulieres virilibus animis præclarè ſe geſſerũt. Qualis Antiochena illa fuit, propter virtutem aliáque eximia ornamenta apud omnes admodũ celebris. Quæ filias duas forma & ætatis flore excellentes habens, quũ ad euitandam inuidiam clàm in longinqua terra latens aliquandiu manſiſſet, & in patriam reuocata eſſet, à militũ manu, vnà cum illis capta eſt. Atq; vt de ſeipſa & puellis itidem ſpem omnẽ abiecit, quæque expectandæ eſſent ærũnæ atque calamitates ſecũ ipſa in animo cõſiderauit, & ab improbis illis violentíſq; hominibus, de fornicationis periculo ea quę nec ſummis auribus ferenda eſſe viderẽtur audiuit, quũ filias ad virginitatem vſq; ad vitę finẽ inuiolatam cõſeruandam eſt adhortata, tum verò idolorũ cultũ quauis pernicie, ipſáque adeò morte deteriorẽ eſſe illis perſuaſit: vnũ eſſe vtriuſque mali effugiũ ſapienter aſ- F ſerens, ſi ad Dominum perfugerẽt. Puellę porrò, quũ ambæ in matris ſententiam diſcederent corporibus ſuis ritè atque decenter eo habitu quem rum tempus ſuppeditabat amictis, quia in medio erant itinere, paululum à via digreſſæ, cuſtodibus deceptis, in fluuium qui ibi præterfluebat ſe coniecere. Aliud quoq; in eadem vrbe ſororum par, non minus quàm illæ virginitatis dote, vnanimi conſenſu, pulchritudine vultus, animorum generoſitate claræ, diuitiis quoque & præclari nominis fama illis non inferiores, ſtudio etiam & æmulatione pares, eodem decurrentes ſtadio, vt tamẽ non ſola terra eiuſcemodi obtineret ornamenta, in ſinum maris ſeipſas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorum incomparabilis eſſet improbitas, perſequutores ſimul & impudici homines cogebant. Addam quoque aliud grauis & pudicæ virginis, ſanctum quidem illud, ſed feſtiuum etiam atque facetum factum.

Honeſta Antiochena vidua filias, ne ſe ſtup... & idololatria cõtaminarent, matris ſuaſu ſe in amnem præcipitant.

Euſeb. lib. 8. cap. 12. Aliæ quoq; duæ Antiochenæ virgines ſorte... in mare ſe coniecere.

A *CAPVT XIII.*

Puella Nicomedienſis,quę dum ſacrificare nollet,ad proſtibulum dãnata, arte quadã pudicitiã conſeruat, & martyriũ ſubit.

ALia quędam puella,perpulchrum &
inuiolatum teſtimonio omniũ vir-
ginitatis ornamentũ, quia compre-
henſa deorum cultum vt ſummum
malum auerſata fuerat, impotenti-
bus & impudicis viris ad ludibrium & turpem li
bidinem tradita eſt. Et illa iam ita abducebatur:
quum ei caſu quodam,inter eundum Antiſtes ec-
cleſiæ Nicomedienſis Anthimus obuius fit.Ibiq;
ab illa interrogatus, vtrum ſibi è duobus æquali-
bus malis magis eligendũ videretur? reſpondens
ille: Filia, inquit, Euphraſia, pulcherrimum qui-
dem eſt caſtæ virginitatis donum,ſed maius præ-
« ſtantiúſque fidei præceptum. Quandoquidem e-
« nim, ſi caſus aliquis aut neceſsitas ita ferret, mul-
« to magis pallam ipſam præſtaret quàm corpus di
« ripientibus dare: in præſentibus quoque malis&
« tentationibus eodem modo rem diſpicere conue
« nit.Et ſi permiſſum non eſt vt vtrunque retineas,
« vt ſaltem animam incontaminatam conſerues,fa
« ciendum tibi eſſe duco: vt ſcilicet mente ipſa per
B fidem confirmata, carnem iniuriis & contume-
liis impiorum permittas. Conſilio viri eius co
gnito, animo etiamnum in vtranque partem flu
ctuante, tandémque ſe vt vtrunque ſaluum reti-
neret,cõfirmante,quò abducebatur ſequitur. At-
que vbi iam in eodem eſt conclaui cum impro-
bo iuuene clauſa, techna quadam illum circum-
uenit,veneficam ſe eſſe profitetur,mercedémque
ingentem conſeruatæ pudicitiæ pollicetur, quæ
eum à morte conſeruet:pharmacum ſcilicet, quo
ille perunctus,in bellorum certaminibus & præ-
liis nullo prorſus telo aut ferro violari aut confi-
ci poſſet. Quod ſi de tali remedio,inquit,pericu-
lum facere vis,illico id tibi manifeſtò exhibebo.
Ille id ſtatim parari permittit. Tum illa verè ſa-
piens,ceram oleo liquefactam,manibúſque ſub-
actam collo ſuo circũcirca inungens illinit: quod
vbi perfecit, petere eum iugulum ſuum enſe qui-
bus poſſet viribus adacto, remediíque eius vim
& efficaciam aperiri iubet. Atque ille,quàm po
tuit validiſsimè enſem in eam demiſit, capútque
eius ictu vno reſecuit. ✝ Conſimiliter huic vir-
go alia libidinoſis ad turpem concubitum data,
C ad eam venientibus, putridum contagioſúmque
vlcus ſe in tectis membris occultíſque locis habe
re dixit: eoſdémque, vt ſibi ipſis parcerent,ne ſci-
licet conſuetudine Venerea ſe quoque eo malo
contaminarent, rogauit: dilato fœdi congreſſus
tempore, quàmprimum integram valetudinem
recuperaſſet,ſe in poteſtate eorum futuram pol-
licita. Ad hunc modum inſanis amatoribus dece
ptis, Deus pudicitiam eius tali arte conſeruauit,
& ſe illa ab illis abſoluit. ⁎ Alius enim iuuenis
quidam,ſub libidinis & petulantiæ prætextu me-
retriculatum curatorem lenonem accedens, no-
ctem puellæ eius quinque numis aureis merca-
tus,& ad eam ingreſſus,tunicam quidem ipſe ſuá
ei iniecit, eámque vt agnoſci non poſſet, probè
contectam exire iuſsit: ipſe autem veſtibus illius
amictus, & deprehenſus, capitis pœnam dedit.
Eodem tempore Aſcetes quidam, caſtitatem &
virtutes alias piis ſtudiis ſedulò meditans, æquali
decertauit agone. Is quũ expugnari omnino non

Nã & priùs me ad innocentem dã uindo chriſtianã potius quàm ad conſ... ſi ſis eſtu labem pudicitiæ apud nos atrociorẽ omni pœna & omni morte reputari: nec quicquã tamen profuit. Tertull. 9.

† Puella alia caſtitatẽ quoque ſuã pia techna,quũ impudicis hominibus ad contumeliam data eſſet, cõſeruauit.

⁎ Iuuenis pro puella tum pudicitiam morte ſua redemit.

Monachus contra impudicæ mulieris illecebras,lin-

potuiſſet,nullámq; aduerſariis vincendi ſpem re- D
liquiſſet,poſt innumera tormenta in lecto vincu
lis ligatus reponitur: & mulier impudica ad eum
immittitur, quæ illum complectens, exoſculans,
manúſq; petulanter ad membra ſecreta adhibẽs,
procaciſsimè ad rem illicitam,nihil prorſus laſci-
uiæ & illecebrarum prætermittens, concitat. Ille
aliud quod faceret nõ habens,linguam ipſe ſuam
morſu conciſam,dentibúſq; comminutam, in fa-
ciem meretricis expuit. Qua re ſibi ipſe quidem
pro voluptate acres dolores, impudicæ autem illi
probrum atque ſtuporem cum acerbitate,tam ve
hementibus illis illecebrarum inſultationibus ſu
perior, conciliauit. Et ſicuti in certamine pudici-
tiæ aduerſus eam victor fuit,ita paulo pòſt vitam
martyrij ſigillo confirmauit.

guam ſuam morſicus diſcindit.

CAPVT XIIII.

Martyrium Pantaleemonis.

EAdem tempeſtate & Pantaleon,qui
& Pantaleemon dictus eſt, enituit,
verbiſque & factis miraculorúmq;
prodigiis Chriſtũ exaltans magnifi-
cauit.Factis quidem,quib⁹ ille inſu-
ſtẽtabilibus cruciatibus fortiter reſtitit:depugna- E
uit enim cũ ferro ſecante,plumbo feruente,& ro
ta membra comminuente: atq; in æquore maris
innatans,lapidẽ molarem perinde atque leuẽ vo-
lucrem ſuũ traxit,in mediis vndis non aliter atq;
in ſicco pauimento ſubſiliens: beſtiis quoque &
gladiis, vnà cum Hermolao epiſcopo,Hermippo
& Hermocrate ſuperior fuit:& ita corpore ſolu-
tus,ſpiritu coniunctus cõpactus atque vnitus eſt.
Verbis autem,quibus Dei myſteria & virtutẽ de-
prædicans,aduerſariũ ipſum pudefecit. Hoc ipſo
anno & clemẽs Ancyranus epiſcopus,cum Aga-
thangelo excellentiſsimũ martyrium ſuũ eſt exor
ſus. Viginti octo nanq; annis pro Chriſto ſplendi
diſsimũ abſoluit curſum. Siquidem poſt mũdum
conditũ quicũque pro Chriſto certamen igne fer
ro,lapidibus,lignis obierunt, quive cũ beſtiis de-
pugnarũt,& diuturnis vinculis afflicti ſunt: præ-
terea qui diuerſis modis in terra,in aëre,in aquis,
cũ ſuppliciis ſunt colluctati:tum autẽ qui vel fri-
gore,vel calore nimio ſunt conſumpti,aut qui a-
liis quibuſcũque pœnis & tormentis vitã amiſe-
runt,eos omnes meo quidem iudicio ſanctus ille F
Clemens,& cũ ipſo Agathangelus longè ſupera-
uit: primùm quidem Romæ,deinde Nicomediæ,
quũ feritate & crudelitate aliis præſtantes torto-
res,eis excruciandis,vices per ſucceſsionẽ mutan
tes,ab omni iam tormentorũ ſpecie deſtituerẽn-
tur:ad poſtremũ autẽ gladio percuſsi,vitã hãc im
mortali illa cõmutatũt. Quomodo verò Euſtra-
tium, ✝ comiteſq; eius prætercam? qui ex Arabra
cis regione Armeniis finitima ortus, in Græcarũ
quidẽ diſciplinarũ ſcientia nemini erat ſecundus,
profeſsionem autem noſtrã occultè diſcens,pro-
palàm Lyſiæ Orientis præfecto inſeruiuit: qui ibi
impiorum imperatorum iuſſu, cædes piorum ho
minum patrabat. Enimuerò Euſtratius ſcrinia-
rius, ſiue Ducalis ordinis ſcriba factus, quum
mirificam nobilium martyrum conſtantiam vi-
diſſet, æmulationémque eorum in animo con-
cepiſſet, non alios expectat accuſatores, ſed ſeip-
ſum ipſe defert.Nam impiorũ amentiam & vani
tatẽ coarguens,in ſublimè extẽſus,acriter verbe-

Hermolai epiſcopi,Hermippi,Hermocratis.

Item Clementis Ancyrani epiſcopi,et Agathangeli.

Euſtratij.
† mod'ap.

A ratur, igne viſcera eius adurũtur, ſale & aceto perfunditur: ad hæc fragmentis teſtarũ ita obteritur, vt totus ipſe vnum videretur eſſe vulnus. Vt autẽ diuino nutu, corpus fortiſsimi martyris veluti ſquamis ab eo delapſis, ad priſtinũ formæ ſtatum eſt reuerſum: idem ſtadiũ eiuſdem cum eo animi Eugenius ingreditur, & item Auxentius, Lyſia autem Nicopolim proficiſcẽte, martyres crudelem in modum tracti atq; raptati ſunt. Ibi etiã Mardarius eſt productus. Et Auxẽtius quidem capite eſt plexus: Mardarius autem per talos in ſublime ſuſpenſus, ſubuliſq; ignitis perforatus atque diſpunctus, & facibus inſuper exuſtus, vitam finiit. Cęterũm Eugenius, ꝙ in impietatem inuectus eſſet lingua abſciſſa, deinde manibus atque pedibus eius fractis, deceſsit. Sapiẽs verò Euſtratius, cum Oreſte, ad Agricolaum Sebaſtiam abductus, per ignẽ vterque holocauſtum Domino ſunt oblati. Multiplices quoque & variæ torturæ Eulampij & Eulãpiæ in vrbe Nicomedienſi: Anaſtaſiæ etiã, quæ Romæ membris eſt mutilata: alteriúſq; ei cognominis, quam poſt ſupplicia alia tolerata ignis tandem conſumpſit. Inſuper Agápæ, Irenę, & Chioniæ, nobiliſsima martyria ſilentio prætereunda non ſunt. Sicuti neque Sergij & Bacchij, egregiorum ſanè victorum, ad finem vſq; conſeruata fortitudo: quorum alter fuſtium lethalibus verberibus, alter gladio interemptus eſt. Aliorũ verò innumerabilium, quis vel ſaltem ipſa nomina, vel martyriorum genera recenſere queat?

Eugenij, Auxentij, Mardarij.
Oreſtis.
Eulampij. Eulampiæ. Anaſtaſia. Anaſtaſia alterius, Agapæ. Irenæ. Chioniæ. Sergij. Bacchij.
B

CAPVT XV.

Georgij.

IIſdem quoque tẽporibus, Georgius ille, magnus inter certatores iſtos nominis & agminis martyrũ coryphęus, laborum pro Chriſto toleratorũ veros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adoleſcens forma præſtanti, & qui nõdum primã produxiſſet lanuginem, fortiſsimè certaminibus pro Chriſto perferẽdis martyrium obiit. Captus enim, quòd in dæmones acriter inuectus eſſet, Imperatorúmq; impietatem deriſiſſet, ſupra naturæ captum perquàm acerbos ſuſtinuit cruciatus. Nanq; poſt carcerẽ & vincula, vngulæ acutę eum excepere: mox calce ardenti eſt aduſtus, fidiculiſque rurſum diſtractus, mucronibus mẽbratim diſſectus, plurimiſque aliis pœnarum tormentorúmq; machinis attritus, generoſam animi ſui conſtantiã, firmúmque mentis ſuæ robur ſatis declarauit. Adhęc Glycerij impoſtoris † bouem euertit ac ſuſtulit, & Alexandram reginam iamdudum defunctã oratione ſola ab inferis reuocauit: tandémque vt virum decet, gladio percuſſus, ex hac vita migrauit. Nobilis quoq; ille Procopius Cæſareæ Palæſtinæ natus, inter martyres eodem tempore illuſtris maximè fuit, cui Diocletianus Ducalem quidẽ in Oriente ſublimitatẽ dedit, Chriſtus autẽ eum è cœlo ad ſe veluti Paulum vocauit. Et is quidem illa accepta, inexpugnabili verò crucis armatura perinde atq; generoſus & fortis miles armatus, primùm aduerſus eos qui ſenſu percipiuntur, deinde etiam in eos qui mente ſola perſpiciuntur hoſtes depugnauit. Aureis nãq; & argẽteis, quos ſibi fieri curauerat, diis cõminutis, eorúmque precio in pauperes expenſo,

C
† Idolo deiecto.
Procopij.

mox etiam cum eis qui friuolos adulterinóſque deos propugnabant, bello cõgreſſus, illorúmque infirmitate per infamiam notata, ipſius verò Ieſu Chriſti immenſa naturámque ſupergreſſa potentia magnificè laudata, quas non ille pœnas fortiter tolerauit? quæ illum fidiculæ & torturæ præteriere? quibus vngulis cutis eius conciſa non eſt? quos ignes quáſve faces membra eius experta nõ ſunt? quorum ferramentorũ mucronúmque corpori eius intentatorum acies hebetatæ non ſunt? Per quæ atque his ſimilia tormenta, quáplurimis ex primis intimiſque imperatorum cõſiliariis ad Deum præmiſsis, poſtremò & ipſe gladio percuſſus, cum incredibili lætitia ad dudum ſibi deſideratum Chriſtum conceſsit. Herculius autẽ, quum Theſſalonicam veniſſet, Demetriũ quidem Chriſti martyrem, primariũ eius loci virum, ciuitatiſque adeò ipſius præfectum, ꝙ et Chriſtum profiteri delatus eſſet, cuſtodiri iubet. Ciuitati autẽ certamina & ludos equeſtres exhibet. Atque in iis luctatorem & pugilem nobilem atque inuictũ, roboréque & viribus corporis inſuſtentabilem, artis militaris & bellicæ peritum, cuius fortitudine Maximianus gloriari etiam ſolitus fuerat, nomen illi erat Lyæo, in harenã producit. Quum itaque is in medium proceſsiſſet, neq; quiſquã eſſet qui cum illo congredi auderet: iuuenis quidam Theſſalonicenſis ciuis, aſpectu pulcher, moribus autẽ humanus & gratioſus, ac martyri Demetrio maximè charus, Neſtor nomine, celeriter ad Demetrium currit, ab eóque petit, vt quum ei cum pugile illo cõgredi permittat, tum oratione ſua robur viréſq; augeat. Demetrius ei benedicit, &, Lyæũ (inquit) vinces, ſimúlque pro Chriſto martyrium ſuſtinebis. Ille in certamen progreſſus, Lyæum, in mucrones, qui in terra ſurſum verſum defixi fuerant, proſtratũ occidit. Sed & ipſe illico, imperatoris iuſſu, qui ita contra eum exarſerat, occiditur. Deinde quoque Demetrius, ꝙ illum precatione cõfirmaſſet, haſtis ꝑ latera pluribus cõfoſſus, è vita exceſsit: & in proximũ coniectus puteũ, ad hunc vſque diem iugem vnguentorũ profert fontem. Hæc de celebribus illuſtribúſq; martyribus. Qui verò reliquorũ multitudinem cognoſcere vult, is diligenter Euſebij Pamphili volumẽ legat, quod de cœtu martyrum compoſuit, in quo ineffabilis Chriſti virtutis & poteſtatis clariſsima indicia atque teſtimonia oſtenduntur.

D
Demetrij.
E
Lyæus pugil.
Neſtoris.
F
Euſebij Pamphili de martyribus liber.

CAPVT XVI.

NAm vnũquenque eorũ nominatim recenſere, nõ modò difficile mihi eſſe, ſed neque omnino fieri poſſe videtur. Vt autẽ ſimplicius præclariſsimos quoſque referamus, primus veluti in publica verę pietatis colũna illuſtriq; loco proponatur Nicomediæ epiſcopus Anthimus, capitis ſupplicio defunctus. Secũdus ſit, qui vitã omnẽ ſanctiſsimè peregit Antiochenus Lucianus, eccleſiæ vrbis eius presbyter: qui verbis iuxtà & factis Nicomediæ in præſentia imperatoris bonã profeſſionẽ cõſummauit. Tulit quoq; Phœnicia ſpectatos martyres, rationaliſq; gregis Chriſti pręclaros paſtores, eccleſiæ Tyri epiſcopum Tyrãnionem, & Sydonis presbyterum Zenobium. Syluanus au

Anthimus epiſcopus. Lucianus presbyter.

Tyrannio martyr. Zenobius. Syluanus. Martyr ἐνώμοτ@. Zenobius.

A tem, Emeſenæ eccleſiæ antiſtes optimus, cum quibuſdam aliis, beſtiis obiectus, inter martyres cœleſtibus perfruitur gaudiis. Antiochiæ porrò duo præcipui, fortiſsimè mortē perferentes, Deo victimam ſeipſos obtulerunt, alter in vudas maris proiectus, alter (erat is Zenobius, medicorum optimus) laterum tormentis immortuus. In Palæſtina apud Gazam Syluanus epiſcopus, cum aliis vndequadragīta, ad ⁎ Phænę æris metalla gladio eſt confectus. Peleus autē & Nilus, Ægyptij epiſcopi, cum quibuſdam aliis non paucis, igne ſunt combuſti. His accenſeatur magnus ille & admirandus Cæſarienſis Pamphilus, cuius filius (ſicuti fertur: vt autem alij putant, ſororis eius filius) fuit Euſebius, eccleſiaſticus hiſtoricus. Alexādriæ verò & in Ægypto omni, atq; etiam Thebaide, primas fert epiſcopus Alexandrinus Petrus, certiſsimus epiſcopalis functionis canon & regula. Cum quo eodē ſtadio decurrerunt, Fauſtus, Didymus, & Ammonius. Præterea autē Phileas, Heſychius, Pachomius, & Theodorus, Ægyptij epiſcopi: &

Syluanus cū 39 sociis. ⁎ in quend. Euſeb. Peleus. Nilus. Pamphilus. Petrus Alexādrinus epiſ Ægypti.

B innumerabiles inſuper alij ſatis celebres, qui in literarum monumenta nō relati, ab eis apud quos martyrio ſunt defuncti hominibus magnis ornātur laudibus. Eorum verò labores & certamina hiſtoriæ huic inſerere, quod præter inſtitutum noſtrum ſit, viſum non eſt. Reſtat nunc, vt palinodiā & recantationem perpetratæ in nos crudelitatis adtexamus. Fuere quidē antea nobis à Romanis imperatoribus res quietæ & tranquillæ, quo tempore profeſsio Chriſtiana omnibus modis quàm maximè floruit: ita vt totis decem atque etiam viginti annis ſplendida pacatāq; ſerenitate plurimū fulgente, frequentiſsimos ageremus conuentus, iucunditatibúſque ac deliciis frueremur, & pace ſecuta quaſi diffluerenius, libertate noſtra magis ac magis gliſcente, atque incremēta ſua indies capiente. [a] Ecce autem de improuiſo imperatores ſententia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliabile contra nos bellum mouent, quod propè perpetuum durauit biēnium. Quum verò nouum inſolitúmq; quiddam autori & duci importunitatis eius & malitiæ accidiſſet, rurſum id mutauit omnia, & ad ſtatum inopinatum adduxit, rebus imperij in duas partes diuiſis: quod ante id tempus ad eum modum factum eſſe non legi-

Pax eccleſiarū ante Diocletianum.

a Repentina ſub Diocletiano Chriſtianorū perſequutio.

C tur. Ego verò mutationem eam altius ab ipſo initio repetens, quantum potero exponam.

CAPVT XVII.

Diocletianus ipſe viginti duobus omnino annis imperium tenuit: & quarto imperij ſui anno, cum æqua poteſtate, Maximianū Herculium ſibi adſciuit. Horum Diocletianus generum ſibi in filia Galleria legit ⁎ Maximinum, qui etiam Gallerius eſt cognominatus. Maximianus Herculius autem Theodoram priuignam Cōſtanti, cui etiam Proceri & Chlori cognomen fuit, Claudij, qui ante

Diocletian⁹ & Herculi⁹ biēnio toto cōtinuè Chriſtianos affligunt. Perſequutionē alij reliquā annis octo tyranni ſucceſſores

Aurelianum imperauit, ✝ Amitino tribuniciam D tum obtinenti dignitatem, in matrimonium locauit. Generi porrò iſti, ambo vxores antea habebat, ſed eas in imperatorum gratiam repudiarūt. Theodoræ porrò frater erat Maxentius, qui, ſicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interiit. Ex ea Conſtans duos ſuſcepit filios: Conſtantiū, qui impij Iuliani & Galli pater fuit: & Anibalinū, qui Dalmatius quoque dictus eſt, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Conſtantiam, quę Licinio poſtea Cæſari renūciato nupſit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Oriētale tenuit imperium, ſub quo Baſilij magni paterni parentes, propter eius ſęuiſſimam perſequutionem, in ſolis habitarūt montibus: & Seuerum, Romæ Cæſarem declaratum, cuius in locum deinde Romani ſuffecerunt Licinium, Conſtantino gratificati, coniugis illius fratri, qui tum in Gallиis & Britannia cum imperio fuit. Cōſtans enim Chlorus, aliū quoque ex beata Helena ſuſtulit filium Conſtantinum: cui etiā imperium, quòd Chriſtianam ritè ſuſcepiſſet fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filiis (propter ſegnitiem) abdicatis. Conſtantini E eius ortus ſic habet. ⁎⁎

ſunt consequuta. Infra cap. 22. ⁎ Nonnulli Maximianū vocant. De Diocletiano et Maximiano, eorumq; liberis & generis. Conſtātem alij Conſtantium vocant. ✝ Per filium nepote. Eutr.

CAPVT XVIII.

Tyranni, quos diximus, quum irreconciliabilē prorſus furorē in Chriſtum ſuū ſatis oſtendiſſent, continuò variæ grauéſq; diuina vindicta plagæ imperiū Romanū obruerunt. Nā Perſæ, Parthi, Sarmatę quoq;, et plerīq; alij finitimi populi, Varacho duce, Romanā ditionē vaſtarunt. Ad quem per fœdera pacta placādū, qui tum rerū potiebantur imperatores, Conſtantē Roma legatū miſere, vt quum pacē cum eo componeret, tum annua ei dona, redimendi ſcilicet belli gratia polliceretur. Is ab occidēte orientē verſus nauigās, ad locū qui ✝ Drepanum dicitur, applicat. Situm autem eſt Drepanū ad Nicomediæ ſinū, in altū mare lōgius prominēs. Ibi Conſtanti deſideriū cōcubitus inceſsit. Quod vbi cognouit hoſpes eius, magnificētia & ſplendore cohortis eius regio permotus, F filiā ei ſuā, venuſta forma ætatiſq; flore iam nubilem puellā cōciliat. Ille cū ea rē habet, cōcubitúſq; mercedē peplū ei purpura intextū donat. Nocte ea Cōſtanti mirifica viſio eſt oblata, quæ cū timore quodā perculit. Quapropter & puellę patrē eſt cohortatus, vt filiā, quæ inſigne quoddā ⁎ donarium gereret, impollutam diligētius aſſeruaret: & quod ex ea natū eſſet, accuratius educaret. Vidiſſe quippe ſe ea qua dictū eſt nocte aiebat, ī tabernaculo ſuo, præter naturā ab occidētali oceano oriētē ✝ ſolē. Cæterū legatione rectè obita, Cōſtās alio itinere Romā reuerſus, vnà cū Gallerio Maximino Cęſar eſt creat⁹: nec ita lōgè pòſt, vterq; Auguſtus factus. Et Diocletianus Herculio imperatore

Conſtans ad Perſas legatur. Ab aliis Drepana nominatur.

Drepani Cōſtans filium Conſtantinū creat.

⁎ ἀφιέρωμα.

✝ φωσφόρον. Cōſtās Chlorus, Maximinus Gallerius, Cæſares ſiunt. A.

Diocletiani } *gener* { *Maximinus Gallerius* — *Maximiani* } *gener* { *Conſtans Chlorus* } *ex* { *Galleria* { *Maximinum*, *Seuerum*. — *Theodora, huius frater fuit Maxentius* } *ſuſcepit* { *Conſtantium patrem* { *Galli*, *Iuliani* — *Dalmatium, patrem Dalmatij iunioris*, — *Conſtantiam, Licinij vxorem*.

Idem Conſtans ex Helena, vxore priore, ſuſtulit Conſtantinum.

⁎⁎

De Helena Conſtantini matre hiſtoriæ variant. Græci eam natione ſua arrogant. Latini Britannã regis filiam fuiſſe ſcribũt. Pater quippe Conſtantini Conſtãs Galliã & Britãniã imperauit. † Poſteriore potius. Conſtãtinus in aula Diocletiani educatus. Domeſtici ſcholarum, quales etiãnum in Principum aulis aluntur regij pueri.

A Romæ relicto, ipſe Nicomediã ſe recepit. Accidit deinceps, vt Oratores alij ad Parthos mitterentur, qui & ipſi Drepanum diuerterunt. Et qui Conſtãti ex hoſpitis filia Helena progenitus erat infantulus, puerilem ludens ludum, à quodam ex Oratorũ comitum numero offenſus, admodum ei ſuccenſuit, & obiurgationes illius indignisſimè tulit. Ibi tum mater, Conſtantis eum puerum eſſe iudicauit: eámque rem, peplum illud purpura exornatum proferens, confirmauit, & facies ipſa indoléſque generoſa filium illius eſſe ſatis teſtabatur. Ea re Cõſtans ex legatorum ſermone cognita, poſtea comitatu regio puerum vnà cum matre Romam adduci curauit: Veritus autem, ne illis abſurdi quidquã à Theodora + legitima vxore ſua per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Conſtantinum filium Nicomediam ad Diocletianum, qui ibi cum Gallerio Maximino genero erat, miſit. Atque ibi ille benignè ſuſceptus, in palatio apud Imperatorem vixit: & inter domeſticos ſcholarũ adſcitus, Græcas diſciplinas addicit, ſimúlque Chriſtianiſmum eſt complexus. B

CAPVT XIX.

Qvum autem videret illos Chriſtiano gaudere ſanguine, abhorrere ab eorum conſuetudine & cõtubernio cœpit. Illi porrò Deorum ſuperſtitioni, vt nulli alij, quam maximè dediti, auguribus auſpicibúſque conſultis, occultè cognouerunt, Cõſtantinum non modò toto Romanorum imperio potiturum, verùm etiam Græcorum idololatriæ euerſorem, ac Chriſti & Chriſtianorum eximium amatorem futurum. Itaque Diocletianus illum Alexandriæ in Aegypti[a] Achillis rebellione, quãuis egregia manu edentem facinora, interficere eſt conatus: & Gallerius in Palæſtina ei inſidias ſtruxit. [b] Quibus ille cõpertis, nutu Dei, qui omnia rectè & ſapienter dirigit, Nicomedia ſoluens, C ad patrem in Gallias traiecit: qui illum etiam, Chriſtianorum ſacra piè colens, & propediem teſtamẽto iam condito moriturus, ad ſe commodùm euocauerat: quo maiore etiam animi voluptate & lætitia aduenientem eum excepit. Aſſurgens igitur in lecto, aliis abdicatis, quum ei ipſi liberi, Senatus, populúſque vniuerſus, & aduenę quoque permulti adeſſent[c], inſignia Imperatoria & coronam auream Conſtantino impoſuit, præconis munus ipſe pater in filio adimplens. Hæc enim ad Senatũ & filium ipſum eſt loquutus: Nunc mihi mors vita ipſa dulcior eſt futura: nunc optatus adeſt obitus. Teneo ſiquidem maximum Epitaphium, ſepulchraléque monumentum, meum filium. Et quod in terris Imperatorem relinquo, qui Deo bene iuuante, Chriſtianorum lacrymas abſterſurus, & patratam ab impiis tyrãnis crudelitatẽ vindicaturus eſt: id ego ſummæ mihi felicitatis loco eſſe duco.[d] Deĩde ad multitudinẽ cõuerſus, bono animo eſſe omnes iuſsit, qui à vera in Chriſtũ pietate non deſciuiſſent, quem deinceps cũ Conſtantino in armis fore dicebat. Conſtans namque in crapula illa impietatis ſobrietate conſeruauerat, & Chriſti religionem obtinere plurimùm ſtuduerat, atque

a Achilles incubator imperij Alexandria per menſes aliquot obſeſſ[o], & in poteſtatem redactus, ferro à Diocletiano obiectus. Achilleum alij hunc vocant. Conſtantius[a] parta ex Sarmatis egregia victoria, veritus ex ea laude gliſcentem inuidiã, ad patrem transfugit. Bapt. Egnatius. b Inſidias ſibi ſtructas Conſtãtinus deuitat. c Conſtantinus à patre Conſtantis ſucceſſor Imperij inſtituitur. d Conſtans Chriſtianis ſemper fauit.

in ingenti illa iniquitatis eluuione igniculus inextinctus permanſerat. Quum etenim plurimum eſſet vbique piaculorum, & cædes ciuiles per orbem vniuerſum graſſarentur, quæcunque ſub eius ditione erant vrbes, immunes ab ea contaminatione & clade erant. Et imperium eius veluti tutiſſimus portus erat pietatis Chriſtianæ, in quem, quicunque propter Chriſtum affligerentur, rectiſſimè perfugiebant, ibique conſeruabantur. Conſtans, Conſtantino Imperatore facto,[e] primo anno ducenteſimæ primæ Olympiadis feliciter[f] deceſsit, ętatis quinquageſimo ſexto, Imperij autem vigeſimo tertio: quod ita cum magna gloria adminiſtrauit, vt à Romanis quodammodo in Deorum numerum referretur. Natura namque fuit maximè leni & clementi, nec vnquam quidquam contra nos egit: imò nos ille ſemper fouit & ſeruauit, ſicuti eſt dictum. Quapropter dignam etiam tali vita eſt conſequutus mortem, tam moderato & pio filio ſucceſſore & imitatore abſolutiſsimo ſibi conſtituto, defunctus. Hæc de Conſtantino, qui ita diuini numinis prouidentia ad Imperatoriam ſublimitatem eſt euectus, ſatis ſint. Nam hac de re deinceps quoque dicemus. D E

Conſtans natura mitiſsimus, Italia & Africa imperium ſuſcipere recuſauit, Britãnia & Gallia contentus. Pomp. Laetus. e Apud alios reperitur Olympias 272. & hoc rectius. f Conſtantis obitus. Eutrop. Eroci Almanorum regis præcipue ope & opera Cõſtantinus imperium arripuit.

**° De Conſtante iſto Euſebius lib. 1. de vita Conſtantini memorat, percharum eum ciuibus & ſubditis ſuis fuiſſe, quos nullis exactionibus grauarit. Et cùm aliquando ſiue Diocletianus ſiue Maximianus per legatos penuriã ei penuriam obiiceret, illum opulentiſsimos quoſque, vt ſe pecunia ad neceſſarios vſus præbenda adiuuarent, euocaſſe: Hi verò magna animi alacritate ingentem vim auri & argenti, de occaſione principi ſuo gratificandi, ſibi gratulantes, ad illum in quo dicti ſunt legatis præſentibus attulerunt. Tum Conſtans ad legatos conuerſus, nunc demum ſibi dixit repræſentatum theſaurum eſſe, qui dudum apud ciues ſuos ſeruatus fuiſſet. legati renunciare hoc Auguſto iuſsi, cum admiratione diſceſſere. Et Conſtans ciuibus ſuis pecuniam eam omnem reſtituit.*

CAPVT XX.

NOn multum interceſsit temporis, & Diocletianus vnà cum imperij ſui conſorte Herculio Maximiano, ex conſtituto Salonæ conuenêre: ibíque inter ſe conſtituêre, vt die vno ambo Imperiali poteſtate depoſita, priuatorum veſtem ſumerẽt: F vt quidem Euſebius Palæſtinus ait, quod mente capti, deſipere cœperint: vt reliqui verò ſcriptores referunt, quod Græcorum philoſophorum vitam ſibi degendam legerint. Quum etenim ſatis diu imperio gerendo ſumma poteſtate vſi, & deliciis affluxiſſent, & gloriam magnam ſibi comparaſſe viſi eſſent, generos etiam ſuos in locum ſuum ſurrogaſſent, ad philoſophandum ſe etiam per excellentem & ſuperbam ambitionem contulerunt: vt ſcilicet, quod ſe imperium optimè adminiſtraſſe exiſtimarent, ex philoſophica quoque vita gloriã aliquam apud poſteros conſequerentur. Atque Herculius quidem fune ſoffocatus, vitam finiit. Diocletianus cùm ad extremam propè peruenisſet ſenectam: miſerè quoque periit. Galler.[b] Maximinus autem diuinis expetitus plagis, toto primũ corpore tumorem ingentem concepit: quo deinde variè diſrupto, lentè ita emarcuit, vt blaſphema eius & impia lingua, quæ iniquitatem in altum euomuerat, intra fauces ipſas vermium vim proferret, qui ex ore illius prorepentes fœtore peſsimo

a Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani purpuram eodẽ die poſuere. Eius rei cauſa exquiritur. Diocletian[us] poſt triũphũ de Perſis actum, adorari voluit. Et fratrem ſe ſolis & lunæ vocari, pedeſque ſibi oſculari, auro & gemmis calceamenta exornans, præcepit. Pomp. b Mors Maximiani &

Diocletiani. De morte Diocletiani Egnatius ſcribit: Obiit duo lectogint a natus annos vel alienatione mentis, vel veneno hauſto, veritus Licinium ac Conſtantinū qui illum tā quam Maxentij fautorem grauiter increpuerāt.

† Genitalibus putreſcētibus, vita tædio viro ſibi gladio intulit, Egnat.
c Gallerius Maximinus in Oriente imperat. Conſtātinus in Gallia.
** al. Sapores, Saborius rex Perſarum.*
d Maxētius Auguſtus.
e Maximini & Seueri obitus. Licinius Cæſar.
e Seuerus à Maxentio fuſus, Rauēna captus & ceſus eſt Oroſ. Ad tres tabernas extinctus eſt. Eutrop.
† A factione Maxentij Romæ intra Tabernas oppreſſus. Egnat.
f Maximinus à Licinio ſuperat⁹, Tarſi viſcerum interno rum morbo periit. Euſe.
g Herculius imperium repetit, ſed fruſtra.
h In Illyrico vlcere inguinibus innato, & vermibus vndique erumpentibus. Egna.
i Memoria eiuſdē aboleta

A locum habitationis omnem replebant. Poſtremò autem, more † canis quam maximè lattans, ſceleratam & neſariam cum quadam violentia exhalauit animam. Gelaſius porrò Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, literis memoriæ mandauit, eos imperio depoſito poſtea pœnitentia ductos, id recuperare voluiſſe: ſed ſenatusconſulto necatos eſſe. Sunt qui dicunt, per furorem & inſaniam aduerſus Chriſtum eos imperium abieciſſe: quòd propter viriles nobilium & generoſorum martyrum & conſtantes animos, illius nomen extirpare, & tollere non potuiſſent. Verùm enimuerò illis ad eum modum extinctis, & Conſtante Conſtantini patre in Domino defuncto,[c] in Orientalibus partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus imperiū tenuit, in Occidente autem in Galliis Conſtantinus ſummam rerum adminiſtrauit. Apud Perſas tum * Saborius regnauit, & Romæ poſt Miltiadē Syluester eccleſiæ præfuit. Eo tempore Romæ à militibus [d] Maxētius Herculij filius, Auguſtus renūciatus eſt. Gallerius autem duos filios ſuos, Maximinum & Seuerum, Cæſares dixerat: atque illi
B Orientis, huic Italiæ imperium deſtinauerat. Vterque verò eodem periit tempore: [e] Seuerus morbo † extinctus: Maximinus in Cilicia, quum paternā ad ſeditionem pertrahere conatus eſſet, turpiter [f] vita defunctus. Quare Licinius Conſtantiæ ſororis Conſtantini maritus, à Maxentio & ſacro diuinóque Conſtantino Cæſar eſt factus. Id verò peſſimè [g] * Herculiū Maximianū habuit, qui tū adhuc tantum Cæſar dicebatur. Quòd namque natura tyrannicus eſſet, dignitate Imperatoria arrepta, ſeipſum poſtea Auguſtum creauit: & poteſtatem, quam antea depoſuerat, vēdicare ſibi rurſum volens, inſidias quas filio Maxētio ſtruxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impedientibus, non potuit. Qua re deſperata, ad Conſtātinum generum inſidiis & ipſum circumueniendum atque tollendum ſe conuertit. Sed cōſilio eius à filia Fauſta Conſtantini coniuge deprehenſo, ex Romani Senatus decreto eſt interemptus. Mortem eius [h] fœdam mox ignominia alia eſt ſubſequuta. [i] Imagines enim eius & ſtatuæ in locis omnibus omnes, tanquam impiæ & piaculares, euerſæ atque abolitæ ſunt. Atque vt eò vnde digreſſus ſum redeam,
C tyrannis illis ſublatis, Conſtantinus ditionē paternam in Gallia & Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculij filius Romam atque Italiam ipſam cum Imperio habuit: & cum eo Cæſar Licinius.

*† *Maximiani Herculij coniunx Eutropia fuit, vnde Maxentiū & Fauſtam ſuſcepit. Eutrop.*

CAPVT XXI.

[a] MAxentius vt ſe primùm populo Romano arte quadam per aſſentationem inſinuaret, pietatem adſimulauit: & apud eos qui eius imperio erant ſubiecti, Chriſtianorum perſequutionem edictis propoſitis inhibuit: fidémque & religionem præſe ideo tulit, vt ſub eo obtētu deceſſores ſuos multis modis flagitiis ſuperaret. Nequaquam enim talem ſe rebus ipſis exhibuit, qualem eſſe finxit. Et ad impura atque impia ſcelera delapſus, ad ſummam turpitudinem & fœditatem nihil reliqui fe-
D cit. Nam poteſtate ſua abutens, vxores à maritis ſuis per diuortium ſegregatas corrupit, & corruptas illis remiſit: talibúſq; iniuriis viros primæ dignitatis, qui in conſilio eius erant, affecit. Quam ob cauſam omnium bonorum vniuerſique populi, vnà cum metu, ingens in eum eſt cōcitatum odium. Grauiſsimè enim crudeliſsima tyrannide vexabantur, neque ſpes quæpiam, vt finem aliquando ſæuitia tanta caperet, reliqua erat. Per quamuis ſiquidem occaſionem ſatellites ſuos immittens, maximam vim hominum iugulabat. Et iam cæſorum ea erat multitudo, vt numerus eorū iniri non poſſet. In iis non pauci fuere Senatorij, quorū bonis inſidiæ ſtruebantur. Malorum verò talium coronis tandem in magicas impoſturas & incantationes euaſit. Aliquando namque mulieres grauidæ ſunt diſciſſæ. Nonnunquam tenellorum inſantiū viſcera perquiſita. Leones inſuper mactati. In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonum peractæ, quibus ille victoriam ſibi conciliari eſt arbitratus. Et Maxentius quidem talis fuit, tyrannorum crudelitatem longè ſupergreſſus. Sub quo Romæ tanta rerum neceſſariarum fuit penuria, quanta nunquam antea fuiſſe memoriæ prodi
E tum eſt. Maximinus autem Tyrannus Orientis, eadem faciens, contentione quadam illius fœdiſſima ſcelera vincere, primáſque in flagitiis ferre ſtuduit. apud quem magi, & id genus præſtigiatores, præcipuos tulere honores. Et quum ſuperſtitionis eſſet quàm maximè ſtudioſus, atque in idolorum cultu & errore prorſus immerſus, nullam rem vnquam vel minimam facere eſt aggreſſus, quin vates & auſpices conſuleret. Ita ſcilicet eſt factum, vt perſequutionem aduerſus nos ſuſceperit multo acerrimam, ac templa Deorum paſſim conſtruxerit, ſacerdotéſque per oppida & loca omnia cōſtituerit, & per prouinciam quamlibet Pōtificem eis præpoſuerit, celebrem quempiam & præclarū virum, qui ſe ſatellitio militari venditaret atq; circumferret. Præſtigiatoribus aliíſque nominibus impiis hominibus, veluti Deorum amicis, idē maximas quaſque conceſsit dignitates. Exactiones pecuniarum innumerabilium inſtituit. Populos ſubiectos grauiſsimis oppreſsit & antea inauditis
F oneribus. Locupletum domos vel minima de cauſa & prætextu vndecunque petito compilauit, bonáque eorum adulatoribus & mimis ſuis eſt largitus. Vino autem multo deditus, ad ſummam contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quę ex ebrietate proueniunt, nihil fecit reliqui. Quapropter per ſobrietatis tempus, graui de flagitiis per vinolentiam admiſsis, ſæpe pœnitentia eſt actus: & quòd proliaiſsimè crapula ſe ingurgitaret, nihil ſceleris intentatum reliquit, familiaribúſq; ſuis omnibus turpitudinis magiſter fuit. Diſciplina militari ſoluta, autor fuit, vt exercitus ad deliciarum & rapinarum ſtudia delaberentur. Ordinum militarium duces, & prouinciarum rectores, perinde atque tyrannidis eius ſocij, auaritiæ artibus ſe collocupletarunt. Fœditates porrò quas libidine incitatus perpetrauit, ſtupráque & adulteria eius, quis quæſo exponere poſsit? Ciuitatem præterire potuit nullam, quin pleræque mulieres vitiarentur atque raperentur. Nec in nos ſolos, ſed in omnes etiam ſubditos ſuos res tā graues exercuit. Apud

a Maxētius ſub prætextu Chriſtiano nomini ſummam ſœdiſſimāq; exercet tyrānidē. Oderunt, quē metuūt.

Maximini in Oriente tyrannis.

Idolomania eiuſdem, & Chriſtianorū perſecutio.

A nos quidem in Oriente iuxtà & Occidente, non viri tantum propter veram in Deum pietatẽ, aduerſus ignem, ferrum, gladios, maris vndas, famẽ, æſtum & algorem, & cõtra beſtias, membrorúmque conciſiones depugnarunt: ſed & mulierculæ diuino confortatæ verbo, eadem hæc perferre ſuſtinuerunt. quæ, quum ★ ad corruptionem, ſtuprũ, & pudicitiæ contaminationem ducerentur, vitam citius quàm corpus prodiderunt. Id quod egregiè oſtendit Alexandrina illa mulier, opibus, vitæ inſtituto, virtute, & in primis caſtitatis gloria celebris, quæ libidinoſum eius animum fortiſsimè ſuperauit. Quum namque eum illa obteſtaretur, vt vitam ſibi potius quàm pudicitiã adimeret, quòd cupiditate magis, quæ eum in magnam ſpem voto ſuo potiendi ſuſtulerat, quàm ira graſſaretur: precibus eius non acquieuit, ſed eius in perpetuum actæ exilium ſubſtantiam omnem inuolauit, ſibiq; vendicauit. Multæ præterea aliæ in pleriſque locis, ne ſummis quidem auribus de ſtupro ſe compellari patientes, duriſsima quæque ad mortem vſque pertulere mala. Quæ quidem admirandę ſunt B omnes, illa tamen præclara maximè nobiliſsima in vrbe Romana anima. Maxentius namque, qui libidine Maximinum æmulari in animum induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille, veluti propinquus atque frater, & ſentiens & faciens, in ędes eius fœminæ ad miniſtros ſtupri miſerat: maritúſque eius ★ præfecturam vrbis gerens, timore percul ſus, abduci eam iuſſerat. Ipſa autem domo egreſſa, quum paululum admodum proceſsiſſet, doloſis blandiriis à productoribus ſuis impetrauit, vt ſibi in ædes ad habitum veſtitúmque cultiorem ſumẽdum redire liceret. Atque ibi quum ſola eſſet, cultro ſeipſam confodit. Sic illa cadauer eis ſuum reliquit: facto autem tali ſatis declarauit, ★ rerũ omnium maximè inuictam atque inexpugnabilem Chriſtianorum virtutem, nihilque eſſe animo firmo & conſtanti violentius. Tantus vitiorum flagitiorúmque omnium vno eodémque tempore per Orientem Occidentémque ſimul, ſub duobus hiſce tyrannis, fraternos in ſceleribus omnibus animos obtinentibus, prouentus fuit. Affirmare C medius fidius certè poſſum, quòd illi breui poſtea in tantum ſunt coniecti diſcrimen, nihil aliud in cauſa fuiſſe, quàm eam quę contra nos excitata eſt perſequutionem. Ea verò vigorem ſtatúmque ſuũ firmiorem eſt conſequuta, quum nos conſuetam libertatem & conſtantiam noſtram recepimus.

★ Sic gr[illegible]. Fœmina egregiè de pudicitia obſeruanda decertantes.

Alexãdrina mulier, bona omnia amittere & exulare, quã caſtitatem perdere, maluit. Rufin⁹ eam Dorotheam nominat.

Mulier Romana candẽ ob cauſam ſibi ipſi man⁹ attulit.

Sophroniam Rufinus vocat.

Μόνον γὰρ πάντων ἀνίκητον ... [illegible]

Και ἄλλο ... [illegible]

Propter chriſtianorum perſequutionem in maximas clades tyranni inciderunt.

★ De Sophronia huius caſu Prudentius ſcripſiſſe videtur:
Aut ſi nupta torum regis conſcendere iuſſa,
Ceperat impurum domini oblactare furorem,
Morte maritalis dabat indignatio pœnas.

CAPVT XXII.

QVum iam decimus perſequutionis ageretur annus, nihil illi quoq; quod vel ad occultas inſidias, vel ad apertum inter ſe bellum pertineret, omiſerunt. Bellum enim inter duos iſtos tyrannos geſtum eſt, & mare infeſtum atq; innauigabile fuit. Quod ſi id à quopiam nauigaretur, eum quòd vtrinque alios alij captos abducerent, fidiculæ, flagra, tormenta varia, cruces, & poſtremò ignis ſup- D plicium manebant. Apparabantur vbique thoraces, cuſpides & haſtę: præterea triremes, claſſes, & inſtrumenta belli omnia in promptu erant, temporéque eo toto in locis & prouinciis omnibus nihil aliud vel audiebatur vel expectabatur, quàm hoſtiles incurſiones, cædes, rapinæ. Quibus cũ malis fames quoque irrupit & peſtilentia, de qua ſuo loco dicemus. Hæ tot & tantæ clades circiter decimum perſequutionis annum, Deo opitulante, prorſus conquieuerunt, finémq; ſuum habuerunt, quum quidem poſt octauum ceſſare cœpiſſent. Quod namque diuina viſitatio pro clementia & benignitate ſua nos viſeret atq; reſpiceret, ſeu potius reſpicere inciperet, qui tum rerum ſummam obtinebant, ſententia ſua mutata, palinodiam & recantationem cecinerunt, & perquàm humanis literis excitatum quàm maximè contra nos incendium perſequutionis extinxerunt. Quæ res profectò ſic non humano conſilio euenit. Qui enim ab hominibus prouenire potuit? qui, quum quotidie crudeli quadam ambitione ducti, noua aduerſus nos tormenta inuenirent, ſibi ipſis tamen non ſa- E tisfaciebant? Manifeſtum porrò eſt, opem eam à diuina bonitate nobis accidiſſe, quę populum ipſa ſuum clementer reſpexit, autorémque malorum perculit, ac vehementiorem, &, vt ita dicam, meraciorem iram ſuã duci perſequutionis grauiſsimæ exhibuit. Quòd ſi hoc etiam vt tantopere in nos ſæuiretur, iudicio & diſpoſitione atque adeò permiſsione diuina factum eſſe cõcedamus, diuinum tamen oraculum: Væ, inquit, ei per quem ſcandalũ & offendiculum venit. Confeſtim ſiquidem in eũ Dei irruit vindicta, à carne quidem illa incipiens, ſed quę dęmonum intemperiis agitatam animam eius quoque pertingeret. Qualis autem ea vindicta fuerit, Euſebium commemorãtem audiamus: Circa media enim tectorum occultorúmque mẽbrorum loca, corporis abſceſſus, & ſuppuratio repentè extitit, quæ mox deinde in fiſtuloſum altè radicibus actis hulcus euaſit. Id incurabili & proſerpente contagione, interiora etiam viſcera depaſcebatur. Inde incredibilis vermium vis ſcaturiẽs, F lethalem fœtorem à tota corporis mole excitauit: quæ moles ex nimia edacitate illius, etiam ante ipſum morbum, ad ſummum vſque multa aruina obducta fuerat: eáque tum marceſcendo diffluẽs, horrendum maximè & intolerandum accedentibus præbuit ſpectaculum. Et medici partim ne ſuſtinere quidem ſummam tam fœdi odoris grauitatem potuerunt: partim quòd tam corpulẽta moles magis etiam intumeſceret, ſpe ſalutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis reb. omnib⁹, tulerũt. Itaque crudelem in modum ſunt interfecti. Ille porrò cum tantis conflictans malis, aliquando tandem nefariam ſuam erga pios homines temeritatem atque ſæuitiam agnoſcit, ac re ſecum ipſe deliberata, primùm rerum omnium Deo flagitia ſua confitetur: mox præfectos familiaréſque ſuos ad ſe vocat. quibus celeriter aduenientibus ſuadet, vt Chriſtianorum perſequutione tandem ſuperſedeatur, conſtitutionéque & edicto Imperiali nobis permittatur, eccleſias cõſtruere. Addit præterea mandatum, vt ſtatas ſolitáſque pro Imperatore preces ad Deum funderemus. Talibus iuſsis illico ad rem collatis, per vrbes paſsim omnes Imperia-

Bellum ciuile inter duos iſtos tyrannos.

Calamitates publicæ.

Perſequutio conquieſcit.

Palinodia tyrannorũ.

Diuinitus ſinis perſecutioni impoſitus.

Permiſsione diuina Chriſtiani afflicti.

Vindicta diuina in grauiſsimũ morbum Maximinus incidit.

Euſebij de eo morbo verba.

Agnoſcit & confitetur impietatem ſuam ſera pœnitẽtia Maximin⁹.

Perſequutionem Chriſtianorum inhibet. Chriſtianorum ſemper olim fuit ſedulò pro principũ ſalute orare.

A lia mandata propoſita ſunt, quæ palinodiam patratæ in nos perſequotionis eiuſcemodi verbis continebaot.

CAPVT XXIII.

† ἐνέάκις περσῶν μέγιστος.

** Aliter hæc reperiũtur apud Euſeb. lib. 8. ca. 17. vbi Licinius non additur.*

IMperator Cæſar Gallerius Maximiaous, Inuictus, Auguſtus, Pontifex Maximus, Thebaicus Maximus, Sarmaticus Maximus, Germanicus Maximus, Aegyptiacus Maxim⁹, †quinquies Perſarum Maximus, bis Carpotum Maximus, ſexies Armeniorum Maximus, Medorum Maximus, Adiabenorũ Maximus, Trib. pot. xx. Imperat. xix. Coſ. viij. Pater patriæ, Procõſul: & Imperator. Cæſ. Flauius Valerius Conſtantinus, Pius, Felix, Trib. pot. v. & *Imperator Cæſa. Valeri⁹ Licioius Trib. pot. iiij. Imper. iij. Coſ. Pater patriæ, Proconſul, Prouincialibus ſuis ſalutẽ. Inter alia quæ ex vſu & vtilitate reipu. promulgauimus, conſilium quoque illud antea cæpimus, vt ſecun- B dum veteres leges & publicam Romanorum diſciplinã ritè omnes viuerent. Prouidere prætetea & efficere voluimus, vt Chriſtiani qui à maiorũ ſuorũ inſtitutis deſciuiſſeut, mẽtem meliorem reciperent. Taota oamque cooſilio oeſcio quo cos copiditas inuaſerat, & tanta demeotia cæperat, vt ea quæ dudum à maioribus promulgata, & fortaſſe prius etiam à patribus eorum inſtituta ſunt, reiicerent: & ex ſententia ſua, prout cuique viſum eſſet, leges ipſi ſibi condereut, eaſdem ſeruarent, & variis in locis varios cogerent conuentus. Et quũ edictum eiuſmodi à nobis eſſet propoſitum, vt ad inſtituta maiorum colenda ſe accommodareot, quamplurimi eorum extremo adito periculo, ærũniſque & cruciatibus toleratis, omnis geoeris ſupplicia pertulere. Nos verò, quòd multos videamus in concèpta dementia perſiſtentes, neque cœleſtibus diis debitum præſtare bonorem, neque etiã ipſa Chriſtianorum ſacra colere, humanitatem oobis perpetuámque conſuetudinem ooſtram conſeruandam eſſe duximus, per quam igooſcere, ve- C niámque concedere omnibus hominibus libentiſſimè ſolemus. Itaque gratiam eam ooſtram ad id genus hominum quoque exteodere eſt viſum, vt ſcilicet rurſum Chriſtiani ſint, & io domibus ſuis conuentus ſolitos ita agaot, vt oihil contra diſciplinam publicam committant. Per alias autem literas iudicibus, quid eos obſeruatu oportreat, indicabimus. Quapropter quũ hoc illis permittamus, meritò illi Deo ſuo ſupplicare debent, pro ooſtra, reipubiicæ, & ſua ipſorum ſalute, vt modis omnibus & publicæ res incolumes ſint, & ipſi in domibus ſuis citra ſolicitam curam & anxietatem viuere poſsint.

Edicto hoc promulgato, Galer. Maximianus morte dirã clauſit extremũ. Ex tr. Oroſ. Pomp.

CAPVT XXIIII.

Maximin⁹ ſcriptum hoc in ditione ſua publici non proponit. Sed ſine ſcripto per edictum perſequotionem Chriſtianorũ inhibet.

ET palinodia quidẽ ſic ſe babuit, literæq́ue Imperarotiæ per Aſiã vulgabantur, & paſsim in prouinciis & vrbibus legebantur. Maximinus verò Orientis tyrãous, qui præ aliis ſuperſtitioni deorúmq; cultui deditus, bellum cum rerum omnium Deo perpetuum gerere cooſtituerat, ſcriptum eiuſmo- di non approbauit. Itaque præfectos familiaréſq; D ſuos verbis tantummodò reprimere iuſsit ſuſceptum cootra nos bellum. Et quod ſententiæ eorũ, qui poteſtate & opibus eum antecellereut, repugnare noo poſſet, in ditiooe ſua literas eas ne lectiooe quidem & recitatione dignatus, edicto ſine ſcripto promulgato, doloſè perſecutiooem inhibuit. Sabinus verò ſummum apud eum præfecturæ magiſtratum, gerens, populorum præfectis Principis ſui volũtatem publicè per literas inſinuauit: Iamdudum cõſtitutum decretúmq; eſſe, vt qui peregrinas conſuetudines conſectari viderentur, diis cultum ſuum præſtarent: & pertinaciã quorundam multum excitaſſe diſcriminis. Quam obtem Priocipibus viſum eſſe, ſi quis Chriſtianorum geotis ſuæ ſacra colere comperiretur, vt is extra periculum eſſet, eámque ob cauſam tormeotis non ſubiiceretur. Longo iam eos tempore ea de ſe documenta præbuiſſe, vt à deſtinata ſua conſtantia non declinent. Scriptum id Sabini aliis quoq; magiſtratibus demaodabat ſignificari, oon debere amplius eos de Chriſtiaois eſſe ſolicitos: qui ſanè iuſſa ea veritate niti arbitrati, per epiſtolas publicè Principis ſententiam omnibus declararunt. Et non verbis tantum literiſque hæc ita acta, ve- E rumetiam ipſi ſtatim quos io cuſtodiis propter diuinum verbum clauſos habebant, in publicũ productos liberos dimiſerunt, & ad metalla damoatos abſoluerunt. Quod quum ita facereot, gratificari ſe Imperatori ſuo exiſtimarũt. Sed ea io re admodum ſunt falſi. Hæc rerum facies quum ſic exhibita eſſet, ſtatim ex altiſsimis tenebris iogẽtem lucem exortam eſſe homines viderũt. Eccleſiæ ſtre- quentabantur, conuentus numeroſiſsimi cogebãtur, & ex geotibus hæc quiſque cernens obſtupeſcebat, mirificámque rerum mutatiooem admirabatur, ſolum Chriſtianorum Deum magnum eſſe acclamaos. Noſtrorum autem hominum quicunque generoſè & fortiter agonem pertuliſſeot, publicè cum ingenti libertate in veneratione erant. At qui per animorum imbecillitatem infirmiores in malorum colluctatione fuiſſeot, lapſus ſuos per pœnitentiã ſarcire & curare feſtinabaot, dextras eorum qoi fidem ſaluam conſeruaſſeot pren- F ſantes, eoſdémque ſummiſſo & ſordidato habitu & ſpiritu contrito, vt Deum precibus ſuis propitium ſibi redderent, orantes. Ad metallum damnati liberabantur: lætique atque hilares cum libertate multa, incredibili atque ineffabili gaudio pleoi, in patriam ſuam redibaot. Itinera publicæque viæ triumphalibus hymnis & carmioibus, viatoribus Deum de ioopinata libertate glorificantibus, reſonabant. Et qui paulo antè violenter patria ſua exacti erant, eos vultu iucundo ad ſocos penatéſque ſuos reuerti vidiſſes: & qui antehac contra nos rugieraot, inſperatam rerum mutationem cernẽtes, nobiſcum congratulantes exultabant.

Sabinus P. P. nomine eius literis ſuis, magiſtratibus reliquis id rem inſinuat. Euſeb. lib. 9 cap. 1.

Edictũ erga quotionem mãdatur.

Chriſtiani reddita ſibi quiete exultant.

Pœnitentia lapſorũ Chriſtianorum.

Chriſtianorum Pæans

CAPVT XXV.

Poſt patrem ſuum Maximinus perſequotionem Chriſtianorũ renouat.

IN hac porrò ſententia Maximious Orieotis tyranous oon bene ſex mẽſes perdurauit. Quomodo enim ille qui honeſtatis omnis inimicos, ſæuus, & aduerſarius Chriſti eſſet, tantopere augeri lætariq; oe Chriſti gre-

Technā per aſsimulatam legationē inſtituit, vt Chriſtiani Antiochia exigantur.
† ὀφθῆς τῶν· ν' οἷωθεῖ δράσαντες.
L. Curator. C. de mod. mulct.
Theotecnus Logiſta Antiochenus idololatria & perſequtionis Maximino adminiſter.
** Ζιλὸς φιλίου.*
Simulacrum & oraculū Iouis Amici erigitur. Iupiter amicus, Chriſtianorum inimicus, Antiochia eos eiici iubet.

A gem pateretur? Ilicet quæ tum eſſe videbatnt pacē diſſoluturus, primùm quidem conuentus noſtros in cœmiteriis prohibnit: deinde verò techna quadam, ipſe ad ſeipſum Antiocbenorū nomine per ciues eorum† legationem miſit, id agens, vt ne cui Chriſtianorum eam vrbem incolere permitteretur: maximámque illos à ſe gratiam inituros illis ſignificauit, ſi boc ipſi aduerius Chriſtianos + per aſsimulationem facere viderentur. Sed aliis quoq; idem vt facerent, ſuggeſsit. Quorum præcipuus Theotecnus erat, vir impoſtor, & ingenio depravatiſsimo præditus, nominéq; ſuo indigniſsimus, Logiſtæ ſiue curatoris & rationalis munus ea in regione gerens. Multa autem veluti dux quidam contra nos molitus, ſycopbantiiſque plurimum vſus, id ſtudio habuit, vt nos tanquam fures & prędones abigeret. Quapropter quum multis autor & miniſter cædis fuiſſet, poſtremò ſimulacrum quoddam * Iouis amici incantationum & impoſturarum ergò erexit, & ſacrificia, initiationes, aliaque deteſtanda, & impuras impiaſque expiationes & purificationes inſtituit. Quæ res vnà cum B eius idoli reſponſis ad Principem etiam ipſum peruenit. Theotecnus porrò per illiberalem fœdamque aſſentationem veluti ſpeculatorem Imperatoris conſtituere volens, ſimulacrum ipſum aduerſus Chriſtianos cōcitauit. Dixit enim, eum Deum iratum, Chriſtianos perinde atque perpetuos & irreconciliabiles boſtes ex vrbe & agris circumiacentibus quam longiſsimè expelli iubere. Poſteaquam hæc Imperatori perplacuère, aliarū quoque vrbium duces & præfecti gratificari illi ſtudētes, eadem contra nos conſtituerunt, populiſq; & ciuibus ſuis denunciarunt. Nec ita multum temporis interceſsit, & tyrannus ipſe calculum & ſententiam quoque ſuam ad decretū huiuſmodi adiecit. Itaque actis aduerſus nos excitata eſt perſequutio. Et ſacerdotes aliis hominibus celebriores per vrbes paſsim, Pontifices præterea, qui exiſtimationem & gloriam ſummam conſequuti fuerant, deorúmque cultui maximè ſtudebant, Maximinus conſtituit: atque inſuper ſumma ipſius ſuperſtitio ſubditos ſuos populos omnes, qui gratificari illi contendebant, ita contra nos commouit, vt ſæuitiam eorum quam in nos exercuerunt, ver-C bis perſequi non liceat. Maximas quippe ſe ab eo vtilitates conſequuturos arbitrabantur, ſi nouatū contra nos rerum inſolentiúmque iniuriarum inuentores extitiſſent & adminiſtri. Quo maiore diligentia in id ſtudium, vt nobis incommodarent, incubuere.

CAPVT XXVI.

Libelli aſſertorum Chriſti & Pilati in vulgus editi.

Compoſitis ſanè quidem & confictis, qui rerum talium architecto & autori non diſplicerent, blaſphemiam & maledicentiam omnem exſuperantibus commentariis, interrogationes ſcilicet Pilati & Seruatoris noſtri continentibus, in ditiones eos ſuas miſerunt: epiſtola quadam, vt ſcriptum id omnibus publicaretur, præfixa. mandatum etiam additum, vt literatores librum talem pueris omnibus, in quo primis rudimentis ſe exercerent, teneramque memoriam veneno tali imbuerent, le-

Pueri in hoc primo in ſcho la rudimenta

gendum proponerent. Hæc quum ita fierent, alius D quidam quem Romani ducem vocare ſolent, circa Damaſcum Phœniciæ, mulierculis quibuſdam circumforaneis & flagitioſis comprehenſis vim afferens, plagas minitatus eſt, niſi teſtimonio ſcripto confiterentur, ſe aliquando Chriſtianorum ſacris initiatas, conſuetudinem ſtupri cum eis qui primæ apud nos fuiſſent dignitatis habuiſſe, nefariaque + flagitia in ſacris ædibus noſtris fieri ſolita. Atque item alia plura hiſce ſimilia, quib. doctrinā profeſsionémque noſtram calumniarentur, excogitarūt. Voces etiam eiuſcemodi in ſcriptum relatas ille ad Principem miſit, quę deinde de conſilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publicè ſunt propoſitæ. At non multo interueniente tempore, calumniarum talium artifex dux ille, digna iniuriarum Chriſto contumelioſè illatarum, ſibi ipſi manus afferendo, præmia tulit. Nobis verò ſub eo paratę perſequutiones, fugæ, populorúmque inſultationes, & alia prioribus illis conſentanea, adeò vt nonnulli claro loco geniti magni viri capti, citra recuſationem non grauatè vltima mortis pertulerint ſupplicia.

additi enim Mulierculæ quædam vt adulteria, ſumma Chriſtianorum ſacerdotes falsò impingunt.
† ἀσέλγειαν ἐν τοῖς κυριακοῖς ἐπιτηδεύειν.

Noua Maximini aduerſus Chriſtianos perſequutio.

CAPVT XXVII.

E

Tum quidem Emeſæ, quę Phœniciæ ciuitas eſt, tres Chriſtū profitentes beſtiis ſunt obiecti: quorum vnus Syluanus epiſcopus fuit, iam decrepitus, vt qui quadraginta annos paſtorale munus obiiſſet. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antiſtes, diuinum prorſus epiſcopalis functionis exemplar, virtutis cauſa, & quòd ab ineunte ætate in diuinorum oraculorum literis exercitatus fuerat, correptus, nulla ei iuſta obiecta cauſa (nam id Maximinus ita ſtatuerat) capitis ſupplicium ſubiit & cum eo alij præterea Aegyptij epiſcopi multi. Lucianus quoque presbyter, qui propter vitæ continentiam, & ſacrarum literarum peritiam† Nicomediam ductus fuerat. Ibi ille, quod in præſentia Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem coniectus, atq; necatus eſt. Tam grauia in nos impius Maximinus facinora edidit. Viſus certè quidem eſt maiorem etiam priore perſequutione contra nos concitaſſe F motum. Cuius etiam tanta fuit mentis vecordia, quanta nunquam antea extitiſſe memoriæ prodita eſt. Decreta enim vrbium, & Imperialium conſtitutionū reſcripta æreis inſculpta columnis, terrēdorum Chriſtianorum cauſa in mediis vrbibus publicata: & pueris in ludum literarium ad magiſtros euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quā Pilatus & Ieſus, aliaq́ue eius generis ad contumeliam noſtram tum primùm conficta & excogitata: per quæ omnia ſummum Maximini in Deum odium, arrogantiſsimúmque ſceleroſę eius animę ſupercilium perſpicere licuit. Quam ob cauſam + diuina etiam vindicta eſt obſtupefacta, quæ excubare continua quadam vigilia ſuper impiorū malitia, eoſdémque in veſtigio cōſequi ſolet. Ab hac ille perculſus, non multo pòſt lege ſcripta, priori pacificationi contrarium prorſus de nobis ſtatuit. Vt autem impietas eius manifeſtò probetur, partem quandam conſtitutionis eius quam in colum

Celebris ſanctorum multorum martyria. Suprà cap. 16. vide.

Vindicta diuina Maximinum perſequitur.
† τὴν ἐφορῶσαν ... δίκην ...

A nā incidi curauit, hiſtoriæ huic inſerere eſt viſum. Res ſic ſe habet. Iam tandem imbecilla humanæ mentis audacia ſeductionis errorísque obſcuritatem atque caliginem depulit & diſcuſsit: qui quidem antehac pernicioſis ignorantiæ tenebris, ita non tam impiorum quàm miſerandorum hominum ſenſus inuoluit, vt rem veritatémque ipſam cognoſcere nō potuerint. Sed ſingulari benignáque Deorum immortalium prouidentia, infidum atque iniquum (vt ita dicam) libræ momētum, ad iuſtam rectámque ſtateram eſt reductum, vt res omnes vobis gratę, ſuaues & iucundæ eueniant, & vt iam maximum certiſsimúmque noſtræ de Diis ipſis opinionis ac pietatis extet indicium. Sed neque antehac cuiquam ignotum fuit, quibus ceremoniis & ſacris dij immortales à vobis ſint culti, quos nō nudis atque inanibus fidei verbis, verùm admirandis præclaríſque operibus perpetuò venerari & magnificare conuenit. Rectè profectò ciuitas veſtra deorum immortalium, propter cultū timorémque eorum, ſacrarium & domicilium vocari queat: & multis indiciis ſatis conſtat, eam cœ-

Edictū Maximini cōtra Christianos.

B leſtium Deorum præſentia florere. Itaque vrbs veſtra quùm rebus omnibus illi peculiariter conducibilibus poſthabitis, tū etiam prioribus quæ cepit detrimentis contemptis, quamprimùm rurſus homines execrandæ vanitati deditos latè ſerpere & propagari, ac veluti neglectam atque ſopitam auram facibus vim ignémque ſuum per eam recipiētibus, vaſtum incēdium differre ac dilatare ſenſit, nulla interpoſita mora confeſtim ad pietatem noſtram perinde atque ad ſacrorum cultúſque Deorum omnis metropolim vrbémque principē confugit, opem & auxilium implorans. Et cætera quæ ſequuntur, conſimilis impietatis plena, profeſsionémque noſtram perſtringentia: tanquam diuinū numen propter nos iratum, quidquid eſt in aëre, in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

Idololatræ calamitatum fatalium clades Christianis adſcribere ſoliti. Euſeb. lib. 9. cap. 7. quo ſcriptum hoc Tyri propoſitum videtur Perſequutionē iſtā plurima publica conſequuntur calamitates.

CAPVT XXVIII.

C HVIuſcemodi literis contra nos publicaris, ſpes rerum meliorū omnis quantum in nobis ſitum eſt, præcludebatur: & electi quoque inter nos, vt eſt in ſacro oraculo, non in mediocre delabebantur ſcādalum & offendiculum. Verumenimuerò omnibus tam inexpectata rerum mutatione conſternaris, quum adhuc paſsim in itineribus decreta ea eſſent, & ad multas vrbes nondum perlata fuiſſēt, qui omnia ſolo nutu & voluntate ſua facit & mutat Dominus, glorioſam tyranni ſuperbiam veluti ſtrangulans, derepentè auxiliū cœlitùs tulit. Statim enim ſolitæ pluuiæ hyberno etiam tempore in nubibus ipſis vinctæ ſunt & retentæ: fames mox conſequuta, & deinde peſtilentia. Acceſsit ad eas clades, qui propter colorem igneum carbunculus vocatur, hulcus odoris peſsimi, membra corporis admodum contrahens, & quod latius ſerpēs ingēs crearet periculum, occupatíſque oculorum angulis viros ſimul & mulieres quas occupaſſet luminibus orbaret. Bellum inſuper Maximino ab Armeniis illatum, qui antea ſocij Romanorū fuerant. Belli cauſa erat, Chriſtiana fides & religio.

Siccitas. Fames. Peſtilentia. Carbunculus.

Bellum Armenium.

Quòd enim homines inducere atque perſuadere D illis voluit, vt quem Chriſto præſtabant, idolis offerrent cultum, ex amicis hoſtes eos habuit. Quæ mala omnia eodem tempore coaceruata, tyranni audaciam furorémque contra diuinum numen cōceptum, ſatis coarguerunt. Et quum per iactantiā glorioſè eo quòd Chriſtianos perſequeretur, atq; idolorum cultum propagare ſtuderet, ſibi pollicerετur, non famem, non peſtem, non bellum imperij ſui ditionem inuaſurum eſſe: clades ex confertim cumulatę, quùm ineptam iactantiam & audaciam eius repreſſerunt. tum ✶ euerſionem interitúmque eius iamiam affuturum, certò ſatis indicarunt. Et ipſe quidem expeditione bellica cum copiis ſuis contra hoſtes ſuſcepta, quotidie viribus amiſsis inferior abibat. In vrbibus autem & locis Imperij ſui reliquis, peſtis fami implicata ſæuiſsimè graſſabatur. Tanta porrò annonæ erat & rerū neceſſarium penuria, vt medimnus vnus tritici bis mille & quingētis Atticis compararetur. Permulti ſanè etiam in vrbibus cadebant. Ruſticorum autem qui in agris mortui ſunt, multitudo numerari non poterat. Et ferè eos omnes ſæua conſumpſe- E rat peſtis. Nōnulli res ſibi chariſsimas locupletioribus paruo panis fruſto diuendebant. Alij poſſeſſionibus ſuis apud creditores depoſitis, ad ſummā inopiam redigebantur. Erant qui fœni reiectamēta ruminantes, & pernicioſas herbas adiicientes, emoriebantur. Mulieres honeſto loco natæ, inopia rerum omnium ad inuerecundam redactæ neceſsitatem, in foro obambulantes ſtipem mendicabant, pudore quodam & veſtitu mundiore priſtinam deliciarum affluentiam & libertatem tacitè quodammodo præ ſe ferentes. Quidam pallidi & ſummè macillenti, perinde atque ſimulacra quædam, rerum omnium egeni, hinc & inde oberrantes atque lapſantes, proni in triuiis ipſis concidebant, ſubſidij omnis expertes: & ad hoc vnum ægrè firmi, vt fame ſe premi teſtarentur, miſerandaque voce à prætereūtibus cibi fruſtum ſibi præberi ſuppliciter peterent. Locupletiores porrò propter mendicantium multitudinem deſperātes, quum multa eis largiti eſſent, tandem & ipſi in ſę- F uam famis indigentiam perueniebāt: & quum eadem quæ indigentes paterentur, non ſatis humaniter eam ſortem ferebant. Plurimis ergo diebus nuda cadauera paſsim iacētia, miſerrimum adhuc viuentibus præbuere ſpectaculum. Iam nonnulli etiam canibus eſca erant: cuius rei gratia frequens canum cædes fiebat, quòd metus eſſet ne illi in rabiem acti, humanæ carnis cibo aſſuefierent. Peſtilentia verò domos ipſas peragrans, omnes carpebat, atque in primis ditiores conficiebat. Et quos fames non enecauerat, eos contagioſa peſtis lues tollebat. Itaque ſuſpiriis omnia plena eſſe, domus, plateæ, fora, luctus vbique, & vrb, cum ſolitis dolotis vociferationibus & planctibus, exaudiebatur. Et duabus hiſce quaſi armaturis, fame & peſte, mors ipſa depugnans, generationem & populum eius temporis ferè omnem ſuſtulit. Eadémque die quamplurima efferebantur cadauera, & innumera quotidie fiebant ſepulchra. Hæc auctoramenta & præmia, edicta contra nos propoſita glorioſi & arrogantis Maximini ſunt conſequuta. Qua tempeſtate multi noſtrorum hominum egregia veræ pietatis ſuæ edidere documenta. Humanitatem enim

† euerſionem.

Fames ſæua.

Miſerrima famis ærumna.

Peſtilentia lues.

Omnes propè homines cladibus hiſce extincti.

Christiani peste & fami tempore mortuos pie sepeliunt, & esurientibus cibum præbent. Eam ob causam apud gentes Christiani bene audiũt. Post iteratã afflictionẽ, Christianis læta diuinitus aduenit consolatio. Diuina prouidentia paterni simul castigamur, & erigimur.

A enim ſuam declarantes, cadauera quę paſsim inſepulta iacebant (erant ea quamplurima) cum cura ſepeliebant: quos verò fames vexaſſet, eis congregatis panes alimentáque alia præbebãt, pro facultatum ſcilicet copia. Vnde longè latéque fama celebris de nobis vulgata, quæ ex omnibus aliis hominibus veræ pietatis cultúsq; diuini laudem nobis tribuit, & Chriſtianorum suſpectorem curatorémque Chriſtum magnificè laudauit. Cladibus iſtis peractis, ſalutis Deus, tutor & propugnator noſter, oſtenſa ſatis & exhibita ita & indignatione ſua, per eas quas cumulatè immiſerat calamitates, propter petulantem temerariámque ei illatam iniuriam, ſuſceptáſque aduerſus nos inimicitias, prouidentia ſua lætiora nobis affulgere tempora fecit, & poſt denſas tenebras lucem ineffabilem pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profectò tempore certò declaratum eſt, Deum ipſum ſpectatorem & moderatorem eſſe rerum noſtrarũ, qui quidem flagello in afflictionibus, conuerſionis caſtigationiſque ſuorum gratia, vtitur: coercione autem & quaſi diſciplina, pro eo atque decet & expedit, peracta, perhumaniter & paternè B eos reſpicit, qui ſpem ſalutis firmam in eo collocatam habent. Quemadmodum autem id ſapienter prorſus diſpoſuerit & fecerit, dicere conſtitui.

CAPVT XXIX.

Conſtãtinus iniurias christianorum in Maxentio tyranno perſequitur & vlciſcitur.

ROmæ ciues ſuos fœdiſsimis, quæ diximus, facinoribus atterebat Maxentius, Herculij filius. Quod vbi Conſtantinus (frequentes namque ad eum Roma veniebant oratores, ne vrbem eam Imperatorum matrem deſpiceret, néue ita à ſæuiſsima fera vaſtari pateretur, orantes) cognouit, admodum eſt ira commotus, grauitérque tantæ indignitatis famam tulit. Nam qui ex præſcripto & voluntate Dei viuunt, aliis illatam, ſuam eſſe reputant iniuriam. Ac primùm per literas admonere & perſuadere Maxentio, vt à tam nefariis ſceleribus ſe abſtineret, cæpit. Vt autem ea re nihil egit, arma ſibi ſumenda eſſe, & iniuriam afflictorum quoad poſſet vindicandam iudicauit. Itaque exercitu pa-

Bellũ inter Maxentiũ & Conſtantinum.

C rato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quàm omnigena Dei armatura inſtructus. Id vbi Maxentius intellexit, nefandis magicarum artium impoſturis magis quam ciuium beneuolentia cõfiſus, ne extra vrbem quidem progredi primùm eſt auſus. Inſidiis autem collocatis, lociſque Imperij ſui pleriſque circumcirca armatorum hominũ præſidio impoſito, copias alias aduerſus Conſtantinum miſit. Ille porrò vno atque altero prælio cõtra tyranni exercitum victor, in Italiam longiſsimè progreſſus, ad vrbem Romam propius accedit. Ne autem vnius Maxentij cauſa cum Romanis omnibus bellum gerere neceſſe haberet, inenarrabili quadam potentia Deus tyrannum longius extra vrbis portas produxit. Ille namque ponte ex nauibus ſuper eo flumine quod vrbem præterfluit, in quo etiam alius pons qui Miluius dicitur conſtructus eſt, arte quadam & fallacia confecto, exercitum eduxit, & cum magno impetu aduerſus Conſtantinum eſt progreſſus. Conſtanti-

Põs Miluius.

D nus porrò de euentu belli ſolicitè cogitabat, & quémnam ſibi adiutorem aduocaret, cõſiderabat. Hæc illi meditanti, in mentem venit, Diocletianũ quidem, qui Græcorũ ſuperſtitione diis plurimis fretus fuerit, nihil adiutum eſſe: patrẽ verò ſuũ Cõſtantem longè felicius vitã egiſſe, qui maturè Græcorum religioni nuncium remiſerit. Quapropter paternum Deum, vt ſe reſpiceret, dextrámque ſibi in periculis imminentibus porrigeret, ex intimo animi affectu humilimè inuocauit: id quod ad rẽ ſtatim eſt collatum. Meridiano enim tẽpore iter ei cum exercitu ſuo facienti, ſole iam occidentem verſus vergente, miraculum maius quàm dici poſſit, oblatum eſt: ignea ſcilicet columna, & lucis fulgor in aëre crucis formam referens, quæ ſtellis æqualibus in Latinarum literarum figuram expreſſis, Conſtantino clarè † in hoc vince, oſtendebat. Qua re conſternatus, quòd de viſione ea ſecũ ipſe ambigeret, amicos qui ſecum erant, an ipſi quoq; idem viderent, percontatus eſt. quod illi quũ affirmaſſent, nocte proxima Chriſtus ei vnà cũ horrendo illo ſigno apparens, tale quiddam eum facere, atque in bellis præferre iuſsit: fore enim, vt per id omnes vinceret hoſtes. Et quamprimum dies E eſt exorta, viſioni ei obſequẽs, ex auro ſignum tale fieri curauit: quod ad hunc vſque diem in Imperatorio & aulico inſtrumento à tot ſeculis aſſeruatur. Id paucis deſcribere, non fuerit intempeſtiuũ. Haſta longa ex auro elaborata, cornu obliquum habet, in crucis formam compacta: in cuius ſummitate corona mediam Gręcam literam P ✕ decuſſatam contrahens, primariis literis Chriſti nomen obſcurè refert. Ex obliquo autem cornu, quod per haſtam eſt impactum, velum aureum ſublime dependet, in quo imago aurea pectore tenus pij Imperatoris liberorúmque eius pulchrè eſt expreſſa. Huiuſcemodi quiddam pro tempore tum repentè factum ſanxit vt in bello præferretur. Quo etiã fretus, alacriter ad conflictum proceſsit. Cæterùm prælio commiſſo, Maxentius magna vi eſt deuictus, & ex hoſtibus quamplurimi per crucis armaturam ferro cæſi. Maxentius verò, quem Conſtantinus Imperator fugientem perſequebatur, ſuo ipſius (quod dicitur) laqueo eſt captus. Põte enim diuina virtute rupto, nauibúſq; quibus flumẽ conſtratum fuerat ſolutis, tranſitus ipſe peſſum iit, & F ſcaphæ ſubitò cum hominibus omnib. in vndis ſubſedere. Ipſéque miſer primus cũ propugnatoribus ſuis in flumine merſus & ſuffocatus eſt, ſicuti olim cũ vniuerſo exercitu Pharao: ita vt fluuius ille, ad eum qui Miluius dicitur põtem, equis & aſcenſoribus refertus viſus ſit. Tum verò ea quæ olim cantata fuerant, ad oculum repræſentata videlicet: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electos aſcenſores ſatellitéſque ſubmerſit in mari rubro. Deſcenderunt in profundum quaſi plumbum, cum aquis vehementibus. Aequum ſanè fuerit, ad exemplũ magni illius ſerui Dei Moſæ, qui victoriam Deo acceptam tulit, itidem vt ille fecit, nos quoque lætos contra impium iſtum tyrannũ hymnum concinere: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt. Equum & aſcenſorem coniecit in mare: auxiliator & protector factus eſt mihi in ſalutem. Iſte Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. Quis ſimilis tibi in diis Domine?

Crucẽ victricem medio die in cælo Conſtãtinus videt.

† ἐν τούτῳ νίκα.

Labarũ, ſeu vexillũ crucis exercitum Conſtantini præit. Euſeb. lib. 1. de vita Conſt.

** χριστόγραμμον.*

Victoria Cõſtantini.

Maxentij tyrãni, Pharaonis alterius interit⁹.

In victoria, carmen in victoria Conſtantini.

A quis ſimilis tibi? Glorificatus in ſanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia?

Prudentius:

Teſtis Chriſticolæ ducis aduentantis ad vrbem
Miluius, exceptum Tiberina in ſtagna tyrannum
Præcipitans, quænam victricia viderit arma
Maieſtate regi, quod ſignum dextera vindex
Prætulerit, quali radiarint ſtemmate pila.
Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum, clypeorum inſignia Chriſtus
Scripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis.

CAPVT XXX.

Conſtantinus victor vrbē Romā ingreditur.

HÆc porrò, atque his ſimilia, Conſtantinus tam mirificam conſequutus victoriam, Deum celebrando canens, & voce clariore triumphando iubilans, vrbē Romanam eſt ingreſſus: ciuibus omnibus hilaritate & lætitia ſumma animis eorum exultantibus, cum plauſu felicique omine & acclamatione eum tanquam ſeruatorem & libera-
B torem ſuum, victoriæ tropæum ferētem, quū quidem *prius vrbem totā coronis obſediſſent, producentibus atque excipientibus. Conſtantinus autem veram erga Deum pietatē à natura ſibi quodammodo inſitam habens, nequaquam applauſu tali commotus, vt qui à Deo ſecūdum rerum ſuarum ſucceſſum proueniſſe ſciret, ſtatim crucis ſignum in ſublimi loco ſtatui iuſsit. Nec mora vlla interpoſita eſt, & ſtatua ad formā ſimilitudinémque eius ex ære fabrefacta eſt, quæ dextra manu ex eadem materia crucis ſignum elaboratum teneret. Eam ſtatuam, crucem ita magnifico læ͏tóq; habitu tenentem, Romæ in loco maximè celebri firmis innixam fundamentis collocari præcepit, cū huiuſmodi Latina inſcriptione: Hoc ſalutifero ſigno, & vero fortitudinis documento, vrbem veſtram iugo tyranni ſolutā liberaui. Senatúmque & populum Romanum antiquo ſplendori & amplitudini reſtitui. Romana vrbe in poteſtatem ſuam redacta primùm omnium vt ſanctorum reliquiæ collectæ, iuſtæ ſepulturæ mandarentur, conſtituit. Deinde illud curauit, vt ab exilio proſcripti reuocarentur. Edictum denique propoſuit, vt ne quis
C Chriſtianos perſequeretur, vt captiui & vincti ſoluerētur, vt bona publicata legitimis poſſeſſoribus ſuis reſtituerentur. Ad hæc in primis maturauit eccleſias Dei reſtaurare, eaſq; donariis exornare: ſimulacrorum verò aras ex ipſis prorſus eruere fundamentis, atque igni comburere: ac ſi quos illæ habuiſſent prouentus, eos diuinis conſecrare tēplis. Quæ omnia mira celeritate ſunt confecta. Totis autem ſeptem diebus ciuitas Romana celebrē ob victoriam eam egit conuentum: ſimul & autorem illius Deum, triumphalémque crucis armaturam, & victorem ipſum Conſtantinū laudans, honoribúſque dignis proſequēs. Septimus tū à morte patris Imperij Conſtantini agebatur annus. Et quū ille vnà cum Licinio, qui nondum inſanire atque furere contra Deum cœperat, debitum Deo præſtitiſſet cultum, ambo conſentientibus ſententiis conſtitutionē optimā pro Chriſtianis edidere. Præterea quæ à Deo eis præter ſpem & opinionē omniū accidiſſent res mirificas, & vt Maxentius deuictus eſſet, tū autē & conſtitutionem eam ad Maximinū Oriētis tyrānū, amicitiā adhuc erga eos præ- D
ſe ferērē, verbis ampliſsimis perſcripſerūt. Ille porrò factum id grauiter ferens, vt arte quapiā, ne illis obnoxius eſſe videretur, effugeret, (nā edictū ad ſe miſſum reiicere, quòd illos vt potentiores & maiores metueret, nō facile ei erat) quidnam excogitauit? Simulauit ſcilicet & finxit, ſe conſilio proprio motū, de Chriſtianis benigni* ſtatuiſſe, & ad populos ſibi ſubditos pro eis literas, res nōnullas commemorans quas nunquam fecerat, dedit. Itaque conſultò ſeipſum fallens atque decipiens, mētitus eſt. Quæ autem ſcripſit, erant huiuſmodi.

** ἐκ φιλανθρωπίας.*

Supplicationes propter victoriā Romæ peraguntur.

Statua Conſtantini Imperatoris cū vexillo Crucis Romæ collocata.

Statuæ eius inſcriptio.

Pia Conſtantini in vrbe Ro. opera.

Edictum Cōſtantini & Licinij pro Chriſtianis.

** εὐφόρως πρότερον τὴν πόλιν πᾶσαν ἐστεφάνωσαν.*

CAPVT XXXI.

Edictū Maximini pro Chriſtianis per hypocriſim emiſſum, & vi ab eo extortum.

IOuius Maximinus Auguſt* Sabino. Et fortitudini tuæ, & hominib* omnibus notū eſſe, perſuaſum habeo, Dominos noſtros & parentes Diocletianum & Maximinum, quum viderent mortales penè omnes Deorum relicto cultu, ſe Chriſtianorum genti adiungere, rectè cōſtituiſſe, vt omnes qui à Deorum immortaliū religione deſciuiſſent, coercione & vin- E
dicta publica ad eorundem Deorum cæremonias redire cogerentur. Poſteaquam verò ego primū feliciter & auſpicatò in Orientem perueni, atque cognoui, in quæ loca quamplurimi homines, qui reipub. commodi & vtiles eſſe potuiſſent, à iudicibus & præfectis, ob eam quam dixi cauſam, in exilium acti fuiſſent: iudicibus eis omnibus mandaui, ne quiſquam eorum poſthac crudelius quicquam de prouincialibus ſtatueret, ſed potius blandiore cohortatione eos ad Deorum ſacra reuocaret. Quapropter quū ita iudices, vt par erat iuſsis meis obſequerentur, euenit, vt nemo prorſus in Orientalibus partibus vel† in exilium mitteretur, vel iniuria atque contumelia afficeretur. Et pleriq;, quod nihil grauius duriúſque in eos conſtitueretur, ad Deorum religionem rediere. Poſtea verò quū anno proximo Nicomediā feliciter ingreſſus eſſem, ibique manerem, venerunt ad me eius vrbis ciues cum Deorum ſimulacris: & me magnoperè rogarunt, vt modis omnibus curarem, ne genti ei in patria eorum domiciliū habere permitteretur. Quibus reſpondi, me quidem eorum petitioni perli- F
benter gratificari velle, ſed non ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod ſi qui in ſuperſtitione eorū perſeuerarent, liberū id eis, pro vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate eſſe: neque tamen eos, ſi ad Deorum religionem agnoſcendam redire vellent, prohiberi. Sedenim & Nicomedienſibus & aliarum vrbium ciuibus, quæ & ipſæ eandem petitionem, videlicet vt ne quis Chriſtianorum ciuitates incoleret, magno ſtudio & contentione apud me interpoſuēre, neceſsitate quadam benignè reſpondi: me quoque, quoniam idipſum etiam antiqui Imperatores omnes ſeruaſſent, & diis ipſis, per quos omnes homines cum ipſa rerum publicarum gubernatione conſiſtunt, placuiſſet, petitionem eiuſmodi, quæ de diuinorum numinum cultu cauſam ad me referret, confirmare. Proinde etiamſi antehac deuotioni tuæ potiſsimum per literas ſignificatum, & per iuſsiones itidem mādatū eſt, vt ne quid cum prouincialibus præfecti, quibus tot tātorúmq; populorū cura eſt

† μήτε ἐξορίζεσθαι μήτε ὑβρίζεσθαι τινά.

A ioiuncta, durius ſeueriúſue agant, ſed clementer, moderatè & patienter eos ferant: nunc tamen viſum quoque eſt ſcripto iſto fortitudinem tuā admouere, vt illi neque à beneficialibus, neque ab aliis quibuſcunque iniuriis afficiantur, vexētur, excutiantur: ſed potius vt humanis benigniſque exhortationibus Deorum curam & cultum agnoſcere perſuadeantur. Itaque ſi quis iudicio ipſe ſuo Deorum religionem ſuſcipiendam duxerit, eum complecti decet: ſi qui verò cæremonias ſuas ſeiunctim ſequi malunt, arbitrio poteſtatiq; ſuæ relinquendi ſunt. Dabit ergo deuotio tua operam, vt quod mandatum ei eſt, ſeruetur, & vt nemini poſthac prouincialium noſtrorum à religione ſua reuocandorum facultas permittatur. Porrò vt iuſſa hęc noſtra ad noticiam ſubditorum noſtrorum perueniant, conſtitutione à te publicitùs propoſita curare debebis.

CAPVT XXXII.

B HÆc quum ita non ex ſentētia, ſed neceſsitate adductus mandaſſet, minimè viſus eſt vera dicere, eis qui in animis ſuis conſiderabant, paulò eum antè per iudicij ſui inconſtantiam, longè alia ac diuerſa cōſtituiſſe. Quapropter nemo publice conuentus cogere, nemo liberè quæ legitimi cultus noſtri ſūt peragere audebat. Neque id reſcriptum ipſum volebat, quòd ſecuritatem tantum nobis ab iniuriis & contumeliis concedebat: minimè autem conuētus agere, diuinas domos extruere, & alia quæ ſolita conſuetáq; nobis ſunt facere permittebat: quū quidem ea omnia veræ pietatis paciſque noſtræ dux & autor Imperator Conſtantinus, vnà cum Licinio, literis ſuis ad eum omnéſq; ditioni & imperio eorum ſubiectos populos datis, permiſiſſet. Cæterùm impio illi hęc diſplicuere: quamuis poſtea diuina vindicta coactus, vel ingratis eadem quæ illi conſtituerant, ſancire neceſſe habuerit. Præcipua autem eius vecordiæ cauſa erat, quòd magnitudinem Imperij quod ei obtigerat, ferre atque ſuſtinere non poſſet: quamobrem cogitationibus & conſiliis ſtultis actus, ineptè & perperam res gerebat. Iam & inani in animo ſuo inflatus arrogantia, per temeritatem & confidentiam opponere ſe auſus eſt Imperatoribus, qui eum multis atq; incomparabilibus modis longè antecellebant, genere, educatione, inſtitutione, prudentia, dignitate, vera erga Deum pietate, atque in rebus omnib. officioſa, decenti & moderata animi conſtitutione: quæ virtutes in eis vt præcipuæ & maximè illuſtres, præ aliis mirificè elucebant. Ac primùm quidem in ſolitis quę publicè fiebant acclamationibus & votis, primo loco ſe renunciari curauit: deinde autem amentiam in inſaniam vertens, fœdera cum Licinio antea pacta rupit. Et quum in animo ſecum ipſe reputaret, quæ per vim & efficaciam crucis Maxentio acciderant, non ſolum contra Imperatores, verumetiam aduerſus crucifixum Chriſtum arma ſumpſit. Et terrore correptus, paulatim rurſus perſequutionem in Chriſtianos permiſit. Quo tempore multi ſanè admirandi & fortes viri in martyrij ſtadio ſtrenuè curſum peregere.

Parum edictū hoc Chriſtianiſmo profuit.

Maximin' ad imperandum parum commodus.

Conſtantini & Licinij laus.

Maximin' aduerſus Licinium res nouas molitur.

Chriſtianos denuò perſequitur.

CAPVT XXXIII.

D HÆc quum diuus Imperator Conſtantinus audiuiſſet, atque in primis cognouiſſet, vt ille apertā aduerſus Chriſtianos perſequutionē renouarit, quod à puero malitiam & flagitia omnia odiſſet, animum deſpondit, ſeque ipſum curis macerauit, ſedulò cogitans quomodo hunc quoq; è medio tollere poſſet. Atque eum talia meditantem, quum nondum ſacro tinctus fuiſſet lauacro, ex improuiſo grauiſſimè ęgritudo quædam occupat, plaga certè ingēs & prodigioſa, quæ per corpus totum ſerpens, atq; idipſum exulcerans, ac veluti vnū vulnus efficiēs, anhelitum eius quem acerbè & grauiter ducebat, frequenter atque adeò continuè rumpebat, & paulo pòſt in lepram radicibus altè actis corpore toto euadit.[a] Ad quā curandam multi magi & incātatores, multi etiā ex Perſide aderant impoſtores. Hi tantùm abeſt vt quicquā ei profuerint, vt morbum etiam ipſum adauxerint. His etiam ſuperue- E niūt [b] Græci, qui Imperatoris in religione mutationem ægreferentes, per morbum eum, tāquam opportunum quoddam auxilium oblatum, illum impoſturis ſuis ad partes ſuas pertrahere conātur: & monſtroſè oſtendunt, in Capitolio lacum ſiue piſcinam fieri oportere, in qua innocentium puerorum ſanguine, eóque recenti adhuc & vaporante repleta, ſi Imperator lauaret, facile eum curatū, corpúſque eius purgatū iri. Aliter verò, vt à tali lepra mundetur, fieri non poſſe. Ea re tam noua quū illi homines decepiſſent, derepentè inſanores plurimi congregantur. Et iam tempus adeſt, carnificéſque ſe ad illorum cædem expediunt. Adeſt iam & imperator ipſe. Ecce autem matres puerorum adueniunt, capillis paſsis, mammillas decenter quodammodo ſuboſtendentes, lactis copia anguſtiā & dolorem illis parientes.[c] Hæ vlulatu & planctu cœlum complent. Porrò Imperator cauſa tanti lūctus cognita, miſericordia commotus, mulierculis condolet, & pro humanitate ſua ſumma ſentē- F tiam mutat: potiúſque æger eſſe vult, quam per tam abominandū ſcelus conualeſcere. Itaque proliaè illacrymās: Romani, inquit, Imperij dignitas & amplitudo fontem atque radicem veram habet pietatem. Vt igitur ea ea me proueniſſe omnibus liquidò oſtendam, valetudinem meam innocentium puerorum vitę poſthabeo. His verbis dictis, ſolida prorſus beneficentia acerbiſsimum matrū dolorem ſulatur & aufert: ſimúlque domū reuertitur. Enimuero nocte proxima bonitatis eius fructum percipit ampliſsimum. Petrus enim & Paulus Apoſtolorum principes, ei apparent & dicunt: Conſtantine, nos ſumus Petrus & Paulus à Domino Deo ad te miſsi, vt ſignum tibi & indicium ſalutis exhibeamus. Deinde eum hortantur, vt Antiſtitem ſacrorum eius vrbis Syluestrem loquirat, apud quem piſcina ſit, in qua ſi lauaret, celeriter morbum omnem ceſſurum: idque ea gratia, quòd innocentibus & incorruptis infantibus vitam donaſſet. Porrò vt eum ſomnus reliquit, medicum adſtantem longiſsimè à ſe repellit, non iam arte aut ope humana ſe indigere dicens, auxilium deinceps & ſalutem ab altiſsimi manu aduenturum.

Conſtantin' de bello Maxentio inferēdo cogitat.

Actum beato Syluestri apoſtolica ſedis præſule, licet eius qui ſcripſit nomē ignoremus, à multis tamē in vrbe Ro. Catholicis legi cognouimus, & pro antiquo vſu multæ hoc imitantur Eccleſiæ. Sed cū huiuſmodo ſcripta ad Catholicorū manus peruenerint, beato Paulo apoſtoli ſententia præcedat: Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Gelaſius Papa diſt. 15. Sancta Rom. eccleſia.

a In lepram incidit.

b Sanguinarium remedium Græci contra leprā Imperatori inſtituunt.

c Id propter pietatem Cōſtantinum fecit.

Imperatoria eiuſdem vox Conſtantin' à Deo pietatis mercedem capit.

Petrus & Paulus ei apparent, & remedium morbi indicant.

Colloquium Conſtantini & Sylueſtri Ro. Pontificis.

A Itaque medicus ab eo diſcedit. Vt autẽ Sylueſter accitus affuit, & ea qua decuit obſeruantia & veneratione conſidere iuſſus eſt, haberet ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eum Conſtantinus eſt percũctatus. Ibi Sylueſter: Nobis, inquit, ô Imperator, dij multi non ſunt, ſed vnus, cuius opus eſt vniuerſum hoc. Petr⁹ verò & Paulus, quos dixiſti, dij prorſus non ſunt, verùm ſerui & Apoſtoli Dei: qui quòd præcipuè propter egregiam fidem, charitatiſque ardorem & deſideriũ Deo chari gratique fuere, ſanctitatis arcem occuparũt, primum inter ſanctos locum obtinentes. Primi quippe ipſi gẽtibus omnibus diuinitatem Domini noſtri Ieſu Chriſti annunciarunt, atque ab ipſis eccleſiæ omnes initia ſua ſumpſerunt. Atque illi opere & curſu ſuo completo, per martyrium ex hac vita migrarunt, & nunc amici ſunt Omnipotẽtis. Vbi verò ſacras quoque illorum effigies requiſiuit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipſos eſſe quos vidiſſet, confirmauit. Itaque pro purpura ſaccum ſumit, & diebus ſeptem ieiunio & orationi vacat, idolorũ templa claudit, carceres aperit, per miſericordiam multam liberali-

Pia Conſtantini ante baptiſmũ opera

B ter omnes muneratur, & tandem ad ſacras vndas procedit. Vehemens autem & intenſa ab eccleſia omni, ita vt Sylueſter iuſſerat, oratio fiebat. Antiſtes porrò ad aquam baptiſmi reſpiciens: Hæc (inquit) Imperator, aqua diuina virtute per inuocationem † viuificæ Trinitatis concepta, ſicuti extrà corpus hominis abluit, ita etiam animam intus à ſorde & inquinatione omni mundificans, ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit. Et iam oleo vnctus lauacrum ille ingreditur, atque more recepto ſanctiſsimæ Trinitatis fit inuocatio. Et ecce lucis inenarrabilis ſplendor alicunde emicans, locum eum illuſtrat, & ſonus quidam admirandus veluti pſalterij & lyræ abſoluta harmonia & concentu redditus exauditur. Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, totus ſaluus & incolumis, perinde atque carne recenti indutus, quibuſdam quaſi piſcium ſquamis in vnda relictis. Atque ibi beato quoque Sylueſtri dixit, ſe quum adhuc in ſacris eſſet vndis, manus cuiuſdam veluti è cœlo miſſæ attactum ſenſiſſe. Vnà cum ipſo autem Criſpus etiã filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo candidam veſtem induerunt.

Eccleſia oratio pro eo.

† Ζωαρχικῆς. Vna aqua baptiſmi. Baptiſmi ceremoniæ.

Conſtantin⁹ in baptiſmo lepra abluitur.

C

CAPVT XXXIIII.

Conſtantini leges & actiones pro Chriſtianis. Templũ Saluatoris in Lateranenſi palatio à Conſtantino conditum.

MOx deinceps legẽ primùm fert, vt qui poſthac per blaſphemiam Chriſto maledicere, aut quẽquã qui eius cenſentur nomine, iniuria afficere auderet, dimidiã bonorum ſuorum partem amitteret. Et manibus ipſe ſuis ligone accepta, in palatio ſuo quod Lateranenſe dicitur, primus terram fodere, & eccleſiæ formam in nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti deſcribere cœpit. Deinde promulgauit, quicunque egerent, & Chriſtianorum ſacra colenda ſuſciperent, eis ſumptus & veſtitũ ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religioſi viri teſtantur, gratiam eam & munus conſequebantur. Anno eo ſupra duodecim millia, qui baptizati ſunt, virorũ, extra mulieres & pueros, in rationem regenerationis ſunt relata. Et grex quidem Chriſti quotidie incrementa ſua ca- D piebat, ſimulacrorum autem cultus paulatim diffluxit ac diſparuit. Porrò Senatu in baſilicam quæ Vlpia dicitur conuocato, ſincera mente ſanxit, ne de cæterò dij eſſe vel dicerentur, vel crederentur: nõ deos hominum eſſe, ſed potius homines deos illorum eſſe dictitans. Et quum ſe ipſum ea in re apertum manifeſtúmque haberent exemplum, vt Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum vt Deum verum certúmque in cœlis regnantem adorarent & colerent. Et ne quis aliquid veteris erroris apud ſe hærere ſuſpicari poſſet, ſinceritatis ſuæ indicium, templum in Palatio ſuum oſtendit. Populus porrò huiuſmodi Imperatoris dictis applaudẽs, quadragies Chriſtianorum Deum verum Deum eſſe exclamauit. Conſtituit præterea, volũtarium & non coactum baptiſmum eſſe: neque metu humano ad Chriſtianorum cultum quenquam accedere, verùm volentem caſto maturóque conſilio, ſacro illorum numero aggregari debere. Itaq; incredibilis in populo fuit lætitia, lege ea publicata: quòd nemo contra animi ſui ſententiam, ad aliam religionem pertraheretur. Cum eccleſiis ipſis mo- E numenta ſanctorum exornabantur, grataque & accepta in exilium actis præmia conſtituebantur: & quicunq; Chriſtum profiteretur, is amicus Imperatoris eſſe promulgabatur.

Idẽ ipſum Chriſti fidelibus exemplar, quod imitentur, viuum proponit.

Voluntaria Chriſtianorũ religio.

Monumenta ſanctorum.

CAPVT XXXV.

Conſtantinus Romæ baptizatus.

QVòd autem Romæ à Sylueſtre ſacratus & diuus Conſtantinus baptizatus ſit, poſt Maxentij oppreſſionem, qui fortiſsimè ſub ſigno crucis eſt deuictus, ſatis oſtendit baptiſteriũ, quod ad hoc vſq; tẽpus, eius rei gratia in teſtimonium certiſsimũ Romæ aſſeruatur. ſicuti hoc de viris natu grãdiorib⁹, qui veritatẽ maximi faciunt, auditur. Nemini verò mirũ videri debet, quòd ante baptiſmum laudatiſſimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus ſit, vt diuinam vocem ad ſe delatã audiret, vt venerandam crucis formam in cœlo videret, vtque honorandas diuorum & ſacrorum apoſtolorũ Petri & F Pauli imagines ſpectaret. Dudum enim antea moribus Chriſtianus fuerat, & nomen eius in cœlis ſcriptum erat. Et non infidelibus tãtum, ſed & credentibus ſigna exhibentur. Qui in Oriente olim Arianæ ſectæ fuere, Conſtantinum Nicomediæ ab Euſebio eius vrbis epiſcopo iam moriturum baptiſmum ſuſcepiſſe, prodiderunt: propterea eum ſacrum lauacrum diſtuliſſe dicentes, quod id in Iordane fluuio perficere voluerit. Id verò ex eo facile refellitur, quòd Eccleſia à Sylueſtre eum Romæ baptizatum eſſe certò prædicat. Quapropter teſtatum omnibus eſſe volo, vt hoc ſic etiam ipſi tutò & opinẽtur & credant. Ariani enim malè ſentientes, animo & conſilio diabolico hoc confinxerũt, nõ Romæ baptizatum eum eſſe aſſerentes, aut fortaſſe eadẽ cũ illis ſenſiſſe aſtruẽtes, perinde atq; ab ipſis propterea baptiſmi gratiam ſuſceperit: quod abſurditatis & mendacij plenum eſt. Quod ſi enim nõdũ ſacri lauacri particeps fuit, cõſequitur eũ neq; in Nicæna Synodo cũ patribus cõgreſſum eſſe, & cũ eis diuina myſteria nõ participaſſe. Quomodo verò aliter benedictione eorũ dignus

De eius baptiſmate qui variant auctores, ſic conſtantis fide, quæ de tempore donatione circumferuntur, eis minime ſimilia vero, nõ probant.

Egnat.

A reputatus eſſet,& communis mēſæ particeps fuiſſet?ſicuti hiſtoria tradit. Verùm Ariani quidem hæc ſic ludant,nos verò ad hiſtoriam reuertamur. Neque ſanè ignoro,quæ etiam Greci per ſycophātiam & calumniam crimina Conſtantino impingant. Dicunt enim illi,Conſtantinum, quòd quoſdam ſibi propinquitate& ſanguine iunctos interemiſſet, & Criſpum filium ſuum manu ſua occidiſſet,quem Fauſta nouerca,quaſi illam de inceſto ſtupro compellaſſet,apud patrem detulerit, pœnitentia ductum,cum Sopatro philoſopho,qui tum Plotini ſcholæ præerat,de luſtralibus purgationibus contuliſſe,illúmque reſpondiſſe,neminē prorſus tantarum inquinationum reliquiſſe expiationem. Quúmque ea de cauſa in maxima eſſet ſolicitudine & anxietate,in Chriſtianorum epiſcopos eum incidiſſe,qui illi polliciti ſint,per baptiſmum ſe non ea tantum,ſed multo etiam grandiora piacula purgare poſſe. Itaque quòd voti ſui compos factus eſſet, vehementer eum lætatum, Chriſtianorúmque ſacra admiratum eſſe:datóque Chriſto nomine,ſubditis ſuis eam neceſſitatem impoſuiſ-
B ſe,vt Græcorum religionem abiurarent. Verùm hæc manifeſta ſunt figmenta,quibus Chriſtianorum fidem & pietatem veluti per comœdiam traducere ſtuduerunt. Criſpus enim vigeſimo imperij eius anno deceſſit, propter quē illi expiatione eum opus habuiſſe dicunt. Is quoque multas pro Chriſtianis ſuperſtes adhuc cum patre leges tulit, vt qui ſecundum in imperio locum haberet,& Cęſar eſſet: ſicuti hoc hodie quoq; tempora legibus ipſis ſubiecta ſatis indicant. Vbi verò Sopater in Conſtantini colloquium venit?qui ſoli ei orę quę ad Oceanum & ad Rhenum eſt,præfuit. Quum autem aduerſus Maxentium bellum gereret, & in Italia ageret,rebus Romanorum tum diſſidentibus,non facile erat ſe Gallis & Britanis immiſcere,apud quos conſtat Conſtantinum Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe,prius etiam quā contra Maxentium pugnauerit,& Romam atq; in ipſam Italiam venerit:id quod etiam & tempora & leges quas pro nobis ſanxit,certò teſtificantur. Et vt concedamus, Sopatrum facile cum illo colloqui, aut per epiſtolam agere potuiſſe: non tamen credibile videatur, philoſophum tantum ignoraſſe,
C quod Hercules poſt liberorum ſuorum necem,& Iphiti amici & hoſpitis cædem,Atheuis myſteriis Cereris expiatus atque purgatus ſit. Satis porrò fuerit oſtēdiſſe,Græcos etiam ipſos fœdorum flagitiorum luſtrales expiationes promittere ſolitos: eóſque qui iſta confinxere, Sopatri magis accuſatores eſſe. Non enim perſuaderi poſſum,tam clarum in ſapiētia virum talia ignoraſſe. De his ſatis.

Refutatio calumniæ qua Græci idololatræ Conſtantinum aſperſerunt.

Sopater philoſophus. Plotini ſchola.

Criſpus Conſtantini filius, & Licinius iunior Conſtantini ex Conſtantia ſorore nepos, Licinij ſenioris filius, plurimique nobiles & præclari viri, 20. Conſtantini imperij anno, Fauſta Conſtantini coniugis dolo [illegible] ſunt. Pomp. Oroſ. Cōſtantinus imperij ſui 22. anno Fauſtam interfecit in balneas ardētes coniectā. Eutrop. Herculis poſt parricidia patrata luſtratio. Myſteria Cereris.

CAPVT XXXVI.

IMperatoris mater Helena in prouincia tū Bithynia agebat. Ibi Iudæi Imperatoris mutationem ſecū ipſi reputantes,matri eius ſuadent,vt ad filium ſcribat, eúmque admoneat: Rectè quidem feciſſe, quod ab idolorum cultu diſceſſerit:non rectè autem, quod nouam Nazarenorum religionē ſit cōplexus. Quod illa ita fecit. Conſtantinus verò acceptis à matre literis, ei id quod decebat reſcripſit: & ex Iudæis quoſdam Romam euocauit, vt cum presbyteris D
Chriſtianorum ſermones per colloquium conferrent,& quę pars meliora afferre reputaretur,vt ea neceſſariò pars altera ſequeretur. Et iam quartùm, curante ac præeunte Conſtantino, conuentus in Romana vrbe cogebatur,in quo Romanorū quidem epiſcoporum viginti quatuor erant: Iudæorū verò ſacerdotes cētum & viginti,in quibus duodecim reliquis præibant. In conuentu & colloquio eo,Syluester princeps erat: Aderat in eo & Imperator ipſe,& mater eius Helena,attentè & diligenter vtroſque audientes. Quum autem ſacratiſsimus Sylueſter eloquentiæ vi multis modis illos ita ſuperaret,vt eum magna cum admiratione delecti iſti Iudæi hianti ore ſtupentes audirent,efficaci reſponſionum eius perſuaſione conſternati:quúmque poſtremò taurum ille veneno enecatum,inuocato Chriſti nomine reſtitueret, omnes ad pedes eius ſunt prouoluti: cultúque ſuo proiecto,idem de religione cum Sylueſtre ſenſerūt, ita vt qui eo animo venerant vt alios caperēt,ipſimet ſint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ,vt de filio melius iam ſentiret,perſuaſit. Quin & ipſa patriæ religionis cultu relicto,ad Sylueſtris procidit E
pedes: ab eóque ſacra fidei noſtræ myſteria edocta,vera tandem tot tātiſque virtutibus præditi filij mater eſſe apparuit, eodem cum illo ardore & fide in Chriſtum concepto.

Iudæorū & Chriſtianorum epiſcoporum de religione in vrbe Roma colloquium.

Iudæi per Sylueſtrē ad Chriſtianiſmum adducuntur. Helena Cōſtantini mater Chriſtiana fit.

CAPVT XXXVII.

HÆc quum cognouiſſet Maximinus Orientis tyrannus, non potuit non impatienter ferre. Quāobrem bellū irrecōciliabili odio *maximum mouit,breuique res omnes miſcuit & turbauit,exercitum collegit, ingentes innumeræ multitudinis copias contraxit,& ad pugnam ſe quam maximè potuit inſtruxit,ſpe & fiducia dæmonum,nec non armatorum plurima turba ſeductus. Itaque etiam Imperator celeberrimus,vnà cum Licinio Cęſare, Roma terra maríque Orientem verſus eſt profectus,cum exercitu forti & robuſto:quo tamen illo non tantum,quantum ipſius crucis armatura,con F
fidebat. Et poſteaquam in Bithyniam ad locū qui Aſtacus dicitur, ventum eſt,contra ſceleratum hoſtem ſigna infeſta iam inferentem, maxima cum fiducia acie inſtructa progreditur. Iuſſerat autem Conſtantinus magnus crucis ſignū præferri,quod à Romanis antea Labarum dicebatur, ſignis militaribus aliis longè præſtantius,quod id à militibus †præferri & adorari lege cautum fuerit. Quam ob cauſam etiam Conſtātinum puto, celeberrimum Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mutaſſe,vt frequenti eius ſpectaculo & cultu ſubditi in deſuetudinem priſtinæ ſuperſtitionis venirent, eumque ſolum Deum eſſe arbitrarentur, quē Imperator & duces eius colentes, propugnatore aduerſus hoſtes vterentur. Hoc igitur ſignum pręferri,& laborantibus periclitantibuſque cohortibus adeſſe, atque à ſatellitib. per vices in humeris geſtari,ordinéſque cum eo circuire iuſſerat. Salutifera hæc armatura quum ſic Cōſtantini aciem præiret,Maximinus ſuis præcepit,vt quicūq; collimare certóq; iaculari poſſent, in ſignū id tela cōiice-

Bellum aduerſum Maximinū geſtum.
** pactu violato quæ cū Licinio inierat. Euſeb.*

Labarū præcipuū Romanorum ſignorum vexillū,in crucis formam mutatum.
† [illegible]

A tent, atque in ipſum conſertim cum impetu ferrẽtur. Quapropter is qui id ferebat (dicitur autem Græcæ ſuperſtitionis fuiſſe) metu perculſus, alij portandum tradere feſtinauit. Atque ibi alter quidam patre martyre prognatus alacriter admodum proſiluit, thoracem & galeam longè à ſe abiecit ſolàque tunica tectus ſignum Crucis arripuit. Porrò ille qui ſibi à telorum ictibus cauerat, lethali vulnere accepto concidit. Qui verò ſacratum crucis ſignum ferebat, quanuis denſæ niuis inſtar tela in eum coniicerentur, à nullo tamen eſt vulneratus. Nam præter opinionem omnem diuina quadam virtute tela ab hoſtibus emiſſa, baſtæ ſigni illiſa atque impacta, ab eo qui id ferebat in medio armorũ diſcrimine verſante auolabant. Dicitur præterea, atque à Dei amantibus viris creditur, nec alio vnquam tempore qui ſignum id tulerit, in ſiniſtrum aliquem decidiſſe caſum, aut vulneratum captúmue eſſe. Sedenim prælio commiſſo, tyrannus, qui deteſtandis magorum impoſturis fretus fuerat, interiore quoque tunica abiecta,

Panopliaſine armatura victrix Crucis efficacia.

Maximin° victus profugit.

B militarique babitu ſumpto, cum paucis admodum qui ei bene volebant euadẽs, quàm celerrimè quò eum pedes ferebant profugit, & vicum alium alio mutans, vix ſe ex hoſtium manibus ſubduxit: reipſa verum eſſe oſtendens diuinum illud oraculũ, quod dicit: Non ſaluatur rex per multas copias ſuas, & Gigas non ſaluabitur in multitudine fortitudinis ſuæ. & quæ in Pſalmo ſequuntur. Poſtquã verò ex turpi fuga in ditionem ſuam peruenit, irã furorémque omnem in ſacerdotes & vates ſuos emiſit, quorum magicis incantationibus & impoſturis adductus, tantum ſuſceperat bellum: collectóſque ex iis clariſsimos quoſque, veluti præſtigiatores ac seductores iugulauit. Chriſtianorum autem tutelari Deo, non qualem antea, ſed perfectam iam integrámque pro eis conſtitutionẽ propoſuit: nec ita longo pòſt tempore, præter fatum fœda morte vitam finiit. Conſtitutionem eam his annectendam cenſui.

Idẽ magos, qui eum ſeduxerant, iugulat.

Maximini mors.

CAPVT XXXVIII.

C

Rufinus habet Galler°. Idem ſuprà Iouius nominatus.

Imperator Cæſar Caius † Valerius Maximinus, Germanicus, Sarmaticus, Felix, Pius, Inuictus, Auguſtus. Omnibus nos modis cõtinuæ prouincialium noſtrorum commoditati prouidere, eaque eis præſtare velle, quæ omnium maximè fructuoſa ſint, & quę ad vſum vtilitatémque omnium communem faciãt, reique publicæ conueniant, atque animis omniũ chara grataque accidant, neminem ignorare: ſed vnumquemque hominum, ad rem ipſam recurrẽtem, noſſe, perſuaſúmque habere credimus. Quandoquidem autem manifeſtũ antea vobis eſt, propterea quòd à diuis parentibus noſtris Diocletiano & Maximino præceptum fuerat, conuentus Chriſtianorum tollendos eſſe, permultos à beneficialib. excuſſos ſpoliatóſque eſſe bonis ſuis, id quod in futurum quoque ſic contra ſubditos noſtros, quorum nos, quod ita facultates eorum & poſſeſſiones diriperentur, curam maximè gerere decuit, procedere debuerat: datis proximo anno ad cuiuſque prouinciæ præfectos literis conſtituimus, ſi quis cõſuetudini tali aut obſeruationi cultus eiuſ-

Maximini ſcriptũ pro Chriſtianis editum.

cemodi adhærere vellet, vt is nullo interpoſito D impedimento propoſitum ſuum teneret: neque à quopiam, quo minus facile abſque timore & ſuperſtitione omni, quod cuique placuiſſet faceret, probiberetur. Cæterùm ne nunc quidem latẽre vos poteſt, iudices quoſdam iuſsiones noſtras nõ rectè † accepiſſe: quapropter factum, vt de eis homines noſtri * diſſentire cœperint, lentiúſque ad religiones eas quas ipſi probaſſent, acceſſerint. Sedenim vt deinceps omnis metus ſuſpicio & dubitatio præcidatur, conſtitutionem præſentem proponere voluimus, vt omnibus ſit notum ac manifeſtum, quicunque ſectam religionémq; iſtã complecti volunt, licere id eis, vt ad numinis cultum hunc quem ſibi moribus ſequendum ſumpſerunt, ſe conferant, ex liberalitate & gratia legis huius facere. Quin & κυριακὰ atq; templa ſua eis extruere conceditur. Vt autem maior ſit liberalitas hæc noſtra, illud quoque ſanciendum eſſe duximus: Si quæ ſunt domus & prædia, quę antea iuris Chriſtianorum fuerint, & parentum noſtrorum iuſsionibus in ius fiſci ceſſerint, aut à ciuitate aliqua teneantur, ſiue vẽditio ſeu donatio aliqua interceſſerit, vt ea omnia in antiquũ Chriſtianorum E ius reuertantur, vt in eo quoque pietatis & prouidentiæ noſtræ percipiant fructum. Hæc ille poſtea ſcripſit, fortaſſe etiam vt Conſtantinum mitiorem ſibi redderet. Edictum porrò iſtud propoſitũ eſt nondum integro exacto anno, ex quo iuſsiones eius aduerſus nos columnis inciſæ fuerant. Et quibus antehac apud eum non dico regionem aliquam, ſed ne ſolitudinem quidem incolere permiſſum fuerat, verùm vt impij Deóq; prorſus carentes, ex locis omnibus eiecti, omnibúſque malis expoſiti, atque ferro, igni, beſtiis, & innumeris ſuppliciorum, mortiſque generibus obiecti, tormenta & cruciatus omnes ſuſtinuerant: ij tandem religionem ſuam habere, & ædes ſacras conſtruere iubentur, iuribúſq; ſuis illis vti frui permittitur.

*† [illegible]. * [illegible], ambigere.*

Hinc credibile certumque adeò eſt, Germanos eccleſias Kyrchen appellare.

Diverſũ hoc prorſus ab priore eſt edictum.

CAPVT XXXIX.

Euſeb. lib. 9 cap. 10.

Atque hæc poſt fugam, quaſi inſigni quopiam beneficio in ea affectus, & aliquid noſtra cauſa, quãuis nõ ita vt commeruerat, paſſus, F perinde atque id propalàm confiteretur, ſcripſit. Quum autem ſecũdo nobiſcum conflictu congrederetur, vitam amiſit: ſed non ita vt decuerat decertans, neque cum laude & gloria fortiter cadẽs. Namque acies quidẽ eius in loco plano ſtructa cõſiſtit. Ipſe autẽ domi ſe continens, & tela effugiẽs, veluti qui manus aduerſus Deũ ſuſtolleret, diuino in toto corpore ſuo affligitur flagello. Confeſtim ſiquidem dolore ex anxietate ſumma correptus, in lecto voluebatur, & inedia tabeſcebat. Incenſio autem intra viſcera exorta, habitũ & formã omnem corrumpebat: extrinſecus etiã ſpecimẽ eius deformabat, ita vt breui nihil in eo eſſet reliqui, quã os aridũ, ſimulacro perſimile, quod horrorem timorémque ſpectantibus incuteret, & vt corpus eius tanquam animæ ſepulchrũ, aut culeus quidam altius eam in ſe defoſſam continens, eſſe videretur. Et quum cerebrum omne exuſtũ eſſet, oculorũ orbes loco ſuo moti exciderunt, eúmque excæcarunt. Ipſe porrò doloribus maximis excruciatus, Deóq; confeſſus,

Maximini morbus horrendus.

Mors eiuſdẽ

His Cæſar quadriennio, Auguſtus triennio per Oriētē fuit. Dat. Tyranno hoc ſublato, Chriſtianiſmus in Oriente refloreſcit. Statuæ Maximini deijciuntur, & memoria eius damnatur. Amici eiuſdem male at ciuntur. Lucianus: Euſeb. Culcianū, Rufin. Quintilianū habet.

A mortem ſibi accelerari orauit: poſtremóq; omnium condignas ſe pœnas, pro flagitiis ac contumeliis, quibus proteruè & petulanter Chriſtum eſſet perſequutus, dare teſtatus, execrandam tandem illam egit animam. Verùm enim verò hoc quoque ad huoc modum, qui tyrannorum omnium acerbiſsimus fuerat, è medio ſublsto, eccleſiæ ſtatim ex ipſis fundamentis excitantur, fidei verbum liberius quàm antea prædicatur, idolorū furor potius quàm cult᷒ ignominiosè intercidit. Et ipſe Maximinus primùm vt Deo inuiſus & tyrannus, literis vbique propoſitis, publiciſq; inuectiuis declaratur. Statuæ eius & imagines, quæcunque in vrbibus in illius honorem erectæ fuerant, ille quidem ex locis editioribus deiectæ comminuuntur: hæ autem in facie fuligine coloréque atro oblinuntur, ludúſque & ludicrum illudere ei volentibus proponuntur. Er honores alij veritatis inimicorum abolentur. Deinde etiā qui eadem cum illo ſenſerant, partéſque eius ſequuti fuerant, & ſuperbius ſacris noſtris illuſerant, ami-B ci & familiares eius, iuſtas ferunt pœnas. Qualis Peucentius ille fuit, in magna apud illum veneratione habitus, & amicorū omnium intimus, tertiùm ab eo conſul creatus, aliiſque etiam † honoribus geſtis clarus. Lucianus quoq;, omni itidem dignitate ac poteſtate præcipuè ab eo exornatus, qui ſanguine Ægyptiorum, Chriſtiaoorum honores ſibi & magiſtratus parauerat. Plurimi præterea alij, per quos poreſtatem Maximinus ſummā, vt omnibus terribilis videretur, conſequutus fuerat. Comprehendit quoq; Theotecnum vindicta non diu morata, propter ſcelera ea quæ aduerſus Chriſtianos commentus fuerat. Quòd enim propter nouum illud ſimulacrum & figmenta cōtra eos excitata, honore auctus fuerat, ad dignitates quoque primarias eſt euectus. Er poſtquam Licinius Antiochiam peruenit, & magorū atque impoſtorum turbam ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius ſimulacri ſacerdotes, tormentiſque affecti cauſam impoſturæ ſuæ edere ſunt coacti. Atque illi vbi Theotecni fraudem prodidere, primùm Licinius Theotecnū occidit, deinde impoſtoribus illis dignam inflixit pœnam. Ad hoc Maximini liberi, & qui vel genere vel amicitia ei cōiuncti erant, adiecti, parique cōtumelia & pœna C affecti, cæſi ſunt. Quoniam non ſuſceperunt diſciplinam, neque intelleserunt vt non confiderent in Principibus, in filiis hominum in quibus non eſt ſalus: In die ergo illa perierunt omnes cogitationes illorum.

Peucentius. Catholicum rationū omniū præfect᷒ ab eo conſtitutus.

Theotecnus trucidatur.

Sacerdotes Iouis Amici.

Liberi Maximini.

CAPVT XL.

Eccleſia chriſtiana floret.

TYrannis Deo inuiſis ita ſublatis, res imperij totius firmæ atq; inconcuſſæ ad Cōſtantinum & Licinium peruenêre: qui peſsimis illis oppreſsis, ſatis certò vim diuini auxilij experti, fidei ſuæ generoſitatem, & ad virtutem omnem propenſionem, pro Chriſtianis omnia monendo atq; agendo, & leges pro eorū ſalute & ſecuritate promulgando, abundè oſtenderunt. Itaque læta admodū & ſerena prorſus, nulla interueniente nube, vbiq; illuxit dies, & diuinus quidā mirificúſque eccleſias per orbem omnes ſplendor illuminauit, & res D noſtræ tutæ atque extra inuidiam omnem poſitæ fuerunt. Abundè quilibet eius quę à Deo immiſſa factáq; fuerat, pacis particeps factus eſt: & dominatione iniuſta depulſa, liberalem vnuſquiſq; conſpexit ſolem, ſolum verum Deum piorum propugnatorem laudibus vehens. Omnibúſque ingens inceſsit lætitia, res omnes quaſi reuiuiſcentes cernentibus, quæ dudum peſtifera clade & calamitate interierant. Itaque magnifica templa amplitudine & ſublimitate ingenti, & longè quàm antea venuſtate & ſplendore maiore conſtructa: & quod omnium nobis eſt optatiſsimum, feſti dies encæniorum nouarúmq; dedicationum ſplendidè acti, ſacræ ædes recens fundatæ, Epiſcoporū vndique conuenientiū conuentus celebrati: & Chriſti mēbra amanter aliud aliunde confluentia, rurſus ad vnam harmoniam corporiſque conſtitutionē decenter compacta atque, vt cum Propheta dicā, os ad os, & harmonia ad harmoniam contracta: & quæ præterea per oraculum diuinū prædixit verbum, impleta ea ſunt. Vna diuini ſpiritus vis per omnes peragrare cognita eſt, omniū vna anima, & idem ſtudium: omnibus in ore fuit, & ab om-E nibus exauditus eſt hymnus vnus, diuinitatē verbi Dei concentu pulcherrimo celebrans, cultúſq; numinis purus, & ſincerum ſacrificiū, ſanctiones & conſtitutiones eccleſiarum, pſalmorū cantus, frequētati. Ad hæc diuini verbi prædicatio, atque arcana myſticáq; miniſteria piè ſanctéq; peracta, & ſalutiferæ paſsionis † inenarrabilia ſymbola & ſigna ſumpta. Ætas quoq; omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conciliatorem & autorem tam ſubitorum bonorū laudarunt. Conciones orationéſque ad populum, pro eo atque tempus derepentè argumentum ſuppeditabat, in conuentibus habitæ. Atque aliquis in tam frequenti eccleſiæ concione humanus atq; modeſtus piúſque vir, in plurimorum hominum & aliquorum epiſcoporum præſentia, decenter & placidè aures prębentium, orationem domi compoſitam in medium produxit. Qualis illa fuit, quam ad Paulinū Tyri epiſcopum quidam optimè conſcripſit & recitauit. Paulinus porrò iſtè apud Phœnices clarus, multa magnificè Tyri templa conſtruxit. Atque hæc quidē F ſic tum agebantur. Mihi verò minus moleſtū erit, conſtitutiones eas quas Deo charus imperator ꝓ nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autē loco eam ponam, quam is communiter cum Licinio, qui nondum in rabiem actus fuerat, pro rebus Chriſtianorum conſcripſit: quæ ſic habet.

Pulcherrim᷒ eccleſia Chriſtiana tranquillæ ſecundúq; rebus ſtatus.

† ἀῤῥητα τὰ τοῦ σωτηρίου πάθους σύμβολα

Extat hæc oratio apud Euſeb. lib. 10. cap. 4.

CAPVT XLI.

Conſtantini & Licinij pro Chriſtianis edictum.

† αἱρέσεις, Secta.

" QVum te probè deliberata, libertatē
" religionis nō denegandā, ſed vniuſ-
" cuiuſque arbitrio & volūtati, vt pro
" ſuo quiſq; iudicio ſacra coleret, per-
" mittēdam eſſe exiſtimaremus: Chri-
" ſtianos quoque profeſsionis ſuæ ſectam, cultúm-
" que diuinū ſeruare iuſsimus. Quandoquidem au-
" tem multæ ac diuerſæ † opiniones, in eo ipſo re-
" ſcripto, in quo eis talis eſt permiſſa poteſtas, ver-
" bis diſertis additę eſſe videbantur, factum fortaſ-
" ſe eſt, vt quidam paulo pòſt ab huiuſcemodi ob-

A ſeruatione religionis complectenda reſilirent. Quū igitur ego Cōſtantinus, & ego Licinius, Auguſti ambo, feliciter Mediolanum veniſſemus, atque ibi in conſilio quæ ad vſum & vtilitatem reipublicæ præcipuè pertinerent, inquireremus: inter alia plura, quæ cōmoda eſſe omnibus, ſeu prima potius viſa ſunt, conſtituenda atque ordinanda eſſe duximus, ea videlicet, quibus honor & cultus diuini numinis cōtinetur: hoc eſt, vt etiā Chriſtianis liberū prorſus concedamus arbitrium, religionem quā velint conſectandi. Vt quidquid tandē eſt diuini & cœleſtis numinis, id nobis & qui ſub poteſtate & ditione noſtra degunt, omnibus propitium benignúmq; eſſe poſſet. Itaque ſententiam hanc noſtram ſana atq; recta deliberatione in edictum retulimus, vt nemini prorſus poteſtas præcideretur, quouis tempore Chriſtianorū obſeruationem & religionem complectendi: & quē animo ſuo commodū congruentémque eſſe crederet cultum, ſequendi, vt diuinum numen in rebus omnibus propenſum atque benignum nobis B eſſet. Aequū ſanè eſt, vt hoc ſic nobis placere, reſcripto iſto noſtro nunc ſignificemus: vt hæreſibus omnino ſublatis, quę in prioribus ad * deuotionem tuā datis literis noſtris de Chriſtianis cōtinebantur, ſi quæ ſunt inſuper ſiniſtra prorſus & à clementia noſtra aliena, ea inducantur. Proinde quilibet liberè & apertè, qui Chriſtianas cæremonias obſeruandas ſibi eſſe duxerit, eas ſine perturbatione & periculo omni tutò obſeruet. Quod ita ſolertiæ tuæ pleniſſimè indicatū voluimus, vt ſcias nos liberam abſolutámque poteſtatem Chriſtianis religionis ſuę colendę decreuiſſe. Et quum deuotio tua animaduertat, tam abſolutā ipſis eſſe datam facultatem, aliis quoque ad ſacra ea & cæremonias tranſire volentibus id facere ſciat eſſe permiſſum. Id quod tranquillitati temporum noſtrorum cōuenire manifeſtū eſt, vt poteſtas vnicuique ſit, pro eo atque velit, diuinum colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quidquam per nos diminutum eſſe videatur. Itaque & hoc in perſonam Chriſtianorū decernentes ſtatuimus, vt loca eorum in quibus antea conuenire ſoliti fuerant, (de quibus, prioribus C etiam literis noſtris alio tempore ad deuotionem tuā datis, formam & modū aliū conſtitueramus) ſi ea aliqui vel à fiſco noſtro, vel à quopiā alio, emptione interueniente comparauerint, ipſis Chriſtianis abſque pecunia & abſque repetitione vlla precij dati, citra omnem cunctationem & deliberationem reſtituant. Quod ſi qui talia loca dono à quopiam acceperint, aut etiam ex liberalitate & munificentia noſtra cōſequuti fuerint, ij ad præfectum cuiuſque loci iudicis locum obtinentem adeant, vt ipſorum per benignitatem noſtram ratio habeatur. Atque ea loca omnia, nulla interpoſita mora, corpori Chriſtianorum omnino reddi curabis. Et quoniam Chriſtianos ipſos nō ſolùm ea in quibus cōuentus agere ſoliti ſunt, ſed & alia loca habuiſſe conſtat, nō priuatim ad quenquam illorum, ſed ad ius corporis eorum, hoc eſt, Chriſtianorum pertinentia, ea quoque omnia qua diximus lege citra ambiguitatem omnem Chriſtianis ipſis, hoc eſt corpori ipſorum, & cuilibet eorū conuentui reſtituenda iubebis: eo quem diximus ſeruato modo, vt videlicet qui ea abſque reſtitutione precij, ſicuti dictum eſt, reddiderint, indem D nitati eorum à benignitate noſtra prouideatur. Quibus in rebus omnibus Chriſtianorum, quod diximus, corpori operam ſtudiúmq; tuum, quoad poteris, pręſtare debebis, vt iuſſa noſtra primo quoque tempore impleantur: & vt per bonitatē liberalitatémque noſtram, communi & publicæ quieti conſulatur. Ita enim futurum eſt, quemadmodum prædiximus, vt diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus ſumus experti, perpetua nobis firmáque maneat. Cæterùm vt eiuſcemodi liberalitatis & conſtitutionis noſtræ ſententia ad notitiam omniū perferri queat, conſequens eſt, vt literis tuis præfixis, decretum hoc noſtrum paſſim in locis omnibus proponas, & in noticiam omniū deducas, ne quempiam munificentiæ noſtræ lex latere poſſit.

Restitui iubentur loca & bona sua Christianis.

* ἀφοσίωσιν

CAPVT XLII.

SEcundam verò hanc quæ ſequitur conſtitutionem promulgarunt, in ſolam catholicam eccle E ſiam liberalitatem talem collatam eſſe ſignificātes. Salue Anyline, plurimùm nobis honorande. Liberalitatis benignitatiſque noſtræ modus hic eſt, vt quæ alieni iuris ſunt, nō ſolùm nō violenter inuolari, verumetiā reſtitui velimus, Anyline reuerēdiſſime. Quapropter pręcipimus, quāprimùm literæ hæ noſtræ ad te perlatæ fuerint, vt quæcunque bona ad eccleſiam catholicam Chriſtianorū, vel in vrbibus vel in locis aliis pertinentia, ſiue à ciuibus, ſeu à quopiā alio occupata detineantur, confeſtim eccleſiis ipſis reſtituātur. Prorſus enim conſtitutum nobis eſt, vt quas antea eccleſiæ habuerūt poſſeſſiones, in ius earū redeant. Quum itaque deuotio tua mandati huius noſtri iuſſionem clariorem perſpiciat, operam dare debes, ſiue horti ſiue ædes, ſeu quidlibet aliud ad ius eccleſiarum pertinuit, vt hæc omnia eis quamprimùm reddantur, vt videlicet te iuſſionibus hiſce noſtris cum cura & fide paruiſſe intelligamus. Vale Anyline, nobis admodum honorande. Aliam quoque conſtitutionem ad eundem ſcripſerunt, in qua eccleſiarum miniſtros & præſides, à ciuili- F bus muneribus liberos & immunes eſſe iubēt, in hunc modū: Salue Anyline reuerendiſſime. Poſteaquam rebus multis conſtat, neglectam cōtemptámque religionem, per quam ſumma ſanctiſſimi cœleſtis numinis obſeruantia & reuerentia cōſeruatur, ingentia rebus publicis intuliſſe pericula: eandémque ipſam legitimè atque ſanctè receptam & cultam, maximam Romano nomini felicitatem, plurimáque omnibus hominibus beneficia, diuina benignitate ſuppeditāte, cōciliaſſe: placitum nobis eſt, viros eos qui debita ſanctitate & præcipua talium ſacrorū cura miniſteriis ſuis per egregium ſacræ religionis cultum funguntur, laborum ſuorum digna referre præmia. Quam ob cauſam qui intra prouinciam tibi creditam in eccleſia catholica ſunt, cui Cecilianus præeſt, functionémq; & operam ſuam ſanctiſſimæ religioni præſtant, quos Clericos nominare ſolent, eos ab omnibus prorſus muneribus immunes conſeruari volumus, vt ne errore aliquo aut lapſu ſacri-

Eorundē conſtitutio de bonis eccleſiæ catholicæ Chriſtianorum reſtituendis. Hæretici nō gaudēt catholicorū priuilegijs Conſtantini. L. Priuilegia. C. de hæret. & Man.

Cōſtitutio de immunitate clericorū. L. Iuxta ſanctionem. C. de epiſcop. & cleric.

A lego, à cultu qui ſummo numini debetur, abſtrahātur: ſed potius citra omnem perturbationem, religioni ſacriſque ſnis inſeruiant. Qui ſanè ſi cultum ſuum, qui longè maximus eſt, Deo ritè exhibeant, plurimum rebus publicis videntur afferre commodi & emolumenti. Vale Anyline, plurimū nobis & honorate & deſiderate. Edidit præterea Conſtantinus quartam quoque conſtitutiooē, in qua eccleſiis pecunias donar, ad Cecilianum epiſcopum Carthaginenſem ita ſcribens: Cōſtaotinus Auguſtus Ceciliano epiſcopo Carthaginis. Quandoquidem viſum nobis eſt, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniæ, certis quibuſdam miniſtris legitimæ & ſacroſanctæ catholicæ religionis, aliquid ad ſumptus tolerandos largiri, literas ad Vrſum Catholicum Africæ dedi, eique ſignificaui, vt ter mille pholles dinumerandos tibi curaret. Quapropter vbi quam diximus pecuniæ ſummam recipiendam mandaueris, omoibus eis qui in breui ad te ab Hoſio miſſo deſignati ſunt, diſtribui eam iubero. Ac ſiquidem deeſſe quidquam compereris ei ſummę, quo minus liberalitas quam erga omnes eos præſtaodam ſta

Cōſtitutio de donatione Cōſtantini.

Catholicus Africæ. De Pholli Alciat. de pretorib. & honor. prætor. lib. C. 12 Imperatoris poſſeſſionum curator. Correio heretorum.

B tuimus, impleatur: ab Heraclide poſſeſsionū noſtratum curatore, nulla interneniente dubitatione, quod opus eſſe videris, petere debebis. Ei enī, quum mecum eſſet, iniunxi, ſi quid pecuniæ ab eo exigeres, vt id abſq; ambiguitate omni tibi expēſum ferret. Et quoniam audiui, quoſdam non ſatis compoſitæ aut ſanæ mēris homines populum ſanctiſsimæ catholicæ Eccleſiæ, praua quadam & ſubadulterina fraude peruertere velle: ſcito me Anylino procōſuli, atque etiam Patricio Vicario præfectorū, quum vterque præſens adeſſet, eiuſcemodi mandata dediſſe, vt inter alia omnia, ad hāc quoque rem, quam par eſt maximè, conſerant cu ram: neque ſi tale quidquam accidat, negligendum ſibi putent. Itaque ſi aliquos eiuſcemodi homines in ea ipſa væſania perſeuerare videris, ſine omni procraſtinatione ad eos qui dicti ſunt iudices accedes, & rem ipſam eis propones, vt illos quemadmodū præſentibus eis præcepi, caſtigent & coerceant. Diuinitas magni Dei te in multos cooſeruet annos.

Vicarius præfectorum.

CAPVT XLIII.

C INſuper quintam etiam compoſuit cooſtitutionem, conuentum epiſcoporum agi præcipiens, vt concordia fieret, conſenſúſque vnus eccleſiarū ad hunc modum ſcribens. Cōſtantinus Auguſtus Miltiadi epiſcopo Romanorum, & Marco, &c. Quandoquidem plures libelli à clariſsimo viro Anylino proconſule Africæ ad me ſunt miſsi, in quibus refertur, Cecilianum Carthaginēſis vrbis epiſcopum à quibuſdam eius collegis, qui in Africa ſuot, de rebus multis argui & accuſari: mihiq; id graue & moleſtum accidit, in prouinciis ſcilicet iſtis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia ſuo ipſius arbitrio ſuáque ſponte mandauit, & in quibus frequens eſt populi multitudo, turbam aliquam & motum deteriorem ad ſeditionem concitandam reliquum eſſe, diſsidiúmque inter epiſcopos extare: placuit mihi, ipſum Cecilianū vnà cum decem epiſcopis, qui eum reum agere viden

Conſtātinus cauſam Ceciliani epiſcopi Carthaginēſ. antiſtiti Ro. & aliis quibuſdam epiſcopis decidēdam cōmittit

tut, & alios præterea decem, quos ipſe ſibi ad cau D ſam ſuam neceſſarios eſſe arbitratur, Romā in nauim impoſitos mittere, vt ibi vobis, & item Reticio, Materno, & Marino, collegis veſtris præſentibus, quos eius rei gratia Romā properare iuſsi, audiantur. Vt verò cauſam totam ad auguſtiſsimā legem accommodare, atque pleniſsimè de re hac omni certiores fieri poſsitis, exempla ſcriptorum Anylini ad me datorum literis meis adiuncta, ad eos quos dixi collegas veſtros miſi: quibus firmitas veſtra perlectis cognoſcet, quomodo ea quæ dicta eſt cauſa ritè atque ordine ſit decidenda, atque ex æquo & bono finieoda. Neque enim ſedulitatem diligentiámque veſtram latet, ea me veneratione ſanctam catholicam Eccleſiam proſequi, vt nullum prorſus diſsidium aut ſeditionem in loco aliquo relictam velim. Diuinitas magni Dei vos plures annos conſeruet, reuerendiſsimi. Aliā itidem conſtitutiooem vulgauit, vt alter quoque conuentus cogeretur, in quo diſsidium omne ex ſacro presbyterorum ordine tolleretur. Eius verba hæc ſunt. Conſtantinus Auguſtus Chreſto epiſcopo Syracuſano. Iampridem antea quum nonnulli prauè & peruersè à ſancta religione virtutéque cœleſti & catholica ſecta ſeceſsionem ſace- E rent, præcidere volentes eiuſcemodi eorum contentionem & rixandi ſtudium, cōſtitueramus, vt accitis quibuſdam ex Gallia epiſcopis, euocatiſq; ex Africa iis qui inter ſe hoſtilem in modū peruicaciter & obſtinatè contenderent atque certarēt, præſente quoque Romano epiſcopo, id quod in controuerſiam & concertationē veniſſet, in præſentia eorum diligēti cura & iudicio decidi componique poſſet. Quandoquidem verò, ſicuti fieri ſolet, quidam ſalutis ſuæ cultúſque & obſeruantiæ, quæ ſanctiſsimæ ſectę debetur, obliti, odia atque inimicitias amplius exercere nō deſinūt, neque rei iudicatæ acquieſcere volūt, per exceptionem obiicientes, perpaucos quoſdam ſentētiam tuliſſe, qui etiam prius ad deciſionem celeriter & cupidè ferendam accelerarint, quàm omnia quæ inquiri opus fuit, diligēter & accuratè excuſiſsēt. Quibus ex rebus omnibus illud euenit, vt ſimul & illi quos fraternam concordiam & vnanimitatem obtinere decuit, turpi quodam, ſeu potius deteſtando more, per ſeceſsionem inter ſe diſsideant: & hominibus qui à ſanctiſsima religione F alieno ſunt animo, occaſio ridendi atque obtrectandi ſit prębita. Itaque prouidendū mihi eſt, quod dudū poſt ſententiam latā ſpontanea tranſactione compoſitum oportuit, vt id nūc tandem multis præſentibus finem debitum conſequatur. Poſteaquam igitur ex diuerſis plurimiſque locis epiſcopos in Arelatenſem ciuitatem intra Calendas Auguſti conuenire iuſsimus, tibi quoque ſcribendum eſſe cēſuimus, vt accepta à viro clariſsimo, Latroniano + Agnatore Siciliæ, publicæ vecturæ teſſera: duobúſque aliis ex ſecundo ordine, quos ipſe eligēdos putaueris, tibi adiunctis, & pueris tribus qui in itinere vobis inſeruiāt aſſumptis, intra eam diem in eum quem diximus locū peruenias. Vt per firmitatem tuam, reliquorúmque qui ibi conuenient, vnanimem & conſentientem prudentiam, controuerſia quæ huſuſque non rectè per fœdam inteſtini diſsidij cōtentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab iis dicentur,

Nō vult imperator pius, aliquod eſſe inter epiſcopos catholicos diſſidium

Cōmiſſio imperialis de cōponendis inter diſſidētes epiſcopos contentionibus.

Propter diſſidia chriſtianorum apud infideles profeſſio noſtra malè audit.

† correctore.

Publica vectura principe permittente olim epiſcopis in pfectione eccleſiæ cauſa ſuſcepta vſi ſunt Tanta illorū ſcilicet fuere opes & copia.

A qui inter ſe diſsidēt, quos adeſſe ibi etiam præcepimus, auditis, vel nunc tandem ad debitum cultum profeſsionem, concordiámque fraternam reduci queat. Incolumē te Deus omnipotens multos conſeruet in annos.

CAPVT XLIIII.

HVinſcemodi ille tum leges conſtitutionéſque ferebat, quum vberrimè nobis Deus pacem, cœleſtiſq; gratia libertatem prolixiſsimè dediſſet. Cæterùm id ferre non potuit antiquus ille generis noſtri hoſtis. Continuò enim Licinium occupauit, eúmque à recta ſententia abductum, ad inimicitias aduerſus Conſtantinum ſuſcipiendas permouit: quem ille, quòd magnam in bellō cōtra Maximinum geſto gloriam conſequutus fuerat, quū imperatoris nomine decorauit, tum ei Nicomediæ, ⋆ Heracleæ quæ ad Thraciam eſt, atque Orientis ditionem permiſit.

Licinij ſtira Conſtantinū vecnoua.

⋆ Hæc antea Perinthus dicta.

B Licinius autem, quum ea quæ prioribus tyrannis acciderant, noſſet, (quæ quidem eum vt ſaniora ſequeretur conſilia, abundè ſatis admonere poterant) & quum ſororis Conſtantini maritus eſſet, dignitatéque & gloria ab illo ſecūdas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos, quorum euerſionem atque interitum, ſi quis alius, & ipſe maximè viderat, æmulari maluit. Quapropter quum alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiurando confirmata contempſit, varios aduerſus Conſtātinum dolos ſtruens, & benefacta mala gratia compenſare ſtudens. Ac primùm quidem inſidias occultans, & amicitiam ſimulans, ſæpe fraudibus illum aggreſſus, nihil tamē egit. Inexpugnabili enim vi, vtpote Deo charus, munitus erat. & quæ hoſtis ipſe in cordis latebris alia ſuper alia ſtruebat, facilimè ipſe in lucē producta coarguebat atque opprimebat. Tā præſens illi diuini cultus & pietatis armatura auxilium ad ſalutem attulit. Atque ipſe quidem, qui in tanta apud Deum eſſet gratia, occultos illius conatus ad hūc modum effugit. Ille autem quòd inſidiæ clandeſtinæ ei minus ex ſententia ſuccederent, Deo illas in apertum pertrahente, citra diſſimulationem propalàm ſe aduerſus Conſtanti-

C num, fortaſſe autem dicere licet, etiam aduerſus rerum omnium Deum, quem ab eo coli ſciebat, armauit. Primùm igitur paulatim Chriſtianos, qui ſub ditione eius erant, premere atq; oppugnare eſt aggreſſus. deinde mente ab inſita ſibi inſania captus, manifeſtam contra eccleſias commouit perſequutionem: futurum ratus, vt Conſtantinus, religione periclitante, ſummo afficeretur mœrore. Neque cū latebat, eccleſias pro illo orare, atque ſtudere vt ſub illius eſſent imperio. In primis verò delectu inſtituto, † Chriſtianos omnes è domo familiáque ſua exegit: militéſque qui dæmonibus ſacrificare nollēt, honore dignitatéque ſpoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in cuſtodiis concluſis miſericordiam omnem claudens: & Chriſtianis deprehenſis, eaſdem quas maleficis pœnas decernēs. Quid ego nunc dicam, quæ ille prius inaudita de coniugiis ſtatuerit? quæ nouo quodam modo in defunctos admiſerit? quantam auri & argenti vim à ciuibus exegerit? vt nouas agrorū menſiones inſtituerit? aliaſque adinuentiones excogitarit? & delationes illuſtri loco natorum & magna gloria virorum receperit? quorum vxores per cependium ab eis ſeparatas, impotētibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam, quibus ipſemet in extrema etiam ſenecta vel virginibus vel

Licinij in Chriſtianos perſequutio.

Fœda eiuſdē tyranni.

E coniugibus quotidie libidinoſiſsimè illudens, exſatiare tamen impotentem ſuam petulantiam nō potuerit? Sed enim quæ ſequuntur flagitia eius, parua hæc & nihili quæ diximus eſſe coarguunt. Poſtremò nāque furori ſuo longè maximo quaſi victus cedens, vim omnem in epiſcopos conuertit, quos miniſtros Dei eſſe ſciebat. Horū præclariſsimos quoſque clàm fraudulenter enecauit, cædiſq; nouus planè & inſolitus modus fuit. Ac quę in Ponto & in vrbibus circū Amaſeam is peregit, ſæuitiam atque crudelitatem omnem longè ſuperant. Eccleſiæ nāque partim à radicibus ipſis euulſæ & ſolo æquatæ, partim clauſæ prorſum ſunt. Sacerdotes autē magno cum contemptu perinde atque malefici quidam, grauiora etiam quàm homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus paſsi, tandem ferro in minutas partes diſſecti, in mare vt piſcibus eſca fierent, proiecti ſunt. Nam aliorum piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro vrbibus frequētabantur. Atque ad eum modū quum

Licinij in epiſcopos ſæuitia.

F animatus eſſet, quocūque ſe conferret, diripiebat omnia, & vaſtabat. Quo tempore etiam exercitus dux Theodorus martyrio eſt defunctus, ſpectata fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præerat: & quòd euocatus ad Licinium non veniſſet, hoſpitem ipſum habuit, eiúſque Deos comminutos egentibus dedit. Hunc Licinius etiamſi egregiè charum habuerit, multis tamen affecit cruciatibus. Nam & in crucem eum egit, & ſubulas in meatus ſecretiores corporis eius immiſit, poſtremóque capite truncauit. Cuius corpus poſtea in patriā eius Euchaitē magnificè deportatum, & ibi inſigni templo cohoneſtatum eſt. Alius hic eſt à tyrone illo, qui in Amaſea ciuitate ſub Bringe Maximiani præfecto holocauſtū factus, ſupplicium ignis fortiter pertulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, vitam hanc finiit. Quanuis omnes ij corpus vnū & ſpiritꝰ vnus in Chriſto fuerint. Poſt Theodorū & Baſileus Amaſenus epiſcopus, quū prius intolerabilia tormenta eſſet perpeſſus, capitale

Theodori ducis martyriū.

Theodorus tyro martyr.

Item Theodorus Pergēſis. Baſileꝰ Amaſenus epiſc.

† *Confeſsio Auxentij ex Suida. Erat hic in palatio Licinij inter ſubſcribas, quos Latini notarios vocant, illuſtri loco. In imperiali autem quadā domo fons aquæ fuit, & ſuper eo fonte Bacchi ſimulacrū: item autem vitis ampla, quæ locū eum omnem tegens, multa cum amœnitate obumbrabat. Hæc quum Licinius veluti deambulans, Auxentio, & multis præterea aliis eum officij gratia comitantibus, veniſſet, & botrum ingentem & maturum e palmite pendentem conſpexiſſet, Auxentio vt eum decerperet, mandauit. Auxentius, nihil prorſus ſubeſſe doli ſuſpicatus, pugionē quem ex femore ſuſpenſum geſtabat ſtricto, botrum reſecuit. Tum Licinius ad eum, Ad pedes Dionyſij vuas depone, dixit. Auxentius verò: Minimè gentium, inquit, imperator. Chriſtianus enim ſum. Licinius rurſum: Itaque ex aula, ait, confeſtim abibis, dignitate poſita. Alterum tibi duorum iſtorum neceſſariò faciendum. Euomeni ò Auxentius, nulla interpoſita mora, cingulū perquàm libenter ſolutū poſuit, & aula deſcedens valedixit. Hunc aliquanto pòſt, epiſcopū Mopſueſtiæ antiſtitem legerunt.*

D

Sebaſtienſes 40. martyres

A ſubiit ſupplicium. Sebaſtia quoque vrbs in ſtagno ſuo quadraginta illos egregios & diuinos viros p frigus & vndã mirificè Deo totos holocauſti inſtar oblatos vidit, quum Lyſias adhuc & Agricolaus ſatellites propugnatoréſque eius ſuperſtites eſſent, inueniendiſque aduerſus martyres nouis cruciatibus apprimè pollerent. Illorum porrò cõiuges, quæ & ipſæ quadraginta numero fuere, Heracleam Thraciæ abductæ eſſe feruntur: atque ibi cum Amone quodã diacono tormentis, quę quiſquam exprimere poſsit maximis, generoſè & fortiter toleratis, cum pulchra profeſsione, per gladium victimæ Deo ſunt oblatæ.

Coniuges eorundem item 40. martyres

Amon martyr.

CAPVT XLV.

AD extremam ergo dementiã ruens, ita vt cœperat, defectionem ſuam à fide in apertũ proferre perrexit: & ad manifeſtam idololatriam cõuerſus, ſacrificiis & victimis mactatis, ſe facilius rectiúſque bellum eo modo expeditu- B rum arbitratus, dæmones euocauit. Dicũt quoque ſeductum eum à quibuſdam qui victoriam ei pollicebantur, Mileti oraculum Apollinis Didymęi ſiue gemelli conſuluiſſe: eique de belli euentu percontanti, à dæmonio reſponſum eſſe verſibus hiſce: *

Licinius a poſtata oracula de bellis euentu conſulit.

* ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί,
σὴ τε βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ἱκάνει.

Te grandæue pater iuuenilis pugna fatigat,
Et tua fracta iacet ſenio grauiore poteſtas.

Conſtantinus porrò imperator Deo chariſsimus, verecundia quadam ſingularique humanitate & modeſtia præditus, talia quum de eo audiret, ſeipſum primùm continuit, vicémq; eius qui indignus erat cui quiſpiam condoleret, admodum eſt miſeratus. Poſtquam verò ad conatus illius hoſtiles nihil ſupereſſet, rabiéſque contra Chriſtum ſuſcepta magis magiſque procederet, moderatam pro conſuetudine ſua aliquantũ contrahens mentem, & humanitatẽ iuſticia temperans, ſubueniendum eis eſſe qui ab illo tam crudeliter vexarẽtur, ſtatuit: illud certum compertúmque habens, fructum pietati ſuæ, victoriam, cœlitùs contra hoſtes C ſuos propoſitũ eſſe. Quam ob cauſam honeſtatis virtutíſque amori malitię vitiorúmq; odio miſto, vnà cum pio filio Criſpo, contra Licinium ſalutari armatura duce & auxiliatrice proceſsit. Et tandem ambo acie ſtructa, ad Chryſopolim Bithynię vrbem cum illo prælium commiſere: omnibúſq; rebus eis ritè atque feliciter cedẽtibus, victoriam ab hoſte fortiſsimè retulere, peditatu illius omni naualique ſubſidio in fugam verſo. Ille porrò quũ quid faceret nõ videret, ſeipſum victoribus dedidit: ille inquã, qui paulo antè minas ferociter ſpirauerat, atque omnia poteſtati ſuæ ſubiicere contenderat. Imperator ſanè more ſuo ſolito vſus, vitam quidem illi donauit, eúmq; ſub cuſtodia eſſe Theſſalonicæ mandauit. Vbi verò ille à moribus ſuis conſuetis non diſceſsit, & fraudulenter inſidioſa conſilia captans, barbarorúmque multitudinem mercede conducens, vt bello reſtaurato cladem acceptam ſarciret, ad res nouas rurſum ſpectare deprehenſus eſt: Imperatoris iuſſu vitam ferro cęſus amiſit, idem ſcilicet quod priores tyranni paſſus. Quandoquidem enim illorum malis & ad- D uerſis rebus edoctus ad frugem & officiũ non rediit, eandémque quã illi impietatem ſequutus eſt, non immeritò in eaſdem quoque fœdas calamitates decidit. Statuæ quoque, & quæcunque imagines eius in muris poſitæ atq; inſertæ fuerant, euerſę, erutę atque abolitæ ſunt. Atque ille quidem ita victus occubuit.

Pius planè Conſtantini animus.

Victoria Cõſtãtini aduerſus Liciniũ. Licinius ſe Conſtantino dedit.

Licinij cædes

Memoria eiuſdem damnata.

Licinius literis adeò infeſtus fuit, vt virus ac peſtem publicam eas appellaret, illarum tam expers vt ne decretis quidem ſubſcribere poſſet. Illud in eo non reprehendendum, quod ſpadonum aulicorúmque inſolentiam mirè compeſcuit. Egnat.

CAPVT XLVI.

TOtus autem Oriẽs ſimul & Occidens ſub Conſtantini imperiũ peruenit: quas ille regiones, omnéſque circumcirca prouincias, necnon ſeptentrionales atq; auſtrales oras, tranquilla pace, metu omni depulſo, repleuit. Itaque magnifici vbiq; conuentus celebrari, lętis alius alium oculis reſpi- E cere, feruentiúſque ſubridere, mœrore priſtino triſtitiáque eiecta, noua luce loca omnia relucere: in vrbibus & vicis omnibus pæanes & hymni, primùm quidem in rerũ omnium Deum, deinde etiã in tantę proſperitatis ſubminiſtratorem cani, memoria malorũ aboleri, obliuio impietatis induci, omnes præſentibus bonis vbertim vti frui, maiorem etiam melióremque rerum futurarũ ſpes eſſe, legum videlicet & cõſtitutionum humanitatis pleniſsimarum, bonorúmque aliorum quæ tum liberè & propalàm iactabantur, donationũ quoque amplitudinem pietatis declarantium: quarum multitudinem quænam oratio enumerare queat? Siquidẽ publicitùs omnes Imperator ipſe cohortatus eſt, vt in primis diuinũ numen piè colerent. Ita enim fore, vt omnia eis abundè prorſus ſuppetant, omniáque cœpta cum ſpe optima feliciter cedant: ſin à pietate tali & veri dei religione aberrarent, nihil eos & pace & bello q̃ res aduerſas expectare debere confirmans. Atque hæc quidem non per iactantiam gloriabundus, ſed gratiam Dei agnoſcẽs & profitens protulit. Ita ille commodum ſe Deo miniſtrũ præbens, terras omnes ditioni ſuæ ſubie- F cit, vt Chriſtianorũ religio q̃ maximè augeretur: & qui in ea colenda conſtanter perſeuerarent, illuſtres maximè dignitatibus & honoribus fierent. Talibus igitur conſiliis fretus, quęcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona ſua, ſiue militaris dignitas, ſeu poſſeſsio fortè cuiquam adempta fuerat, reſtituens. Eccleſias ampliores publica pecunia conſtruxit, immunitatem miniſtris Dei conceſsit, cõuentus fieri permiſit, aliáque peragere iuſsit, quæcunq; ad Chriſtianum pertinent cultum. Poſtquam ad hunc modũ omnes in priſtinã reuocauit libertatem, eiſque honores ſolitos bonáq; ſua reſtituit, ſi qui ſententia capitali damnati vitam finiuiſſent, genere proximos, ſi qui eſſent, adire illorum hæreditates iuſsit: ſi non eſſent, loci eius eccleſiam in bona eorũ ſiue priuata ſeu publica eſſent, ſuccedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem ſic imperator rectè conſtituit, legitiméq; cõfirmauit: prætetea verò chriſtianis omnes pro-

Tyrannorum internecione, ſumma tranquillitas & felicitas ad Chriſtianos peruenit.

Per pietatẽ verã res ſecundæ conſiſtunt.

Chriſtianiſmi mirifica propagatio.

A ſanos magiſtratus gerete permiſit'. Feſtos autem Græcotum dies, ſimulacrorum victimas, & orgia, incantationes, & ſacra dæmonum prorſus prohibuit & interdixit. Multa etiam ex priſca conſuetudine í melius ab eo mutata. Apud Ægyptios enim cubitus nòn amplius in Græcorum delubra, ſed in ſacras noſtras ædes deportatus, atq; ibi dedicatus eſt, quo incremẽtum exundantis Nili menſum dignoſcebatur. Spectaculũ ſingulari certamine concertantium gladiatorũ Romæ frequentati ſolitũ, ex eo tempore prohibitum. Phœnices, qui Libanum montem ad Heliopolim incolebãt, virgines ſuas ante legitimas nuptias ad ſtuprũ proſtituere deſierũt, quod lege antea apud eos fieri receptum erat. Templa altitudine & latitudine ampla extructa. Quæ verò antehac iam ædificata fuerãt, inſtrumento Eccleſiaſtico & donariis exornata. Nõnulla etiã ex ipſis fundamentis excitata ſunt. Ad quæ omnia imperator liberaliter impenſas contulit, Epiſcopis eam rem curantibus, magiſtratibúſque iuſſu illius pecuniã ex publico præbentibus. Sauromatæ quoque & nationes Iſtrum accolẽtes, imperio eius ſubditę, quæ gẽtium aliarũ victrices, ſolos

Idolomania abolita.

πῆχυς, cubitus Nili. Plin. lib. 5. cap. 9.

L. vnic. C. de glad. lib. 11. Proſtitutio virginũ apud Heliopolim ſublata.

Sarmatæ à Conſtantino victi.

B Romanos qui eis reſiſterent, habuerunt. Eas Conſtantinus miraculorũ nocturnorúmque inſomniorum denunciationibus deuicit. Quoſcunque autem populos bello ſuperauit, perinde atq; cum Chriſto de gloria contenderet, gratiam in ſe collatam, propagandæ religionis ſtudio rependit. Omnes nãq; homines ad hanc ſolã colendam excitauit, & in omnibus prouinciis partẽ aliquam publicorum vectigalium eccleſiis tribuit, donationémque eam ratam eſſe tẽporibus ſeculíſque omnibus ſanxit. Atque vt memoria continua milites Chriſtum colere aſſueſaceret, arma eorum ſigno crucis exornauit. Et quum, ſicuti dictum eſt, in imperiali palatio ſuo templũ conſtruxiti tum + portatilem eccleſiam aliam fieri ſibi curauit, quę vbicunque locorum eſſet, & maximè in bello circũferri poſſet, vt ne in ſolitudine quidem agens, vbi opus eſſet, Deúmq; colere & diuina myſteria participare deberet, ædibus ſacris careret: ad quam veluti ad tabernaculũ ſemper prę̨ſtò fuere ſacerdotes & diaconi, ſine intermiſſione miniſteria diuina, iuxta ſtatas eccleſiæ cæremonias, obeuntes.

Donatio Cõſtantini.

† μετάφορα-τόν. Portatilis eccleſia.

*L. Omnes iudices C. de feri. * κυριακήν.*

C Diem eum quem Iudæi primum numerarunt, & Græci ſoli dicarũt, ✶ Dominicũ appellauit, eúmque feſtum & feriatum eſſe omnibus lege lata ſtatuit: ſimiliter & eum qui Sabbatũ præcedit, vt in iis precationibus vacaremus, ſupplicationibúſque Deum exoraremus: alterum quidem, quòd in eo Chriſtus reſurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum ſibi bonorum prouenisse variis modis expertus fuerat. Quam etiã ob cauſam eam ſummopere in veneratione habens, in numis ſuis & imaginibus omnibus inſculpi inſcribíque fecit. Teſtãtur hoc imagines eius, habitu eo & forma propoſitæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequens maximè & vſitatum fuit, ex iudiciis ſuſtulit. Et quũ diuini cultus augẽdi ſtudioſus fuit, tum ferendis etiam legibus laudem & gloriã eſt conſequutus. Nam impudicos illicitóſque concubitus, quos ante eum nemo inhibuerat, ipſe coercuit: ſicuti hoc ex cõſtitutionibus eius legibúſque latis patet. Abſurdas etiam illas apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate coniugibus æquarentur, néve præterquam genere propinqui quicq̃ ex teſtamento lucrarentur: pręterea vt qui liberos non procreaſſent, dimidia bonorum parte mulctarentur, abrogauit: ne ſcilicet qui cœlibatum cõplecterẽtur, quòd deteriore maritis eſſent conditione, minus eam ſectarentur vitam, quę ſe in ſtudiis Deo placitis ſedulò exercet.

Nec illud omiſerim, nota ſacra dierum aſterum nomina in quo nunc à Chriſtianis vſurpãtur, autore Conſtantino principe ſicut in illius Græca laudatione meminit Nicephorus. Angel. Politian. Miſcel. cap. 8. Crux in nomine Cõſtantini impreſſa. Crucis ſupplicũ abolitum.

D Quin vt ij qui per continentiam in cœlibatu vitam degunt, præcipuum quiddam præ illis haberent, ſanxit: vt cœlibes ſcilicet oẽs, etiã impuberes, pro eo atque eis viſum eſſet, teſtari poſſent: contra conſuetudinem quæ olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tulerãt, vt vrbem ſeditionibus belliſque ciuilibus ante eiuſmodi ſanctionem exhauſtam, ciuibúſque orbatam, matrimoniis liberorúmque procreatione frequentiorẽ redderent.

Illicitis concubitus prohibitus. Cœlibatus honoratus.

Veteres leges de contrahẽdis matrimoniis.

Qua verò imperator Conſtantinus obſeruantia erga profeſſionem fidei noſtræ fuerit, abundè illud quoque teſtatur, quòd clericos omnes conſtitutione lata immunes liberóſque eſſe permiſit: iudiciúmque & iuriſdictionem in eos epiſcopis, ſiquidem ciuilium iudicum cognitionem declinare vellent, mãdauit: & quod epiſcopi iudicaſſent, id robur & autoritatem ſententiæ omnem habere debere decreuit.

Immunitas eccleſiaſtica.

Forum cleri.

E Firma quoque & immutabilia eſſe voluit quæ in Synodis cõſtituta eſſent. Et quæ ab epiſcopis iudicata forent, vt ea à magiſtratibus reſpublica adminiſtrantibus militarique quæ ſub eis eſſet manu executioni mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, conſtituit. Libertatem quoque eccleſiæ lege lata conceſſit, & vt libertate ſacerdotibus teſtibus donati ciuium Romanorum numero aſcriberentur. Quæ omnia tempus quoque ipſum ad hunc vſque diem, conſuetudine probata plurimorum annorum præualente, confirmat. Atq; ille quidem magno ſtudio leges eiuſmodi cõdidit, rebus autem ipſis cultum diuinum ſedulò propagauit. Sed & ipſa religio per ſeipſam admodum viguit, propter eorum qui eam colebant virtutem: quòd multi adhuc perſequutione ſopita ſupereſſent cõfeſſores. Et præter eos alij quoque tum extitere magna gloria boni Apoſtolicique viri, operibus ſimul & doctrinis fidem maximè exornantes, de quibus loco ſuo dicetur.

Decreta Synodorum.

Libertas eccleſiæ. L. 1. & 2. C. de his qui in eccleſ. manum.

Confeſſores Chriſtiani.

CAPVT XLVII.

F

POſtquam verò & belli & religionis res ei feliciter ſucceſſerunt, Orientis ſimul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerunt, & ipſe ſolus Romanorum imperator factus eſt, Chriſtianiſmus indies magis ac magis propagatus eſt, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Et tum quidem Criſpus maximus natu filius eius, diem ſuum obiit. Ipſe verò reliquis filiis Cæſaribus dictis, & Cõſtantino natu tum maiore Romam miſſo, contra Byzantios eſt profectus. Byzas nanque quidam genere Græcus, temporibus Manaſſæ Iudæorum regis vrbem paruam ſub nomine ſuo conſtruxit, quam antiquitùs homines barbari incolentes, propterea quòd ſuis liberè vterentur legibus, & agreſtiores eſſent, Romanorũ imperio ſubiicere ſe prorſus renuerunt. Itaque poſt bellum in Bithynia contra Licinium geſtum, Nicomedia

Criſpi mors.

Oppidũ Byzantium liberà cõditione, antea Lygos dictum Plin. lib. 4. cap. 11.

Bellum Conſtātini cõtra Byzantios.

A comedia ſolucus Conſtantinus, bellum eis intulit. Byzantij porrò quum ceruicem ei ſubmittere, & tributum pendere nollent, pertinacitérque Romanæ ſeruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commiſſo, ſex millia primò in Conſtantini exercitu, deinde conflictu altero tria rurſum millia hominum ſunt cæſa. Quo fortunæ ſucceſſu Byzantij ſublati, vt copias Romanorum omnes conciderent, diſpiciebant. Pauci namque eo tempore cum imperatore milites erant, omnibus ferè, exiguo excepto numero, ad præſidium Romanæ ditionis, quòd de Perſarum expeditione & incurſione renũciatum eſſet, miſſis. Veſpera diei erat, & imperator lãguidus & mœſtus inopia conſilij cõtinuè oculos in cœlum intendit: atque ibi rurſum, itidem vt Romæ, quum contra Maxentium bellum gereret, ſcripturã ſtellarum ordine atque diſtinctione conformatam vidit, hoc ſic ſignificantem: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rurſum oculos in cœlum ſuB ſtulit, atque iterum Crucem ſtellis ſicuti antea effigiatam in cœlo, & inſcriptionem circum eam conſpexit, cuius hæc verba erant: In hoc ipſo ſigno hoſtes omnes vinces. Et confeſtim in memoriam ei quæ antea acciderant, venēre. Poſtridie ergo claſsicum canere iuſsit, præliúmque rurſus cũ Byzantiis commiſit: & quòd tropæum & ſignũ Crucis præferri in acie mandaſſet, fortiter illos vicit, ſimúlque vrbem ipſam cæpit. Victoriæ autem eius tropæum & ſignum eo loco ſtatuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Videt iterũ ſignũ crucis in cælo Cõſtantinus.

Conſtantini Victoria.

CAPVT XLVIII.

AD tantam ſublimitatem quum imperium eius maximum pertigiſſet, vrbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualem conſtruere, ſuúmque ei nomen imponere ſtatuit. Erat tum iuxta Helleſpontum, planicies ſub Ilio, ad Aiacis ſepulcrum, vbi olim Achæi bellum cum Troianis C gerentes, ſtationem naualem habuiſſe dicuntur: ibi vrbis forma quæ ei videbatur deſcripta, quibus locis portas extrueret, circumſpiciebat. Hoc ſic eum in animo agitantem, noctu apparens Deus oraculo admonuit, exaduerſum Chalcedoni circum Byzantium quod cõſtituiſſet opus eum perficere debere. Ille porrò iuſsis obſecundans, locum eum omnem circumiens occupat, ſyluam repurgat, ciuibus benignitatem gratiámque ſolitam atque decentem exhibet: naturáque regionis & cœli temperata clementia & ſitu loci ſublimioris maximoperè delectatus, maximis eum mœnibus circumdat, & de nomine ſuo Conſtantinopolim vocat: Regiam magnificè ad mare, variis omnigeniſque ornamentis ex OrienD te omni decoratam, conſtruit. Iuxta hanc ἱπποδρόμεον circum equeſtré inſtituit: & † porticus duas coſtuli latere in vſum viatorum, vt ſub eis ambularent, proiicit: aliáque inſuper multa ædificia animo ſimul & manu liberali ambitioſè circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copioſarum & pellucidarum aquarum. Et quum † originatio loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus ſufficere videret, ædes maximas per plateas paſsim extruit, viriſque & opibus & fama celebribus incolendas attribuit, quos vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus eò pertraxerat. Tributáque & ad ſtructuram ciuibus, & in alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbs ea abundaret atque creſceret, deſignat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, vrbémque ipſam nouam Romam, & † imperiale, nulla re ab altera illa differētem, nominat. Et maxima profectò illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque inſigni erga Deum amore, tum ciuium ipſorum religione, ſingularíq; ad benignitatem & commiſerationem propenſioE ne. Tanta certè quidem ei ineſt ad perſuadēdum, & ad Chriſti fidem pertrahendum, via & illecebra, vt omnes ferè & Iudæos & Græcos ad complectendum Chriſtianæ vitæ inſtitutum alliciat. Et ex quo verã pietatem ſemel colere cœpit, nunquam aras, ſacrificia & cultum ſimulacrorum eſt experta, præterquam ſub impio Iuliano: quæ tamen macula pauxillulum progreſſa, ſtatim reſtincta diffluxit.

Cõſtantinus vrbē Cõſtantinopolitanã condit.

† διπλῆν ἑκατέρωθεν τῶν ἱπποδρόμων.

† ἀντιχθόνων.

† βασιλεύουσαν.

Laus vrbis Conſtantinopolitanæ, ꝓpter ſincerũ vera religionis cultum. Sed eã, proh dolor, à Turcis anno Domini 1453. capta amiſit.

CAPVT XLIX.

VRbem porrò recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamētis, tum præcipuè varij generis ſimulactis & ſtatuis: quas ex Græcorum templis, ideo ſolo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc tranſtulit. His adiecit lapides luculentos, tectorum faſtigia, porticus, columnas, aliáque quæcunque ſpectaculo digna eſſent. Multa præterea opera arte naturam ipſam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde eò miF ſit. Multæ etiam vrbes religione mutata, templiſque deorum direptis, ſimulacra, vt imperatori gratificarentur, Conſtantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod nunc quoque Conſtantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam ſtatuit, in qua ſtatuam ſuam ex ære ſactam collocauit, quæ dextra manu ingēs [a] aureum malum continet: atque ipſi malo veneranda crux ab eo infixa, cum tali inſcriptione: TIBI CHRISTE DEVS VERBVM HANC COMMENDO. Quatuor autem ſolidis firmíſque abſidis pulchrè circuncirca baſi columnæ fundata, ſub ea ipſa baſi duodecim cophinos & ſeptē ſportas, necnon reliquias ſeptē panũ, quibus benedictione cõſecratis Chriſtus multitudinem pauit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam conſtruxit, manibus ipſe ſuis imperator, ſigillo ſuo ea omnia obſignata, repoſuit. Quæ ad noſtra vſque tempora etiamnum vrbi ipſi intactus inuiolatúſque theſaurus permanent. Iſtrum fluuium, qui Danubius quoque dici-

Ornamēta vrbis Cõſtantinopolitanæ

a Sunt autores, qui ꝓpter malum iſtud aureũ à Turcis Cõſtantinopolitanam vrbē Aureũ malum dici putant.

Statua Conſtantini.

In futuro Chriſti iudicio nec abſida gradata, nec cathedra velata adhibebuntur. Auguſt.

Pons factus in flumine Iſtro.

** *Ad reliquam felicitatem accedit, quòd mare Conſtantinopolim pulchriorem ſitu reddit, circa eam ſe inſinuans quàm maximè, & in pelagus vaſtum exundans, admodum eam exornat, & tranquillos portus nautis præſtat. Duo nanque maria, Aegæum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbs ſpectat, confluunt, fluctuúmque mutua colliſione commoditatem & amœnitatem plurimam ex parte omni illi afferunt. Procop.*

A tur, ponte ſaxeo iunxit: eóque tranſito, Scythicam gentem, quæ vltra id flumen coluit, ſibi ſubiugauit. Quo tempore ei denuò in cœlo ſalutifera illa armatura apparuit, victoriámque eam, ſicuti & antea conciliauit. Templa porrò, quæ vbique terrarum ædificauit, quid attinet enumerare? Primum quidem manibus ipſe ſuis, quemadmodum diximus, Romæ in Lateranenſi palatio deſcribendo conformauit. Quod ſanè palatium ipſe quoque in gentibus impenſis magnificè conſtruxit, & CHRISTO ſacrauit. In vrbe Nicomedienſi, loco illuſtri, cui Brachiæ nomen fuit, templum viginti millium martyrum ſplendidum excitauit. Sicuti etiam Antiochiæ κυριακὸν ſeu Dominicum octogonum. Drepani item, vbi genitus eſt, in honorem Luciani martyris delubrum aliud extruxit: eámque vrbem, matri honorem deferens, Helenopolim cognominauit. Tria quoque Conſtantinopoli maxima templa SERVATORI CHRISTO conſtructa dedicauit: ſanctæ Sophiæ ſiue Sapientiæ, ſanctæ Pacis, & ſanctæ Virtutis. Inſuper celeberrimus Apoſtolis templum quoq; ſuum condidit. Eáque omnia deinceps etiam à ſucceſſoribus imperatoribus magnificè ſunt inſtructa atque ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & Agathonico, & Menæ, martyribus, ſplendida martyria ſeu delubra ædificauit.

Tertio crucē in cælo Conſtātin⁹ videt.

Lateranenſe palatium Romæ.

Scytha Patrij ſubacti.

Tēpla à Cōſtantino cōdita.

Drepanum, ſeu Drepana, Helenopolis dicta.

Eccleſia ἁγίας σοφίας, εἰρήνης, δυνάμεως.

B

CAPVT L.

SEd & † traiectu, & in loco eo qui Soſthenium vocatur, eccleſias duas archangelo Michaëli extruxit: ** in quibus ſplendidè exornandis, ad Imperialem magnificentiam nihil omiſit. Mihi verò moleſtum non fuerit, hiſtoriæ huic inſerere earum ſtructurarum cauſam, & vnde loco ei Soſthenij nomen ſit impoſitum. Memoriæ nanque proditum eſt, Argonautas Græcorum quum ad eum quoque locum perueniſſent, prædari atque diripere regionem eam cœpiſſe: & ab Amyco, qui ibi rerum tum potiebatur, in fugam verſos, palantes in quendam nemoroſum & incultum, propter denſitatem arborum, locum profugiſſe: ibique eis latitantibus, virtutem cœlitùs adueniſſe, viri ſpecie, alas veluti aquilæ in humeris habentis, victoriámque aduerſus Amycum oraculo denunciaſſe. Illos porrò id ſequutos, cum illo conflixiſſe, victoriam reportaſſe, ipſum vnà cum copiis ſuis concidiſſe. Atque vt gratiam viſioni ei referrent, fanum eos & ſtatuam, ea quæ eis apparuerat forma, in loco eo excitaſſe: noménque regioni Soſthenium

C

*** † ἐν τῷ ἀνάπλῳ. Soſthenium locus traiectui Cōſtantinopolitano, qui dicitur, regione oppoſitus. Diuus archangel⁹ Michael Argonautis apparuit.*

** *De duobus hiſce ſancti Michaelis templis, Procopius Cæſarienſis ſic ſcribit: Littus vtrumque ad Conſtantinopolim ſingulari pulchritudine exornauit Iuſtinianus. Templa duo archangelo Michaeli, alterum ex aduerſo alteri, ad fretum conſtructa fuere. Alterum in regione quæ dicitur ἀνάπλους, hoc eſt tranſitus, ſiue traiectus, in parte dextra Euxinum pontum nauigare incipienti. Alterum autem in littore huic oppoſito, quem locum veteres Βρόχθους, hoc eſt promontorium, propterea opinor quòd longius à littore in fretum procurrit, appellarunt. Hæc ipſa templa imperator Iuſtinianus vt temporis deformata denuò ex ipſis fundamentis reſtituit, ſtructura admiranda.*

D

indidiſſe, quòd ſcilicet robore ibi accepto ſalui euaſiſſent. Eam ſtatuam laudatiſsimus princeps Conſtantinus, quum in eam oram neceſſaria de cauſa diuertens vidiſſet, familiaribus comitibúſque ſuis rem talem expoſuit: regionémque eam cum ſtupore admiratus, ibi manſit. Somni porrò capiendi tempore aſsiſtens illi viſio ſtatuæ eius ſimilitudine: Ego, inquit, ſic † ſum Michael archidux Domini Sabaoth virtutum, Chriſtianorum fidei tutor: qui tibi contra impios tyrannos belligeranti, fideli & germano illius miniſtro, auxiliaria arma contuli. Itaque è ſomno excitatus, regionem eam pulcherrimè excoluit, & ara imperiali, magnificáque manu & liberalitate in parte Orientali conſtructa, celeberrimum id templum ciuibus ſimul & aduenis reddidit. Maximè tamen ſacram eam ædem apparitionibus ſuis illuſtrauit Archangelus. Nullus enim graui quopiam caſu, aut ineluctabili periculo, aut ægritudine incognita, morbo denique incurabili circumuentus, † qui ibi Deum orans implorauerit, non facile opem & auxilium inuenit. Et certò ſatis creditur, diuum Michaelem Archangelum apparere ibi ſolitum, ſalutiferum eum efficere locum: cuius rei gratia, ab antiquis etiam Michaelium eſt vocatus. Sedenim quod antiquitùs eo loco Probiano accidiſſe, qui medicus in imperatoria cohorte militauit, audiui, dicam.

† οὕτως. Diuus Michael Cōſtantino quoque apparuit.

Apparitiones ſancti archangeli.

E

† [illegible]

Soſthenium etiā Michaelium dictum.

Probianus medicus Imperialis podagricus ibi ſanatur.

Graui is correptus erat morbo, ex pedibus admodum laborans, iuncturis connexionibúſque eorum longo tempore diſtortis. Cæterùm ægritudine tali, viſione diuina in eo templo prorſus eſt liberatus. Hic porrò, quòd Græca ſuperſtitione imbutus, ad Chriſtianam pietatem tranſierat, alia quidem religionis noſtræ quodammodo credibilia atque probabilia eſſe dicebat: Crucem autem diuinam ſalutis cauſam eſſe, omnino non admittebat. Atque in hac illi ſententia periculoſe ſatis perſeueranti, Archangeli viſio aſsiſtens, Crucis ſignum, quod in ſacro Eccleſiæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit: diſertiſque verbis oſtendit, ex quo tēpore CHRISTVS ſit crucifixus, nullam eſſe rem quæ opitulari generi humano priuatim & publicè, finémque debitum & effectum conſequi, abſque augusti huius ligni virtute poſsit, neque apud Angelos, neque apud pios ſanctóſque, quicunq; veri in Deum amoris teſtimonium obtinerent, homines. Qua perſuaſione ſaniorem ille mentem recepit. Hæc hactenus. Ora autem hæc, ad dextram partem, ex Ponto Conſtantinopolim nauiganti, conſiſtit, circiter ſtadia triginta quinque ab ea, maritimo itinere: ſeptuaginta verò inſuper pedibus fretum, quod in medio, eſt circumeunti diſtans. Eandem vim & gratiam quoque habet Archangeli delubrum, quod in ipſo, quem diximus, traiectu eſt. Verumenimuerò Argonautæ, vt in Pontum Euxinum peruenere, Æetem propter † vellus aureum direptum fugientes, non eadem qua prius vſi erant nauigatione, in Græciam rediêre: ſed mari quod ſupra Scythas eſt tranſmiſſo, per flumina quæ ibi ſunt, ad Italiæ fines appulere: atque ibi hybernantes,

Signi ſancta crucis virtus ſeu crucifixi Chriſti pas⁹.

F

† χρυσόμαλλον δέρας.

Argumenta rum in Græciam reditus.

Optimè christianorū status ſub Conſtantino.

A * Emonam oppidum condiderunt. Æſtate deinde proxima, adiuuantibus eius regionis incolis, machinis quibuſdam Argo nauem ad quadringenta ſtadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus verò ipſe in mare, quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem ſatis. Quamplurima ſanè alia quoque templa vbiq; Conſtantinus conſtruxit, aliáque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maximè ſtudio habens, vt Chriſtianæ religionis profeſsio per terras omnes quas ſol illuſtrat, propagaretur. Id quod ei ex ſententia ſuccedere perſpectū eſt. Pax certè optata Chriſtianorum rebus, ſcandalis impedimentiſque omnibus celerrimè ſublatis, affulſit. ** Sed iam tempus eſt, vt ſuus quoque ſeptimo huic libro hiſtoriarum imponatur finis, viginti & ſex D complectenti annos: quorum ſanè viginti Diocletianus & Maximianus Herculius in imperio peregerunt, reliquis ſex Gallerius Maximinus, Maxentius, & Licinius tyrannidem exercuerunt. Quibus etiā magnus Conſtantinus in Galliis nondum Auguſtus ſalutatus, & in vrbe Roma rerum ſummæ præfuit. Quos annos nonnulli Diocletiano tyranno contribuunt: alij verò potius diuo Conſtantino, ſicuti & nos, adſcribunt. Atque iis ſubtractis, reliqui fiunt viginti ſex anni eius, quibus poſt tyrannorum euerſionem ſolus ipſe & vnus Princeps ſincerè ac ritè imperium adminiſtrauit. Et Occidente relicto, in Orientis, quod Nicomediæ fuit, imperiale palatium eſt profectus, & deinceps magno etiam ſtudio vrbem ſibi cognominem condidit. Quo tempore à condito orbe fuit annus quinquies milleſimus, octingenteſimus, vigeſimusprimus: à Chriſti natiuitate trecenteſimus, ſedecimus.

Anni huius libri.

Secundum alios viginti duo.

Anni imperij Conſtantini Magni

Secundum nonnullos 4294.

* *Plinius libro tertio, cap. 18. Argo nauis flumine in mare Adriaticum deſcendit, non procul Tergeſte. Nec tamen conſtat quo flumine. Humeris traiectam Alpes, diligentiores tradunt. Subiiſſe autē Iſtro, dein Sao, deinde Nauporto, cui nomē ex ea cauſa eſt, inter Aemonam Alpeſque exorienti.*

** *Vtcunque Conſtantinus optimus princeps & Chriſtianiſſimus fuerit, de eo tamen à quibuſdam ſic memoria proditum, vt decem primos annos præſtantiſſimus decernatur, duodecim ſequentibus latro, decem nouiſſimis pupillus, ob immodicas largitiones. Egnat.*

Licinio poſtremùm oppreſſo, Conſtantinus ſolus imperauit annos 26. Cum Licinio & Maximino (Maxentium omitto) tenuit annos 6. Ante hos Conſtans Chlorus, Conſtantini pater, & Gallerius Maximinus, poſtquam Diocletianus & Maximianus purpuram poſuere, annos fere 4. Duo iſti ſimul 6. Diocletianus ſolus quatuor annos.

OCTAVI TOMI CAPITA.

1 *Repetitio eorum quæ dicta ſunt, & dicendorum propoſitio.*

2 *Breuis commemoratio rerum apoſtolici Conſtantini, à natiuitate eius vſque ad imperij initium.*

3 *Vt Conſtantinus tyrannos vicerit, & Chriſtianam amplexus ſit religionem.*

4 *De conditione vrbis Conſtantinopolitanæ, ædificiiſque eius: & vt res Chriſtianorum auctæ ſint: & de pietate, virtute, ac conſtitutionibus ſancti Conſtantini.*

† Quidam Meletium nominant.

5 *De Arij cum Alexandro contentione: de † de Melitio: vnde & quomodo, & per quas cauſas & occaſiones ea contentio extiterit.*

6 *Qui ea tempeſtate magnarum vrbium fuerint Epiſcopi: & de Epiſcopis qui ab initio Byzantij eccleſiam rexerunt.*

7 *Epiſtola Alexandri Alexandrini epiſcopi ad Alexandrum Conſtantinopolitanum epiſcopum, de Arianis.*

8 *Alia eiuſdem epiſtola publicè vniuerſis ſcripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Euſebius Nicomediæ epiſcopus perſtringitur.*

9 *Quibus de rebus Arius ad Euſebium Nicomediæ epiſcopum ſcripſerit.*

10 *Quæ Euſebius idem Paulino Tyrio epiſcopo ſcripſerit.*

11 *De Synodis pro Ario coactis, & de turba & confuſione quæ per orbem Arianos inuaſit.*

12 *Vt Conſtantinus audita Eccleſiæ contentione, Hoſium Hiſpanum in Orientem miſerit, ad concordiam inter diſſidentes conciliandam.*

13 *Epiſtola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium miſſa.*

14 *De prima vniuerſali ſancta Nicæna Synodo, quæ de ea Euſebius ſcribat.*

15 *Quæ ante Synodum ſint acta: & de duobus philoſophis, qui præter omnium opinionem in Chriſtum crediderunt.*

16 *Vt imperator Synodū ipſam ingreſſus ſit: & oratio eius quam ad ſacrum epiſcoporum ordinem habuit.*

De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de ſancto fidei noſtræ ſymbolo. 17

De Epiſcopis qui per diſsidium contra decretum Synodi pugnarunt: & quæ contra eos, ipſumque Arium, Synodus & ipſe imperator conſtituerit. 18

Quæ de Paſchate & hæreſiarcha Meletio Synodus decreuerit, & de ſacris diuiniſque canonibus. Item quid Paphnutius confeſſor ſuaſerit. 19

Quòd etiam Aceſium Nouatianorum Epiſcopum imperator in Synodum acciuerit. 20

Qualia Euſtathius Antiochenus, & Athanaſius Alexandrinus, Epiſcopi, veræ pietatis propugnatores, de Synodi actis memoriæ mandarint. 21

Epiſtola Euſebij Pamphili ad eccleſiam ſuam, acta Synodi exponens. 22

Vt duo etiam mortui Epiſcopi & patres decretis Synodi ſubſcripſerint, Chryſanthus & Muſonius. 23

Quæ ipſa ſancta Synodus Alexandrinæ ſcripſerit eccleſiæ, de rebus in Synodo geſtis. 24

Epiſtola magni Imperatoris Conſtantini ad omnes vbique Eccleſias, de ſanctæ Synodi actis, & de Arianis. 25

Quòd Conſtantinus liberalitatis & munificentiæ cauſa à charitatis affectu profecta, Conſtantinopolim Synodo tranſlata, publicum ei præbuit epulum: & muneribus omnes honoris gratia proſequutus, domum quémque dimiſerit. 26

Epiſtola magni Conſtantini de eccleſiarum reſtauratione, & ſacrorum librorum comparatione. 27

Quæ magnus Conſtantinus Macario Hieroſolymorum epiſcopo, de viuifico Chriſti ſepulchro ſcripſerit. 28

Vt imperatoris mater Helena Hieroſolymis fuerit, & ibi crucem ſanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem ſint acta. 29

De eccleſiis quas Helena & Conſtātinus Hieroſolymis & circa ea loca conſtruxerit. 30

31 De Deo gratis operibus beatæ Helenæ, eiuſdémque obitu, Item de cognomine eo vrbe: præterea hiſtoria fidē propè excedens de ſancto martyre Luciano.

32 De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Conſtantinopoli Conſtantinus collocauit: & mirifica, de vna earum narratio.

33 Vt Conſtantinus Chriſtianiſmū vbique terrarum propagari curauerit.

34 De Iberis, vt ij ad piam Chriſtianæ fidei profeſſionem ſint adducti.

35 Vt etiam interioris Indiæ populi Chriſtianiſmum ſint amplexi, & natio itidem Armeniorum.

36 Quid Sapori regi Perſarum acciderit: de epiſcopo Simeone, déque ijs qui cum eo martyrio ſunt affecti.

37 De Tarbula Simeonis ſorore: de Acepſima, & Mile, epiſcopis: aliiſque in Perſide ſedecim millibus martyrum.

38 Quæ Conſtantinus Sapori Perſarum regi pro Chriſtianis ſcripſerit.

39 De vita monaſtica, vnde ea initium ſumpſerit, quid ea profiteatur, & quos habuerit autores.

40 De vita & inſtituto clariſsimi inter Monachos Antonij magni, & ſectatoribus eius: & de Paulo Simplici.

41 De ſancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithyniæ monte verſatus eſt.

42 De ſanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridone, Nicolao, & Parthenio.

43 Quemadmodum Euſebius & Theognis Ariani, libello pœnitentiæ exhibito, ſuas receperint eccleſias: eóſque qui in eorum locum ſurrogati erant, eiecerint.

44 Vt poſt Alexandrum Athanaſius Alexandriæ epiſcopatum ſuſceperit, & de eius à pueritia inſtitutione: & vt † ſeipſo magiſtro ſacerdos ſit factus, & magno Antonio charus fuerit: & de Arianorum contra ipſum calumniis & inſidiis.

† αὐτοδίδακτος ἱερεύς. [illegible]

De Synodo Antiochiæ congregata, quæ Epiſcopatum Euſtathio magno abrogauit: & de Epiſcopis, qui ei ſucceſſerunt. 45

De Romano & Hieroſolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Meletianorum coniunctione atque vnione. 46

Vt Arius ſit reuocatus ab exilio, rectam deinde doctrinam & religionem ſe ſectaturum pollicitus. 47

Vt Athanaſius, quòd Arium non ſuſceperit, accuſationem ſuſtinuerit ab Arianis & Meletianis: & de decantata Arſenij manu. 48

De Synodo Tyri contra Athanaſium coacta, & vt accuſationes contra ipſum inſtitutas falſas eſſe Athanaſius arguerit. 49

De conſecratione ſeu dedicatione templi Hieroſolymitani, Epiſtola imperatoris ad Synodum Tyri Phœniciæ congregatam: & vt Athanaſius exul ſit factus. 50

Vt Arius ex Alexandria Conſtātinopolim adueniens, negocium faceſſerit Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo: & vt Alexandri precibus Arius ſit ruptus, & quomodo Athanaſius obitum eius memoriæ commendarit. 51

De iis quæ poſtea Alexandriæ acciderint, & de conſtitutione quam imperator contra omnes tulit hæreſes. 52

De Marcello, qui Ancyræ minoris Galatiæ epiſcopꝰ fuit & de Aſterio ſophiſta. 53

De obitu & teſtamento Magni Conſtantini. 54

De ſepultura eius: item quibus moribus, qua ſtatura et forma corporis fuerit. 55

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS OCTAVVS.

CAPVT I.

† [illegible]

RES geſtæ † Apoſtolis ipſis comparandi Conſtantini, poſtquam hoſtiliter cũ impio Licinio bello eſt congreſſus, vſque ad conditum atq; in ampliorem vrbem redactũ Byzantium, ſic ſe habent. Quãdoquidem verò admo-
B dum abſurdum mihi eſſe videtur, tam illuſtrẽ imperij adminiſtrationem, veræque in Deum pietatis, vt ita dicam, fundamẽtum ſimul & faſtigium, impiiſsimorum tyrannorum catalogo & hiſtoriæ ita inſertam (quod quidem neceſſario prorſus factum eſt) relinquere: facere nõ poſſum, quin eam, quoad eius fieri poteſt, ab illis ſeiunctam, proprio perſequar libro: quum ſcilicet tam ampla ſit, & rebus omnibus excellẽs. Quapropter quæ antea Tyrannorum temporibus coniuncta expoſui, quàm potero breuiſsimè oratione perſtringam, de patre nimirũ eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerũ adminiſtrationem peruenerit: mox etiam veteris Romæ imperium conſequutus ſit, vt triumphale victoriæ ſignum in cœlo conſpexerit, per quod etiam exitiales & execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo diuino Romæ lauacro ſit ablutus, quæ pro Chriſtianis & Eccleſiis ipſis peregerit: quibus cõſtitutionibus pro religione noſtra promulgatis effecerit, vt res noſtrę breui magna acceperint incrementa: vt poſtremùm Licinium attriuerit: denique Byzantio ca-
C pto, prædonibúſque inde pulſis, cognominem ſibi vrbem magnificè excitarit, eandemque ſacris & profanis ædibus, porticibus, † proiectis, ſtatuis, aquis, aliiſque publicis intra & extra mœnia ædificiis exornarit. Hiſce omnibus, quæ antehac latius ſunt explicata, breuiter repetitis, quæ ſequuntur fuſius cõmemorabimus: res ſcilicet impiiſsimi Arij, primámque Oecumenicam & vniuerſalem Nicænam Synodum: & vberem, qui tum floruerunt, diuinorum virorum prouentum, quæ gentes, & quomodo profeſsionem fidei noſtrę ſuſceperint, Arianorum poſt Synodũ improbitate reiecta: quæ Antiochiæ, Tyri, Æliæ, Alexandriæ, & Conſtantinopoli contra Euſtathium & Athanaſium veræ pietatis illuſtratorem acta ſint. Deinceps de rebus beatæ Helenæ, quomodo ea Hieroſolymis pretioſam venerandamque Domini crucem inuenerit, quibus rebus ibi pulcherrimè ſacroſancta ea coluerit loca, & quomodo tandem diem ſuum obierit. Multa præterea alicubi inſerentur, videlicet de Aſterio & Marcello Melitianis, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit, libello prius verioris pietatis exhibito. Poſt hæc omnia feliciſsimam Cõſtantini mortem, magnificáſque & tali principe dignas exequias, qui innumera deinde miracula & prodigia ediderit, referemus. Sed enim manum operi admouentes, commodè id tali initio ordiemur.

Dicendorum propoſitio.

† [illegible]

CAPVT II.

DIuo Conſtantino pater fuit Conſtãs, cui * Proceri, ab aliquibus etiam Chlori ſeu virentis cogno- E men impoſitũ. Illuſtri is admodum loco natus, genus ad imperatorum familiam retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipſum Romæ imperauit, † ex filia nepotem fuiſſe conſtat. Poſteaquàm autem Perſæ, Sarmatæ, & inſuper Parthi, Varacho concitante, aduerſus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Conſtantem oratorem ad barbaros componendæ pacis gratia miſit. Hic ex Heſperiis in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hoſpes, comitatus eius & cohortis regiæ ſplendore captus, filiam ei ſuam viuida & nubili iam ætate puellam ſubiicit. Conſtans amoris concubitúſque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atque exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa procreatura eſſet, tollere atque educare iubet: nouum & id admirandũ quiddam fore arbitratus, ex eo quòd cum puella dormiens, in Occidente, circum ipſum lectum, ſolem illuceſcentem ſe vidiſſe in cubiculo, dixit. Cæterùm legatione ſua ritè defunctus, domum redit: ibíque F egit. Interea Diocletianus, poſtquam ad imperium peruenerat, quarto adminiſtrationis eius anno, Maximianum Herculium ſocium ſibi imperij adſciuerat. Conſtans verò & Maximinus Gallerius, Cæſarum † inſignibus decorati ſunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille verò Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem vterque quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga imperatores gerebant animi affectionem & propenſionem repudiaſſet. Cõſtanti Britannia, Alpes & Gallia ſuperior prouincia obuenit, † inacceſſæ & non ita multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quò ipſe antea legatus miſſus fuerat, oratores quoq; ire iubet, viros genere claros. Cæterùm & illi, quũ Drepanũ delati eſſent, hoſpitio matris Cõſtantini excipiuntur. Vbi puer ludẽs, ab vno oratorũ ad animi acerbitatem per obiurgationẽ eſt cõmotus. Cuius verba ille ægrè impatiẽtérq; ferẽs, lachrymis profuſis ad matrem quere-

* [illegible]

Parentes & ortus Cõſtantini.

Alij ex filia Criſpo, qui fuit frater Claudij, patre Eutropio genitum tradunt.

Cõſtãs dicere ſolitus fuit, Opes publicas melius à priuatis pluribus haberi, quàm intrà vnum Principis clauſtrũ reſeruari. Eutrop.

† [illegible]

† [illegible]

A Iam defert. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij aſſeuerãs ſanguinis eſſe. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Conſtantis vultum apprimè referebat, tum purpura illa infecta veſtis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Conſtantis ſententia confecta, in patriam reuerſi, quũ alias muneris ſui res illi expoſuere, tum de puero etiam Conſtantino retulere, formoſum eum ingenioſúmque adoleſcentulum geſtus edere regios, & vultum conſtitutionémque eius ferè omnem egregiè referre. Quam ob cauſam Conſtans filium ſtatim vnà cum matre ad ſe adducendum curauit. Quum verò metueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore ſua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipſi, ſicuti decebat, proſpexit, puerũ autem aliquanto pòſt Nicomediam ad Diocletianum miſit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domeſticos ſcholarũ cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Chriſtianorum ſacra ſenſim & occultè eſt complexus: & imperatores, qui tantopere vanę ſuperſtitioni dediti eſſent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, deteſtatus.

Cõſtantinus in aula Diocletiani educatus.

B Porrò vt incantationibus diuinationibúſque quibuſdam Diocletianus cognouit, ipſum Conſtantinum ſolum ſumma rerum & imperio potiturum, idolorúmque cultum ſublaturum, odio erga eum eſt accenſus, conſiliúmque occidendi eius cepit. Qua re comperta, Conſtantinus ad patrem ſe contulit: quem iam ſupremum propè trahentem ſpiritum, & circa teſtamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Chriſtianorum religionem conſectanti, imperium poteſtatémq; ſuam reliquit: reliquis, quos ex Theodora ſuſceperat liberis, præteritis: ipſe quoq; manibus ſuis, in Britania coronam imperialem ei impoſuit, quinquaginta & ſex ætatis, tribus [a] verò & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam ſtatuiſſent, tutus & tranquillus fuiſſet portus & perfugium. Eo modo Conſtantinus paternum eſt conſecutus imperiũ, ducenteſima ſeptuageſima quinta ineunte Olympiade: qui annus eſt à mundo cõdito, quinquies milleſimus octingẽteſimus quintuſdecimus.

Cõſtantinus Cõſtantiu ſucceſſor.
a 19, vt Caſar. 4. vt Auguſtus.
Apud alios chronicus ſcriptores inuenio Olympiadẽ 272. Annũ mũdi conditi 4271. Annũ Domini 310 Bibliãder ponit annũ mũdi conditi 4189. Et annum Domi. 311.

C

CAPVT III.

Diocletianus autem & Maximianus, viginti annis in imperio adminiſtrando completis, propter certas cauſas, & quòd dura quędam perpeſſi eſſent, poteſtatem eam ſua ſponte ſibi ipſis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis propoſuerint edicta, & quot martyrũ millibus ſtrenuè pro Chriſti nomine decertantibus, ipſi ſimul & Maximinus ſucceſſor eorum necis cauſa extiterint, pleniſsimè à nobis paulo antè eſt explicatum. Maxentius porrò Romæ, & Maximinus Nicomediæ, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eiſdem detinebantur ſtudiis, ciuium ſubditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet propè die ſubornantes. Aduerſus hos, oppreſſorum legationibus pluribus excitus è Gallijs Conſtantinus, primùm Maxentio ad vrbem Romam bellum intulit. D Quo tempore aleam Martis prælio aduerſus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepentè in cœlo ſalutiferum Crucis ſignum longius diſtentum, Orientem verſus, meridiano tempore, ſplendore ſolem ipſum ſuperante, apparuit: circum quod, in orbem, ſtellis itidem, vt in cruce literarum latinarũ formam referentibus, inſcriptio hiſce verbis eſt viſa, IN HOC VINCE. quod ſignum confeſtim ex auro & lapillis precioſis, ad militaris vexilli inſtar fieri curauit: & ſimul Maxentium fortiſsimè deuicit, in ponte ſubmerſum, & Romam in poteſtatem ſuam recepit. Deinde deorum ſimulacra cõminuens, in cinerem redegit, eorundémque delubra ſolo æquauit. Mox, manibus ipſe ſuis, Seruatori in Palatio Romæ templum ſarculo deſcripſit & excitauit. Leges pro Chriſtianis tulit, aliáq; magno ſtudio pro eiſdem egit, quæ paulo antè recenſuimus. Et quum eum morbus inuaſiſſet, & medici infantum ſanguine id malum diſcuti purgarique poſſe renunciarent, abhorruit reſiluítque ab eo facinore Deo chariſsimus imperator, luctu & E eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apoſtolorum ſe ei ſpectãdos exhibent, Romanæque vrbis Antiſtitem accerſere iubent, piſcinam apud eum eſſe oſtendentes, cuius lauacro ablutum illum ſaluum ſubitò & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus ſunt refert, imperatorem baptizat: & morbus ipſe aquis innatat, ſquamarum in morem, non ab oculis, verùm à carne ipſa decidentium. Itaque ille melius habet, vſque adeò vt miraretur ipſe, is ne eſſet, qui antea fuerat Conſtantinus. Poſtea Iudæorum turba exiſtit, qui imperatoris matrem adeuntes, Conſtantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, ſed tranſitionem eius ad CHRISTVM valde arguunt & criminantur.

Bellum Conſtantini aduerſus Maxentium.

Signum Crucis ei in cœlo apparet.

Cõſtãtinus Romæ baptiſatur.

Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ.

At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipſi Iudæi cum Syluestre Romanæ vrbis Epiſcopo congrediantur, ſermonéſque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facilè eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congreſſus, tropæum Crucis inferri in hoſtem iubet, F aduerſus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus ſuccumbit. Quo è medio ſublato, magis etiam res Chriſtianorum ſunt auctæ. Itaque encænia, innouatarúmque rerum feriæ, tranquillitate vbique à Deo conceſſa, celebratæ: aliáque omnia peracta, quæ in eiuſcemodi mutationibus & Dei diſpoſitionibus, moribus fieri receptum eſt. Sub hæc conſtitutiones in ſcripto & ſine ſcripto, quæ pro eo atque deceret, res Chriſtianorum ordinarent, editæ. Templa quædam de integro cõſtructa, quædam in ampliorem decentioremque formam mutata. Leges laiæ, immunitatem miniſtris Dei conferentes, libertatémque & magnificas donationes templis ſacriſque ædibus largientes. Aliæ præterea, ſynodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam eccleſiarum conciliantes. Atque hæc quidem tum ad eum modum ſe habebant. Licinius autem, qui Conſtantiam Conſtantini ſororem in matrimonio habebat, Orientémque ad

Maximinũ opprimit.

Chriſtiani Encænia vbiq; celebrant.

Licinius imperij ſocius Cõſtantinus

primùm in Pannonia, deinde in Macedonia, rurſum in Thracia, poſtremò in Aſia vicit, fugauit, & per deditionem cepit: laterarum acerrimũ hoſtem, Dacia oriundũ, parentibus armẽtarijs. Vnde ei etiam Armentarij cognomen inditum. Cauet Cõſtantinus Licinio cædendo, ne idem is tentaret, quod Maximianus Herculius imperio, quod depoſuerat, repetẽdo fecerat. Cõſtãtinopolis cõſtruitur & exornatur.

A Nicomediam cum imperio adminiſtrare iuſſus erat, quòd magnitudinem Imperij moderatè perferre non poſſet, rebellionem exitiúmque aduerſus eum, à quo ſumma acceperat beneficia, molitur: conatúmque ſuum, occultè Christianos, quorum ille magnus amator erat, occidens, ac multos ex eis in rationem martyriorum referẽs, declarat. Apud quem quum Conſtantinus neque cohortãdo, neque ſuadendo, neque adeò territando, vt à cœpto deſiſteret, aliquid efficeret, poſtremò bello eum aggreſſus, ad Chryſopolim Bithyniæ præliũ cum eo committit. In quo ſuperatus ille, in poteſtatem quidem Conſtantini peruenit: vitam, vincente donante, recipit, & Theſſalonicæ ſub cuſtodia ſeruatur: vbi verò tum quoq; ad nouas res reſpectare deprehẽſus eſt, ipſe in ſeipſum ferrũ pertraxit. Quam obrem ſecuri percuſſus, ſibi ipſi quidem vitæ finem, tyrannidi verò & idololatriæ bellicum mortum creauit.

CAPVT IIII.

B Rebus contra Licinium proſperè geſtis, vrbem quoque vt ſub nomine ſuo condat, circumſpicit. Byzantij quidam erant ſæui admodum, armiſque ſibi barbaro more plurimùm arrogãtes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorúmque vetuſto caſtello diruto, ingentibuſque & magnificis tributis comportatis, magnam conſtruit vrbem, nihil prorſus rerum omnium, quę ad eam illuſtrandam ſpectarent, omittens, ædes præclaras ſtruens, ex ipſa Roma aliiſque populis incolas eò alliciens: + circum equeſtrẽ, porticus, proiecta, aquæductus, fontes, ſtatuas, imagines, & quæcũque eſſent præcipuæ artis opera, fieri, eóque comportari, vt ſplendida ornatáque redderet omnia, curans. Ad hæc, templa Deo, Apoſtolis & martyribus, & maximã illam ⋆ Porphyretici marmoris columnam conſtruens, in qua ſtatuam quoque ſuam collocauit, in polo ſeu vertice mundi crucem infixam manu tenentem. Quo ille ſymbolo indicauit, virtute in-

ἱπποδρόμιον ὡς ἐκεῖ λέγουσι.

πορφυρίτιδα κίονα. Conſtantini ſtatua equeſtris.

C uicti eius tropæi & ſigni, terram omnem & mare ipſum à ſe eſſe ſubactum. In regione etiam ea quæ Soſthenium dicitur, & ⋆ in traiectu, ex apparitione archangeli Michaelis, templa condidit, aliáque plura opera perfecit, quæ illius diuina mẽte & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, nõ longè ab Ilio, circa Græcorum naualem ſtationẽ, eam illum excitare cœpiſſe. quòd autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, è regione Chalcedonij extruere iuſſus eſſet, reſponſo ei morem gerentem, amplis ita mœnibus ibi circumdediſſe: rebuſque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxiſſe, curiam atque Senatum, ſumptus, ⋆ teſſeras frumentarias, dignitatiſque genus omne, Imperatoria prorſus munificẽtia ciuibus largitum eſſe. Atque ita omnibus rebus ritè atq; ordine diſpoſitis, Conſtantinopolim & nouam Romam appelaſſe, eadémque cum illa poteſtate, eiſdem moribus atque inſtitutis, eiſdémque legibus eſſe iuſsiſſe, & inſuper + Imperatricem vrbem declaraſſe, populorum omnium qui Romanum imperium agno-

ἐν τῷ ἀνάπλῳ. Apparitio ſancti Michaelis.

σιτηρέσια.

βασιλίδα, Noua Roma & vrbs Imperatrix.

D ſcentes, Septentrionem, Auſtrum, & ſolem Orientem verſus, & quod in medio eſt mare colunt ab eis quæ ad Illyrum extructæ ſunt vrbibus, & ab Epidamno, quæ non longè ab Ionio ſinu eſt ſita, vſque ad Cyrenẽ & proximam Libiam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoã: Et vrbem eã condi cœpiſſe, à mundo creato quinquies milleſimo octingenteſimo vigeſimoquinto, Imperij eius decimo: abſolutam autem prorſus eſſe, eiuſdem Imperij vigeſimooctauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies milleſimum octingenteſimum quadrageſimum tertiũ, ſiue, vt alij tradunt, trigeſimumoctanũ.[a] De ea illud quoque memoriæ eſt proditum: vt Imperator ipſe pedibus, haſtam manu tenens, ambitum mœniaque eius definiens circumiit: quòd comitibus eius vlterius quàm conueniret, pomeria vrbis proferre videretur, quendam ex eis ad eum acceſsiſſe atque rogaſſe, Quò vſque tandem here? illumque diſertè reſpondiſſe: Eò vſque, dum qui me præcedit ductor, conſtiterit. Vnde ſatis conſtabat, cœleſtem quampiam ei præiiſſe virtutem, quę eũ, quod fieri deberet, inſtrueret. Eam tam magnificè fundatam, almam quoque Romã vocauit, quod verbum Romanis + gloria præclaram ſignificat. Con-

Terminus Orientalis & Conſtantinopolitani imperij. Tempus Cõditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

a Sic ſcilicet aut intra tredecimum annũ perfecta, aut quĩto imperij eius anno ædificari cœpta eſſet.

Auguriũ auſpicatiſſimum cõditæ vrbis Conſtantinopolitanæ.

Alma Roma.

E ſtantinus ſanè nunquam non pro Christiana pietate aliquid agens, non Byzantij tantum, ſed & vbique terrarum, pulcherrima ædificauit tẽpla, potiſsimumque in metropolitanis ſedibus, ſicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antiochiæ ad Orontem, in veteri Roma, & Hieroſolymis ipſis. De quibus, quæ ibi opera perfecerit, poſtea dicemus. Quum verò res omnes ei ex ſententia cederent, etiam apud exteras nationes, finitimas ſimul & lõginquiores, vel iure belli, vel fœderibus pactis pacatas: altiſsima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & profeſsio fidei Chriſtianę vbique terrarum eſt propagata. Multę quoque feræ nationes ſacra noſtra ſunt complexæ: & mirificum vitæ inſtitutũ in eccleſiis, & apud multitudinem ipſam, denique in montibus etiam & ſolis locis reſplenduit, quòd nuper admodum Mo-

ἔνδοξον. Iuſtinian. Conſtantinopolim nouam Romã Dio propitio, melioribus quàm veterẽ conditã eſſe auguriis cenſet, l. Deo auctore C. de veter. iure enucl.

Chriſtianiſmus vbique florentiſſimus.

F nachi pullulare cœpiſſent, & quòd martyres adhuc & confeſſores ſuperſtites eſſent, ſacerdotéſq; inſuper Apoſtolicis donis & miraculis, vitæq; ſimplicitate vigerent. Per quos cœleſtem prorſus vitã in terris cernere erat, religione ipſa indies ſemper & in rebus omnibus augmenta ſua capiente: & Conſtantino ſtudio omni in hoc incumbente, vt apud omnes ea vbique confirmata ſtabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem excreſceret: vtque per ipſum, adiuuante Deo, Chriſtianiſmus in ſerena certaque trãquillitate & altiſsima pace cõſiſteret. Atque vt ſimpliciter dicam, ea tempeſtate res noſtræ lætiſsimæ, iucundiſsimæ, & florentiſsimæ fuere: aduerſarij autem contrà, in triſticia, ſummiſsione, & mœrore ſummo vixere.

CAPVT V.

Religio noſtra quum in tanta eſſet gloria & flore, pacem & quietẽ tantam inteſtinum turbauit bellum. + Nugæ namque & diſputationes cõtentioſæ, veram pietatem perfectãque diuini numinis cognitionem prætexentes, de

Nugæ. Tranquillũ florentẽmq; rei eccleſiaſticæ ſtatũ importunitate ſua heretici perturbarũt.

ἀλλότριον παρατροπ·, καὶ παραμυθί·

A quibus antea inquiſitum non fuerat, ea in quæſtionem deduxerunt, eáque re ingentes turbas in eccleſiis cōcitarunt. Siquidem generis noſtri * peſtis, improbúſque prorſus & exitioſus hoſtis, nauim eccleſiaſticam tam placidè ſecundis vētis ferri, & ab vniuerſitatis huius Deo gubernari vidēs, ferre id non potuit: & graue moleſtúmque ſibi eſſe putauit, niſi ſubmergendam eam curaret, quæ tam ſecurum citra prauorum dogmatum fluctus & procellas teneret curſum. Vt enim Græcæ ſuperſtitionis præſtigias proculcari, doloſóſque laqueos eius in apertum protrahi, & manifeſtò argui atque conuinci, & creaturam quidem (vt antehac) amplius non coli, creatorem verò eius, ſicuti conuenit, laudibus vehi & adorari animaduertit: apertum rurſum contra Deum mouere bellū poſthabuit, & dolo rem clandeſtinè admodum & fraudulenter aggreſſus eſt. Repertis namque quibuſdam, qui Chriſtianam quidem profiterentur fidem, arrogantia autem inaniq́; vanæ gloriæ ambitione & dominandi cupiditate quaſi intemperiis quibuſdam agerentur, eis ipſis veluti inſtrumē-

Diabolus idololatriæ autor & propagator.

B tis adinuentionis fraudiſque ſuæ vtens, alio quodam modo rem in priorem reduxit errorem & ſeductionem, vt conditor ſcilicet rerum omnium Deus, creaturis ipſis exæquatus & connumeratus, creatura rurſus quemadmodū antea adoraretur, cultúſque diuinus adorationi † illius ſimilis fieret. Verùm vnde, quóue modo, & per quem zizania hæc ſata ſint, re altius repetita, vt potero, exponā. Alexandriæ, quæ primaria & præcipua inter Ægypti, Thebaidis & Libyę vrbes, ciuitas eſt, ampliſſima ſanè & populoſiſſima, poſt Theonem, vt antea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propugnator, eccleſiam gubernauit: qui certaminis ſacri curſu ſplendidè ſub impiis tyrannis peracto, Achillam breui habuit ſucceſſorem. Atque huic, eccleſiæ clauo dirigendo Alexander ſuffectus eſt, Apoſtolicæ doctrinæ generoſus defenſor: qui in ea, quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis inſtitutionibus quotidie eccleſiam exhilarauit. Ea tempeſtate Arius quidam erat, in rationē quidem illū ſacri ordinis relatus, ſed qui iam inde ab initio ſtudium ſuum ſuper dogmate ſuo ſatis declarauerat.

† ἀρξάμενοι τῇ λογικῇ προσκυνήσει. Tumult⁹ Eccleſiaſtici initium.

Alexādrini Epiſcopi.

Arius Melitij ſectator.

C Melitio namque nouas res molienti primùm adhæſitatque eo relicto, ſe poſtea ad diuinum, quem diximus, Petrum contulit, à quo etiam Diaconus eſt factus. ſed ab eodem rurſum eccleſia exactus, eo quòd Petrus Melitium ſectatoréſque eius excommunicauit, & baptiſmum eius non * recepit, propter nonnullas quidem cauſas, potiſſimum autem quòd ille perſequutionis periculo non perlato, cultum diuinum abiurarit, & dæmonibus ſacrificarit. Eius quippe rei gratia in ordinē redactus, neque aliam quampiam ob cauſam, quæ probari aut defendi poſſet, ab eccleſia proſcriptus Melitius, iniuria ſe affectum eſſe dictitans, conuiciis & maledictis Petrum proſcidit. Et quum ſectatores multos haberet, hæreſiarchā ſe & ducem eorum conſtituit: & ᵃ Epiſcopali dignitate ſibi arrogata, in oppido † Lyco, quod ad Ægyptum eſt, quæcunque ſunt Epiſcopalis muneris, citra pudorē timorémque omnem peregit, Petro prorſus præ ſe contempto. Itaque vnà cum aliis Melitio fauentibus, Arius quoque quieſcere nolens, in Petrum eſt inuectus. Vbi verò Petrus accepta martyrij corona,

Melitius hæreſiarcha à Petro antiſtite Alexādrino excommunicat⁹, et cū eo Ari⁹.

** μὴ προσιέμενος, non admiſſus eſt, nō paſſus eſt eum ſacramētum baptiſmo adminiſtrare.*

a Meliti⁹ ſibi ipſi Epiſcopalem dignitatē ſumpſit.

† Deinde Ptolemais, & Panopolis, at Vatene oppidum

vitæ curſum finiit, ᵇ ab Achilla ſucceſſore eius Arius veniam impetrauit: & rurſum Diaconi miniſterio fungi permiſſus, ᶜ poſtea in Presbyterorum quoque ordinem eſt allectus. Apud Alexandrum quoque, proximum ab Achilla epiſcopum, honeſto loco fuit: & quòd cauillationum dialecticarum non imperitus, atque in eiuſmodi diſciplinis probè exercitatus eſſet, ſcripturarū interpretatio credita ei fuerat. Enimuerò quum nō benè ferret Alexandrum Epiſcopi dignitatem obtinere, † quòd non ritè is quoque, neque ordine lectus eſſet, diſſidia aduerſus eum latenter & contentiones mouit. Quúmque non haberet quod in vita moribúſque Alexandri carperet, neque per ſycophantiam facile quicquam confingere poſſet, ea quidem in parte quiet⁹ fuit. ᵈ quæ verò ille in eccleſia pro cōcione rectè piéq; doceret, in eis repugnare illi inſtituit. Epiſcopus namque, filium cum patre *ὁμότιμον*, hoc eſt, eiuſdem honoris, atque eiuſdem ſubſtātiæ, æqualémque per omnia eidem qui eum genuit, eſſe, ex diuinarum ſcripturarum ſententia & traditione docuit. Arius autem inter presbyteros primas tenens, verbóque veritatis prorſus repugnans, creaturam facturámque patris filium vocauit, in abſurdas opiniones prouolutus. Ex non exiſtentibus ſiquidem genitum eſſe: & fuiſſe aliquando tempus quum non fuerit, meráque ſententiæ & † arbitrij libertate vitij & virtutis capacē eſſe: aliáque eiuſcemodi cenſuit, quæ opinari eum par erat, qui ſibi de huius generis rebus diſſerendum atque inquirendum eſſe cōſtituiſſet. Et quum exiſtimaret epiſcopum Libyci Sabellij dogma aſſerere, contendendi & aduerſandi ſtudio in errorem ex diametro illi contrarium decidit. Sanè quidem permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit, & ex parui igniculi ſcintilla ingēs eſt & altum exortum incendium. Ab Alexandris enim doctrina hæc progreſſa, Aegyptum, Libyam, & ſuperiorem Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias prouincias & vrbes peruenit. Quæſtione tali iam in controuerſiam vocata, Alexander diſſuadere eam eſt conatus. Sed iam non pauci Epiſcopi, & plurimi ex clero rectè dicere Arium affirmabant, ſententiámque eius complectentes comprobabāt. Poſtquam autem inter ſe non cōſenſerunt, ſeu potius

interuenit: & in Libyco Lycon, vbi montes finiunt Thebaidem. Plin. lib. 5. cap. 9.

b Arius ab Achilla Epiſcopo Alexandrino in Eccleſiam & veniæ gratia impetrata receptus.

c Ari⁹ presbyter & ſacrarum literarū doctor Alexādriæ ordinatus.

ὁμοούσιον, καὶ ἴσον τῷ γεννήσαντι.

d Contentio Alexandri epiſcopi & Arij presbyteri, de doctrina Chriſtianæ profeſſione.

Arij hæreſis.

† αὐτεξουσιότητι γνώμης.

Ea longè latéque graſſata.

D

E

F Arius ‡ furiis correptus propalàm impietatem docuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius ſequerentur, clericos omnes excommunicauit, & ſacro ordine mouit. Sentiebant porrò cum eo in Alexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas, Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius, Macari⁹, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, multam etiam populi partem ſecum trahētes. In quo, alij idem ſibi de Deo ſentiendum atque credendum eſſe quod Epiſcopus arbitraretur, putabant: alij verò, ſicuti multis euenire conſueuit, iſtos miſerabantur, veluti iniuria affectos, & indicta cauſa ab eccleſia proſcriptos. Sunt qui dicunt, contentionis huius alium, ante Arium, autorē fuiſſe: Alexandrum, ſecūdo ab Ario loco presbyterum, Baucalim cognomine qui nomē id adeptus fuerat, ex ſupercreſcentia carnis pondere in dorſu eius collecto, teſtacei vaſis fotina, quod Alexandrini vernaculo ſermone baucalam nominare ſolent: hūc inquam, ſecundas in miniſterio ſacro ferentē, diſſenſionis cauſam extitiſſe putant, vnde poſtea in-

‡ κορυβαντιῶν.

Alexander epiſcop⁹ Arium cū popularib⁹ ſuis ab eccleſia proſcribit.

Scinditur in certū ſtudia in contraria vulgus.

Alexander Baucalis, presbyter & ipſe Alexādrinus, diſſenſionis huius autor à quibuſdam habitus.

A ter Alexandrum & Arium contentio commota, & τοῦ ὁμοουσίου, hoc eſt, conſubſtantialis promulgatio exorta ſit. Quod namque Baucalis prælatum ſibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis iſtius illi adſcripſit. Alexander verò epiſcopus, vtrumque à contentione abducere volẽs, ad diſputationes ſermonúmque collationes eos inuitauit: perſuaſione potius quàm violenta iuſsione controuerſiam ſopire, conducibilius eſſe ducens. Et quum multoties diſputando congreſsi eſſent, ſicuti fieri aſſueuit, contentione inter quoſpiam mota: Epiſcopus nunc huic, nunc illi beneuolè & cõmodè adhæſit: poſtremò verò tandem & ipſe coæternum & coo ſubſtantialem patri filium, ita vti antea ſemper ſenſerat, diſertis verbis pronunciauit, Ariúmque idem ſentire iuſsit. Quod vbi ille, vt faceret, in animum inducere non potuit, ſacris ædibus eſt ab eo eiectus.

CAPVT VI.

Primariarũ in orbe Chriſtiano eccleſiarum Epiſcopi.

B EO tempore Romanę eccleſiæ Sylueſter præfuit, Miltiadis ſucceſſor, qui poſt Marcellinum egregiè in perſequutione ipſa certamine defunctũ, ſacri muneris ſuſcepit adminiſtrationem. Alexandriç autem poſt Theonem & Petrum, Achillas, ac deinde quem dixi Alexãder, eccleſiaſticam tenuit præfecturam. Antiochiæ, Tyranno in eccleſiaſtico miniſterio Vitalis ſuffectus, pace primùm eccleſiis reddita. Is à tyrannis eccleſiam dirutam denuò excitauit: cuius ſtructuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex cauſidico epiſcopus factus illi ſucceſsit, Liciniique temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationémque ſuam pro vera pietate oſtẽdit. Porrò Hieroſolymis poſt Hermonẽ Macario ſacrũ munus creditũ, digno tali nomine viro, vt qui omnibus bonis & ornamẽtis floruerit. Cõſtãtinopoli verò, poſt Metrophanẽ, Probi Imperatoris ex fratre nepotẽ, Alexãdro ſacrorũ cura ſorte ceſſerat. Verùm enimuerò hoc loco faciẽdũ mihi omnino videtur, vt altius ab ipſis Apoſtolis repetitos Byzantios epiſcopos recenſeam, & veluti ſacram quandam inſcriptionem hiſtoriç

C huic adiiciam. Andreas Domini apoſtolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias ſortitus, Byzantij Chriſtum prædicauit. Et quum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenẽte, ad cædem quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Chriſti fidẽ pertraxit. Cæterùm ſacra eo loco fundata æde, & Stachy apoſtolo epiſcopo creato, Sinopeo conceſſit. Stachys ſacro eo munere annis ſedecim adminiſtrato, ibidem ſepultus, Oneſimum habuit ſucceſſorem. Oneſimus quatuordecim annos eccleſiam eam gubernauit, eíque Polycarpus ſurrogatus: qui decem & octo annis munere ſuo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic ſedecim annis eccleſiæ præfuit, eamque moriens Sedecioni conceſsit: quo poſt annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius ſuffectus: qui ſeptem annis epiſcopali munere obito, Felicem habuit ſucceſſorem. Felix quinq; annis ſedẽ Epiſcopalem renuit, eámq; ad Polycarpũ

Catalogus Epiſcoporũ Byzantiorũ ab ipſo apoſtolo Andrea vſque ad Alexandrum, cuius precibus Arius eſt peſſũ datus.

D tranſmiſit. Qui ſanè omnes, propter infideliũ incurſiones, in eo quod memorauimus Apoſtoli oratorio ſynaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione eccleſiaſtica ſuſcepta, quatuor eam annis obtinuit: eccleſiámque aliam, in loco cui nomẽ erat † Olea conſtruxit, ibique ſynaxim peregit. Eam ædem poſtea Conſtantinus Magnus ſplendidiſsimè auxit & ornauit. Athenodori ſucceſſor Euzoius, ſex annis Epiſcopatum geſsit, cui Laurentius ſuccedens, vndecim annis eccleſiæ præfuit. Poſt hunc Alypius tredecim annis ſacrum magiſtratũ adminiſtrauit. Iſtius ſucceſſor Pertinax, vir Conſularis, nouem annis Epiſcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior eſſet, eccleſiam aliam ad mare, in loco quem ✱ ficos nominabant, excitauit, eamque Pacem appellauit. Eum locum Chriſtiani perpulchris & cõtinuis ædificiis in oppidi formam redegerũt. Quapropter eum etiam mœnibus eximiis, magna virtutis gloria pollens Conſtantinus eſt dignatus, ꝙ in eo ſcilicet Pacis eſſet templum. Poſt Pertinacẽ, Olympianus vndecim annis ſacrorum antiſtes fuit: rurſum poſt hunc Marcus, annis tredecim. Poſt Marcum Cyrillianus ſedecim. Poſt Cyrillianum Conſtantius, ſeptem. Hic primo epi- E ſcopatus ſui anno, intra Byzantium in parte ſeptentrionali templum ędificauit, atque id Euphemiæ martyri, quæ tum ſacrum peregerat certamẽ, conſecrauit. Ad quod templum reliquo vitæ tempore tranſacto, epiſcopale munus Tito reliquit: qui id ſupra triginta & quinq; annos adminiſtratum, ad Dometium Probi imperatoris fratrẽ tranſmiſit. Atque huic Probus filius ſucceſsit. Et Dometius antiſtitis honorem viginti quatuor, Probus duodecim annos geſsit, cuius Metrophanes frater ſucceſſor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Epiſcopale miniſterium cohoneſtauit. Sub quo etiam Conſtantinus ſemper Auguſtus, cognominẽ ſibi vrbem magnificè condidit. Metrophanis porrò ſucceſſor fuit Alexãder, Apoſtolicis donis præclarus. Hæc de Epiſcopis. Sed enim Alexãdriæ epiſcopus Alexander, quum Arium videret † dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos cõuentus agere, & turbam motúmque ingentem cõcitare, nõ modò ad ſacros eccleſiarum præfectos, verùm etiam ad fideles paſsim in vrbibus omnes, de blaſphemia eius publicitùs literas dedit. Ex F quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi verior narratio rerum conſtet, & nemini confingere quidquam videar. Adiiciã præterea alia, quæ veritati ſunt conſona, hiſtoriamque omnem dilucidiorem reddere poſſunt.

† Vulgo, Olea Conſtãtinopolis regio.

Item, Pici. Pacis tẽpliũ. ✱ ϲυκαῖ. Chriſtiani ad hoc tẽplũ oppidum conſtruxerunt.

Probi imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantij epiſcopi.

† φιλαρχίας οἴϲτρῳ κεχρημένον.

CAPVT VII.

ALexander itaque iſte Alexãdrinus, ad cognominem ſibi Alexandrum Conſtantinopolitanum hæc ſcripſit. Reuerendiſsimo & vnanimi fratri Alexandro, Alexãder in Domino ſalutem. Prauorum hominum, qui dominandi libidine & pecuniæ cupiditate ducuntur, inſtinctum, ſemper quæ ampliores eis eſſe videntur, inſidiatur eccleſiis: qui vario ſanè prætextu pietatem eccleſiaſticam inuadere ſolent. Siquidem tanquam ſtimulis quibuſdam, ab

Alexandri Alexãdrini epiſcopi ad Alexandrum Cõſtãtinopolitanũ epiſcopum, de verbis in doctrina eccleſia nouis Arij, ſcriptum.

A eo qui in illis efficax eſt, diabolo, ad propoſitam ſibi voluptatem incitati, religione omni proiecta, iudicij Dei timorem proculcant. De quibus neceſſitas mihi impoſita eſt, multa ab eis paſſo, vt ad pietatem veſtram ſcribam, vt eiuſmodi homines caueatis, & ne quis eorum ſe in parœcias & eccleſias veſtras ſubinſinuare audeat, prouideatis. Inſtructi enim ſunt per ſimulationem & diſsimulationem, ad fraudem & ſeductionem, impoſtores iſti, vt ſiue per ſeipſos, ſeu per literas, per aſſentationem & venditationem falſam arte quadam compoſitas, tranſuerſos agant ſimplicem atque ſinceram fidẽ conſectantes homines. Quandoquidem Arius & Achillas, coniuratione nuper facta, Collutbi † dominandi cupiditatem, longè etiam deterius quàm ipſe ille, ſunt æmulati. Ille namque accuſatione aduerſus hos ipſos inſtituta, maligni conſilij ſui aliquem reperit prætextum. Iſti verò, * æruſcationẽ illius ſub Chriſti nomine ſuſceptã videntes, eccleſiæ amplius ſubiecti eſſe nõ ſuſtinuerũt: ſed extructis ſibi ipſis latronũ ſpelũcis, continuos ibi peragẽtes cõuentus, diu noctúque ſe in calũniis aduerſum Chriſtũ & nos excogitãdis, meditãdo exercẽt, B atque omnes pias & Apoſtolicas ſententias reprehendentes, Iudaico prorſus more, Chriſti perſequutricem inſtituunt officinam, diuinitatem Saluatoris noſtri pernegantes, omnibúſque eum parem eſſe docentes, & voces ſalutiferæ eius œconomiæ & adminiſtrationis noſtráque cauſa ſummiſſionis colligentes, cõgerere ea illis impietatis ſuæ dogma contendunt, verbáque diuinitatis initióq; ſimul & fine carẽtis Paternæ gloriæ eius auerſantur. Quapropter impiam Græcorum & Iudæorũ de Chriſto opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maximè poſſunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio ſumus, ſubornantes atq; procurantes, ſeditionéſque & perſequutiones quotidie contra nos excitantes: & quùm iudicia aduerſus nos, impudicis mulierculis, quas ipſi doloſè ſeduxerunt, interuenientibus inſtituentes: tũ Chriſtianiſmum ad obtrectationem traducentes, ex eo quòd per plateas & vicos omnes, nouæ eorum, adulterata pietate, res temerè vulgantur. Quinetiã indiſſolubilem Chriſti tunicam, quam ne carnifices quidem illi diuidere voluerunt, ſcindere ipſi auſi ſunt. C Itaque nos ea quæ moribus improbiſq; & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus ſuffragiis noſtris, illos ab ea quę diuinitatem Chriſti adorat eccleſia proſcripſimus. Conſilium illi quoque cœperunt, vt nos fraudulenter circũuenirent, & ad conſentientes nobis collegas furtim tranſire, ſub obtentu pacis atque vnionis, deprecationem quidem præ ſe ferentes, re ipſa verò aliquos ex illis in contagionẽ morbi ſui pertrahere per † blandiloquẽtiam ſatagentes, & vt captioſis argutiíſque ab eis acceptis literis, habeant, quas à ſe in fraudem abductis perperam legant: eóſque impietati iam aſſuefactos, prorſus à pœnitentia & fuga errorum, quibus ſunt ſeducti, abſtrahant, perinde atque ſuffragantes ſibi & conſentientes haberent Epiſcopos. Non illi ſanè, quæ apud nos malè & docuerunt & egerũt, (quam ob rem etiam excommunicati ſunt) confitentur, ſed aut ſilentio ea committunt, aut confictis atque compoſitis verbis & ſcriptis adumbrãtes tegunt, hominéſque decipiunt, atque † ad perſuadendum comparatis inſidioſiſque ſermonibus D peſtiferam ſuam occultãtes doctrinam, ſeductioni & fraudi expoſitos abripiunt. Sed & pietatem quoque noſtram, paſsim apud omnes ſycophanticè carpere non omittunt. Quapropter illud euenit, quum nonnulli literis eorum ſubſcribant, vt in eccleſiam illi recipiantur: & * collegæ, qui id permittere audent, vt equidem puto, graui calumniæ crimine non careant: qui ſcilicet non ſolum id faciunt, quod Apoſtolicus canon eis non permittit, verùm etiam diabolicam, quæ in illis eſt, cõtra Chriſtum efficaciam ſuccendunt & augent. Eã ob cauſam nihil cunctatus, dilecti, meipſum excitaui, vt taliũ hominũ vobis oſtenderẽ infidelitatẽ.

Deinde blaſphemias illorum ſingillatim exponit, eíſque copioſe ex diuinis ſcripturis refutationes obicit, impietatem ipſorum redarguens: & lõgius ſtilo progreſſus, infert. Multa, dilecti, quũ dicere poſſem, prætereo: moleſtæ arrogãtiæ eſſe ducens, eadem ſentientes doctores, pluribus admonere. Nã vos ipſi † à Deo docti eſtis, minimè ignorantes, doctrinam hanc Ebionis ipſius, & Artemę, & Pauli Samoſateni eſſe, quorum iſti impietatis E fecibus hauſtis, nobis nunc, ex non exiſtentibus, illorum clam * viuiradices producunt: Arius nimirum ipſe, & Achillas, & quod cum eis eſt malignãtium conciliabulum: & tres præterea illi in Syria neſcio quo modo creati epiſcopi, de quibus iudicium arbitrio veſtro permittimus. Deinceps declaratis ſummiſsioribus ſcripturæ vocibus, quas Saluator † adſciticias noſtra cauſa per exinanitionem ſalutarémque paſsionem ſuſcepit, itidémque eis locis relatis atque expoſitis, quibus extra initiũ omne principium ac Deitas, naturaliſque gloria & diuinitas eius exprimitur, hęc proſequitur. Quis verò quod ſcripturus ſum mirabitur, dilecti? ſi cõtra me, & piiſsimam plebem noſtram, ementitas eorum calumnias expoſuero? Qui etenim aduerſus diuinitatem filij Dei aciẽ ſtruere auſi ſunt, cõtra nos quoque * cum nulla prorſus gratia, probra & conuicia dicere nõ verentur. Qui etiam ex veteribus nullos eſſe dignos putant, qui cum eis conferantur: neque eis æquari ſe patiũtur, quibus nos à pueris præceptoribus vſi ſumus: ſed ne ex omnibus quidem qui paſsim ſunt, collegis & presbyteris, quenquam ipſis comparari volunt, ſolos ſe ſa- F pientes, poſſeſsionum contemptores, & dogmatũ repertores eſſe iactantes: vt quibus vnis reuelatũ ſit, quod nemini omnium qui ſub ſole ſunt hominum in mentem venerit. O tumorem impium, & furorem immenſum: ô opinionem inſanam, & Satanicum planè ſenſum. Sub hæc aliis quibuſdam memoratis, & dogmate fidei eorum fuſius expoſito, circa finem epiſtolæ hæc adiicit. Hoſce igitur anathematis fulmine, de fidelium fratrum conſeſſu, ictos, nemo veſtrûm recipiat, neque vel dicta vel ſcripta eorum ſuſtineat. Qui enim mentiri omnia conſueuere, impoſtores, veritatem certè non proloquentur. Vrbes illi circumeunt, nihil aliud agentes quàm vt amicitiæ obtentu, per hypocriſim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus ſeducãt, ab ipſis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quæ ſequuntur. Hoſce itaque talia contra Chriſtum auſos, & qui Chriſtianiſmum quùm publicè ad populum traducũt, tum in iudiciis magno ſtudio & contentione pro-

Collutbus.
† φιλαρχίαν.
** [illegible]*
Et Collutbus quædã peruerſa docebat, ſed non durauit eius hæreſis: nam ſtatim diſſparuit. Epiphan. contra Ariomanitas.
Ariana hæreſis.
Hæreticorũ ferè capta apud plebẽ & infideles homines plauſibilia.
Indiſſolubilis Chriſti tunica.
Arianorũ proſcriptio & excommunicatio.
† χρηστολογίας.
Hæreticorũ cõſilia & corrupta fraudulenta.
† [illegible]
[illegible]
** συλλειτουργοί.*
† θεοδίδακτοι.
Hic etiam Artemõ ſupra dictus.
** [illegible]*
† [illegible]
Hæreticorũ arrogantia.
** [illegible]*

A bris manifeſtis exagitant: qui perſequutionem tẽporibus pacatis, quãtũ in eis ſitũ eſt aduerſus nos concitãt: qui ineffabile Chriſti natiuitatis myſterium eneruant: hoſce, dilecti, auerſantes, vnanimi nobiſcum conſenſu & ſuffragio, calculis quoque veſtris furibundam eorum audaciam iugulate: exẽplo collegarum noſtrorum, qui in illorum excommunicatione acquieſcunt, literis contra eos ad me datis, libellóque damnationis ſubſcripto, quẽ per filium meum Appionem Archidiaconũ miſi per Ægyptum omnem, Thebaidem, Libyam, Pẽtapolim, Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Aſiam, Cappadociam, & alias circumcircà regiones. Ad horum ſanè exemplum, à vobis etiam eum confirmatum iri, perſuaſum habeo. Multum quidem certè opis à me in eos qui ab illis ſunt detrimento affecti, eſt collatum: ſed illud maximum fuerit depellendorũ à ſeducta plebe malorum auxilium, ſi collegarum noſtrorum concordi cõſenſu illa perſuaſa, ad pœnitentiam decurrere ſtuduerit. Salutate vos inuicẽ, eius quę apud nos eſt conſentiẽtis fraternitatis nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vti B nam fructum aliquem veſtrorum tantopere Chriſti amantium animorum percipiam. Deinde anathemate excõmunicatos, in epiſtola recẽſet, quos & nos ſuprà retulimus. In eandem ſententiã, Philogonio Antiochiæ, Euſtathio Berrœæ in Syria, atq; aliis etiam aliarum eccleſiarum antiſtitibus ſcripſit, quos Apoſtolicam doctrinam comprobare ſciebat. Arius porrò neque ipſe ſibi ceſſandum eſſe putauit. Quapropter neceſsitate quadã ductus, occupare Epiſcoporum beneuolentiam voluit: & culpam deprecans, de fide ſua ad eos ſcripſit: ſimúlque petiit, ſi rectè quidem crederet, vt & ipſi autoritate ſua id cõfirmarent: & Alexãdro, ne ſibi ſuiſque moleſtiam exhiberet, ſignificarẽt: Sin minus, vt quemadmodum credendum eſſet, ritè docerent. Nec parum ea res Arij partibus profuit. Opinione namq; tali vbique ferè apud Epiſcopos vulgata, communis omnium de ea quæſtio fuit. Itaq; alij ad Alexandrum ſcripſerunt, nequaquam prius Arium recipiẽdum eſſe, quàm ſolenniter blaſphemiæ ſuæ nuncium remiſiſſet: alij contrà, illum vt pium, & nihil in fidei doctrina nouantem potius, defenderunt. Alexander porrò, quũ cerneret mul C tos tum, per ſpeciem ſanctimoniæ & grauitatis, Arianos ad ſe admittere: multos etiam inſtigare, vt ipſe ad recipiendum in gratiam Arium perſuaderetur: maximè verò Euſebium Nicomediẽſem, virum præclarum, atque in vtraq; diſciplina ſummè verſatum, & in Imperiali palatio plurimùm honoratũ (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui ante eum fuere principes, Imperatorum domicilium conſtituerant) ſeipſum excitat, atque illis reſcribit, Arianos ſe ad communionem non recepturum. Admodum autẽ literis ſuis Nicomedienſem Euſebium perſtrinxit, quæ ſic habent.

Scriptũ hoc integrum reperitur apud Theodoritũ Eccle. ſua hiſtoria lib.1. cap.4.

Cap.5. eod.

Arij quoque confeſsio ſuam per literas apud Epiſcopos agit.

Epiſcoporũ variantes de Ario ſententiæ.

Euſebius Nicomedienſis epiſcopus, Arij fautor.

CAPVT VIII.

Socrates Eccle. hiſto. lib. 1. cap. 6. Euſdem Alexandri Alexandrini antiſtitis

Chariſsimis & reuerẽdiſsimis, qui vbique ſunt, per catholicam Eccleſiam, collegis, Alexãder in Domino ſalutem. Quum corpus vnum ſit ipſa catholica eccleſia, præceptúmque extet in diuinis literis, vt vinculum concordiæ & pacis retineamus, D peræquum eſt, vt alij aliis inuicẽ, quæ apud quoſque acciderint, perſcribamus: vt ſiue doleat ſeu lætetur membrum vnum, ipſi inter nos vel condoleamus, vel congratulemur. In eccleſia ſanè noſtra exurrexerunt nunc viri iniqui & + Chriſti inimici, defectionem docentes, quam rectè quiſquam præcurſorem Antichriſti exiſtimauerit atque dixerit. Conſtitueram equidem id ſilentio committere, vt fortè inter ſolos deſertores malum hoc cõſumeretur: neque in loca alia progreſſum, ſimplicium quorundam aures contaminaret. Quandoquidem verò Euſebius, qui nunc Nicomediæ eſt, in ſe eccleſię res ſitas eſſe exiſtimans, (quoniam in eum, quòd Beryto relicta, oculis cupiditatis in Nicomediẽſem eccleſiã adiectis, eam affectatus eſt, legitimè vindicatum non eſt) præire deſertoribus iſtis, & ad loca quæuis ſcribere, eos commendans, cœpit, ne fortè ignorantes aliquos in extremam & Chriſti inimicam hæreſim pertrahat, neceſſe habeo, id quod in lege ſcriptum eſt memoria tenens amplius non ſilere, ſed vobis rem eam omnibus annunciare, vt & defectores ipſos atque inauſpicata eorum verba cognoſcatis: & quum Euſebius E ſcripſerit, animum ad literas eius non attendaris. Dudum namque maleuolentiam ſuam tempore occultatam, nunc tandem per hos renouare volens, præ ſe fert ille quidem tanquam pro his ſcribat, reuera autem pro ſeipſo id ſe ſtudioſè facere declarat. Et deſertores quidem ſunt, Arius, Achillas, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Euzoius, Lucius, + Iulius, Menas, Helladius, Caius, & cum eis Secundus, & Theonas, aliquando Epiſcopi dicti, quæ verò contra ſcripturas adinuenta docent, hæc ſunt. ✶ Non ſemper Deus pater erat, ſed erat quum Deus pater non erat: non ſemper igitur Dei verbum erat, ſed ex non exiſtentibus factum eſt. Qui enim erat Deus, eum qui non erat, ex non exiſtente fecit. Itaque aliquando erat, quũ non erat: ſiquidem creatura & factura eſt filius. Neque verò æqualis ſubſtantia eſt patri, neque verum & naturale verbum patris eſt, neque etiam vera ſapientia eius: ſed vnus quidem ex creatis & genitis eſt, + abuſiuè autem verbum & ſapientia factus. Et ipſe ✶ in proprio ſeu natiuo Dei verbo, & in Dei ſapientia eſt, in qua & omnia, & ipſum F quoque fecit Deus. Propterea etiam mutationi & alterationi natura obnoxius eſt, ſicuti omnia quoque rationalia. Peregrinum quoq; & alienum ſegregatumque eſt verbum à ſubſtantia Dei. Et inenarrabilis eſt pater filio: neque enim perfectè cernere poteſt verbum patrem, neque perfectè & certò eum cognoſcere. Etenim ſuam ipſius quoque ſubſtantiam, vti eſt, filius non nouit: propter nos namque factus eſt, vt nos per eum, veluti inſtrumentũ, crearet Deus: neque is ſubſtitiſſet, niſi nos Deus creare voluiſſet. Rogauit igitur eos quidã, poſſet ne verbum Dei mutari, ſicuti diabolus mutatus eſt? atque illi reſpondere non reformidarũt, poſſe. mutabilis enim naturæ eſſe, generationi & mutationi obnoxium. Hæc dicentes, atque his impudenter ſeſe venditantes Arianos, ſectatoreſque eorum, nos quidem cum Aegyptiis & vicinis Libycis centum numero epiſcopis, conuentu acto anathemate iugulauimus. Euſebius verò receptos complexus eſt, qui mendacium veritati & impie-

ad omnes Epiſcopos Catholicos de Arianis epiſtola.

Euſebius Arianus.

Alij Iulianus.

Arianorũ impium dogma.

Ariani in conuentu prouinciali centum Epiſcoporum excõmunicati.

A tatem pietati commiſcere ſtudet. Sed nibil aget. vincit eoim veritas. Nulla enim eſt communio luci cum tenebris, nulla concordia Chriſto cum Belial. Quis enim vnquam audiuit talia? quis ad rem tam peregrinam & inſolentem, eam audiens, non obſtupeſcit? aureſque obturat, ne verborum iſtorum ſordes auditum pertingant? Quis Ioannem audiens dicentem, in principio erat verbum: non damnat hoſce aſſerentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, vnigenitus filius: &, per ipſum facta ſunt omnia: non auerſabitur ſonantes, vnum eſſe creatutarum filium? Quomodo verò par eſſe eis poteſt, quæ per ipſum facta ſunt? aut quomodo vnigenitus, qui, iuxta eorum ſententiam, omnibus connumeratur? Quomodo porrò ea non eaiſtentibus ſit, quū pater dicat, Eructauit cor meum verbum bonum: &, Ea ventre ante luciſerum genui te? Quomodo inæqualis ſit ſubſtantiæ patris, qui eſt imago perfecta, & ſplendor patris: quique dicit, Qui me videt, videt patrem? Quomodo, ſi verbum & ſapiētia eſt, filius Dei, erat aliquando quum non erat? Perinde enim eſt, atque ſi dicant, irrationalem & B inſipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi ſubiectua eſt, qui de ſeipſo dicit, Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum ſumus? Per Prophetā verò: Videte me, quòd ego ſum, & non mutor. Etiamſi enim in patrem dictum boc referri queat, commodius tamen rectiusque in præſentia de Verbo dicatur: quòd etiamſi homo factum, oon tamen eſt mutatum: ſed ſicuti Apoſtolus inquit, Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem & in ſecula. Quid verò eis, vt dicerent, ſuaſit, propter nos ſactum eſſe, quum Paulus ſcribat: Per quem omnia, & propter quem omnia? De blaſphemia quidem eorum illa, quòd filius non nouerit patrem, non eſt quod miremur. Quum enim ſemel Chriſtum oppugnare boſtiliter conſtituerint, fraudulenter & calumnioſè etiam voces eius deprauant, dicentis: Sicut cognoſcit me pater & ego cognoſco patrem. Si igitur ex parte Pater cognoſcit filiū, videlicet & filius ex parte cognoſcit patrē. Sin boc dicere neſas eſt, & pater perfectè oouit filium: certū eſt & manifeſtum, quemadmodum pater nouit verbum ſuum, ita etiam verbum nouit patrem ſuum, cuius etiam eſt verbum. C Atque equidem nos hæc diſſerentes, & diuinas ſcripturas eaplicantes, ſæpenumero eos conuicimus: ſed rurſus veluti cbamæleontes mutati ſunt, certamine quodam in ſe pertrabere contendentes illud quod ſcriptum eſt: Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit. Verum enimuerò, multæ ante eos eatitere hæreſes, quę longè plura quàm deceret aut oporteret tentare auſæ, in ſtulticiam decidere. Iſti verò omnibus verbis ſuis abolere verbi diuinitatem aggreſsi, ⁎ iuſticiæ illas laude, prǽut ipſi ſunt, ornauere, quippe Antichriſto propinquiores. Quaptopter etiam ab eccleſia proſcripti, & anathemati ſubiecti ſunt. Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum: & maaimè, quod & ipſi aliquando ſacra myſteria eccleſiæ didicerint, & nunc ab eis deſciuerint. Non miramur tamen, qui nibil noui accidere eis ſcimus. Idem enim etiam Hymenæo & Philero euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primùm ſectatori, poſtea verò proditori & deſertori. Et de iis nobis non deſunt documenta & præcepta, ſed ipſemet D Dominꝰ prædixit: Videte ne quis vos ſeducat. multi enim venient in nomine meo, dicentes, Ego ſum, & tempus propè eſt, & multos ſeducent, ne ſequamini eos. Et Paulus eadem à Seruatore edoctus ſcripſit, quod in extremis temporibus deficient quidam à fide ſaniore, intendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auerſantium veritatem. Itaque quum & Seruator atque Dominus noſter Ieſus Chriſtus per ſe nobis præceperit, & per Apoſtolum de iſtis ſignificauerit, ritè ſanè & ordine nos, qui auribus ipſi noſtris impietatem illorum audiuimus, eos, ſicuti antea diximus, anathemati ſubiecimus, & alienos protſus ab eccleſia & fide Catholica declarauimus. Idque propterea pietati veſtræ, charisſimi atque teuerendisſimi collegæ, ſignificauimus, vt neque ex eis quenquam, ſi per temeritatem ad vos accedere auſi fuerint, ſuſcipiatis: neque Euſebio, aut alij cuipiam de eis ſcribenti, credatis. Conuenit enim vobis, vt Chriſtianis, omnes qui contra CHRISTVM vel dicunt vel ſentiunt, veluti Dei boſtes, & animarum peſtes, auerſari, & ne ſalutatione quidem dignari, ne quando ſcilicet participes E peccatorum eorum fiamus: ſicuti beatus annunciauit Ioannes. Salutem dicite, qui apud vos ſunt fratribus. Vos, qui mecum ſunt, ſaluere iubent. Hæ literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem pepetêre, malumque propter diſſidendi ſtudium adauaêre. Qui enim Alexandro ſunt ſuffragati, eis ſubſcripſere: alij autem, contra eas venêre. in primis verò Euſebius Nicomedienſis in contrariam ſententiam eſt raptus, quòd admodum ſe in eis perſtrictum eſſe intellexerat. Permulti autem partes eius ſequebantur. Atque is crebras ad Aleaandrum dedit literas, vt Arianos, quæſtione poſthabita, reciperet: quem ad hoc maximè literis ſuis eacitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt ſimul & participea eius impietatis manifeſti fiant: & Alexandri fides, qui nihil perperàm cootra eos ſtatuerit, oſtēdatur. Scribit igitur ad Euſebium Nicomediēſem Arius in hæc verba.

Erroris Ariani confutatio.

Hæretici ſunt veluti chamæleontes.

Ariani reliquis hæreſibus improbiores.

⁎ ἰδ' ἐπαίνους ἐξ ἀνέμων ... [marginal gloss, partly illegible]

Hæretici cauendi.

Diſſidium eccleſiarum per Alexandri literas auctum.

CAPVT IX.

D Eſideratiſsimo domino, viro F Dei, fideli, orthodoxo, Euſebio Arius, qui iniuſtè perſequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia vincentem veritatē, quam & tu propugnas, patitur, in Domino ſalutem. Proficiſcente Nicomediam patre meo Ammonio, rectè me ſacturum eſſe putaui, ſi per ipſum te compellarem, ſimulque inſitam tibi charitatem, & quam erga fratres propter Deum & Chriſtum eius geris affectionem admonerem, magnopere perſequi me & oppugnare, omnemque aduerſum nos funem mouere Epiſcopum: vt nos perinde atque ſine Deo homines vrbe eliciat, propterea quòd non comprobamus voces eius, publicitùs dicentis: Semper Deus, ſemper filius: ſimul pater, ſimul filius: coexiſtit ⁎ ingenito Dei filius, † ſemper genitus eſt, ⁎ ab ingenito genitus eſt, neque nutu neque momento aliquo præcedit Deus filium, ſemper Deus, ſemper filius, ſemper

Chriſtus

Arij ad Euſebium Nicomedienſem epiſcopum litera. Queritur ſe iniuſte ab Alexādro oppugnari.

⁎ Ingenito filius Dei. † ἀειγενής. ⁎ ἀγεννητογενής.

Arianorū quorundam nomina.

A Chriſtus, ex ipſo Deo eſt filius. Et propterea quòd Euſebius frater tuus Cęſarienſis, & Theodotus, & Paulinus & Athanaſius, & Gregorius, & Aetius, & Orientales omnes dicũt, † Deum qui ſine principio eſt, præexiſtere filio, anathema facti ſunt: excepto ſolo Philogonio & Hellanico & Macario hæreticis, nulliúſque doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eructationem, aliqui germen, nonnulli coingenitum dicunt. Quorum impietatem ne audire quidem poſsimus, etiamſi decies mille mortis cruciatus nobis minentur atque intentent hæretici. Nos verò quid dicimus & ſentimus? docuimus & docemus? Quòd filius non eſt ingenitus, neque pars ingeniti vllo prorſus modo, neque † ex ſubiecto quopiam: ſed quòd voluntate & cõſilio ſubſtiterit ante tempora & ſæcula, plenus Deus, vnigenitus, immutabilis: & priuſquã gigneretur, aut crearetur, aut deſignaretur, aut fundaretur, nõ fuerit: ingenitus enim nõ erat. Affligimur autem, quòd diximus, principiũ habere filiũ, Deum autem eſſe abſque principio: propterea inquam perſequutionem patimur. & quòd diximus, B ex non exiſtentibus eum eſſe. Idque ita diximus, quòd neque pars Dei, neque ex ſubiecto quopiam eſt: hanc ob cauſam affligimur. Reliquum ipſe noſti. Valere te in Domino, memorémque tribulationum noſtrarum eſſe opto, * Collucianiſta, verè pie Euſebie. Porrò qui hic enumerantur, ſunt: Euſebius Pamphili dictus, Cęſareæ Palæſtinæ epiſcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanaſius Anazarbi, Gregorius Beryti, Aetius Lydæ, quæ nunc Dioſpolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduerſarium autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellanicum Tripolitanum, & Macarium Hieroſolymitanum, quos ſycophantice hæreticos vocat, quòd coæternum & ante ſæcularem, † eiuſdémque honoris & eiuſdem ſubſtantiæ cum patre filium eſſe docuerunt. Hoc ſcripto permotus Euſebius, quùm plures alios venenum hæreſis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ eccleſiæ antiſtitem literas dedit, quas audire conuenit.

** condiſcipulum.*

C * *Collucianiſtam Euſebium vocat, quaſi condiſcipulum, qui ſecũ Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, ſacras literas Antiochiæ docentem, audierit.*

CAPVT X.

Euſebij Nicomedienſis ad Paulinũ Tyri epiſcopum epiſtola. a Euſebium Pãphilo Cæſarienſem antiſtitem intelligit.

DOmino meo Paulino Euſebius in Domino ſalutem. Neque egregium Domini mei a Euſebij pro verbo veritatis, de quo ad nos eſt renunciatum, ſtudium: neque tuum eadem de re ſilentium, Domine, tacitum apud nos eſt. Itaque pro eo atque conuenit, de domino quidem meo Euſebio lætamur: de te autem dolemus, tanti viri ſilentio cauſam noſtram damnari exiſtimantes. Quapropter te, qui noſti prudenti viro minimè omnium conuenire, vt aliena & abſurda ſentiat, veritatémque obticeat, hortor, vt ſpiritu mentem tuam ad ſcribendum redintegrante, ſcribere tandem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ ſunt vtiles: præcipuè, ſi conſentanea ſcripturæ, veſtigiis verborum & ſententiarum eius inſiſtens, ſcribere D animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiuimus, neque vnum in duo diuiſum, ſed neque † corporeum quid perpeſsioni obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verùm vnum quidem ingenitum vnum verò ab ipſo verè, non autem ex ſubſtantia eius * factum, prorſus naturæ ingeniti non particeps: neque quod ex ſubſtantia eius ſit, ſed factum planè ſit, aliud natura atq; virtute, ad perfectam ſimilitudinem diſpoſitionis & virtutis factoris ipſius factum. Cuius principium non verbo tantum inenarrabile, ſed neque mente, non dico hominum, ſed eorum quæ ſupra homines ſunt, omnium, comprehenſibile eſſe credimus. Proindéque non noſtris ipſorum rationibus freti, ſed ſacræ ſcripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum eſſe & fundatum & genitum ſubſtantia, & immutabili atque inenarrabili natura & ſimilitudine ad factorem ipſum, ſicuti ipſe dicit Dominus: Deus creauit me in initio viarum eius, ante omnes colles genuit me. Si verò ex ipſo, hoc eſt, ab ipſo erat, ceu pars eius, aut ex defluxu ſubſtantiæ, non iam creatus, neque fundatus eſſe diceretur: id quod ipſe quoque, domine, profectò E non ignoras. Quòd enim ex ingenito exiſtat, conditum iam ab alio, vel à ſeipſo, fundatúmue non ſit, vtpote ab initio ingenitum exiſtens. Si verò genitum id eſſe dicatur, † indicium quoddam de ſe præbeat, veluti ex paterna ſubſtantia genitum, & ex natura eius * æqualitatem habens. Scimus autem, quod non de eo ſolo genitum eſſe, ſcriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura diſsimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: Filios genui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Et, Deum qui genuit te, dereliquiſti. Et in aliis quid dicit? Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, ſed cuiuslibet rei quæ generatur, ex voluntate eius, generationem deducens. Nihil enim eſt ex ſubſtantia eius: verùm omnia voluntate eius, pro ſe quodque, genita ſunt, ſicuti genita ſunt. Atque ille quidem Deus, hæc verò ad ſimilitudinem eius † ratione ſua ſimilia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ F tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitùs adeſt gratia, ad dominum meum Alexãdrum perſcribe. Perſuaſum enim habeo, ſi ad hominem ſcripſeris, te eum permoturum eſſe. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conſeruet, Domine.

Sententia Euſebij de perſona filij Dei Arrianizans.

Alij habẽt ... hoc eſt, demonſtrationem, documentum.

** ... identitatem.*

CAPVT XI.

Alexander Alexãdrinus vt Arrium ad communionem admittat, perſuaderi non poteſt.

TAlia & iſti ſcripſerũt, aduerſus veritatem bellũ inſtituentes. Poſtquam autẽ diu multúmq; ſcribẽtes, perſuadere Alexandro quod volebãt nõ potuere, perinde atq; iniuria affecti eſſent, ęgrè id ferẽtes, magno ſtudio in hoc incubuere, vt Arij dogma obtineret. Et in Bythyniæ primaria vrbe, impietatis inſtituta officina, Euſebius ad pleroſq; orbis Chriſtiani Epiſcopos literas dedit, vt Arium ſectatoréſque eius ad communionem admitterent. Sic enim futurum, vt ingentem de dogmate

A conſequerentur gloriam: & Alexandro, vt idem faceret, autores fierent. Vt verò oihilo magis cœptum eorum ea ſententia proceſsit, quòd Alexaoder in eis quæ ſemel decreuiſſet, cooſtanter perſeueraret: deſperata ea re Arius, ioternuncios ad Paulinum, & Euſebium Pamphili, & Patrophilum Scythopolitanum, & ad illorum collegium miſit, vt ſibi ſectatoribúſque ſuis populi ſui to eccleſia cogendi, ſicuti antea feciſſent, poteſtas fieret, petens: quippe qui longo ipſe iam tempore ordiuem locúmque ſuum inter presbyteros baberet, & ex conſuetudine antiqua vous quidem omnibus præeſſet epiſcopus: presbyteri autem ſuas ipſi regerent eccleſias, atque in eis populum congregatum pro concione docerent. Illi legationem hominis ſuſcipiunt, & cum aliis in Palæſtina conuenientes, petitionémque eius adimplentes, decretum in ſcriptum referunt: Arium quidem, vt antea, conuentus cogere poſſe: Alexandro autem ſubditum eſſe, deprecarique & ſupplicare ei, quo in gratiam voiooem que eius peruenire poſſet, debere. Sed & alia quoque in Ægy-
B pto Synodus hac de re acta. Ario Melitius etiam, ſectatoréſque eiuſdem fauerunt, eúmque maximè iuuerunt: qui & ipſi noo ita pridem ab eccleſia deſciuerant, & malè erga Aleaaodrum animati erant. Quis autem Melitius iſte fuerit, iam aotea diaimus. Cæterùm hæreſi hac per Ægyptum, & alibi paſsim io eccleſiis vulgata, diſsidium vbique implacabile eacitatum eſt. Et vulgus iudicium earum rerum ſibi ſumebat. Agebatur de bis publicè in foro, aliis ad baoc, aliis ad illam partem animi affectiooe ioclinãtibus. Eáque rerum facies riſum prorſus, tragicúmque præbebat ſpectaculum. Siquidem oon peregrini & aduenæ eccleſias oppugnabant, ſed ciues ac tribules quotidiana conſuetudine inter ſe coniuncti, bellum inteſtioum gerebant, lioguis pro baſtis vtentes, & ſeipſos inuicem mordentes. In eam ſanè indignitatem res euaſit, vt publicè Chriſtianiſmus, ad iocum & ludibrium omnibus expoſitus eſſet. Iuueniliter namque ioter ſe decertantes, legationes circummittebant, vtra pars maiorem ad ſe pertraberet hominum frequentiam. Et quamplurimæ
C epiſtolæ, ioter ſe coorrariæ, paſsim mittebantur ab eis qui vel Aleaaodrum vel Arium opinioo ibus ſuis aſſentiri cupiebant. Vode deinceps, quæ ſequutæ ſuot hæreſes Arianorum, Euoomiaoorum, & ſi quæ ſunt aliæ, diſsidij & conflictationis occaſionem ſumpſere.

Arius vt presbyter, cõuentus in eccleſia ſui cogendi poteſtatem petit. Permiſſũ id Ario, quatenus Alexandro epiſcopo morigerus eſſet, Palæſtinis epiſcopis fauentibus.

Melitiani Arij fautores. Vulgus etiã ſibi iudiciũ eccleſiaſticarum cõtrouerſiarum ſumit. Id quoque ætate noſtra vſitatũ eſt.

Hæreſum plurium ex cõtentione huiuſmodi ortus.

CAPVT XII.

QVæ contentio quũ ad Imperatoris quoque aulã perueoiſſet, non mediocriter, ea audita, laudatiſsimus permotus eſt atque indoluit Princeps. Et graui in animo cõcepto mœrore, propriã eã reputauit eſſe calamitatem. Confeſtim ergo flammã accenſam extinguere, & quam celerrimè malorum fonté obturare ſtuduit. Verebatur enim, quòd nuper admodũ religio vigere cœpiſſet, multos eiuſmodi opioionum diſſenſione adductos, fidem auerſaturos eſſe. Itaque literis ſcriptis, & Arium & Alexandrum obiurgans, vicio eis vertit, quòd quę latère potuerit, quęſtionem in medium attulerint: D & nimia ad cootendendum inclioatiooe, ea perperàm vulgarint, quæ neque mouere, neque prorſus in animum admittere, aut certè, ſi admiſiſſent, ſilentio tegere, neque ita inter ſeſe diſsidere, quãuis illis tum de dogmate noo conueniret, debuiſſent. Omnium quippe maximè neceſſarium vnũ eſſe putauit, vt de diuina prouidentia cõſentiamus & omnes eandem fidem ſeruemus. Exquiſitè verò de eiuſmodi rebus inquirere, † ſecundarum eſſe partium. Quod ſi ambiguæ emergerent ſententiæ, rectius eas in receſsibus mentis, tanquam in vmbra, regi. Quapropter vt à talibus contentionis nugis alieoiſsimi, idem ſentirent, eos eſt cohortatus. Aegrè ſibi eſſe quàm maaimè teſtatus, homines tales & vrbes Orientales, quàmuis vſu publico id flagitante, ipſamq́; adeò Alexandriam, tãto ſibi eius diſsidij impedimẽto obiecto, viſere. Talia quædam obiurgatione & ſuaſiooe temperata, Alexãdro & Ario ſapientiſsimus ſcripſit Imperator. Grauiter etiam admodum tulit, quòd audiſſet, quoſdam in Oriente ſeſtum Paſcbæ diem non eodem tempore, quo reliquos omnes Chri- E ſtianos, celebrare: eoſq́; quùm ſiogulare quiddã ſibi vſurpare, atque à deſtinato receptæ ab alijs cooſuetudinis inſtituto recedere, tum ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, vt tam lætus & feſtus Chriſtianorum conuentus obſcuraretur, & diſſenſione deprauaretur. Itaquè conſentientem ſtatum eccleſijs conciliare voleos, vtraq; in re inhibere mali currentem impetum, priuſquam latius ad plures perueoiret, & ſeditionẽ ad cõcordiam reducere ſtuduit. Eius rei gratia, virũ & vita & doctrioa inſigoi prędítũ, qui quùm alijs in rebus præclarus eſſet, tum io tuenda fidei profeſſiõe paulò antea magnam ſibi gloriam comparaſſet, quiq́; in maxima apud Imperatorem veneratione & honore præcipuo eſſet, nomine Hoſium, ciuitatis Cordubæ in Hiſpania epiſcopum, ex omnibus familiaribus ſuis delectum, cum literis ad eos qui in Aegypto inter ſe diſsidebant conciliandos, & ad coocordiam reducendos: & item ad eos qui in Orieote, eccleſijs alijs ſe Paſchali die celebraodo non accommodabaot, ad conſentientes nobiſcum ceremo- F nias pertraheodos, miſit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inſerere. Epiſtolam enim totam, Euſebius libro ſecuodo eorum quos de Conſtantino ſcripſit, de verbo ad verbum retulit. Cuius capita quædam ſic habent.

Conſtantinus per literas Alexãdrũ & Arium ad concordiã eſt cohortatus.

In fidei profeſſione omnes conſentire debemus.

† [illegible]

Quæſtiones eccleſiaſticæ non temerè promulgandæ.

Cõtrouerſia de tẽpore Paſchatis celebrandi.

Ad diſſenſiones huiuſmodi componendas Conſtantinus Hoſiũ Cordubenſem epiſcopum in Aegyptum & Aſiam miſit.

Euſeb. lib. 2

CAPVT XIII.

VIctor Conſtantinus, Maximus, Auguſtus, Alexandro & Ario. Quæſtionis præſeotis exordium à vobis iſthinc extitiſſe intelligo. Quum enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quiſq; eorum ſentiret de quodam loco ſcripturæ, ſeu potius de cuiuſdam partis inaoi quæſtione interrogares: & tu Ari, quod vel prorſus io animum non admiſſum, vel certè admiſſum ſilentio mandatum oportuit, improuidè reſpondendo

Epiſtola Cõſtantini ad Alexãdrũ & Arium particula.

Dolet Eccleſiaſticam vnionem diuiſam eſſe.

A exponeres, excitata inter vos diſſenſione, conuentus quidem ſolennis quibuſdam denegatus, ſanctiſsimus autem populus in partes ſciſſus, communis corporis apta & conſentiente vnione excidit. Itaque vterque veſtrûm ex æquo ſententiam animúmque animaduertens, ad quod vos conſeruus & collega veſter legitimè ac iuſtè cohortatus fuerit, id ſuſcipiat. Quid verò hoc ipſum eſt? Neq; interrogare de eiuſmodi rebus à principio, neq; interrogatū reſpódere, æquū erat. Eiuſcemodi enim quæſtiones, quas non aliqua legis & religionis noſtræ neceſsitas iniūgit, ſed inanes inutilis* ocij nugæ proferunt, etiamſi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis noſtræ continere, neque vel facilè in publicos conuentus producere, vel incautè omnium auribus credere debemus. Quotus enim quiſque eſt, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certò perſpicere, aut ritè exponere queat? Quod ſi quis id ſibi facere procliue eſſe ducat, cui parti plebis id perſuadebit? aut quis tandem erit, qui contra tales tantarum rerum argutias & ſubtilitates, ſine periculo lapſu conſiſtet? Quam ob B rem inhibenda eſt in talibus †diſputatio longior, ne quo modo, ſi vel naturæ noſtræ imbecillitas, quod propoſitum ſit, exponere non valeat: vel diſcentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquiſitè dictum ſit, aſſequi non poſsit: in alterius iſtorum, blaſphemiæ ſcilicet, aut ſchiſmatis atque diſsidij neceſsitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & reſponſio improuida, æquam ſibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis noſtræ præcepto occaſionem concertandi ſumpſiſtis, neque nouum aliquod à vobis de cultu Dei inſtitutum eſt inductum, ſed vnam eandémque habetis propoſitam rationem, ſicuti communionis etiam teſſeram. Et quum de rebus minimis inter vos contentioſè decertetis, minimè omnium decet, per diſſenſionem, vos tantam populi Dei multitudinem pro arbitrio veſtro ducere. Quod neque decorum, neque prorſus fas eſſe creditur. Sed enim, vt prudentiam veſtram paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis ſanè, philoſophis etiam ipſis de vno omni- C bus conuenire dogmate, & perſæpe eoſdem de parte aliqua ſententiarum aut breuium dictorum diſſentire: ſed enim etiam ſi ſcientiæ virtute diſcordent, corporis tamen vnione inter ſe conſpirant. Quod ſi hoc ſic habet, quomodo non multo iuſtius fuerit, vos, qui magni Dei miniſtri, in tantæ religionis inſtituto collocati eſtis, vnanimes inter vos eſſe? Verùm age, deliberatione maiore conſideremus, & cogitatione prolixiore quod dictum eſt animaduertamus, an rectè propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduerſentur, & ſolennes conuentus impia diſſenſione per vos ſegregentur, qui de paruis admodum & minimè neceſſariis rebus mutua contentione decertatis. Vulgaria hæc ſunt, & puerilibus mentibus magis conuenientia, quàm ſacrorum & prudentium virorum ſapientiæ congruentia. Decedamus noſtra ſponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipſe Deus & Saluator omnium noſtrûm, commune omnibus protulit lumen: per cuius prouidentiam, cœptum hoc mihi, illius longè † potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt * per vos, illius populos, mea admonitione, miniſterio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. D Eſt enim, quemadmodum dixi, vna quædam in vobis fides, vna inſtituti veſtri ſententia, & legis ipſius præceptum, omnibus ſuis partibus in vnum animæ propoſitum & voluntatem omnia concludit. Hoc ipſum quod vobis inter vos contentionem peperit, quandoquidem non ad totius legis vim refertur, nequaquam apud vos ſeditionem aliquam & ſeceſsionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino neceſsitatem vobis iſtam valde puerilem atque incautam, aut qualemcumque tandem quæſtionem ſopiendi imponam. Poteſt enim à vobis ſincerè ſolennitas conuentus retineri, & communio omnibus ſeruari, quamuis maximè in parte quapiam inter vos aliqua ſit de re minima diſſenſio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibuſuis, eadem voluntas eſt, neque vna apud nos natura aut ſententia obtinet. Itaque de prouidentia Diuina, vna in vobis ſit fides, vna ſententia, E vnus de Deo conſenſus. Ea verò quæ de minimis iſtis quæſtionibus inter vos exquiſitè inquiritis, tametſi ad eandem ſententiā non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetralibus conſeruare. Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum cõmunis amicitiæ & charitatis ſacramentum, & veritatis fides, Deique cultus, & religionis atque legis noſtræ honor & reuerentia, conſtans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerſo populo ſuos amplexus: & vos ipſi veluti animas veſtras expiantes, rurſus alter alterum agnoſcite. Iucundior namque perſæpe, poſt depoſitas inimicitias, reconciliatione interueniente, fit amicitia. Reddite mihi quoque ſerenos dies, & noctes ſecuras, vt mihi ſuauitas aliqua puræ lucis, & tranquilla vitæ lætitia deinceps ſeruetur. Quod ſi non fit, illa mihi neceſsitas incumbit, vt ſuſpiriis & lachrymis totus extenuer, & neque vitæ huius tempus placidè ſuſtineam. Si enim tot Dei populi, hoc eſt conſerui mei, tam iniqua & detrimentoſa inter ſe decertatione diſsideant, quomodo ſie F ri poteſt, vt ipſe deinceps animo conſiſtam? Cæterùm vt ſummum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud ſic habete: Nuper adeò, quum Nicomediæ eſſem, derepentè neſcio quo vrgente, in Orientem cogitaui. Et properantem me ad vos, quum maiore iam ex parte vobiſcum eſſem, nuntius huius rei perculit, & conſilium cœptúmque meum diſturbauit, méque retrocedere coegit, vt ne oculis conſpicere cogerer, quæ auribus quoque intoleranda eſſe iudicaui. Aperite mihi deinceps, per concordiam veſtram, Orientale iter, quod mutuis veſtris contẽtionibus clauſiſtis. Date mihi hoc, vt celeriter vos, omnéſq; alios populos lætus videre, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auſpicatiſsimis ſuauiſsimíſque verbis, debitam gratiam Deo agere poſsim.

** ἐρεσχελία. Quæſtiones de religione non neceſſaria non facilè proferendæ.*

† πολυλογία.

Exhortatio ad concordiã.

Petit Conſtantinus, vt ſibi permittatur, excõmunicatione Arianorũ abolita, Chri-

ſtianum populum ad vnanimes in eccleſia conuentus reducere.

† τῷ κρείττονι, Deo ſcilicet.

** id eſt, veſtra pace.*

Propter quæſtiones nõ ita magni momẽti vnio & cõmunio eccleſiaſtica non ſcindenda.

Conſtãtinus inſuauem ſibi vitam fore putat, niſi res eccleſiaſtica ad pacẽ & tranquillitatem redocatur.

In Orientẽ, Nicomedia proficiſcens Conſtantius, in itinere de diſſidio eccleſiarum certior factus, retroceſſit.

A

CAPVT XIIII.

ET Imperator quidem prudenter hæc ita ſcripſit. Diſsidium autem magis inualeſcebat: res omnis præter ſpem in deterius vergebat, & contentio impotens reconciliationi locum non relinquebat. Neque enim tam pium Imperatoris ſtudium, neque excellens oratoris virtus, quidquam effecit. Et tantum abeſt, vt ad gratiam redintegrandam homines perſuaderentur, vt amplius etiam ad vindictam ſint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem rediit, qui ad pacem componendam miſſus fuerat, Hoſius. Itaque Imperator, malum id ad ſummum excreſcere cernens, decantatiſsimam illam in Bithynia Nicænã Synodum promulgat: & literis locorum omnium Epiſcopos ad conſtitutam diem eò euocat. Illos publica vehebant vehicula & iumenta, publici equi & muli: nec ipſos tantum, ſed etiam qui eos miniſterij gratia comitabantur.

Hoſius orator infectis rebus ad Cõſtantinũ redit.
Conſtantin⁹ Nicænam indicit Synodum.
Paupertas Epiſcoporũ veterum.
Numerus Epiſcoporũ qui ad Synodum eam conuenerunt.

B Conuenere eò ferè ex omnibus prouinciis & vrbibus patres: quorum nomina vnà cum vrbibus, quibus Epiſcopali adminiſtratione præfuerunt, magnus Athanaſius in Synodali ſuo libro recenſuit. Epiſcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores ſacerdotes & diaconi, eorum comites. Apoſtolicas ſedes tum tenuere Alexandriæ ad lacum Maræoticum ſitæ, Alexander: Antiochiæ ad Orontem, ecclesia iam tum Euſtathio commiſſa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem vitam tranſlato. Hunc Euſtathium inuitum admodum & reluctantem, vi plurima allata prouinciales epiſcopi, ſacerdotes, communiſque Domini populus, ex Berrhœa ad eum thronum pertraxerunt. Hieroſolymis epiſcopatum geſsit, ſuo reſpondens nomini, Macarius: Romæ Iulius, Conſtantinopoli Alexander. Et Romanus antiſtes, propter ætatem decrepitam: Conſtantinopolitanus verò, propter multam imbecillitatem, in ſedibus ſuis remanſere: ſed eorum nomine bini presbyteri miſsi ſunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alij, & vita & eruditione plurimùm excellentes.

Primariarũ eccleſiarũ antiſtites.
Legitima antiquitus Epiſcopi electio ſeu poſtulatio.
Mandatarij Romani & Conſtantinopolitani epiſcoporum.

C Habebant ij ab illis mandatum & cautionem, vt in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi ritè atque ordine actum decretúmque eſſet, comprobarent. In Synodo ea, multi Apoſtolicis donis pollebant: non pauci etiam, propter Chriſtianam conſtanter obitam confeſsionem, ſtigmata & notas in carne circumferebant: præſertim ex epiſcopis, Paphnutius ſuperioris Thebaidis, & Spyridon Cyprius Trimythuntis, & Hoſius Cordubæ, & Iacobus Niſibis, (ſic enim Antiochia Mygdoniæ antea vocata eſt) qui etiam mortuos reſuſcitans in vitam reduxit, & innumera alia miracula edidit: Meletius Sebaſtiæ, Baſileus Amaſæ, Nicolaus Myrorum, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus Neocæſareæ in Euphratis ripa conditæ: qui ambarum manuum vſu, Licinij improbitate, ignito ferro venis atque neruis, quibus vis mouendi ineſt, peruſtis, orbatus fuerat. Et alij, quibus partim alter oculus ſtricti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inutiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo, ſicut & de Spyridone, poſtea dicemus.

Epiſcopi ſanctitate vita, miraculis, & confeſsione Chriſti ſpectati.

D Atque, vt ſimpliciter dicam, martyrum planè populus in vnum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alij, ex præſtantibus & laicis, docti & eloquentes, in primiſque ſacrarũ literarum, nec non prophanarum quoque diſciplinarum peritia præclari viri, alterutri parti momẽtum afferre alacriter parati. De eis porrò qui ibi conuenere, Euſebius Palæſtinus in tertio ad Conſtantinum libro hæc refert: Ex eccleſiis omnibus, quæ per Europam, Libyam, & Aſiam omnẽ ſunt, miniſtrorum Dei columnæ conuenerunt in vna oratoria æde, periode atque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæſtini, eiſque vicini Ægyptij, Thebæi, Libyes, & qui à Meſopotamia venerant: quin & ex Perſide Epiſcopus aderat. Neque Scytha in eo choro deſiderabatur. Pontus quoque, Aſia, Phrygia, & Pamphylia, delectos ſuos & præcipuos viros eò miſerant.

Laici, etiam docti & pij ad conuentũ Nicænum veniunt.
Euſebius Pã philo de Nicæno Epiſcoporũ cõuentu.

E Aderant quoque Thraces, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui iis longinquiores remotioréſque ſunt, aduenerant. Ab ipſis quoque Hiſpania, † celeberrimus ille vnà cum aliis, ibi conſidebat. Imperatoriæ ſanè vrbis Antiſtes propter ætatem ſenilem aberat, ſed presbyteri eius præſentes vicem eius implebát. Solus profectò & vnus Imperator Conſtantinus poſt ſęcula condita, Chriſto ſeruatori ſuo, corona pacis vinculo contexta, de victoria contra hoſtes parta, eiuſcemodi diuinum † gratiarum actionis conſecrauit donarium, & præclarum hoc Apoſtolici chori apud nos exhibuit ſpecimen.

Hoſius videlicet.
† χαριστήριον. Apoſtolic⁹ Epiſcoporũ chorus.

Quandoquidem ad exemplum illius, conuentus coactus eſt ex gentis omnis quæ ſub cœlo eſt, viris religioſis: in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Meſopotamiam incolentes, Iudæam quoque, & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ eſt ad Cyrenem, aduenæ Romani, Iudæi & proſelyti, Cretes & Arabes. Prætẽrquàm quòd illic non omnes ex Dei miniſtris conuenerant: in præſenti F verò choro, Epiſcoporum turba trecentorum numerum exceſsit. Qui verò eos comitati ſunt, presbyterorum, diaconorum, acoluthorum, aliorúmque plurimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei miniſtros, alij quidem ſapientiæ ſermone, alij autem vitæ morúmque firmitate, & patientiæ conſtantia enitebant: alij rurſum mediocribus dotibus ornati erant. Nonnulli porrò ætate prouectiore venerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorúmque vigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis ſuæ ſuſceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator ſumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Euſebius.

Liberalitas Imperatoris in Epiſcopis alendis. Epiſcoporũ ſanctorum paupertas.

CAPVT XV.

Epiſcopi Arianiſantes.

A PLurimi ſanè Arij partibus addicti erant, maximéque opinionem eius comprobabant: Euſebius olim Beryti, poſtea verò Nicomediæ antiſtes: Theognis Nicææ ipſius, & Maris Chalcedonis Bithyniæ, epiſcopi. Quibus cum fortiter congrediebatur Athanaſius, inter diaconos Alexandriæ primarius, ipſique epiſcopo Alexandro percharus: quippe præclara doctrina & virtute præditus, & diſputator grauis & acutus, non minima ſanè conſilij Synodi eius pars, Imperatori ipſi & familiaribus eius egregiè notus.

Athanaſius archidiaconus Alexãdrinus.

Quamobrem, magnũ contra ſe Arianorum concitauit odium: ſicuti hiſtoria procedente poſtea indicabimus. Prius autẽ quàm omnes epiſcopi in publicum coirent conuentum, pro eo atque fieri conſueuit, qui artium differendi periti erant homines, quaſi præludentes certamina, de ſententiis quas ſequebantur, & contentiones inibant.

Præludiũ diſputationis Nicænæ.

Et quum quidam diſputationis voluptate longius producerentur, ex confeſſoribus Laicis aliquis, ſimplici prudentia ornatus, qui ibi aderat: Doctrinam, inquit, noſtram nõ verborum

Chriſtiana doctrina non eſt dialectica arte ſuffulta.

† Chriſtus videlicet, & Apoſtoli eius.

B fraude, aut differendi aliqua arte, † primi eius autores atque adeò ſpectatores prodidere, ſententia & fide nuda boniſque operibus ſimpliciter & apertè fundatam. Arianis idem ſuaſit, ne quid de fide ab initio tradita nouarent, ſed inexploratò ſententiã de numinis diuini cultu complecterentur. At illi non oportere, dixerunt, antiquorum, niſi inquiſitæ, recipere ſententias. Verùm nonnulli quidẽ conſilium confeſſoris minimè contemnendum eſſe iudicarunt: nonnulli autem, quòd vera eum dicere ſcirent, ſermones cum eo tum non conſeruerunt.

Laici confeſſoris ſenſus dictum, eiuſdẽq; cõſiliũ poſt Arianos datũ Philoſophis etiã infidelis de profeſſione Chriſtiana diſputãt, ſed cõſilio improbo.

Sed & multi ex Græcorum philoſophis, diſputationibus ſe immiſcuerunt: alij quidem, vt quænam eſſet religio noſtra diſcerent: alij verò, quòd indignarentur, per Chriſtianiſmum nuper admodum ortum, Græcæ ſuperſtitionis impoſturas ſupprimi & perire. Atque ij profeſsionem noſtram in contentioſam controuerſiam trahebant, vt propter inteſtina diſsidia peſſum iret, miſeriſq; multis grata eſſet. Horum quidam, arte dicẽdi ſeſe ambitioſe venditans, ſacerdotibus noſtris inſultabat, & nugas ac deliramenta dicta eorum eſſe, cum repre-

C henſione obiiciebat. Eius tam arrogantem ſuperbiam, ſimplex quidam ſenex non ferens (creditur autem celebris ille & magnus Spiridõ fuiſſe) cum eo diſputatione eſt congreſſus.

Spiridõ ſimplex & grãdæuus Epiſcopus Philoſophũ argutis pauciſſimis verbis ad religionẽ Chriſtianã adducit.

Et temerariis quidem ea res riſui fuit: qui verò æquiores humanioréſque erant, verebantur, ne ab homine arte multa inſtructo, vir Græcarum diſciplinarum prorſus expers, ludus fieret, & tamen dignitate tanta ſpectatum inhibere reformidabant. Itaque quũ id ei permiſſum eſſet: In nomine Ieſu Chriſti, Philoſophe, inquit, audi. Vnus eſt Deus cœli & terræ, viſibiliúmque & inuiſibilium omnium conditor, qui vniuerſa hęc virtute Verbi produxit & ſuſtinet, & ſanctitate ſpiritus eius ſtabilit & cõfirmat. Id Verbum, quod à nobis filius Dei nominatur, errorem & ſeductionem humani generis miſeratum, natũ eſt ex muliere, & humanum ſubſtantialiter recepit corpus: mortuum etiam eſt pro nobis, & reſurrexit. Et veniet primo quoque tempore, factorum cuiuſque quæſitor & iudex. Hæc ſic ſe habere, citra curioſam inquiſitionẽ credimus. Nec tu, quo- D modo hæc ſint, quære: neque rationem eorum arguere aut explorare aude. Superant enim hæc rationem, & cognitionẽ omnem longè præcellunt. Et paululum conticeſcens: Crediſne, inquit, hæc? reſponde. Ad hæc primùm hianti ore conſternatus Philoſophus: deinde, Credere ſe, dixit: victúmque eſſe ſtatim profeſſus, eadem quæ diuinus ille ſenex ſentiret, ſe quoque ſentire conſtituit: atque vt & alij eũdem reciperent animum, operam dedit, iureiurando confirmans omnibus, non ſine diuino numine religionem complexum, ſed arcana quadam vi ad ſacra Chriſtianorum ſe traductum eſſe.

Idem in alio philoſopho Alexander Conſtãtinopolitan⁹ antiſtes facit.

Idem poſtea Alexandro epiſcopo Conſtantinopolitano accidiſſe dicunt. Vix dum poſt Synodum Conſtantinus Byzantium venerat, quũ quidam Græcorum philoſophi accedentes, eũ reprehenderũt, quòd ſe illegitimo religionis cultui dedidiſſet, ac res diuinas nouaſſet, ſacra alia quàm maiores eius coluiſſent, & tot ſeculorum tempora inuliſſent, ſectatus. Et vt periculũ eis de noua opinione facere, atque cum Epiſcopo ſermones conferre liceret, rogarunt. Atque ille, tametſi inexer- E citatus & artium differendi imperitus, vitæque tãtum integritate fretus, (erat enim, vt vix alius quiſquam, honeſtus & bonus) tamen Imperatore iubente, colloquij congreſſum non detrectauit. Et quum permulti Philoſophorum conueniſſent, vt ex omnibus aliis præſtantiſsimus vnus ad diſputãdum deligeretur, aliíque taciti & quieti ſedentes auſcultarent, petiit. Ita vni ad certamen progreſſo: In nomine Ieſu Chriſti, Alexander inquit, tibi, vt ne loquare, impero. Atq; ille vnà cum hoc verbo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod ſibi acciderat, facto, reliquos per nutum admonẽs atq; exterrens. Et quum ſignis manuúmque geſtu, credere ſe ſignificaſſet, cum lingua ſoluta ſimul vocẽ recuperauit. Sic ſcilicet ille experientia ipſa vim & documentum myſterij cepit. Atque hæc ſic geſta.

CAPVT XVI.

Sanctorũ in ſacro Nicæno concilio Patrũ ſeſſio.

IMperator ipſe quoque, vbi feſto die propter victoriam à Licinio repor- F tatam peracto, Nicæam venit, maximum in Imperiali palatio ædificium exornauit, & ſubſellia ſediliáque ſatis multa, qui conuenerant ſacris viris, parietibus quoque productis, fieri curauit: & vnicuique congruenti habito honore, ordine eos omnes ingredi iuſsit. Quum verò ei videretur, vt & ipſe in conſilium prodiret, poſtremus omnium cum paucis ingreſſus eſt, digna prorſus admiratione corporis proceritate, vultúque læto cõſpicuus, & nouam quandam gratam atque decentem, quæ in facie eius inſidebat, præferens venerationem. Et ſummiſsiore, quàm Amplitudo eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, poſito: non prius ſibi conſidendum putauit, quàm id ei ab Epiſcopis permitteretur. Tanta in Imperatore humanitas cum reuerentia, qua viros illos proſequebatur, coniuncta inerat.

Sanctis Patribus Conſtãtinus aſſidet.

Et tandem primus ipſe in conuentu admonitus conſedit, & cum eo ſimul ſacer ille chorus.

Conſtantinũ meritis ornãt laudibus Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Cæſarienſis epiſcopi.

A Ibi, quum altum eſſet ſilentium, primus Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus Euſtathius, orationis laudibus, perinde atque recens decerptis floribus, Imperiale illius caput exornauit, ſpectarúmque diuinis rebus curandis ſtudium eius legitimo honore & fauſtis omnibus compenſauit. Itidem & Pamphili Euſebius aſſurgens egit. verba enim ad eum, quibus virtutes eius laudibus vehebat, fecit, & per eum gratiarum actiones & hymnos Deo ſacrauit. His finitis, ſilẽtio rurſus facto, Imperator ex ipſa cathedra exhortatione vſus eſt, qua illos ad concordiam excitauit: & quem quiſque priuatim haberet dolorem, eum in præſentia poſtponere iuſsit.

Conſtantinus epiſcopis concordiam ſuadet.

Permulti nanque alius alium accuſauerant: ac tempus datum eſſe putantes, quo, quod cuique ægre eſſet, auerti contrarium poſſet, de quibus rebus inter ſe conflictabantur, de eis libellos Imperatori obtulerant. Quos quum non grauatè recepiſſet, ad certum diem poſtea de eis ſe deliberaturum dixit: atque in præſens, ad id quod de fide propoſitum eſſet, agendum, procedere iuſsit.

Supplices criminationũ libelli a multis Epiſcopis Imperatori offeruntur. Eos Conſtantinus recipit, & criminationibus ad iudiciũ Chriſti relatis, in conſpectu Epiſcoporũ comburit.

Multi ſiquidem, qui libenter diutinas & acres etiam inimicitias gererent, Epiſ- B copos quoſdam criminabantur, & querelas ſuas ſcriptas Imperatori dabant. Quibus ille omnibus colligatis, ſigillum annuli ſui impreſsit, eaſque diligenter ſeruari præcepit. Poſt conuentionem eam, dies conſtitutus quum veniſſet, libellos eos omnes in manibus tenens: Hæ, inquit, querelæ & accuſationes magno illi iudici decidendæ remittuntur, ſtatumque tempus extremi iudicij ſit dies: cui iudicio occulta etiam manifeſta ſunt. Mihi quidem homini, errori obnoxio, nefas eſſe videtur, eccleſiaſticorum virorum accuſationes recipere & audire. Neque etiam omnino conuenire puto, Dei miniſtros tales ſe præſtare debere, vt vel a me vel ab alio iudicentur. Si nanque ſacerdotum delicta plurimis innoteſcant, maxima præbetur eis offendiculi occaſio, qui impunè nullo timore peccare conſtituere. Quapropter agite, CHRISTVM æmulati, per mutuam veniam alius alij commiſſa remittamus.

Epiſcopus vt alius alij noxam remittat, fraternè admonet.

Oportere ſiquidem remitti ab eo debita, ille dicit, qui ipſe gratiam delicti petat. His verbis dictis, libellos in conſpectu eorum combuſsit: iuratus, nihil ſe prorſus, quæ in eis ſcripta eſſent, legiſſe.

Epiſcoporũ delicta propter offendiculum ſedulò tegenda.

C Addidit & illud: Si in Epiſcopum incideret, alienum coniugium violantem, ſe purpura ſua piaculum id obtectuturum eſſe, ne tam fœdum facinus ſpectatoribus occaſionem mali crearet. Atque hæc quidem ſic ante communem conuentum acta.

Summa orationis Conſtantini, quã in primo patrum cõſeſſu ad eos habuit.

In conſeſſu autem patrum, oratione ad concordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei conſultare, & ſentẽtias per ſuffragia dicere iuſsit. Quę verò tum ad eos dixit, in ſumma hæc ſunt: Gratias quidem, inquit, rerum omnium cauſa, ſed huius potiſsimum conuentus nomine, ago Deo, Patres & fratres chariſsimi. Rectè enim ſic vos appello, quando hanc mihi communis Seruator omnium noſtrûm conceſsit gratiam, vt felicius etiam mihi, quàm votis optare ſim auſus, res ceciderit. Tantam nanque ſacerdotum Dei, in conſilio & conuentu vno frequentiam, illo concedente intueri, an non ingentis felicitatis loco habendum? Sed peruelim vos omnes, eadem cogitantes, & animorum conſenſu in eadem ſenten- D tia conſiſtentes, videre.

Exhortatio ad concordiã & vnionem.

" Rebus enim maliſque adeò, quæ quis eloqui poſsit omnibus, longè deterius mihi eſſe duco, quòd eccleſiam Dei ſeditionibus inter ſe diſsidentẽ, & cõtrariis hoſtiliter ſententiis conflictantem cerno. Quando quidem antè (quod ſanè factũ nollẽ) quæ ad me relata ſunt, omnibus iam innotuere: quo dolore animum meum perculſum eſſe putatis, quum ſeditionibus inuolutos eſſe vos audirem? Quod minimè omnium à vobis factum oportuit, qui Dei miniſtri & pacis præcones deſignati eſtis. Quis iam aliis quieta conſilia ſequi perſuadebit, quando vos tam hoſtiliter arma ſumitis, & inter vos depugnatis? Quam ob cauſam, hanc ſacram coëgi Synodum, qui Imperator & conſeruus veſter ſum. Et hanc à vobis vnam peto gratiam, quã quum me à vobis recipere, tum vos mihi dare eſt æquum, vt rebus quæ ſeditionem hanc peperere in medium prolatis, controuerſiiſque quietis conſiliis deciſis, ad pacem, pro ea quæ vobis ineſt gratia, conctos redigatis, & doctrinæ concordiam reducatis. Sic enim futurum eſt, vt ego cum tam frequenti & ſacro cœtu veſtro, cõtra inuidum dę- E monem, commune ſtatuam tropæum. Qui peſtiferis illis tyrannis, quorum opera in rebus omnibus eſt ex ſententia vſus, quàm celerrimè è medio ſublatis, rerum ſuarum ſatagens, inteſtinum hoc commouit bellum, inuidens ſemper, & rebus noſtris proſperis imminens. Quod ego vos, tãquam Deo præſente, oro, vt pro ſe quiſque, ea quæ animum eius angit moleſtia abiecta, ſe ad communis concordiæ commodum adiungat.

Inteſtinis Eccleſiarũ diſsidiis hoſtes Euangelij delectantur.

Neque enim quiſquam veſtrûm putet rempublicam ritè adminiſtrari poſſe, ſi vos ita ſeditionibus & diſsidiis digladiabimini. Et profectò graue admodum & abſurdum fuerit, hoſtibus iam victis, quum nemo cõtrà niti audeat, vos armis inter vos cõtendere, cauſamque inimicis ea re præbere voluptatis, & ironici ſubdolique riſus: Idque de rebus diuinis diſſerentes. Quos doctrina ſpiritus apertè, quid ſit faciendum, docet: Sacrorum namque Euangeliorum ſcriptura, & Apoſtolorum diuinitùs inſpirata verba, adhæc priſca quoque Prophetarum oracula, manifeſtè nos, quæ de Deo & dicere & ſentire oporteat, erudiunt. Itaque, quæ ſacrum hoc bellũ F excitauit, contentione quàm longiſsimè miſſa facta, diuinis doctrinis cõtrouerſiarum inquiramus deciſionem. Quod ſanè commodum nobis, & inuentu facile erit, ſi voluerimus.

CAPVT XVII.

Proceſſus Cõcilij Nicæni.

HÆc ille, aut certè hiſce ſimilia, veluti pius filius, ad Epiſcopos, tanquam patres, dixit. Alia quoque addidit, quibus diſputationẽ de doctrina moueri permiſit, Apoſtolicam concordiam inducere ſtudens. Et productus eſt in medium Arius, atq; de eis quæ ab ipſo in quæſtionem deducta fuerant, diligens & accurata diſquiſitio facta. In primis verò cauebatur, ne temerè atque præcipitanter in alterutram partem ſententiæ proferrentur. Quæ porrò hiſce de rebus in tertio ad Con-

Imperator Synodo præſidens.

A ſtantinum libro Euſebius memoret, referẽda cenſui. Plurimis ſanè argumentis à parte altera prolatis, ac multa primùm diſputatione hinc & inde inſtitura, patienter admodum omnia audiuit imperator, & intenta diligentia propoſitas quæſtiones ſuſtinuit: ſeorſimque deinde quæ ab vtraque afferebantur parte excipiens, paulatim eos qui ardore contentionis acrius ferebantur, conciliauit, & placidè cum vnoquoque agens, atque Græco ſermone vtens, quòd & huius imperitus nõ eſſet, ſuauem & iucũdum ſe exhibuit. Et his quidẽ perſuadens, illis verò ſermone ſilentium imponens, necnon recta dicentes laudans, omnes autem ad concordiam excitans, in eandem opinionem & ſententiam de rebus in controuerſiam deductis omnibus omnes perduxit, ita vt in ꝓfeſsione eadem fidei conſentirent, & eodem tempore omnes ſe ſalutiferum feſtum celebraturos profiterentur. Decreta quoque communia in ſcriptum relata: & vniuſcuiuſque ſubſcriptione roborata. Hæc propterea hic inſerui, vt profeſsionis fidei teſtimonium etiam ab hoſtium confeſsione momentum & pondus aliquod habeat. Ne quis obiicere

Euſeb. quoq; Cæſarienſi, ſubarianis Et vt Nicepho. videtur decretum Synodi Nicænæ laudat.

B aut cauillari queat, idiotas & indoctos prorſus fuiſſe: qui eam in ſcriptum retulere. Eorum enim, inquit Euſebius, qui Nicææ conuenerunt, ſeruorum Dei, alij quidem præcelluerunt ſapientiæ ſermone, alij vitæ grauitate. Et imperator ipſe præſens, omnes ita ad concordiam prodocens, conſentientes effecit. Sed enim profeſsio fidei à trecentis & decem & octo Epiſcopis in ſcriptum relata, atque ab eiſdem, & ſimul à ſapientiſsimo Conſtantino annotationibus confirmata, quæ etiam nunc eccleſiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbum ſic habebat. Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, viſibilium & inuiſibilium omnium factorem. Et in vnum Dominum IESVM CHRISTVM, filium Dei genitum ex patre, vnigenitum: hoc eſt, ex ſubſtantia patris: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit, & incarnatus eſt, homo factus & paſſus. Et reſurrexit tertia die, Aſcendit in cœlos, & venturus eſt iu

Decretũ ſeu ſymbolũ fidei Chriſtianæ Nicænum.

C dicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Qui autem dicũt, fuiſſe aliquando quũ non eſſet, aut non fuiſſe priuſquam genitus ſit, aut ex nõ exiſtentibus factũ eſſe, aut ex alia ſubſiſtẽtia vel ſubſtantia fuiſſe, aut creatũ, aut mutationi alterationive obnoxium: eos anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia Dei. Ad hũc modum omnibus inter ſe conuenit, vt cõſubſtantialem patri filium eſſe decernerent, & ſanam fidem cõplecterentur.

Arianorũ condemnatio.

CAPVT XVIII.

AT pauci admodum Arij laudarunt opinionem. Paulò pòſt tamẽ & ipſi fidem eam approbarunt (excepto Secundo & Theona) qui etiam *ὁμούσια* & conſubſtantialis vocem reprehenderunt. Erant autem hi, Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Theonas Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis, Menophãtus Epheſi, Patrophilus Scythopolis, Narciſſus Neroniadis (quæ ſecundæ Ciliciæ ciuitas eſt, nunc Irenopolis vocata) Epiſcopi. Dicebãt namque *ὁμοούσιον*

Epiſcopi Ariani, qui vocem & ſententiã τὸ ὁμοουσίου reprehenderunt.

D cõſubſtãtiale eſſe, quod ex aliquo ſit † ꝑ partitionem, aut per germinationẽ, aut ꝑ fluxũ. Ac per fluxũ quidẽ, vt paterni liberi: ꝑ germinationẽ, vt ex radicibus ſurculus: per partitionẽ aũt, vt ex maſſa aurea ramenta duo vel tria. At quia iuxta nullã taliũ modorũ rationẽ ex patre filius eſſet, propterea editã fidei profeſsionẽ reiicere inſtituerũt. Et quũ *ὁμοούσιο* conſubſtãtialis vocẽ prorſus nõ receperũt, tum ſubſcribere decreto ei, quo dignitas ſacerdotalis Ario eſt abrogata, noluerunt. Quæ res Synodo cauſam præbuit, vt Arium, atque vnà omnes qui eius adhærerent ſententiæ, excommunicatos anathemati ſubiiceret, ac ne quis eorum Alexandriam ingredi auderet, ſanciret. Eadem anathemati voces quoque hæreſis eius, & librum quem ille contra pietatem compoſitum † Thaleiam inſcripſerat, quaſi floridum & viridantẽ, cuius ſtylus & eloquutio, ſicuti ex ſcripto ipſo cognoui, ſimplex & diſſoluta, Sotadiſque poëtæ cãtilenis perſimilis fuit. Ac præterea, ſi quod aliud eius aut ſe

† [illegible]

Ariani iſti formulã fidei Nicænã reijciunt, & Arij exauthorationem improbant.

Arius & ſectatores eius vnà cũ libris ſuis anathemati ſubiiciuntur.

† Θάλεια.

Hæreticorũ libri ad ignẽ damnantur.

E ctatorum eius inueniretur ſcriptũ, vt id igni mandaretur. Quin capite quoque Cõſtantinus ſanxit, ſi quis quidquam eorum preſſum occultaſſe, nec ſtatim exuſsiſſe compertus eſſet. Multas inſuper epiſtolas per vrbes paſsim contra Arium, & qui ſectæ eius erant, miſit. Euſebium & Theognidem ſedibus ſuis exegit. Et Nicomedienſes ad complectendam à trecentis proditam rectã fidem, alióſq; Epiſcopos qui rectè ſentirent legendos, ⁎ Euſebiúmque obliuioni mãdandum, eſt hortatus. Qui verò cum Ario ſentiunt, aut opinionem eius laudatori eſſent, in eos ſe grauiter animaduerſurũ eſſe, eſt minitatus. Quibus literis etiam ſignificauit, aliam ob cauſam inuiſum ſibi Euſebium eſſe, vt qui antea Licinij partes ſecutus fuerit. Itaque non ſolùm illi ſunt proſcripti, ſed alij quoque in eorũ locũ lecti. Pro Euſebio enim Nicomediæ Amphiõ, pro Theognide autem Nicææ Chreſtus, epiſcopi facti, ambo ſincerioris pietatis quàm maximè ſtudioſi. Illud ſcire oportet, Euſebium & Theognidem, quíque præterea factionis eius erant alios, fidei ſuæ doctrinam in ſcriptũ relatam ſeorſim Synodo obtuliſſe, eámque vt adulterinam & impie-

Euſebio Nicomedienſi & Theognide Nicæno epiſcopatus ademptus.

Executio ſynodalium decretorum.

Alij Nicomediæ et Nicææ epiſcopi.

Arianorum profeſsio fidei in Concilio publicè diſcerpta.

Euſeb. Nicomedienſis, Theognis Nicænus, et quidam alij Ariani, Nicænum decretum, extra Arij abrogationẽ dignitatis, ſubſcribunt, metu adacti, &c.

F tatis plenam diſcerptam eſſe. Quam ob cauſam, quòd ingens turba excitata, atque omnes propter manifeſtam impietatem aduerſus eos cõmoti eſſent, ipſi quoque, præter Secundum & Theonam, Arium quidem ⁎ anathemati ſubiicere: exautorationique illius ſubſcribere nolentes, fidei profeſſioni ſubſcripſerũt: quod tamen † ſimulanter & inſincerè fecerunt, ab exilio reuerſi, ſicut poſtea oſtendemus. Teſtificabuntur id quoque res eorum aduerſus pietatis defenſores actæ, & quæ ipſi de rebus his reliquerũt ſcripta, quæ itidem recenſebo. Euſebius ſanè alter, cui Pãphili cognomen inditum, affuit & ipſe concilio, dubiúſq; etiã atque etiã ſecum conſiderauit, an promulgatæ fi-

⁎ [illegible]

† [illegible] abrogationi, abdicationi, degradationi.

Euſeb. Pamphili tandẽ cũ cæteris ſẽtẽtiã eadẽ approbauit.

* *Euſebius Nicomedienſis ad Conſtantium imperatorem, manu veſtem ſuam quam geſtabat demonſtrãs, dicere eſt auſus: Etiamſi hæc me inſpiciente rupta diuidatur, non tamen eiuſdem ſubſtantiæ eſſe dixerim vtrumque. [illegible] Qua blaſphemia permotus Conſtantium, ut proclinaret in proſcriptionem eius conſenſit. Sozom. lib. 2. cap. 21.*

A dei profeſsioni aſſentiri deberet: atque aliquantulum aſſenſione retenta, eam tandem approbauit, & ſubſcriptione ſua cõfirmauit. eccleſiæ quoque ſuæ quærenti, profeſsiooem & definitionem eam miſit, in qua vocem quoque ὁμοούσιος conſubſtantialis declarat: ne cui ſuſpectus fieret, tanquam tardius aut neglectim, nulla adhibita cura, illi ſubſcripſiſſet.

CAPVT XIX.

Diſſenſio Paſchatis celebrãdi ad conſenſionem redacta.

Decretum ſynodale de Meletio & popularibus eius ſatis benignum.

Fidei dogmate ritè atque ordine cõfirmato, rurſum cõuenere, ac de ſacris Paſchæ feriis diſceptarũt. Placuitq; omnibus, vt eodẽ tempore ab omnibus feſtus is dies celebraretur. Tertio porrò congreſſu, de eo quem antea diximus, Melitio hæreſiarcha, eiúſque ſectatoribus, atque rebus per eũ in Ægypto nouatis, inquiſitum atque decretum, vt omnes illi Lyci eſſent, nudum Epiſcopatus nomen retinentes, & ne cui eorum poſtea imponendæ manus poteſtas eſſet. Quos autem antea ma-
B nuum impoſitione dignati eſſent, vt illi in miniſterio ſuo, quod ſortiti fuerant, permanerent quidem, & abſque metu omni communicarent, dignitate autem & honore ab aliis cuiuſcunq; eccleſiæ epiſcopis ſecũdas ferrent: atque vt in defunctorum locum deinceps recens apud eos cooptati ſurrogarentur, ſiquidem ſuffragio digni viderẽtur, epiſcopo Alexãdrino legente: ipſi verò legendi arbitrio ſuo poteſtatem non haberent. Ac rectè ſanè & commodè hoc ſic Synodus conſtituit, vt Melitij ſectatorúmque eius temeritas atque celeritas manuum imponendarum compeſceretur. Tam præfracta nanque audacia fuit Melitius, vt perſequutionis temporibus quum fugeret atque latitaret, manus imponendæ poteſtatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinẽtem, ſibi raperet atque vendicaret. Quare illud euenit, vt tantopere ſchiſma & factio eius per Ægyptum inualeſceret. His ita peractis, moribus conformandis Concilium leges poſtremò tulit viginti: Canones nominare ſolent. De quibus quum conſultaretur, † reliquis quidem cõſtituendum eſſe
C viſum eſt, vt quicunque ſacrum aliquod ſortiri eſſent miniſterium, præterquam Lectores, de cæterò cum vxoribus ſuis nõ concumberent, quas ante initum ſacrum magiſtratũ duxiſſent. Solus antẽ Paphnutius, ſuperiorum Thebarum epiſcopus, de quo antea nobis facta eſt mẽtio, interceſsione ſua rem eam impediuit: veneratione dignum eſſe matrimonium, neque caſtitate & pudicitia ſua id carere dicens. legitimúmq; inſuper ius eius ſubiiciẽs, Synodũ rogauit, vt legem eam non perferret: grauem enim vtriſque, ſacerdotibus ſcilicet & coniugibus eorum, atque etiam fortaſſe vitæ parum pudicæ cauſam fore. Quapropter, inquit, pro eo atque antiquitùs ſeruari ſolitum eſt, deinceps quoq; obtinere oportet, vt qui ſacerdotalem ſuſceperint dignitatem cœlibes, poſtea quoque à cõiugio abſtineant: qui verò vxore ducta in ordinem ſacrum cooptati ſint, vt à coniugibus ſuis non ſeparẽtur. Hæc Paphnutio, qui vxorem nunquam duxiſſet, ſuadente, Synodus comprobauit. atque de hac re, quam arbitrio cuiuſlibet reliquit, nihil ſanxit. De aliis autem, vt ei eſt viſum, ritè atque ordine leges

Melitius propagãda hæreſis ſua cauſa, temere & illegitime ſibi manuum imponendæ authoritatem rapuit.

Canones Nicænæ Synodi de conformatione morum cleri.

† 22. reperiũtur apud Ruff. Eccleſiaſt. hiſtoria lib. 10. cap. 6.

Paphnutij Thebæi epiſcopi de cælibatu ſacerdotum in concilio Nicæno ſententia.

Socrat. lib. 1. cap. 11. hiſto. Eccleſiaſt.

In ſententiã Paphnutij iſtã Honorij & Theodoſij Aa. lex eſt ſcripta l. Eũ qui C. de epiſco. & cleri. quæ hodie

tulit, ad quarum præſcriptum conueoit res eccle- D ſiaſticas geri. Quæ ſanè leges propoſitæ omnibus ſunt, & à quouis, ſi velit, facilè legi poſſunt.

quoque in Oriẽtalibus eccleſiis ſeruatur.

CAPVT XX.

De Synodi Nicænæ decretis Cõſtantinus, Aceſij quoq; Nouatiani epiſcopi ſententiam audit.

Cæterùm Imperator Dei amãtiſſimus, de communi cõcordia ſolicitè cogitans, Aceſium quoque Nouatianorum epiſcopũ ad concilium euocauit, eique & de fidei dogmate, & de die feſto decretũ Synodi oſtendit: interrogauitque adeò eum, an ea rectè ſic ab Epiſcopis eſſent cõſtituta. Qui quum ea laudaſſet, neque noui quidquã definitum eſſe dixiſſet, ſe enim & idem dogma fidei à maioribus accepiſſe, & nunquam aliter Paſchæ feſtum celebraſſe: Imperator, Qui igitur, inquit, quum in eadem ſis nobiſcum ſententia, à communione noſtra tantopere abhorres? Ibi ille diſsidij, quod inter Nouatum & Cornelium Romanæ vrbis epiſcopum ſub Decio imperatore fuit, meminit: Nouatum videlicet, eos qui poſt baptiſmum peccatũ E ad mortem patraſſent, ac diis ſacrificaſſent, à communione diuinorum myſteriorũ reieciſſe: ſolius Dei, & nõ ſacerdotum poteſtatem eam eſſe dictitans, talibus hominibus remiſsionem delicti concedere. Ad quem ex tempore imperator: Scalas, inquit, admoue Aceſi, & ſolus in cœlos aſcende. Quo dicto, non Aceſium ille laudauit, ſed potius, quòd immunẽ à peccatis ſe fortè exiſtimauit eſſe, perſtrinxit. Ac res quidem Conſilij, ſicuti breuiſsimè expoſuimus, ſunt geſtæ. Mihi verò graue aut moleſtum non fuerit, ad fidem dictorum certius cõfirmandam, quæ de dolo furentiũ Arianorum Euſtathius & Athanaſius veræ pietatis propugnacula ſcripſerũt, allegare: quæ item Euſebius Pamphili, de Synodi conſtitutionibus ſuæ ſignificauit eccleſiæ: præterea quæ à patribus vniuerſis ſunt communiter decreta: denique quæ Deo charus Conſtantinus ad quoſcunque abſentes epiſcopos, de fidei dogmate, de Paſchate, de Ario eiúſq; ſectatoribus, & de ipſo Euſebio Nicomedienſi ſcripſit. Ex iis enim maximè Synodi acta cognoſcuntur. Et primùm Euſtathij Antiocheni epiſcopi verba exponã, quibus Arianorum blaſphemiã F redarguit, & rem geſtam docet: atque inſuper dictum illud, Dominus creauit me ab initio viarum ſuarum, interpretatur. Qui ſic ſcribit:

Diſsidiũ inter Corneliũ Ro. epiſcopũ, & Nouatũ presbyterum de pœnitẽtibus in eccleſiam recipiendis.

Dicendorum propoſitio.

CAPVT XXI.

Euſtathius Antiochenus de Synodo Nicæna acta.

Euſeb. Nicomedienſis cum formula fidei ſua non pulchre in Synodo ſteterit.

» AD rem ipſam, vt geſta eſt, progredior. Quid igitur eſt? Poſtquam eas ob cauſas Nicææ Synodus coacta eſt maxima (conuenerunt enim eò ducenti, & ſeptuaginta ſerè præterea epiſcopi: certũ enim numerum, propter tantam multitudinis turbam, referre nequeo, neque id adeò magno ſtudio ſum ſcrutatus) vbi de fidei ratione eſt quæſitum, perinde atque manifeſtum argumentum atque indicium blaſphemiæ, Euſebij ſcriptum eſt productũ. quod in præſentia omnium lectũ, quum varium auditoribus motum, propter peruerſam deprauatioņẽ, tum authori ipſi probrum attulit maximũ.

A Poſteaquam autem conatus fraudulentus Euſebij
manifeſtò eſt deprehenſus, & ſcriptum iniquiſſi-
mum in conſpectu omnium diſcerptum, ex com
poſito nonnulli pacificationis nomẽ præ ſe feren
tes, effecerunt, vt qui optimè ſententias dicere ſo
liti fuerant, ſilerẽt. Ariani verò metuentes, ne tam
Fraus Arianorum in ſuo ipſorum dogmate damnando.
frequentis Concilij decreto damnati relegarẽtur,
priores ipſi ſententia ſua abrogatum dogma ana-
themate iugularunt, & conſentiẽtibus annotatio-
nibus profeſsioni fidei manibus ipſi ſuis ſubſcri-
pſerunt: & epiſcopatibus ſuis per ambitionem &
circumcurſationem maximam manus plerorũq;
preſſantes, quòd excidere dignitatibus debuerint,
retentis: poſtea, nunc quidem clandeſtinè, nũc au-
tem propalàm damnatas docuere opiniones, & va
riis ea in re vſi ſunt argumẽtis & inſidiis. Et quum
pangere vellent zizaniorum plantas, ab homini-
bus peritis ſibi metuẽtes, Epiſcopos ipſos deuita-
runt, & alios veræ pietatis præcones atque profeſ
ſores fraudulenter expugnarunt. Non credimus
autem, impios atq; ſine Deo homines diuino nu-
mine vnquam fore ſuperiores. Etiamſi enim rur-
B ſus inualeſcant, rurſum tamẽ vincentur, iuxta grã-
diloquum & grauem ꝓphetam Eſaiam, &c. Hæc
magnus ille Euſtathius. Qui verò eo vel virtute
vel pietatis æmulatione inferior non eſt, celebra-
Athanaſij eorundem improbitate.
tiſsimus Athanaſius, ad Aphros ſcribens, hæc in-
fert: Epiſcopi qui conuenerant, quum abolere ab
Arianis excogitatas impietatis voces illas (ex non
exiſtentibus creaturam eſſe, & facturam filium, &
erat aliquando quum non erat, & quòd mutabilis
ſit naturæ) atque eas quæ ex profeſſo in ſcripturis
ſunt promulgare vellent, quòd ſcilicet ex Deo fi-
lius natura vnigenitus eſt verbum, virtus, ſapien-
tia ſola patris, Deus verus, vt Ioannes dixit: & vt
Paulus ſcripſit, reſplendeſcentia gloriæ, & expreſ-
ſa imago ſubſiſtentiæ patris: Euſebiani à propria
inſanę opinionis perſuaſione tranſuerſim acti, in-
† [illegible]
ter ſe ſunt colloquuti: † Pactum feriamus, nã &
nos ex Deo ſumus. Vnus enim eſt Deus, ex quo
omnia: & vetera præterierũt, ecce noua facta ſunt
omnia, ex Deo autem omnia. In mentem quoque
eis venit, quod in paſtore ſcriptũ eſt: Primum om
nium crede, vnum eſſe Deum, qui omnia creaue-
C rit & perfecerit, atque è nihilo in ſubſtantiam de-
duxerit. At epiſcopi, vbi verſutiam illorum atque
Fraudulentis cauillationibus Arianorũ pulchrè obuiam eunt Patres.
impietatis malignam fraudem animaduerterunt;
dilucidandum eſſe, quod ex Deo dicitur, rati, † ex
ſubſtantia Dei eſſe filium ſcripſerunt: vt creaturæ
quidem, quod à ſeipſis abſque autore ſubſtantiam
nõ capiant, ſed principium creationis ſuæ ex Deo
habeant, ſic ex Deo eſſe perhibeantur: filius autẽ
Filius ex ſubſtantia patris.
ſolus æternus, ſubſtantiæ patris eſſe dicatur. Hoc
etenim peculiare & proprium vnigeniti & veri
† [illegible] ſubſtãtia ſiue eſſentia dicitur. at hoc illo ſignificantius eſt verbum. Ego verò in vertendo pro eſſentia ſubſtãtiæ verbo vſi malui, propter conſubſtantialis verbũ, Eccleſia vſitatum.
verbi patris. Ac ſcriptionis quidẽ eius quæ eſt, ex
ſubſtantia patris, occaſio & cauſa hæc fuit. Epi-
ſcopis porrò rurſus paucos, vt tum videbantur, il-
los interrogantibus, an filium dicerent non crea-
turam, ſed virtutem ſapientiámque ſolam patris,
atque imaginem ſempiternam, non variantẽ, ne-
que differentem per omnia à patre, & Deum ve-
rum: deprehenſi ſunt Euſebiani ſibi inuicem in-
nuere atque dicere, hæc in nos quoque cadere, ꝙ
& nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis
illud dictũ eſſe, Semper enim nos qui viuimus: &,
Virtutes multæ ſunt: &, Exiuit omnis virtus Dei

ex Ægypto: &, Erucam atque locuſtam dici virtu- D
Nomen vſitatiſſimum.
tem magnam: &, Dominus virtutum nobiſcum,
ſusceptor noſter Deus Iacob. Sed & peculiares
nos Dei eſſe, non ſimpliciter dici, verùm fratres
etiam vocari. Quod ſi verum quoque Deum filiũ
nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum fa
ctus ſit, verus ſit. Hæc ſanè eſt Arianorum peruer
ſa ſententia. Quapropter epiſcopi etiam, dolo eo
perſpecto, ex ſcripturis collegerunt, præter ſubſi-
ſtentiam, reſplendeſcentiam, fontem, fluuium, ex-
preſſam imaginem, &, In lumine tuo videbimus
lumẽ: &, Ego & pater vnũ ſumus. luculentiúſque
† [illegible], hoc eſt, cõſubſtantialis patri.
deinceps & cõpendioſius ſcripſerunt, [illegible] con
ſubſtantialem patri. Quæ verba † ſcripturæ non
† [illegible].
eſſe, Euſebius Cæſarienſis epiſcopus nouit: ſed ab
eis ſtultè reprehenduntur. * Præter ſcripturam
Euſebij mentio, hic nõ fit apud Theodoritũ, ca. 8. lib. 1. hiſtoriæ ſuæ Eccleſ.
enim & ipſi impietatis autores erant. Minimè nã-
que ſcripturæ verba ſunt, Ex non exiſtentibus: &,
Fuit aliquando quum non eſſet. Itaque illi verbis
non ex ſcriptura quidem petitis, ſed piè tamen in-
uentis, conuicti ſunt & damnati. Ipſi ſiquidem ve
luti è ſtercore erutis vocibus, planè è terra loqu-
ti ſunt. Epiſcopi autem non ipſi ſibi verba confin- E
Etiã veteribus Theologis vox τὸ ὁμοούσιον quam ſummus [illegible] vſurpata.
gentes, ſed patrum de eis teſtimonium habentes,
ea in ſcripto ſuo vſurparunt. Veteres enim epiſco
pi ante annos propè centum & triginta, & in ma
gna Roma, & in noſtra vrbe, eos reprehenderũt,
qui filium creaturam, & nõ conſubſtantialem pa-
tri eſſe dixerunt. Id quod cognitũ eſt Euſebio Cæ
** [illegible]*
ſareæ epiſcopo, qui prius * quidem Arianæ fuit
ſectator hæreſis: poſtea verò ipſi Nicænæ ſubſcri
bens Synodo, ad ſuos literas dedit, & comproba-
uit, ex priſcis quoque doctos quoſdam & præcla-
ros Epiſcopos & ſcriptores in patris & filij diui-
Aſſimulata plerorũq; Arianorũ in decretum Nicenum aſſenſio.
nitate nomine τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis eſſe vſos.
Iſti igitur morbo ſuo ſuppreſſo, quòd tãtam epi
ſcoporũ multitudinem metuerent, in ea quæ de-
creta ſunt, pedibus ierunt, propheticã in ſe repre-
henſionẽ pertrahentes. Nam & ad eos huius vni-
uerſi Deus exclamat: Populus iſte labiis me hono
rat, corde autẽ longè abeſt à me. Theonas por-
Theonas & Secũdus excommunicati.
rò & Secundus, quòd idem facere nollent, ab om
nibus ſuffragiis conſentientibus, ſunt excommu-
nicati, vt qui Arij blaſphemiam veritati Euangeli-
cæ anteferrent. Hæc Athanaſius.
F

* *Stultè Ariani verba Catholicorum, Ex ſubſtantia patris, & Conſubſtantialis, quòd in ſcripturis non inueniantur, reprehendunt: quum Arianorum preſtigiarum nec voces, nec ſententia in eiſdem reperiantur.*

CAPVT XXII.

SEdenim quæ etiam Euſebius Pã
Theodorit. lib. 1. cap. 11. & 12.
phili, ex ipſa Nicæa ad quoſdam
Arianos, qui proditionẽ non in-
iuria ei obiecerant, ſcripſerit, au-
dire cõuenit. Ea ſanè rabiẽ quo-
que eorũ manifeſtò arguunt. Re
ctius autem conſilium intentionémque eius epi-
Euſeb. Pamphili de Synodi Nicænæ actis.
ſtola ipſa indicabit, quæ ſic habet: Quæ de eccle-
ſiaſtica fidei profeſsione, in frequenti Synodo Ni
cææ celebrata, ſint acta, aliũde etiam credibile eſt
vos cognouiſſe: quòd fama plerunque certam ac-
curatámq; rerum geſtarum commemorationem
præcurrere ſolita ſit. Cæterùm ne rumoribus hu-
iuſmodi rei veritas aliter ad vos ꝙ eſt acta, perfe-

A tatur, neceſſariò vobis miſimus, primùm à nobis propoſitam de fide ſcripturam: deinde etiam alteram, quam ad voces noſtras acceſsionibus quibuſdam adiectis ediderunt. Scriptum ſanè noſtrum in præſentia Deo dilecti Imperatoris noſtri recitatum, ac rectè probéque conceptum eſſe iudicatum, ad hunc ſe habet modum: Profeſsio fidei à nobis expoſita, ſicuti eam à deceſſoribus noſtris epiſcopis, atque in prima ✱ rerum ſacrarum inſtitutione, & quum ſacrum ſubiimus lauacrum, accepimus, & ſicuti ex diuinis dicimus ſcripturis, atq; ſimul & in presbyterio & in ipſo epiſcopatu profeſsi ſumus & docuimus, ea eſt talis. Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, rerum omnium viſibiliũ & inuiſibilium factorem. Et in vnũ Domioum Ieſum Chriſtum, Dei verbum, Deum de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, filiũ vnigenitum, primogenitũ omnis creaturæ, ante omnia ſæcula ex patre genitum, per quem & omnia facta ſunt: qui propter noſtram ſalutem incarnatus, & inter homines verſatus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, & aſcendit ad patrem, venturus B rurſum in gloria ad iudicandũ viuos & mortuos. Credimus etiam in ſpiritũ Sanctum: horũ quemque eſſe & ſubſiſtere credentes, patrem verè patrem, & filium verè filium, & ſpiritum Sanctum verè ſpiritum Sanctum: quemadmodum & Dominus noſter diſcipulos ſuos ad prædicãdi munus mittens, inquit: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quæ ſic ſe habere, & nos ſic ſentire, ſic etiã olim obrinuiſſe, nóſque adeò de tali fidei profeſſione vſque ad mortẽ decertaturos eſſe, etiã atq; etiam confirmamus: anathemate ferientes omnẽ impiam, † Deóque carentẽ hæreſim. Hæc nos ſic ex corde & animo, iam inde ab eo tẽpore, quo nos ipſos nouimus, ſenſiſſe, atque etiam nunc ſentire & profiteri verè, omnipotẽtem Deum & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum teſtamur. Declarare quoque certa & fideli probatione, & perſuadere vobis poſſumus, prioribus etiam temporibus nos ſic & crediſſe, & prædicaſſe. Hæc à nobis expoſita fidei profeſsione, nullus erat contradicendi locus. Et ipſe Dei amantiſsimus imperator, noſter Princeps, quum rectiſsimè eam con- C ceptam eſſe teſtatus, tum ita ſeipſum ſentire profeſſus eſt: atque vt omnes ei aſſentirentur, ſubſcriberent, & voce vna ſuffragarẽtur, admonuit: vno duntaxat adiecto τῶ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis verbo, quod verbum etiam interpretatus eſt dicens, non iuxta corporum perpeſsiones ὁμοούσιον conſubſtantialẽ dici, neque iuxta diuiſionem, neq; iuxta reſectionem ex parte ſubſiſtere, quòd materiæ prorſus expers intellectualis & incorporea natura corporalem quampiam perpeſsionem ſuſtinere nequeat: diuina verò & ineffabili ratione debere talia in animo conſiderari. Atque ſapientiſsimus quidem & piiſsimus noſter imperator ad hũc modum eſt philoſophatus. Illi verò per occaſionem & prætextum adiectionis τῶ ὁμοουσίου conſubſtãtialis, aliam fidei profeſsionem compoſuerũt (quam paulo antea hiſtoriæ adieci.) Ea porrò recitata, quomodo ab eis, & Ex ſubſtantia patris, & Conſubſtantialis patri, eſſet dictum, minimè indiſcuſſum atque inexploratum reliquimus. Interrogationes nanq; & reſponſiones interpoſitæ, ratióq; & ſententia dictorum inquiſita. Atque equidem D illud, Ex ſubſtantia, illi profeſsi ſunt ſignificare, ex patre quidem eſſe, ſed non vt partem exiſtere patris. Cui ſentẽtiæ, quum recta eſſe videretur, aſſenſimus: pia quippe doctrina dictante, ex patre eſſe filium, non partem ſubſtantiæ eius eſſe. Quapropter quum ſententiam eam approbauimus, tum vocem quoque ipſam non repudiauimus, quòd † pacis ſignum nobis ob oculos poſitũ haberemus: & præterea, ne à recta ſententia excideremus. Eadem ratione &, Genitum, nõ factum, admiſimus. Quandoquidem verbũ Factum, communem appellationem eſſe dixerunt reliquarum creaturarũ, quæ per filium ſunt conditæ. Earum quippe nihil habere ſimile filium: proptereáque non eſſe eum facturam, eis quæ per ipſum factæ ſunt, ſimilem: præſtantiorem autem quàm creaturam omnem obtinere ſubſtantiam, quam ex patre genitam eſſe diuina docent oracula: quum quidem modus ipſe generationis omni genitæ naturæ ineffabilis ſit, & inconſiderabilis. Similiter verò ratio probè diſquiſita, Conſubſtantialem patris eſſe filiũ aſtruit, non quidem corporum more, neque ad animan- E tium morti obnoxiorum inſtar: neque etiam iuxta diuiſionem ſubſtantiæ, neq; iuxta reſectionem: ſed neq; iuxta perpeſsionem quampiam, aut verſionem, aut mutationem patris virtutis: quod aliena prorſus ab his omnibus ſit ingenita patris natura. Sed quòd cõſubſtãtialis patri dicatur, illud ſignificat atq; infert, nullã omnino ſimilitudinẽ ad creaturas conditas filiũ Dei ferre: ſed qui eum genuit, patri tantum modis omnibus eſſe ſimilem, & nõ eſſe ex alia quapiam ſubſiſtentia vel ſubſtantia quàm patris. Cui verbo, eo pacto per interpretationem expoſitio, rectè nobis viſum eſt aſſentiri: præcipuè quum ſciremus, ex veteribus eruditos quoſdam & ſpectatos epiſcopos & ſcriptores, in exponẽda patris & filij diuinitatis ratione, τῶ ὁμοουσίῳ conſubſtãtialis nomine vſos eſſe. Hæc de profeſsione fidei publicitùs edita, ſunt dicta. Cui vniuerſi aſſenſimus, & quidẽ non citra diſquiſitionem, ſed iuxta ſententias in præſentia Deo dilecti Imperatoris inueſtigatas, nobiſque expoſitas, & rationibus quas diximus ex profeſſo conſentaneas. Porrò F anathema quod profeſsioni fidei ab eis eſt adiectum, comprobandum eſſe duximus, vt homines vocibus quæ in ſcripturis non inueniantur, vti prohiberentur, quæ ferè cauſam omnem confuſioni & ſeditioni eccleſiæ præbuerunt. Nullus ſanè diuinitùs inſpiratæ, & quę ritè ordinéque dictis vtitur ſcripturæ, ſunt illa, Ex non exiſtentibus: &, Fuit aliquando quum non eſſet. Quare rationi minus conſentaneum viſum eſt, ea & dicere & docere. quo facilius calculo etiam noſtro ritè decretum anathema comprobauimus: quandoquidem

Profeſsionis fidei chriſtianæ formula ab Euſebio Pãphili Synodo oblata.

** ἐν τῇ πρώτῃ κατηχήσει.*

† ἄθεον.

Formula hæc à Cõſtãtino laudata.

Et verbum ὁμοούσιον adiectum. Expoſitio eius vocis per Conſtantinum, &c.

Cap. 17. and. Expoſitio verbo, ex ſubſtãtia patris.

† ὡς ἐννοιας τοῦ.

Item, Genitũ, nõ factũ.

Item, Cõſubſtantialem patri.

In his eſt Iuſtinus martyr.

Cur Euſeb. Pãphili etiã in anathema Arianorum decreto Synodali adiectũ, conſenſerit.

Ambroſius de fide, contra Arianos: Quomodo dicis Ariane, in ſcripturis diuinis non inueniri ὁμοούσιος: Quaſi ὁμοούσιος aliud ſit, quàm quod dicit Dominus: Ego & pater vnum ſumus: Ego de patre exiui, & veni in mundum: Ego in patre, & pater in me eſt: Qui quum eſſet in forma Dei, non rapinam arbitratus eſt vt eſſet æqualis Deo. Hæc eſt tamen nominis ratio, vt in patre & in filio vnitatem ſubſtantiæ credas: licet rem ipſam, quæ eſt inenarrabilis, definire non poſſis. Vt, ſiue lumen de lumine dicas, ſiue verbum de verbo, ſiue ſpiritum de ſpiritu, ſiue Dominum de Domino, quodcunque de eo dixeris, vnius tamen eſſentiæ patrem & filium credas, ὁμοούσιον enim Græci dicunt, quod nos cum vno aliud ipſum. Cap. 5.

De rebus ſacris & diuinis, verbis, quæ in ſcripturis nõ reperiuntur, religio eſt.

A neque antè actis tẽporibus eiuſcemodi verbis vti ſolui ſumus. Quin & illud, Eum antequã gigneretur non fuiſſe, anathemate ingulare non abſurdum putauimus: propterea ꝙ omnes profiteãtur, eum eſſe filium Dei, etiam ante natiuitatem ſecũdum carnem. Iam verò & dei amantiſsimus imperator profeſsioni inſeri curauit, Iuxta diuinam illius natiuitatem, ante omnia illum exiſtere ſecula. Quum etiam priuſquàm † actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenito, patre ſemper exiſtente patre, ſicuti quoq; rege ſemper & ſaluatore, potentia omnia exiſtente, ſempérque * ſecundum eadem & ſimiliter ſe habente. Hæc vobis, chariſsimi, neceſſariò perſcribenda putauimus, vt quæ diſquiſitionem & aſſenſionem noſtram ſubſequuta ſint decreta declararem, & pulchrè primũ quidem ad vltimam vſque horam ſtetiſſe nos intelligeretis, quum nos ab aliis aliter ſcripta offenderent: deinde verò contentionis ſtudio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarent cõplexos eſſe, quũ nobis benignè verborum ſententiam inquirentibus, manifeſtum habere cõſenſum viderentur cũ

Expoſitio verbi, Natũ ante omnia ſecula.

† ἐνεργείᾳ, ſeu actu.

** κατὰ τὰ αὐτὰ ὡσαύτως.*

B eis, quæ in fide à nobis prius ꝓpoſita profeſſi fueramus. Verùm enimuerò Conſubſtãtialis vocem non nouam, aut ab epiſcopis Nicææ tum congregatis primùm proditam, ſed à multis antea annis à ſapiẽtibus inuentam, vſurpatámq; patribus eſſe, apertè oſtendit Euſebius. Tum autem τὸ ὁμοούσιον Conſubſtantiale, communi conſenſu concordíq; calculo ab omnibus cõprobatum, paulò antè ipſe expoſui: id quod Euſebius quoque in vita Cõſtantini luculenter aſtruit.

Verbum, Cõſubſtantiale, non nouum, aut tum primùm inuentum.

CAPVT XXIII.

CÆterùm quod in ſubſcriptione ſancti ſymboli inſigne accidit miraculum, id non intempeſtiuum fuerit cõmemorare. Priuſquam acta Synodi perficerẽtur, euenit, vt duo epiſcopi è vita ante diſceſſerint, q̃ profeſsionis fidei ſcripto annotationẽ ſubſcriptionémq; ſuam appoſuiſſent. At reliqua patrũ turba ad cõmunẽ ſepulturæ & dormitionis locum venere, & monumento illorum

Synodi Nicænæ decreto, miraculo ingenti, duo eorum defuncti epiſcopi ſubſcripſere.

C aſsiſtentes, ſcriptúmq; in manibus habentes, tanquam ad viuentes & audientes: Bonum certamẽ, dixerũt, diui patres nobiſcum decertaſtis, curſum peregiſtis, fidem ſeruaſtis. Si igitur obtinere debere id cenſetis, quod à nobis eſt actum: quoniam nũc, nullo interpoſito obſtaculo, Trinitatis ſplendore illuſtrati, clarius id perſpicitis, peropus eſt vos nobiſcum libello ſubſcribere. Hæc illi dixêre, & libellum obſignatum ad tumulum depoſuere, noctémque totam inſomnem egere. Poſtridie verò ad locum eum rediere, ſigna inuiolata inuenere, & libello explicato ſubſcriptiones illorum reliquis inſertas cognouere, recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chryſanthus & Muſonius, qui cum patribus omnibus, in ſancta prima œcumenica Nicæna Synodo conſenſimus, quanuis corpore tranſlati, manu tamen propria nos quoque libello ſubſcripſimus.

[illegible]

CAPVT XXIIII.

SYnodus autem acta ſua Alexandriæ, D Aegypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modum perſcripſit: Sanctæ & magnæ Dei gratia Alexandrinorum Eccleſiæ & qui in Aegypto, Libya, & Pẽtapoli ſunt, dilectis fratribus, qui Nicçæ congregati, magnam & ſanctam celebrarunt Synodum in Domino ſalutem. Quandoquidem diuina gratia & Deo dilectiſsimo imperatore Conſtantino ſuffragante, omnino neceſſarium viſum eſt, ſacram Synodum ad vos dare literas, vt intelligere poſsitis, quum quæ ibi in quæſtionem & diſquiſitionem venere, tum quæ decreta ſancitáque ſunt. Itaque ſcitote, primò omnium inquiſitũ eſſe in impietatem & præuaricationem Arij, ſectatorúmque eius: & in præſentia Dei amantiſsimi imperatoris Conſtantini, conſentientibus omnium ſententiis placitum, vt anathemate impia eius opinio & voces atque verba blaſphema condemnarentur, quibus ille filiũ Dei blaſphemans vſus eſt, ex non exiſtentibus illum eſſe dicens, & fuiſſe aliquando quum non fuerit, & arbitrij libertate vicij virtutiſque capacem eſſe filium Dei, creaturam E eundem & facturam nominans. Quę omnia ſancta Synodus anathemati ſubiecit, ne audire quidẽ impiam opinionem, mentis væcordiam, blaſphemáque eius verba ſuſtinens. Atque equidem res eius quem conſequutæ ſint exitum, aut iam audiuiſtis, aut certè audietis: ne inſultare nos homini videamur, qui peccati ſui condigna tulit præmia. Tantopere autem inualuit eius impietas, vt ſimul cum eo peſſum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Ptolemaïdis, epiſcopi. nam & hi factionis eius ſunt. Sed enim quum per gratiam Dei peruerſa illa opinione, impietate, & blaſphemia, nec non hominibus eis qui ſeditionem atque diſceſsionem auſi ſunt concitare in populo antea pacato, Aegyptus ſit liberata: & temeritas Melitij, atque eorum qui ab eo ſunt in ſacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiã ſuper hac re Synodus decreuerit, vobis, fratres dilecti, ſignificamus. Conſtituit nanque, vt Melitius (in quẽ illa quidẽ humanius affecta fuit, † ſummo enim iure nullam prorſus merebatur veniã) in ciuitate ſua maneat, poteſtatem autem nullam habeat vel eligendi, vel manus imponendi: & vt F neque in regione, neque in vrbe alia, huius ſaltem rei gratia appareat, nudúmque dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in ſacrum ordinem lecti fuerant, vt arcanioribus ſacrarioribúſque ſuffragiis confirmati, ad communionem admittantur. Præterea vt liceat eis quidem honorem ſimul & functionẽ miniſterij obtinere: ſecundũ autem prorſus locum, ab omnibus cuiuſcunq; parœciæ & eccleſiæ exploratis, ac per reuerẽdiſsimum fratrem & collegam noſtrum Alexandrum lectis atq; deſignatis epiſcopis, ferant. Cæterùm vt nulla eis ſit facultas, quos viſum ſit deſignãdi, aut nomina eorum ſubiiciendi, aut omnino faciendi quidquam, præter Catholicæ Eccleſiæ epiſcoporum, qui ſub Alexandro ſunt, ſentẽtiam. Qui verò per gratiam Dei & precationes veſtras, in nulla diſsidij factione reperiãtur, ſed integri atq; impolluti in Catholica eccleſia conſiſtant, eis poteſtas permiſſa eſt & deſignandi, & nomina dictãdi, eorum ſaltem qui clero digni ſint: & omnia prorſus faciendi legibus

Synodalis Nicænæ ad Alexãdrinos & Aegyptios epiſtola.

Acta Synodi.

Arius cum doctrina ſua damnatus.

Veterum patrum pœna modeſta.

Itidem Theonas & Secundus damnatus.

Melitius coercitus.

† κατ' ἀκρίβ. λόγον.

A conſtitutionibúsque eccleſiaſticis. Qood ſi quẽ eorum qui eccleſiæ præſunt, decedere contingat, tum in defuncti locum & honorẽ prouehi quiſquam ex recẽs cooptatis debet, vt modò idoneua ſit, & à populo eligatur: ita tamen, vt ad electionẽ eiuſmodi calculus, ſuffragium, & confirmatio epiſcopi Alexaodrioi accedat. Atque hoc quidem omoibus aliis conceſſum eſt: in perſona autẽ Melitij non idem conſtitutum, propter priorem inordinatum eius morem, celeritatémqoe & præcipitaotiã ſentcotiæ & conſilij, vt ne qua ſit ipſi vel poteſtas vel autoritas, homioi ſcilicet, qui rurſom temeritatem ordinis neglıgẽtem inducere poſsit. Hæc ſunt quæ præcipuè ad Ægyptum & eccleſiã Alexandrioã pertioent. Si quid verò præterea vel canooibus vel decretis eſt conſtitutum, reuerendiſsimus dominus, frater, & collega ooſter Alexã der, certius ad vos reuerſus perferet, quippe & autor & particeps actorum omniom. Lætum inſuper vobis afferimus nuociũ, de ſanctiſsimi Paſcharis celebrandi conſenſu. Nam & hęc res, precibus veſtris rectè cõſtituta atque ordinata eſt: fratréſ-

Epiſcopalis electio.

ἀταξία & ordinis confuſio cauenda.

Decretũ, vt vbiq; eodem tempore Paſcha agatur.

B que Orientales omnes, qui antea cum Iudæis ſecerunt, ex hoc ipſo tempore cum Romanis & nobiſcum, omnibúsque adeò alijs, qui aotiquitùs oobiſcum Paſcha celebrarunt, id ſe concorditer acturos conſenſeruot. Gaodete igitor de rebus eccleſiaſticis ordioatis, de pacis coọſenſu & coocordia reſtituta, & de hæreſibus omnibus exciſis: atqoe maiore cum honore proliſioréque charitate ſuſcipite, collegam qoidem noſtrũ, Epiſcopum autem veſtrum Alexandrum, qui nos profectò præſentia ſua exhilarauit, plurimúmque io hac ætate ſua, vt pax quoqoe apud vos eſſet, laboris ſuſtiouit. Orate pro omnibus nobis, vt quæ à nobis rectè ſunt conſtituta, firma ſtabiliáque maoeaot, per Deum omnipotentem, & Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, cum ſaocto Spiritu: cui ſit gloria in ſæcula, Amen. Non ipſa verò Synodus tantum, ſed & celeberrimus Conſtantious, ad populum Alexandrinum eius geoeris dedit literas: qnibus oſtẽdit, nõ ſimpliciter, temerè, aut neglectim finitiooem profeſsionis fidei editam, ſed exploratione multa atque diſquiſitiooe accurata adhibita, quæcuoque dogmati cõſentanea eſſent, in medium producta:

Cõmendatio epiſcopi Alexandrini.

Cõſtantinus quoq; ipſe ad Alexãdrinos de iiſdem rebus ſcripſit.

C primúmque inueſtigatione diligenti obſeruata, quæcunq; occaſionem diſsidij & ſeditioois creare poſſent: ea ita reiecta, vt contrà dici quidquam non poſſet: & ſic deiode † fioitionem ipſam promulgatam eſſe, & poſtremò, Dei ſententiam concordem epiſcoporum Synodi ſententiam vocat, atque Spiritui ſancto tot patrum coośenſum acceptum refert, per quem illi à vera & certa ſẽtẽtia non exciderint.

† ὅρον.

CAPVT XXV.

IDem & ad Epiſcopos qui ad conuentum venire noo potuerunt, & ad omnes vbiq; eccleſias, quę acta ibi eſſent declarans, ad huoc modũ ſcripſit: Experientia edoctus, per rerum publicarum proſperitatem, quanta ſit dioioæ poteſtatis gratia, illum mihi propoſitum eſſe debere finem iudicaui, vt à beatiſsimis catholicæ eccleſiæ populis fides vna, & ſincera charitas, conſentiénsque in Deum pietas ſeruetur. Sed enim quũ aliter omnino fieri oon

Conſtantini imperatoris de rebus Synodi Nicænæ ad Eccleſias quaſque litera.

D poſſet, vt † ordo ſtabilis & firmus cõſtitueretur, niſi ſimul omnes, aut certè plures epiſcopi conuenirent, & de re qualibet ad ſanctiſsimam religionem pertinente diiudicarẽt: eius rei gratia, quàm fieri potuit plurimis coactis, me qnoque perinde atqoe voo aliquo ex vobis (non enim negauerim, quo maximè lætor, conſeruum veſtrum me eſſe) præſente, vſque adeò omnia in debitam ſunt diſquiſitiooem vocata, quoóſque † rerum omnium inſpectori Deo placita ſententia, ad conſentientis vnitatis cõcordiam ſtabiliendã, in lucem eſt protracta, ita vt nihil iam qnod ad diſſentionem aut profeſsionis fidei ambiguitatem facere poſſet, ſit relictum. Vbi quum de ſanctiſsimo etiã Paſchæ die quæſtio eſſet exorta, ſententiis omnium decretom eſt, conueoire, vt id eodem tempore ab omoibus vbique peragatur. Quid eoim nobis eſſe poteſt vel pulchrius, vel grauius, q̃ ſi is dies feſtus, vnde ſpem immortalitatis percepimus, vno ordine & celebri ritu ab omnibus certò & inuiolabiliter peragatur? Ac primùm quidem indigna

† τάξις.

Sacrorũ Synodorum vtilitas.

Imperialis humilitas & ſummiſsio.

† τῶν πάντων ἐφόρῳ.

Hæreſis ſublata.

E res fuit, ſanctiſsimum eum diem imitatione atq; conſuetudine Iodæorum celebrare, qui manibus ſuis nefario flagitio cõtamioatis, non iniuria quoq; animis ſunt excæcati, homines ſcelerati. Quid ni eoim liceat, gente ea reiecta, rectiore verioréq; ordine, quem à primo paſsionis die huculque ſeruauimus, ad futura quoque ſæcula obſeruationis huios ritum tranſmittere? Itaque nihil vobis commuoe ſit cum infeſtiſsima Iudæorũ turba. Aliam ſiquidem à Seruatore accepimus viam. Propoſitus eſt ſacratiſsimæ religioni noſtræ ſuus curſus, & legitima quæ illam deceat regula: quam vnanimi conſenſu complectentes, nos ipſos à fœda illa conſcientia & ſocietate retrahamus, fratres reuerendiſsimi. Et profectò omnium abſurdiſsimum eſt, illos gloriando iactare, hiſce obſeruandis nos ſufficere nõ poſſe, abſque illorũ doctrina & præſcripto. Quidoam verò illi rectè ſentire & ſapere poſſunt, qui poſt illam Domini cædem meotibus capti, non ratione aliqua, ſed impotenti impetu, quocunqoe eos inſitus impellit furor, ducontur? Quam ob cauſam, quum io hac quoque parte verum nõ perſpiciant, ſed, vti ſemper, affectu vicioſo tranſuerſi rapiãtur, potius quàm errorem corri-

Celebrandi Paſchatis conſenſus.

Infenſus Iudæis Cõſtantini animus.

De Iudæorũ cæcitate.

Paſcha ſeruandum minimè cum Iudæis celebrandum eſſe ſuadet.

F gaot, eodem anno bis Paſcha peragunt. Qua igitur de cauſa eos ſequemur, qui graui errore ſe implicatos eſſe cõfiteotur? Bis equidem eodem anno Paſcha celebrare haud vnquã ſuſtinuerimus. Atque etiamſi hęc vobis non exponerentur, conueniret tamen, vos, pro mentis veſtræ ſagacitate, ſemper & ſtudere & optare, ne cuiuſpiam ſimilitudine & exemplo, puritatem animarum veſtrarum pollueretis, néve hominum modis omoibus malorum conſuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud qnoqoe conſiderandum venit, in re tanta, & tã ſolennibus religionis noſtrę feſtis, diſſenſionẽ extare aliquam, longè eſſe impiiſsimũ. Vnũ nanque nobis libertatis atque redemptionis noſtræ diem, ſanctiſsimæ ſcilicet paſsioois ſuæ, Saluator noſter dedit. Vnam eſſe catholicam ſuam Eccleſiam voluit: cuius tametſi partes in multis variiſq; ſunt diſperſę locis, vno tamen ſpiritu, hoc eſt, diuioo arbitrio fouetur. Conſideret porrò ſanctitatis veſtræ ſolertia, quàm graue ſit & indecorum,

Idem vniuerſæ paſsionis & reſurrectionis Seruatoris noſtri dies.

Vna in toto orbe Catholica eccleſia.

A corum, per eoſdem dies, alios quidem ieiuniis iotentos eſſe, alios verò conuiuiis vacare: & poſt Paſchæ dies, hos quidem feriari & conquieſcere, illos autem ſtatis ieiuniis macerari. Quapropter hanc rem, pro eo atque decet corrigi, atque ad vnum inſtitutum formámque perduci, diuina vult Prouidentia: quantum equidem † extra omnem affectum poſitus perſpicio. Itaque quum hoc ſic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percuſſoribus ſit commune, & decens extet ordo, quem omnes Occidentalium, & Meridionalium, Septentrionaliúmque habitabilis orbis partium Eccleſiæ, & quibuſdam quoque in locis Orientales obſeruant, ea de cauſa in præſentia omnibus conuenire viſum eſt, ipſéque adeo id ſolertiæ veſtræ placiturum eſſe recipi, vt quod per vrbem Romanam, Italiam, Aphricam omnem, Ægyptum, Hiſpanias, Gallias, Britanias, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam atque Ponticam ditionem, & Ciliciam, vno atque conſentienti ſeruatur conſilio, id libenter quoque prudentia ve-
B ſtra ſuſcipiat: ſecum ipſa perpendens, non modò ampliorem eſſe eccleſiarum in eis quæ diximus locis numerum, verùm etiam idem communiter omnes ſentire & velle, eſſe quàm ſanctiſsimum.

† ἀπαθῶς αὐτὸς ἐπῶ.

Quin & ſtrictior ipſa atque exactior ratio flagitare videtur, ne qua nobis ſit cum Iudæorum periurio communio. Et vt tandem ſummam rei breuiter dicam: Communi omnium iudicio placuit ſanctiſsimas Paſchæ ferias, vno eodémque die peragi. Minimè nanque decet in re tam ſancta aliquam extare diſſenſionem. Et pulchrius eſt eam ſequi ſententiam, in qua nulla ſit alieni erroris & peccati contagio. Ac quum ita ſe res habeat, libentibus animis cœleſte hoc & verè diuinum ſuſcipite præceptum. ⁎ Quidquid enim in ſanctis Epiſcoporum agitur conuentibus, id ad diuinã refertur voluntatem. Itaq; eis quæ ſcripſimus omnibus dilectis fratribus noſtris ſignificatis, iã rationem hãc & obſeruationem ſanctiſsimi diei ſuſcipere atque inſtituere deberis, vt quum in pietatis veſtræ (quod dudum mihi fuit in votis) conſpectum venero, vno eodemque die ſanctas vobiſcum ferias celebrare valeam, & rebus om-
C nibus vnà vobiſcum ex animo delecter, feritatem diabolicam per vim diuinam operibus noſtris ſublatam, veſtramque vbique fidem, pacem & concordiam vigentem cernens. Deus vos ſeruet, fratres dilecti. Æquum etiam eſt quæ contra Arium & ſectatores eius, omnibus paſsim Epiſcopis & populis ſcripſit, cognoſcere. Quum malignos & impios Arius ſibi imitandos duxerit, par eſt, vt eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hoſtis, iniquis de religione compoſitis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris ſæculis probris obnoxius erit, plurimáque obruetur infamia, atque inſuper impia eius abolita ſunt ſcripta: ita & nunc placitum nobis eſt, Arium & Arij ſuffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati ſunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. ſi quod autem ſcriptum ab Ario compoſitum reperiatur, vt igni id tradatur volumus, vt non modò improba eius doctrina abrogetur, verùm etiam ne monumentum

⁎ πᾶν γὰρ ὅ, τι ἂν ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν ἐπισκόπων συνεδρίοις πράττηται, τοῦτο πρὸς τὴν θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν.

Conſtantini de Ario ſectatoribusque eius populares, et libros cremandos, conſtitutio.

Arianos vult Porphyrianos vocari.

quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem D prædictum volo, ſi quis libellum aliquem ab Ario conſcriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehenſus fuerit, ſupplicium ei mortis eſſe conſtitutum. Illico nanque in crimine tali comprehenſus pœnam ſuſtinebit capitalem. Plures etiam alias aduerſus eoſdem ad loca omnia miſit epiſtolas, † verbis per ironiam ad ſimulationem compoſitis, eis illudens. Nicomedienſibus itidem, contra Euſebium & Theognidem ſcripſit: Euſebium perſtringens, veluti Licinio aliquando fauentem, ſibique inſidiantem, atque alium Epiſcopum legere iubens: quod & factum eſt. Eas epiſtolas hoc loco apponere, ne longior eſſe videat, minus conuenire putaui. Ac de his quidem hactenus.

Arianos libros comburendos eſſe, capitali ſupplicio conſtituto, ſancit.

† εἰρωνικῶς λόγῳ.

Socrat. lib. 1. hiſto. Eccleſ. Scripſit alias quoq; contra Arianos literas.

CAPVT XXVI.

Vicennalia ſua Conſtantinus agit, & Synodum conuiuio excipit.

CÆterùm rebus ad hunc modum euntibus, commodum euenit, vt viceſimus Conſtantini imperij annus tum compleretur. Et E Romani more recepto, decimo quoq; Principis ſui imperij anno, communem & publicum agebant conuentum diémque feſtum. Itaque & ipſe decere id arbitratus, ad epulas Synodum inuitat: & ceteris plurimis ordine ſuo collocatis, eodem in loco excipit: multiſque & ſermonibus & donis honorificentiam & liberalitatem erga illos declarans, præclariſsimos quoſque eorum menſæ ſuæ adhibet. Quorumquidem, quum ille mutilata propter CHRISTVM cerneret membra, atque fidei eorum cõſtantiam inde colligeret, labiis ipſe ſuis cicatrices eorum exoſculari & venerari dedignatus non eſt, gratiam ſe oſculo eiuſmodi & benedictione eorum percipere confiſus. Poſteaquam autem finem ſuum conuiuium id habuit, loco ſuo exurgens, ſupplicis more conuentum rogauit, vt qui tantum pertuliſſent laboris, perpaucos ſibi dies dare, & recens fundatam vrbem, iam tum perfectam, adire non grauarentur, vt precationibus ſuis munitiones & muros eius fir- F marent. Atque illi ſtatim, quod petierat faciunt.

Stigmata epiſcoporum martyrũ exoſculatur. Inuitat Patres Byzantiũ, ad Encænia ibi celebrãda, & ciuitatem nouam conſecrandam.

Conſtantinopolim veniunt, Encænia & conſecrationis feſtum diem celebrant, † incruento ſacrificio operantur, precibus votíſque vrbem abundè proſequuntur & firmant, eandémque Dei ⁎ genitrici dedicant, nouam Romam, imperantémque Conſtantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzantij eccleſiam regente.

† τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐπιτελοῦντες Conſtantinopolis Virgini matri dedicatur.

⁎ *θεοτόκος Græcis Dei genitrix dicitur, quod verbum in ſolam virginem matrem Mariam cadit. θεότοκος autẽ accentu mutato, Deo genitus, qui vnus eſt Dominus noſter IESVS CHRISTVS. Cui vrbem Conſtantinopolitanam recens extructam Conſtantinus dicauit atque commendauit. Supra libro ſeptimo, cap. 49. Vtrunque nomen eiſdem compoſitum literis, ſed accentu diuerſo prolatum & ſcriptum. datiuum caſum habet θεοτόκῳ. Quapropter hic pro, Dei genitrici etiam verti poſſet, Deo nato CHRISTO, vt hic locus cum ſuperiore illo concordet.*

Sed librarius in Græco exemplari τῇ θεοτόκῳ ſcripſit, cum fortaſſe τῷ θεοτόκῳ ſcribere debuerit. Poteſt etiam eſſe autoris memoriæ lapſus. Qui tamen infra CHRISTO ſimul & matri eius vrbem eam dedicatam memorat.

Viduis virginibúſq; ſacris ſumptus annuos Conſtantinus ex publico abundè conſtituit.

Hic deonò illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectos dedit, vt in vrbe quaque diuino cultui addictis atque ſacratis viduis virginibúſque, ad ſanctiora diuinorum templorum ſactaria excubantibus, annonæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem ſplendidam magis quàm ad vſum neceſſarium pertinerent.

Pater dimittit eum pijs mandatis.

Has Iulianus quidem poſtea + accidit, ſucceſſor autem eius ⁎ ex triente præberi curauit. Vbi verò iam pro ſe quiſque domum redire pararet, cohortatus eos eſt, vt eandem omnes colerent fidem, mutuámq; pacẽ & charitatẽ maximè conſectarentur: atque vt abſque ſeditione omni, pacati atque tranquilli, rerum vniuerſarum placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de communi concordia fecit verba: tum poſtremò vehementer eos admonuit, vt & pro ſe, pro liberis ſuis, & pro imperio Romano orarent, perpetuóque propitium ſibi diuinum numẽ facerent, Synodique decretis ſtabilem firmitatem conciliarent.

Abſentibus epiſcopis ſcribit.

Abſentibus porrò ea quæ commemorauimus ſcribens, vt profeſsionem fidei, diligenti atque accurata exploratione tot virorum diſquiſitam, & de ſententia totius vniuerſi Dei conſtitutam, ſuffragiíſque tantæ Synodi patrum comprobatam, ſuſciperent atque complecterentur, mandauit. Et illorum quiſque tanto affectus honore, domũ ad gregem ſuum redijt.

Deo ſolemnibus ſacris gratias agit.

Imperator autem ſupra modũ lætatus, quòd vnam per vniuerſum orbem Eccleſiam, eámque in dogmate conſentientem cerneret, Deo, de omnium vbique Epiſcoporum vnanimi concordia + ſolenniter gratiarum obtulit actiones. Et te ſtudioſo cum eſſet, Epiſcoporum ipſorum nomina, præfecturas vrbium, earúmque appellationes noſſe: eáque omnia in Synodali Athanaſij libro repertа appoſuiſſem, niſi tædium prolixioris orationis vitarem. proinde ea inquirere volentibus, permitto.

Tẽpus Nicæni Concilij celebrati.

Anicius Paulinus, Ceionius Iulian. Camænius Coſſ.

Tempus porrò Synodi, ſicuti inuenimus, in menſis Maij vndecimam diem + indictionem vigeſimam tertiam, & conſulatum Paulini & Iuliani incidit: qui annus ſexcẽteſimus trigeſimus ſextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, vigeſimus verò imperij Conſtantini, ex quo rerum in Britannia potiri cœpit: tertiusdecimus porrò, ex quo ad Byzantium venit. Synodus verò ipſa Nicææ annis tribus & paulo longius eſt acta.

Cõſtantinus amplificãda religione chriſtiana totus incũbit ecclesijs conſtruendis, & libris ſacris parandis.

17. Imperij eius anno Synodus celebrari cœpit 20. autẽ finita eſt. Initium eius in annũ Domini 326. finis in 329. incidit.

Et res Nicæroæ talem habuere finem. Conſtantinus autem ex eo tempore prolixius etiam quàm antea religionis accenſus ardore, ad vrbes & populos Romani imperij omnes, epiſtolas dedit, vt priori quidem errori nuncium remitterent, Chriſtianam autem doctrinam & religionem amplecterentur. Epiſcopis porrò ſanè quàm liberaliter pecunias mittens, eos ad eccleſiarũ ædificationes excitauit, ſumptúſque ad id abundè præbuit. Libros itidem eccleſiaſticos manibus proprijs deſcribere & concinnare iuſsit. Sed conſilium animúmque ſcribentis certius indicabit epiſtola eius, ad Euſebium data, quæ ſic habet.

CAPVT XXVII.

Literæ Conſtantini ad Euſeb. Pamphili de ſtructura eccleſiarum.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. Tantiſper dum ad hoc vſque tempus impietas & tyrannis, pro arbitrio ſuo, miniſtros Seruatoris Dei perſequuta eſt, credo atq; adeò certò perſuaſum habeo eccleſiarum omnium opera vel per incuriam peſſum iiſſe, vel imminentis perſequutionis metu minus eſſe quàm dignitas earum poſtularet perfecta, frater chariſsime. Nunc verò libertate reddita, & ſerpente illo, Dei optimi maximi prouidentia: atque opera noſtra, à rerum publicarum adminiſtratione depulſo, ſatis in apertum productam eſſe arbitror apud omnes diuinam potentiam, eóſque qui vel metu vel incredulitate vel etiam peccato oppreſsi fuerant, eo qui + veriſsimè conſtat cognito Deo, ad verum rectúmque vitæ ſtatum tandem peruenisse. Itaque quibuſcunque vel ipſe præes eccleſiis, vel alios paſsim epiſcopos, presbyteros, aut diaconos præeſſe noſti, eos admone, vt diligenter incumbant in opera Eccleſiarum quæ ſuperſunt, vel reſtaurandarum, vel amplificandarum, vel vbi hoc neceſsitas poſtulauerit, recens exſtruendarum. Petes autem & ipſe, & alij per te ſumptus neceſſarios à præfectis & prouincialibus magiſtratibus. Diligenter nanque eis per literas eſt mandatum, vt quæ à ſanctitate tua dicta fuerint, ipſi exequantur. Deus te ſeruet, frater dilecte.

In eandẽ ſententiã ad alios quoque epiſcopos ſcripſit.

Hæc de eccleſiarum ſtructuris, non ad hunc modò, ſed & ad reliquos Epiſcopos ſcripſit. Quæ autem Euſebio Pamphili de librorum comparatione ſignificarit, hiſce ſubiungam.

Conſtantini, ad eundem Euſebium de libris eccleſiaſticis comparandis epiſtola.

Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Euſebio. In cognomine nobis vrbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominum multitudo ſanctiſsimæ Eccleſiæ nomen dedit, ſéque ipſam illi dicauit: vt omnibus illis plurimùm capientibus incrementi, faciendum omnino videatur, vt plures quoque ibi conſtituantur Eccleſiæ. Quapropter, quod indicio noſtro placuit (prudentiæ enim tuæ ſignificandum duximus) id libentiſsimè accipe, vt comparatis quinquaginta membranarum codicibus, qui & ad euoluendum, & ad portandum commodi ſint, à notarijs pulchrè ſcribendi peritis, qui ſcilicet probè eam artem didicerint, deſcribi cures diuinarum ſcripturarum libros, quorum ⁎ inſtaurationem & vſum eccleſiis maximè neceſſarium eſſe iudicaueris. Datæ enim ſunt à manſuetudine noſtra + ad Catholicũ & diſpenſatorem generalem prouinciæ literæ, vt omnia quæ ad eam rem portandã commoda ſunt, præbenda curet. Porrò vt quàm celerrimè codices deſcribantur & concinnentur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum autem publicorum vehiculorum accipiendorum poteſtatem, ad librorum deportationem, authoritas harum noſtrarum literarum tibi meritò præbebit. Ita enim pulchrè deſcripti codices, quàm facilimè ad nos perferri poterunt, ex Diaconis eccleſiæ vno miniſterium id adimplente: qui quũ in cõſpectum peruenerit noſtrum, benignitatem noſtram experietur. Deus te ſeruet, frater dilecte.

A *CAPVT XXVIII.*

SEdenim quũ facile quis ex iis liquidò cognoſcere Imperatoris erga res ſacras ſtudium poſsit, tum id non minus ea etiam quæ du viuifico CHRISTI ſepulchro Hieroſolymis egit indicabunt. Quum nanqua cognouiſſet eos olim, + qui idolorum errore tanquam furoris intemperiis acti fuerant, ſalutiferum monumentum defodiſſe, aggere multo molem altiſsimam excitaſſe, Caluariæ & reſurrectionis vicinum circumcirca locum occupaſſe, & lapidibus ingentibus ſolum eius cõſtrauiſſe, (vt obliuioni monumẽta memoriæ ſempiternæ mandarent) & templum præterea impudicæ deæ Veneris, ſtatuámque eiuſdem ibi collocaſſe, virgineo partui illudentes: vt qui eo loco debitum CHRISTO honorem ſibi præſtandum ſtatuiſſent, ſimulachro ei exhibere viderentur, proceſſúque temporis obliuio veram premeret atque occultaret cauſam: quòd nemini liberè eò commeare, aut aliis rem indicare fas futurũ eſſet, funditùs templum ipſum eruere, aggerémque egeſtum quàm longiſsimè à ciuitate proiicere, vt qui ſceleratis ſacrificiis contaminatus eſſet, iuſsit: ac templum aliud pulchritudine præcipua ampliſsimum magnificentiſsimúmque extruere præcepit. Quod templum luculenter epiſtola oſtendet, Macario Hieroſolymitano epiſcopo, qui & ipſe cum reliquis patribus Arij opinionem labefactauit, hiſce propa verbis ſcripta: Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Macario. Tanta eſt Seruatoris noſtri gratia, vt nulla orationis vis præſenti miraculo digna ſuppetere cuiquam poſſit. Quod etenim monumentum ſanctiſsimæ illius paſsionis terra iamdudum opertum, tot annorum curriculis latuerit, donec per communis & publici omniũ noſtrûm hoſtis oppreſsionem, miniſtris eius in libertatem vindicatis, erutum reluceret, omnem profectò ſtuporem & admirationem excellit. Nam etiamſi qui vbique terrarũ eſſe videntur ſapientes homines, in vnum eundémque conuenientes locum, dignum aliquid te tanta dicere velint, ne minimam quidem partam tamen eius eloquentiæ cõcertatione attigerint. Tantum enim miraculi huius fide naturam, quam humana ratio & cogitatio conſequitur, omnem excellit, quanto rebus hominum cœleſtia ſunt efficaciora & potentiora. Eam ob cauſam ille mihi ſemper vnicus & præcipuus conſiliorum actorúmque omnium propoſitus eſt finis, vt quemadmodũ ſeipſam nouis miraculis veritatis fides exhibet, ſic etiam animi omnium noſtrûm caſtitate & conſentienti promptitudine * alacriores reddantur. Quod quum omnibus manifeſtum puto, tum hoc maximè tibi perſuaſum eſſe volo, rerum omnium illud mihi ſummopere eſſe curæ, vt ſacratum locum, quem iuſſu Dei, acceſsione fœdiſsimorum ſimulacrorum, veluti quodam imminenti grauique pondere leuaui, ſanctum quidem iam tum ab initio illum iudicio Dei factum: ſed ſanctiorem etiam declaratum, ex quo ſalutiferæ paſsionis fidem in lucem protulit, ædificiorum pulchris ſtucturis exornem. Conuenit igitur ſolertiæ tuæ, omnia ſic diſponere, & res quaſque neceſſarias procurare, vt non modò baſilica aliis quæ vbique ſunt præſtantior, ſed & reliqua omnia ita conſtruantur atque parentur, vt quæcunque in quibuſcunque vrbibus pulchritudine ſunt + excellentia opera, à ſtructura iſta longè ſuperentur. Atque equidem de parietum opere atque artificio, Dracilliano amico noſtro, clariſsimorum præfectorum munere fungenti, & prouinciæ rectori, à nobis mãdatam eſſe curã ſcito. Præceptũ enim à pietate noſtra eſt, vt artifices, operæ, & quęcunque præterea ſunt ad ædificationem neceſſaria, quum id ex ſolertia tua cognouerint, confeſtim per prouidentiam illorum mittantur. De columnis autem & marmore, quæ præſtantiſsima & commodiſsima operis ipſius † forma ſummatim perſpecta, exiſtimaueris eſſe, ad nos fac ſcribas, vt quot & qualibus opus fuerit, quum ex literis tuis intellexerimus, ea vndequaque comportari poſsint. Æquum enim eſt, locum totius mundi maximè admirandum, pro dignitate ſua exornari. Baſilicæ porrò camera, lacunaribúſne an alio quopiam opere tibi fieri debere videatur, cognoſcere ex te cupio. Si enim lacunaribus extruenda erit auro quoque illuſtrari poterit. Quod ſupereſt, ſanctitas tua quibus diximus magiſtratibus primo quoque tempore ſignificet, quot operariis artificibúſque, & quantis impenſis ſit opus. Quin & ad nos quoque vt celeriter referatur, da operam, non modò de marmore & columnis, verùm etiam de lacunaribus, ſiquidem hæc pulchriora commodioráque eſſe iudicaueris. Deus te conſeruet, frater dilecte.

Infideles in Caluariæ loco, ſepulchro Chriſti obruto, Veneris tēplum extruxere.

Socrat. lib. 1. cap. 17

Conſtantini ea de re ad Macarium Hieroſolymitanũ epiſcopũ literæ.

Miraculo magno monumentum Seruatoris in lucem platum.

* Erga ſanctam legem.

Inſtitutionē ædificationis templi Macario committit.

B

C

D

E

CAPVT XXIX.

LIteris porrò eis conficiendis, mater ipſa imperatoris beata Helena, quæ illum talem genuit, adminiſtra fuit. ipſo nanque Synodi coactæ anno, in ſomnis oraculo admonita, precationis ergò, locorúmque ſacrorum cognoſcendorum gratia, Hieroſolyma petierat: neque ſe ea in re vel itineris laborem, vel ſenectutis moleſtiam remorari eſt paſſa. Ad extremũ enim iam vitæ peruenerat, & de rebus atque religione chriſtianorum piè admodum ſentiebat. Plurimi porrò faciebat, vt crucis lignum & viuificum Chriſti monumentum inueniret. Et quãtũuis difficulter, attamen ea tandem inuenit, vt quidem nonnulli dixere: Iudæo homine ex paterna quadam annotatione regionem indicante: re vera autem, vt equidem puto, Deo ſignis quibuſdam & viſionibus nocturnis oſtendente. Quum enim Deo viſum eſſet, res diuinas & occultas in lucem proferre, minimè opus fuit humanis indiciis. Enimuerò imperatoris iuſſu, contaminato illo templo diruto, aggeréque exportato, ex eo loco ſacrum illud reſurrectionis antrũ extitit, & tres ſparſim diſiectæ cruces: & tabula præterea alba inuenta, in qua diuerſis literis Pilatus regem Iudæorum ſcripſerat, eáq; ſupra caput Chriſti collocata + in morẽ colũnæ, crucifixũ illũ Iudæorũ regẽ eſſe promulgarat. Cæ

F

Helena mater Conſtãtino filio literis in cauſa pietatis Chriſtianæ obedientia Socrate fuit.

Eadē religionis ergò Hieroſolyma profecta.

Inuentio ſepulchri & crucis Domini.

A terùm quòd literæ diffluxerant, & tabula temerè iacta iacebat, difficilis adhuc diuini ligni inuentio erat, quòd ordine confuſo cruces diſiectæ fuerant. Quid nanque curarent, qui ita illas temerè diſiecerant, vt loco ſuo quanque relinquerent? præcipuè quum milites mortem propter ſabbatum deproperarent: idémque præterea inauſpicatum eſſe crederent, ad cruces morari virorum, qui per vim illatam mortui eſſent, quapropter alia aliò proiecta. Quum ergo incerta inquiſitio eſſet, dubia animi imperatoris mater Deum obſecrauit, vt ei iudicium fieret. Atque ille ambiguitatem quodam diſſoluit modo, lignum demonſtrans, ad quod Dominicum affixum corpus fuerat, & quod diuini ſanguinis ſtillam defluentem exceperat. Mulier quædam honeſto loco nata, graui oppreſſa morbo, extremo laborabat periculo. ad hanc Macarius vnà cum Helena comitibúſque eius venit: & ſignum ille dedit, quæ ea crucibus iſtis fœminæ ægrotæ impoſita periculum omnino diſcuteret, eam CHRISTI crucem eſſe. Atque precatione facta, crucem quamlibet ſeorſim ille adhibuit. B Et duabus admotis, in eodem nihilominus mulier diſcrimine manſit, vitæ iam deſperatæ. Vt autem verum ei impoſuit lignũ, ſubitò illa reſpexit: viribúſque firmiter collectis, lecto ſtatim exiluit. Dicunt quoque, poſtea mortuo prorſus crucem impoſitam, in vitam illum derepentè reuocaſſe. Hoc ſanè modo memoriæ proditum eſt, ſacrum in apertum productum eſſe lignum. Cuius partem maximam diuina Helena argenteæ ciſtæ incluſam, Epiſcopo ad memoriam poſterarum generationum reliquit: vbi etiam ſacram Exaltationem quotannis peragendam ſanxit. Partem verò ad filium imperatorem tranſmiſit. Quam illum quo animo quis ſuſcepiſſe dicat? quum fide ſecum ipſe reputauerit, vrbem eam ſeruatum iri, in qua tam ſacrum conſeruaretur + donarium. Quapropter eam partem ſtatuæ ſuæ incluſit, quam in vrbe à ſe magnificè condita, ſuper Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Conſtantini foro. Miſit illa etiam ad eum ex ſacris clauis quoſdã, quos rũ ad monumẽtum repererat: illis porrò corpus CHRISTI transfixum fuerat. C Quorum altero ille ſibi fertur galeam inſtruaiſſe, alterum equi frenis inſeruiſſe, vt in certaminibus tutus à vulneribus illæſusq; maneret, & ſic tempore ſuo prophetia Zachariæ impleretur: Erit, dicentis, in freno equi ſanctum Domino omnipotenti. Quæ prophetæ quidem ſancti olim cognouerunt, poſtea verò temporibus ſuis, quum Deo viſum eſt, euentum certum ſunt conſequuta. Atque id non admodum eſt mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerum quædam prænunciarũt. Quemadmodum quidem certè & illud Sibyllæ vel ea aduerſariis quiſque confitebitur, de ſancta Cruce antiquitùs dictum:

O lignum felix, in quo Deus ipſe pependit.

Plurimi nanque apud Græcos, qui cæteris præſtare ſunt viſi, multas nouerant prophetias, quas verſibus grauioribúſque ad populum verbis veluti quædam oracula incluſerunt. Et erat poteſtatis diuinæ, vt equidem iudico, ad futurarum rerum certiorem conſenſum, non ſolùm per peculiares miniſtros futura prædicere, verùm ſeorſim quoque aduenis & alienis ad id vti: perinde atque D muſicus quiſpiam, gratum & iucundum decantans carmen, ſuperuacaneas quoque percutit plectro chordas: aut ornatus gratia, ſupra eas quæ ea vſu ſunt, alias etiam adiicit. Hæc etiamſi per digreſsionem, commodè tamen dicta eſſe puto: quod à doctrina noſtra alieni, + præſtãtiore quadam Dei ordinatione, futura de CHRISTO prædicarunt.

Miraculum quod verum Chriſti Crucẽ indicauit.

Ruffinus in Euſeb. ſua hiſto. c. 7. & 8.

Sacra Exaltationis ſanctæ Crucis dies.

† ἀναθημα. Hæc ſe Socrates hiſtoric. ex aliorũ relatione audita ſcribere, ait lib. 1. cap. 17.

Claui, quib' Saluator cruci eſt affixus

Sibyllæ oraculũ de ſancta Cruce.

Ὦ ξύλον μακαριστὸν, ἐν ᾧ θεὸς ἐξετανύσθη.

Apud Ethnicos quoq; nõ nulla futura de rebus ſacris manifeſtata.

† ἀνωτέρᾳ τινὶ τάξει.

CAPVT XXX.

IMperatoris mater Helena, ampliſſimo templo in reſurrectionis & Caluariæ monumento ita conſtructo, vt nulli prorſus, quæcunque vel pulchritudine vel magnitudine eximia ſunt, cederet, nouæ Hieruſalem nomen indidit, + exemplari ſcilicet veteris illius & iam ſoluti tabernaculi. Ipſa verò domeſticis propriiſque impenſis alias duas magnificè ſacras cõſtruxit ædes. alteram in Beth- E lehem, ad eam in qua CHRISTVS natus eſt ſpeluncam, ſexies mille paſsibus ab vrbe diſtantem: in cuius ſanctiore ſacrario humi, & præſepe, & ſpeluncam ſacram eſt complexa. alteram verò in oliuarum monte, ad verticem ipſum, vbi relictis diſcipulis CHRISTVS in cœlos eſt aſſumptus. Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethſemani prædio genitrici Dei, atque in ſacrario ipſo viuificum eius ſepulchrum firmiter incluſit. Quum verò decliuis is ſit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex ſancta vrbe Orientalem plagam verſus ferentes. Multorum quoque ſermonibus circumfertur, decliuiorem eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam vallem Ioſaphat dici. In propinquo etiam eſſe hortum illum, in quo proditus eſt CHRISTVS, & in quo orare ſolitus fuerat. Sanctis itidem infantibus, & vbi Angelus paſtoribus lætum attulit nuncium, in eis ipſis locis + ſacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipſis, & + VERBI puerperæ, nec non aliam quoque ſponſo Ioſepho ædem. Inde Bethaniam progreſſa, La- F zaro CHRISTI amico inſigne ædificauit delubrum: abeſt id. Hieroſolymis paſſuum millibus duobus. Deinde ad ſacrum Iordanem conuerſa, circa ſpeluncam, vbi olim domicilium Baptiſta habuit, perpulchram ædem illi erexit. Aliámque + ad accliuitatem montis, Heliæ Thesbitæ. Atque inde quatuor dierum itinere emenſo, Tiberiadem venit, vbi τὸ δωδεκάθρονον, hoc eſt, duodecim thronorum templum ſtatuit, quo loco CHRISTVS quinque hominum millia pauit. In ea regione eſt Capernaum, vbi miraculum illud in Centurione editũ, & in paralytico, qui per tectũ demiſſus, ſtatim ſalutẽ inuenit: deinde vbi mulier ſanguinis fluxu laborans reſtituta eſt. Siſtitur etiam in loco qui dicitur ἑπτάπηγον, hoc eſt, ad ſeptẽ fontes: vbi ingens illud miraculum de ſeptem panibus & paucis piſcibus, Dominus fecit. Acceſsit ad Tiberiadis piſcatum, & in locum vbi Magdalena ſanata

Templum in Caluaria ſi ue conditum, noua Hieruſalem dictũ.

Tẽpla plura Hieroſolymis à diua Helena extructa. Plura † alia quoq; Iudæa regionibus.

Vallis Ioſaphat.

† ἱερὰ φροντιστήρια.

† τοῦ λόγου λοχευτρίᾳ.

† πρὸς τῷ ὄρει.

Eccleſia δωδεκάθρονος.

ἑπτάπηγον.

Mons Thabor.

A eſt. Et quouis loco diuerſa Apoſtolis conſtruxit templa. Intra vrbem Tiberiadem, ſoctus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum cõſtruit delubrum. Itidem porrò in monte Thabor fecit: in quo Melchiſedech Abrahamum dicitur benedictione proſequutus eſſe. In ipſo autem transfoa mationis loco, qui ſplẽdorem illum mirificũ conſpeaere, Apoſtolis tribus pulcherrimam extruait eccleſiam. Quo loco multam etiam reliquit pecuniam, in ſubſidium eis qui ibi manerẽt, locúmque ipſum eacolerent. Inde Orientem verſus deſcendens, Nazareth peruenit: & ⋆ ſalutationis Angelicę domo reperta, Dei genitrici peramœnũ excitauit templnm. Et in Cana Galilææ, vbi Simonis Cananæi nuptiæ celebratæ, & + ea occultis incertíſque botris vinum factum, aliam qooq; ſacram ædem ædificauit. Cæterùm in vrbem ſanctam reuerſa, in Sion ampliſsimum longè latéquo conſtruait templum, in cuius poſtico domum circumcluſit, in qua, foribus clauſis, propter merum Iudæorum, diſcipuli fuerant congregati: in qua etiam ſacra cœna peracta, ſacráque pedum lotio,

** [illegible]*

Simonis Cananæi nuptiæ.
† [illegible]

Sepulchrum Dauidis.

B nec non Spiritus ſancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & epiſcopus Iacobus renũciatus eſt. In eo tẽplo marmurea quoque fuit columna, ad quam quum flagellis cæderetur; alligatus eſt Seruator. In cuius parte ſiniſtra, diui prophetæ Dauidis ſepulchrum magnificè in ſublimi collocatũ. Sion ipſa ad Auſtralem vrbis eſt ſita partem, + ſuperiorem eius ſortita regionem, paſsibúſq; mille à Chriſti reſurrectionis loco diſtat. Et in palatio Caiphæ, Petro apoſtolorum principi templum aliud cõſtituit. Atque in fouea Hieremiæ, & ad fontem qui Siloë dicitur, mirifica conſtruxit opera. Poſtremò & agrum figuli apparari curauit, in aduenarum ſcilicet & peregrinorum ſepulturam. Sed & filij Conſtantini inſtinctu, ad arborem Mambræ, quæ nunc terebinthus dicitur, quindecim ſtadiis meridiem verſus vicinam habens Hebron, Hieroſolymis autem circiter ducenta & quinquaginta ſtadia abeſt: vbi vera certaque fama eſt, vna cum Angelis contra Sodomam euntibus, & filium Deĩ hoſpitaliter acceptum eſſe ab Abraham, ab eóq; Iſaaci procreationem annunciatam, maximum ornatiſsimúmq;

† ἴδρυσαι τὸ ὑψηλότερον τῆς ἀνδρορᾶς

Quercus Mambre.

In locis plerisq; idolorũ ſacra & cultum tollẽdũ, & ſacras Chriſtianorũ templa magnifice extruendas caremonias inſtituēdas Conſtantinus curat. Sicuti ad Mambre.

C templum erexit. Intellexerat enim Conſtantinus ſub ea arbore, veteres Græcæ ſuperſtitionis aras conſtruaiſſe, Græcis ſacrificiis iſtic operatos eſſe, vinum libaſſe, thura adoleuiſſe, bouem, hircum, & gallum ſacrificaſſe, lucernas accenſas oleo infuſo appoſuiſſe, placentas obtuliſſe: quoſdam etiam numos & varij generis vnguenta, in vicinum puteum conieciſſe, ita vt rerum conjectarum ingenti copia, aqua Inutilis ſit reddita. Quod ſanè Conſtãtini vxoris mater, quũ fortè iſtàc tranſiret, viſum, genero ipſi renunciauit. Animaduerterat enim æſtiuo tempore, loci incolas, lõginquiores etiam Palęſtinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et cõuentus celebritáſque ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, ꝙ Patriarcham generíſque ſui principem iactarent Abrahamum: Græcis verò, propter Angelorum in eum locum aduentum: Chriſtianis porrò, quòd Deo dilecto illi, id prædictum fuerat, quod multis poſtea ſæculis de Virgine futurum fuerat. Qua

Sozomenus Eccleſ. hiſto. lib. 2. cap. 4. & 5.

re Conſtantinus cognita, epiſcopis Palæſtinis vitio vertebat, in primiſq; Euſebium Pamphili perſtringebat, quòd ſic tam ſanctum locum deſpeaiſſent. Itaque epiſcopis Phœniciæ mandauit, vt ex Ipſis fundamentis aræ euerterentur, ſimulachra igne comburerentur, ac templum ibi tantæ antiquitatis nomini cõueniens extrueretur, in quo diuinum numen eccleſiæ recepto ritu coleretur, locúſque de cœtero à contaminatione omni liber eſſet. Quòd ſi quis deinceps eiuſmodi quidquam facere deprehẽſus eſſet, eum graui mulctatum iri pœna, conſtituit. Atque imperata hęc ad rem collata, legitimũ conſequuta ſunt exitum. Nec minus Heliopoli in Phœnicia aliam ſacram ædem Conſtantinus ædificari præcepit, eique Epiſcopũ ſuum, & ſacrum clerum dedit: veteri ſublata lege, quæ communes eſſe vxores, & aduenientibus hoſpitibus virgines ſuas ꝓſtituere iubebat, vt dubia & anceps apud eos ſoboles, nullúmque eius diſcrimen eſſet. Hoc tam abominandum ſcelus abolens, vt gentes familiæque dignoſcerentur, effecit. Simile quiddam etiam in ⋆ Aphacis fecit. D

Item Heliopoli Phœnicia, vbi vxores communes erãt, & virgines nupturæ proſtituebãtur.

Itẽ in Aphacis ad montẽ Libanum.

** Tripart. lib. 2. ca. 10. Nicepho. lo ἀφάκοις.*

Aeſculapij ad Aegas oppidum.

Templum nanque Veneris iſthic ad Libanum montem demolitus, vnà quoque fœdos & indecentes, qui ibi viatim fiebant, concubitus prorſus ſuſtulit. In Cilicia porrò Pythonicum euertit fanum, atque incubantem ibi dæmonem eiecit. Nõ tantum autem eccleſias è fundamẽtis terræ extruxit, verumetiam pro ſua erga Chriſtum flagranti deſiderio & amore, vt in ſolitudine quoque ſancta haberet ſymbola, ædem ſacram è variis linteis fieri curauit, eámque veluti priſcus Moſes, ſicuti à me antea eſt dictum, ſecum circumtulit. Quin & plures eccleſias alias, in ſanctis illis locis, ſupra triginta, amantiſsima Dei fœmina imperatoris mater condidit: & ad chariſsimũ ſibi filium, in Occidentalibus poſt Synodum agentem partibus, eſt reuerſa. E

Portatilis Cõſtantini eccleſia.

CAPVT XXXI.

PErmulta quidem ſunt, quæ illius in Deum amorem & pietatẽ teſtantur: non minus tamen eam virtutẽ, quod nũc dicturus ſum, declarabit. Dicitur ſiquidem Hieroſolymis, ſacris virginibus ad F epulas vocatis, famulæ præſtitiſſe officium. Manibus enim ipſa ſuis eſcas illis appoſuit, malluuium & aquam præbuit, aliaque omnia miniſteria obiuit, quæ cõuiuis inuitatis exhibere moris eſt. Munera verò plurima & precioſa donaria, Orientalibus attribuit eccleſiis. Indigentibus res neceſſarias affatim largita eſt. Et multos in priorem reduxit ſtatum, qui temporũ difficultate euerſi fuerant. Sic illa captiuorum vincula diuturniora ſoluit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob cauſam condigna etiam à Deo accepit præmia. Etenim in præſenti hac vita, ea eſt conſequuta, vt præſtantius quidquam nemo ei accidere potuiſſe putarit. Nam Auguſta renunciata eſt, & numos aureos ſub effigie ſua procudit, imperialibúſque theſauris in poteſtatem ſuam redactis, pro arbitrio ſuo eſt vſa. Quum autem ei finis vitæ inſtaret, cum ce-

Diua Helenæ pietatis opera.

Exemplum hoc imitãtur magni Principes ipſis Euchariſterius.

Præmia pietatis eius in præſenti & futura vita.

† τῆς ἱστορίας.

Helenæ mors.

Memoria defunctorũ.

† μνείαις καὶ παννυχίσιν.

A lebertima memoria Romæ deceſsit, vndeoctuageſimum agens annum: quum qnidem in extrema illa alloquutione & valedictione, moritura, de piæ Chriſtianæque vitæ inſtituto, permulta mandata filio dediſſet. Ingentes quoque ei poſt obitum tribuit honores: quales ſcilicet eam decebant, quæ tam piè ſanctèque vixiſſet. Extra vrbem Romanam ſepulta, in templo rotundo marmoreà vrna depoſita, atque biẽnio poſt vnà cum vrna Conſtantinopolim deportata eſt: princeps ipſe, in imperialia monumeota ædis ſanctorum Apoſtolorum illata, lætíſque poſthac atque etiã + nocturnis memoriis, vt par erat, eſt celebrata. Hieroſolymis autem venerandæ illæ virgines, quibus veluti quædam ancilla inſeruierat, præcipuis eam ſunt memoriis ſolenniter proſequutæ. Quod ſi quis mundana hæc in aliquam bonarum vtiliúmque rerum rationem referre velit, in eo quoque omnem longè ſuperat obliuionem. Perinde enim atque pignus quoddam futura ſecula habent, ad memoriam eius ſempiternam, in Bithynia vnam, ✶ & in Palæſtina alterã

✶ Cõſtãtin⁹ duabus conditabus matris ſuæ Helenæ nomen impoſuit. Idem Ponto quoq; nomẽ, vt Helenopontus diceretur, impoſuit. Iuſtin. de moderat. Helenoponti. Nouel. 28

✶ Luciani martyris corpus à delphine Helenopolim Bithyniæ eſt delatum.

B vrbem: quibus imperator filius conditis, memoriam illi tribuit immortalem. Admodum verò beatam Helenam regione & ſitu alterius delectatam eſſe ferunt, quæ antehac Drepanum nominata fuerat: quum quòd ibi orta eſſet, tum quòd ✶ Lucianum martyrem poſt martyrium obitum eò à delphine deportari contigerit. De quo martyre illud eſt decantatum: morirurum eum, quum vis tyrannica neque templi neque ſacrarij copiam faceret, & vincula quoq; atque plagæ motum prorſus denegarent, + in ſuo ipſius pectore diſcumbẽtem, horrendo illo operatũ eſſe myſterio, ad eúmque modum & ipſum participaſſe de immaculato ſacrificio, & alius vt itidem communicarent, ſuaſorem fuiſſe. Sacrum id in carcere perficiebatur, & eccleſiæ ſpecimem ſacer ille chorus, qui eum iam + morientem ſtipabat, repræſentabat. Aliam quoque ob cauſam ita ſactis operabantur, vt ſcilicet quæ à piis peragebantur, ab iis qui alterius eſſent opinionis, non cooſpicerentur. Huius diſcipulos eſſe dicunt, Euſebium Nicomedienſem, Marin Calcedonenſem,

† ἐν τῷ οἰκείῳ στέρνῳ ἀνακείμενον, τὸν φρικτὸν τελέσαι μυστήριον, καὶ οὕτως μεταλαβεῖν τῆς ἀχράντου θυσίας.

Exemplum imaginariæ perceptionis Euchariſtiæ.

† ἀποθνήσκοντα.

C Theognidem Nicænum, Leontium, qui deinde Antiochiæ epiſcopus fuit, Antonium Tarſi Ciliciæ antiſtitem, Numenium, Eudoxium, item Alexandrum, & Aſterium Cappadocem, quos ad Græcorum ſuperſtitionem deflexiſſe fama eſt, tyrannorum crudelitati cedentes: poſtea autem lapſui atque errori, opem ferente eis ad pœnitentiã præceptore, renunciaſſe. quanuis iterum nõ idem ſibi cum magiſtro ſentiendũ eſſe delegerint, Arij opinionem ex profeſſo complexi. De beata Helena hactenus.

Luciani martyris catholici plures diſcipuli Ariani.

✶ *Socrates lib. 1. cap. 18. ſcribit, Conſtantinum vicos multos amplificatos in formam vrbium extuliſſe, atque in primis Drepanam, ſeu Drepanum, à matris ſuæ nomine Helenopolim vocaſſe: & ciuitati eidem ab eo auctæ in Palæſtina, à ſororis ſuæ appellatione nomen Conſtantia indidiſſe.*

CAPVT XXXII.

D Verùm enimuerò Conſtantinus, quum vbique terrarum in illuſtribus vrbibus delubra, tum maximè in cognomine ſibi ciuitate, ea extruxit: quam ſtatuis & aliis admirandis operibus exornauit, ſicuti in fine proximi expoſuimus tomi. Quòd verò re ipſa ſanctæ Crucis vim & efficaciã expertus fuerat, ſummopere eam ſemper venerabatur atque admirabatur. Ac poſt Helenæ reditum tres immenſa magnitudine cruces fabrefieri fecit, ad exemplum earum quas ter in cœlo viderat: primùm Romæ, contra Maxentium depugnans: ſecundò, quum commiſſo cum Byzantiis prælio tropæum de eis ſtatuit: tertiò autem, quũ Iſtro ponte iuncto, Scythas vltra id flumen ſubegit. Ad imitationem igitur triplicis iſtius viſionis, tres ex ære fieri curauit cruces, eíſque ſacra hæc impoſuit nomina, ἰησοῦς, χριστὸς, νικᾷ: IESVS, CHRISTVS VINCIT. Ex his, cui nomen IESVS inditũ, auro per omnes partes diffuſo ornata collocata eſt ſuper fornicem ſeu arcũ

Ter ſignum crucis in cœlo Conſtantino apparuit.

Tria crucis tropæa Cõſtãtinopoli à Cõſtantino locis celebribus ſtatuta.

E triumphalem in foro, vt obſcuriore ſignificatione ardorem pietatis ipſius indicaret. Potentia nãque roboris eius Græcam ſuperſtitionem debellauit. Alteram verò venerandã ſacrámque crucẽ, CHRISTI nomen preferentem, in Porphyretica Romana ſtatuit columna, in loco qui φιλαδέλφιον, hoc eſt fraternus amor dicitur. Tertiam, quam Conſtantinus quidem νίκη, id eſt victoriam vocauit, Heraclius autem ἀνίκητον, hoc eſt inuictam nominauit, in alta marmorea columna poſuit, in loco, cui nomen eſt ἀρτοπώλιον, id eſt forum panarium ad quam multæ etiam ſupra opinionem hominum virtutes ſunt editæ: atque in primis, ſi qui + rigore inflammationis vexarentur, & oculorum doloribus & ſuffuſionibus premerentur, ſanati ſunt. De qua factum quoddam, quod admodum in admiratione fuit, exponam. Ne verò quiſquam narranti mihi fidem non habeat: nihil enim tam præter opinionem & præter fidem eſt, quod Deus non perficiat: neque etiam quidquam quod Deus velit, impoſsibile eſt. Dicitur nanque, & verè dicitur, quum ad eam

† ἐπὶ φλεγμονῆς.

Sanationes ad crucis ſignũ mirificæ.

Miraculum ad eandẽ crucem deſcendentis è cœlo Angeli.

F Angelus Domini ter quotannis per altiſsimum intempeſtæ noctis ſilentium, perinde atque emicans quoddam cœlitùs fulgur, cum ſplendore inſuſtẽtabili venit, crucem eum circumire ſuffitum facientem: ſuauique voce quaſi cuiuſdam tenuia indicis, præſentiam ſuam illis qui puritate vitæ à vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei ſunt, inſinuare: atque vbi cantu ineffabili diuinũ carmen ter ſancti hymni pſallens concinuerit, rurſum illum veluti ſtellam magnificè emicantem + ad omnia redire ſua. Hanc ſanè venerandam Domini crucem, longo pòſt tempore, decimum octauum annum Mauricio imperante, quòd immenſo terræ motu corruerat, ferreis quibuſdam operibus Heraclius firmauit, & in baſi eius huiuſmodi incidit inſcriptionem: + Opus Deo acceptum imperatoris magni Heraclius firmauit. Quæ inſcriptio ad mea vſq; tempora durauit. Hæc de tribus crucibus à Conſtantino conſtructis.

† πρὸς τὰ οἰκεῖα ἤθη.

† Ἔργον θεῷ ἀρεστὸν βασιλέως μεγάλου Ἡράκλειος ἐστερέωσε.

CAPVT XXXIII.

A QVi rerum omnium illud quàm maximè ſtuduit, vt religio ampliora caperet incrementa. Neq; ſe continere ea in re potuit. Vniuerſos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad Chriſtum adductos atque pertractos voluit, Apoſtolicam prorſus declarans mentem & ſtudium. Quandoquidem autem homines Romano ſubditi imperio, præter rationem omnem, metum atque ſuperſtitionem, propter conceptam de ſimulacris opinionem retinebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam eſſe cultus eius apud ipſos obliuionẽ putauit. Id verò nec aliter nec prius fieri potuit, quàm illi templa, & quæ in eis ſunt ſtatuas negligerent atque contemnerent. Conſiliúmque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatoriis paſſim publicatis, populi metuentes ne de rebus ſibi chariſsimis in periculum venirent, in officio fuere. Et templorum cuſtodes ſacerdotéſque, quum quod agerent non haberent; res quæ antea apud eos in honorem fuerant, deſpexere: & quæ dudũ B in abſtruſo latentia à nemine conſpecta fuerãt, ex adytis arcaniſque locis pertraxere: quæque ſolis ipſis cognita erant, omnium oculis expoſuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis eſſet precij, igni adiudicata, & in minuta fruſta conciſa: quæ verò ex ære artificioſo opere fabrefacta eſſet, propter pulchritudinem & præſtantiam, in nouam Imperatoris vrbem comportata eſt: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo ſeu circo equeſtri, & alibi paſſim collocata. Abductus igitur eſt ex Pythij oraculi ſede Apollo, ex Helicone Muſæ, & Delphis ſacer tripos: atque celebris ille Pan, quem Pauſanias poſt Medicum bellum dicauerat. Templa porrò neglecta, prorſus ad ruinas ſunt redacta. Omnino etiam tum & apud Ægas Aeſculapij * in Syria, & apud † Aphacos ad Libanum montem Veneris delubrum ſublatum. Vtrũque autem veteribus & celebre & venerãdum habitum. Quæ quum ita fierent, ea ſententia Imperatoris res procedebat. Et qui tẽpla deorum, quæ prius coluerant, iacere, ſtipulàque & ſtorea complexa eſſe videbant, in contemptum eorum veniebant, C maiorûmque errorem reprehendebãt. Quidam nos ſunt æmulati. Alij Imperatoris ipſius gratia, oportere ſe Principis mores & inſtituta colere exiſtimabant. Nonnulli porrò ab epiſcopis & Monachis, in quos diuinis quibuſdam indiciis inciderant, edocti, ſatius eſſe Chriſtianam ſuſcipere religionem cenſerunt. Proinde populi multi & vrbes totæ ad Chriſtianiſmum ſe conferebant. Quemadmodum Gazæorum † nauale, quod Maiuma dictum erat, maximéque antehac dæmonum cultui addictum fuerat, totum ſe ad nos contulit. Cuius vt communem & vniuerſam tranſitionem remuneraretur, magnum illi habuit honorem. Vrbem enim eſſe promulgauit, Conſtantiámque cognominauit, propter religionem, locum eũ vnius ex filiis nomine cohoneſtãs. Idem conſequuta eſt quę D apud Phœnices Conſtantina eſt vocata: nam eandem ob cauſam Imperatoris ipſius ei inditum eſt nomen. Multæ quoque & aliæ vrbes ſua ſponte ad ſacra noſtra colenda ſunt adductæ, quę & ſimulacra ſua libentes euerterunt, & templa in eccleſias Dei commutarunt. Talibus incrementis quum Eccleſia augeretur, profeſsio fidei etiam per barbaras nationes peragrãs, omnem occupauit orbem. Non tantum enim qui ad amnem Rhenum ſunt populi, Chriſtianam religionem ſuſceperunt, ſed etiam Galli & Celtæ, qui vltimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimæ eis nationes, ad Iſtrum colentes, non ita pridem fidem in Chriſtũ complexæ, ex vita agreſti ad humanitatem & mãſuetudinem ſe compoſuerunt. Atque vt verum dicam, barbaris omnibus, vt Chriſtianiſmum complecterentur, vna occaſio fuit: inter Romanos & exteros populos bellum ſubinde geſtum, ſub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo ſiquidẽ varia permiſta in Orientem tranſiens, eam orbis partem prædabunda peragrauit: atq; alij aliunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Ro- E manos: atque ibi plurimam prædam agẽtes, multos quoque ex ſacerdotibus captiuos abduxerũt. Qui apud eas nationes, quum morbos curarent, dæmonéſque ſola Chriſti inuocatione exigerent, & integros prorſus atque irreprehenſibiles vitæ mores exhiberent, barbari paſsim viros eos propter virtutẽ & admiranda opera veneratione proſequentes, quid eos facere deceret, ab eis cognouerunt: Deóque per illos conciliato, cultum numinis meliorem ſequuti, ſinceráṁque doctrinam complexi ſunt, ac poſtremò eccleſias quoque conſtruxerunt.

Propagandi Chriſtianiſmi gratia edictis propoſitis, idolorũ templa negliguntur, & ſtatuæ diruũtur, contemnuntur, conflantur, profanantur.

Sacerdotes ſimulacrorũ, ſuperſtitionis errorum confeſſi, ſua ipſi ſacra prodidere. Quod veteribus imperatoribus & diuerſa proſus cauſa, a baro noſtro factum etiam non eſſet.

Dij Ethnicorum turpiter ſtãt.

Idololatria in cõtemptũ venit. C.lib.11.tit.45.

† [illegible]

Tota oppida idolorum cultu prorelicto, ad Chriſtianiſmum ſe conuolant. Gazæorum nauale id Cõſtantia nomẽ accepit. Conſtantina Phœnicia. Barbaræ quoque nationes Chriſtianam paſſim ſuſcepere religionem.

Religio noſtra ſecũ humanitatẽ & manſuetudinem affert. Bella à Romanis cum Barbaris geſta, cauſam propagandæ apud illos religionis noſtræ præbuere.

Socrat.lib.1. cap.20.

CAPVT XXXIIII.

SIcuti & Iberi, gens barbara & bellicoſa, Chriſtiani facti ſunt, Conſtantino Romanum imperium adminiſtrante. Habitat autẽ hæc natio in interiore Armeniæ parte, ad Septẽtrionem & Euronum F verſus. Sunt autem Iberorum in Hiſpania coloni. Præiit eis in religione colenda captiua quædã mulier: quæ quùm aliàs ſemper pudicè caſtéque vixerat, tum captiua quoq; nihil de pietate ſanctioréq; inſtituto remiſit. Nã diu noctúq; pietatis exercitia exhibebat, ieiuniis plurimùm vacabat, continuéq; precationibus inſiſtebat. Itaque barbari nouo vitę inſtituto viſo, eam admirari, & quãnã de cauſa hoc ſic faceret, percontari. Illa porrò candidè & ſimpliciter, ſic Chriſtum filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui ſic coleretur audito, obſtupuerũt. Interea accidit, vt regis filius etiamnum infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eũ mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri poſſet. Vt autem puer à nutrice circũlatus eſt, neque meliuſculè habuit, tandem etiam ad captiuam illam eſt deportatus. Quæ in multorum pręſentia, nihil ſanè ex materia aliqua compoſiti remedij admonuit, neque enim ſe quidquam eiuſmodi ſcire affirmauit: ſed puero in linteolo, quod ei è

Iberes Armeniæ populi, per mulierem captiuã ad Chriſtianiſmum perducti.

De Iberib[us]. Pli.lib.6. cap.4.&10.

Sozom lib. 2.cap.6.& ſequent.

Fœmina ea regis Iberorũ filium ſã-

* *Rectius ſuprà cap.30.eod.in Cilicia. Sicuti etiam apud Sozomẽ lib.2.cap.5.legitur. Lucan. Et extrema reſonãt naualib[us] Aegæ.*

† *Hic die certo ad inuocationem & preces quaſdam ex ſummo Libani montis iugo micans ignis, perinde atque ſtella in vicino flumine, qui Adonis vocatur, ſubmergebatur: Vranium cæleſtem ignem eſſe dicunt. Sozom.lib.2.cap.5.*

ploratum, re ſtituit, per inuocationem nominis Ieſu Chriſti.

A pilis contextum erat, iam lacerum, repoſito, ſimplicem ei fecit medicinam, nomine Chriſti ſuper eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione vt protinus moreretur, quamprimùm precatio eſt facta, liber à periculo fuit. Ex eo tempore præclara eius mulieris fuit fama, matrique pueri & aliis fœminis innotuit. Nec ita multo pòſt, & eam ipſam pueri matrem incurabili oppreſſam morbo, eodẽ reſtituit modo: eámque eſt hortata, vt deinceps ei diuinum præſtaret cultum, gratiámque haberet, qui bonorum conciliator, veræque ſalutis, vitę, & regni ſit dator. Eum eſſe Chriſtum, verum verbũ. Et poſtea quotidie ad eam frequẽtans, ſalutaria ei veræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter regina re ipſa dictorum veritate in ſe ipſa cognita, hominem in magno habuit honore. Sed enim rex quum è cõiuge & celeritatem & rationem remedij intellexiſſet, donis mulierem munerari voluit. At illa nihil ſibi opus pecuniis eſſe dixit, cui abunde in Chriſto ſuppeterent opes omnes: ſibíque ingẽtis muneris loco fore, ſi & ipſi eũdem numinis cultum complecterentur. His illa dictis, munus ſatis grande ad regem remiſit.

Reginã quoque ipſam ægram ſanat. Hanc ad Chriſtianã religionem complectendam exhortatur. Donum ſibi à rege oblatũ non recipit. Vbi Chriſt° ibi opes.

B Quem deinde ſenſim quodammodo vxor perſuadebat, pulchrũ errorem ei ſuadens, diuerſo prorſus quàm olim Eua fuerit, animata modo. Colendum enim eſſe admonebat eum, quem mulier illa annunciaret Deum: magnum quippe illum, qui facillimè quæ vellet facere, regna in placido atque quieto ſtatu conſeruare, obſcuros illuſtrare ac locupletare, humiles ſubitò magnificare, & quoſuis in rebus aduerſis ſaluare poſſet. Hæc quum ſic vxor commemoraret, Iberiæ Princeps flectebatur ille quidem verbis, ambiguus tamen erat. Suſpectas enim habebat res nouas, & præterea immutare verebatur patria inſtituta. Porrò venatum aliquando cum familiaribus ſuis eſt profectus, & ecce nebulæ denſæ è montibus diffuſæ, tenebras ingentes adduxere: opacitatémque ſyluæ condenſantes, diem conuertere in noctem. Peranguſta venatio erat, & iter impeditum & imperuium. Metuebant ſibi omnes, & quò quemque ſors tulit, ſunt diſperſi. Nec minus & rex ipſe ſolus pererrans, patrios inuocabat Deos.

Regina regẽ ſuũ ad Chriſtianiſmum inuitat.

Rex ea de re ambigit. Ambigenti in venatione tenebrarum denſarũ plaga offertur.

Vt autem nihil de ea calamitate eſt re-C miſſum, pro eo atq; fieri ſolet, quum homines inopinatis opprimuntur caſibus, captiuæ illius Dei in mentem ei venit: conſtituitque adeò ipſe ſecũ, culturum ſe eum de cætero, ſi malum tam ſubitũ ſibique præter expectationem oblatum diſcuſſiſſet. Hoc ſic decreto, caligo ſtatim ſoluitur, & ſerenitas ampla radiis in ſyluam cõiectis ſuccedit. Itaque lætus domum redit: vxori, quod acciderat, ſuauiter recenſet: muliérculam illam acciri ſtatim iubet, ſéque ab ea de cultus eius ratione doceri ardẽtius petit. Atque illa, quum quæ par opúſque fuerat dixiſſet, confeſtim ipſe ſuos conuocat: & orationem pro concione ad eos habẽs, beneficia quæ captiua illa in domum eius cõtuliſſet, commemorat: & quamuis ✝ nondum dogmate noſtro initiatus, populis tamen ſuis voluntatem ſuam exponit. Et illi vniuerſi ſimul cultum Chriſti ambitioſa alacritate complectuntur. ✶ Ac primo quoque

Ibi ad Chriſtianiſmum animum appellit.

Mox ciues ſuos ad eundem complectendum cohortatur. primo patr. Ibid. vid. ⁊ippar.

* *Regis ad exemplum totus componitur orbis. Claudian. Vita Principis cenſura eſt, eáque perpetua. Ad hanc dirigimur, ad hãc conuertimur. Plin. Iun.*

tempore deſcriptione à muliere facta, eccleſiam ſanè quàm celebrem erigunt. Atque ipſe quidem viros, coniunx verò vnà cũ captiua muliebres magno ſtudio ad religionem adducebant. Et iam parietes circumcircà exſtruxerant. Poſtquam autem columnas quoque funibus quibuſdam ſurſum trahentes, locis ſuis collocabant, vna quidem & altera columna facile ſedem ſuam obtinuere. In tertia verò difficilis admodũ & laborioſa fuit collocatio. neque enim ars conatui ſufficiebat, neq; robur trahẽtiũ quidquã proficiebat: & permulti erãt, qui illã machinis attraherent. Superuenit nox, & alij omnes domum quiſq; petiere. ſola autem captiua mulier in eo loco permãſit, precibus Deum implorans, vt facilis columnæ in baſi ſua redderetur repoſitio. Nam illa ad medium vſque erecta, obliqua conſiſtebat, parte altera ſublata, immobili prorſus permanente altera. Factum id, vt Iberibus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de nominis cultu ſtatuerent, certiora eſſent. Diluculo namque proximo ad eccleſiam venientes, veluti miraculum & ſomnio prorſus ſimile quiddã viderunt.

D Ciues Principes ſuo conſilium ſequuntur. eccleſiã conſtruunt.

Fides eorum inchoata per miraculum ingens in ſtructura eccleſiæ diuinitus exhibitum perficitur atque cõfirmatur. Iγεάριος.

E Quæ etenim prius immobilis fuit colũna, directa paruo interuallo ſupra baſim ſuam ſuſpenſa perſiſtebat. Et illa conſternatis omnibus, & Chriſtum ſolum verum Deum profitentibus, in conſpectu omnium paulatim ſua ſponte ſe demittens, melius quàm ars vlla efficere queat, loco ſuo eſt adaptata. Poſtea verò & reliquæ columnæ facilè collocatæ atque firmatæ ſunt. Atque Iberes deinde ſtudio omni opus id abſoluerunt: cohortante etiam ea ipſa captiua, legatos ad Conſtantinum miſere, qui fœdus cum eo paciſcerentur, ſocietatémque belli cum Romanis facerent, ac pro eis rebus genti ei ſacerdotes atque Dei miniſtros dari orarent. Qui quum publicè quæ apud eos acta fuerant, & quam paratus eſſet populus is vniuerſus ad Chriſtum colendum exponerent, mirandum in modum ea legatione delectatus eſt Imperator. Et quàm potuit celerrimè, rebus quas petierant omnibus ex eorum voluntate confectis, oratores ipſos domũ remiſit. Hoc modo, Iberes prædicationem Chriſti ſuſceperunt, & tot annorum lapſu nunc etiam magis in religionis cultu acquieſcunt. F

Idem ſocietate belli & pacis cum Conſtantino per legatos inita, presbyteros & fidei doctores ab eo impetrant.

CAPVT XXXV.

SVb einſdem imperio, & interiorum quàm qui ad nos vergunt, Indorum gẽs, quæ Bartholomæi doctrinæ expers permanſerat, à ſacro quodã Fromẽtio inſtituta, ſacri dogmatis particeps eſt facta. Ne quis autem putet, Chriſtianiſmũ ab hominibus prouenire: id vel ex eis qui apud Indos fuere Chriſtianis, facile eſt cognoſcere. Indi autem Sabæi primùm, deinde etiam Homeritæ ſunt appellati. Nationem eam ex Abraham & Catura prognatam, regionémque eam quam Gręci magnam & felicem Arabiam nominãt, eſſe, extremúmque Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius metropolis & primaria vrbs eſt Sabba. vnde ad Solomonem, fama obtinet, aduenisse reginam illam Auſtri. Gens ipſa circũciditur, ac Soli, Lunæ, aliiſq; eius regionis incolis dæmonib⁹ ſacrificat. Immix-

Indi quoque interiores inopinato modo ad Chriſtianam fidẽ ſunt cõuerſi. Chriſtianiſmus non ab hominibus, ſed à Deo venit.

Indi, Sabæi, Homeritæ. Magna & felix Arabia.

Plin. lib. 6. cap. 23. Idololatria Indorum.

Meropius Tyrius philoſophus ad Indiam viſendam profect⁹ cum duobus adoleſcentibus. Socrat. lib. 1. cap. 19.

A ra ei quoque eſt nõ exigua Iudæorum multitudo. Hanc regionem philoſophus quidam Meropius Tyrius, cognoſcere & perſpicere volens, veteres ſapientes Platonem, Empedoclem, & Democritum, qui viſendorum locorum gratia, longinqua vſi ſunt nauigatione, maximéque propinquiorem Metrodorum, qui Indos perluſtrauit, imitatus, aſſumptis adoleſcentibus duobus genere ſibi propinquis, & Græcæ linguę non imperitis, (liberalibus enim artibus eos erudierat) eò eſt profectus. Atque ibi quibus opus erat rebus perſpectis, iam in reditu erat, Aegyptia vectus naue. Propter penuriam autem ſiue aquæ, ſeu alterius neceſſariæ rei, ad portum quendam appulere. Euenerat tum vt fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, ſolueretur. Atque Indi alicunde incurſione in eos facta, quùm alios pleroſque, tum ipſum philoſophum interemêre: adoleſcentulos autem captos regi ſuo dono adduxere. Et ille iuniorem quidẽ, Aedeſij ei nomen erat, miniſterio vini miſcendi, Frumentium autem arcano regiarum literarum & pecuniarum curandarũ muneri (ingenioſum nanque, & ad huiuſmodi munia obeũda idoneum eſſe

Meropius in reditu capt⁹ interficitur. Adoleſcentes Aedeſi⁹ & Frumentius in regia Indorum miniſterium aſſumuntur. Et libertate donantur.

B cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiam ei fidem præſtitiſſent, moriens rex, vxore & tenero filio relicto, diuturnam illorum beneuolentiam libertate data compenſauit, & quocunq; loco eſſe velent, migrandis eis poteſtatem permiſit. Itaque illi Tyrũ, quæ patria eis erat, redire properabant. At Indorum regina, quòd tener admodum filius eius eſſet, eos, vt aliquot adhuc ad tempus, pueri regníque curatores conſtituti, donec ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obſequuntur illi. verebantur enim heræ optata reiicere: & Indorum regnum, quoad potuere, adminiſtrant. Et magis penes Frumentium ſumma rerum erat: qui, vt equidem puto, inſtigante Deo, ſi qui apud Indos Chriſtiani, aut qui nauibus eò frequentarẽt Romani eſſent, diligenter perſcrutabatur.

Mox pupilli Regis curatores conſtituuntur. Per Frumentium interior India Chriſtiana ſacra colere primùm diſcit.

Eos inuentos perhumaniter accepit, locíſque, Chriſtianorum more, ſuis cum eis orauit. Atque ea progreſſus via, orationis domum conſtruxit: & quoſdam ex Indis ſacris noſtris inſtituens, preca-

C tionibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus eſt. Et filius regis iam ephebus erat. Atq; illi quamuis, vt manerent, plurimùm cogerentur, attamen & cum regis & cum matris eius bona venia in patriam ſuam rediere. Et Aedeſius quidem Tyri, propter propinquos ſuos, poſtea presbyterij aſſumpſit dignitatem. Frumentius verò Phœnicia relicta, Alexandriam ſe contulit: atque ad Athana-

Aedeſi⁹ & Frumentius in patriam ex India reuertuntur. Aedeſius presbyter Tyri fit.

« ſium quum veniſſet, qui nuper admodum ad ſacra
« eccleſiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei
« expoſuit, & vt procliues paratique ad Chriſtianiſ-
« mum ſuſcipiendum eſſent, oſtendit. Et inſuper, nõ
« deſpiciendam eſſe tam opportunè oblatam vena-
« tionem, ſed epiſcopum eò & clerum illis quam-
« primum mittendum eſſe ſupplicauit. Athanaſius
« porrò verbis eis in animo ſuo perpenſis, Epiſco-
« pis, qui tum Alexandriæ aderant, aduocatis, nõ a-
« lium aptiorem magíſque idoneum ad cultum di-
« uinum ibi adaugendum iudicauit eſſe, quàm eum
« ipſum, qui primus ſemina Chriſtianorum cõmu-
« nionis apud eos ieciſſet. Atque ille perſuaſus, epi-
« ſcopatum ſuſcepit: & in regionem Indorum reuer-
ſus, præco Euangelij iſtic omnibus factus eſt. Tantopere verò eum laudatum eſſe ferunt, vt parem

Frumentius, ſuaſore Athanaſio epiſcopo Alexandrino, epiſcopus ab eodẽ factus, in Indiam propagandæ fidei Chriſtianæ cauſa redit. Epiſcop⁹ corporum ſimul & animarũ medicus. ingenio.

D cum Apoſtolis laudem & honorem tulerit. Clariſsimum enim eum Deus reddidit, prodigiis & miraculis inſignibus exornans. Et locupletem nactus gratiam, plurima Deo conſtituit templa. Medicúſque animarum iuxtà & corporum incurabilium diuturna ſanauit vulnera. Hæc Rufinus memoriæ prodidit, qui ſe Ædeſium Tyri conueniſſe refert. Et ad hunc quidem modũ † ſacerdotalis dignitas & adminiſtratio apud Indos eſt inſtituta: vnde deinceps diuinum dogma finitimas quoque regiones peruaſit. Eiſdem ferè temporibus, Armenios itidem Chriſtianam religionem complexos eſſe audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Teridate propter Chriſtum paſſus, & poſt multas variáſque malorũ ſpecies ad quatuordecim annos foueæ cœnoſæ & caliginoſæ incluſus eſſet, Teridates ipſe eius gentis princeps, cum domo ſua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam eſt expertus. Ad vitã enim ſimul & formam porcorum redacti, ſeipſos deuorabãt. Sed enim ex fouea illa extractus diuus Gregorius, vno ſigno omnibus Chriſtum colere perſuaſit: & ſuilla forma atque vita liberatos, in-

Armenij etiam Chriſtũ agnoſcunt, per magnum & mirificũ Gregorium.

Homines in ſues vindicta diuina cõuerſi. Indẽ per Gregorium priſtinum ſtatũ recipiunt, & Chriſtiani fiunt.

E ſtitutum noſtrum complecti coegit, delubra eis conſtruxit, ſacra arcani & myſtici ſacrificij celebrauit, & nouis miraculis incolas dæmones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vnà cum Teridate ad Imperatorem magnum Conſtantinũ veniſſe tradunt, eúmque tam miranda & inopinata audientem magnopere lætatum eſſe, & Gregorium ipſum totius eius regionis epiſcopum ordinatum, eò miſiſſe. Gregorius igitur Teridatis ſuffragio cõprobatus, quùm idolorum fana ibi euertit, tum Chriſto ſacra templa erexit, & miraculis præcipuis vniuerſam gentem ad fidem noſtram redactam baptizauit, atque ad Seruatorem Chriſtum adduxit.

* *Alium hunc Gregorium Mirificum fuiſſe aliquis putat, ab eo quem ſuprà Origenis diſcipulum, & epiſcopum Neocæſarienſem in Ponto extitiſſe legimus. Sed vnus & idem eſt. Sicuti colligere eſt infra ex lib. 11 cap. 19.*

F

CAPVT XXXVI.

Origo & propagatio Chriſtianiſmi apud Perſas.

NOn longè pòſt, per finitimos populos ad plurimos dogma noſtrũ peruenit: à quibus & ad Perſas doctrinam tum pertigiſſe exiſtimo. Nonnulli etenim ex Perſis, cum Oſroenis & Armeniis familiarius agentes, & cum ſanctis quibuſdam viris verba cõferentes, paulatim virtutem illorum experti, ad vitæ eorum æmulationem tacitè ferri, & Chriſtianiſmum amplectĩ cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum eſt auctus, eccleſiæ cõſtructæ, ſacerdotum ordo inſtitutus, aliáque quæ noſtrorũ ſunt ſacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam. Ij enim antiquitùs, veluti familia quædam ad quam ſacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi ſunt, ægrè fuit, iamdudum odio atque inuidia aduerſus religionem noſtram, nobis infenſis. Ij Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Cteſiphontis, pri

Magis ibi & Iudæis, Chriſtianiſmus dolet.

Hi Symeonē epiſcopum Perſidis calūnioſe apud Saporem regem deferūt. Grauis perſequutio Chriſtianorum in Perſide.

A mariarum in Perſide vrbium, epiſcopum, per calumniam deferunt, veluti Romanorum Imperatori amicum, rebúſque Perſarum infeſtum. Et rex fide illis habita, primùm Chriſtianos vehementer vexauit, præfectos illis viros ſęuos conſtituens, & tributa grauia imponens, vt ſcilicet egeſtate & exactorum crudelitate expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere ſtudio fuit. Deinde ſacerdotes atque epiſcopus, tanquam eorum præfectos iugulare, eccleſias demoliri, ſacra donaria publicare, & Simeonem perinde atque religioni ſimul & regno Perſarum inſidiantem corripi iuſsit. Itaque magi Iudæis adiuuantibus, eccleſias ſtatim ſolo æquant: & Symeones ferreis compedibus vinctus, apud regem ſiſtitur. Vbi ſanè virum ſe honeſtum & bonum præſtitit. Poſt multa namque verbera introductus, non amplius, vti cōſuetudo eius fuerat, adorare illum ſuſtinuit. Quapropter ira percitus tyrannus, quid id tandem eſſet, quod nunc demum præter morem faceret, interrogat. Atque ille: Quòd nunquam antea, inquit B ſicuti nunc, productus ſum, vi mihi illata, vt verū Deum prodam. Quum quidem nulla inter nos eſſet diſſenſio, quæ moris Perſici ſunt feci: nunc autem nefas id eſſe duco. De veritate namque & fide nobis eſt certamen. Porrò Sapores illi, vt Solē adoraret, neceſsitatem imponit: quod niſi faceret, non ipſum modò, verùm etiam omnem quæ ibi eſſet Chriſtianorum gentem, interituram eſſe minatur. Sedenim quum neque minis illum territás, neque promiſsis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla ſpes eſſet reliqua, illum vel ſacra ſua proditurum, vel Solem adoraturum, vinctum remittit in cuſtodiam. Quem, dum abducitur, Vſthazanes vetulus eunuchus, Saporis olim pędagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem, aſſurgens, vt martyrem adorat: tum enim fortè pro aulæ palatio conſidebat. Symeones verò ne verbo quidem eum dignatus, quaſi iniuria affectus præterijt: illud in eo deteſtans, quod non ita pridem † coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis ſuffuſus ingemiſcit, veſtem ſplendidam ponit, pullam ſumit, atque pro ędibus C conſidens luctum gemitu & lachrymis miſtum continuat, talia ſubinde verba referens: O me miſerum, qualem erga me futurum ſperem, qui à me † nulla adhibita vi pernegatus eſt Chriſtum? quādo Symeones iſte veteri conſuetudine mihi coniunctus, ea de cauſa ne aſpectu quidem me dignatus, præterijt? Hæc Saporem latêre non potuerūt. Itaque accito eunucho, num quid domi ſuæ ei aduerſi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunij domi eſſe dicit: felicitatis quippe id eſſet, ſi quid domi eſſet mali. facilius namque id futurum fuerat, quàm tanta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, ꝙ & viuo, & ſolem aſpicio, iamdudum qui morerer meritus: propterea quòd non ex animi ſententia, tua gratia, diuinum Soli exbibui honorem. Itaque vtruque nomine me mori debere iudico, tum quòd tantopere deſideratum, rerum longè pulcherrimarum proditor factus, negauerim Chriſtū: tum quòd te quoque ipſum decepi. Atque his dictis, adiurat, haudquaquam ſe poſthac mutaturum ſententiam. Sapores ad tantam eunuchi mutationem conſternatus, Chriſtianis quàm maximè ſuccenſet, impoſturis atque incantationibus talia ab eis agi exiſtimans. Et propter familiarem conſue- D tudinem gratiámque qua nutritium ſuum proſequebatur, modis omnibus à propoſito illum deducere tentat, crudelitatem manſuetudine tēperans. Vt autem perficere, quod voluit, nō potuit, Vſthazane non tam ſe eſſe ſimplicem aut ſtupidum dicente, vt pro factore & creatore creaturam colendam eſſe ſtatuat: ita victus Sapores, caput ei amputari iubet. Enimuerò quum iam ille abduceretur, fideliſsimum quendam ex eunuchis ad regem mittēs, hæc renunciari ei iubet. Qua ab ineunte ætate, ô rex, beneuolentia in te, patrem tuum, & familiā omnem fuerim, alacriter vobis inſeruiens, nihil mihi teſtibus opus eſſe credo: ſcire enim te omnia noui. Sedenim pro eo quòd ſemper gratificari vobis ſtudui, vnam hanc peto gratiam: quam te quidem, qui multas acceperis, reddere eſt æquū. Grauiter enim moriturus fero, quòd perinde atq; infidus, maléque de familia veſtra meritus, pœnas pēdam. Quapropter præconē publicè omnibus promulgare iubeto, Vſthazanem morte mulctari, nō qui in regiam aut regnum quidquam admiſerit, E ſed qui ſacra Chriſtianorū profeſſus, minimè regi parere voluerit, vt quem ardenter coluerit Deo negato, pro illo Soli diuinum ferret honorē, propterea ſupplicium ſuſtinere. Atque internuncius hæc ita ſignificat. Sapores autem petitionem implet. Rectè namque promulgationem eiuſcemodi caſuram putabat. Etenim ſi Chriſtiani cum animis ſuis reputarēt, nulli decætero parſum iri, quādo nutricius & tam charus regi vir necaretur, celerrimè eos Chriſtum colere deſituros. Præterea verò factum id Vſthazani quoque commodū accidit. Quemadmodum enim, quum timore adductus Solem adorauit, multos ex Chriſtianis tranſuerſos egit: ita imitatores eius rurſum futuri fuerant illi, quum pro veritate religionis cæſum eſſe cognoſcerent. Atque Vſthazanes quidem ita præclarè vitam ſuam finiit. Poſtera autem die Symeonem quoque rex trucidari præcepit. Erat autem ea dies, quæ venerandam Dominicam reſurrectionē Chriſti præcedit. Quin & alios itidem centum vinctos, qui ex epiſcopis & alio ſacro ordine erant, tū iugulari iuſsit. Symeones igitur productus, neque F ipſi regi, neque Soli adorationis cultum exhibere volēs, perquàm liberè & fortiter de dogmate ſuo decertauit. Maaimnus portò Archimagus, ſiue magorum princeps, quum illos abductos, an viuere, & rem diuinam de regis ſui more facere vellent, interrogaſſet, atque id illi cuncti detrectaſſent, ad ſupplicium omnes condemnati ſunt. Symeones verò præſenti animo eſſe, & confidere, eos iuſsit: atque in memoriam eis reuocauit mortem ſimul & vitam ſempiternam, reſurrectionem quoque, & veram pietatem. Et teſtimonia quædam ſacrarū literarum adducens, facile fidem faciebat orationi ſuæ: Mortem ſcilicet affirmans eſſe vitam. At ſi quis per timiditatē cultum Dei deſerat, id demum veram eſſe mortem. Neque ita multum abeſſe tēpus, etiamſi nemo occidat, quin ſua ipſa ſponte mora præſtò ſit: quippe quam nemini, qui genitus ſit, effugere liceat. Quæ autem futura ſint æterna, & æuum ipſum teſtem habentia, nō omnes ex æquo prorſus conſequutura: ſed vnicuique certam quādam & exactam adhibitum iri, quæ vitam hic actam examinet, amuſsim: accepturúmq; quemli-

Symeones cō prehenditur. Ad regem vinctus adducitur. Regem legitima de cauſa non adorat, ſolita reuerētia obſeruantia omiſſa, Symeones.

Idem Soli ſacrificare iubetur.

Reducitur in carcerem. Vſthazanes eunuchi, qui fidē abnegauerat, ab eo deſpicitur. Scandale. Adorare eſt ſummiſsionis gratia ſe inclinare, aut venerare. Vſthazanes pœnitentia luctus.

† Abdicauit.

Vſthazanis publica apud regem Saporem peccati confeſſio.

Reſipiſcētia conſtans.

Vſthazanes à rege condēnatus, ad ſupplicium capitale ducitur. Extrema Vſthazanis ad regem ſuū preces. Non vult vt maleficus ſed vt Chriſtianus mori. Quod ſatis ad ſuppliciū capitis ſui cauſa. impetrat hoc à rege, cum contra Chriſtianos id commodū viſum eſt. Commodum verò Vſthazani ad Chriſtianos, quos negatione ſua offenderat, confirmādos fuit.

Vſthazanis martyrium.

Symeonis & centū Eccleſiaſticorū virorum ſplendidiſsimum pridie Reſurrectionis Dominica martyrium. Quibus verbis Symeones eos martyres ſuos in extremo ſupplicio capitis ad conſtantiam & fortitudinem ſit cohortatus.

A bet pro operibus ſuis bonis præmia immortalia, atque itidem rurſum ſupplicia pro malis perpetratis ſempiterna. Maximum eſſe, proſus vitã pro nomine Dei proiicere, atque apud nos bonorum omnium ſummum & feliciſsimum. Eiuſmodi verbis Symeones, veluti quidam bonus pędotriba, ad certamina diſcipulos ſuos inuogens, ingenti fiducia illos ad cædem progredi eſt cohortatus. Cæterùm poſtquam centum illi iugulati ſunt, poſtremò & ipſe Symeones gladio eſt percuſſus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Aninas, ſenes iam, & + ſeniores ſeu presbyteri eccleſiæ eius. Trementi verò Aninæ, dum ad cædem præparatur, Puſices regiorum artificum præfectus: Conniue, inquit, paululum ô ſenex, & oculos claude, & fidenti animo enſem excipe: ſtatim enim videbis magnum lumen Dei. Hæc cum dixiſſet, correptus, & ad regem tractus eſt. Vbi quum Chriſtianum ſe profeſſus eſſet, quòd liberioribus verbis doctrinam defendiſſet, & pro martyribus contra regem ſteriſſet, quaſi non opportunè aut decenter dicendi libertate vſus eſſet, nouo quodam modo ad mortẽ eſt condemnatus. B Ceruice namque perfoſſa, lingua inde eius eſt extracta. Præterea verò ex calumnia quorundam, filia quoque eius ſacra virgo interfecta eſt.

Martyres Abdechalas & Ananas.

Al. Ananias.

[illegible Greek]

Martyres Puſices. Aninam ad animoſitatẽ hortatus, martyrio quoque ipſe coronatur. Filia illius virgo ſacra.

CAPVT XXXVII.

ANno proximo, ipſo * luculento Reſurrectionis die, edictum Saporis Chriſtianos morte mulctans, paſsim eſt propoſitũ. Ibi tum innumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio eſſe ſublata, quod multi etiam ex regia aula ſuſtinuere. Inter quos & Azades, apud Saporem maximè gratioſus, certamen pertulit: propter quem in magnum coniectus mœrorem rex, multitudinem ipſam poſtea iugulari non ſuſtinuit, ſolos autem religionis anteſignanos gladio feriendos cenſuit. Simul quoque tum comprehenſa eſt ſacra quædam virgo cum famula, eiuſdem vitæ inſtituti ſectatrice. Cui ſoror etiam fuit, quæ poſt mariti obitum nuptiis ſecundis renunciauerat. Tarbula porrò ea, quam comprehenſam eſſe diximus, erat epiſcopi Symeonæ C ſoror. Erat autem per calumniam in vincula coniecta, quòd Iudęi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia veneficio inſidiatam eſſe reginę. Aegrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque vera eſſet, approbabat. Facilimè ſiquidem fidem habuit rebus deteſtãdis, quæ ſic ærumna oppreſſa iaceret: præcipuè quum + ex genere Iudæorum eſſet, inſtitutiſque eorum viueret, eóſque ſibi ſincerè & ex animo bene velle putaret. Quæ res illis ſatis præbuit occaſionis, ad odium explendum. D Itaque ſacras illas virgines, in partes duas ſerra diſciſſas, in crucem egerunt: reginámque ægrotam, vt per medias illas iret, + permouerũt, vt ſcilicet piaculum abominandum in ipſas immitteret. Tarbulam hanc forma atque vultu valde venuſtam, quidam ex magis, amore eius ex conſpectu antea captus, clàm ad ſe accitam, de concubitu compellauit: atque ſi ſe poteſtati eius committeret, mercedem ei calumniæ eius abolitionem eſt pollicitus. Tantum verò abeſt vt illius cupiditati puella aſſentiretur, vt cõtumelia impudicam eius petitionem proſequuta ſit, morique potius decreuerit quàm virginitatis pudicitiã prodere. Saporis edicto paſſim promulgato vt cæteris quidem, ſicuti ſupra dictum eſt, parceretur, in duces autem religionis ſolos capitaliter animaduerteretur: magi, eorúmque principes ea re exultantes, incredibile dictu eſt, quanta cum improbitate Perſidem peragrantes, epiſcopos & ſacerdotes occiderint. Potiſsimũ autem in regione Adiabenorum crudelitatem omnẽ exhibuere. Eſt porrò ea Perſica regio, Chriſtũ tota E profitens. Eadem tempeſtate & Acepſimas epiſcopus ductus eſt, & cum eo ex eius clero permulti. Atque alios quidem facultatibus eorum direptis dimiſerunt: Acepſimam autem magi flagris multis verberatum, ingenti vi ad Solem adorandum adigere ſunt conati. Verùm vbi nihil egere, carceri eum incluſerunt. Quem Iacobus quidam dignitate presbyter, ſua ſponte ſequutus, magos orauit, vt in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi epiſcopo grandæuo ſubſeruiit, ærumnáſq; eius ſedulitate miniſterij ſui alleuauit. In eiſdem vinculis fuere, Aithalas presbyter, + Ioſeph, Azadanes, & Abdieſus, diaconi, plurima flagella propter doctrinam perpeſsi. Poſtea verò vbi Archimagus, re cũ Sapore communicata, poteſtatem ab eo in illos, pro arbitrio ſuo, niſi Soli diuinos offerrent honores, animaduertendi obtinuit, regíſque ſentẽtiam vinctis declarauit, atque illi in continenti Chriſtũ abnegare, multóque magis Soli diuinam rem facere reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatus. Et tum quidem Acepſimas conſtantis fortitudinis ſpecimine edito, in flagranti certamine vitam finiit. cuius cadauer Armenij quidam, clàm ſublatum, ſepeliere. F Reliqui verò, & quidem plures, loris corpora conſciſsi, pietate tamẽ nihilominus integri & ſalui, denuò in vincula ſunt coniecti. In iis, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeo ſunt brachia luxata, humeriſque diuulſa, vt deinceps emortua, vſu nullo dependerent, neq; ei ad cibum ori admouendum ſufficerent. Quapropter aliorum ea in re eum miniſterio vti oportuit. Sed & complures alios ſacerdotes, diaconos, monachos, ſacras virgines, alióſque preterea ſingulari in doctrinam Chriſtianam ardore præditos, magnóque labore in ſacris eccleſiaſticis verſatos, excruciauit. Horum numerum inire nõ fuit. In quibus fuere epiſcopi, Barbaſymes, Paulus, Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormiſdas, Papas, Iacobus, Romas, Maarès, Agas, + Bocchoris, Abdas, Abdieſus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapores, Iſaac, & Dauſas, in regione Zabdæa (hoc enim illi nomen erat) à Perſis bello captus. Ea tempeſtate, vnà cum * loci eius epiſcopo Mareade, etiam mortuorum excitator Milas, cũ cleri-

Martyrium Azades eunuchi. Multitudinis martyrũ permotus rex, in anteſignanos tantum & primarios Chriſtianorũ animaduertendum eſſe ſtatuit. V eunuchis obieſtum.

[illegible Greek]

Martyrium Tarbulæ virginis, Symeonæ martyris & epiſcopi ſororis. Item famulæ, & viduæ ſacræ.

† [illegible Greek] Iudæi maleficium piaculo non abſimili amoliri inſtituunt. Tarbula quũ ſtupro vitam redimere poſſet, mori cœlebs maluit.

Magi per Perſidẽ omnem edicto regis adducti, in epiſcopos & clerũ ſæuiunt. Acepſimæ martyrium.

Iacobus presbyter cum Acepſima epiſcopo in eũdem carcerẽ includi rogat.

† Pro Ioſepho Sozomẽ. habet Iacobum.

Aithalas, Ioſeph, Azadanes, Abdieſus martyres.

Aithalæ brachia in tormentis loco ſuo mota, & mutila reddita.

Epiſcoporũ martyrũ in Perſide catalogus.

† Sozom. habet Bochrat.

[illegible Greek] Mareades epiſcop'.

* [illegible Greek] *Nic.* [illegible Greek] *Sozom. Quibus verbis dignatur Paraſceue & paſsionis Chriſti dies ſignificatur.*

Ante conſtitutionem iſtam, alio Saporis edicto, innumeri Chriſtiani in Perſide gladio ſunt caſi quo ſæpius Magis quæſtionem oppidatim agentibus obtulerant, ne ſilentio Chriſtum negarent, veriti. Sozom. lib. 2. ca. 11. Vno paſsionis Chriſti die ibi ſedecim millia martyrũ variis ſuppliciis ſublata eſſe, paſsim in locis multis ſcribit Hiero.

Milas, alij Mileſium vocant.
Et 250. clerici martyres.
Inſultauit oppido. Sozomenus.
Profectio Hieroſolymitana religionis ergò.
Oppidum quoddam apud Perſas contempto verbo Dei in crimen læſæ maieſtatis apud regẽ ſuũ, & deinde in perniciem eſt collapſum.

A cis ducentis quinquaginta numeto, qui à Perſis itidem captiui abducti fuerant, innotuit. Milas ſanè Perſicus miles fuerat, mutatóque viuendi more, Apoſtolicum ſequutus eſt inſtitutum. Et oppidi cuiuſdam in Perſide epiſcopus factus, quum ipſe multas grauéſque ſuſtinuiſſet plagas, vbi neminem Chriſtianam religionem amplecti velle animaduertit, † dira incolis imprecatus, inde diſceſſit. Non longè verò pòſt, quum primarium ibi magiſtratum gerentes † maieſtatem regiam læſiſſent, adducto eò exercitu longè maximo, Perſa oppidum diruit, locúmque eius bobus aratro iunctis proſcidit, & tanquam agrum conſeuit. Milas autem ex eo oppido, ſicuti dixi, diſcedens, ſula peta in qua ſacrum Euangeliorum librum ſeruabat, accepta, Hieroſolyma precationis ergò venit. Deinde Ægyptum, ad viſendos ibi Monachos, petiit. Quantus autem vir is immenſis miraculis edẽdis, mortuiſque adeò reſtituendis fuerit, Syri ipſi, qui vitam & res eius geſtas in literarum memoriã retulerunt, libris ſuis teſtabuntur. Mihi ſatis fuerit, hæc tantum de eo dixiſſe, eorumque duntaxat meminiſſe, qui apud Perſas ſub Sapore diuinum ſuſtinuere agonem. B Aegrè enim quiſquam numerum inierit, & qui nam, & vnde fuerint, aut quomodo, quæúe ſubierint ſupplicia. Varij namque, multorúmque generum cruciatuũ apud Perſas ſunt modi: qui in eis etiam cum ambitione quadam, laudem & gloriam maximè oſtentant. Quantum autem ratione complecti licet, eorum qui tum ibi martyrium abſoluerunt, & alicuius fuere nominis viri & mulieres, extra multitudinem eam quæ numerum excedit, ad millia ſedecim fuiſſe dicuntur. Quorum nomina recenſere operoſum iudicãtes, qui Edeſſæ ſunt, Perſæ & Syri Chriſtiani, hoc tantummodo memoriæ commendarunt.

De numero martyrum Perſarum.

CAPVT XXXVIII.

POſteaquam autem laudatiſsimus Imperator, Chriſticolas ibi ita affligi intellexit, ægrè id ferens, magnopere eſt perturbatus. Et parata quidem ad opem illis ferendam erat: C ſed quod faceret vt illi eo quoque loco quietam ducerent vitam, non habebat. Sed enim accidit vt legati tum ex Perſide ei adeſſent: quorum optatis quum ſatisfeciſſet, rectè ſe facturum putauit, ſi Sapori de Chriſtianis qui ſub eius regno eſſent, quidquam etiam ſignificaret. Itaque epiſtolam ad eum, dignam profectò illam quæ maximè celebretur, dedit: maximam ſe illi debiturum eſſe gratiam oſtendẽs, ſi quietem eis qui ſacra Chriſti colerent, permitteret. Neque eſſe quòd religionis eius cæremonias criminaretur: quippe illos non victimis mactatis, quemadmodũ ipſos, ſed incruentis gaudere ſacrificiis: & preces ad Deum fundere, cui non effuſus ſanguis gratus eſſet, ſed anima virtutem ſincerè exhibens, & dogmata veræ pietati maximè conuenientia. Proinde laudandos eos eſſe magis, qui ſibi ita credendum, Deúmque colendum ſtatuerent. Ad hęc Deum illum propitium habiturum eſſe recepit, ſi Chriſtianorum pietati conſulendum putaret. Atque ad id indicandum, Galienum illum & Valerianum, pręterea verò ea quæ ſub ipſo accidiſſent, produxit. D Illos enim, tantiſper dum Chriſtianos quieſcere paſsi eſſent, facile imperij curſum tenuiſſe: eoſdẽ autem, potiſsimùm verò Valerianum, poſteaquã, ſicuti reliqui Imperatores Romani, perſequutionem aduerſus Chriſtianos excitaſſet, ab ipſis Perſis victum, in diſcrimen diuinæ vindictæ incidiſſe, & apud eos captiuum miſerè vitam finiiſſe. Sed enim ſibi ipſi, propter fidem in Chriſtum, Deum opitulatorem fuiſſe, omnémque inde Romani imperij ditionem ab ipſo vſque occidentali Oceano, cum bona Orientis parte, in poteſtatem ſuam peruenisse: multa à ſe bella confecta, & de grauibus tyrannis diuino nutu tropæa eſſe ſtatuta. Ad quas res nihil ſibi opus fuiſſe vel hoſtiarum mactatione, vel vatum ariolorúmque prædictione: ſed ad victoriam omnem ſatis fuiſſe, ſolam Crucis, quę copiis ſuis prærierit, armaturam, & orationem præterea ſanguinis prorſus expertem. Ad finem porrò epiſtolæ hæc etiam verba affert. Hoc hominum genere, Chriſtianorum dico (de his enim mihi eſt ſermo omnis) quomodo me clarum iri lætitia putes, ſi audiam, Perſarum quoq; res florentiſsimas, E pro eo atque cupio, plurimùm exornari? vt res ſimul & tibi pulcherrimè, & illis itidem optimè, atque ita vtrique ex æquo feliciter eant. Sic namq; vniuerſitatis huius Deum clementem habiturus eſſes, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitudine es, tibi commendo. Hos ipſos, quoniam pietate quoque præclarus es, tibi trado. Hos congruẽti tibi humanitate & beneuolentia complectere, à te ipſo ſimul, & à nobis, per fidem, immenſam initurus gratiam. Tanta diuino huic viro, de omnibus qui vbiuis locorum in cognitionem Chriſti veniſſent, inerat ſolicitudo. Quapropter talis quũ fuerit, abunde quoque diuina cura fretus, Europa, Libya, & plurimis Aſiæ prouinciis ditioni ſuæ ſubiectis, ſubditis ſuis, qui perlibenter ei paruere, beneuolis vſus eſt. Iam verò & ex barbaris plurimi, partim ſua ſponte, partim bello ſubacti, non grauatè eum coluere. Vbique denique tropæa excitata, victorem Imperatorem eum promulgarunt.

Conſtantini ad Saporem Perſarũ regẽ pro Chriſtianis epiſtola.
Exempla. Chriſto perſe-quutoribus principibus res eſſe aduerſas, deſenſoribus autem Chriſtianorũ ſecundas.
Amplißimum pietatis Conſtantini fructus. Subditorum beneuolẽtia. Barbararum nationũ obſeruantia. Victoria inſignes.

CAPVT XXXIX.

ATq; ipſe quidem eiuſcemodi actionibus ſuis efflictim religionem noſtram auctam honeſtatámque voluit. F Sed & ipſa per ſe ipſam in magna fuit gloria, per eos qui rum ad virtutem aſpirabant, homines. Multi enim adhuc ex Confeſſoribus ſuperſtites erant, in eccleſiis enitentes. Quinetiam celebrem eam reddidere, fidémq; ampliore gloria auxere, morum ſplendore, qui eo tẽpore monaſticam ſolitariámque conſectabantur vitam. Nam veluti arcana & diuina quædam res, cœlitùs ad homines delapſa eſt hæc Philoſophia: quippe quæ & diſciplinarum artes, & diſputationum nugas, vt quæ ſuperuacaneæ ſint, ociúmque quod in ſtudiis melioribus poni queat, ſibi vendicent, impedimentóque adeò ad puritatẽ vitæ ſint, prorſus negligat: ſoláque natiua vtens virtute, ea quæ ad illam perficiendam, & ad vitia tollenda faciunt, doceat & excolat: quæ verò inter hęc habẽtur media, eorum nullam ducat rationem, prorſus autem circa res verſetur honeſtas: atque eos qui à vitiis longè abſint, virtutem autem minus conſectentur,

Religio Chriſtiana ſub Cõſtantino per ſeipſam quoque floruit.
Propter Confeſſores adhuc ſuperſtites, et propter Monachos.
Deſcribitur vera vita Monaſtica, qualis omnino etiam eſſe debet Chriſtiana.

A ctentur, prauos atque improbos cenſeat. Non enim oſtentationem, ſed actionem virtutis admittit: nihili prorſus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriam faciens. Et quùm generoſè fortitérque animæ perturbationes expugnat, tum neceſſarias naturæ res parum admodum curat, vilipendens etiam quaſcunque corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalem illam mentem ſublimis tollitur, noctèdiéque illam cogitans atque intuens: mirificis etiam modis colens, continuíſque precibus conciliás. Puritate verò animi, bonorúmque operum factis, ad ſinceritatem religionis graſſans: externas expiationes, & quæcunque eius generis ſunt, luſtrationes deſpuit, & vnum piaculum eſſe peccatum ipſum putat. Atque ita rebus externis ſuperior facta, imperiúmq; (vt ita dicam) in eas obtinẽs neq; ab inordinata vita, neque ab vlla neceſsitate, ab honeſto debitóq; propoſito ſuo trãſuerſa agitur, neq; cõtumeliis affecta perturbatur. Sed neq; indignum quidquam patiens, vindictam meditatur.

B Tantum etiam abeſt, vt vel moribus, vel rerum neceſſariarũ inopia, eam adurgens, de ſtatu ſuo deturbet, vt talibus quoque ærumnis magis lætetur, generoſitatem & manſuetudinem ſuam declarans. Per vitam itidem omnem illud ſtudet, vt quàm minimo indigeat, atque quantum humanæ naturæ captus permittit, proximè ad Deum accedere nititur. + Tranſitum autem, ſiue diuerticulum præſentem exiſtimans eſſe vitam, neque occupationibus negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum præſentium tenetur. Et habitum hominis * ſuccinctum expeditúmque, qui nullis ſit ſuperfluis rebus oneratus, laudans, ad futuram reſpicit beatitudinem, felicémque illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo ſuo, veluti in domicilio excepta, verborum fœditatem, vt rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus ſuis lõgè proſcripſit, earum neque mentionem verbis facere ſuſtinet. Naturæ verò neceſsitates paulatim conſtringens, & carnem moderatione domans, laſciuiam caſtitate comprimit, in iuſticiam æquitatis amuſsi propellit,

C mendacium exigit veritate, compoſito viuendi more omnem accidit inæqualitatem. + Familiarius etiam pro ſocietate humana ſe hominũ moribus accommodando: & proximorum animis conformando, bene viuendi inſtitutum confirmat: extraneorum ſimul & amicorum, vt ea prouideat, curam habet: egentium res ſuas, & opes ducit eſſe communes, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet conſolationis. In ſumma, ad id + quod reuera ſummum bonum eſt, ſtudium omne conuertens, ſermonibus caſtis & cogitationibus ſpiritualibus ſe ipſam erudit, cultum formæ ſuperfluum prorſus negligit, maledicta magnopere auerſatur: colloquia cum veneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorem prius veluti medicamento curans. Lõgè ab ea abeſt iracundia, conuicium, iurgium. Quòd enim vera ratione prædita eſt, irrationalem omnem declinat motum: & vt ſemel dicam, perturbationum, quæ vel in anima, vel in corpore ſunt, omnium domina exiſtit. Verum enimuerò autorem diuinæ iſtius Philoſophiæ quidam laudant Heliam illum + æmulatorem, quidam verò Ioannem Baptiſtam.

D Philon autem ille, genere Hebræus, ſecta autem Pythagoreus, temporibus ſuis Iudæos quoſdam, viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habere tumulos, circa lacum Mareoticum ad Alexandriam pertinentem, nouum philoſophandi morem complexos eſſe: quorum domicilia, vitæ conſuetudinem, aliàque inſtituta omnia, talia aliquis eſſe ex deſcriptione eius colligat, qualia priſci apud Aegyptios Monachi ſunt conſectati. Nam vitæ id genus ingreſſi, poſſeſsiones ſuas propinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remiſſo, extra oppida viuebant, atque in hortis quibuſdam & agris ſolis habitabant. Erant autem eis & manſiones, quæ monaſteria rectè dicantur, vbi ſolitarij cum grauitate & ſanctitate ſacris initiabantur, carminibúſque diuinis, hymnis & pſalmis Deum laudabant atque colebant. Nullus horum prius cibũ, quàm ſol occidiſſet, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoque diebus ſine alimento perſeuerarent: vino autem & ſanguinolentis prorſus

E abſtinerent, certiſque diebus conſultò humi decumberent. Cibus eis erat panis, ſal, & hyſopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam vetulas fuiſſe ſcribit, quæ philoſophiæ eius amore, eundem vitæ curſum delegerint. Quapropter & + conſilio voluntario cœlibatum conſectatæ, vitam ita tranſigebant. Philon ſanè in libro quem de Vita contemplatiua, ſiue ſupplicum, inſcripſit, memoriæ hæc mandauit. Videtur autem eos ſignificare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Chriſtianiſmum ſuſceperint, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, morẽſque eorum ſeruantes. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, tale vitæ inſtitutum inueniatur. Equidẽ ab illis Aegyptiis tãtopere hoc viuendi genus inualuiſſe conijcio. Sunt verò qui dicunt, perſequutionũ tempora huic inſtituto derepentè primùm cauſam præbuiſſe. Quum enim à tyrannis religio exagitaretur: qui ſibi fuga conſulebant, in montibus inuiis & ſaltibus quibuſdam verſabantur, in quibus ne deprehenſi caperentur, de induſtria errabundi ſedes mutabant. Et quum ei vitæ aſſueuiſſent, pau-

F latim deinceps inſtitutum id ad mortem vſq; producebant: & ad magna incrementa, multa per æmulationem, conuerſationem talem & vitam ſubeuntibus, tranſmittebant.

Philo Iudæus ſub Iudæorũ quorundam nomine, priſcorum ad Alexandriam, & in Aegypto, Chriſtianorum monachorũ inſtitutũ deſcripſit.

Dicta monaſteria.

Aſcetria.

Perſequutionum tempora plurimos Monachos fecerunt.

CAPVT XL.

SEdenim ſiue Aegyptij, ſeu priores illi, quos diximus, aut etiã alij quicunq; inſtituti huius autores fuere, & eiuſmodi philoſophia alijs præire, illud quidẽ certè nemo non confiteretur, ad ſummũ, & moribus ipſis, & accurata viuendi ratione, inſtitutũ hoc, ita vt opinio obtinet, exercuiſſe celebrẽ illum & magnũ Antonium: quem tum in Aegypti montibus viuentem, propter virtutis præſtantiam, germanum ſibi amicum fecit clariſsimus Imperator Conſtantinus, frequẽtibus ad eum datis literis hominem honorans, & vt + de inſtitu-

Antonius magnus Monachus.

† Niceph. Soz. hoc eſt, de rebus quibus indigeret.

a τὰ πρῶτα τῆς πατρίδος φερόμενος. Nicephor. τὰ γένη τῶν ἐπισήμων, Sozo. lib. 1. cap. 13. hoc est, claro loco natus.

b ὅμορος δ' ἐστὶ [illegible] Nicephoro [illegible] hoc est, Aegyptiorum nomis.

Monastica Antonij polita.

Hesiod. sententia.

† σωντόμους.

A ſtis ſuis ſe certiorem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, [a] primas in patria ſua partes ferens, in vico cui nomen erat Conia ortus, qui [b] finitimus eſt Arcadum, quæ apud Ægyptios eſt Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à parentibus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam ſubſtantiam egentibus diſtribuit. Ita enim decere exiſtimauit, vt qui philoſophari conſtituiſſet, non ſolum pecunias relinqueret, ſed etiam pro eo atque deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis ſe coniungens, quæ in vnoquoque eorum præſtantiſſima eſſent, ea eſt æmulatus. Quòd namque ſciret optimam quanque vitam conſuetudine dulcem gratámque fieri, quáuis grauis primùm ſit & moleſta, in + compendioſis perfectiſque ſe magis exercuit virtutibus. Et quotidie quaſi principio iacto, magis ac magis in vniuerſa animi moderatione proficiebat, nouam quandam & vigentem indies præ ſe ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates eorum B nis eius iugibus ſuppreſsit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propoſiti ſui conſtrinxit. Semel autem interdiu poſt occaſum ſolem cibum ſumpſit. Perſæpe verò biduum totum, quandoque etiam triduum, eſcas non attigit. Cibus ei erat panis, obſonium ſimplex ſal, potum præterfluens torrens præbuit. Per totam autem ſemper, vt ſic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod ſicubi ſomnus ei obrepſiſſet, breuis is admodum fuit: humi verò in nudo ſolo plurimùm cubabat. Et omnino olei ſimul vnguini, & lauationis vſui renunciauerat: quòd illum non lateret, robuſtum quoque & firmum corporis habitū humidis ſenſim ad mollitiem & luxum conuerti. Haud vnquam eum à quopiam nudum eſſe viſum tradunt. Et quum literas ipſe non didicit, tum neque earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam vt literis ipſis antiquiorem, taliúmque adeò artium inuentricem, valde laudauit. Quin neque iis quidquam opus eſſe dixit, ſi mens per ſeipſam valida ſit. Mitis porrò atque humanus, vt non magis alius quiſ C quam, & in colloquiis gratioſus maximè, atque item acutus + inuictúſque fuit. In diſputationibus præcipuè, etiam ſi qui interdum contentioſè eum eo conflictarētur, ne perturbaretur, ſeruabat. Præſtantiori ſiquidem ſapientia quadam, & nouo more, vnà cum diuina prudentia, temerè illatum contentionis ſtudium facilè retrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum ſimul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem atque etiam præcognitionē cōſequutus nihil admodū eſſe iudicabat futura præuidere: vanúmque etiam, quod in ea re collocaretur, ſtudium eſſe dicebat. Neque virtutem vllam eſſe docuit diuinare: quòd è diuerſo, neque in vitio, cuius gratia pœnam quis metuat, ſit, futurorum non noſſe. Cæterum vnum illud beatitudinis eſſe exiſtimabat, ritè Deum colere, legéſque eius & mandata inuiolata ſeruare. Si cui autem amor futura cognoſcendi inceſſat, putam modò, inquit, habeat animam, & futuri perſpectio eum conſequetur, Deo veluti per ſpeculum aliquod cognitionē futuri exhibente. Socordiam autem deteſtans,

Fomenta mollitiei.

Menti bona nil opus eſt literis.

ἀκαταμάχητος.

Antonius non magnū eſſe putauit, futura praeuidere & praedicere.

Vera beatitudo.

Optimum Chriſtianae

omnes qui rectè viuere vellent, admonuit, vt opus D facerent: & vt ſeipſum quiſque in iudicium & rationem diu noctúque factorum adduceret, atque ſi quid contra decorū feciſſet, vt id literis annotaret. Sic enim fore, vt ſeipſū vereatur homo, & deinceps ab abſurdis animi motibus, ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore etiam vt metuat, ne ſcriptura tali à quopiam deprehēſa, improbus ipſe manifeſtò inueniatur. Actiter quoque, ſi qui iniuriam accepiſſent, defendebat, eàque cauſa frequentes vrbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatéſque ſuas deplorantes, cogebant vt vrbes ingrederetur, & pro eis precator atque interceſſor apud magiſtratus fieret. Illi porrò plurimi faciebant, ſi ipſum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quom populum principibus magiſtratibúſque obedire iuberet. Ipſi enim ſtudio in primis fuit, latere, & in ſolis locis verſari. Et quod eo eſſet animo, ſi quando in publicum prodiret, confectò quanta potuit celeritate, cuius gratia in vrbem venerat, negocio, ruſum ſe in ſolitudinem recipiebat. Siquidem E dicere ſolitus erat, lethalem eſſe piſcibus extra vndas conuerſationem: neque minus Monachum in periculum cœleſtis vitæ & profeſſionis ſanctioris amittendæ venire, ſi moras in vrbibus trahat. Et quum iucundum ſe omnibus præbuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: pręterea ne ea eo quòd ab omnibus honore afficeretur, quódque ei quos iuſſiſſet, morem gererent, faſtu & arrogantia efferretur, curauit: Scribenti aliquando Conſtantino ad ſe vt veniret, mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm dicens: Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: ſin minus, abbas Antonius. atque eo tandem mudo ad illum adire ſuſtinuit. Verùm hæc tanquam guſtus quidam & exigua imago Antonij vitæ & inſtituti, ſint expoſita: vt ex his vniuerſam eius, qualis fuerit philoſophiam colligamus. Quam rebus omnibus optimus Athanaſius, cui etiam fuit chariſsimus, copioſè memoriæ poſteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra dęmones, & artibus quas aduerſus illos adinuenit, aliſque vitæ prodigiis & rebus quibuſnis conſcriptis, vt liber ii monaſtici inſtituti ceu + finis qui- F dam eſſet. Itidem vt idē Athanaſius ✠ in vita Syncleticęs fecit, vt, ſicuti in hoc mulieres, ita in illo ſcripto viri, quod ſequerentur inſtitutum, tanquam in commentario expreſſum, haberent. Habuit autem diſcipulos multos, probatos admodum, & qui magiſtrum vitæ inſtitutione, ſapientiæ ſtudio, & virtute reliqua ſatis feliciter retulerunt. Qui partim in Aegypto & Libya, partim in Palæſtina, Syria & Arabia ſunt philoſophati. Præſtantiſſimi ſanè ij ſunt, atque iidem ſucceſſores eorum. Et profectò ingentis eſſet laboris, vel omnes qui Deo vitā ſuam dicarint inquirere, vel facienda ab eis addiſcere: præſertim quum illi magna cura, vt & ipſi & eorū facta laterent, ſtuduerint: non perinde ſcilicet, atque noſtrorum temporum Monachi, facientes, qui + faſtu & ambitione inani inſolenter per forum ſeſe inferentes venditant. Multi ſanè ſpectati fuere ſectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex virtute Simplex eſt cognominatus. Quem ferunt ruſticam vitam agentem, & cum formoſa con-

atque etiam honeſta vita praeceptum, Vergiliano viro bono dignum.

Oppreſſorū defenſio.

ἐρημία.

Quod piſcis in arido, hoc Monachus in oppido.

Moderatio animi.

Scitè Antonij dictum.

Athanaſius vitam Antonij Monachis conſcripſit.

† ὅρος.

✠ In vita patrum, Syncleticae inter ſanctas Abbatiſſas allegatur.

Hieronym. Athanaſiū librū de Virginitate conſcripſiſſe teſtatur.

Diſcipuli & ſectatores Antonij.

Paulus Simplex.

† τῦφῳ καὶ ἀλαζονείᾳ.

A iuge babitantem, & poſteaquam eam + in flagranti crimine cum mœcbo concumbentem vidiſſet, grauiter ſubridentem, adhibiro iureiurando, coniunctioni eius renunciaſſe: eàque ſtatim dimiſſa, ad Antonium perueniſſe. Mitis verò admodum fuiſſe, & obedientiam præcipuè coluiſſe dicitur. Monaſticis quoque ſtudiis & certaminibus cum magiſtro contendit, omnem adhibenre curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehenderetur. Qui ſanè teſtimonium ei perfectionis in optimo inſtituto, monaſticáque philoſophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus eſſe dixit. Ipſum quippe per ſeipſum philoſophari egregiè admodum, iam ſenem: qui ſcilicet ſtudium id nō à puero eſſet meditatus, ſed non ita pridem ad certamen tale deſcendiſſet. Sed & Deus cœlitùs, quæ de eo Antonius pronunciauerat, autoritate ſua confirmauit: breuique ita clarum reddidit virum, vt melior etiam præceptore, ad dæmones lucta ſupplantandos atque propellendos, eſſet.

In ἀντιγράφῳ μοιχώμενον.

B

CAPVT XLI.

Amō Aegyptius.

EOdem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiaribus coactus, vxorem quidem duxit: cum ea tamen coniugij more, vti viri conſueuere, congreſſus non eſt. Quum nanque nuptiarum dies aduenıſſet, & ſponſa, ſicuti fieri aſſoler, in thalamum eius deducta eſſet, ſolus cum ſola colloquutus, finem iam ſuum nuptias babere dixit: & magnum quiddam fore, ſi virgines vitam exigerent, docuit: præmiáque cœlibatus commemorans, perſuadere ei conatus eſt, vt ſolitariam pro ſe vterque ſectaretur vitam. Et puella quidem verba eius laudibus extulit, ſegregari tamen ab eo prorſus noluit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea vixit, ſeorſim cubans, & quod ſecundum Deum eſt vitæ C inſtitutum colens. Muliercula verò æmulatione illius, & ipſa ſpe animóque erecta, iniquum eſſe exiſtimauit, ſua cauſa tantum + virum in obſcuro latêre: & vtrunque potius ab altero ſegregatum, pietatem exercere debere cenſens, ſeparari à viro petiit. Atque ille relicta mulieri domo, ipſe meridiem verſus ad lacum Mateam, in ſolitudine, circum Scetin & Nitriæ montem, duos & viginti annos Monaſticam eſt philoſophatus, bis quotannis adire & viſere mulierem ſolitus. Multos & hic veluti dux habuit ſectatores, & multa diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quæ ab Ægyptiis monachis, accuratè talia & ſtudioſe inquirere, veterúmque monachorum facinoribus, ſiue in ſcriptum ſint relata, ſiue minus, delectari ſolitis, per temporum ſucceſsionem percepta, hodie quoque feruntur, auditoribus perquàm iucunda. Quorum vt guſtum aliquem proponamus, hæc ſubiungere libet. Petebat magnus iſte vir ſolitudinem quandam, cum diſcipulo ſuo Theodoro: quúmque foſſam quandam vndis ſcilicet repletam traiicere opus haberent, ac veſtes altius attollentes, alter alterius nuditatem cōſpiceret, retroducere paululum D Theodorum iubet. Quum verò ſeipſum quoq; nudum videre vereretur, diuino momento in ſublime ſublatus, in vlteriorem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque ſatis madens tranſgreſſus, vltra Lycum (ſic enim incolæ foſſam eam nominabant) venit, veſtémque & pedes Amon ſiccos vidit, precibus ſenem fatigans, cauſam eius rei vt ſibi diceret petiit. Ille tectum id, quidquid eſſet, tacitúmque eſſe voluit. Vt verò magis magiſque Theodorus contendit, nihil ſe de petitione ea remiſſurum profeſſus: Amon tandem pacto prius interpoſito, ſe viuo nemini id prolaturum, rem actam exponit. Quapropter is poſtea præſtantioris cuiuſdam naturæ virum eum eſſe credidit. Porrò quòd etiam præcognitionis diuinæ plenus fuerit, id quod nunc dicemus, ſatis indicabit. Puer quidam parentum iniuſtorum à rabido cane morſus, in ea expectatione, vt quamprimùm moreretur, erat. Ille: Non ego, inquit, ſed vos, ſiquidem voletis, eum curabitis. ſi enim, quem ſurripuiſtis bouem, dominis ſuis reſtituere E volueritis, ſtatim malo omni puer liberabitur. Bos redditus eſt, & periculum omne confeſtim profugiens, vacuum ærumnæ omnis puerum reliquit. Quum autem aliquo pòſt tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlū deduci vidiſſe, diuinis virtutibus eam comitantibus, venerationéque & ſtipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymnorum carmine proſequentibus. Et quum, qui tum cum Antonio erant, per conſternationem in aerem ſuſpiciente, & rei tantæ faciem admirante, cauſam ab eo requirerent: ille viſum id haudquaquam occultum habuit. Et verba eius re ipſa ſunt confirmata. Poſtquam enim à Sceti multi venere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipſum tempus eſſe cognitum eſt, quum Antonius ſtupore correptus in cœlos ſuſpexit. Vterque ſanè meritò beatus habendus: Amon quidem, quòd ſic è vita præſenti ſit ſubductus: Antonius verò, quòd eum Deus viſione ea ſit dignatus: quum quidem inter vtriuſque habitationis locum, magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. Atque F hæc quidem de Antonio & Amon, memoriæ ſunt prodita. Eodem verò tempore, & in Olympo Bithyniæ Eutychianus ille verſatus, monaſticæ philoſophiæ nauauit. Tantopere ſiquidem per virtutem diuinę gratiæ particeps eſt factus, vt miracula & prodigia plurima ediderit, morbóſque incurabiles ſanauerit. Quapropter Conſtantinus quoque Imperator magno ſtudio amicitiam conſuetudinémque eius ambiuit. Accidit tum, vt ex Imperatoris ſatellitio quidam, tyrannidis affectatæ ſuſpectus, & circa Olympum occultatus, captúſque in vincula ſit coniectus. Et quū perquàm acerbè in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychianum conuenientes, vt legationem precationémq; pro eo apud Imperatorē ſuſciperet, atque aliquo modo prouideret, vt interea vinculis liberaretur, ne ſcilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atq; ille ad carceris cuſtodes, vt hominem vinculis leuarent, oratum miſit. Vt verò illi petitioni eius non acquieuere, ipſemet ad carcerem venit. Et ecce cuſtodiæ portæ ſua ſponte clauſtris

Sponſus & ſponſa 18. annos cælibes vna viuunt.

Seiunguntur sanctè ij, vt reſtius monaſticam philoſophiā colere poſſint. † τοῦ κατ' αὐτὸν ἐμφανῆ ...

Verecundia inſignis exemplum.

Amon diuina virtute vltra Lycū foſſam transfertur.

Aliud Amonis miraculum.

Antonius Amonis morientis lōgè ab eo diſſitus animā in cœlū ferri videt.

Eutychianus monachus.

Socr. lib. 1. cap. 13.

Is vinctū & ad mortē condemnatum liberat.

A ſtactis,ad viri præſentiam ſtatim patuere, & compedes ferreæ,numellæ, vinculaque ceruicis vinctum relinquentia, cum ſtrepitu delapſa ſunt, & huc atq; illuc diſperſa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat,profectus,illicò reum condemnatum ſupplicio liberauit. Nihil enim Conſtantino difficile aut moleſtum fuit, quod vir ille peteret,quem vehementer amabat, & magno in honore habebat. Fama autem fert,Eutychianum poſtea † ad Nouati hæreſim deſciuiſſe,& ea quę ei inerat gratia excidiſſe.Et hæc quidem,aliqua ex parte,nobis de Monachorum inſtituto & philoſophia ſint dicta.Qui autem talia ſcrutari volet, multos inueniet libros,inquibus plurimi,qui ea ætate atque deinceps integritate vitæ enituere, cõmemorantur.Potiſsimùm verò,quæ de iis Lauſus Præpoſitus conſcripſit. Multam quoque & vtilem de eis hiſtoriam Sophronius Hieroſolimitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradiſi titulo, ſcripto ei indito.

Lauſus præpoſitus, & Sophronius Hieroſolymitanus, de Monachis ſanctis ſcripſerunt.

† ἀμφισβητεῖται vir Νανατια νῶν αἱρέσιν ... Sozom.lib.1. cap.14.hoc eſt, Nouatianorum hæreſis quum eſſet, gratia diuina partiecps fuit. Hæc verba apud Sozom. in principio narrationis de Eutychiano poſita ſunt. Nicephorus autē in toto hoc opere Nouatianus eſt iniquior.

CAPVT XLII.

B QVando quidem verò & Spiridonis,& Nicolai mentionē me facturū eſſe recepi, hoc loco fidem mihi liberandam eſſe duxi. De aliis nãque Confeſſoribus & Hierarchis,qui innumerabilia & miriſica paſsi ſunt & fecerunt, & quorum multi,quę in eis fuit,gratiæ robore mortuos quoque excitarunt,ſuprà expoſuimus. Ipſi quidem diuo Spiridoni tanta diuini ſpiritus inceſsit gratia,vt quæ de eo celebratur fama hoc quoque tempore, virtutem eius aſtruere poſsit. Ruſticus enim cum eſſet,coniugémque in matrimonio, & liberos ex ea ſuſceptos haberet,non propterea in rebus diuinis deterior aliquo fuit. Tanta nanque is ſanctitate erat,vt & à paſtorali vita non abhorreret (Trimmythus autem, quæ vna in Cypro inſula vrbium ⁎ eſt,ſorte ei obuenerat) à faſtu tam alienus, vt eodem in loco & oues pabulo, & homines doctrina atque vitæ exemplo paſceret optimè. Quum autem mul C ta ſint,quæ de eo liber in ipſius vitam compoſitus recenſet,ne ſocordiæ ſuſtineam crimen,néue rurſus extra propoſitum longius digredi videar,duorum aut trium egregiorum eius factorum meminero. Fures aliquando noctu irruiſſe dicuntur in ſancti viri ouile, inſidias gregi eius tendentes, & clàm oues aliquot rapere conãtes. E quum nemo eis compedes iniiceret, derepentè diuinitùs vincti ſunt. Aurora illuceſcente,magnus ille vir adeſt, manus eorũ poſt terga redactas inuenit,ſubridet: vincula illa, quæ ſub oculos non caderent, ſoluit: docens eos admonet, licuiſſe illis ſi quid petiiſſent, accipere: neque opus fuiſſe, cur noctu ſe ærumnoſè fatigarent: mores eorum ad meliorem vitam, vt iuſto quæſtu vitam tolerarent, transformat: & poſtremò ærumnæ eorum miſertus, Abite, inquit, & arietem hunc accipite, ne noctem hanc fruſtra peruigilaſſe videamini: reprehenſionémque mihi, propter toleratos domi meæ labores, veluti qui vacui abieritis, impingatis. Vnum hoc eſt quod à Spiridone, non ſine admiratione facetè eſt factum. Nec illud quidem nõ admiratione dignum. Erat beato illi filia Irene, germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidam magni pretij geſtamen atque † ornamentum depoſuit. Illa vt rem certam tutamque ſequeretur,domi quidquid id erat defoſſum,terrę ſeruãdũ credidit: nec ita multo poſt, nullo eius rei indicio poſt ſe relicto,è vita migrauit. Venit breui qui id depoſuerat & nũc incuſando, nunc orando, moleſtꝰ erat Spiridoni. Vt verò geſtamine tali diu multumq; domi quæſito, id nõ inuenit, ſuam ipſius ſenex putauit eſſe calamitatem: hoſpitis, qui tantopere lugeret, capillum conſcinderet, ac ſeſe prorſus conficeret, iacturam. Itaque, Agedum (inquit) ad filiæ ſepulchrum eamus, eamque interrogemus. Vbi eò ventum, nominatim filiam vocans Spiridon interrogat, quónam loco geſtamen depoſuerit? Ibi illa ſubitò apparens, beato illi rem omnem exactè exponit, & rurſum ſepulchrum E ſubit. Spiridon porrò ornamentum, quo illa loco indicauerat, inuentum, homini reddit, eúmque dimittit. Alteri quoque indigenti homini, & inopia magna circumuento, ſerpentem ad ſepem & maceriam ſe voluentem, in aurum conuertit, eúmq; illi dedit, vt eo mutuam pecuniam ſumens vteretur, penuriamque ſuam ſolaretur. Cęterùm, quum ſe ille inopia depulſa aliquantum locupletaſſet, Spiridon ſerpentem ita vt tum erat, ad locum ſuũ circa ſepem repoſuit. Qui viri ſancti precatione, priſtina recepta natura, rurſum reptans, ac ſeſe circumuoluens, latebras ſuas intrauit. Verum enimuerò illud quoque factum eius vt memorem, conuenire mihi viſum eſt. Mos beato illi erat, ſementem & fructus qui ei proueniſſent, vendenti, partim pauperibus largiri, partim ſine fœnore vtendos dare. Siue igitur daret, ſeu acciperet quidquã, non id per manus eius gerebatur: ſed quæ ei erat repoſitoria cella, ad ſe venientibus commonſtrata, vel accipere eos, vel vſui acceptum reponere iubebat. Quidam ſanè qui mutuum ab eo acceperat, vt debitum redderet, ad eum venit. quum autem is more ſolito, cellæ rurſus inferre quod acce F perat, iuſſus eſſet, reponens id, ſuſtulit potius. Non enim tãtùm debitum non reddidit, ſed inſuper aliquid quoque harpagatum ſecum ferens abiit: ita tamen, quaſi mutuum diſſoluiſſet. Sedenim celare factum non potuit. Aliquanto nanque tempore pòſt rurſus illum, mutuum accipere volens, conuenit. Et ille ex conſuetudine ſua hominem ad loculos granarios mittens, metiri quantum vellet, iuſſit. Vt autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri ſignificauit. Ibi ille: Mirum profectò, inquit, ſi vni tibi cella vacua videtur. Quapropter conſiderare conuenit, an quum prius nihil repoſueris, recipere nunc quidquam cupere. Sciens enim eſto, niſi fallaciæ quidquam ſubſit, voti te compotem fore. Vade ergo denuò cum certa, te inuenturum eſſe, fiducia. Atque ita ille demum deprehenſus, veniam fraudis petiuit. Tale quiddam alij quoque, qui oues à viro ſancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille capram vnam inſuper annumerauerat: quæ quum ab illo vi traheretur, ipſa minimè ſequebatur. quodam-

De Spiridone ouium ſimul & hominum paſtore, ruſtico videlicet, & Trimythuntis in Cypro epiſcopo, eiuſque miraculis.

Fures diuinitus per miraculum vincti, ad meliorem frugem redacti.

† κειμήλιον.

Filia Spiridonis Irene è ſepulchro iã mortua patri, quo loco ornamentum apud ſe ob hoſpite depoſitum recondiderit, oſtendit.

Miraculum huic propè ſimile de diuo Stanislao Cracouienſi apud Polonos epiſcopo fertur.

Serpēs in aurum verſus.

Infidus commodatarius miraculo in officio eſſe docetur.

Infidus item emptor.

⁎ *Spiridonem iſtũ, cùm epiſcopus eſſet, oues paſcere non puduiſſe, per ſummam humilitatem & ſimplicitatem, Suid. ſcribit. Quod in veterum epiſcoporum paupertate, non adeò mirum fuit. Eidem Deus ante tempus promiſſam mortuorum reſurrectionem, per filiam eius redimiuam, exhibuit. Socrat.lib.1.cap.12.*

A modo enim reſiſtens, balatu hominis iniquitatem traducebat. Et ille, quum nihil non ageret, in humeros tandem eam ſuſtulit. capella autem & calcibus & cornibus ceruicem eius acrius petens, delapſa eſt, & in ſtabulum ſuum recurrit. Quod vbi Spiridon cognouit, illi vt ritè metiretur & numeraret, ſuaſit. Atque vbi ille factum ſtatim confeſſus eſt, hic noxam remiſit, capramque ſequi illum iuſsit: quod alacriter ſanè illa faciens, ſua ſponte emptorem eſt ſequuta, interdum etiam eundem properans præceſsit. Pulchra quidem ſunt hæc. Conſtantiam verò eius viri, eccleſiaſtico ritu ſeruando, ſimplicitatémque diuinis traditionibus colendis, quomodo ſilentio præteream? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, + Ledrenſis epiſcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus diſcendis diu Beryti verſatus. Hic epiſcoporum iuſſu populum docens, Spiridone præſente, quum dictum quoddam referre deberet: quo Chriſtus ad paralyticum eſt vſus, illud ſcilicet, Tolle grabatum tuum, & ambula: + pro grabato, lectum ★ dixit. Quod moleſtè ferens Spiridon: Non tu B quidem, inquit, præſtantior es eo qui grabatum dixit quî igitur, malùm, pudor iſte eſt, verbis illius cum decoro non velle vti? Atque his dictis, in conſpectu omnium epiſcopali ſede exurgens, faſtum & ſupercilium eorum qui oratione affectata ſeſe efferrent, contrahere eſt conatus. Rectè enim id facere potuit, quamuis apertus omnino & ſimplex eſſet. Magna quippe dignitate gloriaq; venerandus, propter mirifica quæ edebat opera, atque ætate prouectiore, ſincere & grauiter epiſcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quàm fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, oſtendam. Magnum quadrageſimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo venit, & quidam eo quo ipſe ieiunaret tempore. Certis enim quibuſdam diebus à cibo omni abſtinens, poſtea veſcebatur. Illum igitur ſacratis eis diebus venientem, quum de itinere feſſum videret, filiæ ſuæ vt pedes illius lauaret, menſamque proponeret, præcepit. Atque illa vbi neq; panem neque farinam domi eſſe, propter præſentem abſtinentiam & ieiunium, dixit: precatione C ipſe facta, + ſuccidiam ad focum pendentem recipere eá; & quamprimùm ad ignem torrere iuſsit. Et vt aſſa ſatis fuit, hoſpiti & ipſe aſsidens, ciboq; manus admouens, comedit, & amicum vt itidem faceret eſt hortatus. Atque ille quum detrectaret, Chriſtianum ſe eſſe dicens, neque tali tempore eiuſcemodi eſca indigere confirmans: Spiridon il+lum, ne quidquid id eſſet cibi, pro ea rerum inopia aſpernaretur, admonuit, diuinum enim oraculum extare, quod mundis omnia munda eſſe declaret. Multa porrò alia hiſce ſimilia ab illo acta, inſtitutum noſtrum commemorare non permittit, quæ Rufinus primùm Romano expoſuit ſermone, aliáque præterea plurima ad rem Eccleſiaſticam pertinentia. Et de Spiridone hactenus. Floruit etiam tum Nicolaus, apud Myra Lyciæ epiſcopus, Spiridoni, vita, mo D rum ſimplicitate, naturæque conuenientia par: nec non miraculis, & accurata certaque doctrinę obſeruantia perquàm celebris. Huic ea fuiſſe dicitur gratia, vt qui eum complecteretur, familiariuſque ſecum ex animo colloqueretur, diuini quiddam doni hauriret, momentumque inde aliquod reciperet, vitæ ad optima quæque opera conformandæ. Eius actiones veluti omnibus notas, prætermitto. Par iſtis etiam fuit Parthenius, vrbis vnius in Helleſponto epiſcopus, vitæ ſplendore, humanitate, & prodigiis ingentibus clarus, adeo vt accepta à Deo poteſtate, mortuos excitarit, dæmonibus imperarit, & variorum morborum curator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hactenus. Ad hunc ſcilicet modum, doctrina fidei in nationibus, ſolitudinibus, & vrbibus omnibus, magno conſenſu frequentata eſt: atq; in eccleſia Dei indies incrementis ſuis eluxit, in cœlum vſque ſublata. Cæterùm hiſce dimiſsis, orationem ad ea quę in eccleſia geſta ſunt, rurſum conuertam.

Triphyllius Ledrenſis [illegible]. Beryti olim præclara doctrinarum legum ſchola fuit.

Spiridon in excipiendis hoſpitibus benignus & officioſus. Magnum quadrageſimæ ieiunium. Officia hoſpitalia.

Succidiam ei hoſpiti edendam proponit.

Nicolaus Myrorum in Lycia epiſcopus, alteri Nicolao Miriſco [illegible] & [illegible].

Parthenius Helleſpontiarum epiſcopus.

* *Non tulit Spiridon, in conuentu publico epiſcopum Triphyllium verba Euangelica per affectationem mutata allegantem. Quid hic Deus bone, hodie noſtris faceret Theologis?*

† *Penuria, charitas, & bona conſcientia, de ciborũ delectu diſpenſat.*

CAPVT XLIII.

E

LAudatiſsimus quidem ipſe imperator, omnem mouebat funem, vt religio noſtra magis ac magis augeretur, & incrementa ſua caperet, quippe qui Apoſtolico cœleſtique prorſus eſſet animo. Inter eccleſiarum præſides, rerúmque ſacrarum magiſtratus tum erant, qui non ſolum cum illo ædificandum, verùm etiam deſtruendum ſibi, & eccleſiæ fundamenta funditùs euertendum ſtatuerant: ſicuti ſtilo progreſsi oſtendemus. Arius enim Synodi ipſius atque Imperatoris calculo condemnatus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Euſebius Nicomedienſis, ſectatoréſque eius, qui profeſsioni quidem fidei ſubſcripſerant, Arij autem exautorationem ſententiis ſuis comprobare noluerant. Et Arius non longè poſt Nicænam Synodum ab exilio quidem eſt reuocatus, Alexandriam autẽ ire prohibitus. Cæterùm poſtea quoque ei ab Euſebio, poſt palinodiam & recantatio- F nem, reditus in eam vrbẽ impetratus eſt: id quod ſuo loco dicetur. Breui quoque & Euſebius & Theognis eccleſias ſuas receperunt: eis qui in eorum locum ſurrogati fuerant, Amphione Nicomedia, & Chreſto Nicæa eiectis. Quum nanque pœnitẽtiæ libellum primariis epiſcopis miſiſſent, Imperatoris iuſſu ſunt reuocati. Libellus autem is de verbo ad verbum talis fuit: Quum quidem calculis ★ veſtris ante iudicium factum, à pietate veſtra damnati ſimus, ſilere debuiſſemus de pietatis veſtræ decretis. Quandoquidem verò abſurdum fuerit, ſilentio ipſo ſycophantiæ opinionem & indicium contra nos ipſos præbere: eam ipſam ob cauſam ad vos referimus, nos profeſsioni fidei cõſenſiſſe, ſententiáque τὸ ὁμοούσιον & conſubſtantialis explorata, pacatos prorſus fuiſſe, neque vlla ex parte hæreſi adhæſiſſe. Certitudinis autem eccleſiarum cauſa, quæ nobis in mentem venerant, in medium protulimus. Atque ipſi tandem certò + perſuaſi, aliíſque etiam quos oportebat itidem

Acta Synodi Nicænæ in controuerſiã retracta.

Arius ab exilio reuocatus.

Euſebius & Theognis eccleſias ſuas recipiunt.

Pœnitentiæ eorũ libellus.

* [illegible Greek]

Fidei formulæ Nicænæ ij ſubſcripſerunt.

[illegible Greek]

A à nobis perſuaſis, fidei ſubſcripſimus. Anathemati verò ſubſcribendum non duximus, non quidem quòd fidem ipſam carperemus: verùm quòd eum qui accuſatus fuerat, talem eſſe noo crederemus. Ex epiſtolis enim eius ad nos datis, ſermonibúſq; in faciem collatis, certiores facti ſumus, talem nō eſſe. Quod ſi ſancta veſtra Synodus de eo ſic perſuaſa eſt, nos nihil repugnamus. Cæterùm ſuffragium noſtrum ad decreta veſtra accommodantes, per haſce literas, + plena fide conſenſum noſtrum confirmamus: non nos quidem grauiter exilium ferẽtes, ſed ſoſpicionem hæreſis amoliẽtes. Quod ſi dignabimini nos in conſpectum veſtrum admittere, vnanimes in omnibus habebitis, rebúſque veſtris iudicatis ſtantes. Et quum pietati veſtræ placuerit, eum qui ✶ criminis huius nomine eſt delatus, humaniter reuocare: abſurdum eſſe duximus, ✠ poſteaquam reua ipſe reuocatua, dn intenta ſibi calumnia cauſam dixit, vt nos pro ſua taceremus, contra nos ipſos reprehenſionis occaſionem exhibentes. Facite igitur, ſicuti pietati veſtræ Chriſtianæ conuenit: vt Dei amantiſſimum
B Imperatorem admoneatis, preces noſtras eidem offeratis, & quamprimum quæ vos facere decet, de nobis ſtatuatis. Poſt hanc palinodiam & recantationem, reuocari Euſebius & Theognis, eccleſias ſuas receperunt, eis qui illis ſuffecti fuerant repulſis: ſicuti dictum eſt. Sie illi ſub prætextu ouium pellibus amicti, lupos egerunt. Nam Imperatoris humanitate ad ſeductionis commoditatem abuſi, & continuo Imperatoriæ aulæ aditu priſtinam dominationem conſequuti, quemadmodum deinceps dicemus, res peſſimas admiſerunt.

Arij condẽnationi non iidem.

[illegible]

✶ [illegible]

✠ [illegible]

Euſebius & Theognis Imperatoris Cõſtantini bonitate abuſi ſunt: quem Synodo peracta, Socrates in Occidentales partes profectũ eſſe ſcribit, lib. 1. cap. 13.

CAPVT XLIIII.

CVm temporis poſt quintum Synodi menſem, Alexander Alexãdriæ antiſtes moriturus, ſedis ſuę ſucceſſorem, diuini iudicij (ſicuti cõijcere licet) calculo, celebrem reliquit Athanaſium. Quum nan
C que Athanaſius refugeret atque reluctaretur, Alexandrum ferunt vim illi inferentem, vix tandem vt thronum ſuſciperet, perſuadere potuiſſe: ſicuti id quoque Apollinaris Syrus ad hunc modum ſcriptum reliquit: Non deſijt verò poſtea quoque belligerari impietas. Sed primùm quidem aduerſus beatum viri huius magiſtrum, cui hic perinde atq; patri filius, patronus affuit, arma ſumpſit, deinde verò in hunc quoque ipſum, poſtquam ad epiſcopatus peruenit ſucceſſionem, multa quidem ille vſus tergiuerſatione, ſed tamen conſilio Dei productus. Sicuti beato quoque illi viro, qui ei epiſcopatum quaſi in manus tradidit, diuinis indiciis, nō alium videlicet quàm hunc ſucceſſorem fore, eſt ſignificatum. Euocabatur namque è vita, iámque adeo prope obitum erat Alexander, quum nominatim Athanaſium vocanit abſentem: atque ibi, quum qui tum aderat eiuſdem nominis, vocationi audiens eſſet, ad eum, veluti quem non vocaſſet, conticuit, denuóque vocatione eſt vſus. Et quum id ab eo ſæpius fieret, conſiluit tandem Athanaſius præſens, declaratus eſt autem alter abſens. Et prophetico demum ſpiritu beatus

Athanaſi⁹ Alexandri epiſcopi Alexandrini in epiſcopatu ſucceſſor.

Apollinaris de Athanaſio in Alexandrina eccleſia ſucceſſione.

Vel inuitus ab Alexandro Athanaſius epiſcopus ſubſtituitur.

D Alexander: Athanaſi, inquit, effugiturum te credis, ſed non effugies. Quo verbo ad certamen eum euocari oſtendit. Hæc Apollinaris. + Arij autem tribules iactant, poſt Alexãdri mortem cõmunicaſſe conſilia inter ſe, qui Melitium, quique Aleaandrum ſequuti fuerant: conueniſſéque in eundem locũ, ab vtraque parte, ex Thebaide & reliqua Aegypto epiſcopos quinquaginta quatuor, & decretum ab eis eſſe, vt communibus ſuffragiis ab eis legeretur, qui Alexandrinę pręeſſet eccleſię antiſtes. Septem verò epiſcopos quoſdam, iureiurando proculcato, præter ſententiam & voluntatem omniũ reliquorum, electionem Athanaſij, ad id ab eo coactos, in ea quæ nominatur Dionyſij eccleſia, furtim peregiſſe. Mihi verò magnus iſte vir, non abſque diuino numine ad epiſcopatũ peruenisse videtur: qui ſanè talis fuit, qualem ea flagitarunt tempora, ad intelligendum, dicẽdum, atque etiam ſcribendum idoneus maximè: & qui quod telo peteret, tangere atq; aſſequi poſſet, quique ad reſiſtendum inſidiis ſtructis eſſet firmiſſimus. Erat præterea vir admodum eccleſiaſticus,
E & ad ſacra peragenda aptiſſimus, atque (vt ſic dicam) in rebus eiuſmodi αὐτοδίδακτος, & à ſeipſo doctus. Ferunt nanque, + quum necdum ad ephebos acceſsiſſet, à Deo eiuſmodi quiddam in eo adumbratum & ſimulacro quodam repræſentatum eſſe. Alexandrini in vrbe ſua feſtum quendã diem inſignem agũt, quo die Petrus, qui apud eos eccleſiam rexit, martyrio eſt defunctus. Haſce ferias, vt moris erat, Alexander quoque, præfectus tum eccleſiæ, celebrabat, & ſacris myſticiſq; cæremoniis operatus ſedebat, eos qui cum eo aſſurrecturi fuerant, præſtolans. Quum verò ſederet ſublimior, oculos ad mare coniecit, & pueros quoſdã in arena ludentes vidit. Ludus erat, rerũ quæ in eccleſia peragũtur imitatio, & epiſcopi tandẽ electio. Atq; aliquatenus quidem id nihil habebat periculi. Vt autem arcaniora myſteria, ſacráque nõ tangenda, pueri attigere, grauiter factum id tulit: accitiſque cleri primoribus, pueros oſtendit, eóſque ad ſe adduci iuſſit. Illi vbi ſunt adducti, de ludicro eos interrogauit: mox etiam quę egerint, dixit. Pueri pudore ſimul & timore correpti, primùm quidẽ rẽ
F negarunt: deinde vero, vt verbera eis Alexander minatus eſt, actũ omnẽ expoſuerũt, vt ſcilicet Athanaſius epiſcopi munus ſortit⁹, multos baptizarit, & impoſitione manuum in ordinem eccleſiaſticum ſacerdotes & diaconos cooptauerit. Inquiſiuit etiam rem quaoq; Epiſcopus, quũ quid vmbratilis + epiſcopus per ludum ritus ſacros peragens dixerit, tum quid reſponderint, qui ſacris ab eo initiati eſſent. Atque vbi rem quamlibet iuxta eccleſiaſticam traditionem ſeruatam reperit, cum epiſcopis qui ei tum aderant, re deliberata, nõ denuò baptizandos eſſe cenſuit, qui ſemel per ſimplicitatẽ diuina gratia digni effecti eſſẽt. Et tãtũmodo ea quæ ſacerdotibus facere fas eſt, in myſterio adimplere iuſsit. Pueros autẽ eo quem in ludo cœperant ordine, Ipſum Deũ teſtem faciẽs, in eccleſiam induxit: & propinquis ſuis traditos, vt ab eis cuſtodirentur, atque in imitatione ad progreſſus faciendos inſtruerentur, qui ſic abundè inſtitutionem puerilem aſſequuti eſſent, rogauit. Maximè verò id de Athanaſio egit: quo deinde notario & familiari vſus, non ita longo pòſt tempore eum

† [illegible]

Ariani illegitimi electũ eſſe cauillati ſunt.

Diuino nutu Athanaſi⁹ epiſcopus eſt lectus. Sozomenus indicat & Niceph.

Athanaſi⁹ epiſcopus αὐτοδίδακτος.

† [illegible]

Athanaſi⁹ per ludũ, adhuc ephebus, à pueris epiſcopus lectus, epiſcopalia munera obijt. Sozom. lib. 2. cap 17.

† [illegible]

Etiã per ludum baptiſati, denuò baptiſandi non ſunt, ſed cæremonia tantũ ſolenni in eo implenda.

Athanaſi⁹ Alexandri notarius. Idẽ diaconus ordinatus.

A in diaconorum ordinē euexit. Atque hic in grammaticis literis exercitatus, & apud Rhetores verſatus, prætcrea verò etiam in ſapientiæ ſtudiis inſtitutus, quū ex eis artibus tantū percepiſſet, quantum ad hoc ſatis eſſet, ne ab eis qui in illis eximij ſunt & clari percelleretur, Nicæam eſt perductus, vbi maximè decertauit: quippe qui propter firmitatem ſermonum veritatis non minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimē verò ille quoque in ætate iuuenili, ſapientis, ſpectati, & + ſenilis viri præbuit. Poſtquam autem Alexander mortuus, & ipſe ſucceſſor eius factus eſt, tum magis gloria eius enituit, virtute ipſius in rebus omnibus ſeipſam cōfirmante atque laudante. Quam ingētem quoque reddidit magnus Antonius, quū optima quæque de eo teſtificans, tum etiam iuſsis eius morem gerens. Nam & eius cauſa ex montibus in vrbes frequētius venit, & in eccleſia cum eo eſt verſatus. Tum autē, ſententiæ eius quam de Deo habuit, calculum ſuum addidit: eis qui inimicitias contra eum ſuſcepiſſent aduerſus, ipſius autē Athanaſij amicus intimus & ſummus. Quin & Ariani Athanaſium illuſtriorem reddidere, qui vnà cum Melitio Aegyptum motibus complcuecant. Inſidias enim ſine intermiſsione ei molientes, capere eum legitimè non potuerūt. Et nuper admodum Euſebius ab imperatore ab exilio reductus, nō mediocrem ſibi vſurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atq; à praua opinione ad rectæ pietatis ſententiam tranſiiſſet. Quocirca libertate ea abuſus, maiorem etiam in eccleſia turbā excitauit, per eam quæ ei inerat falſam opinionem, eáſque quas aduerſus Athanaſium ſuſceperat inimicitias, ex quo in Synodo in illum, veluti veræ pietatis propugnaculum impegit. Et primùm quidem electionem eius Euſebiani reprehendebant, tanquam neque legitimè, neque ab idoneis, quæ fidem mererētur, perſonis factam. Vbi verò inſimulationem eam refellit, magno animo pro fide Nicæna decertans, aliam illi texnere telam, eo conſilio, vt Athanaſio exilium ſtruerent, atque Ario reditū in vrbem Alexandrinam pararent. Ita enim facillimum ipſis fore putabant, vt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem eiicerent, C & pedetentim impietatem ſuam pro ea inducerent. Tentauitque adeò, ad Athanaſium ſcribens Euſebius, vt ab illo ſuſciperetur Arius. Sin minus, ſine ſcripto per internūcium, magnum illi minatus eſt malum. Poſtquam autem omnem mouens lapidem, perſuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxiſſent, nouámque hæreſim inſtituiſſent, & eam ob cauſam à tam frequenti Synodo proſcripti eſſent, minimè recipiendos eſſe contendenti: alio modo conatus eſt, vt Arius reciperetur, Alexandriámque reduceretur, Imperatori perſuadere. Id quod tandem, ſicuti ſuo loco dicam, ægre effecit.

Magn⁹ eius in Nicæna Synodo vſus fuit.

† ἐυπολιτεύτου. Præclara Athanaſij gloria.

Ariani Athanaſium illuſtrarunt.

B

Euſeb. Nicomedienſis Athanaſio aduerſarius.

Euſebius modis omnibus apud Athanaſium, vt Arius Alexādriā reducatur, agit.

Sed id ei perſuadere nequit.

† ἐυπολιτεύτου dicuntur, apprimè ſpectati, probati, perfecti, ſublimes, & extra ludorū aleam conſtituti: qualem Grego. Theologus eſſe dixit Baſilium Magnum. Homo Dei, inquit, & fidelis ſeruus, & vir deſideriorum: ſed ſpiritualium. Ita enim vocat ſcriptura τὸν ἐυπολιτευτον: hoc eſt, eos qui ad ſummū euaſere locum, & ſublimes viſibiliáque hæc ſupergreſſos.

CAPVT XLV.

D Vm verò alia etiam turba inter coniunctos epiſcopos exorta, eccleſiam excepit, qui de verbo ὁμοουσίου conſubſtantiali + nimirum ſubtiliter inquirentes, eóque ſeſe exercentes, inteſtinum inter ſe ita commouere bellum, † vt concertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neque enim alius alium intelligebat in eis verbis, vnde ſeſe inuicem blaſphemus experi putabāt. Siquidem qui conſubſtantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent, Montani & Sabellij ſententiam ſequi: blaſphemóſque vocabant, velut qui filij Dei exiſtentiam euerterent. Qui verò conſubſtantiale complectebantur, illos auerſabātur, ac ſi Græciſmum pluréſque deos aſſererent. Potiſsimū verò de iis Euſtathius Antiochenus, & Euſebius Pāphili, congreſſi decertarunt: atq; vterque in ſubſiſtentia filium Dei, atque vnū Deum in tribus ſubſiſtentiis profitebatur. Et Euſtathius Euſebium * incuſabat, quòd profeſsionem fidei Nicænā nouaret. Atq; hic rurſum, acquieſcere ſe in decretis Nicænis dicebat, illi aūt Sabellij errorem criminādo E obiiciebat. Enimuerò ea de re Synodo Antiochiæ coacta, epiſcopatus Euſtathio abrogatur, re quidē vera, quòd Nicænam fidem propugnans, Euſebiū, Patrophilum Scytopolitanum, & Paulinum Tyrium, quorum ſententiæ Orientales epiſcopi aſtipulabantur, vt Arianos auerſaretur: ſicuti autem illi ipſi Ariani præ ſe ferebāt, tanquam is qui cum Sabellio faceret, aliáſque item nō optimas ob cauſas: quemadmodū de omnibus epiſcopis, qui exautorantur, multa dici, moribus eſt receptum. At res tota ſycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Epiſcopalem dignitatem impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæque voluptatis vſu turpiter contaminaſſet, ſancto viro eam ademerūt. Nam meretriculam vultu venuſto, formæ ætatiſque florem cuiuis mercede proſtituentem, conductam, vt linguam illis daret, verbiſque ſubſeruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quo duceuti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerū vſu proteruam ingredi iuſſere. Progreditur illa, lactētem infantem in vlnis gerens, eúmque impudenter ex F Euſtathij conſuetudine ſe concepiſſe & peperiſſe clamat. Euſtathius, ſi quē alium facinoris eius teſtem conſcium, aut qui tale quidquam noſſet, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iuſiurandum ab ea iudices acerbi poſtulāt, quum quidem diſertis verbis lex vociferetur, quæ de quopiā ſiniſtrè vulgentur, ea duobus aut tribus teſtibus firmitatē obtinere: & Apoſtolus rurſum, aduerſus presbyterum actionem recipi abſque duobus aut tribus teſtibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita, & nullis teſtibus, aduerſus tantum virum iudicium inſtituere. Poſteaquā enim illa, verba ſua iuramento confirmauit, infantem videlicet Euſtathij improbæ libidinis opus eſſe, ilicet illi veluti cōtra mœchū calculos produxerunt: Epiſcopis aliis, qui inſidias ſtructas ignorabant, fruſtra contrà nitentibus, & non legitimè virum damnatū eſſe contēdentibus. Porrò qui fabulā hāc concinnauerant, nulla interpoſita mora imperatorem adeūtes, eiq; legitimè per ſentētiam Euſtathium damnatū eſſe perſuadētes, Epiſcopatu hominem mouere atque

Contētio noua inter epiſcopos coniunctos de conſubſtantiali verbo.

ἀναφαίρετος. μάχης. ἐν νυκτὶ τοῦ ποταμοῦ διαφέρειν.

Ardor altercandi facit, vt contendentes ſe non intelligant.

** Nicomedienſem.*

Cogitur ea de cauſa Antiochiæ Synodus. Sozom. lib. 2. cap. 19 Euſtathius Antiochenus epiſcop⁹ ibi exautoratur iniquiſſimè.

Idem per calumniā ſtupri inſimulatur, & condemnatur.

Meretricula ſubornata periurium. Iniquum iudicij corrupti proceſſus.

Obtinet id nunc quoque in quibuſdā conſiſtoriis, vt puellis vitiatis iuramentum à iudicibus deferatur.

Seditio propter Euſtathium Antiochiæ orta.

A exigere ſunt conati: tantum nimirum veræ pietatis & caſtitatis defenſorem, & quaſi margaritum. Grauis autem, propter illius abrogationem, Antiochiæ coorta eſt ſeditio: vt parum admodū abfuerit, quin eam prorſus euerti atque aboleri contigerit: quippe quæ in duas diſceſſerit partes, alterique factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimum Euſtathio nocuit. Vbi enim imperator cognouit eccleſiæ ſeditionem, vehemēter indignatus, Euſtathium tanquam hominem factioſum eo nomine ſuſpectum habuit: & quendam + honoraria militiæ illuſtris dignitate præditum eò miſit, qui quum tumultum ibi ſedaret, tum Euſtathium occultè inde abduceret. Itaq; ille per Thraciam in Illyricum eſt deportatus, per placidè calūniam ferēs, q̄ hoc ſic * præſtare iudicaret, vir rebus omnibus honeſtus, bonúſque, & orationibus componendis facundia iucunda & copioſa, ſicuti id opera eius teſtantur: eloquutioniſq; priſcæ pōdere, ſententiarū caſtitate, verborum eleganti gratia, & pronunciationis vehementia præcipuè pollens. Deinceps verò infelix illa muliercula graui B circumuenta morbo, ſicophantiæ eius actum confeſſa, tragœdiam omnē, vt edita fuerat, expoſuit. Dixit etenim, ſacerdotes plurimos, qui eam pecunia corrupiſſent, flagitium id facere auſos: ſeipſam autem non omnino mendacem eſſe, quod ſcilicet ex Euſtathio quodam + illiberalis artis opifice, puerum concepiſſet. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ contra ſanctum virum hæc admittere auſa fuiſſet, ita inſuper ipſi ſecum rationem duxerunt & cōſtituerunt, ſi imperatori notum quempiam atque eloquentia præclarū virum in Antiocheno throno collocarent, facillimè eos vniuerſos in opinionem ſuam pertracturos. Proindeque Euſebium Pamphili, alijs prælatum, traducere in eum locum ſtuduere. Quo decreto imperatori ſignificato, illud preterea addidere, virum eum plurimi à populo Antiocheno fieri, gratioſumque ibi eſſe. Hoc ſic præcipuè ſcripſerunt, qui hoſtili erga Euſtathium animo erant. Ipſe verò Euſebius decreto ei reluctatus, literas ad imperatorē, quibus Antiochenam ſedem deprecabatur, dedit. Imperator verò conſilium eius, qui ſic Eccleſiaſticum canoC nem ſeruaret, ab eccleſiáque quæ ſemel ei adminiſtranda credita eſſet, ad epiſcopatū alium transferri renueret, admiratus: & populo, & ipſi Euſebio reſcripſit, ſententiam eius gratam habēs, beatúmque eo nomine vocans: quippe qui non tantum Antiochiæ, ſed vniuerſi etiam orbis epiſcopatum recipere dignus eſſet. Ad eundem modum Synodo quoque ſcripſit. Et quòd ſincera fide eſſe opinaretur, presbyterum Cappadociæ Euphroniū, & Arethuſæ Georgium, alterum iſtorū, aut alium certè quenquā, quem magis idoneum iudicarent, deſignare, & ſedi Antiochenæ pręficere pręcepit. Atque illi ante Euſebij electionem, Eulalium epiſcopum creauerant: qui quum paulo pòſt vitam finiſſet, tum demum Euſebium transferre properauerāt. Quod quia ille refugit, Imperatórq; trāſlationem eam inhibuit, vacuam ſedem eam fuiſſe annis ordine octo ferunt: deinde Euphroniū electum. Quo poſt annum & menſes aliquot defuncto, Phlacito eius eccleſiæ præfecturam commiſſam. Omnes autem Ariana cōtagione magnopere erant infecti: quamuis clandeſtinè eam fouere

† [illegible] Eam ob cauſam Euſtathius iuſſu Imperatoris in exilium abducitur.

** [illegible]*

Euſtathij egregia laus. Meretricula tandem fraudem ſuam detegit.

† [illegible]

ex opifice quodā eo puerum conceperat.

Arianiſantes epi Euſebiū Pāphili Cæſareæ Antiochiam traducere volunt.

Euſebius ad decretū, imperatore cōſilium eius approbante.

Nicenæ Synodi canō eſt de non trāſferēdis ex vna eccleſia in aliā epiſcopis. Socrat. lib. 1. cap. 24.

Arethuſa Syriæ oppidum.

Sedes Antiochena octo annos vacat.

Euphronius Phlacitus, epiſcopi Antiocheni, Ariani.

videntur. Cuius ſanè rei gratia multi ex clero & D ſacerdotū ordine, alij præterea qui nihilominus rectè ſibi pietatem colendam ſtatuiſſent, conuentibus in eccleſiis relictis, ipſi ſeorſum cōgregabantur. Habebant ij Euſtathianorum nomen, quòd ei poſt illius etiā diſceſſum maximè fauerēt. Ac quæ Antiochiæ de Euſtathio accidere, hæc ſunt.

Euſtathiani ſuos ſibi conuentus cogentes, Antiochiæ ab eccleſia ſeceſſionē faciunt.

CAPVT XLVI.

Epiſcopi Romani.

Syluestri autē in eccleſia Romana, ante quem prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, non ita diu gubernauerāt, Iulius ſucceſſit. Poſt Macarium verò ſedē Hieroſolymitanā obtinuit Maximus, qui antea in Dioſpolitana eccleſia, à Macario epiſcopatu accepto, tandem à Hieroſolymitanis eſt retentus. Quòd etenim ſuperioribus temporibus confeſſor extitiſſet, aliterque vir bonus eſſet, populi ſuffragiis deſignatus fuerat, qui Macario vita functo, epiſcopatum eius reciperet. Vbi verò Dioſpolitani viro eo orbati, id ferre nō poſE ſent, & certamen propterea moueretur, alium antiſtitem Dioſpolitanis legendum: Maximum autem apud Macariū, cum quo vnà epiſcopalem gereret curam & functionem, retinendum: atq; vbi ille deceſsiſſet, vt hic in locum illius ſurrogaretur cenſuerunt. Illud porrò ſcire oportet, q̄ qui hæc diligentius inquiſiuere, de ſententia Macarii multitudinem, quod de Maximo ingenti ſtudio egerat, feciſſe confirmant. Macarium nāque poſt illā Maximi electionem, haudquaquam pœnitentia ductum eſſe: atque cum animo ſuo conſiderantē, & quòd vir is rectè de Deo ſentiret, & quòd multitudini propter ſtrenuè obitum confeſsionis certamen, valde charus eſſet, neceſſariò eum qui ſibi ſuccederet, retinēdum eſſe cenſuiſſe. Non paruus enim ille animum eius ſubiit metus, ne ipſo morte ſublato, Euſebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis epiſcopatū ſuum concederent: quandoquidem, ſi adhuc ſuperſtite, nouas res moliri cœpiſſent: & à ſe * excōmunicati, nugas tandem ſuas repudiaſſent. Nō F dum verò, qui in Ægypto quoque coortus fuerat motus, ſopit⁹ erat. Arii nanque hæreſis à Nicæna Synodo proſcripta. Melitius verò eis quas ſuprà expoſuimus conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Aegyptum reuerſo, Melitius quas extra ordinem non rectè tenuerat eccleſias, reſtituerat. Ipſe Lyci agebat. Et priuſquam Melitius deceſsit, Ioannem quendam, + qui eadem cum eo de Synodi Nicænæ dogmate ſentiebat, in locum ſuum ſubſtituit: qui noui rurſus motus in eccleſiis autor fuit. Quod vbi Ariani videre, neque ipſi rerū ſuarum negligētes fuere. Et quod apud factioſos eiuſmodi homines fieri aſſolet, hi quidē Arii opinionem laudibus ferebant: illis verò magis conuenire videbatur, vt eccleſiis Melitiani pręeſſent, quibus etiam pleriq; magis erant addicti. Atque antea quidē vtrique ab alteris diſsidebant. Vbi verò animaduertēre, multitudinem epiſcopos catholicæ eccleſiæ ſequi, conuentu coacto, fœdus inter ſe pepigere, communéque aduerſus pium Alexādrinæ vrbis clerum ſuſcepere bellum. Et adeò criminationes ſimul & defenſiones ex æquo cōmu-

Hieroſolymitani.

Duo eodem tēpore Hieroſolymis cōſedentes epiſcopi, ſicuti apud nos quoque Coadiutores aſſumi ſolent. Sozom. lib. 2. cap. 20.

Pia Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſolicitudo.

Melitiani motus motiui in Aegypto cauſa eſt.

** [illegible]*

† [illegible] Sozom. lib. 2. ca. 21. hoc eſt ſentiebat contra Nicænæ Synodi decretum. Et rectius.

*Melitiani et Ariani inter ſe diſsidētes, contra catholicos coniunguntur: & communes mutuā accuſationes & defenſiones, opéſq; etiam communes faciūt

A niter decertantes protulere, vt tempore procedente, Ariani vocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de eccleſiarum præfecturis tantum decertabant, Ariani autem malè ſentiebant de Deo. Veruntamen quòd ſibi cõmuniter inimicitias contra nos ſumpſerant, conſenſum atque cordiam aſsimulabãt, vtrique arbitrati facilius ſibi eo modo res ex ſentẽtia ſucceſſuras. Cæterùm temporis proceſſu ꝓpter perpetuos de rebus eiuſmodi ſermones & colloquia, ad eũ peruenere habitũ, vt idem vtrique de Deo ſentirent. Sedenim deinde Melitiani, iuxta priſtinam ſeceſſionem, ab Arianis ſunt diſiuncti. Simul nanque vtrorumq; clerus & populus alij ab aliorũ abhorrebant communione. Multaſque vrbeis id peruaſit malum, maximè verò Arianiſmus viguit in Bithynia & Helleſpõto, necnon in ipſa Cõſtantinopoli. Inde adeò, quòd Euſebius Nicomedienſis & Theognis Nicænus, arte quadam eum cui decretum Nicænæ Synodi aſſeruandum cõmiſſum fuerat, dicuntur circumuenìſſe, ſubſcriptionéſq; ſuas B deleuiſſe: atque liberè & propalàm docuiſſe, non oportere filium patri conſubſtantialem dicere. Ij quoque primi Athanaſio autores fuere, earũ quas pertulit ærumnarum. Multam nanq; ab imperatore conſequuti poteſtatem & libertatem, Arium quidem, qui conſentiens & amicus illis eſſet, Alexandriam reducere: illum verò veluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderunt. Et ſanè via tandem conſilium id ad exitum ſuum perduxere. Quomodo autem id conficere potuerint, & quo pacto imperator vt Arium reciperet, adductus ſit, quàm potero breuiſsimè dicam.

Iidẽ rurſus diſiungũtur. Euſeb. Nicomedienſis, & Theognis Nicænus, ſubſcriptiões ſuas in Niceno decreto fraudulenter reducũt atque delent.

CAPVT XLVII.

PResbyter quidam ægritudine Ariana, quanuis ea occultior eſſet, occupatus, Conſtantiæ imperatoris ſorori, quã Licinius in matrimonio habuerat, familiaris erat, & amicus. Is ea familiaribus colloquiis, quum multa apud eã vteretur ſermo- C num libertate, illata aliquãdo Euſebij mentione, de Ario quoque verba aſperſit, minus rectè de eo ſtatutum eſſe dicens: per inuidiam quippe & æmulationem Alexandri damnatum, ſimul & à patria exulem, & ab eccleſia extorrem, in miſeria viuere, ſéque indigna pati: neque ea eſſe, qua pleriqué credant, opinione. Hæc vera eſſe Conſtantia arbitrata, apud ſeipſam celauit. Nihil enim nouare audebat, confirmatum eſſe ſciens, ſtabilémque in Synodi decretis imperatorem. Et quamdiu ſuperſtes fuit, tectam tacitámq; opinionem eam habuit. At vbi graui eſt oppreſſa morbo, à fratre frequenter eam viſente, ſupremam hãc petiit gratiam, vt presbyterũ, de cuius eximia pietate teſtificabatur, familiarem haberet: rectè eum ſentire, ſincerámq; ei beneuolentiam conſeruaturũ eſſe. Se quidem iam decedere. Ei verò, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quòd à nonnullis perſuaſus, viros graues perpetuo mulctaſſet exilio. Atque illa his dictis, fatis conceſsit. Presbyter verò libertate inde ſumpta, paulatim eoſdem apud imperatorem mouebat de Ario ſermones, quos ad ſororem quoque eius dudum retulerat:

Qua fraude Ariani effecerint, vt Cõſtantinus Ariũ Alexandriã reducendum cenſuerit.

Presbyter Arianus Cõſtantia Conſtantini ſorori, iniuriam Ario factam eſſe perſuadet.

Idẽ Conſtãtino quoq; à Cõſtãtia moriente ei commendatus perſuadet.

nihil ſcilicet contra Synodi decreta Arium ſentire. D venientem eum, ſi ipſe iubeat, vera hæc eſſe: & quòd præter rationem ſycophantia circumuentus ſit, in faciem oſtenſurũ. Imperator, ſiue ſorori gratificans, ſeu presbyteri dictis credens: Si Arius, inquit, + recipit, fidémq; facit, ſe cum Synodo ſentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remiſſurus. Ad hæc verba, literas quoque eiuſmodi ad illum addidit. Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus, Ario. Iampridẽ firmitati tuæ, vt in + aulam noſtram venires, & cõſpectu noſtro fruereris, ſignificatum eſt. Quod te illico non feciſſe, valde miramur. Itaq; publico vehiculo conſcenſo, ad nos venire propera, vt beneuolentia curáque noſtra adiutus, in patriã redire queas. Deus te ſeruet, dilecte. Datę ante Quint. Cal. Deceb. Hæc imperatoris eſt epiſtola. Mihi autem admirari in mentem venit, ipſius de vera pietate ardorem & æmulationẽ. Apparet enim ea iis quæ ſcribit, ſæpius illum ab eo ad pœnitentiam excitatum eſſe. Quapropter eum reprehendit, qui multories literis admonitus, ad veritatem E non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cum Euzoio Conſtantinopolim venit. Erat autem Euzoius diaconus, & ipſe ab Alexandro exautoratus, quum Ario presbyteri dignitas adempta eſt. Imperator in conſpectum ſuum admiſſos, an fidei promulgatæ aſſentirentur, rogauit. atque illis id aſſeuerantibus, libellum eos offerre iuſsit, qui eorum de Deo ſententiam complecteretur. Tum illi declinata priore via, quam ſententiis quibuſdam inueniendis inierant, ſimplicibus aliis notíſque diuinitùs inſpiratę ſcripturæ verbis, nouam formulã & expoſitionẽ texuere: iureiurando confirmantes, ita ſe ex animo credere & ſentire, neque aliter vnquam ſenſiſſe. Scriptum id hiſce verbis conceptum fuerat. Piiſsimo Deique amantiſſimo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius. Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in ſcripto exponimus fidei noſtræ profeſsionem. Et coram Deo teſtamur, ſic nos, omnéſque qui nobiſcum ſunt, quemadmodum ſubiecimus, credere. Credimus in vnum Deum patrem om- F nipotentem. Et in Dominum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo ante omnia ſecula genitum, Deũ verbum, per quem omnia facta ſunt, quæ vel in cœlo, vel in terra ſunt, qui venit, & carnem aſſumpſit: qui paſſus eſt, & reſurrexit: qui reuerſus eſt in cœlos, & rurſum veniet iudicaturus viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitam vẽturi ſeculi, & regnum cœlorum: & vnam eccleſiam Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines mundi eſt. Hanc verò fidei perſuaſionẽ ex ſanctis Euãgeliis accepimus, dicente Domino diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Quod ſi non ita credimus. & verè recipimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſicuti cuncta Catholica eccleſia, & ſanctæ ſcripturæ docent, pro eo atque omnino perſuaſum habemus, iudex noſter erit Deus, & nunc & in venturo illo die. Itaque pietatem tuam, Deo dilectiſsime Imperator noſter, cohortamur, vt nos, qui eccleſiaſti ſumus, fidémque & ſententiam eccleſiæ & ſacrarum ſcripturarum obtinemus, per pacifi-

† [illegible] Euocatur in aulam imperialem Conſtantini literis Arius.

† [illegible]

Socrat. lib. 1. cap. 25. Benigna literarum earũ interpretatio

Arius & Euzoius ad Imperatorẽ veniunt.

Libellus pfeſſionis fidei Arij & Euzoij Conſtantino oblatus.

A cam & diuinam pietatem tuam, matri, videlicet Eccleſiæ, vnias atque coniungas, quæſtionibus, & quæ ex quæſtionibus oriuntur ſuperfluis, & ad rẽ non pertinentibus verbis acciſis: vt & nos & Eccleſia per pacificationem inter nos conciliati, ſolitas preces pro pacifico & pio imperio, totáq; familia tua communiter omnes peragamus. Hoc ſcriptum nonnulli inſidioſè compoſitũ dicebant. Illos nanque verbis quidem eccleſiæ conciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus ſuis inhærere, verborum ipſorum ſignificatione id ſatis declarante, ambiguè in vtranque partẽ inclinantium, & ad ancipitem ſenſum vergentium. Imperator autem exiſtimans eos Nicænis decretis aſſentire, ſupra modum lætitia efferebatur. Veruntamen ante legitimam, pro recepto more, explorationem atq; inquiſitionem eorum qui ſummã + rei eccleſiaſticę tenebant, ſibi hoc non ſumpſit, vt illos ad communionem admitteret: ſed ipſos ad eos qui tum Hieroſolymis cõuenerant, epiſcopos miſit, quibus ſignificauit, vt nouam illorũ formu-

Imperator Cõſtantinus per credulitatem errorẽ formulã hanc fidei eccleſiaſticã concordiã cauſa laudat: eámq; idcirco ad epiſcoporũ Hieroſolymitano per pendendam mittit.

† τῶν ἐπ' ἄκρον τῆς ἐκκλησίας

Euſebiani ibi Arium & Euzoium recipiunt, & aliis recipiendos cõmẽdãt.

B lam expẽderent: humaniter perſpicere iubens, ſiue illi rectè ſentientes per inuidiam circumuenti inſidias pertulerint, ſeu malè opinantes per pœnitentiam in rebus iudicatis tandem acquieſcerent. Euſebiani porrò + cõmodum nacti tempus, imperialium literarum prætextu, + Synodo nondũ acta, ad communionem eos admiſere. Atque hoc quum feciſſent, Imperatori rem eam inſinuarunt: & eccleſiæ Alexandrinæ, Ægypto, & Libyæ omni, epiſcopiſq; & clericis earum ſcripſerunt, vt nõ grauatè eos reciperent: quorum & imperator ipſe piam fidem eſſe reſtaretur, cuius etiã fidei formulam epiſtolæ ſuæ adiunxerũt, imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

† ἑρμαιον ... [illegible]

CAPVT XLVIII.

[illegible] Niceph. ... Socrat. lib. 1. ca. 27.

C HOc modo Arius Alexandriã venit. At enim + mendacij molitio veritati ſuccubuit. Tantũ nanque abeſt vt eum ſacer admiſerit Athanaſius, vt etiam perinde atque piaculum aliquod ſit auerſatus. Arius ibi manens, hæreſim ruiſus cõmouebat. Et Euſebiani Athanaſio ſcripſerunt, & imperatori quoque vt ſcriberet perſuaſerunt, vt ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderãs adminiſtraret. Id verò Athanaſius facere omnino recuſauit, & ad ipſum imperatorem literas dedit, fieri nullis modis poſſe, vt ij ad communionem admitterentur, quos tam frequẽs Synodus, propter veræ pietatis fidem proculcatã, anathemate notaſſet: præcipuè quum non legitimè, pœnitentia ac conuerſione interueniẽte, reſipuiſſent. Id imperator grauiter tulit: maximo enim ſtudio ad ſarciẽdam eccleſię concordiam incumbebat. Itaque Athanaſio reſcripſit, ne quem ab eccleſia arceret. Ac ſi contemptim iuſſa ſua acciperet, miſſurum ſe eò, qui illum inde exigerent, eſt minatus. Qua de re particulam epiſtolæ Conſtantini annectere ſcripturæ huic libet, quæ ſic habet. " Quum igitur volũtatem " meam perſpectam habeas, omnibus quicunq; in" trare in eccleſiam volent, liberum præbe ingreſ" ſum. Si enim cognouero quenquam à te ab eccle" ſia repulſum, aut ab introitu eius prohibitum eſſe,

Imperator indignatur.

Exiliũ Athanaſio minatur.

D præſto ibi confeſtim erit, qui à me miſſus, iuſſione mea exautoratum te ex eis locis deportandum curet. In hanc ſententiam Conſtantinus ſcripſit, vtilitatem publicã in conſilio habens, & eccleſiã ſciſſam videre nolens. Athanaſius autẽ quum imperatori denuò ſcripſiſſet, non eſſe participãdam cum Arianis communionem: rurſum Ario imminens, Alexandria eum expulit. Tum demũ Euſebiani animaduertentes, ſe voti ſui impotes fore, niſi epiſcopatu Athanaſius detruſus eſſet: exacerbatum imperatoris aduerſus illum animũ, in occaſionem conſilij deſiderijque ſui perficiendi arripuerunt. Erant autem qui contra ſanctum virum conſpirauerant: Euſebius Nicomediæ, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrſicius Singidonit, & Valens Murſorum, Pannoniæ epiſcopi. Quum verò non ſatis occaſionis haberent ad tantam calumniam, ex Melitianis quoſdam accuſatores eius pecunia clàm conductos ſubornarũt. Ac primam apud imperatorem [a] Eſsione, Eudæmone, & Callinico, Melitianis epiſcopis calumniantibus, illam accuſationem ſuſtinuit, quòd Ægypto lineam ve-

Benigna verborum Conſtantini interpretatio.

Arius ab Athanaſio Alexandria exigitur.

Euſebiani conſilium, vt Athanaſio epiſcopatus abrogetur, capiunt.

Calũniatores aduerſus eũ apud imperatorem ſubornant.

Prima calũnia nõ procedit a Al. Eiſionẽ habẽt.

† ἐκ τοῦ ὑπερῷου. Niceph. ... Socrat. vt ſuprà

E ſtem Alexandrinæ eccleſiæ pendendam imperaſſet, & tributum exegiſſet. Quam ſanè calumniam apud imperatorem, quũ eum + ſortè fortuna aliã ob cauſam Nicomediæ conueniſſent, Alypius & Macarius presbyteri falſam eſſe coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perſtrinxit, Athanaſium autẽ ad ſe euocauit. Nondum autem ad Conſtantinũ venerat, quum ei Euſebiani aliud crimen intendẽre: inſidias eum clàm Principi tendẽtem, Philumeno cuidam arcam auro refertam miſiſſe. Quam rem vbi imperator meram itidem eſſe ſycophantiã manifeſtò deprehendit, in Pſamathia, quod ex ſuburbiis Nicomediæ vnũ eſt, tum agẽs, cum ingenti honore Athanaſium Alexandriam remiſit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, ementita eſſe oſtendebat: & inſuper teſtificabatur, perhumanum eum ac rectè credentem planéque diuinum eſſe virum, qui propter inuidiam crimen ſuſtinuerit, & ſuperior tamen accuſatoribus euaſerit. Cohortabatur quoq; multitudinem, ne diſſideret, ſed modis omnibus concordiam conſectaretur, & Deum ſuſpiceret.

Neq; alio ſecũdo, crimen maieſtatis læſa Athanaſio intentans.

Imperator honeſtè cum ꝑlena commendatione Athanaſiũ à ſe Alexandriã remittit.

F Atque ille quidem talia ſcribendo, pacem conciliare ſtudebat. Melitiani autem & Ariani crimina alia aduerſus Athanaſium inſtituerũt. Quorum vnum erat, myſticum eum comminuiſſe poculum, ſacram menſam euertiſſe, & diuinos quoſdam libros combuſsiſſe. Alterum verò, Arſenij cuiuſdam Melitianorum hæreſis epiſcopi, quam ei amputauerit, manum ſecum habere, + per quã prodigia ederet. Arſenium porrò apud presbyterum quendam Patrinem nomine in monaſterio quodã cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitatéq; omni fouebant, vt tectus ibi maneret, & neutiquam in publicum prodiret. * Res * * Arſenij huius Ioannes etiam monachus

Noua aduerſus Athanaſium Arianorũ & Melitianorũ criminationes, ſacrorum ꝓphanatorum cædis & magicarum artium.

Iſchyras ſibi ipſi ſacerdotalem arrogans dignitatem, Athanaſiũ accuſator.

† πρὸς μαγείας τινὰς. Socrat. hoc eſt, Magiæ gratia.

* Παρασκευάσαι δὲ πρὸς τούτοις κατηγορίαν [illegible] Sozom. lib. 2. cap. 23. hoc eſt, Inſtitutus verò ad eiuſmodi quoq; criminationem eſt Ioannes monachus quidam accuſator.

** *Arſenium hunc Euſebius lib. 10. dicit aliquando Athanaſij lectorem fuiſſe, & ob noxam quandam caſtigationem veritũ profugiſſe, & latuiſſe. cap. 17.*

A criminator adornauit. Et autores rei iſtius technis inſidiiſque talibus ſtructis, vbique obambulabant, ſermones ſerentes, & Athanaſium traducentes. Vehemẽtius verò in eum inimici eius inuehebantur: & Iſchyras ille maximè, qui in Mareote colebat, quæ regio Alexandriæ eſt, plures frequenteſque habens vicos, in quibus multæ & magnæ ſunt eccleſiæ epiſcopo Alexandriæ ſubiectę, cuius vrbis cenſentur eſſe parœciæ ſeu viciniæ. Ibi agẽs Iſchyras, + ſua ſponte & ex ſeſe natus domo ꝓdierat ſacerdos: quod quidem facinus pœnã omnem longè ſupergreditur. Qua in re ab Athanaſio deprehenſus, quum in eum inquireretur, fuga ſibi cõſulens, Euſebianis Nicomediæ eſt iunctus. Atque illi, pro eo quo aduerſus Athanaſium ardebant odio, veluti presbyterum ſuſceperũt, epiſcopali ſe eum dignitate ornaturos polliciti, ſi accuſationem Athanaſio intenderet. Ille ſanè † ea quæ dicta erãt, facile inſtituit. Imperator porrò his verbis auditis, ⋆ Cenſori Dalmatio fratris filio res Antiochenas in Syria adminiſtranti ſcribit, vt de eis rebus iudicet, iuſtáſque exigat pœnas. Mittit quoque ad eum Euſebium & Theugnidem, vt eis aſſeſſoribus iudicium de Athanaſio peragere- B tur. Quod vbi Athanaſius ex Cenſore, qui eũ euocauerat, cognouit, ſecũ ipſe perpendens quàm arduum ſit cauſam dicere apud minus beneuolos & æquos iudices: illorum artibus aduerſus eos concertat, & modis omnibus veritatem minimè oppreſſum iri ſperat. Et quia difficile ei videbatur, rẽ omnibus probare, Arſenio non cõparente: & ipſe ſecum reputabat, non aliter ſe innocentiam ſuam declaraturũ eſſe, niſi viuere eum oſtẽderet, quem ipſi mortuũ eſſe aſſerebant, ex familiaribus quendam diaconum in Ægyptũ mittit, qui Arſenium quærat. Ille poſtquam Thebaidem peruenit, vbi ageret cognouit: apud Patrinem ſcilicet, qui eum occultabat. Atque ipſum quidem ibi non inuenit: aduentu enim diaconi cognito, in inferiorẽ tranſierat Aegyptum: Patrinem autem, & ſimul Eliã, qui illum aliò traduxerat, aſſumptum, Alexandriã adduxit. Qui ambo apud præſidem, viuere Arſenium confeſsi ſunt, qui ab ipſis antea occultatus,

C eo tempore in Aegypto eſſet. Hæc ad imperatorẽ quoque ſunt relata. Is Athanaſio ſcribit, ſuadens, vt cum cura epiſcopatum retineret atque adminiſtraret, Meletianorum delationes non metueret. Et præterea dignas pœnas legibus perſoluturos eſſe recepit, qui tam grauia auderent, & quieſcere quidem nollent, tumultus verò in eccleſia concitarent: eos ſcilicet homines, qui non modò bonis atque innocentibus per inuidiã inſidias ſtruerent, verùm etiam + ordini veræque pietati detrimento eſſent. Hæc quum ad Athanaſiũ ſcripſiſſet, publicè is epiſtolam recitari iuſsit. Meletiani in metũ coniecti, + deinceps minas imperatoris vertẽtes, conquieuerunt. Et eccleſia in Aegypto pacata eſt, quę à tanto Põtifice adminiſtraretur. In dies quoque ea augebatur, frequentiórque fiebat: ꝙ multi ex ſuperſtitione etiam Græcorum ad fidem accederent, & populi toti ad Chriſtianiſmum aggregarentur.

CAPVT XLIX.

Non longè deinde pòſt, aduerſariorum technæ rurſum Athanaſio negotiũ exhibuere, odiúmq; apud imperatorem creauere. Nã accuſatorũ turba coiit. A quibus vix tandẽ imperator permotus, Synodũ Cæſareæ Palæſtinæ cogi iuſsit. Quò euocatus Athanaſius, ad menſes triginta aduẽtum ſuum diſtulit, eius qui ibi ſacris præſidebat Euſebij Pãphili, & cognominis ei Nicomedienſis, factioniſque eorum dolum ſuſpectum habens. Atq; eò quidem venire ſuperſedit: poſtea verò acriore ei adhibita vi, Tyrum venit. Imperator nanq; ad dedicandum Hieroſolymis templum, quod ipſe cõſtruxerat, Synodum congregari iuſſerat: quò, vt + ſpectaculo eſſent, Euſebius, & qui factionis eius erant, cum multo & regio apparatu ibant. Eam Synodum imperator ex itinere Tyrum diuertẽtem, prius Athanaſij cauſam diſcutere iuſsit. vt iurgiis nugiſque omnibus è medio ſublatis, pacatioribus animis templo Deo conſecrando, † myſtica ſacra perficerent. Tum autẽ trigeſimus imperij Cõ E ſtantini agebatur annus. Et aderant ex epiſcopis Orientalibus ſexaginta numero, quos Dionyſius Conſularis coegerat. Eò ⋆ ferreis catenis vinctus ex Alexãdria Macarius presbyter, militari eũ ducẽte manu, venit. Athanaſius autem citatus, primùm quidem moras nectebat, non tam criminationes timens, quàm ne quid de fide aliter quàm in Nicæna Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen imperatoris literas, quæ, niſi ſua ſponte veniret, inuitum eum vi eò abductum iri minabantur, Tyrum venit. Dei autẽ prouidentia quædam, qui mortuus dicebatur, viuum Arſenium eò quoque ire impulit. Nõ enim rationem habuit vel acceptæ à ſycophantis pecuniæ, vel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrũ ipſe quoque clàm veniret, quémnam tandem finẽ res habituræ eſſent, cogniturus. Porrò Archelai conſularis miniſtri in caupona quadã vino & ebrietati vacãtes, quum ex quodam, eum qui interfectus eſſe dictus fuerat, Arſenium adeſſe, & in quadam domo latitare audiſſent, rem hero renunciarunt: qui eam ſtatim inquiſitam atque cõpertam preſ- F ſit, certamque reddidit: & Athanaſiũ ſecretò per internuncium fidelem, bono animo eſſe iuſsit, ꝙ viuens ſcilicet Arſenius adeſſet. Atque ille præſens, † quum iam in poteſtate eorum eſſet, eum ſe eſſe pernegabat. Paulinus autẽ Tyri epiſcopus, qui hominem iamdudum nouerat, ipſiſsimũ eum eſſe profitebatur. Et prouidẽtia quidem rem eam diſponens, ſic eſt moderata. Athanaſius verò poſtquam citatus apud Synodum conſtitit, crimina ſibi obiecta partim diluit: partim vt de eis amplius diſpiceret, dilationem petiit, (valde nanque difficilis & impedita ei res erat, qui accuſatores apud iudices gratioſos eſſe, teſtes multos ex Arianis & Meletianis, ſententias illorum comprobantes, diſpoſitos: & delatores in eis criminibus, de quibus ipſe eos cõiecerat, venia dignos iudicatos eſſe videret:) potiſsimum verò in accuſatione de Arſenio: & rurſum de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu vitiaſſe arguebatur. Quas ſanè ambas deinde ridiculas eſſe oſtendit. Siquidem deinde, quum mulier in medio conſilio aſsiſtens Athanaſiũ incuſaret, presbyter qui-

Tales multos noſtra tulere tempora.

Cõſtantinus nouarum ad uerſus Athanaſiũ inſtitutarũ calumniarum Dalmatium iudicem delegat, eidémq; Euſeb. & Theognidẽ aſſeſſores attribuit.

⋆ Legendum puto Cæſari, ex Eutropio qui de Cõſtãtino ſcribit: Tricẽnalibus ſuis Dalmatium fratris ſui filiũ Cæſarem legit. In Catalogo Conſulũ Romanorũ, 25. Imperij Conſtantini conſul reperitur Dalmatius Cæſar.

Athanaſius aduerſariorũ ſuorũ aſſeſſorum forum declinat: & ſe prudenter ad dicendã in legitimo iudicio cauſam parat, & ꝓbationes quærit.

Cõſtantinus literis ſuis Athanaſiũ abſoluit.

Cogitur Cæſareæ Palæſtinæ epiſcoporum conuentus, Athanaſij cauſa: ſed is eò non venit.

Cõuentus eorum alius de dicando tẽplo Hieroſolymitano gratia.

Is Tyrũ iuſſu imperatoris, vt ibi Athanaſij cauſam diſcuteret, demigrat.

† Ita etiã Cereris Eleuſinæ ſacra myſtica dicta ſunt.

Macarius Alexãdrinus presbyter vinctus Tyrũ adducitur. Venit eò Athanaſius. Item Arſenius.

Athanaſ. Arſenium à Tyro adeſſe, certior fit.

Soc. lib. 1. ca. 25. hoc eſt, captus.

Accuſationũ capita plura, quæ Athanaſio ſunt intētata, apud Sozom. memorantur, lib. 2. cap. 25.

Suſpectũ omnino ex parte Athanaſij iudicium.

Calumniam ſtupri pulchre & ſapienter Athanaſius à ſe amolitur.

A dam Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, ſicuti ei cum Athanaſio clàm conuenerat, cauſam ſcilicet perinde atq; propriam in ſe recipiens: Itáne tandem, inquit, mulier à me tibi oblatum eſſe vitium dicis? atque illa, An verò non à te? (ipſum digito demonſtrans) dixit: tẽpore quoque & modo, vt vis ei illata eſſet, adiecto. Et hoc quidem crimen, vt ridiculum, ſic facilè eſt refutatum. Deinde manus Arſenij producta: & accuſatio nõ iam verbis, ſed factis inſtituebatur. Ille verò dextrè admodum & prudẽter criminationi obuiam iit. Interrogauit namque, an ex præſentibus quiſquã Arſenium noſſet? Atque nonnullis, noſſe ſe eum dicentibus: Arſenium in concilium adduxit, ſub veſte manum vtranquẽ tegentem. Et tandem: En vobis, inquit, mortuus præſtò adeſt. atque vna illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arſenium habetis, manus duas habentem: tertiæ autẽ locum vbi quis inueniat, accuſatores mihi oſtendant. Deus ſiquidem conditor in principio hominem prorſus † trimanum nõ creauit. Calumniis

Arſenium quoq; viuum exhibens, cædis crimen refellit.

† τριχεῖρα.

B his apertè ad eum modum confutatis, doli architecti rerũ ſuarum ſatagẽtes, turbæ ſe immiſcuere, & fuga ſibi cõſuluere. Et crimẽ quidẽ hoc à ſe Athanaſius, Arſenij vita remouit. Deinde Iſchyram † exceptione repulit, in primis ꝙ presbyter * non eſſet. Inſuper etiam, nõ debere quenquam ab inimicis iudicari, allegãs, Euſebianos ſubmonit. Et quum alia quoque accuſationis capita in medium proferrentur, viſum concilio eſt, Mareoten ire: vt † in re præſenti, quæ in cõtrouerſiam erant deducta, inquirerentur. Vt verò ad rem inueſtigãdam electi ſunt, quos Athanaſius per exceptionem iudices reiecerat (mittebantur enim eò, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Vrſicius) ipſe reluctabatur, & apud vniuerſum concilium, rem eam † inſidioſam eſſe in molitionem, vociferabatur: ac ſi accuſator vnà cum ſuſpectis & inimicis iudicibus adeſſet, iniquum id † vniúſque tantum partis iudiciũ eſſe proteſtabatur. Hęc quum ille diceret, neque quiſquam, ac ne Dionyſius quidem conſularis rationem eius haberet, atque inſuper metueret, ne manus ſibi per vim &

† παραγραφῇ τε.

Iudiciũ Iſchyræ & Athanaſij.

† τοπικῶς.

Mittuntur ab epiſcopis Mareotas quidã, qui in re præſenti cauſa ſtatum inquirant.

† σκευώρημα.

† ἐν μονομερῆ δίκη.

Athanaſius cũ in iudicio ſiniſtrè ageretur, ad imperatorem cõfugit.

C cædem afferrent, ex conſenſu eo ad imperatorem profugit. Poſtquam qui Mareoten miſsi fuerãt, rediere, atq; † ad teſtationes vniformes, ſub vna ſcilicet perſona, vera eſſe quæ aduerſus Athanaſiũ accuſator dixiſſet, confecere: Synodus primùm eum nullo defendente, † veluti contumacem cõdemnauit: deinde etiam ſententiam, qua ei dignitas Epiſcopalis abrogata eſt, tulit, in qua ſententia virum conuiciis multis vt ſeditioſum, & Ægyptũ moribus turbulentis implentem proſciderunt: ſimul & de muliercula illa, & de Arſenij cæde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorum omniũ epiſcopos literas dedere, ne vel ſer

† ἐπὶ ἑνὸς προσώπου.

† ἐρήμην τοῦτο κατεδίκασεν.

Teſtificatio ſuſpecta.

Athanaſius vt contumax damnatur.

Dignitas eidem abrogatur.

* *Iſchyræ, ſeu Iſchyrionis (ita enim eum Sozomenus nominat) cauſa in eo ſtatu fuit. Arrogabat is ſibi & vſurpabat ſacerdotii dignitatem, & quæ presbyteri ſunt munia obibat. Eum verò quum Athanaſius in facto flagranti myſticum ſacrum operantem deprehendiſſet, menſam ſacram euertit, calicem confregit, & impiam temerarij hominis audaciam inhibuit. Qua de re accuſante Iſchyra, Athanaſius cauſam apud iniquos iudices dixit. Aetas noſtra multos vidit Iſchyras, Athanaſium nullum. Porrò Athanaſius ea quo modo dicta ſunt, per Macarium presbyterum Iſchyra exauctorando egit, quo & ipſe è vinculis cauſam dixit.*

mone vel vſu & commercio aliquo cum eo com- D municarent, nève ei Alexandriæ eſſe permitteretur. Verum quoque eſſe aſſeruerunt, myſtici poculi comminuti crimen: & accuſationũ capita quæque attingentes, ſingulari quadam arte calũniam pertexuerunt, ſycophantas conuictos ſilentio tegentes, & accuſatores eius omnes laudantes. Ioanni quoque illi qui Melitio ſucceſſerat, ſectatoribúſque eius, aut quicunque ex clero eius erant, honorem dignitatémque tribuère. Ipſum etiã Arſenium, qui cæſus eſſe dictus fuerat, receperũt: qui tum quoq; Melitianorũ ſectator, & tanq̃ Hypſelopolitarum epiſcopus, iniquæ illi Athanaſij abrogationi ſubſcripſit. Qua in re illud nouum mirúmque viſum eſt, ꝙ qui ab Athanaſio iugulatus eſſe dicebatur, is viuens, quãtum in eo ſitum erat, Athanaſiũ exauctorando iugulauit. Hoc tam iniuſtum inſanúmque iudicium, multi etiam qui ibi affuere epiſcoporũ deprehendere. Nam Paphnutium confeſſorem tum præſentem, dicunt, apprehenſa Maximi Hieroſolymitanæ eccleſiæ antiſtitis manu conſurrexiſſe, atque vtriq; minus conuenire arbitratum eſſe, qui cõfeſſores extitiſſent, E oculóſque propter ſermonem veritatis effoſſos, & articulorum iuncturas mutilatas circũferrent, vt commune quicquam cum prauis improbiſque hominibus haberẽt, & aduerſus verę pietatis propugnatores ſententiam ferrent.

Iudicũ corruptorum fraus & peruerſitas.

Arſenius quoq; ipſe Athanaſiũ ſententia ſua iugulat.

Paphnutius Thebæus & Maximus Hieroſolymitan⁹ epiſcopi, peruerſum hoc iudiciũ damnant.

CAPVT L.

E O tẽpore, quo & trigeſimus imperij Conſtantini annus complebatur, & templum Hieroſolymis in Caluariæ loco magnificentiſſimè abſolutum fuerat, quod magnum martyrium dicitur: Marianus quidam ampla dignitate vir, ab imperatore cũ literis ad Synodum venit, quibus quàm celerrimè Hieroſolymã adire, propter ſacri eius templi dedicationem iubebantur. Atque illi protinus vt potuere, Hieroſolyma contenderunt, diſsidio atque diſcordia omni ſepoſita, templúmq; ipſum dedicarunt, donaria ſimul & ornamenta ab imperato- F re miſſa maximi prorſus precij conſectantes: quæ longo ſanè pòſt tempore ibi fuere, ſtuporẽ & cõſternationem planè ſpectãtibus conciliantes: tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimuſquartus menſis Semptembris dies, qui ab eo tempore in eccleſia Hieroſolymitana quotannis publicè ab omnibus feſtus & celebris agitatus eſt, octo ex ordine diebus cõuentibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarũ orbe homines eò conueniunt, & ad feſtos conuentus concurrunt, arcana ſacra peracturi, & loca ſancta cogrituri. Deinceps verò & decantatam illam ibi egere Synodum, in qua Arium & Euzoium ſuſcepere: Imperatoris videlicet literis adducti, quibus ille rectè eos de fide ſentire ſignificabat. Scripſerunt illi quoque ad eccleſiam Alexãdrinam: multam eſſe, odiis diſcuſsis, eccleſiis pacem conciliatã: Arium reſipuiſſe: eúmq;, accepto ab homine pœnitentię libello, ritè ſuſceptum, prorſus in eccleſię poteſtate eſſe. Acta ea ad imperatorem etiam retulere. Atq; illi quidem hæc ſic † egere. Athanaſius autem Conſtantinopolim contendens, de iniuriis quas

Epiſcopi Tyro Hieroſolymã ire iubentur, ad tẽplũ nouæ Hieruſalem dedicandum.

Anniuerſarium exaltationis ſanctæ Crucis dies.

Profectio Hieroſolymitana religionis ergò.

Supra cap. 47. eod.

† Proſcriptũ eſſe Ariũ obſtinatè ſignificantes. Socrat. lib. 1. cap. 33.

Athanaſius ad imperatorem Conſtantinum preces.

A quas acceperat, apod imperatorem eſt qniritatus.
Et quum ibi nonnulli qui eum ſeutentiis ſuis dā-
nauerant adeſſent, illud ab imperatore ſupplex pe
tiit, vt rerum Tyri de ſe actarum in eius præſentia
inquiſitio & iudicium fieret. Porrò imperator A-
thanaſium æquum petere cenſens, ad epiſcopos
qui Tyri conuenerant, eos ad ſe venire iubens, in
hæc verba ſcripſit. Ego quidem quæ ſint res à Sy
nodo veſtra per tumultum, & quaſi procellam
quandam iudicatæ, ignoro. Videtur tamen quo-
dammodo tumultuanter per inordinatam conſul
tationem veritas eſſe deprauata, quòd ſcilicet vos
propter nugandi aduerſus proximos ſtudiū, quod
quidem inuictum eſſe vultis, ea quæ Deo placita
ſint, peruidere non poſsitis. Enimuerò diuinæ prꝓ-
uidentiæ fuerit, vt quum contentioſi ardoris vi-
tium manifeſtò deprehenſum diſcutiatur: tum a-
pertè nobis declaretur, num in cōuentu iſthic ve
ſtro curæ vobis veritas fuerit, & res abſque odio
& gratia ſint iudicatæ. Quam ob cauſam vt pro-
perè ad pietatem noſtram veniatis volo, vt & re-
B rum à vobis actarum exactam rationem nobis ex-
hibeatis, & de vobis ipſis ſatisfaciatis. Qua re au-
tem vt hæc ad vos ſcriberem, & vos per literas ad
me euocarem, adductus fuerim, ex verbis ſequen
tibus intelligetis. Ingredienti mihi iam cognomi
nem nobis & modis omnibus felicem vrbē Con
ſtantinopolim, (accidit autem vt equo tum vehe-
rer) derepentè Athanaſius epiſcopus, cū aliis qui-
buſdam quos ſecum habebat, in media publica
via, ita præter expectationem obuius eſt factus, vt
conſternationis etiam præberet cauſam. Teſtem
autem facio + inſpectorem rerum omnium
Deum, me illum primùm qui fuerit non nouiſſe:
donec noſtrorum quidam quis eſſet, indicarunt.
Atque quibuſdam de iniuriis quas ſuſtinuit eum
percunctantibus, quæ æquum erat renunciauit.
Ego quidem eo tempore cum eo verba non feci,
neque colloquutus ſum. Vbi verò ille id poſtu-
lauit, ego autem denegaui, parum admodum ab-
fuit quin eum reiici iuberem: ille tamen cum mul
ta libertate nihil peteret à nobis aliud, quā vt vos
præſtò eſſetis, quò neceſsitate vrgente, in præſen-
C tia veſtra, quæ paſſus eſſet, ſatis deplorare poſſet,
& ego id rationi & tempori conuenire duxi, per-
libenter hæc ad vos ſcribi præcepi, vt omnes qui-
cunque conuentui Tyrio interfuiſtis, citra procra
ſtinationem, in ⁎ aulam manſuetudinis noſtræ
venire acceleretis, & rebus ipſis iudicationis ve-
ſtræ ſinceritatem & veritatem, me cognoſcente,
declaretis: quem ſanè germanum Dei famulum
eſſe non negaueritis. Per meam certè quidem er-
ga Deum religionem, pacata ſunt vbique omnia.
Quin ipſi etiam barbari nomini Dei ritè laudibus
benedicunt, qui hactenus veritatem ignorarunt.
Manifeſtum autem eſt, + qui veritatem non no-
rit, eum neque Deum noſſe. Veruntamen, quem-
admodum modò dixi, & barbari per me germa-
num Dei miniſtrum, Deum cognouerunt, & me-
tuere didicerunt. Ipſúmque me vbique tutari, &
rebus ipſis mihi proſpicere ſenſerunt. Vnde ma-
ximè Deum norunt, quem illi quidem propterea
quòd nos metuunt, colunt: vos autem, qui arcana
ſacra benignitatis eius ⁎ præferre (quid enim di-
cam + ſernare?) videmini, vos inquam nihil agi-
tis aliud, quàm quod ad diſcordiam & odium fa- D
cit, & quod (vt ſimpliciter dicam) ad generis hu-
mani exitium refertur. Verùm properate, ſicuti di
ctum eſt, & ad nos quamprimùm omnes venire
maturate: illud perſuaſum habētes, omnibus ner
uis conaturos nos eſſe, vt iis quæ corrigenda ſunt,
emendatis, in lege Dei omnia ritè ſeruētur, vtque
eis neque probrum neque praua aliqua opinio
& ſuſpicio inhærere poſsit: diſsipatis nimirum,
prorſúmque attritis, atque adeò ſublatis omnino
legis inimicis, qui quidem ſub prætextu ſpecioſi
nominis, varias atq; omnigenas prębent blaſphe-
mias, & obtrectandi occaſiones. Talia impera-
tor quum ſcripſiſſet, alij quidem epiſcopi maxi-
mo terrori metu, pro ſe quiſque domum redibant.
Euſebiani autem ſe in oculos imperatoris ingerē-
tes, iuſtam eſſe Synodi ſententiam aſſeuerarunt.
Et multis in Athanaſium conuiciis coniectis, non
iam de poculo fracto, aut menſa, aut viui homi-
nis brachio, quòd vera ea eſſent, inſtabant: ſed ad
nouam aliam confugère calumniam. Minatum e-
nim eſſe Athanaſiū dixerunt, inhibituros ſua ſua- E
ſione Ægyptios eſſe, ne frumentum pro eo atque
Conſtantinus ſanxiſſet, quotannis Alexādria Con
ſtantinopolim ſubueheretur: eáque verba audi-
uiſſe Adamantium, Annubionem, Arbathionem,
& Petrum, epiſcopos. Hæc allegantes, cauſam ca
lumniis obtinuere. + Sæpenumero nanq; men-
dacium vincit, quum is qui calumniam ſtruit, bo-
næ fidei opinionem conſequitur. Confeſtim igi-
tur imperator iracundia correptus, in Galliam ad
Treuiros virum proſcribit. Idque ita feciſſe Con
ſtantinum opinio eſt, non tam quòd vera eſſe quę
in eum dicta fuerāt, crediderit, quàm vt eccleſiam
ad vnitatem & epiſcopos ad concordiam perdu-
ceret. Quod quidem aliter fieri nō potuit, niſi A-
thanaſius relegaretur. Communionem enim A-
rianorum omnino auerſabatur. Atq; ille ad eum
quidem modum ad Treuiros in Galliam eſt ab-
ductus.

CAPVT LI.

ARius autem Hieroſolymis Alexan F
driam rediit. Quum verò eccle
ſia Ægypti nihil ſibi cōmunionis
cum eo eſſe vellet, ille cum ſecta-
toribus ſuis denuò turbas ciere, &
hæreſim ſuam fraudulenter ſere-
re cœpit. Plebs quū ipſius reditum, tum paſtoris
ſui exilium grauiter tulit. Ac imperator vbi Arij
ſententiam prauam eſſe cognouit, Conſtantino-
polim hominem vocauit, peruerſæ opinionis cœ-
ptorúmq; ſuorum rationem redditurum. Cōſtan
tinopoli populus in duas partes diſceſſerat. Atq;
ij quidem nihil prorſus de Nicænis decretis mu-
tandū eſſe dicebant, alij autem Arium rectè profi
teri contendebant. Et maximo in vrbe motu exci
tato, homines pleriq; vt conuentus cogeretur, co
nabantur. Alexander porrò Conſtantinopolita-
næ eccleſiæ antiſtes, qui dudum Metrophani ſuc-
ceſſerat, vir præter cæteros Dei maximè amans,
vt motum eum ſedaret, nihil non experiabatur.
Quod vbi ei minꝰ ſucceſſit, in maximū ſe demiſit
certamen. Et quū quod faceret aliud nō haberet,

Conſtantinus conuentū Tyriorum epiſcoporū Conſtātinopolim ad ſe euocat.

[Marginal notes, left margin: † [Greek, illegible]; † [Greek, illegible]; † [Greek, illegible]; ⁎ [Greek, illegible]; † [Greek, illegible]]

Gratia et imperatoris contentioſorum epiſcoporum obiurgatio.

Deum ſibi in rebus omnib⁹ affuiſſe gloriatur Conſtantinus.

Euſebiani ſtātū epiſcopi Conſtantinopolim venīūt

Athanaſius calumniis notis Euſebianorū circumuentus Conſtantino conſ[en]ſente, ad Treuiros relegatur.

Arius Alexandriam reuerſus conturbatur.

Idē Conſtantinopolim ab imperatore euocatur.

Conſtantinopoli quoq, in religione diſſidetur.

Cōtentio Alexandri Cōſtantinopolitani epiſcopi & Euſebij Nicomedenſis, de Ario.

v

A pacem & communionem cum Ario tum deprecatus eſt. Neſas enim eſſe, miniméque conſuetudini eccleſiaſticæ cõuenire dixit, quæ ab ipſis atque eis etiam qui ex terris omnibus quæ ſub ſole ſunt, Nicæam concurrerant, decreta eſſent, abrogare. Euſebius autem poſt conuicia multa apertè minabundus grauia ei denunciauit, niſi ad certum diem Arium in communionem admitteret. Aſque eo enim ſi eſſet, ipſum quidem extorrem ab eccleſia futurum, ſucceſſorem autem eius cum Ario communicaturum. Hæc vbi ſunt dicta, tum quidem colloquio ſoluto diſceſſere: Euſebius quidem etiam atque etiam, vt quæ minatus fuerat, ad exitum perducerentur moliens: Alexander verò, ne ad rem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precationibus incumbens. Quem, non tantum vt ipſe exautoraretur mouebat, quantum ne quid de doctrina mutaretur ſolicitabat. Pertimidum eum maximè imperator faciebat, qui quodammodo in aduerſariorum verbis acquieſcere videbatur. Itaq; in ea ſolicitudine & anxietate trepidans diuinus ſenex, rebus omnibus poſthabitis, & arti diſſerendi nuncio remiſſo, feſtinabundus † ad ſanctius confugit ſacrarium, ieiunio & orationi ſeſe dedens: neque quidquam rerum earum remittens, quæ ad placandum exorandúmq; Deum facerent. Et in ea eccleſia quę Pacis cognomẽ obtinet, ſe clauſit: & ore in ſacram ſanctioris ſacrarij menſam procumbens & lachrymãs, continuè dies noctéſque orauit. [a] Cuius illa fuit oratio, vt ſiquidem opinio Arij vera eſſet, ne ipſe conſtitutum conuentui & communioni videret diem: ſin quam ipſe coleret, ſententia maximè veritate niteretur, vt Arius dignas lueret pœnas, veluti malorũ in profeſſione fidei omnium autor. Sic epiſcopus Alexander precabatur. Sed & imperator periculum de Ario facere volens, in regiam ſuam eum accitũ, num & ipſe Nicænis decretis aſſentiretur, rogauit. Atque ille, citra moram & deliberationẽ omnem, in conſpectu Principis [b], decreto Synodi callida ſimulatione ſubſcripſit. Factum id admiratus Cõſtantinus, iureiurando quæ ſcripſerat confirmare eum iuſſit. Quod & ipſum confeſtim † doloſa adhibita fallacia, ſicuti eos qui de hac re C memorãt, dicere audiuimus, fecit. Quòd nanque ſuam de diuino numine opinionem Arius in charta deſcriptam ſub axillis in ſinu ferebat, ita ſe verè ſentire, quemadmodum ſcripſiſſet, iurauit. Quare imperator perſuaſus, Alexandro, vt Arium reciperet, ſeuerius mandauit. Sabbathum erat, & poſtridie vt ad communionem admitteretur Arius, expectabat. Verùm vindicta nequaquam morata eſt, quæ veſtigia eius qui tam † abſurdis cauillationibus vſus eſſet, in pedibus ipſis eſt inſecuta. Ex imperatoris palatio à quibuſdam Euſebij ſatellitibus Arius deductus, per forum inſolenter gradiebatur, & per mediam vrbem venditans ſeſe inferebat. Poſtquam ad Conſtantini forum ventũ eſt, vbi ingens illa Porphyretica Cõſtantini ipſius columna magnificè in altum excurrit (ſerum autem diei erat) timor derepentè ex conſcientiæ vulnere Ario inceſſit, eúmque alui laxitas conſequitur. Et vrgebatur eo caſu maximè: proindéque ſeceſſum publicum, qui in propinquo erat, petit. Ibi animo ei defecto, ſua ſponte incrementa effluũt: & † vi naturæ conſtringente ſoluta, ſedes ipſa procidit, & multus ſanguis effunditur, conſtitutio quoque interna corporis omnis vnà cum inteſtinis epate & ſplene diffluit. Atque ita ille periit. D

Quum autem inde non exiret, ingreſſi quidam propter diuturniorem eius moram, mortuum in fœdo ſubſellio reclinatum inuenere. Seceſſus is longo pòſt tempore eſt oſtenſus retro forum & macelli porticum: perpetuáque loci eius & mortis Arij eſt memoria, quippe quem prætereuntes omnes digito ſemper deſignare ſoliti fuerint. Diu verò poſtea, fama eſt neminem ſubſellio eo vſum eſſe. Omnes enim locum eum fugerunt, pro deteſtando habentes, in quo videlicet Arius impietatis pœnas perſoluiſſet. Poſtea autem Arianus quidam, vir perquàm opulentus, locum emit: & forma eius priore abolita, domum magnificam in eo conſtruxit, vt obliuioni res ibi acta mandaretur, neq; amplius mors Arij ſempiterna memoriæ ſucceſſione, † veluti per Comicum ludum poſteritati exhiberetur. Obitu verò eius publicato, variæ de eo hominum fuere opinio- E nes. Quibuſdam enim videbatur repentina ægritudine correptus, & per animi liberiorem relaxationem, vt cui res es ſententia cecidiſſet, ex immenſa, quæ cor eius affatim offuderit, lætitia, ſubitò extinctus eſſe. Alij, impietatis dignum luiſſe ſupplicium putabant. Familiares eius, ab obtrectatoribus ex inſidiis per incantationem & veneficium necatum dicebant. Non mediocris verò animi ſolicitudo Nicomedienſem cepit Euſebiũ. Factum nanque iſtud non vrbem modò, ſed vniuerſum propè orbem percutrit, fama de eo velociore paſſim increbreſcente. Imperator ſanè re ea maiorem in modum eſt delectatus, & propterea profeſſionem fidei Nicænam perinde atque à Deo ipſo dictatam, magis etiam defendit, Chriſtianæ religioni mirificum io modum addictus.

Locus ipſe poſtulare videtur, vt quæ magnus Athanaſius de Arij rebus ſcripta reliquit referam[a]. Quę ſic habent. Nam & ipſe Arius hęreſis quidem princeps & anteſignanus, Euſebij verò particeps & ſocius, ſtudio & opera Euſebij & amicorum eius, vocatus à beato Conſtantino Augu- F ſto, & ab eodem vt in ſcripto perſuaſionem fidei ſuæ exponeret flagitatus, in libellum eam dolo malo, impudentibus de impietate ſua dictis ſuppreſſis, retulit: verbáque ſcripturarum ſimplicia, ſicuti in eis expreſſa reperiuntur, itidem vt diabolus aſsimulauit. Deinde quum beatus Conſtantinus dixiſſet, Siquidẽ nihil præterea rectum in mente habes, veritatem teſtimonio iuriſiurandi confirma. Vlciſcetur enim te, ſi falſò iuraueris, Dominus ipſe, Iurauit miſer, neque habere ſe, neq; aliud quàm tum ſcripſerit, quamuis dictum aliquando ab eo ſit, ſentire. ſed ilicò egreſſus, tãquam pœnas pendens concidit, & ſuſpenſus crepuit medius. Atque omnibus quidẽ hominibus cõmunis vitæ finis cõſtitutus eſt mors ipſa: neq; cuipiã, etiã ſi is inimicus fuerit, qui vita defunctus ſit, † inſultare cõuenit: quòd incertum ſit, an non idem ſibi ante veſperã accidat. Sed Arij obitus quando quidem non ſimplex fuit, dignus propterea eſt qui cõmemoretur. Quum enim Euſebius ſe eum in eccleſiã introducturum minaretur, epiſcopus quidem

Conſtituitur Alexandro dies, quo Arium in communionem admittat.

Alexander ad preces confugit.

† [illegible]

Alexandri precatio contra Arium.

a Precatus eſt Deum, vt vel animam ſuam ſuſciperet, ne communione Arij contaminaretur: vel ſuppliciũ quẽquã faceret, quod & factum eſt. Epiph.

b Arius Nicænis decretis apud Cõſtãtinopolim ſubſcribit.

† [illegible]

Subſcriptionẽ dolo malo per iuſiurandũ cõfirmat. Socrat. lib. 1. cap. 38.

Vindicta diuina eum cõſequitur.

† [illegible]

Conſtantini forum.

† [illegible]

Repẽtina & horrenda Arij mors.

In loco vrbis Arius mortuus eſt, ad abolendã mortis eius infamiã, magnifica ædes ab Ariano conſtructa.

† [illegible]

Varia de morte Arij opiniones.

Athanaſius de Arij periurio & obitu.

† [illegible]

Nullius calamitatu inſultandum.

Neſcis quid ſerus veſper vehat.

A Conſtantinopolitanus Alexander id futurum negauit: Arius autem vi & minis Euſebij confiſus eſt. Sabbathum quippe erat, & poſtridie ſperabat ſe eccleſiæ conuentui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexandro autem orante. Sedenim Dominus, iudicio ſuo interpoſito, aduerſus homines iniquos iudicauit. Nondum enim ſol occiderat, & neceſsitate eum in locum ſuum pertrahente, ibi peſſum iit, vtroque ſimul, & communione & vita confeſtim orbatus. Beatus certè quidem Conſtantinus re audita, admiratus eam eſt, periurium eius vindicatum eſſe perſpectũ habens. Omnibus autem tum manifeſtum fuit, quum Euſebij minacem denunciationem, tum Arij ſpem & expectationem fruſtra fuiſſe. Declaratum quoque rurſum, Arianum furorem ab ipſo Seruatore excluſum eſſe à communione, & hic, & in primogenitorum eccleſia. Quis igitur non miretur, homines iſtos magno contentionis ſtudio videns iuſtitiæ laudem ei tribuere, quem condemnauit Dominus? eoſdémque cernens hæreſim defendere eorum, quos B excommunicatos eſſe conuicit Dominus, ducem eius Eccleſiam ingredi non paſſus? Hæc de Ario Athanaſius.

CAPVT LII.

Non perſuadetur Conſtantinus, vt Athanaſiũ ab exilio reuocet.

EO tam fœda morte ſublato, finem tamen nugamenta eius non habuere. Neque qui factionis eius erant, vel ad breue tempus deſierunt inſidias eis ſtruere, qui in diuerſa erãt ſententia. Populus ſanè Alexandrinus frequenter ad Imperatorem, qui ei de reſtitutione Athanaſij miſerabiliter ſupplicarunt, miſit. Et ad eundem ſcripſit multa virtute pollens Antonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, ſed potius vt ſycophantiam omnino eſſe, intentatam Athanaſio accuſationem, crederet, orans. Imperator autem nequaquam perſuaderi potuit: ſed populo Alexandrino reſcribens, dementiam atque † inordinatam confuſionẽ obiecit. Sacerdotibus autem, & cœlibatum colentibus Monachis ſcilicet, vt quieti eſſent, mandauit. Neque enim vnquam ſe mutaturum de Athanaſio ſententiam, neque eum reuocaturum eſſe aſſeruit: tanquam virum ſeditioſum, & malorum patratorem, præſertim quum eccleſiaſtico iudicio condemnatus eſſet. Clàm quoque Antonio ſignificauit, ſe Synodi decreta non facilè irrita facere poſſe. Nam etiamſi pauci, inquit, fuerint, qui hoſtili animo ſententia ſua illum iugularint, tamẽ reliquam cõuentus eius multitudinem bonorum & probatorum virorum, non ita ſimpliciter & temerè prorſus illorum calculos fuiſſe ſequutoſ *(sic)* tam. Addidit inſuper, effreni eſſe lingua, & contumelioſum virum Athanaſium, atque ad ſeditiones & diſcordias concitandas idoneũ. Ita nanque qui hoſtili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum imperatorem ſcirent vicia eiuſmodi ſupra modum grauiter ferre. Porrò quum multitudinem in duas eſſe ſciret factiones diuiſam, & aliam Athanaſio, aliam autem Ioanni fauere, qui Melitij ſucceſſor, in Synodo Tyria communione vti, ho-

† ἀταξίαν.

C

Plurimũ Conſtantinus iudicio conuentus Eccleſiaſtici, qui Athanaſium dãnauerat, tribuit.

Eidẽ perſuaſum erat, Athanaſiũ ſeditioſum virum eſſe.

Ioannẽ quoque Melitianũ epiſcopum Cõſtantinus euocarat.

noremque ſuum in clero ſuo, ſicuti & ſectatores D eius, habere iuſſus fuerat: valde ea re cõmotus ipſum quoq; ab eccleſia proſcripſit. Quod quidem præter opinionem Athanaſij inimicorum accidit: accidit tamẽ. Neque Ioanni profuere quicquam, quę Tyri à Synodo acta decretáque fuerant. Imperator nanque nulla ſupplicatione aut deprecatione flecti potuit, ſi quando ſuſpicionẽ in quenquã, ad ſeditionem eum & diſceſsionem Chriſtianum clerum concitare, concepiſſet. Scire autem oportet, Arij dogma, quãuis à multis magno ſtudio in ſermonibus & diſputationibus frequẽtaretur, ſine nomine tamen etiam tum fuiſſe, neque in corpus proprium coaluiſſe. Nam pręter Nouatianos, Phryges, Valentinianos, Marcioniſtas, & Paulianos, omnes alij ſimul communicabant, & in vna conueniebant eccleſia. Quippe contra quos lege lata, Imperator precatoria eorum aboleri, eóſque in Catholicis eccleſiis eum aliis congregari iuſſerat. Alibi verò illis neque priuatim neque publicè conuentus agere licere, ſed in vno communiter omnes loco conuenire voluit. Per quam le- E gem, quantum ego colligo, multę hæreſes, memoria earum ſublata, diffluxere. Superioribus enim temporibus, quicunque Chriſti appellatione cenſerentur, quamuis diuerſarum eſſent opinionum, eodem tamen loco apud eos qui Gręcam ſuſcepe rant ſuperſtitionem, erant: & quum ab illis affligerentur, de diſcrimine ſi quod inter eos eſſet, curioſè ipſi inquirere ſuperſederunt, communibus quippe calamitatibus expoſiti. Quapropter facillimè per partes conuenientes conciones habebãt: frequentiorique cõſuetudine, quum pauci eſſent, in factiones multas non diſcedebãt. Conſtitutione autem iſta promulgata, difficile eis fuit publicè ſeorſim conuenire, multo verò minus clandeſtinos cœtus cogere, epiſcopis loci cuiuſq; id obſeruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ eccleſiæ ſunt vniti. Quod ſi forrè aliqui in ſua ſententia perſtitere, decedẽtes nullos reliquere ſucceſſores, quum neque conuentus eis agere permitteretur, neque liberè hæreſim docere poſſent. At hæreſes aliæ vel propter autorum improbitatem, vel propter dogmatum † ineptias, non ita multis G ſunt frequentatæ. Nouatiani autem, vt qui eadem cum vniuerſali Eccleſia de CHRISTO ſentirent, diutiſsimè ſtatum ſuum retinuere, neq; illis conſtitutio ea obfuit. Videtur verò & imperator ipſe non illibenter aliquid de rigore & ſeueritate remiſiſſe, & terrere potius quàm perdere ſubditos maluiſſe. Et Acceſius, qui tum Nouatianorum epiſcopus fuit, maximè Eccleſiæ ſuæ profuit, apud Imperatorem propter ſanctiorem vitam gratioſus. Phryges verò, pręterquàm in Phrygia & locis finitimis, eadem in aliis Imperij partibus, quæ aliæ hæreſes, ſunt paſsi. In locis autem ſuis, ex quo Montanus extitit, ſectæ ſuæ exordio ſumpto, longo permanſerunt tempore. Eo autem anno Euſebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicænæ ſynodi, ſcriptis moliri cœpe-

Seditioſorũ hominũ inimicus Conſtantinus.

**

Ariani nõdum collegiũ & eccleſiam ſuã habuere.

Lex Cõſtantini, vt certis exceptis hæreſibus, cuiuſ. ſ. [illegible] que opinionis Chriſtiani in vna conuenirent eccleſia, neq; ſuos ſibi cogerẽt cœtus.

Nouatianorum eccleſia.

Phrygum cõuenticula.

Euſebius & Theognis noua fidei formula expoſita, Nicæna decreta reſcindere.

** [illegible] *Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat, qui ſuſpecti ei erant, quòd ad diſsidium & factiones Chriſti nomen vſurpantem Clerum concitarent. Euſebius de vita Conſtantini.*

A runt: & nudo quidem capite, quod dicitur, τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale reiicere auſi non ſunt. ſatis enim ſciebant, Imperatorem ipſum ita ſentire, & mirificè formulam eam complecti. Aliam autem componentes ſcripturam, ſeu formulam fidei, interpretationibus quibuſdam complecti eam, ea quæ Nicææ decreta eſſet, Orientalibus epiſcopis ſignificarunt. Atque ex eius verbis, eorúmque ſenſu, in diſputationē prior quæſtio eſt deducta. Quę tametſi finem ſuum conſequuta eſſe videbatur, tamen eo pacto in controuerſiā eſt reuocata. Et res quidem de Ario ſic ſunt actæ.

CAPVT LIII.

Marcello Ancyrano epiſcopo in conuentu epiſcoporum Cōſtantinopolitano dignitas adempta.

SVb idem tempus epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Marcello quoque Ancyræ minoris Galliæ epiſcopo dignitatem, veluti qui noua inuexiſſet dogmata, abrogarunt. Aſterius nanque quidam ex Cappadocia ſophiſta, qui oſtentatio-

Aſterius Cappadox ex Sophiſta chriſtianus factus, ſed Arianus.

B nis & quæſtus cauſa philoſopharetur & doceret, eo ſtudio poſthabito, Chriſtianam religionem ſe cultorum profeſſus fuerat. Et libris aliquot compoſitis, Arij opinionē aſtruere contenderat. Cum quo itidem Chriſtum Dei virtutem eſſe ſcripſerat, vti Moſes erucam & locuſtam magnam virtutem Dei eſſe dixit. Aliaque hiſce ſimilia cauillans, Arianis adhærebat: atque in ſynodis eis aſsiſtens, plurimùm eos adiuuabat. Illud autem in conſilio habebat, vt præclaræ alicuius vrbis epiſcopatum conſequeretur. Verùm id quod cōſtituerat, parum ei ſucceſsit. Perſequutione enim non tolerata, diis ſacrificauerat: eámque ob rem, ſacrorum adminiſtratio ei eſt denegata. Porrò quos compoſuerat libros, in Syria vulgauit. Aduerſus quos Marcellus ſcribens, ſiue ſciens, ſeu imprudens, in errorem ex diametro illi contrarium eſt delapſus, & cum Paulo Samoſateno CHRISTVM merum eſſe hominem dixit ✶. Quod vbi intellexerunt qui Tyri & Æliæ coacti fuerant epiſcopi, Aſterio quidem ipſi nihil obiece-

Is martyrio repudiato, dijs ſacrificauit.

Itaq; in presbyterorum ordinem non eſt receptus.

✶ Initiū enim Dei ex Maria initium ſumpſiſſe, & regnum eius ſinē habiturum eſſe, dixit. Sozomen. lib. 2. cap 33.

C runt, quòd ſcilicet ſacris eccleſiaſtici miniſterij initiatus non eſſet: Marcello autem epiſcopali dignitate prædito, quū plurima vitio verterunt, tum quòd perperam ſcripſiſſet, dicam impegerunt: aboleréque eum libros, qui nihil à Samoſateni ſcriptis differrent, iuſſerunt. Atque ille facturum ſe id pollicitus, minimè tamen fecit. Cæterùm vbi Euſebius inde literis Conſtantini vocatus Byzantium venit, ruſum Marcelli cauſa in diſceptationem eſt deducta. Poſtquam autem minimè illi viſum eſt, vt impietatis libros, ſicuti receperat, igni conſumeret: epiſcopatum ei Euſebiani ademere, & Baſilio cuidā eloquentia & varia doctrina præclaro viro, Galatię eccleſiam regendam tradidere. Scripſerunt ij quoque, vt Marcelli ſcriptum, vbicunque reperiretur, prorſus aboleretur: capitibus quibuſdam ex eo ſcripto, vt diſſonantibus, epiſtolæ inſertis. Quod ſanè ſcriptum libris tribus, quēadmodum audiui, pulcherrimè refutauit Euſebius Pamphili: Marcellus autem in Synodo Sardiceoſi poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit, quòd nō ita ſentire exiſtimatus eſſet. Non enim ſatis perpenſa & intellecta à multis eius ſcripta: ob eámq; cauſam, in Pauli eū opinionē incidiſſe, calumniā D homini obiectam eſſe, ſicuti ſuo loco à me referetur, creditum eſt. Simúlque dictum, ✶ per modū quæſtionum à Marcello ſcripta ea eſſe inſtituta. Et imperator ipſe, manifeſtam eſſe Euſebianorū contra eum calumniam deprehendit. Admodum enim infeſti illi erant, quòd neque in Phœnicia quæ aduerſus Athanaſiū ipſi cōſtituerant, neq; rurſus Hieroſolymis quæ pro Ario decreuerant, cōprobaſſet. Sed neque in dedicando Caluariæ templo, quod magnum martyrium eſt cognominatū, à communione eorum ſe ſubducens, eis affuiſſet. Quapropter ad imperatorem ſcribentes, præter alia viro obiecerant ✶ in imperatorem ipſum cōtumeliam, eo quòd eccleſiam ſplendidiſsimè conditam, cum reliquis epiſcopis conſecrare ſuperſediſſet. Hæc de Marcello.

Marcelli ancyrani hæreſis.

Libros is ſuos abolere ab epiſcopis iuſſus, dicto audiens nō fuit. Baſilius epiſcopus Ancyranus.

Marcellus poſtea epiſcopatum ſuum recuperauit. Scripta eius nō ſatis à pleriſq; intellecta.

✶ ὡς ἐν ζητήσει.

Euſebiani Marcello infenſi.

✶ ἀσέβεια ἐν βλάβῃ.

CAPVT LIIII.

Cōſtantinus imperij diuiſiones inter filios diuidit.

IMperator imperio filiis iam diuiſo, Conſtantino quidem & Conſtanti partem Occidentalem deſi- E gnauerat, Conſtantio autem Orientem dederat. Quorum primo imperij ſui decennio Conſtantinum, ſecundo Conſtantium, tertio minimū natu Conſtantem Cæſarē dixit. Deinde anno vno & menſibus aliquot peractis, † ſexaginta & quinq; annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bithyniæ tranſijt, vt ibi quæ in propinquo ſunt, ſua ſponte profluentibus & naturalibus lauacris vteretur. Quum verò grauiorem ſentiret imbecillitatem, lauatione poſthabita Nicomediam venit: atque ibi in ſuburbano agens, quemadmodum Hermes, Socrates, & Theodoritus eccleſiaſtici ſcriptores dicūt, diuinum percepit baptiſmum. Quorum verba hic apponere viſum eſt. Hermes enim Sozomenus ſic inquit. Ibi ſanè quum in ſuburbano ageret, ſacro initiatus eſt baptiſmo: qua de re vehementer lætatus, Deo egit gratias. Socrates autem: Helenopoli Nicomediam eſt profectus, ibíque in ſuburbano agens, Chriſtianum ſuſcepit baptiſmum. Itidem & Theodoritus: Trigeſi- F mus imperij eius præterierat annus, atque anno inſuper & menſibus paucis exactis, Nicomediæ in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum verò quàm incerta ſit hominis vita cognitum haberet, diuinum baptiſmi donum ſuſcepit: quem ad id vſq; tempus ideo diſtulerat, quòd in flumine Iordane percipere concupiuiſſet. Hæc illi quidem neſcio quomodo dicunt: nos verò Eccleſiæ vniuerſali conſentientes, Romæ eum ſacro lauacro tinctum eſſe, Syluestre adminiſtram ei imponēte manum, dicimus. Ac de his quidē ſatis. Porrò teſtamento cōdito, Imperium tribus filiis, ſicuti antea diſtribuerat, reliquit. Ex multis veteri Romæ, & cognomini ei vrbi honoribus & præmiis conceſsis, vita eſt defunctus, ſexageſimoquinto ætatis anno: quum quidē imperaſſet annis triginta duobus, menſibus aliquot decollantibus, vigeſimoprimo mēſis Maij die, Feliciani & Tatiani cōſulatu, qui ✶ ducenteſimę octuageſimæ ſeptimæ Olympiadis ſecūdus annus fuit. Moriturus reuocari Alexandriā Athanaſium iuſsit, Euſebio aliíſq; qui ei aduerſabantur, præſentibus. Nemo verò miretur,

† Sexaginta ſex, Eutrop.

Thermæ ad Helenopolim.

Idem ad Nicomediā baptiſatus ab Euſeb. Nicomedienſi epo. In eadē ſententia eſt Rufin. Oroſ. Caſſio. & Pomp. Latus.

Conſtantini mors. Ea biēnio antè per inuſitatā magnitudinem cometam denunciata eſt.

✶ Quidā ponunt Olympiadem 278.

Hæc tēporis obſeruatio cū aliorū Chro-

mographorū vatione non prorſus concordat.

Cōſtantinus moritur, ab exilio reuoca re Athanaſium iuſſit, qui ab Epiſcopo deceptus proſcripſerat. Theodor. lib. 1. cap. 33. * Prob. Bread. ſee.*

Teſtamentū Conſtantini.

A quòd tantos viros deceptus exilio mulctauerit. Nam qui id ei perſuaſere, Antiſtites ſacrorum fuere, intra ſe quidem fraudem illi & dolum occultantes, extrà verò ſplendorem magnificum pręſe ferentes: quando etiam diuinum & magnum illum prophetam Dauidem non pontifex aliquis, ſed domeſticus verbero ſeruus decipit. Sibã enim illum, ſatis ſcio quòd legeritis: qui confictis mendaciis regem contra Miphiboſet, vt agros illi auferret, concitauit. Quod quidem nō ideo, vt Prophetam accuſem, dixi: ſed vt imperatorem defendam, & naturæ humanæ imbecillitaté declarem: ſimúlque illud admoneam, ne ſtatim prorſus accuſatoribus, etiã ſi ſint vel præclari, vel ✶ exacta ætate viri, fides habeatur, ſed vt auris altera ſemper aduerſario reſeruetur. Teſtamentū apud preſbyterum depoſuit, quem Arij laudatorem Conſtãtia ſoror eius, eadémque Licinij coniunx, moriens ei vt virum bonum commendauerat. Id iuramento interpoſito, Conſtantio, quum ex Oriēte veniret, dandum præcepit. Ex filiis enim decedenti nullus affuit.

B

Conſtantinus ſpadonum & aulicorum omnium vehemens domitor fuit, quos tineas & ſorices Palatij appellare ſolitus erat.

CAPVT LV.

ET ille quidem ſic ad meliorem regni felicitatem migrauit. Duces autem & præfecti, ſatellitiúmq; eius omne, arcæ aureæ corpus eius impoſitum, in cognominem ei vrbem duxere: & in ſuggeſtu quodam ei collocato, quicūque viuo honor præſtitus, idem quoque defuncto tum à comitatu aulico eſt exhibitus. Vniuerſi etiã perinde atque patre, cuius benignitatem omnes experti fuerant, orbati, perquàm amarè luxere. Sed quid dicere attinet, qua eum ſint illi proſequuti honorificētia & cultu, donec aliquis liberorum eum humaturus adueniret? Atque vbi Conſtantius certior de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificētiſsimè patrem funere elatum, in eccleſia quæ Apoſtolorum dicitur ſepeliuit, vbi ſuperſtes adhuc

Corpus eius Conſtantinopolim perlatum.

Luctus publicus.

Sepultura Conſtantini.

C ille ſepulchrum ſibi ipſi extruendum curauerat, quod Græcorum † ara antea ſub duodecim deorum nomine fuerat, admirandum ſanè ſpectaculum. Ibi in vrna marmorea, vnà cum matre Helena repoſitus eſt. Vnde mos poſtea ſequutus, vt deinceps ibi quoque Chriſtiani imperatores ſepelirentur. Quin & Cōſtantinopolitani, aliíque item virtute inſignes epiſcopi in Apoſtolorū delubro ſunt tumulati, perinde atque imperatoriæ dignitati par honore eſſet ſincerè obitus Epiſcopatus. Idque factum, vt non longè ab Apoſtolorum

† Poſt ... Boupla. Cōmune imperatorum ſepulchrū Conſtantinopoli. Ibidem quoque epiſcopi ſepulti.

D reliquiis abeſſet. Magna enim gloria poſtea bonorum conciliator Deus virum eum, veluti fidelem miniſtrum accumulauit, ſanationū & miraculorū gratia & vrnæ & ſtatuæ ipſius, quæ in Porphyretici marmoris columna poſita eſt, immiſſa, vt deinceps nulla ægritudo contrectatis eis non cederet, & fides verbi illius Chriſti adimpleretur, dicētis: Ego glorificãtes me, glorificabo. Maximus autem hic vir Chriſtianæ religionis laudator fuit. Et quum primus imperatorum omnium curam eccleſiaſticarum rerum ſuſcepit, tum ita eas auxit, vt ad ſummam amplitudinem nihil eſſet reliqui. Et neſcio an quiſquam alius, vt ipſe, quaſcunque aggreſſus eſt res, perfecerit. Nam & ſine Dei numine nihil prorſus egit. Foris in bello fortiſsim⁹ extitit victor: domi autē tam facilè rempublicam adminiſtrauit, atq; vt ei viſum fuit compoſuit, vt celeriter conſilium aliud & ſenatum & vrbem imperantem conſtituerit. Græcorum religionem quæ diutiſsimè magno ſtudio frequentata, ad ſummã ſuperſtitionem peruenerat, plurimúmq; vigebat, facillimè, quamprimum eſt aggreſſus, ſuſtulit. Mo E ribus bonus, mitis, & mãſuetus admodum, animi fortitudine magnificentiam exhibuit. Mentis acumine, bonarū artium diſciplina, recto iuſticiæ cultu, & munificentię alacritate, omnes ſuperauit. In præliis vir, formę decore nemini ſecundus: & quū gratioſus maximè fuit, tum decentiæ ipſi magnificentiam coniunxit. Statura quoque corporis ſpectandus. nam neque nimium procerus eſſe habitus, & exiguam breuitatem lōgè ſupergreſſus eſt. Humeris latis, ſenſim ceruicem craſsiorem prætulit. Colore corporis rubicūdus, minus denſum habuit capillum, eúmq; flaueſcentem. Barba mediocriter tenuis & rara, neq; admodum demiſſa erat, ita vt in pleraque faciei parte ſuccreſcere nō videretur. Oculi, quales virū decent, & placidi: ex quibus mirifica quædam eminebat gratia, acutioréſque illi & grandiores. Naſus ſubaduncus, cui carnoſum quiddã inſidebat. Facies ipſa latior, & magnanima admodum. Denique ſupra alios Dei maximè amans fuit. Totius eius vitæ tempus ſexaginta & quinque anni fuere, quorum triginta & duos in imperio egit, mēſibus aliquot deficientibus F ſicuti ſuprà diximus. Imperium cum ſumma poteſtate ſolus viginti ſex annis obtinuit. Complectitur porrò octauus iſte hiſtoriarum liber, à primo Conſtantini imperij anno, ad obitum vſque eius, annos triginta duos. Quum conditi mundi annus fuit, [a] quinquies milleſimus octingēteſimus quadrageſimus ſeptimus. A natiuitate autem Domini tum agebatur annus treceteſimus [b] quadrageſimus ſecundus.

Ingentia miracula ad monumentum Conſtantini edita.

Conſtantini laus.

Statura & forma eius.

a Secundum recētiores circiter 4318.
b Al. 340.

NONI TOMI CAPITA.

1 *Procæmium totius libri argumentum exponens.*

2 *Vt Euſebius Nicomediæ epiſcopus, eiúſque ſectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in eccleſia concitarint.*

3 *Vt Athanaſius ex Gallijs redierit cum literis Conſtantini Cæſaris, de obitu eiuſdem Conſtantini. Item de Acatio, qui ſucceſſor Euſebij Pamphili fuit.*

4 *Vt Alexandro Conſtantinopolitano epiſcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint: & vt Paulo in exilium acto, Euſebius Nicomedienſis in eius locum ſit ſuffectus.*

5 *Vt Euſebius coacta Antiochiæ Synodo, aliam fidei promulgarit expoſitionem. Et vt epiſcopatum abrogarit magno Athanaſio. Item de Euſebio Emeſeno.*

6 *Vt Athanaſio eiecto, Gregorius militari manu ſtipatus eccleſiam occuparit. De Iulio Romano epiſcopo, quomodo is Athanaſii caſum ægrè tulerit.*

7 *Vt poſt Euſebium Paulus rurſum ſedem receperit, Ariani autem Macedonium contra eum fouerint. & de cæde Hermogenis ducis: & vt denuò Paulus ſit eiectus.*

8 *Vt Athanaſius & Paulus literis Iulij freti, ſedes ſuas receperint.*

9 *Vt imperator Paulum per Philippum præfectum in exilium agi curauerit, Macedonius autem in Epiſcopatum ſit reſtitutus: & vt Athanaſius fuga ſibi conſuluerit.*

10 *Quomodo Iulius Romanus Pontifex epiſcopis Orientalibus pro Athanaſio ſcripſerit: item Conſtantio fratri Occidentis Imperator Conſtans. & quomodo, qui ex Oriente in Italiã venerant, aliam fidei vulgauerint expoſitionem.*

11 *Vt Occidentalibus & Orientalibus partibus de doctrina fidei triennium diſſidentibus, epiſcopi Orientales expoſitionem fidei compoſuerint, quam longiorem nominarunt, & Occidentalibus miſerunt.*

12 *De Sardicenſi Synodo.*

13 *Quæ Socrates ſcriptor Eccleſiaſticus de opinione Euſebij Pamphili memoriæ prodiderit, & quæ Occidentis Orientiſque de fide Nicæna fuerit ſententia.*

14 *De Aegyptijs monachis, Scetiotis ſcilicet & Tabenneſiotis. Atque inibi de duobus ſanctis Macarijs. Item de Pambo & Pachomio. Item de Apollonio, & de Aunb.*

15 *De Palæſtinæ & Syriæ monachis.*

16 *De monachis Ponti, Europæ, & Italiæ. & inibi de Euſtathio Sebaſtiæ epiſcopo, qui autor & anteſignanus eorum fuit. item de ſancto Ephraim.*

17 *De Didymo. item de Aetio & Apollinari, hæreticis.*

18 *De Theophilo Indo.*

10 *De Philoſtorgio, & quæ is ſcripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de Paradiſo.*

29 *De egregio in Chriſtianam religionem filiorum Conſtantini magni ſtudio, & de opinionibus eorum: & vt aliquantulum Conſtantius tranſuerſim actus fuerit, & de diſſidio ſeu contentione ſuper conſubſtantiali & æquiſubſtantiali: & de figmento Arianorum.*

21 *Vt poſt Sardicenſem Synodum minis Conſtantis Cæſaris adductus Conſtantius, ab exilio reuocauerit Paulum & Athanaſium: & quæ Conſtantius Athanaſio ſcripſerit.*

Epiſtola Iulij Romani, pro ſancto Athanaſio Alexandriam miſſa. 22

De Antiochenis epiſcopis. & de maleuolentia Stephani, cui Leontius ſucceſſit. 23

Vt Athanaſius ſit receptus, vtq́ ſectatores eius ſedes ſuas receperint. 24

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos, pro Athanaſio. 25

Vt ciuitates Athanaſium exceperint, & de Synodo Hieroſolymis propter eum coacta, & quæ ea Synodus Alexandrinis pro Athanaſio ſcripſerit. 26

Vt Vrſitius & Valens Ariani, libellum reſipiſcentiæ Iulio Romano pontifici obtulerint: & vt Nicænam fidẽ amplexi, cum Athanaſio in gratiam redierint. 27

Vt eo tempore res quoque publica malè habuerit. & de Saporis Perſarum regis contra Niſibin expeditione: & de Occidentalibus tyrannis Magnetio, Britanione, aliiſque qui poſt mortem Conſtantis Cæſaris extiterit. 28

Vt rurſum Arianorum opera Athanaſius ſit expulſus, ipſéque ſe fugæ commiſerit: & vt denuò Georgius Alexandriam ſit perductus, Alexandriniſque infinita mala conciliarit: quemadmodum ea de re in oratione de fuga ſua Athanaſius ſcriptum reliquit. 29

Vt eadem & Macedonius Cõſtantinopoli, circúmque ea loca fecerit: & vt martyrio perfuncti ſint Marcianus Martyrius, & Paulus Conſtantinopolitanus Epiſcopus. 30

De hæreſiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maximè de Marci Arethuſij epiſcopi fidei expoſitione. 31

Vt tyranni Occidentales ſint deuicti, Britanio ſcilicet & Magnentius. De Iudæis Diocæſarienſibus, & vt Gallus ſit interfectus. 32

Vt denuò Ariani Synodos Antiochiæ & Mediolani celebrantes, Athanaſium oppugnarint: & quæ conſilia de peruerſione fidei Conſtantius ceperit. 33

Quas calamitates ſub imperio Conſtantij magnus pertulerit Athanaſius, & vt DEVS ſæpe eum ex maximis liberarit periculis, & vt is multa diuinitus præuiderit. 34

Vt Liberius Iulij Romæ ſucceſſor, quòd ſe Conſtantino oppoſuerit, in exilium ſit actus, & Felix locum eius occupauerit. 35

De blaſphemia Aetij Syri, & item Eudoxi Antiocheni. Item de Synodo Ancyræ coacta. Et quæ Georgius Laodicenſis epiſcopus & Conſtantius imperator contra Aetium & Eudoxium ad eam Synodum ſcripſerit. 36

De rebus in Sirmio actis: & vt Liberius Romam reuerſus, cum Felice ſucceſſore ſuo epiſcopatum adminiſtrarit, donec paulo pòſt è viuis Felix exceſſit. 37

Vt inſtitutam Nicomediæ propter Eudoxium & Aetium Synodum, motus terræ coortus ſoluerit: & vt eam Synodum in Oriente & Occidente ſcindi atque diuidi placuerit. 38

De Ariminenſi Synodo, in qua Occidentales ab Orientalibus diſſenſerunt. 39

Epiſtola Ariminenſis cõcilij Conſtãtio imperatori miſſa. 40

De epiſcoporum Arimini congregatorum cum imperatore diſſenſione: & de Synodo dolo malo Nicæ, quæ Thraciæ ciuitas eſt coacta. 41

Quæ mala Ariani intulerint conſubſtãtiale colentibus de Macedonij crudelitate. Quæ etiam mala nouatianis propter conſubſtantiale acciderint. Vt Macedonius 42

tranſlatis in alium locum Conſtantini reliquiis, tumultum populi concitarit: quam ob cauſam Conſtantius eſt indignatus.

43 *De Synodo Seleuciæ congregata, & alia fidei formula quam Acacius promulgauit.*

44 *De rebus Conſtantinopoli poſt Seleucia Synodum actis. Vt Aetio epiſcopatus abrogatus ſit: & vt qui Seleuciæ congregati fuerant, & ſimul Occidentales Ariminenſi ſubſcripſerint fidei: ac deinceps Conſtantinopoli quinquaginta in Synodo congregati epiſcopi, Ariminenſem fidem comprobarint, quibuſdam illi verbis ab Acacio additis. Catalogus variarum fidei expoſitionū.*

45 *Vt Acacius & Eudoxius epiſcopatibus priuarint Macedonium, Eleuſium, Baſilium, & Sophronium, non doctrina cauſa, ſed propter priuata quædam crimina.*

46 *Vt etiam Cyrillus Hieroſolymitanus epiſcopus epiſcopatu deiectus ſit, & qui in locum abrogatorum ſuffecti.*

De improbo & importuno ſophiſmate Eudoxij Conſtantinopolitani, & de perſequutione tum ab Acacio profecta.

De hæreſi Macedonij, & Marathonij Nicomediæ, & Euſtathij Sebaſtiæ epiſcoporum, qui primi contra Spiritum ſanctum blaſphema proferre verba cœperunt, & propterea Pneumatomachi appellati ſunt. 47

Vt Eudoxio Conſtantinopolim traducto, Meletius ex Sebaſtia Antiochiam ſit tranſlatus: & vt eo eiecto, Euzoius locum ibi obtinuerit. 48

Vt Acacius Antiochenus etiam verbum æquale ex Ariminenſium fide eximere contenderit: & vt idem, quum præſtare id non poſſet, conquieuerit. & de Alexādrino Georgio, vt is Alexandrinis grauis moleſtúſque fuerit. 49

De Imperatoris Conſtantij obitu, & quæ Gregorius Theologus de eo ſcripta reliquerit. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS NONVS.

CAPVT I.

A QVÆ catholicæ eccleſiæ ſuperſtite adhuc Conſtantino acciderint, abūdè à nobis dicta eſſe videntur. Supereſt, vt quæ conſequuta, & à ſacro epiſcoporū ordine ſub filiis eius acta ſunt, proſequamur. Atq; equidem in hoc libro commemorabo, quemadmodum Athanaſius ex Galliis reuerſus, Euſebio reſtiterit. Et vt imperium ad conſtantem ſimul & Conſtantium, deinde autem ad ſolum Conſtantium peruenerit. Dicam præterea de Paulo, Euſebio, & Macedonio, Conſtantinopolitanis antiſtitibus, & quæ ſub his acta. Et quas res Antiochiæ & B Alexandriæ geſſerint, qui ibi minus dignè ſacro ſunt magiſtratu functi. Et vt Roma cum Conſtantis & Iulij literis reuertentes Paulus & Athanaſius, ſedes ſuas receperint, & mox ex eis rurſum ſint expulſi. Item de variis & in Occidente & in Oriente conciliis: in Sardica, Sirmio, Mediolano, Palæſtina, & Seleucia coactis. Dicemus quoque de Gallo Cæſare, & de quibuſdam hæreſiarchis, Photino, Aetio, Macedonio, Eudoxio, & duobus Apollinaribus. Faciemus etiam mentionem clarorum quorundam propter virtutem virorum. Præterea Euſtathij & Meletij, Antiochiæ & Sebaſtiæ epiſcoporum. In fine, quomodo minus laudabili morte vitam finierit Conſtantius, exponemus. Initium autem inde ſumemus.

Dicendorum propoſitio.

VIuente adhuc Conſtātino, nemo apertè contra Nicænā fidei profeſsionem niti audebat: quanuis nonnulli clàm eam non recepe- C rint. Poſtquam autem is deceſsit, qui in cordis receſſu hæreſis venenum occultum antea habuerant, & ob id tum quoque ſuſpecti fuerant, confeſtim alicunde progreſsi, clandeſtinis colloquiis poſthabitis, nudo (vt dicitur) capite cum omnibus congrediebātur, vt Arij maximè opinio obtineret laborātes. Quorū duces erāt epiſcopi Bithyni, Euſebius & Theognis. Facilius autem cōſilium ſuum ad optatum exitum perueniturum putabant, ſi Athanaſij in vrbē Alexandrinam reditum impedirent. Et quum eis ſic eſſet inſtituta ratio, tum veluti manu quadam in rebus omnibus vſi ſunt adminiſtro presbytero, qui autor etiam vt Arius reuocaretur extitit, nō apud Conſtantinum tantum, ſed etiam apud Conſtantium maximè gratioſus, quòd per eum res pleraſque ex voluntate ſua peragebat. Dudum enim Orientis imperio potiri voluerat: quod ei tum ex D teſtamēto patris, à presbytero eo illi in manus tradito, permiſſum erat. Quam ob rem hominem in honore habuit: & libertatem ei multam, ſimúlque apertum ad Imperialem aulam aditum dedit. Quæ res noticiam ei apud omnes conciliarunt, & gratum veréque charum Imperatoris coniugi, & qui Imperatorio cubiculo præerant eunuchis effecerunt: quorum princeps tum fuit Euſebius nomine, maximam quoque in tota Imperatoris domo poteſtatem obtinens. Hic ex presbyteris eius de rebus ſacris inſtitutione, Arij rabie imbutus, acerrimus ſectatorum eius laudator fuit, pluréſque in aula Imperiali celeriter in ſententiam ipſe ſuam adduxit. Quin ipſam quoque Imperatoris coniugem, per mulierculas quæ in Gynæceo erant, & per presbyterum ipſum in impiam opinionē pertraxit. Et malum hoc paulatim per omnem ſerpēs

Ariani Cōſtantino defuncto animos ſumunt.

Presbyter Arianus effecit, vt Arius ab exilio reuocaretur.

Presbyteris in aula Imperiali gratioſus.

Euſebius Archieunuchus Arianus.

Arianiſmi propagatio in vrbe Conſtantinopolitana.

CAPVT II.

A aulam, ad ipſum quoque tranſiit Imperatorem. Et breui per aulæ interiora vagatum, extra quoq; aulam apertè progreſſum, omnem vbique percurrit vrbem. Ibi tum + bellum quoddam dialecticū atque diſputatorium eſt exortum. Et in vicis, congregationibus cauponis, cōuentibúſque adeò omnibus mulieres quoque & pueri non aliud ſtudio habuere, quàm de dogmatibus blaterare: his videlicet Arij opinioni veluti honeſtæ & bonæ addictis, his autem decreta magis Nicæna complectentibus, vnde rixæ, æmulationes, & inimicitiæ excitatæ.

Diſputationes de religione populares.

CAPVT III.

Euſebius & Theognis Arianorū anteſignani.

HIc rerum ſtatus in vrbibus Orientis erat. Occidentales enim Nicænum decretum inuiolatum retinuere. Porro Euſebio & Theognidi res, quæ incrementa ſua in deterius capiebat, & quotidie, vt B ita dicam, magis magiſque excitabantur, ex ſententia procedebant. Qui in primis ſtudebant, id quod conſtituiſſent, ad exitum perducere. Id verò erat, vt vnum aliquem qui opinionis eorum eſſet, Alexandrinæ eccleſiæ Hierarcham præficerent. Sed conſilium eorum ab Occidente reuerſus impediuit Athanaſius, vnius Auguſtorum, iunioris videlicet Conſtantini, qui Occidentalibus Gallis imperabat, literis fretus. Is nanque vbi cognouit, patrē cognominémque ſuum, Athanaſij exilium teſtamento abrogaſſe: reditu conceſſo, vt Alexādriam is reuerteretur, curauit. Literæ quas ſecum attulit, hiſce verbis ſcriptæ erant. Conſtantinus Cæſar populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinorum. Nō puto ſacris animis veſtris excidiſſe, quam ob cauſam Athanaſius adorandæ legis ſacerdos, ad tempus in Gallias miſſus fuerit. Quum enim ſanguinariorum infeſtorúmq; inimicorum feritas capiti eius ad periculum creandum immineret, ne per improborum peruerſitatem extremum diſcrimen adiret, ſed vt immanitas ea eluderetur, è faucibus C ingruentium ei virorum ereptus, in ditione mea viuere iuſſus eſt, ita vt in ea qua verſatus eſt vrbe, res ei neceſſariæ omnes abundè ſuppeditarent. Quamuis præclara eius virtus, diuino confiſa auxilio, durioris fortunæ graues ærumnas maximè ſubleuet, atque adeò contemnat. Sed enim tametſi dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Auguſtus, pater meus, epiſcopum hunc in locum ſuum apud grauiſsimam pietatem veſtram reſtituere conſtituerit: tamē poſteaquam humana ſorte præuentus prius obdormiuit, quàm votum ſuū impleuerit: conuenire mihi viſum eſt, conſilium diuinæ recordationis Imperatoris, per ſucceſsionē ad me tranſmiſſum, perficere. Qui vir vbi in conſpectum veſtrum venerit, qua apud me acceptus fuerit veneratione, cognoſcetis. Neq; adeò mirādum eſt, ſi quid à me pro eo eſt factum. Animum namque meum ad id, quùm deſiderij veſtri facies, tum tanti viri ſpecies mouit & excitauit. Diuina prouidentia vos conſeruet, fratres dilecti. Secundum haſce literas, ſuauiter ab Alexandrinis ſuſceptus Athanaſius, Aegypti eccleſias adminiſtrauit. Euſebius verò tanquam telo quopiam, ſic reditu illius ictus, ſycophantiis oppugnare eum rurſus, &

Athanaſius ex Gallia Alexādriā reuerſus.

Conſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio epiſt.

Noua aduerſus Athanaſium Euſebij calūnia.

rem ad ſeditionem perducere eſt aggreſſus, negociúmque adeò ei nouis calumniis exhibuit. Citra D moram enim omnem Imperatore adito, illum vt virum ſeditioſum, & qui eccleſiaſticas cōſtitutiones ordinémq; turbarit, ac citra epiſcoporum ſententiam ſibi ipſi ingreſſum in eccleſiam vſurparit, detulit. Tantopere certè Imperatorem permouit, vt illum rurſus ſede epiſcopali deturbarit, ſicuti poſtea dicemus. Eo tempore Euſebius quoq;, qui Pamphili cognomen ſortitus fuerat, ſimul & epiſcopali functione Cæſareæ Palæſtinæ, & vita ipſa relicta, + Acacium habuit ſucceſſorem. Qui quū magiſtro illo ſacras leges didiciſſet, ardorémq; & æmulationem illius referret, facundia venuſta & faceta celebris admodum fuit. Et cùm libros multos non pœnitendos reliquit, tum præceptoris ſui vitam pulchrè deſcripſit. Nec multo pòſt Conſtātinus Cæſar fratri Conſtanti aduerſus (nam in ditionem illius impetum fecerat, vnde graue bellū inter eos motum) à ducibus illius non longè ab Aquileia cæſus eſt. Sic Romanum imperium quod in Occidentem vergit, Conſtanti: Orientale autē, E Conſtantio ceſsit.

Euſebij Pamphili mors. Hic Agapius dicitur, Tripart. lib. 3 cap. 3. Acacius eius ſucceſſor.

Conſtantini iunioris cædes. Corpus eius in flu. Alſam eſt proiectum.

CAPVT IIII.

COnſtantinopoli verò tumultus alius eccleſiam inuaſit. Alexādro enim epiſcopo, qui precationib. Arium expugnauerat, epiſcopatus quidem ſui vigeſimotertio, ætatis autem nonageſimooctano anno, vita defuncto, Paulus in locum eius eſt ſurrogatus: vt quidem Ariani calumniantur, ſibi ipſi dignitate ea præter Euſebij Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nūc Heraclea dicitur, epiſcoporum ſententiam (ad quos dudum, vtpote vicinos maximè, Byzantij epiſcopi electio pertinuerit) vendicata: vt autem veritas ipſa fert, Alexandri iudicio & deſignatione, epiſcoporúmque qui tum ibi aderāt, ſuffragio accepta. Siquidem in extrema ſenectute Alexander iam moriturus, familiaribus eius eum rogantibus, cuinam ſedes ea cōmittenda eſſet: è duobus alterum eligendum ſuaſit. Ac ſiquidem epiſcopus creandus eſt rebus di- F uinis probatus, & ad docendum idoneus, Paulum habetis, inquit, presbyterum, qui ætate quidem iuuenis eſt, animum verò ſenilem obtinet. Sin deligendus, qui rebus agendis aptus ſit, & ad conſuetudinem magnorum virorum, qui cum poteſtate rempub. gerunt, accommodatus: ea re, & præterea religionis ſpecioſo obrētu multis modis prǽſtātior fuerit Macedonius. Et ambos, Macedonij laudatores teſtimoniū ab Alexādro tuliſſe dixerūt: Paulū quidem vt doctrina & eloquentia clarū, Macedoniū autem veluti vita meliorē. Iidem paulū ob delicias & vitam liberiorem reprehendère. Videtur ſanè Paulus eruditione ſingulari fuiſſe, & ad docēdum in eccleſia valde commodus. Tractandis autem profanis negociis, & in hominum conuictu, poſteriores partes tulit. Sicuti pericula, quæ ei accidêre, oſtendunt: quorum ille nullum, ſicuti harū rerum periti faciunt, diſcuſsit. Et quamuis multitudini vehementer charus eſſet, malè tamē ab eis eſt acceptus, qui Nicæna decreta oppugnarunt. Ac prima ſtatim accuſatione, quaſi nō ſecundum

Alexandri epiſcopi Conſtantinopo. mors.

Succeſſor eius Paulus.

Alexander moriturus, duos per optionem ſibi deſignat ſucceſſores: Paulum, vel Macedonium.

A leges vioeret,ſede deiectus, & eailio dãnatus eſt. In quo etiam,inimicis eius id procurantibus,ſtrangulatus,mortem oppetiit. Sed hæc poſtea accidere. Tum verò de epiſcopi electione ingena motus eſt eaortus.Superſtite namque Alexandro,nõ multa Ariani vſi ſunt libertate, ſuperioréſque eis fuere qui [illegible] conſubſtantiale profiteri docuere:quòd ſcilicet Arium fœdiſsima morte,per diuinam prorſus vindictam,abſumptum vidiſſent. Vt verò Alexander mortuus eſt, plebs in duas partes ſciſſa,ad apertas progreſſa eſt inimicitias,& contẽtio dubia multitudinem occupauit. Nicænæ enim fidei ſectatores Paulum epiſcopum deſignabant: Ariani autem Macedonio ſacram adminiſtrationem committere contendebant. In ea ſanè eccleſia quæ Pacis nomen obtinet,quæque Dei Sapientiæ templo vicina eſt, cum prærogatiua defuncti epiſcopi ſententię,Paulus epiſcopus eſt renunciatus. Quam electionem Imperator grauiter tulit: peregrè enim tum aduenerat,& conſilio veterum Pauli inimicorum coacto, illum quidem vt ſacro B munere indignum deiecit, thronúmque Euſebio Nicomedienſi cõceſsit: quum quidem id Canon eccleſiaſticus interdiceret, epiſcopos ex vna vrbe in aliam tranſire vetans. Nihil autem mirandum eſt,qui ſic contra Vnigeniti diuinitatem rabie furentes ferantur,ſi abſque timore omni leges quoque eius tranſgrediantur.Sed hoc ille non tum primùm auſus eſt. Antea namque quum Beryti epiſcopatum gereret, Nicomediam quoque inde tranſiluit. His actis, Conſtantius Antiochiam venit.

Pauli exiliũ & cædes.

Diſſenſio Cõſtantinopoli inter Catholicos & Arianos de electione epiſcopali.

Conſtantius Euſebiũ Nicomedienſem, epiſcopũ Cõſtantinopoli ſacit. Tranſlationes Euſebij ex vno epiſcopatu in alium.

CAPVT V.

EVſebius autem,ampliore eo modo auctus poteſtate, non moderatè ſe geſsit:ſed omnẽ,vt in prouerbio eſt, mouit funẽ, vt quod ſemel ſtatuiſſet,efficeret.Et commodum eccleſia Antiochena decimo tum pòſt iacta eius fundamenta anno abſoluta erat:quam, Conſtantio filio adminiſtro vſus C magnificè ex ipſis fundamentis magnitudine ſimul & pulchritudine nulli ſecundam Conſtantinus extruait. Itaque prætextu & occaſione encæniorum,& dedicationis templi eius,per opportunum Euſebio viſum eſt,concilium cogere,ad profeſsionem [illegible] conſubſtantialis apertè abolẽdam,& decreta Nicæna immutanda. Et conuenere vndequaque Antiochiam epiſcopi nonagintaſeptem numero:vbi tum poſt Euphronium, eccleſiæ Phlacitus præfuit:Hieroſolymis autẽ, poſt Macarium,Maximus: qui conſultò ad Synodum eam venire renuit, ſecum ipſe + conſiderans, ne quid rurſus præter animi ſententiam faceret: ſicuti antea,quum inuitus etiam Athanaſij exauctorationi ſubſcripſit.Sed neque Romanus epiſcopus Iulius, Sylueſtris ſucceſſor, vel per ſeipſum, vel per quẽpiam qui locum eius obtineret, Synodo ei interfuit: quum quidem eccleſiaſtico Canone ſancitũ ſit,+ non oportere eccleſias citra Romani epiſcopi ſententiam in Synodis quidquam ſtatuere. Ex Italia quoque ipſa & prouinciis vlterioribus nemo cõuenit. Quintus tum à Conſtantini obitu annus erat,& Synodus Imperatore præſente agebatur.Euſebiani Athanaſium accuſarunt, quòd ſan- D ctiones eccleſiaſticas tranſgreſſus eſſet, prius ſcilicet thronum eum recepiſſe,quàm ei à Synodali epiſcoporum conuentu id permiſſum eſſet, aſſeuerantes.Et quòd multis præterea mortis cauſa extitiſſet,ſeditione in ingreſſu eius coorta: in qua nõnulli cæſi,nonnulli iudicum quæſtioni traditi, pecunia mulctati eſſent. Multis inſuper aliis calumniis in Athanaſium textis,primùm Euſebium, qui Emeſenus cognominatus eſt, Alexandriæ antiſtitem deſignarunt,de quo poſtea dicemus. Eo verò Alexandriam adire metuente, Gregorium ſuffragiis ſuis delegere. Deinde quæſtione de doctrina mota,nihil illi quidem,quod in Nicænis actis reprehenderent, habuere: opportunitatem tamen crebras Synodos cogendi,aliáſque fidei formulas promulgandi præbuere,vt alia atque alia ſubinde mutatione pedetentim in gurgitem Arianorum homines delaberẽtur. Hæc quemadmodum proceſſerint,apertius hiſtoria ipſa indicabit. Quæ autem ad vrbiũ epiſcopos paſsim ſcripſere, hæc fuere, Nos neque Arij ſectatores fuimus:quomodo E enim epiſcopi presbyterum conſectaremur? neq; aliam quampiam fidem, præterquàm quæ ab initio promulgata eſt,recepimus.Sed ea cuſſa exploratàq; eius fide,illũ potius recepimus, quàm ſequuti ſumus. Id quod ea verbis noſtris cognoſcetis. Didicimus namque ab initio,credere in vnum rerum vniuerſarum Deum,omnium intelligibilium ſimul & ſenſibiliũ conditorem &⋆ prouiſorem. Et in vnum filium Dei vnigenitum, qui ante omnia ſæcula extat,& ſimul extitit cum eo qui eũ genuit patre:per quem omnia facta ſunt,viſibilia iuxtà & inuiſibilia. Qui extremis diebus,iuxta beneplacitum patris deſcendit,& carnẽ ex virgine ſancta recepit,& omnem paternam eius voluntatem ſimul expleuit. Qui & paſſus eſt,& reſuſcitatus: & reuerſus in cœlos, ſedet in dextra patris. Qui venturus eſt ad iudicandum viuos & mortuos, & manſurus rex & Deus in ſæcula. Credimus etiam in Spiritum ſanctum.Si verò addere oportet, Credimus quoque de carnis reſurrectione, & vita æterna. Hæc primùm ſcripta ad epiſcopos miſe- F runt,ſilentio, vtrum coæternus ſit,aut conſubſtantialis patri filius,an contrà, prætereuntes. Porrò Antiochiæ morati, perinde atque priorem formulam damnaſſent, profeſsionem aliam fidei edidere,in omnibus Nicænæ conſonam: neſcio tamen an non occulta verbis eius ſententia quæpiam inſit. Ea ſic habet. Credimus,pro eo atque Euangelica & Apuſtolica traditio docet, in vnum Deum patrem omnipotentem, rerum vniuerſarum conditorem atque factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, filium eius vnigenitũ Deũ, per quem omnia facta ſunt, genitum ante omnia ſæcula ex patre,Deum de Deo,totum ex toto, ſolum ex ſolo,perfectum ex perfecto, regem ex rege,Dominum à Domino,Verbum viuens,ſapientiam,vitam,lumen verum,viam veritatis, reſurrectionem,paſtorem, oſtium, immutabilem atque inalterabilem ⋆ diuinitatis ipſius, ſubſtantiæ,& poteſtatis,& conſilij, & gloriæ patris ipſiſsimam atque per omnia ſimilem imaginem, primogenitum omnis creaturę,in principio exiſtentem apud Deum,verbum Deum:pro eo atque in Euangelio eſt dictum, Et Deus erat verbum: per quem om-

Per cauſam Antiocheni templi encæniorum, Euſebius concilium epiſcoporum cogit.

[illegible] Socrat. lib. 2 cap. 8.

Prærogatiua Rom. Eccleſiæ in Conciliis.

† [illegible]

[illegible]

Actiones Synodi cõtra Athanaſiũ Euſebium Emeſenum.

Gregorius Athanaſio ſucceſſor à cõciliabulo Antiocheno deſignatur.

Crebræ Synodi Eccleſiæ obſunt.

Formula fidei Antiochena.

[illegible]

Formula eiuſdem conciliabuli prolixior.

[illegible]

A nia facta ſunt, & in quo omnia cõſiſtunt. Qui diebus extremis deſcendit de cœlo, & natus ex Maria virgiue, ſecũdum ſcripturas: & homo factus, mediator Dei & hominum, & Apoſtolus fidei noſtræ, & dux vitæ (quemadmodum dixit, Deſcendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, Sed voluntatem eius qui miſit me.) Qui paſſus eſt pro nobis, & reſurrexit pro nobis tertia die: & aſcendit in cœlos, & conſedit in dextra patris. Et iterum venturus eſt cum gloria & virtute, ad iudicandos viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum, qui conſolationis & ſanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus eſt. Sicuti & Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſcipulis mandauit, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Manifeſtum porrò eſt, Patrem verè eſſe patrem, & filium verè eſſe filium, & ſpiritum ſanctum verè eſſe ſpiritum ſanctum: nominibus hiſce non ſimpliciter neque ocioſè poſitis, ſed cuiuſque eorum qui nominantur propriam certò ſignificantibus ſubſiſtẽ

B tiam, ordinem & claritatem. Ita vt ſubſiſtẽtia quidem tria ſint, †conſenſione autem vnum. Ad finẽ porrò hæc adiecere. Haue igitur obtinentes fidei perſuaſionem, coram Deo & Chriſto ipſo, omnẽ hæreticam prauámque anathemate iugulamus * opinionem. Et ſi quis contra ſanam rectamq; ſcripturarum fidem docet, dicens aut tempus aut ſæculum eſſe, vel fuiſſe, antequam filius Dei fuerit, anathéma ſit. Et ſi quis dicit filium creaturã, perinde atque vnam aliquam creaturarum: aut genimẽ, perinde atque vnum aliquod genimium, & non ſicuti diuinæ ſcripturæ de prædictis omnib. prodidere ſentit: aut ſi quis aliud docet vel annunciat, præterquam quod accepimus, anathema ſit. Nos enim omnia quæ ex ſacris literis à Prophetis & Apoſtolis tradita ſunt, verè atque apertè & credimus & ſequimur. In hac formula quum immutabilem & inalterabilem filij diuinitatem, imaginẽque non differentem à diuina ſubſtantia & conſilio & poteſtate & gloria, atque primogenitũ omnis creaturæ clarè dixerint: neſcio quomodo etiã conſubſtantialem ipſum patri dicere detrectauerint.

† ὑπάρξεις.

** ἀνάθεμα.*

Conſultò in hac formula nomen τὸ ὁμοούσιον omiſſum. Formula hæc Luciano martyri calli di aſcripta.

C Vulgatũ ſanè quidam, fidem talem ſic ſe inueniſſe ſcriptam, & à Luciano conceptam, qui Nicomediæ martyrio decertauit, viro diuino, & in ſacris literis ſupra cæteros apprimè erudito: amplitudine, vt equidem puto, martyris, celebritatem potius ſcripto ſuo vendicantes, quàm vera dicentes. Interfuit autem concilio huic, Euſebius, qui ex Nicomedienſi ad Conſtantinopolitanam ſedem eſt translatus: Acacius Euſebij Pamphili throni iuxtà & eruditionis ſucceſſor: Patrophilus Scythopolitanus: Theodorus Heracleotes ſeu Perinthius, vir præclarus, qui Euangeliorum expoſitiones edidit: Eudoxius Germanicienſis, qui poſt Macedonium Conſtantinopolitanam eccleſiã gubernauit: Gregorius, quem eccleſiæ Alexandrinæ epiſcopũ deſignauerant, qui omnes eadem ſentiebant: ſed & Dianius Cæſareæ Cappadocum, & Georgius Laodiceæ Syrorum epiſcopi, aliique plures inſignium thronorum Metropolitana dignitate præditi Antiſtites: præter Iulium Romæ & Maximũ Æliæ epiſcopos, qui ob eas quas paulo antè recenſuimus cauſas nõ affuere. Ad illos etiam Euſebius Emeſenus acceſsit. De eo, qui fuerit, nunc dicam,

Primarij epiſcopi, qui Concilio Antiocheno interfuere.

De Euſebio Emeſeno.

Hic Edeſſæ Oſroenorum claris parentibus genitus, ſacras primùm literas, poſtea etiam Græcas diſciplinas, ab eius loci magiſtris didicit. Deinde cũ Euſebio Pamphili familiarius agens, atque etiam cum Patrophilo Scythopolita, accuratius in ſacris eſt eruditus literis. Antiochiam venit, quum ibi † Euſtathius propter crimen ei intentatum ex autoritate Synodi condemnatus eſt: atque cum ſucceſſore eius Euphronio eiſdem in ædibus egit. Sacerdotalem autem dignitatem deprecatus, ſcholas Alexandrinas frequentauit. Ibique quantum opus erat exercitatus, Antiochiam rediit: & cum Phlacito, qui in epiſcopatu Euphronio ſucceſsit, fuit. Hic, Euſebius Conſtantinopolitanus quum Synodum celebraret, Alexandrinæ ſedi hunc deſtinauit. Quòd enim & eloquẽtia polleret, & bene boneſtéque viueret, breui is Ægyptios ab amore & deſiderio, quo in Athanaſium ferebantur, abducturus eſſe exiſtimabatur. Eam functionem vbi repudiauit, id quod res erat ſecum reputans, iuſtam nimirum erga ſe odij cauſam facilè Alexandrinos reperturos, qui alium neminẽ pro Athanaſio cer-

† Apud Socratem eſt lib. 2. cap. 9. ὡς ἐπὶ τῷ Σαβελλίζειν κατηγορηθέντος ὑπὸ Κύρου τοῦ Βεροίας καθαιρεθέντος δὲ καθῃρημένου. Euenit vt Euſtathius à Cyro Berrhœo accuſatus tanquam Sabelliʒans, in ordinem damnatus redigeretur.

E nere ſuſtinerent epiſcopum, Emeſam eſt miſſus: Gregorius autem Alexandriam deductus. Ille calumnia Emeſæ expetitus, quaſi eius partis Aſtronomiæ quæ Apotelesmatica dicitur, reſponſis ſcilicet dandis occupata, ſtudioſus eſſet, Laodiceam ad Georgium epiſcopi iſthic munere fungentem, veterem amicum profugit: & cum eodem Antiochiam ad Phlacitum & Narciſſum profectus, inde apud Emeſenos in epiſcopatum ſuũ reſtitutus eſt. Fuit autem & Conſtantio Imperatori pergratus, qui eum ſecum aduerſus * Perſas bellum geſturus duxit. Multa namque diuinum numen prodigia per ipſum ediдиſſe, Laodicẽſis refert Georgius, qui vitam eius conſcripſit. Et quanuis tantus vir fuerit, non tamen inuidorum, qui honeſtis imminere ſoliti ſunt, laqueos effugit. Obiectum enim ei eſt, quòd in eadem eſſet cum Sabellio ſententia. Tum ſanè quidem, vti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cum aliis ſuffragator interfuit. Hæc de Euſebio. Et Synodus Antiocbena rebus ita geſtis, ſoluta eſt.

Olim epiſcopu Mathematicam & Aſtronomiam Apotelesmaticã tractare religio erat.

** Socrates habet, aduerſus Barbaros. Ex Eutropio videtur eſſe legendum Parthos.*

F

CAPVT VI.

EA verò tempeſtate res etiam publicæ infeliciter adminiſtratæ. Franci enim, gens bellicoſa, Galliam occidentalem percutiẽtes, maximè vaſtarunt. In Oriente autem loca pleraque ſæuis terræmotibus ſunt concuſſa: Antiochia verò maximè, integro namque anno id pertulit malum. Quo tẽpore cum magna militum manu (quinque hominum millia erant, quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriam eſt profectus. Milites propterea eum ſequuti, vt tutò & abſque ſeditione omni ingredi eam vrbem poſſet. Incredibili enim erga Athanaſium deſiderio multitudo tenebatur. Non parum tamen Ariani quoque, qui Alexandriæ erant, quomodo Athanaſius exigeretur diſpicientes, hac in parte profuerunt. Metuebant enim illi, ne tumultu in plebe excitato, malè ab ea acciperentur. Quod & ipſum Athanaſius veritus, ſenſim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipſe in

Clades reip. Franci Galliam vaſtãt. Terræ motus diuturnus. Gregorius militari manu in poſſeſſionem Eccleſiæ Alexandrinæ perducitur.

A eccleſia, quòd Synaxis & conuentus in expectatione eſſet, rebus ſacris intendebat. Et manus iam militaris eccleſiam per manipulos ordine ſuo occupauerat: quum ille precatione peracta, pſalmodiam continuare iubet. Milites quieti tum erant, quòd intempeſtiuum, impetum in eum facere, exiſtimarent, quum concentu vno carmina reſonarent. Atque interea, quòd omnes vna porta egrederentur, Athanaſius in media pſalmos canẽtium turba tectus, incolumis euadit, atque Romam recurrit. Gregorius porrò, illo profugiẽte, thronum recipit. Propter quod factũ multitudo malè animata, eccleſiam quæ apud ipſos ſub Dionyſij epiſcopi nomine erat, igni combuſsit. Euſebius cum ſuis ea re ad voluntatem ſuam peracta, magnóque ſtudio epiſcopis in Oriente catholicis reiectis, & aliis qui eadem ſecum ſentirent, inſignioribus ſedibus, Alexandriæ, Antiochiæ ad Orontem, præfectis, & in ipſa ad Helleſpontum imperante vrbe per ſeipſum ſede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit epiſcopos.

Athanaſi⁹ Romam refugit. Plebs irata eccleſiam Dionyſij incendit.

Euſebi⁹ Arian⁹ regnat. Occidentales Epiſcopi diſſidiis Orientalibus perturbantur.

B Iulius autem Romanus Pontifex, & totius Occidentis epiſcopi, conſtantes Nicænæ Synodi ſuffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter ſpem acciderant, grauiter affligebantur. Ipſum quoque Athanaſium ad ſe veniẽtem perbenignè ſuſceperunt: & virum tantum, eadémque cum eis ſentientem, honore ſunt proſequuti, cauſámque eius ad iudicium cognitionémque ſuam transferendam duxerunt, & ſcriptis eam ob rem literis Synodum ad ſe euocarunt. Quibus literis Euſebius exacerbatus, miſsis ad Iulium legatis, iudiciũ eius rerum in Tyria Synodo aduerſus Athanaſium decretarum permiſit.

Iidem Synodum Antiochenam & Tyriam in iudicium vocant.

CAPVT VII.

Euſebij mors.

PRiuſquam autem reſponſum Roma accepiſſet, Euſebius diem ſuũ obiit, non diu à Synodo Antiochena ſuperſtes. Porrò belua ea ſublata, Conſtantinopoli cœtus piorum ſtudio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in eccleſiã C reduxere. Tum quoq; Arianorũ factio, & Theognidis atque Theodori Perinthij (Heracleotem eũ nominant) ſectatores, in ea quæ Pauli dicitur eccleſia, conuentu acto, Macedonium Conſtantinopolitanum elegerunt epiſcopum. In quibus quùm alij multi, tum Vrſicius & Valens, alter quidẽ Singidonis ſuperioris Myſiæ, alter autem Murſorum ſuperioris Pannonię epiſcopi fuere. qui poſtea reſipuere, & libello pœnitentiæ Iulio Romæ epiſcopo oblato, ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſere, & ad communionem admiſsi ſunt. Tum temporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non paruos eccleſiæ motus excitarunt. quorum vnus etiã Macedonius fuit. Ciuili namque ex ea cauſa bello exorto, plebs quotidie ferè ſeditionem cõcitabat: & multitudine vtrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Qua re Imperator cognita, quum adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciam miſſus fuerat, mandauit, vt ex itinere cũ equeſtri manu in vrbem imperatricem diuerteret, & Paulum eccleſia eiiceret. Qui vbi affuit, & Imperata facturus militarem manum adbibuit, plebs ei reſtitit. D

Noua Byzãtij de electione epiſcopi ſeditio. Paulus in Eccleſiã Cõſtantinopolitanam reducitur. Macedonius iterum eius competitor.

Conſtantius ad eiiciẽdum eccleſia Paulum, Hermogenem ducẽ Conſtantinopolim mittit.

Eam verò, ad vim vindicandam paratam videns Hermogenes, amplius etiam militari robore inſtitit. Ibi multitudo ad ſeditionem & tumultum paulatim concitata, præter rationem ad impetum proſiluit: & deinde vnà ſimul omnes ruentes, Hermogenis domum incendere, ipſúmque occidêre: fune quoq; ad pedes eius alligato, per vrbis vias traxere. Hæc vbi ad Conſtantium ſunt relata, equo vehens Conſtantinopolim venit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere ſtatuiſſet, noxam eis, quòd lachrymantes ei obuiam ierant, remiſit. Dimidiam tamen circiter frumenti partem ademit, quod Conſtantinus quotannis ex Alexandriæ & Ægypti tributis, ciuibus ſuis largitus fuerat. Melius fortaſſe Conſtantius eſſe ratus, ſic ſeditionum, quàm aliter, accidere cauſas, quæ ex luxu plurimùm & ſecundarum rerum licentia emergere ſolent. Octo enim myriades medimnorum frumenti quotannis à Cõſtantino plebi datæ fuerant, cuius dimidiam partem tum Conſtantius diminuit: ira omni in Paulum conuerſa, quem non E ſolum throno, ſed vrbe etiam eiecit. Macedonio quoque ſuccenſens, vt ſeditionum, tumultuum, atque adeò cædis Hermogenis autori: qui iniuſſu ſuo epiſcopatum recepiſſet, atque electione eius neque comprobata neque abrogata, in ea qua cõuentus agebat eccleſia, eum ſic manere paſſus Antiochiam reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atque in religione ſegnem, & Alexandrinis minus gratum, & propter eccleſiæ, quæ Alexandriæ Dionyſij epiſcopi fuerat, in introitu eius conflagrationem, epiſcopatu mouent: & Georgium quendam Cappadocem genere, qui circa panem viliorem & furfur ætatem egerat, ſuccidiæq; adeò ſuillæ promus condus fuerat, quòd in religione tuenda induſtrius eſſet, pro eo in Alexandrina ſede collocarunt.

Hermogenes à plebe furente interficitur.

Conſtantius dimidiã partem annonæ publicæ plebi, mulctæ loco adimit. Paulum proſcribit.

Alexãdria Ariani Gregorio repudiato, Georgium ei ſubſtituunt.

• *Acta ſunt hæc Conſtantio III. & Conſtante II. Coſſ. quo tempore Conſtans Francorum gentem bello victam fœdere ſibi coniunxit Socr. lib. 2. cap. 15.*

CAPVT VIII.

F

ATHanaſius autem Romæ agebat, Conſtante Conſtantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eò Cõſtantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Ancyranus, propter eam quam diximus cauſam, Aſclepas etiam Gazæorũ epiſcopus, qui & ipſe quòd fortiter Arianis reſiſteret, accuſationem iudiciúmque, quaſi ſacrificij aram euertiſſet, ſuſtinuit: & ob id epiſcopatũ deponere coactus fuit, quem epiſcopatum Quintianus eſt conſequutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodem crimine delatus, & dignitate itidẽ ſpoliatus, Romam confugit. Horum cauſa Iulius antiſtes Romanus cognita, quòd cõſentientes ſibi de Nicænis decretis inuenit, communione eos eſt dignatus. Pro amplitudine autem ſedis ſuæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua, perſuaſum habens, omnium vbique epiſcoporum curam & iudicium ad ſe pertinere, datis cuique liberrimè ſcriptis literis, ſuas eis eccleſias reddidit, eóſque in Orientem remiſit: eos qui temerè illos exauthoraſſent, per-

Catholici epiſcopi ex Oriente Romã profugiunt.

Epiſcopus Ro. profugos epiſcopos ad communionẽ admittit. Eccleſia Romana vetus priuilegium. Socr. lib. 2. ca. 15. Sozo. lib. 3. cap. 8. Profugi epiſcopi in integrum reſtituuntur.

A ſtringens, vt qui nõ recta ſequeretur conſilia, mo-
tuſque & turbas eccleſiis crearent, neque ſemel
Nicææ factis fidei decretis ſtarent. Ad hæc præ-
cepit, vt quidam ex eis ad diem conſtitutum Ro-
mę prętò eſſent, qui rectè ſententiam in condem
natos latam eſſe probarent. Sin minus, minas ad-
didit: niſi à rebus nouandis deſiſterent, ſe ab eis ſa
cras exacturum pœnas. Athanaſius, & qui cum eo
erant, miſsis ad Orientales epiſcopos literis, eccle
ſias ſuas receperunt. Illi contumeliam eſſe rati Iu-
lij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de ſen-
tentia omnium epiſtolam ad eum miſere, Idculen
ter quidem illam ſcriptam, ironiis autem aculea-
tiſque verbis refertam, forenſémque & iudicia-
lem in modum compoſitam, & quæ ſtyli vi & gra
uitate minatum expers non eſſet. Scripſerũt enim,
Romanæ quidem vrbi ab omnibus obſeruantiam
exhiberi & honorem: quippe quæ antiquitus Apo
ſtolorum domicilium & ſchola, veræque pietatis,
vt aliquis dicat, Metropolis & primaria vrbs fue-
rit: quamuis ex Oriẽte præcones eius eò venerint,
B ſe tamen non ideo ſecundas ferre debere, quòd Ec
cleſiæ magnitudine ſuperiores non eſſent, quum
virtute & rebus aliis priores ſe eſſe exiſtimarent.
Illud etiam criminis loco obiecere, communicare
eum cum Athanaſio animum induiſſe: idque in-
dignè tulere, veluti contumelia Synodi eorum ſen
tentiæ irrogata eſſet. Et factum ipſum, vt quod cõ
tra ſanctiones Eccleſię proceſsiſſet, iniquum eſſe,
ſunt calumniati. Atque ægrè id eis eſſe, rectéque ſe
eum reprehendere, quum dixiſſent: poſtremò, ſi-
quidem quùm ſententiam ipſorum qua illos con-
demnaſſent, tum electionem eorum quos pro il-
lis eccleſiis præfeciſſent, comprobaret, pacatos e-
tiam ſe fore, & ſecum communicaturos. Sin aduer
ſari eis pergeret, & ipſos coniunctos aduerſus eũ
ituros eſſe, intulere: quum neque maiores eorum
contra Cornelium Romæ epiſcopum conati ali-
quid fuerint, quum ille Nouatum presbyterum ec
cleſia ſummouiſſet. De rebus verò Nicænis nihil
reſcripſere, ſuperfluum id eſſe arbitrati, etiãſi plu-
tima quæ ſcriberent haberent: quæ tamen vt omit
terent, res præſentes neceſſariò efflagitarent. In eã
C ſententiam Orientales epiſcopi ad Iulium literas
dedere.

Orientaliũ epiſcoporum ad Iuliũ Ro. antiſtitem acres literæ.

Sententia eorum ſcripti.

CAPVT IX.

CONſtantio verò Imperatori An-
tiochiæ agenti ſcribentes, illos vt
ſeditioſos homines à ſe expulſos
eſſe, ſunt calumniati. Ille vbi Pau
lum recuperaſſe locum ſuum au-
diuit, admodũ ferociit: & ad Phi-
lippum vrbis ⋆ præfectum, ſecundam ab imperia
li poteſtate dignitatem tum obtinentem, ſcripſit,
vt Paulo vrbe eiecto, Macedonio eccleſiam tra-
deret. Philippus ex Hermogenis caſu cautior fa-
ctus, quòd multitudinis furorẽ metueret, arte qua
dam rem eſt aggreſſus. Priuſquam enim ea vulga-
retur, perinde quaſi de publicis quibuſdam rebus
conſilium habiturus, Paulum ad ſe in Zeuxippum
(quod publicum & celebre ampliſsimúmque eſt
lauacrum, poſtea † Numerorum cognominatum)
vocauit, eíque decenti cum honore aduenięti, Im
peratoris literas exhibuit. Ac hominem per pala-

⋆ ὕπαρχον. Cõſtantij iuſſu Paulus epiſcopus Conſtantinopolitanus in exiliũ mittitur.

† νουμέρων.

tium Imperiale, lauacro quod diximus vicinum, D
ad mare deductum, nauigióque impoſitum, Theſ-
ſalonicam miſit: quam etiam patriam habere, & à
maioribus ſuis inde oriundus eſſe dicebatur. Ei-
dèmque Oriente toto interdicens, in Illyrico & vl
terioribus terris viuendi liberam permiſit poteſta
tem. Præfectus ex eo loco, vnà cum impio Mace-
donio, incitato curſu in eccleſiam ire contendit:
& multitudo ex omni hominum ordine miſta, ea
re audita, pro ſe quiſque locum antecapere feſti-
nans, ad eam eccleſiam cucurrit. Innumeri pror-
ſus, qui eò confluebant, erant. Et militaris manus
armata ad terrorem plebis conſequebatur. Atque
ea vbi proximè ad eccleſiam venit, nec ei acceſſus
propter vndique concurrentem turbam patêret,
milites vi homines reiicere per audaciam cœpe-
runt. Quum verò illi propter multitudinem oppi-
dò in anguſtum redactam, cedere & ⋆ conſidere
non poſſent, reſiſtere eos, milites, neque ſponte
tranſitum dare velle opinati, ſtrictis vſi gladiis, ve
luti reluctantes cecidere, multóſq; (vt fieri ſolet)
neci dedere. Non pauci etiam inter ſe conculcati E
atque attriti interiiſſe dicuntur, ita vt occiſorum
turba trium millium centum & quinquaginta nu
merum ſuperauerit. Porro Macedonius, perinde
atque noui nihil factum eſſet, tanquam innocens
& purus, in † Epibateriorum introitúſque arca-
nioribus ſacris, quaſi ex aliqua pręſtigiarum ſcena
aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de im
prouiſo Hierarcha apparens, à præfecto magis,
quàm ex eccleſię conſuetudine, ab epiſcoporum
ordine in thronũ eſt deductus. Ad hunc modũ, &
per has cædes Macedonius & Ariani eccleſiá oc-
cupauere. Ita etiam Paulus ſolum iniqui exilij gra-
tia vertere eſt coactus. Athanaſius autem Conſtá-
tij minas veritus, fuga ſibi conſulens diſparuit. Nã
ille capite in eum ſe animaduerſurum denunciaue
rat, quòd obtrectatores eius & inſidiatores eum
vt ſeditioſum detulerant, reditu eius ex vrbe Ro-
mana in eccleſiam, multitudinem ingentem con-
culcatam interiiſſe allegantes. Maximè verò Con-
ſtantium in eum incitauerat calumnia ab Arianis
ei intentata, veluti annonam pauperum, quam Im
peratoris pater Conſtantinus Alexandriæ in ege- F
norum alimenta diſtribuendam ſanxerat, Athana
ſius vendidiſſet, atque in pecuniam redegiſſet. Ob
ſeruandum illud, eo tempore quo Macedonius e-
piſcopatum recepit, Conſtantium magnam eccle-
ſiam abſoluiſſe, quæ σοφία, Sapientia nominata eſt:
proximè ad cognominem Paci eccleſiam, quam
Conſtantinus Conſtantij pater, quum prius exi-
gua fuiſſet, ad eam etiam quæ nunc cernitur am-
plitudinem perduxit: ita vt duorum iſtorum tem-
plorum oræ contiguæ, vnúſque ambitus & muri
eſſe videantur.

Macedonius in poſſeſſionẽ epiſcopatus deducitur.

⋆ συστῆναι. Cædes hominum multa in ingreſſu Macedonij in eccleſiam.

† Inueſtitorũ nũc vocãt. Macedonius vir ſanguinarius ſubito epiſcopus apparet.

Athanaſij fuga.

Per grauem calumniã in inuidiã Athanaſium apud Conſtantium adducitur.

Sapiẽtia Dei templũ, quod Conſtantin⁹ non perfecit. Supr. lib. 7. cap. 49.

CAPVT X.

IVlius Romanæ vrbis epiſcopus li-
teris, quas Euſebius ante obitũ ſuum
contra Athanaſium ſcripſerat, aliíſ-
que quas ij qui Antiochiæ conue-
nerãt dedere, atque aliis rurſus quo-
rũdam Ægyptiorum epiſcoporum,
ementita eſſe aduerſus Athanaſium omnia decla-
rantibus, eiſque ſic inter ſe pugnantibus, acceptis,
Antiochenis

Iulij ad Antiochenum cõciliabulum reſponſum.

A Antiocbenis illis reſcribens, epiſtolæ eorum arrogantem & præfractam ſententiam coarguit: & quòd latenter aggreſsi eſſent, contra decreta Nicæna, fidem nouare & adulterare. Præterea, quòd præter eccleſiaſticam conſuetudinem, ſe quoq; in Synodum vocare intermiſiſſent. Extare enim eccleſiaſticum Canonem, aùthoritatem omnem eis abrogans, quæ præter Romani antiſtitis ſententiam peracta eſſent. Rurſum, quòd in rebus quas in Tyro vrbe & Mareote decreuiſſent, non legitimè proceſsiſſent, inquiſitione videlicet vna tantū præſente parte facta. Arſenij autem manum liquidò apparentem, apertam ſycophantiam eſſe, eis obiecit. Et ſecundum ea omnia, æquum eſſe vt Athanaſio & Paulo ſubueniretur, intulit. Breui namque pòſt, Paulus quoque Corinthum ſe ire aſsimulans, in Italiam venit, & caſum ſuum miſerandum in modum deplorauit. Veruntamen verò vbi Iulius ſcriptis ſuis apud Orientales epiſcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorem Conſtantem, de rebus Athanaſij & Pauli certiorem fecit. Qui ei etiā

Auctorita-te epiſcopi Romani ... Socr. li. 2. cap. 17

Athanaſius & Paulus apud Conſtantem Imp. ...

B adito, Arianæ factionis ſubdolas fraudes expoſuere: patris mentione illata, vt ille œcumenicam & vniuerſalem Synodum coegerit, conſtitutionéſq; decreta illius ſtabilierit, referentes, & eumad paternam æmulationem conſectandam cohortantes. Conſtans rebus eis cognitis, caſum eorum virorum calamitatem ſuam prorſus eſſe putauit: & ad fratrem ſcribens, eum admonuit, vt paternæ religionis incorruptam integrámque ſeruaret normam. Ille enim, inquit, vera pietate imperio ſtabilito, tum tyrannos Romanos omnino ſuſtulit, tū barbaros hoſtes circumcircà deuicit. Significauit eidem etiam, vt tres ex Oriente in Occidentem mitterentur epiſcopi, qui rationem de Athanaſij & Pauli exautoratione exponerent. Ad id delecti ſunt, Narciſſus Irenopolis Ciliciæ, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethuſæ Syriæ epiſcopi. Qui in Italiam quum veniſſent, Imperatori Conſtanti iuſtam eſſe, quæ contra illos lata fuerat, ſententiam perſuadere voluerunt. In Athanaſij verò colloquium venire non ſuſtinuerunt. Porrò vbi de fidei eorum ratione quæſitum eſt, aliam eius, quàm quæ

Conſtātis ad Conſtantiū pro orthodoxis litera.

Tres Orientales epiſcopi in Occidētē legati.

C Antiochiæ compoſita erat Conſtanti formulam obtulere, hiſce verbis expreſſam. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante omnia ſecula ex patre genitum, Deum de Deo, lumē de lumine, per quem facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia ſimul & inuiſibilia Verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui in extremo dierū propter nos homo factus, & genitus eſt ex virgine ſancta. Qui crucifixus, & mortuus, & ſepultus eſt: & reſurrexit ex mortuis tertia die, & aſcendit in cœlos, & conſedit in dextra patris, venturus in conſummatione ſeculorum ad iudicandum viuos & mortuos, & reddendum vnicuique ſecundum opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita permanet ſecula. Sedet nanque in dextra patris, non ſolum in ſeculo præſenti, ſed etiam in futuro. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt paracletum: quem quum Apoſtolis promiſiſſet, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis

Formula fidei, quam legati iſti Imp. Conſtanti obtulere.

omnia. Per quem etiam ſanctificabuntur, quæ ſincerè in eum credidere, animæ. Eos autem qui ex D non exiſtentibus dicunt eſſe filium, aut ex alia ſubſtantia, & non ex Deo, & fuiſſe quandoque tempus quum non fuerit, alienos eſſe nouit Eccleſia catholica. Hanc exhibuere formulam.

Conſtans autem perſpectum habens, eos iniquè contra diuinos viros conſpiraſſe, neque criminum aliquorum gratia, neque propter vitæ prauitatem, ſicuti atteſtationes declarabant, communionem illorum auerſatos, ſed dogmatis diſſonātiam proceſſus cauſam diſsidij eſſe: infecta cuius cauſa venerantur re, eos dimiſit. Et Orientalibus atque Occidētalibus veluti chaſma ſeu hiatus fuit, quæ eis interceſſerat, diſſenſio. Qua tempeſtate & in Sirmio, quæ Illyrici vrbs eſt, Photini hæreſis emerſit: qui in minore Gallia ortus, & à Marcello, de quo diximus, loci eius epiſcopo eruditus, eccleſiis ibi præfuit, merum eſſe hominem Dominum docēs. De quo, ſuo tempore dicemus.

Conſtās Arianorū fraudem & cauſam cognoſcit. Diſsidiū inter Orientales & Occidentales. Photini hæreſis.

CAPVT XI. E

TRiennio deinde elapſo, Orientales epiſcopi ſcripto alio compoſito, ad Occidentales id miſere: quod μακρόστιχον, hoc eſt, longiorem vocatunt formulam, ſeu expoſitionem, quòd ſcilicet verba & ſentētias plures complecteretur. Verùm ne in eo quidē ſubſtantiæ Dei nominatim mētionem fecere. Eos verò qui filium ex non exiſtētibus, aut ex alia ſubſiſtentia quam ex Deo eſſe: & fuiſſe quandoque tempus aut ſeculum, quum ille non fuerit, dicerēt, proſcripſere. Scriptum id pertulit Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui etiam poſt Macedonium Conſtantinopolitanæ præfuit eccleſiæ: & Martyrius, & Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epiſcop⁹. Occidentales epiſcopi ſcriptum non receperunt: ſufficere ſibi Nicænam fidei profeſsionē, neque ſe vlterius anxiè nimis & curioſe inquirere de ea velle, dicentes: atque illud etiā prætexētes, aliena lingua libellum ſcriptum eſſe, & ſe verborum ſententiam non intelligere. Lōgior autem illa expoſitio F ad verbum hæc eſt complexa. Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et in vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum, Dominum noſtrum, ante omnia genitum ex patre, Deum de Deo, lumen de lumine, per quē facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia: Verbum exiſtentem, & ſapientiam, & virtutem, & vitam, & lumē verum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ex virgine ſācta natus, crucifixus & mortuus & ſepultus, tertia die reſurrexit: & receptus in cœlos, ſedet ad dextram patris, venturus in conſummatione ſeculorū ad iudicandū viuos & mortuos, & reddendum cuique ſecundum opera eius. Cuius regnū interminatū, & in infinita ſecula permanet. Sedet enim in dextra patris nō tantū in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Credimus verò & in Spiritū ſanctū, hoc eſt, in Paracletū, quem Apoſtolis promiſſum, poſt aſcenſionem ſuam in cœlos, miſit, vt doceret & ſuggereret eis omnia: per quē etiā ſanctificātur, quæ ſincerè in ipſum credūt animæ.

Orientales per epiſcopos alios μακρόστιχον hoc eſt, longiorē fidei formulam ad Occidentales mittunt.

Epiſcopi legati Occidentales eam non recipiunt. Μακρόστιχος, hoc eſt prolixior fidei formula.

A Qui verò dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filium, aut ex alia ſubſiſtentia, & non ea Deo: & quòd fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos nouit eſſe ſancta Catholica Eccleſia. Non minus & eos, qui dicunt tres eſſe Deos, aut Chriſtum non eſſe Deum ante ſecula: neque Chriſtũ, neque filium Dei ipſum eſſe: aut eundem eſſe & patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut ingenitum filium: aut quòd non ex propoſito neque volũtate pater filium genuerit: anathemate ferit ſancta & catholica Eccleſia. Non enim, ea non exiſtentibus eſſe filium, dicere tutum eſt: quandoquidem nullibi hoc in diuinitùs inſpiratis ſcripturis de eo fertur. Neque ſanè ⁎ ex alia ſubſiſtentia, prçter patrem, prægrediente: ſed ea ſolo Deo germanè ſeu natiuè ipſum genitum eſſe, docemus. Vnũ namque ingenitum & principij expertem Chriſti patrem, diuinum docet verbum. Sed neque illud, fuit aliquando quum non fuit, quod præter autoritatem ſcripturæ periculoſè dicunt, tanquam temporale interuallum præconſiderandum: ſed ſolus, B qui eum ſine tempore genuit, Deus contemplandus. Nam & tempora & ſecula per ipſum facta ſunt. Neque verò † ſimul principij expers, neque ⁎ ſimul ingenitus cum patre filius eſſe putandus eſt. Etenim ſimul principij expertis & ſimul ingeniti, nullus propriè pater aut filius dicetur. Sed patrem quidem ſolum principij expertem exiſtentẽ & incomprehenſibilem genuiſſe incomprehenſibili, & quem omnes conſequi non poſsint modo ſcimus, filium autem genitum eſſe ante ſecula. Et neque itidem vt patrem ipſum quoque ingenitum eſſe: ſed principium habere, qui eũ genuit, patrem ipſum. Caput namq; Chriſti Deus. Enimuerò tres confitentes res, & tres perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, ſecundum ſcripturas, nõ tres propterea facimus deos. Quãdoquidem ⁎ per ſeipſum perfectum & ingenitum, principióque carentem, & inuiſibilem Deum, vnum tantum nouimus, Deum & patrem vnigeniti, ſolum ex ſeipſo eſſentiam habentem, ſolum aliis omnibus abundè † exiſtentiam largientem. Neque ſanè dum vnum Deum eſſe dicimus, domini Ieſu Chriſti pa- C trem ſolum ingenitum, propterea Chriſtum Deũ eſſe anteſecularem negamus: quales ſunt Pauli Samoſateni ſectatores, poſt inhumanationẽ eum ⁎ ex profectu deificatum eſſe dicentes, eo quod natura merus homo factus ſit. Scimus enim ipſum, etiamſi ſubiectus eſt patri & Deo, tamen genitum ex Deo, Deum natura eſſe perfectum & verum, & non ex homine poſtea Deum, ſed ex Deo hominem factum propter nos eſſe, neque vnquam deſiiſſe eſſe Deũ. Execramur verò inſuper, & anathemati ſubiicimus, eos qui verbũ quidẽ ipſum Dei, ſed tantũ nudum & ⁎ ſine ſubſiſtentia ficticiè vocãt: in alio verò eſſentiã habens, aliquãdo ſanè vt vocale ſeu † enunciatiuum, aliquando verò vt ⁎ internum ſeu mentale à quibuſdam dictum. Chriſtum autẽ ipſum & Dominum & Deũ, & mediatorem, & imaginem Dei eſſe ante ſecula nolunt: ſed eum ex eo tẽpore Chriſtũ eſſe factum & filiũ Dei dicũt, ex quo noſtram ex virgine carnẽ aſſumpſit, ante trecẽtos quinquagĩta annos. Ex eo enim tẽpore initiũ regni Chriſtũ habuiſſe, & finẽ id habiturũ eſſe poſt conſummationem & iudiciũ, volunt. Tales autem ſunt Marcellus & Photinus Ancyrani in Galatia, qui anteſecularẽ ſubſiſtẽtiam & D diuinitatẽ Chriſti, & ſimiliter interminatum eius regnũ abolent, eo modo, vt ipſis videtur, monarchiã ſeu vnius imperium conſtituentes. Nos enim ſcimus, eſſe non ſimpliciter verbum enunciatiuũ, aut internum: ſed viuentem Deũ verbum, per ſeipſum ſubſiſtẽtem, & filiũ Dei & Chriſtum, & ita ⁎ præſcienter ſimul exiſtentem & ſimul agentem ante ſecula cum ſuo patre, & ad omnẽ eius adminiſtrantẽ creationẽ, ſiue inuiſibiliũ ſeu viſibiliũ, vt qui † ſubſiſtentiale verbum ſit patris, & Deus ex Deo. Hic enim eſt ad quem pater dixit, Faciamus hominem ſecundũ imaginẽ noſtrã & ſimilitudinẽ, qui & à patribus viſus eſt quũ legẽ ferret, & loquutus eſt per Prophetas: & qui poſtremò homo factus eſt, & patrẽ ſuum omnibus hominib. manifeſtauit, quique regnat in ſecula ſeculorũ. Siquidẽ nihil nouæ dignitatis Chriſtus aſſumpſit, ſed eum antea perfectũ, & patri per omnia ſimilẽ eſſe credimus. Atq; itidem, eundẽ eſſe patrẽ & filiũ & ſpiritũ ſanctum, & vnius eiuſdẽq; rei & perſonæ tria hçc nomina impiè accipientes, meritò ab Eccleſia E proſcribimus: quoniã patrem qui cõprehendi nequeat, atque perpeſsioni obnoxius non ſit, & comprehẽſibilem, & perpeſsioni obſtrictum per inhumanationem cõſtituunt. Tales ſunt, qui Patropaſsiani apud Romanos, Sabelliani apud nos dicũtur. Siquidẽ nouimus patrem quidem, qui miſerit, in ſuo immutabilis diuinitatis ſtatu permanſiſſe: qui verò miſſus eſt Chriſtũ, inhumanationis œconomiam & munus obiiſſe. Conſimiliter autem eos qui impiè, non cõſultò neque voluntate genitum eſſe Chriſtũ dicunt, neceſsitatem videlicet quandam imponentes, & ſubſtantiã voluntate & delectu carentẽ Deo tribuentes, ita vt inuitus filiũ genuerit, impiiſsimos & à veritate alieniſsimos cognoſcimus. Quoniam aduerſus cõmunes de Deo ⁎ noticias, atque etiam aduerſus diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ ſententiam, talia de eo ſtatuere audent. Nos etenim † abſolutiſsimæ poteſtatis eum eſſe, perfectiſsimique ⁎ iuris ſui Deum ſcientes, ſponte & voluntate ſua filium genuiſſe, piè exiſtimamus. Et cum timore illud de eo dictum eſſe credentes, Dominus creauit me in initio viarum ſuarũ ad opera ſua: non itidem eum vt creaturas factu- F ráſque eius gẽitum eſſe arbitramur. Impium enim eſt, & ab eccleſiaſtica fide alienum, cõditorẽ cum creaturis per eum conditis comparare, eundémq; etiam generationis modũ cum eis quæ ab eo ſunt aliena habere putare. Solum namque, & ſolo ſeu vnico modo vnigenitum filium germanè ſeu natiuè atque verè genitum eſſe, nos diuinæ literæ docent. Quin neque dum filium per ſeipſum eſſe, viuere, & exiſtere conſimiliter patri dicimus, propterea eum à patre ſegregamus, loca & interualla quædam inter eorum coniunctionem corporaliter imaginãtes. Credimus enim ⁎ ſine medio, & † ſine ſpacio vllo, ipſos coniunctos eſſe, & inſeparabiliter à ſeipſis exiſtere, patre quidem complectẽte, & ⁎ pectori applicante filiũ totũ: filio verò toto prorſus † deuincto & ⁎ applicito patri, eóque ſolo perpetuo in ſinu paterno cõquieſcente. Itaq; in modis omnib. perfectã & ſanctiſsimã trinitatẽ credentes, patrẽq; Deum dicentes, & filium, non ipſos duos deos, ſed vnum confitemur, iuxta diuinitatis amplitudinem, & vnam certam abſolu-

Marcellus, Photinus, hæretici.

Patropaſsiani, Sabelliani.

A támque regni coniunctionem. ✶ Vniuerſarũ quidem rerum per omnia cum ſumma poteſtate † imperium obtinente Patre omnium, & ipſius filij: filio autem patri quidem ſubiecto, extra verò eum vniuerſa poſt eum quæ per ipſum facta ſunt regẽte, & ſpiritus ſancti prolixè ex volũtate patris gratiam ſanctis donante. Ad hunc enim modum, ordinem & rationem monarchiæ vniúſque imperij in Chriſto conſtare, nobis ſacra prodidere oracula. Hæc vt poſt breuiorem fidei formulam ſuſius exponeremus, neceſsitas nobis impoſita eſt, non per ſuperfluam ambitionem, ſiue venditationem: ſed vt omnem alienam ſuſpicionem contra ſententiam noſtram conceptam, apud eos qui res noſtras ignorant, abſtergeremus: & vt Occidentales omnes quùm calumniæ aduerſariorum impudentiam, tum eccleſiaſticam Orientalium opinionem cognoſcant, cui opinioni diuinitùs inſpiratæ ſcripturæ, quæ apud eos inuiolatæ conſeruantur, per nullam coactam aut violentam interpretationem, perhibent teſtimonium. Hoc quidem modo prolixior illa expoſitio fuerat inſtituta.

B

✶ [illegible] ſ, &c. Quod etiam aliter, & for taſſe rectius ita verti poteſt: Patre quidem rerũ vniuerſarũ per omnia cũ ſumma poteſtate imperium obtinente, & ſilium obtinente, &c. † [illegible] Socrat. li. 2. capite 19.

CAPVT XII.

VT autem ab Occidentalibus eſt repudiata, Conſtans Cæſar vnum illud à fratre ſibi dari poſtulauit, vt Paulus & Athanaſius ſedes ſuas reciperent. At quum literis ſuis nihil effeciſſet, propterea quòd aduerſarij contrà niterentur: & quum populus ea de cauſa ſeditionem moueret, Paulus & Athanaſius rurſum Cõſtantem adiere, & vt vniuerſalis Synodus cogeretur petiere, vt de profeſsione fidei, & de eorum cauſis accuratius res explorari poſſet. Exautorationis enim ignominiam ſe propter fidei ſinceritatem ſuſtinere affirmarũt. Quapropter de duorum Imperatorum iſtorum ſententia ſtatutum, vt vtriuſque Imperij epiſcopi ad diẽ certum Sardicam, quæ Illyrica ciuitas eſt, conuenirent. Id quod Conſtans ſic petierat, Conſtantius autem aſſenſerat, vt videlicet ſeditio ſolueretur. Atque ex Occidentis partibus circiter trecenti cõ-

C uenere epiſcopi, ſicuti alicubi ſacer dicit Athanaſius: ex Oriente verò, Sabino Macedoniano referente, ſex & ſeptuaginta. Quibus acceſſus eſt & Iſchyras ille, ex ſeſe ortus presbiter. Ob quam cauſam, quum negocium ei cum Athanaſio eſſet, in aduerſariorum partes conceſsit, apud quos propter mendacia confictа epiſcopus apud Mareoten eſt creatus. Reliqui autem anguſtias conſtituti tẽporis prætexentes, atque alius aliam cauſam allegantes, non comparuere. Potiſsimùm verò in Iulium culpam eius rei conferebant, quum quidem menſibus viginti ante epiſcoporum aduentũ dies eſſet conſtituta. Decimus is erat annus, ex quo Cõſtantinus, Imperatoris vtriuſque pater, ad meliorem migrauerat vitam. Et Orientales, qui † Philippopolim in Thracia venerant, Occidentalibus, qui Sardicæ iam præſtò erant, ſcripſere, vt Athanaſium, eiúſque ſtudioſos, vt quibus ſacris miniſterijs interdictum eſſet, à concilio remouerent: aliter enim fieri non poſſe, vt in vnum conuenirent. Quod quidem poſtea quoque, quum Sardicæ eſſent, obtinere contendebant. Occidentales autem, atque in primis Hoſius Cordubenſis Hiſpanus, & Protogenes Sardicenſis, reſpondère, nunquam

D ſe communionem illorum deuitaſſe, neque porrò etiam vitaturos eſſe: quum Iulius epiſcopus Romanus, cauſa eorum perſpecta, iniquè eos inſidijs circumuentos eſſe iudicarit. Adeſſe ipſos quoque, & redarguere iniquum illud iudicium velle. Plura quoque alia vltro citróque & ſcripſere, & per internuncios alteri alteris ſignificauere. vnde maior etiam inter eos eſt excitata ſimultas, maius odium, dies quoque conſtituta prætenit. Et confeſtim diſceſsione facta, ſeorſimque vtriſque conſilia agitantibus, contrarias alteri aduerſus alteros ſententias tulere. Orientales namque Philippopoli conuentum egere, atque ibi decretis ſuis in Athanaſium, Paulum, Aſclepam, & Marcellũ magis etiam confirmatis, Iulio inſuper Romæ antiſtiti magiſtratum eccleſiaſticũ abrogauere, quod primus ipſe cum illis communicaſſet. Confeſſorem etiam Hoſium ea de cauſa, & præterea quòd amicus Euſtathij & Paulini Antiochenæ eccleſiæ epiſcoporum fuerit, exautorarunt. Deinde & Maximinum Treuirorum antiſtitem, qui primus ad

E communionem Paulum admiſerat, reditúmque eius in vrbem Conſtantinopolitanam procurauerat: inſuper quòd Orientales epiſcopos in Occidẽtem venientes proſcripſerat. Nec iis tantum ſacram ademere dignitatem, ſed & Protogeni Sardicenſi: quoniam Marcellum Ancyranum quem antea calculo ſuo dãnauerat, ope ſua ſubleuaret: atque item Gaudentium, quia quos illi per abrogationem ignominia affecerant, multo proſequeretur honore: & quod aliter de reb⁹ diuinis quam Cyriacus ſentiret, cuius ipſe ſucceſſor erat. Porrò in cauſa fidei [illegible] conſubſtantiale quidem repudiarunt, [illegible] inæqualitatis verò opinionem literis in partes omnes ſcriptis diuulgarũt. in quibus locorum plerorúmq; epiſcopis quoque ſignificarunt, ne eos quos proximè ſententia ſua notaſſent, vel in communionem reciperent, vel literis etiam dignarentur. Alij autem dicunt, eos de fide, iuxta prolixiorem quam præmiſimus formulam, credere iuſsiſſe: in qua [illegible] conſubſtantialis, verbo nullo meminere: ſed eorũ tãtum qui tres Deos

F eſſe, aut Chriſtum non eſſe Deum, aut eundem eſſe patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aut filiũ ingenitum, aut fuiſſe aliquando tempus aut ſeculum quum ipſe non fuerit, dicunt. Hæc quidem epiſcopi Orientales Philippopoli in Thracia agebant. Hoſius autem, & qui cum eo Sardicæ erant, primùm quidẽ illos indicta & deſerta cauſa, propter contumaciam damnarunt: Athanaſiũ recepерunt, & quæ aduerſus eum Tyri acta fuerant, anathemate ſunt perſequuti, Marcello epiſcopatum ſuum reddiderunt, quòd ſe diceret nunquam ea ſenſiſſe, de quibus per calumniam accuſatus eſſet. Aſclepæ epiſcopatum Gazæorum autoritate ſua confirmarunt, qui antea etiam multorum antiſtitũ, & maximè Euſebij Pamphili ſuffragio Epiſcopalem ſuſceperat dignitatem, cuius rei certitudinẽ acta iudicij declarabant. Lucium etiam Adrianopolitam, quòd accuſatores eius profugerant, reſtituerunt. Horúmque parœcijs & eccleſijs ſcripſerunt, ne alios quàm hos ipſos haberent epiſcopos, eorúmque quamprimũ expectarent aduentũ. Abrogarunt quoq; epiſcopatũ ✶ Gregorio Alexandrino Baſilio, Ancyrano, & Quintiano, Gazæo:

Inſtituitur Concilium Sardicenſe de Cõſtantij & Cõſtantis voluntate. 300. epiſcopi Occidentales, Orientales epiſcopi 76. Sabinus Heracleæ Thraciæ Macedonianorum epiſcopus. Iſchyras [illegible].

† [illegible], Orientales Athanaſium & Paulum à concilio excluſos eſſe volunt. Occidentales iniquum id eſſe cẽſent.

Diſſidium inter Orientales & Occidentales.

Mutua inter eos exautorationes. Maximinus Treuirenſis epiſcopus.

Orientales Philippopoli [illegible], hoc eſt inæqualitatẽ in Trinitate inducunt.

Occidentalium epiſcoporum Sardicæ acta.

✶ Legendum fortè Georgio, ſupra cap. 7. [illegible]

A & vt non modò epiſcoporum, ſed ne Chriſtianorum quidem appellatione honorarentur, ſtatuēre. Idem fecerunt Theodoro Perinthio, Narciſſo Irenopolitano, Acacio Cæſarienſi Euſebij Pamphili ſucceſſori, Menophanto Epheſio, Vrſacio † Singidunēſi, & Valenti Murſiæ Pannoniorum epiſcopis, & Laodicenſi Georgio, quamuis Synodo Orientalium is non intereſſet. His omnibus dignitate adempta, communione interdixerunt, quòd filium Dei à paterna ſubſtantia ſepararent: & quòd, qui dudum propter Arianam hæreſim reiecti fuerant, eos recepiſſent, & ad ampliorem miniſterij Dei euexiſſent dignitatem. Eis dānatis, ad omnes vbique epiſcopos miſerunt, vt decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis conſentirent. Quibus roboratis, τὸ ἀνόμοιον, inæqualitatem repudiarunt, τὸ ὁμοούσιον, conſubſtantiale apertè promulgarunt. Et ſcripto quodam compoſito, quod diffuſius quidem quàm Nicænum eſſet, finitionem autem eius ſeruaret, verbiſque non admodum ab illo differret, id paſsim ad loca omnia miſerunt.

† Singidū hodie Sigidunū dicitur.

Occidentales τὸ ἀνόμοιον in Trinitate dānant.

B Ne verò nouare quidquam contra Nicæna decreta viderentur, Hoſius & Protogenes, qui tum Synodo præerāt, cum certa atteſtatione ad Iulium literas dederunt autoritatem ſuam ſe Nicænæ fidei profeſsioni integram relinquere: perſpicuitatis autem gratia, quæ Nicææ conſtituta eſſent, non ita multis latius extendiſſe, ne ſcilicet Ariani compendio profeſſionis fidei ad abſurdas opiniones eos abducerēt, qui dialecticæ ſunt imperiti. His ita peractis, domum reuertere. Et vtrique in ea erant opinione, rectè ab eis quæ ſententiis proſcriptionis ferendis egiſſent, eſſe facta. Orientales quidem, quòd Occidentales, quos ipſi lacto ordine mouiſſent & reieciſſent, eos ad communionem admiſiſſent. Occidentales autem, quòd illi qui Athanaſium & alios damnationis ſententia notaſſent, ante publicam cognitionem profugiſſent. Et quòd ij Nicæna decreta complectebantur: illi verò ea deprauare & adulterare audebant. In Sardicenſi concilio Marcello quoque, de quo ſuprà diximus, Ancyræ Galatiæ epiſcopatum, ſicuti commemorauimus, C rurſum mandarunt. Nam is Synodo expoſuit, à multis libri ſui ſcripta intellecta non eſſe. vnde illi ſuſpicionem conceperint, eadem ſe cum Samoſateno Paulo & Sabellio ſentire.

Magno cum metu & religione veteres de fide nouo aliquid ediderū.

Marcellus in Ancyranum epiſcopatū ab Occidentalibus reſtitutus. Eius ſcripta à multis non ſatis intellecta, & proinde pro hæretico habitus. Euſebius Pamphili cōtra Marcellum ſcripſit. Socr lib. 2. cap. 20.

CAPVT XIII.

SCiendum ſanè, Euſebium Pamphili tribus libris ſuſpectum illū Marcelli commentarium refelliſſe. Scripto nanque eo in partes ſuas diuiſo, deinde confutationē infert: idque in toto opere facit. Ex quibus libris Socrates ſcriptor eccleſiaſticus plurima allegat, quapropter Euſebius quaſi Arianus taxatus ſit. Ac deinceps refert, primæ Synodo eum intercfuiſſe, aliiſque epiſcopis decretis faciendis conſenſiſſe: ſicuti Euſebius ipſe in tertio ad Cōſtantinum libro memoret. Profert verò idem & piam eius in illud, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, interpretationem, in qua hæc ſic ſcribit. Quòd Dominus ſeipſum creatum eſſe ait, non hoc ſanè ita dicit, tanquam qui antea non fuerit, ac tum primum eſſe cœperit: vt quemadmodū D reliquæ creaturæ, itidem & ipſe ex non exiſtente extiterit, quod nonnulli nō rectè acceperunt: ſed vt conſtans quidem & viuens & præexiſtens atq; ſubſiſtens ante totius mundi conſtitutionem, ad * regendum autem & adminiſtrandum vniuerſa à Domino ſuo, ipſius patre, ordinatus: vt in loco hoc verbum Creauit, pro verbo ordinauit ſeu cōſtituit, ſit dictum. Apertè certè quidem hominum principes & duces creaturam nominauit Apoſtolus dicens, Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue regi quaſi præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſsis. Et propheta ex perſona Dei dicens, Ecce ego firmās tonitrum, & creans ſpiritum, & annuncians ad homines Chriſtum eius: hoc verbum Creans, non ea ſententia, quòd antea non fuerit, accepit. nō enim tum Deus creauit Spiritum, quum Chriſtum ſuū per eum omnibus hominibus annunciauit: neque recens ſub ſole fuit. Sed fuerat quidem ille, & præextiterat: miſſus autem tum eſt, quo tempore Apoſtoli congregati erant, quum inſtar tonitrus E è cœlo ſonitus prouenit, tanquam aduenientis flatus vehementis: hoc verbo Creans, pro eo quod eſt demittens, aut ordinans ſeu ſtatuens, poſito: in nitru verò ipſo, alio quodam modo Euangelicam prædicationem ſignificante. Tale eſt & illud, Cor mundum crea in me Deus: vbi non ille quidē tanquam cor non habens, ſed vt tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus eſt. Et illud, Vt crearet duos ī vnū nouū hominē: pro † cogeret ſeu congregaret. Vide porro an non tale ſit & illud, Induite nouum hominem, ſecundum Deum creatum. Item illud, Si quis in Chriſto noua creatura: & quæcunque ſunt eiuſmodi. Vt ne mireris, ſi metaphoricè & per trāſlationem in verbis iſtis, Dominus creauit me in initio viarum ſuarum: Creauit, pro conſtituit, aut ordinauit dictum ſit. Hæc in tertio ad Marcellum libro Euſebius. Socrates autem hæc quoque hiſce verbis pro Euſebio refert: Quum itaque Euſebius Nicænę Synodi mentionem faciens, ſoluta eſſe & conſtituta, quæ tum in controuerſiam deducta fuerant, atq; omnes conſenſu vno eadem ſenſiſſe atque dixiſſe F referat, quomodo quidam illum Arianiſſare ſuſpicantur? Falluntur verò Ariani etiam, qui illum cum eis ſenſiſſe exiſtimant. Sed dicet aliquis, in ſcriptis eius Arianum eſſe eum videri, propterea quod frequenter dicat, † per Chriſtum. Cui reſpondemus, hac loquutione ſæpenumero eccleſiaſticos viros vſos eſſe, aliiſque, quibus œconomia ſeu mun⁹ humanitatis Seruatoris noſtri ſignificatur. Et ante omnes iſtos Apoſtolus ipſe verba hæc vſurpauit: & nunquā tamē veluti prauæ opinionis habitus eſt doctor. Ac rurſum hæc infert: Non enim oſtendere habebunt, Euſebium principium exiſtentiæ tribuere filio Dei, quanuis in libris eius œconomię ſiue diſpenſationis humanæ verbis abuti eum inueniant. Maximè vero, quod admirator & æmulator Origenis librorum fuit, in quibus vbique filium ex patre genitum eſſe ceperunt, qui Origenis librorum acumen aſſequi poſſunt. Hæc & alia Socrates afferens, ſinceritatem doctrinæ Euſebio adſcribere contendit. Ego quidem talem potius virum eum fuiſſe velim: Eccleſia autem Catholica non talē forſaſ-

Euſebij Pāphili verborum, Dominus creauit me, &c. expoſitio.

** ἐξουσία.*

Verbū creare in ſcripturis quomodo accipiatur.

† κτίσῃ.

Socratis pro Euſebio Pāphilo Apologia, cum Arianus eſſe non ſenſiſſe.

† διὰ χριστοῦ. Offendiculo olim fuit ſi Chriſtum ſimpliciter ſine præfatione hominem, & illatione diuinitatis nominarent.

Socrates Nouatianus. Diſsidium apertum inter Occidentales.

A ſe iudicat, quam potius ſequi par eſt. An verò ille certò in pietatis ſinceritate ſit, ſicuti iſte qui quidem Nouatianus eſt, dicit, id accuratè certóque occulta omnia perſpicienti Deo relinquendum. Et de his quidem ſatis. Sardicenſi verò conuentu ita peracto, domum ſe quiſque recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per ſeceſsionem diuiſus eſt. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem ſecum ſentientibus, negotij ſibi quidquam & coniunctionis eſſe voluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricum & Thraciam, circa montem qui Suſacis dictus eſt. Vltra eum autem locum propter variantem fidem, minimè inter ſe inuicem communicare voluerunt. Vt verò fieri ſolet, in eccleſiis, calumniæ & diſſenſiones erant. Et ingens turba & confuſio Eccleſiam catholicam inuaſit. Antea ſiquidem, etiamſi diſsiderent, conſuetudine tamen inter ſe iungebantur, nec adeò grauem eam rem putabant. & conſuetudinem eiuſmodi, eundem de Chriſto ſenſum eſſe exiſtimabant. Et vt paucis dicam,

Suſacis mõs.

Diſsidij eius magnitudo.

Occidentales conſtantiſsimè Nicænum Symbolum retinuerunt.

Vrſacius & Auxentius Ariani.

B eccleſia Occidentalis omnis patriæ inſiſtens religioni, contentionis expers, & à ſtudio de dogmatibus nugandi aliena fuit, ſincerè profeſsionem fidei Nicænam ſonans atque profitens. Quamuis etiam tum Vrſicius Pannonius & Auxentius Mediolanenſis conati ſunt eccleſias diſtrahere, & ad Arianam opinionem traducere: efficere tamen id nequiuere, ſede Romana & aliis Occidentalibus epiſcopis vigilantibus, & hæreſis eius ſurculos illico extirpantibus. Oriens autem poſt Antiochenum concilium ſeditiones concitauit, & propalàm aduerſus Nicænam fidem diſceptans iudicio contendit: reuera tamen, ſicuti colligere eſt, plures ſententiam Nicæni dogmatis comprobabant, filium ea ſubſtantia patris eſſe cõfitentes: cõtentionis verò cupiditatẽ deuincti, aduerſus verbum τὸ ὁμοουσίου conſubſtantialis, impotentibus animis pugnabant. Nonnulli quidem, ſicuti quidã tradidere, quòd iam inde ab initio contra id verbum ſtetiſſent: & quemadmodum eiuſmodi homines facere ſolent, ne victi eſſe, ſi cederent, viderentur, in ſententia propterea perſiſte-

Orientales verbum ὁμοουσίου exagitarunt.

Hominum peruicacia contentionis ſtudio.

C bant, & vocabulum id abolere ſtudebant: probro ſibi fore, ſi opinionem mutarent, arbitrati. Nonnulli autem, quòd frequenter de his nugati eſſent, ita opinari ea animi ſententia malebant. Et quum ſemel ab eo quod decebat excidiſſent, opinionem ſuam firmiter retinebant. Erant qui indecorũ contendendi ſtudium ſecum ipſi perpendentes, ad gratioſiorem declinarent ſentẽtiam, vel propter gloriam aut timorem, vel propter vim aut familiaritatem, plerunque etiam propter amicitiam, & fortaſſe alias ob cauſas, quibus homines adducti, vt ſeſe res tulit, etiam in his quæ parum decent, gratificantes aliis obſequuntur: denique quòd nonnullli liberè & palàm, quæ ab aduerſariis obiicerentur, redarguere atq; refellere non poſſent. Nõ pauci verò eius temporis homines, ineptias prorſus & ſuperfluas nugas eſſe exiſtimantes de rebus eiuſmodi conflictari, ab illorum conſuetudine ſeiuncti, taciti ſecum Nicæna decreta complectebãtur & colebant.

Hominũ à mutatione abhorrẽtium ſtudium.

CAPVT XIIII.

SVpta omnes autem qui in Oriente magna cum libertate ſaniorem doctrinam defenderunt, tenaciſsimè Nicæna decreta retinuere, Paulus Conſtantinopolitanus, & Athanaſius Alexandrinus, epiſcopi, atque cum iis vniuerſus Aegyptiorum monachorũ cœtus: quibus præiit Antonius adhuc ſuperſtes, quiq; cum eo erant (plurimi autem erant) in Aegypto & aliis Romani imperij locis aſcetæ: quorum multi vſque ad Conſtantij imperium & poſteriora etiam tempora durauere: quales fuere (Amonem enim, & Thebæum Paulum omitto) eodem veróq; nomine dicti Macarij, hoc eſt beati: Aegyptius ſcilicet ille, & cui † Vrbani cognomẽ inditum fuit. quales etiam circa Illyricum & Thraciam Martinus Sabariæ natus Pannonius, & Hilarius Pictauienſis, homines admirandi: de quibus paulo pòſt ſuo loco referemus. Multi denique alij aliter ſpectati viri, eiſdem annis viguere, atque in Eccleſiis Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquẽtia floruit Euſebius Emeſenus epiſcopus, Titus Boſtrenſis, Serapion Thmuæus, Baſilius Ancyranus, Eudoxius Germanicienſis, Acacius Cæſarienſis Euſebij ſucceſſor, Cyrillus, qui poſt Maximum Hieroſolymitanam adminiſtrabat eccleſiam, & Theodorus Perinthi[*]: qui omnes doctrinæ ſuę fœtus haud pœnitẽdos eccleſiis reliquere. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atque eccleſiam vniuerſalem exornare Ephraim Syrus. Tum quoque extitere, Lucifer, Didymus, & Aetius, admodũ quidem illi eximij viri, ſed aduerſus veritatem plurimum etiam pugnarunt. Atque vt ſummatim dicam, præfecti ea tempeſtate eccleſiarum exactiſsimis vitæ inſtitutis dediti erant, à quibus plebes ritè gubernata, Chriſti religionem conſtanter coluit, & indies fides eſt adaucta, atque eccleſia ſenſim pro inſita ei virtute atque bonorum operum ſplẽdore, & quòd à ſacris aliiſq; eccleſiaſticis viris prodigia diuináq; miracula fiebant, ad ingentẽ gloriam peruenit: Græcorum autẽ ſuperſtitio peſſum iit, & ab improbis nugis ad verã fidẽ trãſiit. Et quoniã ſanctorũ iſtorũ virorũ facta eſt mentio, faciẽdum eſſe duxi, vt breuiter eos, & ſi qui inſuper eo tempore illuſtres homines cum laude floruere, oratione perſequar. Ac primo loco percelebres illi cõmemorentur viri, qui Scetis montiúmque eius duces fuere. Vtriq; nomẽ erat Macario: quorũ alter in Aegypto ortus erat, alter Alexandriã patriã habuit, & cognomẽ Vrbani: ãbo certè diuini prorſus viri, atq; in Monaſtica philoſophia admirandi, diuinarũ prædictionũ non expertes, dęmonũ induſtrij expulſores, & prodigiorũ ſanationũq; prompti & expediti autores. Horũ alter, Aegyptius, ſcilicet, mortuũ quoq; excitauit: vt quendam alieni dogmatis ſectatorem, ad credendum mortuos reſurgere, perſuaſione ea adduceret. Hic vltra nonaginta annos vixiſſe perhibetur, quorũ plus quàm dimidiam partem in vita ſolitaria tranſegit. Et adoleſcens admodum ſapientię ſtudiis excelluit: & ob id παιδαριογέρων quaſi puerum ſenilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius ſuſcepit. Vrbanus verò breuiore tempore ad eandem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad ſummum excoluit, quæ partim ipſe inuenit, partim ex aliis audita modis omnibus

Catholici in Oriente.

Præclari eo temporis & orthodoxi viri.

† πολιτικοῦ.

Chriſtianiſmus ſummè floret.

Idolomania interit.

De ſanctis eius ætatis Monachis.

Duo Macarij: Aegyptius, & Politicus, ſeu vrbanus. Mortuum ad fidẽ reſurrectionis confirmandã excitat.

D E F

A abſoluere eſt conatus. Adeò autem extenuatus & macie confectus fuit, vt non eſſet vnde pili barbę exereſcerent. Et Aegyptius, cum reuerētia quadam auſterus: Alexandrinus autem quum in aliis omnibus par Aegyptio eſſet, in hoc tantum ab illo variauit, quòd in colloquiis hilaris & iucundus, vrbanis ſalibus vtens, iuuenes ad ſtudium & exercitationem pietatis adduceret. Horum diſcipulus fuit Euagrius, apud quos Philoſophiæ ſanctioris * præcepta factis exprimere didicit, quum antea verbis ſolis ſapientiæ ſtudium profeſſus fuiſſet. Eodem verò tempore, & eiſdem in locis, cum illis philoſophati ſunt, decantatus ille ** Pambo: atque qui angelicam prorſus, ſi quis alius, & ipſe exercuit vitam * Paëſius: item Heraclides Cronius, Paphnutius, Putubaſtes, Arſeſius, & magnus Serapion. Præterea Piryrion ille, qui tamen alibi, apud Athenas videlicet, aſceterium, ſeu exercendæ pietatis domicilium habuit. Inſuper ingens quoque ille Pachomius, qui dux & autor vitæ Tabēneſiotarum fuiſſe dicitur. Noua autem quædam illis eſt

Euagrius Macariorū diſcipulus. Catalogus ſanctorum Monachorū.

** Hunc Sozom. non habet lib. 3. cap. 14.*

Inſtitutum vitæ Monachorum Tabenneſiorū, quorum dux Pachomius fuit.

B vitæ ratio, in quibuſdam rebus à reliquis Monachis euarians. Animum enim aſſuefacit ad virtutem aſpirare, & terrena proculcare, & ſurſum reſpicere ſemper: vt facilè deinceps ſit puluerem hunc deponentibus, in cœleſtem peruenire regionem. Siquidem indumentum illis erat melota ſeu pellis ouilla: ſymbolum atque monumentum, vt opinor, generoſæ & fortis illius Heliæ Thesbitæ, rei Venereæ & concupiſcentiæ maceratonis atque mortificationis, vt æmulatione & ardore eiuſdem cum illo ſpei, ad continentiam & caſtitatē ſtrenuè graſſarentur. Cæterùm reliquorum quoque Aegyptiorum monachorum amictus, vt opinio fert, ad exemplum aliquod & ſpecimen arcanioris philoſophiæ ſpectat. Non enim illi temerè à communi habitu veſtitum ſuum mutauere. Amiculum namque manicis carens, indicium atq; inſtitutionem eſſe arbitror, ne manus ad iniuriam inferendam faciles ſint & promptæ. Capitis verò tegmen acuminatum, vt ſimplices ſint, & iniurias non vindicent, puréque & innocenter viuant: lactētium puerorum inſtar, quorum capita eiuſmo-

Non temerè Monachi peculiarem ſibi ſumpſere habitum. Quid ſibi velit myſticè Monachorū habitus.

C di lineis mitris operiri ſolent, quæ partem rationis principatum imperiúmque obtinentem tegūt atque fouent. Zona porrò, & quæ humeros & brachia comprimit cinctura, promptam alacritatem in miniſterio Dei ſonbſcurè indicat: vt quæ adimplere iuſsi ſunt, ſuccincti perficiant. Fortaſſe autem alij alias reddiderint rationes monaſticæ philoſophiæ appoſitas: mihi hæc dixiſſe ſat eſt. De Pa D chomio verò dicitur, quum primùm in antro quodam conſtanter philoſophiæ huic incumberet, ei angelum cœlitùs aſsiſtentem mādaſſe, vt nouum Monachorum cœtum congeret. Oportere namque eum qui ritè veriorem irreprehenſibili vita repræſentaret philoſophiam, ducem multorum, quibus prodeſſe poſſet, fieri, eóſque certis inſtituere legibus. His ille dictis, tabulam ei dedit, & ſeipſum vt ſtola indutus fuerat, exhibuit. Quæ ſanè tabula ad hodiernum vſque diem ſeruatur. In eo ſcripto, leges præſcribētis more, expoſitum erat, permitti debere vnicuique, vt quantum poſſet & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem vt pro arbitrio ſuo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et vt validius cibum capientibus, duriores labores: qui verò parcius alimentis vterentur, & ad pietatis exercitium incitatiores eſſent, leues atque faciles operæ mandarentur. Domicilia autem religioſa circumcirca eis extrui iuſsit, in quorum vnoquoque tres manerent. Cibum porrò in vnis amplioribus

Monachorū Tabenneſiotarum leges.

Aſcetæ cuiuſdam ſcitè dictum eſt, Monachū, niſi opus faciat, auaro hominí eſſe perſimilem.

E ædibus vt caperent conſtituit, idque cum alto ſilētio conſidentes: facie ita operta, vt neque alius alium, neque præterea aliud quidquam, quàm menſam & cibum propoſitum cernere poſſet. Cum iis ne alius quiſquam habitu alio in eadem menſa cibum ſumeret, præterquam ſi hoſpes eò diuertens acciperetur. Signis autem quibuſdam, manuum impulſione, vel nutibus rē neceſſariam ab eis quibus ſorte, vt menſæ præeſſent, obueniſſet, inſinuādo peterent. Quod ſi quis cum illis viuere vellet, vt tribus prius annis mutato paulùm habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum ſacris inſtitutus, eodem cum illis loco eſſet. Veſtimentum autem vt eſſet ſagum pelliceum, & capitis tegmen mitra lanea: quæ mitra quibuſdam purpureis diſtincta filis, puncta ſua haberet, crucis formam referentia. Tunicæ autem & zonæ itidem vt lineæ eſſent: in quibus ſimul & in ſagis conſidentes, ſuper extructis toris mediocrem caperent ſomnum. Domicilium porrò vt ita ſepimēto circumuallaretur, vt id lectum cuiuſque concluderet. Primaria autem & Dominica

Anni ſpatio, hoc eſt probatorum.

F die vt ad communionem & perceptionem diuinorum myſteriorum accedentes, ſolutas zonas & ſagula pellicea deponerent. Atque vt duodecies interdiu ſemper orarēt: itidem verò ad veſperam, noctu ſimiliter, & item hora nona tertiò. Et quum cibus eſſet capiendus, vt orationem quamq; pſalmus præcederet. Præterea vt ad numerum Græcarum literarum cœtum monachorum cohabitātium in viginti quatuor ordines diuideret, & cuique ordini congruētem, ſicuti animus, vita & mores cuiuſque ferrent, imponeret appellationem ſcilicet vt ſimpliciores, ι & ο: qui verò praui eſſent, & minus recti, ζ & ξ vocarentur: atque aliter alij, iuxta cuiuſque inſtitutū, & literæ ipſius habitum, aptum accommodando cognomen. Eiuſmodi ſanè legibus Pachomius monachos ſuos rexit. Quiquidem humanus maximè & Dei amans fuit, eò amplitudinis progreſſus, vt res quoque futuras non ignoraret: quippe quas præcipuè ex continuo angelorum colloquio cognoſcebat. In Thebaide autem philoſophiæ ſuæ officinam habuit, in quadam inſula quæ Tabenna nominata eſt: à qua hucuſque Tabenneſiotæ dicuntur. Qui cum

Perceptio ſacroſanctæ Eucharyſtiæ.

Tabenna inſula.

* *τὴν δ' ἱερὰν φιλοσοφίαν ἐπαίδευτο, πρότερον λόγῳ μόνῳ φιλοσοφῶν.*

** *Pambo quum illiteratus eſſet, doctorem Pſalmos exponentem adiit. & quum primum verſum Pſal. 38 (Dixi, cuſtodiā vias meas, vt non delinquam in lingua mea) audiſſet, diſceſsit, ſufficere ſibi inquiens verſum iſtum, vt illum factis exprimere addiſceret. Doctor eum in expoſtulanti, quòd eum ab eo tempore iam ſex menſibus non vidiſſet. At Pambo reſpondens, Quòd nondum re ipſa verſum primum aſſequutus eſſet, ſe excuſauit. Multi interceſſere anni. & amico cuidam roganti, num verſum eum addidiceſſet? Vix tandem, ait, decem & nouem annos, factis ipſis eum addidici. Eidem aurí certum numerum quidam in pauperum alimenta dedit, &, Numera quod datum eſt, inquit. Tum ille: Numero hac in re opus non eſt, ſed animi affectione pia & benigna. Socr. lib. 4. cap. 23. Idem Pambo ab Athanaſio epiſcopo euocatus, ex eremo Alexandriam venit. Ibi ſcenicā geſticulatricē viſa, prolixè illacrymauit. & amicis fletus cauſam inquirentibus, duplicem eſſe reſpondit: alteram, mulierculæ ipſius exitium: alteram, quòd ipſe nō tantum ſtudij in hoc impenderet vt Deo placeret, quantum illa vt hominibus fœdis placeret. Idem ibid.*

Septies ille e-nuſdē inſtitu-ti monachi.

A tempore magna cæpere iucrementa, adeò vt ſepties mille,& quidem admodum celebres,vitam eis quas diximus legibus ad exactā prorſus rationem agētes extiterint.Intra Tabennā nanq;, cum quibus etiam Pachomius erat,circiter mille &trecenti fuiſſe dicuntur. alij autem per Thebaidem, & reliquā Ægyptū coluere. Eorum omnium vnū erat inſtitutum,vnus viuendi modus, communia omnia inter ſe habētiū. Inſulam ipſam quaſi metropolim quādam eſſe putabant: & qui ibi rebus præerant,partes. Ex quibus quoque,qui inſtituti eius æmulatores erant,cœtui cuique & domicilio præfectos ſuos accerſentes accipiebant. Hæc de Pachomio.

Apollonius monachus.

Eadē verò ætate & Apollonius ingenti erga diuinam philoſophiā amore flagrans pollebat: qui quindecimo ætatis anno ſolitariæ philoſophiæ initiatus ſacris, quadragenarius diuinæ obſequēs viſioni in publicum ad loca hominibus habitata rurſus prodiit, atque in Thebaide tuguriolum ſibi condidit,Et quum in primis Dei eſſet amantiſsimus,admiranda edidit opera:nibilq; rerum B omiſit omnium,quin in eis præcipuè excelleret,quęcunque ad id genus philuſophiæ pertinēt, Moribus fuit optimis, & in pietate prolixè docenda magna gratia.In precationibus adeò habuit benignum & propitium Deum,vt ab eo orans nihil non exoraret. Et pro ſapientia ſua ea prorſus petebat,quæ facile Deus tribuere ſolet.

Anub.

Floruit tum quoque Anub ille, quem poſt confeſsionem pro Chriſto in perſequutione obitam, ferunt nunquā poſtea mendacium dixiſſe, neque quidquam terrenæ rei concupiuiſſe:quæ verò à Deo oraſſet,omnia obtinuiſſe: angelóque adeò inſtitutore vſum, pietatis virtute exercenda ad ſummum vſque perueniſſe.

CAPVT XV.

** ἱεροπολ-ει.*
Hilariō Palaſtinus monachus.
†Thabatha, Soza.

Sedenim de Ægyptiis monachis hæc ſatis eſt dixiſſe.Inde verò etiam Palæſtina ⁎ peragrata,eandem philoſophādi rationē complecti cœpit. In qua primus floruit Hilarion: cui patria fuit vicus nomine + Thebaſa, quæ non minus q̄ quin- C decim ſtadiis à Gaza abeſt,auſtrum verſus ad torrentem ſita,qui mare influens vernaculum à vico ipſo accepit nomen.Quum autem Alexandrinas frequentaret ſcholas, Antunij fama quæ tum increbuerat audita,videndi eius gratia ſolitudinem petiit: & aliquantulum cum eo moratus,item vitæ inſtitutum ſequi conſtituit.Quòd verò ad Antonium quotidie multi ventitarent, voti compos fieri non potuit. Itaq; in patriam reuerſus,quum parentes eius è vita hac migraſſent, ſubſtantia ſua omni fratribus &egenis diſtributa,nihil ſibi ex ea reliquū fecit.Et mox deinde in loco quodam maritimo,viginti ſtadiis à vico diſtante,tuguriū è latere ſibi extruxit, congerie fractarū teſtarum tectum. Cuius tanta fuit latitudo,longitudo,& altitudo,vt ſtantem eum caput inclinare, recumbere autē volentē pedes ad ſeipſum + contrahere neceſſariò oporteret.

† ſυμπτύσσειν.

Hic rebus omnibus p aſſuetudinem, promptam ſibi & facilē faciebat erūnam. Atque in moderatione & tēperantia egregiè elaborans,nullum prorſus ex factis ſuis concepit faſtum, quum quidem ea in re ſuperiorem haberet D neminem. Corporis autem voluptates & animæ blanditias edomans,cū inedia,ſiti,frigore,& æſtu ſtrenuè conflictabatur.Moribus integris pręditus fuit,ſermone humanus & placidus: & quæcūque ſacrorum oraculorū didiciſſet, accuratè memoria tenebat.

Miracula ingentia ad diui Hilarionis monumentum.

Tantopere porrò pietatis virtute charus Deo factus eſt,vt hodie quoque pro data ſibi gratia,multi à morbis incurabilibus liberentur:& dęmones ab eis profugiant,qui ad monumentū eius accedunt,non tantū apud quos prius ſepultus fuerat Cyprios, verūetiam apud Palæſtinos, ad quos poſtea peruenit. Quum nanque in Cypro degens vitam finiiſſet, traditus ſepulturæ, magno ibi cultus eſt honore.

Memoria diui euſdem.

Poſtea Helychas,ex diſcipulis eius celeberrimus,corpus eius arte quadam ſublatum, ad domicilium eius in Palæſtinam detulit. Ab eo tempore,more eius regionis ſic obtinente,publicitùs memoria eius celebratur.Ita nanq; Palæſtini præclaros apud ſe viros cohoneſtare ſolent.

Item Abrilli Alexionis, Alaphy.

Sicuti etiam in Abrillo Anthedonio faciunt, & in Alexione Berhagathonio, & in Alaphio Aſalienſi: qui eadem ipſa ætate piè vitam exegere,& E virtutum abundantia maximopere veræ pietatis religionem adauxere, in vrbibus maximè quæ Græcæ eſſent ſuperſtitionis, ſub Conſtantij imperio decertantes.

Iulianus monachus ad Edeſſam.

Tum etiam apud Edeſſam accuratiore & angelico viuendi more, magnus ille Iulianus eſt philoſophatus:cuius tanta fuit continentia,vt oſſa carnibus carentia cuti cōſtricta habere videretur. Vitam eius Ephraïm etiam Syrus conſcribendam ſibi eſſe duxit. Porrò Deus ipſe hominū opinionem de eo cœlitùs autoritate ſua confirmauit.nam & variarum ægritudinum ſanationes homini præbuit,& pellendorum dæmonū poteſtatem exhibuit: in quibus omnibus vnū erat promptum & expeditū remedium,precatio. Multi verò & alij per eam Edeſſeni nomi regionem, & apud Amidam, & ad montem Gaugalium, qui dicitur,Chriſtianam philoſophiam ſunt complexi: quorum præfecti erant Daniel & Symeon.

Daniel. Simeon.

De monachis Syris, hæc in præſentia ſint dicta. Deo autem volente,fuſius etiam poſtea & de eis,& de eorum ſucceſſoribus dicemus. F

CAPVT XVI.

Euſtathius Sebaſtienſis Armeniæ epiſcopus, antea monachus.

Apud Armenios verò & Paphlagones,atque in Ponti mōtibus, Monaſticam philuſophiam colere primū cœpiſſe Euſtathius fertur, qui Sebaſtię Armeniorum ſacris Eccleſiæ rebus præfuit. Tanto autē ſtudio conſectatus eſſe dicitur inſtitutū,vitam,veſtitū (quo ſcilicet vtendum eſſet,& quo non) morúmque exactum modum, vt etiā qui Baſilio magno adſcribitur liber, & Aſceticus dicitur,opus iſtius eſſe,à multis feratur. Vulgatum porrò de eo eſt, nimis eum exacta cura & diligentia in abſurdas quoq; impegiſſe obſeruationes,Eccleſiaſtico canoni minimè accōmodatas.

Abſurdæ ſectatorū eius obſeruationes.

Sunt tamen qui eū reprehenſioni eximunt, & quoſdam ex ſectatoribus eius eo nomine incuſant. Nam illi precationibus,in domibus virorum qui in matrimonio viuerent, etiāſi presbyteri eſſent, operari recuſarunt, eóſque nec alloquio dignati ſunt. Diebus quoque Dominicis ieiunia ſeruarunt,& conuentus eccleſiaſticos plurimùm do

A mi egerũt. Locupletes extorres prorſus regno cœlorum eſſe duxerunt. Qui vel ſemel carnes ediſſent, eos repudiarunt. Veſtitum monachorũ aliorum conſuetum reiicientes, nouo atque inſolito amictu ſunt vſi. Sed & alia multa nouarunt. Ab iis multæ non obſcuro loco natæ fœminæ ſeductæ, ſub continentiæ prætextu, maritos ſuos quibus adoleſcentulæ nupſerant, reliquere. Poſtea autem quũ continere ſe non poſſent, in libidinis lubricũ ſunt coniectæ. Fuere ex eis quę capillo cæſo, quod mulieribus fas non eſt, virilem habitũ ſumpſere. Horum gratia ab epiſcopis finitimis, Gangrenſis apud Paphlagones Synodus coacta eſt: in qua decretum, vt ab eccleſia catholica illi excluderẽtur, niſi ea quæ diximus omnia anathemate confodere animũ induxiſſent. Quapropter Euſtathius, vt oſtenderet, non importuni aut præfracti moris cauſa, ſed pietatis erga Deum exercendæ gratia, ſe eiuſmodi leges tuliſſe, veſtem inſolitam mutauit, & habitu eodem quo reliqui ſacerdotes deinceps vſus, itidem vt illi in publicũ eſt ꝓgreſſus. Et quũ

Fœminæ capite raſo.

Gangrenſis Synodus contra eorum inſtitutum [illegible]

B vita talis eſſet, ſermonem quoque congruentem ei habuit, nõ ille quidem eloquentia pollens, quã exactiore cura & diligentia non didicerat, moribus autem admirandis vtens, facile multos perſuaſione ſua quò volebat duxit: adeò vt viros quoſdam & mulieres in fornicatione degentes, caſtiorem exactioremq; viuendi rationem ſequi perſuaſerit. Ferunt ſanè, virũ quendam & mulierem per prætextum Eccleſiaſtico more cœlibatum colere aſsimulaſſe, eoſdemq; in clandeſtinæ conſuetudinis infamiam decidiſſe. Euſtathiũ porrò magnopere perſuadere eis anniſum eſſe, vt congreſſu eiuſmodi ſuperſederent. Quum autem nihil efficeret, altius ſuſpirio ductu, dixiſſe, pleraſque mulieres quæ cum viris ſuis ſecundum matrimonij leges, vt fas eſt, vixiſſent, ab eorum virorum conuictu oratione ſua adductas deſciuiſſe, caſtitatemque complexas eſſe. apud hos autem qui inter ſe contra leges conſueſſent, inefficacem orationis ſuæ ſuadelam eſſe. Atque hic quidem in eis orbis partibus ſummi inſtituti abſolutæque philoſophiæ dux & autor fuit. In Europa autem per Thraciam

Par fornicatorũ cœlibatum & monachatũ præ ſe ferens.

C & Illyricum, etiamſi homines monaſticam conſuetudinem ad id vſque tempus ignorarent, non omnino tamen viris Chriſtianæ philoſophiæ peritis regiones iſtæ caruere. Floruit apud hos Martinus ille, qui Sabariam Pãnoniæ patriam habens, quum generis tum militiæ ſplendore adeò clarus fuit, vt honores etiam ſit meritus, & ordines duxerit. Sed illæ Cæſarianã diuinæ militiæ poſthabuit. In Illyrico primum philoſophatus: atque inde variis perſequutionibus & inſidiis expetitus, ſecedere eſt coactus. Multos nanq; ex epiſcopis, qui Arij contagionem conceperant, manifeſtò deprehenſos coarguit. Ac deinde Mediolani ſecum ipſe vixit. Vnde Auxentij, eius vrbis epiſcopi non rectè de Nicænis decretis ſentientis, inſidias veritus, diſceſsit: & ſe in inſulam quandã, quę vernaculo nomine ⁎ Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento radicum herbarum vixit. Inſula autem ipſa exigua admodũ eſt, & ædificiis carens, Tyrrhenũ reſpiciens mare. Atq; inde abductus, adminiſtrationem eccleſiæ Turonenſis ſuſcepit. In tantũ verò diuinis reſplenduit donis, vt & mortuos in vitam reſtituerit, prodigiáque & miracula plurima,

Diuus Martinus Pannonius.

⁎ In Mari Tuſco contra montes Liguſticos ſita. Mortuorũ reſuſcitatio, et alia eius miracula.

quæ non multum ab Apoſtolicis abeſſent ſignis, D ediderit. Eodem & tempore & loco ſimul quoq; Hilarius ille viguit, vir diuinus, qui quũ Martinus profugeret, eandem ſuſtinuit fortunã: quippe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur. Hic † Pictauiẽſem gubernauit eccleſiam, atque de fide, & aduerſus quoſdam qui alienas à ſana doctrina afferrent opiniones, libros ad perſuadendũ valde appoſitos cõdidit. Apud Italos ſanè & in locis vlterioribus enituere Euſebius & Lucifer, patriæ eloquentiæ vi alios omnes antecellentes. Euſebius etiam eccleſię Vercellenſi præfuit: Lucifer verò, ſicuti mox dicemus, nominis ſui ⁎ hæreſi præiit. Præterea Flauianus & Paulinus clari tũ fuere, qui poſtea Antiochenæ eccleſiæ res adminiſtrauere: quibus etiam Leontius, ꝙ ſententiis ab eo diſcordarent, epiſcopatum abrogauit. Ii ſunt, qui Euſtathio in exilium deportato comites fuere: qui ſanè nihil prorſus tẽporibus illis, de ſacris Antiochenę Eccleſiæ curis, ac potius de tota ſinceriore pietate ⁎ vitiari ſuſtinuit. Eadẽ hac ætate & Ephraim

Hilarius Pictauienſis.

Euſeb. Vercellenſis epiſ.

⁎ Quę & Homonymianorum dicta.

Lucifer Sardous.

Flauianus. Paulinus. Euſtathius Antiochenus Ephraim Syrus.

⁎ [illegible]

Syrus præclarus fuit, qui quidem longo interual- E lo omnes præceſsit. Hic Niſibin patriam habuit, & in monachorũ philoſophia exercitatus, breui tantum in lingua Syrorũ, quum quidem eam prius ab aliis non didiciſſet, neque ſpecimẽ aliquod aut ſpem, talem eum fore, præbuiſſet, profecit, vt quũ pietatis exercitio ad ſummũ cõtemplationis perueneris, tum ſplendore, facilitate & ſuauitate verborum, necnõ denſitate & grauitate ſententiarũ, etiam præclariſsimos quoque Græcorum, qui eloquentia antiquitus excelluiſſent, ſuperauerit. Etenim ſi quis illorum Græca ſcripta in Syrorũ fortè aut aliorum peregrinam linguã transferret, & florentem illam Græcorum ornamentorũ gratia, decentémque nitorem & fucum verborũ detraheret, illico quoque adſcititiis coloribus deficientibus, ſententiarum obſcuritas ſeſe prodebat. At Ephraim lõgè alia erat oratio. Nam quum eo adhuc ſuperſtite, atque etiam defuncto, poſtea libri eius in Græcam linguam conuerterentur, nõ longè admodum à propria & natiua decedebãt virtute. Mirum quidem auditu eſt, eundem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob cauſam magnus ille & F oratione & virtute Baſilius, qui Cappadocũ metropolim epiſcopatu ſuo exornauit, ſummopere virum eſt admiratus, eundémq; eruditionis nomine beatum cenſuit. Vt tãti viri tam certò teſtimonio manifeſtũ ſit, communiter quoque à Græcis, qui tum clarum in eloquentia obtinuere nomen, prę̃ſtantiſsimum omnium Ephraim iudicatũ eſſe. Vox ſanè Baſilij talis, nõ temerè prolata eſſe exiſtimanda eſt. Dicitur autem diuinus Ephraim trecentas verſuum myriades cõſcripſiſſe. Multi quoque ei fuere diſcipuli, qui inſtitutionẽ & philoſophiã eius ſunt æmulati: in quibus celebriores ſunt, Abbas, Zenobius, Abraham, Maran, & Simeon, apud Syros ingenti gloria viri: & alij quibus cum præterea hunc vitæ modum illi communicauere. In locis verò eiſdem, facundia maximè præſtantes, Paulonas & Anarad extitere: qui deinde lapſi,

Ephraimũ Baſilius magnum admiratus eſt.

Ephraimus [illegible]

Diſcipuli eiuſdem.

Paulonas. Anarad.

† Diuus Hilarius coniunx fuit. Non nocuit tibi progenies, nõ obſtitit vxor, Legitimo connexa toro, non horruit illa tẽpeſtate Deus thalamos, cunabula, tædas. Sola erat in precio, quæ nũc incognita virtus Sordet, & attrito [illegible] cum plebe cucullo. Bapt. Mantuanus.

Bardeſanes. Harmonius

Syrorum Muſica. [illegible]

Bardeſana hæreſis.

A ſana excidere fidei doctrina. Alij inſuper apud Oſ
roenos fuere, eodem præclari modo, Bardeſanes,
& filius eius Harmonius. Et pater quidem nomi-
nis ſui hæreſim inſtituit: filius autem Græcis diſci
plinis ſatis eruditus, patriis vocibus legitimis mo-
dis muſicíſque numeris incluſis, + ordine circu-
lari eas cani inſtituit, quos ex eo tempore hucuſq;
Syri pſallentes vſurpant: nō illi quidem carmini-
bus ipſi ſicuti ab illo ſunt prodita, ſed ſonis tantū
eorum vtētes. Nam ille ad paternam delapſus hæ
reſim, eadémq; cum Græcis de animæ generatio-
ne & corporis interitu, necnon de futura regene-
ratione opitulatus, lyricis modulis doctrinas eiuſ-
modi aſperſit. Quibus multi ex Syris propter ver-
borum venuſtatem & ſonorū numeros demulſi,
paulatim opinionibus talibus recipiendis ſunt aſ-
ſuefacti. Cæterùm diuus Ephraim ea re cognita,
quanuis Græcarum artium expers, Harmonij nu-
meros moderatus eſt: atque eiuſdem modulis, car
minibus Eccleſiaſticæ ſententiæ cōſonis, adiectis,
Syris ad hoc vſque tempus ea canēda dedit. Nam
B diuinos hymnos plurimos, quib' Deum in primis
celebrat, & laudes præterea virorum qui inſtituto
Deo placuere canit, ad Harmonij carminū leges
compoſuit: à quibus, vt equidem puto, per æmu-
lationis ardorē, poſteriores eccleſiæ cantores mo
dulorum formulas mutuati, magis etiam atq; ma-
gis augere atq; propagare eas ſunt aggreſsi. Qua-
lis igitur is ſermone fuerit, vel ex hoc ipſo cōnce-
re licet. Vita verò ei valde exacta, & bonis operi-
bus ſpectata fuit. Quietem etiam multo ſtudio eſt
ſectatus. Et propter morum caſtitatem tantopere
calumnias deuitauit, vt ferè à conſpectu mulieris
prorſus abhorruerit. Fertur ſanè, quū mulier quæ-
dam nulla prorſus vitæ diſciplina, & pudore nul-
lo, in anguſto admodū loco ei obuia facta, ſiue cō
ſultò veluti virum tentatura, ſeu ab aliis vt hoc fa
ceret mercede conducta, oculos ſine intermiſsio-
ne in eum coniiceret, increpans in terram eā pro-
ſpicere iuſsiſſe, illámque reſpondiſſe: Sed quomo
do tandem terram ego intuear? quum æquius ſit
te eam reſpicere, qui ex ea conditus ſis, quàm me
ortum ex te habentem, proindéque rectè te reſpe
C ctantem. Quod mulieris verbū ille admiratus, de-
inde ſcripto mandauit. Atq; id Syri in primis me-
moratu dignum ex illius rebus eſſe cenſent. Et pri
mùm quidem is ſæpe ira victus eſt: poſteaquā au-
tem monaſticæ philoſophiæ incūbere cœpit, nun
quam commotus eſſe viſus eſt. Atque aliquando,
quum dies multos pro conſuetudine ſua ieiunio
trāſegiſſet, & miniſter tempore cibum ei afferret,
accidit vt is ollam frangeret. Ephraim verò pudo
re iuxtà & timore correptum illum videns: Bono,
inquit, eſto animo. Quādoquidem enim obſoniū
ad nos venire renuit, nos age ad id accedamus, &
ad ollæ fragmenta conſedens comedit. Enimuerò
vt vana etiam gloria ſuperior fuerit, inde liquidò
patebit. Deſignabatur vrbi cuidam epiſcopus, &
iam qui ſe ad electionē abducturi erant, aduenie-
bāt. Ac ipſe ſtatim eo cognito, in forum progreſ-
ſus, veluti mente captus indecorè gradiebatur, nō
ſatis honeſtè veſtem poſt ſe trahens, & quæ vena
lia erant ſurripiens, propalámque comedens. Sic
ille mētis impos exiſtimatus, electionem effugit.
Et tantiſper dum alius epiſcopatum reciperet, oc-
cultans ſeſe latuit. Plurima ſanè & alia memora-

Aenei meretricula confeſsionem ad Ephraemū dictam, quod ipſe verſib. Syris inclusit.

Ephraim iram in poteſtate ſua habere didicit.

Eiuſdem ſiccitate dictū & factum.

Simulatione infamia, quo minus epiſcopus conſecratus ſit, Ephraem effugit.

tu digna, & qui de eo conſcriptus eſt liber, & pro- D
uinciales eius, Romani ſimul & Syri de eo referūt
quæ cuiuis cognoſcere eſt procliue. Vnum illud
ſanè q̄ memorabile, hiſtoriæ huic inſerere viſum
eſt, quod ab eo ante obitum eſt geſtum. Fames in-
gens Edeſſenorum vrbem premebat: atque ipſe,
qui multos annos non fuerat domo progreſſus, tū
philoſophandi ſtudio aliquantū intermiſſo, pro-
diit: & in homines locupletes, qui ſic tupiter rerū
neceſſariarum inopia ciues ſuos pereuntes deſpi-
cerent, acriter eſt inuectus, arguens eos, quòd ani-
marum cura neglecta, ſtudium omne in corpore
fouendo collocarent. Illi autem integritatem &
paupertatem viri obſeruātes veriti, minimè id ſic
eſſe affirmarūt: facile enim & promptum eis eſſe,
indigentibus facultates diſtribuere: deeſſe ſaltem,
qui in eo miniſterio, pro eo atq; deceret, fidelem
ſe præberet, omnéſque lucro inhiare, & talia fœ-
dè in quæſtum ſuum vertere, dixere. Tū Ephraim:
Ego verò, inquit, qualis vobis eſſe videor? & illi,
Honeſtus atque bonus, reſpondere: & talis pror-
ſus, qui opinioni quæ de eo fertur, vita ipſa reſpon E
deat. Itaque, ille ait, paratus ſum omnibus hac in
re inſeruire. Et multo ab eis ſumpto argento, tre-
centas parauit mēſas: & + in publicis porticibus
eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter &
benignè fouit: aduenas quoq;, & alios qui inopia
affligerentur, humaniter curauit. Idq́ue tantiſper
fecit, dum fames ibi eſt graſſata. Ea verò depulſa,
ipſe ad philoſophiæ ſuæ officinā reuerſus, ibi pau-
cos poſt dies vita eſt defunctus. In Eccleſia, clerici
miniſterium ſumpſit. Vita autem monaſtica per-
celebris, ex æquo cum iis qui epiſcopatu, doctri-
na, & vitæ ſanctitate clari ſunt, laudatur. Hæc pau
ca ex multis, quæ ab Ephraim rectè piéque facta
ſunt, diximus. Res nanq; eius omnes ſi pro digni-
tate earū exponere nos oporteret, aut etiam alio-
rum qui tum in eodem philoſophādi genere ela-
borarunt, quomodo ſcilicet eorum quiſque vixe-
rit, & quali morū inſtituto vſus ſit, qualis ipſe fuit,
ſcriptore eſſet opus. A nobis certè quidem id præ-
ſtari omnino nō poteſt, cùm propter orationis &
ſtyli tenuitatem, tum q̧ res eorum rectiſsimè ge-
ſtas ignoramus. Nam illorū multi in ſolis degen- F
tes locis, vt plurimùm latuere. Quòd ſi nōnulli in
vrbibus domicilia ſua habuere, quòd viles eſſe ap
parerēt, & nihil ab aliis differre viderentur, cōſul-
tò actiones ſuas celarunt. Nā humana laude repu
diata, ſolóque Deo actorum ſuorum teſte aduoca
to, minimè ab hominibus gloriam ſunt aucupati.
Atque equidem de viris qui imperij eius tempo-
re monaſticam philoſophiā ſunt ſectati, & ſecun-
dum eccleſiæ leges perfectè & exactè in pleriſque
Romani imperij locis tum vitam exegere, hæc mi
hi comperta ſunt.

Ephraim famis tempore pauperibus eleemoſynas, quas à locupletibus acceperat, diſtribuenda inſeruiit.

† ἐν ταῖς ſτοαῖς ἐμβαλὼν.

Sancti monachi † Adda ſtudeant cōſpecti clari ſunt.

CAPVT XVII.

TEmporibus autem eis clarus etiā
fuit eccleſiaſticus ſcriptor Didy-
mus, ſcholæ ſacrarū diſciplinarū
Alexandriæ præfectus. Neq; ve-
ro laudem in ea eruditione tan-
tum meritus fuerat, verumetiā
omne genus alterius ſapiētiæ ſummo excoluerat
ſtudio. Poëticam nanque & Oratoriam perfectiſ-

Didymus Alexādrinus doctor, & eccleſiaſticus ſcriptor cæcus, natura miraculum.

A ſimè didicerat de aſtronomia autẽ & geometria, numerorúmq; proportionibus & conuenientiis nihil eum latebat. In diuerſas philoſophorum opiniones tãta incubuerat, vt eas exactè perdiſceret, cura, vt præterea aliud nihil ſcire videretur, quę ſanè omnia acumine mẽtis & auditionis preperat. In pueritia nanque viſum prorſus amiſit, quũ elementa prima diſcenda ei eſſent. Ephebus verò artium liberaliũ eruditionem adamauit, atq; in ſcholis præceptores audiebat tantum. Eò verò ſapientiæ breui peruenit, amplitudine & celeritate ingenij, vt mathematicarũ artium obſcura, & theorematum ſpeculationúmque arcana exactiſsimè addidicerit. Et quum cæcus eſſet, literarũ notitiam manuum contrectatione aſſequutus eſſe dicitur: nam earum formas in tabula altius exſculptas, ſæpius tangendo cognouit. Alia porrò, vt ſyllabas, literarúmq; connexiones, & quæ ordine cõſequuntur cætera, propter naturæ acumen, animo & auditu peruestigata percepit. Pręcipuúmque ipſe miraculum fuit, quũ audiretur & cõſpiceretur. Mul-

B ti quidem vel vt virum eum tantũ viderent, vel vt ſuauem gratámque eius orationem audirent, Alexandriam venere. Pro Nicænis verò decretis pugnans, Arianis reſtitit, eóſq; orationis ſuę ſuadela, quá vi nulla adhibere videbatur, preſsit. Et ad eos qui ſecum diſputabant, verba faciens, rerum controuerſarum iudiciũ detulit. Et quum ad morem gerendum & cedendum facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maximè fuit. Nec ab his tantũ, ſed etiã à monachis Ægyptiis magno honore cultus eſt. Præcipuè verò eum clariſſimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus eſt. Quem dicunt, quum Alexandriam veniſſet, vt Athanaſio firmæ

Præclarum Antonij Abbatis ad Didymũ dictũ.

« certæque fidei perhiberet teſtimoniũ, hæc ad Di-
« dymum proloquutum eſſe verba: Non eſt Didy-
« me, quod teipſum mœrore conficias, propterea ꝙ
« oculis careas, quos mures, lacertæ, & vilia animalcula habent. Voluptate potius & lætitia efferri te cõuenit, qui itidem vt angeli internis maximè vigeas oculis: quibus clarè immortalem & diuinam

C cognitionem percipis, veritatémq; ipſam exactè perſpicis. Hic hoſce reliquit libros: In totum Pſalmorum librum varios cõmentarios, in Oſeam & Zachariam libros quinque, in Eſaiam libros duodeuiginti, in Euangelium ſecũdum Matthæum & ſecũdum Ioannem non paruos cõmentarios ſcripſit. Inſuper contra Arianos, & de Spiritu ſancto, aliáque ſcripta plurima compoſuit. Floruit eadẽ ætate Syrus quoq; Ætius, qui ab eis diſputator admirandus habitus eſt, qui diuerſa à nobis docent. In altercationibus quippe, verborúmque contentionibus, ratiocinationibus, & fallaciis ludificantibus, valde cõmotus, vt qui ex profeſſo in rebus eiuſmodi ſtudium omne conſumpſiſſet. Et proinde ꝙ talis eſſet, quódque facilè quidquid ſors tuliſſet, malè feriatus de Deo theologaretur ſeu blateraret potius, [illegible] & contemptor deûm appellatus eſt. Patria ei fuit Cœleſyria. Cuius pater quum in militia aduerſis rebus conflictatus tandem interiiſſet, bona eius qui tum rerũ potiebatur Princeps publicauit. Qua re vnà cum matre Aetius ad extremam redactus pauperiem, ad aurificũ artem diſcendam ſe contulit, vt quocũque poſſet modo victum ſibi pararet. Ea arte vbi ſatis eſt vſus, propter ingenij vim ad dicendi diſciplinam eſt conuerſus: Paulinúmq; audiuit, qui ex eccleſia Tyria Antiochiam fuerat tranſlatus. Porrò mortua matre, D

Didymi libri.

Aetius.

[illegible]

[illegible] is dictus.

Idem propter penuriam aurifex factus.

Idem in matrẽ impius.

cuius gratia aurum conformanti arti operam nauauerat, totus ſtatim in dicendi ſtudium incubuit. Breuique certamẽ ſubiens, multos diſputãdo conuicit. Poſtquam autem Eulalius poſt Paulinum in Antiochenã ſedem eſt collocatus, multitudo ingens motu aduerſus Aetium concitato, vrbe eum expulit. Quo tempore Anabarzũ Ciliciæ conceſſit, atque ibi artem rurſus ſuam ita parandi victus gratia exercuit, vt non prorſus dicendi certamen omitteret. Accidit tum, vt Sophiſta quidam Aetij ingenium admiratus, artem ſuam cum eo communicandam duceret. Atque ille in Sophiſtæ domũ receptus, homini inſeruiens, omne (vt fieri ſolet) famuli miniſterium præſtitit. Sophiſta grammaticen & logicẽ ei tradidit. Ipſe verò quum herum ob minus rectam de diuinis oraculis opinionẽ argueret, mercedẽ bene de ſe meritæ domus † abdicationem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanaſio Anabarzi antiſtite vixit, apud quem Euãgeliſtas exactè excutiẽs legit. Deinde Tarſum ad An- E tonium, Luciano martyri notum, venit. A quo Apoſtolum diſcẽs, ſatis diu cum eo, quum adhuc in presbyterorum ordine eſſet, manſit. Vbi verò Antonius epiſcopi functionem ſuſcepit, neque iam doctrinæ, qua Aetium erudiebat, vacare poſſet, ille Antiochiam eſt reuerſus. Et ibi quũ à Leontio adhuc presbytero (Luciani martyris & hic habitus ſectator) prophetas, atque imprimis Ezechielem doceretur propter linguæ intemperãtiam, & ſententiæ impietatẽ, inde rurſus eſt expulſus. Itaque Sophiſticam exercens, & certamine cum eis qui clari eo ſtudio erant congrediens, loca multa circumiit. Poſtea verò & medicam artem accuratè didicit. Sopolis in tali diſciplina doctor eiꝰ fuit, vir in eo ſtudio nemini ſecundus. Ipſe etiã Aetius optimus in eo habitus, gratuitò pauperes curauit. Quod ſi aliquãdo egeret, noctu ad quempiam artis ſuæ peritũ, ne interdiu à ſtudiis potioribus abduceretur, adibat: & aurum, quod accuratiore arte elaborandum eſſet, perebat: atque opere celeriter perfecto, & à conductore operæ ſuæ mercede F accepta, vitã tolerauit. Leontio verò ad epiſcopatum Antiochenum euecto, Aetius ab eo diaconus deſignatus, & ad munus in eccleſia docendi delectus eſt. At ipſe diaconatum ſuſcipere veritus, docendi functionem non reiecit. Atque ibi ſatis diu verſatus, Alexandriam venit, Athanaſium oppugnaturus. Vehementer nanque de conſubſtantiali propugnando Athanaſius egit. Et quũ à quibuſdam ad epiſcopatum Aetius recipiendũ delectus eſſet, dignitatem eam cõtempſit. Sanè antequam Aetius ad Arianos defeciſſet, tametſi illi ab [illegible] conſubſtantiale profitentibus diſsidebant, nihilominus tamen preces, hymnos, conſilia & rea propè omnes cum eis communicabant, myſtico duntaxat ſacrificio excepto. Ex quo autem ille primus ſeceſsionem facere cœpit, omnibus conſentientis conuentus amicitiæ, & conſuetudinis vinculis ruptis, in aduerſas eis qui in alia eſſent opinione maximè partes per factionẽ tranſiere. Tum verò & Eunomius Aetij ſapiẽtiæ fama adductus, ex Cappadocia Antiochiam profectus eſt, & Secundo ſe ibi cõiunxit: qui illum Aetio Alexãdriæ adhuc degenti, commendauit. Atque hic alter al-

Aetius Antiochea expulſus.

Anabarzi Sophiſtæ operam dat.

Sophiſtæ ẽ domo exigit.

† [illegible]

Sacras literas Tarſi diſcit.

Antiochia rurſum exigitur.

Idem medicus factus.

Gratuitò ęgrotos curauit.

Sozo. lib. 3. cap. 15 Aetiũ primum medicum fuiſſe dicit.

Aetius antiochenus doctor.

Idẽ epiſcopatũ cõtempſit.

Aetio ſuaſore primùs ſe Ariani à catholicis ſeparauere.

[illegible]

A teri obſtrictus, ille quidem docens, hic autem diſcens, in ſacris vterque deſudabat doctrinis. Ætius Gallo quoq; Cæſari notus fuit: cui quum religio magnopere curæ, tum viri qui ſacris literis & eccleſiis nauarent, chari fuere. Quapropter talium diſſertationum cauſa, in hoc quoq; genere diſputationum, vt illi gratior eſſet, ſe exercuit. Dictus enim eſt Ariſtotelica quoq; opera perlegiſſe, & ad eos qui talia Alexandriæ docerent frequentaſſe. Cæterùm quod in Galli odium, ꝓpter peruerſam ſuam opinionem inciderat, iuſſu illius alterum ei crus perfractū fuiſſet, niſi Leontius Antiochenus diſſuaſione ſua cōdemnationis calculum amouiſſet. Verùm enimuerò Gallus in conſpectum ſuum eum primū admiſſum, charum maximè habuit: & ad Iulianum crebrò miſit, quum illum ad Græciſmum & idolorū cultum deficere intellexiſſet, vt ſcilicet hominem ex impietatis barathro extraheret. Quin & dininarum literarum doctorem illū Gallus inſtituit. Hæc de Ætio. Quomodo autē ad epiſcopatum euectus, non exigua pars eorum fuerit, qui τὸ ἀνόμοιον καὶ ἑτεροούσιον, hoc eſt, inæquale & altero ſubſtantiale docuerunt, atque etiam exauroratus ſolum exilij cauſa verterit: Eunomius autem multo eo deterior, factione eius ſycophantia circumuēta, in locum eius ſuffectus ſit, & de ipſo etiam Eunomio, poſtea dicemus. Eodem tempore Laodiceæ in Syria viri etiā duo floruere cognomines, pater videlicet & filius: vtrique enim Apollinaris nomē erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinem obtinebat. Ambo Græcarum diſciplinarum, Grammaticæ pater, Rhetoricæ filius, magiſtri eraot. Senex Alexādriæ ortus, Beryti docuit: & ducta Laodiceæ cōiuge, Apollinarim filiū progenuit. Et cum Epiphanio Sophiſticam profitente, illi ſimul florentes, eum vt veri amici ſunt complexi. At Theodotus Laodiceoſis tum epiſcopus, quòd metueret ne continua illius cōſuetudine ad Græcam impietatem declinarent, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphanij amicitia, epiſcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti ſucceſſor Georgius, quum multa tentaſſet, vt illorum dirimeret coniunctionem, poſtquam operā ſuam C fruſtra eſſe vidit, Eccleſiaſtica eos prohibuit communione. Quo facto pro inſigni contumelia accepto, filius Sophiſticis fretus * capturis & argutiis, nouam quandam hæreſim inſtituit, nomen autoris ipſius referentem. Eſt & alia opinio, non ob eā quam ſcilicet diximus cauſam, illū à Georgio deſciuiſſe: ſed quòd Georgius aliena prorſus & abſurda opinione nunc Arij defendens ſententiam, nunc æqualem patri filiū profitens, conuentui Seleuciæ acto aſſenſiſſet: ea illum arrepta occaſione, diſceſsionem ab eo feciſſe: & quum id nemo curaret, opinionem nouam inducere conatū fuiſſe. Docuere autem Apollinares, Dominū carnis œconomiam & functionem factis ipſis obeuntem, animam nō recepiſſe. Ac rurſum veluti abſurditate ea per pœnitentiam correcta, animam quidem recepiſſe addidere, eam autem humanam non habere mentem. Satis nanq; ei pro anima diuinitatem fuiſſe, quæ hominem aſſumpſerit. Atque ea re vna ab Orthodoxis diſsidentes, in aliis eadem quæ Nicænorum decretorum ſtudioſi, ſentiebāt. Verùm de his poſtea quoque loco ſuo dicetur.

Eunomius Aetij ſucceſſor.

Aetius Galli familiaris.

Galli in eundē odium

Gallus Iulianum fratrem ab idololatria auertere per Aetium ſtudet.

Duo Apollinares.

Epiphanius ſophiſta Laodiceſis, Apollinarij amic⁹

Apollinares ꝓpter cōſuetudinē quæ illis cum Epiphanio fuit, excōicati. Hæreſis Apollinariſtarum.

** πλεκτάναις.*

Socrat. lib. 2. cap. vlt.

CAPVT XVIII. D

Fvit tum etiam propter virtutem & doctrinā magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus eſt Indus: non ille quidem hæreſis alicuius autor, ſed Arianiſmo plurimum addictus. Qui ſub Conſtantino ab Adiabenis admodū adhuc iuuenis, † obſes, in Romanorum ditionem fuerat miſſus. Adiabene verò regio eſt Iudica, ampla & celebris. Ac Theophilus conſuetudine diuturna adeò mores ad Romanorum inſtituta conformauit, vt & monaſticā delegerit vitam, & diaconi ſuſceperit dignitatem, Euſebio Nicomedienſi manus ei imponēte. Quum autē legatio à Conſtantio propagandæ veræ pietatis & confirmandæ fidei gratia, ad Orientales nationes mittenda eſſet, ambitioſa munificentia eam inſtituit: & princeps eius, quem modò dixi, Theophilus deſignatus eſt. Conſtantius ſanè perquàm magnificè, vt q̄ maximè poſſet gratioſum eum redderet, ad ducen E tos generoſos è Cappadocia equos nauibus impoſitos, aliáq; inſuper dona ad illos perferēda Theophilo dedit, vt ſcilicet illi ſimul & liberalitatis eius amplitudinem & animi magnitudinē admirarentur. Et Theophilus legationem obiit, eámq; ad finem debitū perduxit. Nam qui in regionibus eis regnum obtinebat, à Græca ſuperſtitione ad veræ pietatis religionem deflexit. Et eccleſias tres in diuerſis locis erexit, non tantum quæ ab imperatore miſſa acceperat donis, ſed maximè etiam quos ipſe addiderat ſumptibus, per animi alacritatem cum illo concertans. Eccleſiarū iſtarum vna in metropoli & principe vrbe totius gentis, Tapharum eam nominant: ſecunda in loco vbi Romanū emporium erat, extrorſum ad Oceanum verſum, regio Adane vocatur: tertia in alia terræ eius parte, vbi eſt quod Perſicum emporium dicitur, in Perſici maris ore cōſtructa. Theuphilus porrò rebus apud Homeritas ampliter diſpoſitis, templiſq; eis conſecratis, atque etiam pro rerum copia exornatis, in Adiabenen quam patriam eius eſſe diximus, traiecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam F traſiit, multaque quæ apud eos non ritè agebātur, correxit. Etenim cōſidentes Euangelicum audiebant oraculum, aliàque multa faciebant, quæ ſanctiones Eccleſiaſticæ non iubebant. † Ea omnia pulchrè immutans, ad Eccleſiæ placitum morem compoſuit. Vna ſaltem, & quidem maxima re incommodans, quod τὸ ἑτεροούσιον altero ſubſtantiale colere docuit. Porrò ex India & Arabia magna, ad Auxumitas Aethiopes eſt progreſſus, qui in primis rubri maris littoribus habitabāt, quod Oceanus ſeſe illi inſinuans efficit. quod ſanè rubrū mare, in maximam longitudinem protēſum, in duos diuiditur ſinus. Horum alter quidem ad Aegyptū exundans procedit, vbi etiam nomen ſibi ſuū ferre deſinit: quē antiquitùs filij Iſraël Aegyptios fugientes, ſiccis pedibus tranſiere. alter ad Palæſtinā excurrit, prope vrbem cui vetus nomen eſt Aela.

Theophilus Indus.

† καθ' ὁμηρείαν.

Adiabene. Apud Plin. Adiabene Aſſyriorū eſt initiū, lib. 6. cap. 13.

Theophil⁹ ad Orientales populos legatus à Conſtantio miſſus, Chriſtianiſmi propagandi gratia.

Tapharum;

Adane regio Homerita Arabici populi ſunt. Plin. lib 6. cap. 28.

Res Eccleſiaſticas in Oriente Theophil⁹ ordinat

Auxumitæ populi. Rubri maris duo ſinus.

Aela vrbs.

† *Apud Suid. eſt, Theophilum hunc veluti quandam Apoſtolicam imaginem fuiſſe, qui etiam Iudæa cuiuſdam mortuum reſuſcitaſſe dictus ſit. Teſtatumque id de eo eſſe Thalaſſium familiarem eius, virum in quem mendacij ſuſpicio non caderet: multóſque præterea alios, qui ætate ea vixere.*

Auxumin.
Aſſyrij.

A In rubri iſtius maris partibus eaterioribus, ad ſiniſtram Auxumitæ ſunt, quorũ metropolis eſt Auxumis. Ante hos verò ad extimum pertingentes Oceanũ, Orientem verſus, Aſſyrij: apud quos etiã hanc appellationem habent, quos Alexãder Macedo e Syria pulſos, colonos eò deduxit. Ii ad hoc vſque tempus patria vtũtur lingua. Omnes autem nigerrimi ſunt, acutis ſolis radiis eos adurentibus. Apud quos maximè prouenit xylocaſia, & caſia, & caſamum, & cinamomum: necnon innumerabilis elephantorum multitudo. Et Theophilus rectè conſtitutis Auxumitarum rebus, in Romanorum reuerſus eſt ditionem. Atque poſt reditum in magno habitus honore, ſuam quidem ille vrbem, aut eccleſiam, cui epiſcopus præeſſet, ſortitus non eſt. Vbique tamẽ locorum propter hominis reuerentiam, in eum vt miraculum quoddam, omniũ coniecti oculi erant: donec Aetio & Eudoxio in exilium, quod conſilia cum Gallo cõmunicaſſent, eiúſque rebus fauiſſent, actis, & ipſe Heracleam in Pontum eſt deportatus, Gallo in intimis habitus.

Exiliũ Aetij Eudoxij, Theophili.

B

CAPVT XIX.

Ex Philoſtorgio, de amne Tigride.

SEdenim, quę Deo inuiſus Philoſtorgius de ſententia Theophili, quem diximus, memoriæ literis mãdauit, ea nunc paucis perſtringemus. Dicit enim, in ſinũ Perſici maris, ꝙ ea in parte Oceanus ſeſe extundens, vallum & circumcirca multas gentes complectens efficit, quum alios maximos fluuios, tum Tigrim ſe vndis ſuis inſerre. Qui cum Apeliotem verſus ſub Hyrcano mari in Cordyæis manifeſtò ſibi ipſi redditus emerſit, iuxta Syriam profluens, ſimulátque Suſidem terram pertingit, Euphrate ibi ſe ei commiſcente, magnus iam & aquarũ vi rapidus, ingenti & fragoſo ſonitu pronoluitur. Vnde illum Tigridis feræ cognomen accepiſſe ferunt. Priuſquam autẽ in mare delabitur, in duo ingentia flumina ſciſſus, oſtiis duobus longè inter ſe diſsitis, in Perſicũ ſe mare conicit, multum terræ in medio concludens: eámque fluuialẽ

C ſimul & maritimam inſulam efficiens, quam gens Meſ:notũ incolit. Euphrates autem fluuius ex Armeniis manifeſtò apparens exoritur, vbi mons eſt Ararat, ab incolis ita appellatus: ad quem arcã Noæ conſtitiſſe, ſacræ produnt literæ, cuius etiam nunc ibi lignorũ & clauorum non paucæ ſeruantur reliquiæ. Inde primum exiguus profluens Euphrates, quo longius fertur, eo maior exiſtit, plurima alia flumina in alueum ſimul & nomen ſuũ excipiens. Maiore autẽ & minore Armenia emenſa, vltrà progreditur, eam quæ peculiari nomine Euphrateſia dicta eſt, deinde etiam reliquã ſecans Syriã. Hac porrò & illa poſt ſe relicta, omniſq; ✶ generis qua fluxit, helice diuulſa, vbi Arabiæ propinquatus eſt, reſtringitur: ac obliquè in circulũ contra mare rubrum prolabens, & regionem nõ paruam ſinuoſè claudẽs, ad Cæciam ventum curſum conuertit. Inde vbi inter Boream & Apeliotẽ medius conſtitit, & ad Tigridem flumen procurrit, non totum ſe ei immiſcet, ſed portionibus tantum quibuſdã medio interuallo amiſsis, parte reliqua, eaque maxima & nauigabili, in Tigrim eundem apud Suſas omnis incidit, ac nomine ſuo amiſſo, cum illo in Perſicum deuoluitur ſinum. Id D porrò quod intra duo iſta flumina protẽditur terræ, Meſopotamiæ nomen obtinet. Enimuerò Tigris & Euphrates, quibus in locis emergentes appareant, dictum eſt: ſacræ autem literæ noſtræ è Paradiſo eos profluere, veriſsimè commemorant. Ex eo nanque fontes & primordia lympharũ ſuarum recipientes, fortaſſe ad certum vſque locum ſuper terram profluunt. Deinceps verò à vaſta & arenoſa ſolitudine excepti, atque ibi in profundum per cuniculos abſorpti, non prius deorſum verſum currere deſinunt, q̃ ad anguſta & lapidoſa eius terræ loca pertigerint, progreſſúmque eorum ad inferiora præcipitem ſolum durius & ſolidius præpedierit. Vbi vndæ eorũ continuè & cõfertim confluentes, vi & magnitudine ſua directũ eos deinde curſum tenere cogũt. Qui deinde ſubterraneo meatu fluentes, partem aquarum earum non minimã quæ in medio eſt terra carpente, minores & tenuiores iam ad ea loca perueniunt, vbi ex cuniculis in apertum erumpunt. Quòd illi autẽ occulti ſubterraneo curſu longiſsimè voluãtur, id E nõ debet videri incredibile. Sũt enim & alia paſſim flumina & maxima & rapidiſsima, quę ſub terra feruntur. Apparet id ex eo ſonitu, qui ad aures noſtras ab eis cum ſtrepitu & fragore ruentibus perfertur. Et nonnulli, quod quum ſupra eos fluuios puteos effodiſſent, & quod ſe eis infernè obtulit ſolũ lapidoſum paululũ rupiſſent, vnda perſtrepens curſum ſurſum verſum cum vi quadam moliretur, vix ab eis qui ad ſummũ putei os conſtiterant, ſunt retracti & recepti. Atque illa ſubſequuta in riuũ euaſit, quem nulla cœli ſiccitas propter vim & fluxum perpetuum turbarit. Ineffabilis nanque Dei ſapientia, tãquam venas quæ opus eſſent ſuppeditantes, ſic aquarum procurſus tum occultos tum manifeſtos perfecit. Vnde quoque " ꝓpheta Dauid illud cecinit: Ipſe ſuper maria fun" dauit eam, & ſuper flumina præparauit eã. Maria ſcilicet quàm maximis terræ ſinubus theſauri inſtar accumulans, ſolo eorum robuſtius conſolidato, ad tantã vim & molem, quæ in ea inſeruntur, aquarum ſuſtinẽdam. Flumina autem, commoda & mirifica conſtitutione tranſitum eis liberũ prębens, regionibus ſemper ex alto ſe ſummittenti- F bus atque recedẽtibus, & ea ſublimioribus ad humiliores oras aquarum ruentium momentis locũ concedentibus. Idem ipſe coniectura ductus, Paradiſum ad Oriẽtem ſub æquinoctiali ſitum eſſe ait circulo. Primùm ex eo, quòd ad meridiem manifeſtum eſt loca ferè omnia eſſe habitabilia, ad extremum vſque duntaxat mare, quod ✶ iam ſol adurit, anno toto radios ſuos in id emittens. Hæc quippe eſt illa quæ media zona dicitur. Deinde ꝙ is qui nunc [a] Hyphaſis dicitur fluuius, in ſcripturis ſacris Phiſon nominatus, & ipſe è Paradiſo ortum

Meſopotamia.

Tigris & Euphrates e Paradiſo profluunt.

Fluuij iſti ſub terra aliquãdiu fluũt.

Sciũt & experiũtur hoc homines metallarij.

Paradiſus vbi ſit.

a Apud Plin. Hyphaſis eſt lib. 2. cap. 73.

Meſenetregio. Mons Ararat in Armenia.

Reliquiæ arcæ Noæ.

De Euphrate.

Euphrateſia Syria.

✶ ἄλλα ἐκ παντὸς γένους ποταμῶν ἀγάλματα. [margin note, poorly legible]

✶ *Hæc quidem veterum prope omnium fuit opinio. Sed patrum noſtrorum memoria auſpice Columbo Ligure, noua Hiſpanorum nauigatio magnam Africæ partem priſcis hominibus ignotã: & plurimas in Oceano meridionali, &c. inſulas habitabiles inuenit. Vt ſatis iam conſtet Oceanum non eſſe immenſæ magnitudinis. Sed in illa atque terras immenſa etiam magnitudinis (nouũ orbem vocant) abũdare: quas homines colant. Et vniuerſum orbem qui vbique ſit vitalis auræ particeps, non eſſe inhabitabilem. Ad quod antiquitùs etiam primum Poſſidonium philoſophum Panætij diſcipulum, deinde quoque Auicennam Arabem medicum obſeruaſſe, quorundam eſt opinio.*

Hyphaſis, ſeu Phiſon fluuius è Paradiſo profluit. Caryophyllū.

A tum ducens, ex Arctois magis Orientis partibus meridiem verſus ꝓfluere videtur, & in eius ipſius oræ Oceanū aquas ſuas coniicere ex aduerſo Taprobanę inſulæ. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophyllū vocatur, ſiue id fructus, ſeu flos eſt. Et perſuaſum habent qui ibi habitāt homines, arborem eius, ex eis quę in Paradiſo ſunt, vnā eſſe. Etenim ea quæ ſupra eos eſt terra, admodū deſerta eſt tota & ſterilis. Quod autē is fluuius florem eum adfert, ſatis cōſtat illum ſuper terram totum ferri, neq; vſpiam ſub terram in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natum eſſet, perferre non poſſet. Habet & aliam flumē hoc notam terrenæ cum Paradiſo commiſtionis. Fertur enim, ſi quis febri laboret ardenti, & in flumine eo mergatur, derepentè eum morbo liberari. Tigris verò & Euphrates, quod terram ſubeant, & rurſus emergant, non aliquid inde, vt Hyphaſis, efferre poſſunt. Sed ne Nilus quidem, nam & hunc ipſum inde profluere, inſpiratæ Moſæ literæ teſtantur. Gæon ab ipſo, à Græcis autem Aegyptius appellatus. His nanque, quantum coniicere licet, è Paradiſo proruens, priuſquam habitabilem orbis partem attigit, ſub terram cuniculis immiſſus, inde Indicum mare ſubit, ſub quo in orbem circumuolutus (vt coniectura eſt, quis enim hominum hæc certò aſſeueret & demonſtret?) & præterea ſub omni ea quæ in medio protenditur terra, ad mare rubrum procurrens, ac ſub eo quoque ꝓlapſus, in alterū eius defertur littus, ſub id quod dicitur Lunæ promōtorium, (vbi duos fertur efficere fontes, non parum inter ſe diſtantes, & ſurſum verſum magna vi & fragore prorumpentes) & inde per Æthiopiam prouolutus, in Ægyptum procurrit, per altiſsimas rupes ſtrepitu immenſo præcipitans. Addit inſuper & illud, tractum illum orbis ad Orientem & meridiem omnem, quatūuis in immenſo ardore, maxima tamē & robuſtiſſima ferre omnia, quæ vel terra vel aqua gignuntur. In eo enim mari admirandæ magnitudinis immania cete reperiuntur, quæ ſæpenumero Oceanum eum nauigātibus pelago innatantia & emergentia apparuerunt, & terra ipſa elephātos habet longè maximos & vaſtiſsimos: prætérea eos qui † ſpurij elephanti dicuntur, quorum genus cætera quidem boues ſunt maximi, pelle autem & colore, ipſaque adeò magnitudine elephanti.

Hyphaſis vada febrib. medentur.

Geon quoq; Nilus è Paradiſo fluit.

B

Lunæ promontorium.

In Oriente & meridie terra ſimul & mare magna creantur omnia. Cete. Elephantes.

† ψευδελέφαντες.

C Sunt ibi quoque dracones ſiue ſerpentes craſsitudine trabibus non minores, longitudine ad quindecim protenſi orgyas ſeu paſſus, quarum exuuiæ etiam Romam viſæ ſunt perferri. Et apud eas gentes Monoceros, ſeu vnicornis animans, caput draconis habens: & cornu nō magnum quidem illud, ſed tortuoſum. Mentum illi omne barba obſitum, collū longum in altum protenſum, & ſerpentis tractui quàm ſimillimum. Reliquum corpus ceruo ſimilius: pedes autem ſunt leonis, cuius effigiem coloribus expreſſam à pictoribus conſpicere licet. Camelopardalis etiam regionis eius eſt ſoboles, quæ quidem aliis partibus cerui magnitudinem refert, proceritate autem cameli corpus imitatur. Collum longiſsimum, & reliquæ corporis proportioni & conuenientiæ minimè reſpondens, in altum rectum geſtat: ac pelle tota à ſummo capite ad imos pedes verſicolore, quàm proximè ad pardalim accedit, pedéſque priores poſteriori-

Dracones.

Monoceros.

Camelopardala. Diuerſum [illegible] Angel. Politian. cap. 3. Miſcell. [illegible]

bus altiores habet. Eſt item apud eos qui dicitur D Ægopithecus, ſimia quædam. Plurima enim ſunt ſimiarum genera: arctopitheci ſcilicet, leontopitheci, & cynocephali, & aliæ aliis multarum animantium ſpeciebus ſimiarum forma permiſta. Quarum permultæ etiam ad nos perlatæ, hoc manifeſtò declarant. Ex quibus etiam eſt is qui dicitur Pan, capite, vultu & cornibus capram referens, & ab ilibus item deorſum verſum caprinis pedibus inſiſtens, ventre autem pectore & manibus mera ſimia: quem tum quoque Indorū Rex Conſtantio miſit. Quod ſanè animal ad tempus aliquod, quum ferretur in cauea propter ferocitatem incluſum, vixit. Vbi verò mortuum eſt, aromatibus condierunt exenteratum, qui ferebant, & inſolitæ formæ oſtendendæ gratia Conſtantinopolim ſeruatum pertulerunt. Videntur autem mihi animal hoc olim vidiſſe Græci, eóſque inſolentia aſpectus exterritos, Deum ſibi conſtituiſſe: quum ſolenne hoc illis eſſet, vt quæ fidem excellerent, ea in deos referrent. Id quod in Satyro quoque ab eis eſt factum, qui & E ipſe ſimia eſt, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens. Quin & Sphinx ex genere ſimiarum eſt: cuius reliquum corpus, vt aliarum ſimiarum, hirſutum eſt, pectus autem ad collum vſque glabrum. Mammas porrò mulieris habet: totúmque corpus, quà nudum eſt, rubra quædam & tenuis, milij ſpecie, eminentia in orbem circundat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in medio humanus eſt, conciliat: facies pluſculum rotunda & acuta eſt, & ad muliebrem inclinans formam. Vox itidem prorſus humana, ſed non articulata, celeriter cum quadam quaſi indignatione & dolore obſcurum quiddam vociferanti ſimilis: grauior autem eſt & moleſtior, ſi ea acuetur. Ipſum porrò animal ferum admodum eſt, aſtutum & maleuolum, neque adeò facilè domatur. Hoc antiquitùs mihi videtur Thebas Bœotiæ eſſe apportatum: & quum fortè in quoſdam, qui ad ſpectaculum eius confluxerant, inſiluiſſet, & vultus eorum vnguibus deformaſſet, non ferentem Oedipum ciuium ſuorum contumeliam, F feram interemiſſe, & nomen inde illuſtre retuliſſe. Cæterùm fabulæ Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluæ iſti affingunt, quod celeriter in obuios inuolaret. Eædem illi pectus mulieris & corpus leonis accommodant: illud propter nuditatis cōmoditatem & muliebris formæ ſimilitudinē, hoc propter ferocitatē, & quod plurimum quatuor inſiſtat pedibus. Sermonē quoq; ei figmentum tribuit, ꝙ vox eius humanæ conformis eſſet: tribuit & ænigmata, ꝙ obſcura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum eſt. nam & multa alia Græci fabulis fingendis mutare conſueuerunt. Hæc eadem regio & aſinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem verſicolores: albo ſcilicet & nigro colore admodum inter ſe variatis, & zonæ quædam à ſumma dorſi ſpina ad latera & ventrem demiſſæ atque ibi diuiſæ, & conuerſionibus quibuſdam inter ſe implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Sed enim & phœnix, decantatiſsima illa volucris, apud eos eſt: & pſitacum inde ad nos apportari ſcimus, auium loquaciſsimā, & ad æmulationē hu-

Pan.

Quē Græci Panē finxē deū fecerunt. Itē Satyrum.

Sphinx.

Fabula de Sphinge & Oedipo vnde originem ceperit.

Onagri.

Phœnix. Pſitaci.

A manæ vocis accommodatiſsimam. Et item varias punctiſque diſtinctas aues, quas quidam Garamãtidas vocant: nomine à gente, vnde plurimæ afferuntur, eis impoſito. Plurima porrò alia apertè eximia & præſtantia ibi gignuntur, quorum multitudinem præſens commemoratio reformidat. Nam & aurum hic naſcitur puriſsimum, quaſi quibuſdam aureis capillamẽtis ſponte ſua è terra exiſtentibus, quæ ſibi inuicem impoſita iacent, & manifeſtum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tum pulcherrimi, tum maximi: ex quibus nota ſunt carya. Verum enimuerò & tractus earum gentium, quæ ſupra Homeritas ſunt, vſque ad mare rubrum, bis anno fructus edit: vnde & regionem eam Arabiam felicem cognominarunt. Et omnino cuncta quæ ad Orientem ſolem eſt ora, longè reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradiſum autem, quem extremum mare Orientale alluit, quum totius Orientis pulcherrimus & puriſsimus ſit, cœlum lætiſsimũ amœniſsimúmque habẽs, & aquis pellucidiſsimis rigetur, ſatis cõ-

Garamantides aues.

Aurum puriſsimum.

Bis pomiferi arbor.

Arabia felix

Paradiſi felicitas.

B ſtat incomparabili præſtantia, quàm terram quæ ſub ſole eſt omnem, omnia gignere & ferre meliora. Atque hæc tametſi per digreſsionem ſunt extra inſtitutum argumentum dicta, tamen neceſſaria, vt puto, eſſe videbuntur doctrinæ piæ & liberalis ſtudioſis. Præter hoſce verò & alij plures extitere viri, qui ſacras literas probè intellexerunt, & de eis copioſè diſſeruerunt. Eos autẽ omnes recenſere, præterquàm quod præſentis operæ non eſt, difficile fuerit. Sed enim nemo me rectè reprehenderit, quòd nonnullos hæreticarum ſectarum auctores aut ſectatores, inter eos viros qui optimè de ſacris religionis profeſsionisq; noſtræ ſenſerunt atque ſcripſerunt, cõmemorarim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorum, iudicium ſumpſimus: ſed propterea tantum mentionem talium virorum, quod ab eloquentia graui & feſtiua multum valuerint, intulimus. Minimè nanque, ſicuti diximus, conſtitutum nobis eſt, de dogmatibus ſententiam ferre: ſed ſimpliciter ita, vt quæque res ſuo tempore ſeſe dedere, exponere, decreuimus, nihil ex arbitrio noſtro te-

Hæretici etiam quidã inter orthodoxos viros nõ temerè recenſiti.

C merè adiicientes. De opinionibus ſanè quidem aliiſque einſmodi rebus, manifeſta propalàm extat veritas. Atque de eis, quibus hoc per leges conceſſum eſt, iudicium facere poſſunt. Porrò qui tẽpeſtate ea virtute inſigni & eruditione præclara excelluere, ij ſunt. Deinceps verò poſteros quoque loco ſuo recenſebimus.

CAPVT XX.

NVnc autem hiſtoriam inſtitutam proſequamur. Non ſolùm quos diximus Dei amantes viri, vita & ſapientiæ ſtudio pollentes, religionem nouis exercitiis adaugẽtes cohoneſtarunt: ſed etiam imperatores ipſi æmulatione paternas res Eccleſiaſticas & diuinum cultum in deliciis habuere. Clerum enim Dei eiúſque liberos & propinquos inſignibus honoribus & immunitatibus decorarũt, boniſque & honeſtis patriis legibus alios & ipſi pro ſuo in Deũ amore, ad religionem adduxerũt. Qui ſanè omnes idolorũ cultum ſimulacrorúmque curam ſuſtulerunt: & vbique locorũ clauſtra D Græcorum templis impoſita ſunt, quædam etiã in materiæ * rationem à noſtris renocata, & funditus ſtatim diruta. Nec paruo illis ſtudio fuit, ſacra eccleſiarum delubra temporis diuturnitate penè collapſa reſtituere, quædam etiam ex ipſis fundamentis conſtruere. Quorum vnum eſt & pulchritudine & magnitudine aliis multis præſtantius, quod apud Emeſam Cõſtantius condidit. Ad hæc lege ſanxerunt, ne quis Iudæus mancipium Chriſtianum, cuiuſcunque tandem ſectæ, ære & libra emptum haberet. Si qui aliter feciſſe compertus eſſet, ſeruum eum publicum fore. Quo ſi eum circumcidiſſe deprehenſus eſſet, capitis ſupplicium eum ſubiturum, bonis eius publicandis. Quum enim conſtitutũ in animis ſuis haberent, Chriſtianum cultum propagare, hoc etiam maximè prouiderunt, vt ne temerè à Iudæis aliqui in religionem ſuam pertraherẽtur: ſed potius veræ Eccleſiæ omnes, de quibus aliqua ſpes eſſet, conſeruarentur, & Chriſtiani fierent. Chriſtiana enim pietas ex Græcis & gentilibus magis incremẽta ſua capiebat. Ve E rùm enimuerò primùm Conſtantini filij paternã opinionẽ integram certámq; ſeruarunt. & vterq; acer Nicænæ fidei laudator fuit. Conſtans quidẽ ad finem vſque in ea perſtitit: Conſtantius verò aliquandiu eam ſequutus, poſtea τῷ ὁμοουσία conſubſtantialis verbo paſsim iactato, aliquantulum de ſententia ſua ceſsit: non ille quidem ita prorſus ab ea deſciſcens, vt non filium æqualem ſubſtãtia patri apertè profiteretur. Sed Euſebius Nicomedienſis, & alij eius temporis Orientales epiſcopi, virtute & doctrina magnam gloriam conſequuti, differre loquutiones has aſſeuerabant, τὸ ὁμοούσιον cõſubſtãtiale, & † ſubſtantia æquale, id quod etiam ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale dicebant. Subiiciebant nanque, ὁμοούσιον conſubſtantiale propriè de corporibus dici, vtputa de hominibus & aliis animãtibus, item de arboribus & plantis, quibus omnibus communicatio & generatio ex æquali eſt. ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale autem, de rebus materia carentibus vſurpari debere dicebant, veluti de Deo & angelis: horum enim quodlibet, ſi per ſeipſum mente & intelligentia quis contempletur, F * pro ſe ſeorſim ſubſiſtat. Quibus verbis, vt videtur, Conſtantius ſeductus, & aliter quàm antea perſuaſus, aliquãtum tranſuerſim eſt actus. Atque equidem, quantum coniicio, animo & ſententia idem is cum patre & fratre ſenſit: verbo autẽ mutato, minimè ſe in pietatis cultu labi putauit, videlicet ſi pro ὁμοουσία conſubſtantiali, ὁμοιούσιον æquiſubſtãtiale diceret. Quod ſanè eis qui id afferebãt rectius certiúſque eſſe viſum eſt. Affirmabant nãque, niſi quis hoc ſic diceret, periculũ deinde eſſe, ne corpus eſſe quod incorporeum eſt & diceret & ſentiret. Id ſanè vt ſtupiditatis plenum, multis ridiculum viſum eſt. Cæterùm illud eos ſcire oportebat, quòd rerum, quas mente & intelligentia cũtemplamur, nomina, à rebus apparentibus † per tranſumptionem neceſſariò accipiuntur. Quod verò poteſt eſſe in nominibus periculum, quũ in ipſa intelligẽtia & mẽte nullus ſit lapſus & error? Inde etiã cõiicere eſt, magnũ illum in Theologia Gregoriũ, in ſuis in Iulianũ inuectiuis orationib⁹, dũ in laudãdo Conſtãtio totus eſt, nõ iniuria mirificis eum ornare præconiis, pietatémque eius ita

** ὕλης λόγον ὑπέχειν τῆς ἐμπρήσεως.*

Templũ apud Emeſam à Conſtantino conditum.

Cõſtãtini l. vacca. eſt. C. ne chriſtian. mãcip. l. Deo nobis. §. hinc ita diſpoſitum. C. de epiſc. et cler.

Conſtans cõſtanter profeſsionem patris conſubſtantialis retinuit.

Conſtantius epiſcoporum quorundam ſuaſu à verbo eo receſsit.

† κατ' οὐσίαν ὅμοιον.

Differentia inter ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον.

** ἰδιότροπον καὶ μόνον κατ' ἰδίαν ὕπαρξιν.*

Sozom. vero q. mata propriã eſſentiã cogitatione veſtiunt.

† κατὰ μετάληψιν.

Greg. Nazianzenus plene Cõſtantium laudauit.

A depṛædicate, vt illũ, à morte ſcilicet, productũ angelicæ etiam virtutes ſtipantes, nouiſque & admirandis honorantes carminibus, ſint proſequutæ: ſicuti in ſinu Tomi huius expoſuimus. Neque mirum videri debet, imperatorem rerum adminiſtratione occupatum, magnorũ hominum ſuaſu verbum hoc approbaſſe: quando multi tum ex ſactis viris animo & ſententia Nicæno dogmati aſſentientes, citra contentionem omoem ſimpliciter id quoq; recepere. Aliqui autem nihil prorſus de vtraque dictione ſuſpicantes ſiniſtri, vno eodémque ſenſu piæ ſententiæ alterutrũ vſurparunt. Vnde illud ſatis conſtat, tumorem merum & faſtum eſſe, quod Ariani ſuo videlicet commodo confingere. Aiunt enim, poſt trecẽtorum decem & octo ſanctorum patrum cõuentum, epiſcopos multos, in quibus etiã Euſebius & Theognis Bithyni fuerint, noluiſſe filium ὁμοούσιον conſubſtantialem patri dicere, quũ quidem formulæ fidei ſubſcripſiſſent. Qua etiam re commotus Conſtantinus, exilio eos mactarit. In ſomnis autem imperatoris ſo-

Defenditur Conſtantij lapſus.

Arianorũ figmentũ contra Nicæna decreta.

B rori diuinitùs oraculo oſtenſum eſſe iniquè illos in exilium actos, qui rectè de Deo opinarẽtur. Atque deinde reuocatos eos imperatorẽ interrogaſſe, cúrnã ita aliter q̃ Synodus ſtatuiſſet, ſentirent, qui ſuffragatores & participes ſcripturæ rerũq; aliarũ in ea fuiſſent. Atq; illos reſpõdiſſe, nõ ex animi ſentẽtia ſe decretis eis aſſenſiſſe. Timorẽ enim eos inuaſiſſe, ne cõtentione ea de re orta, ĩperator ipſe à Chriſtiano dogmate velut inutili & cõtrouerſo deficeret, & ad priſtinã relaberetur ſuperſtitionem: qui heri & nudiuſtertius, vt dicitur, Chriſtianus eſſe cœpiſſet, + & non ita pridem baptiſmo initiatus fuiſſet, proindéque conſilio mutato perſequutor Chriſtianorum fieret. Quibus verbis auditis, Conſtantinum exilium quidem illis remiſiſſe, rationémq; conſilij & facti eorum comprobaſſe: meditatum verò eſſe, vt Synodum aliam cogeret. Atque id facere volentem, mortem impediiſſe. Conſtantio autem, vt filiorum natu maximo, ✶ vt conſilium id exequeretur, mandaſſe: + quòd regni adminiſtrationẽ ſibi nihil profuturã eſſe, niſi omnes cõcordes eſſent, dixerit. Proinde

Apud Sozo. ἦν, ὡς λόγος, ἀ. βάπτιστος δὲ ... ἐβαπτίζε-το eſſet. lib. 3. cap. 19.

Ariminẽſis Synodus.

✶ Si quis illũ tũ Conſtante, cõferat, nam Cõſtantinus Cõſtãtinus ætate præceſſit.

Commenti Arianorũ refutatio.

a Sozom. vigeſimus ſecundus.

C hunc patris iuſſa tranſgredi nolentem, Ariminẽſe indixiſſe conciliũ. Sed figmenti iſtius mendaciũ, prudenti facile eſt deprehendere [a]. Vigeſimus primus imperij Conſtantij annus erat, quum Synodus Arimini coacta eſt: multis aliis conuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maximè quæſtio τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis, & τοῦ ὁμοιουσίου æquiſubſtantialis, eſt diſputata. Subſtantia autem [b] æqualem patri filiũ docere, omnes omnino renuerunt, donec Aetius Syrus hac de re perperam ſenſit: propter quem, quod malè opinans, nõ melius doceret, eodẽ tempore Arimini & Seleuciæ Conſtantius omnes vndequaque epiſcopos conuenire iuſsit, opinionem eiuſmodi abolituros. Vt iam omnibus liquidò pateat, Conſtantiũ non ob eam quam Ariani ementiri ſuot cauſam, Ariminenſem inſtituiſſe Synodum: ſed propter opinionem, quã Aetius perperam vulgauerat. Atque hęc vera eſſe, hiſtoria procedens declarabit. Porrò iſta quanuis per digreſsionem, argumento tamẽ inſtituto conſentanea, neceſſariò à me ſunt expoſita. Sed eò, vnde diuertimus, redeamus.

b Videtur eſſe legendũ, inæqualẽ: infra c. 36. ...

Ariminẽſe & Seleucenũ Concilium.

CAPVT XXI.

D COnſtans Occidentis imperator, actis Sardicẽſibus cognitis, duobus Epiſcopis & Saliano duce quodam, pietate & iuſtitia claro viro, ad fratrem miſsis, per literas etiã quæ Sardicę geſta eſſent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanaſio, qui iniuria affecti fuerant, eccleſias ſuas reddere iuſsit. Quum autem Conſtantius fruſtra tempus extraheret, alia epiſtola ei Conſtans inſtitit, vt aut Paulum & Athanaſium reciperet, eiſq; thronos ſuos reddendos curaret: aut niſi hoc faceret, ad bellum ſe præpararet. Atque ille re cum quibuſdam epiſcopis deliberata, de eorum ſentẽtia, ſatius eſſe ſtatuit, Athanaſio de eccleſia decedere, quàm ciuili decertare bello. Conſtantis literæ Laconicè his verbis ſcriptæ erant: Venit ad nos Athanaſius, & ad ſe epiſcopatum Alexandriæ pertinere probauit. Quapropter illum ope tua fac conſequatur. E Alioqui nanque armis eum meis recuperabit. Hiſce literis adactus Conſtantius, Athanaſiũ publica diſpoſita vectura ad ſe vocauit. Atq; illo, qđ aduerſariorum dolos ſuſpectos haberet, reditum differente, iterum ſæpiúſque Conſtantius literis eum ad ſe inuitauit: quas ad fidem dictis faciendam, hiſtoriæ inſerere libet. Conſtantius victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo, Diutius tanquam ſæuis pelagi fluctibus te differri & affligi, non patitur manſuetudinis noſtræ humanitas: neque patriis expulſum laribus, boniſque ſpoliatum, atque in inacceſsis ferarum locis oberrantem, deſpicit indeſeſſa pietas noſtra. Equidem diutius ad te animi mei ſententiam perſcribere diſtuli, ſponte tua te ad nos venturum, atque laborum remedium petiturum eſſe opinatus. Verùm quum fortaſſe conſilium propoſitúmque tuum timor impedierit, literas haſce munificentiæ plenas, ad firmitatẽ tuã dãdas exiſtimauimus: quo citra metum omnẽ in cõſpectum noſtrum quàm celerrimè venire properes, vt quum integrum ſtatum tuum recipias, tum humanitatem noſtram expertus, in ea quę iuris tui ſunt reſtituaris. Hac enim de cauſa & domi- F num atque fratrem meum Cõſtantem Victorem Auguſtum pro te rogauimus, vt redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modum, vtriſque nobis annuentibus, in patriam reducaris, & hoc noſtræ in te gratiæ pignus habeas. Conſtantinus Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo. Etiãſi priorib⁹ literis noſtris tibi ſignificauimus, vt abſque ſolicitudine omni in comitatum noſtrum venires, quòd te maximè in ius tuum reſtituere cupiamus: tamen nunc quoque haſce ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, vt diffidentia metúque omni ſepoſito, publica conſcendas vehicula, & ad nos venire contendas, vt quarum rerum recuperãdarum deſiderio teneris, eiſdem potiri queas. Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio presbytero: Quum Edeſſæ ageremus, & presbyteri tui ibi prę̄ſto eſſent, placuit nobis, vt miſſo ad te presbytero, in comitatũ noſtrũ venire properares: quo in conſpectũ noſtrum admiſſus, confeſtim Alexandriam proficiſcerere. Quandoquidẽ verò plurimũ iam præterijt tẽporis, ex quo literis noſtris acceptis non veniſti: nunc quoque

Cõſtãs Athanaſium & Paulũ in integrum vult reſtitui.

Literæ Conſtantis ea de re ad Conſtantium.

Conſtãtius literis ſuis Athanaſium reuocat.

Literæ aliæ. Cõſtãtij eiuſdem ſententia

Aliæ item eiuſdẽ literæ.

A commonere te voluimus, vt aduectum ad uos tuũ matures,& ſic patriæ tuæ teſtitui,& voto tuo potiri poſsis. Miſimus autem ad te Acbetam diaconum, vt plenius bæc ad te teſerret: ex quo animi noſtri voluntatem, te ſcilicet quod optas cõſequutorum eſſe, cognoſcere poteris. Athanaſius epiſtolis Aquileiæ (ibi enim degebat) acceptis, Romam ad Iuliũ, vt de rebus ſuis cum eo conſtitueret, profectus eſt. Cui quidem Iulio & Romanæ eccleſię, ille plutimum attulit lætitiæ, quum literas eis exbibuiſſet. Credebant enim Orientis quoque imperatorem cũ eis profeſsioni fidei aſſentire, qui tam bumaniter ad ſe Athanaſium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illum inſtuxit, viaticóque donauit: & literas inſuper ei ad clerum & populum Aleaandrinum dedit, quibus ſe lætati & gratulari eis indicat de tanti præſulis reſtitutione. Ad verbum epiſtola boc modo ſcripta erat.

CAPVT XXII.

Iulÿ Romani epiſcopi ad Alexandrinos & Athanaſio epiſtola.

B IVlius epiſcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus, in Domino ſalutem: Congratulor & ego vobis, fratres dilecti, vos fidei veſtræ fructum oculis veſtris percipere. Id enim verè quiſpiam fieri dicat, in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio: quem & propter vitæ eius puritatẽ, & ꝓpter veſtras preces, Deus vobis reſtituit. Ex boc ſanè peſpicere eſt, puras veſtras charitatíſque plenas orationes ſemper ad Deum eſſe delatas. Cœleſtium enim promiſsionum charitatiſque in Deum memores, quam ex doctrina eiuſdem fratris quem diximus noſtri addidiciſtis, illud certò cognouiſtis, & pro inſita vobis recta fide percepiſtis, non ad finem vſque à vobis ſegregatũ eum iri, quẽ in piis veſtris animis veluti præſentem ſemper habuiſtis. Itaque non multis mihi opus eſt verbis, ad vos ſcribenti. Quæcunq; enim à me dici vobis poſſunt, ea fides prios veſtra anticipauit. Et profectò impletæ ſunt per gratiã Chriſti communes omnium veſtrûm precationes. Gra-

Precum eccleſia concordia.

C tulor igitur vobis, iterũ enim id dico, inuictas vos in fide animas veſtras conſeruaſſe. Nec minus fratri meo Athanaſio gratulor, quòd tametſi luctuoſa multa eſt perpeſſus, nulla tamen hora charitatis veſtræ & deſiderij in obliuionem venit. Quanuis nanque corpore ad tempus à vobis diſtractus eſſe viſus eſt, ſpiritu tamen cõtinuè veluti præſens vobiſcum fuit. Atque equidem, dilecti, tentationem & erumnam eius omnem, non puto gloria ſua carere. Nam ſimul & veſtra & illius fides multis eſt perſpecta & explorata. Niſi enim bæc interceſsiſſent, quis tandem crediſſet, aut vos tantum iudicium, tantúmque erga talem epiſcopum obtinere amorem? aut illum tantis eſſe accumulatum virtutibus? per quas cœleſti etiam ſpe non excidet. Conſequutus nanque eſt varꝭis modis, & in præſentia, & in futuro glorioſum confeſsionis martyrium teſtimoniúmque: quòd multis terra ſimul & mari variè procellis iactatus, inſidias & fraudes Arianæ hæreſis omnes conculcauit & ſæpios per inuidiam in periculum inſidioſè coniectus, mortem contẽpſit: præſidio ſcilicet omnipotẽtis Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti tectus,

Fides in tentationibus perſpicitur.

Explorant aduerſa viros.

ille ſperauit ſimul & inſidias aduerſariorum ſe e- D naſurum, & ad vos conſolationis veſtrę gratia rediturum. Et ſimul vobis ex cõſcientia veſtra, præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis vſque terminos explorata vitæ ſanctitate præclarus cognitus eſt: multa ille quidem libertate propalàm animi inſtituto & cœleſti doctrina vſus, abundè autem perpetuo & conſtanti ſe à vobis iudicio eſſe amatum teſtatus. Redit igitur ad vos multo etiã ſplendidior, quàm à vobis diſceſsit. Si etenim precioſiorem materiam, aurum dico & argentum ad puritatem ignis explorat: quid nam quiſquã pro rei dignitate de viro iſto dixerit? qui tot & tantis ærũnarum incendiis & periculis deuictis, vobis redditur purus & inſons, non à vobis tantum, ſed à cuncta etiam Synodo receptus. Suſcipite ergo, dilecti fratres, cum omni quæ Deo accepta eſt gloria & lætitia, epiſcopum veſtrum Athanaſium, vnà cum eis qui aduerſarum rerum eius paticipes fuere. Et gaudete, quòd optatis veſtris fruimini: & quod paſtorem veſtrum, vt ita dicam, deſiderantem & ſitientem pietatem veſtram, ſalutaribus E ſcriptis aluiſtis & potaſtis. Siquidem ei peregrè quoque verſanti, vos ſolatio fuiſtis, eúmq; in mediis perſequutionibus, procellis, atque inimicorũ inſidiis, fideliſsimis animis & mentibus veſtris fouiſtis. Me verò iam exhilatat, quod mecum in animo conſidero & præuideo vniuſcuiuſq; veſtrûm in reditu illius gaudium, & multitudinis ſanctiſsimæ occurſationes, necnon præclaros & feſtos concurrentium hominum conuentus. Et quæ tandem & qualis ea futura eſt dies? quum frater quidem meus reſtituetur: qui verò ante eum fuere, deſtituentur, & honoratiſsimus optatiſsimúſque reditus in lætitiam gaudio pleniſsimam vos efferet omnes? Quod ſanè gaudium maxima ex parte ad nos etiam pertingit, quibus à Deo & hoc cõceſſum eſt, vt in tanti viri notitiam peruenire potuerimus. Sed enim pulchrũ fuerit, epiſtolam precatione claudere. Omnipotens Deus, atque huius filius Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, gratiam hanc vobis perpetuam eſſe velit, qui pręmium admirandæ fidei veſtræ dedit, quam in epiſcopo veſtro præclaro teſtimonio exhibuiſtis: & F vt vobis & poſteris veſtris, & hic & in futuro, bona ea maneant, quę nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis conſcendére, quę ſcilicet præparauit Deus diligentibus ſe, per Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, per quem omnipotenti Deo gloria ſit in ſecula ſeculorum: Amen. Valere vos opto, fratres dilecti.

CAPVT XXIII.

HIſce inſtruct⁹ literis Athanaſius, in Orientem Antiochiam Syrię, vbi tum Conſtantius agebat, ꝓfectus eſt. Eccleſiam autẽ ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Euſtathius exulare iuſſus fuerat, ſicuti ſuprà dixim⁹, primus ſedẽ eã obtinuit Euphronius, cui ſucceſsit Phlacitus: atq; huic rurſum Stephanus. Hic verò ꝓpter dolum & inſidias, quas ꝑ propinquũ quendã ſuũ animo ſimul & moribus ferociſsimõ, Onagrũ nomine, Roma venientibus Cõſtãtis, qui eaſdẽ quas Cõſtãtius malo-

Epiſcopi Antiocheni.

Stephanus epiſ. Antiochenus Legatis Romanis inſidiatus, & ipſe ab epiſcopatu pulſus eſt.

Euphrates et Vincentius epiſcopi.

** Theodor. lib. 2. cap. 9.*

** Seruatoris Chriſti opem implorant Theodoret.*

Athanaſius Antiochiæ cum Euſtathianis communicauit.

A tum hominum dirimebat * calumnias & cœpta ſiniſtra, legatis, Euphratæ & Vincentio epiſcopis pro Athanaſio miſsis, tetendetat: à Conſtantio iudice, vt ea dignitate indignus, reiectus eſt. Veritati enim aduerſus, omnis generis ærumnis eos qui pro vera doctrina ſtabant, afflixit. Et forum perambulans, domóſque ingrediens, non viros tantum, ſed & mulieres pudore & ſanctitate vitæ ſpectatas pulſauit, conuiciisq; proſcidit. Vel ex eo ſolo quod in legatis admiſit, qualis vir fuerit, ſatis conijcere licet. Metuens nanque ne Athanaſius, cuius gratia maximè legatio iſta miſſa fuerat, eccleſias reciperet, ancillam per Onagrū ſuum è proſtibulo mercede conductam, in epiſcoporum hoſpitio collocat: deinde non longe ab eo loco improbiſsimè inſidias per homines ſeditioſos diſponit, vt cum impetu in ſanctorum virorum irruerent ædes. Quorum alter quum impudicæ illius aduenientis ſtrepitum ſenſit, dæmonem eſſe ratus pſalmum + ſuccinuit. Huius fabulæ & ſycophantiæ, vnde & quomodo inſtituta eſſet, quæſitore ipſo imperato-
B re, autor repertus Stephanus, vt nephatij ſceleris artifex exautoratus eſt, & Leontius Antiochiæ epiſcopus delectus. Quē Athanaſius propter dogma depravatum deuitans, cum Euſtathianis, qui in priuatis ædibus eccleſias & conuentus agebant, communicauit.

CAPVT XXIIII.

Conſtātinus eccleſiam vnā Alexādriæ Arianis petit ab Athanaſio.

Athanaſ. vicē Conſtātium, vt Antiochiæ catholicis eccleſia vna detur, rogat.

Conſtantius petitione non annuit.

ET Conſtantius quidem non illibenter eum ſuſcepit, nihilominus tamē beneuolentiā humanitatémq; eius tētauit. Captioſo enim ſermone eū, aduerſariorum ſuggeſtione, fallere volens, ſic ad eum loquutus eſt: Ego quidem de communi Synodi ſententia, fratriſque & mea, tibi quod optas perficio, & thronum tibi tuum trado. Æquum verò eſt, te quoque mihi hanc reddere gratiam, vt vnam Alexādriæ eccleſiam eis permittas, qui à te diſsidētes, à communione tua abhorrent. Atque Athanaſius: Aequiſsimum ſanè eſt, ô imperator, inquit, vt mos tibi geratur. Sed
C eandem rurſum te gratiam peto, quandoquidem & Antiochiæ quidam ſunt, qui eorum cōmunionem, qui aliter quàm nos ſentiunt hic auerſantur, iube eos quoque eccleſiam ſuam habere, in qua liberè placitas ſibi & ſtatas peragant cæremonias. Ad hæc quum imperator quod diceret non haberet, ſatius eſſe duxit, aduerſarios quietos eſſe, petitionéque ſua vt parum cōmoda ſuperſedere. itaque nihil amplius mouere. Atque illi rectè profectò eam rem putarunt, nihilo ſcilicet minus Alexandriæ res catholicorum incremētum ſuum habituras, quum Athanaſius non ſolùm ſuos à periculo tueri, ſed alienos etiam ad ſe allicere, pro induſtria ſua poſſet. Si verò Antiochiæ, quod ille petebat, fieret, non exigua augmenta Euſtathianis, qui non pauci eſſent, acceſſura. Et fortaſſe eos ad res nouas aſpiraturos eſſe, quū ſine periculo quæ conſueuiſſent, agere poſſent. Ille quoque non minor metus animos eorū ſubiit, quod etiāſi penes eos eccleſiarū eius loci poteſtas ſumma eſſet, non omnem tamen clerum & populum obedientem haberent. Sentētiam enim quam quiſque de Deo obtineret, in choro ſtantes, ad finē pſalmodiæ de-

Quur hoc ſic ab Arianis ſit admiſſum factum.

Antiochia variātes de ſide, opiniones ſuas in hymno declarabant.

clarabant. Quidam enim patrem & filium eodem D honore celebrantes, nonnulli patrem in filio (præpoſitione interiecta obſcurius ſecundas partes filio tribuentes) alij, gloria patri per filium in ſpiritu ſancto: quidam etiam, gloria patri & filio in ſpiritu ſancto, canebant. Primum omnium ſeruor Antiochenum Flauianum, monachorū coacta caterua clarè accinuiſſe, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto. Quod quidem, vt nihil habēs ſuſpicionis, in eccleſiis Dei obtinuit. Id verò Leontius videns, inhibere eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus proſequebantur, non audebat, ſeditionem timens. Atque aliquando caput canis floreſcens manu demulcens, dixiſſe fertur, niuem eam ſolutam lutum multum ſubſequuturum eſſe: ænigmate obſcurius ſubindicans, diſſonantiam celebrandi Dei apud populum aliquādo in ſeditionem euaſuram, neque eos qui factionis ſuæ eſſent, cum reliqua multitudine conſenſuros. Conſtantius Athanaſio & aliis, ſcripto quoq; edito, eccleſias ſuas reddendas curauit: cum quo ſcripto (iubebat enim eos nō grauate recipere) illi in E vacuam ſedium ſuarum poſſeſsionem rediere. Et Aſclepam Gazæi facile admiſere. Itidem & Adrianopolitę Lucium. Ancyrę verò, Marcello reuertēte, propter Baſilium pulſum non paruus concitatus eſt motus: qui motus aduerſariis ad conuiciandum præbuit occaſionem. Non inuitus quoq; Paulo Macedonius thronum conceſsit, & non ita diu ſeorſim in delubro quodā intra vrbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipſi quidem Athanaſio difficilis in Aegyptum reditus fuit. Cōſtantius enim per epiſtolam Georgium acciuerat: qui in patriā indignabundus profectus, ibi vitam egit, ſuas ſibi res gerens. Athanaſio verò alias etiam literas Cōſtantius dedit, quibus ei reditum permiſit: & ea quæ variis modis in iudiciis cōtra eum geſta fuerant, aboleri atq; obliuioni tradi iuſsit. Literas eas, atque itidem alteras, hic ſubijciendas eſſe duxi, quæ ſic habent.

Hymnus, Gloria patri &c.

Leōtij epiſc. ps Antiochenus dictum ſatis pulchre dicitum.

Athanaſ. & alij catholici epiſcopi in integrum reſtituuntur.

CAPVT XXV.

Conſtātij ad eccleſiā Alexandrinā, pro Athanaſio literæ.

† ὑπεροχὴ.

Chriſti gratia Soter.

ἀμνηστία inimicorum.

Immunitas eccleſiaſtica.

VIctor Conſtātinus Maximus Au- F guſtus, Epiſcopis & presbyteris „ catholicæ eccleſię Alexandrinę. „ Non deſtitutus eſt diuina benignitate reuerendiſsimus epiſcopus veſter Athanaſius. Sed quanuis ad breue tempus humanæ obiectus eſt explorationi, tamen debitum ab ea quæ omnia reſpicit Prouidentia tulit calculum, voluntate Dei & iudicio noſtro patria ſimul & eccleſia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit recepta. Quem æquum fuit, vt ſententia cōſentanea noſtra quoque imitaretur manſuetudo: videlicet vt omnia quæ antehac contra eos qui cum ipſo communione vſi eſſent, decreta ſunt, nunc obliuione obliterentur, ſuſpicióque aduerſus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudum qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hiſce confirmetur. Quin & illud noſtræ erga eum benignitati meritò adiiciēdum eſſe iudicauimus, vt vniuerſi, qui in ſacri ordinis albo ſunt, cognoſcant ſecuritatem adauctam eſſe omnibus, qui ei fuere coniuncti, epiſcopis ſimul &

A clericis. Certum verò vniuſcuiuſque rectæ ſententiæ indicium erit, ſi cum hoc vnius coniunctúſq; fuerit. Quicunque enim præſtantiore ſorte & iudicio communionem ipſius ſequendam ſibi delegerint, eos omnes ad ſimilitudinem, quæ nos præuenit, prouidentiæ, hac noſtra, Dei voluntate adhibita gratia & benignitate perfrui iuſsimus. Victor Conſtantius Maximus, populo catholicæ eccleſiæ Alexandrinæ. Quum in rebus omnibus propoſita nobis ſit veſtra, quæ ea recta iuris legúmque conſtitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, ſatis diu epiſcopi vos caruiſſe prouidentia: Athanaſiũ antiſtitem, virũ propter inſitã ſibi fidei ſinceritatem morúmq; natiuã probitatem hominibus omnibus ſpectatum, æquum eſſe duximus, vt ad vos remitteremus. Eũ ita vt conſuetudo fert & decet, ſuſcipientes, precúmq; ad Deum veſtrarum adiutorem conſtituentes, quæ & vobis congruit, & nobis accepta eſt, concordiam & pacem, iuxta eccleſiæ ſanctionẽ, proliaè ſeruare ſtudete. Minimè enim omnium conuenit, diſcordiam aliB quam aut ſeditionem inter vos concitari in iſta temporum noſtrorum tranquillitate. Atque eam quidem incommoditatem abeſſe à vobis omnino volumus. In precationibus verò, vt eo quem diximus autore & adiutore ſedulò vtẽtes, diuinis rebus more recepto inſiſtatis, vos admonemus: vt tali animorum veſtrorum propoſito ad vniuerſorum vota tranſeunte, ex gẽtibus etiam qui adhuc idolorum errori ſunt implicati, ad † ſacroſancti ſacrificij cognitionem peruenire, Alexãdrini chariſsimi, maturẽt. Quare vos iterum admonemus, vt in iis quæ diximus perſiſtatis. Epiſcopum verò Dei ipſius nutu & ſententia noſtra ad vos miſſum, libẽter recipiatis, atq; eũ ex animo complectendũ vobis eſſe exiſtimetis. Id quod & vos decet, & mãſuetudini noſtræ conuenit. Vt enim tumultus & ſeditionis occaſionem omnem eorum † qui conſultò deteriora cœpta conſectãtur, præcideremus, iudicibus qui apud vos ſunt, literis noſtris mandauimus, vt omnes quos ſeditioſos eſſe cognoſcerent, legum ſubiiciant vindictæ. Itaque quũ vtrunque perſpiciatis, ſimul ſcilicet & diuinã noſtrámque ſententiam, curam etiam quam de vobis atC que concordia veſtra gerimus, & legitimam aduerſus improbos pœnam, ea quæ ſacræ religionis ſanctionibus conueniunt, ritè ſeruantes, & quem diximus epiſcopum omni honore & reuerentia proſequentes, preces quum pro vobis ipſis, tum pro vitæ totius & reipublicæ proſperitate, ad rerum vniuerſarum Deum patrem fundere ſedulò ſtudete. Eodem exemplo præfectis Auguſtonicæ, Thebaidis, & Libyæ ſcripſit, in quibus & illa fuere. Quod ſi quando antehac cum ignominia & detrimento eorum qui cum Athanaſio epiſcopo communicarunt, quidquam actum reperitur, abolitum id nunc volumus. Immunitatẽ nanque quam clerici prius habuerũt, eandem eos recipere ſtatuimus, & conſtitutionem hãc noſtram ſeruari præcipimus vt reddito eccleſiæ Athanaſio epiſcopo, participes quoque eius quam antea habuere, immunitatem retineant: eam ſcilicet, quam reliqui habeant clerici, vt & ipſi ea vtentes gaudeant.

Inuitat vocale ſentientes Athanaſij communionem.

Cõſtãtius ad populũ Alexandrinum.

† [illegible] Niceph. [illegible] Socrat. lib. 2. ca. 23. Sacra religionis.

† [illegible]

Conſtantius ad Auguſtonica, Thebaidis, & Libyæ præfectos.

Immunitas eccleſiaſtica.

CAPVT XXVI.

Hvinſcemodi literis munitus Athanaſius, per Syriam in Aegyptum contendit, & inde per Peluſium Alexãdriam profectus eſt. Peragrans autẽ vrbes in Aegypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exautoratis, quorũ doctrinam exploratam probaſſet, eccleſiarum eis adminiſtrationem committebat. Idque itidem, quum per nationes alias iret, feciſſe dicitur: ſiquidem ibi quoq; eccleſiæ Arianis gubernandæ mandatæ fuiſſent. Quæ res poſtea ei aliarum criminationum initium & cauſa fuit, quòd nimirum in parœciis, quæ ad iuriſdictionem eius non pertinerent, electionem Eccleſiaſticam vſurpare auſus eſſet. Et quum reditu ſuo non ex aduerſariorũ ſententia inſtituto, propter Cõſtantis amicitiam, maiore eſſet animo: eo minus contemnendus viſus eſt, quo in maiorem illuſtriorémque honorem & gloriam ita euectus fuerat, vt ex aduerſariis multi animos deſponderint: & quod in eum gerebant odio depoſito, communioni eius ſe aggregarint. Quemadmodum quidam Paleſtini fecere, & MaE ximus Hieroſolymorum epiſcopus, qui in Licinij perſequutione egregium ſe oſtendit martyrem, quum ei ex oculis alter propter veram pietatem effoſſus eſt. Expoſitis nanque apud hos Sardicenſibus actis, & literis imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in ſententiam eos ſuam Athanaſius pertraxit. Atque illi, Synodo ex Syria, Palæſtina & regione finitima coacta, ad communionem eum receperunt, debitúmque dignitati eius honorem exhibuerunt. Vnde non minima ab eis qui Athanaſio malè volebant, Maximo prouenit inuidia & reprehenſio, quod qui antea Tyri ſuffragator Athanaſium condemnantium fuiſſet, nunc ſeorſim ſententiam pro eo talem tuliſſet, autoritate ſua dignitatẽ illius confirmaſſet, & alacritate ſumma cum eo communicaſſet. Quæ verò pro eo Synodus Hieroſolymitana in Aegyptum, Libyam, & ipſam Alexandriam ad presbyteros & diaconos & plebem reliquam ſcripſit, talia fuere. Sancta Synodus Hieroſolymis congregata, eis qui in Aegypto, & Libya, & in ipſa Alexandria ſunt, presbyteF ris, diaconis, & populo, dilectis deſideratiſque fratribus in Chriſto ſalutem. Vniuerſarum rerum Deo, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propterea quæ ſemper fecit admiranda non poſſumus. Fecit autem nunc quoque cum eccleſia veſtra, paſtore veſtro & domino † collegáq; noſtro Athanaſio, vobis reddito. Quis etenim ſe oculis ſuis viſurum ſperauit, quæ nunc vos rebus ipſis percipitis? Sedenim verè profectò orationes veſtræ exauditæ ſunt ab vniuerſitatis huius Deo, qui eccleſiæ ſuæ curam gerit: quique lacrymas veſtras & luctum reſpexit, & propterea preces veſtras exaudiuit. Eratis nanque ſicuti oues iactatæ & diſperſæ, non habentes paſtorem. Et verus in cœlo paſtor, oues ſuas curans, reddidit vobis quem deſideraſtis. Ecce enim & nos, qui nihil pro Eccleſiaſtica pace nõ agimus, & cum veſtra conſpiramus charitate, illum prius receptũ complexi ſumus. Et per eum in cõmunionem vos recipientes, hoc ſcriptum & gratiarum actionem noſtram ad vos dedimus, vt dilectionis vinculo nos & illi & vobis vnitos atq; cõiunctos eſſe intelligatis. Debetis verò etiã pro pietate Dei amãtiſsimorũ impe-

** Peluſium vnũ ex oſtiis Nili & ciuitas in Auguſtonica Aegypti parte.*

Athanaſ. Alexandriã reuerſus, Arianos eccleſiis eiicit, eisq; orthodoxos ſubſtituit.

Vnde noua aduerſus eũ criminationes ſunt exortæ. Maximus confeſſor.

Athanaſius Maximum Hieroſolymitanum & alios epiſcopos in ſententiam ſuam adducit.

Synodus Hieroſolymitana, ad communionem Athanaſiũ recipit.

Synodi epiſtola ad Alexandrinos pro Athanaſio ſcripta.

† [illegible]

Communis eccleſiæ preces efficaceſſunt.

Pro principibus oradū.

A ratorum orare. Qui ſanè & ipſi, tum deſiderio in illum veſtro, tum ſinceritate eius cognita, reſtituere eum vobis cum omni honore ſunt dignati. Itaque obuiis eum excipite vlnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepiſtis gratiam Deo reddere ſtudete, vt perpetuò cū Deo lætati, & Dominum celebrare valeatis, in Chriſto Ieſu Domino noſtro: per quem patri ſit gloria, in ſecula ſeculorum. Hæc Maximus & Palæſtina Synodus pro Athanaſio ſcripſit.

CAPVT XXVII.

Vrſicius & Valens Arianas Athanaſio ſe coniungunt. Vrſiciū alij Vrſaciū vocant, ſumenomento Hungarorum lingua nomine, quaſi Orſacum dixerit: Orſatum autem apud nobiles & generoſos dicitur, ſiue nobilitas ipſa.

Vrſicij & Valentis per nitentiæ libellus Iulio epiſcopo Romano oblatus.

Ceterùm alij quoque, tametſi ingenti erga Arianam religionē ardore eſſent, in illius tamen cōceſſere ſententiā. id quod & Vrſicius & Valens fecere, qui cum Theognide & aliis apud Mareoten fuere, ea quę Iſchyras dixerat, de cōfracto myſtico poculo, & aliis rebus inquirentes. Ij priore

B opinione mutata, Romam profecti ſunt: atque ibi Iulio epiſcopo libello pœnitentiæ oblato, victos ſe ab Athanaſio eſſe ſunt confeſsi, ſimúlque in poſterum ſe τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſuros eſſe receperunt. Ad ipſum etiam Athanaſium ſcribentes, benignè ſe cum eo communicaturos eſſe ſignificarunt. Quæ ſanè res publicitùs in maximum euaſit velnti triumpbum & documentum certum, iniquas eſſe Tyri dictas latáſque in Athanaſiū ſententias. Ad Iulium epiſcopū Romanum quæ ſcripſerant, hæc fuere: Beatiſsimo domino Papæ Iulio, Vrſicius & Valens. Quandoquidem antehac multa & grauia de Athanaſio epiſcopo ſcriptis noſtris ſuggeſsimus, bonitatis tuæ literis in ſententiā aliam traducti, negotio eo de quo ad te ſcripſimus impediti, rationem eorum reddere nō potuimus. Sedenim præſentibus nūc fratribus noſtris presbyteris omnibus apud humanitatem tuam profitemur, omnia quæcūque antea de nomine, quem diximus, Athanaſij ad aures noſtras peruenere, falſa & conficta, modíſque omnibus aliena ab eo eſſe. Quapropter communionem eius cupidè affe-

Pro Athanaſij innocentia teſtimonium.

C ctamus præcipuè quum pietas tua, pro inſita ſibi integritate, gratiam nobis erroris facere eſt dignata. Profitemur & illud, ſi quando Orientales malignè, aut ipſe etiam Athanaſius, nos de rebus his in ius vocare voluerint, nos præter animi tui ſententiam eò non ituros. Arium autem hæreticum, eiúſque defenſores, qui dicunt, fuit aliquando quū non fuit filius: &, Chriſtum ex non exiſtente eſſe: &, qui Chriſtum Deum eſſe & filium Dei ante ſecula negant, ſicuti & in priore libello noſtro Mediolani oblato, ita nunc quoque anathemate mactamus. Hæc autem manuum noſtrarum ſubſcriptione annotātes, iterum iterúmque profitemur, nos, quemadmodum modo diximus, Arianā hæreſim & autores eius damnare in ſeculum. Ego Vrſicius profeſsioni huic meæ præſens ſubſcripſi. itidem verò & Valēs. Hæc quidem ad Iulium. Quę verò ad Athanaſium ſcripſere, ſic habebant. Domino fratri Athanaſio epiſcopo, Vrſicius & Valens epiſcopi. Occaſionem per fratrē & compreſbyterum noſtrum Muſæum, qui ad dilectionem tuam proficiſcitur, frater dilecte, nacti, compellandum te ex ipſa Aquileia duximus: optantes, vt ſal-

Vrſicij & Valentis ad Athanaſiū ſcriptum.

nus literas noſtras legas. Addes autem nobis fiduciam, ſi tu quoque ſcribendo nobis reſponderis. D
Scito nanque pacatos nos eſſe, & eccleſiaſticam tecum communicare coniunctionem. Indicium earum rerum eſt, literarum noſtrarum iſthæc cōpellatio. Res Athanaſij ita ſe habuere. Et ſic ille ex Occidente in Orientales partes reuerſus, eccleſias in Ægypto rurſus gubernauit. Itidem verò & Paulus, & Marcellus, & Aſclepas, & Lucius, ſedes ſuas recepere.

CAPVT XXVIII.

De Conſtantini tribus filiis, ita ſcribit Eutrop. lib. 21. Conſtantini iunioris cædes.

** Ad Aquileiam.*

Dalmatij in metu cædes.

Conſtantinū primum filiū decennalis ſuo tranſalpinis gentibus præfecit. Conſtantiū ſecundū, vicennalis in Orientalem miſit. Conſtantē natu minimū tricennalibus Illyricum Italiā & Africā prouincias dedit.

a Sapores Perſarū rex Niſibim oppugnat.

** Nocturna ſiquidē pugna inter Romanos & Perſas in celebratio commiſſa, ſtrenuo res ad breue tempus res Perſarū ſunt viſa. Socra. lib. 2. ca. 25.*

Mœnia Niſibis fluminis inhibiti ſubito impetu ſternuntur.

Iacobi epiſcopi cum vrbis precibus ea reſtituntur. Deus Niſibim defendit

Ephraim.

Ea tempeſtate & reſpub. laborarunt. Ex trib. enim Conſtantini filiis, qui natu maximus, patri cognominis erat, à ducib. Conſtantis fratris * trucidatus fuerat, non iubente illo quidem, ſed nec prohibente etiam: ſicuti à nobis ſuprà eſt dictum. Illud quoque nō omittendum videtur, vnà cum Conſtantini, poſt mortem eius, filiis, imperaſſe patri ſuo cognominem Dalmatium Cæſarē, E
proſpertima indole patris perſimilem iuuenem, Sed eum breui iugulatum eſſe à militibus, Conſtātio ſinente potius quam iubente. Deinde minus quoque feliciter Conſtantio res in Oriente ſucceſſere. * maxima nanque à Perſis expeditione ſuſcepta, perinde atque nox quædam conſertim Romanis offuſa eſſet, victoria verè ad Perſas inclinauit. quum Athanaſius etiam variis caſibus iactatus, & de conſubſtantiali aduerſus eum bellum eſt excitatum. Niſibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibuſdam dicitur, [a] Sapores ad dies ſeptuaginta oppugnauit, tormentis per circuitū diſpoſitis, vallo in magnam altitudinem excitato, omni genere armorum bellicarúmque ad expugnandas vrbes comparatarum machinarum emiſſo, foſsiſque & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus nihil egit, fluuium Mygdoniū (ita enim dicitur, qui mediam ſecat vrbem) longius à muro aggeribus ex vtraque parte præaltis, qui vndas cohiberent, conſtructis inhibuit, & derepentè quaſi tormentū quoddam mœnibus immiſit. Atque illa quod vim & impetum vndarum non ſuſtinerent, in parte v- F
traque meatum illi præbentia, ceſſere atque concidere. Perſa autem in ſpem vrbis potiundæ erectus, poſtridie lutoſis aquoſiſque locis exiccatis ad muri qui conciderat, partes cum copiis omnibus accedens, mœnia ipſa ita vt antea fuerant, reſtaurata vidit. Vrbis nanque epiſcopus Iacobus, diuinæ ſortis minimè expers, oratione celeriter ea reſtituit. Et accedentes præterea ad ea Perſas, quæ in conſpectum non caderent, depulit telis. Quod Sapores cernens, conſternatus obſtupuit: Et quod circa murum virum ſplendido regióque cultu ornatum vidiſſet, Conſtantium eum eſſe arbitratus, cædem eis minatus eſt, qui eum non adeſſe renunciauerant. Vbi verò illi vera eſſe quæ dixiſſent, Cōſtantium ſcilicet Antiochiæ eſſe, confirmarunt, agnouit viſionis eius prodigiū, Deúmque res Romanas propugnare dixit. Eáque de re ad iram prolapſus, in aërem tela, vulneraturū ſe eſſe eum qui corpore caret, ratus, miſer coniecit. Ephraim autē, qui apud Syros optimus fuit ſcriptor, muro cōſcenſo, vbi innumerabilem illam hoſtium multitudinē vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum eſt,

Culices & muliones divinitùs Persis immißi, victoriã ab eis reportant.

A epiſcopum agebat, rogauit, vt muliones & culices Perſis immitteret: quibus illi, etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre, cognoſcerẽt. Et ecce, ſimul cum ipſa precatione, animalculorum aëreus exercitus nubis inſtar conſertim in illos inuolat, & in elephantorum proboſcides, quę veluti tibiæ directæ eminebant, equorúmque & aliorum iumentorum aures & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non ferentes cõgreſſum, nullo ſeruato ordine, cum impetu diſcurrentes miſcentur, fugientéſque turpiter concidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo Dei ſubſidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentaſſet, cum probro tamẽ & ignominia inde diſceſsit, clade ſibi ipſi potius quàm victoria parta. Cõſtantio autẽ bello Perſico in Oriente occupato, Magnentius in Occidente tyrãnidem arripuit, qui imperatorem [c] Conſtantem apud Gallias per inſidias interemit, imperiúmque illius ſibi ſubdidit. Vnde ciuilis belli cauſa extitit. Huius ✶ nanque impotentem animũ verita Imperatoris ſoror Cõſtantia, Britanioni Imperiale impoſuit diadema, B eúmque aduerſus tyrannum ducere iuſsit. Quod vbi Conſtantius cognouit, & ipſe Imperatoris + inſignia eidem miſit. Sed & hic imperandi [d] libidine corruptus, in tyrannidem apud Sirmium erupit. Romæ quoque non mediocris tumultus fuit, quòd Nepotianus Conſtantij ex ſorore Eutropia nepos, imperium ſibi in vrbe vendicans, fortem ex gladiatoribus ſatellitibus exercitum contraxerat. Eum tamen non diu rerum potitum, Magnentius necauit: qui loca omnia in ipſo Occidente vaſtare non intermiſit, Tantum breui tempore malorum eſt accumulatum. Erat is quartus à Sardicenſi Synodo annus. Conſtantius porrò, qui Oriẽtis Imperator declaratus fuerat, Occidẽtem quoq; poteſtati ſuæ ſubiicere contendit, bellúmque aduerſus tyrannum, qui ibi graſſabatur, adornauit. Eo tempore Athanaſius epiſcoporum Aegyptiorum Synodum Alexandriæ coegit: in qua quæ de eo vel Sardicæ vel in Palæſtina decreta eſſent, cõprobarentur atque confirmarentur.

c Conſtantis cædes. Magnentij in Occidente tyrannis. Item Britanionis. Item Nepotiani.

** Ad illyricum autem Sirmij à militibus alium tyrannum lectum, nomen illi erat Britanionus. Socr. vbi ſuprà.*

† Vetranio potentem facile dedit. Egna. Cadit eiuſdem.

Alexãdrina pro Athanaſio coacta Synodus.

C *d Conſtans ad delicias delapſus, Magnentij, qui comes ordinum Auguſti, Germanus vrbe, erat, inſidiis, haud longè ab Hiſpania, in oppido Helene, occiſus eſt. Eutrop. qui Auguſtam, Auguſtodunum nominat. Nepotianum die vigeſimo octauo Magnentius oppreſſit: & caput eius haſta infixum, in vrbe circumlatum eſt. Idem.*

CAPVT XXIX.

IMperator autem aduerſantis ſectæ importuna ſolicitatione tranſuerſim actus, priorem mutauit ſententiam. Suggeſſerant enim ei, [a] Athanaſium rurſum Aegyptum & Libyam turbare. Addiderant etiam, in parœcijs quæ iuriſdictionis eius non eſſent, epiſcopos & presbyteros deſignaſſe. Et quod omnium maximũ foret, ipſum quoque fratrem Conſtantem ad inimicitias aduerſus eum concitaſſe. [b] Quibus criminibus apud Conſtantium, vt qui Euripus eſſet, effecere, vt quæ Sardicæ conſtituta fuerant prorſus aboleret, & eos qui per eam Synodũ reſtituti fuerant epiſcopi, exigi iuberet. Ita factum, vt Marcello deiecto, Baſilius Ancyram Galatiæ ſit reductus,

a Criminantur aduerſarij Athanaſium apud Cõſtantiũ.

b Conſtãtius mutata ſententia reſtitutos paulo antè catholicos epiſcopos denuò extrudit.

& Oreſtiadis epiſcopus + Lucius vinctus in carcere interierit: Paulus verò Conſtantinopolitanus D perpetuo exilio mulctatus, in oppidum quoddam Armeniæ in ſolitudine ſitum, [d] Cucuſum nomine, deportatus ſit: vbi laqueo ſtrangulatus, Macedonianorum opera periit. Tantum autem calumnia Athanaſio apud Imperatorem intẽtata valuit, vt is quendam ſummiſerit, qui caput illi vbicunq; reperto amputaret: & cum eo Theodulo iiſdem, & Olympio, eccleſiarum quarundam in Thracia epiſcopis. Quam rem vbi Athanaſius præſenſit, minis illius cedens, [e] fuga vitæ ſuæ conſuluit. Quã deinde fugam Ariani ſunt calumniati, & Maximè Narciſſus Neroniadis Ciliciæ epiſcopus, & [f] Leõtius Laodicenſis, tum autem Antiochenus epiſcopus. De quo Athanaſius dicit, presbyterum eũ miniſterio, quod ſeipſum caſtrarit, motum eſſe. Nam is ancillæ cuidam Euſtoliæ venuſtæ mulierculæ cohabitans, quum inualeſcẽtem eam ob cauſam fœdam ſuſpicionẽ abolere ſtuderet, ſeipſum caſtrauit, vt liberè deinde cum ea eſſe poſſet. Cæterùm ne eo quidem facinore ſuſpicionem ſuſtulit. Nam E eam ob rem tum illi dignitas adempta: poſtea autem Conſtantij opera, Laodicenſi primùm, deinde etiam poſt Deo inuiſum Stephanum, qui Placito poſt Euphronium ſucceſſerat, Antiochenæ præfectus eſt eccleſię. Verùm enimuerò poſt Athanaſij quæ dicta eſt fugam, Georgius in locum eius ſurrogatus, eccleſias Aegyptias malè tractauit. [g] Quæ autem is commiſerit, ea ex Athanaſij verbis, qui eis rebus interfuit, eáſque pertulit, rectius intelligentur. Nam in Apoſtolico libro, quem de Fuga inſcripſit, defenſionem aduerſus eos qui eũ carpſerant inſtituens, mẽtionem quoque eorum quæ tum ibi acta eſſent facit, & hiſce vtitur verbis: [h] In Alexandriam rurſus irruerunt, qui nos vt occiderent inquirebant. Et facta ſunt poſteriora, deteriora prioribus. Subitò enim milites eccleſiam circũuallarunt, & pro oratione bellum inſtitutum. Deinde quadrageſima ipſa, qui ab eis è Cappadocia miſſus fuerat Georgius ingreſſus, clades quas ab illis cognouerat, adauxit etiam. Poſt Paſchæ hebdomadam virgines in vincula coniiciebantur, epiſcopi à militibus vincti ducebãtur: pupillorum F & viduarum domus & panes diripiebantur, impetus in ædes fiebãt. Noctu Chriſtiani ſubmergebãtur, domus reſignabantur: clericorum fratres pro fratribus periclitabantur. Et dura quidem iſta: quę verò ſubſequuta ſunt, duriora. Hebdomada enim poſt ſanctam Pentecoſtem, ieiunio abſoluto, populus ad cœmiterium oratum, propterea quod cõmunionem cum Georgio omnes auerſarentur, egreſſus erat. Atque eo cognito, improbiſsimus ille ducem Sebaſtianum Manichæũ excitauit. Et ipſe adeò cum ingenti militum arma, ſtrictos enſes, arcus & ſagittas ferentium manu, ipſo die Dominico contra populum proceſsit, & paucis qui precabantur (plurimi nanque iam propter diei horã domum ſe receperant) repertis, talia ibi fecere, qua-

d Cucuſum Cappadociæ. Socr. Athanaſio & aliis quibuſdã epiſcopis percuſſor ſubornatur.

e Athanaſij fuga.

f Leontius Antiochenus epiſcopus adhuc presbyter, ſeipſum caſtrauit.

g Georgius Athanaſio fugato, eccleſiam Alexãdrinã vexat.

h Athanaſius de calamitatibus eccleſiæ Alexãdrinæ, quas illa in fuga eius pertulit.

Ieiuniũ poſt Pentecoſten.

Horrenda Ariani in Catholicos admittunt.

† Hic ſuprà cap. 8. eod. Adrianopolis epiſcopus fuiſſe dictus eſt. Sicuti & apud Socr. lib. 2. c. 26. Oreſtiam autem ſiue Oreſtiadem vrbem eſſe dicunt ſupra Macedoniam in eminenti monte ſitam in Oreſtis. Oreſtas enim populos nominat Plin. lib. 4. cap. 10. Patria hæc fuit Ptolemæi Lagi. Eadem videtur dicta eſſe Adria colonia Romana Adriani patria, quam is poſtea amplificauit, & Adrianopolim vocant.

A lia ab eis fieri decebat. Rogo enim accenſo, & virginibus ad ignē admotis, vt ſe Arianæ fidei eſſe dicerent, cogebat. Atq; vbi eas ſuperiores eſſe, ignēque nibil curare vidit, denudatis eis ita facies verberibus contudit, vt ad tempus aliqnod vix cognoſcerentur. Et viris quadraginta comprehenſis, nouo eos diuerberauit modo. Virgis nanque è palmarum arboribus repentè deſectis, quibus adhuc acumina ſua ineſſent, tergs eorum tam crudelitec conſcidit, vt quidam ex eis ſæpius à chirucgis propter acumina infixa curati: quidam verò quòd curam eam ferre nequirent, mórtui ſint. Reliquos verò ſimul omnes, atque vnà virgines in magnam Oaſim in exilium egit. Mortuorum porrò corpora primùm reddi ſuis non permiſerunt, ſed ea inſepulta vt voluere celarunt: quòd exiſtimarēt crudelitatem tantam ſe occulraturos eſſe. Et fecerunt illi boc, opinione ſua ſeducti, bonrines dementes. Dum enim defunctorum familiares lætatentuc quidem propter confeſsionem obitam, lugerent autem propter corpota denegata, magis ac magis B impietatis ſimul & crudelitatis contra eos increbuit crimen. Confeſtim etiam ex Aegypto & Lybia exilio mulctarunt epiſcopos, Ammonium, Tbmuim, Caium, Philonem, Hermem, Plinium, Pſenoſirim, Nilammonem, Agathonem, Anagāphum, Ammoniom alterum, Marcum, Dracontiū Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioſcorum. Eóſque tam acerbè exegere, vt nonnulli quidem in itinere ipſo, quidam autem in exilio deceſſerint. ⁎ Expulere verò epiſcopos plures quàm triginta. Studio enim eis erat, iuxta Acbab, ſi fieri poſſet, tollere veritatem. Et quæ Alexandriæ à Georgio ſint acta, talia fuere.

Epiſcopi Catholici ab Arianis in exiliū acti.

⁎ [illegible] His Theodor. [illegible] iugularunt.

CAPVT XXX.

Macedonij Conſtantinopolitani ſæuitia tyrannus in Orthodoxos.

NOn ſecius verò & Macedonius Conſtantinopoli poſt Paulū eccleſia ibi occupata ſæuiebat. Accepta enim plurima ab Imperatore poteſtate, bellum contra eccleſiam ſuſcepir, nihilque ad ty- C rannicam crudelitatem reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuento, conſtitutione eius, rapinas & diceptiones ſuas, quas in eccleſiis peragere decreuerat, confirmauit. Circumſerebantur per vrbes Imperatoris literæ. Militaris manus ſanctionibus ſubſeruiebat: & non ſolum eccleſiis, verumetiam vrbibus ipſis pellebantur, qui Paulo fauebanr, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitebantur. Ac primùm quidem perſequutionem tantum vrgebant: deinde verò neceſsitatem quoque eiuſcemodi, vt cum illis communicarent, eis imponebant, cui ad ſæuitiam eā nibil deeſſet, quæ olim eis qui ad idolorum ſacrificia adacti ſunt, illata fuerāt. Nō enim proſcriptione tantum res agebaruc, ſed & publicatione atque direptione bonorum, præterea flagris, verberibus, variíque generis cruciatibus, & exiliis. Multi plagis confecti interiere. Aliis ius ciuitatis ademptum. Quidam in fronte notis compuncti, vt dignoſci tanquam ſtigmatici poſſent. Clades ea ad cædes etiam proceſsit. Nanque cum multis aliis, & Marcianus & Martyrius, cum magna fortitudinis laude ſunt mortui, qui familiares & ſcribæ Pauli fuerant. Eos Macedonius præfecto

Marciani & Martyrij martyriū.

D tradidit, crimen illud obiectans, quòd ſeditioſi eſſent, & plurimum opis ad Hermogenis cædem cōtuliſſent. Horum Marcianus ſubdiaconus fuit: Martyrius autem pſaltes ſeu cantor, diuinarúmq; ſcripturarum lector. Sepulchrum eorum extra vrbis murum eſt celebri fano clauſum, quod fanum martyrum monumentum eſſet. Id Ioannes Chryſoſtomus primus conſtruere cœpit, Siſinius deinde abſoluit: qui poſtea ambo eccleſiæ Conſtantinopolitanæ præfuere. Rectè enim putarūt, dignos eſſe honore martyrum, qui gloriam à Deo conſequuti eſſent, quum dæmonum eiiciendorum, tum variorum aliorum morborum cōtactu monumēti ſanandorum. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibúſque ſimulacrorum horrendus, expiatus ab eis eſt, & purgatus. Et Macedonius quidem hæc ſic in Orientis vrbibus gerebat. Vrbes verò Occidentis & Græciæ ad Illyricum vſque, nibil eiuſmodi pertulere: quòd concordes eſſent, & iam inde ab initio Nicænæ Synodi decreta conſtanter retinerent. Cœterùm Paulus, ſicuti antea quoque E dictum eſt, Cucuſi exulans, impiorum hominum crudelitate ⁎ per ſtrangulationem vitam finiit. Obitus eius Athanaſius quoque in defenſione ſugæ ſuæ meminit, hiſce verbis: Conſtantinopolis enim epiſcopum Paulum, quum proſequuti eſſent & inueniſſent, propalam ſuffocādum curarunt in oppido Cucuſo, carnifice ad cædem eam vſi Philippo præfecto: erat nanque hæreſis eorum anteſignanus, & prauorum conſiliorum adminiſter. Hæc ſic ferebantur.

Miracula ad monumentum eorum edita.

Sozom. addit, Capite damnatos ibi morte mulctari ſoliti.

Occidentales in orthodoxa colenda conſtantes.

Paulus Conſtantinopolitanus epiſcopus Cucuſi ſtrangulatur.

⁎ De cæde Pauli lib. 4. cap. 2. Sozom. Paulus ad exilium perpetuum condemnatus, & Cucuſum Armeniæ deportatus eſt. vbi etiam vitam finiit, morbone dicam, an vi ei adhibita, non ſatis ſcio. Fama certe hodie quoque obtinet, à Macedonianis laqueo ſtrangulatum eſſe.

CAPVT XXXI.

COnſtantius autem ex Oriente in Illyricum aduerſus tyrānos exercitum ducebat. Et quæ cōtra eos geſſerit, paulo pòſt referam. Quū autem Sirmij eſſet, Photini dogma in diſquiſitionem adduxit. F Qui eloquens quidem, & ad perſuadendum idoneus, eccleſiæque Sirmiēſis Antiſtes fuit: noua autem hæreſi inſtituta, multos in ſententiam ſuam pertraxerat. quam etiam in Imperatoris præſentia propalàm & liberè promulgabat. Dogma eius erat, vnum eſſe Deum omnipotentem, qui verbo ſuo vniuerſitatem hanc conſtituerit. Anteſecularem verò verbi generationem & exiſtēriam prorſus negabat. Ex Maria autē Chriſtum initium ſumpſiſſe docebat. Eo dogmate vbique locorū diuulgato, vniuerſi tam in Oriente quàm in Occidente epiſcopi, ſiue Nicænam ſequerentur fidem, ſeu Arianam complecteretur ſententiam, grauiter id tulere: quòd ex æquo contra omnes, nouas res inducere exiſtimaretur. Ne ipſe quidē Imperator mediocriter diſsidio eo eſt commotus. Quapropter etiam concilium ibi coegit. Conuenere eò ex Oriēte epiſcopi, Marcus Arethuſius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miſerant: Baſilius Ancyranus, Pancratius Peluſius, & Hypatianus Heracleotes. Ex Occidente, Valens Murſorum, & pro-

Photini Sirmienſis epiſcopi hæreſis.

Conciliū Sirmienſe propter Photini hæreſim coactum.

A pter virtutem magnus Hoſius Cordubæ Hiſpaniæ vrbis epiſcopus, confeſſor & Nicænæ Synodi particeps, qui quidem petinuitus tum Sirmij aſfuit. Arianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulſus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerant, Imperiali edicto reductus fuerat. Sperauerant enim illi, ſi is ſuffragator eorum ſiue perſuaſione ſeu vi fieret, multum eum ad conſtituendum ſtabiliendúmque dogma eorum momenti allaturum eſſe: vt qui ſpectata fide teſtis, & veluti miraculum quoddam eius ætatis hominibus haberetur. Verùm vbi aſſentiri eis renuit, varios rurſum contracto iam extenuatóque grauiore ætate corpore ſuſtinuit cruciatus, adeò vt ad fidiculas & verbera peruenerit. Quibus ille coactus, tribus eorũ formulis aſſenſit & ſubſcripſit. Sed enim Synodus, quum Photinum cum Sabellio Libyco & Paulo Samoſateno ſacere, eadémque docere manifeſtò deprehendiſſet, ſtatim ei epiſcopalem abrogauit dignitatem. Quod ſanè vt ritè atque ordine factum, & tum & poſtea omnes complexi ſunt, &

Hoſius confeſſor.

Hoſius tormentis coactum, tribus Arianorũ fidei formulis ſubſcripſit.

Photin⁹, Sabellius, Samoſatenus, Sirmij damnati.

Sozom. lib. 4. cap. 6. Socr. lib. 2. cap. 30.

B comprobatione debita dignum iudicarunt. Cæterùm illi diutius ibi manẽtes, perinde atque priores fidei formulas damnarent, tres alias promulgarunt. Atque vnam quidem Græca lingua Marcus Arethuſius compoſuit, reliquæ Latino ſermone fuerant conſcriptæ: quæ ſimul & verbis & eorum ſtructura atq; compoſitione ab Arethuſij expoſitione prorſus diſſidebant. Quin neque eadẽ quæ priores formulæ, complectebantur. Græca nanq; neque ὁμοούσιον conſubſtantialem neque ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem patri filium dicebat. Et eos qui docerent filium principij expertem eſſe, aut qui filium † dilatatam Dei ſubſtantiam facerent, aut qui etiam coniunctum, non autem ſubiectum patri dicerent, excommunicabat. Itidem verò & altera Latina de ſubſtantia agens, ὁμοούσιον conſubſtãtialem iuxta & ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem omnino dicendum eſſe inhibebat: vt quæ verba neq; in ſcripturis ſacris vſpiam inuenirentur, neque † notitiis primis aut cognitione hominum perciperentur. Conſtituit ſanè, patrem maiorem dicendum eſſe quum honore & dignitate & diuinitate, tum

Triplex fidei formula Sirmij ab Arianis ſententib⁹ compoſita.

Prima formula ſumma

† πλατυνομένην.

Secunda.

† ἐννοίαις.

C ipſo paternitatis nomine. Decernit etiam cũ omnibus filium ſubiectũ eſſe patri. Et principij quidẽ expertem eſſe patrem, omnibus verò (patre excepto) filij generationem eſſe incognitã. Quam formulam vt minus rectè compoſitam, poſteaquam multis promulgata traditáque fuerat, epiſcopi retractare contenderunt. Et Imperator ipſe id ſeriò, coërcionem eis & pœnam qui eam in lucem prolatam non reddidiſſent minatus, mãdauit. Verùm ea quòd in multorũ manus peruenerat, non prorſus eſt abolita. Alteram quidam ex Latinis, ei quæ ab Arethuſio Marco edita eſt † cõnexam, in præſentia referam. Alteram autem quæ poſtea lecta eſt, loco ſuo reponam, quum res Arimini actas cõmemorabo. Quam Marcus dictauit, ſic ſe habet: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentẽ, creatorem & factorem vniuerſorum: ex quo omnis paternitas & in cœlo & in terra nominatur. Et

† συνημμένην.

Formula fidei Sirmij à Marco Arethuſio compoſita.

In vnigenitum eius filium Dominum noſtrum Ieſum Christum, ante omnia ſecula ex patre genitũ, Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta ſunt omnia, in cœlis & in terra, viſibilia & inuiſibilia. Qui eſt verbum, & lumen verum, & vita. Qui extremis diebus, propter nos homo fact⁹, & natus è virgine ſancta, & crucifixus & mortuus & ſepultus eſt. Et reſurrexit à mortuis tertia die, & receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dexterã patris: venturus in cõſummatione ſeculi, iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuique ſecundũ opera ſua. Cuius regnum interminatum in infinita ſecula permanet. Sedet nanque in dextra patris nõ ſolum in ſeculo iſto, ſed & in futuro. Et in ſpiritum ſanctum, hoc eſt, paracletum, quem quum ſe Apoſtolis poſt aſcẽſionem in cœlos miſſurum promiſiſſet, vt eos doceret & admoneret omnia, miſit: per quem etiam ſanctificantur, quæ in eum ſincerè credunt, animæ omnium. Eos verò qui dicunt, ex non exiſtentibus eſſe filiũ, aut ex alia ſubſiſtentia quàm ex Deo: & quòd fuerit tempus aut ſeculum, quum non fuerit, alienos eſſe ſcit ſancta Ca- E
tholica Eccleſia. Ac rurſum dicimus, ſi quis patrẽ & filium duos profiteatur deos, anathema ſit. Et ſi quis Deum dicens Chriſtum anteſecularem filiũ Dei adminiſtraſſe patri in totũ vniuerſarum creatione non profiteatur, anathema ſit. Si quis * ingenitum, aut partem eius ex Maria progenitam eſſe dicere audeat, anathema ſit. Si quis iuxta præſcientiam, eum qui ex Maria genitus eſt, filiũ eſſe dicat, & non ante ſecula ex patre natum apud Deũ eſſe, & per eum facta eſſe omnia, anathema ſit. Si quis dilatatam ſubſtãtiam Dei filium facere dicat, aut dilatationem ſubſtantiæ eius filium nominet, anathema ſit. Si quis ſubſtantiam Dei vel dilatari vel contrahi dicat, anathema ſit. Si quis vel † mẽte conceptum, vel ore * prolatum verbum dicat filium dei, anathema ſit. Si quis hominẽ ſolũ dicat, filiũ ex Maria prognatũ, anathema ſit. Si quis deũ & hominẽ ex Maria genitũ profitens, Deũ ingenitũ ipſum intelligat, anathema ſit. Si quis illud, Ego Deus primùm, & ego # poſtea, & præter me non eſt Deus: quod de abolitione idolorum, & eorum qui dij nõ ſunt, dictum eſt: ad abrogationem vni- F
geniti anteſecularis filij Dei Iudaicè accipiat, anathema ſit. Si quis illud, Verbum caro factum eſt, audiens, Verbum in carnem mutatum, aut conuerſionem ſubiiſſe, & ſic carnem aſſumpſiſſe exiſtimet, anathema ſit. Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem, vel perpeſsionem, vel mutationem, vel diminutionem, vel * abolitionem ſecundum diuinitatem ſuſtinuiſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, Faciamus hominẽ, nõ patrem ad filium, ſed ipſum ad ſe ipſum Deum dixiſſe profiteatur, anathema ſit. Si quis cum Iacob, non filium vt hominem, ſed ingenitum Deũ aut partem eius colluctatam eſſe dicat, anathema ſit. Si quis illud, † Pluit Dominus à Domino, non de patre & filio accipiat, ſed * ſeipſum à ſeipſo pluiſſe dicat, anathema ſit. pluit enim Dominus filius à Domino patre. Si quis audiens Dominũ patrem, Dominum filium, Dominum & Dominum patrem & filium dicat, & Dominus ex Domino dicens duos ſtatuat Deos, anathema ſit. non enim componimus filium patri, ſed patri ſubiectum eſſe dicimus. neque deſcendit in corpus abſque conſi-

** τὸν ἀγέννητον, patrem ſcilicet.*

*† ἐνδιάθετον, * προφορικόν.*

μετὰ ταῦτα.

** ἀφανισμόν.*

Hæc paulo aliter referũtur apud Socratem li. 2. cap. 30.

† ἔβρεξε.

** Hodie quoque Rabini Iudæorum, quibus cũ multa hac de re res fuit, & Iudaizantes Chri-*

†† *Sirmienſem conuentum coactũ tradunt poſt Sergij & Nigriani conſulatum: quo anno, neque ex Oriente, neque ex Occidente quiſquã Conſul creatus fuerit, propter tyrannorum motus, & reipub. perturbationẽ. Socr. lib. 2. cap. 29. Sozo. lib. 4. cap. 6. Chronici tamẽ obſeruatores, Coſſ. annotant, Conſtantiũ Aug. V. Cõſtantiũ Gallũ Cæſarẽ.*

A lio patris:neque pluit à ſeipſo,ſed à Domino, aurote patre.neque ſedet à dextris à ſeipſo:ſed audit patrem,Sede à dextris meis.Si quis patrem & filiũ & ſpiritum ſanctum vnam perſonam dicat, anathema ſit. Si quis ſpiritum ſanctum paracletum profitens,ingenitum Deum intelligat, anathema ſit. Si quis,ſicuti Scriptura nos docuit, non alium à filio dicat paracletum:dixit enim,Et alium paracletum mittet vobis pater,quem ego rogabo,anathema ſit. Si quis ſpiritum partem dicat patris, † aut filij,anathema ſit. Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctum tres dicat deos,anathema ſit. Si quis ⁎ propoſito Dei filium Dei vt vnam creaturarum factum eſſe dicat,anathema ſit.Si quis non volente patre genitum filium dicat,anathema ſit. non etenim inuito patre,naturali neceſsitate coactus ille,nolẽs genuit filium :verùm vnà cum ipſa voluntate,& abſque tempore, & abſque perpeſſione,ex ſe genitum ipſum exhibuit. Si quis ingenitum & principij expertem dicat filium, tãquam duo ingenita & duo principio carentia dicens, & B duos deos ſtatuens, anathema ſit.caput nãque eſt & principium omnium filius, caput autem Chriſti Deus.Ita enim ad vnum initio carens rerũ omnium principium,per filium piè omnia referimus. Ac denuò Chriſtianiſmi certius accuratiúſque ſententiam inquirẽtes,dicimus: Si quis Chriſtum Ieſum filium Dei anteſecularem adminiſtraſſe patri in rerum vniuerſarum creatione non dicat, ſed ex quo Maria genitus eſt,tum filium & Chriſtum vocatum eſſe,& principium ⁎ vt Deus eſſet cœpiſſe aſſerat,eum anathema eſſe:ſicuti Samoſatenum Paulum.Fidei formula aliter apud Sirmium Latinè edita,& Græcè verſa.Quãdoquidem placitum eſt,vt de fide conſideraretur, omnia certò exquiſita & expoſita ſunt Sirmij in præſentia Valentis, Vrſicij,Germinij, & reliquorum: conſtitit itaque vnum eſſe Deum patrem omnipotentem, quemadmodum & in vniuerſo orbe annunciatur. Et vnum vnigenitum eius filium Ieſum Chriſtũ,Dominum & Deum & Seruatorem noſtrum, ex eo ante ſecula genitum. Non autem duos oportere C dicere deos:ſiquidem & ipſe Seruator dixit,Vado ad patrem meum & patrem veſtrum, & Deum meum & Deum veſtrum.Propter quod & omniũ Deus eſt,ſicuti Apoſtolus quoque docuit: An Iudæorum Deus tantùm?non autem & gentiũ?profectò gentium quoque.Siquidem vnus Deus, qui iuſtificabit circumciſionẽ ex fide. Et reliqua quidem omnia conſona ſunt, & nihil habent dubij. Quoniam verò permultos mouet ſubſtantiæ verbum,hoc eſt(vt certius intelligatur τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale,ſiue τὸ ὁμοούσιον,conſubſtantiale,neminem prorſus mentionem dictionum earum facere,neq; eas in Eccleſia docere oportet, propter hanc cauſam & rationem,quod illæ in diuinis ſcripturis non reperiantur,& captum humanæ mentis & cognitionis excedant:quódque nemo generationem filij explicare poſsit,quemadmodũ ſcriptum eſt,Generationem eius quis enarrabit? Soli autem patri manifeſtum eſt, quomodo filium genuit:& item filio, quomodo ipſe genitus ſit à patre. Nemini etiam dubium eſt,maiorem eſſe patrem honore,dignitate & diuinitate, & ipſo adeò nomine paterno maiorem eſſe: ipſo etiam teſtificante filio,Qui me miſit pater ⁎ maior me eſt. Illud quoque catholicum eſſe nemo ignorat, duas D eſſe perſonas patris & filij:& patrem quidem maiorem,filium autem ſubiectum cum omnibus quę ei pater ſubiecit.Et patrem principium non habere,& eſſe inuiſibilem & immortalem,& paſsionis expertem:filium verò genitum ex patre, Deũ de Deo,lumẽ de lumine: eiúſque generationem neminem noſſe,ſicuti dictum eſt, niſi ſolum patrẽ. Ipſum porrò filium Dominum & Deum noſtrũ, carnem ſiue corpus, hoc eſt hominem aſſumpſiſſe,quemadmodum & Angelus renunciauerat, & ſcripturæ omnes docent:atque in primis Apoſtolus ipſe gentium doctor, Hominem Chriſtus ex Maria virgine aſſumpſit,per quem & paſſus eſt. Caput autem fidei totius & firmamentum eſt, vt Trinitas ſemper ſeruetur,ita vt in Euangelio legimus,Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti. Integer autem & perfectus eſt trinitatis numerus. Paracletus autem ſpiritus ſanctus per filium miſſus, iuxta promiſsionem venit, vt Apoſtolos & credentes omnes ſanctificet & ⁎ deſignet. Hæc ea formula E eſt, cui vt Photinus etiam poſt epiſcopatus abrogationem aſſentiretur,& ſubſcriberet, hominem ſunt hortati : dignitatem ſe ei epiſcopalẽ vnà cum throno redditutos polliciti,ſiquidem per pœnitẽtiam quęcunque perperam docuiſſet,anathemate iugularet.Ille ne audire quidem hoc ſuſtinuit, ſed eos ad diſputationem prouocauit. Et iuſſu Imperatoris die dicta in locum vnum,quicũque doctrina,eloquentia & honore antecellere alios videbãtur,conuenientibus, conditionem diſputandi accepit Baſilius, qui tum Ancyranam curabat eccleſiam.Concertatio ea longius producta,& notarij celeres vtriuſque dictata exceperunt: quibus longè ſuperior fuiſſe exiſtimatus eſt Baſilius. Porrò Photinus ad exilium eſt damnatus.In quo ille degens,opinionẽ ſuam Gręcè & Latinè(multa enim ei in vtroque ſermone erat gratia)ſcriptis mandauit.Quod verò in eis maximè elaborabat, illud erat,quòd præter opinionem ſuam, alias aliorũ omnes nihil eſſe,parum decorè probare eſt conatus. Photini quidem,eiúſque ſententiæ res,ad hunc ſe habuere modum. F

Psalm. 8. Hebr. 2.

Photinus exulat. Socrates lib. 2. cap. 30.

CAPVT XXXII.

IMperator autem aduerſus tyrannos exercitum duxit, & conditionibus pactiſque certis bellum cum Britanione decidit,militibus illius vt animos mutarent, & ſe vnum Imperatorem acclamationibus renunciarent,perſuaſis. Nam inſidiis eis cognitis, Britanio ad pedes Imperatoris ſupplicis habitu miſerabiliter eſt prouolutus.Et Conſtantius ei Imperij inſignia purpuram & coronam detraxit,quietúmque & priuatum eſſe iuſsit: Seni magis conuenire dicens,vt in ocio viueret,quàm nomen tumultuum plenum obtineret.Sumptus autem ex publicis vectigalibus ei,vt ſeni,ad Pruſam circa Olympũ amplos attribuit:vbi ille degens,poſtea ad Imperatorem ſcripſit,gratiáſque ei egit, qui ſe tantis & tam multis curis & erumnis,quæ in Imperio eſſent,liberaſſet.Rebus de Britanione proſperè confectis. maximam copiarum ſuarum, quas ſecũ habebat,

A partem, in Italiam aduerſus Magnẽtium miſit. Patruelem autem fratrem ſuum Gallum, Conſtantij (frater autem hic Conſtantini magni patris ſuerat) filium, in Orientem & Syriam ire iuſsit, vt prouinciis iſthic aduerſus Perſarum excurſiones præſidio eſſet: eundémque cum nominis ſui adiectione Cæſarem fecit, Cæſarem Conſtantium renuncians. Quo ſanè tempore, illo Antiochiã proficiſcente, rurſum crucis ſignum in cœlo ad Hieroſolyma apparuit, ſolem radiis ſuis præcellens, arcu quem irim vocant ingenti ad inſtar coronæ circumfuſum, hora diei tertia, Pentecoſtes feriis ineuntibus: Cyrillo tum Hieroſolymis poſt Maximum res Eccleſiaſticas gubernante. Cæterùm crucis illa lux ſparſim non diffluebat, quod in cometa fieri ſolet: ſed multo magnóque fulgore denſa & perſpicua conſiſtebat. Occupauerat autem cœlo incumbens circiter quindecim ſtadia. Longitudo eius, quantum colligere licuit, à Caluariæ monte ad eum qui dicitur Oliueti pertingebat: latitudo autem, quæ longitudini ei proportione conueniret.

Conſtantius Gallus Cæſar in Oriẽte.

Gallus crucẽ voluntati ferè medio die in cœlo Hieroſolymis cernit.

B Ad miraculum timor etiam, in re tam inſolita & inexpectata, omnibus inceſsit. Itaque omnes cum cõiugibus & liberis ad templum maius Deũ laudibus ferentes, relicto à quoque quod tum forte faceret, opere confugerunt. Et ea res in terras omnes promulgata, homines conſternauit, quòd eam ea prouinciis cunctis, qui peregrè precationis ergò Hieroſolyma venerant, vbique vulgarẽt. Multos ſanè & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Chriſtianiſmum perduxit. Factus etiam de ea certior eſt Imperator, familiarium ſuorum & ipſius Cyrilli literis. Et diuinitùs ea quaſi prodigium exhibita eſſe dicebatur à peritis, vt quæ antiquitùs in ſacris expreſſa eſſet literis. Splendidum hoc & venerandum ſpectaculum, ipſi quoque exercitui nõ fuit inuiſum. Apparuit namque [a] ſignum id, quum Imperator ad Occidentem Britanionem & Magnentium tyrannos deuinceret: vbi exercitus vario labore fatigatus, miraculo tanto viſo, immenſa eius luce afflatus & luſtratus eſt. Nam Magnentius veteri Roma capta, grauiter ibi ſæuiebat, & multos ex Senatu atque ipſa etiam plebe crudeliter necabat.

Hieroſolymitana precationis ergò profectio.

a Signũ hoc crucis itidem Conſtantij exercitui in Occidente apparuit. Magnentij tyranni & exitus.

C Vbi autem Conſtantij exercitum adeſſe cognouit, cedens iſtinc, Galliam per Alpes Iulias petiit. Ita enim perangustus tranſitus dicitur, altiſsimis ex vtraque parte montibus in locum vnum, vt propè complicentur, coeuntibus, [c] anguſtiis quæ in Thermopylis ſunt perquàm ſimiles. Et Alpes quidem Iuliæ Gallias ab Italia diuidunt. Quæ verò vocantur [d] Suſacenſes Alpes, inter Daciam & Thraciam ſunt. Porrò vbi aliquoties acies inter ſe concurrêre, & nunc hi nunc illi prælio ſuperiores fuere, poſtremò victus Magnentius ad † Murſam Galliæ caſtellum profugit. Quo loco copias ſuas caſu eo perculſas animare, & ad fortitudinem atque fiduciam excitare conatus eſt. [e] Quũ autem & ipſæ militari more acclamatione ſua illi vt Imperatori fauſta ominari deberent, vel inuitæ pro [f] Magnentio Conſtantiũ Auguſtum promulgarunt. Vnde ille imperium ſibi nõ eſſe à Deo de- D latum intellexit: & caſtello eo derelicto, vlterius eſt profectus. Verùm quum eum Conſtantij exercitus magna celeritate perſequeretur, ſolus profugiens in vrbem Lugdunenſem peruenit. Atque ibi fratrem Deſiderium, per beneuolentiæ cauſam ſcilicet, vt eum hoſtium manibus & iniuriis eriperet, deinde matrem, poſtea etiam ſi quis ex propinquis ſuis alius adeſſet, iugulauit. Et tandem in gladium ſibi ipſi intentatum incumbẽs, dorſo etiam ipſo perfoſſo, vitam finiit, quum non totos quatuor annos tyrannide potitus eſſet. Paulo deinde pòſt, qui ei alter erat frater, [g] Decennius Cæſar ab ipſo dictus, laqueo etiam ſeipſum interemit. Sedenim ne ſic quidẽ reſpub. pacatæ fuere. Statim tyrãnus enim alius, nomine Syluanus, apud Occidẽtales Gallos extitit: quem non ita diu res turbãtẽ, Cõſtãtij duces interemere. Enimuerò Iudæi quoq; Diocæſareę Romanis rebellãres, & ſeruitutis iugũ excutiẽtes arma ſumpſere, & Palęſtinã vicináſque in circuitu regiones percurrentes vaſtarunt.

b Alpes Iuliæ.

c Anguſtiæ Thermopylarum. Suprà cap. 13. ad facta mentio mõtis Suſacis.

d Alpes Suſacenſes. Prælio iſto veres Romanæ ferè conſumpta ſunt. Bellatorum enim quinquaginta quatuor millia periere. Oro. Eutrop.

† Ad Murſã, Egnat.

Britaniorum magiſtrum militum in Pannonia ad Murſam milites Imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charum virum: quippe probum, & priſcorum morum, iucundaque ciuilitatis: ſed omnium liberalium artium expertem, adeò vt ne primarum quidem literarum elementa, niſi in extrema ætate, addidicerit. Eutrop.

f Magnẽtius charißimos ſibi quoſque primum, deinde etiam ſe ipſum necat. Syluani tyranni interitus.

g Decennius frater Magnentij ab aliis ... Alij Decentium vocant.

Iudæi Diocæſareæ rebellantes à Gallo coerciti.

E Contra quos ex Antiochia, vbi agebat, profectus eſt Conſtantius Gallus, eiſque ſuperatis tropæum ingens ſtatuit, & vrbem eorum ex ipſis fundamẽtis diruit. Sedenim rebus feliciter geſtis, fortunam blandientem proſperitatémque eam non bene tulit: nam & ipſe ad res nouas aſpirare, & tyrannidẽ meditari cœpit. Sed breui conatus eius manifeſtò comperit Conſtãtius. Siquidem ille per effrenem audaciam Orientis præfectum Domitianum, & quæſtorem † Montium ſuapte poteſtate necauit, cædis eius cauſa Imperatori non ſignificata. Quæ res aliæque inſuper ad eam accedentes effecere, vt Imperator eum, vt ſibi iniurium, ſublatum vellet. Et ira incitatus, ad ſe eum euocauit. Atque ille in deteriorem partem eam vocationem fieri ſuſpicatus, ſibique propterea metuens, etiam inuitus profectus eſt, vxore ſua Conſtantia, quæ pro eo precaretur, præmiſſa. Ea in itinere mortua eſt. In comitatu Galli Theophilus etiam Indus fuit, de quo ſuprà diximus. Nam is medium ſe inter Gallum & Conſtantium gerebat, coniunctionem eorum & concordiam cõfirmans, quum Cæſar Gallus deſignaretur, & pacta fierent. At Gallus, adem- F pta ei primùm purpura, circa ✶ Phlanonem inſulam in Occidentalibus partibus, ex inſidiis Euſebij eunuchi † trucidatus eſt. Quod quidem ita tũ fieri iuſsit Conſtantius: poſtea autẽ eum facti pœnituit. Breui pòſt fratrem eius Iulianum ex Ionia accitum, quòd Imperij grauitatem ſecum perpenderet, Cæſarem creauit: & aduerſus barbaros in Galliam miſit, qui res ibi turbulentas pacaret & conſtitueret. Sed de Iuliani rebus in hiſtoria ſequenti accuratius omnia exponemus.

Gallus res nouas molitur.

† Magnum Socrat. & Sozom. Eſt nos crimen læſæ Maieſtatis.

✶ περὶ φλάνονα τὴν νῆσον. Socra. li. 2. cap. 34. Plinius Flanonem ... deſcriptione meminit vrbis Flanonæ, & Abſyrtij inſula libro 3. cap. 21.

† Galli cædes.

CAPVT XXXIII.

COnſtantius cura & periculo tyrannorum liberatus, venit Romam: vbi de tyrãnis triumphum ſibi agendum eſſe duxit. Eodem tempore ad concordiam dogmatis Orientales ſimul & Occidentales epiſcopos, ſicuti putabat, adducturus, Synodum cogi in Italia pręcepit. Iulius tũ viginti quinque annis Romana eccleſia adminiſtrata, deceſsit, prouin-

Iulianus Cæſar dicitur. Iulianus in Galliã miſſus.

Conſtantius Romæ triumphat.

Liberius Italiy Romæ ſucceſsit. Iterum rurſum Arianꝰ fraudulẽter adverſus Athanaſiũ & orthodoxos conſilia.

A prouinciámque eius Liberius ſortitus eſt. Tũ verò opportunitatem ſibi oblatam eſſe exiſtimantes, qui profeſsionem fidei Nicænam abrogauerant, calumnias rurſum contexuerunt, vt τῶ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſores, quos antea vt ſententiæ alterius ſectatores exauctorauerant, eccleſiis prorſus exigerent. Conſtante namque adhuc ſuperſtite, non auſi fuerant fraudulenta temeritate imperia inter ſe committere. Quippe bellum fratri Conſtans denunciauerat, niſi Athanaſium, ſicuti dictum eſt, reciperet. Potiſsimùm verò Athanaſium illi expellere ſtudio omni contendebant: qui ſanè etiam Conſtante nondum cæſo, Conſtantio autem propter illum, Athanaſium ſe complecti aſsimulante, (tantum illorum erat odium) conquieſcere non potuerunt. Sedenim triginta ex maligna eorum multitudine Antiochiæ congregatis, Narciſſo videlicet Cilice, Theodoro Thrace, Eugenio Nicæno, Patrophilo Scythopolitano, Menophanto Epheſio, atque aliis, reditum Athanaſij illi tanquam illegitimum culpabant: & om-

Concilia bulum 30. Arianorũ epiſcoporũ Antiochiæ adverſus Athanaſiũ congregatum.

B nibus vbique epiſcopis ſcribebant, ne cum illo cõmunicarent, neve ad illum ſcriberent: ſed Georgium honore proſequerentur, quem ipſi epiſcopum conſtituerant. Athanaſius autem nihil prorſus hæc curabat. Id ita factum, donec Conſtantius tyrannis ſublatis, vnus ipſe Orientis ſimul & Occidentis imperio eſt potitus. Et Conſtãtius quum in Occidente eſſet, cum epiſcopis ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei aſſentientibus ſe coniunctum eſſe, & cum eis ſibi conuenire ſimulauit: & forraſſe in partibus eorum eſſe omnino conſtituit. Atque certè vſus eſt, quum vim nullam eis primùm adhiberet, ſed tantum perſuaderet, vt eandem contra Athanaſium, quam Orientales epiſcopi tuliſſent, ipſi etiam ſententiam ferrent. Sic etenim quodammodo putauit, ſi omnium Orientalium iuxtà & Occidentalium calculis Athanaſius damnaretur, facillimum ſibi fore, vt religionem pro arbitrio ſuo cõſtitueret atque ordinaret. Itaq; in Italia Mediolani conuentus coactus eſt. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi præſtò fuere. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas

Conſtantius per vnanimẽ Athanaſij condemnationem inter Orientales & Occidentales vnionẽ fidei conciliare contendit.

Synodꝰ Mediolanenſis.

C grandior, multorum impediit aduentum. Occidentales autem plures quàm trecenti conuenêre. Enimuerò Orientalium conſilium fuit, vt Athanaſius damnaretur, eique Alexandrina vrbe interdiceretur. Et reliqua Synodus ſiue errore aut metu, ſeu etiam ignorantia pedibus in eam ibat. Soli verò ex omnibus Dionyſius Albæ, quæ vna ex metropolitanis in Italia vrbs eſt, & Euſebius Vercellarum Liguriæ, & Paulinus Treuirorum in Gallia, epiſcopi, & præterea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehenſo, Orientales euertendi Nicæni dogmatis gratia condemnationem Athanaſij vrgere, aſſurgentes, vociferati ſunt: Fraude Chriſtianiſmum circumueniri, neque verbis eiuſmodi de Athanaſio agi: ſed inſidiàs decretis ritè atque ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hæc vbi dicta, conuentus rebus infectis ſolutus eſt. Qui autem liberius ſententiam dixerant, condemnati, ſolum exilij cauſa verterunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauienſium epiſcopus fuit. Porrò verum fuiſſe, quòd ſub obtentu nominis Athanaſij aduerſum fidem Nicænam Mediolanenſis Synodus ſit congregata, ea quæ

Orientales per dãnationem Athanaſij callidè Nicæna decreta ſuppreſſa volunt.

Lucifer Sardiniæ inſulæ metropolitanus dicitur apud Theod. lib. 2. cap. 15 vbi iſta fuſiꝰ referuntur. Dolũ orthodoxi pauci ſentiunt. Mediolani nihil agitur. Hilarius Pictauienſis & quidam alij catholicorum

ſequuntur confirmabunt. Nam quæ paulo pòſt D eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Iſauria, acta ſunt concilia, res nouas contra Nicænas conſtitutiones molita ſunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator ſtomachabundus vniuerſale concilium cogere, & epiſcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere volebat, omnem mouens funem, ſi quo modo facere poſſet, vt ad concordiam omnes adduceret. At vbi re deliberata, difficile id viſum eſt, quod ei itineris longinquitas obſtaret, vnam quidem, ſed duobus in locis congregandam eſſe Synodum ſtatuit. Et Occidentales Arimini, Orientales verò Nicomediæ conuenire, literis ſuis iuſsit. Imperator ſanè quidem hoc ſic concordiam omnium ſpectans inſtituit: ſed conſilium eius aliter ceſsit. vtrinque enim diſſenſio inter eos interceſsit. Neque enim Arimini qui conuenerant, concordes erant: maius autem inter eos qui Nicomediæ quidem per terræmotum coire impediti, Seleuciæ vero deinde congregati fuerant, diſsidium eſt ortum. Cæterùm quæ vtrobique ſint acta, hiſtoria E ipſa deinceps oſtendet. In præſentia autem, quæ Athanaſio per omne Conſtantij Imperium acciderint, breuiter referemus, vt ordine ſuo nobis procedat oratio.

conſiliũ agitur.

Conſtantius Eccleſiaſticæ cõcordiæ gratia Occidentales Arimini, Orientales Seleuciæ in Iſauria conuenirẽ eodem tempore agere iubet. Conſiliũ eius fruſtrà fuit.

CAPVT XXXIIII.

ILle ſiquidem auditis quæ aduerſus eum in Imperatoria aula factæ fuerant comminationibus, ad tempus profugit. Deinde quinque qui ſub eo erant epiſcopis delectis, in quibus Serapion etiã + Thmuæus, vir Dei in primis amans, atque in dicendo & ſcribendo grauis, fuit, ad Imperatorem in Occidente degentem eos miſit, tribus ex eccleſia ſua presbyteris additis: qui, ſi id Imperator iuſsiſſet, aduerſariorum calumnias confutarent. Dum illi proficiſcuntur, Imperatoris interea literę, quibus ad eum euocabatur, afferuntur. Itaque ipſe cum ſuis in graui erat cura & ſolicitudine. Neque enim tutum ſatis F eſſe putabat, dicto Imperatoris audiẽtem eſſe, qui in profeſsione fidei hallucinaretur. Neque vero illi morem non gerere, periculo carebat. Manſit ſanè. Et qui literas attulerat, vacuus ad Imperatorẽ rediit. Porro æſtate ineunte, alter venit, cum quodam Alexandrinæ vrbis illuſtri ciue: atque is Athanaſium vrbe expellere, & clerum malè accipere incœpit. Sedenim quum plebs rebellans vim pararet, & ipſe nihil efficeret, retroceſsit. Poſtea intempeſta nocte ordinum ibi militarium dux, & qui ab Imperatore miſſus fuerat, atque hæc curabat, Hilarius, vbi Athanaſium in eccleſia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Aegyptiorum fortique manu ei inſtitit: & poſtibus effractis in templum quidem irruit, ſed Athanaſium quæſitum non comprehendit. Diuinitùs enim ei irruptionis huiuſmodi cõſilio manifeſtato, paulo antè inde exiuerat. Milites autẽ tardiꝰ ad comprehendendum eum venerant. Dicitur ſanè hic vir multa & diuerſa diuino iudicio euaſiſſe pericula. Quod namque Deo eſſet perquàm charus, quæ futura erant, itidem vt præſentia, per gratiam

Res & acta Athanaſij ſub Cõſtantio. Sozom. habet Theodor. lib. 4. cap. 9. & 20.

Athanaſiꝰ è manibus militum euadit.

Sæpenumerò Athanaſius diuinitùs pericula proſlus tua effugit.

A Dei prouidebat. Multa certè admiranda futurorum cognitionem viro ei conteſtantur. Primum namque Conſtante adhuc viuente, & Conſtantio inſidias ei ſtruente, quum fuga ſibi conſuluiſſet, apud notum quendam hominem in ſubterraneo & caliginoſo ſpecu, aquæ olim ciſterna, latuit, nemine præter ancillam conſcio: quæ quòd fidelis eſſe videretur, ad vſus neceſſarios ei inſeruiebat.

Idem in ſpecu latitauit ſex, vt quidam ſcribũt, annos. Ancilla infida perfidiæ mercedem recepit.

Poſtquam autem in hoc magno ſtudio aduerſarij incubuêre, vt virum viuum caperent: & ancilla ea, pecunia ab illis corrupta, mercede eum proditura erat: præueniens Deus, inſidias ei indicauit. Ita ipſe aliò conceſsit. at illa, vt quę contra heros ſuos falſa diſiſſet, plagas reportauit. Grauis ſiquidem eis conſtituta fuerat pœna, qui Athanaſium celare comperti fuiſſent, vt qui contra Imperatoria iuſſa niterentur, & rectam reipub. adminiſtrationem tollerent. Multi ſanè eo nomine res duras ſunt experti. Perſimile quiddam alio quoque ei tempore euenit. Eandem namque ob cauſam in Aegyptum profugiens, aduerſo nauigabat Nilo. Quum autem fuga eius indicata, quidam eum perſequerentur, cœlitùs id cognouit, & nautas atque vectores Alexandriam redire ſecundo flumine iuſsit: & in deſcenſu perſequutoribus ſuis prætetitis, populi deinde turbæ in vrbe frequentiſsima miſtus, latuit, incolumiſque permanſit. Quapropter non ſolùm Ariani, ſed & Græci atque gentiles eum vt magum & præſtigiatorem, tales ob res criminati ſunt. Aliquando namque vrbem eo ingrediente, cornix in aere volans crocitabat: & Græcorum quæ illic ſtabat turba, ſcommate eum veluti impoſtorem perſequens, quid nam cornis diceret, interrogauit. Et ille perquàm vrbanè & ſuauiter ridens: Cras, inquit. Portendit namque, craſtinum diem vobis non benè ceſſurum. Mandatum enim ab Imperatore veniens, feſtum diem veſtrum inhibebit, & magnificentia veſtra iniucunda vobis erit. Porrò id Athanaſij dictum exitum ſuum habuit. Ab imperatore enim literæ venêre, quibus magiſtratus iubebantur, de cætero Græcos prohibere, ne ad templa accederent, & more ſuperſtitionis ſuæ dies feſtos peragerent. Et celebritas

In Nilo nauigans, perſequutionem inimicorum eludit.

B

Athanaſius ab Arianis & Græcis Magus inſimulatur. Abolitionẽ idolomaniæ Alexãdrinis Græcis prædixit. Eiuſdem ſtri-ti dictum.

C ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi fiebat, venerationéque maxima colebatur, tum ſoluta eſt, neque poſtea peracta. Declarare hæc ſatis poſſunt, diuinum eum virum, & prophetici doni non expertem fuiſſe. Ipſo autem, vt dictum eſt, profugo, clerus eius eccleſias tenuit: donec adueniens dux cũ armatis, Georgium expectantibus eas tradidit, & ipſe poſtea Georgius adueniẽs occupauit. Is quòd non apparatu aut more epiſcopi adminiſtrationem ſuam inſtitueret, terribilem ſe exhibuit. In Athanaſij autem laudatores ferus admodum fuit: ac viros ſimul & mulieres arripiens, tanquam ſæuus tyrannus, in vincula coniecit. Quamobrem publicum populi odium in ſe concitauit. Periſſet certè quidem, niſi periculo vitato ad Imperatorem procurriſſet. Ibi tum ſectatores Athanaſij eccleſiis præfuêre, quamuis ad breue tempus. Præfectus namque Ægypti illis eiectis, eas factioni Georgij reſtituit. Nec longè pòſt & ipſe rediit, terribilior quidem quàm antea, non minus autem omnibus inuiſus: quippe qui Imperatorem ad iram contra eos commoniſſet. Infidelis verò, & faſtu plenus à plerisq; increpitus eſt: & ab

Georgij Ariani epiſcopi Alexãdrini in Catholicos crudelitas.

Plebs fidem monachorũ orthodoxorũ eſt æmulata.

Aegyptiis monachis maximè, quos hominũ multitudo in primis, quùm quòd vera dicere exiſtimati ſunt, tum quòd philoſophicè planè virtutem & pietatem exercere perſeuerarunt, ſequebatur. Res Athanaſij, ſicuti ſub Conſtantio vario euentu fuere, breuiter & ordine expoſitæ, ſic ſe habuere. D

CAPVT XXXV.

IMperator verò priuſquam Romam iret, & ſolitum ob victoriam triumphum ageret, accito Liberio Romanorum epiſcopo, Iulij ſucceſſore, perſuadere ei conatus eſt, vt in ſentẽtiam quos ſecum habebat epiſcoporum iret: quorum vnus Eudoxius erat. Quod vbi ille ei reſiſtens ſe facturum negauit, ad exilium eſt damnatus. Berœa autem Thraciæ, quò deportaretur, deſignata fuerat. Sed & alia condemnationis eius cauſa fuiſſe dicta eſt: videlicet quòd renunciare Athanaſij communioni noluerit, eundémque apud Imperatorem defenderit, qui Athanaſium accuſabat, quòd & eccleſias iniuria affeciſſet, & cauſa necis duobus fratribus ſuis fuiſſet. Idem comprobanda eſſe quæ Tyri aduerſus Athanaſium, per inuidiam alienæ ſententiæ ſectatorum acta conſtitutáque fuerant, dicebat. At Liberius pœnitentiæ libellum Vrſicij & Valentis Iulio deceſſori ſuo oblatum, Imperatori exhibuit: in quo falſa eſſe & ementita, quæ apud Mareoten acta erant, ſignificantes, noxæ gratiam petierunt. Rogauit inſuper, ne ita indicta cauſa Athanaſium damnaret, néve quæ perperam decreta & manifeſtæ calumniæ eſſent, comprobaret. De fratribus autem ne prorſus epiſcopali manu vindicatam iniuriam vellet, dixit: quam manum Deus non ad eiuſmodi facta, ſed ad ſanctificationem & omne aliud bonum opus conſtituerit. Sedenim Conſtantius nihil omnino illum de ſententia ſua decedentem videns, biduò ad deliberandum ei permiſſo, niſi animum mutaret, in Thraciam deportari iuſsit. Atque ibi Liberius, Mihi verò, inquit, dudum hæc deliberata atque cõſtituta ſunt, & paratus adeò ſum in exilium ire. Porrò quum iam abduceretur, Conſtantius ei quingentos aureos miſit. quos ille reiecit, & ei qui illos attulerat, Imperatori renunciare iuſsit: Non indigere ſe eis: daret eos quos ſecum in aula haberet adulatoribus, & ad ſimulandum diſsimulandúmque compoſitis hominibus, quorum inſatiabilis cupiditatis inopia animis eorum ſemper inſidens, eóſque excrucians, nunquam expleri poſſet. Mihi namque Chriſtus, inquit, patri æqualis, largitor ſemper alimentorum atque conciliator, & promus condus bonorum omnium erit. Hæ Liberio cauſæ, vt in Thracia exularet, extitere. Felix autem Romanæ eccleſiæ diaconus, adminiſtrationem eius ſortitus eſt. Qui Nicænã quidem fidei profeſsionem retinebat, & in religione reprehenſione carebat: vnum tamen illud vicio ei vertebatur, quòd priuſquam epiſcopus creatus eſſet, cum diuerſæ opinionis ſtudioſis cõmmunicare ſuſtinuerit. Vbi verò Conſtantius Romam venit, populi & nobilitatis illuſtriores fœminæ, pro Liberio deprecãtes, vt illũ reſtitueret, ei inſtitere.

Liberius exulare iubetur.

Cauſa exilij eius.

E

Colloquium Conſtãtij & Liberij.

Ne per epiſcoporũ manus iniuriæ externæ aut vindicari, Imperator. Eccleſiaſticorum namque hominum manus ſanctificatione operari debent. Theodor. lib. 2. cap. 16. Liberius exulaturus donum quingentorũ aureorũ à Cõſtantio ſibi miſſum reiicit.

F

Felix Romæ Liberio ſubſtituitur.

Romani expoſtulant ſibi Li-

loriam à Cõſtātio petiit.

A Et Imperator cum epiſcopis ſuis re communicata redditurum ſe eis hominem pollicitus eſt, ſi in eādem cum epiſcopis ſuis concederet ſententiam.

CAPVT XXXVI.

PEr idem tempus, quem ſuprà diximus, Aetius Syrus manifeſtò & liberè ſuam de Deo opinionem diuulgabat. Diaconus tum adhuc erat, ſicuti à Leontio Antiochiæ epiſcopo caſtrato illo creatus fuerat. Opinabatur autem itidem vt Arius, cõditū, & ex nõ exiſtentibus, atque inæqualē patri filiū eſſe. At quod ingēti contētione acriúſque de Deo diſſerere auderet, variiſq; vteretur ratiocinationibus, factionis ſuæ popularib. diuerſus eſſe, atque ab eis diſsidere viſus eſt. Quam ob cauſam eccleſia eorū pulſus, arte quadam per diſsimulationem eos vitabat, cõmunionémque eorū deteſtabatur, veluti qui ſe Ario poſt periurium cõiunxiſſent, quum ille

Aetij hæreſis.

Idē ab Arianis reiectus.

B pœnitentia ductus, Conſtantino Imperatori conſentanea ſe cum Nicęna fide ſentire adiurauit. Sed de his ſatis. Quum Imperator adhuc in Occidente eſſet, nuncij venēre, Leontium Antiochenum epiſcopum diem ſuum obiiſſe. Et Eudoxius Germaniciæ antiſtes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam ſedem ambit & vendicat. Aſsimulans enim locum eum conſolatione & cuſtodia indigere, vt ſibi in Syriam ire liceret, ab Imperatore petiit. Quod vbi ei eſt permiſſum, ingenti celeritate eò venit: ac throno recepto, repentè perinde atque * ex ſe ipſo ortos epiſcopus Antiochiæ extitit, re cum celebrioribus Syriæ epiſcopis, vtpote cum Marco Arethuſio, Georgio Laodicenſi, qui eandem ſententiam ſequebantur, atque aliis ad quos more quodam patrio electio pertinebat, non communicata. Dictum etiam eſt, de voluntate Imperatoris, & eorum qui in aula † rerum potiebantur, id factum eſſe: qui vnà cum Eudoxio Aetij ſentētiam ſequebantur, inæqualem patri filium eſſe docentis.

*Eudoxius Germanicē ſis arte cathedram epiſcopatū Antiochenā inuadit. * abripatur.*

† Eunuchorū præteritē. Eudoxius Arianus.

Poſtquam verò Antiochiam ita obtinuit, amplio-

C rémque adeptus eſt poteſtatem, propalàm iam Aetij opinionem propugnabat, & adiuuare illum maximè conabatur. Et contendebat ille quidem epiſcoporum cogere concilium, atque illi diaconatus honorem reſtituere: ſed id efficere minimè potuit, quod apud omnes Eudoxij dignitas & ſtudium poſt Aetij odium eſſet. Congregauit tamen tum conſentientium ei epiſcoporum conuentum Antiochiæ: in quibus erant, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Euſebij ſucceſſor, & Vranius Tyri epiſcopus: qui vnà cū æquiſubſtātiali & cõſubſtātiale reiiclebat, ſub obtētu Occidentaliū epiſcoporū autoritatis, qui hoc ſic Sirmij ſtatuerint. Admirād⁹ nāque ille Hoſius, atq; vnà cū eo qui ibi conuenerāt, quum propter contentionem qua aduerſus Vrſicium, Valentem, & Germinium vſi fuerant, vim multam, vt diximus, paſsi fuiſſent, vt neque conſubſtantialis neque ęquiſubſtantialis filius diceretur, conceſſerant, tanquam ea verba tam expreſſè in diuinis ſcriptis non apparerent: pręterreáque ſupra humanæ mentis captum eſſet, de eſſentia Dei ſubtiliter nimium & anxiè inquirere. Et quòd eis tum viſum eſſet, cœptis ſuis Hoſij literas multum

Eudoxi⁹ populorū ſecta ſua conciliabulum Antiochiæ cogit. Vranius Tyrius ſponte ſtetit ſimul & Iudaicę ... Sirmienſis Synodi ...

allaturas eſſe momenti, epiſtolam tum Hoſij aliorúmque Occidentalium nomine, Sirmio ad Orientales dederant, ingentes Vrſicio, Valenti & Germinio agentes gratias: & quod Occidentales rectè tandem ſentirent, eius beneficij cauſam illis aſſcribentes. Sed enim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochia qui rectum dogma defendebant, & ei aduerſabantur, ab illo pulſi, Georgium Laodicenſem adiere, eíque quæ Antiochiæ agerentur expoſuēre. Atque ab eo literis acceptis, Ancyram Galatiæ ſunt profecti. Baſilius enim, qui ibi poſt Marcellum epiſcopatum gerebat: plures ex vicinis epiſcopis ad ſe dedicandæ quam recens conſtruxerat eccleſiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni expoſita, literas reddidere, hiſce verbis conſcriptas. Reuerendiſsimis dominis, Macedonio, Baſilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino ſalutem. Aetij naufragium penè omnem occupauit Antiochiam. Quos enim vos ignominia notaſtis, execrandi Arij diſcipulos, eos omnes Eudoxius receptos in clericorum ordinem cooptat, & Aetium hæreticum maximo honore

D Ariani, Hoſij & aliorū catholicorum nomine emētitas literas Sirmio ad Orientales dederunt. Orthodoxi epiſcopi Antiochia ab Eudoxio pulſi. Pro his Georgius Laodicēſis ad conuentum epiſcoporum Ancyrā ſcribit.

E proſequitur. Subuenite igitur tantæ vrbi, nam illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et concilio eorum coacto, quicunque adeſſe poſſunt, ab reliquis epiſcopis ſubſcriptione decretorum veſtrorum accepta, poſtulate: vt quùm Aetium Eudoxius ex Antiochia eiiciat, tùm ſectatores eius ex ſacro clericorum albo tollat. Aut certè ſi perrexerit cum Aetio inæqualem dicere, atque eos qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, honore præferre, ſicuti modò dixi, Antiochia vobis perierit. Hæc Georgius. At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quòd ſibi ipſi Antiochenæ ſedis dignitatem arrogaſſet, Eudoxium res nouas inceptare, Imperatori ſtatim rem eam ſignificarunt, eundémque obſecrarunt, vt ope ſua interpoſita videret, ne ea quæ Sardicæ, Sirmij, & in aliis conuentibus conſtituta eſſent, conuellerentur: in quibus omnibus filium patri ſubſtantia æqualem eſſe decretum ſit. Legationem etiam ad Imperatorem miſere, ipſum Baſilium Ancyranum, Euſtathium Sebaſtienſem, E-

Sacrū clericorū album.

F leuſium Cyzicenum, & Leontium ex Imperialibus cubicularis presbyterum. Hi vbi ad Conſtantinum venere, presbyterum quendam Antiochenum Aſphalium, qui Aetij ſtudioſus maximè quaſcunque voluiſſet res ex ſententia confecerat, compererūt iamiam cum literis Imperatoriis abiturum eſſe. Imperator autem Ancyranorum oratorum poſtulatis cognitis, epiſtolam quam Aſphalius profecturus ſecum laturus fuerat, retractauit, alióque ſcripto Eudoxium condemnauit. Cuius ſcripti hæc fuere verba. Victor Conſtantius Maximus Auguſtus, ſanctæ eccleſiæ Antiochenæ. Eudoxius non à nobis ad vos miſſus venit: ne quis hoc putet. Longè alia nobis mēs eſt, quam vt eiuſmodi hominibus faueamus. Quod ſi quùm alia, tum hoc ſic aſtutè mentiuntur, ſatis manifeſti ſunt, erga * Deum eos arrogantes & verſutos eſſe A quibus enim rebus illi ſe libenter abſtineant? qui potentiam aucupatores, vrbes ingreſsi, ex vna in aliam tranſiliunt: & perinde atque coloni quidam ſolum ſubinde mutantes, angulos omnes rerū ampliorū cupiditate curioſè perſcrutantur, circulatores meri & fraudatores, quos ne nominare

Legatio ab eo conuentu ad Imperatorem eo de re mittitur. Ariani ſū res ſuas in aula confecerunt ſed ha à Cõſtātio retractātur.

Conſtantij ad Antiochenos litera contra Eudoxium.

** ᾗ τὸ κρεῖττον νομιζόμενον.*

Deſcribūtur ambitioſi & rerum nouarum ſtudioſi epiſcopi.

A quidem fas ſit. Officinæ prauæ & impiæ prorſus factionem eos eſſe, vos quoque intelligitis. Et ſatis ex verbis ſuis autorem ipſum, ſectatoréſque hæreſis huius cognoſcitis. Quorum huc vnũ eſt ſtudium, vt populum deprauent. At verſuti iſti, & ad omnem audaciam prõpti, temerè iam apud quoſdam vulgare non dubitarunt, nos electione quam ſibi ipſis ſubornarunt, lætari. Quæ quidem ita ab eis dicuntur, qui talia in vulgus efferre conſueuerunt, prorſus verò facta non ſunt. Atque ipſi mihi in animum reuocate doctrinam illam primam, quum de fidei ſententia deliberantes inquiſiuimus, in qua Saluator noſter & filius Dei ſubſtantia patri æqualis declaratus eſt. Verùm boni iſti viri, qui facile quæcunque eis in mentem venere, de Deo dicunt, eò proceſſere impietatis, vt etiam alia quædam quàm res ferat arbitrentur, aliósque ea docere contendant. Atque ea in capita ipſorum redundatura eſſe, valde perſuaſum habemus. Sed nunc ſatis erit, à Synodis eos & conuentibus arcere. Nam ferè eò productus ſcribendo fueram, vt B in præſentia dicerem, quæ illi breui paſſuri ſunt, niſi à rabie iſta diſceſſerint. Iſti verò (quid enim non inferant mali?) improbiſsimos quoſque perinde atque mandatum haberent, aggregantes: hos inquam hæreſium anteſignanos in cleri album referunt, ordinem venerandum tam turpiter dehoneſtantes, non aliter atque eis conceſſum ſit ✶ agere & ferre omnia. Enimuerò quis † mortalium omnium iſtos perferat? qui vrbes quidem impietate implent, exilium autẽ piaculis obtegunt? Vnũ illud ſtudio habentes, vt omnibus bonis perpetuò ſint infeſti. Faceſſat importuna factio, & ſanctis inſidere thronis deſinat. Nunc tempus eſt, vt veritatis alumni in lucem prodeant, quique ✶ medij tales hominum mores fugientes dudum metu ſeſe continuere. Iſtorum namque ſapiẽter inſtituta conſilia in medium producta iam apparent. Sed nihil non quod aggreſſus fuerit perficiet, qui hoſce ab impietate eximet. † Bonorum virorum fuerit, maiorum fide viuere, eámque vnam, vt dictum eſt, aſſerere, neque vlterius quidquam anxiè nimis & curioſe inueſtigare. Quin & illos admonuerim, C vt aliquando tandem ex barathro prorumpentes, animis mutatis, ad ſententiam iſtam accedant, quã diuina præditi ſapientia de Deo ritè atque ordine epiſcopi tulere. Tantum ſcilicet paruo momento periculum fuit, vt inæqualitatem aſſerentium opinio obtineret, niſi Imperator ipſe epiſcoporum opera & diligentia interceſsiſſet.

✶ ἄγειν καὶ φέρειν.
† τίς ἀνέξεται τούτων.
✶ μέσοι ὄντες τῶν τοιούτων τρόπων φεύγοντες τὸ παρρησιάζεσθαι.
† Ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργον τὸ τῇ πίστει τῶν προγόνων ζῆν.

CAPVT XXXVII.

Conſtantius & Arianizantes epiſcopi Liberiũ à profeſsione τοῦ ὁμοουσίου abducere conantur.

BRevi deinde quum Roma in Sirmiũ Conſtantius rediiſſet, Occidentalibus epiſcopis precantibus, Liberius ex Berœa reductus eſt. Atque ibi in præſentia eorum quos diximus, aliorúmque plurimorum Orientalium epiſcoporum, Imperator ſuadere Liberio, vt filium non eſſe patri conſubſtantialem opinaretur, tentauit. Egit id quoque Baſilius, & qui cum eo erant: eámque rem illi Imperatori, apud quem in magno erãt precio, ſuggeſſere. Et afferentes, quæ vel de Paulo Samoſateno, vel de Photino apud Sirmium conſtituta fuerant omnia: & prætereà formulam fidei Antiochiæ Encæniis in eccleſiæ conſecratione, ob D ὁμοουσίου conſubſtantialis cauſam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæreſim propriam per prætextum & occaſionem cõſubſtantialis inſtituere, in ſententiam ſuam adducere ſtuduère Liberium, & Athanaſium, & Alexandrum, & Seuerianum, & Creſcentem, Africanos epiſcopos. Nõ minus id quoque conabantur Vrſicius & Valens, & Germinius Sirmienſis epiſcopus, & qui præterea ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoque ſeorſim fidei conſcripſit profeſsionẽ, quę omnes ab eccleſiæ communione arcebat, qui filium patri non ſecundum ſubſtantiam & per omnia æqualem dicerent. Id proptereà fecit, quòd Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aetij hæreſim congregati, quum Hoſij epiſtolam in manibus haberent, plurimùm verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant: perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Occidentales legati rebus ita bene geſtis, aſſumpto ſecum Liberio Romam E reuerterunt, literas ab epiſcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanæ tum eccleſiæ præfectum, & ad clerum populúmque eccleſiæ eiuſdem afferentes: quibus, vt paſtorem ſuum libenter ſuſciperent, admonebantur. Ambobus porrò & Felici & Liberio permiſſum eſt communiter ſacra curare, & munus Apoſtolicum adminiſtrare. Qui quidẽ concordes fuere, & quidquid medio tempore acciderat rerum aduerſarum & triſtium, per amneſtiam & obliuionem abolenere. Quòd namque admodum bonus vir eſſet Liberius, quódque pro recta eccleſiæ doctrina Imperatori conſtanter reſtitiſſet, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vſque adeò certè, vt in eius eiectione per ſeditionem eius cauſa motam res ad cædem proceſſerit. Sed paulo pòſt Felix mortuus eſt, & ſolus Liberius epiſcopatũ adminiſtrauit. Quod ſic Deus rectè prouidit, eccleſiæ, ita vt decebat, rebus conſulens: ne primaria Apoſtolorum ſedes fœdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus contraheret notam: quæ res ab eccleſiæ conſtitutionibus perquàm eſt aliena, diſcor- F diámque vt plurimum conciliare ſolet. Hæc in Sirmio acta.

Formula profeſsionis fidei Liberij.
Liberius Romam redit.
Duo eodem tempore Romæ epiſcopi concordes.
Felix moritur.
Liberius ſolus eccleſiam regit.

CAPVT XXXVIII.

Conſtantius Synodũ alia indicit.

ET pulchrè conuenire tum Orientalibus cũ Occidentalibus eſt viſũ. Res verò aliter ſe habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui propter Aetij & Eudoxij in vrbe Antiochena excitatas res nouas, rurſum Nicęę Synodũ cogere placuit. Quũ autẽ Baſilius Ancyranus cõtrà niteretur, quòd primùm ibi de fide diſquiſitũ eſſet, magis conuenire, vt id Nicomediæ fieret, eſt viſum. Et ex nationib. iam omnibus, qui vel à prudentia, vel ab eloquẽtia aliquid valerent, epiſcopi eò cõtendebãt. Quũ terræmotus ingens exortus vrbem, & ſimul templũ nuper admodum cõſtructũ, ex fundamentis ipſis cõcuſsit atque deiecit, multóſque pro eo atq; hoc vel illo quemque loco deprehendit, vel ſeruauit, vel interemit, Cecropius quidẽ Nicomedięſis, &

Terræmotus Nicomediæ.

† Boſporum hunc Auteſtatum fuiſſe, Sozo. ait.

A † alius quidam epiſcopus, pſtuo momento periculum euaſere. Quæ res ſama vbique vulgata, epiſcoporum aduentum prohibuit. Atque illa Nicæā quoque, & Conſtantinopolim, & Perinthum, ſaliaſque Thraciç ciuitates tali caſu euerſas eſſe promulgauerat. Dictnm tum eſt, Arſacio cuidam, qui ſuh Licinio confeſsionem fidei obierat, miléſquo antea & leonum ſerarúmque aliarum domitor & cuſtos in Imperiali comitatu fuerat, tum autē Nicomediæ in turri præalta pietati ſtudens philoſophabatur, cladem eam diuina viſione reuelatam: eamque ab eo, ex turri digreſſo, clero populóqoo prædictam eſſe. Sed tantum abeſt vt fides ei habita ſit, vt deriſua etiam fuerit, qui caſum tam inexpectatum promulgaret. Illum autem rurſum in locum ſuum conſcendiſſe, ſupinúmque in ſolo iacentem, Deum deprecatum fuiſſe. Vbi etiam in ipſo cladis eiua impetu, turri ipſa immota & ſtabili permanente, orantis habitu martyr mortuus eſt repertus à multis, qui eò concurrerant, vt terræmotum ex loco ſuperiore ſpectarent. [a] Oraſſe

Arſacius cladem hanc Nicomedienſem prædidit.

Mors Arſacij ſancti.

Precatio eiuſdem ante mortem.

a Ad hunc item modum ante excidiū Hipponis regij oraſſe diuus Auguſtinus fertur.

b Miracula eiuſdem.

c Dæmoniacum quendam enſe ſtricto Nicomediæ per forū curſitabat, & homines omnes ad conſpectū eius diffugiebant. Ibi et Arſacium occurrit, & Ieſum Chriſtum nominauit. Ita obſeſſum dæmonium pulſum eſt, atq; miſer ille purgatus, & ad frugem bonā reductus. Sozom. lib. 4. cap. 16.

d Terræmotum incendium ſecutum Nicomediæ conſequutū.

e Deliberatio de loco Synodi celebrāda.

Concilium Seleuciæ Iſaurorū coactū.

Formula fidei cōpoſita.

B autem eum, precarúmque Deo eſſe ferunt, vt vitá prius finiret, quàm eam vrbis calamitatem videret, in qua Chriſtum cognouiſſet, & eccleſiaſtica philoſophia initiatus eſſet. [b] Multa is etiam ſupra vim & captum hominum fecit: dęmonea namque eiecit, alia quoque caſibus afflictos homines reſtituit, & ad ſaniorem mentem multos reduxit. Et draconem ſiue alterius reptilium generis venenoſam feram viæ publicæ incubantem, & afflatu ſolo viatores necantem, oratione, ex latibulo vt ſpōte ſua prodiret, & per ſeipſam caput ſemel atque iterum terræ illideret, & ſic tandem rumperetur, pertraxit. Multi ſanè mortales Nicomediæ ruinis ædificiorum interierunt, multi ſibi fuga in ſolitudinem & agros conſuluerunt. [d] Etenim incendij flamma è furnis & balneis officiniſque artificum qui ad ignem opus faciunt coorta, & ruderibus decidentium culminum circumcluſa, materiaque proxima & ſarmentis, vt fieri ſolet, ei admiſtia, tabulatiſque reſinam eaſudantibus, & ad concipiēdum propagandúmque ignem commodis aucta, tanta alimenti copia in partes omnes proſerpens,

C & ad ſeipſam reuertens, veluti vnum (vt ita dicā) ardentem rogum vrbem ipſam effecerat. Quo incendio, quòd ex ædibus tranſitus non patêret, multi ſunt conſumpti. Et quoniā Nicomedienſis caſus epiſcoporum conuentum interturbauit, primùm quidem Imperatori, vt Nicææ rurſum congregarentur, placuit. Baſilius autem de eo loco diu multúmque deliberauit. [e] Et ſic in vrbe Nicæna, populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porrò Marco Arethuſio, Georgio Alexandrino, & Baſilio Ancyrano, qui tum Sirmij cum Imperatore in negotio quiſque ſuo agebant, Tarſus Ciliciæ commoda viſa. Vt verò & hæc aliis minus conuenire exiſtimata eſt, tandem vt Seleuciæ in Iſauria Synodus ageretur, conſtitutum. Atq; hoc ſic decreto, quia ibi aderant Valens, Vrſicius, & Eudoxius, qui potiſsimū inęqualitatis opinioni præibant, effecerunt illi, vt epiſcopi eo loco congregati, formulæ fidei ea tempore cōpoſitæ ſubſcriberent. In qua formula ſubſtantiæ nomen inſertum non erat. Adhæc in animis ipſi ſecum perpendêre, epiſcopos Seleuciæ coactos partim Nicænam fidem, partim Antiochiæ in templi dedi-

cation profeſsionem editam complexuros, & per D æmulationem ardentius defenſuros. Vtranque verò formulam ſubſtantiæ nomen habere, & filium patri per omnia ſimilem diſertè promulgare. Ac ſi in locum vnum epiſcopi conuenirent, omnino eos Aetij opinionem, quam ipſi laudantes ſtudio omni ſtabilire conabantur, repudiaturos eſſe, illis minimè dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum inſtituunt, vt Occidentales quidē Arimini, Orientales verò Seleuciæ congregarentur, vt eo facilius quod agebant perficeretur. Procliuius namq; putabant, paucis quam multis, quod vellent, perſuadere. Et partibus ita ſegregatis, ſiquidem poſſent, vtramque etiam Synodum, diſsidio in vtraque inſtituto: ſin minus, alteram ſaltem in ſententiam ſuam ſe pertractnros eſſe confidebant, illo prouiſo, vt ne calculis omnium hæreſis eorum damnaretnr. Hæc agebant per eunuchum Euſebium, Imperatoriæ tum aulæ præfectum, Eudoxio quàm maximè aſſentientem: & alios quoſdam, qui magiſtratus & honores gerentes, & gratia pollentes, ex ſententia omnia perficiebant. A quibus perſuaſus E Conſtantius, perinde atque incommodum ſimul & reipub. propter graues impenſas, & ipſis epiſcopis propter itineris magnitudinem eſſet, ſi in eodē loco conuenirent, Synodum diuiſit, eámque Arimini & Seleuciæ celebrare iuſsit. Atque in literis ſuis conſtituit, vt primùm controuerſia de fide profeſsione decideretur, deinde de aliis eccleſiaſticis ſanctionibus deliberatio fieret. Tum autem de eis qui per iniuriam exautorati, & in exiliū acti viſi eſſent, in quibus etiam Cyrillus Hieroſolymorū epiſcopus fuit, conſultaretur: poſtea de eis quoque epiſcopis, qui rei agerentur, inquireretur. Permulti enim accuſabantur, & ab Aegyptiis maximè Georgius: quòd ſcilicet alienorum bonorum rapinis gauderet, & contumelioſis quibuſdam hominibus delectaretur. Poſtremò, vt per decē delectos legatos ſe de actis ſuis certiorem facerent.

Doloſum Arianiſtarum cōſiliū, vt Orientales epiſcopi Seleuciæ, Occidentales Arimini cō gregarentur. Aetio doli cauſa.

Euſebius eunuchus aulæ Imperatoriæ præfectus.

Conſtantius proceſſum Synodu præſcribit.

Crimina Georgij Alexandrini epiſcopi.

CAPVT XXXIX.

Ariminēſis Synodus.

Epiſcopi, ſicuti Imperator iuſſerat, conuenêre: & primùm quidē Ari- F mini Occidētales quadringenti, & aliquot præterea numero. Et qui grauiter in Athanaſiū animati erāt, minimè omnium de eo quidquā mouēdum eſſe duxere, quòd hoc ſic commodius eſſe putarent. Cæterùm poſtquam de fide, quomodo eam profiteri conueniret, quæſtio propoſita eſt, ibi Valens & Vrſicius, qui primùm Arij opinionem defenderant, medio autem tempore libello ſupplici Iulio Romano antiſtiti dato, τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſenſerant, quemadmodum diximus, temporibus ſeſe & rebus obtinentibus ſemper accommodantes, aliis alia ſicuti fieri ſolet cenſentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas eſſe: vnámque eam obtinere oportere, quæ non ita pridem Sirmij lingua Romana compoſita, ab ipſo etiā Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoque de ſententia illius profeſsionem eam approbare, neq; vlterius quicquam curioſius indagare: vt eo modo omnis diſcordiæ occaſio, verbis nihil ambigui habentibus, quæ ſubtili & accurata exploratione perpenſa

Vrſicius & Valens veri Protei.

Latinā ij fidei formulā Sirmij compoſitam defendunt.

[illegible]

A eſſent, in formula inſertis, præcideretur. ✶ Longè præſtantius eſſe aſſerentes, cum ruſticitate quadã rectam de Deo tenere opinionem, quàm ex Græcorum nugamentis nouis petitis verbis, quæ non intelligerentur inducere vocabula. Quibus illi dictis obſcurè innuebant, ſeu potius propalam *ὁμοούσιος* conſubſtantialis verbum per calumniam reprehenderunt, veluti in ſacris literis non expreſſum. Sub hæc verba charta prolata, legi eam poſtularunt, in qua æqualem patri filium ſecundum ſcripturas dicebant: mentionem verò ſubſtantiæ in Deo omnino fieri interdicebant, & pro eo æqualem per omnia filium patri reponi volebant. Hæc porrò formula illa erat, quam antea quidem preſſam ſeruauerant, tum verò in lucem proferebant. Eam maximè probabant Germinius & Auxentius & Caius, & Demophilus. Ea lecta, plurimi nihil opus eſſe noua fidei formula eo tempore affirmabant, contẽtus ſe eſſe profeſsione Nicæna. In præſentia propterea in locum vnum conueniſſe, ſi quid nouatum eſſet, vt id inhiberetur. Et vtcun-

Sanior & maior pars epiſcoporum in Nicæno Symbolo acquieſcit.

B que ea quæ tum lecta eſſent, nihil haberent nouarum rerum: vt dicerent tamen eos qui ſcriptum id compoſuiſſent, atque vt illi ipſi Arij dogma, quippe quod turbas vbique in eccleſiis concitaret, anathemati primùm ſubijcerent, petebant. Vbi Valẽs & Germinius petitionem eam repudiarũt, illi formulas hæreticorum & item Nicænam in mediũ proferre iuſſere, vt illæ quidem damnatæ reijcerẽtur, hæc verò autoritate denuò & ſuffragiis Synodi confirmaretur. Et vt de cætero neque diſputatio de fide moueretur, neque Synodus peteretur, ſanxerũt. Sufficere enim quæ a maioribus dudum conſtituta eſſent: ea complecti poſteros debere: & perquàm abſurdum eſſe, nunc demum fidem conſcribere eos, qui nuper admodum credere cœpiſſent: & veterum traditionem abolere, per quã & ipſi & patres eorum eccleſias gubernaſſent, ex quibus plures martyriis & obitæ confeſsionis coronis condecorati fuiſſent. Et ij quidem ſic dicta ſententia, antiquitùs decretis ſtare, nihilque nouũ inducere conſtituerunt. illi autem, Valens ſcilicet, & reliqui, quos paulo antè nominauimus, contrà

Patrum decretorum defenſio.

C niſi ſunt. Summoperè namque contenderunt, vt Synodus recens compoſitam Syrmij fidei formulam comprobaret. Tantum autem abeſt, vt patres id facerent, vt etiam Vrſicium, Valentem, eorúmque complices damnationis ſententia exautorarint. Et Synodus profeſsionem Nicænam amplius etiam cõfirmauit. Illi autem damnationem ægrè ferentes, ad Imperatorem confugère. Porro Synodus ea non ſolum formulæ illorum præfationem, ſed ipſam quoque formulam reprehendit. cuius verba erant. Compoſita eſt fides catholica in præſentia Domini noſtri Conſtantij perpetui Auguſti, conſulatu clariſsimorum virorum, Flauij Euſebij & Hypatij, Syrmij, ante xi. calen. Iun. Ac deinde. Credimus in vnum ſolum & verum Deũ, patrem omnipotentem, creatorem & conditorem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante principium omne, & ante omne quod mente concipi intelligique poteſt tempus, & ante cõſiderationem & cogitationem omnem, † ſine perpeſsione ſiue affectione genitum ex Deo: per quem ſecula condita, & omnia facta ſunt. Genitum verò vnigenitum, ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipſum genuit patri, ſecũdum ſcripturas: cuius generationem nemo nouit, præterquam ſolus qui eum genuit pater. Hunc ipſum vnigenitum filium eius ſcimus nutu paterno aduenisse cœlitùs, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria virgine, & conuerſatũ cum diſcipulis, & omnem œconomiam ſiue adminiſtrationem exequutum, ſecũdum paternam voluntatem: crucifixum, & paſſum, & mortuũ. Qui deſcendit ad inferos, atque res ibi conſtituit: ad cuius conſpectum infernalium portarum ianitores exhorruerunt. Qui etiam reſurrexit tertia die, & cum diſcipulis conuerſatus eſt. Et diebus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlum, & conſedit ad dextram patris: venturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus vnicuique ſecundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus filius Dei Ieſus Chriſtus ſe miſſurum pollicitus eſt generi hominum, paracletum ſiue conſolatorem, pro eo atque ſcriptum eſt: Vado ad patrẽ meum, & Rogabo patrem meum, & alium paracletum mittet vobis, ſpiritum veritatis: ille de meo

Nicænã formulam propugnantes. Arianiſantes exautorant.

Condemnationem eius confeſsionem præcipuam fuiſſe Socrat. ſcribit, quòd Arianum dogma Arianiſantes damnare noluerint. lib. 2. cap. 37.

† ἀπαθῶς. Latina Sirmienſis conditæ fidei formula.

D

[illegible]

E accipiet, & docebit atque admonebit vos omnia. Et circa finem hoc etiam addidère. Nomen eſſentiæ per ſimplicitatem à patribus poſitum, non intellectum verò à populis, ſcandalo & offendiculo eſt. Et quoniam ſcripturę id quoque non habent, placitum eſt id tollere, & deinceps nullam omnino eſſentiæ in Deo facere mentionem, propterea quod diuinæ ſcripturę patris & filij ſubſtãtię procsus non meminere. Aequalem autem filium patri per omnia dicimus, ſicuti ſacræ ſcripturæ & dicũt & docent. Ridiculum porrò epiſcopis viſum eſt Imperatorem quidem perpetuum ſeu æternũ nominare, filium autem Dei ſempiternũ vocare nolle: certúmque tempus editæ fidei formulæ præfigere, manifeſta quoque calumnia ea iudicata eſt aduerſus maiorum fidem. Maximè verò eã Athanaſius criminatus eſt, vt alicubi ad ſuos ſcribens oſtendit. Et interuiſſem hic confutatoriam † eius epiſtolam, niſi orationis prolixitatem fugiens, ſtudioſis eam inquirendam, atque ea ea rem omnem cognoſcendam, relinquerem. Damnati illi, ſicuti dixi, formulam ſecum ferentes, ad Imperatorem

Vola Subſtantia & eſſentia dicitur. Arianiſantes verbum ſubſtantiæ ex Symbolo tollunt. Quomodo formulã iſtã Sirmienſem Patres catholici acceperint.

† Epiſtola iſtius pars ad finem Tomi huius eſt adiecta.

F confugère. Concilium verò decem ad eum legatis epiſcopis, literis quoque rem actã declarauit, quæ in hanc formam ſcriptæ fuerant.

CAPVT XL.

ET Dei iuſſu, & pietatis tuæ mandato, quæ antiquitùs conſtituta ſunt, credimus. Ariminum namque ex omnibus Occidentis vrbibus epiſcopi omnes in locum eundem conuenimus, vt ſimul & fides Eccleſiæ catholicæ cognoſceretur, & qui aliter ſentiunt manifeſti fierent. Atque vbi rem omnem diu multúmque conſiderauimus, faciendum eſſe comperimus, vt quę fides antiquitùs obtinet, & quam Prophetę & Euãgelia & Apoſtoli per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imperij tui cuſtodem, valetudiniſque etiam rectorem, promulgarunt, eam à maioribus acceptã ſeruemus, & ſeruatam ad finẽ vſque cuſtodiamus. Et abſurdum nefariúmque eſſe putauimus, quæ

Litera Synodi Ariminenſis catholica ad Imperatorem Conſtantium.

Fides Nicæna proprietica, magistica, & apostolica ceſſit.

A rectè & legitimè à patribus conſtituta, & Nicææ communiter vnà cum glorioſiſsimo parente tuo imperatore Cõſtantino deliberata ſunt, ea eis mutare quidquam: quorum doctrina & ſententia ad omnes omnium hominum aures & animos vulgata peruenit, quæ vnà Arij hæreſim expugnauit atque extinxit: per quam non ſolùm ea ipſa, ſed & reliquæ hæreſes ſunt euerſæ: cui omnino vel addere quidquam non tutum, vel adimere etiam periculoſum eſt. Atque ſi alterutrum in ea fiat, licentia aduerſariis detur, vt quod libeat, facere eis liceat.

Explicatio Vrſacij & Valentis.

Proinde Vrſacius atque Valẽs, quòd iamdudum ſuffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à communione noſtra excluſi ſunt. Ad quam tamen admiſsi ſunt, poſteaquã ſe erraſſe cognouerunt: atque vt ad pœnitentiam admitterentur, & noxæ gratiam conſequerentur, orauerunt: id quod ſcriptum eorũ atteſtatur. Quapropter vt in gratiam reciperentur, & venia eis delictorũ daretur, obtinuerunt. Factum id eo tempore, quum Mediolani Synodus eſt coacta, presbyteris quoq; B Romanæ eccleſiæ præſentibus. Norunt illi, eũ qui etiam poſt obitum memoria dignus eſt, Conſtantinum, omni adhibita exquiſitiore cura & diligentiore inueſtigatione, fidei profeſsionem, quæ edita eſt, publicaſſe. Poſteaquam autem baptizatus ille, inter homines eſſe deſijt, & ad debitã ſibi quietem trãſlatus eſt, ineptum eſſe ſciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot ſanctos patres cõfeſſores & martyres dogmatis ipſius autores atque inuentores deſpicere: qui quidem patres, iuxta veterem eccleſiæ catholicæ ſanctionem, omnes in eadem ſententia perſeuerarunt: eorúmque etiam fidem Deus ad imperij tui tempora tranſmiſit, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: cuius beneficio imperium obtines, rerúmque in orbe etiã noſtro potiris.

Vrſacius & Valens poſt pœnitentiam ab Orthodoxia ad Arianiſmũ relapſi.

At rurſus miſerandi & ærumnoſi illi impia mente neſarióq; auſu, præcones ſeipſos impiæ opinionis renunciarunt, & veritatis conſtitutionem euertere conati ſunt. Poſtquam enim iuxta mandatum tuum, Synodi concilium coactum eſt, ſeductionis fraudiſque ſuæ illi conſilium detexerunt. Contenderunt enimque verſutia quadam C tumultuoſè ſeſe ingerentes, nouare quiddam, vbi ſodalitatis impietatiſque eiuſdem ſuæ compertos homines inueniſſent, Germinium, Auxentium, & Caium, diſsidij & ſeditionis autores: quorum inconſtãs doctrina blaſphemiarum omnium acernum impietate ſua longè excedit. Vbi verò animaduertere nos non eiuſdem hæreſis eſſe, neque prauis opinionibus eorum aſſentiri, in conſilium ſe noſtrum inſinuarũt, perinde atque aliud quidquam decreturi. Perbreue autem interceſsit tempus, quod eorum ſententias in lucem coarguens protulit. Verùm enimuerò ne res eccleſiæ ſemper eodẽ affligeretur caſu, turbáque & tumultus prouolutus omnes comprehenderet, tutiſsimum viſum eſt, vt quæ antiquitus decreta ſunt, integra atque inuiolata ſeruarentur: atque illi quos diximus, à commercio communionéque noſtra ſegregarentur.

Cõmendatio legatorum Synodo, vt eis fides habeatur.

Quam ob cauſam Oratores noſtros ad humanitatem tuam miſimus, qui eidem conſilij noſtri ſententiam per ſcriptum quoque indicent atque declarent. Quibus illud quoq; præcipuè mandauimus, vt ea antiquis legitimiſque decretis, veritatis fidem faciant, eámque confirment. Declarabunt illi etiam ſanctitati tuæ, minimè futuram, D ſicuti Vrſacius & Valens dixere, pacem, ſi quid in legitimis conſtitutionibus immutatum fuerit. Quomodo nanq; pacem ſeruent, qui pacẽ ipſam tollunt? Quin contentio potius & turba per cœpta eiuſmodi quum alibi, tum in Romana eccleſia exorietur. Itaque humanitati tuæ ſupplicamus, vt ſereno vultu reſpicias, benigniſq; auribus oratores noſtros audias, neq; cum defunctorum iniuria nouare quidquã & mutare permittas: ſed nos in iis quæ à maioribus noſtris definita legitiméq; conſtituta ſunt conquieſcere ſinas: quos profectò ſolerter & prudenter omnia ſpiritus ſancti afflatu egiſſe dixerimus. Quæ verò nunc ab iſtis nouãtur, fidelibus quidem incredulitatem, infidelibus antẽ ferocitatem afferũt.

Supplicatio pro epiſcopis exulibus reſtituendis.

Supplicamus præterea, vt epiſcopos qui in longinquis alieniſq; regionibus degunt, & vel ætatis grãdioris imbecillitate, vel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona venia redire ad ſuos iubeas, ne eccleſiæ, epiſcopis eorum ab eis diſiunctis, diutius in tali ſolitudine permaneant. Ad hæc inſuper omnia, illud E quoque te oramus, vt ne quid adimatur, néve addatur ad ea quæ prius extant, quidquam: ſed vt omnia intacta integráque permaneant, ſicuti à patris tui pietate ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata. Ac ne deinceps nos itineris labore affligi, atque alienos longeque diſsitos à parœciis noſtris eſſe permittas: ſed vt epiſcopi potius cum populo ſuo in pace ſacris epulis & rebus diuinis vacare poſsint, pro tua ſalute, imperio, & pace orantes, quam tibi diuinum numen largiri dignetur prolixam. Legati verò noſtri, & ſubſcriptiones & nomina epiſcoporũ ſecum ferunt: quiquidem etiã ex ipſis ſacris literis, de ſententia noſtra certiorem facient tuam pietatem. Hæc epiſcopi Arimini cõgregati, ad imperatorem ſcripſere.

CAPVT XLI.

Oratores Synodi Vrſacius & Valens præuenerunt. Conſtantius erga oratores eos parum benignus.

SEd Valẽs & Vrſacius legatos præuenerũt, & imperatori rem omnem arbitratu ſuo expoſuerunt: ſcriptóque quod legerant oſtenſo, F Synodum apud eum calumnioſè proſciderunt, vt quæ formulam nõ recepſit, cui conſcribendæ ipſe affuiſſet. Atque ille Synodo ſuccenſus, oratores, quibus diuturna mora in aula moleſta erat, diẽ de die diffundens, differebat: contrà autem, quos illi damnauerant, in precio habebat.

Sũma reſponſi Conſtantij ad Synodũ ſcripti.

Et via tandem excuſans ſe, ſcripſit, quòd neceſsitate vrgente, vt contra hoſtes iter, per expeditionem eam legatos facile videre non potuerit: Adrianopoli antẽ redeuntem ſe expectare illos iuſſerit, vt ibi ab externis tumultibus liber, per ocium & legationem audiret, & quæ opus eſſent conſtitueret. Addidit & illud, de rebus diuinis deliberare volentem, negotiis aliis vacuum, animúmque ſincerum atq; quietum obtinere debere.

Alterũ literarum Synodi ad Cõſtantinum ſententia.

Ad quæ Synodus reſcripſit, nihil ſe aliud omnino quàm decretum eſſet, etiã ſi quidquam præterea ſtatueretur, facturam. Et non modo ſcripſit, ſed id quoque dicere legatos iuſsit. Inſuper eidem ſupplicauit, vt placidè oratoribus receptis, & quæ dicturi eſſent benignè acciperet, & quæ ipſi ſcripſiſſent diligẽter cognoſceret. Du-

A rum etiam quodammodo eſſe ſignificarunt; ipſo imperante tot eccleſias tãto tempore viuis adhuc epiſcopis orbari. Opúſque eſſe, ſi ipſi quoque videretur, prius eos ad eccleſiam quemque ſuam redire, quàm hyems eos opprimeret. Hæc atque alia hiſce ſimilia, ita vti ſupplices epiſcopos decebat quũ oratione ad perſuadẽdũ appoſita per epiſtolã grauem & terſam ad eum ſcripſiſſent, atque ipſe celeriter eis nihil reſpondiſſet, ſatis diu adhuc ibi morati, deinde ad ſedes ſuas ſunt reuerſi. Atq; q̃ epiſcopi quidẽ Arimini congregati Nicænam cõfirmauerint fidem, ſatis iam conſtat. Quòd verò poſtea multi formulæ ab Vrſicio & Valẽte ex Sirmio allatæ ſubſcripſerint, id quoq; declarabimus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera eſt: imperatorem occaſione arrepta à Synodo, quaſi non ſua volũtate ſoluta, Valenti eiúſque ſectatoribus facultatem permiſiſſe, vt quas vellent in Occidente eccleſias adminiſtrarent, omnibúſq; lectã ab eis fidem traderent: & quicunque ſubſcribere illi nollent, ſedibus ſuis deiicerent, atque alios factionis ſuæ illis ſurrogarent.

Ariminẽſis Synodus ſoluitur.

B Qua poteſtate accepta, illos vi omnes, vt quã diximus formulam cõprobarẽt, adortos eſſe: & qui id facere noluiſſent, quamprimum eccleſiis expuliſſe. Primúmque Liberium, quòd dicto audiens non fuiſſet, vi exactũ eſſe. Quidam ſanè ſecundam hanc proſcriptionẽ eius fuiſſe dicũt: alij autem primã, quum ea etiam quę ſuprà de Felice diximus, acta ſunt. Atque illos rebus ita per Italiam geſtis, eadem per Orientem quoque facere conſtituiſſe. Et per Thraciam euntes, vbi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica perueniſſent, cõuentum coegiſſe: fidémq; Arimini à ſe lectam, ex Latina in Græcam linguã conuerſam ſtabilire conatos eſſe: atque publicè ſermonibus ſparſiſſe, formulam eam Nicæ à Synodo vniuerſali ritè atque ordine æditam confirmatámque eſſe: vt videlicet nominum vicinitate per fraudem ſimpliciores ſcriptum id, perinde atque Nicææ in Bithynia compoſitũ eſſet, accipientes, decipere poſſent. Verùm calliditatem * cauillationemq; eam deprehenſam, in riſum atque ludibrium abiiſſe. Atque hoc ſic nõnulli tradidere.

Quũ deinde plures Occidentales epiſcopi vi eu ol ſata ſymbolo Sirmiẽſi ſubſcripſerint, opinio duplex.

Synodus Nicæ ĩ Thracia ab Arianis coacta.

* ἄθυρμα.

C Altera autem opinio fuit. Quum epiſcopi Arimini congregati, quòd imperator reſponſum differret, quódque illis redire ad ſua non liceret, macerarentur: qui alteri ſententiæ addicti erant, ſubornarunt quoſdam qui dicerent, non conuenire, q̃ quidam vnum ſubſtantię verbum tantopere propugnarent, vt propterea omnes vbique epiſcopi per ſeditionem diſsideant. Licere æqualem patri filium dicere, & vniuerſalem orbis contentionem ſopire. Epiſcopos Orientales, niſi ſubſtantiæ nomen tolleretur, conquieturos nõ eſſe. Hæc quũ ab eius ſententiæ ſtudioſis cum verſuta quadã grauitate & vi dicta eſſent, ægrè tandem Synodũ adductam eſſe, vt Vrſicij & Valẽtis formulæ ſubſcribendũ putaret. Veritos quippe artifices doli iſtius eſſe, ne legati apud imperatorem Occidentalium epiſcoporũ conſtantem quam inde ab initio præſtitiſſent alacritatem, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis tollendi cauſam exponerent. Quare illud eos inueniſſe conſilium, vt Oratores in Oppido Thraciæ quod dictum eſt Nica diſtinerentur, per cauſę eiuſmodi obtentum, propter hyemis aſperitatem & itinerum difficultatẽ, iumenta progredi & viæ laborem ferre non poſſe. Atque in ea interim mora conſtituiſſe, fidem ab ipſis compoſitam ex Latino in Græcum ſermonem tranſlatam ad Orientales mittere epiſcopos. Sic namque fore, quum illi ad ſentẽtiam eorum inclinati eſſent, vt quod ageretur perficerent. D Fallaciam verò talem nõ deprehẽſum iri ab eis, qui rem hãc conſideraturi eſſent, conuentum videlicet Ariminenſem inuitum ab ὁμοούσιος conſubſtantialis verbo receſsiſſe: vtpote ab Orientalibus epiſcopis, qui dictionem eam prorſus reieciſſent, coactum. Quod quidem reipſa falſum erat. Ferè enim omnes in Oriẽte, paucis exceptis, ſubſtantia patri æqualem filium ſunt opinati. Et controuerſia in eo tantũ erat, quòd partim quidem ὁμοούσιον conſubſtantialem, partim autẽ ὁμοιούσιον æquiſubſtantialem filiũ dicerent. Et hæc quidem in Occidentis partibus acta.

CAPVT XLII.

IN Oriente verò, priuſquam Synodus Seleuciæ coiret, non minores E erant turbæ. Arianæ enim hæreſis propugnatores ingenti confidentia ex imperiali inclinatione concepta, effrenato atq; impotenti erant animo, ſempérq; nouis ſtudebant rebus. Proinde Acacius Cæſarienſis, & Patrophilus Scythopolitanus, Maximo exauctorato, Cyrillo Hieroſolymitanæ eccleſiæ curam commiſere. Et Macedonius Conſtantinopolim, vicináſque ei præfecturas & vrbes miſcens turbabat: epiſcopos eis quos rebus ſuis idoneos eſſe ſciebat, deſignans. nam Eleuſio Cyzicenam attribuit eccleſiam, qui antehac loco ſplendido in imperiali aula ſtipendia fecerat. Marathonium autem Nicomediæ ſacrorũ antiſtitem creauit, qui eccleſię ipſius diaconus quum fuiſſet, egregium ſe præſtitiſſe virum dicitur, indigentium hominum domiciliis, virorúmq; & mulierum ſcholiis extruendis atque curandis. Et quum amborum iſtorum vita probaretur, affligendis tamen eis qui ὁμοούσιον conſubſtantialem patri filium profiterentur, nimium erant induſtrij: veruntamen ea in re Macedonio diſsimiles. F Is etenim non modò crudeliter eos perſequebatur, qui communionem eius vitarent: ſed in vincula quoque coniiciebat inuitos, & iudicibus tradebat. A cõmunione eius abhorrẽtes, ad eam vi intentata cogebat multóſq; religione præclaros pulſabat, & fuſte ora eorũ diducens, vel inuitis ſacra myſteria ingerebat. Qui quidẽ ingens viſus eſt eſſe cruciatus, tormẽta alia longè ſuperans. Ad eundem modum & mulieres atque pueros, qui de rebus ſacris nondum inſtituti eſſent aut baptiſati, arripiẽs, ad percipiẽdas ſanctiores epulas adigebat. Quod ſi quis renueret, aut reſponſaret, eum plagæ, flagra, vincula, carcer, & quæ iis conuenientia ſunt, conſequebantur. Cæterùm vnius atque alterius exempli eius mentione facta, ſatis omnino erit, quanta Macedonij feritas, eorúmq; qui cum eo viguere crudelitas fuerit & inhumanitas, oſtendere. Quarundam enim fœminarum quæ eius auerſabantur communionem mammas arcis & ciſtis compreſſas auulſit. Erant quibus eaſdem corporis partes nunc ouis ad ſummum igne toſtis, nunc ferro cãdenti adureret. Inſolitum ſanè id, exoticúmq; ſupplicium, ab eis qui

Turba eccleſiarũ Orientalium. Cyrillus epſ Hieroſolymitanus.

Eleuſius Cyzicenus. Marathonius Nicomedienſis.

Macedonius Conſtantinopolitanus orthodoxorum acer perſequutor. Horrẽda ſæuitiæ eius exempla in orthodoxos edita.

A Chriſtum profeſsi ſunt louentum, quod ea quæ olim Græcorũ tyranni magno ſtudio & ambitione excogitarũt, longè poſt ſe relinquit. Quin multas quoque eccleſias ſolo æquauit, Imperatoris literas præferens, quæ domos precatorias τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentiũ ſtatim euertere iubebant. Ex qua cauſſa etiam Nouatianorũ eccleſiã, quæ in vico τῶν πελαργῶν, hoc eſt ciconiæ erat, eſt demolitus, quòd eos quoque τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantiali aſſentiri ſciret. Quo tempore illi egregium ſtrenuæ manus opus edidere, forſitan eos vt eiuſdem ſententiæ aſſertores adiuuantibus τοῦ ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſoribus. Eccleſia enim illa ab eis quibus hoc cõmiſſum fuerat, euerſa: illi coacta manu vniuerſi cũ coniugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro ſe quiſque afferentes, ſupra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen eſt Συκαί, hoc eſt † fici, eregione vrbi e veſtigiò aliam condidere eccleſiam, eamque ἀναστασίαν, id eſt vaſtitiem ſiue reſurrectionem vocauere, ex euentu ipſo nomen id ei

B imponentes. Quam deinceps rurſum Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata tranſtulerunt, opere vtroq; incredibili celeritate perfecto. Hæc quum à Macedonio ita gererentur, Nouatiani ferè & catholicæ Eccleſiæ τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale profitentes, cõiuncti atque vniti ſunt, eandem obtinentes ſententiam, atque eiſdem exagitati malis. Pacem itaque inter ſe agebant, conueniebant, orationeſq; & alia cõmunicabant nullo ab Arianis qui eccleſias omnes occupauerant, catholicis relicto tẽplo. Ita conſuetudinis aſsiduitate, & rerum aduerſarũ æquabilitate, fruſtra illi eſſe, ſi inter ſe diſsiderent, exiſtimantes, ad mutuam cõmunionem erant propenſi. Et perfecta res fuiſſet, niſi multitudinis alacritatem parua quædam inuidia intercedens impediuiſſet: multis morem rurſum vetuſtum retinendum, atque communionem imperfectã auerſandam eſſe dicentibus. Eiſdem porrò modis Cyzici Eleuſius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi prorſus ſuſtulit. Idem qui Mantinij habitabant, & alij quoque in Paphlagonia Nouatia-

C ni patiebantur. Quos eiicere Macedoniani quum non poſſent, Imperatoris opem implorarunt, qui eis † quatuor millia armatorum attribui iuſsit: ſore ratus, vt illi inſolito armorum metu cederent atque vincerentur. Verùm res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & ſecuribus, aliiſque armis vt ſors ferebat, correptis, cum militari manu pro ſe quiſque congreſsi ſunt. Et prælio vtrinque commiſſo, multi quidem etiã ex Paphlagonibus, milites autem ferè omnes conciderũt. Quamobrem à multis, popularibus etiam ſuis, Macedonius eſt reprehenſus. Alienauit quoque ab eo beneuolentiæ ardorem imperator, neq; adeò bene poſthac erga eum animatus fuit: vtpote qui tot fuiſſet cædium autor. Et quum aliud etiam quiddã accidiſſet, Imperatoris erga eum odium magis eſt auctum. Templum in quo vrna & corpus Conſtãtini ſitum erat, ruinam minabatur. Atque vbi cuſtodibus eius & ſacerdotibus ea de cauſa non minimus inceſsiſſet metus, ★ Macedonius imperatoris oſſa in alium transferre locũ volebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas eſſe vociferans, [a] magnum imperatorem ita transferre:

Nouatiani cũ orthodoxis τὸ ὁμοούσιον pariter profitentur.

Horum atq; templa ſicetis et catholicorũ, Macedonio eſt demolit°. ἀνάστασιν & ἀναστασία vaſtitatẽ, & per contrariam ſignificationẽ reſtitutionẽ et q; reſurrectionẽ deſignat, in vtramq; ſanè partẽ templo et appellatio iſta conuenit.

† Socrat. Ficus tradunt ſubvrbis Cõſtantinopolitanae regionem eſſe ſcribit.

Catholicorũ, & Nouatianorum tẽporanea communio.

Nouatianorum perſequutio.

† τετρακισχιλίους [illegible], Niceph. τέσσαρας ἀριθμὸν, Socrat. [illegible], Sozo. [illegible], Suidas.

In ea perſequutione Nouatiani Paphlagones vim vi repellẽtes, Macedonianũ manũ malè accipiunt.

** Macedonius multorũ bonorũ virorũ, atq; etiã imperatoris Conſtantij odiũ erga ſe concitauit.*

a Idẽ eloco

quòd ea res nihil à ſepulchri violatione differret. D Cum quibus verbis etiam concordabant dogmatis Nicæni profeſſores, contumeliam imperatoris tranſlationem eam eſſe putantes. Ad id acceſsit, quòd de induſtria Macedonio aduerſarentur. Ille autem verbis eiuſmodi cõtemptis, corpus in templum transfert, vbi etiam cadauer [b] Acacij martyris eſt ſepultum. Quod quum fieret, ingens eſt populi inter ſe diſsidentis facta concurſatio. Atque his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primùm quidem iniuriã arcentes ſe tuebantur: deinde verò alteri in alteros conuerſi, eò væcordiæ proceſſerunt, vt & eam ipſam ædem ſacrã, & proximum in circuitu locum, ſanguine & cædibus compleuerint. Imperator autẽ in Occidente adhuc degens, vbi quid de paterno ſepulchro actum eſſet intellexit, graui id tulit animo. & Macedonio, iniuria ab eo affectum eſſe patrem, qui illum præter voluntatem ſuam transferre auſus fuerit: ipſum quoq; cædis tantę multitudinis cauſam eſſe, denunciauit. Et poſtea ex Occidente ad partes Orientales tranſiit. Et Iulianum patruelem fratrẽ E tum Cæſarem factum, vt prouinciis Occidentalibus præſidio eſſet, in Galliam miſit.

ſuo dein Conſtantini oſſa in templum aliud trãſfert.

b Acacius martyr.

Populi tumultus in trãſlatione ea exortus.

Iulianus Cæſar in Galliã miſſus.

CAPVT XLIII.

CÆterùm vt Macedonius throno ſuo ſit deturbatus, multorúmq; malorum exiguã eam luerit pœnam, paulo pòſt dicam. Nunc ad Synodum Seleuciæ celebratam tranſeo, quam Conſtantius propter viæ difficultatem Ariminenſia æmulam in Oriente agi præcepit. Seleuciæ apud Iſauros centum & ſexaginta epiſcopi cõuenere. Cum quibus Leonas fuit, qui dudũ apud imperatorem præclarum in aula obtinebat locum. Sub eo fidei diſquiſitionem literis Cõſtantius fieri iuſſerat. Affuit ibi quoque Lauricius, gentis eius dux, mãdato ab imperatore accepto, vt ſi qua in re opus eſſet, & illi & epiſcopis adeſſet. Vbi in vnum locum conuenere, celeréſque notarij affuere, quæcũq; ibi dicerẽtur ſcriptis excepturi: in primo conſeſſu multi ab- F eſſe cõperti ſunt: in primis Cõſtantinopolitanus Macedonius, Baſilius Ancyranus, & Scythopolitanus Patrophilus. Hic quidẽ ægrum ſe eſſe, ille autem ex oculis laborare, atque alius aliud quidquã prætexens: reipſa verò, quòd accuſatorum metuerent ora, conuentum vitanies. Poſtquam autẽ propter iſtorum abſentiam, Synodus rerum controuerſarũ diſpoſitionem inſtituere detrectauit: Leonas ſic quoque vnumquemque, quod ſibi viſum eſſet, in quæſtionem producere iuſsit. Ita alij primùm doctrinam cõſtituendam, alij in eorum vitam qui inter ipſos rei agebantur inquirendum eſſe cenſuerunt: atque id propter Cyrillum Hieroſolymitanum, & Euſtathium Sebaſtienſem, atque alios protulerunt. Cui rei cauſam etiam imperatoris literæ, nunc de fide primùm, nunc de moribus inquirere iubẽtes, præbuere. Proinde in verborum contentionem delapſi, alteri alteros malè accepere: & rixandi ſtudio in duas diſceſſere partes. quarum alteri Acacius Cæſarienſis præũt, & Georgius Alexandrinus, & Vranius Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes ſecum alios trigin

Acta Synodi Seleuciæ celebrata.

Leonas Synodi præſidis

Lauricius Iſauriæ dux

Primus conſeſſus.

Diſceptatio de proceſſu Synodi.

Duæ Synodi factiones.

Cötentio de ſi dei formula.

A ta & duos: alteri autem Georgius Laodiceæ in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleuſius Cyzici epiſcopus, quos reliquus Synodi cœtus ſequutus eſt. Vicit tamen eorum ſententia, qui primùm de fide diſputandum cenſuerũt. Huc vbi ventum, Acacius formulam fidei Nicææ editam abrogandam, aliamque nouam promulgandã eſſe cenſuit. Altera autem factio, quæ etiam numero ſuperior erat, Nicænam formulã complectendam comprohandãmq; eſſe dixit, vt modò vnum τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbũ inducerent. Contentio hæc ad veſperam vſque extracta eſt, donec Syluanus Tarſenſis eccleſiæ antiſtes, voce magna, Non opus eſſe exclamauit, aliam fidei ſcripturam componere: ſufficere enim quæ Antiochiæ prius accuratè & ſubtiliter dictsta eſſet, eam ipſam retinendam eſſe. Quibus verbis commotus Acacius, cum factionis ſuę popularibus ex conuentu abiit. Qui verò ibi remanſere, Antiochenam fidei profeſsionem tum in concilio recitari iuſſerunt. Et ſic conſeſſus ſolutus eſt.

Antiochenum fidei Symbolum. Secundus conſeſſus.

Poſtridie autem templum B diuæ Thecle ingreſsi, foribus clauſis, ſcorſim ſuis quæ lecta fuerãt comprobarunt, ſeorſimque ſubſcriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatũ ab aliis abſentibus habentes, lectores & diaconi, autnium ſuorum nomine eis ſubſcripſerũt. Quod factum Acacius reprehendit: ✶ quę occultò gererentur, minus laudanda eſſe, atque à ſiniſtra ſuſpicione non abeſſe, dicens. Conabatur autem nouam inſerere fidem: quam etiam, ſicuti ipſi viſum fuerat, à ſe compoſitam, priuatim principibus viris Leonæ & Lauricio legit, & obtinere maximè contendit. Hęc in ſecundo congreſſu acta.

✶ [illegible]

Tertius conſeſſus.

Tertio porrò die, iam etiam qui abfuerant præſtò erant, Macedonius Conſtantinopliranus, & Baſilius Ancyranus. Cæterùm Acacius cum factione ſua in conuentum ſe vẽturum negauit, niſi qui ab ipſis & antea exautorati, & tum accuſati eſſent, cõſeſſu exigerentur. Et multa inde coorta rixa, placitum eſt tandem, vt illi ſecederent. quod etiam eſt factum. Illi enim ceſſere. Statuerũt hoc ſic patres, Acacium cauſam Synodi ſoluendæ fingere rati, vt ſimul & Aetij hæreſis præſenti diſquiſitioni eximeretur, & qui rei agebãtur iudicium effugerent: C ipſique adeò Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, cauſam non dicerent. Atque vbi illis digreſsis, Acacius cum ſuis introiit, Leonas libellũ quem ſibi ab Acacio & popularibus eius datum, non fidei † formulã continere dicebat, exhibuit. Simul enim is & clàm & palàm eos qui in Synodo aderant oppugnabat, nec minus libellus apertè & clandeſtinè lectores infeſtabat. Illis igitur tacentibus, & conſidentibus, quod minimè fidei formulam eſſe in ſcripto eo putarent: Acacij tum fidei profeſsio eſt publicata, cum præfatione ad hunc concepta modum. Nos qui Seleucię Iſaurorum imperatoris iuſſu heſterno die (qui dies erat ante V. Cal. Octob.) conuenimus, omni ſtudio, in hoc incubuimus, debitam moderationẽ omnem adhibentes, vt pacem Eccleſiæ conſeruaremus, & de fide grauiter & conſtanter, ſicuti Dei amantiſſimus imperator noſter Cõſtantius præcepit, iuxta propheticas & Euangelicas voces tractaremus, & nihil præter ſcripturam in Eccleſiaſticam fidei profeſsionem inſereremus. Quoniam verò in Synodo nonnulli quoſdam ex noſtris iniuria affecere, D quibuſdam ora, non permittentes eos ſententiam dicere, obſtruxere, alios excluſere inuitos: atque eos, quibus dignitas adempta eſt ex variis prouinciis, vel qui cõtra canones in ordinem eccleſiaſticum cooptati ſunt, ſecum adduxere, ita vt ex omni parte conuentus turbis repletus ſit: quẽadmodum id clariſsimi viri, Leonas Comes, & Lauricius prouinciæ huius præfectus, oculis ipſi ſuis conſpexere. propterea profitemur, nos non defugere autoritatem fidei, quæ Antiochiæ encæniis ipſis publicata eſt, quam etiam proferimus. Et quamuis patres noſtri tum quæſtionis in præſentia propoſitæ gratia conuenerint, quandoquidem multos τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale præteritis temporibus, atque adeò nũc quoque perturbauit, & nuper admodũ quidã per res nouas inęqualem eſſe patri filium promulgarunt: ea ipſa de cauſa & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale, vt voces à ſcripturis alienas, reiicimus. ἀνόμοιον, hoc eſt, inæquale autem anathemati ſubiicimus: & omnes qui hoc opinãtur, alienos ab eccleſia eſſe cenſemus. Æqualitatẽ E verò filij ad patrem dilertè profitemur, de Apoſtoli ſententia, qui de filio dicit: Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Profitemur porrò, & credimus in vnũ Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Credimus verò etiam in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium eius, ex eo genitum citra perpeſsionem omnem ante omnia ſecula, Deum verbũ ex Deo, vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, ſapientiam: per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis, quæque in terra, ſiue viſibilia, ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in cõſummatione ſeculorũ, ad abolitionẽ peccati carnem ſumpſiſſe ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris. Qui & reſurrexit, & receptus eſt in cœlos, vt ſedeat in dextra patris, venturus rurſum in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus autẽ & in ſpiritum ſanctum, quem Paracletum nominauit, & miſſurum ſe poſt abitionem ſuam Apoſtolis promiſit, ſicuti & miſit Saluator & Dominus noſter: per quem & ſanctificat in Eccleſia credentes, & baptiſatos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. F Qui verò præter hãc fidem aliud quidquam prædicãt, eos ab Eccleſia catholica eſſe alienos. Hæc eſt Acacij formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi ſubſcripſere. Ad quã Sophronius Paphlago Põpeiopolitanus epiſcopus apertè hæc verba dixiſſe fertur: † Si quotidie voluntatẽ ſuam exponere, fidei formulã edere eſt, deſtituet nos veritatis ipſius certitudo. Sophronius quidẽ hoc tum ſic voce magna dixit. Egò verò cenſuerim, ſi & qui ante eos fuere, & qui eos ſunt ſequuti, itidem de Nicæna fidei profeſsione cogitaſſent atque egiſſent, ſincerum Eccleſiæ dogma conſeruaturos, & deliramenta omnia longè a ſacris mœnibus abſutura fuiſſe. Ac tum quidem quum alteri alteros accuſantes, plurima & dixiſſent & audiſſent, conſeſſus eſt ſolutus. Quarto cõgreſſu multa futiliter nugati ſunt. Et Acacius nihil obſtare, quin alia fides ederetur, contendebat, quandoquidem ſemel Nicæna formula mutata eſſet. Semel autem? imò ſæpius etiam. Ad quæ Eleuſius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta eſt, non vt addiſcat quæ prius nouit, neque vt probatiorem inue-

† Conſulto enim id celabat. Acacij partibus fauens. Sozom. lib. 4. ca. 21. Surreptitiè † Clàm nouæ fidei formula Acacij Cæſarienſis recitatur.

† ὁμοούσιον & τὸ ὁμοιούσιον repudiantur. ἀνόμοιον condemnatur.

Sophronij Pōpeiopolitani pulchre dictũ.

Socrat. lib. 2. cap. 40.

† [illegible]

Quarta ſeſſio.

A niat fidem, quàm ea eſt quæ à patribus Antiochiæ eſt promulgata. Nam in eius finibus aſſenſu conquieſcés, quãuis aliud quidquam ab ea edatur, nõ tamen vnquam illam relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandem, Eleuſi peſsime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres vocas? Multo enim magis patres te nominare eos conueniebat, qui Nicææ conuenientes, vna voce τὸ ὁμοούσιον con ſubſtantiale promulgarunt: quum quòd tempore ſunt vetuſtiores, tum quòd qui Antiochiæ coacti ſunt, ab illis ſacrorum munerum functionem acceperunt. Quod ſi iſti patres ſuos reprobarũt, parricidas potius quàm patres eos dicas. Quis itaque tales viros ſequatur? Et illorũ fides ſi reproba eſt, nec electio ſiue ordinatio eorum prorſus non poteſt in dubium vocari. Nanque ſi ante iſtos illi ſpiritum ſanctum non habuere, qui per impoſitioné manuum maximè venit, neque iſti omnino inter epiſcopos & ſacerdotes cenſendi. † Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint? Hiſce verbis quiſquam contra Eleuſium venire potuiſſet. Porrò B diſputatione progrediente, ad quæſtionem aliã peruenere. Et quoniam in formula æqualem dixerãt patri filiũ, Acacij factio interrogata eſt, quãnam re æqualem patri filium proferrentur? Atque illa, voluntate ſola, non autem ſubſtantia æqualem dicente: alij omnes, etiam ſubſtãtia æqualem dicendum eſſe confirmabant. Qua de re toto eo die maxima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipſum Acacium, quòd ſibi ipſi propter variam ſcriptioné in libris ſuis quos edidiſſet, non conſtaret, in quibus prius æqualem per omnia patri filium dixerit, idémque cum ipſis ſenſerit: nunc verò tandem ſubſtantia æqualem eſſe negaret. Ad quæ ille, neque ex recentioribus, neque ex antiquis quẽquam ad ſcriptorum ſuorum rationem reddendã obſtrictum eſſe, reſpondit. Cõtentione inde maximè gliſcente, poſtremò Eleuſius Cyzicenus: Siquidem Baſilius, inquit, aut Acacius, aut Marcus, per ſe aliquid agant, vel ipſi mutuò ſeſe de quopiã criminentur, nihil id ad Synodum pertineat. Sed neq; quæ ipſi de fide ſiue rectè ſeu perperàm perſcripſere, neceſſe habemus curioſius de eis inqui- C rere. Peropus autẽ eſſe iudico, in profeſsione Antiochena à nonaginta & ſeptem patribus prodita acquieſcere. Si quis autẽ aliam ſubiicere velit fidei formulã, eum æquũ eſſe vt omnes à vera pietate & eccleſia alienũ eſſe cenſeant. Hiſce verbis conuentus rurſum ſolutus. Poſtero autem die Acacius & Georgius cum ſectatoribus ſuis in conuentum venire noluerũt. Atque ipſe Leonas, vocatus quoq; non venit. Apertè nanque cum illis ſentiebat, illam præ ſe ferens cauſam, ab imperatore ſe ad Synodi cõcordiam conciliandam miſſum eſſe. Quandoquidem verò ita nullo ſeruato ordine inter ſe diſsiderent, non facile ei eſſe ad eos accedere. Si verò ipſi vellent, abirẽt, atque in eccleſia ſedentes nugas agerent. Ita tempus extrahebatur. Et vocabatur quidem cum ſuis in conuentum Acacius. Illi autem certos epiſcopos in Leonæ domũ, vbi frequentes ipſi eſſe ſolebant, venire voluerũt: atque inſuper aſſeuerarunt, mãdatum ſe ab imperatore habere, vt alios iudicarent. Sed neque eandem cum aliis fidem profiteri, neque ad obiecta crimina reſpondere ſuſtinuere. Quin etiam ad Cyrilli Hieroſolymitani cauſam audiendam inuitati, D quem ipſi epiſcopatu abire iuſſerant, non affuere. Neq; enim qui eos cogeret, aderat quiſquam. At alteri illi non modò liberè hæc egerunt, ſed Acacium etiam, & quicunque ad eum confugiſſent, quippe qui intẽtata eis crimina diluere timuiſſent, dignitate priuarunt: Georgium ſcilicet Alexandrinum, Vranium Tyrium, Patrophilum Scythopolitanum, & Eudoxium Antiochenum: alios autẽ excommunicationis canoni ſubiecere, donec de criminibus eis obiectis per cauſæ dictionem ſatiſfacerent. Atque id quod de eis actum eſſet, parœciæ cuilibet perſcripſere. Et in Eudoxij locum Antiochiæ † Hadrianum ſurrogauere, eccleſiæ Antiochenæ presbyterum: quem confeſtim Acacius comprehenſum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui ſub militari cuſtodia eum tenuere, & poſtea exilio condemnauere. Et res quidem Seleuciæ in Synodo actæ, ſicuti eas compendioſè exponere potui, hũc habuere finem. Qui verò accuratè omnia cognoſcere velint, ex monumentis ea petant, quæ diſpoſiti notarij diligentia ſumma cõfecere. Rebus E ita geſtis, Acacius celeriter ad imperatoré eſt profectus. Alij verò domũ quiſque ſuã ſe recepcrunt.

Refutatio eorū acuta, qui [illegible] & patrū decreta abolēt.

Impoſitio manuum.

† [illegible]

Inepta Acacij Cæſarienſis vox.

Quæſtio ſopita.

Acaciani in cõſeſſum venire nolunt. Leonas item.

Cyrillus à Synodo ad imperatorem prouocat, & imperator prouocationem approbauit factum hoc cõtra Eccleſiaſtici canonis conſuetudinẽ Socrat.

Hadrianus deſignat⁹ epiſc. Antiochenus idem in exilium pulſus.

Acaciani partim exauctorãtur, partim excõmunicantur.

† Socrat. habet Annianũ.

CAPVT XLIIII.

IMperator tum ex Occidẽtis partibus Conſtantinopolim venit, quum proconſulari abolita dignitate, Honoratum primum vrbi præfectum conſtituit. Synodus de communi ſentẽtia, decem ad imperatorem miſerat epiſcopos. qui Conſtantinopolim venientes, decẽ quoque alios ex Arimino legatos ibi repererunt, atque etiam Acacium cum ſuis quæ vellet conficientem, beneuolentia principis ſibi per aulæ purpuratos conciliata. erãt enim nonnulli eiuſdem cum eo ſententiæ: quidam ſacris eccleſiæ ★ donis corrupti, alij illecebris Acacij blanditiarum deliniti. Non enim vel in conſultando, vel in dicendo contemnendus vir fuit Acacius, & ad res quas inſtituiſſet conficiendas nõ incommodus. Eccleſiam quoque celebrem adminiſtrabat, & Euſebium Pamphili præceptorem ha- F buerat, cuius etiam epiſcopatum ſortitus fuerat: & quum plurima addiſcere cõtendiſſet, exiſtimatione ſimul & librorum copia quos à Pamphilo relictos habebat, alios antecellere iudicatus eſt. Et quòd talis erat, nõ difficile ei fuit, ex ſententia res pleraſque conficere. Sed enim quũ ab vtraque Synodo iſtbic adeſſent viginti epiſcopi legati, & alij item qui eò ob negotium fortè venerãt, de Aetio ij primùm conſilium habere atque iudicare ſunt iuſsi, multis etiam maiorum gentium ſenatoribus præſentibus, quibus Honoratus quem dixi præiit. Poſtea verò in præſentia quoque imperatoris, quũ diſquiſitio denuò fieret, deprehẽſus eſt Aetius admodũ in fide hallucinari. Proinde & imperator, & honores apud eum gerentes, malè in eum fuere animati, propter manifeſtam blaſphemiam. Acacius autem cum popularibus ſuis per pœnitentiam reſipuit, ſimulans ſe hæreſim eam primùm ignoraſſe. At ille in primis contendens operam dederat, vt princeps obiter & extra ordinem, cauſam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem eſſe argumẽtis Aetium putans, ſatiſque idoneum

Decem legati Synodi Seleucienſis ad imperatorẽ miſsi Acacius hos præuenit.

★ [illegible]

Conſtantinopoli de Aetij hæreſi agitur

Error eius deprehẽditur

Acacius reſipiſcit, & Aetij opinionem reijcit.

A ad eos qui ſecũ diſputando congrederẽtur, vel ver
borum perſuaſione, vel rationum vi conuincen-
dos,atque ad opinionẽ ſuam inuitis omnibus con
firmandam. Vbi verò cœptum ei nõ ſucceſsit, ſcri
ptum Arimino allatum in medium produxit, at-
que id decem illos qui Seleucia venerant epiſco-
pos recipere iuſsit. Eiſque, ꝙ vehementer reſiſte-
rent, fierique omnino non poſſe dicerent, vt ſub-
ſtantiæ nomen prætermitterent, iuramenti per
Dei nomen ſacramẽto interpoſito, ſe filium ſub-
ſtantia inæqualem nõ profiteri, paratúmque eſſe,
qui aliter ſentirent, eos ab Eccleſia proſcribere, vt
Ariminenſi formulæ ſubſcriberent, ſuaſit. Quum
verò præter omnem opinionem Occidentales ex
Arimino præſtò eſſent epiſcopi, & ſubſtantiæ ver
bum omitterẽt, quàm plurimi apud eos eſſe eiuſ-
modi fidei profeſsionem Acaciani dicere. Exiſti-
mabant nanq;, ſi ea formula reciperetur, ſubſtan-
tiæ nomine prorſus tacito, τὸ ὁμοούσιον conſubſtan-
tiale quoque in alto ſopitum ſilentio: quod ſanè
epiſcopi Occidentales ob Nicænæ Synodi reue-
B rentiam magnifaciebant. Sed enim ipſe etiam im-
perator eam formulam apprimè laudauit. Repu-
tabat nanque ſecum, quum tot Antiſtites viri A-
rimini fuerint, non tantopere lapſuros eos fuiſſe,
vt temerè ὅμοιον, hoc eſt, æqualem profiterentur,
antea ὁμοούσιον conſubſtantialem profeſsi. Nihil
quidem apud ſe, quo ad ſenſum, referre, ſi verbis
quæ ſacræ ſcripturæ ignota eſſent, non vſus, nomi
ne eiuſdem efficaciæ, & quod nihil haberet con-
trouerſiæ τῷ ὁμοίῳ æquali ſcilicet, ſententiam ſuã
profiteretur. Hæc quum eius eſſet ratio, ſuadere
epiſcopis Seleucia miſsis non deſiit, donec & ipſi
Ariminenſem formulam comprobarent. Acacius
verò, atque eius ſtudioſi, Conſtantinopoli diu-
tius morãtes, Bithynos etiam acciuere epiſcopos:
in quibus erant, Maris Chalcedonis, atque Vlphi-
las Gotthorum epiſcopus, qui prius Nicænam cõ
probauerat fidem, deceſſorem ſuũ ſequutus Theo
philum, qui Synodo Nicænæ interfuerat, & cal-
culo ſuo ſententiam confirmauerat. Et quũ quin-
quaginta Antiſtites cõueniſſent, Arimini lectam
fidei profeſsionem autoritate ſua ſtabilierunt: il-
C lo inſuper addito, ſe deinceps in Deo nequaquam
ſubſtantiam aut ſubſiſtentiam nominaturos: &
præter eam ipſam, aliam fidei formulam vel an-
tea editam, vel poſtea edendam, non recepturos.
Et quanuis hanc prius retulimus, faciendum tamẽ
eſſe duxi, quum id locus poſcere videatur, vt hic
quoque, quantum fieri poſſet, inſererem. Ea cum
appendice ſua de verbo ad verbum ſic ſe habet.
Credimus in vnum ſolum Deum, patrem omni-
potentem. Et in vnigenitum filium Dei, ante om
nia ſecula, & ante principium omne genitum ex
Deo, per quem omnia facta ſunt, viſibilia & inui-
ſibilia: genitum autem vnigenitum ſolum ex ſo-
lo patre, Deum ex Deo, æqualem qui eum genuit
patri, ſecundum ſcripturas: cuius generationem
nemo nouit, niſi ſolus qui eum genuit pater. Hũc
ſcimus vnigenitum Dei filium, mittente patre, è
cœlis aduenisse, ſicut ſcriptum eſt, ad abolendum
peccatum & mortem: & natum eſſe de ſpiritu ſan
cto, ex Maria virgine, ſecundum carnem, ſicut ſcri
ptum eſt. Et verſatum cum diſcipulis: & œcono-
mia ſeu functione omni ſecundum paternam vo-
luntatem completa, crucifixum eſſe, & mortuum,

Effecit idem, vt Orientales & Ariminẽſes legati formulæ fidei Sirmienſi Arimino lectæ ſubſcriberent.

Eandem formulam laudat imperator.

Theophilus Gotthorum epiſcopus, qui Nicænæ Synodo interfuit.

Formula fidei Sirmienſis Arimino lecta. Supra ead. ca. 39.

& ſepultum. Et deſcendiſſe ad inferos, ipſúmque D
Orcum eum exhorruiſſe. Qui & reſurrexit à mor-
tuis tertia die, & verſatus eſt cũ diſcipulis. Et die-
bus quadraginta expletis, receptus eſt in cœlos, &
ſedet in dextra patris, venturus die extremo reſur
rectionis in gloria paterna, vt reddat vnicuiq; ſe-
cundum opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem
ipſe vnigenitus Dei filius Dominus & Deus no-
ſter ſe miſſurum promiſit generi hominum para-
cletum ſeu conſolatorem, quemadmodum ſcri-
ptum eſt, Spiritum veritatis, quem eis miſit quum
receptus eſt in cœlos. Subſtantiæ autem nomẽ,
quod ſimplicius à patribus poſitum eſt, & popu-
lis non intellectum, ſcandalum ſeu offendiculum
attulit: propterea quòd & ſcripturæ id non ha-
bent, placitum eſt tollere, & eius deinceps nul-
lam omnino fieri mentionem: quandoquidem di
uinæ quoque ſcripturæ, neutiquam ſubſtantiæ pa
tris & filij meminere. Neque enim ſubſiſtentia
de patre & filio & ſpiritu ſancto nominari debet.
Aequalem autem profitemur filium patri, ſicuti
diuinæ ſcripturæ dicunt & docent. Omnes autem E
hæreſes, & quæ iam antea ſunt damnatæ, & ſi quę
nouæ ſunt ortæ, ſcripto huic promulgato aduer-
ſæ, anathema ſint. Hæc eſt fidei formula pri-
mùm quidem Arimini, tum verò etiam Conſtan
tinopoli lecta. Quandoquidem vero nos via tan-
dem ex formularũ fidei labyrintho expediuimus,
breuiter iam numerum etiam earum inire viſum
eſt. Ac primùm quidem profeſsio fidei Nicęæ re-
ctè eſt dictata. Secunda formula Antiochiæ in de-
dicatione templi dupliciter eſt prolata. Tertia à
Narciſſo ſectatoribúſque eius imperatori Con-
ſtantino iuniori in Galliis eſt exhibita. Ad has
quarta Eudoxij acceſsit, quæ in Italiam eſt miſſa.
Sirmij tres aliæ editæ, quarum vna Arimini quo-
que eſt recitata. Octauam Seleuciæ Acacius com-
poſuit. Nona & vltima Conſtantinopolitana eſt,
cui etiam Ariminenſis appendix addita, ne in Deo
vel ſubſiſtentia vel ſubſtantia nominaretur. De
his ſatis.

Socrat. lib. 2. cap. 41.

Numerus ſymbolorum, ſeu formularum fidei Christianæ.

CAPVT XLV.

VErùm enimuero Acaci⁹ & Eudo F
xius cum factionis ſuæ popula-
ribus ſtudio quoque habuere,
quũ Byzantij eſſent, aduerſę par
tis epiſcopis dignitatem adime-
re: non religionis quidem, ſed
aliarum rerum cauſa. Communiter quidem, quod
eccleſias perturbaſſent, & ſanctiones earum com
miſiſſent: ſeorſim autem, vnicuique alij alia crimi
na intendebãt. Atque illi de fidei profeſsione in-
ter ſe diſſentiẽtes, in ſententiis exautorationis fi-
dei crimen non inſerebant. Et primùm Aetium
diaconatu priuant, vt qui turbæ & ſeditionis in
eccleſia autor extiterit, diſputationibúſque con-
tentioſè Sophiſtarũ more ad oſtentationem cum
mala fama, contra Eccleſiæ conſuetudinem & in-
ſtitutum, abuſus fuerit, & eundem in ſcribendo
modum ſeruauerit. Hunc quidem ita, non ex ani-
mi ſententia, ſed vt opinionem multorum abo-
lerent, quod ferè omnibus eadem quæ ille ſentire
viderẽtur, exautorarũt. Imperatoris autẽ ira quaſi
quodam ſubſidio vſi, qua ille quum aduerſus alios
pleroſque, tum maximè in Macedonium com-

Acacius & Eudoxius Cõſtantinopoli aduerſarios epiſcopos nõ ꝓpter fidẽ ſed alias varias ob cauſas exautorant.

Aetio diaconatus adimitur.

motus

Exauctoratio Macedonij.

A motus fuerat, propter eas quas diximus ſeditiones & cædes, nec non ob vrnæ cinerum Conſtantini patris tranſlationem: & quòd inſuper diaconum in fornicatione deprehenſum ad communionem admiſiſſet, ei quoq; dignitatem abrogant. Eleuſio præterea Cyziceno, crimine illo abiecto, quòd Heraclium quendam Tyrium, ſacerdotem Herculis Græci dei in vrbe Tyro, manifeſtũ impoſtorem, inconſideratè ad baptiſmum admiſſum, in diaconorum quoque ordinem legiſſet, quum quidem is Chriſtianiſmum tantum ſimularet, & propter impoſturas Tyro profugiſſet: tum autem, quòd quum poſtea talem eum eſſe cognouiſſet, nihilo tamen magis ſacro ordine mouiſſet. Præterea quòd viros quoſdam à Mari, qui tum Conſtantinopoli conuentui iſti affuit, Chalcedone damnatos atque proſcriptos, contra canones ſacerdotali dignitate ornaſſet. Baſilium quoque, qui & Baſilas, vt binominis, dictus eſt, & pro Marcello Ancyranam eccleſiam obtinuit, exautorant, quòd hominem quẽdam præter rationem omnem ad tormenta tradidiſſet, & catenis vinctos longo B tempore in cuſtodia habuiſſet. Et quòd graues calumnias clericis quibuſdam Antiochenis, Cilicibus, Galatis & Aſianis texuiſſet, quibus indicta cauſa prouinciarum rectoribus traditis mulctæ exiliique cauſa extitit. Idem quòd Diogeni presbytero Alexandriæ Ancyram eunti, chartas quas ſecum ferebat abſtuliſſet, eundémque verberibus affeciſſet. Aliam quoq; ei impegere dicam, quòd imperialibus ſcilicet mandatis reſiſtere auſus fuiſſet, quibus præcipiebatur, vt Aetius & alij quidam, ad Cecropium, cauſam de criminibus quæ eis obijciebantur apud eum dicturi, ducerentur. Et quòd Hermogeni duci atque etiam Syriæ rectori ſcripſiſſet, quos & quónam locorũ deportandos curaret: pro quibus quum imperator, in patriam eos reducere iubens, ſcripſiſſet, ipſe tamen arte quadam vt aliud fieret effeciſſet, magiſtratibus ſimul & epiſcopis aduerſus. Inſuper quòd Sirmij, Germinij clerum, ne cum eo communicaret ad rebellionem concitaſſet: quòdque in periurio deprehenſus fuiſſet: quod Illyricis, Romanis & Aphris per literas diC ſcordiæ & ſeditionis cauſam præbuiſſet: quòd ad Africanos ſcribens epiſcopos, Vrſicium & Valentem calumnioſè criminatus eſſet: quòd ancillam vinctam falſum contra heram ſuam teſtimonium dicere compuliſſet: quòd virum cum muliere fœda conſuetudine viuentem baptiſaſſet, eidémque diaconi dignitatem contuliſſet: quòd exploratorem quendam itinerum, qui multis necis cauſam attulerat, eccleſia non excluſiſſet: quòd ad myſticam menſam cõiurationes feciſſet, clerúmque ibi iuriſiurandi ſacramento, ne alius alium accuſaret, obſtrinxiſſet, id quod dolo ab eo factũ, vt ſcilicet ipſe primam in clero dignitatem obtinẽs, iudicia eo modo effugeret. atque vt Baſilio Ancyrano epiſcopatus adimeretur, cauſæ hæ fuere. Euſtathio autem Sebaſtiæ Armeniorum antiſtiti, primùm quidem quum presbyter crearetur, quòd eum pater eius † Eulalius præiudicio ſuo damnauerit, & eccleſia eiecerit, propterea quòd habitu qui ſacerdotem non deceret, vteretur. Fuit autem Eulalius Cæſareæ Cappadocum epiſcopus. Deinde quòd Neocæſareæ in Ponto à Synodo iſthic coacta excõmunicatus fuerit, propterea quòd minus fideliter res quaſdam ſibi commiſſas geſsiſſet: quam no D tam ei intulit Euſebius primùm Beryti, deinde Nicomediæ, poſtea verò etiã Conſtantinopolis, poſt Paulum, epiſcopus. Adhæc, quòd ei in Synodo Gãgrenſi, propterea quòd aliter quàm conuenit, & ſenſiſſet, & in eccleſia docuiſſet, epiſcopalis dignitas ſit abrogata. Et quòd in Antiochena Synodo periurij fuerit conuictus: quódque conatus ſit ea quæ rectè in Melitinenſi conuentu conſtituta fuerant, abolere. Et quũ tot criminibus reus ageretur, iudicis ſibi tamen partes ſumpſerit, alienos à fide alios vocans. Eortaſium verò Sardis epiſcopatum gerentem damnarunt, quòd epiſcopi Lydij electionẽ eius non approbaſſent. Dracontium autem Pergamenum, quòd in Galatia prius eccleſiæ epiſcopus præfuiſſet: & adempto illi epiſcopatu poſteriore, ad priorem quoque eum redire non permiſere. Sophronium porrò Paphlagonem, quòd auaritiæ ſtudio in eccleſiæ pecunia quæſtum fecerit: & quòd ſemel atque iterum citatus, vix tandem venerit: & quòd reſponſo Synodum dignatus non ſit, profanum iudicem per prouocationem appellans. Præ- E ter hos Satalenorum epiſcopum Elpidium, vt Baſilij ſocium, & ordine ſublato confuſionis & turbæ autorem, qui etiam Euſebium quendam, cui Melitinenſis Synodus ſacerdotalem ademerat dignitatem, temerè citra inquiſitionem in presbyterorum ordinem reſtituerit: & Nectariæ cuidam, cui propter iuſiurandum violatum, communione interdictum fuerat, diaconatum contulerit: & ad honorem eccleſiaſticum eam, cùm nondum iuxta Eccleſiaſticæ diſciplinæ morem pœnitentiam egiſſet, admiſerit. Neon autem Seleuciæ pontifex propterea ad epiſcopatum deponendum eſt damnatus, quòd ex compoſito in Eccleſia ſua Hadrianum Antiochiæ epiſcopum creari permiſerit. præterea quòd nónnullos ſacrarum literarum imperitos, & eccleſiaſticarum conſtitutionum ignaros, maléque inſuper viuentes, re nõ deliberata, epiſcopos fecerit: qui deinde pecunias Epiſcopali dignitati præferentes, literis ſuis atteſtati ſunt, † malle ſe opes habentes res ſacras curare, quàm ſine illis epiſcopatum gerere. Syluanus autem, quòd alijs & Seleuciæ & Con- F ſtantinopoli vecordiæ cauſa fuerit. Porrò Theophilus Caſtabalenorum eccleſiæ antiſtes, quòd antea ab epiſcopis Palæſtinæ Eleutheropolis epiſcopus lectus, non ex animi ſententia iurauerit, ſe aliam eccleſiam non eſſe ſuſcepturum. Obſeruandum autem illud, quòd Gangrenſis Synodus Euſtathio Sebaſtienſi, antea quoque in Cæſarienſi conuentu exautorato, propterea epiſcopatum ademerit, quòd multa præter eccleſiæ conſuetudinem fecerit atque ſtatuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carnium cibo abſtinendum eſſe docuit. vnde factum, vt multi coniugalem coniunctionem diſſoluerent. Et qui communionem in eccleſia vitarent eis in priuatis ædibus vt communicarent ſuaſit. Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis conſtituiſſent, etiã præter dominorum voluntatem libertate donauit. Et quum ipſe ſingularem ſibi & inſolitum philoſophorum more habitum ſumpſit, tum nouas quoque ſectatoribus ſuis veſtes dedit. Mulieres ne comam haberent, conſtituit. Stata ieiunia aſpernatus, Dominicis diebus potius ieiunandum

Eleuſij Cyziceni.

Baſilij Ancyrani.

Euſtathij Sebaſtenſis. Sozom. habet † Eulalium lib. 2. ca. 43.

Eortaſij Sardiani. Dracontij Pergameni. Sophronij Pompeiopolitani.

Elpidij Satalenus. Satala vrbs Armeniæ.

Neonis Seleucenus.

† [Greek marginal note, illegible]

Caſtabala Ciliciæ oppidum.

Syluani Tarſenſis. Theophili Caſtabaleni. Cauſa quare Euſtathius Sebaſtenſis in Synodo Gangrenſi ſit dãnatus.

Nec hominũ rebus in eccleſia nouas per licentiam ſtudentium.

A eam apud eos qui rem rectè putarunt, fecit. Nam & qui perſequerentur, & qui perſequutionem exciperent, eiuſdẽ erant eccleſiæ & religionis. Tanto verò id malum propter fœditatem maius fuit, quanto turpius ciuibus quàm aliis infertur bellũ: quum quidem id etiam erga cæteros facere, epiſcopalis functionis prohiberent ſanctiones. Et res nouæ tùm laudabantur, paulatímque incrementa ſua capiebant, atq; ad mutationem inſolitam ſpectabant: eóque demũ præfractæ temeritatis peruenerunt, vt homines veteres & patrias leges cõtemnerent, & nouas ſibi pro ſe quiſque conderet. Atque equidem eadem de Deo pleríque cum turbulentis illis ſentire nolebant, ſed noua idẽtidem quædam dogmata comminiſcebantur, neque ſu ab aliis ſuper alias nouis rebus inueniendis continere ſe poterant. Talis tum fuit rerum ſtatus.

CAPVT XLVII.

B Macedonius nanque, etiamſi antè idem cum Eudoxio & Acacio ſenſiſſet, nihilominus tamen ex eccleſia ſua deturbatus, nõ eãdẽ porrò quam illi ſequebatur opinionem, ſed fidei profeſsionem Antiochiæ primùm, poſtea etiam Seleuciæ cõfirmatam, quam ipſe ſeu potius Marathonius, quem Nicomediæ epiſcopum fecerat, vt quidam putãt,

Macedonij hæreſis.

ὁμοιούσιον, hoc eſt, æquiſubſtantialem appellabat, obtinere debere cenſuit. Verùm nõ id modò egit, ſed etiam in Theologia ſeu diuinitatis ratione exponenda, Spiritum ſanctum perſonam vnam Trinitatis dicendam eſſe negauit. Ac filium quidem Deum perfectum, & ſubſtãtia patri æqualem eſſe dixit: Spiritum ſanctum autem expertem honoris & dignitatis eiuſmodi ſtatuebat, famulum eũ & adminiſtrũ, Angelicíſque ordinibus paulo præſtantiorem eſſe docens. Et in eadem cum eo ſententia erant Eleuſius Cyzicenus, & Sophronius Paphlago, & [a] Euſtathius Sebaſtienſis. qui tamen aliis æquior, neque Deum neque creaturam Spiritum ſanctum dicere maluit. Suffragabantur eis

Eiuſdẽ aſſipulatores.

a Euſtathij Sebaſtienſis de ſpiritu ſancto opinio.

C & alij multi, & ferè omnes quibus à parte aduerſa dignitas abrogata fuerat. Nec minimam ſecum partem populi in vrbe Conſtantinopolitana, atque in Bithynia, Thracia, Helleſponto, & aliis vicinis in circuitu populis trahebant. Vita nanque & moribus (quod potiſsimum multitudo ſpectare ſolet) probatis erant. In publicum cum grauitate quadam veneranda prodibant. Instituta eorum non multum à monaſticis aberant. Et ſermo affectata quadã ſanctimonia miſtus, vim ad perſuadendum ſatis accommodatã præferebat. Qualis ſanè & Marathonius fuit. qui publicorum vectigalium inter milites ſub ducibus ſtipendia facientes † rationalis, loculis probè refertis, poſtquam eum quæſtum poſthabuit, egenorum publicis domibus curator præfuit, & ægrotis inſeruiit. Deinde aſceticam ſiue monaſticam quoque vitam, Euſtathio Sebaſtienſi autore, ſequutus eſt. Inſigne is etiam monaſterium Conſtantinopoli cõſtruxit, quod ad longum durauit tempus. Tam ſtudioſus verò Macedonij hæreſis fuit, vt pecunia ſua expenſa, propagandam eam curauerit: Marathonia nóſque populares eius appellandos eſſe, il-

Hæreticorũ vita ſanctitas.

b Euſtathij Sebaſtienſis verbũ: Ego, inquit, neque Deum ſpiritum ſanctũ nominare cẽſuerim, neq; creaturã vocare auſus fuerim. Socrat. lib. 2. cap 45.

† ταμιακὸς.

Marathonius Nicomedienſis.

Macedoniani quoq; Marathonij dicti.

lis perſuaſerit. Et vnus ipſe, ne prorſus ſecta ea Cõ D ſtantinopoli interiret, obſtitiſſe viſus eſt. Macedoniani nanq;, ex quo tempore epiſcopatu Macedonius eſt deiectus, neq; eccleſiã neque epiſcopum poſtea, eis quos exauctoratos paulo antè nominauimus exceptis, donec Arcadius ad imperiũ peruenit, habuere. Siquidem Ariani, omnes qui alterius eſſent quàm ſuæ ſectæ, eccleſiis exactos, plurimis etiam aliis malis afflixere. Cæterùm iſti non tantum Macedoniani & Marathoniani, verum etiam πνευματομάχοι, hoc eſt, oppugnatores ſpiritus, ſunt nominati. Ac qui eo tẽpore epiſcopi ſedibus ſuis ſint eiecti, operoſum eſſet omnes recenſere: vt autem breuiter dicã, nulla ferè fuit in Romano imperio gens, quæ calamitatem eam experta nõ ſit.

Item πνευματομάχοι.

CAPVT XLVIII.

Qvum Eudoxius ad Conſtantinopolitani epiſcopat⁹ opes reſpiceret, & iã poſſeſsionem eius obtineret, nõ parua per ambitionẽ de Antiochena ſede E orta eſt contentio. Quod nanque, vt ita dicam, vnuſquiſq; epiſcopatum eum ad ſe pertinere putaret, ſeditiones in clero ſimul & populo, vt fieri ſolet, ſunt motæ. Et cuiuſque opinionis ſectatores, in ea epiſcopatus conſequendi expectatione, ex popularibus ſuis quenquam deligi ſtuduerunt. Ingens nanque adhuc in multitudine de dogmate erat diſsidium. Vnde in pſalmodiis quoque non concordabant: ſed vnuſquiſque pro ea quam obtinebat opinione, carmina conformabat. Et quum talis eſſet Antiochiæ ſtatus, Eudoxio ſectatoribúſque eius placitum eſt, in eam vrbem transferre, qui dicendo atque perſuadendo egregius, ſimúlq; vitę conſuetudine laudatus maximè, eiuſdémque antea cum eis ſententiæ ſuffragator fuiſſet, Meletium. Magnam enim conceperant ſpem, fore vt multis eius viri primariis dotibus non ſolùm Antiochenos in ſententiam ſuam pertraherent, ſed etiam vicinas circũcirca vrbes, & eos maximè qui à diuo Euſtathio Euſtathiani vocabantur, & fidem Nicænam integram ſeruabant, ſuas ipſi ſibi ſynaxes & con- F uentus ſeorſim agentes. At enim magnopere opinione ſua ſunt falſi. Et ad Meletium, vbi Antiochiam peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quæ Paulinum ſequuta fuerat, acceſſere. Et alij quidem propter tanti viri gloriam (celebris enim aduentum eius præceſſerat fama) alij autem videndi eius gratia. Quibus quoque ſtudio fuit, ad quam partem inclinaturus eſſet, reſciſcere. Vulgatum quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: ſicuti etiam exitus comprobauit. Ac primùm ille quidem vt de dogmate verba faceret, ſecundo loco habuit, † doctrinam autem morum publicè coluit. Deinde verò progreſſus, Nicænam etiam fidem intulit, & τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale prædicauit. Fertur ſanè quidem, clericum Archidiaconũ ad illum quum doceret acceſsiſſe, causámque ei manum iniecıſſe, atque os obſtruxiſſe. Illum autẽ manu magis quàm voce fidei ſententiam indicaſſe, tres apertè digitos extẽdentem, eiſque rurſum leniter contractis, vnum tantum directè erigentem. Qua ille re omnibus per imaginẽ quandã ex-

Meletius epiſc. Antiochenus deſignatur, antea quidẽ Arianiſans, deinde autem orthodoxus.

† ἠθικὴν διδασκαλίαν.

Meletius ſimul & manuum indicio & voce libera trinitatẽ ὁμοούσιον publicè prædicat.

A bibuit, quæ ſentiens dicere non potuit. Vbi verò diaconus ore relicto, manum eius cõpreſsit: tum illum ore libero & voce graui diſertè ſententiam de Deo ſuam promulgaſſe, & omnibus Nicænam fidem commendaſſe: apertè, qui aliter ſentirent, eos à recta opinione aberrare teſtatum. Quum autem nõ ceſſaret vel verba faciens, vel manu geſticulãs, animi ſui ſententiã viciſsim, vt ſe res dabat, aduerſus Archidiaconi inhibitionem atq; contentionem aſtruere, & cõcertatio ea inter epiſcopos, perinde atque pancratio, hoc eſt, omni certaminũ genere & viribus opibúsq; omnibus decertantes, diutius duraret, Euſtathianos lætitia plenos exultaſſe & vociferatos eſſe, Arianos verò pudore atque ignominia affectos ceſsiſſe. Et eam ob cauſam Eudoxium cum ſuis indignabundum, ab eccleſia Meletium proſcripſiſſe. eundémque deinde vt ſententiæ ſuæ ſuffragatorum, (ita enim exiſtimabat) & priora dicta correcturũ, reſtituiſſe. Nã Meletius Arianorũ ſuffragiis Sebaſtiæ epiſcopus creatus, atq; inde rurſum per eoſdem Berrhœam B Syriæ tranſlatus fuerat, & Seleuciæ in concilio Acacij fidei formulæ ſubſcripſerat. In Conſtantinopolitana præterea Synodo affuerat: & cũ illis quæ eis placita erant, egerat & ſanxerat, atque ab eiſdẽ ad Antiochenam ſedem euectus fuerat. Sed illi, vt diximus, eum reſtituère. Vt autem à recta ſententia deduci minimè potuit, Imperator ea re intellecta, exilio eum mulctauit: & Euzoio Arij familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, eccleſiã Antiochenã commiſit. Porrò qui Meletium conſectati, doctrinã eius laudabant, ab Arianis ſeiuncti, ſuas ipſi ſibi eccleſias & cõuentus agebãt. Paulini ſiquidem ſectatores, & τῆς ὁμοουσίας conſubſtantialis aſſertores, qui Euſtathiani vocabantur, Meletium eiúſque ſtudioſos auerſati ſunt, neque cõmunionem ſibi cum eis eſſe voluerunt: propterea quòd Meletius Arianorum electione epiſcopus factus, ſectatoréſque eius eorũdem baptiſmo initiati eſſent. Atque ij ſanè quãuis ſententiis eſſent cõiuncti, tamen propter ſolam electionis cauſam à ſeipſis ſunt diſiuncti. Ita factum, vt in eccleſia Antiochena diſsidium, duabus quæ idem ſentirent partibus C intercederet. Eodem tempore Conſtantius Perſas res nouas moliri cognouit, & ſe Antiochiã contulit.

Margin notes: *παγκρατίου ἀγωνιζόμενοι.* *Meletius ab Eudoxio proſcriptus. Mox idem reſtitutus.* *Idẽ à ſententia ſua excuti nõ potuit.* *Euzoius Antiochenus epiſcopus.* *Paulinianĩ orthodoxi cũ Meletianis catholicis Antiochiæ propter Arianã Meletij electionem, nõ communicarunt.*

CAPVT XLIX.

ACacius, & populares ſui, quieſcere rurſum non potuerunt: & quum eos rerum ſuarum pœniteret, priora decreta ſua mutare ſunt aggreſsi. Quã ob rem cum paucis Antiochiam veocare, atque ibi Euzoio eccleſias gubernante, & imperatore præſente, in fidei formula primùm Arimini, deinde Conſtantinopoli edita, τὸ ὅμοιος, hoc eſt, æqualitatis nomen inducere atque abolere conſtituerunt. Iam enim nõ occultè, ſed propalàm, citra pudorẽ, per omnia ſubſtantia ſimul & voluntate inæqualem patri filium, & ex non exiſtentibus genitum eſſe docebant & prædicabant: ſicuti & Arius à principio opinatus eſt. His autem maximè ſuffragabantur, quicunque Aetij ſententiam comprobarunt: qui primus poſt Arium eiuſcemodi nomina in publicum produxit, & liberè cum magna cõfidentia promulgauit. Vnde ipſe quidem D ἄθεος, hoc eſt, contemptor Deûm: ſectatores antẽ eius ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales & † non exiſtentiales, Antiochiæ ab Homouſianis ſeu conſubſtantialis profeſſoribus cognominati ſunt. Qui quidem tum propter Meletium ſegregati erant, vt à me paulo antè dictum eſt. Sed enim Ariani à noſtris interrogati, cúrnam, quũ antea in profeſsione fidei ſuæ, filiũ Deum ex Deo dixerint, inæqualem nunc, atque ex non exiſtentibus, profiteri auderent? Propterea, reſponderunt, quòd & Apoſtolus Paulus: omnia autem ex Deo, inquit. Proindéque vnum etiam eſſe rerum omnium filium: & ob eam cauſam in fidei formulis addi illud Secundum ſcripturas. Huiuſmodi illi cauillationibus reſponſiones & refutationes ſuas inſtituère. Quarum autor Georgius Laodicenſis fuit, qui nõ bene loquutiones eiuſcemodi aſſequutus, ſuperioribus temporibus hæc Origenem inueſtigaſſe, & Apoſtolicas verborum proprietates fuſius interpretatum eſſe ignorauit. Cæterùm tametſi arroganter iſta in reſponſionibus ſuis iactarent, conuicia tamen multorum tum perferre, & per inter- E rogationes eos vrgentibus ſatisfacere non potuerunt. Et quum quod in aduerſarios crimen regererent, non haberent, confirmata denuò quã Conſtantinopoli ediderant formula, conciliabolum ſuum ſoluerunt, & ſe domum receperunt. Eadem hac tempeſtate Athanaſio adhuc latente, Georgius Alexandriæ non eos modò qui diuerſum ab opinione ſua ſentirẽt, malè accipiebat, ſed Græcis quoque ipſis grauis erat. Nam eos etiam, ſicuti ipſi viſum eſſet, opinari atque ſentire volebat, & facere id nolentes perſequebatur: quin vniuerſæ quoque vrbis eius plebi moleſtum ſe exhibebat: principum maximè virorum obiurgator, & doctis atque claris, quòd eos contemnebat, nec non multitudini ipſi inuiſus, veluti tyrannicus, & qui dominationem ſibi qu[...] ſi iure ſuo vendicaret. In primis verò, Græcæ ſuperſtitionis cultores exacerbauit, quòd eos patriis ſuis ſacris operati, diéſq; feſtos peragere prohibuit. Et militari ex Ægypto adducta manu, deorum imagines atque alia donaria, & quicquid præterea in templis eorum eſſet ornamenti, diripiens abſtulit. Quæ ſanè omnia, vt F necaretur, cauſam præbuere: ſicuti libro proximo oſtẽdimus. Cyrillo eccleſia Hieroſolymitana, eo quo ſuprà dictum eſt modo, adempta eſt, & Herennio mãdata. Cui Heraclius, atque huic rurſum ſucceſsit Hilarius. iſti nanque vſque ad Theodoſij imperium eccleſiam eam adminiſtraſſe traditi ſunt, poſt quos Cyrillus ipſe ſedem ſuam recuperauit.

Margin notes: *Acaciani apertè τὸ ἀνόμοιον, hoc eſt inæquale, in formulã fidei inſerere conãtur, in conciliabulo Antiocheno.* *Aetij ſententia & Arij eadem.* *† ἐξουκόντιοι.* *Quã Ariani τὸ ἀνόμοιον autore Georgio Laodicẽſi defenderunt.* *Ariani hæc in parte ab Origene refutata.* *Georgius Alexandriæ hominibus omnibus, præter quam Arianis ſuis, grauis & moleſtus.* *Hieroſolymitani epiſcopi.*

CAPVT L.

IVlianus ſanè Cæſar bello barbaros † ad Rhenum vicit, pleriſq; cæſis, quibuſdam etiam captis. Et quòd militibus tum propter moderationis animi & æquitatis obtentũ præclarus eſſe videretur, Imperator Romanorum ab eis eſt declaratus. Quæ res vbi Cõſtantio eſt renunciata, anxia eũ cæpit ſolicitudo. Et Antiochiæ ab Euzoio ſacro tinctus lauacro, exercitum inde aduerſus Iulianum duxit. Atque vbi ad Mopſocrenas, hoc eſt, Mopſi fontes, qui

Margin notes: *Iuliani præclara victoria.* *† Prope Argentoratum, Eutrop.* *Apud Perſiũ, Ammian.*

Conſtantij mors.

De Cōſtātio īperatore ex Grego. Nazanzeno.

A inter Cappadociam & Ciliciam ſunt, venit, cutis
confectus, per apoplexiam vitam finiit. Qualis au-
tem & moribus & religione Conſtantius fuerit,
in præſentia commemorarem, niſi vehementiſ-
ſimus orator Gregorius Theologus virtutes eius
pulcherrimè oſtendiſſet. Et quū verbis illius qua-
lis is fuerit declarare liceat, ſuperuacaneum eſſe
duxi, aliter res eius referre velle. In prima igitur in
Iulianum Inuectiua, veluti reprehendens Cæſa-
rem eum creatum eſſe, hæc ad verbum pro Con-
ſtantio refert. Quid hoc fuit imperatorum ſan-
ctiſsime, & CHRISTI amantiſsime (proue-
hor enim oratione, vt te veluti præſentem & hęc
audientem incuſem: quāuis te longè ſuperiorem
reprehenſione noſtra eſſe ſciam, qui ad Deū trāſ-
latus ſis gloriæ cœleſtis hæres: & tantò longius à
nobis receſſeris, quāto imperium illud quod cum
hoc commutaſti, eſt auguſtius) quódnam hoc ce-
piſti conſilium? qui prudentia & animi ſolertia
omnes, non modò qui ætate tua, ſed antea quo-
que fuere principes, longè ſuperaſti: qui foris fi-
nitimas circumcirca regiones à barbaris repurga-
B ſti, & domi tyrannos compeſcuiſti: atque alios
quidem verbis flexiſti, alios autem armis viciſti:
& eo ſane vtrunque modo peregiſti, vt alterum
in altero nihil tibi afferret difficultatis. Et quum
multa ſint bello & armis parta, maiora tamen &
illuſtriora, quæ nullo effuſo ſanguine conſtituiſti
tropæa. Ad quem vndequaque legati & ſuppli-
ces ex gentibus variis veniebant, quarum nonnul
læ iam imperata faciebant, nonnullæ autem ta-
ctura erant. Qui quicquid ſperaſſes, confectum
tibi iam propè fuit. Adeò manu Dei ad conſilia
& actiones omnes es productus. Cuius pruden-
tia quidem magis quàm fortitudo, magis verò e-
tiam fortitudo quàm prudentia admirationi fuit:
amplius autem, quàm vtræque iſtę, laudata pietas.

Nō ſatis pru dēter Cōſtan tiū Iulianū Cæſarem creaſſe.

Conſtantius princeps chriſtianiſſimus.

Et paulò pòſt: Quis enim eorum etiam qui a-
liqua ſaltem ex parte eum nouere, neſcit, illum
propter veram pietatem, ſummúmque in nos a-
morem, & quòd nobis omnia voluerit conciliare
bona, non tantum contempturum vel omnem ge
neris ſui honorem, vel imperij partem, verum-
etiam incolumitatem ſalutémque noſtram impo
C rio ipſo rebúſque ſuis omnibus, atque adeò ani-
ma ipſa, qua nihil eſt omnibus hominibus cha-
rius & præſtabilius, commutaturum fuiſſe? Ne-
mini ſiquidem vnquam tantus rei alicuius, quan-
tus illi, ardor & amor inceſsit, vt Chriſtiani au-
cti honeſtique eſſent, & ad ſummam gloriam &
potentiam peruenirent. Non enim tot gentes im
perio eius ſubactæ, non reſpublica ab eo ritè
gubernata, non ingens pecuniæ vis, non gloriæ
amplitudo non quòd regum princeps atque im-
perator & eſſet & nominaretur: non aliæ deni-
que res, quæcunque ad hominum felicitatem fa-
cere videntur, tantùm eum exhilararunt, quan-
tùm vt nos quidem per ipſum, per nos autem ip-
ſe, & apud DEVM, & apud homines laudem
conſequeretur, & conſtans nobis perpetuaque
permaneret poteſtas. Etenim quū alia multa, tum
illud præcipuè ſublimius, Imperatoriéq; magis q̃
alij multi conſiderans, optimè nouerat, cum Chri
ſtianorum rebus vnà Romanum auctum eſſe im-
perium: atque adueniente CHRISTO, rerum
adminiſtrationem ad vnius principis, quod antea

In Chriſti Seruatoris aduentu Romanum auctum imperium.

ex omni parte factum nunquam fuerat, ſummam D
poteſtatem perueniſſe. Quam ob cauſam meritò
ille mihi viſus eſt res Chriſtianorū tātopere orna-
re, & fouere. Qui etiamſi dolorem aliquem no-
bis attulit, non id tamen vel per contemptum, vel
cum contumelia, vel vt alius præ nobis glorifica-
retur: ſed vt omnes vnum eſſemus, & idem ſen-
tiremus, nec ita ſectis atque diſsidiis diſſecti atque
diſiuncti eſſemus, fecit. Deinde eum aduerſus
obtrectatores, qui illi † ignauiam rerúmque im-
peritiam defuncto criminando obiiciebant, de-
fendens, hæc addit: Pudendum profectò eſſet, ſi
tanto ab eo honore aucti, & tantum vera pietate
excelluiſſe eum certò perſuaſi, merito ſuo eum
non defenderemus: quod præſtare etiam de no-
bis nihil meritis debemus, qui verbi & veritatis
miniſtri ſumus: poſt obitum præcipuè eius, quum
iam aſſentationis probrū effugimus, & oratio om
ni ſuſpicione ſuperior eſt. Quis enim nō ſperauit,
Iulianum, ſi aliud nihil, honore ſaltem accepto,
manſuetiorem? Quis verò non ex fide earum re-
rum quæ ei creditæ ſunt, etiam, prę terquam quòd E
conſentaneum eſſet, æquiorem fore? Et ſimul ma
iorem Conſtantius Iuliani arrogatione obtinuit
animum, non tam quòd fidem illius magni fece-
rit, quàm quòd potentiæ ſuæ confiſus ſit. Sed cur
hoc ſic vrgeo? quum cedens atque victus vincé-
re, & argumentis ſuperior eſſe poſsim? Si nan-
que qui alij credidit malus eſt, quis tandem is fue
rit cui creditum eſt? Et ſi mores prauos non præ-
uidiſſe, culpa non vacat, quo loco prauitatem ip-
ſam ponemus? Verùm enimuerò ea res eſt mali-
cia, vt ratione nulla regi & flecti queat: neque fie
ri poteſt, vt homines improbos meliores quiſquā
efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus meritò
beneuolentior eſſe, & ſi quam malignitatis ha-
buiſſet ſcintillam, eam extinguere debuiſſet, ex eis
rebus ad maius excitatus eſt odium: & quo pacto
egregia merita atque beneficia, per malam gratiā,
in autore ſuo vlciſceretur, circūſpexit. Hęc qui-
dem in priore Inuectiua ille refert. In poſteriore
autem hæc ſcribit: Quandoquidem verò etiam
nobis funus eius eſt, qui ante Iulianum è vita ex-
ceſsit, inſpiciamus hic quantum duo iſti impera- F
tores inter ſe differant. Siquidem hoc quoque a-
liquid in defunctis vel ad felicitatem, vel ad infe-
licitatem confert. Ac noſtri quidem funus pro-
ducitur publico apparatu, auſpicatiſque ominibus
& acclamationibus: noſtris dico, & ſanctioribus
iſtis carminibus, itē nocturnis hymnis & lucerna-
rum ignibus, quibus Chriſtiani obitum pium co-
honeſtandum cenſemus. Et corpus ipſum celebri
lugentium conuentu effertur. Quod ſi verba iſta
fidem merentur, ad multorum certè hoc quibuſ-
dam referentibus peruenit aures: quū defuncti ca
dauer Taurum montem ſuperaret, vt ad patriam
vrbem, cognominem eis iſtam & præclaram di-
co, duceretur, auditam eſſe à quibuſdam ex ſupe-
rioribus locis vocem veluti pſallentium ac produ
centium, Angelicarum opinor poteſtatum, vt ho-
nor iſte pietati illius & quaſi funebre munus datū
ſit. Si etenim rectā fidei opinionem loco ſuo mo-
uere viſus eſt, importunitatis errorîſque purpu-
ratorum eius id fuerit crimen, qui acceptū in po
teſtatem ſuam, ſimplicem eius, facilem & procli
uem ad pietatem, & minus barathrum & perni-

Poſſeſſa Roma. Monarchia.

Excuſatur Cōſtantius, quòd Arianus factus ſit vitio.

† ὑπνίαν.

De eo, quòd Conſtantius Iulianū Cæſarē fecerit.

Conferuntur funus Conſtantij cū funere Iuliani.

Lucerna & carmina funeralia.

Quid in proſeſsione, fidei hallucinatus ſit Conſtantius, conſilio trorum eius culpa ad ſcribam.

A ciem prouidentem animum, quò vellent, duxere: & certioris inquiſitionis prætexiu, xelum & ardorem in prauitatem conuertiere. Sedenim nos communē magis, pietatis ſcilicet & fidei opinionem, & patrem ob oculos & animum, qui fundamenta Chriſtianitati imperialis poteſtatis & fidei iecit, ſortemque quæ in illum dogmatis noſtri conſtituendi incidit, ponentes, ita vt decuit, tabernaculum corpúſque eius, qui iuſtè imperaſſet, & vitam ſancta morte finiiſſet, nobiſque ſummam poteſtatem reliquiſſet, honore iuſto proſequuti ſumus. Vbi autem ad magnā & imperatricem vrbem appropinquauit, quid dicere attinet, vniuerſi exercitus ſatellitium, & armatorum ordines, qui tanquā viuo adhuc imperatore affuere: aut ſplendidæ vrbis effuſionem, & omnium qui vel fuere vel futuri ſunt, celeberrimum occurſum? At ſtrenuus ille & generoſus noua purpura ſeſe venditans, atque eo nomine, vt conſentaneum eſt ſuperbiens, fuit & ipſe pars aliqua honorificæ iſtius pompæ, eandem & dans & recipiens gratiam: & illā quidem

Iulianus quoque Conſtantij ad Cōſtantinopolim exequias ... ſed iniuitus ...

B inuitus, hanc autem libens, ſicuti dicunt. Copiæ nāque militares omnes, tametſi præſentis eius potentia vincerentur, plus tamen honoris defuncto habentes, (quandoquidem natura beneuolentiæ affectu recentes ærumnas proſequimur) & amoris miſericordiæque inclinatione mortuo condolentes, eámque ob cauſam minimè ſe cōtinentes, quin illum velut imperatorem honorificè exciperent, apoſtatæ & deſertori perſuadent, atque eum ſimul ferè cogunt, vt defuncto habitu conuenienti obuiā procederet. Erat autem habitus is, vt diadema de capite deponeret, & demiſſo vultu imperatori extremum præſtaret officium, eúmque ad ſepulchrum, cum reliquo comitatu in præclarum

Sepultura Conſtantij.

D diuorum apoſtolorum templum, qui ſacrum hoc genus & ſuſcepere, & conſeruant, eoſdem propè cum illis honores percipiens, deduceret. Theologus quidem hæc, & alia plura, in Inuectiuis pro Conſtantio dicit: nec in aliis quidem orationibus ſuis prauitatem illi, ſed ſimplicitatem potius quā leuitatem tribuens. Alij verò hiſtorici eum non recta in religione ſententia fuiſſe produnt: in quibus eſt & Theodoritus Cyri epiſcopus. Ego verò potius propugnatoris veræ pietatis Gregorij magni autoritatem ſequor. Nam quidam tradūt, minimè mirandum eſſe, ſi in reliquis orationibus illum leuiter perſtringens, in Inuectiuis magnificis prorſus exornet laudibus. Ardorem enim, quo aduerſus religionis deſertorem incitatus fuit, ita immutaſſe virum magnum dicunt, vt amicus illi beneuolúſque prorſus factus ſit, qui non malicia, ſed ſimplicitate res noſtras aliquantum perturbarit. Qui & illum ſancti eius patris morem fuiſſe volunt, vt grauiſsimas etiam eis noxas condonaret, qui eas ignorantia & lapſu aliquo admiſiſſent. Quod ego quidem rationi conſonum eſſe di- E xerim: in rebus autem pietatis noſtræ gratificari cuiquam voluiſſe tantum eccleſiæ doctorem, negauerim. Res Cōſtantij ſic ſe habuere. Mortuus enim eſt, ſicut diximus, ad Mopſi fontes, tertio Nouembris mēſis die, vixit annos quadraginta quinque: imperauit autem triginta & octo, cum patre quidem tredecim, reliquos vigintiquinque ſolus. Quos quidem annos nonus iſte hiſtoriarum complectitur liber: quum à mundo condito [a] quinquies milleſimus octingenteſimus ſeptuageſimus ſecundus, à Chriſto autem nato treceteſimus ſexageſimusſeptimus ageretur annus.

Cur laudet Gregorius in Inuectiuis aduerſus Iulianū orationibus Conſtantiū laudarit, quem in ſcriptis aliis aliquantū perſtrinxit.

Chriſtiani animus in condonandis noxis pietas.

Libri huius anni.

a Secundum nonnullos 4342.

EPISTOLAE ATHANASII AD AMICOS, DE formula fidei in Sirmio compoſita datæ, pars: ſicuti apud Socratem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ lib.2. cap.27. reperitur.

C QVid enim in doctrina veræ pietatis Eccleſiæ Catholicæ defuit, vt iſti nunc de fide diſquirant, & Conſulatum præſentium temporum verbis ſuis, quæ de fide promulgarunt ſcilicet, adiiciant? Fecerūt ſanè Vrſacius, Valens & Germinius, quod neque factum, neque auditum vnquam eſt apud Chriſtianos. Quum nanque ſcripſiſſent, quemadmodum ipſi voluerunt, credendum eſſe: Conſulatum & menſem & diem adiecerunt, vt declararent cordatis omnibus, non antea extitiſſe, ſed nunc primùm ſub Conſtantio initium cepiſſe eorum fidem. Omnes etenim illi hæreſim ſuam ſpectantes, ſcripſerunt. Adhæc, de Domino ſeſe ſcriptores aſsimulantes, alium ſibi nominatim deſignant dominum, Conſtantium. Is enim fuit, qui poteſtatem illis impietatis præſtitit. Et dixerunt illi imperatorem ſuum perpetuum, quum filiū Dei æternum negent. Adeò per impietatem Chriſtum oppugnant. Fortaſſe autem annotandi Conſulatus cauſam & occaſionem à ſanctorum prophetarum temporis adſcriptione acceperunt. At ſi hoc ipſum dicere auſi fuerint, inſcitiā ſuam admodum prodent. Sanctorum nanque hominum F prophetiæ temporum continent memoriam. Sic Eſaias quidem, & Oſeas, in diebus Oziæ & Ioatham, & Achaz, & Ezechiæ: Hieremias autem temporibus Ioſiæ, Ezeciel porrò & Daniel ſub Cyro & Dario fuere. Atque item alij aliis annis ſunt prophetati, non facientes veræ pietatis initium. Ante illorum enim tempora, & perpetua ea fuit: quippe quam ante mundi conſtitutionem DEVS in CHRISTO nobis præparauit. Neque fidei ſuæ illi tempora indicarunt: nam & ante ea ipſa tempora fideles ipſi fuerant. Sed tempora promiſsionum per eos factarum oſtenderunt. Promiſsiones verò de aduentu Saluatoris noſtri præcipuè factæ: quibus tanquam acceſsio quædam & ſequela, res in Iſraël & apud gentes futuræ ſunt anneæ. Et tempora annotata non ſunt, ſicuti dixi, quod tum cepiſſet initium fides: ſed vt ipſorum prophetarum ætas, qua illi qui talia vaticinati eſſent, vixere, oſtenderetur. At noſtri iſti ſapientes non hiſtoriā cōmemorātes, neque futura prædicentes, ſed ſcribentes, PROMVLGATA EST FIDES Catholica, ſtatim Conſulatum adiecerunt, & menſem & diem. Et

A ſicuti ſaocti viri hiſtoriarum & miniſterij ſui tempora declararoot: ita iſti fidei ſuæ tempus annotaruot. Atque vtinam de ſua ipſorum fide eapreſſe ſcripſiſſent. Illi verò in initio fidem allegant, quā coſeĉtati non ſuot. Non eoim ſcripſerunt, Ita credimus: ſed, Promulgata eſt fides catholica. Itaquo quùm conſilij eorum temeritas ſummam declarat impietatem, tum oouum ioſoléoſque ſcripturæ iouentum Arianum æquat ioſtitutum. Atque hoc ita ſcribentes, ſatis docuerunt, tum eos primùm credere cœpiſſe, atque ab eo tempore fidem eorum in medium anouociari voluiſſe. Et quemadmodum ſecuodum Euangeliſtam Lucam, propoſitum publicè eſt decretum deſcriptioois ſiuo cenſus agendi, atque idipſum decretum prius quidem oon extitit, verùm ab eis ipſis diebus eſſe cœpit à promulgante vulgatum: itidem & iſti ſcribētes, Promulgata ouoc eſt fides, oſtenderuot recentem eſſe hæreſis ſuæ ſententiam, nec aotehac eam B earitiſſe. Quod ſi addunt, Catbolica: noo animaduerteruot, ſe in Phrygum incidere præuaricationem. Ita vt & ipſi perinde atque illi dicant, Nobis primùm reuelata eſt, & à nobis ioitiū cepit Chriſtiauorum fides. Et ſicut illi Maaimillam & Montanum, ſic iſti pro Chriſto Dominum Conſtantiū profeſsioni ſuæ inſcribuot. Quod ſi iuxta eorum verba, ab annotato Cōſulato fides ioitiom habet: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipſi quoque de eis facient, qui ab ipſis de fide ſunt inſtituti, & ante conſolatū eū obdormierūt? quomodo eos reſuſcitabuot, vt quæ prius docuerūt, io illis abſtergāt: & quę nunc inuēta ſcripſerūt, eis inſerāt? Adeò ſunt imperiti, nihil aliud qoàm prætext⁹ cōfingere ſcientes, eóſq; abſurdos & incredibiles, vt qui ſecū ipſi ſtatim ſuam afferāt redargutionē.

DECIMI TOMI CAPITA.

1 De vita & inſtitutione præuaricatoris Iuliani: & vt permiſsione Dei, Romanorum Imperator ſit renunciatus.

2 Vt præuaricator & apoſtata per Thraciam proficiſcens, Conſtantio defuncto, Conſtantinopolim peruenerit.

3 Vt Chriſtianiſmo abiurato, Iulianus idola coluerit: et vt inter ſacrificandum in horrenda ſpectra inciderit.

4 Vt idolorum templis apertis, vetuſta priuilegia & prouentus Chriſtianis ademptos illis dicarit. & quæ Gazæ & Cæſareæ propter idolorum templa fecerit.

5 Quomodo, vt fauorem plebis aucuparetur, omnes paſſim Epiſcopos à Conſtantio in exilium pulſos reuocarit, cùm propter Conſtantij odium, tum quòd eccleſiam turbari vellet.

6 Vt etiam magnus Athanaſius tum apud virginem pudicam occultatus, publico ſe commiſerit, & eccleſiam receperit, Georgio Ariano à populo interempto.

7 Iuliani epiſtola ad populum Alexandrinum miſſa, de Georgij cæde.

8 De Euſebio, Neſtabo & Zenone fratribus, qui Gazæ martyrium ſuſtinuerunt: & de S. Hilarione, miraculorum editore.

9 De calamitatibus in Phœnice & Heliopoli & Emeſa toleratis. & de Aemyliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marco Arethuſiorum epiſcopo.

10 De Theodulo & Tatiano Phrygibus: præterea de iis qui Ancyræ in Galatia martyrio ſunt affecti, Buſyride & Baſilio: item de Eupſychio Cappadoce.

11 De ſancto Artemio: item de ſanctis Manuel, Sabel, & Iſmael: & de beata Publia virgine.

12 Vt Apoſtata res venales in foro polluendas contaminandáſque mandarit. De ſancto Theodoro tyrone: & de ſanctis martyribus, Iuuentino & Maximino.

13 De reliquiis ſanctorum prophetarum, Eliſei, & Ioannis præcurſoris & baptiſtæ.

14 De Lucifero & Euſebio: vt Antiochiæ in locum Meletij Paulinus ſit ſurrogatus. Item de Alexandrina ſynodo, quæ conſubſtantialem patri & filio ſanctum ſpiritum diuinitùs aſſeruit, Athanaſio præſidente.

15 Quæ eadem ſynodus Alexandriæ de iſtis verbis, ſubſtantia & ſubſiſtentia, euidenter & clarè decreuerit.

26 Quæ Athanaſius in oratione quam de fuga inſcripſit, commemoret.

Vt eo tempore Antiochiæ tres epiſcopi fuerint, Meletius, Paulinus, & Euzoius: & vt Lucifer Euſebij reprehenſionem ægre ferens, hæreſeos ſuæ autor extiterit: & vt Euſebius Vercellenſis & Hilarius Pictauienſis epiſcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis Romana ſimul & Græca lingua ſanam Nicænæ fidei doctrinam annunciarent. 17

De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatē ſuam docuerint. Quid ij ſenſerint, & quibus defenſionibus aduerſus eorum accuſatores ſint vſi. 18

De ſancto Athanaſio, vt ab apoſtata inquiſitus, arte mirifica profugus euaſerit. 19

Vt Iulianus denuò idololatriam Græcorum vehementius & acrius comprobarit. & de Eleuſio Cyziceno, Tito Boſtrenſi, & Mari Chalcedonenſi, epiſcopis. 20

Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriam confirmaturus, religionis noſtræ proprios ritus idolorum cultui accommodare inſtituit. 21

Epiſtola Iuliani ad Pontificem Galatiæ Arſacium, vt Chriſtianorum mores imitando conſectetur. 22

Quæ contra pietatem noſtram impius egerit, & vt dolo exercitum ad Deorum ſacrificia, donatiuo ea de cauſa dato, pellicere tentarit. 23

De Conſtitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere cœperit. 24

Vt inſuper Apoſtata lege lata, Chriſtianis Græcarū artium & inſtitutionū literis interdixerit: & vt Gregorius magnus, & duo Apollinares Syri, ſacras ſcripturas omni genere carminum expolientes, conſilio & inſtituto eius obſtiterint. 25

De Græcis & Ethnicis artibus & literis, etiam Chriſtianis pietatem conſectātibus eas vtiles eſſe, eáſque Chriſtianos addiſcere oportere. 26

Vt Iulianus expeditione in Perſas ſuſcepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus, contra Antiochenos librum Miſopogona, hoc eſt, barbæ oſorem compoſuerit. 27

Quæ præuaricatori huic in Antiochenorū luco Daphne acciderint: & de tumulo ſancti Babylæ martyris, & de ſancto Theodoro confeſſore. 28

De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorum quæ per vindictam diuinam paſſi ſunt, qui ſacra Chriſtianorum & res diuinas contumelia affecerunt. 29

De ſtatua Chriſti, quam in Phœnice Paneade mulier 30

illa quæ fluxu ſanguinis laborarat, erexit.
31 De fonte qui Nicopoli, ſiue in Emaus eſt: & de Perſea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Christi ſanante.
32 Vt impius religionem noſtram extinguere conatus, etiam Iudæis permiſerit Hieroſolymis templum reſtaurare: & quæ tum ibidem propè omnem excellentia euenerint.
33 De igne, qui tum ibidem repentè eſt exortus: & quæ veſtimentis hominum figura crucis adhæſerunt, ſignis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento.
34 Vt Iulianus impetu in Perſiden facto, per errorē naues ad Euphraten exuſſerit: & prælio commiſſo, occulta plaga ictus interierit.
35 Quòd viſiones diuinis quibuſdam apparentes, Iuliani apud Perſas necem portenderint.
36 Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos ſcripſerit. Et reſponſum, dicta eius refellens.
37 Ex ſecunda Gregorij Theologi in Iulianum inuectiua, de ingenio, moribus, geſtis corporis, morte & ſepultura Iuliani.
De imperio Pij Imperatoris Iouiniani in Perſide. 38
Vt Iouinianus epiſcopis exulantibus exilium remiſerit, & vt ſtata Chriſtianorum ſacra in eccleſiis honorificè reſtituerit, & idolorum cultum aboleuerit. 39
Vt Iouiniano etiam Macedoniani Antiochiæ libellū ſupplicem obtulerint, & vt Synodus ibidem Nicænam fidem approbarit, confeſſionémque ſuam ſcriptā ad Imperatorem miſerit. 40
De ſancto Athanaſio, vt ab exilio reuocatus, in magno honore apud Iouinianum fuerit, & res eccleſiarum Aegyptiarum denuò cum poteſtate adminiſtrarit. 41
De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus Athanaſius ad Imperatorem miſit: & vt profeßio fidei Nicænæ multo iam tempore exagitata, in priſtinum ſtatum ſit reſtituta. 42
Vt Imperator Iouinianus in Dadaſtanis, cum magna piorum omnium iactura, vitam finierit. 43

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS.

CAPVT I.

A HVNC finem vitæ Conſtantius habuit: quē quidem nō parum, quòd aliquid de paterna fidei pfeſsione mutauerit, pœnituit. Sed enim quamuis facilitate ingenij & * illecebris religionis ab epiſcopis, in quorū poteſtate fuit, ſeductus ſit, & [illegible] conſubſtantialis verbum ex fidei ſymbolo, ſub vnionis coniunctioniſque omnium prætextu ſuſtulerit, ſinceram tamen dictionis eius ſententiam eſt profeſſus. Quùm etenim Deum verbum germanum filium & ante ſecula ex patre genitum dixit, tum certus maniſeſtúſque eorum qui creaturam illum vocare auſi

** [illegible] Conſtantius ab epiſcopis ſeductus.*

B fuiſſent, hoſtis extitit. Et abſque eo quod diximus, verum is fuit patris ſui exemplar in rebus omnibus, maximè verò in pietate & Dei cultu, atque in ſimulacrorum erroris & ſuperſtitionis abolitione. Iulianus autem, repugnāte nemine, imperium accepit. Poſtquam verò nos in hunc locum hiſtoria ipſa deduxit, paucis de eo, qui fuerit, vnde ortus, & quibus ſtudiis atque inſtitutis ad Imperium peruenerit, eſt exponendum. Sed paulo altius res repetenda, non vt verborum atque orationis venuſtatem & elegantiam oſtentemus, ſed tenui ſimplicique ſtylo, quem etiam ſacra hiſtoria flagitat, ſicuti ab initio propoſitū nobis eſt, res geſtas perſequamur. Conſtantinus magnus duos habuit fratres, ex vno quidem ſecum patre Conſtante, alia

Idem patris ſui imitator egregius.

Res Iuliani Imperatoris.

C autem matre genitos: Dalmatiū, qui alterius Dalmatij pater fuit: & Conſtantium, cuius filij fuere Gallus & Iulianus. Vbi Conſtantinus deceſsit, atque imperium ad filium Conſtantium peruenit, tyrannidem metuens, & genere ſibi propinquos ſuſpectos habens, non bene eos tractauit. Proinde iunior Dalmatius, quum iam Cæſar eſſet, à militibus cæſus eſt. Et parum abfuit, quin & duo iſti perierint. Sed Gallum cōſilio cædis morbus exemit, ex quo propediem moriturus eſſe exiſtimatus eſt. Iuliano autem ętas tenerior profuit, quòd vixdum octauum attigiſſet annum. Vbi verò ira Imperatoris aduerſus eos deferbuit, primùm eis vt in Cappadocia agerent, permiſſum eſt, in loco quodam qui Macellum dictus eſt, non longè à Cæſarea ad Argæum montem ſito, regiam domum, lauacra, hortos & fontes perennes habente. Ibi pro eo atque decebat, curati ſunt, diſciplinïſque & exercitiis ætati ei conuenientibus exculti, ſacris quoque literis à magiſtris & præceptoribus eò vſque docti, vt in album poſtea cleri relati ſint, & ſacros libros populo legerint. Atque illi non verbis mo- D dò, ſed & factis ſtudium ardorémque in religione ſuum oſtēderunt. Nam qui ſacris dignitatibus exornati, atque aliter etiam boni viri, & propter pietatem virtutémque clari erant, eos ampliter honorarunt: in ſacris illi etiam ædibus frequentes fuerunt, & martyrum vrnas honoribus & donariis ornarunt & conſecrarunt. Atque vt alacritatem ſuam martyribus colendis veluti ſpectaculo aliquo exhiberent, honorem ſepulcri Mamæ martyris inter ſe, vt id magnifico circundarent templo, diuiſerunt. Et quum inter ſe vt par erat, decertarent, & ambitioſè ſplendore & magnificentia ſtructuræ alter alterum ſuperare niteretur, res præter opinionem admiranda accidit. Quæ profectò in-

Dalmatij in morte caedes.

Galli & Iuliani educatio & inſtitutio.

Iidē ſancto Mamæ martyri templū conſtruunt. Socrat. lib. 3. cap. 1. & vide Eutrop. Gal- lio in Ionia, Epheſi, vbi poſſeſsiones paternas habuit, Iulianū autem Conſtantinopoli, ſub magiſtro

& præceptoribus vtrunque doctum atque educatum eſſe ſcribunt. Iulianum in lectorum ordinem cooptatum eſſe, & in publicis eccleſiæ cõuentibus ſacros libros populo legiſſe, Theodoretus dicit lib. 3. cap. 2.

a Galli ſtructura rectè procedit: Iuliani minimè.

b Fl. Cl. Iulianus Chriſtianiſmum ſimulans.

Præceptores eius.

A credibilia propè eſſet, niſi qui ibi præſentes eam viderunt, per traditionis ſucceſſionem eam vſque ad hæc tempora conſeruaſſent.[a] Aedificium nanque Galli pulchrè & ex arbitrio eius proceſſit, & quotidie ſua incrementa habuit. In ea verò parte quã Iulianus cõſtruebat, partim parietes ipſi iã excitati conciderũt, partim ex ipſis fundamentis ſurſum verſum, veluti vi quæpiam aduerſa contrà niteretur, cementa & materia alia eiecta, atque in terram tãquam vento valido proſtrata ſunt. Quidam etiam lapides coniungi glutinarique non potuerunt. Admiranda ſane ſpectantibus res viſa, quæ poſterius certius eſt cognita.[b] Fuere tamen, qui tum quoque intellexere, non ex animo illum religionẽ colere, [b]ſed metu Imperatoris Chriſtianiſmum ſimulare: & proinde minus gratum acceptúmque martyribus cultum acceſſúmque ad ſe eius eſſe. Pietatem Chriſtianam Iulianus primùm ariolorum conſuetudine adductus abiecit. Remiſſa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deinde Epheſi degebat, in ſcholis ſtudiis operam nauans: vbi etiam paternæ erant poſſeſſiones. B Iulianus verò Conſtantinopoli in baſilica docentes præceptores audiuit: tenuíque in publico vſus eſt veſtitu, Mardonij eunuchi ductu. Grammaticen eum docuit Nicocles Lacon: Rhetoricen autem Hecebolius, qui tum Chriſtianam complexus fuerat religionem. Prouiderat hoc ſic Conſtantius, veritus ne ad ſuperſtitionem, ſi Græco vteretur magiſtro, declinaret. Et quũ diſciplinis diſcendis præclaro eſſet ingenio, & cum multis familiarius viueret, celebrem eſt famam, ad res quoque adminiſtrandas idoneum eum eſſe, conſequutus. Quo & ad imperium ipſum gerendum optimus eſt iudicatus. Qua de re quum ſermones inualeſcerent, Conſtantius eſt perturbatus. Itaque ex vrbe maxima Nicomediam tranſlatus eſt: vbi ne ad Libaniũ Syrum Sophiſtam iret, ei eſt interdictum. Eo enim tempore à pedagogis vrbe Conſtantinopolitana expulſus ille, Nicomediæ ludum aperuerat, vbi aduerſus pędagogos ſtomachum oſtendens, orationem contra eos præclaram conſcripſit. Iulianus quum propter religionem Libanij cõſuetudinem C fugere iuſſus fuiſſet, quòd tamen ſummè ei animi beneuolentia cõiunctus eſſet, clàm libros eius cõparauit, eóſque diligenter imitari ſtuduit. Interea Maximus philoſophus, non Byzantius ille, ſed qui Epheſum patriam habuit, & poſtea à Valentiniano magicarum impoſturarum cõuictus, cæſus eſt, Iuliani fama permotus Nicomediam venit: cuius quum in Philoſophia auditor, tum etiã in ſuperſtitione imitator atq; amator acerrimus fuit. Hic illum dicitur non mediocriter ad imperandi libidinem excitaſſe: quum, ſicuti fama vulgatum eſt, ariolorum ſacris initiatum inſtituiſſet, & ad Chriſtianiſmi odium produxiſſet. Quod quia Conſtantium latère non potuit, in grauium rerum ſuſpicionem incidit. Et ſpe ſimul ea, in quam fauſtis auguriis erectus erat, adductus, capite tonſo monachus factus eſt. Ita ille, quem antea reuera receperat, eum tum falſo præ ſe tulit Chriſtianiſmum. Et occultè philoſophiæ operam dedit: apertè autem in lectorum Nicomediæ ordinem lectus, ſacras legit literas. Qua re, eam quam de illo Imperator cõceperat, ſuſpicionem aboleuit. Deinde verò eò eſt prouectus, vt ſi quæ ars eſſet rerum futurarum diuinatria, ſcrutaretur, neceſſarióque eam ſibi diſcẽ- D dam eſſe putaret. Propterea ſi quem eius rei ſtudioſum cognouit, ſtatim eum ſibi amicum fecit. Et paulatim cum pleriſque ſuorum ſodalium eoo ſilium ſuum communicauit. Et tum demum vrbes gloria florentes fore, quaſi diuinans prædixit, quũ ipſe ad rerum ſummam perueniret. Ob quam cauſam etiam Nicomedia relicta, Aſiam petiit: & cum eiuſmodi hominum genere quum ibi familiarius viueret, magis atque magis rerum talium ſtudium in eo eſt confirmatum. Porrò vbi frater eius Gallus Cæſar factus, & res eum nouas moliri nunciatum eſt, & hic affectati imperij ſuſpectus fuit, & propterea ſub cuſtodia habitus eſt. Cæterùm quũ pro eo Euſebia Conſtantij vxor precata eſſet, Athenas ad philoſophos eſt miſſus. Et hũc quidem profectionis eius obtendit prætextum, velut Græcis ibi diſciplinis operam nauaturus eſſet. Res autẽ ipſa erat, vt de rebus, quas ſibi perſequendas ſtatuerat, cum impoſtoribus ageret magis. Atque Athenis agens, vnà cum Baſilio & Gregorio ſcholas frequentauit, qui ex indiciis quibuſdam abditam E hominis improbitatem, mentis oculis deprehenderunt. Et Conſtantius, vt paucis rem explicem, illum inde accitum Cæſarẽ creauit: & in matrimonium ei[a] ſorore Conſtantia tradita, in Occidentalem Galliam miſit. Stipendiarij enim milites, quos aduerſus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidente Conſtantius ductos alebat, nulli ei erant vſui. Quin potius barbaro corrupti inſtituto, Gallias vaſtabant: & cum detrimẽto ipſius, imperio Romano ſubditas vrbes diripiebãt. At quòd iuuenis adhuc eſſet, nihil ei, quod ſine ducum qui in eius comitatu erant, conſilio ageret, permiſit. Vbi verò illi non rectè rem militarem adminiſtrarent, ipſe vt potuit per ſe bellum geſſit, militibus ardorem quendam indidit, animoſioréſq; ad prælia committenda & pericula adeunda cohortationibus præmiiſque ob barbaros cæſos propoſitis reddidit. Quæ ſanè res initium præbuit, vt barbari ſubinde victori inferiores eſſent, ipſe autem & gratia & egregia fama polleret. Atque vbi Conſtantio ducum languorem & ignauiam indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum conſilio & opera, F cum hoſtibus prælio ſæpe commiſſo, victoriam fortiter reportauit, eóſque ad legationem mittendam coegit. Cæterùm illis Conſtantij prætendentibus literas, quibus eos rurſum ad fœdus & ſocietatem belli cũ Romanis in eundem inuitabat, ipſe tempus ex induſtria extraxit, & oratorem eorum vbi aliquandiu diſtulit, & ſpem eidem fecit, fœdus acceptum à Conſtantio iri, præter expectationem omnium copiis ſuis[b] barbaros adortus, maxima victos clade afflixit, † regémque eorum vinctum ad Conſtantium miſit. Ea victoria ea ſententia potitus, à militibus Romanorum Imperator eſt renũciatus. Atque vbi tum Imperatoriæ coronæ copia non fuit, ea ſatellitibus quidam, torquem quam in collo geſtabat, capiti illius impoſuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddam in-

Ἐν τῶς μεγάλοις ναῶ ... Niceph. Ἐν τῶν μεγάλων ... Socr. lib. 3. cap. 1.

Libanius Sophiſta.

Oratio eius contra pædagogos.

Maximus Epheſius philoſophus.

Iulianus monachus factus propter ſuſpicionem Conſtantij de ſe conceptã.

Idem diui-

nationibus ſtudet addiſcendis.

Imperium ſibi ipſe ariolans pollicetur.

Euſebia Cõſtãtij cõiux.

Iulianus Athenis apud philoſophos, Baſilium & Gregorium Nazanzenũ condiſcipulos habet. Idem Caſar creatus, in Gallias miſſus eſt.

a Conſtantia ſoror Conſtãtij, Iuliani coniux.

Iulianus in Gallia rectè rem gerit. Socr. Helenam habet.

Socrat. & Eutrop. legatos in vincula coniectos eſſe addunt.

b Apud Argentoratũ ingẽtes hoſtiũ copias delerent. Stabant aceruus cadauerũ montiũ inſtar, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Chnodomarus, &c. Eutrop.

† Iulianus imperator à militib' lect'

† Iulianus hoſtes ex Gallia vltra Rhenum fugauit. Ad vndecim millia Rom. qui iure belli capti ſeruiebant, ab Almanis recepit, Agrippina occupata. Idem cum Almanis eiſdem bellum geſſit, & per Hariobaudem tribunum caſtra Herculis, Quadriburgiũ, Stricenſium, Noueſium, Bonam, Antenacum, & Bingium, ciuitates cepit. Sarmatas item & Quados vicit. Oroſ. Ammian.

Imperium eius prodigio deſignatum.

A gredderetur, coronam inter duas columnas ſuſpenſam, ſicuti mos eſt vrbes exornare, quàm aptiſſimè in caput prætereuntis decidiſſe. Quæ res permultis pro omine & indicio accepta eſt, Imperij quoque ſummam ad eum peruenturam eſſe. Illud quoque ſermonibus vulgatū fuit, ab inſidiante vitæ eius Conſtantio bellum id aduerſus barbaros ei mandatum eſſe, vt cum illis manu conſerta interiret. Sed fama ea apud me parum admodum habet fidei. Cur enim Cæſaris illi primùm dignitatem tribuiſſet, ſororémque ei nuptui dediſſet? Cur optatis eius, vt ſocordibus alij ſurrogarentur duces, morem geſſiſſet: & qui ad prælia committenda ſtrenui eſſent, bellúmq; rectè gererent, miſiſſet, niſi amico & beneuolo in eum fuiſſet animo? Itaque colligere ſatis licet, bene ei ab initio Imperatorem voluiſſe, & ob id Cæſarem eum declaraſſe. At vbi ille ſe non permittente, Auguſtus eſt renunciatus, vel metuentem eum ſibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratrique eius intulerat, vel parem illius cum ſuo honorem moleſtè

An Conſtātius Iulianū, quod perditū eū vellet, contra Barbaros miſerit.

B ferentem, per eos qui dicti ſunt barbaros, poſtea fortè inſidias ei ſtruxiſſe. Sed hæc, iudicio cuiuſq; relinquimus.

CAPVT II.

Minimè Philoſophica Iuliani inſtituta.

AD hunc certè quidem modum Iulianus imperium arripuit. An verò philoſophici inſtituti ſint, quæ mox deinde geſſit, & idipſum in medio cuique diſpiciendum relinquo. Nam (quod alioqui fieri ſolet) nulla ad Conſtantium adhuc ſuperſtitem, à quo beneficia multa ſe accepiſſe, ſeruatúmq; adeò eſſe ſciebat, legatione, quæ illum excuſaret & defenderet, miſſa, ſtatim eos magiſtratu abire exauctoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorū locum ſuffecit, omniáque ad voluntatem tantum ſuam egit. Et Conſtantium ridens, pleriſque in locis epiſtolas eius recitauit, quibus ille barbaros cōtra Magnentium euocans, in Romanorum ditionem adduxit. Multitudinem quoque arte circumuentam, & ab illo alienatam, in partes ſuas pertraxit. Ac derepentè ſimulationi quoq; illi, qua Chriſtianum ſe eſſe finxit, nuncio remiſſo, dæmonum templa frequentauit: & ſacrificans, ſimulacriſque ſeſe dedens, Pontificem ſeipſum vocauit, feſtos Græcorum dies peragere permiſit, & qui ſub poteſtate eius erant ciues ad eundem cultum ſuaſionibus perducere intendit. Et profectò ciuile ille concitaſſet bellum, & quantum in ipſo ſitum erat, ſanguine fuſo de exuberanti philoſophia eius iudiciū factum fuiſſet, niſi Deus, qui omnia, ignota & occulta ratione in melius dirigit, alterum ad ſe cum nullo aduerſarij ipſius detrimento tranſtuliſſet. Quum enim Conſtantius in Syria excurſiones atque expeditiones Perſicas compeſceret, illi interea viſum eſt, Illyricū ſine prælio imperio ſuo ſubiicere. Atque aſſimulans ſe ad Conſtantiū tēdere, veluti culpā, perinde atq; inuitus imperij inſignia recepiſſet, deprecaturus, vlterius inde Thraciam verſus proceſſit: & vbi in eius regionis montes peruenit, quum poſt vindemiam † Vergiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinarunt, & ros ex aere in ipſum comitéſque eius ita

Conſtātij vi uentis ſugillatio.

A Chriſtianiſmo aperta defectio.

C

Diuina prudentia Conſtantium ante bellum e medio mouetur.

† [illegible]

Profectio Iuliani in Thraciam.

Prodigioſè vites poſt vindemiam germinant.

diffuſus eſt, vt gutta quælibet in ſagis illorum crucis formam repræſentaret. Et alij quidem aliter prodigia atque indicia hęc acceperunt. Verùm per vuas immaturas, intempeſtiuum eius minimèque diuturnum imperium eſt deſignatum. Crux autē Chriſtianorum doctrinam cœleſtem eſſe, omnéſque ea conſignari oportere portendit. Vtrunque ſanè poſterioribus temporibus verum eſſe confirmatum eſt. Iulianus vbi in Thracię montanis fuit, Conſtantius extinctus eſſe ad Mopſi fontes dictus eſt. Et ipſe Conſtantinopolim ingreſſus, Imperator eſt ſalutatus. Ibi Conſtantij funus magnificè curauit, atque id dēpto è capite ſuo diademate producens ſequutus eſt, mortuum eum honore afficiens, cuius vitam infeſtis ſignis petierat. Gręci ſanè ſermonibus tum iactarunt, Iulianum vaticinandi quadam arte eam rerum mutationem præuidiſſe, & ob id in Thraciam properaſſe. Quod hercle certum haberi poſſet, ſi ſuum ipſe quoque obitum iamiam ei imminentem, qui quaſi in ſomnis imperium tantum deguſtauit, vidiſſet. Eſſet nāque à ſtultitia non alienum, ſi ipſe & Conſtantij mortem, & ſuam in Perſarū finibus cædem proſpectam habens, ſua ſponte ad interitum proſiluiſſet. Hoc quidem non aliud eſt, quàm ipſi incōſultam temeritatem & Imperatoriæ artis imperitiam accōmodare: Imperium autem Romanorū in tantum coniicere periculum, vt id ferè totum, aut maxima certè ex parte Perſis ſit ſubditū. Hæc quidem hactenus.

D

** Pleiades. Sozom. lib. 5 cap. 1.*

Ros, crucis forma in Iulianum decidit.

Quid prodigia ea portenderint.

Iulianus Cōſtantinopoli funus Conſtātij curat.

E

CAPVT III.

Iuliani apoſtaſia.

IVlianus porrò imperio potitus, tam impudenter & apertè dicitur religionem abiuraſſe, vt ipſum etiam pernegauerit Chriſtum, & ſacrificiis quibuſdam dæmonúmque deteſtandis inuocationibus & victimarum ſanguine ſacrum abluerit lauacrum, atque ſeipſum à myſteriis eccleſię exauctoratum excluſerit: & deinceps non modò priuatim, ſed publicè etiam, quæcunque Græcis permittuntur ſacra & ſacrificia, eis vteretur. Enimuero ſolennem ei hoſtiā mactanti, in extis eius crucis ſignum corona circūdatum apparuiſſe dicitur. Quod eis qui illi operā dabant, non paruum incuſſit timorem, Chriſti potentiam doctrinámque noſtram perpetuò duraturam, ſuſpectam habentibus: quòd corona victoriæ ſignū eſſet, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atque ſeipſam definēs, finem nullum portenderet. At ſacerdos qui ſacto pręfuit, ne ea re perturbaretur, illum admonuit: victimam enim nouum quiddam oſtendere, Chriſtianum ſcilicet dogma iam comprimi, & ad ſeipſum reuerti, circulo: ne ſicuti prius, finibus nullis conſtitutis, quocunque vellet loco longè latéque propagaretur, in anguſtum redactum. Alio item tempore, quum celebre quoddam adytum diuinationis gratia ſubiret, & ſubitò ſeſe horrēda quædam ſpectra ingererent, eius rei propter quā ingreſſus fuerat oblitus (ætate enim prouectiore ad idolorum ſacra ſe contulerat) quòd in reb. dubiis & periculoſis crucis ſignaculo tanquam præſenti auxilio vti conſueuiſſet, veluti diſcrimine circumuentus, ad conſuetum præſidium confugit. Per timorem

F

Crux corona tecta in extis victimæ ſacrificanti apoſtatæ exhibetur.

Siniſtra tum portenti expoſitio.

In ipſa idolomania Iulianus ſpectris diabolicis conterritus, ſignaculo crucis ea fugat.

A enim ſe Chriſti ſigno conſignauit, & confeſtim
omnia euanuere. Ita res quę tentata fuerat, infecta
rum permanſit. Sacri verò eius antiſtes, quòd quid
ageret, neſciret: cauſam autem cur dæmones diſpa
ruiſſent, non ignoraret: Aufugerunt illi, inquit,
quod ſignum hoc perinde atque execrandum pia
culum odere. Et admonitum illum, vt forti eſſet
animo, neq; quicquã Chriſtianę rei exhiberet aut
cogitaret, rurſum ad ſacrum id duxit. Chriſtiani
vbi hæc audiere, non mediocriter ſunt perculſi.
metuerunt enim ſibi: & Imperatorem ſacris eiuſ-
cemodi addictum videntes, in perſequutionis ti-
morem inciderunt. Et expectatio periculorum pe
riculis ipſis maior fuit. Quum enim aliquandiu iã
erũnas & calamitates dedidiciſſent, vel ſola vete-
rum malorum recordatio eos terrens, metu con-
trahebat. Omnes certè animis conſternati erant,
quòd tantum Imperatoris eius in religionem odiũ
cernerent, qui antea Chriſtianus fuiſſet, parenti-
bus piis & dogmatis ipſius ſtudiosis progenitus,
iuxta eccleſiæ mores & cõſtitutiones productus,
B ſacris literis edoctus, & à ſacerdotibus & epiſco-
pis educatus. Quapropter tantam illius immuta-
tionem inſuſtentabilem fore putabant.

Propter Iuliano defectionẽ Chriſtiani maximopere ſibi metuunt.

Idololatriã Iulianus, quoad poteſt, in integrum reſtituit.

CAPVT IIII

Rorrò quum ſolus rerum potiretur, ſta
tim quæcumque in Oriente idolorũ
templa reliqua fuere, aperuit: & quæ
negligentius curata fuiſſent, inſtaura
ri iuſsit. Si quæ autem prorſus diruta
eſſent, denuò ea extrui præcepit, aras repurgauit:
& veteres reditus nobis auferens, illis rurſum ſa-
crauit. Antiquos vrbium ritus, priſca ſacrificia, &
væſanas ineptias renouauit. Neq; eum puduit pu-
blicè diis ſacrificare. Et identidem libans, qui cum
eo eiuſmodi ſacris vacabant, eos maximis eſt pro-
ſequutus honoribus. Rerum ſacrarum præfectis,
ſacerdotibus, & canephoris, quæ conſuetudo pri-
ſca tulerat, dedit. Et autoritate ſua eos confirma-
uit: id quod ante Conſtãtinum Imperatores quo-
que alij fecerant. Rebus eiuſmodi vacantibus, im-
C munitatem tributorum ſanctione dedit, annonã
templorum ſacrorũmque miniſtris donauit: & vt
† catbari, hoc eſt, puri ſiue ſacroſancti eſſent, lege
lata cauit, & ab aliis hominibus eos ſecreuit. Nili
cubitum Serapidi deo reſtituit: & vetuſta præter-
ea patriáque iura, quæ Conſtantinus ciues ſuos ad
veram pietatem cohortans, eccleſiæ Chriſti tri-
buerat. [b] Vrbibus, quas ſacra Græcorum ſequi co-
gnouiſſet, quas voluere donationes affatim dedit:
quas autem in Chriſti religione ardentiores eſſe
ſciret, infeſtus eis fuit, neque ad eas diuertere vo-
luit. Et perſæpe quum legationes ad eum propter
caſum aliquem qui incidiſſet prouinciales mitte-
rent, preces eorum reiecit. Quod ſanè ciuitati Ni-
ſibenæ accidit. Quum enim expeditionem aduer-
ſus eos Perſæ ſuſceperunt, & ipſi ea de cauſa Ora-
tores ſuos ad eum miſerunt, non modò auxilium
eis ferre noluit, ſed etiam minatus eſt, ſe vrbem eã
oculis ſuis non viſurum: neque eò venturum, vt
quæ ſacra & deteſtanda eſſet, neque templa deo-
rum aperire, aut Græcorum religionem ſuſcipere
vellet. Et Conſtantienſes in Palæſtina eodem no-
mine arguens, ciuitatem eorum Gazæis ſubiecit.

Philoſophos docet, Erichthonio regnãte, Athenas primum conſtitutã eſſe, vt virgines dignitate præſtantes caniſtra Iunoni deæ ferrent. In quibus ea erant, quæ ad ſacrificia Panathenaica, aliaque ſolennibus peragenda, pertinebant. Suid. Dicuntur hæ κανηφόροι hoc eſt Caniſtriferæ, Cicer. Habet Canephoras, Deorum ſimulacra reſtituo.

† καθαροί.

b Iulianus idololatris magnificus, Chriſtianis autem infeſtiſſimus.

Conſtantiã Palæſtina Gazæis ſubiicit.

Conſtantiam nanque, ſicuti ſuprà diximus, quum D
Gazæorum nauale eſſet, & Maiuma vocaretur, Cõ
ſtantinus propter egregium eius in fide Chriſtia-
na ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Cõ
ſtantio dicatam, legibus ſuis vti per conſtitutionẽ
iuſſerat: minus conuenire arbitratus, vt ea Gazæ
ciuitati Græcis ritibus admodum addictæ, ſubie-
cta eſſet. At vbi Iulianus imperium eſt conſequu-
tus, Gazæi aduerſus Conſtantienſes iure egerunt.
Quorum ipſe iudex, ſicuti antea fuerat, ita Conſtã
tiam iuri Gazæorum ad viginti ſtadia ab ipſis di-
ſtantem, adiudicauit. Conſtantij quoque appella-
tionem ei ademit, & portum Gazæ vocauit. Et v-
num vtraque loca præfectum, eoſdémque magi-
ſtratus habuere: eccleſiæ ſolę duas eſſe ciuitates o-
ſtendere. vtraque enim ſub ſuo vixit Epiſcopo &
clero, & fines ambarũ templa cuiuſque deſigna-
runt. Cæterum Gazæorum quidã epiſcopus poſt-
ea, quum ſuus apud Maiumitas antiſtes deceſsiſ-
ſet, hoc egit, vt vtræque in vnam eccleſiam redige
rentur: non æquũ eſſe dicens, vt duo eſſent in vna
ciuitate epiſcopi. Cui quum Maiumitæ reſiſterẽt, E
Synodus prouincialis rectè rem decidit, & ſuum
Maiumæ epiſcopum legit: conuenire arbitrata, vt
qui ſemel à pio Imperatore, propter veram reli-
gionẽ primario ciuitatis iure honorati eſſent, non
aliud per impij principis iudicium ſequerentur &
facerent. Proinde ille merito honore, qui ſemel
eis datus eſſet, eccleſiæ fruerentur, & res ea loco
ſuo immota maneret. Atque hoc quidem ſic non
longe pòſt eſt actum. Eodem anno Cappadocum
quoque Cæſaream vrbem magnam & locupletẽ,
Iulianus è ciuitatum albo expunxit, & Cæſaris ei
cognomen abſtulit. Primùm enim Mazacam eam
vocatam, Claudius Cæſar appellatione mutata, no
mine ſuo cohoneſtauit. Summo autem ciuitatem
eam odio perſequebatur tyrannus, quòd propter
eximium in Chriſtum amorem & deſiderium ma
ximè celebris eſſet, & vetuſta ſimulacrorum delu-
bra euertiſſet Iouis ſcilicet πολιούχου, hoc eſt tutela-
ris, & Apollinis πατρῴου id eſt patrij. Vbi verò poſt-
ea Fortunæ templum ſunt demoliti, plurimum to
ti vrbi ſuccenſuit, & Græcos non adeò multos eã
incolentes incuſauit: ac ſi quid durius perferẽdum F
ſit, tum ferendum pro fortuna fuiſſe, eis obiecit.
Trecẽtas ſanè auri libras ab eis qui fines vrbis ciua
coluere, vi exegit. Clerum autem omnem mune-
ribus & miniſteriis militaribus in ea regione attri
buit: quod quum ſumptibus onerosum, tum igno
minia contumelioſum exiſtimatum eſt. Et Chri-
ſtianis omnibus tributo impoſito, vrbe ea perinde
atque vico aliquo eſt vſus. Iure quoque iurando
interpoſito, minatus eis eſt, niſi quam primùm tẽ-
pla deorum reſtituerent, quicquid poſſet calami-
tatis ciuitati ſe illaturum, & poſtremò capita etiã
ablaturum eſſe Gallilæis: ſic enim per contumeliã
Chriſtianos nominauit. Atque ille minas eiuſmo-
di ad rem contuliſſet, niſi fatalis neceſsitas morte
eum præueniſſet. Neque ab initio per miſericor-
diam humaniorem ſe erga Chriſtianos exhibuit,
minúſq; grauiorem veteribus perſecutoribus: ſed
quòd nihil momenti Græcorum ſuperſtitioni cõ-
ſtituendæ, Chriſtianorum intolerabilia etiam ſup
plicia afferre, quinetiam dogma noſtrum maiora
per ea capere incrementa ſciret. Ingens enim ex
eo Chriſtianis acceſsit gloria, quòd ex eis multi

Gaza port'.

Cæſaream Cappadocũ in ordinem Iulianus redegit. Tyranni eam vrbem tradebat. Sub monte Argeo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Pli. lib. 6 cap. 3.

Galilæi à Iuliano Chriſtiani nominati.

Quo conſilio idem humaniorẽ ſe priorum erga Chriſtianos eſſe aſsimulârit.

A fortiter mortem ſibi obeundam duxerint. Præterea verò laudem eam nobis inuidit. Et à tormentis quidem & igne, & ferro, & pelagi vndis abſtinuit: neque viuos vel in barathrum coniecit, vel in terra defodit, quæ alij ante eum perſecutores fecerant, quòd hæc neceſſariò animi ſententiam non mutarent: cohortationibus verò & perſuaſionibus multitudinem ad impietatem pertrahendam eſſe cenſuit. Eo modo facile ſe ſuperiorem fore, & quod vellet effecturum eſſe, ratus eſt: aut fortaſſe, vt admirandus eſſe, & præter expectationem perhumanus in eis videretur, non ſtatim vim eis adhibendam eſſe putauit.

CAPVT V.

Eiuſmodi agitans conſilia, qui à Cõſtantio in exilium pulſi propter religionem fuerant, omnibus poteſtatem redeundi fecit: & quorum bona publicata fuerant, ea illis reſtituit. B Edicta publicata, ne Chriſtiani iniuriis afficerentur, néue per vim aut contumeliam ad ſacrificia adigerentur. Si qui verò ſua ſponte ad aras accedere vellent, eos prius deorum placandorum gratia luſtrari purgarique debere.

Clericis Iulianus annonã ſuã adimit,

Annonam & immunitatem, quam Conſtantinus pro ſua erga Deum obſeruantia clericis conceſſerat, ipſe abrogauit, & in publicos prouentus retulit. Quæ verò viduis & virginib. propter inopiam cleri, alimenta è publico largienda deſtinata erãt, ægrè & difficulter exigebantur.

Viduis & virginibus ſacris ægrè id concedit. Donatio Cõſtantini.

Conſtantinus nãque, quum eccleſias conſtitueret atque ordinaret, ea cuiuſque vrbis prouentibus toti clero, quãtum ad vitam tolerandam ſatis eſſet, rerum neceſſariarum tribuit, eámque rem ſanctione legis confirmauit, quę hucuſque conſeruatur. Sub Iuliano exactio eorum prouentuum dura admodum & grauis fuit, ſicuti id exactorum ipſorum teſtantur monumenta. Cæterùm parum fuit tyranno, tam hoſtili eſſe erga nos animo, niſi ſuum aduerſus eccleſiam odium ad excidium eius prorſus conuerteret.

Sacras Chriſtianorum ædes Iulianus diripit.

Quæcunque enim ei ſuppeditabant ſacra vaſa C & donaria, ea abſtulit, & in idolorum delubris repoſuit. Vim etiam illam eis adhibuit, qui ſub Conſtantino & Conſtantio templa deorum euertiſſent, vt vel ea celeriter reſtaurarent, vel ęſtimationem ſtructuræ eorum perſoluerent. Sin hoc minus facerent, vt durius acciperentur, & in vincula coniicerentur, mandauit.

Quo re mitior, quã cæteri ſuperiores eccleſiæ perſequutoribus is fuerit.

Vnde illud ſatis coniicere licet, in eo quidem illum veterib. perſequutoribus, quòd corpora cum contumelia non excruciauerit, moderatiorem fuiſſe: rebus autem aliis modis omnibus illos exuperaſſe. Omni nãque ex parte eccleſiam affligere, manifeſtè eſt viſus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quòd epiſcopos ſub Conſtantio exilio mulctatos reuocauit, & in vrbes ſuas redire permiſit.

Quare epiſcopos etiam ab exilio reuocauerit.

Atque id ille non miſericordia fecit, ſicut colligere eſt: ſed vt epiſcopos inter ſe committens, ad inteſtinum armaret bellũ, & ſuis ipſa diſsidiis eccleſia labefactaretur. Fortaſſe etiam, vt Cõſtantiũ apud Romani imperij ſubditos, in odium & inuidiam adduceret: tum Græcos, qui eiſdem ſecum operarentur ſacris, fauore proſequẽs: tum epiſcopos, qui propter Chriſtũ afflicti eſſent, ab iniuria vindicans.

Euſebij eunuchi cædes.

Itaque eunuchos quoq; imperiali aula exegit. Euſebiũ autẽ, qui primũ in ea locũ tenuerat, morte etiã mulctauit. D cui aliã quoq; ob cauſam infenſus fuit: ſuſpectũ enim veluti fraternę necis ſuaſorem habuit. Syrũ autem Aetium, autorẽ & ducem hæreſis Eunomij, & Cõſtantij ſententia, qui eum propter familiaritatem Galli ſuſpectum quoque habuerat, damnatũ, & in exiliũ actum, per quã benignis literis reuocauit, & publica vectura reduxit.

Aetius ab exilio reductus.

Propter Cõſtantium quidem, Eleuſium etiam Cyzicenum impenſis propriis, quam ſolo æquauerat ſub Conſtantio Nouatianorum eccleſiam, vno atque altero menſe reſtituere iuſsit.

Eleuſius Cyzicenus Nouatianorũ eccleſiam dirutam reſtituere iuſſus.

Sed & ex aliis plurimis rebus æſtimare eſt, propter Conſtantij odium, quum multa in nos ipſum duriter feciſſe: tum quæ ab aliis quoq; fiebant, eis delectatum eſſe.

CAPVT VI.

Tum Athanaſius etiã, qui multis annis latuerat, Cõſtantij morte cognita, noctu Alexãdriæ in ecE cleſia apparuit, & miraculo derepentè omnibus quaſi mortuus quiſpiam ab inferis reuerſus fuit.

Athanaſius cum annos aliquot latuiſſet ſubitò Alexãdriæ apparet.

Ex quo enim Georgij inſidiis, & Conſtantij iuſſu Aegypti præfectus eum non cepit, atque ipſe fuga ſibi conſuluit, ad Iuliani vſque imperiũ, apud mulierẽ quandam virginẽ Alexandriæ occultatus latuit: quæ tantũ forma excelluiſſe traditur, vt ſtuporem prorſus ea ſpectãtibus incuteret, & nemo eorum qui caſtiorẽ vitã ſectari cõſtituiſſent, in colloquiũ eius veniret, ne ſcilicet eo nomine reprehenſione non careret.

Virgo formoſiſſima, eadẽq; caſtiſſima, Athanaſiũ latentẽ fouet.

Atque illa tametſi ita florẽs & viuida eſſet, pudicitia tamen & ſanctitate vitæ nõ excidit. Quæ res ſolæ, quamuis nihil adiumẽti à natura ad decorem accedat, ornamento eſſe ſolent. Vt propè verum eſſe non videatur, quod à maioribus dictum eſt: Qualia ſint corpora, tales etiam eſſe animos. Quin è diuerſo potius, ad animorum inſtituta, corporum quoq; mores conformantur: & quale quiſque exercet ſtudiũ, talis etiã eſſe apparet, quocunque id accidat tẽpore. Atque ad hãc rationem ſi quis rem certò exigat, rectè id ſic eũ dicturum, neq; quempiã qui reluctetur habiturum eſſe, exiſtimarim. F Athanaſius quidem diuina prouidentia ad virginem hanc deductus, atq; apud eã ſeruatus eſt.

Diuina prouidentia in Athanaſio conſeruando.

Et ſi quis euentum rei conſiderare vult, diuinam prorſus diſpoſitionẽ eſſe reperiet. Vt enim nihil moleſtiæ & negocij Athanaſio & familiaribus eius exhiberetur, ſi quis tentare aut iuramento cogere quẽquam ex illis, ad eum ſcilicet prodẽdũ, voluiſſet: rectè hoc ſic inſtitutũ, vt latens apud mulierem occultaretur, quam nemo id perlaturam eſſe putauit. Propter formæ verò venuſtatem neque in ſuſpicionem cuiquã incidit, apud eam epiſcopũ occultari. At illa virili planè animo virum eum ad ſe recepit, & prudentia mira ad finẽ vſque theſaurũ tantũ ſeruauit. Tãta autẽ in eũ honeſtis præſtandis miniſteriis fuit fide, vt & pedib. lauãdis, & cibo aliiſque naturæ noſtræ neceſſariis vtilibúſque rebus exhibẽdis vna ipſa ritè ei inſeruierit, & de libris quib. opus habuit, cõmodauerit. Atq; id quũ longo tempore feciſſet, nemo tamen qui Alexãdrinã incoluit vrbẽ, cognouit. Athanaſius qui ita ſubitò apparuit, ab vniuerſa multitudine receptus

Lucius Arianorū Alexandriæ episcopus.

A oe receptus, in eccleſias eſt deductus. Ariani autē
eiecti, ſeorſim conuentus egere, Lucio quodā, qui
eis epiſcopus præeſſet, lecto. Georgius enim à ple-
be interfectus fuerat. Poſtquàm enim Conſtantiū
deceſsiſſe, & Iulianum ad imperij ſummam perue
niſſe cognitum eſt, ſtatim impetu omni quicquid
erat Aleaādriæ Græcæ ſuperſtitionis ſectatorū, ad

Cædes Georgij Ariani Alexādrini epiſcopi.

ſeditionem prorupere: & clamore vno incurſionē
in Georgium, tanquam eum interempturi, fecere.
Et tum quidē à cæde abſtinuerunt, atque carceri
eum incluſerunt: verùm nō multo poſt inde extra
ctū, ferro necarunt. Deinde camelo quaſi nouum
quoddā clitellarum genus impoſitum, per mediū
forum, cadaueri per furorem & contumeliā impu
denter inſultantes, duaerūt: circa crepuſculum au-
tem veluti ea iniuria ſatiati, quicquid à raptatione
ea ſuperfuit corporis, igni combuſſerunt. Arianis
quidē hoc ſic Georgio ab Athanaſij ſtudioſis ac-

Abolenda idolatria Georgius Alexandrinus odiū Ethnicorū in ſe ad cædem vſque concitauit.

cidiſſe videtur: ſed res aliter habet. Nam ille odio
ſuo Græcos in ſe concitauerat, eo quòd patria eo-
rum ſacra inhibuiſſet, templa deorum deſtruxiſ-
B ſet, ſimulacris conuiciando illuſiſſet. & bona eorū
publicaſſet. Adhæc inuidiam quoque eius auxit, ꝙ
multum apud Imperatorem autoritate valuiſſet.
Solent enim multitudini, qui aliquam obtinēt po
teſtatem, eſſe exoſi. Inſuper tum quoque quod †
Mithrio ⋆ actum fuerat, tumultū contra eū motū
admodum auxit. Nā locum eū diu neglectum, Cō
ſtantius eccleſiæ Alexandrinæ donauerat. Geor-

⋆ In quo olim Græci Mithræ ſacrificantes homines mactabant. Socr. lib. 3. cap. 2. Idolomania ſordes in publicū producta.

† Idololatræ ſacra ſua accrrime propugnarunt.

gius autem eū repurgans, vt ædem ſacrā Deo exci
taret, ſubterraneum antrū reperit: in quo ſimula-
cra, & alia quædā ſymbola, & ſigna Græcarum nu
garum & præſtigiarum, vt ita dicam, eorúmq; qui
ſacris ab ipſis inſtituti atque initiati fuiſſent, erant.
Quę ſanè ridicula, & noua cernētib. ſunt viſa, pro-
indeque meritò per ludibrium irriſa. † Græci au-
tem pudore propter myſteria & arcana ſua reue-
lata affecti, confertim manu coacta, gladiis, lapi-
dibus & clauis impetum in Chriſtianos fecerunt,
& multos occiderunt, quoſdam vulnerarunt, &
nonnullos etiā ex eis ad dogmatis cōtumeliam in
crucem egerunt, atque abierunt. Georgius cœptū
opus imperfectū reliquit. Gręci porrò Iuliani im-

Nō orthodoxi Chriſtiani, ſed gentiles Græci Georgium necarunt.

C perio tanquā opportunitate quadā oblata, pro eo
atque voluere vſi, ipſum etiā Georgiū intereme-
re. Hoc ipſum Imperator quoque literis ſuis, ma-
gis ſcilicet populū Alexādrinū, quam Chriſtianos
incuſans, teſtatur: quod ille profectò non feciſſet,
niſi eum veritatis vis coegiſſet: Chriſtianos certè,
qualeſcunque illos tandē, Georgianæ cædis, quàm
Græcos, autores fuiſſe maluiſſet. Sed ille minimè
rem celauit, quamuis grauius etiā nos perſtringēs.
In epiſtola enim ad Aleaandrinos, ſtomachari ſe
ſimulans, verbis eos perſtringit, coercionē remit-
tens. Id quod ſe facere dicit, ob reuerētiam tutela-

Iulianus Iuliani Imper. auunculus, Aegypti præfectus.

ris dei Serapidis, & conditoris eius vrbis Alexan-
dri, atque item auunculi Iuliani, qui Aleaandriæ &
Aegypti præfectus fuit: vir ſuperſtitioni Græcarū
nugarum deditiſsimus, & Chriſtianorum hoſtis
vehementiſsimus. Tanto enim is erga nos odio
flagrauit, vt citra Imperatoris ſententiam, multis

† *Mithram Perſæ ſolem eſſe putant, cui hoſtias multas ſacrificāt. Huius ſacris non initiabatur, niſi per gradus quoſdam tormentorum ad ea perueniſſet, & ſanctum ſe, per paſsionéſque expertem eſſe declaraſſet. Suid. Μιθρεῖον, Solis templum: Mithriaca, Solis ſacra. Lamprid. de Commodo: Sacra Mithriaca homicidio vero polluit.*

autor fuerit, vt ad ſanguinem vſque martyrij cer- D
tamen peragerent. Mihi etiam moleſtum non e-
rit, epiſtolam eam Iuliani, operi huic noſtro anne
ctere, atq; etiam quæ auunculus eius Iulianus ad-
uerſus fidei noſtræ profeſsionem egerit. Epiſtola
hiſce verbis conſcripta fuit.

CAPVT VII.

Iuliani epiſtola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

IMperator Cæſar Iulianus Maximus
Auguſtus, populo Alexandrino. Si-
quidem Alexandrum, qui vrbem
veſtram condidit, & præ eo ma-
gnum atque ſanctiſs. deum Serapi-
dem non veremini, quomodo pu-
blici commodi, humanitatis & decori nullā pror-
ſus rationem habuiſtis? addo etiam noſtri? quos
dij omnes, in primis verò magnus Serapis, impe-
rare toti orbi voluerunt. Conueniebat certè, vt iu
dicium de iis qui iniuriam vobis intulere, nobis re
ſeruaretur. Sed ira fortaſſe & furor vos decepit:
qui ſanè mentem hominibus auferens, grauia ſo- E
let admittere flagitia. Deinde autem impetu ſeda-
to, conſilio, quod ſubitò rectè à vobis captū erat,
mox per contemptum legum, vim publicam ad-
ieciſtis: neque vos, ⋆ qui populi nomine cenſemi-

⋆ δῆμος

ni, ea tentare & facere puduit, quæ in illis rectè re-
prehendiſtis atq; odiſtis. Dicite nanque mihi, per
Serapidem, quæ nā ob delicta Georgio ſuccenſui-
ſtis? Beatiſsimū, videlicet dicetis, Cōſtantiū in nos
cōmouit, deinde in vrbem ſacram exercitum in-
duxit: Et Aegypti pręfectus, vbi ſanctiſsimum Dei
templum inuaſit, imagines, donaria, & ſacrum or-
natum diripuit, nobis meritò indignantib. & Deū
ſeu potius bona Dei defendere volentibus. At-
que ille armatos in nos iniquè, illegitimè & impiè
immittere eſt auſus, & fortaſſe Georgium ma-
gis quàm Conſtantiū meruēs, qui melius ſibi ipſi
cōſuluiſſet, ſi moderatè nobiſcum & ciuiliter, nec
tam tyrānicè egiſſet. Sed enim eas ob iniurias deo-
rū hoſti Georgio infenſi, ſacram piaculo cōtami-
naſtis vrbē, cum illū iudicū calculis ſubijcere po-
tueritis. Sic enim res ea nō cædes, neque legū vio-
latio, ſed legitimū fuiſſet iudiciū: quod vos quidem F
innocuos cōſeruaſſet, illum autē qui maxima com
miſit facinora coercuiſſet, atque omnes præterea
ad meliorē frugē reduxiſſet, qui deos contēnūt, &
tātas vrbes populóſque florētes nihili faciūt, pote
ſtatique ſuæ, aduerſus illos ſeueritatē, perinde atq;
⋆ acceſsionē quandā adiiciunt. Conferte hāc cum

⋆ πάρεργον

ea quam paulo antè ad vos dedi epiſtola, & quātū
inter ſe differāt cognoſcite. Quas enim tū ad vos
laudes ſcripſi? Nunc verò per deos ipſos iuro, lau-
darem quidē vos libenter, facere id autem propter
leges violatas nequeo. Audétne populus, vt canes
ſolēt, hominem diſcerpere? Deinde illum eius rei
nihil pudet, neque puras manus conſeruare curat,
vt eas abſque ſanguinis contaminatione innocuas
ad deos tendat? Verùm Georgius, qui talia patere-
tur, dignus erat: Imò fortaſſe, ego dixerim, hiſce
grauiora & acerbiora. Et veſtra cauſa dicetis. Idem
ego quoque dico: Sin vt à vobis hæc pateretur, di-
catis, id iam non conceſſerim. Leges enim ſunt,
quæ delicta coercent. Et maximè quidem pro ſe
quiſque vniuerſi eas ſeruare debent. Et quamuis
accidat, vt ex ciuibus nonnulli contra leges agant,

A laudarent, degebat, In primiſque ſtudio habebat, vt migratione crebra obſcurior eſſet, & quamprimùm opinio & gloria de eo excitata dilaberetur. Poſtremò autem permultis ob eam quæ dicta eſt cauſam peragratis locis, Cyprum prænternauigans, Paphum peruenit, & à Cyprio eius temporis epiſcopo inuitatus, circa Charybrim (ita enim locus nominabatur) quòd eo delectaretur, perlibenter ibi verſatus eſt monaſticæ philoſophiæ, ita vt par erat, vacans. Quo minus autem martyrio ſit functus, fuga in cauſa fuit. Fuga verò vſus eſt, quatenus diuinum oraculum perſecutores fugiẽdos eſſe permittit: at ſi quis comprehendatur, vt fortiter conſiſtat, & perſequentium tormenta & ſupplicia generoſe perferat, opus eſt.

Sozomenus habet Charybrim.

Quatenus in perſecutionibus fuga vtendum.

CAPVT IX.

B Edenim non apud ſolos Alexandrinos & Gazæos ita in nos ſæuitũ, verumetiam Heliopoli ad Libanũ in Phœnice ſita, & Arethuſæ apud Syros, hiſce deteriora atque crudeliora ſunt facta. Quæ vrbes per crudelitatis ſummæ contentionẽ id egere, vt ſecundas partes, quæ alibi deſignata eſſent, habere arguerentur. Heliopolitæ enim (quod quidem incredibile dictu eſſet, niſi ab eis qui tum rei geſtæ affuere, ad nos relata fuiſſet) ſacras quaſdam virgines, quæ etiã viros aſpicere non ſuſtinuerint, veſtibus ſpoliatas & nudas, in medio populo ad ſpectaculum, & cuiuſq; qui illudere eis vellet iniuriam, conſiſtere coegerunt. Vbi autem & conſpectu tali & rebus alijs, pro cuiuſque libidine, & ſancta illarum corpora abundè contumelia affecerũt, poſtremò ab inferioribus eas partibus † rotonderunt atque diſciderunt: & ſuperficie vulneris eius atque ſciſſuræ porcorum alimento, cui illi aſſueuerant (hordeũ autem fuiſſe, aut ſimile quiddam, veriſimile eſt) cõſperſa, eos ad conſuetas eſcas prouocarũt. Itaq; impetu agreſti irruẽtes porci, cùm ſecernere alimentũ facilè non poſſent, ſi-

Sanctimonialium virginum apud Heliopolitanos martyrium admirandum. Quis talia fando, temperet à lachrymis?

† ἀνέτεμον ἐνόσφισαν.

C mul viſcera ſunt aggreſsi: & ſoliti cibi cupiditate, famiſque neceſsitate adurgente, vnà cum hordeo interna etiam membra, quum illæ adhuc viuerẽt, & cruciatum eum ſentirent, depaſti. Exiſtimo autem Helipolitanos inde eò furoris, vt ſic contra ſanctas virgines ſæuirent, euaſiſſe, quòd patrium eis fuerit, vt virgines prius proſtituerent, & à quocunque viciari curarent, quàm ad coniugij communionem cum ſponſis ſuis venirent. Quod Cõſtantinus magnus lege lata primus, ne amplius fieret, prohibuit: & Veneris templo ibi diruto, eccleſiam Deo extruxit, quemadmodum ſuprà loco ſuo à me eſt dictum. Quod autem ibidem inſuper auſi ſunt, quomodo ſilentio præteriri poteſt? Cyrillo nanque Heliopolitano diacono crudeliter occiſo, ventrem quoque eius inciderunt, & iecur deguſtarunt. Verùm talia auſos, vindicta ſtatim diuina eſt conſequuta. Quicunque enim tanti piaculi participes fuere, dentes, linguas, & palatũ, per ſæuam putredinem, oculóſque adeò ipſos amiſerũt. Per quas plagas, vis & efficacia veræ pietatis eſt deprædicata. Porrò Emeſæ, quæ finitima ei vrbs eſt, Dionyſio muliebri mancipio ædem ſactam

Heliopolitæ in Phœnicia virgines ſuas ante legitimas nuptias publicitus proſtituere ſoliti.

Sancti Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. Apud Suidam cauſa martyrij iſtius additur Quid ſcilicet

D dedicarunt, atque ibi † ſtatuam Androgyni, ambiguo inter marem & fœminam ſexu ridiculam, ei collocarunt. Doroſtoli autem Thraciæ, Aemylianum inuictum athletã, Capitolinus Thraciæ præfectus viuum combuſsit. Dorotheus itẽm certator egregius, qui magnam conſcripſit eccleſiaſticam hiſtoriam, & Tyri epiſcopatum tenuit, neci datus. Domitium verò celebrem monachum in ſpelunca ſua latentem, præteriens inhumaniſsimè aggere lapidum quiſpiam obruit. Nec Marcus, qui Arethuſæ grauia perpeſſus eſt, tacendus. Pœtopus autem nobis eſſet Aeſchyli & Sophoclis dicendi grauitate, vt martyrij eius tragœdiam rectè exponeremus. Hunc enim Arethuſij, vbi epiſcopus diu fuerat, & vita & doctrina, canicieq; inſuper ſpectatum & venerandum, immaniter occiderunt. Dudum verò antea infenſi ei fuerant, quòd ſub Conſtantio multos Græcæ ſuperſtitionis ſectatores nõ perſuaſione, ſed poteſtate quadam grauiore, Chriſtianorum ſacra colere coegerit, & templum celebre ſtructuræque precio & magnificentia nulli ſecundum ſolo æquauerit. Porrò rerum ſtatu mu- E

Cyrillus ſub Conſtantino & Conſtantio idolorum tẽpla euertit.

Domitij monachi.

† Statuam Baccho Androgyni, mas ſyrum dixi Aemylianum, item Dorotheo.

Marci Arethuſij epiſcopi.

tato, quum ſimul & vulgus commotum eſſet, & Imperatoris mandatum acceſsiſſet, quo Marcum ſentẽtia lata vel æſtimationem templi ſoluere, vel id quale antea fuiſſet reſtituere iuſsit: vbi vtrunque facere prorſus nõ potuit, alterũ etiã non dico epiſcopo, ſed ne priuato quidem Chriſtiano facere vllo modo fas fuit, primùm quidem fuga vſus eſt. At vbi multos ſua cauſa affligi, & plurimas calamitates ferre cognouit, ex fuga reuerſus, ſeipſum exhibuit, & populo quidquid vellet de ſe facere permiſit. Et quum admirari virum, qui ſic philoſophicum planè animum oſtendere decreuiſſet, debuiſſet, contemni ſe arbitrata multitudo omnis in eum irruit. Tractus eſt per mediam vrbem & ſenex, & Epiſcopus: membraque eius omnia, vt ſors tulit, diuerberata, lacerata & iactata. In eum quippe ætas omnis, fœminæ & pueri cum indignatione & ardore deſæuierunt, vſque adeò, vt etiam tenuibus quibuſdam funiculis aures ſeni abſciderint. Pueri quoq; in ſcholam ad magiſtros euntes, ludibrio eum habuere, trahentéſque, atq; in ſublime ſubinde tollentes, graphiis pupuge- F rũt, & crudeliter excruciarunt. Et iam toto corpore vulnera acceperat, parúmque adhuc vita conclamata ſpirabat: quum eum garo & melle perunctum, in ſportam ex iunco confectam immiſerũt, & in ſublime ita æſtatis tempore ſublatum apibus & veſpis excruciandum expoſuerunt. A quibus inuolantibus & depaſcentibus, quum viuens vorraretur, præclarum id verbum dixiſſe fertur: Vt ego quidem ſublimis ſum, vos autem humi iacentes deſpicio? Vnde quæ deinde & ipſi & Arethuſiis euentura fuerant, coniicere licet. Præfectus quidem, qui Græcorum ſacra quàm maximè colens, vir magnus & fortis, atque ob eã cauſam præclarus, tum prouinciæ ei præfuit, tantam Marci generoſitatem admiratus eſt: & Imperatorem reprehendit, probro ſe dignos eſſe dicens, quòd ab vno ſene, qui per tantam conſtantiam & fortitudinẽ tot mala animo magno pertulerit, vincerentur: adeò vt periculum eſſet, ſe quidem meritò irriſum: eos autem, quibus ea mala inferrent, ſumma gloria affectum iri. Et ad hunc modum beatus Marcus, virili planè animo multitudinis furorem,

Illuſtriſsimũ decrepiti ſenis martyrium.

A cœtui prẹfuit, Deóque continuè ſeruiit, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Porrò quum aliquando peſtis iſta harum ædem prætergrederetur, riſu eum & conuicio dignum exiſtimantes, illa Dauidicorum carminum verba voce altiore cõcinuerunt, quæ ſimulacrorum imbecillitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum, » opera manuum hominum: Similes illis fiant qui » faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quod » vbi præuaricator audiuit, ſilentium eis imperauit. » At illæ magis etiam pſalmis incumbentes, illud » quoque accinuere: Exurgat Deus, & diſsipentur inimici eius. Eam ob rem indignatus tyrannus, è pſallentium choro principem adduci iuſsit: & neque venerandam illius ſenectutem, neque è virtute efloreſcẽtem in ea obſeruantiam veritus, tam acerbè maxillam eius vtramq; diuerberari præcepit, vt admodum ſanguine ſuffunderentur. Atque illa honorem potius quàm ignominiam eſſe rata, quam pro Chriſto pertulerat iniuriam, in domunculam ſuam eſt reuerſa, atque ibi rurſum ſpiritua-

Pulcherrima Chriſtianiſmi confeſſio Publiæ Abbatiſſæ ſanctimonialium.

B libus eum cantilenis eſt perſequuta. Et alio quodã modo debacchantes in eo dæmones, quos ad ſe ille ſpõte ſua introduxerat, compeſcuit: quemadmodum pſalmorum ille magiſter lyra ſua ſæuientem in Saulo ſpiritum demulſit.

CAPVT XII.

Paulùm verò progreſſus deſertor, liberius ac potius impudentius impietate vſus, arma ſua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret nõ haberet, res in foro venales inquinatione imbuit. Infecta namque ſunt ſacrificiorum ſanguine & contaminatione eſculenta: panes videlicet, caro, poma, & placentẹ. Quæ quũ primùm non animaduerterent, qui Seruatoris nomine cenſentur, cœlitùs eius rei prouidẽtia diuina ſunt admoniti. Nam Deus Theodoro martyre arcano modo miſſo, vrbis eius epiſcopo (Euzoius is fuit) mandauit, vt qui piè viuere ſtatuiſſent, eos abſtinere à rebus iuberet, quæ in foro venum propoſi-

Res eſculentas venales Antiochiæ ſacrificiorum ſanguine Iulianus polluit. Theodorus Tiro martyr.

C tæ eſſent: triticum autem in ollis coquerẽt (κόλλυβα, hoc eſt, frumentum coctum apud Euchaitas nominare ſolent) eóque inopiam ſolarentur.[a] Id verò magno ieiunij die præceptum: ea eo tempore facti memoriam renouans eccleſia, & celebrem agens conuentum, ad hunc vſque diem obſeruat. Theodorus autem iſte eſt, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & ſub Maximino ad ignem damnatus, curſum ſuum in martyrij ſtadio pulchrè peregit. Cæterùm permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris ſunt execrati: nihilominus tamen Apoſtolicis ſanctionibus innixi, quæ proponebãtur ſumpſere. Omne enim, inquit, quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes, propter conſcientiam. Abominationem hanc deſertoris duo quidam † ſcutigeruli, qui ampla ſtipẽdia in militia faciebãt, in quodam conuiuio perquàm ſcitè quaſi in triumphum deduxere. Verba enim illa præſtantium in Babylone puerorum concinuerunt. Tradidiſti nos regi iniquo & tranſgreſſori, deſertori & peſsimo ſupra omnes gentes terræ. Porrò ex conuiuis quidam rem eam ad Imperatorem detulit. Et ille optimos

Euchaita, populi Scythici ſunt. Plin. lib. 6. ca. 17. De ciborum delectu. a Magnum ieiunij diem.

† ὑπασπισταί. Duo pij milites in conuiuio impugnatum Imperatoris apoſtatæ traducunt, Iuuẽtinus & Maximinus.

D eos viros ad ſe accitos, quidnam id eſſet quod in cœna de ſe dixiſſent, interrogauit. Ibi illi qui in vera pietate educati eſſent, magna vſi libertate, dixere: Optimis ô Imperator legibus reſpublica eſt adminiſtrata, quas laudatiſsimus princeps Conſtantinus & filij eius tulerunt. Nunc autem piaculum tantum in cibis atque poculis cernentes, meritò factum id deploramus. Et quùm domi vicem noſtram lugemus, tũ in tua præſentia, vt vides, mœrentes triſtamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iuſsit, & poſt cruciatus multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti ſunt: Deus autem victoribus eis martyrij coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus vocatus eſt. Hos Antiochena ciuitas, vt egregios pietatis propugnatores, meritò non ſolum vrna ſacra honorauit, verùm etiam magnificè anniuerſariæ memoriæ conſecrauit.

Eorundem martyrium. Iulianus in eis ſe maieſtatem læſam vindicare dicit, atque id ita de eis vulgatũ voluit. Martyrum nomen & honorem eis inuidẽs. Theod.

CAPVT XIII.

E Qvùm à Grẹcẹ ſuperſtitionis profeſſoribus vbique talia aduerſus Chriſtianos patratẽtur, tum illud quoque omnium maximè indignum atque horrendum Sebaſtiæ in Palæſtina eſt admiſſum. Oſſa namque Eliſei prophetæ, & Ioannis Baptiſtæ (vterque enim ſepulcrum ibi ſuum habuit) loculis ſuis extracta, & irrationalium animantium oſſibus (ô immanem audaciam) miſta, atque igni tradita, in cineres redacta, atq; in aerem diſiecta ſunt. Adhæc, Chriſtiani comprehenſi alicubi tanquam victimæ ſuper aras accenſas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia contra nos furiis ſunt concitati. Nam Patrophili apud Scythopolim reliquias effuderunt, & earum partem reliquam diſſiparunt. Caluariam autem eius altius ſublatam cõtumelia, nihil ad execrandam iniuriam reliqui facientes, ſunt proſequuti. Plurima verò & alia, & ipſe & Iudæi & Græci contra nos indigna egere. Quæ quum ille audiret, certóque ſciret, non modò eis non offenſus, ſed etiam maximopere gauiſus eſt: quum quidem talium facinorum infamia

Cineres Eliſei prophetæ & Ioannis Baptiſtæ ꝓphanati.

In viua ſimul & mortua ſanctorũ corpora ſæuitum. Patrophilus Scythopolitanus.

F in alios redundaret, animi autem eius ſententia illorum factis perficeretur. Verumenimuerò vbi per furorem talem, conſilium ſuum minus ſuccedere, & Chriſtianorum animos inde augeri magis atque confirmari vidit, fraude alia epiſcopos eos, qui propter cauſam aliquã ſedibus ſuis eiecti fuerant, cum ſucceſſoribus eorum ad certamen, ſicuti antea diximus, impulſos commiſit. & parti vtriq; facultatem omnem dedit, vt quæcunque poſſent ad res ſuas defendendas atque ſtabiliendas liberè facerent. Ita illi inter ſe congreſsi, multum ignominiæ & reprehenſionis, quod deſertori ſtudio fuerat, veræ pietati attulere. Alia inſuper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, ſenatorum munere & miniſterio peruerſe fungi iuſſit, & eccleſiarum annonam dæmonum miniſtris adſcripſit, eámque illos exigere permiſit. Quibus rebus fore credidit, vt dæmonum cultus augeretur, religio autem veræ pietatis aboleretur. Atquè hæc quidem ſic acta.

Iulianus epiſcopos inter ſe committit.

Clericos in Senatũ legit.

A CAPVT XIIII.

Lucifer Calaritanus.
** τῶν λιβύων.*
Alij λιβύων.
Euſebi⁹ Vercellenſis epiſcopus.
† Alij legũt Caralitan⁹.
Vrbs Lybiæ contra, Tyro fundata potenti, Tenditur in longũ Caralis. Claudianus.

POſt Athanaſij autem reditum, etiã Lucifer † Calaritanus in Sardinia, & Euſebius Vercellenſis Libyũ * qui in Italia ſunt, epiſcopi, imperatoris literis reditu eorũ probato, Thebis ſuperioribus in Orientẽ peruenere. Nam à Conſtantio perpetuo mulctati fuerãt exilio. His porrò quum inter ſe conueniſſet, res eccleſiæ conſtituere, Euſebius Alexandriam conceſsit, vt cum Athanaſio conuẽtum cogeret, & Synodi Nicęnæ decreta ſtabiliret: Lucifer autem Euſebio (ita enim vtrique placuit) diaconum, qui vicem ſuam Synodo adeſſet, attribuit: per quem recipiebat, ſe rata habiturum quæ ibi conſtituerentur. Ipſe verò Antiochiam profectus eſt, vbi eccleſiam non parum perturbatã inuenit. Erant enim in populo diſsidia: quòd non ſolũ ab Arianis, quibus Euzoius præfuit, diſſentirẽt, verumetiã eos qui Meletij partes ſequebantur, eandẽmque quam ipſi obtinerent ſententiam, nõ
B recipe rent. Quum is autẽ nondum ab exilio reuerſus eſſet, Lucifer Paulino in locum eius ſubſtituto, inde diſceſsit. Euſebius Alexãdriæ, vnà cum Athanaſio, animo magno concilium coegit. Et conuenere eò epiſcopi multi, quibus quum magnus Athanaſius præiret, non ſolum Nicænam fidei profeſsionem roborarunt, ſed etiã ſermonib. quęſtionibúſque de rebus neceſſariis plurimis habitis, eas deciderunt. Quo tempore diuinitate etiam Spiritus ſancti perpenſa ὁμοούσιον conſubſtãtialem eum, & ὁμότιμον, hoc eſt, eiuſdem honoris cum patre & filio, ſunt profeſsi: & trinam vnius deitatĩ eſſentię τριάδα, hoc eſt, trinitatem nominarunt. Perfectum quoque hominem, quẽ Deus ſuſcepit Verbum, & animo & ore vno deprædicarunt: & quidem non incarnatum ſolum, verumetiã anima intellectuali animatum: quemadmodũ & veteribus, qui de diuino numine philoſophati ſunt viris placitum eſt. Non enim illi fidem aliquam recens excogitatam eccleſiæ tradiderunt, ſed quam eccleſia antiquitùs à maioribus accepit: & quæ olim ſancti viri, qui
C prudenter & piè res Chriſtianorum ſacras tractãtes prodidere, Irenæus videlicet Lugdunenſis epiſcopus, Clemens στρωματεὺς conditor, Apollinaris Hierapolitanus, & qui antiquitùs eccleſiæ Antiochenę præfuit Serapiõ, ea illi explicata cõfirmarũt. Iſti ſiquidẽ omnes quos modò recẽſuimus, atq; iti dẽ alij, in lucubrationibus ſuis Verbum quod hominẽ aſſumpſit animatũ, quippe ipſis ὁμοούσιον conſubſtãtialẽ, tradiderũt. Synodus præterea propter Cyrillum Philadelphiæ, quæ Arabiæ vrbs eſt, epiſcopũ congregata, idẽ in literis ad ipſum Cyrillum ſuis promulgauit. Ipſe quoq; ſapiẽtia clarus Origenes, in omnib. ſuis ſcriptis, animatũ quod humanitatẽ aſſumpſit Verbũ prædicat: & potiſsimũ id apertè aſtruit nono in Geneſim tomo, vbi quidem Chriſtũ Adã, eccleſiã verò Euã facit. Locupletes & idonei rei iſtius teſtes ſunt, Pãphilus ſcriptor eccleſiaſticus, & qui nomẽ eius eſt cõſequutus Euſebi⁹, qui vitã eius viri cõſcripſere, aduerſariiſq; eius deſenſionibus pro eo cõpoſitis reſpõdere. Hi nõ primũ Origenẽ ſententiæ eius autorẽ eſſe, ſed illũ arcana eccleſiæ dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam expoſuiſſe dicunt.

Lucifer Antiochiæ Paulinũ Meletio ſubſtituit.
Synodus Alexandrina Athanaſio præſidente.
Trinitas ὁμοούσιος & ὁμότιμος.

Deus verbũ hominem animatum aſſumpſit.
Synodus Philadelphienſis.
Philadelphia vrbs in Aſia Myſia. Stephano Lydiæ. Alia Aegypti, alia Syriæ eſt.

CAPVT XV. D

QVandoquidem verò quæſtio de ſubſtantia & ſubſiſtentia nõ mediocriter eccleſias turbauit, & crebræ cõtentiones atque diſputationes ſuperioribus temporibus de verbis eis habitæ ſunt, ſignificatione & proprietate eorũ Alexandrina quoq; Synodus excuſſa, cõſtituit: Nõ opus eſſe in Deo talibus dictionibus. In ſacris enim literis nullibi ſubſtãtiæ verbũ extare: dogmatis verò exponendi neceſsitate, diuum apoſtolũ Paulum ſubſiſtentiæ nomine abuſum eſſe. Alio autem modo verba hæc vſurpanda eſſe ſanxerunt, quùm quis Sabellij ſcilicet opinionẽ refellere contendat: ne nominũ inopia veluti vnã rem trinominẽ in diuinitatis contẽplatione eſſe putemus: ſed trib. vſurpatis nominibus, res quæque in trinitate tripliciter diſtincta, peculiari ſubſiſtentia ſua intelligatur. Primus quidẽ videtur de ſubſtantia & ſubſiſtentia mentionẽ
E intuliſſe, Hoſius ille Cordubenſis epiſcopus, cuius ſuprà aliquoties meminim⁹. Ab Imperatore enim Conſtantino Alexandriam miſſus, vt excitatam ab Ario turbam ſedaret, quòd etiam Sabellij Libyci dogma radicitùs euellere conaretur, quæſtionem de ſubſtantia & ſubſiſtentia mouit: vnde nugamẽta multa exorta. Et quæſtionem eam Nicæna, quæ poſtea celebrata eſt, Synodus indignam eſſe vt ibi tractaretur iudicauit. Poſtea autem quum quidam nugari rurſum de ea cœpere, concilium Alexandrinũ ea quæ diximus ſapienter mihi de ea conſtituiſſe videtur. Hæc ſanè Alexandriæ decreta ſunt. Quæ verò nobis de ſubſtãtia & ſubſiſtẽtia cognita ſunt, ea paucis citra inuidiã exponere hic liceat. Qui à primis initiis philoſophiã apud Græcos gentiles docuerunt, ne mentionẽ quidẽ vllam prorſus ſubſiſtẽtiæ fecerũt. οὐσίαν, hoc eſt Subſtantiã autem ſiue eſſentiam variè definierunt. Irenæus grammaticus apud eos, in libro quem Atticiſtã inſcripſit, vbi literarum ordine verba colligit & explanat, dictionem ſubſiſtentiæ barbaram vocat, neque eam apud veteres reperiri dicit: ſin autem reperiatur, diuerſam ab vſitata iſta eam obtinere ſignificatio-
F nem oſtẽdit. Sophocles namque in Phœnice, ὑπό-στασιν ſubſiſtentiam pro inſidiis collocatis poſuit. Menander autem idem verbum pro iuris condimento, alius rurſum pro vini fece in fundo cadi ſubſiſtente vſurpauit. Cæterùm illud obſeruandũ, quamuis veteres Philoſophi dictione ea vſi non ſint, recentiores tamen frequenter ſubſiſtentiam pro ſubſtantia accepiſſe. Subſtantiæ autem diuerſas definitiones tradiderunt. At ſi ſubſtantia definitione comprehẽditur, quánam ratione propriè & rectè ea vox de Deo dicatur? quem ſine vllo cõcludere nõ eſt. Euagrius ſanè Aſceres in libro ſuo monaſtico, de diuinitate diſſerere temerè cum impudenti confidentia diſſuadet: & Deum ipſum vt ſimplicem definire velle, prorſus dehortatur. Definitiones enim non ſimplicium, ſed compoſitorum eſſe dicit. Idem & illud adiicit: Propoſitio ſeu enunciatio omnis, aut genus quod indicetur cõtinet, aut ſpeciẽ, aut differentiã, aut propriũ, aut accidens, aut ex iis compoſitum. Quod ſi nihil harũ rerum in ſancta trinitate deprehẽdere eſt: cum ſilentio id adoretur, quod dici atque proferre non

Quid Alexandrina Synodus de verbis Subſtantiæ & Subſiſtentiæ.
ὁμοούσιος ὑπόστασις, decretum.
Sabellij hæreſis.
Hoſius Cordubenſis epiſcopus.

Perpenduntur verba iſta Subſtantia & Subſiſtẽtia, eorumq; ſignificatio.

Euagri⁹ monachus.

Quæ verè rectè ſit definitio.

poteſt. Sed de Euagrio poſtea memorabimus. Hæc autem quamuis extra inſtitutum noſtrum eſſe videantur, vtilia tamen, hiſtoriæq; conuenientia, neque admodum aliena eſſe arbitror.

CAPVT XVI.

Loca ex certa ex libro Athanaſij de fuga.

IN Synodo iſta Athanaſius librum etiam dudum à ſe de fuga compoſitum recitauit, ex quo loca quędam argumento ei maximè appoſita, operi huic inſeram. Orationem autem integrã, quæ prolixior eſt ſtudioſi ipſi inquirant. Ita autẽ ſcribit. Ecce hęc eſt impiorũ audacia. Hæc quum fecerint, neq; pudore in eis quas antea contra nos moliti ſunt, inſidijs affecti ſint: & nunc nos, ꝙ ſanguinarias eorũ manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, ꝙ nos è medio prorſus non ſuſtulerint, lamentantur. Et tandem cauſa quæſita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligunt, dum hoc ganniunt, in ſeipſos ſe omnẽ pertrahere reprehenſionem. Si enim fugere malum eſt, multo deterius perſequi. Qui enim fuga ſibi conſulit, ne intereat, occultando latet. At qui aliũ perſequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem ſcriptura extat. Qui autem necare alium conatur, legem tranſgreditur: & ipſe magis occaſionem ſui ipſius vituperandi præbet. Si igitur fugam nobis ignominioſè obiiciunt, ſeipſos potius arguãt, qui nos ſunt perſequuti. Faceſſant illi cum inſidiis ſuis: & fugere ſtatim, quibus illi malum ſtruunt, deſinent. Sed improbitatem ſuam nõ relinquunt, & vt nos comprehendant, nihil non tẽtant: quum quidem ſciãt, eorum qui perſecutionem ſeruor fugam, magnum eſſe perſequutorum ipſorum crimen. Mitem nãque & humanum nemo fugit, ſed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidem quicunque erãt in anguſtia conſtituti, & oppreſsi ære alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidẽ profugiebant. Propterea & iſti eos qui fugientes occultãt, magno ſtudio occidere conantur, vt ne habere videantur improbitatis ſuæ exprobratores. Verùm & in hoc excæcati prorſus errant. Quanto nanque fuga eſt manifeſtior, tanto quæ ex eorum inſidiis prouenit vel cædes, vel expulſio, fit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduerſus ipſos vociferatur: ſeu in exilium agant, aduerſus ſeipſos vbique locorum ipſi monumenta iniquitatis ſuæ conſtituunt. Itaque ſi ſanam obtinerent mentem, viderent profectò ſeipſos rebus hiſce comprehenſos teneri, & ad ſua ipſorum conſilia impingere. Quandoquidem verò mentem meliorem amiſere, nihil mirum, ſi ad eiuſmodi perſequutiones producuntur. Et occidere alios quærentes, ſuam ipſorum non cernunt impietatem. Etenim ſi conuiciis eos proſcindunt, qui propter percuſſores immiſſos latitant, atque ſi calũnioſè accuſant eos qui percuſſores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem ſuum Eſau? & Moſæ in Madian ſeſe recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo verò, qui talia garriunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percuſſores in domum eius ad illum interficiendum miſerat) & in ſpelunca latenti, faciẽmq; ſuam mutanti, donec abiret ab † Abimelech, & inſidias ſibi ſtructas deuitaret? Quid præterea iſti qui temerè omnia effutiunt, de magno Helia dicent? quum eum videant & Deum inuocantem, mortuúmque excitantem, & propter Achab atq; Iezebalis minas latitantem? Tunc etenim qui ad cædem inquirebantur filij prophetarum, occultabantur in ſpeluncis latitantes apud Abdiam. An hos quidem vt vetuſtiores norunt, eorum autem qui in Euangelio ſunt non meminerunt? Nam & diſcipuli propter metum Iudæorum ſeceſſerunt, ſeſe occultantes: & Paulus Damaſci ab gentis ibi prĩcipe quæſitus, de muro in ſporta demiſſus, percuſſoris effugit manus. Et quum ſcriptura de ſanctis talia prodat, quem prætextum aut excuſationem pręcipitis audaciæ ſuæ inuenire poterunt? Nam ſi timiditatem probroſè obiiciant, aduerſus ipſos veluti furentes audacia ipſa facit. Sin quaſi præter voluntatem Dei hæc fecerimus dicant, ſeipſos criminentur, ſcripturas planè ignorantes. In lege enim pręceptum quoque fuit, vt ciuitates refugij propterea conderentur, vt qui ad mortẽ inquirerentur, quocunq; poſſent modo ſeruarẽtur. In cõſummatione autẽ ſeculorum, quum ad nos veniſſet ipſum idem quod cum Moſe loquutum eſt Verbum patris, rurſum mandatum hoc nobis dedit, dicens: Quando perſequuti vos fuerint ex ciuitate vna, fugite in aliam. Et paulo pòſt inquit: Quum igitur videritis abominationem deſolationis quæ dicta eſt à Daniele propheta, ſtãtem in loco ſancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in montana: & qui in tecto eſt, non deſcendat, vt è domo ſua quidquam tollat. Qui in agro, non reuertatur, vt ferat veſtimẽta ſua. Atque hæc perſpecta habentes ſancti homines, idipſum ſequuti ſunt vitę inſtitutum. Nam quę nũc præcepit Dominus, eadem etiã ante aduẽtũ ſuum in carne, cum ſanctis eſt loquutus. Atqui hic propoſitus eſt hominibus finis ad perfectionem ducens, quod Deus imperarit, id vt exequantur. Proinde & ipſum Verbum noſtra cauſa homo factũ, nõ dedignatum eſt, quum ad cædem quæreretur, ſicuti nos, ſeſe occultare: atq; etiam quum eſſent qui id perſequerentur, fugere, & inſidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc Chriſtum experiri, vt quemadmodum ex fame & ſiti, ita ex fuga etiam hominẽ ſe aſſumpſiſſe indicaret. Statim enim ab initio, quum homo factus infans etiamnum eſſet, ipſe per Angelũ mandauit Ioſepho, Exurgens accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptũ. Herodes enim quæſiturus eſt animam pueri. Porrò Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filiũ ſeceſsiſſe in Nazareth. At quum tandem Deum ſe eſſe oſtẽdiſſet, & manum aridam reſtituẽs ſanaſſet, Phariſæi quidem egreſsi conſilium contra eum cæperunt, vt ipſum interimerent: Ieſus verò eo cognito, inde ſeceſsit. Rurſum quum Lazarum è mortuis reſuſcitaſſet: Ex ea ipſa, inquit, die conſiliũ iniere, vt eum occiderent. Itaque Ieſus non amplius propalàm inter Iudæos eſt verſatus, ſed inde diuertit in regionem ſolitudini propinquam. Præterea, Seruatore dicente, Priuſquam Abraham fuit, ego ſum: Iudæi quidem lapides corripuerunt, vt illum peterent. Ieſus autẽ abſcondit ſe, & exiuit ex tẽplo, & per medios eos trãſiens abijt atque diſceſsit. Sed enim quum hæc videntes, ac potius intelligentes, pro eo atque ſcri

Boni viri malũt ſibi ea enotare, ſe quem perdere poſſint, peperciſſe, quàm cũ parcere poſſent, perdidiſſe. Cicero.

Contra perſequutores pro fugientibus defenſio.

† Abimelech generale & cõmune nomen regũ Paleſtinorũ, ſicuti Cæſar Romanorum imperatorũ.

Ciuitates refugij.

A ptum eſt, non videant, * igni comburi volunt, dum ſcilicet cōtra quàm & facit & docet Dominus, ipſi & cogitant & loquuntur. Poſtquam nanque Ioannes martyrio eſt defunctus, & diſcipuli corpus eius ſepelierūt, audito eo Ieſus feceſsit inde in nauicula in deſertū locū ſolus. Atq; Dominus quidem ad hunc modū & fecit & docuit. Vtinam verò boni iſti viri ita verecundia afficerētur, vt ſaltem aduerſus homines præfracta ſua vterentur audacia: & non eo furore abriperentur, vt Senatori quoq; ipſi timiditatis crimē impingerent, qui ſemel blaſphemate & maledictis eū inceſſere conſultò inſtituerunt. Sed furorem eorum nemo ſuſtinebit. Quin Euangelia quoq; eos ignorare conuincemus. Nam huiuſmodi fugæ & seceſſus rationi conſentanea atque vera eſt, quā Euangeliſtæ de Seruatore etiā memoriæ mandarunt. † Proinde eandem de ſanctis omnibus opinionem habere debemus. Et quæ de Seruatore humano more ſcripta ſunt, eadem cōmuniter ad genus humanum referre conuenit. Quæ enim noſtra ſunt,

B ille ſuſcepit, imbecillitatiſque noſtræ affectiones in ſeipſo exhibuit. Quod Ioānes ſic ſcripſit: Quærebant igitur eum comprehendere, & nemo ei iniecit manus, quòd nondum venerat hora eius. Atque etiam priuſquam ea veniſſet, ipſemet matri dixit: Nondum venit hora mea. Fratribus autem, qui dicti ſunt, ſuis: Tempus meum nondum adeſt. At vbi tēpus id venerat, ad diſcipulos: Dormite iam, inquit, & requieſcite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus, peccatorum. Itaque neque ante tempus cōprehendi ſe permiſit, neque tempore iam præſente ſe occultauit. Quin ſeipſum potius inſidias ei ſtruētibus tradidit. Hoc ipſum & beati martyres in perſequutionibus, quę tempore quæque ſuo acciderūt, obſeruarunt. Qui quum perſequutione expetiti fugerunt, & ſe occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehenſi martyrium ſtrennè obierunt. Hæc ſacer Athanaſius in fugæ ſuæ defenſione ſcripſit. Et talem Alexandrina Synodus habuit finem.

*Marg.: * [illegible] — † Defenſio, [illegible]. — Quatenus in perſequutione fugere liceat.*

CAPVT XVII.

C

Porrò Euſebius, quem Vercellarum epiſcopū eſſe diximus, Alexandrię Synodo peracta, Antiochiam profectus, plebem ibi inter ſe diſsidere inuenit. Nam qui Meletij partes ſequuti fuerant, Paulinum à Lucifero lectū prorſus auerſabantur, & ſuas ſibi eccleſias atque conuentus cogebant.

Quapropter Paulini electionem moleſtè ferēs, quòd vniuerſis placita non eſſet, & cum neutra parte communicans, factum id quidem non probauit: Luciferi tamen, qua eum proſequebatur obſeruantia, publicitùs nihil proloquutus, inde diſceſsit: & illud modò dixit, Epiſcoporum conuentu eam quoq; rem cōſtitutum iri oportere. Et quū nō minimū ſtudij in eo poſuiſſet, vt quod per diſsidiū ſciſſum erat, vnione coniungeret, ſibi ipſi tamen non ſatisfecit. Interea enim Meletius quoq; ab exilio reuerſus eſt. Qui quum ſectatores ſuos, qui eum in precio habebant, ſeorſim conuentus agere inueniſſet, Epiſcopali more eis præiit. Ita factum, vt tres eodem tempore Antiochiæ eſſent,

Marg.: Tres eodē tēpore Antiochiæ orthodoxorū epiſcopi. — Meletius ab exilio reuerſus.

qui paſtorali munere fungerētur antiſtites. Et eccleſię quidem in Euzoij poteſtate erant, qui Arianis præfuit: Paulinus autem intra vrbem eccleſiā vnam minus celebrem obtinuit, quā ei Euzoius, quòd hominem iamdudum obſeruaſſet, conceſsit. At Meletius extra vrbem ad portam, conuentus ſuos agebat. Eo in ſtatu quum res Antiochiæ eſſent, Euſebius inde rurſum abiit. Cæterùm Lucifer vbi electionem Paulini Euſebio diſplicere intellexit, perinde atque iniuria affectus eſſet, ægrè rem ferens ſuccenſuit, neque ad communionem cū Euſebio venire voluit. Et quaſi in Synodo nō ritè res acta eſſet, decreta eius per calumniam reijcere inſtituit. Et quum multa quæ damnum, vt fieri ſolet, afferebant, pertriſti eo tempore mouerentur, multos etiam ab eccleſia ea res alienauit. Qua de cauſa noua quoque rurſus hæreſis exortit, à Lucifero appellationem ſortita. Quæ ſanè parum decentem iræ cauſam habuit. Suo enim ipſius laqueo captus tenebatur, qui diacono ſuo miſſo, ſe probaturum quæ Synodus conſtituiſſet, profeſſus fuerat. Et ipſe quidem eccleſiæ ſententiā retinens, ſimultatémque remittens, ad ſedem ſuam in Sardiniam ſe recepit. Qui verò cum eo dolore ſe affectos exiſtimabant, in Oriente relicti, ſectam ſibi ſuam conſtituerunt, & longo tempore eccleſiam oppugnarunt. Euſebius quum in Oriente eſſet, in fide parum firmos veluti optimus medicus curauit, atque reſtituit: ſi quid parū ſinceri apud eos eſſet, reijciens: quidquid autem eccleſiæ appoſitum natiuúmque eſſet, docēs atque inſtituens. Atque inde in Occidentem profectus, per Illyricum trāſiit: atque in Italiam venit, idipſum vbique agens. Ibi & Hilarius Pictauij, vrbis Aquitanicæ epiſcopus, qui prius eò redierat, primus ſcilicet ab exilio reuocatus, ſanioris fidei ſemina ſparſerat: Italos & Gallos, quæ vel fugienda vel expetenda dogmata eſſent, erudiens. Perquàm diſertus autem Latina ſimul & Græca lingua fuit, & libros pleroſq; Romanis conſcripſit, qui quum Arij opinionem refellunt, tum τῆς ὁμουσίας conſubſtantialis ſententiam grauiter confirmant. Hæc ſtatim poſt exulum reſtitutionem facta. Ad hunc ſanè modum Hilarius Pictauienſis & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, in Occidentali imperio Nicænæ fidei dogma clarè deprædicarunt.

Marg.: D — Euzoius. Paulinus. — Meletius. — Lucifer ab Euſebio Vercellenſi diſſentiens. — Luciferianorū hæreſis in Oriente. — E — Euſebius bonus epiſcopi officium facit. — Idē Hilarius Pictauienſis exequutus. — Scripta eius. — F

CAPVT XVIII.

Eadem verò tempeſtate Macedonij ſectatores, Cōſtantij morte freti, in quibus erant Eleuſius Cyzicenus, Euſtathius Sebaſtienſis, & Sophronius Pompeiopolitanus, apertè Macedoniani vocari cœperunt. Et temporis opportunitate arrepta, frequentes liberè diuerſis in locis conuentus, eis qui Seleuciæ cū eis conſenſerant conuocatis, egerunt, & ſectæ ſuæ factionem inſtituerunt. Tum autem qui aduerſæ partis erant, Acacianos videlicet, excommunicarunt: fidémq; Arimini editam irridentes, formulam Antiochenam promulgarunt, ſuffragiiſque ſuis comprobarunt: quæ poſtea Seleuciæ quoque confirmata fuerat, ſicuti proximo libro diximus. Verùm enimuerò quum à nōnullis propter eiuſmodi diſsidium reprehenderentur, eiſque obiiceretur, Qui nōc tan-

Marg.: Macedoniani ſe [illegible]. — Acacianos excommunicant. — Cauſa, quare Macedoniani ſe ab Acacianis & homouſianis ſegregarunt.

A dem ſe per diſsidiũ ab Acacianis ſeiungerent, cum quibus antea & cõſenſiſſent & communicaſſent? tale per Sophronium reſponſum dedere: Occidẽtales epiſcopi non ſanam de Conſubſtantiali habuere opinionem, Aetius autem in Oriente diſsimilem ſubſtantia patri filium eſſe docuit: & vtrique recta exciderunt ſententia. Illi enim per ὁμοουσίου conſubſtantialis verbum, ſubſiſtentiam patris & filij in vnitatem vnam redigentes, confuderũt: hic verò è diuerſo à natura patris proprietatem filij nimium ſegregauit. Nos igitur vtrorumque lapſum vitãtes, mediam abſq; periculo omni viam delegimus, piéque magis ſentimus, æqualem ſcilicet patri filium ſubſiſtentia docentes. Sic illi quidem reprehenſi, defendere ſe conati ſunt. Sed deprehenduntur, veritatem cauillatione deprauare: quod non Acacium, ſed Aetium, vt inæqualitatis autorem incuſant. Videntur illi etiã aliqua ex parte & Arianos & τῶ ὁμοουσίου conſubſtantialis aſſertores vitare: & per vtroſq; ſuis ipſorum vocibus conuincuntur, aliud quidquam non afferre conB ſtituiſſe: ſicuti & Sabinus inquit, qui Latinè acta Synodalia conſcripſit.

Macedoniani quomodo rob° ſtudeant.

CAPVT XIX.

IMperator, vbi Athanaſium Alexãdriæ multitudinis cõuentus in eccleſia propalàm agere, & multos Græcorum eloquentię vi & ſuauitate ad Chriſtianam religionẽ pertrahere cognouit, eiicere eum vrbe iuſsit. Ac ſi manere ibi ſe inuito vellet, grauiſsimas ei denunciauit pœnas. Eiuſcemodi mandati illam prętendebat cauſam, quod à deceſſoribus ſuis imperatoribus exilio damnatus, ſua ipſius autoritate epiſcopatum occupaſſet: & quod ipſe eis qui à Conſtantio in exiliũ acti eſſent, nõ in eccleſias ingreſſum, ſed in patriam tantum reditum permiſiſſet. Itaq; eo imperatoris mãdato profugere coactus, in eos qui illum circumſiſtentes mœrebant, & diſceſſum eius grauiter ferebãt, oculis coniectis: Bono eſtote animo filioli, inquit: nubecula eſt, breui ea euaneſcet. His dictis, mandata familiaribus ſuis dedit, & eccleſia bonis viris commẽdata egreſſus, * naC uigio per Nilum in Ægyptum contendit. At qui à præfecto miſsi fuerant, conſequebãtur, capere virum ſanctũ ſtudio omni contendentes. Et iam in propinquo perſequutores adeſſe audiebat. Ibi eis qui cum illo in naui erant, fugam in ſolitudinẽ conuertendam eſſe ſuadentibus: ipſe meliorem ſequutus ſententiam, prudenter militum effugit manus. Fuga enim poſthabita ad perſequutores nauigium conuertere, eiſque obuiam ire iuſsit. Et quum fugientes ipſi perſequentibus propinqui eſſent, & illi vbinam Athanaſius eſſet interrogaſſent: ipſi autem non procul abeſſe, ac ſi curſum celerius intẽderent, ſtatim eum comprehenſuros eſſe reſpondiſſent: periculum euaſere. Ita quidem perſequutores calliditate ea illuſi, nihil egere. † Athanaſius verò clam Alexandriam rediit, atq; ibi latuit, donec perſequutio quam fugiebat, prorſus conquieuit. Hæc Athanaſio à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus accidere.

Iulianus Athanaſiũ exulare iubet.

Sancti dictum Athanaſij.

† Athanaſi° Alexandriæ latet.

† Athanaſium aduerſo Nilo nauigãs perſequentorũ manus curſu cõuerſo effugit. Hoc Sozom. nõ habet lib. 5. c. 15. Et alio loco ab eo ſicuti & à Niceph. lib. 9. c. 34 eſt cõmemoratũ. Eſt aũt apud Socrat. lib. 3. c. 24. Et forte bis Athanaſius eodẽ fugæ ſtratagemate eſt vſus.

CAPVT XX. D

INterea Cyziceni legationem ad imperatorem, negotiorum quorundam ſuorum cauſa miſerũt, cum adiectione illa: Peropus eſſe, vt deorum templa reſtituerentur. Quorum colendis illis religionem admiratus Iulianus, omnia quæcũque petierunt, eis conceſsit. Et Eleuſio eorum epiſcopo re diuina & vrbe ipſa interdixit, quod delubra deorum ſolo æquaſſet, atque illis per iniuriam illuſiſſet: quod monaſteria & parthenonas ſacrarum virginũ inſtituiſſet, & cherotrophia & † geroconia cõſtruxiſſet, aliàque multa Deo grata opera perfeciſſet: denique quod verborum perſuaſione (id verò grauiſſimũ erat) Græcis multis, vt ſuperſtitionẽ ſuã negligerent, perſuaſiſſet. Legem etiam tulit, ne quis Chriſtianorum, qui indigena non eſſet, Cyzicum adiret: cauſamque conſtitutionis eius addidit, ne ſcilicet propter religionẽ ſeditio moueretur: aduenis popularibúſque eorundem, qui eadem cum eis ſacra colerent, opem illis ferentibus, & prętereE ea Chriſtianis lanificis & monetariis inquilinis ad eos accedentibus. Iſti enim maximo numero in frequẽtiſsimas duas claſſes diuiſi, multorum imperatorum cõſtitutionibus Cyzici cum coniugibus & liberis habitabant, & non minimum tributum publico inferebant: illi quidem chlamydum militarium, hi autem monetæ nouæ. Græcam namque ſuperſtitionem augere maximè & cõprobare volenti, vi publicitùs vti, & tantam hominũ multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum eſt viſum. Aegrè ſiquidem vt huiũ rectores vel numerum ipſum Chriſtiani populi inire potuerunt: neq; ille etiam in locum vnum eos cõuenire, & precationibus, vt pro ſe quiſque vellet, vti prohibuit. Satis quippe ſciebat, nihil prorſus valere in eis rebus vim adhibitam, in quibus, vt conſiſtant, promptum & voluntarium requiritur iudicium. Clerum autem, atque eccleſiarum religioniſque præfectos, vt exigeret, maximo cõtendit opere. Conſiliúmque eius fuit, vt ſtatas ſolitáſque multitudinis ſynaxes, ductibus eorum ſublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus eſt, vt neque F conuentus agere, neque docere, nobis, multo verò minus de rebus diuinis participare, myſticaque & arcana ſacra peragere, facile eſſet: & vt diuturniore tempore in obliuionem etiã religionis noſtræ prorſus perueniremus. Atque interim obtẽtum illum prætexuit, quòd clerus facilè cauſam ſeditionis multitudini præberet. Eiuſmodi agitãs conſilia, quum neque eſſet neq; metueretur ſeditio vlla, Eleuſium cum ſuis, ſicuti dixi, Cyzico diſcedere iuſsit. Dicitur ſanè pergrauem Eleuſio impoſuiſſe conditionem, vt ſcilicet niſi intra menſes duos, ſua ipſe impenſa, Nouatianorum eccleſiam, quam Cyzici ipſe demolitus fuerat, reſtauraret, ex ea vrbe pelleretur. Tito verò Boſtrenſis tum ciuitatis antiſtiti, edicto publicè promulgato, vt directus fugeret, præcepit: grauia crimina ei & clero eius, ſi ad ſeditionem populum cõmouiſſent, minatus. Titus ea de cauſa libellum ſupplicem ad imperatorem miſit, in quo non minorẽ eſſe Chriſtianorum, quàm Græcorum, in ea vrbe numerũ: ſéque multitudinem ſuam cohortationibus, ne ad tumultum ſpectet, deterrere ſignificauit. Impera-

Iulianus Cyzicenis idololatris quod petunt concedit.

† Dicuntur etiã Gerontocomia, Gerontotrophia. Gerotrophia

Eleuſiũ propter pietatis opera Cyzico expellit.

Chriſtianos quoq; aduenas ab ea vrbe repellit.

Plurimi Cyzici lanifici & monetarij.

Fruſtra vis adhibetur, vbi voluntas ſpontanea quæritur.

Epiſcopis & doctoribus Chriſtianis ademptis, Iulian' ſe Chriſtianiſmũ abolituram ſperans.

Dura Eleuſio, ut reſtituat Nouatianorum tẽplo, propoſita conditio.

Sycophãtiis prorſus Iulianus Titũ Boſtrẽſem vrbe ſua exigit.

A tor vt populum reliquum aduerſus Titum concitaret, ad Boſtrenſes calumniam viro intentans literas dedit: ſcripſiſſe illum ad ſe, non ipſius cohortationibus, ſed populum ſuoipſius conſilio, ad ſeditionem prorumpere. Atque ille clàm plebem eo pacto, vt virum eum perinde atque inſidiatorem & hoſtem ſuum ciuitate eiiceret, permonuit. Plurima verò alia ad eundem modum, quàm ipſius iuſſu, quà vulgi ſpõtanea temeritate & inſultu, accidiſſe conſentaneum eſt. Quorum ille malorũ maximè autor fuit, qui in eos qui talia patrare auderent, legibus nõ animaduerteret, & verbis ſaltem delicta eiuſmodi carperet, rebus autem ipſis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altiſsimè odium religionis noſtræ radices egerit, idque ipſu ſic præ ſe tulit. Proinde etiamſi palàm ipſe perſequutionẽ non exerceret, nihilominus tamẽ Chriſtiani paſsim à vulgo graues acceperunt clades. Fana enim Græcorum aperiebantur, & ſimulacrorũ ſuperſtitio applauſu maximo approbabatur. Ipſe autem publicitùs ſacra ſua peregit. Et Conſtantinopoli Fortunę in baſilica, vbi eius deæ ſtatua collocata fuerat, ſacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcedonis in Bithynia epiſcopus, manu à puero eò B ductus, ꝙ in ætate decrepita ſuffuſiu oculorum videndi vim ei ademiſſet, imperatorem plurimùm taxauit: impium eum, contemptorem Dei & deſertorem, ignominioſè appellãs. Ad quæ nõ aliud per iram reſpõdit, quàm ꝙ cæcitatem ſeni exprobrans, verbis tantum illum eſt vltus. Et ꝙ Chriſtum blaſphemia & maledicto perſtringens, non tantum eum poſſe dixit, quem ille coleret, Galilęũ Deum, vt cæcitati eius mederetur. Sic enim hoc ei ſolenne erat, vt Chriſtum Galilæum, Chriſtianos autem Galilæos vocaret. Cui epiſcopus, magna vſus dicendi libertate, occurrens: Gratias, inquit, ago Seruatori meo Deo, qui vt viſum amitterem, pro eo atq; nunc res habent curarit, ne impuriſsimum vultũ tuum ad impietatem declinantem conſpicerem. Et ille placabilitatem quidem aſsimulans, nihil reſpondit, ſed rem eã tamen grauiter admodum accepit. Nam quum ſciret in quo honore apud Chriſtianos eſſent, qui ſub Diocle-C tiano martyrium obierunt, & inſuper alacritatem eorum qui ad idem martyrium aſpirarent cerneret, gloriam eis talem inuidẽs, aliam inſtituit viam. Quod enim ſummæ eſſet ſæuitiæ, vt per ſeipſum Chriſtianos excruciandos curaret, id repudiauit: vt eos autem occultè perſequeretur, non poſthabuit. Quapropter vulgò populis, & aliis quicunq; tandem vellent in Chriſtianos quidquam cõmittere, id permiſit: ita demum ſuperſtitionem Græcorum inualituram arbitratus ſi † malorum tolerantiam veluti ineſcationem prætendens, placiditatem atque humanitatem etiam erga Chriſtianos ſimularet.

Grauem ſub Iuliano chriſtiani ab idololatris perſequutionem.

Iulianus Fortunæ publicè Conſtantinopoli ſacrificauit.

Maris Chalcedonenſis epiſcopus cæcus mira in tyrannum Iulianum pietatis vſus eſt libertate.

Scitè eius viri dictum.

Iulianus chriſtianis martyrij gloriam inuidet.

CAPVT XXI.

ET primùm quidem facilem & gratũ ſe omnibus callidè præbuit: progreſſus deinde, non eundem, aut ſui ſe ſimilem exhibuit. Vbi nanque calumnia aut criminatio aliqua Conſtantij eſſet, alacriter Chriſtianis omnia tribuit. At ſi ea cauſa non extaret: odium quod in nos communiter in pectore reconditum habebat, in apertum D protulit. Et quum hoc vnũ maximè ageret, vt omnes imperio Romano ſubditi, Gręcam complecterentur ſuperſtitionem, permoleſtum ei fuit, quòd religionem ſuam à Chriſtianiſmo gloria longè ſuperari videret. Templa quidem, ſacrificia, & patriæ Græcorum ſolennitates, feſtique dies per vrbes ea ſententia ei ferè procedebant. Illa verò maximè ſolicitudine angebatur, quomodo in poſterum quoque cultum talem ſtabiliret: ꝙ metueret, ſi is pręſidio ſuo deſtitueretur, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis ſanè quaſi lethale vulnus ei hoc inflixit, quòd multorum ſacrificulorum coniuges & liberos & miniſtros Chriſtianos eſſe videret: & ꝙ ſecum ipſe conſideraret, religionem noſtram in ſanctitate vitæ morũmque integritate eorum qui eam complectuntur, conſiſtere: omnem mouit funem, vt Græcorum mores ad inſtituta noſtra accommodaret. Itaque in idolorum templis fieri curauit ſubſellia & primarios ſuggeſtus: inſtituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus inniterentur: præterea E ſacerdotes & lectores more noſtro, itẽ certas certarum horarum & dierum preces. Scholas etiam & phrontiſteria virorũ & mulierum philoſophię ethnicæ addictarum, peregrinorũmq; & egenorum conſtruxit domicilia, atque aliã inſuper oſtendit humanitatem, vt Græcorũ ſacra talibus rebus admirationem conſequerentur maiorẽ. Delictorum quoque quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex conſuetudine noſtra pœnitentia interueniente, cõgruentes conſtituit coërciones. Eodem etiam ſtudio æmulari conatus eſt cõmendariciarum literarum teſſeras, quas epiſcopi dare ſolent, vt vndecũque & ad quoſcunque hinc & inde hoſpites aduenient, moribus noſtris excepti benignè curentur, perinde atque noti & amici per teſſerę & ſigni eius teſtimonium. Et vt ſimpliciter dicam, eiuſmodi in animo verſans conſilia, Græcos eodem quo Chriſtianos modo viuere inſtituit: eóſque ſtudiis atque inſtitutis aliis noſtris propolam aſſueſcere, extra dogmata tamen, & æquari nobis voluit. Porrò id ita ſe habere, ex ipſius imperatoris epiſtola, quam ad Arſacium, ſa- F crorum ſuorum in Galatia põtificem, dedit, quantum licet oſtendam. Scribit autem ad hunc modũ.

Iulianus Græciſmum etiã ad poſteros cõfirmatũ trãſmittere ſtudet.

Idẽ cærimonias, ritus & inſtituta chriſtianorum in cultum idolorũ inuexit.

Cõmendatitiæ epiſcoporũ literæ, de quibus Nicæni concilij extat Canon, Formatas vulgò vocãt.

CAPVT XXII.

» GRæca religio nondum ex ſententia noſtra procedit, idque eorũ
» qui eam complectuntur culpa.
» Amplitudo enim & magnificentia deorum, optata etiam omnia
» & ſpem omnem excedit. † Sed
» abſit inuidia dicto. Tãtam nanque tam breui mutationẽ, ne votis quidẽ paulo antè expetere quiſquã auſus fuiſſet. Quid igitur? an ſufficere iſta putamus: nec ad ea reſpicimus, quæ maximè impietatem deorũmque contemptum auxerunt? ad eã ſcilicet, qua aduenas excipimus hoſpitalitatem, ad curam mortuorum ſepeliendorum, atque ad fictã vitæ ſanctimoniam: quorum vnumquodq; apud nos ſingulari ſtudio verè fieri oportere arbitror. Nec ſatis eſt te vnum talem eſſe, verùm etiã omnes omnino qui in Galatia ſunt ſacerdotes, tui ſi-

Epiſtola Iuliani ad Arſaciũ idololatrã pontificẽ.

Præferebat lex gis eccleſiaſtici ces impijs idolorum ſacerdotibus.

Euriþ. Androſtia corrui lingua inuadiá. Cū maiuſcula verba ſaciunt.

A miles eſſe conuenit: quos vel terrore, vel perſuaſione, vt probi ſiut, adducito: aut ſacri miniſterij functionem eos deponete cogito: ſiquidem vnà cum coniugibus, liberis & ſeruis ad deorum cultū non acceſſetint, ſed ſeruos aut liberos aut vxores Galilæas retinuerint: quippe erga deos ipſos impiè ſe gerentes, contemptúmque deorum cultui eotuudē præ ſe ferentes. Deinde ſacerdotem quē que cobortare, ne in theatro cōſpiciatur, ne apud caupones poter, né ve arti cuiquam aut operæ pudendæ & ignominioſę præſit. Et morem quidem gerentes honore proſequere, rebelles verò à te repelle. In vrbe quaque frequētia ad excipiendos benignè boſpites xenodochia extrue, vt aduenæ nō noſtræ tantum religionis, ſed alieni etiam, quicunque petierint, aut indiguerint, humanitate noſtra perfruātur. Vnde autem ad eam rem pecunia ſuppeditet, prouiſum mihi eſt. Triginta enim milia modiorum frumenti, & ſexagiuta millia ſextariorum vini, quotannis in eum vſum per Galatiā conferti iuſsi. Et quintam buius tributi partem eis qui
B ſacerdoribus inſeruiunt dari: reliquum autē omne aduenis & hoſpitibus, aliiſque peteutibus diuidi debere cenſeo. Turpe ſiquidem eſſet, quū inter Iudæos mendicus non ſit, & impij Galilæi nō ſuos tantum, ſed noſtros etiam homines alant, ſi opem & auxilium noſtrum requirere noſtri viderētur. Portò Græcæ religiouis obſeruatores, vt ad miniſterium huiuſmodi aliquid etiam conferant: & vicos eorum, vt primitias frugum dijs ipſis perſolusnt, doce: hominéſque Græcos officiis & beneſactis ralibus aſſuefac, antiquitùs noſtri moris operiſque id fuiſſe eos admouēs. Homerus enim Eumæum hæc ita dicentem inducit:

Hoſpes, vel ſi te noſtras pertingeret ades
Aduena deterior, iuſtos auferret honores.
Ab Ioue nanq́, venit mendicus & hoſpes eodē:
Et nobis ſunt parua quidem, ſed munera grata.

Nou committendum igitur, vt aliis bona noſtra æmulari permittamus, ipſi autem per ſocordiam nos pudore afficiamus, ſeu potius deorum obſeruantiam & religionem prodamus. Atque ſi hæc re ita exequi audiero, hilarem & lætū me reddes.
C Prouinciæ rectores perrarò domi ſuæ viſe: frequēter autem epiſtolas ad eos mitte. Eiſdem in vrbem aduenictibus, nullus ſacerdotum obuiam eat: ſed quum in deorum templa ingrediuntur, intra veſtibulum ſaltem occurrat. Ne quis autem miles eos ædem ſacram ingredientes præcedat, ſequatur tamen qui volet. Quamprimum enim magiſtratus ſolum delubri attigerit, priuatus redditur. Tu ſiquidem, quod noſti, intra templū imperium obtines. Atque id diuinæ etiam flagitant ſanctiones: quibus qui parēt, veri deorum ſunt cultores. Qui verò faſtu efferuntur, inſolentis ſunt iactantiæ & vanæ gloriæ aucupatores. Peſsinūti ſubuenire paratus ſum, ſi ipſi ſibi Deûm matrem propitiā reddiderint. Eam verò ſi neglexerint, non modò id reprehenſione non carebit, verū etiam (quod dictu acerbum eſt) ne ad inimicitias nos irritent, periculum fuerit.

Apud Pli. lib. 6. cap. 32. inter Galaciæ oppida numeratur Gallorū Tolistobogiorum Peſsinus.

Non etenim fas eſt hominum ſuccurrere rebus.
Infenſi qui ſint dijs immortalibus ipſis.

Quapropter illis perſuade, ſi ſtudium curámque meam ſibi conciliare volūt, vt vniuerſi ſimul matri deorum ſupplicent.

CAPVT XXIII. D

SIc Iulianus, boc quū ageret & ſcriberet, citra bellum Chriſtianos ſe ad patrias conſuetudines traductum putauit: omnémque (quod dicitur) lapidem, vt dogma noſtrum aboleret, mouit. Sed perſuaſio difficilis ei fuit. Rurſum autē ſi propalàm vim adbiberet, probro id ſibi fore credidit, quòd tyranni ſuſpicionem fugere contenderet. Non tamen propterea quidquam de ardore ſtudióque ſuo, vt ſubditos ad Græcā ſuperſtitionem pertraheret, remiſit. Et quædam ille per ſeipſum agebat, quædā per præfectos ſuos expediebat. Ad Græcam autem omnes ſuperſtitionem potiſsimum verò milites aſſuefaciens, in primis maximum inter Romana vexilla ſignū, quod Conſtantinus in crucis formam redactum, iuxta diuinam (vt diximus) volūtatem, in exercitu præferti inſtituit, ad priorem ſtatum reduxit. Et in publicis tabulis ſeipſum depingi magno ſtudio curauit: atque inſuper ſupremum deorum ſuorum E Iouem affingi, veluti è cœleſti nube deſpectantē, coronámque & purpuream veſtem atque alia imperij inſignia demittentem: Mercurium itidem & Martem, vtraque ex parte eum blandè intuentes, & quodammodo oculorū nutu teſtificantes, eloquentia eum excellere, nec minus ab arte bellica pollere. Hæc & alia biſce ſimilia pleroſq; ad Gręcam religionem inuitantia, publicis imaginibus aſpergi mandauit. Atque id fecit, vt per occaſionē bonoris eius, quem moribus imperatori exhibere ſoliti erant, paulatim eos quoque qui appicti etāt, adorare bomines addiſcerent, & veruſtæ conſuetudinis abuſus vaſtricie & calliditate omni ſubditorum mentem & iudicium furtim ſubuerteret. Tum enim demū ex ſenteutia conſilium ſibi proceſſurum eſſe exiſtimauit, ſi perſuaſione huiuſmodi quò vellet bomines duceret, & deinde quæ reliqua eſſent facilè aggrederetur. Legitimè verò ſe rurſus ī eos animaduerſurū putauit, qui ei nō obſequerentur, & in veteribus populi Romani moribus nouare quidquā inſtituerent: præſertim quū aduerſus longam reipublicæ cōſuetudinem & im F perium ipſum delinquere viderētur. Aſtutiam talem pauci intellexere: qui etiam, quòd adorare imagines tales nollent, pœnas luerūt. Vulgus autem, ſicuti ſolet, ignorantia ſupina & animo minus ſolicito, tanquam veteri legi parendum eſſet, ita vt ſors tulit, temerè ad imagines acceſsit. Et ille quū talia excogitaret & ageret, nihil præterea effecit. Enimuerò tametſi fraus eius ita deprebenſa eſſet, aliam tamen tentauit viam, omnia excogitans atque experiens, vt ciues ſuos iu ſuperſtitionem vanam pertraheret. Atq; id quod inſtituit, priori dolo non fuit inferius. Quin potius manifeſtiore id & maiore violentia eſt auſus. Quapropter etiā occaſionem multis, qui in aula imperatoria ſtipendia faciebant, præbuit, vt animos viriles exhiberent. Veluti enim in conflaturæ fornacibus explorati, vt qui babiti ſunt, & qui reipſa fuerunt, Chriſtiani palam apparuere. Poſtquam enim tempus aduenit, vt imperator ciuibus cōgiarium daret (id quod antiquitùs apud Romanos Calēdis Ianuariis præcipuè, Imperatoriſque & imperialium vrbium natali die facere receptum fuit) ſecum ipſe

Totus in hoc Iulianus incubuit, vt Græciſmū, Chriſtianiſmo abrogato, propagaret.

Labarum ad priorē formā reduxit.

In tabulis publicis ſe depingi, & deos ſuos addi curauit, vt homines idola colerēt.

Crimen læſæ Maieſtatis.

Donatiuo dolo Iulianus ad idololatriam milites Chriſtianos allicere vult.

Chriſtianorũ militũ cãdor et ſimplicitas

A conſiderans, milites noſtros aperti cãdoris & magnę ſimplicitaris eſſe, pecuniæque cupiditate teneri, & cõſueto donatiuo facile capi poſſe: arte quadam, vt vel inuiti dæmonibus ſacrificarent, conſilium inuenit. Lege nanque olim cautum erat, vt ad munus capiendum accedentes ſacrificarent. Atq; idipſum illi facere iubebantur. Propoſitúmque ſimul ad ignem erat & thus & aurũ. Ibi fortem animum quidam declararunt, quod adolere thura nollent, donum contemnentes. Nonnulli naturæ improbitatem veteris legis obtentu contegentes, ne intelligere quidem ad quod malum delapſi eſſent, potuerunt [a]. Alij lucroſa iactura, & fortaſſe formidine multorum tumultuum inẽſcati, quamuis errare ſe intelligerent, tamen quo minus animis excruciarentur, effugere nõ potuerunt. Atque ex eis qui in tantã calamitatem ignorantia ſunt prolapſi, illud feciſſe traditi ſunt. Quũ poſt ſacrificium id, conſuetudine fortaſſe ſic obtinente, communiter in conuiuio milites hilares epularentur, quod in compotationibus fieri cõſueuit, propinantes inter ſe [b], Chriſtum in poculis

Multi Principis donum, quòd dijs ſacrificare nolebant, ſpreuere.

a Pleriq; id accepere, & ſacrificauere. Ex cuſtatem pernicies eſt cõſequuta nõ paucos.

B nominatim aduocabãt. Ibi ex conuiuis quendam verba ea excipientem dixiſſe ferunt [c]: Perfacetè hercle facitis, qui Chriſtum nunc inuocatis, quem paulo antè, quum vos imperator muneraretur, & thura in aram imponeretis, abnegaſtis. Cum hoc dicto errorem erumnámque ſuam illi agnouerũt: & confeſtim è conuiuio proſilientes, lacrymabũdi publicè circumcurſitarunt, Deum & ſaniores conteſtantes homines, ſe Chriſtianos eſſe, atque in ea ſententia perſeueraturos, ignorantiáque peccaſſe: atque ſi hoc dicendum ſit, manus ſolas Græcorum ſacris operatas, mentem verò immotã permanſiſſe, aſſeuerarunt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti [d], Imperatorem adire, ad pedes eius quod acceperant aurum abiecere, & generoſo prorſus animo ab eo petiere, vt ſuo ſibi munere accepto, eos iugularet: nunquam enim ſe pœnitentia ductum iri, ſi propter Chriſtum totũ corpus pro eo pœnas luat, quòd dextra inconſideratè peccauerit, quæ & munus acceperit, & dus ſacrificarit. Incîdi quoq; pedes ſibi poſtulauere, qui

b Innouatio nominis Chriſti in propinationibus militum.

c Pulchrè prorſ; dictum

d Pœnitentes milites, donatiuũ imperatori ſuũ reſtituũt, & chriſtianiſmũ liberrimè cum martyrij affectu conſitentur.

C tam importunè ad donum capiendum accelerarint. Hæc imperator audiens, ira quidem commotus eſt: à cæde tamen eorum abſtinuit, ne eos martyrij honore dignaretur, qui ſic contumelioſi in eum fuiſſent. Exautoratos verò ex aula imperiali exegit. In his fuere, Iouinianus ille, Valentinianus, & Valens, qui poſt eum imperauere. Atque iſti quidem ſic ſe geſſere. Quicunque verò nõ animo recto ſacra Chriſtianorum colebant, & veram beatitudinem honoribus caducis & pecuniæ poſthabebant, abſque timore ad ſacrificandum & imperatori gratificandum procurrêre: qualis etiã fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Hecebolius, qui veluti quidam Euripus imperatorũ moribus ſeſe accommodauit. Sub Conſtantio enim, ardore ingenti Chriſtianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Gręcam ſuperſtitionem appulit, horrendo prorſus modo animum mutanit, Græcáſque ineptias & ſuperſtitionem, ſi quis alius, & ipſe quammaximè eſt complexus. Poſt hunc porrò rurſum Chriſtianum ſe eſſe profeſſus eſt. In faciem enim ſupinus pro eccleſiæ foribus pronolutus, mixtis cum clamore lachrymis,

Imperator eos cingulum adimit. Iouinianus. Valẽtinian⁹ Valens.

Hecebolius ſophiſta in religione velut alter Proteus.

Pœnitentia eiuſdem.

miſerabiliter eſt vociferatus: Proculcate me ſa- D lem fatuum. Tales illi fuere: talis & Hecebolius & antehac & poſtea fuit.

CAPVT XXIIII.

IMperator tam infeſto quum eſſet in Chriſtianos omnes animo, opportunitate ea arrepta, quãuis quod eis criminis loco obiiceret, non habebat: tamen quòd ſacrificare noluiſſent, conſtitutione ſanxit, ne illi cum aliis rempublicam adminiſtrarent, néve honores caperent, aut in aula imperatoria mererent. Conuentibus ſolennibus & foro eos exegit. A iudicandi quoque munere, & magiſtratibus dignitatibúſque gerendis remouit. Et legem talem ferens, illud addidit: Chriſtianas ſanctiones ſtatuere, gladio aduerſus eos vtendum non eſſe, qui capitalia crimina committerent. Occaſionem quoque ſuam eſſe ratus, bellum quod contra Perſas, qui Orientem percurrebant, gerendum erat, E quòd ſine pecunia nihil ſe rectè geſturum exiſtimaret, dolum, vt eam à Chriſtianis exigeret, eſt cõmentus. Et quicunque dijs ſacrificare nollent, eis pecuniæ mulctam grandem dixit. Itaque cernere tum erat perquàm acerbam Chriſtianorum condemnationem, à quibus ea etiam quæ minimè habebant, exigebantur, quum quidẽ alij omnes pro bonorum ſuorum facultatibus tributum penderent. Ita imperator ſubitò per iniquã pecuniæ exactionem copioſus eſt factus. Quo tempore etiã Græci liberè quodcunque illis viſum eſſet facientes, nobis inſultarunt. Et vndiquaque philoſophorum colluuies confluebat, qui vetera gentilium ſacra renouarunt, extiſque inſpiciendis & haruſpicinæ vacarũt: adeò vt pueros maſculos & fœmellas impuberes atque incorruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eorum deguſtarint. Atq; hæc quum aliis in vrbibus, tum maximè Athenis & Alexandriæ fecerunt. Vbi quod Athanaſius epiſcopus flagitiis tantis obſtitiſſet, ſtudio & opera eorum exilio mulctatus eſt. Qui naui per Nilum in Ægyptum tendẽs, curſu deinde conuerſo in eandem vrbẽ rediit, ſicuti paulo antè retulimus. F Porrò prouinciarum rectores talem imperatoris religionem, opportunitatem ſuam eſſe cenſentes, grauius etiam quàm imperator iubebat, Chriſtianos affligebant, ampliorem pecuniã extorquentes, & plagas etiam eã ob cauſam corporibus ingerẽtes. Quod imperator cognitum paruifecit, & Chriſtianis eum accedẽtibus, moleſtiámque propterea ei faceſſentibus reſpondit: Lex vobis à Chriſto tradita eſt, vt malè tractati fortiter erumnas feratis, & iniuria affecti ne reſponſetis. Et id ex eo ſatis liquet, quod Amachius fecit, vt ſuprà memoranimus. Verùm non abſurdum fuerit, rem eam, quæ in primis memoria digna ſit, paucis repetere. In parua prouinciæ Phrigiæ vrbe, delubrum quoddã Deorum à diuturno ſitu & ſqualore repurgare, & ſimulacra diligenti cura reſtituere is iuſsit. Idque, vt mandatum fuerat, factum. Ea res dolorem maximum Chriſtianis attulit. Nonnulli igitur Macedonius videlicet, & Theodulus, & Tatianus, quòd indignitatem eam ferre non poſſent, flagranti æmulatione incenſi, noctúque fanum ingreſsi ſtatuas

Iulian. Chriſtianos ab aula dignitatibus, & reip. adminiſtratione remouet.

Idem à chriſtianis ſub prætextu Perſici belli exigẽtẽ extorquet pecuniam.

Philoſophi et idololatræ liberè in chriſtianos illudunt. Humana eo tẽpore victima.

Præfecti prouinciarũ chriſtianos maximè affligũt. Iulianus chriſtianos de iniurijs per ſupplicationes querentes, irridet.

Reparatur idoloſtro et Laorũ ſtatuæ ſimilia. Macedonij Theoduli & Tatiani martyrium.

A tuas confregere. Præfectus eo facto ad iram concitatus, multos qui eius rei culpa vacarent, neci dedere inſtituit. Et ecce facinoris egregij patratores ſeipſos deferentes adſunt, pulchrius eſſe ducẽtes, vt ipſi morerentur, quàm alios ſua cauſa nullo illorum commerito periclitari cernerẽt. Præfectus noxam illis, ſi ſacrificẽt, remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, minas intẽtat. At præclari illi adamãtinis animis viri, omnia potius perpeti, quàm vt ſacrificiis ſe contaminent, ſunt parati. Ilicet ille viros ſanctos multis primùm excruciatos tormẽtis, vbi quod volebat, eis non perſuaſit, poſtremò craticulis imponit, ignem plurimum ſubijcit, atq; ita interimit. Porrò illi crudelitatem Præfecti tantam, fortitudinis tum ſuæ coronidem eſſe oſtendunt, præclata illa edita voce: Si aſſas carnea deguſtare cupis Amachi, in alterũ latus nos verte, ne temicrodi & ad edendum parum tibi ſuaues reddantur. Ad eum modum generoſi iſti viri in martyrij ſtadio decurrerunt.

B

CAPVT XXV.

Iulianus interdicit Chriſtiana libera libus Græcorum ſtudijs interdicit. In hac verba illu vſus eſt: Proprijs, quod in prouerbio eſt, pẽnis, ſiue ſagittis ab eis petimur. Armis enim ex libris noſtris ſumptis inſtructi, bellum contra nos mouet.
a Baſilium magnum.
** ἔπη.*
Grego. Nazanzenum. Apollinares duo.

ADhæc, ne Chriſtianorum pueri Græcis diſciplinis erudirentur, aut poëtas ſcriptoréſque eorum legerent, ſcholáſve publicas frequentarent, lege cauit: Ne linguis eorũ, inquit, acumine perpolitis, facile diſputatoribus noſtris reſiſtere, & ſacra quidem ſua amplificare, religionem autem noſtram refellere facilè queant. Non paruum enim ei dolorem mouẽre Gregorius [a] & Baſilius Cappadoces, qui omnigenam artem ſuam rebus multis declarauerant, eius temporis oratores longè ſuperantes: præcipuè Gregorius, qui verba etiam variis poëmatum generibus incluſit, eáque ⁎ verſus nominauit; & alij quamplurimi ſpectati viri, quorum nonnulli Nicænam ſequebantur fidem, quidam Arij opinionem comprobabant. Syri etiam Apollinares, omni dicendi genere probè inſtructi præclari maximè eo ſtudio euaſere, pater & filius ſibi cognomines, & diſci-C plinarum omnium periti. Et pater quidem grammaticus inſignis, filius autem inter Sophiſtas & Rhetores celebris fuit. Vterque ſanè eo tempore vtilem Chriſtianis ſe prębuit, opportunè & cõmodè ingeniis ſuis & multiuuga doctrina vſi. Grãmaticus enim artis ſuæ peritiſſimus, pro Homeri poëmate, heroïcis verſibus Moſæ libros & veteres Hebræorum res vſque ad Sauli regnum compoſuit: atque id opus in viginti & quatuor libros diuiſit, libro quolibet Græcorum elementorum appellatione, iuxta illorum ordinem & numerũ, ad Homericæ poëſis imitationem inſcripto. Edidit quoque, Euripidem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiam lyram attigit, & comica argumenta ad Menandri exemplum tractauit, vniuſcuiuſque carminis legibus ritè ſeruatis. atque vt ſemel dicam, ſumpta ex diuinis literis materia, argumentis eis tractandis, libriſque componendis, numerum Cyclicarum, quæ vocantur, & inter ſe in orbem cohęrent, diſciplinarum æquauit: idque breui admodum tempore eſt aſſequutus. Ita vt illi ⁎ habitu eloqutione, & diſpoſitione nihil ab eis differrent, qui apud Græcos hiſce ſtudiis gloriã ſunt adepti, & nullus Græcę doctrinę modus chri-D ſtianis incognitus eſſet. Alter autem Apollinaris iunior & rhetor, eloquẽtiæ conſultus, ſacra Euangelia & epiſtolas Pauli in Dialogis, Platonis formam & ſtylum referens, ita expoluit, vt niſi homines antiquitatis venerandæ prærogatiuam obſeruarent, conſuetiſque delectarentur, nihil profectò eis concederet, qui apud Græcos itidem maximè celebrantur, neque minus noſtrorum quàm illorum lucubrationes admirationi eſſent & ediſcerentur. In primis verò iſtorum ingenij felicitatẽ ſuſpicere conuenit. Veterum enim quilibet in vna quapiam re ſtudium omne poſuit. Iſti verò in omni doctrina cum laude exercitati, vſu publico flagitãte, quum ſtylum feliciter prius expoliuiſſent, egregiè res & ſententias Chriſtianorum tractarũt atque confirmarunt. Et Imperatoris verſutam calliditatem ſtrenuè refellerũt, atque adeò librorum ſolerti acumine ſortitei conuicerunt. Ego verò & Pſalmorum librum heroico carmine à patre optimè expreſſum inueni. Inſignem quoque iunior Apollinaris librum elucubrauit ad impera-E torem ipſum, ſiue ad philoſophos Græcos, quem de Veritate inſcripſit: in quo etiam abſque ſacrarum literarũ teſtimoniis clarè oſtendit, longè eos à recta de Deo opinione abeſſe. Imperator nãque eas ipſas literas irridens, & religionem noſtrã ludibrio habens, ad primarios eius temporis Antiſtites hæc verba de libris noſtris ſcripſerat: † Legi, Cognoui, Damnaui. Ad quem nomine omnium quendam ita reſcripſiſſe ferunt: ⁎ Legiſti, Sed Non Cognouiſti: Si Enim Cognouiſſes, Nõ Damnaſſes. Baſilij verò reſponſum id eſſe dicunt, qui eo tempore Cappadociæ eccleſias epiſcopus curauit. Neque adeò diſſentaneum eſt, id ſcriptũ eius eſſe. Sed ſiue illius, ſeu alterius ſit, admiratione dignus vir talis eſſe videtur, & dicendi libertatis & eruditionis cauſa. Atque hæc quidem imperator egit, & hæc Apollinares etiam reſiſtentes ei elaborarunt.

Iulianus libros Chriſtianorũ riſit & damnauit.

** Laudantiſſima diuerſum illorum Apollinarum ſcripta.*

CAPVT XXVI.

VErum enim verò Prouidẽtia diui-F na, ſimul & imperatoris cõſilio atque impetu, & non minus Apollinarium ſtudio & opera, longè fuit potentior. Imperatoris enim cõſtitutiones, ipſo ſublato, ſicuti nos oratione progreſſi dicemus, breui euanuerunt. Et illorum lucubrationes poſtea non in magno fuere precio, perinde atque editæ nõ fuiſſent. Sed occurret mihi fortè quiſquã: Quid hoc eſt quod dicis? inquiens. Vtilem certè Chriſtianæ reipublicæ minimè diuturnam imperatoris aduerſus nos cõtentionem fuiſſe, atque id diuinæ Prouidentiæ accepto ferendum eſſe, quilibet ſanè dicat. Verùm Apollinarium ſtudium, quod Chriſtianiſmo impenderunt, reijcere, & Chriſtianos rurſum Græcas diſciplinarum inſtitutiones in manibus verſare, vix quiſpiam religioni noſtræ commodum eſſe exiſtimauerit: quòd Græci libri detrimentum nobis afferant, † Deorum multitudinem, fabulas & mendacia ducentes. Aduerſus obiectionem iſtam ſtatim reſponſum

Græcarũ artium ſtudia Chriſtianis vtiliſſima.

C

A tamen non deſpicimus, ſed quantum vtilitatis ba bẽt ex eis ad vitæ vſum percipim᷑: quod verò noxium eſt in eis, fugimus: neque, quod ſtulti faciũt, aduerſus creatorem creaturam ipſam quaſi ad rebellioocin commouemus: verùm ex rebus conditis conditorem deprehendimus, & quod diuus Paulus ait, in captiuitatem redigimus iotelligentiam omnem in Chriſtum. Ac ſicuti ignem, alimentum, ferrum, atque alia, per ſeipſa quidem vel vtilia vel incommoda maximè eſſe ignoramus: ſed de eis pro eo atque hominibus illis qui eis vtuntur videtur, iudicamus (quum etiam in reptilibus feris quædam ſint, quæ vtiliter ad ſalutem pharmacis & remediis miſcemus) ſic quoque ex diſciplinis iſtis quod ad veritatem inquirendam, & iudicium acuendum, necnon ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autem ad dæmones ipſos & ad perditionis profundum deducit, deſpuentes reiecimus: propterea ꝙ ex eis rebus in veræ pietatis ſtudio non itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterioribus addi-
B ſcentes, & imbecillitatem illorum in robur doctrinæ noſtræ conuertentes. Non igitur contemnẽda eſt doctrina liberalior, propterea quòd hoc ſic quibuſdam faciendum videtur: ſed praui atque inerudití, qui in ea ſunt ſententia, cenſendi ſunt, qui alios omnes ſibi ſimiles eſſe velint, vt in communi ſui ſimiliũ frequentia latére, & inſcitiæ ſuæ reprehenſionem effugere valeant. Hęc diuus Gregorius. Baſilius verò magnus non ſolùm doctrinam Græcorum diſcere permittit, ſed etiam præclaro libello maximè hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Gręcis diſciplinis vtilitatem capere poſsint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta ſufficiant.

Baſilius Magnus hac de re libellum compoſuit.

CAPVT XXVII.

Iulianus Antiochena parũ prudẽter certum rerũ venalium miſtituit precium.

IMperator autem ingẽti à Chriſtianis pecunia extorta, expeditionem aduerſus Perſas molitus eſt, & Antiochiam Syriæ ſe contulit. Atque ibi liberalitatis ſuę ſtudium Antiochenis probare volens, res in foro
C venales & neceſſarias ad certum conſtitutúmque precium reduxit: nõ conſiderans ſecum ipſe, vbi militum ſit frequẽtia, ibi accidi in vrbibus rerum omnium copiam, vicioóſque etiã ea de cauſa annonæ detrimento affici. Itaque caupones emere, & rurſum vendere res ad victum neceſſarias quæſtus gratia ſoliti, quòd iacturam eam non ferrent, multa contra imperatorem vociferati, negociatione ſua ſuperſederunt: eóque modo vt rerũ neceſſariarum penuria vrbem inuaderet, effecerunt. Antiocheni verò (procliues enim ſunt ad contumelias homines) impudenter & liberè imperatorem riſerunt, & ſcommatibus in barbam eius luſerunt, quòd prolixior ea eſſet, tondi eam ad funiculos plectendos oportere dicentes: atque item in nummis eius qui effigiem tauri habebant, cauillati ſunt, perinde atque à præcipiti tauro mundum ab ipſo imperante euerti iactantes. Quum enim ſupra alios omnes admodum ſuperſtitione teneretur, & quotidie tauros ad ſimulacrorũ aras mactaret, & aram & taurum numo ſuo imprimi curauerat. Proinde ira ex ſcõmatibus eiuſmodi per-

Scõmata Antiochenorum in barbã Iuliani, & nummos eius.

Taur᷑ in nummis Iuliani.

citus, malè ſe accepturum Antiochenos minatus D
eſt. & Tarſum Ciliciæ conceſsit, atque inde res ad bellum neceſſarias exercitui ſuppeditare inſtituit. Cæterum minas factis executus nõ eſt: ſed verbis tantum in Antiochenos conuicia retorſit, orationémque præclaram & facetam ira remiſſa in eos conſcripſit, quam Antiochenã & μισοπώγωνα, hoc eſt, barbæ inimicam inſcripſit. Atque eo pacto ſe iniuriã vindicaſſe exiſtimans, Perſicam expeditionem, perpetua nota vrbi Antiochenæ inuſta, eſt proſecutus. Antiochię porrò erga Chriſtianos eadem eſt importunitate vſus, omnibus modis id agens, vt Græcorum ſuperſtitio inualeſceret. Verũ quid circa Babylæ martyris ſepolcrum, & in tẽplo Apollinis Daphnæi acciderit, pretioſiquũ eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Id verò inde ordior.

Oratio Iuliani contra Antiochenos μισοπώγων.

CAPVT XXVIII.

Lucus Daphnenſis ad vrbem Antiochenam.

INter Antiochię ſuburbia pręcipuum quoddam eſt, in quo frequentes florẽt cupreſsi, locus valde nemoroſus, & varius aliis inter cupreſſos arbori- E
bus conſpicuus: & quæ inter arbores ipſas ſunt loca pro vt anni tempus fert, omnis generis benoolentes producunt flores. Inſtar tecti autem habet eo loco, quæ ex ramorũ & foliorũ denſitate vbique prouenit vmbra, & ſolis radios non facile ſolum ipſum pertingere ſinit, neque quidquã amœnitatis regioni ei deeſt. Non ibi aquarum copia irriguarum deſideratur: & gratum temporis temperamẽtum, Zephyrique & alij venti leniter ramis flatu ſuo incidentes, ſuauémquem ſuſurrum edentes, amœnitatem multam afferunt. Eo loco Græci fabula confictà, Daphnem Ladonis fluuij filiã ex Arcadia, Apollinem amatorem fugientem, in nominis ſui arborem eſſe conuerſam: ipſum autẽ deum ne ſic quidem puellæ deſiderium abieciſſe, amorémque ſuum veluti ſolãtem, amatæ virginis frondibus caput cinxiſſe, eámque etiam arborem factam complexum eſſe: neque ab ea diſcedere volentem, illi cum feſtiuitate quadam aſſediſſe, proindéque honore diuturnioris moræ eum locum F
proſequutum, atque aliis locis illuſtriorem, ſibiq; etiam gratiorem effeciſſe ferunt. Hic homines caſti & moderati minimè verſari ſuſtinuerũt, quòd regio ea ad deſidiam & libidinem admodum eſſet procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimùm & grata viſa eſt, & prorſus amatoria: quoa etiam eam in rem fabula ipſa inuitarit. Et duplex eis ad culpæ deprecationem fabulam non illepidam prætendentibus incenſa eſt libido, vt ſine pudore neque ipſi pudici eſſent, neque pudicos in eo loco eſſe paterẽtur. Qui enim ibi ſine amica verſaretur, illiberalis planè, parúmque gratus viſus, perinde atque piaculum aliquod deteſtandum inde abigebatur. Græcæ autem ſuperſtitionis obſeruatoribus præcipuè in maximo locus habitus eſt honore. [a] Nã ſtatua ibi Apollinis Daphnæi magna vetuſtate exſculpta, & templum pulcherrimum altitudine & amplitudine mirifica, artificioſa manu conſtructum fuit: quod Seleucum Antiochi, qui vrbem eam ſub ſuo nomine magnificè primùm condidit, patrem conſtruxiſſe ferunt. Creditum etiam longo tempore eſt,

Eſt l. 11. C. titulo, De cupreſ. ex luc. Daphnen. vel Perſ. per Aegypt. non exci. vel vẽd. Lãbit. Apollines nemora nutriunt Orontes. Claud.

In amœnoſo Daphnæ loco Cõſtãtinus magnus matri ſuæ Helenæ ſtatuam collocauit. Et ob eã cauſam locũ eum ἀθυράστον. Augustum noſtauit Sui. Caſtaliũ fõs oracularis. Hadriano Cæſari reſpõſum ibi datũ a Apolline Daphnæo.

A aquam ibi è fonte Caſtalio diuinatricem, nihil prorſus ab alia illa apud Delphos, vt nomine, ſic etiam efficacia differentem, profluxiſſe. Fama item fert, Adriano Imperatori, quum priuatus adhuc eſſet, reſponſum ibi de rebus futuris editum eſſe, cúmque lauri folio in fonte tincto futuri cognitionem literis deſignatam hauſiſſe: & quum reſponſum id ad exitum ſuum perueniſſet, ne alijs quoque ad eundem modum res futuras cognoſcere liceret, aggere multo fontem obſtruxiſſe. Hæc quidem ſic Græci tradũt. Gallus autem, vbi Cæſar eſt à Conſtantio creatus, Antiochiæ vixit, barbarorum ibi impetum & incurſionem cõpeſcens. Hic vt Chriſtianus, quũ maximè eos qui pro Chriſto & dogmate noſtro fortiter decertarunt, veneraretur, locum talem à diuturna ſuperſtitione & improbo illo more liberandum atque repurgandum duxit. Poſtquam autem non aliter ſe malum tantum extirpaturum eſſe putauit, niſi contra templum id, orationis domum conſtrueret: opere eo pulchrè perfecto, vrnam etiam Babylæ martyris

Gallus Cæſar ſacrã ædẽ in Daphne conſtruxit.

Oſſa Babylæ martyris in eam adem illata.

B in Daphnen tranſtulit: qui ante annos plures Antiochenæ eccleſiæ ſplendidè antiſtes præfuerat, & ſub Numeriano fortiter certamẽ pro Chriſto pertulerat. Martyrij eius hæc cauſa fuit. Epiſcopatum Babylas gerebat. Numerianum autem dæmonis cuiuſdam ſententia cupido inuaſit, eccleſiam Chriſtianorum, quum frequentiſsima eſſet, ingredi. Et aduenienti ei, hierarcha ad templi veſtibulum aſtans, ingreſſum præcluſit: ſe pro virili ſua affirmans, nõ commiſſurum, vt ad gregem lupũ ingrediẽtem intueatur. Atq; ille ſtatim quidem cœpto deſtitit. Epiſcopum autem primùm de tanta audacia criminatus eſt: deinde ſacrificare etiam dæmonibus iuſsit, eam vnam expiationem criminiſque abolitionem, & ſubſecuturi honoris & gloriæ conciliationem fore denuncians. Cui Babylas ingenti animo reſiſtens, martyrij coronã recepit. Eius tum oſſa Gallus tranſtulit. Quod vbi eſt factum, dæmonium deinde oracula nõ edidit. Et multi quidem propterea id conſiluiſſe exiſtimarunt, quòd ſacrificiis & cultu eo quem antea illi exhibuerãt, ſpoliatum eſſet. Verùm rem aliter

Sancti Babylæ ſub Numeriano martyrium.

Propter Babylæ cineres oraculũ Daphnæum obmutuit.

C ter ſe habere compertum eſt. In cauſa enim verè erat, in vicinia quieſcens martyr, qui eam rem nõ permiſit, cœptum illius vi maiore prohibens. Sub Iuliano enim, quum ad ſatietatem vſque ſanguine & victimis expleretur, nõ minus mutum fuit. Et poſtremò ipſi illi imperatori de euentu Perſicæ expeditionis dæmonem conſulenti (quum frequenter eò veniſſet, quòd cædendis hoſtiis delectaretur, & multo ſanguine Pythium veneraretur) cauſam eius ſilentij indicauit. Vbi nanq; templum ingreſſus, oraculo, quæ viſa eſſent, fidẽ eius periclitans, magnificis mactatis victimis Iulianus propoſuit: inſuper quoque petijt, ne Deus, de quibus rebus inquireret, reſpõdere grauaretur. Tum ille apertè quidem non ſignificauit, ſe more ſuo propter Babylam martyrem non reſpondere: ſed alio id modo inſinuauit. Locum enim eum plenum eſſe cadaueribus dixit, & propterea ſe oracula edere minimè poſſe. Et erant ibi multi alij ſepulti. Verùm Iulianus Babylam martyrem ſolum reſponſis obſtare iudicans, confeſtim vrnam eius transferri iuſsit. Quapropter Chriſtiani aduenientes, martyrem in vrbem ad quadraginta

Babylæ reliquiæ ex loco Daphnẽſi in vrbem Antiochenã transferuntur.

ſtadia intulerunt, vbi etiamnum ſitus eſt: nomine ſuo loco ipſi indito. Qui verò vrnam ferebant D ſenes & iuuenes, aliique chorum grauem & venerandum efficientes, alius alium in via ad pſalmos canendos inuitarunt, ſub illo quidem prætextu, quaſi ſudorem laborémque vix leuarent: re autem ipſa, quòd æmulationis ardore feruentur, vt imperatoris ineptam monſtroſámque religionẽ reprehenderet. Et canendo præibant, qui artem eam accuratius addidicerant. Inter alia autem multitudo illis ſuccinens, & illam carminibus addidit partem: Confundantur omnes qui adorant " ſculptilia, gloriantes in ſimulacris ſuis. " Tum ſanè, qui antea philoſophum ſe eſſe profeſſus fuerat imperator, longè alius deprehenſus. Ita nanque commotus, perinde atque iniuria affectus eſſet, affligere Chriſtianos conſtituit: & eadem aduerſus illos facere, quæ Diocletianus feciſſet. Quòd verò impetum eiuſmodi expeditio Perſica, quam vrgebat, moraretur: Saluſtio, qui tum præfecti magiſtratum gerebat, mandauit, vt eos qui præcipui in ea quam diximus pſalmodia fuiſ- E lent, comprehenſos coërceret. Ille quamuis vanæ Græcorum religioni eſſet addictiſsimus, conſilium id tamen non laudauit. Quòd autem mandato imperatoris reluctari nequiret, poſtridie multos Chriſtianos comprehendit, & carceri incluſit. Et deinde ex eis vnum Theodotum nomine, adoleſcentem adhuc, produxit. Eum quum tormentis ingentibus ſubdidiſſet, & ad ſtipitem tortorium ſuſpendi, corpúſque eius ſatis diuerberari & concidi curaſſet, quòd martyrem inuictum eſſe videret, non deprecantem, neque doloris alicuius indicium præbentem, (perinde enim atque non certator ipſe, ſed ſpectator earum rerum quæ in eo fiebant eſſet, conſtanter cruciatus perferebat: & heſternum illum concinebat Pſalmum, re ipſa nihil ad ſe pertinere quæ ab eo per quæſtionem requirebantur, oſtendens) vix tandem tantis pœnis liberauit. Id quod tum demum fecit, quum iam tortoribus vita deſtitutus eſſe videretur. Atque illius tantam fortitudinem & conſtantiam cum ſtupore admiratus Saluſtius, vbi ad Imperatorem venit: Niſi, inquit, Chriſtia- F nos affligere deſtiterimus, ipſis quidem laudem & gloriam breui parabimus, nos autem ridendos omnibus proponemus. Porrò Saluſtij ſententia laudata, & captiui illi dimiſsi ſunt, & Theodorus poſt confeſsionem eam longo vixit tempore. Dicitur autem poſtea Rufinus, qui hiſtoriam eccleſiaſticam latinè vertit, virum eum aliquando conuentum rogaſſe, ſenſiſsétne pœnarum tormenta, an plagas citra dolorem omnem pertuliſſet? Cui ille reſpondit: Non ſe quidem ſine ſenſu cruciatuum fuiſſe: adoleſcentem autem quendam ſibi aſsiſtentem, faſcia tenuiſsima ſudorem abſterſiſſe, & aquam frigidam infudiſſe, qua dolorum ardorem refocillarit, tormentorúmque vim ſuſtulerit. Spiritui præterea ſuo robur indidiſſe, & incredibilem in tantis laboribus iucunditatem ſuppeditaſſe. Mihi certè hominis eſſe non videtur, corpus ipſum ita deſpicere, niſi diuinum præſtò ſit auxilium. Hæc de admirando iſto Theodoro. Atque ob eam quæ dicta eſt cauſam, Babylas martyr in Daphnẽ tranſlatus, atque inde rurſus deportatus. Breui verò pòſt repentinum

Hymnodia reliquias comitantium.

Propter hãc in chriſtianos exardeſcit imperator. Saluſtius præfectus.

Theodorus pſaltes grauiſsime excarnificatur.

Saluſtius fortitudinẽ & conſtantiam Theodori vaſti admirat^r. Diuina conſolatio Theodoro in tormentis exhibita. Suprà cap. 9. eodem.

Rufinus Eccleſiaſticæ hiſtoriæ interpres.

Cõflagratio tẽpli Apollinis Daphnæi.

** ἐπισθόδομον.*

Incẽdium id dæmoni ascriptum.

Iulian⁹ apud Milesium templa Apollinis Didymæi ubi plura sacra martyrũ ædes cremari iubet.

A incendium in Daphnæi Apollinis templum incidit, quo id cum tecto omni & ipſo Dei ſimulacro conflagrauit. Et quaſi tẽporis momento protinus nuda omnia apparuere, muri ſcilicet ipſi cum lorica ſua, & colũnæ quæ propylæum & ⁎ poſticũ templi ſacrarium ſuſtinuerant. Chriſtiani incendium id dæmoni, martyre pctente, accidiſſe putarunt. Græci ad Chriſtianos autores retulere. Ea certè quidem de cauſa templi ſacerdos tormentis ſubditus eſt, vt incẽdiarium iudicaret: ſed cruciatibus multis toleratis in vinculis, indicare neminẽ potuit. Quæ res Chriſtianis magnæ laudi fuit. Et homines plerique non mortalis cuiuſquam inſidiis, ſed diuina vindicta templum id conflagraſſe, igne cœlitùs demiſſo, exiſtimarunt. Hæc ſic ſe habuere. Cæterùm quũ ſatis colligere ex eo quod factum erat liceret, cladẽ eam tẽplo in Daphne propter martyrẽ Babylam accidiſſe, vbi Iulianus, quẽ id non latebat, alias etiam diuis martyribus ſacras ædes cõſtructas eſſe, prope Apollinem Didymęũ ſiue gemellum, qui ante Miletum eſt, cognouit:
B Præfectis prouinciæ Cariæ ſcripſit, vt quæ templa ædificium altius, & tectum, atq; etiam ſacrã menſam haberent, in ea ignem inijcerent: quæ verò dimidia ex parte abſoluta eſſent, funditùs euerterẽt.

CAPVT XXIX.

Oracula idolorũ falſa Iuliano de euentu Perſici belli reſpõderũt.

Theodorit. addit Dodõ, lib. 3. cap. 21.

Tigris amnis

Iulianũ auũculũ quoque oracula fefellerunt. Vindicta diuina christianorum perſequutores perſequuta.

Sed enim quibus reb⁹ Iulianus & Græci deorum poteſtatem adaugere atque oſtentare ſtuduerũt, ex eis illorum imbecillitas atque ſeductio, diuina adiuuante Prouidentia, deprehenſa ſeſe exhibuit. Nam quæcunque ab oraculis edita ſunt reſponſa, penè omnia apertè falſa eſſe, & euentui minus reſpondentia, cognita ſunt. Exercitum quippe aduerſus Perſas ducturus, Delphos & Dodonen, qui vates ibi conſulerent, miſit. Et illi non ſolùm bellum, verumetiam victoriam denunciauerunt. Tantum verò à veritate ipſa aberrarunt, quantum poſtea rerum exitus oſtendit. Porrò ex reſponſis eis vnum ad mendacium redarguendũ
C hoc loco apponere libuit:

" *Nunc Di Deæque omnes conſurgite: ſomite bellũ,*
" *Atque fero certum de flumine ferte tropæum,*
" *Dux ego veſter ero Mars ſæuus belligerator.*

Ferum fluuium Tigrim nominauit, qui cognominem ſibi animantem habet. Eiuſcemodi oraculis deceptus miſer, victoriam ſomniauit: & tandem cõfirmatus, ſe ad Perſicum bellum armauit. Aliàs tum quoque, quum oracula ſimul & ſeorſim omnia reſpondiſſent, Imperatoris auunculum Iulianum ægrum moriturum non eſſe: reſponſis ipſis legendis, ærumnoſè & miſerabiliter is vitam finiũt. Multi enim qui in Chriſtianos & veram pietatem furore ſuo debacchati fuerant, iuſtas dedere pœnas: manifeſtiſſimè autem omnium cum eis etiam Iulianus, illuſtri dignitate præditus, qui tum vniuerſo Orienti cum imperio præfuit, deſertoris ipſius (ſicuti diximus) auunculus. Præterea Felix imperialium theſaurorum curator, & Elpidius imperatoriæ domus præfectus: Comitem rerum priuatarũ Latina lingua vocat. Tres hi gratioſi maximè apud imperatorem erant: cui vt gratificarentur, poſteriores duo verã pietatem abiurauerant. Iulianus incendij Daphnæi templi & ſimulacri cauſam inquirens, Chriſtianos id Deorũ odio excitaſſe ſuſpicatus, tametſi à vicinis agricolis de cœlo fulmine eam ædem tactã eſſe cognouit, non temperauit ſibi tamẽ, quin aduerſus vniuerſarum rerum Deum arma ſumeret. Itaq; ſacra vaſa longè precioſiſſima eccleſiæ magnæ, quã Cõſtantinus magnus cõſtruxerat, in fiſcũ imperatoris inferri mandauit: & foribus templi, quod tum Ariani habebãt, clauſis ne quis eò ingrederetur curauit. Cum Iuliano, Felix & Elpidius, imperialium pecuniarum quęſtores, publicarum alter, alter priuatarũ, in templum id direpturi venerant. Horum Iulianus difficili & incognito morbo mox correptus, ad dies quadraginta ita diſtẽtus iacuit, vt neq; loqueretur, neq; ſentiret quidq̃. Cauſa morbi erat ꝙ ſacris vaſis, quę terrę illiſerat, pro ſedili vſus fuerat: & epiſcopum Euzoium, qui piaculum tantum inhibere conatus fuerat, in caput vehementer verberauerat, dicto illo inſuper ingeſto, Chriſtianorũ res à diuina prouidentia non curari. Et valetudine

Iulian⁹ auũculus cũ Felice et Elpidio Quæſtoribus imperialibus templum magnum Antiochiæ diripiunt.

Theodoritus addit, Iulianũ ipſum in ſacram quoque menſam minxiſſe.

Verba Euzoij ad Iulianum apud Theodorit.

Vt laudib. dixit, Chriſtũ ſeruatorẽ vobis cõuenit, quòd per caſtigationẽ potentiam tibi ſuã exhibuit. Nõ enim eũ cognouiſſes, quẽ perſequeris, niſi ꝓ longanimitate ſua, diuinitùs hoſce tibi intuliſſet plagas. Agnouit ille morbi cauſam, et imperatori, vt ea eccleſia quib. adepta fuerat, reſtitueretur, rogauit. Sed fruſtra. lib. 3 cap. 13.

a Iuliani auũculi ægritudo & mors horrenda.

b Felicis in Chriſtũ blaſphemia.

Eiuſdẽ miſeranda mors,

c Diuina in Elpidiũ vltio

D
E paululũ recuperata, quum ſeipſum ob neſandam ſententiam ſuã cõdemnauit, tum vindictam diuinam qua affligebatur ſenſit. Et quum ita aduerſus ſeipſum impiorum facinorum ſuorum teſtis ipſe eſſet, [a] ventrẽ deinde eius putredo & omnis generis vlcera cõuulſerunt, quæ ei mortem etiã attulere. Viſceribus enim atq; extis putredine ea corroſis, excrementa nõ iam per naturalia vim expellendi obtinentia membra egerebat, verùm os ſceleſtum, quod blaſphemiæ & maledictorũ effecerat inſtrumẽtum, pars corporis obſcœna per quã excerneret, eſt factũ. Pudenda ipſa, & qui circa ea ſunt meatus, corrupti itidẽ ſunt: caróq; eis in partibus putrefacta in vermes abiit, & morb⁹ ipſe medicorum arte longè fuit potentior. Illi enim reuerentia & metu imperatoris omnia experti ſunt, & omni remediorum ſpecie adhibita, pinguedinéque precioſarum auium, quas diis ſacrificabãt, membris corruptis applicata, vermes profundius latitantes, in apertum quaſi quibuſdam illecebris euocare contenderunt. At illi in membris occultioribus ad carnem viuam magis magíſque prorepſere, neque corrodere hominem deſtitêre, do-
F nec violenta morte miſerum enecarunt. Porrò tanta calamitate propterea mactatum eſſe ferunt, ex ira diuina, quòd ſic eccleſiæ & ſacris eius vaſis inſultauerit. [b] Felix autem vaſis tanti precij conſpectis (Conſtantinus namque & Conſtantius liberaliſſimè ea comparauerant) arridens, & vrbanè iocans: Ecce, inquit, qualibus vaſis Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eámque, nec ob aliam quampiam cauſam, ex interioribus eius venis vna quæ maxima eſſet, rupta, tanquam per fiſtulam ſanguinem per os eius emiſit. Sic & ipſe horrendum cernentibus omnibus ſpectaculum factus, non totum perdurauit diem: ſed circa crepuſculum, vnà cum ſanguine iam deficiente, ſimul etiã animã euomuit.[c] At tertius Elpidius, qui blaſphemus quoq; in Chriſtum fuerat, tardius ille quidẽ quàm alij pœnas luit: ſed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt deprehenſus, bonis omnibus exutus, grauéſque ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitam finiit, ſacer & deteſtandus ab omnibus iudicatus. Præter hos alius quidam cum reliquis

A in eccleſiam, quam donaria & res alias precioſas prædonum more auferentes, eúmque qui ſacra vaſa curabat contumeliis afficientes, vaſtarunt atque diripuerunt, ingreſſus: ſuper reliquas indignitates, veſte ſubducta ſacrificij aram petulantiſsimè comminxit. Verùm illico pergraues & acres tanti flagitij tulit. Per quæ enim peccauerat, ad interiora vſque viſcera putredine conſumptis membris, incredibilis inde vermium vis prognata, miſerandum in modum, vt dicere calamitatem eam pudeat, miſerum extinxit. Sed & Heronem illum Thebis Ægyptiis ortum, qui epiſcopus creatus, * caſu quodam ad Græcam ſuperſtitionem defecerat, ſubitò putrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationē eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in viam eſt proiectus, nullam prorſus à quopiam miſerationem conſequutus. Chriſtiani nanque perinde atq; piaculum, omnibus modis eum ſunt auerſati: Græci autem hactenus tantum eum, quòd ſe errori & fraudi eorum ſubieciſſet, agno-

Fœdiſsima mors, qui ſanctum altare perminxit.

Mors miſeranda Herono, ex epiſcopo apoſtata.

Morbus Gallicus.
** ἐκ τινὸς ſυμβάματος.*

B uerunt. Et Heron quidem acerbiſsimè & miſerrimè ita vita exceſsit. Alius autem, Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe à noſtra ad Græcam religionem prolapſus, carne eius omni putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt: & oculis illorum morſibus amiſsis, moriens per inſaniā quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conſciſſa atque deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longè deteriores maioreſque cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoque auſi, condigna ſceleribus ſuis tulere ſupplicia. Eiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, cōmeritas iuſtáſque ab eis qui impudenter & apertè veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hactenus.

Item Theotecnus, apoſtata quoque.

CAPVT XXX.

Ciuitas Phœnicia Dan, quæ nunc Paneas & Cæſarea dicitur.

EGo porrò aliud quoque inſigne miraculum, potentiā Chriſti exhibens, & vindictæ diuinæ aduerſus impios indicium non minimum oſtendens, vi temporum obrui nō patiar. Phœ- C niciæ vrbs eſt, quæ antiquiſsimum nomen habuit Dan, appellatione ea ab ipſo Dan, ex patriarchæ Iacobi filiis vno, accepta, qui tribus & gentis eius locum eum tum incolentis princeps & autor fuit. Longo deinde tempore pòſt, Herodis filius Philippus Cæſari gratificatus, de ſuo atque illius nomine vrbem magnificè ornatam ædificiis, Philippi Cæſaream cognominauit. Græci autem propterea quòd in ea Dei Panis ſtatuā collocauerint, Paneadem vocarunt. In hac ipſa vrbe fons quidam eſt. Ad hunc mulier illa quæ ſanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære Chriſto erexit ſtatuam, aliquam ſaltem benefactori ſuo ob depulſum ſibi grauem morbum, officio eo gratiam rependens. Statua ipſa ſpectantibus plurimum præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes * herba enata eſt, præſentiſsimum ægritudinum omnium, potiſsimum verò † tabidi morbi remediū. Et quum qui ea curabantur, ſumma diligentia cauſam tantæ efficaciæ inquirerent, inuenire tamen eam omnino nō potuere. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuiúſnam ea ſta-

Sup. lib. 6. cap. 15.

** Herba ibi ἀλεξιφάρμακον ad pedes ſtatuæ Chriſti enata.*
† φθινάδος vitia.

tua formā referret, & cuius rei gratia ibi eſſet col- D locata. Quòd nanq; diuinum ſimulacrum ſub dio aſtaret, non parum corpus eius etiam eſt immutatum, & imbres ex locis ſuperioribus limum ſecū trahentes, ſtatuæ ipſi aggeſſerant. quā ob cauſam cognitio ea, quæ ex literis omnia indicātibus prouenit, incerta reddita. Cæterùm quum cura & diligentia maiore promanans inde gratia inueſtigaretur, terra illa effoſſa, literæ tum demùm apparentes, rem ipſam certò indicarūt. Et deinceps herba ea, ab eo tempore, neque eo ipſo neque alio loco eſt conſpecta. Sed enim Chriſti ſtatua Iulianus deiecta, ſuā ipſe in locum eius conſtituit. Et ecce derepentè ignis è cœlo vehemens deiectus, ſimulacrum illius circa pectus diſcidit: capútq; vnà cum collo deiectum, & à pectore abruptum in faciem proſtrauit. Atque id longo poſtea tempore ſic durauit, fuliginē eam fulminis apertè, veluti per inſcriptionem columnæ inciſam, teſtificans. Statuā autem Chriſti, Chriſtiani tum in Diaconicum eccleſiæ tranſtulerunt: & honoratiore loco poſitā, E cultu conuenienti proſecuti ſunt. Locum nanque eum libenter frequentantes, & imaginem ipſam inſpectantes, deſiderium ſuū & amorem erga ſtatuæ ipſius archetypum, primariúmque exemplar declararunt. Impij porrò imperatoris iſtius temporibus, qui Paneade fuere Græcæ ſuperſtitionis ſectatores concitati, ſtatuam eam, ſicuti dixi, loco ſuo motam, funibus ad pedes vinctis, per mediā traxere viam, omníque impietatis genere contumelioſiſsimè affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus comminuerūt, & caput à membris ſuis diuulſum diſtraxerunt. Quòd ſanè nonnulli, qui flagitio tanto, ita vt par erat, indoluere, clàm ſublatum, ſicuti potuerunt, cōſeruarunt: itidémque & alias corporis partes collectas in eccleſia repoſuerunt. Herbę, quam ibi enatā diximus, ſpecies nulli vel medicorum, vel aliorum peritiam talium rerum conſectantium, cognita fuit. Mihi verò minimè mirandum videtur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo ſubinde modo Deo ipſo eos inuiſente. Nam alia quoque plurima miracula, quæ in certis vicis ac regionibus ſunt, ſolis incolis, ſicuti conſentaneum eſt, ex vetuſta maiorum traditio- F ne nota eſſe, quæ ſequitur narratio veriſsimè declarat.

In locum ſtatuæ Chriſti Iulianus imperator ſuam ponit. Iuliani ſtatua fulmine deijcitur.

Legitimus et pius ſtatuarum & imaginum vſus.

Idololatræ Chriſti ſtatuā contumelioſiſsime tractarunt.

Herba ſalutaris.

CAPVT XXXI.

IN Palæſtina ciuitas eſt Nicopolis nomine, quæ vicus antiquitùs fuit, ſacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Eam quippe Romani poſtea, Iudæis fortiſsimè deuictis, metropolique eorum Hieruſalem capta atque euerſa, ex euentu nomine impoſito, Nicopolim vocarunt. Ante ciuitatē iſtam in triuio, vbi videlicet Chriſtus poſt reſurrectionem à mortuis cum Cleopa comitéque eius iter faciens, in vicum alium ſe properare finxit: fons quidam eſt, morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipſis laborum auxilium. Hic Chriſtum dicunt cum diſcipulis ſuis, vbi de itinere longiore feſſus eſſet, quum nobiſcū in terris verſaretur, pedes lauiſſe: atq; ex eo tempore ſalubrem ad ægritudines diſpellendas eam vndam eſſe factam.

Nicopolis Paleſtinæ, quæ olim Emaus dicta.

Fons ibi ſalutaris.

Sozom. Perſidi nominat lib. 5. cap. 21 Perſea Hermopoli dicta. ... arbor. Si quis Daphnenſis luci in Syria, vel Perſea in Aegypto arborem expo... Daphnenſ. C. lib. 11. Aegyptiorũ ſimulacra diffluentia.

A Hermopoli quoque Thebaidis arbor eſſe, quam Perſæam vocant, dicitur, multiſq; morbis medicinã afferens, ſi vel feſtuca vel folium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Aegyptios obtinet, Dei genitricem vna cum Ioſepho Herodem fugientem, ductu Ioſephi Hermopolim veniſſe: & quamprimùm vrbis portam attigiſſet, arborem eã aduentum Chriſti ferre non potuiſſe: & quamuis procera admodum eſſet, ad ſolum ipſum tamen ſe demiſiſſe, & paradiſi olim ſatorem adorauiſſe. De arbore ea, hæc quæ legi, ſcribenda eſſe duxi. Ego verò eam quaſi quoddam ſymbolum ſeu ſignum fuiſſe puto Chriſti ipſius in vrbem eam aduentus: aut certè, ſicuti conijcere licet, eam propter proceritatem & pulchritudinem Græcorum moribus ab vrbis incolis diuino honore cultam, tum commotam eſſe, dæmone qui per eã eſt cultus exhorreſcente ad præſentiam eius, qui aboliturus & oppreſſurus eos omnino fuerat. Sed tum quoq; cuncta Aegyptiorum ſimulacra diffluxere, Chriſti nõ ferentia aduẽtum: iuxta id quod de eis ab Eſaia eſt B dictum. Porrò dæmone ex arbore ea pulſo, ad certum rei geſtæ iudicium, prona & inclinata permãſit, fide accedentes ſanans. Harum rerum Palæſtini & Aegyptij idonei fidéque digni ſunt teſtes.

CAPVT XXXII.

Iulianus Iudæorũ ſautor.

IMperator autẽ, quum Chriſtianis infenſus, eos ſemper odio perſequeretur, erga Iudæos tamen, eorundémque maiores & duces, nõ paruam exhibuit manſuetudinem & beneuolentiam: & ad eorum populũ, vt pro ſe & imperio ſuo precarentur, ſcripſit. Atque id eum feciſſe coniectura eſt, nõ quòd religionem eorum colendam duceret: (non enim ignorabat, veluti parentem eam eſſe Chriſtiani dogmatis: & quos illa iactat Patriarchas & Prophetas, de eiſdem nos quoque gloriari) ſed probè ei implacabile Iudæorum erga nos odium perſpectum fuit. Itaq; nobis iratus, per ſuum in illos ſtudium & curam ægrè nobis facere eſt conatus. Præterea verò promptos paratóſque eos eſſe arbitratus C eſt, vt primo quoque tempore ad Græca ſacrificia adducerentur, qui verba tãtum & literam ſacrorum librorum reciperent, neque per contemplationem ad occultiorem eorum ſenſum reſpicerent: ſicuti Chriſtiani, atque etiam inter Hebræos ſapientiores & + præſtantiores faciunt. Et ſanguine vanáque ſuperſtitione ipſe gaudens, niſi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingenti habuit. Inſuper & alia quadam de cauſa, Seruatoris oracula, quæ Hieroſolymis talem denunciant euerſionem, vt ne lapis quidem ſuper lapide manſurus eſſet, vaniſsimus ille mẽdacij arguere volẽs, id fecit. Tãtùm verò abeſt vt aliquid ſtudio ſuo effecerit, vt inuitus etiã certitudinẽ & immutabilitatẽ eorũ magis cõfirmarit. Atq; audacia eius, quæ ſibi probro affectura videbatur Dominica reſponſa, eáque prorſus abolitura, non ſenſit ipſa ſe, reuerentiam illorum in quæ opprobriũ aliquod cadere nequeat, deprædicare. Romanorum enim Imperator ille Hadrianus, qui & Aelius eſt dictus, & Hieroſolyma euertit, vt Iudæorũ gẽtem prorſus ab ea vrbe dimoueret atque diſpelleret, & ne memoria quidẽ eis veteris nominis relinqueretur, neq; ipſi ex appellatione cauſam aut D occaſionem recuperandæ patriæ haberent, nomine (ſicut potuit) mutato, Aeliam à ſeipſo vocauit: ea ipſa re, quamuis inuitus & imprudens, veritatem Domini noſtri oraculis atteſtatus. Veritus namque fuerat calida præcipitiáque & periculum temerè aggredientia Iudæorum ingenia, ne per prætextum diuini cultus, qui lege lata in vrbe ea peragi deberet, exercitu coacto negocium Romanis exhiberent. Iulianus porrò contumelias in nos ſuas adaugens, gentis eius primarios viros patriorũ morum admonuit, & quãnam ob cauſam non iuxta Moſæ leges viuerent, interrogauit. Atq; illi vbi dixerũt, omnibus modis cauẽdũ ſibi eſſe ceu + rem abiuratã, ne alibi quàm Hieroſolymis, qua vrbe prorſus excidiſſent, ſacra patria peragerent: data illis pecunia, vt quàm poſſent celerrimè Solomonis reſtaurarent templum, eos eſt cohortatus, vt ad exemplum maiorum ſuorum veteri more ſacrificarent, & rem diuinam facerent. Sic quidem ille. Iudæi verò opportunum tãdem tempus eius rei, quam dudum deſiderauerant, conficiendę E nacti, ſtudio omni in id opus incubuere. Et iam aſpectu Chriſtianos territantes, ſeque ſupra illos extollentes, clades omnes, & quaſcunque ipſi à Romanis olim perpeſsi fuerant ærumnas, ſe nobis illaturos eſſe ſunt minati. Sed miſeris illis in mentem nõ venit, perfici eam rem minimè poſſe, quã verbis diſertis veterum prophetarum oracula denegent & abnuant. Cæterùm quum tanto ſtudio ad id opus ferrentur, quicunque in arte ædificiorũ condendorum celebres eſſent congregatis, materiam ad ſtructuram omnem compararũt, locúmque ipſum ſplendidè repurgarunt: & ſumptis ex publico impenſis, argenteos etiam fieri curarunt, ligones. Tanto verò in opere tali ardore fuere, & alacritate tanta elaborarunt, vt ipſę mulieres in ſinu veſtibúſque ſuis purgamenta exportarint: & quæcunque eis eſſent monilia, & mundum muliebrem omnem non grauarè in ſtructuram eam impenderint. Et quamuis Græci aliena ab illis eſſent voluntate, tamen & ipſi eos in ſtudio & labore eo adiuuarunt, conatum talem ad exitum ſuũ perductum iri arbitrati: quo ipſi quoque falſas eſſe Chri F ſti prædictiones, oraculáque eius intercidiſſe iactarent. Atque vbi iam reliquias ſtructuræ veteris ex imis fundamentis effoderunt, & ſolum ita repurgarunt, vt ne lapis quidem ſuper lapidem, iuxta reſponſum illud, permaneret: & poſtridie vt primũ iacerent fundamentum, ad locum eum venerunt, terræmotum ingentem ortum eſſe dicũt: & quòd vehementi eius concuſsione ex ipſis fundamentis lapides eijcerentur, non paucos ex Iudæis enectos eſſe, qui vel ad operis ſpectaculum venerant, vel ſtructuram ipſam curabant. Publica enim ædificia ipſi templo vicina ſoluta, atque cum impetu collapſa, eis quos intus oppreſſere, ſepulcrorum loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, ſemineces iacuere. Fuere qui crura & manus & membra alia, pro eo atque clades fortè quemque comprehendit, repentino caſus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conquieuerat, & qui reliqui erãt, opus rurſum aggrediuntur: vt ſimul & quod magnopere cupiebant perficerẽt, & ineuitabilem indignationem, quæ ex neceſsitate Imperialis conſtitutionis eis imminebat, effugerent. Facile nam-

Hebræi quomodo ſacra accipiant Biblia.

...

Sicuti Hadrianus Imperator, ita Iulian' quoque ingratis veritatem o...

...raculi Ieſu Chriſti de euerſione templi Hieroſolymitani confirmauit.

Iulianus Iudæos ad templum Hieroſolymitanũ reſtituẽdum extimulat.

† ἀπόμοτον.

Iudæi ſtudio ſummo in ſtructuram templi Hieroſolymitani incumbunt.

Adiuuãtur etiam re à Græcis.

Terræmotus ædificationẽ diſicit atque impedit.

Denuò Iudæi opus aggrediuntur.

† πρὸς τὸ ἀσύμφορον. Niceph. πρὸς τὸ συμφέρον. Sozo. hoc est, Ad emolumentum. Sed vtrunque verbum quãuis diuersum recta interpretatione ad eandem referri potest sententiam.

A que naturà homines, quibus delectantur ſtudiis & laboribus, tendere ſemper ad † detrimentum ſolent. Qui id vnum profuturum exiſtimant, quod ſibi efficiendum propoſuere, ſuo ipſorũ ad id protracti errore: neque illi vtilitatem conſilio ante cœptum opus capiendo deprehendere poſſunt: neque periculis inuoluti, & experientia ipſa de eis admoniti, prudenter ſe, pro eo atq; deberent explicant, ſicuti & Iudæis tum accidit.

CAPVT XXXIII.

Rurſum ſtructura igne cœleſti & infernali impeditur.

IMpedimento namque tanto obiecto, ſatis euidẽter cõſiderare erat, indignari inſtituto operi Deum. At illi denuò admota manu, quę perficere nequirẽt, ſunt aggreſsi. Sed enim quum iterum ſtructuram experirentur, ignis ex ipſis fundamentis exiliẽs, & alius item de cœlo imminens, plures etiam quàm antea conſumpſiſſe fertur. Atque id ita dicitur & creditur, neque quicquam ambiguitatis habet. Il-
B lo tantum variatur. Quidam enim aiunt, quum ſacrum locum adire cõtenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum eſt, peregiſſe. Alij autem, ſimulatque agger efferri cœptus eſſet, id accidiſſe aſſirmant. Siue autem hoc, ſiue illud verum eſt, nihil certè tanto miraculo detogatur. Igne porrò, ſicuti dictum eſt, cœlitus demiſſo, malleis, ſcalptra, ſerrę, ſecures, aſciæ, & quæcunque ad ædificationẽ commoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem ſunt redacta: quòd incendium tale die toto graſſatum ſit. Et Iudæi maximo correpti pauore, etiam inuiti Chriſtũ verum Deum eſſe ſunt profeſsi: ſequi tamen eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conquieuerunt. Sed & aliud quod ad hæc acceſsit miraculum, eos ad fidẽ nõ perduxit, quod prioribus & manifeſtius fuit, & admirandum magis. Nam proxima nocte, ſua ſponte veſtes eorum crucis ſignis radiorum inſtar conformatis, ſunt cõſignatæ. Ita omnes veſtitum tanquam ſtellis variegatum, & lanifica arte atque ſolertia diſtinctũ habuere. Quo illuceſcente die viſo, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hæc, qui tum
C Hieroſolymitanus epiſcopus fuit Cyrillus, cernẽs, Danielis prophetæ verbum ſecum ipſe in animo perpendit (quod & Chriſtus poſtea in ſacris Euangeliis authoritate ſua comprobauit) & omnibus prædixit, aduenisse tempus, quo Seruatoris oraculum, Nõ manſurum ſcilicet eſſe lapidem ſuper lapide in templo, exitum ſuum habeat. Atque hoc quum ille diceret, terræmotus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamẽtis eiecit atq; diſsipauit, atq; inſuper ſęua quædã oborta procella, calcẽ & gypſum innumerabilium medimnorũ in aerẽ vẽtilando diſpulit. Et item qui ſubitò ex partibus inferioribus proſerpſit ignis, innumeros quoq; qui vel in opere ipſo denuò pertinaciter inſtituto diſtinebantur, vel ſpectatum eò aduenerant, temporis momento conſumpſit. Tantum Iulianus effecit, quum Chriſti prædictiones de Hieroſolymis nulla veritatis autoritate niti, oſtẽdere vellet. Neque id modò ille non egit: ſed etiam contrarium exhibendo, magis etiam certitudinem eam cõprobauit. Atque hæc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobandam ſufficiũt. Sanè quod modò dicetur, quum mirificum ſit, magis rem ipſam

Inſtrumentũ fabrilia omnia conſumptũ.

Iudæorum cæcitas.

Crucis ſigna in veſtes eorũ inciderũt.

Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitan⁹ veritatẽ & certitudinem prædictionis Danielis & Chriſti Ieſu deprædicat. Tertiò quoque op⁹ ſtructura conteritur.

confirmabit. Id ego in arcanis prorſus ſcriptis inuentum, referam. Sic enim habet. Quum fundamenta ſtructuræ iacerentur, ſicuti dictum eſt, & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur, ſpeluncæ cuiuſdam os petræ inciſum ſeſe exhibuit. atque vbi propter profunditatem, antrum id perſpici prorſus nõ poſſet, qui opus id curabant, rem certam explorare volentes, ex operariis quendam ad funem longiorem vinctum demiſere. Et ille in antrum quum perueniſſet, aquam ad mediam vſque ſuram in eo reperit: & ſpelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam eſſe, quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media ſpelunca non admodum ſupra aquam extantem incidit. Quam manu tentans, libellum in ea poſitum, qui tenuiſsimo puriſsimóque linteolo inuolutus eſſet, reperit. Quo accepto, fune ipſo ſignum, vt ab ěis qui illum demiſerant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimùm libello oſtenſo, ſtuporẽ omnibus incuſsit: & maximè quòd recens admodum & intactus is eſſe videretur, atque quòd tam abſtruſo & caliginoſo loco repertus eſſet. Porrò libellus explicatus, non ſolum Iudæos, verumetiã Græcos conſternauit. Statim enim ab initio literis grandioribus promulgauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et vt ſimpliciter dicam, ſcriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica planè virginis diſcipuli lingua auſpicatò annunciauit. Portendit autem id vnà cum reliquis miraculis, quæ cœlitus eo tempore exhibita ſunt, haud vnquam Domini noſtri Verbum interciſurum, quod extremam templi & vrbis deſolationẽ prædixit. Etenim liber, Deum eſſe & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudum ſanxiſſet. Declarauit præterea, fruſtra eſſe eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eo quòd diuina & immutabilis ſententia extremam templo abolitionem decreto ſuo conſtituiſſet. Atque ex iis & hiſce ſimilibus rebus plerique omnes ſtatim cenſuerunt, vt Chriſtum Deum eſſe profiterentur, cui tẽpli reſtauratio placita nõ eſſet. Multi ſanè ex ipſis breui ad eccleſiam ſe contulere, & ſacris noſtris ſacratioribus & perfectioribus inſtituti atque initiati, hymnis atque ſupplicationibus propter facinora patrata, Chriſtũ placarunt. Hæc ſi cui minus vera eſſe videntur, ei fidẽ faciant, qui iſta † viderunt & audierunt, & ſcriptis mandarunt: ſin minus, Iudæi ſaltem & Græci perſuadeant, qui opus id ſemiperfectum reliquerunt, ſeu potius incoare neutiquam potuerunt. Præter alia, illud quoque obſeruare conuenit, [a] Hieroſolyma antea Iebus vocata fuiſſe, eáque Beniamini tribules habuiſſe, priuſquam Dauid, exercitus ducandi honoris promiſsione, per ducem ſuum Ioabum, capta, ducique ei quod receperat præſtito, in maximam vrbem redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem conſtituit, & Solymorum nomen loco indidit, qui deinde propter ſacrum templum Hieroſolyma cognominatus eſt. [b] Verùm de Hieroſolymorum quæ exiſtimata eſt reſtitutione, hæc dicta ſufficiant.

D

In ſpecu quodam ſub templo Hieroſolymitano fundamentis liber Euangelij ſecundum Ioannem inuentus.

E

Quid miracula tanta portẽderunt.

Multi prodigiis iſtis ad pœnitentiam & Chriſtianiſmum adducti.

F

† Sozo. ſcribit, ætate ſua plures adhuc teſtes eorum do ſuperſtites fuiſſe lib. 5. cap. vlt.

Clara alij Iudæorũ notitia tradunt: Solymos carminib. Homeri celebratã gẽtem, conditæ vrbi Hieroſolymam nomen à ſuo feciſſe. Cornel. Tacit.

a De Hieroſolymorum nomine.

b Hieroſolyma longe clariſsima vrbiũ Orientis. Plin. lib. 5. cap. 14.

A *CAPVT XXXIIII.*

Iulianus legationẽ Perſarũ ſuperbè remiſit. Eosdem in Perſas expeditio.

TVm verò legati Perſarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello trauſacturi aderant, quos ad regem ſuum remiſis, illo reſponſo dato: quòd breui eum viſuri eſſens, & quòd legationes nihil moraresur. Proinde oraculorum omnium reſponſis præuaricator perſuaſus, inuictum ſibi eſſe aduerſus Perſas robur, magnificè exercitum armauis, poſt Perſas, Gallilæos, & potiſsimùm Cæſarienſes, proprer magnum Baſilium & diuinum Gregorium, ſe ita vt deberet, accepturum eſſe minitatus. Porrò vere primo expeditionrm maturauis: & Euphrate fluuio tranſmiſſo, Edeſſam prætertiis, propter Chriſtianorum odium, quòd vniuerſa ea vrbs Chriſtum ſummoperé colcret. Carras autem venit, atque ibi in Iouis templo ſacrificiis precationĩbúſque peractis, circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præſidij cauſa, vt loca ea tuerentur, & vt illorum ſicubi opus eſſet auxilio vſeretur, præmiſit: & Arſacio Armeniorum duci, ſocio populi Romania, vt hoſtes aggredrretur, ſcripſit. Atque in eis literis plurimum pręcipiti temeritate vſus, Conſtantium quidem, cui ſucceſſerat, vt imbellem & impium cõuiciis afficiebat: ſeipſum autem veluti maximè imperio idoneum & commodum. Diiſque amicum, laudibus ferrbat. Et quum Arſacium Chriſtianum eſſe audiuiſſes, contumeliam adaugens, aut certè blaſphemia & impiè dicto Chriſtum proſcindere, qui ei in rebus pleriſque omnibus perpetuus mos eras, ſtudẽs, inſolenser & glorioſe apud eum iactauit, ſi neglıgẽſius res ſibi mandaras geſturus eſſes, non illum ab eo adiutum iri, quem ipſe Deum eſſe crederet. atque vbi ſe probè res conſtituiſſe putauit, per Aſſyriam Romanas duxit copias, & multa caſtella, vrbẽſque plures, vel armis ſubactas, vel proditione deditas recepis: & temerè, vt ſors tulit, progrediẽs, locorum quæ poſt ſe reliquit, & ad quæ eũ reuerti oportuit, nullam curam aus rationẽ habuis. Quæcunque autem cœpis oppida, prorſus vaſtauir: an-

Carras deſde Craſſo nobiles. Plin. li. 5. cap. 24. Aſſyriæ Latio maculauit ſangui ne Carras. Luca.

Iulianus in literis ſuis Cõſtantiũ proſcidit. Blaſphemia eius in Chriſtum, & contumelia in Arſacium Armeniorum ducem Chriſtianũ.

C nonæ & cõmeatus horrea quoque partim ex ipſis fuudamentis euertit, partim incendio cõſumpſis. Et iter ſecundum Euphratis flumeu faciens, propè ad Cteſiphontem peruenit, vrbem præclaram, atque à Babylone in eis regionibus ſecundam: quæ præter cæteras commoditates, Regis quoque aulam & comitatum commodè recipere poſſes. Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio eſt terrã, Cteſiphontem peruenire non liceres, neceſſariúmque eſſes aut vrbem ipſam petere, & naues relinquere, aut nauibns retentis illam non adire: captiuo quodam quæſtioni tormẽtorum ſubdito, ſoſſam quandam illius indicio reperit, temporis diututnitate aggere oppletam, per quam antiquisùs nauibus ad vrbem acceſſus fuerat. Itaque qui ei obſtabat, aggere perſoſſo, Euphratem io Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vnà cum nauibus ad vrbem adduxit. Et Perſæ, cum ſplendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephantis, in vlteriore Tigridis ripa ſeſe oſtendẽre. Atque ipſe quũ inter duo maxima flumina ſe clauſum, & exercisũ ſummum diſcrimen adductum, ſiquidem manere

Inconſiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Cteſiphontẽ vrbẽ venit.

ibi vellet: ſin autem reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combuſta iam eſſent, & rerum neceſſariarum penuria premerentur, eundum ſibi eſſe videret, præmiis propoſitis, milites ad + equeſtris certaminis ſpectaculum vocauit. Quod quum fieret, nauium præfectos exonerase eas, & frumentũ exercisus omne & impedimenta in vndas iacere iuſsit, vt milites ſeſe in ſumma rerum inopia & in medio periculo verſari cernentes, fortes conciperent animos, & ſtrenuè in prælio cum hoſtibus congrederensur. Es ordinum ductoribus poſt cœnam conuocatis, milites nauibus impouere mandauit: noctúque Tigride tranſmiſſo, in ripam vlteriorem illi expoſiti, pugnam iniere. Quod vbi Perſarum quidam ſenſere, ſtrenuè eis obuiam proceſſere. Cum quibus conſeſtim Romani manu conſerta, multos concidêre, multos etiam ſomno adbuc oppreſſos interemere. Ac deinde die toso ingens certamen eſt continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occiſis, ad fluuium Romani rediere, & ante vrbem Cteſipbontem caſtra poſuêre. Cæterùm Imperatori vt vlterius procede- E ret, conſilium eſſe viſum non eſt: ſed magis ei, vt naues incenderentur, propterea quòd earum cauſa milites multos à pugna abeſſe oporteret, placuit. Et iam cum copiis ſuis redisum io Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad ſiniſtram relicto. Ac primùm quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autem ſenex quidam, qui vitam pro communi Perſarum libertate deuouerat, conſultò vt caperesur, noſtris occaſionem præbuit. Igitur mox veluti non ſua ſpente captus, ad Imperatorẽ eſt adductus. Et de rebus multis iocerrogatus, veráque dicere exiſtimatus, ei vt ſequatur perſuadet. Pollicitus namque eſt, exercitum ſe quamprimũ ad Romanorum fines ductuerum. Inuiam tantum quandam duorum aut trium dierum itinere regionem peragrandam, cibaria & alias res neceſſarias ferendas, & copias per ſolitudinem ducendas eſſe, dictitans. Fraude ea atq; ſeductione ſapientis ſeu potius ſophiſtici ſenis perſuaſus ſeductor, qui mulsos ſophiſtica ſua arte deceperat, eundũ eſſe quà ſenex ducerer, ſtatuit. Tri- F dui iter progreſsi, in locos incultos inciderun: & viæ ductorius, conſilium ſuum, ſua videlicet ſponte propser ciues & populares ſuos, ſe ad mortem procurriſſe, cruciatúſq; omnes perferre paratum eſſe, profeſſus eſt. In diſcrimine ſummo exercitus verſabatur, difficultate itineris & alimẽtorum penuria confectus: quum ſplendida Perſarum acies derepentè adeſt, & prælio ingenti commiſſo, turbidus ventus vehementer flare incipiens, dẽſa nube cœlũ atque ſolem obſcurat, puluerem in aerem ſublatum ventilat, caliginémq; & tenebras ingentes excitat. Et Perſicus exercitus io noſtros irruẽs, ſocios atque auxiliares ſecum Saracenos + baſtatos adduxeras. Horum aliquis baſta protenſa, Imperatorem grauiter vulnerat: membrana ea quæ peritoneum dicitur, & exta omnia intrinſecus ſegit, ita diſrupta, vt cuſpide extracta excrementa ſanguine mixta eam ſint conſecuta. * Percuſſori ex

+ ἱπποδρόμιον

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumẽ coniecit.

Fortiter Romani aduerſus Perſas rem gerunt.

Naues incenduntur. Iulianus in Ro. ditionem regredi parat.

In proditorẽ Simonem via duce incidit.

Proditor pdi tionẽ indicat.

Saraceni Perſarũ auxiliares. + κοντοφόρους

* *Sozomenus, percuſſorem Iuliani poſt vulnus illi inflictum latuiſſe, & equo admiſſo fuga ſibi conſuluiſſe dicit.* [illegible]

Iulianus lethaliter vulneratur. Varia opinio de Iuliani cæde.

A Imperatoris ſatellitibus quidam caput amputauit. Imperatorem autem ita lethaliter vulneratũ, ſcuto impoſitum, ſatellites eius in tabernaculum imperatorium detulerunt. Porrò nõnulli qui vulnus vnde perueneric, prorſus non viderũt, à quopiam familiarium ſuorum inflictum eſſe eaiſtimarunt. Atque alij quidem Perſam, alij Saracenum: ſunt qui Romanum militem eum occidiſſe affirmant, indignatum videlicet, ſicuti veriſimille erat, quòd imprudenti temeritate & glorioſa audacia tãtum perdidiſſet eaercitum. Libanius ſanè Syrus Sophiſta, amicus eius intimus & præceptor, de percuſſore eius in funebri oratione, quam de eo cõpoſuit, talia ſcribit. Quis igitur eum interemerit, audire quiſpiam cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtem autem percuſſorem eum fuiſſe, apertum indicium eſt, quòd ea hoſtibus nemo vulneris eius nomine honorem & præmium acceperit, quum quidem Perſarum rea per præcones percuſſorem eius euocauerit: & ingentia, qui ſeſe indicaſſet, pręmia percepturus fuerit. Sed ne eorum quidem cupiditate

Libanius de cæde & percuſſore Iuliani.

B quiſquam eſt adductus, vt facinus ſibi tantum per iactantiam arrogaret. Et multa profectò hoſtibus debetur gratia, quòd cuius facti autores non fuerunt, eiuſdem ſibi gloriam non vendicarunt. Sed nobis, vt interſectorem inquireremus, permiſerunt, quibus illum diutius viuere bono non fuit. Sunt autem iſti, qui nullis viuunt legibus. Qui quidem quod dudum ſunt conati, tum demũ quum poſſent, peregerunt: iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub illius imperio locus non fuit: & maximè deorum cultu, cui ipſi maaimè ſunt aduerſati. Libanius quidem Chriſtianum fuiſſe tranſgreſſoris percuſſorem, dicere videtur. Neque diſſentaneum eſt, aliquem ex militibus, qui ſub ſignis eius erant, hæc ſic ſecum cõſideraſſe: Quòd ſi qui olim tyrannum ſuſtuliſſet, is ab omnibus propter communem libertatem aſſerendam, aut aliquem ea neceſſariis & propinquis vindicãdum, vel cum vitæ periculo facinus tantum auſus, laudem retulit: neque ſe quenquam reprehenſurum eſſe, ſi Dei & religionis cauſa, ſe in certum periculum coniiceret. Mihi verò de his quæ dicta variè ſunt, accu-

Perſtringuntur morbi Chriſtiani.

Percuſſorem Iuliani tanquam tyrannicida deliberantis cogitatio.

C ratius inquirere minimè neceſſarium videtur. Nã & Calliſtus, qui res eius heroico verſu compleaus eſt, rebus bellicis expoſitis, à dæmone eum vulneratum occubuiſſe dicit. Atque is tametſi herum ſuum honore proſequeretur, hæc tamen ſcripſit. Et fortaſſe hoc ſic, quamuis ab homine poeta dictum, verum fuit. Non paucos enim Erinnyes vltæ ſunt. At enim quemadmodum veriſsima & conſtantiſsima, quæ ad nos quoque peruenit, vbique obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum eſſe conſtat: percuſſorémque eius, libri nobis clarum illum & magnum Mercurium eſſe produnt.

Calliſtus à dæmone Iulianum cæſum eſſe ſcripſit.

Mercurius Iuliani percuſſor.

CAPVT XXXV.

Iulianus Sabas Monachus in viſione Iuliani cædem vidit.

HVius rei argumẽtum eſt, diuina quædam viſio, quæ Iuliano cognomento Sabæ monacho, virtute præclaro viro, eſt oblata. Qui auditis impij illius minis, ſedulò Deũ, vt quamprimùm nos ab illius tyrãnide liberaret, orauit. Et cædes ei quo in Perſide peracta eſt die, reuelata eſt. Diſcipulis namque ſuis, cauſam ecſtaſis atque conſternationis inquirentibus, rem ipſam reuelauit, atque illi porrò aliis viri eius dicta indicarunt. Sed enim de viſione ea quum eaactior inueſtigatio fieret, compertum eſt, qua hora res geſta fuerat, eadem illum eam vidiſſe. Sed & Didymus philoſophus eccleſiaſticus domicilium Aleaandriæ habens, in mœrore maaimo fuit, quùm propter Imperatorem, qui tam impiam ſequeretur religionẽ, tum quòd eccleſias tantopere contemni videret. Quapropter ieiuniis ſeſe macerauit, & Deum precibus inuocauit: ac ne noctu quidem alimenti quidquam ſumpſit. Propter ingentem ſanè dolorem in ſella conſidens, ſomno obrutus eſt: deinde conſternatione correptus, equos candidos per aerem diſcurrentes ſibi videre eſt viſus: & qui eis inſidebant equites, voce clara promulgantes: Renunciate Didymo, hac ipſa hora Iulianum eſſe cęſum: idipſum Athanaſio quoque magno ſignificetur: & Didymus exurgẽs cibum capiat. Quidam etiam ex ne-

Didymus Alexãdrinus itidem.

E ceſſariis & amicis Iuliani, ad ipſum contra Perſas bellum gerentem viâ publica profectus, quum ex itinere profectionem accelerans, in locum quendam diuerteret, eo quòd domicilij alterius ibi copia non eſſet, in eccleſia quadam dormire eſt coactus. Atque ibi vigilans magis quàm ſomnians, ſicuti aſſeruit, vidit, vt circa ſe multi conuenientes (erat autem Apoſtolorum, Prophetarum & Martyrum chorus) Imperatoris aduerſus eccleſias cõtumeliam deplorarint: & quid facto opus eſſet, alius ab alio requiſierit. Et quum diu multúmque ad eum modum deliberaſſent, & veluti addubitaſſent, duos ea illorum cœtu conſurrexiſſe dixit, Artemium & Mercurium, qui alios bono animo eſſe iuſſerint, & alacritate ſingulari diuinum illum cõuentum reliquerint, quaſi ad Iuliani Imperij euerſionem ire properantes. Porrò qui viſionem hanc vidit, euentum & finem eius metuens, profectionem proſequi neglexit. Ac rurſum ibi ſomno oppreſſus, eundem illum cœtum denuò vidit: eóſque qui prius magno ſtudio properantes abierant, &

Familiaris quoque & propinquus ipſius Iuliani apoſtatæ.

Vnaq.
Vnaq.

Diui Artemius & Mercurius nuncij cædis Iuliani ſeu potius percuſſores eius.

F proaima nocte bellum Iuliano inferre crediti fuerant, reuerſos, aliis celerrimè renunciare, deſertorẽ necatũ eſſe, nec decœterò cauſam eſſe cur ita ſint ſolliciti. Quæ Iulianus monachus, & eccleſiaſticus philoſophus Didymus Aleaandrinus, & præterea deſertoris ipſius familiaris & propinquus viderint, talia ſunt. Neque illorum quiſquam à veritate aberrauit, quam cædes poſtea renunciata confirmauit. Quod ſi quiſpiam adhuc illum qui ſic eccleſias vaſtauerit, non diuina vindicta interemptũ eſſe contendat: ei id vaticinium perſuadeat, quod diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, inſtitutis autem eccleſiaſticis probè eruditus prædixit. Quum nãque Iulianus exercitum in Perſas duceret, & Libanius illudẽs ad ſanctum illum virum diceret, † Quidnam fabri faceret filius? reſpondẽs ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Imperatoris tui elaborat. Et parua interceſsit mora, quum mortuus ille adductus eſt, qui ſuperbus & inflatus gloriam Alexandri ſomniauerat, ac potius longè illum ſuperaſſe ſibi viſus fuerat. & iuxta Pythagoræ ſententiam, animarum tranſmigrationes magnifaciens, ex corporum tranſmutatione Aleaan-

Iuliani cædes Libanio ſophiſtæ à viro Chriſtiano prædicta.

† Lapide dictum.

Metempſychoſis, hoc eſt transmigra-

de animarũ Pythagorica μετεμψυχώσει, opinione Alex. ... Iulianus à philoſopho Maximo ſeductus.

A dri animam ſe habere, atque adeò Alexandrum in corpore alio ſe eſſe, dixerat. Neque ſatis intellexit,[a] vincere quidem pulchrum eſſe: victoria autẽ per inſolentiam abuti, inuidioſum. Seduxit autem eum Maximus etiam philoſophus, qui ei adſuit, & diuinationibus quibuſdam transuerſum egit. Sedenim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo [a]ipſemet intellexit, neque prorſus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum è vulnere caua manu ſanguinem hauſiſſet, atque eum in cœlum veluti Chriſtũ conſpiciens cóiecíſſet, perinde atq; cauſam cædis ſuæ in eũ referret, vociferatus eſſe: Viciſti, Galilæe, Viciſti. Alij verò tradũt, eũ Solem natalia horæ ſuæ ⋆ inſpectorẽ, propter aſtronomicum quendam ambitum accuſaſſe, quòd Perſis auxilium tulerit, ſe autem non ſeruauerit. Et, ſiquidem verum eſt, iam moriturus, anima ſecedente à corpore, diuinius quodãmodo quam pro hominum captu potuit, oculos intendiſſe ita fertur, vt etiam Chriſtum viderit: quod ſanè affirmare nõ poſſum. non multi enim hoc dixerunt. Verum ta-

Idem moriens vm vindictã Chriſto agnouit.
a Ignoro.

B men id etiam veluti mendacium non refello. Veriſimile enim eſt, & hoc, & eo adhuc multo admirãda magis accidiſſe, ne humano conſilio quæ à Chriſto nomen habet religionem conſtitiſſe, dicere quiſpiam poſſit. Atque ille ſic ſe habens, & ſanguine diffluens, diſertè, ⋆ Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos contumelia affecit, malos eos & pernicioſos appellans. Præſtò ei affuit Sardis ortus medicus præſtantiſsimus, Oribaſius Lydius. Sed coram eius omnem vulnus illius riſit atque contempſit. Ita qui ſe multis ſeculis victurum credidit, intra triduum eſt extinctus qui in Cæſaris dignitate quinquennium, in imperio autem à Conſtantij morte annos duos cum dimidio exegit. Mortuus eſt ætatis anno trigeſimo primo. Toto ſanè imperij eius tẽpore iratus Deus, varias calamitates & innumera mala Romanorũ immiſit ditioni. Siquidem terra ingenti motu concuſſa effecit, vt neque in domibus tutò homines manerent, neque ſub dio etiam rectè verſarentur. Sub ipſius quoque imperio decantatiſsima illa vrbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare ve-

** Suprema Iuliani in Chriſtũ blaſphemia.*
Oribaſius Iuliani medicus.
Iuliani mors. Calamitates orbis Romano ſub Iuliano.
Terræ mot⁹. Diluuium Alexandrinorũ.

C hementi æſtu cõcitum, & vltra fines ſuos progreſſum, ita diluuio aridam & continentem terram inundauit, vt eo in locum ſuum regreſſo, in tectorũ tegulis ſcaphæ marinæ ſint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta eſt, diem feſtum eum peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibúſq; & gratiarum actionibus iram Dei ſupplices placant, ſolennitatémq; anniuerſariam cum inſigni pietate & religione obſeruant. Siccitates etiã intenſæ eo imperante quũ fruges extinxerunt, tum aerem quoque peſtiferũ reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria preſsis, fames admodum excreuit: adeò vt homines ad inſolitas prorſus vitæ agendæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta ſint conuerſi. Famem peſtilentia eſt conſequuta, quæ corpora infeſtauit, & varios progenuit morbos, vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hũc habuere finem, omnibus quidem Chriſtianis, præcipuè tamen Antiochenis gratum & iucũdum: qui propter cædem eius publico inſtituto tripudio, Maximum etiam philoſophum cõuiciis proſciderunt, illud accinentes, Vbi ſunt diuinationes tuæ ſtulte

Siccitas ingens.
Fames.
Peſtilentia.
Antiochenorũ in Maximum philoſophum ſcommata.

Maxime? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Multa autẽ D capita & corpora hominum iugulatorum in ciſtis, in puteis, & in locis ſecretioribus Imperatoriæ aulæ Antiochiæ ſunt reperta, quos ille, res futuras inquirẽs, clàm mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingreſſus eſt, foribúſq; probè clauſtris munitis, execrãda peregit per incantationes & impuſturas magica ſacra. Mulier quoq; poſt eius mortem ibi, ita vt in ſublime ſublata & e capillis ſuſpenſa fuerat, reperta eſt, quam futurum inueſtigans reſecuit.

Poſt mortẽ Iuliani magia eius & necromantia in publicum producta.

CAPVT XXXVI.

DE impij Principis huius morte lugubrem compoſuit orationẽ Sophiſta Libanius, quam Iulianum ſiue funebrem querelam inſcripſit, in qua multas eius laudes recenſet: & res quoque geſtas, prout viſum eſt ei, commemorat: mentionem quoq; librorum eius faciens, quos aduerſus Chriſtianos E compoſuit, ſacra Euangelia oppugnans, & veluti falſa ea eſſe refellere tentãs. Vbi etiam, quòd ea ludibriũ nugáſque eſſe ille demonſtrauerit, tradit. Quòd ſi alias illius res Libanius laudare conſtituiſſet, ſilentio ea præteriiſſem, & ad hiſtoriam noſtrã continuandam proceſsiſſem. Quandoquidem autem dicendi vi & arte fretus, illum & libros illius laudibus efferẽs, religionem noſtram acerbè perſtringit: iniuriam veritati facerem, niſi ipſum nugatorem eſſe oſtenderem, & ea qua nos attigit parte reprehenderem atq; redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione ſunt exponam, & deinde ſententiam meam adiiciam. Quum hybernæ, inquit, noctes longiores eſſent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæſtinũ Deũ & Dei filium faciunt, ingẽti contentione & vi eos refutauit, religionémque eam riſum prorſus & nugas eſſe declarauit. Qua in re ſapientiorem ſe Tyrio ſene præſtitit. Sed hoc mihi ignoſcat Tyrius iſte, & placidè hoc dictum ferat, quòd à filio ſit victus. Hæc Sophiſta ille. Atq; ego quidem eum virum optimum fuiſſe ſophiſtam, & ab eloquentia F plurimùm potuiſſe, vt oratorem egregium, ſcio. Quapropter apud omnes etiam conteſtor, illum, niſi in eadem cum Iuliano in religione fuiſſet opinione, plura etiam in illum quàm Chriſtiani dixerint, & quidem vt hominem Sophiſtam, ſplendidius dicturum fuiſſe: quoniam & in Conſtantium viuentem quidem orationes laudatorias compoſuit, in defunctum autem inuectiuas conſcripſit. Ac ſi Porphyrius imperiale ſumpſiſſet diadema, ſcripta illius longè Iuliani libris, ſtylo ea celebrãs, vt equidem puto, prætuliſſet. Si verò Iulianus artẽ ſophiſticam exercuiſſet, eum ipſum quoque ſophiſtam non bonum fuiſſe dixiſſet: ſicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri ſua. Cæterùm quum ille eiuſdem ſententiæ cum Iuliano particeps, amicúſque eius, & ſi addere libet, ſophiſta, quæcunque ei viſa ſunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad poſſumus, eum cõfutemus. ⋆ Incubuiſſe enim illum, inquit, libris, lõgioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbendi, ſignificare, ſtudio illi fuiſſe, Inuectiuas ſcribere, ſicuti Sophiſtæ ſtudium collocant in ado-

Libanij oratio de funere Iuliani.
Falſò eſ ſcripſit, refutatam eſſe à Iuliano ſacras literas noſtras.
Libanij verba.
Iudiciũ autoris de locutione & vanitate Libanij.
Porphyrius & Hecebol⁹ Sophiſta.
Refutatio verborum Libanij.
** Incubuiſſe.*

A leſcentibus exercendis. Conſentaneum verò eſt, libros iſtos eum antea nouiſſe, quibus videlicet in ſacro aliquãdo miniſterio vſus fuerit. Et incubuit illis ſtudio & contentione diuturniore, ſed eos vi dicendi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verùm imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo facetus, & ✶ ſcommatibus libenter ludens, quæ probè fundata ſunt, conuellere & traducere eſt conatus. Nam qui cum alio hoc pugnæ genere coogreditur, quædam adulrerans atq; deprauans, quædã de ſuo adiiciens, modiſque omnibus in re & ſententia quaq; veritatem ſupprimẽs mentitur & fallit: atque odio & inimicitiis infeſtus, non facere ſolum, ſed etiam dicere hoſtiliter ſtudet: ac quæcunque ſibi inſunt mala, inimico ea ſuo imponere contendit. Sedenim quòd ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quem Tyrium ſenẽ vocat, ſcommatum conſectatores fuerint, id ex libris eorum apertè oſtendemus. In Philoſophica enim, quam ita Porphyrius inſcripſit, hiſtoria, mirum eſt quantopere vitam Philoſophorum coryB phæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis ſycophantiis, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges veteres induceret, accuſarunt, vnquam excogitarunt.

Refutatorũ hoſtilium ...

Iulianus & Porphyrius ...

Socratis philoſophi accuſatores Anytus & Melitus. Hunc Porphyrius ſcommatibus proſcindit.

Atque id quidem in Socratem, quem propter temperantiam, iuſticiam, & reliquas virtutes, non ſolũ Plato & Xenophon, verumetiam reliquus philoſophorum cœtus præcipuè miratus, vt diis † charum, & ſupra hominis captum ſapientem, commẽdarunt, ille fecit. Transgreſſor verò patrem æmulatus, idem eis fecit, quibus ſucceſsit, imperatoribus.[a] Omnes namque reprehendit, & ne Marco quidem philoſopho pepercit. Adeò ſanè in Conſtantinum magnum & Conſtantium filium eius eſt inuectus, vt facile exiſtimare liceat, non aliam ob cauſam illum ſcribendi laborem ſuſcepiſſe, quàm vt iſtos proſcinderet: vtpote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus aliis, & vera philoſophia laudem magnam conſequuti eſſent. Verùm ambos hos conuiciatores fuiſſe, ampliore probatione mihi opus non eſt. Sufficiũt enim iſta, ad certam maleuolentis illius animi declaratioC nem: & paulo pòſt verbis ſuis mihi admirandus ille Gregorius ſuffragabitur, qui naturam & mores Apoſtatæ optimè depinxit.

† Iuſtinus philoſophus & martyr Chriſti, Socratẽ & Heraclitum in eodem catalogo ſanctorũ cum Abraam & Elia recenſet, tanquam verbi Dei cultores, a Iulian° in deceſſores Imperatores inuectus.

Porrò quòd etiam ante iſtos permulti doctrinæ noſtræ veritatem vi oppugnare aggreſsi ſunt, è diuinis oraculis quædã peruertentes, quædam autem ad ſenſum ſuum detorquentes, non pauci oſtenderunt, qui cum illis congreſsi, cauillationes eorum confutatas in publica monumenta retulerunt. In primis verò doctiſsimus Origenes, qui longo ante Iulianum tempore fuit, quæcunque in ſacris literis turbas ciere, aut lectores earum perturbare viſa ſunt, propè diſtinxit: ſubiectiſque contrariis argumentis, & locis quibuſque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperent, nugas longas & ſophiſticas aggreſsiones refellit. Indicãt hoc, quæ is ad Galatam Marcellum compoſuit, & quæ ad ✶ Porphyrium quem diximus luculenter reſcripſit, libellis de rebus eiuſcemodi editis, quibus propter copiam verborum veritatis effecit, vt illi quod cõtra dicerent, non haberent. Quos libros ſi non † ita curſim Iulianus legiſſet, nunquam ad cauillationes & blaſphemias ſcribendas delapſus eſſet.

Etiam ante Porphyrium & Apoſtatam multi Chriſtianã doctrinã & religionem taxarunt.

Origenes aduerſus Marcellum Galatam & Porphyrium Tyrium literas Chriſtianas defendit.

✶ Fuit Porphyrius condiſcipul° Origenis apud Plotinũ magiſtrum, & vſque ad tẽpora Probi

Sedenim Iuliano ſtudio fuiſſe, vt ſcommatibus & D dicacitate vteretur, non apud eos qui ſolidam pietatis veritatem & formam tenent, ſed ſimplices & imperitos homines, ex eo ſatis conſtat. Vbi enim è ſcripturis ✶ quæcunque hominum more, prout res ferunt, ad captum noſtrum, de Deo, & præcipuè de Chriſti œconomia, ſalutiſque noſtræ adminiſtratione dicta ſunt, decerpſit, & eius generis dicta quædam collegit, deinde hiſce verbis infert: Horum igitur omnium, niſi ratio quæpiam eſt, arcanam aliquam, vt ego puto, contemplationẽ habens, multas libri iſti de Deo continent blaſphemias. Hæc quidem in tertio ſuo contra Chriſtianos libro refert. In eo autem libro quem de ✶ Cynicismo inſcripſit, quomodo conueniat ſacras fingere fabulas differens, hæc ſcribit. De rebus eiuſcemodi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorum eſſentia occultum eſt, nudis verbis in aures impuras conijci non decet. Ex quibus verbis ſatis apparet, ſuſpicionẽ eum obtinere, myſticum quiddam & arcanum ſacram tegere ſcripturam. Videtur quoque indignaE ri, non eandem ſecum omnes opinionem de hac habere. Et in Chriſtianos inuehitur, quòd ſimplicius verba oraculorum accipiant. Minimè verò propter multorum ſimplicitatem, illum tanto faſtu aduerſus ſacras ſcripturas efferri oportuit: neq; odiſſe eas aut auerſari propterea debuit, quòd quas ipſe † perperã intellexerit, nõ omnes, ſicuti ei viſũ eſſet, accepiſſent. Verùm idem ei accidiſſe videtur, quod patri & magiſtro eius Porphyrio euenit. A quibuſdã namq; Chriſtianis Cæſareæ verberatus ille, quòd iniuriam eam non benè ferret, veluti atra bile percitus, Chriſtianiſmum quidem abiurauit: eorum autem qui plagis illum affecerant odio, ad Chriſtum & Chriſtianorum ſcripturas impiè conuiciis proſcindendas eſt progreſſus: quemadmodum Euſebius Pamphili inquit, qui eius aduerſus nos compoſitos libros optimè refutauit. Iulianus autem per arrogantiam ingentem, propter ſimpliciores, impetu furioſo contra Chriſtianos concepto, eodem modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo deteſtandi: quippe qui prudentes atque ſcientes impietatem complexi ſint, & volũF tarij propterea conſultòque admiſsi peccati ſupplicium pendant.

Iuliani de ſacris libris noſtris verba.

† Ita enim legendum etiam apud Socra. lib. 3. cap. 23. Cauſa quare Porphyrius Chriſtũ abiurarit, & in Chriſtianiſmum ſit inuectus. Contra Porphyrium Euſebius Pamphili ſcripſit. Cur Iulian° quoque à Chriſto defecerit. Petitã ad mortẽ.

Enimuerò Libanius, dum, veluti nos irridens, Palæſtinum hominem, inquit, Deum Deique filium faciunt: oblitus eſſe videtur, quomodo in fine eius quæ dicta eſt orationis, Iulianũ in numerum Deorum referat: primum Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum eſſe, veluti is aduerſus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpoſitis verbis, rurſum exclamans: O dæmonum alumne, dæmonum ſectator, dæmonum aſſeſſor. Et quamuis ille hiſce verbis aliud ſentiret, tamen non vitato cognomine ſeu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Chriſtiani ipſi per conuiciũ de Iuliano dicunt. Quòd ſi Sophiſta vnum hoc, vt apoſtatam laudaret, egit, dictionem certè ambiguam reiicere debuiſſet. Quod quidem alibi eũ feciſſe, apparet. Nam de verbo quodam probroſe reprehenſus, in orationibus ſuis id induxit. Verùm enimuerò quomodo Chriſtus homo Deus quoque ſit: & quod in eo apparet, homo: quòd autem intelligentia percipitur, Deus ſit: & rurſum quomodo idem homo Deus exiſtat, vtrũque

Libanius Iulianum Deũ facit, dæmonũ appellans.

Idem non vitauit verbũ æquiuocum.

A que ſatis clarè diuinæ oſtendunt literæ. atque id Chriſtiani norunt. Græcæ autem ſuperſtitionis cultores, priuſquam credant, quomodo id ſcire queant? Obſtat namque illud, quod diuini ſpiritus oraculo dictum eſt: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta veſte, pudore potius aſtici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atq; eos quóſnam quæſo? Optandum ſanè eſſet, iuſtos eos & těperantes, aut aliter morum integritate probatos fuiſſe. Verùm contraria omnia in eis repetiuntur: quippe qui iniuſticia, ebrietate, & ſtupris probroſis vitam tråſegerint. Declarat hoc Hercules, Dionyſius, & Æſculapius: per quorum numina dum Libanius continuè in libris ſuis iurat, non erubeſcit tamen. Atqui illorum amores inſanos & nugamenta alia, ſi per tempus referre liceret, prolixum profectò perpetuúmque ſanis & prudentibus viris mouerent riſum. Sed ad eam rem cuiuis quamprimum cognoſcendam ſuffecerit, Ariſtotelis peplū, Dionyſij corona, πολυμνήμων hoc eſt multa memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expoſitis, deliramenta potius & nugas quàm Theologiam poſteris reliquêre. Cæterùm Græcos procliues magis & promptos eſſe ad homines Deorum honoribus cohoneſtandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex iis quæ paucis commemorabimus, ſatis liquebit. Etenim Rhodiis, quum aliquando calamitate graui premerentur, oraculum promulgauit, ſi Atym inſanorum ſacrorum in Phrygia ſacerdotem colerent, fore vt ærumna ſua liberentur. Reſponſum id tale fuit.

[illegible] ſeueriſſimos [illegible] homines in deorum numerum retulerunt.

Libri Græcorum idololatriam eorum exponentes. B

Atys deus.

Atyn implorate deum: namque alter Adonis,
Alter & eſt donator opum crinitus Iacchus.

Oraculū ſic habuit, quod Atym Phrigium, qui ſe ipſum præ amoris inſania euirauit, eiſdem cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alexandro autem Macedoni, quum in Aſiam tranſiret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauentibus, tale edidit oraculum:

Euirauit eos eos Veneri vage pueros. Vare. Alexander Macedo deus.

C *Supremum celebrate Iouem, celebrate Mineruam,*
Et diuum humano latitantem in corpore regem,
Stirpis Alexandrum cæleſtis, vt ordine recto,
Et mores hominum componat legibus æquis.

Et oraculum quidem iſtud potentiæ Alexandri aſſentans, deū illū fecit. Cleomedem verò pugilem præterire nefas eſſet, quem diuinis auctum honoribus, tali etiam ornarunt oraculo.

Cleomedes pugil deus.

Vltimus herorum Cleomedes Aſtipalens.
Iam Deus eſt: ſacris illum venerantor, & aris.

Quod propter reſponſum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philoſophus oraculū Pythij Apollinis ſpreuere. Cyziceni Hadrianum imperatorem tredecimum eſſe deum promulgarunt. Sed & ipſe ✶ Hadrianus, amaſium ſuum Antinoum in numerum deorum retulit. Hæc ſanè ſophiſtarum præſtantiſsimus Libanius meritò traducat, ludibriúmque & gerras eſſe rectè dicat: qui quidem, ſi quiſquam alius, & ipſe oracula deorū & μονόβιβλον hoc eſt vnicum illum librum † quem Alexandrini de Alexandri vita conſcripſerunt, maximè nouit. Atque illum etiā, ſupra eos quos diximus, [b] Porphyrium deum facere non pudet. Propitius enim, inquit, ſit ſenex Tyrius: quòd videlicet imperatoris ſcripta illius libris præferat. Hæc ſic per digreſsionem retuli, propter Libanij Sophiſtæ contumelias, quas in noſtram euomuit religionem. Qui & ipſe poſtea dicitur diuini Baſilij conſuetudine adductus, ſuperſtitioni ſuæ nunciū remiſiſſe, & Chriſtianus factus eſſe.

Hadrianus deus. Antinous deus.

† [illegible] Socra. lib. 3. cap. 23. Quē Adrianus de vita Alexandri inſcripſit. For- [illegible]

Taſſe enim pro Adria, legendū Adrianum.

b Porphyrio Libanio deo.

Libanius Chriſtianus factus.

✶ *Quid loquar Antinoum, cæleſti ſede locatum?*
Illum delicias nunc diui Principis, illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Adrianique Deo Ganymedem, non cyathos Diis
Porgere, ſed medio recubantem cum Ioue fulcro,
Nectaris Ambroſij ſacrum potare lyæum,
Cúmque ſuo in templis vota exaudire marito?
Prudent. lib. 1. contra Symmachum.

CAPVT XXXVII.

VErum quali morum conſuetudine & corporis ſtatu Iulianus fuerit, quomodo vitam finierit, & ſeipſum deū facere voluerit, non locupletiorem adducere teſtem E poſſum, quam magnum illum in Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eaſdémque ſcholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quiſquam perſpectas habuit, eaſdémque pro eo atque par fuit, riſit, atque in inuectiuis ſuis traduxit. Igitur in Inuectiua ſecunda contra Iulianū, & Græcæ religionis ſectatores, de eo hæc refert. Atque hæc quidem aliis experientia & potentia poteſtatem adepta exhibuit: mihi verò quodammodo longius antea ſunt cognita, ex quo tempore Athenis cum homine fui. Venit namq; eò quoque non ita multo pòſt, quā frater eius nouas fuerat contra Imperatorem res molitus, culpam eam à ſe amoliens. Et duplicem præ ſe profectionis Atticę tulit cauſam: alteram quidem honeſtiorem, vt Græciæ res cognoſceret, & ſcholas Atticas videret: alteram autem occultiorem, & paucis notam, vt ſacrificulis ibi & ſeductoribus de rebus eis quibus maximè ſtudebat, daret operam, impietate tātā nondum apertam obtinente libertatem. Tum igitur non malum me, viro eo cognoſcendo, conjectorem eſſe memini. Et quamuis non vnus ex eis F eſſem, qui in tali arte ſunt egregij, tamen me vatē effecit morum eius inæquabilitas, & ſtupor maximus: ✶ ſiquidem qui bene coniectat, vates is perhibetur optimus. Non boni ſanè hominis indicia mihi eſſe viſa ſunt, ceruix non conſiſtens, humeri quos ſubinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabundi & vagi, furibundúmque quiddam cernentes: pedes inſtabiles, & genibus nutantes: naſus contumeliam & contemptum ſpirans: † vultus deridiculus, & idem vicium ſecum ferens: riſus immoderatus, & corpus cachinno cōcutiēs: nutus ſiue annuens ſeu renuens, ratione carēs: ſermo cōſiſtens, & reſpiratione cōciſus: interrogationes incōpoſitę, & ineptę: reſpōſiones nihilo illis meliores, aliæ aliis imminentes, ſibique minimè conſtātes, neq; ab inſtitutione liberalioris doctrinę prouenientes. Sed quid ego ſingula cōmemorē? Talē eum ante actiones eius eſſe vidi, qualē in actionib. ipſis cognoui. Ac ſi mihi adeſſent, qui tum mecū fuere, & me audiêre, teſtes illi eſſent, poſtquā iſta vidi, ſtatim me dixiſſe: Deus bone, quantū malum Romanum fouet imperium? Prædixiq; adeò iſta,

Gregorius Nazianzenus de Iuliano conſcripſit in ſuis vecordia.

✶ [illegible]

† [illegible]

D

Iuliano nihil in terris prodigioſius, aut monſtroſius.

Opiniones variæ de Iuliani cæde.

Ridetur Iuliani haruſpicina.

Οὐδὲ γὰρ τῷ βίῳ συναπολήγει ἡ πονηρία.

Diuinitatē Iulianus interitus affectauit, clam ſe in amnem conijcere volens.

Diuinitas ei tributa eſt deorum ſuorū reſponſis, ſicuti hæc Oracula edita declarant, quæ ex Suida excerpta, ad finem huius libri ſunt annexa.

A & me falſum vatem eſſe optaui. Et melius profectò id fuiſſet, quàm vt ſic orbis noſter tantis oppleretur malis, & tale in eo exiſteret portentū & prodigium, quale antea nunquam: cùm quidem multæ aquarum vulgatæ ſint eluuiones, multę exuſtiones, multæ concuſsiones & hiatus terræ, præterea hominum inhumanæ & feræ ſpecies, monſtroſæque & miſtæ nouo prorſus & inſolito modo naturæ. Verùm dignum quoque tanta væcordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, quòd alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugnæ affuerunt, quàm qui ab ea longius abfuerunt. Quidam, à Perſis eum iaculo confoſſum eſſe dicunt, cùm temerè incompoſitis excurſionibus, non ſine ſtoliditate nunc huc nunc illuc perequitans, vteretur. Sunt qui tale quiddam de eo memorant. ✶ In tumulū eum editiorem cōſcendiſſe, vt quaſi è ſpecula exercitum luſtraret, & quantum ex eo bello copiarum ſupereſſet, cognoſceret. Atque quum ingens ei, ſpéque adeò ſua amplior multitudo eſſe viſa eſſet, ita eū dixiſſe: Quàm B graue futurum eſt, ſi omnes iſti in Romanorum ditionem reducentur? Quo eius verbo, tanquam illis ſalutem inuidentis, militem quendam qui id excepit commotum, quòd iram nō perferret, nulla ſalutis ſuæ ratione habita, enſe latus eius perfodiſſe. Alij porrò id auſum eſſe dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, vt in mœrore ſolatio, & in compotationibus ludibrio ſint, ſequi ſolent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verùm vtcunque ſe res habeat, vulnus quidem certè illud lethale accepit, vtbi vniuerſo lætum & ſalutare. Et ictu vno multorum extorum, quibus male crediderat, perſoluit pœnas. Mirum ſanè eſt, quomodo vaniſsimus ille, qui per aruſpicinam omnia ſe noſſe putauit, vnum hoc, plagam ſcilicet extorum & viſcerum ſuorum non perſpexerit. Cæterùm illud quoque hominis factum minimè prætereundum videtur, quòd inter alia multa maximum dæmoniacæ ipſius mentis eſt indicium. Iacebat in fluminis littore, grauiter ex vulnere laborans, & quod multos ante ſe gloriam eſſe conſecutos ſciret, ita C vt plus quàm homines atque adeò Dij eſſe crediti ſint, propterea quòd arte quapiam ex hominū numero ſublati fuerint: eiuſcemodi & ipſe laudis atque opinionis amore captus, ſimul quòd eum huiuſcemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconſultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? + neque enim cū vita etiā improbitas extinguitur. Conijcere ſe in amnem conatur: in cœpto tam arcano fidis quibuſdam adiutoribus, & perinde atque in re quapiam diuina, ſacerdotibus vſus. Et niſi ex Imperialibus eunuchis quidam conſilio eo deprehenſo, aliiſque propter flagitij odium communicato, impetum talem prohibuiſſet, extitiſſet ex ea clade apud Imperitos homines nouus Deus. Et quæ deinde ſequuntur. Mortuum eum [a] mimi & homines ridiculi, cum omni ſcenica fœditate duxerūt, funúſque eius proſequuti ſunt, tibiis canentes, & ſaltitantes, religioniſque abiurationem, belli cladem, & mortem ipſam, probroſè ei obiicientes. D Quid enim mali paſſus non eſt? quid verò non audiuit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? quod iniuriam pro arte habet: donec eum Tarſenſis vrbs excepit, neſcio quomodo, aut quam ob cauſam ad contumeliam talem condemnata. [b] Ibi ille tumulum habet inhonoratum, & ſepulchrum execrandum maximè & deſpuēdum, neque pij alicuius oculis conſpiciendum. Et ſicuti ego quidem de quopiam audiui, ne ſepulchrū quidem eum recepit: verùm quæ eius cauſa commota eſt terra, cadauer eius excuſsit atque reiecit, vt hoc ſit futurorum ſuppliciorum quaſi quoddam prælu dium. Et quidem ſic qui imperauerit, ſic bellum geſſerit, ſic quoque turpiter vitam finiuit.

a Funus Iuliani.

b Iulianus Tarſi tumulatus.

[a] *Apud Socrat. eſt, Iulianum equo inſidentem, & quidem propter rerum ſecundarum ſpem & fiduciam inermem, quum circum militares copias obequitaret, eas ad fortitudinem cohortando, ex improuiſo haſta percuſſum eſſe, qua brachiū & latus eius perfoderit.*

CAPVT XXXVIII.

Iouinianus Imperator declaratus.

POſtridie autem & milites & exercitus duces Iouinianum imperatorem renunciant, virum quùm rebus aliis, tum vera pietate illu- E ſtrem, prorſúſque forma & ſtatura corporis imperio dignū. Qui tribunus antea fuerat, quum Iulianus optionem militibus offerret, vt vel Diis ſacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atq; ille alterum hoc facere maluit, quàm impiæ iuſsioni parêre. Iulian⁹ porrò neceſsitate + quod tātopere vrgebat belli adductus, ſecum hunc, vt ducem optimum, cum aliis in Perſidem duxit. Tum autem in hoſtili regione, vt aliis præſtantior, Imperator lectus, dignitatem eam reiecit, & inſignia Imperatoria non recepit: [a] non poſſe ſe dicens, qui Chriſtianus ſit, imperare viris, qui Græciſſare, ſuperſtitionéſque ſectari didiciſſent, donec vna omnes voce Chriſtianos ſe eſſe ſunt profeſsi. Cæterùm in errore medio & rerum omnium turba à Iuliano relictus, quòd exercitus priore Imperio conſternatus eſſet, rerúmque neceſſariarum inopia premeretur, neceſsitatem ſibi impoſitam eſſe cognouit, vt bellum pacificatione tranſigeret. + Quapropter loca quædam imperij Romani, Syriam ſcilicet, & quæ in Meſopotamia eſt Niſibim, ex pactis F conuentis, Perſis conceſsit, & bellum id ſoluit. Quod quidem non è dignitate Imperij ille, neceſſariò tamen fecit, vt qui nō Imperij, ſed cladis ſucceſſor eſſet. Ac niſi hoc feciſſet, & niſi Perſæ moderatè ſe gerentes, & proſperum rerum ſucceſſum certo fine claudentes, aut aliud quippiam metuentes, conditiones pacis tam humanas & inopinatas propoſuiſſent, nihil profectò obſtitiſſet, quin ex eo bello + ne nuncius quidem, quod dicitur, cladis incolumis euaſiſſet. Quare neceſsitate adactus vt neruos ſuos Romano Imperio conſeruaret, cōditionibus turpibus atque indignis cum hoſtibus decidit: temeritate magis proximi Imperatoris, quàm ſua aut militum ſuorum timiditate. Me quidē iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpā eius pacificationis in hunc conferat. Seges enim ſatoris potius quàm meſſoris eſt: & incendiū non eius qui id extinguere poſsit, ſed qui id ſemel excitarit, eſſe creditur: quódque apud Herodotum eſt, Calceum quidem iſtum conſuit Hiſtiæus, induit autem Ariſtagoras.

† Iouinianus cū Perſis de pace tranſigit, & Syriæ partem, Niſibimque eis concedit.

Quam vero Græci Antiochiæ incendioſè exagitarunt ſicuti ex Suida, in fine huius libri eſt annotatum.

a Imperatore Chriſtiani vox egregia.

Gregorij Nazanzeni hæc verba ſunt. Theodoretus tricennales inducias pactas eſſe ſcribit.

† μηδὲ πυρφόρον, τὸ τοῦ λόγου, ὑπολειφθῆναι.

Iuliani culpa, non Iouiniani, pax cū Perſis de bello eſt tranſacta.

A

CAPVT XXXIX.

Iouinianus Chriſtianos in integrum reſtituit.

IMperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianum grauibus malis afflictũ eſſe, ad omnes vbique præfectos ſcripſit, vt cũctos liberè rem diuinam facere, cun
nentus cogere, & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obſeruaretur fides & religio, Chriſtianorom videlicet. Iuráque priſtina eccleſiis reddidit. Et quæcunque clero, viduis & virginibus dudum à Conſtantino & filiis eius, diuini † cultus augendi gratia cõceſſa, legibúſque firmata, à Iuliano autem propter ſummum eius in fidem noſtram odium, peſſimo conſilio adempta & acciſa fuerant, priuilegia & beneficia reſtituit. Ad præfectum prætorio quoq; generalem dedit conſtitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduerteretur, qui ſacram virginem non dicam rapere, ſed attentare tantummodo, iungendi matrimonij cauſa, aut oculos im-

Conſtitutio Iouiniani, qua matrimonium ſacratiſſimarũ virginũ prohibetur. l. Si quis. C. de epiſco. & cler.

B pudicos ei adiicere auderet. Eamque legem vt promulgaret, adductus eſt, quòd homines quidam improbi atque impudici, ſceleſtas atque inceſtas huiuſmodi nuptias, vel violata, vel perſuaſione adhibita, virginibus corruptis, contraxerant: ſub Iuliani imperio, impotenti conſuetudine & fœda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum noſtra periclitante. Itaque eccleſiæ Dei rurſum ſunt apertæ: Græcorum autem templa clauſa, & ipſi dij terræ cauernas & receſſus ſubiere. Et qui ad id vſque tempus vilibus lacernis vſi fuerant, ad communem rediere veſtitum. Quæ publicè fieri conſueuerant libationes & ſanguinariæ contaminationes, quibus ſub Iuliano ad ſatietatem abuſi erant, finem ſuum habuere. Quicunque autem epiſcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tũ reducti, domum quiſque ſuam rediit.

Chriſtianiſmus refloreſcit. Idolomania poſſum it.

Epiſcopi exules reuocãtur

† *Conſtitutione publicè propoſita, Iouinianus reſtitui eccleſiis annonam iuſſit. Verùm quòd fames grauior propter Iuliani impietatẽ tum graſſaretur, & frumentum ægre penderetur, τριτημόριον, hoc eſt, tertiam eius partem clero exhiberi curauit. Quumprimum autem fames ſæuire deſiiſſet, integrum ſe frumenti numerum eis præbiturum eſt pollicitus. Theodoritus lib. 4. cap. 4.*

C

CAPVT XL.

Quæſtiones de fide mouentur.

PAulo deinde pòſt, eccleſiarũ præſides quæſtiones de dogmatibus rurſus mouerunt. Nam ſub Iuliani Imperio, quòd fides omnino periclitata eſſet, quieti omnes eſſe pſeuerauerãt: cõmuniter precibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorantes. Ita enim quodammodo natura hominum fert, vt inter ſe quietem, aliunde eis diſcrimine imminẽte, ciues agitent: at ſi pacem cum exteris habeant, ſeditiones domi concitent. Sedenim eccleſiarum antiſtites, quòd Principis pietatem noſſent, præoccupandum ſibi eum eſſe ſtudio magno putabant. Et pro ſe quiſque omnes, Imperatorem ad factionis ſuæ fidem acceſſurum, proindéque ſe illius autoritate maiorem liberta-

Factiones Chriſtianorũ Imperatorẽ ad partes quaque ſuas pertrahere nituntur.

tem contra eos qui ſibi aduerſari viderentur, habituros eſſe credebant. At ille iam inde ab initio τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis profeſſioni addictus fuerat, & id tum manifeſtè præ ſe tulit. Primi omniũ affuere Macedoniani, qui quidem hæreſim eorum qui ἀνόμοιοι, hoc eſt inæquales dicebantur, reiiciebant, & τὸ ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale pro τῷ ὁμοουσίῳ cõſubſtantiali recipiebant. Et libellum ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebant, vt eis qui inæqualitatem aſſerebant, ex eccleſiis expulſis, ipſis illę gubernandæ committerẽtur. Præterea vt vel ea quæ Arim. i & Seleuciæ ſtatuta fuerant, firma manerent: & quæ à nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita eſſent: vel priore ſchiſmate atque diſſidio durante, epiſcopis omnibus quocunque vellẽt loco conuenire liceret. In quo * cõuentu ne quis profanus adeſſet: néue finem ſuum conſequeretur, ſi quis ſeorſim quidquam egiſſet, aut fallere inſtituiſſet, ſicuti ſub Conſtantio factum eſſet, rogarunt. Illud quoque ſignificarunt, ſe citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Impe- E
rialem, ne moleſti eſſe viderentur, non venturos. Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos eſſe ſumptibus & iumentis propriis, oſtenderunt. Qui verò Principi ita ſupplicarunt, fuere, Baſilius Ancyranus, Syluanus Tarſenſis, Sophronius Pompeiopolitanus, † Pauſinicus Zelenus, Leontius Comanenus, Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Caſtabalenus, & alij. Imperator libello ſupplici accepto, reſponſum eis non dedit, ſed illud tantum dixit: † Ego contentionis ſtudium odi, concordiæ autem aſſectatores vnicè amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & vt Imperatoris conſilium ſuccederet, effecit. Altercationis namque ſtudium, eorum qui Acacij autoritatem ſequebantur, & ſemper opiniones ſuas ad principum arbitrium apertè accommodabant, deprehenſum eſt. Nam quum Meletum Antiochiæ epiſcopum apud Imperatorem, qui tum ibi erat, in magno precio eſſe viderent, cum eo collocuti, vt rurſum Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. Meletius autem is fuit, qui paulo antè ab eis ſeiunctus, ad τὸ ὁμοούσιον cõſubſtantialis profeſſionem acceſſerat. Itaque concilio Antiochiæ Syrorum coacto, Nicænam fidem, vt ſcilicet citra controuerſiam ὁμοούσιος Conſubſtantialis patri filius diceretur, ſtabiliunt atque confirmant. In ea Synodo fuere, diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antiſtes: Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodiceæ Syrorum, Acacius Cæſareæ Palæſtinæ, Irenió, Gazæ, Athanaſius Ancyræ, per Orphitum & Aetium presbyteros, Titus Boſtrenſis, atque alij plures * epiſcopi, viri inſignes. Ea re acta, ad Imperatorem quoque quæ decreuerant ad hunc modum ſcripſere. Piiſſimo, Deique amantiſſimo Domino noſtro Iouiniano, Victori, Auguſto, quæ Antiochiæ epiſcoporũ ex diuerſis prouinciis cõuenit Synodus. Quòd pietas tua, Princeps, Eccleſiaſticam pacem & concordiam conciliare ſtuduerit, & ipſi probè nouimus, Dei amantiſſime Imperator. Quòd verò & caput eiuſcemodi vnionis & ſignũ veræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoque non ignoramus. Quapropter ne

D

F

Macedoniani Iouiniano ſupplicant.

Supplicãtiũ nomina.

Zela & Comana oppida Cappadociæ Plin. Præclariſſimum Iouiniani verbum.

Socrates habet Pauſinus.

Synodus Antiochena, in qua Nicænũ Symbolum ſtabilitur.

* *Horũ nomina ſunt apud Socrat. lib. 3. cap. 25.*

Synodi epiſt. ad Imperatorẽ ſcripta.

A & nos inter eos recenſeamur, qui dogmata veritatis adulterando deprauant, ad pietatẽ tuam reſerimus, nos dudum celebratæ ſanctæ Nicænæ Synodi fidei profeſsionem recipere, atque tenere. Et quod in ea quibuſdam peregrinum & inſolens videtur eſſe verbum ὁμοούσιον conſubſtantiale, id nos, certam à patribus accepiſſe dicimus interpretationem. Significat id enim, ex ſubſtantia patris filium eſſe genitum, & æqualem eſſe ſubſtantia filium patri. Neque enim quaſi perpeſsio vllqpiam, in ineffabili generatione intelligitur: neque iuxta vſum aut cõſuetudinem aliquam Græcorum, ſubſtantiæ verbum accipitur. Sed ad Arium, qui non exiſtentibus nobis filium impiè producere auſus eſt, euertendum, id vſurpatur. Quemadmodum & nunc qui exorti ſunt ἀνόμοιοι, hoc eſt, inæquales, grauiore adhuc audacia & temeritate ad eccleſiaſticam concordiam peſſundandam, impudenter feruntur. Relationi autem huic noſtræ etiam ſubiunximus exemplum ipſius Nicænæ fidei, ab ipſis qui eam promulgarunt epiſcopis editæ: quam ſa- B nè & complectimur. Eſt autem talis. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem: & reliqua ipſius formulæ, ſine mutatione omni, ita vt conuenit, allegata. Atque epiſcopi quidem qui Antiochiæ conuenerant, hæc decreuerunt, diſertis verbis Nicænam fidem confirmantes.

Significatio verbi Cõſubſtantialis.

CAPVT XLI.

Athanaſius cum Iouiniano Antiochiæ fuit.

TVm verò & Athanaſius cleri Alexandrini epiſcopus, de amicorum conſilio Antiochiam profectus cum Imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei ſuggeſtis, Alexandriam rediit. Sunt autem qui dicunt, ab Imperatore potius eum euocatum eſſe, vt illi quæ de religione agenda eſſent, exponeret. Et quum ibi res eccleſiæ ritè conſtituiſſet, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta feciſſet, domum reuertiſſe. Qui autem Antiochiæ Arianorum hæreſi præfuit Euzoius, vt opinionis ſuæ ex Eunuchis quidam nomine Probatius eccle- C ſiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo ſtudio cõtendit. Atq; eam ob cauſam Euzoij ſuaſu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorem Athanaſium vehementer criminando detulit, quòd temporibus ſuperioribus in epiſcopatu ſuo ſemper reus actus, & à prioribus Imperatoribus exilio vt ſeditionis & diſcordiæ autor mulctatus fuerit, & proinde alium Alexandrinis epiſcopum dari petiit. Iouinianus autẽ, quẽ non latebat Arianos hoſtili planè in illum eſſe animo, criminibus eis minimè motus, Lucium quietum eſſe, Probatium autem & reliquos eius Eunuchos, veluti turbæ talis autores, modeſtius ſe gerere iuſsit. Athanaſium porrò quum ſibi temporis eius conſuetudine amiciſsimum feciſſet, in Aegyptum remiſit, eccleſiáſque ei & populum ibi arbitrio ſuo inſtituendum commiſit. Porrò plurimùm is virum eum laudaſſe dicitur, propter virtutem, & vitæ innocentiam, orationis etiam feſtiuæ venuſtatem, prudentia quadam admiranda temperatam: & propter ea quæ is de religione noſtra ritè decreta, in ſcripta retulit.

Euzoius laborat, vt Probatius Eunuchus Alexandrinis creetur epiſcopus.
Athanaſius apud Imperatorem accuſatur.
Accuſatores nihil agunt.

CAPVT XLII. D

SEdenim Athanaſius Alexãdriam cum eo, quo par erat, honore reuerſus, quòd ei Imperator ſignificauerat, vt ad ſe certam irreprehenſibilis fidei formulam mitteret, Synodo prouinciali coacta, & ſpectatiſsimis quibuſque epiſcopis ad ſe euocatis, Principi, vt Nicænam fidem inuiolatam atque integram, quæ ſcilicet Euangelicis dogmatibus conueniat, ſeruaret, reſcripſit. Verùm nihil obſtat, quin vtilitatis eorum gratia qui iſta legent, epiſtolam eius de verbo ad verbum hic apponam. Ea ſic habet. Piiſsimo & humaniſsimo Victori Auguſto Iouiniano, Athanaſius & reliqui epiſcopi, qui nomine omnium Aegypti & Thebaidis & Lybiæ cõuenerunt epiſcoporum. Admodum, Dei amãtem Imperatorem, diſcendi ſtudium, cœleſtiúmq; rerum deſiderium decet. Sic namque quùm cor in manu Dei habebis, tum imperium in pace multorum curriculis annorum adminiſtrabis. Quum E igitur cognoſcere à nobis pietas tua catholicæ eccleſiæ fidem velit, gratis Deo de tali animo tuo actis, viſum nobis eſt præ omnibus aliis, pietati tuæ à patribus Nicçæ promulgatam fidem in memoriam redigere. Qua nonnulli proculcata, nobis quidem illi varias moliri ſunt inſidias, quod hęreſim Arianam ſequi noluerimus: autores autem ſectarum & diſsidiorum eccleſiæ vniuerſali extitere. Ipſa ſanè vera & pia in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fides, aperta eſt & manifeſta omnibus, ex diuinis ſcripturis cognita atque collecta. In qua ſancti homines perfectionem conſecuti atque conſummati, egregiè martyrio ſunt defuncti: & nunc corporum vinculis ſoluti, in Domino conquieſcunt. Et permanſiſſet illa incorrupta, niſi quorundam hæreticorum improbitas immutare eam atque deprauare fuiſſet auſa. Arius ſiquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduerſus eam † ſubintroducere conati ſunt: filium Dei ex non exiſtentibus, & creaturam factúramque, & mutationi obnoxium eſſe dicentes. Ac multos profectò per hæc ſeduxerunt, adeò F vt etiam qui videretur eſſe aliquid, in illorum abrepti ſint blaſphemiam. Sedenim ſancti patres maturè illis obuiam euntes, ſicuti diximus, concilio Nicææ coacto, Arianam quidem hæreſim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuerſalis eccleſiæ fidei profeſsionem in ſcriptum retulerunt: vt ea ipſa vbique deprædicata, ſuborta extingueretur hæreſis. Et lecta illa eſt atque celebrata in eccleſia omni. Cæterùm quum renouare Arianam hæreſim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à patribus Nicææ promulgatã fidem abrogare audeant, quidam autem præ ſe quidem obtentu quodam ferant profeſsionem eius, re ipſa verò eam negent, perperam τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale interpretantes, qui blaſphemia etiam Spiritum ſanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam eſſe dicunt: neceſſariò ad pietatem tuam, eam ipſam Nicænam fidei profeſsionem, detrimento eo quod ex huiuſmodi blaſphemia multi populi capiunt, perpenſo, mittendam eſſe duximus, vt pietas tua quàm

Athanaſij & coepiſcoporum ſuorum ſententia ad Iouinianũ, de ſinceriore fidei profeſsione ſcriptum.
Arij hæreſis.
† [illegible]
Macedonianorũ hæreſis.

A accuratè ea ſcripta ſit, cognoſcat, & quantum à veritate aberrent, qui præter hanc aliud docent, videat. Illud ſcito Chriſtianiſsime Auguſte, à ſeculo hanc eſſe prædicatam fidem. Et hanc ipſam profeſſos eſſe, qui Nicææ conuenere patres. Atque etiamnũ ſuffragiis ſuis eam cõprobare omnes quæ paſsim ſunt eccleſias, ĩ Hiſpania, & Britania, & Gallia, & † Germania, & Italia omni, & Cãpania, & Dalmatia, Myſia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Apbrica tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, in Aegypto omni, Libya, Ponto, & Cappadocia, atq; hiſce vicinis terris. Ipſas quoque Orientis eccleſias, paucis exceptis quæ cum Arianis ſentiunt. Omnium enim earum quas recenſuimus comperta nobis eſt ſententia, quòd ab eis epiſtolas habeamus. Et ſcimus, Dei amantiſsime Auguſte, quamuis pauci quidam fidei iſti aduerſentur, nihil tamen eos præiudicij afferre poſſe orbi vniuerſo. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiam maiore nũc veræ reſiſtunt pietati. Et vt pietas tua fidem Nicęnam B cognoſcat, quamuis antea cognitam, attamẽ ſicuti ea à trecentis decem & octo epiſcopis eſt promulgata, ſubiungere literis hiſce voluimus. Eſt autem talis.

Symbolum Nicænum.

Credimus in vnum Deũ patrem omnipotentem, omnium viſibilium & inuiſibilium factorem. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtũ, filium Dei, genitum ex patre, vnigenitum, hoc eſt ex ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlis ſunt, quæque in terris. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, deſcendit: & incarnatus homo factus, & paſſus eſt: & reſurrexit tertia die, aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum ſanctum.

Anathema in Arianos.

Eos autem qui dicunt, fuiſſe aliquando quum non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia, aut quòd creatus vel mutabilis vel alterabilis ſit, anathemate ferit ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide, Dei amantiſsime Auguſte, vt diuina & Apoſtolica, neceſſariò acquieſcẽdum. C Neq; ea à quopiã mouẽda, aut mutáda venit, perſuaſionis aut cõtẽtionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primùm fecerunt, ex nõ exiſtentibus filiũ Dei eſſe, & fuiſſe aliquando quũ non fuit, & cõditum creatúmque atque adeò mutationi obnoxiũ eſſe dicentes. Quam ob cauſam etiam, ſicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati ſubiecit hæreſim eam, verámque fidem promulgauit. Non enim ſimpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne ſimpliciter Deo æqualis, ſed ex Deo Deus verus eſſe crederetur. Sed & ὁμοούσιον conſubſtantialem adiecerunt, quòd id proprium ſit D germani, veríque ex vero & natiuo patre filij. Nõ etiam illi Spiritum ſanctum alienarunt à patre & filio: ſed potius eum cum patre & filio conglorificarunt, in vna ſanctæ Trinitatis fide, propterea quòd vna etiam ſit in ea ipſa ſancta Trinitate diuinitas.

Chriſtianæ Iouiniani Imperatoris virtutes.

Hiſce literis Imperator lectis, ſolidè eſt cõfirmatus: & quam de rebus diuinis obtinuit affectionem & ſententiam, apertè ſtatim declarauit. Qui enim Conſubſtantiale profeſsi ſunt, eos obſeruauit, & liberaliter muneratus eſt. Illud quoque is propoſitum habuit conſilium, vt perſuaſione potius quam vi, inter diſsidentes contentionis dirimeret ſtudium: nec cuipiam, qualemcunque tandem conſectaretur fidem, moleſtiam faceſſeret, neque quicquam ad charitatem ſummam faceret reliqui. His verò qui ad concordiã & vnanimitatẽ eccleſiam reducere ſtuderent, maximum exhiberet honorem.

Themiſtius Iouiniani laudator. Conſularis eius oratio.

Id illum feciſſe, de eo non ſolũ Chriſtiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtius philoſophus teſtatur, in oratione ad eum ſcripta, quam Conſularem nominauit. E Virtutibus enim eius commemoratis, diuiniſque additis laudibus, eo illum nomine potiſsimùm efferт, quòd vnicuique quam vellet, religionem ſequi permiſit.

Præclarè adulatorũ naturam notauit Themiſtius.

Qua re illum impotentem adulatorum aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquam facetè & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis quàm Deũ colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc nunc illuc, atque in contrarium adeò momentum refluente.

CAPVT XLVIII.

AD hunc modum Iouinianus, audaciam eorum qui tum nugamentis ſuis turbare eccleſiam conſtituerant, compeſcuit. Et Nicęna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, ſub imperio eius ad priſtinam rediit gloriam & profeſsionem. Verùm ſucceſſus is, ne ea ad ſimilem rurſus recideret turbam & confuſionem, F minimè futurus erat diuturnus, Non enim eis rebus, quæ eccleſiæ ſub Conſtantio accidẽte ſolis, magni illius patris Antonij diuinatio ad exitum ſuum peruenit: ſed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id poſtea ærumnæ ſub Valentis imperio toleratæ oſtenderunt.

Magnus Antonius monachus in ſomnis peruerſionem eccleſiaſticam tumultum, qui ſub Conſtantio & Valente acciderunt, præuidit.

Priuſquam enim ſub Conſtantio Ariani eccleſiis regendis primas obtinerent, in ſomnis videre ſibi viſus eſt admirandus ille & magnus Antonius, multos cum impetu in ſanctius ſacrarium inferri, atque ibi ſalientes calcibúſque ſe petentes, ſacram euertere menſam. Quum autem euigilaſſet, ſomnium id retulit & expoſuit: futurum ſcilicet, vt adulterinorum monſtroſorúmque dogmatum confuſio Eccleſiam DEI occuparet, & alienæ doctrinæ aſſertorum inſultus ſacram peſſundaret menſam. Porrò non vanam fuiſſe, aut mendacem viſionem, ſimul & interpretationis eius prædictionem, quæ deinde ſubſecuta, & poſtea etiam imperante Valente acta ſunt, ſatis declararunt. De his ſatis.

† *Germaniam noſtram inter alias Europæ regiones catholicã orthodoxamque in Chriſtum Ieſum, non ita longo poſt aſcenſionem eius tempore, integrè coluiſſe fidem, illuſtre eſt apud Irenæum libro 2. contra hæreſes teſtimonium, ita ſcribentem: Nam etſi in mundo loquelæ diſsimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis vna & eadẽ eſt. Et neque hæ quæ in Germania fundatæ ſunt eccleſiæ aliter credũt, aut aliter tradunt: neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Aegypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi ſunt cõſtitutæ. Sed ſicut ſol creatura Dei in vniuerſo mundo vnus & idẽ eſt, ſic lumẽ, & prædicatio veritatis, vbique lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.*

Iulian' Tarſi ſepelitur.

A Imperaror autem Iouinianns celeritate magna An tiochia diſcedens, Conſtantinopolim contendebat. & Tarſum qunm veniſſet, Iuliani ibi corpus, iuſtis funeralibns peractis, ſepelüt: non conſultò, ſed caſu potins quodam & errore, cadanere eius ex aduerſo tumulo ei qui Maximini cootinebar oſſa, ira condito, vt via publica vtrunque ſepulcrũ dirimeret. Ibi verò Conſul quoqne renunciatns, Conſtantinopolim proficiſcens, ed Boſpornm venir, in locum cui Dadaſtana nomen eſt, Galatiæ & Bithyniæ limirem. Vbi Senarus ei occurrit, & quẽ diximus, Themiſtius, conſularem de eo editam orationem recitauit: quam poſtea in vrbe Conſtantinopolitana etiam magna cum libertare publicauit. Frigns autem ingens ſoualnit: & Imperator in diuerſorio quodam auidius copioſiore ſumpro cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incruſtatum, ſe cõfeſtim ad ſomnum capiendum compoſuit. Et qnòd ex igne largins acceoſo tepoc humorem ex parieribus recens dealbaris eliceret, atqne is ſenſim ſe per nares inſinnans, meatus per

Ioviniani mors.

B quos accipitur & redditur ſpiritns, obturaret, ſtrãgulationem Imperatori attulir: vnde mors eſt cõſecuta. Circiter octo menſes in Imperio tranſegit, vir bonus & honeſtus: ſub quo & eccleſiaſticæ & pnblicæ res proſperos habitutæ fuerant ſucceſſus, niſi per aduerſam prorſus fortunam, repentina mors, quę illum oppreſsit, tantum bonnm Romanornm Imperio inuidiſſet. Obiit antem ſnu & Varoniani filij, quem Illuſtriſsimum Ancyræ in Galatia renunciauerat, conſulatu, decimoſeptimo menſis Februarij die, ætatis anno trigeſimotertio. Porrò decimus iſte hiſtoriarum liber triennij tempus complectitur: qnum qnidem à Muodo condito † qninqnies milleſimus octingenteſimus ſepruageſimus qnintus, à Domini aurem natiuitate trecenteſimus & ſepruageſimus agererur annus.

Plenum libri anni.
† Secundũ recentiores, 4345.

DE IVLIANI MORTE ORACVLVM.

Atque vbi Romanis Perſas deuiceris armis,
Vſque Seleucaam bello progreſſus ad vrbem,
Cæleſti tum te ſublatum turbine curens
C *Euchet ignivomus, magnóque repenet Olympo,*
Defunctum curis hominum, duróque labore:
Et patriam atheria lucis remeabis ad aulam,
Vnde caduca hominis progreſſus membra petiſti. D

Qnum idem Iulianus ad Creſiphontem eſſet, reſponſum tale à diis ſuis recepir:

Iuppiter inuiſam diuis cæleſtibus omnem
Olim terrigenûm concîdit fulmine ſtirpem,
Ore deum referens Romanorum Induperator
Iulianus, Perſis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mœnia longa,
Atque alios ferro populos deuaſtat, & igne.
Ille etiam Heſperus, per Martia pralia gentem
Sapius Almanam victor proſtrauit in orts.

DE IOVINIANO.

Varroniano hic parte, in agro Singidonenſi Pãnoniæ genitus eſt. Imperator renunciatus, Græcæ ſuperſtitionis cnltoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochiæ ſcommatibus multis & conniciis eſt affectus. Inuidiã ei Perſica pax conciliauit: quæ mox ea re quoque eſt adaucta, quòd à cooiuge inE ſtigatus, templum ibi qnod Hadrianns in bonorẽ patris Traiani rãqnam Dei magnificentiſsimè extrnxit, & Inlianus poſtea in Bibliothecam redegit, vnà cum libris omnibus cremari iuſſerir. Itaque in eum paſsim famoſi libelli vel ad parietes affixi, vel in via ſparſi ſunr: verſibus Homericis, qnibus Paridis ignania & Therſitæ turpitudo rraducitur, per parodiam in illnm detortis. Quales fuere:

Veniſti ex bello, quo te periiſſe decebat. Item:
Degener, excultor forma, ſectator amorum, &c. Item:
Quod niſi detracta tunicáque, togáque, pudendas
Inſuper & partes qua cingit veſte, prehenſum,
Et cǽſum plagis ad ſanos miſero Perſas, &c.

Anus etiam quædam proceritate enm & forma conſpicunm eſſe cernens, qnnm dementem eſſe audiuiſſet, Quàm corpulenta (inquir) eſt ſtulticia? Ex plebe prærerea quidam in Hippodromo dicacitate eum perſtrinxit, & riſum ingenrem omnibus monit. Ioanem enim & frigidam proceritatẽ eius eſſe dixir. F

VNDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De vita & moribus Imperatoris Valentiniani, & de fratre eius Valente.*
2 *Qui eo tempore in magnis vrbibus eccleſiarum curã per ſucceſsionem ſortiti ſint.*
3 *De Concilio Lampſaceno, & vt in exilium pulſi ſint conſubſtantialis cultores.*
4 *De Tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibíque inuento oraculos & de aquaductu Conſtantinopolitano.*
5 *De Eleuſio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano epiſcopo.*
6 *De Macedonianis, & τῶ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam miſſa.*
7 *Confeſsio legatorũ Liberio epiſcopo Romano exhibita.*
8 *Epiſtola Liberij, epiſcopis Orientalibus miſſa.*
9 *De Synodis Tyana & in Caria coactis.*
De ea qua tum graſſata eſt perſequutione: & de ſancto Athanaſio, vt is ſolus ſede ſua non ſit eiectus. 10
Vt Ariani & Eunomiani per diſsidium ſint ſeiuncti: & de Eunomio & Aetio, & qua ij contra orthodoxam fidem nouarum rerum ſtudio ſint conati. 11
De hareſi Apollinariorum patris & filij, & quomodo in ſuam declinarint hareſim. 12
Vt Baſilius & Gregorius, vterque libros refutatorios cõtra Eunomium & Apollinarium ſcripſerint: & qua iſtorum hareticorum fuerint opiniones. 13
De hareſi Anthropomorphitarum & Maſſalianorũ: praterea de Nouatianis, quòd & ij in multas ſectas ſint diuiſi, propter feriarum Paſcha mutationem. 14
Vt Eudoxio Cõſtãtinopolitano epiſcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euagrium, Euſtathio Antiocheno epiſcopo ſuffragante elegerint, & qua 15

his acciderint.

16 *De crudelitate Arianorum, & vt Valens circa Aſtacenum Nicomediæ portum octoginta Eccleſiaſticos viros vnà cum nauigio in medio mari igni combuſſerit.*

17 *De vita, inſtitutione, ſtudiis, & intima amicitia magni Baſilij & Gregorij Theologi: & vt ad ſacerdotalem dignitatem ſint prouecti.*

18 *Vt poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate.*

19 *De fraterna coniunctione & amicitia Baſilij & Gregorij, & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quòd tres in eccleſia fuerint Gregorij, ſanctitatis omnes participes: & præterea quartus quidam hæreticus.*

20 *De ſancto Amphilochio epiſcopo Iconij, vt is per Angelum ſit conſecratus: & vt tum diuinus Chryſoſtomus etiámnum adoleſcens, gratia eius quæ ei inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen.*

21 *Vt Valens Antiochiæ maximam perſequutionem cõtra pios mouerit, in fluuio eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samoſatenum Euſebiũ, de cuius rebus geſtis breuis inſerta eſt narratio, in exilium egerit.*

22 *De Barſe, & tyrannide ea quam in ciuitate Edeſſa Valens in martyrio ſeu templo ſancti Thomæ perpetrauit.*

23 *De Eulogio & Protogene, vt magnificè pro fide decertauerint: & vt poſt reditum ab exilio alter Edeſſæ, alter autem Carris eccleſiæ epiſcopi præfuerint.*

24 *De ſancto Flauiano & Diodoro, vt ipſi gregem Meletij rexerint, cum nondum epiſcopalem dignitatem ſuſcepiſſent.*

25 *De ſancto Aphraate, & Iuliano: vt monaſticã in ſolitudine vitam relinquentes grege Chriſti ſint tutati.*

26 *De obitu Athanaſij, cuius ſucceſſor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quem Ariani Alexandrinæ eccleſiæ, Petro pulſo, præfecerunt.*

27 *De perſequutione quã Lucius monaſteriis Aegypti intulit, & de diſcipulis Antonij magni: & de duobus ſanctis Macariis, vt propter fidem exulantes, multa miracula ediderint.*

28 *Epiſtola Petri Alexandrini epiſcopi, exponens quæ mala & clades Valens & Ariani in Aegypto pijs intulerint.*

29 *Vt propter excellentem virtutem eius temporis Epiſcoporum, hæreſium non inualuerit tempeſtas: & mentio Bretanionis Scytharum epiſcopi.*

30 *De Valentiniani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia: & de Romana Synodo, quæ Trinitatem cõſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaſo & Vrſitio Romanis epiſcopis, qui Liberio ſucceſſerunt.*

31 *De hæreſi Auxẽtij Mediolanenſis epiſcopi, vt à Damaſo exauthoratus ſit: & quæ Synodus de eo epiſcopis Illyricis ſcripſerit.*

32 *Vt exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius, qui tũ præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epiſcopus electus ſit: & de eius in dicendo libertate.*

33 *Vt magnus Valentinianus è vita exceſſerit. De Valentiniano iuniore, & de Iuſtina & Seuera imperatricibus, & de liberis vtriuſque narratio.*

Qui eo tempore in Aegypto floruerint philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Iſidorus, Serapion, Dioſcorus, Eulogius, & Apollos. 34

De Dorotheo, Piammone, Ioanne, Beniamin, Marco, Macario, & Apollonio. 35 &

De Moſe Aethiope, Paulo, Pachone, Stephano, & altero Moſe. 36

De Pior, Didymo, Arſeſio, Ammonio, & fratribus qui Macri ſeu Longi appellati ſunt. 37

De monte Nitria, & loco à Cellis dicto. Item de alio loco, cui nomẽ eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Mela & Solone. 38

De Palæſtinæ monachis, Heſychio, Epiphanio Cyprio, Salamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia. 39

De Syria & Edeſſa monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barſe, & Eulogio, qui epiſcopatum in monaſteriis geſſerunt. 40

De Cœleſyria & Antiochia monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint. 41

De Euagrio philoſopho, & vita inſtitutíque eius. 42

Quæ Euagrius in quibuſdam libris de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit. 43

Breuis commemoratio tanquam in ſumma clariore eius ætatis virorũ, vt eos diuina prouidentia id tẽpus tanquam ſcopulos contra immenſos fluctus & tempeſtates tulerit. 44

De interitu Græcorum idololatrarum, propter oracula quædam literis diſtinctè deſignata, initio facto à litera θ vſque ad Δ. De aſtronomia, & Themiſtio philoſopho: & quibus is verbis Valente leniuerit, vt de perſequutione nonnihil remitteret. 45

De Mauia Arabiæ regina, vt ea bellum cõtra Romanos ceperit, ac mox cum iiſdem pacem ſanxerit: & de Moſe, primo Arabum epiſcopo. 46

De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gente, vnde initium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint. 47

De Gothorum & Hunnorum gente, quomodo & qua ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi, in Romanorũ ditionem impetum fecerint. & de Athanaricho & Fridigerne. Præterea de Vlphila, eorum epiſcopo: & vt poſtea moto contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint. 48

Quomodo Valentinianus Valentem arguerit, item quomodo eidem Terentius liberè reſtiterit: id quod Traianus quoque, & alij duces ordinúmque ductores fecerunt. & vt Gothis Thraciam vaſtantibus, ciues Valentem conuiciis inceſſerint. 49

De ſancto Iſaacio, qui liberrimè Valentem eſt allocutus. & vt Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gothis acie congreſſus, ex fuga in tugurium ruſticũ, in quo multum ſtramenti fuit, peruenerit, ibique igni conſumptus perierit. 50

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS VNDECIMVS.

CAPVT I.

Fl. Valer. Valentinianus Pānonius imperator Rom. lectus.

† Februarij 25. die: Socr.

ETITA quidē Iulianus deſertor cęſus eſt. Ita etiam Iouinianus piiſsim⁹ imperator, in finibus Galatiæ & Bithyniæ è vita eceſsit. Exerci tus autē † die ſeptimo Nicæā venit & ibi Valentinianū Ro- B manorum imperatorem renunciauit: qui quum rebus aliis bonus vir, tum imperio ipſo dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in caſtris vixiſſet) apprimè peritus, animi autem magnitudine præſenti ſemper fortuna præſtantior viſus. Affuit verò tum Nicææ ab exilio reuerſus. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, cum ignis flammam ſub Conſtantio, quum curato corpore cubitum iuiſſet, circiter veſperam ex ore ſpirātem vidiſſe. Silentiarius enim ad accerſendum eum negocij cuiuſdam gratia ab imperatore, cui id etiam indicauit, miſſus fuerat. Imperator Cōſtantius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidē & perturbare virum eū, iniquum eſſe cenſuit. Vt autem timori ſuo conſuleret, ad Romani imperij fines eum miſit, vt ibi in pręſidio eſſet, & barbarorum excurſiones prohiberet. Poſtea quoque legioni [a] Iouinianorum præfuiſſe, & ordinum ductor cum Iuliano fuiſſe traditur. At poſtquam ille rerum eſt potitus, di- C gnitate ea ſpoliatum [b] Valentinianum perpetuo mactaſſe exilio dicitur, illo quidem ſub prætextu, quòd copias ſibi commiſſas non ritè in aciem cōtra hoſtes duxiſſet: reuera autem, quum Iulianus in Gallia occidētali adhuc eſſet, & † tēplū quoddam ſacrificij gratia peteret, Valentiniano pręſente (vetus enim cōſuetudo erat, vt qui Iouinianę & Herculianæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præeſſent, principem à tergo ſequerentur) & iam templum ingredientem ſacerdos frondibus quibuſdam roſcidis conſpergeret, [c] & gutta vna in Valentiniani veſtem incideret, quòd is factum tale ægrè ferens, quum ſacerdotem conuiciis proſciderit: tum ipſo vidente Iuliano, enſe eam partem veſtis, in quā humor ex conſperſione ea peruenerat, (tanto Chriſtianam pietatem conſectabatur ardore) reſciderit atque abiecerit. Vnde deinceps illi Iulianus inſenſus, non multo pòſt eum condēnatum Melitinæ in Armenia perpetuò exulare iuſsit: eam quam diximus prætexens cauſam, quòd milites eius ſegniter rem geſsiſſent. Qua in re ei martyrij honorem, quod pro religione Valentinianus ſubiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob cauſam aliis quoq; Chriſtianis pepercit, q eos ex periculis huiuſmodi laudem & gloriam conſequi animaduerteret. Vbi autem Iouinianus ad imperium peruenit, ab exilio eſt reuocatus. Porrò Iouiniano defuncto, Nicææ totius exercitus, & eorum maximè qui primarias gerebant dignitates, in primis autem Datij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, ſecundi præfecti, Arinthei ducis, & Glaphi, qui domeſticis præfuit, conſilio & voluntate imperator eſt electus.[d] Et quū imperatoriis ſumptis inſignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eum, [e] vt ſibi imperij ſocium aſciſceret, rogauit. Atque ille manu eis, E vt ſilerent, innuens, graui & imperiali ſententia, Veſtrum quidem, inquit, fuit, vt priuatum me ad imperialem extolleretis dignitatem: res autē adminiſtrare, non iam veſtri, ſed Principis ipſius arbitrij eſſe, vos ipſi quoque dixeritis. Itaq; vos deinceps imperata facere, & quietos eſſe: me autem, quid facto opus ſit, curare decet. Ac tum quidem militibus non ceſsit: poſtquam verò Conſtantinopolim venit, trigeſimo à ſuſcepto imperio die, ſocium ſibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quaſdam etiam Occidentales ad Illyricum vſque fratri conceſsit: reliquas ad Occidentalem Oceanum pertinentes, & continentem ex aduerſo omnem, vſque ad extremos Libyes, ſibi attribuit, [f] vt toti imperaret Occidenti. Breui etiam deinde [g] Gratianum filiū adhuc adoleſcentulum, ad imperium euectum, moribus inſtitutiſque ſuis aſſuefecit. Sed enim fratres ambo, Chriſtiani quidem iam inde ab initio fuere, cultu verò & opinione variarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: moleſtúmque ei fuit, quòd F non omnes eandem ſequi ſentētiam cogeret. Valentinianus autē Nicænæ profeſsionis propugnator, ornādos quidem religionis ſuæ populares duxit: nihil autē eis moleſtiæ, qui ab eo diſſentirent, intulit. Cæterùm in rebus adminiſtrandis pares fuere.

† πιθάκνῃ vel βάλκνῃ.

Prodigium, quo imperiū eius deſignatum eſt.

a Iouinianos Maximianus imperator vocauit milites eos, qui ſtrenuiter in Illyrico rē geſſerāt à Diocletiano Ioue: ſicuti alios à ſe ipſo, Herculianos.

b Valētinianus ab Iuliano in exiliū actus.

† Templum Fortunæ. Eutrop.

c Exilij eius cauſa.

Iulianus Valētinianū & alios chriſtianos martyrij honorem inuidit.

d Ad hūc vſq; diē Pannonij hūc morem Magiſtratibus legendis ſeruāt

e Milites à Valētiniano vt ſibi imperij ſociū delegat, petunt.

Memorabilis Valētiniani vox.

Fl. Valēs frater eius imperij conſors erectus proficiſcitur.

f Valētinianus Occidenti præeſt.

g Gratian⁹ Valentiniani filius Auguſtus creatus.

Valēs Arianus.

Valentinianus Catholicus.

CAPVT II.

EA tempeſtate eccleſiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij ſucceſſor. Ante eum autem Sylueſter, ſub Cōſtantino eccleſiā eam rexerat. Alexandriæ autem, Conſubſtantialis profeſsioni magnus præfuit Athanaſius, Georgio & Gregorio hæreticis ſurrogatus: qui tamen & ipſi ei ſucceſſerant. Ante Athanaſium Alexander, ante Alexandrum Achillas, ante hunc Petrus, qui ſub Maximiano martyrio eſt defunctus, epiſcopus ibi fuit. Porrò Antiochiæ Arianis præijt Euzoius. Cōſubſtantialis autem profeſsionis duo erant antiſtites: alteri nanq; parti Paulinus, alteri diuus præfuit Me-

Epiſcopi Romani.

Alexādrini.

Alexādrinorum Arianis præijt Lucius Socrat.

Antiocheni.

A letius. Iſti autem Arianis ſucceſſere. Et huius quidem deceſſor proximus Eudoxius, illius autẽ Leõtius ſuerat. Ante hũc, epiſcopatũ ibi geſſerat Stephanus, cui pręceſsit Phlacitus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui oẽs Ariana rabie repleti fuerãt. Ante Eulaliũ magnus Euſtathius piè eccleſiã Antiochenã gubernauit, Philogonij martyris ſucceſſor: Philogonium verò Vitalis pręceſſit. Hieroſolymis autem Cyrillus denuò epiſcopalem obtinuit dignitatem, qui primùm quidem Maximo ſucceſsit. Maximum autem magnus Macarius præceſsit, Hermonis ſucceſſor. Cyrillo Erennius ſubſtitutus, atque huic rurſum Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rurſus diuus ſucceſsit Cyrillus. At Conſtantinopoli eccleſiam eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Cõſubſtantialis autem profeſſores intra vrbẽ in parua domo conuentus agebant. Templis Macedonianę religionis in vrbibus plerіſque adhuc tum præfuerũt, qui in Seleucia fidei formulam promulgauerant, eadem quæ Acacius ſentiẽtes. Eudoxius Macedonio ſucceſſerat, Macedonio B Paulo confeſſori, Paulus Nicomedienſi Euſebio Ariano. Euſebius Alexãdro, quem præceſsit Metrophanes. Hic quidem tum eccleſiarũ fuit ſtatus.

Hieroſolymitani.

Conſtantinopolitani.

Sed ij poſtea ab Arianis ſunt ſanctis, poſt ſynodũ Seleucenam.

CAPVT III.

POſtquam verò rerum occidentalium cura Valentinianum Romã vocauit, atque is per Thraciã iter fecit, qui in Bithynia & Helleſpõto fuere, aliique item epiſcopi [a] τῶ ὁμοουσίῳ conſubſtãtialis fidei addicti, Hypatianum Heracleæ ſiue Perinthi epiſcopum, legatũ ad eum miſere, [b] vt epiſcopos omnes conſtituendi dogmatis gratia, in vnum locum cõuenire iuberet. Qui vbi ad imperatorem legationem eam pertulit, Imperator: † Mihi, inquit, negotiis occupato, & reipublicæ curis diſtento, res eiuſmodi inquirere nõ facile eſt. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata eſt, quocunque vultis loco cõuentum agite, & de rebus omnibus plè C deliberate. [c] Hoc accepto reſponſo, Lampſaci cõuenere: & duobus menſibus pòſt, de rebus plerіſque ſtatuêre: (erat autem is annus à Synodo Seleucena ſeptimus) in primis, vt irrita eſſent, quæ Conſtantinopoli, Eudoxij & Acacij ſuggeſtione ſancita erant: atque vt etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atq; ab Epiſcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli ſubſcripſerant, promiſsione ea adducti, quæ ipſis de abolenda inæqualitate ſubſtãtiæ facta fuerat, qua tamen in re promiſſorum mendacio decepti erant. Acquieſcẽdũ autẽ eſſe ſententiæ ei, quæ æqualem ſubſtantia patri filium profitetur: quòd per opus eſſet & neceſſarium, vt in fidei formula ad ſubſiſtentias diſcriminatim ſignificandas, verbum ὁμοίως, hoc eſt æqualis, adderetur. Solam verò in eccleſiis omnibus frequentari debere, quæ Seleuciæ quidem confirmata, antea autẽ Antiochiæ D promulgata eſſet, fidem, quum in ea vrbe eccleſiæ dedicatio eſt celebrata. Inſuper, vt qui ſedibus ſuis ab eis expulſi erãt, qui filium patri inæqualem eſſe opinarentur, Epiſcopatus ſuos reciperent: quòd illegitimè ſcilicet ex eccleſiis ſuis eſſent deturbati. Quod ſi quis quenquam de re aliqua accuſare vellet, vt ei id facere cum conditione illa liceret, vt idem & ipſe ſubiret periculum. Iudices autem inter eos vt eſſent, prouinciæ eius Epiſcopi, ſentẽtiam rectam ſequentes. [e] Teſtes autem, Epiſcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiuſque vita probè cognita eſſet. Hiſce decretis factis, Eudoxium ſectatoréſque eius euocatos, primùm ad facinorum eorũ quę perpetraſſent, pœnitentiam inuitarunt. Vbi illi autem id contempſere, res actas ad Eccleſias omnes perſcripſerunt. Cęterùm veriti, ne Eudoxius aulam imperialem ſibi conciliaret, atque ipſis calumniam intenderet, placitum eis eſt, acta Lampſacena ad imperatorẽ referre. [f] Atque ita Valẽti, qui fratrem ad veterem Romam proficiſcentem, vſque ad Illyricum co- E mitatus produxerat, redeunti, ad Perinthum Thraciæ rem omnẽ expoſuere. Verùm Eudoxius cum popularibus ſuis eos præuenerat, & aulę ſtudia ſibi conciliata habebat. Itaque imperator Lãpſacenis legatis, ne ab Eudoxio diſsiderent, ſuaſit. Atq; vbi illi Eudoxij res, quas Cõſtantinopoli atq; etiã in Synodo Seleuciæ fraudulenter egerat, accuſantes reprehenderũt ira percitus imperator, [g] oratores quidẽ in exiliũ egit, eccleſias autẽ eorũ Eudoxij ſtudioſis mãdari iuſsit. Ipſe verò Antiochiã Syriæ eſt profectus. Veritus nãque fuerat, ne Perſæ tricennali, quæ ſub Iouiniano facta fuerat, pace ſoluta, in regionem eam excurrerent. Porrò vbi illi nouarum rerũ nihil moliri comperti ſunt, Antiochiæ manſit, atque ibi eccleſias turbauit. Nam diuũ [h] Meletium ſolũ exilij cauſa vertere coegit: Paulino autem propter ſingularem morum modeſtiam pepercit. Quicunque autem communicare cum Euzoio nollent, eos aut exilio mulctauit, aut aliter, verberibus ſcilicet afficiẽs, & mulctam eis dicens, malè accepit.

a Homouſiani à Valentiniano ſynodi celebrãdæ facultatẽ petunt.

b Socra. lib. 4. ca. 2. Macedonianos epiſcopos ſynodum illã petijſſe à Valente ſcribit: Valentémq; non grauatẽ, vt eo cogeretur, abſenſiſſe ppterea quòd exiſtimauerit, eum omnem ibi cum ſententiam Eudoxij & Acacij abliturũ esse.

c Concilium Lãpſacenum & eius decreta.

e Proceſſus iudicialis contra epiſcopũ accuſatum.

f Synodi decreta apud Valentem exponuntur.

g Legati ſynodi à Valente pſcribũtur Valens Antiochiam pficiſcitur.

h Meletius iterũ exulat.

Catholicus ibi vexat.

F

CAPVT IIII.

ET profectò ad grauiorem ille feritatem proceſsiſſet, niſi impetum eius Procopius ad tyrannidem aſpirans, ad breue tempus inhibuiſſet. Is nanque genus ſuum ad Iulianũ referens, & ſub Iouiniano tyrannidem affectãs, Chalcedonem occupauerat: & clàm Cõſtantinopolim ingreſſus, imperium arripuerat. Tum verò non contemnẽdo coacto exercitu, aduerſus imperatorem infeſtis ſignis eſt profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progreſſus, circa Natoliam certamine cũ eo eſt congreſſus: & victus, inde Nicæam peruenit. Sed mox Procopius à proditoribus Comatio & Agelone, quos fidos ſibi eſſe putauerat, captus, & vinctus Valenti eſt traditus. In vtrunque porrò proditorẽ nouo ſupplicij genere, iureiurãdo quo ſe illis beneuolum ſemper fore receperat ſpreto, animaduertit. Crudelem enim in modum ſerris diſſectos interemit. Procopius autẽ ad arborum duarum non longè inter ſe diſtãtium vertices ad-

Procopiũ tyrannum compeſcit.

Fuerũt ij duces Procopij.

Supplicium proditorum. Proditores Procopij. Ipſius etiam Procopij, Metij, Suffe

† *Verba hæc apud Sozom. lib. 6. ca. 7. ſic habent:* ἐμοὶ μὲν λαῷ τυγχάνοντι οὐ θέμις τοιαῦτα πολυπραγμονεῖν. οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπη βούλονται συνίτωσαν, *hoc eſt: Mihi, qui laicus ſum, talia narioſè inquirere fas non eſt: Epiſcopi verò, quibus hoc eſt cura, quo volunt loco conuentum agant.*

ij ſupplicio non abſimile

A ductos pedibus alligatus, eiſdē mox ad naturalem ſtatum ſuū redire permiſsis, diſcerptus eſt. Sic ſcilicet tyrannus in duas diſtractus partes, interiūt.

Chalcedonis muri, quòd ea vrbs Procopij tyranni partes ſequuta, Valentem portis excluſerat, & ſibi iniurijs affecerat, diruuntur & renouantur.

Imperator autē Chalcedonis, quæ e regione Byzātio ſita eſt, muros dirui iuſsit. nam id ſe, ſibi ipſi quoque dira precatus, facturum eſſe tyranno deuicto iurauerat, propterea quòd Chalcedonij tyranni partes ſequuti, pietatem & fidem imperatori debitam abiecerāt. Nam eum, quum ad vrbem eā acceſsiſſet, contumelioſè conuiciis proſciſſum, portis clauſis excluſere. Mœnia igitur principis iuſſu diruebantur, & ſaxa ſtatim Conſtantinopolim ad publicum lauacrum, quod Cōſtantianum vocatum eſt, extruendum transferebantur. Enimuerò quum ſic murus dirueretur, In ſublimi quodam ſaxo, literis altius inciſis oraculum conſcriptum repertum eſt, illud denuncians. Vbi copioſiore aqua vrbs abundatura eſſet, tum fore vt murus lauacro inſeruiat: gentes autē innumeræ, Romanorum vaſtantes imperium, multum afferant detrimenti, tandem verò & ipſæ cæſæ intereant.

Oraculū in ruinis muri Chalcedonenſis repertum.

B Sed nihil obſtat, quo minus, ſtudioſorū cauſa oraculum ipſum hic apponatur.

" *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes lata veſtigia nymphæ,*
" *Mœniáque excipient trepidante lauacra ſuſurro:*
" *Tum varia numerum ſuperantia millia gentis*
" *Effera Mauortis ſæuis ſpirantia vires,*
" *Vndis tranſmiſsis flaui reſonantibus Iſtri,*
" *Myſos excindent armis, Scythicóſque colonos.*
" *Atque vbi Threycios feragens inuaſerit agros,*
" *Hic illos fatum bellantes opprimet atrox.*

Accidit porrò poſtea, vt aqueductus quem Valens extruxit, plurimum aquæ vbi ſuppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduerſus Romanos mouerentur, ſicuti paulò pòſt a me dicetur. Alij oraculū hoc alio accepere modo. Eo enim aquæductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodoſij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, † copioſa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuerſarium conuentum celebrare eſt ſolita. atque id ipſum obſcurius per oraculum verbis hiſce ſignificatum eſſe exiſtimarunt:

Oraculū Nic. Nymphæo. Socrat. Nymphæū Cōſtantinopoli in Theodoſij foro. † δαψιλὲς ὕδωρ.

C " *In media liquidas quum ducent vrbe choreas,*
" *Vitrea voluentes lata veſtigia nymphæ.*

Hæc de oraculo. Cæterùm cum Chalcedonenſium muri, ſicuti diximus, frangerentur, ciues Cōſtātinopolitani & Bithyni, Nicomedienſes & Nicæni, Imperatori ſupplicarunt, ne mœnia tam firma & ampla fruſtra dirui pateretur. Et ille quamuis ira plenus, ægrè quidem, attamen precibus eorum acquieuit: & iuramento quod debebat tribuens, diruendo ſimul & reſtaurando minoribus aliis ſaxis ſtructuram eam reſtituit: quod opus ad finem quoq; ſuum eſt perductum. Hæc mœnibus Chalcedoniorum accidêre. Poſt bellum aduerſus Procopium geſtum, grando maxima lapidibus ingentibus perſimilis decidit, & motus terræ graues variis in locis extitere, qui præ aliis locis maximum Nicææ Bithynorum vrbe, ea vniuerſa proſtrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomedienſi ſubuerſione. Nec multum interceſsit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germæ Helleſponti ciuitati fecit. Hæc porrò omnia turbatum eccleſiaſticarum fuerunt indicia. Grandinem namq; & terræ motus, multi mortales Dei

Valens muros Chalcedonis reficit. Fatales ſub Valente in Orbe caſ⁹. Nicæa per terræmotum euerſio. 2 Iulij, Iouiano & Lucano Coſs. Socrat. lib. 4. cap. 10.

Id Germa. Adſcribūtur

aduerſus imperatorem ira accidiſſe dixerunt, propterea q̄ multos ad epiſcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem non actutus fuerat, qui Eudoxio in fidei ſententia nō ſuffragarentur. Atque in eiuſcemodi calamitatibus nihil

D *cauſa ipſi iræ Dei aduerſus imp. Valentem.*

prorſus vel Eudoxius, vel imperator de ſtudio ſuo remittebat, quod vterque à ſe diſſentientes crudeliter abigere conaretur. Multique adeò ſacri viri ad exilium condemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentem virtutem, exulare iuſsi nō ſunt, Baſilius, magnus Cappadocum eccleſiæ antiſtes, & Gregorius, qui tum Nazanzi (quod tenue oppidū prope Cæſareā ſitū eſt) eccleſiæ præfuit. De quibus viris paulo pòſt dicemus.

Exiliū catholicorum epiſcoporum.

Baſilius magnus.

Grego. Nazanzenus.

CAPVT V.

IMperator Vallens bello cōtra Procopium proſperè geſto elatus, aduerſus eccleſiam rurſus arma parauit, vim religionibus omnibus, vt ſe Arij dogmati accommodarent, in-

E ferens. Maximè verò cōtra eos qui Lampſaci conuentum egerant, fremebat, q̄ non modò Arianis epiſcopis dignitatem abrogaſſent, ſed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnaſſent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eò Eleuſium Cyzici epiſcopum ad ſe acciuit, qui Macedonij ſententiæ magis addictus erat. Congregatóq; Arianorum epiſcoporum cœtu, vt cum illis eandem cōmunemque fidem complecteretur, imperauit. Porrò Eleuſius primùm generoſè & fortiter illorum communionem aſpernatus reſtitit. vbi autem imperator exilium ei, bonorúmq; publicationem minatus eſt, metu perculſus, † libens quidem, ſed non libenti animo, quod imperator iuſsit, fecit. Verùm cōfeſtim pœnitentia ductus, quū Cyzicum veniſſet, apud multitudinem in conuentu publico peccatum ſuum propalam eſt cōfeſſus: † illud inſuper addens, vt alium ſibi ſacrorū deligerent antiſtitem: ſibi enim deinceps epiſcopatum gerere q̄ fidem ſuam prodiderit, minus cōuenire. Cyziceni autem, q̄ ſum-

Valens Eleuſium Cyzici epiſcopū Arianam complecti fidem cogit.

† ἑκὼν ἄκοντι γνώμῃ. Pœnitentia Eleuſij. Eleuſius epiſcopatum deponit. † Et ſimul de re ſibi illata eloquutus. Socra. lib. 4. cap. 6. 2

F ma eum complecterentur beneuolentia, & adminiſtratione eius maximopere delectarentur, epiſcopum alium non receperunt, neque alij eccleſiam regendam permiſerunt: ſed ipſi Eleuſio ſubditi, ſententiam ſuam minimè mutauerunt. Quod vbi Eudoxius Arianæ ſectæ Conſtantinopoli præfectus cognouit, epiſcopum illis deſignauit Eunomium. Putauit namq; fore, vt is eloquentia ſua breui per felicem quandam perſuadendi vim Cyzicenos de multis, ad opinionem ſuam pertraheret. Et poſtquam Eunomius Cyzicū venit, eccleſias quidem, Eleuſio imperatoris iuſſu expulſo vacuas recepit: plebs autem Eleuſio obſequens, extra vrbē conuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hæreſi, ſuo loco paulo poſt dicam. Verum enim uero non modo Macedoniani, ſed etiam Nicænum dogma comprobantes, Conſtātinopoli eiſdem afficiebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, qui & ipſi Cōſubſtantialis profeſsionem complectebantur: quapropter eis quoq; eccleſias adimi imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Conſtantius hæreticis reliquis eccleſias eripuerat.

Eū retinere Cyziceni conantur. Eunomi⁹ ab Eudoxio Cyzici epiſcopus deſignatus.

Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Cōſtantinopoli affliguntur.

Agelius epiſcopus Nouatianorum proſcriptus. Agelij vita ſanctitas. Idem ab exilio reuocatur. Marcianus Nouatianus presbyter, filiorũ Valentis præceptor, vt Agelius reſtitueretur effecit.

A Agelium quoque epiſcopum, qui à Conſtantini temporibus, ad eum vſque diem, Nouatianorum eccleſiis præerat, in exilium Valens egit. Qui ſanè quemadmodum Socrati videtur, admirãdam egit vitam. Nam in eo, quod in philoſophia maximũ eſt, fuit: poſſeſsiones enim nullas, neque quicquã pecuniæ habuit. Et vitæ eius inſtitutum id maximè declarauit. Vnica enim veſte cõtentus fuit: & Euãgelicis decretis inſiſtens, calciamentis vſus nõ eſt. Cæterùm non multo pòſt, ab exilio reuocatus, eccleſias ſuas recepit, & liberè in eis conuentus egit. Quod vt fieret, Marcianus quidam effecit, vir vita ſimul & doctrina admodum ſpectatus: qui dudũ quidem ſuum in imperatoria aula obtinuerat locum: tum autem apud Nouatianos in presbyterorum ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anaſtaſiam & Caroſam Grammaticæ præcepta docebat, ſub quarum nomine publica lauacra Conſtantinopoli Valens conſtruxit. Eius viri gratia Nouatianorum eccleſiæ ad breue tẽpus clauſæ, rurſum ſunt apertæ. Sed ne eo quidem pacto prorſus ab

Ariani Nouatianis infenſi.

B Arianorum turbis fuere immunes: qui eis infenſi propterea erãt, quòd Nicænæ fidei dogmatis defenſores valde amarent & complecterentur, aliis opinionibus plurimùm ab illis diſsidentes.

CAPVT VI.

Evdoxio & popularibus eius, aduerſus eos qui ſincerè Nicænam colebant fidem, conatus probè ſuccedere viſi ſunt. Nam in maxima ditionis Valẽtis parte, & potiſsimùm in Helleſponto, Thracia, Bithynia, atq; aliis in circuitu vicinis & vlterioribus etiam terris, neq; eccleſiis iam illi præfuere, neque epiſcopos ſuos habuere. Macedonianis autem, qui permulti in regione ea rectã iam conſectantes ſententiam erãt, non minus infeſti, inhumaniter & ipſos ſunt perſecuti. Atque iſti propter imminentia mala oppidò in anguſtum redacti, alij ad alios per vrbes legatos miſere: & tandem ad fratrem Valentis Romam ſibi confugiendum, & cum Liberio potius,

Ariani Macedonianos id reſipiſcentes perſequũtur.

Epiſcopi orientales Romam ad Liberium legantur. Cilicia hac cincta eſt. Socrat.

C cuius fidei profeſsionem amplectebantur, quàm cum Eudoxio communicãdum eſſe ſtatuere. Itaque Euſtathium Sebaſtiæ, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarſi Ciliciæ, atque Theophilum Caſtabalorum epiſcopos Romam legarunt, eiſque mandarunt, vt ne cum Liberio de fide contenderent, ſed potius cum Romana communicarent eccleſia, ac Conſubſtantialis profeſſionem comprobarent. Illi cum literis eorum qui ab aliis Seleuciæ ſegregati fuerant, in Italiam peruenere, atq; ibi imperatorem Valẽtinianum, propterea quòd in * Gallia contra Sauromatas bellum gereret, non viderunt. Quum autem Liberio epiſtolas quas ſecum attulerant, offerrent, recipere is eas renuit: Arianos eos eſſe, nec ab eccleſia ſua agnoſci poſſe, qui Nicænam aboleuiſſent fidem, dicens. Cui illi reſponderũt, ſe per legitimam pœnitentiam ad veritatis cognitionem rediiſſe, ſententiam τῷ ἀνομοίου inæqualitatis abieciſſe, & filium per omnia patri ſimilem profeſſos eſſe: nihilque ab ὁμοουσίῳ conſubſtantiali, κατὰ πάντα ὅμοιον, hoc eſt per omnia æqualem, differre. Quibus verbis auditis, Liberius profeſsionem eorum in ſcriptum re-

** Eccleſiaſtica hiſto. ſcriptores videntur Gallos et Germanos pro eadem gente habuiſſe. In Gratiani rebus geſtis Alemanorum nomen reperitur, & Germania vno atque altero loco. Liberius eos ſtatim recepit.*

latam, ab eis exegit. Atque illi libellum ei, in quo D etiam Nicænã fidem inſeruerunt, obtulerunt. Epiſtolas quidem, quas ſecum Smyrna ex Aſia, & ex Piſidia, Iſantia, Pamphylia, & Lycia, vbi cõuentus egerant, attulere, propter prolixitatem hic nõ appoſui. Libellus autem, quem Euſtathius cum collegis ſuis Liberio dedit, ſic habet.

CAPVT VII.

Macedonianorũ libellus de profeſsione fidei Liberio oblatus.

Domino fratri & collegæ Liberio, Euſtathius, Syluanus, & Theophilus ſalutem in Domino. Ad euitandas inſanas hæreticorum, qui non deſinunt Eccleſiæ catholicæ offendicula creare, ſuſpiciones, & ad earũ cauſam & occaſionem omnẽ præcidendam, ſynodi Lampſaci & Smyrnæ, & aliis variis in locis ab orthodoxis & rectè ſentiẽtibus epiſcopis celebratæ decreta profitentes, apud bonitatem tuam, & vniuerſos Italiæ, totiúſque Occidentis epiſcopos legatione ſungimur, & literas affe- E rimus, catholicam nos fidem ſeruare, quæ in ſancta Nicæna ſynodo, ſub beato Conſtantino imperatore, à trecentis decem & octo patribus promulgata atque cõfirmata, hactenus in ſtatu ſuo inuiolata atque immota durauit, atq; in perpetuum duratura eſt: in qua τὸ ὁμοούσιον cõſubſtãtiale ritè piéque contra Arij improbitatem eſt conſtitutum. Fidémque eam nos vnà cum eis quos diximus epiſcopis & ſeruaſſe, & vſque ad finẽ ſeruaturos eſſe, manibus ipſi noſtris profitemur: condemnantes Arium, impiámque doctrinam, ſectatoréſq; eiuſdem, necnõ omnem Sabellij, Patripaſsianorum, Marcionis, Photini, Marcelli, ipſiúſq; Pauli Samoſateni hæreſim, doctrinamq; eorũ, necnõ omnes eis aſſentiẽtes: & ſi quæ præterea ſunt aliæ ſectæ, ſanctæ fidei, quæ piè atque catholicè Nicææ à ſanctis patribus compoſita atq; promulgata eſt, aduerſæ & cõtrariæ. Anathemate quoque in primis ferientes formulam Arimini lectam, Nicænæ ſcilicet fidei prorſus repugnantem. Cui quidem formulæ Nica Thraciæ allatæ, nõnulli dolo malo & periurio circumuenti, Conſtantinopoli per erro- F rem ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra, atque eorum quorum nomine legatione fungimur, iſta. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentẽ, viſibilium omnium & inuiſibilium factorem. Et in vnum vnigenitum Deum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ex patre, hoc eſt, ex ſubſtantia patris genitum, Deum de Deo, lumẽ de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæque in cœlo ſunt, quæque in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus, & homo factus, & paſſus eſt. Et reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos, venturus inde ad iudicãdum viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctum. Qui autem dicunt, fuiſſe aliquãdo quum non fuerit, quódque priuſquam genitus ſit, non fuerit, & quòd ex non exiſtentibus factus ſit, aut ex alia ſubſtantia vel ſubſiſtentia, vel mutationi & alterationi obnoxium filium Dei eſſe, anathemate iugulat catholica & Apoſtolica eccleſia. Ego verò Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ vrbis, & Syluanus, & Theophilus, Lam-

τὸ ὁμοούσιον laudatur.

Ariani & alij hæretici cum dogmatibus ſuis damnãtur.

A pſacenæ, Smyrnenſis, aliarúmque ſynodorũ legati, hãc fidei profeſsionem manibus noſtris, voluntatéq; noſtra ſcripſimus. Quod ſi quis præter hãc fidem, cõtra nos, aut eos à quibus miſsi ſumus, aliquid criminis intendere voluerit, ad quoſcunque ſanctitati tuę viſum fuerit epiſcopos, nos atque illos cum ſanctitatis tuæ literis remitte: vt quum apud eos ipſos iudices cauſa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit, legitimè animaduertatur.

Cautio iudicio ſiſti.

CAPVT VIII.

Admittit tandẽ legatos ad communionẽ Liberius. Liberij & Occidẽtaliũ epiſcoporũ litera ad catholicos epiſcopos Orientales.

HOc libello veluti quodã pignore ſibi obligatos, Liberius ad communionem admiſit, ac deinceps cum huiuſmodi literis eos dimiſit. Dilectis fratribus & collegis, Hythio, Cyrillo, Hyperechio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Eortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Procto, Paſsi- B nico, Arſenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Aedeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Sthenelo, Ioanni, Macari, Chariſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chriſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, Leontio, Philagrio, Lucio, & vniuerſis epiſcopis Orientalibus orthodoxis, & rectã fidem ſectãtibus, Liberius epiſcopus Italiæ, & reliqui Occidentis epiſcopi ſalutem perpetuam in Domino. Optatiſsimum nobis pacis & cõcordiæ gaudium literæ veſtræ, fidei lumine refulgentes, fratres dilecti, attulerunt, quas nobis reuerẽdiſsimi fratres & epiſcopi Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus reddiderunt. Atque eo maximè nomine, ꝙ ſenſum & perſuaſionem fidei veſtrę, cum tenuitatis meę atque Italicorum Occidentaliúmque epiſcoporum omnium ſententia, concordare confirmarunt & aſſeuerarunt. Atque eam ipſam C nouimus catholicam & Apoſtolicam eſſe fidem, quæ ad Nicænam vſque ſynodum integra atq; immota ſeruata eſt: quam etiam patres Nicææ cum ingenti lætitia, non ſolùm ſermone, verùm etiam ſcriptura intercedente, vt veſtigium & ſcintillam omnẽ abſurdæ opinionis extinguerent, ſunt profeſsi. Eius exemplar neceſſariò hiſce literis ſubiiciendum eſſe duximus, ne poſtea locus & opportunitas hæreticis ad ſtruendas fidei inſidias relinquatur: quibus illi improbitatis ſuæ igniculos excitantes, diſcordiæ incendia more ſuo dilatare ſolent. Euſtathius ſanè, Syluanus, atque Theophilus, fratres noſtri reuerendiſsimi, nobis veſtro nomine receperunt, dilectionem veſtram nõ minus atque ipſos fidem eiuſmodi ſemper & antea ſeruaſſe, & ad finem vſque ſeruaturam eſſe, in Nicæna videlicet vrbe à trecẽtis decem & octo epiſcopis orthodoxis & rectè ſentientibus comprobatam. Quæ ꝙ certam perfectámque complectitur veritatẽ, ora hæreticorũ omnium omnia obſtruit atque euertit. Non caſu enim fortuito, ſed diuino prorſus nutu, contra Arij inſaniam, tantus epiſcoporum numerus eſt coactus, quãto ſcilicet numero beatus ille Abraham tot hoſtiũ millia fide debellauit. D Ea fides quum in ſubſiſtentia & nomine τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis conſiſtat, perinde atque munitiſsima quædam & inexpugnabilis arx, impreſsiones & machinas malignas Arianæ perfidiæ omnes, ita vti decet, contemnit. Et quãuis epiſcopi Occidentales propè omnes Arimini conuenerint, quum ibi concilium Arianorũ coegiſſet vecordia, vt inſidioſa quadam ſuaſione, ſeu quod verius eſt, profana autoritate & potentia, id quod in fidei formula tutiſsimum certiſsimúmque poſitũ fuerat, abolerent, aut obliquè negarent, nihil tamen ea profuit † calliditas. Nam omnes ferè qui tum Arimini ineſcati atque fraude decepti fuerãt, nunc reſipiſcentes, quum anathemati eorum qui ibi conuentum egere, fidei formulam ſubiecerũt: cum vniuerſali & apoſtolicæ fidei, quę Nicææ decreta eſt, ſubſcripſerunt. Et nobiſcum communicantes, ardentioribus etiam animis contra Arij doctrinam & diſcipulos eius ferũtur. Quam rem ita deprehenſam eſſe, vbi oratores etiã veſtri cognouerunt, in ſubſcriptione ſua vos quoque addide- E runt: & Arium, & quę à ſectatoribus eius Arimini contra Nicænam fidem acta ſunt, anathemate iugulãtes. Quibus ſanè actis, vos etiam iuriſiurandi ſacramento fraudulento circumuenti, ſubſcripſiſtis. Quapropter conuenire nobis viſum eſt, vt ad dilectionem veſtram ſcriberemus, & iuſta petentes adiuuaremus, præſertim quum ex legatorũ veſtrorum aſſeueratione, Orientales vos reſipuiſſe, & cum Occidentalibus rectè ſentientibus conſentire intellexerimus. Scribimus ergo vobis, vt noritis quum Ariminenſes blaſphemias, quę tum per ſurreptionem ſunt ab autoribus earũ magno eccleſiæ detrimento ſubintroductæ, anathemati ſubiectas, tum Occidentales vniuerſos in Nicænã fidei profeſsionem conſpiraſſe. Quamobrem per vos id omnibus indicari oportet, vt qui vi quadã ſeducti atque læſi ſunt, tandem à tenebris hæreticis ad diuinum catholicæ libertatis lumen reuerti poſsint. Si qui verò deinceps venenum præſidiæ reſpuere, & Arij blaſphemias omnes abolere, anathematique ſubiicere noluerint, Arij, eiúſque ſectatorum, & cæterorum ſerpentium Sabellianorum, F Patriſpaſsianorum, atque aliarum hæreſium ſe complices, ab eccleſiaſtica communione & cõiunctione excluſos & alienos eſſe, quæ adulterij filios non admittit, ſciant. Deus vos incolumes ſeruet, fratres dilecti. Hiſce literis Euſtathius & collegę eius acceptis, in Siciliam traiecerunt. Et poſtquam ibi Siculorum epiſcoporum ſynodus, eorũ inſtinctu celebrata, atq; ipſi τῷ ὁμοουσίῳ conſubſtantialis fidem profeſsi ſunt, Nicænámq; formulam autoritate ſua confirmarunt, acceptis ibi quoque eiuſdem ſententiæ literis, ad eos qui ſe legauerãt, ſunt reuerſi. Atque illi redditas ſibi literas Liberij, ad vrbes quaſque, per oratores, ad conſubſtantialis fidei propugnatores miſere, cohortãtes eos, vt conſentientibus animis Tarſi Ciliciæ conuenirẽt, ad fidẽ Nicænam comprobandam, & quæ poſtea exortæ ſunt, nugas abolendas. Et factũ id fortè eſſet, niſi qui plurimum apud imperatorem valebat, obſtitiſſet: Eudoxius videlicet, Arianæ religionis præfectus, qui ſynodo ea indicta magis etiã commotus, maiora illis intulit detrimenta. Quod verò Macedoniani per oratores ſuos cum Liberio commu-

Nicæna fides catholica eſt, & apoſtolica.

Numero 318 patrũ Nicænorũ cum numero vernaculorũ Abrahæ congruit.

Epiſcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Arimini fidei ſubſcripſerant, per legitimã pœnitentiam reſipuerunt.

† πανουργία.

Arianorũ & reliquorũ hæreticorũ excommunicatio. Idẽ legati in Sicilia quoq; Nicænã fidẽ profitentur.

Ne Orientales catholici Tarſi conueniant, Eudoxius obſiſtit.

A commonnicariot, & fidem Nicænam approbarint, Sabinus ipſe in ſynodalinm actorum collectaneis eſt confeſſus.

Sabinus ſibi Macedonianus fuit.

CAPVT IX.

Tyanæū concilium catholicorū epiſcoporum conuenit.

† Alibi legitur etiā ſic in quadā Theodoſij diſtinctione, in C. Theodoſiano lib. vlt. l. Epiſcopis de fide cathol.

Acta eiuſdem.

Eodem tempore concilinm Tyanæ ab Euſebio Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zeonne Tarſi, Paulo Emeſæ, + Otreio Melitinæ, Gregorio Nazanzi, aliisque multis epiſcopis, qui τὸ ὁμοούσιον conſubſtantialis verbum ſeruandum eſſe Antiochiæ, Iouiniano imperante, decreuerāt, celebratum. Lectæ ibi Liberij & Occidentalium epiſcoporum literæ, quas ſecum legati Lampſaco Romam miſsi attulerāt. Quamobrem gaudio exilientes, ad vniuerſas ſcripſerunt eccleſias, vt decreta Aſiaticorū epiſcoporum & Liberij, Italorum, Aphrorū, Gallorum Occidentalium legerent epiſtolas: & tantum ipſis cōſentientium numerum, qui longè Ariminenſe concilium ſuperabat, conſiderarent,

Indicitur cōcilium Tarſenſe

Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochena à quibuſdā epiſcopis confirmatur.

Valens cōcilium Tarſenſe celebrari nō permittit.

B & ad ſententiam communionémque eorum accederent: necnon vt eis eiuſdem ſe eſſe ſententiæ literis ipſi ſuis reſcriberent. Scripſerunt prǽterea, vt ad diem conſtitutum verno adhuc tempore Tarſum Ciliciæ cōuenirent. Sedenim dum ſic de Tarſenſi ſynodo cogenda agitur: triginta & quatuor ferè Aſiani epiſcopi Antiochiæ in Caria conuenientes, ſtudium quidem eccleſiaſticæ concordiæ ſaciendæ laudarunt: ὁμοουσίου conſubſtantialis verò nomeo repudiantes formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ compoſitam veluti quæ Luciani martyris eſſe crederent, & à maioribus eorum periculo & ſudore multo comprobata eſſet, cōfirmarunt. Imperator autem, Eudoxio annitente, ſynodum in Cilicia celebrari inſtitutam prohibuit, edictis ea de cauſa & comminationibus publicè propoſitis.

CAPVT X.

Valētis iuſsio vt epiſcopi à Conſtātio relegati, & à Iuliano reſtituti, denuò rurſum extrudantur.

C Prouinciarum quoque præſidibus ſingillatim mandauit, vt ex eccleſiis eos deturbarent epiſcopos, qui ſub Conſtantio exauctorati, dignitatem priſtinam ſub Iuliano recepiſſent. Per eiuſmodi iuſsionem, Ægyptij etiam magiſtratus Athanaſium eccleſiis ſimul & vrbe Alexandrina eiicere contenderunt. Non leuis enim pœna imperiali inſerta erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui ſub eorum ſignis & poteſtate eſſent militibus & ſenatoribus, cum ingētis pecuniæ mulcta, corporis quoque coercionem denunciabat. At Chriſtianus populus conueniens, Præfectum rogauit, vt epiſcopum cauſa non ſatis deliberata non exigeret, ſed accuratius literarum imperialium ſententiam perpenderet, quæ eos tantum proſcriberet, qui ſub Conſtantio exulare iuſsi, ſub Iuliano ab exilio reuerſi eſſent. Athanaſium porrò ſub Conſtantio quidem exilij cauſa ſolum vertiſſe dicebant, atque ab eodem reductum, atque in epiſcopatum ſuum reſtitutum eſſe: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, vnum hūc perſequutum fuiſſe, quem tandem Iouinianus reſtituerit. Hæc quum dicerent, neq; Præfecto perſuaderent, reſtitere tamen, & vim fieri nō permiſere.

Præfectus Alexandrina Athanaſium vrbe expellere conatur.

Obſtat ei populus ſtudiū.

Cæterùm quum vulgus vndiq; conflueret, & turba ingens atque tumultus, adeò vt ſeditio expectaretur, in vrbe eſſet: præfectus rē eā imperatori ſignificauit, Athanaſiū ibi manere permittens. Et diebus plurib. exactis, ſeditio ea ſopita iam eſſe videbatur, quū Athanaſius veſperi vrbe egreditur, & in prędio quodā latitat. Ægypti autē pręfectus, & copiarū militarium quæ ibi erāt dux, intēpeſta nocte in eccleſiā, vbi ille † domicilium ſuū habebat, venit, & in habitaculis etiā ſuperiorib. diligenter eum quærit: ſed opinione ſua fruſtratus, re infecta abit. Exiſtimauerat enim ꝙ plebs tandē prioris motus, quo excitata fuerat, oblita eſſet, & ſomnū omnes carperent, facilè ſe imperatoris imperata executurū, & vrbem ſine ſeditione pacatā conſeruaturum eſſe. Sedenim præfectus, & qui cum eo erant, ꝙ Athanaſium non inueniſſent, valde ſunt admirati. Siue enim diuini numinis iudicio, ſeu hominum aliquorū denunciatione ſeceſſerit, eōdem res recidit. Quòd enim tam neceſſario tēpore inſidias ſibi ſtructas præuiderit & vitarit, conſilij eſſe viſum eſt, quod captum humanū excederet.

D

Athanaſij inſidias ſibi ſtructas præuidet, eáſq; deuitat.

† τὸ ἐφορεῖον Quæritur in noctu domi ſua à pfecto, ſed non inuenitur.

E Alij verò dicunt, eum, ꝙ vulgi inſanū motum præſenſerit, & ſimul veritus ſit, ſi quid inde detrimēti ꝑuenisſet, ne ipſe autor mali eius eſſe videretur, + toto eo tēpore in paterno monumento delituiſſe. Atq; ille quidem ſic profugit, & latuit. Nō longè autē pòſt imperator literis ſuis eum reuocauit, & eccleſiā obtinere iuſsit. Scriptum hoc præter animi ſententiā Valentē ediſſe opinor, vel ꝙ Athanaſij gloriā ſecum ipſe reputaret, ac reprehenſionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænū decretū profitebatur, expectaret: vel ꝙ motum eorum qui plurimi illum laudabant, ne per nouarū rerum ſtudium reſpub. aliquid detrimenti caperet, ſuſpectū haberet. Opinor quoq; Arianæ hæreſis anteſignanos, ita vt par erat, non admodum iam in eius viri proſcriptionē vrgendam incubuiſſe: illud perpendentes, ſi vrbe exceretur, fore vt rurſum imperatoribus moleſtus fieret, occaſionémq; ex ea re illos cōpellandi haberet. Valētémq; in ſententiā ſuā adduceret, Valentinianū autem ſibi cōſentientem ad iram etiā commoueret. Plurimū nanq; eū metuerunt, virtutē eius in rebus quæ ſub Conſtantio F acciderāt, experti. Adeò enim tum quoque inimicorū conſilia & inſidias ꝓpulerat, vt ei nō grauarè eccleſiis in Ægypto cederēt: & ea de cauſa ipſe via Conſtantij literiis acquieſcēs, ex Italia rediret. Cauſam quidē, quamobrem Athanaſius non itidē vt alij, ex eccleſia pulſus ſit, hāc eſſe coniicio. Alij verò epiſcopi tantum nō perſequutione, quæ illis pat eſſet, quæ ab idololatris excitatæ fuerant, ſunt experti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadem cum Valente ſentirent, decernebantur, & ſacræ ædes iis quidem adimebantur, aliis autem committebantur. Ægyptus verò Athanaſio adhuc ſuperſtite, malorum eiuſmodi immunis & expers fuit.

Athanaſius rurſum latitat.

† τὸ ἐφορεῖον. quatuor Socrat. Valēs Athanaſiū eccleſia ſua reſtituit. Cauſa exponitur, quamobrē Athanaſius nō itidē vt alij catholici epiſcopi, eccleſia ſua ſit expulſus. Ariani Athanaſium timent.

Perſequutio catholicorum epiſcoporum.

CAPVT XI.

Svb idem tempus Eunomius ab Eudoxio ſeceſsit, & ſeorſim ſuos ſibi cōuētus egit, ꝓpterea ꝙ quū ſæpius vt præceptor ipſi⁹ Aetius in gratiā & cōmunionē recipere tur, Eudoxiū rogaſſet, id Ipetra-

Eunomius ab Eudoxio ſecedit. Seceſsionis eius cauſa.

A re non potuerit. Non ideo autem Aetium auerſatus eſt Eudoxius, quòd hæreſim eius exoſam haberet, quam ſcilicet maximè deprædicabat: ſed vt populares eius, alterius illum ſectæ exiſtimarent. Atque hæc ipſa cauſa fuit, cur inter Eudoxium & Eunomiũ diſceſsio fieret. Porrò Aetius vehemens & acer Arianæ hæreſis aſſertor & propugnator fuit, arte ſophiſtica bene inſtructus. Eandem autẽ hæreſim magis etiã diſcipulus eius Eunomius defendit, vir, quod Rufinus ait, & corpore & anima leproſus, atq; intrà & extrà morbo regio infectus, ipſe quoque arte Dialectica præpotens. Hæreſim eius quidam ab eius nomine appellant, Alij [Greek], hoc eſt, Inæqualium vocant. Sunt autores quidam, qui Eunomium iſtũ primùm auſum fuiſſe dicunt inſtituere, vt diuinus baptiſmus merſione vna peragеretur: & eam quæ ab Apoſtolis per manus accepta hodie quoque vbiq; ſeruatur, traditionem adulterare, & ritũ alium in eccleſia Cyzicena, accuratiore ſanctioréq; grauitate nouitatẽ ſuam obtegentem, inueniſſe. Fuit autem, ſicuti dictum eſt, & Sozomenus teſtatur, cuius verba aſcribere libet, ad orationes ſcribendas nõ ineptus, B contentioſo diſputandi genere & ſyllogiſmis gaudens: quales ſectatores eius adhuc multos videre eſt. Non tam enim illi vitam honeſtam, mores ſanctos, & benignam erga egenos miſericordiam, ſi eadem cum ipſis ſentiant, quàm ſi quis contẽtioſè diſſerere, & ſyllogiſmis atque ratiocinationibus vincere videatur, laudant. Tales nanq; pietate maiore ſupra omnes eſſe exiſtimantur [a]: ſicuti Theophronius Cappadox & Eutychius, ſectæ huius ſtudioſi, qui obtinentis huius Imperij tempore, ſe ipſos ab eccleſia reſcindentes, quum in aliis rebus ex Eunomij opinionibus [b], tum in ſacro baptiſmo res nouas induxerunt, non in trinitatẽ, ſed in Chriſti mortem baptiſandum eſſe docentes. Eunomiũ ſanè aliqui dicunt nihil hac in re nouaſſe, ſed quẽadmodũ ab initio cœperat, in Arij ſententia permanſiſſe. Poſtquã verò Cyzici epiſcopus factus eſſet, à clero eũ ſuo, ꝙ noua inſtitueret dogmata, accuſatũ eſſe. Eudoxium porrò, qui tum Conſtantinopoli Arianæ hæreſi præijt, illum accerſiuiſſe, C atque vt verba ad populum de doctrina ſua faceret, ei permiſiſſe. Et quum nihil in eo damnaſſet, eum vt Cyzicum rediret cohortatum eſſe. illum verò dixiſſe, ſe de cætero cum eis qui ſe ſuſpectũ haberent, futurum non eſſe, prætextúmque eum diſceſsionis ſuæ obtendiſſe: quum reuera cauſa illa eſſet, quòd præceptorem ſuum Aetium receptum non eſſe ægrè ferret: hominémque in cœpto ſuo perſeueraſſe, & nihil de priore opinione ſua + ⁎ mutantem priuatum vixiſſe. + Et hæc quidem alij ad hunc modum: alij verò aliter tradunt. Sed enim ſiue Eunomius ſeu alij quidam traditionem baptiſmi innouarunt, ſoli illi periculoſa iſta ratione diuini baptiſmi expertes D mihi è vita exceſsiſſe videntur. Si enim ipſi ab initio recepta conſuetudine baptizati [c], primùm ſe ipſos rebaptizare nõ potuerunt, aut quod in ipſis non accidit, primi introduxerunt: quódque neque ipſi per ſe habuere, neque per alios accepere, id in alios contulerunt: ⁎ quum ſuper initio & fundamento quod ſubſiſtere nequeat, ſuáque ipſorũ arrogantia, dogma hoc inſtituerunt: tum quæ ipſi non acceperunt, aliis tradiderunt: quod ſanè ſtultum ac ſtolidum eſt +. Illud enim ſua etiam ipſorum confeſsione conſtat, qui ipſe baptiſmi ſacris initiatus non ſit, eum alios baptizare non poſſe: qui verò traditionis eorum more baptizatus non ſit, eum pro non baptizato ab eis haberi, vt qui non legitimè ſacramento eo initiatus ſit. Teſtantur hoc ipſimet, dum quoſcunque in ſententiam ſuam pertrahere, etiamſi antea ſtatis catholicæ eccleſiæ cæremoniis tincti ſint, rebaptizant. Quæ nouitas non parum religionem turbauit, & Chriſtianiſmum ſuſcipere volentibus propter dogmatum diſſenſionem valde obſtitit. De Eunomio E porrò, & Aetio, illud addere libet, Eunomianæ hæreſis autorem primum Aetium Syrum fuiſſe [d]: qui iuxta Arij ſententiam, filium patri inæqualem, creatúmque eſſe, & ex non exiſtentibus extitiſſe decreuit. Et qui opinionẽ eam approbarũt, Aetiani prius ſunt dicti. Quũ aũt, quẽadmodũ antea diximus, quidã filiũ patri [Greek] cõſubſtãtialem, quidam [Greek] æquiſubſtantialẽ dicendum eſſe aſſererent: & Imperatori tum placitum eſſe, vt de Ariminenſis concilij ſententia, filius patri [Greek] æqualis crederetur: Aetius quidem, vt qui blaſphemus in Deum eſſet, exilio eſt mactatus: hæreſis autem eius quodammodo ad tempus ſoluta iacuit, quòd neq; alius quiſpiã, qui alicuius eſſet nominis, neque ipſe Eunomius propalàm & liberè de ea diſſerere auderet. Cæterùm vbi is Cyzicenam eccleſiã pro Eleuſio gubernandam accepit, conquieſcere omnino non potuit, & in concionibus ad populum Aetij opinionem rurſus in medium produxit. Atque vt fieri ſolet, quum homines primùm hæreſis iſtius autorem ignorarent, Eunomianos ſectatores eius cognominarunt: propterea quòd poſt Aetium dogma F hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quã qui id primùm tradiderat, defendit.

Aetius.

Eunomius diſcipulus & [illegible]. Sozom. lib. 6. cap. 26. Eunomiani, qui etiam [Greek], hoc eſt, Inæquales ſunt dicti.

Vna Eunomij merſio in baptiſmo peragendo.

Eunomiani contentioſi diſputatores.

a Theophronius & Eutychius Eunomiani.

b Eunomianorum baptiſmum.

⁎ [Greek]. Cur Eunomius Cyzico diſceſſerit.

† [Greek] Eunomianorum Anabaptiſmus. Aetius autor Eunomianæ hæreſis.

† *Theodoſij iunioris Imperium intelligendum, ad quem hiſtoriam ſuam Eccleſiaſticam ſcripſit Sozomenus, cuius ea ſunt verba lib. 6. cap. 26. Socrates propterea Eunomium Cyzico Conſtantinopolim ad Eudoxium reuerſum eſſe, & cũ eo manſiſſe dicit, quòd Cyziceni nõ ferentes ampulloſam eius loquentiam, hominẽ vrbe exegerunt. In prolixitate enim orationis eius & multiloquio, ingens fuit ſententiarum penuria. Et quum longos conſcripſiſſet in epiſtolam Pauli ad Roma. Commentarios, tamen ne ſcopum Pauli pertingere & aſſequi non potuiſſe dicitur lib. 4. cap. 8.*

⁎ *Eodem argumento vti temporibus noſtris poſſumus, in refutandis iis qui manus aliis imponere audent, quum nec poteſtatem non habeant, & conſecrati prorſus non ſint.*

c *Eunomiani baptiſmo baptizati, ſiue baptiſmo legitimo obierũt. Anabaptiſmum in Eccleſia prorſus non ſubſiſtit.*

d *Ad declarandam ineptam & improbam Eunomij impietatem & vaniloquentiam, Socrates verba eius iſta profert: Deus de ſua ipſe ſubſtantia nihil amplius, quàm nos, nouit: neque ea magis illi, quàm nobis, eſt perſpecta. Sed quod de ea nos ſcimus, idem & ipſe prorſus ſcit: & rurſus quod ille nouit, id in nobis quoque ſimiliter omnino reperias. Vt ſupr.*

CAPVT XII.

De hæreſi Apollinaris.

A Pollinares duos fuiſſe, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidẽ presbyter, filius autem lector fuit: vterque græcis diſciplinis valde eruditus. Pater Grãmaticus, filius Rhetor inſignis. Pater Alexandriæ ortus, aliquãdiu Beryti literas docuit. Laodiceæ verò matrimonio cõtracto, filium Apollinarem progenuit. Intima eis cum Epiphanio, pręclaro ſophiſta, amicitia fuit. A quo vt ſeiungerentur, ne Theodotus quidem epiſcopus Laodicenſis authoritate & interdicto ſuo obtinere potuit. Permultos hi & vtiles Eccleſiæ edidere libros, ſicuti antea à nobis eſt dictũ. Deinde verò in hæreſim nominis ſui fœdè ſunt ꝓlapſi. Nã Apollinaris filius, multis ab eccleſia abductis, ſuos ſibi conuentus egit, ſociúmque conſtituendi dogmatis ſui Vitalim accepit Antiochenũ, ex eorum numero qui Meletij eccleſiam frequentabãt, presbyterum, virum nemini illuſtri vitæ & morũ ſanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius commiſsi fuerant curandorum perquàm ſtudioſum,

Vitalis ſocius Apollinaris.

Sozom. lib. 6. cap. 25.

B eaque de cauſa à populo egregiè cultum & veneratum. Paulo pòſt enim, quum à cõmunione Meletij diſceſsiſſet, Apollinari ſe coniunxit, ſectatoribúſque eius Antiochiæ præfuit, vitæ reuerentia non exiguam plebis partem addictam ſibi habẽs: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani vſque ad Theodoſij iunioris imperium ab Antiochenis ſunt vocati. Dicitur autem hoc feciſſe, dolore impulſus: perinde atq; à Flauiano, qui poſtea ſedem Antiochenã accepit, tum autem presbyter cum illo erat, deſpectus, & quo minus familiariter cum epiſcopo eſſe poſſet, impeditus fuiſſet. Quod nãque ea re diminutam eſſe famã ſuam putaret, hominum more, dolore eo victus, ad Apollinarim ſe contulit, & cum eo cõmunicauit, amicitia eius in primis vſus. Ex eo tẽpore in aliis quoque vrbibus, ſub epiſcopis ſuis conuentus habuere, & ritus ab eccleſia catholica alienos celebrauere: præter receptas ſacras cantilenas, numeroſa etiam carmina quædam ab ipſo Apollinari inuenta decantantes. Nam is præter eruditionem reliquam, in poëtica quoque varij generis verſibus cõponendis excel-

Cauſa quare Vitalis à fide catholica deſciſſet.

C luit. Qua ille oblectatione multis, vt ſibi adhærerẽt, perſuaſit. Et viri in cõpotationibus manuúmque laboribus, mulieres quoq; in lanificio ſuo carmina eius pſallebant. Ad ſtudij enim & laborum laxamẽtum, ad dies feſtos, & ad res alias, prout rẽpus fert poëmata elaborauit, quæ ad laudem Dei pertinent omnia. Hãc hæreſim latius ſerpere, quũ + primus vrbis Romæ epiſcopus Damaſus, & Petrus Alexãdrinus cognouiſſent, coacto Romę cõcilio, alienã eſſe ab Eccleſia vniuerſali ſtatuerũt [a]. Apollinaris etiã ipſe itidem propter animi imbecillitatem, dogmate ſuo inſtituẽdo, res nouas molitus eſſe dicitur [b], huiuſmodi de cauſa Athanaſi' Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopus, ſub Conſtãtio [c] in exilium actus, quum in Ægyptum redire iuſſus eſſet, & per Laodiceã iter faceret cũ Apollinari, [d] quòd amiciſsim' ei eſſet, familiariter verſatus eſt. Quòd antẽ, qui diuerſæ erãt ſectæ, cõmercium & cõmunionem eius veluti iuriſiurandi ſacramento abnegatam auerſarentur, inter quos & Georgius Laodicenſis epiſcopus fuit: Apollinarim is eo nomine ab eccleſia excludit, tanq̃ contra canones & ſacras cõſtitutiones cũ Athanaſio fuiſſet. Et quum

Carmina eccleſiaſtica Apollinaris.

† πρῶτος ὁ ἀπὸ... ἐπισκόπων.

a Apollinaris hæreſis damnata.

b Cauſa cur Apollinaris quoq; ab Eccleſia deſciuerit, & hæreſim ſuam inſtituerit.

c Apollinaris propterea quòd cũ Athanaſio fuerit, à Georgio Laodicenſi excommunicatur.

d Apollinaris Athanaſio amiciſsimus.

criminis loco id ei obiecit, tum rationem etiã & D pœnã veterum atque pœnitentia obliteratorum erratorũ cum conuicio ab eo exegit. Quum nanq; Theodotus ante eum adhuc Laodicẽſem eccleſiã regeret, maximè tum pollens [e] Epiphanius ſophiſta, hymnũ in Bacchũ recitauerat, quo præceptore iuuenis etiãnũ Apollinaris vtebatur. Recitationi ei is cũ patre ſibi cognomine Grãmatico inſigni, affuit. Atq; vbi Epiphanius orationẽ eam exorſurus, ſicuti eis qui ſpecimẽ aliquod talium ſtudiorũ exhibent, mos eſt, + non initiatos & prophanos exire & ꝓcul eſſe iuſsiſſet: neq; Apollinaris, neq; eius pater, neq; etiam alius quiſpiã qui ibi aderant Chriſtianorũ, ex auditorio ſeceſsit. Id poſtq̃ reſciuit Theodotus epiſcop', moleſtè tulit. Et aliis quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiã delicti fecit: Apollinarim verò vtrunq;, quum eis propalàm peccatũ obieciſſet, ab eccleſia ſegregauit. Erant enim clerici, pater quidẽ presbyter, filius verò ſacrarũ ſcripturarũ adhuc lector. Intercesſerat aliquid temporis, & eos, poſtq̃ lachrymis & ieiuniis crimen admiſſum pœnitentes aboleuiſſent, E Theodotus rurſum in gratiã recepit. Vbi antẽ Georgius epiſcopatũ eſt adeptus, & Apollinaris cum Athanaſio familiariter fuit, quẽadmodũ diximus, excũmunicatum eum eccleſia exegit. Atq; ille ſæpe Georgium dicitur, vt in cõmunionem reciperetur, deprecãdo obſecraſſe. Verùm vbi id illi nõ perſuaſit, mœrore correptus Eccleſiã turbauit, & dogmate nouo hæreſim ſuã introduxit, quoad potuit: cõpoſitis arte orationibus, inimicũ vlciſcens, & ꝙ ſe in ſacrarũ literarũ doctrina illo præſtãtiorem exauroraſſet arguens. Ad hunc modũ ſcilicet priuatæ clericorum, tẽpore quolibet, inimicitiæ, maximo Eccleſiã detrimento affecere, & religionẽ in ſectas multas diſſecuere. Id inde ſatis liquet. Si enim itidem vt Theodotus, Georgius quoque pœnitentem Apollinarim ſuſcepiſſet, hæreſis quę ab eo nomen habet, vt ego quidem puto, non extaret. Ingenia nanque hominum ſi deſpici ſe videant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendẽdi ſtudio res nouas moliuntur. At ſi id quod æquum eſt conſequuntur, ad moderationẽ ſe dãt, & ſorte ſua contenti ſunt. F

e Epiphanius ſophiſta Laodiceæ publicè hymnũ in Bacchũ recitauit.

† τοὺς ἀμυήτους καὶ βεβήλους.

Ex recitatione Apollinares affuere. Apollinares eo nõie excõmunicantur.

Recipiuntur illi poſt pœnitentiam in eccleſiam.

Georgius Laodicenſis deprecante Apollinarim in gratiam non recepit.

Priuatæ clericorum odia reipub. eccleſiarum p̃niciem obſunt.

In Græco Nicephori exemplari integer hic ſexternio deſuit Defectum eum nexta capitum annotationem ex aliis Eccleſiaſticis ſcriptoribus expleui.

CAPVT XIII.

EVnomium, quod diximus, eadẽ cum Aetio ſentire, negari non poteſt. Nam & ipſe Aetium præceptorem iactat, & id in ſcriptis ipſe ſuis apertè teſtatur. Apollinarim verò etiam accuſans Gregorius Nazanzi epiſcopus, in epiſtola quadam ad Nectarium Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ præſidem, hæc ſcribit. Et detrimentum „ quidem noſtrum, quod in + ſinu noſtro fuuemus, „ Eunomius minimè eo quòd alicuius nominis „ ſit, cõtentus eſt: verùm niſi omnes vnà ſecum „ in perniciem pertrahat, iacturã id eſſe iudicat. Sed „ enim toleranda hæc quidẽ ſunt. Quod autẽ in Eccleſiæ „ calamitatibus cenſeo longè grauiſsimũm, „ Apollinariſtarum eſt + impunitas. Quos neſcio

Sozom. lib. 6 cap. 27.

Greg. Nazãzeno epiſt. ad Nectarium epiſc. Conſtãtinopolitanũ pari, qua Apollinaris hæreſim videre guit.

† ὑπολόγιον τῷ κόλπῳ.

† παρρησία.

A qoomũ ſanctitas tua negligit, concionãdi conuentúſqoe cogendi licentiã æqua nobiſcum poteſtate & dignitate ſibi ipſi vſurpãtes. Tu quidem, qui per omnia prorſus iuxta Dei gratiã, in diuinis eruditus es myſteriis, non tantum quæ ad patrociniũ & defenſionem Dei verbi ſpectant, ſed ea etiã quę ab hæreticis aduerſus ſaniorem fidem excogitata ſunt, tenes. Attamen nõ importunum fuerit, à tenuitate mea magnificentiam tuam audire aliquid. Incidi in Apollinaris libellum, qui omnem hæreticã improbitatem longè ſuperat. Aſſeuerat enim, carnem † ioxta ſaluris uoſtræ adminiſtrationem, ab vnigenito filio * naturæ noſtræ tranſmurãdæ gratię, † nõ aduẽticiã ſuſceptã eſſe, ſed à principio carnalem illam naturã in filio fuiſſe. Atque perperam acceptum dictum quoddã Euangelicum, tanquã teſtimonium tantæ abſurditati prætendit, dicens: Nemo aſcẽdit in cœlum, niſi qui è cœlo deſcendit filius hominis. Ita vt priuſquã deſcenderit, ipſe filius hominis fuerit: & deſcenderit, ſuam illã deferens carnem, quam in cœlo habuerit ante ſe-
B cularem & + conſubſtantiatam. Et rurſus Apoſtolicã aliam profert vocem: Secũdum hominem è cœlo eſſe. Deinde inſtituit hominem illum qui è cœlo venerit, mentem non habere, ſed diuinitatẽ vnigeniti naturã mẽtis adimplere, vt quæ + pars tertia humanæ coagmentationis ſit facta, anima & corpore humanitùs circa eã exiſtentibus, mente illis decollante, & verbo Dei locum eius obtinente. Atque equidem nõdum hoc graue eſt ſpectaculum. verùm illud omnium longè grauiſsimũ quod ipſum vnigenitum Deum, iudicem omniũ, autorem & ducem vitæ, & vaſtorem mortis, mortalem inſtituit: ita vt paſsionem ille in diuinitate ſua ſuſceperit, & ĩ triduana illa mortificatione corporis, ſimul etiã ea cũ corpore cõmortua, & ſic à patre rurſum reſuſcitata ſit. Reliqua quæ importunitati tantæ ille adũcit, longum eſſet recenſere. Opiniones ſanè Apollinaris & Euoomij quales fuerint, ex iis quæ dicta ſunt, quilibet cognoſcet. Et vt facilis coniectura eſt, permultos illi ab eccleſia vniuerſali in eorum ſententiam pertraxiſſent, niſi Baſilium & Gregorium Cappadoces aduer-
C ſarios inueniſſent, qui ex profeſſo molta aduerſus eos ſcripſere. Theodoſij præterea, quod paulo pòſt ſequutum eſt, imperium, conatus eorum repreſsit. nam duces ipſos hæreſium, ex frequentibus & populoſis orbis partibus in ſolos locos relegauit. Obſtitere etiã inſuper illis eius ætatis monachi. Mordicus nanque Nicæna retinuere decreta, qui in Syria & Cappadocia, finitimíſque locis monaſticam ſunt philoſophati. Et regio ea quæ à Cilicia ad Phœniciam vſque tendit, ne in hæreſim Apollinaris tranſiret, periclitabatur. Ab Eunomio autem ne inficerentor populi à Cilicia & monte Tauro, ad Helleſpontum & Conſtantinopolim vſque, metus erat. Non difficile enim vtrique erat, finitimis qooque eorum, apud qoos verſabãtur, vt ſententiam ſuam ſeqoerentur, perſoadere. Idem ſanè & Arianis contigit. Vulgus enim monachorum, qoos recẽſuimus, virtutem & opera admiratum, quum ipſos rectè ſentire credidit, tum aliter opinantes propter ſuſpicionem impuræ & adulterinæ doctrinæ auerſatom eſt: ſicuti Aegyptij monachos ſuos ſequentes, Arianos pro hoſtibus habuere.

Apollinarii hæreſis.

† κατ' οἰκονομίαν.

** ἐπὶ μεταποιήσει τῆς φύσεως ἡμῶν. † μὴ ἐπείσακτον.*

† Legẽdũ in Græco συνουσιωμένην, & συνουσιωμένον.

† μέρος τὸ τρίτον ... τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ... ἀνθρωπίνως.

Quæ res hæreſioos hiſce obſtitere.

Theodoſius hæreticos ab hominũ frequẽtia in ſolos locos proſcripſit.

Vulgus imperitum ſimulatã monachorum fidẽ eſt ſequutum.

Theodoret. lib. 4 ca. 10.

CAPVT XIIII. D

I A ætate Audæos quoque quidam, & genere & lingua Syrus, fuit nouorũ dogmatum inuentor. Quę enim mala dudum parturierat aliquando tandem peperit. Primùm nãque quum perperam illud intellexiſſet, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: Deum humana eſſe forma opinatus eſt, eundemque corporalia membra habere exiſtimauit: ſacræ ſcripturæ ſententiam non ſatis aſſequutus, quæ diuini numinis operibus humanarum partium vocabula tribuit. quandoquidem eo modo, qui res ſubtiliores percipere & audire nequeunt, facilius conſilium Dei intelligunt. Addidit deinde ad impietatem eam conſimilia alia. A Manente enim id mutuatus, cũditorem vniuerſitatis huius Deum neq; ignem neque tenebras creaſſe docuit. Verùm hęc quidem, & quæconque ſunt eiuſmodi, qui factionis eius ſunt, celãt. Dicuntur autem à publicis ec-
E cleſiæ conuentibus ſegregati, propterea qnòd nõnulli pecuniã apud nos execrando ſœnore locent, nonnulli cũ mulieribus extra coniugium conſuetudinem habentes impiè viuãt. Qui verò à talibus rebus ſint alieni, liberè cum eis communicare. At ideo illos ſuo quodam mòre ab aliis ſeparatos viuere conſtat, quòd dogmatum ſuorum occultent blaſphemiã & impietatem. Porrò ficta hęc & aſsimulata ſanctitas arrogantiæ eſt plena, quæ ſcilicet à doctrina Phariſæorum prouenerit. Nam & illi animarum ſimul & corporum medicum accuſarunt, ad ſanctos Apoſtolos dicentes: Cur cum publicanis & peccatoribus cibum ſumit magiſter veſter? Et per prophetam de talibus hominibus dicit Deus: Qui dicunt, Purus ſum, ne me attigeris, iſte fumus furoris mei eſt. Sed enim amentiã iſtorum refellere, temporis iſtius non eſt. Proinde ad reliqoa commemoranda progrediamur. Eodẽ tempore etiam [a] Maſſalianorum pullulauit hæreſis [b]. εὐχῖται, hoc eſt precatores, hos cognominant, qui eam vocem in Græcum trãſtulere ſermonem. Habent autem aliudquoq; cognomen, ex re ipſa na-
F tum ἐνθουσιασταὶ enim, hoc eſt numine afflati nominantur, dæmone quopiam vim in eis ſuã exercente: quam rem Spiritus ſancti præſentiam eſſe opinantur. Qui verò in hoc vitio perfecti ſunt, manuum opus omne & laborem perinde atque improbitatem auerſantur. Itaque ſomno dediti, ſomniorum viſiones & phantaſias, prophetiam vocant. Iſtius hæreſis duces fuere Dadoes, Sabbas, Adelphius, Hermas, & Simeones, atque præterea alij. Qui quidem ſe ab eccleſiaſtica communione non abſtinuerunt, nihil prorſus vel prodeſſe vel obeſſe diuinam eſcam dicentes. De qoa Dominus CHRISTVS inquit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, viuet in æternum. Morbum aotem eum ſupprimere ſedulò conantur, & eundem etiam conuicti impudenter pernegant: populareſque ſuos ea qoæ ipſi in animis ſuis circumferunt, celant. Latoius ſanè Melitinenſem gubernans eccleſiam, vir diuino ardore ſpectãns, quum multa monaſteria, ſeu potius prædonum ſpeluncas contagione morbi eius corripi videret, eas incendit, & lupos ab ouium grege depulit. Itidem & præclariſsimus ille

Anthropomorphitarũ hæreſis. Sollatores eius Audiani dicti. Aug. a in. C. de hæret. & Alanuch.

Hæreticĩ iſti ſub prætextu ſanctiorum ſanctioris q; vita diſceſſionẽ ab eccleſia faciunt.

Phariſaica hæreticorum ſanctimonia.

a Maſſalia norũ iſtorũ qui & Euchetæ, ſiue Enthuſiaſtæ dicitur, mentio fit. l. Ariano. vt ſup. b Hæreſis Maſſalianorum, qui εὐχῖται dicti ſunt, & ἐνθουσιασταί.

Hæreſis eius autores.

Communionẽ eucharistiæ hæretici iſti in adiaphoris poſuerũt.

Latoius Melitinenſis epiſcopus domicilia eorum exuſsit.

Amphilochi⁹ Metropolita n⁹ Lycaonia eſſē prouincia ſua expulit.

Flauianus Antiochenus arte quadā ſecta iſtius arcana in lucem ſduxit, & dānauit.

† [illegible]

Adelphium euthuſiaſtā.

A Amphilochius, qui metropolim Lycaoniæ fidei ſuæ creditam rexit,& gentē vniuerſam gubernauit,vbi peſtem talem eò peruenisſe cognouit, eā eiecit:& greges qui ab eo paſcebantur,clade ea liberauit. Porrò & Flauianus,celebri fama vir,poſtquam Antiochiæ epiſcopus eſt factus,& id genus hominos Edeſſæ verſari cognouit,veneno ſuo finitimos inficiētes, monachorū ſodalitate quadā ad eos miſſa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinem ſuam pernegantes ad huoc modum in crimine ipſo deprehendit. + Accuſatores enim eorum falſa per calumniā deferre, & teſtes mēdacia proferre dixit. Adelphium autem admodum iam ſenem + blandè compellans, aſsidere ſibi iuſsit: Et nos,inquit,ô ſenex,qui iam vitā propè exegimus, certius humanam naturam perſpeximus, tum aduerſariorum dæmonum cognouimus molitiones, reipſa quoque gratiæ ſubminiſtrationem perdidicimus. Iuuenes autem iſti, qui harum rerum accuratius nihil intelligunt,ſermones ſpirituales audire non ſuſtinent. Quaptopter mihi dicito,quomodo vos perhibetis quum ſpiritum aduerſarium ce

† Qui illis praeeſt.

Improba baptiſmi ſacro ruiollo.

Adelphius īportatū ſecta ſua apud Flauianū iudicat

** [illegible]*

B dere, tum Spiritus ſancti gratiā aduenire? Verbis hiſce ſenex demulſus, venenū omne ſuppreſſum euomuit:& nullam vtilitatem ex diuino baptiſmo ad eos qui eo vterentur,peruenire dixit. Solam autem orationem ſedulam ✶ dæmonem vernaculū eiicere. Vnumquenque enim qui naſcatur hominem à primo parente,ſicuti naturam,ita dæmonū quoque ſeruitutē trahere. Quibus precatione ſedula exactis, deinceps Spiritum ſanctū aduenire, præſentiam ſuam,ita vt ſentiatur & conſpiciatur, indicantem:corpúsq; ab affectionum ſeu perpeſſionum motu liberantem, & animam ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita vindicantem, vt poſtea neque abſtinentia & ieiunio corpus caſtigante, neque doctrina quæ frenos nobis iniiciat, & compoſitè ambulare doceat, ſit opus. Et cui ita Spiritus ſanctus obuenerit,eum non ſolùm à corporis titillationibus liberari, verumetiam clarè futura præuidere,& trinitatem diuinam oculis ſuis cernere. Hocpacto diuus Flauianus putido effoſſo fonte,& impio nudato latice, ad infelicem illū

† [illegible]

C ſenem inquit: † Inueterate dictum malorum, redarguit te os ſuum,non ego: & labia tua teſtimonium perhibuerunt contra te. Et peſtis ea in apertum prolata, Syria exceſsit: & in Pamphyliam cōmigrans,eam quoque cladè impleuit. Atque hæc quidem de abſurdis iſtis & ineptis hæreſibus ſint dicta. Eodem tempore Nouatiani quoque Phrygiam incolentes, Paſchæ diem feſtum mutauere. Id porrò exponam, vbi primùm dixero quamobrem Phryges & Paphlagones,eccleſiæ eorum tam firmiter teneant ſanctiones. Nouatus presbyter propterea ab eccleſia Romana diſceſsit, quòd Cornelius epiſcopus eos ad communionem admiſerat,qui in perſequutione ab imperatore Decio excitata, Diis ſacrificauerant. Hanc ipſam ob cauſam ſegregatus, & à conſentientibus ſibi epiſcopis ad epiſcopatum euectus, omnibus vbique eccleſiis ſcripſit, ne ad myſteria percipienda eos qui ſacrificaſſent, admitterent: ſed ipſos quidem ad pœnitentiam cohortarentur, Deo autem veniæ conceſsionem permitterent, qui ſolus facultatem haberet & poſſet noxas remittere. Eiuſmodi

Daniel.13.

Socra.lib.4. cap.28.

Quā ob cauſam Nouat⁹ ab eccleſia Romana ſecedens, hæreſim ſuā conſtituerit.

D literas in prouinciis degentes homines quum accepiſſent, ſententiam earum & iudicium ad mores ſuos accommodabant. Vt enim ille ſignificarat, non admittendos eſſe ad myſteria, + qui poſt baptiſmum peccatum in mortem admiſiſſent: aliis quidem acerba & immanis canonis huiuſmodi viſa eſt eſſe ſententia: alij autem, quòd iuſtum & ad vitam moréſque corrigendos accommodatum eſſe cenſerent decretum, ſuſcepere. De quo quum per quæſtionem ambigeretur, aliæ Cornelij epiſcopi ſuperuenere literæ, gratiā delicti etiam illis annunciantes,qui poſt baptiſmū peccaſſent. Ad hunc modum quum vtrique contraria inter ſe per epiſtolas ſcriberent,& quæ dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarent, pro moribus quiſque ſuis eam comprobabat ſententiam,ad quam aut ea etiā inclinatus magis fuerat. Qui enim delinquere & peccare libenter ſoliti erāt,eiuſcemodi veniæ conceſsione tum accepta,per reliquum deinde vitæ tempus ea in delictis omnibus vtebantur. Gens porrò Phrygum populis aliis temperātior, moderatiórque eſſe videtur. Perrarò enim Phryges iurāt. Et ✶ animoſitas quidem apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & + concupiſcentiæ Orientales populi magis inſeruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerum iſtarum propēſa eſt. Neque enim ludi ✶ Circenſes, neque ſpectacula nūc apud eos exhibentur. Quapropter illi, atque item alij eiuſdem ſententiæ mihi tum aſſenſiſſe Nouati ſcriptis videntur. Præcipuum autem apud illos tanquam piaculum & abominatio eſt fornicatio. Et ſanè Phryges & Paphlagones moderatè magis, quàm alias quaſcunque hæreſes, viuere videmus. Eandem cauſam eſſe opinor,eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreto parent. Porrò Nouatus etiamſi propter exactius vitæ genus ſuam ſibi ſectam inſtituit, non ille tamen quicquam de Paſchæ feſto die mutauit. Semper nanque, ſicuti Occidentales partes facere ſolitæ erant, & ipſe paſcha celebrauit. Paſcha autem illæ ſemper agunt iam inde ab initio, ex quo Chriſtiani ſunt facti, + poſt æquinoctiū. Hic poſtmodum ſub Valeriano principe, qui perſecutionem aduerſus Chriſtianos concitauerat, martyrio vitā finiit. Qui verò eius nomine in Phrygia cēſentur, ab inſtitutis & communione eius quum ſibi ipſis indulgentes degeneraſſent, hoc tempore paſchale quoque feſtum mutarunt [a]. Concilio enim in Pazo vico, vbi [b] Sangaris amnis fontes ſunt, coacto, pauci quidam & obſcuri per Phrygiam Nouatianorum epiſcopi ſtatuerunt, Iudæorū azyma obſeruanda, & cum eis paſcha celebrandum eſſe. Hæc ſibi renunciata eſſe Socrates (qui hoc loco nō abhorrere ſe à Nouatianorū inſtitutis, palàm præ ſe fert) à ſene quodam ſcribit, qui ſe presbyteri filiū fuiſſe dixit, quo cū Synodo ei interfuerit. Quum quidem eò non conuenerint vel Agelius Cōſtantinopoli Nouatianorum epiſcopus, vel Maximus Nicææ, vel etiam Nicomediæ aut Cotylij (vrbs ea Phrygiæ eſt nō incelebris) epiſcopi, à quibus tum maximè Nouatianorum religio eſt adminiſtrata. Hæc ſic tum acta. Poſtea verò Nouatianorum eccleſia propter eam Synodum in partes diſceſsit: ſicuti ſuo loco dicemus.

Nouati dogma.

† [illegible]

Contrarium est Cornelij Romani epiſcopi decretum.

Hæc ex Socr. excerpta: quē Nouatianæ hæreſis ſectatorē Niceph. eſſe conſtat.

E

Phryges moderati.

** [illegible]*

† [illegible]

** [illegible]*

Phryges & Paphlagones Nouati decretū moribus ſuis cōuenientius receperunt.

Tēpus paſchatis celebrādi in Occidēte.

F

† [illegible]

Nouat⁹ martyrium obijt.

a Nouatiani Phryges in ſynodo illo paſcha cū Iudæis celebrandum ſtatuunt.

b Apud Liu. fluuius iſte Sagarus dicitur, de bello Macedo. lib. 7. Sozom. lib. 6. cap. 24. Socra. habet Cotyaey. Legendum ex Suida, Cotyæi.

CAPVT XV.

Socra. lib. 4. ca. 14. & 15.

Sozo. lib. 6. cap. 13.

SEd vt hiſtoriã perſequamur, eò vnde digreſsi ſumus, reuertendũ nobis eſt. Imperator Valens Cõſtantinopoli ſoluens, Antiochiã ad Orõtem adire properauit. Et quum Nicomediam perueniſſet, ibi hac de cauſa reſtitit. Eudoxius Arianæ ſectę epiſcopus ſtatim poſt diſceſſum imperatoris Cõſtantinopoli vita defunctus fuerat, conſulatu Valentiniani & Valẽtis tertio, quum quidem clauum eccleſiæ Conſtãtinopolitanæ annis vndecim tenuiſſet. Eius in locum Ariani ſurrogarunt Demophilum quendam. Profeſſores autem ὁμοουσίου conſubſtantialis, commodum ſe tempus, vt ſedem epiſcopalem recuperarent, nactos eſſe rati, Euagriũ ſuæ factionis presbyterum epiſcopũ deſignarunt. Cui manus impoſuit Euſtathius, epiſcopus aliquando Antiochenus, qui à Iouiniano quidem ab exilio

Eudoxius Cõſtantinopolitanus epiſcopus moritur. Suſſicitur ei ab Arianis Demophilus à Catholicis Euagri⁹. Iuſſu Valentis & ipſe Euagrius, & eius ordinator Euſtathius Antiochenus in exiliũ pellitur.

B non ita pridem fuerat reuocatus: tum autẽ Conſtantinopoli priuatus latebat, vt ſua ſaltem præſentia ὁμοουσίου conſubſtantialis profeſſores confirmaret. Ita factum, vt Ariani perſecutionem aduerſus noſtros renouarent. Ea res poſtquam eſt ad principem delata, veritus ille ne ſeditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarem manum Nicomedia Cõſtãtinopolim miſit, cum mãdato eiuſmodi vt ſimul & ordinator & ordinatus comprehenderetur, atque alius aliò exulatũ mitteretur. Euſtathius igitur [a] Bizyam, quod Thraciæ oppidum eſt, Euagrius in locũ alium deportatus eſt. Proinde [b] Ariani, quod plerique omnes in rebus ſecundis faciunt, magis magiſque efferari, orthodoxos & rectè ſentientes admodum vexare, cædere, cõtumeliis afficere, in vincula coniicere, pecuniis etiam ſpoliare, intoleranda omnia aduerſus eos facere.

a Byzia arx regũ Thraciæ, à Tereo nefaſto crimẽ ob inuiſa hirundinibus. Plin. lib. 4. cap. 11.
b Ariani Cõſtantinopoli Catholicos perſequũtur.

CAPVT XVI.

Catholici 80. eccleſiaſtici viri precatores ad Valentem mittunt.

C POrrò quum noſtris dura hæc & grauia eſſent, ad principẽ precatores miſere, ſi quo modo finem erũnę eius obtinere poſſent. Cæterùm illi opinione ſua plurimũ ſunt falſi, vt qui iuſtitiam ſe ab iniuſto impetraturos eſſe ſperauerint. Quum nanque delecti ea eccleſiaſtico ordine octoginta viri, quibus præfuit Vrbaſus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediã veniſſent, preces imperatori obtuliſſẽt, & de vi tãta quiritati eſſent indignatus ille, in præſentia quidẽ irã preſsit: deinde autem clàm Modeſto præfecto præcepit, vt comprehenſos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & inſolens prorſus fuit, poſteritatis memoriæ eſt mandatus. Præfectus, ſi viros religioſos, qui nihil commiſiſſent, propalàm perimeret, ne ſeditio in vulgo oriretur, veritus eſt, quapropter eos ſe in exilium miſſurum eſſe aſsimulauit. In qua illi ſententia magnis animis acquieuere. Ille nauim eos, veluti ſolũ exilij cauſa verſurus, conſcẽdere iuſsit: & nautis præcepit, vt in medio mari nauem incenderent, vt quum eo modo illi interiiſſent, ſepulchri cura carerent. Ventum eſt in

Modeſtus præfectus.

Legati iſti, Valente mãdãte, & Modeſto curãte, in nauem impoſiti ſunt, eamque eo in medio mari natãs incenſa petierunt.

ſinum mediũ, † qui Aſtacenus vocatur: ibi nautæ imperata fecerũt. Nam ipſi ſcapha, quæ nauem ſequebatur, cõſcenſa, nauigium in quo viri illi vehebantur, incenderunt. Vehementius tum ſubſolanus ventus flabat, & proinde nauis eo citius flãmam concepit. Durauit ea vſque ad locum Bithyniæ, qui Dacides nuncupatur, ibique vnà cum piis illis hominibus in littore eſt abſumpta. Sed enim factum tam truculentum vindicta eſt proſequuta. Fames ſiquidẽ repentè tanta eſt in Phrygia orta, vt neceſſariò incolæ patriam, * relinquerent, & Conſtãtinopolim ſe atq; ad alias diuerſas prouincias conferrent. D

Socrates narrale eſſe docet.

Fames maxima in Phrygia.

† Conſtantinopoli autẽ Ariani plures pios catholicóſque presbyteros naui, in qua nullum erat inſtrumentum nauticum, impoſuerunt: eamq; pelago vento vndique tempore ferendam commiſerunt. Deinde populares quoſdam ſuos in nauigio alio ſummiſere, qui ignẽ illi iniicerent. Sic ſancti illi viri cum igne & aqua conflictantes, poſtremò ĩ mari ſubmerſi, martyrij coronã receperũt. Theod. li. 4. c. 24.

** Conſtantinopolim Socrates ſcribit frequentiſſimam multitudinem alere, propterea quòd mare ei omne genus commeatus ſuppeditet: & præterea quum opus ſit, Euxino Ponto ingens frumenti copia eò ſubuehatur. lib. 4. cap. 16.* E

CAPVT XVII.

QVum verò multa nobis de Baſilio magno & Gregorio theologo dicenda ſint, operæprecium facturum me eſſe putaui, ſi pauca quædã de arctiſsima, quæ tantis viris inter ſe fuit amicitia & coniunctione, præmitterem. Quod ſanè non rectius certiúſque fecero, quàm ſi Gregorij ipſius ea de re verba protulero, quæ in ea oratione ſunt, quam is de Baſilio funebrem conſcripſit. Tempore, inquit, procedente, vbi alter alteri mutuum amorem (factũ id Athenis, vbi ſimul vterque literis operam nauauit) indicauit, affectionẽmq; eam philoſophiæ gratia conceptam eſſe conſtitit, tum alter alteri factus eſt omnia. Sub vno viximus tecto contubernales, & arcta inter nos deuincti coniunctione idem ſpectauimus: & alter alteri animum flagrantem & cõſtantem præſtitit. Corpo F rum nanque neceſsitudo, quoniam rerum fluxarum eſt, haud aliter quàm verni flores, interit. Neque enim materia igne cõſumpta, flamma durat, ſed vnà cum re cremata euaneſcit: neque charitas vbi fomitis ardor emarcuit, conſiſtit. Diuinus autem & pudicus amor, quandoquidem rei firmę & ſtabilis eſt, propterea ſolet eſſe cõſtantior. Et quãto magis amantes rei deſideratæ pulchritudinem conſiderant, tantò inter ſe coniunguntur magis. Hęc amicitiæ noſtræ lex erat. Atq; quum ad hunc modum inter nos animati eſſemus, & tales firmo thalamo, vt Pindarus inquit, aureas colũnas ſubſtruxiſſemus, ita deinceps proceſsimus. Deo ſimul & deſiderio mutuo opitulatorib⁹ vſi. Sed quomó ſine lachrymis neceſsitudinis tantæ recorder? Eadem erat nobis rei inuidioſiſsimæ, doctrinæ ſcilicet, ſpes propoſita. Sed inuidia abfuit, æmulatio autem vtrunque exercuit: & certamen nobis erat non vter noſtrûm primas ferret, verùm vter alteri eas concederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro ſua habebat. Et in vtroque viſa eſt

De arctiſsima Baſilij Magni & Gregorij Nazanzeni coniunctione.

Egregiũ par amicorum.

Pulchrũ exẽplum amorẽ virtutis & pietatis ſtudijs retinentium.

A anima vna duo citcumſerre corpora. Quod ſi credendum non eſt dicentibus, + omnia in omnibus eſſe ſita: at nobis id ſaltem credatur, alterum in altero ſitum fuiſſe, & alterum ab altero pependiſſe. Vtrique opus vnum propoſitum fuit, virtus ipſa, & vt vitam omnem ad ſpem futurã dirigeremus, & prius inde animo transferremur quàm corpore excederemus: ad quod ſpectantes, vitam & actionem omnem noſtram ita inſtituimus, vt nos mandatum diuinũ duceret, & alter alterum ad virtutẽ acueret atque excitaret. Et ſi nõ inſolẽs hoc verbũ eſſet, regulam & amuſsim, quibus quæ recta ſunt, quæúe minus, explorantur, alterum alteri fuiſſe dicerem. Sodalibus nos coniunximus non impudicisſimis, ſed modeſtiſsimis: non contentioſiſsimis, ſed pacificis maximè, & quibus cum eſſe vtiliſsimum eſt. quòd ſciremus, facilius vitia contagione contrahi, quam virtutem cum aliis communicari. Quandoquidem & morbus in alios citius, quam valetudo transfertur. Diſciplinas non iucũdiſsimas magis quam honeſtiſsimas conſectati ſu- B mus. Nam per eas vel ad virtutem, vel ad vitia effinguntur adoleſcentes. Duæ autem nobis erãt notæ viæ: altera prior & honeſtior, altera poſterior, & non eiuſdem momenti: illa ad ſacra templa, & qui in eis ſunt doctores, hæc ad profanos magiſtros ducens. Reliquas, inſiſtere eis volentibus reliquimus, videlicet dies feſtos, theatra, ſpectacula, conuentus publicos, conuiuia. Nihil enim admirandum & præclarum eſſe duco, quod ad virtutẽ non conducat: neque eos qui ſtudio eius tenẽtur, meliores reddat. Atque aliis quidem alia ſunt, vel à patre accepta, vel domo ex quotidianis ſtudiis & actionibus reportata cognomina: nobis verò ingens momentum fuit & nomen, vt Chriſtiani & eſſemus, & nominaremur. Athenæ equidem aliis non parum, quantum ad animos pertinet, nocent. Nam id non fruſtra pij opinantur, quòd plus illæ quàm reliqua Græcia idolis abundant. Et profectò difficile eſt, non ſimul aliquem tranſuerſum rapi ab illorum laudatoribus & patronis. Nobis verò qui animis probè munitis atq; inſtructi eſſemus, nullum ab illis obuenit detrimentum. Quin è di- C uerſo potius, quod quidem dictu mirabile eſt, ea ea re magis etiam in fide ſumus confirmati, propterea quòd errorem & impuritatem eorum cognouerimus: ibi dæmones deſpiciẽtes, vbi dæmones ſunt in admiratione. Et ſi quis eſt aut creditur eſſe fluuius, qui per ſalſuginem amaram maris dulcedinem ſuam retinens fluit: aut animans aliqua, quæ in igne, à quo omnia cõſumuntur, ſubſilit: id nos inter æquales omnes profectò fuim*. Et quod pulcherrimum eſt, ſodalitas quædam nobiſcũ non ignobilis fuit, quæ ab illo tanquam duce inſtituebatur atque regebatur, eiſdem nobiſcum ſtudiis gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydium currum, illius ſcilicet curſum & motem curreremus. Vnde celebritas quædam nobis contigit apud magiſtros & commilitones noſtros, præterea verò in Græcia omni, apud eos maximè qui in ea præcipuè clari ſunt. Quin iam fama quoq; nominis noſtri vltra Græciæ fines, ſicuti hoc multorũ ſermone ferebatur, proceſsit. Tanta nanque præceptorum noſtrorum, quanta Athenarum: & tanta noſtra, quanta præceptorum laus fuit. Atque adeò par amicorum inſigne, ſicuti fuimus, ita & habiti ſumus: vt nihil ſimile apud Græcos haberent vel D Oreſtes & Pylades, vel Molionidæ, Homerici carminis miraculum. Hæc Gregorius de ſua & Baſilij diſciplina & amicitia, quam etiam quum ſcripta pleraque, tum epiſtulæ eorum magis declarant. Hos ſanè viros ſi quis inter ſe conſerre, vitámque, mores & virtutẽ eorum exponere velit, alterũ alteri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, & vitæ ſanctioris, & profanæ ſimul ſacręque doctrinæ concertatio. Nam adoleſcentes adhuc, Athenis Himerij & Prohæreſij, qui tum inter ſophiſtas præcipui erant, deinde etiam Antiochiæ in Syria Libanij auditores & diſcipuli artem rhetoricam ſummè perdidicerunt. Et quum, quod ad philoſophiæ ſtudia valde appoſiti eſſent, quidam eos ad ludos aperiendos, & ſophiſticam vitam complectẽdam, alij autem ad cauſas in foro agendas cohortarentur, ſtudio vtroque contempto, ſolitariam ſunt vitam ſecuti. Itaque poſtquam in philoſophicis literis ſatis verſati erant, ex Origenis, & aliorũ qui illum vel pręceſſerant, vel conſequuti fuerant, libris, ſacrarum literarum ſententiam addidicerũt. E Magna enim tum orbe toto Origenis gloria fuit. In eius libris quũ ſe exercuiſſent, Arianis ſtrenuè reſtiterũt. Et quia illi autoritates & teſtimonia ex Origenis ſcriptis ad dogma ſuum comprobãdum afferebant, ipſi eos refellerunt, non ſatis Origenis ſententiam aſſequuto s eſſe oſtendẽtes. Apud multos quidem tum Ariani, atque Eunomius & ipſe Arianiſans, in magno fuere precio. At illi poſtquã cum Gregorio & Baſilio vel ſcriptis vel diſputationibus ſunt congreſsi, indocti prorſus eſſe comperti ſunt. Baſilius à Meletio Antiochiæ epiſcopo diaconus creatus, poſtea patriæ ſuæ Cæſareæ Cappadocum antiſtes factus, cum cura & fide eccleſiis præfuit. Veritus enim ne res Arianorum nouæ Ponti etiam ditiones occuparent, celeriter ad eas partes percurrit, atque monachorum ibi + exercitia inſtituens, & pleroſque ſacra doctrina erudiẽs, in fide etiã fluctuantes confirmauit. Gregorio autem, qui Nazanzi mediocri Cappadociæ oppido, patri ſuo in epiſcopatu ſuccesſit, idem ſtudiũ fuit. Circumiens enim & ipſe oppida pleraque, eos qui in religione imbecilli erant, confortauit. Potiſsi- F mùm verò Conſtantinopolim frequẽtius viſens, ſententiæ ſuę ſuffragatores in doctrina confirmauit: & poſtea in eam vrbem legitimè euocatus, adminiſtrationem eccleſiæ ibi multorum epiſcoporum concurſu & ſuffragio ſuſcepit. Quod niſi diuina gratia, vt is eò veniret, procuraſſet, quod expulſis omnibus, neque epiſcopus neque eccleſia ibi eſſet, periculum certè & metus ferè fuiſſet, ne deinde Nicænæ fidei doctrinæ Conſtantinopoli locus deeſſet. Sed hac de re poſtea ſuo loco dicã. In præſentia hiſtoriam de Baſilio perſequar.

Margin notes: *vbera in vnũ ſit viſibus.* — *Optimum viuendi inſtitutum.* — *Sodales Baſily & Gregory.* — *ἀπὸ τῶν ... μεταλαβεῖν, ἢ ἀρετῆς μεταδοῦναι.* — *Studia eorundem.* — *Athenæ tã ſuperſtitione idololatriæ eis nihil nocuere.* — *Sodalitas literaria.* — *Per modeſtiam Gregorius ſe Baſilium in virtutis & pietatis ſtadio curſu conſequi nõ potuiſſe ſatetur.* — *Sozom. codẽ cap. 14.* — *Præceptores Baſily & Gregory in artib. dicẽdi.* — *Iidem vitam monaſticam ſunt ſequuti.* — *Origenem legerunt.* — *Arianos refutarunt. Socrates eod. ca. 26.* — *Baſili⁹ preſbyter, & poſtea epiſcop⁹. † ἀσκητήρια.* — *Gregorius Nazãzi patri ſuo in epiſcopatu ſucceſſor.* — *Gregorius epiſcopus Cõſtantinopolitanus elect⁹.* — *Inter Euſebium epiſcopum Cæſarienſem, & Baſiliũ diaconum, diſsidium interceſsit.*

CAPVT XVIII.

EVſebio, qui ante Baſilium eccleſię Cæſarienſis gubernator fuit, diſsidium quoddam cum Baſilio etiã nunc diacono interceſsit. Fuit autem Euſebius quum aliis in rebus vir magnus, tum certaminibus & periculis pro pietate ſubeũdis maximè ſpectatus. Id quod eius temporis perſecutio declarauit. Diſ-

Baſilius epiſcopo cedens, in Pontum ſeceſſit.

A ſidium autem quum eis interceſsiſſet, Baſilius in Pontum ſeceſsit, atque ibi cum monachis philoſophicè viuentibus fuit. Plebs autem Cæſarienſis, atque in primis qui in ea erant cordatiores, quòd Euſebium ſuſpectum habebant, quaſi fugæ cauſa eſſet viri tanti, qui virtute & eloquẽtia aliis clarior eſſet, eo præcipuè tempore quo hæreticorum ingens multitudo circumcurſaret, conſilium eius relinquendi, & ſeorſim conuentus ſibi ſuos agendi, cœpere. Atq; ita quidem Baſilius, ne, quantum in eo ſitum erat, Eccleſiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena ſentiebant, conturbatam amplius affligeret, quietam in Ponticis monaſteriis agebat vitam. Valens autem, & quæ cum eo erat ſacra cohors (ſemper enim illum incitantes epiſcopi Ariani ſequebãtur) opportunum ſe tempus nactos eſſe dicentes, vt in Cappadocum Cæſarea quod vellẽt perficerent: propterea quòd Baſilius ſeceſsiſſet, & populus Euſebij odio ad diſceſsionem ſpectaret, Nicomedia profecti Cæſaream, tanquam & hanc euerſuri, venerunt: atque ibi quæ ſoliti fuerãt, peragere ſunt conati, videlicet vt recta ſentientes eccleſiis exigerent, eaſque Arianis traderent. Cæterùm conſilium id fruſtra fuit. Quamprimum enim hos Cæſaream perueniſſe nunciatum eſt, Baſilius monaſticis in Ponto ſcholis vale dicto, Cæſaream & ipſe redit, & Euſebio rebus omnibus aliis poſthabitis conciliatur. Quo quidem facto animi ſui beneuolentiam maximè oſtendit. Et quòd in tempore magno iudicio omnia cum ratione egit, diſputationibúſque opportunè eſt vſus, examẽ hæreticorum ingens repulit, & eccleſiæ temporibus duriſsimis profuit. Valens, poſtquàm ei conatus non ſucceſsit, vnà cum epiſcopis ſuis Antiochiam conceſsit: atque inde aliquanto pòſt in Cappadociam reuerſus, Baſilium, poſt Euſebij mortem eccleſias adminiſtrantem inuenit: quem cum exigere vellet, cœlitùs ea in re eſt impeditus. Alterum nihilominus † Leonem ſtatim ſe larua & terriculamento exterritutum eſſe credens, ✶ ad Præfecti tribunal eum miſit. Ibi Præfectus aſsiſtẽs, eum interrogat, quam de cauſa religionem Imperatoris non complecteretur. Atque ille, Quod hoc ſic

C Deus non præcepit, inquit. Et inſuper Imperatoris errorem reprehendit, atque ὁμοούσιον conſubſtantiale defendit. Vbi verò ille mortem ei minatus eſt, Baſilius gratiã ſe illi eo nomine habere dixit, quippe qui diſcedere ex tali rerum ſtatu non grauatè cuperet. Et quum Præfectus amplius eam rem deliberare iuberet: Baſilius, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus ſum. Vtinam verò tu teipſum non mutaſſes. Creatura enim quum ſim, creaturam adorare, Deúmque eſſe profiteri, in animum non inducam meum. Sed neque religioni veſtræ me aggregari ſuſtinebo. Tametſi enim vos clariſsimi & non minima orbis pars eſſe exiſtimamini, me tamen minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paruipendere: quam ego mediusfidius proditurus non ſum, etiã ſi mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium erumnarum, mortémque adeò ipſam mineris. Nihil enim rerum talium mœrorem mihi afferre poteſt. Quod ſi facultates meas expetis, pannos hoſce & cilicia, atque libros

Boni viri Eudoxiè cũ rem tulere.

Ariani in abſentia Baſilij eccleſias Cappadocum occupare conantur.

Tempore Cæſarea adeſt Baſilius.

Euſebiũ ſibi conciliat.

Arianos repellit. Euſebio ſuccedit.

† μορμολυκεῖον τὸν λέοντα φοβηθεὶς.

Ad epiſcopatum eum, multorum epiſcoporũ ſuffragiis eſt euectus. Socr. Colloquium Præfecti prætorio & Baſilij.

Ad præfecti tribunal Valentis ſuſſu ſiſtitur.

Chriſtiana in fide defendenda conſtãtia.

✶ *Socrates, Baſilium ab imperatore Cæſarea Antiochiam euocatum, ibi comparuiſſe, & cauſam dixiſſe ſcribit. lib. 4. cap. 26.*

D paucos qui in mundo meo ſunt, ſi hos inquã adamaſti, recipe. Sin vt exilij cauſa ſolum vertam mauis, paratus ad id ſum. Exul verò quomodo ero, qui ſemper terram quaſi peregrinus petero, & ad regionem aliam vehementer aſpiro? Corpus porrò hoc, vel poſt primam plagam, ſenſus omnino expers, & cruciatibus ſuperius prorſus futurum eſt. Hæc atque his ſimilia alia quum liberrimè † Baſilius dixiſſet, conſternatus ad viri prudentiam Præfectus, celeriter ad Imperatorem percurrit: eidémque, Baſilium conſtantiorem eſſe, quàm vt à ſententia ſua ſuaſione deducatur, renunciat. quapropter aut propalàm in eum animaduerteret, aut perſuaderi minis illũ poſſe, exiſtimare deſineret. Imperator tum quidem quieuit. Quum autem † Epiphaniorum feſtus dies adeſſet, cum vniuerſa † quam ſecum habebat ✶ phantaſia, inanique & ſplendida pompa in eccleſiam venit, & ª munus ſuum ad ſacram menſam attulit: atq; ibi quòd omnia miro ordine gererẽtur, ad ſtuporem delapſus, & totus mutatus, in ſolum concidiſſet, niſi quidã ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam

E ruentem retinuiſſet. Vbi verò ſermonem quoque cum viro contulit, magis etiam ſapientiam, ſactiſque obeundis & concionibus atque conuentibus peragendis dexteritatem, nec nõ rerum omnium ordinem pulcherrimum admiratus eſt. Sedenim poſtea breui aduerſariorum calumniis permotus, ✶ in exilium eum mittere conſtituit. Et iam nox aderat, & currus præparabatur, quum derepentè morb. Imperatoris filium, cui ✶ Gallo nomẽ erat, inuadit. Tam vehemens autem & periculoſus is erat, vt qui puerum curabant medici inſignes, de vita eius deſperarent. Valens cauſam eum impatiẽtiſsimè ferens, in ſolo voluitur, pro filij ſalute mortem ſibiipſi optat, & inſolabiliter luget. Domiuica quoque Imperatoris coniunx grauiter affligitur, & horrendis noctu pauoribus territam, atque id propter eam quę epiſcopo illata eſſet iniuriam, paſſam ſe eſſe confirmat. Proinde Baſilium ſtatim accerſit: eúmque, vt iacentem puerum quod poſſet adiuuaret, rogat. Ipſe namque Imperator, propter recẽtem etiamnum ei factam iniuriam, quidquã ab eo petere verebatur. Baſilius adeſt, & puer

F meliuſculè habet. Imperator nihilominus periculum facturus, ad illum: Si vera, inquit, ſunt quæ de Deo doces, precare, & Deum exora, ne mihi filius intereat. At ille: Si idẽ quod ego credis, morbúmque graſſantem ab eccleſiis diſpellere conſtituis, ᵹ omnino puer conualeſcet. Cæterùm quum Valẽs id ſe facturum reciperet, & aliter tamen faceret, [b] puer è vita exceſsit. Omnes autẽ aſſeuerarunt, non periturum fuiſſe puerum, [c] niſi Imperator eis qui aliena ſentiebant, euocatis, precari eos vnà cum Baſilio pro pueri ſalute iuſsiſſet: quos etiã vt puerum baptizarent, eſt exhortatus. [d] Imperator porrò virum veneratione proſequens, prædia quæ ibi habuit pulcherrima, xenonibus ſeu hoſpitalibus

† Propalam

✶ Act. 25.

† σὺν τῇ περὶ αὐτὸν φαντασίᾳ.

Valens ipſis Epiphaniis eccleſiam Baſilij ingreditur, atque eius ordinẽ rectũ miratur.

a Munus offert eiũ quod ἀντερχόμενος hoc eſt, ſua ipſe manu obtulit.

Greg. Naz.

✶ Baſilius à Valente ad exilium damnatur.

✶ γαλάτης.

Filius Valẽtis in morbũ lethalem incidit.

Domnica Auguſta opem Baſilij, filio ſuo ãte implorat.

Eius aduẽtu puer meliuſcule habet.

Baſilius puerum moriturum in vita manſurum eſſe pollicitus eſt, ſi baptiſmum ſacrũ à Catholicis ſuſcepiſſet. Theod.

ᵹ Quũ autẽ id no annueret Imperator: Baſilius, De puero, inquit, volũtas Domini fiet. Socr.

b Imperatoris filius moritur.

c Metriũ cauſa.

d Valẽs prædia quædam xenonib' Baſilij donat.

† *Affuit iſti colloquio Demoſthenes quidam, Imperatoris obſonator, qui orbis vniuerſi doctorem carpens, barbarè loquebatur. At Baſilius ſubridens, Ἰδοὺ ὁρῶμεν, inquit, καὶ Δημοσθένην ἀγράμματον. hoc eſt, En Demoſthenem quoque illiteratum videmus. Et quum ille magis etiam excandeſcens, minas profunderet: Tuum eſt, Baſilius ait, de delicatioribus Iuſculorum condimentis curam gerere. Diuina enim dogmata, qui aures obturatas habens, exaudire non potes. Theodor. lib. 4. cap 19.*

e Domũ à Baſilio proprobat. f Sed exilij libello ſubſcribere non poteſt, quem etiam ſtatim diſcerpit. g Moleſtus præfectus quoque morbo oppreſſus. pœnitentia & deprecatione culpæ interueniẽte, conualeſcit. h Deſcriptio Baſilij & Gregorij.

A eius domibus donauit.[e] Sed rurſum à familiaribus expugnatus, virum ſanctum ad ſe acciuit, & vt ſe aduerſariorum factioni adiungeret, hortatus eſt. Poſtquam autem adamantem permouere ſuaſione nõ potuit, exulare eum iuſsit.[f] Et iã exilij libellus ſcriptus erat: quem vbi manu ſua Valens roborare eſt conatus, literam nullam exarare potuit, calamus nanque ſtatim eſt confractus. Quod vbi in altero, & etiam tertio, ad ſcribendum, ſicuti cõuenit, adaptato, itidem vt in primo accidit, & ipſe adhuc in ſcripto impio confirmando perſtitit, manus ei ſuprà quam credi poſsit concuſſa, tremore intolerabili eſt occupata. Proinde animo perculſus, atque pauore plenus, charta correpta, ambab. eam dilacerauit manibus.[g] Paulò verò pòſt, Præfecto quoque accidiſſe dicunt, vt morbo circumuentus graui, vbi vindictam ſupplex eſt deprecatus, totus conualeſceret. Verum quid hæc ſunt ad alias viri huius primarias virtutes? qui & factis & doctrina mirificam eſt conſequutus gloriam[h]: Multa autem pulcherrima ſcripta vir iſte & Gre- B gorius eccleſiæ Chriſti reliquerunt. Quę niſi omnibus ferè nota eſſe ſcirẽ, aliquid etiam de eis ſingillatim dixiſſem. Horum plurima Rufinus dicitur in latinam linguam tranſtuliſſe. Atque hæc de Baſilio & Gregorio breuiter ſint dicta.

CAPVT XIX.

Gregorius Niſſenus epiſcopus Baſilij frater. Scripta eius. Epiſcopus connux.

HAbuit autem Baſilius fratres, quorum vnus Gregorius fuit eccleſię Nyſſenæ lux & ornamentum: vir ſecundum fratrem doctrina, moribus & vitæ ſanctitate ſpectatus. Et quanuis is coniugem habuerit, rebus tamen aliis fratri minimè ceſsit. Qui Baſilio mortuo, Hexaemeron ſiue ſex dierum opus illius adimpleuit: & aduerſus Eunomium & Apollinarim confutationes ſcripſit. Conſtantinopoli quoque in diuum Meletium orationem funebrẽ compoſuit, aliáque inſuper plurima opuſcula doctrinis & inſtitutionibus plena eccleſiæ Dei reliquit. Oſtendunt autem virum talem cùm alia, tum C pręcipuè in Gregoriũm illum miraculis celebrem oratio ab eo edita. Secundus Baſilij frater Petrus fuit, qui vnà cum illo vitam monaſticam primùm conſectatus, deinde vrbem Sebaſtiam ſacrorũ antiſtes gubernauit. Tertius Naucratius, qui iuuenis in aſcetico inſtituto defunctus eſt. Acceſsit ad hos celebris illa Macrina ſoror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Ei, ſicuti accepi, hæretici quidã Origenica dogmata iniecerunt. Omnes autem iſti propter vitæ integritatem, in numerum ſanctorũ ſunt relati: quemadmodum ſanè & Gregorij Cæſarius frater, & Gorgonia ſoror. Quoniam autem Gregoriorum nominis ſimilitudine in librorum inſcriptionibus diſcernendis nonnulli errant, ſcireperopus eſt, tres fuiſſe Gregorios, in eccleſia Dei præclaros. Ponticum illum, quem diximus Neocæſarea ortum, & reliquis antiquiorem, Origenis diſcipulum: de quo celebris fama eſt Athenis, & Berythi, & in prouincia Pontica, totóque adeò orbe, quem miraculis & doctrina percurrit. Hic Cęſareæ cum Origene fuit, ac deinde ab eo non diſcendens, veriorem philoſophiam perdidicit. Poſtea in patriam reuerſus, primum vt laicus & profanus

Petrus Sebaſtenſis epiſcopus Baſilij frater. Tertius eiuſdem frater Naucratius Aſcetes. Macrina ſoror. Gorgonia ſoror. Gregorij Nazanzeni Cæſarius frater. Tres præclari Gregorij.

Gregorius θαυματουργὸς, hoc eſt, mirificus.

multa præclarè egit, dæmones expulit, morbos ſa- D nauit, græcæ ſuperſtitionis ſectatores eloquentia, ſeu potius prodigiis ad fidei noſtræ profeſsionem adduxit. Meminit etiam huius Pamphylus martyr in ſuis, quos in Origenem elaborauit, commentariis: in quib. oratio laudatoria Gregorij ad Origenem inſerta inuenitur. Tres iſti Gregorij, vt breuiter dicam, fuere: is de quo modò memorauimus: & qui à veteribus Nazãzenus, à nobis autem quòd tali cognomine dignus ſit, Theologus eſt vocatus: & frater Baſilij. Fuit præterea alius Arianus, Athanaſij ſucceſſor, qui † à plebe eſt reiectus. De his ſatis.

Socrat. lib. 4. ca. 27.

† A plebe Ariana. Suprà li. 9. cap 7.

CAPVT XX.

TEmporibus eiſdem etiã, qui Iconij eccleſiæ præfuit, enituit Amphilochius: quem amicum egregiè charum habuere[b] Gregorius & Baſilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maximè ve- E rò Baſilij ſcriptum de ſpiritu ſancto in triginta capita relatum, & conſtitutiones: quæ à multis etiã Amphilochia vocantur.[c] De Amphilochio iſto permulta tradita ſunt conſideratione & memoria digna. Fuit enim ſenex ſimplex, in quo doctrina & vita ex æquo inter ſe ita certarent, vt aliquot etiam ediderit libros. Sed enim diuina gratia aliàs aliter res noſtras diſpenſans & ordinans, incredibili quodam modo mirificum naturæq; captum excedens, atque nouum in hoc viro exhibuit prodigium. Siquidem ad eum in ſolis locis philoſophantem, propter excellentem & vitã & doctrinam eius angelos Deus miſit, qui myſtica & arcana benedictione & * epiſcopali arrogatione eum dignati, † intellectuali modo conſecrarunt, & hierarcham ciuitatis Iconij renunciarunt. Ad hunc quoque non longo pòſt tempore eligendum atq; ordinandum, in eum locum epiſcopi conuenere. At vbi ex eo cognouerunt ab angelis Dei conſecrationem eum ſuſcepiſſe, data, de tam ſacra & diuina gratia, Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelij præconem, fideíque defenſorem, cum F timore reuerenter hominem admiſere: & ſolita ſalutatione atq; oſculo ei impertito, ea quæ epiſcopalis functionis ſunt, adminiſtrare & exequi permiſere. Ea ætate Optimus quoque, & Latoius, epiſcopi extitere, viri qui & vita & doctrina acceptã à maioribus diuinam fidem propugnarent. Quorum hic Melitinenſi, ille Piſidæ præfuit eccleſiæ. Diuus etiam Chryſoſtomus iuuenis etiamnum, præſtantem ingenij animique vim & ſpecimen Antiochiæ viuens oſtendit. Et * diſciplinam morum admodum conſectans, magis magiſque in ea proficiebat: nondum ille quidem in epiſcoporum cooptatus ordinẽ, ſed inter ſacras functiones diaconi miniſterium adimplens. Cuius quum epiſtolas Baſilius & Gregorius viderẽt, admirati eas ſunt, & egregium quiddam in eo iuuene extare perbiburunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, ſuo loco plura dicemus. Nunc ad impium Valentem progrediamur.

a Iconiũ Licaoniæ metropolis. b Gregorius theologus. Gregorius Arianus.

c Amphilochia Baſilij.

*Is in ſolis locis ab angelis Dei ſacris initiatus & epiſcopus ordinatus eſt. * [illegible] † [illegible]*

*Optimus & Latoius epiſcopi. Ioãnes Chryſoſtomus diaconus Antiochiæ. * [illegible]*

Baſilius & Gregorius eius epiſtolas ſunt admirati.

CAPVT XXI.

Valens Orthodoxos perſequitur. Sozo. li. 6. c. 18

A Qvum is Antiochiæ, ſicuti diximus, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus eſſet, aduerſus eos qui ὁμουσίῳ conſubſtātiali fidem ſectantur, ſe armauit: & non modò ex Antiochena, verumetiam ex finitimis quæ circumcirca ſunt eccleſiis, rectæ ſententiæ propugnatores eiecit. Aliis quoque eos cladibus affligens, cùm varij generis ſuppliciis ſuſtulit, tum maximè in præterfluentem amnem Orontem coniecit & ſuffocauit. Et Meletium quidem, egregium de vera pietate certatorem, ex eccleſia deturbatum in exilium miſit. Samoſatis autem diuinum eiecit Euſebium. Præterea verò vt Laodicea egregio paſtore Pelagio orbaretur, & ad viduitatem redigeretur, effecit. Qui adhuc iuuenis, inuitus etiam iugũ matrimonij ſubiit. In ipſo verò nuptiali cubiculo, ad † primam cohabitationem ſponſæ ſuæ perſuaſit, vt caſtitatē conſectans, ſororis ſibi potius pietatem, quàm coniugalē conſuetudinem præſtaret. Ac tali quidem pudicitia Pelagius fuit: quàm etiam in eo, reliquę eius coniunctæ & veluti ſorores virtutes, tanquam in choræa B aliqua ſunt conſecutę. Quam ob cauſam omnium calculis & ſuffragiis epiſcopali honore dignus iudicatus eſt. Verùm tam ſplendida epiſcopalis muneris adminiſtratio eius, flectere impium Principem non potuit. Illicet hunc ille in Arabiam, Meletium autem in Armeniam, & Euſebium in Thraciam deportari iuſsit viros Apoſtolicis donis relucentes.

Proſcribuntur Meletius Antiochenus, Euſebius Samoſatenus, Pelagius Laodicenſis.

† ἐπ' ἀυτῆς τῆς παςάδος.

Pelagius epiſcopus in connugio cælibi, ſponſam pro ſorore habuit.

Euſebius iſte antehac quum eccleſias multas vacuas eſſe paſtoribus cognouiſſet, militis habitus ſumpto, & capite epiſcupali tiara, quam ex pileo confecerat, tecto, Syriam, Phœniciam, & Palęſtinam peragrauerat: ordines vacuos in eccleſiis, presbyteris, diaconis, aliis ſacris miniſtris ſupplēs. Alicubi etiam epiſcopos eccleſiis præfecerat, ſi quos eſſet nactus, qui cum eo ſententiæ eiuſdem eſſent. Quàm præclarum autem fortis & generoſi animi ediderit ſpecimen, in Thraciam exularũ ire iuſſus, nefas eſſet, ſi ſilentio præteriremus. Quum is qui exilij libellum ab Imperatore afferebat, circa crepuſculũ aduenisſet, vt tacitus eſſet, cauſamq; C aduentus ſui premeret, eum admonuit. Si enim, inquit, huc multitudo reſciuerit, ardore ęmulationis excitata, te quidem illa ſtatim necabit, me autē cædis eius cauſam dicere oportebit. Hæc vbi dixiſſet, ad primā facē vnico ſeruulo, qui ceruicāl tantū & libellū ſecum ferebat comitatus, ſolus ſe in viā dedit: atque vbi ad Euphratis ripam venit, qui vrbis eius mœnia præterlabitur, [a] vbi etiam ★ tranſitum habere dicitur, piſcatoriam conſcendit nauim, & remiges in ripam alteram eum locum verſus qui Zeugma nominatur, appellere iuſsit. Atq; ille quidem ſic eſt profectus. [c] At Samoſateni re cognita, in lachrymis & luctu eſſe, & cōfeſtim traiectus nauigantibus repleri. Vbi verò eum multa parte fluuij emenſa ſunt conſequuti, plorātes omnes ſuadere ei contenderunt, ne lupis oues proderet. Sed poſtquam multa dicentes, eum in ſententiam ſuam abducere non potuerunt, (nam Apoſtolicum illud dictum eis obiecit, Magiſtratibus & poteſtatibus ſubiecti eſtote) alius quidem aliud, aurum ſcilicet & veſtem & famulos ei in terram alienam & longinquam proficiſcenti obtulit: ipſe verò neceſſariis tantum à familiariſsimis quibuſq;

Euſebius Samoſatenus eccleſias paſtore clero carentes viſitauit. Idem in exilium noctu clam vadit, populum fallit, ſeditionis vitandæ gratia. Theodo. li. 4. cap. 14.

a Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphratem vocantur. Item Zeugma 72. m paſſuum à Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Plin. li. 5. c. 24. Pulchrum exemplũ τῆς ἐκ.....

b Vtatro cum proſequũtur.

acceptis rebus, precatione eos ita vt conuenit mu D niuit, & vt doctrinam traditam diligenter & accuratè retinerent, hortatus eſt, & ſic ad Iſtrum vſque contendit. Illi factum id ægrè ferentes, vbi in vrbē ſunt reuerſi, parati erant cum lupis manus conſerere. Æquum enim eſt, vt ardorem & æmulationē quoq; eorum, propter rem honeſtam & pulchrā, exponam. Et profectò iniuriam eis me facere exiſtimarem, ſi non flagrantem illorum in fide ſinceritatem memoriæ poſteritatis mandarem. Nam vbi, qui Arij factionis erant, paſtoribus eccleſiis omnibus expulſis, Samoſata quoque pro Euſebio Eunomium quēdam adduxerunt, nemo hominum omnium vel pauper, vel locuples, vel iuuenis, vel ſenex, atque vt ſimpliciter dicam, nemo prorſus, ita vt in moribus eſt, eccleſiam eſt ingreſſus. Ipſe verò ſolus in epiſcopalibus ædibus verſatus eſt, nemine eum reſpiciente, aut conueniente: quum quidem vir humanus & modeſtus fuiſſe dictus ſit. Quod inde ſatis patet. quum enim in publicum veniſſet balneum, & famuli fores lauacri clauſiſſent, vbi pro foribus ſtare plurimos cogno- E uit, miniſtris, vt eas recluderent, præcepit: atque vt communiter & liberè, qui vellent, lauatione vterentur, illos admonuit. quod itidem in interiori cunclaui fecit. Atque vbi nonnulli ingreſsi eum circumſteterunt, vt vnà cum eo in calidis aquis lauarent, eos eſt cohortatus. Cæterùm quum illi ſic ſtantes tacerent, honorem ſtatione eiuſmodi haberi ſibi ratus, celeriter aquas calidas reliquit, & abiit. At illi aquas eius piaculum hæreſis contraxiſſe exiſtimantes, per cuniculos eas emiſerunt, atq; aliis immiſsis lauarunt. Id verò poſtquam Eunomius cognouit, ſtatim vrbe relicta, domum eſt reuerſus: ſtultum eſſe ratus, in ea manere vrbe, quæ publico & communi in eum flagraret odio. Atq; ita ille quidem ſua ſponte Samoſatis diſceſsit. Ariani autem alium eò miſere, Lucium nomine, lupum reuera, non paſtorem. At oues tametſi paſtorem non haberent: quæ tamen paſtorum ſunt, fidei dogma ſartum tectum conſeruantes, fecere. Porrò quantum Samoſatenorum & in hunc odiũ fuerit, inde liquebit. Pueri quidam pilam inter ſe impellentes in foro ludebant, & Lucius prœteri- F bat. Accidit autem, vt pila ex cuiuſdam pueri manibus excidens, per mulæ eius qua Lucius vehebat, pedes volueretur. Atque illi vlulatum ingentem edidere piaculo pilam repletam eſſe opinati. Lucius clamorem eum non intelligens, ex acoluthis ſeu comitibus quēdam pauliſper ibi manere, & rem ipſam perſpicere iuſsit. Et ecce pueri per accenſum ignem, luſtrare ita piaculum volentes, pilam iecerunt. Puerile hoc quidem fortaſſe, ſatis tamen idoneum, quod demonſtret, quàm conſtans ciuitas ea odium erga eos habuerit, qui fidei doctrinam deprauare auſi fuiſſent. Sed enim Lucius non eo quo Eunomius fuit animo. Verùm ſuaſionibus ſuis apud magiſtratos tantum effecit, vt è ſacro ordine multos quidem vrbe exigerent: qui verò ei vehementius reſiſterent, longius etiam abigerēt. [d] Sic Euolcius ille diaconus Oaſim deportatus: Antiochus autem presbyter, & magni Euſebij cognatione clarus († ſororis enim eius filius fuit) permultis primariis virtutibus pollens, ad quaſdā vltimas Armeniæ oras in exilium miſſus eſt. Vbi verò diuinus Euſebius, poſt multa pro vera pieta-

a ψιλήν.

b Conſequũtur Samoſateni Euſebiũ ſed non remouent.

Samoſateni Eunomium epiſcopũ Arianum ſibi obtruſum nõ reſpiciũt, pro ſua catholica fidei zelũ.

Eunomius vir perhumanus.

Cum eo in thermis Samoſateni lauare nolunt.

Eunomius ſua ſponte Samoſatis diſcedit.

Lucius itidē Arianus Eunomio Samoſatis ſuccedit.

Commune ciuium omniũ in hunc quoque odiũ, pueri pila ludentes oſtendũt. Theod. li. 4. ca. 15. Luſtratio pila piaculo contaminata.

Lucio procurante à magiſtratu clerici multi vrbe pelluntur.

ἀδιάφορα.

Euſebius martyrio defunctus.

Et in Epiſcopatu Samoſateno ſuffectus Antiochus, ex ſorore eius nepos.

Perga l'amphylia appidum. Mela.

d Euolcius diaconus, & Antiochus presbyter proſcribuntur.

A re obita certamina, poſtremò etiam martyrij recepit coronam: prouinciales conuentu coacto, cui etiam Iouianus, qui Pergenſis epiſcopus, breui tẽpore Arianam ſequutus fuerat religionem, interfuit, Antiochum in locũ ✱ auunculi communibus ſuffragiis ſurrogarunt. Atque is vbi ad ſacram mẽſam acceſsit, & vt mos eſt, inclinatus in genua magna vi procidit, conuerſus, quoniã Iouianum dextram capiti ſuo imponentem conſpexit, ſuffragiũ illius reiecit, & reliquis quoque electoribus ſuis reſtitit, dicens.[c] Nequaquam ſe eius dextræ conſecrationem ſeu ordinationem ſuſcepturum, quæ per blaſphemias diuina ſuſcepiſſet myſteria. Sed hæc longè poſt ſunt facta. Eo verò tempore in interiorem Armeniam conceſsit. Diuus autem Euſebius ad Iſtrum vitam egit, Gothis tum Thraciam percutrentibus, & vrbes eius vaſtantibus: quemadmodum ipſe ſcripto quodam ſuo teſtatus eſt.

✱ τῦ θεῖ.

c Antiochꝰ Iouiano epiſcopo, quod aliquando Arian⁹ fuerat, ordinationem reiecit.

CAPVT XXII.

B

POrrò Barſen Edeſſenorum epiſcopum, cuius ingens eſt gloria in Phœnicia, Aegypto & Thebaide, ſiquidem has peragrans virtutis ſuę ſplendore illuſtrauit, vt inſulã Aradum incoleret, Valens condemnauit. Quoniam verò Apoſtolicis donis clarus, doctrinæ ſuæ luce multitudinem ad ſe pertrahebat, & morbos quos medici curari poſſe deſperauerant, ſanabat, in Ægyptiam inde vrbem quandam Oxyrynchon nomine eſt deportatus. Vbi verò & ibi virtutis gloria animos omnium in ſe conuertit, in extremos quoſdam fines à quibus nõ longè barbari aberant (Philo locus is nominatur) tranſlatus eſt, quum quidem cœleſti domicilio eſſet dignus. Etiam nunc in Arado lectulum eſſe dicunt, quem plurimo honore Deus ſit dignatus, ꝙ ægroti multi in eum repoſiti ✱ valetudinem per hidem recuperent. Verum enimuerò quæ Edeſſæ etiam crudeliter Valens egerit, ſilentio ea mandare non licet. Quum namq; Barſen, quem diximus,

C à grege ſuo excluſiſſet, Lycum pro eo ſubſtituit. quam rem quia multitudo ægrè tulit, & communionẽ eius reſpuit, relicta vrbe omnes extra eius mœnia conuentus egere. Erat autem ibi Thomæ apoſtoli inſigne precatorium, quod videre volens Valens, vnà cum præfecto Modeſto, quoſdã prius cum mandato eò miſit, vt multitudinem ibi congregatam, armatorum quos ſecum ducebat opera diſsiparent, baculis & clauis eam pulſantes: ſi verò opus eſſet, gladios quoque adhibentes. Præfectus imperata facere, & clàm Edeſſenis denunciare, ne poſtridie more ſuo in loco eo conuenirent. Mandatum enim ab Imperatore eſſe, vt in eos qui ibi deprehenſi eſſent, grauiter animaduerteretur. Præfectus ſanè, quamuis diuerſæ ſententiæ & religionis, ad eum modum illis eſt minatus: vel quòd neminẽ aut paucos certè periclitari vellet, vel quòd fortaſſe Imperatorem grauiter indignantem opera ſua vti nollet.[b] Edeſſeni verò minarum denunciationem paruipendentes, vnà cum diluculo alacriorib. etiam quam antea animis in locum deſignatum conuenere, & ſolita ſacra ſua peregere. Quod vbi Modeſto eſt indicatum, quum quod faceret non haberet, conſilij inops, quàm celerrimè

Barſa Edeſſenus epiſcopo exulum, quo tu ſolum vertere eſt coactus. Theod. lo. ca. 16.

Aradus Phœnicia inſula. Stephanus.

Ad lectulũ huius in Arado iacentem ... [illegible]

Barſa ſucceſſor Lycus.

Lyco odio Edeſſeni extra mœnia conuentus eccleſiaſticos agunt.

Templum diui Thomæ apud Edeſſã, vbi ... [illegible]

a Λύκος, Lycus, proprium eſſe hoc loco nomẽ poteſt. alioquin λύκος lupus Græcè dicitur, & ſic appellatiuũ nomen fuerit.

b Edeſſeni à Modeſto præmoniti, ne extra vrbem conuentus agendi gratia progrediantur.

D militari manu contracta, per forum ad campum eum contendit:[c] & in muliérculam incidit, manu puellum raptantem, palliúmque ſic temerè & incompoſitè, contrà quam fœminam decet, trahentem, atque adeò militarem ductorum phalãgem, perinde atque ad rem magni momenti properaret, ✝ rumpentem. Eam iuſſu ſuo comprehenſam, cuiúſnam rei gratia tantopere feſtinaret? interrogat. Tum illa: in campum eum, inquit, in quo veræ pietatis cultores ſunt congregati. Noui enim, & certò noui veſtrum quod ſtruitis conſiliũ: & propterea eò venire propero,[d] vt æqualia cum illis cõſequar præmia, ne ſcilicet curſu intermiſſo tardius vadens, gloria quæ à Deo eſt, excidam. Puerum autem (præfectus ſubinfert) quid ita tecum ducis? Et rurſum illa: Vt & ipſe, ait, poſt afflictionem & ærumnam toleratam, honoris eius particeps fiat.[e] Ille animo ad tam generoſam fortitudinem mulieris conſternatus, vbi ex eius vnius aliorum omnium coniecisſet alacritatem, ad Imperialem domum reuerſus, Imperatori rem omnem indicauit, & vt à conſilio cœptóque ſuo deſiſteret ſuaſit:

E turpem & aduerſam dicens ex tali facto conſecututam famam, atque Edeſſenorum nihilo magis alacritatem extinctum iri. Verbis hiſce innumerã multitudinem præfectus conſeruauit. At imperator vbi illum contumelioſis vocibus proſcidit, pugno etiam cecidit:[f] multitudinis nihilominus duces comprehẽſos cogi præcepit, vt per optionem vel cum Lyco ſeu lupo, & non paſtore, communicarent: vel citra moram vrbe excederent, atque ad vltimas oras exulatum irent.

✝ῥηγνῦσαν, nihilominus in propoſito ſuo perſeuerans.

c Ad campũ tum cum muliercula cum puero, Modeſto vadẽte, properat.

d Animos eorum diuina æmulatione ſuccenſos, hi manum non capit motum ſed terricula mentalia omnia pro riſu habet, & ludicro. Theod. li. 4. cap. 26.

e Admirandus tum fœmina ad martyrium obeũdum ardor.

Magnanimitate eo Modeſtꝰ adductus, imperatori, vt multitudini ingenti parcat, vix perſuadet.

f Valẽs multitudinis duces proſcribẽdos cenſet.

CAPVT XXIII.

POrrò vbi præfectus illos omnes congregaſſet, Imperatoris mandata in medium protulit, lenibus vtens verbis, ſtolidúmque eſſe dicens, eos tam paucos & imbecilles homines contra imperatorem tantum, & tot populis imperantem niti. Illi autem taciti omnes conſtitere, in ducem ſuum (Eulogius is erat, vir vita ſimul & do-

F ctrina condignam laudem conſecutus) reſpectantes. Ad hunc igitur Modeſtus conuerſus: Quid ita tandem, inquit, ô ſenex non reſpondes? Atqui, reſpondit ille, reſponſo nihil opus eſſe, qui interrogatus non eſſem, putaui. Rurſum præfectus: Multa certè ad vos, quæ vtilia vobis eſſent, exponẽs, verba feci. Tum Eulogius: Illa quidem ad vniuerſos ſunt dicta. Ego autem ineptum eſſe exiſtimaui, ſi multis reiectis, ipſe reſponderem. Quòd ſi me ſolum percunctatus fueris, ilicò tibi ſententiam meã exponam. Ibi præfectus: Ergo vt cum Imperatore tibi communio ſit, facito.[a] Eulogius verò magna cum gratia facetè admodũ arridens: Proficit enim, inquit, & vnà cum imperio epiſcopatum quoque ſortitus eſt. Verùm ille ironicum & amarulentum dictum ſentiens, grauiter id tulit. & iactis in ſenem conuiciis, ad alia hęc inſuper addidit: Non hoc dixi, attonite & ſtulte: ſed communicare te debere, cum quibus ille præcipit, epiſcopis. At ego, inquit, & ſenex ſum, & paſtoris non expers: cuius vocem vt germanam intelligo, & doctrinam ſequor, neque mihi tam pernicioſa & peſtifera herba opus

Modeſtus Imperatoris mandatum plebi exponit.

Plebe tacet, vt Præpoſiti eorũ reſponderẽt, expectãs.

Colloquium Modeſti & Eulogij.

a Scitè dictũ ... [illegible] Apud Theodorit. dictum hoc per interrogationem effertur: An cum imperio epiſcopatum etiam nactꝰ? li. 4 ca. 18.

b Ex Catholicorum multitudine octoginta primores in Thraciam deportantur.
c Magnus honor eis in via exhibetur.
** ὁ φιλο... ἐν τοῖς βασιλικοῖς...*
d Itaque iussu Valentis seiunctim in diuersas orbis partes proscribuntur. Tripart. li. 7 cap. 33. Infra li. 12. cap. 5.
e Eulogius & Protogenes Antinoum delati
** Al. Antinoum.*
f Ibi Christianismum inter paganos propagaturi, Eulogius monasticam vitam colit.
g Protogenes ludimagistrū agit.

A eſt. Hiſce verbis furore inceoſus, celeriter [b] octoginta ex eis qni multitudinis eſſent velut columnæ, comprehenſos io Thraciam relegauit. Atque illi vincti circumeũtes, [c] benigoè à multis ſunt curati. Vici enim & ciuitates eis obuiam progredientes, tanquam veræ pietatis defenſoribus debitum præſtiteruor honorem. Porrò iouidia ounquam non in ★ aulis Principum ſtipeodia faciens, ad Imperatorem mox procurrit, & multorum hooorum cauſam eſſe dixit, quòd condemnatis imperaretur exilium. [d] Imperator re cognita, diſgregari eos, & bioos partim in Thraciam, partim in Arabiam, quoſdam in Thebaiden, atque alios aliò in oppida diſpergi inſsit. Si qui etiã inter eos fratres eſſent, diſiungi curauit. [e] Eulogius saoè, & Protogenes, qui ſecundas ab illo ferebar, ★ Antinonem Thebæorum oppidum deportati ſunt. Quanta autem illorum virtus fuerit, illud indicabit. Quum nanq; ſententiæ ſuæ epiſcopum ibi reperiſſent, communicare cœperuoi, & eccleſiaſticus conuentus egerunt. Porrò cum pauci valde ad eos conuenirent,
B & cauſam eius rei eſſe comperirent, quòd Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſi oppidani eſſent: vbi pro eo atque decet, errorem eum eluxiſſent, non ceſſandum ſibi eſſe, vſque dum ipſi pectora ſua plangerent, duxerunt: ſed ita vt par erat, illorum quoque medicinæ & ſalutis curam geſſerunt. [f] Et Eulogius quidem in domunculam quandam ſe ipſum abdidit, ibique tacitus vixit, rerum vniuerſarum deum precibus exorans. Protogenes autem ſacras literas edoctus, & in ſcribendi arte valde exercitatus, [g] ludum literarium aperuit, commodo ſcholæ puerilis loco inuento. Io ea & pulchrè & celeriter adoleſcentulos ſcribere, & ſacra docuit oracula, ita vt illi Dauidica carmina, & alia Apoſtolicæ doctrinæ cõſona addiſceteot. Quum autem ex pueris vnus morbo confectus, in expectatione mortis eſſet, [h] Protogenes in domum vbi is iacebat, venit, & manus cuntrectatione ægritudinem fugauit. Quod vbi aliorum parentes cognouerunt, in ſuas quiſq; ædes ſenem adduxerunt: & vt inualidis eorum liberis opem ferret, rogarũt. Tum ille ſe auſilio eis oon prius eſſe poſſe dixit, quàm ægri diuinum ſu-
C birent lauacrum. Et illi, quòd eos deſiderium recuperandæ ſuis valetudinis adurgeret, ſtatim dicto audientes fuere: atque ita per corporis morbum, animæ quoque ſalutem ſunt conſecuti. Si quis autem valentium quoque ab eo perſuaſus diuinam gratiam ambiret, ad Eulogium vadẽs, & fores pulſans, vt ille eas aperiret, & ei quem venatus eſſet, ſigillum in Chriſto imponeret, rogabat. Atq; vbi Eulogius eam rem, quòd in precatione identidem interpellaretur, grauius tulit: Protogenes, Atqui (inquit) longè neceſſaria magis eſt errantium ad Chriſtum conuerſio. Id verò factum admiratioois erat omnibus, Protogenem videlicet, qui tanta ederet miracula, & tantam multitudinem ad veritatis lucem produceret, [a] partes primas Eulogio concedere. Et omnes loogè præſtantiorem ſuperioremq; Protogenis virtutem, ipſius Eulogij vita, eſſe exiſtimabant. Cæterùm poſtquam perſequutionis procella ſæuire deſiit, atque vnà cum aliis & iſti [b] ab exilio reducti ſuot, incolæ ei⁹ regionis lachrymantes eos produxerunt: potiſsimùm verò epiſcopus ipſe, qui auxilio tanto orbabatur. Et Eulogius quidem diuo [c] Barſæ vita defuncto,

h Protogenes puerum moribundum restituit. Alios quoque ægros sanat & baptizat.
Valentes autem ad Eulogium baptizandos adducit.
Praclarum Protogenis verbũ, Præstat peccatores ad Christum per doctrinam & sacramentorum administrationem conuertere, quàm continua contẽplationi & orationi incumbere.
a Protogenes primas Eulogio tribuit.
b Reuersi ab exilio.
c Eulogius Barsa succedit.
d Protogenes Carrorum episcopatũ gessit.

eccleſiæ ipſius gubernacula ſuſcepit. [d] Admirando D autem Protogeni, Carrę ciuitas Græcarum pręſtigiarum ſpinis obſita, excolenda credita eſt. qua labore multo repurgata, cœleſtem veræ pietatis fructum percepit. Sed de his poſtea.

CAPVT XXIIII.

Valens religiones alias omnes tolerat, catholicæ tantum fidei infensus.
Theod. lib. 4 cap. 24. 25.
Orthodoxos omnibus templis excludit.
Ne sub dio quidem eis conuenire agere est passus.
Flauianus & Diodorus pro Meletio exule gregi Christi Antiochiæ curant.
In fluminis ripa orthodoxi ecclesiam cogunt. Sed inde quoque sunt depulsi.
Διττὸς... Flauianus, quòd modo per ætatem presbyter esset, & in ec-

VAlens diutius Aotiochiæ commoratus, Euzoio ibi eccleſias tegente, Iudæis, & ethnicis Græcis, atque etiam qni Chriſtianorum nomine ceoſentur, & diuerſa ab Euaogelica doctrina dogmata cõplecterentur, omnibus quæ aoimis eorum placita eſſent, vt liberè peragerent, permiſit. Nam impius error ſub Iouiniano quidem extinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim refloreſcebat, & Dialia, Dionyſia, & Cereris ſacra, noo in angulis, Imperatore veluti pręeuote, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obſiſtente, bacchantiũ qui numine afflantur more, diſcurrebant. Eorum ve- E rò tantum, qui Catholicæ eccleſiæ doctrinam ſequebantur, implacabilis hoſtis erat. Et primum quidem recens conſtructam eccleſiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde verò ex aliis quoque eos ſacris ędibus exegit. Atque vbi illi ſub dio agentes, ad montis radices Deum conſuetudine ſua hymnis & laudibus celebrarent, & varias eaſdemque aduerſas aeris murationes, aliquando quidem cum pluuiis & niue & immenſo frigore conflictati, aliquando autem æſtu ſolis admodum aduſti perferrent, ne eo quidem loco vt permanerent voluit: & immiſsis in eos militibus, ærumnoſum hoc vitæ agendæ inſtitutum diſsipauit. Flauianus autem & Diodorus generoſi veritatis athletæ tum florebant: qui imminentes gregi Chriſti fluctus, veluti ſcopuli quidam, quamplurimùm in ſpumam redegerunt. Illi enim poſt Meletium in exilium eiectum, pro grege Chriſti decertabant, quũ lupis ipſis fortiter obuiam eũdo, tum Chriſti ouibus conuenientem doctrinam proponendo. Atq; vbi ex locis ſuburbanis deturbati ſunt, ad proximi fluminis ripas oues pauerunt: non fruſtra, periode F atque illi in Babylone captiui, ad ſalices carminum organa ſuſpendentes: ſed liberè Deum, iuxta diuinum Dauidem, io omni loco dominatioois eius laudantes. Verùm ne hoc quidem io loco diu eos durare, orthodoxorum & rectè ſentiẽtium hoſtis paſſus eſt: ſed primo quoque tempore inde etiam ſecedere coegit, conuentúmque eum ſoluere atq; diſsipare eſt conatus. Sed enim diuioum duorum iſtorum virorum, qui pro paſtoribus rem gerebãt, par ſpiritualem gregem, ad id quod in Chriſto eſt bellum exercuit, atque vbi pabulandum eſſet, mõſtrauit. Et generoſus quidem Diodorum, perinde atque præaltus & pellucidus amnis, diuioo flumine ſuos potauit. Aduerſus alienos autem vehemẽtius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: nõ magni ille generis ſui præclari ſplẽdorem faciens, afflictiones autem & ærumnas pro fide oon grauatè ferens. Flauianus verò, qui & ipſe ex nobilitate erat, veram pietatem generis claritati longè quoque præpoſuit. Is veluti quidam ludimagiſter, Diodoro ad ſacrum pietatis ★ quinquertium inſtructo affuit. atq; in eccleſiis quidem ille

concioonari

eleſi a oratione arcet, Diodoro & aliis doctorib. argumenta contra Arianos ſuppeditauit.

A concionari non potuit, quòd iunior adhuc ad ſacerdotij gradum non conſcendiſſet: ſed non pœnitendum enthymematum ſeu argumentorum, atque ex ſcripturis deptomptarum ſententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione exciti faciebant, ſuppeditauit. Et illi quidem aduerſus Arianos blaſphema verba iactantes, continuè arcum intendebant: hic autem veluti ex pharetra quapiam, ſic ex ſapienti mente ſua, frequentia ſententiarum tela ſubminiſtrabat. Et in eccleſia, quèadmodum diximus, non docuit: domi verò & in publicis diſputationibus impiorum retia diſrumpit, & nihil ab aranearum telis differre oſtendit, quas ipſi irrefragabiles eſſe putabant, quæſtiones atque propoſitiones.

CAPVT XXV.

Aphraates monachus vitam theoreticam relinquens, Christi ouium, necessitate flagitante, pastor fuit. Theod. eod. cap. 26. ἐν τῷ φιλο. θεῷ ἱστορίᾳ.

B NOn parum verò illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, inſigni vita præclarus ille Aphraates, quam ſapiens Theodoritus in volumine* Dei amantium hiſtoriæ conſcripſit. Nam & hic quieto vitæ inſtituto, gregis Chriſti ſalutem prætulit, & monaſticum relinquens tuguriolum, ouilis Chriſti curam geſsit: & multo diffluens ſudore, lupos vndique ab eo repulit. Cœterùm quàm locuples virtute fuerit, & quæ ſuprà captum hominis fecerit, is quem diximus liber, euoluere eũ volenti, oſtendet. Ego verò vnum quiddam illius actorum huic loco accommodatum, recẽſendum in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialem Antiochię domum præterlabitur. Porticus autem quædam maxima duorum culminum, in parte meridionali ad vrbis mœnia, præclaris turribus vtraque ex parte conſpicua, eſt extructa. Inter Imperiales ædes & amnem via eſt, quæ per portam quæ iſthic eſt euntes excipiens, in vicinos ſuburbanos agros deducit. Hanc viam aliquando diuus inſiſtebat Aphraates, ad fidei gymnaſium iturus, & ouibus Chriſti congruens pabulum allaturus. Eum è ſuperiore loco porticus proſpectans Imperator vidit. Siſyra enim ſeu veſte ex ouium villoſis pellibus conſuta amictus, & ſenio multo confectus, celerius tamen currebat. Et quidam imperatori, hunc eſſe Aphraatem illum, ex quo totius vrbis multitudo penderet, dixit. Et ille

C e portticu virum ſanctum interrogans, Quò nam, inquit, vadis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus, reſpondit. Atqui, Imperator intulit, domi te, qui leges monachorum ſequeris, manere, ibique quietè conſidentem hoc facere oportuit. Tum diuinus ſenex perquàm ſapienter ait: Rectè tu quidem, ô Imperator, dicis me id facere debere: facturúſq; id adeò conſtanter fueram, ſi pax Chriſti ouibus eſſet. Sed quum multa quædam inſaniæ caligo loca omnia occuparit, & maximus inſuper ſubrepat timor, ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilanientur: neceſsitas mihi quoque incumbit, vt vigilem, omnémq; funem moueam, ne quod grex Chriſti capiat detrimentum. Agè enim, ô Imperator, ſi puella eſſem domi in conclaui abdita, fuſos manibus tractans, & lanificium meum curans: atque alicunde ſubitò conſpicerem flammam exortam, & omni ex parte paternæ do-

In nullo non conuictu olim Christiani à Principibus suis erarunt. Mira modestia simul & grauitate Valenti Aphraates, necessitate se coactum, monastica vita relicta, orthodoxos docere & confirmare, ostendit: & eiusdem impiam tyrannidem perstringit.

D mui circunfuſam, fœdo incendio eam iamiam cõſumpturam, quid me facere oporteret? dic, te per Deum oro. Vtrúmne me ſic ſedere, & penates patrios conflagrantes deſpicere, ignémque proſerpentem expectare: an conclaui ſtatim relicto, ſurſum & deorſum currere, aquam in manibus habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis ſanè ſcio, dicturum te, faciẽdum mihi eſſe, quod & ſagacis ſanæque mentis puella faceret. Id ipſum verò nunc quoque fieri debere exiſtimo. Quum tu enim quaſi fulmen quoddam in paternam domum noſtram incideris, & veriorem pietatem omnem igne vaſtes, vndiquaq; circumcurſamus, flammam gliſcentem extinguere ſatagentes. Hæc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas vſque progreſſus, ſilere eum coegit. Ex cubiculariis autẽ Imperatoris quidam, qui ſanctũ virum propter animi temeritatem grauius tractarat, in balneum confeſtim ingreſſus, vt Principi lauationem præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapſus, ibi vitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tempus

E quærens, aliis cauſam eius rei inquiſitam ſibi renũciare præcepit. Qui quum eò veniſſent, & omnia circumſpexiſſent, illum in calidis vndis morte frigida peremptum repererunt. Quod vbi Imperator cognouit, opus id quidem petulantis Aphraatæ ſancto illatæ iniuriæ & contumeliæ eſſe, rectè arbitratus eſt. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonem, retinuit animũ. Et perinde atque fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam eſt contra veram pietatem concitatus. Eadem tempeſtate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoque ſolitudine relicta, Antiochiam venit. Quum enim mendacij artifices, Ariani inquam, per ſycophantiam virum ſanctum traducere conarentur, veluti factionis eorum eſſet, & dogmati Ariano conſentiret: Flauianus, Diodorus, & Aphraates, veritatis lumina, [d] Acacium illum qui poſtea Berrœenſem ciuitatem ſacrorum antiſtea optimè adminiſtrauit, ad celebrem illum virum cum huiuſmodi optatis miſere, vt multorum mil-

F lium hominum miſertus veniret, & quum aduerſariorum redargueret mendacium, tum veritatem liberè confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ vir iſte ſemel atque iterum Antiochiam adueniens mirificè peregerit, Dei amãtium hiſtoria quemuis edocebit. Quod verò vrbs tota opera ipſius ad conuentum ſe & cœtum veritatis contulerit: neminem non certò noſſe puto, qui rectè res humanas diiudicare conſueuerit. Opera nanque præter opinionem hominum edita, omnes omnino ad ſe pertrahere, eandémque cum eorum autore ſententiam complecti, perſuadere ſolent. Iulianũ porrò præcipua quædam & rationẽ ſuperantia miracula perfeciſſe, non nos ſolum, ſed etiã veritatis accuſatores teſtantur. Idem verò Antonius ille monaſticæ autor vitæ Conſtantij temporibus fecit. Poſthabita enim quandoque ſolitudine, Alexãdrinam vrbem vbique perambulans, verbis clarioribus omnibus eſt atteſtatus, Athanaſium quidem veritatis eſſe propugnatorem, & Apoſtolicorum dogmatum defenſorem: qui verò Arij tabie affecti eſſent, à veritate ipſa longè aberrare. Adeò rem ipſam rectè putantes diuini illi viri,

Subita morte cubicularius Imperialis, ob male tractatum Aphraatẽ, mulctatur.

Valens induratus Pharao. Iulianus eremita quoque Antiochiã venit, ob Ecclesia praepositis accitus. Theod. eod. cap. 27. Acacius Berroeensis episcopus.

Iuliani miraculis Antiochena ciuitas ad orthodoxiam est conuersa.

Antonius itidem sub Constantio Alexandriã venit, & catholicos confirmare studuit.

A temporicuique munia ſua tribuerunt, quando vel quietiorem vitam complecti, vel ſolis relictis locis degere in vrbibus deberent, minimè ignorãtes.

CAPVT XXVI.

Alexãdria ſub Athanaſio Eccleſia quieta fuit, eo præſente.

TAlia impius Valens Antiochiæ quoque egit. Tranſeundum autẽ hinc ad ea quæ Alexandriæ ſunt geſta. Quieta ſiquidem in Aegypto eccleſia fuit, Athanaſio ſuperſtite, ob eas quas ſuprà narrauimus cauſas. Multitudo nanq; ea, quæ veram pietatem ſibi ſequendam ſtatuerat, Arianam phalangem ſuperabat: idque propter ſuum erga Athanaſium amorem. Et quum ea eſſet ardentior, & ad ſeditionem mouendam propenſior, metum de ſe præbuit, ne tumultu concitato, reſpublica detrimento mactaretur. Proinde diuina quadam prouidentia immunis à grauibus malis Alexandria permanſit, tãtiſper dum veritatis propugnator ſuperfuit Athanaſius.

Athanaſij mors. Petrus eius ſucceſſor.

B Vbi autem ille poſt pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad quadraginta & ſex annos epiſcopatu cum gloria magna functus diſceſsit: Petrus, vir optimus & clariſsimus, in functionem eius ſucceſsit, ſuffragio quidem primùm beati illius capitis, deinde etiam epiſcoporum prouinciæ eius vniuerſorum, totiúſque cleri & eorum qui Alexãdriæ primos honores & magiſtratus gerebant, votis & calculis, plebe etiam cuncta fauſtis acclamationibus concilium id perquàm libenter confirmãte.

Vnanimi omnium ordinum in epiſcopo creãdo electio.

Particeps enim diuturnorum ſudorum Athanaſij fuerat, nunquam à magno illo viro vel domi vel peregrè diſcedens, variíſque cum illo periculis colluctans. Quapropter quicunque erant finitimi epiſcopi, & qui tranquillam vitam ſectabantur, monaſticas relinquentes palæſtras, maximè hoc egerunt, vt Petrus in illius locum ſubſtitueretur. Poſtquam autem is ſacram recepit ſedem, nulla interpoſita mora gentis eius præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu, eccleſiam circumuallauit, & Petrum exire iuſsit. Quod niſi faceret, ſe illum vel

Præfectus Aegypti Palladius Petrũ in carcerem conijcit.

C inuitum inde electurũ eſſe, minatus eſt. quod quidem ille fecit, quum voluntati Imperatoris morẽ gerens, tum maximè impietati ipſe ſuæ † ius ſuum tribuens. Quòd nanque ex idolorum nefaria ſuperſtitione penderet, ſplendidè ſe feſtum diem acturum eſſe putabat, ſi veræ pietatis nauem in tempeſtatem conijceret. Ac primùm quidem Petrus in carcerem incluſus eſt: poſtea autem profugiẽs, quum ſcapham commodè nactus eſſet, Romam ad conſentientem ſibi eius vrbis epiſcopum Damaſum traiecit.

Idem Romã ad Damaſum epiſcopũ confugit.

Et breui pòſt Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ præiit religioni, tempus opportunũ nactus, conſilium inuenit, vt Alexãdriam ipſe iret, & eccleſias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quũ Imperatori quoque placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cum ſatellitio multo, & militari quæ eũ ſequebatur manu ſanè quàm frequenti profectus eſt, atque vnà cum eo Magnus Imperatoris * quæſtor. Habebant ij ab Imperatore ad præfectũ prouinciæ Palladium mandatum, vt is quacunque in re opus eſſet, Lucio & Euzoio non deeſſet. Et Petrus quidem, ſicuti dictum eſt, in carcere aſſeruatus eſt: poſtea etiam Romam nauigauit. At Lucius

Euzoius Antiochenus, et Magnus imperatoris quæſtor, Palladio adiuuãte, Lucio Ariano eccleſiã tradunt.

Arianus in ſacrã Athanaſij ſedem eſt collocatus. D Itaque Aegyptij longè grauiores in † exteros animos concepere. Simul atque enim improuiſo aduenerat Lucius, ſtatim eccleſias occupare contendit. Atque vbi plebs contra niti cœpit, bellum aduerſus clericos & ſacras virgines eſt inſtitutum. Et aliæ ſuper alias illatæ calamitates, eccleſiæ Catholicæ ſectatores afflixerunt. Perinde enim atque feræ agreſtes gregi Chriſti Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim captos in vincula coniecere: quos rurſum ex vinculis productos, variis ſubdidère ſuppliciis.

Sæua Catholicorum Alexandriæ perſequutio ab Arianis eis illata.

Quidam enim vngulis & flagris bubulis cæſi, quidã ardentibus facibus adusti: atque alij bonis primùm ſpoliati, aliis mox ſunt affecti cruciatibus. Tormentis verò tam varij generis † ſupereſſe, admirabile eſt viſum. Quòd ſi quis prius vita exceſsiſſet, quã tanta mala expertus, aut ſi ad tolerabilius exilium dãnatus eſſet, fortunatum id, & quod alicui inuideri poſſet, habitum eſt. Sed quis exponere poſsit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidẽ Sabinus, qui res eccleſiaſticas conſcripſit, minimè meminit, quòd cõiunctorum ſibi Arianorum E dedecora premere maluerit. Optimè autẽ ea beatus Petrus, poſtquam è carcere profugit, in ſcripto quodam ſuo tanquam tragœdiam expoſuit, & ad omnes vbiq; eccleſias miſit. Quod ſcriptum, quũ prius vnum ſaltem nefarium impij Lucij flagitium memorauero, volumini huic inſeram.

CAPVT XXVII.

Ariani in Aegypto eccleſiis regnant.

AC Petrus quidem ille admiratione dignus, ad eum modum Romam conceſsit. Qui verò factionis Arianæ erant, quantumuis pauci, eccleſiis in Ægypto imperarunt. Nec ita multo pòſt, mãdatum quoque ab Imperatore ad gentis eius præfectum miſſum eſt, quod Nicænæ fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexandria & omni Aegyptia prouincia eijci iubebat. Porrò Euzoius confectis Alexandriæ ex ſententia rebus, rurſum ſe Antiochiam contulit. Lucius verò quemadmodum mandatum fuerat, & Aegyptij præſidij dux, cum magna multitudine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hoſtiliter prædas egit, & infeſta ſigna contra F monachos ſolitudinem incolentes duxit.

Monachomachia Arianorum.

Ea enim ſpe erat, ſi iis quietem maximè conſectãtibus moleſtiam turbulenter afferret, in poteſtate eos ſua fore: proindéq; & eos qui in vrbibus eſſent Chriſtianos, à ſe deuictum iri. Quandoquidem multi ea tempeſtate venerandi in Aegypto & Thebaide viri monaſteriis præibant, Arij opinionem maximè auerſantes. Quos plebs ipſa ſequuta, vt eadem cum illis de religione ſentiret, maximi faciebat. Neque enim illi de dogmatibus nugari voluere, ac ne potuere quidem. Penes eos autem veritatem eſſe arbitrati ſunt, quorum preces Deus exaudiret, miraculorum edendorum facultatem eis tribuens, & qui fidei verbis virtutis facta tanquam teſtimoniis confirmarent:

Plurimi in Aegypto monachi Catholici, quorum fidem vulgus tam noſſe eſt imitatum.

quales tum monachorum duces fuiſſe nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Vrbanum, quorum antea meminimus. item Pambo, & Heraclidem illum, qui optimè ab Antonio magno virtutis & Aegyptiorum monaſteriorum antiſtite ſunt eruditi, & alios eiuſ-

Hoc noſtra ætate homines plebij ob faciunt.

Lucius, quid plebē ex ſententia ſanctorum monachorum pendere ſciret, eos ipſos monachos in opinionē ſuā cogere contendit, ſed nihil effecit. Sozom. eod. cap. 20.

** Valēs imperatorem quē dudum meditatus fuerat, operibus explens, legem tulit, vt monachi militarent, nolentes, per tribunos & milites fuſtibus interfici iuſſit. Eutrop.*

† Iohan Theodoritus fuiſſe ſcribit duos Macarios, & Iſidorum lib. 4. cap. 21. Theod. eo. ca. 21.

a Monachi Catholici hominem claudum oleo vnctione & precatione ſanant, in flagranti perſequutionis ardore.

b Sācti quidam monachi ab Arianis in inſulam Aegyptiam ad idololatras deportati.

Miraculo tota inſula ad Chriſtianiſmū ſuſcipit.

c Hoc illo ſacerdotis idololatræ filiam dæmoniacā plaga ſua liberarunt.

d Dæmō magnos Dei miniſtros agnoſcit. Lucius tanquā θεόμαχος, & Deo inimicus, etiam apud ſuos gratia laborat in odiis.

e Lucius monachos deportatos locis ſuis reſtituit.

A dem diſcipulos. Et quum Lucius ſecum ipſe reputaret, fieri neutiquā poſſe vt res Arianorum in tuto eſſent, & ipſi vniuerſalem ſibi Eccleſiam ſubiicerent, niſi eos qui inter monachos ſummi eſſent, in ſententiā ſuā pedib. ire cogerent, rem eā eſt aggreſſus. Et quia ſuadendo nihil efficeret, ad vim ſe conuertit. Itaque armati nudis, & qui ne manum quidē defendendi cauſa extendere vellent, ingruētes * miſerādū in modum eos afflixerūt, ita vt cladem illis illatā verbis exponere non ſit. Poſtremò tamen cœptum id fruſtra fuit, quòd omnes parati eſſent iugulum inclinatum gladiis præbere: & ſi opus eſſet, mori potius alacriter, quàm aliquid de Nicænis decretis mutare. Fertur verò & illud, quū impetum imminentium militū expectarent, quēdam apud eos fuiſſe ex pedib. propter articulorum conuulſionem[a] adeò laborantem, vt illis inſiſtere nō poſſet, ſed ſcipionib. quibuſdam illorū vicē & vſum expleret. Hunc illi oleo vnctum in nomine Chriſti, quem Lucius perſequeretur, ſurgere, & domum ire iuſſerunt. At ille exiliens, ſtatim iter perB fecit, eadem prorſus cum monachis iſtis colenda eſſe prædicans, quibus Deus Lucium accuſantibus gratiam ſuam concederet & autem tam benignè præberet, vt ſe iam diuturno morbo liberarint. Verùm ne iis quidem ipſis rebus eis conſilij cœptique ſui pœnitētia inceſsit.[b] Noctu enim hos oppreſſos † atque comprehenſos in inſulam quandā circūcirca lacu ingenti circundatā miſerunt, quam antiquitùs homines ſuperſtitionis dæmoniacæ, qui doctrinam noſtrā prorſus non audiſſent, incolebāt. Erat autem adhuc ibi pernicioſi & peſtiferi dæmonis antiquiſsimum delubrū, cuius cultu etiamnum maximè tenebantur. Poſtquā autem inſulā attigerūt, ſacerdotis filia a dæmone agitata, ad eos venit. Quæ vbi curſu & clamore indecenti ad eos contenderet, inſulæ incolæ nouitate eius rei conſternati, eam ſunt ſequuti. Vbi verò ad nauem, qua diuini illi ſenes ad litus appulerant, acceſsit, dæmonium illā cōuellens humi proiecit, & magno p illā clamore edito obſeruauit[d]. Quidnam, inquiēs, ad nos veniſtis, magni Dei miniſtri? Inſulam nāque iſtam iamdudum nos abſque moC leſtia & turba omni tenemus, & omnib. propè hominibus ignoti, & lacub. iſtis circumuallati hic latemus. Quod ſi deinceps vobis hanc regionē incolere viſum eſt, libenter decedemus. Talia dæmon per puellam vociferabatur. Qui ſimulátque ab illis increpitus ſilere iuſſus eſt, puella eueſtigiò cum pudore & modeſtia ad ſeipſam rediit. Et pater ei[c] atque inſula omnis cum incolis vniuerſis Chriſtianiſmum ſuſcepit: templúmque quod ibi erat, repurgatum, atque in eccleſiam transformatum, Chriſto dedicauit. Ea res quāprimū Alexandriam renunciata, Lucio nō parū attulit mœroris: Factū enim inde eſt, vt nō ſolū alienorū, verūetiā popularium ſuorū odiū incurreret: perinde atq; is, q nō cū hominib. ſed cū ipſo prorſus Deo bellum gereret. Itaq; occultè ſtatim,[e] vt Macarij ad ſtudia ſua & in ſolitudinē redirēt, præcepit. Satis quidē hæc crudelē Lucij impietatē indicār. Exactius tamē animi eius inhumanitatē diuini Petri literæ declarāt: quarum ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accommodata ſunt, ex eis decerpam, & hiſtoriæ adiiciam. Scribit autem ad hunc modum.

CAPVT XXVIII. D

Petri Alexādrini ſcriptū, de Lucij ſumma in Catholicos apud Alexandriā crudelitate.

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata eccleſiam Theonæ occupat. Ad libitum inſolētes vociferationes.

** Ingopiine.*

Contumelia eorundem in ſacras virgines.

Horrenda petulātia militum imperatoris exēpla.

† Ronchi. Virgines ſacræ denudatæ à militibus per vrbē Alexādrinam probroſiſſime ducta.

Puer muliebri habitu in ſanctiore templo ara ſaltans atq; geſticulans.

PAlladius gentis præfectus, quum ethnicus & gentilis ſuperſtitionis eſſet, atq; ad pedes ſimulacrorū ſemper prouolueretur, & q ſæpe antea bellum aduerſus Chriſtū meditatus eſſet, ea quam diximus multitudine cōtracta, impetum in eccleſiam fecit, perinde atque barbaros ſubiugare pergeret. Tum verò, iā res peſsimæ ſunt admiſſæ: quas quū dictare tantū vellem, quòd memoria earū dolorē mihi renouaret, ingentem vim lachrymarū emiſi. Ac diu profectò in eo luctu permanſiſſem, niſi diuina cogitatione mœrorē eū laxauiſſem. Poſtquā namque in eccleſiam quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit, pro ſacris verbis * acclamationes fauſtas ſimulacrórum, pro diuinarū ſcripturarum lectione impuros manuum plauſus, & infractas fœdáſque voces edidit. Contra Chriſti virgines eas contumelias euomuit, à quibus proferēdis lingua abhorret: turpe enim eſt eas proloqui. Atq; E ſi quis ſanę mētis eas modò audiat, aures obſtruat, & ſurdus potius fieri optet, quàm vt ipſe tam fœdorum verborū auditor ſit. Sed vtinam verbis cōtenti, verbis ſaltē ſæuiſſent, & factis ipſis verborum impuritatē non ſuperaſſent. Perferri enim ab eis qualecunq; etiā conuiciū facile poteſt, in quib. Chriſti ſenſus & diuina doctrina eſt. Iſti igitur ipſi qui ſunt vaſa iræ, præparati ad interitum, naſum deprimētes, † ſonitum impudicū narib. eundémq; ingentē, perinde atque (vt ita dicā) ab aquarū fiſtulis emiſerunt, & veſtem ſanctarū Chriſti virginū, quarum vitæ inſtitutum typum atq; formam ſanctorū expreſſam refert, dilacerarūt: atque vt natura ipſa fert, nudas eas per vrbem omnem veluti in triumpho duxerunt, laſciuè atque impudicè, quo placitū eſſet modo, eis illudentes, & (fera prorſus & inaudita, quæ fiebant, erāt) publicitus ita nudatas circūagentes. Ac ſi quis earum propter rei indignitatē miſertus, blādis admonitionis vocib. vſus factum inhiberet, is vulnere inde reportato abibat. Sed ô calamitates. Multæ virgines violentam corporis eon ſtuprationē ſuſtinuerūt, multæ clauis F in caput diuerberatæ ore hianti obriguerunt, quū quidem corpora quoque iuſtæ ſepulturæ mandari non permitterentur. Quapropter ad hodiernum vſque diem parentib. adhuc miſerè vociferantibus multa corpora non repetiuntur. Verùm quid ego parua hæc, ſi cum magnis aliis conferas, commemoro? Quid his immoror, & non potius ad ea quę maioris ſunt indignitatis, ſtatim tranſeo? quæ vos, ſat ſcio admirabimini, & diutius nobiſcum conſternabimini, ad Domini erga genus humanum amorem & benignitatem, quòd non tea ſimul vniuerſas prorſus comminuerit, obſtupeſcentes. Quæ namquę, iuxta id quod ſcriptum eſt, neque facta ſunt, neque audita in diebus patrum noſtrorum, ea in ipſo ſanctiore ſacrorum altari peregerunt impij. Nam veluti in proſcenio ludorum diſſolutorum, vt puer ſexum maſculi abnegās, & mulieris experens, ſtibio (ſicuti ſcriptum eſt) oculis perunctis, & fuco facie rubricata, quemadmodū quæ apud eos ſunt ſimulacra, habitu muliebri, in ipſo ſanctiore altari, vbi deſcenſum Spiritus ſancti inuocamus, conuerſione ſcitè in orbem facta,

A huc atque illuc manib. geſticulans ſaltaret, fecerūt prolixè admodum ridentes, atque neſarias voces addentes. Alij autem & hoc ipſum factū non ſatis ad obſcœnam temeritatē eſſe putantes, & quæ iā patrata fuerant decora potius quàm neſanda exiſtimantes, ex ipſis quendā obſcœna fœditate notiſsimū, veſte detracta, & pudēda etiam corporis parte, prout naturæ fert habitus, nudata, ecclesiæ throno impoſuerunt, & fœdū contra Chriſtū concionatorem appellarunt. nā pro diuinis verbis turpitudinem protulit, pro oratione graui & ſancta impudicam laſciuiam, pro pietate impietatem, ac tēperantia fornicationem, adulterium, maſculorū concubitum, furtū, cibum & potum vnà cum aliis eiuſmodi ad vitam vtilia & cōmoda eſſe docens. Quum hæc ita ſe haberēt, + & ego ex eccleſia ſecederem (quomodo enim id non facerem, quū ibi militaris furor obtineret, quum [a] plebs ad diſſolutam licentiam venalis, quum largitiones pecuniarum, quū ethnicorum ſeu gentiliū manus maximis nixæ pollicitationibus regnarent?) ſucceſſor B meus in eam eſt miſſus, qui [b] epiſcopatū veluti prophanam dignitatē auro redemit, ⁎ Lucius quidā, Lupi improbitatis & actionum ſtudioſus, nō rectè ſentientiū epiſcoporum conſilio, non legitimorū vetúmque clericorum calculis, nō populi flagitatione, ſicuti eccleſiaſticæ produnt ſanctiones, lectus. [c] Aderant autem ei (ſimplici nanque & facili introitu vrbem ingredi nō potuit) non epiſcopi aliqui, non presbyteri, nō diaconi, non populi cateruæ: non cū monachi hymnos & laudes ex ſcripturis cōcinentes produxere: [d] ſed Euzoius affuit, qui dudum cùm diaconus noſtræ huius Alexandriæ eſſet, vnà cum Ario in ſancta & magna ſynodo Nicæa, ordine motus, præſidentia ſua nunc Antiochenam vaſtat eccleſiam. [e] Et ex comitatenſib. largitionū + Comes, q̃ ſecū immēſam militū multitudinem adduxit, omni genere impietatis ſemper clarus, nomine [f] Magnus. nam Iuliani temporibus eccleſiā Beryti, quæ Phœniciæ inſignis vrbs eſt, incendit, quam ſub Iouiniano beatæ memoriæ principe impendio ipſe ſuo reſtituere eſt coactus: capite etiam propè plexus, niſi multis deprecanti- C bus Imperator humaniſsimus ei pepercisset. Conuenit ergo ex iſto, ardorem veſtrū, quem ad vindictam ſactorū excitari velim, exiſtimate, qualia & quāta in Chriſti eccleſiam, eo ipſo quem diximus tyranno nobis imminente, commiſſa ſint flagitia. Simulatq; enim, qui à pietate veſtra & rectè vbique ſentientibus Chriſtianis atque epiſcopis ſæpius eſt damnatus, Lucius in vrbem iuſtis de cauſis ſibi infeſtam peruenit. Nō enim ſolum, vt infamis ille in pſalmis inſipiens, dicit, non eſt Deus verus Chriſtus: ſed etiam ſtudiis ſuis & ipſe corruptus eſt, & alios corrupit: blaſphemiis quæ in Seruatorem ab eis effunduntur, qui creaturam ſupra creatorem colūt, gaudens. Quidni autem hoc faceret, quum conſimilem cum Græcis obtinens ſenſum, cultum audeat exhibere + recēs promulgato Deo, homo peſtilentiſsimus? Nam in ipſius conſpectu eiuſcemodi decantatæ ſunt laudes: Auſpicatò aduenisti epiſcope, + qui filium non dicas. Serapis te, cui charus es, adduxit: patrio ſic eorū idolo nominato. Confeſtim momento nullo prætermiſſo, is quem diximus Magnus, cōiunctiſsimus illi impietatis ſocius, & ſatelles acerbiſsimus, ſatrapéſq;

Homo ſpurciſsimus nudus in throno productus ſœdiſsimam in eccleſia orationē habuit.

a [Greek: δῆμος ... ἀργυρώνητος]

b [Greek: χρυσίῳ τὴν ἐπισκοπὴν ... ἐωνημένος]

c *Illegitima epiſcopatus occupatio.*

d *Euzoius cum Ario Nicæa damnatur.*

e *Comitat[us], aula, comites ſiue aulici Imperatoris: qui etiam propterea Comitatenſes dicuntur.*

f *Magn[us] incendiarius.*

† *Petrus epiſcopus ex eo templo diſceſſit.*

⁎ *Lucius in id indoctus. Introitus Lucij in eccleſiā.*

† *Magnus largitionum Comes.*

† [Greek: προσφάτῳ θεῷ.]

† [Greek: ὅτι μὴ ...]

crudeliſsimus, collectis quæ ſub eius cura ſunt co- D hortibus, presbyteros & diaconos decem & nouē comprehendit, quorum nonnulli octogeſimum exceſſere annum. Atque eos non aliter atque in abominando quopiam & legibus Romanis aduerſo ſcelere captos, publico inſtituto iudicio, cogere (Chriſtianorum virtutis leges ignorans) vt patriā ab Apoſtolis per patrum traditiones acceptam fidem proderent, conatus eſt. Eáque re delectatum iri humaniſsimum Valentem Auguſtum confirmauit: Sequimini, ô miſeri, magna voce dicens, Arianorum ſententiam: ſequimini, & id perſuaderi vobis patimini. Ignoſcet enim vobis Deus, etiamſi veram colitis religionem, qui non arbitrio id veſtro, ſed neceſsitate adducti faciatis. + Neceſsitati nanque ſua reliqua eſt defenſio: voluntate autem ſua conſultò quidquam facientem, crimē & accuſatio conſequitur. Quapropter rationes eiuſmodi ob oculos vobis ponentes, nulla mora interpoſita, propenſis animis ad partes haſce concedite, & Ariano dogmati ſubſcribite, quod nunc nominatim Lucius prædicat. illud perſuaſum habentes, ſi E dicto Principis audientes fueritis, pecunias, opes, & honores accipietis. Sin contrà nitemini, carcerem, fidiculas, tormenta, flagra, & coercionem experiemini: & quum pecuniis ſimul & poſſeſsionibus mulctati, tum patria eiecti, ad loca dura & grauia incolenda condemnabimini. Ita quidem generoſus (ſi Deo placet) vir, minas charitate temperans, cohortatione ſimul & neceſsitate, à pia ſententia omnes abducere volebat. At illi cruciatibus omnibus pietatis proditionem acerbiorem eſſe putantes, & rectè quidem, (ſic enim res habet) huiuſcemodi ei verbis neceſſariò, virtute & animo præſenti, ⁎ inſidias ſimul & minas eius refellentes, obuiam iere: Deſine tandem, deſine talib. nos terrere verbis intermitte vana affectare epicheremata & aggreſsiones. Nos ſiquidem neque + nuperum neque nouitium colentes Deum, quamuis fluctibus fruſtra tumeſcens deſpumes, & tanquam violentus ventus incumbas, tamen ad mortem vſque in veræ pietatis dogmatibus perdurabimus: non inualidum, non inſipientem, non à veritate ſeiunctum credētes atque colentes Deum: F neque qui aliquando quidem fuerit ⁎ patrem, aliquando autem non fuerit, iuxta impium hunc Arianum, ⁎ temporalem aut temporarium opinantes filium. Nam ſi, vt furentes Ariani volunt, creatura eſt filius, non exiſtens patri [Greek: ὁμοούσιος] conſubſtantialis, eò etiam vt non fuerit, redigetur pater, non ſubſiſtente ſcilicet filio, non exiſtens aliquando, ſecundum ipſos, pater. Sin ſemper pater eſt, ſubſiſtente videlicet qui ex eo eſt vero (filio) & quidem non iuxta defluxum germinis (perpeſsioni enim Deus obnoxius non eſt) quomodo non amens & inſanus eſt, qui fuiſſe aliquando opinatur, quum non fuerit filius: per quem omnia vt eſſent, ſecundum gratiam, conſtitere? Noſtri igitur ex orbe vniuerſo patres, à quibus excidentes iſti meritò [Greek: ἀπάτορες], hoc eſt, ſine patre facti ſunt, Nicææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior iſte nunc defendit, anathemate iugulata, non [Greek: ἑτεροούσιον], hoc eſt, alterius ſubſtantiæ, quod nunc nos dicere cogere vultis, filium à patre dixerunt, verùm ex eius ſubſtantia. Quod ſic per piam ſententiam ritè intelligentes, ex multis diui-

Magnus decem & noue presbyteros & diaconos Catholicos captos, iudicio inſtituto, ad Arianiſmum cogere conatur.

Magni ſuaſiones, quib[us] ſe ſanctos ac veros ſtrenuum putat.

† [Greek: τῇ μὲν γὰρ ἀνάγκῃ ἀπολογία ... τῇ δὲ ἑκουσίῳ ... κατηγορία.]

Eiuſdē minæ.

Sanctorum virorum reſponſum.

⁎ [Greek: ἀποδυόμενοι ... ἀπειλὰς ...]

† [Greek: νεαρὸν. πρόσφατον.]

Deſenſio Iucculenta in Arianos conſubſtantialis.

⁎ *Mihi videtur hoc loco vox iſta Patrem, eſſe delenda, ſin autem eſt retinenda ſic, verè retineri poteſt, paulò poſt coniunctio Et, addenda erit. & legendū, Et temporalē aut, &c.*

⁎ [Greek: χρονικόν, ἢ πρόσκαιρον.]

Ariani [illegible]. Sanctis illis viris acerbè torquentur.

A notum verborum argumentis ὁμοούσιον conſubſtantiale ſunt profeſsi. Talia atque his ſimilia quum dixiſſent, in carcere eos diebus multis habuit, futurũ ratus, vt à pia dimoueret ſententia. Illi autem, quemadmodum generoſiſsimi quique athletæ, in ſtadio metum omnẽ extinguentes, & ſeipſos per diuinas cogitationes fortib. patrum factis iniungentes, fidiculas etiam ipſas & tormenta pro gymnaſio & exercitio virtutis habentes, fortiſsimam de vera pietate obtinuere mentem. Atque eis qui theatrũ & ſpectaculum, vt beatus Apoſtolus ſcribit, & angelis & hominibus facti eſſent, ſic decertantib. accurrit ciuitas vniuerſa, Chriſti athletas ſpectatura, qui conſtantia torquentis quæſitoris vincebant flagra, & per patientiam tropæa contra impietatẽ ſtatuebant triumphúmque de Arianis exhibebãt. Quum quidem acerbus iſte inimicos, eos per minas & inſidias ſibi ſubiectos, ſe eis qui in Chriſtũ impij ſunt, dediturum exiſtimaret. Sed enim tormentorum vi & impetu per graues adinuentiones iam defeſſus, populo omni multifariam ploratu

Tormenta omnia vincunt per patientiã.

B vario quiritante, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæſitor, collecta rurſum ad diſſolutã confuſionem manu illa ſua, ad iudicium illos ſeu potius ad priſtinam præiudicatamque condemnationem, in portum maris vocat, quum quidẽ more ſuo ſimulacrorũ cultores & Iudæi contra eos magno redemptos emitterent clamores. Et quia illi in apertam furentium Arianorum impietatem pedibus ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plangente, ſententia fertur: Alexandria eos eiectos, Heliopolim Phœniciæ incolere debere, vbi ex habitatoribus omnibus aliquis Chriſti nomen (ſimulacrorum enim cultui dediti ſunt omnes) ne audire quidem ſuſtinet. Et eueſtigiò eis ſcapham conſcendere iuſsis, in portu ipſe ſtans (in propinquo enim, in lauacro publico, condemnationis aduerſus eos ſententiam tulit) & ſtrictum oſtentans gladium, quòd eo ſe exterriturum putabat, qui ancipiti mucrone dæmones aduerſarios ſæpenumero conuulneraſſent, ſic demum ſoluta naui abire iubet. quum nihil rerum neceſſariarum in nauim comportaſſent, neque aliquod prorſus exilij ſola-

Heliopolim Phœniciæ deportari per ſententiã iubentur à Magno.

C men haberent. Ipſo etiam mari ad tam admirandã & incredibilem indignitatem ſpumis ſuis excandeſcente, & (vt puto) factum hoc grauiter ferente, atque adeò, vt ita dicam, per virorum eorum ſuſceptionem ſe tam iniquo celeumate polluere nolente. Quare ignorantibus quoq; barbaram prorſus iudicis manifeſtò indicauit ſententiam. Verè igitur dici poteſt, Cœlum ad hoc factum conſternatum eſſe. ingemuit namque vrbs tota, atque etiam nunc plangit. Et ij quidem alternis manibus pectora pulſantes, ingentẽ ſonitum edidere. Alij autem manus ſimul atque oculos in cœlum tendentes, de tanta vi ſunt proteſtati, tantummodo non dicentes: Audite cœli, & auribus percipe terra, quoniam quæ fiunt, iniqua & cõtra leges ſunt. & omnis hæc vniuerſitas fletu repleta eſt, & cantilenæ miſerabiles & plãctus totam vrbẽ ſunt peruagati. Ac derepentè plorãtibus omnibus, lachrymarũ fluuius ferè exundatione ſua mare obruens, eſt obortus. Itaque quum is quem diximus in portu aſtans, remiges tollere, & pandere vela iuſsit: tũ commiſtus virginum & fœminarum, ſenum & iuuenũ ploratus & plãctus, lachrymis acribus impli-

Luctus & plãctus Alexandriæ maximus ob tam iniquũ iudicium.

citus, clamórque vniuerſorum, ſtrepitu ſuo maris D ſpumãtis infractos fluctuum aceruos ſuppreſsit. Hoc modo quum illi, quos diximus, Heliopolim, vbi ſimulacra ſuperſtitioſè colũt omnes, (vbi diaboli voluptuaria vigent ſtudia, vbi ſcratũ ſunt horrenda domicilia: mores enim ex omni parte ad cœlum vſque prominentes eam circundant) naui ſoluta nauigarẽt, in media deinde vrbe omnes in vniuerſum & pro ſe quiſque miſerabiliter vociferando, & verba luctuoſa ingemiſcentes edendo, lachrymare quoque edicto præfecti vrbis Palladij ſunt prohibiti, qui & ipſe ſummoperè idolis addictus erat. Permulti nanque qui plorabant, comprehenſi, & primùm in vincula coniecti, deinde diuerberati, cæſi & cruciati, ad Phenneſia & Proconneſia metalla ſunt damnati, homines propter diuinũ ardorem egregij eccleſiæ propugnatores: quorum plures monachi erant, ſolos locos per virtutis & pietatis exercitium incolentes. Cum quibus (erãt autem viginti & tres) paulo pòſt diaconus quidã, qui à dilecto fratre noſtro Damaſo Romanæ vr-

Heliopolis Phœnicia.

Luctus est in vrbe Alexandrina hominibus Palladius interdixit.

Lugentes plerique ad metalla dãnati.

E bis epiſcopo, ad nos conſolatorias ſimul & communicatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manibus non aliter quàm inſignis quiſquã ex maleficis latro, publicè à carnificibus eſt ductus. Atq; vbi crudelius etiam quã homicidæ ſolent, eſt excruciatus, ſaxiſque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, ſcapha in mare deſcendit, atque itidem vt alij ſignum diuinæ crucis in fronte impreſſum habẽs, curæ atque creaturæ omnis expers, Phennеſum in metalla, quæ æris ſunt, miſſus eſt. Inſuper quum quæſitor tenera puerorũ excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permanſere, cadauera iuſta ſepultura fraudantes: quũ quidem parentes & fratres & cognati, vrbs denique (vt ſic dicã) tota, vnum hoc ſuos ſepeliẽdi extremum ſolatium ſibi concedi peterent. Sed ô immẽſam prætoris & iudicis, ac potius condemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarunt, ne homicidis quidem, corporibus eorũ ſepultura carentibus, conferuntur. Qui bonum peregere certamẽ, feris & volucrib. eſca proiiciuntur. Qui patribus propter conſcientiam pro miſericordiæ af-

Inter eos quoque Damaſi Rom. Pontificis nuncius, quem prius grauiter excruciatum eſſe.

Sepultura cadaueribus ſanctorum denegata.

F fectu condolendum ſibi eſſe ſtatuere, perinde atq; iniuſtum quid & impiũ admiſiſſent, capite plectũtur. Quæ nam Romanorum lex, quæ barbarorum ſententia, in eos qui per pietatẽ patribus condolerent, animaduertit? Vbi veterum quiſquã vnquam tam illegitimum & impium facinus fecit? Iuſsit quondam Pharao Hebræorum occidi maſculos. At inuidia & metus hoc illi ſubiecit edictum. Verùm quanto illa vetera, quàm præſentia hæc, humaniora? Quanto ad optionẽ iniuriæ deſiderabiliora? Quanto ad collationẽ iniquitatis meliora? Quanuis vicioſitates à ſeipſis inter ſe non diſgregentur. Ea quæ dicta ſunt, infida, inhumana, grauia, fera, barbara, crudelia, & acerba ſunt. Atq; hiſce reb. q Arianã inſaniã cõſectãtur, gloriãtur. Et quũ ciuitas omnis in luctu eſſet (nõ enĩ erat vlla dom⁹, in qua nõ eſſet mortuus, ſicuti in Exodo ſcriptũ eſt) non quieuerũt tamẽ, qui inſatiabilem ſibi exercitio ad iniquitatem habitũ compararũt. Voluntate enim & arbitrio ſuo ad res deteriores aſſuefacto, improbitatiſque veneno ad prouinciales epiſcopos vſq; extẽto, largitionũ comite quem diximus Magno ſatellite etiã ad iniuſtitiã vſi, aliquos quidem curiæ

Compati & condolere, barbariſsimum capitibus, ...
Sæuitia iſta crudelitatem omnem veterũ ſuperauit.

Arianorũ tyrannus in Aegyptios epiſcopos.

A iudicum tradiderunt, aliquib. autem quibus volue te modis inſidias tetenderunt, omni ex parte omnes, nihil iotentatum relinquẽdo, ad impietatem quaſi venari & pertrahere volentes. Sed enim omnia circumeundo iuxta hæreſis ſuæ patrem diabolum, quærentes quẽ deuorent, quod de ſumma rerum deſperarent, vndecim ex Aegypto epiſcopos, viros qui à pueris ad ſenectutem vſque virtutis & pietatis exercendæ gratia ſolitudinem incoluere, doctrina & factis voluptates ſubiugauere, verioris pietatis fidem deprædicare non erubuere, pietatis dogma vna cum lacte imbibere, victoriam ſæpe à dæmonibus retulere, virtute aduerſarium ſtegere, & Arianam ſectam oratione ſapientiſsima veluti in columnam inciſam traduxere, inſtrumentũ feritatis eum quem ſæpe diximus habentes, exulatũ in orbe noſtro apud Domini percuſſores Iudæos in ciuitatem Diocæſaream miſere. Veruntamen, ſicuti Orcus ſeu infernus, fratrũ morte nondum expleti, vbique terrarum dementes & ſtupidi mortales ſæuitiæ ſuæ monumẽtum aliquod re-

Ex eis vndecim Diocæſaream relegauerunt ad ſe deos. Egregia epiſcoporum eorum laus.

B linquere ſunt auſi, nobilitatem ex malefactis aucupantes. Ecce enim rurſum Eccleſiæ Catholicę clericos Antiochiæ degentes, vnà cum probatis monachis, qui † eorum inſolentes actiones teſtimonio ſuo confirmarent, vbi Imperiales aures querelis contra hos inſtitutis obtuderunt, Neocæſaream Ponti proſcribi curarunt. Qui breui etiam propter locorum feritatem ſeu duritiem, vita ſunt defuncti. Huiuſmodi tempus illud excepit tragœdias, ſilentio quidem illas & obliuione dignas, ſed quæ in ſcripto hoc inſertæ, eos redarguerent, qui linguas contra vnigenitum mouerunt: & qui blaſphemiæ correpti rabie, non ſolum iaculis petere rerum vniuerſarum Dominum contendunt, ſed & aduerſus pios eius miniſtros infeſtum & irreconciliabile ſuſceperunt bellum. Hæc quidem diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipſe Lucius ad hunc modum Aegyptum turbauit.

Ariani clericos & Monachos Catholicos Antiochenos Neocæſaream Ponti proſcribendos curarunt.
† [illegible]

CAPVT XXIX.

C QVod autem tum Didymus philoſophus in eis regionib. floreret, & alij præclari viri, & maximè qui ibi erant monachi, qui & plures & boni cum angelorum viuendi inſtituto certabant, Lucius efficere nihil potuit. Quanuis enim eccleſia Aegypti perſequutionem ferret, longè tamen vnà cum laude & gloria. Arianos hominum numero ſuperabat. Quod iidẽ apud Oſroenos accidit, atq; item apud Cappadoces. Diuinum nanque illud amicorum par, Baſilius videlicet & Gregorius, inimicorum inſultus repellebant. Sola autem in maxima eccleſiaſtici † ordinis diſſolutione erat Syria ſimul & Antiochia. Plurimi enĩ ibi Ariani erãt, & eccleſias obtinebãt: catholici verò pauciores, quos quidẽ alij Euſtathianos, alij autẽ Paulinianos vocabãt. eorũ quippe ſeorſim Paulinus & Meletius conuẽtus coegerãt, ſicuti antea diximus. Et quũ parũ abeſſet, quin Antiochenorũ ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arij rabiẽ deflecteret, illorũ opera ſimul & Imperatoris impetũ & factionis eius vim ſuperauit. Nã quodãmodo accidit, vt quòd eccleſiarũ adminiſtratio penes viros fortes eſſet, mul-

Pleriſque in regionibus Ariani perſequentes, eis qui perſequutionem pertolere inferiores fuere. Sozom. li. 6. cap. 21.
† [illegible]

In Syria & Antiochia primas tulere.

Quales paſtores, tales & oues.

titudo ab opinione concepta non diſcederet. Pro- D
inde & Scythæ, quia virum magnanimum epiſcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutaſſe rum feruntur. Gens ea nãque quamplurimos habet vicos, regiones, & caſtella. Atque in iis veluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudine aliis longè præſtantior. Sita ea eſt in maritima regione Ponti, qui Euxinus dicitur, ad ſiniſtram ſinum eum naui petẽti partẽ. * Ad eum autem vſque diem, vetus ibi conſuetudo durabat,[a] vt vni gens omnis epiſcopo pareret. [b] Eo tempore verò Britanio eis quidam præfuit. Euenit porrò vt Valens tum eò veniret, atque templum ingreſſus, epiſcopo, vt ſe Arij hæreſi communione adiungeret, pro eo atq; ſolitus erat, ſuaderet. Generoſus autem vir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorum patrũ cum eo congreſſus decertauit. Atque vbi ſuaſione Imperatorem in ſententiam ſuam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in eccleſiam aliam tranſiit, populo paſtorẽ ſuũ ſequente, Concurrit eò ferè ciuitas vniuerſa, quum Imperatorem ipſum viſura, tum noui quicquam E
factum iri exiſtimans. Ille ſolus cum ſatellitibus ſuis in templo relictus, factum id non modeſte tulit: ſed veluti contumelia affectus, comprehendi Britanionem, & in[c] exilium deportari iuſsit. Eundem tamen breui reduxit. nam Scythas metuebat, ne propter epiſcopi damnationem ad nouas res aſpirarent, iracundiam eorum & fortitudinem perſpectam habẽs. Locorum etiam ſitu: quippe qui quaſi medius quidam murus, aduerſus eius oræ barbaros obiecti eſſent, Romanorũ orbi per quàm neceſſarios eſſe ſciebat. Atque quidem Britanio Imperatore ſuperior euadens, ad ſedem ſuã rediit, vir honeſtus maximè, & vitæ inſtituto præclarus, vt ipſi teſtabantur Scythæ: vt autem ſemel dicam, clerus omnis & eccleſia in Oriente omnis, Imperatoris iram propter religionem eſt experta. Valens quidem tam grauia in Thracia & Conſtãtinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cęſarea, adhæc Antiochiæ & in Aegypti eccleſiis patrauit.

Scythæ propter Conſtantiam epiſcopi ſui, religionẽ non mutarunt.
** Tomos Scytharum metropolis.*
a Scythæ vnum habent epiſcopum.
b Britanio Scytharũ epiſcopus contra Valentem Nicænam fidẽ defendit.

c Britanio in exilium à Valente actus, ſed ſtatim reuocatus.
Scythæ Ro. imperio pro muro.

Valens toti Orienti propter Arianiſmũ grauis.

CAPVT XXX.

F

EGo verò ab oriẽte ad imperij Occidentalis res tranſibo: quod quidem immune à talibus ærumnis perdurauit, propterea quòd eam Romani imperij partem Valentinianus adminiſtrabat, flagrãti in Nicęna decreta amore nulli cõcedens, & ſingularẽ maximè erga Deũ pietatẽ obtinẽs. Ita vt nihil prorſus ſiue melius ſeu deterius ſibi de rebus eccleſiaſticis præcipiendum, neque noui quidquam præter ea que ſemel conſtituta eſſent, introducendum duxerit. Excedere nanque talia explorationem ſiue cognitionem ſuã putauit: quamuis princeps alioqui optimus eſſet, & rebus ipſis imperio ſe idoneum eſſe declararit. Etenim tum quoque, ſicuti & antea, quæſtio multa per Aſiam & Phrygiam orta eſt, An ſpiritum ſanctum ὁμοούσιον cõſubſtantialem patri & filio profiteri oporteat. Et pluri ma de tali quæſtione vſque adeò erat verborũ cõtentio, vt nõ minoris momẽti ea haberetur, quàm quę antea de Deo verbo fuerat. Nam quidam inæqualem, quidam aut conſubſtantialẽ eſſe conten-

Occidens à religionis motibus liber.
Valentinianus Imperator Catholicus.
Non ſe miſcet ſibi indebitæ doctrinæ Eccleſiaſticæ.

Quæſtio de ſpiritu ſancto, an patri & filio ſit conſubſtantialis.

A debant,ſicuti & filium. Atq; in eo ſolo patri vtri-
que conueniebat,q̃ ſpiritum ſanctum ✱ admini
ſtrum dicerent: at ordine tertium, honoréque &
† ſubſtãtia alium eſſe confirmarent. Erant autem
qui quod de filio opinarentur, idẽ quoque de ſpi-
ritu ſtatuerent: & veluti filium eiuſdem ſubſtan-
tiæ & eiuſdem honoris & einſdem glorię cum pa
tre colebãt,ſic etiam de Spiritu ſancto, patri & fi-
lio ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicãtes, profite-
rẽtur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apol
linaris Laodicenſis,in Aegypto magnus Athana-
ſius adhuc ſuperſtes,apud Cappadoces verò & ec-
cleſias Ponti Gregorius & Baſilius decertarunt.
Hac ipſa quæſtione, ſicuti dixi,mota,quum de ea
ingens cõtendendi ſtudium increbuiſſet,Valenti-
nianus pro inſigni ſua in Deum pietate,quod dice
ret,non habebat. Quibus autẽ talia credita eſſent,
eis vt quid facto opus eſſet, proferrent & ſtatue-
rent,conceſsit. Quo cognito,qui tum eccleſiã Ro
manam adhuc gubernabat Liberius finitimis epi
ſcopis Principis iuſſu cõuocatis,Orientalibus ſcri-
B pſit eccleſiis, vt trinitatem eiuſdem ſubſtantiæ &
eiuſdem gloriæ deprædicarẽt. Quod factũ, ✱ vt-
pote re ſemel à Romana eccleſia ritè & ordine di-
iudicata,vt quietus quiſq; eſſet,effecit. Et quæſtio
de ſpiritu ſancto debitum finem conſequuta,diu-
turnæ verborum cõcertationi modum impoſuit.
Eadem ſynodus etiam fidem Nicænam autorita-
te ſua roborauit. Subiungam autem vtraſque &
imperatoris & ſynodi literas, quas in Orientem ad
eos qui de recta opinione ambigebant dederunt.

✱ Ἀπολειπόν. — † Sic hic & Niceph. & Sozo. habent, ſpecie, h. e. poteſtate. — Valentinianus quæſtionem eccleſiaſticam viris doctiſsimis commiſit. — In Illyrico decretum iſtud à Liberio aſtum. — Quæſtionis deciſio. — ✱ οἷα δὴ καὶ ... — Valentiniani conſtitutio de cõſubſtantiali ſancta Trinitate.

Imperatoris ſic habebant:

Imperatores Maximi, ſemper Auguſti, victo-
res,Valẽtinianus ✱ & Gratianus: Epiſcopis diœ-
ceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ,
in Domino ſalutẽ. Quum tanta in Illyrico acta
ſit ſynodus, & quæſtio ingens de ſalutari verbo
tractata,ter beatiſsimi Epiſcopi decreuerunt,Tri-
nitatem ὁμοούσιον conſubſtãtialem patris & filij &
ſpiritus ſancti. Quam qui colunt, nequaquam mi
niſterium & functionem ſibi creditam, ita vt par
eſt, defugientes, religionem regis magni colunto
eámque deprædicari noſtra præcepit ſublimitas.
C Atq; ita quidem,ne aliqui dicant, ✱ religionẽ im
peratoris,qui hanc terrã gubernat, conſectatos ſe
eſſe:non ſatis eum,qui de ſalute mandatum nobis
dedit,audientes. Sicuti enim Euangelium Dei no
ſtri,quod quidem hãc rem decidens diiudicat,di-
cit,Date quæ ſunt,quæ Cæſaris ſunt, Cæſari: & quæ
Dei,Deo. Quid vos verò dicitis epiſcopi,& ſalu
tiferi verbi præfecti? An ſic quoque veſtra com- D
parata ſunt decreta? [a] Itaque mutua charitate vos
inuicem cõplectentes,maieſtate & autoritate im-
peratoris abuti deſinite: & perſequi eos qui accu-
ratè & diligenter Deo ſacris operantur & ſeruiũt,
ſuperſedete. [b] Eorũ ſanè precibus & bella in ter-
ris ſopiuntur,& apoſtatarum rebelliúmque ange
lorum incurſus repellũtur. Iidem orationibus ſuis
pernicioſos omnes dæmones propellere ſtudẽt [c].
Et quum in rempublicã ſecũdum leges quod de-
bent conferunt,tum Principis poteſtati non reſi-
ſtunt: ſed ſincerè & cœleſtis Regis mãdata ſeruãt,
& legibus noſtris parent. Vos autem inobediẽtes
apparuiſtis. [d] Nos quidem vſi ſumus toletã..a ab
ipſo ἄλφα vſque ad ω. vos autem vobis ipſis retri-
buiſtis. Itaq; vt mundi & immunes à peccato ve-
ſtro ſimus,quemadmodum Pilatus in diſquiſitio-
ne & iudicio verſantis inter nos Chriſti,quũ ne-
care eũ nollet,ſed in afflictione ſolaretur,ad Oriẽ-
tis partes orbis conuerſus, aqua flagitata manus
ſuas abluit, dicens, Mundus ſum & impollutus à
ſanguine iuſti huius: ſic & [e] Celſitudo noſtra ſem E
per præcepit,non perſequendos,neque tanquam
fluctibus obruendos,neq; æmulatione & inuidia
opprimendos,qui in Chriſti agro opus faciũt, ne-
que adeò reiiciendos diſpenſatores Regis magni
eſſe,vt ne hodie quidem ſub ditione noſtra creſce
re videamini: at breui pòſt, cum flagitatore ſiue
exhortatore necis,ea quæ teſtamẽti illius ſunt ve-
luti in Zachariæ ſanguine patiamini. Cũ quo,qui
ei conſenſere à cœleſti imperatore noſtro IESV
CHRISTO, ante aduentum etiãnum eius,diſ-
rupti ſunt,ad iudicium mortis vnà cum cõſequen
te eos lethali dæmone traditi. Mãdatum hoc edi-
dimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaſo, &
Dialampone,& Breteſio audiẽtibus. Quin & acta
ad vos miſimus, vt præclarę eius ſynodi decreta
noritis: quorum capita literis hiſce adiuncta, hæc
complectuntur. Profitemur iuxta ſententiam ma
gnæ & orthodoxæ rectéque ſentientis Synodi, ὁ-
μοούσιον conſubſtantialem eſſe patri filium. [f] Et τὸ
ὁμοούσιον conſubſtantiale nõ ita accipimus,ſicuti &
olim quidam non verè ei ſubſcribentes expoſue- F
runt,& nunc alij patres illos vocantes,ac vim ſen
tentiámque verbi abolentes,literámq; ſequentes,
intelligunt, per conſubſtantiale æquale ſignifica-
ri,quatenus nulli reliquarũ per eum factarũ crea-
turarum filius æquiparandus,ſoli patri ſimilis, at-
que æqualis ſit. Qui enim hoc ita exponunt,præci
puam creaturam eſſe impiè filium Dei docẽt. Sed
nos,ſicuti & nunc Romanæ & Gallicæ ſynodi,ſen
timus,vnam & eandem eſſe ſubſtantiam patris &
filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſonis: hoc eſt,
in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Profitemur verò,
iuxta formulam Nicænam,filium Dei conſubſtã-
tialem,incarnatum eſſe ex ſancta virgine Maria,&
in hominibus habitaſſe,& impleuiſſe ✱ omnem
pro nobis functionem, in natiuitate, & paſsio-
ne, & reſurrectione,& in cœlos aſcenſione. Eúm-
que redíturum, [g] vt nobis retribuat ſimilitudinẽ
diuinam à ſeipſo,iuxta vitam cuiuſque in die iudi-
cij,carne ſpectabilem & diuinã virtutem ſuã exhi
bentem, [h] Deum σαρκοφόρον,id eſt carnem ſeu ho-
minem ferentem: & non hominem θεοφόρον, hoc
eſt Deum ferentẽ. Ac qui diuerſa ſentiunt, [i] ana-
thematę iugulamus: nec minus & eos,qui nõ di-

a Inhibentur catholici clerici perſequutio. — b Efficacia precum cleri Orthodoxi. — c Præclara cleri catholici laus. — d Epiphanius Scholaſticus qui Tripartitã hiſtoriam vertit, aliã lectionem ſequutus, vertit: Nos ſubiecimus te quã primum & nouiſsimum, lib. 7. cap. 9. — e Chriſtiani principes ſemper piorum oppreſsionẽ diſſuadent & vetant. — f Expoſitio verbi ὁμοούσιον conſubſtantialis. — ✱ πᾶσαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν. — g Sic habet Niceph. & Tripartita. Theod. autẽ, Vt nobis retribuat iuxta cuiuſque vitam, &c. — h Filius dei, Deus eſt σαρκοφόρος, carnifer: & nõ homo θεοφόρος, Deifer. — i Condemnatio Arij.

* *Valentinianus, iuxta Theodoritũ ſcripto huic Valentis quoq; nomẽ inſeruit, vel quod adhuc is in Catholica ſententia eſſet, vel vt eũ tacita cohortatione in viam reduceret. Quorũ alterum mihi veriſimilius eſſe videtur. Valentem itidem, vt Valentinianum fratrem, orthodoxum primùm fuiſſe, ſed poſtea à coniuge, perinde vt ab Eua Adamum, ſeductum eum eſſe, cum ſcilicet ille aduerſus Gotthos in Thraciam excurrentes non longè ab imperio ſuſcepto bellum geſturus, ſacro baptiſmi lauacrũ, priore religionis ſententia mutata, ab Eudoxio Conſtantinopolitano epiſcopo Ariano ſuſceperit. Theod. ſcribit, lib. 4. cap. 12.*

* *Ἐπὶ ἀνάγκῃ τῇ θρησκείᾳ βασιλέως τοῦ διέποντος τὴν γῆν ταύτην. Niceph. Tale quippe ſupra verbis Themiſtij dictũ ſunt purpurã magis quàm Deum colere, lib 10. cap. 42. Theod. Ἐπὶ ἀνάγκῃ τοῦ θρησκεία βασιλέως τοῦ διέποντος τὴν γῆν αὐτήν, hoc eſt, ſe hoc religionis Imperatoris quĩ religionem hanc gubernat, conſectanda tribuiſſe, lib. 4. cap. 8.*

* *& Valens Theod. lib. 4. cap. 8.*

A recté & ex animo anathematizi eum ſubiecere, qui dixit, Non prius filium, quam genitus ſit, extitiſſe. quique ſcripſit, Priuſquam actu genitus ſit, poteſtate eũ in patre fuiſſe. Hoc nanq; & in creaturis omnibus eſt, quę non ſemper cum Deo ſunt. At filius perpetuò ſẽpiterna generatione genitus cum patre eſt. Tales quidem imperatoris fuere literæ. Synodi autẽ ipſius in hæc verba ſunt ſcriptæ. Epiſcopi Illyrici, eccleſiis Dei & epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino ſalutẽ. Cõuentu à nobis acto, & diſquiſitione multa facta, de ſalutari verbo, decreuimus conſubſtantialem eſſe Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Et æquum eſſe duximus, literas ad vos exarare. Nõ nos quidem, vt arte quapiam cultum Trinitatis perſcriberemus: ſed ſummiſſa humilitate dignos nos ea re exiſtimantes, epiſtolam hãc noſtram per dilectum fratrem & adminiſtrũ noſtrum Elpidium presbyterum daremus. Nõ enim in manuum noſtrarum literis, verùm in ipſius ſeruatoris Chriſti Ieſu libris ſcriptum eſt: Ego quidẽ

Literæ Synodi Illyricæ ad epos Aſiæ nomine ſanctæ Trinitatis cõſubſtantiali. Elpidius pſbyter internũcius Occidentaliũ epiſcoporum ad Orientales.

B ſum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ. Num Paulus crucifixus eſt pro nobis? aut in nomen Pauli baptizati ſumus? Et humilitati quidem noſtræ ſatis eſſe conueniréq; videbatur, nihil proceſſus ad vos dare literarum, propter horrorem tantum, quem iſtic omni ſub vobis prędicatis prouinciæ, ſegregantes ſpiritum ſanctum à patre & filio. Sed neceſsitas impoſita nobis eſt, vt ad vos mitteremus dominũ & adminiſtrum noſtrũ Elpidium, ab imperatore Romano literas habentem, exploraturum an ita ſe habeat prędicatio veſtra. Qui enim Trinitatem cõſubſtantialem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis cum eis communionem habere cõpertus fuerit, anathema ſit. Trinitatẽ autem conſubſtãtialem prædicantibus, regnum cœlorum præparatũ eſt. Cohortamur igitur vos fratres, * ne aliter doceatis, néve ſecus ſentiatis: ſed Trinitatem conſtanter ſemper conſubſtantialem prædicantes, * cernere poteritis regnũ Dei. Hac de re quum ad vos haſce literas ſcriberemus, commonefacere etiam vos volumus, de creandis, vel etiam creatis Epiſcopis, eorúmque adminiſtris, vt

Dãnantur conſubſtantialis ſanctæ Trinitatis oppugnatores.

** μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν: ἑτεροφρονεῖν.*

De creatione epiſcoporum.

** ἐλλογιμώτατοι.*

C ſcilicet legãtur ex ſanæ mẽtis & doctrinæ, qui magiſtratum * epiſcopalem geſſerint, præfectis, ſi quidẽ extent: ſin minus, ex ipſis presbyteris. Con ſimiliter presbyteri & diaconi, ex ipſo ſacro clericorum ordine, vt omni ex parte irreprehenſibiles ſint, qui nõ ex curia vel ex militari magiſtratu ſint lecti. Propterea verò plura ad vos ſcribere noluimus, ꝙ ex omnibus vnũ ad vos miſerimus, dominum & adminiſtrum noſtrum Elpidium, diligenter perſpecturum prędicationem veſtram, an ea ſic

D ſe habeat, vti ex domino & collega noſtro Euſtathio audiuimus. Quod reliquũ eſt, etiamſi aliquãdo errori implicati fueritis, tamen veterem hominem exuentes, induite nouum. Nam & ipſe frater & adminiſter noſter Elpidius, veram fidei profeſsionem vos docebit, quòd ſancta Trinitas conſubſtantialis eſt Deo & patri cum filio & ſpiritu ſancto: ſanctificata, glorificata, & manifeſtata eſt: Pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu, in ſecula. Hoc nanque manifeſtato, manifeſtè ſanctam Trinitatem conſubſtantialem profiteri poterimus, iuxta fidem Nicææ dudũ promulgatam: quam & patres confirmarunt. Itaque fides hæc ſi prædicata fuerit, quum exitioſi dæmonis plagas effugere: tum eo extincto, pacificis literis pacatè viuentes mutuò nos venerari poterimus. Scripſimus ſanè vobis,[a] vt exauctoratos eſſe ſciretis inſanientes Arianos, qui non profitentur ex ſubſtantia patris eſſe filium, neque ſpiritum ſanctum, quorum nomina ſubiecimus: Polychroni*,

Ariani damnati.

E Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amatius, Cleopater. Atque hæc quidem ita, in gloriã patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, amen. Valere vos optamus patri & filio ſeruatori noſtro Chriſto cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis. Et laudatiſsimus quidem imperator, tantam Apoſtolicorum dogmatum geſsit curã. Cæterùm Liberio ad quietem illã meliorem tranſlato, in thronum eius Damaſus ſubſtitutus eſt, neq; vita, neq; eruditione & doctrinæ ſanitate illo inferior. Sub quo euenit, vt eccleſia Romana turbaretur, ex cauſa huiuſmodi. Vrſicius quidam diaconus, Damaſi competitor, eo quòd in eo epiſcopatus petitione ſpe ſua fruſtratus, repulſam paſſus eſſet, non bene iniuriam eam tulit, & ſuos ſibi cõuentus agere inſtituit. Et quum clandeſtinè à quibuſdam epiſcopis conſecratus * eſſet, ſeorſim cõcionari, & multitudinem ad ſe trahere cœpit. Ita factum, vt alij hunc, alij Damaſum epiſcopali munere fungi vellent. Ea ex re ingens cõtentionis ſtudium obortum, & ex contentione ſenſim res ad ſeditionem procedebat, nõ ob fidei profeſsionem aliquam, vt dictum eſt, ſed propter diſſenſionem,

*Damaſus Romanæ eccleſiæ Liberij ſucceſſor. Huius allegãt competitor Vrſicium. Socr. eo. c. 29 Sozo eo. c. 23 Alij Vrſinũ nominant. * In Baſilica Sicinini, Socrat.*

F vter duorum iſtorũ epiſcopali ſedi præeſſet. Adeò verò ſeditio eſt graſſata, vt malũ id ad cædes quoque peruenerit. & conflictus plures ex multitudinis conflictatione facti ſint. Et clades ea in grauius malum euaſiſſet, niſi præfectus vrbis Maximinus, in multos ex clero ſimul & ex populo animaduertẽs, quum Vrſicium cœpto deſiſtere, tum ſectatores eius relinquere illum coegiſſet. De dogmatibus ſanè quidem neque qui Romanam vrbem habent, neque qui Occidẽtem reliquum incolunt, ſicuti antea quoque dictum eſt, diſceptarunt: ſed communi conſenſu omnes Nicænam fidem ſunt complexi, & Trinitatem einſdem ſubſtantiæ, einſdémque honoris & poteſtatis, & coluerunt, & docuerunt.

Seditio populorum Romæ ex diſſidio oorta.

Maximinus præfectus vrbis eam ſedat. Occidentales Nicænæ fidei retinenda cõſtantes.

CAPVT XXXI.

VNus modò Auxẽtius, eccleſiæ Mediolanenſis curam gerens, cum paucis aliquot, rebus nouis ſtudẽs, contra communem Occidentaliũ epiſcoporum ſententiam & ſentiebat

[a] ἐκ τῶν ἐν τέλει χειροτονεῖν ἐπισκόπους ὑγιεῖς. Theod. lib. 4. c. 9. hoc eſt, ſeu qui magiſtratum geſſerint epiſcopi. quod de epiſcopis & magiſtratibus ciuilibus etiã intelligi rectè poteſt quemadmodũ paulo poſt ſcribitur ex præfecto Inſubriæ Ambroſium adhuc cathecumenum epiſcopum eſſe factum. Apud Homerum Hector Troianorum epiſcopus dicitur. Et Cicero ciuili bello ſe à Pompeio epiſcopum oræ Campanæ præfectum eſſe ſcribit. Is autem Nicænæ aſſertor fidei & Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum & Chriſtum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lumen ex lumine. Qui ſpiritum ſanctum, quem ex ſummo rerum parente ſperamus & accipimus, negando non violat: apud quem intemerata fidei ſenſus viget, incorrupta Trinitatis indiuiſæ ſubſtãtia, quæ Græco verbo ὁμοούσιος rectè credentibus dicitur. l. nullus hæreticus. C. de Sum. Trinit.

Auxentius episcop. Mediolanensis Arianus.

A & docebat. Arij enim opinionem ſectabatur, & cõſtitutionem proximam de ſpiritu ſancto, eiuſdem eum eſſe ſubſtantiæ & honoris cum patre & filio prorſus repudiabat. Quum verò nonnulli ex Gallia & Venetia, atque item alij conſilium cœptúmq; eius indicaſſent, permulti ex gente omni Occidentem incolente epiſcopi, Roma conuenere: atque ibi, certam eſſe, in primiſque coli debere Nicænã fidem, actionéſque Ariminenſis conuentus illi contrarias nullius momenti eſſe cenſuere: propterea φ ibi Romanus hierarcha nõ affuiſſet, & quòd nõ ita multi actionibus eis conſenſiſſent: tum autem, quòd nonnullis qui & ipſi eò cõuenerant, decreta diſplicuiſſent: Auxentium præterea & ſectatores eius, qui nugari talia auderent, ab eccleſia vniuerſali excluſere. Hæc ſic acta eſſe, etiam oſtendit ea quæ à Damaſo & epiſcopis qui Romę conuenerant, ad epiſcopos Illyricos ſcripta eſt epiſtola. Ea ſic habet. Epiſcopi qui Romę in ſacro cõcilio conuenere, Damaſus & Valerius & reliqui: epiſcopis Illyricis, fratribus dilectis, in Domino ſa B lutem. Perſuaſum habemus, profeſsionẽ fidei noſtræ ſanctam, doctrina Apoſtolum fundatam, ea complecti, eaque populo proponere, quæ à patrũ decretis nullo modo diſſonant. Neque enim aliter Dei ſacerdotes ſapere atque ſentire conuenit, à quib. æquum eſt ſapientes erudiri. Verum patrum in Gallia & Venetia relatione, quoſdam hęreſi nauare intelleximus. Quod quidem malum non ſolùm, ſed etiamſi quæ per imperitiã & ſimplicitatem nonnullorum veris & genuinis interpretationibus contraria inducãtur, epiſcopos obſeruare conuenit. Cauendum ſanè, ne per eos qui varias doctrinas comminiſcũtur, in lubricum ſeducamur: ac potius, quotieſcunq; illi variantibus conſiliis circũferuntur, patrum noſtrorum à nobis ſententiæ ſunt retinendæ. Auxentius quidem Mediolanenſia, præcipuè hac de cauſa damnatus eſt. Æquum autem eſt, omnes Romani orbis doctores conſentientes eſſe, neq; diſsidentibus inter ſe doctrinis fidem cõtaminare. Et profectò quum primùm hæreticorum improbitas, ſicuti nunc maximè (quod vtinam abeſſet) Arianorum etiã blaſ C phemia vigere cœpiſſet, delecti patres noſtri trecenti decem & octo, Nicææ diſquiſitione ac deliberatione habita murũ hunc aduerſus diaboli armaturam conſtituerunt, atque antidoto ſeu remedio hoc lethale venenum propulerũt, vt patrẽ & filium vnius diuinitatis, vniuſq; virtutis, atq; adeò rem vnam eſſe credamus. Oportet autem, & ſpiritum ſanctum eius eſſe ſubſtãtiæ, perſuaſum habere. Qui verò aliter ſentiat, eum alienũ eſſe à cõſortio & cõmunione noſtra iudicauimus, quod quidem ſalutare decretum, & deliberatione ſeu ſanctionem adorandã, polluere nonnulli voluerunt. Verùm ab ipſo ſtatim initio, per eos qui Arimini ſanctionẽ eam rebus nouis immutare, & contrectatione ſua deprauare coacti ſunt, hucuſq; res ✶ correcta eſt: vt illi alia quadam loquendi forma ſubrepticiè deceptos ſe eſſe, quam formam patrũ Nicænorum placitis aduerſari ignorarint, fateantur. Neque numerus eorum qui Arimini cõuenerunt, præiudicium aliquod, quum ſynodus ea coacta eſt, afferre potuit: quum neq; Romanus epiſcopus, ✶ cuius in primis ſententiam exquiſitam opportuit: nec Vincentinus, qui tot annis epiſco-

Concilium Romanum contra gratia coactum. Alibi concilij cons.

Scriptũ Damasi & aliorum episcoporũ, de Rom. Synodi decreto.

Episcoporũ est doctrinas ecclesiarũ diligenter observare.

Patrũ sententia retinẽda. Doctorũ consensus in orbe Romano.

Fides Nicæna Catholica est.

Ariminensis Synodi acta reijciuntur.

** [illegible]*

al. Vincentius.

** [illegible]*

patum inuiolatè cõſeruauit: neque aliorum hiſce D cõſentientium quiſquam ibi affuerit. Et maximè, quẽadmodum diximus, quum iſti ipſi qui fraude circumuenti cedere viſi ſunt, meliorem nunc ſententiã ſequentes, diſplicere ſibi actiones tales ſint teſtificati. Perſpicit igitur ſinceritas veſtra, ſolã eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apoſtolorum autoritatem fundata eſt, perpetua conſtantia & firmitate, nobiſcum etiam ab Orientalibus, qui ſe ad catholicam eccleſiam pertinere agnoſcunt, retinendã eſſe, & Occidentales eo nomine gloriari poſſe. Opinamur verò, breui eorũ qui aliter ſentiũt, ✶ hac ipſa aggreſsione epiſcopalia nomina à cõmunione noſtra ſegregatum iri: vt populus à fraude & ſeductione eorum liberatus, reſpiret. Nequaq̃ enim multitudinis error corrigi poterit, ſi ipſi errore eo teneantur. Itaque veſtrę quoque dignitatis ſententia cum omnibus Dei ſacerdotibus concordet, in qua vos ſanctos & firmos eſſe credim⁹. Vt autem nos ita credere vobiſcũ debeamus, mutua quæ nobis viciſsim reſpondeat dilectionis veſtræ pietate, literiſque veſtris declarate. E

γνώμην λαβεῖν ἔδει.

Sola Nicæna fides in Oriente & Occidente servari debet.

** [illegible]*

CAPVT XXXII.

OCcidentales epiſcopi ad hũc modum eos qui rebus nouis intendebãt, in partibus eis cõpeſcuere, inuiolatúmq; ab initio fidei dogma cõſeruauere, adeò vt perpaucos eſſe contigerit, qui aliter opinandũ ſibi eſſe duxerint. Et propè is ſolus fuit Auxentius. Sed non longè pòſt, ipſe quoque morte eſt ſublatus. Cæterùm eo extincto, de epiſcopi electione multitudo eſt tumultuata: φ alij hunc, alij illũ deſignarent. Quum igitur in magno eſſet diſcrimine Mediolanum: pro ſe enim quiſq; conſilio cœptóque ei nõ ſuccedente, facturum ſe ea minabatur, quæ fieri in turbis eiuſcemodi ſolent. Quorum incompoſitum motum ſuſpectum habens, qui tum conſulatem obtinebat dignitatem, gentémq; eam à Valentiniano præfectus curabat Ambroſius, cum multitudine non contemnenda F in eccleſiam venit, atque ibi quæ optima eſſe cenſeret, vt ſcilicet à contentione deſiſterent, & rem iuxta eccleſiæ leges agerent, ſuaſit. Deinde de concordiæ commodis eos, & quæ bona pacata conſilia capientes conſequi ſoleant, admonuit. Adhuc ille concionabatur, quum ſubitò tumultu & ſeditione ſopita, in ipſum honeſtatis & cõcordiæ ſuaſorẽ, omnes epiſcopatus ſuffragia cõferunt: eúmque vt baptizaretur, hortantur, (nondum enim ſacramento eo initiatus fuerat) & vt epiſcopalem apud eos dignitatem ſuſciperet, ſupplicantes orant. Eo enim pacto fore, vt ipſi vnanimes ſint, & de fide concordent. Atque vbi ille quidem baptiſmũ libenter approbauit, & quoad potuit adminiſtrationem ſacram diſtulit, palámque adeò rem eam reiecit, & multitudo magis etiam ei inſtitit, neque ſe quidquam de conſilio ſuo, quicquid etiam accideret, remiſſuram confirmauit, res imperatori Valentiniano renunciatur: qua ille audita, precatus primùm eſt: deinde Deo gratias egit, qui eos ad epiſcopale munus vocaret, quos ipſe reip. adminiſtrationi præfeciſſet. Et quũ inter ſe & populi vehementem petitionem, & Ambroſij conſtantem

Auxentij mors. Soc. lib. 4. c. 30.

Diſsidiũ populi Mediolanẽſis in epiſcopo deligendo.

Ambroſius præfectus populi tumultum ſedat.

Populus vnanimi cõſenſu Ambroſiũ epiſcopũ legit. Ambroſij baptiſmus.

Ambroſius electionẽ ſuã non approbat.

Res ad Valentinianum refertur.

A reluctationẽ conſerret, optimè perſpeait electionem eius viri eccleſiæ Mediolanenſi ad concordiam retinendam bono eſſe. Quapropter, quam primum initiationem & conſecrationem eum ſuſcipere iuſsit. Simulatque autem diuinum baptiſmum ſubiit, & caput conſecrationi ſubdidit, plebs vniuerſa ad cõcordiam rediit, & tranquillitas eccleſiæ reddita eſt, quæ quidẽ tempore multo propter malam Auxentij adminiſtrationem diſſenſione periclitata fuerat. Quoniã verò rebus hiſce agẽdis, modis omnibus optimus affuit imperator, talem Seruatori Deo is concinuit hymnum. Gratias tibi, inquiens, ago omnipotens Domine & Seruator noſter, quòd huic viro ego quidem corporum, tu autem animarum curam commiſeris, & iudicij mei calculum æquum eſſe comprobaris. Porrò Ambroſius non multo pòſt perquàm liberè cum imperatore collocutus, res quaſdam non rectè à magiſtratibus actas reprehendit. Atque imperator: Hanc ego dicendi libertatem tuam, ait, iamdudum norã: & quũ perſpecta mihi ea eſſet, B non modò non inhibui, verumetiã ſuffragio meo electionem tuam, vt epiſcopus fieres, adiuui. Perge itaque, ſicuti diuina iubet ſanctio, ſanare animarum noſtrarum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambroſius & vita & doctrina, tum autem egregio in eccleſiam ardore fuerit, & quã viriliter atque diuinè epiſcopatum geſſerit, multa admonendi libertate apud præcipuos magiſtratus tempeſtiuè vſus, in ſequenti dicetur libro.

Imperator Ambroſiũ epiſcopatũ ſuſcipere iubet.

Eccleſia concordia reſtituitur.

Valẽtinian⁹ de Ambroſij electione Deo gratias agit.

Ambroſius epiſ. Valẽtinianũ imperatorem de magiſtratuum iniquitate admonet.

Gratiã, id eſt imperatori.

Optimi epiſcopi exẽplũ Ambroſius.

CAPVT XXXIII.

Ea tempeſtate, quòd Sauromatæ Romanam ditionẽ, eámq; imperij partem quæ ad Occidentem vergit, excurſionibus vexarẽt, Valentinianus cum ingẽti belli apparatu aduerſus eos eſt profectus. Atque illi tantam imperatoris expeditionem formidantes, legatis miſsis pacem ab eo petierunt. Quos vbi deformes eſſe vidiſſet, an vniuerſi tales eſſent Sauromatæ, interrogauit. Et quum illi dixiſſent, optimosquoſque qui C & genere & forma præſtarent, ab eis legatos ſolere mitti: ira atque furore multo correptus, Grauia pati dixit, & maximè infortunatum eſſe, quòd ad tempora ſua perueniſſet Romanorum imperium, ſi Sauromatæ, gens tam barbara & informis in qua reliquos iſti excellerent, ſedibus ſuis contenti eſſe nollent: ſed confidentia tanta impulſi, ditionem ſuam percurrerẽt, & bellum titillatione quadã illecti Romanis inferrent. Et quum ita indignaretur, & magnopere vociferaretur, vlmia vocis intentione conuulſa in eo eſſe interiora viſcera, venámque & arteriam quandam ruptam dicunt, vnde ſanguine plurimo profuſo vitã eum reliquerit, in caſtello quodã * Germaniæ, cui Brigitio nomen fuit, decimoſeptimo menſis Nouembris die, quum quinquagintaquinq; propè annos natus eſſet, & † tredecim annis imperium bene admodum & præclarè adminiſtraſſet. Eo verò pa-

Valẽtinian⁹ Sarmatas à finibus imperij ſui repellit. Legati Sauromatarum, homines deformes, pacẽ ab eo petunt.

Memorabile Valentiniani dictum. Acerbus obitus.

** Niceph. hoc loco pro Germania Gallias habet. Sed animaduertẽdũ eſt, eum alijs quoque locis Germanorum nomẽ vſurpaſſe, ſed pro eo Gallos poſuiſſe. Socr. 4. c. 32.*

† Alij duodecim reddunt.

rtio monumẽto illato, ſexto die pòſt, qui in Italia D fuit exercitus cognominem ei filium iuniorẽ Valentinianum imperatorem, in oppido Italiæ Aquinate renũciauit. Neque ita multo pòſt, Imperatores quoque Gratianus frater & Valens, ſuffragio ſuo imperium eius comprobarunt. Quãuis id primùm moleſtè tulerint, videlicet quòd milites ſine eorũ iuſſu, Imperialia ei tribuerint inſignia. Illud quippe notandum eſt, [a] iuniorem hunc Valentinianum magno [b] Valentiniano ex Iuſtina progenitum eſſe, quam viuente adhuc priore eius coniuge Seuera vxorem ſuperinduxit. Cauſa earum nuptiarũ hæc fuit. Iuſtinæ huic pater fuit Iuſtus. Hic Conſtãtij temporibus Picenum prouinciam habens, in ſomnis ſibi ipſi viſus eſt, quemadmodum dicitur, imperialem purpuram dextro femore gignere. Somnium id ſimplici animo ab eo expoſitum, ſermonibus deinde multorum diuulgatũ eſt, nec multo pòſt ad Conſtantij quoq; peruenit aures, qui ex viſione ea imperatorem illum progenitorum eſſe coniectãs, immiſſo percuſſore caput illius reſcindi iuſsit. Porrò filiola eius Iuſtina, E quum ei patre orbatæ res duræ eſſent, virginitatis tamen florem conſeruauit. Deinde verò in notitiam Seueræ imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per cõtinuam cõſuetudinem in amicitiam quoq; eius eſt admiſſa: atq; ea quũ magis atq; magis familiaritate cõfirmata eſſet, tandem etiam in lauationis cõmunionem ſe inſinuauit. Et aliquando ſimul lauantẽ quum eã Seuera inſpexiſſet, quanuis fœmina eſſet forma eius vſque adeò eſt capta, vt de ea etiã marito imperatori diceret: tam præſtantem ſcilicet Iuſti filiæ eſſe formam, vt ipſa quoque florem pudiciæ & virginitatis eius adamarit. Imperator Seueræ verbis ictus, conſilium ſuum ſecum ipſe celauit. Nam & Iuſtinam ipſam ducere, & vtranque legitimam habere vxorem conſtituerat [c]. Itaque legem † publicè promulgat, vt cuicũque libitum eſſet, duas legitimas vxores habere liceret. Ita ſimul & lex ea in vrbibus omnibus proponitur [d]. & Iuſtinam imperator in regiam ſuam vxorem induxit, eodémque cum Seuera loco honorificè habet. Atque ex Seuera quidem Gratianum antea F Valentinianus ſuſceperat, quem etiam Occidentis imperatorem dudum declarauerat. Iuſtina autem Iuniorem Valẽtinianum ei genuit, quem exercitus, ſicuti dixi, præter duorum imperatorum fratris & patrui ſentẽtiam, imperatorem eſſe iuſſit [e]. Huic tres quoque fuere filiæ, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ cœlibatum in vita ſunt complexæ. Gallam verò poſtea Theodoſius magnus vxorẽ duxit, ex qua ei Placidia filia prognata eſt. Nam Honoriũ & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quã prius legitimè ſibi coniunxerat, quam imperium ipſum ſuſcepit [f]: De Theodoſio autem, atque eius filiis, tempore ſuo dicetur.

a Valẽtinianus minor Imperator factus quadrimus.

Iuſtinæ pater Iuſtus, Piceno agro præfectus.

b Valẽtin⁹ eſt Iuſtinæ filius.

[illegible] Valẽtiniani [illegible].

Somniũ imperium portendens.

Iuſtus Conſtantij iuſſu cæſus.

Iuſtina cum ſua in familiaritatẽ Seueræ imperatricis peruenit.

c Valẽtinianus [illegible] bigamus.

d Valẽt. vno eodemq; tempore bigam⁹.

e Iuſtinæ filiæ tres. Galla ſecunda Theodoſij magni vxor.

f Theodoſij liberi.

** Eutropius ſcribit, Sauromatas ſe per Pannonias in ditionem Ro. diffudiſſe, eamque vaſtaſſe. Idem, Brigitionem Quadorum oppidum eſſe dicit. Quados autem nonnulli hodie Auſtriacos, nonnulli Sileſios fuiſſe opinantur. Quòd ſi poſterius hoc verum eſt, ad oppidũ Brigam, vt nunc dicitur, Valentinianus mortuus fuerit.*

† Ibidem ante hac, Iulius Cæſar legem latam voluit, vt vxores liberorum quærendorum cauſa quas & quot ducere vellent, liceret, propter impudicitiam ſuam ſcilicet & adulteriorum infamiam · omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier. Sueton. Populoſas fore tali lege Roma. Imperij terras cauſatus eſt, per vnde atque barbarorum regiones, apud quos polygamia coleretur. Eutrop. Procopius ſanè Cæſarienſis alicubi monogamiam plurimum detrimenti Romanis ditionibus attuliſſe ſcribit.

A *CAPVT XXXIIII.*

De ſanctis monachis.

SEdenim ex Occidẽte rurſum ad Orientis res transeamus. Atque vbi prius de eccleſiaſticis philoſophis, ita vt pollicitus ſum, dixero, (magnus enim tum, & haud ſcio an alio itidem tempore vnquam, eorum prouẽtus fuit) ad prophana progrediar. Atque morti impij Valentis aliquãtum cum delectatione immoratus, finem etiam vndecimo huic hiſtoriarum tomo imponam. Verumenim verò, quæ initia monaſticę vitę inſtitutum habuerit, & qui nam eius veluti patres & duces extiterint, in Maximi Conſtantini, deinde etiam in filij eius Conſtantij hiſtoria commemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutychiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Parthenio hierarchis, edendis miraculis claris, quum hiſtoriam de Conſtantino ſcriberemus, egimus. Antonij autem diſcipulos, B duos videlicet Macarios, Pambo, Paphnutiũ, Apollonium, & Anub, in Conſtantij res geſtas coniecimus. In quibus etiam Ægyptios monachos celebrauimus, qui in Sceti & Tabenneſio ſunt philoſophati. Præterea qui in Syria & Palæſtina virtutem piis exercitiis meditati ſunt, quiq; in Ponto, & Europa, & Italia ipſa angelicam duxere vitam: atque item alios qui ſapientes quidem & religionis noſtræ fuere, fidei tamen doctrinam ſanam ad finem vſque non conſeruarunt. Hoc autem loco eos qui poſtea viguerunt, perſequemur, qui quum patres priores illos habuere, tum patres ipſi multorum ſecundum Deum filiorum extitere. Eos in compendio, quantum mihi eorum res cognoſcere licuit, breuiter percurram. Imperij iſtius tempore, ſecũdum eos quos antea diximus Dei amantes viros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donum, & rerum quæ multis ignotiſsimæ ſunt cognitionem Deus tribuit, vt futuras ſcilicet perinde atque præſentes, non minus quàm priſci vates, cerneret. Habuit is aliud inſuper à Deo acceptum donum, vt morbis incurabilibus imperaret, atque dicto citius eos fugaret, ægrotóſque C ſanaret. Præter hũc & celeber ille Or tùm claruit, qui ab ipſa infantia vitã ſolitariam in eremo conſectatus, nullũ laborem alium, præterquã: Deum laudibus ferre nouit: herbis quibuſdã agreſtibus, earúmque radicibus vitam tolerans. Aquam bibit loco quouis, quãcunque ei obiter terra in qua verſaretur, prębuit. Vbi autem ad ſenectutem peruenit, viſione quadam diuina Thebaidem incolere iuſſus, multorum monaſteriorum dux factus eſt. Eiſdem autem & hic, quibus Ioannes, diuinis locuples fuit donis. Precatione nanque ſola non morbos ſolùm, ſed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non eſſet, minimè tamen ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim ſemel auditum mente complexus eſſet, id ſupra obliuionem omnem conſeruabat: & quocunque tempore vſu eius opus eſſet, promptum ad manus habebat. Tum verò in eadem regione etiam philoſophatus eſt Amon ille, qui in Tebenna inſula monaſteriis præſidens, tria millia diſcipulorũ habuit: in quibus erãt Benus & Theonas, monaſticorum ordinum duces. Ambo verò & præcognitionis & prædictionis gratiã Deo acceptam tulere. Theonam certè quidem dicũt ad ſummũ Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum ſapientiam & diſciplinam perdidiciſſe, & ad triginta annos ſilentium coluiſſe. Benus autem ita vitam inſtituit, vt nunquam alicui iraſceretur, neque iuraret, neque mendacium diceret. Vocem etiam temerariã aut vanam & nihili, nũquam ex ore protulit. Spectati quoque eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In iis Copres dæmonum expellendorum, & variorum morborum ſanandorum gratiã acceperat. Helles autem tãtum habuit miraculorum edendorum donum, vt tum etiam quum monaſtici inſtituti diſciplinam diſceret, candentes in ſinu carbones tulerit, & veſtes non aduſſerit. Quare ſodales ſuos ad æmulationẽ inſtituti ſui, & vitæ eius bonæ, quæ manifeſtò prodigiorum exhibendorũ conſequentem virtutem obtineret, excitauit atq; pertraxit. Helias porrò prope vrbem Antinoum monaſticæ philoſophiæ ſuæ habuit officinam, qui centeſimum & decimum exceſsit annum. Dixit is autem, prius ſe ad annos ſeptuaginta ſolum in ſo- E lis locis habitaſſe, quàm eò perueneri t. Et quum ea eſſet ætate, ad finem tamen vſque in certamine cœpto viriliter ieiunans perdurauit, perinde atque eo ipſo, aut tertio inde anno monaſticæ vitæ ſtudium eſſet ingreſſus. Ad Achorin autem & Apelles ille enituit, monaſteria Ægypti mirificis factis ſuis obſtupeſaciens: quem dicunt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat ſtudiũ) noctu, & dæmon in venuſtæ mulieris formã mutatus, pudicitiæ eius inſidias tendere conaretur, cãdentem maſſam ex carbonibus ſenſim protraxiſſe, atque in faciem dęmonis coniecisſe, eamq; vſtulaſſe, atque illum confeſtim luctuoſum quiddam ſtridentem atque vlulantem profugiſſe. Patres autem monachorũ celebres tum fuere, Iſidorus, Serapion, & præterea Dioſcorus. Atque Iſidorus monaſterio circumcirca tignis & muro ſepto, hoc ſtudio habebat, ne quis eorũ qui in diſciplina eius erant, foràs progrederetur: ſed vbi quantum ſatis eſt rebus neceſſariis vſus eſſet, in loco ſuo maneret. Porrò Serapion ad decem millia diſcipulorum habẽs, circa Arſenoiten vixit: qui verò ei pa- F rebant, ſudore ſuo victum parabant, eundémque indigentibus etiam præbebant. Et æſtatis tempore mercede metentes, quãtum opus eſſet frumenti ſibi comportabant, & aliis etiam monachis impertiebant. Porrò Dioſcoro centum erant ſectatores. Et quum presbyter & ſacrorum obeundorum miniſter eſſet, multam & exactam curam in diuinarum rerum diſpenſationem impendit, diſquiſitione maxima eos qui ad myſteria percipienda adirent, explorans. Vt nanque mens antea repurgaretur, cohortabatur: & cõſcientiam, ne quid patratorum malorum haberet, ſcrutabatur. Erat præterea tum alius quoque, hoc etiam longè diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia ſeu præcognitione, acrimonia * mẽtis collimans, in eis qui ad diuina accederent myſteria vſus eſſe, vt non tantùm quæ manifeſto admiſſa eſſent peccata argueret, ſed etiam quæ in cuiuſq; cordis receſſu laterent, apertè perſpiceret. Itaque eos qui mali quicquã perpetraſſent, aut de re quapiam vicioſè eſſent affecti, à communione tum arcebat, delicta eorum proferẽs. Quod ſi ijdem pœ

Ioannes monachus Ægyptius. Sozom. ecl. cap. 28.

Or.

Amon Tabenneſiotes. Benus & Theonas.

Abbas 3000 monachorũ.

Copres. Helles.

Helias. Monachus 110. annorũ.

Apelles.

Abbates. Iſidorus. Socrates aſſe ... quendã ſcitũ fuiſſe dicere ſcribit monachum eius ad ſacientẽ, hominis auaro, qui aliena appetat, perſimilẽ eſſe, lib. 4. cap. 23.

Serapion. 10000. monachorum pater. Dioſcorus.

Peccatorũ cõfeſſio ante Euchariſtiã percipiendã.

Eulogius.

** τῇ διορατικῇ τοῦ νοῦ χρώμενον*

A nitentia vſi, pro eo atque conuenit ſe purgaſſent, rurſus admittebat. Præter hos & Apollos, ſolos locos incoluit: qui annos pubertatis ingreſſus, monaſticam philoſophari atque exercere cœpit. Et quũ annis quadraginta in ſolitudine verſatus eſſet, ſpeluncam quandam montanam propè habitabilem regionis partem, Dei reſponſo admonitus, ſubiit, atque ibi habitauit. Plurimis verò miraculis præclaram famam adeptus, multos ad ſe pertraxit, & monachorum multorum autor & dux fuit. Erant enim in moribus quoq; eius illecebræ quędam, nec minus etiam in doctrina inſidentes. Sed quale diuinæ eius vitæ inſtitutũ fuerit, & quibus editis inſignibus miraculis, eius temporis homines ad ſtuporem conuerterit, Timotheus, qui Alexandrinam eccleſiam piè gubernauit, ſcripto peculiari complexus eſt: in quo non ipſius tantùm, ſed aliorum etiam multorum & magnorum virorum meminit.

Apollos.

Timotheus Alexãdrinus epiſcopus.

CAPVT XXXV.

B EOdem autem tempore apud Alexandriam, atque in ſolis, ſicuti dicuntur, locis, & circum Mareoten, atque vicinos Libyes, multi viri boni accuratè admodum ſunt philoſophati, qui duorum millium numerum expleuere: in quibus veluti illuſtris quædam ſtella Dorotheus ille reſplenduit, Thebis oriundus. Vita eius hæc erat, vt interdiu lapides ex vicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet conſtrueret, eamq; qui ædificare nõ poſſet, monacho relinqueret: noctu verò ex palmæ ſoliis catenas plecteret, & ſportas cõficeret. Cibus ei erat, panis ſex vnciæ, & tenuiũ olerum faſciculus. potus, aqua. Et quòd ab adoleſcentia hoc genus diætæ complexus fuerat, in eo quoque ſemper in extrema etiam ſenectute perdurauit. Nunquam vero vel in ſtorea vel in lectulo cubare, aut etiã pedes per laxationem ſeu remiſsionem extendere, aut ſua ſponte ſomnum capere viſus eſt. Nam vel opus facienti, vel perſæpe cibum capienti, magna vi incubuit: hactenus ſaltem, vt oculis conniueret. Et nonnunquam cum veſceretur,

Numerus 2000 monachorum.

Dorotheus,

C ſomni violentia cibus ei ex ore excidit. Atquo aliquando ingenti vi ſomni oppreſſus, in tegetem inſcius cõcidit: qua re valde commotus ſenſimq; cõuerſus, intra ſeipſum: Si effeceris, inquit, vt angeli ſomnium capiant, perſuadebis vt id quoque faciat, homini virtuti nauãti. Viſus autẽ eſt quodãmodo vel ad ſomnum ipſum, vel ad dęmonem accuratis virtutis actionibus eius obſiſtẽtem, hæc dicere verba. Et quoniam ad eum modum cũ corpore quaſi belligerans conflictaretur, conueniens eum quidam: Quid ita, inquit, pater corpus tuum affligens enecas? Cui ipſe reſpondit: Quòd me id enecare contendit. Circa anguſtias verò terrę quę in Aegypto ſunt, à tranſuehendis nauibus διολκὸς dictas, Piammõ & Ioannes maximè clari, & multorum fratrum duces fuere, † cũ ſanctitate & cura multa. Vterque autẽ presbyter fuit. Porrò Piãmon in myſterio ✶ vidiſſe dicitur angelum cœleſtem cum ſacra ſtola ad diuinam menſam aſsiſtentem, præſentéſque monachos in libro quodã annotantem: eos verò qui à ſynaxi & communione abeſſent, delentem atque inducentem. Ioannem verò Deus ita miraculis multis exornauit, vt ægritudines multas ſanaret, & ex pedibus atque etiam ex articulis conuulſis & ſolutis laborantes curaret. Eodem tẽpore & diuinus Beniamin circa Scetim admodum eſt philoſophatus. Hic donum illud à Deo accepiſſe fertur, vt abſque medicamentis, ſola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui precationem addebat, varij generis morbis ægrotos liberarit. Hunc etiã dicunt ita poſtea eſſe aqua intercute per corporis tumorem grauatum, vt ex domuncula in qua degebat, per oſtium, niſi prius vnà cum eo poſtes eius detraherentur, exire non poſſet. Et quum in lecto iacere nequiret, cir-

Sciũ monacho dictũ de carne mortificanda.

† περὶ διολκὸν τὸν πρὸς ἀίγυπτον, Nice. περὶ διολκὸν τῆς αἰγύπτου, Sozo. lib. 6. cap. 29. διολκὸς ὁ ἀπὸ λεχαίου ἕως κεγχρέων τόπος Heſych. Plin. lib. 4. ca. 4. de Iſthmo: Anguſta ceruice Peloponneſum contingit Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus. Lechæa hinc, Cenchrea illinc anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Ab ea nauium tranſuectione Græci eas anguſtias διολκὸν vocant. Quale etiam tranſuectio ad Aegyptum eſt, de qua Plin. lib. 5 ca. 9. Naues plicatiles humeris transferunt, quoties ad Catarac[?] uentum eſt. Ad quem fortaſſe locum monachi iſti vixere.

Piammon
✶ perituſſe.

Ioannes.

Beniamin. Sanationis donum mirabile.

E citer menſes octo in latiore ſella conſedit, & more ſuo ægros curauit: atq; ipſe interim quòd meliuſculè non haberet, minimè ſuccenſuit. Imò potius & ægrotos & alios qui ad ſe viſendum veniebant, cõſolatus eſt, & vt pro anima eius precarentur petiit: perinde atque nihil de corpore ſolicitus eſſet, quod & validum nihil profuiſſe, & ægrum nihil ſibi nocuiſſe diait. [a] Tum autem apud Scetim quoque celeber monachus Marcus, virtutem atque pietatem meditatus eſt: iunior item Macarius. Præterea Apollonius, & pręclarus Moſes Aethiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineunte ætate mitis valde & modeſtus fuit: memoria tãta pręditus, vt ea ſupra alios, ſacras literas teneret. Adeò autem Deo charus fuit, vt de eo, ſuo ipſius reſpõdens nomini Macarius, Cellarum presbyter, cum graui aſſeueratione confirmarit: haud vnquam ſe, ſicuti aliis, illi tradidiſſe, quæ iis qui ſacris initiati ſunt, à ſacerdotibus accipere fas eſt: ſed angelum deſcendentem ei dare ſolitum eſſe, cuius manum ipſe vſque ad ✶ iuncturam eius viderit, affirmauit [b].

Id eſt hydropicus noluerit non ægros ſanare perrexit

Neglectꝰ & contemptus corporis.

a Prædari monacus de corporis cuſtodia dictum.

Marcus. Memoriæ donum.

Cellæ.

F Macario autem honor ille à Deo obtigit, vt dæmonibus imperaret. Occaſio ei & cauſa, vt monaſticam philoſophiã ſequeretur, fuit cædes, quã inconſultò patrauit. Quum enim iam adoleſcẽtulus ✶ eſſet, & oues ad [c] Mariam lacum paſceret, in ludo æqualem quendam ſuum interemit: pœnam autem delicti timens, in ſolitudinem profugit: & ſub dio ibi agens, poſt ea tugurium ſibi paruum condidit, in quo vigintiquinque annis vixit. In eo vitæ inſtituto magnas Deo de caſu ſuo egit gratias, cædémque eam ſalutarem ſibi eſſe dixit, videlicet quòd ea ſibi philoſophiæ eius melioriſque vitæ cauſa extitiſſet. Porrò Apollonius, quum plurimam vitæ partem in mercatura trãſegiſſet, in ætate affecta Scetim ſe contulit. Et quum propter ſenectam iam ingraneſcentem & inutilem, neq; ſcribere, neque aliud quicquam rectè tractare poſſet, omni genere medicamentorum atque cibariorũ, quæ ægrotis conuenire arbitrabatur, ære ſuo cõmparato, in ſolitudinem ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam vſque horam ſic circuibat, inualidos curãs. In hac ille noua quidem, &

Marco ſibi angelus adſacrã menſam Euchariſtiã præbere ſolebat.

✶ ἄρχι το ἀγκῶνι.

b Macarius iunior.

c Mariæ lacum, vbi quo Mareotis.

✶ Βουκόλος.

Hunc conſpiratũ per ludum homicidium, monachum fuit.

Salutare infortunium.

Apollonius ex mercatore monachus.

A dem, & ab aliis variante, ſibi tamen conueniente, atq; à ſe primùm innenta virtutis exercẽdæ ratione, vitã peregit. Moriturus autẽ, alij cuidam remedia ea dedit, & idem officium illum obire iuſsit, † per quod conſequẽdæ etiam ſalutis ſpem habuit.

CAPVT XXXVI.

Moſes Aethiops ex ſeruo fugitiuo et prædone monachus.

MOſes sntem Ethiops, cõditione ſeruus, ꝓpter naturæ ſuæ improbitatem ex heri ſui domo profugit: atque vbi prædsti didiciſſet, paulo pòſt prædonum cohortis pręfectus fuit. Et quum nefaria multa ſcelera peregiſſet, & ad cædes patrandas audax factus eſſet, ex præfracta quadam temeritate monaſticam ingreſſus eſt vitam, philoſophsríque prorſus incepit, ſtrenuè sdmodũ ad virtutem graſſans. Quòd autem priore vitę inſtituto, & corporis valida conſtitutione, turſum ad voluptatẽ per imaginationes incitatus alliceretur, vsriis exercitiis carnẽ domare ſummoperè cõtendit. B Et quandoq; quidem ſolo pane abſq; obſonio vſus, quandoque antẽ plurimo opere perfecto, ad quinquaginta die quolibet precationes fecit. Et ſex cõtinuis annis noctes totas peruigilio exegit, ſtans atque orãs: ita vt neque genua inclinaret, neq; prorſus oculis ad ſomnũ propeodens connueret. Porrò noctu monachorũ domicilis circumiens, clàm vniuſcuiuſque hydriam auferebat, eámq; aqua repletam in locum ſuũ reponebat. Idq́ue ingentis laboris fuit, propterea ꝙ inde locus vbi aqua fluebat, aliis quidẽ decem, nonnullis sntem viginti, quibuſdã etiã triginta ſtadiis abeſſet. Perlongo verò tempore priſtinũ ſuum retinuit robur: quamuis multum ſtudij in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnẽ diuturna erumnis extenuaret. Dicunt autem, aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis ſuę percurrebsnt, cepiſſe, vinxiſſe, atque in humeros ſublatos in eccleſiam deportaſſe, & patribus quid de eis ſtatuerent, permiſiſſe: nefas eſſe dicentem, vt in poſterum mali quicq̃ alicui ipſe inferret. Neque vnquã quenquam fuiſſe C ferunt, qui tantopere mutatus à viciis ad virtutem ſummam, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis verò fuit dæmooib⁹ terror. Et quod ſupra opinionem omniũ eſt, presbyter etiã in Sceti factus eſt, quum quidem quamplurimos eo tẽpore, quo latronum manũ duxerat, interemiſſet. Et quia talia erat, multos eóſq; optimos poſt ſe reliquit ſectatores. Et vitam circiter annum octogeſimũ quintum finiuit. Eadem ætste etiam floruit Paulus, & Pachon, & Stephanus & Moſes, genere vtriq; Libyes, & præterea Pior Ægyptius. Paulus in Pherme, qui mons in Sceti eſt, monsſticam vitam egit, non plures quàm quingentos monachos habens. Nihil autem operis fecit: neq; à quopiã quicquã, pręterq̃ quod ederet, accepit. In orationib⁹ quotidie ſine intermiſsione ſe exercẽs, eas veluti quoddam tributũ ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autẽ ab eo numero aberraret, totidẽ lapillos in ſinũ depoſuit, & ad precstiones ſingulas ſingulos eiiciebat cslculos. Quibus ad eum modũ conſumptis, precationes totidem abſolutss ei eſſe cõſtabat. Pachon quoq; in Sceti monaſticã exercuit, à iuuentute ad multũ vſque ſeniũ. Neq; verò corpus, quod validũ alioqui obtinebat, neq; affectio D aliqua, atq; adeò ne dæmon quidẽ ipſe deprehendere in eo potuit, ꝙ mollius ſe, alitérque q̃ virum deceat, in tẽperantiæ ſtudio & rebus eis quas ſupprimere philoſophum monaſticũ conuenit, geſſerit. Stephano autem circa Mareoten non longè à Marmarica domiciliũ fuit. Hic accurato atque exacto eius generis philoſophiæ inſtituto, annis ſexaginta ſpectatus fuit monachus. Quòd autẽ notus etiã Antonio magno fuerat, mitis valde & ſapiens euaſit. In familiaribus colloquiis tam ſuauis & cõmodus, vt facile eorũ qui vel maximo tenerentur mœrore, animos verborũ gratia demulceret, & ad moderationem & iucunditatem traduceret, quamuis tempore multo illi conſolationem omnẽ auerſati eſſent. Quinetiam in ſuis ipſe ærũnis talem ſe præſtitit. Atq; aliquando incurabili malo correptus, membra quidem affecta medicis curanda atque ſecãda permiſit: ipſe verò perinde atque alius in eo caſu eſſet, ſolitũ laborem continuans, & palmarũ folia in manibus habens, eatenus complicuit: atque eis qui eum eo erant autor E ſuaſórq; fuit, ne caſus huius viri ægrè ferrent, nec aliud quicquã cogitarent, q̃ quod ad finem bonũ Deo adiuuãte euaderet. Sibi, ꝙ talibus experetur erumnis, idque propter perpetrata fortè peccata, commodum atque vtile eſſe dixit: quæ peccata hic luere præſtaret, q̃ vt ad futurã punienda reſeruarentur vitam. Moſen autem gloriam ingentem mãſuetudine & charitate conſequutum eſſe accepimus: qui etiam ægritudines plurimas, atq; eas incurabiles, precatione ſola ſanauit.

Stephanus.

CAPVT XXXVII.

PIor [a] admodum adoleſcens monaſticam philoſophiam complexus, quum paternam relinqueret domũ, votum Deo nuncupauit, + nunq̃ ſe propinquorum ſuorũ cuiquam in conſpectum venturum eſſe. Poſtq̃ verò quinquageſimo anno pòſt ſoror eius viuere illum accepit, continere ſeipſam nõ potuit: atque indicio, quod ei præter opinionẽ F omnem acciderat, in immẽſam ſublata lætitiam, ſummoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius epiſcopum flens atque vociferãs rogauit, vt in Scetim literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eã mitteretur. Ille fœminæ ſenectutẽ miſeratus, monachorũ antiſtitib⁹, vt Pior veniret, ſcripſit. Is, vt hoc faceret, iuſſus, quum contrà niti non poſſet (non enim Aegyptiis, imò etiam aliis monachis fas eſt [b], imperata non facere) in patriã venit, fratre alio ſecum ducto. Atque vbi pro foribus paternarum ædium fuit, præſentiam ſuam ſorori inſinuauit. Et quum ſtrepitum pedum eius ſentiret, & ianua aperta strideret, oculis conniuẽs, de nomine ſororem cõpellans: Ego, inquit, Pior ſum, frater tuus: conſpectu meo, ſicuti viſum tibi eſt, fruere. Atque illa quidem fratrem ſatis intuita, Deo, qui deſideriũ eius impleuiſſet, gratias egit: ipſe autem ad fores precatione habita, rurſum diſceſsit, & in regionẽ ſolitam reuertit. Quũ autẽ puteũ foderet, amarã in eo inuenit aquam: ad quã tamen, ea vtens, ad mortẽ vſq; ꝑmãſit. Tã ſublimis verò tẽperãtia eius, poſt obitũ primũ ipſius

Stephanus.

Memorabilis ſententia.

Pior ...

A cognita eſt. Quum enim alij in loco eo philoſophandum ſibi eſſe ſtatuiſſent, perferre, id non potuerũt. Mea porrò ſententia, niſi ſibi ita perdurandum eſſe propoſuiſſet, non difficile ei fuiſſet, oratione ſola aquã eam in dulcem vertere. quippe qui eo loco, vbi nulla eſſet, eam elicuerit. Quum enim Moſes, quẽ diximus, puteũ foderet, & iam ad profundam altitudinem peruentũ eſſet, neq; vena aliqua liquorem vllũ polliceretur, adeò vt iam deſperaret, & laborem tantum relinqueret: obiter circa meridiem Pior aduenit, & primùm eum ſalutauit, deinde puſillanimitatem & incredulitatẽ fodientium reprehendit. Sub hæc, vbi in foſſam deſcendiſſet, & ligone tertiùm terrã impuliſſet, derepentè ſcaturiens prodiit aqua, & puteũ repleuit. Atq; vbi petiit, vt ad precationẽ abire ſibi liceret: & illi, vt cibum cum eis caperet, rogarũt: morẽ illis nõ geſsit, nõ ea de cauſa, quũ iam qđ voluiſſet, effeciſſet, ſe eò veniſſe dicens. Eadẽ tẽpeſtate multi circa Scetim magni Antonij floruere diſcipuli: in quibus grãdæui fuere [a], Origenes, Didymus, & [b] Cronion, qui etiam cẽtum & decem annos natus, exceſsit. Inſuper eodem cum eis tẽpore extitere, Serapion magnus, Putubaſtes, Arſion, & Præclarus
B Arſeſius: qui in philoſophia hac conſenuerunt, & monaſteriis præfuerunt. Ex eis Didymus, nulli cohabitauit homini, ad extremum vſque vitæ diem: quãuis nonaginta vixiſſet annos. Arſeſius autẽ iuuenibus [c] lapſis delicti gratiã faciebat, ætate autẽ & virtute prouectiores excommunicabat, verbis hiſce vtẽs: Iuuenem quidem, ſi per excommunicationem repudietur, ✶ deſpectiorẽ fieri. Qui verò in virtute profeciſſet, eum celeriter obiurgationis ſenſum percipere. Eorũ porrò qui in media ſtatáq; eſſent ætate, multi & boni fuere monachi. In eis [d] Ammonius & Euſebius, præterea Dioſcorus & Euthymius, qui quũ fratres eſſent, propter corporis ſtaturã Longi ſunt appellati. Ammoniũ fama eſt eò laudis in philoſophia hac perueniſſe, & adeò voluptate & deliciis omnibus ſuperiorem fuiſſe, vt præter panem ſolũ nihil cocti deguſtarit. Valde etiam literarum & eruditionis ſtudioſus fuit, ita vt Origenis & Didymi & Euagrij ſcripta diligẽter &
C feliciter legeret. Adeò verò à curioſitate abfuit, vt Athanaſium magnum Romã comitatus, ex præclaris præcipuiſque vrbis eius rebus nõ aliud ſpectandum ſibi cenſuerit, quàm Petri & Pauli martyriũ, & ædem eam in qua illorũ corpora veluti theſaurus ſunt cõdita. Porrò quum ad epiſcopalem aliquando conſecrationem abducendus eſſet, & ad eos multa, qui illum eius rei gratia conuenerant, dixiſſet, neq; tamen eis quod volebat perſuaſiſſet, amputata ſibi auricula dextra: Vel nunc demũ, inquit, abite, quandoquidem deinceps etiam volentem eccleſię conſtitutio nõ recipit [e]. Sacerdotem nanque integrum atque immutilatum eſſe oportet. Atque vbi ex præcipuis ad ipſum miſsi erant, ab eo diſcederẽt: & à Iudæis quidem talia obſeruari & magnifieri, eccleſiam autem Dei paruipendere, ſi modò animo & moribus ſaluus commodúſque ſit epiſcopus, inter ſe dicerent: ad eum reuerſi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, Si vim ei inferre pergerẽt, linguã quoque ſibi reciſurum eſſe, adiurauit. Quibus minis illi perpenſis, in loco ſuo virum magnũ reliquerunt. Et ex eo tempore [f] Ammonius παρώτης, quaſi aure carentem dicas, cognominatus eſt. Hoc idem in [g] Euagrio philoſopho accidit. Nam quum à Theophilo Alexandrino

D ad epiſcopatũ traheretur, vbi artibus variis ſe excuſando vſus eſſet, ſacerdotali dignitati, ſibi ea interdicendo, nunciũ ✶ remiſit, non tamen ſummo aliquo corporis mẽbro reſecto. Atq; is vbi in Ammoniũ iſtũ incidiſſet, vrbanè eum carpſit, male admodũ feciſſe, Deóq; ob membrum reſectum pœnas daturũ eſſe, inquiens. Ad quem ſubinferẽs Ammonius. Tu verò, inquit, ô Euagri, an nõ cõdignas perſolues pœnas [h], qui propter φιλαυτίαν, hoc eſt, nimiũ tui ipſius amorẽ, linguã reſecueris, & ea quę tibi ad vtilitatẽ multorũ cõceſſa eſt gratia, vſus non fueris? Verũ de Euagrio paulo pòſt dicemus.

CAPVT XXXVIII.

Circa Scetim mõs eſt, quem accolæ [a] Nitriam vocãt: propterea q̃ vicus quidã vicinus ei eſt, in quo nitrum colligitur [b]. In eo monte ingens eſt huius generis philoſo-
E phorũ multitudo, & monaſteria eõ tigua non pauciora q̃ quinquaginta. Eorũ quædam ſunt, in quibus monachi cõmuniter, quędam in quibus ſeorſim habitãt. Eſt & alius locus ad interiorem ſolitudinẽ vergens, & ab iſtis, ſtadiũ ſeptuaginta diſtans, ad monaſticã exercendam perq̃ commodus [c]. Cellarum is nomen habẽt, q̃ monachorũ ibi domicilia nõ continenter, ſed ſparſim conſtructa ſint. Tantũ verò ea inter ſe diſsita fuere, vt ea incolentes alius aliũ ne cernere, nec audire poſſet. In hebdomade autẽ ſemel, primario & Dominico die, in eccleſiã conuenire ſoliti erant [d]. Quòd ſi eo die quis non cõparuiſſet, ſatis conſtabat, eum vel ærũna, vel morbo aliquo oppreſſum fuiſſe. Porrò ad eum viſendum non ſimul omnes, ſed diuerſo tempore veniebãt, pro ſe quiſq; quod ei ſuppeteret, ad illum curandũ, commodum morbi afferens remediũ. Abſque hoc ſi eſſet, alius aliũ non adibat: præterq̃ ſi quis diſcendi cauſa ſermones animæ vtiles & ſalubres auditurus, eum adiret, qui eius rei peritus eſſet. Cellas quoque eas illi inhabitabãt, quibus ad ſummum philoſophiæ hu- F
ius peruenire, & ſibi ipſis ductores eſſe cõtigiſſet: vt rectè ab aliis ſegregati, quietẽ ſequi, & ſibi ipſis viuere poſſent. De Sceti, & qui ibi philoſophati ſunt monachis, hęc dixiſſe ſatis ſit. Nam ſi ſingula oratione perſequẽda eſſent, metuæ eſſet, ne in eã ꝓlixius productã, reprehenſionis quiſpiã aculeũ immitteret. Et quũ illi ſuum ſibi viuendi modũ inſtituiſsẽt, fieri neceſſariò aliter nõ potuit, quin variè, vt par eſt, pro cuiuſque ætatis captu, opera, mores, inſtituta, & diætas diſpertirẽt [e]. Alius item locus, cui nomen Rhinocurura fuit, multis ex eo tempore ✶ indigenis monachis celeber fuit. Inter eos inſignes fuere: Dionyſius, qui ad partẽ vrbis Aquilonarem domunculam ſuam habuit: Mela ille, qui eo tempore eccleſiam eius loci gubernabat: & Solon, Melæ ſimul & frater germanus, & in ſede ipſa ſucceſſor. † De Mela illud memoriæ ꝓditũ eſt.

✶ Sc. ἐγχωρίων ἀγαθῶν: hoc eſt, non aduenis, ſed indigenis bonis viris.

† Mela Rhinocururae epiſcopo, qui ab Arianis ad eum expellendum miſsi fuerant, propter reuerentiam eius exilium remiſerunt.

Pior in arido loco fontem per miraculũ elicuit.

a Origenes. Serapion magnus. Putubaſtes. Arſion. Didymus. Arſeſius. Soz. Arſeniũ vocat.
b Cronion cẽtum & decẽ annorum monachus.
c Aliter iuuenes, aliter prouectiores ætate monachi coercendi.
Longi fratres.
d καταφρονητικόν.
Ammonius. Euſebius. Dioſcorus.
Ammonij præcipuæ virtutes.
Pulchrũ exẽplum ἀπεριεργίας.
ſ Ammonius comes Athanaſij, Romæ nõ aliud, quã S. Petri & Pauli martyriũ ſpectãuit.
d Idẽ epiſcopatũ, ne moueret id ei obſtaculo eſſe, aurẽ ſibi ipſe reſecuit, linguã quoq; miſi ei priuatio eſſe liceret.
e Quatenus integrum ſanumq; conueniat eſſe epiſcopum.
f Ammonius παρώτης.

hoc eſt ſine aure, cognominatus.
Iuueniſ olim admodũ homines pij ad epiſcopatũ cogebantur.
g Euagrius itidẽ epiſcopatũ, ſacerdotio ſe abdicans, reiecit.
h Scitè facetéque dicta Ammonij & Euagrij.
a Et ſ̃ſogit Sot. ποιεῖ τὸ ἀπὸ νίτρου τὸ ὄρος.
a Nitria mõs & monaſteria eius.
b Sic hodie in Atho mõte viginti duo vaſi ſunt monaſteria græcorum monachorũ ordinis diui Baſilij, qua tributũ nõis Turcarũ tyrãno quotãnis ex vinetis & oliuetis ſuppẽdũs ſed noliua obolorũ Turcicorũ. Mõs ita chriſtianis ἅγιον ὄρος, hoc eſt, ſanctus mõs dicitur: à Rutenis, Sancta hora.
c Cella & Aſceteria nõ ea d Monaſteriorũ iſtorum ſpeciẽ quãdã referunt Carthuſianorum domicilia.
e Rhinocurura & monaſteria eius.
Rhinocurura vrbs Ægypti, ab eo quòd incolæ ſic dicta, quorum mutilati fuere naſi. Stephan.
Dionyſius. Mela. Solon.

A Quum de eccleſiis ὁμοουσίου conſubſtãtialis fidei defenſores exigerentur, atque eò qui ipſum quoque eiicerent aduenìſſent, repererunt eum veluti ſernorum extremũ eccleſiæ lucernis adornandis hilariter incumbẽtem. Lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veſte ſimul & cingulo ſordidatus. Atque quum illi epiſcopũ requirerent, indicaturũ ſe eis illum reſpondit, eóſq; in domum epiſcopalẽ duxit: atque vbi is eis de via feſſis, mẽſa appoſita, pro rerũ tenuium copia cibum dediſſet, atq; edẽtibus miniſtraſſet, ſublata menſa manus lauit, & ſeipſum eis indicauit. Illi virum admirati, cauſam aduẽtus ſui quum oſtendiſſent, remittere ſe ei exilium, propter reuerentiã eius, dixerunt. Quod poſteaquam accepiſſet, eis reſpondit, non idem, ſe, quod alij cunſentientes ſibi epiſcopi feciſſent, cõmiſſurum eſſe, vt inuitus ſolum exilij cauſa verteret, ſed ſua ſponte in exilium iturũ. Atque quum ibi eſſet, veluti qui ab adoleſcentia monaſticæ philoſophiæ aſſueuiſſet, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autẽ, vbi
B mercaturæ renunciaſſet, precioſam mercatus eſt margaritam. Nam ſub fratre Mela, eiúſq; loci magiſtris fideliter atque diligẽter edoctus, mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis ſtudij oſtẽdit, & morum ſimplicitate erga proximos bonus maximè fuit. Eccleſia Rhinocururæ poſtquam tam egregios primùm duces nacta eſt, longo deinde tempore conſuetis conſtitutionibus vti perrexit, & viros præclaros protulit. Illud porrò nouum, & inter alia maximè inſigne in eccleſia ea fuit, quod clerici ibi domicilium, menſam, morum inſtitutũ, & diætam vnam, aliaque adeò omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

Hoſpitalitas in epiſcopalis exemplum. — *Ille verò monaſtica vita aſſuetus ſua ſponte exulat.* — *Solon frater Melæ, ex mercatore monachus & epiſcopus.* — *Rhinocururæ catholica.* — *Cleri eccleſia ceu cœnobium.*

CAPVT XXXIX.

IN Palæſtina quoque eo tẽpore plurimi floruere ſolitarij philoſophi. Adhuc enim ſuperſtites erãt, quos, quum de Conſtantini imperio ageremus, diximus, ſcientia & vita monaſtica effulgentes. Sed & alij
C cum illis inſtitutia illorum enutrite, qui virtutis profectu, non pœnitenda laude & gloria monaſteria auxerunt. Horum præcipuus fuit Heſychas, Hilarioni illi, vita ea quæ ſecũdum Deum eſt, longè præſtantiſsimo, maximè amicus. Item virtute præclarus Epiphanius, qui lõgo poſt tempore eccleſiæ Salaminiæ in Cypro epiſcopus præfuit. Et Heſychas quidem quietis officinam apud Gazam inſtituit, eodem quo amicus ſeu magiſter, in rebus omnibus ſecum conſentiens Hilarion loco. Sacer autem Epiphanius, circa quendam vicum Beſanducem, præfecturæ Eleutheropolis, vbi etiam ortus fuerat. Hic in prima ætate optimis vſus præceptoribus, & doctrinæ monaſticæ gratia longo tempore in Aegypto moratus, apud Aegyptios ſimul & Palæſtinos, per virtutis ſtudium, inſignem adeptus fuerat laudem: nec minus etiam apud Cyprios: apud quos epiſcopum geſsit. Vnde conijcere licet, ea de cauſa præclaram eum famam per orbem omnem eſſe conſequutum. Quum enim in ampla & maritima, eademque populoſiſsima vrbe ſacrorum antiſtes eſſet, & cum illuſtri virtutis gloria ciuiles quoque res tractaret, breui tempore non ciuibus ſolùm, ſed aduenis etiam vndecunque eò appellentibus notiſsimus fuit, qui eum partim conuenerunt & viderunt, partim ex ſermonibus eorum qui illum viderant, cognouerunt. Prius autem quàm in Cyprum veniret, eo quo diximus tempore in Palæſtina vitam egit, quum in monaſteriis ibidem ſanctè & grauiter admodum eniterent, Salamines, Phyſcon, Malchion, & Criſpion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleam vicum præfecturæ Gazæ ſtudia virtutis exercentes. Habuerunt & ij Hilarionẽ magiſtrũ. Fertur nanque, quum aliquando ſimul iſti apud eum fuiſſent, & ſimul domum reuerterẽtur, ex eorum medio Malchionem ſolum quodammodo raptum diſparuiſſe: atque vbi rurſum ſubitò extitiſſet, idem cum fratribus iter carpſiſſe, & paulo pòſt è vita exceſsiſſe, iuuenilem quidem adhuc ætatem agentẽ, ſed virtute & Dei amore non multum eis qui in tali ſtudio conſenuerunt concedentem. Tum Ammonius quoque decem ferè ſtadiis ab eis diſtãs, & circa vicum Chapharcobran Gazæ ſubditum caſam ſuam habens, clarus fuit,
E ex eo vico oriundus: vir qui accurate & conſtanter in inſtituto monaſtico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palæſtina ortus, eo, vt mihi videtur, tẽpore ſuperſtes fuit: qui eũ à Deo * accepit honorẽ, vt angeli ei inſeruierint. Et quum primùm in Aegypto philoſophatus eſſet, in montem Sina inde tranſijt. poſtea autem in torrente Geraræ maximum, pulcherrimum, & clariſsimum bonorum virorum conſtruxit monaſteriũ: cui poſt eum admirandus præfuit Zacharias.

Palæſtini monachi. — *Heſychas, Epiphanius, poſtea epiſc. Salaminum.* — *Hilarion Heſychæ præceptor & amicus.* — *Præclara nomen per vniuerſum orbem fama* — *Salamines, Phyſcō, Malchiō, Criſpiō fratres, Hilarionis diſcipuli.* — *Malchion à conſpectu fratrum derepentè raptus, atque eiſdem redditus.* — *Ammonius. Syluanus.* — ** [illegible]* — *Angeli ei inſeruientes.* — *Zacharias.*

CAPVT XL.

EX Aegypto & Palæſtina, ad eos monachos qui ĩ Syria & finitima ei Perſide fulſerunt, trãſeundum: qui cum Aegyptiis quàm maximè certarunt, quàm plurimi & virtute clariſsimi euaſere. Circa Niſibim ad montẽ cui Sigaron nomẽ eſt, vitæ ſanctitate celebres fuere, Bathibæus, & Euſebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Lazarus, qui epi F
ſcopus etiam eſt factus. Qui quòd non ita pridem nouum hoc philoſophiæ inſtitutum exercere incepiſſent, βοσκοὶ, hoc eſt, paſcentes ſeu pabulatores cognominati ſunt. propterea quòd tecta non haberent, nec panem, aut vinum, aut obſonium aliquod guſtarent: ſed continenter in mõtibus verſantes, de eccleſiarum more precibus atque hymnis Deum colentes celebrarẽt. Et quum tempus cibi capiendi eſſet, pro ſe quiſque falcem in manibus habens, & veluti pabulum inquirens circuibat: & herbas commodas nactus, eis veſcebatur. Atque ad hunc quidem iſti modum nouam agendæ vitæ philoſophiam inſtituerunt. Apud Carras autem philoſophatus eſt Euſebius, qui voluntario carcere ſeipſum, vt adiri non poſſet, cohibuit. Item Protogenes, qui poſt Vitum parœciæ ibi curam geſsit: Vitum inquam, inclytum illum monachum, quem ferunt quum primùm inter Imperatores Apoſtolum Conſtantinum vidiſſet, ſanctè affirmaſſe, eum ſibi dudum ſæpenumero à Deo per apparitionem oſtenſum eſſe. Proindéque ſedulò cohortatum eſſe,

Monachi Syri ad Niſibin in Sigaro monte. — *βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti, ſeu paſcentes* — *Voluntarius carcer. Euſebius.* — *Monachi ad Carras. Protogenes. Vitus. Hunc per viſionẽ Deus Conſtantinũ magnum ei exhibuit.*

A vt quod Conſtantinus ſtatuiſſet atque iuſsiſſet, homines citra exceptionem omnem obſequenter facerent. Porrò Barbthæus vſque adeò à cibo ſumendo abſtinuit, vt vermes etiã ex dentibus eius prorepereut. Hallas + ſeptuaginta totis annis panem prorſus non attigit. Heliodoro tãta fuit temperantia, vt noctes plures peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis continuaret. Floruit tum etiam in Phadana (quo loco Iacob Iſaaci filius ex Palæſtina veniens, vxorem ſuam virginem in matrimonium duxit, primúmque ibi reuoluto à puteo lapide gregem eius potauit) Aonas ille, quem fama eſt primum ibi apud Syros accuratum hoc philoſophiæ genus colere cœpiſſe: quemadmodum id apud Ægyptios magnus fecit Antonius. Cum eo fuere & Gaddanas, & Azizus, in eiuſdem virtutis laude concertantes. Multi verò & apud vicinam Edeſſam, & circum ea loca celebres floruere viri: inter quos clarißimi fuere, Iulianus, atque apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri eccleſiæ ſunt editi: de quibus certius in Conſtantij imperio commemoraui. B Extitere præterea Barſes & Eulogius, qui ambo poſt longum monaſtici exercitij certamen Epiſcopi ſunt facti, nõ in vrbe aliqua, ſed honoris gratia in monaſteriis ſuis epiſcopalem conſequuti conſecrationem: ita vt rectè aliquis dignitatem eam tãquam præmium ſeu remunerationem pro exactiſſimo philoſophandi inſtituto eos accepiſſe dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo antè, poſt ſanctum Heliodorum, mentionem fecimus.

CAPVT XLI.

COeleſyria autem, & quæ ſuprà eã eſt regio, ſola Antiochia excepta, ſerius quidem Chriſtianiſmũ ſuſcepere, non tamen eccleſiaſticis philoſophis caruere. Qui eo fortius vt viri egregij ſe geſſerũt, quo maius in eos incolarum Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſorum, atque illis inſidiantium, flagrauit odium: non illos quidem vindicta vtentes, ſed C magno animo illatas iniurias & plagas excipientes. Qualis Valentinus ille fuit, quem alij Emeſenum, alij Arethoſium genere fuiſſe tradiderunt. Et alter ei cognominis monachus, & Theodotus, qui ambo à Tittis vico præfecturæ Apameæ oriũdi fuere. Item Maroſas Mechelis ortus, Baſſus, Baſſones, & Paulus, cui patria fuit Telmiſus. Hic quũ multis in locis multa monachorum cœnobia inſtituiſſet, & præclarè plures ad philoſophiam hãc conſectandam cohortatus fuiſſet, poſtmodum in regione cui nomen eſt Iugatum, inſigne & ſplendidum monachorum conſtruxit domicilium, atque ibi vitam in ſenectute multa finiuit. Monſtratur eo loco adhuc, quòd omnibus notum eſt, ſepulcbrum eius. Omnes verò propè quos recenſuimus monachi, longæui fuere: id quod diſpoſitione & prouidentia Dei mihi factum eſſe videtur, videlicet vt tam diuturno & exacto vitæ inſtituto incrementum religio caperet, quod non Syros tãtum, ſed & Perſas atque Saracenos plurimos ad fidem noſtram pertraxit, & Græcæ ſuperſtitionis ſectatores plerique vt cultum ſuum abnegarent effecit. Ex quibus omnibus plurimi perſuaſi ſunt vt philoſophiam monaſticam ſummoperè colerent, & ad eorum quos modò diximus exemplum monachorum ſodalitatibus præirent. D Facilis autem coniectura eſt, hoc genus philoſophiæ initio inde ſumpto, [a] ad Galatas vſque & Cappadoces, finitimòſque eis populos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Helleſpontum perueniſſe, qui ſanè antiquitùs doctrinam Chriſtianam flagrantibus animis complectentes, permultos diuinę huius philoſophiæ habuere ſectatores. Quorum plures in communibus domiciliis per vrbes & vicos habitarunt, vel quòd nondum traditionibus & exemplis eorum qui dicti ſunt aſſueuiſſent: vel quod propter hyemis aſperitatem regiones illæ, & maximè Pontus, Cappadocia, & Galatia, natura frigidiſsimæ ſint, proindéque non facile plurimi in ſolis ibi locis degere poſſent. Veruntamen non omnino montes earum ab eiuſcemodi philoſophis vacui fuere. Tempore nanque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum ſtudio frigus etiam ceſsit. Atque in eis partibus quũ multi alij præclarè vixere, quemadmodum alibi E à me dictum eſt: tum poſt Euſtathium & Baſilium magnum, præ cæteris celebres maximè fuere, + Leontius ille, cui deinde Ancyranus commiſſus eſt epiſcopatus: & Prapidius, qui quantumuis ſenex, admodum multas pro epiſcopo rexit ⁎ vrbes. Præfuit verò nobiliſsimæ etiam illi hoſpitali domui, cui cognomẽ eſt Baſilias. nã à Baſilio magno Cæſarienſi epiſcopo conſtructus xenon, quũ nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. Antiochiæ multi alij enituere monachi, in quibus ſecundum Iulianum & Aphraatem illum. Marianus fuit & Euſebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alij inſuper, qui integrum atq; immortale, + id quod ad imaginem Dei conditum eſt, conſeruarunt. In monte eo pratis multis perquàm amœno, qui vrbi adiacet, Petrus Galata enituit, & cognominis huic Ægyptius. Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moſes, & Malchus, aliíque multi eo tempore monaſtica ibi philoſophia ſplendidi & illuſtres fuere. In ſolitudine Chalcidis, Abitus, & Marcianus, & Abrabames, & quàmplurimi alij, non facilè ſub numerum cadentes ⁎ corpore perpeſsionibus obnoxio, vitam affectionibus vacuam, excoluere. F Item in Apameenſium eremo Agapetus, & Simeones, & Paulus. In Zeugmatenſium autem ſolis locis Publius & Paulus philoſophati ſunt. Item in ſolitudine vrbis Cyri, Acepſimas ille decantatiſſimus, qui in tuguriolo exiguo incluſus ſexaginta annos ſanctè ita peregit, vt neque conſpiceret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmatius, qui oculis captus, non in caſam aliquam ſe abdidit, ſed loca pleraque circumiens, ſinceram fidei profeſsionem annunciauit. Quorum vitam ſingillatim omnium pulcherrimè Theodoritus Cyri epiſcopus, in Dei amantium hiſtoria conſcripſit. † Porrò omnium iſtorum commune, vt ita dicam [b], conſilium & inſtitutum erat, vt quàm maximam animæ curã gererent, eamq; à rebus & ſtudiis huius vitæ per deſuetudinem abalienarent, & longiorem vitæ ſuæ tempus in precationibus, ieiuniis, hymniſq;, & Deum decentibus laudibus cõſumerent: corpus autem deliciarúmque eius & volu-

A ptatis ſtudium negligerent, necnon pecuniam & negotiorum occupationes omnino a ſe repellerẽt & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

Ephraim Syrus. Didymus Alexandrinus, Euagrius Aegyptiacus monachus. Vterq; in doctrina hallucinatus eſt. De Euagrio monacho Ibero.

CAPVT XLII.

POſt Ephraim Syrum, celeberrimi in vtraq; philoſophia fuere, Didymus Alexãdrinus, & Euagrius monachus Aegyptiacus. Cæterũ de Didymo qui fuerit, & quæ ſcripta poſt ſe reliquerit, in nono hiſtoriç huius libro à me eſt dictũ. De Euagrio autem, æquum viſum eſt hic pauca dicere: quanuis ambo iſti in ſana fidei doctrina claudicarint, vtcunque plurima ſcriptorum ſuorum tela in veritatis hoſtes ſint iaculati. Euagrius ex Iberibus, qui circa Euxinum Pontum colũt, genus duxit: vir ſapiens & clarus admodum, inueniendo ſubtilis & ingenioſus, & in eloquendo quod inueniſſet grauis & acer. Perfacile etiam, quænã * cogitationes vel ad virtutem, vel ad vitia ſpectarent, diiudicauit: nec minus idoneus ad ſubiiciendum & docendum, vt ille quidem excolendæ, hæ autem cauẽdæ eſſent, fuit. Porrò eam quæ in oratione eius ineſt gratiam, ſcripta quæ edidit indicabunt. Motũ quoque ſingulari moderatione fuit, à faſtu & ſuperbia maximè alienus. Et ſicuti iuſtatũ laudum præconiis minimè eſt ad arrogantiã ſublatus, ita etiam cõuiciis iniuſtis haudquaquam ad indignationem commotus. Sacras literas ſub Gregorio theologo optimè addidicit. nam eius quoq; fuit archidiaconus, quum ille Cõſtãtinopolitanæ præeſſet eccleſiæ. Quòd autem natura vultu eſſet venuſto, & præterea veſtitu elegãti vteretur, ea magiſtratibus quidam zelotypia erga vxorem laborãs, quũ eum illi innotuiſſe cognouiſſet, clàm ei cædem moliebatur. Et ad rem conſilium id collatum fuiſſet, niſi ea ipſa nocte Deus horrendam quidem, ſed ſalutarẽ viſionem Euagrio dormienti exhibuiſſet. Videre nanq; ſibi viſus eſt capitalis criminis cauſa ſe captũ, atq; in carcere manus pedéſque ferreis catenis vinctũ eſſe. Quum autẽ iam ad tribunal iudicis ſiſti, & pœnas dare deberet, acceſ-

Sozom. li. 6. cap. 30.

B

Euagrius diſcipulus & Archidiaconus Gregorij Nazanzeni. Euagrius viſione ſibi diuinitus in ſomno oblata, inſidias vxoris ſibi ſtructas effugit.

C ſiſſe quendã, qui ſacrum Euãgeliorum codicem ei oſtenderit, & tam grauibus vinculis eum liberaturum promiſerit, ſi quamprimum ea vrbe diſcederet, & facturum ſe id eſſe iuriſiurandi ſacramento confirmaret: ſeque impoſita libro dextra ad eum modum iuraſſe, ſimúlq; & compedibus ſolutum eſſe, & è ſomno euigilaſſe. Ita ille diuina viſione perſuaſus, * apertè ſibi ſtructum atque creatum periculum effugit. Atq; vbi in animo cõſtituiſſet, decere ſe monaſticam conſectari vitam, Conſtantinopoli Hieroſolyma venit. Inde in Aegyptum, ad viſendos, qui in Sceti philoſophabantur, monachos profectus, ad montem Nitriam, monaſticam ſibi cõſtruxit caſam: & ibi cum duobus Macariis, Aegyptio & Alexandrino, qui alios antecellebant, fuit: quorum quum æmularetur vitam, factis quoque ipſis philoſophiam monaſticã eſt conſequutus. Deinde etiam * ſub Theodoſij iunioris imperio, cum eo quem diximus Ammonio eſt verſat⁹. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè neceſſarij compoſiti ſunt, inter quos quidam Monachus, ſiue de practice & operatrice virtute Inſcriptus eſt: qui-

Profectus hic roſolymitana religionis ergo. Cum ipſo Gregorio Nazanzeno eum Aegyptũ petijſſe, ſcribit Socra. lib. 4. cap. 33. Euagrius Macariorum diſcipulus. Idẽ Ammonij ſodalis.

dam γνωστικὸς, hoc eſt, cognitor, ſiue de eo qui cognitionem eſt conſequutus. Hic in quinquaginta capita eſt diuiſus. Scripſit etiam librũ alium, qui confutationem ſeu inuectiuam continet aduerſus tentatores dæmones. Id op⁹ in octo diuiſit ſectiones, iuxta octo deliberationum ſeu cogitationum numerũ. Item Problemata prognoſtica ſexingẽta. Et præterea ϛιχηρὰ, hoc eſt, verſuum duos libros reliquit: alterum ad eos qui in cœnobiis aut in † commitatibus ſunt monachos: alterum autem ad eas quæ virginitatem colunt ſanctimoniales. Omnia verò ſcripta eius admiranda ſunt, & ſententiis & elocutione ad perſuadendum prorſus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit, cognoſcet. Peropus autem eſſe puto, breuiter quædã ex eius operibus in hiſtoriam hanc inſerere, atque in primis quæ de monachis commemorat, hiſce propemodum verbis. D

Scripta eius.

Glossæ ſuggeſtionum vitiorum vocat. † conuentus hodie vocant.

Soc. lib. 4. c. 23.

CAPVT XLIII.

E

NEceſſarium quoque eſt, vias eorũ qui nobis præierunt, monachorum ritè inquirere, & ad eas vitã noſtram cõponere. Multa enim ab eis & dicta & acta ſunt præclarè. In quibus illud quidam dixit: Aridiorem & * minus inæqualem diætã charitati coniunctam, celeriter monachum ad † Indolentiæ portum ducere. Idem fratrem quẽdam, qui ſubinde noctu pauore turbabatur, ſpectris liberauit, ægrotis eũ ieiunij cultu inſeruire iuſſum. Non alia enim re facilius, interrogatus reſpondit, quàm miſericordia, eiuſcem odi terrores & perturbationes extingui. Antonium Iuſtum conueniens ex ſapientibus quidam, Quomodo ô pater, inquit, in monaſtica vita perdurare potes, qui cõſolatione ea quę ea libris percipitur, careas? At liber me⁹, ô philoſophe (Antonius reſpondit) [a] natura ipſa rerum creatarum eſt. In eis, quum mihi viſum eſt, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquando electionis illud vas, ſenex Aegyptius Macarius, Quid ita iniuriarum erga homines memoriam retinentes, vim animæ reminiſcendi enecaremus: aduerſus dæmones autem, quum acceptorum ab eis malorum reminiſcimur, detrimentum nullum ſentiremus? Quum autem ego, quod reſponderem non haberem, atque id diſcere vellem, rogatus ille: Propterea, inquit, quòd prior illa affectio præter naturam, poſterior autem ſecundum naturam iræ eſt. Adueni aliquando ipſo meridionali tempore ad ſanctum patrem Macarium, & quòd ſiti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Contentus eſto, inquit, vmbra. Multi enim viatores & nauigantes hac nunc carent. Deinde quum apud eum verba de continentia & temperantia facerem: Confido, inquit, ô fili, & bono eſto animo. Ego totis annis viginti neque panem, neque aquam, neque ſomnum ad ſatietatem cepi. Panem nanque meum ad certum libræ pondus comedi, aquam ad conſtitutam menſuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam ſomni partem rapui. F

Ex Euagrio monachorum quorundam præclare dicta & facta.

Indolentiæ portus.

Pauorum lemurumq; medicamentum eſt pulſo.

Imperitorũ libri creatura Dei ſunt.

Cur humanarũ iniuriarũ memoria nobis moleſta eſt, diabolicarũ autem contumeliarum recordatio nõ itidem.

Vmbra ſitim repellẽs. Vita Macarij continentiſſima.

Monacho cuidã nuncius venit de patris morte, atq; ille ad nunciantẽ: Deſine, inquit, blaſphemare,

Deo accepta fors. Sozom. lib. 6. cap 35. ingrauant.

A rebus noſtris conſulere eſt dignatus, ſed & alterius maximi beneficij + procurator atque conciliator eſſe viſus eſt. Pertracta namque Gotthorum gente in Thraciam, autorem etiam turbæ & confuſionis ad Boſporum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui aduerſus ſolum Deũ atque illius miniſtros bellum gerere nouerat: exitioſum dico valentem. Id quomodo ſit factũ, vbi prius vnum eius nefarium ſcelus expoſuero, dicam, & ad finẽ eius progrediar. Ac de eis qui iuxta eccleſiæ ſanctiones philoſophati ſunt, hæc pro eo atque potui, dixi.

CAPVT XLV.

Nobiliſſimi quique ex Gentilibus, & Philoſophi plurimi à Valente ſublati, quòd de ſucceſſore eius per oracula & tripodem nonnulli inquiſiuiſſent.

a Oraculum ad primas literas ΘΕΟΔ ſiue Theod. ſucceſſoris nomen deſignauit.

† Fuit literarum ordo ΘΕΟΔ. Ordinauit autem eas mendax ij & cadu... Satanas.

b Conſultatores oraculi Theodorum quendã ethnicum Comitatenſem ſignificari exiſtimarunt.

c Supplicio aſſiciuntur vna cũ Theodoro, conſultores ipſi. Inter eos plerique fuerunt philoſophi.

** κρασπεδωτοὺς τρίβωνας.*

d Philoſophi omnes eo nomine perſõ... à Valente accepti.

e Habitus philoſophorũ à multis propter periculũ reiectus. Tãtũ tyrannide ſua ſpectauit Valẽs, quod infanticidio ſuo Herodes.

b Expẽdunt ſimul & confutant iſtorũ & ipſius

QVi verò Græcam ſuperſtitionem ſequebãtur, & qui natalibus præclati erant, ferè talem ob cauſam interiere. Qui iniet eos excellebant, quòd tanta incrementa capere eccleſias noſtras & Chriſtianiſmum viderent, eámque rem indignabundi B ægrè ferrent, conſilium cepere, oraculis atque aliis quibuſdam incantationibus, quis in Romano imperio Valenti ſucceſſurus eſſet, cognoſcendi. Et tripode è lauro facto, verbiſque & euocationib. quibuſdam, vt fieri in talib. mos eſt, peractis, quod volebant effecere:[a] vt ſcilicet literarũ, machinis quibuſdam tripodis & oraculi eas ordinãtibus, + collectione, Imperatoris nomen appareret. Et quum hiantes ad Theodorum reſpectarent, qui in Imperiali aula ſtipendia faciebat, ſuperſtitione quidem Græcum, doctrina autem & philoſophia probè eruditum, quoniam literarum compoſitio ordine ſuo vſque ad Δ pertigerat, & Valentis in imperio ſucceſſorem indicatat,[b] oraculum philoſophos ita in fraudem & impoſturam adduxit, vt quamprimum Theodorum imperaturum eſſe opinarentur. Ea res vbi ad Valentem eſt delata, perinde atque vitæ eius inſidiæ ſtructæ eſſent, non moderatè eam ferens, palàm impatiẽtiam præ ſe tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit:[c] atque hos quidem ſupplicio ignis C inhumaniſsimè affecit, Theodorum autem capite mulctauit. Itidem verò per omnem Imperij eius ditionem in philoſophos eſt animaduerſum. Nec in eos tantum, verùm etiam qui veſtitu eorum vterentur. Cuius periculi metu etiam ſi quis alij ſtudio vacaret, * fimbriato pallio non vtebatur, ne in ſuſpicionem, operam eum nauare ſacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem vtroſque ſtultitiæ condemnarim, tum imperatorem ipſum, qui eò iræ & inhumanitatis proceſſerit: tũ philoſophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatem rem philoſophia minimè dignam aggreſsi ſint. Ille enim ſtoliditate plenus, quum ſe ſucceſſorem ſublaturum eſſe exiſtimaret, neque inquirentibus, neque ei de quo oraculum editum erat parcẽdum duxit.[b] Hi autem perinde atque in eis ſitum eſſet, vt Imperatorem vel exautorarent, vel crearent, ad tantam ſunt dementiam producti. At valens, nomini prorſus eorum qui Theodoro cognomines,

D Imperatoris ſtultitia.

c Quicunque præclari viri nomen haberent, quod initium ſumeret à ſyllaba Theo. contrucidati à Valente ſũt. Theodoſiolum Eutropius hunc patrem fuiſſe Theodoſij principis ſcribit.

d Expoſtulatio cũ mathematicis, ſeu potius malesfeis philoſophis.

e Chaldæorũ & mathematicorum prædictiones veteribus quoque Romanorũ gentilium legibus damnatæ. Quas philoſophi iſti violarunt.

† Socrates philoſophus mori, quàm patrias leges violare maluit.

f Themiſtius philoſophus ſæuitiam furentis Valentis oratione leniit. Sozo. eodem cap. 36. Summa eius orationis.

per eandem aut ſimilem etiam quæ à literis Theo initium ſumeret, appellationem, & aliquatenus tũ celebres eſſent, pepercit. Itaque,[c] Theodoti, Theognoſti, Theodoſij, & Theoduli necati ſunt: in quibus etiam + Theodoſiolus quidã fuit, vir magna militiæ gloria, ex Hiſpania, vbi claro loco natus fuerat, genus trahens. Multi etiam metu territi, vera ſua nomina à parentibus ipſis impoſita abnegarunt, eáque aliis temporum periculoſa difficultate adducti commutarunt.[d] Mihi verò cum philoſophis iſtis ita expoſtulare libet. Quòd ſi, ô viri, boni, ex aſtrorum curſu talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex conſilio diuino iſta pendent, quid curioſitate iſta & inani opera veſtra opus erat? Fieri enim non poteſt, vt præcognitione & ſtudio humano, id quod Deo placitum ſtatutúmque eſt, inueſtigetur. Atque vt vobis id facere licuiſſe donemus, non ſcitum ſanè fuit, homines vos quauis ſapientia omnibus præſtantes, melius quidquam Deo ipſo ſtatuere.[e] Si verò temerè ita futurarum rerum cognoſcendarũ cupiditate, vos præter rationem, in apertum diſcri E men, legibus, quæ iamdudum à Romanis, quum Græcam ſuperſtitionem ſequi, & diis ſacrificare librum erat, ſunt latæ, contumaciter violatis, coniecistis: admiſiſſe vos, quod venia prorſus dignum non ſit, facinus ignoraſtis. Atque equidem idẽ vos tum ſentire oportuit, quod + Socrates veſter ſenſit: qui iniquo iudicio circumuentus, aconito epoto moriturus, quũ incolumis eſſe, & è carcere profugere poſſet, reuerentia legum, ſub quibus educatus fuerat, id non fecit. Sed quiſque hac de re, vt ſibi viſum eſt, & ſentiat, & loquatur. Valens ſanè Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter quã ipſi videretur, de Deo ſentirent, affligere, & modis omnib[us] perſequi & eiicere pergebat: donec[f] Themiſtius philoſophus eam quam ad illum orationẽ ſcripſerat, recitauit: qua vt indignationẽ & tumultuationem eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum eſt, ne admiraretur tanquam in re noua, quòd aliqua eſſet in eccleſiaſticis dogmatibus diſſenſio: eáque minor longè, quàm apud Græcæ ſuperſtitionis cultores. Apud illos enim ſupra trecentas eſſe opiniones: in quarum tanto numero, F plurimas etiam diſſenſiones eſſe contingat. Et fortaſſe gratum id eſſe Deo dixit, quod non facile eſſet ad cognitionem eius venire, proindéque variá omnes de eo conciperent opinionem: vt eo magis illum quiſque vereatur, quo minus cognitionem eius, quæ incomprehenſibilis eſt, percipiat: ſecum ipſe conſiderans, qualem & quantum eum eſſe oporteat, cuius tenuem ſaltem ac mediocrem noticiam ſit aſſequutus. Quapropter eius philoſophi oratione adductus, quum ſe ad moderationẽ dediſſet, non vſque adeò vt antea ſuccenſebat, nec ſuppliciis & cruciatibus ſæuiebat. Neque tamen omnino à cœpto deſtitit, ſed pro pœnis capitalibus exilium epiſcopis & ſacerdotibus imponebat: quoadusque graues de republica curæ, quo minus rebus eiuſmodi vacare poſſet, effecere.

CAPVT XLVI.

b *At ſi certa immutabiliáque eſſent, quæ ſemel ex aſtrorum curſu collecta cenſuiſſent, ſtatuere eos conueniebat: Quicunque tandem is eſſet, ſuo ſidere ſucceſsionem deſtinaſſent, eum ſuperſtitem fore. Sozo. lib. 6. cap. 35.*

★ Theodori. habet Iſmaelitarum, li. 4. cap. 23.
a Mauia Saracenorũ, ſeu potius Iſmaelitarum regina, bellum ſtrenue cõtra Romanos gerit.
Bellum id Romanis graue fuit.

A Qvum namque ★ Saracenorum princeps diem ſuum obiiſſet, & pax cum Romanis aliquando inita, ſoluta eſſet:ª Mauia illius coniunx, res eius gentis adminiſtrans, Phœniciam, & Palæſtinam, & oram ad Aegyptum vergentem, quæ Nilum aduerſo flumine nauigantibus, regione quæ Arabica dicitur, ad ſiniſtrã eſt, inuaſit atque vaſtauit. Bellum id quamuis à fœmina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cũ Romanis maximam, & haud ſcio an aliàs maiore fortitudine, pugnam commiſiſſe dicunt. Res ſanè ad eum metum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducẽ ad auxilium ſibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hoſtium ſcilicet contemptu, riſit: & rem ita inſtituit, vt qui eum vocauerat ★ in acie non eſſet, ſed a pugna ſegregatus, ſpectator tãtum eius eſſet. Verùm prælio commiſſo, & Mauia ſtrenuè reſiſtente, Orientis dux cum ſuis in fugam verſus, vix tandem à Palæſtinis & Phœnicibus militi-

★ ἄνευ μά- χης.

Romani in fugã verſi.

B bus ſeruatus eſt. Eorum enim præfectus vbi illum ſubinde ſe conuertentem fugere vidit, ſtultum eſſe putauit, extra pugnam ita conſiſtere, vti ei mandatum fuerat. Proinde ſignis illatis, cominus cum Arabibus eſt cõgreſſus. Ita factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipſe verò ſenſim ſe recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hoſtes ingruentes iaculis ſummoueret. Quæ res à multis diu eſt memorata, ab ipſis etiam Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellũ hoc magnum & graue Romanis imminebat, legatos ad Mauiam de pace mittendos eſſe viſum eſt. At illa primùm pacis conditiones cum Romanis ſuperbè reiecit. Vbi verò doctrina ſacrorũ noſtrorum eſt initiata, pacem ita recepit, ſi Moſes, qui tum in vicina ſolitudine philoſophicè degebat, epiſcopus ditionis ſuæ populorum conſecraretur: vir virtute, & vitæ ſanctioris ſeueritate, prodigiiſq; & ſignis multis illuſtris. Quod vbi ita fieri debere Imperator eis ſignificanit, quibus ea imperij pars curanda commiſſa fuerat, Moſes aſſumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ eccleſię epi-

Mauia pacẽ cum Romanis ita paciſcitur, vt Moſes monach populis ſuis epiſcopus detur.*

Moſes nõ ſuſtinet à Lucio Alexandrino epiſcopo Arriano, epiſcopus ordinari.

C ſcopatum adminiſtrabat, vt ab eo conſecraretur, adductus eſt. Ibi ille ad eũ palàm & liberè in præſentia omnium: Abſtine te, inquit. indignus enim ſum, qui nomen & honorem epiſcopi obtineam. At ſi nutu ſuo me ea dignitate dignatur Deus, teſtem illum facio, nunquam te mihi manus impoſiturum eſſe, quas cruore & tabe ſanctorum virorũ conſpurcaſti. Lucius, non rectè illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quàm cognouiſſet, reiiceret. Quod ſi calumnia alicuius delatoris adductus ea verba ille protuliſſet, iudicem eum eſſe voluit, & vt res ſuas audiret, hortatus eſt. Moſes autem: Atqui fidem tuam, ait, liquidò ſatis oſtendit epiſcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbiſsimam degunt vitam. An tu verò illas Chriſti ★ notas eſſe putas, quę à Chriſto & ab hominibus rectè de deo ſentientibus prorſus ſunt alieniſsimæ? Atque ad hæc verba iuramẽtum adiecit, nunquam ſe Lucio caput ſubiecturũ eſſe. Quam ob cauſam Romani duces, Lucio reiecto,ᵇ Moſen ad epiſcopos, qui in exilio agebant, duxere. A quibus ille ᶜ epiſcopali vnctiõe accepta, ad Saracenos tranſiit: & pacificatione rebus inter

★ γνωρίσματα

b Moſes ab epiſcopis Catholicis exulibus Sara-

D eos & Romanos compoſitis, piè ſanctèque epiſcopatum adminiſtrauit: & quum paucos ibi Chriſtianos reperiſſet, omnes propè ad religionem noſtram pertraxit. ✝ Mauia autem deinceps pacem cum Romanis habuit, adeò vt filiam ſuam Victori duci in matrimonium collocarit. Hęc hactenus.

cenorum epiſcopus conſecratur.
A Moſe Saraceni ad Chriſtum cõuerſi.
c Vnctio epiſcopalis.

✝ *Mauia filiam ſuam Victori Romano duci nuptum collocat.*

CAPVT XLVII.

Porrò Saracenorum gẽs primùm cognomine ab Iſmaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Iſmaelitæ ab antiquis, de primi eorum parentis appellatione, vocati ſunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & ſeruitutis notam (ſerua enim fuit mater illius Agar) à ſe amolirentur, Saracenos ſeipſos nominarunt, perinde atque à Sara Abrahæ coniuge ſtirpem ducerent. Cæterum ſeriem generis inde trahentes, eodem cum Iudæis viuendi more vtun-

Iſmaelitæ ſe Saracenos nominant.

E tur. Nam circumciſionẽ ita vt illi colunt, & à ſuillis carnibus abſtinent, multaque præterea illorum inſtituta ſeruant. Quod ſi non ex omni parte iuxta illorum ritus viuunt, aut tempori id adſcribendum eſt, aut finitimorum populorũ, qui ſe eis immiſcuere, confuſioni. Moſes etenim, qui lõgo pòſt tempore extitit, profugis tantum ex Aegypto Iudæis leges dedit. At gentes iſtis vicinæ, idolorũ addictæ ſuperſtitioni, partim eorum mores ab Iſmaele acceptos, quibus antiquitùs Hebręi vſi ſunt ante Moſæ legum promulgationem, non ſcripto iure, ſed recepta tantum conſuetudine viuentes, corrupere: eundémque eis quem ipſæ haberent, religionis cultum tradidere. Proinde factum, vt illi pariter cum vicinis populis, dæmones & numinarẽt & colerent: atque eiuſmodi deprauata religione, apertè patriarum legum præ ſe ferrent deprauationem & tranſgreſsionem. Atque vti fieri ſolet, tempus longum ritus quoſdam obliuione ſuppreſſit: quoſdam autem vt colerentur, reliquos fecit. Deinde verò quum quidam ex eis cum Iudæis cõmercium haberent, ab illis vnde orti eſſent didi-

Iſmaelitæ ceremonias quaſdam Iudæorum colunt. Iſmaelitæ à finitimis populis idololatriam per contagionem accepere.

Denuò ſe illi ad Iudæorũ religionem cõtulere.

F cere, & ſe rurſum cognationi ſuæ adiunxere, Hebræorum moribus & legibus denuò vtentes. Atque ex eo tẽpore etiamnum omnes ferè Iudaico ritu viuunt. Verùm non ita diu ante Valentis imperium, Chriſtianorum quoque ſacris ſunt operati, vbi diuinæ gratiæ participes facti ſunt, finitimis epiſcopis & monachis eos ad id ducentibus, qui in propinquis ſolitudinibus ſanctè viuentes, morum integritate, factiſque admirandis egregiã obtinebant famam. Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad Chriſti religionẽ tranſiiſſe ferunt, quum Zacomus eius ★ tribunus baptiſmi gratiam ſuſcepiſſet, per cauſam & occaſionem eiuſmodi. Carebat is liberis, ætate iam ſeneſcẽs. & quum monachum quendam magna gloria virum adiiſſet, quùm alia pleraque ei per colloquium expoſuit, tum ærumnam quoque eam & caſum deplorauit. ✝ Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modò, ſed etiã, vt arbitror, apud barbaros omnes. Ille bono animo eum eſſe, precatione facta, & reuerti domum iuſſit, fore pollicitus, vt breui

Paulo ante Valentis imperium quidam ex Saracenis Chriſtiani ſunt facti.
Apud Saracenos trib quædam tota cum tribuno ſuo Zacomo Chriſtianiſmum ſuſcepit.*
★ φύλαρχος. Occaſio eius mutationis.

✝ περὶ παί- δας ſtudio & contentione certarẽt, ſc.

pater factus. Sozomenus Declarat ad Saracenorum Turcarum polygamia. Precib⁹ sancti monachi Zacomus liberis procreatis, pater factus. Sozom. eod. cap. 37.

A pater fieret, ſi modò in Chriſtum ſibi credendum eſſe ſtatueret. Poſtquam autem dictum id euentus comprobauit, & filius progenitus, precationem illam veram fuiſſe confirmauit: & ipſe Zacomus religione noſtra eſt initiatus, & tribum eam omnem cui præſuit ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum iſtam admodum floruiſſe, magnáque & numero & amplitudine incrementa cepiſſe, atque Saracenis & Perſis formidabilem fuiſſe dicunt. Verùm de Iſmaelitis, ſiue Saracenis, vti poſtea Chriſtianiſmum ſuſceperint, & de primo eorum epiſcopo, quæ comperta mihi ſunt, ſic habeo.

CAPVT XLVIII.

VErum enimuerò non hæc tãtum, ſed & alia longè deterior & exitioſior res Valentis impetum cohibuit. ⋆ Gotthi namque, qui primùm vltra Iſtrum domicilia habuere, & aliis ibi barbaris im- B
perauere, ab Hunnis inde expulſi, Romanorum fines tranſierunt. Sunt autem Hunni iſti, quos veteres † Nebros appellarunt, [a] Riphæorum montium accolas: vnde Tanais fluuius ortum trahens, vndas ſuas in Mæotidem paludem prouoluit. Hęc gens antehac ignota fuit Thracibus, qui Iſtrum accolunt, atque ipſis etiam Gotthis. Quamuis enim finitimi ſibi inuicem eſſent, alteri tamen alteros ignorarunt. Maximus namque lacus eos dirimẽs, effecit, vt gens quæque, quam ipſa coleret terram, continentis finem eſſe, & vlteriora loca immenſi maris vndis teneri crederet. Quum autem bos aliquando ab œſtro ictus lacum traieciſſet, & in vlteriorem ripam perueniſſet, eúmq; paſtor inſequẽs aquarum terminum vidiſſet, rem eam popularibus ſuis indicauit. Alia quoque fama fert, non bouem, ſed ceruum potius, vadoſum hunc tramitẽ, ſummis aquis tectum, indicaſſe, quum retia venãtium Hunnorum effugiſſet, qui tum feram perſequentes, vltra lacum peruenere, regionémq; eam inſpexere: in qua & cœlum eſſet temperatum, &
C terra ad agriculturam facilis: eámque admirati, tũ quidem ad ſedes ſuas rediere, & duci ſuo ea quę vidiſſent, renunciauere. Poſtea verò cum paucis bello Gotthis illato, amplius regionem eam explorarunt: deinde etiam breui cum vniuerſis copiis eò tranſgreſsi, & bello illos vicẽre, & terram occupa-

Hunni Riphæorum montium accolæ.

Occaſio per quam Hunni Gotthos agris ſuis ad Iſtrum exegerunt. Sozo. lib. 6. cap. 37.

runt. Illi autem ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſmiſſo, D
ad Romani imperij terminos conſedere: & ad Imperatorem Oratores, qui ſe belli ſocios perpetuò Romanorum fore, iureiurando confirmarent, miſere. Petebant autem illi, vt eis quo viſum eſſet loco, domicilia habere permitteretur. Legationis eius princeps fuit Vlphilas, eorum qui inter illos Chriſtiani erant epiſcopus. Re ex ſententia eorum confecta, Thraciam colere iuſsi ſunt. Et aliquãdiu ſimul & inter ſeipſos, & erga Romanos quieti pacatique fuere. † Deinde verò per ſeditionem inter ſe diſsidentes, in duas diſceſſere factiones: quarum alterius ⋆ Athanaricus dux fuit, altera Fri- ⋆
digernis auſpicia ſequuta eſt. Et pugna inter ſe cõmiſſa acri, Fridigernes victus, auxiliares a Romanis copias per legationem petiit. Imperator auxilium ei ferre, quæ tum ibi erant, copias iuſsit. Quibus fretus Fridigernes, prælio ruſſus cum aduerſariis contẽdit, eosque victor profligauit. Vt autem is gratiam Valenti referret, & pignore aliquo, ſe illi modis omnibus ſincerè fidum & amicũ fore confirmaret, eãdem cum Imperatore de Deo opinio- E
nem ſuſcipere, atque in eandem ſententiam, qui ſub eo eſſent barbaros adducere ſtatuit. Id quod ſtatim, ſicuti volebat, confecit. Nam cum exercitu ſuo vniuerſo ad Arianiſmum tranſiit. Atque hanc opinor cauſam fuiſſe, cur gens ea omnis Arij fidẽ ſit ſequuta: eandem ab initio, quam Valẽs, opinionem profeſſa. Non hanc verò ſolam: ſed Vlphilas quoque acceſsit, qui apud eos epiſcopatum geſsit. Nam is primùm cum eccleſia catholica, nihil ab ea diſsidens, communicauit. Et quum in ſynodo Conſtantinopolitana ſub Conſtantio, nulla dum contentione intercedente, cum Eudoxio & Acacio eſſet, nihilominus in communione cum epiſcopis Nicęnam fidem propugnantibus permanſit: poſtea verò Conſtantinopoli verſanti, quum Ariani de dogmate ſuo diſſererent, & legationem ſe ei ex ſententia apud Imperatorem confecturos eſſe, ſi idem cum ipſis ſentire in animum induceret, pollicerentur, vtilitate ea illectus, aut etiam fortaſſe, quòd melius eſſe, ſi ita de Deo opinaretur, cenſeret, cum Arianis communicauit, & gentem vniuerſam ab eccleſia vniuerſa- F
li abduxit. Gotthi namque, quod ipſo autore atque duce ad veriorem pietatem ſe contuliſſent, & illius beneficio humaniore manſuetioréque viuendi inſtituto vterentur, facile admodum ei parebant, & quócunque ille duceret, ſequebantur: nihil mali eſſe, ex animo perſuaſum habẽtes, quicquid ille vel diceret, vel faceret: omnibúſque id adeò æmulari volentibus, in commodum prorſus atque vtilitatem ceſſurum eſſe arbitrantes. Quin etiam ingens ille perſæpe virtutis ſuæ ediderat ſpecimen, multis fortiter pro Chriſtiana doctrina prius toleratis periculis, quàm gens ea, quę tota ex

Gotthi Valente permittente in Thracia conſidũt. Vlphilas eorũ epiſcopus.

Vlphilas quoque, vt Gotthi Ariani fierent, plurimũ adiumenti: qui & ipſe vtilitate temporali adductus, hæreſim Arij catholica relicta fide eſt ãplexus.

Chriſtiana religio homines etiam feros ad humanitatẽ excolit. Magna Vlphilæ authoritas apud Gotthos.

a Sigiſmundus ab Herberſtain Baro Auſtriacus, perpetuus Cæſarum ſui temporis orator, fontem Tanais in latiſſima planitie, quæ in Moſcouia planitie vidit. Proindéque cum multis eruditis viris, de montibus Hyperboreis ſeu Riphæis addubitat.

⋆ Gotthi ab Hunnis ſedibus ſuis pulſi, Iſtro tranſito, ad Roma. Imperij fines peruenerunt. Filmer Gotthorum rex, ex Scantia, ſiue Scandinauia ſeptentrionali inſula cum exercitu progreſſus, in Scytharum Getarúmque terras, mulieres ſagas inter ſuos repertas, Aliorunas vernaculo ſermone vocatas, a ex caſtris ſuis proſcriptas, in Solis Scytharum locis habitare coegit. ubi ex earum concubitu homines ſyluestres, quos nonnulli Faunos Ficarios vocant (Faunos aut immortales animas non habere, aut humano ſemine natos eſſe, Auguſtinus ſcribat) Hunnos gentem ferociſsimam procrearunt. Quę ſupra Mæotidem paludem primùm exilis, tetra & inhumana, ſedes habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.

† Al. Neuros & Neuritas dicunt. Nebros ſeu Neuros Plin. apud Boryſthenem poſuit, lib. 4. cap. 12.

⋆ Nam Athanarichus, ſiue Alarichus, rex Gotthorũ, Chriſtianos in gente ſua crudeliſsime perſequutus fuerat, & ſedibus ſuis in Romanam ditionem expulerat. Paulus Diaconus. Oroſ. Factum hoc Valentiniano III. & Valente III. Coss. Quo tempore etiam Hiſpaniæ regnum ab Athanarico initium ſumpſiſſe fertur. Mich. Ritius, lib. 3. de regibus Hiſpan.

† Bellum inteſtinum inter Athanaricum & Fridigernem Gotthos, in Thracia. Fridigernes ex victo, Valentis ope victor, cum ſuis Arianam complectitur fidem.

Literarum Gotthicarũ inuentor Vlphilas.

A græca ſuperſtitione pendebat, ad Chriſtianiſmum eſt conuerſa. Primus etiam ipſis literas inuenit, & ſacras ſcripturas eis tranſlatas propoſuit. Atque equidem, quamobrem barbari plerique omnes Iſtrum accolentes, Arij dogma ſequerentur, cauſa & occaſio hęc fuit. Sedenim temporibus eis ingẽs multitudo eorum qui Fridigernis animi inclinatione ſequebantur partes, propter Chriſti nomen ab Athanaricho cæſa eſt. Quod namque Vlphilas eis etiam qui illi ſubditi erant, Chriſtianam fidem ſuſcipere perſuaderet, valde id moleſtè ferẽs, perinde atque patrij ritus abolerentur, ſupplicus in eos plurimum eſt graſſatus. Et quoſdam quidem accuſatos, quòd publicè Chriſtianiſmum dogma cum magna libertate defenderẽt, inter quos vnus etiam erat admitãdus ille Nicetas: alios autem ne appellatos quidem, occidit. Dicitur enim ſculprũ quoddam ſimulachrum in curru collocaſſe, atque id per tabernacula eorum qui Chriſtum profiterentur, ducere, eique ſimul & ſacrificare, & adorationis reuerentiam exhibere: qui verò id facere

Athanarichus Christianos inter populares suos crudelissime persequitur. Nicetas martyr Gotthus.

B noluiſſent, eos vnà cum tabernaculis comburere iuſsiſſe. Imò hoc etiam longè peius & mirabilius aliud factum eſſe legi. Multi ſiquidem eorũ vi, qui eis, vt ſacrificarent, crudeliter inſtabant, coacti, nõ viri modò, ſed & mulieres, quarum aliæ recens natos fœtus ab vberib. dependentes circumferebãt, aliæ infantes & pueros qui aliquatulum gradiri & veluti pedibus terram metiri poſſent, trahebãt, in eccleſiæ tabernaculum conſugerunt. Eos verò Græci idololatræ ibi templo incenſo in cinerem redegerunt. Non multum interceſsit temporis, quum diſsidentes inter ſe Gothorum factiones, in gratiam & concordiam rediere: atque ingenti cõfidentia & immenſa demẽtia ſublati, Thraces malè acceperunt: oppidáque & vicos percurrẽtes, crudeliſsimè vaſtarunt.[a] Quod vbi Valens Antiochię adhuc degens cognouit, tum demum + experientia magiſtra erroris ſui perniciem perdidicit. Gentem namq; quæ ſemper in armis, & ad prælia inſtructa eſſet, & ſibi & imperio commodos, atque etiam ad hoſtes pertertendos idoneos fore, ratus fuerat. Atque hac periculoſa opinione concepta,

Multi Christiani ab Athanaricho vnà cum ecclesia misere vabiliter combusti. Got. hi conciliata inter se concordia Thraciam vastãt.
† τὸ καθ' ἑαυτὸν [illegible]
Stultorum magister, euentus. Liu.

C militares cupias ſuas paruifecit:[b] & pro eo quòd ſtipeodium illis dare, & delectu habendo militari ſacramento obſtringere ciues ſuos debuiſſet, pecuniam & tributum ab eis exegit. Nam aureos octogenos in ſingulos Gotthos à tributariis populis pendi iuſſerat. Quæ quidem res tum, vt Romanum imperium ad tempus rebus aduerſis periclitaretur, in cauſa fuit. Atque ita ille ſpe ſua quum prorſus excidiſſet,[c] deſiit eos in exilium mittere, qui ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem profitebantur: & celeriter ★ Antiochia relicta, Conſtantinopolim contendit. Quo tempore etiam, aliter ſentiẽtium, Arianorum videlicet, bellum, quaſi per quaſdam inducias, aliquo modo conquieuit. Euzuio quoque Antiocheno epiſcopo mortuo, Theodorus Heracleæ Perinthi antiſtes, qui eandem cum

b Reges Galliæ itidem annuum stipendiũ Heluetiis pẽdũt.
c Persequutio catholicorum conquieuit.

a Experitur tandem valde se errasse Valens, qui Gotthos gentem bellicosam in Thraciam receperit, stipendiúmque eis quotannis dederit. Sic avorum nostrorum memoria Græci in Europam ex Asia Turcas adduxerunt.

† Valens Antiochia Constantinopolim venit. Theodorus Arianus Euzoij Antiochia successor.

defuncto obtinebat ſentẽtiam, in illius locum eſt D ſuffectus: vbi etiam Arianorum factioni præiit.[d] Animos verò etiam receperunt in vrbibus, qui Nicænæ ſynodi dogma deprædicabant: potiſsimũ autem in ciuitate Alexandrina.[e] Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defenſor, Roma, Damaſi epiſcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna cõfirmabatur, redierat. Cui etiam Alexandrini eccleſias gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem naui aduenientem Conſtantinopolis excepit.

d Catholici animos recipiunt.
e Petrus Ecclesiam suam Alexãdriæ recipit. Theo. eod cap. 31. Lucius Arianus Alexandria Byzantium venit.

CAPVT XLIX.

Valens imbecillitatis ſuæ cõſcius, ad fratrẽ qui adhuc ſuperſtes erat, legatos qui auxilium peterẽt, miſit. Quem quidem dixiſſe ferunt, non + æquum piúmque eſſe ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire, ſubſidio denegato, confidentiam illius imminuere. Quod E vbi illi renũciatum eſt,[a] maiorem etiam quàm anteà mœrorem contraxit. Neque admodum tamẽ à confidentia ſua daſtitit, magiſque adeò etiam veritatem expugnare inſtitit.[b] Quum enim Terentio, ducum omnium præſtantiſsimo, pietatéq; ſupra alios ornatiſsimo, à victoriis in Armenia reportatis reuertenti, optionem ſua ſponte obtuliſſet, vt à ſe quod vellet peteret:[c] atque ille auro, argento, præfecturis, prouinciis, rebus denique aliis omnibus poſthabitis, vnum quiddam rationi conſonum & pium poſtularet, vt ſcilicet Antiochiæ vnam ſaltem eccleſiæ Catholicæ propugnatoribus concederet eccleſiam: ipſe petitionis libellum lectum lacerauit, & aliud illum petere iuſsit. Tum Terẽtius libelli partibus collectis: Habeo, inquit, ô Imperator, & donum teneo, neque aliud petam. ★ Conſilij enim mei iudex erit, qui iudex eſt omnium. Gotthorum autem bellum metuens Valẽs, ipſe quidem tum Conſtantinopoli ſe continuit. Traianum autem ducem, armatum cum exercitu non contemnendo aduerſus eos miſit. Vbi verò F ille, ne primum quidem congreſſum eorum ſuſtinens, victus redijt, ignauiam ei & timiditatem cũ conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quæ virum fortem & ſtrenuũ decet: Non ego, inquit, ô Imperator, victus ſum, ſed tu ipſe ſponte tua victoriam à teipſo reiicis, qui ita cum Deo belligeraris: momẽtúmque quod ab eo prouenit repellens, ad hoſtes potius tranſmittis. Deus + ſemper vincit. Et victoria illis fauere ſolet, qui auſpicium ductúmque eius ſequuntur. Is nũc ab aduerſariorum partibus ſtat, quòd eum tu bello perſequeris. Non enim prorſus neſcius es, quibus viris ex eccleſiis eiectis, quos in illorum locũ ſubſtitueris. Hęc ita ſe habere, non Terentius tantum, & Traianus, ſed & Arintheus & Victor, qui & ipſi belli duces fuere, affirmarunt: Imperatorémque ipſum, ne reprehenſione ea, quæ cum veritate coniuncta eſſet, grauius commoneretur, rogarunt. Execratione etiam multorum eſt experi-

Valens frustra contra Gotthos à fratre adhuc superstite suppetias petit.
a Extremo etiam periculo pertinax Valentis impietas frangi non potest.
b Terentio duci optimo, eidémque in Armenia victori Ecclesiam vnã Antiochiæ Catholicis petenti, Valens negat.
c Exempla pulchra parrhesia & libertatis dicẽdi apud Principem.
** [illegible]*
Traianus dux à Gotthis victus, idem grauiter Valenti [illegible] obiecit.
† [illegible]

† [illegible] *Hoc autem non postremo Gotthico, in quo Valens interijt, sed alio & tempore & bello itidem Gotthico factum, superstite etiam tum Valentiniano fratre.*

Commune & publicum Constantinopoli in Valentem odium.

A tus, quòd Conſtantinopoli moraretur. Nam Gotthi Thracia omni vaſtata, & ſuburbanis etiam ædificiis cunctis direptis, nemine ſcilicet erumpente, mœnia quoque ipſa adoriri contendebant. Id vrbs moleſtè tulit: & Imperatorem, qui non dudū exiiſſet, ſed ita bellum cunctando duceret, accuſarunt. Ne à conuiciis quidem abſtinuere, quaſi ipſe ſocordia ſua bellorum eſſet autor. Poſtremò ludis Circenſibus propalàm aduerſus eum vociferati, arma ab eo, quibus in bello vterentur, petiere. Imperator autem veluti ingenti iniuria affectus eſſet, furore plenus contra barbaros eſt progreſſus, plurima ciuibus comminatus: daturos videlicet illos ſibi, ſi reuerteretur, pœnas condignas, de contumeliis à vulgo ſibi illatis, & quòd non ita dudum Procopij tyrannidi ſe coniunxiſſent. Quinetiam vrbem ipſam ſe ſolo æquaturum, & aratro proſciſſurum eſſe, denunciauit.

Libera populi cum bello Gothico tempus contrahentem voces.

Progreditur tandem contra Gotthos Valens, magnam ciuibus suis minatus.

CAPVT L.

Iſaacius monachus Constantinopolitanus, euntē aduersus hoſtes Valentem à persecutione exhortatur, exitiumque belli infelicē prædicit.

B TVm etiam Iſaacium illum, qui circa Conſtantinopolim monaſticā caſam habuit, quùm aliis rebus vir bonus, tum quòd ad adire diſcrimen propter Deum promptus & paratus, ferunt, quum Valentem vnà cum exercitu exeuntem videret, ad eum acceſſiſſe, & manibus frenum equi, quo ille vehebatur, arripuiſſe, & voce magna dixiſſe: Quónam ô Imperator proficiſceris, qui aduerſus Deum bellum geris, neq; illius opem tecū trahis? Nam ille quodammodo contra te barbaros excitauit, quoniam & tu aduerſus illum impiorum hominum peregrinas & blaſphemas linguas exacuiſti, eóſque qui pro eo atque decet, de illo opinantur, atque illum ritè laudibus vehunt, ex ſacris ædibus eieciſti. Redde igitur rectè ſentientibus, & ſincerè fidei Nicænæ decretum ſeruantibus, quas ademiſti eccleſias: & labore nullo victor in bello euades. Si enim tu aduerſari illi deſieris & quieueris, quieſcet ſcilicet & ille quem tu oppugnas. Sin verbis hiſce contēptis, in aciem perueneris, te ipſa experiere, quàm

C durum ſit contra ſtimulum calcitrare, & in cœlum impotentem linguam tollere. Neque enim ipſe redibis: & quas tecum ducis, copias perdes. Imperator autem vehementiore ira commotus: Ego verò, inquit, redibo cum præclaro tropæo, & dignas à te temeritatis tuæ ſumam † pœnas, prædictionémque tuam falſam eſſe oſtendam. Et confeſtim comprehendi hominem, & in cuſtodia aſſeruari, donec rediret, iuſsit. At ille abductus vociferabatur: Enecato etiam, inquiens, ſi mendacia eſſe deprehenderis verba mea. Num autem ad rem collata ſint ſancti viri dicta, res ipſa geſta declarabit. Poſtquam enim cum copiis Imperator eſt egreſſus, barbari cōuerſi retroceſſerunt: quos ille inſequēs, Thracia poſt ſe relicta, Adrianopolim venit, quæ in Macedoniæ finibus ſita eſt. Atque vbi non longè ab hoſtibus abfuit, quum ipſi in tuto loco eſſent, ex improuiſo ordinibus non diſpoſitis, neq;

† Quemadmodū à Michaea quondā Achab. Iſaacium in custodia asseruari iubet.

Valens imprudenter sequitur & infeliciter cum Gotthis pugnat.

acie pro eo atque debuit ſtructa, eos eſt adortus. D Quum verò barbari confertim ruentes, equitatus eius impetum & impreſsionem diſtraherent, & grauiorem armaturam in fugam verterent, alius aliò ſe recepit. hoſtes autem eis imminentes, metu nullo, cædem multam fecere. Imperator quoque ipſe quum ex equo per deſperationem ſummam deſcendiſſet, quantum poterat fugiens, in quandam villæ domunculam ſtramentis contectam, cum paucis qui eum ſequuti fuerant, latēre ibi volens, ſe abdidit. Barbari autem impetu & celeritate maxima inſequentes, ſicuti alia ad quę venerant tecta, ita domunculam eam quoque incenderunt: quum quidem, vt dicitur, nihil de Imperatore ſuſpicarentur. Sic illi vnà cum vico eo, veritatis etiam hoſtem in cineres redegerunt. Quo tempore, fama eſt, Deo dilectum virum Iſaacium, quū Valentem in domuncula ea aſſum ſentiens, nidore eius repleretur, eis qui ſecum in cuſtodia erant, annunciaſſe: Nunc iam Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo odorem ingratum ſentiūt. Nonnulli quidem ita Valentem interiiſſe dicunt. E Alij autem illud addunt, ſubiiſſe quidem illum quum occultare ſe properaret, domunculam, atq; ibi aliquantulū latuiſſe, quod barbari curſum ſuū tenentes præterirent, & Imperatorem ibi occultari nemo ſuſpicaretur. Vbi autem maxima hoſtium pars eo loco ſuperato abiiſſet, & pauci poſtea aduenirent, quoſdam Imperatoris fugæ comites in tectum domunculæ conſcendiſſe, & tela in barbaros conieciſſe. Atque illos tum demum occultari ibi Valentem ſuſpicatos, ingenti clamore & iubilatu, vtpote victores, Valentem iſthic eſſe vociferatos eſſe. idque & qui prætererant, & qui conſequebantur, quum audiſſent, ſuis porrò ſignificaſſe: ita vt ferè etiam hoſtes illi, qui longius abierant, id audierint, atque omnes in eum locum conuenerint. Eóſque domūcula circundata, & materia plurima aggeſta, ignem deinde in eam inieciſſe: vnde mox ſecundo, caſu quodam, vento afflante, flamma ſit excitata. Atque ita materiam eam vnà cum eis quæ in domuncula erant rebus, & præter alios ipſum quoque Imperatorem conflagraſſe, & in cinerem redactum eſſe. Alij verò memoriæ prodi- F dere: Qum barbari fugientes inſequerentur, Valētem ingenti metu perculſum, habitu mutato, peditibus ſe immiſcuiſſe. Deinde poſtquam equites rem prodidiſſent, & à pugna per deſperationem deſtitiſſent, quippe qui hoſtium impreſsione diſiecti eſſent, eos omnes concidiſſe: inter quos ipſe etiam iacens latuerit, quòd ſignum nullum extaret, quod eum Imperatorem eſſe indicaret. Interiit autem Valens annis quinquaginta exactis. Imperauit vnà cum fratre Valentiniano annis tredecim. Poſt illius autem obitum aliis tribus, & menſibus aliquot. Continet verò vndecimus iſte hiſtoriarum liber, ſedecim annorum tempus: quum à mundo condito † quinquies milleſimus octingenteſimus nonageſimus primus, à natiuitate autem Domini trecenteſimus octogeſimus ſextus ageretur annus.

Fugit.

In casa agresti latitat.

Vnà cum casa ab hostib. comburitur.

Iſaacius in vinculis interitum eius videt, & indicat.

Alia de cæde Valentis opinio.

5. Id. Aug. An. duobus mensib. quinque, diebus tredecim. Diacon.

† Numerici Chronici ponunt 4339.

DVODECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Imperio Gratiani & Valentiniani iunioris, & vt ſocium imperij Theodoſium magnum admiſerint.*

2 *Qui eo tempore magnarum vrbium ſacras habenas rexerint. & de Macedonianis, vt rurſum illi Eccleſiam Catholicam turbarint.*

3 *Vt Gratiani conſtitutione Ariani relegati, & ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſiis ſint præfecti, & quæ per Paulinum & Meletium Antiochiæ acciderint.*

4 *De Apollinaris errore, & de ſancto Flauiano, & Meletio: quæq́; ſedi Antiochenæ euenerint: & de Sapore præfecto, & Eulalio Amaſenorum epiſcopo.*

5 *De Meletio, & Diodoro Tarſenſi epiſcopo. Item de Acacio Berrhææ epiſcopo, & aliis: & de ſancto Euſebio Samoſateno epiſcopo, vt certamen martyrij impleuerit.*

6 *Vt imperatores Theodoſius & Gratianus, hic quidem Almanorum, ille verò barbarorum ad Iſtrum colentium, res compoſuerit. & vt Theodoſius, quum Theſſalonicæ eſſet, poſtea æger ab Aſcholio ſit baptizatus: & vt idem Theodoſius profeßionem fidei ſuæ publicarit, omnibúſque mandarit, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem colere, & diuum apoſtolum Petrũ in fide æmulari.*

7 *De ſancto Gregorio theologo, vt Conſtantinopoli in parua domo Synaxes & conciones celebrans, ὁμοουσίου cõſubſtantialis fidei præfuerit: & de templo ſanctæ Anaſtaſiæ.*

8 *De Arianis & Eunomianis, vt ex eccleſiis eiecti in proprias redierint patrias: & vt Gregorius eccleſiæ Catholicæ præfuerit: & de Eunomij, vt & grauitate.*

9 *De Amphilochij Iconij epiſcopi ad Theodoſium dicendi libertate.*

10 *De ſancta ſecunda vniuerſali Synodo, quæ Theodoſij imperatoris & Meletij epiſcopi Antiocheni ſtudio & opera, Conſtantinopolitanũ epiſcopatum Theologo demandarit.*

11 *Vt Gregorius, quoſdam ex Aegyptiis offendi cernens, propter epiſcopatus ſui mutationem ſeu tranſlationem, ſedem Conſtantinopolitanam repudiarit: & concordiæ Eccleſiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philoſopho.*

12 *De vita & moribus Nectarij, Gregorij ſucceſſoris: & vt vix dum baptizatus, cathedram epiſcopalem conſcenderit.*

13 *De quibus rebus ſancta ſecunda vniuerſalis Synodus decreta tulerit, diœceſes & præfecturas Eccleſiaſticas ordinans: & vt Nicænam fidem comprobans, & de ſpiritu ſancto ſententiam exponens, Canones condiderit.*

14 *De Cyriaco Adanorum, & Martyrio Cilicum epiſcopo: & vt reliquiæ ſancti Pauli epiſcopi Conſtantinopolitani Conſtãtinopolim ſint relatæ. & de Meletio Antiocheno, & vt Meletio Flauianus ſucceſſerit: & de offendiculis, quæ propter ſedem epiſcopalem rurſum Antiochiæ ſunt concitata.*

15 *Vt Theodoſius imperator ſecundum coegerit Conciliũ, ad concordiam redigere volens eccleſias. Et quæ Siſinius Nouatianorum epiſcopus de concordia ſuaſerit: & vt ad exilium hæreticos, vbi voti compos fieri non potuit, Theodoſius damnarit.*

16 *Epiſtola Conſtantinopolitanæ Synodi, ad Occidentales epiſcopos ſcripta.*

17 *Synodalis epiſtola Damaſi epiſcopi Romani, contra Apollinarium & Timotheum ſcripta.*

Aliud Synodale eiuſdem edictum, contra varias hæreſes compoſitum. 18

De rebellione Maximi. Et vt Iuſtina mater Valentiniani, negocium faceſſerit Ambroſio epiſcopo Mediolanenſi, & populus propter eum ſeditionem mouerit: & de Beneuolo ſubnotario. 19

De Gratiano, vt dolo ab Andragathio ſit interfectus: & vt Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenerit. 20

Vt Theodoſius ſine pugna & ſanguine tyrannum vicerit, & de fama ab Arianis contra Theodoſium ſparſa. & de Symmacho philoſopho, vt eum Theodoſius venia ſit dignatus. 21

De fœdis conſuetudinibus & moribus, quos ex vrbe Roma eiecit imperator Theodoſius.

De angelica Arſenij magni vita, qui antea Imperatorum præceptor fuerat. 23

De epiſcoporum ſucceßione: & de tumultu qui denuò Antiochiæ obortus eſt, propter Flauianum Paulino defuncto. & vt poſtea Imperatoris & Theophili Alexãdriæ epiſcopi opera, eccleſiæ eius diſsidium ſit ſopitũ, magna cum difficultate populo in concordiam redacto. 24

De ſeditione Alexandriæ propter demolitionem templorum idolorum orta: & de ſingulari ea in re Theophili epiſcopi Alexandrini ſtudio & opera. 25

Vt templo Serapidis ſolo æquato, Hieroglyphicæ literæ crucis forma inuentæ ſint, venturam vitam indicantes: & vt Theophilus errorem idolorum manifeſtò indicauerit, & ſtatuam Serapidis ſecuri ſit demolitus. 26

De variis apud varias gentes, propter abolitionem altarium, idolorum, ſeditionibus & tumultibus. & de Marcello Amaſeno epiſcopo, quanto ſtudio demoliendis idolorum templis vſus, poſtremò martyrio ſit defunctus. 27

Vt Nectarius primus, presbyterum in eccleſiis antiquitus propter pœnitentes ordinatum, functione ſua mouerit: & de loco & modo pœnitentium in Romana eccleſia. 28

Vt hæreſes & ſectæ in varias diſſectæ & diuiſæ ſint hæreſes. & quòd Theodoſius ſilium Eunomium proſcripſerit: quibus moribus & inſtitutis Eunomius fuerit, & vt in Cappadocia patria ſua mortuus ſit. 29

Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum hæreſes, in multas alias hæreſes eſſe diuiſas: & quibus ex cauſis quæque earum ab alia ſit ſeiuncta. 30

Vt etiam Nouatiani, per ſeditionem propter quæſtionem celebrandi Paſchatis inter ſe diſsidentes, ſectam Sabbatianorum conſtituerint. 31

Sententia & iudicium autoris de feſto Paſcha. De quatuordecimanis & Montaniſtis, vt Paſcha celebrẽt. 32

Quòd veteres conſuetudine magis antiqua, quàm lege vlla, iuxta patrum traditionem, Paſcha celebrarint. 33

De variis variarum gentium & eccleſiarum conſuetudinibus, per quas nullum Catholicæ religionis vel offendiculum, vel diſsidium & diſcordia eſt creata. 34

Quòd antiquitùs & ab ipſis Apoſtolorum temporibus diſſenſiones quædam & variæ obſeruationes in cæremoniis fuerint: & quòd cæremoniæ veteribus non tãtopere curæ fuerint, ſed neceſſaria tãtum & fidem promouentia conſtanter ſeruare iuſſerint. 35

De Nouatianorum doctrina, de Agelio, Marciano, & Siſinio. & quòd Siſinius in conſuetudine quotidiana vrbanus iucundus, & elegans fuerit. 36

De diminutione quæ fluuio Aegypti Nilo accidit. & de ſtella gladij ſpeciem referente, & de duobus monſtroſis hominibus 37

hominibus, & de incremento Chriſtianæ religionis.

38 *Quomodo Valentinianus iunior ab Arbogaſto duce per ſuffocationem ſit interemptus.*

39 *De tyrannide Eugenij in Occidente: & vt hunc quoque Deo dilectus Imperator vicerit, quum eam victoriã diuini viri prædixiſſent.*

40 *De ſeditione & tumultu Theſſalonicæ orto, propter quem Theodoſius ſeptem millia virorum occidit.*

41 *De epiſcopi Ambroſij dicẽdi & arguẽdi libertate, vt Theodoſiũ ab ingreſſu tẽpli Dei prohibuerit: & de pœnitẽtiæ cõditionibus, quas Theodoſio præſcripſit. & de aliis eiuſdem Ambroſij egregiis dictis & factis.*

42 *De pietate & virtute Placillæ, imperatoris Theodoſij coniugis.*

43 *De tumultu & ſeditione Antiochena, & proterua ſtatuarum deiectione: & vt iram & indignationem ea de cauſa Imperatoris, Flauianus epiſcopus orator leniuerit.*

De Macedoniano clariſsimo monacho, quæ Imperatori Theodoſio per eius præfectos de ſtatuarum euerſione nunciauerit. 44

De Donato epiſcopo Euroeæ, item Theotimo Scytharũ epiſcopo: & quæ ij ediderint miracula. 45

De ſancto Epiphanio epiſcopo Cypri, qualis fuerit: & de admirandis eius operibus. 46

De Acacio epiſcopo Berrhœæ: item de Zenone, & Ajace, ſanctis epiſcopis. 47

De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, veterum prophetarum. 48

De inuentione ſacrati capitis diui Ioannis præcurſoris & baptiſtæ. 49

De clariſsimi Imperatorum Theodiſij magni obitu. 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DVODECIMVS.

CAPVT I.

Repelluntur ab vrbe Conſtantinopoli Barbari.

A POSTQVAM Valens ita è vita eſceſsit, barbari victoria quæ eis præter opinionẽ obtigerat, elati, Thraciam omnẽ percurrentes, etiam propinqua Conſtantinopoli circumcirca loca vaſtarunt. Et quum res in eo diſcrimine eſſet, nõ parum opis auxiliates copiæ Saracenorũ, quas Mauia miſerat, tulere. Multi etiam è populo, ſtipẽdio à Dominica Valentis coniuge conſtituto conducti, arreptis quæ tum tempus offerebat armis, barbaris obuiam iere: eóſque fortiter dimicantes, longius ab vrbe propulere. Gratianus autem Va-

Auxilia Saracenorũ.

Dominica Augusta ſtipendio ſuo milites cõducit. Sozom. eos publico eam ſtipendiis conſtituiſſe dicit.

Gratianus & Valentinianus iunior, impp.

B lentis quidem ex fratre nepos, Valentiniani verò filius, vnà cum fratre Valentiniano iuniore, totius Romani imperij adminiſtrationem ſuſcepit. Dudum namque poſt patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eóque ſuperſtite, imperij ſocius fuerat. Tũ autem Aſia omnia, & quicquid ſupererat Libyæ, quòd Valẽs abſque liberis deceſsiſſet, in poteſtatem eius venit. Et luxit ille quidem patruum, imperiúmque Romanum ita vaſtatum eſſe fleuit. Conſilio autem illius & ſententia, quam de eis retinuerat qui de religione aliter atq; ei placuiſſet opinati fuiſſent, improbata, [d] cõſtitutionẽ vt quam quiſque vellet religionem ſequeretur, conuentúſque Eccleſiaſticos ſemoto metu liberè omnes agerẽt, præterquàm Manichæi, & qui Photini & Eunomij ſectæ eſſent, tulit. [e] Et epiſcopis, quos Valens ad exilium damnauerat, reditum permiſit. Deinde imperij magnitudinem & molem ſecum ipſe conſiderans, quòd & barbari Iſtrum accolentes, Illyricum & Thraciam excindere non deſiſterent, [f] & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eiſque extrema damna inferrẽt: ſocium imperij ſibi aſciuit Theodoſium, claro loco natũ, atque Imperatoriis artibus celebrem virum, qui pro popularibus ſuis ſæpe bello decertauerat: & antequàm Gratianus Imperator creatus eſſet, dignus ab omnibus habitus fuerat, vt ei imperium committeretur. Cuius rei gratia per collegarum ſuorum, qui eoſdem cum eo gerebant honores, inuidiam, in Hiſpaniis + extra militiam viuebat. Ibi enim ortus fuerat, circa Pyrenæos Iberorum montes, generis nobilitate nemini ſecundus. Iberiam namque Hiſpaniam vocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, ſumpto. Inde Gratianus virũ accitum, primùm exercitus ducẽ legit; C

d Gratiani cõſtitutio, vt quam quiſq; vellet de religione Chriſtiana ſequa-tur ſententiam, certis ſectis exceptis.

e Epiſcopi exules reuocati.

f Almani Galliam vaſtantes.

g Theodoſius à Gratiano Imperij conſors lectus.

ἰδιωτεύων.

D & cum eis quas contraxerat copiis contra hoſtes miſit. Atque ille fide munitus, in Thraciam aduerſus barbaros eam vaſtantes duxit, & acie optimè ſtructa, irruẽtibus illis occurrit. Qui impreſsionẽ eius nõ ferẽtes, ordines ipſi ſuos turbarũt & mox terga vertentes, magna vi ſunt deuicti. Non enim à Romanis ſolum, ſed à ſuis quoque cædebantur. Atq; ita quamplurimis cæſis, quum pauci ad Iſtrũ profugiſſent, ſtatim rurſus Imperatoriæ artis ſcientiam oſtendit. Copiis enim in vicinas vrbes, vt ibi præſidio eſſent, impoſitis, itineribus maximis ad Gratianũ, vt ipſemet victorię ſuæ nuncius eſſet, cõtendit. Res ea quòd præter opinionem omniũ accidiſſet, quodammodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non ſolum eum non viciſſe, verùm etiam amiſſo exercitu profugiſſe confirmabant. At ipſe vt aliqui ad rem inſpiciendam mitterẽtur

Theodoſius contra barbaros in Thracia victor.

Idem victoriæ ſuæ apud Gratianum nuncius.

A petiit,qui occiſorum barbarorum numerum inirent,quem ex ſpoliis facile colligere poſſent. Imperator certos homines qui rem explorarent miſit. Theodoſius autem aliquandiu apud eum manens,viſionem diuinam vidit,quam ei apertè vniuerſitatis huius exhibuit Deus. Videre enim viſus eſt Antiochenę eccleſiæ epiſcopum diuum Meletium, Imperialem ſibi chlamydem circundãtem, & capiti coronam ex magni precij materia imponentem. Nocturnum hoc viſum ex familiaribus cuidam poſtridie manè expoſuit. Et ille nihil ambigui id habere,ſed clara ſatis & aperta,quę ſignificarentur,eſſe dixit. Interceſſere dies pauci,& qui ad res inueſtigandas miſsi fuerant,reuerſi,plurima barbarorum millia cecidiſſe renunciarunt. Ea re perſuaſus Imperator,ita vt par erat,ſimul & militiæ ducem & Imperatorem Theodoſium, Sirmij creauit,imperiúmque ei Valentis omne attribuit. Atque hoc ſic in Sirmio confecto,ipſe quidem in Italiam eſt profectus : illum autem ad Orientale, quod ei conceſſerat imperium,miſit.

Viſione diuina in ſomnis Theodoſio portenditur Imperium.

11. Ianuarij, Auſonio et Olibrio Coſſ. Soc.

B

CAPVT II.

Eo tempore Damaſus eccleſiæ Romanæ præfuit, Liberij ſucceſſor. Hieroſolymis Cyrillus adhuc ſuperſtes eccleſiam rexit. Antiochię eccleſia in tres partes diuiſa erat. poſt Euzoium enim, Theodotus Perinthius eccleſiis præfuit, Arianæ religionis propugnator. ὁμοούσιοι conſubſtantialis verò fidei ſuffragatores,partim Paulino,partim Meletio,qui non per admodum ab exilio redierat,paruere. Porrò Alexandriæ Ariani quidem Lucium antiſtitem habuere, qui tum profugus Conſtantinopoli degebat. Catholicę autem eccleſiæ,poſt Petrum,Timotheus frater præiit. Conſtantinopoli Eudoxij ſucceſſor Demophilus eccleſias gubernauit. ὁμοούσιοι conſubſtantialis autem religionis epiſcopus Euagrius in exilio viuebat. At ſectatores eius Demophilum auerſantes, & ſuos ſibi conuentus agen-
C tes,à Gregorio Magno curabantur. Atque,Hieroſolymis exceptis, per Oriẽtem eccleſiæ propè omnes in Arianorum poteſtate erant. Enimuerò Macedoniani poſt initam cum Liberio conciliationem ,non admodum à Nicæni decreti ſectatoribus diſſenſere. Aliquandiu enim in vrbibus ſimul & in eccleſiis commercia inter ſe habuere, & veluti eiuſdem ſententiæ ſuffragatores liberè communionem coluere. Poſtquam autem Gratiani cõſtitutio cuilibet,quam vellet religionem complectendi facultatem dedit,epiſcopi quidam eccleſiis ſuis,quas ſub Valente amiſerant, receptis, denuò ſe ab aliis ſegregauere. Ij Antiochiæ in Caria conuentu coacto , ὁμοούσια conſubſtantialis vocem repudiarunt,& pro ea ſicuti antea ὁμοιούσιον æquiſubſtantiale confirmarunt,profeſsionem fidei Nicænam abolentes,& eccleſias ſuas ſeorſim celebrantes. Verùm fruſtra illis id cœptum fuit.nã permulti contentione eorũ perſpecta, quod adinſtar Euripi,nunc in hanc,nunc in illam ſententiam pedibus irent,à communione eorum ſe omnino abſtinuerunt,& conſtanter ὁμοούσια conſubſtantialia fidei laudatoribus per vnionem coniunxerunt.

Sacrorum in maximis eccleſiis antiſtites.

Tres eodem tempore diuerſarum factionum Antiochiæ epiſcopi.

Eccleſias ferè in Oriente omnes Ariani tenuere.

Macedoniani libertatem per Gratiani conſtitutionem religionis quam vellent,colendæ conſequuti,ad ingenium redeunt. ὁμοούσιον reiiciunt. ὁμοιούσιον ſubſtituunt.

Macedonianis cœptum non ſucceſſit.

CAPVT III.

D

Gratianus, quemadmodum diximus, imperij ſui primitias rerum vniuerſarum Imperatori ſimul & Deo conſecrans, legem promulgauit, per quam cùm exules epiſcopos reſtituit, tum Arianos ex ſacris ædibus deturbari , eáſque Nicænæ fidei propugnatoribus reddi permiſit. Et Saporem ducem,pręclarum admodum virum,qui eam executioni mandaret,in Orientem miſit. Et diuina ea cõſtitutio in prouincia quaque ad legitimum finem ſuum ritè eſt deducta. Antiochiæ verò ingens erat in plebe contentio & diſsidium , ob cauſam eiuſmodi. Qui ὁμοούσιο conſubſtantialis fidem & Apoſtolica dogmata defendebant, in duas abierant partes. Quidam namque ſtatim poſt ſtructas Euſtathio inſidias,ab Ariana rabie abhorrentes, ſub Paulino antiſtite conuentus ſuos cogebant. Quidam autem ab Euzoij electione impiorum commercium refugientes, ſub ſapientiſsimo paſtore E
Meletio paſcebantur. Et Paulinus quidem propter excellentem humanitatem à Valente in exilium actus non fuerat. Meletius verò quum primùm exilio mulctatus eſſet, à Iuliano reſtitutus fuerat: & denuò ſub Valente deportari iuſſus,Gratiani edicto fretus tum Antiochiam redierat,& Paulinũ in extrema iam ſenectute viuentem inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnem mouere funem,vt in eodem cum Paulino throno Meletius collocaretur. Paulinus eam rem non admiſit, factum eiuſmodi aduerſus eccleſiaſticos Canones eſſe dictitans, quòd Meletius ab Arianis conſecrationem accepiſſet. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiuſdam ſuburbani collocauit. Quo facto,multa verborum rixa eſt oborta. Et res ex nimio contendendi ſtudio in cœpta abſurda abiit:plebéque ex parte vtraque indignãte,ſeditio in expectatione fuit. Deinde verò conſilio mirifico inuento, ad concordiam res pactis huiuſmodi eſt reducta. Placitum namque eſt,vt qui ad epiſcopalem functionem obeundam, vel iam tum eſſent,vel aliquãdo futuri eſſent idonei,quo- F
rum quidem quinque alij., & Flauianus ſextus erat,iuriſiurandi ſacramento obligarentur,neminẽ eorum epiſcopatum ſuſcepturum,neque ad dignitatem eam anhelaturum , atque adeò neque electionem,ſi fortè ea de quopiam fieret,approbaturum eſſe,tantiſper dum Paulinus & Meletius in vita manerent. Atque vt altero defuncto alter qui ſuperſtes eſſet,in illius ſuccederet locum:poſt eius ipſius verò obitum, vt vnus ex eis qui ſuffragiorũ calculis digni eſſent, à ſpiritu ſancto electus , epiſcopalem cathedram obtineret. Conuentis hiſce iuramento confirmatis,multitudo ferè omnis cõſenſit:pauci tantum Luciferi ſectatores, conſecrationem Meletij ab alienæ ſententiæ ſuffragatoribus acceptam reprehendentes,diſſenſionem fouerunt.

Gratianus reſcripto Catholicos epiſcopos exulãtes reſtituit, & eccleſias Arianis adimit.

Sapores Gratiani dux.

Diſſenſio inter Paulinianos & Meletianos in vrbe Antiochena.

Diſſidiũ id compoſitum.

Inter alios Flauianus etiam iurat, ſe epiſcopatũ Antiochenum non ſuſcepturum, Paulino & Meletio ſuperſtitibus.

Luciferiani diſſenſionem ſopitam fouere pergunt.

CAPVT IIII.

Apollinaris hæreſis, Deum verbũ animam humanã cũ carne non aſſumpſiſſe, & propterea à ſuperiore damnatione permãſiſſe.

A TVm verò & Apollinatis pietaris perſona ſumpta, alterius factionis Antiochiæ extitit autor. Nã ſub apoſtolicorũ dogmatũ defẽdendorũ prætexru, breui mirific' eſſe veræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortali natura opiniones commentus, gradus quoſdã & dignitates inter ſe differentes introduxit. Ad hæc ſalutis etiam noſtræ adminiſtrationis myſterium imperſectum reddidit, animámque rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtigit ſalutis expertem eſſe dixit: propterea quòd hanc quoque non itidem, ſicuti reliquam corporis naturam, Deus verbum receperit, proindéque ei neque ſanationem neque honorem aliquem tradiderit. Verùm, ⁎ corpus quidem nugatus eſt in cœlo ab + intellectuali militia omni adorari:[a] animam verò in terris manentem, vt quæ recepta nõ ſit, huc vſq; incuratam, peccatiq; ignominia circũdatã eſſe. Atq; alia etiã abſurditatis eiuſ

⁎ Terrenũ, Theod.
a Ad imaginem Dei conditã. ἰδὲ: † ὑπὸ τῆς ... στρατιᾶς ... Niceph. ὑπὸ τῶν ἀοράτων ... Theod.
⁎ μεταβαλόντα.

B modi plena blaterans, aliquando quidẽ & Dominum ipſum ex virgine carnẽ recepiſſe, aliquãdo verò eam ſecũ è cœlo deſcendiſſe. Interdũ etiam Verbum ipſum in carnẽ ⁎ mutatũ, nihil ex carne noſtra ſumpſiſſe, dixit. Atque inſuper aliis nonnullis deliris & nugacibus ſabulis adinuẽtis, diuinis eas Seruatoris promiſſionib. cõiunxit. Quas ſingulatim, præterquam quòd de eis antea quoque diximus, in præſentia recenſere ſuperuacaneũ eſſe puto. Tum quidẽ ille non tantũ ſectatorib. ſuis peſtẽ hanc cõmunicauit, ſed ex noſtris etiam multos ea infecit. Quãuis poſtea populares eius, ſuã ipſorum obſcuritatem & fidei noſtræ ſplendorẽ illuſtrem cernentes, paucis exceptis, omnes ad eccleſiã ſe Catholicam contulerint, & de cõmunione quidem noſtra participauerint, ægritudinis autem ſuæ venenũ non omnino euomuerint, atque id permultis ſanam opinionẽ obtinẽtib. furtim obtruſerint. Vnde etiã tanquã à radice mala, vnã eſſe & diuinitatis & carnis naturam, & diuinitatẽ paſſioni non obnoxiam paſſionem ſubiiſſe (id quod ſuprà quoque aliquatenus ea Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia præterea, quæ &

Apollinariſtæ minus ſincerè ſe ad eccleſiam Catholicam contulere.

C multitudini & eius antiſtitibus, contẽtionem maximã bellúmq; implacabile & ⁎ non indictũ peperere, prodierunt. Verùm hæc poſtea accidere. Tum autẽ, ſicuti dixi, quũ Antiochiæ Sapores dux eſſet, atque Gratiani conſtitutionem, vt quam fidem Damaſus deprædicaret, in ea quoque Antiochia acquieſceret, prætenderet, ſeruandamque iuberet: Paulinus quidem Damaſi partiũ ſe eſſe affirmauit. Idem quoque Apollinaris, morbum celãs, dixit. Meletius autẽ vtriuſque verba audiens, tacitus ſedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorũ etiãnum ordine conſiſtens, duce placidè audiente, ad Paulinum: Si in eadẽ, inquit, cum Damaſo, ô bone, ſententia acquieſcis, exhibe nobis opinionis coniunctionẽ & affinitatẽ. Ille namq; ſubſtantiã vnam Trinitatis profitetur, & tres ſubſiſtẽtias diſertis verbis deprædicat. Tu verò, ſicuti verba tua declarant, ſubſiſtentiarum trinitatẽ prorſus tollis. Quapropter ad illius te, per conſenſum, dogmata adiũge: & eccleſias, iuxta earum ſanctiones, tutò obtine. Atque vbi hunc ita ſilere coegit, ad

⁎ ἀκήρυκτον.
Sapores dux Gratiani cõſtitutione de religione promulgata exequitur.
Gratiani profeſſionem fidei Damaſi Rom. Pontificis epiſcopis aliis ſequi iubet.
Flauianus hypocriſiã profeſſionem Paulini & Apollinaris in lucem profert.
Damaſi orthodoxia.
Paulini error.

Apollinarim conuerſus: Valde te admiror, ait, ⁎ ô amice, qui tam impudẽter mendacio inhians, non erubeſcas: cùm quidẽ certò ſcias, Damaſum hominẽ admirandũ, ꝙ Deus Verbum perfectam naturã noſtrã ſuſceperit, ore pleno propalàm docere. Tu verò contraria prorſus ſentis. Non enim ab illo animam & mentem noſtram, quæ in natura noſtra vt præſtantiſſima, ſic etiam lethalia maximè ſunt, aſſumptam eſſe dicis, & propterea ſalute vitamq; priuas. Quòd ſi falſo te arguimus, at tu nouarũ rerũ tuarũ morbo abiecto, te Damaſo diuerſa prorſus à te docenti, cõſentire oſtende, & ſacrarum ædium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus, ad hunc modum veraci confutatione vtriuſque dicendi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mitiſſimus, perplacidè Paulino dixit: + Quandoquidem non tibi ſoli, ſed mihi quoque ratione & ⁎ verbis, quæ verus paſtor & idem ouiũ Dominus nouit, iſtorum curã & adminiſtrationem mandauit, & greges vtrique pro eo atque conuenit, inter ſe communicant, & ſalutarem herbã noxio illo & lethali hæreticorum

D *⁎ ὦ φίλτατε.*

Apollinaris hæreſis.

⁎ λόγοις.
Meletius cõcordia & vnionis conditionẽ Paulino offert, vt ſimul eadem dignitate in eadẽ eccleſia epiſcopatũ gerant.

E pabulo vitato depaſcunt & carpunt: coniungamus ô amice, ſi videtur, veræ pietatis oues, eáſque in ouile vnum aggregemus, atque quæ nobis interceſſit de paſtorali munere contentione ſoluta, vterq; oues paſcat, cõmuniterq; eis docendo curam adhibeat. Sin verò, qui in medio eſt contẽdendi ac diſſidẽdi ſtudium excitat, thronus, & id ſopire ſtatim conabimur. Oportere ſiquidem cenſeo, in medio throno cum reuerentia religioſè ſacrum poni Euangelium: nos autẽ vtraq; ea parte conſidere, in + inferiore ſubſellio acquieſcentes. Quòd ſi me quidem primùm ex hac vita migrare cõtigerit, ſolus ipſe throno potiere. Sin tu prior diem tuũ obieris, ego itidem pro virili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio vultu diuinus dixit Meletius. Paulinus autem conditionem eam non accepit.[a] Porrò Sapores dictorũ taliũ iudex, Meletio magno eccleſias gubernandas attribuit.[b] Paulinus verò rurſum factioni ſuæ, quam ſibi ab aliis ſeiunctam aggregauerat, præfuit.[c] Poſtea verò, ſicuti diximus, iuſiurandũ à deſignatis epiſcopatus cõpetitoribus

† ὑψηλῷ.
a Sapores dux Meletio eccleſias Antiochenas regendas commiſit.
b Paulinus factionis ſuæ præſ.
Iuramentũ deſignatorũ epiſcopatus Antiochiæ competitorũ, de quo cap. proximo, in fine.

F acceptum, & plebs ad concordiã eſt reducta. Sedenim Apollinaris vbi ſpe ſua excidit, perinde atq; eccleſiæ ei ademptæ eſſent, propalàm & clarè hæreſim docuit, & ducem ſe nouæ opinionis conſtituit. Lectóque & ordinato Antiochiæ[d] Vitali, homine vitæ ſanctitate, ſicuti ſuprà à nobis dictũ eſt, præclaro, & qui antea quidem eccleſiaſtica doctrina enituerit, poſtea autẽ contagioſo Apollinaris morbo infectus fuerit: ipſe Laodiceã, vbi plurimũ erat, cõceſſit. Permulti verò & alij epiſcopi ab exilio, quo ſub Valentis imperio mulctati fuerãt, reuerſi, Meletij ſententiã ſunt ſequuti: nihil prorſus de + prærogatiua & præeminentia ſedis epiſcopalis cõtendẽtes, ſed multitudinis concordiã quã maximè procurãtes. Quinetiã Arianos, qui pro eis eccleſiis præfecti fuerant, precib. interpoſitis, rogarunt, ne inde diſcederent, néue per diſſenſionẽ eccleſiam Chriſti cõſcinderent: quã vnicã exiſtentẽ

d Vitalis Apollinariſta Antiochiæ præfectus.

† πρεσβείας.
c Epiſcoporũ catholicorũ ab exilio reuerſorũ egregia animi moderatio, & erga Arianos humanitas: Vna eſt Chriſtiana &

† *Theod. lib. 5. cap. 3. Quandoquidem & mihi harum curam ouium mandauit Dominus, & tu aliarum regendarum ſuſcepiſti prouinciam, &c.*

Apoſtolica eccleſia. Eulalius Amaſenus prærogatiuam throni Ariano epiſcopo offert, vt pari poteſtate eccleſiam concordes adminiſtrarēt. *† φιλοπρωτείαν.* *‡ Catholici Arianum epiſcopatum non granatè receſſerūt, vt modo pietatē orthodoxam cū pleſteritur.*

A atque vnicam à Deo iuxtà & ab Apoſtolis traditam, diſsidendi conténtio, † primarúmque ſedium ambitio, hominum vanæ gloriæ ſtudentiū, in multas diuiſit: ſed vt veram pietatem profitentes, ipſi primos eccleſiarū thronos retinerent. Studio hæc habuere cùm multi alij, tum Eulalius Amaſeuæ eccleſiæ ad Pontum procurationem ſortitus. Dicitur namque, poſt reditum alium paſtorem ✱ Arianæ ſectæ, qui eccleſiam regeret, eos autem qui illi debitam præſtarent obediētiam, vix quinquaginta numero inueniſſe: eundémque tamen concordiæ deſiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiunctis, tuliſſe: qua ſede honoratiore & prærogatiua throni, tanquam concordiæ opinionúmque coniunctionis mercede propoſita, cederet, vt eccleſiam modò ambo adminiſtrarent. Ille autem conditionem talem reiecit, nec multo pòſt à ſuis etiam, quibus præibat, eſt relictus: qui ſe etiam frequentiori piè credentium multitudini aggregarunt.

✱ Arianus conditionem repudiat, & à ſuis qui pauci erant po-
B *pularibus relinquitur.*

CAPVT V.

Meletius epiſcopos creat. Diodorum eccleſiæ Tarſenſi præficit. Ioannem Apamææ.

Diuus Meletius multitudinis concordia cōciliata, Diodorum quidem illum, de quo paulo antè diximus, qui perſona & habitu alio, vnà cū Flauiano eccleſiæ ſcapham in ſæua illa tempeſtate præclarè gubernauerat, paſtorem Tarſi conſtituit, & Cilicum gentem ei attribuit. epiſcopatum autem Apamææ Ioanni dedit: qui vir quùm generis nobilitate clarus, tum multis ſplendidiſque primariarum virtutum ornamentis ſpectatus fuit. Præterea verò vitæ ſanctitas & doctrina inſignis in eo coniunctæ, clariorem etiam eum reddiderūt. Qui & ipſe, itidē vt Flauianus & Diodorus, ſæuæ procellæ tempore ſententiæ ſuæ populos in officio retinens, doctrina confirmauit. Fuit huic ea in re collega quoque magni ille nominis Stephanus, quem

Stephanum Germanicienſi.

C itidem Meletius ad certamen non exiguum accíuit. Nam hunc Germaniciæ ciuitati, quæ Eudoxij morbo ſummo cum periculo laborabat, optimū miſit medicum. Omni enim liberaliori doctrinæ in ſacris ſimul & prophanis diſciplinis operā nauauerat, & conceptam de ſe ſpem minimè fefellerat. Spirituali namque † fiſtula vſus, etiam lupos in oues conuertit. Ad eundem modum magnus quoque Euſebius egit, vbi ab exilio Samoſata reuerſus eſt. Nam Acacio illi, cuius propter vitam egregiam ingens erat gloria, eccleſiam Berrhœæ regendam commiſit. Hierapolim autem adminiſtrando attribuit Theodoto, qui vita monaſtica celebris maximè fuit. Euſebium porrò ✱ Chalcidis, & Iſidorum Cyri epiſcopū fecit. (cuius eccleſię breui quoq; pòſt magnus præſuit Theodoritus) Ambo verò iſti diuino ardore & ęmulatione clari fuere. Hunc præterea dicūt Eulogium illum, qui cum Protogene in ✱ inſulam Antinouem, veræ pietatis ergò deportatus fuerat, Edeſſam miſiſſe, cùm

† σύριγγι. *Euſebius Samoſatenus ab exilio reuerſus, eccleſiis antiſtites ſacrorum ordinat. Acaciū Berrhœæ. Theodotum Hierapolis.* *✱ Theodoretus non habet, Inſulam: lib. 5. ca. 4. Suprà lib. 11. cap. 23.*

✱ Theod. Chalcedonis: ſed perperam, vt puto. Eſt enim etiam Chalcis non longè ab Antiochia Syrorum ſita. Epiph.

ibi diuus Barſes morte ſua ſimul & thronum & vi D tam reliquiſſet. Ipſe autem Eulogius Protogenem certaminum ſuorum ſocium Carris præfecit, vrbi ei valde ægrotanti, quaſi quendam ἀλεξίκακον, hoc eſt, malorum depulſorem donans. Inſuper diuinus Euſebius oppido Dolichæ Marim epiſcopum dedit, quod quidem oppidum Ariana contagione infectum maximè erat. Eò Euſebius venit, vt ipſe Marim vario virtutum genere refulgētem, in poſſeſsionem epiſcopalis ſedis induceret. Sed enim ei oppidum ingredienti, mulier quædam Arianis deliramentis plena, ex ſuperiore loco tegulam in caput coniecit. Et ita tum quidem viri ſancti caput comminutum eſt: paulo verò pòſt, vbi cerebrum putredine correptum eſſet, moriēs ille, ad meliorem migrauit vitam. Quem fama eſt, iam animam agentem, iureiurando amicos obſtrinxiſſe, ne à fœmina, quæ facinus tantum auſa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re Dominum ſuum æmulatus, qui dixit. Pater ignoſce illis peccatum hoc, quia neſciunt quid faciunt. Hunc vitæ finem, poſt varia multiplicíaque pro vera pietate obita certamina, conſequutus eſt Euſebius. Qui quū in Thra E cia barbarorum feritatem effugiſſet, impiorum hæreticorum manus euadere non potuit, ſed per illos coronam martyrij ſuſcepit. Atque hęc quidē poſtea ſunt facta. Diuus verò Meletius concordia iuriſiurandi ſacramento confirmata, Conſtantinopolim appulit, cùm eò multi conueniſſent epiſcopi, neceſſarium eſſe rati, vt diuinum Gregoriū ex Nazanzo transferrent, eique epiſcopatum Cōſtantinopolitanum cum ſumma poteſtate committerent.

Eulogium Edeſſæ. Protogenem Carrarum. Euſebium Chalcidis. Iſidorū Cyri. Marim Dolichæ. Ibi Euſebiū Samoſatenū mulier Ariana tegula illiſa necat. *Euſebius martyr pro perſequutrice muliere moriens orans.* *Meletij & aliorum epiſcoporum conuentus Conſtantinopoli.*

CAPVT VI.

Gratianus in Occidente, Theodoſius in Oriēte ad Iſtrum feliciter pugnant.

Imperatores ambo, alter quidem in paternam imperij partem, quam ſibi & fratri reſeruauerat, ſe recepit: alter autem ad datam ſibi ditionem, Illyricum inquam & Oriētales prouincias, eſt profectus. Atque vtrique res bellica ex ſententia ſucceſsit. Gratianus enim Almanos Occidentem vaſtantes deuicit: Theodoſius autem rurſus cum barbaris ad Iſtrum congreſ F ſus, prælio eos ſuperauit. Qui vero ex conflictu eo ſuperfuere, ſocios ſe deinceps Romanorum fore precibus interpoſitis polliciti, conditionibus pacis acceptis, & obſidibus datis, in Theodoſij poteſtatem venere. Rebus hiſce rectè compoſitis, Conſtantinopolim is iturus, Theſſalonicam peruenit.[a] Atque ibi ſtatim lethali morbo correptus, poſtquam ab Aſcholio, cui tum Theſſalonicenſis eccleſiæ adminiſtratio credita erat, initiatus & baptizatus eſt, meliuſculè habuit. Quòd namque à maioribus ſuis acceptam Chriſtianam religionem coluerat, mirificè in Nicænis decretis acquieſcebat. Tum autem, quòd & [b] Aſcholius ſententiam eam defendebat, admodum delectabatur. Præterea vero quod idem & vita & doctrina bonus, ad virtutes omnes quas epiſcopalis requirit dignitas, appoſitus eſſet, atque inſuper quod gens Illyricorum ab Ariana rabie abhorreret, magnopere lætabatur. Et Aſcholium de aliis populis, quam de religione obtinerent opinio-

Gratiani exercitus apud Argentoratum Galliæ oppidū Almanorū triginta milia cecidit. Oroſ. Diac. Theodoſius Gotthos ex Thracia expulit, & cum Athanarico eorum rege fœdus percuſſit. Id. *a Theodoſius Theſſalonicæ ab Aſcholio epiſcopo æger baptizatus ſanus leſcit.* *b Aſcholius optimus epiſcopus.*

Occidentales Eccleſiæ Catholicæ.

A nem percunctatus, Occidentem omnem vſque ad Macedoniam, & eccleſias eius, concordes eſſe intellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deum verbum & ſpiritum ſanctum colerent, & apertè trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profiterentur.

Orientales in religione variantes.

Vlteriores verò Orientalis imperij regiones vſque adeò inter ſe diſsidere, vt diuerſæ etiã in vulgo hæreſes eſſent, & factiones. Conſtantinopolim verò magis etiam quàm loca alia de rebus talibus blaterare, & magis Ariana peſte refertam eſſe didicit. Cuius rei cauſam quoque Aſcholius addidit, Occidentem ſcilicet propterea malis eiuſmodi liberum eſſe, quòd Conſtantinus Conſtantini maximus, & Conſtans minimus natu filius, ſucceſſoréſque deinde eorum Valentinianus & Gratianus ipſe, patriam fidem integram conſeruaſſent.

Quia in Occidente Imperatores catholici ſuere, propterea eccleſia quoque ibi in officio permanſere. In Oriente per epiſcopos hæreticos, & Imperatores eis fauentes, Arianiſm⁹ propagatus.

In Orientem autem variis ex partibus malum hoc peruenisse dixit: quòd hæreſis autor & dux Arius, Alexandriæ in Aegypto ortus, & preſbyter ibi factus, blaſphemiæ & maledicentiæ venenum ibi euomuerit: poſt hunc autem Euſebius

B [a] Cæſarienſis, & Patrophilus Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palæſtina extiterint: Paulinus verò, & Gregorius Alexandriæ epiſcopus, è Phœnicia prodierint. Theodotum præterea Laodicenſem, & ſucceſſorem eius Georgium, atque huius rurſum Athanaſium, & quartum Narciſſum Cilicia protulerit: qui malè iacta ſemina, ſeu potius zizania, ſiniſtra irrigatione fouerint. Inſuper verò Bithyni fuerint † Euſebius Nicomedieſis, & Theognis Nicænus, & Menophantus Epheſius, & Maris Chalcedonenſis, & Theodotus Perinthius: alios porrò, qui vitiis & malicia celebre nomen ſunt conſequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes longo tempore praua dogmata rigarint atque fouerint. Talibus verò malæ ſementis ſatoribus nõ parum momenti contulerit Conſtantij ⁎ facilitas (ne iuxta Gregorium theologum dicam † leuitas, religionem ſcilicet & pietatem veritus) & extrema Valentis improbitas.

† Hic ille eſt Euſebi⁹, qui primùm Beryti, mox Nicomediæ, & tandem Conſtãtinopoli, per trãſitionem, ex vna ſede in aliã contra ſacros Canones, fuit epiſcop⁹.
⁎ εὐκολία.
† κουφότης.

Hæc vbi Theodoſius cognouit, imperio ſuſcepto in primis faciendum ſibi eſſe putauit, vt de eccleſiis in gratiam & concordiam redigendis cogitaret. Optimum verò eſſe ratus,

Theodoſij cõſtitutio de Nicæna, eademque Apoſtolica fide L. 1. C. de ſum. Trin. & fid. Cat.

C vt ſententiam de Deo ſuam ciuibus & ſubditis ſuis declararet (ne cui vim inferre videretur, religionem ſequendam illegitimè præcipiens) cõſtitutionem ex Theſſalonica Conſtantinopolim miſit. Inde enim veluti ex ſumma quadam arce ſcriptum ſuum per ditionem omnẽ, ad alias quoque Orientis vrbes omnino peruenturum eſſe exiſtimauit. Conſtitutio talis religionem eam complecti omnes iuſsit, quam ab initio Apoſtolorum princeps Petrus docuit, quem tum Damaſus Romanæ & Petrus Alexandrinæ vrbis epiſcopi ſequerentur. Ad hæc inſuper ſignificauit, ſolam eam nominari Catholicam & vniuerſalem eccleſiam, quæ trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem diſertè & corde & ore deprædicaret. Diuerſum autẽ ſentientes, hæreticos vocari, inutiléſque eſſe, & pœnã ſuſtinere debere, ſi publicè docere auderent.

a Theodoſius Conſtantinopolim venit. Sozom. lib. 7. cap. 5.
b Conſtantinopoli Gregorius Nazanzenus in domo quadam Catholicos docet.

a Theodoritus, Cæſarienſis non habet, lib. 5. cap. 7. At Nicephorus hunc pro fautore Arianorum habens, in nomenclatura illorum hic recenſet, Cæſarienſis diſerti addito verbo.

CAPVT VII.

HAc ibi lege lata, [a] non multo pòſt ipſe quoque Conſtantinopolim ſe contulit. Tum verò Ariani adhuc eccleſias gubernabant, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilus. [b] Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatẽ ὁμοούσιον conſubſtantialem profitentur, præiit, in ædicula quadam conuentus agens.

D [c] Quam religionis eiuſdem ſectatores quidam tum quidem in ſacrum delubrum commutarunt: aliquo verò tempore pòſt, ex ea celebre templum inter alias præclaras Dei eccleſias Conſtantinopoli eſt factum, quod non tantum pulchritudine & magnificentia reliquis præſtaret, verùm etiam claritatem ex diuinis, quæ in eo edita ſunt, miraculis conſecutũ eſſet. Vis enim diuina multis ibi ⁎ & re ipſa clarè, & aliquando in ſomnis apparens, non varios tantum & incurabiles morbos repulit, ſed etiam ærũnis & caſibus grauibus, quæ in hominum vitam incidunt, multos liberauit.

⁎ ὕπαρ τε καὶ ὄναρ. Miracula ingentia in ea edita.

Ratio nominis Anaſtaſiæ.

Ab hominibus autem bonæ fidei per manus nobis traditum eſt,

E Chriſti matrem ſemper virginem Mariam eam eſſe. nam eo habitu & forma eſſe multis viſa eſt. Vocant autem ædem eã † Anaſtaſiam ſeu reſurrectionẽ, illam, vt conĳcere licet, ob cauſam: quòd Nicænæ fidei dogma, quod iam Conſtantinopoli propter ingentem vim & potentiam diuerſæ factionis interciderat, & intermortuum fuerat, rurſum ibi opera & ſtudio Gregorij excitatũ reuixerit. ⁎ Audiui quoque ex quibuſdam, vera ſe dicere contendentibus mulierem in eo templo grauidam ex [a] ſuperioribus ambulacris decidiſſe, atque interiiſſe. Quum autem populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudiſſet, eam vitæ reſtitutam, nullo prorſus tali caſu fœtui illato damno reſurrexiſſe: atque inde loco ei cognomen inditum eſſe, quòd Deus ſcilicet opus id peregiſſet. Hæc hactenus:

a ἐκ τῶν ὑπερῴων οἰκημάτων. Efficacia populi precum.

c Ex ea domo primùm delubrum, deinde eccleſia præclara facta, cui nomen Anaſtaſia inditum.
⁎ In eo templo fœmina grauida ex ſuperiori loco delapſa, & mortua, precibus populi vnà cum fœtu reſtituta eſt.
† De Anaſtaſia iſta, poſt diſceſſum è Conſtantinopoli ſuum, inter alia verba Gregorius ipſe ſic recinit:
Inclyta Anaſtaſia ſalue ædes, quæ morientem
Erexit rectam per mea verba fidem.
Et poſt fata tui memor ipſe, animaq; piorum,
Mandabant precibus téque tuóſque Deo.

F

CAPVT VIII.

Demophilus Arianus eccleſiis Conſtantinopoli excedit, & extra vrbem conuentus agit.

IMperator ſtatim cum mandatis ad Demophilum miſit, qui ei denunciarent, vt vel Nicænæ aſſentiretur ſynodo, populúmque ad vnionem & pacem complectendam adduceret: vel, niſi hoc faceret, quamprimum ab eccleſiis diſcederet. Atque ille minimè faciendum eſſe ratus, vt conuocata multitudine, &

Illos [b] aduerſum, qui poſſent plura, veniret:

b πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν.

Imperatoris ſentẽtia ei promulgata, inter alia hæc dixit verba. Fratres, quandoquidem diuinum præcipit oraculum, ſi nos perſequãtur homines, vt ex ciuitate vna trãſeamus in aliam: & Imperator nos ex oratoriis expellit: ſcitote nos die craſtino extra vrbis muros eccleſiã & conuentũ acturos. Atque hæc cùm dixiſſet, abiit. & deĩde ad mœnia vrbis cũ

A ſectatoribus ſuis conuenire, & ſacra peragere ſolitus eſt, non ita vt decuit Euãgelica ſententia percepta. Fugientes enim huius mundi conuerſationem, ad ſummam vrbem, cœleſtem Hieruſalem, anhelare nos, dictum id fortaſſe ſub obſcuriore ſignificatione iubet. Exiit verò cum eo vnà Lucius, qui cùm Alexandriæ Arianam hæreſim defenderet, eam ob cauſam inde pulſus, Conſtantinopoli morabatur: vbi tum Demophilus eccleſias, ex eis decedẽs, reliquit. Imperator cum Gregorio eas ingreſſus, fauſta omnia per orationem apprecatus, eas illi commendauit. Et poſtea ibi qui Trinitatem conſubſtantialẽ profiterentur, eccleſias obtinebãt. Erat is annus, quo Gratianus in imperio quintùm, Theodoſius autem primùm conſul fuit. [d] Ex quo autem Ariani ſacra templa tenuerant, anni nõ pauciores quàm quadraginta lapſi erant. Cæterùm Demophilus expulſus, in patriam ſuam Berrhœã ſe recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciam, vnde ortus fuerat, abiit. Itidem etiam Hypatius Nicæa Tyrum Syriæ, quæ eum genuerat, rediit. B Et alij itẽ aliò diſperſi ſunt. Porrò Antiochiæ Aſterius & Criſpinus presbyteri, & reliqui factionis eius quæ Theodori auſpicia ſequuta fuerat, cõciliabulo coacto, ad quod etiam alij multi ex vicinis vrbibus epiſcopi conuenere, legationem ad Eunomianos miſere, coniunctionem communionémque eorum ambientes. Quibus illi per epiſtolam, ita ſe eos recepturos eſſe reſponderunt, ſi ſuffragia ſua, quibus Aetij lectionem & conſecrationem damnauerant, antiquarẽt, & ſcripta illius reciperent. Petierunt quoque, vt vitam illi prius luſtrationibus perpurgarent, quòd videlicet impuris quibuſdam inſtitutis infecti eſſent. Hanc illi petitionem tum quidem receperunt. Poſtea verò cò etiam producti ſunt, vt in eccleſiaſticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherent: μετεωρολέσχας, hoc eſt, de rebus cœleſtibus ſublimibúſque cum faſtu & inſolentia verborum nugantes, dementiaque & improbitate plenos, qui ſibi talia prætendenda eſſe ſtatuiſſent, eos cognominãtes. Porrò Ariani, quòd eorum non mediocris eſſet multitudo, ex momẽ- C to quod illis iam inde ab initio ſub Conſtantio & Valente acceſſerat, metu nullo conuentus agebãt. Et de Deo atque eius ſubſtantia temerè diſputabant. Animum quoque Imperatoris ipſius, illi per factionis ſuæ homines, qui in Imperiali aula verſabantur, tentandum eſſe duxerunt: illa ſpe concepta, hunc quoque, ſicuti & Conſtantium, in poteſtatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoque qui Catholicæ Eccleſiæ erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomij in diſputationibus vim ſuſpectam habentes. Non ita pridem enim is, quum ſub Valentis imperio à Cyzicenis diſsidere cœpiſſet, & ſeipſum ab Arianorum ſodalitate ſegregaſſet, Chalcedonem Bithyniæ è regione Cõſtantinopoli ſitam, vbi priuatus conſidebat, ſe contulerat. Et multitudo ingens è Conſtantinopoli ad eum ventitabat. Alij quoque aliunde ad eum confluebant, qui partim de vita & doctrina eius periculum faciebant: partim, ſi noui quidquam diceret, cupidè eum auſcultabant. Et iam fama quoque nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuiſſet ille ad colloquium etiã Principis admiſſus, niſi Dei amãtiſsima ipſius coniunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta D Nicæna cõſtanter profitebatur, cura & ſtudio omni obſiſtendo hoc egiſſet, ne cum illo prorſus colloqueretur. Maximè quippe verita eſt, ne inſtitutorum vitæ illecebris, & verborum vi atque grauitate, Imperatorẽ ille in ſententiam ſuam abduceret.

Quomodo accipiendũ verbum illud Saluatoris, Fugite ex vna ciuitate in aliam.

Theodoſius Gregorio Nazan. eccleſias Conſtantinopoli commendat.

d Ariani epiſcopi pulſi epiſcopatibus ſuis abeunt.

Ariani rerum ſuarum ſatagentes, Eunomianis ſe coniungũt. Eunomiani eos certis conditionibus ſuſcipiunt.

Arianis deinde Eunomianos contumelioſe μετεωρολέσχας vocant. Iidem rurſus conuentus & eccleſias ſuas liberè agunt.

Animum etiam Imperatoris, vt eũ ad partes ſuas traducant, tentãt.

Eunomius Chalcedone priuatus cũ laude magna viuit. Ne ad colloquium imperatoris is admittatur, Placilla Augusta ſedulo cauet.

CAPVT IX.

HÆc quum ita fierent, ac eius rei ſtudiũ apud Arianos vigeret, magnus Amphilochius, de quo antea quoque mẽtionem fecimus, vnus ex eis qui tum Conſtantinopolim aduenerant epiſcopis, non ille quidem in rebus agendis verſatus, ſed alioqui ſenex venerandus, atque in rebus diuinis acri mente præditus, Imperatorem adiiſſe, eique vt Arianorum conuẽtus ab vrbibus ſemoueret, ſupplicaſſe dicitur. Imperator autem petitionem eã, quòd durior inhumaniórque eſſe videretur, non E comprobauit. At ſapiens ille ſenex tum quidem tacitus abiit, & conſilio deinde ſapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rurſum cum reliquis epiſcopis in aulam veniſſet, & imperatorem ita vt decet, atque vt alij epiſcopi fecerant, piè & ſuauiter admodum conſalutaſſet: filiũ ipſius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentię obſeruantia, inhonoratum reliquit. Verùm ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manúq; eum demulcens, Salue & tu ô puer, inquit. Imperator, quòd ſenem Amphilochium rudiori ✱ animo eſſe, & ruſticius agere exiſtimaret, quomodo filium ſalutare deberet, docuit. Atque ille, ſufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem ira percitus, & veluti filius iniuria affectus eſſet, grauiter commotus, cum conuicio epiſcopum abduci iuſsit. Ille porrò quamuis protruderetur, conuerſus tamen paululum, conſiliúmque in animo occultatum proferens: Vidéſne, inquit, ô Imperator, quam tu procaciter filio illatam contumeliam nõ fers, ſed amarulẽter † propter ſummiſsiorem cõ- F pellationem, in nos excandeſcis? Sic ſcilicet exiſtimare te oportuit, ſuccenſere etiam cœleſtem Imperatorem & patrem vnigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, ſed diſsimilem & longè minorem patre vocare audẽt. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quamprimum ad ſe ſacerdotẽ Dei accerſiuit, & ad pedes eius prouolutus, veniã ab eo petiit. Neque aliter quàm ipſe dixiſſet; ſe tõ habere, profeſſus eſt. Atque in ea ſententia cõfirmatus, poſtea eos qui aliter quàm Nicææ ſtatutũ fuerat, opinarentur, auerſatus eſt. Contentiones in foro & inanes conuentus inhibuit, diſputationibus de Deo & natura eius finem omnino impoſuit: & cõſtitutione publicè propoſita, periculum qui ei non parẽrent denunciauit: pœnam ei quoque qui contrà venire auſus eſſet, comminatus. Ita factum, vt Arianis & Eunomianis pulſis, ὁμοουσία conſubſtantialis fidei profeſſores eccleſias moderarentur.

Amphilochius à Theodoſio petit, vt Arianorum conuentus in vrbibus inhiberet, ſed id nõ impetrat.

Idem debita reuerentia Arcadium in conſpectu patris imperatoris non proſecutus, re ipſa pulcherrime Theodoſio oſtendit, Deo patri, ob contumeliam vnigenito filio ſuo ab Arianis illatam, vehementer iraſci.

✱ ἰδιωτικώτερον διακεῖσθαι.

† ὑπὸ τῆς προσρήσεως ὀργιζόμενος.

Theodoſius conuentibus publicis ſecta Ariana interdicit l. 2. C. de ſum. trin. & fid. Cath.

CAPVT X.

A PRoinde primo quoque tempore ſynodum quoque epiſcoporum Impetatot in locum vnum, ★ ex imperij ſui prouinciis duntaxat, conuenire iuſsit, ad Nicæna decreta confirmanda: atque vt ibidem, cuinam Conſtantinopolitanæ eccleſiæ ſedea committenda, deliberaretur. [b] Quòd autem Macedonianos vniuerſali eccleſiæ aggregari atq; vniri poſſe exiſtimaret, quia non admodum opinione ſua de Deo, ab vtraque parte & factione, diſsidebant, eos quoque ad conuentum euocauit. Et conuenerunt ab eis qui Trinitatē [illegible] conſubſtantialem prædicant, circiter centum & quinquaginta: alterius autem ſectæ triginta & ſex, quorum plures ex Helleſponto erant. [c] His præibant, Eleuſius Cyzicenus, & Marcianus Lampſacenus. [d] Inter Catholicos pręcipui erant: Timotheus, qui Alexandriæ in locum Petri fratris ſui, eiuſdémque Athanaſij ſucceſſoris, ſurrogatus fuerat: Meletius Antiochiæ epiſcopus, qui pridem Gregorij cauſa

B Conſtantinopolim venerat: & Hieroſolymitanus Cyrillus, qui cùm antea Macedonij opinionem ſequutus fuiſſet, tum per pœnitentiam reſipuerat: præterea Aſcholius Theſſalonicæ, Diodotus Tarſi, & ſuum rectè gerens nomē Acacius Berrhœæ, epiſcopi. [e] Ii ſanè omnes in Nicænis decretis acquieſcentes, Eleuſium & populares eius in ſententiam ſuam adducere conabantur: in memoriam eis redigentes, quam ad Liberium miſerant legationem, in qua per Euſtathiū, Syluanum, & Theophilum, ſe Nicænam fidem ſequuturos receperāt. Tum autem, quod ſua ipſorum voluntate, longo tempore ſe ab eorum communione non ſegregaſſent: non rectè eos facere dicentes, cùm ſemel flagrantibus animis eandem cum eis fidem ſuſceperint, quòd ita rectè ab eis conſtituta rurſum antiquarent [f]. At illi cohortatione tali ſpreta, cùm apertè Arij opinionem iudicio ſuo meliorem cenſeti, neque vnquam fore vt patri filium [illegible] cō ſubſtantialem eſſe faterentur, quamuis aliter Liberio polliciti eſſent, dixiſſent, diſceſſerunt: & ad factionis ſuæ populares, vbicunque in vrbibus

C eſſent, vt nequaquam Nicænam fidem complecterentur, literas dederunt. Qui verò ab vniuerſali eccleſia ſtabant, ibi manentes, de eligendo Cōſtantinopolitano epiſcopo conſiliū habebant. Et primus ibi imperator [g] Gregorium, propter vitā & eruditionem præſtantem admiratus, dignum illum ea ſede calculo ſuo iudicaſſe dicitur. Qua in re ſynodus ei, quòd virtutem eius viri revereretur ſuffragata eſt. Potiſsimùm verò diuo ipſi Meletio, videbatur, Gregorio Cōſtantinopolitanū epiſcopatum confirmādum eſſe, hac in parte canone de epiſcoporum tranſlatione, quem nonnulli conſilium hoc reprehendentes obiiciebant, poſthabito. Optimè quippe diuinus pater eorū virorū mentem & conſilium, qui illum promulgauerāt, tenebat [h]. Synodus nanque illa, vt occaſionem ★ ambitus in eccleſiis præcideret, canonē eum propoſuerat, quod multa tum ea competitorum ambitioſa prenſatione prouenissent mala. Quod ſi ambitus abeſſet, nihil prorſus eatare impedimēti cenſuit, vt modò vita aut doctrina multis aliis pręſtātior, aut ſimul vtraque hæc conſtarent, aut cōmunis denique & publica cum magna commoditate vtilitas per tranſlationem in expectatione eſſet.

a Imperator Concilium Conſtantinopolitanū indicit. *Soz. lib. 7. c. 7. Catholicos epiſcopos conuocatos eſſe ſcribit: Ex imperij Theodoſij prouinciis duntaxat, non addit.* *At ſynodus hæc Cōſtantinopoli, ſicut plerique omnes tradunt, eſt celebrata. Id.* *b Euocantur etiam Macedoniani.* *c Præcipui Macedonianorum epiſcopi.* *d Numerus epiſcoporum.* *e Catholici Macedonianos in ſententiam ſuam adducere contendunt.* *f Alij in hac ſynodo centū & octo Patrib. Macedoniū etiā damnatū eſſe ſcribūt, Spiritum ſanctū Deū eſſe per negantem. Macedoniani opinionem ſuā retinētes, ex concilio diſcedunt.* *g Greg. Nazanze. epiſcopus Cōſtantinopolitanus deſignatur, Meletio cenſente, & imperatore approbante.*

h Mēte & ſententia canonis Nicæni de nō trāſferendis epiſcopis. ** φιλαρχίας.*

C A P V T XI.

GRegorius ſanè primùm munus epiſcopale ſuſcepit, & thronum conſcendit. Quomodo enim tot & tantorum virorum cohortationem deſpiceret? Et gregem, quem eaiguū receptum, frequētiſsimum fecerat, euāgelicis humoribus rigans fouit: eóſque qui extra illum oberrarent, verborum ſagena captos ad ouile adduxit. Vbi verò paulo pòſt quoſdam, & eos maximè qui ex Aegypto ad- E uenerant, electioni ſuę intercedere, eámque reprehendere ſenſit, oratione ad eos ſynodali habita, epiſcopatum rurſum depoſuit. At enim ab ipſa ſtatim ſynodo, diuinus Meletius ad vitam lætiorem trāſiit: & à multis, pręcipuè verò à Gregorio Nyſſenæ eccleſiæ luce, funebribus orationibus eſt cō celebratus. Et ante obitum quoque eius epiſcopi Aegyptij ſeceſsionem fecere, inter alia illud carpentes, q̄ Gregorius, quum paternum antea epiſcopatum & Nazanzenam eccleſiam adminiſtrarit, ad Conſtantinopolitanam tum ſedem euectus eſſet. Et iam Timotheus Alexandrinus Maximum quendam Cynicum philoſophum, Gregorij quidem diſcipulum, ★ Apollinaris autem labe maximè infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiuſdam domum, Cynico capillo eius inciſo, paſtorem Conſtātinopolitanū legerat atque conſecrarat. Verùm qui tum ibi congregati erant, facinus tam abſurdum reprobantes, haudquaquam conſecrationem eam laudarūt. Nam plerique viri diuino ardore & ſpirituali ſapientia pleni erant, qualis Helladius ille fuit, Baſilij magni ſucceſſor: Grego- F rius, & Petrus, eiſdem cum Baſilio parentibus orti: Amphilochius Iconij, quæ Lycaoniæ vrbs eſt: Optimus Piſidię, Diodorus Cilicię, Pelagius Laodiceæ: Eulogius Edeſſæ, Acacius Berrhœæ, Iſidor⁹ Cyri, Cyrillus Hieroſolymorum, Gelaſius Ceſareæ Palæſtinæ, Acacij, qui Euſebio Pamphili ſubſtitutus fuerat, ſucceſſor, & alij quamplurimi epiſcopi, egregij virtutis athletæ & cōcertatores, doctrinam vita ipſa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, ſe ab Ægyptiis ſeiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam vnà cum eo cōuenerunt, & ſacra, & ritus eccleſię, recepto more omnes liberè peragebāt. Quos diuinus Gregorius, ſi quis alius, & ipſe humanus & humilis, maximè adhortatus eſt, vt concordiā & pacem inter ſe, cuius gratia conuentus quoq; coactus eſſet, colerent, eámque iniuriæ hominis vnius cōtemnere decederet, præferrent. Ego enim, inquit, curis multis liberatus, exoptatam mihi dudum & gratam quietem perſequar. Et vobis ſimul, poſt diuturnum illud & inexpugnabile bellū, tanto ſtudio expetita pax continget. Meo quidem iudicio perabſurdū eſſet,

Gregorius ſedem Cōſtantinopolitanā recepit. *Sed breui rurſus ſedē imp. propter Aegyptiorū epiſcoporū inuid. ā reſignat.* *Meletij obitus. Oratio Gregorij Niſſeni in funere Meletij.* *Timotheus Alexādrinus maximū philoſophum Cynicum epiſcopatus Cōſtātinopolitano præficere conatur.* ** Soz. Maximū Nicænæ fidei pfeſſorem fuiſſe ſcribit, lib. 7 cap. 9.* *Id eū nō ſuccedit.* *Præclari eo⁹ conuentus epiſcopi.* *Alij epiſcopi extra Aegyptios, Gregorio fauent.* *Deus bone, quàm libēter vir ſanctus epiſcopatum primatū deponit, & publica pacis gratiam ſuā poſthabet.* *Alium pro ſe epiſcopū legēdum ſuadet.*

† * *Ioannes Pſellus de ſecunda œcumenica ſynodo ſcribens, inter alios, hos ponit verſiculos:*

[illegible]
[illegible]
[illegible] *Hoc eſt:*
Reiicit hæc Macedonium radicitus,
Qui ſpiritum temerè creaturam vocans,
Deitate ſumma ſegregat ſanctiſsimum.

A ſi nuper admodum hoſtilis pugnæ periculo defuncti arma inter nos ipſos ſumeremus: & ſicuti ſors ferret, tela temerè coniiceremus, robúrque omne in quibus minimè decet certaminibus conſumeremus. Sic ſcilicet hoſtibus quoque ipſis, vt clade noſtra lætarentur, cauſam præberemus. Quapropter ſi conſilium meum ſequi voletis, viru alicui per diſquiſitionem inuẽto, qui diuina mente præditus, ſede ac dignus ſit, quíque Deo actiones eius gubernante, ritè omnia & ordine faciat atq; conſtituat, eccleſiæ præfecturam committetis. Cõtra verba hæc, quum quod dicerent, nõ haberent, vel inuiti ei ceſſerunt. Et confeſtim Maximum Cynicum epiſcopali dignitate nudatum atque excommunicatum, ædibus ſacris eiecerunt, quum ꝙ prę- ter rationem illegitimè thronum inuaſiſſet: tum maximè, ſicuti dictum eſt, ꝙ Apollinaris vęcordibus intemperiis agitaretur. Gregorius autem ſede relicta, in patriam Nazanzum reuerſus, vitã quietam * priuatus tranſegit: neque cuipiam, eo ꝙ ſua ſponte throno ceſſit, ſcandali ſiue offendiculi oc-

B caſionem præbuit. Sedenim virum hunc longè ſapientiſsimum, quum alias ob res omnes valde, tum verò hac ipſa de cauſa non minus admirari libet. Neque enim eloquentia, qua plurimùm pollebat, ad ſuperbiam elatus eſt: neque ab inani gloria victus, adminiſtrationem eccleſiæ tantæ expetiuit, quam ipſe, quũ propè iam interiiſſet, ad eam rurſum amplitudinẽ doctrina ſua prouexerat: ſed illico epiſcopis depoſitum reddidit, neq; labores quos pertulerat, aut pericula quæ aduerſus hæreſes per inteſtinum bellum pugnans adierat, prætendit: quum quidem vt ſedem eam retineret, & eccleſiam Conſtãtinopoli adminiſtraret, alio iam Nazanzi epiſcopo declarato, vel parum, vel nihil prorſus impedimenti eſſet. Atque ſynodus quidẽ mores priſcos conſeruãs, id quod ei in manus tradiderat, ab ipſo non inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo viro erant, morata.

Concilium Maximum Cynicũ excõmunicat. Grego. Nazanzum reuerſus.

** εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν. Summa animi in eo viro moderatio.*

CAPVT XII.

C CÆterùm maxima cura & deliberatio imperatori & epiſcopis incumbebat, imperatore potiſſimùm eos cohortante, ad diligentem exactamq; diſquiſitionem adhibendam, vt quàm optimus atque honeſtiſsimus vir inueniretur, cui vrbiũ maximæ rectè adminiſtrationis committerentur habenæ. Porrò ſynodus hac in re non eundẽ quem imperator obtinebat animum. Pro ſe enim quiſque, vt ex neceſſariis ſuis & amicis quiſpiam honorem ſedis eius conſequeretur, laborabat. Quod conſilium quum epiſcopi omnes texerẽt, Nectarius quidam Tarſi Ciliciæ ortus, primariæ nobilitatis vir, ſenatoriàque dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autẽ prætoris magiſtratu & honore conſpicuus, Cõſtantinopoli degens, in patriã iamiam iturus, ad Diodorum Tarſi epiſcopum venit, vt ab eo, ſub cuius ſcilicet epiſcopatu cenſeretur, cum precatione * benedictionem acciperet: atque ſi opus eſſet, literas eius ſecum ferret. Et commodũ tum accidit, vt Diodorus ſecum ipſe conſideraret, quémnam ad functionem propoſitam eligi con-

D ueniret. Et Nectarium ingredientem conſpicatus, ſtatim illum in animo ſuo idoneũ ad ſedem eam ſuſcipiendam iudicauit. Et intra ſeipſum affectione propenſus in eum fuit, caniciem illius venerandam cernens, ſpeciémq; epiſcopo dignã, morúmque ſimul humanitatem eximiam perpendens. Et alio quodam ſub prætextu eum ad epiſcopũ Antiochenum adductum, mirificè laudauit: & illum vt ſecum ei faueret, rogauit. Ille verò, ꝙ multi pręclari viri deſignati eſſent, veluti in re graui & seria apud ſeipſum ſubridens, Diodori ſuffragium abrogauit: Nectario tamẽ nihilominus vocato, pauliſper eum ſecum manere iuſsit. Interea imperator in charta deſcribi iuſsit eorum nomina, quem quiſque aptum eſſe ad tantã eccleſiæ ſcapham gubernandam putaret: vt ſibi illis in ſcripto repræſentatis, vnius ex omnibus eligendi poteſtas relinqueretur. Et alij quidem alios, pro vt cuiq; viſum erat, annotarunt. Antiochenæ verò Antiſtes eccleſiæ, poſtquam ex ſententia ſua quos volebat in libello nominauit, extremo loco, vt Diodoro grati-

E ficaretur, Nectariũ etiã ſubiecit. Imperator charta in manus accepta, in qua deſignatorum nomẽclatura deſcripta erat, vbi ad Nectarij nomẽ peruenit, conſtitit. Et altius, more ſuo, rem mente reuoluens, ſecum ipſe conſultauit: & digito Nectarij nomini impreſſo, denuò eorum qui calculos & ſuffragia epiſcoporũ meriti fuerant, nomina percurrens, vbi rurſum ad Nectariũ peruenit, diu multúmq; re deliberata, eum ipſum præ omnibus ſede ea dignum eſſe cẽſuit. Ad id factum obſtupuere omnes, verbiſque & ore omnium quærebatur, Quiſnam Nectarius iſte eſſet, quæ ſtudia eius, atque vnde ortus eſſet? Vt verò nondum * quoq; initiatum eſſe cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad imperatoris iudicium animis cõſternati ſunt. Ego quidem id etiam Diodorum ignoraſſe puto: neque enim credibile eſt, non initiato eũ ſuffragari tãtopere auſurum fuiſſe. Sed illum iam canum, vt æquum fuerat, initiatum fuiſſe opinatus eſt. Ego verò non ſine nutu Dei hoc accidiſſe puto. Atque vbi id Princeps quoque reſciuit, quãuis ex epiſcopis multi contrà niterentur, in ſententia tamen ſua ille conquieuit. Poſtquàm verò, qui

F conuenerant, omnes imperatoris calculum confirmarunt, extemplo Nectarius baptiſmo initiatus, atque etiamnum myſtica veſte indutus, cõmunibus ſynodi ſuffragiis epiſcopus Conſtantinopoli declaratus eſt. Hæc ſic accidiſſe, Deo tanquam inſtrumento ipſo Principe vtente, à multis creditum eſt. Sed verúmne id ſit, an ſecus, affirmare certo nõ poſſum. Mihi quidem ipſe perſuaſerim, rem tantam non ſine prouidentia diuina actam eſſe, quum propter inſolitum nouúmque electionis & cõſecrationis morem, tum propter earum rerum quæ conſequutæ ſunt magnitudinem, coniecturam hãc faciens. Quod nanque placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, veriſimile eſt, Deum illi per ſynodum tantam epiſcopatum cõmiſiſſe. Cõſecratio quidem Nectarij tale conſecuta initium, auſpicatum quoque habuit finem.

Fauor etiam in electionib. epiſcopalibus obtinet. Nectari9 vir prætorius, profanus, & nõdũ baptizatus, mirisque epiſcopus Cõſtãtinopolitanus, præter opinionẽ omnium imperatore maximè approbante, eligitur.

** λογίοις ἀγαθῶν.*

Accipiebant olim ab epiſcopis ſuis benedictionem peregrè profecturi.

** ἀμύητον.*

Myſtica baptizatorum veſtis.

CAPVT XIII.

Senatusconſul ta Synodi Cõſtantinopolitanæ. Patriarchatus cõſtituti.

A Poſtea epiſcopi omnes vnà cum Nectario congregati, vt Nicænę fidei decretum certum eſſet, conſtituerunt, Hęreſim omnẽ damnarunt: & prouinciis diuiſis, Patriarchas conſtituerunt. Sanxerunt quoq; iuxta veteres Canones, vt epiſcopi in eccleſiis ſuis manentes, non temerè in aliarũ diœceſium fines tranſirent, nève ſe illegitimis, * cõſecrationibus non vocati ingererent: id quod antea, quum vniuerſalis Eccleſia perſequutionibus exagitaretur, factum fuerat. Quæcunque verò apud quoſque acciderent, vt genus eius ſynodus pro arbitrio ſuo ea ordinaret & ſtatueret. Præterea, vt ſecundum Romanæ vrbis epiſcopum, Conſtantinopolitanus antiſtes * primum ac præcipuum obtineret honorem, vt qui nouæ Romę curator ſit. Non enim vrbs ea tantum ita nominata eſt, & populi honoribus magiſtratibúsque exornata, verumetiam ſignis moribúsq; & legibus cũ Romanis in Italia iiſdem gloriatur ª, atque vtri-

** χειροτονίαις*

Ab epiſcopo Romano Cõſtantinopolitanus inter reliquos antiſtes primatũ obtinuit.
** πρεσβεῖα.*

B que ex æquo patria ſunt & dignitatis pręmia, & honorum iura. Igitur diœceſibus ordinandis Nectarius quidem Thraciam ſortitus eſt, & Megalopolim *. Ponticam autem diœceſim à Bithynia vſque ad Armenios, Helladio, qui Baſilio in Cappadocia ſucceſſerat: & Gregorio Nyſſæ, quæ & ipſa Cappadocum ciuitas eſt, epiſcopo attribuerunt. Prouinciam autem Melitinenſem Otreio reliquerunt. Aſianam verò adminiſtrationẽ Amphilochius Iconij, & Optimus Antiochiæ in Piſidia epiſcopi acceperunt. Aegyptus porrò ſub Timotheo Alexãdrino permanſit. Gubernationem autem Orientalium eccleſiarum epiſcopis earum permiſere, videlicet Pelagio Laodicenſi, & Diodoro Tarſenſi. Antiochiæ verò ſoli ſua relinquẽtes * priuilegia, Meletio etiã adhuc ſuperſtiti tribuerunt. Vrbibus autẽ circa Thraciam & * Scythiã ſitis, Terentium Tomitanum & Martyrium Marcianopolitanum præfecere. Quos quum imperator omnes viſos collaudaſſet, ſententia ſua calculos quoque eorum comprobauit. Et erat eorum illuſtris gloria: quippe qui eccleſias, pro eo atq; par

a Cõſtantinopolis vrbs Ro. exæquata. Patriarcharum ſiue diœceſium ordinatio. Per Megalopolim, hoc eſt magnã vrbẽ Conſtantinopolis hoc loco intelligenda.

** Apud Sozo. eſt, Diœceſim quã Ponticam à Bithynia vſque ad Armenios eſſe ciuiſſam Helladio Cæſarienſi, & Grego. Nyſſeno, & Otreio Melitinenſi, epiſcopis. lib. 7. c. 9*
** προνόμια.*
** Alibi ſub Scythiæ nomine Gotthorũ prouincia ſignificari videtur.*
Maximo Cynico dignitas adempta.
† l. 2. C. de ſum. Trin. Canones Eccleſiaſtici. Supplementũ Symboli Nicæni de ſpiritu ſancto.

C eſt, adminiſtrarent. De Maximo verò decreuere, vt neq; eſſet, neq; nomen epiſcopi haberet. quos verò conſecraſſet clericos, & quæcunque egiſſet, irrita vt omnia eſſent. Conſtitutione quoque imperator ſanxit, vt firma & perpetua eſſet Nicænæ fidei autoritas: atque vt omnes omnium locorũ eccleſiæ illis committerentur, qui in ſubſiſtentia trium eiuſdem honoris & eiuſdem gloriæ perſonarum, † diuinitatem vnam patris & filij & ſpiritus ſancti profiterẽtur. Et canonibus quibuſdam eccleſiarum exornandarum gratia promulgatis, etiam ſpiritus ſancti gloriam, vtpote ſimilem atq; æqualem patri & filio, ſancto Nicænæ fidei ſymbolo adiecerunt: Gregorio Nyſſeno id quod illi deeſſet ſupplente.

CAPVT XIIII.

Adana Ciliciæ vrbs. Nectari⁹ epiſcopalem ſuum diaconum adſciſcit.

Hiſ ita actis, ſimul & ſynodus finẽ ſuũ habuit, & reliqui epiſcopi ad ſedes ſuas redierunt. Nectarius autem Cyriacum Adanæorum epiſcopum ſecum retinuit, vt epiſcopalem diſciplinam ab eo addiſceret. hunc enim ad breue tempus à Diodoro Tarſenſi petierat. At ille non hũc ſolum, ſed & alios plurimos Cilices apud eum reliquit. In quibus & Martyrius, medicus optimus, erat: quem commiſſorum in iuuenili ætate peccatorum, ſibi conſcium habebat Nectarius. Eum tum in diaconorum numerũ cooptare ſtudebat. Martyrius verò miniſterij eius functionem refugiebat. Affirmabat namque, indignum ſe eſſe tanto munere, teſtémque vitæ malè peractæ ipſum Nectarium laudabat. Et ille: Quid, inquit, exiſtimas? Ego qui nũc epiſcopus ſum, an non iuuenis aliquando inconſideratè magis quàm tu vitam egi? Teipſum teſtem facio, qui adminiſter mihi improbæ ſæpe libidinis fuiſti. Martyrius porrò: At tu vir beate, ait, nuper admodum per baptiſmum omnem labem abluiſti, quum etiam epiſcopalem dignitatem es conſequutus. * Vtrumque verò, & ſacrum lauacrum, & munus epiſcopale, delictorum eſſe remedium & expiationem, ex ſacris nouimus conſtitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre videris à recens genito infante. Ego verò iamdudum diuino purgatus lauacro, eundẽ per libidinem vitæ curſum tenere perſeueraui.

D

Martyrius propter malè actã vitã & baptiſmũ profanatũ, perſuaderi à Nectario nõ poteſt, vt presbyteri ſuſcipiat dignitatem.

** ἀμφότερα δὲ καθάρσια ἁμαρτημάτων, ὡς τῶν ἱερῶν θεσμῶν ἐγνώκειμεν. Sozom.*

E

His dictis, ſacerdotij non ſubiit iugum. Cuius quũ non poſſim deprecationem pulchram non laudare, vt partem aliquam etiam hoc loco in præſenti hiſtoria obtineret, volui. Poſt ſynodum celebratã, vbi Imperator cognouit, quid Paulo Conſtantinopolitano olim epiſcopo accidiſſet, vt ſcilicet in exilio ab Arianis ſuffocatus enectúſque fuerit, tranſlato honorificè corpore eius Conſtantinopolim, in templo id repoſuit, quod Macedonius, qui inſidiatus illi fuerat, conſtruxit. Id nunc quoque appellationem Pauli retinet, maximum atque præclariſſimum, & quodammodo à paucis aliis ſecundas ferẽs. Qui verò rem eam ignorant, diuũ Apoſtolum Paulum conditum ibi eſſe arbitrãtur. Sub idẽ tempus, ſacræ etiã Meletij reliquiæ Conſtantinopoli Antiochiam ſunt perlatæ, & proximè apud martyrem Babylam repoſitæ. Dictũ autem eſt, imperatoris iuſſu corpus eius in publicis viis omnibus, præter Romanorum morem, intra vrbium mœnia receptum: precationibúsque &

Oſſa Pauli Cõſtãtinopolitani martyris in Cõſtãtinopolim relata. Pauli tẽplũ ibidem.

Meletij corpus Cõſtantinopoli Antiochiã deportatum ſummo cum honore.

F pſalmodiis alternis in vrbibus decantatis, donec Antiochiam pertigit, honoratum eſſe. Tantum verò viri huius deſiderium in animis hominum omnium relictũ eſſe ferũt, vt illius formã & effigiem in parietibus & tabulis depingi, & in anulis exculpi curauerint. Meletius quidem tanto cum honore humatus eſt. Cui, ad gregem illius paſcendum, Flauianus ſubſtitutus eſt: iuſiurandum, quo obſtrictus fuerat, paruifaciens. Paulinus enim adhuc viuebat. Proinde vrbem Antiochenã, quæ paululũ conquieuerat, turbæ rurſum exceperunt. Multi namque à Flauiano deſciſcentes, Paulino ſe adiunxerunt. Cuius ſanè rei gratia, non ſolùm Antiocheni ipſi, verùm etiam vicini circumcirca epiſcopi, inter ſe diſſenſere. Aegyptij nãque, Arabes & Cyprij propter Paulinum, veluti iniuria is affectus eſſet, indignabantur: Syri autem, Phœnices, Palæſtini, & qui Armeniam, Cappadociam & Galatiam incolunt, quique ad Pontum Euxinum ſunt, maxima * ex parte Flauiano fauebãt. Porrò

Deſiderium hominum erga Meletiũ defunctum.
Flauianus Antiochiæ, contra iuſiurandũ ſacramentũ, epiſcopatum poſt Meletij mortem ſuſcipit. Noua diſſenſio in eccleſia Antiochena.

Diſſentio ea in vicinas quoq; regiones progreſſa.

** Occidentales epiſcopi Flauiano & ordinatoribus eius infenſi.*

A Damaſus Romę epiſcopus, & Occidentales antiſtites, Flauiano plurimùm ſuccenſebāt: & ad Paulinum ſcribentes in epiſtolis, quas Synodales appellare mos eſt, ei nomē præſulis Antiochenę eccleſię tribuebant, Flauianum autem prorſus auerſabantur. Neque verò minus Diodorum Tarſenſem, & Acacium Berrbœum, qui illi manus impoſuerant, accuſabāt: quos etiam à cōmunione excluſerūt. Vt verò certius rem eam cognoſcerent, & ipſi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex Oriente in Occidentem eos euocantes.

CAPVT XV.

Sozo.lib.7. cap.12. Propter Arianorū receſsionē noua i eccleſia turba exorta. Theodoſii cū aliis hæreſiū auctoribus Conſtantinopoli congreſsus.

EOdem tempore, quum Ariani ex ſacris ædibus deturbarentur, & Catholici in poſſeſsionem earum vacuam inducerentur, nō paruæ exortę ſunt turbę. Quapropter imperator Theodoſius exiguo à priore ſynodo temporis interuallo, anteſignanos vigētium tum hæreſium rurſum conuocauit, vt alterum iſtorum fieret: videlicet, B vt vel ipſi aliis opinionem ſuam perſuaderent, vel ab aliis ad aliam complectendam perſuaderētur, de rebus quæ in controuerſia eſſent: in vnā eandémque ſententiam omnes adductum iri ratus, ſi in publico auditorio opiniones dubiæ per diſputationem diſcuterentur. Quum autem vniuerſi conueniſſent. (factum id eo anno, quo filium [a] Arcadium Auguſtum renunciauit) conſilium de ſynodo celebranda cum † Nectario Conſtantinopolitano communicauit, cohortatus, vt quæſtiones vnde hæreſes orirentur omnes, in publicam deducerentur diſputationem, quò quum vna fieret eccleſia, atque vnum inter omnes conſentiens conſtitueretur dogma, tum vniuerſi religionē, ita vti decet, colerent, neque quidquam cōtrouerſiæ relinqueretur [b]. Nectarius plurima ſecū animo reuoluens, Nouatianorū epiſcopum [c] Agelium accerſiit, eiuſdē cuius ipſe erat de cōſubſtantiali ſententiæ virū: qui ⁎ quòd factis potius virtutem declararet, & à verborum nugamentis & faſtu alienus prorſus eſſet, alium vicem ſuam ad deſpiciendum quid facto opus eſſet, atque etiam (ſi hoc vſus ferret) ad diſputandum, deſignauit [d], Siſinium C nomine, qui tum in lectorum ordine enitebat, & breui pòſt epiſcopatū eius ſuſcepit: hominem ad inueniendum perquàm ingenioſum, & ad id quod inueniſſet eloquendū valde commodum: nec minus ad arcanos & latentes ſacræ ſcripturæ ſenſus inquirendum, eòque copioſè ſuam lingua exponendum, ſane quàm idoneum, necnon prophanæ ſimul & ſacræ philoſophiæ egregiè peritum. Is, quod rectiſsimè tum dicere viſus eſt, ſuaſor fuit, ne qua cum eis qui aliter opinarentur, ſuſciperetur diſputatio, vt quæ aliam ex alia litem & contentionem parere ſoleret: ſed vt illi interrogarentur, an eos ſacrorum oraculorum interpretes, qui prius extiterint, quàm diſsēſio in eccleſiis orta ſit, admitterent. Ac ſiquidem ſentētias illorum reiicerent, tum fore dixit, vt eos etiam factionis ſuæ populares eiiciant. Sin verò idoneos illos ad declarationem ſeu deciſionem cōtrouerſiarum eſſe putarent, ſtatim illorum libros in medium proferri

a Arcadius Auguſtus renunciatus.

b Nectarius Agelium Nouatianū epiſcopū in conſiliū adhibet. c Agelius vita ſanctitate quā diſputationum ... ⁎ ... d Agelius in conſiliū ad Siſinium ... Optimū Siſinij conſilium quomodo contra ... hæreticos ſit procedendum. Conſilij eius certa ratio.

debere. Atque hoc ſic ſuaſit, quòd certò ſciret, D veteres quum in diuinis literis coæternum patri filiū inuenerint, haudquaquam ab initio aliquo generationem eius incepiſſe, dicere auſos fuiſſe. Vt autem & Nectario & imperatori optimū hoc conſilium eſſe viſum eſt, omnibus qui euocati fuerant coactis, cognoſcere primùm, quid de veterum ſcriptis illi ſentirent, tentauit. Atque vbi illi clamore & admiratione ſuā erga illos affectionem & pietatem indicarunt, apertè pronunciauit: Si teſtea illi dogmatis claſsici & idonei eſſent, facile eos quæſtionē rei cuiuſlibet deciſuros, ſi ipſi in eo acquieſcerent, quod illi de cōtrouerſiis eiuſmodi & ſenſerint & dixerint. Quandoquidem autem etiā de eo hæreſium duces diſſentiebāt (non omnibus enim eadem de veterum opinionibus ſententia erat) rem ſecum ipſe perpendens imperator, intellexit propterea illos propoſitam ſibi cōditionem repudiare, quòd diſputationibus ſuis conſiderent.

Imperator ſynodo bonę epiſcoporū præſidet. Idē hæreticorū de veterū patrū autoritate & teſtimoniis ſententiā exquirit. Hæretici diſputationib[us] confidentes.

Quam ob rem iniquam ſententiam eorum moleſtè ferens, hæreſim quámque libellum, opinionem cuiuſque complectentem, offerre ſibi iuſsit. E

Atque vbi dies conſtituta aduenit, ex eis qui trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem profitebantur, Nectarius affuit, & Agelius: ex Arianis autē Demophilus: Hæreſis ſuæ nomine, Eunomius: Eleuſius autem Cyzicenus, Macedonianorum partes propugnans. Porrò imperator opinionibus hæreticorum omnibus perlectis, ſolam admiratus eſt, & veram eſſe iudicauit, quæ trinitatem ὁμοούσιον cō + ſubſtantialem deprædicat: reliquas verò vt veritati repugnantes, conſcidit. Enimuerò eis qui Nouati hæreſi laborant, nihil aduerſi accidit: quippe qui Eccleſiæ catholicæ, præterquam in re vna, conſentirent, & ὁμοουσίῳ conſubſtantiali admodū inhærerent. Reliquæ autem hęreſes grauiter epiſcopos ſuos accepere, quòd non ſatis conſideratè cum imperatore egiſſent. Plurimi etiā ex eis, opinione illorum ſpreta, ad ſententiam laudatam tranſiere [e].

Iubet imperator hæreſim quamque, opinionē ſuā in ſcriptū relatā ſibi exhibere. Libellum Catholicorū approbat, reliquos diſcerpit. Aliæ hæreſes duces ſuos quòd parum prudenter cū imperatore egiſſent, reprehendunt. Noua Theodoſij contra hæreticos cō ſtitutio.

e L.Omnes vetita. C de hæretic. & Manich.

Deinde imperator legem tulit, ne à Conſubſtantialis fidei profeſsione abhorrētes, conuentus aliquos eccleſiaſticos agerēt: néve poſtea de fide docere auderent, aut eligendi conſecrandíque quempiam, poteſtatem haberent. Sanxit præterea, vt il- F li partim ex agris & vrbibus pellerētur, partim ⁎ ærarij fierent, neque quicquam cum reliquis ciuibus cōmune haberent. Conſtitutionibus eiuſmodi pœnas graues addidit, ſi quenquam contra decreta ſua commiſiſſe comperiſſet. Sed eas executioni non mandauit: metum enim tantum hæreſium ſtudioſis incutere voluit. Et id maximè ſtudio habuit, vt populi imperio eius ſubiecti, eandē ſecum de Deo obtinerent opinionem. Quapropter magno etiam eos proſequutus eſt honore, quos ab hæreticis ad eccleſiam vniuerſalem tranſiiſſe cognouit. Quum ſynodus Conſtantinopoli iterum, ſicuti dictum eſt, ſub imperatore Theodoſio ageretur, ex Occidente literæ venerunt, vt ipſi quoque Romam ad concilium ibi maximum inſtitutum, in quo de rebus etiam Antiochenis inter Paulinum & Flauianum decideretur, venirent.

⁎ ... L.cunctis hæretici. cū ll. ſeq. Eod.

Theodoſius orthodoxos præcipue honorauit. Accipiūt Orientales epiſcopi Cōſtantinopoli ab Occidentalibus ſynodalē epiſtolā, qua Romam ad concilium euocantur.

Cæterùm qui Conſtantinopoli congregati erant epiſcopi, profectionem Romanam vt in-

† Idem cum Nectario, de re per publicam diſputationem celebrando conſultat.

† Nouatiani in ſententia ὁμοουσίου Catholicis aſſentientur, & propterea à Theodoſio damnati non ſunt.

Orientalium antiſtitũ ſcriptũ ad Occidentales.

A commodam detrectarunt. Epiſtolam autem ſcripſerunt, in qua excitatam in eccleſia ab hæreticis procellam maximam expoſuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perſtrinxerunt, ſummatímque Apoſtolicam ſententiam inſeruerunt. Sed virilem eorum animum, verámque ſapientiã, illæ ipſæ literæ declarabunt, in hæc verba conceptæ.

CAPVT XVI.

Grauiter in Oriente Catholici ab Arianis afflicti.

REuerendiſsimis dominis, & maximè pijs fratribus atque collegis, Damaſo, Ambroſio, Brittoni, Valeriano, Aſcholio, Anemio, & reliquis ſanctis epiſcopis, in magna vrbe Romana coactis: ſancta ſynodus orthodoxorum & rectè ſentientium epiſcoporum in magna vrbe Conſtantinopolitana congregatorum, in Domino ſalutem.

Pietatem veſtram tanquam ignaram docere, & B ærumnarum vim nobis ab impotenti dominatione Arianorũ illatarum commemorare, ſuperfluũ fortaſſe eſt. Non enim exiſtimamus pietatem veſtram, res noſtras tam nihil ad ſe pertinere iudicare, vt de eis commonefacienda ſit, in quibus condolere eam nobiſcum oportuit. Neque tales ſunt quas pertulimus tempeſtates, vt latère tenuitate ſua potuerint. Et tempus perſequutionum propinquum, recẽtem adhuc memoriam conſeruat, non eis tantum qui afflicti ſunt, ſed etiam qui per charitatem afflictorũ miſerias, ſuas ipſorum ærũnas eſſe reputant. Heri nanq;, vt ita dicamus, & nuper admodum, alij quidem exilij vinculis ſoluti, ad eccleſias ſuas per afflictiones innumerabiles poſtliminio redierunt. Quorundam autem in exilio defunctorum relatę ſunt reliquiæ. Quidam etiam poſt reditum, quum in feruẽtem adhuc hæreticorum incidiſſent furorem, acerbiora quoque domi, quàm in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem vſque, ſicuti beatus Stephanus, obruti. Alij varijs conciſi verberibus & flagris, ſtigmata & notas adhuc Chriſti & vibi-

Pij afflictiones tolerãdo vel pœnas delictorum luunt, vel ad patientiã exercentur. Gratiarum actio in ærumnis.

C ces in corpore ſuo circumferunt. Pecuniarum verò multas, & excuſsiones vrbium, & priuatorum bonorum publicationes, inſidias ſtructas, contumelias, & vincula, quisnam enumerare queat? Re uera profectò in nobis afflictiones multiplicatæ ſunt ſupra numerum, fortaſſe vel ꝙ peccatorum pœnas perſoluimus: vel quòd benignus Deus pro ſuo in homines amore, per tantam vim & multitudinem malorum nos exercuit. Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tãtas afflictiones ſeruos ſuos caſtigarit, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum nos rurſum eduxerit in refrigerium. Nobis verò diuturno opus eſſet ocio, & tempore multo, ad eccleſiarũ reſtitutionem, vt perinde atque ex longa ægritudine, paulatim ſedula cura eccleſiæ corpus cõfirmantes, ad priſtinam valetudinẽ & ſanitatem reduceremus.

Difficultas reſtaurandarum eccleſiarum catholicarum. Hæretici lupi.

Quanquam enim maximè à vehementi iniuria perſequutionum videmur eſſe liberati, & eccleſias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graues tamen adhuc nobis imminent lupi, qui etiam ex ouilibus depulſi, in ſyluis & ſaltibus greges diripiunt, conuentus contra nos cogunt D vulgi ſeditiones mouent, & nihil quod in eccleſiarum detrimentum cedat, nõ tentant. Quapropter, quod diximus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sed enim quum fraternã veſtram erga nos pietatem cõſeruantes, & dilectionẽ exhibẽtes, indicto Romæ de voluntate Dei cõcilio, per Dei amantiſsimi imperatoris literas, nos quoque, vt membra veſtra propria, eò euocaueritis, vt poſteaquam tum quidem ſoli nos calamitatibus addicti atq; adiudicati fuimus, nũc tandem in cõſentienti ipſorum imperatorum de vera pietate, concordia, non ſine nobis regnetis: ſed & nos vnà vobiſcum, iuxta Apoſtolicam vocem, regnemus: in votis nobis erat, ſi fieri poſſet, vt ſimul omnes eccleſiis relictis, ſeu deſiderio ſeu vſui veſtro, per gratificandi ſtudiũ ſatisfaceremus. Quis enim nobis alas veluti columbæ tribuat, vt volitemus, & ad vos perueniamus? Quum verò id, ſi fieret, prorſus eccleſias nudaret, quæ nuper renouari cœperunt, & res hæc multis omnino impoſsibilis ſit. Conuenimus nanque Conſtantinopolim literis proximis adducti, quas reuerentia ve E ſtra poſt ſynodum Aquileienſem, ad Dei amãtiſſimum imperatorem Theodoſium dedit, ad ſolã hanc, Cõſtantinopolim vſque, profectionem inſtructi, & de vna hac ſynodo ab eis qui in prouinciis permanſere epiſcopis, aſſenſionem acceptam habentes. De longiore autem profectione neque neceſsitatem aliquam expectauimus: neq; quicquam omnino prius audiuimus, quàm Conſtantinopoli conuenimus. Ad hæc, ea eſt conſtituti temporis anguſtia, vt neque ad iter longius nos inſtruendi ſpatium habeamus: neque omnes in prouinciis communionis noſtræ epiſcopos, de profectione tali certiores facere, & comprobationem eorum accipere poſsimus. Quum hæc, & multa præterea alia, aduentum complurium impedirent: quod reliquum erat, ſimul & ad res pleraſque corrigendas, & noſtram erga vos charitatem declarandam faciendum duximus, vt reuerendiſsimos atque honorandos maximè fratres & collegas noſtros, Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, epiſcopos, quo viæ laborem Romam vſque alacribus ſubirent animis, exoraremus: per quos, vo F luntatem & ſententiam noſtram pacificam eſſe, & vnionis coniunctioniſque conſilium & finem ſibi propoſitam habere, oſtendimus: ardoremq́ue ſimul pro ſaniore fide noſtrã, manifeſtò declaramus. Nos enim, ſiue perſequutiones, ſeu afflictiones, ſiue Imperatorum minas, ſeu magiſtratuum feritatem, ſiue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis ſuſtinuimus, pro Euangelica fide Nicææ apud Bithynios à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit, pertulimus. Eam enim & nobis, & vobis, aliiſque adeò omnibus qui veræ fidei verbum nõ peruertunt, complacere oportet, quippe quę antiquiſsima & † baptiſmo conſentanea ſit, credere nos docens in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, videlicet vt diuinitas & poteſtas vna patris & filij & ſpiritus ſancti, & eiuſdẽ honoris dignitas, & coæternum regnũ in tribus perfectis ſubſiſtentiis, ſiue tribus perfectis perſonis credatur: ita vt neque Sabellij contagio locum habeat, ſubſiſtentiis confuſis, ſeu proprietatibus ſublatis: neq; Eunomianorũ & Arianorũ & Pneumatomachorum

Per Gratiani imp. e. literas Orientales epiſcopi in Occidentem euocati.

Excuſatio legationis, cur Orientales ad concilium Romæ venire recuſauerint.

Mãdatarios ſuos Romã Orientales mittunt.

† ἀκόλουθον baptiſmo conſentaneam.

Vera trinitatis & vnius Dei theologia.

A blaſphemia ſeu maledicentia inualeſcere poſsit, ſubſtantia vel natura vel diuinitate diuidenda, & increatæ conſubſtantialique & coæternæ Trinitati, † poſteriore quapiam ſiue creata ſeu alteri ſubſtantiali natura inducẽda. Inhumanationis etiam Domini rationem minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carẽtem, aut imperfectam carnis * adminiſtrationem credentes. Certò quippe ſciẽtes, perfectum quidem ante ſecula fuiſſe Deum verbum, perfectum verò hominem in extremis diebus propter ſalutẽ noſtram eſſe factum. Et fides quidem quæ à nobis conſtanter deprædicatur, in ſumma ſic ſe habet: de qua ampliorem etiam animorũ conſolationem percipere poteritis, ſi nõ grauabimini decreti libellum, quod Antiochiæ à ſynodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proximè Cõſtãtinopoli ab vniuerſali concilio promulgatũ eſt, legere. In quibus & fuſius fidem profeſsi ſumus, & hæreſes nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate cõfoſſas, in ſcriptum retulimus. Porrò de ſingu-

† μεταγενεστέρᾳ
Verbi Dei incarnatio.
** ἀνεργοτέραν*
Legitima epiſcoporum cõſecratio.

B laribus eccleſiarum adminiſtrationibus, veterem ſcitis eſſe ſanctionem, & ſanctorum Nicææ congregatorũ patrum decretũ, vt in prouincia quaque, prouinciæ eius epiſcopi, & cũ eis, ſi illi velint, finitimi quoque electiones & conſecrationes, ex vſu publico peragant. Iuxta eiuſmodi conſtitutionem, quũ alias apud nos eccleſias ordinari atq; adminiſtrari, tum in celeberrimis quibuſque Antiſtites renunciatos eſſe, ſcitote. Proinde in recens fundata, vt ita aliquis dicat, Conſtantinopolitana eccleſia, quam nuper tãquam ex ore leonis, ſic ex blaſphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miſerationes Dei, in vniuerſali ſynodo, communi & publico conſenſu in ipſius Dei amãtiſsimi imperatoris Theodoſij conſpectu, clero omni & ciuitate cuncta ſuffragante, reuerendiſsimum & Dei amantiſsimum Nectarium epiſcopũ legimus. In vetuſtiſsima verò, proindéque Apoſtolica eccleſia Antiochiæ apud Syros, in qua prima venerandum Chriſtianorum nomen extitit, prouinciales & Orientalis diœceſis epiſcopi conuentu acto, canonicè & legitimè reuerendiſsimũ

Nectarij electio.

C & Dei amãtiſsimum Flauianum antiſtitem crearunt, eccleſia tota conſentiente, & quaſi voce vna virum eum cohoneſtante. Quam electionem vt ordinariam & legitimam, ſynodi etiã communitas cõprobauit. In ea verò eccleſia, quæ aliarum omnium mater eſt, Hieroſolymis, reuerendiſsimũ & Dei amantiſsimũ Cyrillum epiſcopum eſſe ſcimus, itẽ iamdudũ à prouincialibus epiſcopis electum, qui ſanè diuerſis in locis plurimùm aduerſus Arianos decertauit. ª Quæ quum legitimè & canonicè apud nos acta obtineant, vt in eis pietas etiam veſtra læta & gratulabunda acquieſcat, hortamur, ſpirituali ſcilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorem hominũ omnem & affectionis in aliquem inclinationẽ contrahente, eccleſiarúmq; ædificationem & cõmodum conſuetudini & gratiæ alicuius ſingulari præferente. Sic nanque fidei verbo ad conſenſum & concordiam redacto, & Chriſtiana charitate confirmata, illud vſurpare, quod ab Apoſtolis eſt damnatum, deſinemus: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Sed quum omnes nos Chriſti eſſe conſtiterit, qui in nobis diuiſus non eſt,

Flauiani.
Cyrillus epiſcopus Hieroſolymitanus. Quod in epiſcoporum electionib⁹ ſpectari poſſit non debeat.
a Vt Nectarij & Flauiani electionem gratam ratamq; habeant, petit.
Vnio & concordia eccleſiæ in primis conſectanda.

Deo bene iuuante, integrum atque indiuiſum Eccleſiæ corpus cõſeruabimus, & ad tribunal Domini cum fiducia & libertate conſiſtemus. Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomium, atque aduerſus rabiem & inſaniam Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samoſateni, & Macedonij ſcripſerunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas propalam damnarunt, dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationem minimè peruerſam retinemus, neque vel anima vel mente carentem aut imperfectam carnis adminiſtrationẽ credentes. D

Condemnatio hæreticorum.
Et in his Apollinaris Laodiceni.

CAPVT XVII.

SEdenim Damaſus, vir celeberrimus, vbi hanc quoque hæreſim exortam eſſe cognouit, nõ Apollinarim modò, ſed & Timotheũ ſectatorem eius exauctoratũ ſemel atq; iterum proſcripſit. Atque id epiſcopis Orientalibus per epiſtolam ſignificauit: quam vt hiſtoriæ annecterem, ex vſu eſſe putaui. Ea de verbo ad verbum ſic habet. E Quod Apoſtolicæ ſedi charitas veſtra debitam exhibet obſeruantiam, vobis ipſis plurimùm, & maximè Eccleſiæ ſanctæ eo honore tribuitis, filij reuerendiſsimi. In qua conſidens ſanctus Apoſtolus docuit, quomodo nos quæ ſuſcepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidem iudicio noſtro, honore tanto inferiores ſumus. verũtamen ea de cauſa, quocunque poſſumus modo, operã damus, ſi aliqua ex parte ad gloriam beatitudinis eius accedere poſsimus. Scitote igitur, Timotheũ iam olim impurum ac profanum Apollinaris hæretici diſcipulum, vnà cum impio eius dogmate, à nobis exautoratũ, damnatúmque eſſe. Et haudquaquam credimus, reliquias eius ratione aliqua in futurum robur accepturas. Sin verò ſerpens ille antiquus, qui extra Eccleſiam eſt, ſemel atque iterum mortu enectus, ad ſuam ipſius pœnam reuiuiſcat, & vt mortifero veneno ſuo infideles quoſdã perfundet, tentare non deſinat, eum perinde atque præſentem peſtem declinate. Et ſimul memoria F retinentes fidem Apoſtolicam, eámque in primis quæ Nicææ à patribus in ſcriptum eſt relata, in fide gradu firmo immobiles fortiter atque perſeueranter conſiſtite. Et poſthac clericos aut laicos veſtros, vanas diſceptationes, & abrogatas quæſtiones, audire non patimini. Iam enim ſemel typum & formam propoſuimus, vt quicunque ſe Chriſtianum eſſe agnoſcit, illud ſeruet quod ab Apoſtolis eſt traditum, ſancto Paulo videlicet dicente: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Siquidem Chriſtus filius Dei, Dominus noſter, hominum generi per paſsionem ſuam pleniſsimam contulit ſalutem, vt hominem vniuerſum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret. Hunc ſi quis ſiue in humanitate, ſeu in diuinitate defectum aliquem habuiſſe dicat, diabolici is ſpiritus plenus, gehennæ ſe filiũ eſſe oſtendit. Quid igitur denuò à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apoſtolicæ ſedis iudicio, præſente etiam Alexandrinæ vrbis epiſcopo Petro, damnatus eſt, vnà cum magiſtro ſuo Apollinari. Qui etiam in iudicij die debitas pœnas &

Scriptũ Damaſi Romani epiſtola ad Orientales epiſcopos.
Damaſus ſe ſedis ratione Petrum. Timotheũ diſcipulum Apollinaris in dogmate ſuo cõdemnat.
Fides Nicæna laudatur.
Refutatio breuis hæreſis Apollinaris.

A oas & cruciatus ſuſtinebit. Sin leuiores quoſdam homines, ille, perinde atq; ſpem aliquam habens, perſuaſione ſua ducit, quicunq; verā in Chriſtum ſpem profeſſione Apollinaris mutauit, itidem ve ille peribit Eccleſiæ canoni reluctans. Deus vos, filij reuerendiſſimi, conſeruet incolumes.

CAPVT XVIII.

Profeſſio catholicæ fidei Damaſi papæ, ad Paulinū epiſcopū.

Hæreticorū opinionum quarundam condemnationes.

a In eo fortè conuentu, de quo ſupr. ca. 10. est. Sed in comment. est, Cōſtantinopoli actum.

INnimuerò quædā etiā alia, qui in magna vrbe Roma congregati erāt, aduerſus varias hæreſes ſcripſere. Ea neceſſariò operi noſtro inſerēda eſſe duxi. Et primùm vniuerſalis fidei ꝓfeſſionē Damaſus Papa ad Paulinū in Macedonia epiſcopum, qui etiam [a] Theſſalonicæ fuerat, miſit. Atq; inter alia ille hæc quoque commemorat.

Quandoquidem poſt concilium Nicænū error iſte emerſit, vt quidam impuro ore dicere audeat, ſpiritum ſanctū per filium genitum eſſe: anathemate eos ferimus, qui nō cum libertate omni, vnà cum patre & filio vnius & eiuſdem ſubſtantiæ &
B poteſtatis exiſtere ſpiritum ſanctū prædicāt. Anathemati itidem ſubiicimus Sabellij erroris ſectatores, qui patrem & filiū eundem eſſe dicit. Anathemate iugulamus Arium & Eunomiū, qui tametſi diuerſis verbis, pari tamē impietate, filium & ſpiritum ſanctū vnum eſſe confirmāt. Item Macedonianos, qui ex Arij radice ſuccreſcentes, nō impietatem, ſed cognomen tantum mutarunt. Item Photinum, qui Ebionis hæreſim renouans, dominum noſtrū Ieſum Chriſtum ex Maria tantū profitetur. Item eos qui duos eſſe filios affirmant, alterum ante ſecula, alterum poſt carnē ex perpetua virgine Maria aſſumptā. Anathemate præterea mactamus illos, qui Dei verbum, pro rationali anima in carne humana verſatum eſſe contendūt. Hoc ipſum nanque Dei verbū, non pro rationali & intellectuali anima in ſuo ipſius corpore fuit: ſed noſtrā, hoc eſt rationalem & intellectualē ſine peccato animā ſuſcepit & [b] ſeruauit. Non minus anathemate perſequimur eos qui dicunt, verbum Dei à patre [c] extenſione & cōtractione ſegregatum eſſe, & † ſubſiſtere id nō poſſe, aut qui finem
C id ſuum habiturū eſſe blaſphemāt. Eos porrò qui ex eccleſiis in alias tranſeunt eccleſias, tantiſper alienos à cōmunione noſtra eſſe ducimus, dum ad eaſdē, in quibus primùm electi ſunt, vrbes reuertātur. Si quis verò, alio ex vno loco in alium trāſeunte, in illius adhuc viuentis locū ſit per electionem ſurrogatus, tādiu ille qui vrbem ſuā reliquit, epiſcopali dignitate carebit, donec ſucceſſor eius in Domino obdormierit. Si quis nō perpetuò patrem, & perpetuò filiū, & perpetuò ſpiritū ſanctū eſſe dicat, anathema ſit. Si quis nō dicat, filium genitū ex patre, hoc eſt, ex ſubſtātia eius diuina, anathema ſit. Si quis nō dicat, verum Deum eſſe Dei filium, ſicuti verū Deum patrem eius, & illū omnia poſſe, & omnia noſſe, patríque ſimilē eſſe, anathema ſit. Si quis dicat, quum in carne degēs filius Dei in terris fuit, eundē in cœlis & cum patre non fuiſſe, anathema ſit. Si quis dicat, in paſſione crucis filiū Dei & Deū verbū, diuinitatē, & nō carne vnà cum anima, quā in ſerui ſibi aſſumpta forma, vt ſancta ſcriptura dixit, induit, dolorē pertuliſſe, anathema ſit. Si quis nō dicat Dei Verbum carne paſſum, & carne crucifixū, & carne mortē guſtaſ-

b ἔσωσεν.

c τῇ ἐκτάσει καὶ τῇ συστολῇ.

Aduerſus epiſcopos ex vna ſede in aliam tranſeuntes.

† ἀνυπόστατον εἶναι,

ſe, primogenitū factum ex mortuis, pro eo atque D
vita eſt & † viuificās, quippe Deus anathema ſit. Si quis nō dicat, eum in carne quam aſſumpſit, ad dextram patris ſedere, in qua etiam adueniet iudicaturus viuos & mortuos, anathema ſit. Si quis nō dicat, ſpiritū ſanctū verè & propriè ex patre eſſe, quemadmodum & filium, eundemq; Deum Dei verbum, ex diuina ſubſtātia, anathema ſit. Si quis dicat, ſpiritum ſanctum creaturam, aut per filium genitum eſſe, anathema ſit. Si quis nō dicat, patrē per filium poſtea incarnatum & ſpiritum ſanctū creaſſe omnia, viſibilia videlicet & inuiſibilia, anathema ſit. Si quis nō dicat, patris & filij & ſpūs ſancti vnā deitatem, poteſtatem, potentiā, vnam gloriam, * vnam proprietatem, vnum regnum, vnā voluntatem & veritatem, anathema ſit. Si quis nō dicat, tres eſſe veras perſonas patris & filij & ſpiritus ſancti, æquales, ſemper viuentes, omnia & viſibilia & inuiſibilia cōtinentes, omnia potētes, oīa iudicātes, oīa viuificātes, omnia creātes, omnia ſeruātes, anathema ſit. Si quis nō dicat ſpiritum ſanctū perinde atq; filium & patrē ab omni creatura E
adorandum eſſe, anathema ſit. Si quis de patre & filio rectè ſentiat, de ſpiritu verò ſancto hallucinetur, hæreticus eſt. Quoniā omnes hæreticos, de filio Dei, & de ſpiritu ſancto perperam ſentiētes, in Iudæorum & ethnicorum infidelitate hærere † conſtat. Si quis diuinitatem diuidat, † ſingillatim Deum patrē dicens, & Deum filiū, & Deum ſpiritum ſanctum, & contendat * tres deos dicendos eſſe, & nō vnum Deum propter vnam diuinitatē in tribus ſubſiſtentiis, vnámq; poteſtatem, quam eſſe credimus & ſcimus, patris & filij & ſpiritus ſancti: aut ediuerſo ſubtrahens filium & ſpiritum ſanctum, exiſtimet ſolum patrem Deū dicendum, vel vnum ipſum Deum credendum eſſe, anathema ſit. Nam nomen deorum & angelis, & omnibus ſanctis, à Deo per gratiam impoſitum atque tributum eſt. De patre autē & filio & ſpiritu ſancto, propter vnam & æqualem diuinitatem, non deorum nomina, ſed Dei noſtri nomen ſignificatur & declaratur. Vt credamus, nos in patrem & filium & ſpiritum ſanctum tantum baptizari, & nō in archangelorum aut angelorum nomina: ſicuti F
hæreticos, aut Iudæus, aut ethnicos inſanos. Ipſa igitur hæc Chriſtianorū eſt ſalus, vt fidem habentes Trinitati, ipſi patri & filio & ſpiritui ſancto, & baptizati in ipſam, vnam ſcilicet Deitatem & poteſtatem & diuinitatem & ſubſtantiam, in ipſum Deum credamus.

† ζωοποιόν.

** ἰδιότητα.*

† ἀνάμιξιν. Quædā exemplaria nō habent, Tres.

CAPVT XIX.

Alemanicū bellum.

Maximus è Britānia tyrannus prodit.

Probus res Italiæ administrat: Iuſtina Ariana Ambroſio negociū faceſſit.

HÆc quidem Gratiano adhuc ſuperſtite acta. Quum autem ſynodi, quas diximus, celebrarentur, & Gratianus bello Alemanico occupatus eſſet, Maximus quidam ex Britaniæ partibus coortus, tyrannus extitit. Et quia vniuerſum Romanorum imperium ſibi ſubiicere in animo habuit, Valentinianum primùm aggreſſus eſt, etiamnum adoleſcentulum, in Italia degentem: quum quidē Probo, qui cōſularem obtinebat poteſtatē, rerum ibi adminiſtrandarū ſumma commiſſa eſſet. Quo tempore Iuſtina etiā magni quidem Valentiniani coniunx, iunioris autem mater, Ariana

A nioni ſubſidiũ fert:imperator verò,dũ rectã ſentẽtiam oppugnat, cõtra Deum bellum mouet. Et tu quidem cœleſti armatura ornatus, fugæ te cõmiſiſti: ille autem recta opinione munitus,ſuperior eſt, & hoſtem ſuũ vincit. Prorſus enim veræ pietati, autor & legiſlator eius adeſſe ſolet. Atq; hæc quidem, quum longè adhuc abeſſet, Theodoſius ad Valentinianum ſcripſit. Breui verò pòſt,exercitu ſtrenuò collecto, contra tyrãnum duxit. Metuebat nanque,ne contra iuniorem imperatorem Maximus rem etiam rectè gereret: atque inde maioribus comparatis viribus. Orientis etiam imperium ſibi ſubiiceret. Fuit tum Perſarum apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono Septembris menſis die natus eſt, quem Honorium nominauit. Sed enim exercitu rebus omnibus magnificè inſtructo, & Arcadio filio Conſtãtinopoli relicto, Theſſalonicam profectus eſt, vbi Valentinianum conuenit. Et primùm animam eius fide paterna reſtituta,& morbo materno depulſo,curauit: deinde bono etiam B animo eſſe, neque de imperio metuere eum iuſſit. Legatos autem qui à Maximo venerant,neque reiecit prorſus, neque propalàm admiſit. Copiiſque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama verò inde, pro eo atque cuique viſum erat, afferebatur. Conſueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, ſermones confingere: & maiores quoque, præcipuè ſi quam habent cauſam & prætextum de eis quibus fauent, rumores excitare, vt qui rerum ſemper nouarum cupidi ſunt. Quod tum quoque Conſtantinopoli accidit. De bello enim alius aliud commentus, in vulgus id ſpargebat: omnes verò deteriora magis nunciabant. Et quanuis nemo bello interfuiſſet, perinde tamen atque in re præſenti bellum geri vidiſſent, quæ ibi accidiſſent narrabant. Porrò Ariani,qui ab eccleſiis repulſi fuerãt, in animis ipſi ſuis bellum agitantes, rumores ſerebant, imperatorem ſcilicet à tyranno victum, & tot atque tot noſtrorum cæſos eſſe, primo quoque etiam tempore imperatorem ipſum in tyranni manum peruenturũ. Et quum alia quædam inſuper vulgarentur,quæ ab eis excogitata fuerãt,pro veris certiſq; C rebus habebantur. Proinde concurſu ingenti facto, vecordi confidentia & impetu, in epiſcopi Nectarij ædes ignem iniecerũt, eáſque incenderunt, propterea quòd eccleſias is moderaretur. Atque hæc quidem ſic agebantur. Imperator autem Theodoſius bellum ex ſententia geſſit. Milites nanque quos tyrannus habebat,apparatũ bellicum & ingentes Theodoſij copias veriti, ipſaq; adeo fama earum territi, ☆ tyrannum captum ad imperatoris pedes abiecere. Et Theodoſius,quòd ſe Gratiano, quo cum fœdus pepigerat,iniuriam, ſi tyrãno parceret,neque ab eo cædis patratæ pœnas ſumeret, facturum eſſe putaret, confeſtim illum necari iuſſit[a]. Andragathius verò, qui Gratianum fraude circumuentum occiderat,vbi quid Maximo accidiſſet cognouit, cum ipſis armis in præterfluentem amnem inſiluit,atq; ibi interiit[b].

Honorius filius Theodoſio naſcitur.

Theodoſ.[a] cõtra Maximũ in Italiã exercitũ duxit.

De bello illo vulgus rerũ nouarũ cupidum varios, eóſque vanos & falſos rumores ſpargunt.

Quam multa dementia in Theodoſiũ effinxit hæc factio, quæ damnata pro ... triũphum Vana fuiſſe Deus probauit.

Ariani palàm per mendacium aduerſa de imperatore rebus vulgãt.

Ibidem Conſtantinopoli domũ epiſcopalẽ Nectarij incendũt.

At Theodoſius rectè rem gerit.

Maximus tyrannus in poteſtatem eius peruenit.

a Andragathius cõtritus in flumen ſe ſubmergit.

b Valentinianus iunioris imperium reſtituitur.

[a] *Conferat mihi quæſo pius prudénſque lector,cum tyrannide Maximi illius,per circumſtantias omnes, ſeditionem & rebellionẽ Germanicã,eiúſque exitum,quem An.1546. & 1547. vidimus & rem prorſus eandẽ inueniet. Mores rediiſſe,qui Theodoſij fuere morum tempore peſſimos,Cũ Maximus bello pareret imperij ſorÿs rebellis,*

Ita Valentiniano iuniori imperium omne reſtitutum eſt. Et Theodoſius bello feliciter confecto, D cum imperatore iuniore Romam victor ingreſſus,clariſsimum lætus egit triumphum. Rectè etiã is in Italia Mediolanenſem conſtituit atque ordinauit eccleſiam, quum è vita commodùm [c] Iuſtina exceſſiſſet. Theodoſius, quum adhuc Romæ eſſet,è Conſtantinopoli eò ad ſe filium [d] Honorium,valde adhuc tenerum,adducendum curauit. Et quum Romæ victoriæ ſacra peregit [e], tum clementiam placabilitatémque ſuam manifeſtò declarauit: potiſsimùm verò in Symmacho viro cõſulari. Hic nãq; ſenatus Romani princeps,in magna,propter egregia quæ in eo erant ornamenta, fuit admiratione, maximéque propter eloquentiam & peritiam latini ſermonis laudatus eſt. Multas enim,& admodum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripſit etiam ad Maximum tyrannum adhuc ſuperſtitem. Quam ob cauſam ☆ criminis perduellionis & læſæ maieſtatis reus factus,quòd ſe damnatum iri metueret [f], tanquam ad aſylum in eccleſiam confugit. Adeò autem imperator iſte religioſè Chriſtianiſmum coluit, & E adeò eccleſiæ fuit obediens, vt non eos modò qui eiuſdem cum eo eſſent fidei,magnopetè honorarit,& præclaram illis opiniunẽ conciliare ſtuduerit: verùm etiam Nouatianos, idem nobiſcũ vna re excepta ſentientes, ciuiliter & placidè admiſerit [g]. Itaque Leontius Nouatianorũ eccleſiæ tum in Romana vrbe antiſtes,qui deprecator apud eũ pro Symmacho fuit, ſpe ſua fruſtratus non eſt. Nam ei gratificatus imperator, peccatum tantum Symmacho remiſit. Cui veniã conſequutus,orationem qua ſe defendit,ad imperatorem conſcripſit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cœptum,optatum Deo bene adiuuãte habuit finem.

c Iuſtinæ mors.

d Honorius Romã perlatus.

Theodoſius Romæ triũphat.

... Idẽ in multos criminis læſæ maieſtatis reos,& maxime in Symmachũ Conſularẽ & Oratorẽ egregium, clemẽs & benignus.

f Is quũ idololatra eſſet, in eccleſiã cõfugit, atque ibi ſeruatus eſt.

g Leontius Nouatianus Romæ epiſcopus Symmacho impunitatem impetrauit.

CAPVT XXII.

THeodoſius imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanã contulit vrbem, quum ea quæ antea non habebat liberaliter tribuen F do, tum pleraque quæ antiquitus ei erant fœda atque pudenda adimendo. Fuit enim Romæ probrum quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona vrbis aſſeruabatur. Qui verò præfecti eis erãt, Romana lingua mancipes dicti, temporis proceſſu prædonum domicilia effecerant. Quum enim ad latus cuiuſque ædificij,iuxta loci ſitum,in parte inferiori piſtrinum eſſet, qui ei præfuere, tabernis conſtructis in quibus etiam meretrices ad quæſtum proſtabant, per illas inſidias eis tendebant, qui annonæ comparandæ gratia ad domos eas veniebant. Erant verò, qui eam tantum ob cauſam vt fœdæ voluptati inſeruirent,eò accedebãt. Machina enim quadã ex proſtibulo in piſtrinum deferebantur. Potiſsimum vero peregrè aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modum capti, & neceſsitate circumuenti, molere per vitam omnem cogebantur: vſque adeo libertate, & aliquo inde reditu negato, vt neceſſarij & propinqui eorum iamdudum eos fatis conceſſiſſe opinarẽtur. In hanc deſcipulã quidam etiam

Theodoſius vrbi Rom. multum commodauit.

Socrat lib.5. cap.18.

Latrocinia occulta piſtrinarũ & fœda lupanaria ſublata.

A Theodoſij miles incidit. Atque vbi illi quoque, ſicuti & reliquis, abire inde nō permitteretur, ſtricto quem ad femur ſuſpenſum gerebat enſe, eos qui ſe retinebant, interemit. Et alij, ne idem paterentur, metu conterriti, abire eum ſunt paſsi. Eam rem poſtquam Theodoſius cognouit, nequam illos homines ſuppliciis ſubdidit, prædonumque latebras illas & lupanaria ex fundamentis ipſis euertit. Atque vnam quidem hanc fœditatem in principe vrbe ſic Theodoſius ſuſtulit. Alteram autem illam: Si quando mulier in adulterio comprehenderetur, nō coercione criminis, ſed potius accenſione libidinis, Romani in eam animaduertebant. Domunculæ enim arctæ, quæ adulterium commiſiſſet, incluſam, impudenter deinde importettem cuiuſlibet voluptatem & petulantiam explere permittebant. Et quod omnem excedit abſurditatem, tintinnabula ſibi homines libidinoſi, impuri concubitus tempore accommodabant, vt commota illa reſonarent, & prætereuntes quandocunque flagitium tantum non lateret, ſed potius tintinnabulorum ſonitu pœna illa cum iniuria & contumelia coniuncta indicaretur. Quam & ipſam vbi cognouit, pudiciſsimus nō tulit imperator, ſed tam impudentem & obſcœnam conſuetudinem aboleuit. Nam & ſiſtra (ita enim quæ ad tantam contumeliam extructæ erant domunculæ vocabantur) omnino euertit, & adulteras aliarum legum coercionibus cōſtitutione lata ſubiecit. Duabus hiſce contumelia plenis cōſuetudinibus diuiniſsimus imperator vrbem Romam liberauit. Et rebus omnibus rectè conſtitutis, Romam quidem & imperium Occidentale Valentiniano adminiſtrandū reliquit: ipſe verò cum Honorio filio Conſtantinopolin eſt reuerſus.

Adultera Romæ adiecto exiguo publicitus incude bāme & ad libidinem omnium proſtituebantur.

Theodoſius tā quoq; indignitatem ſuſtulit.

Legitimam adulterij pœnā renouauit. B

Quæ iam ex Conſtitutiones extant in C. ſub tit. Ad leg. Iul. de adult.

Theodoſi⁹ cū Honorio Cōſtātinopolim reuerſus.

CAPVT XXII.

SVb idem tempus, imperator liberis ſuis virtutis magiſtrū præficere volens, Arſenio illi, cuius gloria terram ſub ſole omnem peruagata eſt, iuuentis, eos cōmiſit: quibus ille ſuſceptis, quum C diſciplina omni præceptoris, tum liberali educatione patris illis loco fuit. Imperator enim illū, ne quem ex imperij ſublimitate conciperet metum ſed illis potius vt ſeruis vteretur, admonuerat. Tātum verò, vt id ille feceritt, abeſt, vt inſigni modeſtia & moderatione diuerſum potius fecerit. Et quum derepente Theodoſius ad eos aliquando veniſſet, pueros quidem cum ſplendore magnifico conſidentes, Arſenium autem inter docendum eis aſtantem reperit. Qua de cauſa imperator indignatus, quum illos inſignibus principalibus nudauit, tum ſempiterna memoria dignum & verè imperiale illud verbum eſt prolocutus: Si tales ſe præbituri eſſent, vt mores vitámque ſui „ ad diſciplinam & leges Dei componerēt, proſperum & illum fore, vt eis imperium in manus tra„ dat, ad ciuium & ſubditorum commodum & vti„ litatem accommodatum: ſin minus, conducibilius eis eſſe dixit, vt ſic priuati vitam exigerent, quàm doctrina nulla cum periculo imperarent. Sed grauis ea prouincia Arſenio viſa eſt, qui curas eiuſmodi odiſſet, & a talibus turbis & tumultibus alieniſsimus eſſet. Proinde Deum eſt precatus, vt D honeſta præberetur cauſa, qua præſentibus liberaretur vinculis. Et Deus breui id fecit. Admiſit delictum quoddam Arcadius: quod quia impunitum relinquere non potuit, ferula illum coercens Arſenius caſtigauit. Atque ille factum id tanquā iniuriam ægrè ferens, mortem ei eſt molitus. Cōſilium id clam cœptum vbi Arſenius reſciuit, inſolenti veſtitu illo reiecto, quamprimum in Scetim ſe contulit, & cœlitùs ad ſe delatam vocem audiit: Arſeni, tumultus fuge, & ſaluaberis. Et viuente quidem Theodoſio, latuit. Poſtquam autem Arcadius ad imperium peruenit, angelicam eum conſectari vitam intellexit. Proinde imperator ad eum ſcribens, quum precationem benedictionémque eius, tum peccati gratiam ab eo petiit. Eidémque, vt Ægypti totius triburorum pauperibus præberet, permiſit. Sed hoc ille non recepit. Quum verò ad virtutem ſummam perueniſſet, ruſticum ſe & literarum omnium imperitum eſſe aſsimulauit, quum quidem monumenta memoria digna & libros plurimos reliquerit: quos hiſtoria, quæ de eo eſt conſcripta, refert. Et ad hodiernum vſq; diem, in Sceti atque Rumæ & Conſtātinopoli monaſtica eius vita in primis celebratur. Potuiſſem quidem quædam illius facetè dicta præclaréque acta commemorare. Quum verò propoſitum argumētum me alia perſequi cogat, ad hiſtoriam eius lectorē reiicio: mihíque eò vnde digreſſus ſum, redeundum eſſe duco.

Arſenius filiorum Theodoſij præceptor.

Seuerū valde eſſe præceptorem erga filios ſuos Theodoſius.

Memorabile Theodoſij dictum ad filios ſuos.

Arcadius præceptori, ob illata ſibi verbera necē minatus eſt.

Arſenius præceptor ſe ſubducit, & monachatū cōplectitur.

Arcadius culpam apud Arſenium deprecatus. E

Arſenij laus.

CAPVT XXIIII.

EAdem tempeſtate Timotheus, & Cyrillus, qui in Alexandrinæ & Hieroſolymitanæ eccleſiæ thronis eminuerant, vita defuncti, alter quidem Alexandriæ Theophilum, alter autem Hieroſolymis Ioannem ſucceſſorē habuit. Paulò verò pòſt, quū & Demophilus, qui Conſtantinopoli Arianæ præfuerat religioni, vitam morte cōmutaſſet, qui factionis eius erant, adminiſtrationem eam Marino cuidam Thraci. qui alij epiſco F patui prælectus fuerat, commiſere. Sed is quum ibi non ita diu duraſſet, diſceſsit. Sub quo etiam Arianorum ſecta in duas factiones eſt diſſecta, ſicuti poſtea dicemus. Et Dorotheus, qui Antiochiæ in Syria, vt hæreſi ei præeſſet, electus fuerat, tanquam illo ad id munus obeundum magis idoneus, Conſtantinopolim inde venit, & ſectæ ſuæ præiit. Interea Paulino quoque Antiochiæ defuncto, qui autoritatem eius & auſpicia ſecuti erant, ſuos ſibi conuentus, Flauianum auerſantes, egere, veluti qui iuſiurandum Meletio præſtitum minus decenter & illegitimè violaſſet: quum qui dem illi de dogmate nihil ab eo diſsiderent. Euagrium autem quendam poſtea Paulino ſurrogarunt. Atque eo breui mortuo, alius in locum eius, Flauiano renitente, ſubſtitutus non eſt. Qui igitur à Flauiani cōmunione abhorrebāt, ſeorſim, ſicuti dictum eſt, cōuentus eccleſiaſticos celebrarunt. Paulinus quidem, vbi Meletius deceſsit, vniuerſam eccleſiæ adminiſtrationem ſuſcipere voluit. Verùm ei epiſcoporum reſtitit cœtus. Minus enim conuenire dicebant, vt is poſt Meletij mor-

Theophilus Alexādrinus Ioānes Hieroſolymitan⁹ epiſcopi.

Marinus Cōſtantinopoli Demophilō apud Arianos ſucceſſor.

Pro Marino ſubſtitutus Dorotheus.

Antiochia Paulinianī Euagriū ſibi epiſcopū aduerſus Flauianum legerunt.

Paulinianī ſuos ſibi conuētus cogūt.

Propter Paulinū & Flauianū diutur num ſuit inter Occidentales & Orientales diſſidium.

A tem, locum illius ſortiri deberet, qui conſilia eius repudiaſſet: ſed vt ille potius ouium paſtor fieret, qui labore multo ouile eius † conſeruaſſet. Quæ ſanè res, vti dictum eſt, ſimultatem diuturnam inter Occidentales & Orientales excitauit. Et Occidentales neq; poſt Paulini obitum animorũ ſuorum aduerſus Flauianũ acerbitatem depoſuerunt: poſt Euagrij etiam mortem illi ſuccenſentes, idq; Euagrio contra eccleſiaſticas ſanctiones omnes antiſtiti deſignato. Solus nanque Paulinus epiſcopum eum deſtinauerat, canonicus multis proculcatis. Non enim illi morituro alium in locum ſuũ ſurrogare epiſcopum permittunt, ſed epiſcopos prouinciæ omnes ad electionem ſcilicet coire iubent: quin etiã ſine tribus epiſcopis, epiſcopi electionem & conſecrationem fieri non debere ſtatuunt. Hæc quum intelligere nollẽt, Euagrium illi quidem ſuſceperunt, Flauianum vero prorſus repudiarunt, vſque adeò vt eius cauſa, imperatoris etiam obtunderent aures. Qui cum moleſtia hac de re ſæpius conuentus, quum Flauianum Cõſtan-

† Euagrius.

Paulinus quoq; non recte moriens ſibi Euagriũ ſubſtituit. Legitima epiſcopi electio, & obſeruatio Paulinianis contra Flauianũ apud imperatorem queruntur.

Imperator Flauianum Romam ire iubet.

B tinopolim euocauit, tum Romam etiam adire coëgit. Atque ille hyemis incommoditatem prætexens, vere illuceſcente, imperata ſe executurum eſſe pollicitus eſt. Ac tum quidem dimiſſus, ad gregem ſuum Flauianus rediit, nihilque nõ tentauit, vt eos qui per ſeditionem ſeceſſerant, ſibi coniungeret. Quod etiam paulatim demum effecit, conciliato ſibi poſtea Alexãdrino epiſcopo Theophilo, per quem optimè quoq; Damaſi Romani antiſtitis fauorem eſt conſequutus. Ambo enim iſti Flauiano plurimum infenſi fuerãt, quòd non modò iuriſiurandi ſacramentum violaſſet, verumetiã plurimum cauſæ præbuiſſet, vt homines idem dogma profitentes, tantopere per ſeceſsionem inter ſe diſsiderent. Vbi verò Romam adire Flauianus moratus eſt, diuus Damaſus, & poſt hunc Siricius, atq; huius poſtea ſucceſſor Anaſtaſius, literis ſuis pietatem imperatoris perſtrinxerũt: illud ei obiicientes, quòd bella ille quidem ſua primo quoque tempore conficeret: eos autem qui inſolenter ſe in Chriſtum gererent, illiúſque ſacras cõſtitutiones præter rationem omnem contemnerent, ty-

Flauianus ſibi Theophilum Alexãdrinũ, & per eũ deinde Damaſum quoque Ro. conciliat. Ro 3 epiſcopi, Damaſus Siricius. Anaſtaſius.

Romani pontifices Theodoſium, quòd Flauianũ nõ coerceret, perſtrinxerunt.

C rannidem ſuam exercere pateretur. Itaque illi imperator denuò accito, Romanæ profectionis ſuſcipiendæ neceſsitatẽ impoſuit. Et ille poſtquã Conſtantinopolim venit, ſapiẽtiſsimè libertate dicendi apud imperatorẽ vſus: Siquidem ô imperator, inquit, aliqui religionem meã, tanquam minus rectam, aut vitam etiã, veluti epiſcopali muneri non conuenientem, arguũt & reprehendunt, accuſatores ipſos iudices accipio: in ſententia quam illi laturi ſunt, vel inuitus acquieturus. Sin de throno & cathedra lis eſt, nihil opus iudicio eſt: ſtatim nanq; cuiuis cedam, & me à præſidendi honore longiſſimè ſeiungam. Tu vero, ô imperator, cui placitũ eſt Antiochenam ſedem committe. Tantam viri eius dicendi libertatem & conſtantiam Theodoſius admiratus, in patriã eum ſuam redire, & quẽ ſortitus fuerat gregem ritè paſcere iuſsit. At vbi ſatis longo intercedente tempore, Romam rurſus imperator venit, eiſdem reprehenſionis & accuſationis aculeis ab epiſcopis eſt expetitus, perinde atque Flauiani tyrãnidem comprimere ſuperſederit. Ibi tum, quódnam tyrannidis genus id eſſet, vt in medium proferrent, Theodoſius eos eſt

Excuſatio Flauiani, epiſcopatũ Antiochenum Theodoſio reſignantis.

Imperator Flauianum Antiochiã remittit.

Idem Romæ apud epiſcopos Flauianũ defendit.

hortatus: ſeipſum Flauianum, & veluti ſyndicum atque patronum eius deſignatum eſſe, ſubiiciens. D Atque vbi illi, cum imperatore iure non contendendum eſſe dicerent, ſuaſor illis fuit, vt eccleſias poſtea per concordiam coniungerent, cõtentionem tollerent, & inutile diſsidendi atque iurgandi ſtudium extinguerent. Paulinus ſiquidem, inquit, iamdudum viuere deſiit. Euagrij autem electio, non ſecundum eccleſiæ conſtitutiones proceſsit. Inſuper verò eccleſiæ Oriẽtales omnes valde ex Flauiani epiſcopatu pendent. Ad hæc neque Aſianæ, neque Ponticæ, neque adeò Thraciæ eccleſiæ, ſe ab illius communione abſtinent. Illyricum denique omne, illum Orientalium eccleſiarum primariam curam obtinere nouit. Talibus imperatoris dictis epiſcopi Occidentales ad lenitatem adducti, contentionem ſe ſoluturos, ſimultatem depoſituros, & legatus, ſi qui inde venirẽt, ſuſcepturos eſſe, receperũt. Ea re Flauianus cognita, Theophili iram placauit. Qui deinde presbytero ſuo ad Damaſum miſſo (Iſidorus is erat) inimicitias omnes ✶ ſoluit: E re eccleſiæ eſſe illi renuncians, vt propter populi cõcordiam Flauiano delictum, quòd iuramẽto violato admiſerat, remitteretur. E Verùm & ipſemet oratores Romã miſit, ex epiſcopis, & item presbyteris & diaconis Antiochenis: viros laudatos, quorum princeps erat Acacius, qui eccleſiã Berrhœæ apud Syros gubernabat, & gloriam magnam terra mariq; cõſequutus fuerat. In inimicitiis, quæ ad decem & ſeptem annos durauerant, ſopitis, eccleſiis cõcordiam cõciliarunt †. Nam communione cum Occidentalibus redintegrata, Antiochena quoque plebs pacẽ paulatim eſt complexa. Itidem verò, ea re cognita: Ægyptij epiſcopi, longi temporis cõtentione extincta, ad cõcordiam ſe adiunxerũt. Romanæ tum eccleſiæ præfuit Innocentius, Anaſtaſij ſucceſſor ✶ Alexandrinæ Theophilus, vir cordatus, & virilem obtinens mentem. Succeſsit is Timotheo, Timotheus fratri Petro, quem magnus præceſsit Athanaſius. Hieroſolymis verò poſt Cyrillum Ioannes, & poſt hunc Nepos epiſcopalem ſedẽ eſt ſortitus. Ad hunc modum, Deo charus imperator eccleſiis pacem reſtituit. F Ariani autẽ, Antiochia omnino relicta, extra vrbis mœnia cõuentus ſuos habuere. Res Antiochenæ ſic ſe habuere.

✶ Durauit tamẽ diſſidiũ vſq; ad imperium Arcadij & epiſcopatũ Chryſoſtomi.

Epiſcopi Occidentales placantur.

Theophilus Alexãdrinus Iſidorũ precatorem pro Flauiano Romam miſit.

Flauianus ipſe quoq; oratores ſuos eò ablegauit. Horum princeps Acacius Berrhœus.

Innocentius Ro. epiſcop⁹

Epiſcopi hie roſolymitani

† Concordia inter Occidẽtales & orientales reconciliata.

✶ Epiſcopi Alexandrini

Ariani extra vrbẽ Antiochiæ conuentus agere.

CAPVT XXV.

EOdem porrò tempore maxima etiam Alexãdriæ excitata eſt turba, talem ob cauſam. Poſtquam fideliſsimus imperator eccleſiis quantum potuit, pacem præſtitit, aduerſus Græcos errores omne conferens ſtudium, conſtitutiones tulit: quibus ſanxit, vt ſimulacrorum delubra, vbicunque locorum in imperio ſuo inuenirentur, ex ipſis fundamentis euerterentur. Nam Maximus ille Cõſtantinus, qui ingentẽ quidem, minorẽ tamen virtute & gloria ſua, conſequutus eſt laudem, & primus vera pietate imperium exornauit, quum omnem (vt ita dicam) terrarum orbem in idolorum cultu inſanientẽ inueniſſet, ſacrificare quidem dæmonibus prorſus prohibuit: atas autem

Theodoſij Cõſtitut. de euertẽdis idolorũ templis.

Quid de eare ancęſſores ſtatuerint imperatores.

Cõſtantinus.

A eorum non ſuſtulit, mandato illo promulgato, vt deorum tẽpla clauſa, quo à nemine adiri poſſent, ſeruarentur. Idẽ filij eius fecere. Crudelitatis enim eſſe putarũt, repentè prorſus ratam inſtituere mutationem: ſatius eſſe exiſtimãtes, quietis conſiliis paulatim homines ad verã pertrahere religionẽ. Iulianus autem, vt impietas reuiuiſceret, fecit, erroriſque & ſeductionis flammam plurimũ auxit. Poſt hunc Iouinianus actiones illius abrogãs, idolorum cultum ſuppreſsit. Idem à Valẽtiniano, qui Europæ imperium habuit, factum. Huius verò frater Valens, religionem quidẽ omnem vt ſtatis cæremoniis coleretur, admiſit: in eos autẽ ſolos qui fidem irreprehẽſibilem profitẽtur, apertè hoſtili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & ſacrificia ſimulacris, ab eis quib' hoc placitum erat, offerebãtur, ignis in altaribus accẽdebatur, epulationes publicæ, & numine afflatorũ diſcurſationes, in foro pagebãtur, & ſacerdotes Bacchi choreas ducebant, & cum ſcutis diſcurrentes canes concerpendo necabant: nihil denique earũ rerum reliqui faciebant, quæ primo earum inuentori probrum & fœditatem atteſtantur.

Conſtantius & fratres eius.
Iulianus.
Iouinianus.
Valẽtinian'.
Valens.
Idololatria ſub Valente libere culta.
Ineptia idolomania.

B Quæ ſanè omnia adhuc celebrari ſolita, quũ religioſiſsimus imperator comperiſſet, radicitus ſuſtulit, modisq; omnibus aboleuit. Tũ verò Theophili opera iuſſio promulgata eſt, vt Alexandriæ idolorum templa euerterentur, procurationem talem ipſi illi iniungens. Itaq; is poteſtate ea accepta, rõſultò omnem mouit lapidem, vt Græcorum myſteria cum contumelia traducerentur. Euertit igitur [a] Mithrium, euertit etiam Serapidis templum. atq; in illo quidem veluti in ſolenni pompa, ſedes patratas: in hoc autem, ſpectatoribus Serapidis ſacra ridenda propoſuit †. Phalli nanque, & Ityphalli, turpiter nudati atque producti, Theophili iuſſu, per forum trahebãtur. At qui Alexãdriæ erãt Græci, & in primis qui philoſophię operam dabant, re inopinata conſternati, quum dolorem cõceptum ferre non poſſent, manu coacta, per impetum & impreſsionem inſuſtentabilem, nõ minus atque antea fecerant, ingentem edidere ſtragem. Subitò nanque tumultu Chriſtianos inuadẽtes, plurimã fecere cædem: neque paucos etiam vulnerauere,

Theophilus epiſcopus mãdatũ ab imperatore accepit, de euertẽdis ethnicorũ templis.
Fœditas ſacrorũ gẽtiliũ traducitur.
Gentiles & philoſophi tumultu moto pro aris ſuis pugnãt, & multos Chriſtianos cædunt.
a Mithrij et templi Serapidis euerſio.

C ac deinde retroceſſere. Repugnabãt quidem illis Chriſtiani, ſed eos cædibus patrandis Græci longè ſuperarunt: neque prius à conflictu eo deſtitere, quàm animos ſuos hoſtium ſanguine profuſo exatiarũt. Cæterùm Græcos ex ea re metus inuaſit, ab imperatoris vindicta ſibi timẽtes. Quapropter eo quod illis viſum fuerat peracto, furoreque cædium cruore extincto, pro ſe quiſque in eum quem ſors offerebat locum ſe vbi lateret, abdebat. Aliqui etiam timore vehemẽtiore correpti, patriam relinquẽtes, in vrbes alias commigrarunt. In quibus duo erãt, qui ab ineunte ætate maximè in literarum doctrina fuerant educati, * Helladius & Ammonius: ille quidem Iouis, hic autem * Simiæ ſacerdos. Malũ id vbi conquieuit, in templorum demolitione, Theophilo plurimùm dehinc operæ nauarũt, militarium in Ægypto ordi-

Seditioſorũ gẽtiliũ fuga. Ionij Helladij & Ammonij.
** Grãmaticos hos fuiſſe præceptoribusq; ſe in Conſtantinopoli nouorum vſum eſſe, dicit Socr. lib. 5. cap. 16.*
** ſimiæ.*

† *Sozomenus Theophilum quoque ſcribit, Dionyſij templum ſibi, ab imperatore donatum, in formam ſacræ ædis redegiſſe, & ibi quoque in adyta obſcæna Phallorum & Ithyphallorum ſimulacra, & monumenta alia ſpurca reperiſſe, lib. 7. cap. 15.*

num dux Romanus, & Alexandrinæ vrbis præfectus Euagrius. Nam Græci quidam Serapidis ædẽ illam pulchritudine & amplitudine celeberrimã, tum autem ornamẽtis ſuis diſpoliatam, atque fœdè deformatam, in tumulo quodam ſitam, occupauerant: atque inde non ſecus atque ex aliqua arce de improuiſo prorumpentes, multos ex noſtris comprehenſos tormentis excruciabãt, & dęmonibus ſacrificare cogebant. Si qui verò id vehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorundam etiam crura frangebant, & alios aliter enecabant. Porrò quum aliquandiu dimicatio eiuſmodi duraſſet, magiſtratus quos diximus homines eos adeuntes, vt aliquando tandem conflictationem eam poſthaberent, & templum Serapidis relinquerent, ſunt hortati. Quod vbi illi non fecere, res ea ad imperatorem eſt relata. Vt autem in cœpto illi ſuo obſtinatiores eſſent, cõſcientia tam temerariæ audaciæ, qua tãtopere in re mala vſi fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos ſophiſta quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent, ſed ad necem vſque illis defendendis, fortiter in rebus duris perſeuerarent.

D

Idololatræ in Serapidis templo in Chriſtianos excurrũt, & ſæuiũt.
Olympius ſophiſta tuendorum ad ſacra ſua defendenda cohortatur.

E Quoniam autem ſimulacris rõminutis populares ſuos animos deſpondere cernebat, ne propterea religionem ſuam relinquerent, eis ſuaſit. Et ſimulacra atque imagines, materiam quidem corruptioni obnoxiam, ob eámque cauſam cõminutam eſſe: quæ autem in illis fuiſſent, & vim ſuam exhibuiſſent, poteſtates, illis cõfractis in cœlos euolaſſe dixit. Huiuſmodi ille verbis Græcorum multitudinem in poteſtate ſua cõtinuit, & in Serapidis templo manſit. Imperator ea re cognita, Chriſtianos qui ita occiſi fuerãt, honore martyrum dignatus eſt, quòd tantum periculi pro ſana fide pertuliſſent. Percuſſores autẽ & homicidas illos, venia conceſſa, pœna commerita liberauit: verum inſigni eius beneficentia cõſeruati illi, ad Chriſtianam fortè religionem ſe conferrent. Tẽpla verò nihilominus, quæ tantæ ſeditionis populo cauſa extitiſſent, erui, literis mãdauit. quibus literis publicè lectis, q̃ imperator in eis tumultus culpã in Græcę ſuperſtitionis ſectatores ſtatim contuliſſet, Chriſtiani acclamatione in-

Chriſtiani ab ethnicis caſi & martyrum habentur.
Imperator ſe dotaſſe homicidam gratiã eadem facit.

F gẽti rẽ cõprobarunt. Illi verò timore correpti, Serapidis ædem ſibi relinquendã, atq; inde fugiẽdũ duxerunt. Ita Chriſtiani id receperunt †. Olympius autem iſte, in multa nocte, quæ eum diem quum hæc accidẽre præceſsit, in ipſo Serapidis delubro quendam Alleluia pſallentem audiuiſſe dicitur. Et quum foribus probè obfirmatis in profundo ſilentio rurſus eandem vocem audiret, nec quenquam cerneret, quid ſibi ea res vellet, intellexit. Et clàm egreſſus, nauímque commodùm nactus, in Italiam nauigauit. Proinde templa quidem ſtudio magno ſolo æquata, & ſimulacra atque deorum ſtatuæ igni conflata, in lebetes & vaſa alia ad Alexandrinæ eccleſiæ vſum ſunt transformata. Precioſioris verò materiæ deos in ſumptus & alimenta pauperum imperator, illis gratificatus, dedit. Sedenim Theophilus ſimulachris omnibus comminutis, atque in cinerem redactis, vnum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco conſtitutum, conſeruandum eſſe dixit, ne temporibus futuris aliquando Græci ſe talibus diis cultum præ-

Chriſtiani templũ Serapidis poſt Græcorum fugam recipiunt.
† Olympius in eo templo Alleluia ſecretò cantari audit.
Idem inde recedit, & Italiam petit.
Precioſiora ſimulacra in materiam alimentũ pauperum expenduntur.

A ſtitiſſe, negare poſſent. Qua de re plurimum concedit doloris, quem diximus, Ammonius, Simiæ ille ſacerdos: pergraue id Græcorum religioni accidiſſe dictitans, quòd ludibrij cauſa vnus ille deus incendium, quo minus conflaretur, aufugiſſet: & non itidem, vt alij, quod in primis optanetat, conflatus ſublatúſque fuiſſet. Helladius verò in conflictatione illa nouem ſe viros neci dediſſe confirmauit.

Simulacrum deæ Simiæ ad perpetuũ ſædis eius idolomaniæ monumẽ, Alexandriæ conſeruatum. Id Ammonius maximè doluit.

Helladius nouem cædes commiſit.

CAPVT XXVI.

QVum Serapidis templum ſolo æquaretur, & parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicũtur quaſdam formas & characteres ſigno crucis perſimiles, ſaxis inciſas apparuiſſe dicunt. Quos & Græci & Chriſtiani cernentes, vtrique religioni ſuæ accõmodarunt. Chriſtiani enim, propter crucem, ſymbolum id & ſignum ad ſe pertinere allegarunt. B Græci verò, nihil eſſe cõmune Chriſto & Serapidi: ſed figurã eam aliud quidẽ Chriſtianis, aliud verò Græcis ſuperſtitioſis, ſignificare & portẽdere poſſe, dixerunt. Qua de re quum ſic ambigeretur, multi illorum Chriſtianiſmũ ſuſcepere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem ſub crucis forma, vitã futuram ſignificare dixerũt. Quod Chriſtiani plurimum ad religionem ſuam trahentes, vt permultos ad ſententiam ſuam adducerent, occaſionem habuere: propterea quòd aliæ quoque literæ apertè declararunt, templum id Serapidis relinquendum prorſus eſſe, quum crucis ille character, qui obſcurè venturam vitam ſignificaret, in apertum productus eſſet. Atque id templum ad hunc modum eſt euerſum. Verùm non ita multo pòſt, in eccleſiæ formam ſub Arcadij nomine eſt redactum. Ego quidem ſacerdotes Ægyptios, qui de Chriſto nihil prorſus præuiderint, literas eas ſub crucis forma non exculpſiſſe puto. Si nanque ab ipſis ſeculis myſterium (vt Paulus inquit) occultatum, principem tenebrarum latuit: multo magis æquũ eſt, C illius quoque ſacerdotibus ignotum id fuiſſe exiſtimare. [a] Quin potius Prouidentiæ diuinæ opus id eſſe quiſpiam arbitretur, vt quæſtio ſcilicet de literis eiuſcemodi fieret. Id quod itidem antea in apoſtolo paulo euenit. Ille nanque ſpirituali ſapiẽtia plenus, † eadem ratione & arte apud Athenienſes vſus, oraculum conſilio & cauſæ ſuæ accommodauit, & multos ad veram religionem adduxit. Niſi fortè illud etiam quiſpiam dicat, idem tum Dei verbum per Aegyptios ſacerdotes, quod antea per Balaam egerat, feciſſe.[b] Quemadmodum quoq; in Caipha accidiſſe nouimus. Ambo enim, etiam inuiti, de reb. bonis ſunt vaticinati. Verùm de his hactenus. Theophilus autem rebus quæ dictæ ſunt, non contentus, hac in parte non conſtitit: ſed fraudem ſacerdotum omnibus eis qui ſeducti fuerant, manifeſtam eſſe voluit.[c] Simulacra enim illi, ſiue ærea ſeu lignea, pleraque omnia ita elaborarunt, vt ea caua intus eſſent, & eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibuſdam meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in ſimulacrorum cauũ ſubibant, & inde quæ eis viſa eſſent reſponſa edebant. D Et qui ſedulò apud ea verſabãtur, quòd fraudem & impoſturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, ſtatim imperata faciebant. Tales ſtatuas tum Theophilus comminuens, dolũ hominibus deceptis commonſtrauit. Vt verò in Serapidis etiam templum aſcendit, ſimulachrum illud vidit magnitudine tanta, vt mole ſua horrorem etiam & metum ſpectatoribus incuteret. De quo opinio etiam falſa, quæ multos ſeduxit, ferebatur: Si quis ſcilicet vel digito id attingere fuiſſet auſus, terram omnem è veſtigio concuſſum, vtbi autem toti internecionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebrioſarum muliercularum deliramenta eſſe putans, & molem vaſtam vt rem quampiam exiguam deſpiciens, quendam qui ponẽ ſtabat, ſecurim in manu habentem, vulnus Deo infligere iuſſit. Atque ille plagam ingentem vi magna fortiter intulit. Qui verò ibi aderant, id quod dudũ famaiactatũ fuerat veriti immẽſum quiddã, exclamarũt. Atque Deus plaga placidè accepta, ꝙ ligneus eſſet, neque dolorẽ ſenſit, neq; vocẽ aliquã emiſit, quippe qui mortuus prorſus eſſet: ſed neq; E defendere ſe, quum & magnus eſſet, & magno impetu in terram ferretur, potuit. Vbi verò & caput ei reſectum eſt, murea inde gregatim emerſerunt. Murium enim * cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Ægyptiorum deus fuit. Cæterùm vaſto illo idolo in partes minutas diſſecto, reliquas quidem igni mandarunt: ſacrum autem illud & venerandum caput per vrbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inſpectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

Hieroglyphica litera crucis formã referentes in euerſione templi Serapidis reperta.

Symbolum eius myſterium.

Qui confitentur peccata ſua baptizati ſunt. Socr. li.5.c.17.

De templi eius euerſione prædictio.

Templum id in eccleſiam Arcadij poſtea redactum.

a Diuinitùs hieroglyphicas iſtas crucis forma exhibitas eſſe, cum Socrate cenſet Nicephorus.

Sicuti diuus Paulus, Aram ignoti Dei ad Chriſtũ ſic Theophilus crucis Hieroglyphicã ad religionem noſtram accommodauit.

† τῷ λόγῳ πιθανῷ.

b Balaam & Caiphas inuiti de veritate ſunt vaticinati. Et idem fortè ſacerdotes Aegyptij hieroglyphicis iſtis imprudentes fecerunt.

c Impoſtura ſimulacrorũ & oraculorum eorum in apertum producitur.

Serapidis idolum lõgè maximum ſacroſanctũ & inuiolabile habitum, per Theophilum expugnatur & comminuitur. [illegible]

E capite eius ſimul ingens murium examẽ prorupit.

Caput id per vrbem raptatur.

** [illegible]*

CAPVT XXVII.

EOdem tempore multi Græcæ ſuperſtitioni addicti in vrbib[9], de aris deorum contenderunt, & ad mortem vſque decertarunt. Sicuti in Arabia Petræi & Areopolitæ, apud Palæſtinos Raphiotæ & Gazæi, apud Phœnices Heliopolitæ: & in Syria maximè templum propugnarunt Apameni, F Axio amni propinqui: quos memoriæ proditum eſt, ad templorum eiuſmodi cuſtodiam & præſidium, ſocios & auxiliares Galilæos, & quoſdam ex vicis eorum qui circum Libanum montem habitant, euocaſſe. ad extremum autem eò audaciæ & confidentiæ euaſiſſe, vt clariſſimum virum Marcellum epiſcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quòd commiſſa ſibi vrbis delubra, magis ſua erga Deum fiducia, quàm forti multorũ hominum coacta manu abuleuiſſet. Vbi enim Ioãnes, cuius antea quoq; mentionẽ fecimus, deceſsit, rebus omnibus optimus Marcellus iſte, pro illo religionis Apamenæ epiſcopalẽ adminiſtrationẽ ſortitus eſt, ſpiritu iuxta diuum Apoſtolum feruens. Atque vbi præfectus Orientis cum duob. tribunis in vrbem eã aduenit, eo conſilio vt idolorum ſana demoliretur, plebs quidem, quòd militarem manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templum euertere eſt aggreſſus, quod quidem & maximum & ornamẽtis variis & præcipuis pulcherrimum fuit. Verùm quum lapidum & materiæ ſtructuram ſolidam & firmam admodũ præfectus eſſe cerneret, fieri non

Ciuitates quædam idolomaniã defendentes.

Apameni pertinaces tẽplorum ſuorũ propugnatores.

Cap. 5. eod. Apamea Ioannis in epiſcopatu ſucceſſor Marcellus.

Præfectus Orientis tẽplum Iouis Apameæ deuertere parat.

A poſſe putauit, in tanta cõpage ſolui aut dirui poſſet. Maxima nanque ſaxa immenſis ferramẽtis & plumbo diffuſo, ex omni parte aptè compacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum ſic laborem eum reformidantem cernẽs, illum quidem ad alias vrbes tranſire iuſsit: ipſe autem Deũ precatus eſt, vt rei tam difficili & deſperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum ſole oriente quidam ſuapte ſponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atq; polire, neq; artẽ quãpiam aliã ſciret, ligna tantũ & lapides humeris geſtare aſſuetus. Is Marcellũ adiit, duplicẽq; ſibi mercedẽ ſtipulatus eſt; facile ſibi eſſe, vt templum celeriter demoliatur, dictitans. Eam poſtquam Marcellus ſe illi daturam recepit, tale quiddam ille machinatus eſt. Delubrum id porticum quadratam habebat, quæ in ſublime excitata, adaptata & impoſita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipſa templo iuxta proportionẽ reſpondentes. Columnæ cuiuſque ambitus ſedecim cubitos habebat. Natura lapidũ perquàm

Difficultas eius demolitionis.

Marcellus ad preces confugit, à Deo templi euerſionem expectans.

Apparet ſubito vir, qui ſe templum idoli demoliturũ pollicetur.

Firmitas ſtructuræ.

B firma & adamãtina fuit, ita vt nõ facilè lapicidarũ cederet inſtrumentis. Quas circum circa ille ſuffoſſas, lignis oleaginis ſuffulſit. Atque vbi earum tres ad eum modum perfodiſſet, ignem materiæ ſubiecit. Et accenſa quidem eſt illa: ſed ab igne, pro natura ſua conſumi nequiuit. Dæmon nanq; quidam ater apparens, & ſeſe prouoluens, naturalem vim ignis inhibuit. Sed enim ea re ſæpius tẽtata, quum cœptum ſuum fruſtra eſſe viderent, eã ad epiſcopum meridiantem retulerunt. Ille autẽ in ſacrũ ingreſſus templum, aquam vaſi infuſam ſub ſanctiore altari occultauit: & pro ſacris cancellis humi prouolutus, generis humani amãtem Dominum ſupplex orauit, vt depulſa dæmonis tyrãnide, illius quidem in apertum proferret imbecillitatem, ſuam autem ipſius manifeſtò exhiberet vim & potentiam: ne ſcilicet maius etiam detrimentum ad eos, qui nondum vt Chriſtianæ parẽrent religioni, in animum induxiſſent, perueniret. Hæc quum dixiſſet, & crucis ſignum aquæ iniecisſet, Equitio cuidam diacono eam dedit, flã-

Dæmõ ei tẽplo incubãs, demolitioni obſiſtit.

C mam vigentem ea conſpergere iubens. Quod vbi eſt factum, dæmon illæ aquæ vim non ferens profugit: & ignis contraria ſibi aqua perinde atque oleo vſus, ligna optimè comprehenſa, paruo momento conſumpſit, & columnarum fulcris euaneſcentibus, & ipſæ confeſtim conciderunt, & alias duodecim in eandem ruinam ſecum traxerũt. Quinetiam inſuper quæ eis cooptata fuerat templi pars, cum columnarum vi in præceps abiit. Vnde fragor maximus exortus, confeſtim omnes eò ad opus inſpiciendum pertraxit. Poſtquam verò dæmonem illum, qui contrà niſus fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriã Dei cierunt. Sed & alia idolorum fana diuinus ſuſtulit epiſcop⁹, & multa alia admiratione digna de eo viro commemorantur atque circumferuntur. Nam & ad victores martyres epiſtolas dedit, & ab eis literas: quibus ei reſponderunt, accepit. Poſtremò verò & ipſe martyrij coronam reportauit. Id ipſum verò exponendũ eſt. In conualle ibidem * Aulocrenis (locus is in Apamenorum

Dæmon precatione & luſtrali vnda fugatur.

Corruit tandem templũ.

Marcell⁹ ad martyres epiſtolas dedit.

Cædes & martyrium Marcelli. Sozomenus pro gladiatoribus, qui diuntur, po vlxxre, ſi. e. monachos habet, li. 7. ca. 15.

* *Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomen. habent Aulonem. Plin. lib. 5 cap. 29 Marſyas ibi redditur, ortus ac paulò poſt conditus, vbi certamen tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis. Ita vocatur conuallis decem millia paſſuum ab Apamea. Idem lib. 16. cap. 44. Regionem Aulocrenen diximus, per quam ab Apamea in Phrygiam itur. ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſyas, victus ab Apolline.*

D agro eſt celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus aſſumptis eſt profectus. † Ad quod quum propè ventum eſt, pugna eſt commiſſa. Ipſe autem extra telorum iactum conſtitit. Quod enim pedibus æger eſſet, neque ad inſequendum neque ad fugiendum idoneus erat. Quum autem milites & gladiatores magno ſtudio in poteſtatem ſuam templum redigere cõtenderent, & ex Græcæ ſuperſtitionis cultoribus nonnulli ſolũ eũ in ea parte, vbi pugna nulla eſſet, cõſediſſe cognouiſſent, ſubitò eum oppreſſum cõprehenderunt, & pyra accenſa combuſſerunt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Poſteà verò criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam ſunt poſtulati. cædem enim patris vindicare illi voluerunt. Sed id factum ſynodus prouincialis prohibuit, non vindicandam E martyrum mortem, ſed gratias potius ea de cauſa Deo agendas eſſe, liberoſq; atq; amicos & gentis eorum omne gaudio exilire debere cẽſens, quòd illi honor tantus, vt pro Dei nomine mortem oppeteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad hunc ſolo æquata ſunt modum.

† In euerſione templi idolorum, pugna cõmittitur.

Martyriũ Marcelli liberi eius iure vindicare à ſynodo prouinciali prohibentur. Pro martyrio eius Deo agendæ gratiæ.

CAPVT XXVIII.

TVm etiam Nectarius, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tẽpore in eccleſiis, pœnitentibus præerat, dignitatem abrogauit. Quem etiam ferè Orientales epiſcopi omnes ſequuti ſunt. Quid verò id ſit, & vnde initium ſumpſerit, & quam ob cauſam tum eſſe deſierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, vt ſeſe res ipſa verè habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, ſed diuinæ & immortalis naturę proprium eſt: nos autem per tranſgreſsionem ſemel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum F Deus veniam eis concedere iuſsit, qui legitima & conuenienti pœnitentia vſi, deinceps ſimul peccatum & auerſantur & confitentur. Graue autem epiſcopis, qui proximè poſt Chriſtum fuere, viſum eſt, in media plebe, veluti in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris vnum delegere, qui probata vita eſſet, & ſimul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam reſipiſcentes commiſſa ſua proferrent. Proinde factum, vt huic ſeorſim quæ mala egiſſent propalarent: atque ille peccatorum confeſsione audita, quum quid facto opus eſſet, & quomodo crimen luere cõueniret, mulcta impoſita oſtendiſſet, permittebat, vt qui peccatũ admiſiſſent, ipſi à ſe peccati ſumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura eſt. Quin etiã ritus iſte propter eos inſtitutus eſſe dicitur, quũ communicare illi cum eis nollẽt, qui ſub Decij perſequutione fidem abnegarant, & poſtea reſipiſcentes ad eam redierãt. Nam eius temporis epiſcopi, Nouati reſiſtentes dogmati, eccleſiaſticum canonem ſequuti, in eccleſia quaslibet presbyterum pœnitentiarium cõſtituerunt, vt ab

Erant olim in eccleſiis Catholicis presbyteri pœnitentiarij.

Cõfeſſio peccatorũ priuata.

Propter Nouatianos pœnitentiarius ſolebat in eccleſia inſtitui.

A hoc qui poſt baptiſmũ peccarent, crimina ſua con feſsi,abſolutionem eorum obtinerêt. Canon iſte longo tempore in aliis quoque ſectis eſt ſeruatus. In Occidentalibus verò eccleſiis ad hunc vſque diem obtinet,atque in Romana maximè,vbi quo- que certus eſt pœnitentium locus. Stant illi,perin- de atque iudicio dânati eſſent, vultu demiſſo, ad- modum lugentes. Re autẽ diuina peracta, illi qui- dem ea ſacra non percipiunt,quę eis percipere fas eſt, qui ſacris ſunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo ſe ad pedes eius qui rem diuinam fe- cit, præcipitant. Directus deinde qui tum mini- ſterium cæremoniæ eius ſortitus eſt,ad eos accur- rit:atque itidem collacrymans,ſe humi ſternit. Tũ reliqua eccleſiæ multitudo circunſiſtens, & ipſa flens atque lamentans lacrymis repletur. Poſtea primus exurgit ſeu presbyter,ſeu epiſcopus,& il- los ita iacentes ſurgere iubet: & per orationem ea quæ pœnitentib. conueniunt precatus, vbi & audiuit & dixit quæ opus erit, eos amittit. Atque illi pro ſe quiſque ſegregati ſuo loco,pro eo atq; B eis iniunctum eſt,ſe macerant, vel ieiuniis,vel vi- giliis,frequentibuſq; precibus & reſipiſcentia,vel illuuie,& deliciarum abſtinentia,vel aliis etiã mo- dis,conſtitutum ſibi ab epiſcopo tempus quilibet expectans. Atque vbi ad hunc modum alacritate libenti debitum perſoluit,à crimine abſoluitur:& ſimul cum aliis in eccleſia, eodem iure & cõmu- nione eadem,conuentus frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc vſque tempus Romani epiſcopi habuere,qui ab eis inde ad eccleſias alias omnes peruenit,præterquam ad Nouatianos,qui pœnitentiam etiam prorſus non receperunt. A- uerſati autem presbyterũ hunc etiam ſunt ὁμοουσίου conſubſtantialis fidei profeſſores, Nectario au- tore,ob eiuſcemodi,quæ accidit, cauſam. Mulier quædam nobilis, quum peccata ſua confeſſa eſ- ſet, ieiunio & orationi vacare, & in eccleſia per- manere,ab eo quem diximus presbytero iuſſa eſt. Quod vbi fecit,poſtea à diacono, qui cum ea cõ- cubuerat, ſe conſtupratam eſſe indicauit. Quod factum poſtquam plebs cognouit, indignè ſcelus id cum tanta eccleſiæ contumelia commiſſum tu- C lit. Maxima etiam ea re calumnia & crimina- tio aduerſus ſacerdotum ordinem incebuit.

Pœnitentia cæremonia in eccleſia Romana.

Apud Sozom. hoc facit epiſcopus, lib. 7. cap. 16

Mulier pœnitentiam agens Conſtātinopoli à diacono compreſſa.

Nectarius porrò quidnam faceret dubius, diacono quidem vt ſcortatori dignitatem abrogauit. Verùm eccleſia multo etiam magis, propter facinus id, ſacrorũ virorum detractione, maledictis, & conuiciis eſt proſciſſa. Itaque de quorundam, maximè verò Eudæmonis,eccleſiæ ei[a] presbyteri, patria Alexandrini,conſilio, ne poſtea in eccleſia presbyter pœnitentiarius eſſet, Nectarius ſtatuit: ſuadentibus illis, vt cuique permitteretur,pro cõ- ſcientia ✶ & fiducia ſua, communicare,& de im-

Hāc ob cauſam presbyter pœnitentiarius in eccleſiis Orientalibus eſſe deſijt.

a Socrates ſi ad Eudæmonem iſtum dimiſſo, ſcribit: An conſilium tuum ò eccleſiæ ſit. Deus ò presbyter nouit. lib. 5. cap. 19

b Conſcientia & arbytrio cuiuſque ibi permiſſum, quando quis Euchariſtiã

a Et Euchariſtiam quidem diſtribuentes, vt conſuetudo fert, Vnumquemque è populo partem ſibi ſumere permittunt. Vt enim certum quin myſterium hoc vel expetat, vel ſi ab eo abſtineat, conſcientia optima dux eſt. Fundamentum autem firmum habens eſt. Vita recta cum diſciplina debita. Tu autem homines aliis ſpectatos iam & exploratos moribus emendatis mutare commodiſſima eſt: & ad Veritatis cognitionem, & ad præceptorum diuinorum exequutionem, via. Quapropter quicunque manducauerit panem & biberit calicẽ Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Exploret verò ſeipſum homo, atque ita demum de pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand. lib. 1. Stromat.

maculatis myſteriis participare. Sic enim fore, vt D eccleſia à contumeliis libera eſſet, & immunis. Et ab eo tempore eccleſia in tali ſtatu permãſit. Ego verò ea re eccleſiam priſca illa & veneranda gravitate excidiſſe, & † ad arbitrarium inconſideratumq; atque negligentem morem prolapſum eſ- ſe, & paulatim ab accuratiore diſciplina deſciſcere cœpiſſe puto. Æquũ certè atq; credibile eſt, minus antea peccatorum fuiſſe, quum propter eorũ qui peccata confiterentur verecundiam, tum propter iudicium ad hoc cõſtitutorum diligentem inquiſitionem. Quamuis nunc quoque id ita vt ſors tulerit, & quandocunque cuique libitum fuerit, fiat. Vnde cauſa illa extitit, vt alter alterius peccata nõ arguat, neque illud Apoſtoli ſeruetur dicentis: Nolite communicare operibus infrugiferis tenebrarum, ſed potius ea arguite. Qua etiam ex cauſa Theodoſium magnum, immortali & venerandæ Catholicæ eccleſiæ gloriæ conſulentem, tum primùm legem tuliſſe conijcio. Nequaquam mulierem, niſi ſexaginta annos nata ſit, & liberos habeat, in ordinem miniſterij & cleri cooptandam: E quemadmodum & Paulus diſertè id conſtituit, ex eccleſiis quoque exigendas quæ comam totondiſſent: & quicunque epiſcopi eas admiſiſſent, exautorandos eſſe. Verùm de his ſatis diximus.

participare vellet.

† εἰς ἀδιάφορον καὶ ἀμελῆ ... [illegible]

Factũ hoc de ſublato pœnitentiario cum Sozomeno Nicephorus improbat.

Eadem eſt tẽporum noſtrorum, & quidem iuſtiſſima querela.

Conſtitutio Theodoſij de diaconiſſis L. nulla. C. de epiſco. & cler.

CAPVT XXIX.

CONuenit porrò, vt neque ea quæ aliis accidere, ſilentio prætereamus: Arianis videlicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomẽ ſunt adepti. Poſtquam namque ſemel eccleſia Dei diuiſa eſt, res in ea diſceſsione non conſtitit, ſed illa rurſum in ſe ipſa per diſſenſiones diſſecta eſt. Et ſectarum autores, parua occaſione arrepta, & ſeceſsione facta, in factiones alias abiere. Quomodo autem, & quando, & quibus de cauſis ſecta quęlibet à ſe ipſa per diſſenſionem ſeceſſerit, ea eis quæ dicentur liquebit. Illud ſanè ſcire conuenit, Imperatorem Theodoſium hæreſim nullam perſequutum eſſe, neque quempiam ad communionem co F egiſſe: ſed potius permiſiſſe, vt hæreſis quælibet lo co ſuo, pro eo atque ei viſum eſſet, cõuentus agere atque etiam de fide in Chriſtum, pro cuiuſque captu, ſentire atq; opinari poſſet. Reliquas quidem hæreſes, præter Nouatianos, extra vrbes conuentus celebrare, & eccleſias extruere iuſsit. Nouatianos autem, quòd ſecum de ὁμοουσίου hoc eſt, cõ- ſubſtantialis fide conſentirent, intra vrbes liberè eccleſias habere eſt paſſus, ſicuti antea quoque dixi.[a] Et ſolum ipſe Eunomium exilio mulctauit. Hic enim poſtquam Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum conſecrauerat, ſub prætextu illo, quòd magiſtrum ſuum Aetium proſcriptum ille non reciperet, ſegregatus eſt, in ſuburbano Conſtantinopolis degens, ſuos ſibi conuentus cogebat, & libros quos contra veram pietatem conſcripſerat, abſque metu omni publicabat, multóſque orationis ſuæ fraude in eandem perditionis foueam ita trahebat, vt breui tempore ingentem multitudinem ad ſe adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes ſuas illexerit. Theodoſius porrò vbi ſuos illum præter

De hæreſib[us] earumq; ſtatu & diſſenſionibus ſummatim.

Theodoſius non fuit acer hæreticorum perſequutor. Reliquæ hæreſes extra vrbes, eccleſias & conuentus celebrarunt: Nouatiani cum catholicis, in vrbibus.

a Solum Eunomiũ Theodoſius proſcriptſit.

Hoc loco apud Niceph. & apud Sozom. lib. 7. cap. 17. Chalcedonenſis eſt

uit, ut perinde atq; eu ſubur bu Byzātij vnū deſignatur. Nam ſupra c.8 eod. & apud Sozo. li.7.c.6. Chalcedone Eunomiū priuatū vixiſſe declarū eſt. Socrates quoq; Cōſtātinopoli in ædibus priuatis conuētus eū egiſſe ſcribit, lib. 5. cap. 20.

a Ex eodem alueo & ſuper Iſtropolim lacus gignitur. 63. M.P. ambitu. Halmyrim vocant. Plin. lib. 4. cap 12.

Eunomius Halmyride Cæſaream Cappadociā trāſfertur.

Patria hæc eius fuit.

c Eiuſdem mors.

d Philoſtorgius ineptus laudator Eunomij.

† τὸς ἀγρὸς.

A modum obſeruare cognouit, eos quidem ab aula ſua proſcripſit. Ad Eunomium autem quamprimùm Chalcedone capiendum certos homines miſit, eúmque + Halmyridem deportari iuſsit. Eſt autem Halmyris Myſię in Europa locus, ad Iſtrum ſitus: quem breui pòſt Barbari, Iſtro qui glacie cōſtrictus fuerat, tranſito ceperunt. Eunomius porrò inde Cæſaream Cappadociæ translatus eſt. Mirificum autem ibi in eū hominum odium fuit, quòd libros contra Baſilium eius loci epiſcopum compoſuiſſet. Poſtea ei vt in agris ſuis, qui Dacoreni vocabantur, viueret, permiſſum eſt, apud Cappadociæ vicum, cui Dacora nomen eſt, præfecturæ eius quæ ad Argæum montem ſita eſt, Cæſareæ. [c] Nec ita multo pòſt à reditu mortuus, ſepulturā in patria ſua ſortitus eſt. Eunomium hunc plurimùm, vt diuinum hominem, [d] admiratur eccleſiaſticus ſcriptor Philoſtorgius. Prudētiam enim & virtutē eius incomparabilem fuiſſe, apertè nugatur. Et oris formam, & corporis partes decentiſsimas, cum multa venuſtate deprædicat, atque
B ex ore eius orationem fluentem margaritis cōparat. Quamuis in laudem eius progreſſus, balbum fuiſſe confitetur: quod vitium tamen in eo ita exornat, vt ei ſuauem eloquentiam tribuat. Quinetiam + vitiliginem, quæ faciem illius quaſi notis quibuſdam deformauerat, ornamentum quoddā ori illius attuliſſe confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epiſtolas eius dicit.

CAPVT XXX.

Eunomianorū diſſectio. Eunomij diſcipulus Theophronius.

† γυμνάσιον.

Is etiam ab Eunomianis repudiatur. Inepta eiuſdem.

Theophronius ab Eunomianis ſe disiunxit, & ſectā propriam inſtituit.

Eupſychius ab Eunomianis ſegregatus. Sozom. Eutychiū nominat lib. 7. ca. 17.

** Quæſtio, an filius extremam horam nouerit. Agnoetæ hi dicuntur.*

HIc quidem diem ſuum obiit Eunomius. Sectatores autem eius in diuerſas diſceſſere ſectas. Primus Theophronius quidā, genere Cappadox fuit, qui ab eo in contentioſa diſputandi ratione edoctus, ſectatoribus eius ſe coniunxit. Et mediocriter, ſeu craſsè potius, vt rectius quiſpiam dixerit, in Ariſtotelis Prędicamentis, & eiuſdem περὶ ἑρμηνείας, hoc eſt, de interpretatione ſeu Enunciatione libro verſatus, + compendium, ve
C luti quandam introductionem, de eis quibus ipſi vtuntur ſyllogiſmis & ratiocinationibus editum reliquit, quod De exercitio mentis inſcripſit. Deinde popularium ſuorum odio expertus, quòd ad ineptam & inſanam prolapſus eſſet abſurditatem, quippe qui in magiſtri ſui doctrina acquieſcere nollet, reiectus ab eis eſt. Quòd nanque curioſus maximè eſſet, ex nominibus quæ in ſacris ſcripturis poſita ſunt, collegit, ꝙ Deus id quod non extat præſciens, id autem quod extat ſciēs, atq; id quod extitit memoria tenens, nō eodem ſemper modo ſe habeat: vtpote qui cognitionem transferat ad præſentia, ad futura, & ad præterita. Atq; eam ob rem repudiatus, conuentus ſuos ſibi ſeorſim cogens, ſub nomine ſuo hæreſim inſtituit. Non multo pòſt alius quidam Eupſychius nomine, in vrbe Cōſtātinopolitana, propter frigidam quandam quæſtionē ab Eunomianis ſeiūctus, ſuæ ipſe quoque hæreſis autor extitit. * Quum nanque quæſtio orta eſſet, an filius extremam horam norit, & plurimi Euangelica dicta proferentes, ne ipſum quidem horā eam ſcire dicerent: Eupſychius ſententia ſua in ſcriptum relata, confirmauit, filiū non

Eupſychius ab Eunomio in exilio laudatus.

a Cōmunio precum.

† μὴ κοινωνικὰς.

b Dabant olim hæretici ſectatoribus ſuis proficiſcentibus ad populares factionis ſuæ, tanquā ſodalitatis teſſeras, per notas ſcriptas literas.

c Deprauatio baptiſmi diſcipulis Eunomij à quibuſdam adſcripta, Eupſychianorum ſecta.

d Eunomiotheophroniani.

Eunomioeupſychiani.

† Alij: Eunomioeutychiani.

expertem eius cognitionis eſſe, qui à patre omnia D
locupletiſsimè acceperit. Quum autē qui hæreſi ei præibant, dicta eius non admitterent, à communione eorum deſciuit, & ad Eunomium exulantē ſe contulit. Quò etiam alij ex vrbe Conſtantinopolitana Eunomianæ ſectæ venēre, vt ibi eum calumnioſè arguerēt: atque etiam, ſi vſus ita ferret, de cauſa cum eo diſputarēt. Quod vbi Eunomius cognouit, ea quæ Eupſychius proferret laudauit, & ad communionem eum admiſit [a]: quum quidē id cōſtitutio vetaret, quæ nefas eſſe decernit, peregrè aduenientes + ad cōmunes preces admittere, [b] ſi literas ſecum non afferant, quę ad eiuſdem opinionis populares, per notas ita ſcriptæ, vt ab aliis legi non poſsint, dantur. Poſtquam autē breui Eunomius è vita migrauit, hæreſis eius poſt Eunomium Conſtantinopoli præſes, Eupſychiū minimè admiſit. Aegrè enim is tulit, ꝙ æmulatione quadā ducebatur, ſe cōtraria Eupſychio, qui nondum clericus erat, ſentiētem, quæſtionem propoſitam ſoluere non poſſe. Quapropter aduerſandi E
ſtudio ille, quū multi ad eum opinioni ſuæ ſuffragantes confluerent, ab Eunomianis ſegregatus, hęreſim ſuam induxit [c]. Porrò quòd diuinus etiam baptiſmus ita per adulterinum vſum deprauatus eſt, vt non in trinitatem, ſed ſemel in mortē Chriſti merſio fiat: non Eunomio, ſed diſcipulis eius Theophronio & Eupſychio, multorum opinione atque ſermone aſcribitur. Cauſas haſce breuiter expoſuimus, vt quiſq; norit, quamobrem Eunomiani in diuerſas diſceſſerint partes. At qui Theophronium ſequuti ſunt, [d] Eunomiotheophroniani: qui verò Eupſychium, † Eunomioeupſychiani cognominati ſunt. Diſputationes autē & orationes omnes quę de his quæſtionibus habitæ ſunt, cūmemorare, perlōgum, & prorſus difficile eſſet, præſertim quum aliud mihi propoſitum ſit inſtitutum. [e] Tum verò apud Macedonianos etiā ad tempus diſcordia extitit, cuius autor fuit [f] Eutropius quidam presbyter, ſeorſim conuentus agens. Ei verò Carterius Macedonianæ ſectæ anteſignanus reſtitit. Eodem tempore & ab [g] Arianis Conſtātinopoli illud in quæſtionem vocatum eſt, An priuſquam filius fuerit (profitebantur enim eum F
ex non exiſtentibus extitiſſe) pater tum pater vocari potuerit. Et Dorotheus quidē qui Antiochia accitus, ibi pro Marino adminiſtrationē ſectæ huiuſmodi obtinebat, apertè decernebat, fieri non poſſe, priuſq̄ filius ſubſiſteret, vt pater vocaretur: ꝙ patris nomē ex eis eſſet, quod + ad aliquid referretur. Marinus verò diuerſum cenſuit: & priùs etiam patrem, quàm filius fuerit, patrem profitebatur. Siue ꝙ ita ex animo ſentiret, ſeu quòd Dorotheo aduerſaretur, vt qui ei hæreſi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob cauſam in partes duas multitudo, quæ eos ſectabatur, diſceſsit. Et Dorotheus quidē in ſacra ſua æde permāſit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis eccleſiis, in eis cōueniebant. Qui etiam Pſathyriani, ſiue Gotthiani vocati ſunt: propterea ꝙ vir quidam ψαθυροπώλης, hoc eſt, placētarum venditor: quæ ex liborū genere ſunt, nomine Theoctiſtus, opinionem hāc magnopere defendit. A Gotthis autem illis nomen inditum, ꝙ Selinas Gotthorū epiſcopus tantopere ei ſentētiæ addictus fuit, vt ad eam, gentem Gotthicam omnem adduxerit. Nam ob-

e Diſsidium apud Macedonianos.

f Eutropius & Carterius Macedoniani inter ſe diſſentiunt. Diſſenſionis autores.

g Item apud Arianos. Dorotheus. Marinus.

† πρός τι.

Pſathyriani Gotthiani.

A ſeqnentes ſibi admodum barbaros habuit, nimi-rum quid ad docendum non ſolum patria eorum, verùm etiã Græca lingua appoſitus fuerit: Vlphilæ illius Gotthorum epiſcopi, de quo ſuprà quoque diximus, quum res Valentis exponeremus, primùm ſubſcriba, deinde etiam ſucceſſor factus. Nec ita multo pòſt diſsidium quoque interceſſit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius eccleſiæ Epheſi epiſcopus à Marino creatus præfuit. Quorum diſceſsio parum abſuit quin bellum prorſus, Gotthis maximè Agapio fauentibus, moueret. Quam ob cauſam permulti Præfectorũ ſuorum cõcertationem & diſsidendi ſtudium reprehendentes, ad vniuerſalem ſe eccleſiam contulere, qui etiam nullo diſcrimine ad communionem ſunt admiſsi. Atque hæc quidem cauſa extitit, cur primùm Ariani ſegregati, in factiones abierint. Et ea eo tempore illi, in quibus ſunt vrbibus, ſeorſim ſuos queque conuentus ſecta agit. Conſtantinopoli verò, eos triginta & quinq; annis diſsidentes, tãdem ad concordiam vir quidam B conſularis [l] Plinthas, ſectę eorum ſectator equeſtribus ſimul & pedeſtribus copiis præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore ſynodo etiam ab [m] Arianis coacta ſtatutum eſt, ne quando poſthac quæſtiones, quæ ſeceſsionem tantam attuliſſent, in medium proferrentur. Hęc quidem paulo pòſt facta. Fortaſſe autem alię quoque in vrbibus paſsim ſectæ & ſectiones Arianorum fuere, quas mihi omnes exactè referre fas nõ eſt. Sed ſatis fuerit nũc, præcipuas & neceſſarias attigiſſe, & eas potiſsimũ quæ Cõſtantinopoli, cuius ego alũnus & ſoboles ſum, fuere: quippe quæ præclariores aliis extitere, & propterea latère non potuerunt. Si quis autem conſiliũ eiuſcemodi hæreſium cognoſcendarum cepit, vnde, & quomodo initia ſua ſumpſerint, & quibus autoribus incremẽta ſua acceperint, + eũ vt [n] Panaria legat hortor: liber autem is ab Epiphanio, qui eccleſiam Cypri adminiſtrauit, editus eſt. ✶ Præterea Theodoritum Cyri epiſcopum, atque inſuper admirandum illum Ioannem Damaſcenum: nam & hi ambo permulta de iis diſſerunt. C

Selinus Gotthorũ epiſcopus Vlphilæ ſucceſſor.

Diſſenſio alia inter Marinum & Agapium.

Per cauſam inteſtinorum diſsidiorum multi ab Arianis ad catholicos transferunt.

Sozo. addit conſulatum functum.

l Plinthas vir clarus Cõſtantinopoli Arianos diſsidẽtes ad concordiã reduxit.

m Ariani ſtatuto cauent, ne poſthac quæſtiones ſeceſsionis & diſsidij cauſa proponãtur.

n Opus vocatum Epiphanij de hæreſibus.

† Ἐπιφανίου πανάριον.

Panariũ hoc opus eius inſcriptum dicitur, apud Socratẽ, ſic. 24 Sed vtrũque & Panarij & Ancyroti opus diuerſo iam Græce & Latinè editũ extat: hoc cõpẽdio ſum illud ſanè quã plexũ Nouatianorũ diſsidium.

Sabbatianorum apud eos hæreſis.

✶ *Theodoritus etiam, & Ioannes Damaſcenus, apud Græcos de hæreticis ſcripſerunt.*

CAPVT XXXI.

PEr idem tempus Nouatiani quoque inter ſe diſsidentes, per ſeceſsionem, Sabbatianorum quæ vocatur hæreſim conſtituerunt. Erat enim apud eos pr̃byter quidam Sabbatius nomine, à Marciano cõſecratus: qui quòd ex Iudæis ad Chriſtianiſmum perueniſſet, nihilominus præſumptæ & anticipatæ Iudæorum opinioni inſeruire ſtuduit, & clàm etiam epiſcopatum affectauit, necnon vnà cum Theoctiſto & Macario & ipſis presbyteris, eis adhærentibus, qui ſub Valentis Imperio conuentum in Pazo vico habuerant, feſtum diem Paſchæ cum Iudæis celebrauit. Ac primùm quidem propter vitæ inſtitutum, quã optimam monaſticis exercitiis agebat, à Nouatianorum ſe corpore ſeiunxit: deinde verò quoſdam participatio-

Cũ Iudæis is Paſcha celebrat.

ne diuinorum myſteriorum indignos reputans, D talemq́ue prętextum obtendens, cum quem diximus diem feſtum in aliud trãſtulit, de Iudæorum ſententia ſcilicet, tempus. Poſtquam autem mani feſtò apparuit, res nouas eũ moliri, Marcianus ſeipſum propter importunam Sabbatij cõſecrationem reprehendit: identidẽ dicere ſolitus, melius ſe facturum fuiſſe, ſi ſpinis potius quàm illi manũ impoſuiſſet. Atque vbi is eccleſiam ſuam in partes duas diuiſam, & quoſdam ad alium deſciſcere vidit, epiſcopos hæreſis ſuæ, qui cum eo communicabant, ſtatim Sangarum conuocauit. Eſt is locus Bithynorum prouinciæ, ad mare, nõ longè ab Helenopoli ſitus [a]. Eò quoque ab epiſcopis congregatis Sabbatius euocatus eſt. Ibi cauſam mœroris ſui dicere iuſſus, feſti diei eius diſſenſionem allegauit. Nam eum cum Iudæis, ſicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ vico conuenerãt, ſtatuiſſent, peragendũ eſſe dixit. Cęterùm illi propterea hoc eum præ ſe ferre conſiderantes, ꝙ ad epiſcopatum anhelaret, iuriſiurandi ſacramento eum obſtrinxerunt, ne vnquam epiſcopatum ſibi E expetendum ſtatueret. Poſtquam ille iurauit [b], ſe epiſcopatum ſuſcepturum non eſſe: nõ ſatis cauſæ eſſe putãtes, cur eccleſia eorum factionibus diuideretur [c], placitum eis eſt, vt omnes conſentirent, atque eodem in loco eccleſiaſticos cõuentus agerent: feſtum autẽ Paſchæ diem, quo quis vellet tempore celebraret [d]. Et ea de re canonẽ promulgarunt, quem ἀδιάφορον, hoc eſt arbitrarium & indifferentẽ vocarunt. Statuerunt quoque, ne decretum eorum qui Pazi cõuenerant, vniuerſali canoni præiudicaret. Quòd & priſci illi viri, & maximè qui Apoſtolis proximi fuere, etiamſi de Paſchæ feſto die plurimum inter ſe diſsiderent, innicem tamẽ inter ſe cõmunicaſſent, & aliis in rebus omnibus prorſus nõ diſſenſiſſent. Et ꝙ præterea Nouatiani in vetere Roma haudquaquã cum Iudæis, ſed poſt æquinoctium cum reliquis Romanis, qui Petri & Pauli apoſtolorũ traditione vtebãtur, Paſcha peregiſſent: nec ob eam cauſam, ꝙ Paſchę feſto celebrãdo inter ſe diſſentirẽt, diſceſsionẽ ab eis qui cõmunẽ cum eis haberẽt religionẽ, feciſſent. Proinde re bene deliberata, indifferentẽ, F quem diximus, canonem protulere, vt quilibet ꝓ eo atque ei placitum eſſet, ex cõſuetudine aliqua, aut præſumpta opinione, Paſcha celebrans perficeret: non quidem vt ea res aliquam in communione diſſenſionẽ afferret, verùm vt qui ſic diſcrimine nullo feſtum diem agerent, in eccleſiæ communione concordarent. Eiuſmodi canone confirmato, Sabbatius, qui ſcilicet iureiurando obſtrictus eſſet, quum Iudæorum obſeruationem ſequeretur, præterquam + ſi feſtus dies in idem cum illis tempus incideret, receptis ſtatiſque ieiuniis alios præueniebat, & clàm ſolennes ritus perficiens, Paſcha peragebat. ✶ legitimóque & veſpertino ſabbati tempore vigiliis & precationibus aliis intereſſe ſolitus, poſtridie cum reliquis cõmuniter de feſto die participauit, diuináque myſteria percepit. Hoc ſic cum annis aliquot latenter faceret diutius ſeipſum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatẽ ex ea re conſequutus eſſet, permultos ex ſimplicioribus ad ſe pertractos æmulatores habuit, & maximè Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more ſic ieiunabant, morem

Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus & inde Iudæo chriſtianus.

Marciani Nouatiani epiſcopi ſententia de Sabbatij ordinatione.

a Synodus Nouatianorum Sãgari celebratur.

Sabbatius cauſam ſeceſsionis ſuæ per ſimulationẽ indicat.

b Idem iurat ſe ad epiſcopatum non anhelaturũ eſſe.

c Decretum eius ſynodi.

d Canõ Nouatianorũ de Paſchate ἀδιάφορον, quo quis vellet tempore, celebrando.

Non temerè voluerũt eccleſiam ſuam ſcindendã ꝓpter diuerſitatẽ paſchatis celebrãdo, Nouatiani cẽſent.

† hoc eſt, Si oẽs eodẽ tempore Paſcha peragere contigeret. Soz. Sic ille hu[i]uſdam anno Paſcha celebrare quandoq; ſolitus eſt.

Sabbatius à reliquis Nouatianis ſecretum epiſcopatũ etiã inter ſuos gerit.

✶ More Iudaico ſeruãt.

A cum vt rectiorem confirmari putauerunt. Itaque hunc ſequuti, clam etiam vnà cum Iudæis Paſcha celebrarunt. Et Sabbatius ſuos ſibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis ſeceſsit: & iuriſiurandi oblitus, epiſcopatum apud ſectatores ſuos ſuſcepit, ſicuti paulo pòſt dicam.

CAPVT XXXII.

Iudæi antiquitus pòſt vernum æquinoctium Paſcha celebrarunt.

Sed enim ego & Sabbatium & ſectatores eius demiror, quid eis in mentem, vt feſtum hunc diem innouarent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, ſicuti Euſebius Pamphili memoriæ prodidit, Ioſephum, Philonem, Ariſtobulum, & non paucos alios teſtes laudans, τὰ διαβατήρια, hoc eſt, Paſchalia pro tranſitu ſacrificia, ſacrificarint, poſt æquinoctium vernum, ſole † duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingreſſo: luna autem * per diametrum & rectã B lineam ſoli oppoſita, tũ quatuordecimæ diei curſum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipuè tẽpora ſecundum conſtitutiones Moſaicas obſeruant, non prius feſtum hunc diẽ peragunt, quàm * nouos fructus creſcentes conſpiciant. Nouorum enim, inquiunt, frugum feſtum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas ſit: proindéque vernum æquinoctium ferias eas præcedere neceſſariò debeat. Quapropter quum Iudæos ſibi imitãdos propoſuerint, eos admiror, quòd non potius antiquitatem, quæ apud eos eſt, laudauerint. Et ſatis colligere licet, Sabbatianis iſtis, atque eis qui τεσσαρεσκαιδεκατῖται, ſiue Quatuordecimani vocantur, exceptis, hæreſes alias omnes feſtum Paſchæ cum Romanis & Aegyptiis & Palæſtinis peragere. Nouatiani igitur iſti reſurrectionis diem peragunt, Iudæos & ipſi ſequuti. In idem verò cum Quatuordecimanis tempus incidunt. Quod ſi prima ſabbati dies non eadem cum decima quarta die lunæ eſt, Iudæos penè ſequuntur, quotcunque diebus adueniens Dominica dies à præcedente decimaquarta die lunæ abſuerit. Mõ C taniſtæ verò, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare conſuetudo eſt, quadam ratione inuenta, iuxta eam Paſcha celebrant. Atque in primis eos reprehendunt, qui propter feſtum Paſchæ lunæ curſum obſeruant. Non illum enim, ſed ſolis orbem, eis qui ritè Paſchę diem inquirere velint, inſpiciendum eſſe cenſent. Et menſem quemlibet dierum triginta, atque principium earum æquinoctium vernum faciunt: quæ dies, ſecundum Romanos, ritè ante 9. Calend. April. dicatur. Ea namque etiam magna hæc duo luminaria initium ſuũ habuiſſe allegant, per quæ tempora & anni ſignificantur. Idque ex eo liquere aſſerunt, quòd luna per octennium cum ſole conuenist, & ambo initium * nouum ſumant. Quandoquidem octonalis lunæ curſus nonaginta & nouem menſibus perficiatur: diebus autem bis mille noningẽtis viginti duob⁹, quibus etiã ſol octonos abſoluat curſus. Ita vt annus quilibet cenſeatur eſſe dierum trecentorum ſexaginta quinque, & † quartę vnius diei partis. Ex ea namque die quæ eſt ante 9. Calend. April. quippe quæ principium creationis ſolis & primi menſis exiſtimetur eſſe, colligunt atque computant eam quæ in ſacris literis dicitur, D decimamquartam diem, quam eſſe dicunt ante 8. Id. April. in qua ſemper feſtũ Paſchę agũt. Quod ſi ita, vt ſæpe fit, in eam Reſurrectionis quoque dies concurrat, proxima † Dominica die id feſtum celebrant. Scriptum enim eſt, inquiunt, à decimaquarta vſque ad vigeſimam primam Paſcha eſſe peragendum. Mihi ſanè non rectè feciſſe videntur, qui olim de feſto hoc die tantopere diſsidentes contenderunt: multo verò minus, qui hac in parte Iudæos ſibi imitandos eſſe ſtatuerunt. Sed illis, vt opinor, in mentem non venit, quòd Iudaiſmo in Chriſtianiſmũ mutato, ex neceſsitate quadam figuræ rei ipſi ceſſerint: ſicuti hoc inde ſatis conſtabit. Nulla namque Chriſti lex Chriſtianis vt Iudaizent præcipit. præcipit autem? imò potius id prohibet: quemadmodum diſertis verbis diuinus Apoſtolus ſanxit, non ſolum de circunciſione, quæ legis eſt caput, vetans, verùm etiam de diebus feſtis cohortans, vt nequaquam diſceptantes ſegregemur. Et ad Galatas ſcribens: Dicite mihi, inquit, qui ſub lege eſſe vultis, legem non auditis? E Atque vbi de hoc pauca diſſeruit, deinde oſtendit Iudæorum populum ſeruum eſſe: libertatem autem eos obtinere, qui Chriſtum ſequuntur. Vbi etiam admonet, non obſeruandos eſſe dies & annos. In epiſtola autem ad Coloſſenſes clara prædicat voce, vmbrã eſſe obſeruationes eiuſmodi. Quapropter infert dicens: Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbati, quæ ſunt vmbra futurorum. Ad Hebræos autem hæc omnia veluti ſigillo confirmans, dicit: Tranſlato enim ſacerdotio, neceſſariò etiam legis tranſlatio ſubſequuta eſt. Satis igitur liquet, neque ſacrum Euangeliorum librum, neque diuum ipſum Apoſtolum, Chriſtianis iugum ſeruitutis legis impoſuiſſe: ſed vt & Paſcha & reliquos feſtos dies honorificè, quãdocunque eis viſum eſſet, peragant, animi * gratitudini eorum qui beneficio ſunt affecti, reliquiſſe. Proinde quia homines maximè ferias amant, à laborib. in eis conquieſcentes, tum ſicuti cuique viſum erat, in regionibus paſsim, conſuetudine quadam per traditionem accepta adducti, ſalutiferæ paſ- F ſionis memoriam colentes celebrarunt. Neque enim vel Seruator ipſe, vel eius diſcipuli, lege vlla id obſeruandum eſſe ſtatuerunt: ſed neque in eum qui hoc ita non perageret, condemnationem aut pœnam aut execrationem, ſicuti Moſæ lex facere ſolita fuerat, vel Euangelica vel Apoſtolica ſcripta induxerunt, aut comminati ſunt. Diui verò Euangeliſtæ hiſtoria ſua ſcribẽda, Moſaici Paſchæ feſti obiter ſaltem mentionem fecere: Seruatorem ſcilicet azymorum tempore paſſum eſſe, quum celebre apud Iudęos ageretur feſtum: vt oſtenderent illi, feſtis potiſsimùm diebus cædes eos perpetrare conſtituiſſe. Ipſis profectò ſanctis Apoſtolis conſilium illud propoſitum non fuit, vt ſibi de diebus feſtis iudicium ſumerent, aut de eis leges ferrent: ſed potius Deo gratam vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatem traderent atque indocerent. Mihiquidem videtur, quẽadmodum alia plurima pleriſque in locis ſuam obtinere conſuetudinem, ita id quoque de Paſchæ feſto accidiſſe, quòd ex more quodam apud gentes, quæque ſuam habuit obſeruationem: vt ſatis

In Aſia hi fuere.

Quatuordecimani. Sozom. lib. 7. cap. 18.

Montaniſtarum Paſcha.

Aequinoctium vernum ante 9. Calend. April.

Nono Calẽd. April. initium creationis. Montaniſtæ Paſcha celebrãt ante 8. Id. April.

Admiratur Nicephorus cum Socr. lib. 5. cap. 22. eos qui vel pertinaciter de feſto die Paſchæ diſceptãt, vel Iudæos in celebrando imitantur.

Libertas Chriſtiana.

Contra ſuperſtitioſam tẽporum feſtorúmq; dierum obſeruationẽ.

Apoſtoli Paſchatis celebrationem liberam populo Chriſtiano reliquerunt.

Quid potiſsimum ſanctis Apoſtolis doctrina ſua ſpectarint.

A ſatis manifeſtum ſit, neminem Apoſtolorū quidquam de feſto boc die legis ſanctiooe cōſtituiſſe.

Iam tum ab Apoſtolorum tēporibus Chriſtiani paſchæ feſtum celebrādo variarūt. Victor Rom. epiſcop. Aſianos eo nomine damnauit. Sed hic ab Irenæo eſt reprehenſus.

CAPVT XXXIII.

PORrò qnòd ab initio Paſcha moribus magis quàm legibus obſeruatum ſit, re ipſa declarabimus. Qui namque minorem Aſiam incoluere, plurimi ab Apoſtolorum temporibus ſabbato deſpecto, decimam quartam lnnæ diem obſeruarunt. Quod quū facerent, nequaquam ab aliis, qui boc non itidem facerent, diſsidebant: quoad Victor vrbis Romanæ epiſcopus, plurimùm commotus literis Aſianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob cauſam é diuerſo Irenęus Lugdunenſis in Galliis epiſcopus, ad Victorem literas dedit, quibus illū obiurgat, & facious tam calidum reprehendit: perdoctè exponens, qnòd quum antiquiores etiam

Polycarpus martyr cum Aniceto Romæ paſchate ab eo colendo diſſidens communicauit.

B communionem rerum omnium inter ſe in Chriſtianiſmo retinerent, & de Paſchæ feſti tempore variarent, nullum id putauerint eſſe pręindicium. Adiiciens prætetea, Polycarpum Smyrnæ epiſcopum, qui ſub Gordiano poſtea coronam martyrij recepit, Romam veniſſe, & cum Aniceto eius vrbis epiſcopo communicaſſe, nihil de feſto Paſchę cum eo diſceptantem. Naio & ipſe Polycatpus patria quadam Smyrnenſium conſuetudine, decimaquarta die Paſcha celebrabat: ſicuti Euſebius qnoque Pamphili in quinto eccleſiaſticæ hiſtorię ſuæ libro teſtatur. Conſtat igitur, ſicuti dixi, quoſdam in minore Aſia decimamquartam lunę diem obſeruaſſe. Alij verò, qui in ſuperioribus Orientis partibus habitant, ſabbatum feſto eo celebrando magis coluere. Cœterùm de menſe eis maior fuit conteotio. Quidam nanque Iudæos ſequi voluerunt, quum quidem iamdudum certiore obſeruatione illi excidiſſent. Aliis verò ab eo abhorrentibus, poſt æquinoctium vernum Paſcha agendum potius viſum eſt: celebrandum id ſemper eſſe dicentibus, quum ſol in Ariete ſit, ſecundum Antiochenos Xantbico, ſecūdum Romanos autem

Iudæi veteres etiā poſt æquinoctium vernum Paſcha celebrarunt.

C Aprili menſe. Qui quidē non eos qui tum delitabant Iudæos, ſed antiquiſsimos, & magnum illū in primis Ioſephū, ſicuti is hac de re io tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, ſequnti ſunt. Ac illi quidem qui minorem Aſiam & ſuperiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de feſto hoc die diſſenſerunt. Alij verò omnes, qui Chriſtianiſmū ſuſceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum vſque, poſt vernum æquinoctium Paſcha peragere inueniuntur, vetuſtiorem conſuetudinem ſequentes. Qui ſanè vniuerſi ita feſtum Paſchæ celebrantes, nunquam inte ſe diſcordare viſi ſunt. Neque verò quemadmodum multorum ſermonibus fertur, magna illa ſub Conſtantino Nicææ celebrata Synodus, eiuſcemodi diei Paſchæ celebrandi errorem induxit: ſed ipſe potius diuus Cōſtantinus, paucos illos qui à recepta obſeruatione diſſentiebant, literis ſuis cohortatus eſt, vt partem maiorem ſequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa feſtum diem peragerent. Epiſtolam eam imperatoris totam, in tertio libro eorum quos de vita Conſtantini Euſebius conſcripſit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de feſto Paſchæ ſcripta eſt, hic apponam: quæ de verbo ad verbum ſic habet. Eſt ordo quidam bene inſtitutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum eccleſiæ ſeruant. Quapropter quum in præſentia rectè omnes id conſtitutum eſſe exiſtimarunt, tum ipſe ſolertiæ quoque veſtræ placiturum eſſe recepi, vt quod per vrbem Romanam, & Italiam, Africam, Aegyptum omnem, Hiſpanias, Gallias, Britaniam, Libyam, cunctam Græciam, Aſianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordi & vna prorſus ſenteotia ſeruatur, idem quoque veſtra non grauarè ſuſcipiat prudentia: Quæ illud ſecum conſideret, non ſolùm maiorem eſſe io eis quos enumerauimus locis eccleſiarum numerum, verùm etiam communiter maximè idem omnes velle, ſanctiſsimum eſſe, accuratiorémque rationem, vt nulla omnino nobis cū Iudæorum perfidia intercedat cōmunio efflagitare. Imperatoris epiſtola ſic habet.

Cōſtantinus magnus in Nicæna ſynodo literis ſcriptis, Aſianos, vt cū Occidentalibus eodē tempore Paſcha celebrarent, hortatus eſt. Conſtantini ex eius literis verba.

D

E Verumenimuerò, Quatuordecima nos ferunt à Ioanne apoſtolo decimæquartæ diei lunæ obſeruationem accepiſſe: Romanis autem & Occidentalibus partibus Petrum & Paulum, Apoſtolorū maximos, eam quæ ibi frequentatur tradidiſſe conſuetudinem. Scriptum quidem bac de re decretum edere nemo poteſt. Sapienter verò Victor & Polycarpus extinxiſſe de die feſto contentionem videntur. Quandoquidem autem Occidentales epiſcopi traditionem Petri & Pauli minimè dehoneſtandam duxerunt, & Aſiani quoque Ioannis Euangeliſtæ inſtitutum ſeruandum eſſe contenderunt, de communi cōſilio placitum eſt, vt quique, ſicut aſſueuerant, feſtum diem agerent, mutuam autem communionem neqoaquam reſcinderent. Stultum quippe quàm maximè eſſe opinati ſunt, conſuetudinum eiuſmodi variantium gratia, à mutua coniunctione diſcedere, quum eis de * rebus religionis præcipuis per conſentientem concordiam conueniret.

Iohannes apoſtolus Quatuordecimanos in Aſia Paſcha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos. Maiores noſtri Paſcha hoc vel illo tēpore peragere indiſcrete eſſe voluerunt. Ceremoniarum diſſimilitudine non læditur veritas Eccleſiæ. Greg. papa.

** περὶ τὰ εὐσεβῆ.*

F

CAPVT XXXIIII.

QVòd verò conſuetudinem potius quàm legem ſequuti veteres pleriſque in locis, vt quibusque viſum erat, Paſcha celebrarunt, inde facilè colligitur. Non omnes etenim, quanuis eiuſdem opinionis eſſent, eaſdem traditiones in eccleſiis ſeruarunt. Et qui eandem colebant fidem, ſæpe cōſuetudinum obſeruatione inter ſe variarunt. Neque id veræ pietati detrimento fuit. Porrò quum ad hunc locum peruenerimus, æquum viſum eſt, pauca quędam de diuerſis eccleſiarum moribus commemorare: qui antea quidē ſic variè obtinuerūt, nūc autē per gratiā Dei cum tēpore mutati, ad conſentientē concordiā apud omnes peruenerunt. Et primùm de obſeruatione Paſchalis feſti dicēdū. Quæ enī eas præcedūt ferias ieiunia, variè apud quoſq;

De variātibus apud veteres eccleſiarum cōſuetudinibus & obſeruationibus.

In ieiunijs ante Paſcha ſeruat.

Quadrageſimale ieiunium.

In delectu ciborum.

A ab initio ſeruata competimus. Romani nanque tres continuas hebdomadas, ſabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæſtina, ſex hebdomadibus ante feſtum Paſchæ ieiunium cõtinuarunt, Quadrageſimam tempus id nominantes. Alij rurſus ante ſeptem hebdomades ieiunare inceperũt: ſicuti Conſtantinopoli, & circumcirca ad Phœniciam vſque, + tribus tãtum hebdomadibus quinos dies ex interuallo, binis ſeptimanis intermiſſis, à cibis ſe abſtinentes, itidem Quadrageſimam tempus tale vocarunt. Montaniſtæ verò duabus. Quos mihi demirari in mentem venit, quomodo omnes iſti in dierum numero ſic variantes, Quadrageſimam tamen ieiunij tempus vocent. Quanuis alij aliam rationem texentes, nomini ei honeſtum prætextum obtendant. Non ſolùm verò de dierum numero, verùm etiã de cibis ipſis, de aditu ad ſacra myſteria, & abſtinentia, multum inter ſe diſsident. Quidam enim animata prorſus non B attingunt: alij autem attingunt, ſed piſces ſolos. Sunt qui animata quoque cum piſcibus volatilia deguſtant: ex aquis ea quoque progenita eſſe, vt Moſes inquit, dicentes. Nonnulli ab ouis & nucibus ſiue baccis abſtinent. Nonnulli verò arborum fructibus veſcuntur. Quidam panem ſiccum tantum comedunt: quidam verò ne hunc quidem attingunt. Diuerſum etiam eſt cibi capiendi tempus. Aliqui nanque hora nona, aliqui poſt occaſum ſolem, quidam poſt diem vnam ſequenti die cibum capiunt: nonnulli verò ad tres, ad quatuor, ad quinque, & ad ſeptem vſque dies dapibus abſtinentes procedunt: pro eo atque quiſque cibo carere vel vult, vel poteſt. Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant cauſæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in ſcriptum relatum ſit, oſtendi poteſt. Vt ſatis conſtet, primos illos Verbi miniſtros, ab initio obſeruationes eiuſmodi arbitrio quorumque reliquiſſe, vt quiſque non metu aut neceſsitate quapiam adductus, quod bonum eſt, deligere & ſequi poſſet. Porrò C in ieiuniis ferias Paſchales præcedentibus, & in ieiunantium cibis, à principio in eccleſiis huiuſmodi diuerſitas fuit. Verùm in Synaxi plurimam varietatem fuiſſe inuenimus. Quum enim pleræque omnes per orbem eccleſiæ diebus ſabbati conſuetudinem haberent hebdomadis vnius tempore diuinis myſteriis operari, Romani & Alexandrini ex antiqua quadam traditione hoc non faciebant. Ægyptij verò Alexandrinis vicini, & qui circũ Thebaidem habitant, ſynaxes quidem die ſabbati peragebant: ſed non eadem, qua tum Chriſtiani vtebantur conſuetudine, diuinam ſanctificationem percipiebant. Verùm quũ abundè conuiuati eſſent, & omnis generis cibis delicatius ſe repleuiſſent, à prandio ſcilicet, circiter veſperam multam, myſteria + oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Paraſceue dicitur, Alexandrini ſcripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniaque quæ ad Synaxim pertinent peragebant, præterquàm diuinorum myſteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitùs habuere conſue-

In tẽpore cibo capiendo.

Obſeruationes Adiaphoræ.

In ſynaxib⁹ & Euchariſtiæ perceptione.

Vna hebdomadis die veteres, ſabbato ſcilicet, cœnã Dominicam peragebant.

In lectione ſcripturarũ, & ſermonib⁹.

tudinem. Dicunt etenim, & Origenem plurimùm diebus iſtis in eccleſia docuiſſe, atque ſynaxes ſeu conuentus egiſſe. Qui quum ſapientia & doctrina multis præſtaret, & perſpectum haberet, infirmiorem eſſe Moſaicam legem, quàm vt D vllo modo ad literam ✶ reddi atque exprimi poſſet, rationem feſti Paſchæ ad ſpeculatiuam contemplationem reuocauit, vnum ſolum eſſe verum Paſcha dicens, quod CHRISTVS peregit, præclarè aduerſus hoſtiles poteſtates re geſta, quum in crucem ſuffigeretur, longè optimè eo contra aduerſarium vſus tropæo. In eadem Alexandria, in lectorum & + notariorum ordine diſcrimen nullum fuit, ſiue illi iam fideles, ſiue catechumeni, hoc eſt, qui ſacra doctrina inſtituerentur, eſſent, quum eccleſiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Theſſalia & hoc factitatum eſſe liquet. Licebat clerico cuiuis, priuſquã in ordinem eum cooptaretur, legitimè vxorem ducere. at ſi poſtea, vt conſuetudine receptum eſt, vxorem cognouiſſet, ordine eo mouebatur: quum in Oriente E omnes, atque etiam epiſcopi, ſi vellent, pro arbitrio ſuo, non aliqua legis neceſsitate coacti, vxorum congreſſum declinarent: multi etiam ipſo epiſcopali munere fungentes, in epiſcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas ſibi legitimo matrimonio antea coniunxiſſent, ſuſciperent. Nunc autem + ne in ſomnis quidem epiſcopus cum vxore ſua concumbens, impudicus habetur. Sedenim conſuetudo ea quæ in Theſſalia ſeruatur, ab ✶ Heliodoro illo Tricenſi epiſcopo ortum habuit: cuius amatorij libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ adhuc iuuenis compoſuit, & Aethiopica inſcripſit. Nunc autem ea χαρίκλειαν, quaſi gratiarum gloriam dicas, nominant. Quo nomine etiam epiſcopatus ei ademptus eſt. nam quum lectione eorum opuſculorum iuuenes multi in periculum conijcerentur, ſynodus prouincialis ſtatuit, vel libellos ipſos qui amores accenderent, igni conſumptos abolendos, vel qui eos compoſuiſſet autori functionem epiſcopalem abrogandam eſſe. Ille verò epiſcopatum deponere, quàm ſcripta ſua ſup- F primere maluit. Hæc autem conſuetudo Theſſalonicæ, atque in Macedonia. & Græcia omni, ſeruata eſt. Alius item in Theſſalia mos fuit, vt Paſchalibus tantum diebus baptiſmus peragerctur: quapropter multi etiam eo ſacramento + non Initiati deceſſere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria eſt, altaria diuerſum prorſus quàm alibi ſitum ✶ habuere. Sacra enim ara nõ ad orientem, ſed ad occidentem verſus collocata fuerat. Hieroſolymis, & in Theſſalia, atque etiam in Græcia, conſuetudo fuit, vt preces in peruigiliis + ad lucernas accenſas eodem quo Nouatiani, Conſtantinopoli, modo peragerẽt. Conſimiliter in Cypro & Cæſareæ Cappadocum, in ſabbato, & Dominico die veſperi, poſt lucernarum accenſionem, epiſcopi & presbyteri ſacras ſcripturas populo exponunt. Nouatiani autẽ, qui in Helleſponto ſunt, non eundem orationis ritum, quem factionis eorum populares Conſtantinopoli, ſeruant, cærimonias obtinentis ibi eccleſiæ Catholicæ plurimum ſequentes. Et vt in ſumma dicam, in opinio-

✶ Chriſt⁹ Ieſus verũ Paſcha tropæo crucis aduerſarium diabolũ deuicit.

In lectorib⁹ & notarijs.

In cõiugio ſacerdotali.

✶ Hũc Heliodorum nõ dilutæ autoritatis ſcriptorẽ eſſe ſcripſit Angel⁹ Politi. Miſcellan. cap. 3.

Heliodorus epiſcopus Tricẽſis in Theſſalia, epiſcopatu abire, quam amatorium ſuum poema abolere maluit.

In baptiſmi tempore.

In altarium ſtructura.

✶ Et ipſa quoq; eccleſia Sacra.

In precibus peruigiliorũ.

In repoſitione ſacrarum ſcripturarum

In ritu precationum.

Vnum apud Scythas epiſcopus. In aliis populis plurimi.

a Intelligo hoc debet de tẽpore imperij Theodoſij iunioris. Sozom. lib. 7 cap. 19.

b Romæ tantum ſeptem diaconi.

A nibus & ſectis omnibus, haudquaquam in precationibus vnum aut alterum conſentientem ritum ſeruatum eſſe, inuenire eſt. Scythæ qui ad Iſtrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni ſubiectæ ſunt epiſcopo. In aliis autem populis, non ſolùm in vrbibus, verùm etiam in quibuſque vicis, epiſcopos eſſe ſcimus. Quæ conſuetudo apud Arabes potiſsimum, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque apud eos qui à Mõtano deducti ſunt, fuit. [a] Romæ ad hodiernum vſque diem non plures q̃ [b] ſeptem diaconi fiunt, ad eorum inſtar qui ab Apoſtolis creati ſunt, quibus Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem ſors tulit, eorũ numerus eſt. In Romana vrbe itidem quotannis ſemel Alleluia, paſchali Dominico die concinunt. Proinde à multis, iureiurando concipiendo, votiſque nuncupandis, vſurpatum eſt, vt eis Alleluia audire, & cum lætitia canere datetur. Neq; epiſcopus, neque alius quiſquam in eccleſia Romæ + ad populum docens verba facit. ⁎ Alexandriæ autem

Ibidẽ ſemel quotãnis Alleluia cantatum.

† προσομιλεῖ τῷ λαῷ Conciones ad populum Romæ ĩ eccleſia non habitæ.

At ne nunc quidẽ ibi niſi monachi concionãtur. Et idẽ prope in Italia omni.

⁎ Alexandriæ ſolus epiſcopus concionatur.

c Euangelij lectio.

† ὁ ἀρχιδιάκονος ſolus legit.

Non eadem in oĩbus eccleſiis pſalmodia & precationes.

Non ijdem etiam libri.

Apocalypſis Petri liber.

B ſolus hoc munere fungitur epiſcopus, quod quidẽ poſtea, quum antea mos is non fuerit, eſt obſeruatum. Cauſam cõſuetudini nouæ præbuit Arius, qui quòd presbyter eſſet, & docendi prouinciam accepiſſet, contra veritatis doctrinam res nouas inducens, eccleſiam turbauit. In eadem Alexandrina eccleſia, quod in locis aliis omnibus nouũ atque inſolens eſt, olim obtinuiſſe ſcio. Epiſcopus nanque quum ſacra [c] Euangelia legerentur, non aſſurgebat. Id verò in vlla plane eccleſia antiquitùs factum eſſe, nemo vel vidit, vel audiuit. Sacrũ eum librum ibi ſolus legit archidiaconus: in aliis autem eccleſiis diaconi, in multis verò aliis ſoli ſacerdotes, in nonnullis quoque diebus celebrioribus etiam epiſcopi. Id quòd hodie quoque Conſtantinopoli fit, & maximè Paſchalium feriarum die prima, & primo anni ipſius ingreſſu. Atque ea lectio dupliciter fit. Quantum nanque Euangelici ſcripti prior ille recitat, tantum poſtea quoque diaconus repetit: ſcilicet, ſicuti ego exiſtimo, vt epiſcopus etiam Euangelium, & non tantum qui

C miniſterium id ſortiti ſunt, prædicare videatur. Et fortaſſe etiam, vt id cœlitùs fulminis more intonans audientes, ſincere abſque ſimulatione & deprauatione omni annunciemus. Epiſcopus verò etiam primùm teſtamenti Euangeliũ legit, + veluti perfectam perſonam Chriſti referens. Porrò precationes itidem & pſalmodias, ſicuti dictum eſt, non eaſdem eccleſię omnes habent, ſed neque libros aut lectiones eaſdem. Nã eam quæ dicitur Petri Apocalypſim, vt ſubditiciam & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palęſtinos in eccleſiis quibuſdam ſemel quotannis in die paraſceues aliquandiu legi ſolitam fuiſſe inuenimus. qua die populus magna cum religione & contritione ſalutiferæ paſsionis CHRISTI memoriæ ergò ieiunat. Ruſum eam quæ Pauli apoſtoli dicta eſt Apocalypſim, quam ex priſcis hominibus nemo vidit, monachi plures cum veneratione admirantur. Fama quidem increbuit, hoc ipſo imperãtis Theodoſij tempore, reuelatione diuina repertum eſſe librum eum, in patria, paternáque domo Pauli Tarſi Ciliciæ, in arca marmorea repoſitum, & in terra defuſſum. Quod ſanè falſum eſſe, preſ-

Dies Paraſceues.

Itẽ Apocalypſis Pauli.

byter quidam eccleſiæ Tarſenſis grandæuus admodum (nam id canicies teſtabatur) cõfeſſus eſt. D nihil enim eiuſmodi ſuo tempore eueniſſe confirmauit. Quod quum aſſeueraret, admiratus eſt, ſi non ab hæreticis fama ea conficta eſſet. Id quod in multis etiam aliis libris factum eſſe, antea diximus. Romanis mos eſt, ſabbato quouis ieiunare. Cæſareæ Cappadocum, qui poſt baptiſmum peccaſſent, eos à communione arcebant: quod itidem Nouatiani faciunt. Idem Macedoniani quoque in Helleſponto, & item Quatuordecimani in Aſia obſeruauere. Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad ſecundas nuptias tranſiiſſent, non recipiunt. Qui verò Conſtantinopoli ſunt eorum populares, propalàm eos neque admittunt, neque reiiciunt. In Occidente autem id liberum eſt prorſus. Sedenim diſſenſiones tales in eccleſiis inualuiſſe opinor, rectorentia eorũ qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde ſucceſſerunt. Nam ij tanquam leges quaſdam ab illis acceptas, per manus poſteris tradidere: non ſatis pium, neque ferendum eſſe arbitrati, ſi traditio- E nes, in quibus educati eſſent, non honorificè colerent, ſed contemptim reiicerent. At mihi valde laborioſum & difficile eſſet, variantes per vrbes & regiones omnes eccleſiarum conſuetudines enumerare & perſcribere. Ferè enim fieri id omnino nequit. Eãdem autem priſcos homines exiſtimandum eſt obtinuiſſe de feſto hoc die, cuius gratia in hunc locum digreſsi ſumus, opinionem, quòd ſcilicet ex conſuetudine quadam diuerſum habuit feſtum Paſchæ cultum. Nunc verò diuina ſuppeditante gratia, impedimentis & diſſenſionibus omnibus temporis curſu ſublatis, concordibus ſententiis apud omnes in eccleſiis Chriſti feſtus dies Paſchæ celebratur. Errare autem illi, quemadmodum prius quoque dixi, mihi vidẽtur, quorum ſermonibus increbuit. Nicænam fidem Paſchæ ferias in errorem & varietatem eiuſmodi adduxiſſe. Nam ſynodus eam operam potius nauauit, vt populus qui antea à parte maiore diſſentiebat, ad vnanimem concordiam pertraheretur.

Sozo. lib. 7. cap. 19.

⁎⁎ Romani quoq; ſabbato ieiunant.

Seuera Nouatianorum obſeruationes.

Peccantes poſt baptiſmum.

Digamorum reiectio.

Cauſa & occaſio variationum in eccleſiis obſeruationum.

Solẽnitas Paſchatis celebrandi ad cõcordiam redacta.

⁎⁎ *Conſuluit Ambroſium hominem Dei Auguſtinus adhuc catechumenus, vtrum ſecundum morem ſuæ ciuitatis mater eius ſabbato ieiunare, an Mediolanenſis eccleſiæ more prandere deberet. At ille quod poſſum, inquit, hoc doceo amplius quàm ipſe facio? Quando hic ſum, non ieiuno ſabbato. Quãdo Romæ ſum, ieiuno ſabbato. Et ad quamcunque eccleſiam veneritis, inquit, eius morem ſeruate: ſi non ſcandalum non vultis, aut facere. Cuſtodita ſcilicet eorũ inter quos viuimus in his rebus inoffenſa ſocietate: & cauendo, ne tẽpeſtate contẽtionum ſerenitas charitatis obnubiletur. Aug. epiſt. 86.* F

CAPVT XXXV.

Etiã temporibus Apoſtolorũ diuerſa fuere in eccleſiis obſeruationes.

ENimuerò quòd ab Apoſtolorum vſque temporibus multæ diſſenſiones ꝓpter obſeruationes quaſdam fuerint, illos ipſos producam teſtes. Scribit nanque diuus Lucas in Actorum libro: Quum Apoſtolis diſsidiũ interceſsiſſe eis qui ex gẽtibus fidẽ complexi fuerãt, & fidelibus Iudæis cognouiſſent, cõgregati ſimul omnes, cõſtitutionem factã in epiſtolæ formam redegerunt, per quã fideles à graui legis ſeruitute liberarũt, & ſuperuacanea ea

A de re nugamenta inhibuerunt. Certam autem rectioris & ad veram erga Deum pietatem ducentis vitæ formam propoſuerunt, quæ neceſſariò obſeruanda ſint, diſertis verbis prædicantes. Non intempeſtiuum verò eſſe duxi, vt eam ipſam illorum epiſtolam, euidentioris cognitionis gratia, in hiſtoria hac referrem. Apoſtoli & ſeniores & fratres, his qui Antiochiæ & in Syria & Cilicia ex gentibus ſunt fratribus, Salutem. Quoniam audiuimus, quòd quidam ex nobis exeuntes vos turbarint, verbis labefactantes animas veſtras dicendo circumcidi vos & legẽ ſeruari debere, quibus id non mandauimus: placuit nobis collectis in vnũ, eligere viros, & ad vos mittere, cum chariſsimis noſtris Barnaba & Paulo: hominibus, qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus ergo Iudam & Silam, qui & ipſi vobis eadem verbis referrent. Viſum eſt enim ſpiritui ſancto, & nobis, nihil amplius vobis imponere oneris, præterquam hæc neceſſaria, vt vos abſtineatis ab his quæ ſimulacris immolata

Epiſtola Apoſtolorũ ad eos qui ex gẽtibus in Chriſtum crediderant.

B ſunt, & à ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione à quibus vobis cauentes, rectè rem ageris. Valete. Hæc Deo placita ſunt. Hoc enim inquit epiſtola: Placuit ſpiritui ſancto, nihil aliud oneris imponere, præterquã quę neceſſariò ſeruata oporter. At quidam hæc nihil curantes, omnem quidem fornicationem pro nihilo habent: de diebus autem, & feriis, & inſtitutis, perinde atq; de anima ipſa decertant: Dei mandata inuertentes, & ſibi ipſis leges ferentes: haud ſecus atq; ſi ſtudioſe hoc agerent, vt cõtrarias maximè aduerſus decreta Dei res agitantes, latére poſsint. Et potuiſſemus nos orationem hanc de feſto Paſchæ magis dilatare, & clarè ſatis oſtendere, quòd ne Hebræi quidem certò id & accuratè ſeruent: neque typum ſeu figuram eius, ſicuti eis tradita eſt, colant: præterea quòd Samaritani, qui ab eis ſunt diſiuncti, † certiſsimè ſemper ferias haſce celebrent. Verùm ſuo ſeorſim ad rem hanc fuſius explicandam tempore eſt opus. Illud porro potius nunc dicendum venit. Qui Iudæos ſibi imitandos, & exactam typi & figuræ rationem exhiben-

Res ad ſalutem neceſſarias negligentes, de friuolis obſeruationibus inquirimus.

† ἀκριβέστερον Poſt æquinoctiũ ſemper.

** Decimam quartam Paſchatis celebrãdo diẽ cũ Iudæis colentes, alia quoque circũſtantias eius ſeruare debent.*

C dam propoſuerunt, eos modis omnibus illos * ſequi debere. Si nanque accuratam obſeruationẽ inquirere volunt, non illi dies tantum obſeruare debent, ſed & alia quæcũque Chriſtus, quum ſub lege eſſet, Iudaico more fecit, aut à popularibus & tribulibus ſuis iniuria affectus pertulit,: ut alio etiam modo omnibus benignè faciens, per figuram agere perſeuerarit. Siquidem nauim ille ſæpius ingreſſus, doctrinam promulgauit: & in cœnaculo Paſcha primùm parari curauit, & ante id aſinam ligatam ſolui iuſsit: & hominem aquam in vaſe fictili geſtantem, eis qui Paſcha parare deproperabãt, ſignum propoſuit: & multa alia, quę variè in diuinis Euangeliis feruntur. Que ſanè omnia corporaliter obſeruare non ſtudent, qui ferias haſce ritè celebrari debere æquum eſſe purãt. Quis enim ex doctoribus vnquam iuxta typum & figuram in nauigio docere cœpit? Neque in cœnaculo ſeu ſuperiori parte domus, vt ante omnia Paſcha celebrans quiſquam perageret, ſtudio habuit. Sed neque ante id aſinam ligatam ſolui mandauit, neque adeò quenquam aliquis vas fictile in humeris ferre iuſsit, vt ne quod ſymbolum & ſignum Paſchæ deſideraretur. Fortuita nãque hæc D ſunt, & Iudaiſmum potius referre exiſtimantur. Siquidem & Iudæi ea quæ ſic in corporibus accidunt, maiore ſtudio, quàm ſi animabus eueniant, obſeruare contendunt. Proinde etiam exectationi obnoxij ſunt, vt qui Moſæ legem veluti typum & figuram magis quàm veritatem excipiunt. Et qui illorum res admirantur & amant, talia * ad ſenſus ſpeculationéſque arcanas & ſublimes reuocant. De diebus certè quidem & menſibus irreconciliabile eccleſiæ concitant bellum, cõtemplationem remotiorem de eis poſt habentes. Itaque neceſſariò conſequitur, & ipſos hac in parte eandem cum Iudæis ſuſtinere ſententiam & condemnationem, in ſeipſos maledictionis calculum ferentes. Sed de his ſatis, vt puto, diximus. Quapropter ad inſtitutum curſum orationem rurſus conuertamus. Diximus nanque, eccleſiam, quum primùm factionibus eſſet diuiſa, in eo rerum ſtatu non permanſiſſe: verùm eos deinde, qui ſeceſſionem feciſſent, parua aliqua arrepta occaſione, à ſuis deſciuiſſe, & in ſectas alias abiiſſe. Cæterùm E alij aliter diuiſi ſunt. Nouatiani autem per occaſionem & prætextum Paſchalis feſti in partes diſceſſere. Neque illi in vna partium ſeceſsione cõſtiterunt: ſed etiam de diebus & hebdomadibus, aliiſque non magni momenti rebus diſceptantes, in ſectas alias ſunt diſſecti: qui quidem alicubi ſegregati, ſeorſim conuentus egere, alibi autem cõmuniter ſimul conuenire ſoliti fuere.

Iudæi corporaliũ rerũ & typorum ſtudioſi, ſpiritũ & veritatẽ non curant.

** ἀναγωγικὰς θεωρίας.*

Iſtiũ Iudæorum imitatores baratũ.

Sectarum ſectiones.

Nouatianorum diſsidia.

CAPVT XXXVI.

ILlud obſeruandum, eccleſiæ eorum Conſtantinopoli ad annos quadraginta Agelium pręfuiſſe, à Conſtantij temporibus ad annum Theodoſij ſextum. Qui quum æger eſſet, & moriturum ſe eſſe putaret, ſucceſſorem ſibi deſignauit Siſinium. Is presbyter ſub eo fuit, vir præclarus, & qui vnà cum Iuliano in philoſophicis diſciplinis Maximo philoſopho pręceptore vſus fuerat. Quum autem Nouatianorũ F plebs electionem talem, Marcianum potius, hominem religioſum & celebrem, cuius virtute ſub Valente eccleſia eorum pacata permanſerat, deſignatum oportuiſſe rata, reprehenderet: Agelius populi ſententiæ gratificari volens, Siſinio poſthabito, Marcianum epiſcopũ legit. At vbi ex morbo conualuit, eccleſiam ingreſſus, per ſeipſum ad populum retulit: Marcianum eos ab obitu ſuo, poſt Marcianum verò Siſinium epiſcopum habituros. Hæc verba proloquutus, breui poſtea deceſsit. Sed & Marciano non multo pòſt defuncto, Siſinius epiſcopatum recepit: vir, quemadmodum dictum eſt, valdę clarus. Simul enim philoſophicas & ſacras literas accurata diligentia ad ſummum addidicerat, potiſsimũ verò ſingulari cura in Dialectica & diſſerendi arte ſe exercuerat. Quamobrem Eunomius etiam, cuius ars ea præcipuum opus fuit, ſæpe diſputationem eius declinauit. Vita adeò moderata fuit, vt obtrectatorum quoque calumnias ſuperarit. Diæta & quotidiani victus ratio non adeò frugalis, ſed lætior quodãmodo & ſumptuoſior erat, ita vt quibuſdã

Epiſcopi Nouatianorum apud Conſtantinopolim.

Agelius.

Siſinius Nouatianus Iuliani condiſcipulus.

Marcianus.

Siſinius.

Præclaræ eius dotes.

De humanitate & facetijs Siſinij epiſcopi.

Socra lib. 6. ca. 22. Sozo. lib. 8. cap. 1.

Bis die vno lauit Siſini⁹

Idem cādida veſte vſus.

A videretur, eum in ſplendore & deliciis tantis pudicitiam & continentiam colere nō poſſe. Et veſtitu inprimis exquiſito vſus eſt, & bis interdum die vno in balneis publicis lauit: moribus prætereà iucundus, atq; in familiaribus colloquiis gratioſus. Proinde non Nouatianis tātum, ſed & epiſcopis, principibúsque viris, & magiſtratibus eccleſiæ catholicæ charus eſſe viſus eſt. Quum enim facetè cum gratiæ quadā ſales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab aliis humaniter pertulit. Et vtrumque ea moderatione fecit, vt quàm longiſsimè ab hoſtili acerbitate abeſſet. Vt verò etiā cum venuſtate quadam interrogantibus, aptè atque tempeſtiuè reſponderet, vt Socrati videtur, mirificè promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctāte, cuiúſnam gratia quum epiſcopus eſſet, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non poſſum. Ruſū quum à quodam, qui catholicę eccleſiæ erat, dicto quòd cādidam geſtaret veſtem, quæ epiſcopum vt aliena minus deceret, perſtrictus eſſet, ſtatim dicacitatem in eum retorquens: Tibi verò, inquit, oſten-
B dendum potius eſt, vbinam ſcriptum ſit quòd epiſcopum pulla veſte vti oporteat. Atque vbi ille cogitabundus, quia quod reſponderet non habebat, ſtaret, ſubintulit ilico Siſinius: Tu quidem oſtendere id nō potes, at Salomon me vt id faciam adhortatur, dicens: Sint veſtimenta tua ſemper alba. Verùm & Seruator, in Euangeliis candida veſte vſus eſſe videtur, qui diſcipulis, qui ſecum mōtem Thabor conſcenderāt, Moſen & Heliam cādidatos exhibuerit. Hæc atque his ſimilia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepidè, vt ego puto, ab eo dictum, recenſendū eſſe videtur. Aduenerat Cōſtantinopolim Leontius, Ancyrę minoris Gallię epiſcopus, qui tum ibi Nouatianis eccleſiam ademerat. Conuenit hunc Siſinius, & ſupplicans rogauit, vt corpori ſuo eccleſiam redderet. Quod vbi ille ſe facturum negauit, Nouatianos etiam conuiciis acerbè proſcidit, minimè eos eccleſiam habere debere dictitās, quòd pœnitentiam tollerent, & miſericordiam Dei reiicerent. Talia verò, atque alia hiſce ſimilia continuans, quum Nouatianos ſuggillaret: Atqui, Siſinius inquit, & ego, vt haud ſciam an magis quiſ-
C quam, † pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quónam modo pœnitentiam ageret, interrogaret: reſpondens ille, † Quòd te nunc, inquit, ita animatum video. Vitam is ita produxit, vt eccleſiam Nouatianorum adhuc adminiſtraret, quum Ioannes Chryſoſtomus patriarcham gereret. Et auſus etiam eſt contra eum diſſerere, quum ſcripto ille pœnitentiam introduceret, atque ita diceret: Vel † * decies milies per pœnitentiam reſipiſcēs eccleſiam ingredere. Paratus enim ego ſum pœnitentem admittere, vt modò deinceps ſimilibus per peccatum non circumueniatur malis. Et accidit aliquando, vt diuus Ioannes inter deambulandum Siſinio occurreret, eique obiiceret, non debere vnam vrbem duos habere epiſco-
D pos. Prodibat enim & ille cum ſplendore & comitatu multo. Cui Siſinius reſpondens, Minimè eam duos habere dixit: ſeipſum germanum legitimúmque epiſcopum eſſe exiſtimans. Eo verò dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: Vidéſne, ait, te ſolum eſſe velle Conſtantinopolitanum epiſcopum? Atque ibi rurſum Siſinius: Non hoc ego, inquit, dico: ſed quum aliis omnibus epiſcopus ſim, apud te vnum is eſſe non exiſtimor. Et Ioanne excandeſcente atque inferente: At ego efficiam, vt qui fœdiſsima labores hæreſi, amplius ad populum pro concione verba non facias. Siſinius perquam facetè verbis eius occurrens: Ego verò, inquit, plurimas etiam tibi agam gratias, ſi me labore & onere tanto liberatis. Quo verbo tandem Ioannes flexus: Quandoquidem, ait, tibi concionandi † munus moleſtiam & dolorem parit, minimè tibi, quando id Deus fecit, concionibus interdicam. Multa verò alia quoque viri eius vrbanè & ſcitè dicta, cōmemorantur. Quin & libellos multos non inuenuſtos compoſuiſſe
E dicitur. Magis verò in dicendo quàm ſcribendo laudatus eſt. In actione felix fuit, & pronunciationem ſedulò coluit. Labiis enim eius blanditiæ quædam inſidebant: & in voce, vultu, oculis, & habitu motúque corporis omni, gratia ſingularis inerat, ad auditorum animos alliciendos compoſita. Iucundus itaque & charus eam ob cauſam celeberrimis quibuſque ex ſenatu viris, & omnis generis religionibus in admiratione fuit. Potiſsimùm verò epiſcopus Atticus magno eum eſt honore proſequutus. Sed qualis hic vir fuerit, ſatis, vt puto, loco hoc ex Socratis eccleſiaſtici ſcriptoris libris ſumpto, dixi. Atque hæc quidem propterea commemoraui, vt oſtenderem quum propter eorum virtutem qui eis præfuere, Agelij, Marciani, & Siſinij: tum quòd ὁμοουσίῳ conſubſtantialis profeſsioni adhærerent, Nouatianos aliarum ſectarum labe infectos non fuiſſe, maiorémque eorum partem in eccleſia ſua quietam manſiſſe: eis exceptis, qui propter quæſtionem de feriis Paſchalibus, quam Sabbatius, ſicuti dixi, per res nouas induxit, diſsidebant. Multæ verò & a-
F liæ diſſectiones, quod & ipſum dictum eſt eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias ſectas fuere. Illis autem ita diſtractis, magis atque magis eccleſia vniuerſalis creuit, quotidie ſe aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eam aggregantibus. Præcipuè verò qui Græcam idololatriam ſequuti fuerant, ad eam confluxére. Nam imperator vbi cōſuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religioſè obſeruabantur, ciues & ſubditos ſuos ad patrium cultum pertrahere vidit, ſtatim à ſuſcepto imperio, primùm quidem aras prorſus adire prohibuit: deinde verò lege etiam lata, quemadmodum diximus, ſolo eas æquauit. Atque ita illi ſacrarum ædium inopia, Chriſtianorum eccleſias frequentare cœperunt. Clàm nanque Græca peragere ſacra, maximi erat periculi, ſi quis in eis deprehēſus eſſet. Et qui eis operari auſus fuiſſet, capitalis ei pœna & bonorum amiſsio conſtitutione imperiali propoſita fuit.

Facete Siſinij in Leōtiū Ancyranū epiſcopum dictum.

† μετανοῶ.

† Quòd te cō ſpicio, inquit Sozom.

Siſinius cum Chryſoſtomo diſputauit.

Egregiè de pœnitentia vox.

† Apud Soc. eſt: At ego ti bi colloquiis ſine concionibus nō interdicā, quando tibi verba facere moleſtū eſt.

Gratioſus apud omnes Siſinius.

Nouatiani quàm aliæ hæreſes paca tiores.

Per ſectarū diſſectiones Eccleſia catholica corpus creuit.

Idololatræ multi ſe ad Chriſtianiſmum contulere.

L. Ne quis. C de ſacrif. pagan.

† * Μυριάκις [illegible] εἴσελθε. [illegible] Hanc Chryſoſtomi ſententiam cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiari de rebus ſacris colloquio, 27. Iunij die, anno Domini 1559. Budiſsinæ Luſatiorum Philippus Melanchthon. quam non temerè alibi ſcriptam, quàm hic apud Nicephorum & Socratem, inuenias.

A

CAPVT XXXVII.

Aegyptij ægre ferunt, quòd cū Nilo, eius aucto terra irrigatur, ſacrificare nō liceat. Pau lib. 4. cap. 9. Proclamat de re Theodoſij reſcriptū.

EO tempore Nilū Ægyptiorū amnem circiter primum aquarū auctum & incrementū, tardaſſe longius dicunt. Quam rem Aegyptij grauiter tolere, indignati, quòd minus eis eſſet liberum, patrio more flumini ſacrificare. Id enim imperatoris metus haudquaquam permittebat. Et Aegypti præfectus prouinciales ad ſeditionem ſpectare cernēs, Principi eam rem iudicauit. Qua ille cognita, cōducibilius eſſe ei reſcripſit, veram erga Deum religionem integram cōſeruare, quàm fluminis eius vndas, & quæ ex eis proueniat, anniuerſariam † fertilitatem fidei præferre. Nunquā enim amnem eū è terra promanaturum fuiſſe dixit, ſi talis eſſet, vt incātationibus & impoſturis moueretur, nidoréque gauderet, & ſanguinis vndis profluentes è diuino paradiſo cōtaminaret aquas. Nō longo poſt tempore, derepentè ita ille adauctus eſt, vt altiora

Subitū Nili incrementum. Alexādrinis vrbs ſua ab exundatione tam prolixa amnis metuunt.

B etiā loca inundaret. Vbi autē ad iuſtū modū, parcius etiam profluens, excreuiſſet & tum nihilominus vnda inſuper eius accumularetur, diuerſus Aegyptios cepit timor. Verebātur nanque, ne Alexandriam vrbem & Libyæ potiorem partē eaundatione ſua obrueret: itā vbertim vndæ eius ꝓfluentes excurrēre. Quo tēpore fama eſt, Græcæ ſuperſtitionis homines Alexandriæ caſu tam inopinato adductos, ita amni illuſiſſe, vt in theatris etiam & ſpectaculis exclamarint, fluuium eum vt decrepitum & delirum, poſtremū iam † eminxiſſe. Eam ſanè ob cauſam quamplurimi Aegyptij patriis exremoniis nuncio remiſſo, & ſuperſtitione ſua dānata, ad Chriſtum ſe contulerunt. Hæc hactenus.

Illuſiſſe in eum fluuium Alexādrinorū dictum. † Ιερίσαι. Inopinato Nili incremento multi gentiles ad Chriſtum cō uerſi. Stella prodigioſa apparet.

Tum verò & prodigia inſolita viſa ſunt, quæ futura orbi mala portenderunt. Primùm nanq; inopinata & inſolens ſtella, in cœlo mediæ noctis tempore prope Luciferum refulgēs apparuit, circa eū ipſum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea quòd propter coruſcantes radios ingens & lucida eſſet, nō admodum Lucifero ceſsit. Paulatim verò ad eam ingens etiam aliarum ſtellarum vis aggregabatur.

C Spectaculum id ſi vidiſſes, apum examini, quæ circa ducem ſuum in orbem obuolitant, contuliſſes. Et quæ veluti ex mutua & violenta concuſſione ab omnibus eis emicuit lux, in vnam quandā commiſta flammam euadebat: & gladij prorſus ancipitis, magni, & horrendi, cum terrore quodam relucens, faciem reddebat. Quòd enim reliquæ ſtellæ in idem reciderēt viſum, & vna, eáque ſola, quę primùm conſpecta fuerat, habitu toto, veluti radix aut capulum aliquod appareret, & quodammodo fulgorem exhibitæ illius ſtellæ omnē proferret, perinde atque ex lucerna funiculus ardens, ſic flamma in ſublime tollebatur. Hoc quidem viſum ſic nouum quoddam præbuit ſpectaculum. Motus autem eius prorſus à ſtellarum omnium curſu differebat. Primùm etenim ex eo vnde diximus loco moueri incipiens, vnà cum Lucifero & oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab illo abſiſtēs, ſegnitet & pedetentim quaſi ad vrſas conuerſum, curſum tenebat, & veluti ad ſpectantes obliquè ad ſiniſtram ſua gradiebatur via. Ambitum quidem eundem cum ſtellis aliis ad quas acceſſerat communem perficiebat: ꝓprio autem

D motu, qui ad quadrageſimū productus eſt diem, vix tandem ad vrſam maiorem peruenit. Atque in media aſtri eius parte, vbi poſtremùm refulſiſſet, euanuit. Quo tempore enſifera, ſeu potius enſis formam referēs hęc ſtella apparuit. Eodem etiam duo hominum corpora viſa ſunt: alterum quidē in Syria, ſupra humanam naturam magnitudine excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens. Syrus in longitudinem cubitorum quinque & vnius palmi excreuerat, quamuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent: introrſum enim intorti & vari erant. homini nomen erat Antonio. Talē ætate quoq; noſtra ipſe vidi, pro monſtro habitum, quem breuis admodū ſtaturæ mulier in lucem protulit. Aegyptius autem tam breuis fuit, † vt perdici perſimilis eſſet. ★ Neque ingratum ſpectaculum erat, ſi cum illo in globo (hominum ſcilicet) conuerſaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Portò quod mirabile dictu eſt, prudentia ei inerat, qualis homini formoſo competit: quippe cui corporis exi E litas ea de re nihil ademiſſet. Vox à Muſis non abhorrebat. Sermo mentis generoſitatem ſpectandam exhibebat. Vterque eodem illo tempore viuens, non ſtatim vitam finiit. Maximus enim viginti quinque expleuit annos, minimus autem nō multū ab eis abfuit. Multa præterea alia tum concurrēre prodigia, quæ ſingillatim referre non huius loci eſſe puto.

Monſtroſi duo homines, alter maxima, alter minima ſtatura.

Nanus perdici ſimilis.

CAPVT XXXVIII.

ET Theodoſius quidem hoc modo Oriētale gubernabat imperium, magna cura magnificè Deum colens, & quotidie nouis acceſſionibus Chriſtianiſmum adaugens. In Occidente verò reſpublica malè habuit. Siquidem iuniorem Valentinianum imperatorem gula fracta interiiſſe, renunciatum eſt. Cædem eam per inſidias ei molitos eſſe ferunt cubicularios eunuchos, atque alios quoſdam: Arbogaſtémque maximè illum, F qui militarium eius copiarum omnium habuit curam & adminiſtrationem. Quum enim iuuenem imperio gubernādo nulla propè re patri inferiorem eſſe, & grauiter pleraque quæ illi ſtatuerent, ferre viderent, conſilium eius opprimendi cepēre. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res etiam apertè cædis ei cauſa fuit. Cum Arbogaſte enim in regia colloquutus, vbi verba in iram inſanam euaſere, enſe præfectum copiarum confodere aggreſſus eſt. Sed à ſatellite, cui ferrum extrahere niſus fuerat, inhibitus, tum quidem verbis Arbogaſtem acrius obiurgatum placauit. Ille autem ex verbis eius opinionem illius in apertum productam accuratius conſiderando, ſecum ipſe perpendit. Inquirenti enim tanti impetus cauſam: Allaturum ſibiipſi manus eſſe, adoleſcens reſpōdit, quòd quum imperator eſſet, facere quod vellet, non permitteretur. Quapropter ſibi vita talis ingrata etiam eſſet. Atque ille tum quidem nihil amplius curioſè percontatus eſt. Poſtea autem Viennæ in Gallia, quum eum pranſum in abditiore regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano

Cædes Valentiniani iunioris. Arbogaſtes eius cædis autor.

A tempore ludicro cuidam vacantem vidiſſet, percuſſores quoſdam ex ſuis ei immiſit, qui adoleſcẽtulum ſuffocatione necarent, quum ex miniſtris ei nemo adeſſet. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille ſic crudelibus ſtrangulatus eſt manibus. At cædis eius patratores, ne, ſi * ex tẽpore ſtatim percuſſores inquirerentur, facilè deprehendi poſſent, ſudario eius tanquam laqueo circum collum ligato, ſublimem eum ſuſpendêre, vt ſua ſponte ſibi ipſe gulam fregiſſe videretur. Adoleſcentulum iſtum mirificè imperio dignum viſum eſſe aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & virtutum multarum concurſum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine verò animi, & iuſticia ſumma, patrem etiam ſuum exuperaturum fuiſſe, ſiquidem ei in virum euadere licuiſſet. Tali ille morte, quum talis eſſet, vigeſimum ætatis agens annum, vitã finiit.

* ἐκ [illegible]

CAPVT XXXIX.

Eugeni⁹ primò ludi magiſter, deinde Imperatorum [illegible], imperiũ Occidentale inuadit. Magiſtrorum dignitat.
‡ Contrarotulatores hodie dicitur.
Haruſpices & aſtronomi Eugeniũ ad tyrannidẽ impellunt Flauianus vrbis Rom. præfectus.

B EVgenius autem, Græcæ ſuperſtitionis cultor, ſummam rerum inuolat, & Imperialia ſibi ſumit inſignia, adiuuante Arbogaſte: qui quòd barbarus genere eſſet, Imperio manum iniicere aggreſſus non eſt. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literario relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem ‡ antigraphiariorum & imperialis pecuniæ cuſtodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magiſtrorum etiam dignitatem conſequutus. Quum autem præſentem fortunam ferre non poſſet, ad tyrãnidem ſpectanit: inductus ad id quibuſdam, qui ſe ex victimis, extorum inſpectione, & aſtrorum ſcientia, futura certò ſcire confirmabant. Quùm multi enim alij eo tempore rebus hiſce vacarunt, tum maximè Flauianus vrbis Rom. præfectus, vir in diſciplinis præclarus, atque ſi alius quiſquam, & ipſe ciuilium rerum valde peritus, rerumq́ue futurarum (vt ipſi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium quoque, vt bel-

C lum ſuſciperet, permouit, certò illum quicquid aggreſſus eſſet, perfecturum pollicitus. Nam ſorte fatali Rom. imperium ad eum pertinere, eumq́ue belli victorem fore, & religionem Chriſtianam mutaturum eſſe dixit. Qua ſpe adductus Eugenius, multitudine ingenti coacta, anguſtias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eiſq́ue præſidium impoſuit. Vnicum enim, eumq́ue arctiſsimum tranſitũ, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter munitæ habent. Et Eugenius ad tyrãnidem euectus, ea in Occidentalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui ſic Imperium arripuiſſet. Theodoſius porrò Imperator ea re audita, non minoribus rurſum quàm antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis eſt obrutus. Vbi verò & ipſe magnum conſcripſit exercitum, ſecum ipſe rem diſpiciens, vtrum aduerſus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat. In ea ſolicitudine, conſilio Ioannis eremitæ in Thebaidu monachi, vtendum ſibi eſſe ſtatuit, quem ſuprà in eorum qui ſanctam vitam egerunt catalogo clariſsimum, & quùm aliis admirandis operibus,

Eugenius Alpes Iulias præſidio impoſito occupat.

Theodoſius expeditionẽ aduerſus Eugeniũ parat.

Ioannẽ Anachoretam Aegyptiũ de bello mouẽdo conſulit.

tum maximè futurorum ſcientia celebrem fuiſſe D diximus. Quum enim is gratiam diuinam ſortitus eſſet, multa cum conſulẽtibus prædixit. Cuius rei periculum & ſpecimen in proximo tyranno præbuerat, incruentam illam victoriam Theodoſium reportaturum eſſe vaticinatus. Itaque fidiſsimum ſibi eunuchum Eutropium in Aegyptum miſit, vt aut virum ſanctũ, ſi facilè id fieri poſſet, ad ſe adduceret: aut ab illo, ſi conſtanter aduentum detrectaret, quid de bello faciendum eſſet, cognoſcere conaretur. Eutropius eò profectus, nequaquam Ioãni vt ad Imperatorem veniret, perſuaſit. Quapropter illum, vt euentum belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodoſium quidem poſt cedem multam, victoriam de tyranno conſequuturum: non multo autem pòſt, ipſum quoq; in Italia moriturum eſſe, reſpondit. Vtrunque hoc an euentũ talem habuerit, hiſtoria declarabit. Poſtquam enim ea quib. in bello opus eſt, abundè comparauit. Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadium namque antea ad Imperium euexerat. Ambobus filiis Conſtantinopoli relictis, E ipſe cum copiis Orientalib. omnibus in Occidentem eſt profectus. Ingens autem Barbarorum, qui ad Iſtrum colunt, multitudo, voluntate ſua auxilium ferens, eum ſequuta eſt. Porrò quum ordinum duces paucitatem ſociorum cauſarentur, & expeditionem differendam ſuaderent, vt ſcilicet primo vere exercitus alius contraheretur, & militum numero hoſtes vincerentur, nequaquam in ductorum conſilio religioſiſsimus acquieuit Imperator. Minimè namque tantam tribuendam eſſe imbecillitatem dixit, omnipotenti crucis armaturæ, quæ exaduerſo Herculis imagini oppoſita eſſet. Exercitui enim meo, inquit, crux præit: illius autem copias Hercules ducit. Hęc verba proloquutus, iter ingreſſus eſt. Conſtantinopoli autem profectus, vbi in * Septimo ad eccleſiam venit, quam ipſe Ioanni Baptiſtæ (cum enim præcipuè honorabat) conſtruxerat, eam eſt ingreſſus, vt ſimul & precationem ad Deum faceret, † & Baptiſtam ad ferendum ſibi auxilium * † inuocaret, quo optatum ſibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina, ita vt par erat, F peracta, poſtea in Italiam peruenit: & confeſtim ad Alpes contendens, prima tyranni præſidia cepit. Atque vbi tranſitu præcipiti pręterito, accliui itinere in collem quendam conſcendit, planiciem omnem innumerabili peditum & equitum multitudine teneri, nec ita lõgè à tergo alias hoſtium turmas in vertice montis, qui tunc quidem quieti erant, ſibi imminere vidit. Poſtquam autem prima acies ſe de colle demittens, eos qui planiciem occupauerant, aggreſſa eſt, ingens & dubium prælium commiſſum eſt. Et ibi, quantũ in humanis viribus ſitum eſt, non facilè ſeruari poſſe copias ſuas, à duobus hoſtiũ exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in ſummo monte quieti conſtiterãt, à tergo ſuos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, ęquis viribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenij milites ſupe-

Ioannes iſte Theodoſio incruentam ad verſus Maximum tyrannum victoriã prædixit. Idẽ per Eutropium eunuchum ei dem victoriã rurſus, ſed cruentam, cõtra Eugeniũ & mortem quoque eius prædixit.

Barbari auxiliares in Theodoſii exercitu. Ordinum ductores Theodoſio bellũ differendũ ſuadent. Theodoſius crucis armatura fretus cõtra hoſtem progreditur. Diui Baptiſtæ templum in Septimo.
In hoc Conſtantinopoli proficiſcens Theodoſius, orat diuinã facit.
** [illegible], hoc eſt Septimum, ex ſuburbiis Cõſtantinopolitanæ ciuitatis vnũ eſt. Procop. ſ[illegible] & alia eius vrbis regio eſt apud eundem [illegible], hoc eſt, Secundũ.*
In locũ periculoſum cum copiis ſuis Theodoſius peruenit, ante & à tergo hoſtes ſibi imminentes habens.
Prælium dubium cum eiſdem committit.

† [illegible] *Theodoſius primum hoſtium præſidiũ ad Alpes capit.*

* † [illegible] *Sozom. lib. 7. cap. 24.*

Theodoſius ad preces in ſummo deſerti monte cõfugit.

riores erant. Imperator vbi auxilia ſua ſic concidiſſe, vt dixi, vidit, humi proſtratus, lacrymis ſolum rigauit, Deo ſupplicans, ne ſic Romanorum imperiũ in ſummo internecionis periculo deſpiceret. Eum verò Deus quamprimùm exaudiit: id quod belli euẽtus comprobauit. Interuenit nox, & exercitus animum deſpondebat. Imperator autem animi anxius, & conſilij inops, in ſummo montis, in quo caſtra & exercitum habebat, vertice, precatoriam domum inuenit.

Oratoriũ in ſummo monte repe.

In ea noctem totam, rurſum rerum vniuerſarum Dominum ſuppliciter orans, conſumpſit. Circiter verò galli cantum, cõtra animi ſententiam ſomno oppreſſus, & in nudo ſolo prouolutus, viros duos videre viſus eſt, cãdida veſte indutos, & cãdidis etiam equis vectos.

Theod. lib. 5. cap. 24.

Diuus Ioannes euangeliſta, & ſanctus Philippus apoſtol⁹ in ſomnis Theodoſio apparent. Eos quoque miles quidã vidit. Diuino auxilio cõfidit Theodoſius, & per eũ milites ad fortitudinem exhortatur.

Qui ad eum accedentes, forti eſſe animo, & metum abiicere, atque cum diluculo aciẽ ritè inſtruere, & aduerſus hoſtes confidenter ducere iuſſerũt: ſubſidio ſe à Deo ei miſſos, & in prima acie pugnaturos eſſe, addentes. Et alter Ioannem euangeliſtã, alter autem Philippum apoſtolum ſe eſſe dixit. Idem verò ex militibus etiam quidam vidit, qui ordinis ſui ductori viſionem eam indicauit. Ille eam ad tribunum, atque is ad exercitus ducem retulit. Hic porrò rem talem, vt nouũ quiddam, apud Imperatorem expoſuit. Qua ille audita: Non mea cauſa, inquit, miles eos vidit. Ego enim prior vidi, & victoriã mihi pollicitis credidi. Verùm ne quis me ſic temerè & cupidè ad pugnam progredi, aut ſomnium fingere putet, vniuerſitatis huius Dominus hoc ita procurauit, vt miles meus idem videret, & teſtis locuples ſermonis mei eſſet. Proinde timore quàm longiſsimè abiecto, anteſignanos iſtos, qui in prima acie dimicabunt, ſequamur. Ne quis verò noſtrûm ex hoſtium multitudine victoriam æſtimet, ſed potius alacri fiducia in Deum fixa, præeuntes duces conſequamur.

Eugenius cõtrà verbis ſuos fratres, inſolenter ſe gerit. Idẽ Theodoſium viuũ ad ſe adduci iubet. Exercitus hoſtiũ maximus. Copiæ Theodoſij exiguæ. Frigid⁹ flu. Bacurius dux, ab aliis Barbarus dicitur: ſtrenuè is cũ hoſtibus congreditur.

Eiuſcemodi verbis vbi militibus animum addidit, ex collis vertice aciem ſtructam duxit. Eugenius vbi Theodoſij exercitum pugnãdi amore teneri vidit, ipſe quoque copias ſuas inſtructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam conſcendit, & Imperatorem ſua ſponte manus ſibi allaturum eſſe dixit: duci-

C buſque ſuis præcepit, vt ne illum occiderent, ſed viuum potius ad ſe adducerent. Poſtquam acies iſta aduerſis frontibus conſtitere, mirifica variarum gentium multitudo in hoſtium partibus eſſe viſa eſt. At qui contra eos in armis ordine ſuo ſtabant, perquàm pauci, ita vt eorum numerus facilè iniri poſſet, erant. Coitio prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, eſt facta. Exercitus ductor Bacurius,

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium tertium Imperatorẽ renunciatũ, pulcherrimis carminibus eſt cõplexus:

Victoria velox
Auſpicium effecta tuis. pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitorq; manu. te propter & Alpes
Inuadi faciles, cauto nec profuit hoſti
Munitum hæſiſſe loco: ſpes irrita valli
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra reuulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutaq; tela
Vertit in authores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſsica venti.
Alpinæ rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis fumauit aquis: turbaq; cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.

D magno animi robore concepto, tantopere impreſsione ſua hoſtium phalanges turbauit, vt ſtatim ſui incurrerent, & ordinibus ruptis in fugam eos verterent, qui perſequuti eos pridie fuerant.

Moriturum & ipſe ſentit vita mox deceſſurum Imperatorem acie ſuam ſtructam congredi duxit. Theo. Pars hoſtilium copiarum ad Theodoſium tranſit.

Porrò duces tyrannicæ eius aciei, quam à tergo ſummum montem inſediſſe diximus, miſſo ad Theodoſium oratore, ad partes eius ſe tranſituros eſſe receperunt, ſi maioris dignitatis eis apud eum locus eſſet. Imperator legationem eam ſuſcepit. Et quum chartæ copia non eſſet, tabula quam ex aſsiſtentibus militibus quidam caſu quodam ferebat, arrepta, in ea quem quiſque illorum præclarum & conuenientem locum apud ſe habiturus eſſet, ſi promiſsis ſtarent, eáque ad finem debitum perducerent, deſcripſit. Ad hunc illi modum ſimul omnes ex hoſtibus ſocij Imperatoris ſunt facti.

Diuinitus ventus hoſtib. aduerſ⁹ oboritur. Hinc vi obruuntur hoſtes.

Adhuc campeſtris pugna acriter committebatur, necdum victoriæ impetus in alterutram partem inclinabat, quum ingenti vi alicunde ventus vehementiſsimus aduerſus hoſtes obortus, qualẽ nunquam antea flauiſſe memoriæ proditum eſt, in ora illorum irruit, & ordines ſoluit. Et tela atque E ſagittas, quæ contra Romanos emittebantur, vi quadam reluctante in eos conuertens qui illas emiſerant, reiicit: & clypeos, cum multa purgamentorum congerie, & puluere incredibili illatus, ex eorum manibus rapiens, & lora conſcindens, eos in illorum ora & membra quæcunque concutiẽs prouoluit. Quæ verò à Theodoſianis iaciebantur tela, acriore etiã in illos impetu ferebantur.

Victoria penes Theodoſium eſt.

Quã ob cauſam animis magnis conceptis, & quòd integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduerſarios ruentes, eos cedũt. Itaque hoſtes manifeſtè opem eam diuinitùs accidere cernentes armis abiectis, ad Imperatoris miſericordiam, veniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, ſtatim in gratiam recepit: eoſque & transfugas alios, vt tyrannum captum ad ſe adducerent, miſit. Illi verò vociferantes, magna celeritate in tumulum euadunt, in quo ille caſus eius etiamnũ ignarus conſidebat. Eugenius ex incitato curſu, & aſsiduo illorum anhelitu, noui quicquam eos adferre, atque adeò victoriæ nũcios ſibi aduenire ratus, ſtatim an vinctus & viuus, ſicuti F præceptum fuerat, Theodoſius adduceretur, interrogauit. Cui illi reſponderunt: Non illum ad te, ſed potius te ad illum vt adducamus, miſsi ſumus. Victoria namque tyrannum deteſtata, legitimum imperium eſt ſequuta. Sic ſcilicet hoc rerũ omnium gubernator procurauit.

Eugenius à ſuis captus, ad Theodoſium adducitur.

Cum his dictis, ex curru detractum & vinctum eum, qui paulo antè magnas ſpirauerat glorias, captiuũ ad Imperatorem adducunt. Theodoſius ea illi, quæ in Valentinianum commiſiſſet, & illegitimum atque iniquum imperium, necnon ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Inſuper verò etiam auxiliatorem tutelaremque riſit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes ſe Imperatoris miſerabiliter abiecit, & vt vitam ſibi donaret, orauit.

Eugenij cædes. Arbogaſtes ſeipſum interimit.

Quum verò ita illi ſupplex eſſet, ex militibus quidam enſe ſtricto caput illi amputauit. Arbogaſtes autem talium tantorumque malorum autor, vbi biduum in fuga conſumpſit, & vitæ tædium eum cæpit, manus ipſe ſibi ſuo vſus gladio attulit. Talis ille fideliſsimus Imperator fuit, vt ſemper in bellis atque præliis, pro eo atque fieri debet, ex diuino pende-

** Sozomen. 9. Deo conſecratum hoc templum eſſe ſcribit. Dæmoniac° quidam Cõſtantinopoli in diui Ioannis Baptiſtæ templo cladē Eugenij ea qua accidit hora prædixit.*

A ret præſidio, quo etiam nunquam eſt fruſtratus. Fertur ſanè & illud, quo tempore prælium hoc in Occidente eſt commiſſum, in ★ templo Septimi (quæ ſuburbana Conſtantinopolitanæ vrbis regio eſt in quo precatum eſſe Imperatorem diximus, quum ex ea vrbe in bellum iret) hominem quendam, qui dęmonis intemperiis agitabatur, in ſublime raptum, veluti cum Baptiſta contendentem, conuiciis illum proſcidiſſe, quod ei caput reſectum eſſet, deinde etiam ſerum quiddam hiſce verbis exclamaſſe: Tu me vincis, & meis inſidiaris copiis. Qui verò tum in eum hominem inciderant, propterea quòd bellum id tum multis magnæ curæ eſſet, noui quiddam dæmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarunt: & deinde eo ipſo tempore prælium factum eſſe, multorũ ſermonib°, qui ei pugnę interfuerãt, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidêre modo.

CAPVT XL.

Nemo vitiis ſine naſcitur optimus ille eſt, Qui minimis vrgetur. Variis nos tentat inſidiis diabol°.

B VErum enimuerò non procliue alicui eſt, omnes omnino communis aduerſarij noſtri plagas effugere. Si quis enim fortè impuræ libidinis affectum tranſiliat, in auaritiam incidat. Hanc verò ſi etiam ſuperet, inuidiæ lubrico circumueniatur. Hanc autem ſi quoque conculcet, fortaſſe iram non vincat. Plures namque perniciosas hoſtis humano generi ſtruit pedicas, qualicunque vitioſiore affectione per artem quandam capere quemque ſatagens, & in primis qua aliquē ex naturæ inclinatione facilè capi poſſe exiſtimet. Quã ille machinationem ita molitur, vt corporis perpeſsionibus ad animarum momenta abutatur. Mens autē hominis ſi ſedulò excubet, diuino adiuuante numine, victrix abit, & machinas fraudeſque illius euadit. De humana natura quum partem quoque ſuam admirandus iſte Imperator accepiſſet, affectiones quoque eius communes habuit. Irę enim iuſtæ non moderatus, officio atque decoro excidit, & facinus crudele & inhumanum

Theodoſius per iră lapſus, crudeliſſimam patrăuit cædem.

C commiſit. Quod ſanè & ipſum pro eo atque potero referam, non tantum quòd lectori id ſcire cõducibile ſit, verùm etiam vt in eodem facto ſimul & crimen & laudem habeat principis tãti, id quid ſit, dicam. Vrbs Theſſalonicenſis, Achaiæ cunctę, & Theſſaliæ, Illyrico quoque, & aliis Macedoniæ populis præeſt, ingens & populoſa. in hac ſeditio maxima eſt orta. In Butherichi, qui tũ militatib. in Illyrico copiis pręfectus fuerat, pincernam auriga oculos adiecerat, eiuſque pudicitiam tentarat. Et ea de cauſa comprehenſus, in cuſtodia detinebatur. Quum autem inſigne curule certamen in ea vrbe peragendum eſſet, ſupplicauit plebs, vt aurigæ, qui ſingulari in certamine eo erat induſtria, delicti gratia fieret, & is ludicro ei intereſſe poſſet. Vbi verò tam ſedula deprecatione id non impetrarunt, ad maximum incitati ſunt tumultũ. Per iracundiam namque pleroſque Imperatoris principes viros, & ipſum Butherichum necarunt. Alios autem lapidibus obruerunt, & poſtea etiam per publicas vias raptantes traxerunt. Quam rei indignitatem poſtquam Imperator intellexit, immani ita accenſus eſt: & furoris impetum non ferens, rationis habenas abiecit, & appetitum calculo & ſententia ſua comprobauit. Qui licentia tãta recepta, veluti tyrannus arbitrio ſuo legibus ſolutus viuēs, gladios iniquos aduerſus omnes ſtrinxit, & crudeliter non ſontes tantum ipſos, verùm inſontes quoque & innoxios necari iuſsit. Ad ſeptem millia hominum cędes ea progreſſa eſſe dicitur, non ſecus atque in meſſe quadam, ferro quos ſors obtuliſſet obuios carpente, nec indicio, nec quæſtione habita. Sunt qui dicunt, Imperatorem certum hominum qui interficerentur numerum ſtatuiſſe. Proinde ſicuti fieri aſſolet, factum, vt etiam eorum qui à cauſa eſſent alieni, cęde ciuitas ſit completa. Non ciues enim & incolæ tantum, ſed hoſpites etiam, qui nauibus eò appulerant, pręter expectationem omnem cõprehenſi ſunt. Et profectò ploratu digna ibi commiſſa ſunt facinora, quale eſt & illud. Mercatoris cuiuſdam filij duo ſunt capti. Pro quibus, vt incolumes illi ſeruarentur precatus, ſeipſum ad necem obtulit: preciumq́ue præterea quantum auri haberet, militibus ſe daturum pollicitus eſt. Feri verò & inhumani illi,

In vrbe Theſſalonicē ſi populus furens, præcipuos aliquot Comites tũſis per tumultũ necarunt.

D *Grauiſſimè ob eam cauſă ira accenditur Imperator.*

Eam cadem ſeptē millium hominum ab legitimo ſupplicio vindicat Theodoſium.

E caſum viri miſerati, alterum quem vellet ex filiis, precibus hoc eius dãtes, redimere iuſſerunt. Si enim vtrumque dimitterent, periculum ſibiipſis creaturos eſſe, numero cęſorũ aliquid decedente, dixerunt. Quum autem paterna natura & pietas in vtrumque reſpectaret, flens ille & lamentans, quemnam ex vtroq; optaret, decernere non potuit. Atque ita animi ambiguus (vtriuſque enim, ex æquo, amore vincebatur) vtrumque perdidit, militari ferro cæſum. Sed & ſeruus quidam hero ſuo, quo benigno vſus fuerat, quum is ad cædem duceretur, opem ferens, ſeipſum ad necem alacri animo obtulit.

Pater quidă in cæde Theſſalonicēſi, dũ propter paternă affectionem, vtrum ex duobus filiis à militibus percuſſoribus redimat, ambigit, vtrum que miſer amittit. Seruus ſe ad necem pro hero ſuo offert.

CAPVT XLI.

HAnc tantam ærumnã diuus Ambroſius audierat. Et quum poſt † Maximum deuictum, Theodoſius Mediolanum veniſſet, & in eccleſiam, ſicuti mos eſt, precatũ iret, & iam ad fores eius adeſ- F ſet, occurrēs ei Ambroſius, & purpura eius apprehenſa, in multitudine media, ne ſacrarum ędium veſtibulum tangeret, prohibet. Reſiſte, inquit: virum enim impurũ, & manus ſanguine innocenti ferè adhuc periniquè ſtillantes circumferētem, fas nõ eſt, ante legitimam debitamq́ue pœnitentiam, ſacram ingredi ædem, aut diuinorum myſteriorum participem fieri. Videris enim mihi, ô Imperator, non conſiderare animo, tantum tot cædium ſcelus. Neq; poſtquam irę furor deferbuit, ratio ipſa tantum agnoſcit facinus. Fortaſſe Imperialis poteſtas impedimento tibi eſt, quo minus peccatum perſpicias: & veluti nubes quędam potentia tanta rationi obiecta eſt. Sed peropus eſt, naturam te tuam ſatis obnoxiã, vt ſcilicet caduca ſimul & fluxa ſit, & auitum atque à primo parente acceptum cinerem, ex quo conſtitimus, & in quem breui diffluentes reuertemur, conſiderare: nec purpuræ flore, qui luminib. mentis officit, in obliuionem eius quã illa obtegit corporis imbecillitatis adduci. Agnoſce igitur, te eiuſdem naturæ & conditionis hominibus, atque adcò con-

In Nicephori græco exemplari Eugenij nomē poſitum eſt: ſed ego pro eo Maximum repoſui, propter conſequentia, vbi dicitur Theodoſium Cõſtãtinopolim reuerſum eſſe. Ambroſius epiſcop° Theodoſium ob tam ſęuã necẽ ſacrum templo Mediolani excludit.

† Hæc verba Theodoritus nõ habet li.5.cap 19. Grauiſſima Ambroſii ad eũ verba. Inuitatio ad cognitionem ſui, & pœnitentiam.

A ſeruis tuis imperare. Communis enim omnium Dominus & Imperator eſt rerum conditor vniuerſarum. Quibus verò diuinum intueberis oculis templū? Qualibus pedibus ſanctum illud calcabis ſolum? Quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum Domini corpus eis excipies? Quomodo ſanguinē precioſum ad os afferes, per quod ira tranſuerſim actus, tantum effudiſti ſanguinis? Quàm longiſsimè igitur abſiſte, neque tibi ipſi peccatum adaugendo, iniquitatem conduplica.[e] Vinculum autem quod Deus cœlitùs calculo ſuo comprobauit ſuſcipe, quod tibi incolumitatem veram conciliabit. Imperator autem antiſtitis dicendi libertatem admiratus,[f] verbis eius ceſsit. Nam in diuinis legibus educatus fuerat, certóque ſciebat, quęnam Imperatorum, & quæ etiam Epiſcoporum eſſent munia. Et cogitabūdus aliquandiu, cum lacrymis pœnitentiæ aculeis ictus, in regiam eſt reuerſus. Et octo continuis menſibus elapſis, illuſtris natalium Chriſti aduenit dies, atque Impera- B tor in imperialibus ædibus ſedebat lamentans, & lacrymarum humore faciem rigans[g]. Quem in tanto luctu viuere vbi Rufinus magiſter (hunc autem ſupra alios omnes ille propter familiarē conſuetudinem honorabat) vidit, placidè ad eum acceſsit, & lacrymarum cauſam inquiſiuit. Et ille, altius vehemēti & acri ducto ſuſpirio, prolixius fleuit. Deinde ad illum cōuerſus: Tu quidem, inquit, Rufine ludis. nequaquam enim malorum meorum ſenſus ad te peruenit. Mihi autem cur gemā & lugeam, cauſæ extant, qui tantam quæ mihi accidit, ærumnam ſentiam. Quomodo verò ego nō affligar, quum ſeruis & mendicis etiam, abſq; metu omni, diuinum templum ingrediendi libera ſit poteſtas: mihi porrò non modò id tangere nō licet, verùm etiam cœlum ipſum clauſum eſt? Neque enim diuini illius oraculi non memini, quod diſertis verbis ſtatuit: Quæcunque à ſacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certò eſſe ligata. Tum cōfeſtim ille: At ſi, ait, Celſitudini tuæ videtur, conueniam quamprimùm Antiſtitem, & nihil non tentabo, vt vincula tua ſoluat. C Verùm non obſequetur, Imperator inquit, ille tibi, ſat ſcio. Perſpectam enim maximè habeo Ambroſij ſententiæ æquitatem. Nunquam ille Imperij amplitudinem diuino præferet honori. Poſtquam autem multa proloquutus Rufinus, pollicitus eſt, ſe Ambroſium in ſententiam ſuam adducturum: Imperator eum, quod conſtituiſſet, facere permiſit. Abijt ille, & Theodoſius ingentibus illius promiſsis adductus, paulo pòſt eum eſt ſubſecutus. Cæterum vbi Rufinus cum Ambroſio eſt colloquutus, verba eius interpellans vir diuinus: Tu verò, inquit, Rufine, canum impudentiā plurimum æmulari videris. Quum namque præter ius ô * diuina vindicta, tantam cædem perpetraueritis, & tanta rabie in imaginem Dei ſæuieritis, neque metus vobis inceſsit, neque rubor in ore veſtro effloreſcit: ſed verecundiæ pudore deterſo, cū petitione tali aduenitis. Vt verò Rufinus illi magis ac magis ſupplicando inſtitit, & Imperatorem quoque iamiam aduenire dixit, diuino ardore incenſus Ambroſius, cum clamore magno: Ego tibi prædico Rufine, inquit, me iterum aduenientem illum ſacris ædib. prohibiturum eſſe. At ſi ille imperio æquo poſthabito, tyrannidem exercere ſta- D tuit, perlibenter ego hac de cauſa mortem adibo. His verbis auditis, Rufinus per internuncium, ne ædib. Imperatoriis progrederetur, Imperatori ſignificauit. Atque ille, vbi inter eundum nuncium eum accepit: Eo, inquit, merito meo obiurgationem & contumeliam excepturus. Et vbi proximè ad templum acceſsit, ingredi id quidem auſus non fuit. Vbi autem ad Ambroſium, qui in æde ſalutatoria conſederat, venit, vt inſolubilia vincula ſua ſolueret, eum rogauit. Ambroſius verò illum ſanctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appellauit. Ibi Theodoſius: At ego, inquit, non id ſtudio habeo, vt cum temeraria confidentia ſacrum ingrediar veſtibulum. Te autem oro, vt vincula mea ſoluas, & cōmunem Domini benignitatem imitatus, non ſoli mihi in faciem miſericordiæ fores claudas, quas communiter omnibus reſipiſcentibus, & pœnitentia multa vtentibus, miſericordiæ Dominus aperuit. Ambroſius verò: Verùm dic age, inquit, quę tua fuerit, poſt tantam iniquitatem E & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia? Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuiſti remedia? Sub hæc placidè Imperator dixit: Tuæ verò, ô vir diuine, id eſt operę, indicare mihi, & temperare ſacræ medicinę remedia. Meum autem fuerit, ea ſuſcipere, etiamſi multum habeant acrimoniæ & aſperitatis. Ibi tum Ambroſius diuino ſpiritu plenus: Quandoquidē, ait, ira concitatus vindictam illam præcepiſti, & ſententiam illam non ratio in tranquillo ſtatu ſuo conſiſtens, ſed furor inſana & vecordi audacia productus tulit, vt legē & conſtitutionem promulges volo, quæ iræ calculos condemnet, & iuſsionum tuarum adminiſtris iniungat, vt publica iudicia, & capitalium cauſarum pœnas ad trigeſimam vſque diem differāt. Et vt ſententiæ capitales in ſcriptum relatæ, rectū & pacatum rationis iudicium expectent. Porrò diebus bis elapſis, quibus iudiciorum cura commiſſa eſt, ſcriptum proferāt, vt ſcilicet quum iam ira deferbuerit, & ratio ſibiipſi reſtituta fuerit, ſententiam latā per diſquiſitionem perpendant, iuſtáne ſit, an iniqua. Ac ſiquidem contra ius ea cō- F cepta fuerit, ſtatim eam conſcindet: ſin contrà, multo etiam magis confirmabit. Et dierum iſtorū numerus, ad id quod conducat maximè cognoſcendum proderit. Perę quum enim eſt, tempus id intercedere, quod quùm Imperatoris iram placet, tum furore langueſcēte humanitati & miſericordiæ locum det. Imperator igitur diuini antiſtitis præſcriptū ſuſcepit, & optimū id eſſe dixit. Confeſtim etiam * conſtitutionem conſcripſit, & vt in ſempiternum robur ſuum obtineret, manus ſuæ ſubſcriptione, eam confirmauit. Quo facto, vinculum quoque illius ſolutum eſt, quū quidem publicè prius Imperator peccatū ſuum in eccleſia confeſſus fuiſſet, & libenter admodum conſtitutum pœnitentiæ tempus ſuſcepiſſet. Quo tempore in luctu degens, Imperialibus ornamentis v-

Eucharistia latro in manum data. Poteſtas clauium.

e Excommunicatio Theodoſij. Ambroſius lib. Epiſt. 5. ep. 28. Illuſtriſſimum pœnitentiæ exemplum. Dolet Theodoſius, quòd Natali Chriſtiano adire templum nō audeat.

f Imperator epiſco. paret.

g Rufini cū Theodoſio colloquium.

Poteſtas ligandi.

Rufinus Ambroſio non perſuadet, vt in eccleſiam Imperatorem admittat.

° ô ira diuina.

Ambroſius ad martyriū obeundum paratus.

Theodoſius Ambroſiū in ſalutatoria æde pro templo conuenit. Colloquium Theodoſij cum Ambroſio.

Ambroſius Theodoſio cōditionem reſipiſcentiæ proponit.

Conſtitutio Theodoſij de ſententiis capitalibus non præcipitandis.

Theodoſius antea lege ſanxerat, vt aut condēnatos pœnæ ſubduceret, aut liberandū cuſtodia diuturna nō maceraret l. de reſt. C. de cuſtod. reor.

Theodoſius ſententia legibus ferenda abſoluitur.

** Conſtitutio Theodoſii talis fuit: Impp. Valentinianus & Theodoſius Augg. Flauiano P. P. Illyrici. Si vindicari in aliquos ſeuerius, cōtra noſtram conſuetudinem, pro cauſa intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorū ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciatq; cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilanter obſeruet.*

In templum admiſſus Theodoſius pœnitētiam ſtatū ſeruat.

A ſus non eſt. Deinde in ſacri templi ædes admiſſus, non ſtans ille, neque genibus flexis, rerum vniuerſarum Dominum precibus placauit: ſed ſupinus in ſolum abiectus, miſerabilem illā Dauidis emiſit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me, ſecundum verbum tuum. Et comam in ſuper velleus, frontemq́ue diuerberans, & ſolum lacrymis madeſaciens, delicti veniam ad eum modum petiit. poſtquam verò tempus aduenit, quum eum more recepto, munua ad ſacram menſam afferre oporteret, lacrymans ſurrexit, & diuinum ſacrarium ingreſſus eſt: & dono ex conſuetudine oblato, intra ſacros cancellos permāſit, in ſanctiore ſacerdotum loco, vbi antiquitùs Imperatorea conſiſtere mos erat, propter dignitatis ſublimitatem à plebe ſegregatos. Quam rem quòd Ambroſius adulationia magis quàm ordinis recti eſſe putabat, Imperialis quoque ſtationis locum, ita vt par erat, in ordinem ſuum redegit, pro tabulatis ſeu cancellis ſacrarij ſede illi deſignata: vt Imperator honoratiorem quidem præ populo ſtationem haberet: prę illo autem ſacer ordo locum ſu- B blimiorem obtineret. Eum ordinem vt optimum Theodoſius tum laudauit, poſteri quoque confirmarunt: qui inde ad hæc vſque tempora ſeruatur. Ego verò ſemel aunuo tempore noſtræ ætatis Dei amátiſsimoa Principes, magni ſabbati die, ſacra adyta maximi Dei Sapientiæ templi ingredi vidi, quum ſub crucis ſorma, in ſacra menſa noua adolerent aromata, & dona ei inferrent. Sed ad inſtitutum reuertamur. Poſtquam in ſacrarium ingreſſus eſt Theodoſius, blandè eum, ſi quid vellet, Ambroſius interrogauit. Ille verò ſe ibi diuinorum myſteriorum perceptionem expectaturū eſſe, reſpondit. Antiſtes primario diacono internuncio vſus, ei ſignificauit, ſacrariū interius à ſolis adiri ſacerdotibus, reliquos autem omnes ſe aditu eius abſtinere. Exeundum igitur ſibi eſſe, & in cōmuni cum aliis loco ſtandum eſſe: Purpuram Imperatores, non ſacerdotes facere, dicens. Imperator diuinus illi rurſum renūciari iuſsit, non temeritate ſe adductum, ſed conſuetudinem quę Conſtantinopoli ſeruaretut, ſequutum, intra ſacrarij C cancellos veniſſe. Magnas verò eo etiam nomine de tali inſtitutione ſe illi gratias agere. Ad hūc ſcilicet modum & Imperator & epiſcopus mirifica enituere virtute, vt mihi decernere facile non ſit, vtrum alteri pręferam. Plurimū ſanè illius in dicendo libertatem, huius autē in rebus diuinis religionem: & item illius ardorem, huius ſinceram in Deum fidem admiror. Leges eas quas ab Ambroſio didicerat, etiam Conſtantinopolim reuerſus diligenter ſeruauit. Quum enim & ibi die ſeſto diuinam ingreſſus ædem, donum ſuum myſticæ menſę inſerret, ſtatim retrocedens inde exiit. Epiſcopo autem (Nectarius is tum erat) factum id ægrè ferente, & quánā de cauſa ex ſacrario abiret, iniquirente, cū quadam moleſtia. Vix aliquando tandem, inquit, quod diſcrimen ſit inter Imperatorem & ſacrorum antiſtitem, cognoui. Vix veritatis doctorem inueni. Vnum namque, qui pro dignitate ſua epiſcopali nomine rectè vtatur, Ambroſium reperi. quantum commoditatis obiurgatio, affectione vitioſa carens, ſi in tempore à viro ſpectatæ virtutis & iuſticiæ adhibeatur, adſerat, indicans. Ambroſij huius multa quoq; alia ſunt

Munus offertorium Theodoſij.

Ambroſius antiſtes libertate magna, nihil adulationi aulicæ tribuit, ſed in eccleſia Βασιλέως, hoc eſt, ordinem conſeruat.

Ambroſius Theodoſium intra ſancti' ſacrarium tēpli conſiſtere non patitur. Facillimè Theodoſius admonitionibus Ambroſij obſecundat.

Cōſtātinopoli quoque Theodoſius poſtea in tēplo extra ſāctum ſacrarium conſiſtere ſolitus.

rectè facta, epiſcopali virtuti conuenientia, quæ D loci eius incolis nota eſſe par eſt. Ego autem vnū quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignū, hiſtoriæ huic inſeram. Ex magiſtratib. quidā, Gręcorum ſuperſtitioni addictus, Imperatorem Gratianum conuicio proſciderat, eumq́ue à patre ſuo degeneraſſe dixerat. Quo nomine quum accuſatus à quibuſdam fuiſſet, capitis damnatus eſt. Et iā ille ad ſupplicium duci debebat, quum Ambroſius pro eo deprecaturus, in regiā ſe celeritate magna confert. ⁎ Accidit tum, vt venationis ſpectaculo Gratianus operam daret, qua ſe laxandi animi gratia Principes oblectare ſolent: neque quiſquam ex eis qui ad veſtibuli cuſtodiam diſpoſiti erant, epiſcopi præſentiam, quòd eius rei tum opportunum tempus nō eſſet, Imperatori indicaret. At Ambroſius inde diſcedens, ad ſores eas peruenit, per quas ſeras inducebāt. & venatoribus mixtus, ita vt ignoraretur, ingreſſus eſt. Neque inde prius eſt egreſſus, multa Gratianum & eos qui cū eo erant precatus, quàm ille condemnationis ſentęntia de homine eo inducta, aliam ſerret, quæ il- E lum crimine abſoluerer, qui iam ad mortem raperetur. Nemini verò Ambroſius eccleſiaſticis conſtitutionibus magno ſtudio & cura ſeruandis ceſsit. Clero autem in officio continendo, & diuinarum legum diſciplina imbuendo, felicisſimus fuit. Ex plurimis verò, quæ ille rectè geſsit, rebus, pauca hęc commemoraſſe ſatis eſt. Abundè enim declarare hæc poſſunt, quanta propter inſitam ſibi virtutē, cùm dexteritate quadam, in diuinis negotiis, tum apud principes Rom. vſus ſit libertate.

Crimen eius qui Principi maledixit. Ambroſius hominem ethnicum à Gratiano Imperatore ad ſuppliciū damnatum, deprecatione ſua liberauit. ⁎ Venationes principū animi laxamenta.

CAPVT XLII.

THeodoſius Imperator plurimū quidem Ambroſij doctrina & conſtitutionibus eſt delectatus. Non parum verò occaſionis & vtilitatis ei, ad pietatem ſcilicet etiam, attulit eius coniunx. Quotidie namque illi diuinas leges, quibus ipſa antea erudita ſuerat, in memoriā reuocauit. Non enim illa ſe imperiali efferebat potentia, ſed potius a- F morem erga Deum ſibiipſi veluti theſaurū conſeruabat. Quanto nanque illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiam quotidie charitatem in beneſactorem ſuum adaugebat magis. Itaque eorum qui variis detinerentur morbis, & membris partibuſq́ue corporis mutilati eſſent, omnis generis curā geſsit, ipſa per ſeipſam in rebus omnibus eis inſeruiens. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua quiſque indigeret re, eam illi ſuppeditabat. Et eccleſiarum hoſpitales domos circumiens, eos qui grauibus, morbis lecto affixi erant, curauit. Non enim tantum illorum attingebat ollas, & iuſcula delibabat: ſed & patellas admouebat, panem apponebat, ciborū fruſta afferebat, pocula eluebat, aliaq́ue omnia promptè & feliciter obibat, quæ ſeruarum & ancillarum ſunt officia. Ad eos verò qui miniſterium eius, quod per manus ipſas ſuas peragebat, inhibere conabantur, dicere ſolita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id largiatur. Ego verò manuum mearum opus pro Imperio ipſo, ei qui id ſemel contulit, offero. Viro autem ſuo talia verba frequen-

Pietatem Theodoſij ad modū auxit Placilla coniunx.

Pulcherrimum Chriſtianiſsimæ Principis ſpecimen Placilla. Fœmina princeps pauperibus & ægrotis inſeruiens.

Digna Chriſtiana Auguſta vox.

Aliud cordata & ſancta imperatricis verbũ memorabile. Præceptum omnibus principib. iſtiſt. modum.

A ret ſubiiciebat: Conſiderate te ſemper, coniunx ſuauiſsime, oportet, & quiſnam antea fueris, & in quem locum te euexerit vniuerſitatis huius Deus. Si enim perpetuam eius rei obtinueris memoriam, non prorſus te ob accepta beneficia erga eum ingratum præſtabis: ſed ex præſcripto legum Dei, quod ab eo accepiſti, gubernabis imperium: & ita eum qui id tibi vt fideli miniſtro commiſit, ritè coles. Eiuſcemodi verba accinens, quæ ei inſita erant diuina excitauit ſemina, cõtinuo admonitionum fluxu ea rigans.

CAPVT XLIII.

Magno amore & honore tenuit defunctã Placillam Theodoſius eſt proſequutus.

Theodoſius propter ſumptus frequentium bellorum ciuibus ſuis extraordinaria imponit tributa.

ACcidit autem, vt prior hæc coniunx eius fatis concederet. Propter quam cum caſu quodam aliquid poſtea accidiſſet, quantus Imperatoris in illam amor fuerit, id maximè declarauit: quòd ſcilicet non coniugij tantum gratia, verùm etiam propter excellentem virtutem eam plurimùm honorarit.
B Quid id fuerit, exponam. Bellis frequentibus Imperatoris fiſco exhauſto, tributum is, præter ſolitum, nouum ciuitatibus impoſuit. Et alij quidem vbique locorũ tributarij populi penſionem eam quamuis extraordinariam, conferebant. Populus autem Antiochenus vectigal nouum non tulit. Et quum exactores cerneret quum pleraque alia facere, tum ex ciuibus quoſdam ſuſpendere, nõnullos crudeliter trahere, alios in vincula coniicere, † ſeditionem mouit: multaq; & fecit & dixit per tumultum, quæ vulgus ſolet, vbi occaſionem ad ordinem tollendum, & rerum omnium confuſionem inducendam arripuit. Poſtremò verò Imperatricis quoque Placillæ (hoc enim illius nomen erat) ſtatuam æream ſuo loco imprudenter deiectam, & funi pedibus adaptatam, per multas vrbis partes traxit, & pro eo atque plebs furens atque indignans aſſueuit, contumeliis magnis, quas dicere opus non eſt, affecit. Quod flagitium poſtquam Imperator patratum audiuit, grauiter in eũ
C populum excãduit: & ſicuti par erat, quę antiquitùs obtinebant priuilegia illis ademit, atque ea vicinæ vrbi cõceſsit. Eo enim modò ægrè ſe admodum Antiochenis facturum putabat. Iamdudum namque Laodicea inuida æmulatione aduerſus Antiochiam tenebatur. Comminatus pręterea illis eſt, ſe vrbem eam incenſurum, ornamenta omnia vetuſtatis ei ademptuturum, in vicum eam muraturum, & aratro proſciſſurum. In animo etiam habuit, multos ex Antiochenis neci dedere & caſtigare, ne poſtea tale quidquã admittere, in animum induceret. Qui verò ibi cum poteſtate magiſtratus rem adminiſtrabant, nonnullos qui facinus tantum auſi fuerant, cõprehenſos prius necatũt, quàm Imperator factum id reſciret. Et Imperator mandauerat quidem, & tam graues pœnas minatus fuerat, ſed eas ad rem non contulit. Obſtabat enim ei Ambroſij lex.[b] Porrò vrbis multitudo ſola grauium rerum fama cõſternata, furore relicto in pœnitentiam incidit, & perinde atque ob oculos verſari videret, quæ in expectatione erant mala, altius ſuſpirans, & lacrymarum vim profundens, Deo ſupplicauit, vt ferocientem imperatoris animum compeſceret, & tantopere excitatam iram mitigaret. Et publicas peragens

† Populus ea de cauſa Antiochiæ ſeditionem mouet. Plebs furibunda in ſtatuam Placillæ Auguſtæ ſibi ſæuit.

Grauiſſima Theodoſij in Antiochenos ira, qui de eis extrema quæque ſtatuit.

a Profuit illis Theodoſij lex, quam ex præſcripto diui Ambroſij tulit.

b Antiocheni pœnitentiam agunt.

D ſupplicationes,[c] carmina quædam luctuoſa,[d] & ad commiſerationem mouendam cõpoſita, numeroſo concentu cantauit. Epiſcopum autem ſuum diuum Flauianum, qui pro eis deprecaretur, ad Imperatorem oratorem miſit. Qui legationẽ eam pro grege ſuo obiens, quum Princeps vehementer Antiochenis infenſus eſſet, arte quadam adoleſcentulos, qui ad Imperatoris mẽſam canere ſoliti erant, aggreſſus, vt miſerabilia illa carmina, quibus in ſupplicationibus Antiocheni vtebantur canerent, effecit. Eis Imperatorem delibutum, iram miſeratione commutaſſe: & miſericordia victum, poculo lacrymis temperato (euenit enim vt tum phialam in manibus teneret) vrbi ei per libationem conciliatum eſſe ferunt. Tum verò rebus omnibus[e] vigens Antiochię diuus quoque Chryſoſtomus, epiſcopo in legatione peregrè profecto populũ ſedulò concionibus eſt conſolatus. Magna enim erat doctrina eius. Atque is, quòd multitudinem propter cauſam tantam in metu eſſe videret, ad animi eam libertatem &
E virtutem excitabat. Senſim etiam quodammodo imperatorem laudibus eis exornans, quas ad iram quidem extinguendam, ad placabilitatem autem & miſericordiam inducendam, cõmodas eſſe ſciebat.[f] Multæ ſunt eius, quas hoc argumento compoſuit, orationes, quas ἀνδριάντας, hoc eſt, ſtatuas inſcripſit. Fama fert, ea nocte, quæ diem quo tumultus popularis commotus eſt, præceſsit, ſimulacrum fœminæ habitu viſum eſſe ſublime in aëre errare, magnitudine ingenti, & aſpectu adeò truci, vt horrorem multum ſpectantibus afferret. Id in aëre per vrbis plateas currens, flagello grauiter ſonanti aërem diuerberabat: vnde ſonitus prodiit, qualem edere conſueuerunt, quum ad iram & furorem feras concitant, qui earũ ſpectacula edunt. Proinde opinio fuit, peſtiferum aliquem dæmonem ſeditionem eam inſidioſè commouiſſe. Multa verò ibi quoque cædes eſſet peracta, niſi Imperator Ambroſij cohortationib⁹ cedens, quàmprimum iram frenaſſet. Plurimum ille etiam propter inſignem pietatem, epiſcopalẽ ſupplicationem Flauiani eſt reueritus. F

Optim⁹ ſub diuorum ad priorq; ſibi oratum placandũ profeſſus. Flauianum epiſcopum ſuũ oratorem & deprecatorẽ ad Theodoſiũ mittunt.

c Miſericordia per carmina cantata conciliatur Imperator.

d Deo ad Imperatoris iram mitigãdam ſupplicant.

e Fuit tum Antiochiæ quoque Ioannes Chryſoſtomus.

f Chryſoſt. quas eo tempore in eo argumento cõpoſuit orationes.

Dæmon tumultus eius excitator.

* *Quum læſa iuſtas conciperet minas,*
Graues & iras principis optimi,
Et iure, mæſtas, refractas,
Coniugis ob ſtatuas Placillæ.
Nec ſæua ciues prælia Cæſari
Mouere ferro, tempore ſed ſuo
Fugêre ſanctas pœnitentes
Ad lacrymas humileſq; ſordes.
Pacem deorum ſuppliciter pia
Voce adepti, principis & ſuo
Flexêre ferratas per artes
Carmine compoſito furorem. I. L.

CAPVT XLIIII.

QVum Antiochiam illi perueniſſent, qui ab Imperatore eò ad iniuriam vindicandam miſsi fuerãt,[a] Elebecbus belli dux, & Cęſarius Gregorij frater, qui tum magiſtri poteſtatem in Imperiali aula obtinebat: in metu fuere ciues omnes minis exterriti, & inducias per internuncios & oratores

a Elebechus dux, & Cæſarius Gregorij Nazãzeni frater, Imperatoriæ aulæ magiſter, ad vindicandam & tumultum Maieſtati Imperiali illatam, Antiochiam miſſi.

tores

A tores ſuos ab eis petiete. Monachi nanque qui in ſummis montibus degebant (multi autem tum virtutem & pietatem exercentes mirificè florebaot) tuguriolis ſuis relictis, in vrbem venerunt, plurimiſque cohortationibus ſimul & deprecatiooibus cum vitis eis egerunt. [b] Quorum vnus erat Macedonius nomine, vitæ ciuilis prorſus impetitus, & neque ſactis literis, neque primis literarum elementis initiatus, ſed puras die noctéque preces rerum vniuerſarum Deo offerre doctus, atque in montium cacuminibus viuere ſolitus. Tum verò cum reliquis deſcenderat, ac neque Imperatoris minas, neque eorum qui ab illo miſſi fuerant, terrorem reputans, in media vrbe alterius comprehenſa veſte, vtrunque ex equo deſcendere iuſsit. Et illi exile * ſilicernium pannis vilibus amictum cernentes, primùm moleſtè id tulere: deinde à quibuſdam de virtute hominis certiores facti, confeſtim ex equis deſiluere: & ad pedes ſenis prouoluti, non nouiſſe ſe eum affirmarunt, veniamque precibus ab eo poſtularunt. Ille

[b] Apud hoſce Imperatoris mandatarios patrocinatur Antiochenis, Macedonius Anachoreta.

** βραχὺ τι γερόντιον. Deus bone, quanta eſt vera pietatis & ſanctitatis reuerentia.*

B verò diuina gratia repletus, hiſce ad eos verbis eſt vſus: Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filij, oro. Meminiſſe te ô Imperator oportet, non ſolum Principem, ſed hominem etiam te eſſe. Proinde non ad Imperij tantum amplitudinem reſpice, ſed naturam quoque ipſam conſidera. Quum enim homo ſis, hominum tibi imperium commiſſum eſt: qui quum eiuſdem tecum ſunt ſortis, & conſerui adeò tuiſtum ab ipſa creatione imagine Dei cohoneſtati ſunt. Itaque ne tã væſana audacia aduerſus diuinam imaginem graſſeris, vide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, ſi in eos qui imaginem illius gerũt, ſęuias. Tum autem illud etiam te diſpicere decet, te propter ęream imaginem multitudini inſenſum, crudeliter in eam animaduertere velle. Quanto autem Imago animata inanimatæ præſtet, quid dicere opus eſt? Nam id eis etiam, qui vel mediocrem obtinent mentem, conſtat. Illud præterea fac cogites, nobis quidem perfacile eſſe, plures ex ære ſacere imagines pro vna illa, quam væcordi temeritate inſana plebs comminuit: te autem ne-

Macedonij deprecatio ad Imperatorem ipſum directa. Verba iſta ad omnes pertinent, qui rerum capitalium poteſtatẽ habẽt.

C quaquam efficere poſſe, quantumuis contendas, vt vel capillum vnum eorum qui cæſi ſint, ceeate valeas. Hæc illi à ſene ſapiente audita, ſicuti ſimpliciter dicta erant, ita Imperatori renuncia runt. Non parum etiam, ſicuti dixi, Flauiani legatio illis profuit, vt iræ flamma in Imperatore extingueretur. Poſtea namque ira & minis omiſsis, communem populo ſcripſit defenſionem, crimeo illi cõdonans, in qua iræ etiam cauſam expoſuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiamſi ego fortè quicquam deliquiſſem, minimè tamen contumeliam tantam, mulierem omnis virtutis laude dignam, idque quum iam illa ex hac vita migraſſet ſuſtinere decuit: ac ſi quid factum oportuit, aduerſus me furore vti conueniebat. Ad finem quoque appoſuit: Grauiſsimè ſe tuliſſe, quòd præclaros aliquot in ea vrbe viros, præter ſententiam ſuam, interemptos eſſe audiuiſſet. Huoc finem habuit ſeditio contra ſtatuam Antiochiæ concitata. Atque hæc retuli, vt quantum Ambroſij lex emolumenti attulerit, oſtenderem: & dicendi libertatem inſipientis illius ſenis, ab obliuione &

Vſque adeò Theodoſius Antiochenis eſt conciliatus, vt defenſionis libellum eis ſcripſerit. Defenſionis eius capita quædam.

temporum vi vindicarem: denique vt Imperatoris in rebus diuinis religionem, tum autem paſtoralem diui Flauiani curam, vt videlicet ille pro grege ſuo, cui præfuit, laborans, legationem rectè obierit, & principis iram ſopierit, indicarem. D

CAPVT XLV.

EA ætate multi, in omnibus orbis partibus, epiſcopalem præclarè gerentes dignitatem enituerunt. In quibus Donatus ille fuit, Eurœæ in Epiro antiſtes: quem multa ediḋiſſe miracula, eius loci incolæ teſtantur. In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iſte ad viam publicam: locum eum incolæ χαμαιγέφυραν, hoc eſt, pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, ſed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduerſus feram hanc quum Donatus iret, non enſem E aut haſtam, aut aliud quodpiam armorum genus, quibus tutari nos ſolemus, ſecum attulit: ſed ſigno crucis digitis in aëre conformato, ſerpentis os perculit. qui viri ſancti præſentiam ſentiens, magnum quiddam ſibilans, & caput in ſublime tollens, tractumque corporis prouoluens, deuorare illum contendit. At Donatus ad crucem illud addidit, vt in os draconis expueret. Et ille ſaliua ore excepta, identidem ſe circumuoluendo complicans, ſtatim interiit. Magnitudine fera ea eis non cedebat, quæ apud Indos eſſe dicuntur. Magna enim vi, ab octo boum paribus, in vicinum campum protractam, incolæ igni combuſſerunt, ne ita iacens atque putreſcens aërem inficeret, & contagione peſtiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum eſſe audiui, quod etiam orationis domus ſit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum, ad quod fons eſt copioſam prouoluens vndam, qui antea quidem non fuerit, precatione autem eius diuinitùs extiterit. Arida namque regio ea ab initio fuerat, neq; ibi humor neque la- F tex apparuit. Et quum aliquando ex itinere feſſus eò Donatus venisset, & comites ſuos aquæ penuria langueſcentes vidiſſet, primùm ille Deum eſt precatus: deinde terram manu fodit, atque illico aquæ fluenta inde proſiluerunt, quæ ad hoc vſq; tempus profluere non deſinunt. Teſtantur hæc vicini, qui loca ea vbi miraculum hoc accidit, accolunt. Floruit tum quoque in Tomitana vrbe & reliqua Scythia Theotimus ille, genere quidem homo Scytha & barbarus, ſed in præſtantiſsima omnium philoſophia educatus, & totius Scythicæ eccleſiæ adminiſtrationem ſortitus: quẽ Hunni, qui ad Iſtrum iamdudum habitant, virtutẽ eius admirati, Romanorũ deũ nominabant: multa nãque diuina facta in eo experti fuerant. Porrò memoriæ proditum eſt, iter ei ibi in barbara regione facienti, prędones quoſdam occurriſſe, qui hoſtiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrebant. Quũ autẽ comites eius diſcrimine eo circũuenti, ſtatim ſe interituros putarent, ex equo ipſe deſcẽdit, & orauit. Ita factũ, vt prædones eandem inſi-

Donat' Eurœæ in Epiro epiſcopus, ſerpentem pecori ſimul & hominib' peſtiferum interemit ſigno crucis, & oris ſui ſaliua. Sozo. li. 7. cap. 25.

Precatione idem in arido loco fontẽ ingẽ eduxit.

De Theotimo Tomitano Epiſcopo, & eius miraculis. Romanorũ deus ab Hunnis cognominatus.

Idem Hunnos ad humanitatem cōpoſuit. Religio Chriſtiana barbaros emollit.

A ſtentes viam,neque ipſum,neque comites, atque
adeò neque equos quibus vehebantur conſpicati,
præterirent. Et quum illi, vtpote qui plurimi eſ-
ſent,Scythis imminentes damna inferrent,(natu-
ra enim feri & barbari erant) arte quadam, ex a-
greſti admodum more ad manſuetiorem vitam e-
os traduxit,conuiuio excipiens,& donis ſibi con-
cilians,verbiſque humanioribus ferinam illorum
crudelitatem demulcens. Sedenim ex eis Hunnis
quidam, quibus benigniter faciebat, locupletem
eũ eſſe arbitratus, inſidias homini ſancto ſtruxit,
& capere eum contendit.Et laqueo parato,quum
more quodam ſuo,clypeo innixus Theotimus ad
hoſtes verba faceret, manu ille ſublata coniicere
in eum funem voluit, vt ſimul ad ſe cum eo quæ
auſpicia eius ſequebatur gentem pertraheret. Sed
ecce vnà cum conatu manus eius in aëre extenta
hæſit:neque prius illa vinculis talibus quę in con-
ſpectum non cadebant,liberata eſt,quàm Theoti-
mus Deum pro eo exoraret. quod quidem vt fa-
ceret, plurimùm eum reliqui barbari rogarunt. Fa-
B ma quoque fert,quandoquidem comatus, quum
ſe ad id genus philoſophiæ contuliſſet, fuerat, ta-
lem eum vſque ad vitæ finem permanſiſſe. Reli-
qua verò quotidianæ vitæ conſuetudo ei ſimplex
valde fuit. Alimenti capiendi nõ vnum,ſed diuer-
ſum habebat tempus. tum enim id ſumebat, quũ
eſuriret,aut ſitiret. Nam & hoc planè philoſophi
eſt,rebus his ad neceſsitatem,non ad voluptatem
ſerui.

Manus Hũni cuiuſdam Theotimum capere volẽtis, in aere immota hæſit.

Theotimus comatus per vitam omnẽ tametſi epiſcopus, permanſit. Tempus cibi capiendi.

CAPVT XLVI.

De Epiphanio Conſtãtienſi, in Cypro epiſcopo. Sozo. li. 6. cap. 26.

TVm verò quoque floruit Epi-
phanius Cypri epiſcopus,qui vir
non ſolum viuens propter vitæ
ſanctitatem clariſsimus fuit: ſed
eum Deus etiam cohoneſtans,
mirificorum operum patratoré
eſſe oſtendit,ſuperſtitem ſimul & defunctum. Et
fama obtinet, quod viuo non euenit, id mortuo
accidiſſe: vt ſcilicet dæmonibus agitati multi ad
ſepulchrum eius accedentes, plaga ea liberaren-
C tur,& multæ præterea aliæ ſanationes hodie quo-
que ad id fiant. Multa verò etiam viuentẽ eũ admi
ratione omnium feciſſe, incolæ eius inſulæ ferũt.
Ego autem,quod ad me delatum eſt,exponam.
Fuit namque perliberalis in egenos, ſiue naufra-
gio,ſiue alio aduerſæ fortunæ modo mactati eſ-
ſent. Vbi autem virtute ea rem familiarem ſuam
(quanta autem ea fuit?)cõſumpſit, eccleſiæ pecu-
nũa eſt abuſus, quas quodammodo in honeſtum
& neceſſarium vſum dilapidauit. multę autem hę
fuerant. Nam quibus curę erat,vt ſubſtantiam ſu-
am in pios vſus erogarent, & viuentes & morié-
tes plurima eccleſiæ eius donarunt. In bona enim
ſpe erant,virum Dei amantem,& prudenter pecu
nias diſtribuentem,ex ſententia ſua, quicquid ita
dediſſent, expenſurũ eſſe. Et quum aliquádo pro-
pter frequentem largitionem, pecuniæ admo-
dum decreuiſſent, quoſdam id moleſté ferentes,
& eccleſiæ œconomum præcipuè reprehendiſſe
eum,quòd tam ſumptuoſus & prodigus eſſet, fe-
runt. Cæterùm ne tum quidem de more ſuo,quin
liberaliter Indigentibus largiretur, quicquam re-

Largiſsimus eleemoſyna largitor, etiã de bonis eccleſiaſticis, Epiphanius fuit.

miſit. Quum autem iam aurum omne conſum- D
ptum eſſet,accedens quidam ad eam domum, in
qua diſpenſator iſte agebat, ingentem quandam
& mirificam crumenam cum magno auri ponde-
re ei in manus dedit:& ſtatim abiit,neque quis ip
ſe eſſet,neque qui id miſiſſet, indicans. Perquàm
verò mirum viſum eſt latère eum,qui tantam vim
pecuniæ dediſſet,voluiſſe:factumque id conſide-
rantes homines, diuinam eam eſſe liberalitatem,
coniecturam fecere. Atque hoc quidem ſic a-
ctum. Aliud verò de eo audio, quod Gregorij il-
lius miraculo ſimile fuit,qui olim Neocæſareæ in
Ponto eccleſiam gubernauerat. Neque propterea
fidem non habere prodigij eius teſtimonio æ-
quum eſt,quòd idem Epiphanius peregerit: quan
doquidem neque Petrus ſolus Apoſtolorum co-
ryphæus & princeps,mortuum exuſcitauit,ſed &
Ioannes Epheſi, & alij alibi, immò etiam Hiera-
poli Philippi filiæ. Sæpe namque euenit, ſicuti
par & credibile eſt,vt eadem & olim veteres, &
noſtræ ætatis Dei amantes homines, miracula e-
dant. Quod autem hiſtoria commemorare iubet, E
ſic habet. Aliquando ſacrum hunc Epiphanium
duo quidam in via mendici obſeruarunt:& quum
non pœnitẽdum aliquid ſe ab eo accepturos ex-
iſtimarent, alter in ſolo ſpiritum continens, per-
inde atque mortuus eſſet,iacebat:alter autem ve-
luti familiaris eius lamentans & flens, inopiam
eam aſsimulabat, vt funeris impenſas non habe-
ret, & penuriam tantam cum reprehenſione eius
deplorabat. Porrò Epiphanius præteriens, nihil
quidem aliud quàm quòd iacenti illi requiem pre
catus eſt, dixit. Exiguum autem quiddam ad il-
lum funerandum ploranti dedit, illa verba adii-
ciens: Curam huius funeris habe, & tandem flere
deſine. Nam hic nunc non reſurget. Mortem au-
tem,quæ communis omnium & ineuitabilis, ne-
ceſsitate quadam obeunda eſt, animo te forti fer-
re oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abiit, cœ-
ptam perfecturus ambulationem.
Quum autem ea in via nemo alius appareret,
ille qui ſic ſteterat & plorauerat, iacentem, indi-
cio pedis concuſsione dato, vt conſurgeret ad-
monuit:ſimulque eum laudauit, qui tam egregiè
mortui hominis habitum retuliſſet. &, Age tan- F
dem exurge,inquit, vt in præſentia verſutiæ tuæ
hilarius viuendo fructum percipiamus. Vbi au-
tem ille amplius neque dicentem audiit, neque
modis omnibus ſignificationem aliquam, ſe vi-
uere,exhibuit: alter curſu celeri epiſcopũ eſt con-
ſequutus,eique fraudem quam inopia coacti com
menti eſſent,indicauit: & iã citra fucũ verè flens
& lamentans,vt ſocium ſuum reſuſcitaret,ſuppli-
cauit. Epiphanius autem,poſtquam illi,ne factum
id grauiter ferret, dixit, hominem dimiſſum ab-
ſoluit: quòd Deus rem eam retractatam nollet fi-
dem facere omnibus volens, vt equidem puto:
qui tentare & facere talia in miniſtris eius aude-
ant,illum ipſum Deum, qui videat & audiat om-
nia,eos falſum ire, ſéque adeò ipſos inſcios falle-
re. Epiphanium verò in naui mortuum eſſe intel-
lexi: quem comites eius melle oblitum, ne quid
fortè ingratum corpori accideret,in Cyprum de-
tulerunt. Hæc pauca ex multis de Epiphanio re-
cenſui.

Diuinitus eccleſiæ pecunia ſuppeditata.

Sancti Dei homines eiuſdem generis miracula ſæpe ediderunt.

Mendicus mortuum ſe apud Epiphanium eſſe ſimulat. Non mortuo eſt, defuncto requiem precari.

Aſsimulator ipſe verè mortuus.

Qui ſanctos viros, & per eos Deum fallere volũt, ſeipſos fallunt.

A

CAPVT XLVII.

Acacius Berrææ epiſcopus.

BErrœæ autem in Syria, magnus Acacius epiſcopali munere obeundo celebris fuit, qui ab adoleſcentia prima in monaſtica vita accuratè exercitatus fuerat. Huius multa quidem ſunt alia rectè acta: illud verò maximum virtutis indicium, quòd perpetuò etiam vel cibi vel ſomni capiendi, aliarumque rerum tempore, epiſcopalis manſionis ſuæ domicilium patens & apertum eſſe voluit, adeò vt ad eum vidēdum & ciues & aduenæ liberè ingrederentur. id quod ego vehemēter admiror. Aut enim ex re ſe cum fiducia ſemper viuere oſtendit: aut eum id ita inſtituiſſe puto, vt naturæ ad vitia propenſionem ſupprimeret. Quum namque in expectatione eſſet, vt frequentibus eorum excubiis, qui derepentè ingrediebātur, in actionibus ſuis deprehenderetur, etiāſi voluiſſet, peccare tamen non potuit, ſed ſtudiis ſuis

Huius manſionis locus apertus ſemper fuit.

B laudatis ſemper incubuit. Eo tempore duo etiam fratres præclari erant, qui non in ſolitudine, ſed in maritimo Gazæ loco, qui etiam Maiuma dicebatur, philoſophati ſunt. Zeno & Aiax, germanorū iſtorum fratrum nomina fuere. Egregiam autem in recta religione obtinuere fidem: & ſæpenumero à Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, vt qui Chriſtum Deum eſſe profiterentur, ſunt diuerberati. Aiax quidem, quandiu cum cōiuge ſua fuit, quam ſibi egregia forma matrimonio iunxerat, ter tantum cum ea concubuit: vnde etiam tres ſuſcepit libros. Poſtea autem nūcio ei eiuſcemodi conſuetudinis gratia remiſſo, monaſticam delegit vitam. Duos quoque ad idem viuendi inſtitutum pertraxit filios: quibus, vt ne coniugia ſequerentur, ſed ſtudium omne ad res diuinas conferrent, perſuaſit. Tertius autem cum vxore in matrimonio vixit. Sapienter verò & præclarè eccleſiæ Bitolij Aiax præfuit. Zeno autem à puero coniunctionem fœminæ auerſatus, totus in miniſterio Dei erat. adminiſtrauit quoque Maiumæ eccleſiam. Atque vbi ad eam [a] peruenit ſenectutem, vt etiam centeſimum attingeret annum, haud vnquam neglexit

Aiax monachus & Bitolij epiſcopus, ter cū coniuge concubuit, & tres ex ea ſuſcepit filios. Ex iis duo monachatū ſequuti. Vnus maritus fuit.

Zeno Aiacis frater Maiumæ, ſiue Conſtantiæ epiſcop⁹, centum annos natus in lanificiū exercuit.

C aut prætermiſit receptos ſtatosque vel matutinos vel veſpertinos hymnos Dei, & reliquum ſacrum [b] miniſterium ſuum, [c] principio pſalmodiarū adeſſe, eiſque præire ſolitus, niſi grauis interueniens morbus eum impediuiſſet. Et quòd in cœlibatu philoſopharetur, ſemper in [d] ſolitaria lanificij officina lineam texuit telam. Ex cuius laboris fructu cùm ipſe neceſſariis rebus comparandis vitam tolerauit, tum indigētibus etiam ſumptus ſubminiſtrauit. Et quoad vixit, opus ita facere non deſtitit: quamuis ætate grandiore, primas apud eam gentem inter epiſcopos ferret, maximæque eccleſiæ præeſſet, in qua & copioſi & frequētes eſſent homines. Sedenim tum non epiſcopi modò, verum etiam in montibus colentes, amantes Dei viri, illuſtres fuere. Quorū res bene actas ſi ſingillatim exponeremus, in ingentē nobis prolixitatem hiſtoria excreſceret. In quibus omnibus, veluti quidam præclara ſtella, etiam is refulſit, cuius ſuprà meminimus, Arſenius. Paucos autem, vt ſpecimē aliquod tantorum virorum, qui tum epiſcopalem functionem obiere, recenſui. Laborioſum enim

a Oculatus horum teſtis eſt Sozomenus.
b [illegible]
c Pſalmodiis omnibus affuit.
Non noua eſt canonicarum pſalmodiarum & precum ſolennitas.
d [illegible]

D eſſet omnes referre, quandoquidem plures boni atque honeſti fuere, quorum etiam vitæ inſtitutū teſtimonio ipſe ſuo confirmauit Deus. Orantes enim eos exaudiit, & prodigia noua per eos edidit. Et ab eis quoque ita eccleſia Catholica adminiſtrata, ſimul & clerus & populus, ad eundem cum illis virtutis ardorem & æmulationē eſt excitatus.

Plurimi alij eiſdem temporibus ſanctitate vitæ & miraculis præclari homines fuere.

CAPVT XLVIII.

REligio verò non per hos tantum maiora capiebat incrementa, verùm eam etiam cohoneſtarunt, atque vt æquum eſt quàm maximè exornarunt, quæ tum apparuerunt veterum atque illuſtriū prophetarum reliquiæ. Abacuc enim primùm, deinde Micheas, & tandem poſt hos celebre Baptiſtæ caput è terra extitere. Abacuc quidem & Michææ reliquias diuina viſio, ſicuti audiui, in ſomnis Zebeno oſtendit, Eleutheropolis eo tempore

Inuentio reliquiarum Abacuc & Michææ prophetarum.

E eccleſiam gubernanti. Ea autem vrbs Cela, atque etiam ante id nomen, Ceila appellata fuerat, vbi Abacuc inuentus eſt. Ab ea quaſi ſtadiis decem locus quidam Berathbaſia cognominatus diſtat, vbi Michææ ſepulchrum eſſe dicebatur. Quod fideles ignorantes, vnà cum incolis patria voce Nephſameemana vocarūt. Sed prophetæ Zebeno in ſomnis apparentes, quemadmodum dixi, ſeipſos qui eſſent, indicarunt.

Sozom. habet Berathſatia.

CAPVT XLIX.

ADmirandū autem & celebre Baptiſtæ caput eiuſdem Imperij tēpore inuentum, in clariſsimā vrbem Conſtantinopolim eſt deportatum. Id namque Herodias, quòd adhuc Baptiſtæ reprehenſionem timeret, in Herodis regia abſtruſo quodā loco ſepelierat. Sed rem tam ſanctam diuina viſione admoniti monachi quidam Macedonianæ hæreſis inuenerunt: qui primùm quidem Hieroſolymis vixerunt, poſtea autem in Ciliciam com- F migrarunt. Atque vbi caput id ibi eſſe comperit Mardonius, ⁎ qui primus inter imperiales eunuchos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit: & ille id Conſtantinopolim deferri iuſsit. Quidam igitur miſsi, cum ſplendido comitatu in Imperiali curru id vexerunt. Vbi autem ad Pantichiū, oppidum paruum non longè à Chalcedone ſitū, peruentum eſt, vlterius progredi quæ ad currum iunctæ erant mulæ, quamuis auriga eis vehementius & flagello & calcaribus ad curſum inſtigans immineret, noluere. Porrò quum graui eo impetu nihil efficerent, noui quiddam Deum ſignificare, non ductores modò & ſpectatores, ſed ipſe etiam Imperator exiſtimauit. Itaque placitum eſt, vt ſacer iſte theſaurus, tum in vicino vico, quem incolæ Coſilaum vocabant (erat autem in Mardonij dominio) deponerent. Cęterū hoc tēpore accidit, ſiue Deo ſeu Propheta ipſo inſtigante, vt ad vicum hunc Theodoſius veniret. Et quum caput id inde transferre conſtituiſſet, ſola ei obſtitit Matrona, Deo dicata virgo, quæ diuinum hoc caput Baptiſtæ ſequebatur, vt in itinere pro eo atque

Diui Ioannis capitis inuentio.

Macedoniani monachi id inuenerūt.

⁎ [illegible] hoc eſt, imperatoris domus magiſter. Soz. lib. 7. cap. 21.

Matrona ſanctimonialis Macedoniana capitis Baptiſtæ cuſtos.

A opus eſſet, ei inſeruiret, cuſtoſque eius eſſet. Eam verò Imperator magno animo obſiſtentem, minimè vi cogendam ducens, precibus eſt aggreſſus, vt tranſlationem eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eum quam perficere nequiret, ſicuti etiam Valenti contigerat, per coniecturam aggredi rata. At Theodoſius arcam, in qua ſacrum caput repoſitum fuerat, purpura circumuolutam, ipſe manibus ſuis geſtauit, vſque ad Septimam quæ dicitur regionem vrbis Conſtantinopolitanæ: vbi id repoſuit, templo ✶✶ diuo Baptiſtæ, quem præcipuè celebrabat, maximo & pulcherrimo conſtructo. Et quum ſæpe multumque Matronam maximis gratiſsimiſque pollicitationibus, vt fidei ſententiam mutaret (Macedonij enim hæreſis tenebatur morbo) aggreſſus eſſet, perſuadere id ei non potuit: quum quidem Vincentius, eiuſdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcam Baptiſtæ præſtabat miniſterium, & eã ob cauſam ſacerdotalem ſuſceperat dignitatem, ſtatim ſententiam mutauiſſet, & ad vniuerſalem

Caput Baptiſtæ in Septimum vrbis Conſtantinopolitanæ per latum. Templum eius in Septimo.

Matrona adduci non potuit, vt hæreſim Macedonianã relinqueret. Fecit autem id contra præſtitum iuramẽtum Vincentius presbyter, miraculo in capite diui Ioannis exhibito adductus, capitis eiuſdem cuſtos.

B eccleſiã acceſsiſſet: idq́; antea, ſicuti Macedoniani dicunt, iureiurando interpoſito, nũquam ſe opinionem ſuam reiecturũ eſſe. Sed enim eam mutauit, hac ſibi præſcripta conditione, vt tum demũ religionem ſuam deponeret, & poſtea ſine diſcrimine vllo cum Imperatore communicaret, ſi illum Baptiſta ſequeretur. Vincentius iſte genere fuit Perſa. Quum autem in Perſide ſub Conſtantio perſecutio eſſet mota, profugiens inde cum conſobrino Adda, in Romanorum peruenit ditionem. Atque hic in clerum allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. ª Addas autẽ vxore ducta, magnum eccleſię emolumentum genuit, Auxentium filium, in rebus diuinis fidelem, in amicos officioſum, vita moderatum, & ſibi ipſi conſtantem, ſtudiorum doctrinæ amantem maximè, literarum prophanarum atque etiam eccleſiaſticarum peritum, modeſtum præterea, & Imperatoriæ aulæ commodum, præclarum etiam in bello ducem: cuius celebris etiam fama eſt apud optimos quoſque monachos, & alios doctos bonoſque viros, qui illum cognouere. Porrò Matro-

ª Addas Vincentij huius conſobrinus. Auxentius vir præclariſſimus ª Addæ filius.

C

✶✶ Sozom. lib. 7. cap. 21. 24. Is Deo templum id conſtructum ſcribit. Templum enim Dei vocat, quamuis antea quoque in honorem S. Baptiſta conditam dixerit eccleſiam eam.

na vitam in vico Coſilao exegit, & pluribus virginibus præfuit, quarum ſucceſsio in longum tẽpus durauit, morem Matronæ diſciplina dignum & præclaram famam obtinens. De his quæ commoda, vt puto, ad religionis noſtræ gloriam, in Theodoſij imperium inciderunt, hactenus. D

Matrona virginum collegio in Coſilao præfuit.

CAPVT L.

IMperator is, poſt Eugenium deuictum, in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atque decuit conſtituens, ęgrotare cœpit, hydropis morbo oppreſſus: & Ioannis monachi prædictione in memoriam reuocata, finem vitę propediem aduenturum expectauit. Maioris autem ſolicitudinis cauſa ei fuit reipublicæ ſtatus, in animo ſecum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & ſubditis, Imperatore è medio ſublato, accidere ſoleat, quàm mors ipſa. Itaque quamprimùm filium Honorium Cõſtantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occidentalibus partibus præficere volens. Quem vbi aduenientem vidit, meliuſculè habuit, & ad ſpectaculum ludorum Circenſium ob victoriam celebrandorum prodiit. Et quum ante prandium validior fuiſſet, poſtea derepentè eum imbecillitas inuaſit. Quumq́ue ludicrum id perficere non poſſet, filio id more ſolito peragendum commiſit, proximáque nocte fatis conceſsit, decima ſeptima Ianuarij menſis die, ſempiterna laudis & gloriæ memoria poſt ſe relicta: quum ad finem vitę ſatis longum perueniſſet, atque cum ſplendidis victoriis ſolus Romanorum imperium monarcha gubernaſſet, & duorum Imperatorum pater eſſet, eiſque imperium pacatũ relinqueret. Placidè autẽ in lecto ſuo beata morte vitam finiit, pręmium id fidei erga Deum ſuæ, & flagrantis aduerſus idola & ſimulacra ardoris conſequutus. Vixit annos ſexaginta, & menſes octo: quorum ſedecim cum dimidio, in imperio Romano peregit. Complectitur duodecimus iſte hiſtoriarum liber annos decem & octo: cùm à mundo condito quinquies † milleſimus noningenteſimus nonus, à natiuitate autem Domini quadringenteſimus ✶ quartus ageretur annus.

E (beside "Cõſtantinopoli acciuit") · F (beside "milleſimus noningenteſimus nonus")

Mors Theodoſij.

Libri iſtius anni.

† Secundum recentiores 4375.

✶ Alij ponunt annũ 398.

TERTIIDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Honorij & Arcadij: & vt apud Arcadium quidem Rufinus in adminiſtratione rerum primum locum, apud Honorium autem in Occidente Stilico eandem obtinuerit dignitatem: Et vt tum cùm publica, tum eccleſiaſtica res habuerint.*

2 *De puerili inſtitutione & vita D. Ioannis Chryſoſtomi, & vt doctrina ſimul & virtute fulgens ad ſedem Conſtantinopolitanam ſit euectus.*

3 *De cura paſtorali & doctrina Ioannis: & vt multorũ arguens & corrigens delicta, in ſuſpicionem peruenerit improbitatis: & vnde furor & perſequutio aduerſus eum extiterit.*

4 *De Eutropio cubiculi Imperialis præpoſito, & de ea quam is tulit lege: vt idem ſit interfectus: & vt odiũ aduerſus Ioannẽ quidam conceperint, & fouerint.*

5 *Res Gothi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, qua pro eccleſiis & apud Imperatorem & apud ipſum Gainam vſus eſt Ioannes.*

6 *De defectione Gainæ, & de viſione quam vidit angelorum vrbis Conſtantinopolitanæ cuſtodum: & de legatione qua Ioannes apud Gainam eſt functus: & vt Gainas in Thracia captus & necatus ſit.*

7 *Vt Ioannes doctrina ſua populum quò vellet duxerit: & vt miraculo, non ſine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam ſecta Macedoniana ad frugem reduxerit.*

8 *De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de pſalmodiis hymniſque alternis decantatis, qua ex cauſa & quomodo morem cũ pſallendi primùm Eccleſia Dei acceperit.*

9 *Vt ſanctus Chryſoſtomus in Aſiam profectus, eos qui ſacerdotio non rectè fungerentur, dignitate ea priuauerit. & de Gerontio Nicomedia epiſcopo, & de Serapione: de Seueriano & Antiochio. & de iniuriis quibus Ioannem illi affecerunt, quibus epiſcopatum*

abrogauerat. Et vt diſſidium inter Ioannem & Se-
uerianum Gabalanorum epiſcopum ortum, impera-
trix Eudoxia compoſuerit.
10 De quæſtione quæ tum in Aegypto eſt mota, An Deus
humana ſit forma: & de diſſenſione, quæ interim
Theophilo Alexandriæ epiſcopo cũ monachis Ae-
gyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis,
quibus cognomen erat Longorum.
11 Vt fratres Longi propter inimicitias Theophili, ſe Ioanni
coniunxerint. Item de Iſidoro, vt Theophilo ſit ad-
uerſatus: & vt Auguſta eos benignè ſuſceperit.
12 Vt Theophilus Ioanni aduerſans, ſe in amicitiam Epi-
phanij Cyprij epiſcopi, cui antea fuerat inimicus, in-
ſinuauerit: & Ioannem tanquam Origeniſtam per
calumniam arguerit, ſynodóſque coegerit, quæ Orige
nis ſcripta aboleuerunt, in hoc vt Ioannem & Lon-
gos criminando traduceret.
13 De Ioannis & Epiphanij in vrbe Conſtantinopolita-
na diſſidio: & vt pœnitentia ductus Epiphanius in
Cyprum nauigans, vitam morte commutarit, ita vt
Ioannes prædixerat.
14 De diſſidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatri-
cem, & de Theophili aduerſus Ioannem inſidiis, &
de Cyrino epiſcopo Chalcedonenſi
15 De ſynodo ad baſilicam, cui nomen erat Rufini, contra
Ioannem congregata: & vt Ioannes abſens indi-
cta cauſa ſit damnatus.
16 De priore Ioannis exilio, populique ob id concitati tu-
multuoſo clamore: & vt iterum ſedem ſuam recepe-
rit, pacem atque benedictionem populo precatus.
17 De iis quæ denuò Theophilus malè per peràmque egit:
& vt fuga ſibi conſuluerit, populo per ſeditionem in
partes diſcedente. & de ſancto Nilamone monacho,
librísque Origenis: præterea de ſynodo pro Ioanne
coacta.
18 De altera ſynodo aduerſus Ioannem conuocata, & de
abrogatione exilióque eiuſdem.
19 Epiſtola diui Chryſoſtomi, ea quæ ei acciderunt comme-
morans: & de iis qui ei exilij tempore præſtò fuere.
20 Plura de iniuſto exilio Ioãnis, & quæ ad ſectatores ſuos
abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.
21 De ſubornatis Ioanni percuſſoribus & trucidatis. &
de igne à vindicta diuina de cælo in Eccleſiam &
Imperatoris ædes miſſo.
De perſequutione, quam ij pertulerunt qui Chryſoſto- 22
mo fauerunt: & vt Eccleſia propter iniuſtum eius e-
xilium ſit diuiſa.
De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea quæ 23
propter ipſum facta eſt in ſomnis Siſinio viſione
De beata & ſancta Olympiade, miniſtra magni templi 24
Conſtantinopolitani: & ſingularis quadam rerum
eius geſtarum commemoratio.
De conuerſatione & vita ſancta Nicaretæ Nicome- 25
dienſis.
De profectione Ioannis in locum cui nomen Cucuſus: & 26
de epiſcopo Adelphio, & de admirabili viſione quã
is de Chryſoſtomo vidit.
Epiſtola diui Chryſoſtomi, pro eccleſiis Dei: & ſingula- 27
ris de exilio eius narratio.
De Arſatio patriarcha Conſtantinopolitano, qualis is 28
fuerit: & vt Ioannis ſectatores perſequutus ſit, &
paulo pòſt mortuus.
De Attico patriarcha, & perſequutione eius tempore 29
facta. Et quæ Eccleſiis in Aſia tum acciderint.
De impuriſſimo Porphyrio, qui Antiochiæ Flauiano 30
in epiſcopatu ſucceſſit: & temporis eius perſequutio-
ne, & de conſtitutione quam Arcadius promul-
gauit.
De legatione quam pij Romam de Ioannis iudicio mi- 31
ſerunt.
Innocentij papæ Romani epiſtolæ duæ, ſancto Chryſoſto- 32
mo exuli & clero Conſtantinopolitano miſſæ.
De legatis Roma miſſis, qualia ij, Eudoxia & Attici 33
ſuggeſtione ſint paſſi.
Epiſtola Innocentij papæ Romani ad Arcadium & 34
Eudoxiam, excommunicationi eos ſubiiciens.
De incurſione gentium barbararum in fines Romanos, 35
eo tempore facta: & de exortis tyrannis, Stilicone,
Alaricho, Attalo, Saro, & aliis: & vt ab Alari-
cho Roma ſit capta & de formoſa cuiuſdam Roma-
næ mulieris caſtitate.
De multis, quæ vrbi acciderunt, malis: & admirandis 36
prodigiis in cælo, terra, & mari editis: & vt omnes
qui Chryſoſtomo aduerſati fuerant, malè perierint.
De vlteriore exilio Chryſoſtomi, librísque eius: & vt 37
vita hac relicta, ad Deum migrauerit.
De obitu Imperatoris Arcadij. 38

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSTERTIVS.

CAPVT I.

Arcadius Orienti.

Honorius Occidentis imperator.

B

THEODOSIus maximus vbi eccleſiam ſplẽdidè auxit, duobus filiis ſucceſſoribus relictis, vita defunctus eſt. Quorũ natu maiorem Oriẽtali: minorẽ autem, Honoriũ videlicet, Occidentali pręfecit imperio. Vterq; verò in religionis cultu patris ſententiam eſt ſequutus. Moriens nanque ille nihil eis aliud mandauit, quàm vt veram pietatem integram ſeruarent, per quam eos aſſeuerauit pacem habituros, & bella ſopituros, tropæàque excitaturos, & victoriam à Deo conſequuturos eſſe. Talia ille quidem mandata filiis relinquens obiit. Illi autem nõ imperij modò, ſed & veræ pietatis eius ſucceſſores & hæredes extitere. Statim namque Europæ Imperator Romę monomachias, hoc eſt, ſingularia certamina, & gladiatorum ludos ſuſtulit, ob cauſam eiuſmodi. Vir quidam quietam monaſticamque vitam colens, ex Oriente Romam venit: atque vbi Romanos armis ita inter ſe decertare, multis ad execrandum id ſpectaculum confluentibus, vidit in arenam progreſſus, intercipere pugnam inter eos tentauit. Quod ægrè ferentes qui ſanguinario ſpectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuſo delectatur intemperiis agitabãtur, lapidibus coniectis pacificatorem interemerunt. Quæ res poſtquam eſt ad Honorium delata, Telemachũ quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autem certamen illud aboleuit, † conſtitutione, ne id poſtea peragеretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium adminiſtrauit, vir ſtrenuus & procerus, ſingularique prudentia præditus, quam & oculorum motus & orationis extemporanea promptitudo indicabant: in Occidente apud Honorium eundem locũ Stilico quidam obtinuit. Et vterque apud vtrunque Theodoſij filium, Imperij nomen & habitum eſſe permittens, ſummam ipſe rerum manu ſimul & lingua vſurpauit, ſub Præfecti appellatione Imperatori ipſi imperans. Verùm neuter iſtorum, qui ei obuenerat, contentus fuit loco. Siquidem Rufinus ſibi ipſi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus eſt: alter autem in filium Eucherium Occidentale imperium arte quadam transferre ſtuduit. Sed vtrumque ambitio & conatus feſellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodoſio aduerſus tyrannum Eugenium pugnauerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiam progreſſus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui § Tribunal dicitur, ferro necauit: propterea quòd id vt facerent, Stilico militibus ſuaſerat: & quòd ſe illi ſuſpenſo naſo ab eo deriſos comperetant, tum autem quòd affectatæ tyrannidis ſuſpectus erat. Ferebatur quoque fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immiſiſſe. Tum enim illi Armeniam & quaſdam Orientis partes metu nullo plurimam prędam agentes, percurrebant. Fortè autem fortuna peropportunè cędes eius in eam diem incidit, qua ei, E qui delectus habendi curam gerebant, tantũ non purpuram circũdaturi fuerant. Eam enim ille cõceperat ſpem, exercitum ſolo ipſo aſpectu ſtatim Arcadium, quòd nec forma nec reliqua corporis conſtitutione admodum imperio aptus eſſe videretur, reiecturum, ipſum autem ad Imperiũ euecturum eſſe. Capite verò Rufini reſecto, & lapide in os eius immiſſo, haſtæ id infixerunt, & in ſublime ſuſtulerunt. Dextram quoque eius abſciſſam, per vrbem circa opificum officinas circumtulerunt, verbis his vtentes: ⁎ Date ſtipem inexplebilis auaritiæ viro. Et ridicula ea mendicitas, multũ ſatis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato ſpectaculo homines aurum contulerũt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiuſmodi vitæ finem produxit. Ad eundem verò modum & Stilico, qui, ſi quis alius, & ipſe apud Romanos ſimul & barbaros potentia multum valuit, rerum ſummam ad ſe pertrahere volens, in Italia occiſus eſt, ſicuti ſuo loco dicemus. Poſt Rufinum verò Eutropius eunuchus præpoſiti ſacri cubiculi dignitatem conſecutus, neque ipſe in honore eo, F quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quũ namque virilium exectio purpuræ ei ſpem ademiſſet, Imperatorem aggreſſus, vt Patricium ſe & conſulem crearet, ei perſuaſit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiam virilioris ſortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio poſtea memorabimus. Hæc autem hi- ⁎ ſtoriæ huic intexuimus, quòd non exigua occaſio fuerint, vt religio noſtra multum caperet incrementi. Imperatores namque certò perſuaſum habebant, [c] patri eorum à vera pietate victorias con

Extrema Theodoſij mandata, qua filiis reliquit, mandata.

Telemachus monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur.

C

Honorius monomachiã Romæ lege lata tollit.

Rufinus apud Arcadium præfectus Imperatoris, Stilico apud Honorium.

† Hæc cõſtitutio non extat, ſed reponitur Conſtãtini l. vnic. C. de glad. lib. 11.

Vterque imperium affectauit.

Rufini cædes. Rufinus, dũ Gothica ſollicitat arma, vt imperium manu ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit.

Erat hoc à Theodoſio tutor Arcadio datus.

Hunni Orientem vaſtant.

Caput Rufini haſtæ infixum.

⁎ Δότε τῷ ἀπλήστῳ.

Dextra ſtipẽ colligit.

Stilico quoque in Italia cæſus.

Eutro. archieunuchus apud Arcadium patricius fit, & conſul.

Patricius, Imperat. pater. Iuſt.

Quibus modis nos patr. pot ſol. §. Filij familias

c Per verã pietatem victoriæ partæ.

§ *Claudianus de Rufino:*
Grauiterq; appreſſa veſte morantem,
Increpat Auguſtum, ſcandat ſublime tribunal,
Participem ſceptri ſocium declaret honoris.
† *Claudianus: Dextera quinetiam ludo conceſſa vagatur,*
Aera petens, pœnaſq; animi perſoluit auari,
Terribilis lucro, &c.
Deſinat elatis quiſquam confidere rebus,
Inſtabileſq; deos ac lubrica numina diſcat.
[c] *Claudianus de Eutropio iſto:*
Præſidium legum genitorq; vocatur
Principis, & famulum dignatur regia patrem.

A tra tyrannos obueniſſe: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui imperio inſidiatus fuerat, abſque ciuili bello cædem. Proinde quæcunque deceſſores eorum pij Imperatores pro eccleſiis ſtatuerant, & ipſi confirmarunt: eaque firmiter ſeruarunt, aliaque inſuper Deo grata adiecere opera, perquàm liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi verò omnes ad principes ſuos ſpectantes, qui græcę ſuperſtitioni addicti erant, ad Chriſtianiſmum tranſierunt: qui verò hæreſes ſectabantur, ad eccleſiam catholicam acceſſerunt. Siquidem qui Arij & Eunomij hæreſim complectebantur, propter eas quas diximus cauſas inter ſe diſſidebant, eaq; gratia minuebãtur. Plurimi nánque non rectè eos de Deo ſentire, ex eo opinati, quòd inter ſe vehementer contenderent atque pugnarent: eis ſe ſtatim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus ſententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore Conſtantinopoli parum valuere: quibus illud nocebat, quòd epiſcopum ſuum non haberent. Ex eo nanque tem-

Principum ſubditi omnes ... tur.
Arcadius & Honorius eccleſiarum iura cõfirmant l. 33 venerabilia C. de epiſ. & cler.
Ex diſſenſione hæreticorum eccleſia catholica creuit.

B pore, quo eis ſub Conſtantio ab Eudoxio popularibúſque eius eccleſiæ ademptæ fuerant, ſub ſolis presbyteris ad præſens * vſque imperiũ conuentus ſuos habuere. Poſt Eudoxij autẽ mortem, qui Conſtantinopoli Eunomianæ ſectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidam fuerat ſurrogatus, Eunomij ex ſorore nepos. Hunc quòd in auaritiã & cognata illi crimina alia delapſus eſſet, eámque ob cauſam pœnas ſe daturum ſuſpicaretur, ab Eunomianorũ factione reliqua deſciuiſſe, ſodalitatiſque ſuæ præijſſe, & non cõtemnendæ cohortis † ducem factũ eſſe dicunt, omnibus prorſus qui variis infamibúſque delictis obruti eſſent, ad ipſum confluentibus. Fama obtinet, Eutropij præpoſiti opera, ſcripta Eunomij omnia publicè cremata: cadauer autem eius ſepulcro extractum, * Dacoris Tyanam proiectum miſſúmque eſſe. Nouatiani, quemadmodum dictum eſt, quieti tum fuere. Tametſi enim quæſtio de feſto Paſchæ, quã Sabbatius res nouas molitus excitarat, aliquãtum eos turbaſſet: non tamen illi aliis pœnis, quæ in hæreticos legibus decretæ fuerant, obnoxij fuere: tum

** ἄχρι τῆς ἐχομένης βασιλείας. Intelligendum autem de imperio Theodoſij iunioris. Sozo. lib. 8. cap. 1.*
Lucianus Cõſtantinopoli in locum Eunomij ſurrogatus. Lucianus Eunomij ex ſorore nepos, a reliquis Eunomianis deſciuit, & ſuam ſibi moliturus ſectam.
Eunomij libri cremati.
† Peſſimorum hominum ſentina.
** Eiuſdem cadauer effoſſum.*

C quòd itidem vt Eccleſia vniuerſalis, trinitatem ὁμοούσιον conſubſtantialem prædicarẽt, tum quòd egregia epiſcoporũ eorum vita eſſet. Nam Agelio Marcianus, Marciano Siſinius ſucceſſerat, quum Rufinus cæſus eſt: de quibus ſuprà etiam diximus. Hæc hactenus.

Marcianus iſto in loco dictũ ſuum ..., quo Rufinus cæſus eſt.

CAPVT II.

EA ætate in eccleſia Romana epiſcopus erat Siricius, Damaſi ſucceſſor. Alexandrię eccleſias rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hieroſolymis adhuc epiſcopatum geſsit Ioannes, qui Cyrillo ſucceſsit. Conſtantinopoli verò enituit Nectarius, de quo fuſius ſuprà diximus. Cæterùm eo paulo pòſt † mortuo, ingens omnium cura & ſtudium fuit, quémnam antiſtitem imperantis vrbis legere conueniret. Atque vt fit, aliis alios deſignãtibus, diúque & multum conſilia agitantibus, quum non eadem omnium eſſet ſententia, & tempus extraheretur, vniuerſis tandem placitum eſt, vt Antiochia presbyter accerſe-

Maximarũ ſedium epiſcopi
Nectarij mors.
† Cæſarij & Attici conſulatu. Socr. lib. 6. cap. 2. Ioãnes Chryſoſtomus epiſ. Cõſtantinopolitanus.

D retur Ioannes, qui propter eloquentiam Chryſoſtomus eſt dictus. Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè cum ad docendum appoſitum, appriméque clarum, necnon generis nobilitate & vitæ integritate præſtantiſſimum eſſe. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem autem natalibus, aliiſque ornamẽtis omnibus ſpectatam, Anthuſam. In dicendo & ſuadẽdo vi multa fuit, adeò vt ætatis ſuæ oratores multis modis ſuperaret. Inuita quotidiana ſingulari moderatione, & accuratiſſimo inſtituto vſus eſt. Intantum verò æqualibus ſuis antecelluit, vt etiã Libanij Syri ſophiſtæ in hac laudis parte, teſtimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum ſectatores eius, quémnam in ſophiſtica ſede ſucceſſorem eſſe vellet, interrogarent: Ioannem illũ reſpondiſſe fama eſt, niſi virum tantum Chriſtiani rapuiſſent. Plures autem ex diſcipulis eius ad eccleſiam adduxit, vt idem ſecum ſentirent, eis perſuadens. Quum enim ex præſcripto Dei viuere ſtuderet, nõ mediocrem virtute ſua æmulationem

Libanius Chryſoſtomũ laudauit.

E illius ſectatoribus indidit: & facilè eo modo plurimos cepit, eíſque vt ſecum eandem complecterentur ſentẽtiam autor fuit, non arte quapiã aut eloquentiæ vi, verùm quòd ſacras ſcripturas iuxta id quod res ipſa erat, ſincerè exponeret, eos ad ſe pertrahens. † Oratio enim reuera factis ipſis conſona, perfacilè fidẽ meretur, & aſſenſione digna videtur. Quibus rebus cõtrà qui caret, ſimulator potius, & ſui ipſius accuſator eſſe apparet, etiãſi multum ſtudij & operæ in docendo ponat. Si cui autem contigit, vt vtraque hac laude clarus ſit, nihil nõ quod velit, efficere poteſt: id quod in illo etiã euenit. Vitæ nanque inſtitutum accuratum admodum & moderatum fuit. Et cùm natura ingenióque præſtanti fuit, tum perſpicua valde & dilucida eloquutione vſus eſt: in qua cum incredibili ſplendore diuina quædam enituit gratia, ita vt ea quaſi inſita quadam tyrãnide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi, arcanã amplitudinem, & quæ ſub oculos nõ caderet vim inſeruit, nouámq; eloquutionis mixturam contemperauit, frequẽtibus ſcatens ſententiis: adeò vt omnes ad harmoniam cõuenientém-

In Chryſoſtomo orationi ſuaui facta pariter reſpondebant.

F que eiuſmodi concentũ conſternarentur, & incõprehenſibilem deprehenſionẽ cum ſenſuũ priuatione orationi eius tribuerẽt. In Rhetorica & dicendi arte præceptorem habuit Libanium: in philoſophicis verò diſciplinis Andragathium. Et quòd ad dicendas in foro cauſſas appoſitus eſſe videretur, vitæ id genus ſectatus eſt. At enim quũ id iniquum atque improbum eſſe putaret, faciendũ ſibi eſſe ſtatuit, vt primùm diligẽter in ſacris verſaretur libris: & in vita tranquilla, iuxta eccleſiæ conſtitutiones, philoſophicè viueret, Euagrium imitatus. In quo ſtudio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monaſteriis & ſcholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem eccleſiam Tarſenſem gubernaſſe antea diximus. Reliquiſſe etiam is multos ſcriptorum ſuorum libros dicitur, in quibus tantum in literæ ipſius expoſitione occupatus eſt, abſtruſiorem ſublimiorémque

Præceptores Chryſoſtomi.
Diodori Tarſenſis epiſcopi theologia.

† τοῖς γὰρ ἀληθείας λόγος τοῖς ἔργοις [illegible] [illegible] [illegible]

A ſcripturæ ſenſum & contemplationũ ſpeculationes declinans. Qua in re eum etiam præcipuè eſt diſcipulus imitatus. Nõ ſolus autem magiſtros hos Ioannes ſectatus eſt, ſed plures etiam alios ſtudiorum ſocios ex Libanij ſchola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum, & Maximum: quorum iſte poſtea paſtor Seleuciæ Iſaurorum, ille verò Mopſueſtiæ Cilicũ epiſcopus factus eſt. Theodorus autem iſte, vir fuit diuinarum literarũ Græcarúmq; diſciplinarũ, necnõ artis oratoriæ atq; philoſophiæ egregiè peritus. At quũ quũ à ſtudiis religionis noſtræ deſciuiſſet, diuus Chryſoſtomus vnam atq; alteram dedit epiſtolam. Quum nanque is leges literáſque noſtras legiſſet, & ſe in diuinorum virorũ familiaritatem inſinuaſſet, omnibus rebus poſthabitis, & vrbanæ vitæ tumultu reiecto, inſtitutum id laudauit, & vitam ſuam ad illorũ mores compoſuit. Cæterùm alacritatem eam conſtanter non retinuit: ſed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuerſam de ſacro ſtudio concepiſſet ſententiam, id genus philoſophiæ reliquit, & in vrbem eſt reuerſus: melius ſe ita id quod expeteret conſecuturum
B ratus. Quod vbi Ioannes cognouit, ad res ſcilicet ciuiles illum eſſe relapſum, & animum ad nuptias adieciſſe, epiſtolam ad eum dedit, verbis & ſententiis ſelectioribus ſupra humanæ mentis captum compoſitam. Scripſit deinde ad eũdem quoque alteram. Quas ille cum legiſſet, ad vitæ quod antea cœperat, inſtitutum ſe rurſum contulit. Subſtantia enim ſua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remiſſo, ad philoſophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus ſeruatus.

Condiſcipuli Ioannis. Theodorus Mopſueſtenſis. Maximus epiſcopus Seleucenus.

Semel atque iterũ Theodorũ Chryſoſtomus ad renouatum Chriſtianæ vitæ inſtitutum adduxit.

Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo floruerit, quæve perſuaſionis gratia in illius cõſederit labris. Ea enim eos ſuperauit, qui tum ſecum à dicendo & perſuadendo valuere. Proinde etiam multitudinẽ ad ſe pertraxit. Et quod maius eſt, peccantes in eccleſia acrius obiurgauit, atq; iniuriam aliis inferentibus inſultauit, nõ minus ob afflictorum vicẽ indignans, quàm ſi ipſi ſibi iniuria facta eſſet. Quod quidem multitudini pergratum fuit, principibus autem viris & magiſtratibus acerbũ
C viſum eſt: quòd ſcilicet eis delinquere multa licuit. Eas ob cauſas præclarus vir habitus eſt, cùm eis qui eum vidiſſent, virtutémq; eius experti eſſent: tum eis quoque qui illum nunq̃ viſum fama tantum cognouiſſent, quæ celebris de eo vulgata, aures omniũ impleuerat. Idoneus ſanè Romanæ ditionis hominibus viſus eſt, cui Cõſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus demandaretur. Suffragabatur verò populi & cleri, multorúmque ſententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque ſtatim qui eum adducerẽt, miſit. Multorũ quoq; aliorũ epiſcoporũ conuentum inſtituit, ſplendidiorẽ ambitioſiorémq; cõſecrationẽ eius eſſe volens. Porrò vbi Aſterius Oriẽtis præfectus imperatoris literas accepit, ſuburbanum quendam Antiochiæ agrum Ioannẽ ad ſe euocauit, habere ſe arcani quidquã, quod cum eo ſecretò communicaret, renuncians. Eum verò aduenientem illico currui impoſitum, Pagras in diuerſorium, ſeu manſionem quandam ita cognominatam duxit. Et poſtquam eum ibi eis qui ab Imperatore miſſi fuerant, plurimùm reluctantem tradidit, domum ſuam reuertit. Id autem ita fecit, quòd promptos ad ſeditiones Antiochenos eſſe ſciebat. Haudquaquam enim illi libentes prius ſe Ioãnis lingua orbari tuliſſẽt, quàm D
graue quidquam & feciſſent, & paſſi fuiſſent. Vbi Conſtantinopolim peruenere, atque ibi quicunque euocati fuerant epiſcopi, præſtò fuere, omnes quidem alij ſuffragio ferendo conſenſere: vnus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis conſecrationi obſtitit, gloriæ illius detrahens: Iſidoro autem epiſcopatum tradere ſtudens, qui Alexandriæ presbyter, curã ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adoleſcentia in Sceti monaſticis laboribus exercitatus. Studioſus autẽ Theophilus Iſidori plurimùm fuit, quòd is ei dudum rei ſatis periculoſæ conſcius eſſet. Quum enim imperator Theodoſius bello aduerſus Maximum tyrãnum decertaret, Theophilus imperatori munera mittens, binas Iſidoro huic dedit epiſtolas: eúmq; Romam miſit, cum mandato eiuſmodi, vt ibi manens belli euentũ expectaret: & cui victoria arriſiſſet, ei & literas & donum redderet. Legationem eam ſuſcepit Iſidorus, & Romæ momento victoriæ intentus conſedit. Et quum rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epiſtolis clàm ſublatis, E
eam indicauit. Quapropter Iſidorus ſibi ne quid mali pateretur timens, ſtatim Alexãdriam profugit. Proinde quòd illũ fidiſſimũ ſibi cognouiſſet, penſare tum quòd pro ſe adierat periculum, gratia aliqua cogitabat, ſtudióque tanto pro eo laborabat. Siue autem eam ob cauſam, vt dicitur, hoc fecerit, ſeu quòd Dei amantem virum ad epiſcopatum euectum Theophilus voluerit, poſtremò & ipſe conſecrationi Ioannis calculum adiecit, ſententiámque imperialis aulæ approbauit, quæ electionem Ioannis obtinere manifeſte ſtuduit. Metuebat verò Eutropium præpoſitum, qui imperatoris ædibus & cubiculo tũ præfuit. Apertè enim is illi minabũdus denũciarat, vt vel aliis ipſe quoque ſuffragio ſuo conſentiret, vel ſe ad dicendam cauſam contra accuſatores ſuos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria venerant, libellos aduerſus eũ, qui coacti fuerãt, epiſcopis offerentes: alij alia crimina ei obiicientes, & diuinas eccleſiaſticáſq; * leges eum violaſſe accuſantes. Hæc verò Theophilus timens, non ſolùm Ioanni F
ſuffragatus eſt, ſed eundem etiam per manus impoſitionem cõſecrauit. Lectorem eum, quemadmodũ Socrates Eccleſiaſticus ſcriptor dicit, creauit Zeno Gazæ ſiue Maiumæ epiſcopus, Hieroſolymis reuertẽs. Vixit autẽ tum diutius, ſicuti idem teſtatur, cum Baſilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, poſtea verò eccleſiæ Cæſarienſi apud Cappadoces præfuit. Quod omnino reiicit Simeon, qui ſacri Chryſoſtomi vitam conſcripſit. nam is à Flauiano eum & diaconum & presbyterum creatum eſſe, memoriæ prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam aduolantem, ſacro eius capiti inſediſſe memorat. Socrates autem ab Euagrio eum presbyteri dignitate auctum eſſe dicit. Poſt Meletij enim obitum ſeceſſiſſe à Meletianis Ioannem, & triennium ſibi ipſi quietè ita vixiſſe, vt neque cum Meletij, neq; cum Paulini ſectatoribus communionem coleret: poſtea verò ab Euagrio Paulini ſucceſſore presbyterum creatum eſſe, refert. Quum in lectorũ ordine conſiſteret, orationes contra Iudæos compoſuit. Diaconus autẽ factus, dialogos

Plurimũ valuit eloquentia Chryſoſtomus.

Idẽ acris criminũ cenſor.

Legitimè & canonicè epiſcopus electus.

Aſterius Orientis præfectus, Chryſoſtomũ Cõſtantinopolim mittit.

Inuitus epiſcopatum ſuſcepit Ioannes.

Theophilus Alexãdrinus Iſidoro presbytero ſuo epiſcopatũ Cõſtantinopolitanũ demãdare vult.

Theophilus Alexãdrinus infidus Theodoſij amicus, duplici corde vir. Fortunæ, nõ hominum amicus.

Theophilus tandẽ in epiſcopalẽ Ioannis cõſecrationem quoque conſentit.

à conſpiratione libelli contra Theophilum

** πατρικὰς, ὡς λέγεται, γεγραμμένους.*

Sacros duos Chryſoſtomus ordines.

Idem Baſilij magni familiaris.

Socra. lib. 6. cap. 3.

Colũba capiti Ioannis, quum presbyter cõſecraretur, inſedit. Scripta Chryſoſtomi.

A de epiſcopali munere, & libros ad Stageriũ, item alios de incomprehẽſibili, & alios rurſum περὶ τῶν συνεισάκτων, † hoc eſt, de puellis non matrimonij neque libidinis cauſa adoptatis, ſcripſit. Presbyteri verò honore cohoneſtatus, expoſitiones diuinorum Euangeliorum, ἀνδριάντας, id eſt, Statuas, Conſolationem, Commentarios in Pſalterium, De virginitate, De miſericordia, & plurimos alios libros edidit. Homilias verò myſticas in diuinũ Apoſtolum, & in ſacra Acta, aliáque præterea plurima, feſtos dies & cõuentus eccleſiaſticos varios celebrans, Conſtantinopoli in epiſcopatu condidit. Ego verò ſupra mille eius viri lucubrationes legi, ineffabili quadam ſuauitate diffluentes. Iam enim inde ab adoleſcentia amore eius flagraui, atque in illius perinde atque Dei ipſius vocibus acquieui. Atq; ſi quid mihi eſt eruditionis, id ei acceptum fero. Multis etiã ex ſectatoribus meis perſuaſi, vt omnibus relictis, illum ſibi familiarem facerẽt. Verùm ad argumentũ inſtitutũ reuertamur.

† Subintroductæ hæ in Canonibus extranee in legibus dicuntur.

Nicephorus Chryſoſtomi ſtudioſiſſim⁹

B

CAPVT III.

Chryſoſtom⁹ poſt inthroniſationẽ, clerũ ſuũ, & alienum quoque reformauit.

IOannes epiſcopatum adeptus, primùm cleri ſui mores corrigere eſt aggreſſus: progreſſus eius in publicum, & quotidianæ vitæ inſtitutum perſcrutatus. Acrioreque vſus caſtigatione, nonnullos quidem ad mores legitimos reformauit. Si quos autem ſacerdotes non iuxta eccleſiæ conſtitutiones viuere velle cernebat, eos ſacris ædibus excluſit. Neque enim ſacerdotum honore eos frui debere dixit, qui verorum ſacerdotum vitam æmulari nollent. Nam quum natura ad arguendum & reprehendendum propenſus eſſet, magis etiam poſtquam magiſtratum tantũ cepit, mos is in eo eſt adauctus. Natura enim poteſtatem nacta, promptius etiam aduerſus peccantes eſt concitata. Neque verò clerum illę ſuum tantum, ſed vbique locorũ eccleſias, perinde atque pater quidam, ad rectum conſormare ſtatum ſtuduit: ſic ſcilicet Thraciam omnem, quæ in ſex diuiſa eſt præſecturas, Aſiamque cunctam,
C quæ ab vndecim præſidibus regebatur, atque etiã prouinciam Ponticam, totidem præſectis gubernatam, eiſdẽ legibus ad officium reducere conatus eſt. Vbi verò Phœnices adhuc ſimulacrorum ſacrificiis inſanire cognouit, miſsis eò qui diuino ardore flagrarent viris, legibuſque quę dudum latæ fuerant confirmatis, quicquid erat de ſuperſtitione eorum reliquum, idolorumque delubra, ex ipſis fundamentis euertit. Quam ad rem è domo ſua impẽſas præbuit. Fœminis enim nobilibus & locupletibus, vt pecuniam talem liberaliter conferrent, perſuaſerat. Vt verò Scytharum quoque multitudinem Ariana liberaret contagione, qui eiuſdem cum illis, linguæ eſſent, eis præſecit ſæpius quoque ipſe eos viſens, doctriniſque ſuis per interpretem illuſtrans, ad veritatem adduxit. Eos verò Scythas etiam qui ad Iſtrum ſunt, vbi veritatis & ſalutis ſiti teneri intellexit, eò quoque miſit: & homines eos captos, in veritatis poteſtatem redegit. Ab Oſrœnis autẽ Marcionis morbum, qui altè apud eos radices egerat, repulit: aliaque plurima & Deo grata peregit opera, apoſtolicam plane de eccleſiis omnibus in animo circumferens

In Phœnicia idololatria reliquias tollit.

Scythas ab Arianiſmo ad orthodoxiã adduxit. Hunnos ad Chriſtianiſmũ pertraxit.

curam. Nec iis ille quoque contentus fuit, ſed diſ- D ſenſionem quæ inter Orientales & Occidentales eccleſias propter Paulinum & Flauianum extitit, Theophilo cõſiliario, ſuſtulit: & vt vna Antiochiæ eſſet eccleſia effecit, Paulino & Euagrio vita defunctis. Quapropter facilem epiſcopis fuiſſe, quum nemo impedimento eſſet, conciliationem puto. Populus namque diſsidiis, quibus iam fatigatus erat, remiſsis, qui Euſtatij primùm authoritatem ſequuti erant, ſicuti fieri aſſolet, paulatim ad eos qui ſub Flauiano erant accedentes, per vnionem eis ſunt coniuncti. Talem ſe quum vir magnus & natura & ardore ſtatim à principio exhiberet, durus quidam & grauis admodum eſſe viſus eſt peccantibus: potiſsimùm verò eis, qui in clero abſurdis gaudebant factis. Itaque magnum aduerſus eum odium eſt ſucceſſum, & multi hoſtiliter illum declinabant. Multitudini verò, quam aſsidua doctrina demulcebat, maximè gratus fuit. Neque adeò mirum eſt, ſi quibuſdam minus bonus viſus eſt. nam mel quoque regio morbo laborantibus amarum videtur. Potiſsimum verò, ſicuti ferunt, E vt multos ita offenderet, Serapion eum diſcipulus induxit. Quem aliquando apertè in cleri præſentia dixiſſe fama eſt, illum ✶ a non omnes oratione allectum eſſe, niſi etiam flagello omnino eos cõpelleret. quod dictũ in odium & inuidiã nõ mediocrem epiſcopum apud multos adduxit. Enimuerò multis ita ob varia crimina eccleſia eiectis, illi ſententiis ſe primorum & optimatium accommodabãt: & ſicuti fieri aſſueuit, in eiuſcemodi eorum qui rebus præſunt impotentibus conatibus inter ſe conueniebant, ſodalitateſque & conſpirationes non contemnendas inſtituebant, atque eum non mediocribus expetebant calumniis. Et quæ illi in eum dicebãt, fidem obtinebãt[b]: ꝙ cum aliis cibum capere [c], aut conuiuia adire Ioannes deprehenſus non eſſet. Qua ex re crimina maiora excitabantur. Quo verò conſilio id ille feceris, nemo clarè dixit. Qui vero eum defendũt, diuturnam prætendunt conſuetudinem: & quòd ægrum haberet ſtomachum, qui nõ facilè cibum concoqueret. Vtcunque autem ſe res habuit, non paruam aduerſariis ad obtrectationem ea prębuit F occaſionem. Plebs autem propter doctrinæ vbertatẽ, & quæ inde profluebat vtilitatem, ex eo viro valde pendebat, mirificè illius linguam deamans: adeò vt χρυσόστομον, hoc eſt, aurei oris hominem cognominaret, tam præſtantem illius gratiã eo verbo ſignificans. Neque illa quidquam eos qui contra eum blaterabant, curabat. Quin enim rurſum hic dicere attinet, quales eius fuerint orationes, quales vel ipſe ſcriptas edidit, vel eo dicẽte notarij celeres plurimas excepere? Quam ſplendidæ nanque ſint, atque ad perſuadendum ſimul & demulcendum compoſitæ, experiri ei licet, qui verſare eas & legere, vtilitatémque earum percipere, & voluptatem diuinam haurire ex eis velit: adeo vt ſeipſum diuino quodã modo intemperiis agitari, & moderatè prudentérque inſanire crediturus ſit. Cæterùm quandiu cum clero tantum conflictatus eſt, infirmior aduerſus eũ fuit furor, neq; quicquam efficere potuit. Vbi autem magiſtratus etiam propalàm arguere cœpit, tum demum maior aduerſus eum concitata eſt inuidia, multáque in eum ſunt tentata. Et quiſque pro eo atque ei vi-

Eccleſias Antiochenas ad vnionẽ reducit, & Romanũ Pontificẽ Flauiano conciliauit.

Propter vitiorũ reprehẽſionẽ multorum contra ſe concitauit odium Chryſoſtomus.

Ictericis mel amarum eſt. Odiũ id auxit Serapion eius diacon⁹.

a ὡς ἄν γε ἄνευ ῥάβδου τούς ἀνθρώπους ἐπαγάγοιο...

b Chryſoſtomus ſolus cibum capere ſolitus.

c Calumnijs grauibus ab inuidis & obtrectatoribus Chryſoſtom⁹ expetitus. Plebi valde charus.

Chryſoſtomi cognomen.

Chryſoſtomicæ orationes.

Viros magnos carpens Chryſoſtom⁹ maiorẽ in ſe pertraxit inuidiam.

A ſum eſſet, aut fortè reprehẽſione vel odio in illum flagraret, calumniis ei intentatis fidem habebat. Plurimum autem momẽti ad obtrectationem illius attulit † oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipſo lecta.

† [illegible]

CAPVT IIII.

Eutropio inſtigãte Imppi legem ferũt, ne quis ad eccleſiam confugeret.

EVtropius enim iſte eunuchorum in imperiali cubiculo princeps; qui ad cõſularem dignitatẽ peruenerat, & pater imperatoris vocatus fuerat, neque præſentis fortunæ magnitudinem tulit, neque quidquam de rerum humanarum mutabilitate cogitauit: ſed vbi vlciſci quoſdam in animum induxiſſet, magnopere contendit, vt Imperatores conſtitutionem ferrent, ne quis ad eccleſiam confugeret: ſed etiam ſi quis ad eam confugiſſet, & ſupplex Deo factus eſſet, atque in templis metus cauſa verſaretur, vt inde extraheretur. Potiſsimũ verò B id fecit propter Pẽtadiam, clariſsimi ducis Timaſij coniugem, quem magna gloria virum affectatæ tyrannidis criminis reum à ſe actum, Oaſim ad perpetuũ exilium deportari curauerat. At ille ſiti, quẽadmodũ audiui, oppreſſus, aut ne peius quidquam pateretur veritus, arenoſis ibi lucis errans, ſtatim vitam finiit. Et lex quam Eutropius ferendam curauerat, ad finem ſuum perducta eſt. Breui verò pòſtquum imperatorem offendiſſet, vt qui in coniugẽ eius contumelioſus fuiſſet, primus ipſe quam perferri ſtuduerat legem, ſtatim violauit.

Timaſi⁹ dux in exilium actus Eutropij opera.

Eutropius ipſe in eam incidit neceſſitatẽ, vt ad eccleſiam confugeret.

⁎ Nam ex imperialibus ædibus profugiens, ſupplex in eccleſia conſedit. Tum Ioannes abſurdum Eutropij conatum arguens, luculentam habuit ⁎ orationem in ambone, ſeu ſuggeſtu, qui mos eius erat, quũ populum doceret, vt omnes vocem eius exciperent, ſedens [a]. In ea oratione quum eorum qui poteſtatem & magiſtratus gerũt, ſupercilium & arrogantiam, quantum potuit, taxauit: tum populo rerum humanarum inconſtantiam, quæ eodem loco manere nõ ſoleãt, propoſuit. Sed enim C qui hoſtili erga eum erant animo [b], & in hoc ipſum calũnioſè reprehenderunt, illud carpentes, cõmiſerari potius caſum eius qui de vita periclitatus ſit, debuerit, ꝙ inſuper ærũnam arguerit, afflictionem illius adaugens, & calamitati inſultans. [c] Eutropius tã impij facinoris pœnas non multò pòſt, propter multa quoq; alia delicta luit, capitali affectus ſupplicio Lex autem opera eius lata ex publicis monumentis ſublata, & nomen eius in catalogo & nomenclatura conſulum expunctum eſt [d]: eccleſia autem Dei legibus bene dudum conſtitutis enituit, eo ipſo ſcilicet Deo apertam iniuriam exemplo vindicante. Ego verò non committam, quin in hiſtoria hac potiſsimã cauſam cædis Eutropij exponã, vt ne ea res fraudi ſit, apud eos qui eam planè ignorant, magno illi viro: ſi rationem

⁎ Falſũ id cũ mẽto conſeruatus Eutropius & homo pollutus ſacra menſa taceret. Socr. li. 6. c. 5

a Homilia Ioannis contra factum potentum.

b Oratio ea ab aduerſariis eius reprehenſa.

c Eutropij ſupplicium.

d [illegible] memoria illa lex inducta.

illi neſciant, per quam is virum eum, qui in eccle- D ſiam contumelioſus fuiſſet, cõtumelia affecerit [e], extrahi eum ex ſacris ædibus paſſus. Arcadius poſt patris obitum vxorẽ duxit [f], cui nomen fuit Eudoxię: Gratiani, cui Occidentale imperium ſorte, vt quidam memoriæ cõmendarunt, obuenerat: ſicuti autem alij tradunt [g], Baudonis filiã. Fuit autẽ is barbarus genere, in re verò militari & in imperatoriis artibus plurimis in Occidente præclarus. Porrò fœmina ea nõ itidem vt maritus, ſegnis fuit, ſed non minimum de barbarica inſolentia obtinuit. [h] Duas autem filias Arcadio genuit, Pulcheriam primùm, deinde Arcadiã, ac tertiam rurſus Marinam: longè verò pòſt, filium quoque Theodoſium, de aui nomine ita appellatum [i]. Quũ ea adhuc duarum filiarum mater eſſet, contumelioſius ab Eutropio accepta eſt. Super alia enim conuicia & illud minabundus adiecit, breui fore, vt eam ex imperiali aula abductam, ipſe domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiolam vtranque in vtriſque vlnis ferens, ad virũ acceſsit, quiritans atque lamentans: liberos etiam E commiſerationis gratia prætendens, prolixè collacrymauit: aliàque inſuper fecit, quæ mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par eſt. Atque Arcadius, coniugem & liberos miſeratus, ad iram ipſe quoque accenſus eſt, ardentique iracundia, & verborum potiſsimum grauitate [k], Imperatorem verum ſe præſtitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis ſpoliatum, in Cyprũ inſulam exulatum miſit. Breui vero pòſt, ꝙ eo tempore, quum conſulatum iniit, ornamentis præter dignitatẽ vſus eſſet, quæ ſoli imperatori geſtare liceret, accoſatus, atq; inde abductus, & apud Pantichiũ, vbi iudicũ cõſiliũ cõſedetat, Aureliano præfecto, aliiſque illuſtribus viris cauſam eius cognoſcentibus [l], grauium criminum reus peractus, capitis ſupplicium ſubiit. Res Eutropij ſic habuere. Atqui nõ ea de cauſa ſolum Ioannes eſt reprehenſus, verumetiam ꝙ copiarum militarium ducem Gainam contumelioſè propalã ſolita ſua dicendi libertate vſus, tractauerit, quum ille ab imperatore petere auſus eſſet, vt intra vrbẽ eccleſia vna po- F pularibus ſuis Arianis attribueretur: quã vbi non impetrauit, ad tyrannidem aſpirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorum deuaſtans. Plures vero & alios, pręterquam deceret, ab eo reprehenſos eſſe, ſunt criminari. Quas ob res permultis aduerſus fuit. Non pauca in hunc etiam ſtatim poſt conſecrationẽ molitus eſt Alexandrinus Theophilus, mùltáſq; & pręſentibus, quos cõueniebat, per ſeipſum dixit, & plura illis abſentibus ſcripſit, viro ei illudens, ferum atq; crudelem appellans. Non parum nanque illum offendebat ardor & libertas diuina Ioãnis, atq; inſuper ꝙ per illum tãtopere ſibi dilectus Iſidorus ab epiſcopatu repulſus eſſet. Res ſacratiſsimi Ioãnis in hoc ſtatu erant, & ad hũc modum ſtatim aduerſus illum plerique malum parturiebant. Quomodo enim virum tantum capere mũdus poſſet, qui ſoli Deo viueret: neque aliud quidquam, quàm ſolam hominum ſalutem & verbis & factis lucrifacere cõtenderet? Sed res eius poſt ea perſequemur.

e Res Eutropij exponuntur.

f Eudoxia imperatrix.

g Baudo ipſe, ſiue Bauto, proximo à Gratiani cæde anno, cum Arcadio Conſul.

h Arcadij liberi ex Eudoxia ſuſcepti.

i Eutropius fortuna & poteſtate ſua abuſus, male Auguſtam tractauit. Exemplũ memorandum eſt factum.

k Direptas quod plangis opes, quas non habebit Nõ aliter potuas Principe eſſe pater. Claud.

l Eutropius primũ ad exilium, mox etiã ad ſupplicium damnatur.

Ioannes Gainam etiam liberè nimis tractauit. Gainas Arianus eccleſiã in vrbe Cõſtantinopolitana dari petijt, ſed non impetrauit.

Theophilus Alexandrinus Ioannis obtrectator.

⁎ Quiq; in bene diſpoſitum terris, vt dignus iniqui, Fructus conſilij primus autorem inſilit. Sic multos fluuio vates arente per annos, Hoſpite qui cæſo monuit placare Tonantem, Inuentas primum Buſiridis imbuit aras, Et cecidit ſæuis quod docuerat hoſtia ſacris. Sic opifex tauri tormentorumque repertor, Qui funeſta nouo fabricauerat ære dolori, Primus inexpertum Siculo cogente tyranno, Senſit opus, docuitque ſuum mugire iuuencum. Claudian.

A *CAPVT V.*

De rebus Gainæ.

ORatio antem Gainæ res referre cupidè geſtit. Quis fuerit, vnde in Romanum imperium peruenerit, quomodo Ioanni negocium faceſſerit, vt motus contra imperiũ concitans, quò magnus ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit: & tandem è medio ſublatus, interierit. Sub quo res etiam noua prorſus accidit, per quam Deus oſtendit, prouidentia & ope ſua vrbem imperantem & imperium Romanum maximis eſſe periculis liberatum. Gainas iſte barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Iſtrum colũt, ortus. Hi verò amne, eo quũ glacie conſtrictus fuiſſet, tranſito, confertim in Romanã ditionem irruperũt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt.

Deus præſidio ſuo imperia obſeruat.

At ille vbi ad Romanos transfugit, paulatim progreſſus, ex tenui milite breui dux Romanorũ factus, equeſtribus pedeſtribúsq; præfuit copiis. Sed-B enim ad tantum honorem præter dignitatem ſuã euectus, loco & ordine eo contentus non fuit: ſed niſi imperium Romanorum poteſtati ſuæ ſubiiceret, grauem eam rem ſibi eſſe putauit. Hæc quũ animo agitaret, populares ſuos Gotthos ex præfecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum ductores, centuriones, & tribunos fecit, exercitúmq; vniuerſum ſociis ſuis credidit. Vt autem Trigibildus neceſſarius & commodus ei maximè, perquam frequenti ordini præeſſet, procurauit, eidémque Phrygiæ adminiſtrationem cum Comitis dignitate conceſsit. De quo non ita multo pòſt quum nunciatũ eſſet, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Naeoliam * vaſtare, & cædem multam facere, aſsimulauit quidem ſcilicet ſe ea de cauſa indignari Gainas: indiciis autẽ quibuſdam ſatis oſtendit, ad res nouas eum quoque ſpectare. Illicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte comminiſcitur, vt ipſe bellum contra illũ gerendum ſuſcipiat, & vrbibus circa Phrygiam, ita vt opus eſſet, auxilium ferat. Et Imperator commento cre-C dens, ei id permiſit. Ille porrò ingentem plurium millium multitudinem ducens, ſtatim quod celauerat conſilium oſtendit, & † Tyrannidis regulum in medium produxit. Tãtum enim abfuit, vt vrbes ad quas miſſus erat, defenderet: vt eas etiã quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atq; vt magna euerteret, aliæ autem idem ſe ab eo paſſuras eſſe in expectatione eſſent. Atque inde mouens, quæ in medio erant loca omnia, Myſorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quæ ex aduerſo Byzantio eſt Chalcedonem, caſtrametatus eſt. Et quũ grauiſsima quæque ſe facturum eſt minatus, tum verba quoq; ad rem ipſam contulit. Quũ verò ita vrbes Oriẽtales, maximè autem quæ in Aſia & ad Pontum Euxinum ſunt, in ſummo verſarentur diſcrimine: Imperator vnà cum eis qui ſecum erant amicis, non diutius cunctandũ eſſe cenſuit. Quòd non tutũ eſſet remp. Romanam ita à rebus omnibus imperatam eſſe, contra viros qui in mortem ruerent & de vita ſemel deſperaſſent. Tẽpori autem inſeruiens, arte & conſilio barbarum eſt aggreſſus. Et miſsis ad Gainam legatis, paratum ſe eſſe, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum autẽ

Gainas apud Rom. transfugit.
Idem Rom. dux. Qui paulo ante Scythæ, hic Gotthi dicuntur.
Aſpirat ad imperium.
Trigibildus Gotthus Comes, Phrygiæ rector.
Phrygiam diripit.
Aduerſus hũc mittitur Gainas.
** Hæc non habit Soera, & Sozo. ſed hodie quoque Turca eam Aſiæ partẽ Natoliã vocat, ἀνατολὴν dicere debẽtes hoc eſt Orientem. videtur itaq; legendũ Natoliam.*
Is hoſtiliter quoq; erga ciues Romanos ſe gerit.
† τὸν τῆς τυραννίδος βασιλέα.
Gaina caſtra ad Chalcedonem.
Archadius legationem ad Gainã cũ conditionibus pacis mittit.

per vitam omnem poſtea gratũ eum ſibi fore re-D cepit. Accepit is conditionem, neque aliud petiit quidquam, quàm vt ei Saturninus & Aurelianus, viri conſulares, quos aduerſari ſibi ſuſpicabatur, dederentur. Imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortem obire parati, ſe Imperatoris poteſtati permiſere. Itaque Gainæ dediti ſunt: quibus tamen ille receptis pepercit: & ſedulò quod maximè cupiebat diſsimulans, Chalcedonem aduenit, vbi etiam imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemiæ martyris templum, in quo cadauer illius conditum eſt, ingreſſi, accepta ipſe & data per iuriſiurandi religionem fide, beneuolum ſe & officioſum fore, arma depoſuit: & deinde Conſtantinopolim tranſmiſit, vbi rurſum equitum & peditum curam & adminiſtrationẽ ab Imperatore ſuſcepit. Aſt vbi præter dignitatem ſuam ſecundas ſibi eſſe res vidit, honorem rurſus eum moderatè ferre non potuit. Et poſtquam primus ei præter rationẽ ſuſceptus conatus ex ſententia ſucceſsit, alium quoque tentandum ſibi eſſe ſtatuit, & tumultum non minimum E eccleſiæ concitare aggreſſus eſt. Chriſtianus ille quidem fuit, ſed religionem ſincerã non ſeruauit, Arij enim peſte infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus ſub Vlphila ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaque ſiue recentis facinoris magnitudine elatus, ſeu fortè ab anteſignanis hæreſis perſuaſus, ſacram vnam ædem intra vrbem cõſentientibus ſibi in religione ſacerdotibus ab imperatore poſtulauit. Idq; veluti exprobrãs fecit, minimè cõuenire dicens, vt ipſe Roma. militiæ dux, in eccleſia extra vrbis mœnia oret. Imperator incõſtantiã animi eius metuens, tyrannidémq; quæ ab eo expectabatur, ſuſpectam habens, deliberaturum ſe, eique cõſulturum eſſe recepit. Et patre diuino accito, petitionem barbari indicauit, potentiámque eiuſdem memoriam illi reuocauit, & meditatam expetitámque tyrannidem inſinuauit: manifeſtè denique viſus eſt, ſe illi quaſi ſupplicem, quod peteret daturum eſſe, ſignificare, vt eiuſmodi cõceſſione barbari furorem frenaret. Diuinus autem ille vir, nõ paſſus eſt verba ea ad exitum peruenire, F neque tempori ceſsit: ſed epiſcopis qui tum Conſtantinopoli aderant, ſecum ductis, regiam imperatoris ingreſſus eſt. Et per ſeipſum primùm magno animo apud imperatorẽ cauſam egit: Ne ſic, inquiens, ô imperator te facturũ eſſe pollicearis, neque ita ſanctum canibus proiicere cõſtitueris. Ego enim non ſuſtinebo, vt qui rectè de Deo theologantur & ſentiunt, eiiciantur: atque eis ſacrum delubrũ, qui blaſphemam aduerſus eum linguam cient, concedatur. Neque barbarum illum timueris: verùm vtroq; euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quæ dicentur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, & perſuadebo vt minimè ille petat, quæ dare nõ conuenit. Imperator verbis his delectatus, vtrũq; ad ſe acceſſit. Et Gainas, ad finem perduci quæ ei promiſſa erãt, petiit. Auream autem obtinens linguam Ioãnes, illi reſiſtens: Non oportet, inquit, principem quidquã contra Deum audere, ſiquidem vera pietas illi curæ eſt: ſed potius bene conſtitutas leges ſeruare, & eam potiſsimùm quę contra hæreſes alias promulgata eſt. Suaſitque adeò imperatori, conduci-

Saturninus & Aurelianus viri conſulares Gainæ deduntur.
Eis Gainas parcit.
Trãſactio inter Arcadiũ & Gainam.
Idem rurſus militaribus copiis præficitur.
Gainas Arianus.
Iterum Gainas eccleſiam in vrbe Byzantij Arianis petit.
Arcadius ea de re Ioãnem conſulit.
Id Ioannes quam maxime diſſuadet.
Colloquium Ioannis & Gainæ apud imperatorem.

A bilius eſſe dictitans, vt imperio potius cederet, q̃ per impietatem ædem Dei proderet. Atque ſermonem ad Gainam rurſum conuertens, oportere ſe eccleſiam vnam habere dicentem: Omnes tibi, inquit, ſacræ ædes patent. Cui Gainas reſpondit: At ego alterius religionis ſum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis pertuli certamina. Verùm tu, contrà Ioannes dixit, maiora laborum habes præmia. Permagnum enim tibi eſt, quòd Romanorum belli dux & es, & nominaris, & quòd conſularia geris ornamenta. Illud verò te quoque cõſiderare oportet, quiſnam antea fueris, & qui nunc factus ſis: & quanta in egeſtate prius vixeris, nunc autem quantę tibi ſuppeditent opes: quem prius habueris veſtitum, quàm Iſtrum tranſiſti, qui verò nunc tibi ſit habitus? Et minores quidem fuiſſe labores, maiorem autem illorum mercedem eſſe, memineris. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingratus erga eos ſis, qui te cohoneſtarũt, caue. Patriam tuam conſidera, & vt ex ea pulſus, & ab impera-
B toris patre ſeruatus, iureiurando te, amicum Romanis, ipſi illi, eiúſque liberis fore, & leges ſeruaturum eſſe, adegeris: quas tu nũc vt irritas arguere, in animo habes: & illam maximè, quam is qui te profugum recepit imperator confirmauit, eos qui alienæ in religione ſint ſententiæ conuentus, intra Conſtantinopolitanæ vrbis mœnia cogere prohibentem.

CAPVT VI.

Ioãnes Gainæ ſilentium imponit.

HÆc verba magnus Ioannes magna cũ libertate conſtanter prolocutus, os Gainæ obturauit, & ſilere eum coegit: neque de eccleſiis quarum ipſe curam gerebat, quidquam nouari permiſit. Ille vero non multo pòſt ad perfidiam animũ adiecit, & conceptam dudum meditatámque tyrannidem prodidit. Nam vrbem vaſtare in animo habebat, eandémque diripere meditabatur [a]. Quas inſidias ſtella illa enſis ſpeciem referẽs por-
C tendit, quæ ſupra modum ſplendida fuit (qualem nunquam antea apparuiſſe, in literarum memoriam relatum eſt) ſupra vrbem ipſam relucens, & à ſummo propè cœlo ad terram ipſam pertingens. Ac primùm quidem in argentariorum tabernas in foro ſitas impetum facere conſtituit, maxima illa ſpe cõcepta, ingentes ſe pecuniarum aceruos ibi corraſurum eſſe. Sedenim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarij, quod antea fecerant, pecunias ſuas & opes publicè in menſis non propoſuere [b], ingentem barbarorum vim noctu ad imperiales ædes, vt eas incenderent, miſit. Illi verò tantum abeſt vt aliquid egerint, vt cũ ingenti etiam metu inde retroceſſerint [c]. Deus nanque tum oſtendit, quanta illi prouidentia & cura vrbis fuerit. Cœleſtis enim quædam vis ingentibus corporibus, inſidiatoribus illis apparẽs, ita eos exterruit, vt terga verterẽt, & celeriter trepidi Gainæ ſignificarent, nouum ea nocte in vrbem exercitum veniſſe. Ille autem fidem eorum dictis non habuit, quòd non alios quàm qui ſoliti fuerant in vrbe milites eſſe ſciret. [d] Quapropter proxima etiam nocte alios eò miſit. Vt verò & il-

Gainas vrbẽ Cõſtãt. diripere cõſtituit Sozom. lib. 8. cap. 4.
a Id malum prodigioſa illa ſtella portendit.
b Gainas ad ædes imperiales inuadendas, barbaros nocte immittit. Diuina vi illi a cœpto deterrentur.
c Deus præſidio ſuo vrbẽ Conſtantinopolitanã ſeruat à barbarorum vaſtatione.
d Idem Gainas ſequenti

li eadem quę priores annunciarunt, ipſe eò venit,
D & ſpectator oculis ſuis miraculi eius fuit. Verùm ſua gratia milites eos ibi adeſſe arbitratus, qui interdiu quidem ſe occultarent, noctu autem vigiliis vrbem & aulam imperatoriam cuſtodirent, à dæmone ſe agitari aſsimulauit, & velut orationi vacaturus templum adiit, quod imperatoris pater in Ioannis Baptiſtę honorem in Septimo conſtruxit. Exiit autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clàm ſecum arma & vaſa fictilia telis completa, in muliebribus pilẽtis, & prætereà aliis etiam quas machinati fuerant artibus, efferebat. Et conſilium hoc ille in Romanorum ſcilicet detrimentum cepit. Cæterùm id potius imperio carum bono fuit, vt rei exitus declarauit. Quũ nanque à portarũ cuſtodibus arma efferre deprehenſi eſſent, atq; ea in re inhiberentur, gladiis illi ſtrictis excubitores interemerunt. Atque vbi, quemadmodum fieri ſolet, grauis tumultus vrbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, conſilium tamen bonum præſentia mala explicuit atq;
E ſuperauit. Nam ciuitas portis clauſis atque obfirmatis, in tutum redacta eſt ſtatum. Et imperator optimum ſequutus conſilium, publicitùs Gainam hoſtem iudicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iuſsit. Quapropter milites magnis animis illos aggreſsi, plurimos apud eã quæ dicitur Gothorum eccleſiã necarunt. Eò nãque tanquam ad aſylum & perfugium confluxerant, quum portis clauſis profugere nequirent. Ita eccleſiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes diſcrimine nullo conciderunt. Quod vbi Gainas reſciuit, dæmone quem voluntate ſua ſibi ſumpſerat, dimiſſo, quòd ſibi fraudulentas inſidias ſuas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Cherſoneſum peruenit, traiicere ea eo loco in Orientem cogitans. Exiſtimabat nanque, ſi in Aſia vrbes cepiſſet, facilè quoq; ſe finitimas in circuitu gentes ſibi ſubiecturum eſſe. Atque ille quidem hæc ſic moliebatur. Imperator autem oratores ruſum ſibi ad eum mittendos duxit: ſed nemo legationem eam ſuſcipere audebat. Omnes enim pro ſe quiſque ferinitatem animi eius ſuſpectã habebant, adeò vt ne-
F que bello cum eo congredi quiſquam vellet, neq; legatione apud eum tutò ſe fungi poſſe putaret. Omnibus verò aliis relictis, in maximũ illum heroem reſpiciebant. Ille porrò nihil veritus, quod ſibi non ita pridem cum eo interceſſerat diſſidium, Orator ſtatim ad barbarum eſt profectus. Verumenimuerò Gainas poſtquam legatum ad ſe venientem, quiſnam eſſet, intellexit, & libertatem dicendi, qua vſus apud ſe pro veriore pietate fuerat, in mentẽ reuocauit, nihilominus ſi quid aliud, & virtutem viri eius reueritus, quanuis & barbarus & hoſtis eſſet, longius ei honoris cauſa progreſſus eſt obuiam, & dextram eius oculis admouit, & oſculatus eſt, liberóſque ſuos adductos ſacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma depoſuit, & legationi ei morem geſsit. Vſq; adeò virtus etiam acri hoſti pudorem & terrorẽ incutere conſueuit. Breui autem pòſt, quum aliud quiddã accidiſſet, ad ingenium ſuũ Gainas rediit. Et vbi Helleſpontũ traiicere, Lampſacúmque occupare contendit, ſpes eum fefellit, quum Romani diuini numinis momentũ per imperatoris con-
ſilia

noctu contat ſed fruſtra.
Præſidiũ cœleſte terret.
Væſaniã aſſimulat.
Per ſimulationem in diuino cũ barbaris ex vrbe ſecedit.
Tumultus in ea intra vrbẽ oboritur.
Vrbis portæ clauduntur. Gainas hoſtis iudicatur. Barbari cæduntur.
Gothorum eccleſia.
Gainas in Cherſoneſum venit.
Ioannes ad Gainam orator mittitur.
Magno cum honore is à barbaro ſuſcipitur. Benedictio epiſcopalis. Legationem recte diſpõit. Sed denuò Gainas tyrannizat.

Barbari in Aſiã traijcere per Helleſpontum volentes, ab Arcadio opprimuntur.

A ſilia rurſum ſibi affuiſſe ſenſerũt. Poſtquam enim barbari nauium copia deſtituti, ratibus compactis Helleſpontũ traiicere, & in vlteriorem continentem euadere voluerunt: Imperator terra mariq; cõtra eos duxit multis militarib⁹ triremibus ſubſequentibus. In hoc rerum ſtatu vehementior derepentè zephyrus afflans, rates vi magna diſſoluit, atque in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus diſiectis, plures cum ipſis equis in alto demerſi ſunt: nonnulli fluctibus rapti atque circumacti, hinc & inde in litore eiecti, multi etia ab imminentibus eis militibus iugulati ſunt. Plurimi ſanè ex hoſtibus in tranſitu periere. Gainas autem cum paucis incolumis Thraciã pererrans, & fugã ſæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæſus eſt. Cuius caput exiccatum, Cõſtantinopolim eſt delatum. In bello hoc Flauites Gotthicæ gentis vir, Romanis autem maximè fidus, & ſcientia militari præſtantiſsimus, quòd optimè ſe & ſplendidiſsimè geſsiſſet, conſul eſt renunciatus. Quo tempo-

Gainas caditur: Trigibildus itidẽ. Flauites Gotthus rem ſtrenuè gerendo, Conſulatum meruit. Ab alijs Frauita, aliã Fabricius dicitur.

† Theodoſi⁹ iunior naſcitur.

B re etiã imperatori filius prognatus eſt, modis omnibus bonus, Deóque charus † Theodoſius, auo, ſicuti diximus, cognominis. Idem, quod Gainas, Trigibildus, quem ſuprà nominauimus, Gotthus paſſus eſt. Poſtquã enim is victoriã Gainæ per colluſionem ſcilicet prodidit, atque ex pugna profugit, Piſidiam & Pamphyliam percurrens afflixit. Poſtea plurimis pugnis, & locorum in Iſauria incommoditatibus, viribus eius acciſis, vix & ipſe in Helleſpontũ ſaluus euaſit. Atq; vbi inde in Thraciam traiecit, non multo pòſt interiit. Sed... m de audacibus Gainæ conatibus, interitúque eius, hæc curſim dicta, vt opinor, ſufficiunt. Si quis autẽ accuratius pleniúsque res eo bello geſtas cognoſcere velit, eum Gaineum librũ legere iubemus, quẽ Euſebius ſcholaſticus compoſuit, Troili ſophiſtæ ſectator. Qui quum rebus gerendis ſpectator ipſe belli interfuiſſet, in quatuor libellis heroico verſu id luculenter expoſuit. quod ſcriptum, propter rei nouitatẽ, in magna admiratione fuit. Sed & Ammonius poëta alter, qui idem bellum carminibus compoſuit, prçclarus proximo imperio, ſedecimo

Euſeb. Scholaſtic⁹ Troili diſcipul⁹ gainea cõſcripſit. De eiſdem reb⁹ etiã ſcripſit Ammonius poeta.

C iunioris Theodoſij conſulatu, quem cum Fauſto geſsit (tum enim poëma id publicauit) habit⁹ eſt. De his hactenus.

CAPVT VII.

Ioãnis doctrinæ mira efficacia.

Diuus Ioannes, pro eo atq; par eſt, eccleſiam gubernans, multos ex Græcæ ſuperſtitionis ſectatoribus, multos etiam ex hæreſibus, doctrina ſua pellexit. Multos inſuper quàm lõgiſsimè à vicioſis affectibus & perpeſsionibus, aſsidua verborũ rigatione abduxit. Infinita quoq; quotidie multitudo ad eum confluxit, partim eum auditura, & vtilitatem aliquam ex ſermone eius perceptura: partim hominem viſura, periculúmque de eo factura. Omnes autem ille ſimul cepit, & idem ſecum de Deo ſentire perſuaſit. In tantum verò plebs doctrinæ eius, qua ſatiari non poterat, inhiabat, vt periculum etiam ſibi homines crearent, dum inter ſe cõferta turba premerẽtur, cubitis alij alios ſubmouẽtes, atq; repellẽtes ꝙ ꝓ ſe quiſq; ad eum quã

Populus eius audiendi cupidiſsimus.

proximè accedere conaretur, quo certius clariúsq; D illum dicentem audire poſſet. Quam ob cauſam ille quoque communem ſe omnibus præbuit: & in lectorum ſuggeſtu, in media turba conſidens, vberem doctrinam, quaſi communem quandam gratiã omnibus impertiit. Et ex multitudine quiſque ſuauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctéque, vt ita dicam, in templo eum præſtolans. Non intempeſtiuum verò videtur, inſigne quod ſub eo accidit, miraculũ hoc loco commemorare. Vir quidam Macedonij morbo laborans, vxorem eadem contagione infectam habebat. Hic quum aliquando in magnum illum virum incidiſſet, quomodo de Deo ſentiendum ſit, diſſerẽtem, ſtatim priore opinione relicta mutatus, dicta illius laudauit: cõiugémque vt itidem & ipſa ſententiam ſuam mutaret, cogere inſtitit. Vbi verò illa ex conſuetudine & colloquiis quotidianis familiarium muliercularũ pendens, admonitionem eius non ſuſcepit, & maritus re ſæpius tentata, nihil effecit, poſtremò ei denunciauit, niſi communem atque eandem ſe- E cum de Deo obtineret opinionem, minimè ſe eã ſecum habitare paſſurum eſſe. Mulier poſtquam id per ſimulationem annuit, ex ancillis quam fidam ſibi eſſe credebat, vni, quid factura eſſet, credidit, vt per fraudem virum falleret. Et ſacrorum myſteriorum tempore, accedens illa, donum, ſicuti mos erat (qui ſacris inſtituti ſunt, quid dicam intelligunt) accepit: atque id retinens, perinde atque orationi vacatura, ſe inclinata ſummiſit, myſteriúmque ſacroſanctum occuluit: & quæ ei aſſiſtebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapidis naturam induratum eſſe, dum dentibus atterere conatur, ſenſit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter miraculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interpoſita mora, ad magnum illum accedit patrem, rem actam ei exponit, & lapidem oſtendit, certò & apertè morſus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouúmque & alienum colorem obtineret. Et venia delicti petita, deinceps in eadem cum marito opinione per- F durauit. Lapis iſte ad fidem miraculi eius faciendam longo tempore inter eccleſiæ donaria aſſeruatus ſpectatoribus miraculo fuit.

Miraculum memorabile, quod fœminæ Macedonianæ in eucharistia accidit.

Nõ ſuſtinuit eam ſecũ vna cum alia cõmunicare.

Eucharistia olim communicantibus in manus dat. Panis in lapidẽ verſus. Sozo. cap. 5 lib. 8.

CAPVT VIII.

Porrò populus Conſtãtinopolitanus nocturnis matutiniſque hymnis maxima alacritate incubuit, ex eiuſmodi primùm cauſa. Ariani ſub Theodoſio ſacris ædibus expulſi, extra vrbis mœnia eccleſias conuentúsque ſuos agebãt. Prius autem nocturno tempore in publicis porticibus congregati, atque in choros ſuos ſegregati, carmina quædam alternis antiphonorum modo ſibi inuicem reſpondentia, ad hæreſis ſuæ placita accõmodata, concinnè canebant, & noctẽ multã in eiuſmodi pſalmodia conſumebant. Sub auroram autẽ publicè eadem cõcinnentes, extra vrbem in ea vbi eccleſias habebant loca, procedebãt. Faciebãt id maximè ſolẽnioribus feſtorũ dierũ tẽporibus,

Hymnodia nocturna Arianorum in vrbe Cõſtantinopolitana & eorundem ingreſſus, ſiue proceſsiones matutina carminum cantu.

Sozo.eod.c.8. Iidem inter catholicos eiuſcemodi quoq; pſalmodias & ãgreſsiones inſtituunt.

A & prima eadémque vltima hebdomadis die, quã Dominicsm vucamus: quibus temporibus etiam Syuaxes in eccleſiis fieri ſolent. Poſtea verò cantus tales ad couteutionem quoque iuſtituebant: Vbi nam ſunt (diceutes) qui triuitatem eiuſdem ſnbſtautiæ & eiuſdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiuſcemodi verba carminibus aſpergebãt. Sedenim Ioaunes, ne aliqui ex eccleſia ſua eius geueris cantibus demulſi, ab illis ſeducerentut, ad eundem modum contra illos pſalmodiam ſuam inſtituit. Et breui ea celebrior, quàm aduerſariorum eſſet, facta eſt: vt quæ & multitudiue, & houorifico progreſſu illos ſuperaret. Nã eam cruces argeuteæ cereos inceuſos habentes præibaut, Eudoxia imperatoris coniuge impenſas ad eam rem præbente, quæ hoc Briloui cubiculi ſui præſecto iniunxit, vt hymnorum cantus procutaret, & ad eum vſum quamplorimum [a] lucernatum pararet [b]. Qua re Ariani ad æmulationis ardorẽ perciti, ad vindictam ſe contulere, [c] & mauus cum noſtris couſerere ſunt aggreſsi. Adhuc euim ex ea

Lucernarũ effatio.

Ariani hæretici ſemper ad arma & vim prompti ſunt.

B quam ante hahuerant potentia & dominatione, animis flagrahant, & ad pugnam committendam parati erant, noſtróſque adeò deſpiciebãt. Itaque nocte quadam inter ſe congreſsi, uon pauci vtrinque ceciderunt: [d] & Briſon, quem diximus, imperatricis cubiculariorum eunuchorum priuceps, in fronte lapide ictus eſt. Hac verò de cauſa commotus imperator, tales Arianorum proceſsioues ſiue couueutus ſuſtulit. Catholica autẽ eccleſia principio eiuſmodi pſalmodiæ hymnorúmque canendorum inde ſumpto, ad huuc vſque diem couſuetudinẽ eam tetiuet, & ſacris cantileuis operatur [e]. Morem autem Antiphonorum, hoc eſt, alternis per reſponſiouem carminum conciunendorum, eccleſia, autiquitùs iã inde ab Apoſtolis accepit [f]. Diuiuum uanque Ignatium, qui tertius in eccleſia Antiocheua à Petro apoſtolo hierarcha fuit, & cũ Apoſtolis omuihus plutimo tempore vixit, quũ per ecſtaſim auimi couſtetuatus eſſet, viſionem nouam vidiſſe feruut: ſanctos ſcilicet angelos, alternis & ſibi inuicem reſpondentihus carminibus ſauctam Trinitatem hymnis & laudibus vehẽtes.

Ariani Catholicos impreſsione eiuſmodi vi adoriuntur.

Briſon Auguſtæ eunuchus vulneratur.

Interdicitur Arianis tales proceſsiones.

Apud Catholicos ſupplicationes huiuſmodi hodie quoque ſeruantur.

Socra.lib.6. cap.8.

Carmina Antiphona primus in eccleſia inſtituit Ignatius Antiochenus epiſcopus.

C Et ipſe primus hauc concineudi formã Autiochenorum eccleſiæ dedit. Vnde quaſi à fonte in alias eccleſias Dei omnes eiuſmodi cõſuetudo eſt propagata. Hæc quæ Autiphonis, & reſpondentibus ſibi iuuicem hymuis accepi, memoriæ poſteritatis commeudanda duxi.

CAPVT IX.

Epiſcopis pluribus in Aſia Ioannes epiſcopatum abrogat.

POſtquam magnus iſte vir eccleſiis in Aſia è quibuſdã iudignis perpetàm admiuiſtrari audiuit, quòd uõnulli quidem pecunia, quidam autẽ gratia epiſcopatus redẽptos obtinerent: Epheſum eſt profectus, & tredecim epiſcopis dignitatem ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Aſia ipſa, atque iu illorũ throuos alios ſubſtituit. Heraclidem etiam archidiacouũ, ex eis qui ſub diœceſis ſuæ adminiſtratioue eraut monachis, qui iu Sceti Euagrij monachi diſcipulus fuerat, virum Cyprium, metropoli Epheſiorum præfecit. Mortuus enim tum ibi forte fuit Antonius, qui eccle-

Heraclidem monachũ epiſcopũ Epheſi ordinat.

ſiæ ei præfuerat. Ille verò Gerontium quoque Ni- D comedieuſi exegit eccleſia. diacouus is magni illius Ambroſij, quem Mediolani autiſtitẽ fuiſſe ſuprà memorauimus, fuerat: qui ueſcio quomodo affectus, ſiue mouſtra porteutoſe loqueretur, ſeu ſpectro quopiam territus, dæmonióve afflatus eſſet, ad quoſdam dixit, uoctu ſe ibi *ὀνοσκελίδα*, hoc eſt, dæmunem aſiniuis cruribus adiunctarum, eisq́ue caput tonſutum, atque iu piſtrinum coniectum eſſe. Ambroſius igitur illum verba minimè diacono & miniſtro Dei digna proloquutum coercens, liuguã decætetò continere, & peccatum id pœuitentia repurgare iuſsit. Gerontius autem, qui artẽ medicam optimè noſſet, & ad dicendum atque perſuadendum non ineptus, facilè amicos ſibi compatare poſſet, Ambroſium veluti ridens, Conſtautiuopolim migrauit: atque ibi breui eis ſe, qui Imperatoris aula aliquid poſſeut, cum dexteritate quadam iu ſiuuans, amicis facilimè vſus eſt: quorum opera eccleſię Nicomedienſis procuratiouem eſt conſequutus. Manus autẽ ſacras ei impoſuit Helladius, Cæſareæ Cappado- E cum poſt Baſilium magnum, epiſcopatum ſortitus. Eámque is illi retulit gratiam quòd autoritare eius, filius ſuus ſpleudidum iu Imperiali aula conſequutus eſſet locum. Porrò vbi id diuus Ambroſius reſciuit, ad Nectarium Conſtantiuopolitanæ eccleſiæ epiſcopum ſcripſit, ne illũ ita iuſoleſcere per coutumeliam pateretur, ſed epiſcopatum ei potius adimeret: ſiquidem illi, quem in eccleſiis cõſeruatum oporteret, ordiuis cura eſſet. Et Nectarius, vt Ambroſio ſatisfaceret, multa teutauit. Cæterùm rem aggreſſus eſt, quam, vt ita dicã, perficere uõ poſſet. Nam Nicomedienſes maguis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix taudem id perficere potuit. Et Gerõtio epiſcopatu abrogato, in locum eius Panſophium ſubrogauit, qui olim imperatoris cõiugis pædagogus fuerat, vir perquam mãſuetus, & valde religioſus, Nicomediẽſibus autem ingratus atque inuiſus. Nectarij ſanè tempore publicè & priuatim ſeditioſi Gerontij dotes commemorabãt, affluentémque eius doctrinam atque ſingularem erga omues locupletes ſimul & pauperes dexteritatem atque li F beralitatem, uecnon reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam iu ſupplicationibus periude quaſi in terrę motibus, aliiſq; vel in patria ipſa ſua, vel aliis iu locis, iræ diuinæ iudiciis pſallebaut, precantéſque Deum orabant, vt ſub illo paſtore eis eſſe liceret. Poſtremò verò ſanè quàm iuuiti, cum immenſo luctu & dolore illum quidem amiſerunt: & Panſophium, contra auimi ſui ſententiam, cum metu & odio epiſcopum ſuſcepere. Itaq; uou ſolùm illi quibus ita ademptæ erant eccleſiæ, verumetiam quibus aliqua cum illis intercedebat neceſsitudo, Ioanuem criminabautur, perinde atque nouas in Eccleſiam res ipſe princeps induceret, & antiqua electionum conſecrationúmq; epiſcopaliũ iura abolere inſtitueret: & dolore immoderato tranſuerſim acti, etiã ea quæ ratione optima cõſultò egiſſet, opiuionẽ multorũ ſequentes calũniabantur. At Ioaunes amorem erga ſe vulgi magis atque magis accendit: odiúmq; poteutiorum, & eorũ qui clero nõ bene vellent, iu ſe coucitauit, quoniã homines iuiuriã aliis facere ſolitos arguendo admonebat, delicatóſq; & di-

Gerontium epiſcopatu Nicomedienſem adimit.

Ineptũ, atq; impium Gerontij verbũ.

Ob quod ab Ambroſio epiſcopo coercitus eſt.

Idẽ aulicorũ fauore Nicomedienſem epiſcopatum conſequutus.

Epiſcopus factus aulicus.

Nectarius conſtrictus ab Ambroſio Gerontium ex epiſcopatu deturbare non potuit.

Ioſiane, hoc eſt, ordinãdo eccleſiis eſſet natum oportet.

Panſophium Gerontio Nicomedia ſurrogatum.

Gerontius Nicomedenſibus mirificè charus.

Epiſcoporũ quibus eccleſia adempta, neceſſarij, homines potentes & reliqui Ioãnis inimici.

Cauſa odij quòd Ioãnes acriter vitia taxaret.

Alia quadam odij eius cauſa.

A uires, & alios qui parum ſanctè viuebant, ad virtutem quoad fieri poſſet, adducere conabatur. Maximè verò hominum in clerum odium & contumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Aegyptius, vir iracundus, & ad contumelias oppidò quàm procliuis. Huc acceſſere agitata conſilia & conſeſſus Ioannis cum ſacra Olympiade, de qua poſtea dicemus. Quin ille etiam monachorum multorum inimicitias ſibi conciliauit. Quicunque enim intra monaſteria philoſopharentur, & res ſuas agerent, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi a quopiam iniuria afficerentur, atque etiam vt rebus neceſſariis abundarent, plurimum curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas curſitarent, notam philoſophiæ ſuæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendens, acriúſque carpens, repudiabat. Nonnunquam etiam conuiciis eos corrigens inceſſebat, & conuenienti obiurgatione perſtringebat. Atque illi ad eum modum reprehenſi, grauiter id ferre, & verba contumelio-
B ſa in eum iacere, ferum, crudelem, iracundum, ſuperbum, & furibundum appellare, necnon quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et perſuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes inſuper in eo quòd cibum cum nemine ſumere videretur, quódque neque in conuiuio neque in prandio alicuius eſſet: denique quòd poſt diuinorum myſteriorum perceptionem paſtillum deguſtaret. Quibus illi ſcilicet rebus nixi, innumeras aduerſus eum ſtrauere calumnias. [a] Non minima verò & illa eis ab imperatoris vxore, per Seuerianum Gabalanorum in Syria epiſcopum, accidit odij occaſio. Nam & hic, vnà cum [b] Antiocho Ptolemaidis Syriæ ⁎ epiſcopo, præclarus fuit: vterque ſanè ad ſummum, verbis ad populum in eccleſia faciendis, exercitatus. Antiochus quidem tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotundè ſimul & ſuauiter pronunciauit, vt à quibuſdam ipſe quoque veluti aureum os habens, Chryſoſtomus diceretur. Seuerianus autem ſententiarum frequentia & diuinitùs inſpiratorum oraculorum
C teſtimonio melior habitus eſt, quòd ſcilicet Syrorum magis denſitatem in lingua ferret. Antiochus prior in vrbem venerat: atque ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem ſuam eſt reuerſus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipſe eò venit. Et quòd beneuolo Ioãne vteretur, ſæpe etiam is ei, vt cum populo in eccleſia ageret, permiſit. Qua in re eum omnes maximè ſunt, ſicuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populum potuit, tum in imperatoria noticiam peruenit, & eiuſdem coniugi perquam gratus fuit. Atque quum Ioanni in Aſiam proficiſci viſum eſſet, huic ipſi eccleſiam ſuam cõmendauit, vt curam eius gereret, & vicem ſuam populum doctrina paſceret. Putauerat enim ille optimo ſe eo vſurum amico, qui per aſſentationem eum tam ſeduló affectatus fuiſſet. At ille ſtudio magis habuit vt multitudini gratificaretur, eámque oratione duceret, & ad ſe modis omnibus pertraheret, ſuámque prorſus redderet. Quod vbi Ioannes abſens audiuit, Serapione inſtigante, ⁎ non tulit, ſed quamprimùm ex Aſia Conſtantinopolim rediit. Eo reuerſo accidit, vt

Monachorũ circulatorum in Ioannem odium.

a Vnã Eudoxia Auguſta odiſſe cœpit Ioannem, propter Seuerianum epiſcopũ Gabalanorum.

⁎ Phœnicia Sozom.

b Antiochus Ptolemaidis Phœniciæ epiſcopus, ob dicendi vim Chryſoſtom⁹ quoq; dictus.

Seuerianus Ioannis amicus.

Ioãnes in Aſiã proficiſcens, Seueriano eccleſiã ſuam commendat.

⁎ Zelotypia quadã duct⁹ Socrat.

Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui D illum viderat, non aſſurgeret: veluti ex compoſito eis qui aderant oſtendens, nihil ſe virum eum curare. Atque ille plurimum indignatus, voce maiore exclamauit: Si Serapion Chriſtianus diem ſuũ obierit, Chriſtus homo factus non eſt. Et hoc nomine à Serapione accuſatus, à Ioanne vrbe eſt eiectus, vt qui contumelioſus in Deum fuerit. Et quum teſtes in cauſa producerentur quidam ſicuti Seuerianus dixerat, teſtificati ſunt. Qui autem Serapioni fauebant, omnia alia celãtes, hoc vnum Seuerianum dixiſſe aſſeuerarunt, quòd Chriſtus homo factus non eſſet. Ioannes verò non id tantum, an huc ſolum dixiſſet, ſed alia etiam quæ ille ſe adieciſſe contendebat, in crimine eſſe dixit. Non enim, inquit, etiamſi Serapion Chriſtianus mortuus non fuerit, propterea Chriſtus homo factus non eſt. Imperatrix Eudoxia ſimulátque diſſidium, quod epiſcopis interceſſit, & [d] Seueriani proſcriptionem ex fautoribus eius cognouit, ſtatim eum, quibuſdam miſſis, Chalcedone reuocauit. Ioannes autem, quanuis multi pro illo de- E precarentur, colloquium tamen & conſuetudinem eius detrectauit: quoad imperatoris coniunx, in ea eccleſia quæ de Apoſtolorum nomine appellata eſt, [e] Theodoſium etiamnum infantẽ, quem Ioannes ⁎ per baptiſmum ſibi filium arrogauerat, ad genua eius admouẽs, multáque deprecans & adiurans, vix tandem perſuaſit, vt ſe ad placabilitatem daret, & Seuerianum rurſum in amicitiam reciperet. Atq; hæc ſic acta ſunt.

Serapion archidiaconus Seueriano prætereunti non aſſurgit.

Seuerianus in bruũ & inſolens dictum.

Ob id dictũ Seuerian⁹ ab vrbe Cõſtantinopolitana proſcriptus.

d Seuerian⁹ ab Eudoxia in vrbem reuocatus.

Theodoſius iunior Ioannis per baptiſmum filius adoptiuus Eudoxia Ioannẽ & Seuerianum in gratiam reducit.

e Imperatrix filium ad genua epiſcopi admouet.

⁎ ἐκ ἱερᾶς κολυμβήθρας ἀνεδέξατο.

CAPVT X.

Eodem tempore in Aegypto, quæ paulo antè extiterat, rurſum mota eſt quæſtio: opúſne ſit, Deum hominis forma & corporali ſpecie eſſe, opinari, an ab humano habitu prorſus eſſe alienum credere. Et nonnulli quidem ſimplicitate imperita, ea quæ in ſcriptura, ex conſuetudine eius, dicuntur accipientes, ita vt dici audiebant, faciem & ma- F nus & alia corporis membra Deo attribuebant. Alij autem abſtruſiorem quæ in literæ receſſu latet ſententiam eius conſiderantes, contrariũ maximè ſentiebãt: atq; aliter opinantes, impios eſſe, & blaſphemare in Deũ dicebant. inter quos præcipuè Theophilus Alexãdrinus fuit. Atq; is perſæpe in eccleſia etiam eos perſtrinxit, qui de Deo tam craſsè opinarentur, vt humana forma eum eſſe exiſtimarẽt. Quam ſententiã in epiſtolã quoque eam retulit, quam ex cõſuetudine de paſchalibus feriis ſcribere ſolitus erat: Oportere ſcilicet Deum incorporeum & ab humana forma alienum mente concipere, docens. Hoc vbi cognouerunt qui in Aegyptiis Aſceteriis viuebant monachi, illis relictis, quàm celerrimè Alexandriam venerunt, tantam eam ob cauſam ſeditionem concitantes, vt Theophilum veluti impiũ & blaſphemum hominem ſublatum voluerint. Ille autem cõſilio eo deprehenſo, arte quadã rem eam expediuit. Atque in ſeditioſorum conſpectum veniens, aſſentatione eos fefellit: Sic, inquiẽs, vos vidi vt faciẽ Dei. Hoc verbũ illis, vt irã remitterent,

Anthropomorphitarũ error in Aegypto.

Theophilus Alexãdrin⁹ errorem eum refellit.

Monachi Aegyptij eã ob cauſam tumultum in Theophilum excitant.

Theophilus technæ quadam monachorum vim eludit.

A perſuaſit. Proinde ſtatim intulerunt: Siquidem quod ore profers, corde etiam ſentis, Origenis libros te damnare oportet. Nam quia ea monachis nonnulli in eorum lectionem inciderunt, vt ita ſentiant, perſuaſi ſunt, nobiſque aduerſantur. ſin id facere noles, pœnas nunc dabis, qui impiam & Deo repugnantẽ opinionem ſequaris. Tum Theophilus: Sed & mea dudum, inquit, hæc fuit ſententia: & quod, vobis placitum eſt, id facere paratus ſum. Non minus nanque, quàm vobis & mihi Origenis ſcripta, quíque ea recipiũt, grauem moleſtiam afferunt. Atque ille quidem tum monachorum turbam deceptam à ſe remouit, & ſeditionem compoſuit. Fortaſſe autẽ quæſtio quoque iſta finem tum ſuum habuiſſet, niſi eã Theophilus inimicitiarum ſuarum gratia, veluti intermortuam, ad vitam, vt ita dicam, reuocaſſet, apertè Ammonio Dioſcoro, Euſebio, & Euthymio aduerſatus, qui fratres germani erant, & cognomẽtum Longorum, propter corporis proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quemadmodum B diximus, in Sceti fuerant: tum autem in Ægypto monaſteriis præſidebãt, & vita & doctrina percelebres. Multa autem eorum fama Alexãdriç, & potiſsimum apud Theophilum erat, gratia & nomine ſupra alios Aegyptios monachos pollẽtes. Frequens cũ eis Theophilo cõſuetudo fuit. Conuiuio enim eos excipiebat, & ſummopere honorabat [d]. Dioſcorum quoque, magna vi adactum, Hermopolis epiſcopum conſtituit [e]. Duos autem, vt ſecum eſſent, hortatus eſt. & vix eis tandem perſuaſit, ſeu potius vt epiſcop⁹ id eos facere coegit. Itaque eis in cleri ordinem cooptatis, eccleſiæ œconomiam ſeu diſpenſationem gerendam demãdauit. Porrò illi vi coacti, ita vt decuit, diſpenſationis eius munere obeundo enituerũt: mœrore autem pleni erant, quòd pro eo atque non ſemel conſtituiſſent, philoſophiæ ſuæ nõ incumberent. Poſtquam autem tempore procedente, in animia ipſi ſuis ſe lædi putarent, quòd Theophilum per auaritiam quæſtuoſam vitam ſequi, atque omnia magno ſtudio in argentum ⁎ redigere, omnémque adeò lapidem, quod prouerbio dicitur, mouere, C vt auri odore perfrueretur, viderent: conuictum eius declinantes, in ſolitudinem rurſum, quam vrbanæ vitæ præferebant, ſe contulerunt. Theophilus, quoad illi rem ipſam celantes, prætextum aliũ obtenderunt, eos vt manerent, & conſuetudine ſua vterentur, cohortatus eſt. Vbi verò ſe iudicio eorum condemnatum eſſe comperit, ira percitus, excandeſcere non deſiit, & illis ſe mala omnia factorũ eſſe minatus eſt. At illi minas eius nihil morati, in ſolos, vt dictum eſt, rurſum locos ſe receperunt. Theophilus autem homo vehemẽtiſsimus, quòd impetu quodam ferretur, inſidioſis cõſiliis adoriri eos conſtituit: & odiſſe etiam fratrem eorum Dioſcorum cœpit, quem Hermopoli epiſcopum præfecerat. Dolebat homini plurimum, monachorum præſtantiſsimos quoſque illis fauere, magnúmque præſtare honorem: tum autem & illud in animo conſiderabat, nihil ſe illis detrimenti allaturum eſſe, niſi monachorum manum ad inimicitias contra eos ſuſcipiendas commoueret. Re ita deliberata, eiuſcemodi comminiſcitur dolum. Quod nanque ſæpe cum eo in familiari conſuetudine de deo colloquuti eſſẽt, certò ſciebat eos opinari, Deum incorporeum, & à forma atq; ſpecie D humana prorſus alienum eſſe: Qui enim humana forma ſit, eum etiam affectionibus & perpeſſionibus humanis neceſſariò obnoxium eſſe ſciẽtes: id quod à veteribus accuratiſsimè eſt diſputatum atque decretum, & Origenes potiſsimum pulcherrimè hoc tractauit. In qua ſentẽtia quum Theophilus maximè eſſet, & vlciſci tamen viros eos ſtatuiſſet, veluti tempori inſeruiens, vt quæ rectè opinaretur, euerteret, graue ſibi eſſe non putauit. Itaque monachorum turbam aduerſus eos concitat. Et multos ex eis ad ſe rapit, viros moribus ſimplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monaſteria in ſolitudine mittens, nõ patendum eſſe Dioſcoro & fratribus eius, quòd apertè Deum incorporeum eſſe opinarentur, docuit. Deus nanque, inquit, ſicuti diuina ſcriptura teſtatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, ſicuti & homines, membra. Dioſcorus autem, & eius ſectatores, nouum quoddam & blaſphemum dogma afferunt, Origenem ſequuti: neque manus, neque pedes, neque aliud quidquam E Deum habere aſſeuerantes. Hæc ſic cauillans, monachos multos ad contentionem excitauit, & ſeditio ingens orta eſt: parúmque decore à diſputationibus inter ſe agitatis, poſtremò ad contumelias peruenere. Atque equidem qui mentem exercitatam & ſenſuum robur denſius obtinebãt, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioſcoro rectè ſentienti, & in primis Origeni adhærebant. Qui verò ſimpliciores erant, & flagrãtem quidem, ſed nõ ſecundum ſcientiam, ardorem ſpirabant, confligtantes inter ſe nugabantur, & fratres illos tanquã impiè ſentientes proſcindebant. Ita factum, vt ingens Aſcetis inter ſe intercederet diſsidium. Qui Theophili partium erant, Origeniſtas alios vocabant. Qui autem Deum incorporeũ, & à forma alienũ eſſe ſtatuebãt, eos q à Theophilo concitati aliter opinabãtur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos nõ paruo conflictu exorto, implacabile bellum concitatum eſt. Theophilus vbi conſilium ſuum ſibi ſuccedere vidit, magna multitudine, militibus etiam conſequentibus, montẽ Nitriæ, vbi plurima erãt F monaſteria, occupat, & monachorũ cateruas aduerſus Dioſcorum & fratres eius armis inſtruit: ignéque iniecto monaſterium eorum incendit, & prorſus vaſtat. Atque illi in ſummum diſcrimen coniecti, vix tandem nudi ex puteis, quo ſe abdiderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Idem à Theophilo, vt Origenis libros damnet, petunt. Approbat Aſcetarum petitionem Theophilus.

Quatuor germani fratres cognomine Longi Theophilo percha ri.

d Ex iis ab illo Dioſcor⁹ Hermopolis epiſcopus factus.

e Duo œconomi eccleſiæ Alexãdrinæ creati.

Inuiti illi ad miniſtrationem œconomiæ eccleſiaſticæ ſuſcipiunt.

⁎ ἐξαργυρίζειν.

Auaritia Theophili offenduntur.

In ſolitudinẽ reuertuntur.

Indignissimè id fert Theophilus.

Theophilus rectè de Deo ſentiens, vt monachos Longos vlciſcatur monachos Anthropomorphitas aduerſus illos concitat.

Cordati monachi nihil mouentur.

Simpliciores aduerſus Longos fratres grauiter commouentur.

Monachomachia in Aegypto ſuborta.

Longi fratres fuga ſibi conſulunt.

CAPVT XI.

HÆc in Aegypto agebantur, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maximè enitebat, propter conſentientem omnium de eo famam vbique celebris & clarus. Dioſcorus autem cum ſuis Hieroſolyma primùm conceſsit, deinde Scythopolim ſe contulit: quem locum idoneum ſibi atque ſuis eſſe ad incolendum putauit, propter palmarum frequentiam, quod earum foliis ad opera ſua monachi rectè vterentur. Sequebantur autem eos ſolitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus ſibi metuens, ſta-

Hieroſolyma adeunt. Scythopolim tum ſuis commigrant. Theophilus homines ſuos Cõſtãtinopolim praemittit.

A tim Conſtātinopolim ſuos miſit, qui quū illis per calumnias inſidias ſtruerent:tum etiam ſi quid illi ab imperatore peterent, impedimento eis eſſent. De quo vbi Ammonius & Dioſcorus certiores ſunt facti,confeſtim & ipſi Conſtantinopolim na uigarūt. Fuit enim cum eis Iſidorus,propter cuius inimicitias Dioſcorum quoque,germanóſq; eius, Theophilus magis odiſſe cœpit. Hic vir quidem adeò Theophilo charus antea fuerat,vt illum etiā poſt Nectarij mortem magna contentione epiſcopum Conſtantinopolitanum factum voluerit. Tum autē hoſtili maximè in eum erat animo [a], quum alias ob cauſas, tum propter hanc potiſſimùm. Erat Alexandriæ primarius quidam presbyter Petrus,quem Theophilus propter ſimultatem quandam,quæ eis interceſſit,vlciſci volens,abrogare homini dignitatem eccleſiaſticā cogitabat, illo ei obiecto crimine,quòd mulierem quandam Manichææ hæreſis, prius ad diuina myſteria percipienda admiſiſſet,quàm illa hæreſi nuncium legitimè remiſiſſet.Oderat verò eum aliis etiā de cau-

B ſis. Archipresbyter conſtitutionem eccleſiæ in ea muliere ſeruatam,eámq; ipſius Theophili cohortatione ad myſteria admiſſam eſſe confirmauit. Epiſcopus indignari,&perinde atque ſycophanta expertus eſſet,fuerere. Petrus ad fidē rei faciendā, Iſidorum teſtem laudare,quòd de epiſcopi ſententia mulier ad myſteria recepta eſſet. Iſidorus autē Romæ tum erat,inſtinctu Ioānis à Theophilo ad epiſcopum Romanum miſſus, vt diſsidium quod propter Flauiani iuramentum emerſerat,tolleret, & epiſcopos inter ſe in gratiam reduceret. Diſſentiebāt enim adhuc à Flauiano,qui Euſtathij & Meletij partes ſequuti fuerāt, ſicuti ſuprà à nobis eſt dictum. Poſtquam autem Iſidorus rediit,verum Petrū dicere, ex voluntate videlicet epiſcopi de muliere acta eſſe omnia,teſtificatus eſt. Theophilus autem,veluti ei calūnia inuentata eſſet, vehementius indignatus, vtrunq; ex eccleſia deturbauit. Hæc vna cauſa eſt, quam ob rem Iſidoro & Theophilo diſsidiū interceſſerit. Cognoui verò & aliam,quam & ipſam vt exponerem, conuenire eſt viſum. Paupertum in eccleſia curam ge-

C rebat Iſidorus, quorum gratia quum hominum liberalitate multa eſſet collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in eccleſiarum ſtructuram impendere volenti, Iſidorus dare renuit. Rectius enim eſſe aſſeruit,pecunia tali ægrorū corpora,quæ veriora eſſent Dei templa,quandoquidem præcipuè in eum vſum comportata eſſet, cura conuenienti teſtituere, quàm parietes inanimatos magnificè excitare atque conſtruere. Siue verò hæc,ſeu alia inimicitiarū Theophili erga Iſidorum cauſa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulſus, ad monachos tanquam amicos in Scetim ſe recepit,& malè in Theophilum & ipſe animatus fuit.Eiuſcemodi offenſam Ammonius abolere volens,aſcitis ſibi aliis quibuſdam monachis,ad Theophilum venit,& vt Iſidoro communio redderetur, ab eo petiit. Id ille ſe facturum recepit. Vt verò ſatis multum temporis præteriit,& illi nihil egerunt, Theophilúsque apertè præ ſe tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehementiore ardore eum aggreſsi, vt promiſſum ad finem ſuum perduceret,ſupplicando poſtularunt [c]. Et ille quendam ex monachis comprehenſum cuſtodiæ inclu

Conferunt ſe eò quoq; duo Longi, & cū eis Iſidorus.

Theophilus Iſidoro, quē antea charū egregiè habuerat,iuimicatus eſt.

a Inimicitiarum cauſa. Lis inter Theophilū epiſcopum & Petrum archipresbyterum Alexādrinū.

Petrus Iſidorum teſtem laudat.

Iſidorus pro Petro teſtimoniū perhibet.

Theophilus Petrum & Iſidorū eccleſia exegit.

Idē Ptochotrophus & pauperū curator, pecuniā eccleſiæ ægrotis deſtinatam, epiſcopo petenti dare nō vult in tēplorum ſtructuram.

b Vera Dei templa.

Ammonius Longus deprecatur p Iſidoro apud Theophilum.

Theophilus illum pauſus lactat.

c Idem monachū quendam in carcerē coniecit.

ſit,vt aliis excruciatis,moleſtia ea qua illū frequen-

D ter impetebant,liberaretur. Tantum autem abeſt vt conſilio eo quicquam effecerit, vt Ammonius vnà cū reliquis quos coegerat monachis,ſua ſponte carcerem ſit ingreſſus. Quum enim eam de ſe cuſtodibus præbuiſſent opinionem, veluti illam ob cauſam eò veniſſent, vt vinctis res neceſſarias præberent, liberum habuere in carcerem ingreſſum,atq; inde egredi noluerunt. Quod vbi Theophilus intellexit, ad ſe eos venire iuſsit. Illi autem primùm ei ſignificarunt, vt ipſe ibi præſtò eſſet, & exeundi eis poteſtatem concederet. Oportere enim propalàm eis exitum permitti, qui tam apertè contumelia ab eo affecti eſſent. Vix autem deinde ei cedentes,ad eum ſunt progreſſi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus ſe eis poſtea moleſtum non fore,ſed re ipſa promiſſum expletutum eſſe, eos abſoluit. Intra ſeipſum autem ſe excrucians indignabatur, & mali quidquam viris eis facere moliebatur, quos antea non ſecus atque ſuam ipſius animam dilexiſſet. Quum autem animi dubius eſſet,quomodo tandem ægrè illis fa-

E ceret,qui præterquam corpora nihil poſsiderent, & res omnes monaſticæ philoſophiæ ſuæ poſtponerēt, quietem eorum interturbare aggreſſus eſt, & quæſtionem eam de Origenis opinione quæ dicta eſt, eis criminis loco obiecit. Has fuiſſe cauſas cognoui, cur Iſidorus, quem diximus, cum Dioſcoro & fratribus eius Conſtantinopolim venerit: nimirum vt publicè ſub imperatore ipſo & Ioanne iudicibus, iniuriæ atq; inſidiæ, quibus expetiti fuerāt, cognoſcerentur. Exiſtimabant enim Ioannem pro conſueta ſibi libertate, qua legitimè vtebatur, à iure & æquitate non aberraturum eſſe. Ille viros benignè acceptos, in honore habuit, & ad communes in eccleſia preces adhibuit: ad diuinorum autem myſteriorum communionem non admiſit. Neque enim fas erat, ante cauſam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilum verò pro eis literas dedit, vt vel illis communionem redderet, qui rectè de Deo ſentirent: vel idoneum aliquem Conſtantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, ſiquidem ei viſum eſſet, cum eis iudicio contendere. Et quum

F diutius in vrbe monachi morarentur, & imperatrix Eudoxia in publicum progreſſa eſſet, Ammonius cum fratribus ſuis ad eam in via acceſſit, & Theophilum propter iniurias eis inſidioſè illatas accuſauit. Illa autem vbi iniquè cum eis actum eſſe ſenſit, honorem viris exhibens, conſtituit: atque ex imperiali curru proſpiciens, capite eis annuit: & † Benedictionem,inquit,nobis impertite,& Deum pro imperatore, * & me, liberiſque noſtris orate. Ego verò quàm celerrimè curabo, vt Theophilus hic præſtò ſit. Hæc poſtquam illa dixit, vlterius proceſsit.

Eum monachū Ammonius & alij in cuſtodiam ſequuntur.

Abſoluit & amittit à ſe monachos Theophilus. Quietem eorum mox monachomachia inſtituta perturbat.

Dioſcorū & Iſidorum Cōſtantinopoli Ioannes benignè ſuſcipit. Preces cū eis communicat. Euchariſtiā non item.

Longi fratres Theophilum apud Eudoxiā accuſant. Benedictionem Eudoxia à Longis petit.

† ὡλλογῆσαι

** Et p imperio Romano, Sozom.*

CAPVT XII.

Ama verò falſa Alexandriam peruenit, Ioannem cum illis myſteria cōmunicaſſe,opémque illis ferre conſtituiſſe. Porrò Theophilus varia in animo agitabat cōſilia, vt nō ſolùm

Theophilus Ioāni etiam ſtruit inſidias.

A Dioſcorum & germanos eius vlciſceretur, vetũ etiam Ioãnem, ſi fieri poſſet, epiſcopatu deiiceret. Atque hæc ſecum ipſe tacitus voluens, & inſidioſè moliens, ad vrbium pletarunq; epiſcopos ſcripſit, conſilium quidem quod parturiebat occultans: Origenis autẽ libris inſultans, quibus Athanaſius ille multorum certaminũ victor ante eum ad fidem ſuam comprobandam, in lucubrationibus ſuis aduerſus Arianos æditis ſæpenumero eſt vſus. Poſtquam autem ei in mentem venit, multum cœpto ſuo profuturũ eſſe, ſi Epiphanium * Salaminis in Cypto epiſcopum ad conatus eius ſocietatem ſibi alciſceret, ætatis ſuæ perquam celebrem, vitáque præclarũ & virtutis reuerentia ſpectatum virum, ſtatim ad eum miſit, ſibique amicũ fecit, quum quidem dudum ab illo diſſenſiſſet, vtpote qui Deum * humana forma eſſe opinaretur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipſe Theophilus rectam compleaus eſſet ſententiam, ſuffragator ei eſt factus. Ea ſcilicet mente Theophilus fuit, vt qui humanam formam Deo tribuentes rideret, B propter quorundam inimicitias auerſari ſe ea quæ rectè opinaretur, ſignificationem per ſucũ de ſe præberet. Tum igitur, quemadmodum dictum eſt, vbi Epiphanium amicum ſibi reddidit, conſentire ei ſe in opinione de Deo aſsimulauit, eundémque ad librorum Origenis calumnioſam ſuggillationem, perinde atque prauorum dogmatum cauſæ eſſent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudum Origenis ſcripta exoſa habebat, quòd ſimplex eſſet, & in ſumma religione viueret, facillimè pedibus in Theophili ſententiam iuit. Et ilico epiſcopis in Cypro congregatis, Origenis librorũ lectionem edicto inhibuit. Et ſynodi eius decretum quum ad alios multos, tum ad Conſtantinopolitanum antiſtitem miſit: quem etiam hortatus eſt, vt ſynodo coacta, idem de Origenis ſcriptis ſtatueret, ac deinceps ſibi ipſi eorum lectione interdiceret. Theophilus, vbi Epiphaniũ multos habentem laudatorea, qui propter vitæ eius præſtãtiam, quod ipſe ſentiret, opinione ſua comprobabant, ad partes ſuas pertraair, conuocatis & ipſe qui ſub eo erant epiſcopis, decretum in eanC dem ſententiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniam, qui etiam ante ducentos annos è vita exceſſerat: nõ ille quidẽ hoc præcipuè propoſitum ſibi conſiliũ habens, ſed illud maximè agẽs, vt Dioſcorum vlciſceretur. At admirandus Ioannes res eiuſmodi indigniores eſſe putauit, quàm vt eorum cura & ſtudio occuparetur, Epiphaniique & Theophili literas nihil prorſus eſt moratus. Verùm conſuetis ſibi doctrinæ laboribus incumbens, in ea maximè florebat: inſidiarum quæ ei ſiniſtrè tendebantur, nullam habens rationem. Vbi autem manifeſtò conſtitit, Theophilum id ſtudio omni conari, vt Ioannem throno deiiceret: tum verò qui hoſtili in eum erant animo, ex clero quidem multi, non pauci verò etiam ex ma-

Athanaſi' multũ Origenis ſcriptis adiutus.

** Cõſtantia. Socrat. Sic enim quoque ea vrbs eſt dicta.*

Theophilus Epiphaniũ Salaminium epiſcopum ad partes ſuas pertrahit.

Epiphanius Anthropomorphita. Socrat. lib. 6. cap. 10. Sozom. lib. 8. cap. 14.

Epiphanius inſtigante Theophilo, prouinciali ſynodo libros Origenis damnat.

Idẽ perſuadere Ioanni vt itidẽ faciat, contendit.

Theophilus quoq; cũ epiſcopis ſuis eoſdẽ libros dãnat, vt Dioſcoro agrè faciat.

Ioãnes doctrinæ epiſcopali incumbit.

* *Mirum profectò eſt, quòd Nicephorus, Sozomenum ſequutus, antropomorphitam Epiphanium eſſe ſcripſerit. Cùm eum diuerſa ſententia aſſertorem fuiſſe conſtet, in Panario opere contra Audianos hæreticos diſputãtem. Qui opinati falsò ſunt, quòd Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuã hominem creauerit, propterea Deũ hominis formam obtinere.*

giſtratibus, & eis qui potentia & autoritate vale- D rent, cõmodum ſe tempus inueniſſe rati, quo vindictæ ſuæ in Ioannem cupiditatem oſtenderent, obtrectationes vndecunque calumniis & ſycophantiis emendicatis texuerunt, atque vt ingens ſynodus in vrbe Conſtantinopolitana celebraretur inſtituerunt: epiſcopis quibuſdam ea de cauſa ſcribentes, plures autem ſine ſcripto euocãtes. Et Theophilus ea re cognita, ſtudium etiam ſuũ magis intendit: & Ægyptiis epiſcopis, vt Conſtantinopolim traiicerent, autor fuit: Epiphanio autẽ, & aliis in Oriẽte epiſcopis ſcripſit, ſe celeriter Cõſtantinopolim conferrent. Ipſe porrò pedeſtri itinere eò profectus eſt.

Obtrectatorum Ioannis opera ſynod' frequens epiſcoporũ Conſtantinopoli cogitur.

CAPVT XIII.

PArua interceſsit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum venit, decretum contra O- E rigenem ſcriptum ſecum ferens: in quo non Origenem ipſum excommunicauit, ſed libros tantum eius damnauit. Et poſtquam in eius loci eccleſia precationem peregit, & diaconum conſecrauit, Conſtantinopolim eſt ingreſſus: quem Ioannes aduenientem, clero omni honorificè ei obuiam miſſo, excepit. Ille autem apertè præ ſe, Theophili ſuaſionibus ſe duci, tulit. Nam admonitus vt in ædibus eccleſiaſticis maneret, conditionem eam repudiauit: & in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theophilo nimirum gratificatus, renuit. Epiſcopis etiã aduenis ſeorſum ad ſe euocatis, abolitionem Origenis ſcriptorum exhibuit: nõ ille quidem, quod contra ea diceret, habens, ſed de Theophili ſententia reiicere ea tentans. Et reperti quidam ſunt, qui ſua erga Epiphanium obſeruãtia decretum id chirographis ſuis confirmarunt: plurimi verò id facere detrectarunt. * Porrò Theotimus Scytharũ epiſcopus, Epiphanium etiam verbis propè perſtringens: Ego, inquit, ô Epiphani, nefas eſſe puto, contumelia eos qui dudum ſunt mortui, affi- F cere: neque ita temerè vetuſtiorum ſcripta abiicienda cenſeo. Extra blaſphemiam enim non eſt iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque ordine ab eis ſtatura, & tempore ipſo comprobata ſunt, abrogare, minimè mihi videtur prudentium virorum eſſe. Cum hiſce verbis librum quendam Origenis in medium produxit, atque vbi quàm neceſſaria & vtilia eccleſiæ in eo eſſent indicauit: Abſurdè, dixit, faciunt, qui hæc calumniari ſtudẽt. Non enim hæc tantum, ſed ea etiam de quibus in libris tractatur, periculosè contumelia afficere videntur. Ioannes Epiphanium, quòd extra ditionis ſuæ fines cõſecrandi prouinciã ſibi vſurpaſſet, nõ reprehendit: ſed potius virũ reueritus, vt ſecũ in eccleſia conuentus ageret: atq; etiã ſi placitum ei eſſet, hoſpitio domus ſuę vteretur, hortatus eſt. Ille autem vtrunque renuit, niſi prius & ipſe Origenis libros damnaſſet, & Dioſcorum cum fratribus ſuis vrbe eieciſſet. Poſtquam verò Ioannes nihil temerè & cupidè extra publicum conuentum agendum eſſe dixit, & cauſam talem differendam cenſuit, obtrectatores illius aliud Epi-

Epiphanius Conſtantinopolim venit.

Ioãnes clerũ cũ ſuũ honoris gratia obuiã mittit.

Epiphanius coniunctionẽ Ioannis denegat.

Epiſcopi quidam decreto Epiphanij de abolẽdis Origenis ſcriptis aſſentiuntur a Theotimo Scytharũ epiſcop' ſcripta Origenis defendit.

Verbũ Theotimi præclarum.

Epiphanius à Ioanne ad hoſpitiũ vocatꝰ, ploſtulandum, & clamorem pronunciat tum, oblationẽ eius reſpuit.

A pbanio ſuggeſſere conſilium. Suadebant enim, quum ſynaxis maxima celebranda eſſet, in diuorum Apoſtolorum templo, vt in id progrederetur, & publicitùs Origenis libros damnaret: Dioſcorum etiam & ſectatores eius, vt qui cum illo eadem docerent, proſcriberet: Ioannis denique, qui illis coniunctus eſſet, opinionem & gloriam taxaret atque criminaretur. Hoc ita illi agebant, quòd eum ſic exiſtimarent cũ populo conflictaturum eſſe. Atque Epiphanius eius rei gratia progreſſus, non longè ab eccleſia abfuit, quũ Serapion ei ab Ioanne miſſus occurrit. Audierat is nanque, quæ illi maleuoli ſuaſiſſent. Proinde illum conſilia capere atteſtatus eſt, quæ vt illegitima, ei nequaquam profutura eſſent. Primùm nanque, inquit, in eccleſiis meis conſecrandi poteſtatem tuapte autoritate, miniſterio tibi eo non cõmiſſo, ſumpſiſti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectaſti. Nunc porrò etiam, ſicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendũ verò tibi eſt, ne ſeditione ea de cauſa excitata, ipſe

Epiphaniũ contra Ioannem inuidi excitant.

Ioannes per Serapionem Epiphaniũ, ne in Apoſtolorum tẽplo, ſicuti cõſtituerat, contra eum agat, deterret.

B cauſa dicenda periculum ſubeas, veluti turbæ & confuſionis tantæ autor. Epiphanius biſce verbis cautior factus, à cœpto deſtitit. Accidit interes, vt Imperatoris filius graui corriperetur morbo. Et Auguſta de puero ne quid humanitùs ei accideret, cum timore ſolicita, Epiphanium accitum, vt pro ſalute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum eſſe pollicitus eſt, ſi Dioſcorus cum ſuis vrbe exigeretur. Eudoſia autem: Filius quidem, inquit, meus, ſi Deus volet, viuet. Sin eum qui dedit, auferre conſtituit, eius voluntas fiat. Tu verò ſi mortuos exuſcitare poſſes, archidiaconus tuus defunctus non eſſet. Nuper enim admodũ Criſpion vitam finierat, qui frater fuerat Phyſconis & Salaminę, pręclarorum virtute monachorum: botũ autem in hiſtoria Valentis meminimus. Criſpionem ſanè quum familiarem babuiſſet, in locũ etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioſcorus, hoc ſic Eudoxia iubente, ad Epiphanium venere. Et quum illos Epiphanius, quinam eſſent, interrogaret: Ammonius ſubinſerens [b]: Longi, inquit, Domine. Cœterùm an vn-

Epiphanius Auguſtæ pollicetur, ægrum eius filiolum conualiturum eſſe, ſi illa Longos fratres vrbe exigat. Auguſta dictum hoc eius ridet.

C quam in ſcripta aut ſectatores noſtros incideris, ſcire percupio. Atque illo negante, rurſum Ammonius interrogans: [c] Quid ita igitur, ait, hæreticos eos cenſes, quorum ſententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiuiſſet, Epiphanius reſpondit. At nos, ille intulit, contrà fecimus. Nam & cum diſcipulis tuis fuimus, & ſcripta tua legimus, & ex eis illud maximè, quod ἀγκυρωτὸ, hoc eſt, anchorarij inſcriptionem haber. Quũ autem multi conuiciatrices acuerent linguas, vt id proſcinderet, & tanquam hæreticum calumniari aggrederentur, nos optima ratione patrem defendimus, atque illius ſcripta veluti rectiſsimè compoſita propugnauimus. ✱ Proinde minimè conueniebat, vt nos ita indicta cauſa, veri quadam ſimilitudine adductus reiiceres, quos ipſe non condemnaſti: aut talem referres gratiam eis, qui tecũ ſunt in rebus bonis & honeſtis coniũcti. Epiphanius hiſce verbis ad pœnitentiam coniectus, modeſtius homines & accepit & dimiſit. Quum autem non diu quaſi ſententia ſua ſeipſum damnãs, morandũ ſibi Conſtantinopoli duceret, aut Deus etiam, vt ego puto, mortem ei ſuam oraculo indi-

b Longi Epiphanium conueniunt. Ridicule & perperam dãnantur, qui a non cognoſcuntur.

c Colloquiũ pulchrum Ammonij Longi & Epiphanij.

✱ Οὐκοῦν ἔδει ... [illegible]

caret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigandum mortuus eſt. Et quum epiſcopi eum ad mare deducerent, & ipſe nauim conſcendere deberet, dixiſſe ad eos fertur: Vrbem banc & Imperatoriam aulam, vitæque huius † actionem & fabulam vobis relinquo: ego verò ab eo, in ciuitatem aliam tranſire properans. Illud quoque ſempiterna memoria dignum verbum protuliſſe eum dicunt, quòd hodie quoque in auribus multorum perſonat. Quemadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prædixerat, ſic ipſe illi epiſcopatus abrogationem prænunciauit. Nam quum inter ſe diſsiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te epiſcopum moriturum eſſe non puto. Ad quem Ioannes contrà: Ego verò, inquit, ſcio te in Cyprum peruenturum non eſſe. Et habuit vtrunque hoc dictum euentum ſuũ. Neque enim Epiphanius in ſedem ſuam rediit, & Ioannes paulo pòſt throno ſuo eiectus eſt. Sicuti boc hiſtoria procedens docebit. D

Epiphanius humanior, benigniorq; fit longe. Idem Conſtantinopoli diſcedit. Dictũ eius celebre. Epiphanij mors. † ὑπόκρισιν,

Ioannes Epiphanij mortem, Epiphanius Ioannis exiliũ prædicit.

CAPVT XIIII. E

POſtquam Epiphanius diſceſsit, Ioãnes à quibuſdam certior fit, Epiphaniũ ab Imperatoris coniuge aduerſus eum excitatũ eſſe, quũ varias alias ob iniurias quas ſubditis illa intulerat, tum maximè propter vineam illam viduæ Callitropæ. Quã rem Ioannes cum reprehenſione carpere prius non deſiit: quàm illa mulierculæ poſſeſsionem ſuam redderet. Et vt ille in eiuſmodi delictis corrigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in eccleſia pro concione habuit, qua communiter in mulieres malas inuectus eſt. Multitudini autem viſum eſt, orationẽ eam quaſi ſub inuolucro contra Auguſtam maximè ab eo compoſitam eſſe: quæ etiam ab aduerſariis eius excepta, ad eam eſt delata. Et illa maritum ſtatim adiit, & apud eum contumeliam ſuam deplorauit, iniuriam eam mariti communem eſſe dictitans. Confeſtim etiam vt Theophilus aduenirer, curauit, atque vt quamprimum ſynodus aduerſus F Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum epiſcopus, dolorem adhuc ſuum tectũ in animo fouens, quippe qui nondum maleuolentiam in Ioannem ſuam depoſuiſſet. Cœterùm ſiue Ioannes caſu quopiam huiuſmodi in eccleſia babuit orationem, ſeu ſuboſcurè in Imperatricem eſt inuectus, propter eam quæ ſibi cũ Epiphanio intercesſit contentionem, quod affirmare certò non poſſum: Theophilus quidem profectò nõ multo pòſt affuit, & multi pręterea epiſcopi, partim Imperatoris iuſſu, partim Theophili inſtinctu, Conſtantinopolim aduenere. Potiſsimùm verò magno illi ſtudio concurrerunt, quibus in Aſia à Ioanne legitimè epiſcopatus adempti fuerant, quiq́ue ei alias etiam ob cauſas hoſtiliter aduerſabatur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atque vbi Chalcedone Bithynorum congregati omnes conuenere, quomodo rem aduerſus Ioannem aggredi deberent, conſultarunt. Erat tum Chalcedone epiſcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius videlicet. Hic

Concionib. ſuæ Ioannes efficit, vt Eudoxia ademptã Callitropæ viduæ vineam reſtitueret. Ioannes Homilia in mulieres malas, in qua obliquè Eudoxiam perſtringit. Theophilum Cõſtantinopolim euocat. Multi epiſcopi contra Ioannẽ Conſtantinopoli conueniunt. Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminatur.

Initur conſilium Chalcedone contra Ioannem. Cyrin⁹, ſiue Quirinus,

A multum illi gratificari ſtuduit, Ioanni quam maximè inimicus. Itaque progreſſus, Ioannem conuiciis plurimùm proſcidit, impium illum, inſolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis epiſcopi ſunt delectati. Verum illum parua intercedente mora, ob iniurias eiuſmodi diuina vindicta perſequuta eſt. Maruthas enim Meſopotamiæ epiſcopus, imprudens alterum pedum eius calcauit: vnde ille malè habere cœpit, & propterea cũ reliquis epiſcopis Cõſtãtinopolim proficiſci nequaquam potuit, quamuis ad ſtruendas Ioãni inſidias neceſſarius eſſe videretur. Deinde autem quũ deteriores multo res eius fierent, crus ei à medicis etiam eſt reſectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuaſit, vt contagione alterum quoque itidem pedem occuparit. Quin non multo etiam pòſt, ea ipſa plaga vitam finiit: gratiam eã contumeliis, quibus virum ſanctum affecerat, acceptã ferens.* Cuius thronum Arſacius recepit.

Chalcedonẽſis epiſcopus in Ioannem inuehitur. Sentit is ſtatim vindictam diuinã.

** Hæc verba de Arſacio apud Socratem & Sozom. non reperiuntur. Quirinus epiſcopi ſucceſſor Arſacius.*

CAPVT XV

B VBi verò Theophilus Conſtantinopolim peruenit, nemo illi pro recepta conſuetudine, ex Conſtantinopolitano clero obuiam proceſsit: quòd omnibus conſtaret, inimicum eum epiſcopi eſſe. Nautę verò Alexandrini, & maximè qui frumentum eò aduexerant, congregati, cum fauſtis acclamationibus cupidè eum ſuſceperunt. Et quòd eccleſiaſticum hoſpitium auerſatus fuerat, in Imperiales quaſdam ædes, quæ inſtructæ ei fuerant, diuertit. Placidianę hæ nominantur. Tum verò nulla librorum Origenis mentio erat, ſed ad alia abſurda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accuſatores conuenere, Theophilus ex voluntate ſua rebus diſpoſitis in Conſtantinopoli in ſuburbanum nauale Chalcedonis tranſiit, cui nomẽ eſt Δρῦς, hoc eſt Quercus: quod etiam ad hunc vſque diem Rufini conſularis appellationem obtinet, ſplendidã regiam eccleſiamque maximam & celeberrimam habens, quã ille in Petri & Pauli apoſtolorum honorem conſtrúxit, locumque C ἀποστολεῖον, hoc eſt, Apoſtolatũ, ſiue Apoſtolorum ædem nominauit. in propinquo quoque plurima monachorũ, qui in eccleſia cleri munia obirẽt, domicilia ædificauit. Ibi epiſcoporum conuentu coacto, Theophilus librorum quidem Origenis nõ meminit: monachos autem, qui ex Scetis venerãt, primùm ad pœnitentiam inuitauit. † præteritarum iniuriarum ſe obliturum, neque eos poſtea offenſurum eſſe pollicitus. Et quũ Theophili partium ſtudioſi, & ipſa ſynodus, pro ipſis * per ſimulationem & fucum ſupplicum more deprecarẽtur: monachi ea re ſeducti, & quod in multorũ epiſcoporum præſentia, etiamſi ipſi iniuria affecti eſſent, faciendum hoc ſibi eſſe putarent, ſolitum illud verbum, * Ignoſce, dixerunt. Theophilus porrò non grauatè eis indulſit, eoſdẽque ad communionem admiſit. atque ita inquiſitio de eis finem ſuũ habuit. Quod quidem iudicio meo factum non fuiſſet, ſi Dioſcorus & Ammonius adhuc vixiſſent. Dioſcorus namque Cõſtantinopoli prius mortuus, in templo Mocij martyris ſepultus eſt. Ammonius autem breui pòſt, quum ſynodus adornaretur, valetudine affecta in Quercum D quidem venit: ſed illic morbo propter traiectionem inualeſcente, paulo pòſt & ipſe diem ſuum obiit, atque ibi à monachis ſuis honorificè eſt tumulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymaſſe, atque illud propalàm exclamaſſe fertur: [a] Nullum iam eſſe, qualis Ammonius fuerit monachum reliquum: etiamſi ille ipſi turbarum cauſa fuerit. Cæterùm mors quoque ea ex ſententia eius cecidit. [b] Theophilus & ſynodus ipſa Conſtantinopolitanæ vrbis clerum omnem euocauit, dignitatis abrogationem, ſi quis aduentum differret, comminata. Illi verò Ioãnem quoque, vt cauſam diceret, ibi adeſſe, & cum eo Serapionem quoque & [c] Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iuſſerunt. Hi nanque vnà cũ illo rei agebantur. Sed enim Ioannes quum alios quoſdam familiares ex clero ſuos, tum Demetrium Peſsinuntium eò miſit, & concilio verba hæc renunciari pręcepit: Nõ ego iudicium fugio, paratuſque adeò ad dicendã cauſam ſum, ſi modò qui accuſatores mei ſint, E cognouero, [d] & quę illi mihi crimina obiiciãt prius diſpexero. In maiore autem frequentioreque ſynodo reſpondere conſtitui: neque enim tã ſum ſtupidus, vt rem talem ſubire, & tam manifeſtorum inimicorum iudicium ferre velim. Grauiter hoc epiſcopi, perinde atque ille ſynodo tantę minus parêre conſtituiſſet, accepere. Et qui ab eo legati fuerant, reuerſi ad eum nõ ſunt [e]. Demetrius autem, & qui inanem gloriam poſt Ioannis conſuetudinem habuere ad virum ſanctum rediere. Eo ipſo die notarius & curſor expeditus ab Imperatore miſsi, Ioannem quidem vt in ſynodum veniret acriore mandato iuſſerunt: epiſcopis autem, vt ſibi ſententia differenda negotium non faceſſerent, ſignificarunt. Vt autem ille quater citatus non comparuit, iudices illos vt ſibi inimicos exceptione ſummouens, & ad vniuerſalem ſynodum prouocans, illi contumacia viri cõdemnata, epiſcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quàm quòd quater euocatus, iudicio ſe non ſtitiſſet.

Admonitu Theophilo à clero, nemo Conſtantinopoli obuiam eſt progreſſ⁹. Fecerũt hoc Alexandrini nautæ.

Theophilus in ædes imperiales deuertit.

Idem ad Quercũ ſuburbanum Chalcedonis nauale epiſcoporũ conuentũ agit.

Theophilus & monachi à Scetis inter ſe cõciliãtur.
† vel μετανοίαν.
** ἐν ὑποκρίσει.*
** συγχώρησον.*

Ammonij mors. Dioſcori mors.

a Ab inimico Ammonius is præclaram fert laudem.
b Clerus Cõſtantinopolitanus ad ſynodum citatur.
c Eunuchus presbyter: ſed Sozom. eunuchum non habet, Socrates habet.

d Ioannes iudices ſibi inimicos reiicit, ad concilium iuſtum prouocat, per ſe terminantes.

e Imperator Ioannem ad ſynodum ire iubet.
Idem iudicium maturare præcepit. Ioannes a ſynodo tanquã contumaci epiſcopatu abrogatur.

CAPVT XVI.

F PLebs Conſtantinopolitana vbi circiter crepuſculum factũ hoc reſciuit, ad tumultum maximum excitata, atque eccleſiam ingreſſa, cùm quàmplurima alia verba vociferata eſt: tum Imperatorem conuiciis proſcidit, & cauſam eam iuſtiori ſynodo committendam eſſe cenſuit. Eis denique qui ab Imperatore vt illum throno ſuo detraherent, miſsi fuerant, fortiter reſtitit: atque ibi pernoctans, in exiliũ Ioannem abduci nõ permiſit. Porrò Ioannes, ne quid alterius criminis ei impingeretur, quòd vel contra imperialem iuſsionem veniret, vel populum ad ſeditionem commoueret, timens tribus à condemnatione diebus elapſis, poſtquam multitudo circa meridiem diſperſa, alius aliò in domicilium ſuum ſe contulit, illos fallens, ſe eorum poteſtati qui eum abducerent, permiſit: & porta Orientali egreſſus, primùm ad id quod ad Pontos ſitum eſt, ἱερὸν, hoc eſt, ſacrũ

Populus Byzantius Ioãnem in exilium abduci non patitur.

Ioannes propter ſeditionem tertio à condemnatione die in exilium it.

A (ita enim ſtatio nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus eſt. Multitudo hoc moleſtè ferre, grauiter tumultuari, Imperatorẽ perſtringere, nec minus Seuerianum & Theophilum conuiciis proſcindere. Ambo enim inſidiarum illi ſtructarum autores erant: præcipuè quod Seuerianus in eccleſia tũ docens, & condẽnationem Ioannis tanquam iuſtam laudabat: etiamſi nihil aliud criminis eſſet, quam ob rem ita celeriter Ioannes exautoratus eſſet, ſufficere tamen vnũ hoc, dicens, quod ſuperbus & inſolens eſſet. quod alia quidem delicta Deus hominibus remitteret, arrogantibus autem manifeſtè reſiſteret: quemadmodum ſacra teſtaretur ſcriptura. His ab eo verbis dictis, populus magis etiam factũ propter eius indignitatem reprehendit, iramque renouauit. Et tumultu ingẽti commoto, homines neq; in foro, neq; in tẽplis taciti eſſe potuerunt, ſed queſtibus atq; lamentis cum precibus miſtis ad imperialem domum progreſsi, paſtoris reuocationem flagitarunt, eumque videre magnopere deſiderarunt, ex B cuius ore quotidie aureum (vt ita dicam) lac hauſiſſent. Et quod ſæpe fieri ſolet, non pauci qui hoſtili erga eum erant animo, ſententia mutata, ſycophantiis virum eum expeti affirmarunt, cuius paulo antè abrogationem quàm maximè concupiuerant. Proinde plures contra Imperatorem & ſynodum atque ipſos epiſcopos, in primis verò aduerſus Theophilum vociferati ſunt. Latère enim eis cum ſiniſtris machinationibus ſuis, propter multa manifeſta indicia, non potuit. Itaque Auguſta ipſa, populi precibus exorata, & terræmotu qui nocte factus fuerat adducta, viro ſuo perſuadet, vt ſancti viri reſtitutioni annuat: & Briſonne fidiſsimo cubiculario ſuo miſſo, [a] ex Proneto Bithyniæ emporio, ex aduerſo Nicomediæ ſito, Ioannem reduxit, immunem ſe & alienam ab inſidiis contra illum ſtructus eſſe teſtificata: atque inſuper eum de cœtero ſe vt ſacerdotem Dei, liberorumque ſuorum in rebus † diuinis doctorẽ, qui per ✶ diuinum lauacrum ſacri partus cum ea ſocietatem atque communionem inierit, reuerituram eſſe pollicita. Ioannes reuerſus, ſub vrbe, C ad † tanſitum, in regione quæ [b] Mariana dicitur, moratus eſt, neque ante frequentioris ſynodi diſceptationem atque iudicium vrbem ingredi voluit, vt manifeſtò appareret, per iniuriam iniquè ei epiſcopatum ademptum eſſe. Quum autem ad eum modum ingreſſum in vrbem proferret, magis etiam plebs eſt indignata, conuiciis Principes perſtringens. Quapropter tanta ſibi impoſita neceſsitate, oppido quàm inuitus vrbem eſt ingreſſus. Tum nauigantibus Boſporus repletus, & piſcatoriis nauibus mare contectum eſt, & plebs vniuerſa ei ſtatim obuiam prodiit, cereos accenſos ferrens, & pſalmodias ad rem præſentem aptè & eleganter compoſitas concinens, eumque ad eccleſiam produxit, reluctantem admodum, & affirmantem eos qui ſententia ſua ſe iniquè condẽnaſſent epiſcopos, legitimè rurſus, pro eo atque par eſſet, abſoluere debere. Vi autem eum plurima cogentes, in ſede epiſcopali collocarunt, vt pacem populo ex ſuperiore loco annũciaret & precaretur. His rebus ita ex neceſsitate quadã actis, orationem tum quoque ex tempore ad populum habuit, argumentia cum magna gratia appoſitis vſus. Dixit enim, Theophilum per contumeliam D conatum eſſe eccleſiæ ſuæ iniuriam facere: perinde atque rex olim Aegypti in patriarchæ Abrahæ coniuge inſanierit, quemadmodum hoc Hebręorum libri commemorant. Et plebis propenſam alacritatem laudibus proſequutus, beneuolẽtiam quoque Principum erga ſe celebrauit, & multitudinem vt Imperatorem & Imperatricem fauſtis auſpicatiſque vocibus ornarent, adeò excitauit, vt orationem ad finem perducere non poſſet, ſed in dimidia eius parte dicere deſiſteret.

Tumultus plebis commota.

Seuerianus condemnationem Ioannis pro concione laudans.

Idem Ioannem tanquã ſuperbum hominẽ taxat.

Plebs reſtitutionẽ Ioannis ab Imperatore flagitat.

Obtrectatores quoque etiam nonnulli ſententiam de eo ſuam mutant.

Reuocatur ab exilio per Eudoxiam Ioannes.

Ioãnes liberorum Imperialium in baptiſmo ſuſceptor & compater.

† μυκορύγον τῦς θάσ κολπῦ ὄρος τῶ ἱερῶ τοῦ αὐτῶ [illegible]

† ἐν τῷ ἀνάκτω.

Cauſam ſuã legitime cognoſci cupit.

b Ioannes in ſuburbana regione Mariana reſiſtit

Reſtituitur in eccleſiam ſuã Ioãnes.

Abſolui ſe à condemnatione iniqua vult.

Benedictio epiſcopalis.

Oratio Ioannis in reditu ſuo ad populum habita.

Orationis eius ſumma.

CAPVT XVII.

THeophilus in hoc rerum ſtatu conſilij dubius, quamuis propalàm Ioãnem calumniari percuperet, vt qui poſt abrogationem nihilominus epiſcopalibus fungeretur muneribus, facere id tamen non audebat. Certò nanque ſciebat, ſe ea re Principes offenſurum eſſe. Illi enim propter vulgi E motum, Ioannem vt id faceret, per deprecationẽ reluctantem, coegerant. Itaque Heraclidę accuſatoribus quamuis abſentis, iudicium iniuriarũ dedit. Inde enim facilè ſe ad Ioannis abrogationem peruenturum eſſe putauit. Heraclides quidem, vt dixi, non affuit: abſens tamen accuſabatur, quòd per vim quoſdam pulſatos, & catenis vinctos, per mediam Epheſiorum vrbem veluti in triumpho duxiſſet. Porrò quum ✶ Ioannis fautores abſentem reum agi nõ debere dicerent: & qui à Theophili partibus ſtabant, accuſationes Heraclidis admittendas, iudiciumque etiam contra abſentem dandum eſſe contenderent, qui epiſcopali functione indignus eſſet, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Conſtantinopolitanam exorta eſt: & quòd res ad cõflictum peruenit, multi vulnerati, non pauci etiam cæſi ſunt. Proinde Theophilus impetum multitudinis metuens, atque itidem qui cum eo erant epiſcopi, præterquàm qui Ioanni coniuncti erant, Conſtantinopoli profugientes, ad ſua ſe quiſque recepit. Theophilus vnà cum Iſaacio monacho hyeme ineunte Ale- F xandriam venit. Accidit autem vt geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta ſtadia à Peluſio ſitum. Quod autem ibi tum epiſcopus mortuus eſſet, incolæ & ciues in locum eius Nilamonẽ legerunt, virum bonum, & propter virtutem percelebrem, monaſticaque philoſophia pręclarum. Degebat autem ante oppidum paruæ caſæ incluſus, cuius aditum ſaxis obſtruxerat: & quum epiſcopalem dignitatem ſuſcipere detrectaret, Theophilus ei, vt à ſe conſecrationem ſuſciperet, ſuaſit. Poſtquam verò eum ſæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, ſi ita placet, ô pater, quod conſtitueris facito: me autem hodie res meas agere atq; diſponere ſine. Vbi poſtridie Theophilus ad eum venit, pro eo atque inter eos conuenerat, & fores aperire iuſsit, Nilammon: Agè verò, inquit, Deo primùm precationem offerãmus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitã finiit: idque tum Theophilus, & qui cum eo foris ſtabant, ignorabant. Atque vbi plurima diei pars præteriit, & clamorem eorum Nilammon non

Ioannes inuitus epiſcopalibus officiis fungitur.

Theophilus iudicium dat aduerſus Heraclidẽ Epheſinum abſentem.

Actio iniuriarum.

✶ Sozo habet, Ipſius Heraclidis fautores.

Tumultus propter id iudicium inter Alexandrinos & plebẽ Conſtantinopolitanam.

Theophilus ſe cum ſuis ſubducit.

Apud oppidũ Geras Nilammon monachus epiſcopus legitur.

Nilammon electiони non aſſentitur.

Theophilus illum epiſcopum conſecrare vult.

Ante conſecrationem inter precandum Nilammõ moritur.

A exandiit,reuolutis ab oſtio ſaais, mortuum illum repererunt:eumque,ſicnti conuenit, coopertum atque compoſitum magnificè ſepelierunt. Super ſepulchro eius ciues precarotiam domum condidere,obituſque eius diem ad hoc vſque tempus feſtum læti peragunt. Ita Nilammon mortem oppetiit:ſiquidem mors dicenda eſt,quam ſibi ipſi potius precibus votiſque eaopranit,[a] quàm vt epiſcopus fieret, indignum ſe ea dignitate propter modeſtiam & ſummiſsionem animi eſſe ratus. Verumenimuerò rebus his ita geſtis,[b] Theophilus ab omnibus damnatus eſt:qui hominum erga ſe odium eò etiam magis auait, quòd ruſum citra diſsimulationem,reformidans, libros Origenis eos in manibus habebat, qoos paulo antè cõdemnauerat. Et interrogatum aliqoando à quopiam,cur quæ antea abolenda iodicaſſet, ſcripta rurſum verſaret:reſpondiſſe dicunt, Origenis Incubrationes prati inſtar eſſe,qnod varios & bene olentes floresproferat. Quapropter ſe ſi quid in eis fructuoſum reperiret, colligenrem decetpere: ſi
B qnid autem ſpinoſum ſe ei offerret, id auerſati,& tanquam pernicioſum prætetire, dixit. Hoc ſic Theophilus fecit,non ſatis Solomonis ſecum reputans dictum,quòd verba ſapiẽtum tanquam † boum ſtimuli ſunt, aduerſus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationum & veritatis ſtimulos ſentire contigit. Quas ob cauſas,in immenſa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioannes Conſtantinopolim reuerſus,in eum amorem & gratiam populi peruenit,vt cupiditate eum è throno ſuo docentem videndi,magis atq; magis accẽſi flagrarent. Cõuenerunt autem eò propè ſexaginta epiſcopi,qui irrita eſſe quæ in Quercu acta fuerant,ſanxerunt,& Ioannem epiſcopatum nihil metuentem retinere iuſſerunt. Ita deinceps epiſcopalia munia obiens, clerum conſectabat, allaque peragebat qoæ epiſcopum exequi fas eſt, eccleſiam quãoprimè adminiſtrans. Quo tempore etiam Serapionem,propter quem multorum in eum odium maximè accenſum fuerat, Heracleæ in Thracia epiſcopom
C fecit.

Sozo. lib. 8. cap. 9.

a Profectò enim indignum eſt ſacerdotio, niſi fuerit ordinatus inuitus l. ſi quenquã C. de epiſc. & cler. Inuiti olim ſancti viri fiebant epiſcopi.

b Theophilus malè audit, quòd libros Origenis à ſe dãnatos legat. Theophilus libros Origenis prato aſſimilat.

Socr. lib. 6. cap. 12.

† βόυκεντρα.

Publicum hominum in Theophilum odium. Commune omnium in Ioannem amor. Sexaginta epiſcopi Conſtantinopoli congregati, Theophili acta aboleñt. Serapion Heraclea epiſcopus.

CAPVT XVIII.

NOn longè pòſt bellum aliud aduerſus Eccleſiam rurſum motum eſt, ab huiuſmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna ſub nomine Eudoxiæ Auguſtæ in meridionali parte eccleſiæ,pro magni conſilij curia, in ſublimiore loco chlamyde amicta ſtabat (non adeò ꝓpè,neque adeò longè à templo cui Sapientiæ nomen eſt.) Latior enim intercedebat via. Ad hanc planſua & ſpectacula publica ſaltationum & mimicorum ludorum, ingenteſque clamores edebantur. Ioannes autem cum eccleſiæ contumelia hæc fieri arbitratus, ſolita libertate dicẽdi ſua excitata, auream linguam aduerſus eos mouit, qui lodicris eiuſmodi nauabant: atque in concione quadam vebementer eſt in eos inuectua. Imperatria autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rurſum in ſe contolit: & ira percita,ſynodum aliam cogi quamprimùm curaoit. Ioannes porrò vbi id ſenſit,tantum abeſt vt
D verba ſua retractarit, vt apertius etiam in eccleſia alia proloqoutus,ad iram illam accenſus ſit,quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum haboit,eiuſmodi eam veibis exorſus: "Rurſum Herodias furit, rurſom turbas ciet, "rurſum ſaltat,rurſum Ioannis caput in diſco eaci- "pere feſtinat. Arq; illud inſuper in Homilia quadã "ſempiterna memoria dignũ vſurpanit verbũ: An non ſemper ἐνδοξίαν,hoc eſt,verã gloriã odi: ἀδοξίαν autem,hoc eſt,infamiam dileai? De Ieſabele & ſacerdotibus turpitudinis biſtoriam inſuper adducens. Quod vbi ad aures Eudoaiæ peruenit, magnopere animum eius ira accendit. Breue interceſsit tempus,& quum alij pleriqoe epiſcopi,tum Leontius Ancyræ minoris Galliæ, Ammonius Laodiceæ in Piſidia, Briſſon Philipporom Thraciæ,Acacius Berrœæ in Syria, & nonnulli alij antiſtites affuere: apud quoa cauſa prior renouata eſt. Ioannes autem magnum obtinens animum, petiit, vt de criminibus in mediũ productis quæ-
E reretur. Et iam natalis Chriſti feſtus dies inſtabat, atque Imperator de more ſuo priſtino in eccleſiam non venit: & Ioanni denunciauit,non prius ſe in eius conſpectum venturum eſſe,quàm ille ſe de obiectis criminibus purgaſſet. Porrò vbi Ioannes ſe alacriter ad dicendam cauſam, quicunque eum accuſaret, exhibuit, aduerſarij eius timore capti, criminari eum auſi non ſunt. Et epiſcopis viſum non eſt,denuò eum in iudicium trahere, cui qualicunque de cauſa thronus antea eſſet ademptus. Et quum de rebus aliis inquirere ſuperſederunt, tum vt de eo ſolo cauſam Ioannes diceret poſtularunt: Cur poſt abrogationem eius, ſynodi decreto & autoritate non intercedente,ipſe ſibi epiſcopatum contuliſſet,thronumque inuolans conſcẽdiſſet. Atque vbi Ioannes ſuffragia ſexaginta, qui cum eo communicauerant epiſcopotum prætendit,Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere,erant,ô Ioannes,qui te condemnarunt. Et accedit,qui hoc fieri prohibet, epiſcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non Eccleſiæ, ſed Arianorum eſt canon, qui quum Antiochiæ aduerſus ὁμοουσίου
F conſubſtantialis fidei profeſsionem decertarent, & Athanaſio per ſycophantiam circumuento,eccleſiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem veriti,canonem iſtum ediderunt: hoc præcipuè magno ſtudio agentes, vt ea quæ ipſi contra illum inſidioſè machinati fuerant, ne ſcilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in diſquiſitionem non vocarentur. Contra hæc verba illi quum nihil dixiſſent, condemnationis ſententiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito,conuentus in eccleſia amplius non egit,ſed in epiſcopali domo tacitus permanſit. Quadrageſimæ verò diebus exactis, ipſo magni ſabbati die, miſsis ad Ioannem qoibuſdam, Imperator ei, vt de throno tandem à duabus ſynodis ✶[a] exautoratus deſcenderet,ſignificauit. Ibi magnus ille vir: ✶[b] Ego,inquit, à Seruatore ad epiſcopale munus vocatus, thronum nõ relinqoã. At ſi tibi,ô Imperator,hoc ita viſum eſt,vi me inde deturba. Illi verò,ne graue quicquã rurſus acciderer metuentes,

Argentea Eudoxiæ ſtatua pro diuina Sapientiæ tẽplo Varij generis ludicra apud hãc fieri ſolita. In ea inuehitur Ioannes Eudoxia irata fuit.

Liberrima Ioannis commonitio in Eudoxiam vocis.

Cogitur epiſcoporũ aduerſus Ioannem conuentum nouum.

In conciliabulo iſto Ioannes condemnatur.

Criminis loco ei obiectũ quòd poſt exautorationẽ ſuam,ipſe ſibi epiſcopalem dignitatem autoritate propria vendicaſſet.

Canonem Arianum Ioannes refutat.

Ioannes epiſcopali adminiſtratione ſuperſedet.

✶ a Idem verbũ vſurpauit Ambroſius apud Valentinianum iuniorẽ lib. 12. c. 19. Therma Cõſtantiana.

b Epiſcopalis Ioannes ad Arcadium

✶ [illegible]

...tur, ad martyrium obeundum parati.

A tum quidem eum io dnmicilio maoere paſsi ſuot. Quum autem ipſe ibi quietè ageret, qui partium eius eraot, ab ecclufia, vode eiecti fueraot, ſecedẽtes, ſerias Paſcbales io publico lauacro, cui Conſtaotiaoum uomeo eſt, celebrarunt. c Cum quibus epiſcopi multi, & presbyteri, aliique eccleſiaſtici ordinis, ab en tempore variis in lncis coouentus agentes, Ioanoitę ſunt cngnominati. Sacra verò ea nocte, quam luculentus Paſchæ feriarũ dies conſequitur, Imperator epiſcopis coouocatis, quid facto npus eſſet, & ao ea quæ ſic gerereotur, Deo placita eſſent, ioterrogauit. Qui vno ore ſimul omnea exclamaruot: In capita ooſtra abrngarin ſeu coodemnatio Ioannis reduodet. Sectatores porrò Inannis in eo qund diximus lauacro illuſtrem reſurrectinnis Cbriſti ad lucernas petageotes cnnuentum, perquàm grauiter à Ioannis ioimicis, diſſolutiſque & improbis quibuſdam, qui eos aggreſsi fuerant, ſuot accepti. Qua de re quid opus eſt dicere, quum eã eius ipſius aurea lingua accutatiſsimè commemorare liceat? Qui enim ge-

Ioannis ſectatores ab Eccleſia ſeuocati, ſunt ſibi conuentus egere, Ioannitæ appellati.

Ioannitæ in publico lauacro peruigilium Paſchale agentes, ab aduerſariis male accipiuntur.

B oeroſè ea mala pertulit, verè quoque ea referet. Igitur ad Innocentium vrbis Rnmę epiſcnpum, de rebus ſuis ſcribens, hæc quoque addit.

CAPVT XIX.

Querela Ioannis ad Innocentium Rom. epiſcopum, quomodo ſit ex eccleſia Conſtantinopoli. ſint uelli.

QVomodo verò tandem quæ ſic acta ſunt, & tragœdiam omoem loogè ſuperant, explicem? Quæ nratin ea recenſeat? Quæ aures ſioe horrore excipiant? Quum enim nos ea quæ aotea diximus, prætenderemus, militaris manus cooſertim ipſo magni Sabbati die iam ad veſperam vergeote, io eccleſias irrumpens, clerum omuem vna nobiſcũ per vim * eiecit, & armis baptiſterium circumuallatum eſt, & mulieres eo tempore in ædibus ſacris prnpter baptiſmum veſtibus depnſitis, nudæ, præ timnre grauis eiuſmodi impreſsinois prnfugere: oeque eis honeſtum ſuum habitum, qui fœminas maximè decet, ſumere, ſeque amicire permiſſum eſt. Multę verò vulneribus etiam acceptis

C expulſæ ſunt. Lauacra ipſa ſanguine repleta, & ſacri latices purpureo ſanguinia cnlnre infecti. Verũm ne in hoc quidem erumna hæc cnnſtitit. Sed vbi † ſanctum repnſitum eſt, eò milites iogreſsi: quorum nnnnulli, ſicuti accepimus, Chriſtianis ſacris initiati ooo erant, peoitius omnia perluſtraruot: & ſanctiſsimus Chriſti ſanguis, in tanto ſcilicet tumultu, in eorum qui dicti ſunt, militum veſtimeota effuſus, omoia deoique perinde atque in barbara captiuitate per audaciam acta ſunt. Plebs ad ſnlitudinem eiecta, & populus vniuerſus extra vrbem egit. Eccleſiæ in tanto die feſto vacnæ hominibus fuere: ac plures quàm quadraginta epiſcopi nnbiſcum communicantes, vnã cum pnpulo & clero prçter cauſam omoem pulſi ſunt. Vlulatus & luctus paſsim io domibus & ſolitudinibus auditi, & quæuis vrbis pars calamitatibus hiſce repleta eſt. Nam propter immenſam iniuriæ tantæ immanitatem, ooo ſolum qui eam ferebãt,

† ὅπου τὰ ἅγια ἀπέκειντο. Vtraque ſacra eucharistiæ ſpecies in loco ſacratiore templi ſeruata.

Luctus vbique, pauor, & plurima mortis imago.

* *Tempore Paſchali præcipuè olim Catechumeni baptiſabantur, per hebdomadam totam, ſicuti & per ſeptimanam Pentecoſtes. Beatus Rhenanus hoc obſeruauit, in Tertul. annotationes ſcribẽs: & teſtantur hoc nũc quoq; cãtilenæ ſolẽnes, hymni, & precationes eccleſiæ.*

D verumetiam qui nihil tale ſuſtioebant, onbiſcum doluere: oec qui ooſtræ opinionis ſuot mndò, ſed etiam bæretici & Iudæi, & Græcæ ſuperſtitionis cultores, noo aliter quàm vrbe vi & atmis capta. Adeò in tumultu & turba & planctu eraot omnia. Atque hæc quidem audaciſsimè, prçter voluntatem & ſenteotiam piiſsimi Imperatnris, onctu ſuut acta, epiſcopis procurantibus, atque in locis omnibus militarem maoum ducentibus, & belligerantibus: quos nun puduit campiductores prn diacnnis aoteambulooes habere. Die pnrrò exorta ciuitas tnta extra muros ſeceſsit, ſub arbnribus & io ſyluis, veluti nues diſpſæ, ſerias Paſchales celebrãtes. Hçc aurea illa lingua Cçterũ eiuſcemndi fructũ ipſo Paſchæ ſeſtn die booi illi paſtores, qb[9] animarum cnra & præſectura credita eſt, ei qui à mortuis reſurrexit, nbtuleruut. Quid verò p̃terea factũ? Mandata paſsim diuulgata, quibus pnpuln Inannis oomine & cõmuoione interdicebatur: q̃ ſauè longè diuerſum habuere exitum. Plurimùm naoque ens qui affligebantur, confirmabat, quæ videlicet Dei lex & conſtitutin eſt, & eiuſmndi

Excuſatur Arcadius. Culpa omnis in epiſcopos tyrannicos.

Interdicitur populo nomine & communione Ioannis.

E tempotibus diſpnſitinne quadam præcipuè exercetur. Quaprnpter & eccleſiæ ipſæ, & enrum qui Inãni cupiebanr numerus, in hnras augebatur, & incremeotum maximum ſumebat.

Ioannitarũ verò numero magis etiam magiſque augetur.

CAPVT XX

VBi autem Peotecoſtes dies aduenit,[a] epiſcopi rurſum Imperaturẽ adierunt, eumque verbis hiſce ſuot aggreſsi.[b] Tibi quidem bumanotom negociorum adminiſtratio à Deo, nobis autem eccleſiaſticarum rerum procuratio commiſſa eſt. Itaq; ne tu vel ſacerdntibus ſacer magis, vel cannnibus rectinr & æquabilior eſſe velis: ſed nnbis epiſcopis Dei, talium rerũ cura cede. Diximus enim antea tibi, & nunc iterum repetentes dicimus, in capita nnſtra coodemnatinoem Inannis redundare debere. Quaprnpter te cooſiderare çquum eſt, ne vnum bnminem defendeos, non exiguam multitudinem perdas. Hçc vbi dixero, cnnfeſtim ille ad Aotiſtitẽ miſit, qui ei indicarent: Accuſatores tui

a Epiſcopi ab Arcadio petunt, vt Ioannem exterrem vrbe faciat.
b Diſcreta ſunt politica & eccleſiaſtica munia.

Epiſcopi propter Ioannis condemnationem ſuppoſitos iterum diris deuouent.

F propter iudicium tuum, quomndocuoque ſe id habeat, & condemnatiooìs tuę ſententiam, capita ipſi ſua deuooerunt. Proinde cauſa tua Deo cnmmiſſa, ab eccleſia diſcede. Qui hnc rei eſt, virorum omnium leuiſsime, & ad imperium adminiſtrandum ioeptiſsime atque incõſideratiſsime? Vbi eſt priſtinum illud ſtudium tuum, & ardnr, quam tũ nbtinuiſti, qum ex ipſa Aotiochia virum taotum euocaſti, eique Eccleſiam Cbriſti regendam attribuiſti? cuiua ooo ſolum doctrioam, verumetiã virtutem plurimam expertus ſatis es? Tantum igitur, & tam auimo tun charum virum, temetè adeò eccleſia eiectum, exilio mactas: Eccleſiam Chriſti rectore tanto orbans? cum quo, iuxta diuinum Paulum, vt comparetur, vniuerſus mũdus dignus ooo eſt? Sedenim te quoque mulier ſeduxit, miſetandumque io modum faciles aures tuas ritillandn decepir. Quemadmodũ enim Eua per ſerpentem, primn geoeris noſtri autori: ſic & tibi per ſodalitatem bonorum iſtorum epiſcopnrum, illa clàm venenum immiſit. Hæc vbi magnus illu

Expoſtulatio cum Arcadio.
Arcadius Ioannem ab eccleſia diſcedere & exulare iubet.

Eccleſia angelus.

A audiuit, nõ degenerem ſe exhibuit, ſed virum pręcipuè eſſe oſtendit. Cum epiſcopis enim qui cum eo erant, in diuinum ſacrarium ingreſſus, vbi angelo Eccleſiæ, quæ opus erat, commendauit, & ad illos quę conueniebat, proloquutus, & vt conſtanter fidem retinerent eos cohortatus eſt, ſecum ipſe, quomodo abſque tumultu vrbe egrederetur, diſpexit. Iam enim multitudo confluebat, vt eo viro orbaretur, haudquaquam commiſſura. Iumentum igitur quod conſcenſurus erat, Occidentali porta abduci iuſsit, ipſe autem Orientali exiit. Epiſcopos portò & ſacerdotes, qui ad eum conueniebant, plorantes atque lugentes admonuit, ne ſpiritum eius affligerent, ſed res præſentes boni conſulerent, nec ab eccleſiis diſcederent. Per + multas tribulationes parandum eſſe regnum cœlorum, docens. Atque ibi ex illis ſermonem eius excipiens quidam: At, inquit, ſi in magiſtratibus eccleſiarum permanſerimus, neceſsitas nobis, vt cum eccleſia tibi aduerſante communicemus, & condemnationi tuæ ſubſcribamus, incumbet. Tũ

Diſceſſus Ioannis ex vrbe Conſtãtinopolitana. Extrema eius ad epiſcopos & amicos mãdata. † διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τῶν οὐρανῶν δεῖ ἡμᾶς πρ...ἐισελθεῖν βασιλείαν.

B magnus ille, maius quiddam quàm pro hominis captu cogitans, & occaſionem ſchiſmatum & diſſidiorum in eccleſia præcidens, voce ſummiſsiore ſubintulit: Vt quidem cum aduerſariis meis cõmunicetis, concedendum vobis eſſe duco: vt autem abrogationi meæ calculum veſtrum adiiciatis, non permitto. Nullius enim rei, cur condemnatione dignus ſim, mihi conſcius ſum. Hæc proloquutus, in ſacrum baptiſterium ingreſſus eſt. Atque vbi ad beatam Olympiadem, eiuſque ſectatrices peruenit, vehementer propter orbitatem & abitionem eius plangentes, conſolatus illas eſt, eaſque ſe amplius non viſuras eſſe prædixit. Aliiſque plurimis verbis inter feſtinandum congeſtis, poſtremò & illa addidit: Hoc à vobis, inquiens, poſtremo loco peto, ne quid de ſolita veſtra circa Dei templum, cui aſsidetis, aſsiduitate & fide remittatis. Et quicunque thronum hunc conſcenderit (haudquaquã enim Eccleſia epiſcopo prorſus carebit) vt ei ipſi non minus atque mihi capita veſtra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus veſtris memineritis. Talibus verbis dictis, O-

Valedicit ſanctæ Olympiadi, & ſanctimonialibus eius.

C riẽtali exiuit porta: nihil aliud queſtus, quàm quòd iniquè contra leges per vim expelleretur, iudicio videlicet ſibi denegato, quod legibus, adulteris quoque & homicidis & maleficis daretur. Cæterùm ad mare deductus ſoluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhauſtum ſapientiæ pelagus traiecit: atq; inde iter ceptum proſequutus eſt, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani, ad os Ponti, in ſolitudine ingenti ſitum (* ô vindicta & lex Dei) impiè abductus, Imperatoris literis ad eum locum inhabitandum condẽnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucuſus fuit. Inſidiatorum verò eius manus ſecum ipſa reputans, populum Dei qui in eccleſia erat, ſi factũ id reſciſceret, rurſum illum proſequuturum, vimque adhibiturum, & viro magno vt rediret, perſuaſurum eſſe, alius alium præueniendo, templi poſtes clauſerunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, quique extra templum circumcirca ſtabãt, rem eam cognouerunt, partim quidem quàm potuerunt celerrimè ad mare, comprehẽſuros ſe eſſe bonum paſtorem exiſtimantes, properarunt: partim verò timore perciti, fugerunt, ſeditionem

Queritur Ioannes iniquè ſibi iudicium legitimum eſſe denegatũ. Ioannes Cucuſum ad exilium condemnatus.

** ὢ δίκη καὶ νόμος θεοῦ.*

Trepidatio tumultuoſa multitudinis.

& tumultum grauem, Imperatoris etiam irã me- D tuentes. Qui verò ad templi cuſtodiam conſtiterant, magis etiam magiſque exitus ipſos, ad quos multitudo aliis alios inter ſe protrudentibus confluebat, obſtruxere. Et vix tandem ingenti & aduerſa repreſsione turbatum, à tergo poſtibus imminentium, quarundam etiam ſaxis fores cõſtringentium, magna violentia, ædes ſacrę apertę ſunt, & populus confertim ad mare percurrit. Poſtquàm verò illum ibi conſequuti non ſunt, ſed in mari fluctus multa celeritate ſecantem viderunt, & armati quidã ex Imperatoria cohorte ibi præſto fuere, qui modis molitionibuſque omnibus hominum impetum inhibebant, illi veluti re deſperata, vitam potius quàm illum amittere optauerunt. Atque vbi orbitatem ſuam & boni paſtoris abitionem vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœſti atque flentes, quantum oculis conſequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in vrbẽ ſunt reuerſi, cum eo planctu, quem nemo vnquam à ſeculo hominum vel vidit vel accepit. E

Populus ad mare procurrit.

Summus eius planctus & luctus.

CAPVT XXI.

ILlud portò luctu conturbatus parum abfuit quin præterirem, quod paulo ante diſceſſum Ioannis ſeu potius in ipſo diſceſſu eius ſactum certo argumento manifeſtoque indicio eſt, cùm improborum illorũ malitiæ & iniquitatis, tum diuinæ de magno illo viro curæ atque prouidentiæ. Malignum namque conciliabulum illud, quandoquidem cædem etiam eos ſuper alia facinora patrare oportebat, ſeruum presbyteri cuiuſdam Elpidij nomine, quinquaginta aureis dextra eius conducta, ad cædem ſancti viri ſummiſerunt. Cuius quum accelerati ad epiſcopalem domum curſus cauſam quidam ei forte obuius requireret, eumque vt potuit retineret: ille nullo reſponſo dato, ſtatim hunc enſe tranſuerberat: deinde alterum quoque iugulat, qui ad primi illius ictum exclamauerat. Tertium inſuper confodit. Et quum, ſicuti fieri ſolet, tumul- F tus & vociferatio exorta eſſet, ille tamen violenter effugit: multiſque eum perſequentibus, atque clamoribus ſigniſque denunciantibus, vt percuſſor in fuga exceptus comprehenderetur, ex balneo quidam poſt lotionem caſu quodam progreſſus, hominem comprehendit. Verùm & hic quoque confeſtim pugione ictus concidit, & mortuus eſt. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circumdedit, captus eſt, in Imperialem domum eum illa abduxit. & cùm ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odiſſent eſſet, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxiſſent, pœnas ſumendas eſſe flagitauit. Præfectus verò hominem ſuſcepit, veluti ad ſupplicium eũ conſeruaturus, clamoremque plebis compeſcuit. Alius quoque dæmonio agitari ſe aſsimulans, pugionem manu tenens ad cædem ſancti viri ſe parauit: ſed ſcelere nondum patrato comprehẽſus, tanquam ad flagitium id mercede conductus, ad præfectum itidem abductus eſt. Priuſquam autẽ tormenta illi adhiberentur, Ioannes miſsis qui cũ eo erant epiſcopis, ſupplicio eũ exemit, quòd neminem

Percuſſor Ioannis ſubornatus.

Plures cædes percuſſor patrat.

Alius item percuſſor ſubornatur.

Hunc ipſum Ioannes à ſupplicio liberauit.

A minem ſua cauſa pati quidquā vellet. accidit quoque aliud quiddā, quod ſanè prouidentiæ Dei factum extitit, miniſtri autem eius eſſe viſum eſt. id hic ad terrorem & commotionem hominū præcipitanter audacium & temerariorum, quantum potero exponam. Eo namque die quo magnum eccleſiæ ſidus veluti occidens, in exilium abijt, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux conſidens coruſcauerat, à nemine coniectus, emicans derepentè per ſacras catenas in ſublime prorepſit, & eccleſiam ex omni parte carpſit, eamque prorſus percurrens depaſtus eſt: deinde tecto quoque conſumpto, ad tergum ſacrarum ędium conuerſus, & vehementi violentoque inde vento exceptus, proximam meridiem verſus Senatus curiam, quanuis longiuſculè diſsitam, inuaſit. Cernere erat rem diuinam ferè, & valde admirandam. Flamma nanque veluti animata eſſet, ædificia quę in medio erant præteriens tranſiliit, ne videlicet proxima quæque carpendo, humanum id quiſpiam factum eſſe putaret. Tribuſque horis opus tātum, quod longo duraſſet tempore, materia quidem longè precioſiſsima, forma autē multo pulcherrima conſtructum, ad excidium vergens conflagrauit. Porrò incendium hoc proſerpens, ędificiis omnibus in circuitu conſumptis, [a] ab ædicula ea ſola ſe abſtinuit, vbi ſacra vaſa ſunt aſſeruata. Ac ne id quidem abſque diuino numine factum eſſe puto, vt ne calumniatoribus occaſio eſſet, ſacrarū rerum iactura inſignem ſycophantiam ſuendi, virumque ſanctum per reprehenſionem carpendi. Flāma quæ circiter crepuſculum graſſari cœperat ad auroram vſque, & vlterius progreſſa, materiam quæ reliqua adhuc erat, occupauit & combuſsit.

Incendium eccleſiæ, quū Ioannes in exilium iret.

Senatus curia quoque conflagrauit. Ex Ioannitis autē quidam eo ipſo die eccleſiam incenderunt. Socrates lib. 6. cap. 18. Aduerſarij Ioannis incendium hoc in ſectatores eius retorſerūt. At illi contra factū in aduerſarios regeſſerūt. quaſi eos vnà cum eccleſia cōburere voluerint. Sozo. lib. 8. c. 22.

a In templi conflagratione ſacrorum vaſorum ædes intacta permanſit. Perſequutio Ioannitarū, velut ipſi incendij talis autores fuiſſent.

B

CAPVT XXII.

SEdenim homines peruerſi, quum id quod æquum erat coniicere atq; intelligere inde deberent, occaſione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati ſunt: atque in eos, velut illi graſſati incendium id excitaſſent, grauiter animaduerterunt: multóſque epiſcopos, nec paucos C ſacerdotes & clericos, alioſque item qui in Ioannis partibus erant, & cum eo vrbe exierant, ſtatim comprehenſos, Chalcedone in vincula coniecerunt. Alij porrò in vrbe paſsim obambulantes, ſi quis eis vt Ioannis ſtudioſus indicatus eſſet, eum quoque citra moram rapuerunt, atque cuſtodiæ mandarunt, & vt anathematé virum ſanctum feriret coegerunt. Alios autem quibus eccleſia malignantium exoſa erat, exilia, bonorum confiſcationes, neces & tormenta varia diſiunxerunt. Erāt autē iſti, epiſcopi & ſacerdotes, & monaſticę philoſophiæ ſectatores. Oportebat etenim paſtore bono impiorum manibus tradito, oues quoque diſpergi, & earundem cum magiſtro ærumnarum participes fieri. Itaq; alij cuſtodias ꝓximas cōpleuerunt: alij in vlteriorem miſsi continentē, vaſtū traiicere mare, inſulas inhabitaturi, quum quidem multis prius tormentis eſſent affecti. Quę verò illis in ꝓfectione aduerſa acciderint, quænā oratio tragicis verbis expoſuerit? Feris enim & improbiſsimis cōmiſsi hominibus, crudeliter & inhumaniter ab eis ſunt tractati: neque eis quapiā in re eſt parſum. Et nonnulli quidē præter cōmiſerationē D omnē in via ita tractati ſunt. Nonnulli verò ſine amiculo clitellarum inſtar nudis iniecti ſunt mulis, haud aliter quàm hoſtiæ aut victimæ in caput deorſū verſum ſublati. Deſpicientiā verò, cōuicia, ludibria, graues ſannas, illuſiones, quæ acrius animum penetrāt, aut plagas, & alternata flagra, quę mortē optabiliorē reddidere, quæ verba ſatis expreſſerint? Et ꝙ in horū pudore & infamia ſibi delicias facerēt, in lupanaria, atq; alia fœdiſsima domicilia, & non inhoneſtas ædes diuerterūt, aliíſue idoneis locis hos incluſerunt, execratione pleni homines. Quæ tamen parua prorſus & pro nihilo potius iſti habuere, quàm vt à Ioannis partibus ſeiungi ſe paterentur. Quod ſi nonnulli eorū ꝓfugere potuerūt, nihilominus, ipſi à ſeipſis pœnas ſumpſerūt, ad loca ſola inuiaq; & extremas ad oras ſeipſos condemnantes. Cum feris quippe illi q̄ cum hominibus tā agreſtibus & truculētis, habitare maluerūt. Eiuſmodi iniuriā ſeu iniquitatem ſummopere Europæ deteſtati ſunt epiſcopi. Nam ab eorum qui talia admiſerant cōmunione diſcreti, in partibus cōſtituere. Illyrici quoq;, & plurimi E in Oriente epiſcopi, factionis Ioannis fuerunt, eccleſiæ autem corpus nō diuiſerunt. Et magno hoc patre defuncto, epiſcopi Occidentales non prius Aegypti, Orientis, Boſpori, & Thraciæ epiſcopos ad communionem ſuam admiſerunt, quàm nomen diuini illius viri in mortuorum epiſcoporū catalogum retulere. Sed neque Arſacium ſucceſſorem eius vel compellatione ſola dignati ſunt. Quin & Atticum, qui Arſacio ſubſtitutus eſt, & legationes multas ad eos miſit, ſæpéque per pacificationem conciliari eis ſtuduit, longo pòſt tēpore ſuſceperunt, vbi magni viri nomen ſacris tabulis inſcripſit. Sicuti paulo pòſt dicemus.

Ex Ioannis ſectatoribus quidam in exiliū miſsi, & grauiſsime tractati.

Ioannitæ quidam in ſolos profugerunt locos.

Aegerrimè tam indignitatem tulere epiſcopi occidentales.

Ioannis nomen in epiſcoporum albū relatum.

CAPVT XXIII.

EO tempore maximo excitato motu, quoniam plebem quietam deinceps per ſeditionem nihil moturam eſſe conſtabat, vrbis præfectus Optatus publicè pro tribunali de incen F dio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quęſtionem exercuit, multoſque eo ſub prætextu grauiter torſit. Quod enim ſuperſtitionem Græcam profitebatur, in noſtris malis veluti delicias conſectans, & eccleſiaſticis cladibus illudens, caſu eo delectabatur, & presbyterum quendam cui nomen erat Tigrius, arripuit: eique veſtibus detractis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eo vſque hominem excarnificauit, donec articuli eius ſoluerentur. Manibus enim pedibuſque arctè vinctus, quàm maximè fieri potuit, diſtentus eſt. Tigrius verò iſte genere barbarus quidem & eunuchus non ab ipſa natiuitate fuit. Et quoniam in herili domo, pro eo atque debuit, ſeruitutem ſeruiit, præclariorem quàm pro ſerui captu laudem ſibi comparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modeſtiam, multo intercedente tempore ad presbyteri euectus eſt dignitatem. Erat nanque moderatus admodum, & æquabilitate vitæ inſignis. Erga indigentes, ſi quis alius, & ipſe valde commodus, & in hoſpites qui ad eum diuertiſſent, benignus.

Optatus vrbis præfectus quæſtionem crudeliter de incendiarijs habuit.

Presbyter eunuchus. Tigrius ex ſeruo presbyter, grauiſsime eo nomine tortus.

Egregia presbyteri laus.

Eutropius lector quoq; veluti incendiarius excarnificat.[a] ¹Σοῦδας ca. [illegible] Eutropius in carcere expirat. Siſinij epiſcopi Nouatiani ſomnium de Eutropio.

A Deinde Eutropius etiam lector productus eſt, cũ quaſi incendiarius per indices delatus fuiſſet. Et primùm quidem + hoiis diſtétis ſępius tortus eſt, poſtea autem ei ſuſtibus & clauis uſſa comminuta, vngulis deinde membra, latera, & maxillæ concisæ, poſtremo flammã accenſam inferioris corporis partibus is excepit. Atque vbi nihil eſt conſeſſus, poſt eos qui dicti ſunt cruciatus cuſtodiæ incluſus eſt, quum iuuenis & tenero maximè corpore eſſet. Vbi etiam correptis putredine mẽbris, breui vitam finiit. Verum enimuerò graue mihi non fuerit, ſomnium quoque quod de eo accidit, hiſtoriæ huic attexere. Siſinio nanque epiſcopo dormienti, aſsiſtere viſus eſt vir quidam forma & proceritate illuſtri, habitu etiam honeſto & graui, ad ſanctiorem ſacrificij aram templi, quod Stephano protomartyri dicatum eſt. Conſternata verò admiratione mente eum eſſe apparuit, quòd viros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totam perambulauerit vrbem: & quòd in tanta proborũ hominum penuria ſolus præclarus eſſet Eutropi- B us. Hac viſione propter nouitatem rei Siſinius ad ſtuporem redactus, celeriter conſurrexit: & cuidã presbytero, qui ſub eo erat, ſomniũ expoſuit: eundemq́ue per vrbem circumeuntem, ſi alicubi Eutropius quiſpiam adeſſet, inquirere iuſsit. Atque ille coniectura ductus, eum confeſtim eſſe dixit, qui nuper diutiſsimè illata in quęſtione ſibi à pręfecto tormenta fortiter pertuliſſe ferebatur. Et in ipſo carcere diligenter, ſi quis ibi Eutropius nomine eſſet, inquiſiuit: quem vbi inuenit, colloquutus cum eo, & Siſinij ſomnio commemorato flens, vt pro ſe precaretur, ab eo petiit. Hæc de Tigrio & Eutropio.

CAPVT XXIIII.

De ſancta Olympiade diaconiſſa.

IN hiſce eccleſiaſticis calamitatibus virilis admodũ animi ſpecimen exhibuit beata Olympias, diaconiſſa, quæ vel ſolo nomine ſatis eſt clara & manifeſta. Facerem verò hiſtorię huic iniuriam, niſi eius quoque res C referrem, cuius ſemel iam atque iterum mẽtio eſt facta. Sed laxanda venit oratio, vt nos virtutibus quoque eius oblectemus. Genere ipſo parentibus præclaris orta fuit, diuitiis, formæ venuſtate, & omnibus vitæ ornamẽtis perquã illuſtris. Et collocata quidem illa viro in matrimonium eſt, non tamen prorſus virginitatis cœlibatu orbata. Viginti nanque menſibus in coniugio cum illo exactis poſtquam illum ei mors ademit, quanquam ea eſſet ætate, vt ſecundas non dehoneſtaret nuptias, pudicitiam tamen complecti, atque in ea per vitã omnem acquieſcere maluit. Et cum Imperator eam ad cognatorum ſuorum connubium alliceret, præmiaq́ue & honores conuenientes deferret, nihilominus tamen illa perſequendum ſibi eſſe quàm maximè iuxta eccleſiæ conſtitutiones philoſophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiauit, alieniores eas eſſe à præſtantibus nobilitate fœminis rata. Et quum abſtinentiæ ſe non cibi tantum, ſed & ſomni, & craſsiorum materiæ affectionum ſeu perpeſsionum dediſſet, tam accuratè corpus exercuit, vt adminiſtro illo, non inſidiatore vſa ſit: pudicitiam verò non modò in contactu quorumcunque ſenſuum, ſed in mente D ipſa conſtitutam habuit. Tum autem cum domina facultatum multatum eſſet, primùm quidam prout ſors tulit, petentibus eas diſtribuit. Quum verò eam hoc ſic facere inſigne eccleſiæ lumen Ioannes videret (Nectarius enim eam diaconiſſam legerat) Conſilium ſanè, inquit, & inſtitutum tuum, ô mulier, de vanis hiſce mundi rebus admitor. At diſpenſandi largiendiq́ue modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ virtutis faſtigium contendit. Ac tu quidem, quę habentibus ſubſtantiam tuam diſtribuis, mari ipſi aquam inferre & mutuam dare videris. Illud autem te maximè ſpectare decet, quandoquidem tua ſponte Deo ipſi bonis tuis ceſsiſti, & dominio poſſeſsioniq́ue pecuniarum renunciaſti, vt eas de cætero veluti diuini iuris ſactas, rectius maiore cum equitate diſpenſes, obnoxiamq́ue te rationi reddendę, ſi quid de eis præter rationem factum fuerit, eſſe ſcias. Itaque liberalitatem, ſi mihi obſequêris, perẽtium indigentia metiêris. Pluresenim hoc modo abundabunt, & miſericordiam ſimul & diſpenſationis E curam, quam in diuina pecunia conſectari conuenit, conſeruabis, compenſationemq́ue & gratiam congruentem conſequêris. Ex eo igitur tempore in ſolam ſanctorum curam opes ſuas impendere cõſtituit, & liberali manu virtutis amatores proſequuta eſt, largitione conuenienti cum hilaritate vſa. Ac multos illa quidem alios propter excellẽtem hoſpitalitatem liberaliter & benignè excepit: in primis autem in Theophilo, amicum illum & charum Deo eſſe rata, magnanimitatem ſuam oſtendit: quamuis & ipſa improbitatem & contumelias linguæ eius non effugit, ob cauſam illam, quòd & Dei amantes viros illos Ammonium & Iſidorum hoſpitio excepit, eiſq́ue benignè fecit. Et cùm qui piè ſecundum Deum viuerent omnes honorauit, flagrantiq́ue animo illos competenti cura dignata, eis inſeruiuit: tum præcipuè Chryſoſtomo patri addicta, & familiaris quàm maximè fuit, tota ex illius nutu & ore pendẽs, & veſtes atque + cibum craſſæ huius materiæ expertem, cultumq́ue illum pro eo atq; decuit ritè parans, necnon in aliis rebus omnibus ei inſeruiens, & quo- F dammodo perinde atque Thecla altera Paulum conſequens. Sedenim incendij huius prætextu & ipſa tum ad præfecti tribunal conſtitit. Atque illo interrogante, quid ita tandẽ Chriſtianorum eccleſiam incendiſſet? compoſito placidoq́ue animi ſtatu illa:[a] Nõ hoc, ait, ô præſes, vitæ meæ inſtitutũ eſt. Subſtantiã enim, quod ipſe quoq; noſti, meã non exiguã ferè omnẽ in ſacrorũ fanorũ ſtructura inſumpſi. Vbi verò ille ſubobſcurè ſe illius vitam ſcire ſignificaret, Olympias:[b] Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accuſatoriſq; perſonã ſume, & alius nobis detur iudex.[c] Porrò quoniã crimẽ obiectum teſtimoniis confirmare non potuit, eamq́ue legitimè arguere non licuit, ad alia ſenſim præfectus tranſiit. Et quaſi conſiliarij locum ſuſcepiſſet, eam reprehendit, quòd Ioannis neceſsitudinem retineret, & propterea eccleſiæ communionem non reciperet: cùm ei reſipiſcenti facile eſſet, negocio moleſtiáque omni liberari. Verùm beata illa neſas eſſe dixit, eam quę publicè per ſycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non conuicta eſſet, ad alterius rei, quæ in

Viginti mẽſibus in matrimonio vixit. Secundas nuptias non attigit.

Continentia eius.

Subſtantiam ſuam diſtribuit.

Ioannes Olympiadi eleemoſynæ dandæ modum præſcribit.

Pecunia eleemoſynæ deſtinata diuini iuris eſt.

*Theophilo Alexandrino Olympias benignè fecit. Ammonio quoque Longo, &c. Eadem Ioannis miniſtra. * [illegible]*

Olympias altera Thecla.

a Eadem apud Præfectum tanquam incendiaria cauſam dicit. b Prudenter admodum Præfecto ad obiectiones reſpondet Olympias. c Reiectio iudicis ſuſpecti.

A crimen atque iudicium non veniſſet, cauſam dicendam tranſire. Quod ſi tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quę proximè mihi ſunt intentata. Nam ſi cogere voles, vt me contra leges ſynaxis & communionis, cuius minimè decet, participem faciam: facturam me non eſſe ſcito, quæ eis facere permiſſum non eſt, qui piè ſibi viuendum eſſe ſtatuerunt. Præfectus poſtquam intellexit, perſuaderi eam, vt cum eccleſia communicaret, non poſſe: tum quidem ille eam aduocatos ſibi quęrere permiſit. Alio verò tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem mulctauit: ſentētiam eam ſuam, ob cauſam talem, mutaturam eſſe arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neque quidquam de propoſito conſilio ſuo remiſit. Quocirca Conſtantinopolim etiam reliquit, & Cizicum, vt ibi degeret, ſe contulit. Deinde verò ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum eſt damnata. Abundè verò res neceſſarias Ioanni exulanti ſuppeditauit, adeò vt ille ex ea liberalitate mul-

Olympias non perſuadetur vt cum perſequutoribus Ioannis communicet. Eam ob cauſam à Præfecto mulctatur. Olympias Nicomediæ exulat.

B torum quoque inopiam ſubleuaret, & non paucos ex Iſaurorum captiuitate redemptos ſuis reſtitueret. Ibi cum illa annos plurimos tranſegiſſet, tentationumque procellas & afflictiones varias egregio in Deum amore fortiter ſuſtinuiſſet, [c] patientiæ tandem coronam ſuſcepit. Monaſterium quod Conſtantinopoli conſtituit, Marinæ cognatæ ſuæ relinquens, [d] eam monaſterij regulam inuiolatam conſeruare iuſsit. Fuit id prope ſanctæ Pacis & Verbi Dei Sapientiæ priſtinum templum & vſque ad ſeditionem eam, quæ *Nica*, hoc eſt, Vince dicebatur, durauit. Tum verò Sapientiæ tēplo exuſto, & ipſum conflagrauit. Cæterùm maximo eo longe pòſt templo reſtituto, monaſterium hoc priſtinam quoque recepit venuſtatem, atque ad veterem reſtitutum eſt dignitatem, Sergia ei præſidente, quæ etiam beatæ huius fœminæ vitam conſcriptam reliquit, in qua illud quoque eam commemorantem audire licet: Quòd poſtquam Nicomediæ ſancta Olympias diem ſuum obiit, priuſquam ſepulturæ mandaretur temporis eius Nicomedienſi epiſcopo in ſomnis præcepe-

c Obitus eius.

d Monaſterij ſanctimonialium regula. Monaſteriū ſuum Marinæ cognatæ ſuæ Conſtantinopoli reliquit. vita, Sedente Conſtantinopolitana. Sergia monaſterij Olympiadis præfecta.

C rit, vt venerandas reliquias arculæ impoſitas alto mari committeret, & quócunque locorum illa curſum teneret, ibi corpus eius ſepeliretur. Id ab epiſcopo factum, & arca ad maritimū locum delata eſt, vbi apoſtoli Thomæ delubrum poſitum eſt: ab incolis locus is Brochti dictus. Ibi diuina viſione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & ſacras illius reliquias ad ſanctiorem ſacrificij aram repoſuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumque expulſione, aliiſque prodigiis, quæ ſupra hominum opinionem ibi ſunt exhibita, Deus dignatus eſt. Memorię quoque proditum eſt, poſtea incurſione hoſtili templum hoc Apoſtoli incenſum eſſe, & quòd reliquiæ iſtæ prope maris vndas ſitæ eſſent, arcam quidem igni conſumptam, ipſas autem in fluctus maris proiectas eſſe. Quo verò loco illę erant, vndam ipſam cruentam conſtitiſſe, Deo veluti exhibente martyris illius confeſsionem. Sergium porrò, qui tum patriarcham geſsit, Ioannem presbyterum eò miſiſſe: eumque ſacra eius oſſa collecta, monaſterio illius intuliſſe, quod ipſa (ſicuti dictum eſt) loco medio inter duo Sapiētię &

Miraculum in cadauere Olympiadis

Brochti. Sepultura Olympiadis

Reliquiæ eius Conſtantinopolim portatæ. Sergius patriarcha Cōſtantinopolitanus.

Pacis templa excitauit. Presbyter, quem diximus, D confirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam vim ſanguinis ſe ſuper eis ſcatutientem vidiſſe, adeò vt veſtem quoque eius contigerit, atque inde defluxerit. Eadem alius quoque vidit. Et cum multi confluerēt homines, ſanationes mirificæ exhibitæ ſunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorum vnus talo mulieris incubans, abactus eſt. Hæc de beata Olympiade.

Sanationes mirificæ apud eas reliquias. Dæmō talo mulieris incubans.

CAPVT XXV.

ERant autem aliæ quoque plures eodem curſu cum illa concertātes, eademque erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit, [a] Nicareta Bithyna, nobilibus maximè parentibus apud Nicomedienſes orta. Genus ei præclarum erat: perpetua verò virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit. [b] Faſtu prorſus caruit, humilitate inter eas quæ idem ſtudiū ſequebantur, præcipuè inſignis. E Ordinem in moribus ſermone & vita quotidiana ſeruauit. Res humanas ad mortem vſque diuinis poſthabuit. Ad fortitudinem quoque compoſita fuit, & rerum difficultates facillimè pertulit. Et quòd diuitiæ multæ ei ablatę eſſent, non ęgrè ei fuit: atque eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optimè diſpenſando ad neceſsitatem eſt vſa: cum quidem ad multam peruenerit ſenectutem, aliiſque etiam liberaliter impertierit. Et quū mundiciæ ſtudioſa eſſet, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vſum commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, quis nihil opis & adiumenti à conſuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodam nutu quaſcunq; aggrederetur res finem bonum illæ capiebant. Atq; vt in ſumma dicam, in fœminis quæcunque apud nos laudatæ fuere, non aliā reperire fuit moribus, ſanctitate & virtutibus reliquis pręſtantiorem. Et talis quū eſſet, perpaucis tamen nota fuit. Propter morū nanq; modeſtiā, & mediocritatis ſtudiū, vt latéret potiſsimū operā dedit, adeò vt neq; diaconiſſæ honorē ſuſcipere, neq; ſacrarū virginū cœ- F tui præeſſe voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eam ſæpe cohortatus ſit & excitarit. Talis quoq; ſuo ipſius reſpōdens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam hiſtoriam redeat.

De ſancta Nicareta virgine.

a Hanc ſibi cognitam Sozomenus Conſtantinopoli quoque, cum plurimos alios in voluntarium exilium diſceſſiſſe ſcribit, lib. 8. cap. 23.

b Abſolutū Chriſtianæ vitæ exemplum.

Nicareta medicinæ perita.

CAPVT XXVI.

IOrtis ille veritatis propugnator in oppidum Armenię Cucuſum abductus eſt, ad quod tum multi excurrebant Iſauri. Conſultò verò id quoque factum puto, vt in ſæuiorū hominum manibus eſſet, quàm illi qui eum eò abduxiſſent, fuiſſent. Quanuis id diuina prouidentia ita etiam diſpoſuerit, vt etiam illi qui veritatis lucem nō vidiſſent, per ipſum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidē doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, epiſcopos & presbyteros ibi creando, & ſacras ſcripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucuſum Adelphius quidam Arabiſsi epiſcopus, viſione diuina admonitus, eū excepit. Hunc fama eſt, poſt Ioannis obitū,

In exilio quoque Ioannes Chriſtianiſmū propagauit. Adelphius Arabiſſi epiſco. per viſionem locum Ioannis in cœlo inquiſiuit.

A quum io mœrore ingenti eſſet, Deum oraſſe, vt ſibi indicaret, quanam ſede & ſtatione illum dignatus eſſet. Atque quum in ecſtaſi coſteroatus eſſet, ſanctos quidem omoes circumcirca ordioe coſiſtẽtes vidiſſe, illum autem io eorum numero non conſpexiſſe. Quod vbi grauiter tulit, angelum ei aſtantem doloris moleſtiã ademiſſe, atque dixiſſe, aliam Ioanni ſedem, Deo propinquiorem, honoremque prȩſtantiorem, vt vnà cum angelis Deum laudibus vehat, datum eſſe, ad ſtationemque eam perſpicere non multis permiſſum eſſe. Abi itaque, ioquit, & animi dolorem omitte. † Quod enim hunc non vides, noo propterea is nõ adeſt, ſed potius ſupra multos eſt: atque id excelleotis eſt honoris indicium. Ille ſanè, ſicuti diximus, Ioannem eacepit. Quæ verò ei in itinere accidêre, tragœdia alia, ſeu malorum Ilias prorſus ſunt. Quàm variis enim cum ærumnis colluctatus ſit, à nemine ea quàm ab ipſo commemorante iucundius aut verius quiſquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, opti-
B mè expoſuit. Ad Conſtaorium ſiquidem presbyterum ea ipſa ſtatim Nicæa ſcribens, hæc verbis talibus ſignificat.

CAPVT XXVII.

Scriptum Ioannis ad Conſtãtium presbyterum. Hortatur Conſtantiũ, vt ſtrenuè ecclesiaſticum munus perſecutionis tẽpore adminiſtret.

Nicæa quarto meoſis Iulij die ſoluturus, haſce ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari deſij: quamuis grauior prȩſente tẽpeſtate procells, maioreſque fluctus ingruant, vt ne intermittas ea quæ officij tui ſunt, in ea quam ab initio cepiſti adminiſtratiooe, adimplere: Græcæ ſuperſtitioois extermioationẽ dico, eccleſiarum ȩdificationes, animarum curam. Neque te ſupinum aut ſocordem rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, vbi mare ipſum concitari & furere videt, à nauis clauo & gubernaculis diſcedit: oeque medicus, vbi ægrum morbo corripi cernit, curatiooe ſuperſedet: ſed tũ maximè vterque iſtorum artem ſuam & prompri-
C tudinem adhibet. Non te ad ſocordiam redigant præſentia mala. noo enim de eis quæ nobis inſeruntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si verò ea quæ in nobis ſunt in eccleſiam non cõtulerimus, ſed deſides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidẽ & Paulus carcerem incolens, in vinculis officium ſuum fecit. Et Iooas io ventre beluæ marinæ incluſus fuit; & tres pueri in camino verſati ſunt: neque tamen horum quenquam vincula varia ad deſidiam redegere. Hȩc ipſa tecum reputans, Domine mi, ne omiſeris Phœniciæ, Arabiȩ, & Orientis eccleſiarum curam gerere: illud perſuaſum habeos, locupletem te mercedem recepturum eſſe, ſi tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quȩ in te ſunt eis contuleris. Neque tibi graue ſit, crebertimas ad oos dare literas. Nam ſicuti ouoc cognouimus, non Sebaſtiam, ſed Cucuſum exulatum ire iuſſi ſumus, quòd tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ ſint eccleſiæ, & qui viri ſancti in Phœniciam ſint miſsi, & ſi quæ maiora acceſſe-

Homines ſapientes, turpitudine, nõ caſu, & delicto ſuo, nõ aliorum iniuria commouentur. Cic.

rint incrementa. Et tùm Nicȩnum quendam mo- D
oachum caſæ ſuȩ incluſum reperiſſem, ei vt ad pietatem tuam iter & in Phœoiciam proficiſceretur, perſuaſi. An is ad te veoerit, fac ſciam. De Salamis regiooe, quæ non longè à Cyro ſita, & ab hæreſi Marcioniſtarum oppreſſa eſt, actutus cum quibus oportuit, & rem omnem rectè conſormaturus fueram, niſi eiectus eſſem. Quod ſi dominũ meũ Cyriacum epiſcopum Conſtantinopoli eſſe cognoueris, ſcribe ad eum hac de cauſa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potiſsimũ qui fiduciam erga Deum habent, vt multùm & aſſiduè oreot, vt præſens orbis naufragium conquieſcat. Intolerabilia enim Aſiam, aliaſque vrbes & eccleſias inuaſere mala: quæ ſingillatim, ne moleſtus eſſe videar, enumerare ſuperſedeo: atque voũ illud dico, multa nunc & aſsidua opus eſſe precatiooe. In alia rurſus epiſtola ita inquit. Quòd ſi in carcere degitis, cateniſque vincti, & cũ ſqualidis & ſordidis hominibus in cuſtodias incluſi eſtis, propterea quòd iſtorum iniquitati non conſentitis, exultate eo nomine & gloriamini, quoniã E
ingentis lucri hæc vobis occaſio ſunt. Quandoquidẽ & nos attriti, conſumpti, & ſexcentis mortis generibus confecti ſumus: id quod renunciare certò poſſunt, qui breui etiam momento oobiſcum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus ſum occupatus, quibuſque diu noctuque afflictus, iter tamen facere oeceſſe habui, æſtu oppreſſus, inſomoia labefactatus, rerum neceſſariarum penuria, curatorumque ſeu defenſorum inopia coofectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciuot, vel carcerem incolũt, longè duriora & paſsi ſumus, & etiamoum patimur. Et vix tandem Cæſaream ea tempeſtate in portum venimus. Sed oe portus quidem iſte recreare nos ea fluctuum & vndarum ærumnis potuit: adeò nos prȩteritum tempus prorſus aecidit, Verumtamen Cæſaream quum veniſſem, non parum ſum refocillatus, quòd & puram biberim aquam, & panem oon ſordidum atque durũ ſumpſerim, neque in doliorum fragmentis lauarim, ſed balneum qualecunque repererim, & quòd in F
lecto tum cubare permiſſum mihi fuerit. Poſſem quidem plura iſtis commemorare: verùm oe oimio vos dolore afficiam, in his conſiſtam. vno illo adiecto, † oõ debere vos exprobrare eis cauſam ſcilicet noſtrum deſinere, qui oos diligunt. Nam cum tot habeamus noſtri ſtudioſos, tanta poteſtate & autoritate præditos, neque ea res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt io amœniorem viciniorem que locum condemnaremur. Verùm quum & corpus ærumnas haſce tolerare deneget, & metus Iſaurorum omnia circumuallet, paruam hãc & teooem gratiam obtinere noo poſſumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus deſinimus. Sit nomen eius benedictum in ſecula. Scitis nanque, loca omoia tumultibus & turbis eſſe plena: oec pro Conſtantinopoli ſola, ſed pro vniuerſo orbe oratione & cohortatione * opus eſt. Inde enim initio ſumpto, ſicuti dictum eſt, malum loca omnia peruadens, eccleſias omnes turbat. Septuaginta diebus in itioere conſumptis, aliquando tandem Cucuſum peruenimus: locum totius orbis, propter ſolitudinẽ,

Curam gerit eccleſiarum exul Ioannes.

Cohortatur ad orationẽ aſſiduam.

Aliud Ioã. nis ſcriptũ. Exultandũ in afflictionibus.

Aerumnas quas itinere pertulit Ioannes.

Querela de exilij loco.

A grauiſsimum. Proinde reuerentia veſtra colligere poteſt, quæ & quanta pertulerimus mala, inſuſtentabilibus febribus cõflictati, & metu Iſaurico circumuallati. Atqui hęc quidem dico, nõ quòd velim quenquam cuiquam moleſtum eſſe, & petere vt aliò inde transferat. Nam quod duriſsimum fuit, vix ſcilicet erumnam, pertulimus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebrò ad nos ſcribatis, & eccleſiarum curam geratis. Et rurſus inquit: Quãdoquidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peſte, bellis, continuis obſidionibus, ſolitudine incredibili, morte quotidiana, enſibus Iſauricis, non mediocriter animat & conſolatur affectionis veſtræ abundantia, & conſtantia, & fiduciæ ſtabilitas. Quapropter etiam ſi ſolo & mœnibus vrbis eiecti ſumus, vera tamen ciuitate exacti non ſumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos vobiſcum ſemper & in vobis ſumus, ſatis cõſtat, etiam dum hic agimus, vrbem nos illam incolere. In animis enim veſtris verſamur: & vbicunque ſumus, omnes vos vehementes noſtri a-
B matores in mente noſtra circumferimus.

Commendatio eccleſiarū.

Conſolatur ſe amicorum fiduciam erga ſe charitate.

Non poteſt ſe exulare Ioannes, dū amici Conſtantinopoli tam memoriam eius retinent.

CAPVT XXVIII.

EPiſtolæ ſic habent. Non multo verò pòſt epiſcopus Conſtantinopolitanus eligitur Arſacius, Nectarij, qui ante Ioannem epiſcopatũ eum geſſit, frater: vir placidus quidem iudicatus, & erga Deum maximè religioſus. Gloriæ autem eius clerici quidam obfuerunt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eum contulerunt. Deteriorem verò eum multo fecere ea, quæ Ioannis ſectatoribus accidere. Poſtquam enim cum eo & cum eccleſia eius, in qua inſidiatores & ſycophantæ Ioannis multi aliis permiſti eſſent, communicare & orare noluerunt, & ſuos ſibi conuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadium imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnẽda militum manu miſſus eſt. Illi multitudinem fuſtibus & ſaxis pulſantes, inde
C depulerunt. Quicunque autem inter illos ardentiore erga Ioannem animo, & quaſi multitudinis columnæ, aliiſque prǽclariores erant, eos cuſtodia excepit. Et quod in eiuſmodi turbis accidere ſolet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi ſimul congregatæ erant, multis capitis velamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquus direptus eſt. Erant etiam, quibus vnà cum infima auricula inaures ablatæ ſunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe eſſet exortus, tantum abeſt vt illi ſuum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus ſit, & ad partes eorum plures acceſſerint. Verumenimuerò publicè illi deinceps non conueniebant: multi verò etiam neque in forum neque in balnea prodibant. Quibuſdam etiam domi manere periculoſum erat, qui ſibi ipſis exilio impoſito vrbem reliquerũt, & quò cuique viſum eſt, conceſſerunt. Multi ſanè & alij honeſti boniq́ue viri, ſed nõ minus mulieres, pati in Ioannem ardoru inter ſe decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicareta fuit, de quibus paulo autè diximus. Arſacius porrò vbi non longius quàm decem & quatuor mẽſes in ſede epiſcopali vixiſſet, D diem ſuum obiit: cũ quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregiſſet, longo tempore per frigidiorem naturæ ignauiam & ſtuporem quaſi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cui? inquit Simeon: quaſi quidam, vt ita dicam, + vetus truncus, multa principum facilitate, ſubſtitutus eſt? vir octogeſimum ſupergreſſus annum, tumulo magis quàm throno appoſitus, delirus quidam & deſipiens, ad dicendum quidem ineptiſsimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus ſtupidiſsimus, ad faciendum verò ignauiſsimus, parum admodum ab inanimatis diſsidens, lecto & angulo dignus: qui quum per ſeipſum eſſet inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obſtaret, + ingratus prorſus omnibus & + illaudatus fuit. Talis Arſacius erat: & quum breui tempore eccleſiæ præfuiſſet, ita è viuis exceſsit.

Arſacius ſucceſſor Ioannis.

Arſacius efficit, vt militum manu, iubente Arcadio, Ioannitæ in conuentibus ſuis male tractentur.

Exemplum militaris licentiæ.

Ioannitæ ſententiam ſuã non mutant. Multi Conſtantinopoli diſcedunt.

Arſacij mors.

Conſortius ſucceſſor Arſacius cum Ioanne deceſſore.

CAPVT XXIX.

E

PErmultis autem eccleſiam ambientibus, quarto poſt Arſacij obitũ menſe ex presbyteris Attico ea committitur: qui in cleri ordinem allectus, vnus ex Ioannis obtrectatoribus fuit, Sebaſtiæ Armeniorum ortus, ab adoleſcentia autem philoſophiæ operã nauauit, ſub magiſtris quibuſdam monachis Macedonij hæreſim ſectantibus, qui tum Sebaſtiæ philoſophiæ ſuæ officinã habebant. Erat autem Euſtathij diſciplinæ, quem Sebaſtiæ epiſcopum & monachorum optimũ ducem fuiſſe, in ſuperioribus expoſuimus libris. Cuius ſcriptum pulcherrimum quidam eſſe ferunt, quæ Baſilij magni Aſcetica, ſeu Monaſtica dicuntur. Non hic autem eſt Euſtathius, qui poſtea Antiochiam eſt tranſlatus, & propter quem in eccleſia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagriũ extitere. Atticus vbi inter + viros cenſus eſt, Macedonij opinione reiucta, ad eccleſiam vniuerſalem ſe contulit, nõ tam doctrina quàm natura prudens: quapropter in rebus agendis facile quod voluit aſſecutus eſt, inſtruendis ſimul & effugiendis inſidiis dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebræ, F vt ferè omnibus gratus & charus eſſet. In orationibus eccleſiaſticis ſimplex fuit, eaſq́ue tales edidit, vt neque ab auditoribus tranſcriberentur, neque omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cũ vir ſumma diligentia eſſet, opportunum tempus nactus, ſubinde oratores Grǽcos celebriores legendo ſe exercuit. Tum demum, quũ idiota ſeu rudis eſſe videretur, teſtimonia ab illis mutuatus, eos etiam qui eruditè cum eo agerent, fefellit. Cúmque ſtudioſiſsimus & placidus maximè erga eiuſdem ſententię ſectatores, tum eis qui aliter quàm ipſe ſentirent, formidabilis plurimũ fuit. Eis facillimè, dummodo vellet, timorem incutere potuit. & rurſum totus mutatus, ad comitatem ſe retulit. Talis ille fuit: ſicuti qui eũ cognouere, memoriæ mãdarunt. Eo autẽ eccleſiam gubernante, ingentem Ioannis ſtudioſi tulere perſecutionem, cum quidem maxima & Orientis & Occidentis pars eccleſiæ eius communionem, auerſaretur. Quo tempore Epheſij impunitate ar-

Atticus ſucceſſor Arſacij.

Euſtathius Sebaſtienſis.

Aſcetica Baſilij magni.

Euſtathius Antiochenus.

Atticus ex Macedoniano orthodoxus.

Atticus Ioannis ſectatores perſequitur.

a Epheſij per temporũ impunitatẽ epiſcopos à Ioanne ordinatos eccleſia exigunt.

b Illegitima epiſcoporum ſubſtitutio, nulla interueniente doctrina & vita exploratione.

c Epiſcopatum pecunia redempti.

d Heraclidem annos quatuor in carcere detinent.

Eunuchum impurum ei ſubſtituunt.

A repta, quæ eis viſa ſunt, omnia mouere & mutare voluerunt. [a] Itaque vitos à bono paſtore ritè, & ſicuti Deo gratum eſt, in thronis collocatos eiecerunt: [b] eiſque profanos quoſdam & impuros prorſus bomines ſubſtituerunt, nulla eaploratione manuum impoſitioni pręeunte. quippe ita vana & facilis ea res viſa eſt, vt ad epiſcopatum promptiſsimè ſuſcipiendum ſatis eſſet, ſi quis id modò vellet, aut aliquid donaret. [c] Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, commodè rerum talium contemptores aggreſsi, in eccleſias ſunt introducti, epiſcopatu (proh pudor) pecunia redempto. [d] Qui etiam Heraclidem illũ, quem magnus Ioannes Epheſi epiſcopum creauerat, ſuffragantibus ei aliis quoque ſeptuaginta epiſcopis, ad annos quatuor crudeliſsimè carceri incluſerunt: & poſtea dignitate † ei abrogata, execrandũ & manifeſtum cinædum, deteſtationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ô vindicta & patientia Dei) indigniſsimè collocarunt.

B

† *Nemo gradum ſacerdotij venalitate precij mercetur. Quãtũ quiſque mereatur, non quantum dare ſufficit, æſtimetur. Non precio, ſed precibus ordinetur antiſtes. l. Si quenquam. C. de epiſc. & cler.*

CAPVT XXX.

Flauiani Antiocheni mors.

Porphyrius vir malus, ſedem eius inuadit.

TVm quoque magno Flauiano, Antiocheno epiſcopo, qui ſe cũ Ioanne aduerſariis non coniunxerat, & ad quietem æternam tranſlatus fuerat, Porphyrius ſucceſsit: vir quidam grandæuus, nõ minus improbitate veterator, quippe quæ cum illo diligenti cura nutrita coaluerat, quàm ętate vetulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidem ipſo quicquam de eo impetu remiſit, atque in rebus turpibus ipſam quoque naturam vincere atque ſuperare ſummopere contendit. Vbi verò eum etiam Antiochenæ eccleſiæ ſedis per tyrannidem occupandæ cupido capit, cum vrba tota more recepto, tempore ſuo ad ſpectacula in luco Daphnes effuſa eſſet, Seueriano & Acacio,

C necnon Antiocho in amicitiam ſuam allectis, & adminiſtris tyrannicę cupiditatis aſſumptis (ſimile enim ſimili amicum prorſus eſt) [a] prædonum more thronum conſcendit, veluti lupus quidam, non paſtor: eademque ipſa hora conſecrationem ab eis accepit. Adeò autem illis ea res depropera ta eſt, vt receptus ritus plurimos in ſacra initiatione pręetermiſerint. Porrò operum tenebrarum patratores, ſine ſuo maleficio tãto impoſito, poſtea diſceſſerunt, impudenti ſibi fuga conſulentes, & per montes inuios ad ſua reuertentes. At ciuitas vbi factum id ſenſit, ignem & materiam aliam incendio aptam manibus rapientes & congerentes, ardore ſcilicet diuino & ipſi flagrantes, vnà omnes aduerſus eum iere, ipſum ſimul cum epiſcopali domo comburere volentes. Vitã nanque eius quàm improba & deteſtanda eſſet, non ignorabant. Quod ſic agi poſtquàm ille cognouit, pręſidi pecunia corrupto ſuadet, vt & ipſe furorem alium contra pietatis cœtum obarmet. Ilicet armatorum manus contracta, & cohors malorũ contra illos coacta eſt. Proinde illi in conſpectum iſtorũ contrà euntium venire auſi non ſunt. Interea in-

a Furtiua & imperfecta Porphyrij ordinatio

b Ritus in conſecratione epiſcopali

Plebs Antiochena aduerſus Porphyrium inſurgit.

Porphyrius ſe contra illã militari manu defendit.

Atticus perſequutionem contra pleraſque eccleſias excitat.

gens etiam perſequutio excitata eſt aduerſus ecclesias Dei, Attici inſtinctu (neque enim cum D hoc quoque communicare quiſquam, propter eum quo Ioannem maximè proſequebantur amorem, volebat) iuſsiones imperiales paſsim circumferebantur in hæc verba conceptæ. Si quis epiſcoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio, communicare noluerit, extorris eccleſia eſto, & facultatibus priuator. Ex laicis autem ſeu popularibus qui magiſtratus gerunt, dignitate exciduntо, milites cingulos deponunto. Vulgus autem & opifices auro multo mulctari, exilio, ſicuti decet, damnator. Itaque qui ſincere honeſtatem ſequebantur, & res præſentes non magni faciebant, ne quid abſonum & veræ pietatis inſtituto indignũ committerent, ad ſolitudines inhabitandas profugerunt. Quidam inuiti etiam communicare cũ illis coacti ſunt, quibus ſcilicet gloria & opibus excidere magnum viſum eſt. Monachi verò in Syria plurimi ab eccleſia ſeiuncti, ſynaxes & conuẽtus ſuos egere: quam ob cauſam multas etiam experti ſunt ærumnas. E

Imperiale ſcriptum pro Theophilo, Attico, Porphyrio.

Piorum ſeceſſio. Multi ſe rebus præſentibus accommodant.

Monachorũ ſanctorũ perſequutio.

CAPVT XXXI.

QVum eccleſia ita affligeretur, epiſcopi quidam & clerici diuino ardore pro Ioanne & eccleſia, cuius tam malus & miſerandus ſtatus eſſet, flagrantes, ex Oriente Romam veterem ſunt profecti, grauemque tragœdiam iſtam Honotiu Imperatori & Innocentio Romæ epiſcopo commemorarunt. Nam poſt magnum illum Damaſum, Siricius quindecim annis epiſcopatum Romanum tenuit. Ei autẽ defuncto, Anaſtaſius ſurrogatus eſt: qui vbi poſt triennium deceſsit, Innocentius locũ eius per ſucceſsionem cepit. Tres illi ſecum attulere epiſtolas: quarum vna aureæ illius linguæ erat, calamitates omnes exactiſsimè recenſens: ſecunda totius Conſtantinopolitanę vrbis cleri cõmunis: tertia, quadraginta illorum epiſcoporum, qui communionis & partium Ioannis erant. Eis redditis, tantũ in illis ardorem accenderunt, pro- F pter calamitates eas dolentibus, vt ambo ad Imperatorem Arcadium literas dederint, diuturnum in rebus huiuſmodi ſomnum eius reprehendentes. Carpebant verò alterum quoque exilium, quo Ioannes præter eccleſiaſticas ſanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, ſi quæ illi veræ honeſtatis & eccleſiæ tranquillitatis cura eſſet, epiſcopum in ſedem ſuam reduci: & ſynodum Theſſalonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente venientibus ſita ſit, cogi. Theophilum etiam Alexandrinum, qui omnia ea miſcuiſſet, acciri: atque ita demum canonico, nulliſque affectionibus corrupto iudicio, Ioãnis cauſam omnem ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia ſe Italos aliquot epiſcopos miſiſſe addiderunt, conſcientiam bonam & iudicium rectum in cordibus ſuis obtinentes. Hęc ſic ad Arcadium Honorius & Innocentius ſcripſere. Quæ verò Ioanni etiam & clero reſcripſere, eiuſcemodi verbis continentur: quæ ego ex Romano ſermone vtraque in græcam linguam tranſlata inueni, & hiſtorię huic adieci. Epiſtola ad Ioannem ſic habet.

Orientales de ſtatu eccleſiarũ ſuarũ & Honoriũ Innocentium certiores faciunt.

Rom. Pontifices, Damaſus, Siricius, Anaſtaſius, Innocentius.

Honorij & Innocentij ad Arcadiũ ſcripta.

Rectiſsima ſcriptorũ eorũ ſententia.

Iudicium legitimum & Canonicum.

A

CAPVT XXXII.

Reſponſum Innocentij ad Ioannem.

Cōſcientia recta per ſpem bonam cum tormentis colluctans.

Bona conſcientia.

Piorum probatio.

TAmetſi innocentem bona omnia expectare, & à Deo miſericordiā petere cōueniat: tamen nos quoque, qui tolerantię malorum ſuaſores ſumus, literas haſce, pro eo atque decuit, cum Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduerſariorum iniuria plus poſsit quàm bona conſcientia, dum in ſpe cum illa luctatur. Non enim opus eſt docere te, tot populorum doctorem & paſtorem, optimos quoſque ſæpe atque adeò ſemper probari, an in vigore patientiæ perſiſtant, neque alicui dolorum labori cedant. Et eſt profectò res ſtabilis & firma cōſcientia bona in malis, quæ iniuſtè accidunt omnibus, quæ niſi quis patientia vincat, iudiciū de ſe malæ ſuſpicionis præbet. Omnia nanq; ſuſtinere debet, qui Deo primùm, deinde ſuæ quoq; confidit conſcientiæ. Quandoquidem bonus atque honeſtus vir exerceri ad patientiā maximè poteſt, vinci autem non poteſt.

B *Vt ſancti ſemper afflicti.*

Nam mentem eius diuinæ cuſtodiunt ſcripturæ. Abundāt autem exemplis lectiones ſacræ, quas populo tradimus: & omnes propè ſanctos variis modis & cōtinenter malis afflictos eſſe, cum fide atteſtantur: quippe qui tanquam in aliquo iudicio explorati, tandem ſic ad coronā patientiæ peruenere. Conſoletur igitur charitatem tuam, frater reuerendiſsime, conſcientia tua, quæ in tribulationibus ſolatium virtutis obtinet. Inſpiciente nanque ipſo Domino Chriſto, in portu pacis, pura conſtabit conſcientia. Hæc Innocentius ad diuum Chryſoſtomum ſcripſit.

Corona patientiæ.

Innocentij ad clerū Cōſtantinopolitanū epiſtola.

Epiſtola autem ad clericos hæc eſt. Innocentius epiſcopus presbyteris & diaconis, totique clero & populo eccleſiæ Conſtātinopolitanæ, quæ ſub Ioanne epiſcopo eſt, fratribus dilectis, ſalutem. Ex literis dilectionis veſtræ, quas per Germanum presbyterum & Caſsianum diaconum ad nos dediſtis, ſcenā malorū, quam ob oculos poſuiſtis, anxia ſolicitudine cognoui: & quibus ærumnis malisque fides laboret, repetita ſæpius lectione perſpexi. Cui rei ſola patientiæ conſolatio medetur.

Patientia in afflictionib⁹ conſolatio.

Dabit Deus his quoq; finē. Et hæc olim meminiſſe iuuabit.

Dabit enim breui Deus noſter afflictionibus tantis finem, quas C ſuſtinuiſſe proderit. Sed enim hanc ipſam neceſſariam conſolationem, in initio epiſtolæ dilectionis veſtræ poſitam, conſilium propoſitúmque veſtrum laudantes intelleximus, multa patientię teſtimonia complectentem. Cōſolationem nanque noſtram, quam ad vos ſcribere debuimus, literis ipſi veſtris præoccupaſtis. Eam ſiquidem laborantibus Dominus noſter præbere patientiam ſolet, vt in ipſis tribulationibus ſeipſos Chriſti ſerui ſolentur, ſecum ipſi reputātes, eadem antea ſanctis, quæ ipſi patiūtur, accidiſſe.

Sanctorum afflictio.

Sed & nos ex ipſis literis veſtris afferre vobis ſolatiū poſſumus. Non enim ab eo, vt vobis condoleamus, alieni ſumus: ſiquidem & nos in vobis affligimur. Quis nanq; ferre poſsit, quæ ab illis deſignantur, quos maximè conueniebat pacificæ tranquillitatis & cōcordiæ ſtudioſos eſſe? Nunc inſolito more ſedibus eccleſiarum ſuarum innocentes eiiciuntur epiſcopi. Quod ſanè primus frater & collega noſter, epiſcopus veſter Ioannes, per iniuriam eſt paſſus, cauſa indicta, & crimine neque obiecto, neq; audito.

Ioannem indicta cauſa proſcriptum.

Quæ verò hęc prohibita ratio eſt, vt iudicij ſpecimen non ſeruetur, aut de cauſa nō quæratur? In lo D cum viuentium epiſcoporū alij ſurrogantur, quaſi qui * ab eiuſmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicari poſsint rectè quicquam vel dicere vel facere poſſe? Nunquam ſanè patres noſtros talia auſos fuiſſe, ſed potius vetuiſſe cognouimus, ne cui in locum viuentis per conſecrationem alium ſubſtituendi ſit poteſtas. Minimè enim conſecratio ſiue electio reproba honorem adimere epiſcopo poteſt: quandoquidē neq; epiſcopus ille eſſe poteſt, qui iniquè ſubſtituitur, quoniam hæc contra Canonū obſeruationem ſunt.

Iniquè in locū epiſcopi viuentis alium ſubſtituunt.

** [illegible]*

Soli Nicæni canones legitimi.

Canonibus porrò obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſectari decet eccleſiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicænis canonibus diſſonantes, & hæreticos autores referētes, ij à catholicis epiſcopis reiiciuntur. Hæreticorum nanq; inuenta catholicis canonibus non ſunt annectenda.

Hæreticorū canones reiiciendi.

Semper etenim illi per cōtraria & nefaria decreta, patrū Nicænorum conſilium minuere intendunt. Quapropter nō ſolùm hoc dicimus, iſtos ſequendum nō E eſſe, verumetiā cum hæreticis & ſchiſmaticis ſeu diſsidioſis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardicenſi concilio ab epiſcopis, qui nos pręceſſerunt, factum eſt. [a] Nam quæ ſic perperàm ſubintroducuntur, magis damnare conuenit, quàm vt quæ directè contra Canones ſtatuuntur, aliquam habeant, fratres reuerendiſsimi, firmitatem. Cæterùm quid cōtra iſtos in præſentia agendū? Synodali cognitione peropus eſt, quā dudum etiam cogendā eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt: quā vt obtineamus, vtile nunc fuerit, medicinam & opem hanc ad voluntatem magni Dei & Chriſti eius, Domini noſtri, referre.

Synodi eccleſiaſtica diſſidia ſopiunt.

Synodus à Deo petenda.

Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium explorationē ſunt perturbata, pacabantur. Stabilitate fidei nihil nō ſperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & diſpicimus, quomodo vniuerſalis ſynodus cōgregetur, vt de volūtate Dei turbulenti iſti motus compeſcātur. Itaque interea ſuſtineamus: & patientiæ muro circūuallati, omnia auxilio Dei noſtri reſtitutum iri ſperemus. F

[illegible]

Patiendum & ſperandū.

Quæcunque verò vos ſuſtinuiſſe ſcripſiſtis, ea quoque omnia antea, quanuis diuerſis maximè temporibus, à collegis veſtris epiſcopis, Demetrio, Eulyſio & Palladio, qui Romam venerunt, & nobiſcum fuerunt, percunctatione accurata cognouimus. Hæc ſunt, quę ad clericos ab Innocentio datę literæ cōtinebant: ex quibus colligere licet, quæ illi ſententia & ſtudium de Ioanne fuerit.

CAPVT XXXIII.

LIteræ ipſæ tales fuere [a]. Inſuper verò ſynodi decreto, quæ Ioannis cauſa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans [b] Æmylius Beneuenti epiſcopus, Cathegius, & Gaudentius, cū Valentio & Bonifacio presbyteris, Roma Byzantium profecti ſunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, vnà cum Palladio & Eulyſio, qui Ioannis partium ſtudioſi eò venerant, & tragœdiam malorum omnem illis expoſuerant. Quum autem in

a Synodus pro Ioanne in Italia coacta.

b Legati Roma Conſtantinopolim miſſi.

A Græciam perueniſſent, in manus tribuni cuiuſdã, qui inſidias eis tetenderat, inciderũt [c]. Non enim latêre potuerunt fœminarum peſsimam Eudoaiam legationis eius mandata. Et quòd eorum ſententię ſeu conſilio, qui legationem eam miſerant, arte quadam aduerſaretur, actiones eorum contrariis actionibus præuenit. Quapropter Theſſalonicam illis videre, atque Papæ literas, quas ad eius vrbis epiſcopũ Anyſium ferebant, reddere permiſſũ non eſt. Sed duobus nauigiis impoſiti, poſtquam in vnum ex ſuburbũs Conſtantinopolitanæ ciuitatis, [d] quod Athyras vocatur, peruenerũt, [e] per vim in cuſtodiam ſunt coniecti: quibus per calumniam obiectum eſt, quòd ditionem alienam vltra terminos ſuos turbarent, & cum Orientalis imperij contumelia ibi adeſſent. Romani igitur, & Cyriacus epiſcopus, quique cum eo erant, ſeorſim quiſque in cuſtodias incluſi, torti ſunt: & ærumnis plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Poſtquam autem illi ſe eas non prius daturos eſſe affirmarunt, quàm Imperatorem vidiſ-

B ſent, vt pnte ad eũ legati: poſtremò Valerius quidam, ea feritate & temeraria audacia nomen & celebritatẽ aucupans, epiſcopi vnius, apud quem literæ erant, pollice fracto, ſcripta ipſa & vaſcula quædam, adhæc quicquid illis ad res neceſſarias parandas erat argenti, ei eripuit: id quod ille non ſine maligno cõſilio fecit, vt ſumptibus omnibus ſpoliati, facere aliquid illi, quod prohibitũ eſt, neceſsitate adigerentur. Poſtridie eius diei alij plurimi affuere, ſiue ab ipſa Auguſta, ſeu ab Attico miſsi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nũmorum aureorum receptis, cum Attico communicarent, Ioannis autem cauſam deſpicerent. Hoc illi ſe facturos prorſus negarunt. Accidit enim diuinitùs quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ex Æmilij diaconis, Paulo nomine, viro caſto & moderato, diuum Apoſtolum Paulum apparẽtem dixiſſe ferunt: Videte quomodo accuratè ſeu circumſpectè ambuletis, dies enim mali ſunt: promiſſam fortè fraudem ſic inhibentem. Sed enim quum illi promiſsionem ſeu conditionem oblatã nõ reciperẽt, ſed reditũ in Romanã vrbem preci-

C bus peterẽt: Valerius, qui egregiũ illud viri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agendum ſtrenuus, immundo & vetuſtate ſqualido nauigio eos commiſſos, exitium eis ſtruens videlicet, Romam reuerti iuſsit. Illi cum ſummo periculo nauigantes, ægrè Lampſacum appulerunt. Inde naui mutata, quatuor menſibus elapſis Romam peruenere: & apud Innocentium Papam ſingillatim quæ eis accidére, renunciarunt: nihil ſcientes, quid vel Cyriaco eiúſq; comitibus, vel Ioanni ipſi acciderit. Hæc tum ſegnem Arcadium latuere, id quod poſtea animaduertere licuit. Hiſce verò de cauſis Innocentius Romanus epiſcopus plurimùm indignatus, epiſtolam compoſitam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi ſubiecit: quum quidẽ cognouiſſet, non multo pòſt patrem illum mortẽ oppetiiſſe, in longius exilium abductum, quemadmodum paululũ progreſsi exponemus. Epiſtola verbis huiuſmodi conſcripta fuit.

Sozo. ſcribit, ẽpos quinq;, & presbyteros duos eccleſiæ Rom. ad Honoriũ & Arcadiũ eſſe miſſos, qui locum & tempus ſynodi cogẽda peterẽt. lib. 8. ca. vlt.
c Eudoxiæ dolo ij excipiuntur.
d Athyras ſuburbana Conſtantinopolis regio.
e In vincula coniiciuntur. Torquentur.
Litera eis & viaticũ adimuntur.
Agitur cũ eis vt trib' millibus aureorum receptis, cum Attico cõmunicent. Cõditionẽ eã illi reſpuunt.
Rebus infectis Romam reuertuntur.
Arcadius ſocors.

CAPVT XXXIIII.

D VOx ſanguinis fratris mei Ioannis clamat ad Deum contra te, ô Imperator, ſicuti quondam Abel iuſti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modò admiſiſti, ſed etiã pacis tempore perſecutionem magnam aduerſus Deum & eccleſiam eius concitaſti. Eieciſti è throno ſuo, re nõ iudicata, magnũ totius orbis doctorem, & vnà cum eo Chriſtum perſecutus es. Neq; de illo ita queror (ſortem enim, ſeu hæreditatem cum ſanctis Apoſtolis in Dei & Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti regno conſecutus eſt) quamuis intolerabilis iactura ea ſit: ſed affligor propterea, ꝙ primùm de animarum veſtrarum ſalute, deinde de eis qui ſapiẽtiſsima ſpirituali & diuina doctrina & inſtitutione eius orbati, fame verbi Dei conficiuntur, ſum ſolicitus. Non enim eccleſia tantum Conſtantinopolitana mellitę illius linguę iacturam fecit, ſed & orbis ſub ſole totus ad orbitatẽ redactus eſt, viro tam diuino amiſſo, perſuaſione vnius mu-

E lieris, fabulam hanc & ſpectaculũ exhibentis. Verùm excipiet illa & præſentem hic pœnam & futurum ſempiternum ſupplicium nõ poſt multos hoſce dies ei adueniens. Tametſi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide ſeruata, & fluctuantibus cõfirmatis: in æterna tamen ſecula ſempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem eſt cõſequutus. Noua autem Dalila Eudoaia, quæ paulatim te erroris ſeu ſeductionis nouacula totondit, execrationem ex multorum ore ſibi ipſi introduxit, graue & quod geſtari nequeat peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis ſuis ſuperaddens. Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni apoſtoli Petri creditus eſt, ſegrego & reiicio te & illam à perceptione immaculatorum myſteriorũ Chriſti Dei noſtri. epiſcopum etiam omnem, aut clericum ordinis ſanctæ Dei eccleſiæ, qui adminiſtrare aut exhibere ea vobis auſus fuerit, ab ea hora qua præſentes vinculi mei legeritis literas, dignitate ſua excidiſſe, decerno. Quòd ſi, vt homines potentes, quenquã ad id vi adegeritis, & canones vobis à Seruatore per

F ſanctos Apoſtolos traditos trãſgreſsi fueritis, ſcitote non paruum id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quum neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium ſub oculos omniũ effundentur atque exhibebuntur. Arſacium, quem pro magno Ioanne in thronum epiſcopalem produxiſtis, etiã poſt obitum exautoramus, vnà cum omnibus qui conſultò cum eo communicarunt epiſcopis: cuius etiam nomen ſacro epiſcoporum albo nõ inſcribatur. Indignus enim eo honore eſt, vt qui * epiſcopatum quaſi adulterio polluerit. Omnis ſiquidẽ plantatio, quæ à Patre noſtro in cœlis plantata non eſt, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excõmunicationem, anathematiſmum, & abſolutam à Chriſtianiſmo alienationem. Hæc Innocentius pro Ioanne pugnans ſcripſit. Neque verò etiam Atticũ, qui poſt Arſacium thronum magni illius inuolauit, non accuſauit. Verùm vt ea res compoſita poſtea ſit, hiſtoria loco ſuo oſtendet.

Litera Innocentij papæ, quibus Arcadiũ, Atticum & c. anathemati ſubijcit Ioãnes re & cauſa indicta damnatum.
Summum malũ Eudoxia minatur.
Cum Ioanne defuncto optime actum, Eudoxia altera Dalila.
Excommunicatio.
Ligandi vinculum.
Extremum Chriſti iudicium.
Arſacius defunctus exautoratur.
** μοιχεύσας τὴν ἐπισκοπήν.*
Sacrum epiſcoporum album.

CAPVT XXXV.

A EAdem tempeſtate, ſicuti in omnibus epiſcoporum diſſenſionibus reperire eſt, res etiam publicæ tumultibus ſunt repletæ. Hũni nanque Iſtrũ tranſgreſsi, Thraciam vaſtantes percurrerunt. + Huldam ducem habentes. Et Iſauri quidam prædones perquam feri, ingenti coacta multitudine Phœniciam atque Cariam, & quæ in medio ſitæ ſunt vrbes, excurſionibus extremiſque cladibus vexarunt. Stilico quoque Honorij ſocer, opúmque & copiarũ illius omnium dux, vix ſummus, ſimul & Romanorũ & barbarorũ ad nouas res ſpectantium ſtudia ſibi conſiliata habens, cum præfectis eorum egit, & committere inter ſe Imperatores tentauit. Atque vbi, [a] vt Alaricho Gothorum duci ducendarum Romanarum copiarũ dignitas tribueretur, ſuffragio ſuo effecit, in Illyricos mouit:[b] & eo Iouium quendam præmiſit, re ita compoſita, vt & ipſe cum Romanis arcadij ducibus congrederetur, & regionis etiam eius populos Honorij imperio ſubijceret. B Alarichus autem exercitu ex Dalmatia & Pannonia terra barbara ſuſcepto in Epirũ venit: ⁎ Græciaq́; [c] & Athenis captis, vicinam quoque Dalmatiam vaſtauit. Deinde Illyricum ingreſſus, atque aliquandiu ibi mo- ⁎ ratus, per Alpes in Italiam rediit: Stilicone anguſtias earum illum tranſire ⁎ permittente, vtpote qui inſidias Imperatori strueret. Poſtea Alarichus cùm inde proficiſci vellet,[d] Honorij literis, ne cœptum iter perſequeretur, prohibitus eſt.[e] Deinde verò & Stilico Honorium impediuit, quo minus Conſtantinopolim propter fratris filij curã concederet, vt fideles præfectos ei conſtitueret, qui non ita pridem pupillus factus fuerat: veritus ſcilicet ille, ne propter teneram ętatem [f] Theodoſius puer aduerſi quicquã pateretur. Impediit hunc igitur Stilico, neceſſariò eum in Italia manere debere dicens, propter proximam [g] tyrannidem apud Arelate à Conſtantino excitatam. Hoc cùm illi perſuaſiſſet, alterum ex ſceptris, ſeu vexillis potius arripuit, quod Romani + Labarum vocant: ſimulq́ue quatuor militum ordines, & Imperato- C ris literas, quibus ei profectio Orientalis permittebatur, accepit, atque in expeditionem ſe dedit.[h] Vbi verò fama increbuit, tyrannidem illum filio Eucherio[i], eis adiuuantibus, qui cum poteſtate apud ipſum erant, parare: milites ſeditione mota, primùm Italiæ & Galliæ præfectum, alioſq́ue quibus imperatorij magiſtratus commiſsi fuerãt, necarunt: deinde paulo pòſt Rauennæ à militibus & ipſe Stilico, mox etiam filius eius Eucherius iugulatus eſt. Atque iſti quidem, quòd aduerſus Imperatorem conſpiraſſe deprehenſi eſſent, ad hunc modum interiere. Poſt eorum autem interitum, qui cum illis fuerant barbari, ei quem diximus Alaricho Gottho coniuncti,[k] Romam expugnare aggreſsi ſunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium miſit. quã vbi non obtinuit, aliis quoque multis barbaris adductis, Romanam vrbẽ obſedit, & Tyberim amnem qui per vrbem mediam fluit, + cohibens, ne res neceſſarię ex portu in vrbem importarentur, effecit.[l] Portus autem maxi-

Hũni Thraciã vaſtant. Iſauri Phœnicem & Cariam.
+ al. Huldin vocant.
† Huidas dux Hunnorum.
Stilico Imperatores fratres bello inter ſe committere voluit.
a Alarichus Gothus Romanarũ dux copiarũ. Theodoſio in bonam namque operã in bello contra Eugen geſto.
b Iouius Illyrici præfectꝰ.
⁎ Hoc Soz. nõ habet lib. 9. cap. 4.
c Alarichꝰ Græciã & Dalmatiam vaſtat.
d Honorius Stiliconem & Italia retinet.
e Retinet in curſum ab Honorium, Cõſtãtinopolim ne valeat.
f Theodoſius Arcadij filiꝰ pupillus.
g Tyrannis Cõſtãtini apud Arelate.
† Labarum.
h Stilico filio ſuo Eucherio Orientale imperiũ parare contendens, vnà cũ eo à militibus trucidatur.
i Quidã ſcriptores Romani vtrũq; trucidatum eſſe tradunt.
k Alarichus romã obſidet. Sozo. Alarichũ præſidiũ militum frequẽs ad amniũ Tyberim collocaſſe dicit.
† λιμένα, ante occupato. Sozo. λιμένα vocant.
l Portus Oſtienſis.

⁎ Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diac. de ipſo Alaricho: Qui quum diſcedere voluiſſet, Honorij literis retentus eſt, ſicut ipſe confeſſus eſt.

mum nauale Romanorum eſt (ſic enim illi nauium ſtationẽ appellant) tres habens receptus, amplitudine paruam referens vrbem.[m] Cùm igitur annonæ penuria, fames ſimul & peſtis exorta eſſet, & iam ſerui ad Alarichum tranſfugerent, Romanis ſenatoribus Gręcę ſuperſtitionis, vt in Capitolio & templis omnibus [n] ſacrificia fierent, placuit.[o] Acciti autem Thuſci quidam, tonitru & fulminibus ſe barbaros inde propulſuros eſſe polliciti ſunt. Nam id illi ad vrbem aliam, cui nomẽ ⁎ Larniæ, fecerant: quam vrbẽ Alarichus obſeſſam non cepit. ſed conſiliũ cœptúmq; id fruſtra fuit [p]. Siquidem qui rectam obtinebant mentem, vindicta diuina Romanos hæc pati exiſtimarunt, ꝓpter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipſe quoque Alarichus oſtendit. Nam bono cuidam [q] viro eum cohortanti vt Romæ parceret, neque tot malorum autor fieret, dixiſſe fertur, inuitum ſe eam rem aggredi. Cõtinuè enim quendam ſibi imminentem, moleſtum eſſe, Romámq; vaſtare iubere. Quod etiam tandem fecit [r]. E Ac tum quidem pecunia accepta, obſidionẽ ſoluit: quum Romani pacti cum eo eſſent, Imperatori ſe ſuaſuros, vt pacem cum eo iniret. Et legatione miſſa, qui Alaricho aduerſabantur, impedimento, ne pax ea conſtaret, fuere. Atque Innocentio legationẽ obeunte, imperatoris literis perſuaſus Alarichus, ad Ariminum vrbem conceſsit, quę ducentis & decem ſtadiis Rauenna diſtat [ſ]. Ibiq; cum eo è moto colloquutus [t] Iouius Italiæ præfectus, petitionem eius imperatoris oſtendit, debere eum per literas ducem præfici exercitus vtriuſque cenſens. Atque ille alia quidẽ ei conceſsit: dignitatem autem eam vt conferret, nondũ ſtatuit[v]. Iouius incõſultò imperatoris decretum Alaricho legi iuſsit. Itaq; ille propter dignitatem ſibi denegatam, perinde atq; iniuria affectus eſſet, indignatus, tuba claſsico cani iuſſo, Romam contendit. Iouius autem metu perculſus, ne in ſuſpicionẽ, perinde atque barbaro faueret, apud imperatorẽ incideret [x], imprudentius etiam q̃ antea iuriſiurandi ſacramẽto ſuos adegit, ne pacem vnquam cum barbaro facerent. Porrò Alarichus dignitate con- § temptà, nihil [y] amplius quod Romani haberent F petiit. Et vbi bis epiſcoporũ legatione miſſa, quod poſtulauit, non impetrauit, Romam rurſus obſidione cinxit [z]: portúque capto, Romanus vi, vt Attalum, vrbis tum præfectum, imperatorẽ crearent, coegit. Id illi fecere [a]. Attalus autẽ, cùm Romanis multis magiſtratus conceſsit, tum Alarichũ vtrarúmque copiarũ ducem fecit [b], Adaulphúmque coniugis eius fratrem præfectum + equitum conſtituit. Et multitudine conuocata, ſplendidam ad eam orationẽ habuit, patria iura inuiolata ſenatui ſe cõſeruaturum, Orientémque vniuerſum & Aegyptum Italis ſubiecturum pollicitus. Atque ille ſic elatus, non integrum imperauit annũ, quòd Alaricho, vt Honorij militiæ duces exautoraret,

m Fames & peſtis in vrbe Rom.
n Sacrificia Romani idololatræ in templis inſtituũt.
o Thuſci fulminibꝰ ſe hoſtẽ abacturos pollicentur.
⁎ Videtur legendum Narnia.
p Vindicta diuina vrbs Rom. obſeſſa & direpta. Larniam Sozome. Thuſciæ oppidum eſſe dicit.
q Monacho. Sozom.
r Romani obſidionẽ Gothicam auro redimunt.
Diuinꝰ ad affligẽdã Romã inſtigatꝰ Alarichus. Innocentius apud Alarichũ Orator.
ſ Petit Alarichus ducem ſe Romanarũ copiarum conſtitui.
t Iouius Italiæ præfectꝰ.
v Iouius imprudẽter Alaricho dignitatem eam denegatam eſſe indicat.
x Iurarũt hi per ſalutẽ imperatoris.
y μεδὲν ſιτ... ...
z Portus Romæ capitur.
a Attalus imperator creatur.
b Adaulphꝰ equitum domeſticorum præfectus.
† Quos domeſticos vocant. Sozom.

† Adeò fames Romæ inualuit, vt homines pro frumẽto caſtaneis vterentur. Creditum quoque eſt, quoſdam humanis carnibus nõ abſtinuiſſe. Sozom.

§ In legatione poſteriore Alarichus petijt, vt in ſocietatem belli à Romanis ſuſciperetur: & vt ſibi cum mediocri frumento profiſcione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerẽt, incolenda darentur. Sozomenus.

A oon paruerit [a]. Et Honorius oratores ad Attalum miſit, eúmque ad imperij ſocietatem, ſi arma poneret, inuitauit. Ille id reſpuit: & Honorium inſulam incolere, priuatámque vitam, ſi viuere vellet, deligere, ſummoiúmq; corporis membrorum amputatione ſalutem ſuá redimere iuſsit. Alaricbus vbi Attalum nō facilè vel ſibi vel neceſſariis aliis parēre animaduertit [b], ab Honorio ſibi metuens, clàm cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus eſt. Atque omnibus ad vrbem Rauennam cōgregatis, Alaricbus Attalo perſuaſit, vt imperij inſignia, ducéſque eius cingulum quiſqoe deponerēt. Honorius veniam omnibus dedit, ita vt quiſque quem antea habuiſſet honorem obtineret, & dignitatem [c]. Attalus ad infima tribunalis ſubſellia poſitus, vbi ſe Honorij poteſtati permiſit, poſtea duobus tātum digitis ei amputatis [d], in Liparam inſulam deportatus: [e] Adaulphus à familiari quodam ſuo enſe poſtremò necatus eſt [f]. Alaricus autem non multo pòſt Alpibus (locus is circiter ſexaginta ſtadia à Rauenna eſt ſitus) occupatis, de pace cū Imperatore egit [g]. Et Sarus quidam, qui poſt Stiliconē præfecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica ſummè exercitatus, & Alaricho ipſo propter priores inimicitias ſuſpectus, quod minimè ſibi bono futura eſſe pacta inter Romanos & Gothos fœdera arbitraretur, circiter trecentos ſui ſtudioſos viros fortiſsimos ſecū habens, ſubitò Alaricum aggreſſus, non paucos ex militibus eius occidit: & victoria in prælio potitus, Rauenna eos eiecit [h]. Eā ob rem Alarichus ita percitus, Roma obſeſſā, proditione eam cepit: ſuóſque Romanorū opes quantum poſſent diripere, & domos expilare, atq; vni ſoli [i], in quo apoſtoli Petri tumulus eſt, templo, quod ingens & amplū eſt, parcere iuſsit. Quę res in cauſa fuit, ne Roma omnis funditùs interiret. Quum enim eò propter timorem quamplurimi confluxiſſent, ob Apoſtoli reuerentiam ſeruati, vrbem denuò ædificiis reſtaurarunt [k]. Ille porrò quum Campaniam vaſtaret, morbo interiit. Ec B cum barbaris pace facta Honorius, vt Romā multa perpeſſam mala, communiter cum aliis incolerent, eis permiſit: eámque rem manu ſimul & ore C magnopere applaudens cōprobauit [l]. In eo bello mulier quædam maximum exhibuit pudicitiæ ſpecimen. Quòd nanque & ætatis flore & formæ

† *Ad reliquas imperij Rom. clades acceſſit, quod Gildo comes Aphrica Theodoſio defuncto, Libyam, & bonam Aphricæ partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.*

* *Attalus Gotthorum inſtinctu denuò in Galliis tyrānidem arripuit. Qui deinde à Gothis ipſis captus, Conſtantio deditur, & ab Honorio Romæ in triumpho ante currum ductus, in Liparamq; deportatus eſt.*

Dum hæc aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obſideri Romam, & auro ſalutem ciuium redimi, ſpoliatoſque rurſum circundari, vt poſt ſubſtantiam vitam quoque amitterēt. Hæret vox, & ſingultus intercipiunt verba dictantis. Capitur vrbs, quæ totum cepit orbem, imò fame perijt ante quàm gladio. Et vix pauci qui caperentur, inuenti ſunt. Ad nefandos cibos erupit eſurientium rabies: & ſua inuicem membra laniarunt, dum mater non parcit lactenti infantiæ, & recipit vtero, quem paulo ante effuderat.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut poſsit lacrymis æquare dolorem?
Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos.
Hieron. ad Principiam.

vt vltrò ipſi a Romanis pacem peteret. Diac. l In direptione vrbis fœmina pudiciſsima mori maluit, quàm à milite conſtuprari.

a Attal^9 ab Honorio ad imperij ſocietatē inuitatus, inſolētiſsimum dat reſponſum. b Alarichus ſibi Honoriū reū ſiuit. c Attalus & duces ei^9 ſe Honorio dedunt. Sozo. lib. 9. ca. 8. d Attali exitium. Adaulphi cædes. Nam apud Baronium frāude ſuorum occiſus eſt. Paul. Diac. e Id aliquanto poſt factū cūm iterū rebellaſſet. f Alarich^9 denuò cum Honorio tranſigit. g Sarus præfectus militum Alarichum prælio vincit, & Rauenna eijcit. Prima direptio vrbis Romæ à Gothis facta, An. Christi. 412. De hoc ad finē huius lib. ex Procopio annotatio Baptiſta Egnatij reperitur. h Alarich^9 Romā capit & diripit. i Tēplo diui Petri, ut qui ad id confugiſſet, parcere milites iubet. k Alarici mors. Honorius barbaris Romā incolere permiſit. Alarichus Gallā Placidiā Honorij ſororē Roma captā, Athaulpho vxorē dedit: qua blāditiis ſuis apud maritū effecit,

venuſtate præſtaret, ex Alarichi militibus iuuenis D quidam pulchritudine eius, quū eam vidiſſet, captus, ad concubitum eam ſolicitauit. Quum autem illa piaculum id aduerſaretur, miles enſe ſtricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertās, per miſericordiam ſummum tātum collum vulnerauit. Illa verò cruore diffluens, iugulum ferro ſubdidit: melius ſibi eſſe rata, vt cum pudica mente mortem oppeteret, quàm cum viro alio concumberet. Et poſtquam ferocius etiā barbarus illam aggreſſus eſt, plurimúmque eam oppugnando nihil egit, ad caſtitatē eius cōſternatus, in Apoſtolicum diui Petri templum eam duxit, eccleſiæque cuſtodibus commēdauit, ſex illis aureis nummis datis, vt puellam viro ſuo conſeruarent. Tales calamitates in Oriente atq; Occidēte, tum Dei, vt opinor, ira accidere.

Miles barbarus caſtitatē eius admonitum, ma lorū ſeruauit et honorauit.

CAPUT XXXVI.

TAnta enim eo tempore hominū cædes facta eſt, quantá ætas nul- E la à ſeculo condito nouit. Eam porrò cladē ſtella illa gladij formá referens, obſcurè portendit. Non etenim milites tantū interiere, neque in aliqua orbis parte mala hæc conſtitere, ſed omne genus hominum conciſum eſt, & tota prope periit Europa. Aſiæ quoque pars non exigua attrita eſt, plurima item Libyæ, potiſsimū verò quę Romanis tributaria & ſubiecta fuit. † Interit^9 nāq; multitudinē hoſtilis barbarorū demetuit enſis. Reliquam autem fames & peſtilentiæ, necnon agreſtium ferarum greges abſumpſere. Præterea motus terræ ingentes, funditùs vrbes & domos euertētes, permultos in ineuitabile exitiū coniecere. Multis etiam in locis terra hiatibus rupta, ſepulchrum incolis * extemporaneum ſpontaneúmque facta. Inſuper aquarum pluuialium illuuiones, & apud alios flammeæ ſiccitates, apud quoſdam fulmina coniecta, variam & inſuſtentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando ſaxis manuariis maior, & circiter F octonarum librarum pondus trahens, deferri viſa eſt. Denique niuiū vis & frigoris immanitas, quoa plagæ aliæ nō præripuerant, occupatos extinxere. Quæ omnia euidenter ſatis diuinā deprædicarunt indignationem. De quibus ſingillatim cōmemorare, ſupra vires hominis fuerit [b]. Tum verò tantum etiam ſolis deliquium fuit [c], vt ſtellæ etiam medio die refulſerint, quod deinde tanta ſiccitas eſt ſubſecuta, vt more inſolito multi mortales, & alia etiā animalia interierint. Cùm autem ſol defecit, fulgor quidam ſimul in cœlo apparuit [d] coni ſine metæ ſpeciē gerens: quem ineruditi quidā cometā crinitamq; ſtellam eſſe duxerūt. Nihil enim, quæ in eo viſa ſunt, cometæ ſimile fuit. Nec fulgor, is in comam abiit, neq; ſtellę prorſus ſpeciem retulit: ſed veluti lucernæ cuiuſdam magnæ flamma per ſeipſam ſubſiſtere viſa eſt: nec radij eius aliqui ſtellę cuiuſquam formam ſubiere. Ipſo quoque motu variauit. Nam ea parte qua ſol per æquinoctium oritur, fulgor is moueri cœpit: & inde iuxta eam quæ in Vrſæ cauda ſita eſt, ſtellam vltimam ſēſim euadens, ad Occidentem curſum tenuit. Poſt quam autem cœlum eſt dimen-

Totius orbis clades tanta prodigioſa ſtella prædicta.

*† vīe φλεγὲς ... Tempeſtatis innumeræ clades. Bella. Fames. Peſtis. Terræmotus. Chaſmata. Eluuiones. Exuſtiones. * τάφος αὐτοσχέδιος.*

Grādo maior. Vix nimium. Eclipſis ſolis. Siccitas ſumma.

Stella in cœlo medio die viſa. Fulgor coni forma in cœlo apparens.

A ſus, motu ſuo quatuor menſibus longius perfecto, diſparuit. Vertex eius aliquãdo quidem in magnam & acutam lõgitudinem abiit, vt comi rationem excederet: nonnũquam autem ad menſurã illius contractus eſt. Alia quoque monſtroſa præbuit ſpectacula, quibus à natura ſolitarũ apparitio nũ diſceſſit. Videri autem cœpit ab æſtate media, ferè vſque ad autumni finem. Id ipſum quoque miraculum ingentium bellorum, & incredibilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps verò terræmotus eſſe cœperant, qui non facilè cũ eis qui antea extiterant, conferri poſſent. Cum terræmotibus ignis quoque cœlo quaſi rupto delapſus, ſalutis ſpem omnem præcidit: cladem tamen hominibus non intulit. Diuina namque benignitas vento vehementi demiſſo, & igne vndequaque prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tũ erat ſpectaculum nouũ, fluctus ipſos perinde atq; regiones quaſdam marinas plurimùm igni ardere, quoad vſque flamma protſus in vndis extincta eſt. Cùm in multis terræ locis târi eſſent terræmo-
B tus, laquearia & tecta ædium, à ſeipſis ita magno cum ſonitu & fragore dirimi viſa ſunt, vt qui intus in domibus erant,[a] clarè oculis cœlum cõſpicerẽt. Et poſt eiuſmodi rupturam ita rurſum ſunt inter ſe aptè cõiuncta, vt nemini tam nouæ rei ſignificationem aliquam præberent[b]. Idem etiam in nauibus & domorũ pauimentis, multis in locis accidit. Quædam nanque granaria in partibus inferioribus habitantes, frumento conferrim & ſubitò in eos per rimas parentes effuſo ſuffocarunt, ſolúmq; ipſum tam commodè cõpactum reddiderunt, vt homines addubitarent, vnde frumentũ illud quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad hæc, alia quoq; eius generis mala tum nouo prorſus modo extitere, quæ ſatis oſtenderunt, nõ naturali aliqua ratione hæc, ſicuti Græcę ſuperſtitionis ſectatores delirantes dicunt, prouenire[d], ſed diuinæ indignationis flagella ea hominibus immitti. Multis certè quidem eo tempore viſum eſt, irato ea Deo accidiſſe, propter tam apertam, quæ maximo illi eccleſiæ luminari Ioanni illata eſt, iniuriam. ✶ Siquidem & imperatoris coniugem Eu-
C doxiam tum vita excedere cõtigit, vermibus eſcã factam.[e] Et vrnam, cui impoſita eſt, moueri cernere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in eccleſia concitatus fuerat, motũ oſtendẽte. Et Theophilus paulo pòſt laterum morbo correptus interiit. Arſacius etiam, quemadmodum à me dictum eſt, paruo intercedente tempore fatis cõceſſit. Et Cyrinus Chalcedonis epiſcopus, ex eo caſu quo in pede circumuentus eſt, † vtroque crure diſſecto, miſerabiliter vita eſt defunctus. Et alij aliter vitam finiere. Antiochus & Seuerianus ſectatoréſque eorum malè quoq; diem ſuum obiere, Deo ab ipſis pœnã ſumente, propter ſacra (proh dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque eſſe imperator Arcadius breui deſiit. Verùm Ioannis primùm, deinde etiã Arcadij obitu expoſito, vnà cum vtriuſque fine, decimotertio quoque hiſtoriæ huius libro, Deo adiuuante imponam finem,

Terræmotus grauiſſimus. Ignis cæleſtis in terram delapſus. Idem in mare coniectus. Mare ardet. In terræmotu tecta & pauimenta domorũ derupta, & rurſum coniuncta ſunt.

a Itaq; intra tecta ab hominibus cælum viſum. b In nauib' idẽ quod in domibus factum. c Theologicũ de prodigioſis caſibus iudicium.

*d Flagella Dei homines caſtigantia. d Deus ſanctorũ ſuorũ iniurias vindicat. * Soc. lib. 6. cap. 19. hæc exẽpla occulto Dei iudicio vindicãda permittit. e Eudoxia vrna moueri viſa. Eudoxia mors. Theophili. Arſacij. Cyrini. † Sozo. lib. 8. cap. 27. Antiochi. Seueriani. Arcadij. Ioãnis Chryſoſtomi.*

CAPUT XXXVII.

CVcuſi Ioannes quum eſſet, ab Adolphio epiſcopo benignè exceptus atque tractatus eſt. Atque D ibi multos quidẽ pane, plurimos verò diuino verbo, qđ verè corda confirmat, & mentes illuſtrat, pauit. Permultos verò etiam vtiles atque neceſſarios libros cõpoſuit. Nullæ enim quæ ei accedẽre ærumnæ linguam eius, fluminis inſtar fluentem, cohibere potuerunt. De patientia quoque, & de eo φ non ſolùm nos ad ſocordiam non dare, verumetiã in rebus duris non offendi debeamus, non pauca conſcripſit. Plurimas etiam tum ad ſanctam Olympiadem epiſtolas dedit. Vniuerſę hæ quindecim ſunt, mirificam patientiæ gratiam complectẽtes. In quibus ſolum peccatum eſſe, ad § quod exhorteſcere nos conueniat, dicit. Ærumnas etiam quas in itinere perpulit, in eis cõmemorat:* & vt † eam à deſperatione reuocarã, ad ſpem bonam futuri congreſſus erexerit: atque vt feruente maximè æſtate iter faciens, cum vehementiſſima febri ſit colluctatus, ſcribit. Refert inſuper ſto E machi ipſius vitia: & improbum, qui virum iuſtũ in exilium abduxit, Gallum: necnon diuerſoriorum mãſionúmque incommoditatem, miniſtrorum inopiam, rerum neceſſariarum penuriã, item φ medicum non habuerit, & de Iſaurorum terrore. Quemadmodum etiam ✶ monachi aduerſus eum furentes, domicilium eius incendere voluerint: & quomodo rebus eius in itinere cõploratis, non ſolùm ipſi eius miſerti non ſint, ſed etiã miſericordiam aliorum, extrema omnia comminati, impedierint. De via denique queritur, vtpote ardua, lapidoſa, difficili, & moleſta. quam ob cauſam beatam illam fœminam rogat, vt in orationibus ſuis illa meditetur, ne longior eius fiat profectio, ſexcentis exiliis laborem itineris faciendi grauiorem ſibi eſſe dicens. Hæc omnia, atque alia hiſce ſimilia epiſtolæ iſtæ, & aliæ præterea ad epiſcopum Cyriacum datæ, complectuntur. Porrò quum ei aduerſarij, φ Cucuſi maneret, inuiderent, Arabiſſum abductus eſt. Ductoribus enim eius hoc ſtudio fuit, vt tranſitione frequenti labefactams ille, vitam miſerè finiret. Sed enim quo F pluribus obiectus eſt ærumnis, eo caſibus omnib' propter ſanctiorem philoſophiam ſuperior fuit, ſplendidúſque refulſit: quemadmodum in igne flamma, ſi materiam copioſiorem ſibi iniectã habeat:[a] Inde verò Pityuntem (ita enim mandatum fuerat) ductus eſt. Oppidum id eſt grauis ſolitudinis, ad finem Pontici maris ſitum, ſæuiſſimis barbaris conterminũ. Eò quum ducere- ✶ tur, & iam ad Deũ migraturus eſſet, noctu ei oranti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioãnes aſſiſtentes, perquàm amicè cum eo ſunt colloquuti: eiq; quum aduerſus dæmones victoriam, tum poſtremò migrationẽ ad Deum, & quæ eum excepturа eſſent honorũ perceptionem cum lætitia

*Acta & ſcripta Ioannis quæ Cucuſi edidit. Epiſtolarum earũ ſumma. Epiſtola eius ad Olympiadem. Ad ſolum peccatum eſt horreſcendũ. † [illegible] Poteſt hoc etiam de congreſſu in futuro ſeculo intelligi. * Fortaſſe pro monachus, legendũ monomachus: hoc eſt gladiatores, vt milites intelligantur, qui eũ in exilium abduxerunt. Epiſtola Ioãnis ad Cyriacũ epiſcopum. Ioãnes Arabiſſum abductus. Rebus aduerſis Ioannes magis ac magis enituit. a Idẽ pityuntem duci iuſſum. Morituro Ioanni Petrus & Ioannes apoſtoli apparuerunt.*

§ Tu tibi perſuade, præter culpam ac peccatum, homini accidere nihil poſſe, quod ſit horribile, aut pertimeſcendum. Cicero. Simus ea mente, quam ratio & veritas præſcribit, vt nihil in vita nobis præſtandum præter culpam putemus: eáque quum careamus, omnia humana placatè & moderatè feramus. Idem.

** Plin. lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In intimo eo tractu Pityus oppidum opulentiſſimum ab Heniochis direptum eſt.*

Hunc vbi tentatis fruſtra mactare nequiuit
Inſidijs, patrias in pignora contulit iras:
Quóſque manu pueros paruos geſtauerat vnà
Occidit iuuenes, inhumatáque corpora vulgò
Diſſulit, & tumulo cognatas arcuit vmbras.
Naturámque ſimul, fratrémque hominémque cruentus
Exuit, & tenuem caſis inuidit harenam.
Nunc quoque, nunc Gildo, tanto quem funere merſit:
Nunc doleat veniſſe ducem, ſeſéque minorem
Supplicibus ſciat eſſe tuis, quem ſede fugauit,
Nunc præceps fugiat: fregit quem clade, tremiſcat:
Agnoſcátque ſuum, trahitur dum victima, fratrem.
Hæc, ita vt Claudianus ſcribit acta. Poſtremóque:
Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QVOmodo is primùm cum Gotthis ſuis vrbem Romam ceperit, & diripuerit.

Obſiderat Romam Alarichus iam biennium: nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias vrbi poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quàm de vrbis eius ſalute ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducẽ exercitus idoneũ minimè præfecerat, qui rem tum aduerſus Gotthos rectè adminiſtraret. Vnde Gotthis obſidendæ vrbis cogitatio, Romano milite vel dilapſo, vel ſegniter rem gerente. Verùm eam fruſtra obſeſſam, cũ expugnare vi nõ poſſet, ad dolum hoſtis barbarus vertitur. Profectionem in patriã ſimulat, trecentóſque iuuenes corporis & animi vi præſtantes deligit, quos Romanis principibus dono det, inſtructos prius vt omni obſequio dominos ſuos demererentur: & ad certũ diem circa meridiẽ, quũ Romani principes ſomno vel otio vacarent, ad portam Aſinariã aduolent: interfectíſque improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant.

Interea Gotthi quum reditum, alia atque alia deeſſe ſibi ſimulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occaſione egregiè vſi, portã conſtituto die ſuis aperiunt: & intromiſſus Gotthus, maiore ignominia quàm dãno vrbẽ omnem populatur. Sunt qui Proba illuſtris fœmina & opulẽtiſſima opera patefactã Gotthis portam exiſtimẽt, quũ plebem Rom. paſſim fame & morbis pecudum more cadentẽ miſeraretur. Duo ſunt cognitu nõ indigna. Vnũ, edictũ ab Alaricho fuiſſe, vt quicũque in templa diuorum cõfugerent, præcipuè Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & ſumma fide ſeruatum. Alterum, quum renunciatum Honorio eſſet Romam periſſe, de pugnaci ille Gallo, cui nomen Roma erat, ſignificatum ſibi eſſe crediderit, quo cum paulo antè feſtiuiſſimè luſerat. Adeò ſocordis ingenij princeps, nec quicquã omnino paternæ & auitæ virtutis referens fuit. Quod & Arcadio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxiæ vxori addictus, cùm alia improbè fecit, tum Ioannem Chryſoſtomum, antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ, plus æquo vxori inſeruiens, in exilium egit.

DECIMIQVARTI TOMI CAPITA.

1 *De imperio Theodoſij iunioris, vt id à tutore Iſdigerde Perſarum rege ſit adminiſtratum, rebus pleriſque omnibus ab Anthemio, cui Troilus ſophiſta familiaris fuit, geſtis.*

2 *De vita, inſtitutione, adminiſtrationéque rerum publicarum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheriæ, ſororis Theodoſij imperatoris.*

3 *De virtute, quam à puero imbibit, Theodoſij: & de moribus, beneficẽtia, placabilitate, & de inſigni religione & pietate eius.*

4 *Vt Deus pium principem defendens, bella omnia inſperatis admirandíſque rebus ſtatim confecerit.*

5 *De tyrannis in occidente contra imperatorem Honoriũ coortis, & de genero eius Conſtantio.*

6 *De Maximo tyranno, & Gerontio, & Cõſtantino, aliíſque à Conſtantio interfectis: & vt Conſtantius rem adminiſtrarit, Valentiniano tertio poſt Honorium imperatore Romæ relicto.*

7 *De tyrannide Ioannis Gotthi: & de Aſpare & Ardaburio, belli ducibus.*

8 *Vt Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora illuſtrium olim ſanctorum ſub terra latentia, in lucẽ produxerit: & de prophetæ Zachariæ inuentione.*

9 *De reliquijs Stephani primi martyris, quàm magnificè eas Pulcheria venerata ſit, tẽplo ei in Regia extructo.*

10 *De inuentione reliquiarum ſanctorũ quadraginta martyrum, qui ad Sebaſtiam in lacu martyrio ſunt perfuncti.*

11 *De ſucceßione magnarum epiſcopalium ſedium: & vt Synadæ Theodoſius eius loci epiſcopus admodum per perſequutionem Macedonianos afflixerit, & potiſſimum Agapetum eorum epiſcopum. Poſtquam autẽ Theodoſius Byzantium percurrit, vt Agapetus orthodoxa religione ſuſcepta, Theodoſij ſedem receperit: illo ab Attico quieſcere, & priuatim viuere iuſſo.*

De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipſo baptiſmo ſanitatem recepit, ſacris præſidente Attico epiſcopo Cõſtantinopolitano. 12

De Nouatianorum & Arianorũ ſucceßione: & quæ turba Nouatianos quoque exagitauerint, propter Sabbatium, qui illegitimè epiſcopatum inuaſit. 13

Vt poſt Theophilum Cyrillus nepos ex ſorore eius ſedem Alexandrinam ſit conſequutus, & de Iudæorũ Alexandriæ concitata ſeditione. 14

De diſſenſione Cyrilli contra præfectum Oreſten: & vt lapide Oreſtes in fronte ictus ſit, & de zelo Nitrienſium monachorum. 15

De philoſopha Hypatia, vt à clero Cyrilli ſit necata. & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter irriſa Chriſtianorum ſacra. 16

De Iudæo qui dolo ſæpe baptizatus, poſtquam ad Paulum etiam Nouatianorum epiſcopum venit, lauacro baptiſmi ritè parato, vt ſubitò aqua euanuerit, Deo importunitatem eam miraculo coarguente. 17

Vt etiã apud Perſas Chriſtianiſmus ſit propagatus, per Maruthæ Meſopotamiæ, & Abdam Perſidis epiſcopos. 18

Vt Abdas templum ſacrati ignis demolitus ſit, vnde & ipſe & alij martyrij certamen pertulerunt. & de acerbiſſimis tormentis, quæ Perſæ contra Chriſti fideles excogitarunt. 19

De Achemenide, & Saane, & Beniamin diacono: vt ij apud Perſas ſæuiſſimè excruciati, martyrij ſint adepti coronam. 20

Vt propter Chriſtianorum perſequutionem pace cũ Perſis fracta, ingens certamen inter Perſas & Romanos ſit commiſſum. Quum autem Romani virtute viciſſent, ſimul & bellum & perſequutio Chriſtianorum finem habuerit, pace denuò inter Romanos & Perſas firmata. 21

22 De Acacio Amidenſi epiſcopo, vt is ex ſacris eccleſiæ vaſis nummis factis, Perſarum captiuos redimens, domum eos remiſerit: quæ res magna Perſis fuit admirationi.

23 De Eudocia Auguſta, quæ Athenais eſt dicta, qualis ea & vnde fuerit, & quomodo matrimonio Theodoſio imperatori ſit coniuncta: & vt vouerit, ſe religionis ergò Hieroſolyma profecturam. & de eius magnitudinis admiranda, aliiſque quæ ei accidere rebus.

24 De Attici patriarchæ epiſcopali adminiſtratione. Et, quòd is vrbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.

25 De Alexãdro Antiochiæ epiſcopo: vt primus ipſe memoriã & nomen diui Chryſoſtomi in ſacros codicillos retulerit, atque Atticum, itémque alios idẽ facere curauerit, & Ioannis ſtudioſos trãquillitatis & pacis reſtituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.

26 Epiſtola Attici patriarchæ imperantis vrbis, ad ſanctũ Cyrillum Alexandrinũ, in qua eum ille cohortatur, vt nomen beati Ioannis ſacro albo inſerat.

27 Epiſtola contraria ſancti Cyrilli ad Atticũ, nomen Ioannis admittere detrectantis.

28 Vt diuus Cyrillus per viſionem diuinam nomen Ioannis ſuſceperit: cõceptúmq; antea odium, Dei genitricis interceſſione, ei remiſerit.

29 Poſt Atticũ ad ſedem epiſcopalẽ Siſinius eſt euectus, Philippus Sidites ei poſtpoſitus. Qualis is Philippus fuerit. Vt Proclus Cyzicenorum epiſcopus lectus, & tandem nõ receptus, priuatus ocioſuſque Cõſtãtinopoli egerit.

30 De maximarũ epiſcopalium ſedium præſectis, aliiſque virtute atque doctrina præſtantibus diuinis viris.

31 Vt poſt Siſinium Neſtorius hæreticus epiſcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere eccleſiã inſtituerit.

32 Vt Neſtorius in ipſo flagrãti crimine per diſcipulũ ſuũ Anaſtaſiũ ſit deprehenſus, Chriſtũ Dominum nudũ hominem dicere, & ſanctam Chriſti Deiparam matrem Chriſti genitricem appellare. Et quæ de eo memoriæ prodiderit Socrates eccleſiaſticus hiſtoricus. Et de prodigio quod in eccleſia accidit.

33 De epiſtolis ſancti Cyrilli ad Neſtorium. item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruerſam opinionẽ. Præterea quæ de Neſtorio ſcripſerit Celeſtinus.

34 De tertio ſancto vniuerſali Epheſio concilio, in quo Neſtorio epiſcopatus eſt abrogatus.

35 Vt triduo pòſt Ioãnes Antiochenus & Theodoritus aduenientes, Cyrillũ & Memnonem Epheſiũ epiſcopali dignitate priuarint: ſynodus autẽ ipſos id auſos, rurſum epiſcopatu abire iuſſerit. Vt Theodoritus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicque rurſus Cyrillus reſponderit. Vt Neſtorius Oaſim exulatum ierit. Vt Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem ſenſerint, & iuſſu imperatoris Neſtorij abrogationem ratam habuerint. Epiſtola Cyrilli, quam per Paulum Emeſenum eccleſiæ Antiochenæ ſcripſit.

36 Qualia ſe paſſum eſſe Neſtorius ipſe de ſe ſcribat. Et vt ad Oaſim innumerabilibus toleratis ærũnis, poſtremò corroſa & conſumpta à vermibus lingua, interierit.

37 Vt poſt Neſtorium Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Cõſtãtinopolitanæ eccleſiæ præfectus fuerit.

38 De Proclo, qua doctrina, quáve vita fuerit. Et vt illum imperator charum gratúmque habuerit. Et quòd idem competenti & debito ſermone, res quæ eo tẽpore præter opinionem hominum mirificæ acciderũt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.

39 De tranſlationibus epiſcoporũ ex ſede in ſedem aliã & quòd conſuetudo ea antiquitùs in eccleſiis obtinuerit. Quódque talis trãſlatio bene inſtituto eccleſiaſtico ordini nihil afferat detrimenti, vt modò ea ritè & ordine fiat.

40 De Iudæis qui in Creta vagati, poſtea Chriſtianiſmum ſunt complexi. Item vt tum vltra flumen Rhenum, gens Burgundionum Chriſti religionem ſuſceperit:

41 De Paulo Nouatianorum epiſcopo, & quæ ille admiratione & memoria digna ediderit.

42 Vt epiſcopus Proclus Thalaſſium præfectum comprehendens, iamiam in Illyricum profecturus, poſt Firmũ Cæſareæ crearit epiſcopum.

43 De reductione ſacrarum reliquiarum ſapientiſſimi Ioannis Chryſoſtomi.

44 Vt etiã ſit relatus diuinus Ignatius Roma Atiochiam.

45 De ſanctis ſeptem pueris, qui Epheſi reſurrexerunt, ad fidem communis reſurrectionis ſtabiliendam.

46 De maximis terræmotibus: & vt propterea in cãpo ſupplicationes factæ. quibus cùm imperator & Proclus adeſſet, ſubitò puer in aerem ſursum reptus, ter ſanctũ hymnum audiuerit: id quod ita rurſum demiſſus populo retulit, & ſtatim concidens expirauit. Et vt Theodoſius vrbem renouarit, pluráque ædificia Antiochiæ conſtruxerit.

47 Vt poſt Proclũ Flauianus. poſt Cyrillũ Dioſcorus, eccleſiæ ſuſceperit adminiſtrationẽ. De diſſidio inter Pulcheriam & Eudociã, propter Chryſaphiũ. Itẽ de ſynodo iterũ Epheſi celebrata, & prædatoria cognominata.

48 Confutatio eorũ qui Chriſtianorũ ſacra malignè exagitant: & Græcarũ Gentiliúmque nugarum traductio.

49 Vt poſt prædatoriã ſynodum Theodoſius, cognitis quæ ibi geſtæ ſunt rebus, Chryſaphiũ quidẽ occiderit, grauiter autẽ in coniugem Eudociam cõmotus fuerit, idem ſororem Pulcheriam reuocat. quæ Flauianum ſecum adducens ſepelit, & in foro ærario magnificè Dei genitricis templum condit.

50 Vt imperatrix Eudocia Hieroſolyma petierit: & quæ ibi conſtruxerit ædificia. De vita & conuerſatione Palæſtinorum monachorum. Vt imperatrix Eudocia è vita migrarit.

51 De ſancto Symeone, qui primus vitam & ſtationem in columna inuenit.

52 De ſancto & magno Euthymio, aliiſque qui ſanctè piéque vitam exegerunt.

53 De ſancto Iſidoro Peluſiota. Et quæ Cyrillus, & item alij de ſacro Chryſoſtomo ſcripſerunt.

54 De ſancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri epiſcopo.

55 De Syneſio Cyrenenſi epiſcopo: & quam is opinionẽ obtinens, ad ſacerdotalem prouectus ſit dignitatem.

56 De Valentiniano, qui Romæ imperauit. De gente Gothorum: in quas nationes ſit diuiſa, & quæ tenuerint loca. Præterea de Bonifacio, Aetio, & Aſpare ducibus: & vt Libya occidẽtalis Vandalis ſubdita fuerit.

57 De Attila, Alaricho, & Giſerico Gotthis: & vt ab eorum expeditione bellica, vetus ſimul & noua Roma ſit liberata. Et de aliis bellis, quæ varij ſcriptores memoriæ commendarunt.

58 De obitu Theodoſij iunioris, vt in monumento patris ſui ſit ſepultus, in celeberrimo ſanctorum Apoſtolorum templo.

Syneſius Ptolemaidis Pẽtapolis Thebaidis Libyæ epiſcopus. Suid.

A ECCLESIASTICAE HI- D
STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVARTVS.

CAPVT I.

Arcadius ſilio Theodoſio curatorē teſtamento deſignauit Iſdegerdem Perſarum regē.

IOANNES igitur, aurea lingua vir, laborē certaminū pro chriſto obitorū veluti aurū obryzum ad ſummum per explorationem probatus, ad hunc modum vita eſt defunctus. B Poſt huoc & imperator Arcadius mortuus eſt, adoleſcētulo admodum Theodoſio filio, octauum videlicet ingreſſo annum, relicto. qui cum trimulus eſſet, mater quoque eum relinquens, ad fututas tranſiit † pœnas. Arcadius porrò, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Iſdigerdem Perſarum regem curatorem eius, & ſimul imperij, donec ille in virum euaderet, teſtamento inſtituit. Quod vbi Iſdigerdes cognonit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirandæ virtutis exhibuit ſpecimen, Pace nanque prolixa, centum annorum induciis cum Romanis initis, imperium Theodoſio, quo minus periclitaretur, conſeruauit: & Antiochum quendam, virū admirādum & præclarum, delectum veluti tutorem & pædagogū, ad eum, cum literis in hæc verba ad ſenatum Romanum cōceptis, miſit. Quum Arcadius imperator vellet me filij ſui curatorem inſtitueret, qui officio meo fungatur, virum iſtò miſi. Ne quis igitur puero inſidias ſtruere audeat, C ne bellum ipſe implacabile aduerſus Romanos moueā. Et Antiochus vbi Conſtantinopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educauit: illud prouidens & curans, vt ſimul puer & magnificentiam in publicum progreſſus retineret, & rebus bellicis optimus eſſet. Quum autem quadriennium cum eo fuiſſet, diſceſsit. Rerum autem omnium adminiſtratio Anthemio præfecto commiſſa eſt: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Conſtantinopolitano epiſcopo eiecto, vęſanum Macedonium pro eo in eccleſiam induxit, ſicuti libro decimo diximus. Anthemius iſte mœnia Conſtātinopolis demolitus, pomeria vrbis prolaturus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circūdedit, opere eo per menſes duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tum incōſultò nihil ſibi agendum duxit. Ac cum multis quidē ille aliis de rebus gerendis cōſilia communicauit: Troilo tamen ſophiſta familiariter maximè vſus eſt: in quo, præter cæteras virtutes, prudētia etiam quædā reipublicæ adminiſtrādę Anthemij æmula fuit. Illud ſanè animaduertendum, Anthemium Imperatoris iuſſu, vnà cū Cyro præfecto vrbi longo pòſt tēpore vrbis mœnia conſtruxiſſe. De Antiocho & Anthemio imperatoris pædagogis hæc dicta ſufficiant.

† dicas.

Induciæ centum annorū inter Rom. & Perſ. Antiochus delegatus ab Iſdigerde Theodoſij tutor.

Educatio pueri imperialis

Anthemius Orientalis imperij adminiſtrator. Latericius murus vrbis Cōſtantinopolitanæ ab Anthemio adornatus.

Troilus ſophiſta Anthemij familiaris.

Cyrus præfectus vrbi.

CAPVT II.

PRouidentia antē diuina, illud præcipuè curans, vt pius maximè Theodoſius imperator fieret, alium quoque tutorem germanum magis, imperio eius præfecit: E Pulcheriam nimirū ſororē, quæ à prima ſtatim ætate ita ſapuit, vt virtute & ciuili prudētia eis nō cederet, qui in his rebus maximè excellunt. Vnde colligere ſatis poſſumus, Principibus ad ſalutem, ſolam ſatis veriorem eſſe pietatem: ſicuti contrà, abſque illa nihil proſunt exercitus, equi, ſatellites, enſium vis, virorúmque innumerabiles copiæ, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicunque alius præterea eſt apparatus. Etenim ipſa nondum quindecim natа annos, ſapiētiorem diuiniorémque quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primùm quidem virginitatem ſe per vitam omnem conſeruaturam eſſe Deo vouit: deinde vt idem facerent ſorores, eis quoque perſuaſit, ne † æmulationem atque contentionem in imperialem aulam induceret. Quare omnem inſidiarum occaſionem præclſit. Sedenim quum conſilium decretúmque ſuum pignore aliquo ſtabiliendum eſſe putaret, Deo ipſi, ſacro ſacerdotum ordini, & ſubditis ciuibus, certum ſententiæ ſuæ teſtimonium exhibuit. Nam admirandum quoddam incredibili pulchritudine ornamentum, ex auro & precioſis lapillis confe- F ctum, in ſacræ menſæ formam redactum, pro virginitate ſua, fratriſque imperio, catholicæ Cōſtantinopolitanæ eccleſiæ dedicauit, * ī corona quadranguli eius, conſilio cauſaque conſecrationis eiuſmodi, nouis quibuſdam literis inſculpta. Itaq; vbi pro virili ſua natura Imperij curam ſuſcepit, quàm optimè, ita vt conuenit, cum ingenti decore rem Romanam adminiſtrauit: quàm celerrimè de rebus agendis conſultauit, ſimulque eas in ſcriptum retulit. Nam & in ſcribendo, & in dicendo, ſummopere eſt exercitata, ſermone vtroque, Latino ſcilicet & Greco. Et quę ipſa agebat, perinde atque à fratre conſtituta eſſent, in illum retulit. Illud plurimùm curauit, vt in imperatoriis artibus is educaretur, atque diſciplinis ætati cuique conuenientibus inſtitueretur. Ita ille rem militarem & equeſtrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progreſſibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus eſſet, & ſplēdidus, ab ipſa edoctus eſt: quemadmodum ſcilicet veſtem ſibiipſi circūdare, quo modo conſidere, incedere, & riſum modera-

Deus tutelæ ſororis Pulcheriæ Theodoſio conceſſit. Eximia Pulcheriæ laus.

Imperia per pietatem potiſſimùm cōſiſtunt.

Votum virginitatis perpetuæ.

† Per fratres ſuos aut ſororū ſuarū nuptias. Sozo.

Donarium preciosiſſimū Pulcheriæ tēplo Cōſtantinopolitano dicat.

** [illegible] Niceph. [illegible] Sozo. lib. 9. cap. 1.*

Educatio & inſtitutio Principis Chriſtiani.

A ri deberet: vt in rebus quibuſq; ſe, prout tempus ferret, vel placidum vel terribilem exiberet, & cõmodum audiendis ſupplicãtium precibus præberet. Potiſsimùm verò eum docuit iuſticiam & veram pietatem, ſicuti conuenit, colere, precari continenter, templa adire frequẽter, ædes ſacras Deo conſtructas vaſis, donariis & ornamentis locupletare: ſacerdotum ordinem, ſimúlque viros bonos, qui Chriſtianorum legibus optimè viuerẽt, plurimi facere. Hæc eius erant inſtitutiones.

Sũma Pulcheriæ princi pis religioſiſſima laudes.

Quinetiam nonnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouiſque rebus deprauare conantibus, eámque in magnum periculum adducentibus, vt firmiter illa in ſtatu ſuo permaneret, ipſa quoque effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæreſis eccleſiam inuaſerit, in cauſa ipſa maximè fuit: quemadmodum ſuo loco hiſtoria oſtendet. Et quia ardenti animo diuinum numen coluit, non facilè quiſpiam enumerare poſſit, quæ illa ſacra templa magnificè excitarit, quæve Dei amantium virorum domicilia atque mo-

Opera pietatis eiuſdem. Tẽpla & ſacra ædes à Pulcheria cõſtructa. Blacherna. Tumulus virginis matris, & alia eiuſdem generis reliquiæ. Imago eiuſdem à diuo Luca picta.

B nachorum cœnobia conſtruxerit, perpetuas in ea impenſas, & res omnes eorum qui in eis pietati vacarent neceſſarias conſtituens. Ea multis verò pauca quædam, quæ vim temporum ſuperarunt, id indicabunt. Opus enim eius eſt ſacrum Dei genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipſa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatũ domicilium: ſicuti filio eius, quod Sapientiæ vocatur. Cuius diuinum tumulum, & ſepulchrales faſcias inuentas, cum veneratione maxima ibi repoſuit. Templum item, quod τῶν ὁδηγῶν, hoc eſt, viæ ducum cognomine clarum eſt, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas apoſtolus in tabula depictam reliquit, ſacrúmque + penſum, & Seruatoris ipſius faſcias, perinde atque theſaurum, quem ad eum Eudocia Auguſta, quum Hieroſolyma profecta eſt, miſit, ſeruandas curauit. Præterea & ſacrum in ✱ fabrorum foro delubrum, cui + ſancti ſepulchri nomen eſt. Vtraque verò hæc fana pulchritudine ſimul & amplitudine ambitioſa, magnificè ſunt conſtructa. Deus ſanè fœminam eam, propter vitæ

Viæ ducum.

† ἄχραντον, τό τε αὐτῆς ... γάλα. ✱ τῶν χαλκοπρατείων. † ἁγία σορός.

C inſtitutum charam habens, preces eius exaudiit, & in rebus agendis ſæpe ei apparuit. Et vt mihi quidem videtur, + amorem Dei homines non conſequuntur, niſi ſeipſos idoneos factis ipſis præbeant. Ad eundem etiam modum ſorores inſtitutæ, eadem ſtudia erga ſacerdotes, erga tẽpla, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præſtitere. Vita quotidiana, inſtituta, atque ꝓgreſſus, noui omnibus fuere. Diu noctúq; hymnis laudibúſq; Deum celebrarunt. Ocium, ſacram telam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Inſtitutum nanque, propter quod virginitatem erant complexæ, non decere ignauiam exiſtimarunt. Proinde vitia eiuſmodi, & reliquam imperialem conſuetudinem, à vita ſua repulerunt.

† θεοφιλίας. Virtutes ſororum Pulcheriæ.

Ocij fuga.

Theodoſius Chriſtianiſſimi Principis exemplum.

Itaque factum, vt quòd Deus eis propitius eſſet, domus earum rectè adminiſtraretur, ætáſque imperatoris optata caperet incrementa: & aduerſariorum inſidiæ, belláque orta, omnia ſua ſponte, Deo adiuuante, ſoluerentur: & imperator ipſe in dies rebus bonis accumulatus, laudatis ſororis cõſiliis, veluti vera effigies & ſtatua in optimi imperij formam expolita eſſet.

CAPVT III.

D

Theodoſij virtutes.

VErùm res quoq; eius, ſine diſpendio & iactura, ſilentio committere nõ poſſumus, nõ omnibus prorſus notas. Primùm nanque ita vt imperatorem oportet inſtitutus atque educatus, nullum de ſe ignauiæ & molliciei indicium præbuit: ſed ita quum noſtrarum, tum earum quæ ſupra nos ſunt rerum peritus fuit: vt qui cum eo colloquerentur, humanę mentis captum eum exuperare iudicarent. Adeò etiam fortis & laborum patiens, vt facile viciſsitudinem & mutationem temporum ſuſtineret, cúmque æſtu iuxtà & frigore concertaret. Ieiunio frequenti ſe aſſuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Paraſceues nomen ſortitus eſt, die: Chriſtianiſmum ad ſummum excolere volẽs. Atque vt aula eius imperialis re nulla ab aſceterio differret, ſedulò curauit. Manè con ſurgẽs, hymnos Deo cum ſororibus alternis cecinit, & ſpiritus verba ſemper in ore habuit. Cum E epiſcopis & ſacerdotibus congreſſus, obſcuros locos & + nodos ſcripturarum, haud aliter quàm ſi ſacris ipſe initiatus eſſet, explicuit. Sacrorum librorum, eorundémque interpretum cõgerendorum adeò fuit ſtudioſus, vt ea laude Ptolemæo inferior non eſſet. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna ſe ſponte ſua, machina quadam mouente, ſibique ipſi oleum infundente, comparata: vt ne quis miniſtrorum eius in laboribus eiuſmodi moleſtiam quampiam ſubiret, neque vim naturæ cum ſomno colluctans inferret. Manu ipſe ſua pulcherrimè ſcripſit: ac multa ſcriptorum eius ad hoc vſque tempus ſunt conſeruata, temporum vi ſuperiora, Euangelia videlicet, & alia quædam, aureis omnino literis diſtincta, quorum paginæ crucis formam referunt. Quo labore eum vitæ ſumptus tolerare potuiſſe, fama eſt. Malorũ tolerãtia omnib[9], præcipuè autẽ qui eo nomine apud Græcos elati fuere, poſt ſe relictis, multis modis eos prętergreſſus eſt. Illi ſiquidẽ quũ verbis ſe philoſophiam exhibituros eſſe polliciti eſſent, reipſa eam præſtare nequiuerunt. Ipſe autem Ariſtote- F lis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philoſophiam exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iram adeò in poteſtate habuit, vt neminem vnquam à quibus læſus fuiſſet, vltus ſit, neque eum quiſquam ſuccenſentem viderit. Atque aliquãdo ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorum morte mulctatum eſſe, qui iniurij ei fuiſſent, reſpondens: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare poſſem, qui iamdudum mortui ſunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil eſſe noui, ſi quis homo quum ſit, è vita excedat. Vnius autem Dei eſſe, eum qui ſemel mortuus ſit [a], per pœnitentiam ad vitam reuocare. Vſque adeò autem virtutẽ hanc coluit, [b] vt ſi quando quiſpiam capitale crimen admiſiſſet, neque eum condemnationis ſententia vſque ad vrbis portas produxiſſet, ſtatim eum miſericordia proſequeretur. Et quũ aliquando Cõſtãtinopoli in amphitheatro venationis ſpectaculũ præberet, & populus exclamaret, aduerſus grauem feram generoſum quenquam periclitatorẽ, qui cum ea congrederetur, mittendum eſſe: An

Aula imperialis aſceterio monachorum perſimilis.

† γρίφοι.

Bibliotheca Theodoſij. Lucerna αὐτόματος.

Theodoſius fuit Calligraphus.

Philoſophiæ πίστει τε πράξει.

Ἀοργησία Theodoſij.

a Per pœnitentiam homo reuocatur ad vitam.

b Theodoſi[9] ad ſupplicia dãnatos, ſi illi ad ciuitatis portas ad mortẽ ducti non peruenisſent, per miſericordiam abſoluit.

A neſciris, inquit, nos humaniotibus ſpectaculis delectari ſolere? Ex deinceps itidem populū ſpectaculis vti docuit. Religione tanta cum ſinceriore pietate vſus eſt, vt ſacerdotes omnes apprimè honoraret, maximè verò quos ſanctitate vitæ enitere cognouiſſet. Et quum ea epiſcopis quidam, qui Deo charus fuiſſe perhibebatur, diem ſuum obiiſſet, ſagum illius ſqualore multo imbutū, eum petiiſſe, & ſub imperiali chlamyde geſtaſſe dicunt: quòd bona ſpe eſſet, ſe aliquid de viri eius ſanctitate imitatione conſequuturum. Longior aliquando pluuialis tēpeſtas extitit, & ipſe ſolitos † Circenſes ludos populo more recepto gratificās exhibuit. Quum verò vberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam ſuam erga Deum pietatem declarauit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilius videlicet eſſe, vt ſpectaculo repudiato, Deum qui præſenti calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod confeſtim eſt factum. Litania inſtituta eſt: ſupplicantes proceſſere, laudibus Deum venere, atque vnà cōcors

Theodoſius epiſcopi Chebronēſis defuncti veſti ſagulū geſtauit.

† ἱππόδρομος.

Supplicatio pro ſerenitate & clementia aeris impetranda.

B eccleſia ciuitas tota facta, & ipſe medius hymnis canendis, præiit habitu priuato incedens. Minimè verò eum opinio fefellit. Statim enim cœlum aërem turbidum ſerenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam ingens quædam frugum copia & vbertas eſt conſequuta. Atque omnibus ille quidem, vt ita dicam, exornatus fuit bonis: non minus verò eum cohoneſtauit miſericordia, placabilitas, & animi ſerenitas, tempeſtatis procellam non admittens: atque inſuper fides ſincera & probata, vnà cum religione non ficta, ſicuti inde conijcere licet. Vir quidam aſperiorem dutiorémque virtutis vitam cōſectans, præfracto eum adiit animo, vt ab eo quidquam peteret. Atque vbi id ſæpius expertus non impetrauit, vinculis eccleſiaſticis imperatorem à communione arcens ſubdidit. Poſtquam autem imperator in regiam ſuam venit, & epulæ appoſitæ ſunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibū ſumendum eſſe, quàm vinculis ſibi iniectis ſolutus eſſet, cenſuit. Quapropter ad antiſtitem Conſtantinopolitanum famulum quendam miſit, pe-

Theodoſius à legamine quo quidam monachus eum à communicatione remouerat, ſolutus eſt.

C tens, vt eum ipſum ſoluere ſe, qui ligaſſet, iuberet. Quum id epiſcopus recuſaret, & pro vinculo habendum non eſſe, quod à quocunque ligatū eſſet, ſignificaret, ſolutúmq; adeò iam eſſe diceret, nōdum calculo eius acquieſcendum eſſe duxit. Multò verò labore is qui ipſum ligauerat inquiſitus, eum abſoluit. Ac ſic tandē imperator cibum ſumpſit. Adeò religioſus Theodoſius fuit, vitámque ſuam accuratiſsimè ad diuinas leges compoſuit. Quam ob cauſam quicquid fuit ex idolis reliquū, ita eſt funditùs diiectum, vt poſteris eius ne veſtigium quidem prioris fraudis & ſeductionis cernere ſit datū. Sententiam verò de eis ſuam in conſtitutionem retulit.

Idololatria prorſus euerſa. l. Omnia loca, C. de ſacri. ſi pag. & templis.

CAPVT IIII.

SI quando bellum motum eſt, ad Deum confugiebat, diuinū muſicúmque Dauidem æmulatus, quòd in illius veluti promi condi poteſtate bella eſſe ſciret: & quòd illum certum haberet cu-ratorem, cōdignos ſpe bona percepit fructus. Ego D verò veritatem promulgans, ex plurimis pauca referam, quanuis extra inſtitutum argumentum ferri videar. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Iſtro tranſito, Thraciam vaſtauit, & ad vrbem quoque imperantem venit, ſubitò primo clamore atq; īpetu, ſicuti ipſe putabat, eam direpturus atque exciſurus. Verùm Deus cœlitùs imperatorem propugnans, violento tonitru & fulmine demiſſo, non modò ipſum vſtulatum in cineres redegit, ſed innumeras quoque copias eius concidit. Idem etiam aduerſus Perſas fecit. Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepentè finitimos aggrederetur populos, neque auxilia aliqua, quæ oppreſsis opem ferrent, adeſſent, ducibus copiiſque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementiſsimo & grandine maxima Deus illos perſequens, progredi vltrà paſſus non eſt: equóſque eorum ita † pedicis cohibuit, vt diebus viginti, totidem ſtadia curſu perficere non poſſent, quoad vſque exercitus cōgregatus fortiter hoſtibus reſtitit. Antea quoque E quum Perſæ quidam Gotanne duce, cognominem imperatori vrbem oppugnarent, omniſque generis machinis adorirentur, & turres extra muros contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos ſe dedere, Eunomio eius epiſcopo machinas hoſtium omnes perfringente. Quū nanque noſtri propter oppugnatorum multitudinem animos deſperatione deſponderent, precibus ipſe contra illos pugnans, vrbem ſaluam conſeruauit. Ea ſatrapis tum ibi qui ſub Gotāne erant, quidam ad blaſphemias cōuerſus, itidem vt Rabſces & Sennacherim, animo furibundo minatus eſt, ſacrum ſe eius ciuitatis templum igne cōſumpturum. Cōtumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormētum bellicum ſaxa iaciens ad propugnaculum cui apoſtoli Thomæ cognomē fuit, diſponi, ingentémque lapidem eò in os blaſphemi illius emitti iuſsit. Ilicet ſaxum baliſta ea tortum, maledici illius ſatrapæ os deteſtandum perculit, faciémque eius omnem comminuit, capite rectiſsimè attrito, cerebróque omni diſperſo. Quem vbi Gorannes conſpexit, expugnatione F vrbis deſperata, fugiens inde diſceſsit, re ipſa victum ſe eſſe clamans. Metúque correptus, deinceps tero per pacta conuenta cū Romanis inita pacem eſt complexus. Tantam Deus ipſe fidelis miniſtri ſui imperatoris eius curam geſsit: qui eo nomine illi gratias egit, eundémque religione debita coluit. Porrò bella in Occidente contra ipſum & patruum adhuc viuum mota, quo modo Deus ſoluerit, quid dicere attinet?

Deus manifeſtè bella à Theodoſio repulit. Roilas Scytharū copiis ſuis fulmine cœleſti exſtinctus.

Perſarū excurſio imbribus Ro. & grandine inhibita.

† ἀντὶ πεδῶν.

Gorannes Perſarū dux

Theodoſiopolim Eunomius epiſcopus precibus ab immani vi Perſarum ſeruauit.

Pars Perſica. Præſidio ſuo Deus Theodoſium tutatus eſt.

CAPVT V.

QVum etenim in regionibus Occidentalibus plurimi tyranni exorti eſſent, partim alij aliis colluctati, atque ipſi inter ſe conciſi, partim diuina vi in imperatorum manus delapſi, ſatis illis Dei in eos amorem ſunt teſtificati. Iam enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantum omiſſo, quòd quum in Italia & in ipſa vrbe Roma, caſu quodam

Vandalorum, Alanorum, Sueuorumq; duces, legatos ad Honoriū cū huiuſmodi mandatis miſere.

A ſeditioſi homines iperatori Honorio rebellarent, ipſe Rauennam ſe contulerit: Alarichum autem iſtum, quem fidum adhuc ſibi eſſe putabat, Galliæ ſcilicet ab eo ducem creatum, cum frequentiſſimo exercitu, vt iniurias Impetatori factas vlciſceretur, miſerit. Ille verò quũ eò veniſſet [b], arte ciuibus deceptis, Romam ingreſſus eſt: atque ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorij ſororem Gallam, quæ etiam Placidia dicta eſt, adoleſcentulam adhuc & innuptam, rapuit, atque inde diſceſſit [c]. Eamque Conſtantio, comitis dignitatem gerenti, fido admodum ſibi amico, ſeruandam dedit. Conſtantius portò illa vnà cum pecunia accepta, ad imperatorem Honorium venit. Quo cũ ad hoſtes reuerſus, cum Alarico pugnam commiſit [d], victoriámq; obtinuit. Quam illius erga ſe beneuolentiam & fidem vt Honorius remunerare-
+ tur, in matrimonium ei placidam collocauit: eundémq;, ſorori talem honorem habens, corona & purpura ornatum, ad ſocietatem imperij extulit. Atque illum quidẽ Romę reliquit: ipſe verò Con-
B ſtantinopolim ad res Theodoſij ea fratre nepotis ordinãdas, Arcadio illius patre non ita pridẽ mortuo, profectus eſt. Sedenim in Britania milites ſeditione mota, Marcum tyrannum promulgarunt. Nõ multo verò pòſt eo occiſo, Gratianum àd imperium euexerũt. Sed cum & hic quatuor exactis
* mẽſibus, iugulatus ab eis eſſet, Conſtantinũ ſummæ rerum præfecerunt, nomine ipſo imperium illi certum tutúmque fore opinati. Quam ob cauſam reliquos etiam ita legiſſe videntur. Conſtantinus ea Britania Bononiam, maritimam Galliæ ciuitatem traiecit, militéſque Galliæ & Aquitaniæ omnes, ciuéſque & ſubditos vſq; ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant, inter Galliã & Italiam ſitas, ad ſe pertraxit: & maximum natu filiũ Conſtantem (quem poſtea imperatorem renunciauit) data tum ei Cæſaris dignitate, in Hiſpaniã miſit. Is ibi quos in rerumpublicarũ adminiſtratione inuenit, Honorio genere coniunctos [e], Didymum & Veronianum, prælióque ſecum in Luſitania congreſſos, & viuos captos, vnà cum coniugibus interemit, & ſuos ei prouinciæ rectores
C præfecit. Teodoſiolus verò, & Lagodius, qui eorum quos modò necatos eſſe diximus, fratres erãt, fuga ſibi conſulentes, ſalui permanſere. Et Theodoſiolus in Italiam ad Honorium, Lagodius autẽ in Orientem ad Theodoſium peruenit. Hæc re ſic acta, Conſtans ad patrem Conſtantinum tranſiit. Cæterùm cum incommodum præſidium in Hiſpaniarũ aditu collocaſſet, maximæ cladis & excidij regionibus eis id cauſa fuit. Poſtquam enim Conſtantini + copiæ conciderunt [f], Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, * tranſitu eo occupato, multas vrbes & multa caſtella Galliarum & Hiſpaniarum, & aliquot tyranni duces ceperunt. Conſtantinus quum ei adhuc ex ſentẽtia opinione ſua res procederent, filium Conſtantem Au-
D guſtum declarauit, & tranſire in Italiam voluit. Et Cottiis Alpibus ſuperatis, Liberonem Liguriæ ciuitatem venit. Eridanúmque traiecturus [g], vbi de Alarichi morte certior factus eſt, retroceſſit.
+ Alarichus iſte, dux quidem Honorij, proditionis autem ſuſpectus, quaſi Cõſtantino Italiæ imperium pararet, fuit. Quam rem vbi Honorius cognouit, ex progreſſu ſeu deambulatione quadam reuerſus, ſimulatque ab equo deſcẽdit, ſtatim gratiarum * actiones & laudes Deo obtulit, veluti à manifeſto proditore liberatus [h]. Conſtantinus autem tyrannus, & filius eius Cõſtans, profugientes, in vrbe Arelatenſi concluſi ſunt. Exercitu nãque eius diſperſo, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum montem opibus atque diuitiis referta occuparunt: atque inde, præſidiis negligenter ad tranſitum ipſum diſpoſitis, in Hiſpaniam tranſierunt.

CAPVT VI.

E EO tempore Gerontius Conſtantini ducum præſtantiſſimus, ſuſceptis contra eum inimicitiis, Maximum quendam ſibi familiatiſſimum, quòd eum imperio cõmodum eſſe exiſtimaret, ad imperialem ſuſtulit dignitatem, purpurea ei veſte data. Atque illum quidem Tarracone reliquit. ipſe autem copiis acceptis, aduerſus Cõſtantium progreſſus eſt: atque ex itinere Viennam digreſſus, filio eius Conſtanti necem ſtruxit. Ea res de Gerontio vbi ad Conſtantinum eſt delata, Edouicbum ducem ſuum ad auxilia ex Francis & Almanis contrahenda trans Rhenum miſit. Et Viennam filio Conſtanti, nondũ Gerontij inſidiis ſublato, ſeruandam commiſit. Gerontius ad Arelate duxit: eámque vrbem, vbi Conſtantinus profugus erat, obſedit. Honorius autem exercitum ingentem aduerſus Conſtantinum tyrãnum miſit, duce Cõſtantio, quem ſororis ſuæ Gallæ Placidiæ virum fuiſſe, antea diximus: atque is poſtea Valentinianum tertium, & Honoriam filiam ex ea F genuit. Ea re territus Gerontius, cum paucis celeriter fugit. Reliqui autem milites eius ad Conſtantium tranſierunt. Hiſpani Gerontium propter ſubitam fugam contemnendum eſſe cenſentes, conſilium eius occidendi ceperunt, & noctu [a] hoſpitio eius imminentes, quum armis ſatis muniti eſſent, interficere eum ſunt aggreſſi. [b] At Gerontius & Alanus vnus, cum quibuſdam illius neceſſariis, tectum eius domus conſcendentes, [c] non pauciores quàm trecentos qui eos oppugnabant, interfecere milites. Atq; vbi tela eis defuere, famuli quidem clàm ſe ex ædibus demittentes, in pedes coniecerũt. Gerontius autem quum & ipſe itidem ſaluus euadere poſſet, facere id recuſauit, [d] Nunychiæ coniugis amore obſtrictus. Cum ipſo autem diluculo, hoſtes domum in inferiori parte incẽderunt. [e] Et quũ Gerontio nulla ſalutis ſpes reliqua eſſet, primũ ille Alani caput non illibenti, reſecuit: deinde & vxoris, quũ illa lamentaretur, & lacrymans ſe ferro admoueret, precaretúrq; vt prius extremũ hoc munus à marito ferret, eiúſq; gladio interiret, quàm in aliorum peruenire pote-

Margin notes (left): Tu cũ oĩbus pacem habe, ab oĩbus obſides accipe: nos nobis cõſtringimus, nobis perimus, tibi vincimus: tua erit q̃ſt rep. ſi omnes peream⁹. Diac. — b Alarichi fraude & perfidia Romã capit. — c Placidia Cõſtantio duci nuptũ data. — Conſtantius Alarichum vicit. — Conſtantius in ſocietatem imperij ab Honorio aſſumptus. — Tyrãni Occidentales in Britania. — Conſtantini tyranni. — Bononia Galliæ. — Cottiæ Alpes. — Cõſtãs filius eius ex monacho Cæſar. Diac. — a Hi quum antea inter ſe diſſenſiſſẽt in periculo ſupremo ad cõcordiã redieꝛe. Sozom. — Barbara enim Pyrenæi montis clauſtra credidit. Diac. — Cædes Didymi & Veroniani. Pro Veroniano alij legũt Viridianum. — Theodoſiolus Lagodius. — Id ſibi cõmiſſũ Hiſpani moreantiquo petierunt, ſed non Conſtanti non audiunt. Idem. — b Vandali, Sueui, Alani Gallias & Hiſpanias vaſtant. — † [illegible] — * [illegible]

Margin notes (right): g Alarichi proditoris cædes. — † Fortaſſe hic reſtius legatur Alarichus verbo Rο... [illegible] — h Cõſtãtinus & Conſtans Arelate incluſi. [illegible] — Gerontius Maximũ tyrannum conſtituit. — Conſtantis interitus. Edouichus. Franci. Almani. Gerontius Arelate obſidet. — Cõſtãtius ad verſus Cõſtãtinũ in Galliam venit. — Gerontij fuga. — a Galliciani Hiſpani in hoſpitio obſident. — b Gerontius ſe cõtra illos ſtrenuè tuetur. — c Pauci plurimos interficiunt. — d Preclarũ exẽplũ amoris coniugalis Nunychiæ Gerontij coniugis. — e Idẽ ſalute deſperata, primũ Alanum fidũ comitem deinde coniugem ſuam, poſtremò ſeipſum interficit.

† Hoc tempore apud Bethlehem ſanctus Hieronymus, vno & nonaginta annis expletis, ad Chriſtum migrauit. Diac.

* Eadem ætate Pelagius Brito, Cæleſtino & Iuliano adiutoribus, hæreticum dogma contra gratiam Chriſti ſuſtinuit: quod in Carthaginienſi ducentorum decem & ſeptem epiſcoporum concilio eſt damnatum.

A ſtatem. Atque illa dignam ſe religione ſua exhibens (Chriſtiana enim erant) virili prorſus animi inſtituto, ita vitam finiit: præclariorem, quàm vt obliuione premi poſsit, memoriam ad poſteros tranſmittens. Poſtremò verò Gerontius, quum tertiò ſibi ipſi ferrũ adegiſſet, nec lethale vulnus inflixiſſet, quem ex femore ſuſpenſum habebat, pugione ſtricto, cor conuulnerauit. Et ſic Gerontius quoque interiit. Enimuerò Honorij exercitu, cui Conſtantium præfuiſſe indicauimus, Conſtantinum circumuallente, [f] ille obſidionem ſuſtinuit, Edouichum, quem vltra Rhenum ad Francos & Almanos auxiliares adducendos miſerat, expectans. Quod veritus Conſtantius, retrocedere Italiam verſus, ibiq́ue cõfligere cum [g] Edouicho voluit. Idq́ue ita conſtituit, quòd in propinquo Edouichum caſtra habere audiuerat. Itaque cum copiis Rhodanum tranſiit. Et ipſe quidem cum peditatu omni hoſtibus exitium molitus eſt: nec minus [h] Vlphilas equitum præfectus, non longè ab eis loco alio clàm in inſidiis conſtitit. Poſtquam

f Conſtantinus Conſtantij obſidionem ſuſtinet.
g Edouichus cum ſuis à Conſtantio prælio vincitur.
h Vlphilas equitum præfectus.

B autem hoſtes Vlphilam inſcij prætergreſsi ſunt, & iam pugnam inire cum Conſtantio deberent, ſigno dato ille ſubitò ſe oſtendit, & hoſtes à tergo aggreſſus eſt. Ordinibus ergo turbatis, alij ſe in pedes dederunt, nonnulli trucidati ſunt: quidam abiectis armis veniam petiere, qui etiam quamprimùm in gratiam ſunt recepti. [i] Edouichus autem equo conſcenſo, in agrum Ecdicij cuiuſdam veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eum excepit. [k] Noctu autem capite ei amputato, ad Conſtantinum id, magna ſe pro eo munera accepturum ſperans, pertulit. Conſtantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum verò manere cũ eis ilic conaretur, [l] diſcedere inde iuſſus eſt. Minimè namque ſibi & exercitui bono putauit fore infidi hoſpitis conſuetudinem. Quapropter Ecdicius in amico & hoſpite aduerſis rebus preſſo, quum flagitium tam impium deſignarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) fruſtra hians eſſe viſus eſt. Poſt victoriam iſtam, vbi exercitus ad vrbis obſidionem amne tranſmiſſo rediit, & Con-

i Edouichus in fuga ad Ecdiciũ amicum confugit.
k ab Ecdicio fraude occiditur.
k Exẽplũ amicitiæ & hoſpitij violati.
l Conſtantius à caſtris ſuis proditionem repellit.

C ſtantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, ſua ſponte Imperatoria depoſuit inſignia: [m] eccleſiamq́; ingreſſus, presbyteri ſuſcepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurando prius accepto, portas Conſtantio aperuere: qui etiã omnes ſeruati ſunt: atque ex eo tempore, ſubditi eius regionis omnes in priſtinũ ſtatum reſtituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiã ducti priuſquam ad deſtinatum locum peruenere, trucidati ſunt. Breui quoque pòſt † Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliiq́ue præterea qui Honorij imperio inſidiati ſunt, cæſi interiere. Qui ſanè Honorius, ſicuti dictum eſt, per ſororẽ Gallam Placidiam, in affinitatem Conſtantium, qui Conſtantini tyrannidem exterminauit, aſciuit: eundemq́ue propter plurimas præclarè bello res geſtas in Imperij ſocietatem recepit. Ipſius etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illuſtriſsimi dignitatem conceſsit. Conſtantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad faſtigiũ Imperiale euecti eſſent, in Orientem miſſæ ſunt. eaſq́ue cum iunior Theodoſius non admitteret, & ob talẽ contumeliam bellum Conſtantius moliretur, ſimul & vita & curis D eiuſmodi eum mors adueniens ſoluit, cum non longius quam menſibus ſex imperaſſet.

Conſtantinus ex tyranno presbyter factus. Conſtãtius perduelionem Arelate recipit.
† Nonnulli hunc Iouinũ alij Iouiũ nominãt: cuius frater Sebaſtianus vidẽ eſt caſus. Illuſtriſsimi dignitas.
Galla parata. Conſtantini & filij eius Iuliani cædes. Aliorum item tyrannorum. Conſtantij mors.

CAPVT VII.

INterea verò Ioannes, vnus ex iis † qui Imperatori commẽtarios ſcribunt, præſenti ſecundarum rerum ſtatu non contentus, [a] imperio arrepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valentinianum expulit, qui etiam Byzantium ad Theodoſium nauigarũt. Ea re Honorius cognita, dolore immenſo correptus, poſtea hydropis morbo periit. [b] At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodoſium miſit, quæ vt ipſe Imperator reciperetur, peteret. [c] Legati verò nihil egere: ſed primũ in cuſtodiam coniecti, deinde in Propontidem exulatum miſsi ſunt. Porrò Placidiam & Valentinianum Theſſalonicam duci Theodoſius curauit, atque ibi Cæſaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autẽ E aduerſus tyrannum gerendum Ardaburio duci, & filio eius Aſpari commiſit. Qui ſanè Placidiam & Valentinianum ſecum ducentes, poſtquã ad Pæones & Illyricos peruenere, Salonas Dalmatię oppidum vi cęperunt. [d] Ex eo loco Ardaburius claſſe contra tyrannum profectus eſt. Et primùm ille quidem ſecunda fortuna vſus eſt, poſtea autẽ nahalis expeditio ei non bene ceſsit. Nã ſubitò violentus & incommodus ventus exortus, [e] in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificationem ſpectans, humaniter Ardaburium tractauit. Ardaburius in ſecuritate multa, quum eos qui à tyranno ducũ ordine moti & exautorati fuerant, mœſtos eſſe videret, inſidias etiam contra illum magis ſtruxit: & filio Aſpari clã denunciauit, vt quàm celerrimè ad occaſionem rei bene gerendę adueniret. Tyrannus Ardaburio capto ſpe elatus, in eã neceſsitatem Imperatorem cecidiſſe cenſuit, vt communi calculo petitionem ſuam approbaret, & ſe Imperatorem reciperet, ſiquidem ducem ſuum ſaluũ eſſe vellet. Et profectò in maximo Imperator erat diſcrimine, ne quid à tyranno aduerſi F Ardaburio accideret: [f] Aſpar equitatu accepto, celeritate aduentus ſui ſenſum præuenit, & Aquileiam vrbem magnam recepit; eamq́ue facilè, Placidiam & Valentinianum ſecum habens, confirmauit. Metus autem ei vlterius progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitum contraxiſſe audiſſet, inceſsit. [g] Verùm tum quoq; maximè Imperatoris precatio enituit. [h] nam angelus Dei paſtoris habitu ſumpto, copiis Aſparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrãnus in poteſtate ſua Ardaburium habens agebat) ſubiectus eſt, duxit, vnde neminẽ vnquam adueniſſe

† Vocantur & hypomnematographi. l. Sr quos ſpẽ tamen. C. de decurion. lib. 10. ††
a Ioãnes exſcriba tyrannidem occupat. Honorij mors.
Idem ſe in ſocietatẽ imperij recipi à Theodoſio petit.
c Legati eius male à Theodoſio accepti.
d Ardaburium ducem cum filio eius Aſpare aduerſus Ioannem Theodoſius mittit.
e Ardaburium Ioannes capit.
Ardaburij magnanimitas.
h Aſpar angelo Dei duce per lacum itinere facto, Rauẽnam & Ioannem tyrãnum capit.

†† *Honorius cum patre, fratre, & fratris filio, triginta imperauit annis, & tricennalia celebrauit. Ab eodem Placidia Augusta, Conſtantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honoria liberis pulſa, à Theodoſio in Oriente ſuſcepta eſt. Diac. Pomp. Caſſiod. Huic ſoboles nulla fuit. Nam duæ Stiliconis filiæ, Maria & Thermantia, altera poſt alteram ei nupta, Dei iudicio innuptæ, morte præuenta, ex hac luce migrarunt. Diac.*

f Aſpar Aquileiam capit. g Efficacia preci Theodoſij. Conſideret lector æquus, quid in Albi flumine ad oppidũ Mulbergam an. Domini 1547 acciderit.

* * A memorię proditum eſt. Deus ſanè ipſe qui In mari rubro vndas diſcidit, quod inuium erat, omnibus peruium eahibuit. Sedenim perinde atq; ſolum ſiccum copiæ Aſparis vnà cum equitatu omni, lacus vndas tranſeuntes, primo aduentu vrbis portis captis, potiti ea ſuot. Ibi cum prælium exiguum cōmiſſum eſſet, tyrannus proditione ſuorum captus eſt, & Aquileiam ad Placidiam & Valeotinianum miſſus. Vbi ei primùm manus reſecta, deinde etiam caput amputatum eſt, quum annum ſeſquialterum tyrannidem exercuiſſet. Imperator more ſuo rurſum qua eſſet erga Deū religione oſtendit. Poſtquam enim ei victoria de tyranno reportata, ludis Circenſibus renūciata eſt, ad populum vociferans: Agite, inquit, ſi ita videtur, ludicro hoc dimiſſo, in ædem hanc precatoriam eamus, & carmina gratiarum agendarum autori victoriæ Deo concinamus. Hæc vbi dixit, ſpectaculum neglectum eſt: & per circum medium euntes omnes, concentu voo cum hymnis & carminibus pulcherrimis + gratiſsimiſque, in proximam B Dei domum ſunt ingreſsi, formamque prorſus eccleſiæ vnius cuncta retulit ciuitas, populo omni in templo diem eum conſumente. Poſtea cura illa animum ſubijt Imperatoris, vt quemnā Occidenti Imperatorem omnino præficeret, deliberaret. Quapropter Valentinianum ſororis filium, idoneum ei imperio iudicauit, quòd matrem haberet, quæ curam ibi rerum adminiſtrationis ferre poſſet. Properabat verò & ipſe in Italiā proficiſci, vt nepoti imperium conſtitueret, prouincialeſque ibi, ne facilè tyrannis ſe committerent, doceret. Et ea de cauſa Theſſalonicam progreſſus eſt. Sed quo minus vlterius ꝓcederet, morbo impeditus eſt. Proinde per Helionem patricium, imperij inſignibus illi miſsis, ipſe Byzantium eſt reuerſus. Aetius verò, qui ſecundum ducendis militaribus copiis locum apud tyrannum habuerat, poſt tertium à cæde illius diem, ſexaginta barbarorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi Aſpar conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens facta eſt, poſtea pacificatione inter ipſum & Placidiam atque Valentinianum interueniente, Co- C mitis dignitatem tulit. Qui verò cum eo mercede conducti erant barbari, auro corrupti, & ipſi ſimul & iram & arma abiecere. Obſidibuſque datis, & fide rurſum accepta, in patriam rediere ſuā.

Supplicium Ioannis. Theodoſius pro victoria gratias Deo agit.

ὑψηλῶς.

Valentinianus 3. Rom. imperator in Occidente conſtituitur.

Helio patricius.

Aetius per tranſactionē Comitis dignitatem accipit.

I. L. de bello Saxonico. 1547.

*** Hoſtes vt albis cedere terrios,*
Conſpexit, alto fluminis alueo
Progreſſus agreſtem colonū
Induitur faciem Menalcæ,
Et vada monſtrat peruia Cæſari,
Illumq; Cæſar conſequitur ducem,
Cælo ſibi credens ab alto
Omine dexteriore miſſum.
Eques deinceps tranſit impiger
Nymphis natantum frons regentibus.
Quas Martis inſuetas furentis
Dulcis amor ſimulabat oci.
Nec ante feruens deſinet impetus
Tenere curſum ſaltibus auius,
Victoribus quàm det ſupinas
Ipſe manus memorus hoſtis.

CAPVT VIII.

VErùm de tyrannis qui tum extiterunt, & prouidentia Dei diffluxerunt, ſatis dictum eſſe puto. Neque nos illorum obiter, & D quaſi per digreſsionem meminimus: ſed vt certò declararemus, ſufficere principi, maximè ad præſidium & cuſtodiam imperij, rerum diuinarum curam diligentem, & cultum rectum: quæ in Theodoſio & ſorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omnino adminiſtratione eorum delectari viſus eſt: nō eo ſolum quòd bella ita compoſuit, vt ſubditi eorum ab hoſtibus liberarentur, atque iidem præter opinionem omnium, cum ingenti magnificentia rectè gubernarētur: verumetiam, quòd multa ſacra corpora eorum qui olim veriore pietate excelluerunt latentia, Imperij illorum tempora honore proſequens, viſionibus quibuſdam è ſinu terræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id quod eo tempore accidit in Zacharia veterum propheta, in Stephano primo diacono & martyre, atque in Sebaſtienſibus quadraginta ſub Lici- E nio gelu cōcretis martyribus. Quorum omnium quum noua ſit inuentio, vt eam Deus exhibuerit, neceſſariò dicendum eſſe videtur. Ac primùm de propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo. Circa Eleutheropolim Palæſtinæ, vicus quidam eſt Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit. Præfuit huic Calemerus quidam + agricola, erga agri poſſeſſorem quidem beneuolus maximè, in finitimos autem ruſticos durus admodum & grauis. Et quamuis ille talis eſſet, propheta tamen ei inſiſtens, ſeipſum apertè oſtendit, & ad hortulum quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubitorum altitudinem fodito, a ſepto in hortum ipſum, eam viam verſus quæ in Bitherebin oppidū ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam, interiorem plumbeā. Reperies præterea apud loculos eos vas quoddam aqua repletum: ad cuius partem vtramque, mediocres duo innoxij & placidi ſerpentes (cicures eos dicas) circumuoluuntur. Hæc quidem, qui per viſionē apparuit, dixit. Calemerus verò viſo ei obſequutus, imperatum opus perfecit, atque vbi facta illa arca iuxta præ- F dicta ſigna extitit, diuus propheta apparuit, ſacerdotalem indutus ſtolam: quippe qui etiam, vt puto, ſacerdos fuerit. Extra vrnam eam, ad pedes, puer etiam quidam tener admodum iacuit, qui quidem ex nobilitate fuiſſe, & ad reges genus referre viſus eſt. Caput enim eius corona aurea lapillis & margaritis diſtincta redimitū erat. Calceos quoque deauratos habuit: veſtis item magni precij, & auro exornata fuit. Porrò cum ſapientes eius temporis & ſacerdotes de eo puero, quiſnam in tali habitu eſſet, addubitarent: Zachariam illum, qui tum in Geraris monaſtico contubernio præfuit, dixiſſe ferunt, ſe in vetuſtam Hebræorum ſcripturam quandam, nō ex eis quæ à maioribus ſunt traditæ, & in eccleſiam receptæ, ſed aliam incidiſſe, quæ ſcriptura præter alia illud quoque cōplexa ſit: Quū Ioas Iudææ rex Zachariam vatem occidiſſet, grauem eum ſeptimo pòſt die domi ſuæ accepiſſe cladem, & ex filijs quem gratiſsimū haberet, morte amiſiſſe. In quam ærumnam cum ſic ira diuina coniectum eſſe intellexiſſet, puerum eum ad prophetæ pedes ſepeliſſe, veluti cauſā do

Huius ſuſ- ſe ſcribit Diac. Caſtiorum magiſter molitū apud Ioannem, eius conſilio potiſſimum in tyrannide conſeſerat, exitio moleſtatum. Id Pietas vera certiſsimum imperij præſidium eſt.

Multa ſanctorum corpora ſub Theodoſio reperta.

Inuentio Zachariæ prophetæ.

† ἀμπελουργὸς τοῦ ἀγροῦ, ſeu vini gleba. Sozom. lib. 9 cap. vlt.

Ad pedes eius filius regis Ioa quoque repert°.

Zacharias abbas Geraræ.

Corpus prophetæ propè integrum.

A iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem ſic iudicatum eſt. Ipſe verò propheta cum multis hominū ætatibus ſeu generationibus in terra iacuiſſet, nihil tamen in corpore eius deficere viſum eſt. Ad cutim vſque tonſus, rectum habuit naſum, mentum mediocriter demiſſum, caput paruū, & oculos paulo altius ſuperciliis correctos. Sic quidem diuinus propheta eſt manifeſtatus.

CAPVT IX.

Gamaliel, & filius eius Abibus, Stephanum ſepeliere.

† Alexandri nomen ... ſaluatur.

Religionis ergò in Hieroſolyma profecti fuerāt.

a Reliquiæ diui Stephani Palæſtina Conſtantinopolim tranſlatæ.

** Factū id ab annis 9. elapſis.*

Ciuitas autem Capargamala eſt in qua poſt martyrium obſolutum, Gamaliel, qui Paulū apoſtolum veluti pædagogus inſtituit, vnà cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus ſepeliit. Vbi verò & ipſi poſtea mortem oppetiere, proximè circa reliquias eas poſiti ſunt [a]. Cæterum quemadmodum illæ repertę Conſtantinopolim deportatæ ſint, ſatis conſtat. Senatorium videlicet † virum,
B propter ſingularem eius aduerſus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæſtina ei conſtruxiſſe: eundemq́ue mandaſſe, vt & ipſe poſt obitum ſuum in ſimili itidem vrna prope diuum Stephanū tumularetur. Poſtea verò quum coniunx virum Byzantium transferre deberet, inter properandum illa imprudens pro viri vrna Stephani loculos recepit, & quàm potuit celerrimè Conſtantinopolim * contēdit. Sed enim quod ipſa ſecum in itinere ferebat, latére minimè potuit, quòd id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Conſtantinopolim pertigit, vrbs effuſa theſaurum talem obuiis excepit vlnis. Comitatu & ſatellitio plurimo in aulam Imperatoriam ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ eum vehebant, [b] ad Conſtantinianas thermas veniſſent, vlterius progredi haudquaquam ſuſtinuerunt. [c] Vbi verò plurimum flagris atque ſtimulis ſunt concitatæ, humana vſæ lingua, eo loco martyrem reponi iuſſerunt. Ita ille ibi cōditus eſt, locuſque fano pulcherrimo cohoneſtatus. Hoc ſic factum eſſe ſub Conſtantio, proditum eſt. [d] Pars
C verò quædam reliquiarum iſtarum neſcio qua du cauſa à quibuſdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipſa, quum primùm Pulcheria princeps lucem hanc ſolis aſpexit, in Palęſtina in apertum producta eſt, [e] Ioanne epiſcopatus munere Hieroſolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipſe ineffabili quadam viſione noctu presbytero cuidam Dei amanti viro, cui Luciano nomen erat, apparens oſtendiſſet. Pulcheria ergo incredibili erga primum diaconum amore flagrans, & quòd ſimulatq́ue ipſa nata eſſet, pars ea è terrę receſſu in lucem prodiiſſet, deſiderio illius marceſcens, ſummo ſtudio in hoc incubuit, vt partē reliquam ſacrorum illius oſſium nanciſceretur. Itaq; Theodoſio fratri ſuaſit, vt Praylio epiſcopo Hieroſolymitano pecuniam, quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theodoſius perſuaſus, non ſolum pecuniam, ſed & crucem auream magni pon-

b Suprà Cōſtantinianarū thermarum eſt mētio, lib. 13. cap. 18.

c Mulæ humana voce loquutæ.

d Pars quędā reliquiarum oſſium Hieroſolymis ad Theodoſium miſſa.

e Iohannes epiſcopus Hieroſolymitanus.

[a] Sub Theodoſij iunioris imperio reliquiæ S. Stephani. Laurentij, & Agnes, in martyrio S. Laurentij depoſita ſunt. Et celebratur illic ipſorum memoria vſque in hunc diem. Theodorus Lector.

deris lapillis & margaritis exornatā, vt ea in Caluariæ loco reponeretur, miſit. D [f] Praylius epiſcopus rebus eis acceptis, vt gratiam aliquam Imperatori eiuſdemq́ue ſorori referret, [g] reliquias dextræ manus primi ab Apoſtolis conſtituti diaconi, eiuſdemq́ue primi martyris, ſancto Paſſalione diacono adminiſtro vſus, remiſit. Paſſalio itinere peracto, poſtquàm in nauale Chalcedonis e regionè Byzantio ſitæ peruenit, martyrum princeps eum pręueniens, noctu Pulcherię ſeipſum oſtendit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad aures Domini zebaotæ virtutum peruenit, petitioq́ue tua optatum conſecuta eſt exitum: & ipſe in propinquo præſtò tibi ſum, Chalcedonis hoſpitio vtens. Viſionem eam ſimulatque cum fratre communicauit: confeſtim ciuitas tota ſe in mare dedit, vndiſq́ue perinde atque continenti vſa eſt: ipſaq́ue etiam Pulcheria cum fratre ſubſequuta eſt, reliquiiſq́ue exceptis, in regiam eas lætitiæ ſummæ plena, cum maxima obſeruantia & magnificentia produxit, ibiq́ue repoſuit: templo inſuper ingenti & pulchro, auri & lapillorum fulgore re- E lucenti, propter præcipuum quo protomartyrem proſequuta eſt honorem, extructo. Quæ de his comperi, hæc ſunt.

f Praylius epiſcopus Hieroſolymitanus. Theodoſius crucem auream Hieroſolyma mittit.

g Dextra diui Stephani manus.

Templū diuo Stephano Pulcheria conſtruit.

CAPVT X.

Verum enim verò, quod manifeſtum eſt pietatis fœminæ eius indicium & propterea Eccleſiaſticæ hiſtorię inſertum, quanuis aliquo pòſt tempore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, ſtylo perſequar. Euſebia quædam fœmina Macedonij ſectæ, & diaconiſſæ in Macedonianorum eccleſia munere fungens, extra muros Conſtantinopolitanæ vrbis domicilium & hortulum habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebaſtiam temporibus Licinij certamen pro Chriſto obiere, aſſeruauit. Ea moritura quibuſdam eiuſdem religionis monachis locum eum relinquens, iureiurādo eos adegit, vt eam ibi ſepelirent, & ſupra caput eius F tumulo exciſo, martyrum oſſa in eo reponerent, neque cuiquam rem eam reuelarent. Id illi ita fecere: martyribuſq́ue gratificari, & cultum debitum pręſtare, tum autem promiſſa integra ſeruare volentes, ne externorum quiſpiam id ſciret, ſubterraneum delubrum circa tumulum Euſebiæ excitarunt, ſuperioremq́ue eius partem ſolo quodam plano ex latere cocto contegentes, ſcalas latentes quæ ad martyres ducebant, ſtruxerunt. Poſtea autem Cæſarius quidā vir, qui ad magnas opes perueniſſet, ita vt & conſulatus & pręfecturæ honore functus ſit, coniugem ſuam mortuam iuxta Euſebiæ tumulum humauit. Hoc enim ſic vtrique adhuc ſuperſtiti, pro mutua inter ſe gratia, & cōcordi eiuſdem religionis obſeruantia placuerat: quæ res in cauſa fuit, vt Cæſarius locum eum emeret, in animo & ipſe habens, communem ibi cum vxore ſepulturā ſortiri. Monachi, quum nihil de martyribus indicaſſent, ſicuti conuenerat, Conſtantinopoli diſcedentes, aliò migrarunt. Poſtquàm verò ædificium ſuper tumulo eo antea apertè conſtructum, temporis vi dirutum conci-

Euſebia diaconiſſa Macedoniana.

De reliquiis XL martyrum Sebaſtenorū, qui ſub Licinio ſunt paſſi.

Cæſarius vir præclarus.

Sozo. lib. 9. cap. 2.

A diſſet, & raderibus locus congeſtus eſſet, tota ea regio exæquata eſt: quum videlicet quem diximus Cæſarius Thyrſo martyri gratificans, magnificum ibi Deo ædificauit templum. Deo antè ipſi viſum eſt, ex compoſito locum eum ita obſcurū fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illuſtriorem martyrum inuentionem & inuentricis erga ſe amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertiùm noctu imminens martyr Thyrſus, coopertos terra martyres indicauit, eoſque ea ſinu terræ extractos eodem ſecum loco & honore ornari iuſsit. Non ille verò ſolum, ſed & ipſi quadraginta, inſolitas nouaſque induti chlamydes, ſe ipſos ei oſtenderunt. Res ipſa dubia atque admiranda erat, fidemque excedere videbatur. Neque enim quiſquam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorum aliquis vbi illi eſſent, oſtendere potuit: donec deſperantibus omnibus ea familiaribus Cæſarij Polychronio cuidam viro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat in me-

Thyrſus martyr.

Reliquiæ ipſæ Pulcheriæ principi indicantur.

Polychronius presbyter decrepitus.

B moriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimirum eiuſdem cum monachis opinionis eſſent, cōuēnit, & an quiſquam illorum in vita adhuc eſſet, percunctatus eſt. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat ſuperſtitem eſſe cognouit (Deus porrò hunc inter viuos ad rem eam de qua ambigebatur oſtendendam, conſeruaſſe viſus eſt) Polychronius, eum nū reliquiæ martyrum in loco deſignato conditæ eſſent, vt diceret rogauit. ille ſilentij arcanum Euſebiæ conſeruans, rem eam ſe ſcire ſubnegauit. Polychronius contrà ei apparitionem diuinam negotiumq; quod martyres Pulcheriæ hanc ob cauſam exhiberent, nec non dubios deſperanteſque omnium animos expoſuit. Hoc poſtquam ille intellexit, veram eſſe principis viſionem profeſſus eſt. Adoleſcentulus enim, inquit, quum eſſem, & à ſenioribus monachis monaſticę vitę inſtitutum addiſcerem, ſatis ſcio, martyres hic ad Euſebiæ tumulum conditos eſſe. Loco autem ipſo in aliam quam nunc videre eſt formam redacto atque mu-

C tato, & maximè multo interea tempore exacto, certò ſcire nequeo, ſub Cæſarijne fano, an alibi defoſsi ſint. Ego verò, Polychronius ſubintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quum Cęſarij vxor ſepulturæ mandaretur, affui, ea publica quæ hic proximè eſt via coniecturam faciens, illam ſub ambone, qui lectorum ſuggeſtus eſt, ſitā eſſe puto. Tum monachus: Quærendus igitur, ait, Euſebiæ quoque tumulus eſt, qui non longè à coniuge Cæſarij abeſt. Quandoquidem ſuperſtites ipſæ multam inter ſe habuere conſuetudinem: & pactum eis interceſsit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex ſignis & coniecturis eiuſmodi, ſacras haſce reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primùm quidem circa ambonem cōiugis Cæſarij arca apparuit, quemadmodum coniecturis quibuſdam collegerat Polychronius. Deinde verò pauimentum quoddam latere coctili diſtinctum extitit, ſub quo marmorea tabula eiuſdem magnitudinis iacuit. Et ſub ea Euſebiæ tumulus, atque ſubterranea illa ſacra ædes reperta eſt, affabrè admodum conſtructa, candidoque ſimul & porphyretico marmore incruſtata. Operculum verò tumuli in D formam ſacræ menſæ elaboratum erat. Porrò in ſummo capitis loco, vbi martyres ſiti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ea comitatu Imperiali quidam ibi aſsiſtens, virgam quā tenuem ſecum ferebat, dimiſit: deinde eam reductam vbi naribus admouit, incredibilem ſuauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quique ei incumbebant, bona concepta ſpes eſt: nullaque interpoſita mora, monumento aperto Euſebiam inuenerunt, pulchrè admodum collocatam. Et monumētum ad caput eius ſitum & ad arcæ formam ita vt emineret pulcherrimè exculptum, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrumque verò operculorum labrum, ferrū impoſitum habebat, plumbo diffuſo compactū, atque id quod interius erat in medio ſimile priori foramen oſtendit. Quod ſanè manifeſto indicio fuit, martyres ibi cōditos eſſe. Hæc vbi renunciata ſunt, cū feſtinatione omni & Pulcheria & vrbis ipſius epiſcopus Proclus ad Martyriū accurrit. Et poſtquam ferrea illa vincula arte quadam ſoluta, E & operculum facilè dimotum eſt, vnguenti multum ſub eo fuit: & in vnguento ipſo vaſcula † anſis carentia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religioſè ſacræ reliquiæ poſitæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiuſmodi dignatus eſſet, ſacrificia gratiarum actionis, de ſanctarum reliquiarum inuētione, ei obtulit. [a] Deinde precioſæ arcæ impoſitas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrſum collocauit. Feſtuſque maximè dies is, pro eo atque par fuit, cū decenti honore actus: [b] & pompa atque apparatus ſplendidus, fauſtis acclamationibus vnguentorumq; odoribus additis celebratus eſt, omni propè ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effuſa. Hæc quoque ſic geſta cognoui. Fama ſanè obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum principi huic puellæ futura prædixiſſe, maximéque religionis & pietatis ei atque ſororibus eius, quæ & ipſæ idem vitæ inſtitutum coluere, teſtimonium perhibuiſſe. Nam & Laurentij martyris & Agnes reliquias inuentas Conſtantinopolim intulit, cuius rei gratia & amplitudine F maximum ſtructura ipſa pulcherrimum delubrū conſtruxit. Eiuſdem imperij tempore Gennadio eccleſiam Conſtantinopolitanam curante reliquiæ etiam ſanctæ Anaſtaſiæ * incantatricis ex Sirmio allatę, in martyrio eius ſunt repoſitę, quod proximè ad porticum quæ Domini, dicitur, ſitum eſt. Attico verò Epiſcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis oſſa allata, & in prophetico eius fano, quod prope Septimum conditum eſt, collocata. Cæterùm de his abūdè ſatis à nobis dictum eſſe puto. Proinde ad reliquas Eccleſiaſticæ hiſtoriæ res nobis redeundum.

Proclus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

† ἀνωτάτων.

a Reliquiæ conſecratis in tēplo Thyrſi martyris repoſitæ.

b Pompa huic ſe affuiſſe teſtatur Sozom. lib. 9. cap. 2.

Pulcheria & ſorores eius Deo charæ.

Reliquiæ diui Laurētij. Diuæ Agnes.

Anaſtaſiæ venefica.

Gennadius epiſcopus Conſtant.

** φαρμακολυτρίας*

Martyrium Anaſtaſiæ.

Samuelis prophetæ.

Propheticū Samuelis.

* *Hiſtoria Anaſtaſiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa eſt.*

CAPVT XI.

EA tēpeſtate Romę eccleſias Innocentius rexit, Anaſtaſio ſurrogatus, qui Siricio, Siricius autem Damaſo ſucceſſerat. Alexādriæ adhuc Theophilus eccleſiis præfuit. Apud An-

Primariarū ſedium epiſcopi.

A tiochenos execrandus Porphyrius epiſcopatum,
poſt diuum Flauianum geſsit. Hieroſolymis poſt
Cyrillum, Ioannes étiamnum ſacrum munus ad-
miniſtrauit. Conſtantinopolitanam eccleſiam
poſt admirandum illum Ioannem, & Arſacium,
Atticus curauit. Qualis verò is genere, vita, erudi-
tione & doctrina fuerit, proximo expoſuimus li-
bro. Quæ verò res eccleſiaſticæ memoria dignæ
ſub eo acciderint, nunc commemorabo. [a] Synada
Pacatianæ Phrygiæ vrbs eſt, vbi tum Theodoſius
quidam paſtorale ſortitus fuerat munus. Hic Ma-
cedonianæ religionis ſectatores (perquàm frequē-
tes autem ij erant) crudeliter ibi non vrbe tantum
ipſa, ſed proximis etiam agris expulit. Fecit autem
id, neque de [b] orthodoxæ rectæque ſententiis Ec-
cleſiæ more, quæ ſemel perſecutioni omni nun-
cium remiſit: neque ardore aut æmulatione pro-
batæ fidei: ſed auaritiæ morbo captus, ad pecuni-
am vndequaque, atque etiam ex eis qui aliter at-
que ipſe ſentirent, corradendam, plurimum po-
ſuit ſtudij. Proinde omnem contra Macedonia-
B nos quod dicitur, lapidem mouit, bellum cum ip-
ſo clero gerens, ſexcentaſque inſtituens vias, in ius
eos vocauit, atque in vincula & cuſtodiam conie-
cit. Præcipuè verò [c] Agapeto eccleſiæ eorum præ-
ſidi grauis fuit. Atque vbi ei prouinciæ rectores ad
illos perſequendos minus ſufficere viſi ſunt, [d] ad
Imperatorem confugit, iuſsiones ad prouinciam
omnem petens. Et cum ille ea de cauſa Conſtan-
tinopoli moraretur, tempuſque ita extraheretur,
[e] Agapetus vnà cum clero ſuo optimum texuit
conſilium. Populo namque qui ſub eo erat, con-
gregato, inuentum ſolers propoſuit: perſuaſitque
adeò, vt patria hæreſi relicta, ὁμοουσίου conſubſtantia-
lis fidem complecterentur. Qua re ſatis confirma-
ta, vnà cum ea ipſa multitudine in eccleſiã ſe con-
tulit: atque ibi precatione peracta, cum pacem po-
pulo, ſicuti mos eſt, precatus eſſet, thronum con-
ſcendit, in quo Theodoſius ſedere ſolitus erat. Et
plebe inter ſe coniuncta, deinceps ὁμοουσίου conſub-
ſtãtialis fidē docens, eccleſias Synadæ in poteſta-
tem ſuã redegit. Hac re ſic acta, paulo pòſt Theo-
doſius Conſtantinopoli eò venit, & * auxilium à
C Præfecto in prouinciam totam ſecum ferens, ne-
que eorum quicquam quæ ibi acciderant ſciens,
cum † inſtituto propoſitoque ſuo eccleſiam eſt
ingreſſus: atque inde ab omnibus expulſus, rurſũ
ſe Byzantium contulit, & apud epiſcopum Atti-
cum caſum ſuum deplorauit, videlicet quòd con-
tra receptos mores & Eccleſiæ catholicæ conſti-
tutiones, è throno ſuo deturbatus eſſet. Atticus
ſecum ipſe rem eam in Eccleſiæ vtilitatem ceſſiſſe
conſiderans, quamuis ei præter rationem nonni-
hil admixtum eſſet, illum quidem oratione beni-
gna conſolatus, & vt decætero priuatam quietã-
que ageret vitam cohortatus eſt, publica priuatis
maximè præferenda eſſe docens. Ad Agapetum
autem, epiſcopatum eius autoritate ſua confir-
mans, ſcripſit, poſtponendum deſpiciendumque
eſſe, quicquid illi ex inimicitiis Theodoſij accidiſ-
ſet aduerſi. Hoc ſic Eccleſiæ perquàm vtile Attici
temporibus euenit.

a Theodoſius Synada epiſcopus, Macedonianos tyrannicè perſequitur. Theodoſius ambitioſus & auarus. b Eccleſiæ orthodoxæ mores non perſequitur.

c Agapetus Macedonianorum epiſcopus. d Theodoſius Conſtantinopoli opē Imperatoris contra Macedonianos implorat. e Agapetus vnà cum ſuis ad orthodoxã tranſijt. Et populo vniuerſo in fide coniuncto, thronum Theodoſij occupat.
** ἐπαρχικῆς βοηθείας.*

† ἐκ τῆς προθέσεως. Theodoſius vniuerſus ab eccleſia repellitur. Caſum ſuum rurſum Conſtantinopoli apud Atticũ exponit. Atticus Theodoſium Conſtantinopoli retinet. Agapeto epiſcopatum Synadæ cõfirmat.

CAPVT XII.

Æterùm nec inſignium mira- D
culorum, ſanationumque mirifi-
carum expers temporum eorum
ſtatus fuit. Iudæus enim quidam
multis iam inde ab annis paraly-
tic[9], in lecto veluti pōdus quod-
dam iacebat. Et cū Iudaica precatio omnis & me-
dicorum ars de vita eius animos deſpondiſſent,
poſtremò ille rebus omnibus deſperatis, diuinum
cepit conſilium, baptiſmi Chriſtiani ſubeundi: il-
lo ſolo ſe deinde ad opem & ſalutem commodo
remedio vſurum eſſe ſperans. Hoc vbi Attico re-
nunciatum eſt, de rebus ſacris * more noſtro e-
um inſtituit, & ſpem bonam in Chriſtum habere
per Euangelium ritè docuit, lectoque ita affixum
ad ſacrum ferri lauacrum iuſsit. Ibi ille fide ſince-
ra baptiſmi gratia ſuſcepta, in baptiſterio ſtatim
morbum reliquit, ſaluuſque inde prorſus rediit,
ita vt deinceps nihil in corpore ſuo de priore illa,
quæ longo tempore ſedes in eo fixerat, peſte pa-
ralyſis circumferret. Tantã vim omnipotens Do-
minus, præter opinionem omnium, tum baptiſ- E
mi gratiæ immiſit, per quam multi quidem ex ſu-
perſtitione græca ad baptiſmum complectendum
confluxerunt. Iudæis verò, qui ſemel ſibi ſigna re-
quirenda ſtatuerunt, ne hoc quidem tam euidens
miraculum, vt idem facerent, perſuaſit. Tãta pro-
digia tum quoque Chriſtus hominibus ſpectan-
da exhibuit. Verum tamen permulti ſignis quoq;
editis, ad improbitatem ſuam & malitiam rurſũ
veluti ſues reuoluti ſunt. Non ſolum enim illi ſi-
gnis admirandis non crediderunt, ſed ſi quibus e-
tiam * nugari mos eſſet, eos ſequentes, opinio-
nem eandem & ſententiam complecti animad-
uerſi ſunt.

Iudæus Conſtantinopoli in deſperato caſu paralyticus per baptiſmũ morbo liberatur. Catecheſis & inſtitutio ſacra ante baptiſmum.

** κατηχήσεως ἔθει.*

Eo miraculo multi Græci ad Chriſtianiſmum pertracti. Iudæi pertinaciter in induratione ſua perſiſtũt.

** ληρῳδεῖν.*

CAPVT XIII.

Am Sabbatius ille, cuius antea
quoque meminimus, ordine at-
que honore ſuo non contentus:
ſed epiſcopatum affectans, cum
non haberet apud quos epiſco-
patum gereret, à Nouatianorum F
eccleſia diſceſsit, ſub feſti Paſchæ obſeruationis
prætextu. Itaque illegitimos conuentus agere in-
cipiens, apud Arcadij forũ [b], cui Xerolophi, hoc
eſt, ſicci tumuli cognomen eſt, multùm fuit: ibiq;
facinus aggredi auſus eſt, grauiſsimo ſupplicio di-
gnum. Qum enim in quodam frequenti conuen-
tu partem illam Euangelicæ lectionis pronuncia-
re deberet, quæ dicit: Erat autem dies Iudæorum
feſtus, qui dicitur Paſcha: diuinis verbis alia de
ſuo attexuit, quæ neque ſcriptura, neq; auris quæ-
piam vnquam percepit. Quænam verò ſunt iſta?
Exectandus (inquit) eſt, qui extra azimorum dies
Paſcha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, &
ad multos diuulgatum, ad illum ipſum etiam eos
qui ſinceri apud Nouatianos erant, quodammo-
do rapuit atque pertraxit. Verùm non diu homi-
ni talis profuit cauillãtio: nam in deterius ei com-
mentum hoc ceſsit. Non multo pòſt per antici-
pationem de concepta ſententia ſua is feſtum a-
gebat diem, & ad eum ingens confluxerat multi-
tudo. Quum verò in peruigilio ſoliti, pro eo at-
que conueniebat, ſacras cæremonias obirent, tu-

Sabbatius Nouatianus epiſcopatum affectans, à Nouatianorum eccleſia ſecedit. Arcadij forum. Idem lectionem Euangelicam adulterat. Xerolophus, ξηρόλοφος. Hic locus declarat locum § Item lex Cornelia. Inſt. de pub. iud.

In peruigilio Sabbatianorũ, panico ſiue potius dæmoniaco terrore tumultus excitatur, & cædes multa fit.

A mor ad eos perlatus eſt dæmoniacus, Siſinium epiſcopum cum multitudine magna cótra eos venire. Proinde ingenti excitato tumultu, quum & nox eſſet, & anguſtię loci eos premerent, illi inter ſe conflictati, & ſupra ſeptuaginta eorum enecti ſunt. Quæ ſanè res fecit, vt multi à Sabbatio diſcederent. Non pauci tamen cum eo manentes, agreſtem illius opinionem ſunt ſecuti. Porrò Siſinio mortuo, Chryſanthus ad pręfecturam Nouatianorum eccleſiæ vocatus eſt, Marciani, cui Siſinius in epiſcopatu ſucceſſerat, filius, qui cùm ab adoleſcentia in aula Imperiali militaſſet, & ſub Theodoſio primùm ✱ Conſularis Italiæ, dein etiam Britanniæ inſulæ Vicarius factus eſſet, in rempub. adminiſtratione admirationem & laudē meritus erat. Aetate verò iam prouectus, Cóſtantinopolim venit, & pręfecturam vrbis ambiens, ad epiſcopatum eſt protractus. Siſinius enim è vita excedens, mentionem eius viri fecerat, idoneum eum eſſe ad epiſcopatum gerēdum dicens. Quam illius vocem perinde atque certam legem

Chryſanth[9] Marciani epiſcopi filius ex Cóſulari, & Britannia Vicario, inuitus epiſcopus à Nouatianis creatur.

✱ ὑπατικὸν τῆς Ιταλίας.

B populus eius excepit, atque Chryſanthum inuitū per vim ad pręfecturam eccleſiaſticam traxit. Cū autem ille profugiſſet, [c] Sabbatius opportunū ſibi id tempus eſſe ratus, vt quod ſtudebat perficeret, epiſcopis quibuſdam obſcuris ad amicitiam ſuam adductis, vt ſibi manus imponerent perſuaſit, iureiurando quod antea iurauerat poſthabito[d]. In conſecratoribus eis Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blaſphema quædam ſcripta compoſita, ab eo damnatus atque excommunicatus erat. Verùm ne ſic quidem Sabbatio ambitioſa epiſcopatus petitio ſucceſſit[e]. Populo namque exoſus fuit: & quod improbo conſilio, omnem funem mouens, epiſcopatum conſequi contenderet, ab eo reiectus eſt. [f] Chryſanthus autem rurſum inquiſitus. Qui in Bithynia, vbi latebat, inuentus, etiam reluctans ad epiſcopatum eſt euectus. Is quòd prudens admodum & caſtus vir eſſet, eccleſiam Nouatianorum magnis incrementis auxit. [g] Pecuniam enim ipſe ſuam in pauperes erogans, nihil ex eccleſia percipiebat pręterquàm [h] duos benedictionis panes, quos diebus Domi-

Chryſanth[9] electionem fugit.

c Sabbati[9] cótra iuriſiurandi religionem illegitime epiſcopus ordinatur.

d Hermogenes Sabbatij ordinator, antea ab eo propter blaſphema ſcripta excommunicatus.

e Populus Nouatianus Sabbatium epiſcopū non recipit.

f Chryſanthus inuitus epiſcopatum ſuſcipit.

g Epiſcopi bonū exēplū.

h Panes benedictionis, ἄρτοι εὐλογίας.

C nicis habebat. Adeò autem eccleſiaſticæ rei promouendæ ſtudioſus fuit, [i] vt Ablabium nobiliſſimum oratorem, Troili ſophiſtæ auditorem, ſibi adiunxerit, & in presbyterorum ordinem cooptarit: cuius etiam conciones populares, ſuaues & vehementes, diu excelluerunt. Hic poſtea Nouatianorū eccleſię in Nicæna vrbe præfuit, ✱ Sophiſticam etiam tum profeſſus. Sedenim Alexandrię Nouatianorum eccleſiæ clauſæ, & donaria ornamentàque earum publicata fuerant. Nudus etiam Theopompus epiſcopus eorum erat. Neque illi Romæ melius habebant. eccleſiis enim eis ademptis, in locis obſcuris conuentus agebant. Hactenus nanque quum & multis & frequentibus eccleſiis floruiſſent, per epiſcopos catholicos illis earum ademptis, neque cóuentuum cogendorum libertas permiſſa fuerat. Et cùm ablata eis omnia rum in ✝ iudicia ipſi quoque ſunt protracti. Conſtantinopoli verò non eadem paſſi ſunt. Præterquam enim quòd expulſi non ſunt, intra vrbem etiam eccleſias cogere eis licuit, propter vná hanc cauſam, quòd ὁμοούσιον conſubſtantiale deprędicarent, ſicuti fuſius antea à nobis eſt dictum. Hęc de

Troilus ſophiſta.

i Ablabi[9] Nouatianorum Nicææ epiſcopus.

✱ σοφιστεύων

Nouatianis nō bene ſteterunt Alexandriæ. ită Romæ.

k Quo ſtatu Ariani tū fuerunt.

✝ ἐπὶ τῶν δικαστηρίων.

Conſtantinopoli locū ſuū retinuere.

Nouatianis. Eo tempore defunctus etiam eſt Dorotheus Arianæ religioni Conſtantinopoli præfectus, quum ad centeſimum & vigeſimum vitæ annū perueniſſet: quem quòd ſtrenuè ſectam ſuā tueretur, Ariani ex Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerant. Cuius ſucceſſor fuit Barbas, ſub quo Ariana religio duos eximios habuit viros, presbyteros ambos alteri Georgio alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorum magis diſciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Ariſtotele & Platone ſemper verſabatur: hic Origenem ſpirans in ore habebat, & ſacras literas publicè docēs, in Hebræorum quoque lingua deſudabat. Timotheus promptus paratuſque fuit de ſacris literis reſpondere: & facilè quæ in diuinis oraculis obſcura inuenirentur, ſoluere & explicare potuit, atque in locis omnibus Origene maximè teſte vſus eſt. Quapropter vtrūque admirari mihi in mentem venit, quomodo ſcilicet vt Arij dogma ſequerentur, animum induxerint, alter Platonem, alter Origenem prorſus ſpirans. ✝ quòd & Plato ſecundā & tertiam cauſam, vt ipſe nominare ſolet, initium eſſentiæ cepiſſe non dicat: ✱ & Origenes vbique in ſcriptis ſuis, verbis diſertis coæternum patri filium eſſe profiteatur. Nihilominus tamen in eccleſia illorum permanſerunt, niſi quòd Arrianorum religionem ſenſim & clàm corrigendo in melius traduxerunt. Multas nanque Arij blaſphemias in libris ſuis repudiarunt. De his ſatis.

D

Dorotheus epiſcopus Arianus 120. annorū Barbas eius ſucceſſor.

Georgius & Timotheus Ariani presbyteri docti, alter Platonicus, alter Origenianus.

E

✝ Plato τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον αἴτιον initium ſubſtantiæ ὑπάρξεως accepiſſe negarat. Vnde Iuſtin[9] martyr aliquam notionem Trinitatis ſanctiſſimæ Platonem habuiſſe opinatus eſt.

✱ Secundū Origenē filium patri συναΐδιον.

Georgius & Timotheus multa in Ario improbarunt.

CAPVT XIIII.

QVinto Theodoſij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexandrię Theophilus, quindecima Octobris menſis die diem ſuum obijt. Et quum de epiſcopatus petitione contentio exorta eſſet, quibuſdam placebat, vt Timotheus quidam, qui Archidiaconus eius eccleſiæ erat, epiſcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili ✝ ex fratre nepos erat, prophanarumque ſimul & ſacrarum literarum peritia multis modis omnes ſuperabat: virtutis etiā genere omni, in qualibet laudem & gloriam conſecutus, excellebat, cuius ad hæc vſque tempora ſcripta pluria circumferuntur, quorum longè optimum eſt, quod Theſauros inſcripſit, ea omnibus ſacrarum literarum ſcriptis, ſyllogiſmorum ratiocinationibus & demonſtrationibus myſterium ſanctæ trinitatis oſtendens. Aliud præterea, cuius titulus eſt τὰ γλαφυρά, hoc eſt, ſcita ſeu elegantia, in quo ea quæ in veteribus ſcripturis figuratè dicta ſunt, ad Chriſtum & eccleſiam noſtram refert. Liber item alius, qui de ſpirituali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu ſancto compoſitus. Alius inſuper, quem contra Iulianum pro ſacro euangelio conſcripſit. Alij denique plures, atque etiam epiſtolæ. Qualis autem is vir fuerit, cùm res Neſtorij & tertiæ ſynodi pſequemur, ſatis liquebit. [a] Enimuerò ſeditione in populo de epiſcopi electione mora, Thimothei partibus non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio verò die, poſt Theophili ſcilicet mortem, factio

F

Theophilus Alexādriæ epiſcopus moritur.

✝ ἀδελφιδοῦς Cyrillus eius nepos illi ſuccedit.

Cyrilli ſcripta.

a Seditio Alexandriæ in electione epiſcopi.

b Cyrillus ꝑ ſtatu epiſcopatu in Alexandria ſuſcepit. c Epiſcopi Alexandrini ſæcularia negotia tractare cœpere. d Cyrillus Alexandria hæreſ. tollit. e Iudæos vrbe exegit. f Alexandrini ſupra alios homines ſeditioſi. Tumultus Alexandrinus. g Omnium ea tempeſtate vrbiū cōmunis calamitas. h Saltatorū ſpectaculo ſabbato Alexandrini exhibetum. Iudæi etiam ſpectaculo ocii aſſunt. + In τάξει conſiderat. Iudæi ſemper Chriſtianis infenſi. + καὶ ἀλλ-τάξεις. Oreſtes præfectus Alexandriæ. * γραμμα-τέων τὰ διδα-σκων. Hierax ludimagiſter Cyrilli ſtudioſus. Iudæorū ad ſeditionē. Oreſtes non bene adeuerſus epiſcopos animatus. * περιεργία. ‡ Hierax Oreſtis iuſſu rapitur, & verberatur. Cyrillus Iudæos ad concilia pacata exhortatur. Exhortationi addit minas.

A factio altera quę Cyrillum deſignauerat, vicit:[b] & ad epiſcopatum maiore faſtu, profanorum magiſtratuum more, Cyrillus, quàm deceſſores eius epiſcopi, progreſſus eſt.[c] Vnde adeò initiū ſumptū eſt in eccleſia Alexandrina, vt epiſcopi magis etiā prophana negocia curarent.[d] Porrò Cyrillus iam inde à principio hæreſim nullam Alexandriæ publicè coli paſſus eſt.[e] Iudæorum quoque gentem inde ob eiuſmodi cauſam exegit. Cū vulgus omne, vt in ſumma dicam, ſeditioſum eſt, facillimeq; ad tumultus bellicos permouetur:[f] tū Alexandrinus populus eis maximè gaudet, & procliuis ad turbas eſt: ac ſi exiguam ſaltem occaſionem arripuerit, illico accēditur: nec prius abſiſtit, quàm intolerabilia dederit mala, & citra ſanguinē fuſum non facilè dirimi atq; cōponi motū patitur. Itaq; multitudo tumultuari inter ſe cępit, nō neceſſitate quapiam abducta, ſed propter communem,[g] q̄ tū omnes propè vrbes inuaſerat, calamitatē. Relictis porrò rebus omnibus, ſtudium omne in ſaltatorum ſpectaculis ponebant.[h] Sabbati die in theatro ad ſaltatores ſpectandos frequentiores cōuenerant homines, Iudæis nimirū ocio non ad legē

B audiendā abutentibus, ſed in ſpectacula potius incumbentibus. Quā ob cauſam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quāuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbis præfectus, cū inſtructa ⋆ cohorte ſua ibi adeſſet: nihilominus tamen Iudæi imminebant, veluti alteri factioni reſiſtentes. Quorū natio quū infeſta ſemper Chriſtianis eſt, pietatéque ſe præſtare Deo perſuaſum habet, ſi quamplurimorum nobis malorum cauſa ſit: tū eo potiſſimum tempore, propter eos quos diximus ſaltatores, plurimum etiā + aduerſus ſeipſos ſunt concitati. Et cùm Oreſtes Alexandriæ præfectus populo πολιτείαν, hoc eſt, inſtitutū quoddam ciuile (ita enim deſcriptiones ſeu ordinationes publicas nominare mos eſt) ederet, affuerunt etiā quicunq; epiſcopo Cyrillo fauebant, inſtituta eiuſmodi viſuri. In his Hierax erat ⋆ ludimagiſter, tantopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil aliud faceret libētius, q̄ illū vt audiret, & plauſus ciere ad illius ſententias ſtuderet. Hunc vbi Iudęorum multitu-

C do conſpexit, ſtatim vociferari cœpit, non aliā ob cauſam illum in theatrum veniſſe, quàm vt ſeditionē in populo excitaret. Pręfectus Oreſtes antea quoq; præter rationem vſurpatā epiſcoporū potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negociis, quæ ad iuriſdictionem eius pertinebant, ad ſe pertrahere volebant. potiſſimùm autem, quòd tū quoq; Cyrillus inſtituta ſibi exactè perſpiciēda, ⋆ curioſitatemque (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam ſtatuerat, commotus,[‡] rapi confeſtim Hieracem iuſſit, verberibuſque ſubditū valde afflixit. Quod vbi diuiniſſimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorum ad ſe accitos, ita vt par erat, admonuit: poſtremò etiam malè ſe eos accepturū eſſe minatus eſt, niſi populum commouere, & aduerſus Chriſtianos plurimum concitare, deſiſterent. Minarum denūciatione eiuſmodi audita, illi magis etiā exacerbati, plurimas ad perniciē Chriſtianorū excogitarunt fraudes & machinationes.

† *Apud Suidā theologi veteris ſententia reperitur, τὸ ἀρχιερέα ἀρχῆς πολιτικῆς ἐπιμελεῖσθαι … hoc eſt Ciuilem rerum epiſcopali functioni applicare velle, eſt coniungere, quæ inter ſe maximè natura diſſident, & conciliari nequeunt.*

Iudæi perditiſſimi ſunt. Conſtituunt inter ſe teſſeram gladiatorem. Nocturnam ex inſidiis cædē Chriſtianis moliūtur. Noctu eccleſiā Chriſtianam ardere vociferātur. Itaque Chriſtiani multò ad eam vocem accurrētes occiduntur. Iudæi per Cyrillū vrbe Alexādrina pulſi. Adamātius medicus Iudæus Cōſtantinopoli Chriſtianus factus, Alexandriam reuerſus.

D Quarum præcipuam, aliaſque, vt ita dicam, malignitate excellentem (quæ etiā in cauſa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) ſicuti potero exponam. Nam communi conſilio coacto, de ſigno & teſſera inter ſe conuenerunt, vt vnuſquiſq; videlicet annulum è cortice ſurculi palmæ geſtaret, & noctu Chriſtianos aggrederetur. Proinde nocte quadā, nonnulli per vrbis vicos procedentes exclamarunt, Chriſtianorum eccleſiam quæ nomē ab Alexandro epiſcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures ſtatim peruenit, alius aliò diſcurrit, eccleſiæ ſuæ opem laturus. Quos Iudæi ſubitò aggreſſi occiderunt, à ſeipſis quidem propter annulorum teſſeram manus abſtinētes: Chriſtianos autem, in quos incidebant, iugulantes. Poſtquam autem dies illuxit, ex ſtrage ea flagitium in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cum multitudine magna ad ſynagogas eorum venit, eaſque illis ademit, & ſubſtantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipſoſque ſimul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipſis vſque Alexan-

E dri temporibus vrbem eam incoluerant, rerum omnium egeni, inde diſceſſere, quò quemq; ſors tulit diſperſi. Vnus autem ex eis Adamantius nomine, artis medicinæ peritus, Conſtantinopolim venit, ibique epiſcopum Atticum adiit, & Chriſtianorum ſacra complexus, multo pòſt tempore Alexandriam reuerſus, eam vrbem incoluit.

CAPVT XV.

Oreſtes Cyrilli factum ad Imperatorem refert. Cyrillus quoque ſibi apud Theodoſium non deeſt. Idem Oreſtis ſibi conciliare ſed fruſtra ſtudet. * προτείνας. Monachi Nitrienſes Alexādria contra Oreſtem ꝑ Cyrillo pugnāt, Socr. lib. 7. cap. 14.

ORestes autem Alexandriæ præfectus grauiter id ferens, & pro ingenti detrimento habens, ciuitatem tam præclaram tot hominibus orbari, rem ad Imperatorem retulit. Ipſe quoque Cyrillus non ceſſauit. nam Iudæorum is quoque abſurdam audaciam ad Principē ſcripſit: nec minus de redintegranda cum Oreſte amicitia egit, quod vt faceret, plebs Alexandrina eum coëgit. Poſtq̄ verò Oreſtes orationem de gratia reconcilianda non admiſit, Cyrillus ſacrorum Euangeliorū codicem ⋆ protulit, ob reuerentiā eius ſe Oreſte placabiliore vſurum putans. Cæterùm cum tū quoq; ille iram nō remitteret, atq; inter eos implacabile

F bellum cōmotū eſſet, illud euenit. Monachi quidā montes finitimos incolentes, & Nitrienſes maximè, ardore & æmulatione accenſi, eodē modo ꝑ Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruū eius defenderant, cū eos Theophilus præter rationē omnem contra Dioſcorū & Ammoniū armauit. Hi quū plures quàm quingēti eſſent, monaſteriis relictis Alexandriam venerunt, & Oreſtem curru vectum in publicum prodire inuenientes, conuiciis eum affecerunt, idolorum ſacerdotem & Græcum appellantes, aliiſque eius generis contumeliis proſcindentes. Ille quòd hæc inſtinctu Cyrilli fieri exiſtimaret, Chriſtianū ſe eſſe profeſſus eſt, & Conſtantinopoli ab Attico baptiſmi myſteriis initiatū. Monachi autē eum ne reſponſo quidem dignati ſunt. Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonij erat, ſaxum quoq; in Præfecti faciem coniecit: vnde ille totus ſanguine conſperſus eſt. Porrò apparitores militeſq; eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidum ictus metuentes, diffugerunt. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendam omnes confluxere. Itaque monachi ſaluti

Ammonius Oreſtis faciē ſaxo vulnerat. Populus Oreſti opem fert.

P

Ammoni⁹ à Iudæis inter tormenta necatur. Idē à Cyrillo in martyres relatus.

A ſuæ fuga conſuluerunt. Ammonius autem comprehenſus, ad iudicis tribunal ductus eſt: in quem ille lege agi iubens, eò vſque excruciandum curauit, donec vitam morte commutaret. Rem hanc Imperatori & Oreſtes & Cyrillus ſignificauit. Cyrillus Ammonij corpus in eccleſia quadam ſepeliũt, mutato illius nomine. Pro Ammonio enim Thaumaſium, hoc eſt, Admirandum vocauit, eundemque martyris bonore dignatus eſt: atque in eccleſia libertatem & ardorem illius, qui certamen videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum admiratione deprędicauit. Sed enim ✱ permultis popularibus Chriſtianis illegitimus bonor tantus eſſe viſus eſt, præcipitis audaciæ pœnas eum dediſſe, & non vi aliqua adductum, quæ ei nulla, vt Chriſtum pernegaret, allata eſſet, moriendum ſibi in tormentis eſſe ſtatuiſſe, dicentibus. Quapropter & Cyrillus paulatim conſilio ſuo abſiſtens, obliuioni Ammonij res mandauit. Verumenimuerò diſsidium inter Oreſtem & Cyrillum non eò tantum indignitatis proceſsit: ſed accedens ali-

An rectè pro martyre Ammoni⁹ habitus ſit. Quæ res martyrem verum faciat.

✱ τοῖς ἀμφὶ φθονον.

B ud iſto non minus quod poſtea accidit, abſurditatem eam q[illegible] iterauit. Quid autem id ſit, dicendũ.

CAPVT XVI.

De miſeranda Hypatia doctiſſima & honeſtiſſima fœmina, cæde.

†

ALexandriæ fœmina quædam Hypatia erat, patrem habẽs Theonẽ philoſophum, à quo rectè inſtituta, tantum diſciplinis excelluit, vt nõ ſolum temporis ſui, verumetiam qui lõgè antea extitiſſent, philoſop[illegible] ſuperari: & in Platonica ſchola à Plotino deg[illegible] ſucceſſerit. Prompta illa erat, quibuſcunque ſtudioſis, diſciplinarum cognitionẽ proponere. Proinde quicunque philoſophiæ amore tenerentur, ad illam veniebant, non tantum propter e[illegible]m quæ illi inerat honeſtam grauemque in dicendo libertatem, ſed etiam quòd caſtè & prudenter principes adiret viros. Nec indecorum eſſe videbatur, eam inter viros mediam adeſſe. Reuerebantur & obſeruabant eam omnes propter excellentem pudicitiam: & omnibus illa cum admiratione in ore erat. Aduerſus hanc tum ſe inuidia

C armauit. Quòd namque frequentius cum Oreſte eſſet, calumniam id ei apud Cyrilli clerum peperit, perinde atque ipſa, quo minus gratia inter Cyrillum & præfectum coaleſceret, impedimento eſſet. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyrillum proſequentes amore, quibus Petrus quidam ex lectorum ordine præijt, redeuntem eam alicuo de inſidiis obſeruantes, ex curru detraxerunt atque in eccleſiam quæ à Cæſare nomen habet, rapuerunt: atque ibi veſtibus nudatam, teſtarũ fragmentis enecarunt: deinde membratim diſſectam, in locum qui Cinaron dictus eſt duxerunt, atque vſtularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & eccleſia ejus reprehenſum eſt. Nam à Chriſti ſectatoribus alienæ pro[illegible]us ſunt inuidiæ, diſsidia, contentionis ſtudia, pugnæ, cędes, & quęcunque ſunt generis eiuſdem. [illegible]acta hæc ſunt quarto epiſcopatus Cyrilli Alex[illegible]ni, Theodoſij autem ſexto Imperij anno, menſe Martio, cum ieiuniorum ſa-

Suidas poti⁹ Alexandrinorum audacia & tumultu necatam eſſe putat: qui de ea plura ſcribit. Cæſareum dictam eſſe, ait. Socr. Reprehenditur quàm maximè cædes iſta.

† *Hypatiam iſtam ad ſtupr[illegible] promiſsis & perſuaſionibus multis ſolicitauit iuuenis [illegible]. [illegible] verò cum diſſuaſionibus alio à corpore ſuo repellere nequiret hominem, [illegible] menſium ſuorum protulit, & fœditate incunctæ & lib[illegible] concubitus commonſtrata illum abſoluit, Suidas.*

cra celebrarentur. Non ita multo pòſt Iudæi rur- D ſum, quum deteſtandum in Chriſtianos commiſiſſent flagitium dignas perſoluerunt pœnas, in loco quodam cui Meſtar nomen eſt, inter Chalcidem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnẽ eſt, ſito, Conſueto nanque ludicro operam nauantes Iudæi, laſciua proteruitate atque ebrietate extra decorum progreſsi ſunt, & non ſolum Chriſtianos, ſed ipſum quoque ſeruatorem Chriſtum illudentes traduxerunt: & ſalutiferum crucis lignũ, eoſque qui ſpes ſuas in eo ſitas habent, ridentes, horrendum eiuſmodi quiddam inſtituerunt. Puerum enim Chriſtianum comprehenſum in cruce ſuſpenderunt, eumque ludibrio & ſannis primum proſecuti, deinde alienatis prorſus mentibus, flagris ad mortem vſque ciciderunt. Quid verò poſtea factum? Multi quidem ab illorum, multi etiam à noſtra parte inter ſe concurrentes depugnarunt, & conflict⁹ vtrinque grauis factus, adeò vt plurimi trucidarẽtur. Atque id factum vbi Imperator reſciuit, ad prouincię rectores ſcripſit, vt in autores maximè mali tanti, ita vt par eſſet, a- E nimaduerterent. Et Iudæi comprehenſi, iuſtas flagitij per ludum commiſsi ſoluerunt pœnas, mulcta, ferro, & alijs pœnis mactati.

Iudæi in Meſtar Seruatori Chriſto & Chriſtiano puero in cruce excarnificato, improbiſsimè illuſere.

Quapropter graues illi tā ea impietatis pœnas luunt.

CAPVT XVII.

CHryſanthus Nouatianorum epiſcopus, vbi ſeptem annos munus ſuũ adminiſtrauit, vita defunct⁹, ſucceſſorẽ in epiſcopatu babuit Paulum. Qui quum primum latinarum literarum doctor eſſet, remiſſo illis nuncio, ad vitam aſceticam ſe contulit, & philoſophorum virorum monaſtico inſtituto, præſtantiorem quam qui in ſolitudine degunt, vitam egit. Talis enim erat, quales Euagrius eos eſſe debere dicit, qui in ſolis locis verſantur, monachos: ad quorum mores vitam quoque ſuã Paulus compoſuit, ieiunans continẽter, pauca admodum loquens, ab animatorum cibo abſtinens, plurimum neque vino neque oleo vtens, indigentes quã maximè amore proſequens: cuſtodiæ incluſos, ſi quis alius, & ipſe frequẽter, viſitans: pro, F eis qui iniuria affecti eſſent, apud principes viros deprecans: qui etiam non grauatè, quod ille petebat, faciebant, propter inſignem quę in illo erat religionem. Res ſub eo accidit digna prorſus quæ obliuioni & ſilentio non committatur: quam apud Socratẽ inuentam, ipſe quoque hiſtoriæ huic appoſui. Iudæus quidam Chriſtianiſmum complexus ſæpius baptiſmum ſubiit arte quadam & ordinatione vſus, vt aliquid pecuniæ conquireret. Atque vbi ferè ad religiones omnes, Arianorum videlicet & Macedonianorum, baptiſmo apud eos ſuſcepto, trãſiiſſet, neque alij quos deinceps deciperet, reliqui eſſent, poſtremò ad Paulum hunc Nouatianorum epiſcopum venit. Et poſtquam confictis verbis cupere ſe, vt manibus illius baptizaretur, dixit, vt deſiderio ſuo ſatisfieret rogauit. Porrò ille ardorem hominis complexus, non prius ad baptiſmum eum admiſit, quàm more recepto in verbo fidei inſtitutus eſſet, ſolitũq; etiã ieiuniũ cõpleuiſſet. Ille quũ ieiunio eo, quod præter opinionẽ ſuam ei impoſitum erat, premeretur, frequẽti⁹ vt voto ſuo potiretur inſtitit. Pau-

Paulus epiſcopus Nouatian⁹, vir egregius.

li. 7. cap. 17. Iudæus impoſtor lucri gratia baptiſmum identidem iterans.

Catechœſis ante baptiſmum. Ieiũ menũ.

A lus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illum noluit, & ea quæ ad baptiſmũ pertinent, rite parauit. Veſte nanque inſigni ſubornata, & baptiſterio aqua, ſicuti mos erat, repleto, Iudæum nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autẽ ineffabili quadam diuinæ prouidentiæ vi, vnda derepente euanuit. Vbi verò aqua alia (epiſcopo ipſo & eis qui ibi aſtabant, rem eam neſcientibus, ſed aquam per ſubiectum meatũ, quo emitti illa poſt initiationem ſolebat, effluxiſſe putantibus) infuſa diligenterque ne ex lauacro illa proflueret prouiſum, & Iudæus denuò adhibitus eſt, rurſum eodem quo prius modo aqua diſparuit. Paulus re cognita: Aut flagitium, inquit, ô homo facis, aut ignorare videris te baptiſmum adiiſſe. Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorum vnus Iudæum agnouit, quòd ſcilicet antea ab epiſcopo Attico baptiſmum ſuſcepiſſet. Non † obiter hoc quidem recenſui, verum vt ſcire poſſemus gratiam diuinam perſæpe etiam ſe apud indignos exhibere, nullo inde contracto detrimento. Maxi-

Aqua subito simul atque storũ baptisterium manifestum, si non sit Iudæus anabaptista indicatur.

† περίεργως.

Gratia diuina se etiam apud indignos exhibet.

B mè verò illa admiratione digna eſt, quæ ſic variè rebus nouis ſe oſtendat per dignos ſimul: & aliquando etiam, ſi hoc vſus poſtulet, per indignos.

CAPVT XVIII.

Eodem tempore in Perſarum quoque regione magna Chriſtianiſmus cepit incrementa. Quum namque Iſdigerdes Theodoſij à patre inſtitutus tutor, & Romanis amicus maximè eſſet, frequentes extitere cauſæ, quamobrem inter Romanos & Perſas crebræ vltro citroque mitterentur legationes. Itaque neceſſitate flagitante, Maruthas quoq; Meſopotamiæ epiſcopus, quem paulo antè Cyrini Chalcedonenſis epiſcopi pedem protriuiſſe diximus, orator eò eſt miſſus. Et poſtquam is ad Perſas venit, propalàm rex eum in magno habuit honore, vt virum Deo charum & multa pietate præditum. Magi vbi tantum honorem Romanæ ditionis epiſcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate va-

Maruthas Mesopotamiæ episcopus, apud Persas Ro. legatus in magno est apud regem honore.

C lent, apud ſeipſos macerabantur, variiſque cogitationibus æſtuabant, ne vnà cum ea qua illum proſequebatur affectione, religionem quoque eius complecteretur metuentes. Nam capitis quoque dolorem grauem & diuturnum, quo Iſdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, ſtatim curauerat: quòd Magi cum omnia tentaſſent, atque egiſſent, efficere ſe poſſe deſperauerant. Quapropter dolo regem aggredi ſtatuerunt. Quandoquidem Perſę ignem tanquam Deum colunt, & Magos eos appellant qui elementa in numerum deorum referunt, & rex ex conſuetudine perpetuum ignem adorauit, virum quendam in foſſam ſub terra eo tempore quo rex aduenire ſolitus erat, demiſerunt, eumque verba hæc Magi proclamare iuſſerũt: "Exire oportere regem quem "Deus impium iudicaret, quòd tantopere epiſco-"pum Chriſtianorum Deo charum exiſtimans, amaret. Quod vbi Perſa audiuit, Marutham honeſtè quidem & reuerenter, omnino tamen à ſe reiiciendi conſilium cepit. Maruthas pro ſuo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacilè Perſarum dolum edoctus eſt: & Iſ-

Idem capitis dolorem diuturnũ in rege precatione depellit. Magi Maruthæ adversantur. Persæ ignẽ p Deo colunt. Magi callido facinore efficere instituunt, vt à se Maruthã rex dimittat. Latens sub terra homo dispositus, exire è sacrario ignis regem iubet.

digerdem adiẽs: Ne ita illudi tibi, ait, patere ô rex. D Sed ſacrarium ingreſſus, quum ad te perferri vocem ſenſeris, effodi terram iubeto, & dolus ipſe ſtatim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus ſit, haudquaquam poteſt: ſed fraude humana fabula hæc inſtituta eſt. Rex verbis eis obſequitur. Atque vbi rurſum in ędiculam eam in qua perpetuus ignis aſſeruabatur, ingreſſus, & eadem vox ad eum delata eſt, illico effodi eum locum iubet, & qui ſub terra deum ſe aſſimulauerat, mortalis eſſe deprehenditur. Itaque ira percitus Perſa, Magorum genus * decimauit. Qua re ita acta, Maruthæ præceptum eſt, vt quocunque vellet loco, in Perſarum terra eccleſiam extrueret. Vnde Chriſtianiſmus indies, vt ita dicam, etiam in Perſarum finibus liberè propagatus eſt. Maruthas legatione eo tempore rectè confecta, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Et quum iterum Oratorem in Perſidem mitti opotteret, denuò legationem eam obiit. Magi autem idem quod antea moliebantur, hoc agentes, vt ne rex eo ſicuti prius vteretur, néve apud eum in tanto eſſet honore. Et E arte atque machinatione quadam eo loco intolerandum excitarunt fœtorem, quo rex more ſuo deambulabat: atque inſuper calumniam confinxerunt, fœtorem eum à Chriſtiani epiſcopi comitibus eſſe ſubornatum. Princeps verò Magos, ex eo quod antea fecerant iudicans, & eorum quoque id inuentum eſſe ſuſpectos habens, ſtudio omni autores eius rei inquiſiuit. Atque vbi illi rurſum peſſimi illius odoris patratores eſſe comperti ſunt, permultos denuò ſuppliciis ſubdidit: Marutham autem maiore etiam proſecutus eſt honore. Proindéque Romanos dilexit, & mirificè amicitiam eorum coluit. Quinetiam amore deſiderioque ingenti ductus Chriſtianus fieri voluit, alio Maruthę facto allectus, quod ille vnà cum Abda Perſidis epiſcopo fecit. Nam orationibus continuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi moleſtus erat, propalàm expulit.

Dolum cum rex à Marutha admonitus deprehendit, Idẽ Magos decimat.

** ἀπεδεκάτωσεν.*

Christianismus per Marutham in Perside propagatum.

Maruthas iterum apud Persas Romanorum legatus.

Deprehenditur iterum Magorum Marutha structa fraus & grauiter coercetur.

Maruthas & Abdas Persidis episcopus regis filium dæmone liberant.

CAPVT XIX.

Sed Iſdigerdes prius vita exceſſit, F quàm omnino Chriſtianus fieret: regnum autem eius ad filium Varanem deuolutum eſt, qui nõ eodem quo pater in Chriſtianos animo fuit. A Magis enim, qui illis hoſtiliter infenſi erant, perſuaſus, quum fœdera cum Romanis icta ſoluit: tum Chriſtianos qui ibi erant, nouis Perſicis ſuppliciis excogitatis crudeliter perſecutus eſt. Quæ autem belli ibi aduerſus Eccleſiam ab initio cauſa extiterit, paulo altius repetens exponam. Epiſcopus Perſidis, quem paulo antè Abdam nominatum eſſe diximus, multis præcipuis virtutis ornamentis refulgens, æmulatione & ardore pro Chriſto maximè enituit. Quo aliquando in re minus neceſſaria vſus,[a] πυρεῖον, hoc eſt, ſacrum focum Perſarum demolitus eſt. πυρεῖον namque apud illos ignis templum, & ignis apud eoſdem deus eſt. Hoc vbi magorum & Perſarum rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primùm eum, factum id reprehendens, perſtrinxit: poſtea autem ſacram etiam Ignis ædem † in ſpeciem reſtaurare iuſſit. Quum autẽ ille reſiſte-

Varanes filius Isdigerdis in regno successor, Christianos persequitur. Persecutionis eius primaria causa.

Abdas episcopus apud Persas Ignis delubrum diruit. Abdas martyrio afficitur.

a Ignẽ Persæ sacrũ & æternũ vocant, Q. Curtius.

† [illegible]

A ret, minimeq́ue ſe id facturum eſſe confirmaret, Varanes eccleſiis Chriſtianorum omnibus iocendium minatus eſt, minaſq́ue eas ad rē ipſam contulit. Ita Eccleſiæ dirutæ prorſus ſunt, quum quidem diuinus ille vir prius necatus, corooam martyrij reportaſſet. Mihi verò parum rectè ſacri ſoci euerſio facta eſſe videtur: quaodoquidem à diuo Paulo, quum idolis addictas Atheoas veniſſet, nulla quæ iſthic colebatur ara deſtructa eſt. Et ille verbis mendacij amentiam arguens, veritatem pro eo induxit, & per aram adeò ipſam bomines potius ad veram pietatem maoduxit. Quòd autem euerſum ignis delubrum, quom id facilimè facere poſſet, reſtaurare noluerit, ſed potius quàm id cōmitteret, cædi ſe obtulerit, boc ipſum admiror maximè, & multis dignum duco coronis. Idem namque eſt, igoem ipſum adorare, & faoum eius conſtruere. Sedenim ea ex re tempeſtas coorta, graues & ſæuos admodum aduerſus eccleſiæ alumnos fluctus exciuauit. Et ad triginta annos procella ea durauit, Magis tanquam turbulentis quibuſ- B dam ventis eam augentibus. Magos autem apud Perſas eos vocari diximus qui elementa pro diis coluot. Suppliciorum autem magnitudinem, inueotiooeſque & formas acerborum tormeotorum, oon facile lingua clarè expreſſerit quibus pios bomines ſunt perſecuti. Quibuſdam enim manus vtraque ſecuri reſecta, oonoullis terga excoriata ſunt, aliorū capitibus pellis detracta à fronte ad mentum vſque: quorundam corpora tota calamis * diſſciſsis illi operiētes, cuſpidibuſque eorum acuminatis carni infixis, & vinculis ſolidioribus inſuper à capite ipſo ad pedes vſque circumligatis, magna vi calamum quemque extrabebant, vinculis ipſis altius carnem ſubeuntibus: vt tractiune tali eam corporis partem quæ cuti propioqua eſt diuellentes, acerbiores dolores redderēt. Sed & foſſas magna cura ſepieotes, muſcarum examina multa in eas demiſere, & deinde alimentū eis veræ pietatis alumoos præbueruot, maoibus pedibuſque eorum arctiore vinculo conſtrictis, oe à ſe illas abigere conari poſſeot. Muſcæ autem fame acriore confectæ, ſanctorum carnes, iotenſum admodum & grauem illis dolorem inſeren- C tes, vorarunt. Multas verò & alias biſce ſæuiores erumnas, pernicioſo & veritatis ioimico dęmooe magiſtro in rebus eiuſmodi vtentes, excogitarūt. Veruntamen generoſam virorum illorum fortitudinem oon retuderuot. Sua namque ſponte illi ſe certamini, ad * immortalitatem mortē & ſempiternæ vitæ conciliatorē aſpirantes, obtuleruot.

Eccleſia Chriſtianorū in Perſide euerſa.

Quòd Abdas [Greek, illegible] *probatur.*

Paulus Apoſtolus nihil tale fecit.

Quòd reſtituere [Greek, illegible] *laudatur.*

Hoc facto perſecutio eccleſiarum ſubſecutum.

Supplicia quibus Chriſtiani apud Perſas ſunt affecti.

** [Greek, illegible]*

Chriſtiani martyres tormentis omnibus ſuperiores.

** [Greek, illegible]*

CAPVT XX.

ACbemenides quidam apud Perſas erat, qui & Hormiſdes dictus eſt, præfecto patre genitus, vir admodum illuſtris & locuples: quē vbi Cbriſtianū eſſe rex audiuit, in medium produxit, & Seruatorem abnegare iuſsit. At ille regis imperata ooo ſolum iniqua, verumetiam illi ipſi iocommoda eſſe reſpondit. Cui enim ea neceſsitas imponatur, vt facillimè vniuerſitatis buius Deum abiuret, huic longè facilius fore dixit, regem deſpicere, atque ad alium tranſire. Regem oamque etiam, bomo cum ſit, oaturam fatis obooxiam ſortitum eſſe. D Quod ſi, inquit, animo aduertendum tibi eſſe io eum videtur, qui dominationem tuam abneget, ſceptrumq́ue nihili faciat, rectius multo, vt puto, ſupplicium pendet, qui rerum vniuerſarum Domioum abuciat. Rex cum obſtupeſcere potius ad tantam viri libertatem debuiſſet, opes ei adimi, dignitateq́ue inſuper priuarum, nudum, & ſubligari tantum præcinctum, aulici comitatus camelos ducere iuſsit. Per pauci interceſſere dies, cum rex ex ſuperiore porticu proſpectaos, præclarum illum virum æſtu ſolis aduſtum & puluere obſitum vidit: & patris eius gloriam io mentem reuocans, eum reduxit, & linea tunica veſtiuit. Et cum labore & erumna illum confectum, humanitatéque & miſericordia ei exhibita adductum, facilio rem iam eum & propenſiorem ad gratiam à ſe ineundam fore putaret: Vel nunc tandem, ioquit, errore priore repulſo, fabri filium ex animo tuo eiice. Atque ille exardeſcens, tunicam illam conſciſſam abiecit, & voce magna: Si buius, inquit, gratia me religiooem longè optimam mutatu- E rum putas, eo munus tuum tibi, vnà cum impietate habe. Rex autem iam forti illum animo eſſe cerneos, nudum regia exegit. Alius erat [a] Saenes nomine, qui regi reſtitit, neque rerum cunctarum Domioum pernegare voluit. Rex ex famulis illius multo deterrimum elegit, poteſtatemq́ue io mille miniſtros illi ademptam, ei attribuit, atque etiam huic illum ſeruire iuſsit, conſorte quoque thori & domina iſti coniuncta. Nam ita demum ſe perſuaſurum veritatis amatori, vt animum & ſententiam ſuam mutaret, exiſtimabat. Verùm minimè ei conſilium ſucceſsit. Non enim in arena, ſed in petra mentis illius domus fundata fuerat. Beniamin etiam diaconum quendam cōprebenſum cuſtodiæ mancipauit, io qua cum duos exegiſſet annos, & orator Roma. ex cauſa quadam apud Perſam eſſet, medium ſe is interpoſuit, vt diacoous vinculis ſolueretur petens. Rex hoc ſe legato daturum promiſit, ſi modò Beniamis ſe obligaret, ſe oulli ex Magis, vt Chriſtianam ſuſciperet religionem, ſuaſurum eſſe. Legatus porrò rem eam & quid Perſa quæreret, ad Beniamio re- F tulit. Atque ille fieri non poſſe dixit, vt luce ea quā copioſam recepiſſet, ooo fœneraret. Quæ enim pœna ei conſtituta ſit, qui talentum ſibi datū defoderet, apertè admodum diuinorum Euangeliorum codicem oſtēdere. Quam rem ignoraos rex, liberū eū eſſe iuſsit. Et ille rurſum ſolitum ufficiō ſuum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuinam atque intellectualem lucē adducens. Præterijt annus, & quæ Beniamis agebat, regi indicata ſunt: qui eum ad ſe productum, pernegare quem ſincerè prædicaret Domioum iuſsit. Atque ibi ille ad regem: Quidnam, inquit, commereatur, qui imperium tuum abnegans, ad alium ſe conferat regem? Mortem, rex ait, & ſupremum ſupplicium. Tum Beniamis: Quodnam igitur, iotulit, ſatis dignum bomo ferat ſupplicium, qui vniuerſitatis huius Domino ſeruatore & rectore abiurato, non illi cultum honoremq́; debitum, ſed ex conſeruis ſuis voi præſtet? Verbis biſce rex grauiter commotus, æqualem eum digitis maouum atque pedum calamorum oumerum exacui, & voguibus illius infigi præcepit.

Pulcherrima Chriſtianæ confeſſionis exempla. Achemenides vir illuſtris, liberrimè Chriſtianiſmū apud Varanē regē Perſarum defendit. Maius eſt crimen, diui-

nam quàm regiā lædere maieſtatem. Varanes Achemenidē bonis ſpoliatum, camelos aulæ curare iubet. Idem cū benignitate flectere, & à Chriſtianiſmo abducere tendit. Sed id fruſtra fuit. Achemenides regia cōtumelioſè eiicitur.

a Saenes quoque nulla moleſtiam pra [illegible] *& coniugē relinquere, & ſeruo ſuo ſeruire, quàm Chriſtum negare maluit.*

Beniamin diaconus bienniū in carcere trāſegit. Hunc rogatu orator Romanus liberat. Chriſtianus homo non poteſt nō ſuper talento ſuo [illegible]

Iterū apud regem Beniamin Chriſtū generoſiſſimè profitetur. Illuſtre Beniamin per grauiſſima ſupplicia martyrium.

A Vt verò athletam corona decorandum, tormentum id perinde atque ludum iocumque excipere vidit, calamum alium in cuſpidem acuminatum membro eius virili immiſit: quē frequentius ſubinde infigens atque retrahens, incredibilem intolerabilemque illi creauit dolorem. Poſtquam autem hoc quoque acerbiſsimum ſupplicium generoſè pertulit, aliud intulit, quod priora illa ſecundas partes ferre oſtendit. Virgam enim craſsiorem afferre, ex parte omni denſos ramorum vncos prætendentem, & in ſedem decertatoris iniici, ac deinde identidem per eam attrahi & retrahi iuſſit. Quem cruciatum cum amplius tolerare non poſſet, ſpiritum fortis ille veritatis propugnator & athleta reddidit. Infinita verò alia ab audacibus & impiis illis quoque tentata ſunt. Quale videlicet & illud eſt in Iacobo Perſa patratum. Is enim cum Chriſtianus antea fuiſſet, propter intercedentem ſibi cum Iſdigerde Perſarum rege amicitiam, paternam religionem reiecerat. Poſtquam autem per matrem & coniugem rurſus ad fidem

Iacobus Perſa ex Chriſtiano ethnicus. Idem denuò Chriſtianus. Iacobi iſtius luculentiſsimum martyrium.

B Chriſti admonitus reuertit, & eam rem princeps ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouitatem admirandam, poſt ſupplicia multa, ſubiit mortem. Nam vbi ✶ articulis & iuncturis quibuſque, in commoda & apta totius corporis membrorū conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus & furis ei reſectis, reliquum nihil quàm vnà cum ventre caput ſolum habuit, quoniam ne tum quidem fidem in Chriſtum abiecit, & idipſum poſtremò ferro amputatum eſt. Minimè verò mirandum, ſi rerum vniuerſarum Dominus feritatem illorum ſuſtinuit. Nam & qui Conſtantini imperium præceſſerunt principes, rabiem ſuam aduerſus veræ pietatis amatores euomuerunt. In primis verò Diocletianus omnium grauiſsimus, ipſo auguſtæ & venerandæ Paſsionis die [a] eccleſias ſub imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem elapſis annis, illę quidem ad priorem florentes rediere ſtatum, ac potius & pulchritudinem & amplitudinem multo præſtantiorem recepere. Diocletianus autem poſtremò diſperiit, & cum impietate extinctus eſt.[b] De bellis autem & perſecutio

Membra omnia articulatim, & poſtremò caput ei reſectum. Deus per lõganimitatē ſuam tyrannos eccleſiæ perſecutores ſuſtinet.

a Diocletianus vno Saturnorum die omnes Chriſtianorum eccleſias diruit. Sed illæ poſt nouennium magnificèntius ſunt reſtaurata. b Perſecutionem Eccleſiæ prædixit Dominus. Perſecutio eccleſiæ bona eſt.

C nibus hiſce, ipſe vaticinatus eſt Dominus. Nec id modò, verumetiam eccleſiæ ipſius inuictū & inſuperabilem ſtatum prædixit. Res ipſa hoc teſtatur. Quodammodo namque pace ipſa nobis bellum vtilitatem affert maiorem. Propterea quòd tentationes iſtę, vt eccleſia magis etiam refulgeat, efficiūt. Pax enim molles nos, deſides & timidos reddit. Bellum autem, cùm animos noſtros acuit, tum rebus præſentibus nos affigi non patitur: ſed vt eas deſpiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro nihilo habeamus, ſuadet.

* [illegible] τοῦ σώματος [illegible] ἀπὸ χειρῶν καὶ βραχιόνων καὶ ποδῶν καὶ μηρῶν.

CAPVT XXI.

CHriſtiani apud Perſas in tolerandis, quæ aliæ ſuper alias inducebātur, ærumnis preſſi, ad Romanos confugerunt, opem eorum petentes, & ne ipſi ita afflicti deſpicerentur rogantes. Epiſcopus Atticus benignè ſupplices eos ſuſcepit, & vt quātum poſſet eos adiuuaret propenſus fuit: & Imperatorem Theodoſium pro eis compellans, ad eos vindicandos excitauit. Eo tempore alia quoque acciderunt, vt Romani non mediocriter à Perſis affligerentur, propterea quòd Romanæ ditionis hominibus qui mercede in aurifodinis opus ibi faciebant, redire inde nō permittebatur, & Romanorum mercatorum merces diripiebantur. Ad quas iniurias Chriſtianorum in vrbem Conſtantinopolitanam acceſsit perfugium. Et res in bellū euaſit. Perſa namque legatione miſſa, perfugas ſibi dedi à Romanis petiit. Romani autem id facere noluerunt, non modò quòd illos tanquam ſupplices & precatores ſeruare voluerint, ſed etiā quod pro religione ſua facere quiduis & pati potius parati fuerint, quàm vt eos quibuſcum communem fidem haberent, deſpicerent. Proinde pace ſoluta, bellum graue inter Romanos & Perſas eſt ortum, quod paucis perſtringere commodum eſſe viſum eſt. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum non ita multis copiis miſſus dux, per Armeniam in Perſi-

Chriſtiani à Perſide ad Romanos confugiunt. Iniuriæ aliæ Romanis inlatæ.

Perſarū rex per legationes dedi ſibi ꝑfugos Chriſtianos ab Imperatore poſtulat. Bellū inter Romanos & Perſas exortum.

E dem excurrit, & prouinciam eius quandam Azazenem vocatam vaſtauit. Aduerſus quem à rege Perſarum dux alius Narſes venit, ingentem ſecū ducens exercitum. Hic commiſſà cum Ardaburio pugna, cum ingenti ſuorum clade victus in fugam ſe dedit. Ex qua conuerſus, per Meſopotamiam Romanorum ditionem, præſidio omni vacuam inuadere, & acceptæ cladis ignominiam abolere ſtatuit. Verùm conſilium quod Narſes ceperat, Ardaburium latére non potuit: [a] qui quàmmaxima potuit celeritate, regione Azazena ſummè vaſtata, & ipſe Meſopotamiam petiit. Narſes quamuis varij generis copias coaceruaſſet, ingredi tamen Romanorum fines auſus non fuit. E Niſibi autem ciuitate, quæ in finibus Perſarum & Romanorum ſita eſt, Perſis tamen ſubiecta, hominibus certis ad Ardaburium miſsis,[b] de conditionibus pugnæ committendæ, loco & die conſtituto, certiorem eum fecit. Cui ille renunciari iuſsit: Romanos, non quando ille vellet, ſed quo tempore ipſis commodum viſum eſſet, prælium facturos.

Azazene à Romanis vaſtatur. Bellum Perſicum. Ardaburius Rom. dux Narſen Perſam vincit & fugat.

a Idem eum ne per Meſopotamiā Romanæ ditioni detrimentum inferat, impedit. Ardaburij cautum reſponſum. b Narſes inſolenter Ardaburio diē, locum & cōditiones pugnæ nūciari iubet.

F Et cum Perſam magnis viribus copias ſuas inuaſurum putaret, ſpe belli omni ſummoperè in Deum collocata, maximas & ipſe vires contraxit. Sed enim diuino auxilio, quo maximè fidebat, adiutum eum eſſe, inde ſatis conſtat. In vrbe Conſtantinopolitana, in anxia ſolicitudine quū ciues eſſent, & addubitarent, cuinam parti victoria arriſura eſſet, angeli Dei quibuſdam in Bithynia, propter negocium certum Conſtantinopolim petentibus apparuere, eoſque ibi annunciare iuſſere,[c] vt illi precationi admodum incumberent, & animū fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam Romanorum fore. Illud inſuper addētes,[d] ſe indices ipſos inde & nuncios victoriæ, qui Romanis pręſentem maximè opem ferant, à Deo miſſos eſſe. Quæ res vbi ad aures hominum peruenit, non modò ciuibus ipſis animum addidit, ſed etiam militum fortitudinem confirmauit. Itaque vbi bellum, ſicuti dictum eſt, ex Armenia in Meſopotamiam tranſlatum eſt, Romani eos qui in vrbe Niſibi clauſi atque circumuallati erant, obſidione prementes, turres ligneas fecerunt, quę rotis quibuſdam & machinis prouolutæ, mœnibus

Ardaburius cōfidit Deo.

c Supplicationes belli tempore pro victoria. d Angeli victoriæ Romanorum nūcij & adiutores. Socrat. lib. 7. cap. 18.

Romani Niſibim obſident.

A admouebantur: & ex eis longiore, pro muro, pugna eommiſſa, multi é ſuperiore loeo vrbem propugnantes eedebantur. Varanes autem Perſarum rea vbi Azazenam regionem exciſam, & ſuos Niſibi incluſos muralium tormentorum vi affligi cognouit, copiis qnas tum paratas habebat omnibus, fortunam helli experiri aggreſſus eſt. Quum verò Romanorum virtutē metueret, Saracenorū auxiliis vſus eſt, quos Alamundarus vir fortis & bellicoſus duxit: qui quum multa eorum ✻ millia ſecum adduxiſſet, bono animo regem Perſarum eſſe iuſsit, quamprimùm ſe primo conflictu Romanos ſuperaturum, atque ipſi vnà cū magna Syrorum vrbe Antiochia ſubiecturum eſſe, dicens. Hæc ille quidem iactabat, ſed verba eius minimè ad exitum peruenere. Quibus namque rex fidebat, Saraceni, præter ✝ rationem terrore correpti, & per imaginationem ſe à maximis Romanorum eopiis circundatos propelli opinati, atque in magnum tumultum coniecti, ita vt neque quid faciendum eis, quove effugiendum eſſet, ſcirent, vnà

Saraceni auxiliares Perſarum.
✻ μυριάδας. Soer.
Saracena inſolentia.
Saraceni pauore moto correpti, in Euphrate ſubmerguntur.
✝ ἀλόγῳ φόβῳ.

B eum armis in Euphratem amnem ſe præcipitarunt. Opinio ſanè obtinet, centum ibi virorum millia periiſſe. Atque hoc ſic quidem accidit. Romani verò, qui eacitatis expugnatoriis vrbiū machinis Niſibim obſidebant, quum audiſſent, Perſam magnam elephantorum multitudinem adducere, & ea de cauſa metu cōſternati eſſent, machinis eis omnibus igne conſumptis, ad loca ſua ſunt reuerſi. Cæterùm quot poſtea prælia ſint cōmiſſa, & quomodo alius Romanorum dux [h] Areobindus ſingulari certamine eum qui apud Perſas omniū fortiſsimus habitus eſt, interemerit: & quomodo Ardaburius ſeptem Perſarum ductores inſidiis exceptos trucidarit: adhæc vt Vitianus, alius Theodoſij dux, reliquias Saracenorum optimè extinxerit, prætermittendum eſſe cenſeo, ne longius extra propoſitum digrediar. Imperator Theodoſius res in eo bello geſtas, Palladio quodam curſore celeri vſus, quamprimùm cognouit. Viris quùm corpore fortis, tum animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo inſidēs vectus eſt, vt diebus tribus in fines, qui medij inter Per-

Romani obſidionē Niſibis ſoluūt.
h Singulare certamen.
Areobindus Rom. dux. Vitianus Rom. dux. Victoria penes Romanos eſt.
Expeditiſſimus & celerrimus curſor Palladius. Ardaburius fortiſsime rē geſſit.

C ſas & Romanos ſunt, peruenerit, totidemq́ue poſtea diebus Conſtantinopolim reuerſus ſit. Ob eā verò celeritatem, non ad Perſarum fines tantum, ſed ad reliquas etiam orbis partes, quò eum Imperator miſit, expeditiſsimè peruolauit. Quapropter aliquando ea præclaris viris quidam, celeritatem eius admiratus dixit: [i] Virum eum tā amplam Romani imperij ditionem, anguſtā expedita celeritate ſua reddidiſſe. Ad hanc etiam Perſarum rex obſtupuit, quòd legatione fungēs, multorum dierum iter tam celeriter perficeret. Hæc de Palladio. [k] Theodoſius Imperator Cōſtantinopoli degens, vbi Romanorū diuinitus conceſſam victoriam reſciuit, tam bonus honeſtuſque fuit, vt etiā ſecundis rebus ſuis, pacis tamen conſilia caperet, & cum hoſtibus fœdus inire vellet. [l] Helionem igitur ducem illuſtri præditum dignitate, ad pacem eum Perſis faciendam miſit. Atque is poſtquàm in Meſopotamiā peruenit, vbi Romani ✻ foſſam altam, quæ præſidio eis eſſet, duxerant, Maximinū, virum præclarum, & eiuſdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Perſam legauit. [m] Maximinus apud regem ſe à ducibus, non ab Imperatore ipſo miſſum eſſe dixit. illum enim bel-

i Palladius celeritate ſua Romanorū ditionem amplisſimam, anguſtam reddidit.
k Theodoſius rebus quoq; ſuis ſecundis de pace cum Perſis tranſigit.
l Helionē in Orientem legat.
✻ τάφρος.
Is Maximinum ad regē mittit.
m Maximinus ducum Rom. non Imperatoris nomine legatione apud Perſam fungitur. Barbarus dolus Perſarum. Ἀθάνατοι.

D lum boc neſcire: atque etiam vt id maximè ſciret, parui tamen facere. Porrò Varane legationem eā recipiente, quòd fame maxima exercitus eius premeretur, qui apud eum ✻ immortales vocantur (decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium virorum, complent) eum adiere: [n] & ne prius pacem ſuſciperet, quàm imperum in Romanos parum cautos ipſi feciſſent, admonuere. Quibus rea obſequutus, oratorem quidem in abdito loco clauſum aſſeruauit: Immortales antē illos inſidias Romanis ſtruere iuſsit. Qui bifariam diuiſi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circunuentam concludere voluerunt. Romani ad turmam hoſtium eam, quam conſpeacerant, conuerſi ferebantur. Nondū enim alteram, quæ derepentè procurrerat, videbāt. [o] Et iam inter ſe acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorum copiæ ex colle quopiā proſpicientes apparuere, Procopij ducis ſigna ſequentes, qui ciues ſuos in diſcrimen coniectos videns, contra Perſas duxit, eoſq́; à tergo aggreſſus

✻ ἀθανάτοι Perſarum.
n Perſæ legationem Ro. ludificantes, ex inſidiis Romanos adoriuntur.
o Romani Deo opitulāte vnam atque alteram hoſtium manum concidunt.

E eſt. Ita factum, vt qui paulo antè intercipere Romanos voluerint, ipſi ab illis ſint circūuenti. Noſtri omnibus illis occiſis, ad eos inde qui ex inſidiis prodibant, conuerſi, itidem illos quoque iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Perſas ſunt Immortales, ſubitò mortales omnes eſſe comperti ſunt, ipſo à Perſis pœnas ſumente Chriſto, propterea quòd plurimos eius cultores inſigni pietate præſtantes, acerba morte mulctaxint. Rex autem Perſarum clade ea accepta, nihil ſe earum rerum ſcire aſsimulauit, & oratore è cuſtodia emiſſo, legationem recepit: pacem ſe non vt Romanis gratificaretur, ſed oratori ipſi prudentia omnes excellenti honorem eum baberet, cōplecti teſtatus. Porrò bellum Perſicum, quod initium propter perſequutiones aduerſus Chriſtianos motas ſumpſit, finem tum babuit. Cum ipſo autem bello perſequutio quoque conquieuit.

Immortales Perſarum ceſi. Vindicta diuina Perſæ victi, qui tantopere in ſanctos martyres ſæuierint.
Pax Perſica.
Quies Chriſtianorū apud Perſas. Item barbarum.

✻ ἀθάνατοι, hoc eſt, Immortales, lectiſſimi decies mille Perſarum viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos ſub Theodoſio Ardaburius concidit, atque extinxit. Suid. Proximi ibant, quos Perſæ immortales vocant, ad decem millia. Cultu opulentia barbara non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicatasq́; tunicas gemmis etiam adornatas. Q. Curtius. F

CAPVT XXII.

ERat autem in ciuitate Amidenſi epiſcopus Acacius nomine, quem tū facinus pulchrum illuſtriorem omnibus atque clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vaſtata, ſupra ſeptem millia Perſarum cepiſſent, eoſq́ue nullo modo perſæ reddere vellent, atque illi fame paulatim afflicti interirent, eaſq́ue res non parum moleſtiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendam cēſuit, ſed qui ſub eo erat, clero coacto: Deus (inquit) noſter, filioli, neque diſcis indiget, neque pocula curat. Egeſtati enim minimè obnoxius, nō edit, neque bibit. Quum igitur multa ſint eccleſię eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorū qui ſe ad eā contulerunt, parauit, vtendū eis cenſeo ad

Acacius Amidenus epiſcopus donariis eccleſiæ conflatis hoſtiū, Perſarum videlicet, captiuos redimit.

A Perſas captiuos redimẽdos,& famelicos alendos. Hæc atq; alia biſce ſimilia loqnntua,ſtatim diuina illa donaria cõflauit, atq; ex eis æſtimationem militibus quæ eis viſa fuerat, perſoluit, & captiuos recepit: deinde alimẽtis eos abundè refectos, viatico etiam proſecutus, ad regem ſuum miſit. Id epiſcopi factum, plurimum perſarum regem ad conſternationem adegit:quòd Romanis vtrúque hoc ſtudio eſſet, vt ſimul & bello & benefactis egregiè vincerent. Dicitur verò, Perſam etiam deſiderium cæpiſſe viri eius videndi, vt eius & conſpectu frueretur, & colloquio dignaretur. Idque ſic imperatoris Theodoſij iuſſu factum eſſe,fama obtinet. Victoriam hanc tantam poſt quã Deus conceſsit, quicunque eo tempore eruditione pollebant,libros in laudem Imperatoris publicè conſcripſerunt,eique obtulerunt:alij quidem, vt eloquentię vim quam longo collegiſſent tempore,oſtenderent:alij autem,vt ſe in noticiam illius inſinuarent:atque alij item cauſam aliam prętendentes. Eadem porrò illi virtutis ornamenta

Factum id rex perſarũ vehementer eſt admiratus.

Multi à multo de virtute perſica ac imperatoris virtutib' cõ poſuere libros.

B teſtimoniis ſuis Imperatori tribuerunt,quę& nos de eo ſuprà commemorauimus, ex plurimis pauca ſaltem breuiter perſtringentes. Non ſolùm autem hoc,qui in arte dicendi ſtudium poſuerant ſecere: ſed & ipſa Auguſta imperatoris coniunx,heroïco verſu poëmata marito & principi ſuo compoſuit. Erat enim præclara admodum,& docta. Quandoquidem verò eius memini,in tẽpore hoc loco me expoſiturũ puto,quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ aliis quæ in communionem cõnubij imperatoris Theodoſij veniret, delecta ſit. Res ſic habet.

Eudocia imperatrix Theodoſij quoq; laudes heroico verſu ſcripſit.

** Si neceſſitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc & venditionem ſacratiſsimorum atque arcanorum vaſorum vel veſtium, cæterorúmque donariorum, quæ ad diuinam religionem neceſſaria ſunt, & hypothecam & pignorationes fieri concedimus. Quoniam non abſurdum eſt, animas hominum quibuſcunque vaſis vel veſtimentis præferri. L. Sancimus. C. de ſacroſanct. eccleſ.*

CAPVT XXIII.

** φιλόκαλος*

C PVlcheria Auguſta qꝰ * honeſtatis ſtudioſa eſſet, quum imperator iam ad ætatem maturã peruenniſſet, vt ei coniugem matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiuſque & familiæ puellas,eas etiam quæ ex gentibus forma,diuitiis, & aliis dotibus præclarę eſſent, diſpexit. Atque hoc qum illa ſic ageret, percommodè accidit, vt mulier quædam,cui nomen Athenais erat,adhuc virgo, ex Athenarum vrbe ad Auguſtam veniret. Ea Leontij philoſophi filia, & quidem ingenioſiſſima,omni genere non ſolum Grę carum,ſed etiam Latinarum diſciplinarum à patre erudita,tãtum in philoſophia effectrice ſimul & cõtemplatrice, atque ea quoque quæ circa dicendi artem, probationéſque & confutationes verſatur, quantum alius nemo,profecit. In Aſtronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quàm alius ætate ſua quiſquam,eſt aſſecuta. Hanc vbi pater ita educauit atque inſtituit,moriturus ille,filios ſuos Valerium & Aetium bonorum ſuorum hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina cõſecuta eſſet,

Athenais Leontij Athenienſis philoſophi filia doctiſſima.

Eiuſdem fratres.

Athenais à patre exhæredata.

gratiam ſufficere dicens. Quum verò ei res eſſet perangusta,ad Pulcheriam Auguſtam de fratrum iniuria conquerens acceſsit. Illa prudentiam,venuſtatem,& miram in rebus (vt ita dicam) omnibus dexteritatem puellæ quũ cognouiſſet, fratri eam connubio coniungendi conſilium cepit. Atq; vbi ei vt Chriſtianorum ſacra coleret perſuaſit,accito Attico epiſcopo,ad diuinum baptiſmũ eam in eo quod diximus Stephani protomartyris tẽplo adhibuit: & per eum ipſum baptiſmum,aliòſq; item plures modos,in filię locum ſibi arrogatam, vxorem fratri dedit,pro Athenaide Eudociam cognominatam *. Hæc Theodoſio Eudoxiam filiam genuit,quæ Valẽtiniano Placidię filio,Romæ rerum ſummam obtinenti,& propter affinitatẽ nuptiarum Theſſalonicæ, quò ex Occidente venerat, agenti,in matrimoniũ eſt collocata. Atq; ea Valentiniano filias duas,Placidiam & Eudociam, progenuit. Verùm Eudocia Theodoſij coniunx, quum deſiderio coniugij Eudoxiæ filiæ videndæ teneretur,voto ſeipſam obligauit,vbi nuptiæ filiæ confectæ eſſent,ſe Hieroſolyma aditurã,vt ſimul & loca ſancta veneraretur,& debitas Seruatori,ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. E

De exhæredatione ea apud Pulcheriã queritur.

Athenaidem in baptiſmo per ſpũalẽ arrogationẽ, ſiue cõmaternitatẽ, filiã ſibi Pulcheria adoptat.

Athenais Eudocia cognominata, Theodoſio matrimonio iũcta.

Eudocia ex voto Hieroſolymitana religionis gratia profectio.

a Theodoſij & Eudociæ filia, Eudoxia, Valẽtiniani tertij coniunx.

Filiæ harum, Placidia & Eudocia.

Ad quas cauſas † præclaræ etiam illa ouis occaſio acceſsit, quam ouem,vtpote ingentem & admirandam,feſto † luminũ die à Phrygiſco quodam adductam,quum illi eam ob rem imperator centum numos præbuiſſet, imperatrici Eudociæ dono dedit: eámque illa deinde ſimplici animo (* perliberalis enim erat) magiſtro Paulino, qui principi apprimè charus,domi ex podagra decumbebat,miſit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, ea perinde atque miraculo quopiam imperatorem muneratus eſt. Qui poſt quam eam cognouit,cõiugem explorando, de ea,an illa ipſa eſſet, † ſalutem ſuam verbis prætẽdens, percontatus eſt. Eudocia verò, quod imperatoris conſilium explorandique voluntatem non intelligeret,cum eſſe negaſſet,domi ſuæ illam ſuauiter paſci dixit. Qua re quum in grauem ſuſpicionẽ apud imperatorem incidiſſet, Paulinus quidem ſtatim in Cappadociã relegatus,capitali ſupplicio eſt affectus. Ipſa autem ea de cauſa immenſo correpta F dolore, votum Deo nuncupatum ſoluit,& illico Hieroſolyma conceſsit. Diſpoſitione diuina id ꝑfectò factum, vt ibi quicquid eſſet bonum atque vtile,perficeret. Quid nanq; opus eſt admiratione digna dicere opera,quæ eo loco in ſacris templis, monachorúmque domiciliis, atque apud ſacerdotes & pauperes, de quibus paulo pòſt referã, peregit? Vnum illud in præſentia memoria dignũ de ea & Pulcheria recenſebo. Quòd nanque natura apertus & ſimplex Theodoſius eſſet, & omnibus benignè facere cuperet,ſæpe etiam literis, quibus minimè oportuit,ſententia earum non perſpecta, ſubſcripſit. Quæ verò ei diuinitus quaſi fidelis cuſtos data erat,in rebus omnibus magnifica, moderata,& ſapiẽs Pulcheria Auguſta,id ipſum quoq; morem abſurdũ coarguens,correxit. Syngraphã enim inter eum & ſeipſam venditæ coniugis eius raptim compoſitam ei propoſuit,eámque ille ſcripturæ vim neſciens,confeſtim manus ſuæ annotatione confirmauit. Poſtridie eius diei imperator coniugem ad ſe vocauit,quam Pulcheria ſe ei redditurã,plurimum negauit: emptionis libellum,

† [illegible] μῆλα.

† τῶν φώτων ἑορτῇ

** φιλοτίμως ἔχουσα.*

† τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ προβαλλόμενος.

Paulini cædes.

Ouem miræ magnitudinis Theodoſius Eudociæ donat.

Eudocia eam Paulino magiſtro dono mittit.

Paulinus ea Theodoſium muneratur.

Eudocia apud imperatorem aliã nõ ouem eſſe perhibet, & in ſuſpicionem venit.

Eudocia Hieroſolyma profecta.

Theodoſius quibuſuis literis facilè ſubſcribere ſolitus.

Errorẽ eum mirificè in eo Pulcheria correxit.

A vt teſtem qui accuſari aut reijci nō poſſet, prætendens. Tanta illa prudentia atque feſtiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius arte quadā arguens, moderatione mira improuidam literarum ſubſcriptionem ſic in eo emendauit. De his hactenus.

CAPVT XXIIII.

Atticus Constantinopolitanus episcopus & alienos etiā per eleemosynam liberalis.

ATticus autem epiſcopus Conſtantinopolitan⁹, vt eccleſia incremēta ſua caperet, mirificè operam dedit. Summa enim prudentia eā adminiſtrans, continua doctrina populum ad ſtudium virtutis excitauit. Et ad miſericordiam atq; largitionem tam procliuis fuit, vt non modò eis qui in parœciis eius erant, egenis prouidēdum duceret, ſed etiam vicinis Conſtantinopoli eccleſiis pecuniam multam, ad pauperum conſolationem mitteret. Porrò ea vna eius epiſtola, quam ad Calliopium Nicænum presbyterū dedit, miſsis ſimul trecētis aureis, qualis ea re vir fuerit, ſatis patebit.

Scriptū Attici ad Calliopiū Nicenū presbyterum, cuius vſum pauperū 300 mittit aureos. Quare Deus nō nullos egere patiatur. Quibus ſit danda eleemoſyna.

B Ea ſic habet. Calliopio presbytero Atticus in Domino ſalutem. Decies mille in vrbe veſtra egenos piorum commiſeratione indigere cognoui. Decies mille dum dico, multitudinem ipſam, non certum pauperū numerum oſtendo. Quandoquidem verò certum pecuniæ numerum ei acceptum fero, qui perliberali manu ritè eam diſpēſantibus donat, & nonnulli indigent, exploratorum eorum gratia, qui habent quidem, ſed illis non dant, acceptis à me, ô charum mihi caput, trecentis aureis iſtis, vt voles eos expēde. Voles autem eis maximè, qui mendicare erubeſcunt: non illis, † qui in vita ventrem ad oundinationem proponunt. Quum igitur pecuniam largiēris, religionis hac in parte rationem non habebis: hoc vnum ſpectans, vt indigentes alas: neque eos præferas qui moribus noſtris viuunt. Pauperum ſanè etiam qui longius abeſſent, ita curam Atticus geſsit. Verùm ille quoque vt quorundam ſuperſtitionem minueret, magnopere curauit.

† [illegible]

Atticus ſuperſtitionum etiā occaſiones præcidit.

Et cum audiſſet Sabbatium illum, qui propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum à Nouatianorum eccleſia ſeceſſerat, & C gregem ſibi ſuū coegerat, Rhodi, vbi exulare iuſſus fuerat, vitā finiiſſe: populareſq; factionis eius, corpore illius inde tranſlato, circa ſepulchrū eius ſupplicationes peragere, & veluti viro ſancto reuerētiam cultúmque præſtare: noctu hominibus certis miſsis, cadauer Sabbatij ſepeliri in loco alio curauit. Porrò ſectatores illius vbi tumulum violatum repererunt, cæremonias ſuperſtitionémque ſuam ad ſepulchrum eius poſthabuerunt.

Corpus Sabbatij, ad cuius ſepulchrum Sabbatiani ſacra peragebant, alibi clam ſepeliri curauit.

Et quoniam in nominum inuentione, aptè illis rebus ipſis imponendis, elegans & felix fuit, nauale quod ad anguſtias Euxini ponti non longè à tranſitu ſitum, veteres φαρμακία, id eſt veneficum appellarunt, quòd ipſe ibi conuentus cogeret, ne locus is infamem obtineret appellationem, nomine mutato θεραπεία, hoc eſt curam, ſeu culturā vocauit. Ex ſuburbiis etiam Conſtantinopolis aliud, Argyropolim, per mutationem nominis ob cauſam eiuſmodi appellauit.

Atticus rectè rebus apta nomina impoſuit. Chryſopolis, Nauale Cōſtantinopolitanū, pro venefico, curatiuū vocauit

Chryſopulis antiqua nauium ſtatio eſt, contra Byzantium, in Boſpori initio poſita. Multi eius antiquorum hiſtoricorū meminere, ſicuti Strabo Geographus, Nicolaus Damaſcenus: & qui Cyri hiſtoriam optimè conſcripſit, vir eloquentiæ magnus, & hiſtorico ſtylo admirādus D Xenophon, in ſexto Cyri expeditionis: ſed & in primo Hellanicorum, ſeu Græcæ hiſtoriæ libro, vbi de ea hæc quoque memorat, quòd Alcibiades ille muro Chryſopoli munita, * decimarum accipiendarum ſedem ibi cōſtituerit. Quicunq; enim mercatores ex Ponto prænauigarent, decimas eo loco mercium præbuerunt.

** δεκατευτήριον.*

Atticus igitur locū eregionē Chryſopoli, commodè cum nō mediocri amœnitate ſitum cernens, Argyropolim eum nominari oportere dixit: quod verbum regioni ſtatim cognomē indidit. Quibuſdam dicentibus, incommodum eſſe, quòd Nouatiani intra vrbem Cōſtantinopolim conuentus agerent: Ignorare videmini, inquit, quæ ſub Cōſtantio & Valente perpeſsi ſumus. Præterea verò teſtes iſti nobis ſunt fidei veraces. Quum enim iamdudum ab Eccleſia vniuerſali receſſerint, nihil illi aliud de fide quàm pœnitentiam nouarunt.

Argyropolis, Chryſopoli oppoſita. Scite dicta Attico. Nouatianos is non improbauit.

Et quum Nicææ aliquando eſſet, conſecrandi ibi epiſcopi gratia, Aſclepiadem Nouatianorum eccleſiæ antiſtitē, ſenem admodum cōſpicatus, quótnam annis epiſcopatum E geſsiſſet, interrogauit. Atque vbi ille quinquaginta dixiſſet, ſermonem excipiēs Atticus. Beatus, inquit, es ô pater, qui tam lōgo tempore bonū opus curaris.

Aſclepiades Nouatianorum epiſcop⁹ 50. annos epiſcopatū geſsit

Apud eundem Aſclepiadem illud quoque intulit: Ego, inquiēs, Nouatum quidem valde laudo: qui verò ab eo prouenere, eos minimè recipiendos eſſe duco. Vocem hanc vt nouam, poſtquā ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis epiſcope? Propterea, Atticus inquit, illum probo, quòd ad communionem eos qui diis ſacrificauerant, non admiſerit: id nanque & ipſe, ſi affuiſſem, feciſſem. Nouatianos autem auerſor, quòd exiguarum rerum gratia homines à communione excludunt.

Epiſcopatū adminiſtrare bonum opus eſt. Quatenus Atticus Nouatū laudarit, Nouatianos autē nō item

Ad quæ verba Aſclepiades reſpondit: At nō ſacrificia deorum tantum, ſed multa etiam alia ſunt peccata ad mortem. Quorum cauſa vos quidem clerum, nos verò etiā laicos reiicimus, ſoli Deo, qui nouit oīa, omnia cōmittentes.

Peccatū ad mortem.

Qua Nouatiani à catholicis diſſideāt

Dicunt etiam obitum eū ſuū præuidiſſe, & ad Calliopium Nicææ presbyterum ab eo diſcedentem, verbis hiſce vſum eſſe: Quòd ſi me rurſus viuum videre voles, ante autumnum exactum celeriter Conſtantinopolim te venire F oportebit. Sin tardius eò conceſſeris, ſuperſtitem me non inuenies. Id quod ita accidit. Nam vigeſimoprimo miniſterij ſui anno, decimo Octobris menſis die mortuus eſt, vndecimo Theodoſij cōſulatu.

Tēpus mortis ſuæ præuidit Atticus.

CAPVT XXV.

NOuum autē, & admirandū quiddam, quod prius perfecit, quàm defunctus eſt, ita vt reprehēſionem eam qua exceptus eſt, quòd Ioannis ſectatores malè acceperit, à ſe amolitus, aliis obuelanerit bonis, exponam. Antiochiæ Porphyrius, cuius ſuprà meminimus, deceſsit: & ſedem eccleſiæ Alexander ſortitus eſt, congruentem epiſcupatui agens vitam. Monaſticis enim antea ſtudiis exercitatus, fortis admodum decertator extitit, conſona vitæ facta exhibens, pietatis ſanctiorisque philoſophiæ meditatione, diuitiarum cōtemptu, eloquentia, & multis aliis donis atque ornamētis mirificè abundans. Alexander iſte, eos qui propter

Alexander epiſcopus Antiochenæ eccleſiæ antiſtes.

A Euſtathium ſuos ſibi celebrabant conuentus, cohortatione & perſuaſione tandē reliquo eccleſiæ corpori (quod Paulinus, & poſt illū Euagrius, impediebant) coniunxit, conuentúmq; eccleſiarum per vnionem tantum coegit, quantum nunquam aliquis vidit. Eis enim qui idem ſentiebant, & ex clero & ex populo ipſo aſſumptis, ad illorum venit conuentum: atque illis etiam inde, ita vti pſalmis atque hymnis Deum laudabant, receptis, cantilenam eandem vno ore concinnè canente, ab ea quæ ad Occidentem verſa eſt porta, vſque ad templum maximum, totum quod in medio eſt forū, hominū multitudine compleuit: veluti ſpiritualē quendam amnem inſtituens, re nulla ad ſimilitudinem, ab eo qui vrbem præterfluit flumine differentem. Quod vbi Iudæi & qui adhuc pauci reliqui erant Grecæ ſuperſtitionis ſectatores, & Ariani ipſi, fieri, fluuióſque vndecūque promanantes in catholicæ Eccleſiæ pelagus inferri viderunt, vehementer ingemuerunt, atque lamētati ſunt. Alexander itaque & vita & doctrina optimus, ardore

B ingenti Ioannis cauſam fouens, primus illius nomen in eccleſiaſticum retulit album: atque ad imperatorem omnésque vbique epiſcopos, vt idem & ipſi facerent, & ea re pacem certam & conſtantem eccleſiæ cōciliarent, ſcripſit. Cæterùm quum Atticus quoq; epiſcopus propter Ioannitas eccleſiam eſſe ſciſſam videret, de Principum ſententia ipſe quoque mentionem illius fieri in precationibus iuſsit: + quemadmodum id & in aliis epiſcopis qui vita exceſsiſſent, fieri ſolitum erat. Atque ex eo tempore pax extitit, donec poſtea quoq; reliquiæ eius vrbi imperanti illatæ ſunt. Atticus inuidiam in quam propter diuinum Ioānem deciderat, hoc modo magnificè aboleuit. Nec ille modò id fecit: ſed aliis quoque Ioannis memoriam precibus inſerere recuſantibus, & Cyrillo maximè Alexandriæ præſuli, qui hoſtiliter Ioannem oderat, ꝙ ille à Theophilo patruo ſuo diſſenſiſſet, perſuaſit. Sed non intempeſtiuum fuerit, hiſtoriæ huic epiſtolas eorum, certioris fidei gratia, annectere: quæ de verbo ad verbum ſunt tales.

C

CAPVT XXVI.

Atticus Cyrillo ⁎ felicitatem. Incidimus eò, quò nō putaueramus: & acquieſcimus neceſsitate in eo quod minus ex ſentētia noſtra proceſsit, vtilitatem iuſticiæ præponentes. Et cognitionibus noſtris ad populi concordiam inclinati, canonibus quidem patrum detrimentum nullum afferimus: exactæ autem verborum obſeruationi, vniuerſi orbis pacē præferimus. Nō ignoro equidem & beatum Paulum, cum ⁎ eccleſiaſticas ederet conſtitutiones, ſapienter occaſionibus prouida diſpenſatione vſum eſſe. Scio etiam, qui in ſanctorum numero cēſentur, patrem noſtrum apoſtolicum Theophilum, in confuſione & turba à Græcæ ſuperſtitionis ſtudioſis excitata, exactam ad breue tempus obſeruationem paci poſthabuiſſe. Maxime enim quæque vrbes pelago fluctibus exagitato perſimiles, ex ſententia ciuium, nō tam ſumma legum & conſtitutionum obſeruatione, quàm + expeditiſsimis conſiliis atque iudiciis, ad pacem & concordiam facientibus, regi atque adminiſtrari ſolent. Qua verò de cauſa literas haſce

D ſcribam, accipe. Nouit ſanctitas tua, ac potius illa ipſis oculis, quibus qui in ſanctis eſt, pater noſter Theophilus, conſpexit, qualis & quàm ingēs turba, † magnā hanc inuaſerit vrbem: atque vt in ea ſanctior fides & pietas, ne funditus erueretur, periclitata ſit: adeò etiam, vt populus maiore ex parte per factionem ſciſſus, extra muros conuentus egerit: & plerique ſacerdotes & collegæ noſtri epiſcopi, à mutua communione deſciſcentes, bonam plantationem Domini Ieſu Chriſti, parū abeſt quin euulſerint, pacis commoditate ſcilicet aliquātulum diſtracta. Sed enim multo ſanè labore, multo ſudore, & periculis multis deſperationis plenis, plurima & maxima quæq; cōmuniū patrū noſtrorum atque etiam pietatis tuæ precibus & conſpiratione ſopita ſunt mala. Et turba quidē illa conquieuit, concordia verò & ſerena tranquillitas in orbis vniuerſi eccleſiis obtinet. Cum verò nonnulli nomen tantum beati Ioannis myſticis tabulis inſcribi vellent, beatus epiſcopus Alexander, Antiochenum iſtum dico, Cōſtantinopolim

E venit, & multa ⁎ ore cōfidenti verba fecit. vehementérque excitare populum voluit, vt vel nobis inuitis, neceſſariò eius quem diximus, nomen ita inſcriberetur. Quam rem accuratè prorſus pietati tuæ, miniſtri Dei religioſiſsimi diaconi, Petrus & Aedeſius expoſuerunt. Præteriit tempus longū, & nos ⁎ neceſsitate ea quę à populari rerū adminiſtratione prouenit, premi incipiebamus, neque tamē quidquam ſciſmatis & diſſidij reliquias curabamus: cum ad nos ex Oriente Dei amantiſs. epiſcopus Acacius literas dedit, religioſiſsimum antiſtitē Antiochię Theodotum à populo, vt nomen Ioannis in faſtos referret, coactum eſſe, vt veniam rei ei quam neceſsitate ille adductus feciſſet, daremus, petens. Et tum bonus ille qui literas ad nos pertulit presbyter, cauſam aduentus ſui indicans, rē hanc in vulgus magnę vrbis propalauit, & ſententiā datæ ad nos epiſtolæ populo vulgauit, adeò vt parum ab fuerit, quin tumultu plebis vniuerſæ vrbs repleta ſit. Ibi verò ego, ibi demum perturbatus, & de rebus maximis diſcrimē

F ſummum veritus, piiſſimum Imperatorem adij, & cum eo de pace & tranquillo rerum ſtatu egi. Atque ille, nihil eſſe periculi aut incommodi reſpōdit, ſi defuncti viri nomen, tranquillitatis, pacis & populi concordiæ gratia inſcriberetur. Itaque ego ea re perſuaſus (quomodo enim neceſsitate præuentus id non facerem?) + ne religionis noſtræ res, ex multitudinis arbitrio, exemplo vno permiſſo, penderent, néve vrbem ipſam populari adminiſtrationi aſſuefaceremus, nomen id in album referri iuſsi. Quare, vt equidē puto, neque in ſacros canones commiſi, neque iudicio patrum fraudem feci. Mētio namque eius fit cum defunctis non ſolùm epiſcopis, ſed & presbyteris, diaconis & laicis ipſis, mulieribúsque, cum quibus omnibus nobis ſacerdotij communio, aut earum rerum quæ in ſacra menſa myſticè percipiuntur, ⁎ participatio non eſt. Magna enim eſt inter defunctos & ſuperſtites differentia: ita vt etiam libri, propter differentem eorum quorum

Euſtathiani in eccleſia catholica conueniunt.

Frequentiſſimi in eccleſia conuentus.

Alexander primus Chryſoſtomi nomē ſacris inſcripſit tabellis.

Atticus item Ioannis nomen in eccleſia ſua recitari mandat.

Alij quoq; epiſcopi nomen Ioannis recitarunt.

Charitas & vnitas ſemper anteponenda.

Epiſtola Attici ad Cyrillum de Chryſoſtomo in ſuperiorum matriculam referendo.

Diſſidiū eccleſiæ Cōſtantinopolitanæ.

Alexander Antiochenus epiſcopus, Cōſtantinopoli hortatur ſuos vt Ioānis nomē in ſacras tabulas referatur.

Petrus & Aedeſius diaconi.

Quibus tandem rebus adductus Atticus, Ioannis nomē in epiſcoporum matricula ſacra inſcriberet.

Theodotus epiſcopus Antiochenus.

Imperator ipſe inſcriptionē nominis Ioannis in ſacris tabulis probauit.

⁎⁎

Nō vult eſſe eandē defunctorū [illegible] viuorum [illegible]

⁎ ⁎ Non committendum, vt populus de cauſis religionis quidquam conſtituat.

A memoria conſeruatur ſtatum, diſcreti ſint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli ſepultura, neq; apoſtolis Arij impietatis ſectator Eudoxius, ſub eadẽ ſanctiore ſacrificij ara poſitus: neq; Paulin⁹ & Euagrius eccleſiæ, qui ſchiſmatis & diſsidij duces in eccleſia Antiochena fuere, q̃ poſt obitũ, nõ paucis hinc ab annis, propter populi pacem & cõcordiã myſticis tabulis ſunt inſcripti. Quam ob cauſam ipſe quoq; Ægypti eccleſiis, eccleſiarũ orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inſcribant, præcipe. Ita enim cùm patrum canones nõ tranſgrediere, tum eccleſiarum ſimul omniũ cõcordiam plurimi facies. Te verò eã nobis, quę conuenit, reſcripturum eſſe, ad cõmunem conſẽſum & fraternitatem reſpicientem, perſuaſum habeo. Fraternitatem, quæ tecũ eſt, omnem, ego, quique mecum ſunt, ſaluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc ſcripſit. Rem autem iſtam magis etiam vrgens, aliam quoq; epiſtolam ad Petrũ & Aedeſium diaconos eius, hiſce verbis dedit. Ad

tibus communionem Attici argueretur, ut opinor, infirmaus.

Scriptũ Attici conſiliũ ad Petrum & Aedeſium diaconos Conſtantinopolitanos.

B Dei amãtiſsimũ epiſcopum, fratrem noſtrum Cyrillum, ita vt decuit, per epiſtolam ſcripſimus, ea quæ nomine Ioannis in eccleſiaſticas tabulas relato, acta ſunt. Nihilo verò minus & ad pietatẽ veſtram ſcribimus, quæ melius quàm alij res noſtras nouit, ad pacẽ videlicet & trãquillitatem eas euaſiſſe, de ſentẽtia præcipuè piiſsimorum Principũ, & omnium deinde Oriẽtalium epiſcoporum, ipſorúmque adeò Occidentalium quoq;, de Ioanne ſacris tabulis, non vt epiſcopo, ſed qui aliquando epiſcop⁹ fuerit, inſertu, vt memoria eius, propter communem orbis vniuerſi pacem colerctur. Scribimus autem, ne concordia, vt ita dicam, vbique obtinente, ſolis nobis ei non aſtipulantibus, ſimul & piiſsimis Principibus aduerſari videamur: & ſummè neceſſariis rebus noſtris, ventis aliquibus aduerſis obortis, & Eccleſiæ Chriſti noceamus. De his hactenus. In magnum verò deſideriũ nos profectio veſtra adduxit, q̃ nõ eandem ex eorum qui nũc nobiſcum ſunt, quam ex veſtro conuictu percipiamus iucunditatem, adeò vt nouitate familiaritatis eorum, quæ à conſuetudine veſtra multũ differt, ferè perturbemur. Quapropter rebus omnibus poſtpoſitis, operã date, vt deinceps ad nos

Reuocat ad ſe diaconos Atticus, propter conſuetudinis eorum ſuauitatem.

C recurratis, propter morum, quod experti ſumus, diſcrimen, apud nos vehementiorem q̃ antea reperturi charitatem. Literis eiuſmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auerſatus eſt, ſicuti ex literis eius ſatis liquet. Nam quę Attico reſcripſit, ſic habent.

CAPVT XXVII.

LEctis quæ à pietate tua ad me miſſę ſunt, literis, Ioannis nomẽ ſacris inſcriptum eſſe tabulis intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venere, interrogaui, non in laicorum, ſed epiſcoporum catalogo aſcriptum eſſe audiui. Porrò diſpicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere, Nicænorum patrum decreta ſequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnã illam ſynodum intendenti, vniuerſum ſanctorũ illorum patrum collegium, quibuſdam veluti oculis renuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam cõprobandam accurrã, obſiſtere videntur. Quomodo nanque inter ſacerdotes Dei cenſebitur, illotúmve ſeret ſortem, cui ſacerdotalis dignitas abrogata eſt? Quomodo verò in catalogo ſacrorum miniſtrorũ erit, qui eccleſiaſticis mœnibus eiectus eſt? Aut enim profeſsione noſtra indignum eſt, vt ſacerdotij nomen nihil eſſe, & rem ipſam cõmunem omnibus eſſe, quæ tamen eis ſolis qui ad eam vocati ſunt, aſſeruata eſt dicamus: aut ſi magnum quiddã eſt, quod ſacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, † non miſcenda quæ miſceri nõ poſſunt, ſed eorum quæ diximus quoduis in ordine ſuo conſeruandum, & honore debito cohoneſtãdum nobis erit. Quomodo igitur aut inter epiſcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non ſit, conſiſtet? Honora, re horror, eos qui magnarum & ſplendidarum rectéq; actarum rerum tulere teſtimonium, ne contumelia ſanctũ patrum chorum afficias. Cõſidera eos qui ſuperſtites adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore ſe omni repletos eſſe rectè dicant, ſi in eundem cum eis ordinem, E is cui dignitas adẽpta eſt referatur? Verùm id pietati quoque tuæ perſuaſum eſſe puto. Quamobrẽ & illis & nobis mœroris abole cauſam. Tolle omnium triſticiæ occaſionem. Nam † facilè & expeditè ea quæ præter opinionem accidunt, diſponere & adminiſtrare, boni & ſapientis eſſe dixerim: ſed tum demũ, cùm nihil detrimenti afferat. Non enim, quanuis gregem Chriſti propagare, frequẽtioremque efficere ſtudeamus, examina hæreſiũ, ſi errorem ſuũ non repudient, recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam diſpenſatione * facilem cum eis cõplecti pacem debemus, aduerſus quos pugnare præſtet. Diſpenſationis ſanè laudatæ opus fuerit, ſi quandoque ita à debita ratione deflectere videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus eſt omnia, non vt exiguum quiddam lucriſaceret, partem autem quãpiam damno afficeret, ſed vt omnes lucraretur. Videamus ergo, eiuſmodi rerum inueſtigationi inſiſtentes, an nõ plus huic cauſæ inſit mali, quàm F illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex quo pietas tua thronum ſuum tenuit: neque quiſquam eſt, qui cõuentus in eccleſia tuos vitet: quin etiam ſi ab initio nonnulli diſsidendi amore ſeipſos ab illis ſegregarunt, tamen & illi per vim & gratiam Chriſti reuocati ſunt. Ex magiſtratibus verò quis non pietatis tuæ dictis audiens eſt? quis ob hanc ipſam cauſam eſt, qui extra eccleſiam maneat? Nemo hercule eſt. Nõ enim hoc det Deus. Itaq; quémnam ad ſalutem reuocans, aut ad legitimos in eccleſia cõuentus reducens, quin omnem potius eccleſiæ mœnibus eiiciens Ægyptũ, regionem etiam * Auguſtalem, & Arcadiam, & Thebaidẽ, & Libyã & Pentapolim, & tot eccleſias dolore afficis? non vt quẽquam lucrifacias. omnes nanq; lucriſecit gratia Seruatoris. Remitto te hac in re ad ipſam pietatis tuæ doctrinam. Ne contra teipſum celebres atque illuſtres eos, qui aduerſãdi ſtudio in partes diſceſſere, neque vnquam iuſtum de ſeipſis iudicium accipiunt. An ita conniuere & ceſſare nos pietas tua ſuſpicatur, vt non diligenter de præclara ſama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atque manuducantur, in-

Cyrilli Alexãdrini ad Atticum reſponſum: qui quod Ioannẽ pro laico habeat, minimè probat, vt in epiſcoporũ catalogo recenſeatur, & ca... eccleſiaſticos ſeruandos eſſe cenſet.

Sacerdotalis dignitas eorũ tantũ eſt, qui ad eam ſunt vocati.

Diſpẽſatio omnis finis.

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

** Auguſtonica ea dicitur.*

A quitamus? Vna nanque hæc, etiamſi locorum In-
tercapedine diſiuncti ſint, epiſcoporum eſt cura.
Sedenim in boc prolixor eſſe, & pietati tuæ con-
traria ſentire videar: eſto vt pauci admodum ſint
adhuc ſeditioſi, qui ſe pro illius malignitate peri-
culo eaponunt: apud nos autem tot ſuot eccleſię,
quæ de Ioanne decreta obtinere debere conten-
dunt. Quibus igitur ſuffragari æquum eſt? quínã
vt lætentur, Deo placitum eſt? Illíne qui Ioanoi
patrocinantur, quum tanta deſignauerit: an qui
pœnam homini irrogarunt ei, qui quum alios do-
lore aſficeret, pro nihilo duxit? Quod ſi concor-
diam eccleſiarum conſeruate, minimè contem-
nendum videtur ſolue id rogo, quod eam ſcindit,
Mitte gladium in vaginam ſuam. Iube ex epiſco-
porum nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nã
ſi parui id facimus, & dicimus, nõ affert dolorem
apoſtolorum choro Iudas proditor, in eodem cũ
illis ordine cenſus: Iudæ autem oomine in eorum
numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis
ponetur? Quum igitur oemo Matthia eiecto apo-
ſtolorum choro Iudam aſcripſerit, maneat & ſer-
B uetur, hortor, poſt celebris memotiæ Nectarium,
ſecundus laudatiſsimi Arſacij gradus, ne quid per
vim perperam & illegitimè inductum, memoriã
beati viri explodat. Sed pauci fottaſſe hoc ægrè fe
runt, (permitte autem mihi vt liberè quæ volo di
cam). Omnes quidẽ ſaluos fieri optem. Siquis ve-
rò imperitia ſua ab Eccleſia ſecedit, & illius conſti
tutiooibus refragatur, quæ eiuſmodi hominis eſt
iactura? An oon ipſe quoq; Seruator nos, idipſum
docens, & formam in omoibus proponens, cõdu
cibilia quidem ad eos qui eum acceſſerũt locutus
eſt, inobedientes autẽ & renuentes diſcedere per-
miſit? Atque tantum abeſt vt aliquam talium ho-
minum rationem habuerit, vt etiam ad ipſos diae
rit diſcipulos: An & vos abire vultis? Obſequen-
tibus ſanè multam nos impendere curam æquum
eſt. Aduerſarius autem & inobediens, maleuolen
tiam ipſe ſuam accuſet, medicinam odio habens.
Audiet ille verò iuſtum iudicem, dicentem: Quan
doquidem loquutus ſum, & nõ obediuiſtis: & ex-
tendi ſermones, & animum nõ aduertiſtis: & quæ
C ſequuntur. Nos quidem, qui docemus, quibúſnã
rebus aliquis laudem ſibi apud Deum paret, ſtu-
dioſè admodum id facere atque inſtituere decet,
atque cum Paulo reſiſtentibus dicere, Obſecra-
mus per Chriſtum, recõciliamini Deo. Inobedien
tes verò poteſtati Dei commendare, illud vſurpã-
tes: Medicati ſumus Babyloni, ſed ſanata non eſt:
relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iu
diciũ eius. Conſequens igitur non eſt, propter ad-
uerſos quorundam ſermones, ſiquidem prorſus
aliqui ſunt, funditùs ſanctiones eccleſiaſticas con
uelli, vt laicus ſacerdotali dignitate enitẽtibus ae-
cenſeatur, & honorem eundem cõſequatur. Ne-
que enim hoc communem orbis vniuerſi pacem,
ſed conciſionem potius qoidam vocent. Ego qui-
dem rum demum obtinere debere & nomeo &
rem ipſam pacis cenſeo, cum ſanctorum ſentẽtiis
nõ aduerſemur, neque illorum decretis repugne-
mus. Quòd ſi eoim beatus Alexãder, * confiden
tis prorſus oris vir, iuara pietatis tuę verba, aliquos
ex religioſiſsimis fratribus & collegis ooſtris O-
rĩetalibus epiſcopis inaoi dictorum fuco decepit,

&ad huius rei comprobationem raptos pertra- D
xit: non propterea morbus hic prorſus obtinere,
& animas omnium depaſcere, ſed potius veluti
quædam lippitudo, eccleſiæ oculum infeſtãs, à vo
bis repurgari debet. Vt illa rurſum directè ad pa-
trum decreta reſpiciens, meritò à Chriſto audiat:
Oculi tui columbarũ. Accepi & ego à Dei aman-
tiſsimo, qui ad extremam feliciter peruenit ſene-
ctutem, Acacio literas, in quibus religioſiſsimum
Antiochię antiſtitem, vi coactum à quibuſdã eſſe,
vt Ioannis memoriam celebraret, aſſeuerat. atque
illud præterea apertè cõmemorat, valde eum vi-
rum ea in re dolore affectum fuiſſe, viámq; qua à
tam præfracta audacia liberaretur quæſiiſſe: & li-
teras hac de cauſa à nobis & pietate tua, ne ſimul
cum quibuſdam in eundem errorem duceretur,
néve eiuſcemodi conſilia agitantibus cederet, im
petrare voluiſſe. At nos, qui ad curam & medici-
nam faciẽdam vocati ſumus, (da enim hoc mihi,
vt pro animi mei dolore, liberè dicere poſsim) ne
acceſsio vulnerum fiamus, ſed potius opinionem
eam, qua temeritatem aliorum ſecuti eſſe videri
E poſsimus, fugiamus. Demiror verò hoc quoq;,
ſi Alexander, quem diximus, ad dicendum prom-
ptus & copioſus, & qui nõ paruo tempore vobi-
ſcum iſthic verſatus ſit, aliquos ad hanc rem ſua-
ſione ſua adducere nõ potuiſſe viſus eſt, quàm ta-
bellarius vnus efficere tantum, ſicuti rumoribus
fertur, potuit, vt populum commouerit, cauſamq;
tempore lõgiore ſopitam denuò excitarit. Quod
omnino eſt incredibile. Verùm ſit hoc quoque, &
ita factum eſſe credatur. Sed noui pietatem tuam
* præclaram in eloquentia eſſe. Docebit ea pror-
ſus quę opus eſt, homines ad tumultum excitatos.
Vberem habes ſacratum doctrinarum gratiam.
Perſuadebis, ſcio piiſsimis etiã Principibus, vt mo
re ſuo in canonum decretis acquieſcant. Quòd e-
nim veræ pietatis ſtudioſi & Chriſti amãtes ſunt,
cõſtitutionibus ſuis eccleſias adminiſtrari permit-
tent, paterotæque virtutis æmulatores maiorũ ex-
empla imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus
cum Dauide & * Samuele prophetis cenſeatur:
neque ſi quibuſdam iniquè placitum eſt, vt Eudo
F xij reliquias eo quo ſcripſiſtis reponerẽt loco, ꝓ-
pterea nos quoq; prophanũ vt ſacrum in albũ re-
feramus. Oportuit nanq; à nobis res illius corri-
gi, non illum nobis præſcribere, & quæ poſt eum
acta ſunt conſtituere. Atque hæc dicimus, non ꝙ
iacenti & mortuo illi inſultemus: non enim hoc
det Deus: neque quòd alienis, ſicuti ſcriptũ eſt, læ
temur malis: non enim hoc Chriſtianorũ eſt con-
ſilium & inſtitutum: ſed id quod homini condo-
lemus, ad vtilitatem Eccleſię conferimus, canoni-
bus illius nihil pręſtabilius eſſe ducentes. Si nam-
que illos ſatios tectos conſeruate, atque exauto-
ratum inter epiſcopos ceoſere liceret, rectè pro-
fectò, qui id quo minus fieret impedirẽt, feri atq;
Immites dicerentur. Quandoquidem verò altero
obtinente, alterum conſiſtere non poſſe neceſſe
ſit ſanctiooes Eccleſiæ vincant: & ea ſacro catalo-
go, qui ſacrorum miniſter nõ eſt, moueatur. Hoe
enim eccleſias ad pacẽ ſeruandam coniungit. hoc
aoimorum cooſenſum omnem perficit. Itaque il-
lud oobis dato, vt purè nos conuentus agere, &
communicare cum pietate tua poſſimus, atque tu

Præcipua episcoporum cura.

Quæ pax Ecclesiastica probanda.

* Forte legendum Salomone.

A vnius, eiuſque defuncti, amorem, poſt eorum qui adhuc viuũt dilectionem, ac potius poſt Eccleſiæ ſanctiones, habeas.

CAPVT XXVIII.

Cyrill⁹ poſtea errorẽ ſuũ de Ioanne correxit.

HÆc quidem Cyrillus de ſacro Chryſoſtomo & ſcripſit & ſenſit, præſumptæ opinioni inſeruiẽs, quam dudũ patruum ſuum Theophilum ſequutus conceperat. Quoniam verò diſſidiũ hoc quidem ea emulatione, quamuis non ſecundum ſcientiam, non autem ex inuidia, neque diabolica contentione manauit, non oportere virum & doctrina & virtute præſtantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad ſummam perfectionẽ perueniret, Deo viſum eſt. Homines enim illi erant, & humanis affectionibus obnoxij. Quapropter aliquanto pòſt Cyrillus cum magno illo viro, etiam poſt eius mortem, in gratiam rediit, errorẽ-

B qúe ſuum quum multis aliis concitantibus tum maximè Iſidoro Peluſiota nunc reprehẽſione nũc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente, correxit. Videre namque viſus eſt, ſeipſum ſacris ædibus expulſum eſſe à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, ſatellitio maximè freto: & matrem Domini pro ipſo deprecantem, atque cùm multa etiam alia, tum illud pręcipuè quod pro ipſius gloria plurimũ ille decertarit, ſicuti dicetur, referentem, vt in ſacra templa reciperetur, orare.

Iſidorus Peluſiotes. Errorem ſui viſione diuina admonit⁹ eſt Cyrillus.

Hanc viſionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo ſecum volueret, ſe ipſum quòd in ſanctum virum inuectus eſſet, damnauit: & deinde ipſe quoque re cognita, eccleſiæ Chryſoſtomi addictus, virum eum admiratus eſt, valdéque eũ, quòd contra illũ imprudens prorſus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuerſum omnino à priore conſilio faciens, ſynodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen ſimul & ipſe & reliqui magnarum ſediũ antiſtites, in ſacro albo propoſuerunt. Illi verò minus verè dicere videntur, qui Cyrillũ

Cyrillus Ioãnis nomen in ſacrũ catalogũ epiſcoporum reponit. Falſum eſt quòd Cyrill⁹ libros Chryſoſtomi aliquos aboleuerit. Opera Chryſoſtomi diuina prudentia conſeruata. † ✠ ſυνταγμα ταυτω lectum. ᵃ Ἰαβίδου. Nicetas philoſophus, qui idem Dauid dictus.

C libros alios magni patris aboleuiſſe perhibent. Nam ſi qua ſcripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quod conſiliũ + inſtitutumqúe eius in eis maximè expreſſum eſt, abolita oportuiſſet: niſi Deus vtilitatis hominũ curam gerens, ea conſeruaſſet. Hoc cũ in arcana ᵃ Nicetæ philoſophi, qui & Dauid dictus eſt, hiſtoria, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inſerendum eſſe quoque duxi: ne cui ambigere in mẽtem veniat, quomodo tãta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad ſummam ſanctitatem peruenerint, & Eccleſiæ ★ columnæ extiterint, inimicitiis huiuſmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus. De his hactenus.

CAPVT XXIX.

Attici mors. Electio epiſcopi Cõſtãtinopolitani. Philippus, Proclus, Siſinius, presbyteri.

ATtico autẽ, quemadmodũ diximus, defuncto, ingens de legendo atque cõſecrando epiſcopo cõtentio extitit: ꝙ vnuſquiſque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat. Proinde quibuſdã Philippus presbyter ad ſa-

D cram ſedem euehendus eſſe videbatur: nonnulli Proclum ei, Chryſoſtomi diſcipulũ, præferebant. Erat autem & is presbyter. Cõmuniter verò omnes Siſinium idoneũ maximè cenſuerũt. Qui ipſe quoq; pſbyteri dignitate enitebat, nõ equidẽ Cõſtãtinopoli, ſed in ſuburbano eius vico, cui nomẽ eſt + Olea, qui ex aduerſo vrbi ſitus eſt: quo in loco vrbs ipſa cum ciuibus omnibus feſtũ diem Seruatori Chriſto, quo in cœlum aſſumptus ad patrẽ reuertit, celebrat. Populo vniuerſo charus præcipuè Siſinius fuit, cùm propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, ſupra vires etiã eius, curam. Quapropter plebs vi effecit atq; euicit, vt is in thronum ſit ſublatus. Qua re offenſus Philippus presbyter, ꝙ ille ſcilicet ſibi prælatus eſſet, electionem & conſecrationem eius plurimũ reprehendit, in ea quę ab ipſo conſcripta eſt Chriſtiana hiſtoria. Non Siſinium verò tantum, ſed & conſecratores ipſos & populum calũniosè perſtrinxit. atq; in eos ita inuectus eſt, vt quæ ille dixerit, nemo hiſtoria digna iudicet: neque quiſpiam ei, tam

† Ἐλαία Olea ſuburbana Cõſtantinopolis regio.

Eleemoſyna in vtroſ ocelo ſiaſticus Chriſtiano populo gratiſſimus Siſinius Attici ſucceſſor. Philippus Sidetes Siſinij electionẽ reprehendit.

E temeritatis audaciæ, qui ſcribere talia ſuſtinuerit, veniam cõcedat. Et quia eius mentionẽ fecimus, æquum eſt vt pauca de eo dicamus. Philippus iſte Sidæ in Pamphylia ortus eſt, vnde etiam ſophiſta Troilus genus duxit, eiúſque adeò cognatũ ſe Philippus eſſe dixit. Diaconus quum eſſet, cũ magno Ioanne epiſcopatũ Conſtantinopoli gerente, multum fuit. Quòd verò in ſcribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Aſianũ affectãs dicendi genus, conſcripſit. Opus verò magnificum, in quo Iuliani cõtra ſacra biblia ſcriptũ euertit, reliquit. Aliud quoque volumen compoſuit, quod Chriſtianam hiſtoriã nominauit. In eo triginta & ſex libri ſunt, quorum quiſque tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenarium ferè numerum pertingant, & habet ſuum tomus quiſque argumentum. Multam vero in opus id materiam congeſſit, declarare volens, nõ imperitum ſe Græcarum diſciplinarum eſſe. Frequenter nanq; Geometricarum, Arithmeticarum, Muſicarum, & Aſtronomicarum cõmentationum mẽtionem facit. Proſequitur quoque inſularum ſitus, & mon-

Scripta eiuſdem.

F tium. Arbores deſcribit, & alia quædam, ad argumẽtum inſtitutum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, vtpote ad oſtentationem cõpoſita, laxa & ſoluta eſt: & propterea indoctis ſimul & doctis inutilis eſſe videtur. Indocti enim, ſtyli elegantiam non perſpiciunt: eruditi autem, ★ eandem rem aliis verbis repeti, & multa intẽpeſtiuè ſcribi, reprehendunt. Verùm de ſcriptis eius, vt quiſque volet, iudicabit. Hiſtoriæ vero tempora cõfundit. Nam imperij Theodoſij memoriã faciens, actiones magni Athanaſij tanto poſt tempore repetit: & conſuetudinem hanc, non in illo tantũ, verum etiam in multis aliis ſeruat. Hæc de Philippo. Porrò Cyziceno epiſcopo mortuo, ᵃ Siſinius diuinũ Proclum eccleſiæ Cyzici epiſcopũ legit. Sed enim quum Proclus, vt eò tranſiret, in procinctu eſſet, homines ibi epiſcopum deſignarunt Dalmatium quendã, virum venerandum, & in monaſticis laboribus exercitatum. ᵇ Id illi fecerunt, ſanctione illa cõtempta, quæ præter ſententiã epiſcopi Conſtãtinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita eſt

★ ταυτολογίαν. Siſini⁹ Proclum Cyzici epiſcopũ deſignat. Sed Proclus intellecto, quòd Cyziceni Dalmatium ſibi epiſcopũ legiſſent, Conſtantinopoli manſit. Socrates dicit, legẽ hanc de vnius Attici perſona conſtitutam fuiſſe. lib. 7. cap. 28.

A factum, Proclus non oppugnauit: & eccleſiæ quidem nulli præfuit, in Conſtantinopolitana autem eccleſia docendo floruit. De quo poſtea loco ſuo dicam.

CAPVT XXX.

Siſinnius epiſcopus moritur mitis.

SIſinius poſtquam in epiſcopatu duos integros exegit annos, deceſſit, caſtitate vitæ & pauperũ cura, quemadmodum diximus, celebris. Moribus affabilis & ſimplex fuit, à negociis & rerum actionibus abhorrẽs. quam ob cauſam in eos qui curioſè ſe negociis immiſcent, acerbior erat, apud quos contrà & ipſe nõ admodum decentem gloriã eſt cõſecutus. Innocentio, optimo vrbis Romæ epiſcopo, Bonifacius ſucceſſit: atque huic Zoſimus, Zoſimo rurſum admirandus Celeſtinus. Alexãdriæ Cyrillus adhuc enituit. Antiochię verò, diuino Alexandro Theodotus in epiſcopatu ſurrogatus eſt, caſtitatis decus & ornamentum, morũ vir manſuetudine (ſi quis alius) & ipſe & præterea exacta viuẽdi ratione maximè ornatus. Hic ſodalitatẽ Apollinaris ſciſſam, reliquo

Epiſcopi Romani, Alexãdrini, Antiocheni.

Theodotus Antiochenus.

Apollinariſtas ad eccleſiã catholicam reducit.

B orthodoxorũ & rectè ſentientium gregi, precibus apud Deum interpoſitis, immiſcuit, vna eccleſia facta. Verùm ſic quoq; multi in inſtituto ſuo permanſerũt, labem priſtinam veluti præclarũ quiddam retinentes. Hieroſolymis Cyrillo diuinus Ioannes ſucceſſerat. Deinde autem poſt Nepotem, eccleſię ibi habenas ſibi commiſſas gubernauerat Praylius, re ipſa ſuo nomini reſpondẽs: quo mortuo, locum eius per ſucceſſionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipſis annis eccleſiam Cyri quoque gubernauit ſapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxtà & Chriſtianis diſciplinis præclarus, qui libros multos Eccleſiæ vtiles reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopſueſtienſis eccleſiæ antiſtes, qui cùm eccleſiarum omniũ doctor fuit, tum aduerſus hæreticorũ phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem geſſit: quiſque cum Diodoro magno familiariter viuens, doctore eo vſus eſt: & ſodalis atque condiſcipulus diui Ioannis, pariter cum eo Diodorũ audiuit. Sex is & triginta annos cõtra Arianam factionem aperto

Hieroſolymitani epiſcopi.

Theodoritus eccleſiæ Cyrenſis epiſcopus.

Theodorus Mopſueſtenſ.

Theodorꝰ iſte Chryſoſtomi condiſcipulus, & Arianorũ antagoniſta.

° ὁμώνυμον.

Polychroniꝰ Apameæ

Nonnus Edeſſenus.

Diuã Pelagiã ad Chriſto lucrifecit.

Euthymius monachus.

Simeon Columnaris.

Monachi præclari.

C Marte pugnauit, & aduerſus Apollinaris prædonum more ſtructas inſidias cõſtãter decertauit: ✶ hæreditariũ autem Chriſti populũ doctrinis optimis & pręceptis fouit. Erat huic etiam frater Polychronius, qui optimè vixit, & itidẽ optimè docuit, vitæ ſcilicet ex æquo doctrina reſpondente. Apamenorũ hic eccleſię paſtorale munus ſortitus eſt. Eccleſiæ verò Edeſſenæ diuinus ille pręfuit Nonnus, qui primariã in vrbe Antiochena luxu perditam Mænadem, verborũ perſuaſione adductã, & præter opinionem omnẽ Deo conſecratam, nympham & ſponſam puriſsimã illi repræſentauit, pro Margarita Pelagiã eam cognominãs, in qua certè meritò aliquis diuini iudicij pelagus admiretur. Viguit verò tum maximè quoq; in Aſcetica palæſtra præcipuus, & vita monaſtica illuſtris, magnus ille Euthymius, qui ſolitudinẽ in vrbis formã redegit. Et Simeon qui primus domiciliũ in columna habere inſtituit: inſuper Nilus, Aſcetes venerãdus: Iſidorus Peluſius, & decantatus monachus Marcus, Ioãnis magni diſcipuli. Proclus præterea ille admirandus, + quietam degens vitam: & alij quamplurimi, de quibus poſtea dicam.

† ἡσυχίαν ἄγων.

CAPVT XXXI.

D

Siſinij mors. Principibus viris aliunde epiſcopum poſtulandũ eſſe videtur.

SIſinio patriarcha defuncto, ſicuti dictũ eſt, eis qui honores & magiſtratus gerebãt, placuit, neminẽ ex eius eccleſiæ clero epiſcopũ creare, propter vanam eorũ, qui honorẽ talem temerè, quibus ipſi fauerent, mandatum volebãt, gratiã. Rurſus enim alij Philippo, alij verò Proclo cupiebãt: ſed aliunde quempiam deſignare viſum eſt. Erat tum Antiochiæ Germanicienſis patria vocalis & facundus Neſtorius: hũc quòd in dicendo promptus & facilis eſſet, Antiochia accerſendum ſtatuerũt, qui laudem etiã caſtitatis meruerat maximam. Præterierãt menſes tres, & ille adducitur, & epiſcopus Cõſtantinopolitanus creatur. Qualis verò is vir fuerit, prima ſtatim eius concio indicauit. Illico nanq; poſt conſecrationẽ, de cancellis aram illam propalàm apud populũ, ad imperatorẽ verba dirigens, emiſit vocẽ: Da mihi, inquiens, ó imperator, terrã ab hæreticis liberam & purã, & ego tibi cœlum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi Perſis delendis adero. Hæc eius dicta multi quidem cõprobarunt. Qui verò certò ſciunt animum ex verbis diiudicandũ eſſe, illi mentis eius leuitatem, animũ arrogantem, & vanam gloriã affectantẽ, deprehenderũt: propterea quòd, quum nondũ quidq̃ ibi ſatis deguſtaſſet, ad eiuſcemodi productus ſit verba. Ardorem verò & æmulationẽ deinde per Eccleſia ſpirans, ædẽ precatoriã Arianorũ demolitus eſt. Atque illi templum ſuum dirutum cernentes, igne inſuper coniecto, nõ id modò, ſed & magnam vicinorũ ædificiorum partem concremarunt. Deinde Nouatianos quoque turbare aggreſſus eſt. Nõ eos verò ſolum, verũetiam qui per Aſiam, Libyam & Cariam, & qui præterea Mileti & Sardis erãt, Quatuordecimanos, quorum multi ſeditione & tumultu propter ipſum concitato interiere. Et quum Macedoniani Antonium epiſcopum Germenſem, qui eos Neſtorij iuſſu admodũ affligebat, percuſſoribus quibuſdam ſummiſsis, qui voluptatem honeſto præferunt, iugulaſſent, occaſionem eam & cauſam arripuit, & eccleſias eis Conſtantinopoli, Cyzici, & in Helleſponto a-

Neſtoriꝰ an Hortum accerſitur Cõſtantinopolim.

Neſtorij in prima eiꝰ actione verba ſatis inſolẽtia.

Imploratio barbarica ſimulata.

E

Neſtoriꝰ eccleſiã Arianorum igne iniecit.

Nouatianos idẽ affligit. Itẽ Teſſareſ decatitas.

Antonius Germenſis epiſcopus iuſſu Macedonianorũ interfectus.

F demit. Ex quibus nonnulli vi ea adacti, ſe ad ὁμοουσίου conſubſtantialis fidem contulere. Accidit porrò, vt qui alios ita eccleſiis expelleret, ipſe quoque eijceretur, cum derepentè bellum acre aduerſus eccleſias concitaſſet. Id bellum inde ſumpſit exordium.

Macedonianis eccleſias adimit.

CAPVT XXXII.

Neſtorius à vera pietate auertitur.

ANaſtaſius quidã presbyter in maximo apud Neſtorium honore fuit, comes profectionis eius, quũ ille ſe ad epiſcopatum ineundum conferret. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopſueſtienſem diuertit, dogmatibúſque eius auditis, à vera pietate Neſtorius ipſe tranſuerſim actus eſt: quẽadmodum Theodulus in epiſtola ſcribit. Anaſtaſiꝰ igitur iſte, acer Iudaicorum dogmatũ & actionum Neſtorij ſuaſor, verba aliquãdo in eccleſia Cõſtantinopolitana ad Chriſti fidelẽ populũ faciens, hoc

Error ſanus Neſtori per Anaſtaſium presbyterum prolat.

Blaſphemia iſta grauiter à pio populo accepta.

A propalàm & apertè dicere auſus eſt, Mariam θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit. Vt autem ab homine Deus gignatur, fieri non poteſt. * Dolum hunc quum primum Euſebius rhetor deprehendiſſet, eundémque deinde & clerus, & pietate in populo præſtantiſsimus quiſque grauiter ferret, & elocutionem eiuſmodi blaſphemiam eſſe putaret, non paruus tumultus excitatus eſt. Dudum enim de theologia & Chriſti diuinitate edocti fuerant, quòd videlicet ille œconomiæ ſeu adminiſtrationis gratia veluti homo purus, haudquaquam à diuinitate ſeceſſerit. Ea in re apoſtoli Pauli verbo fidem habentes, qui dicit: Etiamſi Chriſtum ſecundum carnem cognouimus, nūc tamen non cognoſcimus. & rurſum: Quapropter relinquentes eum qui de Chriſto rudes inſtituit ſermonem, ad perfectionem contendamus. Turba tali, ſicuti fieri aſſolet, gliſcente, Neſtorius impietatis dux non ſolùm Anaſtaſium non reprehendit atque inhibuit, verū etiam ſtudioſè laudauit, & dictis eius aſſenſum

Neſtorius Anaſtaſij verba laudat.

B prorſus ſuum præbuit: eum quem in precio habebat, vt blaſphemium arguere nolens. Et quòd contendendi ſtudio teneretur, frequentius in eccleſia dicebat, & vbique vocabulum Dei genitricis exterminauit, à ſeipſo pleraque illegitimè & ſubrepticiè ſtatuens atque confingens, apertéque animi ſui venenum eructans, ad blaſphemiam ſe dedit. Proinde quæſtione huius rei apud omnes diuulgata, atque aliis aliter eam accipientibus, diſſidium in eccleſia ortum eſt: atque homines, ſicuti in nocturna pugna inter ſe ſunt conflictati, nūc hæc nunc illa affirmantes & negantes. Neſtorius verò à multis exiſtimatus eſt, Dominum merum hominem eſſe opinari, atque olim Pauli Samoſateni & Photini inter mortuum dogma renouare, & in eccleſiam ſenſim inducere. In tantum ſanè quæſtio hæc agitata eſt, vt vniuerſali etiam opus eſſet ſynodo. Porrò Socrates, qui Eccleſiaſticam hiſtoriam conſcripſit, de Neſtorij opinione hæc commemorat. Ego, inquit, quū edita à Neſtorio ſcripta legerem imperitum hominem eſſe reperi: atque id ita verè dicere poſſum. Neque enim odio

Diſſidium de re in populo.

Neſtorius Samoſateni & Photini hæreſim redintegrare viſus.

Socrates de Neſtorio iudicium.

C ductus, rcouitatis eius qua aliis inferior fuit, meminero: neque cuiquam gratificatus, quibus alios ſuperauit dotes exponam. Non mihi videtur Neſtorius vel Paulum Samoſatenum, vel Photinum imitatus, merum hominem Dominum dicere: ſed vocabulum ipſum tantum ſicuti laruam reformidat, idque propter multam imperitiam facit.

Quum namque naturali quadam facundia præditus ſit, probè quidem eruditus eſſe putatur: re autē ipſa indoctus fuit, & veterum interpretum libros verſare noluit: ſiquidē expedita linguæ volubilitate elatus, animum ad illorum ſcripta non accuratè intendit, ſed ſeipſum omnibus præſtantiorem eſſe duxit. Itaq; illud ſtatim ex catholica Ioānis epiſtola, quod in vetuſtis exēplaribus ſcriptum eſt, ignorauit: Quòd ſpiritus omnis, qui Ieſum ſoluit, ex Deo non eſt. Nā ſententiā hanc, qui ab adminiſtratione hominis in Chriſto diuinitatē ſegregare voluerunt, ex antiquis exēplaribus ſuſtulerūt. Quapropter & priſci interpretes hoc ipſum indicarūt, fuiſſe nimirū quoſdam, qui epiſtolā eam deprauarint, hominem à Deo ſoluere volentes. † Aſſumpta autem eſt à diuinitate humanitas, & iam non duo ſunt, ſed vnū: quo veteres freti, Mariā θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricem dicere nō dubitarūt. Sic enim & Euſebius Pamphili in tertio de vita Conſtantini libro, hac de re ad verbū inquit: Nam & natiuitatem qui eſt nobiſcū Deus, noſtra cauſa ſubire ſuſtinuit, & locus natiuitatis eius in carne nomina-

Neſtorius veterum ſcripta paruifecit.

Locus 1. Ioan. 4. bene tractatus.

Euſebius Pamphili de natiuitate Chriſti.

E tim apud Hebræos Bethleē prædictus eſt. Quamobrem etiam Dei amātiſsima Helena Auguſta, geſtationē vteri Dei genitricis admirādis monumētis cohoneſtauit, & ſacrū illud antrū multifariam exornauit. Origenes verò & ipſe in tertio Commentariorum in epiſt. ad Rom. tomo, quomodo Dei genitrix dicatur exponēs, copioſè id explicat. Apparet igitur, Neſtoriū lucubrationes veterum ignoraſſe. Proinde, ſicuti dixi, locutionē ſolā oppugnat. (Quin ille nō vocabulū ipſum modò, ſed prorſus etiam Deum eſſe, qui genitus eſt, negauit. Qui enim ex virgine ſancta natus eſt, idē crucifixus quoque eſt, qui quidē Dominus eſt gloriæ, quēadmodū Apoſt. ait: Si enim cognouiſſent, Dominū vtiq; gloriæ nō crucifixiſſent. Neſtorius autem inquit: Ne glorietis Iudæe, Deum nō crucifixiſti. perinde atq; Dominus gloriæ crucifixus nō eſſet.) * Quāduquidē ꝙ Chriſtum, non purum ho-

Diua Helena ſpeluncā, vbi Chriſtus natus eſt, exornauit.

Origenes vocabulū Dei genitricis rectè expoſuit.

* *Blaſphemia Neſtorij in virginem matrem. Apud Suid. eſt, Neſtorium tertium fuiſſe ducem Iudaicæ hæreſis Pauli Samoſateni, & Theodori Cilicis, eiuſque perpetuum geſſiſſe contra Virginem matrem bellum, qui ſcilicet Theodorum ipſum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores ſuos numerauerit.*

** *Firmiſſimè crede, ipſum verbum Deum ſua carnis acceptione conceptum. Auguſtinus ad Petrum cap. 15. Deo verbo ad vnitatem commixtus eſt homo. Idem. O mixtura noua. O temperamentum admirandum! Gregorius Nazanzenus. Non ſeparari fas eſt filium hominis à filio Dei. Auguſtinus. Naſcitur Deus aſſumptioni noſtra, patitur innocentiæ, moritur vltioni. Hilarius lib. 9. de Trinit. Innouatur natura, ſitq; Deus homo. Gregorius Nazanze. Firmiſſimè crede non carnem Chriſti ſine diuinitate conceptam. Auguſtinus. Caro ſine ſemine ex homine, Spiritus cum ſemine ex Deo. Tertull. Nouo naſci debebat noua natiuitatis dedicator. Id.*

† *In tantum ſibimet duæ naturæ in Chriſto vnitæ ſunt atque coniunctæ, vt idem atque idem Chriſtus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Auguſtinus. Naturam Dei in virtute reſurrectionis intellige. Diſpenſationem hominis in morte cognoſce. Et cùm ſint vtraque ſuis geſta naturis, vnum tamen Chriſtum Ieſum memento eſſe, qui vtrunque eſt. Hilarius lib. 9. de Trinit. Videtis Chriſtum Deum & hominem ita prædicari, vt mors homini, Deo verò carnis excitatio deputetur: non tamen vt alius ſit qui mortuus eſt, & alius ſit per quē mortuus reſurgit. Id. ibidē. Tametſi Ieſus Chriſtus in partu ac paſſione & morte, naturæ noſtræ rem peregerit, res tamen ipſas omnes virtute naturæ ſuæ geſſit, dum ſibi ipſe origo naſcendi eſt, dum pati vult quod eum pati non licet, dum moritur qui viuit. Id.*

F

* *Secundum id quod Deus eſt, glorificat ſuos: ſecundum hoc vtique quo Dominus gloriæ eſt, & tamen Dominus gloriæ crucifixus eſt. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 13. Sciens verbum nō aliter ſoluendam hominum mortem, niſi pro omnibus ipſum moreretur. Quia vita erat, & Dei verbum, oportebatque mortem pro omnibus pati, mortale corpus aſſumpſit. Athanaſius de incarnat. verbi. Verè crucifixus eſt Deus, verè mortuus. Quod Deo indignum eſt, mihi expedit. Paſsio Dei vnica ſpes totius orbis, atque neceſſarium decus fidei. Mors Chriſti ſummum Euangelij fundamentum. Filius traditus eſt Dei, qui erat in filio hominis. Chriſtianorum eſt etiam mortuum Deum credere, & tamen viuentem in æuo æuorum. Sufficiat Chriſtum filium Dei mortuum dici, & hoc quia ita ſcriptum eſt. Tertullianus ſparſim. de carn. Chriſti, & libro tertio contra Marc.*

Socrat. negat Neſtorium Samoſateni & Photini hæreſim ſecutum eſſe.
† ὑφεστάναι, ὑπάρχειν, εἶναι.

A miuem dicat, ſicut Photinus, aut Paulus Samoſatenus, homiliæ ſeu populares eius conciones editæ docent. Nunquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam tollit, † ſed vbiq; id in carne ſubſiſtere, & carni ineſſe ꝓfitetur. Nec ille, ſicuti Photinus & Samoſatenus, ſubſiſtentiā eius abolet. nam id Manichæi & Montaniſtæ quoque opinari ſunt auſi. Sic ego Neſtorium ſentire inuenio, atque id ſimul & ea libris eius quos legi, & ex ſectatorū eius dictis animaduerti. Non paruam verò turbam orbi vniuerſo ineptiæ Neſtorij peperere. Hæc Socrates. Et cū ille ſic blaterans nugaretur, vt deteſtandum quiddam in Eccleſia fieret, accidit. Nam primarij cuiuſdam magiſtratus ſerui crudeliter ab hero accepti, ad eccleſiam confugêre: & ferrum in manibus habētes, ad ſanctiorem ſacrificij aram irruêre: iuſsiq; inde atq; coacti exire, haudquaq̄ paruere, diuinas ceremonias impediēres: & diebus pluribus ſtrictos & coruſcantes enſes præ ſe ferētes, vt obuios omnes ferirent, parati fuere. Atque vbi clericum quēdam trucidarunt, aliúmq; inſuper vulnerarunt, po-

Serui armati ad eccleſiā confugiunt, poſtea cæde facta ſeipſos etiam interimunt. Mali ominis hoc id factū acceptum.

B ſtremò tandem ſeipſos interemerūt. Porrò ea eis qui affuere, quidam mali ominis eſſe, templi profanationem & inquinationem, prædixit: poetæ cuiuſdam iambos allegans eiuſcemodi.

σημεῖα κἀγὼ καὶ ταῦτα γίγνεσθαι φιλεῖ,
ὅταν τι ναοῖς ἐν κατασκήψῃ μύσος.
Aſſueuit omen ferre triſte, ſanctiue,
Si fortè templum polluat piaculum.

Nec ille prorſus non vera dixit. Cùm enim diuiſionem populi & diſsidium, tum eius qui ſeditioſæ eiuſmodi diſceſsionis autor eſſet, abrogationem prædicere viſus eſt. Enimuerò Neſtorius nō aliis tantum, ſed Proclo quoque per diſſenſionem aduerſatus eſt. Quum enim ille in eccleſia docēs, Neſtorio præſidente, orationē in hæc verba conceptā haberet: Virginalis hodie, ô fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & cōuocauit nos ſancta Dei genitrix, impollutum decus atque ornamentum virginitatis. Ob eam cauſam ad contentionis ſtudium delapſus Neſtorius, diſsidere quàm maxime à Proclo cœpit.

Vox Procli verbo Neſtorium ferre nō potuiſſe.

C

CAPVT XXXIII.

Cyrillus Alexandrinus Neſtorium errores ſui admonet per literas.
† θεοφόρον.
Neſtor. Cyrillo reſpōdet.

SEdenim diuinus quoque Cyrillus vbi Neſtorij blaſphemias audiuit, vnam atq; alterā ad eum dedit epiſtolam, in quibus diſertis verbis eos qui nō apertè Chriſtū Deum profiterētur, ſed blaſpemis verbis hominem † deiferum atque organum ſeu inſtrumētum diuinitatis eſſe dicerēt, anathema eſſe proclamauit. Cui Neſtorius literis rurſus obuiauit, conuiciis ſimul & blaſphemiis rem agens. Eis verò Neſtorij literis, ingentes hæreſis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibuſdam aliis, prouincialem Alexandriæ ſynodum cōgregauit, atque ei vtriuſque vltrò citróque datas epiſtolas exhibuit, quarum exempla & ſynodi ipſius decreta ad veteris Romæ epiſcopum Cœleſtinum miſit. Ad Neſtorium inſuper tertiam dedit epiſtolam, cui multum celebrata illa duodecim capita, vnà cum anathematiſmis adiunxit: quæ vt hic inſererem, æquū eſſe du-

Cyrillus prouincialē ſynodum cogit, & Neſtorij errorē dānauit.

Duodecim Cyrilli capita.

ai. Ea ſic habent. Si quis nō profitetur verū Deum D
eſſe Emanuelem, proindéque virginem Mariam 1
Dei genitricem (genuit enim illa carnaliter eū qui
caro factus eſt, Deum ſcilicet ex Deo Verbū) ana- 2
thema ſit. Si quis nō profitetur carni ſecundū ſub-
ſiſtentiam vnitū eſſe id quod eſt ex Deo patre Ver
bum, vnúmq; eſſe Chriſtum cum propria carne,
eundem ſcilicet Deum ſimul & hominem, anathe 3
ma ſit. Si quis in vno Chriſto ſubſiſtentias diuidit
poſt vnionem, ſola eas cōnectens coniunctione,
quæ ſecūdum dignitatem ſiue autoritatem aut po
teſtatem eſt, & nō potius vnione naturali, anathe 4
ma ſit. Si quis duabus ſubſiſtentiis in Chriſto, vo-
ces in Euāgelicis & Apoſtolicis ſcriptis, vel à viris
ſanctis, vel ab ipſo de ſeipſo tributas diuidit, & a-
lias quidē vt homini, extra id quod ex Deo patre
eſt Verbū, propriè conuenientes, alias verò veluti
Deo cōgruentes ei ſoli quod ex Deo patre eſt Ver 5
bo accōmodat, anathema ſit. Si quis dicit hominē
Chriſtum Deiferum, & non potius verum Deum
eſſe, vtpote vnum & quidem natura filiū, pro eo
atque Verbum caro factū eſt, & nobiſcū † æqua- E
liter de ſanguine & carne (extra peccatum) partici 6
pauit, anathema ſit. Si quis dicit Deum aut Dominum Chriſti eſſe, quod ex Deo patre eſt verbū, ac
non potius ipſum Deum profitetur & hominem,
quum Verbum caro factū ſit, ſecundū ſcripturas, 7
anathema ſit. Si quis dicit veluti hominem Ieſum
à Deo verbo agitatum, eique præclaram vnigeniti
gloriam circundatam eſſe, vt qui alius ab ipſo exi- 8
ſteret, anathema ſit. Si quis dicere audet, hominē
aſſumptum vnà cum Deo Verbo coadorari & cō
glorificari & collaudari, † dicíq; Deum debere,
ſicuti alterū cum altero (particula enim Con adie
cta, ſemper id cogitare atque intelligere cogit) ac
nō potius Emanuelem adoratione vna honorandum, & vnam ei glorificationem tribuēdam eſſe,
pro eo atque Verbum caro factum eſt, anathema 9
ſit. Si quis dicit Dominum Ieſum Chriſtum glo
rificatum eſſe à Spiritu, perinde atque aliena vir-
tute vſus ſit, & ab illo acceperit, vt efficax contra
impuros ſpiritus eſſet, & diuina miracula inter ho
mines edere poſſet, ac nō potius propriū ipſius ſpi F
ritum profitetur, per quem diuina fecit miracula,
anathema ſit. Si quis pontificem & apoſtolum cō 10
feſsionis noſtrę factum eſſe Chriſtum, ſicuti diui-
na refert ſcriptura (obtulit enim ſeipſum pro nobis in odorem ſuauitatis Deo patri) ſi quis inquā
pontificem & apoſtolum noſtrum factū eſſe, non
ipſum Dei Verbū, quum caro & ſicut nos ſumus
homo factum eſt, ſed tanquā alium propria & pe-
culiari quadam ratione ab eo qui ex muliere eſt,
hominem: præterea ſi quis eum etiā pro ſeipſo, &
nō potius tantū pro nobis oblationē obtuliſſe di-

Hic communicatio idiomatū, quam vocant, tolli videtur.
*
† ὡσαύτως ἑαυτοῦ.
† συνδοξάζεσθαι.
Pōtificatus & ſacrificiū Chriſti.

* *In Emanuel, quoniam vnus eſt filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna eius eſt omnino perſona, ipſiq; tribuuntur & humana propter diſpenſationem in carne, & diuina propter natiuitatem ineffabilem ex Deo Patre. Chriſtus Dei & hominis filius viuens & gerens homo vniuerſa quæ Dei ſunt: loquens deinde & gerens Deus vniuerſa quæ hominis ſunt.*
Et vt credatur ſecundum veritatem factus homo, propria facit humana. Cyrillus de concil. Epheſ. Chriſto pro qualitate generum ac naturarū alium in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonem eſſe, nondum nato, alium adhuc morituro, alium iam æterno. Hilar. libr. 9. de Trinit. Operationes omnes non vlli ſeorſim naturæ, ſed perſonæ vni & indiuiſæ tribuuntur. Auguſt.

A cit(neque enim oblatione opus habuit,qui peccatum nõ nouit)anathema ſit. Si quis nõ profitetur carnẽ Chriſti viuificam & propriá ipſius,quod ex Deo patre eſt,Verbi,ſed alterius cuiuſdam ab ipſo eſſe,veluti ei iuxta dignitatem coniuncti, quaſi ſolam diuinũ habitationem in ea habuerit,& nõ potius(quemadmodũ diximus)viuificam,quę Verbi propria facta ſit,omnia ✶ viuificare valentis,anathema ſit. Si quis nõ profitetur Dei Verbũ carne paſſum eſſe, & carne crucifixũ, & carne mortem guſtaſſe,atque primogenitũ ex mortuis factũ eſſe, pro eo atque vita & viuificans eſt, vtpote Deus [a], anathema ſit [b]. Cœleſtinus Rom.epiſcopus diuini Cyrilli literis acceptis,& graui prætetea de Neſtorio fama audita,ad eũ ſcripſit:decẽ exactis diebus,ſi adhuc in eadem impietate perſeueraret, nõ amplius eum ad cõmunionem admittendum: ſed potius omnino ſacerdotum Chriſti catalogo eximendũ:illóſque adeò ad cõmunionẽ recipiendos eſſe,qui ꝓpterea ab eo ꝙ pro fide recta ſtetiſſent, excommunicati fuerant.Porrò non Neſtorio mo

✶ ζωογονεῖν δυναμένου.

a Anathema. Ita chriſtiani calculũ & ſententiã vocare ſolent, quũ eã velut in columna incidũt,ꝓpalam aduerſ° blaſphemam & impiã omnibus proponunt. Socra.

b Cœleſtini Rom.pontif. ad Neſtoriũ litera.

B dò Cyrillus & Cœleſtinus, [c] ſed etiã Ioanni Antiocheno,Theodoti ſucceſſori,& Iuuenali Hieroſolymitano,hæreſim Neſtorij exponẽtes,ſcripſerunt. [d] Ipſe quoque Ioannes ad Neſtoriũ epiſtolã dedit,admonens hominẽ,ne à patria fidei profeſſione deficeret,ſed rectè filiũ Dei ex ſancta Deigenitrice Maria genitum eſſe profiteretur, neque in duo eum partiretur,neq; etiã iuxta progreſſum † ſeu profectũ Deificatũ eſſe diceret. Apoſtolicã illi etiam vocẽ ſubiiciens,quę eſt:Miſit Deus filiũ ſuũ factum ex muliere. Et ſimul illi ſuaſit,ne ſententiã ipſe ſuam vt rectã & certam retineret, ſed potius quod in cõmune cõmodum atq; vtile eſſet,ſequeretur.Miſit inſuper ad eum quas Cœleſtinus & Cyrillus ſcripſerãt literas. [e] Neſtorius ſibiipſi ✶ obſequutus eſt.Et quoniã ſciebat eccleſiarum præſules in eccleſiæ turba haudquaq̃ tacituros,Theodoſium permouit, [f] vt Sacram ad Cyrillũ mitteret,in qua multa illi obiiciebat,& multa minabatur,niſi in Neſtorij decretis acquieſceret. Et quũ talibus literis ſe illũ peſſundaturũ exiſtimaret,magis etiam cõmotum excitauit. Accepto nãque ſpiritu diuino

c Itẽ ad Ioã. Antiochenũ, & Iuuenalẽ Hieroſolymitanum.

d Ioãnes Antiochenus ad Neſtoriũ ſcriptum.

† κατὰ προκοπήν.

✶ ἑαυτῷ γνώμῃ.

e Neſtori° recta ſuadẽtib. nõ paret,ſed ſeipſum,hoc eſt peſſimum conſiliarium ſequitur.

Cyril° ſynodum œcumenicã ab imperatore petijt.

f Neſtorius ab imperatore ad Cyrillũ Sacrã impetrat, ad eum terrendum.

C Cyrillus,ad ipſum imperatorẽ & eius ſorores libellos doctè cõpoſitos miſit,quibus ſimul certam rectæ fidei profeſſionem,& peruerſam Neſtorij vecordiæ opinionem oſtendit: tum autem,vt ſynodus vniuerſalis cogeretur petiit, vt Neſtorij res certò in apertum proferrentur.

† *Ineffabiliter & vltra quàm poſſit mens humana intelligere, Verbũ humanitati coniunctum,totam in ſeipſum ita reduxit, vt indigentia vitæ (τὰ ἐν δεῖᾳ τῆς ζωῆς) poſſit viuificare. Cyrill.*

CAPVT XXXIIII.

Theodoſius imperialibus literis ſuis in metropoli Epheſo locorum omnium epiſcopos conuenire iuſsit, factam Pentecoſtes diem, qua conuenirent, conſtituens. In ea quippe die Spiritus viuificator ad ſanctos Apoſtolos peruenit. Literis ipſis illud quoque adiecit, neminem ſe vel apud Deum vel apud homines excuſaturum eſſe, qui non ſtatim ad deſignatã ſanctæ Pentecoſtes diem

Theodoſius concilium generale Epheſiũ indicit.

præſtò ibi eſſet. Qui nanque,inquit, ad epiſcopalem ſactum conuentum vocatus non alacriter accurrit,non bonæ is conſcientiæ eſſe apparet. Neſtorius,qui non longè ab Epheſo abeſſet, cum turba multa ſtatim poſt feſtum Paſchæ diem Epheſum venit,multos ibi iam congregatos epiſcopos reperiẽs. Cyrillus quoque cum ſuis ante deſtinatum diem affuit.Quinta poſt Pentecoſten die,Iuuenalis cum Palæſtinis epiſcopis venit.Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille Euthymius Petro Saracenorum epiſcopo abeunti præcepit,in Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinenſis omnino ſententiam ſequeretur, columnas & faſtigia rectæ fidei eos eſſe teſtatus.Cœleſtinus autem Romæ epiſcopus,propter nauigationis pericula, ipſe ſynodo adeſſe detrectauit : ad Cyrillum tamen,vt locum ibi ſuũ obtineret,ſcripſit.Ea quo tempore,ſama eſt,mitram illum & Papæ appellationem,atque vt orbis vniuerſi iudex appellaretur accepiſſe. Quæ deinde omnia per ſucceſſionẽ ad eos etiam peruenerint, quibus ſorte Alexandrinæ D

Euthymius Petrũ epiſcopũ Saracenorum, Cyrilli & Acacij ſententiam in concilio ſequi iubet.

Priuilegia epiſcopi Alexãdrini à Rom. antiſtite accepta.

E eccleſię thronus legitimè obueniſſet ſacroſepiſcopos.Solus Ioannes Antiochenus antiſtes cũ Oriẽtalibus ſuis epiſcopis, longè etiã poſt diem conſtitutum,tardius affuit: non dedita ille opera moratus, ſicuti ſe pluribus verbis excuſauit : ſed ꝙ tam celeriter epiſcopos qui ſub eo eſſent, cogere non potuerit. Magnis enim locorũ interuallis ditionis eius vrbes diſtãt,ab ea quæ olim quidẽ Antiochia nunc autẽ Theopolis dicta eſt. Duodecim nanq; dierũ itinere,& aliquo ✶ prætetea exiguo,homini expedito & ſuccincto abſunt. Tum autẽ Antiochia ipſa Epheſo triginta dierum via maximè diſtat. Cõfirmauit ille etiam,ad deſignatũ ſe nõ venturum fuiſſe diem,ſi à nouo qui dicitur Dominico die collegæ ſui in ſedibus ſuis eſſe perſeueraſſent. Vbi poſt diem conſtitutũ dies quindecim præteriẽre,& Antiochenus præſul non aduenit,multique epiſcopi morbis & ærumnis aliis preſsi ſunt, de communi ſententia vigeſimo menſis Iunij die epiſcopi cõgregati ſunt circiter centũ & triginta, à condito mũdo † quinquies milleſimo nongẽteſimo decimoquinto,à ſecũda autẽ ſynodo quadrageſimo & vno anno,pręſente Iuuenali & diui- F no Cyrillo,qui Cœleſtini locũ tenuit,Romani(vt diximus)epiſcopi.Die primo Neſtorius etiã præſtò fuit. Atq; vbi de quæſtione eius agi cœptũ eſt, Cyrillus Alexãdrinus in prima velitatione iacula fortiter iaciẽs, Neſtorium admodum perſtrinxit. Hoſtili enim iamdudum erga eum erat animo. Et quum Chriſto ſentẽtiis ſuis diuinitatem multi tribuerent, vnũmq; & eundẽ eſſe filiũ,ex patre quidẽ ante ſecula genitũ, extremis autẽ tẽporibus ex perpetua virgine hominẽ factũ,neq; aliũ atq; aliũ,ſed vnũ atque eundẽ,& virginẽ Mariã propriè & verè θεοτόκον Dei genitricem dicendam eſſe aſſererent, aſſurgens Neſtorius: Ego,inquit,bimeſtrẽ aliquẽ & trimeſtrem Deum nõ dixerim. Proinde purus ſum ſanguinis veſtri,& poſtea ad vos nõ veniam. His verbis dictis,cum ſex epiſcopis egreſſus eſt,& deinceps cũ illis conuenire ſolitus fuit: aliis quoq; aſſumptis,qui prauam eius fidem ſequebantur. Ita ſynodus in partes duas diuiſa eſt. Cyrillus, & qui cum eo erant, poſtridie conſilio coacto, vt mos eſt, tribus epiſcopis miſsis, Neſtorium vt in conuentum veniret citarunt. Ille id contempſit, &

Cyrillus Alexãdrinus in ſynodo Epheſia Romani pontif. mãdatarius & locum tenens.

Inſtruenunt Antiochiam poſt terræmotum auſpicatiore nomine Theopolim vocauit.

Noua Dominica.

✶ μικρῷ τῷ πλέον.

✶ via parua.

Prima ſynodo ſeſsio.

† Secundum neotericos 4412.

Quæ in cõputatione annorũ ſecũda & tertia Synodo intercedunt cum hac quoq; ratione nõ conueniunt.

Recta de chriſto diuinitate & natiuitate ſententia.

Blaſphema & impia Neſtorij vox.

Neſtorius ſe à patrib° ſynodo ſeiũgit.

Secũda ſeſsio

Neſtorius euocatus in ſynodum nõ venit.

A haudquaquam comparuit, ſynodum in Antiochem ni epiſcopi aduentum diffundens. Vt autẽ ille iterum atque tertiò vocatus, reſpõſum nullum, quo ſe defenderet, dedit, & conuiciis atque cõtumeliis eos qui ad ſe miſsi erãt remiſit: ſynodus ſancta trecentorum illorum & decem octo diuinorum patrum ſymbolum in medium, & Cyrilli atque Neſtorij, quas vltrò citróque de dogmate dederant liseras, ſacrã item illam Cœleſtini ad ipſum Neſtorium ſcriptam epiſtolam ꝓtulit. Atque vbi Theodotus Ancyranus & Melitinẽſis Acacius blaſphema eius verba, quib⁹ apertè Epheſi multis præſentibus vſus fuerat, indicauere, & multæ eximiorum & ſanctorum virorum voces auditæ, inſupérque alia Neſtorij impiè dicta congeſta ſunt, impium illum exautorauit, ſententia hiſce verbis concepta.

Neſtorius damnatur.

Quum prçter alia reuerendiſsimus Neſtorius, neque vocationi noſtrę audiens eſſe voluerit, neque à nobis miſſos ſanctiſsimos & piiſsimos epiſcopos admiſerit, neceſſariò eò deſcẽdimus, vt de impietate eius inquireremus. Et quoniã quũ ex epi- B ſtolis & ſcriptis eius, quæ lecta etiam ſunt: atque item ex verbis, quibus in metropolitana hac vrbe vſus eſt, tum ex teſtium dictis, impiè eum & ſentire & docere deprehendimus: neceſsitate nobis à canonibus, & ſanctiſsimi patris collegæque noſtri Rom. eccleſię epiſcopi epiſtola, impoſita, diu multúmque lacrymantes, ad triſtem hãc peruenimus ſententiam. Qui igitur ab eo blaſphemiis expetitus eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, per prçſentem ſanctam ſynodum decreuit, Neſtoriũ ipſum à dignitate epiſcopali, & ſacerdotali conuentu omni eſſe alienum.

CAPVT XXXV.

Ioannes Antiochenus Epheſum poſt Neſtorij condemnationẽ venit.

POſt latam hãc legitimam ſententiam, Ioãnes Antiochenus cum ſacerdotib⁹ & epiſcopis ſuis duobus & viginti, triduò à Neſtorij cõdemnatione aduenit. Et re ſicuti acta fuerat cognita, Cyrillo valde ſuccenſuit, qui ſic ad Neſtorium exautoran- C dum deproperaſſet. Et facta à ſynodo diſceſsione, conſilióq; cũ Neſtorio coacto, Cyrillo & Memnoni Epheſi epiſcopo, ſicuti illi videbatur, dignitatem abrogauit. Cyrillus & Memnon, poſtquam libellos ſuos ſynodo, quæ cum eis congregata fuerat, obtulerunt, (quanuis Socrates per ignorantiã aliter ſcripſerit) Ioãnes vnà cum ſuis euocatus eſt, vt rationem de condemnationis ſententia, quam illegitimè tuliſſet, redderet. Vbi verò ille nõ comparuit, poſt tertiam citationem, ſicuti mos eſt, Cyrillus quidem & Memnon à ſancta vniuerſali ſynodo, à condemnationis ſententia præter rationẽ lata abſoluti ſunt: & qui eos dãnauerant, in † vincula ea deciderunt. Nam à diuina communione ſunt excluſi, & ſacerdotalis eis autoritas omnis adempta eſt, Ioanni videlicet, & qui in partibus eius erant epiſcopis, in quibus etiam fuit ſapiens ille Theodoritus Cyri epiſcopus: donec ſeipſos condẽnantes, erratũ ſuum profeſsi ſunt. Theodoritus ſanè Ioannis vicẽ ęgrè ferens, in Cyrillũ inuectus eſt: confutans etiã, quæ tertiæ ad Neſtorium epiſtolæ duodecim capita Cyrillus adiũxerat, perperàm ea exponendo. Quod quum non ritè feceD rit, Neſtorio quàm maximè patrocinari iudicatus eſt. Aduerſus quod ſcriptum Theodoriti, ea quæ diximus capita Cyrillus doctè tutatus eſt, ea pro eo atque decuit interpretando, & latentem in eis ſententiam declarando. Hæc omnia quum ab vtraque parte ad imperatorem ſunt relata, tum epiſcopi eidem præſto fuere, qui acta factionis vtriuſque renunciarunt. Imperator primùm Neſtorij condemnationem ratam non habuit. Orientales enim epiſcopi Neſtorium ſecum abductum in annum tertium per vim in epiſcopatu retinuere. Quarto autem ab illius condemnatione anno, Ioannes Antiochenus iudiciũ Dei metuens, & multos præterea praua Neſtorij opinione interire videns, Theodoſio imperatori, vt quamprimùm eum ex Orientali ditione eiiceret, ſignificauit. Et imperator poſtquam blaſphemiam illius certò cognouit, confeſtim Neſtorium quidem Oaſim deportari juſsit. Ad Cyrillum autem & Ioannem piè ſcriptas literas dedit, vt quum inter ſe conſentirent, tum vterque latam aduerſus Neſtorium condemnationis ſententiam confirmaret, & diſ- E ſidio omni eccleſias Dei liberaret. Porrò Neſtorius vbi communionem, quę ſibi cum Ioanne Antiocheno interceſſerat, in contentionem & diſsidium euaſiſſe cognouit, pœnitentia ductus, Mariam θεοτόκον, Dei genitricem vocauit: Dicatur, inquiens, etiam Deigenitrix Maria, & contentiones triſtes faceſſant. Verùm nemo prorſus id eum per pœnitentiam dixiſſe arbitratus eſt. Ioannes Antiochenus epiſcopus imperiali iuſsioni cedens, Paulum Emeſenum epiſcopum Alexandriam ad Cyrillum cum libello miſit, in quo germana & ſincera fidei profeſsio, necnon amicitiæ conciliatio, & ſcandalorum ſeu offendiculorum amolitio expreſſa eſt. Venerandus autem ille Cyrillus libello accepto, atque profeſsione fidei ei inſerto comprobata, & veteres ſanctos patres, & ſeipſum ita ſenſiſſe confirmauit. Atque epiſtola ea vehementer laudata, hiſce verbis Ioanni reſcripſit.

Lætentur cœli, & exultet terra. Dirutum enim eſt interſtitium maceriæ: & quod mœrorẽ fecit, conquieuit, modúſque diſcordiæ omnis ſublatus eſt, eo quòd Seruator omnium noſtrûm Chriſtus, F eccleſiis ſuis pacem cõciliauit, & ad eam nos piiſſimi & Dei amantiſsimi Principes vocarunt. Qui maiorum pietatis æmulatores optimi, quum ipſi in ſtatu ſuo certam atque immotam conſeruant fidem rectam, tum præcipuam de ſanctis eccleſiis gerũt curam, vt ſimul & præclaram in æuum gloriam habeant, & quàm celeberrimam imperij ſui adminiſtrationem reddant. Quibus etiam ipſe virtutum Dominus manu liberali bona tribuit: ſimúlque dat, vt & aduerſariis imperent, & victoriam ab eis reportent. Non enim fallitur is qui dicit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorificantes me glorificabo. Quum igitur Alexandriam veniſſet Dominus meus, piiſsimus frater & collega Paulus, animi voluptate & gaudio repletus ſum: ac meritò quidem, quòd tantus ſcilicet vir partes ſuas vt mediator interponeret, & ſupra vires tantum laborem adiret, vt diaboli inuidiam ſuperaret, ea quæ diuiſa erant coniungeret: & ſublatis è medio ſcandalis atque offendiculis, concordiæ & pacis corona veſtras ſimul & noſtras cohoneſtaret eccleſias. Et poſt alia. Quòd verò ſupec-

In Neſtorio ſe coniunget, & Cyrillo atque Memnoni dignitatem adimit.

Cyrillus & Memnon per ſynodũ legitime abſoluuntur, Ioannes autẽ Antiochenus cum ſuis excommunicatur.

† ἀκοινωνησίαν.

Theodoritus Cyri epiſcopus vnà cum Ioanne proſcriptus.

Idem contra Cyrilli duodecim capita ſcripſit.

Cyrillus ſcriptum ſuum defendit.

Acta ſynodi ad imperatorem referuntur.

Neſtorium Orientales epiſcopi in epiſcopali dignitate retinent.

Neſtorius quarto condẽnationis ſuæ anno Oaſim deportatur.

Neſtorij fucata pœnitentia non recipitur.

Ioannes Antiochenus cũ Cyrillo ĩ gratiam redit.

Cyrilli ad Ioannem ſcriptum.

De concordia epiſcoporum gratiæ Deo aguntur. Principes laudantur.

Cõmendatur Pauli Emeſeni epiſcopi pacificandi ſtudium.

A ſlua prorſus & importuna eccleſię, prætérque cau ſam ſuſcepta diſcordia fuerit, nūc maximè certior ſum factus, ex quo piiſsimus dominus meus Paulus epiſcopus libellū † extra calumniæ aleam poſitum attulit, fidei profeſsionem complectentem: quem à ſanctitate tua & piiſsimis iſthic epiſcopis cōpoſitum eſſe confirmauit. Libellus is quibus cō ſcriptus erat verbis, epiſtolæ adiunctus fuit. Porrò de Dei genitrice, & quæ ſequuntur: Sanctis hiſce vocibus veſtris lectis, ita nos quoque ipſos ſentire inuenimus. Vnus enim eſt Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Quapropter rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, mutuò nobis congratulantes, ꝙ cōgruentem cum diuinitùs inſpiratis ſcripturis & traditione ſanctorum patrū noſtrorū noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ habeant fidem. Verùm hæc qui inquirere volet ſtudioſus, in ſynodi eius actis reperiet.

Gratulatio de vnitate fidei.

CAPVT XXXVI.

Res Neſtorij poſt condemnationem.

B POſtquam Neſtorius eiectus eſt, quid poſtea ei contigerit, vt vitā præſentem finierit, & digna blaſphemiarum præmia tulerit, hiſtorici non prodiderunt. Et profectò vis temporis obliuionis profundo hęc immerſiſſet, niſi in librum eius incidiſſem, ex quo hiſtoriā eius decerpſi. Itaque ipſe blaſphemię pater, qui nō ſuper petra, ſed in arena fundamenta fidei ſuæ ieciſſet, ad quoſdam qui ei obiecerant, nō rectè illum res nouas molitum eſſe, neque ex Reipub. vtilitate, vt Epheſi ſynodus ageretur, petiiſſe, defenſionem blaſphemię ſuæ ſcripſit, ad eam ſcilicet neceſsitatem ſe perueniſſe, Eccleſia ſancta in partes duas ſciſſa, dictitans. Et quū alij quidē Mariam ἀνθρωποτόκον, id eſt, hominis genitricem: alij autem θεοτόκον, hoc eſt, Dei genitricē dicendam aſſererent: ſe mediam excogitaſſe vocē χριστοτόκον, id eſt, Chriſtigenitricem. In ea defenſione refert, Theodoſium propter cōmiſerationē, primùm reiectionem eius autoritate ſua non confirmaſſe. Vbi verò epiſcopi quidam Conſtantinopoli veniſſent, vt in monaſterium ſuum reuerteretur, C permiſſum ei eſſe, quod extra Theopolim ſitum eſt. Nomen quidem illius non expreſsit: ab Euprepio tamē appellationem accepiſſe legi. Stadiis id duob⁹ ab vrbe ea diſtat: vbi annos quatuor ſe in honore omni exegiſſe ait. Deinde cōmemorat, vt Theodoſij ſanctione apud Oaſim exulare iuſſus ſit, ſed cauſam exilij primariam celat: ꝙ videlicet tali etiam rerum ſuarum ſtatu à blaſphemia non deſtiterit. Alium quoque librum ad Aegyptium quēdam diſertius ſcripſit, in quo de exilio ad Oaſim fuſius agit. Ex aliis quoque literis colligere eſt, quæ mala propter blaſphemias tulerit, quum † inſpectorem rerum omniū oculum fallere non potuerit. quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, iudicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitùs ſe iuſta vindicta expetitum eſſe, atque in ærumnam & captiuitatem miſerandam maximè incidiſſe. Quum verò eū maiores calamitates experiri oporteret, ex poteſtate quidē Blemmyarum ille dimiſſus eſt, (eorū enim captiuus fuerat) Theodoſij autem, qui rediiſſe eum intellexerat, iuſsionibus, in extremis Thebarum oris, locum ex loco mutans, D verſatus eſt. Vbi terra rupta coopertus atque oppreſſus, vitam hanc pro eo atq; blaſphemiæ eius cōueniebat, amiſit: Arius alter vltimo vitæ ſuæ actu habitus, qui quidem ſatis quę præmia in Deum iactas blaſphemias maneant, declarauit. Vterque ſanè ex æquo in Chriſtum blaſphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iſte autem merum hominem eſſe dixit. Ad quem acta Epheſiæ ſynodi, quaſi Cyrilli verſutia & nefanda rerum nouatione inſtituta ſint, reprehendentem, perlibenter dixerim: Cur tandem à Theodoſio, qui vicem tuā valde miſeratus eſt, poſtea nullo relicto veniæ loco, expulſus es? & tot oſtraciſmis atq; exiliis mulctatus, turpiter vitam finiuiſti, ſi nō de ſententia & iudicio diuino Cyrillus, & qui cum eo fuere epiſcopi, decretum ſuum fecere? Et ambo vos quidē iam ex vita hac exceſsiſtis: quo tempore, ſicuti quidā ex prophanis ſapiētibus dixit, nihil obſtat quo minus libera quiſq; hominum beneuolentia, nullo intercedente aduerſario, colatur. Ac tu quidem vt blaſphemus, & hoſtis Dei extremus, ab omni- E bus damnatus es: ille autem veluti quædam Eccleſiæ tuba, fines terræ perſonās, & propugnator Eccleſiæ fortiſsimus, ab omnibus celebratur, & omnib⁹ in ore eſt. Sedenim ne crimē falſi apud quoſpiam ſuſtineamus, age illum ipſum in mediū producētes, verbis eius res ſuas exponamus. Et tu epiſtolam fac audias, quibus illā literis, ad eum quem diximus Thebarum præſidem cōpoſuiſti, ex Epheſijs de religione ſanctiſsima recentibus actis prolatā. Oaſim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali ſanctione incolimus. Et poſt quædam verba infert: Quandoquidem locus, quem diximus, barbarorum incurſione, captiuorum abductione, atque igne & cædibus ex ipſis fundamētis dirutus atque vaſtatus eſt, & nos à barbaris derepētè neſcio quo modo miſericordiam conſequuti, ita liberi dimiſsi ſumus, vt illi atteſtatione coniunctis minis nos terrerent, & quamprimùm regione ea excedere, vtpote quā † Mazici poſt eos, nulla interpoſita mora, occupaturi eſſent, iuberent, in ditionem Thebarum, cum captiuorū reliquiis, quos ad nos barbari miſericordia moti (quid ſibi voluerint, dice- F re nequeo) adduxerūt, venimus. Atq; illi quidē ad optata & placita quiſq; loca ſe receperūt. Nos autem ad Panis vrbem diuertimus, manifeſtò id indicantes. Veremur nanque, ne quis captiuitatē noſtram conſultam molitionem & fraudem eſſe dicens, calūnioſè profugiſſe nos accuſet, & alterius criminis machinationē confingat. ✶ Ferax enim generis omnis calumniarum eſt malitia. Quapropter amplitudinem tuam rogamus, vt tibi captiuitas noſtra, pro eo atq; legibus cōſtitutū eſt, curę ſit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominū captiuū ad iniurias & contumelias dedas, ne videlicet omnib⁹ deinceps generationibus & ætatibus tragica vociferatio, ſeu quiritatio inualeſcat, meli⁹ eſſe vt in barbarorum aliquis poteſtate captiuus ſit, q̃ ad Romanorū imperium ſupplex confugiat. Et iuramento interpoſito, petitionē talem ſubiūxit: Pate re nos hic ex Oaſi reuerſos manere, ſicuti id nobis

Blemmyarum captiuus Neſtorius.

Miſerabilis eius mors. Confertur is cum Ario. Neſtorius fraude Cyrilli ſe circumuentum eſſe queſtus eſt. Refutatio eius querelæ.

Confertur cū Cyrillo Neſtorius. Euagr.⁹ lib. 1. cap. 7.

Epiſtola Neſtorij ad Thebarum præfectum.

Neſtorius ex barbarorū captiuitate ad Panis vrbem venit. Panopolis vrbs & nomus Panopolites apud Ptol. eſt lib. 4. cap. 5.

† *Apud Stephanum Mazices, Nomades Libyæ ſunt. Suid. autem, ſub Anaſtaſio vrbes Libyæ circumſitarum eorum qui Lazici dicuntur, vexatas ſcribit. vt fortaſſe hic etiam Lazici ſit legendum.*

Vt sibi in ... manere liceat, petit.

A barbari permiſere: vt nunc etiam, quod Deo viſum eſt, de nobis conſtituatur. In alia rurſum epiſtola ad eundem hæc ſcribit. Siue ſcriptum hoc, vt amici, ad magnificentiam tuam, epiſtolam, ſeu vt patris ad filium cõmonitionem accipias, non re-iice, te quæſo, quę in eo eſt, quam fieri potuit breuiſsimam de rebus multis narrationem: cùm Oaſis, quæ etiam Ibis dicta eſt, dudum à Nomadum multitudine, qui in eam excurrerunt, vaſtata ſit.

Queritur ſe ſæpius exilij locũ mutare coactũ fuiſſe. Elephãtina à 520. ſtadiis à Thebis Aegyptiis diſtat.

Et poſtea. Hæc quum ſic acciderint, neſcio qua de cauſa, aut qua arrepta occaſione, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis oppido ad quandam Elephantinam, quæ Thebæę prouincię finis eſt, deportari curauerit. Et cùm ad illam per ea quę diximus militaria auxilia raperemur, & maiore itineris parte confecta affligeremur, rurſum à fortitudine tua iuſsionem ſine ſcripto accepimus, vt in ciuitatem Panis reuerteremur. Et itineris, quod iuſſu tuo ſuſceperamus, caſibus cõfecti, corpore morbo ſimul & ſenio labefactato, necnõ manu & latere cõuulſo, in Panis oppidum reuerſi
B iumus, animo quodammodo vix laboribus deficientes. Adhuc cruciatibus dolorum affligebamur, & ad aliud rurſum fortitudinis tuę aduolans ſcriptum mandatum, ex Panis vrbe in alium ditionis eius locum tranſlati ſumus. Et quum talia aduerſus nos conquietura putaremus, & quid de nobis ✶ victores Principes ſtatuerent expectaremos, aliud ſubitò ſine gratia omni, de lõginquiore alio, & quarto iam exilio, mãdatum compoſitum eſt. Et paulo pòſt. Sed acquieſce tandem in eis quæ facta ſunt, rogo, & tot aduerſus corpus vnum exilia decernere deſine, & tot calamitatibus quę à magnificẽtia tua pertulimus, cõtentus eſto. Et nobis per homines, quos conuenit, ſententiam victorum Principum noſtrorum explorare humaniter quæſo permitte. Hæc noſtra, veluti patris, ad te tanquam filium, conſilia ſunt. Sin ea indignè feres, tum tu nunc quoque, ſicuti antea, quod placitum tibi eſt, facito: ſiquidem ſententiam tuam oratio nulla flectere aut vincere poteſt.

✶ νικήσαντες

In ſomniis & plurimis rebus Neſtorius vt reſipiſceret, animũ inducere non potuit. Lingua Neſtorij ante mortem à vermibus corroſa. Conſtitutio Theodoſij, qua hæreſis Neſtorij dãnatur. Hæc conſtitutio hodie non extat. Damnat autem Neſtorianos hoc Imperator, l. Damnato. C. de hæret. & Manich. Diſſidiũ in plebe Conſtantinopolitana de Neſtorij damnatione.

Neſtorius igitur in literis quoque ipſis, pugnis & calcibus impetit atque inſultat, imperatoriam etiam pote-
C ſtatem, ſicuti vides, blaſphemans: atque tot quoque mala paſſus, non tamen reſipiſcit. Peruenit in manus meas ſcriptum quoddam, obitum eius exponens, quem & ipſum memorię mandare in hac hiſtoria viſum eſt. Commemorat enim, lingua eius à vermibus corroſa, ingemiſcẽtem & lamentantem, ad maiora & ſempiterna ſupplicia cum pœnas debitas ſoluturum, migraſſe. Deinde & Theodoſius diuino nutu commotus, ſententiis & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatum condemnauit, hiſce verbis in conſtitutione vſus, quæ Iuſtiniani volumini, quod Codex nominatur, inſerta eſt, tertia numero, in primo primi libri titulo. Prætetea, inquit, ſancimus, qui impiam Neſtorij fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam ſequuntur, vt ſiquidem epiſcopi ſint, aut clerici, eccleſiis eiiciantur: ſin verò laici & populares, anathemate feriantur. Sed plures quoque alias conſtitutiones religionis noſtræ gratia edidit, quæ flagrantem illius erga Chriſtum ardorem declarant. Hunc impius Neſtorius finem vitę habuit, atque hæc ſic in tertia quam diximus vniuerſali Epheſia ſynodo ſunt acta. Porrò pernicioſo Neſtorio exautorato, grauis rurſum contentio
D in Conſtantinopolitanæ vrbis eccleſiis mota eſt. Populus enim de Neſtorij placitis agens, in duas partes abiit. Clerici ſanè omnes communi ſuffragio eum anathemati ſubditum reiecerunt: ſic nãque Chriſtianis mos eſt ſententiam contra blaſphemum ferre, quum eam tanquam † ſtatuæ inciſam, omnibus publicitùs proponere volunt.

Anathema quid apud Chriſtianos ſit.
† ςηλιτεύο-ϛιν.

CAPVT XXXVII.

Philippus Sidetes & Proclus competitores archiepiſcopatus Byzãtij. Canon de nõ transferẽdis epiſc. &c.

Illo verò ſublato, non mediocris de epiſcopi electione quæſtio extitit. Multi enim ad eum qui dictus eſt Sidenſem Philippum reſpiciebant: omnes autem ferè Proclũ cathedra ea maximè dignum eſſe iudicabant. Et exitum ſuum conſilium horum habuiſſet, niſi qui multum tum apud Imperatorem valebant, impedimento fuiſſent, Eccleſiaſticum canonem perperam prætexentes, qui deſignatum ciuitatis
E alicuius epiſcopum in ciuitatem aliam transferri vetare debeat. Is eſt eiuſmodi. Si quis epiſcopus electus in parœciam, cui deſtinatus eſt, non ierit, non culpa ille quidem ſua, ſed propter populi reiectionem, aut aliam non ab ipſo electo prouenientem cauſam, is cum dignitate miniſterio fungi (vt modò rebus eccleſiæ, vbi conuentus agit, nihil afferat turbę) & acquieſcere in eo debet, quod prouinciæ ſynodus de controuerſia in medium producta iudicans decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum epiſcopum deſignabat, vel inuitam quieſcere coëgit. Quatuor menſes à Neſtorio exautorato effluxerant, & eccleſiæ procuratio Maximiano commiſſa eſt, qui in ordine presbyterorum erat, & in monaſtica vita vixerat. Religionis hic maximè laudem conſecutus fuerat, ex eo quòd propriis ſumptibus monumentis conſtructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quòd doctrina exigua fuit, alienam à rebus agẽdis delegerat vitam. Quam ob cauſam eccleſia ſub eo externis rerum fluctibus li-
F bera, pace multa lætata eſt. Atque vbi annos duos & mẽſes quinque pacificè eccleſiam adminiſtrauit, ſeptima ieiunij dierum ſeptimana, ea quę dicitur Magna quinta die, mortuus eſt. Tum verò Imperator Theodoſius, & Pulcheria Auguſta maximè curam eius rei ſuſcepit. Ne enim rurſus negotium eis exhiberetur de electione epiſcopi, vnde miſceri eccleſiæ res & confundi potuiſſent, nulla interpoſita mora, quũ adhuc Maximiani corpus inſepultum eſſet, epiſcopos quoſcunque inuenire potuerunt, coactos, inthroniſare atque in vacuam eccleſiæ poſſeſsionem inducere Proclum iuſsit. Quum namque deliberatum antea de eo eſſet, Cœleſtinus quoque Romæ epiſcopus ſuffragatus ei per epiſtolas fuerat, ad magnum illum Cyrillum & Ioannem Antiochenum & Rufum Theſſalonicenſem ſcribens, & modis omnibus docens nihil obſtare, quo minus qui alterius vrbis aut ſit, aut ſaltem deſignatus ſit epiſcopus, in aliam trãſferatur vrbem. Proclus igitur in ſede ſua collocatus, poſtea funus & exequias Maximiani, omnib' patriarchæ inſignibus vſus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quędam hiſtorię annectenda duxi.

Maximianus epiſcopus Conſtantinopolitanus.

Obitus eius. ἡ μεγάλη πέμπτη. Magna quinta.

Procl' Maximiano ſucceſſor. Cœleſtinus Rom. Pont. eum canone ſoluit.

A

CAPVT XXXVIII.

Res Procli epiſcopi.

APrimo is capillo præceptoribus vſus, in arte dicendi potiſsimùm elaborauit. Et poſt adoleſcentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorum ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitanam eccleſiam adminiſtrantis ſectator, miniſter, librisque ſcribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in aurem dictirantem, atque arcaniorem epiſtolarum ſuarum ſenſum reuelantem, per ianuæ rimas proſpectans vidit. Atque vbi ille in exilio viait, ab illius affectione non deſciſcens, cum ſucceſſore eius Attico epiſcopo fuit, orationum illius ſcriba. Quem ille in diuino vitæ inſtituto progredientem, in diaconatus gradum ſuſtulit. Deinde verò cùm in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Siſinio eccleſiæ Cyzicenæ
B deſignatus eſt antiſtes. Lōgo verò tempore pòſt, quemadmodum diximus, Conſtantinopolitanæ eccleſiæ epiſcopatus ei commiſſus eſt. Et quòd moribus atque inſtitutis placidus maximè vir eſſet, quæcunque in Ioanne & Attico eximia erant, expreſsit. Malorum tolerantia illis etiam ſuperior fuit. Atticus namque ſæpius etiam eis qui in fide à ſe non diſſentirent, terribilis eſſe viſus eſt. Hic verò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quàm vi pertrahere illos ad ſe in animo habens. Et quoniam nemini turbarum cauſam præbuit, eccleſiæ dignitatem in humanitate & manſuetudine conſiſtentem, integrā conſeruauit. Hac in parte Theodoſium Imperatorem imitatus. nam & is haudquaquam Imperiali ſeueritate, aduerſus eos qui ſupplicia commeriti eſſent, vſus eſt. Iſte autem minus curauit, ſi quis de Deo non itidem vt ipſe ſentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, nō violenter, plebem ſibi deuinxit. Qua ex cauſa & Theodoſius magnopere eum eſt complexus. Nā & Imperator ipſe ſacerdotali, vt ita dicam, animo
C fuit: eoſque qui perſequendos homines eſſe ſuaderent, minimè audiuit. Dixerit verò aliquis, quòd & aliis rebus, in primis autē manſuetudine, apertè epiſcopos eius temporis omnes longè ſuperarit. Et quod de Moſe Numerorum liber dixit, eum ſupra homines omnes in terra longè mitiſsimum fuiſſe: id ſi de Theodoſio etiam dicas, haudquaquam, vt puto, fallaris. Vnde quiſpiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorum certamina hoſtes ei imminētes aboleuiſſe. Declarauit hoc in Ioanne tyranno, & qui cum eo excurrerant, barbaris. Quæ namque antiquitùs in viris iuſtis accidiſſe audimus, ea quoque præter opinionem omnem in eo Deus peregit. Cùm enim multi, atque adeò innumerabiles barbari excurrere, & Imperatori atque Romanis negocium faceſſere aggreſsi eſſent, Imperator, ſicuti facere ſolitus erat, res illorum Deo commiſit & frequentius orationibus vacans, confeſtim quod petiit, confecit. Dux ſiquidem eorum Roilas nomine (quod antea quoque retulimus) fulminis telo ictus, ex hominibus ſublatus eſt. Et poſtquam ſequa peſtis exercitum eius inuaſit, crudeliter eum eſt depaſta. Quicquid verò ex eo ſuperfuit, id cœleſti igne crematum eſt. Itaque in timorem magnum barbari deciderunt, non tam quòd contra generoſam & fortem gentem Romanorum ad manus conſerendas ire auſi fuiſſent, quàm quòd Deo adiuuante, illos tropæa ſtatuere, victoriamq́; reportare deprehendiſſent. Tum ſanè & admirandus Proclus, in tanta à Deo conceſſa victoria, ad populū in eccleſia verba faciens, & Ezechielis prophetiam ingenioſè & aptè verbis ſuis accommodās, in magna fuit admiratione. Prophetia talibus verbis concepta eſt. Et tu fili hominis, vaticinare contra Gog, & principē † Ros, Moſoch & Thobel. Iudicabo enim eum morte, & ſanguine, & imbre demergenri, & lapidibus grandinis. Atque ignem & ſulphur pluam ſuper eum, & omnem exercitū eius, ſuperque populos multos qui cum eo ſunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conſpectu multarum gentium, & cognoſcent quod ego ſum Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunus & commodus in omnibus, manſuetudine autem & humanitate quàm maximè excellens. E

Exemplum placidi epiſcopi.

Theodoſius quoque Imperator animi placidiſſimi fuit.

Deo charus Theodoſius.

Precatione Theodoſius hoſtes ſuos deuicit. Roilas Scytharum ſeu deuentius oppreſſus atque extinctus eſt. Quidam hūc Rugam nominant.

D *Ad cœleſtē hanc victoriā Proclus pro concione pulchrè Ezechiela verba accōmodans.*

† Ros.) Hæc ſacra Biblia noſtra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque lib. 7. cap. 43. Nomine autem iſto vniuerſa Rufſorum ſiue Ruthenorum gens, quæ magna ex parte nunc Chriſtiana eſt, & Slauonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgò Ruiſſ dicuntur. Nec in Geneſi, nec in alio ſcripturæ loco, ac ne in Ioſepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exponit nomina, hæc gēs inueniri potuit. Hiero ſup. Ezech 38.

CAPVT XXXIX.

QVandoquidem autem nonnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, eccleſiaſticum canonem prætendentes, quòd Cyzici epiſcopus creatus, in Conſtantinopolitanę vrbis thronum tranſlatus ſit: æquum eſſe duxi, pauca quædam de tranſlationibus eiuſcemodi hic perſtringere, vt ſimul & Proclus crimine abſoluatur, & Eccleſia claſsicum hoc ad certitudinem diuinitùs proditū habeat exemplum, ne cuiuis facere id volenti pro F eliue ſit, res Eccleſiæ ritè atque ordine actas, temerè per reprehenſionem carpere. Nam qui tum rē hanc taxare conati ſunt, vel inuidia ferti, vel ignorare mihi viſi ſunt, canonum ſenſum & mentem, atque ea quæ variè in eccleſiis per diſpenſationē & vtilitatem ſeruata ſunt & geſta. Diuini ſiquidē canones, & veteres eccleſiæ antiſtites liberum eſſe voluerunt, quotieſcunque legitima ſuaderet vtilitas, ex vrbe vna in aliam epiſcopum trāſferre: videlicet ſi ſincerior pietas, vel eccleſiaſticæ fortè tranquillitatis conſtitutio tranſlationem flagitaret. † Tranſitionem namque prohibet, nō tranſlationem. Hæc enim, id quod præter voluntatem & præter inſtitutum fit, omnino ſignificat, & vox ea veluti in inanimatis vſurpatur: illa verò, de animatis, & quodammodo de eis dicitur qui per arrogantiam fortè miſcendarum rerum gratia, in thronos inſiliunt. Eā verò rectè canon, ſicuti paulò pòſt fuſius exponam, inhibet: legitimam autem tranſlationem nequaquam. Nam primus apoſtolorum ille princeps Petrus, Rom. vrbis gubernauit eccleſiam: deinde primus etiam Alexandriam

In Proclo id aliū reprehē derunt, quòd cùm Cyzicē epiſcopus deſignatus fuerit, Conſtantinopolitanū ſuſceperit epiſcopatum.

Non tam verba quàm mens Canonum inſpicienda.

Canon tranſitionem, non tranſlationē epiſcoporum prohibet.

Exempla tranſlationum epiſcopalium legitimarum.

† μετάβαſιν, ό μετάθεσιν.

A ✶ ſorte tranſijt. In quibus eccleſiis vbi Lioum & Marcũ epiſcopos creauit, alias rurſus vrbes adiit. Euſebius autem Pamphili in ſexto Eccleſiaſticarum hiſtoriarum libro, Alexãdrum quendam eccleſiæ io Cappadocia cuiuſdam epiſcopum, Hieroſolyma ſacrorum locorum ipectandorum & precationis ibi faciendæ gratia profectum, atque à Hieroſolymitanis retentũ, in throno ſacri Narciſsi adhuc ſuperſtitis collocatum eſſe, & per vitã omnẽ Hieroſolymitanæ eccleſiæ pfuiſſe, memoriç mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius libro, cap. 10. mentionem fecimus. Quòd verò & multi alij, neceſſaria vtilitate vocante, in alias trãſierint eccleſias, ſatis patet. Ego verò, etſi oon omnes, aliquos tamen in hiſtoria hac recenſebo. Magnus ille Euſtathius à Berrœa (quæ eſt ipſa Chaleb) in Antiochiã tranſlatus eſt, Conſtantino primo Chriſtiano imperatore imperium Rom. adminiſtrãte: ſub quo & Maximus ex Dioſpoli Hieroſolyma tranſiit, magno Macario ſuccedens. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorſus contra nomen ſuum opinionis, ex Germanicia primùm Antiochiam, & inde poſtea Conſtantinopolim eſt tranſlatus. Diuus Meletius primùm Sebaſtiæ epiſcopus B eſt renunciatus, deinde autem cum magna gloria Antiochiam ad Orontem eſt vocatus. Item diuus Gregorius Saſimorum primùm, Cappadocum vrbis, deinde Nazanzi, patriæ ſuæ, epiſcopatum ſortitus: poſtea à ſecunda ſynodo & Meletio Antiocheno, pro eo atque decuit, in pręclaram Conſtantinopolis ſedem tranſlatus eſt. Patris in Achaia Perigenes epiſcopus deſignatus eſt: quem vbi ciuitatis eius incolę non receperunt, Romanus epiſcopus in thronum metropolitanæ vrbis Corinthi, vbi ſacrorum antiſtes nuper admodum vita defunctus fuerat, induci iuſsit: atque ille ita tranſlatus, pacificè ibi per vitam omnem eccleſiam rexit. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum, Alexander Antiochenus Tarſum Ciliciæ tranſtulit. Reuerentius Arcis Phœniciæ epiſcopus lectus, Tyrum inde tranſiens, epiſcopali ibi munere eſt functus. Ex Gordo, quæ ✶ in Lycia eſt, in Proconneſum Ioannes tranſmiſſus, magnificè epiſcopatum ibi geſſit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aſpunã C tranſiit. Et alius ex eiuſdem vrbis eccleſia epiſcopus Alexander, Adrianos traductus eſt. Ex Apamea Aſiæ Philippus Eudoxiopolim miſſus eſt, cui vetus nomẽ Salambria fuit. Polycarpus ex Antapriſtena Myſiæ vrbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thraciæ venit. Optimus ex Agdamea Phrygum, Antiochiam Piſidiæ. Troadem Philippopoli Thraciæ Syluanus tranſiit. de quo admirãdum quiddam memorabo. Is quum artem oratoriam primùm apud ſophiſtam Troilum didiciſſet, ſtudium poſtea omne ad Chriſtianiſmum tranſtulit, aſceticamque conſectans vitam, pallium monaſticum non tulit. Hunc ſibi coniunctum Atticus epiſcopus, Philippopolis epiſcopum declarauit: in qua vrbe poſtquam triennium exegit, loci eius hybernum rigorem non ferens (exiguum enim & imbecille ei prorſus corpus erat) Atticum, vt alium in locum ſuum epiſcopum ſubſtitueret, rogauit, non aliam quàm frigoris cauſam petitioni ſuę prætendens. Porrò epiſcopo alio ei ſubrogato, Syluanus Conſtantinopoli degens, cura ſumma mo-

Profectio Hieroſolymitana precationis ergo.

Sebaſtia.

Romani epiſcopi autoritas.

✶ Socrat. in Lydia.

naſticam coluit vitam, humilitatis & paupertatis D tam ſtudioſus, vt in vrbe frequentiſsima obambulans, † ſparteis ſit ſandaliis vſus. Eo tempore non multo exacto, Troadis epiſcopus mortuus eſt. Quapropter Troes Conſtantinopoli affuere, epiſcopum petentes. Cùm autem Atticus, quemnam illis antiſtitem deſignaret, deliberaret, Syluanus viſendi eius gratia ad eum venit. Quem vbi conſpexit, ſtatim ei Troiæ epiſcopatum mandauit. atque ad eum conuerſus: Deinceps, inquit, omnis tibi eccleſiaſticæ functionis defugiendæ pręciſa eſt occaſio. Multus enim Troade calor eſt, opportunuſque & commodus tibi à Deo paratus eſt locus. Proinde nihil morare, ſed protinus Troiam proficiſcere. itaque Syluanus eò tranſiit. Atque ibi miraculum inſigne manibus eius editum eſt, quod profectò dignum eſt vt commemoretur. in littore Troiano ingens onetaria nauis, quæ magnas columnas ferret, conſtructa fuerat: Platem, à latitudine, eam nautæ nominant. Hanc cùm opus eſſet in mare prouoluere, multi qui funibus eam in vndas traherent, confluxere. Illa verò diebus E pluribus moueri loco non potuit: & homines immobilem eius ſtationem dæmonis efficaciæ aſcripſerunt. quapropter epiſcopum Syluanum adierunt, & ab eo vt precationem ſuper ea faceret, petierunt, eã ipſam ſolam ad cõmouendã nauim ſuffecturam eſſe credentes. Ille pro modeſtia ſua, non ipſius, vt hominis peccatoris, id opus, ſed alterius cuiuſpiam, in quo diuinũ numen conquieſceret, eſſe dixit. Vbi verò illi magis etiam ei multa precari inſtitere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus aduenit: & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei inſiſtere iuſsit. Paululum nauis ab illis impulſa eſt: & illa perinde atque animata eſſet, celeritate multa prouoluta, ad mare peruenit. Hæc res in prouinciam omnem vulgata, religionem magnam Syluano eſt atteſtata.[a] Et cùm vir optimus eſſet, quoniam qui ſub eo erant clerici, in cauſis & nugis, vndecunque inter eos qui iudicio contẽderent, prouenientibus veluti nundinationem inſtituerent, † ne quis ex clero poſtea cauſam quampiam iudicaret, conſtituit. Sed ſupplicantium libellos acceptos, vni ex fide- F libus laicis, quem præcipuè iuſti & æqui ſtudioſum eſſe ſciret, accito dedit, eique iudicio cauſarũ commiſſo, iure contendentium nugamenta reiecit. Hæc de Syluano, quamuis per digreſſionem, non tamen, ſicuti puto, ab hiſtoria noſtra aliena, dicta ſint. Deinceps verò multi quoq; alij ex throno in thronum ſunt miſſi. Sicuti ſapientiſſimus iſte Proclus Cyzico Conſtantinopolim eſt tranſlatus, Cœleſtino Romano Papa rem eam comprobante, epiſtolis tribus ad Cyrillum Alexandrinum, & Ioãnem Antiochenum, & Rufum Theſſalonicenſem ſcriptis: in quibus aſſerit, canonibus non obeſſe, epiſcoporum ex vrbe in vrbem legitimam eiuſmodi tranſlationem. Ego verò ab inſtituto digredi, eoſque qui deinde tranſlati ita ſint, operi huic annectere cogor: rerum taliũ ſtudioſis, vt equidẽ puto, gratificaturus. Præter eos, quos diximus, Zenone Imperante, Petrus Mongus, Acacij Conſtantinopolitani epiſcopi ſuggeſtione, ab Euchaitis Alexandriam tranſmiſſus eſt: ſicuti poſtea de hoc & aliis, ſi Deo viſum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezuntius, ſub Iuſtino Im-

Sparteis in calceis Conſtantinopoli vſus.

Syluanus nauẽ latam onerariã immobilem è littore in mare oratione prouoluit. Socr. lib. 7. cap. 37.

a Abſurdum clericis eſt, imò etiã opprobrioſũ, ſi periti ſe velint oſtendere diſceptationum eſſe forenſium. l. Repetita. C. de Epiſcop. & cler. Nemo militans (Deo) implicatur vita negociis vt ei qui ſe in militiam delegit placeat. 2. Tim. 2. & 21. quæſ. 3. Placuit, &c.

A peratore, in ſedem Conſtantinopolitanam traductus eſt. Rem hanc confirmat admirandus etiam ille confeſſor Germanus, qui Anaſtaſio imperante, Cyzic oquoque Conſtantinopolim tranſiit. Item Thomas Theſſalonica Aleaandriam, de ſeptimæ ſynodi ſententia, Conſtantino & Irene imperantibus. Diuiniſsimus quoque patriarcha Ignatius, ſub Baſilij Macedonis imperio, Baſilium Cretenſem epiſcopum Theſſalonicam tranſmiſit. Sub eodem imperio Ioannes Maiumæ epiſcopus Aleaandriam, & Amphilochius Cyzicenus Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam tranſlati ſunt. Porrò Leone Sapiente Imperium regente, & Phocio ſacrũ munus adminiſtrante, Gregorius Syracuſanus in metropolim Nicænam tranſiit, & eiuſdem vrbis epiſcopus Nicon Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia eſt, antiſtes, Ancyram Galatiæ: & Simeones, nouis Patris Laodiceam: & Ioãnes Lariſſæus, Synadam tranſlatus eſt. Ad hæc ea Amaſena vrbe Stephanus euitatus Conſtãtinopolim patriarcha

Imperium Conſtantini & Irenæ. Baſilij Macedonis. Leonis ſapientis.

Epiſcopus leropiles & caſtrat⁹.

B tranſiit, ſub Romani ſenis imperio. Et Antiochenus Pœmenarches, hoc eſt, primarius paſtor, eccleſiæ magnæ primum officium tranſtulit. Ex epiſcopatu autẽ Flauiadis, quæ ſub Anazarbes metropoli eſt, Nicephorus Phocas epiſcopum eius Euſtratium transferens, Antiochiæ patriarcham fecit: cùm quidem epiſcopatum eum ab Anazarbe diuulſum, patriarchatui Antiocheno vniuiſſet. Agapius Seleuciæ in Pieria antiſtes, Antiochiam & ipſe trãſlatus eſt, Baſilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiuſdẽ imperio, Theophylactus Sebaſtia Roſiam, & Aleaander Antiochia Hieroſolyma: tum autem Ioannes, cui Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochia in metropolim Tyri trãſiit. Et rurſum Tyri epiſcopus caſtratus, vt eccleſia eius à Perſis capta eſt, Hieroſolyma profugit. Et quum thronum ibi vacuum eſſe, epiſcopo ſuo orbatum, contingeret, Hieroſolymitani, Perſarum principi vt illi eccleſiam Hieroſolymis committere poſſent, ſupplicarunt. Qui etiam Conſtantinopolim, ſeaies milleſimo ſeaingenteſimo & decimoquinto à condito

Romani Senioris.

Nicephori Phocæ.

Baſilij Porphyrogenetæ

Epiſcopus eunuchus.

C mundo anno, Aleaio Conneno imperante, aduenien, à ſacra ſuſceptus eſt ſynodo, quum Nicolaus Theoptobletus patriarcham ageret. Eodẽ Nicolao eccleſiam Conſtantinopolitanam gubernante, Pentaclas ille, Roſianus archiepiſcopus Lẽni factus eſt, eidemq́ue etiã Maronis eccleſia addita. Nicephorus verò metropolitanus Gangrę † veluti feriatus, metropolim etiam habuit Amaſtrim. Ad eundem modum & Leopolis antiſtes, Arcadiopolim tenuit. Epiſcopo item Alexiopolis * ocianti, Abydus tradita, poſtea etiam Apros. Multæ etiam eccleſiæ vnitæ ſunt, ſicuti Iaris & Naaus, Sugda & Phula, Alamæ & Soteriopolis, Angelos Iſacio imperante. Doſitheus Hieroſolymitanus Conſtantinopolim eſt tranſlatus: quum Hieroſolyma inde Marcus, qui † Florus dictus eſt, tranſiiſſet. Deinde Doſitheus rurſum Conſtantinopoli relicta, in Aeliç thronum reuerſus eſt, eo qui Florus nominatus eſt, inde præter ius & ęquũ omne expulſo. Poſtea verò vtraque & Aelienſi & Conſtantinopolitana ſede poſthabita, Doſitheus * priuatus viait, & deceſsit. Hæc ſuperioribus tẽporibus ſunt acta. Aetate verò mea quatuor ſublimium ſediũ antiſtites, ex tranſlatione, eccleſiæ

Alexij Comneni.

Epiſcopatus quorundam vnio.
† σχολάζο-ντος.

** σχολά-ζοντι.*

Angeli Iſacij.
† ὁ καὶ φλῶρος.

** καὶ ἰδιώ-της γενόμενος.*

D rebus præeſſe memini. Poſt magnum enim Arſenium illum, Nicephorus Epheſius, & Germanus Adrianopolitanus in Conſtantinopolitanam eccleſiam ſunt tranſmiſsi. Multo deinde pòſt, Niphonem etiam ea Helleſponti Cyzico in eandem eccleſiam deductũ eſſe vidimus. Athanaſio quoque Aleaandrino, qui Nicolao ſucceſſerat, Gregorius Aegypti epiſcopus ſurrogatus eſt. Antiochiæ quatuor per eiuſmodi tranſlationem epiſcopos ſucceſsiſſe noui. Poſt Euthymium namque, ex Tripoli Arſenius tranſmiſſus, ſedem eam ſortitus eſt. Cui Cyrillus Tyrius ſucceſsit. atque huic Pompeiopolitanus Dionyſius: Dionyſio rurſus Cyrillus alius, qui deinceps ſucceſſorem habuit clarum illũ Dionyſiũ Mopſueſtienſem: atque hic rurſum Sophronium Tyrium. Hieroſolymis itidẽ duos per tranſlationem ſucceſsiſſe vidimus. nam Sophronio defuncto, in locum eius Athanaſius Cæſareæ Philippi epiſcopus ſuffectus eſt. Cuius ſedem Gabriel quidã Cæſareæ Philippi & ipſe nup epiſco-

Aetas Nicephori Calliſti.
*** Hic locus manifeſto indicio, teſtari poteſt Nicephorũ Eccleſiaſticã hiſtoriam ſuam ad tẽpora propè ſua, præſlato præſente deduxiſſe: in prologo præfatum ſatis longè ante tempora ſua eam eſſe ſuſpenſam.*

E pus renũciatus, dolo rapuit: & paulò pòſt ſatis cõcedẽs, vel inuitus eã rurſus Athanaſio priori reliquit. Hæc de epiſcoporũ trãſlationib⁹, q̃ vel antea vel pòſt facta eſſe cognoui, volumini huic anneaui. Fortaſſe autem plures alios quiſquã inuenerit, qui hiſtorias ſtudioſè euoluat. Canõ nanq;, ſicuti à me eſt dictum, * tranſlationem eam rem appellat, & nõ permutationem, aut tranſitionem: quòd hæc verba de animatis, & eis quę proprio arbitrio & voluntate mouentur: Trãsferri autẽ, & Tranſlatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicatur: ita vt tranſmutatio & tranſitio eorum ſit, quę ea ſede ſua in ſublimiores inuolant thronos: Tranſlatio autem, eorum qui ipſi inuiti ab aliis aliò producuntur. Id quod & Cœleſtinus Romæ epiſcopus, in ſuis, ſicuti ipſe appellat, ſectu-

Exponitur è ſimilitu verborum Trãſlationis Tranſmutationis, Tranſitionis.
** μετάθεσις, μετάστασις, μετάβασις.*

„ ris, capite ſecundo, hiſce vtens verbis oſtendit. Si
„ epiſcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per
„ ſeipſum faciat, ſed fratribus cogentibus. Et rem
„ eam ſacræ huius ſedis autoritate eapediat, nõ ina-
„ nis gloriæ, verùm vtilitatis communis aut neceſ-
„ ſitatis ergò. Eadẽ & Anterius collega eius refert,
„ ita ad verbum dicens. Tranſlationem epiſcopo-

Cœleſtini Romani epiſcopi ea de re verba.
Quæ epiſcoporum trãſlationes legitimæ ſint.

F
„ rum communis vtilitatis aut neceſsitatis gratia
„ ſcitote fieri licere, non autem cuiuſlibet cupidita-
„ te, aut dominationis affectione. Siquidem Petrus
„ doctor & dux noſter, eccleſiaſticæ vtilitatis cau-
„ ſa ex Antiochia Romã trãſlatus eſt, & inde poſt-
„ ea Aleaandriam trãſiit, vt qui iſthic prodeſſe ma-
„ gis eccleſiæ poſſet. Euſebius autẽ ea oppido quo-
„ dam paruo, Apoſtolica autoritate Aleaãdriam eſt
„ traductus. Atque eodem modo & Felia ex ciuita-
„ te quę ei ciuium electione obtigerat, propter eam
„ qua præditus erat egregiam doctrinam & vitam,
„ de communi epiſcoporum reliquorumq́ue ſacer-
„ dotum atque † Apoſtolicorum virorum filio, E-
„ pheſum tranſiit. Non enim ciuitatem ciuitate mu-
„ tat, qui id non cupiditate ſua aut vanæ gloriæ ſtu-
„ dio facit: verùm propter vtilitatem aliquam, aut
neceſsitatem, aliorum autoritate maiore pollen-

Item Anterij epiſcopi. 7. quæſt. 1. Non oportet mutationes.

† Alij, populorum.

** *De hac re ipſe Nicephorus in Catalogo Epiſcoporum Conſtantinopolitanorum.* Ἀρσένιον ἄριστον ἐν ἀρχιθύταις, τὸν ἐκ τοῦ πρόεδρος, ὁ κλεινὸς Ἐφέσου Νικηφόρος, τῆς Ἀδριανοῦ γερμανὸς ἀρχιθύτης. *Hoc eſt: In Archimyſtis optimum Arſenium, Epheſiq; præſul inclytus Nicephorus, Germanus vrbis Adriani epiſcopus.*

A tium cohortatione & conſilio, ex minore in maiorem vrbem tranſit: non inani gloria aut voluntate ipſe ſua ductus, ſed autoritati potentiorum obſequutus, aut ſede ſua expulſus, aut etiam vtilitate loci vel populi permotus: & quidem non arroganter, ſed humiliter ab aliis productus. Cœterùm de tranſlationibus iſtis hæc, iudicio meo, ſatis proliæ dicta ſunt. Quapropter ad reliquũ hiſtoriæ contextum reuertamur.

CAPVT XL.

Et diuinus quidem Proclus ad ſacra Eccleſiæ gubernacula conſedit, & res eccleſiaſticas compoſuit. Eo autem tempore multi in Creta Iudæi Chriſtianorum ſacra ſunt complexi, per cauſam eiuſmodi. Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitam peregiſſet, poſtremò ſe etiam Moſen illum eſſe aſsimulauit: & cœlitùs in Cretã à Deo propterea miſſum eſſe confinxit, vt eius loci Iudæos ipſe per mare, perinde atque olim Iſraelitas per rubrum ſinum, duceret.

Pſeudomoſes in Creta.

B Et paſsim inſulam ipſam anno toto peragrãs, vt ſe illum eſſe crederent, ſuaſit: atq; vt opes quas haberent, pecuniaſque & poſſeſsiones omnes aſpernarentur, cohortatus eſt: ſe illos per mare non aliter quàm in arida, in promiſsionis terram ducturum eſſe pollicitus. Atque illi vanis illius promiſsis decepti, res operaſque ſuas vbique neglexerunt, & facultates ſuas temerè quibuſcunque diripiendas permiſere. Vbi dies conſtituta aduenit, qua proficiſci debebant, ipſe quidem confidentia & faſtu plenus, eis præiit: illi verò hominem, vnà cum coniugibus & ætate imbecilliore conſequuti ſunt. Itaque eos in ſummum quendam ſcopulum in pelagus excurrentẽ duxit: atque inde conĳcere ſeipſos in mare, veluti natantes & ✶ vrinãtes, iuſsit. Idque ex illis quidam, ſtatim vt imperatum eis erat, fecerunt neq; deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio ſaxis alliſi interierunt. Et vniuerſi illi vel in vndis, vel in præcipiti-

Pollicitus is eſt, ſe Iudæos per vndas maris tanquam per continentem ducturum.

✶ ſpectaculos. Sed is ipſe multos mortales in perditionem abducit.

C bus ſaxis periiſſent: niſi Dei prouidentia, vix piſcatores & alĳ mercatura victum quæritantes, Chriſtiani homines, ſubitò affuiſſent, eoſque modis omnibus extrahentes ſeruaſſent, tum primùm fortaſſe qua dementia capti eſſent ſentientes. Hi alios, quo minus ſe in fluctus proĳcerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id feciſſent, interitum illis indicantes. Qui ſanè ægrè in animo rem ſecum reputantes, & fraudem ſine iudicio ſuſceptæ fidei & crudelitatis deprehendentes, vt miſerabilem in modum enatarent, ſuſtinuerunt: & tandem Pſeudomoſen illum comprehendere ſunt agreſsi. Verùm perficere id minimè potuerunt: confeſtim enim ille diſparuit, & magnã ſuſpicionem præbuit, pernicioſum quempiam dæmonem ſub humana ſpecie gentem eam in exitium produxiſſe. Proinde multi Iudæorum ſuperſtitioni nuncio remiſſo, in Creta Chriſtianam religionem conſtanter ſuſceperunt. Horum innumera propè fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoque eodẽ tempore accidit, quod & ipſum commemorabo. Gẽs quædam barbara vlteriorem Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & o-

Pſeudomoſes ille diſparet, quippe dæmon ἀλάστωρ. Multi Iudæi in Creta Chriſtianiſmum ſuſcepiunt.

Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtianã religionẽ amplectuntur.

D cĳ valde ſtudioſi. Fabri namque tignarĳ omnes ferè ſunt, & ea arte vitæ ſumptus tolerant. Porrò Hunnorum natio eis imminens, frequentes excurſiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vaſtabat. Multi etiam ex illis cum hoſtibus pugna congreſsi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiuſmodi de rebus ſuis deſperarent, vt Deo alicui res ſuas committerent, conſilium cepere: quumque in mentem eis veniret, Chriſtianorum Deum cultoribus ſuis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium conſenſu, ad religionem eius & fidem acceſſerunt. Quam ob cauſam & in quadam Galliæ ciuitate epiſcopum, vt eos Chriſtianorum religionem edoceret, & diuino baptiſmo dignarentur, obteſtati ſunt. Ille verò vbi eis ſeptem dierum ieiunium indixit, eoſque quæ opus erat de ſacris rebus inſtituit, octauo die baptizatos, vnà cũ epiſcopo quem eis attribuit, domum redire iuſsit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hoſtes tyrannidem tantam exercentes proceſſerũt: neque eos ſpes & expectatio ſua fefellit. Nam Vptato Hun- E norum duce ex crapula nimia rupto, de improuiſo hoſtes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atque ipſi quum trium tantum milium numerum explerent, decem Hunnorum millia interemerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens ardenti ad Chriſtianiſmum ſummè cõſeruandum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam ſapientiſsimè diſpenſat, prouidentiæ arcano longe optimè omnia adminiſtrans. Hæc hactenus. Ego verò aliam quoque rem memoriæ mandabo, vt cognoſcere omnes poſsint, Deum perſæpe etiam per indignos ſolita conſueuiſſe prodigia exhibere.

Ieiunium & catecheſis ante baptiſmum. Burgũdiones Chriſtiani contra hoſtes Hunnos victores euadunt. Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit. Iidem conſtantes Chriſtiani.

CAPVT XLI.

Eo enim tempore Nouatianorum epiſcopus Paulus, Chryſanthi ſucceſſor, miraculum quoddam edidit, & præclaram ſibi per id pietatis & amoris diuini apud ſuos famam parauit. Graue in vrbe graſſatum eſt incendium, quale F haud vnquam aliàs illa ſenſit. Plurimam namque eius partem flãma peruaſit, adeò vt maxima quæque horrea & frumenti granaria conflagrarint atque in eis publicum quoddã, cui ✶ Achillei [a] cognomen fuit. Porrò ignis ædificia circumquaque depaſtus, etiam contra Nouatianorum eccleſiam, quæ prope eum locum fuit, qui [b] Pelargus dicebatur, verſus eſt. Quum autem ea ſic in periculo eſſet, Paulus in ſanctius ſacrarium ingreſſus, Deum vt eccleſiam conſeruaret, ſupplex orauit, pro vrbe ipſa ſimul & templo precari ibi non intermittẽs.

Incendium Conſtantinopoli longè maximum, quod biduũ durauit.

† ✶ a Achilleũ Conſtantinopolis granarium. Eccleſia Nouatianorum in medio incendio illæſa conſeruatur, Pauli Nouatiani epiſcopi precib⁹. b Pelargus vrbis Conſtantinopolitanæ regio.

† [b] *Tripart. hiſtoria & Paul. Diac. habent Thermas Achilleas. Et eſt thermarum mentio quæ Achilleæ dicuntur, in l. omnis fermentum. C. de aquaduct. Sed neſcio an ea lex ad vrbem Conſtantinopolitanam pertineat, quòd in ea aquaductus Hadriani mentio fiat: vt fortaſſe ibi de aquæ ductibus Antiochiæ agatur, quam vrbem præcipuè Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc ſunt:* [illegible] *h. e. Farra pura & generoſa. Suid. Ariſtoph.* [illegible] *h. e. primario veſceris pane.* [illegible] *h. e. pro eo quod eſt, in Prytaneo epularis.*

A Et Deus neſcio quo modo precibus eius exauditis, delubrum id inuiolatum ſeruauit. Ignis nãque per ianuas & feneſtras iam omnes inuolans, ei nõ nocuit. ſed quum circumcirca ędificia ſimul multa conſumpſiſſet, templum præteriit, intactum id atque inuiolatum a tanto flagello relinquens. Et quod maximum eſt, quum incẽdium biduum totum graſſatum vbique eſſet, ne veſtigium quidem fumi in muris & tignis eccleſię eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis, 17. Auguſti mẽſis die obſeruatum templum † ſacra celebrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ ſuperſtitioſis cultoribus in fano eo, ꝓpter factum id auguſto, rem diuinam facientes ad ſe pertraxere. Aliud item memoria dignum facinus Paulus iſte iã moriturus fecit, quod & ipſum non intempeſtiuè hiſtoriæ huic inſeretur. Illud namque nobis propoſitum eſt conſiliũ, vt ex omnibus quod commodum eſt & vtile, colligamus, & nonnunquam etiam ex ſerpentibus Andromachen conficiamus. Paulus, ſicuti dixi, moritu-

† [illegible] Paulus idẽ moriturus, prudenter, quibus oportuit conſentientibus ſucceſſorẽ ſibi deſignat. Prouerb. 15 [illegible] Bonus epiſcopus poſterorum etiam & tranquillitatis eorum rationem habet.

B rus, ſacerdotum qui ſub eo erant, ordine omni accito: Curæ, inquit, vobis ſit, dum ego adhuc ſpiro, vt epiſcopum deſigneris, ne in eccleſia veſtra, me defuncto, turba aliqua oriatur. Atque vbi illi non ſanum rectumq́ue ea in re ſe iudiciũ habere, propterea quòd alius alij pro affectione fauerent, dixerunt, electionemq́; ei permiſerunt, inſerens ille Sententiam conſenſumq́ue veſtrum in ſcriptum relatum mihi date, in eo ſcilicet vos quem ego delegero acquieturos eſſe, & ego id facere ſum paratus. Illi imperata ſtatim faciunt, & Paulus in lecto ſedens, charta accepta, Marciani cuiuſdam nomẽ in ea clàm conſcribit: qui presbyter quidem erat, & ſub eo ⋆ monaſticam vitam coluerat, tum autem peregrè profectus fuerat. Paulus poſtquã ipſe ſigillo ſuo chartam obſignauit, idẽque & presbyteri alij iuſſu eius fecere, libellum Marco Scytharum epiſcopo, qui tũ in vrbe erat, credidit, hiſce eum alloquutus verbis: Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellum hunc perinde atque depoſitum aſſeruatum mihi reddes: ſin illi, vt me ad ſe euocet, viſum eſt, charta reſignata, quem

⋆ h. e. cælibem vitam.

Marcus Scytharum epiſcopus.

C ego communi omnium calculo epiſcopum delegerim, inuenies. Vbi ille mortuus eſt, & triduo pòſt libellus magna multitudine præſente apertus eſt, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata eſt. Atque illi nulla interpoſita mora, homines qui Marcianum adducerent, miſere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vſi, vel inuitum adduxere, & in eccleſiæ throno collocauere. Hæc de Paulo dicta ſint.

Marcianus Pauli ſucceſſor.

CAPVT XLII.

EAdem tempeſtate, decimoſeptimo cõſulatu Theodoſij, patriarcha Proclus nouum quiddam præter eccleſiaſticam conſuetudinem fecit. Quũ namque Firmus Cęſareæ Cappadocum epiſcopus mortuus eſſet, & Cæſarienſes Cõſtantinopolim, vt epiſcopus eis deligeretur, petentes veniſſent, cuinam epiſcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodùm tum accidit, vt vnà ſenatores omnes ad epiſcopum viſendi eius gratia venirent: in qui-

Proclus præter opinionẽ omnium, ex Thalaſſio Illyrici præfecto epiſcopũ Cæſarienſem facit.

D bus etiam Thalaſſius fuit, vrbium earum quæ in Illyrico ſunt, præfecturam gerens. Et iam is inde in Orientẽ profecturus fuerat, munus ſibi ab Imperatore commiſſum adminiſtraturus: quũ Proclus ſubitò manibus iniectis, eum pro præfecto epiſcopum Cęſarienſem creauit. Atque ille etiam contra animi ſui ſententiam in Eccleſiæ gradum conſcẽdit, eamq́ue ritè adminiſtrauit: quum quidem tam ſubitum factum Imperator ægrè ferret, mox tamen id ſanctione ſua comprobaret. Facinus hoc Procli inſolitum, & auditu admodum mirum eſt.

CAPVT XLIII.

FEcit ꝓterea pręclarũ aliud quiddam, gloriaque eius prorſus dignum. Quum enim ſciret eccleſiam dudum ſciſſam eſſe, propter abrogatam Chryſoſtomo dignitatem, conſilium quæſiuit, quomodo Eccleſiam à diſsidio & ſeditione conſerua- E ret, & hominum mœrorem conſolaretur. Rem eam Dei ductu mirabiliter eſt aggreſſus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ piè propter Ioannem tumultuata fuerat, congregata, Proclo perſuaſit, vt legatione apud Imperatorem fungeretur, vt ſanctus ille vir ab iniuſto exilio reuocaretur, populuſque & Eccleſia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus ſtatim non grauatè fecit. Et qui corpus eius adducerent, miſſi ſunt. Tumulus autem immobilis prorſus fuit: Et quũ multæ multorum manus ad eum mouẽdum adhibitę eſſent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, ſtatim cauſam eius rei intellexit. Itaque literis rubrica ſcriptis, virum ſanctum, vt adduci ſe pateretur, obteſtatus eſt. Literæ ipſæ ſupra pectus eius poſitæ, & peruigilium actum, preceſque ad Deum fuſæ ſunt. Ita tumulus ſe abducentibus facilem præbuit, & ſanctus ipſe, pondus eius leuius redditum, vnà cum baiulis ſimul ferre viſus eſt. Literas Theodoſij ad eum ſcriptas, hic referre viſum eſt. Orbis totius doctori, & ſpi- F rituali patri, Ioanni ſancto, & aurei oris patriarchę, Theodoſius Imperator. Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum eſſe putantes, pater bonorande, transferre id & adducere ad nos, ſicuti filij parentum amantes, deſiderauimus. Quum autem debitum prorſus honorem, & quantam opus fuit ſummiſsionem & modeſtiam, eam in rem non contulerimus, Imperialis fortaſſe faſtus leges in rebus, quibus nos magis quàm Imperio ipſo honeſtos eſſe decuit, ſequuti: nõ immeritò voto noſtro excidimus. At tu pater patrum verè reuerendiſsime (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad deſiderium potius noſtrum, quàm ad cœptum tuum ſpectans, veniam da pœnitentibus, qui longè magis quàm alius quiſquam pœnitentiam docuiſti, & nos viciſti: idoneumq́; caſtigationis, deſiderio flagranti erroremq́ue ſuum agnoſcenti animæ, eo quòd huc vſque reditum ad nos tuum detrectaris, exemplum exhibuiſti: redde teipſum nobis quęſo, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque cummiſerationis viſceribus tuis, neque amori & expectationi noſtræ dignũ eſt: qui non ſolũ corpus & cineres,

Idem plebe Conſtantinopolitana petente, corpus diui Chryſoſtomi, de cõſenſu Imperatoris Conſtantinopolim perferri curat. Tumulus Chryſoſtomi immobilis.

Theodoſij literæ ad Chryſoſtomũ defunctũ, quibus eũ Cõſtãtinopolim reuocat. Ioannes Theodoſij compater.

Infertur honorifice Ioannis Chryſoſtomi corpus in vrbē Conſtantinopolitanam.

A & cineres, ſed ſolam etiam vmbram tuam cernere cupimus. Literæ tales fuere. Poſtquam autem itinere confecto, in littus ex aduerſo Conſtantinopoli ad Chalcedonem cum reliquiis ſancti viri peruenere, tranſiit eò Imperator, & ſenatus Imperatorius: tranſiit etiā patriarcha, & iudices, magiſtratuſque omnès. deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atque in continente vadentes, & ad Propontidē us Boſpori ardentibus funalibus regentes, ſacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum ſanè miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam viſa ſunt longè maius. Quum enim certa & conſtans eſſet in mari tranquillitas, repentina ſubitò exorta eſt procella, & naues innumerabilis illius claſsis aliæ aliò diuerſæ ſaluti ſuę conſulentes diſperſæ ſunt. Ea autem quæ ſacrum illud pondus & præclarum theſaurum vehebat Imperatoris triremis, funibus derepentè ruptis, veluti diuina gubernata manu ad viduæ agrum appulit: viduæ inquam illius, propter quam ſponſa Chriſti Eccle-

Per tempeſtatem ſubitam, corpus ſanctum ad viduæ agrū appulit, cui is ob Eudoxiam eductus fuerat, &c.

B ſia paſtore tanto viduata fuerat. Et rurſum poſt mortem quoque iuſto iudicio legitimam ille tulit ſententiam, agrum viduæ autoritate ſua attribuens atque confirmans: Deo nimirum magnum illum glorificante, & iniquum exilium eius apertè deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petrá nauis diſcîdit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregij illius viri ardorem eximium quouis præcone clarius atteſtatur. Hoc vbi factū eſt, ſerenitas rurſum aduenit, & naues aliæ aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibuſque debitis, virum ſanctum producentes, in vrbem imperantem deportarunt. Eumque primùm, circa † Amantium magni Thomæ templum excepit: inde verò in ſanctę Pacis delubrum delatus, poſtea porrò imperiali curru tumulus vectus, in ſanctorum Apoſtolorum ſanū illatus eſt.

† περὶ τὸ ἀμάντιον.

Theodoſius pro parentibus ſuis defunctis precatur ad diui Ioannis tumulum.

Ibi Imperator ſacro tumulo chlamyde tecto, & fronte atque oculis vrnæ impoſitis, communem ſupplex precationem pro parentibus fecit. Dudū enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate eum tenerum adhuc relinquentes. Seorſim verò pro

C matre quoque precatus eſt, vt tumuli eius motus atque ſtrepitus conſiſteret. Triginta enim & quinque annos iam is quatiebatur, quo tempore ſcilicet & ipſa Eccleſiam concutiebat. Nec ille id non exorauit. Confeſtim namque vrna eius conſtitit. Atque vbi ſacer Proclus virum ſanctum in eundē ſecum thronum collocauit, plebs circunfuſa ore vno exclamauit: Recipe, inquiēs, thronū tuū, ô pater. Fertur ipſe quoque tū, quæ dudū clauſa fuerát, labris rurſum apertis, ad populū dixiſſe, pax vobis: ſicuti id circūſtantes homines, & Proclus patriarcha, ſe audiuiſſe teſtati ſunt. Porrò ſacris myſteriis peractis, ad reliquiarū eius repoſitionē itū eſt. Et epiſcopū manibus magnus antiſtes ad baſim ſacræ & diuinæ menſæ, veluti ſacer & inuiolabilis theſaurus, conditus eſt, epiſcopis epiſcopus, martyribus quanuis ſine ſanguine martyr, prophetis Chriſti & apoſtolis magna atque aurea Eccleſiæ Chriſti tuba, omnes omnium aures perſonans, & pia dogmata & ꝓcepta clarè muſicis planè modulis accinens. Factum id vigeſimoſeptimo menſis Ianuarij die. Ingenti autem facinore iſto, illi etiam qui propter ipſum ſeceſſerant, perſuaſi, Eccle-

Collocatur Chryſoſtomus in epiſcopali throno collocatum, pacē populo precatur.
Ad baſim ſanctorum aram diuorum Apoſtolorum ædiſicia ad conditum.

ſiæ omnes coniuncti atque vniti ſunt. Admirari D verò, Socrates eccleſiaſticus inquit, mihi libet (vt Nouatianus clàm virum ſanctum, vt opinor, perſtringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autem pepercerit. Ille namque poſt ducentos ferè annos, ab obitu ſuo, à Theophilo excommunicatus eſt: Ioannes verò trigeſimoquinto anno poſt mortem ſuam à Proclo in communionem eſt receptus. Adeò diuerſis à Theophilo moribus. Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta ſint, & adhuc ſemper agantur, viros prudentes non fugit. De reductione diui Chryſoſtomi hactenus.

Schiſmatici tandem Ioannis omnes prorſus eccleſiæ reconiunguntur.
Socrat. de Ioāne Chryſoſtomo.
Confertur per diſsimilitudinem Ioannes cū Origene.
Poſt fata Origenem inuidia, Ioā nū fauor eſt cōſequutus.
Reliquiæ diui Ignatij Roma Antiochiam tranſlata.

CAPVT XLIIII.

Iſdem temporibus diuinus quoque Ignatius Roma Conſtantinopolim delatus eſt. Quum nanque ille, ſicuti ei viſū fuerat, in Amphitheatro Romæ in ferarum aluis ſepultus eſſet, quæcunque ſuperfuere firmiora ſolidioraque oſ- E ſa, cōdita ibi ſunt. Theodoſius autē Dei opt. max. præſtantiſsima ſuggeſtione, magnopere ingenti atque illuſtri cum honore ea ad gregem ſuum referre ſtuduit. Quapropter reliquias eas inde receptas, cum magnifico apparatu poſt tempus lōgum Antiochiam reduxit, & in eo loco quod cœmiterium vocatur, veneratione magna repoſuit, & delubrum ingens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis τυχῶον quaſi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in ſacroſanctum fanum mutatum, diuino martyri conſecrauit: in quo etiam reliquiarū tumulus repoſitus eſt, curru Imperiali cum ſacro apparatu & ſatellitio in vrbem eā illatus, vbi quoque anno quolibet publicè & magnificè feſtus dies eſt actus, Deo diligentium ſe memoriam ſanctè à funere etiā ipſo glorificante, ſicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo nāque inuiſus Iulianus propterea quòd Daphnæus Apollo oraculū eius conſulenti nihil reſpōdiſſet (martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, ſicuti id dæmon inuitus cōfeſſus eſt) noua quadam tranſlatione martyrem co- F honeſtauit, vt commodius faciliuſque dæmones res ſuas agerent, quemadmodum Iuliano obſcurè polliciti fuerant. Sed id, ſicuti videtur, prouidētiæ diuinæ fuit, vt ſimul & martyrū potentia manifeſta fieret, & ſacræ eorū reliquiæ longè ab idolorum nidore abeſſent: & ſacro loco repoſitæ, debito, pro eo atq; conuenit honorarentur delubro: ſicuti & accidit. Templum enim ei ante vrbem & magnitudine amplum, & forma pulchrum extructum eſt, in quod etiam eius vrna illata eſt.

τυχαῖον, ſiue Fortunæ tēplū, in martyriū Ignatij Antiochiæ redactum.
Diui Babylæ martyriū ibidem.
Deus ſanctos ſuos etiā defunctos glorificat.
Honor martyrum defunctorum.

CAPVT XLV.

Svb idem tempus, diſputatio ingens in vrbe imperante, de mortuorum reſurrectione extitit, & populo maxima inceſsit cōcertatio. Quidam enim, vna cū Sadducæis, reſurrectionē prorſus nō eſſe opinati ſunt: quidam autem ægrè quidem, ſed crediderunt tamen, defunctos excitatū iri, apertis & irrefragabilibus ſacrarū ſcripturarū teſtimoniis

Diſputatio de reſurrectione mortuorum Conſtantinopoli orta.

A adducti, alio prorſus & mutato corpore. Vt primũ enim corpus illud, quod variis modis ſolutũ abolitũq; ſit, reſuſcitetur, fieri non poſſe: ſed præter id aliud nulla pcedẽte materia, diuina, q̃ omnia perficit, voluntate denuò reſtitutũ, vnà cũ anima reſurrecturũ eſſe exiſtimarũt. Huic tantę ętatis eius hominum ignorantiæ, & de propoſita quęſtione ambiguitati, qui priuſquã exiſtãt, omnia nouit Deus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore ſuo curã adhibens, animarum ſanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos ſeptuaginta duos, tẽ fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitùs ab eo ſupra naturæ captum editis cedat: quã hoc loco commemorare aggrediar. Epheſi in Ionia ſeptem pueri, corporibus iuxtà & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis noſtræ cultores. Tanto verò illi erga Chriſtum flagrarunt amore, vt perſequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauiſſimam perquã crudeliter exercuit, parui facerẽt. Et quum propalàm Chriſtum confeſsi eſſent, poſtea nõ longè ab vr-

Hiſtoria ſeptem fratrum apud Epheſum dormientiũ. Ea mortuorum reſurrectio certiſſime indicatur. Simile quiddam Paulus Diaconus de ſeptem quoq; dormientibus in Germania refert, de geſtis Longobard. l. 1. c. 3.

B be ea ſeceſſerũt: & in vicino quodam antro, propter imminens periculum ſeipſos occultarunt. Eius antri aditũ & fores, perſequutores à parte exteriores probè circumuallatas muniuere. Illi porrò præ anxio animi mœrore in ſomnum ſibi profundum delabi viſi ſunt, atque ita ad annos trecẽtos ſeptuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque angeli prouidentia diuina & ſpiritu ſancto obumbrari, & veluti ſenſu orbati, ſuaui & molli ſomno, eo quo diximus tẽpore ita ſunt detẽti, vt neque corpora neque veſtimẽta eorum diffluxerint. vbi autem tempore ſuo ſub præſenti, de quo nunc agimus, Theodoſij imperio ſpeluncæ fores recluſæ ſunt è ſomno illo euigilarunt: vnũque ex eis in vrbem rerum neceſſariarum comparandarũ gratia miſerunt. Quũ autem is ciuibus Decij numiſma proferret, noua atque inſolita monetæ forma adducti, in theſaurum eum illi incidiſſe opinati ſunt, iuuenemq́ue ad vrbis rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum inuentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et poſtquã flagris abundè con

C ciſus, vix apud ſeipſum eſſet, exclamans: Quis tandem, inquit, imperium nunc obtinet? mihi dicite. Atque illi ſuauiter & facetè ſubridentes: Num tu, reſponderunt, Theodoſium nunc feliciter imperium adminiſtrare ignoras? Tum iuuenis: Bona verba quæſo, ait: an non Decius, ſed Theodoſius Romanum obtinet imperium, qui me & ſex alios mecum multo timore territos per præfectum vrbis ſpeluncam hanc vbi occultaremur, ſubire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emendos præmiſere? His illi verbis auditis conſternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, aditúque magis dilatato, lapidibuſque hinc & inde diſiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decij nomẽ, ipſorum, in Chriſti religione profitenda libertas, fuga ſimul & occultatio, necnon ſepulturæ tempus percommodè expreſſum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerunt, & de re omni celeriter imperatorem certiorẽ fecerunt. Cæterùm Imperator fideliſsimus, vbi eam rem cognouit, quòd ſemper quę grata Deo & accepta eſſent faceret, pietate ſua indignũ duxit, vel illos ad ſe transferri curare, vel alios ad eos videndos mittere, ipſum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem ſocordiæ omnino eſſe

Imperator Theodoſius ad eos videndos Epheſum profectus.

D iudicauit. Et rebus omnibus, præ eo vt ad illos veniret, contẽptis, quàm potuit celerrimè Epheſum contendit, atque ibi illorum conſpectu ſe oblectauit, & cũ eis colloquutus, & ad ſatietatem conſuetudine eorum vſus eſt: tum autem in cõmuni etiam menſa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, ſeptemq́ue totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officij genus præſtans. Vbi verò etiam lõgiore rurſus ſomno & obitu ſancto in Chriſto obdormierunt, debito eos proſequutus eſt honore: & præclaro ea de cauſa triumpho acto, magnificeq́; rurſum eis in antro repoſitis, Conſtantinopolim eſt reuerſus. Ea re quæſtio de dogmate ſopita eſt. Satis enim cõſtabat, qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnã nullo corporũ detrimento quieſcentes ſupereſſent, effecerit, eoſque vnà cum animabus excitarit: eum quoque poteſtatis ſuę abundantia, omnes homines cum ſuis, non alienis corporibus, in momento vno, veluti ex ſomno, tempore ſuo excitaturum eſſe. Hæc hactenus. E

Quęſtio Cõſtantinopoli de reſurrectione mortuorum per miraculũ iſtud deciſa.

CAPVT XLVI.

ADhuc Theodoſius imperabat, & terræmotus magnus & admirãdus extitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facilè ſuperauit. Nam ad menſes ſex maximè durauit, & non ex interuallo, ſed motu continuo omnia concuſsit, idq́ue per orbẽ ferè vniuerſum: adeò vt non ſolum in vrbe imperante turres in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus ſit, verumetiam circa Cherſoneſum, ædificium id quòd μακρὸν τεῖχος, hoc eſt longum murum vocant, ſimul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumq́ue ædificia peſſum ierint. Terręmotus iſte Alexandriam quoq; attigit. Antiochię autẽ impetu vehementiore imminẽs præcipua quęque ſpectacula maximè comminuit. Et innumerabiles accidẽre caſus, non terra tantum, verumetiam mari. Alicubi enim terra dehiſcens, vicos F frequentes abſorbuit: alicubi fontes non exigui ſubitò exaruere: quibuſdam in locis vberim aqua profluxit, quæ ibi antea eſſe ſolita non fuerat. Arbores multę vnà cum truncis ſuis radicitùs euulſæ. Aggeres plurimi derepentè exiſtentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos ſuos tranſgreſſum, piſces ingentis magnitudinis mortuos veluti funda eiecit. Inſulæ plures vnà cũ incolis ſuis ſubmerſę, hodie quoque non apparent. Naues vndis conſertim decentibus in arida medio mari immobiles conſiſtere viſæ. Cladem ex eo terræmotu plurimũ ſenſere Bithynia, Helleſpontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: ſicuti dictum eſt. Inuaſit quoque Occidẽtis regiones plures. Et quum longo duraret tẽpore, non ea qua cœperat vehementia graſſari perſeuerauit, verùm ſenſim de impetu aliquid remiſit, donec prorſus conquieuit. Clades ea talis fuit. Byzantij autem in maximum coniecti metum, à ruinis & ædificiorum ſibi timentes, muros reliquerunt: & extra vrbem in Campo, qui dicitur, morati ſunt, vnà cũ Imperatore Theodoſio, & pa-

Terræmotus magnus & diuturnus ſub Theodoſio. Euagr. li. 1. cap. 17.

Macrontichos.

Caſus varij & admirandi in eo terræmotu.

Conſtantinopolitani cum Imperatore extra vrbem manent.

Litaniis & ſupplicationib' operātur.

A triarcha Proclo continuis precibus incumbētes, Deumque vt propitius eis eſſet & ab imminenti calamitate orbem liberaret, obteſtantes. Et quum aliquando motu eo graſſante, terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipſis extirpatum iri vererentur, & omnes litaniis & ſupplicationibus dediti collachrymarēt, & ex profundo intimoque animo miſericordiam diuinam implorarent: tum miraculū præter opinionem omniū, quod ſenſum & mentem omnem excedat, ſubſequutum eſt. Subito namque è medio inſpectantibus omnibus, diuina quadam vi puer in aërem ſublimis ad cœleſtem vſque tractum, ita vt iam non appareret, ſublatus, diuinam vocem qua angelis Deum laudibus ferre mos eſt, audiuit: eaque voce percepta, rurſum priore per aërem via reuerſus deſcendit: & epiſcopo Proclo, ipſique Imperatori & multitudini omni ſupplicationibus operanti, Deumque hymnis celebranti, ab angelis canentibus ſe verba hæc audiſſe renunciauit:[a] Sanctus Deus, B ſanctus fortis, ſanctus immortalis, miſerere noſtri. Quæ vbi Proclus intellexit, ſtatim ad eum modum populum pſallere iuſsit:[b] & terræmotus ſtatim etiam conſtitit, omninoque conquieuit. Imperator porrò Theodoſius, & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo perculſi,[c] conſtitutione Imperiali confeſtim, vt per orbem omnem diuinus hymnus iſte contineretur, decreuerunt. Et ex eo tempore Eccleſia Chriſti eum acceptum, non quolibet tantum die vſurpat, ſed etiam (vt ſimpliciter dicam) cuiuſlibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum eorum miniſterium exequutus, ſtatim vita defunctus eſt, & in magna eccleſia quæ Pacis nomen obtinet, cōditus. Locus autem in quo ille in ſublime actus eſt, poſtea ὕψωμα θεῖον, id eſt, diuina exaltatio vocatus eſt, Notum ventum pro vrbe Conſtantinopolitana ſpectans. Imperator vbi terræmotus timore liberatus eſt, ilico Conſtantinopolitanæ vrbis muros reficere aggreſſus eſt: & maiorum mœnium partem, quæ in ſirco loco ſunt, per dies ſexa-C ginta, in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius reſtaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomœriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in ſublimem altitudinem, vrbe veluti in nouam redacta formam, conſtruxit. Et quum aliquando imperator in Hippodromo equeſtre exhibens certamen ſtaret, Byzantij ſtructura Cyri delectati, magnificā illam emiſere vocem: + Conſtantinus condidit, Cyrus reſtaurauit. Qua ex cauſa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo ſub prætextu quòd Græcæ ſuperſtitionis cultor eſſet, homini ademit, & ſubſtantiam eius omnē publicauit. Ille animū deſpondens, ad eccleſiam confugit: & in ſacrū ſa-

Puer miriſſicus aerē ſublatus, & inde reuerſus.

a τρισάγιον, hoc eſt, ter ſanctum angelorū hymnum, Deum trinū & vnum celebrantiū.
b Terræmot' quieſcit.
c Theodoſianū, vt hymnus hic in eccleſia omni canatur, ſanciunt.

Muros collapſos reſtituntur per Anthemiū & Cyrum.

Populus Cōſtantinopolitanus muros refectos Cyro acceptum fert.
Cyrus proſcribitur.
Cyrus ex præfecto vrbis epiſcopus factus.
Præclarum hic etiam fuit poema.

De Cyro iſto hæc apud Suid. reperiuntur: Cyrus Panopolites poeta ſub Theodoſio iuniore vixit. Apud quem præfectus prætorio, & præfectus vrbi, conſul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Augusta, quæ poematum ſtudioſa erat, habitus. Eudocia autem, quum aula relicta, in Oriente Hieroſolymis eſſet, Cyrus ab aduerſariis inſidiis circumuentus, in Phrygia Cotyæi epiſcopus factus eſt, & vſque ad Leonis Imp. tempora durauit. Meminit eius ſit l. ſi quis. C. vt nem. ad ſuum patroc. lib. 11. Et ad hunc ſcripta eſt l. quæ ſub prætextu. C. de ſacroſ. Eccleſ.

D cerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præfuit vrbi. Smyrnæi vbi illum audiuere Græcorum ſacra coluiſſe, communionem eius ſunt auerſati. Cyrus autem ad eos in eccleſia talia verba fecit. Viri amici, natiuitatē Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti ſilentio colamus, quoniam auditu etiam ſolo in virgine ſancta conceptum eſt Dei verbū. Ei gloria ſit in ſecula, Amen. Ac deinde gratus ciuibus fuit, & eccleſiā piè gubernauit. Huius quoque opus eſt templum Dei genitrici dicatū, quod Cyri dicitur: in quo, fama eſt, & Romanum illum cantorem eximium, propter carmina decantata honorem & præmiū virtutis à Dei genitrice recepiſſe. Templum autem id huiuſmodi occaſione iſthic eſt erectum. Cupreſſus in eo loco ingens & procera fuit, in qua ſuperioribus temporibus neſcio quomodo imaginem Dei genitricis quidam occultauit. Quum autem multū prætetiiſſet temporis, & imago latēret, ipſa ſeipſam indicauit. Cupreſſus enim immenſo coruſcans lumine, perinde atque fax vna ardere viſa eſt, & ingens etiam miraculorum vis ab obſcura & latenti efficacia manauit. E Vbi autem quidā curioſitate laudata arborē conſcendit, imago ea, vnde miraculorum vis profluxit, apparuit. Quapropter Cyr' loco ei honorē habens, pulcherrimum & maximum Dei genitrici conſtruxit delubrum. De his hactenus. Verumenimuerò Imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantū, ſed & alias reſtaurauit vrbes, quæ valde dirutæ fuerant. Et alias quidem aliter reſtituit. Antiochiam verò Memnoniū & Zoilum & Calliſtum, religione noſtra admodū præſtantes viros, rectores miſit. Ibi Memnonius perquàm decenter & magnificè, quod * Pſephium dictum eſt, ab ipſis fundamentis reſtituit: in cuius loco medio hypæthram & ſubdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Auſtrum ſpectantem, in Rufini porticus latere, cognomine ſuo loco ei relicto. Qui verò mihi cognominis fuit Calliſtus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificium, quod Calliſti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerſo ei foro vbi pulcherrimæ conſtructæ ſunt ædes, in quibus duces belli habitant. Inſuper F Anatolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò miſſus, cognominem ſibi porticum, omnis generis materia & arte præcipua exornatam, ſplendidè excitauit. Hæc etiam ſi per digreſsionem hiſtoriæ inſerta, non tamen ſtudioſis iniucunda aut ingrata erunt.

Idem epiſcop' fit Smyrnenſis.

Celebre eius ad populum, pro concione verbum.

Templū virginis matris ſub Cyri nomine.

Romanus cantor eximius.

Miracula ad imaginē Dei genitricis edita.

Vrbium reſtauratio.

** ψηφίον, à calculis qui ψῆφοι dicuntur, ſeu ſuffragiis ferendis dictū videtur: quaſi Comitium Romano more dicas.*
Antiochiæ reſtitutum Pſephium.
Porticus Rufini.
Extructa porticus Calliſti.
Porticus Anatolij.

† Conceptum virginis ſpiritus, non caro, fides, non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo fœcundata eſt virginitas. Aug. de trinit. lib. 13. cap. 18.

CAPVT XLVII.

POſtea quū diuinus Proclus vndecim annis in Cōſtātinopolitana ſede, & admirādus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus enituiſſent, eodē tēpore ambo ad immortalem trāſiere vitā. Sed & Ioannes Antiochenus moriēs Domno thronū reliquit: & Leo magnus, Cœleſtino ad cœleſtē recepto vitā, in veteris Romæ eccleſiā eſt inductus. Porrò Iuuenalis adhuc ſuperſtes, eccleſiis Palæſtinæ præfuit. Proclo Flauianus ſucceſsit, ſacrorum donariorum eccleſiæ magnæ cuſtos,

Præclariorū eccleſiarum antiſtites.
Flauianus eſt in l. quoniam. C. de epiſ. & cler.
Fabianus dicitur.
Flauianus Procli ſucceſſor.

Dioſcorus Cyrillo.
† ὁμοιοχῶ ἀδελφῷ.
Eutyches abbas.
Secunda Epheſina ſynodus, Prædatoria dicta.
Audet Eunuchus munus benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori mittat petere.
Chryſaphius eunuchus.
Cur eunuchus iſte Flauianum oderit.
† τὰς ἐκ τῆς χειροτονίας εὐλογίας ᾗ χρυσᾶς εὐλογίας.
a Cuius ſint vaſa & donaria Eccleſiæ.
b Initur à Chryſaphio conſilium, vt Flauianus è ſede ſua deturbetur.
Chryſaphius per Eudociā fruſtra Pulcheriæ præpoſitū adimere contendit.
c Præpoſitus aulæ Auguſtæ.
Struitur ab eodem conſiliū aliud vt Eudocia diaconiſſam creari Pulcheriam curet.
Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheriæ.
d Pulcheria Præpoſitum ad Eudociā mittit, & priuatam in Septimo cōplectitur vitam.
e Imperator Flauiano iraſcitur, Eudociā rerum in aula potitur.

A dignitate presbyter, vita autem cœleſti præclarus. Poſt Cyrillum in Alexandriæ throno Dioſcorus impietatis officinam inſtituit: qui quũ rebus aliis peſsimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimicisſimus, tertiæ ſynodi decreta nõ recepit. Et quod Conſtantinopolitano Archimandrita † infelici Eutycheti, & præterea Chryſaphio primario inter Imperiales cubicularios eunucho amicisſimè vteretur, vt ſecunda Epheſi ſynodus cogeretur effecit, quæ λῃστρικὴ, hoc eſt, prædatoria dicta eſt. Eius celebrandæ tale fuit initiũ. ⁎ Chryſaphius iſte multum apud Imperatorem autoritate valuit, & quòd conſecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamque haberet: Imperatori ſubiecit, vt patriarchæ ſignificaret, quo ille † electionis atque cõſecrationis gratia benedictionis munus ſibi mitteret. Diuus Flauianus panes puros miſit. Chryſaphius contra, [a] aureum benedictionis donum mittendum eſſe dixit. Cui patriarcha reſpondit, non eſſe ſibi talium rerum copiam: niſi fortè ad hoc ſacris vteretur templi [a] donariis. Ipſum verò Chryſaphiũ optimè noſſe, B Eccleſiæ ſacra vaſa Deo & pauperibus eſſe cõſecrata. Atq; inde offenſio locũ habuit, quum eius rei Pulcheria Auguſta nihil animaduertiſſet. [b] Chryſaphius eam ob rem inuidia percitus, omnẽ mouit funem, vt patriarcham ſede ſua deturbaret. Quũ autem id omnino, Pulcheria ſummam rerum administrante, fieri nõ poſſe videret, Eudociam Auguſtam, quæ nondum in Palæſtinam ierat, ſollicitauit, eamque paulatim aduerſus matrem Pulcheriam concitans, vt Præpoſitum illi ademptũ ſibi aſciſceret, ſuadere ei cœpit. [c] Præpoſitus enim Pulcheriæ parebat, vt quæ rerũ ſummam adminiſtraret. Eudocia non parũ Imperatoris tẽtauit animũ, vt Præpoſitũ à Pulcheria abduceret. At ille ab ea perſuaſus non eſt, petitionẽ Eudociæ refellens: quod Pulcheria ſoror eius in imperio genita atque educata eſſet, & quàm optimè remp. adminiſtraret. Poſtquàm Chryſaphio cœptũ id non ſucceſsit, aliud eſt expertus, & rurſum Eudociæ moleſtus fuit, Imperatorẽ vt inſtigaret, quo ille patriarchæ ſecretò inſinuaret, vt Pulcheriã diaconiſſam legeret. Hoc C Eudocia quũ ageret, frequenti ſuggeſtione tandẽ mitisſimũ Imperatoris animum flexit. Nam & lapidẽ, aquæ gutta frequentius defluens, excauare ſolet. Theodoſius patriarchæ ad ſe vocato, arcanũ id indicauit. Et ille in mœrorẽ coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum eſſet, facturus eſſe viſus eſt: Pulcheriam autem literis ſecretioribus certiorem fecit, vt nequaquam in conſpectum eius veniret, ne ſcilicet quod & ſibi ipſi & illi parum gratum eſſet, facere cogeretur. [d] Pulcheria ſtatim quid ageretur intelligens, Præpoſitum tranſire ad Eudociam iuſsit: & ipſa vrbe egreſſa, ad Septimũ tranquillam priuata vitam egit. [e] Imperator autẽ & Eudocia Flauiano deinceps, quòd arcanum illud conſilium propalaſſet, maximè ſuccenſuerũt. Pulcheria ad hunc modum eiecta, per Eudociæ manus reſp. adminiſtrabatur, quo tempore etiam ſuſpicionis illius occaſio locum habuit, de celebri illa oue, propter Paulinum magiſtrum, quemadmodum ſuprà dictum eſt. Hæc quum ſic gererentur, [f] Euſebius, de quo in ſynodo tertia antea diximus (nam primus ipſe Neſtorij veſaniam deprehendit atque redarguit, ſi quis alius, & ipſe artis Rhetoricæ peritus: tum autem Dorilæus epiſcopus erat) quòd Eutychetis familiaris eſſet, de fide aliquando cum eo eſt collocutus. Atque vbi eum D non rectè ſentire animaduertit, libellum ea de re patriarchæ Flauiano obtulit. [g] Flauianus ſynodo prouinciali Conſtantinopoli coacta, ad quã quadraginta epiſcopi venerant, Eutychetem citauit. Ille porrò primùm ſiſtere ſe recuſauit. Vbi autem euactus aduenit, fœdisſimo morbo laborare deprehenſus eſt. In medio enim conſeſſu: [h] Ego, inquit, ex duabus naturis genitũ eſſe profiteor Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ante vnionem. Poſt vnionem autem, vnam eius eſſe naturam, & diuinum eius corpus neque conſubſtantiale nobis, neque eiſdem nobiſcum perpeſsionibus obnoxium eſſe prædico. Quæ verba poſtquam ſynodus audiuit, illico quòd ille pœnitentia non duceretur, legitimè & iuxta certum canonum iudicium, [i] hominem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille E Imperatorem adiit, & vt cauſa denuò iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta eſſent, rogauit. Itaque Principis iuſſo alia in ſuburbano Conſtantinopolis coacta eſt ſynodus, in qua multi etiam alij epiſcopi, & ex ſenatu quidam affuere. [k] Porrò vbi illi acta & decreta legitima eſſe autoritate ſua comprobarunt, Chryſaphius eunuchus, qui idem cum illo ſentiebat, quum contumeliam ferre nequiret, iram aduerſus Flauianum ſuam maximè auxit: [l] & Dioſcoro Alexandrino impio illi indicauit, ſe illi in rebus quæ ei placitæ eſſent, gratificaturũ omnibus, ſi Eutychetem periclitantem defenderet, Flauianum autem & Euſebium Dorilæum oppugnaret. Eodem etiã modo Eudociam Auguſtam excitauit, quum multa alia, tum ea potiſsimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidiſſent, propterea quod Flauianus rem ſecretò ſibi creditam, tectã tacitamque non ſeruaſſet. Hi ambo Theodoſium permouent, vt alteram Epheſi ſynodum, quæ Eutychetis & Flauiani cauſam diſceptaret, celebrari iubeat, ſẽtentiarumque ferendarum iudiciũ Dio- F ſcoro impio committat, & eundem ſynodo præficiat: copias etiam militares, quæ ſatis ſint, mittat, quæ rem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & ſynodus quæ prædatoria vocatur, Epheſi congregata eſt præſidens ei Dioſcorus, notariis aliis reiectis, ſuos à ſtatum adhibuit, vt acta ex ſententia eius in ſcriptum referrentur. Affuerunt concilio ei quos ſuprà nominauimus eccleſiarum antiſtites, ⁎ cum ſacerdotibus ſuis: Leone veteris Romæ paſtore excepto, cuius locũ Iulius epiſcopus eò miſſus obtinuit. Theodoſius inter alia, hoc ſic verbis eiuſcemodi ſanxerat. Qui antea iudices religioſisſimi archimandritæ Eutychetis fuere, adſunto quidem, & tacento. iudicũ autem ordinem non habento: cæterùm communem ſanctisſimorum omnium patrũ ſententiam expectanto, quandoquidem de rebus ab eis iudicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæſtione actum, ab Eutyche petitũ eſt, vt ea quæ de Deo ſentiret, apud

f Euſebius Doryleus hæreſim Eutychetis in colloquio deprehendit.
g Synodus prouincialis Conſtantinopoli propter Eutychetem coacta.
h Eutychetis hæreſis.
i Eutyches non reſipiſcẽs dãnatur. Idem ab Imperatore, vt alia Conſtãtinopoli cogatur ſynodus, impetrat.
k Ea prioris ſynodi decreta comprobat.
l Eunuchus Dioſcorum Alexãdri. & Eudociã aduerſus Flauianum cõmouet.
Imperator ſynodũ aliã Epheſi iterũ celebrari iubet.
Synodo ei Dioſcorus præficitur.
Aulica talis prædica mouere epiſcopus docet.
m Iuuenalis ſilicet, Domnus, &c.
Lex Theodoſij quomodo in concilio poſteriore Epheſio procedendum.
Eutychetis hæreſis.

* *Apud Suidam eſt, plurimùm autoritate eunuchos aulicos apud Theodoſium valuiſſe, & res pleraſque ex arbitrio eorum perpetram actas eſſe.*

† *Synodos prouinciales patriarcha & Archiepiſcopi olim, quũ hoc ſic vſus ferret, cogere potuerunt: concilia œcumenica & vniuerſalia, ſine voluntate Imperatoris, nemo.*

A ſynodum exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens profeſſus eſt. E duabus quidem naturis genitum eſſe ſaluatorem ante vnionem, poſt hanc autem vnam ei eſſe naturam. Dioſcorus porrò ſubinferens: Et nos omnes ait, eiuſdem opinionis ſumus. Ibi Leonis papæ locum tenentes, illius ad Flauianum & ſynodum ipſam datas literas legi petierũt. Vt verò Dioſcorus eas reiecit, mandatarij tranſuerſum Dioſcori impetum animaduertentes, è ſynodo diſceſſere, & Romam recurrere. Dioſcorus, cum factionis ſuæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate, in integrum reſtituit: eam verò Flauiano & Euſebio Dorilæo abrogauit: canonem illum, quẽ ipſe fortè tranſgreſſus eſt, obtendens, nullam aliam fidei formulam, præterquam quæ Nicęæ eſt facta, promulgandam eſſe ſtatuente. n. Porrò Flauianus, vir ſanctiſsimus, poſt eiuſcemodi illegitimam condemnationem, turbulentis impulſionibus & calciũ ictibus à Dioſcori & Chryſaphij factione ex ſynodo eiectus, tertio pòſt die vitam feliciter finiit, quum ille ipſe Dioſcorus calcibus in ventrem B etiam veritatis ipſius propugnatoris defuncti inſiluerit. Et poſtridie epiſcopi, militum qui eos armis ſublatis circunſteterant, vi actia aduerſus ſanctum illum éditis ſubſcribere ſunt coacti. Cum quibus & Domnus, Ioannis in eccleſia Antiochena ſucceſſor, annotatione ſua ea tum confirmauit. At idem poteſtati ✶ ſuæ redditus, quòd illis ceſſiſſet, retractauit Dioſcoro & principibus ex aula Imperiali viris reſiſtens, & contra decreta, vtpote quæ aduerſus eccleſiaſticas conſtitutiones facta eſſent, vociferans, ſynodumq́ue impiam appellãs, & ſubſcriptionem denique ſuam reddi ſibi flagitans. Verùm ſynodus ea de cauſa huic quoque ſacerdotalem ademit dignitatem: in qua & Ibas ille Edeſſenorũ epiſcopus, & ſapiẽs eruditusq́; Theodoritus eccleſiæ Cyri paſtor, præterea Daniel Carrarum, item Irenæus Tyri, & Aquilinus Bibli epiſcopi exautorati ſunt. Decreuit hæc ſynodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Conſtantinopolim, viſendæ eius gratia, venerat, & alia inſuper quæ in actis continentur. Prędatorium Epheſi concilium ad hunc ſolutum eſt modum. C

Dioſcorus ei ſcribit. Literas Leonis Rom. epiſcopi reiicit. Eutychetem reſtituit. Flauianum & Euſebiũ exauctorat. Flauianum è ſynodo eiicit, & male tractat. Flauiani mors. Huic etiam mortuo Dioſcorus calcibus inſultat. Epiſcopi decreta ſynodi prædatoriæ ſubſcribere coguntur. ✶ τὴν ἑαυτοῦ γενόμενος. Domnus Antiochenus ſubſcriptionem ſuã reuocat. Domno, & aliis piis epiſcopis dignitatem concilium abrogat.

CAPVT XLVIII.

NE verò ex eis quiſquã, qui aliter opinantur, & idolis addicti ſunt, nos rideat, perinde quaſi per res nouas ſemper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos poſteriores prioribus derogent. Nos etenim ineffabilem atque incomprehenſibilem Dei erga nos benignitatem & miſericordiam inquirentes, eamq́ue ſummopere colere atque magnificare contendentes, eo quòd rem eam aſſequi nõ poſſumus, huc atque illuc nos conuertimus. Nullus ſanè eorum qui in hæreſes delapſi ſunt, illud in conſilio præcipuè habuit, vt diuinum numen blaſphemus maledicto aut contumelia afficeret: ſed præſtantius quidquam ſe prolaturum eſſe, quàm maiores fecerint, ſi hoc vel illud promulgaret, exiſtimauit. Vniuerſi equidem cõmuni omniũ concordia, quæ † præcipua religionis noſtræ ſunt, & quæ cultus diuini cauſam continent, capita, profitemur. Trinitas enim in vnitate naturæ diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum ſuperſubſtantiali patri genitus Deus verbũ, quod natiuitate altera incorruptè propter immẽſam erga creaturam ſuam miſericordiam carnem aſſumpſit. Quòd ſi præterea propter obſcurã numinis cognitionem, homines noui quidquam afferunt, non nouum id eſt: quòd Deus, vt equidem puto, propterea ✶ libero arbitrio locum dederit, vt Eccleſia eius Catholica & Apoſtolica hinc & inde ad diuerſas opiniones appellans, dicta omnia, pro eo atque decet, captiuet, & ad veriorẽ pietatem referat, eaq́ue ad vnam rectam planamq́ue viam, veritatis ſcilicet inuentionem, deducat. Cui ſententiæ illud dictum valde conſonum ab Apoſtolo eſt prolatum: Oportet autem hæreſes etiam in vobis eſſe, vt qui probati ſunt, manifeſti fiant. Qua in re ineffabilem quoque Dei ſapientiam mirari libet, quæ olim per Apoſtolum ſuum prædixit: Virtus enim mea, inquiens, in infirmitate perficitur. Ex eo namque quod propter imbecillitatẽ verę cognitionis, partes quędam ab Eccleſię ſtru- E ctura reſectæ ſunt, dogmata recta & plana per ædificationem conſtituta ſunt, & incrementis maioribus ad cœleſtem ſublimitatem vniuerſalis & apoſtolica eccleſia excurrit. Qui verò in ſeductione & errore Græcæ ſuperſtitionis educati ſunt, propterea quòd neque Deum, quidnam ſit, neque ineffabilem eius & incomprehenſibilem curã atque prouidentiam inuenire velint, alij aliorũ inter ſe, atque ipſi quandoque ſuas etiam ipſorum ſententias refellunt. Et multos varioſq́ue comminiſcentes deos, nominibus eos quę affectionibus ſuis conueniant, proſequuntur. Et cùm alios ſuper alios ſibi ipſis deſignant & eligunt, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus ſuis aucupantur. Sic qui apud illos eſt ſummus.

Apologia aduerſus eos qui religionẽ Chriſtianã propter hæreſes ſubinde exorientes, euagitant.

In ſumma & capite fidei Chriſtianæ vniuerſi conſentimus. † κεφάλαια τῆς εὐσεβείας. Nic. συνεκτικὰ τῆς εὐσεβείας.

Euagr. lib. 2 cap. 11.

Commodum quod ex hæreſibus prouenit. ✶ τῷ αὐτεξουσίῳ.

Aduerſus philoſophos ethnicos, & impuriſſimã eorum idololatriam.

Hominum pater atque deorum,

natura ſua in auẽ verſa, fœdi ſtupri gratia adoleſcentulũ Phrygem rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculum ei dedit, poteſtate illa permiſſa, vt ſibi ille † beneuolẽtiam & amorẽ propinaret, & vterque ſimul cũ nectare conſtuprationis probrum & dedecus potaret. Qui inſuper multis aliis F nefariis ſceleribus, quę etiã nullius precij hominibus conceſſa nõ ſunt, in varias irrationaliũ animãtiũ ſpecies trãsformatus, turpiter ſibi vitã degendã ſtatuit: & androgyn✶, ancipitiq́; inter marẽ & fœminã ſexu Deus factus, non equidẽ in ventre, ſed femore vterũ ✶ geſtans, imperfectũ tulit fœtũ: vt ea quoq; res pręter naturã fieret. vnde Dithyrãb✶ ſeu bis genitus infans prodiit, qui vtriq; naturæ ignominiæ inureret notã, muliebri motu ſaltãs feminir Deus: ebrietatis, crapulæ, vinolẽtię, temulẽtæ grauedinis, aliorũque inde profluentiũ malorũ autor. Huic Deo altitonãti & ægiſero admirandũ etiã aliud nomen indiderũt. nã parricidã vocatũt, cui apud homines extremũ & primũ conſtitutum eſt ſupplicium: vt qui Saturnum patrem ſuũ (pro eo atq; decuit faciens) quod talẽ ipſum ille in vitã protuliſſet, turpiter regno exuerit. Quid verò de meretricia fœditate apud eos in numerũ deorum relata dicã? cui tutelarẽ deam Venerem ipſam Cypriam contra genitam præficiunt. Ea verò, pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, abſurdis & turpibus flagitiis omnibus ferè delectatur, atque

Spurci Iouis flagitia.

† προπίνειν τὴν φιλοτησίαν.

Bacchus impuriſsimus deus.

✶ μηροφορῶν.

Iupiter parricida.

Venus impudica dea.

Mars adulter. Vulcanus. φαλλαγωγία. Pan. Priapus. Sacra bonæ deæ.

A eis ipſis etiam coli atque placari vult:cũ qua Mars turpiter ſe dans,arte & fallacia Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam ſpectaculum exhibetur. Phalli verò,& Ithyphalli, & obſcœnitatis omnis domicilia apud illos, quæm non merentur riſum? Quid Pan ipſe, & Priapus, qui præter naturam, informi membro cũ magna gratia colitur? Quid myſteria & arcana ſacra Eleuſinæ deæ ſibi volunt? quæ quum quàm maximè oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quòd talia ipſi ea eſſe,quæ ſol non aſpiceret, iudicarunt:& quum reipſa ſe digna patrarent facinora, quòd ea tenebrarum caligine & obſcuritate condemnarunt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes,orationem ad metam conſtitutam reducamus:quæ reliquæ ſunt Theodoſij imperij res,memoriæ prodituri.

CAPVT XLIX.

Suggeſtione Leonis epiſcopi Valentinianus & Eudoxia ad Theodoſium de ſynodo prædatoria ſcripſerunt.

B POſt prædatoriam illam ſynodũ, Leonis Papę mandatarij vix Romam venerant, quum illi quomodo ipſius literę reiectæ, & iniquæ ſententiæ latæ eſſent, pręterea Dioſcori & Chryſaphij arrogantem confidentiam,& vt illi diuinum virum Flauianum necauerint, expoſuere. Eiſque rebus perturbatus Leo, lachrymabũdus Valentinianum Placidiæ filium,Romæ adhuc imperantem, & ſimul Theodoſij atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat,filiam Eudoxiam adiit, & ab ipſis petiit,vt ad Theodoſium literas darent,quibus ille ad vniuerſalem ſynodum aliam cogendã moueretur:in qua ſynodo, quæ Epheſi præter eccleſiaſticas conſtitutiones perperàm acta fuerant,ritè corrigerentur. Illi à Leone perſuaſi, ſtatim ad Theodoſium ſcripſere, petitione Papæ literis inſerta. Et Theodoſius filiæ Eudoxiæ reſcribẽs,hæc quoque verba addidit: Illud verò ſuauitatem tuam ſcire volo,Flauianum diuino iudicio ex rebus humanis ſublatum eſſe, vt controuerſia & contentio ſanctarum eccleſiarum omnis cõquieſcat.

Verba Theodoſij ad filiã Eudoxiam de Flauiano Theodoſius tandem rem rectè conſiderat.

C Deinde verò Theodoſius,vbi re ſecum perpenſa, ſe Chryſaphij aſtutia deceptũ eſſe comperit, perquàm grauiter & impietatem in Flauiano perpetratam,& aliis epiſcopis nefariè illatam contumeliam & condemnationem tulit. Et quum dolori ſuo mederi non poſſet, in Chryſaphium legitimũ iuſtumq́ue effudit furorem. Itaque illum primùm dignitate,mox etiam ſubſtantia omni ſpoliatum, in inſulam quandam relegauit. Cuius iudicium quòd cœleſtis quoque calculus comprobaret, in mari nauigantem aſſequutus eſt. Poſtea cõiugem quoq; Eudociam per acrem obiurgationem malè admodum accepit. quippe quæ malorum inualeſcentium cauſa fuiſſet. Ad hæc, iniuriam quoque germanæ ſuæ Pulcheriæ,quæ eius cauſa Imperiali aula eiecta eſſet,factam adiecit:atque inſuper illam de Paulino ſuſpicionem,& contentionis ouẽ vehementer eam perſtringens,in medium protulit. Illa conſilij dubia,quum in magnũ eſſet coniecta metum,vt ſibi Hieroſolyma petere liceret,petiit:ad quam profectionem ſe voto nuncupato Deo obligauerat, ſi in matrimonium collocatam filiam vidiſſet. Imperator confeſtim in Septimum

Chryſaphiũ relegat. Chryſaphij mors. Eudociam grauiter obiurgat Theodoſius.

† μῆλον ἔριδος. Alluſio per agnominationem & parodiã ad Contentionis ſiue Diſcordiæ malum.

miſit,[a] & ſororem Pulcheriam ſeptimum iam ibi D annum agentem reuocauit:quæ quamprimum cũ apparatu comitatuq́ue multo in Imperialem aulam rediit: Epheſum certis hominibus miſsis,[b] ſacrum Flauiani corpus inde in vrbem imperantem tranſtulit, atque id per mediam ciuitatem cũ obſeruantia & pompa celebri illatũ,intra adyta ſanctorum diſcipulorum Chriſti templi ſplendidè & religioſe repoſuit. Poſtea Iudæorum ſynagoga † in ſartorum foro,in templi formam redacta,pulchritudineq́ue ſimul & amplitudine exornata,inſignem Dei genitrici ædem ſacram conſtruxit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerandam & ſacram Deimatris in ipſo ſanctioris menſæ tumulo zonam repoſuit: & ex eo tẽpore ea Dei genitricis ædes, ⁎ Sacri tumuli nomen eſt cõſequuta. Atque hæc quidem ſic acta.

a Pulcheria è Septimo in aulam Imperialem reducitur. b Eadem Flauiani corpus Epheſo Conſtantinopolim transfert. Templum Dei genitrici cõſtructũ ſub Sancti tumuli nomine. † ἐν τῶν χαλκοπρατείων. Zona diuæ Virginis. ⁎ ἁγία σορός

CAPVT L.

EVdocia verò Auguſta profectionem in ſanctam Chriſti ciuitatẽ adurgens, E tandem eò peruenit. Et quum populus ibi ad ſpectandam eam cõflueret, poſtremò ad verbum illud perquam ſcitè carmen dictis aliis adiecit:

ὑμετέρης γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

Et ſtirpis veſtræ me dico & ſanguinis eſſe.

Eudocia religionis ergò Hieroſolyma venit.

Subobſcurè eò antiquitùs colonias ex Grȩcia ductas eſſe ſignificans. Eas qui cognoſcere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arrianum, & Piſandrũ poëtam,præterea Vlpianum,Libanium, & Iulianum ſophiſtas egregios legat. Quo tempore etiã Antiochiam eam profectam, ciues ibi ſtatua ærea fabertimè facta cohoneſtarunt,quę ad poſteriora etiam tempora perdurauit. Quare Theodoſius permotus,maximam mœnibus partem adiecit, vſque ad portam quæ in Daphnem fert,in latitudinem eis promotis. Eamq́ue ſuburbanam regionẽ cernere quiſque poteſt. Nam ad hoc vſque tempus veſtigia veteris muri, reliquiis eius ſeſe cum admiratione oculis inferentibus, deprehendũtur. Aliis autem videtur, à maximo Theodoſio mœ- F nia eſſe dilatata. Atque ab eodem in lauacri Valentis,aliquibus ex partibus incendio diruti, refectionem ⁎ aurum ducentorum pondo librarum datum eſſe dicitur. Fama verò eſt, bis Eudociam Hieroſolyma veniſſe, vbi plurima ad honorem Chriſti peregit. Nam & multa ſacra monaſteria excitauit:& lauras,quę vocantur,anguſtas ſcilicet monachorum cellas,ſcholaſque diuinas condidit. quarum varium quidem eſt inſtitutum, & varia viuendi ratio: ſed hæ ad vnum prorſus pietatis finem ſpectant. Quidam namque ſimul eiſdem in ędibus viuũt, re nulla quę homines in terram deprimit,diſtracti. Apud hos neque aurum eſt, neq; aliud quodpiam metallum: ſed neq; veſtis alicuius propria,neque rerum aliarum quidquã, quod ventrem demulceat. Quod namque hodie † pallium aut humerale hic fert, eo craſ alium indutũ conſpicias:adeò vt vnius veſtẽ vnã omniũ,& rurſum omnium vnius eſſe putes. Omnibus autem communis proponitur menſa,non conditis variiſque & exquiſitis cibariis, eas quæ ſub vẽtre ſunt corporis partes ad laſciuiam irritans, ſed paucis

Colonia ex Græcia Hieroſolyma & in Iudæam miſſæ. Statua Eudociæ apud Antiochenos. Antiochia per Theodoſium amplificata. Euagr. li. 1. cap. 20. & 21. Refectio thermarum Valentis Antiochiæ. Opera Eudociæ Hieroſolymitana. Diuerſa monachorũ viuẽdi ſtudia. Monachorũ cœnobia, in quibus ea omnia ſunt communia. ⁎ χρυσίου λιτρῶν διακοσίων. † ἐπωμίδιον, ἢ ἐφεστρίδα.

A quibuſdam oleribus atque leguminibus, quâtum
ad vitam ſaltem tolerandam ſatis ſit, conuiuas ex-
cipiens. Communes itidem eis ſunt ad Deum ſup
plicationes & preces, quas interdiu, & ſæpe etiam
noctê tota, cum timore, habitu ſtatúque corporis
ſummiſſo, peragunt. Labore ſeipſos ita conficiũt,
vt viuentes adhuc ſuper terram, mortuos prorſus
eſſe dicas. Ij ſæpius in biduum & triduum ieiuniũ
proferunt. Sunt qui diebus quinque, & longius, ci
bum non attingunt: eúmque tandem neceſsitate
vrgente, & qmdẽ cum parſimonia multa ſumunt.
Aliqui verò diuerſo ab eis qui ita ſimul viuũt mo
do, ſeipſos à multis ſegregantes, ſolitarij degunt,
exiguis maximè ædiculis ſe includẽtes, quę ea ſunt
latitudine & altitudine, vt neque directè ſtare, ne-
què facilè cubare poſsint, ſpeluncis quibuſdam &
terræ † cauernis, ſicuti Apoſtolus inquit, incuban
tes. Nonnulli ſub dio cum feris habitantes, aliqui
verò occultis ſub terra hoſpitiis vtẽtes, ibi cum ſo
lo colloquũtur Deo. Verumenimuerò aliud quo-
que genus conuerſationis diuinæ ab illis excogi-
B tatum eſt, quod omne virilis conſtantię & fortitu
dinis ſpecimen longè ſuperat. In ſolitudinẽ enim
quandam ſole aduſtam ſe abdentes, & eam ſolam
corporis partem quam naturæ neceſsitas tectam
eſſe vult velantes, non viri modò, ſed & fœminę,
eodem inter ſe vitæ inſtituto cõcertantes, nullam
reliqui corporis gerunt curam, frigore ingenti at-
que æſtiui variiſque aëris mutationibus ſeipſos cõ
mittentes, algorem iuxtà & calorem tolerant: &
quouis loco, ita vt ſors tulit, ſtant & cubant: om-
níque humano alimento omnino repudiato, her
bis quibuſdam & radicibus, quas terra ſua ſponte
fert, viuunt: qui etiam ab eiuſcemodi victus gene
re βοσκοὶ, hoc eſt, pabulatores dicti ſunt. Illi etiam
tempore ipſo ſpecie eorũ mutata, feris aſsimilan-
tur, & mẽtem quoque à reliquis hominibus alie-
nam obtinent. Quos ſi quãdo fortè cõſpicati fue-
rint, fugiunt. Quòd ſi etiam inſequentem quem-
piam ſentiãt, celerius ſe in pedes coniiciunt, pro-
pter leuitatem prorſus in aëre ſublimes volantes.
Nonnunquã quoque inacceſſa ſub terra loca ſub-
euntes, ſubitò diſparẽt: plurimique id, ſi ita vitam
C ducentes lateãt, faciunt. Aliud præterea monaſti-
ci exercitij genus, quod parum abfuit quin præ-
terirem, commemorabo. Id præ aliis meritò pri-
mas ferre cenſetur, & apud pauciſsimos reperitur.
Sunt nanque nonnulli, qui quum per multos vir-
tutis labores eò euaſerint, vt ἀπαθεῖς, hoc eſt, in-
dolentes, & affectionibus perpeſsionibúsque om
nibus liberi ſint, in mundum recurrũt. Et geſtibus
quibuſdam incompoſitis † dementes ſe eſſe aſsi-
mulantes, ita vanam contemnunt gloriam, quam
extremam tunicam (iuxta Platonem philoſophũ)
anima deponere ſolet. In ἀπαθείᾳ, hoc eſt, indo-
lentia philoſophantur, ſine affectione atque ani-
mi commotione, in caupona, aut ſi opus ſit, in lu-
panari cibum capientes, & neque conſpectum cu
iuſquam, neque locum aliquem reuerẽtes. Balnea
quoq; ingrediuntur, & cum mulierculis ſæpe etiã
vt natura fert, nudis lauant, & cum eiſdem habi-
tant. Adeò verò affectionibus perpeſsionibúsque
ſuperiores ſunt, vt naturæ vim ſuperent, & tyran-
nidem in eam exerceant: denique vt neque aſpe-
ctu neque contactu, neque adeò ab arte petitis
oſculis, atque muliebribus cõplexibus, ad eã quæ

Ieiuniũ diuturnum.

Monachi ſolitarij.

† τῆς γῆς ταῖς ὀπαῖς.

Monachi & [illegible] in ſolis locis [illegible] βοσκοὶ, h.e. pabulatores dicti.

Hoc verè eſt [illegible].

Monachi ἀπαθεῖς, h.e. indolentes.

Vanæ gloriæ contemptus.

Admirãda indolentia inſtitutũ & exempla.

† παραφόρους

proprïa naturæ eſt, concupiſcentiam commouean D
tur. Cum viris illi verſantes viri ſunt, cum mulie-
ribus mulieres. Et quum vtriuſque ſexus vim obti
nere videantur, vnum obtinẽt. Atque vt ſemel di-
cam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ ſu-
perat, virtus naturæ aduerſas leges fixit, vt in nul-
la earum rerum quæ neceſſariæ ſunt, ſatietas ipſa
locum habeat. Ita illi ſemper eſuriunt & ſitiunt,
temperantiámque & continentiam in rebus om-
nibus retinere leges eorum iubent. Adeò etiam il
læ corpus conſtringere præcipiũt, vt vi etiam ne-
ceſsitas cõprimatur. Tam æqua etiam per exactiſ-
ſimam rationem ſtatera vita eis libratur, vt dum
lanx vtraque per diametrũ & lineam mediam in-
ter ſe diſtat, nullum ſentiatur momentum. Et tan
topere res inter ſe contrariæ in eis & extant & mi
ſcẽtur, diuina gratia ea quæ miſceri nequeunt con
iungente, & tempore rurſum ſuo diſiungente, vt
quod auditu mirum eſt, in eodem corpore & vita
ſimul & mortificatio habitet, quę natura ratione,
& re ipſa inter ſe maximè ſunt, pugnantia. Quum
enim affectio quæpiam ſeu perpeſsio ſubrepſit, E
tum corpus videas mortuũ & nihil agens, perin-
de atque in ſepulchro repoſitum eſſet. Quum au-
tem egregium virtutis opus peragendum, & pre-
ces ad Deum fundendæ ſunt, tum robur nouũ &
corpus mirificè viuidum cernas etiamſi id ſenio
iam confectum & * exoletum admodum ſit. Vi-
tam vtrãque illi, præſentem videlicet & futuram,
ita complicant & coniungunt, vt carne prorſus in
obitu mortificata atque depoſita, ſemper viuãt, &
quodammodo cum viuentibus ſimul conuerſen-
tur, corpora illorum variè curantes, & ſupplican-
tium preces ad Deũ referentes: itidem vt in prio-
re vita degentes, præterquam ꝙ rebus neceſſariis
nõ indigeant, & loco nullo circũſcribantur. Om-
nibus in momento adſunt, omniũ voces audiunt,
& cum omnibus verſantur. Horum opus eſt fre-
quentes genuũ inclinationes & graues rurſum ſta
tiones, deſiderio ſolo corpora eorum ſuſtinente,
& voluntariam imbecillitatẽ recreante. Illi athle-
tæ quidam ſunt carne carentes, & luctatores ſan
guinis expertes. Illis conuiuia ſplendida & delicię
ſummæ ſunt, aſsiduũ ieiunium: & menſa opipara, F
vt quoad eius fieri poteſt, nihil cibi deguſtent.
Quòd ſi alicunde hoſpes adueniat, matutino etiã
tempore, tam benignè & amanter nouo hoſpita-
litatis genere eum excipiunt, vt nihil aliud eos per
vitam, q̄ ad eum modum deliciari ſtuduiſſe, pu-
tes: aliud mox rurſus ieiunij genus excogitantes,
cibúmque arbitratu ſuo capere nolentes, adeò vt
res ea omnibus in ſtuporem euadat, quum ad vi-
ctum ſufficientem tantũ eis deſit, quomodo tam
exiguo alimẽto viuere poſsint. Inimici ij ſibiipſis
ſunt, volũtatiſque propriæ & naturæ deſtinatione
animi iamdudũ concepta, proditores, vt in rebus
omnibus delicias carnis longè à ſe reliciant, & ani
ma eis in ſtatu ſuo pulcherrimè conſiſtat: quæcun
que Deo placita ſunt, prudenter deligens atq; con
ſeruans. Felices illi prorſus eiuſcemodi conuerſa-
tione & vitæ inſtituto: longè autem feliciores ſua
ex hac vita migratione, ad quam illi ſemper aſpi-
rant, ad optatum illum deſideratúmque vidẽdum
anhelantes. Itaque Eudocia Auguſta, cum multis
id genus monachis collocuta eſt, & multa (ſicuti
dictum eſt) monachorum domicilia & habitatio-

** ξηρόν.*

Eudocia pietatis opera Hieroſolymis edita.

** ἱεϱατεῖον.* *Largiſsima Eudociæ eleemoſyna.*

† ὅσα μοναδῶν τε καὶ ... [illegible]

Diui Stephani têplum ad Hieroſolyma.

Eudociæ mors.

A nes conſtruait. Hieroſolymorũ etiam muros protulit, & renouauit. ⋆ Epiſcopalem præterea domum ibi ex fundamentis ipſis erectam pulcherrimè exornauit, eidémq; mille numiſmatum reditũ attribuit. In Phordiſiis pauperũ domicilium ædificauit, vbi quadringenti ſacro morbo laborãtes habitarent. Alia item pauperum hoſpitum & viduarum diuerſoria condidit, eíſque ſubſtãtiam ſuam donauit. Eccleſiis, noſocomiis ſeu ægrotorum domibus, ſacroſanctis ædibus, & monaſticis virorũ & mulierũ domiciliis, + vigeſies mille quadringẽtas & octogĩta aureæ monetæ libras dedicauit: pręter alios quos aliò conuertit ſacros prouentus, & varij generis donaria, quæ ſanctis quibuſdam locis cõſecrauit. Et aliquãdo die feſto Paſchę tẽplũ ad ſanctam Chriſti reſurrectionem celebrandam ingreſſa, in lucernarũ rationem decies mille ſextarios olei retulit: & choris memoriam ſacræ Chriſti reſurrectionis colentibus, annuum prouẽtum quadringentorum numiſmatũ conſtituit. Poſtremò templum ingens amplitudine & forma præ-
B clarum, ex ipſis fundamẽtis, admirando illi & primo diacono ſimul & martyri Stephano, ſtadio vno ab Hieroſolymis erexit: quo loco à percuſſoribus Domini ſaxis ille obrutus, immarceſsibilem coronam reportaſſe dicitur. In quo tẽplo aliquo pòſt tempore & ipſa, quum ad immortalem emigraſſet vitam, cõdita eſt, quarto magni Leonis imperij anno, quum hic piam Deóque placitam exegiſſet vitam. Defuncta autem eſt ætatis ſexageſimoſeptimo anno. nam viginti annos nata, Imperatori Theodoſio coniuncta eſt. Et in aula imperiali ſub matre eadémq; Auguſta Pulcheria, vigintinouem tranſegit. Ipſa verò ſola, abſque Pulcheria, imperium annis ſeptem adminiſtrauit. Porrò Hieroſolymis vndecim tranſegit. Ex eo tempore quatuor vixit annos, vniuerſalis Chalcedonis ſynodi acta non approbans, ſicuti poſtea dicemus. Poſtquã autem ſynodi eius decreta rata gratáque habuit, alios etiam tranſegit quatuor: & tandem mortua eſt. De qua ꝓphetam Dauidem illud etiã dixiſſe ferũt, Benefac Domine ἐν τῇ εὐδοκίᾳ, hoc eſt, in bona voluntate tua Sion, & ædificentur muri
C Hieruſalem. Res Eudoxiæ Imperatricis ad hunc ſe habuere modum.

CAPVT II.

Simeones Stylites, ſiue Columella, qui prim⁹ in colũna vitã monaſticã inſtituendam inuenit.

Sacrificium Eucharistiæ.

† τὴν ἄχραντον καὶ ἀναίμακτον θυσίαν ...[illegible]

HOc ipſo tempore etiam magnus Simeones, ſanctæ & celebris recordationis, qui primus ſtationẽ in columna inuenit, viguit: & celebre conſequutus eſt nomen, domicilium ſuper columna bicubitale vndequaque habens: quo tempore Domnus ſacras Antiochenæ vrbis habenas tenuit. qui etiam ea re audita, quum ad eum veniſſet, totus cõſternatus eſt, & cum eo myſtico arcanóque congreſſu conuenire exoptauit. Conuenerúntq; adeò ambo, & + ſacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri viuificam communionem porrexit. Magnus igitur vir iſte, etiam in corpore deorſum verſum vergente, angelorũ viuendi inſtitutũ imitatus, rebus negociíſque omnibus nuncium remiſit: & vi naturæ illata, ad ſublimia aſpirauit, atque mediũ inter cœlum & terram domi-

Theodoritus vitam eius deſcripſit.

** ἐν φιλοθέῳ ἱστορίᾳ.*

Legatio monachorũ reliquorum ad Simeonem.

Ratio ab eo noui iſti⁹ inſtituti requiritur.

Obediẽtia Simeonis monachorũ patribus exhibita inſtitutũ eius ex Deo eſſe oſtendit.

Theodoſi⁹ autoritate Simeonis in magnis reipub. rebus obſeruatur.

Simeones centum & tres annos vixit.

Commẽtario precum.

Simeon Metaphraſtes, Simeonis iſtius Columellæ vitam quoque compoſuit.

cilium ſibi fixit, vt extra turbam & tumultũ om- D
nem poſitus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorũ laudibus celebraret. Hinc quidem veluti mediator quidam ſupplicantiũ hominum preces ad Deum referens, inde autẽ affluentem atque immenſam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipſi ſuis viderunt, memoriæ ꝓdita ſunt. Commodè autem & pulchrè ea Theodoritus Cyri epiſcopus, in ⋆ Dei amantium hiſtoria eſt proſequutus. Sed enim vbi terrenus iſte angelus, atque etiamnũ in carne ſupremæ illius Hieruſalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouámque planè viam ingreſſus eſt, ſummos montium vertices incolentes patres perbenignè erga eum animati, delectos ex eorũ numero quoſdam ad eum miſere, eíque hæc renũciare iuſſere: Quid ſibi vult inſolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à ſanctis ferè omnibus calcatam viam relinquens, aliam quandã & prorſus ignotam ſemitam iniſti? Illud præterea mandatum eis dedere, vt deſcendere illum, & electo- E
rum patrum veſtigia ſequi iuberent. Ac ſiquidem promptum ſe, vt ex columna deſcenderet, præberet: permittere ei, vt quam vellet viuendi rationẽ perſequeretur, præceperont. Obedientiam nãque eius, ſi Deus inſtituti eiuſcemodi dux eſſet, declaratum eſſe cenſuerũt. Sin cupiditati ipſe ſuæ inſeruiret, & contra ſibi nitendum eſſe duceret, neque celeriter ſtatim mandatũ huiuſmodi exequeretur, pedibus vi arreptum illico detrahere iuſſerunt. Vt illi ad eum venerunt, & patrũ mandatum expoſuerũt, confeſtim ille altero pede prolato, ad deſcendendũ, & abſque vlla deliberatione & diſſenſione, ad præceptum eorum implendũ promptus paratúſque fuit: & gratias illis egit, qui tantã de eo gererent curam, veluti quidquam præter voluntatem & ſententiam Dei facere occepiſſet. Porrò illi eũ in inſtituto, quod ſibi propoſuerat, permanere ſunt paſsi: poteſtati eius permittentes, vt quem cepiſſet curſum teneret. illud inſuper adiicientes: Fortis eſto, & viriliter age. Videris nãque diuinitùs ad hanc viuẽdi viam productos eſſe, antea ignotam. Itaque deinceps magna ille cõcepta F
fiducia, cœptũ id magis eſt proſequutus. Tam ꝓpliaè autem diuina in eo viro enituit gratia, vt quũ Theodoſius ſanctione quadam Iudæis ſynagogas in vrbe Antiochena à Chriſtianis eis adẽptas reſtituere iuſsiſſet, & Simeones magna dicendi & obiurgandi libertate vſus, literas ad eũ dediſſet, princeps is iuſsionibus ſuis abolitis, ea quę ſancto viro & Chriſtianis placuiſſent, fecerit. atque præfecto ei, cuius ſuaſu res ea inſtituta fuerat, tum dignitatem ademerit: precatoréſque maximos ad æreũ martyrem miſerit, qui illum, vt pro ſe Deum exoraret, & preces ſuas ſecum communicaret, rogarent. Quæ autem ille admirãda ediderit facinora, & quàm commodè cũ quibuſq; colloquutus ſit, quis ſingillatim exponat? quæ ſi quis noſſe velit, eũ ad hiſtoriam eius legendam remittimus, quam poſt magnũ Theodoritum optimè cognominis ei Simeon Metaphraſtes cõſcripſit, nouũ quoddam & admirandũ in ea ex omnis generis cibariis cõuiuium omnibus proponens. In hoc vitæ inſtituto decertans, quinquaginta & ſex peregit annos. Nouẽ enim in priore, vbi principiũ ſacrę religio-

A nis imbutus eſt. ſchola, cõſumpſit: quadraginta au
tem & ſeptem, in ea quæ dicitur Madra: ſiue vt a-
lij tradũt decem hic in anguſtiis quibuſdam per-
egit, ſepté verò in minoribus columnis, & tandé
in columna quadraginta cubitorum longitudinis
vnde triginta tranſegit annos. Cuius ſacrũ cada-
uer poſt tot certamina & mortem ipſam obitam
poſtea ſub Leonis magni imperio Antiochiã eſt
perlatum, Martyrio, qui tum ibi epiſcopatũ gere-
bat, atq; Ardaburio Oriẽtalium copiarũ ductore,
cum militibus ſuis, & aliis plurimis magiſtratibus
præſentibꝰ. Qui ſimul omnes, maximo eos comi-
tãte exercitu, ad diuinum illud tuguriolũ aduene-
re, & venerandum illius & vitale cadauer cum re-
uerentia & comitatu multo (multi nanque etiam
ex monaſticis philoſophis vndiquaque ex vicinis
locis, ad ſacram corporis illius productionem &
pompam eò ſe contulerant) aſſeruarunt, ne finiti-
mæ vrbes confluentes id raperent: quod illæ inter
ſe, quænam illud ſortiretur, decertarent. atque id
vix tãdem ſaluum, multis in itinere miraculis ex-
B hibitis, Antiochiæ repoſitum eſt. Id etiam poſtea
imperator is ab Antiochenis ſibi dati petiit. At il-
† li precatoribus ad eũ miſsis, inter alia & hæc pre-
" cibus ſuis addidere. Propterea quod vrbs noſtra
" murum non haberet, qui magno terræmotus im-
petu corruit: ſacroſanctum Simeonis corpus huc
adduximus, vt nobis pro muro & vallo eſſet. Qui
bus verbis ægrè Leo exoratus, precibus eorũ ceſ-
ſit, † & ſanctum Simeonis corpus eis reliquit.
Quod ibi poſterioribus temporibus ad hoc vſq;
tempus ſeruatum eſſe ſcimus. De hoc mirandum
quiddam, qui id viderunt, memorãt. Nam capitis
eius & barbæ capillos non excidiſſe, neque tem-
pore longiſſimo intercidiſſe aiunt: qui vi tempo-
ris ſuperata, formam adhuc viri ſancti veluti vi-
uentis & inter homines verſantis conſeruarint.
Integra etiam eius dicta eſt fuiſſe cutis omnis, at-
que in fronte præcipuè labore & tempore multo
rugoſior atque durior facta. Oris item dentes, illis
exceptis quos fidelium magnus propter egregiũ
in eum amorem abſtulere. Quę ſanè omnia ſtatu-
ram eius & habitum, qualis & quantus Dei homo
C Simeones fuerit, declarant. Iuxta corpus eius etiã
torques ferreus poſitus eſt: qui & ipſe, ꝙ conſtan
ti illi & forti in certaminibus variis corpori aſſue-
rit, honoré eum à Deo conſequutus eſt. Nã quan-
tũuis defunctum Simeonem amans illius, dicam
etiam amatum ab illo ferrũ, non reliquit, tãquam
ab illius pulchra conſuetudine reſiliens: ſed iux-
ta illum ſitum eſt, veluti corpus illius perficiens.
Ingens verò mihi cupido inceſſerat, res eius ſingil
latim recenſendi, vtilitatem & mihi cõmemoran
ti, & hiſtoriam hanc legenti allaturas: niſi ab eis,
quos dixi ſanctis viris pro eo atque decet, luculen
ter & copioſè eſſent deſcriptæ: præcipuè quum
ad alia quæ inſtituti promiſsique noſtri ſunt refe-
renda nobis properandum ſit. Quare vnũ ſaltem
quod ab illis prætermiſſum eſt, nunc commemo-
rabo. Mandram, ſicuti dictum eſt, monaſtici exer-

Cadaueris eius honorificẽtiſſime Antiochiam illatũ. Euagr. lib. 1. cap. 13.

† Preces Antiochenorum ad Leonẽ imperatorem, vt corpus S. Simeonis Antiochiæ relinquat.

Torques ferreus diui Simeonis.

Mãdra Simeonis ſtadijs triginta à Theopoli.

† Corpus Simeonis vſque ad Euagrij ſcholaſtici tempora integrum durauit. Horum caput ſe cum multis ſacerdotibus vidiſſe ſcribit Euagrius Epiſcopum Antiochiæ agente celeberrimo Gregorio, cum Philippicus orientalium copiarum dux præſidij cauſa ſibi ſacras Sanctorum reliquias mitti poſtularet.

citij eius locum incolæ nominant, appellatione ta D
li ei à ſancto ipſo viro impoſita. Diſtat à Theopoli
ſtadiis plurimum triginta, ad accliuem montis ver
ticem ſita. Aſcenſus arduus ſtadiorum viginti eſt,
vbi & templum viro ſancto, in crucis ſpeciem cõ-
formatum, & ex quatuor partibus porticibus ex-
ornatum, excitatum eſt. Iuxta porticus eas ex ſaxo
polito colũnæ decentiſsimè conſtructæ ſunt, quę
ſummam teſtudinem perpulchrè in ſublime attol
lunt. In medio hypæthra, ſiue ſubdialis aula eſt, ar
te exquiſita ad ſummũ elaborata. In media ea, co-
lumna illa quadraginta cubitorũ ſtat, qua ſanctus
ille vir & carnalis angelus tanquam ſcalis vſus, ad
cœleſtem cõſcendit regioné. In eis quas dixi por-
ticibus, ad faſtigium ſummum cãcelli (quidam fe-
neſtras appellare cõſueuere) ſunt, porticibus ipſis
& ſubdiali quæ dicta eſt aulæ reſpõdẽtes, locũm-
que volentibus dantes, vt ex ipſo templo extrà, &
rurſum ab exteriori tẽpli parte in templũ proſpi-
cere poſsint. Vbi ad læuum columnæ latus in can
cellorum vno emicantem cernere eſt immenſam
quandam ſtellam, per feneſtram diſcurrentem & E
ſplendidè coruſcantem, & modò veluti ceſſantẽ,
mox verò rurſum derepentè affulgẽtem. Id quod
eis tantum diebus fit, quibus memoria ſancti viri
colitur. Sunt etiam qui memoriæ prodiderunt, ip-
ſius quoque Simeonis faciem illam huc atque il-
luc volitantem ad columnam videri, barba, ſicuti
eam geſtauerat, ſummiſsiore, & capite tiara tecto.
nam ſic quoque ille incedere ſolitus fuerat. Mira-
culum hoc ſpectant omnes, mulieres quoque, ſed
extra templum ad poſtes ſtantes. Ianua enim vna
ex aduerſo ſtellæ fulgenti locata eſt. Ne enim mu
lier quæpiam ſacram ædem fortè ingrediatur, etiã
atque etiam neſcio quàm ob cauſam per cuſtodiã
loco ei impoſitam cauetur. Viri autẽ, etiam ex ru-
ſticis, vnà cum iumentis ſuis, ingrediuntur, ſæpius
columnam ipſam circũeuntes. Hæc de Simeone.

Templũ eiuſdem ibidem. In eo templo ſtella emicãt, ipſo diuo Patrum memoria die refulget.

Hãc ſtellam ſe vidiſſe ſcribit Euagriꝰ, lib. 1. ca. 14.

Memoria Sanctorum.

Mulieres tẽplũ ad nõ ingrediuntur.

CAPVT LII.

SVb eodem imperio magnus etiã
ille & inclytus Euthymius in Pa
læſtina excelluit. Qui ſub Valen F
te quidẽ ex ✶ promiſsione na-
tus, à magno autẽ Otreio & Aca
cio Melitinenſis eccleſiæ epiſco
pis ritè doctus atque eductus: deinde in presbyte-
rorum ordinem allectus, ſacratum tantum rerum
curam geſsit. Poſtea in Palæſtina vnà cum admi-
rando Theoctiſto in antro quodã virtutis ſtatuit
officinam: multiſq; & variis cellis, ſanctioris phi-
loſophiæ mellis ſtipandi gratia conſtructis, ingens
condidit monaſterium. In tantum autem virtute
enituit, vt quum canon eſſet & formula inſtituti
monaſtici, tum miraculis etiam edendis præclatũ
obtineret nomen. Nam Perſarum cuiuſdam tribu
ni filium morbo liberatum ad incolumitatem re-
duxit, & cœli ianuas aperuit, atque ſterili terrę fer
tilitatem orationibus conciliauit. Effecit etiam, vt
ex paucisſimis plurimi panes fierent, quibus qua-
dringẽti viri refecti ſunt: mulieres ſteriles fœcun
das reddidit. Quum ſacris myſticis operaretur, lux
cœlitùs perinde atque columna affulgẽs, eum cir-
cundedit: veluti voce emiſſa, quanta viræ puritate
viris eſſet indicans. Et quo quiſque eorum animo

Euthymius monachus.

✶ ἐξ ἐπαγγελίας γεγεννημένος.

Miracula eiuſdem.

A eſſet, qui ad ſacram commooionem percipiendã accedebât, per arcanã reuelationem perſpiciebar, qnod clariſsimum prorſus ſanctimoniç eius ſummæ indicium fuit. Migrauit autem vir beatus ad Dominum, quũ nonaginta & ſeptem annos exegit, Leone magno imperante. Vita moderatus, & moribus perquàm ſimplex fuit: colore candidus, & ad femora vſque promiſſam, eàmque denſam habens batham. De quo illud hiſtoriæ memorât. Quum monachus quidam moreretur, qui egregiam virtutis & caſtitatis famam obtineret, impudicus autem prorſus eſſet, ſanctum hunc virum angelum horrẽda ſpecie tridente graui animam illios, crudelem in modnm, è corpore eatrahentem vidiſſe: & vocem ſimul cœlitus, occulta turpitudinis facinora apertè reuelantem, andiſſe. Alium quoque pauperem quendam nudum in ſolo iaceorem ab eo cõſpectum eſſe, lacerũ prorſus & pãnis vilibus obſitum: cuius animam, qui multi ei præſtò aderant angeli, reuerenter euocarint. Coi Dauid quoque cum ſummi concentus cithaB ra ſua affuerit, carminibus illam veluti demulcẽs atque prodocens. Sub idem tempus alij iidẽ plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theoctiſtus & Geraſimus, magnorum cœnobiorũ præſides, qui ad nuuum quẽdam canonem vitæ ſuæ rationem inſtituerũt. De his ſingula ſcribendi nunc locus nõ eſt. Tum quoq; Eodocia Auguſta, quæ à recta via aberrauerat, veritate ruſus cognita ab Eutychianorum factione ſeceſsit. Ad Euthymiũ etiam virtute præclarus Sabbas adoleſcẽs adhuc venit. quẽ vbi ille vidiſſet, qualis futurus eſſet clarè prędixit. Eiſdem temporibus & Titus Boſtrenſis viguit: itẽ baſſa, Tatiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem ſatis corona illa inſignibus ſtellis contexta declarat. Decantatus quoque Xenophon ille, qui in ſenatorum ordine prius ſuerat, nõ minus internis animi dotibus, quàm externis diuitiarum opibus enitens. Miſerat is Berytum, quæ Phœnicię vrbs eſt, diſciplinæ & legum diſcendarum gratia, Arcadiũ & Ioãnem filios ſuos. Quum autem naufragium eos in mari paſſos eſſe intellexiſſet, ad inquirẽdos C eos vna cum coniuge ſua profectus eſt. Porrò vbi eos Hieroſolymis monaſticam exercentes reperit, ipſe quoque, & vnà ſecum vxor, tranquillioris vitæ veſtitum ſumpſit. Ad eam verò omnes virtutem peruenere, vt à Deo miraculorum edendorũ honorem & præmiũ acceperint. Et quum per vitam placiti Deo fuerũt, tum ea exacta ad illũ emigrarunt. Eodem etiam tempore virtutis incremẽtis longè proceſsit, celeberrimus ille monachus Auxentius, in mõte Bithyniæ eo qui ex aduerſo Cõſtantinopoli ſitus, omnes circumcirca colles altitudine ſuperat.

Euthymius, 97. ann. vixit. — *Mors monachi hypocritæ horrenda.* — *Mors mendici optata.* — *Theoctiſtus, Geraſimus abbates.* — *Eodocia Eutychetis hæreſi reiecta, reſipiſcit.* — *Sabbas monachus.* — *Titus Boſtrenſis.* — *Sãcta quædã fœmina.* — *Xenophõ ex ſenatore monachus.* — *Berytus olim ſtudiorũ nutrix ac mater.* — *Arcadi⁹ & Ioannes filij eı⁹ monachi. Cõiunx etiã eius monachatum complexa.* — *Auxentius monachus.*

CAPVT LIII.

Vita phĩa doctrinæ pia reſpondens faciliime ſummũ bonum aſſequitur.

NOn virtute tantum egregij tum floruere viri, ſed & doctrina factis ipſis conſona enituit. Vtraque enim philoſophia ſi cõcurrat, celerius mentem in ſublimè tollit, & bono ei quod deſiderio votóque omni expetimus, vnit atque coniungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraque illa contigit, vtitur: atque in cœlum euolans, quàm celerrimè progreſſu pleno peruenit. Quales viros ea D tempeſtas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam conſequutos. Talis Iſidorus ille fuit, qui in Peluſio mõte monachis præfuit: Nilus & Mar † cus præclari aſcetæ, & ſapiens item Cyri eccleſiæ antiſtes Theodoritus, quorum magna in poëtica gloria eſt. Præceptore ij in vtraque philoſophia magno vſi ſunt Chryſoſtomo. Igitur diuinus Iſidorus iam inde ab adoleſcentia ita in monaſticis laboribus deſudauit, & ita carnem, animam arcanis ſublimioribúsque doctrinis fouẽs, macerauit, vt euãgelicam prorſus degeret vitam, & viua animatáque monaſtici inſtituti diuinæque contemplationis columna, & veluti primarium quoddã exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque ſpiritualis eſſet. Multa ab eo ſcripta ſunt, variç vtilitatis plena: potiſsimùm autem, epiſtolarũ omnis generis diuina ſimul & humana gratia refertarũ, propè Chiliades decem, in quibus ſcripturam omnem clarius exponit, & omnes omnium hominũ mores inſtituit, quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato in eis vtatur. Satis quoq; E ille declarat, quo ardore erga honeſtatem, erga Eccleſiam, & eos qui temerè iniuria afficerentur, flagrauit. Multum præterea in lucubrationibus ſuis inuehitur in eos, qui non ritè epiſcopali ſacerdotalique munere fungerentur. Et ꝙ apertè Chryſoſtomum defenderet, vehemẽter Arcadium & Cyrillum, atque huius patruum Theophilũ perſtringit, eorúmque ſiniſtras aduerſus virum eum ſuſceptas molitiones taxat. Quæ illum eodem cum eis tempore viguiſſe teſtâtur. Cyrillum ſanè quidem vt hominem turbulentum refellens, hæc quoque ſcribit. ⁎ Fauoris quidem affectio acutũ non videt, hoſtilis verò animi odium nihil prorſus cernit. Quòd ſi vtroque hoc vitio te purgare ipſum & liberare vis, ne violentas ſententias extorqueto, ſed iuſto iudicio cauſas cõmittito. Quãdoquidem & Deo, qui omnia priuſquã fiant nouit, perhumaniter & benignè placitum fuit, vt deſcenderet, & clamorem Sodomorũ videret, certæ & exactæ inquiſitionis nobis proponens exemplum. Multi namque qui Epheſi tecum congregati fuere, publicè te traducũt, quòd inimicitias tuas per- F ſequutus ſis: & non ritè atque ordine, iuxta rectæ fidei ſententiam, ea quæ Ieſu Chriſti ſunt, quæſiueris. Theophili, inquiunt, quum ex fratre nepos ſit, morem quoque illius imitatur. Quemadmodum enim ille apertam inſaniam in ſanctum & Deo dilectũ Ioannem effudit, ita & iſte gloriam eodem affectat modo. Quamuis cauſæ ipſæ & res de quibus cõtrouerſia eſt magnopere inter ſe diſſideant. In alia ruſus epiſtola, hæc ſcribit. Terrẽt me quæ in diuinis ſcripturis prodita ſunt exẽpla, & quæ opus eſt neceſſariò ſcribere cogor. Siue enim pater, ſicuti ipſe dicis, iudicium & cõdemnationem Heli metuo, ꝙ filios peccantes non coërcuerit: ſeu filius tuus, qui magni Sauli perſonã refers, ſum, id quod magis agnoſco, Ionathæ pœnã

Iſidorus Peluſiota. Nilus. Marcus. Theodoritus. — *Iſidori ſcripta.* — *Iſidor⁹ Chryſoſtomũ defendit. Iſidori ſcriptũ ad Cyrillum Alexandrinum.* — *⁎ προσπάθεια μὲν οὐκ ὀξυωπεῖ, ἀπέχθεια δ᾽ ὅλως οὐχ ὁρᾷ.* — *Exemplũ diuinũ, nemini cauſa incognita condemnandum eſſe. Humaniſsima Cyrilli obiurgatio.* — *Aliud eiuſdem ad eundem ſcriptũ.*

† Cyri oppidi, vbi Theodoritus eccleſiaſticus hiſtoricus epiſcopatum geſsit, ſæpe in his libris facta eſt mentio. Situm eſt in Syria, a Iudæis, quum ex Palæſtina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Perſarum in Patriã reſtituti eſſent, vt aliquam illi pro tanto beneficio memoris animi referrent gratiam, conditum. Id admodum aliquando neglectum, Iuſtinianus poſtea inſtaurauit, muniuit, & exornauit, propter diuos Coſmam & Damianum, qui ad id oppidum ſepulti erant. Promp.

ἐγγαστρίμυθον.

A trepidus exhorreſco, quòd patrem ✝ Pythoniſſam cõſulentem non impedierit: & propterea prius ipſe qui prohibere id potuerit, quàm qui peccauerat, pater, in bello occidit. Itaque ne ego quoque con-

** *Dehortatio à diſſidijs.*

demner, & ne adeò ipſe etiam à Deo condẽnetis, cõtẽtiones ſopito: nec iniuriæ ꝓpriç vindicta, quç ab hominibus prouenit, viuentem Eccleſiam per aſtutas actiones fallito, neque ei perpetuã ſub pietatis prætextu diſſenſionẽ conciliato. Et de Chryſoſtomo rurſum: De diuini Ioãnis tragœdia quæ-

Iſidori verba aduerſ. Theophilum, pro Chryſoſtomo

ris. Eam verò exponere nequeo, propter rei ipſius inſolentiam atque indignitatem. Pauca tamen ſic habeto, quç vicina Ægyptus more ſuo deſignauit. Moſen auerſata eſt, Pharaoni mancipata: humiles flagris concidit, laborantes afflixit: ciuitates extruxit, & mercedem operis non perſoluit. Et quũ in

** λιθομανῆ. χρυσολάτρην.*

ſtudiis iſtis ſe exercuiſſet, ⋆ inſano lapillorum amore flagrantem, aurúmque veluti Deum colentem, produxit: Theophilum quatuor adminiſtris, ſeu potius deſertoribus ſuis circumuallatum, qui Deiamantem Deúmque deprædicantem virũ ho-

B ſtiliter opprimeret, quum quidem illi eaſquas aduerſus cognominem meum geſſerunt inimicitias, occaſionẽ & cauſam impietatis ſuæ arripuiſſent. Sed domus Dauid confortatur: Sauli autem, ſicuti vides, infirmatur: quanuis ex vitæ huius tempeſtate ille euaſerit, & ad cœleſtem tranquillitatem

Iſidorus de phraſi & ſtylo Chryſoſtomi.

tranſierit. Idem verò mirificam Chryſoſtomi dictionem laudibus vehens, hæc quoque ad Ophelium grammaticum ſcribit. Celebris Ioannis linguam, dictioníſque venuſtatem, & ſententiarum denſitatem, non aliis dico (parum enim hoc fortaſſe apud multos eſſet) ſed ipſi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus habetur, magnæ admirationi fuiſſe, indicio eſt Libanij ipſius epiſtola, ad illum etiamnum iuuenem, quum orationem in imperatorum laudem habuiſſet, ſcripta: in qua nõ ipſum modò felicem eſſe prædicat, qui ſic dicere potuerit: verumetiam principes ipſos quos laudauit beatos putat, quòd laudatorem illi talem na-

Liban. orationẽ Chryſoſtomi laudat

cti ſint. Ea ſic habet. Libanius Ioanni. Orationem tuã prolixam & pulchrã accepi, & viris qui & ipſi orationes conſcribunt legi. Nullus in eis fuit, qui

C non exiluerit, & vociferatus ſit, eáque omnia fecerit, quæ per ſtuporem conſternati ſolent. Me illud delectat, quòd dicendi artem, quam agendis in foro cauſis exhibere potuiſti, ad huius generis orationes cõferre malueris: téque beatum iudico, qui tãtopere principes laudibus ornare potueris: nec minus fortunatos illos eſſe puto, & patrem ſcilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quòd laudatorem talem ſint conſequuti. Hæc Libanius. Plutarchus verò orationem dilucidam & facilem verè & germanè Atticam eſſe cenſet. Sic enim, inquit ille, oratores dixerũt. Gorgias autem Leõtinus primus vitium hoc in orationes ciuiles,

Stylus Chryſoſtomi Atticiſmum refert.

ſublime & figuratum dicendi genus affectans, inuexit, & perſpicuitatis luminibus obſtruxit. Vitiũ hoc etiam admirãdum Platonem contigit. Quòd ſi hac in re Plutarcho credẽdum eſt, multis modis alios omnes præclarus ſuperat Ioãnes, qui in orationibus ſuis Atticiſmum refert, & perſpicuitatẽ ita, vt haud ſciam an alius quiſquã magis, retinet. Hæc diuinus Iſidorus.

** ἐγγαστρίμυθοι γυναῖκες, ταῖς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς ἐξεκαλοῦντο, ὧν μιᾷ ὁ Σαοὺλ ἐχρήσατο κτλ. ... τὴν ψυχὴν Σαμουὴλ ... προφήτου. hoc eſt, Ventriloquæ mulieres mortuorum animas euocabant, quarum vna vſus eſt Saul. ea animam prophetæ Samuelis euocauit Saul. ... Idem. D

CAPVT LIIII.

ADmirando autẽ Nilo patria Conſtantinopolis fuit, cuius etiã propter egregiam generis nobilitatẽ præfectus fuit. Potentia autem & opibus affluens, aſceticã illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quàm in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et

Nilus ex præfecto vrbis Cõſtantinopol. monachus factus

quum eloquentiæ vi polleret, diuinæque gratiæ neruis validus eſſet, ſcripta varia quæ vitæ monaſticæ exercitium inſtruunt, reliquit, verbis & ſententiis ita compoſita, vt lectoris animũ gratia incredibili recreent. Scripſit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium, facundia

ὁ Σινᾶ ... idem mons. Suid.

& affectu tãto, vt ſatis inde colligere liceat, quàm eximia doctrina iuxtà & virtute vir is fuerit: vbi etiam ſuas & filiorum res paucis cõmemorat, mi- E

ſerabiliter veluti in tragœdia captiuitatem eorum exponẽs, quum barbari Blemmyæ excurſione ſua cædem ingẽtem fecere: quod opuſculum tanquã ſpirituale quoddam oblectamentum, ſtudioſis reliquit. Alios item libros optimos edidit, ſpiritualis gratiæ non expertes: inter quos primas eum ferre puto, quẽ ad Græcæ ſuperſtitionis ſectatores ſcripſit. Et rurſum qui ab eo ad Eulogiũ cõpoſiti ſunt. Capita autem collegit aliqua quidem fuſius, multa autem compendioſius tractata, in quibus ſpiritualem fructum, perinde atque nectar aut ambroſiam aliquam, oculis ſubiectum, ita vt facilè percipi poſſet, propoſuit. Quem vita defunctum, Iuſtinus poſterior inde tranſlatum, in fundamento ſacratioris mẽſæ, in eo quod ab ipſo, Petro & Paulo apoſtolorum principibus, ad Orphanotrophiũ

Marci monachi ſcripta

cõſtructum eſt, templo repoſuit. Ipſe quoq; Marcus in monaſtica prius verſatus, multa poſt ſe reliquit ſcripta. Eorum qui ad nos peruenerunt, libri octo ſunt, vniuerſalium affectionum numerum æquantes: & alij triginta & duo, in quibus vias totius aſceticæ vitæ omnes proſequitur, ad quæ lo- F

ca ſecedendum, & quomodo ad voluntatem Dei greſſus dirigendi ſint: quomodo etiam homo dæmonum tentationes ſuperet, mentémq; repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cũ Deo cœleſte inſtitutum ſectatus viuat. Theodoritus verò natione quidem Syrus fuit, ſectator autẽ magni Ioannis Chryſoſtomi, illúmque ſibi quaſi primarium exemplar ſtylo conformando propoſitum habuit. Etenim fluidus admodum & copioſus, in elocutione facilis, & Atticã gratiã redolẽs.

Theodoriti ſcripta:

Lucubrationes ab eo compoſitæ hæ ſunt. Enarrationes in vetus teſtamentum, cuius etiam obſcurorum locorum expoſitiones in peculiarem cõtulit librum. Opus aliud in ſedecim Prophetas, aliud itidem in Pſalterium. de Prouidentia liber alius. alius in Apoſtolum. Aduerſus hæreſes omnes volumen, quod mendacij & veritatis diſcrimen inſcripſit. Liber quem contra duodecim capita Cyrilli conſcripſit. Item, Eccleſiaſtica hiſtoria. Et rurſum φιλόθεος, hoc eſt, Deiamãtium hiſtoria: in qua inſtitutum eorum qui ætate ſua vitam ſanctè trãſegerunt, perſequitur. Libri tres de diuinis dogma-

A tibus in dialogo conſcripti. Legi præterea ſupra quingentas eius epiſtolas, Græco ſermone optimè compoſitas. Hæc de Theodorito. Quæ autē ei acciderint, poſtea indicabimus.

CAPVT LV.

De Syneſio qui epiſcopus factus eſt ex philoſopho.

CVm his & Syneſius, cuius magna toto terrarum orbe gloria eſt, floruit: qui, ſi quiſquam alius, & ipſe ætate ea doctus fuit. Tantum verò operæ nauauit philoſophiæ Platonicæ, & adeò ad ſummum eius peruenit faſtigium, vt eum non ſolùm Græci homines, verūetiam Chriſtiani ſint admirati, qui de rebus nulla affectione infecti ſincerè iudicant. Huic tāto viro, qui præterea placidus & modeſtus eſſet, Theophilus Alexādrinus, vt ſalutarem ſuſciperet regenerationem, perſuaſit: poſtea verò etiā, vt idem ſacerdos vngeretur, cum eo egit. Atque ille ad alia quæ Chriſtiani profitentur, promptū ſe

Difficile fuit Platonico philoſopho reſurrectionem mortuorum credere.

B & facilem præbuit: Platonicis autem ſententiis ſeductus, reſurrectionis doctrinā primùm minimè recepit, nefandam eam & deteſtandam eſſe iudicans. Et quamuis ea eſſet opinione, Eccleſia tamen, vt ſacerdotij obiret mun*, homini permiſit. Quæ hoc tum fecit, illa certa coniectura adducta, quod propter reliquas eius virtutes, eum etiam aliquando tandem flexum, reſurrectionis profeſsionem comprobaturum, diuinámq; gratiam rem illi tantam deeſſe, qui multis magniſque primariis donis eniteret, paſſuram nō eſſe putaret. Neque illa opinione & ſpe ſua falſa eſt. Paulo nanque pòſt, reſurrectionem & credidit, & profeſſus eſt, certam hāc eſſe, maximéque cōuenire Eccleſiæ ipſi ſententiā. Qualis autem & quantus vir fuerit, teſtantur quæ ab eo poſt ſacerdotalem ſuſceptā dignitatem, perquàm eleganter ſcriptæ ſunt epiſtolæ: & alij inſuper libri, qui concinna ipſa compoſitione, dictione, & ſententiarum frequentia, ſcripta alia omnia longè poſt ſe relinquūt. Lucubrationes ab eo editæ hæ ſunt. Epiſtolarum volumē centum & ſexaginta. Theodoſio iuniori de imperio adminiſtran

Scripta Syneſij.

C do dicatus liber, doctrinam & formā reip. ab imperatore regendæ complectens. Opuſculū de Inſomniis. Ad Pæonium de dono liber. De prouidētia libri duo, quos Aegyptios nominat. Item laus caluicij. Et hymni quidam ad Deum perquàm ſcitè ab eo compoſiti. Cæterùm ego, qui veritatem proferre ſtudeo, epiſtolam ipſius hic apponā, quā ad fratrē † Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibúſnam rebus illi ambigenti, per ⁎ cōmodam diſpenſationem ſacerdotij dignitatem ſuſcipere permiſſum eſt. Ea eſt talis. [a] Incōſideratus ſanè eſſem, niſi multam haberem Ptolemaïdis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo meipſum indignum puto, honeſtum eſſe volunt. Verùm non an illi magna tribuant, ſed potius an ea à me recipienda ſint, deliberare conuenit. [b] Quòd ſi enim homo diuino propè fruatur honore, ſiquidem iuſtus ſit, dulciſsimū percipiat fructum: ſin dignitate ea longè ſit indignior, acerbam futuræ pœnæ ſuſtineat expectationem. Porrò non nouus hic, ſed vetuſtus admodū eſt metus, † ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens. Ego ſanè qui meipſum noui, ineptiorē omnino cōperio, q̄ vt ſacerdotali dignitati gerēdæ idoneus ſim. D

† Al. Euoptium.
⁎ κατ' οἰκονομίαν.
a Epiſtola Syneſij ad Euoptium fratrē, quū à Theophilo Alexādrino epiſcopus Ptolemaidis Cyrenaicæ regionis deſignatus eſſet.
b Epiſcopalē dignitatē diuinum honorem eſſe putat, ut ſe ea indignū eſſe cenſet.
† μή τι περὶ θεὸν ἁμαρτω.

Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam. Non enim alium habeo, apud quē id rectius faciam, quàm te, percharū mihi mecúmque educatum caput. Te nanq; æquum eſt participem eſſe curarum mearum, ac noctu vigilantem deliberare, & interdiu cogitantem conſiderare, vt & boni mihi aliquid contingat, & mali quicq̄ effugiam. Accipe igitur quo loco res meæ ſint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ ſunt. Faſce exiguo ſublato, pulchrè mihi videor hucuſque philoſophiam ipſam pertuliſſe. Quum verò ab hominibus nō prorſus perperàm in ea verſatus eſſe cenſear, laudatum à quibuſdam, ampliore nūc honore me ornatū eſſe volūt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non poſſunt. Vereor autem, ne ſi per ineptam ambitionem dignitatem oblatā recipiam, neutrū conſequar: videlicet neque laudem ea honore contempto, neq; gloriam ex dignitate minus rectè geſta. Rem ipſam ſic mecū conſidera. Rebus duabus ſemper tēpus omne tribuo, ſtudiis & ludo. Literis vacans, & præcipuè diuinis, ſo E lus ſum. Ludo operam dans, q̄ plurimos admitto. Noſti enim, quum à libris exurgo, totum me in ludis eſſe: à ciuilibus autem curis & natura & animi deſtinatione abhortere. Sacerdotem autem oportet eſſe virum diuinū, & ad ludum omnem perinde atque Deum difficilem & durū, qui vt propoſitum inſtitutúmq; ſuum teneat, innumeros in ſe plurimorū conuerſos habet oculos. Ad quos nulla, vt certè parua peruenit vtilitas, niſi aliquis probè inſtructus & cordatus ſit, & à † ſuauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens nō priuatim ſolus eſſe poteſt, ſed in communi cōuentu inter plurimos verſatur, quum legis doctor ſit, & nihil aliud quàm quod legitimū ſit ſonet. Negotia eum gerere oportet, quæ ſimul omnes tangunt. Quę enim omnia cōmunia omniū ſunt, vnum ipſum curare opus eſt, niſi criminibus omnibus obnoxius eſſe velit. Quomodo igitur non maximi fortiſsimique animi ſit, tantum curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, ſi quis tot ſtudiis & actionibus variis diſtineatur. Neque ignoro F eſſe quoſdam, qui hoc præſtare poſsint: & felicem eorum naturam atque beatam, ipſóſque verè diuinos viros eſſe cenſeo, qui quum in multis humanis verſentur negotiis, nō tamen diuini numinis cura excidāt. Ego verò meipſum, qui in vrbem deſcendere & per vrbem deambulare ſoleā, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atque inquinationibus repletum eſſe, quarum nō facilè quiſquam magnitudinem dixerit, ſcio. Nā quæ ad natiua & propria aliunde adueniunt piacula, in acceſsionis rationem conferuntur. Corporis robur mihi nō eſt, interiora animi bona nō rectè ſe habent. Ab externis etiam aliqua ex parte deſtituor: tum autem conſcientiæ mœrorem ferre nequeo. Et quotieſcunque me quiſpiam rogat, diſertis verbis ſtatim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maximè à probris debere eſſe alienum, quippe qui aliorum quoque ſordes capiet. Verumenimuerò illud quoque literis ad fratrem datis inſerere conuenit. Permulti enim epiſtolam hanc legent, & ea gratia illam potiſsimùm dictaui, vt quum res ipſa nota omnibus fiat, tum vtcūque ea

ἀλλ', ὡς περὶ τῶν ἀπορρήτων ἐρῶ.
Fraternæ charitatis effectum.

Syneſius vt philoſophus, ſtudiis & ludis deditus.
Ardua res eſt, & diuina, epiſcopatus.

† γλυκυθυμίας.

A que ea procedat, & apud Deum & apud homines, nec minus apud ipſum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem quum res meas in medium protulerim, & poteſtati eius quicquid velit de me ſtatuẽdi permiſerim, quomodo crimini alicui obnoxius ſim? Mihi & Deus ipſe, & leges, ipſaqúe ſacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, teſtatumqúe eſſe volo, me illam prorſus deſerturum non eſſe, neque cum illa veluti mœchum clandeſtinam conſuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimũ eſt. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos naſci liberos. Hoc ipſum electionis autorem & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiam noſtri Paulus & Dionyſius, quos legatos hanc ob cauſam à populo lectos eſſe audio. Illam verò rem Theophilo non ſignificari, ſed in memoriam tantum reuocari opus eſt. De ea autem pluribus dicã, cum qua quidẽ vna quiſquam alia omnia collata parua eſſe iudicet. Difficile eſt, atque adeò fieri omnino non poB teſt, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & ſcientiam in certam neceſſariamqúe perſuaſionẽ euaſerint, fluctuare, & in dubium vocari ſinat. Noſti porrò, philoſophiam admodum diuulgatis iſtis Chriſtianorũ aduerſari opinionibus. Itaque haud vnquam adducas, vt ★ poſterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundũ ipſum & partes eius alias interituras eſſe dicam. Reſurrectionẽ deprædicatam, ✝ ſacrum quiddã, & minimè vulgandum eſſe duco: neque conceptis vulgi opinionibus aſſentiri poſſum. Mens philoſophia exculta verum perſpicit. Ea neceſsitate adducta, mẽdacium permittit. Et habet rationem ſeu proportionem ſuam lumen ad veritatẽ, & oculus ad ✝ mentem. Quatenus ergo oculus lumine copioſiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores ſint, hactenus mendacium quoque populo vtile eſſe, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeũt. Quod ſi ſacerdotes noſtri hæc mihi permittunt, potero ſanè ego quoque ſacerdotis muC nere fungi, qui domi quidem ★ Philoſophiæ incumbo, in publicum autem progreſſus, ſermonibus & colloquiis hominum delector,[a] neque docens neque dedocens, ſed in anticipata opinione quẽmque perſiſtere permittens. Sin illi ſacerdotẽ ita animatũ & opinionibus manifeſtũ eſſe oportere dicant, omnibus me palam oſtẽdere intermiſerim. Quid enim rei eſt populo cũ philoſophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more & aſſuetudine alia indiget. Rurſum igitur & ſæpius repetens dicam, nulla cogente neceſsitate, neq; arguere neq; argui ſapientis eſſe. In ſacerdotũ autẽ ordinem cooptatus, non committam vt dogmata præter animi ſentẽtiam aſsimulem. De his Deum, de his homines teſtes inuoco. Veritas Dei propria eſt, apud quem in rebus omnibus inculpatus eſſe volo. Hoc vnum tantum non diſsimulo. Quandoquidem ioci & ludorum ſtudioſus ſum: ita vt iam inde à puero crimen illud ſuſtinuerim, plus quàm deceret, ✝ armis me & equis delectatum eſſe, triſtis quidem ero. Quid enim cũ chariſſimos canes feras nullas perſequi, & ſagittas à teredinibus exeſas eſſe videro, faciam aliud? Sed tamen conſtan C tiam, ſi Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, ★ cauſatúmque & negociorum quorumuis graue miniſterium hoc, Deo confiſus, ſuſtinebo. Dogmata autem per diſſimulationem non tegam, neque mihi mens à lingua diſſentiet. Hoc ſic quum & ſentiam & dicã, Deo placere puto: neque ſermonis illius de me occaſionem relinquere volo, me, quòd qui fuerim ignoratus ſim, electionis ſuffragia rapuiſſe. Cæterùm Dei amantiſsimus pater Theophilus, quum me norit, poſtquam mihi ſe id ſcire ſignificauerit: ſic tandem de me conſilium, quid ſtatuat, capiat. Tum enim aut in inſtituto meo viuere me & philoſophari patietur, aut poſtea vt me in iudicium vocet, vel ſacerdotũ ordine moueat, ſibi ipſi poteſtatem non relinquet. Aliæ inſuper opiniones & ſentẽtię omnes nugę fuerint. Veritatem enim, ſatis ſcio Deo eſſe gratiſsimam. Sedenim ſacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem & inſpectorem Deum teſtor, ægrè mihi D eſſe. Quomodo enim non ſit, quum quodammodo ea vita ſolita, in vitam aliam tranſeundum mihi ſit? Quòd ſi rebus his in publicum prolatis (latẽre enim eas & premi nolo) is cui poteſtatem hanc conceſsit Deus, in ordinem ſacerdotum me legerit, ſubibo eam neceſsitatem, & veluti diuinum decretum ſuſcipiam. Sic enim exiſtimo, ſi vel imperatore, vel infelici ✝ Deóque inuiſo Auguſtali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedientiæ pœnas me daturum eſſe: ★ Deo autem ipſi volentes nos parẽre conuenit. Sin me ad ſacrum obeũdum miniſteriũ non admittit Deus, ab ipſo ſtatim initio in me rem diuiniſsimam veritatem ipſam complecti, neque per id quod illi maximè repugnat, mendacium ſcilicet, functionẽ ipſius ſuſcipere decet. Fac igitur vt ſcholaſtici hęc ſciant, & ad illum referãt. Syneſius quidem hæc ſcribens, apertè ſacerdotalem dignitatem auerſatus eſt, ſed tamen ſacrum munus non effugit. Hęc ego eo conſilio hic adieci, vt ſcire poſsimus quæ variè ✝ per diſpẽſationis rationem Eccleſia egeE rit, non illa leges certas ſtatuens, ſed pro vt ★ tempus ferret, quæ decerent & commoda eſſent faciens. Hæc de eximio philoſopho Syneſio. Multi verò præterea alij tum philoſophati ſunt, doctrina ſimul & virtute celebres: quorum omniũ mentionem facerem, niſi me lõgè ab inſtituto digreſſurum eſſe ſcirem.

Vxorẽ legitimam propter presbyteri ſeu epiſcopi magiſtratũ deſerere nõ vult.

Platonicas ſententias cũ Chriſtianis dogmatib. pugnantes, retinendas ſibi eſſe cenſet.

Philoſophia quãdoq; admittit mendacium.

Forum, ſeu iuriſdictio epiſcopalis.

Reformidat epiſcopatum Syneſius.

per diſpenſationẽ, Eccleſia ſe quãdoq; temporibus accommodat.

CAPVT LVI.

POrrò Valentinianus Placidiæ filius, & Theodoſij gener (nam Eudoxiam filiã eius, quam ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidẽtalis imperij habenas obtinẽs, haud quaquam à ſanis eccleſiæ dogmatibus deſciuit, verioris pietatis atq; religionis acer ſectator. Quòd autem in conſuetudine & vita quotidiana nullum certum ſeruaret modum, multiſque vteretur impoſtoribus, atque incantationibus gauderet, & aliis eiuſcemodi vitiis tranſuerſim ageretur, non ſolùm Britaniam, Hiſpaniam & Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: ſed Libyam etiam omnem & Aphricã perdi-

Valẽtinian⁹ tertius orthodoxus.

Is Occidẽtale imperium omne, Italia excepta, amittit.

A dit, quindecimo imperij ſui anno, ob cauſam huiuſmodi. Duo belli duces Cōſtantinopoli fuerūt, Bonifacius & Aetius: quos Theodoſius imperator ad Valētinianum, qui hoc petierat, miſit. Quū autem Bonifacio Occidētalis Libya prouincia obtigiſſet, Aetius id æquo animo ferre nō potuit: ſed inuidiæ ſtimulis actus, calumniam aduerſus eum concinnauit, ad rebellionem eum ſpectare, imperatoribúſq; parum fidum eſſe, criminatus. Hoc ſic clàm apud imperatoris matrem Placidiam, vt prouincia ei adimeretur ſuadens egit. Atque interim etiam longè alia ad illū ſcripſit: videlicet ne prouincia, ſi principes eum reuocarēt, decederet. Delatum enim eum apud illos eſſe, neceſsitatémque illi eam incumbere, vt fraude eorum pereundum ſibi eſſet, affirmauit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem ſibi verum & fidum amicum eſſe putabat, credidit: & quāuis ſæpius ab imperatore reuocatus, haudquaquam tamē vt prouinciā relinqueret, iuſsionibus eius paruit. Quapropter

Bonifacius dux Libyæ Occidentalis præfectus. Is tanquam perduellionis reus apud imperatorē per calūniam ab Aetio duce defertur. Idem Aetius delatione ſolliſecta, Bonifaciū, ne ex prouincia reuocatus decedat, clàm literis admonet. Barbaræ gētes ad Iſtrū conſedere. Gotthi, Viſſegotthi, Gepides, Vādali, nomine ſolo diſsidētes.

B principes Aetio, tanquam homini fido & beneuolo, qui dudum hoſtilem illius animum indicaſſet, fauerunt, & cum eo contra Bonifacium dolum texuere. Ea tempeſtate plurimæ maximæq; Gotthicę gētes, in ſeptentrionali parte ad Iſtrum paſſim diſperſæ erāt. Inter quas præcipuæ quatuor iudicio ipſarū celebres fuere, Gotthites ſcilicet, Viſſegotthi, Gepides, & Vandali, non alia re quàm nominibus ſolis inter ſe diſsidētes. Omnes enim lingua vna, & eodē viuendi inſtituto vtebantur, deteſtandam [a] Arij doctrinā ſequentes: ſicuti in hiſtoria Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus Danubiū tranſgreſsi, in finibus Romani Orientalis imperij conſederunt. Gepides quidē, qui in duos populos diuiſi ſunt, [b] Longobardos & Abares, oram eam quę ad Singidonem & Sirmium eſt, incoluere: Viſſegotthi autem, Alaricho, de quo ſuprà diximus, duce, Romā & Italiam populati, atq; in Galliam inde profecti, cùm omnia iſthic in poteſtatem ſuam redegerūt, tum Conſtantinū Britaniæ tyrannum occiderunt. Porrò Gotthi, qui antea Pannoniam, eique circūquaque vicina loca occupauerant, Theodoſij iu-

a Gotthi doctrinā Arianæ.

b Lōgobardi Abares.

Migratio iſtarum gentiū ab Iſtro.

C nioris decimūnonum annū imperantis permiſſu, in finitima Thraciæ regione habitarunt. Atq; vbi iſthic annos quinquaginta octo tranſegere, Zenone Romanum imperium adminiſtrante, atque iubente, Theuderichi principis eorū ductu inde tranſeuntes, Occidentale occuparunt imperium. Vandali verò Alanis ſibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, ✱ Gongidiſclum ducem tum habentes, amnem Rhenum tranſierūt, atque in Hiſpania ſedes fixerūt: quæ prima ab Heſperio Oceano Europæ regio eſt. Bonifacius igitur Occidentalem Libyam obtinens, vbi quæ contra eum ſtruerentur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hiſpania cum Vādalis fuit: & quod Gongidiſclus vita defunctus fuerat, filios eius Gontarem & † Genſerichū, qui paternum regnum adminiſtrabant, vt cōmuniter ſecum bellum gererent, hortatus eſt: Heſperiam Libyam eis ſe datum pollicitus, in tres ita diuiſam partes, vt cuique eorum pars vna ſorte cederet. Siue autem ob hāc, ſeu aliam ob cauſam bellū motum eſt, frater certè vterque ſe ei coniunxit, & eiuſmodi ſocietatis

Theuderich Gotthus. Germani & Frāci ydem. ✱ Alij Modogiſilum vocant. Bonifacius ſe Vandalis in Hiſpania coniungit. † Alij Gizerichum nominant. Vandali ex Hiſpania in Aphricā trāſeunt, eāmque occupant.

conditionibus acceptis, Vandali freto trāſmiſſo, ex Hiſpania in Aphricā venere: eámque ab Oceano ipſo ad Tripolim vſq; in ditionem ſuā redegere. Cæterū illis digreſsis, [c] Viſſegotthi ex Gallia in Hiſpaniam profecti, eam cepere: poſtea verò Galliam etiam rurſus occupauere. [d] In ſenatu imperiali Bonifacij amici quidam dolum Aetij, quem aduerſus illum ſtruxerat, Placidiæ & Valentiniano indicarunt, epiſtolámque illam ad Bonifacium ab eo receptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij conſternati, apud illum quidem ſe quicquam eius rei ſcire diſsimularūt: [e] ad Bonifacium verò iuſiurandum in ſcriptum relatum, quo ✱ iniuriarum præteritarum omniū obliuionem induxerūt, miſere. Interea Gōtare mortuo, Vandalorum regnum ad vnum Gēſerichum peruenit. Bonifacius imperatoris iuramento recepto, bellū Vandalis intulit. Nam exercitus ingens Roma ſimul & Byzantio, Aſpare duce, qui Bonifacio auxiliū ferret, miſſus fuerat. Et pugna forti cōmiſſa, victoria Vandalis fauit: & Romani deuicti D

c Viſſegotthi Hiſpaniam ſimul et Galliam obtinēt. d Apud imperatorē Valētinianum, Aetij dolus aduerſus Bonifacium detegitur. ✱ ἀμνηστίαν ſonāt. e Bonifacius imperatori cōciliatus, prælium cū Genſericho ſimul init, & vincitur.

E fuga ſaluti ſuæ conſuluere. Bonifacius autem cum Aſpare & aliis qui ſe fugæ commiſerant, Romam ſaluus peruenit, atque ibi cōceptam de ſe ſuſpicionem diluit. At Libya, quæ & Aphrica dicitur, omnis in poteſtate Vandalorum fuit: Genſericho ſolo, quemadmodum dictum eſt, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Aphrica occupata eſt.

CAPVT LVII.

✱ GEnſerichus, vbi Vādali ad tantas vires peruenere, & tantum terræ atque maris ſibi ſubiecere, regē ſe primus renunciauit: & nō veterem ſolum, ſed & nouam ipſam Romam, & qui ei imperauit Theodoſium afflixit. Theodoſius inſolentem barbarorum audaciam non ferens, claſſem maximam mille centum & ſeptuaginta nauium inſtruxit, eique Areobindum & Germanum præſtantiſsimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia eſſent, Genſerichus ſibi metuens, ad Theodoſium legatos, qui de pace cum eo agerent, miſit: D & claſsis Aphricam præternauigauit, quid imperator faciendum ſtatueret, expectans. Verùm cū neceſsitas alia ſuperueniſſet, Theodoſius pacem cum Genſericho fecit, & claſſem retrocedere iuſsit. Attillas enim Gotthus ex Gepidum gente originē ducens, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu ſimul contra vtrumque imperium bellum mouit, expeditione & impetu incredibili & veterem & nouam Romam poteſtati ſuæ ſubiicere aggreſſus: Et quòd vir fortis & confidens admodum eſſet, Thraciam ingreſſus vaſtauit: vrbibúſq; omnibus quę vel maritimæ, vel incōtinenti ſitæ eſſent, ſubactis, ad Athyram amnē vſque om-

Genſerichus regē Aphricæ ſe nominat. Numeroſiſſimam claſſem Theodoſius aduerſus Genſerichum mittit. Areobind', Germanus, claſſis præfecti. Attila Hūnorū regis expeditio aduerſus vtrunque Rō. imperiū. Genſerichus oratores de pace faciēda ad Theodoſiū mittit. Omnia caſtella & ciuitates in poteſtatē redigēs præter Adrianopolim & Heracleam. Diacon.

* *Genſerichus in Aphrica Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regiam obſedit. Obſidionis eius menſe tertio, diuus Auguſtinus, eius ciuitatis epiſcopus, Deum precatus, vt vel vrbem Hipponenſem ærumna expugnationis liberaret: vel ſi hoc non fieret, è viuorum ſe numero eximeret: ætatis ſeptuageſimo ſexto anno, clericatus quadrageſimo, in Chriſto obdormiuit. Paulus Diaconus.*

A nia depopulatus eſt. Aduerſus quem, cum copiis non pœnitendis Theodoſius Aſparem & Areobindum miſit. Poſtquam autem Attilas quotidie viribus validior factus eſt, Theodoſius ei ſexies mille auri libras, vt ditionis ſuæ finibus excederet, ſe daturum, atque inſuper mille minarum ſtipendium annuum penſurum eſſe pollicitus eſt, ſi deinceps cætero ſorte ſua contentus quietúsque eſſet. Ille auro eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autem vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Aetius, quē antea diximus, primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari inſolentiā non ferens, ad Theudericbum Galliam adminiſtrantem, quanuis Romanis pro eo atque ſuprà diximus, inimicum, ſe contulit: magníſque & variis promiſsis barbaro perſuaſit, vt ingentes vires ſuas cū copiis ſuis coniungeret. Itaque ex improuiſo Attilam vltra Danubium caſtra habentē aggreſſus, ingentem [a] cædem fecit, multáque hominum millia interemit. Vbi etiam † Attillas haſta confoſſus interiit, ſicuti & ipſe Theuderichus ſagitta ictus occubuit.

Theodoſi⁹ pacē ab Attila auro redemit ædiÿ; tributum pendit. Aetius cōtra Attilā Theoderichū Gothum ſibi cōiungit. Attilas caſ⁹. Item Theoderichus. a In campis Catalaunicis ſiue Gottalanis. Egnat. Alter hac ob aliÿ hoſtorica commemorantur.

B Ita ope diuina eo tempore & vetus & noua Roma Gotthorum impreſsione liberata eſt. Et Genſerichus ★ ſolus nationibus eis imperauit. Verùm enimuerò plurimi quoque alij motus ſub Theodoſio in Oriente & Occidēte extitere, quos terreſtribus & naualibus copiis oppreſsit. A Perſis quoque magnam illam quam retulimus reportauit victoriam: quibus etiam quum legationem ad ſe miſiſſent, pacem conceſsit. Quo bello Ardazanes Perſa & Areobindus Gotthus ſingulari certamine congreſsi, prælium diremere: & Gotthus Perſam in æquo campo † equo inſidentem & cataphractum vicit, & occidit. Ea pax ad longum durauit tempus, vſque ad duodecimum videlicet imperij Anaſtaſij annum. De quibus rebus cùm multi alij ſcripſerunt, tum eleganter eas in compendium redegit ★ Euſtathius Epiphanienſis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationē deſcripſit. quo tempore Claudianus & Cyrus poëtę floruere. Cyrum verò fama eſt ſummum etiam præfecturæ honorem geſsiſſe, qui præfectus aulæ antea dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Gen-

★ μοναρχήσας. Theodoſÿ victoria de Perſis. Areobindus Gotthus Ardazanē Perſam monomachia vicit. † ἱππότην ὡς ἱσοπλῶν. Cyr⁹ et Claudian⁹ poëtæ. ob hoc præcipue Vanitatis modis in atque habitatione capta. Egnat. Summa præfectura. Præfectura aula.

C ſerichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ædificia in vrbe imperante & alibi imperator iſte conſtruxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

Theodoſÿ ſtructura.

† *Certamen & prælium hoc, cuius poſt hominum memoriam ſimile nullum reperitur, circiter nonam diei horam captum eſt. Et vtrinque centum octoginta millia hominum cecidere, Gotthorum rege caſo, & Attila fugato. Romani Aetio duce vicere. Diacon. Attilas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valentiniani germanam vxorem ſibi dari poſtulauit. Atque inſuper aliam Ildeconem nomine duxit: nonisque nuptÿs crapula & vino indulgens, in Pannonÿs mortuus eſt, Caſſ Diac.*

★ *Euſtathius Epiphanienſis compendium ſiue Epitomen Chronicam nouem tomis condidit, ab Aenea vſque ad Anaſtaſium imperatorem. Suid.*

CAPVT LVIII.

D ET quū obitus eius appropinquaret, Epheſum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & euangeliſtam honoraturus: templúmque illius ingreſſus, orationi ſeſe dedidit: in qua etiam, quis ei in imperio Romano ſucceſſur⁹ eſſet edoceri ſe à Deo petiit. Quod vbi per viſionem ei Deus oſtendit, Cōſtantinopolim rediit. Nec ita multo pòſt exercitu ex bello aduerſus Attilā geſto, reuerſo, vrbe egreſſus eſt, vt equitatione & venatione ſe recrearet. Atque inter equitandum equo delapſus, [a] ſpinæ vertebram luxauit. Quapropter lectica in vrbem relatus eſt. Atque vbi ſe moriturū eſſe ſenſit, cum Pulcheria ſorore ſecretò ad ſe euocata, de Martiano [b] Tribunitio loquutus eſt: Deo gratum placitúmque eſſe dicēs, vt ille poſt ſe Romanam adminiſtraret ditionem. Et ille quidem quū hæc dixiſſet, mortuus eſt. Nondū autem imperatoris morte comperta, Pulcheria Martianum accerſit, virū prudentia & grauitate morū præclarum, & ſenio iam venerādum, & conſilio de imperij ſucceſsio- E ne cum eo cōmunicato: Te, inquit, ego ex ſenatu omni præ cæteris imperio dignū iudico. Proinde iuriſiurandi religione interpoſita, te vitæ & poteſtati, maximè autē virginitati meæ, quam à prima adoleſcentia Deo conſecraui, nō inſidiaturū eſſe, imperium ipſum cape. Poſtquā ille quod Augusta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano ſucceſſerat, & ſenatoribus cōuocatis ad Septimum, ſtatim eū imperatorē creauit. Theodoſius autem poſtea mox in paterno [c] monumento Romani lapidis repoſitus eſt, in dextra ſublimi ſanctorum Apoſtolorū templi porticu: in qua porticu, eodémq; lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodoſius ſiti ſunt. In ſiniſtra autem quæ ex aduerſo eſt porticu ſacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus eſt imperator Theodoſius, annos quinquaginta & vnum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita vt vitam ipſe & adminiſtrationem ſuam tanquam imperij formam poſteritati reliquerit. Cōplectitur decimus quartus iſte F liber annos quadraginta duos, quum à mundo cōdito quinquies [d] milleſimus noningēteſimus ſexageſimuſquintus, à diuina autem Domini natiuitate quadringenteſimus & ſexageſimus ageretur annus.

Per reuelationē diuinā Theodoſius ſucceſſorem ſuum videt. a τὸ ἄκρον τοῦ σφονδύλου τοῦ ἤτρου. b ἀπὸ τριβούνων. Theodoſius ē venatione equo delabitur. Idē moritur. Pulcheria de volūtate Theodoſÿ morituri Martianū imperatorē renunciat. Anatolius patriarcha Flauiano ſucceſſor. c ἐν λίθῳ ῥωμαίῳ. Libri iſtius anni. d Secundum 4431.

DIVAE ANASTASIAE HISTORIA: EPISTOLA ANAſtaſiæ Martyris ad Chryſogonum.

SAncto Chriſti cōfeſſori Chryſogono, Anaſtaſia ſalutem. Etiamſi quàm maximè pater meus ſimulacra coluit, mater tamē Flauia per vitam ſuam omnem Chriſtiana, ſimulátque me in lucem protulit, Chriſtianam etiam fecit. Poſt obitū autem eius viro importuniſsimo ſum coniuncta. Cuius cōiugium tandem gratia Dei effugi, quum diu noctúque Chriſtū obſecraſſem, vt me ab impuro idolorum cultore liberaret. Is ſanè deinde ſubſtantiam meam omnem cum idololatris, aliiſque execrandis hominibus conſumpſit, & me tāquam veneficam & ſacrilegam in grauiſsimum cōiecit carcerem: in quo tēporanea hæc mihi vita

A diſperijt, neque quidquam præter animam reliquum eſt. Quapropter, vt cum bona Dei ſpe moriar, precor. Et quanuis in cõfeſsione Chriſti mei glorier, valde tamen mihi dolet, imputum illum bona mea, quæ ſeruis Dei, ita vt optabam, donata oportuit, dæmonũ cultoribus impendere. Itaque te famule Chriſti Dei oro, vt etiã atque etiã Deũ pro me obſecres, vt ſiquidem hoc ſic conſtituit Deus, in Chriſtum Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore ſuo pereat, ego autem ab eo liberer. Melius nanq; mihi fuerit vt moriar, quàm vt filium Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo ſim. Ipſum autem omnipotẽtem Chriſtum teſtem inuoco, quum a ſeductione & fraude hac liberata fuero, me ſedulò & cõſtanter cum ſanctis cõuerſaturam, & curam illorum, ita vt cœperam, ad finem vſque geſturam eſſe. Vale ſerue Dei, mei memor.

Chryſogonus Anaſtaſiæ ſalutem.

B LAborãti tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxiliũ ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari verſeris, Chriſto, vt te viſitet, credes: atq; ad te i[illegible]ſam conuerſa, vnà cum propheta exclama, dicen[illegible]. Vt quid triſtis es anima mea, &c. Duplicata e[illegible] Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabnnt, & cœleſtia adiicientur Deus autem eos auerſatur, qui eum de bonis non compellant. Siquidem gratia eius tenuis non eſt. Caue verò illud te perturbet, quòd piè tibi in Chriſto viuẽti, contrà quàm ſperaris, res eueniant. Non enim in errorem ſeducit, ſed te explorat Chriſtus. Neq; certa eſt ab hominibus opitulatio, ſicuti tu exiſtimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui confidit in homine, & benedictus qui ſperat in Deo. Fac igitur gene- C roſè, vigilanter, & prouide lapſum peccatũmque omne effugias, & cõſolationem à Deo implores: cuius mãdata ſerua. Iam enim tibi ſalutis tẽpus aduenieт, & perinde atq; in nocte caliginoſa, pręclara lux Dei illuceſcet, atque poſt tẽpeſtatẽ tẽpus lætum & ſerenum arridebit: & ſicuti omnibus aliis, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patiẽtiam, per quam ſempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chryſogono confeſſori Chriſti, Anaſtaſia ſalutem.

QVãndoquidem finis adeſt corpori meo, ora pro me, vt ille animam meam ſuſcipiat, propter quem afflictiones iſtas perfero. Vale.

Ancilla Dei Anaſtaſiæ Chryſogonus.

SAtis manifeſtum eſt, lucem abſcondere tenebras: ſic etiam poſt infirmitatẽ aduenit ſalus, D & poſt mortem vita dignis conceditur. Eundem ſanè & ſecundæ & aduerſę humsnorum negotiorum res habent finem, vt ſcilicet neque humiles ad mœrorem ſe deiiciãt, neque ſuperbi gloriantes efferantur. Vnum nanque eſt mare, in quo corporis noſtri decurrũt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore. Quorum igitur naues carinis firmis probè munitæ ſunt, nullo detrimento curſum per vndas tenent. Infirmæ autem etiã abſque fluctibus cœlo trãquillo periculum incurrũt. Nõ longè enim à pernicie & interitu abſunt, quæ ad ſalutis portum non contendunt. At tu cõdemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucẽ conſerua, ac te ipſam ad ſalutem para, vt in Martyrum Chriſti numerum referaris. Vale.

DECIMIQVINTI TOMI CAPITA.

1 *De Marciani imperio. Quæ ſigna præceſſerint, imperiũ ei portendentia: quibúſque is fuerit moribus.*
2 *Quibus de cauſis ſancta vniuerſalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia ſit coacta.*
3 *Deſcriptio templi ſanctæ & celebris martyris Euphemiæ, quod Chalcedone à primis fundamentis eſt conſtructum.*
4 *Acta Synodi: & vt epiſcopatus Dioſcoro, eiúſque ſectatoribus abrogatus ſit.*
5 *De miraculo quod ad monumentum ſanctæ Euphemiæ accidit, ſuper deciſione duplicis fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.*
6 *Decretum fidei ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi.*
7 *De reliquis rebus, quas Synodus ſtatuit.*
8 *De ſeditione Alexandriæ, propter Proterij ſucceſſoris Dioſcori electionem coorta.*
9 *Vt in Paleſtina quoque ſeditio extiterit, à Theodoſio quodam monacho excitata: qui etiam Hieroſolymorum inuaſit ſedem, Iuuenali expulſo. & quæ ſub eo acciderint. Item de Athanaſio diacono confeſſore.*
10 *De fame ſimul & peſte, quæ ciuitatibus Orientalibus inceſſerunt: & vt ſua ſponte terra anno ſequente fruges protulerit.*
11 *De Valentiniani cæde, qui Occidẽtalibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberiſque eiuſdem. Et vt Genſerichus vrbem Romã ceperit. Item de eis qui poſt Valentinianum per ſucceſsionẽ Romæ imperarunt.*
Vt imperatrix Eudocia Pulcheriæ Auguſtæ ſit conciliata. & de iuniore Eudocia, Eudociæ filia. 12
Vt procuratione & arte Pulcheriæ, Eudocia ſanctam quartam approbarit ſynodum, perſuaſione Symeonis Stylitæ ſiue Columellæ & magni Euthymij inducta. 13
De pijs Pulcheriæ Auguſtæ operibus. & de tribus quæ maxima Dei genitrici conſtruxit templis: vno, ſanctis loculi, in ærario foro: altero, quod τὰ Ὁδηγῶν, id eſt via ducum dicitur: tertio, cui nomen Blacherna. Et quæ memoriæ prodiderit Iuuenalis de ſancta obdormitione ſanctiſsimæ Dei genitricis, déque eiuſdẽ faſcijs ſepulchralibus. 14
De obitu Pulcheriæ & Marciani: & vt poſt eum Leo magnus Romanorum imperator ſit promulgatus. 15
Vt rurſus Alexandriæ ſeditione orta, ab eis qui non aſſentiebantur ſanctæ quartæ ſynodi decretis, Proterius Alexandriæ epiſcopus occiſus ſit, & per vrbem pedibus tractus, inſtinctu & dolo Timothei Aeluri, qui epiſcopalem ſedem occupauit. Et vt illo à Leone pio expulſo, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius ſedem Conſtantinopolitanam obtinuerit. 16
Epiſcoporum & clericorum Aegyptiorum libellus ſup 17

plex, de eccleſiarum ſuarum rebus, & de Proterio & Timotheo.
18 Epiſtola Leonis ἐγκύκλιος, hoc eſt circularis, ad Anatolium & reliquos epiſcopos, de Synodo Chalcedonenſi contra Timotheum Aelurum miſſa.
19 Quæ Leo de ſancta quarta Synodo ad omnes vbique monachos, & ad ipſum Symeonem Columellam ſcripſerit: & epiſtola eiuſdem ſancti Symeonis pro eadem Synodo.
20 De horrendo qui ſub Leone accidit terræmotu, & diluuio, aliiſque item orbis calamitatibus. & de puluere qui è cœlo decidit.
21 De Conſtantinopolitano incendio.
22 De ſancto Martiano, magno eccleſiæ Conſtantinopolitanæ œconomo. Et de ſancto Daniele Columella, aliiſque qui tum monaſtica vita inſignes fuerunt.
23 De Gennadij patriarchæ virtutibus, & de rebus quæ temporibus eius præter opinionem & fidem acciderunt admirandis.
24 De veneranda ſanctiſſimæ Dei genitricis veſte, vt ea Hieroſolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius nomen eſt Blacherna, ſit repoſita.
25 De templo ſanctiſſimæ Dei genitricis ad fontem: & vt is fons admirando miraculo Leoni oblato repertus ſit.
De ſcripto ſacri templi, cui Fontis nomen inditũ, à Leone conditi. 26
Vt Leo mille & centum naues contra Genſerichum miſerit, Baſiliſco coniugis ſuæ Verinæ fratre claſſi præfecto, qui inſtinctu & conſilio Aſparis & Ardaburij claſſem hoſtibus prodidit: & vt Aſpar & Ardaburius à Zenone Iſauro trucidati ſint. Quam ob cauſam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius eſt factus. 27
De Martyrio Antiocheno epiſcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter ſancto hymno addidit: Qui paſſus es pro nobis. Et de ſucceſſoribus eius, Stephano & Calandione. De cæremonijs à Cnapheo in eccleſia inſtitutis. De Iuuenali & Anaſtaſio & Martyrio, Hieroſolymitanis epiſcopis. 28
Vt Leo magnus fatis conceſſerit, Leonem minorem imperij ſucceſſorem relinquens. Et vt paulo poſt hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium ſuſceperit, diademate ab eo accepto. 29
Breuis & ſuccincta expoſitio ſanctæ vniuerſalis quartæ Synodi actorum, ad finem huius tomi eſt appoſita, vt hiſtoriæ ordo citra confuſionem conſeruaretur. 30

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSQVINTVS.

CAPVT I.

A MARTIANVS vbi firma Imperij ſui fundamenta iecit, præſtantiorem ſe, quàm de eo ſpes concepta fuerat, præbere perſeuerauit. Verùm age ſi videtur de eo, quis & vnde fuerit, et quomodo ad imperiũ peruenerit, referamus. Celeberrimus Martianus iſte, ſicuti & Priſcus rhetor inquit, genere Thrax fuit, militari patre genitus.
B Quo mortuo, quũ ipſe paterna ſibi ſtudia ſequenda ſtatuiſſet, Philippopolim ſe contulit, vbi rectè ſe nomen militiæ daturum iudicauit. Quum autẽ in itinere eo eſſet, in cadauer recens cæſi hominis incidit, quod temerè in terra proiectum iacebat. Reſtitit ad id pauliſper, quòd præter reliqua egregia ornamenta, quibus abundè pollebat, humanitate quoque & miſericordia excelleret: & caſum hominis miſeratus, pro eo atque conuenit, corpus eius ſepulturæ mandauit. Vbi autem eum nonnulli in cadauere humando occupatum eſſe cõſpexerunt, magiſtratibus Philippopolitanis rem eã indicarunt: qui deinde illum aduenientem comprehenderunt, & cædis quæſtionem cõtra eum inſtituerunt. Porrò quum res veriſimilis eſſe videretur, & coniecturæ ab initio eius conceptæ, plus quàm oratio Martiani crimen obiectũ negantis, & veritas ipſa,

Martianus Philippopolim petens, in cadauer hominis paulo antè cæſi incidit, & id ſepelit.

valerent: homicidij ille pœnas dediſſet, niſi quidã C diuino nutu cædis patratorem in iudicium produxiſſet: qui capite ſuo ſceleris ſupplicium pendens, Martiani caput ſeruauit. Iudicio eo præter opinionem abſolutus, ad ordinem ibi militũ ſacramentũ dicturus venit. Atq; illi virum eum eſſe egregiũ ex aſpectu & ſignis pluribus iudicantes, perbenignè ſuſcepere, in ordinémq; non poſtremũ militarib⁹ legibus legêre, dignitate ei præclara viri cuiuſdam iã defuncti, cui Auguſti nomẽ fuerat, cõceſſa, & nomine eius ſic quodãmodo in album militũ relato Martianus, qui & Auguſtus. Vt inde ſatis liqueat vnà cũ appellatione etiam purpurã Auguſti ad eũ perueniſſe: perinde atq; cognomẽ tale in eo abſq; dignitate ipſa manere noluerit, & rurſum dignitas quoq; non aliud ad magnificentiã nomẽ requireret: ita vt idem in vno cõueniens, ſimul & nomen propriũ & cognomẽ fieret vna videlicet appella- D tione & dignitatẽ & nomen indicãte. Et hoc quidẽ primũ omen & indiciũ in Martiano fuit, quod eũ ad imperialem dignitatẽ conſcenſurũ eſſe portendit. Accidit autẽ aliud quoq;, vnde imperaturũ eum eſſe, per coniecturam colligere licuit. Militauit ſub Aſpare cõtra Vãdalos Martianus: & poſtquam illi victoria ſunt potiti, ipſe quoq; captiuus cum aliis ex acie abductus eſt. Gẽſerichus Vãdalorum dux, captiuos vnà cũ aliis mãcipiis videre voluit. Atq; vbi in loco quodã cõgregati ſunt, ipſe in ſublimiore colle conſidens, ſpectaculo tantæ captiuorum multitudinis ſe oblectauit. Et quum ſic tempus extraheretur, illis tum quod quiſque vellet facere permiſſum eſt. Genſerichi enim mandato vinculis ſoluti erant. Atque alij quidem aliud

Suſpectus cædis reus fit.

Sed tandem percuſſore cõperto abſoluitur.

Omen futuri imperij Martiani.

Martiano dũ in catalogum militũ refertur, per errorẽ quidẽ, ſed nõ ſine futuræ dignitatis omine, Auguſti nomen tribuitur.

Aſpar Rom. dux. Genſerichus Vandalus.

A fecere: Martianus autem, propter ingentem ſolis ardorem, in ſolo concidens ſomnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis ſubmiſsis ex aduerſo ſoli, iuxta perpendiculum volatum inſtituens, aëream nubem & vmbram quandam fecit, qua illum diuino nutu non mediocriter refrigerauit.

Somniũ futuri imperij præſagium in Martiano.

Id barbarus videns, ſtatim quid futurum de eo eſſet, apertè coniecit: & accitum ad ſe Martianum, libertatéque donatum, iuriſiurandi religione ſibi obſtrinxit, vt ad Imperialem ſublimitatem euectus, ſibi & Vandalis fidus eſſet, neque vnquam aduerſus eos bellum moueret. Id quod Martianus, ſicuti ille volebat, iuramento interpoſito fecit, fidemque etiam re ipſa ſeruauit, ſicuti Procopius ſcribit.

Martianus ſibi Genſerichus amicitia fidi obſtringit.

Ad hæc, aduerſus Perſas quoque Martianus iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen eſt Sidena, morbo correptus eſſet, cum duobus fratribus, viris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam ſummam contraxit: qui etiam domus ſuæ hoſpitio exceptum, ita vt par erat, curarunt: & poſtea venatum cum eo progreſsi, tempore meridiano

Tertiũ omen imperiũ Martiano deſignans.

B ſumno omnes ſunt ſopiti. Atque vbi Tatianus primùm ſomno excitatus eſt, ſpectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentem, alas ſupra Martianum extendentem, & vmbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato, prodigium id oſtendit: & vterque volucris per benignum ſtudium admiratus, Martiano, quod de eo futurum eſſet, prædixerunt. Et ab eodem, quónam loco, ſi id quod diuinarent ſuccederet, in aula futuri eſſent, ſciſcitati ſunt. Ille, ſe eos patrũ loco habiturum eſſe, dixit. Quare illi hominem deinde auro hoſpitaliter locupletatum, Conſtantinopolim deduxerũt. Vbi verò omen illud ad rem collatum eſt, Martianus ex Lycia eos euocatos, patricios ſuos creauit: & Tatiano patriæ ſuæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ adminiſtrationem conceſsit. Hæc prodigia Martiani imperium præceſſere.

Tatianus & Iulian⁹ Martiani patritij.

At nos ad inſtitutum argumentum reuertamur. Martianus, quantum vix alius quiſquam, verioris erga Deum pietatis iuſticiæq; cultor fuit: diuitias opéſque veras eſſe putans, ſi non ſtudio omni aliena bona corradere, ſed indigen-

Præclaræ Martiani virtutes.

C tium penuriam liberalitate ſua ſubleuare poſſet.

Formidabilis etiam maximè habitus eſt, nõ tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & metu ſuppliciorum. Quæ virtutes fecere, vt non hæreditatis ſucceſsionem, ſed virtutis mercedem Imperium acceperit, ſenatu ipſo & omnibus ſummæ cuiuſque hominibus calculis ſuis Pulcheriæ Auguſtæ ſententiam comprobãtibus. Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vnà imperium adminiſtrauit: cœlebs autem ad ſenectutem & mortem vſque permanſit, Martiano ei fidem per iuriſiurandi religionem datam ſeruante.

Iudiciũ Pulcheriæ, quæ Martianum imperatorem legit, ab omnib⁹ comprobatur.

Poſtmodum & Valentinianus, qui Romanam vrbem regebat, vbi de virtute eius certior eſt factus, ſuffragio ſuo imperium ei confirmauit. In primis verò illud Martianus ſtuduit, vt vnum & communem ab omnibus, ſublatis è medio hæreſib⁹, Deo offerret cultũ, & eccleſia per coniunctionem vnita ſententiam & religionem vnam coleret.

Martianus eccleſiã diſſidentẽ coniungere ſtudet.

CAPVT II.

HOc illum ſic animo agitantem, D literis inſuper ſuis Leo Papa excitauit, vt in vniuerſali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioſcorus fidei Chriſtianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare auſi fuiſſent, inquireretur.

Agitur de œcumenica ſynodo cogenda.

Acceſſerũt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorum cauſa iudicaretur petentes: maximè verò ex omnibus Euſebius Dorylæi antiſtes, ſolicitatione ſua eam rem egit, inſidiis Chryſaphij, qui Theodoſij iuribus abuſus eſſet, & ſibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam eſſe memorando: quòd Chryſaphio Flauianus aurum electionis conſecrationiſque ſuæ nomine petenti, paupertatem ſuã prætendens, & illi auariciam [a] quodammodo exprobrãs, ſacra eccleſiæ vaſa obtuliſſet.

Plin. Dorilaum vocat. lib. 5. ca. 29.

a [illegible]

Adiecit is illud quoque, Chryſaphium eãdem cum Eutychete cõplecti religionem. Et quod maximum eſſet, Flauianum à Dioſcoro crudelem in modum prędatorio conſeſſu eiectũ, calcibus proculcatum, & enectum eſſe.

Flauiani cædes.

Earum rerum gratia E imperatorum literis, locorum omnium epiſcopis conuocatis, ſynodus Chalcedone eſt coacta, quæ quidem primũ Nicææ conuenerat: quò etiam Romanæ vrbis epiſcopus Leo, per Paſcaſini & Lucentij [b] & aliorum miniſterium, literas miſerat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ eſt tranſlata, quòd imperator ipſe ſynodo ei adeſſe vellet, magnũ Conſtantinũ imitatus: cum quo quàm maximè de gloria concertans, ſacrum illum cõuentum duplicauit, pro trecentis decem & octo, ſexcentis triginta ſex patribus coactis.

Synod⁹ Chalcedonenſis. Leonis Ro. epiſcopi mandatarij. b Et Bonifacij presbyteri Euagr. lib. 2. cap. 4.

Zacharias quidẽ Rhetor affectione adductus, Neſtorium quoque ad cõcilium hoc vocatum eſſe ſcribit. Sed quòd aliter ſe res habeat, illud clariſsimè indicat, quòd vbique ferè à ſynodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc oſtẽdit Euſtathius Beryti epiſcopus, ad Ioannem epiſcopum, & alterum Ioannem presbyterũ de ſynodi actis ſcribens, in quibus literis hæc etiam verba ſunt: Prodierunt verò illi denuò, qui

636. Patres in concilio Chalcedonẽſi fuere. Alij tantum 630 numerant.

" Neſtorij [c] reliquias quærunt, & aduerſus ſynodũ
" vociferati ſunt: Quam ob cauſam viri ſancti ana-
F thematé feriuntur? adeò vt indignatus imperator,
" ſatellites illos longè reiicere iuſſerit. Quomodo
" igitur ſynodus eum eunearit, cuius defuncti reli-
" quias illi quæſiuerunt, colligere nequeo.

Neſtorius ei nõ interfuit. c τὰ λείψανα.

CAPVT III.

SYnodus poſtquam Chalcedonem peruenit, in ſacro Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta eſt, quod Chalcedone conſtructum eſt, & duobus maximè ſtadiis à Boſporo abeſt, in loco peramœno & molliter accliui ſitum, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris templum aſcendere vult, non ſentiat, & facile ſtatim in baſilicam eam veniat: & ex edito loco oculos circũagens, ſubiectum campum omnem herba tenera viteſcentem, altóque frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis conſitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè ſe in ſublime attollentes, & nonnullos ſenſim ſeſe incuruantes denſámque comam prætendentes cernat. occurrant etiam illi variç maris vndæ, aliæ quidem

Diuæ Euphemiæ Chalcedonen templũ, & loci amœnitas ſumma.

Euagr. lib. 2 cap. 3.

A paulatim ſerenitate & tranquillitate purpurea reſonantes, placidéque & ſuauiter littori colludentes: quædam autem ſtrepentes fluctibus & tumeſcentes, æſtu verò ipſo conchatum teſtas, algas & quaſcunque alias res leues circumuoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templũ verò ipſum è regione vrbi conſtructum, ita iacet, vt ex ſitu ipſo colligere facile ſit, vrbis tantę aſpectu id conſpicuum amœnumq́ue eſſe. Tribus autẽ ingentibus ſtructuris ædes hæc ſacra diſtincta eſt: quarum vna hypæthra & ſubdialis aula eſt, in magnam longitudinem extenſa, & frequentibus columnis ornata: ſecũda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinem & longitudinẽ, vna hac re ab illa varians, quòd tecto è coctili latere contecta eſt. Ad cuius Boreale latus, qua parte ſol oritur, ædes rotundior erecta eſt, multa arte elaborata, columnis & ipſa materiæ magnitudinis & coloris eiuſdem, veluti in choro in circuli formam ſtantibus, templi interioris partem cohoneſtans. Super quibus porticus ſublimis eadẽ ſub B teſtudine conſtructa eſt, vbi cuiuis diuinæ rei myſticisq́ue ſacris adeſſe, atque etiam ad Orientem conuerſo † precationem ad Martyrem ipſam facere licet. Iuxta porticũ ipſam ſacrarium aliud eſt longè pulcherrimum, vbi martyr poſita eſt, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Lõgum vocant, argento arte diffuſo pulchrè admodum ex omni parte incluſum, & ad pręcipuam pulchritudinẽ redactum. Cæterùm quæ olim ſemper martyr ea ediderit miracula, Chriſtianis omnibus conſtat. Loci namque eius perſæpe epiſcopũ, in ſomnis ſeſe ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclarè vitam agentem, obiter templum eius ingreſſum, vt miraculorum talium fructum perciperent, eſt cohortata. Quod vbi in vrbe Conſtantinopolitana innotuit, vniuerſæ eò populi turbæ ſunt profectæ: ipſe etiam Imperator, & qui ſacras eccleſiarum habenas regunt, quiq́ue honores & magiſtratus alios in republica gerunt, vt quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inſpectantibus omnibus, epiſcopus Conſtantinopolitanus cum ſacerdotibus ſuis templum id, vbi martyris C corpus repoſitum eſt, viſit. In tumuli læuo latere feneſtella quędam admiranda eſt, operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentum longiuſculum, cui in extrema parte ſpongia alligata eſſet, immittebant, ſpongiamq́ue ipſam in ſacroſanctis martyris reliquiis obuolutã, & guttis cruore illius delibutis refertam, extrahebant. Hanc vbi plebs conſpexiſſet, homines ſtatim in terram inclinati, vociferatione maxima Deum honorabant, miraculoq́ue eo ſtupefacti manus ſuſtollebant. Tantus autẽ inde profluxit vbertim humor, vt non ſolum Imperatores & epiſcopi, populusq́ue qui ibi congregari ſolitus fuit, affatim eo perfruerentur, verumetiam quócunque quiuis vellet locorũ de eo aliquid ſecum auferret. Neque guttæ tempore ipſo defecere, neque diuinus ille ſanguis aliqua ex parte mutatus eſt, ſed is ſemper colorem ſuum ſummè rubrũ conſeruauit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, ſed pro eo atque epiſcopi ipſius vitæ morũq́ue ſanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui eccleſiam gubernaret, præclarè viueret, & virtute exornatus eſſet, frequentius miraculum hoc exhibitum eſſe. Quũ D autem antiſtes ſacrorũ talis non eſſet, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile à martyre proceſsiſſe. Hoc ſic factum eſſe noui. Sed enim ꝙ neq; dies neq; tẽpus vllũ intercipit, ſed perpetuò omnibus fidelibus ſimul & infidelibus affluit & accedit, id nunc dicã. Si quis in ſacrarium id, vbi tumulus & ſanctæ martyris reliquiæ perinde atque theſaurus nũc repoſitæ ſunt, veniat, odor immenſus & naturæ captum, odoresq́; omnes quos ars humana conficit, ſupergrediens, ad eum perfertur. Eum ſiquidẽ qui ex prato verſicolore colligitur, longè ſuperat: neque alicui eorum ſimilis eſt qui ex bene olentiſsimis rebus profluit. Tum autem neque ei par eſt, quem vnguentarius odoribus ſuauibus ad certum modum temperatis miſcet: verùm multis modis qui inde redditur præſtantior eſt, vim & poteſtatem eius à qua redundat declarans.

Intelligit vrbem Conſtantinopolim, cuius vrbis Chalcedon quaſi ſuburbanus vicus eſt. De qua Plin. lib. 6. cap. vlt. Chalcedon libera, Procerastis antè dicta, deinde Compuſa, poſtea Cæcorũ oppidum, quòd locum eligere neſciiſſent, ſeptem ſtadiis diſtante Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede.

† τῆς μάρτυρος ἐυθὺς

Miracula ad ſepulchrũ ſanctæ Euphemiæ edita.

Oleum in vrna cum miraculo & αἵματι φέρεται.

Odor ad monumentum eiuſdem multo optimus.

CAPVT IIII.

IN hoc ſacro martyris delubro, quã ex Nicæa tranſiiſſe diximus, congregata eſt ſynodus, trigeſimo à tertia ſynodo, à mundo autem condito quinquies milleſimo noningenteſimo & ſexageſimo ſexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantij, & Antiocheni: in ſiniſtra, Alexãdrini & Hieroſolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores conſedere. Et quum ea quæ Eutyches Conſtantinopoli & Dioſcorus Epheſi nouandarum rerum ſtudio deſignauerant, in medium producta eſſent, Dioſcorus ad rerum actarum ignorantiam, qua ſe excuſabat, cõfugit. Et quòd obiecta ſibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit: Vbi verò veritate in apertum prolata, neceſsitatem apertã cauſæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prędatoria illa ſynodo ei aſſederant, eum redarguerunt, dolumq́ue eius & illatam ſibi per Imperiales minas vim & neceſsitatem oſtenderunt) in ruborem magnum & probrum coniectus eſt. Atque equidem qui violentiæ eius adminiſtri fuerant, venia petita in gratiam ſunt recepti, & ex ſiniſtro in dextrũ latus tranſiere. quorũ vnus Iuuenalis Hieroſolymitanus fuit. Dioſcorus autem, ꝙ aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iuſtis illis iudicibus conſequi non poſſet, in ſynodum venire ſuperſedit. Poſtquam verò Synodus canonem ſequuta, ter illum citauit, & ipſe dicto audiens non fuit, communibus omnium ſuffragiis, ipſo Deiamante Imperatore præſente, & ipſum & Eutychetem exauctorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta ſanctarum vniuerſalium ſynodorum, ſtabiliendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Conſtantinopoli, & Epheſi primùm coacta eſt, confirmarunt. Tertio

E † *

Synodi in templo diuæ Euphemiæ conſeſſus.

Dioſcorus Alexandrinus non bene ſtat.

F *Iuuenali Hieroſolymitano culpam deprecanti gratia facta.*

Dioſcorus propter contumaciam, & Eutyches damnatur. Acta ſynodi Chalcedonenſis.

† * *Et ipſa concilia, quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere ipſaq; plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacrilegæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſtiana, Aug. de baptiſmo, contr. Donatiſt. lib. 2. cap. 3.*

† * A porrò conſeſſu admirandi Cytilli ad Neſtorium datas epiſtolas in ſua retulerunt acta: quibus epiſtolam etiam Leonis Papæ ad diuinum Flauianũ, & libellum inſuper quem idem Leo ad ſynodum & Imperatorem Martianum dederat, columnam orthodoxiæ ſeu rectæ fidei appellatum, coniunxere. Leo namque iſte rebus Eutychetis & Dioſcori cognitis, prouincialem ſynodum Romę coegerat, in qua vtrumque, & eos prætere qui illorũ ſequerẽtur opinionem, reiecit: actaque eius concilio Chalcedonenſi & Imperatori miſerat, videlicet vt eos ipſos qui confuſionem commixtionémque duarum Chriſti naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hiſce ædificari & ſtabiliri eccleſias docens, ſi homines ſcirẽt vnum Chriſtum ſubſiſtentia Deum eſſe perfectum, patri & eundem hominem perfectum nobis conſubſtantialem, ita vt in ipſo citra commiſtionem, citra mutationem, citra alterationem, & citra confuſionem, duæ naturę diuinitatis B & humanitatis vnitæ, quæ ſcilicet in eò cognoſcuntur, & in eo verè ſunt, conſiderentur.

*Libellus Leonis Rom. Pontificis τῆς ὀρθοδοξίας. Idem Eutychetem & Dioſcorum prouinciali ſuo in concilio Rom. damnauit. Leonis ad Imperatorẽ Martianũ & concilium Chalcedonenſe ſcriptum. * ὀρθοδοξίας.*

*† * Epiſtola beati Leonis Papæ ad Flauianum Epiſcopũ Conſtantinopolitanum textum aut vnum iota ſi quiſquam idiota diſputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema ſit. Gelaſ. Papa diſt. 15. Sancta Rom. eccleſia.*

CAPVT V.

Qvum autem eade re diſputatio magna excitata eſſet, (inexpugnabilis nãque & contentionis maximè ſtudioſa improbitas eſt) ſpiritui ſancto & egregiis illis qui conuenerant viris placuit, vt decretum fidei in libello deſcriberetur, & controuerſiæ iudicium atque deciſio laudatiſsimæ martyri & virgini Euphemiæ committeretur. A maioribus illa ſuis, ciuis & alumna vrbis Chalcedonenſis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro detestandi cuiuſdam præſidis tribunali conſiſtens, Chriſtum Deum eſſe & Dei filium clara voce depC rædicauit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata & beſtiis tandem obiecta, vrſæque morſu enecta, certamine pro Chriſto peracto, coronam recepit: & diuinum corpus eius integrum atque incorruptum aſſeruatum apud eccleſiam Chalcedonenſem marmoreo tumulo repoſitum eſt, talia edens prodigia, qualia paulo antè commemorauimus. Itaque immaculato & ſacro corpori eius veluti ſincero iudici, orthodoxi & rectam ſententiam obtinentes, ſimul & qui aliter opinarentur, fidei ſuæ arbitrium committentes, vtrique ſeorſim fidei formulam in libellum ſuum relatam, & chartam vtramque clauſulis atque ſigillis obfirmatam, ad martyris pedes depoſuere. Et nocte proxima precationibus cõſumpta, poſtridie venerunt, & monumenti operculo remoto, ſpectaculum nouum rectoque iudicio dignum cõſpexere. Nam orthodoxorum recteque ſentientium libellus perquàm tenaciter victricis illius martyris manibus continebatur: alter autem tanquam res vana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Poſteaquã verò poſt cœleſtem hunc calculum adhuc impudentia con-

Martyrium ſancta Euphemia.

Iudicium fidei Chriſtiana Catholici atque etiã hæretici ad arbitriũ martyris Euphemia defuncta referunt. Per illuſtre miraculum, Euphemia, hæretica prauitate reiecta, orthodoxam approbat.

tra veriorem fidem pugnaret, condemnatio am- D plius etiam vt valde legitima cõfirmata eſt: & qui decretis Synodi conſentire noluerunt, ij ignominiam & probrum, à Deo & hominibus ſunt conſequuti. Hæreſis ipſius dux Gangram exul abductus eſt. Qui autem à Dioſcoro condemnati proſcriptique fuerant, de Synodi ſententia & Imperatoris conſenſu reuocati ſunt. Atque vbi alia etiã pleraque acta ſunt, decretum Synodus hiſce conceptum verbis promulgauit.

Condẽnatio hæreticorũ.

CAPVT VI.

Dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus, fidei doctrinam diſcipulis confirmans: Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meã relinquo vobis. Vt nemo à veræ pietatis dogmatibus diſſonet, ſed ex æquo omnes veritatis doctrinam prędicent. Et poſtea ſancto Nicæno ſymbolo, & centum atque quinquaginta ſanctorum patrum decreto lecto, E intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem eſt, ſapienter conceptum & ſalutare iſtud diuinæ gratiæ ſymbolum. De patre etenim & filio & ſpiritu ſancto abſolutam doctrinam cõtinet, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus aſtruit. Quandoquidem autẽ veritatis inimici, qui abolere per hæreſes ſuas prædicationem contendũt, inaniloquentiã pepetere: & nonnulli ſacroſanctam Domini noſtra gratia ſuſceptam + adminiſtrationẽ adulterare, & vocẽ hanc θεοτόκος Dei genitrix pernegare auſi ſunt: aliqui verò confuſionem mixtionemque inducentes, vnam eſſe carnis & diuinitatis naturam conſideratè fingunt, diuinamque vnigeniti naturam per confuſionem perpeſsioni obnoxiam prodigioſè aſſerunt: hęc ipſa nunc ſancta & magna vniuerſalis Synodus, omnẽ illis fraudem & machinationem aduerſus veritatem præcludere volens, & integritatẽ firmitatemque veteris doctrinæ vindicãs, in primis ſtatuit, vt ſanctorum trecentorum patrum fides inuiolata conſtet. F Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduerſus Spiritus ſancti hoſtes poſterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta patrum, de Spiritus eſſentia doctrinam, autoritate ſua confirmat: quam illi patres omnibus notam eſſe voluerunt, non vt aliquid quod maioribus ignotum fuiſſet, inducerent, ſed vt ſpiritus ſancti naturã quędam de illius * poteſtate obtinere volentes, teſtimoniis in ſcriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos verò qui œconomię & adminiſtrationis myſteriũ deprauare audent, & qui ex Maria virgine natꝰ eſt, merũ hominẽ eſſe impudẽter & cõuicioſè dicũt, beati Cyrilli, q Alexandrinę eccleſię paſtor fuit, ſynodales epiſtolas ad Neſtoriũ & Oriẽtales epiſcopos datas, rectè ſcriptæ ſint, quũ ad Neſtorij væſanam dementiam refutandam, tum ad ſententiam ſalutaris ſymboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epiſtolam quoq; maximæ vrbis veteris Romæ antiſtitis, beatiſsimi & ſanctiſsimi archiepiſcopi Leonis, ad eum qui in ſanctis eſt archiepiſcopum Flauianum, refellendæ Eutychetis maleuolentiæ gratia ſcriptam, quæ beati Petri confeſsioni con-

L. quoniam venerabiles, C. de epiſc. & cleric. L. quicunque in hæc. C. de hæret. & Manich. Senatuſconſultum Concilij Chalcedonenſis.

τὴν οἰκονομίαν. Aduerſus negantes virginem matrẽ θεοτόκον Dei genitricem eſſe, & naturas duas in domino Saluatore confundẽtes. Synodus Chalcedonẽſis confirmat decreta concilij Nicæni & Conſtãtinopolitani.

** τὴν ἀυθεντίαν. Aduerſus eos qui Chriſtum merum hominẽ eſſe dicunt. Confirmantur Cyrilli Alexandrini epiſtola. Synodales.*

Iſta epiſtola Leonis Ro. ad Flauianum Conſtantinopolitanum.

† κοινὴ τῆς πίστε.

A nenit, & aduerſus perperam & malè ſentientes, quaſi quædam communis & publica † columna eſt, ad dogmata recta confirmanda, meritò coniunxit. Nā aduerſus eos qui adminiſtrationis myſterium duos filios diſtrahere conantur, pugnat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpeſsioni obnoxiam eſſe dicere audent, ſacris conuentibus excludit. Tum autē eis quoque qui in duabus Chriſti naturis mixtionem & confuſionem comminiſcūtur, reſiſtit. Eos præterea qui cœleſtis aut alterius cuiuſquam eſſentiæ eſſe delirant, quam ex nobis ſibi aſſumpſit ſerui formam, proſcribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionem Domini naturas profitentur, vnam autem poſt vnionē faciunt, anathemati ſubiicit. Itaque patrum veſtigiis inſiſtentes, vnum atque eundem profitemur eſſe filium, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: & vna voce omnes deprędicamus perfectum eūdem in diuinitate, & perfectum eūdem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex rationali anima & corpore, conſubſtan-
B tialem patri ſecundū diuinitatē, & cōſubſtantialē nobis ſecundum humanitatem, per omnia nobis æqualem abſque peccato, ante ſecula quidem ex patre ſecundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundem propter nos & propter noſtram ſalutem, ex Maria virgine & Deigenitrice ſecundum humanitatem genitum, vnum & eūdem Ieſum Chriſtum filium & Dominum vnigenitum in duabus naturis † inconfuſè, immutabiliter, Indiuiſè, inſegregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquā naturarum differentiam vnione tollente, ſed proprietatem potius vtriuſque naturæ conſeruante, quę in perſonam vnā & ſubſiſtētiam vnam concurrit: non veluti in duas perſonas diſpertitum aut diuiſum, ſed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: quemadmodum antiquitùs Prophetæ, & ipſe de ſeipſo nos docuit Chriſtus, & ſymbolum patrū nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis conſtitutis, ſancta & vniuerſalis Synodus decreuit, vt nemini liceat aliter ſentire, aut fidem aliam proferre, vel conſcribere, vel componere, vel alios doce-
C re. Quicunque autem auſi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut ſymbolum aliud eis tradere qui ex Græca ſuperſtitione & Iudaiſmo, vel alia quacunque hęreſi conuertere ſe ad veritatis cognitionē voluerint: eos, ſiquidem epiſcopi aut clerici fuerint, ab epiſcopatu & clero alienos: ſin autem monachi aut laici fuerint, anathemati ſubiectos eſſe debere.

† ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, γνωριζόμενον.

Non eſſe edendas nouas fidei formulas.

CAPVT VII.

Abit ſynodo Chalcedonenſi abſoluta.

POſt hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem eſt reuerſus aulam. Synodus autem controuerſiam quoque quæ Maximo Domini in eccleſia Antiochena ſucceſſori, & Iuuenali Hieroſolymitano epiſcopo, de prouinciarum finibus intercesſit, ritè & ordine decidit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos ſuos receperūt. Cōſtitutum etiam ibi, vt ſedes nouæ Romæ, ſecundas à veteri Roma, ab aliis autē thronis primas ferret. D Plurima inſuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione perſequar, vt quiuis clarius res ibi geſtas cognoſcat. Importunum namque quodammodo eſſe duxi, ſi in præſentia eas referrem, ne hiſtoriam perpetuam interpolarem. Qua etiam de cauſa fuſius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè ſynodi iſtius res cognoſcere cupit, compendioſam illam narrationem, quę ad finē quindecimi huius libri adiecta eſt, legat. Nunc portò ad hiſtoriam continuandam progrediar.

Secundum Ro. antiſtitē epiſcopus Cōſtantinopolitanus pra aliis primatū obtinet.

CAPVT VIII.

SYnodo huic interfuere ex veteri Roma Paſcaſinus, Lucentius, & Boniſacius, Leonis Romani antiſtitis locū obtinentes. Interſuit & Anatolius nouæ Romæ epiſcopus, Maximus Antiochię ad Orontem, Iuuenalis Hieroſolimorum, & ipſe Dioſcorus Alexandriæ, præſules: qui, E ſicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gangrenſem regionem in Paphlagonia incolere eſt iuſſus. Porrò epiſcopatum Alexādrinum communi ſynodi cōſenſu diuinus Proterius ſortitus eſt. Et quum is thronum ſuum reciperet, ingens multitudini inceſsit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias ſcindens ſententias. Quēadmodum enim eiuſcemodi temporibus euenire ſolet, alij ſortiter quæ maxima pars erat, nouum paſtorem defendebant: aliis Dioſcorus eccleſiaſticæ prouincię adminiſtrandę idoneus magis eſſe videbatur. Et res in magnum diſcrimen proceſſit. Priſcus namque orator in hiſtoriis ſuis, ſe eo tēpore ſcribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam veniſſe, & turbam ingētem vidiſſe, ſeditionem aduerſus magiſtratus mouentem: & quum milites inhibere eam contendērent, pro telis, ſaxis ipſis, quæ ex tempore paſsim iacentia rapuit, vſam, illos fugere compuliſſe, ad templum quod olim Serapidis nomē habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut † Apis quidā in vrbe Memphitica vir, qui famis tempore de ſuo Alexandri- F nis frumentum ſubminiſtrauit. Ei verò defuncto templum & ſtatuam ſacrarunt, in quo etiam bos inſignia quædam & notas habens nutritus eſt, in agriculturę, quantum coniicere licet, ſignum atq; indicium: quem ipſum Apim quoque, eodem ſcilicet cum hero ſuo nomine vocabant. Hominis autē iſtius tumulo, qui Gręcè σορὸς dicitur, in templum translato, Sorapim ſtatuam eius nominarunt, aut Serapim etiam, per literarum mutationē. Cuius templum pulcherrimum fuit, & ſimulacrū longè maximum, maximeque horrendum, ex varia materia ita compactū, vt vtraque manu vtrunque parietem attingeret. In medio verò ſimulachro ⋆ templum aliud ferreum fuit, in quo effigies alia ęrea non magna ſuſpenſa erat, cuius capiti ferrum immiſerant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidem iuxta perpendiculum collocaſſent, ſublimem eam in aërem ita promittebant, vt neque terram, neque tectum ipſum attingeret. In hoc ipſum templum populus magiſtratus cōpulit, & deinde viuos captos igne concremauit. Quæ res vbi ad Imperatorem eſt dela-

Dioſcor⁹ ad exilium dānatus. Proterius Alexandriæ epiſcopus à ſynodo lectus. Seditio & tumultus ea de cauſa Alexādriæ exortus.

Plebs furens magiſtratus fugat.

Suid. addit, aut Ioſeph. Scribit et quoque, in capite eius fuiſſe modiū & cubitum, quo Alexandrini auctum Nili menſi ſunt: & templum id ab Alexandro eſſe conditum.

⋆ vnde Interpres ὑάλινον, Magnetis lapidis vi.

Plebs eadem magiſtratus ſuos viuos combuſsit.

† * *Concio plebis. Florus vrbis Alexandr. præfectus. Per ademptionem frumenti plerumque laſciuiẽs populus coercetur.* a [illegible]

A ta, duo millia militum eò miſit, qui ſecundo vento ſexto die ad magnam Alexandriæ vrbem appulerunt. Ii petulantii inſolentia in coniuges & filias Alexandrinorum vſi, grauioribus eos quàm quas antea experti fuerant, affecere ærũnis. Pleba autem indignè eas ferens, à Floro tãdem, qui rem militarem adminiſtrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quum ad a Circenſes ludos ſpectandos congregata eſſet, petiit, vt quę ei ablata fuerat, frumenti ſolitam largitionem relinqueret, balneaque & theatra, aliaſque res quibus in tam diſſoluto & perturbato ciuitatis ſtatu abſtinere cogebatur, redderet. Quod ille, ſicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpoſitis ſe factorũ recepit. Atque ad eum modum ſeditionẽ ſenſim ſedauit. Res Alexandrinæ ſic habebant.

† * *Vnde factum eſt, vt in quodam templo lapidibus magnetibus in ſolo & in camera, pro portione magnitudinis poſitis, ſimulachrum ferreum aeris illius medio inter vtrumque lapidem, ignorãtibus quid ſurſum eſſet & deorſum, quaſi numinis poteſtate penderet. Aug. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates architectus Alexandreæ Arſinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo ſimulachrum eius* B *è ferro pẽdere in aere videretur. Intercesſit mors & ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Plin. lib. 34. cap. 14.*

CAPVT IX.

Monachi quidã in Palæſtina contra ſynodum Chalcedonẽſem furunt. Theodoſius monachus ſedem Hieroſolymitanã fraudulenter Iuuenali abſente, occupat. In alias quoque ciuitates ſuos epiſcopos illegitimos mittit. Seuerianum Scythopolis epiſcopum necat.

NEc verò in Palæſtina tranquillitas fuit. Siquidem monachi quidam, qui ſynodo interfuerant, & diuerſa à decretis eius ſentiebãt, quũ Hieroſolyma veniſſent, proditam eſſe fidem clamitarunt, lamentantes, & monaſticum ordinem cõcitare atque impellere ſatagentes, vt quæ in ſynodo ritè acta erant, reſcinderent. Vbi autem Iuuenalis ſedẽ ſuam recepit, atque illi eum vt ſynodi acta aboleret, & anathemati ſubiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem conceſsit. Turbæ totius dux Theodoſius monachus quidam erat. Hic Eudocia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes ſuas rapta, & ſodalitate monachorum omni ſibi conciliata, prædonis & ſanguinarij hominis more, C quòd Iuuenalis (ſicuti diximus) Conſtantinopolim petierat, Hieroſolymorum thronum occupauit, adiutoribus ea in re vſus, qui ſynodi conſtitutionibus aduerſabantur, & Eudociæ gratificabantur. Et quum epiſcopi nondum à ſynodo reuerſi fuiſſent, alios ipſe delectos, in vrbes quaſque miſit. Seuerianum autem Scythopolis epiſcopum, quòd maleuolentiæ illius ſuffragari nollet, oppido exactum interemit. Magnam quoque mouit perſequutionem in ciuitate ſancta, aduerſus eos qui communicare cum eo nolebant. Quoſdam namque tormentis excruciauit, aliquibus ſubſtantiam ademit, aliorum ædibus ignem iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta eſſe videretur. De quo poſtea monachorũ ordo ad Alciſonem literas dans, illud ſcripſit: quòd quum vt maleficus & epiſcopo ſuo infidus deprehenſus eſſet, monaſterio ſuo expulſus, & quia Alexandriæ quoque rebellis Dioſcoro fuerat, quòd verberibus multis affectus, tanquam homo ſeditioſus per vrbem ibi camelo inſidens traductus ſit. Idem quoque Palæſtinæ vrbes circumiens, eas vt ſibi epiſcopos legerent, coegit. Quorum vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia ori-

Theodoſius maleficus. Euag. lib. 2. cap. 5.

Petrus [illegible]

D undus, Gazæorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen eſt, epiſcopus. Adeò vt Athanaſius quidam in diaconorum ordinem cooptatus, in media eccleſia Hieroſolymis cum multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione throno ſanctiſsimo inſidenre, vocem illam præclaram emiſerit: Deſine Theodoſi tantam cædem committere, deſine Chriſto bellum inferre, & gregem eius in prędonum morem è diuino ouili eiicere, & aliquando tandem beneuolentiam erga verum germanumque paſtorem noſtram cognoſce. Hæc quum diceret, à ſatellitibus Theodoſij arreptus, & ex eccleſia tractus eſt. Atque inſolentis petulãriæ & cruciatuum genus omne propter Chriſtum perpeſſus, & flagris multis conciſus, poſtremò etiam ferro vitam amiſit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnẽ raptum, canibus tandem eſca proiectum eſt. Porrò Dorotheus, qui Palęſtinam prouinciam ab Imperatore acceptam adminiſtrabat, & tum apud Moabitidem bello aduerſus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe ſic gerebantur cognouit, celeritate ſumma cum exercitu forti rebus præſenti- E bus conſulturus accurrit. Cæterùm Theodoſij & Eudociæ ſatellites, portis clauſis, non prius eum admiſere, quàm eis pollicitus eſſet, ſe quoque ad partes eorum defecturum, ſicuti monachorum omnium ordo & vniuerſa ciuitatis multitudo feciſſet. Ita menſes viginti exitioſus Theodoſius tyrannidem in ſede Hieroſolymitana exercuit. Quã rem poſtquam Martianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus eſt: quem is capere quidem (ſic enim Imperatoris præceperat iuſſio) conatus eſt: ſed id ab eo fieri non potuit propterea quòd peſtis illa in Synæum montem profugerat. Quam ob cauſam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormentis ſubditi ſunt, non plebeij tantum homines, ſed etiam qui propter habitum in monachorum ordine cenſi fuerant. Poſt Theodoſij fugam, Iuuenalis in thronum ſuum reſtitutus, omnibus quos ille conſecrauerat, dignitatem ſtatim ademit. Multa præterea alia triſtia hinc & inde prouenientia multitudini accidẽre, quæ animus ei, inuido & Deo inuiſo dæmone, per vnius literæ mutationẽ, F ſuadente, ſuggeſsit: ita vt alterius literæ pronunciatione, aliud prorſus inducere liceret. Adeò etiam, vt multa à pluribus mutatio fieri, & ſententia in contrariam prorſus & ex diametro repugnantem ſignificationem ferri, & alteram per alteram tolli exiſtimaretur. Nam Chriſtum ἐν, hoc eſt, in duabus naturis profitens, ἐκ, hoc eſt, ex duabus dicebat. Et ſi in diuinitate & humanitate Chriſtum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum eſſe profetebat. Et qui ex duabus diceret, profeſſionem tamen in duabus inſerebat. Si ex diuinitate & humanitate Chtiſtum dicere debebat, in diuinitate & humanitate conſiſtere ipſum profitebatur, † neque carne in diuinitatem eunte, neque rurſum diuinitate in carnem euadente: vnde ineffabilis illa exiſtit vnio, vt & per loquutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterũ ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non ſolum totum ex partibus, ſed etiam in partibus totum percipitur. Et tamen ſeparata hæc inter ſe ſic eſſe homines opinati ſunt, quadã de Deo opinionis con-

Gazæ epiſcopus. Athanaſij diaconi Hieroſolymitani libera ad Theodoſium iſtum vox.

Athanaſij martyrium.

Dorotheus Palæſtinæ præfectus.

Theodoſius eccleſiaſticus tyrãnus metu Dorothei effugit.

Iuuenalis in integrum reſtitutus. Dæmon contentionũ & diſſidiorum autor.

Cõfuſionem moditatem quarundam loquutionũ, & ſyllabarum diſſectionibus cauſam & occaſionẽ vnius literæ mutationi, & duabus præpoſitionibus ἐν & ἐκ hoc eſt, in & ex, apud homines diuiſionis, adſeribit.

† [illegible]

* [illegible]

A ſuetudine: vel quòd ita deſtinatione animi voluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: vel quòd ad rei ipſius, vt ſeſe habet, aſſenſionem venire contenderint: Quam ob cauſam, quæ à me dictæ ſunt confuſiones extitere. Hęc ſic apud Alexandrinos & apud Palæſtinos accidēte.

CAPVT X

Temporis non caſus fatales.

EIſdem temporibus ingens ſuit ſiccitas, ſameſque ſimul & peſtis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: q̄ calamitas etiam ad Ciliciam vſque progreſſa eſt, vt earum quas diximus regionum incolę in ſumma penuria ad eas anguſtias peruenerint, rebus neceſſariis deficientibus, vt prohibitis inſolitis & exitioſis alimentis vterentur. Et ſame tantopere inualeſcente, homines victus ratione mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora namque propter maximas inflammationes tumore concepto, oculos primùm amittebāt: deinde tuſsi accedente, die tertio moriebantur.

Peſtis grauis

B Contra peſtem eam nullum vſquam fuit auxilium. Qui autem ex ea petrari ſuperſuere, eis opem ſeruatrix omniū Prouidentia attulit, & ſami ſubuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerūt, alimento aërio eos ſouit, ſicuti olim veteribus Iſraelitis feciſſe memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitùs demittens. Proximo autem anno vt fruges ſua ſponte excreſcerent, effecit. Hæc mala Palæſtinam etiam, & plurimas alias regiones peruaſerunt. Et calamitates eiuſmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt.

Fames. Alimentū aërium.

Manna. Fruges αὐτομάτως creſcentes.

CAPVT XI.

Aetij præfecti vrbis Rom. cædes.

HÆ Orientis erumnę fuere. Porrò Occidens alias, eis quas diximus non minores, ſenſit. Nam Aetius vrbis Romanæ pręfectus, miſerandum in modum vitam amiſit: & oræ Heſperiæ Imperatoe Valentinianus recta quidem eccleſiæ dogmata,

C quemadmodum ſuprà à nobis dictum eſt, retinuit. In quotidiana autem conſuetudine vitæ plurimum deliquit. Quum enim vultu venuſto, & rebus aliis ornatam maximè in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodoſij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter fœdauit, & aperiè pee multos curioſarum artium ſectatores ſamiliares habuit, & tandem vitam fœdiſsima morte finiit. Maximi nanque qui Gratiano Imperatore cæſo, tyrannidem arripuit, & à magno Theodoſio poſtea necatus eſt, ex filio nepos, auo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum inſidias Valētiniano Imperatori ſtrueret, propterea quòd is vxorem eius ſtupraſſet, Aetium Imperialem aulam gubernantem (conſiliis enim ſuis is obſiſtebat) meruēs, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque vbi ille eam ob cauſam miſerabiliter cæſus eſt, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingreſſus, illum interemit, & cōiugem eius Eudoxiam rapuit, eidemque per ſtuprum vim intulit. ⁎ Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam caſtigatur. Poſtea verò illi imperium quoque ſibi vſurpauit.

Valentiniani Imp. Occidentalis vita.
Valentiniano Aetio cæſo, quaſi dextram ſibi ipſi manū amputauit.

Maximus tyrannus Valentinianum necat, & eiuſdem coniugē Eudoxiam cōſtuprat.

⁎ δι' ὧν γάρ τις ἁμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ κολάζεται.

D Enimuero Eudoxia tanta cōtumelia affecta, quòd tam inopinatum flagitium ęgrè ferret, omnem ſibi quod dicitur iaciendum eſſe talum ſtatuit, vt iniuriæ autorem vlciſceretur, qui facinus tantum in marito ſuo patrare, & inſuper † ingenuitatem libertatemque ſuam contaminare auſus fuiſſet. Acris enim eſſe ſolet ſœmina, nec vllo modo ea flectitur aut exoratur, vt dolorē ſtatim ponat, ſi pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta ſit: & quidem ab eo qui etiam caſtitatis, dignitatis & exiſtimationis ſuæ cuſtodē ſuſtulerit. Hęc ſecum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij ſpem eſſe putauit, quòd pater eius Theodoſius dudum diem ſuum obiiſſet, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduerſus matrem Eudociam iram depoſuiſſet, dona maxima in Libyam ad Genſerichum miſit, eundemque vt ſibi in tanta erumna ſubueniret, ſeque Maximi improbitate liberaret, rogauit: ſpe illa barbaro oblata, ſi modò ſe moueret, præter opinionem eum claſſe ingenti Imperium Romanorū

† ἐλευθερίαν. Valentinianus 3. à Thrauſtila percuſſore in campo Martio cæſus eſt. Ptol. Caſſiod.

Ad tyrannum Maximum vlciſcendum Eudoxia Genſerichum ex Aphrica Romam inuitat.

E conſequuturum, quod ſe illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus quum neque vnum quidem annum tyrannide potitus eſſet, interemptus eſt: Genſerichus verò vbi cum ingentibus copiis aduenit, Romam cepit. Qui quòd barbara mente & inſtabilis atque inconſtans eſſet, Eudoxiæ fidē non ſeruauit: ⁎ ſed vrbe direpta, ſpectaculiſq; eius incenſis, in Libyam reuerſus eſt, Eudoxia ſecum & duabus eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abductis. Multa quoque inde eccleſiaſtica & precioſa abſtulit vaſa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Veſpaſianus & Titus Hieroſolymis vaſtatis Romam ſecum attulerant. Genſerichus maiorem natu filiā Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiam autem, quòd Olibrio patricio Senatus Romani principi, qui tum vrbe Roma capta Byzātij profugus erat, deſponſatam eſſe cognouiſſet, vnà cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianum placaturus, miſit. Qui vehementer ita aduerſus eū percitus fuerat, cùm quòd Romam incendiſſet, tum quòd ſic in Imperiales

Maximus cæditur. Roma à Genſericho capitur & diripitur. Genſerichus Eudoxiā cū liberis & ſpoliis ampliſſimis Roma in Aphricā trāſfert. Eudocia Eudoxiæ filia Honoricho Genſerichi filio nubit. Placidia Olibrio patricio.

F liberos illuſiſſet. [a] Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verùm poſt Maximū Romæ [b] Auitus rerum potitus eſt menſibus octo, qui vbi vitam fame finiuit, Maiorianus biennio imperium tenuit. Poſtquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæſus eſt, [c] Seuerus tres annos ibi imperauit. Poſt hunc Anthemius, cui Martianus filiam ſuam deſpondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi verò & hic, quum Chriſtianiſsimus eſſet, fraude peremptus eſt, Olibrius à Recimero Imperatoe renunciatus eſt. Huic ſucceſsit Glycerius. Atque illi ruſum, vbi annos quinque dignitatem eam

Occidentales Imperatores. a Al. Liberiū vocāt. Auitus. Maiorian⁎. b Damenus Auitum Placentiæ epiſcopum factum eſſe ſcribit. c Al. Seuerianum nominant. Seuerus. Anthemi⁎ Martiano gener. Olibrius. Glycerius.

a Quum Genſerichus Carthaginem (ex quo annis 585. in ditione Ro. fuiſſet) anno Domini 441. cepiſſet, eorum cladis mētio fit l. 1. in princ. C. de of. præf. Pret. tandem Romam quoque, anno Domini 457 fœdiſſimè vaſtauit. M. Varro Vettium ſe Romæ, in augurio non ignobilem, & ingenio cuiuis parem, audiuiſſe ſcribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumis præteriiſſet populus Ro. ad M. CC. peruenturum. Quidam eruditi tempus direptionis iſtius Vandalicæ, cuius Iuſtin. meminit C. de off. P P. Afric. deſignari per Varronis verba putant. Alij potius ad Totilæ vaſtationem referunt, quæ ſub Iuſtiniano accidit.

Nepos Oreſtes. Auguſtul' *d Id eſt Glycerium Portuenſem epiſcopum ordinatum dicit.* *e Secundum alios ab Vrbe condita circiter annum 1221.* *Odoacer rex*

A geſsiſſet, Nepos, qui [d] Glycerium apud Salonas Dalmatiæ vrbem epiſcopum fecit. Sed & hunc Oreſtes imperio ſpoliauit. Cui Romulus filius, qui & Auguſtulus dictus eſt, ſuccesſit, vltim' Romanorum Imperator, à Romulo primo rege [e] mille trecentis & tribus exactis annis. Poſt hunc Romanorum Imperium Odoacer inuaſit: qui † Imperiali cognomine reiecto, regem ſe primus vocauit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vita migrauit.

† Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ epiſcopus, multos à Vandalis captiuos redemit. & tandem viduæ filium, ſeipſo in ſeruitutem dato, liberauit. Dat. Odoacer, quòd bellicoſus eſſet, ad nomen à vaſtandis & excindendis agris accepit. Sicut & apud Vandalos ſiue Bohemos, rex Odoacrus, vir fortisſimus, ante Premiſlaum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, ſub quo Romani imperij in occidente ſtatus admodum ad Francos peruenit.

CAPVT XII.

Eudocia Pulcheriæ conciliata.

B EVdocia Auguſta in Palæſtina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritique & liberorum eiuſdem rebus certior facta, ad extremam coniecta eſt animi anxietatem. Proinde funem omnem, vt in prouerbio eſt, mouens, per Valerium & Olibrium patricios Pulcheriæ reconciliata eſt: à qua etiam petiit, vt eis quæ in captiuitate eſſent, opem ferret. Et quum pax inter Genſerichum & Martianum facta eſſet, Eudoxiam Genſerichus, & Placidiam, Pulcheria petente, ſicuti dixi, Byzantium miſit. Iunior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica manſit, cum quo ſedecim annos vixit, eidemque filium Hulderichum genuit. Portò quum parum grata ei eſſet viri coniunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapſa, & auiam Eudociam imitata, ad ſancta loca conceſsit, & ſepulcrum illius longè pòſt exoſculata eſt. Vbi & ipſa non diu vixit: ſed ſomno beato ſopita, iuxta auiæ tumulum in præclaro & ipſa repoſita eſt monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus & ſanctæ Chriſti * reſurrectioni conſecrauit.

Eudocia cũ filia Placidia Byzantium miſſa. Hulderich' Honorichi filius.

Iunior Eudocia Hieroſolyma quoq; viſit.

C * *In cuius honorem templum Hieroſolymis conſtructum fuerat. Euagr. lib. 2. cap. 5.*

CAPVT XIII.

Eudocia ſenior ab errore Eutychianis ad orthodoxiam reducitur.

PVlcheria Auguſta quamprimùm Eudociæ reconciliata eſt, fratres & filiam eius hortata eſt, vt crebras ad eam darent literas, quò ab Eutychetis & Dioſcori opinione deſciſceret, & ſanctæ Catholicæ eccleſiæ communionem amplecteretur. Literis eiuſmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Baſſa ſemper ei, vt eadem ſecum in religione ſentiret, moleſta eſſet: metuens illa, ne id non ex ſententia Dei faceret, faciendum ſibi eſſe putauit, vt de ea re ad diuinos patres referret, qui ſe de vero pietatis cultu certò edocerent. Proinde loci eius epiſcopo Anaſtaſio accito, ad ſanctum Symeonem Stylitem ſeu Columellam per illũ ſcripſit, qui tum virtutibus ſuis orbem illuſtrabat. Ad eum literis quoque manu ſua conſcriptis, conſcientiam ſuam reuelauit: complexurã ſe eſſe, quod ille decreuiſſet, pollicita. Sanctus autem vir ille ad D eam in hæc verba reſcripſit. Scito filiola, quòd diabolus virtutum tuarum diuitias cernens, te expetiuit vt cribraret ſicuti triticum. Et exitioſus ille Theodoſius vas & inſtrumentum mali illius factus, Deiamanti animę tuę tenebras offudit, eamque conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus ſum, quòd quum fontem apud teipſam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur diuinum virum Euthymium: huius doctrinam & præcepta ſequere, & ſalua eris. Literis lectis, Eudocia minimè ſe negligentiæ dedit: verùm ad ſe Euthymium in eam quam recens conſtruxerat turrim euocauit. Atque vbi ille venit, incredibili repleta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cognoui, quòd Dominus indignam me aduentu & præſentia tua viſitauit. Sanctus verò vir benedictionem ei impertiit, & attentiorem de cęterò eſſe iuſsit. Quæ namque, inquiens, accidẽre res triſtes & duræ, non aliam ob cauſam accidiſſe eas E tibi ſcito, quàm quòd cum impio Theodoſio communicare ſuſtinueris. Itaque contendendi, quod præter rationẽ ſuſcipitur, ſtudio prorſus poſthabito, in tribus ſanctis vniuerſalibus ſynodis, in ea videlicet quæ primùm Nicææ aduerſus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Conſtantinopoli, & quæ rurſum Epheſi prima aduerſus Neſtorium coacta eſt, conquieſce. Tum autẽ decretum etiã quod in concilio Chalcedone congregato factum eſt, recipere te: & Dioſcori communione reiecta, ad Iuuenalem Hieroſolymitanum accedere, & quæ in eccleſia ſolita tibi ſunt facere oportet. Hæc poſtquam ille dixit, & precationem pro ea ad Deum fudit, in Mandram ſuam reuerſus eſt. Eudocia autem ciuitatem ſanctam petiit, & in Eccleſia catholica quę fas eſt peregit. Magna porrò vnà cum ea multitudo ex plebeiis & monachis, qui Theodoſij errorem ſequuti fuerãt, ſacram communionem perceperunt. Qui verò exemplum eius imitati noluerũt, ſolita adhuc ipſius Eudociæ munera receperunt, ſed * propter receptam affectionem tantum, nõ etiam ob ſen- F tentiæ & opinionis conuenientiam & coniunctionem. Poſtquam autem vniuerſali ſe dedidit eccleſiæ Eudocia, omni animi propenſione conſternata, opiniones illorum non ritè cõceptas eſt admirata. Et non longè pòſt puluere hoc in terra relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deum migrauit.

Symeonis Columellæ ad Eudociã litera.

Per Euthymium Eudocia ad frugẽ bonam adducitur.

Sacroſanctæ quatuor vniuerſales ſynodi.

Eudocia cũ Catholica eccleſia ſentit & communicat. * [illegible] *Eudocia mors.*

CAPVT XIIII.

CElebertima hæc Pulcheria multas per vitam pręclarè res geſsit, multa publica hoſpitum & pauperum condidit domicilia. Aduenarum etiam ſepulchra & alia ædificia conſtruxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam eſt martyris Laurentij delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipſis fundamentis templa erexit. Quorum vnũ eſt, in Chalcopratein, ſiue fabrorum foro; † Sacri [illegible] nomen habens. In hoc veluti theſaurũ, Deigenitricis depoſuit zonam: de qua paucis libro proximo capite

Pulcheriæ Auguſtæ opera [illegible]

Templa tria beatæ virginis.

De reliquiis veſtium eiuſdem.

Imago Deigenitricis à diuo Luca picta.

Pulcheriæ Eudocia imaginem matris Chriſti, quam Lucas apoſtolus pinxerat, Hieroſolymis miſit Theodoſius libello.

A capite ſecundo mẽtionem fecimus. Hoc in templo, vt quarto quoque bebdomadis die peruigilium & ſupplicatio ad lucernas & lampades fieret, conſtituit, quam & ipſa pedes frequentare ſolita erat. Secundum templum Ὁδηγῶν, viæ ducum eſt, vbi Antiochia miſſam Verbi matris imaginem dedicauit, quam diuus Apoſtolus Lucas ſuis ipſe manibus depinxit, illa adhuc viuente, & tabulam ipſam vidente, gratiamq́ue adeò illi formę ſuæ imminente. Hæc imago primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: vbi ea, quæ nunc quoque fiunt, miracula peracta ſunt. Porrò in templo iſto, vt tertio quoque ſeptimanæ die peruigilium itidem & ſupplicatio peragerentur, curauit: quod ad hunc vſque diem ſeruatur. Tertium autem Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum conſecrauit templum, cui Blachernæ cognomen eſt: quo abundè per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Imperij ſceptra tenente, magnopere vnà cum eo operam dedit, vt modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumq́ue illius tabernaculum inueniret, & in eccleſia ea

B reponeret. Itaque Iuuenalem Hieroſolymorum archiepiſcopum, & Palæſtinos epiſcopos, qui concilij celebrandi cauſa Chalcedonem venerant, accitos interrogauit, an diuinum Deigenitricis templum & ſacroſanctum tabernaculum adhuc apud Palæſtinos in eo tumulo, quo primùm repoſitum eſſet, reperiretur: velle ſe id inde tranſlatum, in templum hoc eius inſerre, vt imperantis vrbis * cuſtodia eſſet & præſidium. Quum enim & vrbs ipſa & templum illi dicatum eſſet, æquum eſſe dixit, vt ſacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abeſſet. Ad quæ verba Iuuenalis reſpondit: In ſacris diuinituſque inſpiratis ſcripturis obitum ſanctæ ſemperq́ue virginis Deigenitricis Mariæ minimè referri. antiquiſſima autem & veriſſima omnino traditione receptum eſſe, inſtante illius obitu, Apoſtolos ex ipſis orbis terrarum finibus, vbi ad prædicationem obeundam diſperſi erant, ſublimes in aere Hieroſolyma veniſſe, viſi

** φυλακτήριον.*

De obitu Deigenitricis Mariæ, eiuſdémque funere & aſſumptione.

C one auſpicatiore hymnos diuinarum poteſtatum exauditos eſſe: & abſque ſtrepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbum & filium eius adueniſſe, atque in manus ſuas diuinum illius ſpiritum ſuſcepiſſe. Sacroſanctum autem corpus illius angelica ſimul & Apoſtolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repoſitum eſſe, & in tertium vſque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Deigenitricis ceciniſſe. Et cùm eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apoſtolorum nõ affuerat, adueniſſet, & ſacrum illum cœtum, vt tumulum recluderet, quo & ipſe Verbi matri debitum ſupremumq́ue perſolueret honorem precibus ſummoperè ſollicitaſſet, atque ſigillo ablato ſepulchrum apertum eſſet, ſacrum illius corpus prorſus repertum non eſſe: ſed ſepulcrales illius faſcias tantũ ſuo loco intactas atq; inuiolatas, perinde atq; corpus ea paulo antè reliquiſſet, repertas, & quidẽ inenarrabili odoris ſuauitate redolentes: eaq́ue illos abunde afflatos, ſignaculo rurſum tumulo impoſito abiiſſe, ad miraculũ tantum conſternatos, atq; illud ſolum, pro eo atque decebat, animo ſecum meditatos, illum ipſum Deum Ver-

D bum & Dominum gloriæ, qui ſubſiſtentia ſua pro beneplacito ſuo, eo quem neque verbis neq; intelligentia aſſequi liceat modo, carnem ex ea ſuſcipere, & deinde poſt ineffabilem illam vteri geſtationem & partum, virginitatem illæſam cõſeruare dignatus ſit: illum inquam ipſum, etiá poſt obitum, & ex vita hac migrationem, mirificè immaculatum, impollutum, & modis omnibus ſanctum corpus eius ante deſtinatum quoque & cõmunem omnium reſurrectionem, immortalitate cohoneſtaſſe: eoq́ue per angelorum miniſterium in loca quędam cœleſtium regionum lucidiſſima, & à corruptione alieniſſima, trãſlato, honore pręcipuo proſequutum eſſe, ne vnà cum reliquis vel celeberrimis laudatiſſimiſq́ue hominibus reſurgeret. Porrò cum diſcipulis ibi tum affuiſſe addidit, ſanctiſſimum illum Timotheum, Dionyſium Areopagitam, magnumq́ue diuinum & ſapientẽ Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionyſius ipſe in ſuis ad Timotheũ de beato Hierotheo ſcriptis teſtatus ſit. cuius teſtimonium libro ſecundo, capite vigeſimoſecundo, à nobis eſt relatum. Hæc vbi Iuuenalis dixit, principes ipſi ab eo, E vt ſanctum eum tumulum, vnà cum ſacris veſtibus probè obſignatum ad ſe mitteret, rogarunt: eumq́ue ita à Iuuenali tranſmiſſum, in maximo quod ab eis conſtructum eſt Blachernarum templo, piis conſecrarunt atque depoſuerunt manibus proximè ad ſacram diuinamq́ue menſam. Factum id Martiano adhuc ſuperſtite. Veneranda enim veſtis eius aliquanto pòſt, ſub Leone eſt allata: & in rotũdo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata eſt, ſicuti in hiſtoria eius dicemus.

Tumulus beatæ Deigenitricis.

Veſtis eiuſdem.

CAPVT XV.

Pulcheriæ mors.

BEata Pulcheria ſexto imperij Martiani anno, illuſtri poſt ſe relicta laude & gloria, & virginitate ſua ad extremum vſque finem integra conſeruata, quum poſt plurima maximaq́ue benefacta, ſubſtantiam ſuam omnem Dei tẽplis & pauperibus dedicaſſet, in fata conceſſit. Donationem eam Martianus gratam habuit, facultateſq́ue illius quæ plurimæ erant, diſtribuit. Ipſa F autem in templo diuorum Apoſtolorum condita eſt. Poſtea annis duobus non omnino exactis, Martianus quoque inter homines eſſe deſiit, multa religione & ſanctitate vir: vt qui in ſupplicationibus publicis aliis præierit, & maximam indigentibus pecuniam præbuerit: ſi quis alius, & ipſe Chriſtianiſſimus Imperij adminiſtrationem veluti monumentum vitæ piè agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita vt tum aurea exiſtimarentur eſſe ſecula. Cœterùm eo ad meliorem vitam tranſlato, communi Senatus calculo, Leo * Tribunitius, Thrax ipſe quoque genere, Imperator Romanorũ ſalutatus eſt, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus eſt, quòd Aſparẽ ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

Martiani obitus.

Martiani pacifici Principis illud præclarum verbum fuit: Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus.

** [illegible]*

Leo eius ſucceſſor.

Cognominatus Maceles. Enecat Aſparem & Ardaburium fratres.

CAPVT XVI.

A pis pauciſque monachis, Apollinaris eiuſque ſectatorum praua opinione & hæreſi infectis. Quã ob cauſam canonicè & legitimè à diuinæ memoriæ Proterio & vniuerſo Aegyptio conuentu ita illi ſunt exautorati, vt Imperatoris indignationem, & ſuli eailij cauſa vertendi condemnationem, meritò ſint experti. Et poſt pauca. Et migratione ad Deum per ſanctum obitum Martiani Imperatoris ille comperta, veluti is ✶ qui legibus ſolutus ſuo ipſe arbitrio viueret, impudenter aduerſus eum blaſphemis & maledicis vocibus ferociens, & ſanctam vniuerſalem Chalcedonenſem ſynodum perfricta prorſus fronte anathemati ſubiiciens, ea plebe venali & incompoſita multitudinem ad ſe pertraxit, bellumque contra ſacros canones, eccleſiaſticas conſtitutiones, rempublicã & leges ipſas cepit, & in ſanctam Dei eccleſiam ſeipſum coniecit: quum illa tum paſtorem & doctorem ſuum haberet, ſanctiſſimum patrem noſtrum archiepiſcopum Proterium, quum ſtata ſacra & conuentus ſolitos peragentem, tum preces in ſupplicationibus ad omnium noſtrûm ſeruatorem Chriſtum pro pio Imperio & Chriſtiamãti palatio veſtro fundentem. Et deinde. Et quum vna interceſſiſſet dies, & amantiſſimus Dei Proterius, ſicuti mos eſt, in epiſcopali æde ſua eſſet, aſſumptis ſecum duobus epiſcopis & clericis, qui legitimè exautorati & ad auxilium pariter damnati fuerant, Timotheus, cõſecratione que ab eis accepta, quum nullus prorſus ex diœceſi Aegyptia rectè ſentientium epiſcoporum adeſſet, (id quod moribus in eiuſcemodi Alexandrini epiſcopi electione fieri ſolet) archiepiſcopalem cathedram, ſicuti ipſe exiſtimauit, occupauit, adulterium manifeſte inferre eccleſiæ ei auſus, quæ ſuum ſibi haberet ſponſum, rem diuinam in ea facientem, canoniceque & legitimè munus ſuum obeuntem. Et poſt alia. Nihil aliud facere beatus ille vir potuit, quàm vt locum daret iræ, iuxta id quod ſcriptũ eſt, & ad ſacroſanctum confugeret baptiſterium, illorum qui ei ad cædem patrandam imminebant fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ipſis & feris hominibus omnibus, qui venerationẽ & cultum eius, ſcatentemque inde gratiam ignorant, metus inceſsit. Sed enim homines illi qui cõſilium cœptumque Timothei ad exitum ſuũ perducere contendebant, ne in incontaminato quidem illo templo ſaluum eum eſſe paſsi, neque religionem reueriti ſunt vel loci, vel temporis. Agebatur enim tum ſalutiferi Paſchæ feſti diei conuentus. Sed neque ſacerdotalẽ exhorruerunt functionem, ✝ quæ media intercedit inter Deum & homines. Interſecerunt igitur hominem innocẽtem, & crudeliter ipſum vnà cum ſex aliis mactarunt, & reliquias eius vndequaque conuulneratas per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modũ tractat atque raptatas, miſerabiliter traduxerunt: ſine miſericordia omni corpus quod iam plagas non ſentiret, diſcruciantes: & in fruſta eo conciſo, beſtiarum more viſcera eius deguſtarũt, quem ✶ mediatorem ſe nuper inter Deum & homines habere exiſtimarant: poſtremoque quidquid ex eo ſuperfuit, id igne concremarunt, & cineres ventis differendos permiſerunt, feritatem belluarum omnem longè ſuperantes. Atqui malorum iſtorum omnium autor ſapiens, ſi Deo placet, Timotheus fuit. Porrò Zachariæ Rhetori de his in hiſtoria ſua ſcribenti, aliter hæc referre libuit: tumultum videlicet Alexandriæ per Proterium potius excitatum, neque populum hæc, ſed ex militum ordine quoſdam auſos eſſe. Fidemque verbis eis aſtruit per epiſtolam quandam à Leone ad Timotheum miſſam: quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam à Leone miſſus ſit. Literas circulares ad omnes vbique epiſcopos Leo dedit, ad ipſum etiam Conſtantinopolitanę vrbis antiſtitem Anatolium, eoſque qui monaſtica vita enituerunt, ſententiam eorum (quemadmodum dixi) de ſynodo Chalcedonenſi Timotheique conſecratione requirens: AEgyptiorum epiſcoporum libello ſupplici, precibuſque inſuper eorum qui vel Proterij partium, vel Timothei factionis erant, ſicuti ad eum miſſæ fuerant, adiunctis. Circulares literæ Leonis in hanc ſententiam ſcriptæ erant.

Aeluros violentus episcopatum. Alexandrinus occupat.

Christiani pro principum salute sedulo orant.

In baptisterio, Proterio percussores ab Aeluro summissi non pepercerunt.

Cædes Proterij crudelissima.

Functio sacerdotalis.

Zacharias Rhetor hæc aliter retulit.

CAPVT XVIII.

E

IMperator Cæſar Leo, pius, victor, triumphator, maximus, ✝ ſemper colendus Auguſtus, Anatolio epiſcopo. In votis quidem pietati meæ fuit, vt vniuerſæ orthodoxæ, rectèque ſentientes & ſanctiſsimę Eccleſiæ, nec non vrbes ſub Imperio Romano omnes, quiete altiſsima fruerentur: neque quidquam, quod ſtatum illarum & tranquillitatem turbare poſſet, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, ſanctitatem tuam iam noſſe credimus. Vt verò plenius de rebus omnibus, & quæ cauſa tanti tumultus & confuſionis extiterit, certior fias, [a] exempla precum quas religioſiſsimi epiſcopi & clerici ex Alexandriæ vrbe & diœceſi Aegyptia, aduerſus Timotheum in vrbe Conſtantinopolitana pietati meæ obtulere: atque itidem ſupplicum libellorum exempla, quos à Timotheo internuncij eius Alexandria aduenientes ſerenitati noſtræ in comitatu noſtro dederunt, ad pietatem tuam miſimus: F vt quid actum ſit, ab eo quẽ diximus Timotheo, quem ſibi populus Alexandrinus, & qui ibi magiſtratus gerunt, ciueſque & naucleri, ſeu nauium gubernatores, epiſcopum petunt, & aliis quoque de rebus quas ſupplicationum complectitur contextus: adhæc, de ſynodo Chalcedonenſi, cui nequaquam quidam aſſentiuntur, quemadmodum libelli adiuncti oſtendũt, clarius ſanctitas tua cognoſcere poſsit. Itaque pietas tua, orthodoxos omnes & ſanctos epiſcopos, qui nunc in vrbe hac imperante degunt, & religioſiſsimos clericos cõfeſtim ad ſe conuocet, & rebus omnibus cum cura & fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulẽta, & ſtatus eius tranquillitaſq; nobis maximè curæ eſt, nobis ſententiam ſuam, de Timotheo ipſo, & concilio Chalcedonenſi, timore humano omni, gratia etiam & odio ſemoto, ſolũ omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, ſignificet. Scitis namque, nos omnes de negocio tanto immaculatæ Diuinitati rationem eſſe reddituros. Vt in eo de re omni literis veſtris abundè edocti,

Circulares Leonis ad episcopos literæ.

Hoc literarũ est exemplum ad Episcopũ Constantinopolitanum datũ.

A congruentem & debitam ſententiam ferre poſſimus.

CAPVT XIX.

Præclari monachi.

AD hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique epiſcopos ſcripſit. In eandem ſententiam quoque literas dedit ad illuſtres monachos, & qui vitæ ſanctitate præclari erant alios, mores ſuos ad vitam ſpiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus ſtationem ſuper columna inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Niſibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantium hiſtoria mentionem facit. Porrò Leo Romanus epiſcopus primus Chalcedonẽſi ſynodo comprobata, electionem atque cõſecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epiſtolam Leo Imperator Timotheo

Simeones Stylites.

Varadatus. Iacobus Niſibenus.

B Aeluro per Silentiarium miſit. At enim Aelurus ad Imperatorem reſcripſit, Leonis epiſtolam refellens, & Chalcedonenſem ſynodum quàm maximè reprehendens. Epiſcopi reliqui, itidem vt Papa fecerũt. Solus Amphilochius Sidites ad Imperatores ſcribens, Timothei quidem conſecrationem damnauit, ſynodi autem Chalcedonenſis decretũ non recepit. Quę omnia à Zacharia Rhetore in hiſtoriam ſunt relata, qui Amphilochij etiam epiſtolam ei inſeruit. Non epiſcopi verò ſolum, ſed & celebris memorię Simeones de his rebus epiſtolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Baſilium epiſcopum Antiochenum: quam quòd breuior ſit, hic apposui, verbis hiſce conſcriptam. Domino meo piiſsimo & ſanctiſsimo, Deiamãti Baſilio archiepiſcopo, peccator & humilis Simeones in Domino ſalutem. In tempore nunc dicere poſſumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem noſtram & miſericordiam ſuam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim ſanctitatis veſtræ literis, ardorem & veram pietatem Deiamãtiſsimi Imperatoris noſtri erga ſanctos patres, &

Amphilochius Sidites Chalcedonẽſem ſynodum non recipit.

Symeonis Columellæ litera ad Baſilium epiſcopum Antiochenum, de pietate Leonis Imperatoris, & Synodo Chalcedonenſi.

C certam ſtabilemq́; eorum fidem admiratus ſum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipſis, quemadmodum etiam ſanctus Apoſtolus dixit, ſed ex Deo eſt, qui illi eam animi alacritatem propter orationes veſtras indidit. Et poſt pauca. Proinde & ego humilis & tenuis, atque adeò + abortiuus monachus, Imperiali eius celſitudini inſtitutum meum de fide ſanctorum patrum, qui Chalcedone ſexingenti trigintaſex conuenere, in qua perſiſto, & per quam cõfirmor, vtpote quæ à ſpiritu ſancto manifeſtata ſit, ſignificaui. Quod ſi enim duobus aut tribus in nomine eius conuenientibus, medius inter eos eſt Saluator: quomodo ad tot & tam ſanctos patres ille aduenisſet, niſi ab initio cũ eis ſpiritus ſanctus fuiſſet? Et poſt alia. Itaque fortis eſto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Ieſus Naue filius, ſeruus Domini, in populo Iſraelitico. Clerum religioſum, qui ſub ſanctitate tua eſt, omnem, & benedictum fideliſsimumq́ue populũ verbis meis conſolare. Quapropter, ſicuti dictum eſt, Aelurus

ἐκτρωμα τῶν μοναχῶν.

D quidem Alexandria eiectus eſt: Timotheus autem alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partibus erat, pro eo in eccleſiam inductus. De his hactenus.

CAPVT XX.

LEone iam alterum annũ imperante, ingens terręmotus & fremitus vſque adeò extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ conſequutæ ſint, Antiochia autem omnis ferè concuteretur. Clades ea veluti procemium futurorum malorum fuit, propterea quòd ciues ipſi à diuinis legibus alieni tanquam beluæ feri animis eſſent, & vecordiæ intemperiis omnibus agitarentur. Grauiſsimus enim qui vnquam fuere omnium terræmotus vrbem eam inuaſit, quingenteſimo ſexto ab ea condita anno, decimoquarto menſis Septembris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui

Terræmotus grauis præcipuè Antiochiæ.

Cauſa eorũ, impietas hominum.

E ibi ſub Traiano fuit, trecentis quadraginta ſeptẽ annis exactis. Ille nanque quum centeſimo vigeſimo nono + ſuis legibus, vt libera repub. ea vrbs vteretur, illam afflixit. Iſte autẽ ſub Leone quingenteſimo ſexto anno eam oppreſsit, ſicuti hoc à ſtudioſis repertum eſt. Et domos eius ferè omnes diſiecit, quum quidem populoſiſsima foret: ita vt in ea ſolitudo nulla, aut locus quiſquam inhabitabilis aut neglectus eſſet. Magnificentiſsimè autem exornata fuerat, propter ambitioſam multorum principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter ſe concertarunt, & de gloria ſuperare alij alios conati contenderunt. Conciderunt igitur Imperiales ædes vna atque altera: aliæ periculum euaſere, vnà cum vicino lauacro, quod ſanè vrbem + incommoditate priſtina liberauit, propterea quòd reliquæ balneæ violenta inundatione ei incommodaſſent. Diſiectæ quoque quæ pro Imperatoriis ædibus fuere portic', & quod eis impoſitum erat tetrapylũ. Præterea Hippodromi ꝓ foribus turres, & quędam eis inſiſtentes porticus.

Antiochia multos perculit terræmotus.

γ [illegible]

Clades vims vrbis ex terræmotu.

† ἀχρηστίας [illegible]

F In veteri autem vrbe domum aut porticum vllã non attigit. Concuſsit inſuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item ędificia & porticus in ea quæ Oſtracina dicitur vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum: quæ omnia copioſiſsimè Ioannes Rhetor in hiſtoriis ſuis refert. Terræmotus iſtiea gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri talenta tributi annui remiſiſſe, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouanda dediſſe. Eadem tempeſtate Thracia etiam & Helleſpontus, Ionia omnis, & quæ vocantur Cyclades inſulæ concuſſæ ſunt. Ædificia plura in Gnido & Co collapſa. Conſtantinopoli verò & in prouincia Bithynia imbres immenſi, in tertium & quartum diem iugibus aquis cœlitùs in fluminũ morẽ decidentibus durauerũt: mõtes in planiciẽ deciderunt, vici maximi diluuio diſparuerũt. Ex ingenti purgamẽtorum copia in quibuſdam lacubus inſulæ extiterunt: ſicuti in Boane, quæ ad Nicomediam eſt, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoq; in cœlo conſpecta. Nubes enim tubæ ſpecie ad dies quadraginta viſa eſt. Quo tempore cinere etiam

Ioannes Rhetor.

Liberalitas Leonis principis erga Antiochenos maxima.

Caſus fatales varij & admirandi.

Boane inſula.

Pluuia cinerum.

A Conſtantinopoli, nubibus in ignem verſis, pluit, qui cinis palmi minoris prope altitudine in regulis iacuit: id quod euidentiſsimum indicium imminentis incendij fuit. Itaque cum tremore omnes vrbe egreſsi, Deum precibus placarunt, ignea pluuia Deum abolere velle omnia dicentes. Porrò Deo ad miſericordiam conuerſo, flamma extincta, & cinis horrẽdus in terram delatus eſt. De hoc Procopius etiam Cæſarienſis alicubi memorat, ex Bebio eum monte ortum habuiſſe ſcribẽs, vnde ille quũ plurimus redditus eſſet, vento violento in ſublime actus, eo loci vbi ille conquieuit, deciderit. fortaſſe autem & Deus illum ita in ſublimi aëre iactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo ſibi metuens, circa ſanctum Mamantem tabernacula poſuit, ad ſex mẽſes ab vrbe ingredienda abſtinens, eoque modo ſe diuinam iram declinaturum exiſtimans.

Leo manſit ſex extra vrbem ſub tabernaculis menſes.

CAPVT XXI.

B

Incendiũ ſæuiſsimum Conſtantinopolis quatriduanum.

TVm quoque maximum incendium Conſtantinopoli graſſatum eſt, quod illi maiorem quàm terræ motus intulit cladem. Initiũ ſumpſit in parte maritima, quã Boſporum ſeu Bouis tranſitum, incolæ nominant: quum pernicioſus quidam dæmon lucubrationum horis mulierculę victum labore manuum quærenti aſsimilatus, lucernam ad ⁎ rerum omnium venalium forum, ſalſamentorum aliquid empturus, ſiue etiã mulier verè exitioſo dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id nõ poſſum: vtrunque ſanè fertur) detuliſſet. Lucerna igitur alicubi poſita eſt, & mulier ipſa abiit. Ignis autem neſcio vnde ſtuppa correpta, ingentẽ prouoluit flammam, & ædificium id ilicò cõſumpſit, atque inde ad vicina ſerpens circumquaque quàm facilimè proxima tecta depaſtus eſt: nec illæ tantum quæ facile ignem concipiunt ædes, verumetiam quæ è lapide ſecto amplitudine & altitudine ingenti conſtructę erant domus, conflagrarũt.

⁎ τῶν ὠνίων.

C Incendium id liberè, in quæcunque incidiſſet, ædificia conſumens, in quartum vſque durauit diem. Adhibita quidem eſt aduerſus ignem omnis generis defenſio, ſed vis eius illam modis omnibus ſuperauit, adeò vt media pars vrbis omnis à Septentrione Auſtrum verſus prorſus conflagrarit, in lõgitudinem quinque, in latitudinem verò decem & quatuor ſtadiorum ſpacio, neque quidquã in medio de publicis priuatiſque porticibus & ædificiis relictum eſt. Columnæ quoque & durorũ natura lapidum materia, perinde atque ſarmenta quædam, quæ facile accenduntur, arſerũt. Clades ea ex parte boreali, vbi etiam nauale vrbis eſt, à Boſporo ipſo ad vetus vſque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex auſtrali verò regione à Iuliani portu vſque ad præclarum ædificium templi eius, quod Concordiæ dicitur, proceſsit. Medius inter hæc locus à Conſtantini foro, vſque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme & miſerandum facta ſunt ſpectaculum. Quæcunque enim ad ſublimem amplitudinem & formam extructa, & ad incomparabilem exornata magnificentiam, maximo commodo publica & priuata ædificia fuerant, omnia ſimul ſubitò

Conſtantini forum. Tauri forũ.

D in aceruos & hiatus vaſtos & inuios redacta ſunt, varij generis materia in cumulum vnum congeſta, & priore facie rerum adeò mutata, vt neque ædiũ ipſarũ incolæ quid fuerit, quóve loco quęuis prius opera ſteterint, diſcernere potuerint.

CAPVT XXII.

Sancta Anaſtaſiæ templũ precibus Marciani viri ſancti, illæſum ab incẽdio permanſit. Mortuorum reſuſcitatio.

COrripuit quoque incendium id ſanctæ Anaſtaſiæ templũ, quod Marcianus celebris vir, ſumptibus ſuis erexit: & itẽ ſanctæ Pacis delubrum, ad mare ſitum. Eo enim tempore præclarus vir iſte claruit, operibus nouis enitens, humanitateque & miſericordia maximè inſignis: & qui virtute eò ꝓceſſerit, vt etiã mortuos excitarit. Sed alia quoque is templa pręclara & magnifica Deo conſtruxit. Tum porrò ignis carpere iam ſanctæ Anaſtaſiæ templum inſtituerat, ſed ei ille obſtaculo fuit.

E Quum enim iam flamma ſerpens eccleſię appropinquaret, accepto in manus ſacro Euangelio, per regulas in tectum conſcendit, precibuſque & lachrymis Deum implorauit. Ignis autem ad eum accedens, veluti virum ſanctum reueritus, atque in ſublime ſublatus, & in arcus ſpeciem admodũ incuruatus, ædem eam intactã prorſus relinquens tranſiliuit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Tranſitum perquàm diu ſtationem ſuper colũna pertulit. Is ex Simeonis Mandra prodiit, cuius precibus & cohortationibus adiutus, eximia ſubiit certamina, & pietatis exercitium ſupra naturæ captum, Boreæ continuè expoſitus, peregit: quapropter etiam ab agonothete ſiue certaminis muneratore ingenti gloria eſt condecoratus, à quo exitioſorum dæmonum expulſionem, & variorum morborum ſanationem accepit. Ad quem ſæpe etiam in tenui habitu veniens Imperator obſtupuit, benedictionemq́ue ab eo & communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam conſtruxit ædificia, templum item & domicilium circa virum

Daniel Stylites.

Miracula Danielis. Daniel à Leone Imperatore admodũ cultus.

F ſanctum monachorum ſtatuit, & † columnam ipſam extulit, omniaq́; adeò viro ſancto factus eſt. Incendij eius tempore, Daniel ex columna tandem digreſſus, in vrbem venit: atque in eius præſentia ignis confeſtim extinctus conquieuit. Sub Baſiliſco verò, qui à religione excidit, & Chalcedonẽſem Synodum contempſit, ardore inde ductus rurſum deſcendit, & cum Acacio Conſtantinopolitano antiſtite eccleſiaſticos cõuentus egit, monachorumq́ue ordine omni cum multitudine ipſa plebis aſſumpto Baſiliſcum adiit, & cum eo liberrimè colloquutus eſt. Idem fecit Aſcetarum præſtantiſsimus Olympius. ⁎ Tum quoque viguit Auxentius ⁎ Exſcholaris, vitam nudam in monte eo qui ex aduerſo Conſtantinopoli ſitus eſt, ſicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde deſcendens, Synodo affuit, & plurimum mo-

† ἀνῆγε τὸ ὕψωμα.

Incendiũ ad Danielis aduentum conſtitit.

Daniel liberè Baſiliſcũ tyrannũ propter hæreſim obiurgauit. Olympius. Auxentius⁎. ⁎ ἀπὸ σχολαρίων.

⁎ *Scholares in ſacro Palatio militantes dicebãtur, ſicuti & pars eorum Domeſtici Schola. Nam militãtium quoque ſchola eſt. Hinc rubrica eſt de Priuilegiis ſcholarum. C. lib. 12. Et exſcholaris, qui militare in aula deſiit: ſicut excos, exconſul, exquæſtor, &c. dicitur.*

Varadatus. Iacobus Nisibenus.

A menti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maximè fuere Varadatus, & Iacobus Niſibenus: cuius quàm egregium vitæ inſtitutum fuerit, ſatis declarat miraculum quod in puellis Græcam ſuperſtitionem ſectantibus, dum in fonte lauarent, edidit.

Huius miraculo puellæ lauantes canuerunt.

Quæ quòd dicto Iacobi audientes non eſſent, canuerunt: & fons ſtatim exſiccatus eſt, quem quidem ille precatus vndis repleuit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud ſcire conuenit, non hūc eſſe Iacobum illum, qui aduerſus circulares literas ſcripſit. nam is Cõſtantij temporibus fuit: iſte autem temporibus hiſce viguit, prodigiis & miraculis præcipuis ſpectatus, ſicuti Theodoritus in Deiamantium hiſtoria inquit. Cui etiam arcam ſepulchralem fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autem vt prior moreretur Theodoritus: verumtamen ſic quoq; magnus Iacobus in ea eſt conditus. Martianum, quē diximus, Gēnadius Conſtantinopolitanus eccleſiæ œconomum & diſpenſatorem legit, quum ex Catharorum ſiue Purorum hæreſi ad eccleſiam

De parochialibus eccleſiarū muneribus, quæ offertoria dicimus.

B tranſiiſſet. qui quum id munus obiret, quæ in eccleſia quaque muneris loco offerrentur, ea vt loci cuiuſque clerici ferrent, conſtituit, quum ad id tempus eccleſia Catholica † ſeu vniuerſalis dona eiuſcemodi omnia tuliſſet.

† Hanc nūc parochialem & curatam vocamus.

Quo tempore primus etiam Leo conſtitutione lata, vt dies Dominicus ab omnibus abſque labore omni per ocium tranſigeretur, feſtuſque & venerabilis eſſet, quemadmodum & diuis Apoſtolis viſum eſt, præcepit. Conſtituit quoque, vt qui in cleri ordinem lecti eſſent, à ſolo præfecto prætorio iudicarentur.

L. omnes iudices. L. Dies feſtos. C. de fer.

CAPVT XXIII.

Miraculum in pictore, qui Saluatorem, Iouis forma pinxit.

GEnnadio iſto epiſcopatū gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere auſus, facinoris eius mercedem tulit. Nam manus eius exaruit: quam quum ille crimē id publicè confiteretur, Gennadius reſtituit. Illud verò notandum, verius eſſe, Seruatorem noſtrum capillū

C molliter inflexum & ſubcriſpum, eūmque minus denſum habuiſſe, ſicuti in hiſtoriis colligitur. Gennadius iſte ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem vt diſſolutè viuētem criminabatur, epiſtolam dedit verbis hiſce compoſitā:

Epiſtola mirifica Gennadij ad Eleutherium martyrem. Studius.

„ Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incom-
„ poſitam degit vitam: quapropter aut tibi ille cor-
„ rigendus, aut tu ab Eccleſia reiiciendus es. Et cleri-
„ cus ille ſtatim mortuus eſt. Idem Gennadius nul-
„ lum ſacerdotem conſecrauit, qui non prius pſal-
„ terium ſedulò in ore habuiſſet.

In epiſcopatu huius, Studius quidam vir præclarus, Roma Conſtātinopolim peruenit, & diuo Præcurſori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc eſt Inſomnes dicuntur, induxit.

Sodalitas monachorū Inſomniū.

Horum domicilium Marcellus diuiniſsimus conſtruxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerētur. ſodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuiſa. In ea Mandra Ioannes quoque Calybetes monachum egit.

Ioannes Calybetes.

Ea tempeſtate Timocles etiam & Anthimus * Troparioꝛum poëtæ floruere, qui ſuas vterque ſodalitates habuere.

** Tropos etiam nunc homines noſtri dicunt.*

Et qui Chalcedonenſis ſynodi decreta comprobant, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiam peruigilium inter eos inſtituit. D

Tropariorū poetæ Timocles & Anthimus.

Atqui hoſtili erga eum erant animo, Timoclem ſequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gēnadio accidit, exponam.

Spectrū dæmoniacum Gennadio apparet.

Quū enim noctu ad ſanctius ſacrificij altare aſtaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, ſpectrum quoddam dæmoniacum viſum eſt: quod crucis ſigno ab eo repulſum, humana voce ita illi reſpondet. Illo quidem viuo, ſeceſſurum atque quieturum, poſtea verò modis omnibus Eccleſiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, poſtquam Deum plurimùm deprecatus fuiſſet, ex hac vita migrauit. Et Acacius orphanotrophus ſeu pupillorum curator, thronum recepit.

Diſputatio epiſcopi ex igne.

Tum quoque euenit, vt duo epiſcopi, quorum alter rabie Arij infectus, à dicendi & diſputandi arte inſtructiſsimus, alter virtute, religione & recta fide ornatiſsimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porrò orthodoxo & rectè ſentienti viſum eſt, verborum contentione relicta, ad rem ipſam deſcendere, & veritatem explorare: videlicet vt rogo in- E genti accenſo, ſe in ignem coniicerent. Quod vbi Arianus detrectauit, orthodoxus igni ſe cõmiſit, atque inde cum impio ſermonem conferens diſputauit, ſaluuſque etiam veſtibus intactis permanſit.

Miraculum in Archiſynagogo Iudæo in flamma ignis diuinitus conſeruato.

Archiſynagogus quoque inter Iudæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is autor eius fuiſſet, correptus, crudeliter à viro conſulari excruciatus eſt, multis hominibus præſentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus eſt: O Deus ſancti Sergij adiuua me. Sancte Sergi, tu noſti. Iudices porrò fingere & aſsimolare hæc Hebræum putantes, ad ignem, vt viuus combureretur, qui verba ea protuliſſet, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti ſtolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conſeruarunt: & multitudo in flammam inſiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus eſt: atque ille non minus mente quoque illuminatus, ſubſtantia ſua quam multam habuit vendita, in pyræ eius loco ampliſsimum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raſo reliquā, F iuxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus ſuis in Sergij & Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

Diui Sergij templum. Idem monachus factus.

CAPVT XXIIII.

Veſtis diuæ virginis è Palæſtina Conſtātinopolim deportata.

LEone imperante, veneranda immaculatæ Matris veſtis Conſtantinopolim hoc modo plata eſt. Hanc ſicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi ſeu viduæ reliquit, quæ etiam vſq; ad illud ipſum tempus incorrupta permanſit, & multa miracula edidit. Poſtquam autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hieroſolyma profecti, omnia ibi loca perluſtrarunt & exoſculati ſunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerūt, & theſaurum hunc apud Iudæam quendam aſſeruatum repererunt, conſilium eius auferendi ceperunt. Et Hieroſolymorum vrbe peragrata, & ſancto quoque loco ſalutato, ex Palæſtina diſceſſuri, arcā ea-

A dem longitudine & latitudine qua illa erat, in qua diuina Dei matris veſtis repoſita erat, fieri curarũt: eámque vacuam, ſolito ornamento coopertam, per fraudem in loco ſuo depoſuerunt: alteram autem illam cum ſacroſancta veſte receperunt, & cũ ea quam celerrimè Cõſtantinopolim recurrerũt, in ſurburbana regione, cui Blachernæ nomẽ erat, occultare diuinum theſaurum volentes. Quandoquidem verò rem tentare quæ fieri nequiret viſi ſunt, ingratis etiam eam ad imperatorem retulere. Atque illa incredibili elatus voluptate, rotũdo in eo loco vbi aſſeruabatur conſtructo templo, cũ magna veneratione ſacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoq; veneranda illa veſtis integra ſeruatur, veluti inuictũ perpetuúmque vrbis præſidiũ, quæ varios repellit morbos, & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim temporis ſuperat. Pulcheria quidẽ celebris imperatrix, ingens ſub Marciano Dei matri condidit templum, vbi ſepulchrales faſcias repoſuit, Leo autem magnus aliud conſtruxit, in quo magnificè veſtem illius cõſecrauit.

Blachernæ. Rotũdũ Dei genitrici Leo conſtruxit templum, in quo veſtis ea repoſita.

B

CAPVT XXV.

LEo iſte aliud quoque templum virgini matri in loco qui Fontis nomẽ habet, erexit, vbi denſæ & ingentes cupreſſi, pratum etiam teneris refertũ floribus, quaſi quidã paradiſus amœnus & pulcher, fons inſuper pellucida & potabili aqua tacitè ſcatens: & vt ſemel dicam, quæcunq; ſactum templum decerẽt, omnia erant. Vtrunque hoc delubrum pro vrbis mœnibus conſtructum eſt: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem eſt, vt vtraque ædes inexpugnabile vrbi propugnaculũ eſſet. Abeſt ab vrbe regio hæc ſtadio vno, dotes quas terra habere poteſt omnes obtinens, antiquitùs matri Dei conſecrata. Optimũ ibi eſt cœlum, locus ipſe variis cõſitus arboribus, platanorum prouẽtu plurimo & cupreſſorũ proceritate perquàm amœnus fuit. Herbam protulit mollẽ & copioſam, diuerſi generis floſculos prætendentem, toris commodam, nec minus paſcuis

Templum deiparæ virginis ad Fontem.

C vtilem. Fons vbertim & pellucidè profluens, quũ loco ipſi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum & conſpicuum reddidit. Diuina prætetea gratia aquæ ipſi indita, ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præſtitit. Interceſſit tempus longum, & cœnum paulatim vndę aggeſtum fontem obruit, initiúmque quã vnda profluerer obſtruxit. Arborũ etiã denſitas, aditu ad fontem obſtructo, quum diuturnitas inſuper temporis acceſſiſſet, obliuione locũ obduxit, ita vt limus vliginoſus eſſet, & humore tãtum tenui dignoſceretur. Verumenimuerò Leo iſte, quum nondum diuino nutu imperiali dignitate exornatus, priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cæcum tota via errantem incidit: & vicem eius miſeratus (erat enim vir bonus, miſericors, & in rebus omnibus conſideratus & prouidus) manu eum duxit: oculi ei vicem præſtans, greſſúmque eius per loca plana dirigens, ſi quid in itinere ſpinarum aut duri eſſet, quod incedentem offendere poſſet, remouit. Atque ille quidem hunc ducebat, hic autẽ

Leo adhuc priuatus cæcum hominẽ in via ducit, ad fontẽ mirificũ modo.

ſequebatur. Et iam itinere aliquanto confecto, propè cœnoſum hunc locum venerant: cæcúſque ille ſiti plurimũ conficiebatur, & quin concideret parũ aberat, ita humor omnis in eo æſtu vehemẽtiſsimo exaruerat. Itaque Leoni valde inſtitit, ab eóq; crebrius cõtẽdit, vt ſiti eius mederetur, & vię laborẽ in vmbra quapiam aliquantulũ recrearet. D

Erat hoc inenarrabilis cognitionis & ſapientiæ Dei, quæ mirificè omnia inſtituit. Ille igitur miſericordia erga pauperem motus, denſam ſyluam omnem perluſtrauit, & ſi quis aquæ humor ibi ſcateret, ſcrutatus eſt. Vt verò poſt fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxiè admodum quiritaretur, quòd miſero illi in tali caſu nihil ſolatij conferre poſſet, vocẽ incredibilem pręter opinionem omnem ex alto ad ſe delatam audiit, quę diceret: Non ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua propè eſt. Proinde noua hac voce conſternatus, denuò vndam inquirere inſtitit. Sed & ipſe cæcus prorſus fuit. Circũ eam enim verſabatur, minimè tamen eã videbat: quòd & ſyluæ denſæ opacitas ei obſtaret, & cœnum E profundius illum inde remoueret. Quapropter partim indignans, quòd quem manu duxerat cæcus ærumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam conſiderans, & aquam rurſum inueſtigans, denuò eam ipſam exaudiit ſuaue quiddam & facetum cœlitùs ſonantem vocem. Nã & de nomine eum cõpellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei tempore aduenturam certò denunciauit, ita inquiens: Leo imperator, denſum hunc & vmbroſum lucum ingreſſus, turbidã aquam hauri, eáque ſitim hominis æſti refice: & limum cœnoſum manibus cape, quo cæci oculos inungas. Quæ verò ſum, dudum hunc obtinens locum, eóque me oblectans, mox ties. Tu fac vt ædem hic mihi ſacram conſtruas, in qua identidẽ verſer, & ſuauiter deambulem: in qua etiam precãtibus omnibus, locúmque hunc cũ ardore & fide certa adeuntibus, optata præſtem omnia. Neq; quidquã eſt prorſus, quod mihi aduerſetur, & non continuò poteſtati meæ ceſſurum ſit, etiamſi dæmon ſit, aut morbus qui omnem ſuperet medicinæ curam, aut aliud quidquam quod, ſtatuta nõ ſim, F dũmodo ritè piéq; ſit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cæcum parum id iam curãtem, vt in quo ſpiritus propè extinctus eſſet, attulit: & oculos eius luto, non ſecus atque Seruator illius à natiuitate cæciliniuit: deinde etiam aquam præbuit, oculos attrectanti. Ecce autẽ maieſtas & magnificentia tua, ó Dei genitrix, ſe exhibet, & miſero illi aqua turbida & lutum Siloë fit. Confeſtim enim viſum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis præter ſpem omnem, ſolẽ, ſeu potius cœnum & lutum inſpiciens. Sicuti nanque ſol primùm, qui viſui lucẽ primus dat, ab eo cõſpicitur, ſic tum lutum, quod lumẽ illi ſubminiſtrarat, primùm ab eo eſt conſpectum. Qua in re illud etiam admirandum fit. Nam quod oculis valentibus maximè aduerſatur, id tum natura & vi ſua depoſita, ſalutare eſt factum.

Leoni cælitus imperium promiſſum.

Tẽplum Dei genitrici condere iubetur.

Cæcus fontis luto oblitus illuminatur.

Lutum oculis ſalutare.

CAPVT XXVI.

A LEo poſtea, pro eo atque ei Dei genitria prædiæ erat, ad imperiale ſublatus faſtigium, ſtatim pro tanto illius in ſe beneficio ei gratiam repēdit. Et loco eo repurgato, & fontis vena altiſsimè inueſtigata & reſtituta, quidquid erat cœni & terræ aggeſtæ eiiciendum curauit: & fonte ipſo circunquaque ſtructura ſolida probè munito, delubrum Dei matri conſtruait, & ædificiū ipſum ſupra fontem ſtatuit. Structura ita comparata eſt, vt nō minus ædificij ſubter terram ſit, quàm ſuper terram emineat. Nam iudicio meo ea ipſius terræ fundamentis excitata eſt, & in † quadrangulum ita coagmentata, vt eam formam ædi ſacræ præſtet, qua aliquatenus longitudo latitudinem ſuperet, & longitudini quæ aſsis rationem habeat, latitudo quadrantis proportione reſpondeat, ſed ædificij muri ſub terra nihil habent varietatis: quā primum autem ſupra terram eminent, ſtatim variant. Nā in quatuor porticus conformantur, quarum duæ, contra Orientem altera, & Occidentem

Structura templi Virginis matris ad Fontem.

† [illegible]

B ſolem altera, in vacuum aërem ſublimes ferūtur: alteræ duæ vtrinque proximis ſuffultæ parietibus coniunguntur, eiſque incumbūt. E ſuperiore parte ſtructura quædam apſidum & arcuum mollitec ædem ipſam attollens circumit, & porticibus quibuſdam æquis inter ſe ſpaciis diſtantibus fulcitur, quæ ſpacia veluti inter columnia luminis immittendi gratia inſtituta ſunt, per quę lux immenſa in fontem influit, & ſplendoris abundantia lumine multo locum omnem illuſtrat. Super his tholus in ſublimè eminet, cum teſtudine rotunda & alta, paulatim ſeſe deorſum verſum incuruantè, & aliquantulum in ſublimè euadente: cuius tam prolixa eſt pulchritudo, vt cœlo relucenti & igni ardenti ſimilis videatur. Superiorem ſacri adyti partem, aliud ſupra fontem ipſum ædificiū terminat, firma portícu exornatum, vt formæ pulchritudinem, † longitudine altero tanto latitudinem ſuperāte adimpleat. Gradus etiam quoſdam architectus, vigintiquinque opinor, ex vtraq; parte aptiſsimè conſtruait, qui facilem ad fontem ipſum deſcenſum præbeant: cancellis marmoreis

† [illegible]. Fons mirificus.

C additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & deſcendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducāt. Gradus alij directè acclines ſunt, alij verò aliquantulū incurui. Teſtudo ſumma, ſeu potius vertex ipſe tēpli auro puro prolixè exornatus eſt: atq; is luce p frequētia ſpecularia immiſſa, & marmoris quo parietes incruſtati ſunt fulgore vibrato, veluti coruſcans templum omne tanq̄ fulgure illuſtrat. Fons in medio ferè templo eſt. parum enim id abeſt. Latitudo eius bis ſenum pedū, vndam habet iugem, frigidam & pellucidā. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum eſt. Intra id eia quos diximus parietes gradus ſunt, quidam ſemicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: ſeni vtrinque qui deorſum verſum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excauata ad os fontis ſtat, hydriam ſtatim exceptura. Habet ea foramina quædam, vt effluenti latici locus ſit. Hunc cauum aliud in ſolo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere ſatagenti meatum exitūmque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem protenditur, adytum diuidens, probè vbique munitus. D Caua ſupernè duo habet: alterum lapide rotundo conſtructum, in medio templi loco: alterum ad adytum appropinquat, labrum longius quam latius habens: vnde etiam ſacrum illud & luſtrale lutum vaſculo in coclearis formam facto illi hauriunt, quibus id miniſterium commiſſum eſt. Aquæ illius per incredibilem miſtionem mirifica eſt temperies. neque enim ſupra modum gelida eſt, & à tepiditate multum abeſt: ita vt eam omnigenam & qualem quiſque velit eſſe contingat, non ſecus quàm decantatum illud Manna. Eſt autem pellucida maximè, & leuis, ſpiritus aura ſacro quodam modo extenuata. Et quod alia omnia ſuperat, res quoque contrarias vnda hæc curat. De quibus enim ęgritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorum curandis deſperauit, eis ſtatim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Deimatri erexit, atque id Fontem nominauit: opus ſi videas, inſigne præſtantius certè quàm vt verbis explicari queat. In fontis vnda, ea quam diximus gratia enitur. Poſtea verò alij E quidam ædificiorum acceſsionibus locum eum exornarunt, pulchritudinem adiectitiam ei addētes, & decentiorem illi amœnitatem adiicientes: quemadmodum & Iuſtinianus poſt modum maximā & pulcherrimam extruxit domum, gratiā eam pro beneficiis acceptis virgini Matri referēs. De miraculis quæ ad fontem ipſum quamplurima edita ſunt, librum conſcripſimus, à piis quibuſdam viris, vt hoc faceremus, excitati. Vnde etiam ea quæ de fonte diximus, in opus hoc tranſtulimus. Sed iam ad reliquam hiſtoriam progrediamur.

CAPVT XXVII.

GEnſerichus Vandalorum rex, qui Aphrica, quemadmodum à me dictum eſt, potitus, ad magnas peruenit opes, poſt Martiani obitum, ditionem Romanorum excurſionibus plurimum afflixit: vrbium omnium, prӕterquàm Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid F pecuniæ & agri occidentales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus ſuis dedit ſubditiſque ſuis, tributa tributis accumulando, apprimè grauis, fuit. Quibus erumnis incolæ preſsi, profugerunt. Porrò quum id Leo ægre ferret, ex ditione ſua omni mille & centum naues contraxit, armiſque & copiis non pœnitendis impoſitis, eas aduerſus Genſerichum & Vandalos miſit. In eam claſſem mille & ducenta centenaria auri pondera impendiſſe, eidémque ſupra ſeptem millia remigum attribuiſſe dicitur. [a] Ducem ei cum imperio Baſiliſcum præfecit, coniugis ſuæ Verinæ fratrem germanum: qui quod oculos † ad Imperium adieciſſet, Aſparem ſibi & Ardaburium conciliauit. Nam per eos ſe facilimè, quod volebat, confectum eſſe putabat. Vt autem ipſi ad imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani eſſent, quorum religionem Byzantij vehementer deteſtabantur. Verùm vt imperium aliis concederent, in procliui eis erat: quemadmodum & Leoni fecerant, qui quum curator eorum eſſet, ſine ſanguine ad imperium

Ingentē claſſem Leo in Aphricam cōtra Vādalos miſit. Cētenaria pōdera: Plin. hoc eſt, centū librarum.

a Claſſi dux Baſiliſcus.

† [illegible]

Aſpar & Ardaburius duces Ariani

A eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quòd ab eis tegeretur, grauiter tulit. Et ipſi, quòd Eccleſiam ſibi turbandam eſſe conſtituiſſent, in multis neceſſariis rebus ei aduerſati ſunt, & plurima eum perperàm agere dixerunt: ſuperatum etiam iri aſſeuerantes à Genſericho, quòd minus ſanam coleret religionem. Multo enim Genſerichi opinionem, qui Arij dogma profiteretur, Deo gratioré eſſe quàm Leonis ipſius: quem malè facere, quòd Nicænam & Chalcedonéſem fidem defenderet, non rectè putabant. Atque vt vera dicere viderentur, clàm cum Baſiliſco congreſsi, ſceptrum imperiale ei ſe tradituros polliciti ſunt, ſi Gĕſericho victoriam concederet. De quo quum eis conueniſſet, Baſiliſcus cum claſſe omni in Aphricam nauigauit, & in colloquio Genſericho, pro eo atque cũ Aſpare pactus fuerat, claſſem ſtatim prodidit. † Itaque militibus ſomno ſopitis, Genſetichus illam incendit: & quum vehementior vẽtus flammam in ſublime tolleret, naues aliç ab aliis ignem cõceperunt: & Vandali contis imminentes, ſi qui B milites ex incendio eo profugerent occiderũt. Ex claſſe tanta nu vna quidem nauis reliqua fuit. Baſiliſcus ægrè cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, & ad magnam eccleſiam cõfugit. Cuius ſoror Verina Auguſta eum periculo liberauit, & Perinthum Thraciæ, vt ibi degeret, miſit. Leo imperator Aſparem & Ardaburium ad ſe acciuit, vt quũ ab abſurda eos opinione abduceret, tum ab inſidiis imperio ſtruendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina ſuſceperat, filio Aſparis conſuli & patricio in matrimonium collocauit. Cæterùm illi pro ſemel cõcepta malicia, dolos contra Leonem texere non deſierunt. Quod vbi Conſtantinopolitani cognouerunt, contra eos concitati ſunt, & in Hippodromo conuiciis eos acerbè proſciderũt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni conſequente, traiecerunt: & in templũ Euphemiæ martyris cõfugerũt. Imperator patriarcha ad eos miſſo, ſe fidem eis ſeruaturum eſſe, ſi ex Eccleſia ea diſcederent, pollicitus eſt. Ipſi verò ſe loco eo exceſſuros, niſi imperator ipſe adeſſet, negarũt. Pro- C inde Leo eò conceſsit, & viros eos præter rationé ad ſe pertraxit, & ad menſam ſuam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarũ amneſtiam illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Iſauro, qui fidus ei maximè eſſe videbatur, vt is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, ſubito impetu capita reſecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardabutio primùm caput amputauit. Quod vbi Aſpar vidit, indoluit: & magna voce exclamans, Dignum (inquit) fert exitium ſenex canus, qui fruſtra gloriatus eſt, neque vnquam admonitioni meæ audiens fuit. Perſæpe enim ei dixi: * Prius Leonem deuoremus, q̃ ille nos ſibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipſe ferro cæſus vitam amiſit. Filium autem eius, patricium illum, à filia ſua Ariadna per repudium ſeiunctum, in exilium miſit: & Ariadnam Zenoni, vtpote qui inſidiatores ſuſtuliſſet, coniugem dedit. Zeno iſte ab incunabulis Ariemeſius nominatus fuerat: verùm vnà cum imperatoris filiæ coniugio id nomẽ D mutauit, & Zeno appellatus eſt: nomine eo à quodam, qui apud Iſauros ad magnam peruenit gloriam, ſumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus eſt.

Genſerichus Arrianus.

Baſiliſc claſſem Vandalis prodit. Aſparis & Ardaburij ſuaſu.*

Filio Aſparis Patricio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur. De Aſpare & Ardaburij cæde.

** φάγωμεν λέοντα, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸν ἀριστήσῃ.*

Filium Aſparis Patricium relegat. Ariadna Zenoni nubit. Leo minor.

† *Procopius, vel per ignauiam, vel per proditionem Baſiliſcum rei bene gerendæ occaſionem & victoriam amiſiſſe, ſcribit. De claſſe Rom. cremata, mentionem nullam facit. De bello Vandal. lib. 3.*

CAPVT XXVIII.

Zeno ſimulátque imperatoris gener factus eſt, in Oriẽtem miſſus eſt: in qua profectione, Petrus cognomine Cnapheus eũ ſequutus eſt templi ſanctæ Baſſæ martyris apud Chalcedonẽ Bithyniç preſbyter. Is vbi cum illo Antiochiã venit, & ſedes epiſcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni perſuaſit, vt ſibi in epiſcopatu eo recipiendo adeſſet: quẽ tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ ſynodi ſuffragiis dignitatem eam conſecutus fuerat, ſucceſſor. Et quum Martyrius in vrbe imperiali, neceſsitate id flagitante, diutius moraretur: Petrus tumultus Antiochiæ non minimos excitauit, res pleraſque E apud plebem per confuſionem miſcens, & inſolita quædam aduerſus fidem inducens: quódq; maximum eſt, omnes eos qui Deum crucifixũ & paſſum eſſe non crederent, anathematis fulmine iaciens. Atque vbi opinionem ſuam cõfirmauit, ter ſancto illo hymno acceſsionem iſtam, Qui crucifixus es pro nobis, tandẽ adiecit. Quæ verba ad hũc vſque diem apud Theopaſchitas obtinent. Quibuſdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus ſibi aſcitis, multa aduerſus Martyrium epiſcopum molitus eſt, & populũ per varia diſsidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiã rediit, & multitudinem ſeditionem aduerſus ſe & verã de Deo ſentẽtiam mouere, Zenonémque quàm maximè Cnapheo fauere reperit. Atq; vbi poſt frequentẽ cohortationem perſuadere illis, vt ſententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitùs concione conuocata, epiſcopatum depoſuit, verbis hiſce in præſentia omnium vſus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & eccleſiæ contaminatæ, nuncium remitto, ſacerdotalem mihi reſeruãs digni- F tatem. Hoc vbi ille dixit, & ſeceſsit, Cnapheus in Antiochenum thronum inſiluit, Chalcedonẽſem ſynodum plurimum proſcidit, atque omnes acceſſionem illã ter ſancti hymni vſurpare coegit. Quæ res poſtquam eſt ad piiſsimũ Leonem delata, continuò Cnapheum ad exilium condemnauit. Id verò vbi ille cognouit, fuga ſaluti ſuæ conſuluit, & in domicilio Inſomnium monachorum clàm latuit. Cnapheo Stephanus ſubſtitutus eſt, quem Antiocheni pueri, quòd ſcilicet Cnapheo adhuc addicti eſſent, acutis calamis veluti cuſpidibus iugularunt: & in amnem, qui vrbẽ eam præterfluit, coniecerunt, ſicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephano in epiſcopatu Calandion, qui tum Conſtantinopoli propter negocium certum erat, ſucceſsit. Hic quartam ſynodum defendẽs, neminem prius ad cõmunionem admittebat, quàm Petrum Cnapheum & circulares quæ poſtea à Baſiliſco tyranno editæ ſunt literas, anathemati ſubieciſſet. Idem Cnaphei actionibus reſiſtens, acceſsioni illius in eo quem diximus hymno, præmiſit, Chriſte rex.

Petrũ Cnapheum quatuor iſta Eccleſiæ Catholicæ cõmodiſsima reperiſſe dicũt: * vt ſacrũ vn-

Zenone adiuuante Petrus Cnapheus, viuente adhuc Martyrio epiſcopo ſedem Antiochenã inuadit. Cnapheus hymno ter ſancto, clauſulã illã, Qui crucifixus es pro nobis, adiecit.

Theopaſchitæ.

Martyrij epiſcopatu abeuntis grauiter dictum. Cnapheus in exiliũ agitur.

Apud Inſomnes latet.

Stephanum Antiochenũ epiſcopũ pueri trucidant. Calãdiõ eius ſucceſſor.

** Petro Cnaphei quatuor in eccleſia vitia inuenta.*

Theophania eadē quæ Epiphania.

† [illegible]

Anaſtaſius & Martyrius epiſcopi Hieroſolymitani.

A gnentum in populi totius præſentia cōſecraretur: vt ad veſperam ſanctorum Theophaniorum vnda in ſacrum lauacrum infunderetur: vt ſymbolū ſanctum, quod ſemel tantum antea magno & ſancto Paraſceues die dici ſolitum fuerat, in ſynaxi & conuentu eccleſiæ quouis decantaretur: vt in precatione omni Dei genitrix nominaretur, + & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo pòſt vbi Iunenalis in extrema ſenectute Hieroſolymis diē ſuum obiit, epiſcopale eius munus Anaſtaſius ſortitus eſt. Cui deinde ſucceſsit Martyrius.

† Hodie quoque Græci & Orientales chriſtiani precationi cuiuis interceſsionem τῆς θεοτόκου, hoc eſt, Deigenitricis inſerunt.

CAPVT XXIX.

Leo ſenior moritur,

LEo magnus imperator, Zenonis & Ariadnę filiæ filium Leonem minorem Cęſarem primùm, deinde etiam imperatorem Romanorum renunciauit, manibúsque ipſe ſuis imperij B inſignia ei contulit. Zenonem enim, quòd in religione variaret, Imperatorem legere dignatus non eſt. Deinde Leo morbo oppreſſus, Byzantij imperium vnà cum vita depoſuit, quum id annis decē & ſeptem adminiſtraſſet. Poſt quem Zeno purpuram ſumpſit, vt Leonis gener: quòd eum Verina, Leonis coniunx, imperij ſocium Leoni adhuc tenero, qui etiā patri imperij inſignia impoſuit, aſciuerit. Porrò quum Leo minor poſt annum vnum deceſsiſſet, Zeno ſolus Romanorū imperium gubernauit, min⁹ feliciter. Quę verò ſub eo acta ſint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ ſequuntur, oſtendent. Quindecimus iſte hiſtoriarum liber vigintiquinque complectitur annos, quū ab orbe condito quinquies * milleſimus noningenteſimus nonageſimus, à natiuitate Domini quadringēteſimus octogeſimuſquintus ageretur annus. *

Leo minor ſtidem.

Zeno pater Leoni filio in imperio ſuccedit.

Libri huius anni.

** Secundum noſt. Chronologos 4454.*

** Leone Imperatore aliquando Eulogio philoſopho teſſeram frumentariam dari iubente, ex cubicularijs eunuchus quidam, muſsitabat largitionem talem dari debere, dixit. Ad quem conuerſus Leo: Vtinam, inquit, eo ſit temporum meorum ſtatus, vt mihi liceat ſtipendia* C *militum in literarum magiſtros conferre. Suid. Apud quem etiā de Malchi ſententia eſt, grauem cunctis prouinciarumque ſuarum Leonem illum compilatorem fuiſſe.*

CAPVT XXX.

SANCTAE VNIVERſalis quartæ Synodi Acta.

** Secūdū noſtros Chroni. 4435. Anno domini 457*

AMundo condito quinquies * milleſimus noningenteſimus ſexageſimus ſextus agebatur annus, quū diuina & ſacra vniuerſalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiæ martyris templo eſt congregata. Leonis veteris Romæ epiſcopi locū ibi obtinuere Paſcaſinus & Lucentius epiſcopi, & Bonifacius presbyter. Epiſcopatū Conſtantinopolitanum tum Anatolius adminiſtrauit, Alexandrinum Dioſcorus, Antiochenum Maximus, Hieroſolymitanū Iuuenalis: qui in Synodo eavnà cū alijs epiſcopis affuere. His acceſſere magiſtratus, & qui in Senatu ſummo primas ge D rebant dignitates. Vbi omnes conſederūt, ſtatim Leonis mādatarij dixere, Dioſcorum illis aſsidere nō debere. Hoc enim à Leone ſic conſtitutū eſſe: alioqui ſe, ſi id facere cogerentur, ex conuentu eo abituros. Senatus, quànam de cauſa id fieri deberet, rogauit. Atque illi reſponderunt: Dioſcorū reum agi, proindéque iudicis perſonam eum ſuſtinere, Romano antiſtite non permittente, non poſſe. Hæc vbi dicta ſunt, & Dioſcorus de Senatus ſententia medium cepit locum: Euſebius Doryleȩi epiſcopus affuit, & quas imperiali obtuliſſet celſitudini preces, legi publicè petiit, hiſce vſus verbis. Iniuria affectus ſum à Dioſcoro, iniuria affecta eſt fides. Epiſcopus Flauianus cæſus, & vnà mecū iniquè ab ipſo exautoratus eſt. Iubete rogo ſupplicē meum libellum legi. Quod vbi permiſſum eſt, ſupplicatio lecta eſt, in hæc verba cōſcripta. Libellus Euſebij epiſcopi Dorylæi, qui ſuam & orthodoxæ fidei, & qui in numerum ſanctorū relatus eſt, Flauiani epiſcopi olim Conſtantinopolitani, cauſam agit. + Cōſilium inſtitutúmque imperialis veſtræ E poteſtatis eſt, vt quum alijs omnibus ſubditis, tum eis maximè qui in ordinem ſacerdotū allecti ſunt, iniuria affectis, curam eorum gerentes, dextrā porrigatis. Qua in re diuino numini, pio cultu obſequimini, à quo imperium vobis & orbis poteſtas tradita eſt. Quum igitur præter æquitatem & rationem omnem, ea quæ in Chriſtum eſt fides, & nos, graué accepimus iniuriam à religioſiſsimo magnę Alexandrinæ vrbis epiſcopo Dioſcoro, ad pietatem veſtram confugimus, vt ius noſtrū conſequamur petentes. Res tota in hoc ſita eſt. In ea quæ proximè in metropoli Epheſiorum celebrata eſt ſynodo, (vtinam autem celebrata non eſſet, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repleretur) bonus Dioſcorus, nulla iuſticię, nulla timoris Dei habita ratione, ꝙ eadem cum veſano & hæretico Eutychete opinaretur & ſentiret, multis ille quidem tum ignotus, ſed poſtea ſeipſum manifeſtauit & prodidit, opportunitatē nactus per inſtitutam à me aduerſus opinionis ſuæ peruerſum Eutychetem accuſationem, & promulgatam contra eū à ſanctæ memoriæ & quietis Flauiano epi F ſcopo ſententiam, multitudine turbulentorū diſſolutorúmque hominum contracta, & poteſtate pecunia ſibi comparata, piam orthodoxorum rectéque ſentientium, quantum in eo fuit, religionē afflixit, & prauam Eutychetis monachi opinionē cōfirmauit, quæ iam inde ab initio à ſanctis patribus eſt condēnata. Quando igitur nō parua ſunt, quæ ille aduerſus fidem in Chriſtum & nos deſignare auſus eſt, ad amplitudinem veſtram prouoluimur, obſecrantes, vt amplitudo veſtra ſanctione ſua ipſum religioſiſsimum Dioſcorum cauſam dicere de criminibus ſibi à nobis obiectis iubeat: necnon monumenta & acta contra nos ab eo edita in ſancta Synodo legi mandet, per quę probare poſſumus, illum longè ab orthodoxa & recta fide alienum eſſe, & hæreſim impietatis plenam cōfirmaſſe, nobiſq; iniquè dignitatē ademiſſe, & grauem iniuriam intuliſſe: vt diuinis venerandiſque mandatis veſtris ad ſanctam & vniuerſalem piiſsimorum epiſcoporum ſynodum datis, ab ipſis de noſtro & Dioſcori cauſa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis veſtræ cognitionem,

Maximus eccleſiarum epiſcopi,

Romani pontif. autoritas Non poteſt idē in concilio eſſe reus & iudex.

Libellus Euſebij Dorylæi epiſcopi contra Dioſcorum Alexandrinum.

Eiuſdem ſupplicatio principibus exhibita.

† ſeruitio.

Supr. lib. 14. cap. 47.

A ſempiternæque ſublimitatis veſtræ arbitrium reſerantur. Atque hoc ſic cõſecuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æterno veſtro imperio piiſsimi Principes fundere nõ intermittemus. Itaq; Dioſcoro iuxtà & Euſebio ita petente, acta Epheſia in medium producta & lecta ſunt. Ex quibus conſtitit, epiſtolam Leonis publicè lectam non eſſe: quũ quidem, vt id fieret, multi ſemel atque iterum poſtulaſſent. Dioſcorus cauſam eius rei dicere iuſſus, ſemel atq; iterum ſe, vt id fieret, præcepiſſe dixit: teſtéſque Iuuenalem Hieroſolymorũ & Thalaſsium Cæſareæ primariæ vrbis Cappadocũ epiſcopos laudauit, qui ſecum ſynodo ei præfuiſſent. Iuuenalis ſe ſacrum id, quod ſynodo præiret, ſcriptum legi iuſsiſſe teſtatus eſt, poſtea autem neminem eius mentionem intuliſſe. Thalaſsius autem profeſſus eſt, ſe vt id legeretur non obſtitiſſe: ſed neque tantum ſibi autoritatis, vt ſolus ipſe legi id iuberet, vſurpaſſe. Quum actorum lectio cõtinuaretur, epiſcopi quidam voces quaſdam quaſi ficititiæ aſsimulatæque eſſent, reprehenderunt. Et

Acta ſynodi Epheſinæ prædatoria in cõcilio Chalcedonenſi lecta

Multi epiſcopi vi adacti, ſubſcribere decretis Epheſijs ſunt coacti.

B Stephanus Epheſi antiſtes interrogatus, quinam ſubſcriptores aliorum etiam nomina ſubſcripſiſſent, Iulianum Lebedi epiſcopum † poſtremum eoa ſubſcripſiſſe dixit, & Criſpinum: ſubſcriptores verò Dioſcoro id nõ permiſiſſe, ſed ſubſcribentium digitos inhibuiſſe: ita vt etiam, vexes omniũ fœdiſsimas paterentur, periclitati ſint. Idem Stephanus ſubintulit, vno eodémque, quo Flauiano dignitas abrogata eſt, die, ſubſcriptionẽ etiam factam eſſe. Ad quæ Acacius Ariarathiæ epiſcopus addidit, omnes in chartam puram ſubſcriptionis annotationem retuliſſe, vi adactos, quod militib⁹ armatis cincti fuiſſent. Porrò quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis epiſcopus neminẽ ea verba protuliſſe retulit. Quum lectio per capita progrederetur, locus quidam cõplectebatur, Eutychetem dixiſſe: & eos qui dicũt, carnẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti de cœlo deſcendiſſe. Et Euſebiũ contrà intuliſſe, quòd ille dixerit quidem hoc verbum, de cœlo: verbum autem, † A quo, nõ addiderit. Et Diogenem Cyzicĩ epiſcopum inſtitiſſe, vt A quo tandem diceret: ſed eis vt

† Secπρο. Euagr. lib. 2. cap. 17.

† πόθεν. Vnde.

C amplius quærerent, permiſſum non eſſe. Adhæc, ipſa acta indicant, Baſilium Seleuciæ Iſaurorũ epiſcopum ſic dixiſſe: Adoro vnum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, filium Dei, ſolum Deum verbum, qui poſt incarnationem & vnionem in duabus naturis cognoſcitur. Ad quæ verba Ægyptij magna voce clarè exclamarint: Qui indiuiſibilis eſt, eum ne quis diuidat, vnum filiũ, nõ duos dicere conuenit. Orientales autem ſub hæc vociferati ſint: Anathema in eum qui diſpertit, anathema in eum qui diuidit. Eadem acta inferunt, Eutychetem interrogatum eſſe, an duas eſſe in Chriſto naturas diceret. Illúmque reſpondiſſe: ex duabus quidem naturis Chriſtum ſe noſſe ante vnionem, poſt vnionem autem naturam eius vnã. Sub hæc Baſilium dixiſſe: Niſi poſt vnionem duas naturas, quę ſegregari & confundi etiã non poſsint, profiteretur, confuſionem eum prorſus & cõmixtionem aſſerere. Sin adderet incarnatam & inhumanatam, & itidem, vt Cyrillus, incarnationem & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiſcũ dicere. nam aliud quiddam eſſe diuinitatem ex patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. Quum

Eutychetis hæretica opinio.

autem interrogati eſſent, cur condemnationi Flauiani ſubſcripſiſſent? actorũ ✶ cõmentarij Orientales exclamaſſe produt: Omnes peccauimus, omnes veniam petimus. Lectio eorundem actorum procedens rurſum oſtendit, epiſcopos interrogatos eſſe, quánam de cauſa Euſebium in cõuentum non admiſerint. Et ad id Dioſcorum reſpondiſſe: Elpidium commonitorium produxiſſe, & aſſeueraſſe, Theodoſium imperatorem, ne Euſebius publicè quidquam & liberè diceret, ſtatuiſſe. Idémq; Iuuenalem Hieroſolymitanum dixiſſe acta declarant. Cæſarienſem autem Thalaſsiũ retuliſſe, quod admittendi eius poteſtatem non habuerit, neq; ea quæ Principes damnaſſent, reſcindendi. Tum autem non hanc eſſe fidei, de qua agere propoſitum eſſet, defenſionem. Ad hæc, acta aſſerunt, Dioſcorũ ea quæ fiebant reprehẽdiſſe, & dixiſſe: quomodo nunc Canones ſeruantur, quum Theodoritus quoque in conuentum venerit? Senatũ autem reſpondiſſe, quòd accuſatoris locum obtineret, propterea illum ingreſſum eſſe. Dioſcorũ porrò intuliſſe: Atqui in epiſcopi † ſubſellio ille ſedet. Et rurſum Senatum imperialem intuliſſe: Et Euſebium & Theodoritum accuſatorum vices gerere, ſicuti & Dioſcorum rei partes ſuſtinere. Atque vbi acta ſynodi poſterius Epheſi celebratæ omnia, vnà cum ſententia contra Flauianum & Euſebiũ lata, lecta, & ad clauſulam illam ventũ eſſet, ibi Hilarius epiſcopus dixit, Orientales epiſcopus & qui cum eis erant, vociferatos eſſe, anathema in Dioſcorum: hac ipſa hora Dioſcorũ Chriſtus condemnauit: Flauianus à Dioſcoro exautoratus eſt: tu illum Domine ſancte vindica, tum illum orthodoxe imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutiſsimè patriarcha. Sub hæc vbi reliqua quoque lecta eſſet, quæ alios quoque epiſcopos in Flauiani & Euſebij condemnationẽ conſenſiſſe declararũt, laudatiſsimos principes in hũc modum verba feciſſe. De orthodoxa recta & Catholica fide poſtea frequentiore conuentu coacto, certiorem inquiſitionem fieri debere decernimus. Quãdoquidem verò Flauianus piæ memoriæ, & Euſebius Dorylæi religioſiſsimus epiſcopus, per commentariorum lectorum teſtimoniũ, & voces ipſas eorum, qui tum ſynodo illi principes præfuere, lapſos ſe eſſe, perperámque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogaſſe cõfitentes, iniquè cõdemnationẽ eam factã eſſe probarunt: æquum nobis eſſe pro eo atq; Deo placet, ſi diuiniſsimi & piiſsimi Domini noſtri acceſſerit calculus, videtur, vt eadẽ pœna Dioſcorus religioſiſsimus Alexander epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſsimus epiſcopus Hieroſolymorũ, & Thalaſsius reuerẽdiſsimus Cæſareæ epiſcopus, & Euſebius religioſiſsimus ✶ Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſsimus Beryti epiſcopus, & Baſilius religioſiſsimus Seleuciæ Iſaurorũ epiſcopus, qui cũ autoritate ab eis vſurpata, ſynodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, vt per ſacram hanc ſynodum, iuxta Canones, epiſcopali excidant dignitate. Reliqui verò omnes qui illos ſecuti ſunt, diuinæ Maieſtati cogniti ſunt. Ad quę verba Orientales exclamarint: Hoc iuſtum eſt iudiciũ. Illyrici autem vociferati ſint: Omnes errauimus, veniam omnes poſcimus. Et Oriẽtales rurſum: Hoc iuſtũ eſt iudicium: Chriſtus Dioſcorum exauto-

D (margin) *✶ Chalcedonenſium.*

E (margin) *† ἐν τάξει. Euagr.*

Vociferationes ſynodi à laicis in Dioſcorum.

F (margin) *Sententia principũ virorum laicorũ in ſynodo aduerſus Dioſcorum, &c.*

Pœna talionis.

✶ Armenia. Euagr. ſed perperam.

Acclamationes epiſcoporum ſententijs variãtiũ

A rauit, Chriſtus martyres vindicauit. Hic Senatũ, epiſcopum quenq; fidei ſuæ profesſionem in ſcriptum referre iusſiſſe: quibus etiam is, vt ſciret, indicarit, Deiamãtisſimum imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epiſtolas ſanctorum patrum Gregorij, Baſilij, Hilarij, Athanaſij, Ambroſij, & duas illas Cyrilli, quæ in priore Epheſia ſynodo publicatæ eſſent, credere, & religioſisſimum Romanæ eccleſiæ antiſtitem Leonem Eutychetem damnare. Conuentu ſeu cõgreſſu eo ſoluto, alium rurſum inſtitutum eſſe, in quo ſoli ſanctisſimi epiſcopi conſederint. Eis libellum alium de ſe & Flauiano conſcriptum, Euſebium Dorylæi antiſtitem obtuliſſe, in quo Dioſcorum eo etiam nomine criminatus ſit, quòd idẽ cũ Eutychete ſentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipſe ab eo exautorati eſſent. Addidiſſe quoq; pleraque verba, quæ tum dicta non eſſent, cõmentariis actorum * eſſe aſperſa. Et ꝙ ſubſcriptiones in charta pura factæ eſſent. Petiiſſe inſuper vt cõ B muni cotũ qui ſic cõgregati eſſent ſuffragio, quæcunque in poſteriore Epheſia ſynodo acta eſſent, autoritate eis omni adẽpta, perinde atque acta nõ eſſent, abolerentur, ipſis dignitas reſtitueretur, & impium illud dogma anathemate iugularetur. Poſt libelli lectionem eundẽ poſtulaſſe, vt aduerſarius quoque adeſſet. Ibi epiſcopos inter ſe colloquutos, adeſſe eũ debere ſtatuiſſe. Aetium primicerium inter notarios reuerſum, ad eos dixiſſe, acceſsiſſe ſe ad Dioſcorum, ſicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixiſſe, venire ſe propter aduerſariorũ inſidias non poſſe. Ibi colloquium rurſus habitũ, & decretum eſſe, vt Dioſcorus, priusq̃ conſeſſus fieret, quæreretur. Eo verò non inuento, Anatolium nouæ Romæ epiſcopum dixiſſe, æquitatem & iuſticiam, vt ille adeſſet, efflagitare. Itaque quæſitum eſſe, & qui ad eum misſi erant reuerſos, hoc ſic eum dixiſſe renunciaſſe, Inſidias ſibi fieri. Sin ei tutò venire permitteretur, paratum ſe vt in ſanctã Synodum veniret, eſſe. Himerium illud addidiſſe, quum à Dioſcoro digresſi eſſent, Boethum eis & magiſtro diuinorum officiorum obuiam veniſſe, C cum quo epiſcopi ad Dioſcorũ reuerſi, habere ſe dixerint, quod cũ eo ex ſcripto agerent. Quod vbi lectum eſſet, Dioſcorum hæc verba dixiſſe Actorum liber refert: Quum de meipſo deliberarim, & id quod vtile cõmodúmque eſt conſiderarim, hoc ſic reſpondeo: quandoquidem in proximo conſeſſu magnificentisſimi conſidentes Principes in conſilium iere, & multa poſt multas interloqutiones decreuere: & nunc ego in conſeſſum aliũ, ad * ea quæ dicta ſunt reuocanda atque abolenda cuncta, ad magnificentisſimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & ſacrum Senatum, vt de iiſdem rebus denuò inquiratur, prouoco. Ad quæ verba, acta Acacium ita reſpondiſſe teſtãtur: Nõ ita ſancta & magna Synodus ſanctitatẽ tuam adeſſe iusſit, vt ea inducãtur, quæ in præſentia magnificentisſimorũ Principum & ſacri Senatus acta ſunt. Sed nos ad te miſit, vt in conſeſſum eius venires, & ab eo ſanctitas tua non abeſſet. Ad quem Dioſcorus: Modò, inquit, mihi dixiſtis, Euſebium libellum contra me obtuliſſe. Quod ſi id factũ eſt, iterum peto, vt de rebus meis in Principum & Senatus præſentia diſquiſitio fiat. Et aliis quibuſdam

Seſſio ſecũda Actio Euſebij aduerſ[us] Dioſcorum.

** Secunda Epheſia ſynodo.*

Dioſcorus per internuncios in ſolenñ epiſcoporum conſeſſum aliquoties vocatur.

Dioſcori reſponſum.

** [illegible]*

Idẽ ad principes & ſenatorios viros Laicos prouocat.

D huiuſmodi verbis interpoſitis, alios rurſum misſos eſſe, qui Dioſcorum, vt rebus agendis adeſſet, accerſerẽt. Quod vbi factum eſſet, reuerſos illos, hiſce eum verbis vſum eſſe retuliſſe: Antea quoque pietati veſtræ indicaui, valetudine aduerſa me correptum eſſe, & petere, vt magnificentisſimi Principes & ſacer Senatus nunc quoque rerum inquiſitioni & iudicio adſit. Quum verò valetudo mea inualuerit, diffundi ob eam cauſam diem poſtulo.

Commentarij actorum porrò indicant, Cecropium Dioſcoro dixiſſe: Nihil eum antea de valetudine allegaſſe. Proinde illum, pro eo atque deberet, canonib[us] ſatisfacere oportere. Cui rurſum Dioſcorus reſpõderit: Semel ſe dixiſſe, Principes adeſſe debere. Sub hæc Rufinum Samoſatenum epiſcopum retuliſſe: Canonicè Synodum atque conſeſſum inſtitutum eſſe, ad quem ſi veniret, liberũ ei, vt quæ vellet diceret, fore. Et quum Dioſcorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalasſius & Euſtathius intereſſent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, reſpondiſſe. Ad quæ verba Dioſcorũ acta ſubintuliſſe tradunt: Imperatorem Chriſtia- E niſsimum † cohortabor, vt Principes viri, & qui * mecum de cauſa decreuerunt, adſint. Tum verò eos qui misſi ad eum fuerant dixiſſe: Euſebium ſolum eum accuſare, & omnes adeſſe debere. Atque ibi Dioſcorum, eos quoque præſtò oportere eſſe, dixiſſe, qui vnà ſecum iudicis munere functi eſſent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Euſebio eſt, quod non cum aliis qui mecum condemnationis ſententiam tulerunt, cõmune ſit. Et quum eius rei gratia diutius internũcij apud eum morati eſſent, Dioſcorum tandem hiſce verbis eis reſpondiſſe: Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo. Quæ vbi ad epiſcopos fuiſſent relata, Euſebiũ, cum vno Dioſcoro, neque cum alio quopiam iudicium ſibi eſſe, dixiſſe: Dioſcorúmque tertiò etiã citari poſtulauiſſe. Ibi tum Aetiũ ſignificaſſe, paulo antè quoſdam, qui ſe clericos eſſe dixiſſent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos ſibi aduerſus Dioſcorum obtuliſſe, eóſq; pro conſeſſus foribus vociferantes aſtare. Dediſſe autem libellum primum Theodorum Alexandri- F næ eccleſiæ diaconum, deinde diaconum alterum † Iſchyrionem nomine, & Athanaſium presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blaſphemum illum eſſe, & per vim pecuniam hominibus extorſiſſe, & de * corporalibus inſuper quibuſdam ſupplicantes retulerint. Sub hæc, tertiò Dioſcorum, vt ſe ſiſteret, citatum eſſe. Et eos qui ad illum misſi fuerant, reuerſos, verba eius memoriæ mandata retuliſſe: Dioſcorum ſcilicet dixiſſe, Abundè ſatis ſe antea reſpõdiſſe, neque iam quod inſuper diceret habere. Atque vbi internuncij ei identidem inſtitiſſent, & ille eadem ſæpe verba repetiiſſet, Paſcaſinũ epiſcopum dixiſſe: Tertiò etiam euocatus Dioſcorus haudquaquam cõpareat, propterea fortaſſe quòd eum conſcientia mordeat: epiſcopóſque eum interrogaſſe, quidnam is commeritus eſſet? Et quũ illi in canones eum commiſiſſe dixiſſent, Proteriũ Smyrnenſem epiſcopum proloquutum eſſe: Quũ Flauianus cæſus eſt, nihil tum ordine legitimo de eo eſt actum. Et Leonis veteris Romæ antiſtitis mandatarios in hæc verba ſententiam dixiſſe, cõmentarius

‡ [illegible]

† Siue Iſchyrum.

** [illegible]*

Præiudiciũ mãdatorũ Rom. pontif. quo Dioſcorus dãnatur.

A commentarius Synodi perhibet. In lucem pro-
ducta ſunt, quæ Dioſcorus, qui magnæ Alexan-
drinorum vrbis epiſcopus fuit, aduerſus cano-
num ſanctiones & eccleſiaſticas conſtitutiones
facere auſus eſt, per inquiſitionem in conceſſu
primo inſtitutam, & per ea quę hodierno die ſunt
acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutychetem
opinionis ſuæ popularem, canonicè & legitimè
ab epiſcopo ſuo, eo ſcilicet qui inter ſanctos de-
git, patre noſtro & archiepiſcopo Flauiano, exau-
toratũ, autoritatem ſibi ipſi arrogans cõtra cano-
num ſententiam, prius etiam ad communionem
admiſit, quam piis & Dei amantibus epiſcopis E-
pheſi aſſederit. Sed enim ſedes Apoſtolica, aliis
gratiam de rebus quas contra voluntatem & ſen-
tentiam eius admiſerunt, fecit: atque illi ad hunc
vſque diem ſanctiſsimum archiepiſcopum Leo-
nem, & ſanctam vniuerſalem eccleſiam ſequi
perſeuerarunt. Quamobrem in communionem
etiam ſuam ipſos, vt eiuſdem fidei cultores, rece-
pit. Iſte autem ad præſens etiam tempus ſe glorio-
B ſe de rebus eis iactitat, propter quas anxiè eum lu-
gere & ſummiſſe terram ſpectare oportuit. Ad
hæc epiſtolam quoque beatiſsimi Papæ Leonis
legi non permiſit, ad beatiſsimum Flauianum ab
eo ſcriptam, quum quidem de ea legenda, ab eis
qui illam attulerant admonitus, iureiurando in-
terpoſito, lectionem eius pollicitus eſſet. Qua-
propter ea non lecta, per ſcandala & offendicula
ſanctiſsimæ in orbe eccleſiæ plurimum cepere
detrimenti. Nos verò, tametſi talia auſus ſit, de
prioribus tamen eius impiè factis, vt miſericor-
dia eum, ſicuti & alios Dei amantiſsimos epiſco-
pos, qui non eam quam ſibi vſurparunt iudican-
di habuere poteſtatem, dignaremur, † proſpexi-
mus. Quandoquidem autem ille priora facinora
poſterioribus flagitiis ſuperauit, & excommuni-
cationem aduerſus ſanctiſsimum & piiſsimum
magnæ Romæ archiepiſcopum Leonem dictare
& promulgare auſus eſt, atque inſuper libellum
contra illum criminibus iniquis plenum ſanctę &
magnæ Synodo obtulit: ſemel denique iterum ac
tertiò à piis epiſcopis canonicè citatus, dicto au-
C diens non fuit, conſcientia ſcilicet ipſe ſua ictus,
multoſque ritè atque ordine à pluribus Sinodis
damnatos contra leges & conſtitutiones ſuſce-
pit, ſententiam ipſe aduerſus ſeipſum eccleſia-
ſticis ſanctionibus variis modis proculcatis tu-
lit. Proinde ſanctiſsimus & beatiſsimus Archi-
epiſcopus magnæ & veteris Romæ Leo, per
nos & Synodum præſentem, vnà cum ter bea-
to & celeberrimo Petro Apoſtolo, qui eſt pe-
tra & baſis Eccleſiæ Catholicæ, fundamentúm-
que orthodoxæ & rectæ fidei, epiſcopalem ei
abrogauit dignitatem, & ab omni ſacerdotali
miniſterio alienum eſſe decreuit. Itaque ſancta
hæc & magna Synodus, de eo qui dictus eſt Dio
ſcoro, iuxta ſententiã canonũ, calculis ſuffragiíſq;
ſuis, quòd ei videbitur, ſtatuet. Hęc omnia, quum
autoritate ſua Anatolius, Maximus, & cæteri epi-
ſcopi, præter eos qui vnà cũ Dioſcoro exautorati
fuerant, cõfirmaſſent, relationem de omnibus re-
bus Synodalem ad Martianum imperatorem miſ-
ſam, eſſe acta dicunt. Cui ſententia quoque qua
Dioſcoro dignitas abrogata eſt, adiuncta fuerit,

Pœnitentibus epiſcopis gratia facta.

† [illegible]

de verbo ad verbum ſic habens, ſicuti etiam ipſi D
Dioſcoro eſt inſinuata. Scitote, propter ſacro-
rum Canonum contemptum, & quam ſanctæ
iſti vniuerſali Synodo exhibuiſti inobedientiam,
propterea quòd præter crimina alia, de quibus
manifeſtò conuictus es, tertiùm à ſancta hac &
magna Synodo, iuxta ſacros Canones citatus,
vt ad dicendam cauſam adeſſes, non comparue-
ris, decimotertio vertentis huius Octobris men-
ſis die à ſancta & vniuerſali Synodo exautoratũ,
ab epiſcopatu & omni eccleſiaſtica ✶ conſtitu-
tione alienum eſſe. Poſt hæc, vbi de his rebus
literæ ad epiſcopos Alexandriam ſcriptæ, & edi-
cta contra Dioſcorum compoſita fuiſſent, finem
etiam ſuum congreſſum iſtum habuiſſe. Cæte-
rùm quum curſum conueniſſent, de recta fide
tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur,
decretum eſſe: & poſteaquam res Eutychetis finẽ
ſuũ accepiſſent, & ab epiſcopo Rom. per conſtitu
tionem cũformatæ eſſent, quam etiam omnes cõ-
probarint, omnes eadem ſe dicere, ſæpiúſque re-
petere, exclamaſſe. Poſtquam etiam principes E
poſtulaſſent, vt patriarcha quilibet vnum aut al-
terum epiſcopum ex diœceſi & adminiſtratione
ſua deſignaret, quo vniuſcuiuſque ſententia ma-
nifeſtò apud omnes proferretur: Florentium Sar
denſem epiſcopum, epiſcopis vt re deliberata
id faceret permittentibus, & Cecropium Seba-
ſtopolis epiſcopum, ſic poſtea verba feciſſe. Fi-
des ritè à trecentis decem & octo ſanctis patribus
in formulam redacta, & curſum à ſanctis patri-
bus Athanaſio, Cyrillo, Cœleſtino, Hilario, Ba-
ſilio, Gregorio, atque nunc denuò à ſanctiſsi-
mo Leone confirmata eſt. Rogamus igitur, vt
ſanctorum trecentorum decem & octo patrum,
ſanctiſsimique Leonis ſcriptum legatur. Id vbi
factum eſſet, Synodum vniuerſam exclamaſſe:
Hæc orthodoxorum rectéque ſentientium fides
eſt: ita omnes credimus: Papa Leo ſic credit: Cy-
rillus ſic credidit: Papa fidem ſic expoſuit. Por-
rò colloquio & deliberatione alia habita, vt e-
tiam quæ centum & quinquaginta patres edide-
runt, legerentur, lecta ea quoque eſſe. Ad quæ
Synodus rurſum exclamauerit: Hæc omnium no-
ſtrûm eſt fides, hæc orthodoxorum eſt fides:
ita omnes credimus. His dictis, Aetium archi- F
diachonum progreſſum, in manibus ſe habere
diuini Cyrilli ad Neſtorium Epiſtolam, dixiſſe,
quam manibus ſuis patres Epheſi confirmarint.
Et aliã item Epiſtolam ipſius Cyrilli ad Ioannem
Antiochenum, itidem vt alteram illam confir-
matam: eáſque publicè legi petiit. Itum igitur
in conſilium, & vtrunque ſcriptum publicè le-
ctum eſſe. Epiſtola prior hiſce verbis compoſi-
ta fuit. Religioſiſsimo & piiſsimo collegæ
Neſtorio Cyrillus. Blaterant, vt audio, nonnul-
li, de ſuſpicione mea, quam de pietate tua con-
ceperim: & id crebrius faciunt, ſolicitè ad-
modum, vt cum magiſtratibus propterea con-
grediantur, opportunitatem obſeruantes, & for-
taſſe alicubi auribus ſe tuis inſeruire putantes.
Et poſt pauca. Sancta igitur & magna Syno-
dus profitetur, inquit, ipſum qui ex DEO &
patre natura genitus eſt, filium vnigenitum, ex
vero DEO DEVM verum, lumen de lumine,

Sententia Synodi Chalcedonenſis, qua Dioſcor⁹ eſt condẽnatus.

✶ [illegible]

Non eſſe cõponendas nouas fidei formulas.

Symbolũ Nicænum cõfirmatum.

Secũda vniuerſalis Synodi decreta comprobata.

Epiſtola beati Cyrilli ad Neſtorium.

A per quem pater condidit omnia, deſcendiſſe: incaruatum & hominem factum, & paſſum eſſe: reſurrexiſſe tertia die, aſcendiſſe in cœlos. Quæ & uos ſequi oportet, doctriua ſimul & exemplo illud nobiſcum reputantes, quid ſibi velint verba hæc, Deum verbum incarnatum & homiuem factum eſſe. Non enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam: ſed ueque in totum homiuem ex anima & corpore conſtantem, verſam eſſe. Verùm illud potius, carne rationali anima animata ſibiipſi ſecundum ſubſiſteutiam vuita: Verbum eo, qui verbis exprimi & intelligeutia percipi nequeat, modo, hominem factum, & filium hominis dictum eſſe. Atque id quidem non iuxta voluntatem aut beueplacitum ſolum, ſed neque veluti per ſolius perſonæ aſſumptioné, & quòd diuerſæ ad vniouem veram conuenerint naturæ: verùm quòd vnua ex vtrinſquu CHRISTVS & filius factus ſit, non quòd naturarum diuerſitas per vuionem ſublata ſit, ſed quòd illæ uobis potius vuum Dominuum & Chri-

Dua natura in vno Christo.

B ſtum & filium ex diuinitate atque humauitate ineffabili & iuenarrabili ad vnitatem coucurſu perfecerint. Et rurſum poſt pauca. Quandoquidem verò propter nos & noſtram ſalutem, vnita ſibiipſi, iuxta ſubſiſtentiam, humanitate proceſsit ex muliere, carnaliter etiam genitus eſſe dicitur. Non enim primùm communi more ex ſancta Virgine homo genitus eſt, & deiude iu eum Verbum peruenit: ſed id ex vtero ipſo vnitum, carnalem natiuitatem ſubiiſſe dicitur, vtpote carnis ſuæ natiuitatem propriæ ſibi aſciſcens. Sic ipſum dicimus paſſum eſſe, & reſurrexiſſe, nõ quòd Deus verbum propria ſua natura paſſum ſit, aut plagas aut clauorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. ⁎ Diuinitas enim perpeſsioni obuoxia non eſt, propterea quòd etiã incorporea eſt. Quoniam verò corpus, quod proprie eius factum eſt, paſſum eſt, propterea verbum ipſum pro nobis paſſum eſſe dicitur. Nam † id à perpeſsione liberum, iu corpore perpeſsioni obnoxio fuit. Alterius porrò epiſtolæ partes pleræq; antea in hoc opere inſertæ ſunt. Iu ea autem dictum quod-

Incarnatio Saluatoris.

Paſsio. Reſurrectio.

⁎ ἀπαθὲς τὸ θεῖον.

† ἦν γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι σώματι ...

C dam eſt, à Ioanne quidem Antiocheno prolatum, à Cyrillo verò ſuffragiis omnibus comprobatum, qui ſic inquit. Virginem ſanctam, θεοτόκον, hoc eſt Deigenitricem profitemur, propterea quòd Deus verbum ex ea caro & homo factus ſit, & ab ipſa vſque conceptione aſſumptum ex ea templum ſibi vniuerit. Euangelicas verò & Apoſtolicas voces de Domiuo, diuiuos illos viros ſcimus partim communiter veluti de vua perſona protuliſſe partim verò tanquam de duabus naturis diſcreuiſſe. Et alias quidem magnificè, ſicuti Deum decet, iuxta diuinitatem CHRISTI: alias autem ſummiſſè & humiliter, ſecundum humanitatem eius tradidiſſe. Quibus intulit: Sacras hasce voces veſtras vbi legimus, ſicuti & nos ipſos, ſentire vos comperimus. Vnus enim Dominus, vna fides, vnum baptiſma. Itaque rerum vniuerſarum ſeruatorem Deum glorificauimus, alteri alteris congratulantes, quòd congruentem diuinitùs inſpiratis ſcripturis, & traditioni ſanctorum patrum noſtrorum, noſtræ ſimul & veſtræ eccleſiæ habeât fidem. Hæc vbi lecta ſunt (acta Synodi habent) Synodus exclamauit: Omnes ita D credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel diuidit, vel confundit. Hæc ipſa Leonis archiepiſcopi eſt fides, Leo ita credit, Leo & Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cyrillus ita credidit. Sempiterna eſt memoria Cyrilli: epiſtolæ Cyrilli ita ſunt, ſicuti ſentimus, ſicuti credidimus, ſicuti credimus. Leo archiepiſcopus ita ſentit, ita credit, ita ſcripſit. Atque vbi de Leonis epiſtola legenda colloquuti eſſent patres, ſicuti in Græcum ſermonem tranſlata fuerat: & ipſam lectam eſſe commentarius refert, eámque de verbo ad verbum actis annexam. Poſt cuius lectionem epiſcopi vociferati ſint: Hæc ipſa patrum fides eſt, Hæc ipſa Apoſtolorum fides, omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè ſentientes ita credimus, Anathema in eum qui ita non credit: Petrus per Leonem iſta protulit: Apoſtoli ita docuerunt: piè & verè Leo docuit: Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem modum docuerunt: Anathema in eum qui non ita credit: Hæc vera eſt fides, orthodoxi ita cre- E

Epiſtola Cyrilli ad Ioannem Antiochenum.

Virgo Maria θεοτόκος.

Verba ſcripturæ de Chriſto.

Gratulatio de concordia fidei.

Acclamatio nes eſſentium in Synodi.

Leonis epiſcopi Rom. epiſtola lecta.

Vociferationes ſynodi Leonis ſcriptum cõprobantium.

duut: hæc fides eſt patrum. Cur hæc Epheſi lecta non ſunt? Dioſcorus hæc ſuppreſsit. Illud quoque in actorum commẽtariis reperiuut. Poſtquam pars quædam epiſtolæ Leonis lecta eſt, hoc complectens: Et ad naturæ noſtræ debitam culpam luendam, natura diuina ei quæ perpeſsioni obuoxia eſt, vnita eſt, vt quod ita ſanationi noſtræ affine commodúmque eſſet, vnus & idem mediator Dei & hominum CHRISTVS IESVS, mori ex altero poſſet, ex altero prorſus non poſſet. De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Paleſtinos epiſcopos contendiſſe: & eum qui dictus eſt Aetium archidiaconũ ſanctiſſimæ eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, ſententiam aliam Cyrilli, hiſce verbis compoſitam protuliſſe. Quandoquidem proprium eius corpus, gratia Dei, quemadmodum inquit Apoſtolus Paulus, pro omnibus mortem guſtauit, oppetiiſſe mortem pro nobis ipſum (Verbum ſcilicet) dicitur: non quòd id periculum mortis adierit, quantum ad naturam ipſius pertinet (nam hoc dicere, aut ſentire, attoniti ſtuporis eſt) ſed quòd, ſicuti F modò dixi, caro eius mortem guſtauit. Rurſum ad epiſtolæ Leonis dictum, quod ſic habet: Operatur nanque vtraque forma, cum alterius communione, quod ei proprium eſt: Verbo quidem, id quod Verbi eſt, perficiente: corpore autem, quod corporis eſt, abſoluente. Atque illud quidem iu eo miraculis relucet, hoc autem iniuriis & contumeliis ſubiacet. Ad hoc inquam dictum Illyricis & Palæſtinis rurſum ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli capitulum legit, quod ſic habet: Quædam ſanè voces quàm maximè Deum decent, quædam autem rurſus homini conueniunt, quædam porrò medium obtinent locum, filium Dei Deum ſimul & hominem eſſe ſignificantes. Poſt hæc, de alia epiſtolæ Leonis parte, quoa diximus, epiſcopi addubitarunt, cuius hæc ſunt verba. Etiãſi enim in Domino Ieſu Chriſto Dei & hominis perſona vna eſt, aliud tamẽ illud eſt, ex quo in vtroq; cõmunis eſt iniuria & cõtumelia: & aliud, ex quo cõmunis cõſiſtit gloria. Ex nobis enim in eo eſt minor patre humanitas, ex pa-

Particula epiſtola Leonis Ro. epiſc.

Cyrilli verba Leonis verbis reſpõdentia. Leonis dictũ.

Hoc Theologi quidã cõmunicationem idiomatum dicunt. Cyrilli ſimile verbum.

Aliud Leonis ſcriptum.

A tre autem æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tum Theodoritus æqua lance verba ea pōderans, beatum quoque Cyrillum de verbo ad verbum hæc dixiſſe retulit. Et homo factus, eo quod eius proprium fuit, non mutato, id quod erat permanſit, & alterum in altero babitat, videlicet natura diuina cum bominibus. Sub hæc, ampliſsimi principes, ſi quæ adhuc reliqua eſſet controuerſia, interrogarunt: & omnes, minimè ſe ambigere dixerunt. Deinde Atticus Nicopolitanus epiſcopus permitti ſibi poſtulauit, vt in diebus paucis, animo tranquillo & quieto, Dei & diuinorum patrū decretum in conſtitutionem referre poſſet. Epiſtolā quoque Cyrilli ad Neſtorium dati ſibi petiit, in qua illū Cyrillus, vt duodecim capitibus ſuis, ita vt alij omnes feciſſent, aſſenſionem ſuam præberet, admonuit. Et principes collocuti, dierum quinq; tempus ei conceſſere, vt cum Anatolio Conſtantinopolitano antiſtite congrederetur. Et epiſcopi omnes fauſtis acclamationibus hæc laudarunt, vociferantes: Nos ſic credimus, Omnes ita credi
B mus, & Leo. Sic credimus, Nemo noſtrûm ambigit, Nos omnes ſubſcripſimus. Deinde verba hęc dicta ſunt: Non neceſſe eſt vt omnes conueniamus. Cæterùm quoniam æquum eſt, ambigentium fidem confirmari, religioſiſsimus epiſcopus Anatolius ex ſubſcriptoribus deliget, quos ad ambigentes docendos iudicauerit eſſe idoneos. Ibi Synodus intulit: A patribus petimus, vt patres Synodo reſtituant, vt voces & preces orthodoxorū ad imperatorem referant: Omnes peccauimus, omnibus venia detur. Tum eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clerus exclamauit: Pauci vociferantur, non Synodus boc dicit. Poſt quos Orientales dixerunt: Aegyptium in exilium. Illyrici autem exclamarunt: Omnium imperator miſereatur, oramus. Et Orientales: Aegyptium in exilium. Et quū contrà ex æquo Illyrici vociferarentur, Conſtantinopolitani exclamarūt: Dioſcorum in exilium, Aegyptium in exilium, Hæreticum in exiliū, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Et Illyrici rurſus: Omnes peccauimus, omnibus gratiā facito: Dioſcorum Synodo, Dioſcorum eccleſiis redde. Et
C quum alia quædam in eundem modum fierent, conſeſſus quoque is finem ſuum cepit. In proxima deinde ſeſsione, poſtquam Senatus per interloquutoriam ſententiam, vt decreta concilij in conſtitutionis formam redacta legerētur, ſtatuit: progreſſus Cōſtantinus ſecretarius, ex ſcheda hęc recitauit: Poſteaquam Synodus orthodoxæ & catholicæ fidei gratia coacta eſt, poſt vnam amplius etiam exactam & accuratam magis inquiſitionem & deliberationem fieri debere, cenſemus. Et quia Flauianus diuinæ memoriæ antiſtes, & Euſebius religioſiſsimus epiſcopus, ex actorum commentariorum, qui lecti ſunt, teſtificatione, & dictis ipſis quorundam qui Synodo tum celebratæ pręfuerunt, quíque hallucinatos ſe eſſe, & perperam dignitatem eis abrogaſſe, qui nihil à fide aberrauerint confeſsi ſunt, Iniquè condemnari eſſe probati ſunt: videtur nobis, pro eo atque Deo æquum eſſe placet, quatenus boc etiam diuiniſsimus & religioſiſsimus noſter Dominus arbitrabitur, vt eadem pœna mulctētur, Dioſcorus religioſiſsimus Alexādriæ epiſcopus, & Iuuenalis religioſiſsimus Hieroſolymorum epiſcopus, & Thalaſsius religioſiſsimus Cæſareæ Cappadocū epiſcopus, & Euſe D bius religioſiſsimus Ancyræ epiſcopus, & Euſtathius religioſiſsimus Beryti epiſcop', & Baſilius religioſiſsimus Seleuciæ Iſaurorum epiſcopus, qui tum Synodo præierūt: videlicet vt iuxta ſacros canones ab epiſcopali dignitate ſint alieni. Qui verò illorum autoritatem ſunt ſequuti, eos diuinæ maieſtatis cognitioni permittimus. Et poſt quarundā ſententiarum lectionem, epiſcopi qui ibi congregati erant, interrogati ſunt, an fidei trecentorum decem & octo, & rurſum centum & quinquaginta patrum, literæ Leonis Papę conſonæ eſſent? Tū Anatolius Conſtantinopolitanus epiſcopus, & reliqui, quàm maximè epiſtolam Leonis concordare cum eis qui dicti ſunt patribus reſponderūt: & confeſtim eam omnes manuum ſuarum annotatione roborarunt. His ita actis, Synodus vniuerſa exclamauit: Omnes aſſentimur, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem ſentimus: Omnes ita credimus, Patres Synodo reddantur, ſubſcriptores Synodo reddantur: Viuat Imperator Auguſtus, Viuat Imperatrix Augu- E ſta. Patres Synodo reddantur: qui idem nobiſcum credunt, ſynodo reddantur. Viuat in multos annos Imperator. Qui nobiſcum in ſententia concordāt, Synodo reddātur. Multos annos viuat imperator. Omnes fidei ſuſcripſimus. Sicuti Leo, ita & nos ſentimus. Sub hæc, interloquutoria ſententia ita promulgata eſt: Retulimus ad diuiniſsimū & piiſsimum Dominum noſtrū de eis, & ſententiā pietatis eius expectamus. Religio autem veſtra & de Dioſcoro, cui dignitatem † ampliſsima celſitudine nobiſque ignorantibus abrogaſtis, & de quinque iſtis pro quibus precati eſtis, denique de rebus in Synodo bac geſtis vniuerſis, Deo rationem reddet. Sententiam eam acclamationibus epiſcopi probarunt, dicentes Dioſcorum Deus exautorauit, Dioſcorus iuſtè damnatus eſt, Dioſcoro Chriſtus dignitatem ademit. Poſtquam à Marciano reſponſum allatum eſt, quo epiſcopis quid de exauthoratis illis ſtatuerent, permiſit, ſicuti hoc à principibus indicatum eſt, Synodus hoc ſic ad verbum dixit: Rogamus eos vt ingrediantur, F Synodo qui eiuſdem nobiſcum ſententię ſunt reſtituantur, Synodo qui cū ea idem opinantur reddantur, ad Synodum qui Leonis epiſtolæ ſubſcribunt, reuertantur. Poſtea ſupplices epiſcoporum Aegyptiæ diœceſis libelli Marciano oblati, lecti ſunt, in quibus præter alia hæc fuere. Quemadmodum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe patres promulgarunt, ita & nos ſentimus: & anathemati ſubiicimus hæreſim omnem Arij & Eunomij, & Manetis & Neſtorij, & eorum qui dicunt carnem Domini noſtri de cœlo veniſſe, & non ex ſancta Deigenitrice atque perpetua virgine Maria aſſumptam eſſe iuxta ſimilitudinem omnium noſtrûm, abſque peccato. Adhæc Synodus exclamans dixit: Cur Eutychetis etiam dogma anathemate non feriunt? Epiſtolæ Leonis ſubſcribere debent, Eutychetem & dogmata eius anathemate iugulantes: Leonis epiſtolæ conſentiant: Illudere nobis & diſcedere volunt. Ibi tum Aegyptij epiſcopi dixere: Multi ſunt in Aegypto epiſcopi: neque nobis, vt eorū perſonam qui abſunt ſuſtineamus, integrū eſt. Et Synodo ſupplicarunt, vt eis, quoad Archiepiſcopū ſuum haberent,

Item Cyrilli ſimile.

Atticus Nicopolitanus epiſcopus Synodi ſententiam diſpoſita aſſeri paucis refert. Principes vi niuis tempus ... Synodo præſcripſerunt.

Voces variæ epiſcoporum, Dioſcorū vel dāmare vel recipi in gratiā volentium.

Silentia & proclamationes in Dioſcorū & factionis eius populare.

Epiſtola Leonis Ro. epiſcopi cū prima & ſecūda Synodi decretis concordat.

Vociferationes aſſentientium epiſcoporum.

Eorundem pro dānatis reſtituendis preces.

Interloquutoria principū ſententia.

† [illegible]

Reſtituūtur epiſcopi damnati, præter vnum Dioſcorum.

Aegyptij epiſcopi orthodoxiam profitentur.

Eutychetis tamen hæreſim ydem nō damnant.

A expectare liceret: ſententiam & authoritatem illius, iuxta Synodorum conſuetudinem, ſequuturis. Si enim præter eius conſilium qui eis præiret, ſtatuere aut facere quicquam in animum inducerent, malè ſe à prouinciæ ſuæ epiſcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos & ſynodum contentione mota, vix tãdem eis, vt quoad epiſcopus eis deſignaretur, expectarent, cõceſſum eſt.

Monachorũ quorũdã ſupplicatio.

Deinde preces monachorũ quorũdam productæ ſunt, quarũ hoc erat caput, ne eis neceſsitas chartis aliquibus ſubſcribẽdi imponeretur, donec ſynodus vniuerſa, quam imperator ipſe cogendã ſanxiſſet, cõgregata eſſet, & ipſe decreta eius ritè in ſcriptũ relata legiſſet. His lectis Diogenes epiſcopus Cyzici dixit, Barſumam vnũ inter eos qui ibi cõueniſſent eſſe, qui Flauianum iugulauerit. Ipſum enim,

Barſumas percuſſor Flauiani.

σφάξον, hoc eſt, iugula exclamaſſe: neq; tum legitimè, quod in ſupplici libello nominatim inſertus non eſſet, in ſynodũ veniſſe. Ad hæc verba epiſcopi omnes exclamarũt: Syriam omnẽ Barſumas vaſtauit, & mille nobis monachos induxit. Atq; vbi ſy
B nodus colloquuta, eos qui conueniſſent, ſynodalẽ conſtitutionẽ præſtulari iuſsit: monachi, vt libelli ab eis cõpoſiti legerẽtur, poſtularũt. Quorũ pars quædam erat, vt Dioſcorus, & qui cũ eo erant epiſcopi, in cõseſſum admitterentur. Cæterùm ad petitionem eam epiſcopi omnes exclamarũt: Anathema in Dioſcorũ, Dioſcorum Chriſtus exautorauit. Monachos hoſce eiice: cõtumeliam ſynodi tolle: vim ſynodo illatam tolle: probrũ ſynodi tolle.

Synodi clamor cõtra Dioſcorũ & deprecatores eius monachos.

Atque aduerſum ea monachi contrà vociferati ſunt: Monaſteriorũ contumeliam tolle. Et quũ ſynodus rurſum vociferationes ſuas repeteret, per interloqutionem reliqui illorũ libelli legi ſunt iuſsi: qui dictabant, non rectè Dioſcoro dignitatem ademptam eſſe: & quæſtione de fide propoſita, diſquiſitione opus eſſe, atque illũ in conſeſſum venire debere. Sin minus, veſtimenta ſe excuſſuros, & ab epiſcoporũ qui ibi conueniſſent cõmunione seceſſuros eſſe, dixerunt. His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonẽ de eis legit, †. qui ſeipſos ſegregarent, atque vbi contentio inter epiſcopos orta eſt, & monachos, qui partim Dioſco-

† περὶ τῶν ἀφορίζόντων ἑαυτούς.

C rum & Eutychetem anathemate mactarunt, partim id facere recuſarunt, per interloqutoriã ſtatutum eſt, vt Fauſti preces, & aliorũ monachorũ, clarius, quo exaudiri poſſent, legerentur: quæ preces hoc cõplectebantur, vt imperator rogatus eos monachos recipere nõ dignaretur, qui rectis dogmatibus aduerſarẽtur: inter quos Dorotheus etiã Eutychetem orthodoxũ & rectè ſentiẽtem vocauerat, & ab eis in principum præſentia variæ de Eutychete opiniones ſunt productæ.

Preces cõtra Eutychetem

Poſtea in cõſeſſu quinto, Principes omnibus ſatis liquere dixerunt, ea quę de fide eſſent conſtituta. Et Aſclepiades Cõſtantinopolitanę eccleſiæ diaconus in medium proceſsit & ſynodi ✶ decretũ legit, quod hic referre viſum nõ eſt. Ei nonnulli quidem reluctati ſunt, plurimi autem aſſenſi.

** ὅρον.*
Decreti ſynodi lectio.

Porrò poſtquã variæ vociferationes editæ ſunt, Principes dixerũt, Dioſcorum retuliſſe, propterea ſe Flauianum exautoraſſe, quòd duas naturas eſſe dixerit: decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quę Anatolius intulit, nõ propter fidem Dioſcorum damnatum eſſe, ſed quòd Leonem in + excõmunicationem coniecerit, & ter citatus non

Cur Dioſcorus damnatus ſit.
† ἀκοινωνησίαν ἐπήγαγε λέοντι.

comparuerit. Atque ex eo tempore Principes, vt D ſententiæ epiſtolæ Leonis decreto infererentur, iuſſerunt. Quum autẽ epiſcopi reſpondiſſent, decretum & formulã fidei aliam, quàm prior illa rectiſſimè concepta eſſet, fieri non debere, res ad imperatorem eſt relata.

Poſt Nicænam formulam aliam fidei nõ edendam.

Imperator ex Orientalibus epiſcopis ſex, ex Pontica diœceſi tres, ex Aſiana tres, ex Thracia item tres, & ex Illyrico quoq; tres deligi, eíſque Romanos mandatarios & Anatolium adeſſe iuſsit: qui in martyrio celeberrimę Euphemię conuenientes, profeſsionẽ fidei rectè cõſtituerẽt: atque vt aut quiſque eorum fidẽ ſuam declararet, aut ſynodũ in Occidentalem orbis partem trãſlatum iri ſciret. Et interrogati vt dicerent, Dioſcorúmne qui ex duabus naturis Chriſtum profiterentur, an Leonem qui duas naturas in Chriſto cõcurrere doceret, ſequerentur, cum Leone ſe credere, & qui aliter dicerent, Eutychianiſtas vocari exclamarunt.

Duæ naturæ in vno Chriſto.

Ita Principes decreto duas naturas quæ non mutarentur, non diuiderentur, nõ confunderentur, in Chriſto vnitas eſſe, iuxta Leonis ſententiam addi iuſserunt. Porrò poſtquam Principes E cum Anatolio & Leonis mandatariis, in martyriũ ſanctæ Euphemiæ peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hieroſolymitanus, Thalaſsius Cæſarienſis, ſimulátque iſti omnes è templo egreſsi ſunt, Synodi decretum in hanc ſententiam lectum eſt. Dominus noſter & Seruator Ieſus Chriſtus: & reliqua, quæ in hiſtoriæ contextu inſeruimus. Poſt hæc vbi omnes exclamarunt: Hæc ipſiſsima patrum fides eſt, Metropolitani ei mox ſubſcribant. Hæc fides Apoſtolorum eſt: huic omnes aſſentimur, omnes ita ſentimus.

Decretũ Synodi lectum, ab omnibus approbatur.

Principes inter ſe colloquuti reſponderunt, ſe ea quæ à patribus conſtituta, & ab omnibus cõprobata eſſent, ad ✶ ſacram Celſitudinem relaturos eſſe.

** θεῖον κράτος.*

In conſeſſu ſexto Martianus ipſe affuit, & primùm pro concione ad epiſcopos verba de cõcordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iuſſu eius ab Aetio archidiacono fidei decretum lectum eſt, eíque omnes ſubſcripſerunt. Poſt hæc imperator, num de conſenſu omnium decretum conſcriptum eſſet, percunctatus eſt: atque id per fauſtas acclamationes omnes cõfirmarunt. Et imperator rurſum orationem habuit, eámque omnes collaudarunt. F

Canones eccleſiaſtici.

Sub hæc, Imperatore cohortante, canones epiſcopi condiderunt, & Chalcedonenſi ciuitati metropolis iura conceſſerunt. Imperator quoque epiſcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorum quod vellet proferre, vt in Principum præſentia quod æquũ eſſet decerneretur, iuſsit. Et ſic cõſeſſus is ſolutus. Ad alium poſtea cõſeſſum ventum eſt, & in eo canones compoſiti. Deinde autem conuentu alio coacto, vnà cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hieroſolymitanus conſedit. Ibique conſtitutum, vt Antiocheno antiſtiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipſa: Hieroſolymitano autem, tres Paleſtinæ prouinciæ parẽrent. Atque hæc ab epiſcopis & principibus ſtabilita ſunt.

Diœceſis patriarchæ Antiocheni, & item Hieroſolymitani.

In ſeſsione noua, de Theodorito Cyri epiſcopo actũ, qui aſſurgens anathemate Neſtorium damnauit, verbis hiſce. Anathema in Neſtorium, eúmque qui ſanctam virginem Mariã Deigenitricẽ non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etiã decreto & Leonis epiſtolæ ſubſcri-

Theodoritus in integrum reſtitutus.

A pſi. Itaque de cõſenſu omnium, ſedem ſuam recepit. Ruſum in congreſſu alio, Ibas Edeſſæ epiſcopus, vt de rebus eius diſpiceretur, obtinuit. Lecta eius eſt epiſtola, quam Photius Tyri & Euſtatius Beryti epiſcopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximam ſeſsionem dilata. quę poſtquam vndecima eſt coacta, pluribus epiſcopis præſentibus, nonnulli quidem vt ſacerdos tantum eſſet, ſtatuerunt: alij verò, vt epiſcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarunt: aduerſarios eius pro ſotibus eſſe, & vt ingredi eis liceret petere, dicentes. Quæ de eo acta & decreta erant, lecta ibi ſunt. Quum autẽ principes ea legenda eſſe cenſerent, quæ Epheſi de eo ipſo conſtituta eſſent: epiſcopi illis reſponderunt, quæ in poſteriore Epheſia ſynodo geſta eſſent, vt pro irritis haberentur, iudicatũ eſſe: electione & conſecratione Maximi Antiocheni ſola excepta. Qua de re preces Imperatori obtulere, vt ille ſanciret, ne quid earum rerum quę Epheſi ſecundò actę eſſent, obtineret: ſynodo, quę ibi primùm ſanctiſsimo Cyrillo Alexandrino paſtore præeunte celebrata eſt ſalua. His ita dictis, Ibas ſynodi iudicio epiſcopatum ſuum recepit. Porrò cõſeſſu duodecimo Baſſiani Epheſij epiſcopi res agitata eſt: & tum vt ille epiſcopatu abiret, cumq́ue Stephanus reciperet, decretum eſt. Id per alium quoque conuentum confirmatum. Seſsione tredecima, de Nicomedienſi Eunomio & Nicæno Anaſtaſio actum, qui de finibus prouinciarum ſuarum adminiſtrandarum inter ſe contendebant. Coactus quoque decimuſquartus conſeſſus, in quo de rebus Baſsiani eſt tractatum. Et poſtremò omnium ſynodus Cõſtantinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, vt alterum ſtatim à Romana ſede locum & ordinem is obtineret. Atque ita finem ſuum ſynodus accepit. B

Ibas Edeſſenus redit.

Decretorum pilatoria Epheſia ſynodo abolitio.

Baſsiano Epheſio epiſcopo epiſcopatus abrogatur. Conſtantinopolitanus antiſtes ſecundũ Rom. epiſcopum primatum obtinet.

SEDECIMI TOMI CAPITA.

1 *De Zenonis imperio: & q̄ is, quũ indoctus eſſet, & diſſoluta prorſus vita, multa Rom. imperij perdiderit loca.*

2 *De tyrannide Baſiliſci. Vt Zeno imperio ſit exutus: & vt Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis ſedibus ſuis, quartam Synodum oppugnarint.*

3 *Circulares Baſiliſci literæ aduerſus ſanctam quartã Synodum, procuratione Timothei & Petri ſcriptæ.*

4 *De ijs qui circularibus Baſiliſci literis ſubſcripſerũt. Epiſtola Aſianorum epiſcoporum, ſanctam quartam ſynodum perſtringens.*

5 *De Eutychianis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Epheſi epiſcopo. Et de prærogatiua patriarchatus eiuſdem vrbis, quam ei quarta ſynodus ademit, Timotheus verò Aelurus reſtituit.*

6 *Vt Acacius Conſtantinopolitanus & Daniel Columella Baſiliſco perſuaſerint, vt contrarias prioribus pro ſancta ſynodo circulares conſcriberet literas.*

7 *Contrariæ circulares Baſiliſci literæ.*

8 *Vt Zeno in imperium ſuum ſit reſtitutus, Baſiliſcus autem interierit.*

9 *Epiſcopi Aſiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de ſynodo eum placantes.*

10 *Vt Zeno Petrum Cnapheum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandioni epiſcopatum eius commiſerit. De reductione reliquiarum ſancti Euſtathij Antiocheni.*

11 *Vt Alexãdriæ Timotheo Aeluro Petrus Moggus, Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porrò Ioannes Tabenneſiotes, huic autem rurſus Petrus Moggus, eis qui Proterium ſectati fuerant ad ſe receptis, & Zenonis Henotico, hoc eſt, conciliatorio ſeu pacificatorio edicto comprobato, ſucceſſerit.*

12 *De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc eſt pacificatorium eſt dictũ, neque reijciens neque cõprobans Chalcedonenſem ſynodum.*

13 *Vt Calandion in exilium ſit actus, & Petrus Cnapheus in eius rurſum inſilierit ſedem: & de inconſtantibus ac verſipellibus Petri Moggi moribus.*

14 *Epiſtola Petri Alexandrini ad Acacium miſſa, imperantis vrbis epiſcopum.*

15 *Vt Ioannes Tabenneſiotes Alexandriæ epiſcopus Romã profectus, Felici Rom. epiſcopo perſuaſerit, vt is Acacio repentè & inconſultò epiſcopatum abdicaret.*

Quæ propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij Ioſenuium monachorum præceptore & duce. Vt Rom. legati & Acacius Cõſtantinopolitanus à ſynodo Rom. dignitatibus ſuis priuati ſint. 16

De ſeditione propter Moggum, quòd is quartam ſynodũ anathemati ſubiecerit, Alexandriæ orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Conſtantinopolitano epiſcopis. 17

De Flauita Acacij ſucceſſore, vt is dolo malo ſedem epiſcopalem inuaſerit. 18

De literis ſynodalibus Flauitæ, Petri & Felicis. & de Euphemio, qui poſt Flauitam epiſcopatum geſſit. 19

Vt Petro Moggo Athanaſius, & Cnapheo Palladius ſucceſſerit déque eorundem ſucceſſoribus. 20

De Theuderici Scythæ vaſtatione, & vt is interierit. 21

De Marciani tyrannide, Anthemij qui Romæ obtinuerat imperium, filij: & vt idem Marcianus captus, ſacerdotali dignitate ſit decoratus. 22

De Illo & Leontij tyrannide, & de ſtructuris atque ædificiis Ammiani. 23

De obitu Zenonis, & electione Anaſtaſij Dicori. 24

De eccleſiarum eius temporis ſtatu, quæ quæque fuerit de Chalcedonenſi ſynodo opinione. & de exilio Euphemij Conſtantinopolitani. 25

De Macedonio Conſtantinopolis epiſcopo, vt & is ſede ſua ſit expulſus, & quem vitæ finem habuerit. Item de epiſcopis Alexandrinis. 26

De Xenaia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno epiſcopis, narratio. 27

Quæ Monachi Palæſtini ad Alciſonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno ſcripſerint: & de eccleſiarum eo tempore confuſione. 28

Vt poſt Flauianum impius Seuerus ſedem Antiochenã inuaſerit. De eiuſdem vita, & vt confeſtim ſynodum Chalcedonenſem anathemate mactauerit. 29

Ex literis ad Alciſonem miſsis excerpta verba, de impio Seuero. 30

Qualia de Seuero, cui epiſcopatus adeptus eſt, ipſe Epiphanienſis Euagrius ſcripſerit. 31

De Helia Hieroſolymitano epiſcopo, vt propter Synodũ Chalcedonenſem imperatori reſtiterit. Et vt magnus Sabbas ad imperatorem miſſus, inter ipſum & Heliã offendiculo ſublato tranſegerit. 32

33 *De dicendi libertate magnorum & ſanctorum monachorũ Sabba & Theodoſij cœnobiarchæ, reliquorúmque in Palæſtina monachorum ſanctam ſynodum defendentium.*

34 *Rurſus de Helia & Ioanne Hieroſolymitanis patriarchis: & vt per reſipiſcentiam Ioannes, recepto ſaniore dogmate, & in eos qui quartæ ſynodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à ſanctis patribus ſit receptus.*

35 *De Timotheo Conſtantinopolis, de Symmacho & Laurentio Romæ epiſcopis. De ſanctorum apoſtolorum Petri & Pauli ſeriis. De Theuderico Scytha. Itẽ de Deuterio & Alamundaro Saracenorum ducibus.*

36 *De rebellione Longini Iſauri, alteriúſque Lõgini. De adminiſtratione regni Perſarum Peroza, Blaſi, & Cabada, vt cum Romanis pacem fecerint.*

37 *De Perſarũ pugna, de Theodoſiopoli & Dara oppidulis. Et de ſacris reliquijs Bartholomæi & Barnabæ apoſtolorum.*

38 *De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex anguſtijs Caſpijs proruperunt. Et de inſula Rhodo.*

De muro cui nomen Longo, quem Anaſtaſius conſtruxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vſque mare porrectum. 39

De turpi & impio portorio Chryſargyro, hoc eſt, auraргenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anaſtaſius ſuſtulit. 40

Digreſſio ad Zoſimum: quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Conſtantinum per blaſphemiam acerbè & amarulenter detorſerit. 41

Refutatio eorum quæ de apoſtolico Conſtantino Zoſimus dixit. 42

Zoſimus idem redarguitur: & probatur, quòd aduentu in terras Chriſti, res Romana maxima incrementa ceperit. 43

De vectigali, quod nouum Anaſtaſius inſtituit, vnde multæ ærumnæ ſunt ſubſequutæ. 44

Vt Anaſtaſio, ter ſancto hymno adijcere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo ſit concitatus: vſque adeò, vt is timore perculſus, imperium depoſuerit. Et vt paulo pòſt Anaſtaſius vitam finierit. 45

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEXTVS.

CAPVT I.

A QVÆ ſub Martiani & Leonis piorum imperatorum rerũ adminiſtratione in eccleſiis acciderũt ſic ſe habuere. Zeno autẽ poſtquam Imperiũ accepit, nõ rectè ſe rerum ſummam gubernare poſſe putauit, niſi voluptatibus omnib⁹ cum poteſtate ſumma perfrueretur. quibus adeò ſe à primis, quod dicitur, carceribus corrumpendum permiſit, vt nihil prorſus eſſet, quod impetũ eius in facinora teterrima inbibere poſſet. Ita ſiquidem turpibus flagitiis ſe contaminauit, vt B exiſtimaret, ſi clàm intra regiæ penetralia ſcelera patraret, obſcurũ id & minus generoſum eſſe. Sin publicitùs & apertè in conſpectu omniũ abſque pudore omni flagitioſus eſſet, id demũ Principe & imperatore dignum eſſe cenſuit. Quod ille ſic ſeruiliter admodum & periculosè arbitratus eſt. Ego verò dixerim, non ex eo verum imperatorem, qui legibus ſolutus, † arbitrio ipſe ſuo viuat, quòd aliis imperet, æſtimari: verùm ſi in ſeipſum potius poteſtatem exerceat, neque praui quicquam animum ſuum ſubire ſinat: vnde ille aduerſus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata virtutum effigies, ciues ſubditóſque ſuos vniuerſos ad imitationem ſui pertrahat. Zeno igitur quum voluptatibus ſeſe didiciſſet, ignoraſſe mihi videtur, * C ſeruum ſe omnium fœdiſsimum, aut mancipium, propter momenta ea quibus ad deteriora ſemper paulatim raptus eſt, factum eſſe: non aliter quàm ſeruus quiſpiam inutilis, ſubinde dominos mutãs. Et habuit is certè dominas voluptates plures quàm numerari poſſent, eo ꝙ perpetuò ſibi inuicẽ ſuccedentia ſcelera eum haudquaq̃ ad finem peruenire paſſa ſint: & voluptates quibus in præſentia deditus erat, nunq̃ cõſtiterint, ſed veluti initiũ & igniculus ſuccedentis libidinis fuerint, ſempérq; deteriora alia facinora inuitarint & cõciliarint. Id quod ſic neceſſariò ꝓcedit, quoad imperator verè quiſpiam euadat, & † turbulentũ voluptatum ſtatum ita ſibi captiuum ſubiiciat, vt deinde illis imperet, & haudquaq̃ tyrannide illarum prematur. Alioqui acceſsionibus libidinum tacitis & voluptatũ illecebris delibutus, veluti ſeruus miſerrimus improbæ dominæ ad extremũ vſque momẽtum ſeruit, donec tãdem ſupplicijs infernalibus dedatur. D Talis ab ipſo ſtatim initio & ingreſſu imperij Zeno fuit, vir incompoſitus, diſſolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rem & ei qui ſceptrũ illi tradidit, honorem debitum piis operibus non tribuit, & imperium malè adminiſtrauit. Proinde populi ſubditi omnes in Oriẽte ſimul & Occidẽte afflicti ſunt. Nam qui ab ipſa Agar originem ducũt populi Meſopotamiam vaſtarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea Maſſagetæ dicti fuerant, & tum Iſtrum tranſierunt, multitudo, nemine obſiſtente, liberè percurrit. Si quid verò ex illorum direptione fuit reliquum, id ipſum Zeno per vim abſtulit, qui non minus quàm barbari ipſi hoſtiliter eam inuaſit. Nec ille longin-

Zeno imperator flagitioſus.

Verus imperator quis ſit.

Agareni Meſopotamiam vaſtãt & Hunni Thraciam.

A quamodò loca detrimentis affecit, verumetiam domum ſuam per abſurdas fœdaſque voluptates vaſtam dedit.

CAPVT II.

PAruo ſiquidem elapſo tempore, Baſiliſcus Verinæ Auguſtæ frater, aduerſus eum conſurrexit. Ille verò nihil quod virum & Imperatorem deceret, ſed illiberale & ſummiſſum quiddam cogitans (deſperata enim prorſus quædam res eſt, libidinibus dedita impietas, effœminatum ſatis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicans) & Verinæ dolum ſuſpectum habens, per aduerſam tempeſtatem celeriter in Iſaurum regionem, Ariadnam coniugem quæ à matre tandem fugerat, & qui prætereà fidi ei erant, ſecum habens, ſe contulit. Porrò Baſiliſcus imperio tanquam ſpolio quodam ſine ſanguine arrepta, B Imperiale ſibi ipſi impoſuit diadema, & Marcum filium ſuum Cæſarem creauit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciæ apud Iſauros, in qua vrbe ſicut prius in lucem editus fuerat, ita tū profugus latebat, obſidendum miſit, & bellum id aduerſus Zenonem gerendum Illo & * Trocundo commiſit. Atque vbi res ſuas, ſicuti ipſi videbatur, probè conſtitutas eſſe putauit, minus ſibi legibus parendum eſſe duxit. Ac niſi contrà quàm Leo, & qui ante eum imperauerant, ſecerant, rempub. adminiſtraret, ne imperandum ſibi quidem exiſtimauit. Ad eam rem autē eū maximè cōiunx nomine Zenonis, quā etiam Auguſtam dixit, incitauit. Cum qua aduerſus fidei profeſſionem bellum cepit. Ac primùm quidem ad quorūdam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: quum Acacius Orphanotrophus & pupillorum curator, poſt magnum Gennadium Conſtantinopolitanæ eccleſiæ præeſſet. Aelurus in vrbem Imperialem venit, atque C ibi cohortem hominum diſſolutorum ſecum trahens, magnificè proceſſit: atque aſino inſidens, ex Imperiali palatio templum ſupplicationum gratia petiit. Cæterùm quum iumentum id caſu quodam procidiſſet, ipſe pede fracto, cum ignominia inde eſt profectus. Petrum quoque Cnapheum Baſiliſcus ex Inſomnium monaſterio, vbi abditus latebat, acciuit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rurſum thronū, Timotheo qui Proterio ſucceſſerat, & ſacro Calandione pulſis, cōceſſit. Iſti quamprimùm ſedes eas receperunt, armis ſtrenuè ſumptis, quartam Synodum anathemati ſubiecerunt. Multis prætereà aliis Baſiliſcus licentiam multam permiſit, quoſcunque eccleſiaſticis opinionibus aduerſari ſatis poſſe ſciret. Prius autem quàm thronos ſuos Aelurus & Cnapheus reciperent, quū adhuc Conſtantinopoli eſſent, Baſiliſco perſuaſerunt, vt ad epiſcopos vniuerſos † circulares daret literas, qui bus concilium Chalcedonenſe, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obſequens, ita ſcripſit.

Zeno profugus Seleuciæ Iſaurorum latet. Baſiliſci tyrannus. Marcus filius eius.

*Illus & Trocundus duces aduerſus Zenonem mittuntur. Baſiliſcus ſceleroſus. * fort. legēdum Leſtio, Inf. cap. 23. Rod.*

Timotheus Aelurus ab exilio reuocatus. Acacius epiſcopus Cōſtantinopolitanus. Aelurus pedē frangit.

Cnapheus ab exilio redit.

Iſti Chalcedonenſem ſynodū dānāt.

† ἐγκυκλίους ἐπιστολάς.

† *Zeno Imperator ſuis victis, in caſtellū quod Conſtantinopolim accolæ nominant, caſu quodam profugit. Itaque ad ſuga comites cum alto gemitu: Ludibrium, inquit, Dei prorſus eſt homo, qui me quoque ſic ludificat. Vates quodam conſulti, menſe hoc Iulio ex neceſſitate quadam me Conſtantinopoli eſſe oportere, reſponderunt: & ego me in vrbem Conſtantinopolitanam venturum eſſe putaui. Nunc verò fugiens & deſertus ab omnibus, tumulum hunc miſer teneo, caſtello vrbis cognominis reperto. Suid.* D

CAPVT III.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus: & Marcus, illuſtriſſimus Cæſar: Timotheo religioſiſſimo & Deiamātiſſimo magnæ vrbis Alexandrinorum archiepiſcopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem ſacerdotibus Dei. Quaſcunque, qui ante nos fuere piiſſimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificam Trinitatem rectè coluere, pro recta & Apoſtolica fide ſanxere leges, eas veluti toti mundo ſalutares, non modò tempore vllo negligi & E aboleri nolumus, verumetiam perinde atque cōſtitutiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrant meque erga Deum & Seruatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, qui nos condidit, & ad tantam gloriam extulit, ardorem ſtudiis rebuſque humanis omnibus præferamus, atque inſuper coniunctionem gregis Chriſti ſalutarem ipſi ciuibuſque & ſubditis omnibus firmūque adeò fundamentum atque inconcuſſum Imperij noſtri murū eſſe credamus, meritò certè diuino mentis zelo permoti, vnionē ſanctæ Eccleſiæ imperij noſtri primitias Deo & ſeruatori noſtro Ieſu Chriſto offerentes, conſtituimus, vt fundamentū firmamētumq; * felicitatis humanæ, hoc eſt trecentorum decem & octo ſanctorum patrū, qui Nicææ olim cum ſancto Spiritu in conuentu eccleſiaſtico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptiſmum ſuſcepimus, ſolum in omnibus ſanctiſſimis Dei eccleſiis obtineat, & ab orthodoxo rectèque ſentienti populo vſurperur: quippe quod ſolum veræ rectǽque fidei cōtineat F autoritatem & decretum, ſatiſque cùm ad omnes in vniuerſum hæreſes abolēdas, tum ad vnionem ſummam ſanctarum Dei eccleſiarum conciliandam valeat. Et ad diuinum iſtud Symbolum confirmandum robur ſuum habeant, ea quę in imperante hac vrbe aduerſus eos qui in ſpiritum ſanctum blaſphemi fuere, à centum quinquaginta ſanctis patribus tum autem quæ etiam in metropoli Epheſiorum aduerſus impium Neſtorium & ſectatores eius ſunt acta. Ea autem quæ vnionem & ordinem bonum ſanctarum Dei eccleſiarum, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quæ Chalcedone per formulam ſeu decretum fidei, aut editionem ſymboli, aut expoſitionem, aut doctrinam, aut diſputationem, per res nouas, aduerſus id quod diximus ſanctum ſanctorum trecentorum decem & octo patrum ſymbolum dicta & acta ſunt, ſancimus, vt & hic & vbiq; in eccleſiis omnibus à ſanctiſſimis vbicunque fuerint epiſcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur, atque igni tradantur: propterea quòd hoc ſic etiam ab eis qui ante

Baſiliſci circulares literæ aduerſus Chalcedonenſe Concilium, & Leonis Rom. epiſcopi Tomum.

*Confirmatur Nicænū ſymbolum. * ἀνθρωπίνων εὐζωΐας.*

Decreta illa Conſtantinopolitanæ ſynodi comprobantur. Epheſia itidem.

Tomus Leonis & Chalcedonenſia Decreta dānantur.

A nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruuntur,
Conſtantino & Theodoſio minore Imperatori-
bus de hæreticis dogmatibus omnibus conſtitu-
tum eſt. Hæc ſic abolita, prorſus ex ea, quæ vna &
ſola catholica Apoſtolica & orthodoxa Eccleſia
eſt, eiiciantur: vtpote quæ ſempiterna & ſalutaria
trecentorum decem & octo, atque etiam centum
& quinquaginta, qui profeſsionem de ſancto ſpi-
ritu promulgarunt, & eorum etiã qui Epheſi con-
gregati fuere ſanctorum & beatorum patrum de-
creta tollunt. Neque prorſus cuiquam vel ſacer-
doti, vel laico & populari homini diuinam ſancti
ſymboli conſtitutionem violare aut tranſgredi li-
ceat. Præterea autem, vnà cum rebus omnibus
Chalcedone aduerſus ſacrum ſymbolum nouatis,
Hæreſis omnium damnatur.
anathemate iugulandam cenſemus hæreſim eo-
rum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum
ex Spiritu Sancto, & ſancta Deigenitrice ſemper-
que virgine Maria verè incarnatum & hominem
factum eſſe: ſed aut de cœlo veniſſe, aut per phan-
taſiam atque imaginationem hominẽ exiſtima-
B tum eſſe, prodigioſe blaterant. Omnem denique
hæreſim aliam, & ſi quid aliud tempore, modo, &
loco orbis vniuerſi quocunque vel verbis, vel ſen
tentiis aduerſus ſacrum ſymbolum nouatum eſt.
Sed enim cùm Imperiali prouidentiæ maximè cõ-
ueniat, non præſentibus modò verumetiam futu-
ris temporibus conſulere, & ciuibus ſubditisque
accurata deliberatione de certa trãquillitate pro-
ſpicere, ſtatuimus, vt ſanctiſsimi vbique epiſcopi
factis hiſce circularibus literis publicatis ſubſcri-
bant, verbiſque diſertis declarent, ſoli diuino tre-
centorum decem & octo ſanctorum patrum ſym
bolo aſſentiendum eſſe: quod autoritate ſua cen-
tum & quinquaginta ſancti patres confirmarunt,
ſicuti decreto etiam ſuo poſtea, qui in Metropoli
Epheſia conuenere piiſsimi patres cenſuerunt,
quod videlicet ſoli ſancto trecentorum decem &
octo patrum ſymbolo & fidei decreto aſſentiri
conueniat. Atque vt anathemate configant a-
ctiones Chalcedonenſes omnes, & ex eccleſi-
is prorſus eiiciant, veluti orthodoxorum populo-
rum offendiculum, totiuſque orbis & noſtræ fe-
C licitatis impedimentum. Eos porrò, qui poſt diui-
num hoc ſcriptum noſtrum, quod ad exoptatam
ab omnibus ſanctæ Dei eccleſiæ vnionem conci-
liandam ex ſententia Dei promulgatum eſſe per-
ſuaſum habemus, auſi vnquam fuerint vel in diſ-
putatione, vel in doctrina vel in ſcripto qualicun-
que tandem tempore & modo & loco, Chalce-
done aduerſus fidem res nouatas proferre, aut ſal-
tem nominare, vt turbatum & ſeditionis in ſan-
ctis Dei eccleſiis & in Romana ditione omni au-
tores, & Dei ſalutiſque noſtræ hoſtes, iubemus
iuxta conſtitutiones dudum ante nos ab eo qui in
L. Ariani. C. de hæret. & manich.
beata & ſancta quiete eſt Imperatore Theodoſio
aduerſus eiuſcemodi maleuolentiam latas, & ſa-
cro huic circulari ſcripto noſtro adiunctas, ſiqui-
dem epiſcopi aut clerici ſint, dignitatem amitte-
re: ſin monachi, aut laici & populares, exulare, bo-
norumque vniuerſorum publicationi & vltimis
ſubiacere pœnis. Ita namque, quæ ſemper à pieta-
te noſtra adorata eſt ſancta & ὁμοούσιος conſub-
ſtantialis, quæ res vniuerſas condidit, atque viuifi-
cauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ
memorauimus zizaniorum abolitionem, recta-
rumque & Apoſtolicarum ſancti ſymboli tradi- D
tionum confirmationem, culta animabus noſtris
ſubditiſque omnibus placabilis & propitia erit,
nobiſcumque ſemper manebit, & res humanas
pacabit.

CAPVT IIII.

Epiſcopi plurimi circularibus iſtis ſubſcripſerunt.

Circularibus iſtis non modò Ti-
motheus & Petrus, quos dixim⁹,
conſenſerunt: ſed Anaſtaſius eti-
am, qui poſt Iuuenalem Hiero-
ſolymitanam tenuit ſedem, facil
limè ſubſcripſit, & quamplurimi
alij eccleſiarum antiſtites, quingentis non paucio
res. qui omnes Leonis tomum, & Synodum Chal-
cedonenſem repudiarunt. Declarat id verum eſ-
ſe, libellus ſupplex ab Aſianis epiſcopis Epheſi
Aſianorũ epiſcoporum Epheſi congregatorum ſcriptum, Circulares Baſiliſci laudantium.
congregatis, ad Baſiliſcum ſcriptus, qui ad ver-
bum hæc complectitur. Modis omnibus piiſsi-
mis & Chriſtianiſsimis Dominis noſtris, Baſiliſco
& Marco, perpetuis victoribus, Auguſtis. Et poſt E
pauca. In rebus omnibus longè piiſsimi & Chri-
ſtianiſsimi Principes declaraſtis, cũ inuiſa & ho-
ſtili fide vos egregiè bellum gerere. Et poſt alia.
Horrendum profectò quoddam, quod eis immi-
net iudicium, & diuini ignis ardor, & iuſtus ſere-
nitatis veſtræ motus, aduerſarios ad pedes veſtros
abiicier: qui potentem Deum & fide confirma-
tum imperium veſtrum ſuperbæ vindictæ telis
petere audent, & tenuitati noſtræ multis modis
non parcentes, calumniis & mendaciis ſycophan-
ticis nos ſemper perſtringunt, quaſi vi & neceſsi-
tate quadam adacti, diuinis veſtris & Apoſtolicis
circularibus literis ſubſcripſerimus, quum id cum
lætitia & alacritate omni fecerimus. Et poſtea. Ne
igitur alias quàm ſacras circulares veſtras literas
edere atque proponere velitis. Atque illud quod
diximus ſcitote, orbem omnem rurſum euerſum,
& parua ea viſum iri, quę in Chalcedonenſi ſyno-
do accidère mala, quæ quidem infinitas etiam il-
las patrarunt cædes, & orthodoxorum iniquè at-
que iniuſtè ſanguinem effuderunt. Et poſt pauca F
alia. Atteſtamur corã Saluatore noſtro Ieſu Chri-
ſto, liberam eſſe & innocẽtem pietatem veſtram:
à qua iuſtam & canonicam & eccleſiaſticam ad-
uerſus illos, & maximè contra eum qui impiè epi
ſcopatum in vrbe Imperante gerere multis modis
deprehenſus eſt, condẽnationis & exautorationis
ſententiam ferri petimus.

CAPVT V.

Eutychiani in Aegypto monachi Aeluri ſcripta laudãt.

Circularibus iſtis publicatis, vt
Zacharias inquit, qui Eutyche-
tis opinionem ſomniabant, &
monaſticam ſectabantur, per-
inde atque in lucrum & com-
modum per circularia ſcripta,
& Timothei honorem inex-
pectatum incidiſſent, celeriter ad eum accurre-
runt: & cum eo colloquuti, vbi Dei verbum no-
bis iuxta carnem, & rurſum patri iuxta diuinita-
tem ὁμοούσιον conſubſtantiale eſſe audiuere, ad loca
ſua reuerſi ſunt. Idem memoriæ prodidit, Timo-
theum ex vrbe deſcendentem, veluti Alexandri-

A am nauigaturum, Epheſum appuliſſe, & Paulum in throno epiſcopali collocaſſe: qui antea quidem à prouincialibus epiſcopis, quemadmodum antiquo more receptum erat, conſecrationem ſuſceperat, ſede autem ſua deturbatus fuerat. Et Epheſiorum etiam vrbi antiqua patriarchatus iura, quę ei Chalcedonenſis Synodus ademerat, reſtituiſſe: atque ibi eis rebus peractis, Alexandriam veniſſe. Vbi ſtatim omnibus perſuaſit, vt Chalcedonenſem Synodum anathemate condemnarent, ſicuti antea quoque à me eſt dictum. Multi etiam ei reſtitêre: & ab eius factione plerique alij, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui à Theodoſio Ioppæ conſecrati fuerant, reſiluere. Theodoſius autem ille eſt, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantij eſſet, Hieroſolymorum eccleſiam occupauerat.

Paulus per Aelurum ſedem Epheſiam recuperat.

Multi in Aegypto contra Aelurum reſiſtunt. Theodotus. Theodoſius prædo eccleſiaſticus.

CAPVT VI.

B HÆc vbi ſic Baſiliſcus egit, Acacio quoque vt circulares eius literas reciperet, & Synodũ Chalcedonenſem anathemati ſubiiceret, per vim inſtitit: quum id iam tres magni throni feciſſent. Illum verò vehementer indoluiſſe, ſeque ipſum & thronum ſuum, atque etiam ſanctiorem ſacrificij aram pulla veſte obduxiſſe, opinio eſt. Qui deinde, plebe & monachorum Conſtantinopolitanorum ordine congregato, ſtrenuè tyranno reſtitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna deſcendit, & cum Acacio eccleſiaſticos conuentus egit. Baſiliſcus motum plebis vrbanæ veritus, in ædes Imperiales ex templo reuerſus eſt, & Senatui indixit, ne moleſtiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam vrbem parata eſſet. Daniel verò plebis & monachorum multitudine aſſumpta, ad tyrannum acceſsit, & propalàm liberè apud eum de rectis dogmatibus diſſeruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & conſtitutionem quæ circulares eas ſurrepticiè impe-
C tratas prorſus induceret atque aboleret, edidit, & eam priori illi contrariam in orbem vulgandam miſit, quæ aliter longè quàm circulares illæ ſcriptæ fuerant, compoſita, Synodum Chalcedonenſem defendit. Cæterùm Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conſcripſit, in hiſtoria ſua contrarias prioribus circulares literas prætermiſit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum verba hæc ſunt.

Acacius Conſtantinopolitanus epiſcop. Daniel Columella, & populus vrbis Conſtantinopolitanæ, magno animo Baſiliſco, circulares non recipientes, reſiſtunt.

Contrarias prioribus Circulares Baſiliſcus publicat.

CAPVT VII.

IMperatores Cæſares, Baſiliſcus & Marcus. Fidem Apoſtolicam & orthodoxam, quæ iam inde ab initio in Catholicis eccleſiis vſque ad noſtri Imperij tempora obtinuit, & ſub imperio noſtro obtinet, atque adeò in perpetuum obtinere debet, in quem etiam baptizati ſumus, quam & credimus, eam ipſam ſolam inuiolatam atque inconcuſſam obtinere, & obtinentem perpetuò celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis & Apoſtolicis ec-
D cleſiis, neque quidquam aliud requiri debere, ſancimus. Proindequicquid ſub Imperio noſtro actum editumque eſt, ſiue circulares literę, ſeu ſcripta alia quæcunque tandem ea ſint, profeſsionis fidei aut eccleſiaſticæ cõſtitutionis gratia promulgata, irrita & abrogata eſſe iubemus. Neſtorium & Eutychetem, necnon hæreſes omnes, & eos qui idem cum illis ſentiunt, vniuerſos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei cauſa neque Synodum cogi, neque quæſtionem aliam inferri, ſed hæc quæ approbamus firma & inconcuſſa manere: Prouincias etiam reddi debere ſanctiſsimo & religioſiſsimo patriarchæ & archiepiſcopo Acacio, quarum antiſtitum electionem & conſecrationem Imperantis huius & inclytæ vrbis thronus habuit: ita videlicet, vt Deiamantiſsimi qui nunc ſunt epiſcopi, in ſedibus ſuis permaneant: neque poſt obitum illorum, præiudicium aliquod aduerſus iura electionis ſacri throni imperantis huius & inclitæ vrbis creetur. Atque diuina hæc ſanctio noſtra vim ſacræ conſtitutionis habens, ne cui in dubium aut controuerſiam vocetur. Hæc ſic acta.
E

Neſtorius & Eutyches damnantur.

Iuriſdictio Pontificalis Conſtantinopolitanæ ſedi integra reſtituitur.

CAPVT VIII.

POrrò Baſiliſcus quòd aduerſus fidem libellum gereret, odium omnium incurrit. Quod vbi cognouere, quibus Zenonis obſidio commiſſa fuerat, iuramento interpoſito ſe fidos illi futuros, Zenoni conciliati ſunt: eoq́ue recepto, ad vrbem Imperantem ire contenderunt: cùm quidem dona ab eo partim iam accepiſſent, partim ſe accepturos eſſe ſtipulati eſſent. Ferunt ſanè quidam protomartyrem, quæ multum & ſtrenuè decertauit, Theclam, arcanis quibuſdam viſionibus illi reſtitutionem Imperij confirmaſſe. Quapropter Zeno vt martyri de eiuſcemodi denunciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrũ amplitudine maximum & pulchritudine præſtantiſsimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donariis exornauit. Baſiliſcus de Ze-
F nonis motu certior factus, conſobrinum ſuum † Harmatium copiarũ in Thracia ducem, qui progreſſum illius impediret, aduerſus eũ miſit, eumque iureiurando ſanè quàm horrendo, ne ſe vnquam Zenoni coniũgeret, obſtrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congreſſus, in eum illum coniecit metum, vt fruſtra ſe rem quam conficere nequiret, aggredi putarit: niſi donis ac pollicitationibus Harmatium, ſe videlicet Baſiliſcum filium eius Cęſarea inſignia exornaturum eſſe, expugnaret. Atque ita hunc quoque iuriſiurandi religionem paruiſacientem, Zeno aduerſus Baſiliſcum in partibus ſuis habuit. At Baſiliſcus his rebus cognitis, ſtatim ſententiam mutauit: & Imperiali corona ſacræ menſę impoſita, ſupplex ipſe cum † Zenonide ad baptiſterium confugit. Zeno confeſtim Conſtantinopoli exceptus, primùm eccleſiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiam ingreſſus eſt. Baſiliſcus autem quum viginti menſes in Romano imperio tyrannus fuiſſet, in Cappadociã moriturus miſſus eſt: atque in manſione quadam ſeu

Duces Baſiliſci Zenoni conciliantur.

Zeno Theclæ protomartyri Seleuciæ Iſauricæ templum condidit. Baſiliſcus Harmatium ducem aduerſus Zenonem in Thraciam committit.

† Procopius Armatum nominat. Baſiliſcus Harmatij filius. Harmatius quoque ad partes Zenonis tranſit. † Alij Zenobiam vocant. Zeno Conſtantinopolim redit. Baſiliſci cædes. Baſiliſcus Harmatij filius Cæſar.

Baſiliſcus ex Cæſare ſacerdos fit, & epiſcopus Cyzicenus. Harmatius cæditur.

A * militari diuerſorio, cui Acuſi nomen eſt, cum vxore & liberis interſectus eſt. A Zenone ſtatim Circenſes ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo antè ſe facturum iurauerat, Harmatij quidem filium Baſiliſcum ad Cæſaris dignitatem extulit: poſtea autem Harmatium, quòd eum non magis ſibi, quàm Baſiliſco fuiſſet, fidum fore arbitraretur, iugulari iuſsit: filium porrò eius Cæſarem ſacerdotem fecit, qui deinde multo pòſt eccleſiam Cyzicenam optimè adminiſtrauit.

** Baſiliſcum tyrannum cum vxore & filiis, Zeno in Cappadociam miſit hyemis tempore, eoſq; neque veſte neque cibariis iuuari iuſsit. Vnde breui ſe mutuum complexi, collacrymantes miſerè perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritia fuit. Nam & ab eccleſiarũ antiſtitibus pecuniam exegit: & à tenuibus opificibus, manuum labore vitæ ſumptum tolerantibus, extorquendo non abſtinuit. Quapropter ob eiuſmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Ruſtico copiarum militarium dux lectus. Suid.*

CAPVT IX.

B ZEno ſimulatq; in Imperium reſtitutus eſt, per conſtitutionem ſcriptam quamprimũ, quicquid à tyranno Baſiliſco per circulares literas contra fidem nouatum fuerat, abrogauit. Quod vbi Aſiani epiſcopi intellexerunt, miſsis ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum pœnitentiæ libellis, gratiam ſibi fieri petierunt: illa deprecatione vſi, quòd non ſua ſponte, ſed vi maxima adacti circularibus ſubſcripſiſſent. Eamq́ue rem non aliter ſe habere, & ſe Chalcedonenſi Synodo aſſentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidiſſe, & nunc credere, iuramento confirmarũt. Epiſcoporum ſcriptum hoc erat. Acacio ſanctiſsimo & piiſsimo ſanctiſsimæ quæ apud imperantem Conſtantinopolim, nouam Romam, eſt Eccleſię patriarchę. Et poſt pauca. Rectè ſanè ad nos venit, qui locum etiam veſtrum obtinebit. Et rurſum. Per libellos ſupplices ſignificamus, ſubſcripſiſſe nos non ex animi ſententia, ſed neceſsitate coactos, literis tantum & verbis, non autem animi deſtinatione, Circularibus illis aſſentientes. In C acceptabilibus enim precationibus noſtris, annuente Deo, quæ à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rurſum à centum quinquaginta ſanctis patribus accepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalcedone congregatis, piè & rectè cõſtituta ſunt, ea credimus. Hæc epiſcopi ſcripſere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus conſcripſit, ſycophanticè hoc illis impegit: ſeu ipſi epiſcopi, quòd præter animi ſententiam circulari conſtitutioni ſubſcripſerint, quum ita ad Acaciũ ſcriberent, mentiti ſunt, diſpicere & pronunciare certò non poſſum. Hæc certè ſic habuere.

Aſiani epiſcopi reſipiſcentes Circulares priores Baſiliſci literas antea laudatas dãnant.

Euagr. lib. 3. cap. 9.

CAPVT X.

Cnaphei & aliorum ſubintroductorum epiſcoporum expulſio.

ZEno Petrum Cnapheum, vt qui à Baſiliſco reuocatus eſſet, Antiochia expulit, & Calandioni Stephani ſucceſſori epiſcopatum reſtituit. Paulum etiam Epheſo exegit, Neſtorium item Tarſo, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samoſatis Euſebium, Mopſueſtia Iulianum, Paulum D Conſtantia, & Andream Theodoſiopoli. Calandio autem neminem ad communionem admittebat, qui non prius Petrum & circularia Baſiliſci anathemate confodiſſet. Ac de Zenonis voluntate & conſenſu, diui Euſtathij, qui Philippis apud Macedones in exilio vitam finierat, reliquiæ cum reuerentia multa Antiochiam reductæ ſunt: quas cum lætitia ſumma ciuitas ea, ad decimum octauum ferè lapidem extra vrbem effuſa excepit. Atque illi qui ad longum vſque tempus ab eccleſia ſeceſſerant, annis centum elapſis, eccleſiæ tandem prorſus vniti ſunt.

Euſtathij cineres Antiochiam perlati. Eccleſia ibi certa perfectaq; vnio.

CAPVT XI.

Aelurus moritur.

COnſtituerat Zeno Timotheum quoque Aelurum Alexandria eijcere. Poſtquam autem ad multam eum ſenectutem perueniſſe, & iã non longè à ſepulchro abeſſe cognouit, conſilium muta- E uit. Atque ille paulo pòſt ad infernorum migrauit iudicium. Alexandrini autem poteſtate ſibi & autoritate vſurpata, paſtorem ſibi delegerunt impietate Aeluro longè deteriorem, Petrum cognomento Moggum: quem vnus & alter, ſicuti ferũt, epiſcopi conſecrarunt, quibus legitimè dignitas adempta fuerat. Quod vbi Zeno reſciuit, eos qui illum epiſcopum legerant, morte mulctauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij ſucceſſorem, qui Canopi (ſicuti diximus) degebat, in ſedem ſuam reſtituit, cui Moggus diebus triginta ſex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatoriis literis thronum ſuum recuperauit. Breui verò pòſt, conſilium quidam ceperunt, legatum ad Imperatorem mittendi, Ioannem presbyterum Tabenneſiotam, qui œconomus templi honorandi præcurſoris & Baptiſtæ creatus fuerat: vt vbi epiſcopus eorũ inter homines eſſe deſiiſſet, Alexãdrini poteſtatẽ epiſcopi quem vellent eligendi haberent. Qui legatus vbi compertus eſt ſibi ipſi epiſcopatum procari, quemadmodum Zacharias inquit, poſtquam Imperatori iurauit, haud vnquã F ſe Alexandriæ thronum recepturum eſſe, domum reuerſus eſt, & Imperator conſtitutione, vt poſt obitum Timothei, Ioanne excepto, cathedram epiſcopalem Alexandriæ, quem ibi clerus legiſſet ſortiretur. [illegible]ciuit. Non multo pòſt Timotheo defuncto [illegible]annes pacta conuenta & iuſiurandũ parui pendens, pecunia quibuſdam, vt idem Zacharias ait, corruptis, ad epiſcopatum conſcendit. Quod vbi factum eſt, Zeno illum quidem reiici iuſsit, ſuggeſtione autem Acacij ſcriptum ad Alexandrinos, quod ἑνωτικὸν, hoc eſt, vnionis conciliatorium vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, ſiquidem ille ſcripto ei ſubſcribere, & Proterij ſectatores recipere, quartamq́ue Synodum approbare vellet. Hanc rei eius diſpoſitionẽ, de Acacij ſententia (ſicuti dixi) conſtitutam, Pergamius, qui nuper admodum Aegyptiæ prouinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexãdriam pertulit. Is poſtquam eò peruenit, & Ioannem Romam profugiſſe comperit, cum Petro Moggo colloquutus, vt henoticum Zenonis ſcriptum reciperet, ei perſuaſit: & eos præterea qui

Petr⁹ Moggus ei Alexandria ſuccedit.

Eo reiecto, Timotheum Salophaciolum epiſcopatum Alexandrinum recepit.

Ioãnes Tabenneſiotes ſe epiſcopatum Alexandrinum nõ recepturũ eſſe iurat. Idem tamen Salophaciolo mortuo epiſcopus fit.

Petro Moggo epiſcopatus Alexãdria reſtituitur.

A ab eccleſia ſeceſsiſſent. Ille tomo ei ſtatim ſubſcripſit: & quum Alexandriæ publicus populi conuentus celebraretur, quia henoticum Zenonis omnibus placuit eos quoque qui propter Proterij partes ſeceſſerant, admiſit. Atque vbi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad eccleſiaſticum plebis conuentum compoſuerat, poſtea etiam Zenonis conſtitutionem multitudini recitauit, hiſce verbis compoſitam.

Vnio eccleſiæ Alexandrinæ.

CAPVT XII.

Zenonis henotica conſtitutio ad Alexandrinos.

Imperium conſeruatur per orthodoxam fidem. Symbolum Nicænum.

IMperator Cæſar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, ſemper colendus Auguſtus: Alexandrinis, & qui per Aegyptum & Libyã & Pentapolim ſunt religioſiſsimis epiſcopis & clericis, & monachis & laicis. Cùm Imperij noſtri initium & conſeruationem, tum autem opes atque armaturam inexpugnabilem perſuaſum habeamus eſſe, ſolam rectam & veram fidem quam diuina inſpiratione Nicææ trecenti decem B & octo ſancti patres congregati promulgauerũt, & Conſtantinopoli centum quinquaginta itidẽ ſancti patres coacti confirmauerunt, diu noctuq́; precationibus ſtudiis legibuſque noſtris omnibus hoc agimus, vt per eam vbique locorum ſancta Dei Catholica & Apoſtolica eccleſia incrementa capiat, quæ incorruptibilis & immortalis ſceptrorum noſtrorum mater, & pij populi noſtri in pace & religionis diuinæ concordia perſiſtentes, acceptabiles pro imperio noſtro preces vnà cum Deiamantiſsimis epiſcopis & piiſsimis clericis & archimandritis & monachis fundant. Cùm enim magnus Deus & Saluator noſter Chriſtus Ieſus, qui ex ſancta virgine & Deigenitrice Maria incarnatus & natus eſt, glorificationem & ſacrum cultum noſtrum conſentiẽtem laudauerit, benigneq́ue ſuſceperit, tum gentes hoſtiles conterentur atque extinguentur, & omnes colla ſua Imperio ſecundum Deum noſtro ſummittẽt: pax etiam, & quæ ex pace proueniunt bona, cœli ſalubritas, frugum vbertas, aliaq́ue quæ hominibus commoda ſunt, liberaliter ſuppeditabunt. Itaque quum fides C irreprehenſibilis & vos & imperium Romanum ſic conſeruet, preces nobis à piis archimandritis & eremitis, aliiſque venerandis viris oblatæ ſunt: qui cum lacrymis nobis ſupplicarũt, vt vnionem in ſanctiſsimis eccleſiis fieri, & membra membris coniungi, quæ honeſtatis pietatiſque inimicus ab annis plurimis ſegregare eſt conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene nouit, ſi integro & coniuncto eccleſiæ corpori bellũ inferat, victũ ſe iri. Qui etiã effecit, vt infinitæ gẽtes & generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita ſubduxerunt, partim abſque lauacri regeneratione obierint, partim ſine diuinæ communionis perceptione ad ineuitabilem illam omnium migrationem tranſierint: & vt cędes innumerabiles patratæ ſint, ita vt ſanguinis vnda non ſolum terra, verumetiam aer ipſe cõtaminatus ſit & infectus. quæ omnia quis eſt qui non in melius mutari exoptet? Quapropter ſcire vos volumus, neque nos, neque quæ vbique locorum ſunt eccleſias, aliud ſymbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod (ſicuti dictum eſt) à trecentis decem & octo ſanctis patribus editum, D & à centum & quinquaginta, quorũ mentionem etiam fecimus, ſanctis patribus comprobatum eſt ſanctum ſymbolum vel habuiſſe, vel habere, vel habituros eſſe, neque aliquos qui habeant ſcire: atque ſi quis etiam habeat, alienum illum putare. Nam id ſolum ſymbolum, quemadmodum diximus, Imperium noſtrum conſeruare confidimus. Et populi vniuerſi, qui ſalutarem conſequũtur illuminationem, hoc ſolo recepto baptizantur. Hoc etiam ſequuti ſunt ſancti patres Epheſi congregati, qui impium Neſtorium & opinionis eius poſtea ſectatores condemnarunt, quẽ ſanè Neſtorium vnà cum Eutychete, quòd diuerſa ab eis quæ dicta ſunt ſentiant, anathemate ferimus: duodecim etiam capita illa à ſanctæ memoriæ Cyrillo ſanctæ catholicæ Alexãdrinorum eccleſiæ Archiepiſcopo promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitum filium Dei & Deum (qui verè homo factus eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui conſubſtantialis eſt patri ſecundum diuinitatem, & idem conſubſtantialis nobis iuxta humanitatem: & qui de- E ſcendit & incarnatus eſt ex ſpiritu ſancto, & Maria virgine & Deigenitrice) vnum eſſe, & non duos. Vnius enim eſſe dicimus & miracula & perpeſsiones, quas ſponte ſua carne pertulit. Eos verò qui cum diuidunt aut confundunt, aut phantaſiam ſeu ſpectrum inducunt, haudquaquam approbamus. Et pura labiſque [a] peccati omnis expers, veraq́ue, ex Deigenitrice incarnatio [b] acceſſionem filij non attulit: & trinitas, vno trinitatis eius Deo verbo incarnato, trinitas permãſit. Quũ igitur ſciamus neque ſanctas quæ vbique ſunt, & orthodoxas Dei eccleſias, neque qui eis præſunt Deiamantiſsimos ſacerdotes, neque Imperialem noſtram ſublimitatem ſymbolum aliud, aut fidei decretum pręter eam quam diximus ſanctam doctrinam & formulam, vel antea tuliſſe, vel nunc ferre, [c] coniunximus nos per vnionem inter nos ipſos, nihil addubitantes, nihilq́ue cunctãtes. Atque hæc ſcripſimus, non vt noui quicquam de fide afferremus: ſed vt vos per certam perfectamq́ue doctrinam confirmaremus. Quemlibet verò F qui aliud quicquam ſenſit, aut ſentit, aut nunc, aut quandocunque, vel Chalcedone, vel in quacunq; ſynodo alia, anathemati ſubiicimus: præcipuè verò quos diximus, Neſtorium & Eutychetem, & qui cum eis idem ſentiunt. Coniungite ergo vos per vnionem ſpirituali matri Eccleſiæ, & diuina ipſius in ea communione fruimini, per id quod dictum eſt vnum & ſolum trecentorum decem & octo ſanctorum patrum profeſsionis fidei decretum. Ipſa enim ſanctiſsima mater veſtra Eccleſia, vos vt germanos natiuoſque filios, circunfuſis vlnis amplecti deſiderat, & ſuauem veſtram vo-

Commoditates conſentientium & concordia Chriſtianæ fidei.

Inſidias diaboli eccleſia tendit per ſectas & diſſidia inteſtina.

Vnum Nicænum fidei ſymbolum obtinere debet.

Confirmatũ à ſynodo Conſtantinopolitana, & Epheſina priore.

Duodecim Cyrilli capita.

Vnum ſolũmodo Chriſtum Dei Patris Verbum cũ propria carne cognoſcimus. Cyrill.

† †

a ἀναμάρτητος.

b προσθήκην εἰς ἀριθμόν.

c ἐνώσαντες ...

† † *Genuit ex ſe virgo corpus, ſed quod conceptum eſſet, ex ſpiritu. Hilar. In natura humana ſuſceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta eſt, quæ nullum peccatum poſſet admittere. Aug. Et Greg. Nazanz. virginem matrem ante conceptionem filij ſui & anima & corpore cœlitus ſanctificatam eſſe ſcripſit. Talis erat illa ſuſceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deũ. Aug. Virgo carnem Chriſti non peperit de peccati propagine. Id. ſup. Ioan. tract. 79. Erronea ergo fuerit Magiſtri Sententiarum illa lib. 3. diſt. 3. ſententia: Sanè dici poteſt, & credi oportet, iuxta ſanctorum atteſtationis conuenientiam, ipſam (carnẽ Verbi) prius peccato fuiſſe obnoxiam, ſicut reliqua virginis caro fuit.*

A cem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipſos incitate atque vrgete. Quod ſi feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei noſtri Ieſu Chriſti, benignitatem vobis ipſis cōciliabitis, tum ab Imperiali noſtra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexandrini vniuerſi ſanctæ catholicæ & apoſtolicæ Eccleſiæ coniuncti vnitique ſunt: & quæcunque in medio fuere offendicula & impedimenta, ſuſtulere.

CAPVT XIII.

Calandiō in exilium mittitur.

PORrò Calandion Antiochenus antiſtes ad Acacium & Zenonē ſcripſit, & Petrum mœchū vocauit, quùm propter ea quę de illo accidiſſent, tum quòd Alexandriæ anathema in ſanctam quartam Synodum coniecisset. At Calandion, quòd per eam cauſam, occaſionem arripuit, vt Illi & B Leontij & Pamprepis, qui à Zenone deſecerant, & tyrannidem affectabant, partes foueret, ad Oaſim exilij cauſa incolendam damnatus eſt. Atque ille quidem ſic rurſum Antiochia eiectus: Petrus autem Cnapheus fraude in negocio peragendo vſus, in deſideratam ſibi Antiochenā ſedem rurſum inductus eſt, poſtquam henotico Zenonis ſubſcripſit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ epiſcopum, & viciſsim ab eodem accepit ſynodales literas. Martyrius itidem Anaſtaſij Hieroſolymis ſucceſſor, ad eum more recepto epiſtolas eiuſcemodi miſit. Coniunctus quoque ei eſt, qui Conſtantinopolitanam gubernabat eccleſiam, Acacius. Verùm non multum interceſsit temporis, & nonnulli qui Petri Moggi partium fuerant, quum eum conſilium mutaſſe viderent, à communione eius ſeceſſerunt: quòd ex eo ſcilicet tempore Chalcedonenſem ſynodum in eccleſia anathematis ſententia damnaſſet, & Timothei cadauer effodiſſet. Eam rem vbi Acacius Conſtantinopolitanus audiuit, grauiter factum id tulit, & magnopere eſt perturbatus: adeò C certè, vt quoſdam Alexandriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoſcerēt. Eos verò Petrus poſtquam diligenter inquiſitos adeſſe reſciuit, certiores fecit, nihil ſe earum rerum admiſiſſe: & multitudine quadam contracta, atteſtationes conſcripſit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ auditæ eſſent rerum feciſſe. Ille verò re ipſa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, verſipellis ſcilicet homo, fuit, & ſibi ipſi nō conſtitit: verùm pro eo atque ei viſum eſſet, ſemper ſe temporibus & rebus ipſis accommodauit. Et aliquando quidem Chalcedonenſem ſynodum comprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiam canens, calculis omnibus reiecit, & anathemate condemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Conſtantinopolitanum epiſcopum, qui dolū eius per inquiſitionem ſcrutatus eſt, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripſit autem in hæc verba.

Illus, Leontius, Pāprepes, tyrannidē affectāt.

Petrus Cnapheus Antiochenā ſedem recepit.

Petr⁹ Moggus ſynodum Chalcedonēſem dānat. Idē ſepulchri violator.

Petr⁹ Moggus, homo varius, ex eodē ore calidū & frigidū efflat.

CAPVT XIIII.

Litera Moggi ad Acacium Conſtantinopolitanum.

D ALtiſsimus Deus remunerabitur ſanctitati tuæ labores & ſudores tantos quos tot annorum curriculis, fidei ſanctorum patrum profeſsione cōſeruanda ſubiiſti: quam ſanè aſsiduè prædicans confirmaſti. In ea ſymbolum quoque ſanctorum trecentorum decem & octo patrum rectè poſitum reperimus: in cuius ſcilicet profeſſione baptizati, & antea credidimus, & nūc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobarunt centum & quinquaginta ſancti patres, qui Conſtantinopoli congregati fuere. Itaque quum aſsiduè omnibus in recta via præeas, per vnionem ſanctam Dei coniunxiſti Eccleſiam: & nobis certiſsimis argumentis perſuaſiſti, nihil eſſe contra hæc actum in ſanctiſsima vniuerſali ſynodo Chalcedone celebrata: quippe quæ cum ſanctis Nicænis patribus concordet, eorumq́; decretum confirmet. Et quum in actis Chalcedonenſibus noui nihil reperiſſemus, ſponte noſtra illis aſſenſimus & credidimus. Cæterùm certiores facti ſumus, monachos quoſdam, qui coniunctioni noſtræ fra E ternæ inuident, de iniuriis criminibuſque quibuſdam ad vos retuliſſe, quibus tamen illi non facilè ſanctitatem veſtram permouêre. Primùm, quòd reliquias eius qui in ſanctis eſt patris noſtri beati archiepiſcopi Timothei in locum alium tranſtulerimus: quod factum neque Deo placet, neque legibus conuenit. Deinde, ad conuiciū aliud quod non conſiſtit, & priore illo deterius eſt, peruenere. Quomodo nanque anathema iaculari in ſanctam Chalcedonenſem ſynodum potuimus, cui credidimus, & quam confirmauimus? Non latet autem Pietatem veſtram populi noſtri feruor & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res ſpectantium motus: qui quum in animo habeant, cū quibuſdam conſulta animi deſtinatione improbis ab Eccleſia reſilire, populum ſecum auellere conantur. Porrò veſtris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti poſſet, inuenimus, nihil ſanctæ Chalcedonenſi ſynodo, in qua nihil noui ſcimus eſſe actum, derogantem, vt ſimul ea ipſa ratione & ſimplicibus per perſuaſionem ſatisfaceremus, & eos qui nobiſcū F conuentus agunt, per apologiam defenderemus. Id vt diceretur, curauimus. † Atque in eo quum toti eſſemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem verò ſanctitatem veſtram facio, ne nunc quidem ceſſare eos qui ſemper zizania ſeminant, monachos: & tanquam inſtrumenta ſibi aſciſcere quoſdam, qui monaſteria non incolunt, ſed paſsim vagantes, rumores varios contra nos & eccleſiaſticam Chriſti pacem & tranquillitatem ſpargunt: neque nobis, pro eo atque decet, canonicè quicquam in ſancta Dei catholica eccleſia facere permittunt. Illudq́ue ſedulò agunt, vt nobis populus hic potius præeat, quàm pareat: & facere id quod Deo non placet, ſtudent. De ſanctitate autem veſtra nobis perſuademus, eam omnia ad * ſacratiſſimum orbis terrarum dominum relaturam: curaturamq́ue eſſe, vt conſtitutio à ſerenitate eius edatur, in qua de eccleſiaſtica pace, ea quæ & Deū ipſum & Imperatorem deceant, & in quibus omnes acquieſcant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo inconſtans & verſutus, fraudulenter ad Acacium ſcripſit.

Laudat Nicænam fidē.

Item Chalcedonenſe concilium.

† [illegible] Conſultò hæc ſic obſcurè dictum.

** [illegible]*

CAPVT

A

CAPVT XV.

Ioannes Tabennesiota a[illegible] Romæ.

IOannes autem Alexandriæ episcopus Tabenneſius, cuius antea quoque fecimus mentionē, quum inde profugiſſet, Romā venit, & turbam iſthic conciuit: propterea ſe throno ſuo excidiſſe dicens, quòd Leonis doctrinam & Chalcedonenſem ſynodum defenderet: aliúmque qui ab his prorſus diuerſum ſentiret, in locum ſuum ſubſtitutū eſſe. Querela ea permotus Simplicius Romæ poſt Leonē epiſcopus, ad Zenonem illegitimam Ioannis eiectionem reprehēdens ſcripſit: eique Zeno, non aliam illum ob cauſam ſede ſua expulſum eſſe, quā quòd periurij compertus eſſet, reſcripſit. Poſtquam Simplicio Felix ſucceſsit, non intermiſit Ioannes moleſtus illi eſſe, de Petro, quem Acacius Conſtantinopolitanus prius tanquam hæreticum reiectum, tum admodum complecteretur, referēs. Et quum frequentius ei inſtaret, tandem Felici perſuaſit, vt literas ſtatim ederet, in quibus Acacio, quòd cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogauit. Quas literas contra eccleſiaſticam traditionem compoſitas, ſicuti Zacharias ſcribit, monachi quidam ex Inſomnium ſodalitate, Acacio obtulerūt. Acacius autem non recepit.

Simplicius Ro. epiſcopus

Felix Rom. epiſcopus.

Is dignitatē [illegible] ſua Acacio abrogat. B

Portò Zacharias rem ipſam vt acta eſt ignorare, & ſummam tantum eius, ita vt referri eam audiuit, exponere videtur. Ego verò illam certò mihi compertam commemorabo.

Euagr. lib. 3. cap. 18.

CAPVT XVI.

IOannes libellos ſupplices Felici aduerſus Acacium, quòd præter rationem cum Petro communicaret, & res pleraſque alias nō ex præſcripto ſanctionū eccleſiaſticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalim & Siminum epiſcopos miſit, cum mandato & decreto huiuſmodi, vt Chalcedonenſis ſynodus calculis omnibus obtineret: Petrus, vt qui non ſanam coleret religionem, Alexandria eiiceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Ioanne in iudicio, ſi quam haberet actionē, experiturus, aut cauſam dicturus, & legitimam actionum ſuarum rationē redditurus. Prius autem quàm Vitalis & Siminus Roma Conſtantinopolim venerunt, ſodalitatis Inſomnium præfectus Cyrillus ad Felicem Papam ſcripſit, moram eius tantam accuſans, per quam tot res nouæ in eccleſiaſticis conſtitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis ſuis ſcripſit, ne quid prius agerēt, quàm Cyrillum conueniſſent, & ab eo quid agendum eſſet cognouiſſent. Dedit quoque alias ad Zenonē literas, quibus illum de ſynodo Chalcedonenſi, & † de ea quā in Aphrica Honorichus concitauerat, perſequutione admonebat. Quin & ad Acacium ſcripſit, maximam eum nouatarum in Eccleſia rerum cauſam eſſe dicens. Zeno eadem quæ antea

Vitalis & Siminus epiſcopi Romani Pontificis Legati apud Zenonem in Ioannis cauſa. C

Cyrillus Inſomnium monachorū præfectus.

Literæ Felicis ad Zenonem.

Item ad Acacium.

† *Honorichus rex Vandalorum, pluſquàm trecentis triginta quatuor epiſcopis in exilium pulſis, eo quòd Arianus eſſet, in Catholicos admodum ſæuit. Diac.*

Felici reſcripſit, Ioannem ſcilicet fruſtra illi moleſtiam exhibere, qui haud quaquam ſe thronum eccleſiæ Alexandrinæ cōſcenſurum eſſe iurauerit, iuriſiurandi religionem violarit, epiſcopatū per ſacrilegium arripuerit, & alia grauia facinora admiſerit. Nec Petrum Moggum, inquiſitione nulla præeunte ad ſedem perueniſſe, ſed illum priuſquā eam acceperit, manibus ſuis fidei Nicęnorum patrum quam comprobarit ſubſcripſiſſe: cuius fidei veſtigiis Chalcedonenſis etiam ſynodus innitatur. illud quoque † iuramento interpoſito verbis hiſce Zeno ſcripſit. Debent certò & pietas noſtra, « & qui dictus eſt ſanctiſsimus Petrus, vniuerſęque « adeò ſanctiſsimę eccleſię, recipere & colere Chal- « cedonenſem ſanctam ſynodum, quæ cum profeſ- « ſione fidei Nicænæ ſynodi concordat. In rerum i- « ſtarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli aliorumque in vrbe Imperiali archimandritarum, atque etiam Aegyptię diœceſis epiſcoporum & clericorum, ad Felicem contra Petrum, & eos qui cū eo communicabant, veluti hęreticos, datę epiſtolæ reperiuntur. Et nonnulli ex Inſomnium monaſterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali queſti ſunt, quòd ad aduētum vſque eorum Byzantij clàm & occultè Petri nomen in ſacris codicillis fuiſſet, atque ex eo tempore ad cū vſque diem eſſet, & quòd propalàm ferretur, contra canones Vitalim & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere: Aegyptiorum quoque epiſtolæ eadem ſignificabant. Et præterea, Ioannem quidem orthodoxum eſſe, recteque ſentire, & ſedem ſecundum canones recepiſſe: Petrum autem à duobus tantum qui eandem prauam opinionem ſequuti fuiſſent, conſecratum eſſe, eundemque poſt Ioannis diſceſſum nihil rerum grauium aduerſus orthodoxos agere intermiſiſſe. Hæc omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma venerant, cognouiſſet, tantum abeſt vt autoritate ſua rebus huiuſmodi, quum facile poſſet, interceſſerit: vt etiam adminiſtrum ſe Petri actionum præbuerit, & ferè omnes cum illo communicare coegerit. Quæ omnia adauxit, & vera eſſe confirmauit Simeones ille ex Inſomnibus ad Felicem miſſus, qui apertè Siminum & Vitalim quod cum hæreticis cōmunicaſſent conuicit, quodque ipſis præſentibus propalàm Petri nomen ex ſacris tabulis promulgatum eſſet, quum ne per prætextum quidem grauiter ſed id illi ferre oſtendiſſent. Quapropter factum, vt permulti ex ſimplicioribus ab hæreticis ſeducti ſint, qui à Romana etiam ſede receptum eſſe Petrum dicerent. Addidit & illud Simeones, quum variæ quæſtiones in medium productæ eſſent, Vitalim & Siminum cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas ei reſpondere voluiſſe, neque eos etiam de rebus in religione nouatis accuratius diſquiſiuiſſe. Monachorum quoque dicta presbyter quidam Syluanus, qui cum Vitali & Simino in vrbe imperante fuerat, comprobauit. Tum autem & Acacij epiſtola ad Simplicium producta eſt, quæ oſtendebat Petrum dudum vt noctis filium exautoratum eſſe. Quas ob cauſſas Simino & Vitali ſacerdotalis dignitas abrogata, & ipſi longiſsimè à communione ſancta repulſi ſunt. Et communibus ſuffragiis ſynodus Romana hæc ſic ad verbum decreuit,

Reſponſum Zenonis ad Felicem.

† [illegible]. Hoc verbū Euagrius nō habet, lib. 3. cap. 20.

Libelli accuſationum varij ad Felicē cōtra Moggum miſſi.

E

Vitalis & Siminus legationis ſuæ prævaricatores.

Acacius nimium Moggo addictus

Simeones Inſomnis ad Felicem miſſus. F

Vitalis & Siminus, propter [illegible] & perperam obitam legationem damnati.

Synodus Romana Moggum damnat. Acacium mendacij arguit.

A Petrum hæreticum, qui olim per ſententiam, epiſcopali cathedra ei adempta, damnatus, proſcriptus, & anathemate confoſſus eſt, eccleſia Romana nõ recipit. Cui quidem ſi aliud nihil quod obiiceretur eſſet, illud ſufficeret, quòd quum ab hæreticis conſecratus ſit, orthodoxis præeſſe non poteſt. In ſententia ea illud quoque fuit: Acacium Conſtantinopolitanum maximo crimini obnoxiũ eſſe, res ipſa indicauit, propterea quòd ad Simplicium ſcribens, Petrum hęreticum appellauerit, & id Imperatori non indicauerit: quum certè id, ſi Zenonẽ diligeret, facere debuerit. Proinde ſicuti apparet, commodi ſui deſiderio Imperatorem cõplectitur, fidem autem non complectitur.

CAPVT XVII.

Mongus Alexãdriæ inſolentiſſimè ſe gerit, orthodoxũ damnans.

ACacius diſsidiũ quod interuenit tollere, & vnionem inducere volens, ad epiſcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipſum Petrum ſcripſit. Sedenim quum id malum Alexandriæ B magis magiſque inualeſceret, Petrus quibuſdam epiſcopis & archimandritis, vt ſecum communicarent, perſuaſit: & in acta Chalcedonenſia, Leoniſque tomum, atque eos qui Dioſcori & Timothei ſcripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos verò qui ei non parebãt, monaſteriis ſuis exegit. Quæ omnia poſtquàm Zeno ex Nephalio quodam qui Alexandria Conſtantinopolim venerat, intellexit, magnoperè conturbatus, ex ſatellitibus Coſmam quendam Alexandriam miſit, qui admonitionibus omnibus funem, vt in prouerbio eſt, omnem moueret, vt plebem & Petrũ inter ſe conciliaret: atque eis qui aliter facerent, minas ingentes denunciaret. Verùm ille ſeueritate ſua tantum abeſt vt quod per diſsidium ruptũ fuerat, coniunxerit, vt ſeditionem quoque auxerit, & infectis rebus ad Imperatorem redierit: eis tantum qui monaſteriis ſuis exacti fuerant, reſtitutis. Poſtea à Zenone Arſenius militarium ordinum in Ægypto præfectus, vnà cum eo qui dictus eſt Nephalio, Alexandriam miſſus, de reconciliatione & vnione egit. C Quum autem nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantium miſit, qui cum Zenone colloquuti, multa de Chalcedonenſi ſynodo diſſeruerunt: nihil autem ad rem ipſam collatum eſt, propterea quòd Zeno prorſus Chalcedonenſem ſynodum non reciperet. Baſilius Cilix memoriæ prodidit, Felicem etiam Acacio condemnationis ſententiam, qua dignitas ei abrogaretur, miſiſſe, eamque ei in ſanctiore ſacrario à monachis Dij monaſterij redditam eſſe. Et eam ob cauſam ſectatores eius, multos ex eis quos diximus monachis occidiſſe, quoſdam vulneratos reieciſſe, nonnullos verò cuſtodiis incluſiſſe: atque Acacium vſque adeò condemnationem eam non reſpexiſſe, vt mente ſenſuque omni captus, primus ipſe Papæ nomen è ſacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore vinctus, breui pòſt communem omnibus ingreſſus eſt viam.

Coſmas ad pacificationẽ inſtituendã, Alexandriam à Zenone miſſus. Coſmas aulicus nihil boni egit. Nihil itidẽ Arſenius militũ dux.

Zeno ipſe Chalcedonẽſem ſynodũ non probauit. Acacius exautorat.*

*† * Acacius contra Felicis nomen in ſacro albo inducit, & moritur.*

† * *In Eccleſiaſticis cenſuris & excommunicationibus, cauſa in primis valet. Origen. Cùm aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit de caſtris eccleſiæ, etiamſi per Epiſcopi vocem minimè abiiciatur. Sicut è contrario aliquis non recto iudicio foras mittitur: ſed ſi antè non exiuit, id eſt, ſi non egerit vt mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus eſt: & qui foris eſt, intus videtur retineri. 24. quæſt. 3 Aug. Cuſtodi intus innocentiam tuam, vbi nemo opprimet cauſam tuã. Præualebit in te falſum teſtimonium, ſed apud homines. Nunquid apud Deum valebit? vbi cauſa dicenda eſt. Quando Deus erit iudex, alius teſtis, quàm conſcientia tua non erit. Inter iuſtum iudicem & conſcientiam tuã noli timere niſi cauſam tuam. 11. quæſt. 3 Quid obeſt homini, quòd ex illa tabula vult eum delere humana ignorantia, ſi de libro viuentiũ non deleat iniqua conſcientia? Aug. ibid.* D

CAPVT XVIII.

Flauitas eius ſucceſſor. Euagrius habet Fraucitas.

POſt hunc Flauitas Conſtantinopolitanum ſuſcepit epiſcopatũ: vir, qui quidem presbyter eſſe viſus ſit, ſed vſque adeò ad audaciam & improbitatem ſummã peruenerit, vt id quod dicturus ſum facinus, ſatis, qualis is fuerit, indicare poſsit. Zeno chartam puram in ſacro repoſuit altari, atque in charta alia per ſcriptum Deo ſupplicauit, vt per angeli manum, quæ in hominum conſpectum non veniret, nomẽ eius adſcriberet, E quem cœleſti calculo Conſtantinopolitanę eccleſiæ hierarcham præfectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orare, vt qui illi placitus eſſet, oſtenderet, iuſsit. Hæc vbi Flauitas cognouit, auro multo templi cuſtodem, qui idem princeps Imperialium cubiculariorũ erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eamque rurſum Imperatoria ſigillo obſignaret. Hoc vbi factum eſt, atque vbi conſtitutum ieiunij præteriit tempus, ſigillo in charta ſublato, derepentè Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo deſignatus eſſet, affluẽs, correptus eſt, & magnifico ſaltu in patriarchæ thronum is conſcendit. Verùm enimuerò piaculum id omnipotens Prouidentia non diu latêre paſſa, illuſionem eam ſcenicamque actionem quamprimùm in apertum produxit. Infelix enim ille quũ non totos quatuor menſes in ſede ea tranſegiſſet, morte repentina ex hominibus ſublatus eſt: quũ ne dimidiam quidem partem † muneris eius, quo epiſcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarij hæredibus eius inſtitere, & pe- F cuniam nuper admodum mutuò datam exegere. Atque illi quòd ſoluẽdo nõ eſſent, Zenonem adiere, eique vt eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, ſupplicarunt, & rem ipſam ſecretò ei ipſi qui de illa inquirebat, indicarũt. Zeno ea audita, obſtupuit: & poſtquam non Chriſtum, ſed Chryſum, hoc eſt aurum potius, Flauitæ nomen in libello illo aſſcripſiſſe cognouit, iudicium reuera & iuſticiam (iuxta pſalmum) fecit: atque eunuchum quidem, qui ſibi diuinam exiſtimationem & gloriam arrogaſſet, tolli, pecuniam autem creditam ex ſubſtantia eius diſſolui argentariis iuſsit. Ipſam verò eccleſiam epiſcopis permiſit, vt illi ſuffragiis ſuis quem idoneum eſſe procurationi ei iudicarent, eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius eccleſię presbyter, vir clariſsimus, orthodoxæ fidei & virtutis omnis ſtudioſiſsimus, eccleſiæ gubernandæ præfectus eſt.

Per ſycophãtiam impoſturam epiſcopatum is conſequitur.

Repentina Flauitæ mors.

† τὸ ἥμισυ τῆς ὑποσχέσεως ἐκπληρῶσαι.

Sycophantia Flauitæ indicatur. Redit in autorem ſcelus, iuſto Zenonis iudicio.

Canonica epiſcopi Euphemij electio.

CAPVT XIX.

A QVum Flauitas adhuc thronũ obtineret, ſynodales ad Petrum Alexandrinum epiſtolas dedit, & eiuſdem generis literas ab eodẽ accepit, In quibus eadẽ de Chalcedonenſibus actis, anathemati ea ſubiiciens, ſcripſit. Quum autem Flauitas ex rebus humanis exceſsit, quatuor tantum menſibus epiſcopatu geſto, & Euphemius eccleſiam adminiſtrandam ſuſcepit, vt ei Petri ad Flauitam Synodales literæ tedderentur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonenſes anathemate damnatas comperit, perquàm eſt conturbatus, & ſe à communione Petri ſubduxit. Appoſuiſſem hic & Petri & Flauitæ literas, niſi me prolixitas illarum abſterruiſſet. Et Flauitas ad Felicem ſcribens, ſe communionis illius eſſe, Petri autem coniunctionem auerſari, ſignificauerat. Idem ad Petrum literas dans, ſecerat: communionem ſe illius recipere, Felicem autem reiicere inſinuans. Quas literas vbi Felix à piis quibuſdam ad ſe perlatas accepit, legatos Flauitæ B cum contumelia Roma expulit. At Euphemius ſimulatque epiſcopatum iniit, nihil moratus, ſuis ipſe manibus in ſactis tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem repoſuit: atque in ſacro ſuggeſtu conſidens, ſynodales more recepto epiſtolas Romam ad Felicem dedit. Porrò Papa ſcripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo fauit: ſed illum in epiſcopalem communionem nõ admiſit, propterea quòd Acacij quoque & Flauitæ nomen in ſacro libro non induxiſſet.

Flauitas in epiſtolis ſuis ſynodalib. [illegible], hoc eſt, [illegible], [illegible] [illegible] & [illegible].

Legati eius ea de cauſa contumelioſe Roma eiecti.

Euphemius Conſtantinopolitanus epiſcopus Felicis nomẽ in ſacro codice repoſuit, Moggi nomẽ expunxit.

Is tamen à Felice in cõmunionem epiſcopalem nõ receptus.

C A P V T XX.

ET quum Euphemius & Petrus inter ſe diſſenſuri, & ſynodos in prouinciis ſuis, alter aduerſus alterum, propter Chalcedonẽſem ſynodum congregaturi eſſent, Petrus Alexandriæ è vita exceſsit, eique Athanaſius cognomento Celeres ſiue Hernioſus, in epiſcopali throno ſucceſſit. Atque is quum multa quoque experiretur, vt C diſsidentia membra coniungeret, nihil tamen egit. In multas namque & varias opiniones diſceſſerant. Non multo verò pòſt, & Petrus Cnapheus Antiochiæ defunctus, Palladium ſucceſſorem habuit. Cuius ſuffragator etiam fuit Anaſtaſius Dicorus, qui poſt Zenonem Romanum malè adminiſtrauit imperium. Porrò Athanaſius ſynodalia ſcripta ad Palladium mittens, eadem & ipſe quæ Moggus de Chalcedonenſi ſynodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui poſt eum Alexandrinæ præfuit eccleſiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius ſortito, Solomon quidam Antiochiæ presbyter Alexandriam cum ſynodalibus literis miſſus eſt, ſolitas rurſum eiuſcemodi epiſtolas à Ioanne ad Flauianum allaturus. Ea quoque ſcripta idem de ſynodo pronunciabant. Huic verò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ ſucceſsit, de quibus paulo pòſt dicemus. Nam ad aliquot vſque Anaſtaſij imperij annos, ad hunc modum res eccleſiarum proceſſere. Euphemium namque ille expulit. Hæc verò ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus ſum. Et eccleſiæ quidem tum ſic ſe habebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus. D

Succeſſor Moggi Athanaſius.

Cnaphei Palladius.

Athanaſij Ioannes.

Palladij Flauianus.

Ioannis Ioannes alter. Ab omnibus hiſce Chalcedonẽſis ſynodus [illegible].

C A P V T XXI.

THeudetichus Scytha magnis cõparatis opibus, aduerſus Zenonem arma cepit. Et cum copiis in Thracia coactis Romanam ditionem ingreſſus, obuia quæque diripuit, & vſque ad os Euxini peruenit. Atque ille Imperialem etiam ferè cepiſſet vrbem, niſi ex neceſſariis eius quidam vitæ eius inſidiati fuiſſent. Quas veritus, retroceſsit. Neque ita multum interceſsit temporis, quum vitam etiam finiuit, per cauſam huiuſmodi. Haſta expedita patrio more pro tabernaculo eius ſublimis collocata erat. Quum autem corpus exercere deberet, equum adduci iuſsit: atque moræ impatiẽs, ex terra in illum inſiluit. Quòd autẽ ex paſcuis & equitio is nuper admodum veniſſet, ferocitaremque ſpiraret, necdum Theudetichus rectè ei inſe- E diſſet, priores pedes in ſublime iactans, poſterioribus tantum inſtitit. Theudetichus autem cum equo concertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne ſcilicet fera ſuper eum reſupina concideret) neque ſatis certò aut firmiter illi inhæſit. Atque quum ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur, neſcio quomodo haſtam illam concuſsit: & illa obliquè in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viſcera eius ex conuulſione & inflammatione commarcuerunt, breui vitam amiſit.

Gotthos autor pro Scythis habuit.

Theuderichi Gotthi mors

* *Theuderichus Theodemiri filius, Oſtrogotthorum rex, à Zenone patricia & conſulari dignitate eſt exornatus. Blond. Idem Odoacrum vicit, & Italiam obtinuit.*

C A P V T XXII.

POſt hunc aduerſus Zenonẽ bellum mouit Martianus, Antemij qui non multo antè Romæ imperauerat, filius, Leontiam Leonis Romani Imperatoris Zeno- F nis ſoceri filiam in matrimonio habens. Is enim ad ſe magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quòd minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tempore genuit, coniugem haberet: Ariadnam autẽ Leo adhuc priuatus ex vxore ſua ſuſtuliſſet. Eam ob cauſam Martianus ad tyrãnidem ſpectauit. Et pugna ad Imperiale palatium commiſſa, cædes vtrinque facta ingens, & victoria Martiani fuit. Atque ille & ſceptro potitus eſſet, & palatium occupaſſet, niſi rem in craſtinum diſtuliſſet. Celerrima namque aquila eſt, tẽporis opportunitas & occaſio: quæ ad pedes aduolãs, capi à quopiam poteſt: ſin aufugiat, in altum aerem ſublimis ſublata, eos qui ſe perſequuntur ridet, neque vt ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicunque imagines vel pingunt, vel fingunt, occaſioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipſam vſque cutim tondent: ſubobſcurè quidem, ſed ſapienter admodum indicantes, ſi ea à tergo tardius nos ſequatur, coma prolixiore teneri fortaſſe comprehẽſam poſſe: ſin

Bellũ inter Martianũ & Zenonẽ.

Martianus victor victoria & temporis opportunitate vſus non eſt. Temporis, hoc eſt occaſio vel bene gerẽda facile amittitur.

Occaſionis pictura.

A præcedat, minimè prebendi facillimè auolantem, neque perſequenti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Mariano accidit. Quum namque tempus opportunũ neglexiſſet, nanciſci id deinde haudquaquam potuit. Poſtridie enim diei eius à ſuis deſertus, ſolus ad ſacrorum Apoſtolorum templum ſupplex confugit: vnde per vim extractus, Cæſaream Cappadocum miſſus eſt: & paulo pòſt inter monachos quoſdam latitare & fugam meditari deprehenſus, Tarſum inde Ciliciæ abductus eſt, vbi capite raſo presbyteri dignitate eſt cohoneſtatus. Quam rẽ Euſtathius Syrus rhetor, qui hæc conſcripſit, ſanè quàm eleganter memoriæ prodidit.

Marianus à ſuis deſertus, ad Eccleſiam confugit. Idem tandẽ presbyter fit. Euſtathius rhetor.

CAPVT XXIII.

Verinæ obitus.

IDem Euſtathius quoque refert, Zenonem ſocrui Verinæ variè inſidias tetendiſſe, & poſtremum eam Tar-
B ſum in Ciliciam relegaſſe: quæ poſtea quum in Papirij caſtello eſſet, quo tempore Illus & Leontius, quibus ipſa Imperij inſignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finiuit. Hiſtoriam Illi Euſtathius quoque ſtylo terſo proſequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis inſidias effugerit, & Zeno eum qui ad Illum necandum percuſſor ſummiſſus fuerat, iugulari præceperit: capitis ſupplicium pro eo quòd illi cædes ei non ſucceſsiſſet, veluti mulctam reportantem. Zenonem deinde rem eam conſultò premere volentem, Illũ Orientalibus copiis præfeciſſe: illum autem Leontio & Pamprepe in ſocietatem aſcitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarſum arripuiſſe. Adhæc, Euſtathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuiſſe, eo quòd Theuderichus Gotthus cum ingentibus prouincialibus ſimul & externis copiis aduerſus eos à Zenone miſſus ſit, cuius etiam iuſſu miſerandum in modum ſint occiſi: condignam ab eo, quòd illum in Imperium reſtituiſſent, gratiam ferentes. Addit Rhetor idem illud quoque: Theuderichum, quem Ze-
C no conſulem & Thraciæ ducem renunciauerat, vbi inſidias ſibi ab eo ſtrui ſenſit, aduerſus veterem Romam exercitum duxiſſe, Odoacrum bello viciſſe, & regia veſte ſumpta, regem ſe dixiſſe: multas præterea Occidentales gentes abſque prælio, item Vandalos, magnam vrbem Romam, & (vt ſemel dicam) Heſperiam plagam omnem cepiſſe, atque ditioni ſuæ ſubieciſſe. Sunt qui dicunt, Zenonis ſuggeſtione ea Theuderichum egiſſe. Eodem tempore & Mammianus, vir curuli honore clarus, & ſenatorius in Daphne, qui ſuburbanus Antiochiæ lucus fuit, ædificium conſtruxit, quod ab illis Antiſorum dictum eſt. Intra vrbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & varij coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus columnis & ære conſpicuum ſtatuit, ſolo lapide Proconeſio conſtrato. Hæc hactenus.

De reb⁹ Illi qui Imperiũ aduerſus Zenonem affectauit, & Leontij atque Pamprepij ſociorum eius: ex Euſtathio.

Res Theoderichi Oſtrogothi, cuius mors paulo antè deſcripta eſt.

Præclara Mammiani apud Antiochiam ædificia.

CAPVT XXIIII.

ZEno finem vitæ ſibi appropin-
D quare videns, ex eis qui futura prædicere exiſtimantur, Maurianum quendam, quiſnam poſt eum (liberos enim ex lumbis ſuis procreatos non habebat) imperaturus eſſet, conſuluit. Qui reſpondiſſe dicitur, ex Silentiariis aliquem, non imperium modò, ſed & vxorem eius recepturum eſſe. [b] Zeno autẽ, quòd Pelagium deſignari putabat, virum præclarum & ſapientem, ferro eum cædi iuſsit: atque inſuper alios etiam nihil cõmeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quòd vim eius non ferret animam egit, Pelagij nomẽ in ore habens. Fertur etiam, quòd cum Ariadna coniunx odiſſet, quum epilepſiæ doloribus diſtenderetur, & ſpeciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illa ſepulcro incluſum eſſe. Alij verò tradunt, quum ex ebrietate ſenſum omnem amiſiſſet, in tumulum cõiectum eſſe: & poſtquam ad ſeipſum per ſobrietatem rediiſſet, in ipſo monumento exclamaſſe, vitam ſe ſolam, non etiam Imperium petere, paratumque
E eſſe cuiuis iureiurando interpoſito eo cedere: neminem autem illum ea dicẽtem, propterea quòd coniunx Ariadna id prohibuiſſet, miſeratum eſſe. Hic ad hunc modum vitam finiuit, quum decem & ſeptem annos in Imperio tyrannidem exercuiſſet. Quibus annis Baſiliſci etiam menſes connumerati ſunt. [c] His ita geſtis Longinus Zenonis frater, quòd ad magnam potentiam perueniſſet, Imperium ſe ſibi vendicaturum ſperauit. Verùm illũ opinione ſua falſus eſt. [d] Nam Ariadna vnà cum Senatorum ordine, [e] Anaſtaſio * Dicoro, qui nõdum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam impoſuit coronam. * Euſtathius, cuius paulo antè meminimus, ſcripſit, ab initio Diocletiani tyranni imperij, vſque ad finem Zenonis, & deſignationem Anaſtaſij, interceſsiſſe ducentos & ſeptem: ab eo autem tempore quo Auguſtus monarcha factus eſt, quingentos triginta duos annos & menſes ſeptem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menſes ſeptẽ: à Romulo porrò annos [f] mille & quinquaginta duos, menſes ſeptem: &
F à Troia capta mille ſexingẽtos octoginta ſex annos, menſes ſeptem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringẽtos & nonaginta duos: ab ipſo denique Adamo annos quinquies mille [g] nongentos octuaginta quatuor.

* *Dicorus cognominatus eſt à diſcoloribus oculorum pupillis, quæ κόραι dicuntur, quarum dextra nigricans, ſiniſtra cærulea fuerit.*

a Zenone principe incendium ſæuiſsimũ fuit, in quo præter maximã vrbis partẽ conflagratã, etiam & viginti millia librorum diſperiere. Et in his & Homeri poema inteſtino draconis centũ pedũ aureis literis deſcriptũ. Eguat. Annotatio eſt de Zenone ex Suida in fine huius libri.

b Zeno viros aliquot bonos necat, ſucceſſorem ſe ſuum ſublaturum ſperans.

Memoratu de Zenonis mors.

c Longinus Zenonis frater fruſtra ad Imperiũ aſpirat.

Schola Silentiariorum.

d Anaſtaſius Dicorus vnà cũ Imperatrice.

e Ariadna Imperium Romanum accipit.

Synopſis & ratio temporum ab Adã vſque ad Anaſtaſiũ. Poſtremum hoc Euagr⁹ non habet, li. 2. cap. 29.

f Rectius 1244.

g Secũdum veterices à mundo condito 4470.

CAPVT XXV.

ANaſtaſius diademate ſumpto, quũ nondum matrimonium contraxiſſet, Ariadnam vxorem duxit: & Epidamnum patriam ſuam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, vt natale ſolũ honore proſequeretur, pulcherrimè exornauit, & validiſsimè muniuit. Et primùm Longinum magiſtrum, aulicorum ſcilicet ordinum præfectum, Seleuciam, vbi ortus fuerat, miſit: deinde reliquum etiam Iſaurorum genus eiecit. Atque idipſum Longinus, &

Longinus magiſter aula Imperialis exactus.

Libertas pro ſ[illegible] fidei ſub Anaſtaſio.

A qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aſpirarunt: ſicuti poſtea dicemus. Anaſtaſius quum pacificus eſſe, neque quidquam rerum nouarum in Eccleſiæ ſtatu excitare vellet, plurimumque ſtudij in eo collocaret, vt ſanctæ Chriſti eccleſiæ tumultibus, & verborum contentionibus, diſputationibus, & diſsidiis eccleſiaſticis ſimul & ciuilibus omnibus ſublatis, homines in multa tranquillitate viuerent, & ſubditi populi pacati eſſent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonenſis Synodus, neque propalàm per ipſum conſtitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verùm ſicuti quibuſque eccleſiarum præſidibus videbatur, ita de ea ſentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non verbum vnum in eius decretis, ac ne ſyllabam quidem, aut literam, aut apicem ſaltem loco moueri aut mutari paſsi ſunt, & per libertatem magnam à commercio & communione aliorum reſilierer adeò vt ne in ædes quidē ſuas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta
B eſſent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, ſed etiam publicè vnà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis conſtitutione iidem faciebāt, atque à ſeipſis inter ſe diſsidebant: ita vt quidam duas naturas in Chriſto, quidam vnam dicerent: atque ij quidem literis inſidiosè compoſitis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem ſibi conſectandam eſſe putarent. Id malum eò proceſsit, vt Eccleſia quælibet in factiones ſuas diuideretur, & epiſcopi à conſuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas ſectas, Orientales Occidentaleſque atque etiam Libycæ partes diſſectæ ſunt.

Diſſidia Eccleſiarum.

Neque enim Oriens conſentire cum Occidente, neque rurſum Libya conciliari hiſce voluit. Et quod omnium indigniſsimum eſt, neque ipſi inter ſe Orientalium eccleſiarum antiſtites ad communionem conueniebant, neque Europæi atque Occidentales, neque etiam Libyci epiſcopi conuentus inter ſe agebant: nedum cum eis qui extra regionum ſuarum fines eſſent, congrederentur. Tanta confuſio mentiumque caligo orbem vni-
C uerſum inceſsit. Porrò, Anaſtaſius tametſi tranquillitatem ſibi conſeruandam eſſe propoſuerat, neque mutare quicquam in Eccleſiis voluerat, inconſulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas ſpectabant, permotus, quoſcunq; præter morem nugas agere, & vel impudēter Synodum ſanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rurſum apertè eandem & clarè in ſacris templis deprædicare intelligebat, è thronis vtroſque deiiciebat, inhumaniterque exigebat. atque ad eum modum permulti epiſcopi multati ſunt, & in primis, ſicuti antea etiam diximus, Conſtantinopolitanum ille Euphemium proſcripſit: deinde poſt hunc & Macedonium, cui Timotheus ſucceſsit.

Anaſtaſius amatores & defenſores & oppugnatores Synodi Chalcedonenſis à thronis ſuis deturbat. Euphemij & Macedonij epiſcoporum Conſtantin. proſcriptio.

CAPVT XXVI.

Verumenimuero veluti † Patroclus, prætextus hic ab Anaſtaſio contra eos obtendebatur, quòd res nouas in eccleſias inducerent. ſed quæ occultè Anaſtaſium malè habebant, longè alia erant: præclara ſcilicet Euphemij pie- D tas, & quòd is antea Anaſtaſium eccleſia excluſerat, propterea quòd opinionem de ſe præbuiſſet, contagione Dioſcori infectum eſſe: & quòd turbam concitare volens, cōminatus Euphemio eſſet, ſe illi accepta à Zenone poteſtate caput tonſurum, cathedramq; eius euertiſſet. Præterea quum Ariadna purpuram Anaſtaſio circundaret, Euphemius ſacrorum antiſtes animo forti teſtiterat: neque prius ſe quę ſtatæ ceremoniæ poſtularent, facturum eſſe dixerat, quàm ille graui iuramento in ſcriptum relato confirmaſſet, fidem ſe inuiolatam ſeruaturum: neque quicquam rei nouę Imperij ſui tempore in eccleſiam illaturum, necnon Chalcedonenſem ſynodum ex animi ſententia reliquis tribus additurum eſſe. Conſenſerat conditionibus his, & eas in ſcriptum retulerat Anaſtaſius, & ſub hæc cęrimonias ſolitas in eo epiſcopus peregerat. Non longè verò pòſt Euphemium adortus Anaſtaſius, libellum eum ab eo repetiit: & quòd eum ille non reddidit, ſolum exilij cauſa vertere iuſſus eſt. Vitæ quoque eius ita inſidiatus eſt, vt ex fami- E liaribus Euphemij quidā nomine Paulus, vir procerus, & † humeris ipſis ſuperextans, quod aduerſus eum diſpoſitum circumferebatur ferrum, exceperit. Atque hunc, ob eum modum, & ob talem cauſam in exilium egit, quum quidem id populus ægerrimè ferret. Macedonium autem, cui Euphemius ſyngrapham ſtipulationis ſuæ crediderat (nam ei ſacrorum quoque donatiorum cuſtodia commiſſa fuerat) in ſacram ſuſtulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta ſunt Euphemius, quùm ob eas quas commemorauimus cauſas, tum quod * Manichæorum hæreſim Anaſtaſius multis fouere viſus eſſet, quippe cuius etiam mater eam ardore ingenti conſectaretur. frater quoque eius, Anaſtaſij ſcilicet auunculus Clearchus, Arianiſmi compertus fuerat. Quapropter & Manichæis & Arianis purpura ſua Anaſtaſius lætitiā attulit, mutationem aliquam futuram expectantibus. Macedonius vbi epiſcopalem thronum cōſcendit, ab eo quoque promiſsi ſui ſcriptum Anaſtaſius recipere cōtendit: contumeliam iniuriamque ſibi fieri ratus, ſi libellum ſuum qui vitam e- F ius redargueret, poſt ſe relinqueret. Cęterùm quū & ipſe itidem vt Euphemius conſtanter ei aduerſaretur, & fidei omnino proditionem eſſe, ſi libellum eum redderet, exiſtimaret, fortiterque prorſus contra eum contenderet, varia Anaſtaſius iniit conſilia, vt & hunc è ſede deturbaret: tentauitque adeò omnia, vt quod conabatur efficeret. Sedenim quum quod faceret non haberet, hæreticorum conſeſſu collecto, per vim Macedonium, vt Synodum Chalcedonenſem damnaret, cogere voluit. Quod vbi multitudo ſenſit, ad eum locum accurrit, & apertè exclamauit: Martyrij tēpus adeſt, Nemo longius à paſtore abſiſtat. Et cōuicia in Imperatorem coniecit: Manichæum, qui imperio indignus eſſet, vocans. Et Anaſtaſius ſibi metuens, ad fugiendum paratus fuit: Macedoniumque quæſiuit, quem antea ſe neque reſpecturum eſſe adiurauerat. Macedonius cum libertate multa Anaſtaſium, veluti rei eccleſiaſticæ hoſtem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: ſeque placabiliorem præbens, ſummiſit. Poſtmodum autem propter animi improbitatem

† Prouerbialiter hoc dictum. Eraſmus Roterod. in prouerb. Patrocli occaſio.

Cauſa odij Anaſtaſij in Euphemium.

† ὑπερωμίας

Anaſtaſium Manichæum & Eutychianæ quodam hæreſi eum adhæſiſſe [illegible].

Cur Anaſtaſius Macedonium ſit perſequutus.

Criminatores in Macedonium ab Anaſtaſio ſubornati. Hos facile ille refellit. Alium triumnum prætextum contra Macedonium quæſitum, quaſi Synodum Chalcedonenſem nō comprobaret. Macedonij exilium.

A accuſatores aduerſus eum mercede conduxit. Et præſtò fuere adoleſcentuli quidam, qui non minus ſeipſos quam Macedonium per ſycophantiã calumnioſè detulere, & flagitium obſcœnum & fœdũ mendaciter produxere. Sedenim poſtquam in continenti illorum confictam calumniam Macedonius, tunica ſubducta, virilibus ſe carere oſtendens, conuicit, ad concilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem aulæ præfectũ libellum confici iuſsit, in quo duę Synodi reliquis duabus omiſsis conſcriptæ erant, eumque ſe recipere profeſſus eſt. Quę res à Macedonio approbata, & quod præterea henotico Zenonis is ſubſcripſiſſet, reprehenſione non caruit. Quamuis poſtea quum in Dalmati monaſterio eſſet, in oratione quadam omnibus pietatem ſectãtibus, offendiculum id & crimen obiectum diluit, diſertis verbis ſanctam quartam Synodum comprobans: & eos qui illam non reciperent, hæreticos vocans. Anaſtaſius Celere magiſtro ad ſe euocato, per eum clàm Macedonium ex throno dedu-
B xit, & Euchaitem in exilium miſit. Senatus & populus Conſtantinopolitanus eam ob cauſam in magno fuit mœrore. Nam & vitæ ſanctitatem & doctrinę ſinceritatem in Macedonio admirabantur, & pietatis ſtudio dignitateque ſacerdotali is valde enitebat, vt qui à Gennadio eductus atque doctus fuiſſet, cuius etiam ex, + fratre nepos fuit.

† ἀδελφιδοῦς. Perſequutio ſectatorum Macedonij.

Contra ſectãtores eius poſtea grauis perſequutio orta. Quidam enim exilio, nonnulli relegatione, aliqui accuſationibus iniquis, alij bonorum publicatione afflicti ſunt. Multi etiam qui fuga ſibi conſuluerunt, Romam peruenerunt. Imperator illico Chalcedonẽſium actorum libellum, quem Macedonius diſcedens in ſanctiore ara depoſuerat, per Calopodium quendam furtim ſublatum concidit, atque igni tradidit: & Macedonio qui ſic abducebatur, condemnationis ſententiam miſit. Atque is interrogauit, an illi qui ſe dãnaſſent, Chalcedonenſem Synodum recepiſſent. Et vbi illi qui ad eum ſententiam attulerant, id inficiati ſunt: ipſe, ſi (inquit) Ariani aut Macedoniani condemnationis libellum ad me miſerunt, num reci-

** +*

C pere eũ poſſum? At ille ita Euchaitem ductus eſt. Quum autem Hunni, qui Sabeti vocabantur, eruptione per ⋆ Caſpias anguſtias facta, Orientem vaſtarent, Gangram inde metus cauſa Macedonius ſucceſsit. Quod vbi Anaſtaſius cognouit, percuſſoribus ſummiſsis eum trucidauit. Corpus eius in templo Callinici martyris innumera miracula edens repoſitum eſt. Macedonium ferunt, quum iam mortuus iaceret, manu ſua ſeipſum ſacro crucis ſignaculo conſignaſſe. Eundemque in ſomnis Theodoro cuidam piè viuenti apparuiſſe, & eum vehementia quadam verba hęc Anaſtaſio renunciari iuſsiſſe: Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem ſinceram ſeruaui. Tu verò ſcito, me Deum precari deſiturum non eſſe, quoad vſque & tu primo quoque tempore ad id tribunal, quod munera nõ acceptat, mecum iudicio

*Hunni ex Caſpiis claustris erumpentes. Macedonij cædes. * τὰς κασπίους ἀποκεκλεισμένας πύλας. Macedonius Anaſtaſiũ ad tribunal Christi euocauit.*

†* *Multi ſacerdotum culpam zelo Dei perſequi profitentur, ſed dum indiſcretè id agitur ſacrilegij ſæpius incurrunt: & dum præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi quoque multo magis in deteriora cadunt. 24. quæſt. 3. Apud Deum & eius Eccleſiam neminem poteſt grauare iniqua ſententia. Aug. 11. quæſt. 3.*

concertaturus, ſteteris. Poſt Macedonium Ana- D
ſtaſius eccleſiam Timotheo presbytero eius, ſacrorumque vaſorum cuſtodi commiſit, qui + Celon & Littobunes cognominatus eſt, appellationibus eis propter actiones quaſdam ei conuenientibus impoſitis. Hic templum ingreſſus, non prius rem diuinam fecit, quàm Macedonij imagines, quæ tum ibi erant, ſuſtuliſſet. At Imperator impiſsimus eiuſcemodi ob cauſas Flauianũ quoque Antiochenum, & Heliam Hieroſolymitanũ, qui Saluſtio ſucceſſerat, nec non Ioannẽ Alexandrinum in exilium egit. Idem in Ioanne Tabenneſiota fecit. Qui vbi Romæ cognouit Anaſtaſium Imperatorem eſſe factum, in Orientem ſedẽ ſuam recepturus venit. Amico enim Anaſtaſio Alexandriæ vſus fuerat, & eum ex naufragio nudum receperat, hominique quam conueniebat curam & benignitatem præſtiterat. Ille verò per ingrati animi vitium, pro liberalitate ſibi exhibita exilij gratiam ei retulit. Ioãnes autem iſte profugiens, in veterem ſe rurſum Romam contulit.

Timotheus Macedonij ſucceſſor. Anaſtaſ. in exiliũ mittit epiſcopos, Flauianum Antiochenum, Heliã Hieroſolymitanum, Ioannem Alexandrinum. Idem erga Ioannem Tabenneſiũ ingratus.

E

† κέλων, ὁ περὶ τὰς συνουσίας. Suid. hoc eſt, ad rem venerean calidus.

CAPVT XXVII.

Xenaias ex ſeipſo natus presbyter.

DE Flauiano Antiocheno hęc memoriæ prodita ſunt. Xenaias quidam erat (Philoxenũ græca lingua rectè vocet) genere Perſa, & fortuna ſeruus, peridoneus ſathanæ miniſter: qui ſub Calandionis epiſcopatu, quum ab hero ſuo profugiſſet, ad Eccleſiam Dei acceſsit, clericum ſe eſſe affirmans, quum quidem nondum diuino regenerationis lauacro initiatus eſſet. Calandion vbi hominem eum, & latentem in eo maleuolentiam ex ſignis & coniecturis quibuſdam cognouit, ab eccleſia eum proſcripſit. Vbi verò Calandioni Petrus Cnapheus ſucceſsit, Xenaiam ille non ſolum recepit: verumetiam nondum baptiſmo initiatum, vicinæ Hierapolis epiſcopum creauit, & Philoxenum nominauit. Et Petrus vbi tandem ſe F
epiſcopatum viro nondum baptizato mandaſſe intellexit, dixiſſe fertur, ſufficere ei pro baptiſmo conſecrationem. Xenaias iſte primus (ô audacem animum, & os impudens) vocem illam euomuit: Chriſti, & eorum qui illi placuere, imagines + venerandas non eſſe. Itaque impietatis iſtud mancipium magno cum tumultu, multis ſibi ex prima Syrorum gente aſcitis, & non exigua ex Cynegico ſiue Venatico monaſterio multitudine aſſumpta, vnà cum innata ſibi improbitate in vrbẽ peruenit: & Flauiano vim maximam intentauit, vt Chalcedonenſem Synodum & Leonis tomũ ille anathemate damnaret. Quod quum Flauianus ſe factutũ non eſſe confirmaret, & monachi ei contrà imminerent, populus epiſcopum ſuum periclitari audiens, pro ſe quiſque ſtatim vt potuit cõſurgens affuit, & cædes tanta monachorum facta eſt, vt corpora eorum propter multitudinem in Orontem amnem, vt vndas eius pro ſepulcris haberent, coniecta ſint. Ad hæc etiam iſto nõ minus accidit malum. Monachi nanque in ⋆ Cœleſyria Flauiano valde addicti, propterea quòd is in vici-

*Idem epiſcopus nondum baptizatus. Hic imagines Chriſti & ſanctorũ eius venerari prohibuit. † μὴ δεῖν προσκυνεῖν. Tumultus monachorũ contra Synodum Chalcedonenſem Antiochiæ. Plurimorum monachorũ cædes. Aliud eodem tumultu. * Dicitur etiã ſecunda Syria.*

A no quodam loco,cui [illegible] mo-
naſticam egiſſet vitam, turba ea coguntur, Antio-
chiam ſe contulerunt,Flauianum omnibus modis
defenſuri. Atq; ibi tum nõ minor accepta clades.
Propter hũc igitur & illum caſum,Flauianus frau-
de quadam in exilium abductus eſt, petram quan
dam præruptam & ſublimem in Palæſtinæ finib⁹
incolere per vitam iuſſus. Hæ cauſę ſunt,quam ob
rem tanti viri Macedonius & Flauianus, ſedibus
ſuis exacti ſint. De quibus etiam monachi Palæ-
ſtini ad Alciſonem ſcribentes, hæc verbis hiſce
commemorant.

Exilium Flauiani.

CAPVT XXVIII.

PEtro vero defuncto, ruſſus inter ſe
diſsidere cœperunt Alexandria &
Ægyptus,& Libya: & factio quæli-
bet ſuos ſibi cõuẽtus egit. Reliquus
etiam Oriens ab aliis eccleſiis ſegre
B gatus eſt, quòd occidentales nõ aliter communi-
care cum eo voluerint,quàm ſi Neſtorium,Euty-
chetem & Dioſcorum anathemati ſubiiceret,eiſ-
démque Petrum Moggum & Acacium adderet.
In hoc ſtatu quum eccleſiæ orbis vniuerſi res eſ-
ſent,qui germani Dioſcori & Eutychetis ſectato-
res fuere, ad maximam paucitatem redacti ſunt.
Et quum res illorum eò recidiſſent, vt quamprí-
mum in terra deficerent,ampliùsq; non extarent,
Xenaias re ipſa nomini ſuo reſpondens († alie-
nus quippe prorſus a Deo) neſcimus quo conſi-
lio,quàsve aduerſus Flauianum inimicitias vindi-
cans,ſub obtentu fidei,ſicuti plerique aiunt, cõtra
eum commotus,veluti Neſtorianum calumnioſè
criminari cœpit. Atque vbi ille Neſtorium vnà cũ
opinione ſua anathemate confodit,ex eo tempo-
re ruſſum ad Dioſcorum, Theodorum,Theodo-
ritũ,Iban,Cyrum, Eleutheriũ, & Ioãnem tranſiit,
& neſcimus quos alios inſuper & vnde collegit.
Quorum quidã verè Neſtorij dogma profiteban
tur: quidam autem eius hæreſis ſuſpecti, anathe-
ma in Neſtorium contorſerant,& in eccleſiæ cõ-
C munione acquieſcebãt. Eis ita collectis ad Flauia-
num: Hoſce,inquit,omnes Neſtorij contagione
infectos,niſi anathemati ſubdideris, Neſtorianus
es,vtcunque vel decies millies illum vnà cum do
gmate ſuo anathemate cõfodias. Per literas quo-
que Dioſcorianos & Eutychianos permonit, eiſ-
que perſuaſit,vt ſibi patroni aduerſus Flauianum
adeſſent: ſecum perituri, vt ille non in Synodum,
ſed in eos quos diximus viros anathema iaculare-
tur. Eis verò Flauianus epiſcopus diu multúmque
reſtitit. Sed enim vbi alij quoque contra ipſum cũ
Xenaia coniuncti ſunt, Eleuſinus videlicet quidã
ſecũdæ Cappadociæ, Nicias Laodicææ Syrorum,
atque alij aliunde epiſcopi,quorum ⁎ puſillani-
mitatis erga Flauianum cauſam,non noſtrum:ſed
aliorum potius eſt exponere : tandem per eos ip-
ſos ſe illos ad pacẽ adductutũ eſſe arbitratus,con-
tẽtioni ei ceſsit, & in ſcripto anathema in eos qui
dicti ſunt viros coniecit,atque id ad imperatorem
miſit. nam & hunc quoque contra eũ veluti Ne-
ſtorianum commouerant. Verùm Xenaias hiſce
non contentus,ruſſum anathema in ipſam Syno-
dum,& eos qui duas naturas & carnis & diuinita
tis in Domino profitentur,iaciendum à Flauiano
petiit. Atque vbi ille ei non paruit, vt Neſtorianũ D
ruſſus criminatus eſt. Et cùm de his rebus multa
agitata eſſent,& patriarcha formulam fidei com-
poſuiſſet,in qua ſynodum quidem propter Neſto
rij & Eutychetis condemnationem,non autem vt
vim decreti & doctrinæ fidei haberet,recipiendã
eſſe profitebatur: ruſſum eum,vt qui occultè Ne-
ſtorianus eſſet,aduerſarij, niſi anathemati etiã ſy-
nodum ipſam, & duas naturas carnis & diuinita-
tis in Domino profitẽtes ſubiiceret,criminari cœ
perunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum
fraude in ſententiam ſuam Iſauros: & ſcripto de
fide edito, in quo ſynodum vnà cum eis qui duas
naturas aut † proprietates in Domino eſſe dicũt,
anathemate condemnarunt. Itaque à Flauiano &
Macedonio ſeceſſerunt: & cum aliis ſe coniunxe
runt,qui ſcripto ei ſubſcripſere. Interea etiã à Hie
roſolymitano antiſtite de fide ſcriptum exegere,
qui id cõpoſitum ad imperatorem per ipſos Dio-
ſcorianos miſit. Atque id illi, anathema comple-
E ctens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt.
Ipſe autem Hieroſolymitanus epiſcopus depra-
uatum id ab eis eſſe aſſeuerat, aliúdque ſcriptũ ſi-
ne eiuſcemodi anathemate producit. Neq; id mi-
rum, ſiquidem ſcripta patrum quoq; adulterarũt:
& multos Apollinaris libellos per inſcriptiones
ipſas Athanaſio & Gregorio mirifico illi & Iulio
attribuerũt, per quos maximè ad impietatem ſuã
multos pertrahunt. Efflagitarunt verò à Macedo-
nio etiam ſcriptam fidei formulã, quam ille quo-
que edidit : ſolam ſe trecentorum decem & octo,
& ruſſum centũ & quinquaginta patrũ fidẽ noſſe
cõfirmans. Neſtoriúmque & Eutychetem, atque
eos qui vel duos filios aut Chriſtos opinantur,vel
naturas diuidunt,anathemate feriens : neq; Ephe
ſiæ à qua Neſtorius damnatus eſt, neque Chalce-
donenſis quæ Eutycheti dignitatem abrogauit, ſy
nodi mentionem faciens. Quam rem monaſteria
Conſtantinopoli ægrè tulere, & ab epiſcopo Ma
cedonio deſciuere. Interea Xenaias & Dioſcorus
multis ſibi aſcitis epiſcopis,ſuperbi & intolerabi-
les facti ſunt : motúsque aduerſus eos qui in ana-
F thema non conſentirent,graues concitarunt : in-
ter quos,ſi qui illis prorſus non cederent,eos mo
dis omnibus in exilium pellere ſunt conati. Atq;
ita tandem Macedonius & Flauianus, & Ioannes
inſuper, ⁎ Palti epiſcopus,ſolum exilij cauſa ver
terunt. Hæc hactenus.

Palæſtinorũ monachorum ad Alciſonem ſcriptũ.

De reb⁹ Flauiani & Xenaiæ.

† [illegible]

⁎ μικροψυχίας.

† ἰδιότητας.

De Helia Hieroſolymitano.

Hæretici ſtudioſè libros veterum deprauarunt.

De Macedonio Cõſtantinopolitano.

⁎ Euagr. habet Plati, lib. 2. cap. 31.

CAPVT XXIX.

FLauiano ad hũc modum exacto,
Seuerus impius & ἀκέφαλος, hoc
eſt, nullius capitis vir, alter om-
nino improbitate Eutyches,aut
Dioſcorus, Antiochenum con-
ſcendit thronum : qui Sozopoli
Piſidiæ ortus,Beryti legum ſcientiæ & actionibus
forenſibus operam dedit. Atque vbi Chriſtianam
addidicit doctrinam,cũ feſtim animo mutato,ba-
ptiſmi lauacro initiatus eſt,in Leõtij illuſtris mar
tyris templo, quod in maritima regione Tripolis
in Phœnicia ſitum eſt. Et deinde monaſticam vi-

† Seuerus Antiochenus epiſcopus.

Leontius martyr.

† *ἀκέφαλος [illegible], hoc eſt, Acephalorum,id eſt, capite carentium hæreſis quadam eſt, cuius autor Seuerus fuit. Suid.*

A taru in domicilic[illegible]odam inter Gazam & Maiumam oppidú col[illegible]: vbi Petrus etiam ille ex Iberia, qui epiſcopus Gazæ declaratus, vnà cũ Timotheo Aeluro proſcriptus eſt, eodem vitæ genere cnlro, celebrem de ſe ſamã poſteris reliquit. Porrò Seuerus ſermonem primum diſputando cum Nephalio contulit, qui eiuſdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vnã in Chriſto profeſſus: poſtea autem & ipſe Chalcedonenſem ſynodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus eſt. Et quum ſe confidentius arrogantiúſque Seuerus in diſputationibus gereret, vnà cum populatib⁹ ſuis, aliíſque etiam plurimis, eandem opinionem conſectantibus, monaſtico domicilio ſuo à Nephalio eiectus. Atque ille inde in imperialẽ conceſsit vrbem, Imperatori ſupplicaturus, vt ſibi atque ſuis qui cum eo pulſi fuerant, phrontiſteria ſua reſtituerentur. Ita factum, vt in imperatoris & Senatorum noticiam perueniret: ſicuti hoc qui Seueri vitam conſcripſit, refert. Ioannes porrò qui † cũ illo iudicio contendit, ſcriptum reliquit: Seuerũ, B cùm conſecrari deberet, iuramentum in ſcriptum relatum imperatori Anaſtaſio obtuliſſe, à quo die throno Antiocheno potitus eſſet, haudquaquam ſe ſynodum Chalcedonenſem anathemati ſubiecturum eſſe. Eúmque eo ipſo quo conſecratus eſt die à ſectatoribus ſuis inſtigatum, pro cõcione ex ambone anathema in eam feciſſe: idémque diſertis verbis, cum ſynodales literas ſcriberet, feciſſe. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alciſonem ſcriptæ, hæc referunt.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephalio monaſterio pulſus.

Seuerus conſulto peruen⁹

† ὁ ἀντῶ ἐν ἀγωνισάμενος. Ἐν τῷ κατὰ ... vbi, Theodorus lector, lib. 2.

CAPVT XXX.

SYnodales Timothei Conſtantinopolitani epiſcopi hic in Palæſtina receptæ ſunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta non eſt, ſicuti neque ſynodalia ſcripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conuiciis atque contumeliis, pro eo atque conuenit, affecti, profugerũt: propterea quòd aduerſus eos populus & monachi cõ C moti eſſent. Ac res in Palæſtina quidem ſic ſe habuere. Antiochiæ autem nonnulli in ſententiam eorum abducti ſunt, in quibus etiam eſt Marinus Berytii epiſcopus: quidam autem neceſsitate & vi adacti, eiſdem Seueri ſynodalibus literis, anatema ſimul & in ſynodum & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profitentur, complectentes, aſſenſere. Aliqui porrò, quoniam vi & metus cauſa aſſenſi fuerant, ſententia mutata errorẽ reuocarunt: inter quos ſunt, qui ſub Apamea cenſentur epiſcopi. Quidam verò omnino eis non conſenſere, in quibus ſunt Iulianus Boſtrenſis, & Epiphanius Tyrius, aliíq; (vt dicunt) epiſcopi quidam. Sed enim Iſauri nunc reſipiſcentes, cùm priorem ſuum cõdemnant errorem, tum Seuerũ factioniſque eius populares anathemate iugulant. Alij qui ſub Seuero ſunt epiſcopi & clerici, eccleſiis relictis fugerunt: quorum vnus etiam eſt Iulianus Boſtrenſis, & Petrus Damaſcenus, qui hic ſunt. Sed & Mamas, qui vnus ex Dioſcorianis eſt, duas naturas ab initio (incarnationis Verbi, ſed poſtea vnam tantum naturam) profitẽtibus à quibus etiam Seuerus tranſuerſum

Scriptum monachorũ Palæſtinorũ ad Alciſonẽ, de ſtatu Syriæ & Palæſtinæ eccleſiarũ

ductu[illegible]um antea præfractam temeritatem condem[illegible]ſſet. Et poſt quædam. Monaſte- D ria autem [illegible]que hic ſunt, & Hieroſolyma ipſa, in recta fide Deo duce concordant, aliæque etiam plurimæ cum epiſcopis ſuis vrbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine ſanctiſsime & reuerendiſsime pater noſter, ne in tentationem incidamus, fac ores.

CAPVT XXXI.

QVæ verò de Seuero Euagrius Epiphanienſis memoriæ mãdarit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hũc modum. Quandoquidem literæ iſtę Palæſtinorum monachorũ Apamenos epiſcopos à Seuero reſiluiſſe oſtẽdunt, age afferamus huc, quod à patribus per manus acceptũ, quanuis hucuſque in hiſtoriam relatum nõ ſit, ad nos peruenit. Coſmas patriæ noſtræ Epiphaniæ epiſcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus vicinę Arethuſæ antiſtes, cùm ad ſynodales Seueri epiſto- E las perturbati eſſent, & ſe à cõmunione eius diſiunxiſſent, libellũ quo illi dignitatem abrogarũt, ad eum, cùm adhuc Antiochiæ epiſcopus eſſet, miſerunt. Eum libellum Aureliano primario eccleſiæ Epiphanienſis diacono ad illum perferendum dedere. Atque is, quòd Seuerũ & epiſcopatus tanti amplitudinem metueret, vbi Antiochiam venit, muliebri habitu ſumpto, Seuerum adiit, delicatius molliúſque incedens, ac geſtu omni fœmi-nam ſe eſſe aſsimulans: & ſupplicis more lamentans, atque ex animi penetralibus cum gemitu illum obſecrans condemnationẽ accedenti illi dedit: & per conſequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugã ſaluus euaſit, quàm Seuerus quæ in libello ſcripta eſſent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto, & ſententia eius intellecta, in ſede ſua vſque ad Anaſtaſij obitum permãſit. Poſtquam Anaſtaſius rem eam, ſicuti Seuero acciderat, cognouit (memorię enim tradẽdum perhumanum aliquod Anaſtaſij factũ) Aſiatico Aſianam Libaneſiæ in Phœnicia procu- F rationem gerenti mandauit, vt Coſmam & Seuerianum eccleſiis ſuis, propter miſſum Seuero condemnationis libellum, eiiceret. Qui poſtquam in Oriẽtis partes peruenit, multóſque mortales Seueriani & Coſmæ dogma defendere, & ciuitates ſuas fortiter illos tueri reperit, ad Anaſtaſium retulit, ſine ſanguine fuſo viros eos thronis ſuis expelli non poſſe. Et Aſiatico Anaſtaſius reſcripſit: nihil ſe, etiamſi magnum & eximium quicquam ſit, procedere & obtinere velle, ſi vel gutta ſanguinis effundenda ſit. Atque hæc quidem non multo pòſt ſic acta ſunt.

Seuero Coſmas Epiphanienſis, & Seuerian⁹ Arethuſius, epiſcopi, libellũ exauctorationis aſſo[illegible] inſinuant.

Euagr. lib. 3. cap 34. Clemẽs Anaſtaſij dictum & factum.

CAPVT XXXII.

IMperator autem Palæſtini quoque throni epiſcopo Heliæ, Paſſationis filio, qui Saluſtio Martyrij ſucceſſori ſucceſsit, vt cum Chalcedonenſis ſynodi obtrectatoribus cõmunicaret, inſtitit. Helias autem, quòd grauis inter eccleſiarũ antiſtites ſeditio eſſet (Romani nanque à Byzantiis diſsidebant, quòd Acacium

A in ſactum album retuliſſent: Byzantij autem Alexandrinos auerſabantur, quòd illi Dioſcori communionem admiſiſſent, & ſynodum Chalcedonenſem anathemate proſequuti eſſent: Palladius verò Antiochenus quæ grata imperatori eſſent faceret ſynodum eam auerſatus, & Alexandrinorũ acta, quæ Anaſtaſius cõprobabat, complexus) Helias inquam quum tãta rerum confuſio eſſet, cum ſulo Euphemio communicãdum ſibi eſſe ſtatuit. Atque vbi ille propter fidem orthodoxam, ſicuti dictum eſt, proſcriptus eſſet, & Macedonius epiſcopatũ eius recepiſſet, proſcriptioni Euphemij, quod contra canones facta eſſet, haudquaquã aſſentiri voluit: Macedonij autem, vt qui ſanã deprædicaret doctrinam, communionem admiſit.

Quandoquidẽ verò Palladij Antiochiæ ſucceſſit Flauianus, ſanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio ſenſit, ✶ fortiſsimus in impietate tyrannus iram continere, & tantorum virorũ concordiam ferre nõ potuit: ſed furore feruens, & quam maximè ferociens, Macedoniũ vrbis imperantis paſtorem, per eas quas diximus calũnioſas criminationes, cum ignominia Eccleſia eiecit,

B & epiſcopalem thronũ Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque eſt, quomodo Flauianum & Heliam in exilium mitteret. Tum verò temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Et illi communicandũ ſibi quidem eſſe cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ aſſentiri videbatur, ſtatuerunt. Macedonij autem exilium minimè ferre potuerunt: vt quod per violentam potius dominationem, quam eccleſiæ ſanctionem decretum fuiſſet, ſicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quam ob cauſam imperator aduerſus illos furioſè excãduit, eáque res magnos eccleſiis motus creauit.

Anaſtaſius ſynodũ Sidonem contra Flauianum & Heliam cogit.

Anaſtaſius Sidone contra diuinos eos viros Orientalium & Palæſtinorum epiſcoporum conuentum coegit: cui præfuere Cæſareæ Cappadociæ Soterichus, & Hierapolis Xenaias, verè à Deo alienus, epiſcopi qui vehementer in ſynodũ Chalcedonẽſem inuecti ſunt, ac ſi qui alij, & ipſi vt Eutychetis & Dioſcori res in Oriente obtinerent, ſtuduerunt. Huius rei certior factus Helias,

C Hieroſolymitanus hierarcha, vt imperatori conciliaretur, conſilium cepit, precatore vſus Sabba illo, qui in pietatis exercitio & diuina philoſophia magnus extitit. Hic cum eiuſcemodi ab Helia literis ad Anaſtaſium venit.

Helias per Sabbã monachũ ſibi imperatorem conciliat.

" Heremi incolas, & cum illis Sabbam, ſolitudinis caput, oratores pro eccleſiis ad Celſitudinem tuam mittimus. Tu verò, ô Imperator, diuinos eorum labores atque ſudores reueritus, finem, quod contra eccleſias ſuſceptum eſt, bello imponito, neque cladem hanc vlterius progredi ſinito. Curæ nanq; tibi eſſe, vt quæ Deo grata ſint facias, qui tibi diadema cõceſsit, perſuaſum habeo. Ille vt potuit, animo conſtanti cũ imperatore congreſſus, tumorem illius aduerſus Palæſtinum antiſtitem conceptum ſedauit. Et ſynodus aduerſus Heliam & Flauianũ à Soterico & Philoxeno congregata, nihil egit.

Calumnioſè apud imperatorẽ Flauianus & Helias deferuntur.

Flauiani exilium.

Iſti autem poſtea inuidia flagrãtes, apud imperatorem viros eos, quaſi illum conuiciis proſcidiſſent, & actiones eius riſiſſent, per calumniam detulerũt. Et cùm poteſtatem ſibi in patriarchas homines deteſtandi ſumpſiſſent, quid dicere attinet, quæ mala lachrymis & luctu proſequẽda patrarint? Tum quidem

D ea in Flauiano fecere, quæ ſuprà paucis expoſuimus. Atque inſuper eum ſede ſua eiecerũt, impiũ Seuerum ei ſubſtituentes. Qui poſtquam in eccleſiam Antiochenam peruenit, infinita quæ verbis exprimere non ſit, mala, à cõmunione ſua abhorrentibus, intulit.

CAPUT XXXIII.

Seuerus Catholicorum perſequutor.

EXperti virum eũ ſunt, quum monachi in Palæſtina omnes, tũ eorum præſides maximè, Euthymij magni diſcipuli, quorum immenſa & numerũ propè ſuperans multitudo fuit. ſummè enim eo tempore in regione ea monaſteria floruere, quę à pręfectis egregiis luminaribus gubernabãtur: Euthymium pręclarum dico, & Theoctiſtum magnũ & Theodoſiũ cœnobiorum principẽ, & Sabbam ſolitudinis ciuem: quorũ certamina diuinóſq; labores retuliſſem, niſi me ab inſtituto argumento digreſſurũ eſſe ſcirem: quum opere illi peculiari ꝓ-

Egregij monachi. Euthymius, Theoctiſtus, Theodoſius, Sabbas.

E pter copiam & amplitudinem rerum maximè indigeant, quæ tamẽ manifeſtæ ſatis ſunt, & linguis eccleſiiſque omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, ſi eas fuſius nõ commemoramus.

Præclarè hi Chalcedonenſem defenderũt Synodũ.

Et tum quidem Sabbam & Theodoſiũ illi vi adorti ſunt, ſi eos in partibus ſuis haberẽt, omnia ſe cõſecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodoſius ſuggeſtum conſcẽdit, ac veluti dux quidam & imperator pro cõcione monaſtica phalãge aduocata, poſtq̃ multitudini ſilentiũ manu deſignauit, voce maiore ſublata, hoc ſic tonitrus in motẽ detonuit:

Theodoſij gnauiter dictum

" Si quis quatuor ſynodos quatuor Euãgeliis non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atq; angelus quidã, multitudine in ſtuporem coniecta, cũ ſilentio omnibus inſpectãtibus per mediã turbam proceſſit: & homines omnes cum animi conſternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis conſilium factúmque, quo ſanctas quæ dictæ ſunt ſynodos ſacris libris accẽſendas eſſe, veluti lege lata ſtatuit, admirati ſunt. Et literas ad imperatorem dantes, certamen ſe de eis ad ſanguinem vſq; ſubituros: neque etiamſi quid accidat, ſe vllo modo à patrum traditionibus diſceſſuros eſſe, indicarunt atque confirmarunt. F

Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti ſunt omnia, homines cõfirmantes, ad fortitudinẽ cohortãtes, ſocordiã excitãtes, hęreticam inſaniam præuenientes, prædicantes, deniq; DEI verbum idem, ſimul DEVM quidem & hominem, vnam verò eius ſubſiſtẽtiam ſiue perſonam eſſe, natura vtrunque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id quod ſynodus quoque Chalcedonẽſis docuit, quæ etiam hæreticorum ex vtraque parte errores declinauit.

Chriſtus Theanthropos.

Chalcedonenſis Synodi doctrina. Contra Neſtorij & Eutychetis hæreſes.

Eo enim quod perſonam vnam profitetur, Neſtorij veſaniam repudiauit. Quòd verò duas naturas deprædicat, Eutychetis & Dioſcori contractionẽ reiecit. Non enim illa innata Neſtorij opinionem in filios duos & totidem ſubſiſtẽtias vnum Chriſtum diuiſit: ſed neque itidem vt Eutyches & Dioſcorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnius Chriſti confudit. Quum itaque iſtorum quilibet longius quàm

A oporteret procederet, miſerandum in modum eò reciderunt, vt Neſtorius quidem diuiſionem, Dioſcorus autem contractionem: atque ille quidem duos filios, hic verò ne vnum quidem propriè profiterentur. Siquidem Neſturius confuſionem metuens, ✶ χέσει, hoc eſt habitu tantum adnenticio, ſiue autoritate acquiſita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam eſſe dixit: ita vt cum naturis, duos filios & ſubſiſtentias duas prædicaret, atque vnum quidem filium ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ex virgine natus ſit, gratia modò honorem adoptionis filialis ſortitum eſſe. Infelix autẽ Eutyches & Dioſcorus, atque item Seuerus, qui ſe poſtea illis coniunxit, abſurdam Neſtorij ſententiam refellere volentes, malũ malo medicati ſunt, & ſtultè ad abſurdiorem hęreſim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in eis ſitum eſt, naturam diuinitatis perpeſsionis expertem ad perpeſsionem deducere auſi. Si enim concedamus vnam eſſe, quæ duæ in B Chriſto diuinitatis & humsnitatis concurrerunt, naturã, iuxta illorum deliramenta, particeps prorſus etiam mortis fuerit diuinitss. Verùm os iſtis obturat Petrus Chriſti diſcipulorum coryphæus, qui Chriſtũ pro nobis paſſum eſſe dicit carne, non adiiciens etiam diuinitate. Tametſi enim diuinitas Chriſti iuxta ſubſiſtentiam carni vnita eſt, haudquaq̃ tamen paſsionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri poteſt, cũ diuinitas † perpeſsionem prorſus nullam in ſe admittat? Rectè quoque ſynodus pro autoritate ſua ſtatuit, duas naturas Chriſtum eſſe, inconfuſs, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas: & in vna ſubſiſtentia Dei verbi incarnati coli, eũdem ante ſecula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rurſum eundẽ in extremis diebus nouo naturæ humsnæ modo ex ſancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtranque ſubſtantiam, vnigenitum ſecundum patrem, & primogenitum ſecundũ matrem,[a] per quem ſibi multos in baptiſmo in filiorum iura adoptauit pater. Hęc illi paſsim circumeuntes docuerũt. Imperator autem impius ira ac- C cenſus, ad exilium eos condemnauit: quoaduſque in illum breui ineuitabile illud exilium, iſtam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Eccleſiæ fluctus conquieuere: atque illi ab exilio reuocati, ex ærumnis ad optatam quietem rediere.

Margin: ✶ χέσει, [illegible] *Vt iſta ſunt diuerſa natura,* [illegible]

Margin: *Chriſt⁹ ſolo* [illegible] *carne paſſus.*

Margin: ✶✶ † *In abſtracto, vt dicitur: ſecus in concreto. Et aliud eſt, in carne dicere paſſum: aliud, ſimpliciter paſſum dicere naturam diuinitatis. Cyrill. Monachi iſti ſancti ab Anaſtaſio in exilium acti*

Margin: a *Adoptio filiorũ Dei per Chriſtum in baptiſmo.*

✶ [illegible] *hoc eſt, Habitus de eis dicitur, quæ inter ſe mutuam relationem habent: ſicut ad patrem filius, & contrà. Suid.*

✶✶ *Verbum quippe Dei* [illegible] *impaſsibili carne aſſumpta, eſt paſſibile factum. Nec enim alius ſe carnem exuit (Coll. 2) niſi Dei filius, qui carnem ſe induit. Amb. lib. 2. de fid. Et nihil paſſus eſt, qui non verè paſſus eſt. Tertull. Deus natus in homine. Hilari⁹. Deus natus in homine, mortuus reſurrexit. Hieronymus. Col. 2. Si Chriſtus Deus & homo vnus eſt ſuuti & eſt: cur eum formidas dicere paſſum, quem non formidas credere natum? Vigil. lib. 2. Recte credimus & prædicamus cum Apoſtolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura. Idem. Sed & in ipſis iniurijs agnoſce diuinitatem. Ambroſius, vbi ſupra. Ipſe gloriæ Dominus paſſus eſt carne. Cyrillus. Eccleſia fides ſcit in Chriſto diſpenſationem, ſed neſcit diuiſionem. Hilar. lib. 10. Dei filius hominem aſſumpſit, & in illo humana perpeſſus eſt. Hæc medicina hominum tanta eſt, quanta non poteſt cogitari. Auguſt. de agon. Chriſt. Verbum Dei inter natum ſuſpenſum eſt ſuper lignum. Iren. lib. 5.*

CAPVT XXXIIII. D

VErùm nondum de eo dicendum eſt: priuſquam enim id accidit, Seuerus in throno ſedit, tyrãnidémque aduerſus veram pietatẽ grauiſsima quæque faciens exercuit. Mittebat autem is more recepto ad patriarchã Heliam epiſtolas ſynodales: quæ cùm ab eo propter ingentem impietatem nõ reciperẽtur, ad iram rurſum princeps commotus eſt. Atque is magnam armatorum manum Hieroſolyma, aduerſus eos qui Seuero aſſentiri, & Synodalibus eius ſubſcribere nollent, miſit, eóſque ſedibus ſuis pelli, atque vim etiam, ſi opus eſſet, afferre eis iuſsit. Porrò cùm Helias admodum premeretur, impietate ita ſæuiente, admirandi illi viri, monachis rurſum collectis, eos qui à Seuero & imperatore miſsi fuerant, tumultuanter ex eccleſia eiecerunt. Atque vbi poſtea alia quoque eorũ multitudo confluxit, in illorum cõſpectu, magna E cum fiducia, eos qui cum Seuero communionem habebant, anathemati ſubiecerunt. Imperator verò amoliri à ſe hoc tãtum dedecus volens, Olympium quendam, cui militares in Palæſtina copias attribuit, aduerſus eos miſit: qui imperata pro imperiali poteſtate, Eccleſiaſticis ſanctionibus neglectis, exequeretur. Hic ſimulatque Hieroſolyma venit, diuinum Heliam ſede epiſcopali eiecit, atque in eius locum Ioannem quendam Martiani filiũ, cum Seuero quidem communicantem, ſynodum autem Chalcedonenſem deprędicantem ſurrogauit. Qua de re certior factus Sabbas, & quæ cum eo erat ſacra cohors, in ſtadium rurſus procurrit. Atque quòd Olympius rem ipſam tandem ſecum in animo conſiderans retrocesſerat, cum Ioanne patriarcha Sabbas colloquut⁹, ei ſuaſit, vt ſe à Seueri communione abſtineret, & Chalcedonenſem ſynodum vel cum ſanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam patrum perſuaſionibus reuerẽter ſuſceptis, & pactis conuentis cũ Olympio initis neglectis, fecit. Ea verò re imperator offenſus, Olympio magiſtratum ademit, & in Palæſtinam ducem Anaſtaſium in illius locum ſuffe- F ctum miſit. Qui vbi eò peruenit, præter rationem exequi ea quę imperator vellet, in animo habens, Ioannem ſtatim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eúmque vi vt ſynodum Chalcedonenſem deſpiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggreſſus eſt. Ioannes, quòd cum Zacharia Cæſareæ Palæſtinæ antiſtite ſecretò colloquutus, audierat tẽpore flagitante † opportuna fraude res gerendas eſſe: Duci ſe quod ille vellet, facere paratum eſſe, pollicitus eſt, ſi modò poſt duorum dierum curriculum è cuſtodia emitteretur: ne ſcilicet, inquit, videamur vi, nõ perſuaſione adducti, id quod imperatori placitum eſt, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha cuſtodia liberatus, monachorũ cohortem in templũ primi diaconi Stephani, vt pręfractam hæreticorum temeritatem fręnaret, conuocauit: atque aliud quoddam domo conſilium, quo rerum gerendarum ſpectaculum cõſpicuum magis fieret, attulit. Nam Dux ipſe aduenit, vt illo nimirum teſte præſente ſynodus aboleretur atq; dãnaretur. Ioannes ſuggeſtum cõſcendit, ex vtra-

Margin: *Seueri eccleſiaſtica tyrannis.*

Margin: *Monachi catholici Hieroſolymis habitantes aduerſ⁹ Seuerum & militarẽ manum ſtrenuè defendunt.*

Margin: *Olympius dux Palæſtinæ. Helia pulſo Ioannes ſubſtituitur. Sabbas Ioannem ad orthodoxiam adducit.*

Margin: *Olympio Anaſtaſi⁹ dux ſuffect⁹.* † [illegible]

Ioãnes Hieroſolymitanus contra Anaſtaſij decus expectationemque Chalcedonensẽ pro concione depredicat. Scriptũ epiſcoporum ſanctorum monachorũ ad imperatorem.

A que parte Sabbæ & Theodoſij propugnatorũ fidei manibus vtriſq; ſuffultus. Atq; vbi ſe paululũ cõtinuit, & multitudinẽ etiã muſsitare audiuit, minus ſanã fidẽ anathemate condẽnari debere, fiducia plenus eiuſcemodi protulit verbũ: Si quis Eutycheti & Neſtorio & Seuero & Soterico Cæſareę Cappadocũ epiſcopo aſſentitur, anathema. Si quis quatuor vniuerſalium Synodorum dogmata non ſequitur, anathema. Dux vbi eam quaſi fabulam perſpexit, multitudinis impetũ metuens, bene ſecum actum eſſe, quòd fuga ſaluti ſuæ conſuleret, putauit. Patres autem ipſi, cùm ſcirent imperatorem ea re audita iratum fore, epiſtolam libertatis plenam ad eum dedere: in qua cùm illum arguebant, tum dogmatis ſui certitudinem aſtruebant. Abſurdum quippe etiam eſſe ſcripſere, cùm Hieroſolymitani eſſent, vnde dogma ipſum tanquam è fonte profluxiſſet, ſi tum primùm † tãquã ſeri diſcipuli, id quod optimum eſſet, diſcere deberent. Scire ſe quidem, à trecẽtis decem & octo patribus Nicęæ promulgatam fidẽ: tenaciſsimè autem alia quoque tria concilia, vt quæ prioris illius

† ὀψιμαθεῖς. Hieroſolyma Chriſtianæ doctrinæ fons.

B veſtigiis inniterentur, retenturos: neque quicquã, etiamſi duri aliquid accidat, ſe de primis traditionibus remiſſuros: ſed eas ad ſanguinem vſque, ſi opus ſit, defenſuros eſſe. Patriarcha Ioannes vnà cum ſanctis illis viris, poſtquam non breuiſsimo tempore ſuperuixit, Petrum eccleſiæ ſuæ & pietatis ſimul ſucceſſorem habuit, virum præclarũ. Heliam dicũt cum beato Sabba colloquutum, & longè à Cõſtantinopoli diſsitum, cùm Anaſtaſius mori deberet, migrationis eius horã prædixiſſe. Res Palæſtinæ ad hunc ſe habuere modum.

Petrus Ioanni Hieroſolymis ſucceſſit. Helias mortẽ Anaſtaſij prædixit.

CAPVT XXXV.

Timotheus Conſtantinopolitanus, cothurnus.

Timotheus autem Cõſtantinopolitanus epiſcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eũ epiſcopatum geſſerat, diſſenſit: qui & ipſe, veluti cothurnus, facillimè animũ ad ea quæ hominibus placita eſſent, converteret, nunc quidem Chalcedo-

C nenſem ſynodum complectens, nunc autem contrà eandem anathemate configens. Quid verò is in ⁎ Studij monaſterio fecerit, cõmemorare libet. Monaſterij eius curator diem ſuum obiit: atque ibi Timotheus, vt alium illi præficeret prępfectum, affuit. Et quum is qui procurationem eam ſuſcipere debebat, aſſeueraret, iuriſiurandi ſe religione ne ſuffragiũ aut electionẽ præfecturæ eiuſmodi ab eo ſuſciperet, qui non ex animo Chalcedonenſi ſynodo aſſentiretur, obſtrictum eſſe: Timotheus in eum per damnationẽ anathema, qui ſynodũ eam nõ reciperet, cõiecit. Atq; ita, qui deſignatus fuerat, electionem ratã habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progreſſus, conuiciis Timotheum inceſsit, quòd nõ in vna ſententia perſiſteret, verùm nunc huc, nũc illuc, ad inſtar Euripi, per animi æſtum & fluctuationem ſe conferret.

Is ſynodum Chalcedonenſem comprobat.

Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui D Timotheum accitum grauiter obiurgauit. Et illũ vt probrum hoc aboleret, diuerſã prorſus à priore ſententiam publicè promulgauit, & anathema in hominem quemque, qui Chalcedonenſem reciperet ſynodum, torſit. Nonnulli vt Macedoniũ, perinde atque trecentorum & decem octo illorũ ſymbolum non comprobarit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrũ Cnapheum inſtituiſſe dicunt, vt in ſynaxi & cõuentu eccleſiaſtico quouis, ſymbolum id diceretur, quod antea ſemel tantum anno quolibet paraſceues paſsionis ſanctæ die in eccleſia legi ſolitum fuerat, ſicuti ſuprà diximus, quum epiſcopum † primas religionis noſtræ inſtitutiones docere oporteret. Hęc de Timotheo. Tum verò apud veterem quoque Romã ingens confuſio & turba excitata eſt, talem ob cauſam. Vir quidam Feſtus nomine, Senator Romanus, propter reipub. Romanæ vtilitates quaſdam Conſtantinopolim profectus, & cum Anaſtaſio colloquutus eſt. Atque vbi ex animi ſentẽtia negotium cõfecit, poſtea etiam ei ſupplicauit, vt ibi E Petri & Pauli apoſtolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, ſicuti Romæ fieri ſoleret, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque vt ita dicam, ſicuti ſors tuliſſet culta antea fuerat. Anaſtaſius petitioni eius non grauatè conſenſit, & conſtitutione promulgata ſanxit, vt magnificè ab omnibus conuentus eccleſiaſticus in Apoſtolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum lætitia eſt frequẽtata. Et quòd adhuc in eccleſia Cõſtãtinopolitana Macedonius eniteret, per Feſtum quem diximus, is ſynodalem epiſtolam ad epiſcopum Romanum Anaſtaſium, vt ille magis ac magis ſynodum Chalcedonẽſem confirmaret, dare decreuit. Sed id imperator Romanus quum reſciuiſſet, impediit. Et Feſtus in ſecreto colloquio imperatori, Anaſtaſium Romanũ antiſtitem ſe facilè adducere poſſe, vt Zenonis Henotico aſſentiretur, & manu ſua ſubſcriberet, ſignificauit. At vbi Romam rediit, Anaſtaſium epiſcopum deceſsiſſe comperit. Proinde operam de- F dit, vt vel per ſpeciem & ſimulationem, ea quam pollicitus fuerat, ſubſcriptio perficeretur. Itaque quibuſdam pecunia corruptis, præter receptũ morem effecit, vt illi Laurentium quendam Romanum epiſcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita ſeditione orta, eodẽ tempore duo deſignati ſunt antiſtites. A pluribus nãque Symmachus diaconus, à parte autẽ altera Laurẽtius epiſcopus deſtinatus fuerat. Verùm ſeditio ea quæ ad triennium † non ſine cædibus, rapinis, aliíſque calamitatibus, quæ in eiuſmodi tempora incidere ſolent, durauit, ſopita eſt. ⁎ Nam Thedericus qui tum Romam obtinebat, etiãſi Aria-

Idem mox eandem damnat.

Symbolũ Nicænũ antiquitus ſemel tantum in anno Paraſceues die cãtari ſolitum in eccleſia.

† κατηχεῖν.

Feſtus Senator Rom.

Celebratio memoriæ ſanctorũ apoſtolorum Petri & Pauli.

Schiſma in eccleſia Romana.

Duo ibi electi epiſcopi, Laurẽtius et Symmachus.

Seditio Roman.

⁎ *Studius dynaſta celebre templum & monaſterium condidit, quod Studitarum cognominatum eſt. Et conſulatum geſſit, De quo versus illi ſunt editi:*

Magnificam poſtquam conſtruxit Studius ædem,
Conſulis accepit mercedis nomine honorem. Suid.

Στούδιος ἀγλαὸν οἶκον ... Χριστοῦ ... ὑπάτων ... ἔλαβεν.

† *In diſsidio iſto potiſsimùm ſæuitum in ſacerdotes, & virgines ſacras. Blond. Diacon. Traſamundus Vandalorum rex in Aphrica CCXX. epiſcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum epiſcopus ſubſidia eleemoſynæ ſuppeditauit. Diacon.*

⁎ *Thedericus rex Romam votis omnium tenuit: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis ædificia reſtituit. In Italia oppida pleraque extruxit & ornauit. Caſsiod. Blond. Hic eſt, qui Tetricus Veronenſis, ſeu Dietrichus à Berna nominatur.*

A ons eſſet,ſynodum tamen epiſcoporum coegit,& Symmacho epiſcopatum confirmauit.Laurentio autem pulſo thronum Nuceriæ attribuit. Porrò Laurentius haudquaquam quietus eſſe voluit, ſed epiſcopatum Romanum affectãs populum ad ſeditionem concitauit. At Symmachus ſacerdotali quoque homini abrogata dignitate,in exiliũ eum miſit:atq; ita Romæ ſeditio quieuit. De Theudericho huiuſmodi quiddã hiſtoriç tradũt.Miniſtrũ is quendam ſaniorẽ fidẽ ſectantẽ,efflictim [a] amore inſano proſequebatur,& ad voluptatẽ eo abutebatur.Et ille,vt quæ grata placitáque ei eſſent faceret,ab τῶ ὁμουσίῳ conſubſtantialis fide deſciſcens, ad Arianiſmũ. Quod vbi Theuderichus cõperit, caput illi quẽ tãtopere amauerat reſecuit,inquiẽs. Si Deo fidem ſinceram nõ ſeruaſti, quomodo mihi qui homo ſum,cõſcientiam ſanã præſtabis?Eadem tẽpeſtate epiſcopus quidã Arianus,cui nomẽ Deuterij fuit, in vrbe Cõſtantinopolitana, Barbã quendam quũ baptizaret, veluti Domini traditionem abolens,præter morem receptũ dicere auſus
B eſt:Baptizatur Barbas,in nomẽ patris per filiũ,in ſpiritu ſancto. Ecce tibi autẽ,vnda quæ in ſacro lauacro erat,derepentè diſparuit. Et Barbas inde profugiens miraculum id omnibus promulgauit.Eodem tẽpore Scenitæ barbari incurſionẽ in Meſopotamiã fecerunt, Armeniam quoq; & vtramque Phœniciã populati ſunt.Imperũ verò in fines etiã Palæſtinæ Alamundarus Saracenorũ phylarchus, & + Zarethas præterea perſarum dux fecerunt. Qui malè ex parte omni à Romanis ducibus accepti,poſtea cũ Romanis pace facta quieuere. Alamundarus Chriſtianorum quoque ſacra ſuſcepit. Seuerus tum Antiochenũ adminiſtrabat epiſcopatum, qui ex epiſcopis ſuis duos ad Alamundarum,vt contagione ſua eũ inficeret,miſit.Deus autem illũ præueniens,fecit,vt ille à rectè ſentientibus & Chalcedonenſe conciliũ cõprobantibus, per initiationem meliore religione imbueretur. Porrò qui à Seuero ſubmiſſi fuerãt, Phylarchum trãſuerſum agere, & ad profeſsionẽ veræ doctrinæ cõtrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificã quandam fabulam, qua dicta eorum con
C uinceret,cõfinxit literas ſe accepiſſe dicẽs, in quibus eſſet,Michaelem archãgelũ nuper admodum vita defunctũ eſſe.Quũ verò illi talem eã rem eſſe dicerẽt,quę prorſus fieri nõ poſſet:ſubinſerẽs Phylarchus,Et quomodo (inquit) put[a] Deus more noſtro crucẽ ſuſcepit, ſi nõ duarũ naturarũ fuit Chriſtus Deus noſter,quandoquidẽ ne angelus quidẽ pati aut mori poſsit?Porrò Seueri ſectatores cum dedecore turpiter inde abſceſſere. Hic ſtatus eccleſiarũ vbiq; fuit,quãdiu Anaſtaſius imperiũ obtinuit:quem propterea quòd ſynodo Chalcedonenſi aduerſari quidã iudicarent,ex ſacris exemerunt libris.Hieroſolymis verò,quũ adhuc ſuperſtes eſſet anathemate condemnatus eſt.Cæterùm ab inſtituto alienũ non fuerit, ſi ea quæ ſub imperio eius geſta eſſe comperi,& digna memoratu ſunt,operi huic annexuero.

Malum id ſopitum. Theuderich[9] Arianus amaſiũ ſuum propter defectionẽ à fide iugulauit. a παιδικῶς ἠράσθη τοῦ ἄρρενος.

Deuterius Arianus baptiſmi verborum præuaricator. Miraculum aquæ diſparentis. Cũ barbaris tãdem Romani pacem faciunt. Scenitæ Arabes: Plin lib 5. cap.11. apud Procop.hic Zarethas dicitur,alicubi etiam Azarethas. Alamũdar[9] Saracenus Chriſtianus fit. Alamũdarus acute dicto Seuerianos refellit.

Anaſtaſius nomẽ in ſacro codice expũctum, Hieroſolymiſque eius anathemati ſubiectum.

CAPVT XXXVI.

LOnginus Zenonis frater fuit,vt ſuprà diximus. Hic ab Anaſtaſio in patriam relegatus,exercitu quindecim millium ex Iſauris collecto, aduerſus illum aperto cum eo Marte cõgreſſurus,bellũ mouit.In huius caſtris quum plu- D rimi alijs tum Conon ille Apameæ apud Syros epiſcopus fuit. Is epiſcopali functione militari munere commutata,Iſauris Iſaurus in bello præfuit. Poſtremò verò prælio commiſſo,quum Iſauri internecione cæſi eſſent,Longini & Theodori capita Conſtantinopolim allata ſunt.Quæ Imperator haſtis prælongis infixa, in loco eo qui Sycorũ nomen obtinet,& aduerſo Byzantio eſt,ſublimia collocari iuſsit, vt gratum Conſtantinopolitanis eſſent ſpectaculũ,qui quamplurimis ab Iſauris affecti fuerant malis. Lõginus verò alius quoq; Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quidã, qui diu tyrannidem exercuerant,captiui à + Ioanne militiæ duce,cui Cyrti, hoc eſt, gibboſi ſeu incurui cognomen erat,ad Anaſtaſium miſsi ſunt.

Periucundum ij imperatori & Byzãtijs ſpectaculum pręhuere, quum grauibus catenis vincti tyranni,in triumphũ & maxima hominum frequentia,per circum maximũ & vias publicas traherentur. Vnde in imperatorium ærarium Iſaurica,quæ aurea vocabatur,pẽſio illata eſt.Erat autẽ ea quin- E que millium minarum,quę barbaris iſtis quotannis pendebantur. Perſarum quoque rex Perozes Nephtalitis Hũnis bello illato,ingloriꝰ in regnũ ſuum rediit. In anguſtijs enim quibuſdã, vbi eos perſequebatur,agmine eorũ conferto,circumuentus,& exitu earum omni pręſidio clauſo,ab eis captus eſt. Itaque ad neceſsitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephtalitarũ autem dux nõ prius conditiones pacis admiſit, quàm Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præſtitit, & ſponſione vnà cum iuramento interpoſitu confirmauit,nunquam ſe Nephtalitis bellum illaturum eſſe.Et ille vel inuitus rem eam,quæ præter rationem eſſet, tẽporis neceſsitate adactus fecit, & cũ dedecore maximo domũ reuerſus eſt. Poſtea verò ignominiam eam non ferens, [c] contra iuriſiurandi religionem,cum exercitu contra eos profectus eſt.Et quum illi rurſum inſidias ei ſtruxiſſent propter iuſiurandum violatum cæſus eſt. [d] Perſæ Cabadę,minori natu filio eius,regnum tradidere. Quod quum ille adminiſtraret,lege lata,vt cõmunes omnibus vxores eſſent, cõſtituit. Quam ob F cauſam Perſæ regno Cabadæ abrogato, in cuſtodiam inſuper eum coniecerunt: & Blaſum,alterũ Perozæ filium,regem crearũt. Cabadæ in carcere vxor eius,quæ debuit officia, præſtitit. Et quòd ea venuſta forma eſſet, carceris cuſtos pulchritudine eius victus, & amore captus, inſeruire ei, & quod illa vellet facere conſtituit.Illa autem quoniam caſta erat,& virum amabat, cuſtodis amorẽ ei indicauit.Ille porrò eam volũtati amatoris obſequi iuſsit.Flagitium id vbi peractum eſt,liberius ad maritum deinde mulier acceſsit, conuenientẽ ei curam præſtans. Erat Cabadæ amicus quidam quàm maximè charus,qui per vxorem ei inſinuauit, paratos ſe in loco certo equos & viros habere, cum quibus ſi fugere vellet, facile regnum recuperare poſſet. Vbi nox aduenit, Cabades coniugi perſuaſit,vt veſtem illa ſuam indueret, atque in carcere conſideret:ipſe verò habitu illius ſumpto,eam ipſam ſe eſſe probè aſsimulauit, & cuſtodia egreſſus eſt. Id vbi factum, Cabades Seæ ductu (ita enim amicus ille nominabatur) quàm celerrimè ſaluus ad Nephtalitas peruenit. Quorũ principa

Conõ Apameuus epiſcopus bellator.

Longini & Theodori tyrannorum cædes.

Lõginus Selinũtius & Indes tyrãni capti in triũpho Conſtantinopoli trahuntur. Ioannes Cyrtus dux. † Hũc Scytham,ſiue potius Gotthũ fuiſſe,ait Euagr.lib.3. cap 35.

Iſaurica penſio ſublata. Nephtalitæ Hunni Perozẽ regẽ Perſarum capiunt, deinde etiam in bello cædunt. Procop. Euthalitas Hũnos vocat, hoc eſt albos. Quapropter apud eũ quidam pro Euthalitis Leucalitas legũt, lib.1.de bell. Perſic. b Vindicta iuriſiurandi violati. c Cabades Perſarũ rex. Lex de communione vxorum. Blaſus,ſiue Blaſes eius frater. Cabades beneficio vxoris è carcere euadit,& regnũ ope Nephtalitarum recuperat.

Hũc Seoſen Procopius nominat.

cepa

A ceps illi & filiam matrimonio coniunxit,& exercitum attribuit, quem in Perſas, regnum ſuum recuperaturus,duceret. Cabades vbi Perſas præter expectationem ſubitò aggreſſus eſt, regnum nullo propè labore recepit: fratrem Blaſum cepit,excæcauit, & carceri incluſit. Et quòd Cabades vir ſagax atque induſtrius eſſet,regnũ poſtea quàm tutiſsimè tenuit. Et anno adminiſtrationis ſuæ vndecimo, pacem primùm cum Romanis fecit: deinde verò,vbi mutuam ab Anaſtaſio pecuniam accipere voluit,atque Anaſtaſius ei reſpondit, cautionis ſyngrapham eum, ſi pecuniam recipere vellet, dare debere, abſque ea ne vnum quidem obolum accepturum eſſe: eam ob cauſam pacis fœdus rupit, & aduerſus Romanos bellum ſuſcepit. Inter Perſidem & Indiam oppidum fuit, Tzundadaer nomine. In eo Cabades maximam pecuniæ vim, precioſóſque & pellucidos lapillos clàm aſſeruari intellexit. Eis vt vnà cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: ſed quo minus quod volebat efficeret,dæ-
B mones, qui theſaurum eum cuſtodiebant, obſtitere. Et poſtquam Perſicas euocationes & impoſtutas expertus, dæmonibus videlicet locum eum firmiſsimè obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggreſſus eſt: atque vbi per eos quoque optatis votisque ſuis potitus non eſt,per Chriſtianos tandem ſe quod conabatur confecturum eſſe arbitratus eſt, quos aduerſus dæmones poteſtatem recepiſſe audiuerat. Itaque Chriſtianorum, qui apud Perſas erat, epiſcopum ad ſe vocauit. Qui ea de cauſa ſynaxi & conuentu eccleſiaſtico populatium ſuorũ coacto, & † diuinis ſanctificationibus perceptis, eiſdémque Chriſtianis qui ibi conuenerant datis, ſigno crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit,& Cabadæ ſtatim ſine labore vllo oppidum tradidit. Quare cõſternatus Perſa,primo ſubſellio epiſcopum Chriſtianorum cohoneſtauit,quum ad id vſq; tempus Iudæi & Manichæi ſedes primarias obtinuiſſent. Atque ab eo tempore,vt deinceps quicunque vellent,Chriſtianorum ſacra colerent poteſtatem liberam omnibus permiſit: quos ille antea excru-
C cianerat, adeò vt etiam multis membra & partes eas per quas vox editur,ademerit: qui tamen illis quoque ſic amiſsis, non minus quàm antea, clarè ſunt loquuti.

Pax Romanorum cum Cabade. Cabades bellũ aduerſus Anaſtaſiũ ob denegatã ſibi pecuniam mutuam ſuſcipit. Idem oppido Tzundadaer cũ maximis opibus,quod dæmones cuſtodiebant,Chriſtiani epiſcopi opera, potitur.

Synaxis chriſtiana.

† μεταλαβὼν τῶν θείων ἁγιασμάτων, μεταδοὺς τε τούτων αὐτοῖς τοῖς συνελθοῦσι χριστιανοῖς.

Cabades ex perſecutore protector Chriſtianorũ fit. Miraculum. Chriſtiani liguis eis exciſis clarè loquuti.

CAPVT XXXVII.

SEdenim, ſicuti diximus, Perſæ pace violata, fines ſuos tranſgreſsi ſunt, & primùm Armeniæ bellum intulerunt: & Theodoſiopoli oppido capto, ad Amidam vrbem inde peruenerunt, intra duos illos amnes ſitam: quam etiã expugnarunt, & Anaſtaſius poſtea impenſis magnis recuperauit. Si quis autem plenius atque exactius obſidionem expugnationémque eius vrbis cognoſcere velit, is Euſtathium Syrum legat, qui ſanè quàm luculenter res eas conſcripſit,atque vbi hiſtoriam ad id tempus duodecimum ſcilicet imperij Anaſtaſij annum, produxit, ad locum communem profectus, cum plurimis eſſe cœpit. Poſtea im- D
perator locum quendam Daras nominatum, qui & ipſe intra duo flumina in Meſopotamia, ad Romani imperij fines, noſtræ & Perſicæ ditionis terminus, ſitus eſt, firmis mœnibus muniuit, & in vrbis formam redegit. Aedificiis variis, templis, ædibus magnificis, imperialibus porticibus, lauacris publicis, aliiſque præterea ſtructuris, quibus celebres vrbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomen accepiſſe fama eſt, quòd illum ibi Alexander Philippi filius poſteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, poſtquam inde diſceſsit, in ſomnis ei Bartholomæus Apoſtolus aſsiſtens, per oraculum commiſſam ſibi à DEO mœnium eorum tutelam eſſe ſignificauit. Anaſtaſius verò viſionem eam ad rem ipſam contulit, nam reliquias illius repertas, ibi repoſuit. Sub eiuſdem imperio corpus etiam Barnabæ Apoſtoli in Cypro, ſub arbore quæ * Siliqua dicitur, inuentum eſt: ſuper cuius pectore ſacrum & diuinum Euangelium Matthæi euangeliſtæ repertum fuit, ipſius Barnabæ manibus ſcriptum. Hac de E
cauſa primùm Cyprij metropolim liberi iuris ſui habere cœperunt: neque deinceps ſub Antiochis, cui antea ſubiecti fuere, cenſi ſunt. Confirmauit id ius poſtea magis Iuſtinianus, propter coniugem ſuam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipſe ſuæ Achrido honorem habuit, quam primam Iuſtinianam vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicoſa, ſub ditione Perſarum, ad extremos Noti fines habitãtes, Chriſtianiſmum complexi ſunt: & miſsis ad imperatorem oratoribus, epiſcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ii vnà cum regina Auſtri ad Solomonem viſendum veniſſe dicti ſunt. Et quum ab origine Iudæi fuiſſent, longo pòſt tempore ethnici & gentiles facti ſunt. Tum verò ex Iudæis & Gentibus mixti, ardentibus animis religionem Chriſtianam ſuſceperunt.

Perſarũ aduerſus Rom. bellum.

Anaſtaſius Imperator Daras munit, & Anaſtaſiam nominauit.

D. Bartholomæi oſſa apud Daras repoſita.

Corpus ſancti Barnabæ inuentum.

Item Euangelium Matthæi.

Metropolis Cypri.

** κεράτιον.*

Achrido prima Iuſtiniana, Iuſtiniani patria.

Immeres chriſtiani facti.

Regina Auſtri Solomonem viſit.

CAPVT XXXVIII.

F

TYrannus item alius, natione Thrax, nomine Vitalianus, bellum Anaſtaſio intulit: qui Thracia ab Vlyſſopoli & Anchialo vaſtata, Imperantem quoque vrbem capere eſt conatus, vagam Hunnorum multitudinem ſecum ducens. Aduerſus quem Hypatius dux, vt impetum progreſſúmque eius moraretur, miſſus, à ſuis proditus, & ab illo captus, ingentique pecunia ab Imperatore redemptus eſt. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum eſſet, & aliquoties nunc hi nunc illi fugiſſent, & alteri alteros inſequuti fuiſſent, per ſocordiam ſuorum, quanuis ipſe dux hoſtibus ſuperior eſſet: tamen & ipſe in poteſtatem illorum peruenit, atque ita tyrannus vſque ad Ficos ipſas, locis omnibus vaſtatis atque euerſis, peruenit: ingenti illa ſpe concepta, Imperantem quoque vrbem ſe capturum, atque Impe-

Vitaliani tyranni aduerſ. Anaſtaſiũ bellum.

Hypatius et Cyrillus Romani duces, ab eo capti.

Marinus Syrus dux roſtrorum aduerſus eum gerit.

A rium arrepturum eſſe. Vbi Vitalianus ad Ficos caſtra poſuit, Marinum Syrum aduerſus eum Imperator cum copiis maritimis miſit. & quum exercitus vtrique nõ longè inter ſe abeſſent, in aciem non deſcenderunt, ſed leuia tantum prælia commiſerunt. Tandem verò ad ea quæ vocantur Bytharia, nauali pugna inter ſe congreſsi: Vitalianus * puppi impulſa, quàm maxima potuit celeritate, copiis ſuis magna ex parte amiſsis, fugit: eúmque ſui tanta velocitate ſunt conſequuti, vt poſtero die nullus prorſus hoſtis vel ad vrbem, vel ad trãſitum appareret. Vitalianus Anchiali pauliſper moratus, tyrannidem poſtea reliquit, & ſua ſponte quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus, Caſpiis anguſtiis ſuperatis, Romanorum ditionẽ ad Orientem vaſtarunt: & Rhodus eo tempore tertiũ etiam intempeſta nocte terræmotu ingenti quaſſata eſt.

** πρύμναν προσδάμενος.*

Vitalianus tyrannide ſuperſedet. Hũni Caſpij. Terræmotus Rhodi.

CAPVT XXXIX.

Plin. lib. 4. cap. 11.

Macrontichos Anaſtaſij opus.

B ANaſtaſius idem, opus maximum & illuſtre memoriáque prorſus & imperiali magnificentia dignum perfecit, quod μακρὸν τεῖχος, hoc eſt, Longum murum appellauit, ad Thraciam exornandam conſtructum. Conſtantinopoli ducentis octoginta plurimùm ſtadiis abeſt, & ad vtrũque peringit mare, inſtar freti, ad quadringenta viginti ſtadia excurrens, & Cherroneſum peninſulam in inſulæ propè formã redigens. Facilè etiã quoſuis traiicere volentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium mare deducit: & barbaros effundi atque excurrere ex partibus eis, quę ſupra Euxinum Pontũ ſunt, tum autem ex Cholchide, & à palude Mæotide, præterea ex locis quę ſupra Caucaſum ſunt, atque eos etiam qui per Europam ſparſi ſunt, prohibet.

** Opus hoc ab vrbe Conſtantinopoli diſtat miliaribus ſexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. Suid.*

CAPVT XL.

C ALiud inſuper operum eius longè præſtantiſsimum, & diuinum illud facinus eſt, quòd ex Romanorũ imperio tributũ, quod antiquitùs χρυσάργυρον, id eſt Aurargẽ + teum dictũ eſt, omnino ſuſtulit. Quã rẽ pro dignitate oratione exequi, Thucydidis linguę atq; eloquentiæ ſit. Ego verò eam nõ verborũ vi ſed facto ipſo egregio cõfiſus, exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine & magnificentia exornatum eſt, antiquitùs portorium inſtituit, abſurdum admodum, miſerabile, Deoque inuiſum: non Romanis tantum illud & tam egregio illorum Imperio, verumetiam, fœdiſsimis quibuſque barbaris indignum. Quod neſcio quo modo ad eius vſque tempora per conniuentiam toleratum, ipſe Imperiali omnino animo expugnans, totum aboleuit. Quod quum multis aliis, velut id quod citra exceptionem deberetur, qui ſtipe mendicata vitam tolerabant: † tum etiam eis mulierculis impoſitum erat, quæ vndecunque & vbicunque in ſolarum occultarúmque D regionum vrbis lupanaribus proſtabãt, & florem ætatis, quibuſcunque ex locis venirent, petulantibus viris, propter quæſtum proſtituebant: adeò, vt non modò naturæ ipſi, verumetiam reipublicæ adminiſtrationi iniuria inferretur. Quum enim lege conſtituta, penſio ea tribueretur, apertè illa poteſtatem permiſſam eſſe cuiuis, vt quæ facere vellet, & quæ facere nefas eſſet, clamitabat. Et deteſtandum atque impurum vectigal iſtud, quarto quoque anno, quum quidem non minima tributorum pars eſſet, ad principem referebatur magiſtratum; quem qui gerebat, inter præclaros viros cenſebatur. Eam indignitatem, quæ tanquã execrandum piaculum per res nouas in Romani imperij adminiſtrationẽ ſurrepſit, vbi Anaſtaſius cognouit, exactionis eius libris, vt rem eam omnem quaſi quoddã holocauſtum Deo offerret, in ignem coniectis, flagitium tantũ ſuppreſsit: & ſanctione, ne cui poſt ipſum imperatori in rerum publicarum adminiſtratione vetuſtum probrum renouare liceret, cauit. Poſtquã id fecit, indignari ſe E eã ob cauſam aſsimulauit: & ſeipſum ſtulticiæ arguit, qui inanis glorię captatione, tãtũ vectigal antiquitùs inſtitutũ perperã abrogaſſet: neq; in animo ſecum pericula imminentia, & tot tantáque quæ in milites eroganda eſſent, ſtipendia reputaſſet. Proinde, conſilium ſuum premens, tributum id, quod diximus, ſe renouaturum eſſe pollicitus eſt: & apud familiares ſuos, pœnitere ſe facti, neque habere quo errorem commiſſum corrigeret, quandoquidem libri in quibus einſcemodi exactio deſcripta fuiſſet, cremati eſſent, per ſimulationem finxit. Ibi illi ab eo ita decepti, non vultus fictione, ſed reipſa, de tributo eo & nefandi flagitij mercede perturbati, doluere: neque ſe conſilium, quo iacturæ ei mederentur, habere, præ ſe tulere. Ille eos ad loca omnia ire iuſsit, vt ſi qua cõmentariorum combuſtorum exempla in † catholicis, & vniuerſalibus exactiuis tabulis extarent, ſcrutarentur: & ſumptibus eam in rem impenſis, homines paſsim qui exempla eiuſmodi comportarent, diſpoſuit: videlicet, vt ſi quis talis inueniretur commentarius, ad ipſum afferretur, quo di- F ligenti & accurata deliberatione res diſponi atq; ordinari poſſet. Poſtquam autem non paruo interpoſito tempore, illi quos ad inquirenda exempla talia miſerat, reuerſi, ea quæ inuenerant attulere: magnopere Anaſtaſius, quod voto ſuo potitus eſſet, lætatus eſt. Et per fraudem aliam, quomodo, & vbi, & apud quos ea inueniſſent, & an aliud aut ſimile quidquã adhuc alicubi reliquum eſſet, percunctatus eſt. Illi magno ſtudio ſe ea comportaſſe aſſeuerarunt: & iuramento, nullam reliquam chartam in omni imperij ditione, quæ indicare portorium id poſſet, extare confirmarunt. Itaque Anaſtaſius rurſum chartas illas congeſtas in flammam coniecit, & cinerem earum aqua conſperſum, in aërem ſparſit, vt res ea penitus aboleretur, neque poſt vſtulationem eam vel pulniſculus & reliquiarum aliquid, aut vmbra etiam literæ alicuius, de re tam nefaria apud poſteros extaret. Verumenimuerò ne, dum factùm hoc tantopere efferimus, ignorare videamur, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re ſcripſerunt, ea ipſa huc afferam, demonſtraturus ex ip-

Euagr. lib. 3. cap. 39.

† ἐν τοῖς καθόλου τοπικοῖς τῶν λογοθεσίων

† Anaſtaſius portorium Aurargenteum ſuſtulit, quod ſub ſplendida appellatione omnium fuit fœdiſſimum.

A ſorũ verbis falſa eſſe, quę de nefanda hac exactione memoriæ mandarunt.

CAPVT XLI.

Defenſio Cõſtãtini impetorem contra vulgatores ipſius. Zoſimus falſo ſiudiatorem talẽ de autore Conſtantinũ malè.

ZOſimus enim, ſuperſtitioni Græcæ quàm maximè addictus, in Conſtantinum imperatorem, veræ pietatis propugnatorem, & fidei ducem, quòd is ab idolorum cultu ad Chriſtianorum fidem, deteſtanda eorũ execratione relicta, trãſijt, malè animatus, per blaſphemiam ſcriptis mãdauit, cum primum exactionem τῶ χρυσαργύρου Auri argentei tributi inueniſſe, & vt quarto quoque anno fœdiſsimum id vectigal penderetur conſtituiſſe. Verùm non hæc ille tantum maledicta in pium, magniſque dotibus ornatum Principem coniecit, ſed etiam alia plurima intoleranda eundem + contra artes & ſcientias omnes feciſſe, & Criſpum filium crudeliter interfeciſſe. Fauſtam B item coniugem ſuam balneo ad ſummum calefacto incluſam enecaſſe dicit. Et quum tanti flagitij expiationem apud ſacerdotes Græcos quæſiſſet, neque inueniſſet, in Aegyptium quendam virum, ex Iberia venientem, eũ incidiſſe, & ab eo quòd Chriſtianorum fides peccatorum omnium abolitionem induceret, audiuiſſe: proindéque animum ſtatim mutauiſſe, patriam opinionem & idolorum (vt ille inquit) cultum reieciſſe, & Chriſtianorum ſacra ſuſcepiſſe, refert. Cæterùm falsò hæc Zoſimum, calumnia imperatorem magnũ ſuggillare volentem, ſcripſiſſe, per confutationem veram oſtendam. Sed de Aurargenteo vectigali primùm dicam.

Alia eiuſdem Zoſimi in Cõſtantinum calumniæ.

† καὶ ὁ ἄλλος ...

CAPVT XLII.

Calumniarũ Zoſimi refutatio.

IN hiſtoria, homo exitioſe, memoras, quòd ille vrbem aliam Romanæ ſimilem condere volens, primùm inter Troadem & Ilium locum, veluti operi inſtituto idoneũ, cæperit, fundamenta iecerit, & mu C rum ſupra terram extulerit. Poſtquam autem Byzantium commodius eſſe comperit, conſilio mutato, vrbem eam celeriter mœnibus firmis cinxerit, magníſque turribus opere longè latéque producto, & tam pulchris porticibus, aliíſque ædificiis ita exornarit, vt Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum & amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publicè eum frumenti teſſeras, & auri multum, eis qui ſe eò contuliſſent, ad priuatarum ædium ſtructuram donaſſe. Inter alia hæc quoque ſic ſcribis. Conſtantino mortuo, ad Conſtantium filium eius, poſt fratrum eiuſdem obitum rerum ſumma peruenit. Atque vbi Magnentius, & Britanio tyrannidẽ arripuere, perſuaſione Conſtãtius Britanionem in poteſtatem ſuam redegit. Quum enim ex vtraque parte exercitus coacti eſſent, Conſtantius pro concione, militibus patris erga eos ſui liberalitatem in memoria reuocauit, cum quo bella multa geſsiſſent, maximis ab eodem cohoneſtati donis. Id verò vbi milites audiuere, detracta Britanioni purpurea veſte, in priuati hominis habitu eum ad Conſtantium abduxere. Atque is nihil ſe indignũ paſſus, ſed à Conſtantio ſeruatus eſt, quum in illum & patrem eius maledicta multa iecisſet.

Amplißimũ Zoſimi de egregia Cõſtãtini liberalitate & munificẽtia teſtimonium.

D Itaque te rogo, quem liberalitate & munificentia tanta gauiſũ eſſe ſcribis, quomodo rurſus eundem tam ſordidum & auarum fuiſſe dicis, vt tam deteſtandum, Deóque inuiſum portorium, inſolito nouóque modo in Romani imperij adminiſtrationem inuexerit? Ego certè quidem colligere id non poſſum. Clariſsimè etiam tibi oſtendam, neque Criſpum filium, neque coniugem Fauſtam, ab eo necatum eſſe: neque etiam eundem vel cum Aegyptio eo fuiſſe, vel religionem noſtram, poſtquam eam eſt complexus, ab eo accepiſſe. Euſebium Pamphyli audi, qui illorum tempore viguit, & cum eis plurimùm fuit, conſuetudine & amicitia eorum admodum vſus. Tu nanque + audita duntaxat ſummatim ſcribis, non veritatem ipſam: qui longo pòſt tempore, ſub Honorio & Arcadio, quibus hiſtoriam tuam dedicaſti, & fortaſſe poſt eorum etiam tempora, longius vixeris. E Quæ verò Euſebius, qui cum Conſtantino & Criſpo vixit, in octauo Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſuæ libro de eis ſcribat, audi. Plurimùm interceſsit temporis & imperator Conſtantinus, quum vitã omnem per ſummam erga ciues & ſubditos ſuos manſuetudinem & beneuolentiam, & acceptiſsimam Deo pietatem tranſegiſſet, filio ſuo Conſtantin, imperatore Auguſto, in locum ſuum ſubſtituto, iuxta communem omnibus naturæ legem deceſsit.

Princeps laudatißimus & liberaliſsimus nefariũ portorium inſtituere non potuit.

† μάλα ἀκοῦν ...

Cõſtantinum Criſpũ filiũ non necauit. Euſebij Pãphyli teſtimonium.

** παμβασιλέως θεοῦ.*

Cõſtantinus ante mortem Nicomediæ baptizatus.

Et poſt alia. Huius filius Conſtantius, quamprimùm venit, Imperator ſummus & Auguſtus ab exercitu, & multo antea ab ipſo ✶ imperatore omnium Deo renunciatus, æmulatorẽ ſe in doctrina & profeſsione noſtra paternæ pietatis præſtitit. Et ad finem hiſtoriæ eius, hæc quoq; dicit. Qui verò omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Conſtantinus, cum Deiamantiſſimo & rebus omnibus patri ſimillimo filio Criſpo Cæſare, in Orientem venit. Quomodo Euſebius, qui poſt Conſtantinum ſuperſtes fuit, Criſpum tãtopere laudaſſet, ſi à patre is interemptus fuiſſet? Et Theodoritus, qui poſt Euſebium res eccleſiaſticas conſcripſit, circa vitæ finem, F Conſtantinum Nicomediæ commemorat regenerationẽ ſuſcepiſſe: quam propterea diſtulerat, vt ea in Iordane amne potiretur. Cuius hæc verba ſunt. Trigeſimus imperij eius præterierat annus: & anno inſuper & mẽſibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorũ agens, ægrotare cœpit. Quòd verò probè, quàm incerta humana vita eſſet ſciret, ſacri baptiſmi donum recepit: quem ad id vſque tempus propterea diſtulerat, quòd eum in Iordane fluuio ſuſcipere concupiuerat. Hæc Theodoritus.

Teſtimonium Theodoriti. Cõſtãtinus in extremo vitæ ſua actu apud Nicomediã baptizatus eſt, nõ ſolùm tribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus, Theodorito, Socrate & Sozomeno, verumetiam Hieronymo & Ambroſio &c. teſtantibus.

† ὦ κατάρατε, ...

Ad hæc, hominum omnium maximè + execrande, deteſtande, nocentiſsime, impuriſsime, ſceleroſiſsime, adijcis: Imperium Romanum ab eo tempore quo Chriſtiana religio floruit, prorſus intercidiſſe atque interiiſſe. Tu verò vel nihil prorſus eorum quæ per hiſtorias memoriæ mandata ſunt, legiſſe: vel tua ſponte excæcaſſe te ipſum, ad veritatem perſpiciendam, videris. Quod nanque verbis tuis maximè eſt cõtrarium, per Chriſtianorum videlicet fidem Romani im-

A perij res multis modis maxima cepiſſe incrementa, facilè quis inuenerit.

CAPVT XLIII.

Citra Zoſimū, Romanū imperium vnà cum religione Chriſtiana quàm maximè floruiſſe.

Illud te conſiderare oportuit, vnà cum aduentu Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti, Macedonum regnum à Romanis omnino ſublatum eſſe: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes ſeruitutis conditiones à Romanis accepiſſe: C. inſuper Cæſarem, poſt centeſimam octageſimamtertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis ſuperaſſe, & iugum illis ſeruitutis impoſuiſſe, eundémque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populoſas vrbes adiecíſſe: quemadmodum illi qui hæc conſcripſerunt, ad memoriam poſteritatis tranſmiſere. Qui Cæſar primus, poſt Conſules, monarcha & princeps vnus declaratus eſt. eáte veluti præiens &
B viam ſternens, vt Romani imperij ciues & ſubditi ex plurium deorum cultu, & turbulento reipublicæ ſtatu, ad vnam, quæ ſola obtineret, religionem, per appropinquantem Chriſti monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita ſubditæ ſunt, vt tum primùm cenſus actus, & deſcriptio facta ſit, in qua & Chriſtus ipſe aſcriptus eſt, vt prophetia de ciuitate Bethleem, apertè exitum ſuum haberet, quam de ea luctuoſus Hieremias hiſce verbis prædixit: Et tu Bethleem terra Iuda, haudquaquam minima

Monarchia Chriſti.

Michea. 5. Memoria lapſus.

" es in principibus Iuda. Ex te enim progredietur
" dux, qui paſcet populum meum Iſraël. Poſt ineffabilem verò CHRISTI Dei noſtri natiuita-
" tem, Aegyptus quoque in poteſtatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam poſtremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Auguſto Cæſare prorſus deuictis: ſub quo & Dominus noſter IESVS CHRISTVS natus eſt. Antonio Cornelius Gallus ab Auguſto in regiones Aegypti miſſus ſucceſſit, & primus poſt Pto-
C lemæos Aegyptum prouinciam adminiſtrauit, ſicuti hoc Hiſtorici teſtātur. Quas verò clades Perſæ acceperint à Ventidio, Corbulone & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Caſſio, Odænatho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Cteſiphon, atque etiam Niſibis, quæ nunc huc nunc illuc tranſiit, capta ſit, & quomodo Armenia & aliæ vicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, vnà cū aliis, tu quoque in hiſtoriis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu ſcribis ſacratiſsimum Conſtantinum præclarè geſsiſſe: quum is pietatem noſtrā profeſſus, rempublicam Romanorum adminiſtraret? Atque etiam quas, quantáſque clades Iulianus, tuus maximè † choteis ducendis ſodalis, & eorundem tecum orgiorum ſacerdos, pertulerit? qui ſanè innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata poſt ſe reliquit. Num verò quidquam eorum, quæ de vniuerſitatis huius interitu prædicta ſunt, vel initium cœpérit, vel finem habiturum ſit, maius id profectò eſt, quàm vt tu de eo indices. Verùm

Gallus Aegypti præfectus.

† ſaltatione.

age, ſi tibi videtur, qui hæc dicis, conſideremus, D quomodo & qui Græcā ſuperſtitionem ſunt profeſſi, & qui Chriſtianorum ſacra coluere imperatores quiſque vitam aut imperium amiſerit. An nō primus monarcha, qui vnus ſibi imperiū vſurpauit, C. Iulius Cæſar dolo cęſus eſt? An non Caiū alterum Tiberij nepotem milites quidam ferro necarunt? Quid Nero? num ille à famuliari quodam non iugulatus eſt? Galba ſanè & Otto & Vitellius eadem ſunt paſsi: qui tres ſedecim tantum menſes imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille rurſum à Parthenio & Stephano miſerandum in modum trucidatus eſt? Quid? Commodum à Narciſſo peremptū eſſe negabis? Pertinaci verò & Iuliano non idem accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrem Getam nō necauit? Nō ille à Martiale idem eſt paſſus? Macrinus nónne ad * Byzantium veluti mancipium raptus, ab exercitu ſuo interēptus eſt? Aurelius Antoninus † Semeæ filius, vnà cum matre iugulatus eſt. Eadem fortuna fuit ſucceſſoris eius Alexādri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus E eſt. Quid de Maximino dicā, quem exercitus ſuus interemit? aut Gordiano, qui inſidiis Philippi ſublatus, in * cōmune domicilium abijt? Tu verò ipſe de Philippo & Decio memora, vt ab hoſtibus trucidati ſint: atque etiam de Gallo & Voluſiano, quibus milites ſui vitam ademerunt. Num Aemilianus non eundem exitum habuit? Nónne Valerianus, quum in Perſarum poteſtatem peruēniſſet, captiuus ab eis ductus eſt? ánnon Galienus dolo cęſus: & poſt hūc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui imperij ſibi ſocium Maximianum aſciuit. Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius eius Maxentius, & poſtremus omnium Licinius, fœdiſsimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Chriſti præfuit, celeberrimus Conſtantinus imperium ſuſcepit, & cognominem ſibi vrbem magnificentiſsimè cōſtructam Chriſto & matri eius dicauit, ipſe diſpice, ſi quis princeps imperialem dignitatem conſequutus, longiſsimo tempore vel à familiaribus & domeſticis, vel ab externis interemptus eſt. Aut ſi vnquam tyrannis, quàm legi- F timum imperium, potentior fuit. Iulianum excipimus, tuum vatem, ſacerdotem, canephorum, & imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequutus es, quæ illi Chriſtianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio verò ne tu quidē ipſe ſimile quidquam dixeris. Ego autem Baſiliſcum etiam addā, qui motum aduerſus Zenonem concitauit: cui ille nō tyrannidem, modò ſed vitam etiam ademit. Hæc quamuis fortaſſe minus ad hiſtoriam Eccleſiaſticam pertinere videantur, vtilia tamen admodum, & † inſtituto operi commoda eſſe, & loco huic maximè cōuenire puto: propterea quòd hiſtorici græcæ ſuperſtitionis cultores, conſultò & * malicioſè veritatē oppugnantes, propter Chriſtianæ religionis odium, perperam & falſo pleraque ſcribunt. At nos ad reliquam Anaſtaſij hiſtoriam reuertamur.

Idololatrarū imperatorū propè omniū, præterea verò tyrannorum cruentum exitum.

** Eutrop. apud Archelaidem. Chalcedonē Herodianus † Alij hāc Soemidē, alij Semeamirā vocant. * + κοινὸν τα ἀγαθῶν ἑστίαν.*

Alia Chriſtianorū & piorum principum fortuna fuit.

*† σκοπὸν πρὸς ... * ...*

CAPVT XLIIII.

Anaſtaſius exactionem plurimum ſub ditis ſuis graue ſuit.*

† *βουλευτ[illegible] φόρων. Vindices. Præfectura aulæ.*

A * PRætorium χρυσάργυρον, Autargēteū, ad eum quem diximus modū, Anaſtaſi* aboleuit, & imperiali prorſus animo ſuſtulit. Alia verò contrà, ſe indigna inſtituit: χρυσοτίμιον videlicet, id eſt, pēſionem auri: & populos ſuos vectigales, bellicis impenſis per nundinationem vēditis, ſupra modū grauauit: exactionémq; † tributorū curialium abrogādo, in quibuſque ciuitatibus eos qui vocātur Vindices conſtituit. Marini Syri, ſicuti dicunt, ſuggeſtione, qui primariā apud eum geſſit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitùs nominarunt. Quapropter factum, vt vectigalia magna ex parte interciderint, & ciuitates minus floruerint. Antiquitùs namque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum album referebantur, eóſque vrbs quælibet in curiis ſenatorum loco habebat atque conſtituebat.

B * *Anaſtaſius in imperio Romano ariſtocratiam, hoc eſt, optimatium adminiſtrationem inſtituit, magiſtratus & honores vendidit, iniuſtis hominibus pepercit. Et ad inſatiabilem pecuniæ cupiditatem conuerſus, prouincias expilauit. Ad inſolentē nouúmque morem, quem induxit, viri boni ſunt conſternati. Barbaros namq; imperio imminentes, non armis propulit, ſed pacem auro mercari ſolitus eſt. Defunctorum bona cunctos inquiſiuit, & publicam paſſim omnibus conciliauit inopiam. Suidas.*

CAPVT XLV.

Anaſtaſius Imperator ecclam ſolam, Qui crucifixus, &c. terſancto hymno additā voluit Supr. c. 35. c.

Macedoniū clauſulæ eius adiectā autore nō fuiſſe

Imper. Anaſtaſius Macedoniū grauiter perſequitur.

OMnium autem malorum, quorū ipſe autor fuit, illud extremū erat, ꝙ propter acceſsionē illam, Qui crucifixus es pro nobis, quā & ipſe terſancto hymno additā voluit, ingens exorta eſt ſeditio: perinde atq; religionem chriſtianam euertere homines vellēt. Eius dogmatis Petrus Cnapheus autor fuit, ſicuti dictum eſt. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antè hierarcha Conſtantinopoli fuit, & in clerū eius rem eam confert, ad Soterichum ſcribens, quum nondum in epiſcoporum ordinē cooptatus eſſet, ſed in aula imperiali eo tēpore verſaretur, quo cum eis quos antea diximus,
C monaſterio ſuo eſt exactus. Cōiectura autem eſt, talium aliarúmque calumniarum gratia, Macedoniū è throno ſuo deiectū eſſe. Quòd verò præter cauſam in virū eum inuectus mētiatur, ſatis ea quæ dicentur oſtendent. Poſtq̄ enim Macedonius ab imperatore diſſentire cœpit, permultū imperator ei inſidiatus eſt. Proinde etiā eos qui à Macedonio deſciuerāt, turbulēter cōgregatos, in Archāgeli templo terſanctū carmē cum adiectione ipſa canere iuſsit. Idem mox proximo Dominico die in tēplo magno ab eis factū, quum illi etiam baculos eò intulerunt. Populus autem flagranti ardore exitus, turpiter illos eccleſia expulit. Imperator poſtea apertè monachis deſertoribus & transfugis, & principibus etiam viris, vt indignas contumelias in epiſcopū imprudenter conijceretur, præcepit. Quorum vnus erat Iulianus Halicarnaſsi in Caria epiſcopus, & Seuerus etiā tum monachus: ſimul & fidei, & Macedonij, eorúmque qui ſecū erant, hoſtes. Quomodo igitur eū, quem tyrannico more acceſsionis eius gratia iniuriis contumeliisq; afficere voluerunt, autorē eius eſſe dicemus, & ducē confuſionis tantæ in eccleſia recipiemus?

Tumultus Cōſtātinopolitanus aduerſus imperatorem Anaſtaſium propter adiectionē clauſulæ, Qui crucifixus, &c. Ibi Anaſtaſius imperiū deponere paratus.*

Porrò quū imperator acceſsionē eam propalàm D hymno addere vellet, populus impatienter id ferens ſummopere animi diſcruciabatur. Et multi magiſtratus in periculum maximū inciderūt multáq; inſignia ædificia incenſa ſunt. Atq; in Marini Syri ædibus monacho cuidā deprehēſo homines nōnulli caput amputarūt, eúmq; adiectionis eius ſuaſorem eſſe dixerūt: & capite conto in ſublimè ſublato, publicè per ludibriū exclamarunt, illū ipſum Trinitatis hoſtē eſſe aſſeuerātes. Eò verò tumultus iſte magnitudinis proceſsit, cōſilio remedióq; omni proculcato, vt & imperator ipſe tam graui periculo permotus, abſq; corona & cōſueto imperiali habitu, in Hippodromū procurrerit: & per præcones populo denunciarit, paratum ſe eſſe imperio cedere. Satis verò ſe ſcire, fieri omnino nō poſſe, vt vniuerſi dignitatē eam, quę plurimos minimè ferret, capeſſerēt. Vnū autē prorſus oportere eſſe, qui ſibi ſuccedens, & adminiſtrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod vbi populus Cōſtantinopolitanus audiuit, ſubitò veluti diuino quodā momento animum mutauit: & E imperatori ſtatim, vt coronā imponeret, ſeditionē ſe ſoluturum, & deinceps quieturū eſſe pollicitus, ſupplicauit. Perbreui autē deinde Anaſtaſius tempore vixit, paulo pòſt † defunctus, quum viginti ſeptē annos, menſes tres, & totidem dies infeliciter, & cum animæ ſuæ exitio, imperium Romanū adminiſtraſſet. Continet ſedecimus iſte hiſtoriæ liber annos quadraginta quatuor, & menſes tres: quum à condito mundo ſextus * milleſimus trigeſimus quartus, à diuina autē Domini natiuitate quingētēſimus vigeſimus nonus ageretur annus.

Anaſtaſij mors.

Anni huius libri.

† *Fulmine afflatus poſt 85. vitæ annum.*

* *Sicuti recentiores volunt 4496.*

DE ZENONE IMPERATORE.

ZEno Romanorū imperator, nō ea à natura, qua Leo antè eū fuit, crudelitate: neque ita iraſci ſolitus eſt, vt placari ſemel cōmotus nequiret, quod Leo facere cōſueuerat. Ambitionē & liberalitatem in rebus multis præ ſe tulit. Et res pleraſq;, vt gloriā & admirationē hominū ſibi pararet, ex oſtentatione magis q̄ ex animo fecit. Rerum gerēdarum experientiam nō habuit: neque F artes eas, quibus certò ac tutò imperium adminiſtratur, tenuit. Lucro & auaritia non itidem, vt Leo, effictim inhiauit, neque aduerſus copioſos & locupletes homines calumnioſe crimina cōfinxit: non tamē prorſus à cupiditate pecuniæ vacuus fuit. Sanè quidē non malo Principe Romani vſi fuiſſent, niſi Sebaſtianus, qui ſecundum Zenonē poteſtate plurimùm valuit, quocunque vellet, illum duxiſſet. Is perinde atque in foro quodā venalia habebat omnia: neque quidquam in aula eſſe, de quo non cauponaretur, paſſus eſt. Proinde magiſtratus omnes vendidit, ſuam ſibi, ſuam etiam imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quòd ſi quiſpiam adueniret, qui paulo plus precij dinumeraret, is præcipuus habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, ſi emptorem inueniſſet, non vendiderit. Zeno ipſe ſi quando honorem dignitatémve alicui familiarium ſuorum contuliſſet, Sebaſtianus tanquam πολιτευόμενος, hoc eſt, republica campo quidam, eam ab illo paruo redemptam, aliis pluris vendidit, imperatori aruſcationē huiuſmodi acceptū ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij adminiſtratione ſucceſſit, ſiue Zeno, vt apud Suidā eſt, ſiue Leo, vt alij ſcribunt, nominatus, in ſpem imperij natus, adoleſcētulus admodū ad di-

A gustates eſt euectus. Hunc in exercitijs corporis pater, quo maturius adoleſceres, educari atque inſtitui curauit. Quapropter illum iuuenem, qui cum poteſtate in imperiali aula fuere, vt affatim reip. bonis perfrui addiſceret, Sybaritica crapula & ingluuiei aſſueſecerunt, ſenocinantes puero, eúmque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non eſt, erudientes. Itaque cū vita quotidiana conſuetudine ſummum bonum in voluptatibus & faſtu collocaret, & in ipſa imperij expectatione inflatam arrogantiam vultu geſtúque corporis exhiberet, ſublimis incedere, collum altius ſuſtollere, & B (vt ſemel dicam) homines omnes tanquā mancipia deſpicere cœpit. Enimuerò quæ omnia reſpicit diuina Prouidentia, tanta eius, quæ vel natura inſita, vel inſtitutione ei inſtillata erant vitia cernens, æquum eſſe res humanas miſerata iudicauit, vt ante diem præter fatum decederet. Quod ſanè ita eſt factum: quum ille in profluuium, quod non ſentiret, ventris, diebus aliquot lectum ipſe ſuum percacans, incidiſſet.

DECIMISEPTIMI TOMI CAPITA.

1 De imperio Iuſtini primi: & vt ab eo interfecti ſint Amantius eunuchus, Theocritus, & Vitalianus.
2 Qui ea ætate ſacris adminiſtrandis ſummarum ſedium fuerint epiſcopi. De Seuero, Paulo, & Euphraſio, Antiochiæ epiſcopis.
3 Vt iterum Antiochia à terræmotu ſit afflicta, vbi etiā Euphraſius epiſcopus ruinis obrutus eſt: cui ſucceſſit Euphramius. & de aliis vrbibus, quibus damnum à terræmotu eſt illatum.
4 De ſancto Zoſima miraculorum editore, & Ioanne Chuziçita.
5 De altero ſancto Zoſima. De Maria Aegyptiaca, & Theodora Alexandrina.
6 Quæ res in ciuitate Negra acciderint, & de ſancto Aretha martyre.
7 Vt Iuſtinianus magnus imperio ſuſcepto, profeſſionem & fidem Chalcedonenſem defenderit: Theodora verò coniunx eius, magis ad partes eorum qui vnam naturam Chriſto tribuunt, fuerit inclinata.
8 Vt Seuerus reuocatus ſit. De epiſtolis eius. Et vt Anthimo perniciem corruptelámque ſuam communicauerit. Et vt in omnibus eccleſiis quarta ſynodus laudata ſit, & prædicata.
9 De ſynodis, quæ contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram ſunt coactæ. Vt ſancta quarta ſynodus vbique locorū ſit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis epiſcopis, vt ij Byzantium venerint.
10 De hiſtoriis Procopij Cæſarienſis. Quæ de Perſica pugna is ſcribat. De ſeditione & tumultu populari Cōſtantinopoli moto: quæ ſeditio vina, hoc eſt, Vince, dicta eſt.
11 Res Vandalorū. De Honericho: & eius tēporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quæ ꝑ Chriſtianis egerit.
12 Vt Belliſarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Conſtantinopoli egerit. Et de ſancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente, atque origine eius.
13 De rebus in Italia à Belliſſario & Narſe geſtis: & varia Romanæ vrbis per hoſtes occupatione. De Syluerio & Vigilio epiſcopis. item de iis gētibus, quæ Chriſtianam ſuſcepere fidem. Et de Narſa ducis imperatoris artibus, & erga Deum pietate.
14 Vt Choſroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaſerit imperium. Et de Antiochiæ, aliarúmque vrbium hoſtili occupatione.
51 De miraculo, quod Apameæ ad ſalutiferum crucis ſignum accidit.
16 De re mirifica Edeſſæ, ſupra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti non manu facta, geſta.
De cruce magni precij, quam Iuſtinianus Sergiopoli dedicauit. Et de miraculo ibi propè incredibili edito. 17
De ſæuiſſima eius temporis peſtilentia & contagione, quæ orbem quinquaginta & duos annos inceſſit. 18
Quæ Euagrius hiſtoricus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iuſtiniani ſcripſerit. 19
Deſcriptio Auguſti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Iuſtinianus Deum ſanctiſſimè colens inſtaurauit. 20
De imperatoris eiuſdem amore potius quàm furore, erga cyaneum ſeu cæruleum colorem. 21
De Barſanuphio monacho. item de Simeone propter Chriſtum * fatuo. 22
De Thoma, qui & ipſe vitam tacitam extra hominum ſtrepitum eſt complexus. 23
Vt Magnus Sabbas & Theodoſius Cœnobiarcha ſub Iuſtiniano vitam finierint. 24
De miraculo inſigni, quod puero Hebræo à ſanctiſſima Deigenitrice accidit. 25
De epiſcopis magnarum tum temporis vrbium, & de diſſidio Menæ & Vigilij epiſcopi Romani. 26
27
De ſancta magna quinta vniuerſali Synodo. 28
De blaſphemiis Origenis, & anathematiſmis, quibus eſt à ſynodo mactatus: & de quibuſdam eccleſiaſticis cærimoniis.
Vt Iuſtinianus recta fide excidens, impatibile ante paſſionem Domini noſtri corpus fuiſſe, profeſſus eſt. 29
De Anaſtaſio Theopolis epiſcopo Sinaita. 30
Vt Iuſtinianus mortuus ſit & de opinione & fide eius. 31
De Auxumitis, vt Chriſtianum cultum ſuſceperint: & de aliis quibuſdam. 32
De Iuſtini iunioris imperio moribúſque eiuſdem. 33
Vt is Iuſtinum cognatum ſuum, item Aetherium & Addaum, homines impios & pernicioſos, occiderit. 34
De edicto literis de fide publicato, quod Iuſtinus ad omnes vbique miſit eccleſias, ne quid in profeſſione fidei nouaretur. 35
De magnarum vrbium epiſcopis, & Gregorio Theopolis antiſtite. 36
Vt pacta cōuenta inter Perſas & Romanos ſoluta ſint. 37
Vt Choſroes incurſione in Orientale imperium facta, & caſtella ceperit, & prædam multam abduxerit. 38
Vt Iuſtinus immenſo dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, & Tiberius rempublicam adminiſtrauit. Et vt arte quadam Choſroen aggreſſus Tiberius, pacem cum eo fecerit. 39
Vt Iuſtinus Tiberium in imperio ſibi ſubſtituerit: & quæ ad eum moriens, de imperij adminiſtratione verba fecerit. 40

* σαλὸς. Simeones [illegible]

A D

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSSEPTIMVS.

CAPVT I.

Iuſtinus Imperator legitur.

QVÆ quidẽ ſub Zenone & Anaſtaſio eccleſiis accidere, talem habuere modũ. Vbi verò Anaſtaſius ad infima cóceſsit iudicia, Paneml mẽſis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iuſtinus B Thraciam patriam habẽs, purpuram ſumpſit, ordinum aulicorum dux, à cuſtodibus corporis Imperatoris, quibus præfuerat, præter ſpem omnem princeps declaratus. Multi verò tum opibus & copiis, nec nõ Anaſtaſij cognatione ad magnam proceſſerant gloriam, qui imperium tantum ſuſcipere poſſent, quíque id adeò pro rerum omnium licentia ad ſe pertraherent. Præter alios Amãnus Imperialium cubiculariorum præfectus fuit, qui ingentes ſibi opes comparauerat. Portò quum ipſi qui virilibus careret, ad tantum Imperium aſpirare minimè liceret, † Theocrito cuidam, quo amico maximè vtebatur, Imperij coronam imponere conatus eſt. Et Iuſtinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iuſsit, quicunque Theocrito purpuram circundare vellent & poſſent. At hic ſibi ipſi imperium quærens, ſtatim pecunia populum corrupit, eorúmque qui Excubitores dicuntur, beneuolentiã auro redemit. Et purpura ſumpta, Amãtium primùm & Theocritum è medio ſuſtulit: C deinde & alios quoſcunque idoneos ad Imperij faſces ſuſcipiendos eſſe putabat, occidit. Vitalianum autem, qui ſub Anaſtaſio ad tyrannidem aſpirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad Imperialem vrbem acceſsit, opes eius, ſpectatámque militarium artium induſtriam, & præclaram inſuper apud omnes famam ſuſpectam habens: & illud ſimul maximè per timorem in animo voluens, quòd hominẽ Imperij amore teneri ſciret. Cæterùm cum probè noſſet, non aliter illum tolli poſſe, niſi ſe ei amicũ eſſe aſsimularet, perſonámque haud contemnendam imponeret, ducem ilico maximorum ordinum legit: ✱ Præſentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porrò illecebra & fraude maiore vtens, ad conſularem quoque dignitatem eum euexit. Eò amplitudinis vbi perueniſſet, quum verſari in aula Imperiali neceſſe haberet, ad quandam in media aula ianuam dolo occiditur: dignas opinor, ſcelerum pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuſerat. Hęc paulo pòſt acta ſunt.

† Al. Theocritianũ nominãt.

Cædes Amantij & Theocriti.

Item Vitaliani.

Præſentium ordines.

Suprà lib. 16. cap. 35.

✱ *Quod Proconſuli legatus, id ferè Imperatori Præſens fuit. Iul. Capitolinus in Ælio Vero. Filio ſuo Pyrri Præſentis filiam iunxit, nuptiis celebratis exẽplo priuatorũ. Idem in Mar. Philoſopho.*

CAPVT II.

ECcleſiis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormiſdas poſt Laurentium & Symmachum: Hormiſdæ autem Agapitus, huic porrò Agathõ epiſcopus ſucceſsit. Byzãtij poſt Macedoniũ, Timotheus: E poſt Timotheum, Ioãnes Cappadox thronum eſt ſortitus. Alexandriæ poſt Ioãnem Dioſcorus eccleſiam rexit. Hieroſolymis, poſt Ioannem qui Heliæ ſucceſſerat, Petrus adhuc ſedem obtinebat. Antiochiæ verò, Seuerus Flauiani ſucceſſor thronum per tyrannidem tenebat, plurimùm in Chalcedonenſem ſynodum inuehens. Is cum ita animatus eſſet, quotidie (vt ita dicam) anathemati Synodum eam ſubiecit: potiſsimùm verò in eis quæ Enthroniſticæ ſiue ſynodales dicũtur epiſtolis, quas ad loci cuiuslibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriæ ſucceſſerat, atque item Dioſcorus & Timotheus, recipiebant: per quos nugamẽta multa aduerſus Eccleſiam ſunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuiſus. Sed enim Imperator fideliſsimus primo Imperij ſui anno, ſeuerum commeritas petulantis verborum lubricitatis pœnas pendere, linguáque eius radicitùs exſcĩdere iuſsit. Rei ei, ſicuti de eo fama percrebuit, Irenęus præfuit, militarium ordinum An- F tiochiæ dux. Quod ſanè verùm eſſe, literis ſuis Seuerus ipſe cõfirmat, Irenæũ videlicet pœnam ſibi eam tumultus concitati gratia molitum eſſe. Ad amicos enim quoſdam Antiochenos ſcribẽs, exilium ſuum fugámque cõmemorat, & quàm plurima in Irenæum ſcommata & cõuicia iacit, propterea quòd diligentius ille cuſtodibus diſpoſitis hominẽ, ne ex vrbe Antiochena profugeret, ſeruarit. Noui ego quoſdam qui ſcribũt, à Vitaliano pœna hac Seuerum eſſe affectum, quum primas adhuc apud Iuſtinum ferens, linguam illius ab eo petiiſſet: quòd ſcilicet in ſcriptis ſuis Seuerus, cõuiciis ſæpe illum impetiiſſet. Verùm thronũ Antiochenum deſeruit Gorpiæo menſe, quem Septembrem Romani vocãt. Eius diſceſſu in ſedem eam Paulus conſcendit, qui perinde atque ille aduerſus quartam Synodum occultè per rabiem latrauit. Ac tum quidem ille Synodum eam publicè eſt profeſſus: paulo pòſt verò ſua ſponte ſe ab eccleſiis ſubduxit, & ad communẽ deinde locum vita finita abiit. Et poſt hũc Hieroſolymis veniẽs Euphraſius, epiſcopatum Antiochenum ſuſcepit.

Primariarum eccleſiarum epiſcopi. Aliam Romanorũ pontificum catalogum textũ Latinũ.

Seuerus ſynodi Chalcedonenſis oppugnator, & diſsidij multi autor.

Hanc linguæ, Iuſtino iubente, exciſã debent

Euag. lib. 4. cap. 4.

Seueri ſucceſſor Paulus, huius Euphraſius, apud Antiochenos.

A

CAPVT III.

Incendium & motus terræ Antiochiæ.

QVo tempore multa ſimul & frequentia Antiochiæ incendia veluti præſertim moribus futuris, & procemia fuere eorum quę illam comprehẽſura erant malorum. Tempus enim non ita multum interceſsit, quum ſeptimus Iuſtini imperij ageretur annus, menſis decimus, Artemiſio menſe, cui apud Romanos Maij nomen eſt, vigeſimonono die, meridie maximè vigente, motus terræ vnà cũ concutiente ebullitione vrbi incumbens, eandẽque funditùs quaſſans, deformem & horrendam reddidit: & quicquid in ea eximium fuit, in ſolum coniecit. Ad quam cladem fulmen quoque acceſſit, ita vt ea mala calamitatẽ inter ſe diuiſiſſe viderentur. Bonam enim ciuitatis partem terræmotus & concuſsio ſolo æquauit. Si quid verò clades ex intactũ reliquiſſent, ignis imminens conſumpſit, atque in cinerem & puluerem admirando prorſus modo redegit.

Clades maxima eius vrbis.

B Porrò quomodo & quanta mala ciuitas, ea ſit perpeſſa, quáſue ædes & publicas porticus, aliáque illuſtria eius opera, incendio ſimul & terræmotui quaſi † ſucciſiuum opus conſumenda præbuerit: inſuper quàm admirandæ & orationem omnem excellentes ærumnæ diuinitùs ad caſus eiuſcemodi acceſſerint, Ioannes Rhetor ſingulari cum affectu oratione venuſta exponit, hiſtoriæ ſuæ calamitate tali finem imponens.

† πάρεργον

In multis hiſce cladibus Euphraſius quoque epiſcopus, ędificiorũ ruinis oppreſſus interiit: videlicet ne quis ea idoneis, qui curam prouidi in tantis malis vrbis ei⁹ gererẽt, viris relinqueretur. Sedenim quę omnia inſpicit diuina Prouidẽtia, quęque vindictæ gladios miſerationis oleo exacuit, atque ante plagas ipſas remedia inſtruit, atque adeò ab ipſa ſtatim (vt ita dicam) deſperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum Imperatoris mandato præfectum Euphræmium excitauit, ſolitudinémque pro ciuitate omni ſuam ita declarauit, vt nihil eorum quæ opus eſſent, per Euphræmium prorſus prætermitteret.

Euphraſij epiſcopi interitus. Prouidentia diuina in medio malorum benignè fert.

Euphræmi⁹ Orientis præfectus, epiſcopus Antiochenus eligitur.

C Hunc Antiocheni curę & adminiſtrationis eius admiratione epiſcopum deligunt. Atque ille ſedem eam, perinde atque præmium aliquod atque remunerationem tantæ ſuæ procurationis, à Deo reciperet, non repudiauit. Poſt menſes autem triginta, grauiſsimas rurſus à terræmotu pertulit eadem ciuitas ærumnas: quum deinde à Iuſtiniano debitam conſequuta eſt curam ſeu prouiſionem, & Theopolis, hoc eſt, Deiciuitas nominata. Vnuſquiſq; enim ciuium Chriſti nomen pro foribus inſcribẽs, eo modo terræmotum diſpulit, quum Deus religioſo cuidam homini oraculo hæc verba foribus inſcribere præcepiſſet: Chriſtus nobiſcum: ſtate.

Alius terræ motus Antiochiæ.

Antiochia Theopolis nominata.

Eiuſdem Iuſtini Imperij tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dirrachium dicitur, plurima à ſæuis terræmotibus ſuſtinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græcia ſita eſt. Idem verò & Anazarbus, quæ ſecundæ Cilicum genti præeſt, pertulit. Quas vrbes magna pecunia Iuſtinus reſtaurauit. Sub eodem imperio Edeſſenorũ quoque felix ciuitas, quæ maxima ſimul & populoſiſsima in prouincia Oſroenorum eſt, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in tantum eſt afflicta, vt quum multa ædificia ſecum D cõuulſa ille abſtraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abſtulerit atq; ſubmerſerit. Quos poſtquam vnda rapuit, confeſtim inſtar torrẽtis, per mediam vrbem profluens euanuit. Quod vbi malum conquieuit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis literis hæc ſignificans:

Terræmotus in locis aliis.

Edeſſæ clades ex amnis ingenti exundatione

Saltabit ciuis ſaltum ſaltator acerbum.

Viſa verò eadem tempeſtate eſt † Gigantææ generis mulier quædam, cuiuſuis hominis ſtaturam excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam reſpondebat. Porrò Imperator Antiochenis atque aliis calamitatibus in mœrorem coniectus, capitis diademate poſito, & pulla veſte ſumpta, luctui ſe dedit: & vrbs vniuerſa cum eo pullata, & ipſa eorum quæ acciderant malorum cauſa luxit. Imperator verò non ſolùm Antiochiam, ſed & Edeſſenorum ciuitatem, atque Anazarbum, impenſis Imperatoriis ſplendidè reſtituit. Anazarbus & Edeſſa ex fundamentis ipſis tanta magnificentia ſunt reſtauratæ, vt vtraque etiam Imperatoris ipſius appellatione ſit cohoneſtata.

[illegible] † Mulier gigantea.

Reſtitutio concuſſarum terræmotu vrbium.

E Quando quidem verò tantæ cladis, quæ Antiochæ accepta eſt, meminimus: cur non alia quoque digna memoratu, quæ tum accidere, præſenti inſerimus hiſtoriæ, ex rerum geſtarũ ſcriptoribus excerpta?

CAPVT IIII.

Euagr. lib. 4. cap. 7. Zoſimas vir ſanctus cladem Antiochenam præuidit.

ERat tum temporis Zoſimas quidam nomine, ex maritima Phœnicia oriũdus, Sidam patriam ſortitus, quæ non minus quàm viginti ſtadiis ab Tyriorũ vrbe diſtat. qui magnis certaminibus cæleſtem meditabatur vitam. Hic diuturno ieiunio, aliiſque ſtudiis, quibus Deum delectari par eſt, toto illum pectore complexus, non ſolum ad ſummum indolentiæ faſtigium peruenit: verumetiam donum id, vt futura perinde atq; præſentia videret, à Deo conſequutus eſt. Fuit autem Cæſareæ, quæ caput gentis Palęſtinorum eſt, apud virum pręclarum, prudentia atque eloquentia inſignem, dignitate quoque atque aliis rebus quæ hominis vitã cohoneſtãt præſtantem, nec F non generis nobilitate admodum illuſtrem, Arceſilaum nomine. Quum igitur cladem Antiochia ea motu terræ acceptura eſſet, prolià è Zoſimas illachrimans, & ex intimo animo ingemiſcens, ſumpto alicunde in manus † ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem ſuffitu impleuit. Deinde humi prouolutus, precibus Dei opẽ implorauit. Quum verò Arceſilaus adeſſet, & quidnam ſibi res tam turbulenta vellet, interrogaret: propalàm ille, † teneteri ſe Antiochiam fatali tum caſu concidentem, fragoremq; eius aures ſuas circumſonantem, ſentire dixit. Arceſilaus autem vnà cum iis qui tum ibi præſtò erant, verbis eiuſcemodi præter omnem opinionẽ auditis, ſtupefactus, horam eam notauit: & poſtea ea ipſa hora, qua hoc Zoſimas, diuino afflatus numine prædicaret, Antiochenam vrbem in maximas concidiſſe ærumnas comperit. Plura verò & alia quæ opinionem omnem ſuperant, virum hũc feciſſe dicunt: quæ ſingula commemorare, quoniam numerum exuperant, temporis huius non eſt. Vnum tamen aut alterum exponere conabor,

† πυρίον.

† [illegible]

Ioãnes Chozebita monachus.

A Eodem tẽpore voã cũ magno hoc viro, vir quidã viguit nomine Ioannes, virtuti illi non multum cedẽs, in caſa monaſtica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali viç publicę, quæ Hieroſolymis egreſſos Hiericontem defert, ſita. Hic quum dudum antea in ea quam dixi Cæſarea Palæſtinę epiſcopatũ geſsiſſet, monaſticam tum, & rebus mundanis omnibus carentem conſectabatur vitam. Cuzicithes igitur iſte tum vbi Arceſilai, quem diximus, coniugem, alterum ſibi oculum radio textorio excuſsiſſe inaudiuit, nulla interpoſita mora, fœminam eam viſurus accurrit. Et poſtquam pupillam illi excidiſſe, & oculum in modum liquoris diffluere vidit, vnum ex comitibus ſpongiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffluẽtem in locũ ſuum cogere, ſpongiámq; ipſam quantum poſſet faſciola colligare iuſsit. Aberat autem domo Arceſilaus, & cum Zoſima in phrontiſterio ſiue monaſtico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine ſitum erat, & à Cæſarea ſtadiis propè quingentis diſtabat, conuerſabatur.

Miraculum Zoſimæ & Ioanni ſibi commune.

B Colloquenti verò ei cum Zoſima, celeriter domo accurrentes famuli, caſum vxoris renũciant. Quo derepentè audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos vellens in aerem iactitabat, & mœrorem cohibere non poterat. Cauſam eius conturbationis Arceſilao commemorante, ſermonémque ſuum gemitu frequẽti interpolante, Zoſimas cognoſcit, Arceſilaum ita miſerabiliter affectum ſtatim reliquit, & in ædiculam vbi illi mos erat, pro eo atque par eſt ſeorſim cum Deo colloqui, currit. Atque paulo pòſt inde egreſſus, veluti lætus & exultans, vultu ſubridenti & hilari: Abi (ad Arceſilaum inquit) abi, Chuzicitæ gratia data eſt, & vxorcula tua modis omnibus valet: quòd nequaquam obeſſe illi, propter Chuzicitæ præſentiam, caſus acerbus potuerit. Neque id falſum fuit. Nam eadem in re vterque miraculũ pariter edidit. Nouum prętetea Ioannem iſtum peregiſſe vitæ genus ferunt, ita vt cuniculatim meatum quendã tortuoſum ſub terra effoderit: ibiq; turbã frequentem auerſans, quietẽ cõſectatus ſit.

Ioannes in cuniculo terra habitans

C De Zoſima autem illud quoque memoriæ proditum eſt. Ibat vir ſanctus aliquando Cæſaream, aſellum ſecum trahens: cui res quaſdam neceſſarias geſtanti, ſubitò inſtitit leo. Atque is iumento rapto, aufugit. Cõſequutus autẽ eum per ſyluam eſt tardiore gradu ſenex. Leo, quoadúſque ad eũ Zoſimas peruenit, aſini carnibus interea exſaturatus, diſcedere ab eo parabat. Porrò Zoſimas hianti ore hilarius leonẽ inſpiciens: Atqui, inquit, ô amice, mihi ea vis nõ eſt, vt humeris aſini clitellas portare valeam, qui eò ætatis peruenerim, & egeſtate emarcuerim. Subeũdum igitur tibi onus eſt, & naturæ prærogatiua reiecta, contrà quam recepta iura ferunt, faciendum, ſiquidem liberari à me & fera amplius eſſe vis. Ibi tum leo, perinde atque ſemel feritatẽ abieciſſet, ſenſim ad Zoſimam accedit, cauda hominem diſtringit, & in rebus omnibus ſe illi pariturum oſtẽdit. Senex autẽ Zoſimas impoſito humeris leonis faſce, Cæſareã vſq; eũ duxit: ſatis apertè declarãs, omnia obedire homini ei, qui ex præſcripto Dei vitam ſibi degẽdam, conſtanterq; gratiam & datas cœlitùs leges, extra errorem omnẽ conſeruandas ſtatuerit: haud aliter quàm olim generis noſtri principi Adam.

Zoſima leo ſarcinas portat, & clitellas congeſtas.

CAPVT V.

ALter verò tũ quoque enituit Zoſimas, non ille quidem ſolitariam degens vitam, ſed in quodam Palæſtinę cœnobio inter monachos commune certamen perſequens. Quem ſacerdotio fungentẽ, rem diuinam arcanorum myſteriorum Aegyptiacæ illi feciſſe aiunt. Illi inquam Aegyptiacæ, quæ tantopere primùm carnis voluptate diffluxiſſe dicitur, vt nihil prorſus carnalis petulantiæ intentatum reliquerit: eóque vitioſæ libidinis peruenerit, vt eã verbis eloqui nemo poſsit. Deinde verò ad ſummam virtutem ita euaſiſſe, vt altera ab altera illuſtraretur. Sedenim vt illa in Aegypto prognata, & quo vitæ genere vſa, multos libidinis magnitudine in poteſtatem ſuam ceu mancipia redegerit: & vt diuino nutu ad ſacroſanctũ lignum venerandum excita, in viam ſe dederit, atque inde diuertens Iordanis quoque flumen tranſierit, & in interiorem ſolitudinem ſe abdiderit, neque cũ quopiam homine prærerquam vno iſto *Zoſima* colloquuta ſit, cibóque ſimul & veſtitu abſtinuerit: denique vt inter precandum in ſublime ſublata, cum *Zoſima* hoc verba contulerit, vitamq; hãc finierit: & de diuina communione participauerit, necnon vt illi leo ſepulchrum effoſſum parauerit, & vitæ ipſa exemplum pœnitẽtiam agere volentibus commodiſsimum reliquerit: Sophronio, qui olim Hieroſolymitanam ſedem antiſtes exornauit, memorandum relinquemus, qui eleganter ſanctæ eius fœminæ & *Zoſimæ* vitam deſcripſit. Mihi namique ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterùm paulo ante hoc tẽpus, Theodora illa inter fœminas admiranda, illuſtris fuit, quam * ad Alexandriæ vrbis regionem Nonã animo magno monaſticæ vitæ certamen pertuliſſe fama eſt. Fraude enim quadã furtim in ſtuprum adducta, poſteaquam ſe diuinum numẽ læſiſſe cognouit, diuitias omnes atq; generis ſplẽdorem mandato Dei poſthabens, & ſub virili habitu muliebria occultans, eam quę ſupra naturam eſt vitam exegit. Eamque rem ita contexit, vt crimen etiam illud ſubierit, quaſi pueri procreati pater fuiſſet. Quam illa apertam calumniã ita fortiter ſuſtinuit, vt puerum perinde atque ipſius eſſet, mandra ſua monaſticáque cella expulſa receperit eundémque coacta tenerum, quoad in virum euaſit, educauerit: quum crimine ſe, exigua corporis parte exhibita, liberare potuiſſet. Illa verò ad finem vſque ſexum, ſicuti inſtituerat, celare perſeuerauit. Maximis etiam gratiarum donis eſt cohoneſtata, adeò vt & feris imperarit, eamque de rebus quibuſque precantem Deus exaudierit. ad quem tandem, laborum ſuorum pręmia receptura, migrauit. Eam porrò migrationem monaſterij prefecto oſtendit autor ipſe & conciliator bonorum, † aſcenſum videlicet quẽdam mirificum, & domum longè ſplẽdidiſsimam, per quã Theodora ipſa à comitatu & ſatellitio illuſtri producebatur.

Zoſimas alter.

Maria Ægyptiaca.

E

Sophronius Hieroſolymitanus vitam eius deſcripſit.

Theodora ſub virili habitu in monaſtica vita pœnitentiam egit.

** [illegible]*

F

Calumniã ſibi intentatam patientiſsime tulit

† [illegible]

CAPVT VI.

Arethas martyr. Negra ciuitas Arabiæ, martyrio defuncto.

A IAdem tempeſtate & Arethas martyr certamen pro Chriſto obiit, in ciuitate cui Negrę nomen eſt. Et ille rori à maioribus ipſis Deo dicatæ præfuit. Sita verò eſt alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus pleriſque florere, & quæ Deo grata eſſent facere, humani generis inimicus minimè ferens, ſæuam aduerſus eam concitauit procellam. Namque in Iudæum quendam illapſus, Moſen quidem patrem & legiſlatorem ſu habere gloriantem, re autem ipſa prorſus à legibus & iure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam, quam dixi, conſurrexit vrbem. Ac poſteaquam illam adortus, omniaque expertus nihil egit, quòd ſimul & mœnibus munitiſsimis, & militum virtute, quos in vrbe habebant, tyrannum ciues repellerent, ad veterem patris ſui † armaturam, mendacium ſcilicet ipſum, ſe conuertit: & amici perſona ſumpta, pacẽ cũ illis pepigit, atque vt ſibi cum paucis videndæ vrbis gratia

Iudæus Homeritas vſurpat demonſtrat.

† variè aliqui

B eam ingredi liceret, petiit, iureiurando per patrij Dei nomen interpoſito, nihil ſe mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi verò ſunt aſſenſi. At vbi tyrannus intra muros acceptus eſt, non diu moratus, perſona & figmenti ſcena poſita, cum Chriſti ouibus lupus eſt congreſſus. Et poſtq nam periculum ciues à Chriſto auertẽdi fecit, atque à ſcopo conſilij ſui aberrauit, alios tandem ferro, alios autem igni & tormentis variis, ciuitatem videlicet vniuerſam holocauſtum Deo obtulit. Inter quos Arethas generoſiſsimus martyrij recepit coronam. Egregium quoque ibi virilis animi ſpecimen edidit alius quidam, mulierculæ vnius, ea eis quæ ad pyram accenſam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum adhuc, tyrannus retinẽs, diſtrahere à matre conabatur, demulcens illũ, & quicquid ad animum adoleſcentuli alliciendum faceret, obiiciens. Ibi verò puer matrem aſpiciens, femur tyranni momordit, & ad illam procurrit, atque ita vnà cum matre ſacrificium ſuaueolens per litationẽ ad Deum eſt tranſmiſſus. Ac ciuitas quidem vniuerſa ad hunc modum ferro & igni Deo

Puer martyr, qui cum matre cremari maluit, quàm in tyranni blanditiis acquieſcere.

C eſt oblata, & veluti pulchra & irreprehenſibilis ſponſa immortali cõiuncta ſponſo. Verumenimuerò quum vniuerſitatis huius Deus libenter admodum ſanguinem illorum reciperet, nõ tamen ſuſtinuit, quin debitas tam impiæ & flagitioſæ crudelitatis pœnas ſumeret. Porrò Dunaan ipſe (hoc enim tyranni nomen erat) ciuitate ita capta, non animaduertit, ſe innitum quoque illã ad ſempiternam tranſmittere, ſibiipſi autem cum probro temporaneam hanc adimere vitam, miſerandúmque in modum ſe ad perpetua deiicere ſupplicia. Poſtquam enim Iuſtinus quæcumque Homeritea aduerſus vrbem eam fraudulenter inſtituiſſet, & contra ſanctos facere perrexiſſet, intellexit, ob factum id vehementer commotus, & ira percitus eſt. Ilicet ad Elesbaã Aethiopum ducem Chriſtianorum ſacra apprimè colentem ſcribit, ad legitimam illum vindictam de periuro illo & impio æmulatione ſancta ſumendam concitans: vt apparatu belli omni & expeditione militari, quę regem deceret, illum quidem contereret, pœnam autem condignam pro cæſis Chriſti ouibus exigeret. Ille porrò ſua quoque ſponte, pro

Elesbaan dux Aethiopum, iuſſu Dei, & Iuſtini inſtinctu, Pſeudomoyſen Iudæum bello vincit, & Chriſtianorum ſanguinem vindicat.

D ſuo in Chriſtum amore ad id propenſus, auxiliis ab Imperatore nõ pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente & Aegypto erant copiis, acceptis, armatura crucis ſe inſtructum munit, & aduerſus Hebræum ducit. Atque terra marique cum exercitu hoſtem, cuius ditio plurima ex parte maritima erat, adortus, fortiter admodum cum eo ſigna confert, & virtute maiore in prælio victor euadit, hoſtémque vnà cum multis aliis genere ſibi coniunctis viuum capit, & omnes eos ferro cędit. Et præterea oppidi eius regione omni expugnata, atque prorſus deuaſtata, gloriam ſibi princeps inclytus parit ſempiternã. Cæterùm quum beatus ille Elesbaan probè ſibi conſcius eſſet, belli ſe ſocium auxiliatorémque habuiſſe rerum omnium Deum, cuius ope internecione aduerſarium crucis Iudæum concidiſſet: Quod quidẽ, ſumme Imperator, inquit, tibi pro eo atque par eſt, pro ſubminiſtrato mihi tanto auxilio reddam, nõ habeo. Quod verò mihi eſt regnum (id quod apud omnes habetur chariſsimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hiſce verbis purpura diademate-

Elesbaã monachatũ ſoſpite.

E que abiecto, ſacram ædem ingreſſus eſt. Et capite raſo, aſperaque monachorum lacerna ſumpta, in anguſtam quandam cellam, ita vt per vitam omnem adiri non poſſet, ſe abdidit. Ibique pane ſolo & oleribus quibuſdam pro cibo víus eſt: & deinde vita ſanctè finita, ad felicem & ſempiternam tranſiit manſionem. Verùm, ne talia multa mihi recenſenti, ad proliziorem magnitudinem inſtitutum excreſcat opus, ad reliquam hiſtoriam exponendam reuertor.

CAPVT VII

Iuſtinianus Iuſtini in Imperio ſucceſſor.

ANnum octauum, & præterea menſem nonum, diemq́ue tertium in Imperio Iuſtinus agebat, in extrema iã conſtitutus ſenecta, atque ad rerum publicarum adminiſtrationem minimè idoneus erat, præterquam quòd morbo etiam quodam graui diſtinebatur. Iuſtinianum igitur ſororis ſuæ filium, patricium, ducemq́ue ſummum, Imperij ſociũ legit. Iuſtinianus more ſolẽni Auguſtus declaratus primo Aprilis mẽſis die, F auũculum prima deinceps Auguſti (tum enim is extremũ diem ſuum obiit) amiſit, cum quo menſes quatuor imperauit. Integrum autem imperij Iuſtini tempus annorum nouem triumq́ue dierũ fuit. Iuſtinianus porrò vbi Imperio toto ſolus potitus eſt, ſynodus Chalcedonenſis Iuſtini ſanctionibus in omnibus vbiq; eccleſiis obtinebat, quẽadmodum ſuprà à me dictum eſt. Adhuc tamen in quibuſdam prouinciis res eccleſiaſticæ propter turbas in ſtatu ſuo non erant. Potiſsimùm verò id mali in vrbe Imperiali, & Alexandria ipſa obuerſabatur: vbi etiam non ita liberè prorſus iactabatur. In vrbe imperante poſt Epiphanium, qui Eccleſiæ annis ſedecim præfuerat, & Ioanni ſcolaſtico (is autem annum vnum epiſcopatum geſsit) ſucceſſerat, Anthimus Trapezunte tranſlatus, nulla gloria epiſcopatum adminiſtrabat: Alexandriæ verò Dioſcori, quem diximus, ſucceſor Theodoſius, ſacra curabat. Vterque verò, & Anthimus & Theodoſius, vnam naturam in Chriſto eſſe, poſt vnionẽ opinabantur. Verùm

Epiſcopi Cõſtantinopol. Epiphanius Ioannes, Anthimus. Alexandriæ, Dioſcorus, Theodoſius.

Iuſtinianus Chalcedonẽſem tuetur ſynodum.

Theodora Auguſta natura vnitur.

A Iuſtinianus magno animo Chalcedonenſem ſynodum defendebat, ſanctionibusque eius admodum addictus erat. Coniunx autem eius Theodora, eos qui vnam profitebantur naturam, idipſum magis veritsti conſentaneum eſſe arbitrata, tuebatur. Siquando enim de fide oboritur controuerſia, non modò parentes à liberis, & contrà, ſed etiam coniunx à marito ſuo, & vir à coniuge per ſeditioně diſſentit. Iuſtinianus ſanè & Theodora, neſcio quo pacto (fortaſſe autem ex compoſito) opiniones diuiſerant, its vt ille quidem duas naturas in Chriſto poſt vnionem profitẽtes propugnaret, hæc autem vnam aſſerentibus naturam adhęreret. Neque ſibi inuicem quidquam concedere videbãtur: Iuſtinianus ſcilicet in Chalcedonenſibus decretis fortiter admodum perſiſtens, eaque defendens: Theodota verò aduerſæ maximè parti addicta, quæ eis quæ naturam vnam deprædicabant, multam curam præſtabat, neque noſtrates interim prorſus negligens. Illis verò tum B ingentem impendebat pecuniam, eosque quàm maximè adiuuabat.

CAPVT VIII.

Seuerus Cōſtantinopolim euocatus

CVius quum ea eſſet ſententia, ſępius illa Iuſtinianum aggreſſa, vix tandem ei perſuadet, vt Seuerum Conſtantinopolim euocet. Circunferuntur hodie quoque Seueri ad Theodoram Auguſtam & Iuſtinianum ipſum epiſtolæ, per quas oſtendit, quum primùm quidẽ ille profectionem ad eos ſuam, ex quo Antiochenam reliquit ſedẽ, diſtulerit, poſtea autem ad Imperantem peruenerit vrbem: ſe & Anthimum eadem ſenſiſſe, eandémque ſecum de diuino numine opinionem illum obtinere reperiſſe: ſeque illi etiam, vt thronũ ſuum relinqueret, perſuaſiſſe. Scribit autem hæc quoque ad Theodoſium Alexandriæ epiſcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quòd in eã C ſententiam eum ipſum Anthimum adduxerit, vt eiuſmodi detaſtãda dogmata temporaneæ etiam iſti gloriæ ſupremæque cathedræ præferret. Sed & Anthimi hiſce de rebus, atque itidem Theodoſij ad Seuerum & ad Anthimum epiſtolæ extant: quas eam ob cauſam prætermiſi, ne ingentem talium ſcriptorum copiam in hoc opere accumularem. Enimuerò quòd cum Imperatore nõ conſentirent, ſed contra illius iuſsiones venirent, & Chalcedonenſem Synodum non reciperent, vterque & Anthimus & Theodoſius è ſedibus ſuis deturbati ſunt. Itaq; in Alexãdrina Zoilus, in Cõſtantinopolitana autem Menas ſucceſsit. Accidit tum, vt in eccleſiis omnibus Synodus Chalcedonenſis clarè prædicaretur, & vt nemo illam vel anathemate vel calumnia appetere auderet.

Zoilus Theodoſij Alexandria ſucceſſor: Anthimi Conſtantinop. Menas. Chalcedonenſis ſynodus cō probatur. Conſtit. 42. Nouell.

Qui verò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem ſentẽtiam irent, in eaque conquieſcere cogerentur. Promulgauit quoque conſtitutionem Iuſtinianus, in qua Seuerum vnà cum aliis anathemate ferit: & præterea quicunque illi addicti eſſent, opinionemque alienam complecterentur. Atque eoſdem etiam grauibus pœnis ſubiicit. Ita factum, vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbique eccleſiæ idẽ ſentirent, neque poſtea ſchiſma ſiue diſsidium aliquod in eccleſiis reliquum eſſet: ſed vt omnes D omnium ditionũ patriarchę inter ſe conuenirent, & locorum quorumque epiſcopi duces ſuos ſequerentur, propalamq; per orbem vniuerſum in eccleſia quatuor tantum Synodi celebrarentur: prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: ſecunda Conſtantinopolitana: tertia, Epheſia prior: quarta, Calcedonenſis. Coacta verò eſt quinta quoque Iuſtiniani iuſſu, de qua loco ſuo dicemus.

l. Reddentes honorem. §. ſuſcepimus autem. C. de ſumma Trinitate.

CAPVT IX.

Agapetus Ro. antiſtes Conſtantinopoli Anthimũ exauctorat. Nam is ibi apud Imperatorẽ Iuſtinianum Theodorici ſiue Theodatchi legatus fuit.

ILlud notare conuenit, eum quem diximus Anthimũ Epiphanij ſucceſſorem, verbo quidem ſanctam quartam Synodum recepiſſe, re vera autem abominatum eſſe atq; damnaſſe. Et quum comprobare eã, atq; anathemate eos iugulare, quos illa reiiceret, adigeretur, & id ipſum facere differret, alias ex E aliis cauſas moræ confingens: interea accidit, vt Agapetus veteris Romæ hierarcha Conſtantinopolim veniret. Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multoſque ab Archimandritis eius vrbis, & ab aliis libellos oblatos acciperet: illi ne in conſpectum quidem admiſſo, epiſcopatum abrogauit. Cuius calculum monaſteria etiam Palæſtinæ, & Petrus Hieroſolymitanus antiſtes, necnon reliqui eccleſiarum pręfecti comprobarunt. Hũc Anthimum poſt Agapeti obitum ſynodus Conſtantinopoli coacta, atque ipſe etiam † Agathon, Agapeti in eccleſia Romana ſucceſſor adhuc ſuperſtes, cohortati ſunt, vt pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta eſſent, falſa eſſe probaret, atque ita ad priorẽ epiſcopatũ ſuum Trapezũtem rediret. Porrò quum ille latitaret, & Synodus iterum atque tertiò illum comparere, & cauſam dicere, obiectaque ſibi crimina confutare, & priorem ſedem Trapezunte recipere propalàm iuberet, atque ipſe propter timorem ſe oc- F cultans, copiam ſui non faceret, Synodus ſententia contra illum publicata, dignitate ſacerdotali omni eum priuauit. Poſt Anthimum autem Menas ad thronũ epiſcopalẽ aſcendit, ſicuti dictũ eſt: cui Agathon papa, quod antea nunquã factũ eſt, manus impoſuit. Quũ Agathõ adhuc in rebus humanis eſſet, [a] altera Cõſtantinopoli prouincialis Synodus coacta eſt: cui Agathõ & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ epiſcoporum, necnõ Zooræ monachi Syri res, in quæſtionem deductæ ſunt. Aduerſus quos Palæſtinæ, vrbis Conſtantinopolitanæ, & ſecũdæ prouinciæ Syriæ monaſteria libellos obtulerunt. Sed enim poſtea quam deprehenſi ſunt rebus illicitis inuoluti eſſe, & quod maximum eſt, Calcedonẽſem ſynodum anathemate configere, præterea Anabaptiſmos, aliáque ⁎ nefandæ obſcœnitatis plena facinora peragere, & naturam in Chriſto vnam docere, & ipſi & quicunque cum eis in eadẽ erant ſententia exploſi ſunt atq; reiecti. Lata quoque lex, Seueri ſcripta cõſeruari nõ debere: atque ſicubi reperirentur, vt igni comburerentur: ſin minus, vt capitis ſupplicio in eum animaduerteretur, qui ſcripta talia ſibi ſeruanda eſſe ſtatuiſſet.

† Latinè dictus Bonifacius. Synodus Cõſtantinopolitana prouincialis.

Agathon Rom. pontifex Menam Conſtantinopolim conſecrat. Hunc Latini Bonifacium nominare videntur. Conſtit. 42. Nouell. Anabaptiſmus dãnatus. a Altera ſynodus Cõſtantinopoli prouincialis. Alia eius aduerſus Seuerum, Petrum, Zoorã ⁎ [illegible].

Synod⁹ Ro. prouincialis.

Euphemius, Macedoni⁹, Flauianus, defūctis etiā, in integrum reſtituti.

Legatio Theoderici regis ad Iuſtinum, pro Arianis.

** Alij hūc etiam Theodatum dicūt.*

a πρεσβεῖον Prærogatiua ſedis Romanæ præ Conſtantinopolitana.

b Forte legēdum Theodoſium.

A Hoc idem Ormiſdas quoque, qui ante Agapetum & Agathonem epiſcopatum geſſit, celebrata Romę Synodo decreuit. cuius etiam actorum epiſtolæ circunferuntur. Ad hæc Synodus ſanxit, vt ſancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiuſdémque Tomus per vniuerſum orbem prædicarentur. inſuper vt Euphemius & Macedonius Conſtantinopolitani, & Flauianus Antiochenus, epiſcopi, in integrum reſtituerentur, atque in ſacrarum tabularum album referrentur: quippe qui egregiè pro veritate decertaſſent, rebus omnibus quæ aduerſus illos cœptæ actǽque eſſent, abolendis. Quæ aliarum quoque prouinciarum atq; eccleſiarum ephori approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in vrbe imperante aduerſus Anthimum, Seuerum, Petrum & Zooram, ante ſanctam magnam vniuerſalem quintam Synodū geſta ſunt, ſic habent. Porrò quum epiſcopatum Epiphanius ſuperioribus tēporibus gereret, Ioannes quoque Papa Conſtantinopolim venit, quum eum ✶ Theuderichus Roma vrbe potitus, legatū B ad Iuſtinum miſiſſet. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis miſit, vt ne deſciſcere ab opinione ſua cogerentur. & legationi minas addidit: quòd ſi Iuſtinus id facere nollet, ſe itidem per Italiam in Nicæni ſynodi cultores ſæuiturum eſſe. Ibi Ioannes ad parem inuitatus ſeſsionem, vt ſcilicet Conſtantinopolitano antiſtiti aſſideret, non prius Apoſtolicæ ſedis [a] prærogatiuam deſerere ſuſtinuit, quàm ſupra Epiphanium in throno collocaretur. Idem Ioannes alios omnes, præterquam [b] Timotheum Alexandrinum, ad communionem admiſit. Hæc ſic habuere.

** Ioannis papæ collegæ in legatione iſta fuere Agapitus & Patricius coſſ. Theodorus & Importunus. Sed à Iuſtino epiſcoporum hæreticorum reſtitutio denegata eſt. Blond. Ioannem, cæteróſque legatos Theuderichus Rauennæ poſt reditum in carcere fame occidit. Idem. Deinde 98. die Theuderichus profluuio ventris diem ſuum obiit. Idem.*

CAPVT X.

Procopij Cæſarienſis ſcripta.

† κτίσματα

** ἀνατροπὴ*

C NOn intempeſtiuum verò fuerit, reliquas etiam Iuſtiniani Imperatoris res geſtas memoratu dignas, neque prorſus ab eccleſiaſticis rebus abhorrētes, in hiſtoria iſta recenſere, & quoad eius fieri poteſt contexere: quæ à Procopio Cæſarienſi eleganter admodum & doctè in temporum ſuorum hiſtoria ſunt conſcripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis ſtylum accedentia compoſuit: quorum vnum Perſica nominauit, in quatuor partes diuiſum opus: Secundum pari diuiſione, Gotthica: quæ ſcripta, bella ab ipſo Iuſtiniano & Belliſſario in orbe Romano feliciter geſta cōplectuntur. Tertium † Aedificia inſcripſit, magnificè admodum commemorans, quæ opera Iuſtinianus conſtruxerit: templa ſcilicet, oppida & vrbes, regias pontes, atque alia ad publicum vſum ſpectantia. Quartum opus, ✶ retractatio eſt earum orationum, quas apud Iuſtinianum laudibus eum vehens habuit, quaſi quædam palinodia ſeu recantatio minus rectè ab eo dictorum.

Res geſtæ ſub Iuſtiniano.

Bellum Perſicum. Belliſſarius Hermogenes, duces. Alamūdarus Scenitæ.

Azareth⁹. ἀζαρέθης

Pax Perſica ἀπέραντος. Seditio Cōſtantinopolitana, νίκα, i. e. vince, dicta. Hypatij & Pompeij cædes.

Cōflagratio templi Sophiæ. ἐμπρησμός.

Reſtitutio eiuſdem.

Belliſarij res deſcribens, cuius comes in expedi- D tione bellica illi ſubſeruiens fuit, primùm commemorat, quomodo Cabades Perſarum rex, Choſroæ filiorum ſuorum natu minimo regnū relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare ſtatuerit, quo iuueni certius firmiúſque regnum eſſet. Quod vbi illi non ſucceſſit, Proclo impediente, qui apud Iuſtinianum quæſtoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiores contra Romanos ſuſcepit. Et bellum Procopius inter Romanos Belliſſario duce & Perſas geſtum, elegantia mira optimè exequitur. Primùm, vt Belliſſarius vnà cum Hermogene exercitus ductore Perſas ad Daras & Niſibim vicerit, ſcribit. Et victoriæ eorundem tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduerſus Romanos ab eo moto, res geſtas. Qui Timoſtratum Rufini fratrem vnà cum plurimis aliis comitibus eius captum, poſtea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam † miſerabiliter autē memorat ipſius Alamundari & Azareti aduerſus Romano- E rum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militaribus per vim in regionem ſuam redire contendentibus, in Euphratis ripa Belliſſarius occurrerit, atque cum eis prælium commiſerit. Et quomodo Belliſſarij milites, quòd conſilio eius parêre noluerint, Paſchalium feriarum diebus inſtantibus ſint conciſi. Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Perſis fecerint. Deinde ſeditionem popularem Byzantij ortam ſubiungit, quæ cognomen ſortita eſt Νίκα, Vincere: quòd teſſeram eam in ipſo conflictu perduelles habuerint, vt eo ſigno ſe earumdem partium ſectatores cognoſcerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anaſtaſium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij poſtea plebe, Narſæ & Belliſſarij ductu, victa, Iuſtiniani iuſsione capita amiſerunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominum ex plebe conciditſſe dicit. Per quos, addit, odio Iuſtiniani incenſum eſſe vetus Sapientiæ Dei templum, quod † longiuſculum fuit. Id Conſtantius F olim funditus à Conſtantino conſtructum, & à ſe abſolutum, Deo ſacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare auſis, permiſsione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum eſſet ſcientis, Iuſtinianus poſt victoriam, partim vt illos vlciſceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipſis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit.

Vltra Peluſiacum Arabia eſt ad rubrum mare pertinens, & odoriferam illam ac diuitem, & beata cognomine inclytam. Hæc Catabanum & Esbonitarum, et Scenitarū Arabum vocatur ſterilis, præterquam vbi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. Plin. lib. 5. cap. 11.

CAPVT XI.

Idem

Res Belliſſarij contra Vandalos geſta. Vandali, Gõgediſclus, Gontarus, Genzerich⁹.

A Idem Procopius res Belliſſarij Vandalicas cognitu dignas mirificè admodum exequitur. Arcadio nanque & Honorio imperantibus, ſicuti ſuprà dictum eſt, Vandali & Alani cũ rege ſuo Gongidiſclo Hiſpania occupata, inde in Libyam Occidentalem tranſierunt, eandemq; poſſederunt. Gongidiſclus vbi fatis conceſsit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno ſucceſſerunt. Altero porrò ex his, Gontari ſcilicet, mortuo, ad vnum Genzerichum ſumma rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphrorum vrbe, ſedem regiam conſtituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus eſt, quum regnum vnde quadraginta annis obtinuiſſet. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Chriſtianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Ariique opinionem profiteri coegit. Qui verò mandatis eius parêre nollent, eos innumeris affecit ſuppliciis, igni

Honorichus perſequutor catholicorum plus quã 334 epos orthodoxos ſolũ exilij cauſa vertere cogit. Diac.

B & aqua & aliis acerbiſsimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant verò, quibus etiam linguas ferro reſcidit: quos ſe Procopius, quum Conſtantinopolim veniſſent, vidiſſe ait, atque per colloquium conueniſſe, haud aliter, quàm qui nihil tale paſsi eſſent, verba facientes. Horum linguę ex ipſo vſque gutture exciſæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum omnium ſpectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam conſtitutione + Inſtinus. Ex his, Procopius inquit, aliquarito pòſt duo quòd lubricitate lapſi eſſent, & rem cum fœmina habuiſſent, vocem protſus amiſerunt, martyrij gratia amplius apud eos manere nolente, ſed propter illorum degenerationem ab eis deſciſcente. Recenſet præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipſo tempore fecit, in hominibus, non illis quidem ſacris noſtris initiatis, ſed qui tamen tum quæ ſancta eſſent facere delegiſſent. Scribit nanque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim ſunt, duce. Cabaones igitur iſte (illius

Chriſtiani catholici extiſſi quoque non lingua diſerte loquuti.

I. dicta, vt ſupra.

Gratia miraculorũ per peccatũ ſupprimitur.

Cabaones Libys infidelis ea quæ chriſtianorũ ſunt religioſe facit, ope Dei Vãdalos deuicit.

C enim qui hęc peruquàm luculenter commemorat, verbis vtar) poſtquam Vandalos bellum aduerſum ſe mouere audiuit, hæc fecit. Primùm ciuibus ſubditiſq; ſuis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret abeſſent, omniúmq; maximè ſe à congreſſu mulierũ abſtinerent: & binis caſtris poſitis, in alteris quidem ipſe cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres incluſit, mortis ſupplicium minatus, ſi quis fœminarum vallum ingreſſus eſſet. Sub hæc exploratoribus Carthaginem miſsis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum chriſtianorum aliquod per iniuriam contumelioſè quidquam facerent, vt ipſi quidem, ea quæ fierent, ſpectarent: poſtquam autem Vandali ex eo loco deceſsiſſent, diuerſa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abiiſſent, facerent. Illud etiam eum dixiſſe ferunt, ſe quidem Deum quem Chriſtiani colerent, ignorare: conſentaneum verò & par eſſe, ſiquidem, quod diceretur, fortis potènſque eſſet, vt quum contemptores numinis ſui vlciſceretur, tum cultores tueretur. Itaque ſpeculatores, poſtquam Carthaginem venerunt, D per ocium ibi quieuere, Vandalorum apparatum belli ſpectantes. Vbi verò exercitus eorum Tripolim verſus iret, vilitri habitu ſumpto, ſubſequuti ſunt. Porrò Vandali die primo in Chriſtianorum templis manſerunt: & inductis in ea equis & iumentis aliis, nihil de iniuria contumeliáque aliqua reliqui quidquam fecere. Et laſciuia libidinéque ſua vſi, ſacerdotibus quos arripuiſſent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, ſubſeruiréque eos ſibi coegerũt. Poſtquam verò celerrimè inde diſceſſerunt, Cabaonis exploratores, quæ ipſis mandata erant, fecere. Templa nanque confeſtim repurgarunt, & purgamentis aliiſque rebus, quæ ibi minus ſanctè poſitæ erant, cum cura & diligẽtia eiectis, ritè omnia diſpoſuere, lucernas omnes incẽdére, ſacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni proſequuti ſunt. Argentum quoque mendicis, qui circum ſacras ædes conſidebãt, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias ſunt

Vãdali in orthodoxos & eorum tẽpla contumelioſiſsimi.

ſequuti. Et ab eo tempore in profectione & itinere toto Vandali ad hunc ipſum modum peccarunt. E Speculatores verò peccatum eorum correxerunt. Sed enim quum Vandali iam non longè ab eo quem petebant loco abeſſent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipſi in Chriſtianorũ templis feciſſent, retulerunt, atque hoſtes iam propè adeſſe renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis eſt congreſſus. In eo certamine multi Vandali, ſicut ipſe inquit, interfecti ſunt: multi ab hoſtibus capti, pauci ſanè ex eo exercitu domum reuerſi ſunt. [a] Hæc Traſamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo pòſt vitam finiit, quum viginti & ſeptem annis Vandalorum genti præfuiſſet: [b] ante hunc autem Gundamus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus verò octo annos regnum adminiſtrauit. Traſamundus iſte eximia forma, animique magni vir, ad Theudericum Gotthorum regem legationem, Amalaſuntham ſororem eius in matrimonium ſibi petens, miſit. Ille verò mille quoque dedit armatos, atque inſuper quinque alia virorum millia, quę ſatellitum ordinem implerent. F Hoc autem defuncto, [c] Hulderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Chriſtianis minimè grauis, & qui handquaquã facilè ad bellum monẽdum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, poſtquam ſeptem annis regnaſſet, regno exuit. Is quòd ad res gerendas induſtrius eſſet, Gotthorum gẽtem attriuit.

a Traſamundus Vãdalus orthodoxorũ hoſtis acerrimus, ẽ Aphrica 220 epiſcopos in Sardiniã relegauit quibus Symmachus Ro. antiſtes alimoniã quotidianã ſummiſit. Diac.

b Gandamũ alij Gandabyndũ vocãt, crudeliſs catholicorũ perſequutorem.

c Hulderichus, Gelimer hunc Vandali regem conſtituerunt: & Hulderichum, Amerum, & Euagium in cuſtodiam incluſerunt.

Thraſamundus deceſſurus Hulderichum, quem alij Childerichum appellant, ſacramento iuriſiurando obſtrinxit, ne Catholicis vnquam faueret. nam propenſum eum ad illos complectendos eſſe animaduerterat. At ipſe regno potitus, epiſcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, atque eccleſias reformandas demandauit. Quę res ei apud Vandalos Arianos fraudi fuit. Diacon.

A

CAPVT XII.

VErumenimuerò Iuſtinianus chriſtianos, quibi itaaffligebâtur, miſeratus, exercitum coegit. Suggeſtione verò Ioannis pręfecti aulæ, conſilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In ſomniis porrò mandatum accepit, ne à cœpto deſiſteret. Vindictam enim Chriſtianorum à Vãdalis victoriam reportaturum eſſe, ei dictum eſt. Itaque magno animo concepto, circiter æſtiuum ſolſtitium Belliſſarium ad bellum Carthaginenſe conficiendum miſit. Atq; vbi prætoria nauis ad littus, quod ad imperialem domum eſt, conſtitit, & vrbis epiſcopus Epiphanius, pro eo atque par eſt, precea ſolennes dixit, quoſdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Belliſſarium ꝓduxit, imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, ſed etiam memoria digna renũciata eſt, de qua Procopius hæc ad verbum refert.

Expeditio Iuſtiniani aduerſus Vandalos.

Copias militares epiſcop' ad mare pducit & precatione proſequitur.

Sanctus Cyprianus cladẽ Vãdalorum prædixit.

Cypriana, dies apud Libyas feſtus.

Cypriana itẽ tempeſtas.

B Cyprianum virum ſanctum maximè omniũ Carthaginenſes venerantur, eique templum magnificum pro vrbis mœnibus ad littus maris ſtatuerũt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, feſtũ quoque anniuerſarium diem celebrant, quem diẽ Cypriana nominant. Et eodem, quo feſtum eum conuentum, nomine, tempeſtatem quãdam procelloſam appellare ſolent nautæ: quandoquidem in id tempus incidere conſueuit, quo tempore Libyes feſtum hũc diem celebrandum ſemper lege ſtatuerunt. Hoc templũ Vandali ſub Honoricho rege catholicis Chriſtianis per vim ademptum euertẽte, eiectis inde cum multa contumelia ſacerdotibus, & deinceps id tẽpore Arianis commodum, reſtaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, perſæpe Cyprianum ferunt in ſomnis quibuſdam apparentẽ dixiſſe, Chriſtianos minimè de ſe ſolicitos eſſe debere: ipſum enim ſe tempore ſuo vindicem atque vltorem fore. Eam rem vt auſpicatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Belliſſarij tempora rectè incidit, quo duce Carthago Romano imperio ſubiecta eſt, nonageſimoquinto anno, poſtquam templum id Chriſtianis eſt ademptum. Eo bello Vandali omnino ſunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiecta. Chriſtiani autem templa ſua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris pręedictionem. Ad hęc procopius illa quoque memoriæ poſteritatis commendauit. Belliſſarium, vbi de Vandalis victis tropæa ſtatuiſſet, Byzantium rediiſſe cum ſpoliis & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphũ egit Belliſſarius in Hippodromo: in quo quũ alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti vi pecuniarum æſtimata, portata ſunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuaſaſſe, quum ibi in regiam receptus eſſet, & templa inuaſiſſet. Quo tempore ſcilicet Eudoxia Valentiniani, qui Occidentale gubernauit imperium, coniunx, ſub Maximo tyranno, poſtquã ſimul & virum per cædem amiſiſſet, & in caſtitatem eius illuſum eſſet, eum euocauit, ductum ei atque ingreſſum in vrbem Romanam pollicita.

Victoria de Vandalis. Aphrica iterum tres men ſes ſubacta. Diac.

C

Triũphus Belliſſarij ĩ quo Gelimer eſt ductus. Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Ibi verò ille & Romam igni vaſtauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. D Eo ipſo tempore vnà cum aliis eximiis vrbis ornamentis etiam donaria quæcunque Veſpaſiani filius Titus, raptis Hieroſolymis, Romam pertulerat, & Solomon quondam DEO, quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Iuſtinianus CHRISTVM Deum noſtrum mirificè honorans, Hieroſolyma, vbi prius quoque conſecrata fuerant, remiſit. Dicit inſuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo, vbi imperator præſidens triumphi pompam ſpectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis ſententiam protuliſſe; Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenſet, quod nemo præter eum ex antiquis ſcriptoribus memoriæ prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit nanque, Mauros Occidentalem Libyæ gentem, antiquitùs Palæſtina expulſos, in Occidentali ea Libyæ ora conſediſſe, eos verò eſſe, quos Gergeſęos ſacræ literæ, & Iebuſæos vocant: aliasque inſuper gentes, quas Ieſus Nauæ filius deuictas domibus ſuis eiecit. E Hanc rem veram maximè eſſe, vetuſta quadam inſcriptione confirmat, quam ſe ille legiſſe teſtatur, Phœnicum compoſitam literis ad fontẽ quendam, vbi duæ quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Literarum ſculptura cò aduenientibus hæc promulgabat: Nos ſumus, qui à facie Ieſu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum ſcribit. Libye verò in poteſtatem Romanorum redacta, annua vectigalia, ſicuti & antea, in ærarium intulit. In eadem Libya Iuſtinianus centum & quinquaginta oppida conſtruxiſſe dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim vetuſtate collapſa fuerant. Ea verò magnificentiſſimè reſtituit, ſummoperéque ornauit, priuatis ſimul & publicis ſtructuris, mœnibus, & diuerſis aliis beneficiis, per quæ & vrbes illuſtrantur, & diuinum numen maximè placatur, aquæ ductibus quoque, qui vtilitatem ſimul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum nonnulli tum primùm, quum antea non fuerint, conſtructi ſunt: nonnulli verò F quum aliquando quidem fuerint, ſed poſtea corruerint, tum temporis ad vetuſtum reducti ſunt ſtatum.

Sacra donaria Hieroſolyma remiſſa.

Iuſtinianus Galimeri loca quædã in Galia habitãda tribuit. Diac.

Mauri Palæſtinorum infidelium reliqui.

Ieſus ſeu Ioſue, filius Naue ſeu Nun, Palæſtinos ſedibus ſuis eiecit.

Libya in poteſtatem Romanorũ denuò redacta.

CAPVT XIII.

POrrò quæ in Italia quoque geſta ſint, referemus, quæ & ipſa Procopius in hiſtoriam retulit. Poſtquam Theodericus, ſicuti ſuprà à nobis dictum eſt, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem ſuſtulit, rerúmque Romanarum potitus deceſsit, Amalaſuntha vxor eius, communis filij Atalarichi tutelam ſuſcepit, †

Theoderici mors.

† *Amalaſuntham ſiue Himmelſuitham, alij filiam Theoderici fuiſſe ſcribunt, vt Diaconus Suprà cap. 11 eorum. Amalaſuntha ſoror Theoderici Traſamundo Vandalo nupſit.*

A & regnum virili animo adminiſtrauit. Cæterùm quum proinde rerum curam gereret, prima Iuſtinianum ad bellum aduerſus Gotthos ſomendum excitauit. Quum autem inſidiis ab eis expetita eſſet, Oratores ad imperatoré miſit. Sed enim filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theudericum genere attingens, Occidentis imperium ſumpſit. Qui poſtquam Belliſſariū imperator in Occidentem miſit, regno cedens, literarū doctrinis magis quàm rebus adminiſtrandis incubuit, ad res bellicas tractādas minimè idoneus. Copiis Occidētalibus tum Vittigis præfuit. Belliſſarius, vt Italiam eſt ingreſſus, Vittigis quidē Roma relicta, inde diſceſſit: Belliſſarius verò vrbi appropinquās, à ciuibus eſt in eam receptus, fores omnes & corda inſuper ipſa Romanis ei patefacientibus: maximè verò Syluerio throno eius præſidente, eam rem ſuadente atque procurante. qui ad Belliſſarium, Fidelem, qui Atalarichi aſſeſſor & conſiliarius fuerat, legauit. Ita abſque certamine Roma in ditionem Romanorum, poſt annum ſexageſimum, mēſe Decembri rediit, vndecimo imperatoris Iuſtiniani anno. Scripſit & illud B Procopius, vbi poſtea Gotthi denuò Romam oppugnarunt, Bellyſſarium Syluerium epiſcopum ſuſpectum fuiſſe: quapropter eum in Græciam tranſtulerit: Vigilio autem antiſtiti thronum eccleſiæ commiſerit. Memoriæ prodidit Procopius idem, eiſdem temporibus, quum Anaſtaſius imperium obtineret, Herulos Iſtrum tranſiiſſe: atque eos poſtea vniuerſos liberaliter à Iuſtiniano tractatos, & ingētibus pecuniis allectos, Chriſtianorum religionem ſuſcepiſſe, & vitam ad humanitatē mutaſſe. Ad hæc, Belliſſarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Conſtantinopolitanam refert. Atque vt ille Vittigim, periode atque mancipium quoddam inter ſpolia Roma ſecum duxerit: & vt + Totilas imperium Romæ arripuerit, atque vrbs ea rurſum in poteſtatem Gotthorum redierit. Deinde vt Belliſſarius in Italiam reuerſus, Romam rurſum receperit: atq; inde, Perſico bello in Oriente orto, ab imperatore reuocatus ſit. Recenſet quoque, Abaſgos tum Chriſtianiſmum C complexos eſſe, ſeque ad humaniorē viuendi morem compoſuiſſe. Et Iuſtinianū imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos miſiſſe, qui prohiberet decætero quenquā ex parte + corporis qua viri ſumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inferente priuari. Siquidem plurimi qui in principum cubiculis verſantur miniſtri, * quos eunuchos ſiue cubicularios vocare ſolemus, ex gente ea erant. Tum verò etiam Iuſtinianus Deigenitrici templum in Abaſgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præſtans ædificauit: ſacerdotes ei attribuit, & alia quæ ad cultum diuinum faciunt, ritè conſtituit. Vnde populo ei accidit, vt accuratiſſimè in Chriſtianorum D dogmate exerceretur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocāt autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vſque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iuſtinianum legatos miſerunt, vt epiſcopum illis daret, ſupplicantes: quorum ille precibus reipſa annuerit, & epiſcopum illis libenter miſerit. Admodum verò terſè illud etiam idem recēſet, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iuſtiniano imperium adminiſtrante, plurimas excurſiones in Thraciā fecerint. Præterea, vt ſæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & ſinus Criſſæus ad extremum cōcuſſus ſit: loca plurima ſub numerum minimè cadētia, & vrbes ſimiliter in præceps ierint, & ſolo æquatæ ſint. Pleriſque in locis terra ſubmerſa peſſum ierit, atq; alicubi quidem chaſmata rurſum coierint, alicubi verò hiatus perpetui ad hoc vſque tempus permanſerint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli acciderit. Quum enim terra diuiſa vrbem eam cum in- E colis omnibus vniuerſam abſorbuiſſet, vox ex infima voragine exaudita eſt, hominum eis qui ſuperſtites circum ea loca relicti eſſent, ſupplicantium, vt ſe ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, vt Narſes eunuchus à Iuſtiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam ſuſceperit, ac Totilam vicerit, deinde verò & Teiam, & vt vrbs Roma quintùm capta ſit. De Narſe, qui familiariter cum eo vixēre, illud perhibent: ita ipſum ex diuino numine pependiſſe, atque id omnis generis pietate coluiſſe, & virginem eandémque Deigenitricem ita veneratum eſſe, vt illa manifeſtò ei apparens, quando prælium committendum eſſet, præciperet: neque illum facilè prius in aciem deſcendiſſe, quàm tempus opportunum ab ea cognouiſſet. Plures inſuper alias & maximas, Narſes res geſſit, qui Buſelinum & Sinduandum bello vicerit, & regiones vſque ad Oceanū omnes Romano imperio ſubdiderit, quas res potiſſimùm, poſt Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

F

Adminiſtrato regno mulier. Atalarichus ſiue Adalrichus nominatore parte. Theodatus regno cedit. Roma ex Gothorum manibus à Romanis recuperata. Syluerius epiſcopus Rom. Vigilius ei ſurrogatus. Heruli curi ſtiani facti.

† Totilas ita ſtatuit Romā vaſtauit, vt in ea homines habitare non poſſent. Itaq; ſeruarū habitatio eſt facta, ex ta prædictione Domini. Apoc. 18. * τῆς ἀφῆρα wias ſignū. Belliſſari᷒ de Vittige triūphat. Roma à Totila Gotthe capta.

† Idem Badualla dict᷒. Abaſgi chriſtiani fiunt. Chriſtianiſmus homines ad humanitatem compo nit. Ephratas Abaſgus eunuchus. Conſtitutio qua eunuchiſmus phibetur. Tractus Tanaim amnis Chriſtianiſmū ſuſcepit. Gotthorū incurſio ī Thraciam. Terræmotus Chaſmata. † [illegible] Pompeiopolis Ciliciæ [illegible], terra abſorpta. Narſa eunuchus ducis res geſta ī Italia Totila Gotthorum dux. Apud Agathiā ij dicuntur Bultinus & Sindual. Alij hunc Sifualdum nominant.

CAPVT XIIII.

IN hiſtoria Procopij illa quoque ſunt: Choſroen, vbi Romanorum in Libya & Italia res bello geſtas cognouiſſet, ad ingētem inuidiam commotū eſſe: & prætextus contra Romanos fingentem, quod fœdera violata & pax perpetua ſoluta eſſet, dixiſſe. Ac primùm quidem Iuſtinianum oratores ad Choſroen miſiſſe, qui ſignificarēt, nullam ſe cauſam præbuiſſe, vt quæ pacta eſſet pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intuliſſe, proindéque periiſſe, vt de rebus cōtrouerſiis diſquiſitio fieret: & cauſę quę in mediū prolatæ eſſent, pacatis cōſiliis amicè cōponerentur. Choſroes vero, quod grauē qua in animo ſuo flagrabat inuidiā nō ferret, nihil qđ rationi cōueniret, reſpōdiſſe: verū exercitu maximo ex populis ſuis coacto, Romanorū ditionē adortū eſſe, decimotertio īperij Iuſtiniani anno. Deſcribit igitur,

Choſroes Perſarū rex bellum contra Rom. mouet.

Vittigis ad Perſam legatos miſit, ad bellū Rom. eum excitans.

Proco. lib. 2. belli Perſici Bellum Perſicum.

* Procopius de bello Perſico libro ſecundo, vbi de Iberum finibus & monte Caucaſo agit: Hic gentes, inquit, quum aliæ multæ, tum Alani & Abaſgi habitant. Inſuper Zecchi, & poſt eos Hunni, qui & Sabiri dicuntur. Qui poſtea populo Hungariam & Boemoam occuparunt.

† Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos multis donauit, poſtituitſque liberaliter pecunia proſequutus eſt. Diacon.

Captū Surū A quomodo Choſroes Surum ad Euphratem ſitum oppidum, expugnatū ceperit, ciuibus partim per pacta cōuenta allectis, partim per arma deuictis, quippe qui improbè ſe geſſerit, & pacta minimè ſeruarit, dolo magis quàm belli iure ciuitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incenſam igni vaſtarit. Item quomodo inde Antiochiam peruenerit, in cuius tum throno Euphræmius enituit: qui, quum ei quod agebat, nihil ea ſententia procederet, Eccleſiam reliquit, eámque profugiens vnà cum vicinis ædificiis ſeruauit, ſacris donariis ordine publiciùs propoſitis, vt redemptionis eſſent eccleſiæ precium. Præterea perquàm miſerabiliter commemorat, quomodo à Choſroe Antiochia ſit capta, qui omnia ibi ferro concidit, & incendio vaſtauit. Deinde quomodo in ſuburbanum Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venerit: & vt ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi epiſcopatum adminiſtrante, & vita & doctrina illuſtri viro. Quem vnà cum Choſroe, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in B Hippodromo, præter receptum morem, ſapiẽter ſpectaſſe: vt illum ſcilicet tali officio mitem placatúmque prorſus redderet. * Eum quum facetè admodum Choſroes interrogaſſet, An ille ſe ad hunc modum in vrbe ſua videre vellet: veritatem rebus omnibus præponentem reſpondiſſe dicit, quòd non libenter eum viſurus eſſet. Quod dictum quum Choſroes propter veritatem plurimi fecit, tum antiſtitem eum mirificè eſt admiratus.

Berrhœa. apud Procopium Hierapolis ... dicitur Rom.

Antiochia. Lucus Daphnæ.

Seleucia. Apamea ope dei ſeruata. Thomas Apamenus epiſcopus cum Choſroe ludos Circenſes vt eū cunctati ſua placaret, ſpectauit a Thoma epiſcopo apud Choſroem in tēpore liberè dictum.

CAPVT XV.

POſteaquam verò ad hunc locum peruenimus, aliud quiddam recenſebo, præſenti hiſtoriæ conueniens quammaximè. Quum Apameni vrbem Antiochenam iam incenſam eſſe audiuiſſent, Thomam, quem dixi, epiſcopum à Choſroe reuerſum obſecrarunt, vt præter ſolitum morem viuificum crucis lignum proferret, atque in me- C dium proponeret, vt poſtremùm intuerentur exoſcularentúrque vnicam eam hominum ſalutem: & quaſi viaticum, adorationem illius, ad meliurẽ illam vitam migraturi, ſumerent. Annuit precibus eorum Thomas, & lignum vitale protulit, certis productionis eius indictis diebus, vt vicini quoque fluerent, & medicina ſalutari perfruerentur. Quum autem omnes conueniſſent, totis manibus Thomas ſublato in ſublimè ligno, maledictionis amuleto, ſacram ædem circumiit: quod ſtatis tantum ſupplicationum diebus fieri cōſueuit. Porrò Thomam procedentem magna vis reſplendentis ignis ſubſequi viſa eſt, non adurentis quidem ignis, ſed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id ſemel aut iterum, verùm ſæpenumero accidit, quod antiſtes locū omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem ſæpius faceret, rogaret, quo crebius videlicet diuino ſulgore frueretur. Ea res futurã Apamenis ſalutem portendit. Et miraculi eius imago atque monumentum ad Baſilicæ teſtudinẽ ſummam, omnibus nouitatem rei teſtificaturum, propoſitum eſt. Quod quidem vſque ad Ardaamani & Perſici belli tempora integrum permanſit: quo D tẽpore vniuerſa vrbs, & Eccleſia ipſa, vaſtata eſt, & cum ea imago ſimul conflagrauit. Atque hæc quidem ſic acta. Choſroes verò recens initorum pacificationis pactorum rurſum oblitus, denuò quoque eadem hoſtiliter fecit, leuitati quidẽ morum & inconſtantiæ eius conuenientia, virum autem præclarum ac regem præcipuè haudquaquã decentia.

Pars crucis Dominica magnitudine cubitalis. Procop. Miraculum Apamea in crucis ligno editum.

... ἐξάγεσθαι ... τοῦ ... σωτηρίου.

Apamea alio tempore vaſtata. Euagr. lib. 4 cap. 26.

Choſroes bellum citra pacta conuenta redintegrat.

CAPVT XVI.

INſuper etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribus quoque de effigie Chriſti memoriæ ſunt prodita, quæ Augaro Edeſſæ principi eſt miſſa. Et quomodo Choſroes ea, quę de illa fama increbuerant, quòd ſcilicet Edeſſa nunquam in poteſtate alienigenarum futura eſſet (id quod in literis ad Augarũ miſsis non reperitur: quemadmodum ex Euſebij Pamphili hiſtoria cognoſcere licet, qui epiſtolam eam legit & ad verbum operi ſuo inſeruit, & nos quoque in E ſecundo tomo expoſuimus) falſa eſſe conuincere voluerit. Apud fideles quidẽ ita & canitur, & creditur: res ipſa quoque prædictionis eius fidem, quòd vera maximè ſit, & ſibiipſi cōſentiens, confirmat. Choſroes nanque maximo impetu vrbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibúſque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt ciuitatis etiam mœnia ſuperaret: aliáſq; infinitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamen re infecta inde diſceſsit. Quæ verò is contra vrbem eam tentarit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quæcunque facilè ignem concipit: milites ſuos, aliis rebus relictis omnibus ad vrbem aggerere iuſsit. Atque vbi id dicto citius factum, & materia circumcirca cōſtructa eſt, terram deinde ingeſsit, & aduerſam aciem contra vrbem duxit: & celeriter propugnaculis in ſtrue lignorũ & aggere collocatis, eã oppugnauit. Vſque adeò verò vrbem altitudine operis ſuperauit, vt ex munitionibus tela in defenſore vrbes coniicerẽtur. Itaq; quũ obſeſsi aggerem veluti montem aliquem vrbi im- F minere viderent, & hoſtes ex locis ſuperioribus pedibus quàmprimum in vrbem excurſuri exiſtimarentur, ſole oriente exaduerſo aggeri † cuniculos agere inſtituerunt, & ignem ſubiicere, vt lignorum materia flamma cōſumpta agger peſſum iret, opúſque totũ corrueret. Cæterùm igne immiſſo, cœptum eos conſilium fefellit, quòd flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atque ita materiam comprehendere, ſicuti conſueuit, oportebat. Itaque vbi eos cōſilium prorſus deſtituit, in extremam deiecti deſperationẽ, ad ſupernam anchorã, diuinitùs ſcilicet acceptã imaginem, confugerunt, quã nulla hominis manus fecerat: ipſe verò Chriſtus Deus Augaro videre eũ cupienti, facie in linteũ impreſſa, miſerat. Hanc ipſam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua cōſperſam contra pyram miſerunt. Et ſubitò diuina virtute inuiſibili quodammodo eorum fidei, qui hoc faciebant, ſuccurrente, facilè admodum quod deſperatum antea fuerat, eſt perfectum. Siquidem confeſtim ligna ignem conceperunt, & quã celerrimè cōbuſta imminenti ſtatim

Edeſſa citra vim Perſarũ oppugnata, per imaginẽ Saluatoris eſt ſeruata.

Oppugnatio vrbis Edeſſenæ.

Defenſio eiuſdem.

Qui aggeſtũ dicitur. † ... hoc eſt, Aggeſtũ bellicũ eſt molitio è lapidibus & lignis & terra conuatũ. Suid.

Defenſores ad imaginẽ Chriſti ἀχειροποίητον Augaro olim miſſam confugiunt.

A materiæ eundem ignem immiſerunt, carpentem & conſumentem omnia. Obſeſsi ciues poſtquam fumum exilientem ex aggeris mole viderunt, talia inſuper ſunt moliti. Vaſculis ſiquidem quibuſcunque fictilibus collectis, & ſulphure, pice, aliiſque rebus ex materia quæ facilè flammam corripit, completis, fundis ad cuniculi foſſam cõiecerunt. Quæ fumum emittentia, igni ſcilicet iactus impetu accenſo, effecerunt, vt fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non exiſtimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabant. Triduo verò pòſt, vbi ignis quæ in medio erant conſumpſit, flammas eius terra reddidit: & qui in aggere conſtiterant Perſæ pugnatores, tandem intelligere cœperunt, in quódnã diſcrimen perueniſſent. Tum Choſroes, veluti aduerſus virtutem diuinam contrariis cœptis eundem ſibi eſſe exiſtimaret, quæ vrbem præterfluit aquam, contra pyram ardentem, extinguere eam volens, immiſit. At illa magis magiſque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque ſulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammãdam materiam idoneum excipiens, in ſublimè eò vſque ferebatur, donec agger omnis in foſſæ cuniculis conſidens, in cineres eſt redactus. Itaque Choſroes rebus ipſis ad deſperationẽ abductus, tãdem vim eam quæ vrbem defenderet cognouit: & pudore perculſus, in regnũ ſuum rediit, pœnitentia ductus, quòd tantos fruſtrà labores ſubiiſſet, per quos ita manus contra Deum tollere voluiſſet. Atque equidem hæc ſic habuere. Dicam verò itidem, quod alibi Choſroę apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriæ poſteritatis ſempiternæ tradatur, admodum dignam.

Aqua diuinitus ignem alit & auget (B)

CAPVT XVII.

Salutem Sergiopolis epiſcopus ſacris eccleſiæ donariis redemit.

INſtitit & huic, iugum ſeruitutis imponere contendens. Et poſtquã mœnia eſt aggreſſus, & vrbem expugnare coactus: de ſalute dehinc vrbis, vt ea ſeruaretur, vtrinque ab obſidentibus ſimul & C obſeſsis, hinc inde verba ſunt facta. Poſtremò inter vtroſque conuenit, vt ſacris templorum donariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iuſtinianus & Theodora eò miſerant, eſt annumerata. Et iam ab vrbis eius antiſtite, aliiſque qui cum eo miſsi fuerant, ad Choſroen omnia deportata fuerant. Atq; ille, num præterea in vrbe quicquam reliquum eſſet, interrogauit. Affuit ibi quidam, verum dicere ſolitus: & Choſroæ, alia quædam pauca admodum in vrbe à ciuibus occultè aſſeruari renunciauit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil eſſe, ſed alterius longè præſtantioris & DEO dicatæ materiæ in qua oſſa Sergij martyris aſſeruarentur, venám ſublongam ex argento fabrefactam reſtare. Hoc vbi Choſroes audiuit, illicò exercitum omnem ad excidendam vrbem ex caſtrorum munimentis eduxit. Confeſtim verò innumerabiles propugnatores ſupra vrbem apparere, ſeque ad eandem defendendam parare, atq; per muros vbiq; diſcurrere viſi ſunt. Porrò vt hoc, qui ad oppugnandum miſsi fuerãt, viderunt, e veſtigiò ad Choſroẽ reuerſi, quum de-

Per martyrẽ Sergiũ vrbs Sergiopolis defenſa.

D fenſorum ciuitatis multitudinem, tum timorem ſuum, qui eos exarmaſſet, ſtupefacti commemorarũt. Choſroes autem, vbi curioſè omnia ſcrutatus, valde paucos vel † immaturæ vel exoletæ ætatis homines in vrbe eſſe, robuſtis omnibus è medio ſublatis comperit, rem eam ſublimioris alicuius poteſtatis, & martyris præcipuè eſſe ſuſpicatus eſt. Ac timore correptus, Chriſtianámq; religionem magnopere admiratus, ſtatim obſidionem ſoluit, atque in ditionem ſuam reuerſus eſt. Fama verò obtinet, Choſroen iſtũ paulo ante obitum, ſacris noſtris initiatum, atque ad diuinum lauacrum admiſſum eſſe. Sed enim & peſtem eam quæ tum graſſata eſt, ita vt potero proſequar, quæ omnem (vt ita dicam) terrarũ orbem depaſta eſt, quinquaginta & duos annos, quod auditum nunquam eſt, in terris ſæuiens.

Choſroes miraculo diuino addict⁹, Chriſtianiſmũ ſuſcepit.

CAPVT XVIII.

CApta à Perſis Antiochia, biennio pòſt morbus peſtilens obortus E eſt, aliqua quidẽ ex parte ei quẽ Thucydides deſcribit perſimilis: aliquo verò modo multum ab eo diſpar. Ortum cepit ex Æthiopia: vniuerſum verò propè peruaſit orbem, veluti incedens, & ſenſim tranſiens, ita vt neminem ferè eius temporis hominem intactum præterierit. Quædam ciuitates adeò ſunt à morbo eo occupatæ, vt vacuæ prorſus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & ſtatim inde tranſiret. Nec ille certa quapiam periodo graſſatus eſt: neque vbi graſſari exorſus eſt, eundẽ curſum tenuit: verùm quibuſdam in locis in principio hyemis ſæuire cœpit, in aliis verno tempore, in nõnullis æſtate prima. Alicubi autumno iam progreſſo: in quibuſdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abſtinuit. Et videre erat in ciuitatib⁹ peſte hac affectis, domos prorſus omnes conſumptas: in aliis vnam atque alteram ad vaſtitatem redactam, reliquas verò intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ ædes nũc immunes à lue iſta fuiſſent, eas proximo F deinceps anno ſolas illam ſenſiſſe. Illud verò in hoc malo nouum eſſe viſum eſt, quòd ſi ciues aliqui earum vrbium quas peſtis inuaſiſſet, aliò migraſſent, ſoli ipſi ea corriperentur, qui ex infectis ſcilicet iam vrbibus inter intactos verſarentur.

ἐπιδήμιος, hoc eſt popularis & communis morb⁹ in toto orbe perquam diuturnus.

* Porrò malum hoc potiſsimum ſæuiit eis cyclorum periodis, quos Epinemeſes Græci, hoc eſt depaſtiones vocant. Internecione autem propè interiere homines ſecundo [illegible], hoc eſt, eius qui annos quindecim complectitur cycli anno. Et variæ erant peſtis huius ægritudines. In quibuſdam enim à capite incipiens, oculos ſanguinolentos, & faciem tumentẽ efficiebat. Deinde gutturi incessens, vitã adimebat. Quoſdã ventris profluuiũ inuadebat. In aliis bubones etiã extabant, & acres accedebant febres. Moriebãtur

* [illegible], depaſtio. Iliad. 6. [illegible], hoc eſt: omnia quæ terram depaſcunt, quæve perreptant. Depaſtiones & graſſationes huiuſmodi peſtilentiæ & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) ſicuti diluuiones exuſtionéſque terrarum tempore certo accidere ſolent.

A intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione & valetudine in vigore ſuo permanentibus. Nonnulli verò mentis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti, homines celeriter inflãmarunt & extinxerunt. Erant qui ſemel atque iterum malo eo capti & liberati, poſtea tanquam poſtliminio correpti peribant. Diuerſa etiã fuit contagio, rationem excedens omnem. Nonnulli enim morbum ex conuerſatione tantùm & conſuetudine ægrotũ contrahebant, alij ſolo contactu illorum mortem ſibi creabãt. Erant qui quũ in domum ſaltem proſpexiſſent, inficiebantur: aliis id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaſerãt, ex peſtilẽtibus vrbibus excedentes, contagionem morbi ad integros & valentes trãſmittebant. Quidam verò peſte ea correpti prorſus non ſunt, quamuis familiariter cum multis ægris viaiſſent: & non ſolùm eos ipſos ægros, verùm etiam ex peſte ea defunctos homines cõtrectaſſent. Multi nanque erant, qui magno ſtudio vt morerentur agebãt, propter liberorum aut totius B familiæ internecionem. Quam ob cauſam ægrotis immixti, cum morbo ipſo quodammodo colluctabãtur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues iſta, ſicuti dixi, ad quinquageſimum ſecundum annum, peſtilẽtias priores omnes longè poſt ſe relinquens, graſſata eſt. Philoſtratus peſtem ſui temporis, quæ quindecim durauit annos, admiratur. Sed illã hæc multis modis ſuperauit. Ego verò ad reliquam hiſtoriam reuertor, reliquas Iuſtiniani res commemoraturus.

Et tẽpore eo Dionyſi⁹ ab hac nouũ cyclum magnũ inchoauit.

Euagr. quoq; hac peſte ſe infectum fuiſſe ſcrib: lib. 4. ca. 29.

CAPVT XIX.

QVæ autem de eo Euagrius narret adiiciam, ne ipſe in tantum imperatorem inuectus eſſe videar. Sic enim ad verbũ de eo ille loquitur. Iuſtinianus inexplebilis auaritiæ fuit, & alieni vſqueadeò appetens, vt ciues ſubditóſque omnes auro venales habuerit: & magiſtratibus ipſis, vectigaliúm- C que mancipibus, atque aliis inſidias nulla de cauſa aduerſus homines fuere ſoliti, vendiderit. Quàm plurimis autem, quibus eſſent diuitiæ & poſſeſſiones, cauſa aliqua & prætextu præter cauſam & prætextum omnem per colorem quempiam confictо, bonorum omniũ mulctam dixit. Ac ſi qua mulier ſe aſsimulaſſet meretricium quæſtum facere, & oculum alicui Venereæ conſuetudinis gratia adiicere, illico in leges committebatur. Atque ea vbi Iuſtinianum ad ſocietatem tam turpis lucri aſciuiſſet, opes eius qui per eiuſmodi ſycophantiam deceptus eſſet vniuerſas, ipſe in domum ſuã congerebat. Pecuniæ verò prodigus etiam, multas ſacras ædes & templa vbique cõſtruxit, aliáſque pietatis cauſa domos ad affectæ vel imperfectæ ætatis, & cum variis morbis conflictantium virorum & mulierum curam, ædificauit: ingentibus, vnde illi fouerentur, eis reditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera DEO placẽtia fecit: ſiquidem ea ex propriis autoris, qui de ſuis ipſe puris factis fructum ferat, facultatibus procedant. Hæc quidem Euagrius.

Ex Euagr. de Iuſtiniani immani auaritia, & immenſa prodigalitate.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPVT XX.

D IVſtinianus porrò multa delubra paſſim in orbe terrarum pulcherrima excitauit: potiſsimùm autem Conſtantinopoli præclariſsima templa, præſtanti forma & magnitudine cõſtruxit. In quibus ingens illa & incomparabilis, neque vnquam antea viſa baſilica eſt, auguſtũ SAPIENTIÆ * VERBI DEI templum maximum ſanè illud, atque decentiſsimum, & quod orationis vim omnem longè ſupergrediatur. Eius ſtructuram ex Procopio hoc loco inſerere viſum eſt: cuius verba hæc ſunt. Homines aliquando gregarij & leue vulgus Chriſtianorum, eccleſiam incendere auſi ſunt. Sophiã Byzantij templum id, commodiſsimè cognomen hoc DEO tribuentes, vocant. Permiſit id hominibus neſariis, vt impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quantam pulchritudinem fanum id aliquando reſtitutum, peruentu- E rum eſſet. Itaque eccleſia exuſta tota tum iacebat. Iuſtinianus autem ita eam aliquando pòſt expoliuit, vt ſi antea quiſpiã cognouiſſet, & deſcriptionem ædificij nũc extantis oſtendiſſet, in votis habiturus quilibet fuerit, vt eccleſia prorſus diſperiret: quo ea forma, in quam eſt in præſentia redacta, conſpiceretur. Artifices nanque imperator ex prouinciis omnibus omnes euocauit, atq; in primis Anthemium Trallianum † architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, nõ tantùm inter eos qui ſua ætate, ſed etiam qui ſuperioribus temporibus ædificiis accuratè & commodè extruendis præclari fuere, propterea verò qui futuri erant, ſtructurarum formas & effigies præſcribẽdi periti ſsimum: & Iſidorum Mileſium, egregium fabrum. Spectaculum igitur eccleſia multò pulcherrimum facta eſt, conſpicientibus quidem mirificum, audientibus verò incredibile prorſus. Nam altitudine cœlum propè attingit: & veluti ab ædificiis aliis abducta, vbi reliquæ imminet atque incumbit, exornans quidem illam, quod ſcilicet illius ſit: ſpectandam autem ſeipſam præ- F bens, quod illius cùm ſit, illamque ſupergreditur, tantum eminet, vt ex ea perinde atque è ſpecula vrbs tota perluſtretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectiſsimè eſt exornata, vt nõ immeritò & longior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine eſt inſignis. Moles quoque ipſa ornamento illi eſt, & magnitudinis conueniens & apta ratio & proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neque ſe ad viliorem humilitatem demittens. Nam & ſolitis ædificiis grandior eſt, & immoderatis ſtructuris venuſtior atque decentior. Lumine verò & ſolis ſplendore mirificè abundat. Non extrinſecus locum eum ſole illuſtrari, verùm intus oriri lucem dicas. Tãta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars ſcilicet Orientem ſolem reſpiciens, vbi myſteria & arcana Deo ſacra fiunt, ad hunc modum eſt extructa. Aedificium quoddã dimidia ex parte rotundum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrum nominant, in ſublimitatem immenſam excurrit. Operis huius

Hoc (ſcilicet vobis amicos de Mammona iniquitatis, etc. Luc. 16.) quidã male intelligẽdo ex piis res alienas, & aliquod pauperibus largiũtur, & putãt ſe facere qđ præceptũ eſt. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas. Ex eo quod recte habetis date. Noli velle eleemoſynas facere de fœnore & vſuris. fidelib⁹ dico, Eis quib⁹ Chriſti corpus damus. Aug. ſerm. 35 de verb. Domini in Euãg. ſecundũ Luc.

** De ſtructura templi Sophiæ Cõſtãtinopolitani.*

† Anthemius Trallianus, Iſidorus Mileſius architecti nobiles.

Sanctitas templi ſacrarium.

A altitudo, ⋆ quartam orbicularis figuræ partem e-nadit. Deſuper ſtructura alia lunata forma, ab ædificij artificibus ei impoſita eminet, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, ſed quæ periculoſã cõpoſitionis coagmentatione horrendum quiddã prorſus eſſe videatur. Videtur nãq; in rem præſentem venientibus, non ſatis firmo loco collocata, atque non ſine diſcrimine in ſublime ſublata eſſe. Illa verò certa & ſtabilis maximè conſtat. In huius templi parte vtraque, columnæ in ſolo ſunt, & apices earum ex ingentibus ſaxis conſtructi, ritéque coagmentari. Quæ columnæ aliunde aliis artificioſè inter ſe ſitu ipſo reſpondẽtes, in magnam ſublimitatem pertingunt: ſcopulis eas, ſi cernas, præruptis compares. Quatuor in iis arcus † quadranguli forma extant. Porrò arcuum iſtorum duo, qui ad orientem & occidentem ſolem pertinent, in vacuum aerem pertinent. Reliqui autem duo ex inferiori paululum parte, ædificium quoddam & quaſdam columnas habent. Eiſdem verò ea ſuperiore quoque parte

B rotunda ſtructura ad turbinatã formam vergens, imminet: vnde ſemper dies primũ illuceſcens apparet. Et quum ædificatio ita diuiſa ſit, commodi illud habet, quòd affatim lucem templo ſufficit. Hæc verò ipſa (vt opinor) fieri non poteſt, vt lingua balbutiens & parum vocalis exponat. Namque propter ſtructuram infractam, non in terra conſiſtere, ſed cœlitùs catena aurea ſuſpenſa eſſe videntur. Et qui hæc cõtemplantur, quidnam potiſsimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt. Verùm cùm animo omnia circumſpexerint, & ſupercilia ſuper omnibus contraxerint, ſtructuræ artem aſſequi non poſſunt: ſed quod oculis perſpicere eam non ſit, conſternati inde diſcedunt. Porrò ſi quidem auro teſtudo ſumma tecta eſt, amplitudinem pulchritudine temperans. Tum autem lapidum ſplendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex vtraque parte porticus duæ ſunt: vtriuſque culmen, tholus, & aurum, tectoriũ eſt. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus ceſsit: neque prorſus quidquã inter ſe variant, aut differunt. Quis verò

C ſublimiores gynæconitidis ſtationes exponat? aut varias enumeret porticus & columnis frequentibus conſpicuas aulas, quibus templum hoc circundatũ eſt? quis columnatũ & lapidum enumeret aptam & conuenientem ſpeciem, quibus ſacra ędes exornata eſt? In pratum ſe quiſpiam floribus vernans incidiſſe exiſtimet. Admiretur namque meritò, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum verò viridantem, in quibuſdam autẽ puniceum florere. In nonnullis candidum fulgere videat. Inſuper verò in quibuſdam obſtupeſcat, quos aduerſantibus inter ſe coloribus, in modum picturis, natura ipſa variè cohoneſtarit. Porrò tẽpli eius donaria omnia, quæ vel ad vſum ſacrorũ parata, vel ex argento & lapillis magni precij fabrefacta ſunt, accuratius perſequenti, eloqui omnino non eſt: quæ Imperator donta aat iſte dedicauit. Ex vna autem re tantùm, cõiectura, qui hæc legent, opes eccleſiaſticas colligere poterunt. Sanctius etenim templi huius ſacrarium, quòd ſoli ſacerdotes adeunt, † quadragies mille argenti libras continet. Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, vnus Orienti ſoli obuerſus, nondum-

D perfectus, magnitudine ſua baſes columnarũ preſſit, quæ pondus tantum non ferentes, derepentè quodammodo diſruptæ, non ita multo pòſt peſſum iturę videbantur. Et Anthemius atque Iſidorus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retulerunt: neque quidquam ex arte ſpei reliqui habuerunt. Imperator autem diuinitùs edoctus, ſtatim eis arcum abſolutũ iri pollicitus eſt. Ipſe etenim, inquit, in ſeipſo aſſurgens, inferioribus columnarum baſibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in ſublimi ſuſpenſus, experientia ipſa veritatem inuentionis Iuſtiniani confirmauit. Atque hoc quidem ſic hac in parte elaboratum eſt. In aliis verò arcubus Meridiem & Boream ventum ſpectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem nouam mole magna in ſublime tollebãtur. Eis verò inferiora ædificia preſſa laborabant, & columnæ quæ eò loci erant, lapides paruos perinde atque expolirentur, ex ſeſe iactos reddebant. Rurſum igitur animos deſpondẽtes mechanici, propter caſum eum Imperatori periculum talo renunciarunt. Tum ille huic malo

E remedium illud excogitauit. Laborantium enim ædificiorum partes ſummas, & arcus ipſos adimere, atque in præſens quidem ſeponere, poſtea verò rurſum imponere, quum ſtructuræ humor induratus euanuiſſet, præcepit. Illi imperata fecẽre. Aedificatio verò ipſa deinceps firma ſtabiliſque conſtitit. Reſtaurauit quoque Iuſtinianus ſanctorum Apoſtolorum templum, quod nulli primas vult cõcedere. In eo Imperatores & antiſtites recepto more ſepeliuntur.

Iuſtinianus architecturæ peritiſſimus.

Diuorum apoſtolorum eccleſia.

CAPVT XXI.

ATque hæc quidem præclara, atque præclarorum longè præclariſsima ſunt Iuſtiniani Imperatoris, opera. Verùm in eo, quòd beluinam feritatem omnem excedit, ſiue errore, ſeu ingenij timiditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex ſeditione ea quæ Νίκα id eſt, vince, dicta erat, initium ducẽs. Mirificè nanque alteri populi factio-

F ni, Cyaneæ inquam, addictus fuiſſe viſus eſt: adeò ſanè, vt non ſolùm eos interdiu in media vrbe cædes aduerſariorum facientes legitima pœna facinoris exigenda, non cohibuerit, ſed pręmiis etiam proſequutus ſit. Proinde homicidæ plures facti, & impunitas cædium aucta. Audebant illi etiam domos aduerſæ partis ingredi, & precioſas repoſitáſque ciuium res diripere, ita vt illi ſalutem ſuã auro redimere cogerentur. Si quis verò ex magiſtratibus non dico cohercere, ſed inhibere tãtùm facinora eiuſmodi voluiſſet, ne vita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis pręfectus, quoniã nonnullos ſcelere tali res nouas molientes cõprehendiſſet, & neruis proteruitatem eorum caſtigaſſet, contumelioſa pompa per mediam vrbem tractus, neruis eſt conciſus. Et alium quendã Callinicum nomine, Ciliciæ præſidem: quòd is duos percuſſorum iſtorum, Paulum & Fauſtinũ, qui interficere eum conati fuerant, animaduertiſſet, in crucem egit, pœnas ab eo, rectè prudenterq; facti, & legum conſeruatarum, ſumens. Itaque qui diuerſæ factionis erãt, quòd poſſeſsiones ſuas

Ingens vis argẽti in templo iſto.

Iuſtinianus factioni populi Conſtantinopolitano Cyaneæ aduerſus Praſinam nimiũ addictus.

Licentia & impunitas gladiatorum.

Iuſtinianus iniquiſſimè in magiſtratus cædes Cyaneorũ coercentes animaduertit.

Per ſindignitatem eam Praſini ad latrocinia exercenda quoque ſunt adacti.

A relinquere coacti eſſent, & à nemine prorſus reciperentur, ſed veluti quædam deteſtanda piacula vrbe expulſi eſſent, prædonicam exercebant: & itineribus obſeſsis, ex inſidiis viatores adoriebantur & cædebant, nihilque adeò quòd non committerent malorum omittebant: & quotidie ad homines interficiendos atque diſpoliendos, flagitiáque alia peragenda, audaciores fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram conuerſus, & in ipſos lege agere iuſsit: ſuppliciiſque eos ſubdidit: quos antea vbique facinora impia committere, & grauiſsima quæque flagitia de barbarorũ more patrare permiſerat. Cæterùm exactè hæc commemorare, neque temporis huius eſt, neque orationis noſtrę quæ aſſequi ea non poteſt: Et hæc ipſa ſatis eſſe poſſunt, ad reliquas Imperij huius, quę hic non recenſentur, rea coniectura colligendas.

Iuſtinianus tãdem Cyanaos quoque afflixit.

Apud Suidam eſt, Iuſtinianum imperatorem literas planè ignoraſſe, ἀναλφάβητον, hoc eſt, alphabeti imperitum fuiſſe.

CAPVT XXII.

Sãctus Barſanuphius Ægyptius monachus.

B SVb Iuſtiniano multi in multis orbis partibus diuini, & vita & miraculis ab eis geſtis admirandi viri floruere, in quibus vnus etiam Barſanuphius Ægyptius genere fuit, qui in carne minus carnalem egit vitam: in phrontiſterio quodam, quod in præfectura Gazæ ſitum erat. Hic quum prodigia multa edidiſſe dicitur, tum in tuguriolo ſeipſum incluſiſſe, atque ibi vltra quinquaginta annos ita vixiſſe creditur, vt neque à quopiam viſus, neque re quapiam terrena vſus ſit. Quæ quum de eo fama vulgata eſſent, eiſque Salluſtius Hieroſolymorum epiſcopus fidem nõ haberet, poſtquam perſodere domunculam, vbi homo Dei habitabat, iuſsit, ignis alicunde exortus omnes cõſumpſiſſet, niſi ſibi fuga conſuluiſſent. Alius quidam vir Simeones nomine, apud Emeſam, nouam quandam & inſolitam vitam egit. Quum enim & ſapiẽtia omni & gratia plenus eſſet, dementem ſe eſſe aſsimulauit, & vanam gloriam tanquam veram ignominiam reiecit. C Sanctus igitur vir iſte diu ſolitarius vixit, latens prorſus: neque cuipiam, vt cognoſceret, quando, aut quomodo preces ad Deũ funderet, aut quo tẽpore, & quibus cibis vel vteretur vel abſtineret, aditum ad ſe permittens. Perſæpe verò etiam in plateis verſans: mente excidiſſe, neque quicquã conſiſtẽtis pectoris, ſolertiæ, & ſagacitatis habere viſus eſt. Aliquãdo incõpoſitè in cauponas inſiliẽs, cibis ſe quos reperiſſet famelicos implebat. Quòd ſi quis cõſilio eius intellecto, vel obſeruãtiam vel honorem ei exhiberet, indignans ille quàm celerrimè ex eo loco diſcedebat, ne id quod celatum volebat, deprehenderetur, virtuſque eius manifeſtaretur, veritus. Et ille quidem ita ſe propalam atque in medio foro geſsit. Habuit autem familiares etiam quoſdam, quibuſcum quandoque fuit, ſcena & ſimulatione poſita. Cuidam ex iis ancilla erat, quę à quopiam per libidinem conſtuprata, vbi partus inſtuit tempus, ab heris patratorẽ probroſi facinoris eius & patrem pueri indicare coacta eſt. Illa per calumniã, Simeonem clandeſtinè ſecum conſueuiſſe, ſeque ex eo grauidam eſſe

Euag. habet Euſtachiũ. Saluſtium epiſcopus Hieroſolymorum.

Sanctus Simeones propter Chriſtũ fatuus.

Contẽptus vana gloria

Meretricula grauida ſtupro Simeonẽ inſimulat. Simeones crimen de induſtria non repellit.

D dixit, & rem ita ſe habere iuramento confirmat: idque ſi opus eſſet, in faciem illi ſe dicturam promiſit. Hoc vbi ad aures Simeonis peruenit, factũ ipſe quoque non negauit, carnem ſcilicet, ſe quoque circunferre, & lubricam peccandi procliuitatem inſitam ſibi eſſe dicens. Poſtquam autem eo nomine ſermones apud omnes de eo increbuerũt, & ipſe, ſicuti videbatur, pudore perculſus eſt: licet per fraudem, ſub verecundiæ prætextu ſeipſum ſubduxit. Et iam fatalis & conſtituta pariendi dies aderat, & muliercula ſedili ſolito inſidebat, doloréſque vehementes exoriebantur, cruciatum intollerabilem afferentes. Ac miſella vltimũ diſcrimen adibat, neque fœtus prodibat: cùm in tempore ipſo Simeonem aduenientem, vt preces ad Deum profunderet, mulierculæ aliæ rogarunt. Ibi ille propalàm non prius fœtum ſolem aſpecturum eſſe, quàm mater patrem clandeſtinum proderet, prædixit. Quod vbi fœmina profeſſa eſt, & partẽ verum nominauit, confeſtim infans maternis locis exilũt, veritate ipſa quodãmodo obſtetricis illi officium exhibente. E Alio inſuper tẽpore Simeones iſte in ædiculam mulieris impudicæ ingreſſus, foribus clauſis, ſolus cum ſola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde oſtio aperto profugit conſpectum omnium, ne quis eum conſpiceret, vbique curſu citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ cauſam de ſe præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem conuenerũt, diligénterque quid ſibi illius ad eam ingreſſus & tam diuturna mora voluerit, percontati ſunt. Ibi illa adiurauit, ſe in tertium vſque diem penuria rerum neceſſariarum, præter aquam, nihil deguſtaſſe. Illum autem, qui hoc cognouiſſet, cibum ad ſe, & vini aliquãtulum attuliſſe. Deinde ianuis clauſis, menſam appoſuiſſe, cibum capere iuſsiſſe, dapibus eam repleuiſſe: & reliquiis earum receptis, abiuſſe. Quum terræmotus maximus regionem eam concuſſurus eſſet, (quo tempore, præ ciuitatibus aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis, cladẽ ingentem acceperunt) lorum manu circumagẽs, F & quàm plurimas in foro ſtatuas diuerberans, ad alias: State (inquit) vos breui namque ſaltare debetis. Et cùm viri eius factũ nullum ocioſum aut † fruſtraneum eſſe iudicaretur, qui ei rei affuere, animis ſuis quaſnam ſtatuas prætereiens non pulſaſſet, conſiderarunt. Nam illæ ipſæ terræmotu impetu ſummo ingruente corruerunt, concuſſionis eius * opus primariũ factæ. Multa præterea ab eo memoria digna ſunt geſta, quæ ſcripto alio alibi ſum proſequutus.

Partum ipſe & veritas calumniã talẽ redarguit. Suſpicionem Simeones rurſum occaſionem hominibus fornicationis, qui mulierculæ egentiſsimæ cibum porrexit, que attulerit de ſe præbuit.

Idem terræmotum prædixit. Beryti aliarum vrbiũ excidium.

† ἀνόνητον.

** ἔργον.*

CAPVT XXIII.

IN Cœleſyria alius quidã, cui Thomæ nomen fuit, in eodẽ vitæ genere decertauit. Qui Antiochiam venire ſolitus (illius enim eccleſiæ cenſebatur) annuis alimentis receptis, in manſionem ſuam ibat. Hunc Anaſtaſius eccleſiæ eius miniſter & œconomus, quòd frequenter moleſtus ei eſſet, manu in facie verberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant, ægrè ferrent: ipſe neque Thomam dixit de cætero quidquam ab eccleſia accepturum, neque Anaſtaſium daturum eſſe. Et vtrunq; iuxta prædictio-

Thomas monachus ſibi ipſi, & Anaſtaſio qui eum contumelioſe verberauit, mortem prædixit.

Thomæ Iuſtini ſepultura honoriſica.

A nem eam accidit. Anaſtaſius ſiquidē poſtridie eius diei vita defunctus eſt: & Thomas ad tugorium ſuum reuertens, poſtquam in Daphnes ſuburbanum vicum peruenit, in ęgrotorū hominū diuerſorio, ad meliorē illā vitā migrauit. Cadauer illius, eius loci incolę in cōmuni aduenarū monumento repoſuerunt, alio atq; rurſum alio cadauere illi ſuperingeſto. Poſtquam verò Deo miniſtrum ſuum cohoneſtante, corpus ipſius, identidem ea re tentata, ſemper ſuperiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadā vi longè admodum ab ipſius corpore ſemotis, miraculi eius ſpectatores, ad Euphemium epiſcopum rem retulerunt, qua ille ita vti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, & corpus magnificè Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cœmiterio ſepeliit. Qua cadaueris tranſlatione ille etiam peſtilentem, qui tum graſſabatur, morbum diſpulit. Huius Thomæ anniuerſariā memoriam magnificentiſsimè, feſtum diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

Polyandriū aduenarum.

Supra Euphremium.

Cœmiteriū.

B

CAPVT XXIIII.

Theodoſij monachi mors.

IVſtiniano adhuc imperium adminiſtrāte, & magnus ille Sabbas, & præclarus Theodoſius, eremi præſides, ſuperſtites erāt. Verùm prior Theodoſius ad Deū tranſiit. Sabbas autem nonageſimum tum agens annum, ab Aelienſi antiſtite legatus iterum Conſtantinopolim ad Iuſtinianum, in tenui atque imbecilli admodum ſenecta fluctuans, profectus eſt. Samaritani namque Iuliano quodam rege ſibi creato, plurimas Chriſtianis ſuperbè iniurias tulerāt. Eccleſias per ſacrilegium compilatas igni vaſtauerant: eos qui ſecundum Deum piè viuendum ſibi ſtatuiſſent, poſt multa & inenarrabilia ſupplicia conciderant: & circum vicos diſcurrentes, atque ſanctorum monumenta violantes, in ignem coniiciebant. Ea verò circa Neapolim acciderant maximè, cuius epiſcopum enſe occiderant, & presbyteros quoſdam comprehenſos, &

Iudæi duce Iuliano in Chriſtianos crudeliſſimè graſſati.

C deinde in fruſta diſſectos, vnà cum quibuſdam martyrum reliquiis in ſartagine frixerant, à nulla prorſus temeritate & contumelia cōtra Chriſtianos abſtinentes. Quæ vbi Iuſtinianus intellexit, multa manu cum illis congreſſus, quū alios multos, tum Iulianum ipſum occidit. Captus quoque Syluanus quidam Scytopoli, & igni crematus, per quàm acerbam vitæ cataſtrophen ſubiit: vir qui plurimùm per effrenatam petulantiā in Chriſtianos illuſiſſet, & diuina vindicta ad id tempus conſeruatus eſſet, vt debitas ad eum modum perſolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arſenius autem quidam nomine & dignitate illuſtris, eius quem diximus Iuliani [a] comes, Conſtantinopoli erat, & calumnias quaſdam falſò aduerſus Palæſtinos ſuebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuiſſent. Horum gratia Sabbas, ſicuti dictum eſt, orator rurſum Conſtantinoplim venit. Eum verò veluti angelum, & cœleſtis Hieruſalem ciuē, cœlitùs venientem, perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illuſtrium eſſet virorum, ipſumque adeò Epiphanium patriarchā

Rebellionis pœnas pendit Iulian[us], Item Syluanus.

Diuus Sabbas monachus orator & deprecator Palæſtinorum apud Iuſtinianū.

obuiam illi mittens. Porrò vbi longè aduenientē Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipſum Anaſtaſius olim, quū ad eum veniret, cōſpexit. Iraque illi occurrit, & benedictione accepta, ſanè quàm libenter cum eo fuit, & facillimè quod is volebat fecit. Qui inde reuerſus & ipſe ad æternam immortalemque vitam, condigna laborum præmia recepturus, tranſiit. D

Magno cū honore Imperator eum excepit.

Sabbæ mors

CAPVT XXV.

ANthimo verò, quemadmodum dixi, epiſcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipſo ab Agathone papa electo atque conſecrato, miraculum quoddam Conſtantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quòd ſanè ita vt potero exponam. Conſuetudo à multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum pluſculum de partibus immaculati diuinique corporis Domini & E Dei & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti reliquum eſſet, ſacerdotes pueros + incorruptos: ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerſerent, qui ieiuni reliquias eas ederēt. Quod quidē mihi quoque ſępenumero, quum puer admodum eſſem, & maximè à prima ætate in ſacris ædibus verſari ſtudio haberem, contigit. Tale quiddam ſub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tolerātis, aggregatus eſt. Puer is, vbi diutius vltra ſolitam horam moratus domum venit, & cauſam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quòd ſcilicet cum aliis pueris in æde ſacra diuinas partes ediſſet, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem vbi vitrum conformabat, ſuccendit, & puerum arreptum, in eum prunis flamma ſuffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quamuis filius ſciens, nihil admiſiſſet. Porrò mater vbi puerum diutius non comparentē quęſiuiſſet, & non inueniſſet, vrbem omnem circumiit, perquàm acerbè plorans atque lugens: & die F tertio ad officinā mariti conſiſtens, ingenti planctu ſeipſam lanians, prolixiusque ingemiſcens, filium vocauit. Atque ille materna voce agnita, reſponſum è furno reddidit. Tum mater oſtio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum ſtantem vidit, ita prorſus incolumem, vt ne capillum quidem flamma læſerit. Et vbi cauſā incolumitatis quæſiuit, mulierem quandam illuſtrem, purpurea amictam ſtola, frequentius ad eū veniſſe, aquam ſibi infudiſſe, & flammam ea appropinquantem extinxiſſe, cibum etiam cum eſuriiſſet præbuiſſe, dixit. Hæc poſtquam Iuſtinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoque dicauit. Patrē autem, qui Chriſtianorum ſacra ſuſcipere non ſuſtinuit, veluti parricidam, in + ficū arborem, perinde atque in crucem egit. Verùm hęc quidem ſic accidêre. Nos autem ad inſtitutum orationis curſum reuertamur.

Apud Euagriū Anthimo throno Conſtantinopolitano eiecto, Epiphanium epiſcopum creatū, & Epiphanio Menam ſucceſſiſſe, ſcriptum eſt. lib. 4, ca. 36

† ἀφθόρους.

Reliquiæ Euchariſtiæ pueris innocentibus Conſtantinopoli dari ſolitæ.

Puer Iudæus, qui reliquias etiā Euchariſtiæ perceperat, miriſicè in igneo & candenti furno ſaluus conſeruatur.

Pater & mater eius Chriſtianiſmum ſuſcipiunt.

Apud Euagr. Ficus vt parricidam in crucem egit.

Pater, qui puerum in fornacē ardentem cōniecerat, parricidij pœnas dat.

CAPVT XXVI.

Vigilius Romæ antiſtes.

A + EO tempore Romæ eccleſiam regebat Vigilius, poſt Syluerium, qui Agathoni ſucceſſerat, epiſcopus creatus. Conſtantinopoli verò ſynodi tempore Menæ ſucceſſit Eutychius. Menam porrò Anthimus, hunc autem Epiphanius præceſſerat. Alexandriæ poſt Theodoſium throno, ſicuti dictũ eſt, deiectum, Zoilus epiſcopus ſurrogatus, ſuperſtes adhuc erat. Atque vbi is paulo pòſt deceſſoribus ſuis eſt aggregatus, Apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenos, in locũ Euphræmij Domnin⁹ ſubſtitutus eſt. Hieroſolymis autẽ, poſt Martyrium, & Saluſtium, & Heliam ſuo reſpondentem nomini, Ioannes epiſcopatum adminiſtrauit. Poſt hunc rurſum Petrus ille admirandus, & poſt Petrum Macarius, cùm Imperator nõdum epiſcopatum eius comprobaſſet. Quapropter etiam eccleſiaſtica deturbatus eſt cathedra.

Maximarũ eccleſiarum epiſcopi. Epiſcopi Hieroſolimitani. Vigilius Pontifex Rom. Conſtantinopoli fuit.

Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare. Hoc verò repudiato, Euſtochi-
B us in ſacram ſedem conſcendit. Illud non prætereundum, Roma à Gotthis iterum capta, Vigiliũ profugientem Cõſtantinopolim veniſſe. vbi quũ ab Imperatore magnificè eſſet acceptus, ad vnionem ſe eccleſiam reducturum eſſe, ita vt ★ tria quoque fidei aduerſantia capitula anathemate iugularet, pollicitus eſt. Eò verò inſolentiæ progreſſus eſt, vt & Menam à communione quatuor mẽſibus excluſerit. Idem ſanè & Menas aduerſus illum fecit. Sedenim Iuſtinianus rebus huiuſmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent miſit. Vigilius autem ſibi metuens, ad Sergij martyris aram cõfugit: & ſacris ibi fiſtulis implicitus, non prius inde extractus ceſsit, quàm illas euertit. Erat namque magnus, & corporis ſtatu vaſtus. Poſtea verò quum eius rei Iuſtinianum pœniteret, partibus ſuis interponente imperatrice Theodora, Vigilium ſuſcepit: atq; ille rurſum Menã ad communionem admiſit. Quo tempore encænia vigeſimonono Iunij die templi ſanctorum Apoſtolorum ſunt celebrata, & ſacræ Apoſtolorum reliquiæ in curru aureo à Mena circumuectæ. Hoc
C ipſo anno Menas deceſsit: & Eutychius, ſicuti diximus, thronum eius recepit, qui monachus & presbyter, oeconomus † antiſtitis Amaſeni reſponſorum dandorum miniſter fuit.

★ τὰ προειρημένα τρία κεφάλαια.

Vigilius ob tandem, quòd deceſſor eius Syluerius, cauſam, indignatione Auguſtæ Conſtantinopolim ductus, indeq; in exilium actus eſt. Dia.

Encænia eccleſiæ ſanctorum Apoſtolorum. Circumuectio ſacrarũ reliquiarũ.

† τοῦ Ἀμασείας ἀποκρισιάριος.

† *Syluerius papa, Theodora Auguſta iuſſu, quòd Anthimũ Conſtantinopolitanum epiſcopum hæreſis damnatum reſtituere noluerit, in Pontiam inſulam relegatus, ibi oppetiit mortem. Diac.*

CAPVT XXVII.

ITaque epiſcopatum veteris Romæ adminiſtrãte Vigilio, nouæ autem primùm Mena, deinde Eutychio: Alexandriæ Apollinari, Antiochiæ Dõnino, Hieroſolymorũ autem Euſtochio: quum eis etiam adeſſet Gregorius Agrigentinus, vir vitæ ſanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnib. propè ſuperior: Imperator Iuſtinianus ſanctam quintam Oecumenicam ſynodum, epiſcopis eccleſiarum omnium euocatis, coegit, eiuſmodi ob cauſam. Euſtochius Hieroſolymorũ epiſcopus, quũ permulti in Palæſtina, qui Origenis dogmata pro-

Eutychius epiſcopus Conſtantinopolitanus. Sancta quinta vniuerſalis ſynodus Conſtantinopoli coacta. Cauſa concilij eius cogendi. Theodorus Aſcidas Euſtochij aduerſarius. Origenis dogmata.

fiterentur, florerent, potiſsimumque ibi ea ſecta D in noua quæ dicebatur Laura, obtineret, magno ſtudio vt eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipſa quam dixi noua, Mandra occupata, illos veluti communia & profana piacula eccleſia exegit. Illi autem vndequaque diſperſi, multos ad partes ſuas pertractos, vt auxilium eis ferrent, rogarunt. Et non paucos auxiliares habuere ſocios. Maximè verò eos defendit Theodorus, cognomento Aſcidas, Cæſareæ Cappadocum epiſcopus, idémque Iuſtiniani imperatoris aſſeſſor, conſiliarius gratus illi & fidus maximè viſus: quippe qui ob res dextrè ex ſententia Principis agendas ei placeret. Hic vbi, quantum potuit, aulam Imperialem commouit, impietatémque quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Euſtochij rem in Palæſtina actam, vocauit, in vrbem Imperantem cum Euſtochio præcipuè euocantur, Rufus magni Theodoſij, & Conon magni Sabbæ manſionis præfectus, eremi vterque dux, quum phrontiſteriorum quibus præibant cauſa, tum propter virtutem ſuam maximè. Venere cum illis alij quoque, non multum E eis gloria cędentes. Poſtquã patres ibi in loco vno conuenere, cauſam in primis Origenis, Didymi & Euagrij, in mediũ protulere: videlicet quòd Græcorum opiniones rectis eccleſiæ doctrinis perperam illi immiſcuiſſent: eaſque opiniones tollendas eſſe cẽſuere. At Aſcidas ex altera parte Theodori Mopſueſtienſis, & Theodoriti, & Ibæ Edeſſeni opiniones produxit, Deo hoc ſic quàm ſapiẽtiſsimè diſponente, vt hinc & inde noua & profana dogmata longius reiicerentur. Prima conflictatione facta, quæſitum eſt, An tum demum iam olim defunctos anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychius, Mena adhuc ſuperſtite, vir ſacrarum literarum ſummè peritus, minus tamen celebris, quòd epiſcopo Amaſeno, quemadmodum dictũ eſt, à reſponſis eſſet, eos qui in conuentu congregati erant, + non modò non recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videri, diſertis verbis, neque conſilio, neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quòd & Ioſias rex non tantum viuentes dæmonum ſacerdotes olim iugularit, ſed & eorum qui longo antè tem- F pore mortui fuerant, ſepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictum eſſe, omnibus videbatur. Iuſtinianus certè virum ob id admiratus, Mena eis diebus defuncto, in Imperialis vrbis thronum extulit. Porrò Vigilius, etiamſi ei ſcripto interueniente, cum Eutychio conueniret, aſsidere tamen illi noluit: ſed is Synodo finita, quemadmodum à me dicetur, Conſtantinopoli Romam profectus, in itinere fatis conceſsit. Synodo, ſicuti dixi, coacta, Iuſtinianus, quidnam de rebus Theodori Mopſueſtienſis, & Theodoriti, eiuſdémque ſcriptis, quę aduerſus duodecim capita ſancti Cyrilli compoſuit, & prætereà de Ibæ ad Marim Perſam miſſa epiſtola dicerent, interrogauit. Atque vbi multa Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarè ſatis demonſtratum eſt, non tum ſolum, verùm antea etiam dudum Theodorum Mopſueſtienſem ab eccleſia proſcriptum, & ex ſacrarum tabularum albo eiectum eſſe, hæreticoſque etiam poſt eorum mortem damnandos eſſe: nulla interpoſita mora, Theodorũ ipſum, & prætereà quæcũque Theodoritus cõtra duodecim diui Cyrilli

Euſtochius Hieroſolymitanus epiſcopus monachos nouæ Lauræ propter Origenis hæretica dogmata ab Eccleſia proſcripſit.

Rufus & Conon abbates.

Acta ſynodi. Prima ſeſsio. Iudicium de ſcriptis Origenis, Didymi, & Euagrij.

An in defunctos anathema iacere liceat. Eutychij ea de re grauis ſententia.

+ οὐ τὰ ὀρθὰ φρονεῖν, ἀλλὰ καὶ καταγέλαστα καὶ καταφρόνητα.

Vigilius Eutychio aſsidere noluit. Affuerunt huic Synodo patres 165.

Damnatur impia ſcripta Theodori & Theoriti Cyri epiſcopi, & Ibæ Edeſſeni.

A capita & rectam fidem ſcripſiſſet, atque inſuper Ibæ epiſtolam, anathemati ſubiecerunt, decreto in hæc verba compoſito. Quum magnus Deus & ſaluator Ieſus Chriſtus, iuxta Euangelicam parabolam. Et deinceps. Condemnamus verò, & anathemate confodimus, præter alios omnes hæreticos, à ſanctis quatuor concilijs, & à ſancta catholica & apoſtolica eccleſia condemnatos, atque anathemate iugulatos, Theodorum etiam, qui Mopſueſtiæ epiſcopus dictus eſt, impiaque eius ſcripta: & quæ impiè quoque Theodoritus aduerſus rectam fidem, & duodecim capita eius qui in ſanctis eſt Cyrilli, & contra priorem ſanctam ſynodum Epheſinam: denique, quæcunq; idē Theodoro & Neſtorio patrocinatus ſcripſit. Adhæc anathemate ferimus impiam etiam epiſtolam, quæ ab Iba ad Marim Perſam conſcripta eſſe dicitur. Et poſt verba pauca, quatuordecim capitula de recta & irreprehenſibili fide expoſuerunt. Hæc quidem ſic acta. In ſecunda autem ſeſsione, poſtquā ab Eulogio, Conone, Cyriaco, & Pancratio, monachis Hieroſolymitanis, libelli contra impia O-

Secunda ſeſſio ſeductorum de Origenis zizaniis.

B rigenis, qui & Adamantius dictus eſt, dogmata, & contra impietatis & ſeductionis eius ſectatores oblati & lecti ſunt: Iuſtinianus rurſum Synodum de eis ſententiam dicere iuſsit, libellis quoque qui Vigilio papæ de eis rebus ſcripti erant, in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio ſtudio fuiſſe, vt Græcis nugamentis & Manichæis zizaniis, Apoſtolicorum dogmatum impleret puritatem. Synodus itaq; rem decernēdam ad Iuſtinianum, poſt exclamationes in Origenem, & qui itidem vt ille ſeducti eſſent, factas retulit. Quarum quædā in hæc concepta erant verba, ſicuti ea ex commentariis Synodi iſtius excerpſimus. Qui animū obtines cœleſtis participem generoſitatis, Chriſtianiſsime Imperator. Et deinde. Effugimus igitur, effugimus iſtam, quam ignoramus, externam vocem, & tanquam furem atque prędonem eiuſmodi hominem anathematis laqueis arctè diſtrictum atque ſuffocatum, extra ſacra eccleſiæ mœnia abiecimus. Et poſt pauca. Actorum verò noſtrorum, ex eorum lectione, vim cognoſcentis.

Vociferationes Synodi aduerſus Origenem, ad Iuſtinianū.

C Hiſce coniunxerunt capitula, quæcunque Origenis ſectatores profeſsi ſunt: quæ capitula conſenſionem ſimul & diſſenſionem eorum, atque etiā multiplicem errorem oſtendunt. Quintum ex iis capitulum eſt, blaſphemiarum certarum quarundam eius quæ noua Laura dicta eſt, perſonarum hiſce verbis ſcriptum. Theodorus Aſcidas Cappadox dixit: Quando nunc apoſtoli & martyres miracula edunt, & in tantum ſunt honorem, ſi in reſtitutione & inſtauratione rerum Chriſto ęquales nō fuerint, qualis eorum reſtitutio futura eſt? Iidem monachi perquàm diligenter etiā Dydimi & Euagrij & Theodori alias plures blaſphemias, ex eorum perperàm ſcriptis libris collectas, ad Synodum retulerunt: quas omnes anathemate conciderunt, ordineque omnes expoſuerunt. Quibus capitalia addiderūt, quæ Origenis ſtudioſi ex ſcriptis eius excerpta profitētur: in quibus & hæc furioſus ille docet: Ante corpus ipſum anima eſt, quę quidem in cœlis peccata commiſerit. Ad hęc. Cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, & aquas quæ ſupra cœlos ſunt, animatas, & rationales quaſdam virtutes eſſe. Præterea quòd in reſurrectione, corpora hominum rotunda & orbiculari ſpecie excitabuntur. Et quòd omnium impiorum hominum, ipſorúmque etiam dæmonū tormenta, finem habebunt. Quòdque impij & dæmones in priorem ſuum ordinem & ſtatum reſtituentur. Inſuper quòd pro dæmonibus quoque Chriſtum crucifigi, atque idipſum ſæpius ſeculis futuris pati oportebit, à ſpiritibus malignitatis, qui in cœleſtibus ſunt. Verùm omnes illius blaſphemias ſingillatim exponere, longum fuerit. Illud porrò ſcire oportet, hunc ipſum eſſe qui inſano * Maneti, & Sabellio, Ario & Eunomio, atque reliquo malè ſentientium choro, primus in ſcriptis eorū zizania aſpergendi ſeminandique autor fuerit, vt qui finibus certis terminatam vim Deum habere, filium patre minorem, & rurſum ſpiritū filio inferiorem: Filium creaturam & germen patris, atque per omnia filium patre minorem, eundémque merum hominem & creaturas coæternas eſſe Deo, dixerit. Alia denique huius generis abſurda prorſus & aliena, impiè per blaſphemiam effutiit, Platonicis opinionibus ſimplicem Apoſtolicorum dogmatum ſinceritatem miſcens atque confundens. Sed

Abſurda & impia Origenis dogmata.

D Origeniſtæ quoque Adamum & paradiſum dicere incorporeum. Pſellus.

Origenes hæreticis propè omnibus materiā errorū præbuiſſe creditur.

** Manichæo.*

E ex ipſis anathematiſmis, quos in eum Synodus cōtorſit, qualis is vir fuerit, manifeſtò patebit. Qui de verbo ad verbum ſic habent.

CAPVT XXVIII.

SI quis dicit, aut ſentit, hominum animas † veluti prius extantes, intellectuales mentes ſiue naturas & ſanctas virtutes præexiſtere, contemplatione verò diuina exſatiatas, atq; in deterius prolapſas, & quòd in eis charitas Dei refrixerit, inde ψυχὰς, id eſt, animas quaſi refrigeſcentes nominatas, & pœnæ gratia in corpora demiſſas eſſe, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, animam Domini præextitiſſe, vnitamq; eſſe Deo verbo ante incarnationem & natiuitatem ex vir-

† ἐκ προϋπάρξεως. Anathematiſmi Origenis.

F gine, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, prius formatum eſſe corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in vtero virginis ſanctæ, & deinceps vnitū eſſe ei Deum verbū, atque animam, vt quæ prius extiterit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, omnib' cœleſtibus ordinibus aſsimilatum eſſe Dei verbū, ita vt ipſi Cherubin factus ſit Cherubin, & ipſi Seraphin factus Seraphin, omnibusque adeò ſupernis virtutibus prorſus eſſe exæquatum, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, in reſurrectione rotundæ & orbicularis figuræ hominū corpora exuſcitatum, neque confitetur † erectos nos excitatum iri, anathema ſit. Si quis dicit, cœlum & ſolē & lunam & ſtellas & aquas quę ſupra cœlos ſunt, animatas quaſdam eſſe & materiales virtutes, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, Dominū Chriſtū in ſeculo futuro pro dæmonibus, quemadmodum & pro hominibus, crucifixum iri, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, virtutem Dei terminatā eſſe, eamque tantum in creatione condidiſſe, quàm complexa ſit, anathema ſit. Si quis dicit, aut ſentit, temporanea eſſe dæmonum & impiorum hominum tormenta, finemque ea tempore aliquo habitura, ſiue reſtitutionem dæmonum aut impiorum hominum futuram, anathema ſit. Anathema ſit Origeni, qui & Adamantius dictus eſt, &

† ὀρθίους, rigidos Latini.

A hæc promulgauit, vnà cum deteſtandis eius & execrandis dogmatibus, & homini omni qui hęc ſentit aut aſſerit, aut aliqua ex parte quocunque prorſus tempore ea defendere audet: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſecula ſeculorum, Amē. Poſt Synodum Imperator troparium, †† ᵃ ſeu cantilenam, cuius initium eſt, Vnigenitus filius & verbum Dei, compoſuit, atque eam eccleſiæ inter pſallendum vſurpandā tradidit. Ea porrò ad hoc vſque tempus, veluti lege inſolubili frequentatur. ᵇ Idem Imperator tū primùm ᶜ Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum feſto die honorare inſtituit, ſicut Iuſtinianus de ſancta Chriſti natiuitate fecit. Atque non ita longo pòſt tēpore, Mauricius ſacroſanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Auguſti menſis die celebrari præcepit. Patriæ quoque ſuæ Achrido præcipuum honorem habens Iuſtinianus, Archiepiſcopali dignitate eam decorauit: eccleſiamque ibi liberam, quæ ipſa ſibi caput eſſet, cum plena poteſtate, conſtituit, & primam Iuſtinianam mutato B nomine vocauit. Quemadmodū & in inſula Cypro poſtea ſecundam ᵈ Iuſtinianam, eandémque Archiepiſcopalem, parem ei cū Achrido honorē tribuens, fecit, in coniugis ſuæ Theodorę Auguſtę inde ortæ fauorē. Porrò Achrido vrbs eſt in excelſo tumulo conſtructa, prope lacum maximū, qui Lychnedus nominatur, antiquiùs autem Daſſarites vocatus eſt. In eo maxima vis piſciū capitur. † Drinus verò fluuius ſe inde quoque prouoluit, ſeptentrionem verſus fluens. Ex celſioribus etenim quæ ad Deabolim ſunt partibus manans, & quem diximus lacū ſecans, & quaſi Alpheus quidam pelagus ſcindens, atque ad Arethuſam fontem ſeorſim marinis aquis innatando contendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuectis, eiſque ipſis ſibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde ſe ad Occidentem inclinans, in Orinum ſe effundit, circa caſtellum ★ Hilliſſum nomine, quod totiᵉ Bulgariæ antiquitùs metropolis fuit. In eo etiam olim ſedes regia Bulgarorum cōſtituta fuerat. Verùm hæc hactenus.

De Bulgaris ex Suid. annotatio eſt ad finem libri præſentis.

ᵃ Cantilena à Iuſtiniano compoſita

ᵇ Item Hypapante Chriſti dom. Ἐορτὴ τῆς ὑπαπαντῆς, hoc eſt, exceptionis Domini, primùm inſtitutum. Eſt autem idem quod Purificationis dies.

ᶜ Prima Iuſtiniana olim Achrido dicta.

Daſſaritæ Plinio Thraciæ, Stephano Illyrici populi.

Item aſſumptionis Mariæ.

Iuſtiniana prima, Iuſtiniana ſecūda archiepiſcopales ſedes.

† Drinus Illyrici fluuius. De vtraque Iuſtiniana, ad finem libri huius, ex Procopio annotatum eſt.

ᵉ Quid ſi legas Chiſſum.

C

†† Ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ ἀθάνατος ὑπάρχων, καὶ καταδεξάμενος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας, σταυρωθείς τε, Χριστὲ ὁ θεὸς, θανάτῳ θάνατον πατήσας, εἷς ὢν τῆς ἁγίας τριάδος, συνδοξαζόμενος τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, σῶσον ἡμᾶς.

Hoc eſt: Vnigenite filius & verbum Dei, qui quum immortalis eſſes, dignatus es propter ſalutem noſtrā incarnari ex ſancta Deigenitrice & ſemper virgine Maria: & immutabili ratione homo factus, & crucifixus, Chriſte Deus, morte mortem proculcaſti. Et qui vnus es ſanctæ Trinitatis, & conglorificaris cum patre & ſancto ſpiritu, ſalua nos.

CAPVT XXIX.

PRæterijt interea tēporis aliquid, & Eutychius, quòd Imperatori reſiſteret, noua quædam inducere volenti, è throno deturbatur. Ioanni verò ex vico cui Sirimia nomē eſt, in Cynegyca regione, non longè ab Antiochia ſita, ortum ducenti, ſedes ea committitur. Quæ verò nouæ iſtæ res fuerint, quas Imperator inducere cōſtituerat, quamobrem etiam Eutychius epiſcopatu expulſus eſt, dicere pergam. Nondum multum, ſicuti dictum eſt, à quinta Synodo prætereierat tempus, & vetus zizaniorum ſator, quòd nequaquam D trāquillum eccleſiæ ſtatum cernere poſſet, vt eam perturbaret, deprauata ruſum dogmata quaſi quaſdam machinas ei admouit. Quum namque Seueri doctrina ex eccleſia reiecta, & qui illam ſecuti fuerant, atque etiam Origenis & Didymi & Euagrij, aliorumque aliena atque abſurda dogmata, necnon ante hos Anthimi & Petri & Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confoſſæ eſſent: Seueritæ, quos diximus, à Iuliano Halicarnaſſeo & Gaino progreſsi, ſub pietatis prætextu cum quibuſdam fortiter congreſsi, eis perſuaſere, quòd ea quam ex virgine Saluator Chriſtus aſſumpſit caro, ante paſsionem incorruptibilis fuerit. Quorum iſta fuere verba. Nos quidem per neceſsitatem naturæ, affectiones eius, famem ſcilicet & ſitim, & reliquas circunferimus: †† Chriſtus verò, vtpote qui ſponte ſua paſſus ſit, nō itidem atque nos, naturæ legibus ſubſeruijt. Aduerſus quæ verba, pij homines retulerūt. Quamuis ſpontanea Chriſti paſsio ★ fuerit, æqualem E tamen noſtræ fuiſſe. Quomodo verò poſſet, quod qualicunque tandem modo pateretur, id incorruptibile propriè, & non corruptibile, + perinde atque de nobis ipſis loquimur, dici? Ad quod illi ruſum: Quomodo vos corpus Chriſti incorruptibile poſt reſurrectionem, & nobis ὁμοούσιον, hoc eſt, conſubſtantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante reſurrectionem dicentes, ὁμοούσιον conſubſtantiale nobis eſſe confitemur. Contra hæc noſtri ruſum intulerunt: Tametſi corpus Dominicum incorruptibile poſt viuificā reſurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile eſſe dicimus, ſed gratia. Atque vbi illi contrà dicerent: Quòd etiam ante reſurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit. Noſtri ruſum: Ea quæ de Chriſto dicuntur hoc minimè admittere, reſponderunt. Ante reſurrectionem namque & eſuriſſe & ſitiiſſe, atq; alia paſſum eſſe dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpeſsionibus ſubditum eſſet, incorruptibile eſſet? Poſt reſurrectionem ſanè nihil quidquam F talium perpeſſum eſſe legitur. Quapropter ſatis inde manifeſtum eſſet, ante reſurrectionem corruptibile fuiſſe Domini corpus, poſt reſurrectionem verò extitiſſe incorruptibile. Quòd nāque cibum poſt reſurrectionem ceperit, non id famis gratia, ſed ★ per œconomiam ſiue diſpenſationem manifeſtæ ex mortuis reſurrectionis, ab eo eſt factum: vt exhiberet ſe eum ipſum, qui ex mortuis reſurrexit, eſſe. Quo nimirum modo clauorum

Non fert diabolus trāquillum eccleſiæ ſtatum.

Aphtharto docitarū hæreſis.

†† Diſputatio de ea hæreſi.

★ ἑκούσιος ἀ... ἴσον ... † ... ἡμετέρῳ.

Imò natura etiam cum gratia quodammodo ſolidā Auguſtinū naturam ... tam ... hominem fuerit. Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Coll. 2.

★ κατ' οἰκονομίαν τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως.

†† *Aphthartodocitæ illi non ſatis perſpexerunt ſacramentum aſſumptionis hominis, quod ſacramentum Dei vocat Hilarius: non item minorationem & exinanitionem verbi Dei, formámque ſerui, non exaltationem & glorificationem hominis Chriſti eiuſdemque primogeniturum ex mortuis. Pater minorauit filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronauit eum illum, in cælos reſumendo. Tertull. aduer. Praxeam. Vt recedente infirmitate agnoſcatur diuinitas. Ambr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in ſinum ſuum recipiens priſtinos patres regenerauit eos in vitam Dei. Ipſe initium viuentiū factus, ſicut Adam initium morientium factus eſt. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit ſignificans quòd non illi hunc, ſed hic illos in Euangelium vitæ regenerauit. Iren. lib. 3. cap. 33. Et adeo primogenitus vocatur, quia in ipſo primo deificati ſumus. Cyrill. in theſaur. lib. 10.*

Quomodo & quare post resurrectionem Christus edit & gustauerit. Factum id quoque per corpus [illegible] modationem propter discipulos.

A uorum etiam ſanctas oſtendit, vt reuera ſe reſurrexiſſe, neque ſpectrum eſſe probaret. Proinde ſcripturam nō dicere, quòd poſt reſurrectionē ex mortuis vel eſuriens manducauerit, vel ſitiens biberit: ſed quòd ſimpliciter tantum ederit & biberit, propterea quòd incorruptibis poſt reſurrectionem fuerit. Quòd ſi fortè ſanctorum etiam quorundam oracula illi adducere, in corpus Domini corruptionem prorſus non cadere, de alia corruptione quàm quæ nunc propoſita eſſet, illos verba facere, noſtri dicere. ✱ Corruptionis enim vocabulum duo ſignificat. Eius enim nomine naturales iſtæ & irreprehenſibiles carnis affectiones ſiue perpeſsiones veniunt, ſitis ſcilicet, fames, fatigatio, & angor, & aliæ. Ad quem modum corruptibile Domini corpus, vtpote ὁμοούσιον consubſtantiale nobis dicimus. Eas quippe perpeſsiones omnes volūtate ſua DEVS VERBVM, propterea quòd homo propriè & verè factus ſit, ſuſcepit. Atque hoc ipſo modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Iuliani Halicarnaſſei & Haini ſententis, ſummæ impietatis eſt.

Corruptio in ſacris literis duo ſignificat.
✱ φθορά.

B Et corruptio quidem vna hæc eſt. Eſt autem & alia, corporis ſcilicet in ea elementa, ea quibus cōpoſitum eſt, ſolutio, & carnis ipſius inquinatio: iuxta quam ſignificationem & nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quòd inquinamētum nullum inuadere & pertingere potuerit. Poſt diuinam quidem reſurrectionem, etiam ſecundum priorem verbi corruptionis ſignificationem incorruptibilem carnis Domini aſſumptionem eſſe ſentimus: ſicuti & corpora noſtra poſt reſurrectionem Deo dante erunt, ante reſurrectionem verò ſecus. Atque hæc ipſa eſt Aphthartodocitarum hæreſis, qua multi mortales ſunt correpti, non ſolùm ex eis qui honores & magiſtratus geſſerunt, ſed etiam Hierarchæ primarij, & monachi vita illuſtres, & ex ſacerdotali ordine alij, atque adeò ipſe etiam imperator Iuſtinianus. Et is plurimùm opinioni ei inhæſit: non ille altius dogma tale inueſtigans, verùm verbi ipſius ſignificationi acrius inſiſtens, videlicet qui haudquaquam tale quiddam de CHRISTO propter

Iuſtinianus quoque in ea hæreſi fuit.

Iuſtinianus inter imperatores ſecundū Cōſtantinū, Chriſtianiſſimus.

C ſummum ipſius erga illum amorem & deſideriū, audire conſtituerit. Princeps etenim iſte tanto in CHRISTVM pietatis ardore flagraſſe, ab eis qui res illius memoriæ poſteritatis mandarunt, dicitur, quanto alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nemo, ter maximo illo Conſtantino ſemper excepto. Itaque propter vehementem in CHRISTVM amorem, illius gratia multa ✱ etiam violenter fecit. Hebræos nanque Paſcha ante Chriſtianos celebrare paſſus non eſt. Et Samaritanos, quòd à ſententia ſua diſcedere nollēt, afflixit. Plurimis quoque templis vbique terrarum numen diuinum honorauit, quæ magnificentiſsimè conſtruxit: quippe qui Deum honoribus eiuſcemodi præcipuè colere voluerit. Alia inſuper hiſce conſimilia peregit, vt † omnibus certò abundantem & veram, quam in intimo gerebat animo, erga DEVM pietatis affectionem palàm faceret. Tum verò is imperator à recta planàque & regia via dilapſus, atque inſuetum diuiſque Apoſtolis & patrib⁹ intactum iter ingreſſus, in ſpinas & tribulos incidit. Et quum Eccleſiam in ſententiam ſuam adducere vellet, conſilio opinionē-

Documenta multa flagrātis erga Deū pietatis Iuſtiniani.
✱ [illegible]

† [illegible]
Idem tandē via regia excidit.

que ſua falſus eſt: quòd rectam publicámque viam ſepto firmiſsimo Dominus ita communiuiſſet, vt nō facilè quiuis inuadere eā & deſtruere poſſet. Tum D
autem & Vigilius minimè pedibus in Iuſtiniani ſententiam ingreſſus, quum Italiam peteret in itinere mortuus eſt. Ioannes autem qui & Catilinus dictus eſt, principis Apoſtolorum epiſcopatum ſortitus eſt. Cęterùm Catilino Ioanne in veteri Roma, Ioanne autem cui patria Sirimis fuit, in noua Roma, Apollinari Alexandriæ epiſcopatum adminiſtrāte: apud Theopolitanos verò poſt Domniū Anaſtaſio, qui ex Sina monte progreſſus eſt, antiſtite lecto, & Hieroſolymis Macario in thronū ſuum reducto (reſtituit nanque hūc Iuſtinianus, quum Origenem & Didymū & Euagrium anathemati ſubieciſſet, poſt Euſtochij exautorationem) edictum (ita enim latinè dicitur) idē imperator ſcripſit, in quo corp⁹ Domini incorruptibile, & in quod irreprehenſibiles etiā perpeſsiones nō caderent, vocauit: ita Dominum ante paſſionem ediſſe dicēs, ſicuti & poſt reſurrectionem ederit, quòd non minus ab ipſa corporis in vtero E
Deigenitricis cōformatione id mutationis aut alterationis alicuius, in ſpontaneis iſtis & naturalibus perpeſsionibus, quàm poſt reſurrectionem, pro eo atque ſanctiſsimum eſſet, capax non fuerit: & quod idem corpus, incorruptibilitatē ipſam non poſt paſsionem, tantum, id quod catholica eccleſia profitetur, verùm etiam ante paſsionem, ab ipſa vſque diuina ſeminiſque expertē conceptione obtinuerit. Vt verò in ſentētiam ſuam ſacer ordo in Oriente ſimul & Occidente leuem & futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At vniuerſi oculis in Anaſtaſium Antiochenū cōiectis, vt ab eo quid facto opus eſſet diſcerent, cupidè expectabāt. Per quam illi cauſam, primam eius cōflictationem ſapienter repulerunt.

Ioannes Catilinus Vigilij in ſede Ro. ſucceſſor. Latini hiſtorici Pelagiū habent.
Primariorū eccleſiarum antiſtites.
Edicto & vi Iuſtinianus in ſententiā ſuam clerum omnē adducere conatus eſt ſed fruſtra.

CAPVT XXX.

ANaſtaſius iſte diuinarum rerum peritus maximè fuit. In morum autem & quotidianæ vitæ integritate, tam accuratæ obſeruantiæ, vt & leuiculis quoque negociis moderationem F
adhiberet: & non modò in rebus grauibus, & ad diuinum numen pertinentibus, ſed etiam in minimis à Conſtanti certóque propoſito haudquaquam trāſuerſim excideret. Mentis verò habitum quàm optimè temperauit. Nō enim facilè admodum adiri ſe paſſus eſt, ne temerè quos minimè oporteret, ad ſe admitteret: neque auſterus adeò & tetricus fuit, vt ſe difficilem aditu eis quibus deceret, exhiberet: & cum tempus ſeriæ rei agendæ eſſet, in parato aures habebat, & lingua eius fluminis inſtar ſcatebat, celeritérque quæ ei proponebantur ſoluebat. Porrò in negociis ocioſis, & ad rem minus pertinentibus, ſimul & aures prorſus obturabat, & linguam frenabat, ita vt quum orationem rationis tempeſtiuo modulo metiretur, tum ſermone quandoque ſilentium eius præſtabilius eſſet. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Iuſtinianus impegit, omni illum arte aggreſſus, rectè hac ſecum, vt illi videbatur, ratione deliberata, eum ſi concuſsiſſet, non difficili opere ſe orbem omnem in pote-

Anaſtaſius Antiochenus epiſcopus optimus.

Anaſtaſius fortiter animoſque Iuſtiniano hæreſi Aphthartodocitarum refellenda reſtitit.

A ſtatem ſuam redacturũ, vera & germana dogmata euerſurum, & CHRISTI gregem in captiuitatem abducturum. Anaſtaſius verò fidei petra firmiter eſt nixus, & adeò aduerſus imperatoris impetum diuina prorſus ſublatus mente ſubſtitit, vt propalàm diſertis verbis, demõſtrationes quoque arte maxima compoſitas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuiſſe ante paſsionem Domini corpus, naturalibúsque & irreprehẽſibilibus obnoxium perpeſsionibus. Idque ita & ſacros Apoſtolos tradidiſſe, & diuos patres ſenſiſſe atq; prędicaſſe. Quæ ſanè omnia etiam ad monachorum primæ & ſecundę Syriæ ordinem, qui illum de eis conſuluerant, manifeſtè & liberè reſcripſit, omnes vt ita ſentirent, confirmans, & quaſi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dictúmque illud quod vas electionis protulit, omnibus ſubiiciens atq; proponens: Si quis " vobis, præterquàm accepiſtis, euangelizauerit, anathema ſit. Illi porrò omnes in eadem ſententiæ æmulatione perſtiterunt. Quam ob cauſam, B vt ſibi ita reſiſtentem in exilium ageret, Iuſtinianus conſilium cepit. Id verò vt Anaſtaſius audiuit, compoſitam ſtatim orationem, in qua + argumentis cum aduerſariis congrederetur, Antiochenis, vt ea ſe defenderent, ſi opus eſſet, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum denſitate eſt confecta, necnon dictorum ex ſacris literis depromptorum vbertate, ad rem ipſam ita accommodata, vt maximam autor libri eius conſequutus ſit admirationem. Sed ſcriptum id, quòd Deus meliori quadam ratione eccleſiæ ſuæ conſultum voluerit, editum non eſt.

Scriptũ Anaſtaſij aduerſus eam hæreſim.
+ συνταχθὲν λόγον.

CAPVT XXXI.

Iuſtiniani mors.

IVſtinianus nanque, quum, Anaſtaſij ſacerdotúmque eius, qui eodẽ cum illo ardore flagrabant, exilij bellum dictaret, inuiſibili ictus plaga, ex vita hac exceſsit, triginta & octo annis, menſibúſq; octo in imperio tranſactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem nõ aboleuiſſet, quippe qui C ſentẽtiam eiuſmodi ad honorem Dominici corporis magis facere exiſtimauerit. Nonnulli certè quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem, itidem vt hæreſes alias, ab eccleſia proſcribendum eſſe dicunt. Id ex præfatione ſextæ Synodi magis liquet, quæ Iuſtinianum " beata * quiete dignatur, verbis eiuſcemodi. " Quandoquidem ſanctæ & œcumenicæ duæ Sy" nodi, quæ in imperante hac & religioſa vrbe co" actæ ſunt, altera quidem Iuſtiniani diuinæ quietis " temporibus, altera verò ſub piæ memoriæ imperatoris noſtri Conſtantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sed enim acta quoque eius concilij, quum mentio eius facienda eſt, ſemper eum qui in ſanctis eſt Iuſtinianum dicunt. In quibus & ſcholiũ ſiue breuem annotationem inueni, quòd Ioannes Chalcedonis + filius, quum Conſtantinopolitanæ præeſſet eccleſiæ, Alexij Comneni ætate, in ipſo Dei verbi Sapientiæ templo, quotannis magnificè memoriam eius celebrari, populi vniuerſi concione ad rem diuinam coacta. Memoria eius Epheſi quoq; in delubro diſcipuli eius * qui

De fide & pietate eius iudiciũ ex Actis ſextæ vniuerſalis ſynodi.

** μακαρίας λήξεως.*

Conſtãtinus Pogonatus.
† ὁ τῷ χαλκηδόνι.
Memoria Iuſtiniani anniuerſaria celebrata.
** bertulle.*

ſupra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod de- D lubrum ipſe Iuſtinianus conſtruxerat. In quacunque verò ille demum apud Deum & homines eſt exiſtimatione, tum quidem hác etiam ob cauſam illum ſacrum Eutychium, atque alios plures throno expuliſſe aiunt. Cæterùm moriturus, ſicuti diuus Conſtantinus Athanaſij, ita & hic Eutychij reſtitutionẽ in teſtamento, Iuſtino ſucceſſori ſuo mandauit. Equidem opinor, non autem decerno, propter alia ipſius egregiè & rectè facta, & præſtantem in diuinum numẽ æmulationem, piamque in omnibus religionem, interueniente quoq; mirifico Dei verbi Sapiẽtiæ templi opere, ſi quid tum in eo deſideratum, id infinita Dei miſericordia reſarctum & contectum iri.

Iuſtinianus Eutychij reſtitutionẽ moriens mandauit.

CAPVT XXXII.

IO verò adhuc imperium gubernante, Auxumitarum Indorũ rex, Græcorum ſacrorum ſectator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicã E religionem colentibus cõmiſit, belli eius cauſam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Aegypto appropinquant, merces vltro citróque datę & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porrò quum ab Homeritarum principe Damno, Romani inſidiis experiti eſſent, vt profectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem commotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Chriſtianorũ Deo nũcupato, illorum ſe ſacra ſuſcepturum eſſe, ſi victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor fortiter euadit, ipſúmque illũ Damnum viuũ capit: & votum Deo Dauid Auxumita perſoluẽs, ad Iuſtinianum legatos mittit, vt quæ ſolennia Chriſtianis eſſent, ipſis pręſtaret.

Auxumita Indi propter Romanorũ commerciũ impeditum Homeritas bello aggreſsi vicerunt.

Auxumitæ Chriſtianiſmũ cõplexi.

Iuſtinianus autem valde ea re delectatus, delectum virum ſanctũ, epiſcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem ſubegit, & baptizauit. Atque ex huiuſmodi ſanè cauſa interiores etiam Indorum populi Chriſtianiſmum ſunt complexi. Et tum primùm inde meta- F xa Conſtantinopolim eſt allata. Prodigia quoque quamplurima Iuſtiniano imperante extitere. In- * gentes terræmotus, concuſsiones & hiatus, ſtellarum faces admirandæ, atque exundationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quaſdam res + peragebat, atque cuilibet ſuum tribuebat, & arcaniora quædam ſignis commonſtrabat. In Pontifices etiam, quos admodũ de Sodomorũ hæreſi inſanire cõpererat, acerbè, ſeu potius fœdè, Iuſtinianus animaduertit. Et quũ fames Byzantij increbuiſſet, rerũ neceſſariarũ inopia, imperator ſecũda ſtatim ieiunij hebdomade, carnes in foro ve-

Metaxa primũ ad Rom. allata.
Fatales caſ⁹ & prodigia.

Sodomitarũ correctio.

Quadrageſimalis tẽpora

* *Metaxa ſericum villoſum dici videtur, quod velutum vulgò vocant. Quadam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui ſericum tale Axamit appellant. Metaxa mentio fit l. vetat. C. de monoliis & gynæciar. lib. 11. Et metaxariorum negotiatorum, l. fin. C. de pignor. Serici vſus e Perſis ad Græcos hoc tempore tranſijt, tam pridem deſitum. Egnat.*

† *Deſignabat is mulieres viterum geſtantes ſcortatores, adulteros, auaros, magnanimos. Quapropter ſpiritum Pythonis habere creditus eſt. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumduxit. Diac.*

In pomœria proſcriptum, Iuſtinianum cœtibus hominum vbique miſit. Populus tamen pius ab eo cerni ſtatuit.

A nales proponendas promulgauit. Et hoc quidem ſic per vim actum. Populus autem, qui pietatem ſibi conſectandam ſtatuiſſet, neque eas emebat, neque edebat: mortem ſibi potius adeundam eſſe cenſens, quàm vt quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iuſtiniano dicta ſint. Faciendum autem mihi eſſe ſtatui, vt Iuſtini etiam imperium libro huic intexerem: vt procliue eſſet lectori trium principum, Iuſtini, Iuſtiniani, & Iuſtini iunioris eccleſiaſticas actiones cognoſcere.

CAPVT XXXIII.

Sepultura Iuſtiniani.

Fl. Val. Iuſtinus auunculo ſuo ſucceſſor.

VErum enimuerò eiuſcemodi opinioni addictus, eam ob cauſam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum ſtatum Iuſtinianus tranſiit: & in magnifico monumento, ab ipſo lapide Sardio in Apoſtolorum templo conB ſtructo, ſepultus eſt, ad dextram eam ædem ingredienti partem. Nepos verò ex ſorore eius Iuſtinus iunior, cui imperialis aulæ adminiſtratio credita fuerat (curatorem Palatij Romanorum lingua vocat) purpuream veſtem & reliqua imperij inſignia ſumpſit: quum nondum quiſquam præter familiares eius, vel Iuſtiniani mortem, vel ipſius ſucceſsionem noſſet: quoadusque derepentè in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum eſſent, more ſolito acturos ſimul, & paſſurus. Atque vbi res, ita vt ei videbatur proſperè ſuccederet, neque quiſquam per res nouas rebus eius reſiſteret, in aulam reuertitur: & primam ſcripto iuſsionem promulgat, qua omnibus vbique epiſcopis & ſacerdotibus exilium, in quod propterea acti fuerant, ꝙ periculũ pro recta religione adiiſſent, remiſit: eósq; ſedes ſuas recipere, & religionem more ſolito colere, neque quicquam poſtea de fide nouare præcepit. Hoc ille ſic vt dignum erat, & imperatorem decebat, peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchę eſſet, habebat. Nam intemperanter maximè & diſſoluiè viuens, deliC cijs & voluptatibus vacabat. Supra modum verò & iſte, perinde atque auũculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. Et non modò publica commoda illicita mercede venalia habebat, verumetiam de ſacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum expoſita, quibuſuis precio vili vendebat.

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignauia & auaritia Iuſtini.

Sacerdotiorũ nundinatio.

CAPVT XXXIIII.

Iuſtinus dux Iuſtino imperatori cognatus.

Abares à Turcis Hyperboreis pulſi, ad Iſtrum permutiſſelu ſtimano, confodère.

† ſpατιωτῶν ἀπομάχων γεγηρακότων.

Abarũ nomẽ adhuc in Hũgaria retinet, Saba-

ET quum natura timidus eſſet, ſe ferocem ſe magis exhibebat, perpeſsioni vtrique turpiſsimè obnoxius. Itaque cognatum ſuum Iuſtinum, cuius præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus, aliorúmque honorum gradibus illuſtrem, accinit, qui ad Iſtrum excubabat, & excurſionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ ſunt, ἁμαξόβιοι hoc eſt, in plauſtris degentes, & campos qui vltra Caucaſum ſunt, incolentes. Inde autem conſertim vniuerſi ab Hyperboreis Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulſi, fuga ſiD bi conſuluere: & ad Boſporum, Euxini Ponti littoribus relictis, vbi multæ barbaræ gentes conſederant, pleræque à Romanis ſedibus ſuis exactæ, vrbes quoque, caſtella & naualia, quum vel + milites veterani vacationem militiæ obtinuiſſent, & loca ea recepiſſent, vel imperatores colonias eò deduxiſſent, conſtructa erant, venere: & inde expeditionem contra eos qui illis obuij fierent, barbaros ſuſcepere, donec ad Iſtri ripas venientes, ad Iuſtinianum imperatorem legationem miſere. Ex eis locis Iuſtinus, quem dixi, euocatus eſt, perinde atque particeps fieri cum nouo imperatore + pactorum conuentorum, imperióque frui deberet. Quòd nanque & genere & ⁎ mundana iſta vanitate pares eſſent, ex æquo etiam ad vtrũque imperium pertinebat. Poſt multas nanque diſceptationes, tandem illis cõuenerat, vt qui imperij adminiſtrationem conſequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita vt is ex ſecundis imperij partibus primas præ aliis ferret. Adueniente igitur eo, multa benignitate, ſicuti præ ſe tulit, erga E hominem imperator eſt vſus: eundémque vt ducem inſignem, & genere ſibi propinquum, varia humanitate tractauit. Deinceps autẽ cauſas quaſdam commentus, paulatim quos ille milites ſatellites & corporis cuſtodes habebat, illi detraxit, ꝓgredíque eum in publicum vetuit: & poſtremò in celeberrima Alexandriæ vrbe domi clauſum, ita vt in lecto iacebat, in multa nocte miſeranda cæde ſuſtulit. Hanc generoſus ille vir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarúmque ab hoſtibus victoriarũ mercedem tulit. Neque verò prius & ipſe Iuſtinus & coniunx eius Sophia conceptam aduerſus illum iram remiſerunt, aut expectatione grauium malorũ liberati ſunt, quàm caput ipſius allatum inſpexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per riſum illuſerunt. Nõ multum interceſsit temporis, quum & Aetherium ſimul, & Addæũ, principes ſenatus, qui res magnas ſub Iuſtiniano adminiſtrauerant, læſæ maieſtatis legibus interrogat. Atq; Aetherius quidẽ in quæſtione grauiter tortus, voluiſſe ſe veneno imperatorem tollere, conſiliísque eius conſcium, atque F in rebus omnibus ſocium ſibi fuiſſe Addæum, cõfeſſus eſt. Hic autem graui iureiurãdo ſe nihil earum rerum ſcire confirmauit. Verùm vtrique caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id ſibi obiectum eſſe, de quo accuſatus eſſet, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perſpiciat, ſe meritò ſuppliciũ pati, propterea quòd incantationibus quibuſdam Theodotum aulæ præfectum ſuſtulerit. Sed enim quomodo hæc vltione cœleſti acta ſint, non eſt mihi dicere promptum. Ambo tamẽ nefarij perniciosíque fuere: Addæus quidem, puerorum maſculorum corruptor: Aetherius autem ſycophan

ria, D. Martini patria. Hos quoque Bauaros nomen ſuũ accepiſſe ſatis debere veriſimile eſt.

† τῶν συμφώνων.

⁎ τῇ κατὰ τὸ σχῆμα ἀλαζονείᾳ (?)

Iuſtini ducis cædes.

Imperatoris cõiunge ſua caput eius illudit.

Aetherij & Addæi virorũ non bonorum cædes.

Vindicta diuina exẽpla.

Raro antecedentẽ ſceleſtũ Deſeruit pede pœna claudo, Horat.

† *Sub Iuſtino Narſes Eunuchus, apud eum Sophia Auguſta criminante delatus, & ad penſa ancillarũ vocatus eſt. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus eſt. Langobardi Pannonia Hunnis Atila reliquiis, à quibus Hungaria denominata eſt relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege vſque ad Deſyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt, Egnat.*

A ta magnus, qui per calumniam viuorum & mortuorum bona impudenter atque crudeliter deuorare, raperéque ſub imperatoriæ domus prætextu, cui ſub Iuſtiniano præfuit, ſolitus eſſet, ea re illi per quàm vtilis. Atque hæc quidem ad hûc modum ſeſe habuere.

CAPVT XXXV.

Iuſtini ſcriptum de fide Chriſtiana, & concordia eiuſdem.

IVſtinus autem edictum derepentè compoſitum, ad Chriſtianos ditionis ſuæ omnes miſit, vt nihil in eccleſiis nouarent: ſed antiquis patrum decretis inſiſtentes, rectè diuinum numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide biſce fuit verbis conceptum. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei noſtri: imperator Cæſar Flauius Iuſtinus, fidelis in CHRISTO, clemens, maximus, be- B neficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculicus, Gepidicus, pius, fœlix, glorioſus, victor, triumphator, ſemper colendus Auguſtus. Pacem meam do vobis, inquit Dominus CHRISTVS, verus Deus noſter: pacē meam relinquo vobis, idem promulgat hominibus omnibus. Id verò aliud non eſt, quàm vt in eum credētes, in vnam & eandem Eccleſiam conueniant, conſentientes quidem animis in recta Chriſtianorum ſententia: auerſantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria nāque ſalus hominibus omnibus conſtituta eſt, ipſa rectæ fidei confeſsio. Quapropter & nos Euangelica præcepta, & ſanctorum patrum ſacrū ſymbolum ſiue doctrinam conſectantes, vt ad vnam eandémq; Eccleſiā & ſententiam ſimul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem ὁμοούσιον cōſubſtantialem, Deitatem ſiue naturam & eſſentiam verbo & reipſa vnam. Vnam etiam virtutem & poteſtatem & ἐνέργειαν, hoc eſt, efficaciam in tribus ſubſiſtentiis ſeu perſonis profitētes, in quas C baptizati ſumus, in quas credimus, & quibus profeſsione addicti ſumus. Vnitatem ſiquidem in trinitate, & trinitatem in vnitate adoramus, diſtinctionem ſimul & vnionem, præter opinionē omnem, habentem. Vnitatem quidem ſecundū eſſentiam ſiue Deitatem, Trinitatem verò ſecundum proprietates ſiue ſubſiſtentias ſeu perſonas. (✶ Diſtinguitur nanque indiſtinctè, vt ita dicamus: & coniungitur diſtinctè. ſiquidem vnum eſt in tribus ipſa Deitas: & tria, in quibus Deitas

✶ [illegible]

D eſt, ſeu, quod certius dicitur, quæq; Deitas ſūt, vnum) Deum patrem, Deum filium, Deum ſpiritum ſanctum, quum perſona quę per ſeipſam ſpectatur, [a] mentis ipſius ſenſu, quæ inſegregabilia ſunt, ſegregante: Deum vnum tria hæc ſimul [b] mentis acumine intellecta, propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem per-opus eſt, & vnum DEVM profiteri, & tres ſubſiſtentias ſiue proprietates prædicare. Confitemur verò ipſum vnigenitū filium DEI, DEVM VERBVM, ante ſecula quidem, & abſque tempore ex patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter noſtram ſalutem, deſcendiſſe de cœlis: & incarnatum ex Spiritu ſancto, & domina noſtra ſancta glorioſa Deigenitrice & ſemper virgine Maria, & ex ipſa natum eſſe. Qui eſt patri & ſpiritui ſancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem vnius, ex ſancta Trinitate DEI VERBI, perſonæ acceſsionem ſuſcepit Trinitas ſancta: ſed eſt vnus & idē Dominus noſter IESVS CHRISTVS, conſubſtātialis patri & DEO iuxta diuinitatem, E & idem conſubſtantialis nobis ſecundum humanitatem: paſsioni obnoxius carne, & paſsionis idem expers diuinitate. Nanque non alium DEVM VERBVM, quod miracula edidit, & aliud quod paſſum eſt, nouimus: verùm vnum & eundem confitemur DOMINVM NOSTRVN IESVM CHRISTVM DEI VERBVM incarnatum, & perfectè hominem factum: necnon vnius & eiuſdem miracula ſimul & paſsiones, quas voluntariè carne ſuſtinuit, propter noſtram ſalutem. Non enim homo aliquis ſeipſum pro nobis tradidit: ſed ipſe DEVS verbum [c] immutabili modo homo factus, ſpontaneam ſimul paſsionem & mortem pro nobis carne ſubiit. Atq; dum DEVM ipſum eſſe confitemur, non inficiamur eum etiam hominem eſſe. Et hominem ipſum confitentes, DEVM ipſum quoque eſſe negamus. Proinde vnum & eundem ex vtraque diuinitatis ſcilicet & humanitatis natura compoſitum, profitentes Dominum noſtrū IESVM CHRISTVM, vnione confuſionem non inducimus. Non enim quòd ſecundum F nos homo factus eſt, propterea DEVS eſſe deſinet. Neq; ſanè quòd Deus natura eſt, & in eum ſimilitudo noſtrę naturæ non cadit, propterea homo eſſe negabitur. Verùm quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in ſublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque verò in eodem eſt, & vnus Deus ſimul, & homo, ipſe Emanuel. Porrò eundē confitentes in diuinitate perfectum: atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compoſitus eſt, diuiſionem aut ſectionem in partes, vna eius ✶ compoſita ſubſiſtentia, non inducimus. Differentiam verò naturarum, quam vnio non tollit, indicamus. Nam neque natura diuina in humanam eſt verſa, neque humana natura in diuinam mutata. Intelligentiæ autem acie vtranque conſiderante, & potius vtraque in propriæ naturæ fine & ratione exiſtente, factam quidem vnionem dicimus, ſecundum ſubſiſtentiam: ipſa verò ſecundum ſubſiſtentiam vnio oſtendit DEVM VERBVM, hoc eſt, ex tribus Deitatis ſubſiſtentiis ſubſiſtentiā vnam, non præexiſtenti homini vni-

a τῷ τοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα. b [illegible]

In verbo intelligo verum Dei filium. In carne agnoſco verū hominis filiū & vtrunque ſimul in vna perſona Deū & hominē ineffabili gratiæ largitate coniunctum. Auguſt. de Trin. lib. 13. cap. 19.

c ἀτρέπτως

✶ [illegible]

† *Salus credentium myſterium Trinitatis eſt. Hieronymus. Deum eſſe multis notum eſt. Sed quod pater ſit, & filium habeat, pauci. Auguſt. Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus, &c. Ioan. 17. Et creditur à nobis ſine confuſione coniuncta ſancta Trinitas, ſine ſeparatione diſtincta. Augu. [illegible] Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnum. vnus Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia: & vnus ſpiritus ſanctus, in quo omnia. Ex, ex quo & per quem & in quo, non naturas diſſecantibus, verùm vnius & inconfuſæ naturæ proprietates deſignantibus. Atque id ex eo clarè patet, quòd in vnum rurſus colliguntur. Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſum omnia: ipſi gloria in ſecula, Amen. Greg. Nazanz.*

A tam eſſe, ſed eam in vtero dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Deigenitricis ſempérque virginis Mariæ, ſibi ipſi ea condidiſſe in propria ſubſiſtentia carnem nobis ὁμοούσιον conſubſtãtialem, & eiſdem perpeſsionibus per omnia obnoxiam, abſque peccato, anima rationali & intellectuali animatam. In ipſa namque † ſubſiſtentiam habuit, & homo factus eſt. Et eſt vnus atque idem Dominus noſter IESVS CHRISTVS, qui cũ patre & ſpiritu ſancto conglorificatur. Cæterùm ineffabilem eius vnionem cõſiderantes, rectè naturam vnam DEI VERBI incarnatam carne, quæ anima rationali & intellectuali eſt animata, profitemur. Rurſum differentiam naturarum contemplantes, eas duas eſſe dicimus, diuiſionem nullam introducentes. Vtraque enim natura in eo eſt. Vnde vnum & eundem profitemur CHRISTVM: vnum filium, vnam perſonam, vnam ſubſiſtentiam, Deum ſimul & hominem. Omnes verò qui aliter vel ſenſerunt, vel ſentiunt, anathemati ſubiicimus, alienos eos eſſe à ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia iudicantes. Itaque

† ἔχει τὴν ὑπόστασιν.

Duæ naturæ Christi in vnã coeuntes dominationem & deitatem. Theologus. Anathema in hæreticos.

B quum recta & à ſanctis patribus nobis prodita dogmata ſic prædicentur, vniuerſos vos vt in vnam & eandem catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam conueniatis, hortamur, ſeu potius rogamus. Non enim graue nobis eſt, quamuis in faſtigio imperij collocati ſimus, Chriſtianorum omnium conſenſionis atque vnionis gratia, eiuſmodi verbis vti: vt vna ab omnib' laus & glorificatio tribuatur Deo magno, & Seruatori noſtro IESV CHRISTO. De cæterò autem, ne quis cauſam aut occaſionem vllam de perſonis aut ſyllabis (ſiue fidei formulis) per inteſtina diſsidia contendendi captet, quoniam ad vnam & eandem rectam fidẽ & ſententiam ſyllabæ (ſeu formulæ) producunt conſuetudinis & ſtatus eius, qui hucuſque in ſancta Dei catholica & Apoſtolica Eccleſia obtinuit, & per omnia citra innouationem aliquam firmus ſtabiliſque deinceps in tempus omne permanebit. Edictum hoc omnes vbique epiſcopi & ſacerdotes catholici comprobarunt, rectè promulgatum eſſe dicentes. Qui verò ſe ab Eccleſia

Cohortatio ad vnionem & concordiã fidei.

Perſona hic communi accipienda, quæ fidei profeſsiones oppoſuerunt.

Hæretici in ſententia ſua perſiſtunt.

C ſegregauerant, in ſchiſmate & diſsidio perſiſtentes, haudquaquam eum ea vniri voluerunt: non aliam quidem ob cauſam, quàm quòd ad finem ſcripti dilertis verbis adpoſitum eſſet, etiam temporibus futuris profeſsionem fidei talem abſque rebus nouis ſtabilem conſeruatum iri.

CAPVT XXXVI.

IVſtinus, poſtquam Ioãnes cui Sirimis patria fuit, vitam ſimul & thronum imperantis vrbis morte abiecisſet, Eutychium ab exilio, ſicuti Iuſtinianus teſtamento iuſſerat, reuocatum, in eccleſiam ſuam reſtituit. Qui quatuor exactis annis, Ioannem νηστευτήν, hoc eſt ieiunum, ſucceſſorem habuit. Vbi verò Ioannes etiam Catulinus in veteri Roma ſedem vacuam reliquit, & ad vitam illam migrauit, Bonoſo epiſcopatus gubernacula mandata ſunt. cui Ioannes alius, atque huic rurſus Pelagius ſucceſsit. Poſt Apollinarim autem Ioannes Alexandriæ in

Eutychi' ab exilio reuocatur. Hic' Cõſtantinopolis ſucceſſor fuit Ioannes ieiunator. Pro Bonoſo legendũ puto Benedicto.

paſtoralem cõſcendit thronum, & huic deinceps D ſurrogatus eſt Eulogius. Hieroſolymis epiſcopatum denuò poſt Euſtochium gubernauit Macarios. Poſt eum hierarchicam cathedram ſortitus eſt Ioannes, qui purã & inopem vitam in Inſomnium monaſterio optimè egerat. Apud Theopolim autem Iuſtinus Anaſtaſio Dominini ſucceſſore pulſo, Gregorium ſubſtituit, nullis tum in eccleſia nouis rebus motis. Imperator verò crimen illud Anaſtaſio obiecit, quòd ſacram pecuniam in alios, quàm epiſcopum deceret, conferret ſumptus, & quòd cõuicio & maledicto imperatorem ipſum petiiſſet. Quum namq; interrogatus à quodam Anaſtaſius eſſet, cur ita profuſè pecuniam ſacram dilapidaret, & non potius in vſus decentes eam impendens, ita vti opus eſſet, diſpergeret: disertè per cauillationem dixiſſe fertur, ne à communi pernicie Iuſtino auferretur. Fama autem vulgarum eſt, propterea illi Iuſtinum infenſum fuiſſe, quòd pecunias ei petenti, ille dare noluerit. Aſfinguntur præterea viro ei alia quædam à nonnullis, qui imperatoris cœptum tegere aut excu- E ſare voluerunt. Poſtquam Anaſtaſius epiſcopatu abiit, Gregorius, ſicuti dictum eſt, ſedem eam accepit: cuius magna eſt in poetica laus. A primis enim capillis, in monaſticis exercitatus ſtudiis, ſtrenuè ad ſummos gradus, quum nuper admodum ſe in eo lanugo prima exhibuiſſet, contendit. Primùm verò Byzantij monaſterio præfuit, vbi etiã ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Poſtea Iuſtino iubente, paſtorale munus in monte Sinæo ſuſcepit: in quo à Scenitis barbaris obſeſſus, non minimis circumuentus eſt periculis. Quibus etiam, vt pacificationem inirent, ſuaſor autórque fuit. Apud hos quum res magnas peregiſſet, in ſacram deinde prouectus eſt cathedram. Animo & conſilio in rebus omnibus optimo fuit: & ad quodcunque negocium ſe conuerteret, id quàm facillimè conficiebat. Metu minimè perturbabatur. Poteſtatibus autem, vt facilè illis territi cederet, flectẽdum ſe haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, & admodum munificus, magnificè pecunias largiebatur: vſqueadeò, F vt quocunque, pro eo atque opus eſſet, progrederetur, quàmplurimi homines eum ſtiparent atque ſequerẽtur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet cõſuetudinis, & qui nihil ad eum pertinerẽt. Alij inſuper qui eum prodiiſſe audiſſent, vel vidiſſent, ad eum confluebant, & honorem mũdanis dignitatibus debitum, præ viri eius obſeruantia, ſecundo loco habebant, auidè ſua ſponte & videre & audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerunque verba facientem. Erat ſiquidem ad arcanum deſiderium eorum animis, qui illum quomodocunque cõueniebant, inſerendum quàm maximè idoneus, aſpectu admodum admirandus, in colloquiis valde iucundus: & ſi quis alius, & ipſe ad id quod deceret cognoſcendum acutiſsimus, & ad faciendũ quàm facillimus. Ad conſilium aliis dãdum, atque ad res domeſticas & externas diiudicandas, promptiſsimus. Quapropter multas res optimè geſsit, negotia in craſtinum differre nõ ſolitus. Terrori verò erat non tantum Romanis imperatoribus, quũ publica tractaret negotia, quantũ neceſsitas poſtularet, & tẽpus flagitaret, verũetiã Perſarũ ducibus:

Maximorũ eccleſiarum epiſcop.

Anaſtaſij Antiocheni exilium.

Cauſa exilij liberè animo dictum.

Gregorius epiſcopus Antiochen', vir magnus.

A ſicuti ſuo loco à me dicetur. Varius etiam fuit. Aliquãdo nanque multa vtebatur vehementia: nõnunquam iratum ſe eſſe præ ſe ferebat. In primis autem, quum opus eſſet, maximè in eo eminebac lenitas & manſuetudo. Adeò vt quam commodiſsimè in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis ſtudium conſequutus fuerat, enituerit + auſteritas reuerentia temperata: ita vt altera ab altera non læderetur, ſed vtraq; per alteram illuſtraretur.

Gregorij Nazianzeni verba.

Euagr. lib. 5 cap. 6.

CAPVT XXXVII.

Maior Armenia Perſis à Philippo Imperatore dedita.

Perſarmenij ad Iuſtinum deficiunt.

VErum enimuerò primo Gregorij epiſcopatus anno, Perſarmenij, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui poſt Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Perſarum regi ita proditi fuerant, vt Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis ſubdita maneret, maior au-
B tem Chriſtianorum ſacra motibus colens Perſia ſit tradita: Perſarmenij inquam iſti, quòd grauiter à Perſis affligerentur, legéſque ſuas tranſgredi vi compellerentur, clàm ad Iuſtinum oratores miſerunt, vt ſub ditionem Romanorum reciperentur precãres, quò liberè abſque moleſtia ſacros ritus, pro religionis cõſuetudine, deo peragere poſſent. Iuſtinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibuſdam ab ipſo interpoſitis, quæ etiam iureiurando confirmauit. Itaque Perſarmenij magiſtratibus ſuis interfectis, vnà, quod dicitur, ⋆ vniuerſi ſeſe Romanorum imperio commiſerũt, in ſocietatem ſuam finitimis eiuſdem gentis populis, atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præſtans. Hac verò de cauſa quum Choſroes imperatorem incuſaret, tale ab eo reſponſum tulit: Finem ſuum pacis pacta conuenta habere: iuſuper autem fieri haudquaquam poſſe, vt Chriſtianos pacis finitæ tempore, ad populares ſuos confugientes ipſe non reciperet. Hæc quidem ille,
C atque his ſimilia alia reſpondit. & quanuis talia diceret, minimè tamen ſe ad bellum inſtruxit: ſed ocio ſolito deditus, deliciis diffluxit, poſt rationes & voluptates ſuas omnia habens. Virum autem quendam genere ſibi propinquum, Martianũ nomine, Orientalium copiarum ducem deſignatum, aduerſus Perſas miſit, neque exercitu iuſto, neque apparatu belli alio ſatis inſtructum. Hic cum manifeſto periculo, & quod dicitur, cũ ipſius Orientis euerſione, in Meſopotamiam primùm eſt profectus, paucos admodum milites, eóſque inermes ſecum ducens: ad quos accedebant foſſores & factores, & boum actores vndequaque coacti. Et cũ Perſis apud Niſibim leui certamine congreſſus, quum meliore loco res eius eſſent, Perſis nõdum ſatis paratis, vrbem eam obſidere quàm hoſtes perſequi maluit. Oppidani porrò propter tam ſplendidi ſcilicet belli apparatus contemptum, portas non clauſerunt, ſed fœdiſsima etiam in Romanũ exercitum conuitia iecerunt. Plurima verò prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tũ viſa ſunt: & bos recens genitus in initio belli cõſpectus eſt, ex cuius ceruice duo capita eminebãt. D

⋆ vno animo.

Ardaamanes dux.

Iuſtini ignauia.

Martianus non ſatis inſtructus aduerſus Perſas miſſus.

In occaſione res bene gerũda prætermiſſa.

Prodigia. Bos biceps.

CAPVT XXXVIII.

Perſarũ aduerſus Rom. expeditio.

Circeſium oppidum.

Martianus Niſibim obſidet.

POſteaquam autem Choſroes ſe ad bellum probè inſtruxit, Adaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno ſuo tranſmittere, & ad Circeſiũ (qđ dicitur) in Romanorũ ditionem excurrere iuſsit. Eſt autem Circeſium oppidum commodiſsimum & munitiſsimum, ad fines Romanorum imperij ſitum. Muro nanque firmiſsimo atque altiſsimo circundatum eſt. Quin & Euphrates & Aboras fluuij id circũfluentes, & in inſulę formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipſe autem cum copiis ſuis Tigri amne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Niſibim venit: quę, ſicuti dictum eſt, à Martiano obſidebatur. Hęc ita à Perſis agi, Romani ignorabant: vſqueadeò, vt Iuſtinus multorũ ſermonibus adductus, qui Choſroem iam mortuum eſſe, aut non longè à morte E
abeſſe nunciabant, Martiano valde ſuccenſeret, ꝙ Niſibis expugnationem protraheret: ad quem etiam quoſdam miſit, qui illum ad claues portarũ quàm celerrimè afferendas excitarent. Vt autem res minus ex ſententia ſucceſsit, & Iuſtinus riſu & probro ſe dignum exhibuit, qui apud talem & tantam vrbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam ſcilicet tam exiguus exercitus aſsidebat: res ea primùm Gregorio Theopolis antiſtiti ab epiſcopo Niſibeno renunciata eſt. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quàm maximé. Et dabat præterea operam, vt vrbs ea propter erũnas, quas à Perſis patiebatur, in poteſtatem Romanorum rediret. Itaq; is Gregorio, quæ in Perſide gererentur, ſuo quæque tẽpore inſinuando, ſignificabat. Ea porrò ad Iuſtinum Gregorius ſcribebat: de ſubita etiã Choſroæ expeditione certiorem eũ faciens. Atq; ille more ſuo deliciis & luxuriæ deditus, fidem habere epiſcopi ſcriptis ſuperſedit, ea quæ cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namque molliter & diſſolutè viuentibus, ad ignauam ſocordiam glorioſa ⋆ au F
dacia accedere ſolet. Neque illi euentis rerum fidem habent, ſi alium quàm ipſi volunt, exitum conſequantur. Iuſtinus ergo Gregorio reſcribẽs, ea quæ is renunciaſſet, tanquam falſa omnino eſſent, reiiciebat. Atque vt etiam vera eſſent, Perſas tamẽ vrbis expugnationẽ non præuenturos eſſe. Qui etiamſi præuenirent, eos tamẽ inde fœdè atque turpiter repulſum iri dicebat. Et Acaciũ quendam delectum, virum proteruum, † cõfuſionem planè dicas, ad Martianũ miſit, cum eiuſmodi mãdato, vt etiamſi Martianus vrbem cepiſſet, & pedem alterũ in ea poſuiſſet, dignitatem ſtatim deponeret, eámq; ipſe ſibi Acacius ſumeret. Quod ſanè is fecit, Imperatoris iuſſa non ex illius cõmodo exequutus. Poſtq̃ enim eò venit, Martianũ illico in hoſtili terra dignitate priuauit, re ea militib' nõ renunciata. Sed enim qui in exercitu ordines ducebant, vbi ducem magiſtratum depoſuiſſe cognouerunt, vlterius perſeuerare in caſtris nequaquam voluere: ſed paulatim hinc & inde palãtes diffugere, ridicula illa obſidione ſoluta. At Adaarmanes copias ſecũ martem ſpirãtes, nõ ſolùm

Ridicula Iuſtini ad Martianum mandata.

Niſibenus epiſcopus Gregorio Antiocheno amicus, atq; et Iuſtinum de rebus Perſarũ certiorẽ facit. Scripta talia Iuſtinus contempſit.

Ignauorũ hominũ mores.

Martiano Acacius ſuffectus.

A ex Perſis,ſed etiam barbaris qui Scenitæ dicútur, delectas ducens, Circeſio præterito quàm plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti.Ferro namque & igne pleraque loca vaſtans, neque moderatum quidquam, propter defenſorum ſolitudinem,vel cogitans vel faciens,non pauca caſtella cepit.Et quòd ibi nemo cum imperio eſſet, tum autem quòd Romani propugnatores in caſtello Daras à Choſroe clauſi forent, facieodum ſibi liberè quod vellet ſtatuit. Caſtris autem inde motis, Theopoli animum adiecit: & partem copiarum maximam,ipſe nõ profectus, eò miſit, quæ ſpe ſua falſæ,& ab vrbe ea ſunt reiectæ: propterea quod,nullli in ea,aut ſanè quàm pauci ciues manſiſſent. Profugerat verò etiam epiſcopus ipſe, & ſacra ſecum vaſa & donaria eatulerat. Nã & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum ſtudio,ſicuti eiuſcemodi tẽporibus accidere ſolet,tumultum mouerat:& tandem deſertam relinquens vrbẽ, inde eaceſſerat, nemine prorſus hoſtibus reſiſtere aut obuiam ire conante.Adaarmanes poſtquã voto ſuo & Theopolis direptione eacidit, ignem olim quidem Heracleæ, poſtea

Choſroes ipſe oppidum Daras obſidet.
Perſæ Theopolim deſertam & vacuam inueniunt.

B autem Gagalicæ dictæ vrbi iniecit:& ad ✶ Seleuciam,quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primùm & populoſam, poſtea verò tempore collapſam, & ad paucitatem redactam,progreſſus eſt. Hæc quum reſiſtere illi non poſſet,pacto quodam interueniente,in eam eſt receptus.Vbi ſanè præter conuenta multa egit: & ciuitate direpta,vicinis quoque locis circumcirca diſpoliatis,inde abiit. In præda reliqua, & epiſcopum & magiſtratum vrbis ſummum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit,nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab Imperatore miſſi fuerant.Horum doctor magnus erat,qui antea argentariæ menſę in vrbe Imperante pręfuerat,poſtea autem vnius ex Imperialibus ædibus curam ſuceperat. Ii quum terga vertentes fugerent, parũ abſuit quin ab hoſtibus ſint eacepti. Hiſce reb⁹ confectis,Adaarmanes Choſroẽ nõdum vrbẽ quá obſidebat cepiſſe reperit. Magnum autem adue-

Gagalicam incendunt, poſtea Heracleã dictam. Seleuciã diripiunt.
✶ Euagr. Apameam habet, & Nicanoris Seleucum.
Epiſcopum & præfectũ eius capiunt. Magn⁹ Ro. duor.

C niẽs illi attulit momentũ, quòd quùm ſuis animũ addidit,tum hoſtes plurimùm exterruit. Inuenit vrbem muro nudatam,& aggerem ingẽtem prope illam factum. Helepoles eatructæ ſtabant, & catapultę,quas vulgus ✝ machinas ſeu tormenta, ſaxa ex edito loco iacientia, vocare cõſueuit,quibus vrbem hyemis tempore Choſroes,in poteſtatem ſuam redegit. Cui Ioannes Timoſtrati filius præfuit.Hic eius obſidionem non admodum curauit,ſeu vrbem potius ipſam prodidit.Nam& hoc tum ſermonibus ita iactatũ eſt. Obſedit eam Choſroes menſibus quinque, & aliquot inſuper diebus:cepitq́ue, nemine propè propugnante.Et ciuibus ex vrbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concidit, partim viuos in captiuitate ſeruauit. Vrbem ipſam,vtpote opportunam &commodam,pręſidio impoſito retinuit.ipſe verò tropæo eo ſuperbus,domum eſt reuerſus.

Daras oppidũ Perſæ capiunt.
✝ μηχανὰς ἀκροβολίους.

CAPVT XXXIX.

CA re Iuſtinus cognita, nihil prorſus rectè aut prudenter mente agitans,neque caſum talem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & inſaniam incidit:ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem à Tiberio adminiſtrari cœptum, qui honorem præcipuum Iuſtino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iuſtinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduerſus Abares miſerat:& captus ille ſtatim in prima congreſſione ab eis fuiſſet,militibus eius nequaquam barbarorum conſpectum ſuſtinentibus, niſi eum diuina Prouidẽtia inde ereptum,Romanorum imperio manifeſtò conſeruaſſet. Quod ſanè Imperium ad id diſcrimen peruenerat,metuendum vt eſſet, ne Iuſtini præter rationem omnem ſuſceptis actionibus, vnà cum repub. corrueret, & in barbarorum poteſtatem perueniret.Quum igitur Iuſtinus tã grauiter morbo affectus eſſet,neque quidquam earũ quæ agerentur rerũ animaduerteret,Tiberius con E ſilium commodum, rebúſque præſentibus opportunum admódum cepit,quo caſum & errorem omnem correxit. Traianum enim, virum præclarũ e ſenatu,canicie & prudentia multos antecellentem,ad Choſroem mittit:& legationem non Imperij aut reip. ſed ſolius Sophiæ Auguſtæ Iuſtini coniugis nomine, ad Choſroem inſtituit. Cuius etiam literæ ad eum regem ſcriptæ ſunt,quibus illa ærumnam caſumq́ue mariti & rempub. principe carentem deplorabat: nequaquam decorum eſſe addens, illum viduæ mulieri, & principi iacenti,reipublicęq́ue perturbatę inſultare.Nam & ipſum aliquando ægrotãtem non ſolum in perſimilem caſum incidiſſe, verumetiam præclariſſimos quoſque medicos ea ditione Romana ad eũ miſſos veniſſe, qui arte ſua & cura debita ægritudinem illius diſpuliſſent. Legatione tali audita Choſroes flexus eſt:& quum in animo habuiſſet, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram ſuſcipere,triẽnales tamen inducias Orientis partibus conceſſit: ita vt nihilominus ✝ Armeniam,quæ bellum aduerſus eum paraſſet, F nemine res Orientales ✶ turbante,aggrederetur. Porrò rebus Oriẽtis in eum ſtatum adductis, Sirmium à barbaris captum eſt, quod Gepides dudũ tenuerant,& Iuſtino donauerant,ſua ſponte inde decedentes. Interea Tiberius Sophiæ inſtinctu Cæſar à Iuſtino,qui meliuſculè morbo remittente habebat,declaratur.

Iuſtinus phreneticus. D
Tiberius imperium Ro. adminiſtrat.
Imperium Ro in ſummum adductũ diſcrimẽ
Legatio & litera ad Choſroem, nomine Sophiæ Auguſtæ, miſſæ.
Induciæ triẽnales cũ Perſis.
✝ ἀρμενίαν ...
✶ παρενοχλοῦντος.
Sirmium à barbaris captum.

CAPVT XL.

CÆterùm coronam imperatoriã ei impoſiturus, ea verba diſertè ad eũ eſt proloqutus, quæ memoriã omnem veterem & nouã longè excellunt.Quum namque Iuſtinus commodè per ✶ dilucidum interuallum ſcilicet cõpos mentis eſſet, idq́; diuina Prouidentia,vt ſimul & peccata errataque ipſe ſua proferret, & in remp.ordinem meliorem inferret. Quúmque omnes,atque ipſe etiam Ioãnes ſacrorum antiſtes, cuius antea meminimus, cum ſacerdotibus ſuis in hypæthro ſiue ſubdiali

Iuſtinus Tiberium imperatorem creat.
✶ ἐν ... διαλείμματι.

Iuſtini ad Tiberium verba.

A Imperialis aulæ palatio, congregati eſſent, quo loco hæc agi celebrarique fas eſt, Imperatoriam coronam ſuſtolens, purpureamque veſtem, vt ea Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorum fuerat, ita propalàm verba fecit. Ne te vir optime, vmbra iſta phãtaſiæ ſeu apparatus huius, & veſtis hæc decipiat: quibus & ipſe, prætorquam deceret, tranſuerſim raptus, non ſenſi meipſum ſupremis pœnis obnoxium reddere. Tibi verò curæ erit, vt peccata quoque mea corrigas. Corriges autem, ſi rectè & benignè rempub. adminiſtrabis, nec omnino iſtis tibi parendum erit (principes demonſtrans) nam & ipſi me in eas quas cernis erumnas coniecerunt. Alia inſuper eius generis addusit, quæ ad conſternationem & lachrymas prolixas auditores commouerunt. Poſtremò verò omniũ intulit. Honora Deum & Eccleſiam eius, & olim quidem heram & dominã, nunc verò matrẽ tuam. Qui facultates & poſſeſsiones habẽt, habeãt: quibus eæ deſunt, eis tribue. Perinde atq; in teipſum, ita in omnes animum intẽde. Noſce verò & quis antea fueris, & quis hodie factus ſis. Si peccare B non vis, ne arrogans & ſuperbus fuerit. Ipſe namque vides, quis ego paulo antè fuerim, & quid nũc ſim. Pauperes imprimis dilige, & eleemoſynæ apud te non deficiant. Et quum precario ab epiſcopo facta eſſet, Tiberius ad pedes Imperatoris ſe abiecit. Atq; ille ſubinferens: Si, inquit, volueris, ſum: ſi nolueris, nõ ſum. Deus qui fecit cœlum & D terram, omnia quæcũque tibi dicere oblitus ſum, ipſe in animum tuum ſubiiciat, confirmans, atque ab ipſo nunc initio inſtituens te ſanctiſsimo timore ſuo: per quem omnia tibi rectè atque feliciter euenient bona. Iuſtinus iunior vbi in imperio cũ Tiberio annos tres exegiſſet, vita exceſsit. Ipſe ſolus annis duodecim, & menſibus decem cum dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, menſe vno minus: ita vt Imperij eius anni omnes quindecim ſint, & menſes nouẽ cum dimidio. Iuſtinus, quæcunque templa Iuſtinianus magna vſus liberalitate magnificẽ conſtruxit, ea acceſsionib⁹, donariis & ſacris vaſis pluribus ipſe exornauit. Et ſummã magni tẽpli teſtudinẽ collapſam, & quindecim cubitos ſuſtulit, & decẽtiſſimè, ita vt hodie cernitur, reſtituit. Et quum pietatis eſſet ſtudioſiſsimus, in vita quotidiana tamẽ perquàm diſſolutus fuit. Liber hic hiſtoriatũ decimus ſeptimus, tempus complectitur ſexaginta E & quatuor annorũ: quum ab orbe condito ſexies milleſimus + nonageſimus octauus, à diuina autem Domini natiuitate quingenteſimus nonageſimus tertius ageretur annus.

Princeps non ſemper conſiliariis ſuis parere debet.

Præcepta ſaluberrima de Imperij adminiſtratione.

Precatio in Imperatoris coronatione.

Timor Domini.

Iuſtini mors

Liberalitas Iuſtini in eccleſias.

Huius tomi annus.

Neoterici numerant 4554.

Computatio annorum iſtorum cum aliis Chronicis ſcriptoribus non concordat. Secundum quoſdam enim obitus Iuſtini in annum Domini 582. ſecundum alios in 576 incidit.

DE PRIMA ET SECVNDA IVSTINIANA, & item de Iuſtinopoli.

Apud Dardanos Europæos, qui ad Epidamnii fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit: Iuſtiniani qui orbem terræ ædificiis exornauit, patria. Locum eum breui muro circundedit, in quadranguli formã ſtructura redacta, atque in angulo quoque turri vna excitata, τετραπυργίαν, hoc eſt, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, vrbem præclariſsimam condidit, quam Iuſtinianam primam vocauit, nutricia hæc præmia altrici ſuæ tribuens. ibi verò & aquæ ductum, vt ciuitas lymphis affatim abũdaret, C *fieri fecit. Addidit alia inſuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorum magnifica, porticus amplas, iudicum curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipſa ingens & populoſa, & tractus eius totius metropolis: vt quæ Illyrici vniuerſi archiepiſcopum ſit ſortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine ſua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipſe ambitione & liberalitate quadã illi, quæ eam ita ædificiis excoluerat, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardanis oppidum vetus, vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli vſui eſſent, demolitus, ad eam quæ nunc id ſpectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hãc Secundam Iuſtinianam appellauit. Non longè ab hac vrbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auunculi nomine Iuſtinopolim vocauit. Procop. lib. 4. de ædificiis Iuſtiniani.*

DE BVLGARIS. παρέργως.

Terbelis Bulgarorum dux, ſub Iuſtiniano Rhinotmeto floruit. Et Iuſtinianus ipſe, Cõſtantinuſque Heraclij filius, vectigales eius fuere. Hic aurũ & argẽtum, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, ſiniſtra autem argentum promens militibus ſuis, quòd Abares prorſus bello Bulgari ipſi ſuſtuliſſent, diſtribuit. Interrogauit autem quoſdã Abarũ captiuos, quãnam ob cauſam princeps eorum vnà cum gente vniuerſa interiſſet. Cui illi reſponderunt: Quòd criminum delationes & accuſationes inter eos inualuiſſent, quibus fortiſsimi & prudentiſsimi quique Abares ſublati eſſent. F *Ac ſic deinceps factum, vt homines iniqui & fraudulenti in ſocietatẽ & decuriam iudicum peruenerint. In cauſa etiam fuit ebrietas. quum namque vini prouẽtus exuberaret, ebrij omnes fuere. Deinde auarorum iudicum ſordes. Conſilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim venales facti, & alter alterum dolis eſt aggreſſus. Ex his ipſis cauſis internecio ſuorum proceſſit. Terbelis hiſce verbis auditis, Bulgariſque ſuis conuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accuſator, vt non prius audiretur, eive aſſenſus præberetur, quàm de crimine probè eſſet quæſitum: Ac ſi criminator per calumniam mentitus eſſe cõperiretur, vt is morte pœnas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id verò ſi quiſquã facere auſus fuiſſet, vt publicatis bonis eius, ipſe proſcriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porrò vineta omnia radicitus excindi iuſsit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, vt ſcilicet pro ſe quiſque ſibi ipſe victum quæreret, neque ad egeſtatem delaberetur. Legum talium tranſgreſſoribus, bonorum publicatio & proſcriptio propoſita. Ex Suid.*

Cauſa internecionis gentis Abarũ. Præcipue

hoc de iudicibus corruptis intelligendũ, quos Alexander Seuerus Imp. fures appellauit.

DECIMIOCTAVI TOMI CAPITA.

1 *De Imperatoris Tiberij imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.*

2 *Vt Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iuſtinum in Perſidem irruptione atque impetu facto, multa caſtella munitáque loca recuperauerit. Vtque Choſroes ſit mortuus.*

3 *De terræmotu, qui Antiochia, & in luco qui Daphna dicitur, fuit.*

4 *De Anatolio mago, & eius aduerſus Gregoriũ Theopolis epiſcopum fraudulentis inſidiis.*

5 *Vt Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundéq; deinceps moriens Imperatorem crearit.*

6 *Oratio Tiberij Imperatoris in electione & deſignatione Mauricij, ad populum dicta.*

7 *De ſomnio & morte Tiberij Imperatoris.*

8 *De Mauricij cõiugio, & coniuge ei⁹ Auguſta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.*

9 *Quæ præſagia præcedentia Mauricio imperium portẽderint.*

10 *De clementia & miſericordia Mauricij, & de adminiſtratione bellica Philippici.*

11 *De facilitate ſimplicíque apparatu Priſci belli ducis. Et vt hunc exercitus reiecerit: Germanũque, vt exercitum duceret, legerit.*

12 *De lite inter Aſterium & Gregorium Theopolis epiſcopum: & vt Gregorius cauſam obtinuerit.*

13 *De maximis grauiſsimisque terræmotibus: & vt Antiochiæ tantum, ad ſexaginta millia hominum ruinis ſint oppreſſa.*

14 *Vt milites militarem diſciplinam reliquerint: ad quos Imperator, vt eos ad officium reducere tentaret, Gregorium miſit.*

15 *Oratio Gregorij Theopolis epiſcopi, ad defectorem exercitum.*

16 *Vt exercitus Gregorio parens, rurſum Philippicum ducem legerit.*

17 *Vt Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obſidione.*

18 *De Varamo Perſa, & de inſidiis contra Hormiſdam Perſarum regem ſtructis.*

19 *De tyrannide Varami. Et vt Hormiſdas Perſarum rex à Choſroe filio ſuo ſit occiſus.*

20 *Vt Choſroes iunior ad Romanos profugerit, eorúmque auxiliis regnum ſuum recuperarit.*

21 *De crucibus à Choſroe Gregorio Theopolitano miſsis, & quæ de eis ille ſcripſerit.*

22 *De donis, q̃ idẽ Choſroes maximo martyri Sergio miſit.*

23 *De Naamano Saracenorũ principe, quomodo Chriſtianiſmum ſit complexus.*

24 *De ſancto Simeone Thaumaſtorita, hoc eſt, mirandum montem incolente.*

25 *De ſancta Golinduch martyre, quæ in Perſide certamen martyrij ſuperſtes ſibi peruicit.*

26 *Quomodo poſt Gregorium Anaſtaſius Sinaites ſedem ſuam receperit: & de aliis patriarchis.*

27 *Quæ Choſroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonenſi epiſcopo de Deigenitrice dixerit.*

28 *De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorũ Chaganus dux fuit, geſtis.*

29 *Quomodo Priſci legatus Chagano vetus exemplum adducens perſuaſerit, vt pacem rurſum complecteretur.*

Expoſitio lõgior per digreſsionem, de Abarum origine, vt ex Oriente in Occidentem tranſierint. Et de monte Iear. Et de veteribus Perſarum moribus & inſtitutis, item de vrbibus Tangaſt & Gubdam, quæ ab Alexandro Macedone condita eſſe feruntur. 30

Quæ Mauricius ad tumulum ſanctæ & inclytæ martyris Euphemiæ fecerit. 31

De inſigni miraculo, quod ad monumẽtũ Glyceriæ martyris vnguẽto ſcaturiẽs, ad Heracleã Perinthi accidit. 32

Vt dignas vindicta diuina pœnas exegerit ab eis, qui cõtra immaculatam Deimatrẽ, blaſphemam auſi ſunt mouere linguam. 33

De ſancto Ioanne Ieiuno archiepiſcopali dignitate Conſtantinopoli ornato. 34

Qualia indicia cædem Mauricij Imperatoris præceſſerint: & de quibuſdam portentis. 35

De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. 36

Quomodo Commentiolus & Priſcus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congreſsi, ſupra triginta millia hoſtium ceciderint. Et rurſus quædam de Choſroe. 37

Quomodo Byzantij plebs contra Mauricium ſeditionem & tumultũ excitarit. Et vt Chagan⁹ captiuos omnes, quos Mauricius redimere ſuperſederat, ferro necauerit. 38

Quomodo exercitus in Europa, ſeditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declararũt. 39

Mauricij fuga. Et aduentus tyranni in imperãtem vrbem, & Mauricij liberorumq; eius cædes. 40

De vndatione Imperialium cadauerum, & de aliis tyrãni cædibus. Et de prædictione Imperialis cædis Alexandriæ facta. 41

Quomodo Mauricius Deum orauerit, vt ei hic pœnas dare diuinæ vindictæ liceret: id quod aſſequutus eſt. Et de ædificiis ab eo conſtructis. 42

Vt Choſroes propter Mauricij cædem, pace ſoluta, Orientem hoſtiliter peragrans, ad Chalcedonem vſque excurrerit. Et de aliis quæ Romanorũ imperium peruaſerunt, calamitatibus. 43

De ſeditione inter Iudæos & Chriſtianos Antiochiæ orta: vt in eo tumultu etiam Anaſtaſius Sinaites epiſcopus cæſus ſit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Conſtantinopolitanis epiſcopis. 44

De ſchiſmatibus, quæ poſt quartam & quintam ſanctã Synodum in Eccleſiam irrepſerunt. 45

Præterea de hæreſi Monophyſitarũ, quòd ea inſidioſe admodum & periculoſe de Dei verbi incarnatione opinatur. 46

De philoſopho Ioanne Philopono Tritheita. 47

De monacho Leontio, & Georgio Piſida. 48

De diuiſione & diſsidio Tritheitarum, à Seuero profectorum. 49

De opinione Agnoetarum. 50

De hæreſi Theopaſchitarum. 51

De Iacobo Syro, & Iacobitis. 52

De abominanda Armeniorum hæreſi. 53

De ſchiſmate Chatzitzariorum apud eoſdem. 54

Phocæ abrogatum imperium per Heraclium, Priſcum & Gregoram. 55

De fœda cæde Phocæ, nefandiſsimi & pernicioſiſsimi tyranni. 56

A ECCLESIASTICAE HI- D STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSOCTAVVS.

CAPVT I.

SVSCEPTA Imperiali adminiſtratione Tiberius, ad partes omnes reipub. ſe conuertit, vt quũ diſciplinam rectiſsimè ciuilem reſtitueret, tum bellicis expeditionibus cõmodiſsimè omnẽ Romani
B
imperij ditionem recuperaret, & conſtitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis ſtatura, & vultu non ſolum inter principes viros, verumetiam omnes propè homines decentiſsimo. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus eſſet, & qui humanitate & miſericordia quàm maximè gauderet: ipſo ſolum aſpectu, vt ita dicam, omnes ad ſe inuitãs atque alliciens. Eas autem diuitias & copias amplas ſibi eſſe putabat, ſi prolixè non ſolum ad neceſsitatem, ſed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille reſpiciebat, quid recipere petentem oporteret: ſed quid Imperatorem Romanorum dare deceret. Quòd ſi auri quidquam ad eum perueniebat, violenter cum ſubditorum lachrymis collectũ, adulterinum id & venenoſum eſſe exiſtimabat. proinde ciuibus ditionis ſuæ omnibus annuum etiam tributum remiſit: & quoſcũque agros Adaarmanes expeditione ſua vaſtauerat, immunitate & libertate ſumma donauit, vltra modũ etiam, & detrimenti accepti rationem. Magiſtratibus quoque & dignitates gerentibus penſiones
C
illegitimas condonauit, quibus priores principes ſubditos ipſi ſuos vendere ſoliti fuerant.

Statura, mores & virtutes Imperatoris Tiberij.

CAPVT II.

Copia militares eius aduerſus Perſas collecta.

ITaque pecunias non rectè exactas in vſum decentem conuertens, ad bellum hoſtibus inferendum ſplendidè ſe armauit: & exercitu heroico ex ſubalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Maſſagetis, Pæonib⁹, Myſis, vnà cũ Illyricis & Iſauris, atque etiã ex Scythis, optimis ſtrenuiſsimiſque quibuſque viris delectis, ita vt centũ milia & quinquaginta ★ turmas fortiſsimorum equitum haberet, conſcripto, expeditionem aduerſus Choſroem ſuſcepit. Quũ ille ſtatim, poſt Daras caſtellũ captum, Armeniam ingreſſus eſſet, atque inde circa meſsis tempus ad Cæſaream contendere in animo haberet: quæ principem locũ apud Cappadocum gentẽ ſortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. Vſque adeò verò iam res Romanorum contemnebat, vt etiam oratores qui ad eum venerant, in conſpectum ſuum non admitteret, ſed ad Cæſaream vrbem eos ſe ſequi iuberet, ibidem poſtulata eorum auditurus, reſponſumq́ue eis re deliberata daturus. Eò autem vbi peruenit, & exercitum Romanorum, qui eũ præuenerat (quem Iuſtinianus ducebat, frater Iuſtini illius, à Iuſtino imperatore miſerandum in modum cæſi, rei bellicæ & ipſe egregiè peritus) conſpexit, & iam tubæ claſsicum canebant, ſignaq́ue militaria ſublimia ferebãtur, ac dux ipſe vnà cum tam ſplendido apparatu animum magnũ ſpirabat, atque ex aduerſo vociferabatur, equitatusque tantus aderat, quan-
E
tum nemo vnquam Imperatorum in animo ſaltem eſt imaginatus: apparatu tanto & re tam ſubdita atque inopinata conſternatus, ex intimo pectore ductis ſuſpiriis, altius indoluit atque eiulauit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipſo tempus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curę dextrum cornu commiſſum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim confertam quum Perſæ ſufferre nequirent, ordinesq́ue ſuos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hoſtium agmen Curs aggreditur, vbi inſtrumentũ aulicum Choſroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic precioſiſsimas quaſque res eius & inſtrumentum omne, ipſo inſpiciente & tolerante Choſroe, + quod facilius is impreſsionem ſuam quàm ipſius Curs ſuſtineri poſſe exiſtimaret, diripit. Et derepentè ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque vnà cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Pæana canens, Perſarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad ſuos redit: qui
F
adhuc ordines ſos, ſicuti acies ſtructa fuerat, ſeruabant, quòd neque Choſroes aggreſſus eos eſſet, nec ipſi initium pugnæ feciſſent. Paucis verò velitaribus præliis, vnis tantum aut binis ab vtraque acie congreſsis, ſicuti fieri aſſolet, commiſsis, Choſroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum prælium experturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuiſus eſſet, nocte intempeſta, vigiles earum copiarum quæ Borealem plagã verſus excubabãt, inuadit: eiſq́ue repentina impreſsione diſsipatis, exercitu vniuerſo Melitinem, quę in propinquo erat, contendit: quã ab incolis & cuſtodibus vacuam Perſę incendunt, ſeq́ue ad Euphratem traiiciendum inſtruunt. Porrò quum eos Romanorum copiæ à tergo conſequerentur, saluti ſuæ timens Choſroes, elephante cõſcenſo, fluuiũ tranat, & multos ex militibus ſuis in amne eo, qui illis pro ſepulchro fuit, amittit. Multos etiam qui ex vndis traiicientes euaſerant, ſecum abducit. Huiuſmodi ille ſummam pœnam poſtquã pro iniuriis Romano imperio illatis perſoluit, vlterius in partes Oriẽtales eſt progreſſus,

Equitatus Tiberij maximus.
** ἴλας, alas. Euagr. li. 5. cap. 24.*

Iuſtinianus Romanorum dux.

Curs Scytha in Romanorũ partibus ſecundum cũ Perſis equeſtre certamẽ committit.
Ignẽ Perſæ pro deo colũt.
† [illegible]

Choſroæ clades & fuga.

Iuſtinianus dux rectè rē gerit.
Leo Choſroe, ne poſtea Perſæ Romanis bellū inferant.
Eiuſdē mors

A Vbi eiuſcemodi inducias vt eum nemo aggrederetur, habuit. Iuſtinianus autem cū exercitu omni Perſidem eſt ingreſſus: ibique hyeme tranſacta, qui ei reſiſteret, inuenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æſtiuum ſolſtitium inde reuerſus, cum magna & pręclara gloria, circa confinium, æſtatis reliquū conſumpſit. Exinde Choſroes rebus deſperatis, doloreque ingenti confectus, & fortunę viciſsitudine exanimatus, cum dedecore vitam amiſit: & perinde atque ſempiternā columnam atque monumentum fugæ ſuæ, legem illam, ne quis poſtea Perſarum rex aduerſus Romanos bellum gereret, poſt ſe reliquit. Ab eo regnum ad Hormiſdam filium peruenit, de quo poſtea dicemus.

Hormiſdas Choſroa ſucceſſor.

CAPVT III.

Terræmotus Antiochenus.

Tertius iam imperij Tiberij agebatur annus: & Antiochiæ rurſum maximus terræmotus circa B meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipſa vſque fundamenta concuſsit, minimè tamen in terrā proſtrauit. Ipſa verò vniuerſa Daphne, quaſi * ſuccisiuum eius opus facta, corruit. Euenere tum alia quoque non ſolum Theopoli, verumetiam in vrbe ipſa Imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motibus concitatis conturbarunt atque perterruerunt. Quę quum initium ab ardore & æmulatione diuina ſumpſiſſent, legitimum etiam finem ſunt conſequuta.

** ὑδέργον.*

CAPVT IIII.

Anatolius Antiochia diis ſacrificauit.
Euagr. eod. cap. 8.

Erat Theopoli Anatolius quidam, ex plebeiis ille quidem & ignauis vnus, ſed qui poſtea multis ſe & variis negotiis ingeſſerit, & Theopolitanorum res potiſsimùm adminiſtrarit: qua ex cauſa in Gregorij, vrbis eius ſacrorum antiſtitis, amicitiam peruenit. Et quum eo nomine frequentius ad eum iret, poteſtatem maiorem ex C eius conſuetudine eſt conſequutus. Anatolius iſte crimine ſacrificiorum diis oblatorum accuſatus, vnà cum aliis, vt ſacer & exectabilis, res graues & abſurdas admiſiſſe compertus eſt. Cœterùm quū Oriētis præfectum donis expugnaſſet, parum abfuit quin vnà cum popularibus ſuis (multi namq; cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaſerit. Multitudo autem motu concitato, conſilio tali obuiam iit. Illuſit ea antiſtiti quoque, quaſi & ipſe deteſtandorum illorum hominum ſocius eſſet. Et dæmō quidam ſeditioſus & peſtilens nonnullis perſuaſerat, quòd Gregorius etiam cum Anatolio ſacrificaſſet. Atque is propè à plebe vehementer infeſta & irata interfectus eſt. Et in tantū fama eius rei increbuit, vt Tiberius quoque Imperator non aliter atque per ipſius Anatolij vocem, criminis eius veritatem inueſtigare voluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Cōſtantinopolim venire iubet. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Deigenitricis imaginem in carcere alicubi ex funiculo dependentem, † verſis in tergum manibus, procurrit, ſupplicantis ſcilicet & deprecantis in morem. At illa impurum & execrandum illum deteſtans, ſimul & criminis tanti D arguens, totam ſe ab eo auertit: miraculo mediusfidius horrendo, & memoria ſempiterna digno: quod captiui omnes, qui in cuſtodia ſeruabantur, & quibus cura carceris cōmiſſa fuerat, oculis ipſi ſuis viderunt, & omnibus renunciarūt. Imago ipſa fidelibus etiam quibuſdam conſpecta eſt, eos ad contumeliam ſuam vindicandam concitare, filio ſuo ab Anatolio contumelioſè iniuriam factā eſſe dicens. Poſtquam verò Byzantium Anatolius venit, & flagris quàm maximè tortus eſt, nihil eſt contra epiſcopum proloquutus. Verùm ibi quoque magnorum malorū & ſeditionis populo ipſe cum popularibus ſuis cauſa fuit. Quum namque quoſdam, ſententiis ferendis, non iugulandos, ſed oſtraciſmo mulctādos eſſe, iudicatum eſſet, plebs ardore diuino accenſa, vniuerſam vrbem turbulento motu repleuit: ſæuienſque & grauiter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerant, raptos, & piſcatoriis nauibus impoſitos, igni viuos combuſsit. Et quùm populus eiuſmodi ſententiam tulit, tum cōuicia etiam in Imperatorem iecit, & aduerſus epiſcopum ſuum Eutychium vociferatus eſt, perinde atq; illi fidē abieciſſent. Quin multitudo Eutychiū quoque, eoſque quibus quęſtio mādata fuerat, in locis omnibus inueſtigatos interfeciſſet, niſi quę omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio ſurripuiſſet: ferocientis autem multitudinis ardorē paulatim ita reſtinxiſſet, vt nihil abſurdi committeretur. Porrò Anatolius beſtiis primùm in amphitheatro obiectus, & abundè ab illis dilaniatus, in crucem poſtea eſt actus. Verùm ne ſic quidem impiorum flagitiorum pœna eſt defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod nunquam hiſtoriis proditum eſt) lupi inde detractum deuorarunt. Quidam verò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinauit. In ſomnis enim ſe vidiſſe dixit, Anatolij complicumq́ue eius iudicium plebi, quæ de eis ſententiam ferret, commiſſum eſſe. Vir pręterea magnus Imperialibus ædibus pręfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloquutus tamē eſt, conſpectam ſibi eſſe Deimatrem vehementer ſe obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quouſque F tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter ſupra modum in me & filium meum illuſit? Sed hæc hactenus.

Idē flagitij non rum agitur.

† ὀπίσω τὰς χεῖρας.
Diua virgo procul eū ſupplicantē renuit.

Conſtantinopolitana plebs tumult, propter leuiorem in idololatras iudicum ſententiam.*

Anatolij graue ſuppliciū.

Vindicatorū gentilium ſacrorum exemplum.

CAPVT V.

Tiberius porrò vbi Iuſtinianum non eadem fortuna, qua antea, rem aduerſus barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, poſt Iuſtini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudum ſumpta, ducem alium militarium in Oriente ordinum creauit Mauriciū, qui paulo pòſt ſucceſſor etiam Tiberij fuit. De eo mox, loco ſuo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex Imperio eius colligendum, quod virum eum clarius manifeſtiuſq́ue hominibus exibuit, quum illi † ſummam quodcunque vellet, arbitrio ſuo faciendi poteſtatem dediſſet. Qua re etiam factum, vt domeſticæ eius res & arcanæ in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius copiis militaribus receptis, vltra

Mauricius in præfectura Orientis Iuſtiniani ſucceſſor.
† ἀπειρίαν ὅλως ἀρχῆς παρασχεῖν.
Maurici ducis in Oriēte præclara res geſta.

A Romani Imperij fines progreſſus, & quęcunque erant idoneo commodoque loco Perſis caſtella adortus, ea cepit: tantamque prædam inde egit, vt vrbibus & inſulis & agris, quicunque deſerti antea fuiſſent, colonos imponeret, & quæ à multo tempore vacuę iacuiſſent, terrę, eas ad fructum vbertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis ſtrenuas etiam & fortes côſcripſit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur oſtenderunt. Effecit is etiam, vt domus vniuerſæ ſeruis complerentur: & vt in abundanti rerum omnium copia, leui facilè precio omnia vænirent. Conflixit quoque cum fortiſsimis quibuſque inter Perſas viris, Imperatoriaque arte celeberrimis: cum Tamichoſroe videlicet illo, & Adaarmane, qui cum validiſsimis exercitibus cum eo ſunt congreſsi. Sedenim quomodo ille, & quid prælio cum illis commiſſo geſſerit, in præſentia mihi dicere facile non eſt, sed alia quæ inſtituti noſtri ſunt properanti. Tum quidem in ipſa pugna Tamichoſroes non equidem Romani exercitus virtute, ſed religione ſola, & ſincera in Deum fide ipſius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habenis omnibus quàm maximè laxatis fugit, non paucis ſuorum amiſsis. quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, victoriam prodidiſſet: quippe qui Euphratem traiicere, & Mauricio in prælio adeſſe, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit. Ea namque Arabum gens inuicta maximè, equis celerrimis, ventiſque ipſis velocitate ſimillimis inſidens, ſicubi concludatur, nô capitur, & locis ad inſidias capiendis hoſtes facilè præuenit. Sed & Theoderichus ✶ Scythicorum ordinum dux, in pugna non affuit: verùm extra telorum iactum quàm maximè conſiſtens, ſe cum ſuis effuſæ fugæ commiſit. Ab ea victoria cum ampliſsimis tropæis reuerſus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus eſt. Summi verò honoris via progreſſus, etiam ad Imperiale faſtigium conſcendit: quum Tiberio iam vitæ finis adeſſet, qui illi filiam Auguſtam, & cum ea loco dotis Imperium ipſum dedit. Non ille quidê longo admodum tempore in Imperio tranſacto, ſed monumento tamen ſempiterno ad æuum omne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas verò verbis complecti, non ita facilè videtur. Maximum autem probè ab eo geſtorû, & quaſi quædam hæreditas, quam Imperio poſt ſe reliquit, illud eſt, quòd Mauricium, virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina ſua genero & filiæ indidit, Mauricio quidem Tiberij, Auguſtæ verò Conſtantinæ nomine impoſito. Itaque quum Tiberius videret, ex hac deinceps vita ſibi migrandum, naturæque legibus cedendum eſſe, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura conſpicuus honorem & dignitatem meræ ſummæque poteſtatis recepit. Tiberius etenim in hypęthram illam Imperialis palatij aulam progreſſus, Antiſtitem ſacrorum (Ioannes autem tum adhuc eccleſiæ clauum gubernabat) eò euocauit: atque inſuper conuentum ſacrarum dignitatum coegit, ſatellitumque ſuorum & corporis cuſtodum, eorum quoque qui Imperiali honori accenſentur. Tum autem quicunque in populo præclari erât, ad ſe acciuit: vbi nomine eius Ioannes verba fecit, Orator egregius, & Romanarum legum peritus, & propter inſignem eloquentiam Imperatoris iuſſa pro concione exponere ſolitus, & quæſtoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipſe in noui Principis electione, vnà cum filia Conſtantina, quam Mauricio vitæ ſimul & fortunæ ſociam dederat. Prius autê quàm Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuentum eum ita verba fecit.

Tamichoſroes, Adaarmanes, Perſæ.

Iſtà Mauricio vicit.

Alamundarus Scenitas rem Romanam prodidit.

✶ Hi quoque Gothi Scythæ dicuntur.

Res Tiberij Imperatoris.

Electio & renunciatio Mauricij Imperatoris.

D

CAPVT VI.

Viri Romani, præclariſsimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinem gloriæ omnibus omnium linguis celeberrimum: Magnæ me nunc curæ & ſolicitudines circumſtant. Quarum alteræ, vt quæ me relinquere oportet, ea rectè conſtituam, adurgent: alteræ verò, migratione ipſa, qua à vobis diſiungar, exterrêt. Ea namque rationem actæ hic vitæ vniuerſitatis huius conditori reddere cogit. E Et nunc vſurpata mihi dudum libertas & ſecuritas, in timiditatem ingêtem eſt conuerſa. Quibus etenim † prolixior eſt faciendi quæ velint poteſtas, eos peccata plura conſequuntur. Sedenim quam de Imperio concepi curam, acrius me vrget, vt videlicet non temerè quiduis de republica decernam: ſed qui eam rectè adminiſtret, ſubſtituam. Quandoquidem nec mihi Imperium ad voluptatê & delicias corporis conſectandas commiſſum fuit. Neque verò fortuna tantum animum meum angit, verùm etiam natura ipſa. Eodem enim & imperium & coniunx & liberi concurrunt. Nam Imperium ſapientem gubernatorem requirit, coniunx viduitatis curatorem æquiſsimum: liberi porrò, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturæ, maximè muliebris, infirmitatem. Cœterùm naturæ ſæpenumero contemno neceſsitudinem, morbo ingruente: deſpicio etiam liberos, & coniugem nihili facio, mihique iam mori videor, & ſolicitudinis eiuſmodi libertatem conſequor. Vix autem cogitationes tales depono, F quum mihi Imperij cura inceſsit. Non ſolum enim certaminum omnium multo maximum eſt, creditum ſibi ſceptrum pro eo atque par eſt conſeruare: verumetiam hæreditatem Imperij, ita vt decet, ad eos quos oportet, tranſmittere. Equidem æquum eſſe admodum arbitror, deceſſoribus principibus ſucceſſores debere eſſe præſtantiores, vt illorum errata iſti corrigant. Quod niſi fiat, Imperij ipſius ditionê omnem, propterea quòd imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruere neceſſe eſt. Talibus curis quum animus meus conficeretur, ea quæ res omnes reſpicit Prouidentia, laboribus noſtris ſuccurrit, conſiliumque noſtrum auſpicata, autoritate ſua confirmauit: & eum qui poſt me magnificè imperaturus eſt, declarauit: Mauricium iſtum, virû rei Romanæ perquam vtilem & commodum, qui plura & magna certamina pertulit, & quaſi quêdam arrabonem, vt ita dicam, futuræ ſuę de ciuibus ſubditiſque curæ & prouidentiæ apud rempublicam depoſuit. Hunc ipſum hodie Imperatorê conſpicietis. Tanta autem perſuaſione & fiducia illum maximæ omnium adminiſtrationi adhibeo, haudquaquam mente

Oratio Tiberij Imperatoris decedentis, de Mauricij ſurrogatione.

† [illegible]

[illegible]

Tiberius Mauricio filiam ſimul & imperium committit.

A claudicans, aut errans, vt non modò Imperium ei, verùm etiam filiolam credam, pignore tanto naturæ ipſius, bono vos animo eſſe iubens. Id quod veluti conſolationis viaticum, mecum mihi laturus ad linguam iſtam, vnde reuerti non liceat, migrationem videor. Vos ipſi autem idonei & fide digni pulcherrimæ huius ordinationis teſtes mihi eſtis, ex eo, quòd eorũ qui imperium noſtrum dudum adminiſtrarunt, & huius præcipuè viri periculum feciſtis, qui prudentiſsimè nos eſt † conſectatus. Tu verò Maurici, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuũ facere perge, & ſepulchrum meum virtutibus tuis exorna: neque ſpem eorum qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipſe tuas obliuioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiens. Proinde † poteſtatis inſolentiam ratione fac frenes, & philoſophiæ artibus ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium namque res quædam eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſident ſuſtollens, & rectè cogitata excutiens. Minimè verò

B opinionem eam, quod prudentia omnibus anteeas, concipe: quamuis fortuna, quæ tibi ſublimis contigit, omnes ſuperes. Porrò ciuium & ſubditorum beneuolentiam potius quàm metum fac conſecteris: & obiurgationem magis, perinde atque magiſtrum quendam, quàm aſſentationem, complectare. Poteſtas nanque res quędam eſt, quę admoneri docerìq; nolit, & caſtigationem ægrè ferat. Ante oculos tuos aſsidens Iuſtitia excubet, † quæ vitæ noſtræ actionum remunerationem, pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi iniectum eſſe, per philoſophiæ ſtudium exiſtima. Coronam autem qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis qui circa marinũ littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipſe purpuræ flos, quòd ſubtriſtior eſt, exhortari mihi Principes videtur, vt moderationem animi rebus ſecundis ſeruare aſſueſcant, neque nimium lætentur, aut luctuoſa iſta monarchiæ ſtola ſuperbiant. Imperij ſiquidem ſceptrum non immoderatam poteſtatem, ſed ſplendidam potius ſeruitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas &

C miſericordia, arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura ducem dedit: earumque regem aculeo quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armauit, vt pungere etiam eum poſsit, qui legitimè non pareat. Sed apis minimè tyrannicum, verùm communi vtilitati commodum & iuſtum aculeum habet. Itaque illius ſaltem erimus imitatores: ſiquidem ratio ipſa, conſilia meliora ſubiicere nõ valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus & parens. Conſilij autem noſtri iudicem habebis † poteſtatem, ab affectione omni & muneribus incorruptam: ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vicia coercentem.

† συμμετρότατα μετελθὼν. Pulcherrimum decedẽti Principi Epitaphiũ, bonus ſucceſſor.

† ἱμάντι ἀγχέμαχον.

† προκαθήσθω σοι τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσις.

† ἐξουσίαν ἀδέκαστον.

† *Antigonus rex filium intuitus ſubditis violentius vtentem ac ſuperbum. an nõſti, inquit, ὦ παῖ τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν, hoc eſt Neſcis fili, Dominatum noſtrum ſplendidam eſſe ſeruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & aulicam phantaſiam, ſicut eam Lucas Act. 26. vocat, ἐπιφανῆ eſſe ſcribit ἄγος, hoc eſt, illuſtrem miſeriam.*

* *Non conſtat inter autores, rex nullum ne ſolus habeat aculeũ, maieſtate tãtum armatus: an dederit eum quidem natura, ſed vſum illi tantum negauerit. Illud conſtat, imperatorem aculeo nõ vti, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.*

D

CAPVT VII.

QVum igitur Imperator finem orationis feciſſet, ciues & ſubditi propter dolorem quo afficiebãtur, multam vim lachrymarum profuderunt. Deinde ſublatam Imperator coronam & purpuream chlamydem, Cæſari circumdedit. Ibi tum ſubditorum acclamationes & gratulationes exauditæ, partim tam commodi conſilij autorem, partim ipſum renunciatum principem, propter eas quibus ſe Imperio dignum præſtiterat virtutes, admirati. In primis verò laudibus earum rerũ omnium conciliatorem, qui vniuerſa commodiſſimè diſpenſat, extulerunt. Vbi verò ad hunc modum Mauricius Imperatoris cęremoniis princeps eſt declaratus, Imperator ipſe in lecto ſuo repoſitus, in ſomnis viri ſpeciem ea forma, quæ neque verbo, neque ſcripto exprimi queat, & veſte tam candida, vt cubiculum ipſum illuſtraret, vidit. Vir is manu protenſa, talia verba ad eum eſt profatus. E Hæc tibi Tiberi * ter ſanctum numen renunciat: tyranni impij, Imperij tui temporibus non extabunt. Poſtquam autem euigilauit, & ſomnium iſtud amicis expoſuit, legibus deinde naturæ, quãuis Imperator eſſet, obſequutus, terrenam tunicã depoſuit, anima eam veluti vmbraculũ quoddam relinquente, & ad ſedes ſupernas euolante. Imperio Tiberius cum Iuſtino tribus, ſolus autem quatuor annis præfuit: qui poſteaquam in Imperatorum ſepulchro repoſitus eſt, homines omnes ad Mauricium, perinde atque ſatellites conuerſi: & lachrymæ, quibus Tiberij funus ꝓſequuti fuerant, eo ipſo die reſtinctæ ſunt. Non enim homines tantùm præteritorum meminiſſe, quantum præſentia curare & colere, ſolent.

Mauricius Imperator coronatur.

Viſio nocturna Tiberij.

* τρισάγιον.

Mors eiuſdẽ. Paul. Diaconus, annos ſeptem Tiberium imperaſſe ſcribit: Euagrius ſolum annos quatuor, lib. 5. cap. 22. ita vt reliquos tres cũ Iuſtino imperarit.

CAPVT VIII.

VBi Mauricius imperium ſuſcepit, & Tiberium ſatis eluxit, nuptias primùm parat: Auguſtamq;, quæ & Conſtantina dicebatur, matrimonio ſolenni Imperatorum ritu ſibi iungit. F Nuptiæ magnificè prorſus Imperiali pompa celebratæ, & epulationes ſplendidæ publicitus per vrbem omnem populo datæ. Apparatui tanto affuère, vera in Deum pietas, & Imperatoria Maieſtas, ſatellitio Mauricium eiuſdemque coniugem decentiſsimè ſtipantes, & dona eis quàm honorificentiſsimè offerentes. Illa nanque canicie veneranda, decẽribuſque rugis, quod antea memoriæ proditum nõ eſt, patris atque matris, nuptias ſanctificantium, fratrumque venuſtorum, coniugalem apparatum exornantium, vicem præſtitit. Hæc autem, ex auro contextam veſtem, purpura & Indicis margaritis diſtinctam, necnon coronas auro multo & lapillis pellucidis ſplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magiſtratuſque gerebant excitauit, vt ſplendidè, quo dignoſci poſſent, coronati faces nuptiales accenderent, conuentumque ſponſalitium hymnis atque carminibus celebrarent. Ita vt conijcere liceret, nunquam apud homines apparatu eo ſplendidius quidquam

Nuptiæ Mauricij cum Conſtantina Auguſta.

Splendidiſſimus Imperialium nuptiarum apparatus.

A extitiſſe. Demophilus ſanè res Romanas deſcribens, Plutarchum Chæroneum diſertè dixiſſe refert, propter ſolam vrbem Romam, + virtutem & fortunam inter ſe fœdus pepigiſſe: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in ſolo Mauricio coniunctione inita conueniſſe, quod pietas ſcilicet felicitatem in poteſtatem ſuam redegerit, eandemque errare & labi prorſus non permiſerit. Poſtea etiam Mauricius illud ſtudio habuit, vt non modò corpore, ſed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus nanque ex prioribus Imperatoribus ſibi ipſe imperauit, & verus cum ſumma poteſtate princeps ochlocratiam ſeu turbulentum affectuum ſtatum ex animo ipſe ſuo eiecit, atque ariſtocratiam ſiue optimatium gubernationem in cogitationibus conſiliiſque ſuis conſtituit, viuam ſeipſum virtutis ſtatuam, vt ciues atque ſubditos ad imitationem ſui erudiret, præbens. Hic nomen & genus vetuſtius, ex veteri Roma traxit,
B propinquiorem autem cognationem ex Arabiſſo patria habuit, quæ gentis Cappadocum eſt. Fuit autem vir prudens & ſolers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodũ. Ventri minimè indulſit, neceſſariis tantũ & frugalibus cibis vſus, conſtantem ſe & immotũ in rebus omnibus præbuit. A multis adiri ſe & conueniri non facile paſſus eſt: neque in hominibus audiendis diſſolutus aut remiſſus fuit. Alterum enim contemptum affert, alterum autem aſſentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, & tantum de rebus grauibus acturos ad ſe homines admiſit, & aures ſermonibus inutilibus & fatuis clauſit & obturauit: non cera ille quidem, ſicut apud poetas eſt, ſed ratione potius quàm commodiſsimè tanquam clauem, ſic opportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempeſtiuè ſermonem aperiret ſimul & clauderet. Inſcitiam verò, iactantiæ & ferocitatis parentem, timiditatemque ſociam eius & comitem, ita à ſe reiecit, vt + rerum agendarum aggreſsio bene cœpti conſilij, intermiſsio autem & tarditas certæ ſecu-
C ritatis eſſet. Quum interim fortitudo & prudentia ſe ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex vſu gerendas converterent: + remiſſionemque atque intentionem cœptorum, vt moderatione quadam & ordine inſtituerentur, curarent.

* [illegible]

Veri imperatoris forma.

Mores & instituta Mauricij Imperatoris.

CAPVT IX.

Prodigia quibusdam imperium Rom. Mauricio prædictum.

PRodigia quoque diuinitùs accidêre, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem diuinam eo faciente, & que incenſum offerente, in baſilica ſacri Deigenitricis templi, quod à Iuſtiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo ſacroſancta menſa contegitur, igne comprehenſo arſit. Ita vt in ſtuporẽ & conſternationem coniectus Mauricius, ad eam rẽ expaueſceret. Gregorius autem vrbis eius hierarcha, qui ibi præſens aſtabat, diuinum quiddam id eſſe, atque res nouas & ſublimes denũciare dixit. Quũ verò in Oriente aliquando Mauricius eſſet, Chri- D
ſtus ei + euidẽter & manifeſtò apparuit: & ab eo, vt contumelias ſibi illatas vindicaret, petiit. Quæ ſanè certa de Imperio eius diuinatio fuit. A quo nanque Chriſtus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum eſſet, in ſomnis ſe maximam vitẽ vidiſſe, quæ ex cubiculo ſuo orta emerſerit, omniſque generis maturos botros circũcirca pendentes protulerit. Mater verò ipſa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem ſuauitatis odorem redditum eſſe dixit. Illud inſuper, quòd anicularum eſt, & mihi propè incredibile, addens, perſæpe eã quæ Empuſa vocatur, alius verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extuliſſe: nihil tamen detrimenti ei afferre potuiſſe. Quin & Simeones ille, qui prope Antiochiam ſtationem in columna habuit, quantum vix alius quiſquam, E
bonis operibus peragendis commodiſsimus, & omni virtutũ genere clariſsimus, non modò multa per diuinationem dixit, ſed fecit etiam, quæ Imperium eius deſignarunt. Sed enim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus ſimul & doctus, talis etiam ſponſus & princeps, Auguſta, quæ & Conſtantina appellata eſt, vxore dumum ducta ſact*, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res geſſerit, hiſtoria ipſa, diuino opitulante auxilio, oſtendet.

Empuſa, Gelo.

Ro. Mauricy.

CAPVT X.

Mauricius in maieſtatis violatores non ſæuit.

ILlud igitur ei in primis ſtudio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & læſæ maieſtatis reus ageretur, ſanguinem effunderet. Sic Alamundarum Sceoitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, ſed vnà cum vxore & liberis quibuſdã in inſulam quandã prope Siciliam deportari præcepit. Idẽ filio eius Naamani fecit, qui nota prorſus & probrum ciuilis adminiſtrationis fuit, & F
quamplurima flagitia in vtranque Phœniciam & vtranque Palæſtinam ita admiſit, vt cohors eius barbara prouincias eas rapinis compilarit atque diripuerit. Quum Alamundarus à Romanis captus eſſet, & quum Naamanem omnes ſententiis ſuis ad capitale ſupplicium condemnarent, Mauricius ipſe hominem in libera cuſtodia incluſit, neque grauius quidquam de eo conſtituit, quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem eſt factũ. Orientalium copiarum ducem primùm Ioannem Thracem creauit. qui ſanè rebus quibuſdam perperàm, quibuſdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum geſsit. Poſt hunc præfectura ea Philippico demandata eſt, Mauricij neceſſario. Nam alteram ſororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinium progreſſus, omnia vaſta dedit, & ingentem prædam egit, plurimoſque ex nobilitate Niſibena, quaſi aliud agens, ferri gladiorumque opus ſucciſiuum fecit. idem verò & ad Trigidem amnem egit. Conflictu quoque magno cum Perſis facto, plurimi ex hoſtibus, qui aliis præſtabant,

Ioannes dux.

Philippicus dux, Mauricij ſororis ſorore, ſecundum Draconem gener.*

Res eius geſta.

A in acie ceciderunt: nō pauci viui capti ſunt. Cohortem inſuper quandam Perſarum, quæ opportuno loco in tumulo conſederat, cū capere poſſet, nullis affectam malis dimiſit. Quę ſe perſuaſuram regi ſuo eſſe receperat, vt primo quoque tempore Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in præfectura ſua egregiè geſsit, quum ab exercitu quidquid eſſet molle atque inutile reiecisset, & omnia quaſi quibuſdam ſtenis ad † diſciplinam honeſtam & ordinem bonum apud copias militares redegiſſet. De quibus rebus æquum eſſe duxi, aliis ſcriptoribus, vt memorent, relinquere: quorum oratio partim ignorantiæ lubricitate claudicans, partim vel affectione ſibi indulgens, vel odio etiam inſeruiens, à vero plerunque longius diſcedit.

Diſciplinæ militaris cōſeruatio.

† [illegible]

CAPVT XI.

B HVic autem, præfectura militarium copiarum ſuſcepta, ſucceſsit Priſcus: qui & ipſe non facilè ſe conſpici patiebatur, & tantum à neceſſariis & amicis adibatur. Eo demum modo ſe multa confecturam eſſe ratus, ſi in publicum non prodiret, neque ſe communem omnibus præberet: perinde atque ex ea cauſa, qui poteſtati eius ſubditi erant milites, metu adducti, imperata facturi eſſent. Poſtquam autem ſupercilio ſublato ad ſplendorem ſuperbè inſtructus, ad exercitum eſt progreſſus, & ad milites verba quædam de fortitudine in bello, & accuratiore armatura, tum autem de prę miis quæ ex publico recepturi eſſent, fecit, quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium eius facto, prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi repererunt, diripuerunt: & quaſcunq; habuit ſplēdidè comparatas magniq́ue precij res, eas ſuſtulerunt. Ipſe quoque in eo exercitus tumultu iugulatus fuiſſet, niſi equo conſcenſo Edeſſam profugiſſet. Quam, miſſa eò copiarum parte, dedi ſibi fugitiuum ducem poſtulantes, obſidere ſunt aggreſsi.

Priſci mores.

Inſolentia eius.

Motus militaris aduerſus Priſcū.

C Cæterùm vbi Edeſſeni id non fecere, Priſcū quidem illi reliquerunt: Germanum verò, † militarium in Libaneſia Phœnices ordinum ducem, multa ei vi adhibita, exercitui præfecere: parumq́ue adeo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis ſitum erat, Imperatorem delegerint. Poſtquam enim vi hominem aggreſsi ſunt, atque ille eis vehementer reſtitit, contentio inter vtroſque exorta eſt: illo quidem, ne vi expugnaretur, contendente: his autem, vt quod cœpiſſent, perficerent, ita laborantibus, vt cædem ei quoque, niſi oblatum imperium ſuſciperet, minarentur. Sed enim quum Germanus ſe ad cædem perferendam potius, quàm ad tyrannidem ſuſcipiendam paratum eſſe oſtenderet, ad contumelias quaſdam, & verbera indigna, ſe milites, minimè illum ea perlaturum eſſe, quod nec naturam nec ætatem ipſe ſuam ita deſpecturus eſſet, arbitrati conuenerunt. Et iam iniuriis plagiſq́ue virum afficere cœperant, cū religione quadam parcius de eo periculum facientes. Quum autem alacriter etiam tum in ſententia ſua perſeueraret, iureiurando tādem ab eo accepto, ad fidem eis ſeruandam illum coegere. Sic ille, pro eo atque milites voluêre, inuitus imperata facere adactus, imperauit. Et poteſtati ſubditus, poteſtatem geſſit: atque in ſeruitutem tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicunque verò erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel cēturiones, vel decuriones, eis reiectis, quibus ipſi milites volebant, poteſtates tales demandarunt, † & manifeſtò in maieſtatem Imperialem deliquerunt. Et mitiores quidēm illi in vectigales & tributarios populos, quàm barbari eſſe ſolent, fuere. A propugnatoribus verò, aut defenſoribus reipub. aut quo tandem eos nomine appellem? quàm longiſsimè abſuere. Neque enim menſuris aliquibus aut dimenſis frumentum ſibi ſumebant, aut vetere diſtributione contenti erant, ſtationibuſúe deſignatis ſe continebant: ſed quod cuique eorum conſilium & voluntas ſua ſuggeſsit, id demum fas modúſque & menſura erat.

Succeſſor eius Germanus.

Volens nolens præfecturam Orientis ſuſcepit Germanus, militibus cogētib⁹.

Militaris licentia.

† [illegible]

† [illegible] Niceph.

[illegible] Euagr.

D E Hiſce rebus cognitis, Imperator Philippicum ſororium ſuum, qui eas rectè conſtitueret, ad exercitum remiſit: quem tantum abeſt vt milites receperint, vt quicunque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi beneuelle viderentur, extremum, niſi ſe ſilentio tuerentur, adierint periculum. Verūenimuerò quum ſe ita res haberent, ex vrbe Imperante Gregorius antiſtes Theopolitanus diſceſsit, celeberrimo illo certamine per victoriā defunctus, quod hoc loco commemorare non intempeſtiuum fuerit.

Militum aduerſus Philippicum in caſtra miſſū tumultus.

CAPVT XII.

ASterius quidam ea tempeſtate Orientem regebat. Et quum contentio ei cum Gregorio intereceſsiſſet, Principes ciuitatis Aſterio fauentes, hoſtiles partes ſunt ſecuti. Idem à magna populi parte, & ab opificibus factum. Pro ſe enim quiſque, perinde atque grauiſsimam iniuriam accepiſſet, contendit. Et plebi, vt maledictis F pontificem proſcinderet, permiſſum eſt: vnoq́ue ſumpto cōſilio illi omnes in vijs publicis & theatris deambulantes, conuiciis quę in epiſcopū conijciebantur, cum riſu lætabantur. A quibus etiam Scenici ipſi non abſtinebant. Ea verò de cauſa magiſtratus Aſterio abrogatur: eumq́ue Ioānes quidam Imperatore iubente init, quęſtionem habere de rebus motis, & cauſam primariā excitatæ contentionis inueſtigare iuſſus: vir nō ita magnus, nec admodum conſideratus, & qui non modò talem & tantam cauſam minimè diiudicare, ſed ne paruam quidem litem decidere, aut certius cognoſcere poſſet. Porrò vbi vrbem Antiochenam magnis aduerſus Antiſtitem turbis impleuit, & edictis propoſitis, ſi quis experiri iure contra illum vellet, ſe eum ad agendum admiſſurum eſſe promulgauit, non exiguos aduerſus Antiſtitem libellos à quibuſdam argentariæ menſæ præfectis accepit: in quibus Gregorius inſimulabatur, quòd cum ſorore ſua, viro alij coniuncta, per inceſtum conſueuiſſet. Præterea quòd felicem pacatumq́ue vrbis ſtatum perſæpe perturbaſſet.

Tumultus aduerſus Gregorium epiſcopum Antiochiæ excitatus, auctore Aſterio præfecto.

Ioānes Aſterij ſucceſſor.

Is de motu ciuili quærere iuſſus.

Grauiſſima Gregorio crimina intentantur.

Gregorius ad imperatoris & Cōcily iudiciū prouocat.

A Sedenim de ciuitate turbata crimen ſibi obiectū, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem cauſis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Conſtantinopolim cauſam dicturus venit. Affuete ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel ſua ſponte, vel acciti eò ſe contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum eccleſiarum præſides, & ſacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus, quęſtione diligenter & accuratè agitata, poſt multum certamen & contentionem, Antiſtes ita in cauſa victor euaſit, vt

Calumnia pœna.

accuſator ipſe neruis bubulis cæſus, & in foro circumactus, tandem oſtraciſmo mulctatus ſit. Exinde igitur innocentia ſua probata, ad ſedem ſuam Gregorius eſt reuerſus. Quo tempore copię militares per ſeditionem imperium quàm maximè detrectabant, & frenos Imperiales reiiciebāt. Philippicus autem ad Berrœam & Chalcidem vrbes, quónam res euaſuræ eſſent proſpiciens, morabatur.

B

CAPVT XIII.

POſt reditum Gregorij, menſes quatuor tranſierant, quum poſt vnum & ſexageſimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vnà cum ſonitu multo, ingens terræ concuſsio & ebullitio ſubitò exorta,

Terræmotus Antiochiæ, & clades ex eo accepta.

vniuerſam Antiochenorum vrbem ex fundamentis ipſis conuulſit: & quum quæ in altum ſublata fuerant ædificia deiecit, tum verò quæ firmamentis ſuis profundius innitebantur, ex inferioribus locis in ſublime excutiens proiecit: ita vt ſtructuræ omnes ſanctiſsimæ eccleſiæ præcipites peſſum ierint, & ipſum duntaxat hemiſphęrium loco ſuo permāſerit: quod Euphræmius epiſcopus è Daphnes luci tignis, quum ſub Iuſtino terręmotus graſſatus eſſet, conſtruxerat. Aliis nanque terræ concuſsionibus in parte ſeptentrionali labefactatum fuerat, eaque de cauſa tigna, quæ id ſuſtinebant, habuerat. Ea tū ingenti vehementiáq; motu ita humi

C proſtrata ſunt, vt hemiſphęrium haud aliter quàm regula quadam in locum ſuum reſtitutū ſit. Quin & ædificia multa in regione vrbis quæ Oſtracina dicitur, concuſſa corruerunt: atque id etiam, quod nomini ſuo reſpondet, + Pſephion dictum: item ea quæ vernacula lingua Bryſia nominata ſunt: &

ψηφίον.

inſuper ædes quoque Dei genitricis vicina, vbi media porticibus ſola mirificè eſt cōſeruata. Labefactatæ etiam admodum ſunt omnes in planicie turres, mœnibus aliis, præterquam ſolis propugnaculis, intactis: atque in eis ipſis propugnaculis, ſaxa quædam in diuerſam partem conuerſa, non conciderunt. Multæ prætérea aliæ ſacræ ædes cladem eam ſenſerunt: & vtrunque publicum lauacrum, ex pulcherrimo ſtatu, ad eam quæ ex diametro eſt deformitatem collapſum. Magna verò etiam multitudo ruinis oppreſſa eſt, adeò vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter

Clades 60000 hominum.

ſexaginta millia hominum ea calamitate interiiſſe putent. Gregorius ipſe vrbis epiſcopus, præter ſpem omnem ſeruatus eſt. Nam tectum & habitatio, vbi conſederat, omnis paulo pòſt concidit: neque periculum id quiſquam euaſit, prętérquam

In ea calamitate Gregorius epiſcopus ſeruat.

ipſe, & qui ei præſtò erant: qui ipſum vnà cum lectulo ſublatum fune demiſerunt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefeciſſet, D

per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res ſalutaris vrbi ei accidit, benigno & miſericordi Deo bonitate & lenitate ſua minas comprimente, miſerationisque & miſericordiæ virga caſtigare hominū viris ſtatuente. Nam nullum exortum eſt incendium, quum quidem multus vbique in vrbe eſſet ignis, in focis ipſis ſcilicet, priuatisque & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis aliis, in quibus opifices artes ſuas exercent. Multi autem ex claris & inſignibus viris eo terręmotu interierunt. Quorum vnus etiam fuit, quem paulo antè diximus, Aſterius, concuſsionibus eiuſmodi & ruina exanimatus.

CAPVT XIIII.

ATque vrbis ipſius publicam cladem Imperator pecunia data ſolatus eſt. In exercitu verò eadem E

erat defectio, atque rebellio: adeò vt finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionē auderent. Perſuaſum nanque habebant, ſe, quòd illis nemo obuiam venturus eſſet, ex ſententia quæ vellent facturos. Atenim hoc ſic illis opinātibus,

Præclara Germani de Perſis victoria.

Germanus cum eis quas ſecum habebat copiis occurrit: & tanta fortitudine victor eos concîdit, vt ne nuncius quidē cladis eius Perſis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipſum inde cum quibuſdam qui cum eo erant euocatum, in iudiciū produxit. Ibi iudices omnes capitali illos ſupplicio condemnarunt. Princeps verò non modò in illos non animaduertit, ſed honoribus etiā & pręmiis eos dignatus, benignitateque alia liberaliter proſequutus eſt. Atque quum hoc in ſtatu res Orientis eſſet, Abares bis in id quod vocatur

Mauritius Germanum à iudicibus damnatum honorib⁹ eſt proſequutus.

Macron Tichos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamque omnem, atque vrbes & caſtella alia expugnarunt, hoſtiliterque diripuerunt, aliis quidē igne conſumptis, aliis autem crudelem in modum excîſis: propterea quòd illis reſiſteret nemo, & maxima pars copiarum militarium In Oriente moraretur. Quò Imperator Andream Imperialium ſatellitum præfectum miſit, F

Abares Græciam vaſtant.

Militaris rebellio & ferocitas.

qui exercitui, vt priores ordinum ductores & præfectos reciperent, perſuaderet. Sedenim quum milites mandata ea ne audire quidem ſuſtinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat ſiquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuerſus, vt ita dicam, multum ei obſeruantia ſimul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipſo conciliati fuerant, quidam veſtem acceperant. Nonnulli potu ciboque, & aliis inſuper rebus, quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vſum & neceſsitatem commodę ſunt, abunde ab eo refecti erant. Tum autem, quicunque delectu habito per ſacramentum militare in catalogum adſcripti erant, per ipſum id conſequuti fuerant. Et primùm ille ad loca omnia, nūciis ad eos miſſis qui principem locū in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecē-

Gregorius apud milites gratioſus.

A ta ſtadia diſtante, congregauit. Ad quos quum ipſe quoque deinde veniſſet, ita vt in lecto decumbebat, eiuſmodi verba fecit.

CAPVT XV.

Oratio Gregorij Theopolitani epiſcopi, ad milites rebelles, qua eos ad venientem ad ducem.

VIti & verbis & rebus ipſis Romani: Arbitratus quidem ſum dudum vos ad me venturos fuiſſe, vt de eis quæ acciderunt rebus mecum ſententias communicaretis, conſiliumque caperetis. Idque vetus, quæ mihi vobiſcum interceſsit, beneuolentia pollicita eſt: quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata eſt, quũ nauali veſtro ✶ motui, & qui eum ſubſequutus eſt ✶ tumultui, rebus neceſſariis præbitis ſuccurri. Sed id hactenus factum non eſt, quòd fortaſſe diebus ſuperioribus occaſio ad eam rem præbita non ſit: ſcilicet vt Perſæ verè Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent, victi atque profligati, perſpicerent: atque vt ſincera veſtra in B rempublicam beneuolentia temporis opportunitate ſpectata, rerumque ipſarum teſtimonio comprobata, ex parte omni cognoſceretur. Declaraſtis ſiquidem, quum aduerſus duces veſtros dolore commoti, malè animati fuiſtis, nihil vobis eſſe republica antiquius & præſtabilius. Verùm agedum, ſi vobis videtur, communiter quid facto opus ſit, diſpiciamus. Vocat vos ad ſe benignus Imperator veſter, amneſtiam ſeu obliuionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, & egregium veſtrum erga rempublicam animum, belloque gerendo fortitudinem, pro ſupplicantium gratiamque petentium frondibus recipiens. Certo nimirum pignore iſto veniam vobis concedens, atque hęc ipſe ſecum reputans. Quandoquidem qui res vniuerſas manu ſua continet Deus benignitati plurimum, errata condonando, tribuit, & per fortitudinem veſtram, rationem de criminibus reddendam remiſit, manifeſtiſsimumque gratiæ omnino factę indicium exhibuit: quomodo ego quoque diuinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ neceſsitatem imponit, non ſe- C quar? Proinde ſi parêre mihi voletis, Romani, confeſtim credetis, neque tãtam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne quum illa effugerit, comprehendi poſtea nequeat. Non facile nanque poſtquam pręteruolauit, capitur: quodammodo, vt aliquis dicat, indignè ferens, quòd neglecta contemptaque ſit. Atqui incõprehenſibilis prorſus eſſe non ſuſtinet. Itaque patrum veſtrorum obedientiæ hæreditatem cernite, ſicuti in fortitudinis eorum laudem ſucceſsiſtis: vt omni ex parte vos Romanos eſſe declaretis, neque reprehenſio vlla vobis inceſſat, quæ illegitimam vos & adulterinam ſobolem eſſe arguat. Qui nanque ita, vt Romano genere dignum erat, vos procrearunt maiores, regibus & conſulibus ſubditi, ritè imperata faciendo, & rem pro inſita fortitudine præclarè gerendo, vniuerſum terrarum orbem Romano Imperio ſubiugarunt. Manlius certè Torquatus ſuum ipſe filium corona exornatum ſecuri percuti iuſsit, fortitudine quidem illum plurimùm præſtantem, Imperio autem minimè parêre volentem. ✶ Bono nanque ducum conſilio, & prompta militum obediendi voluntate, plurimę & maximæ res proſperè conficiuntur. At ſi alterum ab altero ſeiungatur, claudicare partem alteram, & collabi euerſam neceſſe eſt, optimo duarum iſtarum virtutum pari diuiſo. Proinde ne amplius cũctamini, mihique qui ſacerdos Dei ſum, & partes meas medius inter Imperatorem & exercitum interpono, parête. Atque oſtẽdite, non tyrannicum morem, ſed iuſtam indignationem, ad breue tempus, quod aduerſus duces veſtros minus legitimè imperãtes egiſtis, fuiſſe. Niſi enim quàm primùm ad Imperatorem veſtrum accurreritis, ego quidẽ ſimul & egregiam in rempublicam voluntatem, & ſingularem erga vos amorem, pro officio meo, ſanctè præſtiterim. Vobis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui ita tyrannidem exerceretis, quæ propoſita ſint præmia. Quorſum enim vobis res præſentes euadent? Nam vt in hoc ipſo permaneant ſtatu haudquaquam facilè fieri poteſt. Vnde verò erit victus, & frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continens ipſi, pro eo atque par eſt, opem ferendo ſuppeditat, rerum E importatio? Bellũ ergo popularibus veſtris Chriſtianis inferentes, & bellum ab eiſdem excipientes, res omnium fœdiſsimas & facietis, & patiemini. Et vbi tandem poſtremò, hinc & inde diſperſi, vitam degetis? Et conſequetur à tergo vos vindicta diuina, quæ peruicaciam veſtram ſuſtinere, aut veniam vobis de cætero dare minimè poterit. Quapropter dextras nobis inuicem & reipublicæ iungamus, & rem ipſam, pro eo atque æquum eſt, conſideremus: idque nunc quàm maximè, quum ſalutiferæ paſsionis & ſanctiſsimæ reſurrectionis Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti dies feſtos, qui nobis ad res meliores opem & auxiliũ ferunt, agimus.

Quomodo auctum ſit Romanum Imperium.

Quomodo res rectè geruntur.

CAPVT XVI.

GRegorius hæc atque alia plura cum lachrymis locutus, diuino quodam nutu in momento temporis animos omnium in aliam ſententiam traduxit. Itaque vt eis ex conuentu ſecedere liceret, ✶ F quo ſeorſim deliberare de eo quod æquum eſſet poſſent, petierunt: ac paulo pòſt reuerſi, poteſtati Antiſtitis ſe permiſerunt. Atque illi Philippicum nominatim, vt illum videlicet denuo ducem ſumerent, alleganti, ſe & exercitum omnem iuriſiurandi religione obſtrictum eſſe, Philippicum poſthac ducem à ſe minimè ſuſceptum iri, dixerunt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus: Sacerdotem ſe per diuinam gratiam eſſe, & poteſtatem ſoluendi & ligandi in cœlo & in terra habere dixit: diuinamque ſuper ea re iuſsionem in medium produxit. Tum verò militibus morem ei gerentibus, precationibus diuinum numen placauit: † & re arcanorum myſteriorum diuina peracta, immaculatum corpus omnibus communicauit. Dies enim qui ſanctam paſsionem Chriſti præcedit, tũ agebatur. Deinde cõuiuio eos, quũ circiter duûm millium numerũ explerent, totis in gramine diſpoſitis, excepit, & poſtridie inde abiit. Conuenit autem inter ipſos, vt quo vellẽt loco congregarẽtur. Gregorius Philippicũ Tarſi Cilicum morantẽ accerſit, qui tũ Cõſtãtinopolim petere properabat.

Parent antiſtitis ſancti ſuaſionibus milites.

Abſolutio à iuramento præſtito.

Accipiunt milites ducem ſuum Philippicũ.

A Et eo Antiochiam euocato, Imperatorem de rebus hiſce,& exercitus de Philippico precibus certiorem facit. Philippicus vbi Theopolim aduenit, ea ercitus ei obuiam proceſſit, atq; eis ſibi,qui ad diuinam regenerationem admiſsi fuerant,ſupplicum more adiuoctis,ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo,obliuioniſq; præteritarũ iniuriarũ fide accepta,in expeditionib bellicis eũ ſunt conſectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiochenæ vrbis præſulem Gregorium, ad hunc modum eſt acta.

CAPVT XVII.

Sittas decurio Martyropolim Perſis prodit.

Eo tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtiens,iniuria à quopiam ordinum ductore affectus, quum negligentius custodiri Martyropolim animad- B uertiſſet, vrbem eam prodidit. Perſicam nanque manum, perinde atque Romana eſſet, noctu introduxit,atque vrbem cepit:Romanis opportunã maximé. Et quæcunque ibi erant ætate florentes fœminæ,eas retinuit:reliquos verò mortales omnes,ſeruis quibuſdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur ſtatim eò expeditionem cõuertit, atque cum copiis omnibus vrbem eam obſeſſam oppugnare cœpit. Et quamuis tormenta ad vrbẽ expugnandam idonea non haberet, vtcunque tamen potuit, oppugnationem eam eſt proſequutus. Et cuniculis actis vt turris vna concideret,effecit: minimè tamen vrbem ipſam capere, & ad deditionem cogere potuit.Nam Perſę partem eã quæ ſolo æquata fuerat,noctu refectam ſatis munierant. Portò vbi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti ſunt, (crebra nanque in eos ea ſuperiore loco coniiciebantur tela, ita vt ipſi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent)obſidionem ſoluerunt:& paululum retrogreſsi,caſtra poſuerunt: hoc vnum agentes, vt ne auailia alia Perſis adderentur. Mauricio au- C tem iubente,Gregorius rurſum ad exercitum venit, eique vt denuò vrbis expugnationem tentaret,perſuaſit. Verùm illi,quòd inſtrumentis atque tormentis ad muros ſternẽdos neceſſariis io præſentia deſtituerentur, nihil amplius efficere poterunt. Proinde obſidione relicta, exercitus in hyberna conceſſit, frequentibus præſidiis vicinis caſtellis impoſitis, ne Perſæ ſubſidium clàm vrbi immitterent. Aeſtate verò ſequenti,copiæ ſunt coactæ.Et quòd Perſæ etiam aduenifſent,ingens pugna ad Martyropolim cõmiſſa eſt, ea qua victor euaſit Philippicus. Cæterũm Perſis multis cœſis, & heroë ✱ vno proſtrato, multitudo magna (id quod illis ſtudio maximè fuerat) Martyropolim peruenit. Romani eainde vrbem oppugnare deſtiterunt: quòd vi eam ad deditionem co gi nõ poſſe,probè ſcirent. Septem verò ab ea ſtadiis, vrbem aliam in tutis montoſiſque partibus ſtatuerunt: vt inde hoſtilibus molitionibus atque excurſionibus militari arte reſiſterent, damnumque inferrent. Id quod ſic æſtiuo tempore ab eis fiebat.Hyeme autem adueniente, in ſtatiua ſe inde recipiebant.

Romani frustra eam per expugnationem recuperare contendunt.

Vincuntur à Romanis Perſæ. Vrbem aliã prope Martyropolim Romani extruunt. ✱ Nomen huius fuit Maruzas Diacon.

D

CAPVT XVIII.

Commentiolus Philippico ſucceſſor. Imperator rurſus à Pratura Philippico amoto Commentiolum creauit Pratorem dit. Heraclius autem proſperatus in bello Pratorem Perſarum peremit.

Philippico ſucceſſor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Perſis congreſſus eſt. In eo certamine Pertarum dua vnà cum equo in terram deiectus interiiſſet, niſi ex ſatellitibus,quidam eum in equum, quem ſecum ducebat, ſublatum è prælio ſubduaiſſet. Reliqui verò Perſæ quam maximè etiam, ducibus ſuis relictis, fugerunt, & ſe Niſibim receperunt, ad regem ſuum redire veriti. Nam ille capitale ſupplicium illis minatus fuerat, ſi ductores ſuos deſererent. Ibi verò congregati tyrannidem aduerſus Hormiſdã meditantur. Conſilio ei Varamus Perſicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduer ſus Turcos facta cum ſuis redierat: ſicuti ſuo loco de eiàme dicetur. Interea Commentiolus Martyropolim circumſidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipſe verò vnà cum optimis & dilectiſsimis quibuſque, ad Ocbas, longè munitiſsimum caſtellum, ex aduerſo E Martyropoli in vlteriore ripa,in prærupto ſcopulo ita ſitum,vt inde vrbs tota conſpici poſſet, excurrit,caſtellum id oppugnat:& nihil intentatum relinquens,partes quaſdam munitionum tormentis ſaxa iacientibus deiicit:tandemque eis ſuperatis,magna vi id capit. Quapropter ad deſperationem Perſæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quũ ſic agerentur, iidem Perſæ regem ſuum Hormiſdam Choſroę,quem Cabades genuit,filium interemerunt:regum omnium iniuſtiſsimum, non ſolum quod iniquè ſubditos pecunia mulctarit, verumetiam quòd nulla de cauſa variis ſuppliciorũ generibus crudelem in modum illos necauerit. Ei Choſroem filium in regno ſubſtituerunt. Vt autem hęc acciderint,pulchrum eſſe puto,vt altius repetita exponam.

Aſarthato vnà parſ pto fugiunt Perſæ, & inſequuntur Romani. Diacon.libr 17. Perſæ à Romanus fugati,conſilia aduerſus Hormiſdã regem capiunt. Turcicũ nomẽ tunc primum Aſia auditum. Equa. Cõmẽtiolus Ocbas ad Martyropolim capit. Hormiſda regis Perſarum cædes, Rex iniuſtus & crudelis.

Paulus Diaconus, Turcis deuictis ✱ Hormiſdam adeò gloria & opibus creuiſſe ſcribit, vt deinceps annuũ quadraginta millium auri tributum à Turcis acceperit, quam ſummam ipſe eis antea quotannis perſoluerit. F

CAPVT XIX.

De rebellione Perſarũ aduerſus Hormiſdã regem ſuum per Varamũ concitata.

Hormiſdas Varamũ exercitu iuſto probè inſtructum, aduerſus Romanos expedierat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miſerat. Varamus copiis Romanorum illuſit. Romanus autem decem tantum fortiſsimorum lectiſsimorumque millibus acceptis, cum illo eſt congreſſus. Et multis vtrinque cędibus patratis, in Albaniç regione, victoria barbarum deteſtata, penes Romanos fuit. Quam ſuorum cladem, poſtquam Perſarum rex Hormiſdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemque muliebrem ſtolam miſit. Ille ad res nouas animo adiecto, tyrannidem affectare, & cõuicia ei quæ prior iniuriam illi intuliſſet, pro conuiciis reddere, & epiſtolæ verba hæc inſcribere: Hormiſdę Choſroę filiæ Varamus, nec non exercitum ſub ſignis ſuis merentem ad defectionem concitare, confictas

A ferè aduerſus omnes Hormiſdæ nomine literas exhibens, crudelitatémque illius & pecuniæ inſatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocans: vt ſcilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne ſubmerſerit, tali eos & ſepultura & exequiis eiuſmodi dignatus. Sermonibus eius generis exercitu ſeducto, ad maximam eum tyrannidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior eſſet, præſtito, adimendi Hormiſdæ regni conſilium ineunt. Hormiſdas aduerſus hunc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipſum Varamus + ſubit, Minimè Perſas inter ſe belligerari oportere, ſed eos durum & violentum imperium, & præterea ſanguinarium ingenium, & inexplebilem auaritiam Hormiſdæ ſcire, & beneuolentiam ſibi inuicem præſtare debere, dicẽs. Quæ vbi vera eſſe exercitus Pherochanis ſenſit, ducem ſuũ necat, & ad Varami partes accedit. Eaınde confertim & populariter congregati, Hormiſdam aggrediuntur: & diademate de capite eius detracto, è

B regio throno deturbant. Mox in ipſius conſpectu coniugem & filium vnum iugulant: cúmque oculis effoſsis in cuſtodiam coniiciunt, & alterum filium eius Perſarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignũ ſe patri præbuit: & inuitum ſe regnum ſuſcepiſſe deprecando allegauit, affatímque victum ei ſubminiſtrauit. Pater verò contumẽliis filium afficere, & proiicere à ſe quæcunque ille mittebat, non intermiſit. Quare commotus Choſroes filius, ruſticis fuſtibus patrẽ interimi iuſsit. Ea verò indignitas Perſis dolorem incuſſit, & odium aduerſus illum nõ paruum excitauit.

Pherochanis Perſas dux cedes.
† ἀπαιτεῖ.

Hormiſdas captus in cuſtodiã coniicitur, & excæcatur.

Hormiſdas per parricidiũ cadetur.

CAPVT XX.

PОrrò Choſroes, quandoquidem Varamum aduerſus ſe exercitum ducere cognouit, cum copiis non contemnendis aduerſus eum in planiciem quandam, ad Zabam flumen, eſt progreſſus. Sedenim quum ſuaſponte ſuos cedẽtes Varamo fauere, & ſibi inſidias ſtruere vidit,

C multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circeſium profugit, vnà cum coniugibus, & liberis tribus infantibus, & Perſis præterea quibuſdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate ſua eum ſecuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipſe retulit, peruenit, quum Chriſtianorum Deum ſeruatorem & viæ ducem inuocaſſet: eò ſe equum rectà ire, quò ab illo duceretur, permiſſurum teſtatus. Inde ad Mauricium oratores miſit: Probo inſuper, vt res acta eſſet, literis eidẽ indicante. Miſit ſanè & Varamus ad imperatorem legationẽ, quæ ab eo, ne opem Choſroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum ſtatum inſtabilem, & cothurnum prorſus eſſe ſciret, & viciſsitudines volubiléſque mutationes humanæ & miſerabilis huius vitæ noſſet, atque hæc rectè in animo ſuo deliberãdo perpenderet, regem ſibi ſupplicem perhumaniter & libenter ſuſcipit: & pro exule atque fugitiuo, amicum ſibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regiis & liberalitate benignitateq́; reliqua proliè inuitatum. Nec ipſe modò ad eũ imperiali munificentia quę decebat miſit, ſed & Au-

Choſroes Varamũ fugit, & ad Mauricium imperatorem confugit.

Circeſium autẽ vt cũ Probus patricius, qui illic erat, ſuſceperat. Diac.
Vita humana inſtabilitas.
Filiũ ſuũ ſibi Choſroem regẽ Perſarũ Mauricius facit. Diac.

guſta ipſa coniugibus eius, & liberi liberis eandẽ D præſtiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum vniuerſum & Ducem eius Cõmentiolum ſcripſit, qui Choſroen regio prorſus ſatellitio & comitatu produceret, & quocunq; vellet ſequeretur. Atq; vt maiorẽ ei honorẽ haberet, Melitinẽſem quoq; antiſtitem Domitianum, cognatum ſuum, ad eum legauit, virum prudentia mẽtiſque ſolertia multis anteeuntem, verbiſque ſimul & factis præſtantem, & ad negocia maxima conficienda commodum. Adiunxit huic Antiochenæ ſedis præſidem Gregorium. Qui ambo Choſroen verbis, muneribus tempeſtiuiſq; colloquiis & ſuaſionibus ad ſtuporem & conſternationem compulerunt. Choſroes vbi Hierapolim, quæ principem locũ in Euphrateſia obtinet, peruenit, in regnum inde rediit, quũ id è re eius Mauricius eſſe cenſeret: qui maiorem gloriæ & laudis ſuæ partem, ex commodo & vtilitate ſupplicis regis eſt meritus. Magna certè pecuniæ vi, quod nunquam à quopiam in literas relatum eſt, donatum Choſroen, quibuſdam etiam E Perſis impenſis ſuis in militiam eius conductis, ſanè quàm magnificè in Perſidem remiſit, cũ vtroque exercitu, Perſico ſimul & Romano. + Narſes Romanis copiis præfuit: qui cum Perſis prælio cõgreſſus, ⁎ ſexaginta millia Perſarum manu cepit, eáque ad Choſroen adductos haſtilibus cõfixit. Ex iis ſi qui Turci erant, eos Choſroes imperatori Byzantiũ miſit. Porrò Romanæ copiæ, Varamo qui turpiter ea pugna ſolus profugit, debellato regnum ſuum Choſroe in manus tradiderũt, eúmque in regiam ſuam deduxerunt. Is in throno ſuo conſidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus eſt. Rex Choſroe, diei huius perpe- »
tuò te meminiſſe, atque hoc in animo tecum con »
ſiderare oportebit, ꝗ Romani regnum tibi Perſarum + dono dãt. Choſroes ab inſidiis ſibi Perſarum metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benignè attribuit. Sittas exinde à Perſis in crucem eſt actus. Et Martyropolis, atque item Daras caſtellum, decedentibus ex eo Perſis, Romanis redditũ. Turcos, quos Choſroes Conſtantinopolim miſerat, ſtigmaticos li- F quato atramento cruces in frontibus impreſſas imperator habere videns, interrogauit, quánam gratia quæ non colerent circumferrent ſigna? Illi grauem ante plures annos in Perſide & patria ſua peſtem coortam eſſe dixerũt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Chriſtianos quoſdam, qui ibi fuere, hominibus, ſi hoc feciſſent, ſaluti ſuæ conſulturos eſſe, regionémque eam à lue tali intactam liberámq; fore perſuaſiſſe. Idque ita eſſe ab eis factum. Res Hormiſdæ & Choſroæ Perſarum, eiuſmodi habuere exitum.

Reducitur in regnum ſuũ Choſroes, ope Mauritij.

Domitianus epiſcop⁹ Hierapolitanus.

† Narſes Romã. dux Choſroæ opẽ ferens, Varamum vincit.
⁎ Sex millia vincta ad Choſroẽ adducit. Diac.
Verò Narſes reditu in ꝓpria Choſroe dixit, Memor ſis Choſroe, præſentis diei. Romani tibi regnum donant. Diac.
Proditoris ſupplicium.
† χαρίσματα.
Martyropolis & Daras Romanis redditur.
Turci cruce aliquando notati.

CAPVT XXI.

CHoſroes in poſſeſsionem regni ſui reſtitutus, Gregorio Theopolitano crucẽ illam miſit, quã Theodora Iuſtiniani vxor auro multo & lapillis reſplẽdentibus ornatam, in honorem victoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Choſroes Hormiſdæ pater vnà cum aliis donariis variiſque

Choſroes diuo Sergio crucem auream dedicat.

A precioſis è Sergiopoli, ſecum abſtulerat: ſicuti antea à me eſt dictum. Cum iſta aliam quoque crucem miſit, quã Choſroes ipſe ex ingenti auri pondere fieri curauerat, cum eiuſmodi Græcarum literarum inſcriptione. Crucem hanc Choſroes rex regum, filius Hormiſdæ, quo tẽpore propter diabolicum inſtinctum & dolum malum perditiſſimi Varami, & qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam conceſſimus: & quòd perditus Zadepram cum exercitu Niſibim veniret, abducendorum Niſibenæ partis Caballariorum gratia, vt nobis reſiſterent, & oppugnando rebellarẽt, nos quoque Caballarios cũ duce ſuo in Charchas miſimus: & propter ſancti Sergij, venerãdi illius & celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum eſſe votorum atque petitionum audieramus, primo regni noſtri anno, menſis Ianuarij die ſeptimo, votum nuncupauimus: ſi Caballarij noſtri Zadepram occidiſſent, aut cepiſſent, crucem auream nos lapillis diſtinctam in ædem Sergij, venerandi nominis eius ergô, miſſuros eſſe. Portò

Crux aurea à Iuſtiniano Cæſare diuo item Sergio conſecrata.

B quum nono Februarij mẽſis die caput Zadepram ad nos allatũ fuerit, voti rei, & optati noſtri compotes facti, vt manifeſtum id certúmq; cuiuis ſit, in venerandum eius nomen, crucem hanc à nobis factam, vnà cum cruce à Iuſtiniano Romanorum imperatore in templum eius miſſa, & belli tempore, quod inter duo hæc regna geſtum eſt, à Choſroe rege regum filio Cabadæ aui noſtri huc delata, & inter theſauros noſtros reperta, in ædem venerandi Sergij miſimus. Cum hac inſcriptione Choſroes cruces miſit: quas Gregorius ad ſe allatas, & de Mauricij ſententia acceptas, cum pompa & comitatu multo, obſeruanter ſimul & religioſè in templo martyris ſacrauit & repoſuit, nihil prorſus ab ethnicis donariis Eccleſiam detrimenti capere arbitratus.

CAPVT XXII.

Diſcus aureus à Choſroe eidẽ diuo Sergio voti cauſa inſcriptus.

C NOn longè autem pòſt, Choſroes etiam alia munera fabrefacta, & in ſacrum ſancti martyris delubrum miſſa, atque diſcum etiam non paucarum minarum põderis aureum, cui ſermone Græco eiuſcemodi inſcripſit literas, donauit. Ego Choſroes rex regum, filius Hormiſdæ, hæc diſco iſti inſcripſi: nõ vt ab hominibus ſpectentur, neque vt verbis meis magnitudo venerãdi nominis tui innoteſcat, ſed propter ſcripti ipſius veritatẽ, & plures gratias, pluráq; benefacta à te in me profecta. Felicitatis enim loco mihi eſt, vt nomen meum in ſacris tuis vaſis circumferatur. Quum eſſem in Beramis, petij à te vir ſancte, vt in auxilium mihi venires, & Sira in vtero conciperet. Et quandoquidẽ Sira Chriſtiana, ego autem Græcæ ſuperſtitionis ſectator eſſem, & leges noſtræ nobis libertatem vxorem eam habendi non permitterent, propter meam erga te beneuolẽtiam, eius gratia leges ipſas deſpexi, eámque de die in diem inter coniuges vero ſinceróque amore habui & habeo. Atque ita mihi viſum eſt, bonitatem tuam vir ſancte implorare, vt hæc in vtero conciperet. Petij hoc à te, & voto conſtitui, ſi vterum geſtaret Sira, vt crucem quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem.

Euagr. lib. 6 cap. 21. Quæ hic diuo Sergio Choſroes gentilis tribuit, ea chriſtiani vni Deo, quo ſpes & opes ſuas omnes collocat, tribuunt.

D Verùm eius rei gratia ego & Sira conſilium cepimus, vt monumentum nominis tui, vir ſancte, apud nos eſſet, crucẽ eam retinere: ſtatuimúsque pro ea, & precio æſtimationéque eius, quater mille & quadringentos ſtateres miliareſios non excedente, quinquies mille ſtateres mittere. Et ex quo apud me ipſum votum tale cõcepi, atque hæc in animo volutaui, quoadúſque Roſochoſrum peruenimus, non plures quàm decem interceſſere dies. Et tu vir ſancte, nõ quòd ego dignus fuerim, ſed q́ ea tua ſit benignitas, in ſomnis mihi noctu apparuiſti, tertiúmque ad me, quòd Sira ventrem geſtatura eſſet, dixiſti. Et ego in eadem ipſa viſione tertiùm tibi reſpondi, Rectè. proinde quòd præſtare vota petitionéſque ſoleas, ex eo die Sira, id quod fœminis accidere conſueuit, nõ vidit. Ego verò mecum ipſe de hoc ambigens, ſi verbis tuis fidem non haberem, & propterea q́ ſanctus ſis, datórque votorum, non crederem, quòd poſthac Siræ muliebria fluere * eſſent deſituta, ex eo viſionis efficaciam, & verborum tuorum veritatem cognoui. Itaque eam ob

[illegible] Suid.

** [illegible]*

E cauſam, & crucẽ talem, & precium eius in ſacroſanctam ædem tuam miſit. Et ex eo precio diſcũ vnum & poculum in rationem diuinorum myſteriorum, atque item crucem quæ in ſacra menſa figeretur, & thuribulum, aurea omnia: & amphithyrum † Hunnicum auro ornatum, fieri præcepi. Quæ verò ea eiuſmodi æſtimatione reliqua eſſẽt miliareſia, ſancto tẽplo tuo dicaui: vt per proſperantem fortunam tuam, vir ſancte, in rebus omnibus, præcipuè verò in petitione iſta, mihi & Siræ auxilium feras: & quod interceſſione tua nobis obtigit, vt pro bonitatis tuæ miſericordia, & pro mea atque Siræ voluntate, ad finem debitum perueniat: vt ſcilicet & ego & Sira, atq; adeò vniuerſi in mundo homines in virtutem tuam ſperemus, atq; in te credamus. Hæc Choſroæ donaria ita renunciabant, à prophetia Balaam nõ diſsidentia: Deo Opt. Max. ineffabili quadam ratione, hæc ſic diſpenſante, vt per Græcorum ſiue ethnicorum linguas tam ſalutaria & crederẽtur, & proferrentur verba.

F

† *Amphithyrum Hunnicum, iudicio meo, carceres ſiue cancelli ſunt, ſacratiorem aram menſam vel circundantes, vel populum ab ea arcentes, in quorum parte vtraque ianua ſit, & aditus ad eam fores, opere Hunnico.*

CAPVT XXIII.

Naamanes Scenites cum ſuis chriſtianiſmum ſuſcipit.

QVum Choſroes talia ſcriberet, & mitteret, Naamanes etiam Scenitarũ barbarorũ dux, luxurioſus, ſacer, impurus, ſeu potius omnium impuriſſimus, ethnicæ ſuperſtitioni deditus vir, ita vt ſua ipſe manu homines mactaret, atque diis ſuis ad aras immolaret, præter opinionem diuino captus amore, per inopinatam viſionẽ ad Chriſtianorum ſacra tranſiit. & ſacro ſuſcepto lauacro, regenerationem temporalis natiuitatis atque renonationem cœleſtem ſubiit: & ſecum populares ſuos omnes multitudine innumerabili, quæcunq; ad religionem noſtram pertinent, edoctos, ad diuinum adduxit baptiſmum. Poſtq̃ autẽ Choſroes

[illegible]

A eas quas diximus cruces dedicáuit, Gregorius nutu diuino ſolitudine quæ Limesarum nomen habuit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Seueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerant, exterminauit: & ſana doctrina eccleſiis propoſita, multa caſtella & vicos populóſq; frequentes, clerum ſimul & monaſteris, ad veram orthodoxorum & rectè ſentiẽtium eccleſiæ diſciplinam adduxit.

Grego. Theopolitanus hæreſim Seueri exterminat.

CAPVT XXIIII.

De Simeone Stylita, ſiue Columella.

INterea ei Simeonem illum in admirãdo mõte lethaliter decumbere & extremum ſpiritum ducere, nunciatum eſt. Itaque pleno curſu ſupremis verbis virum ſanctum ſalutaturus, ad eum contendit. Minimè verò deſiderio ſuo eſt potitus. Simeones autẽ iſte admodum ætatis ſuæ homines virtute ſuperauit: quippe qui ab ineunte ætate vitæ genus in
B columnæ ſtatione tranſigendæ conſectatus ſit. Perhibetur ſanè primos dentes in colũnæ ſtatione mutaſſe, in quam eiuſcemodi ob cauſam aſcendit. In tenera adhuc valde ætate erat, & ludens atque ſaliens in ſublimẽ aſcendit collem, duci quẽ ſequeretur commendatus. Et quum beluæ ſæuæ, pardum nominãt, occurriſſet, zona ſoluta eam in feræ collum iniecit: atque illam ferocitatis oblitã, perinde atque loro tractam duxit, & in domicilij locum pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipſe vitam in columna agebat, vidit, quidnam id eſſet, quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum eſſe dixit, quem catum de conſuetudine nominant. Ex qua coniectura præceptor, quanta illius virtus futura eſſet colligẽs, in columnam eum recepit. Atque in eo ipſo, & alio item monte, accuratiſsimè viuens, in tali vitæ inſtituto ad ſexaginta & octo annos perſtitit. Infinita ei diuinitùs contigere dona. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudinémque omnem oratione manúsque contractatione eueſtigiò curauit, & futura periode atq; pręſentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio ſi-
C gnificauit, ipſum mortem ſuam nõ viſurum eſſe, & res poſtea eius ignoraturum. Et quum Euagri' Epiphanieńſis liberorum amiſsionem ægrè ferret, ſecúmque ipſe ambigeret, quánam de cauſa Græcis & gentilibus qui multos procrearent liberos, idem nõ contingeret, neque tamen cuiq̃ abſurdas eiuſmodi cogitationes crederet: Simeones ad eũ ſcripſit, vt rebus eiuſcemodi ſuperſederet, minimè enim cogitata talia grata Deo eſſe. Notarij eiuſdem Euagrij vnius coniunx lacte, quod conſtiterat, deſtituebatur. Quapropter qui ei erat infantulus, in vltimum venerat vitæ diſcrimen. Simeones ergo manu dextra viri eius impoſita, papillis fœminæ illam admouere iuſsit. quod vbi factum eſt, illico quaſi ex quodam fonte vbertim lac prorupit, adeò vt veſtis mulieris abundè immaduerit. Sed & puerum quendam à comitibus ſuis in ſyluis in multa nocte per obliuionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum ſuum ſublatum, ad Simeonis mandram illæſum prorſus pertulit. Deinde Simeonis iuſſu, qui puero inſeruiebant, noctu egreſsi, intra oppidum eum, ita vt ſine diſcrimine omni à leone ſeruatus & cuſtoditus ſe

Alius hic eſt Simeones ab eo, de quo ſuprà eſt, lib. 14. cap. 51.

Quid Simeones de Euagrij Epiphanienſis cogitationib' quòd liberos amitteret, iudicauerit. Miracula eiuſdem. Lib. 6. c. 24.

rebatur, deduxerunt. Cęterùm multa quoque alia D numerum ſuperãtia Simeones egit, quæ ſanè tempore lõgiore, & lingua politiore, tum autem operæ peculiari indigent. Ea hucuſque ſermone omnium celebrantur, à Simeone Magiſtru (quamuis nõ ita doctè vt magnitudo rerum eius flagitauit) conſcripta. In quem librum & nos, abundantem copiam & vim operum ſancti viri cum ſtupore admirati, incidimus. Ex omni namque nõ Romanorum tantum, verumetiam omnium (vt ita dicam) barbarorum ditione homines ad eum ventitabant, & ab eo quarum indigebant rerum fructum continuò capiebant. Et rami ei arbuſtorum in monte exortorum eſcas ſemper præbuere, cibo omni & potu præſtabiliores.

Simeõ magiſter vitam Simeonis Stylitæ diſcripſit.

CAPVT XXV.

TVm tẽporis verò etiã Golinduch martyr viuẽs enituit, Magis Perſicis ꝓgnata, Aſmodoch ſcilicet patre, & Myzuch matre: quæ ꝑ illorum religione, ignem & alias Perſarum abominationes colẽs, & ipſa execratę Deóque deteſtarę idolomanię & magiæ dedita erat. Primario autem ex ſenatu viro in matrimonium collocata, duos progenuit filios. Et poſt triennium per ecſtaſin extra ſeipſam rapta, ab angelo diuino diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio eſt initiata. Proindéque Magis tradita, multíſque verberibus & tormentis, quæ omnia ſuperauit, experita, miracula infinita & prodigia mirifica edidit: idẽtidem angelo, qui dux eius fuit, ad eam veniente, & vt leuiter & facilè omnia perferret curante. Multas etiam res arcanas indicauit, vtpote prouidentiæ gratiam à Deo cõſecuta. Poſtquam verò per multos annos tormẽtis excruciata, coronam martyrij ferre concupiuit, qui ei ſæpius apparere ſolitus erat angelus aſsiſtens, & iuuenem quendam enſiferum producens, deſiderio eius ſatisfecit. Præcipiente nãque illo, iuuenis ferro caput eius reſecuit: & ſanguis è iugulo profluens, in interiorem eius lineam veſtem femoribus tenus cruentatam, manauit. Quæ veſtia innumera viſa eſt edere miracula. atque illa etiam poſt reſectionem capitis deinceps ſuperſtes vixit. Et cum in Romanorum finibus ad Circeſium & Daras morata fuiſſet, etiam ad Hieroſolymorũ partes peruenit, nouum ſpectaculum omnibus fidelibus, quippe viuẽte adhuc corpore ſtigmata Chriſti circũferens, viſa. Hæc ſanè quũ grauiter à martyrij ærumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo duce progrediens. neque quicquam medicinæ doloribus adhibuit, natiuis tãtum thermarum lauacris vſa. Et quum domeſticos ſuos, & familiares omnes, atque alios præterea ad Chriſtum adduxiſſet, tãdem Hierapoli, ſeculo hoc relicto, ad immortalem illam vitam conceſsit. Quæ viuens adhuc, ab imperatore in vrbem ſuam accita, imperio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hieropolitanus epiſcopus compoſuit, qui cum illa fuit, & res quaſque ex ea didicit: honorificè etiam & ſplendide, corpore ſepeliendo, funus eius proſecutus.

De diua Golinduch poſt martyrium ſuperſtite. E

F

CAPVT XXVI.

A *Gregorij Theopolitani mors.*

Maximarũ vrbium sacrorum antistites.

TVm Gregorius quoque podagrico morbo,quo affligebatur,confectus,quum pharmacum in potione, quæ hermodactylus vocatur, à medico quodam data, ſumpſiſſet, vitã finiuit. Mortuus autem eſt,Gregorio veterisRomæ throno præſidente, qui Pelagio ſucceſsit. In noua verò Roma Ioanne Ieiuno eccleſiam gubernante,de quo paulo pòſt dicemus: Alexandriæ tum Eulogius epiſcopum geſsit: Theopoli autem,poſt Gregorium Anaſtaſius, anno vigeſimotertio, in ſedem eſt reſtitutus. Hieroſolymis Ioannes hierarchicam dignitatem obtinuit. cui non ita multo pòſt defuncto, Neamus in epiſcopatu eſt ſurrogatus. Quo tempore duodecimus, Tiberij Mauricij imperij annus erat. Sed hæc hactenus.

CAPVT XXVII.

B *Chosroes peritus Chaldæorũ aſtronomia.*

QVod verò de Choſroæ rebus propè omiſi, id ita vt potero, hiſtoriæ mandabo. Magnũ illud bellum quod Romanis cum Perſis fuit, conquieuit, pacta conuentia ex æquo Romanis atque Perſis ſeruantibus. Non autem committam, quin ea exponã,quæ Choſroes in operoſa vanitate Chaldæorum aſtronomię diu multúmq; exercitatus,diuinando prædixit. Ea verò tum ad Ioannem Armeniarum copiarum ducem, quum bellum maximè vigeret,dixiſſe fertur. Quum nanque Ioannes Choſroen acrius obiurgando reprehenderet, quòd moribus eſſet ſiniſtris, & animo ad res gerendas alieno & inepto,quòdque regem minimè talem eſſe oporteret: huiuſmodi quiddam duci
« barbarus reſpondiſſe dicitur. Niſi quodammo-
« do tempora ipſa nos per tyrannidem ſuam afflige-
« rent, haudquaquã tu ſcommate perſtringere ma-
« gnum inter homines regem auſus fuiſſes. quãdo-
« quidem autem te rebus præſentibus magnopere
« effers,audi quid à diis de tẽporibus futuris ſit con-
« ſtitutum.Redundabũt,vt ſis ſciens,in vos Roma-
C nos calamitates, & gens Babylonia Romanæ rei- *Chosroes de Imperio Roman. prædictio.*
« pub.trib. in circulum circumactis hebdomadibus
« dominabitur.Poſtea verò quinta annorũ hebdo-
« made Romani Perſas in ſeruitutem redigent. His
« ita peractis,dies illa veſpera carẽs hominibus ad-
« ueniet,& expectatus imperij finis aderit.Quo tẽ-
« pore corruptio abolebitur,& viuendi ratio ex in-
« ſtituto Dei obtinebit.

Quæ verò præter opinionẽ omnẽ Probo etiã ipſi ad epiſcopatũ Chalcedonẽſem recens euecto, quum Cteſiphontem à Mauricio miſſus eſt, reſponderit,dicã. Acciuerat hunc meridie flagrante in regiam ſuam Choſroes. Et quum ſudore plurimo difflueret, ab epiſcopo, vt ſibi Deigenitricis imaginem ſpectandam exhiberet,petiit. Atque ille ſacram virginis matris effigiem, quam in tabella depictam ferebat, protulit, & ad conſpectum eius Perſarum regem admiſit. Perſa adoratione tabulam veneratus,archetypum ſiue primariũ exẽplar noctu ſibi aſtitiſſe, & dixiſſe retulit, Alexãdri Macedonis victorias ſe illi concedere. Ibi Probus epiſcopus in hęc verba regi reſpondit: Dudum id ei contigiſſe, quum in regnũ reſtitutus eſſet,& exitioſos tyrãnos virtute & ro-

Probus episcopus Chalcedonenſis. Viſio nocturna eiuſdem Choſroa.

bore imperatoris viciſſet.Idémque enim inelutãdo ſtatem cõſequuturum eſſe, ſi quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum,ſicuti de eis à ſacroſancto Moſe ſcriptum eſt ſupereſſet. Verumenimuerò quum rebus Orientis ſatis diu immorati ſimus, & bellum Perſicum legitimum, Deo adiuuante, finem ceperit, ad res ab imperatore in Europa geſtas ſe ſtylus cõferat: vt & nos ad portum conſilij inſtitutique noſtri appellamus,& onus ſactorũ actorũ exponamus. D

Hinc patet vltimum eſſe hũc hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Nicephori librum.

CAPVT XXVIII.

Res Mauricij in Europa geſta.

ITaque ineunte vere, tranſlatis ex Oriente copiis, Mauricius Byzãtio ſoluit: & multis impedimentis interuenientibus,Anchialum contendit. Eò nanq; excurrere velle Abares audierat,poſt auream illam menſam & elephantis ſpectaculum,multorúmque talẽtorum auri largitionem: quæ illis imperator,pacem ſibi complectendam ratus,petentibus tribuit. Ac primùm Perinthum, quam nunc Heracleam nominant, quum E quidem in terrores plures,& in maximam tempeſtatis procellam incidiſſet,venit. In qua vrbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde ſacra magnificè cõſtructa honoratur, debitam religionem perſoluit. Et graue quiddam à barbarorum excurſionibus paſſus, exercitus duce in Europa Priſco creato, inde in vrbem imperantem eſt reuerſus. Abarum verò & Slauinorum gentes, Iſtro traiecto ſub Chagano Hunno militantes,Thraciãmque percurrẽtes, & omnia paſsim diripientes,vſque ad Heracleam peruenerunt. Quin Priſco duce Turuli ſe continente, Didymorhicum quoque ſtratagemate ceperunt. Eorum impetum arte & cõſilio quodam admirãdo imperator inhibuit,qui ſe claſſe inſtructa in eorum ſedes expeditionem facturũ aſsimulauit. Quæ res metum illis ingentem incuſsit, & vel inuitos ad ſua redire coegit. Poſt quorum diſceſſum imperator ad tranſitũ Iſtri, ne rurſum barbari facilè in Thraciam excurrerent, firma militũ præſidia collocauit. Priſcus autem Byzantium reuerſus,de † manubiis accuſatus eſt: & militariũ F copiarum pręfecturę dignitas ei abrogata,Petróque Mauricij fratri data. Verùm quum & is nihil præclarum ea ſententia imperatoris gereret, adẽpto illi magiſtratu,eodémque Priſco reddito,domi ipſe conſedit. Priſcus in Europa pacta cum Chagano inita ſoluit. Ille ſiquidẽ prior bello repetito,derepentè cum innumerabili exercitu in Romanorũ ditionem excurrerat, plurimáque caſtella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, eiúſque venerandas reliquias homo deteſtandus ex loculis ſuis eiectas, multa nefanda in eis patrans,maxima cõtumelia affecerat. Quapropter ſeptem vno die liberos amiſit, dignas eiuſcemodi contumelię pœnas perſoluens. Exinde idem Iſtrum,ea parte qua in mare prorũpit, tranſmiſit, & grauia damna dedit, Myſorum prædam (quod dicitur) omnia faciens. Quanuis Mauricius ex deſperatione quadam, Commẽtiolum ducem, cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum miſerit. Qui ſe in quodam occidentali caſtello,nihil agens, periculúmque effugiens, continuit. Longè verò pòſt miſſa

Priſcus Romanorum in Europa dux

Abares & Slauini Thraciam vaſtant.

† ἀπὸ τῆς λείας

Chaganus Hunnus in Alexandri martyris cineres contumelioſus. Impietatis eius pœna.

A legatione Mauricius Chagano, vt pacatiora conſilia ſequeretur, perſuaſit.

CAPVT XXIX.

Barbaricus Chagani faſtus & inſolentia.

De fortunæ volubilis inſtabilitate exemplum pulchrum.

POrrò quum Chaganus Priſcum, quo minus amnem traiicere poſſet, quo tempore prædam plurimam Priſcus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, ſagacitatéque & prudentia moltos excellētem, ad eum miſit. Qui quum barbarum frementem maximè, & ſuperbientem, & verborom faſtu exultantem (nationum enim omnium domioū ſe eſſe, minabundus iactabat) vidit, veteri qoadam narratione barbaricum legatus lenijt rumorem. Inquit enim. Audi Chagane veterem & vtilem orationem. Seſoſtris Aegyptiorum rex, illuſtris admodum & felix, plurimas & maximas ſibi ſubiecit nationes. Atq; ex eo ſucceſſu in proteruam arrogantiā ſublatus, currum ſibi aureum pellucidis precioſisqoe
B lapillis exornatum fieri fecit. In quo confidens, quatuot ex deuictis regib⁹ currui, qui eum traherent, iugo illis impoſito, iunxit. Hoc verò quū ſæpius fieret, & celebri quodam feſtóq; die, ex quatuot iſtis regibos vnus oculis conuerſis continuè retroſpiceret, & rotæ volubilitatē intueretur: Seſoſtrisque eū, cuius rei gratià tam freqoenter oculos in rotá coniiceret, percōtaretur, reſpondiſſe is fertur: Cum ſtupore admitor rotam, quum eam inſtabili modo ferri, atq; aliàs aliter volui, & nunc quidem ſublimia demittentem, rurſus autem demiſſa ſublimantem conſpicio. Seſoſtris porrò vbi dictum id intellexit, ſtatuit, ne illi poſthac currū traherent. Barbarus verò ſubridens, ſatis ſe pacem complecti indicauit: & Priſcus ei † pro tranſitu bonam ſpoliorum partem, maxima quæque concedendo, dedit: & ſe Romanorum ditione cedere (Romanum nanqoe id ſolum eſſe) ſignificaoit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amiſiſſe reſpondit. Et quum Chaganus ad hunc modū familiarius cum Priſco rixaretur, Priſcus ei, quòd ex oriente profugiſſet, conuicij loco obiecit.

† amplo via fruſtratoro.

C

CAPVT XXX.

antiquitates Turcica.

De Caucaſiis & Borealibus Scythis hiſtoria.

Chaganus Abdelarum, ſiue Ephthalitarū in Oriēte victor.

QVandoquidem autem Caocaſiorum atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quæ cōſecuta ſint, perinde atque adiectitias narrationes, quanuis ad hiſtoriam non pertineant, exponamos. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laodibus celebrator, Abdelarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellaro, populi eius imperium ſibi ſumpſit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeiſchagano ſocio ſibi belli aſcito, Abarum quoq; nationē ditioni ſuæ ſubegit: non eorum Abarum qoi in Europa & Pannonia ſedes ceperunt, falſò nanque ſibi iſti nomē id vſurparunt, quū ante Mauricij tempora eò adueniſſent. Vnde verò & ij genus ducāt, paulo pòſt dicam. Itaq; Abaribus à Chagano deuictis, ad eos illi, qui Taugaſt tenuere, confogeront. Eſt autem Taugaſt ciuitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cuius popolus omniū eſt fortiſsimus,

Itē Abarū.

Taugaſt ciuitas Turcorū.

Mucriti populi.

gentem in vniuerſo orbe, quæ ei comparetur, nō D habēs. Inde verò ad vicinam nationem Mucritorum veneront, cui & ipſi nationi magnom eſt robor, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter ſuſtinent, ſtudia. Chaganus porrò gētem quoque Sogor aggreſſus ſubegit, robuſtiſsimā & populoſiſsimam. Hæc ad amnem Til accolit, quē Turci Nigrum, & antiquiſsimi principes Ver, inq; & Cuni nominarunt: à quibos nominibus quædam etiam gētes appellationem ſunt ſortitæ. Porrò Iuſtiniano imperante, ex antiqois eius gētis optimatibus pars quędam profugiens, in Eoropam venit. Hi Abares ſeipſos nominarunt, docémque ſuum Chagani cognomento exornatūt. Sedenim populi Hunnici Barſilt & Vniguri & Saberi, vbi partem gentis Ver & Coni appropinquare ſibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam veniſſe rati: eàmque ob cauſam muneribus eos inuitarunt, & per ipſus Albania potiti ſunt. Et fugitiui ipſi animaduertentes, commodam ſibi eam appellationē eſſe, Abares deinceps ſeipſos nominarunt. Inter E Scythicas nāqoe nationes ea gens longè bellicoſiſsima, & ad excorſiones faciendas aptiſsima eſſe perhibetur. Ad hodiernum ſanè vſque diem Pſeudabares iſti generis ortu diuiſi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationem habent. Poſteaquā autem de rebus Pſeudabarum diximus, ad hiſtoriā cootexendam redeamus. Sogor igitur deuicta, & Tococh gentis principe ore gladij à Chagano ſublato, vnà com hoc nationis eiuſdem cæſæ ſunt triginta myriades, ita vt continuata interemptorum cadauera dictum aliqoot inhiboerint iter. Quum verò hæc tam præclara Chagano obtigiſſet victoria, ciuile inter Torcos coorium eſt bellū. Siquidem Turū quidam Chagani conatus, res nouas molitus, copias magnas cōtraxit, quibus Chagano congreſſus ſuperior fuit. At ille alijs tribus Chaganis in ſocietatem belli vocatis, cōtra tyrannum progreſſus eſt: & pugna ad regionem Icar commiſſa, inter cædes multas tyrannū interemit, & ditionem ſuam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cùm alijs Principib⁹, tum Mauricio ipſi eſt ſignificata. Procœmiū gratulationis eius tale fuit. F
„ Romanorom imperatori magnus Deſpotes ſeptē
„ gentium, & ſeptem orbis terræ climatom dominus. Enimoero montem aureum Perſæ vocāt, Orientem verſus ſitom, propterea qoòd frugum eſt feraciſsimus, pecoribúsque & iumentis frequentiſsimus. Perſis autem lex eſt, vt potētiſsimo Chagano aureum hunc mōtem concedant. Iidē duabus hiſce rebos prorſus ſe gloriantes efferūt, quòd nunquam epidemiam peſtilentiæ viderint, & q; rari in regione eorum ſint terræmotus. Terrā autem Caath & Sogdoanem cōcuſsiones & peſtilentias experiri dicunt. Turci ſanè ſommopere ignem colunt, aërem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam ſolam adorant. Deúmqoe, qui cœlum & terram condidit, nomināt: cui etiam equis, bobus, & ouibus ſacrificant. Sacerdo

Sogor gens.

Til flu. idem Niger, Ver, & Cuni.

Abares pop. ex oriente in Europā ſub Iuſtiniano venerunt.

Barſilt Vniguri Saberi pop. †

Cædes triginta myriadū barbarorum.

Ciuile inter Turcos bellū. Turum. Chaganum.

Cōfunda videtur hic Perſarū & Turcorū nomina Icar mons aureus.

Terra cabat. Sogdoane. Turcorum religio.

† *Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannonia conſederunt. De Abaribus ſiue Saberis, dubium non eſt, qui Sabaria nomen reliquerunt. Ver Slauorum lingua, etiam nunc Pannonſiue Hungarus dicitur. Vri & Vrzi Hungari ſunt. Vnigri ipſiſsimi Hungari ſunt. Cunorum nomen & gens ipſa nunc quoque Hungariæ partem retinet, &c.*

A res quoque habent, qui de rebus futuris diuinare exiſtimantur: apud Medos verò ſeptem populi ordines, res præcipuas expediunt. Et lex antiqua patriti aliter negocia non permittit. Qui enim Arſacidarum ordo dicitur, regnum apud ſe retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præeſt: alii politia curæ eſt. Alius controuerſias de quopiam, quod arbitrario indice indigeat, inter ambigētes exortas decidit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc conſequitur, tributum à ciuibus & ſubditis exigit, & regio ærario præeſt. Septimus regis equos curat, & veſtem militarem ſeruat. Haſce leges in aula regia Darium qui Hyſtaſpis dictus eſt, ſacraſſe ferunt. Cæterùm ea ætate Turci ex Ver & Cuni profugientes, in Europam venerunt, & ſe Abaribus, qui ſub Chagano erant, ad decem ipſi millium numerum pertingētes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, proſperè res adminiſtrauit, & miſsis ad incolas Taugaſt legatis, fœdus cum illis legitimum iniit, regnúmque ſuum

Apud Medos ſeptem populi ordines.

Darius Hyſtaſpis.

B pacauit. Princeps verò in Taugaſt, Taiſan nomen ſortitus eſt, quod lingua noſtra Dei filium ſonat. Pacatum & ſeditionibus vacuum regnum regionis eius princeps obtinet, propterea quòd gens tota adminiſtrationem ei deferre ſolet. Statuas colunt, leges apud eos iuſtæ ſunt, vitam ſobriè ſemper degunt. Conſtitutionem ſacroſanctam habent, ne quis virorum ſe auro exornet, quanuis auro & argento propter commoditatem mercimoniorum abūdent. Diſterminat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter ſe diſsidētes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea veſtis eſt. Qui atro amictu gaudent, flumine traiecto rubram geſtantibus veſtem bellū intulerunt, & fortiter imperium omne obtinuerunt, quo tēpore Mauricius Romanū imperium adminiſtrauit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à ſingulis bobus trahuntur. Boues iſti auro & magni precij lapillis ſplendidè ſunt ornati. Eiſdē freni quoque aurei ſunt. Et qui regnum in Taugaſt ſuſcepiſſet, cum ſeptingētis fœminis noctem totam conſumebat. Vxores autem illuſtrium ibi

Taiſan princeps in Taugaſt.

Lex ſaluberrima.

C virorum argenteis pileolis vtuntur. Porrò Taugaſt vrbem condidiſſe Alexādrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos ſcilicet & Sogdoanem ſubegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea combuſtis. Aliam quoque vrbem non ita multis miliaribus inde diſsitam, idem Alexander ſtatuiſſe fertur, quam Chubdam vocant. Cuius præfectum mortuum, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent, neque vnquam à ſepulchro diſcedunt, pulla veſte indutæ, & capite nouacula raſo. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupreſsi frequentes imminēt. Multi in ea regione ſunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corpora quàm maximè candidis. Sunt ibi quoque vermes quàm plurimi, fila Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno ſtudio curant. De his hactenus: quæ quidem non fruſtra expolui. Quum enim de Abarum gente, & eorum duce Chagano dixerim, vt ille propter Alexandri martyris male tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirificè à VERBI matre geſtam hic commemoraturus eſſem, eam ob cauſam paululum à propoſito digreſſus, hæc retuli. Sed iam hiſtoriam D noſtram ad carceres ipſos reuocemus.

Ciuitatis Taugaſt conditor Alexander magnus. Cædes duodecim myriadū barbarorum.

Cauſa diuinæ Chubdan.

Bombyces.

CAPVT XXXI.

HOc loco autem, quid Mauricio in celeberrima martyre Ephemia acciderit, dicam. Iners nanque cogitatio imperatori inceſſerat, vt anxiè omnis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita eſſe putaret. Ex aduerſo Conſtantinopoli inclyta Chalcedonēſium ciuitas ſita eſt, vbi ſanè templū quoque eſt magnificè conſtructum. Diximus autem non ita dudum, ſacroſanctas eius reliquias olim in hoc ipſo templo, in vrna marmorea repoſitas eſſe. Atque in eiuſdem memoria, miraculum inſigne, atque eis qui id non viderunt, propè incredibile fieri ſolere. Ex quo enim illa in martyrij ſtadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum eſt, ipſo paſsionis eius die, in conſpectu o- E mnium, loci eius epiſcopus, ſpongiis quibuſdam ex defunctæ corpore ſanguinis liquorem haurit. Sanguiné ſanè veluti ab recens cæſo corpore vulnerum tabo miſtum, & vnguentis quibuſdam ex ſeipſis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vaſculis epiſcopus exceptum atque diuiſum, turbę aduenienti donat. Hoc igitur auditum, ſicuti dixi, animi quadam væcordia in dubium vocās Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex ſepulchro detrahit, & imperiali ſigno monumentum martyris obſignat. ſic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Poſtquam autem tempus ipſum quod debebat, aduenit, curioſè myſterium indagat, accuratiúſque experimento ſolicito miraculum explorat. Ecce tibi verò rurſum, ſicuti antea, ſanguis vnguento conditus, inſtar riuuli è monumento promanat, & ſpongiæ ſanguine ſuaueolenti pingueſcunt. Et martyr ipſa tum, vt prolixius ſanguinis fons proflueret, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem erudiens, caſtigauit. Ipſe autem digitis ſanguini admotis, eóque humore delibutis, ſeipſum ſancti- F ficando conſperſit: & reipſa, vt id crederet, perſuaſus, deinceps cū admiratione laudes ſuas clara voce martyri tribuit.

De ſanguine vnguento i corpore diuæ Euphemiæ Chalcedone profluente.

Miraculum hoc curioſitate ſua inueſtigauit Mauricius.

CAPVT XXXII.

MInimè verò abs re fuerit, ſi celeberrimæ martyris iſtius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipſius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obſcuro loco natus, in bonis tamen diſciplinis admodum educatus, manifeſtò in impoſtorum & maleficorum barathrū demerſus eſſe deprehenſus eſt. Incātatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua deteſtandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipſe cum apoſtatis virtutibus colloquebatur. Vaſculum id neceſsitate flagitante argētariis vēdidit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, venalémque & ipſi pro foribus cuiuis prætereunti emendi liberam facultatem facientes propoſuerūt. Accidit

De conſimili vnguenti, ad diuæ Glyceriæ tumulū, miraculo.

Itē de idololatrā per id expiato piaculo.

A cidit autem, vt Perinthius antiſtes Byzantij eſſet, & peluim eam, ita vt venundabatur, compararet. Itaque cum vaſculo empto ſe in ſedem ſuam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, ſublato priore vaſe æneo, argenteum iſtud repoſuit, cultui † diuinitùs manãtis vnguenti id maximè conuenire arbitratus. Atque ille quidẽ hoc ſic fecit. Riuos autem vnguenti conſtitit. Martyr enim ipſa piaculum tantum deteſtata, gratiam & donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas eſſe, tacens etiam dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hoc poſtquam diebus plurimis fieri cognouit epiſcopus, oppidò quàm grauiter tulit, variáſque curas in animo ipſe ſuo, ꝙ ipſius culpa Eccleſia commoditate tanta orbari deberet, volutauit. Proinde ad lachrymas & preces conuerſus, Deo ſupplicauit, vt rem tam grauem auferret, & facti eius cauſam latentem oſtenderet. Deus verò ritè abominationem eam amoliens, & inſcitiam miſericordia legitimè proſequẽs, antiſtiti in ſomnis lancis piaculum manifeſtat. Ille ſtatim argenteam
B phialam ſubducit, & priorem illam æream, perinde atque puram & quaſi virginem atq; immaculatam miniſtram cultui religioſo reſtituit. Et ecce tibi, derepentè vnguentum rurſum ſcaturit, & miraculorum larga denuò exundat. Piaculũ autem eiectandum manifeſtò in apertum producitur, & non aliter quàm in publicis columnis inciſum proponitur, vbiq; gloria ſua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ ſedis epiſcopum (Ioannes is ieiunus erat) relata eſt, princeps ab eodem epiſcopo ad reos capitali ſupplicio perſequendos excitatus eſt, (nam is reſipiſcentia atque pœnitẽtia crimen corrigere voluit) iudiciũ igitur maximum cogitur, & maleficorũ multitudo ingens producitur. Qui in grauem carcerẽ coniecti, ad ſupplicia, debitas perſoluturi pœnas, traditi ſunt. Inter quos Paulinus in * palum ſumma parte hiãtem actus, turpiter vitá finiit: quum prius cædis filij ſui ſpectator fuiſſet. Siquidem & hunc abundè impiæ impoſturæ & maleficij portentis imbuerat. Atq; hoc ita eſt geſtũ. Quod verò præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodẽ tempore eſt actum, id quoque referam.

† διαφθόρου μύρου.

* In crucem ſublatt.

C

CAPVT XXXIII.

GRæci quidam ſine Gentiles in cuiuſdam domo cõuiuantes, & vino ſeſe inuitantes, poſt prãdium ſimulatque ſatis adhibetãt, blaſphemare & cõuiciis proſcindere Verbi matrẽ cœpere: poſtremũ hoc cõpotationi adhibentes ſtudiũ, vt quæcũque aliquis eorum excogitare poſſet, abſurda atq; indigna, per ea tidens œconomiæ & diſpenſationis ſalutis noſtræ myſterio illuderet. Impietas ea poſtq̃ innotuit, illi quidem condignas petulantis linguę pœnas dedere. Aedium autẽ, in quibus conſidentes graui blaſphemiæ indulſerãt, dominus, à ſacris noſtris non alienus, tum quidem, ꝙ res ita tulerit, periculum effugit. Non multo verò pòſt, noctu ei dormiẽti in ſomnis Deigenitrix aſtitit, cui diligentius, Ecquid ſe, quænam eſſet, noſſet, percũctanti poſtquã ipſe, noſſe ſe eam profeſſus eſt: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriã reuocauit.

Exemplum vindicatæ temeritatis ſimul & diuinitus in virginem matrem blaſphemia.

Tum ille miſer ſupplex illi eſſe, veniámque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, ſed tempus ei pœnitẽtiæ relinqueretur, orare. Illa, daturã D ſe hoc ei, neque in præſentia ipſum ita morte pœnas luiturũ, promittere: vimine autem, quod manu geſtare videbatur, genua eius circũcircà veluti exarans, circumſcribere. Id vbi factum, auolans, ei poſtea non apparuit. At ille ſomno diſcuſſo, membra ea quę vimine notata fuerant, ſtatim ab * reliquo corpore diſrupta inuenit, recenti ſanguine profluẽte. Et in publicum productus, iuſtum omnibus iudicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarũt, quæ ita ſemper Chriſtianorum genus tuetetur, quǽque nouo quodãmodo affectionem erga nos ſuam, quãuis præter naturam eius ſit, vt quenquã puniat, vi quadam adacta oſtẽderet, vt ſcilicet religio nobis ſtabilis & firma eſſet.

* διαρρήξασα ἀπὸ τῶν λοιπῶν.

Ad finem huius libri ex Suida annotatio eſt de Conſtantino Copronymo, imperatore Conſtantinopolitano, qui longe poſt imperauit, in virginem matrem contumelioſo. Res eſt huic argumento congruens. E

CAPVT XXXIIII.

TVm verò etiam hierarcha vrbis Conſtantinopolitanæ Ioannes, poſt epiſcopatus ſui annos tredecim, ex hac vita deceſsit. Qui ꝙ voluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, & imperium in ventrem exercuerit, νηστεύτης, hoc eſt ieiunator, à Byzantiis cognominatus eſt: vir ex idiotarum quidem ille & opificij non inhoneſti ordine progreſſus, ſed qui propter præſtãtem virtutem ad epiſcopatus faſtigiũ ſublatus ſit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur, tum illud maximè celebratur, quòd propter ſuam erga pauperes affectionem & miſericordiam, pluribus ab imperatore talentis mutuò ſumptis, ſyngrapham illi dederit, qua ſubſtantiam ſuã mutuæ F pecuniæ tanquã hypothecam oppoſuit atque impignorauit. At poſtquàm is è vita migrauit, Mauricius antiſtitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere cõſectatum fuiſſe cõperit: eúmque de virtute tãta admiratus, ſyngrapham ſtatim diſcerpſit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus eſt, & amiculum laneum tenue admodum, necnon penulam quandam deformẽ (fuerat nanque Ioannes malè veſtitus, frugalitate vitæ conſpicuus) in aulam imperialem inferri iuſſit, eáque rebus omnibus prętulit. Et ieiuniorũ ſolenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis precioſis concinnatis, ſericiſque veſtibus, & aliis imperialibus deliciis valedicto, ligneo præſulis eius toro noctibus totis vſus eſt, gratiam quandam diuinam ex eo ſe conſequuturum exiſtimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya viſa eſt, à Germanis ducibus bello locis ſuis expulſa.

Ioannis Ieiuno archiepiſcopi Cõſtantinop. mors.

De eiuſdem Eleemoſyna. Alij Ioannem Eleemoſynarium nominant. Cuius ſacri cineres in arce Budenſi fuere.

† *Inter Ioannem iſtum & Gregorium epiſcopum Romanum contentio fuit: quòd Ioannes Oecumenicum epiſcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius reſtitit. Blond. Greg. à poſt lib. 4. ca. 29.*

A

CAPVT XXXV.

Signa Mauricij, mortem præmonſtra.

EOdem tempore plurima etiam indicia apparuere, imperatoris mortem portendentia. Primùm enim cometa maximus viſus eſt plurimis coruſcans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam id oſtendit. Nam vir quidam qui q̃ tenuiſsimè vixerat, & in vita ſolitaria ſeſe cõtemplatione rerum arcanarũ exercuerat, vitæque iſti mundanæ renunciauerat, ſtrictum gladium in foro (celebris hic vrbis locus eſt) vſque ad veſtibulũ aulæ imperialis gerens, proceſsit, & voce magna prædixit, breui imperatorem vnà cum liberis & coniuge ferro cæſum iri. Æſtatis verò tempore, Herodianus etiam quidam, id quod de imperatore futurum eſſet, propalàm renunciauit: atq; is nõ ſine diuina ſorte ſibi prædictionem eam manifeſtatam eſſe confirmauit. Alia inſuper prodigia rum temporis accidere, quæ nunquã antea aliquis vel vidit, vel audiuit. In Thracia ſiquidem mulier puerum genuit monſtroſum prorſus, naturæque ipſius ✶ piaculum. Oculis nanque, palpebris, & ſupercilijs caruit, neque reliqua corporis cõſtitutione formam & effigiem iuſtam habuit: quippe cui neq; man⁹, neq; brachia eſsẽt, & cui ad † coxẽdices cauda piſcis illis innata depẽderet. Quod portentũ vbi imperator vidit, interfici id iuſsit, gladiũque ſtatim exoſculatus eſt. Mater autẽ quæ monſtrum ipſum protulerat, quandoquidem ſua culpa ad inopinatum miraculũ nihil contuliſſet, crimine abſoluta eſt. Tum etiam ex imperialibus equis præſtantiſsimus, & aureo ornatu ſpectatiſsimus, derepentè concidens, ruptus eſt. In ſuburbanis autem imperantis ciuitatis vicis, alia quoque monſtra nata ſunt: puer videlicet quatuor pedes habens, & biceps alter, vterque verò ferro conciſus eſt.

B *Prodigioſus partus.*

CAPVT XXXVI.

C *Menas Aegypti præfectus.*

Apparitio duorũ hominum aquatilium, in amne Nili. Tritones viſi in Nilo flumine conſpecti, vbi Pha

DEcimonono imperij Mauricij anno, Mena præfecto Ægyptum gubernante, etiã in flumine Nilo portenta quædam extiterunt. Poſtquam nanque præfectus in Delta (locus hic apud Aegyptios præclarus eſt, ex literæ eius figura nomen adeptus) venit, & ipſo diluculo ad amnis ripam iter fecit, ſubitò ex fluminis alueo vir quidam horrorem ſecum afferens, prodiit vultu Giganti ſimilis, aſpectu graui, capillo ſubflauo & canis reſperſo, pectore ingẽti, dorſo & brachiis heroicum quiddam præ ſe ferens, atque pubetenus quum ſubinde ex vndis ſubſiliret, ſpectandum ſe præbens, reliquo verò corpore ſub aqua latẽs: veluti enim erubeſceret, ſic arcana naturæ occultauit. Eũ vbi dux conſpexit, ſolẽniter enim identidem adiurauit, ſiquidem dæmoniũ eſſet, vt è conſpectu abiret, & in ſolitudinem ſe reciperet: ſin creatrix aliqua vis id protuliſſet, vt ne prius ſpectandum ſe ſubduceret, quàm omnes inopinato aſpectu ſatiati eſſent. Itaq; animans id (hominẽ enim dicere nõ auſim) diutius conſtitit adiuratione conſtrictũ, ſeq; omnibus conſpiciendum præbuit. Tertio deinde die, ſub auroram, aliud etiam animãs muliebri forma (nam id natura ſatis indicabat) ex vndis emerſit. Nam vultus ipſius leuitas, comæ prolixitas, necnõ reliqua corporis conſtitutio, & capilli partim complicati, partim ſoluti, formæque ſplendor, fœminã eſſe denunciabant: ſed coma ei ſubnigra, facies cãdida, naſus mediocris, & digiti in manibus decentes erant. In ore tenera florebant labia, vbera leniter intumeſcebant, & papillę à pubertate recenti paululum prominere conſpicienti videbantur. Reliquas mulieris partes flumen occultabat, arcana thalami coniugalis myſteria ſpectatoribus perinde atque eis qui ſacris ſecretioribus initiati non eſſent, ſubducens. Dux igitur ipſe & cohors eius vſque ad occaſum ſolis ſpectaculo eo oculos pauere, quo tẽpore & animalia ea intimos amnis receſſus ſubiere, quum ſilentio ſeſe videnda exhibuiſſent. Muta nanque taciturnitate conſpectum ſui amatoribus præbuerunt. Ex omnibus verò infauſtis hiſce indiciis, imperator grauem rerũ exitum coniectando colligebat. Et iam tum futuri caſus metu perturbabatur: propterea q̃, qui diligenter hiſtorias conſcripſerunt, haudquaquam commoda rebuſpubl. eiuſcemodi prodigiorũ oſtenta eſſe, memoriæ prodiderant.

D *rao tyrãnus ſſraelitarum infantes ſubmerſit, duplicem tyrãnidem monſtroſam dominationẽ portenderũt.*

E

Mauricij imperatoris, propter prodigia eiuſmodi perturbatio.

Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari quas inſederit partes: & ſi diutius permaneat, etiam mergi. Plinius libro nono, cap. 5. Volaterranus ante annos pluſquam ducentos extitiſſe ſcribit in Apulia iuuenem in mari viuere inter beluas aſſuetum, qui cum antea Nicolaus, poſtea hanc ob cauſam Colapiſcis eſt nominatus. Aetate noſtra apud Batauos marinus homo viſus eſt à plurimis, qui etiam ſupra duos annos ibi detentus eſt, mutus erat & iam incipiebat fari. Verùm hic peſtilentia ictus, in mare eſt remiſſus gaudens & exiliens. Ludo. Viues lib. 2. de verit. fid. Chriſtian.

CAPVT XXXVII.

NOn multum interceſsit tẽporis, quum Priſcus & Commentiolus regionum Europæ præfecti, ſoluta ea, quam arte quadam cũ Chagano Abare pepigerant, pace, clam id iubente principe, ratibus Iſtrum traiecerunt. Atque vbi primùm in Viminacium (inſula ea èſt in Iſtro flumine ſita) delati, & deinde ſubitò cum barbaris & quibuſdam aliis congreſsi ſunt, vnius menſis ſpatio plurimis præliis, ſupra triginta millia Abarum, Gipedum, & Slauinorum interimerunt: eorundémque vltra quindecim millia ceperunt: & victoria tali potiti, qualem vix vnquam aliquis ab hoſtib⁹ reportaſſe cognitus eſt, retroceſſerunt. Captiuos porrò Chagano per legationem petenti, Mauricius reſtituit. Hyberno autem tempore, quum Romanorũ copiæ, vi cogente Cõmentiolo, ſtratã lapidib. Traiani viã, Gerõtio venuſtæ nobilitatis viro, qui centũ & duodecim annos natus erat, duce tranſijſſent: acerrimo frigore exorto, multi interiere. Et Cõmentiolus quidem Byzantiũ eſt reuerſus: Priſcus verò in Thracia remãſit, excurſionib⁹ hoſtiũ ſi quæ fierẽt, obuiã iturus. Sed enim primo

F *Priſcus & Cõmentiolus recte aduerſus barbaros rem gerunt.*

Theodoſius Mauricy filius Germani filiam in matrimoniũ ducit.

A vere quum Cõſtantinopolim veniſſet, denuò dux declaratus eſt. Decimonono imperij Mauricij anno nihil magnũ à Romanis & barbaris geſtũ. Tum verò Mauricius Theodoſium filium ſponſum ingẽti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, viri præſtãtiſsimi & Senatoris præclariſsimi. Sed & Choſroes Babylone tum degens, à ſociis noſtris Syris, & finitimarum eis regionũ populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verũ vbi imperator legationẽ ad eũ miſit, pacta quidẽ rurſus cõfirmata ſunt. Orator autem ipſe legatione obita, malè eſt acceptus: propterea ꝙ imperatori dixerit, Perſarum regem verba hæc audientibus ſatrapis in mediũ protuliſſe. Propter oratoris ipſius virtutem bellum intermitto. Eam enim rem vbi imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (id nanque oratoris nomẽ erat) periculoſus legationis eius lapſus fuit. Ita nanque res ferri, vt oratio ſi non ea qua opus eſt, ratione diſpenſetur, magnas eis calamitates, qui illa abutuntur, pariat. De his
B hactenus.

Exemplũ in rogantia & inſolentia legatis & oratoris. Legatim' lingua vſus.

CAPVT XXXVIII.

Petrus Mauricy frater, Europæ præfectus.

Seditio plebis Conſtantinopolitanæ aduerſus Mauricium principem. Mauric' in templũ Blachernarum confugit.

Nimium leniter Mauricius in ſeditioſos animaduertit.

Vigeſimum iam in imperio Mauricius princeps agebat annũ, quum Petro fratri præfecturam Europæ demandauit. Et peſtilentia ſubitò coorta, vehementer imperantem vrbem afflixit. Poſtquã verò tempus natalis Chriſti aduenit (conſueuerat quippe princeps vnà cũ populo feſtũ eum diem in templo agere) & tum pro cõſuetudine ſua, Mauricius multitudini honorem eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis ſolicitati, ſeditionem aduerſus eum mouerũt: eundémque ſaxis petentes, conuiciis inſuper proſciderũt. Ibi tum ille ægrè periculo vitato, in Dei genitricis templũ, quod Blachernas populus nominare conſueuit, ſaluus cõfugit. Magna autem religione delubrum id Byzantij colunt. Dicitur nanq;, & creditur, veſtes Mariæ virginis, & partem quandam admirandæ eius zonæ, capitisq; etiam amiculum in aurea vrna ibi aſſeruari, ſicuti à me ſuprà dictũ
C eſt. Imperator porrò adeò leniter in ſeditioſos animaduertit, vt præclariores ex rebellibus reſipiſcere, moderatioráque conſilia ſequi iuſſerit: reliquos autem ſe punitur ũ eſſe aſsimulauerit. Itaque ira ſoluta, reuertendi eis in vrbem, poteſtatẽ fecit. Porrò Petrus cum Romanis copiis Palaſtolũ profectus, atq; ibi æſtate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum conceſsit. Ibi nanque congregari Abarum multitudinem, & caſtra ad Abſirh habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, vt quicquid tandẽ poſſet aduerſus Cha
* ganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, ſed arte quadam & callida adminiſtratione
† proderet. Indignabatur enim, præteritarum iniuriarum memor, militibus ſeditione atque rebellione gaudentibus. At Chaganus clam progreſſus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum ſecum ducens, propè ad Conſtantinopolim acceſsit, duobúsque aureis virũ quenque redimendum obtulit. Quum autem ea con D
ditio Mauricio grauis videretur, & tam vilem redemptionem auaritia victus reiiceret, furore percitus tyrannus, captiuos multorum milium omnes enſe cõcīdit. Cuius rei gratia Deum infenſum ei factum eſſe, creditur. In ſomnis etenim ei apparẽs Chriſtus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum eſſe dixit. Et Mauricius à ſomno excitatus, Philippicum ſororium ſuum acciri è vinculis iuſsit. Primæ enim nominis eius literæ ſucceſſionem quàm maximè ſuſpectam habebat. Atque ob eam cauſam vinctum eum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri exiſtimans. Philippicũ ergo eum, ſi quem militem Phocam noſſet, interrogauit. Atque quum ille reſpõdiſſet, Phocam eum eſſe, qui non ita pridem imperio eius impudenter reſtitiſſet: Imperator, quibúſnam is moribus eſſet, percũctatus eſt. Et vbi timidum eſſe cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percuſſor eſt. Veruntenimuerò Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conuiciiſque ab omnibus eſt proſciſſus. E

† aſſumpta dixit.

Milites rebelles Mauricio & ducib. eis'.

Mauricius captiuos plurimos vili mercede à Chagano oblatos non redemit.

Viſio nocturna oblata Mauricio.

Idẽ de Phoca inquirit.

Odium hominum erga Mauricium. Omnium hominum tumidus.

** Apud Diaconum eſt, vno etiam aureo nummo Chaganum ſingulorum captiuorũ caput Mauricio redimendum obtuliſſe, pluſque conditionem tam non acceptaſſe.*

CAPVT XXXIX.

Qvum exercitus diutius in Myſia eſſet, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atque miſsionem, reditúmq; ad ſedes ſuas peterẽt: Petrus autẽ muto perſimilis, Principis imperio potius parendũ, copiáſque vltra Iſtrũ continendas eſſe cenſeret, mirum eſt q̃ id multitudo, Imperiũ detrectans, ægrè tulerit. Et Petrus viginti miliaria ab exercitu receſsit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas pernicioſiſsimus tyrãnus erat, miſerunt. Poſtq̃ ille in ſententia ſua perſtitit, & imperatoris mandatum eſſe, vt exercitus vltra Iſtrum permaneret, aſſeuerauit: multitudo ipſa ira feruens, Centurionem Phocam ſibiipſi præfecit, Petro repudiato. Poſtea etiã Phoca in clypeo ſublato, electionem eius cũ plurima acclamatione renunciauit. Quod vbi Petrus reſciuit, profugit, & ad imperatorẽ rem omnem retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerũ inueſtigauit: nihil prorſus de F
eo, ꝙ deſertor Phocas præfectus renũciatus eſſet, ſolicitus. Idem vrbem ipſam imperantem & ſuburbanos eius vicos diſpoſitis cuſtodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationẽ miſit. At tyrannus minimè mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus ſeditione mota, ad Theodoſium Mauricij filiũ, ad Callicratiam venationibus ſeſe oblectantẽ, epiſtolam dedit, vt vel imperium ſuſciperet, vel eo Germano ſocero cederet. De cæterò nanq; minimè ſe paſſuros eſſe denunciarũt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cernerẽt. Hęc poſtq̃ imperatori ſunt ſignificata, German', veluti ſuſpicionẽ de ſe prębuerit, propterea exercitũ res nouas molitũ eſſe, vt ipſum ad rei Romanæ ſummam adminiſtrandam legerent, ſupplex in Deigenitricis templum confugit: [a] quod Cyrum conſtruxiſſe fama eſt, qui conſul ſub Theodoſio fuit, bonus admodum vir, & eloquentiæ doctrinæque omnis perquàm ſtudioſus, quas ſingulari amore & † ſana quadam inſania eſt proſequutus.

Rebellio militũ aduerſus Petrum præfectum.

Iidem, Petro reiecto, Phocam ſibi præficiunt.

Hungaricũ hoc eſt.

Idẽ Theodoſio Mauricy filio imperiũ deferunt.

Germanus affectati imperij ſuſpectus, ad eccleſiam confugit.

† ſumperi vi ut µανίᾳ.

a Cyrus conſul.

A Poſtea verò Germanus etiam ad templum maximum, quod Iuſtinianus ambitione ſumma & magnificentia, magnis ſumptibus rerum vniuerſarũ Deo cõſtruxit, tranſiit. Eam ſanè ob cauſam Princeps filium Theodoſium fuſtibus cædi iuſsit, ſuſpectum eum habens, quòd arcano conſilio Germano ſocero, vt ad opem diuinã confugeret, ſubiecerit. Et miſsis hominib' certis, Germanum inde extrahere tentauit. Plebs autem vrbana vbi id reſciuit, tumultum mouit, ius templi defendens: Germanóque, qui eò confugerat, vt ſe ibi contineret, perſuaſit. Atque furore tanquam duce eis præeunte, ſcommata plurima plerique in Principem cõtorſerunt, eique quòd cum Marcione ſentiret, cum conuicio obiecerunt: cuius hæreſis cum ſtulta quadam religione, fatua & cõtemptibilis eſt. Quum igitur ingens tumultus maximè ſæuiret, qui vrbis mœnia ſeruabãt cuſtodes, hiſce rebus auditis, reliquæ ſe tumultuanti multitudini ipſi quoque immiſcẽt. Et plebs vndequaque concurrens, & mali eius tempeſtate fluctuans, in ædes B Conſtantini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illuſtris enim erat, & ex primariis ſenatoribus vnus ad patriciatus dignitatis ſublimitatem euectus, tributis etiã Orientalium regionum præpoſitus: cum Romanis præfectum prætorio appellare mos eſt. Huius ædibus omniuoro igni traditis, cœptóque eo per audaciam ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

Theodoſius à patre fuſtib' cædi iuſſus. Hungaricũ & hoc.

Tumultus vrbis Conſtãtinopolitanæ.

Plebs furioſa Conſtantini Lardy patricij ædes incendit.

CAPVT XL.

ITaque Mauricius de rerum ſumma deſperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipſúmque etiam Cyriacum (qui poſt Ioãnem dignitatem Hierarchicam ſuſceperat, quum prius presbyter & œconomus eccleſiæ magnæ fuiſſet) cõuiciis proſcindentem videns, de media nocte imperiali prætexta poſita, priuatáque veſte ſumpta, ſimul cũ C coniuge & liberis, dromone conſcenſo, in Orientem profugere conatur, non exiguam ſecum pecuniæ vim portans. Et poſtquam in ſinum Nicomediæ, ad templũ Autonomi martyris (Sntæum vernacula lingua nominatur, Cõſtantinopoli autem plurimùm centũ & quinquaginta ſtadiis abeſt) veniſſet, tempeſtate ſæua circumuenitur: & præterea conſueta ſibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi ſane quàm infelix prouentus & vbertas obuenire eis ſolet, qui continuè imperialem vrbẽ incolũt. Ex eo loco Theodoſium filium ad Choſroẽ legat, qui opem ab eo peteret: eique in memoriam reuocaret, quòd & ipſi de ſumma regni periclitanti Mauricius id conſeruarit. Aequum quippe piúmque eſſe, vt ille parem ſibi referret gratiam, quũ eius domus ſimul omnis in maximum eſſet adducta diſcrimen. Sed enim Germanus Theodoſij Mauricij filij ſocer, quum velut in nauigium, ſic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidiſſet, gubernacula eius regere eſt aggreſſus. Verũ Praſini (ordo hic & factio Romanæ plebis eſt) ſpes eius inciderunt. Proinde & ipſe per deſperationem rerum, ſe ad beneuolentiam tyranni con- D tulit: eúmque, ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim nanque Praſinorum factio imperialem regiam occupauit, & tyranno imperatoriis acclamationibus applauſit. Phocas Theodoro quodã viro inſigni miſſo, vrbis antiſtitẽ (patriarcham hunc appellare homines ſoliti ſunt) & populi delectos acciuit. Qui quum in templo Ioannis Baptiſtę, in ea ſuburbana ciuitatis parte quę Septimum dicitur, conueniſſent, coronam imperatoriã peſtiferæ beluæ impoſuerũt. Atq; ille e veſtigiò apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad inſtar imbris vbique ſpargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu ſuo exhilarans. Poſtea verò Leontiam quoque vxorem Auguſtam renunciat, & ſplendido triumpho in aulã imperialem deducit. Porrò quũ populi factiones grauiter odiis inter ſe decertarẽt, † altera earum vulgò dixiſſe fertur: Vade, præſentem rerum ſtatum cognoſce: Mauricius enim nondum mortuus eſt. Quibus verbis tyrannus exauditis, tũ quidem multitudinem oblatrantem compeſcuit: po- E ſtera autem die totus ad cædem Mauricij, veluti furiis quibuſdam raptus eſt. Itaque illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diximus ſinu, vnà cum cõiuge & liberis, inter quos etiã Theodoſius ex itinere legationis retractus erat, e regione Conſtantinopoli, vbi Chalcedonenſis ciuitas eſt, in Eutropij portum traduxit: & primùm liberos ipſos in conſpectu patris occidit, in quorum cuiuſque cæde verba illa pater protulit: Iuſtus es Domine, & iuſtum iudicium tuum. Deinde verò & ipſe Mauricius reſectionem capitis ſuſtinẽs, ferro cæſus occubuit, egregia animi virtute in ſumma ea calamitate exhibita. Quũ nanque liberorum nutrix infante vno imperiali ſubtracto, puerum ipſa ſuum † lactentem ad cædem protuliſſet, Mauricium aſtantem percuſſoribus arcanum ſuppreſsi pueri ſui cõſilium indicaſſe ferunt: quòd minimè æquum eſſe duceret, vt in alium, quum ab ipſo Deus pœnas expeteret, animaduerteretur. Atque eo infante iugulato, cædes eiuſmodi pro ſanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legi- F bus ſuperior eſſe viſus fuerat, vitam finiuit, poſtq̃ ſexaginta tres ætatis annos tranſegiſſet, viginti autem ex eis in imperio enituiſſet.

Mauricij ex vrbe Cõſtantinopolitana fuga.

Cyriacus epiſcopus Conſtantinop.

Conſtantinopoli frequẽtes ſunt podagrici.

Germanus ſe Phocæ permittit. Praſinorum Conſtantinopoli factio.

Phocas imperator Rom. coronatur.

† Factio hæc Venetorum fuit.

Miſeranda Mauricij ſuorumque cædes.

Einſdẽ in vltimo vitæ actu pietas, & animi fortitudo.

CAPVT XLI.

CAdauera autẽ imperialia, oppidò q̃ lachrymoſum ludicrum, ibi in littore maris iactata ſunt, ita vt illius vndam purpureo ſanguinis cruore infecerint: nũc quidẽ fluctibus ipſis in terrã leniter appulſa, nunc verò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco tranſlata, prouentũ lacrymarũ eis tulerunt, qui illa nudata, & ad ſpectaculum expoſita conſpexerũt. Ad eúmque etiam modum à tyrannicis militibus ſpectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimum eſt) temerè proiecta ſunt. Sic enim per eiuſmodi ſpectaculũ exercitum ab omni humanitate alieniſsimũ, piaculi quoque participem fieri oportebat: vt ſcilicet ⋆ quod fraudẽ & maliciam odit, nulliſq; corrumpitur donis Dei Iudiciũ, omnes eos retributionis

Cadauera imperialia ludibrio habita.

⋆ prouerbio.

Milites omnes deſultores, qui ad Phocã deſciuerunt, malè diſperierunt.

A irretiret plagis. Perniicioſus nanque & execrabilis exercitus ille, grauiſsimis maximiſque circumuentus erumnis, per varias clades vitam hanc morte commutauit. Poſtquam enim Perſica rurſum expeditio ſumendorum armorum libertatem accepit, Choſroe admiſſum in Mauricio piaculum indignè ferente, bellũ ſcilicet motum eſt: & exercitus variis modis ſimul & diuinæ vindictæ pœnas, & ipſorũ præliorum caſus ſubiit: quũ quandoque ipſo conflictus tempore, ſæuum in modum cœleſti igne peteretur: quandoque autem fame & direptione multimoda, captiuitatéque poſt victoriam amiſſam affligeretur. Maxima verò eius pars ore gladij concidit, & + ferri quaſi aliud agentis opus facta eſt. Neque prius à Perſis victoria diſceſsit, quàm impius iſte & tyranni conſectator exercitus totus interiit. Quod ſanè ſatis ex eo quod modò dicetur, coniicere licet. Non enim multo pòſt, nondum quatuordecim annis elapſis, quum Heraclius aduerſus Razatem bellũ gereret, & delectum militum haberet, duos tan- B tum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sedenim vbi tempus ipſum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitioſus omnis peſſumiit, res ſecũdę apud Perſas mutatæ ſunt, & poſtquam Babylonius ille draco Choſroes Hormiſdæ filius, nulla miſericordia interemptus eſt, Perſicum bellum finem ſuum habuit.

† ξίφους πάρεργον.

Cognatorum & fautorum Mauricij cædes.

Verumenimuerò tyrannus impiis flagitiis ebrios, ſe ad aliorum etiam cædes armauit. Proinde Petrum Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius ſæpe facta mentio eſt, dux Commentiolus: item Georgius Philippici filius: Proſentinus etiam, cui curas & conſilia ſua Petrus crediderat. Poſtremò verò & Theodoſius Mauricij ſucceſſor, ex itinere, ſicut dictum eſt, retractus. Fama autem obtinet, percuſſorem Theodoſio parcentem, alium pro eo admodum illi ſimilem enſe iugulaſſe. Ipſum verò Theodoſium profugum, in locis multis multa expertum, poſtea morbo interiiſſe. Atque ea quidem fama per omnes Romani imperij ditiones vulgata eſt. Sed eã barbarus quidam error, perquàm tenui cõiectura id facere au- C ſus, protulit: propterea ꝙ caput eius ſolum, vnà cum aliis qui cæſi ſunt, exhibitum non ſit. Verùm inquiſitio ipſa ſatis ſolicitudine ſumma defatigata, Theodoſium etiam mortuum eſſe cognouit.

Conſtantina Auguſta filiarumque cædes.

Ipſam imperatricem Conſtantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinem redegit: & primùm quidem eas in vili quadam & exili domuncula incluſit, poſtremò verò ferro etiam interimi iuſsit. Eorum autem cæterorúmque imperialium corporum (decem autem fuere) reliquiæ, longo pòſt tempore in Mamantis martyris templo, propè murum cui Xylocercus nomen eſt, repoſitę ſunt. Templum autem id Pharaſmanes eunuchus conſtruxit, qui ſub Iuſtiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porrò in communis ſepulchri eorum monumento Epigramma hoc inſculptum eſt:

Epitaphium eius.

O ego mille modis regum miſeranda duorum,
Mauricij coniunx, filia Tiberij:
Edocta regina fatis, fœcundáque mater,
Quàm ✶ ſint multorũ commoda ſceptra ducũ,
Militis infidi taceo, populique furore:
Et mecum coniunx progeniéſque iacet.

✶ ὡς ἀγαθὴ πολλῶν ἡ κοιρανίη.

Nã miſera Niobes ego ſum vitale cadauer: D
Pluráne Ciſſeus, plura Iocaſta tulit?
Eſto, iurè pater: quur pignora parua necantur?
Humani prorſus neſcia turba doli.
Non iam Roma meæ carpes à frondibus vmbram.
Eruta Threijcio ſtirps Aquilone iacet.

Interitus Mauricij, eodem ipſius tẽpore, Alexandriæ nũtiatur.

Illud etiam haudquaquam ſilentio præteribo, dignum in primis quod memoriæ rerúmque geſtarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipſa hora, qua Mauricius interemptus eſt, res ea omnis, vt geſta eſt, Alexandriæ, ſtatuis quæ in Tychæo celebri vrbis eius regione ſtabant, & tum baſibus ſuis dilapſæ erant, voce clariore quid imperatori Mauricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara vita inſigni, noctu ibi deambulãti, indicata eſt. + Quã rem Alexandriæ Auguſtalis, & Petrus Aegyptiæ prouinciæ præfectus, accuratius ſignis certis notatam, veram fuiſſe, nono die poſtquam acerbus nuncius iſte in Aegyptum peruenit, comperrerunt. Multa vero eiuſmodi, quæ rem futuram portenderunt, acciddiſſe cognouimus. Ea vero ſi ſingula ſcripto perſequi velimus, tẽpus nos prorſus defecerit. E

† Interea Calligraphus quidam Alexandriæ venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt ſtatuas ex metallo aris abſtractas, & voce grandi dicentes, interemptũ Mauricium & filios eius. Diac.

CAPVT XLII.

MAuricius ſanè imperator, aliquo ante cædem tempore metuens propter conſcientiam ſibi, quod captiuos deſpexiſſet, eóſque vili precio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, nõ redemiſſet, in celebrioribus orbis terrarum templis, miſsis eò literis, ſupplicari pro ſe vni ex ſuperſubſtantiali Trinitate Chriſto Deo mandaſſe, & ab hominibus virtute præſtantibus, vt deum exorarent, petiiſſe dicitur: quò ſcilicet ſuorum per vitam actorum ipſi remunerationẽ in mortali hac vita, fatiſque obnoxio mun- F do, recipere liceret. Et imaginem quandam Chriſti clarè & euidenter vocem ediddiſſe ferunt, qua illi fore prędictũ eſt, vt deſiderij votique ſui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem eſſe volunt, quæ in + ærea Palatij: alij vero maximè, quæ in ſpecioſa porta templi ſanctorum quadraginta Chriſti martyrũ ſita eſt, & pictura ſua quàm proximè ad ſimilitudinem vultus Chriſti accedit. Mauricius imperator ſummoperè viros eloquentia inſignes coluit: liberalis etiã erga eos qui pulcherrimis optimíſque diſciplinis præclaram operam nauaſſent. Celebria quoque opera in Romani imperij ditione cõſtruxit: quorum vnum eſt, quadraginta ſanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggreſſus fuerat. Sacram item Apoſtoli Pauli ædem Tarſi Ciliciũ, hunc conſtruxiſſe ferunt. Fertur & illud quoque de eo, quòd tertiam partem penſionum vectigalium ſubditis ſuis remiſerit: quódque liberaliter Byzantiis triginta talenta donauerit, vt aquæductuũ meatus renouaretur. Idem præclarũ illud ſtẽma & ornamentũ, quod ei

Mauricius Deum, vt in hac vita delictorũ ſuorũ pœnas lueret orauit.

Ante æneam Palatij portam. Diac. τῶν βασιλείων τὰ τῆς χαλκῆς. Procop.

Mauricij liberalitas & opera.

† In viſione ante æneam Palatij portam imaginẽ Saluatoris ſe vidit aſſiſtere. Diac.

a Leo imper. Cõſtantinopolitanam Cõſtantini Copronymi. fil. coronam a Mauricio principe Deo dicatã refixam capiti ſuo impoſuit, carens gemmarũ & auri ſplẽdore. Egnat. b Nõ ſemel à Mauricij sẽ poribus Byzantiũ hoſtiliter captum eſt, & direptum. † Philippicũ Diacon' etiã Mauricij generum fuiſſe ſcribit.

A Sophia Auguſta ſocrus & coniunx Conſtantina ambitioſè admodum & magnificè elaborauerãt, quum id ne ſemel quidem geſtaſſet, maximo Dei templo intulit, & diuinæ menſę conſectatum, aurea catella ſuſpendit: quod [a] ipſum ornamentum vſque ad [b] expugnationem vrbis durauit. Sub ipſo quoque † Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chryſopoli monaſterium, hic verò Cõſtantinopoli, eam quæ Arcobindi dicitur ædem conſtruxit. Vtrumque autem templum Deigenitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, diaconiſſę magnificum erexit monaſterium. Mauricij imperatoris res eiuſmodi finem habuere.

CAPVT XLIII.

a Aduerſæ res Rom. imperij ſub Phoca.

VBi autem [a] Phocas imperiũ ſuſcepit, multorũ ſtatim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab inito imperio mẽſe, literas ad Choſ-B roem, quòd conſuetudo huiuſmodi à multo tempore Romanis & Perſis fuerit, per Lilium familiarem ſuum, qui etiam Mauricij cædem patrauit, miſit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conſcendiſſe ſe ſignificabat. Ille verò iræ intemperiis actus, legitimam Mauricio vindictam præſtare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & perniciosum illud orbi claſsicum cecinit. Id namque Perſarum ſimul & Romanorum felicem tranquillúmque ſtatum ſoluit. Eóque initio Perſicum bellum eſt ortum. Et Perſæ Syriam, Palæſtinam, Phœnicẽ quoque breui ſubegere. Ditioni quoque ſuæ Armeniam, mox Cappaduciam, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Quin impetu quem cohibere non eſſet ducti, ad ipſam vſque Chalcedonem, quæ ex aduerſo Byzantio ſita eſt, aduenere. Parte verò alia, Abares Europam omnia vaſtantes percurrerunt, & cædes hominũ plurima graſſata eſt, qualem haud quiſquam vnquam vidit: non tantum ciuibus paſsim ſed ipſis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam ac-C cepere, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. Acceſſere fames & peſtilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipſæ ſuam ſuperantes, ita vt mare frigore congelatum piſces poſtea mortuos eiecerit. Aetas quoque hominum generis omnis cæſa, & templa atque alia quæcunque ædificia venuſtè ſplendidéque cõſtructa, frequentibus Perſarum incurſionibus peſſundata: quòd Choſroes, ſicuti dictum eſt, pacem propter Mauricium videlicet reſciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vaſtans, rempublicam affligebat: Phocas verò * domi vrbẽ peius accipiebat. Proinde in equeſtri quodam ludicro certamine, quòd eum nonnulli ſcommate perſtrinxiſſent, ebrium eſſe dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibuſdam membra amputauit, nonnullos in altum mare coniecit, alios verò in carcere incluſit.

Perſarũ aduerſus Rom. res proſperæ.

Barbarorum incurſiones.

Phocæ importunitas & crudelitas.

* *Circenſibus Ludis Praſini conuiciis eum laceſſentes, clamarunt: Iterum Ingabaſta bibiſti? Iterum ſenſum perdidiſti? Diaco.*

CAPVT XLIIII.

Tumultus Antiochenus inter Iudæos & Chriſtianos.

ANtiochię verò grauis tumultus fuit, D quòd Hebręi rurſum aduerſus Chriſtianos, per res nouas inſurrexerint. In ea ſeditione Iudæi ſuperiores fuere. Ingentem namque Chriſtianorum multitudinem aut ferro cõciderunt, aut igni, quem in ædes eorum coniecerant, exuſſerũt. Eos Phocas, impij & flagitioſi facinoris pœnas ſumẽs, tormentis ſubdidit, atque vrbe exegit. Illi verò & ciuitatis eius antiſtitem Anaſtaſium, Gregorij ſucceſſorem, è throno ſuo deturbatũ, funéque pedibus alligato, per vrbem tractum, fœda morte affecerunt. * Pudendas nanque naturæ partes inter trahendum enſe exciſas, in os eius iniecere. Poſtea verò illum perinde atque holocauſtum quoddam, igni tradidere: virũ ſapientia & virtute præclarum, primariúmque dogmatũ eccleſiæ doctorem: quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Huius liber eſt cui nomẽ ὁδηγός, hoc eſt, vię dux, & eccleſiæ dogmatũ † fines, aliaque præterea multa. Item in ſextum Pſalmũ liber, in ingreſſu ieiuniorum editus. Ego verò orationem etiam E eius quãdam legi, ad Antiochenos, in introitu ſuo ſcriptã. Et pacificatoriam aliam, quam trigeſimotertio anno in thronum ſuum poſtliminio reuerſus cõpoſuit. Mauricio imperium obtinente: quẽ etiam in eo ſcripto, ꝙ ab exilio reuocatus ſit, laudibus effert. Huic Anaſtaſio, propterea quòd in Synæo monte philoſophatus ſit, & ſenſum ibi carnis domuerit, Synaitę cognomẽ inditum eſt. Atque ille quidem in populi tumultu peremptus, vitam finiit. Poſt eum autem quũ ſex annis à reditu in epiſcupatu enituiſſet, paſtorale munus Antiochiæ Anaſtaſius alter ſuſcepit. Et ante hũc Cyriacus etiam, Conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopus, vndecim annis in ſacra functione tranſactis, ſedẽ eam Thomæ reliquit: qui diaconi & ſacellarij in eccleſia munus obiens, ad Pontificium thronum conſcendit. Hic verò tribus annis, & duobus non amplius menſibus ſacro munere functus, impio Sergio ſede ceſsit. Thomas iſte domum maximã in ædibus * epiſcopalib' extruxit: quæ domos, nomen à conditore ſuo acceptum, in hodiernum vſque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Ser-F gius diaconus quidem eccleſiæ fuit: ſed à Syris & Iacobitis generis originem traxit.

Martyrium Anaſtaſij Antiocheni epiſcopi. * τὰς τῆς αἰδοῦς φύσεις.

† ὅρους. Anaſtaſij libri ſcripti.

Anaſtaſius alter, eius Antiochiæ ſucceſſor. Cyriaci Conſtantinopolis ſucceſſor Thomas, Thomæ Sergius. * ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ.

CAPVT XLV.

De Iacobitarum, cæterorúmque hæreſiũ ſectis.

QVis verò Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperũt & alia præterea quæ in hiſtoria hac omiſſa ſunt, æquũ eſſe puto vt hic referã. Altius autẽ narrationẽ petam. Poſtq̃ Eutycheti & Dioſcoro à ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorũ dogmata defenderunt, facta ab eccleſia catholica defectione, ἀκεφαλίτας hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes, ſeipſos appellarunt: neque vllo modò, vt quæ rectè in concilio ſancto ſtatuta eſſent, cõprobarent, adduci potuere. Ii in duodecim ſectas diſſecti ſunt. Ex quibus multa millia hæreſum pullularũt. Ex quarũ ſectatoribus quidã Eutychianiſtę vocati, quòd Dioſcorum tantum & Eutychetem reciperent: qui Chriſtum docuerunt patri quidem conſubſtantialem

Eutychianiſtæ.

A eſſe, nobis autem minimè: propterea quòd nobis non aſſentiūtur, veram eſſe in Chriſto humanam naturam profitentibus. Poſtquam autem imperator Leo diem ſuum obiit, atque Zeno & Anaſtaſius imperij adminiſtrationem ſuſceperūt, quā maximam libertatem ſibi qui quartæ Synodo reſtiterunt, vſurpanére. Eodem tēpore & Acephali, quorum dux Seuerus Antiochenus fuit, vnam verbi & carnis naturam malè prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodoſianorum, Iulianiſtarum, & plurimorum aliorum cateruæ, eccleſiæ inſultarunt, qui Monophyſitæ appellati ſunt, quòd vnam verbi & carnis naturam, poſt ineffabilem vnionem in CHRISTO eſſe ſentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis imperatoris ſcriptum, quo ſcilicet ad vnionem eccleſias perducere voluit, propterea quòd ille ſanctam quartam Synodum anathemati non ſubiecisſet, minimè receperunt. Acephali autem ob eam cauſam dicti ſunt, quòd ſub epiſcopis non fuerint. Proinde epiſcopis & ſacerdotibus apud eos defunctis, neque baptiſmus, iuxta ſolennem & receptum B eccleſiæ morem apud eos adminiſtratus, neque oblatio aut res aliqua diuina facta, miniſteriúmve eccleſiaſticum, ſicuti mos eſt, celebratum eſt. Cōmunionem verò illi à plurimo tempore aſſeruatam habentes, feriis paſchalibus in minutisſimas inciſam partes, conuenientibus ad ſe hominibus dederunt. Quo tempore quam quiſque voluiſſet, placitam ſibi ſumebat poteſtatem. Et propterea quod quilibet, quod ſibi viſum eſſet, fidei inſerrē voluit, quamplurima defectorum & hæreticorum turba exorta eſt: Tritheitarum, Agnoetarū, Theopaſchitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarum, initio à Iuliano Halicarnaſſæo ſumpto: qui creatum quidem Domini corpus eſſe opinatus eſt, ſed idem ab ipſa cōceptione incorruptibile eſſe docuit. Horum cohortem, qui eis aduerſati ſunt, Phantaſiaſtas & Manichæos vocarunt: quemadmodum & illi rurſus hos Phthartolatras & Scenolatras nominarunt. Eius generis hæreſibus, & Seueritis maximè, eccleſiæ admodum ingruentibus, Chalcedonenſis C quoq; Synodi nomine preſſo, perquā longo tempore iactata ea eſt, & exagitata. Vnde ingens diu ſeditio & confuſio in eccleſia extitit. Ipſa nanque plebs ad ſanctioris altaris cancellos aſsiſtens, plagis ſe mulctaturā, & cum ignominia ex ſacris templis ſacerdotes electuram cōminata eſt, ſicubi eius Synodi mentionem inferre, aut eam ſacroſanctis codicibus inſcribere, eorúmve nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarunt, proferre auſi fuiſſent. Iſti ipſi etiam maximo contenderunt opere, vt ſacrum eius, qui in ſanctis eſt, diui Leonis veteris Romę epiſcopi tomum, quem veræ pietatis ſtudioſi ritè columnam orthodoxiæ rectæque ſententiæ nominarunt, tollerent, quòd is Synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum diuiniſsimus Alexandrinus papa Eulogius poſtea à ſe enarratum, optimè, atque ita prorſus vt oportuit compoſitum eſſe, diſertis verbis pronunciauit, qui alia quoque multa ſcripta lectu digna eccleſiæ Chriſti reliquit. Poſt hunc itidem aliquanto tempore pòſt Antiochenus antiſtes Anaſtaſius Sinaites, qui & ipſe ſanctam quartā Synodum propugnans, lucubrationibus ſuis firmiſsimis Monophyſitas & Acephalos refutauit, & argumētis certiſsimis probauit, eū librū orthodoxiā rectiſsimè pleniſsiméq; in omnibus docere, dogmatáq; eius vera pietate refertiſsima eſſe. Enimuero Dioſcorus, & D Gainus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus item, & Ioānes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere nō ita promptum ſit, contra Synodum quartam edidit) eam ipſam Synodum oppugnantes, vnā quidem naturam, duas autem ſubſiſtentias, per ſummam impietatē, in Chriſto eſſe ſcripſerunt & docuerunt: potiſsimum verò Seuerus, qui librū integrum de ea re compoſuit. Verùm & ipſi in libris ſuis alicubi naturas duas in Chriſto profitentur. quod ſanè multi non ita accuratè obſeruantes, rectum piúmque eſſe exiſtimauerunt, & alio deinde modo in illorū impietatem ſunt abducti. Atq; hæc quidē ſic obtinuerunt, quoadusque Iuſtinianus eſt imperator renunciatus. Poſtquam verò is ſceptra imperialia accepit, quæcūque extitere belluæ, in ſpecus & latibula ſua contulere cōuenticula: quum ille ſacram quintam Synodū centum ſexagintaquinq; ſanctorū patrū coegiſſet. Quamuis E & ipſe Iuſtinianus poſtea intemperus faſcinatoris cuiuſpiā in Aphthartodocitarū hæreſim tranſuerſim raptus, à recta aberrauit via: ſicuti à me in proximo libro eſt dictū. Cæterùm plurimarū iſtarum hæreſum commixtionem ſimul & diuiſionē, deinceps exponam.

Acephali.

Monophyſitæ.

Hæreſis ἀκέφαλοι.

Conſeruatio Eucharistiæ etiam apud hæreticos.

Multarū hæreſum autor Iulian⁹ Halicarnaſſeus. Phātaſiaſtæ Manichæi. Oppugnatio ſynodi Chalcedonenſis.

Tomus Leonis epiſcopi Romani. Eulogius papa Alexandrinus. Anaſtaſius Antiochen⁹. Sinaites.

Propugnatores hæreſis Monophyſitarum.

Sacra quinta ſynodus. Iuſtinianus in hæreſim Aphthartodocitarum delapſus.

CAPVT XLVI.

Monophyſitarū hæreſis.

QVod verò tandem Monophyſitarū fuerit dogma, à quibus tanquam à radice peſsima, quas diximus, hæreſes pullularunt ceu circulus aut catena ex ſeſe depēdentes, modò dicam. Quum etenim cōuenientes in Chriſto naturas, quamlibet per ſeipſam diſcernunt, duas eas eſſe neceſsitate adducti confitentur. Quum verò vtranque in Verbi incarnatione vniunt, non duas illi inconfuſibili modo conuenientes naturas, ſed vnam compoſitam naturam ſtatuunt. Nobis enim vnā ſub- F ſiſtentiam compoſitam dicentibus, illi vnam potius naturam compoſitam inſerunt. Et rationem ſententiæ ſuæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus: & aliam animæ naturam eſſe, alteramq; item corporis, ſi quis quamlibet per ſeipſam contempletur. Quum vero illæ coierint, hominem efficere, vnam naturā compoſitam obtinentem. Non enim, inquiunt, duas naturas hominem dicere oportet, ſed vnam compoſitam. Atque ad eundem modum de Seruatore CHRISTO opinantur: illum videlicet ex duabus quidem conſtitiſſe naturis, poſt vnionem autem duas eas naturas in vnam euaſiſſe cōpoſitam, quod ſanè eccleſia tanquam piaculum prorſus auerſatur. Quapropter & magnus theologus Gregorius, de duabus naturis ſententiam ſuam exponens, ſapientiſsimè ſimul & ſubtiliſſimè dicit, naturam ſuam eas ſeruare, ex quibus ſcilicet, & in quibus, & quę ſint. Nam ex quibus propterea poſuit, vt ex diuinitate & humanitate naturā declararet: in quibus vero, vt naturas poſt vnionem ſeruaret, neq; eas propter mutuam

Grego. Nazanzenus. [illegible]

A vnionem conſunderet: quæ ſint autem, ne quis aliud Chriſtum poſt naturarum vnionem factum eſſe exiſtimaret. Dogmatis iſtius exactiorem rationem inde cōſiderabimus'. Corpus noſtrum ex quatuor elementis, igne, aëre, aqua & terra conſtitutum eſſe, in confeſſo eſt, in quibus etiam conſiſtit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quibus eſt, conſeruantur. Quæ autem ſint, non itidem. Siquidem poſt elementorum vnionem corpus noſtrum nō purè ignis eſt, neque ſincerè aër, neque incorruptè aqua, neque germanè terra: ſed aliud quiddam, quàm quatuor iſta. Id ſatis ex ſenſu ipſo patet. Vnaquæq; enim corporis noſtri pars aliud quiddam quàm elementa eſt. Verùm in diuina vnione, non aliud quiddam, poſt duarum naturarū concurſum, factum eſt: ſed idem ipſum eſt, Chriſtus videlicet, Deus & homo. Porrò hæreſis iſta exquiſitior ſubtiliórq; aliis fuit, quòd autores defenſoréſque habuerit, viros ſapientes: & potiſſimùm eum quem diximus, Ioannem Philoponū, qui ſub præſenti, de cuius rebus nunc agimus, imB perio viguit, & in Ariſtotelis * perplexitatibus maximè deſudauit: & hæreſis inſuper Tritheitarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo quis fuerit, dicendum.

De Ioanne Philopono.
** πλοκαῖς.*

CAPVT XLVII.

GEnere fuit Alexandrinus, & philoſophus ſummus: quanuis autem ſtylo dictionéq; ſua nō admodum ſit laudatus, in diſputationibus tamen, argumentorúmque & demonſtrationum probationibus, tanè quàm fuit admirandus: in Platonis & Ariſtotelis doctrina maximopere verſatus. Quapropter eorum, potiſſimùm verò Ariſtotelis, obſcurè dictorum luculētiſſimas reliquit enarrationes: quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Cōſtantinopolitanę tum eccleſiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, vt hæreſim eiuſmodi conſtitueret, librum acutiſſimum compoſuit, qui *Διαιτητὴς*, hoc eſt arbiter, ſiue de vnione inſcriptus, decem capitulis omnem eam hæreſim contexit.

C Ad comprobandum autem piaculare ſuum dogma, omnem prorſus accuratiſſimè mouit Philoſophiam. Multa præterea alia ſcripta Philoponus iſte edidit, ad Græcos & hæreſes reliquas, & ad alios quoſdam: in quibus hæc etiam, impium † dogma inſtituens, refert. Omnia hæc ſenſui atque oculis ſubiecta corpora, iuxta materiam & formam, ex eo quod non eſt, in id quod eſt, producta, à Deo ſunt: corruptibiliáque ſunt, & corrumpuntur, ſecundum materiam & formam. Pro hiſce verò corporibus corpora alia viſibilibus iſtis longè pręſtantiora, incorruptibilia & ſempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, conſummationem ſiue interitum viſibilis huius mūdi, ac rurſum noui mundi creationem alteram, aſſerit. Statuit etiā mortuorum reſurrectionem eſſe, rationalium videlicet animarum cum corruptibili corpore indiſſolubilem vnionem. Quibus ſententiis tentens Conon, ipſum iuxtà & lucubrationes eius, ſicuti à me dicetur, reiecit: quanuis eas antea receperit. Conon ipſe corpora dixit nō ſecundum materiam, ſed tantum iuxta formam occidere, eáque denuò conformari, præſtabiliorē ſpeciem mate-

† δογματίζων ἀθέως.
Ioannis Philoponi acutè quidem, ſed non rectè dictum.

Conon aduerſarius Philoponi.

D ria ipſa recipiente. Mundi ille quoque creationem iuxta materiam & formam, interitū autem eiuſdem iuxta formam ſolūmodo, non autem ſecundum materiam, ferre dicit. Reſurrectionem verò mortuorum eſſe corporis iſtius cum anima rationali vnionem indiſſolubilem decernit. Enimuerò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque † philoſophatur: ſeu potius, vt verius dicā, * nugatur. Itaque natura quælibet non ſimpliciter, id quod eſt, dicitur, ſed dupliciter. Vno enim modo quum cōmunem cuiuſlibet naturæ rationem ipſam per ſeipſam contemplamur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorū extantem. Alio verò modo, quū eam ipſam communem naturam in indiuiduis exiſtentem, & particularem maximè in quolibet eorū ſubſiſtentiam recipientem, neque cuipiam alij, præterquam illi ipſi ſoli deinceps conuenientē, conſideramus. Quod nāque in me eſt animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune eſt. Neque quæ in hoc ipſo animante eſt natura, in alio quopiam E fuerit. Quòd verò has ipſas notiones de naturis & ſubſiſtentiis eccleſiæ doctrina habeat, ex eo conſtat, quòd naturam quidem patris & filij & ſpiritus ſancti profitemur, tres autem horū ſubſiſtentias ſiue perſonas prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam à reliquis diſcernitur. Quænam etenim ſit natura vna diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipſa per ſeipſam conſiderata, & nuda contemplatione à proprietate cuiuſq; diſcreta? Et quòd propriè & peculiariter rurſum naturæ nomen cōſideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum ſiue ſubſiſtentiarum communem, propriam atque peculiarem cuiuſlibet factā, quæ nulli deinceps alij, quod ſub communem ſpeciem cadat, coaptari poſſit, contemplamur, ex eo patet, quòd in duabus Chriſti naturis, vnionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in ſancta Trinitate conſideramus diuinitatem, incarnatam eſſe dicimus: ſic etenim & patris & ſpiritus ſancti incarnationem prædicauerim': ſed neF que communem humanæ naturæ rationem vnitam eſſe Deo verbo opinamur. Eo nanque pacto, & qui ante Verbi aduentū extiterunt, & qui poſtea futuri erant, hominibus omnibus, vnitum eſſe Dei verbum rectè dicatur. Cæterùm ſatis liquet, nos hic diuinitatis naturam dicere eam, quæ eſt in ſubſiſtentia Verbi, non communis diuinitatis naturam. Itaque etiam vnam naturam Dei Verbi incarnatam eſſe profitemur, diſertè eam à patre & ſpiritu ſancto ſecernentes: ita vt hic quoq; cōmunem naturæ rationem, propriam iam Dei Verbi eſſe intelligentes, Verbi naturam incarnatā dicamus. Et naturam itidem humanitatis vnitā Verbo dicentes, particularem maximè illam ſubſiſtētiam, quam ſolā ex omnibus Verbum aſſumpſit, ſentimus.

† φιλοσοφεῖ.
** φληναφεῖ.*
Eiuſdē Philoponi ſubtiles nugæ de ſententia Monophyſitarū.

CAPVT XLVIII.

SEd Philoponus cum ſectatorib' ſuis, communem humanā naturam, ipſámque etiam diuinam, quā indiuiſibilem dicim', in plurimas partitur perſonas, diſcernēs eā, & ſingulatim indiuiduis

Refutatorum Philoponi. Gregorius Nazianzen⁹.

A tribuēs, & tribus ſuperſubſtantialis naturæ ſubſiſtentiis diſpertiens. Id verò ipſum à rectè ſentientibus prorſus eſt alienum † quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clariſsimè, in libro ad Euagrium monachum de diuinitate ſcripto, aſtruit. Quinetiam poſt illum eruditi quidam homines, ea quæ perperàm à Philopono prolata ſunt, refelleruut. Et quùm plerique alij ſcriptis ſuis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maximè egregium librum triginta capitum contra illum conſcripſit, quo ſimul & hæreſim eam prorſus euertit, & piam noſtram ſententiam valde confirmat. Poſt hunc & admirandus ille diaconus atq; referendarius Georgius Piſides, æqualis ſiue coætaneus illius, quamuis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos ſcribere conſueuerat, cum dicta hæreſi congreſſus, rem ſeriam ludicro temperando, ad huuc modum refert, abſurditatem illius refutans:

Leontius monachus.

Georgius Piſides.

ψηφίζεται ἕτερον μίαν τε καὶ μίαν.
ἂν καὶ μίαν τε καὶ μίαν λέγῃς μίαν,
γέλως τὸ λεχθὲν γίνεται καὶ παιδίοις.

B *Vnam atque mox vnam lapillo computat.*
At vnam & vnam fortè ſi vnam dixeris,
Pueri vel ipſi tale dictum riſerint.

Quod autem verſiculis hic expreſsit, ſic habet. Profiteris, inquit, Philopone, philoſophorum omnium laborioſiſsime & ſapientiſsime, duas naturas in Verbo vnitas eſſe: vnam diuinitatis, & vnā humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo cōuenisse, quomodo duas in vnā rurſus contrahis? Vna nāq; & vna duæ ſunt, non vna. Itaq; ſi quis in eadem ſubiecta re, duo quædam prędicādo iudicet, eáque ipſa rurſum in vnum redigat, ridendum ſe meritò præbeat. Talis Monophyſitarum fuit hæreſis, impij Neſtorij hæreſi prorſus contraria. Neſtorius enim, propter duas naturas, duas etiā ſubſiſtentias numerat: iſti verò propter vnam ſubſiſtentiam, vnam quoque ſubſtantiam & naturam. Verùm Neſtorij hęreſis, vt de hac rurſus agamus, non dicit Deum hominem factum eſſe, neque de cœlo deſcendiſſe, & humanæ naturæ ſubſtātia ipſa vnitum eſſe, ſed habitu quodam & affectione.

Monophyſitarum hæreſi contraria Neſtorij hæreſis.

C Vnitum namque Deum Verbum ſic homini ex Maria prognato refert, vti ſe amicus amico per affectionem vnit. Et multos Neſtorius, vnionē Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipſa autem diuiſionem, non vnionem apertiſsimè docet. Si namque dicas, non ſubſtantia ipſa Deum Verbum homini, ſed amica quadam affectione vnitum eſſe, non vnio certa, ſed disiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & ſublimem hominem idem Neſtorius dixit: tenuem quidem, veluti ſubſtantiali Dei vnione deſtitutum: ſublimem verò, tanquam à prima natiuitate virtutibus perfectum. Proinde etiam reuera Deigenitricem, non Deigenitricem homo nefarius nominauit, ſed Chriſtigenitricem vocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnctionem quampiam à Deo, propheticam videlicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem ſubſtantia etiam ipſa Deo vnitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Neſtorius. ⁎ Infeliciſsimus autem melioribus etiam rebus ſuis Eutyches, Deum quidem natum eſſe ex immaculata virgine & Deigenitrice profitetur, Idque ipſum ſolum rectè pieq; D poſuit: + fictam verò carnem eius fuiſſe opinatus eſt, & quæ præterea ille alia perperàm docuit. Ipſum namque Deum verbum dixit immutabili ⁎ modo mutatum & carnem factum, in ſpeciem + finxiſſe atque aſsimulaſſe ſalutis noſtræ œconomiam adminiſtrationem. Itaque corporalia omnia in ſpeciem phantaſia quadam ſimulata atque ficta ei affuiſſe aſſerit. Et hoc ipſum, quòd natura illa diuina, quæ circumſcribi & comprehendi nequit, cruci affixa ſit, in ſpeciem per phantaſiam geſtum eſſe ſtatuit. De duabus hiſce hæreſibus inter ſe prorſus, ſicuti diximus, contrariis, Neſtorianorum inquam, & Monophyſitarū, quibus poſtea Ioannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus ſit dictum.

⁎ σχετικὴν vel ἀσχετικήν.

ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως ἔνωσις. Eutychetis hæreſis.

φαντασίαν.
⁎ ἀτρέπτως.
† φαντασίᾳ τὴν οἰκονομίαν.

CAPVT XLIX.

FErtur ſanè, ſectæ iſtius ducē primum Seuerum fuiſſe, poſtea autem Ioannem Philoponum eam defendiſſe. Porrò autem poſt Seuerū hæreſim hanc primùm recepiſſe Theodoſium, qui apud eus Alexandriæ Papa factus eſt. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicuntur, & Contobabditæ, à loco quodam nomine hoc ſumpto, prodierūt. qui & Theodoſiani, quòd ſcilicet eum, quem diximus, Theodoſium potiſsimùm cōſectati ſint, ſunt appellati: ſed poſtea ab illo anathemati ſubiecti ſunt. Ita + vt ignorantię hæreſis intercidens, ignorantiæ mandata ſit. Alij autem, quòd ſcriptū eius de trinitate compoſitū non receperint, Contobabditæ à loco, ſicuti diximus, nominati ſunt. Ij quoque, quòd Seuerum tantum receperint, Seueritarum nomen habuere. Eſt alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodoſiani vocantur: propterea quòd ambos hoſce admiſerint, tertiumq́ue inſuper Paulum cognomento Nigrū. Tertij præterea Seueritæ ſunt, qui & ipſi Theodoſiani dicūtur, & Angelitæ, & Damianiſtæ. Ij epiſcopos ſuos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Epiſcopos ſoli Contobabditæ non recipiunt. Porrò Seueritæ iſti, qui iidem & Theodo- F ſiani & Angelitæ, necnon & Damianiſtæ ſunt, alium eſſe dicunt patrem, alium filium, & alium paracletum, ſpiritum videlicet ſanctum: non eſſe autem horum quemque per ſeipſum naturam, ſed habere communem Deum ſiue deitatem in eis exiſtentem: atque de ea deitate indiuiſibili modò participātes, quemlibet eſſe Deum. Vnam autem ſubſiſtentiam opinantur eſſe, patrem & filium & ſpiritum ſanctum: communem verò ipſum Deū, ſubſtantiam & naturam. Cœterùm Angelitæ iſti ab aduerſariis ita appellati ſunt, à quodam Alexandriæ loco, Angelij nomen habēte: in quo ſcilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cogebant. Hos iidem aduerſarij Sabellianiſtas etiam, & Tetraditas nominarūt. Sunt rurſum alij etiam quarti Seueritæ, iidemq́ue Petritæ, nomen id ab epiſcopo quodam ſuo Petro conſequuti: qui Seuero & Theodoſio recepto, Paulum & Damianum non admiſerunt, quippe opinionem vtriuſque improbantes: & quòd cum eccleſia catholica communicantes, ſynodum quartam approbarunt, eos reii-

Hæreſis Agnoetarum, & Contobabditarū, & Theodoſianorum.

† τῆς ἀγνοίας ὁμωνύμως παραπεπτωκυίας.

Seueritarū multiplicitas.

Angelitæ.

Tetraditæ.

Acientes. Profitentur ſiquidem illi Deum, ſecũdum veritatem & eſſentiam & naturam quamque per ſeipſam patrem & filium & ſpiritum ſanctum dicentes, nõ numero, ſed per * omnia ſimili eſſentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominatunt: ſicuti illi hoſce quandoque Tetraditas, quandoque etiam Sabellianiſtas, ſicuti modò dixi. Inſuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodoſianorum ſecta eſt, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodoſium, & epiſcopum prætetea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati ſunt, probant. Profitentur ſanè & iſti, reuera Deum quidem eſſe & naturam & eſſentiam quãque, patrem videlicet & filium & ſpiritum ſanctũ: ad hæc, tres quoque perſonas dicunt, ipſam nimirum ſanctam trinitatem, & ſubſiſtẽtias tres. Tres autem numero ſubſtantias & naturas per omnia ſimiles, ſecundum deitatem dicentes, vnamque ſubſtantiam ſiue naturam, & vnam deitatem ſiue Deum, ſanctam & conſubſtantialem profitentes B trinitatem, non numero, ſed per omnia ſimili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuerſantur. Iſti ſanè neque Damianum, neq; Paulum, neq; adeò poſtremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipſos Damianiſtæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarunt. Diſceſſerũt autẽ ab eis, propterea quòd illi tres deos, ſiue tres deitates dicere, patrem & filium & ſpiritum ſanctum, renuentes, tres quoque dicere numero ſubſtantias ſimiles, & nihil prorſus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos ſeu tres deitates dicere ſuperſedent, tres autem numero ſubſtãtias ſeu naturas quaſdam ſimiles profitentur. Sed enim Cononitæ, quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici ſcripta, quæ ab ipſo contra Græcos ſeu Ethnicos, & de aliis quibuſdam argumentis ab eo compoſita ſunt, comprobaſſent, poſtremò omniũ & ipſum & lucubrationes eius reiecerunt, & anathemate confiaerunt.

** [illegible]*

Cononitæ.

CAPVT L.

C IOannes iſte Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus, Tritheitarũ hæreſis præfectus fuit: perinde atque olim Themiſtius philoſophus ſub Valente primùm Agnoetarum ſectæ præiit. Quæ ſecta tempore quidem ipſo extincta fuerat: tum autem ſub eis quos diximus Seueritis reuiuiſcẽs, plebem maximè eſt depaſta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rurſus produxit. Sectatores huius non ſolùm Agnoetæ, ſed & Seueritæ cognominati ſunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia noſſe, humanitatẽ verò ſecundum ſubſiſtentiam ei vnitam, permulta ignorare. Neſcire ſanè horam & diem mundi totius conſummationis, vtpote patre minorem: propterea quòd in Euangelio ſecundum Matthæum & Marcum dicat, De die autem illa & hora nemo nouit, neque ipſi angeli in cœlis, neque adeò filius, præterquàm pater ſolus. Itaque cum huiuſmodi vocibus primùm Arius & Aetius & Eunomius hæreſiarchæ, & deinceps alij progreſsi, imperitè ſimul & impiè proloquuti ſunt, alterius eſſe naturæ patrem, alterius filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principiũ ſumpſerit, minus per omnia patri æqualem. Id verò per manus acceptum Themiſtius philoſophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hæreſim hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius autores, quum pietas reluxiſſet atque inualuiſſet, vnà cum inuento ſuo diſperierunt. Eo verò ipſo tempore Seueritæ malum id magnopere propagarũt. Non longè autẽ pòſt id rurſum euanuit, & hæreſis ea ignorantiæ profundo immerſa eſt. D

Themiſtius Agnoetarum dux.

Hæreſis earum.

CAPVT LI.

ADhæc, eo ipſo tẽpore, Theopaſchitarum hęreſis denuò repullulans, plurimùm incrementi quotidie angeſcens cepit. Pauliſper enim ſopitam Seuerus eam, & quę ex illa prognata eſt multicipitem hydram, maximè excitauit. Primus verò eius parens Petrus ille fuit cognomento Cnapheus, qui E ter ſancto hymno, quemadmodum à me ſuprà dictũ eſt, appendicem impiè adiicere eſt auſus. Terſanctum porrò carmen id, vt apparet, & mihi videtur, iam inde ab Apoſtolis, etiã ante Theodoſij iunioris & Procli patriarchæ tempora, per manus eccleſię Chriſti traditum eſt: ſicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atque ad Amphilochium, in triginta capitulis celebris & magnus teſtatur Baſilius. ſicuti, Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chryſoſtomo, eſt inuentum. Sub Theodoſio ſanè iuniore, Proclo patriarcham gerente, quum quidam eo tempore perpeſsionem diuinitati ipſius vnigeniti affingere contenderent, & ingentium terræmotuũ gratia publicè à populo omni ſupplicationes fierent, derepentè in conſpectu omnium puer in aërem (quemadmodũ in decimiquarti Tomi, quadrageſimoſexto capite dilucidè diximus) raptus, auribus ipſe ſuis, ita etiam ſimpliciter, terſanctum eum hymnum abſque adiectione, ab angelicis ordinibus concinnè prorſus cãtari audiuit. Vnde eccleſia omnis hymnum talem ad eundem modum F continenter Deo canere conſueuit. Sanè quidem, qui carmen hoc primus compoſuit, ab angelis mutuatus eſt: canentibus Sanctus, ſanctus, ſanctus. Quod verò ſequitur, à ſuauiſsimi concentus lyra & pſalmo quadrageſimo Dauidis acceptum, venuſtiſsimè adiecit, vbi dicitur: Sitiuit anima mea ad Deum † fortem viuẽtem. Et hymni ipſius autor hæc verba, Deus & fortis, integra, neque vlla ex parte mutata, ſicuti ea apud Pſalmiſtam inuenit, conſeruauit: & dictionem, Viuum, duntaxat in eiuſdem ſignificationis nomen Immortalis commutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponẽs, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera ſunt. Sicuti & Fortis

De terſancto hymno.

† τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα.

* [illegible]

Lux hilaris ſancta gloria, immortalis cæleſtis ſancti beati patris, Ieſu Chriſte. Quum ad ſolis occaſum peruenerimus, lucem cernentes veſpertinam, laudamus patrem & filium & ſpiritum ſanctũ Deũ. Dignus es tempore quouis celebrari ſanctis vocib. fili Dei, vita dator: quapropter te mundus glorificat.

A poſuit, propter ſimulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem ſummam, quæ loco ſe mouetu prorſus non poſsit. Atque itidem Immortalis: vt ſtatuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque ſpirare poſſunt, neque ſenſu aut mente diriguntur. Verumenimuerò Theopaſchitæ, qui à Petro & Seuero originem duxerunt, admirandũ hunc maximè hymnum non diuinæ Trinitati accommodare volentes, ſed incarnato Verbo accinere ſatagentes, acceſsionibus quibuſdam corrũpere auſi ſunt, verbis hiſce, Sanctus, Immortalis: clauſulam illam, Qui crucifixus eſt pro nobis, malignè adiicientes. Quod malum primus inſtituere cœpit Petrus Cnapheus, & poſt eum deinde Seuerus Acephalus, ſeu potius hydra multiceps. Quãuis ſectatores eius calumnia Conſtantinopolitanum Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorſum eſſe dicãt. Fuit certè, ſicuti videtur, vetus hęc hęreſis: quemadmodum ſatis clarè, ✱ qui multa pertulit certamina Athanaſius, dictis ſuis declarat. Niſi fortè ſanctus ille pater eam

Athanaſi magnum...

B præuiderit atque euerterit, ſicuti ſcilicet & alias plurimas ſcriptis ſuis ſuſtulit, tametſi poſt obitum eius primũ exortas. Hæc ipſa ergo hæreſis à Cnapheo primùm producta, deinde à Seueri ſodalitate admodum aucta & frequentata, non ita multo pòſt ab eccleſia Dei abolita, prorſus euanuit. Quę huc vſque apud ſolos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parêre nolentes, neque pueri illius in aërem raptum approbantes, qui terſancti iſtius carminis diuinam vocem & doctrinam è ſublimi demiſſus apertè indicauit. Et hymnum eum Chalcedonenſis ſancta Synodus recepit, ſimpliciterque ita canendum tradidit. Itaque riſus planè & iocus fuerit, ſi ab angelis & Seraphim ipſis proditum atque decantatum carmen, atque à tot ſanctis ſacræ Synodi patribus comprobatum & confirmatum, quod vnam in tribus ſubſiſtentiis diuinitatem disertè deprædicat, Cnaphei primùm, & Seueri deinde opinione proculcetur, atq; eorum (ſi Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim ſuperarent, corrigatur. Sedenim qui hoc ita ſenſerunt, Theopaſchitæ vocati ſunt, autores primari-

Armeny.

C os Cnapheum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum eſt, & deinde Iacobum, habentes. Atque ij ſanè exinde vnam in Chriſto naturã aſtruere contendunt, ita dicentes: Si duas in Chriſto demus eſſe naturas, cõſequẽtur eas neceſsitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si verò hoc conceſſum fuerit, eadem neceſsitate duæ inducẽtur perſonæ, & duæ virtutes operatrices inter ſe contrariæ prorſus.

Monophyſita.

CAPVT LII.

Iacobita.

IAcobus portò, à quo nunc quoque Iacobitarũ hæreſis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obſcurus prorſus, & nulla gloria, vir qui etiã Zanzalus propter ſummam tenuitatem eſt cognominatus. Hic Eutychetis, & Dioſcori, Cnapheique præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare ſtuduit. Eccleſia ſanè Catholica Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ ſubſiſtentiam vnam è duabus naturis conſiſtentem, Deita-

Iacobus Zanzalus.

Catholica Eccleſia ...

tis inquam & humanitatis, profitetur, ita vt vtra- D que harum poſt vnionem proprietates ſuas ſaluas conſeruet, & duarum iſtarum naturarũ vnio mixtionem & confuſionem, mutationemque & alterationem nullam admittat. Ipſeque idem Deus ſit & homo, & voluntates virtuteſque operatrices duas, diuinam videlicet ſimul & humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem & ipſe ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Poſt vnionẽ autem in vnam eas naturam abiiſſe, confuſaſque eſſe, & mixtionem ſubiiſſe, opinatus eſt. Adeò vt & diuinitas ea quæ humanitatis fuere paſſa ſit, & contrà. Proinde hæc ita opinantes, Monophyſitas & Theopaſchitas diui patres noſtri cognominarunt. Ea ipſa opinione Dioſcorus Alexandriæ patriarcha, & Petrus Cnapheus, Seueruſque Acephalus, epiſcopi Antiocheni, atque inſuper alij tranſuerſim abducti ſunt. Enimuerò eo quem diximus Iacobo Monophyſitarum opinionem apud Syros prædicãte, magnum exortum eſt diſsidium. Nam qui rectæ opinioni adhæſerunt, Melchitę appellati ſunt, quòd ſanctam quartam Synodum & im- E peratorem ipſum (Melchi enim Syris rex eſt) conſectarentur. Qui autem diuerſum ſenſerunt, multa variaque habuere nomina. Iacobitę tamen maximè ſunt cognominati, propterea quòd ei quem dixi Monophyſitarũ hæreſis ſtudioſo Iacobo adhærerent. Qui etiam anathemati traditi ſunt, vt Monophyſitæ ſcilicet, & Theopaſchitæ.

Eutychetis error. Monophyſita & Theopaſchita idem.

Melchitæ apud Syros.

Poſtea verò aliud etiam hæreſum examen ad ſe pertraxere, quæ trinitatem conſubſtantialem credentes, vnam naturam poſt vnionem in Chriſto eſſe docuerunt, ſacram quartam Synodum repudiantes, ac deinceps omnes ſanctos patres reiicientes. Et quod maximum eſt, diuinitati ipſius vnigeniti perpeſsionem tribuerunt, Terſancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus eſt pro nobis, annectentes.

CAPVT LIII.

TAlis Iacobitarum hæreſis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoque ſectæ dux fuit. Ea F ſanè hæreſis multiplex eſt, & vt quiſpiam dicat, hæreſum omnium confluẽs † ſentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quòd Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habẽtem carnem anima carentem, aſſumpſiſſe dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemque diuinam naturã ſufficere, mentiſque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, deprauatas ipſorum opiniones ſibi ipſis arrogãt. Magiſtri horum, illi quos diximus fuere: & Euchanius inſuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleſte, & à perpeſsione alienum atque ſubtile, nobiſque non conſubſtantiale corpus recepiſſe, atque ea quæ carnis ſunt, nobis in ſpeciem tantum ſpectri more exhibuiſſe, exequntumque eſſe opinantur. Quandoque autem carnem eius in naturam Deitatis conuerſam, eidemque conſubſtantialẽ factam eſſe dicũt. Multoties verò etiam Deum Verbum, humanum ex virgine corpus aſſumpſiſſe negant: ſed ipſum im-

Armeniorum hæreſis. † ...

Euchanius Mantacunes

A mutabili modo mutatum, & carnem factum, trãſitum tantum per virginem feciſſe: & cruci diuinitatem, quæ circumſcribi & definiri nequeat, vnigeniti affixam, eãdemque ſepulchro traditam aſſeuerant. Atque fidem etiam natiuitati Chriſti ſecundum carnem derogantes, & eam in ſpeciem tantum, phantaſmatis inſtar, factam eſſe dicentes. Et non ſicuti nos, per interualla, particulatim, ſed ad quindecimum Ianuarij menſis diem ieiunij tẽpus extendentes. ⋆ Annũciationem ſimul & natiuitatem, & baptiſmum Chriſti celebrant. Quin multa etiam diuini Euangelij dicta, ſuam ipſi opinionem aſtruere conantes, tollunt atque inducũt. ac veluti Monophyſitarum, & Theopaſchitarum, & Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hæreſim hæreditate creuerior, Cnaphei Petri acceſſionem Terſancto hymno annexam valde complectuntur. Eccleſiam Catholicam iam inde ab initio hymnum eum ita decantaſſe: poſt pueri autem illius raptum, vt is aliter caneretur, conſtitutum eſſe dicentes. Quem quidem raptum, tanquã B falſum ſcilicet omnino, negãt. Neque trium ſubſiſtentiarum Deitati, ſicuti Diui patres docent, ſed vnigenito verbo Chriſto carmen eiuſmodi concini dicunt. Iidem ipſi re diuina facienda azymo non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non tẽperatum adhibent: vnam ea re in Chriſto naturã deſignãtes. neque ſicuti nos, calicem miſcent, per quam miſtionem duarum naturarum vnionem declaramus. At erga Deum impij illi, Paſcha quoque Iudaico more celebrant, boues & oues, iuxta ritum Iudaicum, immolantes, & ſanguine agni ædium poſtes inungunt. Non illi corpus & ſanguinem Domini percipientes, ſed agnum Iudaicè ſacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito proſequuntur, quam perinde atque hominem baptizauerint. Atque in media ipſa cruce clauum figunt, eumque ſanguine victimę vngũt. Hoc verò faciũt in Chriſti nomen, vnam ſanctę Trinitatis perſonam crucifixam eſſe oſtendentes: nec interim intelligentes, quòd eo modo ſimul etiam Patris & Deitatis naturam ⋆ concrucifigunt, quę vna eſt & eadem. C Tres verò cruces conectentes, ſanctam Trinitatẽ cognominant: eo pacto fortè inſinuantes, ſanctam Trinitatem crucifixam eſſe. Imagines etiam patris & ſpiritus ſancti effigiant, quod perquàm eſt abſurdum. Imagines enim corporum earum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt: non eorum quæ inuiſibilia ſunt, & intelligentia comprehendi nequeũt. Imagines ſacras honorant illi quidem, ſed non oſculantur. Ac digito tantũ eas contingentes, huic oſculum figunt. Communionem noſtram nihil eſſe dicunt. Et oblationem oleo ſubigunt, & vngunt. Dicuntur verò conſtitutiones habere multifariam diuinorum miniſteriorum, præter eccleſiæ traditionem & conſuetudinem. Atque vt Monophyſitas ſe eſſe ſatis oſtendant, digito vno à læua dextra verſus ſeipſos cruce conſignãt. Et crucem ſanctam magno Paraſceues die ſub terra abſcondunt, vſque ad magnũ Dominicũ diem. Tum verò cum lumine per plateas & angulos circumeuntes, hinc & inde eam quærunt, & inuentam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας, hoc eſt ritus & cæremonias, q̃ pietate ſalua vel obſeruari vel omitti poſſunt, complexi ſunt, peculiaria ieiunia inſtituentes, D & ſabbatis atq; diebus Dominicis magnę ſanctæ quadrageſimæ lac, caſeum & oua comedentes, & per panem azymum ſacrificium peragentes: atque id quod Arzibuti dicitur ieiunium, paulo ante eum diem, quo carnium eſus interdicitur, ſeruantes.

Hoc ex Græcorũ & orientalis eccleſiæ ritu & ſententia dictum. Quid ſibi velit in incremento ſacrificii vini & aquæ miſtio.

⋆ Clauum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizatæ. Imagines Patris & ſpiritus ſancti.

Ieiunium Arzibuti.

CAPVT LIIII.

Chaziozarij Staurolatræ

MAximè autem hæc retinent, qui apud eos Chaziozarij nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum eſt, Staurolatræ ſcilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur: propterea quòd crucem tantum adorare & colere dicantur. Qui ſanè per omnia illis conſentientes, re eiuſcemodi maximè à ſectis talibus, & Iacobitis in primis, diſſentire videntur. Quin & iſti non vnã confuſè naturam, ſicut illi, in Chriſto eſſe opinantur, ſed duas: quemadmodum & nos. Cæterùm aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia E duas perſonas in vno Chriſto eſſe, fabulantiũ more, nugantur: iuxta Anthropolatram, id eſt, hominem adorantem Neſtorium. Ita vt paſſionis tempore, alteram perſonam in cruce paſſam, alteram autem ab ea ſegregatam, ſeorſim ſtetiſſe, paſſionisque ſpectatricẽ fuiſſe dicant. Inſuper alia quoque generis eiuſdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione, quę ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legiſlatores & doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antiſtitem, ritus eiuſcemodi eis per manus tradidiſſe, calumnioſè iactãt: maximè verò oblationem azymam, & abſque aqua poculum, propterea quòd in myſtica illa cœna azymum etiam ſacrificium & † vinum ſolum fuerit. Quarum rerum nullam Apoſtolica eccleſia admittit, veterem traditionẽ legitimè ſeruans, Porrò de ieiunio Arzibuti interrogati, quandoque propter Adami proſcriptionem eam ſe ſeruare: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nonnũquam verò eam eſſe referunt, qua olim ſe Armenij à cibis abſtinuerunt, quum baptizari à ſancto F Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id aſſerunt, propter Sergium quendam, qui olim apud eos martyrio ſit defunctus: veram eius originem & cauſam cõmemorare detrectantes, quæ eiuſmodi eſt. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille à dæmone agitato, plurimùm aduentus ſui deſignatore atque indice vſus. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorem ſignificat. Quum ergo in oppidis & vicis habitantes diſcipuli & ſectatores eius canem præcedentem viderent, obuiam illi magiſtro ſuo ibant, eundemque præeuntes producebant. Euenit autem, vt canem lupus deuoraret. Et Sergius poſt eum diem, quo canem præmiſerat, ad eos quò ille miſſus fuerat, profectus eſt: & quũ, qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, grauiter eam rem tulit. At poſtquam certior factus eſt, à lupo canem deuoratum eſſe, Armeniis mandauit, vt quotannis, diebus ſtatis, ob canis eius obitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerẽt: quòd videlicet tantum bonum è medio ſublatum eſſet. Nomenque canis ieiunio ei, Atziburum cogno-

† Ἄνευ μεμιγμένου.

Ieiunium Arzibuti.

A mioans, impoſuit. Sed hactenus de Monophyſitis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaſchitis, atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro fuſius ſcripſimus: atque item de Iacobitis, Armeniis, & Chazizariis, & aliis. Quorum multi ſuperioribus tẽporibus duces fuere & doctores, Neſtorij quidam, Eutychetes, Dioſcori, Cnaphei, Seueri, Theodoſij, Iuliani Halicarnaſſei, Gaini, & alius eiuſmodi infelicium mortalium chorus. Quorum impiorum dogmatum ſectator atque reſtaurator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima ex parte Syrorum gens ad hodiernum vſque diem Iacobitæ ſunt denominati. Sed enim eius morbi contagione Sergius etiam, qui non ita pridem archiepiſcopatus Conſtantinopolitani gubernacula ſuſceperat, maximè infectus eſt, per quem Monothelitarum hæreſis admodum eſt propagata. De his ſatis. nam ad hiſtoriam continuandam reuertor, finem quoque decimo octauo huic hiſtoriarum libro impoſiturus.

Sergius patriarcha Cõſtantinopolitanus hæreſi infectus.

B

CAPVT LV.

QVum Phocas imperium ſuum, ſicut ei videbatur, confirmaſſet, filiam Domentiã Priſco duci matrimonio iunxit. Is certis de cauſis ſuſpicione concepta de vita ſe periclitari, tyranno ob crudelitatem infenſus, omnem funem, vt illum Imperio deiiceret, mouit. Mirum verò quanto etiam in illum odio multitudo flagrarit: adeò ebrietati & ſęuitiæ deditum, vt effuſo hominum ſanguine continuè gauderet, & tollere è medio omnes in animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ aut prudentiæ indicium aliquod ineſſet. Narſen equidem, ducem optimum igni combuſsit. Igitur Priſcus gener eius, & quicunque Senatorij ordinis erant, conſilio inito, ſecretò † Heraclio, Heraclij qui poſt Phocam imperauit, patri, in Occidentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis multis tempub. adminiſtranti ſcribunt, vt modis
C omnibus populum Romanum impia tyrannide liberare contenderet, neque illum ita pereuntem in conſpectu ſuo negligeret. Erat dicto duci Heraclio legatus Gregoras. Hi conſilio inter ſe communicato, filium vterque ſuum cum fortiſsimis copiis pedeſtri naualique apparatu, aduerſus tyrãnum miſit. Heraclius Heraclij filius claſsi præfuit: Nicetas Gregoræ filius pedeſtres ordines duxit. Enimuerò Heraclius ſecundis ventis curſu confecto, in ⁎ portum Sophiarũ illatus eſt: Niceta deinde terreſtri itinere lentius ſubſequuto. Atq; Heraclius cum Phocę copiis prælio commiſſo, fortiter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo animo certamen id ingreſſus: quòd audiuiſſet, vxorem ſuam genus ex Aphrica ducentem † circumſcriptam eſſe. Non parum certè & Criſpus hunc adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Tyrannis in Phoca crudeliſsimo mores.

Conſpiratio in eadem Phoca.
† Al. Heraclianum vocant.
Heraclius Heraclij filius.
Nicetas Gregoræ filius.

Ad portũ Sophiæ Dies.

Vincitur ab Heraclio nauali prælio Phocas.
Criſpus Præfectus.
† ἐκλεγεῖσαν [illegible]

CAPVT LVI.

D RΕbus hiſce ita actis, tumultus ingẽs vrbem inuaſit. Et ex illuſtribus & præclaris viris, Photius Phocæ quammaximè infeſtus (nam vxorem eius ille cõſtuprarat) cũ multitudine magna Imperialem regiam ingreſſus, tyrannum throno ſuo detraxit, eique, amicis miniſtriſque eius huc atque illuc dilapſis, purpuream veſtem ademit, & pullam iniecit, ac mox vinctum ad Heraclium adduxit. Ille porrò quum perlibenter id vidit, tum conuiciis plurimis cõiectis, calcibus ei inſultauit. Et ſtatim tyranno manus & pedes reſecari, deinde petulantẽ eius luxuriã veluti publico monimento traducens, propterea quòd coniugibus multis vim intuliſſet, pudibunda exſcindi, poſtremoque omnium caput amputari iuſsit. Corpus infelicis eius hominis in bouem æneum, qui pergamo allatus fuerat, coniectum, atque in cineres, pro eo atque par E erat, redactum eſt: genere eius reliquo vnà cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ peſſimo finis fuit, qui annis octo Romanorum imperio inſultauit. Res eccleſiaſticæ ſub huius imperij adminiſtratione haudquaquam rebus nouis experitæ ſunt, rebus profanis in Oriẽte ſimul & Occidente ærumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confuſis. Eo tempore Romanam eccleſiam poſt Gregorium magnum gubernauit Innocentius. In vrbe Imperante, poſt Thomam, eccleſiaſticum clauum obtinuit Sergius. In Alexã- † drina ſede, poſt Eulogiũ, qui ei annos vigintiquinque præfuit, Theodorus Scribo biennio epiſcopalem obiit functionem. Cui Ioannes Miſericors Cyprius cũ laude ſucceſsit. At Antiochię poſt Anaſtaſium, Anaſtaſius alter epiſcopatum geſsit. Hieroſolimis autem, Ioannis ſucceſſor fuit Neamus. Huius autem, Iſaac. Deinceps verò ante captam direptamque eam vrbem, Zacharias ſacrum ibi antiſtes adminiſtrauit munus. Porrò decimus octauus iſte hiſtorię liber, triginta duorum annorum tempus continet: quum ab orbe condito ſe- F xies [a] milleſimus centeſimus & trigeſimus, à di- ⁎ uina autem Domini natiuitate [b] ſexingentiſimus & vigeſimus quintus ageretur annus.

Photius vir illuſtris.

Cædes Phocæ.
Vnũ in hoc homine laudes quòd Romanum Pontificem principẽ omnũ ore declararit. Euagr.
ἢ ἀκολάς.
Genus eiuſdem omne extinctum.

Maximarũ eccleſiarum antiſtites.

Anni huius libri.
a Secundũ noſtratios Chronologos 4638.
b 610.

† *Alij poſt Gregorium Rom. Pontif. qui in Diuos relatus eſt, ponunt Sabinianum, qui eccleſiæ Romanæ præfuit annis 1. menſibus 5. diebus 9. Poſt hunc rurſum Bonifacium tertium. Ad cuius petitionem Phocas, antiſtitem Rom. principem epiſcoporum omnium dixit. Blond. lib. 9.*

a *Sub Phoca Choſroes Perſa multas in oriente vrbes & regiones occupauit, vrbem ſanctam diripuit, & crucem Seruatoris noſtri inde ferens abſtulit. Sub eodem, ab Imperio deſciuerunt Longobardi, Hiſpani, Galli, Germani, &c.*

FINIS.

DE CONSTANTINO, COPRONYMO Imperatore Græco, in virginem matrem contumelioſo, ex Suida.

COnſtantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Iſauri filius (Copronymus nomine à ſtercore ſumpto, dictus) fuit. Ex leone verò exorta eſt verſicolore pelle & more vario pardalis, ex ſemine ſerpentis aſpis pernicioſa, & coluber volatilis, ex Dan Antichriſtus. Hic per ſucceſſionem Imperij, adminiſtratione & impietate à patre accepta, laſciua luxuria & dæmonum inuocationibus, aliisq́ prauis ſtudiis quibus operam nauauit, delectatus eſt, egregium atque commodum valde patris & magiſtri ſui diaboli inſtrumentum. Eò namque dementiæ & vecordiæ peruenit, vt publicitùs populo ſanctionem vniuerſalem propoſuerit, ne quis omnino miniſtrorum Dei ſanctus diceretur, ſed vt reliquiæ eorum inuentæ deſpuerentur: néue interceſſio illorum, quòd nihil poſſent, peteretur. Quin mortalium omnium impuriſſimus præcipere eſt auſus, ne quis Mariæ interceſſionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam poteſt. Et ne ea Dei genitrix appellaretur, ſanxit. Atque acceptis in manus auro refertis loculis, eisq́ multitudini oſtenſis, quanti eos æſtimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixiſſet: ex eiſdem loculis auro effuſo, rurſus, quanti illos faceret? quæſiuit. Et poſtquam populus, Nihili, ſubintuliſſet: Ad eundem, inquit, modum Maria (neque enim Dei genitricis nomine miſer eam eſt dignatus) quoaduſque Chriſtum geſtauit in vtero, honore digna fuit: eum porrò vbi enixa eſt, nihil feminis aliis dignitate præſtitit. O audacem Saracenorum fidei & Iudaicæ ſententiæ conſectatoris blaſphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & victimas humanas ex aduerſo vrbi ſacrificans obtulit: vbi diuæ Mauræ templum fuit, quod ſolo æquatum, & per cædes profanatum, Mauram deinde locum ipſe appellauit: in quo noctu ſacra facere, & pueros mactare ſolitus fuit. Teſtatur hoc cæſus Flauij filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

QVINQVE LIBRORVM QVI IN HOC VOLVmine non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentu, in primi libri capite primo annexa ſunt, hic in fine adÿcere viſum eſt.

XIX IN decimonono tomo agetur de ipſo Heraclio, liberiſque & nepotibus eius, & rebus ſub eis geſtis. Agetur præterea de Perſarum aduerſus Chriſtianos motu. Item de ſacroſancto hymno, & Hieroſolimorum captiuitate. Et vt execrabilis & abominandus ea ætate † Machometus coortus ſit. Item de hæreſi Monothelitarum, & qui eam ſectati ſunt, Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. item de Maximo, diuino confeſſore. itẽ de pio imperio Cõſtãt. Pogonati, ſiue Barbati. item de ſancto ſexto vniuerſa B li Concilio, rebuſque in eo & poſt id geſtis, tempore Iuſtiniani Rinotmeti, & ſuccedentium Imperatorum, vſque ad integrum imperium Anaſtaſij Aothemij, & Theodoſij Attramyteni imperatoris.

[Margin: † [illegible Greek] Niceph. Sexta vniuerſalis ſynodus.]

XX Vigeſimi tomi materia erit: Leo Conon Iſaurus, imaginum debellator. vnde etiam hæreſis & ſecta imagines debellantium eſt exorta. Præterea Conſtantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè ſint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet Germani, Ioannis Damaſceni, & Stephani iunioris, & item reliquorum Deo inuiſorum ſactorum eiuſdem Conſtantini: & vt ipſe, filiuſque eius Leo, cognomen à Chazara ſiue ſeceſſu adeptus, interierint. Complectetur idem Tomus res geſtas pij imperij Conſtantini & Irenæ, & ſanctæ ſeptimæ vniuerſalis Synodi acta, & reſtitutos ſacris imaginibus honores. Agetur quoque de Taraſio & Nicephoro. Itẽ de Platone, & Theodoro Studito, & quæ horum temporum fuerint ſchiſmata & diſſidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stauratius, & Michael Rancabæ vitam finierint.

[Margin: Septima œcumenica ſynodus.]

XXI C Vigeſimus primus tomus impij Leonis Armenij geſta: & quomodo ſecundum imaginibus bellum ſit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de cauſa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studitus, & complures alij in exilium ſint acti, recenſebit. Complectetur quoque imperium Michaelis Amoræi, & res Methodij patriarchæ. Item res ſub imperio Theophili geſtas. Item dicendi libertatem ſanctorum eo tempore virorum, præcipuè in pictis imaginibus defendendis. Agetur item de ſancto Methodio, & Ioſepho hymnorum ſcriptore. Et vt in fine propè vitæ Theophilus ſacras imagines approbarit.

XXII In vigeſimo ſecundo recenſebuntur, quæ ſub imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, ſanctæ fœminæ, Eccleſiæ acciderint. Et reſtitutio ſacrarum imaginum. E Dicetur quoque de Ioannicio Magno, de meditationibus Methodij, de impiorum abrogatione ſacerdotum: de eius temporis diſsidiis & ſchiſmatibus, præcipuè verò de Lizicianis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chriſtianiſmum ſuſceperit: Ignatio & Photio patriarchis, & quę medio inter illos tempore acciderint. Item quę inter Photium & Nicolaum Papam ſint acta. Et vt Bardas Cæſar, & imperator Michael ſit occiſus.

XXIII. Vigeſimi tertij tomi argumentum erit Baſilius Macedo, & filij eius, Leo ſapiens & Alexander, & quę ſub his eccleſię euenerint. Et rurſum res Photij & Ignatij. Item acta eius quæ dicta eſt octaua vniuerſalis Synodus. Præterea ſcandala & offendicula, quæ tum per Photium extiterunt. Item vt ⁎ gens Rhutenorum ſit Chriſtiana facta. Item de patriarcha Stephano, qui Photio ſucceſsit, & ſchiſmate propter ipſum Stephanum exorto. Inſuper de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis ſapientis, & ſchiſmatibus ſynodiſque ea de cauſa habitis. Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Conſtantinopolitanis, rebuſque ſub eis actis. Poſtremò, vt Leo ſapientiſsimus Imperator ſit mortuus. F

[Margin: ⁎ [illegible Greek] Octaua vniuerſalis ſynodus.]

SIBYLLAE ERYTREAE DE EXTREMO IN TERRIS DOMINI ET SERVATORIS noſtri IESV CHRISTI iudicio vaticinium, è Græco latinè à Ioanne Lango verſum.

Acroſtichis, hoc eſt, primæ carminum literæ,
IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. CRVX.

I udicij metuet ſudans præſagia tellus,
E t rex æternus magno deſcendet Olympo,
S ublimis carnem mundumq; vt iudicet omnem.
V num ſuſpicient numen prauiq; boniq;
S ummum, ſupremo cum ſanctis tempore mundi.
C arnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
H orrida terra vias cœli ſpinæq; tenebunt.
R eijcient ſimulacra viri, gazamq; repoſtam.
I lle domos cæcas & Ditis clauſtra refringet.
S anctior à mortis iam nexu libera lucem
T urba hominum cernet, ſceleroſos flamma piabit
V ltrix perpetuùm: mala quæ quis cunque patrauit
S ontica, ſuppreſſitq; diu, producet in auras:
D eteget & furuis Deus obſita corda tenebris.
E rumnæ & ſtridor dentis regnabit vbique.
I pſum deficiet Solis decus, aſtra colore
F uſco obducentur, argentea luna peribit.
I nſurgent valles, conſident ardua montis.
L uxus ſublimis mortales deſeret auras.
I mmenſos colles æquabunt marmora campi.
V eliuago nulli cernentur in æquore nautæ,
S uccendet terram fulmen, vaga lympha vapore.
S olis areſcet ripis, fonteſq; dehiſcent:
E t tuba de cœlo triſtis clangore ſonabit
R auciſono, mundi clades pereuntis acerbas.
V aſtum terra chaos Stygio monſtrabit hiatu,
A tque Dei ſolio ſiſtetur iudicis omnis
T urba ducum, regumq;: pluet tum ſulphure & igni,
O mnibus extabunt ligni vexilla verendi,
R obur & auxilium populo exoptata fideli:
C erta pio generi vita. aſt offenſa malignis,
R ore bonos luſtrans biſſeni fontis ab vnda:
V irgaq;, qua pecori dat ferrea iura magiſter,
C arminis auſpicijs qui crimina morte piabit
S eruator rex æternus Deus ipſe pateſcit.

FINIS.

HISTORIAE

ECCLESIASTICAE

QVAM TRIPARTITAM VOCANT LIBRI XII. NVNC ADHIBITIS ALIQVOT VETVSTISSIMIS EXEMPLARIBVS, A MENDIS PROPE INFINITIS REPVRGATI, AC PRISTINO ſuo nitori non oſcitanter reſtituti.

Cuilibet etiam Hiſtoriæ annum à Chriſto nato margini adiecimus.

DEVTERON. XXXII.

Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.

PARISIIS,

Apud Sebaſtianum Niuellium ſub Ciconiis, via Iacobæa.

1562.

MAGNVS Aurelius Caſsiodorus Rauennas antiquæ nobilitatis vir inſignis, & ſuo ſeculo admodũ eruditus, ingenióq; ſingulari ornatus, ob eius doctrinã præceptor Theoderico Gothorũ Regi primùm traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus ſubleuatus eſt. Senator etenim creatur, vir quoque clariſsimus & illuſtris, atque ſacri Palatij Quæſtor, tum Conſul ordinarius, tum Magiſter officiorũ, Patricius item Romanus, quæ ſuprema erat dignitas. Fuit & poſt hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiæ Nomophylacis honorem grauiſsimè ſuſtinuit. Cũ itaque per omnes dignitates nullo faſtu trãſiiſſet, clariſsimorúmque virorum, Conſulum & Senatorum fortunas valdè afflictas ob Gothorum intemperiem cõſpiceret, abiectis muneribus plublicis Chriſto domino ſe deuouit. Factúsque monachus & Abbas cœnobij Rauennatis, ab humanis diſciplinis diſcedens, ſe totum diuinis ſcripturis & contemplationi dedidit, vitámque felicem ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem ſub Anaſtaſio imperatore, vſque ad Iuſtinos, ſeniorem atque iuniorem ſcilicet ad annum domini, 575.

Infinita propè monimenta literis mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum compendium.
Dialecticæ compendium.
Arithmeticæ compendium.
Muſicæ compendium.
Geometriæ compendium.

} Hæc ſimul excuſa ſunt Baſileæ per Io. Bebeliũ in quarto, anno domini, 1528. char.6. cum dimid. Deinde Pariſiis, apud Vaſcoſanum & Vuechellum.

De Etymologiis lib.i.

De origine actibúsque Gothorum, vt ipſe fatetur in proemio libri Epiſtolarum, quas excerpſit Iornandes lib.12.

De Schematibus & Tropis lib.1 De orthographia lib.1.

Chronica, ſiue Conſulum Catalogum lib.1. qui excuſus reperitur.

Variarum Epiſtolarum, in quibus ea notat quæ ſub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amaluſunta regina, in republica geſta ſunt, ac multa alia lib.12. Qui excuduntur in folio.

Hiſtoriam Tripartitam, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græcè ſcripſerunt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonã redegit ſeriem lib.12. qui excuſi legũtur.

In vniuerſum Pſalterium commentarios ſcripſit: qui excuſi leguntur.

De ratione animæ lib.1. Baſileæ, apud Rob. Vuinter excuſum.

De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia. In Cantica canticorum lib.1.

Complexiones in Apocalypſim lib.1. In epiſtolas Canonicas lib.7.

In actus Apoſtolorum lib.1. Memoriale Scripturarum lib.1.

Introductorium in diuinarum literarum ſeriem, lib.2. Scripſiſſe etiam dicitur & alia pleraque, quæ nobis videre nondum contigit.

Curauit inſuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum ſermonem, quemadmodum in introductorio libro idem ipſe teſtatur: in quorum numero viginti libri Antiquitatum Ioſephi, præter eam verſionem quæ hodie Ruffino tribuitur, à doctiſsimis viris commemorantur.

CASSIODORI SENATORIS,

SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIAſticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium Scholaſticum verſis, excerptam, & in compendium à ſe redactam,

PRÆFATIO.

Theodoritus Sozomenus Socrates Epiphanius Scholaſticus interpres. A Cõſtantino vſque ad Theodoſium iuniorem.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid diſcere, ne dictio poſsit inopinata confundere? Hanc igitur hiſtoriam eccleſiaſticam, quę cunctis Chriſtianis valde neceſſaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter cõſtat eſſe conſcriptam: vno ſcilicet Theodorito, venerabili epiſcopo, & duobus diſertiſsimis viris, Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphaniũ Scholaſticum Latino condentes eloquio, neceſſarium duximus eorum dicta deflorata in vnius ſtili tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnam facere dictionem. Sciendum planè quod prædicti ſcriptores à temporibus diuę memoriæ principis Conſtantini, vſque ad Auguſtæ recordationis Theodoſij iunioris quæ ſunt geſta, digeſſerint. Nos autem eorum relictis operibus, & vnumquenque cauta mẽte tractantes, cognouimus, nõ æqualiter omnes de vnaquaq; re luculenter ac ſubtiliter explanaſſe, ſed modo hunc, modo alterum aliam partẽ melius expediſſe. Et ideo iudicauimus de ſingulis dictatoribus deflorata colligere, & cũ autoris ſui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuſcula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, ſi quæ poſita ſunt per hos duodecim libros, memoriæ ſuæ ſolicita mente cõdiderit. Præterea ne quempiam res indiſtincta turbaret, per vniuerſum textum huius operis titulos cognoſcat appoſitos: vt ſuis locis exigere poſsit, quod ſub numero competenti prædictum eſſe cognoſcit.

A Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quam Tripartitam D VOCANT, EX TRIBVS GRAECIS AVTOribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholaſtico verſis, per Caſsiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodoſium Imperatorem.

CAPVT PRIMVM.

In exemplari ſcripto, erat Salam Hermia Sozomenus.

AIVNT antiquis principib⁹ diligentiæ ſtudium fuiſſe, vt eis amarores quidem ornamentorum, purpurā atq; coronam, & his ſimilia p̄pararēt: librorū verò habentes ītētionē, circa fabulas quaſdā occupati cō-
B ſcriptiones agerent, quæ audientium corda mulcerent. Porrò bella ſectantes, vt ſagittam opportunè dirigerent, beſtiam proſternerent, lánceam bene iacularentur, aut equum decenter aſcenderent. † Præſtabant enim ſinguli regalibus eorum ſtudentes rebus, quæ quiſq; gratiſsima dominanti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretioſos difficile compertos offerebat: alter tincturam purpuræ clariorē: plurimi Poëmata aut diuerſas conſcriptiones ioſinuabant: alius bona cingula, aut optimum armorum pandebant vſum. Maxima verò & Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars illa, ad quam tūc amantis intentio declinabat. De pietate autem (quæ eſt verus imperij ornatus) nul
C li ſtudioſe quodammodo ſermo fuit. Sed tu potēntiſsime Theodori (vt complexiue dicam) cūctam ſuperaſti (Deo iuuante) virtutem. Purpura ſiquidē & corona qua videris propter inſpicientes (quia eſt maieſtatis ſignum) circundari, pietatem tibi & clementiam intrinſecus ſemper enutriunt. Vnde cōſcriptores & Præfecti, ac reliqui ſubiectorum, circa te tuoſque laborāt actus. Decertator autem poſitus iudexque librorum, nō camerato eloquio caperis, aut qualibet figura furtum pateris veritatis, ſed perfectè meritis vtrunq;, ſermonem proprium aptans cauſæ, figuram quoque dictionis, & partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquiū, & compoſitionem, & collectiones, & ſenſum, & hiſtoriam profundè diſcutiens. Compenſas autē recitantibus & tuo iudicio & fauoribus opportunis: necnon aureis imaginibus, & poſitione ſimulachrorū, & donis, & honoribus vniuerſis. Qualem verò te circa recitantes præbes, tales dudum fuerūt iudices Cretes circa dulciloquum Homerum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionyſius Siciliæ tyrannus circa Platonem Socratis diſcipulum, aut Philippus Macedo circa Theopompum hiſtoriographum, aut Seuerus Cæſar circa Oppianum, qui metris piſciū genera & naturas captionémque narrauit. Cretes ſiquidem mille nomiſmata carmini compenſantes Homerico, & tanquam de excellentiſsima largitate gloriantes, in E publica ſtatua munera conſcripſerunt. Aleuas autem, & Dionyſius, & Philippus, nequaquam animo parciores fuere Cretēſibus, de ſuperba ſe republica philoſophiaque iactātibus, qui velociter illorum ſtatuam imitari potuerant, niſi opere fuiſſent minores in munere. Seuerus autem pro metrico poëmate per verſum vno aureo donans Oppianum, tantum præbuit de largitate miraculum, vt aurea carmina Oppiani hactenus apud plurimos nominentur. Hæc, dona fuerunt olim amantium literas & doctrinam. Tu verò potentiſsime principum, nullo priorum excellētia minor inueniris, largitatib⁹ tuis circa dictiones exhibitis. Sed mihi videris nō incongruè talia facere. Nam cum omnes virtutibus euiceris, ſtudioſè ad incremen- F tum ſemper quæ tua ſunt euehis: quoniam hiſtoriam rerum olim geſtarum apud Romanos & Gręcos integerrimè cognouiſti. Aiunt etenim te per diem quidē exerceri armis & corpore, ſubiectorúmque negotia diſceptare, iudicare ſimul & agere modo ſeorſum, modo communiter quæ ſunt agenda conſyderare, noctibus libris incumbere. Fertur autem tibi ad eorum ſcientiam miniſtrare candelabrū arte mechanica factum, & ſponte fundens oleum in lucernam, vt nullus circa regalia cōſtitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & naturæ vim faciat, ſomno repugnans. Sic equidem clemens & manſuetus circa proximos & circa om-

Liberalitas Theodoſij in doctos.

† Præſentabant.

Hiſtorici.

Oppiani ſingulos verſus Seuerus Cæſ. ſingulis aureis remunerauit.

Theodoſij virtutes.

A tes exiſtis, cœleſtem regem tuum imitãdo patronum, cui gratum eſt ſuper iuſtos & iniuſtos pluere, & ſolem facere oriri, & alia ſimul inuidia recedente largiri. Per multam verò doctrinam audio te etiam lapidum ſcire naturas, poteſtatéſque radicum, effectúſque curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille ſiquidem factus libidinis ſeruus, pietatem non cuſtodiuit ad terminum, quæ illi cauſa fuerat bonorum & ſapientię. Tu verò (ô potentiſsimè) negligentiæ obiiciens rationem, videris non ſolùm hominibus iuſtè, ſed etiam corporis & animæ paſſionibus imperare. Si autem oportet & hoc dici, audio te etiam totius cibi vel poculi deſideria ſuperare, & neque poma dulcia, neque aliud quicquam ſpecioſum appetere, niſi quantum ad tactum conuenit, & ſolummodo ſapori congruerit: primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim verò, æſtum, & frigus ferre conſuetus, quotidianis exercitationibus iam ipſam continentiæ putaris habere naturam. Dudum ſiquidem in Ponto ci-

Heraclea.

B uitatem Heracleam ab Hercule nominatam videre feſtinans, & laborãtem longo tempore ſubleuare, in æſtatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole verò circa diem medium vehementer vrente, videns te quidam iter agentem ſudore multo, ſimul & puluere ſqualentem, quaſi præſtaturus occurrens obtulit tibi poculũ valde perſpicuum, & velut radiis coruſcans ſuauiſsimũ quendam in id potum mittens, & aquam frigidam ſuperfundens. Tu verò (ô potentiſsime) ſumens, laudaſti quidem pro ſua magnanimitate virum, & largitate principali poſt paululum cumulaſti: ſed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificantibus qui eſſet biburus, id rurſus ei poculum reddidiſti, præcipiens vt quo vellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iuſtè tuis virtutibus ſuperatum etiam Alexandrum, de quo narratur ab eis qui opera illius mirantur, quia ei dum per inaquoſa loca properaret cum macedonibus, diligens quidam miles aquam inueniens, hauſit, & in galea obtulit ei, ille verò non bibit, ſed corpus infudit. Vt ergo abſolutè dicatur, om-

Alexander magnus.

C nium priorum principum principiorem (ſi dici fas eſt) te vocare debemus ſecũdum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuiſſe comperimus: alios autem vnà aut duabus rebus ornaſſe imperium. Tu autem (ô ſereniſsimè) omnes ſimul virtutes amplectens, vniuerſos dinoſceris euiciſſe pietate, clementia, fortitudine, caſtitate, iuſtitia, largitate, atque magnanimitate, dignitati imperiali conueniente. Sine ſanguine autem & purum a cæde, ſuper omnium priſcorum, tuum cuncti gloriantur imperium. Res ſtudioſas cum delectatione ſubiectos præcipis edoceri, fauorémque & reuerentiam circa tuum amorem & communem vtilitatem cunctos oſtendere. Quapropter horum omnium cauſa neceſſarium videtur mihi, eccleſiaſticam hiſtoriam conſcribenti, te primitus alloqui. Cui nanque hoc potius adſcribam, multorum ac venerabilium virtutes vtique narraturus, & ea quæ circa catholicam eccleſiam prouenerunt, vel per quantas ipſa tranſiens tempeſtates, ad tuos parentúmque tuorum portus accesſerit. Age nunc omnia ſciens, omnemq; virtutẽ habens, & præcipue pietatem, quam prin-

cipium eſſe ſapientiæ ſermo diuinus docet, ſuſcipe a me hanc ſcripturã, & libenter examina, tuæque integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcunque tibi placuerit, vtile legentibus clarúmque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea conſcriptio à tertio Conſulatu Criſpi & Conſtantini Cæſarum vſq; ad ſeptimum decimum tuum, viſúmque eſt mihi bene ſe habere in nouem deciſiones opus omne diuidere. Cõtinebit autem primus & ſecundus Tomus ea quæ ſub principe Conſtantino eccleſiæ prouenerunt. Tertius autem & quartus, ea quæ ſub eius filiis. Quintus & ſextus, quæ ſub Iuliano conſobrino filiorum maximi Cõſtantini, & Iouiniano, necnon Valentiniano & Valente geſta noſcũtur. Septimus autem & octauus nobis aperiet Tomus, quæ ſub Gratiano & Valentiniano fratribus acta ſunt vſque ad tempora imperij iucundiſsimi aui tui Theodoſij, quando ſcilicet veſter clemẽtiſsime principum ſacratiſsimus pa- D

Tomi nouem operu. f. Sozomeni ab autem Tripartita hiſtoria, quæ libr. 12. continetur.

E ter Arcadius paterno ſuccedẽs imperio, vnà cum piiſsimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare ſortitus eſt. Nonum verò librũ Chriſtiano ac venerabili veſtro apici dedicaui, quem Deus ſempiterne cuſtodiat magnanimitate incõuertibili hoſtibus præualentem, & habentem ſub pedibus, vniuerſos, & ad filiorum filios pium imperium dirigentem, annuente Chriſto, Cum quo Deo patri gloria, vnà cum ſancto Spiritu in ſecula ſeculorum. Amen.

Cur Gentiles facilius quàm Hebræi fidem Chriſti perceperint.

CAPVT II.

COgitatio aliquando mihi prouenit, cur putas aliis quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbum fides, Hebræis autem incredibilis, cum ab initio diuina mandata perceperint etiam de Chriſti præſentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierent didicerint per Prophetas. Abraham etenim princeps eorum generis & circumciſionis exiſtens, inſpector & conuiua filij Dei eſſe promeruit. Iſaac eius filius, imitatione ſacrificij honoratus eſt, typo crucis à patre vinctus & oblatus altari, ſicut contigit & in Chriſti fieri paſsione, vt aiũt qui ſcripturas ſacras integerrimè collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nunc exiſtentem, necnon & tempus quo venit, prænuntiauit, vbi ait tunc deficere duces Hebræorum ex genere Iudæ principis tribus eius. Significabat autẽ principatũ Herodis, qui cũ Idumęus eſſet genere paterno, Arabs autẽ a matre, cõmiſſa eſt ei gens Iudęorũ a Senatu Romano & Cæſare ſimul Auguſto. Sed quidam etiam aliorum Prophetarum clarè CHRISTI generationem prædicauerunt, & illũ ſacrum ineffabilémque conceptum, & matrem poſt partum virginem permanentem & genus & patriam: alij verò paſsionem, & reſurrectionem à mortuis, & aſcenſionem in cælos, & euentum ſingularum præſignauerunt rerum. Sed hæc quidem eos non ignoraſſe ſcire poterit, qui ſacris literis incumbit. Ioſephus autem Mathatiæ filius atque ſacerdos, vir apud Iudæos nobiliſsimus, necnon & apud

Hebræi.

Abraham. F

Gene. 18. a.

Iſaac. Gene. 22. b.

Iacob Gene. 42.

Herodes.

Ioſephus.

A Romanos, digniſsimus erit teſtis de veritate Chri-
ſti. Vocare nanque eum virum non audet, tanquã *Ioſep. antiq. lib. 18. cap. 6*
factorem inſignium operum magiſtrúmque ſer-
monum veracium. CHRISTVM verò aper-
tè nominat, & pœnæ crucis adiudicatum, & ter-
tia die apparuiſſe viuum, & alia infinita miracula
de eo à Prophetis ſanctis non ignorat eſſe prædi-
cta: ſed etiam multos tunc extitiſſe, quos elegit
Græcos atque Iudæos, & in eius permanere dile-
ctione: atque gentem ab eo nominatam nequa-
quam defeciſſe reſtatur. Et mihi videtur quoniã
hæc referens, quaſi clamare videtur, operibus
Deum eſſe Chriſtum, rerũ quippe miraculis obſtu
peſcens. Cùm autem hoc dixiſſet, etiam ipſe me-
dius tranſcurrit, in nullo tamen contradicens cre-
dentibus in eum, potiúſque cõſentiens. Hæc au-
tem cogitanti mihi, digne mirabile viſum eſt, He
bræos etiam ante alios homines ad Chriſtianita-
tem non potuiſſe conuerti. Nam licet Sibylla, &
alia reſponſa apud Gentiles, ea quæ in CHRI-
STO erant ventura prædixerint, non tamen
B ob hoc omnes Græci de incredulitate culpandi *Græci.*
ſunt. Pauci nanque qui videbantur eruditiores,
pręcipuè huiuſmodi prophetias intellexerunt ple
runque metricas exiſtentes, & diſertioribus ver-
bis prolatas ad populum. Erat itaque, ſicut mihi
videtur, ſupernæ prouidentiæ, vt ad concordiam
futurorum non ſolùm propriis prophetiæ ventu-
ra committerentur, ſed etiam ex parte gẽtilibus:
veluti ſi quis melodiæ compoſitor, propter vtili-
tatem peregrini ſoni alias chordas plectro diſcur-
rat, aut ſuper eas quæ ſunt, alias adiiciat. Hebræi
ſiquidem pluribus & manifeſtioribus prophetis
vtentes, in præſentia CHRISTI minores ſunt
inuenti quàm Græci. Sed neque hoc extra ratio- *Gentiles.*
nem videbitur, cur ex aliis gentibus tantum eccle
ſia † crediderit. Primùm quidem, quoniam Deo *† al. creuerit.*
gratum eſt, ex miraculis naſci mutationes in diui-
nis maximíſque negotiis. Deinde quia nõ fortui-
tis virtutibus præſulum eius ab initio † diſpera- *† diſpenſata.*
ta reperitur eſſe religio. Nam licet linguam ad e-
locutionem aut pulchritudinem ſermonis diſer-
tam non habuerint, neque verbis aut probatio-
C nibus philoſophicis vterentur, ad ſuadendum ta-
men non ob hoc minus ſtudium fuit eis, ſed exuti
ſubſtantiis, & bona propria contemnentes atque
nudati, & velut in aliis corporibus plurima peſsi-
máque tormenta ſuſcipientes, & neque ciuitatum
populis ſubmiſsi, neque iudicum blandimentis il-
lecti, neque terroribus fortè deterriti, clarum fe-
cerunt vniuerſis, quoniam pro maximis præmiis
huiuſmodi certamina ſuſtinerent. Quapropter
neque ſuaſione verborum opus erat, dum per do-
mos & ciuitates ad credẽdum res ipſæ compelle-
rent, quæ nequaquã primitus videbantur auditæ.

Quæ fuerit intentio Sozomeni hiſtoriam conſcribendi, & ex quibus priorum geſta collegerit.

CAPVT III.

TAnta ergo diuina & mirabili mutatione in
orbe facta, ita vt prior religio & leges patriæ
ſpernerentur, crudele nimis erat Calydoniũ qui-
dem aprum & Marathonium taurum, & alia ſimi-
lia per prouincias & ciuitates facta, aut fabulis di-
uulgata, tanto nobilitari ſtudio, vt multi Græco- D
rum, & probatiſsimi conſcriptores circa talia la-
boraſſent, ſcribendi habentes ingenium: me
verò vim meæ non inferre naturæ, & hiſtoriæ
Eccleſiaſticæ geſta enarrare. Reor enim quo-
niam argumento rei huius non ab hominibus in-
ſtituto, conſcriptor quoque inopinabiliter appa-
rebit non inops Deo. Niſus ſum etenim primo
quidem hoc opus ab origine mundi digerere: ſed
conſyderans quoniam & alij id fecerunt vſque
ad tempus ſuum, id eſt, Clemens & Egeſippus
viri ſapientiſsimi, ſucceſsionem ſequentes Apo- *Clemẽs Alexãdrinus.*
ſtolorum, Aphricanúſque conſcriptor, & Euſe- *Egeſippus*
bius cognomine Pamphili, vir in diuinis ſcriptu- *Aphricanus.*
ris & Græcorum poetis atq; Rhetoribus perſcru- *Euſebius*
tator eruditiſsimus: tunc ego quæcunque in ec- *Cæſarienſis.*
cleſiis contigerunt poſt CHRISTI Aſcenſio-
nem ad cœlos, vſque ad Licinij deiectionem col-
ligens, redegi in duobus libris: nunc autem fa-
uente Deo, quæ poſtea prouenerunt, aperire ten
tabo. Quo circa memorabiles cauſſas quibus inte-
fui, & à ſcientibus aut contemplantibus eas audi- E
ui, tam in noſtra quàm ante noſtram gener[illegible]o-
nem geſtas. Cæterorum verò explanatio ne[illegible]
ex legibus poſitis, cauſſa religionis, & ex conci- *Acta conciliorum.*
liis per tempora conſtitutis, ac nouitatibus fa[illegible]s,
& imperialibus & ſacerdotum epiſtolis, quarum
aliæ hactenus in Palatiis eccleſiiſque c[illegible]diun-
tur, aliç verò paſsim apud diligentes inueniuntur.
Quarundam rationem potius complecti, in hoc
opere melius approbaui, propter magnitudinem
lectionis, vt ſenſus earum breuiter indicetur, ni-
ſi fortè quædam venire poſsint in dubium, pro
quibus eſt apud multos diuerſa ſententia. Tunc
enim, ſi quamlibet ſcripturam inuenire potero,
propter probationem veritatis eam ponere non
omitto. Vt autem nullus ignoratione rerum ac-
cuſet mendacem eſſe conſcriptionem, contrarias
legendo forſan epiſtolas, ſciendum eſt quoniam
occaſione dogmatis Ariani, & eorum qui poſtea
ſunt exorti, diſcordantes inter alterutros Præſu-
les eccleſiarum, ſinguli de quibus ſtudebant ſuis
conſectatoribus ſcribebant, & per concilia con-
gregati, decernebant quæ vellent, & ſibi contra- F
ria ſapientes, per abſentiam ſe ſæpe damnabant,
& per tempora principes ac proceres eorum qua
poterant virtute flectebant, & ſibimet vnanimes
faciebant, vt eorum conſenſu rectè colere puta-
rentur. Alij ſiquidem iſtis, alij verò fauentes il-
lis, collectionem fecerunt epiſtolarum pro hæ-
reſi propria directarum, & eas ſibi contrarias re-
liquerunt. Portò nobis difficilè valde fuit, vt in-
ueniremus omnia quæ de talibus prouenerunt.
Quia verò præcipua cura veritatis habenda eſt,
propter hiſtoriæ puritatem, neceſſarium mihi
viſum eſt etiam literas huiuſmodi, vt fuit poſsi-
bile, perſcrutari. Si igitur etiam ſeditiones ec-
cleſiaſticas inter alterutros geſtas de præſulatu,
vel honore primatus, propriæ hæreſeos expla-
nauero, non graue aut malæ voluntatis eſſe vi-
deatur. Primo nanque, vt dictum eſt, conſcripto-
rem omnia decet veritati poſtponere, deinde do
gma Eccleſiæ Catholicæ veraciſsimè declarare.
Quod ſcilicet inuenitur ſępe quidem aduerſario-
rum inſidiis impeditum, & tamen tanquam diui-
nitus roboratũ in propria manſiſſe virtute, & vni-

A uerſas eccleſias & populos ad ſuam traxiſſe veritatem. Quum itaque vellem (ſi tamen deceret) ea ſola conſcribere, quæ ad meam notitiam videbantur perueniſſe de eccleſia in Romano imperio cõſtitura, placuit tamen quantum valuero, vt etiam apud Perſas & Barbaros quæ ſunt geſta de religione, conſcribam. Non autem abſurdum erit ab hiſtoria Eccleſiaſtica, ſi in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres ac præceptores fuerũt monachorum, aut qui poſt eos per ſucceſsiones vtiles viſi ſunt, ſicut audiuimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradentes virtutem eorum: aut illi expertes erunt huius hiſtoriæ, qui tantæ philoſophiæ exempla reliquerunt, quibus vtentes poſteri, beatiſsimo & felici ſsimo fine potirẽtur. Sed hæc quidem ſermo procedens, vt potuerit, obſeruabit. Cõuertar nunc ad narrationem rerum, cooperatorem inuocans Deum. Hinc enim habebit præſens ſcriptura principium.

B *A quo tempore hiſtoriæ fecerit initium. Et quomodo Cõſtantino ſignum ſit crucis oſtenſum, & qui imperatores & Cæſares per idem tempus fuerint.*

CAPVT IIII.

Sylueſter Romæ, Alexander Alexãdriæ, Macarius Hieroſolymis. An. do. 322. Euſtathius Antiochiæ

CRiſpo & Conſtantino Cæſaribus atq; Conſulibus, Romanæ quidem eccleſiæ Sylueſter præſidebat. Alexandrinæ autẽ Alexander, & Hieroſolymorum Macarius. Antiochiæ verò, quæ eſt apud Orontem fluuium, poſt Romanum nondum quiſquam fuerat ordinatus, perſecutionibus ſcilicet prohibentibus. Non longo poſt tempore, hi qui in Nicæa collecti ſunt, ſapientia & eloquiis admirantes Euſtathium dignum approbauerunt ſedi Apoſtolicæ præſidere, & quum eſſet epiſcopus vicinæ Berthœæ, eum in Antiochiam tranſtulerunt. Tunc ergo Chriſtiani Orientales quidem vſque ad terminos Ægypti circa Libyam commorantes, non præſumebant aperte in eccleſias conuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutaſſet. Sed neque per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrij licenter in religione durabant propter Conſtantinum, qui princeps erat in his partibus Romanorũ. Huic enim viro & alia quidem plurima poſtea prouenisse percepimus, quibus flexus eſt Chriſtianorũ dogma venerari, pręcipuè tamen ſignum quod ei diuinitus eſt oſtenſum.

Licinius & Conſtãtinus perſequũtur Chriſtianos.

Signũ crucis Conſtantino oſtenſum. An. do. 315. C

SOCRATES.

ET quoniam ad hæc venimus, paulo latius aliquid referamus. Quum Diocletianus & Maximianus Herculius priuatam elegiſſent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, tenens Italiam duos Cæſares feciſſet, Maximinum in Oriente, & Seuerum in Italia, tunc Conſtantinus in Britannia patre mortuo ordinatur imperator, primo anno cclxxj. Olympiadis, ✝ xxvij. die Iulij menſis. Romæ verò à Prætorianis militibus Maxẽtius Maximiani Herculij filius inſtituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Poſt hæc autem Tarſo Ciliciæ moritur. Porrò Seuerus Romam contra Maxentium veniens, militum proditione peremptus eſt. Maximinus autem D Galerius inſtituens Licinium Auguſtum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & carũ viros occidens. Quem volens Conſtantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare, cogitabat quem in bello Deum haberet auxilio, ſciens nihil prodeſſe deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius eius pater Paganorum cõtempta religione, feliciter aduixiſſet.

Diocletian° & Maximianus Augg. Maxentius An. do. 306.

✝ xxv. Maxentius An. do. 312.

SOZOMENVS.

IN his ergo ſollicitudinibus conſtitutus, in ſomno vidit crucis ſigum cœlo ſplendidè collocatum: mirantique viſionem, adſtiterunt angeli dicentes: O Conſtantine, in hoc vince. Fertur autẽ & ipſum Chriſtum apparuiſſe ei, ſignúmque mõſtraſſe crucis, ac præcepiſſe vt figuram ſimilem faceret, & in prælijs auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Euſebius itaque Pamphili cũ iureiurando ipſo Imperatore dicente audiſſe ſe refert, quia circa meridiem, declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam conſertam ei dicentem, IN HOC VINCE, vidiſſet ipſe & milites qui cum eo tũc eſſent. Pergente nanque aliquò cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum eſt oſtẽſum. Dumque cogitaret quid eſſet, nox ſuperuenit, & dormiẽti Chriſtus apparuit cũ ſigno quod vidit in cœlo, iuſsitq; vt fieret eius ſigni figuratio, quę foret auxilium in præliorum congreſsionibus. E

An. do. 315. Apparet Conſtantino Chriſtus.

Quomodo Conſtantinus Chriſtianum dogma cognouerit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentij.

CAPVT V.

CVmque iam non opus eſſet interprete, ſed aperte imperatori mõſtratum fuiſſet, quid de Deo credere conueniret, mox die facta ſacerdotes Chriſti conuocans, de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros offerentes, de Chriſto loquebantur, ſuáque dicta ex prophetis comprobabãt. Signum verò quod apparuerat ei, dicebant trophæum eſſe victoriæ aduerſus infernum, quam victoriam aſcendens in cœlos egit Chriſtus, crucifixus & mortuus, & tertia die reſurgens: ſecundum quod ſperandum eſſe dixerunt, quia poſt huius vitæ terminum circa finem ſeculi præſentis, omnes homines reſurgẽt & immortales exiſtent: alij quidem ad præmia rerum quibus bene vixerunt: alij ad ſupplicia, eò quod ab eis mala ſint geſta. Eſſe tamen etiam in delictis quæ committuntur hic, occaſionem ſalutis purificationémque peccati: nõdum initiatis quidẽ baptiſmatis adeptionem, ſecundum eccleſiaſticam legem: initiatis autem cuſtodiam ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum ſanctorúmq; virorum eſt, docebãt quoque purificationem ſecundam ex pœnitentia conſtitutam, clementem enim eſſe Deum, & veniam tribuere delinquentibus, ſi pœnitentiam agentes, ſtudeant eam operibus roborare. Hæc ſacerdotibus explanantibus, admiratus imperator prophetias de Chriſto ita promiſſas, iuſsit viros eruditos ex auro & lapidibus precioſis in vexillũ crucis transformare ſignum, quod Labarum vo-

F *Conſtãtinus myſteria p. des edocetur.*

Pœnitentia.

Labarum.

A cabatur. Hoc enim ſignũ bellicum inter alia precioſius erat, eo quòd imperatorem præcederet, & adorari id à militibus moris eſſet. Vnde præcipuè Conſtantinum reor nobiliſsimum decus imperij Romani in ſignum mutaſſe crucis, vt frequẽti viſione atque cura deſueſcerent à priori more ſubiecti, & eum ſolum arbitrarentur Deum, quem coleret imperator, vel quo duce atque auxiliarore vteretur aduerſus hoſtes. Semper enim hoc ſignũ proponebatur ante ordines vniuerſos, quod maximè laborantibus aciebus in prælijs adeſſe præcipiebat. Conſtituit itaque certos ſigniferos, qui in eo laborarent: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherent, & omnes acies ita luſtrarent.

Signiferi.

Fertur enim quidã eo quòd aliquando ferens hoc ſignum, repẽte hoſtibus inuadentibus expauiſſet, dediſſe illud alteri deuehendum: cúmque ſe prælio ſubtraxiſſet, & iacula declinaſſet, ſubito percuſſus interiit. Ille verò qui ſactum ſuſcepit trophæum, multis ſe iaculantibus permanſit illæſus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, ſagittæ
B hoſtium figebãtur in ſigno, à ſignifero autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autẽ neque alium vnquam huius ſigni miniſtrum, vt ſolet, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpeſſum.

SOCRATES.

† Fuluium. Albinus ꝑbi

An. do 315.

Congreſſus ergo circa pontem + Miluium y̨icit, in flumine necato Maxentio. Erat enim annus ſeptimus imperij Conſtantini. Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus eſt.

SOZOMENVS.

De derogatione Paganorum contra Conſtantinum.
CAPVT VI.

An. do 316. Criſpus Conſtantini F.

Non autem ignoro quia Græci referunt Conſtãtinum, eo quòd aliquos genere proximos occidiſſet, & cooperator extitiſſet in nece filij ſui Criſpi, pœnitentia ductum, de purificatione conſuluiſſe Philoſophum Sopatrum, qui tempore il-
C lo præerat in ſede Plotini, illúmque reſpondiſſe, nullam eſſe in huiuſmodi delictis purgationem. Conſtantinum verò hac interdictione turbatum, inueniſſe epiſcopos qui pœnitẽtia ſeu baptiſmate promitterent eũ ab vniuerſo poſſe purgari delicto: Tunc gauiſum in illis qui dixerant quod volebat: admiratúmq; dogma, factum deinde Chriſtianum, & ad ſui ſimilitudinem deduxiſſe ſubiectos. Mihi autem videntur hæc ficta ab eis, qui ſtudent religioni Chriſtianæ detrahere. Criſpus etenim; propter quem dicunt Cõſtantinum eguiſſe purgatione, vigeſimo anno imperij paterni defunctus eſt.

An. do. 329.

Qui cùm adhuc viueret, multas cũ eo pro Chriſtianis poſuit leges, ſecundo quippe loco honoratus imperij & Cæſar exiſtens, ſicut etiam nũc principum nomina & tẽpora legibus ſubiecta teſtantur. Sopatrum verò non eſt credibile ad colloquium Conſtantini venire potuiſſe, in ſola Oceani circa rhenũ parte regnantis: propter intentionem verò contra Maxentium habitam degebat. In Italia tunc Romana reſpub. turbabatur, & non erat facilè vt Britanni & Galli conuenirent cum

Cõſtantinus Coſ. degebat in Gallia circa Rhenum.

D illis tunc apud quos conſtat Chriſtiana religione Conſtantinum participatum, niſi dum contra Maxentium caſtrameraretur, & tranſiret ad Romã. Teſtes autem ſunt rurſus horum tempora, nec nõ & leges quas pro religione ſanxit. Vt autem concedamus facilè potuiſſe principẽ loqui Sopatro, aut per epiſtolam ſuam cõſuluiſſe pro quibus vellet, non eſt tamen veriſimile ignoraſſe Philoſophum, quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis eſt poſt filij necem in Cereris ſacris: & quia poſt Iphiti necem, peregrinum & amicum iniuſtè peremit. Quũ igitur Græci in huiuſmodi delictis purgationes annuntient, ſufficiant quæ dicta ſunt, vt accuſent de mendacio eos, qui Sopatrum contraria Conſtantino reſpondiſſe finxerunt. Non enim credo hęc ignoraſſe tunc nobiliſsimum apud Græcos eruditione literarum.

† ad vrbem Romam.

De legibus quas Conſtantinus pro Chriſtianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Chriſtianorúmque profectu. Et de victoria eius, & de veneratione ſanctæ religionis. CAPVT VII.

E Igitur eccleſię ſub regimine Conſtantini alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficiis eleuatæ, quas etiam prius inconcuſſas dominus à periculis turbiſq; ſeruauit. Nam cùm perſecutiones diuerſas eccleſiæ in alio terrarum orbe paterentur, ſolus Conſtantius Conſtantini pater licenter Chriſtianis in ſua cõſiſtere religione cõceſsit. Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignũ egiſſe cognoui. Is enim probare volẽs quoſdam in ſuo Palatio Chriſtianos, ſi boni & ſolidi eſſent viri, euocans vniuerſos præcepit dicens, vt ſi quidem venirent ad ſacrificandum, & eius colerent deos, circa eũ eſſent, & in + ſuo cingulo permanerent. Si verò refugerẽt, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minimè punirentur. Qúmque in vtroq; apparuiſſent, alij quidem religionis deſertores, alij verò diuina præſentibus præponentes, deliberauit eis amicis & conſiliariis vti, qui in melioribus fideles conſtantéſque permanſerant. Alios autem velut effœminatos auerſatus, expulit à ſuo colloquio, credens nunquã eos circa principẽ deuotos fore, qui fuerint Dei ſui ſic

† ſua dignitate.
Conſtantij conſilium de exploranda Chriſtianorũ conſtantia.
Cingulum militare.

F paratiſsimi proditores. Et ideo adhuc ſuperſtite Conſtantio nõ videbatur contra legẽ quempiam eſſe Chriſtianum, apud eos qui vltra Italiam Galliasque & Britanniam, & qui circa Pyrenæum habitabant montem vſque ad Oceanum Heſperiũ. Quum verò Conſtantinus in eius ſucceſsiſſet imperium, + potiores eccleſiæ efflorueerunt. Maxentio enim Herculij filio perẽpto, cùm eius pars Cõſtantino ceſsiſſet, iam licenter in religione vigebant, qui circa Tiberim fluuium & Eridanum (quẽ Padum prouinciales appellant) commorabantur. & qui circa Aquilam commanebant, in quem locum ſermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuiſſe perductam. Argonautæ enim ventum validum declinantes, nõ eodem nauigio in regreſsione ſunt vſi, ſed trãſeuntes mare quod ſuper Scythas eſt, per hæc flumina venerunt ad terminos Italorum, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatẽ quæ nuncupatur Æmona. Æſtate verò ſuperueniente, cooperãtibus eis prouin-

† potiores.

Argonautæ.

A ciabus ferè quadringenta ſtadia arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluuiũ Aquilam deduxerunt, qui permiſcetur Eridano. Eridanus autem fauces habet in Italicum mare. Poſt prælium itaque, Cibalę, Dardanij, & Macedones, & qui circa Hiſtrum tunc morabantur, necnon & Hellas & Illyriorũ gens omnis ſub Cõſtantinũ redacta eſt.

Quomodo Licinius fugatus & Chriſtianos fuerit perſecutus, & nouiſsime victus.

CAPVT VIII.

An. do. 320. Licinius Cæſar aduerſus chriſtianos.

PORrò Licinius hinc fugatus, cùm prius ſectator fuiſſet dogmatis Chriſtiani, mutata volũtate, plurimos ſacerdotum in ſuæ partis afflixit imperio, multos quidem & aliorum, pręcipuè tamen de collegio militari. Nimis enim Chriſtianis erat infenſus propter Cõſtantini bellum, æſtimans eũ poſſe contriſtari propter calamitatẽ ſuæ religionis. Simul etiam arbitratus, quia orarẽt & ſtuderent redigi ſub illius ſolius imperio. Super hęc autem B pugnaturus denuò contra Conſtantinũ, ſpem victoriæ habebat per diuinationes & ſacrificia, & ſeductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Conſtantinum, in paganitatem conuerſus eſt. Denique etiam Græci dicũt tunc eum expertum diuinationem apud Miletum Didymęi Apollinis, eique cõſulenti de bello, reſpondiſſe dęmonium per hos Homeri verſus:

An. do. 325.

Ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταί
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δέ σε γῆρας ὀπάζει.

O ſenex, valde te iuuenes domant pugnaces
Tuaq; vis ſoluta eſt, ſæuáque te ſenectus impellit.

Ex plurimis ergo rebus viſum mihi eſt dogma chriſtianorum diuina prouidentia conſtitiſſe, tantóque proceſsiſſe cremẽto, maximè tamen ex pſecutione Gentilium. Futuro nanq; Licinio perſequi eccleſias in ſuo imperio conſtitutas, bellum in Bithynia factum eſt, quo nouiſsimè pugnauerunt inter alterutros ipſe & Conſtantinus. Tantóque diuino ſuffragio adiutus eſt Conſtantinus, vt per terram & per mare vinceret inimicos: & amiſsis Licinius pedeſtribus & naualibus, ſemetC ipſum in Nicomedia traderet, priuatúſque Theſſalonicæ aliquanto tempore permaneret, ibique perimeretur. Vir ergo primordiis imperij ſui, prœliis, aliiſque rebus valde prouectus, & ſororis Cõſtantini nuptiis honoratus, huiuſmodi fine defunctus eſt.

Licinius perimitur. An. do. 326.

De diuerſis confeſſoribus, eorúmque conuerſatione.

CAPVT IX.

Commendat Cõſtantinus religionem chriſtianam.

COnſtantinus igitur cùm ad eum ſolum omne Romanorum perueniſſet imperium, edictis publicis vſus eſt, vt Orientales ſubiecti impauidè religionem colerent Chriſti, & diligenter diuinitati miniſtrarent. Diuinitatem quippe ſolã eam crederent, quæ & reuera eſſet, & ſufficienter haberet omni tempore poteſtatem: & quoniam qui talibus ſtuderẽt, omnia bona vberrimè eis accederent: & quæcũque aduerſa putarent, cũ meliori potius ſpe fruerentur: qui verò circa Deum delinquerent, communiter & ſeorſum in bellis & in pace, omnia eis difficilia prouenirent. Gratiáſque referens non ſibimet arrogans, adiecit in eam legem dicens: quia miniſtrum opportunum D eum habere dignatus fuerit Deus ſui conſilij, & à Britannico mari vſque ad loca orientis adduxerit eum, quatenus augeretur chriſtiana religio, & qui propter Dei culturam durabiliter permanſerunt in confeſsionibus martyrij, clariores eius honoribus apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia multa dicẽs, per quæ credebat ſubiectos ad cultum religionis adducere, infirma eſſe ſanciuit, quę contra religionem fuerant cogitata vel geſta ſub perſequutoribus eccleſiarũ, remiſsionémque cunctos habere decreuit, qui propter confeſsionem Chriſti migrare in inſulas, aut alibi præter voluntatem propriam commorari iuſsi ſunt, aut in metallis affligi, aut publicis operibus, aut muliebrib⁹, aut lanificus miniſtrare, aut dari curiis, quũ curiales primitus nõ fuiſſent. Eos autem quos infames illi fecerant, ab infamia relaxauit. Militia verò priuatos, in ſua voluntate reliquit, vtrum eſſe in ſchemate quo fuerant, an certè cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cúmque omnes ad priorem libertatem & conſuetos honores reuocaſſet, etiã ſubſtantias † reformauit vniuerſis. E Si qui verò morte damnati, ſubſtãtia quoque nudati ſunt, præcepit proximis generi eorum deferendas hæreditates: nullo autem horum exiſtente, vnamquãque prouincialem eccleſiam ad ius hæreditatis accedere: & ſiue apud priuatũ ſiue apud publicum de tali ſubſtantia eſſet aliquid, rẹſtitueret. Eis autẽ qui ex ærario publico aliquid comparauerant, aut donationes acceperant, ſecũdum poſsibilem decentémque modum ſe prouidere promiſit. Hæc igitur, ſicuti dictum eſt, imperatori placuerunt, & lege firmata ſunt, inſignitérque omnia decenti fine completa. Chriſtiani verò tunc omnes Romanorum dignitates adminiſtrabant: & de cætero cunctis ſacrificare negabatur, immolationibúſque aut diuinationibus non erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura verò etiã per ciuitates gentium, de antiqua cõſuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam ſecundum priores ſolennitates in paganorum templa Cubitus, ſed in eccleſias magis F offertur, quo ſignificatur crementum aquę Niliacæ. Apud Romanos autem tunc primum gladiatorũ ſpectacula ſunt remota. Apud Phœnices verò, qui in Libano & Heliopoli cõmorantur, phas vlterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe poſt turpitudinem experimenti primi nephandæ permixtionis. Sanctæ verò domus, quæ quidem magnitudinem videbantur habere ſufficientem, corrigebantur. Aliæ verò cremento altitudinis & latitudinis augebantur. Alibi autem quum non eſſent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias verò ex regiis theſauris imperator affluentius impendebat, ſcribens per ſingulas ciuitates epiſcopis atq; præſidibus populorum, vt ſacerdotes ſicuti vellẽt iuberent, iſti autem iubẽtibus obedirent, quatenus citò perficeretur opus. Lætanti ſiquidem eius imperio, etiam religio valde florebat, & in tantum etiam poſt bellum cõtra Licinium geſtum feliciſſimus fuit in præliis aduerſus alienigenas pręparatis, vt etiã Sarmatas vinceret, & qui vocantur Gothi, tunc nouiſsimè cauſa gratiæ apud eum fœdera

Exulantes Chriſtiani reuocantur.

Chriſtiani honoratiſsime habentur.

† reſtituit.

Cubitus.

Tẽpla Chriſtianorum.

Sarmatæ. Gothi.

A celebrarent. Hæc autem gens habitabat quidem
tunc trans flumen Hiſtrum. Cùmque eſſet in bel-
lis prona, & multitudine atque magnitudine cor-
porum armis ſemper exercitata, aliis quidē in bar-
baris præualebat, ſolos autem Romanos habebat
ſibimet repugnātes. Fertur enim etiā & hoc præ-
lio demonſtratū Conſtantino per ſigna vel ſom-
nia, quanta Dei prouidētia regeretur. Qui cùm ſu
peraſſet omnia bella quæ ſub eo ſunt geſta, veluti
repenſans Chriſto, in eius religionis ſtudio magis
magiſque feruebat, hanc ſolam veram fatendam,
& ſalutarem exiſtimare ſubiectos iubens. Ex terra

An. do. 333.

verò ſubdita ſibi, ex vnaquaque ciuitate detrahēs
publico, certum vectigal eccleſiis prouincialibus
cleróque diſtribuit, & donationē validam in per-
petuum eſſe ſanciuit. Aſſueſcēs autem milites, vt,
ſicut ipſe, Deum colerent, ſigno crucis eorum ar-
ma ſignabat. In regalibus quoque oratoriū fabri-
catus, etiam tabernaculum ad inſtar eccleſiæ cir-
cūferebat, dum aduerſus hoſtes caſtra metaretur,
quatenus nec in itinere degens vel ipſe vel exer-
B citus ſacro lumine priuarētur, quo deceret lauda-
re Deum & orationes offerri. Sequebantur autem
pariter ſacerdotes & diaconi tabernaculo ſeruien
tes, qui ſecundum legem eccleſiaſticam ſacrorum
ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum
cohortes, quæ nunc Numeri nuncupantur, ſingu-
læ fecerunt tabernaculum proprium: & ſacerdo-
tes atque diaconos diſtributos habebant. Die ve-
rò qui dominicus vocatur, quem Hebræi primum
vocant, Græci autem ſoli diſtribuunt, & qui ante
ſeptimum eſt, ſanciuit à iudiciis aliiſq; cauſis vni-
uerſos habere vacationem, & in eo tātùm oratio-
nibus occupari. Honorabat autē dominicū diem,
quia in eo Chriſtus reſurrexit à mortuis: alium ve
rò, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam nanquē
culturam ſacratiſsimæ crucis habebat, tam pro iis
quæ ei proſperè prouenerant eius auxilio, in prę-
liis cōtra aduerſarios inimicis, quàm pro indicio
quod ei diuinitus pro ea videbatur oſtenſum. De-
nique ſupplicium crucis quod primitus apud Ro-
manos erat in vſu, lege prohibuit. In figurationi-
bus autem Solidorum & in imaginibus, hoc ſi-
gnum iuſsit inſcribi ſemper & figurari: vt teſtan-
C tur hactenus eius imagines hoc ſchemate deco-
ratæ. In omnibus ſiquidem rebus, præcipuè tamē
in legiſlationibus ſtudebat placare diuinitatem.

Numeri. Dies dominicus. Dies veneris

Supplicium crucis ſublatum. Symbolum crucis in nūmis.

Apparet enim luxurioſas & valde fatuas permix-
tiones ante eum non prohibitas, tunc fuiſſe cor-
rectas, ſicut ex ipſis quas poſuit legib^9 inuenitur.
Sed nunc quæ ad honorem & ſtatum religionis
ab eo ſancita ſunt, pandere neceſſarium eſt, cùm
partes eſſe eccleſiaſticæ videantur hiſtoriæ. Apud
Romanos dudum fuit lex, à xxv. anno non haben
tes vxores prohibens à priuilegiis habentium cō
iuges, ſed & alia multa iubens vt nihil de teſta-
mento lucrarentur, licet generis proximitate con
ſiſterent: qui verò filios non habuiſſent, mediera-
tem relictorum ſibimet amittebant. Poſuerūt au-
tem has leges antiqui, volentes Romam eſſe po-
puloſam, omnémque ſubiectam terram, & quia
non multum ante has leges plurimos in ciuilibus
bellis amiſerant. Videns igitur Imperator idcir-
eo malè tractari eos, qui propter Deum virgi-
nitati & ſine liberis eſſe ſtudebant, fatuum iudi-
cauit diligentia & ſtudio hominum videri eorum

Multa cælibatus remiſſa.

augeri genus, cum natura ſemper ſuperna diſtribu D
tione diminutionem ſuſcipiat & augmentum. Et
legē populo propoſuit vniuerſo, quatenus æqua-
libus priuilegiis fruerētur, qui ſine coniugibus &
liberis erant, quibus illi qui hæc ſe habere gaude-
bant. Sed etiam amplius habere ſanciuit eos, qui
in continentiæ virginitate degebant, licentiam
eis præbens maſculis fœminiſque licet ætate mi-
noribus, teſtamentum facere contra communem
legē. Omnes enim bene cogitare iudicauit, quo-
rum opus eſſet Deum placare ſemper, & philoſo
phiæ veraci vacare. Huius enim rei cauſa & anti-
qui Romanorum licenter teſtari virgines Veſta-
les etiam ſexto ætatis curriculo decreuerunt. In-
dicium itaque maximum reuerentiæ pij principis
circa religionem fuit, quia vbique adminiſtrantiū
ſentētias imperfectas eſſe voluit, & ad epiſcopos
per appellationem refugiendū eſſe ſanciuit, ſi qui
vellent ciuiles iudices refutare: firmam verò il-
lorum iudicans ſentētiam potiorémque iudicum
aliorum, & tanquam ab Imperatore prolatam, ab
omnibus obſeruandam, & inconuertibiles eſſe
terminos ſynodales. Illud quoque nos relinque-
re dignum non eſt, quod pro vtilitate ſancitum E
eſt eorum qui in eccleſiis manumittuntur. Cùm
propter ſubtilitatem legum etiam inuiti poſſeſ-
ſores difficultatem paterentur circa dationē me-
lioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vo-
cant, tres poſuit leges, decernens omnes in eccle-
ſiis manumiſſos ſub teſtimonio ſacerdorum, per
hāc piam adinuentionem Romana ciuilitate frui:
cuius indicium præſens etiam tempus ſeruat.
Nam moris erat de libertate leges ſcriptas in ma-
numiſsionibus anteponi. Conſtantinus igitur hęc
ſanè ſtudens in omnibus honorare religionem.
Erat quippe & per ſemetipſam glorioſa propter
virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

Cælibibus li cet condere teſtamētum.

Ad epiſcopos prouocare permiſit.

Libertas ſub teſtimonio ſacerdotum cō ferebatur.

De Spyridione epiſcopo, qui fures ligatos abſoluit. CAPVT X.

ITaque perſecutionibus iam ceſſantibus adhuc
multi cōfeſſorū ſuperſtites, eccleſias ornabant,
vt fuit Oſius Cordubæ pōtifex, & Amphion Epi-
phaneiæ Ciliciæ, & Maximus qui poſt Macarium
Hieroſolymorum tenuit Præſulatum, & Paphnu-
tius Ægyptius, per quē aiūt plurima miracula ope F
ratum Deum, dæmonéſq; ſubieciſſe, variarúm-
que paſsionum condonaſſe ei ſanitates. Fuerunt
autem Paphnutius & Maximus ex illis confeſſo-
ribus quos Maximianus Imperator in metallis o-
pera exercere damnauit, oculos eorum dextros
euellens, & ſiniſtras ſuas incidens. Secundum eos
autem fuiſſe percepimus Spyridionem Tremi-
thuntis Cypriorum epiſcopum, ad cuius virtu-
tem demonſtrandam ſufficere puto, quæ hacte-
nus de eo ſeruatur opinio. Quanta per eum diui-
no pręſidio geſta ſint, plura quidē nouere prouin
ciales, ego autem quæ ad nos valuerunt perue-
nire non tacebo. Fuit enim iſte ruſticus habens
vxorem & filios, ſed non propterea in rebus di-
uinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem
veniſſe malignos viros ad caulas ouium eius, &
cum rapere niterentur, ſubitò vinctos nullo ligā-
te fures. Tunc illum die facta venientem inueniſ-
ſe ligatos eos, & ſoluiſſe quidem ab inuiſibilibus

Oſius Amphion Maximus Paphnutius

Spyridion.

A vinculis,culpaſſe tamen & dixiſſe: Cur fratres dũ licuiſſet quæ deſiderabatis accipere, elegiſtis potius ea rapere, & noctem ducere iugiter infelicẽ? Tum miſeratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens,ait: Abire hinc,ſumentes arietem:laboraſtis quippe vigiliis, & decet vos ſine querimoniis recedere ab ouibus meis. Quod quidem quilibet iuſtè poterit admirari. Nihilominus etiã illud mirandum. Apud filiam eius virginẽ Irenem nomine quidam notus eius † ſpeciem aliquã depoſuerat: quæ ſumens depoſitũ,ſub terra recondidit,vbi cautè credidit cuſtodiri. Contigit interea mori puellam nihil confeſſam patri. Venit homo depoſitũ repetens, ignorãte Spyridione quid loqueretur. Cúmq; in tota domo requiſiſſet, nec inueniret,flebat,capillósque vellebat,& morti vicinus eſſe videbatur ille qui depoſuerat. Hęc Spyridion fieri vidẽs,& curſim veniens ad ſepulchrũ, vocauit nomine puellam. Qua reſpondente, de cauſſa depoſiti requiſiuit. Et dum ab ea didiciſſet, reuerſus & inueniẽs vbi puella ſignificauerat,red-

† aliquid

B didit homini quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni ſermonem,non eſt incongruum etiam iſtud adiicere. Mos erat Spyridioni illi ex fructibus qui naſcebantur ei, alios quidem pauperibus erogare,alios autẽ gratis mutuari volentibus. Sed neque per ſe dabat,neq; per ſe recipiebat, ſed ſolum cubiculum demonſtrabat, inuitans petentes, vt quantum opus haberent tollerent, & denuò † reuocarent quantũ ſe nouerant abſtuliſſe. Quidam verò dum mutuum percepiſſet, reuerſus eſt poſt aliquantum quod tulerat redditurus. Quem dum ſecundũ cõſuetudinem iuſsiſſet reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus,ad iniuſtitiam ille conuerſus & credens latere Spyridionẽ, non reddidit quod debebat, ſed auferẽs debitum quaſi reddidiſſet abſceſsit. Quod tamẽ longo tẽpore non erat ignorandum. Poſt certum nanque tempus venit,rurſum petens ab eo mutuum. At ille miſit eum ad horreum,data poteſtate vt ipſe ſibi metiretur quantum opus haberet. Vacuum verò eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoſcens Spyridioni nuntiauit. Ille reſpondit

† referrent

C ei: Mirum eſt ô homo quod loqueris. Quomodo tibi ſoli viſum eſt horreum neceſſariis defeciſſe? Sed conſydera potius apud temetipſum, ne fortè mutuatus alia vice quod debueras primitus non ſolueris. Si enim hoc non eſt,indubitanter nõ priuaberis quibus eges, ſed rurſum accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum eſt igitur huius ſacratiſsimi viri mirari puritatem,& eccleſiaſtici ordinis valde cuſtodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua vtilitate in vnum Cyprios epiſcopos conueniſſe, & inter eos fuiſſe hunc Spyridionem,& Triphyllium Ledrenſem epiſcopum,virum eloquio & ſapientia,necnon Beryto legibus eruditũ. Cum itaque collecta celebraretur, iniunctum eſt Triphyllio vt faceret ſermonem in populo. Cúmque ille locus veniſſet ad medium,tolle lectũ tuum & ambula,cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spyridion autem indignatus in eum,& exiliens de cathedra ſacerdotali: Tu melior es,inquit,eo qui lectum dixit,quia eius verbis vti confunderis? Hoc autem fecit populo conſpiciente,mediocritatem docens eum qui eloquij ſupercilio prætumebat.

Triphyllius.

Collectã vocat conuentũ chriſtianorũ

D Erat enim idoneus ad pudorem incutiẽdum: quũ eſſet venerandus & operibus glorioſus,ſimúlque ſenex æuo atque ſacerdotis officio. Qualis autem circa peregrinorum ſuſceptiones fuerit, hinc apparet. Inſtante iam quadrageſima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus conſueuerat cũ ſuis cõtinuare ieiunia,& die certo comedere,medios dies ſine cibo conſiſtens. Videns itaque peregrinum valde defectum: Perge(inquit ſuæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cúmque virgo dixiſſet,nec panem eſſe nec ἄλφιτα(quarum rerum ſolebat nihil habere reconditum propter ieiunium) orans primum veniamque petens,filiæ iuſsit vt porcinas carnes quas domi ſalitas habebat,coqueret. Quibus coctis,ſedẽs cum peregrino poſitis carnibus comedebat,& rogabat vt vnà cum eo ederet peregrinus. Quo refutante,Chriſtianúmq; ſe profitente: Propterea magis,inquit, refutare nõ debes. Omnia enim munda mundis, ſicut ſermo diuinus edocuit. Hæc quidem de Spyridione dicta ſufficiant.

Spyridion comedit carnes porcinas in quadrageſima. Hoc ſerinus.

Chriſtiani hominis libertas. Tit.1.d.

E

De diuerſis monachis,& eorum inſtitutione.

CAPVT XI.

PRæcipuè verò inſignisſimam eccleſiam demonſtrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus,qui conuerſatione monachica illo tẽpore fruebantur. Vtiliſsima nanque res ad homines venit à Deo iſta philoſophia, quæ multarũ doctrinarum & dialecticæ artis ſtudia deſpicit, tanquã ſit minuta & melioris operis tempus impediat,atque ad rectè viuendum nihil oſtendat. Hæc ergo Philoſophia cõuerſatione miranda, naturali ſimplicique prudẽtia docet omnino quæ nequitiam perimant,& operentur vtilia. Nõ enim prædicat virtutẽ,ſed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam,viriliterque reſiſtens paſsionibus animæ, & neque naturæ neceſsitatibus ſe ſubdit, nec corporis infirmitati ſuccumbit. Diuinæ virtutis mentem habens,ſemper contemplatur omniũ creatorem,& eum nocte diéque colens,orationibus & lætaniis placat indubitanter. Animæ verò puritate & bonorum actuum cõuerſatione ad mi- F niſteria ſe diuina componens,purgationes aſperſionésque cõtemnens,ſolas verò pollutiones peccata putans,extrinſecus irruentes caſus exuperat, & omnium abſolutè huiuſmodi dominatur. Non per ſtabilitatẽ neceſsitatémque vitæ qualibet voluntate mutatur:non mala patiens vleiſcitur:non languore aut indigentia neceſſariorũ compreſſa mordetur, ſed potius gloriatur in talibus. Patientiam,manſuetudinem,mediocritatẽ, in omni vita meditatur,& quantum naturæ humanæ poſsibile eſt,Deo eſſe vicinum: veluti in trãſitu vtens præſentibus, neque circa poſſeſsionem rerum occupata,conſtringitur, neque vltra quàm opus eſt in præſenti prouidere forſan vrgetur. Semper autẽ ſimplicitatẽ & exercitium huius inſtructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni viuacitate feſtinat. Timore diuino ſine intermiſsione ſuſpirans,turpiloquia reſpuens, & nec vſque ad vocẽ emittere patiens, quorum actiones ſuis actibus noſcitur exoluere. In breui comprehendens neceſſaria naturæ,& cogens corpus mediocribus indigere,caſti-

Monachorũ hoc eſt, monachorum philoſophia. Dialectica.

Officiũ monachorum.

tati

A tari luxuriam ſubdit: iuſtitia punit iniuſtitiã, & veritate mendacium. Diſciplina rerum omniũ menſuras participatur: cum proximis in vnanimitate & communione conſiſtit: amicorum prouida eſt atque peregrinorũ: quæ propria ſunt, communia facit egentium, & tuetur vtilia ſingulorum: neque gaudentibus importuna, & tribularis remedium conſolationis apponens. Ad verũ bonum diligentiam ſuam ſemper extẽdens, ſermonibus caſtis ſapientibúſque cõſiliis, ornatu ac vano eloquio remotis, erudiens, atque curans veluti quibuſdã medicaminibus audientes, cum honore & reuerẽtia diſpoſitiones ſuas celebrans, contentione, certaminibus, iráque priuata. Nã cùm ſit rationalis, omnem motum irrationalem fugit, generaliter paſſiones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; elegantiſsimæ philoſophiæ princeps quidem fuit, ſicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptiſta Ioannes. Philo autem Pythagoricus ſuis temporibus refert vndique egregios Hebræorum in quodam prædio circa ſtagnum Mariam in colle poſito philoſophatos. Habitaculum verò eorum & cibos & conuerſationem talem introducit, qualem & nos nunc apud Ægyptiorum monachos eſſe cõſpicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philoſophiam, cedere omnibus ſibi competẽtibus rebus, cunctiſque abrenũtiare permixtionibus, & extra muros in ſolitariis agris & hortis inhabitare. Domos autem eis eſſe ſacraria, quæ apud nos monaſteria nuncupantur: & in eis conuerſatione ſolitaria honeſta celebrare myſteria, diligẽtérque pſalmis & hymnis placare diuinitatem: & ante ſolis occaſum non guſtare cibum, alios autem per tres dies & amplius: certiſque diebus in pauimento habere cubilia, vino ſemper & ſanguinem habentibus abſtinere, cibũ eum eſſe panis, & ſalis, & hyſſopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare, ſeniores virgines propter amorẽ philoſophiæ ſpontanea voluntate nuptiis abſtinẽtes. Et Philo quidem hoc modo referens, videtur aperire, quia hi qui ex Hebræis ſecundum eum Chriſtiani ſunt facti, adhuc Iudaicę viuerent, eorúmque cõſtitutiones ſeruarent. Apud alios enim non inuenitur huius vitæ conuerſatio. Vnde coniicio ex illo apud Ægyptios hanc philoſophiam habuiſſe principia. Alij verò dicunt huic cauſam fuiſſe conuerſationi perſequutiones, quæ religionis cauſſa per tempora prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus & vallibus deſertiſque morabantur, ad modũ ſe vitæ huius aſſueuerunt. Sed ſiue Ægyptij ſiue alij quidam huic àb initio philoſophiæ præfuerũt, illud tamẽ apud omnes conſtat, quia ad ſummam reuerentiam atque perfectionem, moribus exercitationibúſque decentibus, hanc conuerſationem vſque perduxit Antonius maximus monachorum, quem tunc in deſertis Ægypti morantem propter gloriam virtutis eius, Imperator Cõſtantinus amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro quibus vellet ei reſcriberet, expetebat. Fuit autem iſte vir Ægyptius genere, ortus inſigni vico in loco, Heracliæ apud Ægyptios conſtituto. Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros conuicaneis ſuis: aliam verò ſubſtantiam diſponens, pretium pauperibus erogauit, ſtudioſi exiſtimans philoſophi, non ſolùm ſemetipſum ſpoliare pecuniis, ſed eas diſpenſare proficuè. Iunctus D autem ſtudioſis ſecũdum ſe viris, virtutes zelabatur vniuerſorum, probans bonã vitam ſuauem fieri ipſa conſuetudine, licet fuerit primo difficilis. Modos adinueniebat abſtinẽtiæ potioris, & quotidie exercitatione creſcebat. Tanq̃ ſemper incipiẽs aliquid innouabat, afflictionibus corporis puniẽdo libidinem, ſacrę verò ſapiẽtię volũtate paſſionibus animę repugnãdo. Erat etiam eius eſca ſolus panis & ſal, potus aqua, prãdiúq; tẽpus ſolis occaſus. Frequẽter enim duos & amplius dies ſine cibo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) ſemper quidem iugi nocte, & orationibus cõtingebat quidẽ diem: ſi verò ſomnus incumberet, ſtando paululum dormiebat, plerunque pauimento iacens, ſolamque terram ſtratum refectionis habens: olei ſiquidem vnctionem, lauacrorũ aquæ ſimilium vſum modis omnibus euitabat, quia humectatione ſua in mollitiem robur corporis immutarent. Aiunt etiam neque nudum eum aliquando viſum. Literas verò neque ſciebat, neque mirabatur, ſed potius mentem bonam tanquam antiquiorem li- E teris: quarum tamen inuentorem iure laudabat. Fuit autem præcipuè clementiſsimus, caſtus, fortis, gratus colloquentibus, ſine vlla triſtitia. Et licet qui cum illo diſputarent, certatiuè quæſtiones inferrent, tamen more ſolito ſapienter & diſciplinabiliter creſcentem ſedabat ſæpe contentionem, & ad menſuram debitam protinus transferebat: loquentiúmque ſibi ſtrepitum temperabat, eorúmq; mores veluti quadam regula componebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ prouidentiæ redundans, ſe futura præſcire non æſtimabat eſſe virtutem: & propterea nec laborandum inaniter circa talia ſuadebat, quando nec ignorantem futura pœnæ ſuccumbere, nec ſcientem propterea ſanctum eſſe declarabat. Veram namque beatitudinem, in cultura Dei & legum eius obſeruatione dicebat. Si cui autem hæc eſſet cura, docebat vt purgaret animam quo poſſet inſpicere, & futurorum notitiam poſsidere, DEO videlicet præſcientiam declarante. Vacare autem nec ipſe patiebatur, & bene victurum ſemper operari præcipiebat: ac ſemetipſum diſcutere, & ſecum ponere rationem eorum quæ geſ- F ſit die noctúque: ſi quid autem indecens ageret, conſcriberet, vt de cætero parceret in delicto, ſemetipſum ſcilicet erubeſcens, ſi plurima ſui delicta compeririſſet: ſimul etiam metuens, ne per conſcriptionis indicium fieret aliis manifeſtus. Erat enim laborioſus & maximus pro † ſolatiis oppreſſorum. Quis etenim alter ſic feruentiſsimè fuit ſtudioſus, quorum gratia ſæpe veniebat ad ciuitates? Plurimi nanque vi compellente cogebant eum legatione fungi apud iudices & magiſtratus, quorum ſinguli vel videre eum iudicabant nimis egregium, loquentem audire & præcipiẽti parere glorioſum. Qui cùm talis eſſet, ſtudebat tamen ignorari & latere per eremum. Si verò neceſsitate faciẽte veniſſet in ciuitatem, diſpoſito negotio pro quo venerat, ad deſertum continuò reuertebatur. Piſces nãque dicebat per humectã nutriri ſubſtantiam, Monachis autem ornatum ferre ſolitariam vitam. Et ſicut illi terræ tactu tabeſiũt, ſic gloria monachorũ ad vrbes acce-

Philo Hebræus.

σεμνεῖα.

Cauſſa ſeceſſus.

Antonius monachus. An. do. 334.

† conſolatu

Monachi ne vagentur per vrbes.

A dendo fœdatur. Obedientem verò ſe gratúmque conſpicientibus exhibebat. Studebatque vt neq; haberet tumẽtem ſuperbamque naturam, nec putaretur eiuſmodi. Sed hæc quidem pauca virtutũ Antonij dicere ſum cõpulſus, vt tanti viri per hæc exempla conſideremus philoſophiam. Plurimos autem atq; probatiſsimos habuit auditores, quorum alij quidem in Ægypto & Lybia, alij verò in Palæſtina & Syria & Arabia claruerunt, & vnuſquiſque eorum non minus ſe quàm doctor, apud quos eſt commoratus, exercuit, multóſq; docuit, & ad ſimilem virtutem philoſophiámque perduxit: ita vt quorũdam hic labor eſſet circumire per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligẽter Antonij diſcipulos eorúmque requirere ſucceſſores. Sed quomodo poterãt inueniri facilè, quibus erat ſtudium diligentiſsimũ ſua vita latere, & non ſicut plurimi nũc hominum elati per gloriam, ſemetipſos + expompant & cũctis inſinuant? Fuerunt itaque probatiſsimi diſcipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus appellatione ſimplex.

† expompant

Paulus ſimplex.

B Hũc aiunt cùm ruſticus eſſet, bona ſpecie coniugem habuiſſe, & ea in ipſo facinore adulterij deprehenſa, tacitè ſubriſiſſe, & iureiurando firmaſſe nunquam ſe cum ea eſſe miſcendum. Tum ad adulterum: Habe inquit, eam. Et repente diſceſsit ad eremum ad Antonium. Dicunt enim eum manſuetiſsimum & patiẽtem valde fuiſſe. Denique cùm iam ſenex eſſet ad vitam monachicę perdurationis inſuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorem, perfectæque eum philoſophiæ eſſe teſtatus, ſeorſum præcepit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij teſtimonium & operibus oſtendebat virum eſſe glorioſum, ipſoque doctore ſuperiorẽ, atque ad affligẽdos & expellendos dæmones pręparatum. Circa hoc itaque tempus philoſophabatur & Ammon Ægyptius, de quo ſermo fertur, quia cogentibus parentibus duxiſſet vxorem, nec tamen eam fuiſſet expertus.

Ammon Ægyptius

In principio nanque nuptiarum ſponſam tanquam ſponſus in thalamo percipiens, & ſolus cum ea remanens, ait: Nuptiæ

C quidem (ô mulier) noſtræ vſque ad hoc celebratæ ſunt tempus. Et quale bonum ſit poſſe virginem permanere, & ſacris edocebat literis, ac ſeorſum ſolus manere tentabat. Sed quoniam de virginitate quidem ſermones virgo laudauerat, diuidi autem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem & octo cum ea manſit, neque tunc à monachica abſtinentia ſe ſuſpendens. Interea mulier viri zelata virtutem, æſtimauit non eſſe iuſtum tantũ virum domi cælari propter ſe, ſed oportere potius ſeorſum vtrunq; philoſophari, & ob hoc ſupplicauit viro. At ille gratias agẽs Deo ꝓ huiuſmodi cogitatione mulieris: Tu quidem, inquit, hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partem deſerti ſtagni Mariæ veniens circa locum + Scyti ad montem qui dicitur Nitriæ, duobus & viginti annis ibi philoſophatus eſt, annis ſingulis viſitãs ſecundo mulierem.

† Scythij

Huius itaque ſacratiſsimi principis borum monaſteriorum, multi fuerunt digníque diſcipuli, ſicut ſucceſsiones oſtẽdũt: plurimáque & veneranda per eum prouenerũt, quæ præcipuè apud Ægyptios monachos perfectéque ſeruantur. Nam cum maxima diligentia per ſucceſ- D ſionem traditionis alterutræ curant virtutes antiquorũ memoriæ tradere monachorum. ſed à me illi memorandi ſunt, qui ad nos vſque peruenerunt. Contigit igitur huic viro & Theodoro eius diſcipulo euntibus aliquod tranſire flumen quod dicunt Lycum. Ne verò alterutet ſe nudum videret, iuſsit Ammon vt recederet Theodorꝰ.

Theodorus.

Cúmque etiam ſemetipſum erubeſceret nudũ intueri, repente diuina virtute trãſlatus eſt ad vlteriorem ripam. Tranſiens verò Theodorus aquam, & videns nec veſtem eius nec pedes infuſos, ſupplicabat ſeni vt ei cauſam rei depromeret. Cúmque ille dicere refutaret, ille verò non aliter ſe properaturum niſi cognoſceret, promittente Theodoro nulli ſe eo viuo rem fore dicturum, confeſſus eſt quod euenit. Proximum verò miraculum huic quoque rei contigit quod narrabo. Iniuſti parentes alicuius à cane rabido percuſſum filium & penè moriturum obtulerunt ei, & eiulantes deprecabantur vt curaretur. Tum ille ad eos: Non eget, inquit, mea curatione, ſed vos ſi vultis reddere bo E uem quem rapuiſtis dominis ſuis, ægrotus repente ſanabitur, quod etiam contigit. Nam vt reſtitutus eſt bos, paſsio mox receſsit à puero. Quando autem Ammon iſte moriebatur, dicitur Antoniũ vidiſſe animam eius in cœlum ferri, diuinis poteſtatibus cum pſalmodia præcedentibus eam: conſulentibúsque eis qui circa eum erant, cauſſam huius miraculi non abſcondit. Sciebant enim quoniam aërem intento obtutu reſpiciens, cum ſtupore miraculi cuiuſpiam reſpiceret viſionẽ. Cúmque venientes poſtea quidam de Scyti nũtiaſſent horam viſionis Antonij, & conueniſſet cum tranſitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad veriſsima bona tranſiſſet alterum verò, quia tantam à longe meruiſſet cernere viſionem. Multorum enim dierum iter eſt locorũ medio poſitorum, quo degebat alterutet. Et hęc quidem ita relata ſunt. In hoc itaque præſulatu audiui probatiſsimè philoſophatum Eutychianũ, qui in Bithynia circa Olympum morabatur.

Eutychianus.

Erat quippe gratia diuina repletus, ad curationes paſsionũ, & miracula rerum & operum, ita vt ipſi Cõſtantino propter virtutem vitæ amicus eſſet. F Illo ſiquidem tempore vinctus quidam ſpatarius, qui in ſuſpitionẽ venerat quaſi aſſumpta tyrannide, fugit, & requiſitus circa Olympum comprehenſus eſt. Rogãtibus autem neceſſariis eius Eutychianũ, vt pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendũ eſt, vt is homo liberetur à vinculis, ne crudeliter conſtrictus intereat. Tũc dicitur ad vinculorum direxiſſe cuſtodes, rogans vt eum ab huiuſmodi neceſsitate releuarent. Qui cũ hoc facere noluiſſent, ſponte ianuæ clauſæ reſeratæ, & vincti catenæ ſunt repẽte diſruptæ. Poſtea verò ad principem veniens Byzantij tunc agẽtem, paratiſsimè beneficium promeruit quod popoſcit. Non enim poterat Conſtantinus eius petitionibus denegare, cum ei ſummi honoris cumulum exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis dicta de monachis qui tũc clarè ſunt philoſophati, ſufficiant. Cui verò de his ſubtilior cura fuerit, quærens inueniet plurimorum vitas hic non eſſe conſcriptas.

Monachi eremitæ.

600

A

Quomodo contra eccleſiam Arius ſit exortus.
CAPVT XII.

ET li cet ita per omnia floreret eccleſia, non tamen pertulit inimicus, eleuatam ſimul atque ſplendentem valde reſpiciens, ſed maleuola cœpit mouere conſilia, cõtendens gubernatam à Domino & vniuerſorum creatore ſubmergere. Videbat itaq; Paganorum errorem fuiſſe nudatum, captáque varia dæmonum machinamenta, & creaturã à plurimis iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam nõ apertè contra Deum & ſaluatorem noſtrum excitabat bellũ, ſed viros inueniens Chriſtianos quidem ſe vocabulo profitentes, ſed amore honoris & vanæ gloriæ ſeductos ad ſeruiturem, organum eos ſuæ machinationis habuit: per quos plurimos ad priſtinum reduxit errorem, non quidem creaturam rurſus adorari præcipiens, ſed ipſum creatorẽ & mundi opificem, coæquatum aſtruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc

Alexandria. B

inimicus zizania ſeminauerit, enarrabo. Alexandria ciuitas eſt maxima, & hominum multitudine copioſa, non Ægyptiorum ſolummodo, ſed etiam Thebæorum & Libycorum circa Ægyptum obtinens principatum. In huius itaque ciuitatis Præſulatu, poſt Petrum illum inclytum propugnatorem, qui ſub impiis tyrannis Diocletiano & Maximiano nouiſsimè imperium ſponte deponentibus, martyrij coronã ſuſceperat, ſucceſsit Achillas. Is enim ſub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captúmque in Melitij nouitatib[9], & ab eccleſia pulſum, rogatus à fidelibus, denuò eum ſuſcipiens, miniſtrare præcepit. Poſt Achillam verò Alexander fortiſsimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur epiſcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat, & expoſitionem diuinarum ſcripturarũ videbatur habere commiſſam. Videns autem Alexandrum Pontificatus gubernacula ſuſcepiſſe, euentum temporis non portauit, ſed & mordacitate compulſus, litis quærebat initium. Porrò laudabilem videns viri conuerſationem, nequaquam ca-

Petrus Alex. martyr.

Achillas. An.do.310.

Arius. Alexander. An.do.322.

C

lumnias contexere præualebat: veruntamen quieſcere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniẽs inimicus veritatis, per eum niſus eſt in eccleſia excitare tempeſtatem. Apoſtolicis enim Alexandri doctrinis inſtabat apertè reſiſtere. Et ille quidem diuina ſequẽs eloquia, æqui honoris cum patre, & eandem ſubſtãtiam habere cum Deo genitore filiũ prædicabat. Arius autem è diuerſo veritati repugnãs, creaturam filium, facturámque dicebat, adiiciens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quæ ex illius literis indicantur inſana. Hæc ergo non ſolùm in eccleſia perſiſtebat dicens, ſed etiam in extraneis cõuentibus atque conciliis: & domos circumiens, quibuſcunque poterat, ſuadebat.

SOZOMENVS.

Reprehendens autem quidam huiuſmodi viros Alexandrum quoque culpabat, tanquam non vtiliter ſileret, dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius eſſe de dubiis ſermonem ex vtraque parte proponendum, vt nõ videretur ex neceſsitate, ſed poti[9] ex ſatisfactione certamen allatum, iudex cum clero reſidẽs, ad altercationem deduxit vtranq; partem. Vt autem euenire ſolet circa certamina verborum, vtrique ſuperare nitebãtur. Arius autem nullatenus adquieſcere volebat, quod conſubſtantialis filius & coæternus eſſet patri. D

THEODORITVS.

Alexander autem Apoſtolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionibus & conſiliis nitebatur. Cum verò eum ſuperbire vidiſſet, & apertè impietatis facinora prędicare, ex ordine ſacerdotali remouit. Audiuerat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, abcide eum, & proiice abs te. Hoc itaque tempore Romanæ quidem eccleſiæ Silueſter retinacula gubernabat, Miltiadi ſuccẽdẽs, qui poſt Marcellinũ clarificatum in perſecutione gentilium ſuſceperat iura Pontificatus. Antiochiæ verò poſt Tyrannum eccleſię inchoante pace, Vitalis præſul extabat. Qui etiam antiquam ex multis E

Silueſter.

An.do 314. Vitalis Antiochia. Philogonius

An.do. 316. Macarius Hieroſolymis Alexander Cõſtantinopoli.

tẽporibus deſtructã à tyrannis ædificauit eccleſiam. Poſt quem Philogonius Pontificatum ſumẽs, & reliqua ædificij ſuperaddidit, & zelum pietatis Licinij temporibus demõſtrauit. In Heroſolymis autem poſt Hermonem Macarius ordinatus eſt, vir nomine ſuo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodémque tempore Conſtantinopoli Alexãder Pontificatum ſacri miniſterij poſsidebat, Apoſtolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Arium amoris iudiciarij aculeo ſtimulari, & multos ad blaſphemias deceptos erigere, cõciliáque propria celebrare, eccleſiarum præſulibus eius blaſphemiam ſuis literis indicauit.

SOCRATES.

Epiſtola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuerſas eccleſias aduerſus Arium.
CAPVT XIII.

DILECTISSIMIS ATQVE CHAriſsimis vbique catholicæ Eccleſiæ comminiſtris, Alexander in domino ſalutem. F

CVm vnum Catholicæ ſit corpus Eccleſiæ, mandato exiſtente in ſacris ſcripturis, vt ſeruetur vinculum vnitatis & pacis, conſequens eſt debere noſtris ſcribere, & alterutris quæ apud ſingulos aguntur, inſinuare, vt ſiue patitur, ſiue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus adinuicem. In noſtra igitur parœcia nunc egreſsi ſunt viri iniqui, & CHRISTO rebelles, docentes apoſtaſiam, quam rectè quilibet præcurrere ſuſpicetur Antichriſto. Et volui quidem hoc taciturnitati cõtradere, ſi quo modo inter ſolos apoſtatas cõſumeretur hoc malum, & nõ loca alia penetrãdo ſimpliciũ ſordidaretur auditus. Sed quoniã Euſebius nũc Nicomediæ, putans in ſe cõſiſtere cauſſas eccleſiæ, quia cũ reliquiſſet Beryriorum ciuitatem, & concupiſſet Nicomediẽſem eccleſiam, nõ eſt in eo vltio ſub-

παροικία.

Euſebi[9] Nicomedienſis.

A ſecuta: patrocinatur etiam is apoſtatis,& ſcribere vbique molitus eſt, commendans eos, ſi quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc peſsimã hæreſim & Chriſto rebellem. Ideóque neceſſarium iudicaui, ſciens quod in lege conſcriptũ eſt, vlterius non racere, ſed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos ſciatis apoſtatas,& eorum hæreſis verba nequiſsima caueatis. Si ergo ſcripſerit vobis Euſebius, ne recipiatis eum, nec eius ſcripta ſuſcipiatis. Antiquam eoim calliditatem tempore compreſſam, nunc per iſtos renouare volens, fingit quidem ſe quaſi pro iſtis ſcribere, opere verò demonſtrat, quia pro ſemetipſo talibus ſtudere feſtinat. Apoſtatæ verò ſunt iſti, Arius, & Achillas. Cum eis autem apoſtatauerunt hi Æithalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Meoas, Helladius, Gaius, Secundus, & Theonas, qui epiſcopi aliquando ſunt dicti. Ea verò Arij doctrina. quæ opinantes loquuntur, huiuſmodi ſunt, Non ſemper, inquiunt, Deus pater fuit: non ſemper fuit Dei verbum'ſed fuit quando Deus pater non
B fuit. Dei autem verbum ex non exiſtentibus factum eſt. Exiſtens enim Deus, non exiſtentem ex non exiſtente fecit. Quapropter fuit aliquando, quando non fuir. Creatura eſt enim & factura filius, neque ſimilis eſt patri ſecũdum ſubſtantiam, neque verus eſt, neque vera ſapientia eius eſt, neque verum naturaliter patris verbum eſt, ſed vnus quidem creatutarum & facturarum eſt. Abuſiue autem dicirur verbum & ſapientia factus & ipſe, & exiſtens in proprio Dei verbo, & in Dei ſapientia, in qua & omnia, & ipſum fecit DEVS. Vnde & conuertibilis eſt & mutabilis per naturam, ſicut & vniuerſa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, & remotũ eſt verbum à paterna ſubſtantia, & inuiſibilis eſt filio parer. Nõ enim perfectè & integrè nouit filius patrem, neque eum perfectè videre poteſt. Nam nec ſuam ſubſtantiam nouir filius, ſicut eſt. Propter nos enim factus eſt, vt nos per eum tanquam per inſtrumentum crearet Deus: & nequaquam ſubſtitiſſet, niſi nos Deus facere voluiſſet. Requiſiuit ergo quidam eos, an poſsit Dei verbum conuerti ſicut dia-
C bolus eſt conuerſus: & nequaquam dicere timuerunt, vtique poteſt, tanquam naturæ conuertibilis exiſtens: factus aiunt, & conuertibilis eſt. Hæc itaque dicentes, id eſt, Arius & qui cum eo ſunt: & in his impudenter inſtantes ipſos & ſequaces eorum, nos quidem cum epiſcopis Ægypti & Libyarum penè centum conuenientes, anathematizauimus. Qui verò circa Euſebium ſunt, eos ſuſceperunt, miſcere ſtudentes veritati mendaciũ, & impietatem cum pietate ſociare: ſed non præ-
2. Cor. 6. c ualebunt. Vincet enim veritas, nec vlla communio eſt luci cum tenebris, neque concordia Chriſti cum Belial. Quis etenim talia audiuit aliquando? Aut quis nunc hæc audiens verba, nõ metuet,
Ioan. 1. a aut aures continuò non obturabit, ne ſordibus talium verborum eius polluatur auditus? Quis audiens, dicente Ioanne: In principio erat verbum, non reprehendat iſtos dicentes: Fuit aliquando quando non fuit? Aut quis audiens in Euangelio: Vnigenitus filius, &c: Per ipſum omnia facta ſunt, nõ odio habebit dicentes, quia vnus creaturarum eſt filius? Quomodo ergo poteſt vnus eſſe horũ, quæ per eum facta noſcuntur? Aut quomodo vnigenitus, qui omnibus ſecundum illos connumeratur? D Pſal. 44. a. Pſal. 109. b Ioan. 14. b. Quomodo etiam ex non exiſtentibus erit, patre dicente: Eructauit cor meum verbum bonum: & iterum: Ex vtero ante luciferum genui te? Aut quomodo diſsimilis patri ſubſtãtia, quum ſit imago perfecta & ſplendor patris, qui dicit: Qui me videt, videt & patrem? Quomodo ſi verbum & ſapientia Dei eſt filius, fuit aliquando quando non fuit? Simile eſt enim ac ſi dicant, ſine verbo & ſine ſapientia fuiſſe aliquãdo Deum. Vel quomodo eſt & conuertibilis & mutabilis, qui dicit
Ioan. 14. b Ioan. 10. f Malac. 3. b per ſe: Ego in patre, & pater in me: & iterum: Ego & pater vnum ſumus. Per Prophetam verò: Videte (inquit) me, videte quia ego ſum & non mutabor. Nam licet in eo verbo illud dictum ſit Apoſtoli, quia factus eſt homo, tamen mutatus nõ eſt, ſed ſicut dixit apoſtol⁹: IESVS CHRISTVS heri & hodie, ipſe & in ſecula. Quæ putas cauſſa ſuaſit eis vt dicerent, quia propter nos eſt factus, cum Paulus ſcribat: propter quem omnia, & per quem omnia? Vnde verò blaſphemẽt, quia neſcit perfectè filius patrem, mirandum nõ eſt. Nam ſe- E mel habentes propoſitum rebellandi Chriſto, repercutiũt etiam vocem eius dicentis: Sicut nouit Ioan. 10. a me pater, & ego agnoſco patrem. Si ergo ex parte pater nouit filium, palàm eſt quia & filius non perfectè nouit patrem. Si autem hoc dicere impium eſt (nouit enim perfectè filium pater) palàm eſt quia ſicut nouit pater ſuum verbum, ſic & verbum nouit propriũ patrem: & aliter non eſt. Hæc dicẽtes & reuoluentes ſanctas ſcripturas, frequenter conuincimus eos: & rurſum tanquam chamæleontes mutantur, ſtudentes ad ſemetipſos trahere quod ſcriptum eſt: Cùm venerit impius in pro- Prouer. 18. a fundum malorum, ſpernit. Multæ ſiquidem ante eos hæreſes fuerunt, quæ plus quàm decet præſumentes, corruerũt in imprudẽtia ſua. Iſti verò per omnia verba ſua nitentes erigi ad internitionem diuinitatis verbi, per hæc illas hæreſes firmare potius conati ſunt, Antichriſto facti propinquiores: quapropter & abdicati & anathematizati ſunt ab eccleſia. Cõtriſtamur itaque pro eorũ perditione, & maximè quia & ipſi aliquãdo quę eccleſię ſunt audierunt, & nunc ab ea prorſus exiliunt: non ta- F men admiramur. Hoc enim & Hymænæus & Philetus paſsi ſunt, & ante eos Iudas: qui quum eſſet ſequutus Saluatorem, poſtea proditor factus eſt & apoſtata. Sed de his quidẽ ipſis, nõ ſumus ignari. Dominus enim prædixit: Videte ne quis vos ſe- Matt. 24. a ducat. Multi enim venient in nomine meo dicen- et Mar. 13. a tes quia ego ſum, & tempus prope eſt, & multos errare facient, ne ergo eatis poſt eos. Diſcẽs enim hæc à Saluatore Paulus, dixit: Quia nouiſsimis tẽ- 1. Tim. 4. a poribus apoſtatabunt quidam à fide ſana, attẽdentes ad ſpiritus erroris, doctrinaſque dæmonum, quæ veritatem auerſantur. Domino ſiquidem & Saluatore noſtro IESV CHRISTO per ſemetipſum pronunciante, & per Apoſtolum deſignante de talibus, conſequenter nos per noſipſos audiẽtes impietatẽ eorũ anathematizauimus eos, ſicut prædiximus, oſtendentes eos extraneos à fide, Eccleſiáque Catholica. Indicauimus autem hæc vobis dilectiſsimi atque chariſsimi comminiſtri, ne quos eorum (ſi fortè tentauerint etiam ad vos venire) ſuſcipiatis, neque Euſebio vel cuilibet aliorum ſcribenti pro eis obediatis. Decet

A enim nos tanquam Chriſtianos, vt omnes contra Chriſtum loquẽtes & ſapientes, quaſi Deo rebelles, & animarum corruptores, totis viribus auerſemur: & neque Aue huiuſmodi dicamus hominibus, ne fortè etiam peccatis eorum cõmunicare videamur, ſicut beatus Ioannes ait: Salutare fratres qui apud vos ſunt. Salutant vos qui nobiſcũ ſunt.

2. Ioan. 1.b
3. Ioan. 1.c.

THEODORITVS.

Non ſolùm autem hanc, ſed etiam ad Alexandrum Cõſtantinopoleos epiſcopum, miſſam eius epiſtolam, huic operi inſerere non omittam, quæ clare omnia eius oſtẽdant, ne quis ſuſpicetur hæc me fictè conſcribere, & poſt eam ipſius Arij, & cæteras quoque epiſtolas, quibus vtique narratio eget hiſtoriæ: quatenus de ſcripturę veritate teſtẽtur, & apertè quæ geſta ſunt perdoceant. Scripſit enim Alexandrinus hæc Conſtantinopoleos Alexandro.

B *Eiuſdem ad Alexandrum Conſtantinopolitanum.*
CAPVT XIIII.

CHARISSIMO FRATRI ET VNANIMI Alexandro, Alexander in Domino S.

APpetitus potentiæ hominum peſſimorum, auaritiæq; propoſitum veritati quæ creditur eſſe præcipua, ſolet inſidiari, per varias ſcilicet occaſiones reſiſtentes eccleſiaſticæ pietati. Impulſi nanque maleuoli à diabolo in eis operante, ad propoſitam ſibi libidinem, & ab omni reuerentia reſilientes conculcant iudicij Dei timorẽ: De quibus mihi neceſſarium fuit patienti reuerentiæ veſtræ ſignificare, vt ab huiuſmodi caueatis, ne quis fortè præſumat eorũ in parœcias veſtras accedere, vel per ſe, vel per alios. Valent enim Magi ad ſeducendum figmẽtis vti, vel literis falſitate compoſitis, quæ poſsint facere præſtigium ſimplicem fidẽ puràmque reſpicientibus. Arius igitur & Achillas coniuratione nuper facta, Coluthi ſuperbiam, & multo deterius illo, ſecuti ſunt. Ille nanq; hos ipſos culpans, peſsimę voluntatis ſuæ inuenit occaſionem. Iſti verò dignam illius negotiationẽ reſpicientes, nequaquam iuri Eccleſiæ ſubiacere pertulerunt, ſed ſpeluncas ſibimet latronum ædificantes, inceſſabilia in eis conciliabula celebrant, noctibus & diebus contra Chriſtũ agentes & contra nos, prauiſque libidinibus exercentur ... omnem piam & Apoſtolicam accuſantes ... Iudaico ſchemate Chriſto rebellare inſtituerũt ſibimet officinam, diuinitatem & æqualitatem cũ patre Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti negantes: omnémque eius ſalutaris diſpenſationis & humilitatis propter nos habitæ voces decerpentes, prolatione harum impietatis ſuæ prædicationem exercere nituntur, quippe diuinitatis eius rationem & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud patrem, penitus euitantes, Paganorum & Iudæorum impiam de Chriſto confirmant ſententiam, & laudem propriam (vt aſſolet) aucupantes, omnia quidem quę contra nos poſſunt deriſiones afferre negotiantur, ſeditioneſque nobis quotidie ac perſequutiones inſtituunt, tam iurgia proponentes per aditiones mulierum impudentium

Arius.
Achillas.
Coluthus.

C

quas ſeducunt, quàm ipſi communi Chriſtianitati derogantes, dum eorum iuuenculæ omnes circumeunt vicos, inſuper † irrumpibilem CHRISTI tunicam quam milites diuidere noluerunt, iſti ſcindere præſumunt. Et nos quidem vitam ipſorum & nephanda conamina, eo quod laterent tardius cognoſcentes, nunc generali decreto ab eccleſia adorante Chriſti diuinitatem eos expulimus. Conati tamen ſunt illi diſcurſionibus vti, & aduerſum nos machinari, qui apud vnanimes comminiſtros noſtros figuram pacis & vnitatis dignitatem ſe exercere fingunt. Quod autem verum eſt, abripere quoſdam eorum ad peſtem propriam per boniloquia ficta, feſtinant, & literas ab eis manifeſtas & indubitatas exigunt, vt relegentes eas ſeductis à ſe perſonis, ſine pœnitentia eos in delictis ſuis faciant remanere, tanquam vnanimes habentes eadem ſecum decernentes epiſcopos. D

† irruptam
Ioan. 19.c

Non enim quæ apud nos malè docuerunt & egerunt ea fatentur propter quæ etiam ſunt expulſi: ſed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus & quibuſdam obumbrationibus ſepiunt: veriſimilibus vero & pompoſis corruptibilem doctrinam ſuam velãtes eloquiis, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abſtinentes etiam apud omnes noſtræ pietati calumniari. Vnde contigit quoſdam eorum literis ſubſcribentes in eccleſiam ſuſcipi, maximo (ſicuti reor) imminente periculo, præſumentibus talia comminiſtris, eo quod neq; Apoſtolica hoc regula patiatur, & effundunt ſuper eos diabolicã efficaciam contra CHRISTVM. Quapropter in nullo ſegnis, ô chariſsimi, ad inſinuandam vobis perfidiam eorum, memetipſum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando non fuit filius Dei, & poſtea factus eſt, qui prius non fuerat talis factus, quia & aliquando factus eſt, qualem & omnem hominẽ eſſe contigit. Cuncta enim, inquiũt, Deus ex non exiſtentibus fecit, omnium rationalium & irrationalium creaturis miſcere volentes & filium Dei. Quibus verbis conſequenter aiunt eum mutabilis eſſe naturæ, virtutis maliriæque capabilem, cum ex non exiſtentibus eſſe dicatur: diuinas quippe ſcripturas quibus oſtenditur eũ ſemper eſſe, perimentes, quibùſque palàm deſignatur inconuertibilitas verbi & ſapientia atque diuinitas, quæ ſunt Chriſtus. Poſſumus ergo, inquiũt iſti polluti, & nos fieri filij Dei, ſicut & ille. Scriptum eſt enim: Filios genui & exaltaui. Cúmq; illatum fuerit eis quod ſequitur, id eſt: Ipſi autem ſpreuerunt me, quod naturale non eſt Saluatoris, cum naturæ ſit immutabilis, omni reuerentia ſpoliantes ſemetipſos, aiunt: Nec aliquam habet ꝓprietatem ad Deum, ſed cùm ſit ipſe natura mutabilis, ſciuit de illo Deus præſciẽtia & præcontẽplatione, quia cùm nõ eſſet ſpreturus, eligendus foret ex omnibus. Non enim, inquiunt, natura quaſi præcipuum inter alios filios aliquid habet. Nã nec naturaliter Dei filius eſt, nec aliquã habet ad Deum proprietatem, quando etiã ipſum naturę mutabilis exiſtẽtem, ꝓpter moderationem, diligentiam, & virtutem, non mutatũ ad deterius, elegit deus, cùm etſi Paulus vel Petrus ad hoc perueniſſet, nihil Ieſus poterat ab horũ filiatione differre. Propter reprobationẽ igitur huius veſanæ doctrinæ, etiam diuinas literas reuoluẽtes, ꝓpoſuimus illud quod in Pſal-

E
F

Eſa. 1.a

A mis de Chriſto dictum eſt: Dilexiſti iuſtitiam &
Pſal. 44.b. odiſti iniquitatem,propterea vnxit te Deus Deus
tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.Quia verò
filius Dei neque ex nõ exiſtentibus factus eſt, ne-
que fuit aliquando quando non fuit, ſufficit nos
Ioan 1 b. erudire Ioannes Euangeliſta,ſcribens de eo: Vni-
genitus filius qui eſt in ſinu patris.Prouidẽte quip
pe Deo,vt oſtenderet alterutris indiuiſas res,no-
minauit patrem & filium exiſtẽtem in ſinu patris.
Sed quia inter hæc quæ ex non exiſtentibus facta
ſunt,verbum Dei nequaquã connumeratur: Om-
Ioan.1.a nia,inquit,per ipſum facta ſunt. Propriam nanq;
eius ſubſtantiam deſignauit, dicens: In principio
erat verbum,& verbum erat apud Deum,& Deus
erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum.
Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt
nihil,quod factũ eſt. Si enim per ipſum omnia fa-
cta ſunt, quomodo qui creaturis vt eſſent dona-
uit,ipſe aliquando non fuit? Non enim vlla ratio
eſt,vt qui facit,eius naturæ ſit,cuius illa quæ fiunt.
Si ipſe quidem erat in principio, omnia verò per
B eum facta ſunt,ex non exiſtentibus fecit: & con-
trariũ videtur his quæ non exiſtẽtibus facta ſunt,
hoc quod extat,& valde diſcretum.Inter patrem
ſiquidem & filium nullum demonſtratur eſſe ſpa-
tium, nec vſque ad aliquã cogitationem hoc ani-
mæ phantaſia percipiente. Ex non extantibus au-
tem creatus mundus, nouellam habet ſubſtantiæ
recentémque natiuitatem, à patre per filiũ huiuſ-
modi vtique ſubſtantialitatem cunctis accipien-
Eccle 3 c tibus. Altius igitur adhuc contemplatus verbi di-
uinitatem, & creaturarum vniuerſam intelligen-
tiam tranſcendentẽ reuerẽdiſsimus Ioannes geni
turam eius nec facturam dicere voluit, nec per e-
lemẽta ſyllabarum factorem ingenitũ. Vnus enim
ingenitus pater. Sed quia excedit Euãgeliſtarum,
puto quia & angelorũ perceptionem,& tranſcen
dit vniuerſa vnigeniti filij ineffabilis ſubſtantia.
Nõ ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac
aliquid interrogare præſumant,propter quod di-
ctum eſt: Altiora te ne quæſieris, & difficiliora te
noli examinare. Nam ſicut aliarum plurimarũ, &
huius notitia humanæ perceptioni celata eſt,qua-
Eſa.64.b. & 2.Co.2.c C le eſt apud Paulum: Quæ oculus non vidit,nec au-
ris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præ-
Gene.15.b parauit Deus diligentibus ſe.Sed etiam ſtellas,in-
quit Deus ad Abraham,nõ potes enumerare, ne-
que arenam maris:& guttas pluuiæ quis enumera-
bit? Quis ergo audeat exterius perſcrutari ſubſiſtẽ
tiam Dei verbi,niſi fortè veſanus ſit? De qua pro-
Eſa.53.c pheticus ſpiritus dicit: Generationem autem eius
quis enarrabit? Nam & ipſe Saluator noſter præ-
ſtare volens omnibus in hoc mũdo columnis,hu-
ius notitiam ab eis exonerare feſtinauit,ſignificãs
vltra naturam eſſe omnium rerum hanc animad-
uerſionem, ſoli verò patri tantùm adiacere huius
Matth.11.d ſcientiæ ſacramentum: Nullus,inquit, nouit quis
Ioan.1.a eſt filius,niſi pater: & patrem nemo nouit,niſi fi-
lius. Non reor ignorare ſapientes, quia væſanum
eſt ſapere,ex non exiſtentibus factum filium,cùm
vtique habeat temporale principium quod oſten
ditur ex non exiſtentibus factum. Nam ſi tempo-
ribus ineſſe oporteret hoc quod aiunt,erat quan-
do nõ erat,aut ſpatio ſeculi cuiuſcunque: & ſi ve-
rum eſt,quia omnia per ipſum facta ſunt: palàm eſt
quia omne ſeculum,& tẽpus,& ſpacia,& aliquan-
do,inter quę reperitur quod aiunt,fuit quando nõ D
fuit,per ipſum facta ſunt.Et quomodo non eſt in-
credibile, eum qui & tempora fecit, & ſecula, &
momenta,inter quæ eſt illud,fuit quando nõ fuit,
dicere aliquando non fuiſſe? Stultum enim eſt,&
omni peccato plenum,eum qui cauſa eſt alicuius,
eundem poſteriorem dicere illius genitura, cuius
cauſa eſt. Præcedit enim ſecundum eos ſapientia
Dei,quæ creauit vniuerſa,illud ſpatium,in quo di
cunt nondum factum filium à patre, mẽtiente ſe-
cũdum eos ſcriptura,quæ dicit, primogenitũ eum
eſſe vniuerſæ creaturæ. Conſona ſiquidẽ iſtis cla-
mat & magniloquus Paulus,dicens de eo: Quem *Coloſ.1.b*
poſuit hæredem omnium, per quem & ſecula fe- *Heb.1.a*
cit.Sed etiam in ipſo creata ſunt omnia quę in cœ
lis & quæ in terra viſibilia & inuiſibilia,ſiue prin-
cipat⁹, ſiue poteſtates,ſiue dominationes, ſiue ſe-
des,omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt,& ipſe
eſt ante omnia. Cùm ergo impia eſſe monſtretur
argumentatio,qua dicunt ex non exiſtentibus fa-
ctum,neceſſe eſt patrem ſemper eſſe patrem. Eſt
enim pater ſemper filio præſente, propter quem E
appellatur Pater: ſemper ſibi præſente filio,ſem-
per eſt pater perfectus, & ſine defectione conſi-
ſtens,nõ temporaliter,neque ex ſpatio,neque ex
nõ exiſtentibus generans vnigenitum filiũ. Quid
autem amplius ſit ſceleſtũ, quàm dicere non fuiſ- *Prouer. 8.e*
ſe aliquãdo ſapientiam Dei? quæ dicit: Ego eram
apud eum coaptans,ego eram cui adgaudebat: aut
dicere virtutem Dei aliquando non extitiſſe? aut
verbũ eius accepiſſe principium: aut alia ex quib⁹ *Heb.1.a*
filius agnoſcitur & figuratur pater? Nã qui ſplen-
dorẽ gloriæ non dicit extare, vna perimit & prin-
cipale lumen cuius ſplendor eſt. Si autem & ima-
go Dei non fuit ſemper,pater quia nec cuius ima-
go eſt: ſed etiam cùm nõ eſt figura ſubſiſtẽtię Dei,
vnà perimitur, & ille qui in omnibus ab eo figu-
ratur.Ex quo apparet filietas Saluatoris noſtri,nul
lam habens communionem ad cęterorum filieta-
tem.Quemadmodum enim ineffabilis eius ſubſi-
ſtentia incomparabili excellẽtia tranſcendere ꝓ-
batur vniuerſa, quibus ipſe donauit vt ſint: ita &
filietas eius naturalis exiſtens paternæ diuinitatis,
ineffabili ſublimitate differt ab eis qui per eum in F
adoptionem adoptati ſunt filij.Is enim inconuer-
tibilis exiſtens,natura perfectus eſt,eo nihil in o-
mnibus egẽs. Hi verò in vtroq; mutabilitati ſub-
diti egent eius auxilio.In quo enim proficere po-
terit ſapientia Dei, aut in quo eius veritas augea-
tur? Aut Deus verbum quomodo poteſt meliora-
ri,cùm ſit ... verúmque lumẽ? Si autem hoc eſt,
quantò mag... vecors eſt dicere, ſapientiã aliquan
do aut dei virtu... fuiſſe infirmitatis capabilem;
aut irrationabilita... verbum, & per hoc rationẽ
obſcuratam,aut ver... luminis tenebras eſſe permi
xtas,Apoſtolo dice...te: Quæ cõmunio luci ad te- *2.Cor.6.c*
nebras? aut quæ con...cordia Chriſti ad Belial? Nec-
non & Salomone c...mãte, impoſsibile eſt vel vſ- *Prou.30.c*
que ad opinionem ...uenire vias ſerpentis ſuper
petram,quæ ſecundum Paulum Chriſtus eſt? Por-
rò creaturæ eius h...mines & angeli benedictio-
nes acceperunt,vir...tibus proficere contendẽtes
mandatisque legi...s quatenus non peccarent.
Dominus verò no...r naturaliter filius patris exi-
ſtens,ab omnibus a...oratur.Illi deponentes ſpiri-
tum ſeruitutis,ex b...nis operibus & profectu ſpi-

A ritum filiationis accipientes, per naturalem filium
adiuti, fiunt & ipſi adoptionis filij. Iſtius autem ꝓ-
priam & naturalem præcipuámq; filiationem Pau
Rom.8.f lus etiam manifeſtauit de Deo dicens: Qui ꝓprio
filio non pepercit, ſed pro nobis, id eſt, qui natura
nõ ſumus filij, tradidit illum. Ad diſtinctionẽ nan-
que non propriorum, illum proprium filium eſſe
Matth.3.d 17.a dixit: In euangelio nanque: Hic eſt filius, inquit,
Marc.1.b 9.a meus dilectus, in quo bene complacui. In pſalmis
Luc.3.e verò Saluator ait: Dominus dixit ad me, filius me-
Pſal.2.b us es tu. Germanitatem naturæ declarans, ſignifi-
Pſal.109.b cat nõ eſſe ei⁹ naturales quoſlibet alios filios prę-
ter iſtum. Quid etiam quod ait: Ex vtero ante lu-
ciferum genui te? Nónne clarè naturalem demõ-
ſtrat paternę generationis filiationem, quam non
morum diligentia & exercitatione prouectus, ſed
proprietate naturæ ſortitus eſt? Vnde & intranſ-
greſsibilem habet filiationem, vnigenitus patris.
Rationabilium verò filiationem non eis naturali-
ter exiſtentem, ſed opportunitate morum, & do-
no Dei etiam mutabilem ratio nouit. Videntes e-
B nim, inquit, filij Dei filias hominũ, acceperunt ſibi
Gene.6.a vxores ex ipſis. Et iterum: Filios genui, & exaltaui,
Eſa.1.a ipſi verò me ſpreuerunt, per Eſaiam Deum dixiſ-
ſe didicimus. Multa dicturus dilectiſsimi tranſeo,
onerosum eſſe putans plurimis verbis vnanimes
admonere doctores. Vos enim ipſi eſtis diuinitus
eruditi, non ignorantes quia doctrina quæ nuper
Hebion. contra pietatem ſurrexit eccleſiaſticam, Hebio-
Artemon. nis eſt, & Artemonis, & zelus Pauli Samoſateni de
Paulus Samoſatenus. Antiochia, ſynodali omnium epiſcoporũ iudicio
Lucianus. ab eccleſia pulſi. Cui ſuccedens Lucianus, extra ſy
nagogas manſit trium epiſcoporum plurimo tem
pore. Quorũ impietatis fecem ſorbentes iſti, nũc
Arius. nobis de non exiſtentibus illorũ plantationes ab-
Achillas. ſconſas pullulare fecerunt Arius & Achillas, & cũ
illis concilium malignantium: & neſcio quomo-
do in Syria tres ordinati epiſcopi, eo ꝙ conſenſe-
rint eis, & ad peiora flammati ſint. De quibus ſen-
tẽtia in veſtra ſit probatione repoſita, qui ſaluta-
ris paſsionis humilitatem & exinanitionẽ, volun-
tariam paupertatẽ & voces quas propter nos Sal-
uator ſuſcepit, memoria retinetis. Igitur ad oſten
C ſionẽ ſupernæ & antiquæ diuinitatis eius hæc cõ-
gruunt, ſignificantíúſque ſermonibus naturalis e-
ius gloria & imperiũ, & apud patrem manſio cla-
Ioan.10.f rius explicatur. Quale eſt illud: Ego & pater vnũ
ſumus, non patrem ſemetipſum appellans, neque
ſubſtantialiter duas naturas, quæ eſt vna, declarás,
ſed quia paternam ſeruandi plenitudinẽ filius ha-
bet perfectè naturam, per omnia ſimilitudinẽ pa-
tris gerens, & immutabilis imago eius exiſtẽs, at-
que principalis cauſæ expreſſa figuratio. Vnde e-
tiam nunc Philippo cupienti videre patrem, Do-
minus ſine inuidia ſe demonſtrat. Nam cùm dice-
Ioan.14.b ret: Oſtende nobis patrem, ait: Qui videt me, vi-
det & patrem: tanquam per ſpeculum ſine macu-
la, & animatum per diuinam eius imaginem cõ-
tẽplaretur patrem, quem ſimiliter in Pſalmis ſan-
ctiſsimi viri canunt, dicentes: In lumine tuo vide-
Pſal.35. bimus lumen. Quapropter & qui honorat patrẽ,
honorat & filium: & qui honorat filium, honorat
& patrẽ, & rectè. Omnis nanque vox impia, quæ
in filio dici præſumitur, ad patrem quoque refer-
tur. Sed mirum nõ eſt, quod ſcripturus ſum ô cha-
riſsimi, ſi falſas aduerſum me derogationes, & con
tra piiſsimum noſtrum populum delatas inſinuo. D
Hi enim qui contra deitatem filij Dei caſtra con-
ſtituunt, neq; contra nos ingratas calumnias exer
cere formidant, quoniam nec priſcorum quem-
piam dignatur ſibimet comparare, neque præce-
ptoribus ſe, à quibus nos ab infantia eruditi ſum⁹
æquari patiuntur, neque comminiſtrorum quen-
quam nunc vbicunque conſiſtentium in menſura
ſapientiæ reputant, quaſi ſoli ſapientes, & nihil ha
bentes, atque nouorum dogmatum inuẽtores: &
quibus ſolis reuelata ſint, quę à nullo altero ſub ſo
le intellecta noſcũtur. O ſceleſta ſuperbia, immen
ſa væſania, vanæ gloriæ furor, ſapientia Satanæ in
animas eorum nequiſsimas vehemẽter inſiliens.
Non deterruit eos antiquarum ſcripturarum Deo
amabilium explanatio, non comminiſtrorum con
ſors reuerentia de Chriſto ferocitatem eorũ man
ſuefecit, quorum ſceleſta opera nec dæmones fer
re patiuntur, quando vocem blaſphemam contra
filium Dei promere non præſumũt. Hæc igitur ia-
cula ſecundum pręſentem virtutem dirigãtur ad-
uerſus eos, qui inerudita materia contra Chriſtum
exacuuntur ad bellum, & aduerſus pietatem eius E
calumnias inferre cõtendunt. Aiunt enim nos ad-
uerſantes fabulas, ex quibus inuentum eſt dici, ex
nõ extantibus impiam & non ſcriptã contra Chri
ſtum blaſphemiam prædicare, id eſt duo ingenita:
ipſi potius duorum alterum neceſſario eſſe opor-
tere dicentes ineruditi, aut ex non extantibus filiũ
eſſe ſapiendum, aut indubitanter dicere ingenita
duo. Ignorantes imperiti, quia multũ eſt inter pa-
trem ingenitum, & ea quæ ab eo ex non extanti-
bus ſunt creata rationalia & irrationalia, quorum
media exiſtẽs natura vnigenita, per quam vniuer-
ſa ex non extantibus fecit pater Dei verbi, ex ip-
ſo verò patre natiuitatem habet, ſicut & ipſe Do-
minus alicubi teſtatus eſt, dicẽs: Qui diligit patrẽ,
diligit filium qui ex eo natus eſt. De quib⁹ nos ita
credimus, ſicut apoſtolicæ placet eccleſiæ, in vnũ
ingenitũ patrem, nullam habentẽ cauſam vt eſſet,
incõuertibilem & immutabilem, ſemper idem &
ſimiliter ſe habentem, nec prouectum, nec immi-
nutionem recipientem, legis, prophetarum, euan-
geliorúmque datorem. Patriarchatum & apoſto- F
lorum dominũ, omniúmque ſanctorum, & in vnũ
dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitũ,
natum non ex non extante, ſed extante patre, nõ
ſecundum corporũ ſimilitudines inciſionibus aut
diuiſionum effluxionibus, ſicuti Sabellio & Valen *Sabellius.*
tino placet, ſed ineffabiliter & inenarrabiliter ſe- *Valentinus.*
cundum eum qui dixit (ſicut ſupra poſuimus) Ge- *Eſa.53.c*
nerationem eius quis enarrabit? ſubſiſtentia vide-
licet eius omni creatæ naturæ inperſcrutabili exi
ſtente, ſicut & ipſe pater imperſcrutabilis eſt, eo
quòd non capiat rationalium natura ſcientiã, qua
pater genuit Deum. Quod quidem non à me con
uenit diſcere, viros ſpiritu veritatis impletos. Eru
diente quippè nos Chriſti voce, qua dicit: Nullus *Matth.11.d*
nouit quis eſt pater, niſi filius: & nullus nouit quis
eſt filius, niſi pater: & aſſerente eum inconuertibi
lem & immutabilem, ſe ſicut patrem nihil egentẽ,
perfectum filium, æqualémque patri ſoli ingeni-
to. Imago enim eſt integerrima & immutabilis, pa
tris, & omninò imaginem conuenit eſſe plenam,
per quam non deſit aliquid ab æqualitate eius cu-
ius imago eſt, ſicut ipſe Dominus docuit, dicens:

Ioan.14.d A Pater meus maior me eſt:ſecundum quod ſemper
Heb.1.a etiam eſſe filiũ ex patre credimus. Splendor enim
eſt gloriæ,& figura paternæ ſubſtantiæ. Sed nullus
hoc, ſemper, ad ſuſpicionem ingeniti ſumat, ſicut
putant qui ſenſus animæ cœcatos habent. Nã ne-
que erat, neque ſemper, neque ante ſecula, idẽ eſt
quod ingenitum, ſed nec quilibet humanus intel-
lectus ab hominib' nominatus indicare valet hoc
quod dicimus ingenitũ, ſicut & vos æſtimare cre-
do, & de omnium veſtrorum confido propoſito,
nullo modo quibuſlibet nominibus ingenitũ de-
clarantiũ. Videntur enim hæc nomina veluti tem-
porum eſſe ꝓductiua, dignè tamẽ ipſius vnigeni-
ti diuinitatem, & veluti dicam antiquitatem ne-
quaquam ſignificare valẽtia, cùm ſancti videlicet
viri ſecundum ſuam vnuſquiſque virtutem ſacra-
mentum hoc aperire conati ſunt, veniá poſcentes
ab auditoribus per ſatisfactiones rationabiles, di-
Semper. Erat ante ſecula. cendo de ſe: Protulimus quod pertingere præua-
luimus. Si quid autem vltra hominem expectant,
quicunque viri & ad maius innituntur, eloquium
B illud quod ait: Ex parte cognoſcimus, iam putãtes
eſſe deſtructum, palàm eſt quia multũ ſpe ſua defi
ciunt. Igitur erat, & ſemper, & ante ſecula, quod-
cunque ſit, non tamen eſt ingenitum. Ergo inge-
nito quidem patri ꝓpria dignitas eſt ſeruãda, nul
lam dicentes cauſam fuiſſe vt eſſet: filio verò con
gruus diſtribuatur bonor. Sine principio enim à
patre ſciamus eius eſſe natiuitatẽ, culturam ei (ſi-
cut prædiximus) tribuentes piè, atque cum bona
opinione ſuper eo, erat, & ſemper, & ante ſecula,
prædicantes, diuinitatem quippe eius ꝑſcrutantes
ſed imagini & perſcrutationi patris ꝑfectã æqua-
litatem per omnia deuouentes. Proptuĩ verò ſolũ
dicentes patris, quod ingenitus eſt, cùm & ipſe Sal
1.Cor.13.d uator dixerit: Pater maior me eſt. In hac itaq; pia
de patre filióque ſententia, ſicut nos diuinæ ſcri-
pturæ docent, vnum ſanctũ ſpiritum confitemur,
qui repleuit & veteris teſtamenti ſanctos homi-
nes, & noui ſacratiſsimos præceptores: in vnã &
ſolam catholicã apoſtolicamque ſemp eccleſiam,
quæ & inuincibilis eſt, licet omnis mundus aduer
ſus eam pugnet, & victrix totius aduerſę impieta-
C tis exiſtit, ſecuros nos faciente patrefamiliâs eius,
cùm clamat: Habete fiduciam: Ego vici mundum.
Ioan.14.d. Hoc nouimus actum poſt reſurrectionem à mor-
tuis, quorũ primitiæ factus eſt dominus noſter Ie-
ſus Chriſtus carne vera indutus, & nõ putatiuè ex
Dei genitrice Maria, qui in nouiſsimis tẽporibus
ꝓ damnatione peccati ad humanum genus adue
niens, crucifixus & mortuus eſt, ſed non ꝓpterea
diuinitate ſua minor factus. Reſurrexit enĩ à mor
tuis, aſſumptus in cœlũ eſt, ſedet ad dexteram ma-
Ioan.16.g ieſtatis. Hæc igitur ex parte hac epiſtola figuraui,
oneroſum credens ſingula ſub ſcrupuloſitate con
ſcribere, eo quòd ſciam ſanctũ ſtudium veſtrũ ta-
lia non latere. Hęc docemus, hæc etiam prædica-
mus, hęc ſunt apoſtolicę eccleſię dogmata, ꝓ qui-
bus etiam morimur, & deſtruere ea volentes, nul-
latenus formidamus. Qui licet verberibus nobis
extorqueant, nos tamen ſpem non auerſamur no
ſtram. Horũ igitur aduerſarij, id eſt, Arius & Achil
las, & qui cum eis ſunt veritatis inimici, ab eccle-
ſia procul ſunt expulſi, alieni facti à pia doctrina
Galat.1. noſtra, ſecundũ beatum Paulum dicentem: Qui-
cunque vobis annunciauerit pręter id quod acce-
piſtis, anathema ſit, licet angelum de cœlo eſſe ſe D
fingat. Sed etiam ſi quis alis ſermonibus domini
noſtri Ieſu Chriſti & doctrina quæ ſecundũ pieta-
tem eſt, inflatur, nihil ſciens, & reliqua. Hos igitur
anathematizatos à fraternitate, nullus veſtrũ ſuſci
piat, aut habere patiatur ea quę ab eis dicũtur vel
conſcribuntur. Cuncta enim velut magi homines
mentiuntur, quia veritatẽ loqui non poſſunt. Cir-
cumeunt denique ciuitates, nihil ſtudẽtes aliud, q̃
vt amicitiarũ ſchemate, & nomine pacis ꝑ figmẽ-
ta & blandimenta literas dent & accipiant, vt er-
rare faciãt per hęc deceptas à ſe mulierculas. Hos
ergo qui contra Chriſtũ tanta pręſumunt, quique
Chriſtianitati tam publicè derogauerunt, qui in-
ter iudicia perſecutiones nobis, quantum in ipſis
eſt, excitare non ceſſant, & ineffabile ſacramentũ
natiuitatis Chriſti eneruare moliuntur, auerſami-
ni dilectiſsimi, & vnanimes atque concertatores
nobiſcum contra eorum vęſanam eſtote præſum
ptionem, ad ſimilitudinem comminiſtrorum no-
ſtrorũ qui indignati ſunt, & aduerſus eos mihi ſcri
ꝑſerunt, & in Tomo quem etiam vobis direxi per E
filium meũ † Archidiaconum ſubſcripſerũt, tam *† Alias Archiotam diaconum.*
totius Ægypti & Thebaidis, quàm Libyæ ac Pen-
tapolis, Syriæ, Lyciæ, Pamphyliæ, Aſiæ, Cappado-
ciæ ſacerdotes, aliarúmque prouinciarũ, ad quorũ
inſtar etiã vos confido eum ſuſcipere. Multis ita-
que mihi contra nocentes remediis exiſtentibus,
etiam hoc inuentũ eſt vtile medicamen, quia con
uertuntur ſeducti ab eis populi, nũc noſtris ſacer-
dotibus obedientes, & ad pœnitentiã per eos ac-
cedere feſtinantes. Salutate ad inuicem fraterni-
tatẽ quæ apud vos eſt. Valere vos in domino opto
chariſsimi. Sunt autẽ qui anathematizati ſunt, ex
preſbyteris quidem Arius, ex diaconibus autẽ A-
chillas, Euzoius, Æthalis, Lucius, Sarmatus, Iulia-
nus, Menas, alter Arius, & Helladius.

Conſona his direxit & Philogonio Antioche-
næ Pręſuli ciuitatis & Euſtathio, qui tũc Berrhœ-
enſem gubernabat eccleſiã, & alis Apoſtolicorũ
dogmatũ defenſoribus. Sed neque Arius quieſce-
re paſſus eſt: ſcripſit enim & ipſe cõcordibus ſuis.
Quod verò nihil falſi contra eum ſcripſerit ſacra-
tiſsimus Alexander, ipſe Arius literis ſuis ſcriptis F
ad Nicomedienſem Euſebiũ proteſtatus eſt. Quã
Epiſtolam inſerere non omitto, vt communica-
tores impietatis eius ignorantibus poſsim facere
manifeſtos.

Epiſtola Arij ad Euſebium. CAPVT XV.

DOMINO deſiderabiliſsimo homini Dei,
fideli, orthodoxo Euſebio, Arius qui perſecutio-
nem ab Alexandro Papa patitur iniuſtè ꝓpter om
nia vincentem veritatem, quam tu quoque defen
dis, in Domino ſalutem.

PAtre meo Ammonio veniente ad Nicomediã,
rationabile iudicaui te ſalutare per eum, ſciẽs
dilectionem pariter & affectum, quem circa fra-
tres ꝓpter Deum habere dignoſceris. Vehemen-
ter nos vaſtat atque perſequitur, & omnem beni-
gnum animũ mouet aduerſum nos epiſcopus, ita
vt etiam de ciuitate nos expulerit, veluti homines *Prouerbiũ,*
ſine Deo: quoniam non concordamus ei publicè
dicenti: Semper Deus, ſemper filius: Simul pater,

A ſimul filius: Coexiſtit ingenito Deo filius. Sēper
genitus eſt. Ab ingenito genitus eſt. Neque cogi-
tatione, neque atomo aliquo præcedit Deus pa-
ter. Semper filius ex ipſo Deo eſt. Et quoniam Eu
ſebius frater tuus Cæſarienſis, & Theodotus, &
Paulinus, & Athanaſius, & Gregorius, & Aetius,
& omnes per Oriētē dicunt, quia præexiſtit Deus
filio ſine principio, anathema facti ſunt, præter ſo
lum Philogonium, & Hellanicum, & Macariū ho
mines hæreticos, ineruditos, quorum alij quidem
dicūt filium eructuationem, alij verò propoſitio-
nem, alij coingenitum. Quas impietates nec audi-
re poſſumus, licet innumeras mortes nobis minē-
tur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & ſa-
pimus, & docuimus, & docemus, quia filius nō eſt
ingenitus, nec ingeniti pars vllo modo, neque ex
aliquo ſubiecto: ſed quoniam voluntate & conſi-
lio ſubſiſtit ante tempora, & ante ſecula plenus
Deus, vnigenitus, incōuertibilis: & antequam ge-
neraretur aut crearetur, aut prædeſtinaretur, aut
fundaretur, nō erat: ingenitus enim, nō erat: perſe
B cutionem patimur, quia diximus: Principium ha-
bet filius, Deus autem ſine principio eſt: & quia di
ximus, Ex nō exſtātibus eſt (ſic autem diximus ſe-
cūdū qđ nec pars Dei eſt, nec ex aliquo ſubiecto)
propterea perſecutionem patimur. De cætero tu
noſti. Valere te in Domino opto, memorem tribu
lationum noſtrarum Collucianiſta verè ὁσίως, id
eſt, pie.

Euſebius itaque Cæſareæ erat epiſcopus, The-
odotus Laodiceæ, Tyri Paulinus, Athanaſius Ana
zarbi, & Gregorius Beryti, Aetius autem Lyddæ.
Lydda verò eſt, quæ nunc Dioſpolis appellatur.
Hos ergo Arius cōcordes ſe habere gloriabatur.
Philogonius Hellanicus. Macarius. Hoſtes autem vocauit, Philogoniū Præſulem vr-
bis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos, & Maca
rium Hieroſolymorum, aduerſus eos farciēdo ca-
lumnias, quoniam æternum & ante ſecula filium,
& cum patre æqui honoris, eiuſdémque ſubſtātiæ
prædicabant. Hanc igitur Euſebius dum ſuſcepiſ-
ſet epiſtolam, & ipſe venenū ſuæ impietatis euo-
muit, ſcripſitq́; hoc modo Paulino epiſcopo Tyri.

C *Epiſtola Euſebij ad Paulinum epiſcopum Tyri.*
CAPVT XVI.

DOMINO MEO PAVLINO,
Euſebius in Domino ſalutem.

NEque domini mei Euſebij ſtudium pro veri-
tate verbi tacitum eſt, ſed vſque ad nos per-
uēnit, neque tuum domine ſuper hac cauſa ſilen-
tium. Et vt conſequens erat, de domino quidem
meo Euſebio lętati ſumus: de te verò triſtamur, ar
bitrantes taciturnitatem tanti viri noſtrā eſſe de-
uictionem. Quapropter rogo te, ſcientem quoniā
indecens eſt virum ſapientem alia ſapere, & tace-
re veritatē, vt ſpirituali ratione commotus ad cō-
ſcribendum, de huiuſmodi rebus incipias, cùm &
tibi ſit vtile, & audientibus te: maximè dum per
conſequentiam ſcripturæ & veſtigia ſermonum
eius & voluntatis ſcribere volueris. Quoniam ne-
que duos ingenitos audiuimus aliquando, neque
vnum in duos diuiſum. Neque corporale aliquid
paſſum eſſe didicimus, aut credidim⁹, domine me-
us: ſed vnum quidem ingenitum, vnū vero ab eo
vere, & non ex eius ſubſtantia factum, & (vniuer- D
ſaliter dicendum) nequaquam cum ingeniti natu
ra participantem, aut exiſtentem ex eius ſubſtan-
tia, ſed factum perfectè, aliud natura atque virtu-
te, quantum attinet ad integram ſimilitudinem, af
fectum, poteſtatémq́; factoris, factum ſcilicet in-
enarrabiliter: quod etiam cogitationi non ſolùm
humanę, ſed etiam quæ vltra omnes homines eſt,
incomprehenſibile iudicamus & credimus. Et hęc
quidem nō rationibus noſtris obſtricti, ſed ex ſcri
ptura ſancta diſcētes, dicimus creatum eſſe & fun
datum & genitum ſubſtantia, & inconuertibili &
ineffabili natura, ſimilitudine factoris, ſicut ipſe
Dominus ait: Dominus creauit me initio viarum *Prouer. 8.a*
ſuarum, in opera ſua, & ante ſecula fundauit me,
ante omnes colles genuit me. Si autem ex eo, hoc
eſt, ab eo erat, quaſi pars eius vel ex fluxu ſubſtan
tiæ, nequaquam creatus aut fundatus eſſe dicere-
tur. Neq́; tu ignoras hoc, domine vere, quia quod
ex ingenito cōſiſtit, creatum iam ab alio quàm ab
eo, aut fundatum nō erit: ab initio ingenito eum
dicere, oſtenſionem quandam præbet, quaſi ex pa
terna ſubſtantia ſit natus, & habeat ex eo æquali- E
tatem naturæ. Scimus enim quia nō de eo ſolo ge
nitū dicit ſcriptura, ſed etiā de diſſimilibus ei na-
tura per omnia. Nā & de hominibus ait: Filios ge *Eſa. 1.a*
nui & exaltaui, ipſi verò me ſpreuerūt. & iterum: *Deut. 32.c*
Deum qui te genuit, dereliquiſti, & oblitus es do- *Iob. 38.a*
mini creatoris. Et in aliis quidem ait: Qui peperit
guttas roris, non naturam ex natura narrans, ſed
vniuſcuiuſq́; creaturę ex eius volūtate natiuitatē.
Non enim ex eius ſubſtantia ſunt: ſed omnia vo-
luntate eius facta, ſicuti facta ſunt. Ille ſiquidem
Deus eſt, hæc autem ad ſimilitudinem eius verbo
ſimilia futura, ſecundum ſpontaneum motum fa-
cta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cūcta
tamē ex Deo. Quæ percipiens & exponens ſecun
dum datam tibi diuinitus gratiam, ſcribere domi-
no meo Alexandro feſtina. Confido enim, quia ſi
ſcripſeris illi, conuertetur. Saluta omnes qui in do
mino ſunt. Valentem te, & pro nobis orantē gra-
tia Dei cuſtodiat domine.

SOCRATES. F

De potentia Euſebij Nicomedienſis.
CAPVT XVII.

TAlia & iſti alterutris ſcribebant, contra veri-
tatem ſe armātes ad prælium. Et peius fiebat
malum ad contentionis incendiū, per eos qui hęc
ſcripta ſuſcipiebant. Cōſentientes igitur Alexan
dro etiā in eius tomo ſubſcribebant, alij verò con
traria faciebāt. Præcipuè verò mouebatur ex ad- *Euſebius*
uerſo Nicomedienſis Euſebius, quoniam in epi- *Nicomedien*
ſtola ſua grauiter eius memoriam fecerat Alexan *ſis.*
der. Poterat autem illo tempore plurimum Euſe-
bius, quia tūc Imperator Nicomediæ morabatur.
Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus,
& qui circa eū erant, Regalia conſtituerant. Pro-
pterea ergo multi epiſcoporum obediebant Euſe
bio. Et ille frequenter ſcribebat, Alexandro qui-
dem, vt deſerens quæſtionē quæ moueret tumul-
tum, ſuſciperet Arium & ſequaces eius: per ciui-
tates autem diuerſis epiſcopis, ne cōſentirent ſcri *Potētia epi-*
ptis Alexandri. Vnde omnia erant valde turbata. *ſcopi, ex loco.*

A Non enim ſolummodo eccleſiæ præſules ratiocinationibus inter ſe certare videbantur, ſed etiam populus diuiſus erat. Alij nanque iſtis, alij verò cō ſentiebant illis. Et ad tantum cauſſa venit incendium, vt in publico & in ipſis theatris Chriſtianitati derogaretur. Hi quidem in ipſa Alexādria po ſiti, tanquam iam victores de ſuperioribus perſequutionibus facti, potius armabātur, legationémque mittebant ad prouinciales epiſcopos: hi verò in alteram diuiſi partem, illorum ſimili ſeditioni communicabant.

Diſsidium eccleſiarum.

Vtriq; volebant videri victores.

De Melitianis, & quomodo ſint ab eccleſia ſegregati, quia nolente Alexandro Arium ſuſcipere, per diuerſa loca Ariani concilia celebrabant. CAPVT XVIII.

Melitiani. An.do.315.

MIſcebantur igitur Arianis Melitiani, qui dudum fuerant ab eccleſia ſegregati. Qui verò ſint iſti, dicendum eſt. Sub Petro Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo, qui ſuſcepit Diocletiano imperāte martyrium, B Melitius quidam epiſcopus vnius ciuitatis Ægyptiorū depoſitus eſt, & propter multas alias cauſſas, & maximè quia in perſequutione fide negata ſacrificauerat. Ergo damnatus multos habuit ſequaces, & hæreſiarches factꝰ eſt eorum, qui hactenus ab eo in Ægypto Melitiani vocātur, nullam iuſtitiæ ſatisfactionem habens, cur remanſerit ab eccleſia ſeparatus. Dicebat quidem iniuriam ſe eſſe paſſum, & obloquebatur ſæpius, derogabatque Petro. Sed Petrus in perſecutione, percepta martyrij palma defunctus eſt. Iſte verò retulit detractiones in Achillam, qui poſt Petrum ſuſcepit epiſcopatum, & rurſum in Alexādrum, qui poſt Achillam noſcitur ordinatus. Inter hæc igitur ſuperuenit quæſtio Ariana, & Melitius vnà cū ſuis defendebat Arium, cōſpiratione facta cum eo aduerſus epiſcopum. Quibuſcunque enim praua videbatur Arij ſecta, ſuſcipiebāt ſuper Ario Alexandri ſententiam, tanquam iuſtum contra conſentaneos Arij, eius videretur eſſe decretum. Scribebāt autem, & qui circa Euſebium Nicomediæ erāt, & alij, quibꝰ Arij opinio complacebat, quatenus ſol- C ueretur quidem præmiſſa damnatio, & in eccleſiā damnati reducerentur, quaſi nihil mali profiterētur. Sic itaque diuerſis epiſtolis ad Alexandrinum epiſcopum deſtinatis, fecerūt harum epiſtolarum collectiones. Arius quidem earū quę pro ſe erant, Alexander autem contrarium. Et hinc occaſio cōtentionis oborta eſt hæreſibus, quæ nunc vbique circumuolant, hoc eſt, Arianorum, Eunomianorū & quicūque nomen habent à Macedonio. Singuli nanque horum ipſis epiſtolis teſtibus vſi ſunt, in defenſionem hæreſis ſuæ.

Melitius.

Quomodo fautores Euſebij congregauerint concilium in Bithynia. CAPVT XIX.

SOZOMENVS.

Alexāder venerabilis. Arianorum concilium apud Bithyniam.

CVm verò ſæpe ſupplicantes Alexandro qui circa Euſebium erant, nō inclinaſſent eum, tanquam iniuriam paſſi malignabātur, & acriores ad roborandum Arij dogma ſunt facti: cōciliúmque in Bithynia colligentes, ſcripſerunt epiſcopis vniuerſis, vt tanquam rectè credentibus communicarent Arianis, & agerent vt Alexāder quoque D communicaret eis. Dúmque eorum ſtudium defeciſſet, Alexandro nequaquam conſentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri epiſcopum, & Euſebium Pamphili pontificem Cæſareæ Palæſtinæ, & Patrophilum Scythopoleos, petens vnà cum ſuis, vt iuberetur cum populo, qui cū eo erat, ſolennia ſacramenta eccleſiæ celebrare, tanquam ipſe prius presbyterorum habuiſſet officiū. Eſſe decens cōſuetudinem in Alexandria (ſicut etiam nunc) vt vno exiſtente ſuper omnes epiſcopo, presbyteri ſeorſum eccleſias obtinerēt, & populus in eis Collectas ſolēniter celebraret. Tunc illi vnà cum aliis epiſcopis in Palæſtina congregati, tale decretum ſuper petitione Arij protulerūt, iubētes eos Collectas exercere, ſicuti prius, eſſe tamen ſubditos Alexādro pōtifici, & deprecari ſemper, vt eius pace & communione fruerētur. Cúmque etiā in Ægypto multis conciliis celebratis hæreſis pullularet, ita vt ad regalia vſque perueniret, nō mediocriter Conſtantinus Imperator affligebat, eo quod religione nuper inchoāte creſcere, multos à chriſtianitate dogmatum diſcordia auo- E caret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum, eiſque ſcribens arguebat, quia cùm latere potuiſſet hæc quæſtio, eam deduxiſſent ad mediū, & vehementi ſtudio cōtentiones mouiſſent: quæ nec quærenda erat, nec ab initio cogitāda, aut cogitata potius taciturnitati iure tradenda, cum vtique ab alterutris nō ſeiungi potuiſſent, licet ex aliqua parte dogmatis diſſonarēt. Alexādro ſiquidem & Ario, aliquando culpans, aliquādo ſuadēs, talia ſcripſi, quarum literarū partem hic poni non eſt incongruum. Tota enim epiſtola in libris Euſebij poſita eſt in vita Conſtantini.

Epiſcopus Presbyteri.

Opus Euſebij Pāphili de vita Conſtātini Aug.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum, CAP. XX.

VICTOR CONSTANTINVS Maximus, Pius, Alexandro & Ario. F

DIdici natam præſentis quæſtionis originem, quando tu (ô Alexander) à presbyteris requirebas, quid vnuſquiſque eorum de quodam loco in lege conſcripto, magis autem pro vanæ cuiuſdam quæſtionis parte ſentiret. Túque ô Ari, quod neq; principio cogitari debuerat, aut cogitata taciturnitati tradi potius competebat, illud improuide protinus obieciſti: vnde diſcordia inter vos emergente myſteria contemnuntur. Sāctus verò populus in vtraq; diuiſus, communis corporis cōgruentia ſeparatur. Ergo vterque veſtrū ex æquo voluntatem præbens, in quo vos conſamulus veſter iuſtè monet, obediat. Hoc itaq; neque requirere dignum eſt, neq; de talibus reſpondere, quærentibus. Huiuſmodi enim quæſtiones, quæ non alicuius legis neceſſitate proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt. Et licet cauſſa cuiuſpiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra ſenſum claudere, & nō promptè in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus incōſultè committere. Quantus enim eſt vnuſquiſque hominum, vt poſſit ita magnarum rerum &

A valde difficilium virtutem, aut ad perfectũ inſpi-
cere, aut interpretari digne? ac ſi quis hoc facere,
difficile tamen poſsit, quantæ parti populi ſuade-
bit? Aut quis tantarum quæſtionũ ſubtilitates ex-
tra lapſus ſui periculum ſuſtinebit? Ergo fugien-
da ſunt in talibus multiloquia, ne fortè dum infir-
mitate noſtræ naturæ minimè quod proponitur
explicatur, mente diſcentium auditorum pro tar-
diori intellectu ad perfectam quæſtionis perce-
ptionem peruenire non valente, ad neceſsitatem
blaſphemiæ aut ſchiſmatis populus adducatur.
Quapropter & interrogationes incautæ, & reſpõ
ſiones improuidæ, æquam alterutris veniam tri-
buant ex vtroq;. Non enim pro ſummo legis mã-
dato, apud vos occaſione certaminis inflammata
eſt, neque noua quædam pro Dei religione hære
ſis introducta, ſed vnam eandémque rationem ha
betis, ſicut etiam vnum communionis ſignũ. Vo-
bis enim inter alterutros ꝓ paruulis & valde mo-
dicis contendentibus cauſsis, tantum Dei popu-
lum, quem veſtris orationibus & prudentia con-
B uenit gubernari, diſcordare nec decet, nec omni-
no phas eſſe, credibile eſt. Vt autem paruo quodã
exemplo ſapientiam veſtram commoneam: No-
ſtis etiam ipſos philoſophos, quia in vno quidem
dogmate cuncti cõſentiunt, cùm verò in quadam
ſententiæ parte diſcordant, licet diſciplinæ virtu-
te ſeparentur, tamen ad inuicem corporis vnitate
conſpirant. Cùm hæc ita ſint, quanto potius iu-
ſtum eſt vos magni Dei miniſtros in volũtare reli-
gionis alterutris eſſe cõcordes. Cõſideremus ita-
que ratione maiori, & ampliori intelligentia cogi
temus, ſi rectè ſe habeat propter parua & vana ſer
monum certamina fratres fratribus inſultare, &
honorem concilij per vos impia contentione di-
ſcerpere, dum ad inuicem pro ſic paruis & nequa-
quam neceſſariis litigatis. Vulgaria ſunt hęc, & in-
fantiũ magis fatuitatibus commodanda, quàm ſa-
crorum virorum & prudentiũ intelligentiæ con-
ſona. Recedamus ergo volentes à tentationibus
diabolicis. Magnus noſter Deus Saluator vniuer-
ſorum, commune omnibus lumen effulſit, cuius
prouidentia hoc meum miniſtri Dei ſtudium ad
C perfectionem venire permittite, vt vos illius po-
pulũ mea adlocutione, & miniſterio, & monitio-
nis inſtantia, ad ſynodalem poſsim reuocare com-
munionem, quia (ſicut dixi.) Vna quædam in vo-
bis eſt fides, & vnus ſecũdum vos hæreſeos intel-
lectus, legiſque præceptum cum ſuis partibus in
vnius volũtatis propoſitum tẽdit. Hoc ergo quod
vobis inter alia cõtentionem excitauit, quoniam
nõ attinet ad totius legis virtutem, ſeparationem
quandam & ſeditionem inter vos non debet effi
cere. Dicn autem hæc non tanquam cogens vos
omnibus modis huic ſatis optimæ & qualiſcũque
ſit cõſentire quæſtioni: poteſt enim & honor Cõ
cilij à vobis integer cuſtodiri, & vna atque eadẽ
omnibus communio conſeruari, licet aliqua in vo
bis particulariter ad inuicem pro paruo quodam
contentio generetur: quoniam nõ omnes in om-
nibus idem volumus, neque vna in nobis natura
verſatur, aut voluntas vna cognoſcitur. De diuina
ſiquidem prouidentia vna quædam in vobis ſit fi-
des, vna prouidentia, vnus in Deo ſenſus. Quæ ve
rò pro his friuolis quæſtionibus inter alterutros
diſputata ſunt, licet nõ in vnam ſententiam colli-

Signum cõmunionis.

gantur, manere tamen intra ſenſum debent, men D
tis ineffabilitate ſeruata. Communis autem cha-
ritatis præcipuum ſacramentum, & veritatis fides,
& honor circa Deum atque religionem legis a-
pud vos inconcuſſe permaneat. Reuertimini er-
go ad alterutros amicitia atq; gratia, reddite vni-
uerſo populo veſtros amplexus, vóſque ipſos ve-
lut proprias animas expiantes, alterutros rurſus a-
gnoſcite. Suauiores eni crebro ſunt amicitiæ poſt
inimicitiarum cauſſas ad cõcordiam reſtitutę. Red
dite ergo mihi tranquillos dies noctéſque ſecu-
ras, vt quædam iucũditas puri luminis, & vitæ iam
quietæ apud me lætitia conſeruetur, alioquin fue
rit neceſsitas ingemendi & ſemper lachrymis in-
grauari, & neque ſeculum libenter ferre viuendi.
Dei nanque populos, id eſt, cõſamulos meos, ſic
iniuſtè & noxia veſtri contẽtione diuiſos, congre
gari iam tempus eſt. Vt autem huiuſmodi triſtitiæ
meæ magnitudinem ſentiatis, audite: Pridem ve-
niens ad Nicomedienſem ciuitatem, repente ad
Oriẽtem pergere feſtinabam. Cúmque ad vos tẽ-
derem, & plurima iam parte vobiſcum eſſem, hu-
ius rei nuntio ſum retentus, ne oculis videre com E
pelleret, quæ impoſsibile iudicabam ad ſenſum
poſſe aurium peruenire. Quapropter aperite iam
mihi per veſtram concordiam Orientis vias, quas
cõtentione clauſiſtis alterutra, velocitétque mihi
concedite, vóſque ipſos & alios vniuerſos popu-
los videre lætos, & pro communi omnium cõcor
dia ac libertate, debitam gratiarum actionem fa-
uorabilibus eloquiis Deo perſoluere.

*Quod tam pro Ariana quæſtione, quàm pro paſchæ de-
finienda feſtiuitate, in Nicæa fecit Conſtantinus ce-
lebrari concilium.* C A P. XXI.

ALexandro ſiquidem & Ario, nunc culpando,
nũc admonendo hæc ſcripſiſſe dignoſcitur.
Grauiter autem ferebat, audiens aliquos contra
omnium ſtatutũ agere Paſchæ feſtiuitatem. Tũc
etenim in vrbibus Orientis diſcordantes quidam
ob hoc, alterutra quidem ſocietate diuiſi nõ erãt,
Iudaicè tamen feſtiuitatem dominicam celebra-
bant, & (vt aſſolet) ſplendorem Collectæ tali di- F
ſcretione fœdabãt. Propter vtraque igitur quie-
tam reddere eccleſiam feſtinabat princeps, ſeque
putans hoc malum poſſe præoccupare, antequam
ad plurimos perueniret, miſit virum circa ſe fide
& vita ſimul inſignem, & cõfeſsionibus priorum
temporum pro dogmate cõprobatum, qui cõpa-
caret Ægyptios ꝓpter dogma tumultuãtes, & O-
rientales propter paſcha diſcordes: fuit autem
Oſius Cordubæ ciuitatis epiſcopus. Cúmque prę-
ter ſpem cauſſa procederet, & hæreſis potius quã
pax ſperata valuiſſet, nihil impetrans remeauit,
qui fuerat pro pace miſſus eccleſiarum. Tũc illud
famoſiſsimum in Nicæa concilium feruor princi
pis excitauit, publicis aſinis atque mulis, & curra-
cibus equis, epiſcopos, & qui cum eis erant, ad ſy-
nodum venire præcipiens.

Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas

Oſius epiſcopus Cordubenſis.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SECVNDVS.

SOZOMENVS.

De Præſulibus eccleſiarum qui interfuerant Nicæno concilio. CAPVT PRIMVM.

An. do 327. Nicænum concilium.

COMMVNIcabãt igitur Nicæoo cõcilio ex apoſtolicis quidem ſedibꝰ Macarius Hieroſõlymitanus, Euſtathius iam pręſidẽs Antiochenæ apud Orontem + & Alexander Alexaodriæ, quæ eſt apud ſtagnũ Mariam. Iulius autẽ Romanus epiſcopus propter ſenectutem defuit, erántque pro eo pręſentes Vitus & Vincentius presbyteri eiuſdem eccleſiæ. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuerſis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicẽdum valde idooei, ſcientiáque ſacrorum librorum & alia eruditiooe diſciplinati, vitæque virtute præclari. Alij verò io vtroque ꝓbatiſsimi viri, quorum vtile iudico etiam nomina memorare.

B *† fluuium Sita.*

THEODORITVS.

Iacobus epiſcopus Antiochiæ Mygdoniæ.

Tanquam ſtigmata domini Ieſu in corpore circunferentium ſecundum ſacrum apoſtolum. Erat enim Iacobus Aotiochiæ Mygdoniæ, quam Syri & Aſſyrij Niſibin appellant, qui mortuos reſuſcitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus eſſe miracula. Sed hæc ſuperfluũ arbitror huic operi ruſus inſerere, + quæ in Deo amabili hiſtoria latius enarraui. Paulus Neocæſaræ, qđ eſt caſtrum poſitum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus eſt. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitóque ferro combuſtas, quo fuerant oerui articulorũ eius à ſua mobilitate ſiccati atque mortificati. Alij verò dextros oculos effoſſos habuerunt, alij dextras ſuras abſciſſas. Vnus horum erat Paphnutius Ægyptius. Et abſolutè videbatur ibi populus athletarum Chriſti & martyrum in vno loco cõgregatorum. De quibus & Euſebius Pamphyli tertio libro in Conſtaotini vita hæc ita dicit.

C *† quæ in hiſtoria Philothei inſcripta.*

Paulus Neocæſarenſis.

SOCRATES, EX EVSEBIO.

Cunctarum igitur eccleſiarum quæ totam Europam, Libyamque & Aſiam replebant, ſimul erant miniſtrorum Dei cõgeſta cacumina, vnáque orationis domus, tanquam à Deo dilatata intrinſecus ferebat omnes in idẽ. Syros ſimul & Cilicas, Phœnicasque & Arabes, atque Palæſtinos. Inter hos & Ægyptios, Thebæos, Libyas, necnõ & qui ex Meſopotamia oriuntur, ſed etiam Perſa ad cõcilium venit epiſcopus. Verum nec Scytha defuit ex eorum choro, Pootúſque & Aſia, Phrygia & Pamphilia, viros probatiſsimos præbuerunt. Aderant Thraces & Macedones, Achiui & Epirotæ, & his quoque interius habitantes. Ipſe autem Hiſpanorum valde famoſus Oſius vnus erat & ſimul plurimis aſsidebat. De regia verò ciuitate Præſul Alexander propter ſeoectutem defuit, presbyteri verò præſentes locum eius implebant. Talem itaque ſolus à ſeculo vnus Imperator ConſtantiousChriſto coronam vinculo pacis exornans, ſuo ſaluatori de victoria inimicorum & hoſtium Deo + docibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginem ſecũdum oos apoſtolica plauſione cõſtituẽs. Tũc igitur ille ſermo completus eſt: Collectos ex omnibus gentibus quæ ſub cœlo ſunt viros religioſos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iudæã & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphyliam, Ægyptum & partes Libyæ circa Cyrenem, & aduenæ Romani, Iudæi & Proſelyti, Cretes & Arabes. Veruntameo hoc illis deerat, quod oon (ſicut iſti) omnes ex Dei miniſtris vndiq; cõſiſtebant. In præſenti ſiquidem choro multitudo erat epiſcoporũ numerum trecentorum excedẽs, ſequeotibus eos presbyreris ac diacooibus & acolytis, quorum numerus oõ poterat comprehendi. Miniſtrorum verò Dei, alij ſapieotiæ ſermone fulgebant, alij continentia vitæ & patientia coruſcabant, alij verò medio modo horum virtutibus ornabatur. Erant igitur ioter eos alij temporis honorati longitudine, alij iuuentute & animi robore præmicantes, qui nuper venerant ad huius miniſterij curſum. Quibus videlicet & omnibus Imperator diebus ſingulis cibaria largiſsimè ordinarat expendi. Hæc itaque de his qui ibi collecti ſunt, Pamphili recitauit Euſebius. Cúmque celebraſſet Imperator victricem cõtra Licinium feſtiuitatem & ipſe occurrit ad Nicæam. Clarebant autem inter epiſcopos, Paphoutius ex ſuperiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Cuius autem rei cauſſa horum memioerim, poſtea ſum dicturus.

Patres Nicænæ ſynodi.

Oſius Cordubenſis epiſcopus.

E *† decorã, vel docibilẽ: ſic legitur in vetuſto codice.*

Act. 2. b

F *Cõſtantinus victũ ſuppeditauit patribus concilij.*

Victoria Conſtantini aduerſus Licinium.

De libellis oblatis imperatori, & ab eo iuſsis incendi, & de diſputatione dogmatis Ariani. CAP. II.

SOZOMENVS.

ADerant itaq; cum epiſcopis viri diſputarionis experti, verbi ſtudentes prodeſſe cõcilio. Vt autem aſſolet fieri, plurimi ſacerdotum tanq̃ pro cauſsis propriis decertare collecti, tempus ſe inueniſſe putarunt, quo corrigeretur quod contriſtabat eos, & de quibus alium vouſquiſque fortè culpabat, libellum offerẽs principi, quæ in eo fuerant

A tant commiſſa, narrabat. Cúmque hoc quotidie facilè accideret, præcepit Imperator certo die ſingulos de quibus alius alium culparet, facere mani feſtum. Cúmque dies conſtituta veniſſet, libellos oblatos ſuſcipiens: Hæ quidem accuſationes, inquit, tempus habebunt proprium, id eſt, diem magni iudicij, iudicem verò illum, qui tunc futurus eſt omnibus iudicare. Mihi ergo homini conſtituto, de huiuſmodi rebus non licet habere auditorium, ſacerdotum ſcilicet accuſantium & ſimul accuſatorum, quos minimè conuenit tales debere mõſtrari, qui iudicentur ab aliis. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accuſationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere ſtudeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc ſiquidem Imperator dicens, vniuſcuiuſque ſcripturam vt aboleret libellos iuſsit ardere, diémque diffiniuit, qua ſolui quę erant dubia, conueniret. Ante conſtitutum verò diem conuenientes apud ſemetipſos epiſcopi, euocauerunt Arium, & propoſitis in commune ſuis

Cõſtantinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotũ.

B opinionibus diſputabant. Cúmque, vt aſſolet, ad diuerſas quæſtiones cauſſa traheretur, alij quidem ſuadebant nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum ſimplicitas ſine perſcrutatione traderetur, accedentibus ad fidei ſacramentum. Alij verò reſpondebant, non oportere ſine examinatione ſequi ſententias antiquorum. Plurimi verò tunc cõuenien tium epiſcoporum & ſequentium eos clericorũ, ſcientes diſputare, huiuſmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & Imperatori, atque his qui circa eum erant, noti ſunt facti. Ex illo enim & Athanaſius tunc diaconus exiſtens, dum cum Alexandro eſſet epiſcopo, huius ſtudij pars eſſe maxima videbatur, necnon & quidam Græcorum philoſophorũ opportunè harum diſputationũ quæſtione participati ſunt. alij quidem quale eſſet hoc dogma ſtudentes agnoſcere: alij verò nuper inchoante Græcorum religione deperire, Chriſtianis infenſi, dogmatis ſacramẽta ad verborum certamina protrahebant, ita vt contra ſe ſeditiones exercerent, certaminàque ſibimet inferrent, & ſę

Athanaſius diſputator. Græcos vocat Gentiles.

C pius ex aduerſo contenderent.

SOCRATES.

De Laico ſimplici confeſſore virum dialecticum ſuperante, & de ſene ſimplici, Philoſopho Chriſtianum dogma pandente. *CAP. III.*

Cvmque plurimi diſputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confeſſoribus laicis ſimplicẽ habens ſenſum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, Chriſtus & Apoſtoli non nobis artẽ Dialecticam tradiderunt, vanámque verborum fallaciam, ſed puram ſcientiam fide & bonis operibus obſeruandam. Hæc dicente iuuene & animo ſene, præſentes quidem mirati ſunt, dictúmq; probauerũt. Dialectici verò ſatisfactione ſuſcepta, ceſſarunt, rationem videlicet ſimplicem veritatis audientes.

In dialectices.

SOZOMENVS.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum magnificentia ſermonum extolleretur & illuderet ſacerdotibus, non pertulit eius faſtum quidam ſenex ſimplex & innocens ac probatiſsimus confeſſorum, ſed acceſsit aduerſus eum proferre ſermonem. Hoc itaque factum petulantibus quidem & ſimplicem ſcientibus confeſſorem, riſum mouit, maturioribus verò formidinem, prouidentibus, ne à viro verbis artifice deduceretur ad riſum: verũtamen cedentibus vt quod vellet ediceret, reſiſtere nanque ei cum talis eſſet nimium verebantur: In nomine, inquit, IESV CHRISTI, ô philoſophe, audi dogmata veritatis: Vnus eſt Deus cœli & terræ, omniúmque viſibilium & inuiſibilium creator, qui hæc omnia verbi ſui virtute fecit, & ſpiritus ſui ſanctitate firmauit. Hoc itaque verbũ quod nos, inquit, filiũ Dei nominamus, habita miſericordia ſuper hominis, ab errore eos & ferali religione liberauit, paſſus ex muliere naſci, & cum hominibus conuerſari, & mori pro eis, veniétque denuò iudicaturus ſingulorum vitam. Hæc ita ſe habere ſine perſcrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quærens deſtruere ea quæ fide E percepim⁹. Noli inueſtigare modũ, quo fieri hęc, aut nõ fieri potuerint. Si enim credis cõſulenti mihi, ad iſta reſponde. Obſtupefactus verò Philoſophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione perſoluens, eadem quæ ſenior æquè ſectatus eſt, & prioribus cõſectatoribus vt vnanimes ſibimet eſſent perſuadebat, nõ improuidè mutatum ſe iurans, ſed ineffabili quadam virtute ad Chriſtianitatem protinus inuitatum.

Chriſtianus idiota Philoſopho Chriſti religionẽ perſuadet.

D

Quomodo in conſpectu Alexander Conſtantinopoleos fecerit philoſophum obmuteſcere Paganorum. *CAPVT. IIII.*

Dicitur autem proximum huic miraculo, quiddam geſtum per Alexandrum Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum. Cùm enim veniſſet Imperator Conſtantinus Byzantium, adeuntes eũ quidam philoſophi, quærebantur quaſi nõ Deum coleret vt deceret, & circa ſacra nouitates exercerer, nouam in republica introducendo culturam, præter ea quæ eius maioribus viſa ſunt, & Græco- F rum Romanorúmq; principibus quos habuerunt, tranſacta ſecula, placuerunt: volebántque cum Alexandro epiſcopo diſputare de dogmate. Ille verò huiuſmodi exercitatione verborum inexpertus erat, de vitæ qualitate cõfidens. Fuit enim vir magnus, & cõuerſatione mirandus. Cúmque certamen Imperatore præcipiente ſuſcepiſſet, cõuenîſſentque philoſophi, omnibus loqui volẽtibus, vt vnum ex ſe quem vellet eligerent poſtulauit ſanctę memoriæ pater noſter Alexander, cæteros verò quicunq; eſſent, ſilentium tenere præcepit, & tantũmodo his quæ ab vtroque dicerentur, intendere. Suſcipiente autẽ vno eorum diſputationis vniuerſæ negotiũ, ad Philoſophũ ſanctus Alexãder: In nomine, inquit, Ieſu Chriſti impero tibi ne loquaris. Et vnà cũ eius ſermone opus impletũ eſt. Repente nanque ille homo vt ſermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putaſne iuſtum fuit cõſyderare, vtrum maius hoc miraculũ videretur, vt homo & quidem Philoſophus, ſic facilè officium locutionis amitteret, an certè vt lapis violẽ-

Alexander melior quã doctior.

Alexander philoſopho ſilentium imperat per miraculum.

A tia verbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum feciſſe Chaldæum. Et hæc quidem ſic acta referuntur.

THEODORITVS.

De prima ſeßione epiſcoporum in Niceno palatio, & de abdicatione Arij. CAP. V.

Seßiones in Niceno cõcilio & de Arij dogmate.

INterea ſacerdotes ſæpe cõuenientes Arium ad medium deducebant, ſubtilémque examinationem de eius propoſitionibus agitabant. Temere enim in qualibet parte metuebant proferre ſententiam. Hæc itaque ſacra & venerabilis turba, à permixtione aduerſariorum non videbatur aliena. Erant enim inter eos quidã, pauci quidem, ſed callidi, & breuia imitantes, celantésque calliditatem, & Arij blaſphemiam nõ defendentes apertè. Cõuenientibus igitur vniuerſis, maximam domum pręparauit in Regalibus Imperator, ſedes & ſubſellia in ea poni præcipiens, quæ ſufficerẽt ordini ſacerdotum: ita decenter præparans eis
B honorem, inuitauit ingredi, & de præſentibus habere concilium. Introiuit autem & ipſe princeps vltimus cum paucis, laude dignam ſui magnitudinẽ habens, & mirabilem ſpeciem, mirabiliorémque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore verò ſede quàm aliis poſita, in medio eorum ſedit, primò tamẽ petens ſibi hoc epiſcoporum iuſsione concedi. Tum cum eo reſedit ſacratiſsimus ille chorus. Primus itaque magnus Euſtathius Antiochenæ ſortitus eccleſiæ Præſulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam tranſierat vitam. Et hũc venerabilem virum, etiam nolentem ad regimen eius eccleſiæ decreto communi põtifices ac ſacerdotes, & omnis populus Chriſtianus venite cõpulerat.) Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit, & ſtudio eius quod habebat circa ſacra, benedictiones exhibuit. Poſt hũc autem Euſebius cognomine Pamphili. Quibus iam reticentibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate concordiaque ſermones, tyrannorum eis crudelitatem
C rememorans, & honorabilem pacem quæ ſub eo eſt collata diuinitus: ſimul & quia peſsimũ & valde crudele videretur, vt deſtructis hoſtib⁹, nullóque præſumente reſiſtere, ſacerdotes alterutros iacularentur atque confunderent, & impiis atque ſine Deo perſonis delectationem riſúmque præberent: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & ſancti ſpiritus doctrinam in ſcriptis haberent: Euangelici enim libri ſunt, inquit, & Apoſtolici, antiquorúmq; prophetarum ſanctiones, quæ nos erudiunt quid de ſacra lege ſapiamus. Expellentes igitur hoſtile certamen ex verbis diuinitus inſpiratis, ſolutionem quæſtionum mẽte percipiamus. Hæc & his ſimilia, tanquam filius amator patris, ſacerdotibus veluti patribus offerebat. Apoſtolicorum dogmatum ſtudens conciliare cõcordiam. Concilij verò plurima pars his quę dicebãtur obediebat, & inter alterutros vnanimitatem & dogmatum ſalubritatem libenter amplectebatur.

Euſtathius.

Conſtãtinus ad patres cõcilij.

Euangelici & Apoſtolici, Prophetarúq; libri.

Pauci verò quidam, quorum iam meminimus, & ſuper illos Minophantus Epheſius, & Scythopolites Patrophylus, Theogonius Nicænus epiſcopus, & Narciſſus Neroniadis, quæ eſt ſecundæ Ciliciæ vrbs, quam nunc Irenopolim vocant. Et cũ
D his Theonas Marmaritanus, & Ptolemaidis Ægypti Secũdus, Apoſtolicis reſiſtentes dogmatibus, Arium defendebant: dictantes enim fidei petitionem, cœtui communi dederunt. Quæ cùm lecta fuiſſet ab vniuerſis, repente diſrupta eſt, & adultera fraudulentáque pronunciata. Turba ſiquidẽ & tumultu contra eos ab omnibus habitis, cunctiſque proditionem ab eis factam accuſantibus pietatis, formidantes ſurrexerunt, & primi Arium abdicarunt, excepto Secundo & Theona. Cùm ergo fuiſſet impius ille deſtructus, concorditer vniuerſi fidem gloriámque dictantes, quæ hactenus in eccleſiis permanet, & ſubſcriptionibus roborantes ſoluere concilium. Doloſe tamen & nõ ſalubriter prædicti viri in fidei termino conſenſerunt, vt teſtantur tam quæ poſtea ab eis machinata ſunt contra pietatis propugnatores, quàm quæ ab ipſis conſcripta noſcuntur.

Arius damnatur.

Relatio Euſtathij Antiocheni de Niceno concilio. CAPVT VI. E

Euſtathius Antiochenus

EVſtathius itaque Antiochenus epiſcopus, cuius primitus memini, hæc de eis retulit, docẽs quæ facta ſunt, eorúmque redarguens blaſphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principium viarum ſuarum in opera ſua. Pergo itaque iam hinc etiam ad ea quæ geſta ſunt. Cùm igitur propter hæc ſynodus maxima in Nicęam veniſſet vrbem, & quæreretur fidei modus, aperta quidem impudentia Euſebius blaſphemiæ ſcripturam protulit, quæ coram omnibus lecta, repente cladem importabilem cauſſa diuiſionis audientibus irrogauit, confuſionem tamen incurabilem ſuo prouidit autori. Cúmque officina capta fuiſſet, indubitanter Euſebij, diſrupta iniquitatis ſcriptura in cõſpectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis, compeſcuerunt omnes iuſtam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto concilio pellerentur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arij
F dogma concorditer ſubſcribentes literis, ſuáque manu conſentientes, & ſimiliter ſe ſicut omnis ſynodus, ſapere profitentes. Cúmque præſulibus (vt ita dicam) mala calliditatis arte pręualuiſſent, qui magis debuerant agere pœnitentiam, tunc quidem latenter, poſtea verò clarè damnatas cœperunt allegare ſententias, ſæpe ponentes inſidias eis quibus videbantur eſſe conuicti, volentésque zizaniorum germina † radicare. Et tunc timentes declinantésque tanti concilij cognitores, occultè poſtea pietatis prædicatores debellare tentabant. Sed non credimus homines ſine Deo poſſe præualere contra ſacram adorandamque legẽ, euangelicamque doctrinam. Nam licet ad modicum roborentur, rurſus fortiter & magnificè deuincuntur, ſecundum prophetam glorioſæ vocis Eſaiam. Hæc itaque magnus Euſtathius.

Prouerb. 8.

Euſebius Nicomedienſis fautor Arij.

Ariani ex metu ſubſcribunt.

† plantare.

Relatio Athanaſij ad Aphros. CAPVT VII.

Athanaſius ad Aphros

HVius autem concertator & veritatis propugnaculi turris Athanaſius ſucceſſor Alexãdri

A celeberrimi præſulis, quando ſcripſit ad Aphros,
etiam bæc adiecit: Conuenientes enim epiſcopi
ſtuduerũt verba quidem impietatis ab Arianis in-
uenta perimere, hoc eſt, ex non exiſtentibus, &
quod dicebant, creaturam & facturam filium: &,
fuit aliquando, quando non fuit: &, quia mutabi-
lis eſt naturæ. Scripturarum verò manifeſtas po-
ſuere dictiones, quia ex Deo filius naturaliter vni-
genitus eſt, verbum, virtus, ſapientia ſola patris,
Deus verus, ſicut Ioannes ait. Et ſicut ſcripſit Pau-
Hebr.1.a lus, ſplendorem gloriæ, & figuram ſubſtantiæ do-
cens eſſe filium patris. Qui verò circa Euſebium
erant, propria tracti væſania loquebantur alter-
utris, & dicebant: Conſentiamus, nam & nos ex
DEO ſumus. Vnus enim DEVS ex quo omnia:
&, Vetera tranſierunt: ecce omnia noua ex DEO
ſunt facta. Cogitabant autẽ & illud quod in Paſto-
Libellus Paſtoris, qui e-[illegible] extat. re conſcriptum eſt: Primum omnium crede, quia
vnus eſt DEVS, qui creauit vniuerſa atque per-
fecit, & cõſtituit ex non extante vt ſint. Porrò alij
epiſcopi malitiam videntes illorum, & peſsimam
B impietatis artem, apertius &, vt ita dicatur, mani-
feſtius dixerunt ex DEO, id eſt, conſcripſerunt
Ex Deo, id eſt, ex ſubſtantia. ex ſubſtantia patris eſſe filium. Vt creaturę quidẽ,
eò quòd non habeant à ſemetipſis vt ſint, ſed ha-
beant principium exiſtendi, dicantur à DEO: fi-
lius autem ſolus proprius ex ſubſtantia credantur
patris. Hoc enim proprium vnigeniti eſt, & veri
verbi patris. Hæc itaq; fuit occaſio, vt ex ſubſtan-
tia diceretur patris. Rurſus autem requirentibus
epiſcopis paucos eorum qui Ariani eſſe putaban-
tur, an dicerẽt filium non eſſe creaturam, ſed vir-
tutem & ſapientiam ſolam patris, & imaginem
ſempiternam, & indiſsimilem per omnia patri ac
DEVM verum, capti ſunt qui circa Euſebium in-
nuentes alterutris, quia & hæc veniunt etiam ad
nos: Nam & nos, inquiunt, imago & gloria dici-
mur Dei. De nobis enim & dicitur & dictum eſt:
Semper enim nos qui viuimus, & virtutes multæ
ſunt, & egreſſa quidem eſt omnis virtus DEI ex
† Eruca. Pſal.45.a terra Ægypti. † Campa quoque & locuſta dici-
tur virtus magna, & rurſus: Dominus virtutũ no-
biſcum. Sed etiam proprij nos Dei ſumus. Habe-
C mus hoc non ſimpliciter, quando & fratres voca-
uit nos. Si autem & verum Deum dicunt filium,
non nos contriſtat. Factus enim verus eſt. Hęc eſt
Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic epiſco-
pi videntes eorum dolum, collegerunt ex ſcriptu
Pſal.35.c ris ſplendorem, fontem, & fluuium, & figuram ad
Ioan.10.f ſubſtantiam pertinere. Et illud: In lumine tuo vi-
debimus lumen. Et: Ego & pater vnum ſumus. Et
clarius iam ac breuiter conſcripſerunt cõſubſtan
tialem patri filium. Omnia nanque prædicta hanc
ſignificationem habẽt. Murmuratio ſiquidem eo-
rum, quaſi verba hæc nõ fuiſſent ex ſcripturarum
autoritate prolata, per eos quoque inanis eſſe cõ
uincitur. Ex non ſcripto nanque ipſi impiè profe-
rentes, quippe quod nuſquam penitus inuenitur,
ex non extantibus: &, fuit aliquando, quando nõ
fuit, alios culpant: propterea ex non ſcriptis ſer-
monibus, piè tamen intellectis damnati ſunt. Ipſi
† reperientes. nanque veluti de ſtercore † reperientes, hæc ve
rè de terra locuti ſunt. Verũ epiſcopi non ſibimet
adinuenientes verba, ſed habẽtes hæc à patribus,
teſtimonia conſcripſerunt. Veteres enim ſacerdo
tes ante eos, penè centum triginta magnę Romæ
ciuitatiſque noſtræ, accuſauerunt omnes qui di- D
cũt facturam aut creaturam eſſe filium, & nõ con
ſubſtantialem patri. Et hoc ſciebat Euſebius Cæ
ſarienſis epiſcopus, qui primum defendebat Aria-
norum ſectam, nouiſsimè verò ſubſcripſit Nicæ-
no concilio. Scripſit autem & ciuibus ſuis, confir- Mat.15.a & Mar.7
mans quia & antiquorum aliquos doctos & illu-
ſtres epiſcopos & conſcriptores agnouiſſet, nomi
ne cõſubſtãtialitatis vſos in patris & filij deitate.
Iſti ergo concilium metuentes, expoſitæ fidei cõ-
ſenſerunt, ſecundum Prophetæ increpationem,
dicentis: Populus hic labijs me honorat, cor autẽ
eorum longe eſt à me. Theonas autem & Secun-
dus nolentes adquieſcere, condemnati ſunt. Poſt-
ea verò in concilium venientes, viginti conſcri-
pſerunt de cõuerſatione eccleſiaſtica ſanctiones.

SOCRATES.

De Sabino Macedonianorum epiſcopo. CAPVT VIII.

E
SAbino itaque nõ credamus, qui eos idiotas vo
cauit & ĩperitos. Sabinus enĩ Heracleiæ Thra
cenſis Macedonianorum epiſcopus, habita conge
ſtione eorum, quæ per diuerſa concilia ſacerdotũ
ex ſcripto prolata ſunt eis qui in Nicæa conuene
runt, velut idiotis & ſimplicibus derogauit, non
ſentiens quoniam & ipſi Euſebio cum multa
probatione profitenti fidem, velut idiotæ noſci-
tur derogare. Et aliqua quidem volens præterijt,
aliqua verò mitigauit, cuncta tamen ſecundũ pro-
Euſebius Cæſarienſis. priam ſumpſit intentionem. Et laudat quidem tã-
quam fide dignum teſtem Euſebium Pamphili,
laudat ſimul & principem, tanquam ea quæ ſunt
Chriſtianorum dogmatizãtem. Culpat autem ex-
poſitam in Nicæa fidem, tanquam ab idiotis & ni
hil ſcientibus traditam: & quem velut ſapientem
& ſine mendacio teſtem vocare cõſueuit, eius vo-
ces ſponte contemnit. Ait enim Euſebius: Quia
ex viris Dei Nicęæ cõuenientibus, alij quidem ſa-
pientiæ ſermone micuerunt, alij continentia vitæ
laudati ſunt: & quoniam Imperator præſens om-
nes ad vnitatem ſuam concordes & conſectato-
res eſſe perſtruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, F
necnon Euſebij atque conſortum eorum ſibimet
agnoſcuntur. Et ſi quidem alicubi opus fuerit, de
Sabino memorabimus. Cõcordia ergo fidei à ma-
gno in Nicæa prolatæ concilio, ab Euſebio clara
voce laudata, hæc eſt.

De fide Nicæni concilij. CAP. IX.

CRedimus in vnum DEVM patrem omni- Fidei Nicæni concilij.
potentem, omnium viſibilium inuiſibiliúm-
que factorem. Et in vnum dominum IESVM
CHRISTVM filium Dei natum ex patre, vni-
genitum, hoc eſt, ex ſubſtantia patris, Deum ex
Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo ve-
rò, natum nõ factum, conſubſtantialem patri, per
quẽ omnia facta ſunt, & quę in cœlo, & quę in ter
ra. Qui ꝓpter nos homines & propter noſtrã ſalu
tẽ deſcẽdit, & incarnatus & homo factus eſt, paſ-
ſus, & reſurrexit tertia die, & aſcendit in cœlos &
venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiri

A tum ſanctum. Dicentes autem: Erat, quando non
erat: aut, non erat antequam fieret: aut, quia ex nō
extantibus factus eſt: aut, ex altera ſubſtantia vel
eſſentia dicentes eſſe: aut, creatum aut cōuertibi-
lem filium Dei, hos tales anathematizat catholica
& Apoſtolica eccleſia. Hanc venerabilem fidem,
trecenti quidem decem & octo & agnouerunt &
amplexi ſunt. Et (ſicut air Euſebius) cōſonantes &
vnanimes in ſcriptis explanauerunt. Quinque ve
rò ſolummodo nō receperunt, verbum conſub-
ſtantialitatis reprehendentes, Euſebius Nicome-
diæ Præſul, Theogonius Nicenus, Maris Chalce-
donenſis. Theonas Marmaricenus, Secundus Pto
lemaidis, dicētes conſubſtantiale eſſe quod ex ali
quo eſt, aur ex partitione, aut ex decurſione, aur
ex plātatione quidem, ſicut ex radice germen: ex
decurſione verò, ſicut paterni filij: ex partitione
autem, ſicut ex maſſa aurea anuli duo vel tres. Se-
cundum nullum autem horum, inquiunt, & filius
Dei. Propterea ergo dicebanr in fide nō eſſe con
ſentiendum. Plurimum ſiquidem verbo conſub-
B ſtantialitatis derogantes prædicti viti, in Ariana
depoſitione ſubſcribere noluerunt. Ideóque ſy-
nodus Arium, & conſectatores eius anathemati-
zauit omnes, adiiciētes neque accedere eū in Ale
xandriam. Præceptúmque principis repente eun-
dem Arium & qui circa Euſebiū, & Theogoniū,
& qui cum eis, exilio deportauit.

Ariani qui nolebant ὁμοούσιο vocē recipere.

Quomodo Euſebius & Theogonius dato pœnitentia libello recepti ſunt. CAP. X.

EVſebius igitur & Theogonius poſt modicum
tempus exilij, libellum pœnitentiæ porrigen-
tes, in fide Cōſubſtantialis cōſenſerunt, quod de-
clarabimus procedentes. Tunc autem in ſynodo
Euſebius cognomine Pamphili & Cæſareæ Palæ
ſtinæ ſortitus epiſcopatum, paululum animaduer-
tens atque conſyderans, vtrum oporteret ſuſcipi
terminum fidei, vnà cum aliis omnibus, hoc eſt,
vniuerſa multitudine cōſenſit atque ſubſcripſit,
necnon & populo ſub ſua diœceſi conſtituto ſcri
pſit terminum fidei, & vbique deſtinauit, ſermo-
C nem ſubtiliter conſubſtantialis interpretatus, vt
nequaquam penitus ſuſpitionem aduerſam de eo
quiſquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ip
ſo Euſebio conſcripta ſunt huiuſmodi verba.

Epiſtola Euſebij Pamphili de fide Niceni Concilij ad Palæſtinos. CAP. XI.

ARbitramur & vos dilectiſsimi etiam aliun-
de didiciſſe, fama conſueta præcurrere perfe
ctum de his quæ geſta ſunt ſermonem. Sed ne ex
huiuſmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur,
neceſſariò miſimus vobis primū quidem ſcriptu-
ram à nobis de fide ꝓpoſitam. Nam & Dominus
noſter ad prædicandū diſcipulos ſuos mittens, ait:
Eūtes docete omnes gentes, baptizātes eos in no
mine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. De quib⁹ &
affirmamus ita habere & ita ſapere, ſed etiam du-
dum ſic habuiſſe & ita ſapuiſſe, & vſque ad mor-
tem pro hac inſtare fide, anathematizantes omnē
ſine Deo hęreſim, hęc omnia ex corde ſapuiſſe &
anima, ex quo nouimus noſmetipſos, & nunc ſa-
pere & dicere coram omnipotente Deo & domi-

Euſebi⁹ Cæſarien. ὁμοούσιο vocabulū ſubtiliter interpretatur.
Matt. 28. d

no noſtro Ieſu Chriſto cū veritate teſtamur, oſtē- D
ſuri probationibus & ſatiſfacturi vobis, quia &
præteritis temporibus ita credidimus & prædica-
uimus. Hac autem à nobis expoſita fide, nulli reli-
ctus eſt reſiſtendi locus. Sed & ipſe primus Deo
amabilis Imperator noſter, rectiſsimè eam habe-
re teſtatus eſt, & ſic etiam ſe profeſſus eſt ſapere:
& in hac omnes cōſentire & ſubſcribere, & in his
dogmatibus cōcordare præcepit, vno ſolummo-
do ſcripto & inſerto cōſubſtātialis verbo. Quòd
etiam ipſe interpretabatur, dicens, quia nō ſecun-
dum corporeas paſsiones cōſubſtantialis dicitur,
neq; ſecundum diuiſionem, neque ſecundū quan
dam deciſionem ex patre ſubſiſtere. Nō enim poſ
ſe naturam ſine materia intelligibilem incorpo-
reámq; corporalem aliquam ſubſiſtere paſsionē,
ſed ſacris quibuſdam ineffabilibúſque rationibus
magis intelligendam. Et ſapiētiſsimus quidem at-
que piiſsimus Imperator ita philoſophabatur. Fi-
dei ergo explanatione dictata, quemadmodum ab
eis dictum ſit ex ſubſtantia patris, & patri conſub
ſtantialem nō eſt ſine examinatione derelictum. E
Cōſultationes enim & reſponſiones deinde mo-
uebantur, & mens perſcrutabatur dictorum ſen-
ſum. Et hoc ergo quod aiebāt de ſubſtantia cōſta-
bat apud eos ſignificatiuum quidem eſſe ex patre,
non tamen tanquam partem eſſe patris. Propter-
ea nobis quoque videbatur bene ſe habere, vt
mente cōſentiremus piæ doctrinę dictanti ex pa-
tre filium eſſe, nō tamen partem eius eſſe ſubſtan
tiæ. Quapropter & nos mente conſenſimus, neq;
vocem Cōſubſtantialis refutantes, poſita pręocu
lis noſtris pacis intentione, & ab intellectu rectiſ
ſimo nō cadentes. Secundum hoc etiam natum &
nō factum ſuſcepimus: quoniam factum commu-
ne eſſe dicebant opus reliquarum creaturarum fa
ctarum per filium, quarum nihil ſimile habere fi-
lium cōfitemur & prædicamus. Vnde nō eum eſſe
facturam dicimus, quod cōgruit his quæ per eum
facta naſcuntur, ſed ſuperius quam facturæ, totius
eſſe ſubſtantię, quam ex patre natam diuina doce-
re videntur eloquia, modo quidem generationis
inenarrabili & incogitabili exiſtēte vniuerſæ na-
turæ factę. Sic autē & cōſubſtantialem eſſe patri fi F
lium ratio examinata cognoſcit, nō ſecundū cor-
porum modum, neque mortalibus animalibus ꝓ-
ximum. Nam neque per diuiſionem ſubſtātię, ne-
que perfectionē aut mutationem paternę ſubſtā-
tiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natu
ra patris extranea eſt. Sed prędicandū eſt eſſe con
ſubſtantialē patri filiū, eò ꝙ nullam æqualitatē ad
creaturas factas Dei filius habeat, ſed ſoli patri ge
nitori per omnem modum ſit ſimilis, & nō ſit ex
alia qualibet ſubſtantia vel eſſentia, ſed ex patris.
Quod etiam ipſum hoc modo interpretatum be-
ne ſe habere viſum eſt ad conſentiendum: quo-
niam & priſcorum epiſcopos aliquos conſcripto-
res eloquentes & nobiles agnouimus in patris &
filij θεολογία (id eſt, diuina ratiocinatione) oomine
cōſubſtantialis vſos. Hæc itaque de expoſita fide
ſint dicta, in qua vniuerſi conſenſimus, nō ſine a-
nimaduerſione, ſed ſecundū ſenſus expoſitos co-
ram ipſo Deo amabili examinatore imperatore &
prędictis rationibus cōcordantes anathemariſmū
poſt fidem in eis prolatum ſine triſtitia eſſe credi-
mus, eò ꝙ nō ſcriptis vti vocibus ꝓhiberēt. Vnde

De ſubſtantia.

A penè omnis facta eſt confuſio & indiſciplinatio cunctis eccleſiis. Nulla ſiquidẽ ſcriptura diuinitus inſpirata dicẽte, ex nõ extãtibus: aut fuit aliquãdo quando non fuit, & reliquis quæ proferebãt, irrationabile nobis viſum eſt hæc dicere vel docere. Quoniam neque priore tempore huiuſmodi conſueuimus vti ſermonibus. Hæc vobis neceſſariò ſcripſimus dilectiſsimi, iudicium noſtræ examinationis ac conſenſum vobis ſignificantes. Et quàm rationabiliter tunc quidem, quoniam nos ſcripta quædam modis aliis offendebant. Poſtea verò indubitatè ea quę erant, ſine contriſtatione ſuſcepimus. Quapropter magnanimiter nobis ſenſum verborum diſcutientibus, placuit concordare in his quæ à nobiſipſis in fidei expoſitione confeſſa ſunt.

Hæc itaque Euſebius Pamphili in Cæſariam Palæſtinæ, literis explanauit. Alexandrinæ verò eccleſiæ, Ægyptiacis, & Libyæ, & Pẽtapuleos, & quę vicinæ ſunt, hæc ſcripſit communi decreto Concilium.

B. *THEODORITVS.*

Epiſtola Niceni concilij ad Alexandrinum & Aegyptum deſtinata. CAP. XII.

SANCTÆ MAGNÆQVE DEI GRAtia Alexandrinæ eccleſię, & dilectiſsimis fratribus per Ægyptum, & Libyam, & Pentapolim conſtitutis, congregati & magnam ſanctámque ſynodum Nicææ celebrantes epiſcopi in Domino ſalutem.

Litera Nicenæ ſynodi ad Alexandrinos & Aegyptios.

QVoniam Dei gratia & Deo amantiſsimi principis noſtri Cõſtant. cõgregãtis nos in vrbe prædicta ex prouinciis diuerſis & ciuitatibus, magna ſanctáque ſynodus celebrata eſt, omnimodis neceſſario viſum eſt, ab hoc ſacro ſanctúque concilio, etiam ad vos literas deſtinari, vt nuueritis quæ quidem mota & examinata, quæ verò placuerint atque firmata ſint. Ante omnia ſiquidem exquiſita ſunt impia & iniqua & ſine deo dogmata Arij, atque conſentientium, ſub præſentia Deo

Arius cum ſuo ſectatoribus dãnatus

C amantiſsimi Imperatotis noſtri Conſtantini, & omnium decreto complacuit anathematizari impiam eius ſectam, & iniqua & ſine Deo verba, ſimul & nomina quibus vtebatur, filium Dei blaſphemans & dicens ex non extantibus eſſę. Et iterum: Fuit aliquando, quando non fuit. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum non fuit? & pro libero arbitrio malitiæ atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam numinãtis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blaſphema anathematizauit ſanctum & vniuerſale concilium, & nec vſque ad auditum impię ſectæ atq; furoris huius, aut intellectum iniquorum ſenſum accommodauit. Ea quidem quæ de illis geſta ſunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audiſtis, aut audietis, ne nos fortè videamur viro obloqui, propter delictum ſuum improperia digna portanti. Tantum enim valuit eius impietas, vt etiam Theonas Marmaricenus, & Secundus Ptolemaidis ea † potirentur. Idem enim & illi damnati ſunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei illas quidẽ malas ſectas, & blaſphe-

† vterentur.

D mias, & diſcordiam, & audaciam perſonarum, & diuiſionem prædicta commotione deſtruens liberauit Ægyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij geſta ſunt, & eorum qui ab eo ſunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerint ſynodo, vobis inſinuamus chariſsimi fratres. Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio (dũ ſubtili veráq; ratione nullam veniã mereretur) manere quidẽ in propria ciuitate, nullã verò omnimodis habere poteſtatem, neq; eligendi, neque ordinãdi, nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri, purúmque nomẽ tantummodò poſſidere. Eos autem qui ab ipſo ſunt conſtituti, myſtica ordinatione firmatos habere honorem & miniſterium, vt tamen ſequentes ſint modis omnibus vniuerſorum in ſingulis parœciis & eccleſiis à chariſsimo comminiſtro noſtro Alexandro conſecratorũ: & vt his nulla poteſtas ſit placitos ſibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter voluntatem eccleſiæ catholicæ Præſulis Alexandri. Gratia nanque Dei & orationibus veſtris in nullo ſchiſmate repertos, ſed E ſine macula in Catholica & Apoſtolica Eccleſia permanentes, dignum eſt poteſtatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero ſint digni: & abſolutè facere omnia ſecundum legem & ſanctiones eccleſiæ. Si quem verò contigerit requieſcere in eccleſia, tunc prouehi in honorẽ defuncti eos, qui nuper aſſumpti ſunt, ſolummodò ſi videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente ſimul & deſignante maximæ Alexandriæ ciuitatis epiſcopo. Hoc itaque aliis quidem conceſſum eſt omnibus. In perſona verò Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indiſciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiæ voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel poteſtas homini, qui poſſet rurſus eaſdem indiſciplinationes inſtruere. Hæc ſunt præcipua & competentia Ægypto, & ſanctiſſimæ Alexandrinorum eccleſiæ. Si quid autem aliud ordinatum eſt aut dogmatizatum, præſente domino atque chariſsimo comminiſtro & fratre noſtro Alexãdro, ipſe præſens vobis poterit ſubtilius aperire, tanquam autor geſtorum, & communicator exiſtens. Euangelizamus autem vobis F & de conſonantia ſanctiſsimi paſchæ, quia veſtris orationibus eſt correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, conſonè cum Romanis & vobiſcum, & cum omnibus ab initio Paſcha cuſtodientibus, ex hoc tempore debeant cuſtodire. Exultantes itaque in his quæ geſta ſunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæreſis eſt auulſa, cum maiori honore & ampliori charitate ſuſcipite comminiſtrum noſtrum, veſtrum pontificem Alexandrum, qui nos præſentia ſua lætificauit, tantúmque laborem pro pace veſtra etiam in hac ætate ſuſtinuit. Orate ſimul & pro nobis omnibus, vt quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, ſecundum bonam voluntatem facta (ſicut credimus) DEI & patris in ſpiritu ſancto, cui eſt gloria in ſecula. Amen.

Melitio poteſtas epiſcopa lis adempta.

Nota antiquũ morem

De obſeruatione paſchæ

A

TRINITAS CONSVBSTANtialis & æterna.

SOCRATES.

Quod Nouatianorum epiſcopum Aceſium euocarit Conſtantinus ad concilium. C A P. XIII.

EX hac igitur epiſtola ſynodi manifeſtum eſt, quòd non ſolùm Arium & conſortes eius anathematizauerint, ſed etiam verba ſectæ ipſius: Et quod de paſcha cõcordantes, hæreſiarcham Melitium ſuſceperint. Mouet autem me feruor imperatoris, etiam ex alia re eius voluntatis habere memoriam, & quemadmodum pro concordia cogitabar. Habens enim prouidentiam pacis eccleſiarum, vocauit ad ſynodum & Aceſium Nouatianorum religionis epiſcópum. Poſtquam ergo ſcripta & ſubſcripta eſt à concilio fidei definitio, requiſiuit imperator Aceſium, an & ipſe conſentiret in fide & Paſchalis definitione feſtiuitatis. At B ille: Nihil, inquit, noui ô Imperator ſynodus definiuit. Sic enim olim & à temporibus Apoſtolorũ ipſe percepi, & terminum fidei, & tempus Paſchalis feſtiuitatis. Porrò denuò Imperatore requirente: Cur ergo te à communione ſeparas? Ille ea quę ſub Decio geſta ſunt perſecutionis tempore, replicauit, & ſubtilitatem acerbiſsimæ regulæ deduxit ad medium, quòd non oporteat eos, qui poſt baptiſma peccant, peccato quod ad mortem eſſe ſcripturæ diuinæ pronuntiant, communicatione ſacramentorum fieri dignos: ſed inuitandos quidem ad pœnitentiam, ſpem verò remiſsionis non à ſacerdotibus, ſed à Deo ſolummodo ſuſtinere, qui poteſtatẽ habet peccata remittere. Hæc cùm dixiſſet Aceſius, imperator ait: O Aceſi, pone ſcalam, & ſi potes aſcende ſolus in cœlum. Hæc nec Euſebius Pamphili, nec alij dixerũt. Ego verò audiui à viro nequaquam mẽtiente, qui & valde ſenex erat, & tanquam qui vidiſſet ea quæ fuerãt in Concilio geſta referebat.

SOZOMENVS.

C

Quod Canones eccleſiaſtici in Nicæa conſcripti ſint, & de Vicennalibus Conſtantini. CAPVT XIIII.

Canones Nicæni concilij.

SYnodus autem corrigere volens hominum vitam, & in eccleſiis commorantium, poſuit leges, quas Canoñes appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, vt epiſcopi, & presbyteri, diaconi & ſubdiaconi, cum cõiugibus quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confeſſor contradixit, honorabiles confeſſus nuptias, & caſtitatem eſſe dicens, concubitum cum propria coniuge. Suaſitque concilio ne talem ponerent legem, grauem aſſerens eſſe cauſſam, quæ aut ipſis, aut eorum iugalibus occaſio fornicationis exiſteret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum eſſet inexpertus, expoſuit. Synodúsq; laudauit ſententiam eius, & nihil ex hac parte ſanciuit, ſed hoc in vniuſcuiuſque voluntate, nõ in neceſsitate dimiſit. His à concilio ita diſpoſitis, contigit Vicennalia Conſtantini principis prouenire.

De cœlibatu ſacerdotum.

Vicennalia Conſtantini Aug. Anno 329.

Et eſt conſuetudo Romanorum, vnumquodque D decennium imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunum ergo iudicans Conſtantinus, inuitauit tunc ad cõuiuia ſynodum, & donis competentibus honorauit. Admonitóſque de concordia fidei, & communi inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuerſis in Nicæa, ſcribens abſentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitãs vt ab omni diſcordia recedẽtes, concordarẽt in expoſita concilij fide, quæ nihil aliud niſi Dei ſententia videretur ex conſonantia tantorum & talium ſacerdotum ſancto Spiritu cõſtituta, & poſt inquiſitionẽ ſubtiliſsimã & animaduerſionem dubitationum omnium comprobata.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini de Ario & ſcriptis eius. CAPVT XV.

VICTOR CONSTANTINVS MAximus Auguſtus, epiſcopis & populo. E

MAlignos & impios Arius imitatus, dignũ eſt vt illorum quoque ſuſcipiat vltionem. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quã in poſterũ eſſet opprobrium, & plurima compleretur infamia: & nũc placuit Arium & cõſectatores eius vocari Porphyrianos vt quorũ mores imitati ſunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hęc autem, ſi qua conſcriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt nõ ſolùm praua eius doctrina depereat, ſed neque vlla eius pôſsint remanere commenta. Hoc etiam præcipio, ſi quis cõſcriptiones Arij cælaſſe comperitur, & non repentè proferẽs, igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitalem ſuſcipiet vltionem. Deus vos cuſtodiat.

THEODORITVS.

Epiſtola ad Euſebium Palæſtinæ de confectione ſacrorũ librorum & de repurgatione dominici ſepulchri. CAPVT XVI. F

VICTOR CONSTANTINVS maximus pius, Euſebio.

VT in noſtri nominis ciuitate cognouim*, Saluatoris Dei noſtri proſpiciente ſolatio, maxima hominum multitudo ſanctiſsimæ ſe dicauit eccleſiæ, vt hoc incremento valde proficiente, dignũ eſſe videatur etiam eccleſias in ea plures ædificari. Quapropter quod viſum eſt noſtræ voluntati, ac decuit nos tuæ notum facere ſapientiæ, quatenus quinquaginta mẽbranaceos codices bene cõfectos, & ad vſum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfectè artem ſcientibus ſcribi præcipias diuinarum videlicet ſcripturarum, quarum maximè confectionem & vſum neceſſarium eccleſiis eſſe noſti. Miſſæ ſunt enim literæ à noſtra trãquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia cõfectioni eorum neceſſaria prębere curet. Vt enim citius codices conſcripti conficiantur, erit opus di

Publica vehicula.

A ligentiæ tuæ. Nā & duo publica vehicula ad defe-
rēdos eos ex autoritate reſcripti noſtri te pcipere cōuenit. Sic enim & maximè bene conſcripti vſque ad noſtrum perducētur aſpectum, vno videlicet tuæ eccleſiæ hoc exequente diacono: qui dū ad nos venerit, experietur noſtræ munificentiam pietatis. Deus te cuſtodiat frater charißimè.

Sufficiant quidem hæc ad coniiciendum, magis autem apertè noſcendum, quemadmodū celeberrimus Imperator ſuum ſtudium circa ſacra conſtituerit: Attamen adiiciam, quæ etiam circa ſalutare ſepulchrum geſſerit. Agnoſcens enim quoniā elati & circa culturam bacchantes idolorum, ſepulchrum domini ſordibus operuerāt, obliuione tradere cōtendentes memoriam ſalutarem: & deſuper templum ædificauerant luxurioſiſsimæ dæmonis, id eſt, Veneris, vt illic virginum cantibus inſultarēt, præcepit deſtrui ſceleratiſsimum templum, ipſúmque puluerem funeſtis ſacrificiis violatum eiici, & procul à ciuitate diſpergi, deinde ſacrariū ædificari Deo, maximum atque pulchrū: ſicut de-
B ſignatur ex eius epiſtola ad Macarium ipſius ciuitatis epiſcopum deſtinata.

SOCRATES.

Libellus pœnitentiæ ab Euſebio & Theogonio datus
CAPVT XVII.

Evſebius igitur & Theogoni⁹ pœnitētiæ libellū ſummis epiſcopis mittētes ab exilio reuocati ſunt Imperiali præcepto, & ſuas eccleſias receperūt expellentes eos, qui in ipſorū locis fuerant ordinati, id eſt, Euſebius Amphionem, Chreſtum verò Theogonius. Cuius libelli exemplar hoc eſt: Dudum quidem ante iudicium cōdemnati à reuerentia veſtra, patiēter ferre, quę decreta ſunt à ſancto veſtro cōcilio debuimus. Sed quia nimis abſurdum eſt, cōtra noſmetipſos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos & in fide vna cucurrimus & ſenſum examinantes de Cōſubſtantialitatis ſer-

Libellus pœnitentiæ quē Euſebius Nicomedienſis & Theogonius ad epiſcopos miſerunt.

C mone cūcti pacificati ſumus, nequaquam ſequentes hæreſim, ſed cōmemorātes ad cautelam eccleſiarum, quę noſtræ ſubueniebant menti. Et ſatisfacientes eis, quibus per nos ſuaderi debuerat, in fide ſubſcripſimus. Anathematiſmo autem nō ſubnotauimus, nō tanquam fidem accuſantes, ſed vt velut nō credentes talem eſſe eum, qui fuerat accuſatus, certi de eius miſsis ad nos epiſtolis, & inter nos diſputationibus habitis. Si igitur ſatisfactum eſt ſancto veſtro concilio, non reluctantes, ſed cōſentientes decretis veſtris, etiam hac cōſcriptione ſatisfacimus vobis, nō exilium grauiter ferentes, ſed ſuſpitionem abiicientes hęreſeos. Si enim dignamini nunc in vultu veſtro nos recipere, habebitis in omnibus cōſonantes & veſtra ſequentes pariter cōſtituta, quando etiam eum qui in his accuſatus eſt, placuit veſtræ reuerentiæ clementiam promereri atque reuocari. Abſurdū námque eſt, ſi is qui putatur eſſe reus, reuocatur ad ſatisfaciendum in quibus ei derogabatur, vt nos cōtra noſmetipſos præbeamus per taciturnitatē increpationis † iudicium. Dignamini ergo ſicut cōuenit veſtræ venerationi, & Deo amantiſsimum principem cōmonere, & preces tractare noſtras,

† iudicium.

D & velociter de nobis quę vobis cōueniunt, cogitare. Hic quidē libellus eſt reuerſionis Euſebij & Theogonij. Ex verbis autē eius coniicio, quia iſti quidem dictatæ fidei ſubſcripſerunt, damnationi verò Arij conſentire noluerunt. Ex quo & Arius ante iſtos reuocatus agnoſcitur. Sed licet hoc ita ſe habere videatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus eſt. Hoc autem oſtenditur ex eius cogitationib⁹ quas poſtea molitus inuenitur, figmēto pœnitentiæ ſuæ: ſicut opportunè patefiet.

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hieroſolymorum & ligno crucis, atque clauis quibus transfixus eſt dominus. CAP. XVIII.

Imperator īterea poſt Cōciliū degebat lætus. Celebrata ergo feſtiuitate publica Vicennaliū ſuorum, mox ad erigendas eccleſias feſtinus acceſsit. Hócque faciebat per ſingulas ciuitates, & in vrbe cognominis ſui.

Vicennalia Cōſtantini.

SOZOMENVS.

E Nam cùm ei omnia proſperè cederēt, ꝓpriam voluit habitare ciuitatē. Veniénsque ad campum ante Ilium poſitum iuxta Helleſpontum ſuper Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnātes habuerūt caſtra, ciuitatem deſignauit, portáſque fecit quæ hacten⁹ videntur à nauigantibus. Hæc agenti, per noctem Deus apparuit, monens vt alium quæreret locum, eúmque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iuſsit.

SOCRATES.

Quæ cùm prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eam muro circundedit. Et diuerſis ornatam fabricis æquam Imperiali Romæ cōſtituit. Et denominatam Cōſtantinopolim, appellari ſecundā Romam lege firmauit, ſicut lex ipſa in marmorea † platona noſcitur eſſe cōſcripta, & in Strategio iuxta equeſtrem ſtatuam eius conſtituta. In hac quoque ciuitate duas quidem ędificauit eccleſias, quarum vnam nominauit Irenen, aliam verò appellauit Apoſtolorum. Nō ſolùm autem ſicut di-
F xi, auxit Conſtantinus Chriſtianorum dogmata, ſed iam Paganorum templa deſtruxit. Simulachra nanque ornata pubicè in Cōſtantinopolitana vrbe propoſuit. Et tripodas Delphicos in Circo ad ſpectaculum dedit, quæ cum ipſo videantur aſpectu ſuperfluè referuntur.

Byzantium An. do. 333. Conſtantinopolis.

† columna.

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem dicauit Helenopolim) admonita per ſomnum ad Hieroſolyma ꝓperauit, & quondam Hieruſalem, deſertā ſicut pomorū cuſtodiā inueniens, requiſiuit ſepulchrū chriſti. Quod licet difficillimè, tamē inuenit. Ita repentè templum illud ſceleſtiſsimum deiici iuſsit. Et palam facto domini monumento, apparuerunt circa id ſuffoſſæ tres cruces, & claui, ſimul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latiniſque conſcriptus: Ieſus Nazarenus rex Iudæorum.

Helenopolis Helena vadit Hieroſolyma. Tres cruces, Claui. An do. 325.

SOZOMENVS.

Dicitur autē quia iam mortuus crucis tactu ſurrexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos: O ter beatum lignum, in quo Deus extenſus eſt.

Sibylla vaticinium de ligno crucis.

A Tunc ergo quæ crux eſſet domini, quæ latronum, dubitare cœperũt. Ptoinde Macarius, ciuitatis pręſul, huiuſmodi tractatu dubitationem ſoluit: Mulieri nanque nobilitate claræ lõga ægritudine fatigatæ vnam illarum crucium cum oratione promptiſsima adhibens, virtutem ſaluatoris agnouit. Mox enim vt mulierem crux attigit, paſsionẽ ſæuiſsimæ ægritudinis effugauit, & fœminę ſalutem reſtituit.

THEODORITVS.

Helena clauos galeæ & freno filij ſui Conſtant. incluſit. Zach. 14. d

Sic itaque mater Imperatoris quod cupiebat agnoſcens, de clauis quidem quibus manus Chriſti fuerant perforatæ, alios in galeam immiſit Imperatoris, filij capitis prudentiã gerens vt iacula bellica ſubmoueret: alios freno equino inſeruit, & cautelam imperatoris agens, & veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat propheta, dicens: Et erit quod in freno eſt, ſanctum Domino omnipotenti. Salutaris verò crucis partem quidem aliquam Regalibus diſtribuit.

B

SOCRATES.

Quam Conſtantinus ſuſcipiens, & credens ſaluari ciuitatem vbi hæc particula ſeruaretur, in ſua ſtatua (ſicut fertur) in ſoro Cõſtãtini poſita ſuper columnam Porphyreticam deuotè condidit.

THEODORITVS.

Reliquam verò partem in argentea theca clauſam ciuitatis tradidit ſacerdoti. Et vndique cõgregans artifices maximas illic ornatáſque ædificauit eccleſias. His ita geſtis cõuiuio exhibito virginibus ſacris, & ipſa miniſterium ancillæ gerẽs, vltra octogeſimum annum ætatis agẽs, & his ſimilia faciens rediit ad filium. Et cum lætitia tranſiuit à ſeculo, multa filio pietatis mandata committens, nouiſsimis benedictionibus adimpleto.

SOCRATES,

Helena mo- naſter. μονοχίαι. Cubitum. νειλομετριον

C Poſt hæc igitur Imperator curã maximã Chriſtianorum habẽs, Paganorum ſuperſtitiones auerſabatur: remouitque μονομαχίας, & ſuas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo menſuratur Nilus nõ iam in templũ Serapidis annis ſingulis, ſed in eccleſias portari ſanciuit.

SOZOMENVS.

In omnibus itaque volens ſimilem monſtrare Romæ Cõſtantinopolim, fruſtratus non eſt. Nam & † corporibus & diuinis maior effecta eſt. Q̃d ideo proueniſſe credo propter amorem Dei, quẽ ciuitas gerit & habitatorũ circa indigentes auxilium. Intantum nàque fidei creuit, vt multi quidem Iudæorum ciuium, Pagani verò penè omnes, chriſtianam illic cõuerterentur ad fidem. In qua vrbe creſcente, quo tempore religio noſcitur ampliata, neque arx, neque Pagana templa, aut ſacrificia facta ſunt, niſi ſub Iuliano breui tempore: quod mox probatur extinctum. Hanc igitur tanquam nuper conditam Chriſti ciuitatem, Conſtantinus ſuo nomine dedicauit, multis eam & magnis exornans eccleſijs. Iuuabat diuinitas Imperatoris vo-

† ædificijs

ta, & apparitionibus multis indicabatur, quia ſanctæ ſalutaréſque eſſent quę illic ædificabantur eccleſiæ. D

De loco vbi Veſta olim colebatur, & nunc archangeli Baſilica ſtat, & de miraculis quæ ibi pro Chriſti nomine celebrantur. CAP. XIX.

Michaelium locus apud Conſtantinopolim.

INſignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidem Veſta colebatur, poſtea verò eccleſia facta eſt, qui locus nũc Michaelum nuncupatur, in dextera poſitus parte nauigantium à Ponto Cõſtantinopolim, diſtãs ab ea nauigio quidem ſtadijs fetè trigita & quinque: per terram verò circumeuntibus omnem ſinum, vſque ad ſeptuaginta & amplius tenditur. Sortitus eſt igitur is locus appellationem nũc vſque ſeruatam, eo quòd illic manifeſtè cernitur apparere Michaël diuinus Archangelus: quod etiam ego iutus eximie verum eſſe cõfirmo. Oſtẽdit igitur hoc ita eſſe etiam multis alijs virtus diuina per ipſarũ rerum experimenta. Quidam enim in cauſas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij verò in lãguores E aut ignotas paſsiones incidentes, illic ſupplicãtes Deo, liberari promeruerunt. Sed quæ ſingulis & quomodo illic miracula cõgerint, narrare longũ eſt. Quæ verò prouenerint Aquilino nobis noto & in cauſsis forẽſibus ſocio, partim ab eo audiẽs, partim ipſe cognoſcens neceſſario pandam. Cum eum ardentiſſima febris rubris choleris mota cõprehendiſſet, æſtuanti poculum dederunt medici, quod euomuit: móxque cum vomitu diffuſæ choleræ ſuperficiem vultus eius ſimili ſui colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cúmque hoc diu pateretur, nec eſca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorum: & dum morti vicinus eſſet, iuſsit ſuis vt ſe ad locum hunc ducerent, credens aut illi ſe mori, aut languore priuari. Iacentique per noctem diuina virtus apparẽs præcepit, vt quicquid comederet, in huiuſmodi potionem ringeret, quę eſſet ex pipere & vino & melle confecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus eſt: quippe cum medicis ratione medicinæ videatur eſſe contrarium calida pocula cholericis exhibere. F

Probianus.

Audiui enim & Probianum virum ĩ palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagræ paſsione detentum, ibi doloribus liberatum, eíq; apparuiſſe ſanctam mirabiliter viſionem. Cum enim dudum paganus eſſet, factus poſtea Chriſtianus, aliquatenus dogma ſequebatur. Totius verò ſalutis cauſſam, id eſt ſacratiſsimam crucem nolebat adorare. Hanc babenti ſententiam diuina virtus apparens, ſignum monſtrauit crucis quod erat poſitum in altario eius eccleſiæ. Et apertè palàm fecit, quia ex quo crucifixus eſt Chriſtus, omnia quæ ad vtilitatẽ humani generis facta ſunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis geſta non eſſent, neque ab angelis ſanctis, neq; à piis hominibus.

An. do. 339. De Sozom.

De templorum deſtructione. CAPVT XX.

CVm itaque populi & ciuitates ad cultũ Chriſtianitatis accederent, & cæteri pro filiis & vxoribus metuentes (ne quid mali paterentur ſi

A contradicerẽt) quieti vacarẽt, nudati ſolatio mul-
titudinis templorum cultores & ſacerdotes, ſimu
lachra apud ſe repoſita precioſiſsima tradiderũt,
& quæ Iouis fulmina vocabantur: & per ſemetip-
ſos hæc educebant ex adytis & templorum laten-
tibus locis: quæque prius † inuiſa apud exteros
erant, & ſolis ſacerdodibus manifeſta, facta ſunt
omnibus valde viliſsima. Aliæ verò imagines &
ſtatuæ ex precioſa cõfectæ materia, igne crematę
ſunt, & pecuniæ publico ſociatæ. Quæ verò ex æ-
re mirabiliter facta videbantur, ad Cõſtantinopo
lim ſunt aduecta ornatus cauſſa, & hactenus in pu
blico collocata, & per plateas, & in circo, atq; re-
galibus: id eſt, Pythia diuinatoris Apollinis, & Mu
ſæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliataq;
ſunt ianuis templa, & alia laquearib⁹ ſunt nudata,
alia verò neglecta ad ſordes vſque ruinamq; per-
ducta ſunt. Tunc itaque perierunt & penitus ſunt
euerſa, id eſt, in Ægea Ciliciæ templum Æſculapij,
& in Aphacis iuxta mõtem Libanum & Adonem
fluuium, Veneris domus: vtraque apud illos inſi-
B gnia: eo quòd Ægeatæ gloriarẽtur, quaſi languen-
tes corpore curarentur apud eos dæmone nocti-
bus apparente atque curante: In Aphacis autem,
quod per inuocationẽ quãdam certo die de ſum-
mitate Libani montis, ignis fulgens veluti ſydus
in proximum flumẽ velociter occumbebat, quod
dicebant Venerem eſſe.

† narraſſe. *An. do. 335.* *Templum Æſculapij Aphaca.*

De conuerſione Barbarorum, CAP. XXI.

INterea cum multitudo magna ex diuerſis gen-
tibus cõfuſorum barbarorum ex Thracia tran-
ſiſſet in Aſiã, & alij aliũde barbari hoc egiſſent, cõ
tra Ro. multi ſacerdotum Chriſti capti cum eis e-
rant. Cúmq; languentes curarent & dæmones ef-
fugarẽt. Chriſtum ſolũmodo nominantes, & filiũ
inuocantes Dei, inſuper & cõuerſationem exer-
centes inculpabilem, & omnem maculam virtu-
tibus euincẽtes, admirati barbari virorum vitam,
& opera ſimul egregia, bene ſe ſapere crediderũt,
& Deum habere propitium ſi meliores imitaren-
tur homines, &, ſicut ipſi, colerent Deum. Et con-
C ſtituẽtes ſibimet ex eis bene agendi præceptores,
edocebantur, & baptizabãtur, & conſequenter in
eccleſias occurrebant.

THEODORITVS.

Quod Euſebius Nicomedienſis Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de literis Conſtantini aduerſus eum CAP. XXII.

FAutores igitur Arij nequiſsima non reliquere
cõſilia. Huius enim cauſſa in confeſsione fidei
etiã manibus cõſenſerunt, qui poſtea imitati ſunt
geſta luporum. Nam cùm ſanctiſsimus Alexãder,
qui ſuis orationib⁹ Ariũ fuerat iaculatus, id eſt, By-
zantij pontifex (ſic enim tunc vocabatur Cõſtan-
tinopolis) ad meliorẽ tranſlatus fuiſſet vitam, Eu-
ſebius defenſor impietatis paruipẽdens regulas,
quas antè paululum cum aliis põtificibus ipſe con
ſcripſerat, tepẽte Nicomediam deſerens, Cõſtan-
tinopolitanam arripuit ſedem, regulis è diuerſo
clamitantibus, epiſcopos & presbyteros nõ licere
ex alia tranſire ad aliam ciuitatem. Sed mirum nõ
eſt, vt qui ſic inſaniunt aduerſus vnigeniti deitatẽ,

Euſeb. Nico medi. aucto transgreſſor.

licenter etiam alias tranſgrediantur leges. Non e- D
nim tunc ſolummodo hanc nouitatem fecit, ſed
etiam olim aliud ſimile perpetrauit. Qui dũ in Be
ryto eſſet epiſcopus, tranſiliuit in Nicomediam, &
ex ea denuò poſt cõcilium inſania apertę impieta
tis exactus eſt, & cum eo Theogonius Nicænus.
Quod Imperator Cõſtantinus literis manifeſtum
fecit. Ego verò huic operi finem epiſtolæ inſere-
re iudicaui. Scripſit enim hæc Nicomedienſibus:
Quis eſt qui ita populum docuit innocẽtem? Euſe
bius vtique tyrãnicæ crudelitatis excultor. Quòd
enim vbique tyranni noſcatur eſſe cliens, ex mul
tis rebus apparet. Hoc nanque veracium epiſco-
porum teſtatur interitus, hoc etiam Chriſtianorũ
crudeliſsima perſecutio clamat apertè. Nihil enĩ
de iniuriis mihi factis nunc dico, per quas quãdo
maximè aduerſarum partiũ inſidiæ diſcurrebant,
iſte etiam oculos cõtra me habebat intentos. Cui
hoc defuit ſolũ, quod nõ & armatum miniſteriũ
tyrãno liceoter exhibuit. Neq; me quiſpiam pu-
tet ad horum probationem minus inſtructum. In-
dicium nanque manifeſtum eſt, quia presbyteros
& diaconos ſequentes Euſebium, apertè conſtat E
à me deprehenſos. Sed hæc quidem tranſeo, quæ
nunc nõ indignationis gratia, ſed ad illorum cõfu
ſionem à me probata noſcuntur. Hoc ſolum for-
mido, hoc cogito, quod vos ad cõmunionem cri-
minis vocati conſpicio. Propter Euſebij nanque
ſeductionem & ſubuerſionem, cõſcientiam per-
cepiſtis à veritate ſeparatam. Sed erit huius rei nõ
tarda ſalubritas, ſi epiſcopum fidelem & integrũ
nũc ſumentes, reſpiciatis ad Deum. Quod vtique
ad præſens in vobis eſt, & iſtud dudum oportue-
rat in veſtro pendere iudicio, niſi prædictus Euſe-
bius peſsima cõſciorum ſuorum tuitione veniſſet
huc, & ordinem rectitudinis impudentiſsimè cõ-
fudiſſet. Sed quoniã de memorato Euſebio apud
veſtram charitatem nos breuiter loqui decet, au-
dite: Meminit veſtra patientia factum in Nicæa ci
uitate cõcilium: cui & ego ipſe conſcientiæ meæ
cultum decẽter exhibui, nihil aliud volens quàm
concordiam omnibus fabricari, & præ cunctis ar-
guere & remouere hanc cauſſam, quę principium
quidem habuit per Arij Alexãdrini ſuperbiã, cor- F
roborata verò eſt per Euſebij prauũ peſtiferũmq;
votum. Sed ipſe Euſebius (ô amabiles atque cha-
riſsimi) cum quanta putatis diſcurſione, quippe
cõſcientia ſua victus, cum quanta cõfuſione men
dacio vndique declaratus degebat? Immittens mi-
hi quidem diuerſos, qui ꝓ eo depoſcerent: petẽs
verò à me quoddam ſolatium, ne tanto malo con
uict⁹, ſuo honore priuaretur. Teſtis eſt mihi Deus
huius rei, qui & in me & in vobis benigno amore
conſiſtat. Nam me etiam ille diuertit, & indecen-
ter abripuit, quod vos quoque noſtis. Tunc enim
omnia geſta ſunt ſicut ipſe deſiderabat, quia om-
ne malum in ſua cõſcientia recondebat. Sed vt cæ
tera peruerſitatis eius omittam, quid maximè cum
Theognio nequitiæ ſuę participe egerit, audite,
depoſco: Alexandrinos quoſdam à noſtra fide re-
cedentes, huc deſtinari præceperam, quoniam ho
rum miniſterio motus flammas vrgebat. Sed iſti
benigni & optimi nimis epiſcopi, quos ſimul cõ-
cilij veritas ad pœnitentiam reſeruabat, non ſo-
lùm receperunt eos & apud ſe ſeruauerunt, ſed e-
tiam malis eorum voluntatibus cõmunicare de-

Pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes, de Euſebio Nicomedienſi.

Theogonius.

A creuerunt. Quapropter hoc circa iſtos ingratos decreui peragere, vt abrepti procul deportarẽtur exilio. Nunc itaque veſtrum eſt, ad Deum illa fide reſpicere, qua ſemper & fieri cõuenit, & eſſe decet, & agere. Epiſcopos enim purificatos & orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum peſtilentium, aut ad laudem, improuidè præſumit ſorſitan excitari, repente in ſua præſumptione miniſtri DEI, hoc eſt, meo opere comprimetur. Deus vos cuſtodiat fratres chariſsimi.

Deportatio.

Quod rurſus Euſebius apud Conſtantinum impetrata venia pro Arianis egerit. CAP. XXIII.

TVnc igitur iſti & damnati, & ciuitatibus ſunt expulſi. Et Nicomediæ quidem Appion epiſcopus ordinatus eſt, in Nicæa autẽ Chreſtus. Sed rurſus cõſuetas machinationes exercentes, & imperatoris clementiam acceſsibilem ſuis fallaciis inuenientes, reſtituti ſunt, priorémque potẽtiam

Appion Nicomediæ. Chreſtus Nicææ.

B receperunt. Euſebius etenim (ſicuti iam dixi) etiã Cõſtantinopolitanum tenuit tyrannicè Præſulatum, & potiorem percepit præſumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciam ex crebra collocutione mercatus; contra veritatis propugnatores ſæuas contentiones inſtituit. Et primum quidem cupere ſe Hieroſolymorum loca profeſſus eſt, & Imperatorem tanquam celebre illud viſurus ædificationis opus, ꝓuida cogitatione captauit. Quapropter cũ multo honore dimiſſus eſt, Imperatore ei vehicula & alia diſtribuente ſolatia. Profectus igitur eſt cum eo & Theogonius Nicænus, particeps malignorum cõſiliorum eius, ſicut iam diximus.

Euſeb. Nicomedienſis ſimulat ſe Hieroſolyma profecturum.

Qua fraude Euſtatius Antiochenus ſit epiſcopatu depoſitus, & in exilium deportatus, & qui poſt eum fuerint ordinati. CAP. XXIIII.

VEniẽtes autem in Antiocheiam, & amicitiarum induti vultũ, maxima miniſtratione potiti ſunt. Veritatis enim ꝓpugnator magnus Eu-

Ariani dueniunt Antiochiam.

C ſtathius, largam eis hoſpitalitatẽ fraternitatis exhibuit. Cúmq; ad ſacratiſsima loca perueniſſent, & cõcordes vidiſſent ſuos, hoc eſt, Euſebium Cæſarienſem, Scythopolitam Patrophilum, & Aeriũ Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arij ſuſceperant, nuntiauerũt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiam. Et ſchema quidem ſub honore prætendebatur aduentus eorum, quod verò propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanque proſtantem mercede conducentes, & linguam eius ſibi impendi perſuadentes, ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miſerrimã introduxere mulierem. At illa infantulum ſub mammilla demonſtrans, aiebat ex cõcubitu Euſtathij illum ſe & concepiſſe & generaſſe, cúmque clamabat ſæpius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifeſtę conſcius erat, iuſsit vt hanc rem ſi qui ſcirẽt, deducerentur ad medium. Illa verò dicente nullũ ſe habere accuſationis teſtem, iuſiurandum ei iuſtiſsimi iudices intulerunt, lege tamen apertè clamante: In duobus aut tribus teſtibus credi eſſe veracia quæ dicũtur, necnon & Apoſtolo pręcipien-

Calumnia adulterij ab Arianis imponitur Euſtathio. An. do. 331.

te, vt nullus aduerſus presbyterum accuſationem D ſactam extra duos aut tres teſtes accipiat. Sed iſti ſacras contemnentes leges, cõtra talem virum accuſationem ſine teſtimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iuſiurandum præbuiſſet, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu eſſet Euſtathij. Tũc itaque tanquam aduerſus adulterum iſti amatores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pontificibus (cùm vtique multi adeſſent, & pro Apoſtolicis dogmatibus repugnarẽt, & omnimodis quæ fuerant concinnata, neſcirent) apertè reclamantibus & magnum Euſtathium collaudantibus, decretúmque illorum iniquum ſuſcipi prohibentibus. Hoc igitur facto, velociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorem profecti ſunt, eique perſuaſerunt quod vera fuiſſet accuſatio & depoſitionis Euſtathij iuſta ſententia, quem tanquam adulterum atque tyrannum expelli fecerunt, exercitatorem pietatis ſimul & caſtitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus eſt ciuitatem. Iſti verò primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tẽpore pauco, viuente, Eu-

Euſebius.

E ſebium Palęſtinenſem illuc transferre voluerunt: eóque fugiente mutationem, & ſimul imperatore prohibente, fecerũt Euphronium. Quo etiam, anno & paucis menſibus in epiſcopatu defuncto, + Placito illius eccleſiæ tradidere Pontificatum. Iſti verò omnes peſtem Arij habuere celatã. Propterea nanque multi piè viuentium & ſacerdotum & reliquorũ, eccleſiaſtica relinquẽtes collegia, apud ſemetipſos cõueniebãt. Quos vniuerſi Euſtathianos appellabãt, quia poſt egreſſum illius ſeorſum congregabantur. Porrò mulier illa miſerrima paſſionem crudeliſsimi languoris incurrens, manifeſtauit inſidias: & illam tragœdiæ compoſitionem pariter enudauit, nõ duobus vel tribus, ſed multis admodum ſacerdotibus quæ concinnata videbantur inſinuãs. Ait enim pro pecuniis illam ſe facere præſumpſiſſe calumniam. Iuſiurandum tamen nõ omnino fuiſſe falſum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiuſdam Euſtathij nomine, fabri ferrarij.

Euphronius. Alter codex Græcorum Ἀκάκιον habebat, alter Ἄλυκον. Euſtathiani.

SOCRATES, CAP. XXV. F

Tunc igitur in Antiochia grauis ſeditio in Euſtathij depoſitione commota eſt, & poſtea de epiſcopatus electione tantus ignis accenſus eſt, vt penè ciuitas vniuerſa periclitaretur, populo in duas partes diſsidente: & alijs quidem Euſebium Palæſtinæ transferri cõtendentibus in Antiochiam, alijs autem ſtudentibus vt reuerteretur Euſtathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tanquã aduerſus hoſtes ita cuncti mouebantur, vt penè vſque ad gladios peruenirent, niſi Deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator ſuis epiſtolis ſeditionem compeſcuit. Euſebius autem Palæſtinæ repudiauit, quod admiratus Imperator ſcripſit ei, propoſitũ laudãs, cúmque beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, ſed totius orbis potius digne decerneretur epiſcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ eccleſiæ vacaſſe ſedem. Tandem verò ſtudio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine ritè contextis, tempus eſt ſequentis libri ordiamur initium.

Seditio Antiochena.

Euſeb. Pamphili laudatur ab impe.

Euphronius Antiochiæ fit epiſcopus.

35

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER TERTIVS.

SOZOMENVS.

De conuerſione gentis Indorum atque Perſarum.
CAPVT PRIMVM.

Indi. Iberi. Armenij Tiridates

IN temporibus religioſi Principis Cōſtantini,& Indorum gens & Iberorū Chriſtiani dogmatis rudimēta ſuſceperunt. Sed & Armenios tūc primū audiui chriſtianus effectos. B Aiunt enim Tiridarem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili ſigno Dei, quod circa eius domum euenerit, Chriſtianiſmū fuiſſe factū,& omnes ſimul eius ditioni ſubiectos vna præceprione iuſsiſſe,vt ſimiliter DEO colla ſubmitterent. Vnde & ad cæteros confines Chriſtianum dogma trāſiuit, & multitudine dilatatum eſt. Apud Perſas autem initium Chriſtianitatis exiſtimo celebratum,dum quidam eorum occaſione cōmercij ad Oſroēnos & Armenios veniētes (vt fieri ſolet) ſanctis illis colloquerentur viris,& eorum virtutes experirentur.

Oſroeni Armenij.

Quomodo Iudæi Chriſtianos accuſauerint apud Perſas. Qui vel quanti vel quibus modis paßi ſint apud Perſas. *CAPVT II.*

An. do. 334
Magi, Perſarum ſacerdotes.
Iudæi.

CVmque tempore procedente creſcerent, etiam eccleſias & ſacerdotes pariter cæteróſque C miniſtros habere cœperūt. Hoc autem factū non mediocriter contriſtabat Magos, qui religionem Perſarum veluti quædam ſacerdotalis tribus per ſucceſsionem generis ab initio cōmiſſam habere noſcūtur. Afficiebātque id etiam Iudæos naturaliter quodammodo Chriſtiani dogmatis inimicos. Quapropter accuſauerunt apud Saporem tūc regem, Symeonem archiepiſcopum Seleuciæ & Cteſiphontis ciuitatū in Perſide regalium, tanquam amicus eſſet Cæſari Romanorum, eiq; Perſarum negotia propalaret. Credēs autem † derogationibus his Sapores, primum quidem tributis immēſis chriſtianos afficiebat, eò quòd plurimos eorum agnoſceret, quod paupertatem magis eligerēt: crudelibúſque viris huiuſmodi exactiones iniūxit, quatenus ex egeſtate pecuniarū & nimietate exactorum vim paſsi, ꝓpriæ religionis iura contemnerent. Poſt hæc autem ſacerdotes miniſtróſque Dei gladiis minacibus interemit, eccleſias ſubuertit, & vaſa eorum omnia publicauit. Symeonem verò deduci iuſsit ad ſe, tanquam proditorem Perſarū regni atque religionis. Magi ſiquidem auxiliātibus ſibi Iudæis, cum feſtinatione ſanctas eccleſias deſtruebant. Symeon autem cōprehenſus, ferróque vinctus, ad regem vſque deducitur. Quo vir effectus eſt magnus, & omni fortitudine precioſus. Nam cùm eum torquendū Sapores iuſsiſſet introduci, neque timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquiſiuit cur nō adoraſſet, quippe quod prius facere cō ſueuerat. Ad quem Symeon: Prius quidē non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitās, quæ ſunt ſolēnia regis, implebam: nunc autem phas mihi non eſt hoc agere. Veni nanque pro noſtro dogmate & pietate decertaturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare Solem, & facienti, plurima ſe daturum cum maximo E honore munera compromiſit: reluctantem verò interminatus eſt eſſe moriturum, & omniū Chriſtianorum gentem. Cúmq; nec terroribus potuiſſet mouere Symeonem, nec mulcere promiſsionibus, ſed fortiter permaneret nunquamque adoraret Solem, ne proditor ſuæ religionis exiſteret, præcepit, eum in vinculis retineri, credens eū poſſe longo tempore inflecti. Cúmque ducerentur ad carcerem, vidit eum Vſthazares ſenior quidā eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et conſurgens adorauit eum: ſedebat nanq; ante ianuas regis, quem Symeon increpauit iniurioſè, & cum furore clamauit, auerſatúſque deſpexit. Is enim dum Chriſtianus eſſet, non ante multum tempus vim paſſus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem veſtem claram, qua indutus erat, exutus eſt, & lugubrem accipiēs amictum, ante domum regiam ſedebat flens atq; gemens: Heu, inquit, qualem credam eſſe circa me Deum, quem ego negaui, dum pro hac cauſſa dudum amiciſsimus Symeon neq; F verbum mihi reddiderit, & ſic auerſatus cum furore tranſiuerit? Cúmque hæc Sapores audiſſet, euocans eum, cauſſam luctus inquiſiuit, aut ſi qua ei circa domum ærumna contigerit. Reſpondens Vſthazares, ait: O rex, nihil in hui⁹ ſeculi domo infortunij paſſus ſum. Vtinam pro his quę mihi nūc euenerunt, in vniuerſas calamitates alias incidiſſem. Lugeo nanque cur viuo, qui dudum mori debueram? Video Solem quem tibi parere volens, non voto meæ volūtatis adoraui. Quapropter ꝓ vtroque me mori iuſtiſsimum eſt, quia & proditor ſum Chriſti, & te quoque decepi. Et ille quidē hæc dicens, iurauit per cœli & terræ creatorem, ſuā vlterius nō ſe mutare ſententiam. Sapores autem admiratus eunuchi cōſtantiam, amplius ſæuiebat aduerſus Chriſtianos, tanquam maleficiis hoc agere præualerent. Parcens autem ſeniori, nunc lenitate, nūc minis omni virtute eum ſe ſubuertere poſſe iudicabat. Cúmq; nil ageret Vſthazare ꝓfitente nunq̃ ſe fore ſic fatuum, vti prę deo creatore cunctorum, illa coleret potius quæ à Deo creata ſunt: tūc ira commotus, iuſsit gladio caput eius

Sapores rex Perſarum.
Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis † delationib⁹

Symeon ad Saporem adducitur.

Vſthazares eunuchus.

A abſcindi.Cúmq; duceretur ad necem,rogauit ſpi-
culatorem,vt paululum ſuſtineret, tanquā aliquid
regi mādaturus, & vocans quendam fidelium eu-
nuchorum,iuſsit vt diceret hæc Sapori:Pro fauo-
re quem hactenus à iuuentute habui circa veſtrā
domum (ô rex) patri tuo & tibi miniſtrans ſtudio
competenti,teſtibus nō indigeo,tu nanque bene
noſti.Pro omnibus ergo,quæ aliquādo vobis im-
pendi,redde mihi compenſationem huiuſcemo-
di,ne quis ignorātium putet me ſupplicium ſuſti-
nere tanquam infidelem regni, aut malæ cuiuſpiā
voluntatis, ſed vt potius manifeſtum fiat quod a-
gitur,præco clamās denūtiet vniuerſis quod Vſtha
zares capite truncatur,nō regis inimicus,ſed Chri
ſtianum ſe eſſe profeſſus, & Deum propriū apud
regem negare cōtemnens. Hæc quidē eunuchus
regi nuntiauit. Porrò Sapores ſecundum petitio-
nem Vſthazaris præconē clamare fecit. Exiſtima-
bat enī alios poſſe à chriſtianitate reuocare Chri-
ſtianos,ſi mente perciperent quod nulli parceret
Chriſtiano, qui ſenem nutritorem & deuotū ſuæ
B familiaritatis occideret.Vſthazares autem ſtuduit
clamari cauſſam ſuæ necis, credens quod quū per
terrorem adoraſſet Solem, multos Chriſtianorū
deduxerit ad timorē:nunc autē cognoſcentes ꝓ re
ligione moriturū,imitatores multos ſuę virtutis ef
ficeret. Hoc itaq; modo Vſthazares glorioſiſsima
morte tranſlatus eſt.Symeon autē id cognoſcēs in
carcere,gratificos ꝓ eo hymnos obtulit Deo.Alte
ra verò die, quæ erat ſexta feria ſeptimanæ maio-
ris, in qua ante reſurrectionis feſtiuitatem annua
ſalutaris paſsionis memoria celebratur, etiam Sy-
meonem decreuit rex ferro perimere. Deductus
enim rurſus è carcere ad Palatium regis,valde in-
trepide loquebatur Sapori de dogmate, & nec il-
lum,nec Solem ſuſtinuit adorare.Eadémq; die ſi-
militer interimi iuſsi ſunt & alij centum in carce-
re conſtituti. Nouiſsimè verò Symeonem occidi
præceptum eſt, ita vt mortem videret vniuerſo-
rum. Erant etenim horum alij quidem epiſcopi,
alij presbyteri,alij diuerſorum ordinum clerici.
Cúmque omnes ducerentur ad mortem,adueniēs
ſummus princeps Magorum, interrogabat eos an
C vellent viuere,& regis religionem colere, & So-
lem pariter adorare. Cúmque hāc nullus eligeret
vitam,ſpiculatores circa necem martyrum labora
bant.Symeon autem aſsiſtens cōfortabat vniuer
ſos,& de reſurrectione & pietate loquebatur, at-
que de ſacris ſcripturis adhibens fidem, dicebat:
Vitam quidem veram eſſe ſic mori,mortem verò
manifeſtam,negare Deum: adiciēs,quia poſt pau
lulum etiam nullo perimente ſponte mors acci-
dat.Hic eſt enim omnibus natis finis ineuitabilis.
Poſt hæc autem perpetuitas non omnibus ſimili-
ter accidit, ſed velut ex quodam pōdere omnem
rationem reddent homines huius vitæ, & eorum
quæ bene geſſerunt retributionem, & pœnas ma
lorum ſine dubitatione recipient. Maius autē in-
ter omnia bona nihil eſt,ac beatius, quàm eligere
mori pro Deo. Hæc dicente Symeone, & tanquā
filios edocente,in certaminibus ſacris(modo quo
docebat)vnuſquiſque exercitatus alacriter curre-
bat ad necem. Cúmque omnes cētum ſpiculator
trāſiſſet,nouiſsimè venit ad Symonē,& Abedecal
lam,& Ananiā: ambo nanque ſenes,cani,ſub eius
eccleſia conſtituti, cum eo fuerant comprehenſi,

Dies paſſionis paraſceue.

Centū Chriſtiani interfecti.

Symeonis ad martyres cōfortandos oratio.

Abedecalla Ananias Puſicius.

& erant in vinculis.Tunc itaque Puſicius,qui ſu- D
per omnes artifices regis erat,ibi conſiſtens, & vi
dens Ananiam tremētem quum præpararetur ad
necem,ait:Paululū(ô ſenex)claude oculos,& ſecu
rus eſto,mox enim Chriſti videbis aſpectū.Cúm-
que dixiſſet hoc, repente comprehenſus, ductus
ad regē,& Chriſtianus eſſe manifeſtatur,eo quod
pro dogmate fuiſſet locutus libera intētione mar
tyribus.Tunc rex extraneo quodā & crudeli mo-
do eū mori præcepit, ita vt perforata ceruice ex-
inde linguā eius eiicerent. Hoc itaque facto,qui-
buſdam accuſantibus etiā filiam eius, virgo ſacra
tunc cōprehenſa perēpta eſt.Sequenti verò anno
die quo paſsionis Chriſti memoria celebrabatur
& expectabatur reſurrectionis feſtiuitas,crudeliſ-
ſima Saporis præceptio per omnem Perſarum cu
currit terrā,morte cōdemnans eos, qui ſe profite
rentur eſſe Chriſtianos. Quo tempore fertur vl-
tra numerū,multitudinem Chriſtianorum gladio
cecidiſſe: alios nanque per ciuitates & vicos dili-
genter Magi requirentes,celatos inueniebant:alij
verò ſponte nullo dicente ſemetipſos offerebāt,
ne taciturnitate Chriſtum negare viderentur.Igi- E
tur cū omnes Chriſtiani perimerentur, neque vl-
li parceretur, etiam multi in ipſis Regalibus ſunt
occiſi, cū quibus & Azanes eunuchus regi maxi-
mè gratus. Quod dum Sapores audiſſet,triſtis fa-
ctus,hanc generalem peremptionē remouit,& ſo
lummodo præceptores religionis iuſsit occidi.Il-
lo ſiquidem tēpore ægritudinem incurrente regi-
na,Symeonis epiſcopi ſoror nomine † Tharbua
cōprehenſa eſt cum famula ſuam ſequente vitam
quas contigit teneri per inſidias Iudæorum accu-
ſantium,quaſi maleficia reginæ feciſſent,propter
Symeonis mortem. Regina verò (quum ſoleant
languentes huiuſmodi ſpebus aures accōmodare)
ſuſpicata eſt veram eſſe † detractionem,& maxi
mè à Iudæis factam: quum & ipſa ſimilia ſaperet,
eóſque ſine mendacio,& ſibi fauentes arbitrare-
tur.Sumēres autē Magi † Tharbuam & alias,mor
tis acerbæ perculere ſupplicio.Stipitibus enim al-
ligatas,ſerráque findentes per mediū, eas crudeli
nece lacerauerunt,& quaſi expiantes reginā, per
medios ſtipites tranſire fecerunt. Ferūnt autē iſtā F
† Tharbuam ſpecioſam valde fuiſſe, & à Magis
quibuſdam adamatā,& latenter ad concubitū pe-
titam,promiſſa mercede ſalutis ſuæ, & aliorum,ſi
conſentiret ad vitium. Quæ nec auditum libidinis
paſſa eſt ſuſtinere,ſed obiurgatoriis verbis ꝓ tur-
pi petitione relatis,alacriter acceſsit ad mortē,ne
proderet ſanctam virginitatem. Cúmque circūi-
rent Magi & † principes eorū vniuerſam prouin
ciam ſecundū Saporis præcepta, vt ſacerdotes &
doctores tātum dogmatis apprehēderēt chriſtia-
ni,puniebāt epiſcopos & presbyteros,& maximè
per regionē Adiabenorum. Hic nanque locus eſt
Perſicus,in vniuerſum Chriſtianorū.Hoc enim tē
pore & Acepſemam epiſcopum apprehenderunt
& multos clericorū eius: tenentéſque Præſulem,
ſufficere ſibi crediderunt,alios nudatos ſubſtātiis
dimittentes.Iacobus autē quidam presbyter Pon
ti ſequebatur Acepſemam, & ſupplicans Magis,
identidē meruit irretiri. Tunc enim & ſeni alacri-
ter ſeruiebat, & eius cladē aliquatenus leniebat,
plagáſque vt poterat curare non deſinebat.Poſt
paululum verò pœnis crudelibus eum Magi tor
ſerunt,

Puſicij filia martyr. Paraſceue.

Azanes eunuchus.

† Thrabola.

† delationem

† Trabolam Tharbua ſoror Symeonis epiſcopi.

† Trabolam

† archimagi

Acepſemas

Iacobus presbyter Ponticus.

A ſerunt,cogẽtes vt adoraret Solem. Quo reſpuente,miſerunt eum rurſus in vincula. Sed & multos alios presbyteros & diaconos habebant in carcere poſt flagella. Pauco tempore prætereunte, princeps Magorum de eis conſuluit regem: acceptaque poteſtate vt ageret quod vellet, ſi Solem nõ adorarent, mandauit eis in carcere regiam voluntatem. Quibus apertè reſpondentibus, nunquam ſe fore proditores Chriſti, nec adorare Solem, ſic vt nulli parceretur, verberibus eos laniauit. Cum quibus Aceſpſemas pro confeſsione dogmatis viriliter eſt defunctus. Quidam verò Armeniorum quum eſſent obſides apud Perſas, corpus eius auferentes latenter, ſepulturæ debitę tradiderunt. Alij verò licet non minus flagellati, præter ſpem vixerunt: & non mutantes voluntatem, denuò ad vincula ſunt reducti, cum quibus erat Aithales, cuius, dum nimis tenſus cæderetur, humeri ſunt diſiuncti, ita vt mortuas poſtea manus portare videretur, aliique eius ori cibos offerrent. Sub hoc itaque regno teſtimonio bonæ vitæ tranſlati ſunt presbyteri, diaconi, monachi, & ſacræ virgines,

B & in aliis officiis eccleſiæ conſtituti, ac ꝓ dogmate laborantes innumeræ multitudines. Eodémque tempore paſſus eſt vnà cum Marea Bichor epiſcopus, atque clerici circiter ducenti & quinquaginta, qui cum eo capti à Perſis fuerant comprehenſi. Tunc etiam Mileſius nomine, martyrio coronatus eſt, qui primũ quidem militabat apud Perſas, poſtea verò relicta militia conuerſationem æmulatus eſt apoſtolicam. Dicitur enim quod dum in ciuitate Perſica epiſcopus fuiſſet ordinat⁹, multa ſæpe ſit paſſus, & verberatus atque tractus, virili mente ſuſtinuerit. Cúmque nulli potuiſſet illic ſuadere vt Chriſtianus eſſet, grauiter ferẽs maledixit ciuitati, & exinde diſceſsit. Poſt paucũ verò tempus primatibus eius loci in regem peccantibus ſuperueniens exercitus eum trecentis elephantis ciuitatem ſubuertit, & velut deſolatam regionem arantes ſeminibus tradiderunt. Mileſius autem epiſcopus ſolummodo peram circumferens, quę ſacrum codicem euangeliorum habebat, perrexit orationem facturus ad Hieroſolymã,

C & inde in Ægyptum, vt videret monachos ibidẽ conuerſantes. Qualis igitur iſte ſanctus & miraculorum fuerit operator, Syri ſunt teſtes, qui eius actus vitamque ſcripſerunt. Fertur itaque eorum qui tunc martyrio coronati ſunt ſub regno Saporis virorum ac mulierum fuiſſe millia quaſi ſedecim.

Aithales. *Martyres.* *Marcas Bichor.* *Mileſius.* *Mileſius circumferens peram codicis Euangelioũ.* *xvi. m martyrũ in Perſia.*

THEODORITVS.

Epiſtola Conſtantini ad Perſarum regem pro Chriſtianis.

CAPVT III.

IN Perſide verò fautoribus pietatis Conſtantinus Auguſtus ſponte proſpexit. Agnoſcẽs enim eos ab impiis vehementer affligi, eorúmque regem erroribus ſæuientem diuerſa eis inferre pericula, ſcripſit ei per legatos, qui tunc aderant, monita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum digno honore potirentur. Sed melius ſtudium pij D principis per eius literas valebit agnoſci.

EPISTOLA CONSTANTINI Imp. ad Saporem, regem Perſarum, de prouidentia DEI erga homines.

Sacratiſsimam cuſtodiens fidem, veritatis luce participatus ſum: luminis veritate gubernatus, ſacram cognoſco fidem. Denique per hęc (ſicuti res ipſæ confirmant) venerabilem religionẽ eſſe conſpicio, & doctrinam agnitionis ſanctiſsimi DEI omnibus offerentem, huiuſmodi cultum me habere profiteor: quia huius DEI virtutem in auxilio habens, inchoans à finibus Oceani, omnem terrarum orbem firmiſsima ſpe ſalutis obtinui, ita vt vniuerſi qui per tot tyrannos cladibus quotidianis fuerant ſubiugati, & ad obſcuritatem vſque perducti, reſumentes cõmunium rerum vin- E dictam, tediuiua quodammodo curatione reſurgerent. Hunc DEVM colo, cuius ſignum Deo dicatus meus exercitus portat in humeris: & à quo dum iuſto ſermone aliquid poſcitur, impetratur. Ex ipſis autem trophæis inſignibus beneficia repente ſuſcipio. Hunc itaque DEVM immortali memoria me honorare profiteor, eúmque ſumma puraque mente ſuper omnia eſſe credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fugiens cunctum abominabilem ſanguinem & odores horribiles ac fugiendos, omnémque terrenam flammam nimis euito. Quibus omnibus nephandus & ineffabilis error multos gentium, ac genera vniuerſa ꝓſtrauit, & inferno contradidit. Quæ enim Deus omnium ꝓpter hominum prouidentiam ſua clementia vtilitatis cauſſa produxit in mundum, hæc ad vniuſcuiuſque deſiderium tradi non patitur. Sed puram tantummodo mentem & immaculatam animã, ab hominibus exigit, virtutis & pietatis actus exquirit, mãſuetudinis & clementiæ delectatur operibus, mites amat, habet odio turbulentos, diligit fidem, punit pfidiam, omnémque potentiam cum faſtu † deſpicit, ſuper- F borum punit aſperitatem, ad faſtum eleuatos interimit, humilibus autem ac patientibus digna retribuit. Sic itaque etiam regnum iuſtum magnipendens adiutorio ſuæ virtutis expendit, ſapientiámque regiam pacis tranquillitate cuſtodit. Non ergo videor mihi errare frater mi, hunc eſſe confitendo DEVM omnium principem atque patrem, quem multi regnantes apud nos væſanis erroribus ſeducti, denegare tentarũt. Sed illos omnes finis cõprehendit exitioſus, ita vt omne genus hominum poſt eos exurgens clades eorum ꝓ maledictionis exemplo præponere videatur. Horũ igitur vnum eſſe reor Valerianũ, quem velut quædam virga iracundiæ diuinæ de noſtris terris expellens, veſtris partibus tradidit puniendum. Qui ſcilicet verecundiæ ſuæ nobiliſsimum apud vos trophæum demonſtraſſe cognoſcitur. Sed hoc quidẽ in bonã partẽ cõtrouerſum eſt, vt in noſtro ſæculo huiuſmodi ſuppliciũ fieret manifeſtũ. Vidi nanq; & ego illorũ finẽ, qui nuper no-

† deſpicit & conterit. *Valerianus*

A phandis præceptionibus Deo deuotum populum turbauerunt. Quapropter multas Deo refero gratias, quoniam integra ꝓuidentia omne genus humanum, colens legem diuinam, reddita ſibi pace decẽter exultat. Vnde etiã nobiſipſis credo, quoniam optime cautéque vniuerſa ꝓueniunt, quando per illorum puram ꝓbabilémque religionem, diuinamque concordiã, vniuerſa in ſe dignantur erigere. Igitur de tali hominũ collegio, id eſt, chriſtianorum (ꝓ quibus omnis eſt mihi ſermo) q̃ me libenter credis audire, quando etiã eminentia loca Perſidos per eos amplius q̃ cupio decorantur? Tu ergo optime gubernaueris, ſi fueris ſicut illi, & habueris cõmune quod illi. Sic enim habebis omnium dominũ, mitem placidúmque atque ꝓpitium. Hos igitur, quoniam tãtus ac talis exiſtis, commendo tibi, quoniam & pietate ꝓbaris inſignis. Hos dilige cõpetenter, & facito clementiæ tuæ participes, tibi ſimul & nobis præbiturus gratiæ immenſa iura per fidem.

Hæc igitur optimus Imperator pietate decora-
B tus egit, curam non ſolùm ſubiectorũ habens, ſed etiam eorum qui ſub alienis gubernaculis regebantur. Quapropter & ipſe diuina ꝓtectione potitus eſt, & Europam vniuerſam atque Africã, ſup has etiam maximam Aſiæ partem tenens, ſubiectos habuit vbique deuotos. Sed etiam Babarorũ, alij quidem ſpõte ſeruiebant, alij deuicti. Vbique triumphi videbantur, & victor cernebatur in omnibus Imperator.

De Alexandri pontificis Alexandrini fine & initio præſulis Athanaſij. CAP. IIII.

Athanaſi⁹ fit epiſcopus Alexandriæ. An.do. 328.

INterea Alexãdro mirabili ſene, qui Arij ꝓſtrauerat blaſphemias, defuncto, poſt mẽſes quinq; Nicæni cõcilij, Alexandrinorum eccleſiæ ſuſcepit Athanaſius præſulatũ. Cuius perſecutiones, fugas, contumelias, crebráque pericula trãsferre diſtuli, quæ Ruffinus ſuo nobilitauit eloquio.

SOZOMENVS.

C

Quæ contra Athanaſium geſta ſint, & quomodo confugerit ad principem. CAP. V.

POſt plurima verò conſilia turbis ſeditionibúſque completa, & clamores accuſatorũ poſcentium vt Athanaſius tanquam Magus violentus & indignus ſacerdotio damnaretur, niſi ab imperatore metuentes, ne cum aliqua inuaſione perimerent, latenter eum de concilio ſubtraxerũt. At ille ſciens non ſibi fore tutum contra tot accuſatores agere, iudicibus etiã inimicis, ſynodum relinquẽs venire feſtinauit ad Imperatorem.

Athanaſi⁹ Conſtantinũ adit.

THEODORITVS.

Igitur Athanaſius ad principem veniens, omnẽ præſumptionem contra ſe factam epiſcoporum edocuit. At illi apud Mareoten cõuenientes, quoſdam concordantium ipſis ſacerdotum miſerũt ad principem, id eſt, Theogonium Nicęnum, atque Theodorum Perinthium, & Marin Chalcedonenſem, Narciſſum Cilicem, & ſimiles horum, mendacia texentes, & quædam cõmenta ſingẽtes, & nudas admodum calumnias quaſi veras accuſationes ſibimet componentes. Quo facto venerũt ad Æ-
D liam ciuitatẽ. Præceperat enim Imperator, vt omne concilium à Tyro veniret ad Æliam, Necnon & alios vndique cõgregari præceperat, vt templa ædificata dedicarentur. Miſit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clariſsimos, omnia largiſsime expendi præcipiens, non ſolùm pontificibus ac ſacerdotibus, ſed etiam egẽtibus vniuerſis qui vndique concurrebant. Porrò fuerat exornatum etiam ſacrum altare palliis regalibus atque vaſis, auro & lapidibus precioſis decoratum.

Arianorũ conuentus apud Mareotem.

Aeliã, hoc eſt, Hieroſolyma à Tyro ſynodus transfertur.

SOZOMENVS.

Quomodo ſit Arius ab exilio reuocatus & quẽ libellum dederit Conſtantino, & de fraudibus Arianorũ. CAP. VI.

IMperator interea Arium de exilio reuocauit, iuſſitq; vt quod de Deo crederet ſcriptura currente ꝓferret. Tunc ille nouitatem nominum quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationẽ cõtexuit, ſimplicibus verbis eam & diuina lectione confirmans, iuſiurandum quoque præbuit ita
E ſe credere, & hæc etiam mente ſapere, nihilq; aliter intelligere. Textus enim eius expoſitionis huiuſmodi eſt.

Arius reuocatur.

PIISSIMO ET DEO AMANTISSImo domino noſtro Imperatori Conſtantino, Arius & Euzoius presbyteri.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus noſtram fidem, & ſcriptis ꝓfitemur coram Deo ſic credere & nos & omnes qui nobiſcũ ſunt, ſicuti ſubiectum eſt. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & dominum Ieſum Chriſtum filiũ eius, qui ex eo ante omnia ſecula natus eſt, Deum verbũ, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlis & quæ in terra: qui venit, & carnem aſſumpſit, & paſſus eſt, & reſurrexit, & aſcendit in cœlos, & iterum venturus eſt iudicare viuos & mortuos: & in ſpiritum ſanctum, & carnis reſurrectionem, & vitã futuri ſeculi, & in regnũ cœlorum, & in vnam ſanctã catholicã Dei eccleſiam, quę à finibus vſque ad fines eſt. Hãc autem fidem percepimus ex ſanctis Euãgeliis, dicente domino diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes F
gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si autem non hæc ita credimus atque ſuſcipimus, vere patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ſicut omnis catholica eccleſia & ſanctæ edocent ſcripturę, quas per omnia ſequimur, iudex noſter erit Deus & nunc & in futuro die. Quapropter tuam pietatem rogam⁹, Deo amabilis Imperator, vt cum eccleſiaſtici ſimus, & fidem & ſenſum eccleſię ſanctarúmque ſcripturarũ habeamus, vniri nos per pacificam & Dei cultricem pietatem tuam matri noſtræ eccleſiæ iubeas, quęſtionibus vtique & ſuperfluitatibus inquiſitionũ ſublatis: vt & nos & ſancta eccleſia inter nos pacificati, ſolennes orationes pro pacifico pióque imperio & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

Fides Arij quam apud Conſtantinũ Aug. profeſſus eſt.

Matt. vlt.d

Hãc fidei expoſitionẽ alij quidem dicebãt artificioſè compoſitã, vt videretur princeps placari ſermonib⁹, & ita Arij dogmatibus circũferri, vt per expoſitionẽ oĩm ei fiducia pręberetur, & vtrũque haberet intellectũ. Arbitratus autẽ Imperator A-

A rium & Euzoium ſimilia credere his qui in Nicęa cōuenerant, valde gauiſus eſt: Nō tamen ſibimet perſuaſit, vt eos in eccleſiæ cōmunionem ſuſciperet ante iudicium & ꝓbationem congruarū perſonarum ſecundū eccleſiæ legem: ſed deſtinauit eos ad epiſcopos tūc Hieroſolymis congregatos, ſcribens vt fidē eorum expoſitionis examinarent, & clementē ſuper eis ꝓferrent ſententiā, ſi rectè credentes inuidiæ gratia eſſent iniuſtitiā paſſi, ſeu dum nō haberēt vnde iudices ſuos culpare peterent per pœnitentiā reuocarentur. Porrò ſumpta occaſione, fautores Arij p ſcripta Imperatoris eos in cōmunionem ſuſceperūt. Et hoc cùm feciſſent ipſi imperatori reſcripſerunt, & eccleſiæ Alexandriæ, & in Ægyptū & Thebaida, & Libyā epiſcopis vniuerſis, & clericis, præcipientes, vt eos alacriter ſuſciperent, Imperatore teſtante rectā eorum eſſe fidem, quā etiam ꝓpriæ epiſtolę ſubiecerunt. Hæc quidem in Hieroſolymis geſta noſcuntur. Athanaſius autem fugiens de Tyro, Cōſtantinopolim venit, & quæ paſſus eſſet adito Imperatore narrauit: petens vt quæ in Tyro fuerant geſta, examinarentur ſub eius quoq; præſentia. Porrò Conſtantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicās, hæc ſcripſit epiſcopis qui in Tyro conuenerant. B

Arij profeſſio mittitur ſynodo Hieroſolymitanæ examinanda.

Athanaſ. Conſtantinopolim venit ad Conſtantinum.

SOCRATES.

Epiſtola Conſtantini euocantis epiſcopos, vt Athanaſij cauſſas ipſe cognoſceret. CAP. VII.

IGitur Imperator miſſa ſacra cōcilium euocauit, vt in ſui præſentia Athanaſij examinaret cauſſam, cuius verba ſunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS PIVS epiſcopis in Tyriorum vrbe Collectis.

Ego quidem ignoro quæ veſtro cōcilio turbulenter atque cū tempeſtate decreta ſint. Apparet etenim ꝙ quadā tumultuoſa indiſciplinatione veritas ſit oppreſſa, vobis videlicet nō conſyderantibus quæ Deo placent, ꝓpter iurgia quæ cōtra ꝓximos veſtros habetis: & vox veſtra ineuincibilia eſſe cōtenditis. Sed erit opus diuinę ꝓuidentię C vt & hæc cōtentio apertè deprehenſa poſsit euacuari, atque nobis palàm fieri, ſi quid illic conuenientes ſine qualibet vel gratia, aut inimicitiarum cauſſa geſsiſtis. Quapropter cum omni feſtinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo cōcurrere, vt geſtorum apud vos integritatem per voſipſos poſsitis oſtendere. Verum qua gratia hęc ſcripſerim vobis, vōsq; ad me literis euocauerim, p ea quæ ſequūtur agnoſcetis. Pergenti iam mihi ad cognominis noſtri fœliciſsimæ patriæ ciuitatē, cùm eſſem conſcenſurus equum, repentè Athanaſius epiſcopus in media platea cum quibuſdam ſacerdotib⁹ quos circa ſe habebat, ſic inopinatè nos adiit, vt nobis daretur ſubitò cuiuſdā cauſſa formidinis. Teſtis enim mihi inſpector omnium Deus eſt, quoniam nec cognoſcere eum quis eſſet prima fronte præualui, niſi quidam noſtrorū, & quis eſſet, & quam pertuliſſet iniuriam tunc narraſſet. Et ego quidem neque confabulatus cum eo ſum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cùmque ille ſe audiri depoſceret, ego verò refutarem, & penè repelli eum præciperem, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quàm veſtrum poſtulauit aduentum, vt nobis præſentibus quæ paſſus eſt neceſſario poſſet ſuis gemitibus explanare. D Vnde quia mihi rationabile videtur & temporibus opportunū, ſcribi vobis libentius hæc præcepi, vt omnes quicūque apud Tyrum concilium celebraſtis, indeſinenter ad expeditū noſtrę manſuetudinis locum concurrere feſtinetis, ipſis operibus oſtenſuri puritatem & rectitudinem veſtri iudicij coram me videlicet, quem Dei miniſtrum proprium neque vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen, & integrè beoedicitur p meam in Deo culturam, etiam apud ipſos Barbaros qui veritatem hactenus ignorabant. Certum nanque eſt, quòd qui veritatem ignorat, neque Deum ſcire poteſt. Veruntamen ſicut prædictum eſt, etiam Barbari per me fidelē miniſtrum cognouerunt, & Deum metuere didicerunt, quem vtique protectorem meum vbique ac prouiſorem ipſis operibus eſt oſtenſum. Vnde præcipuè etiam Deum ſciunt. Et illi quidem ꝓpter noſtrum timorem reuerentur Deum. Vos autem qui ſancta myſteria eius clementiæ ꝓferre videmini, nō dicam cuſtodire, vos inquam, nihil agitis, niſi quę ad contentionem noſcuntur & odia pertinere, & (vt abſolutè dicam) quæ ad humani generis tendere videntur interitum. E Sed feſtinate, ſicut dixi, ad nos venire continuò, ſcientes quòd omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei ſunt, ea præcipuè ſine aliqua titubatione ſeruentur. Quibus vtique neque vituperatio, neque mala ſuperſtitio poterit implicari, diſperſis vtique ac palàm cōtritis & penitus exterminatis ſacratiſsimæ legis inimicis qui ſub ſchemate ſancti nominis blaſphemias varias ac diuerſas iniiciunt.

Cōſtantinopolim intelligit.

Preces Athanaſij ap. Cōſtantinū.

In malos epiſcopos & ſacerdotes.

Quòd venientes epiſcopi Ario fauentes Athanaſio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur.

CAPVT VIII.

HÆ ſiquidem literæ ad æſtuarionem perduxerunt eos qui fuerant in ſynodo congregati, quoniam plures quidem ad ꝓprias redierant ciuitates. Qui verò circa Euſebium, & Theogonium & Marin, Patrophilum & Vrſarium, & Valentem erant, ad Conſtantinopolitanam venientes vrbē, nequaquam de calice fracto, aut altari ſubuerſo, aut Arſenio perempto, quod in ſynodo cōcinnauerant, F quæſtionem fieri permiſerunt, ſed aliam inuenēre detractionem, ſuggerentes Imperatori, quòd Athanaſius interminaretur nō ſe miſſurum ab Alexādria frumēta ſolenniter ad Cōſtantinopolitanā vrbem. Et hæc audiſſe dicebant, Athanaſio dicēre ad Ainanrium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum epiſcopos. Multum itaque derogatio ꝓualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac ſubreptione ad furorem perductus Imperator, Athanaſium relegauit in exilium, & habitare eum præcepit in Gallijs. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea feciſſe, vt vnirentur eccleſiæ, quoniam Athanaſius cōmunicare Arianis euitabat. Et ille quidem degebat in Treuirenſi Galliarum ciuitate.

Conſtantini ſenioris liberalitas in pauperes.

Athanaſ. apud Treuiros Metropolim Galliarum degebat.

THEODORITVS.

Sed nemo miretur ſi tātus vir deceptus deliquit ſacerdotib⁹ falſa loquentibus, cùm diuious quoq; Dauid ꝓpheta, nō à pōtifice, ſed à ſeruo Siba cōtra Miphiboſet mendacia ꝓferente deceptus ſit.

SOZOMENVS.

A *Quomodo Marcellus Ancyranus depoſitus ſit, & de Aſterio ſophiſta.* C A P. IX.

Marcellus Ancyranus abdicatur. Aſterius Rhetor.

IGitur epiſcopi in Cõſtantinopolitana vrbe cõgregati, Marcellum Ancyræ Galatiæ depoſuerũt pro huiuſmodi cauſſa. Aſterius quidã in Cappadocia exercens artem ſophiſticam, eam relinquens, Chriſtianitatem ſe promittebat aſſumere: tentauitq; libros cõſcribere, qui feruntur hactenus, & p quos Arij dogma firmatũ eſt. Dicebat enim Chriſtum ſic eſſe virtutẽ Dei, ſicuti dictũ eſt apud Moyſen: Locuſtam & erucas virtutem Dei: & his multa ſimilia. Cõueniebat autẽ is Aſterius frequenter apud epiſcopos, qui Arianã præcipuè nõ euitabãt hæreſim. Nam & ad cõcilia cõcurrebat, epiſcoparum in aliqua ciuitate quærẽs. Sed ſacerdotio quidem fruſtratus eſt, eò q; perſecutionis tempore ſacrificaſſe ꝓbaretur. Cumq; circumiret Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, oſtendebat. Hæc agnoſcens Marcellus, contra eum ſcribere volens, menſurã contrarietatis exceſsit. Purum nanq; hominẽ, ſicut Samoſaten[*] Paulus, præſumpſit, dicere
B Dominum Chriſtum. Hæc agnoſcentes qui tunc Hieroſolymis cõuenerant, de Aſterio quidẽ nullum habuere ſermonem: quoniã neque erat in ordine ſacerdotũ. Marcellum verò tanq̃ ſacerdotio functum ranonem exigentes libri ſui, cũmq; cõperientes Samoſateni dogmate macularum, iuſſerunt vt à tali ſecta recederet. Qui reprehenſus, librũ ſe ꝓmiſit exurere. Cũmq; hoc ſtudium deſeruiſſet, epiſcoporũ collegium, euocante Imperatore, venit ad regiã ciuitatem, præſentibúſque Euſebio, & qui cum eo erant epiſcopis, in vrbe Conſtantinopolitana rurſus † ſtudiũ de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, ſicut promiſerat, illicitã cõſcriptionem nollet incendere, eum ab epiſcopatu depoſuerũt. In cuius locũ Baſilium in Ancyrã miſerunt. Sed hanc quidem cõſcriptionem Euſebius tribus deſtruxit libris, ſuperſtitionẽ eius valde redarguens. Poſtea verò Marcellus in Sardicenſi cõcilio recepit epiſcopatum, dicens nõ intellectum ſuum librum, & propterea quaſi Paulianum fuiſſe depoſitum.

Inquiſitio in Marcellum.

† inquiſitio

Marcellus recipit epiſcopatum ſuũ.

C

Quomodo Arius dum ſtudet ab Alexandro Conſtantinopoleos in communionem ſuſcipi, ſit extinctus. C A P V T. X.

Arius venit Conſtantinopolim, noui concilij cauſa.

IGitur dum poſt concilium Hieroſolymitanum Arius veniſſet in Ægyptũ, Alexandrina eccleſia eius euitante cõmunionem, rurſus venit ad Conſtantinopolitanã vrbem, cõcurrentibus illic conſectatoribus eius, & obedientibus Euſebio Nicomediæ epiſcopo, & concilium celebrari volentibus. Horũ ſtudiũ ſentiens Alexãder, tunc Cõſtãtinopolitanus epiſcopus, niſus eſt ſoluere tale conamen. Cũmq; hoc non valuiſſet implere, apertè Arij niſibus interdixit, nõ licere eum eccleſiaſticũ eſſe dicens: nec infirmandã ſentẽtiam epiſcoporum penè totius terræ ſecum cõuenientiũ in Nicæna vrbe. Euſebius autẽ, & qui circa eum erant, dum primò ſermonibus flectere nequiuiſſent Alexãdrum, poſtea cum terrore minabãtur, q; niſi ſuſciperet Ariũ, certa die ipſe quidem deportaretur in exiliũ, Arius autem in cõmunionem ſuſciperetur vniuerſorũ. Et poſt hæc ab alterutris receſſerunt. Illi quidem definitã diem expectãtes, vt ſuas
D minas implerent. Alexãder autem orabat, ne ad effectũ verba Euſebij peruenirent. Maximè autem ei terror ingerebatur, eò quòd Imperatori iã penè perſuaſerãt, vt faceret quod ipſi volebãt. Ante vnũ verò conſtituti temporis diem ꝓſternens ſemetipſum ſub altari, tota nocte iacuit ꝓnus, rogãs Deum vt impediret terminum inimicorum eius.

Terretur Alexãder.

SOCRATES.

Hæc igitur Alexãder pronus orabat. Imperator autẽ de Ario experiri volens, eum ad palanũ euocauit, percũctatúſq; eſt, an Nicæni cõcilij decreta ſeruaret. Ille verò nihil moratus, repentè ſubſcripſit, decreta fidei per ſubſcriptionem arte callida circũueniens. Et imperator quidẽ miratus, ei iuſiurandũ intulit. Qui etiã hoc frauduléter egit, quodãmodo iuſiurandũ arte deludens. Quod autẽ audiui de hac machinatione ſcribo. Ferunt enim cõſcripſiſſe Arium hæreſim ſuã in charta quam ſub ala ferebat: vnde verè ſe iurare credidit, dicens ſic ſe ſapere ſicut ſcripſiſſet. Hoc enĩ ita factũ audiẽs ego conſcripſi: q; verò & iuſiurandum præbuerit, E ex epiſtolis Imperatoris agnoui. Credẽs igitur imperator, ſuſcipi eum ab epiſcopo Cõſtantinopolitanæ vrbis Alexãdro in cõmunionem præcepit. Erat enim tunc ſabbatũ. Et ſequenti die eos cõmunicare expectabat alterutris: ſed præſumptiones Arij iudicia Dei ſecuta ſunt. Nã dum egreſſus ex Imperiali fuiſſet aula, obſequiis honorabatur ſatellitum Euſebij, & per mediã tunc ciuitatẽ perſpicuus apparebat. Cũmq; veniſſet iuxta locũ cui eſt vocabulum Conſtantini forum, vbi columna Porphyretica collocata eſt, terror eum ſubitò ex quodã conſcientiæ ſecreto cõſtrinxit, & cum ſormidine ſecuta eſt ventris effuſio. Percunctatúſq; an ſeceſſus eſſet in ꝓximo, & agnoſcens eſſe poſt Cõſtantini forũ, pertexit illuc. Quo facto, defecit[*] eum quidã cum effuſione corripuit, & vnà cũ ſter cotibus anus quoq; prolapſus eſt. Tunc ergo concidit, & ſanguinis multitudo cũ ſubtilibus inteſtinis ſubſequẽter effluxit: decurrebantq; pariter cũ ſplene etiã interna iecoris. Et ita factũ eſt, vt repẽtè ſequeretur & mors. Seceſſus verò vbi talia geſta ſunt, in Cõſtãtinopolitana vrbe mõſtrabatur, ſicuti dixi, poſt Cõſtantini forum atq; macellũ in F porticu cõſtitutũ. Omnes trãſeuntes digito notabant locũ, deteſtabilẽ Arij recordãtes interitum.

Alexãder in precibus. Arius ſubſcribit decreta Nicæni concilij.

Arius in communionem recipitur.

Arij mors. An. do. 340

SOZOMENVS.

Poſt aliquod tempus quidam fautorum Arianæ veſaniæ diues ac potens ſtudium habuit eundem locum à publico comparare. Et deſtruens quod erat primitus domum ibi conſtituit, quatenus obliuio facti procederet, & per ſucceſsiones huiuſmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arij declarauit.

Quod primi Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabant, & de lege Conſtantini, qua iuſſit hæreticorum oratoria eccleſias appellari. C A P. XI.

ARij verò dogma licet apud multos diſputationibus extolleretur, nondũ tamen in proprium diſcernebatur populum, aut in nomine cõſtabat autoris, ſed omnes ſimul in eccleſia conue-

Nouatiani Phryges. Valeriani Marcioniſtæ

Paulianiſtæ Hæretici iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſia.

A tiebant atque communicabant, præter Nouatianos,& qui vocanrur Phryges , & Valentinianos, & Marcioniſtas,& Pauliniſtas, & qui alias bæreſes colebanr. Contra quos omnes Imperator poſita lege ſanciuir auſerri eorum oratoria,& eccleſiis applicari , & neque in domibus priuatorũ ,eos congregationes,nec publicè celebrare. Melius enim iudicabat in eccleſia catbolica communicandum,& in eam cunctis conuenire ſuadebar. Propter quam legem arbitror hæreſium memoriam fuiſſe deſtructam. Nam priorum principum temporibus Chriſti culrores licer ſectarum diuerſitate differtent,apud Paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur,& ſimiliter paſsionibus ſubiacebanr, ac ſemetipſos proprer communes perſecutiones examinare non porerant,&propterea facilè inrer ſe conuenientes miſſas celebrabāt. Et licet eſſent pauci,non tamen videbantut eſſe diuiſi. Poſt hác verò legem neque publicè in eccleſias poterant conuenire,neque larenter , dum epiſcopi ciuitatũ & clerici obſeruantes talia probiberent. Hinc er-
B go plurimi metuentes,ad eccleſiam ſe catholicam conculerunr. Alij verò manſerunt in ſua ſententia,non tamen ſucceſſores hæreſis reliquerunt.

SOCRATES.

Quomodo & vbi Conſtantinus Imperatores tres filios ſuos ordinarit,& percepto baptiſmate ſit defunctus.

CAPVT XII.

CVmq; religioſiſsimus Imperator poti⁹ Chriſtianitate gauderet , & verè Dei teſtimonio fidem Nicænã roborari cognoſceret , in his quæ fuerant de Ario geſta,lætabatur. Qui cùm tres babuiſſer filios,eos Cæſares nuncupauit,& ſingulos eorum per decennarios annos imperij ſui principes eſſe conſtiruit . Id eſt,primum quidem filium ſui nominis Conſtantinum Heſperiarum partium in Decennali ſuo fecit habere principatum:ſecundum verò aui nomine nuncupatum Conſtantium D in Vicennalibus ſuis Cæſarem in Oriente conſtituit:minorem verò Conſtantem in ſuis Tricennalibus ordinauit. Anno verò poſt hæc tranſacto ingreſſus quadrageſimumquintum ætatis annum,ęgritudine captus , ex vrbe Conſtantinopolitana quaſi ad caldas aquas egreſſus eſt.

Cōſtantinus Aug. filios ſuos Cæſ. fecit.

Conſtantius Conſtans.

THEODORITVS.

Qui cum Nicomediæ degeret,languore grauatus nec ignorans vitæ huius incertum,gratiam ſacri baptiſmatis eſt adeptus:Diſtulerat enim vſque ad illud tempus,in Iordane fluuio hoc promereri deſiderans. Porrò autē tres filios imperij reliquir hæredes, & Athanaſium magnum reuerti præcepit in Alexandreiam,licet Euſebius præſens eſſet, & niteretur contraria ſuadere.

Cōſtantinus Aug. baptizatus.

An. do. 339. Athanaſi⁹ redire iubetur Alexandreiam.

SOZOMENVS.

Nicomediæ in ſuburbano ſacri baptiſmatis donis initiatus eſt.

SOCRATES.

Ita facto teſtamento,tribus filiis conſtitutis hę- E redibus eſt defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Cōſtantinopolim eſt deuectum , & in palatij celſo loco repoſitum. Quod in multis honoribus atq; veneratione quaſi viueret habebatur , donec aliquis filiorum eius aſsiſteret. Poſtea verò ab Oriente Conſtantio veniente , cum imperialibus exequiis funus eius ſepultum eſt in Apoſtolorum eccleſia: quā propterea fecerat,ne Imperatores & ſacerdotes reliquiis priuarentur Apoſtolorum. Vixit autem Conſtantinus Imperator annis ſexaginta & quinque , regnauit autem triginta & vno. Defunctus eſt,Conſulatu Feliciani & Titiani,viceſimaſecunda menſis Maij, qui erat annus ſecundus ducenteſimæ octogeſimæ Olympiadis. Aliàs, ducenteſimæ ſeptuageſimæoctauæ.

Cōſtantinus Augu. moritur.

HISTORIAE ECCLESIASTI- C CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVARTVS. F

SOZOMENVS.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arij pullulauerit.

CAPVT PRIMVM.

Dogma Nicæni concilij iterum in quæſtionem venit.

IGitur ſub imperio Conſtantini per eccleſias talia acciderunt. Quo moriēte rurſus ad quæſtionē venit dogma Nicæni concilij. Nā licet viuente Cōſtantino nō id omnes ſuſciperēt , tamē apertè renuere nō audebant. Quo moriente,plurimi ab eo ſe indubitanter abſtinuêre cōcilio. Erant enim iſti qui etiam primitus videbantur eſſe ſuſpecti: præcipuè vero Arij ſectatores Euſebius & Theogonius, cuius dogma ſe firmare credebant, ſi reuerti Athanaſium prohiberenr , & conſecratori ſuo Ægyptiacæ diœceſeos iura contraderent . Et illi quidem hæc agebant , miniſtrante ipſis preſbytero , per quem Conſtantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Cōſtantio quoque gratus , eò quòd paternum ei ſeruauerat teſtamentum,ita vt vſq; ad principē palatiique potentes baberet acceſſum . Euſebius autem in aula imperiali videbatur ita perſpicuus, vt

Euſeb. Nicomedienſis. & Theogonius Arianorum principes.

Presbyter teſtamentarius.

† Auguſti proceres.

A ſuos conſectatores faceret † Auguſtos ac proceres. Quamobrem de dogmate rurſus priuatim & publicè diſputationes crebrò proferebantur · & ſimul iniuriæ, inimicitiæ, & plurima quæ ex talib⁹ ſolent ſæpius euenire.

Quomodo Athanaſius fauore Cõſtantini minoris Alexandreiam remearit, & eiuſdem epiſtola.

CAPVT II.

An. do. 341.

INterea ab occidentali parte Ahanaſius in Alexãdreiam eſt reuerſus, quem etiã Conſtantinus viuens redire mandauerat. Fetur autẽ quod etiã teſtamento voluerit hoc conſribere, ſed quoniã ita defunctus eſt, eius maior fiius Cõſtantinus Heſperiarum partiũ princeps, hoc egit, literáſque huiuſmodi ad populum deſtinuit Alexandrinum.

CONSTANTINVS CÆSAR POpulo eccleſiæ cathoicæ, Alexandriæ conſtuto.

Epiſtola Cõſtantini iunioris ad Alexandrinos pro Athanaſio.

B NEQVE veſtram ſacratiſsimã mentem arbitror ignorare, propterea Athanaſiũ adorandæ legis prædicatorem, ad tenpus in Gallias fuiſſe miſſum, quoniã ferocitas crudelium inimicorũ eius in exitium ſacri eius capitis inminebat: ne forſan per malignorum calliditatem aliquid incõgruum ſuſtineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus ſibi neceſsitatibus eſt ablatus. Et ita me præcipiente habitare iuſſus eſt, vt in e ciuitate in qua degebat, bona ei neceſſaria nõ deſſent. Talis enim eſt eius venerabilis virtus, diuinis freta ſolatiis, vt etiã moleſtias aſperioris fortunæ contemnat. Quapropter licet ad chariſsimã reuerentiam veſtram dominus noſter beatæ memoriæ Cõſtantinus Pius, meus pater, eundem epiſcopum in ſuum locũ reſtituere propoſuiſſet, tamen quoniã humana forte præuentus, antequam hæc compleret vota, requieuit, conſequens arbitratus ſum voluntatẽ diuinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad vos remeauerit, quales à me venerationẽ habuerit, agnoſcetis. Nõ enim mirabile ſi quid in eo geſ
C ſimus quod laudetur. Meam nãque animam imago deſiderij veſtri, & ſchema tanti viri ad hoc mouit & inuitauit. Diuina prouidentia vos cuſtodiat fratres dilectiſsimi

De inſidiis Arianorum aduerſus Athanaſium.

CAPVT III.

HIs literis fretus Athanaſius, Alexandreiã venit. Libentérque eum plebs Alexandrina ſuſcepit. Arian verò coniuratione facta aduerſus eũ frequentes ſeditiones ſubinde ſuſcitabant, per quas occaſio præbebatur Euſebio, vt derogaret ei apud Imperatorem, quod non decernente cõmuni cõcilio epiſcoporum, autoritate ſua arripuiſſet eccleſian. Tantúmque his derogationibus actum eſt, vt indignante Imperatore de Alexandrina vrbe proijceretur. Eodem tẽpore Euſebio moriente epiſcopo Cæſareæ Paleſtinæ cognomento Pãphili, † Agapius diſcipulus eius ſuſcepit epiſcopatum, qui & alios plurimos ædidit libros, & de vita doctoris ſui multa conſcripſit.

Athanaſius opera Euſebij iterum Alexãdria pellitur. Caſ. moritur. † Acacius Agapius ſuccedit.

SOCRATES.

De morte Conſtantini minoris. CAP. IIII. D

An. do. 343. Conſtãtinus iunior occiditur.

NOn multo poſt tempore & Cõſtantinus Imperator, Conſtantini maioris filius, dum nititur inuadere partes iunioris fratris Cõſtantis, circa Aquileiam congreſsione facta perimitur, cõſulatu Acindyni & Procli. Quamobrẽ Romani imperij principatus Occidẽtalium quidem partium peruenit ad Conſtantem, Orientalis autem ad Cõſtantium.

THEODORITVS.

Quod Athanaſius Arianis bella ipſi denuò ſuſcitantibus, ad partes deceſſerit Italiæ. CAP. V.

IGitur tempore quo Conſtantinus ad perenne tranſiuit imperium, teſtamento filiis temporale diſtribuens regnum (nullus enim eorum erat præſens) presbytero à ſorore propria ipſi cõmendato ſuum credidit teſtamentũ, præcipiens id Conſtantio dari, qui inter alios videbatur eſſe vicinior, & prius venire poſſe credebatur. Hinc iſte Conſtan E tio factus notus, tradito teſtamẽto accepit ad eum ingrediendi fiduciam. Qui videns facilem Conſtantij voluntatem, & velut calamum ventis accedentibus agitari, præſumpſit contra Euãgelica dogmata bellũ aſſumere, & aduerſus eccleſias aſperrimam erigere tempeſtatẽ. dicebat enim eſſe culpabiles, qui Cõſubſtantialitatis vocem, quæ ſcripta non inueniretur, in fidei doctrina poſuiſſent, quod inter ſacerdotes & eos diſcordiam generaret. Hinc ergo Athanaſium & eius ſectatores accuſans, inſidias inſtruebat. Huius cooperatores erãt Euſebius, & Theogoni⁹, & Theodorus Perinthi⁹, qui eloquentior videbatur, & ſcripſit explanationes Euangeliorum, quem plurimi Heracleioten vocant. Iſti nanq; ſæpius velut propinqui Imperatori, reuerſionem Athanaſij multorũ cauſſam aſſerebant eſſe malorũ: & non ſolùm Ægyptum, ſed etiam Palæſtinam & Phœnicẽ, vicinaſque gẽtes eius gratia dicebant eſſe turbatas. Proinde huiuſmodi verbis leuiſsimã obſidẽtes Imperatoris intentionem, ſuaſerunt vt Athanaſium ab eccleſia rurſus expelleret. Qui agnoſcẽs eorum conſi- F lium, ad partes Heſperias abiit,

Accuſatur Athanaſius apud Cæſarem.

An. do. 342. Athanaſi⁹ in Italiam.

Quid de Athanaſio Iulius decreuit epiſcopus.

CAPVT VI.

Iulius ponti fex. Rom.

VErùm Euſebius, eiúſque conſortes, calũnias in Athanaſium factas Iulio Romano Pontifici deſtinauerũt. Qui eccleſiaſticam ſequens legẽ, etiam ipſos Romam venire præcepit, & venerabilem Athanaſium ad iudicium regulariter euocauit. Ille continuò euocatione ſuſcepta venit, calũniarum verò ſarcinatores Romam quidem profecti non ſunt, ſcientes facilè ſuum poſſe capi mendacium. Sed videntes oues paſtore deſolatas, lupum ſuper eas pro paſtore cõſtituerũt, id eſt, Gregorium, qui ſex annis beſtiis ferocibus crudelius vſus, pœnam maliciæ ſuæ ſoluit, ab omnibus amariſsimè laniatus.

Greg. Alexandrinus.

Quod Cõſtans imperator partes fouerit Athanaſij.

CAPVT VII.

An. do. 346. Athanaſ⁹ quæritur de Arianis.

ATanaſius autem veniens ad Cõſtantẽ, poſtquam Cõſtantinus iunior fuerat bello deſun

A ctus, Arianæ cohortis cum gemitu referebat inſidias, & bellum contra Apoſtolicam fidem geſtũ, patriſque eius nomen maximique concilij ab illo celebrati mẽtionem faciebat, & quòd cõmuni lege ſynodus toborata videretur. Hæc inſinuando cum lachrymis, ad paternũ zelum excitauit Imperarorem. Mox nanque vt hæc audiuit, mandauit fratri monens vt paternę pietatis inuiolabilẽ ſeruaret hæreditatem: cùm & ille pietate gubernando regnum, & Romanotum euiciſſet tyrãnos, & gentes poſitas in circuitu ſubiugaſſet.

Conſtans pro Athanaſio

SOCRATES.

De morte Alexandri Conſtantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. CAP. VIII.

EA porrò tẽpeſtate Conſtantinopolim altera, priore ſuperior, turba ex huiuſmodi cauſſa ꝓceſsit. Alexander Cõſtantinopolitanæ Præſul eccleſiæ, poſt decertationem cum Ario terminatam B ex hac vita exceſsit, epiſcopatus triceſimotertio, vitæ anno nonageſimo & octauo, nullúmque in ſuũ conſtituit locũ, ſed mãdauit vt vnum ex duobus quos ipſe nominaret, eligerent: Et ſi quidem vellent † docibilem ſimul & vitæ optimæ teſtimonio decoratũ, Paulum à ſe presbyterũ ordinatum, virum quidẽ ætate iuuenem, ſed ſapientia ſenem, epiſcopũ ſibimet ordinarent. Si verò ex habitu ſolũmodo reuerentiæ eligete vellent, Macedonium facerent, tunc diaconum exiſtentem, qui ætate maior videretur. Ex hac cauſſa maior cõtentio pro epiſcopi ordinatione ſurrexit, eccleſiámque turbauit, cùm populus vtique in duas diuiſus eſſet partes: aliíque defenderent Arianũ dogma, alij verò Nicæni decreta cõcilij. Igitur donec Alexander viueret, Homouſiani potiores erant Arianis, quia hi quotidie cõuicti minuebantur. Cũ verò Alexander obiiſſet, cõtentio rurſus ex vtraque parte cõmota eſt. Quapropter Homouſiani Paulum ordinauere põtificem, Ariani verò Macedonium. Et in eccleſia quidẽ Irenæ cognomine, quæ C eſt vicina iuxta baſilicam Sophiam, Paulus eſt ordinatus, in quem potius Alexandri ſententia prolata videbatur.

Alexander Conſtantinopolitanus moritur. Anno 346.

† docendi facultate. Paulus.

Macedonius

Factiones Homouſianorũ & Arianorum.

Irena. Sophia.

Quod remoto Paulo Euſebius Nicomedienſis, Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Euſebij in Alexandreiam & poſt eum Gregorij, & transformatione Nicæni concilij. CAP. IX.

POſt paululum verò temporis Imperator Conſtantinopolim veniens, indignatur ob ordinationem factã Arianorum. Epiſcoporũ autem conſtituto concilio Paulum quidem remoueri fecit: Euſebiũ verò ex Nicomedia transferens Cõſtantinopolim, epiſcopũ eſſe decreuit. Quo facto Antiocheiam ꝓfectus eſt Imperator. Euſebius itaq; nullo modo ceſſare patiebatur, ſed omnia cõmouebat donec ſuũ propoſitũ perduceret ad effectũ. Egit ergo vt in Antiochia Syriæ ſynodus fieret, ſub occaſione quidem dedicationis eccleſiæ, quã pater Auguſtorum fabricari cœperat, & poſterius obitum Conſtantius decimo anno eã à tempore fundationis expleuerat: in veritate autem ad ſubuerſionem atque deſtructionem Nicæni concilij. D Ad quam ſynodum cõuenerunt ex ciuitatibus diuerſis epiſcopi nonaginta. Maximus tamẽ Hieroſolymitanus Macarij ſucceſſor nõ affuit, cogitans quod ipſi poſſet ſubripi, vt in damnationem ſubſcriberet Athanaſij. Sed neque Iulius interfuit maximæ Romæ Præſul, neque in locũ ſuum aliquem deſtinauit, cùm vtique regula eccleſiaſtica iubeat, non oportere præter ſententiã Romani Põtificis cõcilia celebrari. Fit ergo ſynodus in Antiochia ſub præſentia Conſtantij principis, Conſulatu Marcelli & Probini. Erat autem quintus annus mortis Cõſtantini patris Auguſtorũ. Præſidebátque tunc eccleſiæ Antiochenæ Flacillus ſucceſſor Euphronij. Fautores igitur Euſebij operæpretiũ iudicantes Athanaſio derogare, primũ quidem calumniati ſunt quaſi præter regulam egiſſet, quã tunc ipſi decreuerant, quoniam non ex ſententia cõmunis concilij epiſcoporum receperat ſacerdotium, ſed ſibimet arrogando in eccleſiã fuiſſet ingreſſus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi ſeditione ſint mortui: & quia aliqui ab Athanaſio cæſi, Iudicibus dicerentur eſſe E cõtraditi. Hac derogatione tunc habita cõſtituerunt epiſcopũ in Alexãdreia, primo quidem Euſebium cognomento Emiſenũ. Quo ordinato, & in Alexandreiam ire metuente, Gregoriũ fecerunt epiſcopum. His ita geſtis, transformauerunt fidẽ, nihil quidẽ culpantes Nicæni concilij, ſed principiũ prębentes vt frequentibus cõciliis alia ſubinde mutantes & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam væſaniam relaberetur.

Euſeb. Nicomedienſis. Cõſtãtinopoli præficitur.

Anno, 346 Cõciliũ Antiochiæ 90. epiſcoporum.

Autoritas Rom. pont.

Athanaſius accuſatur ab Arianis.

Epiſtola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Franciſco, & de Antiochia terræmotu, CAP. X.

NOs neque ſequaces Arij fuimus, quomodo enim epiſcopi presbyterũ ſequeremur? neq; aliam quampiam fidem abſque expoſita antiquitus ſuſcepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti ſumus: & iudicauimus potius, quàm ſequuti ſumus. Didicimus enim ab initio credere in vnum Deum omniũ, vniuerſorum intelligibilium ſenſibiliúmque creatorẽ & prouiſorem, F & in vnum filium vnigenitũ ante omnia ſecula exiſtentem, & cum ſuo genitore manentẽ, per quem omnia facta ſunt viſibilia & inuiſibilia, & qui in nouiſsimis temporibus per bonã voluntatem patris deſcendit, & ex ſancta virgine Maria carnẽ aſſumpſit, & omnem voluntatem patris ſui impleuit: paſſus eſt, & reſurrexit, & in cœlos aſcendit, in dextera patris ſedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternum & Deus. Credimus & in ſpiritũ ſanctum. Si autem adiiciendũ eſt, credimus & de carnis reſurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima ſcribentes epiſtola ciuitatibus mittebant. Sed poſt paululum aliam in Antiocheia dictauerunt. Eodem tempore etiam rempublicam contigit valde turbari. Gens nanque Francorum circa Gallias conſtituta, Romanis erat infeſta. Tunc etiam terræmotus maximus in Oriente factus eſt, & pręcipuè in Antiocheia, quæ anno iugiter eſt commota.

Fides Arianorum Antiochia.

Franci. Terræmotus Antiochiæ.

Quomodo Gregorius Alexandreiam venerit, & inde fugerit Athanaſius, & quæ mala per Gregorium geſta ſint. CAP. XI.

Syrianus. *Vigiliæ.* *Pſalmodia.*

A INterea Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magiſter militiæ,& cum eo armati milites,numero quinque millia,quibus etiam aderant Arij ſectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanaſius eccleſia pulſus,ne caperetur effugerit,arbitror eſſe dicendum.Erat enim veſpera, & populus in vigiliis obſeruans,ſperabaturque ſutura Collectio.Inter hæc venit Magiſter militum,& circa eccleſiam per cohortes ſuos milites ordinauit.Athanaſius autem videns quæ fierent, cogitauit ne propter ſe vlla læſio populo proueniret. Et præcipiens diacono vt compleret orationem, rurſus pſalmum ſecit imponi.Cumque conſonantia pſalmodiæ celebraretur,per vnam ianuam eccleſiæ egrediebantur omnes.Quo facto milites quidem ſine commotione ſteterunt. Athanaſius autem inter medios pſallentium illæſus abſceſsit.Et hoc modo ſugiens,Romam profectus eſt. Porrò Gregorius Alexandrinæ tunc præſedit eccleſiæ, Alexandrinorum verò plebs non ferens quod erat geſtum eccleſiam quæ Dionyſij nuncupatur, B incendit.

Quod mortuo Euſebio Paulus in eccleſiam rurſus introductus ſit, & ab Arianis Macedonius conſtitutus.
CAP. XII.

Iulius põtif. Ro. iudex in cauſſa Athanaſij. Euſebij mors. Paulus reducitur Cõſtantinopolim. Vrſatius Valens.

EVſebius autem legationem miſit ad Iuliũ Romanæ vrbis epiſcopum, rogans vt contra Athanaſium iudex eſſet.Sed quæ de Athanaſio decreuerat Iulius Euſebius non occurrit vt cognoſceret,quia dum paucũ tempus vixiſſet poſt concilium, vita priuatus eſt. Quapropter Conſtantinopolitæ Paulum rurſus in eccleſiam introduxerunt.Idem & Ariani in eccleſia, quæ nunc dicitur Pauli,ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant ſautores Euſebij ſucceſſoreſq; præſumptionis,id eſt,Theogonius Nicænus,Maris Chalcedonenſis,Theodorus Heracliæ,& reliqui. Sed Vrſatius & Valens hæretici,poſtea libellum pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & conſentientes ὁμοούσιος verbo,communicare meruerunt.

Quomodo Hermogenes magiſter militũ, Volens Paulum eccleſia pellere, à populo ſit peremptus, qua vindicta proceſſerit. *Cap. XIII.* C

INterea propter Macedonium ingens præliorũ flamma ſurgebat,& inteſtinum bellũ Chriſtianorũ in ciuitate multi ſanguinis effuſione pullulabat. Quod cum audiſſet Conſtantius Antiochię poſitus Imperator,Hermogeni magiſtro militum Thraciarum iniunxit,vt Paulũ eccleſia pelleret. Qui Conſtantinopolim veniens, maximas turbas cõmouit,cogens vt pelleretur epiſcopus. Facta autem ſeditione,populus erat paratus ad vltionem.Cumque Hermogenes inſiſteret vt militari manu expelleret Paulum, accenſus populus (vt fieri ſolet in talibus)irrationabiliter ei reſiſtebat,eiuſque domum incendentes, ipſumque trahentes interemerunt. Hæc geſta ſunt conſulatu Conſtantij tertio,& ſecundo Conſtantis.Quo tẽpore Cõſtans quidem Francos Romanorum ſubiecit imperio Conſtantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Conſtantinopolim venit, & Paulum quidem expulit ciuitate,vrbem verò damno multauit,auferens ei fru-

Paulus pellitur Conſtantinopoli. *Hermogenes Mag. militum occiditur.* *Franci. Germani Conſtantius Imp. priuat Conſtantinopolitanos fru*

menti à ſuo patre collati vltra quadraginta milia D modiorum,quæ quotidie frangebantur.Nam penè octoginta milia per dies ſingulos,vrbe Alexandria mittente,primo miniſtrabantur. Hoc itaque facto Macedonium diſtulit ſtatuere vrbis epiſcopum.Iraſcebatur enim etiam illi, non ſolum quia præter ipſius voluntatẽ fuerat ordinatus,ſed quia propter ſeditiones inter eum Paulumque factas, plurimi petierant,ſimul & magiſter militum fuerat interemptus. Permittens ergo eum Miſſas facere in eccleſia in qua fuerat ordinatus,denuo eſt profectus in Antiochiam.

mentariis ſtipendiis.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illic fuerit euocatus.
CAPVT XIIII.

ARiani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanquã odioſum, & quia propter eum factum fuiſſet incendiũ, necnon & quia minus ipſorum foueret errorem,euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianæ væſaniæ. E

Gregorius Alexãdri. Georgius Cappadox recipitur.

SOZOMENVS.

Athanaſio Paulo & aliis orthodoxis epiſcopis Romæ poſitis quid Orientalibus Iulius Romanus ſcripſerit.
CAPVT XV.

Athanaſius. Paulus. Marcellus. Aſclepas. Quintianus. Lucianus. Romanæ ſedis dignitas Iulius Põt. Ro. Orientalibus ſcribit.

IGitur Athanaſius relinquens Alexandriam,Romam profectus eſt.Contigit autem eodem tempore etiam Paulum Conſtantinopolitanum Põtificem illuc vnà concurrere,&Marcellũ Ancyræ, Aſclepamque Gazæ. Qui dum Arianis eſſet aduerſus,calumniam paſſus ab his,quaſi ſubuertiſſet altare, damnatus eſt. Pro quo Gazæorum eccleſia Quintiano committitur.Lucianus autem Hadrianopolites epiſcopus,ob aliam accuſationẽ eccleſia ſua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoſcens ergo Romanus epiſcopus crimina ſingulorum,& omnes Nicęno concilio concordare comperiens eos in communionem ſuſcepit, tanquam omnium curam gerens,propter ſedis propriæ dignitatem, ſinguliſque reddidit ſuas eccleſias, & F Orientalibus ſcripſit epiſcopis,culpans quod non recte tractaſſent viros inculpabiles de ſuis eccleſiis eos expellentes,& quod conſtitutiones Nicæni concilij minimè obſeruarent.Quorum paucos ad certam diem ſibimet adeſſe pręcepit,vt coram eis oſtenderet iuſtum ſe ſuper illis protuliſſe decretum. Et deinceps non ſe paſſurum interminatus eſt,niſi ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarent.Et ille quidem hæc ſcripſit. Athanaſius autẽ, & Paulus epiſtolas Iulij Oriẽtalibus epiſcopis miſerunt,& ſinguli eorum ſuas ſedes adepti ſunt.

Quid Orientales Iulio reſcripſerint. CAP. XVI.

An. do. 346.

VErum Pontifices Orientis grauiter hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio reſcripſerunt epiſtolam, ornato quidem ſtilo compoſitam,ironia verò maximè plenam,& non ſine interminationis qualitate confectam.Fatebantur enim circa omnes Romanorum eccleſiã eſſe munificam,veluti quę apoſtolicam haberet curam,& antiquitus mater pietatis exiſteret,licet ab Oriẽte

Romana eccleſia.

A ad eam prædicatores dogmatis aduenißent. Se verò non propterea ſecundo loco habendos exiſtimabant, eo quòd non magnitudine aut multitudine abundarët eccleſiarum, cum vitę qualitate non cederent: crimenque Iulio imponebant, eo quòd Athanaſij ſectatoribus communicaſſe videretur, & tanquam ipſorum concilio contumelias irrogaſſet, eorumque ſententiam, deſtruxiſſet: & veluti iniuſtum eius factum, eccleſiaſticiſque ſanctionibus diſſonans arguebant. His ita conſcriptis addiderunt, quod ſi ſuſciperet Iulius damnationem ab ipſis factam, & ordinatos epiſcopos in damnatorum locum firmaret, pacem cum eo & communionem haberent. Si verò placitis ipſorum reſiſteret, contraria celebrarent: quippe cùm Orientales epiſcopi non reſtinxiſſent, cum Nouatus à Romana pelleretur eccleſia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicæno geſſerant, nihil ei reſcribere maluerunt.

SOCRATES.

B *Quid Athanaſio Alexandriam remeante prouenerit.*
CAPVT. XVII.

Ariani quidā apud Alexādriā ſuffocati.

HÆc itaque Orientales epiſcopi Iulio Romano Pontifici reſcripſerunt. Cùm verò Athanaſius Alexandriam fuiſſet ingreſſus, compreſsio populi patris Gregorij, qui illic fuerat ordinatus epiſcopus, vehemens facta eſt. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominũ prouenisse, & huiuſmodi crimina in Athanaſium velut autorem ſceleris referebant: cùm hęc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quam cauſam Sabinus Macedonianæ Præſul hæreſeos, Athanaſium frequenter accuſat. Qui ſi cogitaret quanta mala contra Athanaſium & Homouſianos Ariani geſſerint, aut quanta concilia propter eum celebrata ſint, aut quanta contra omnes eccleſias Macedonius hæreſiarches geſſerit, erubeſcens forte tacuiſſet.

Sabinus Athanaſiũ traducit.

Macedoni' hæreſiarcha.

Quomodo Paulus denuò Conſtantinopoli ſit expulſus, & quæ neces introducto in Eccleſiam Macedonio ſint facta. *CAP. XVIII.*

Paulus è Conſtãtinopoli pellitur.

C CОnſtantius igitur Imperator in Antiochia degens, cum audiſſet rurſus Paulum Conſtantinopolitanam recepiſſe ſedem, iratus † ſacra ſua miſit ad Philippum, qui tunc habebat maximam inter alios Iudices poteſtatem, & poſt principem ſecundus appellabatur: vt Paulum eccleſia pelleret, & Macedonium introduceret. Præfectus autem Philippus ſeditionem populi metuens, arte eſt vſus aduerſus Paulum. Et viſionem quidem principis celauit, ſimulans autem publicum ſe habiturum eſſe tractatum, proceſsit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cum honore quaſi neceſſario vocauit Paulum. Cumque veniſſet, repente Præfectus † ſacra monſtrauit Imperatoris, & epiſcopus quidem illic iniuſtam ſententiam patienter tulit. Porro Præfectus metuens multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter timoris famam, vnam feneſtram Thermarum iuſsit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus, & miſſus ad nauem ad talia paratã, velociter ductus eſt in exilium. Iuſsitque Præfectus vt Theſſalonicæ ſeruaretur, ex qua Paulus fuerat oriũdus, vt illic libere viueret, & in alijs Illyrici ciuitatibus, non tamen vt ad partes Orientis accederet. Hoc itaque modo Paulus inopinato de eccleſia pulſus eſt. Philippus autem à Thermis ad eccleſiam properabat, cum quo Macedonius, reſidens in vehiculo cum Præfecto ſimul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehendit, & ad eccleſiam concurrerunt vniuerſi ſimul Homouſiani & Ariani. Cumq́; Pręfectus cũ Macedonio ad eccleſiam perueniſſet, & populum & milites irrationabilis timor inuaſit. Cumque eſſet ingens multitudo, nec poſſet introire Præfectus, milites cœperunt populum violenter impellere, & cùm propter anguſtiam loci cedere non poſſent, putantes eos milites ſibi velle reſiſtere, euaginatis gladiis in eorum necem graſſabantur. Tũc ergo (ſicuti fertur) perempti ſunt circiter tria millia centũ & quinquaginta. Alij à militibus interfecti, alij verò compreſsione ſunt mortui his actis. Hac via Macedonius tanquam nihil mali gerens ſed veluti mundus & innocens à Præfecto magisquam eccleſiaſticis regulis, traditum ſibi recepit epiſcopatum: tantiſque necibus ipſe & Ariani eccleſiæ iura tenuerunt. Hoc tempore Imperator maiorem eccleſiam fabricabat, quæ nunc Sophia vocitatur, & eſt copulata eccleſiæ, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cùm eſſet prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat: quæ modo velut ſub vno circuitu contineri noſcuntur.

† Mandatum ſuum.

Thermæ Zeuxippi.

† Mandatũ

Paulus exulat.

D

Macedoni' in eccleſiam deducitur.

Supra 3000 interficiũtur

E

Sophia, opus Conſtantij Irene.

Denuo de calumniis contra Athanaſium.
CAPVT XIX.

INterea contra Athanaſium alia machinatio cõcinnata eſt. Eccleſiæ nanque Alexandrinorum Auguſtorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanaſium vendere, & ſuis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iuſsit occidi. Hoc ſentiens Athanaſius, latẽter aufugit. Tunc igitur Iulius Romanæ vrbis epiſcopus, cognoſcens Arianorum inſidias aduerſus Athanaſium machinatas, poſtquã Euſebij ſuſceperat literas, euocauit Athanaſium, cùm audiſſet locum vbi erat abſconſus. Inter hæc ſuſcepit etiam literas Ægyptiorum epiſcoporum, aſſerentium falſa eſſe quæ contra Athanaſium dicebantur. Quo facto Iulius reſcripſit eis qui fuerant in Antiochia congregati, culpans eos primũ de iniuriis literarum: deinde cur ſe ad ſynodum ſuam non vocaſſent canonibus nimirum iubentibus præter Romanum nihil decerni Pontificem: inſuper quod latenter corrumperent fidem: & quod Tyri geſta per ſubreptionem fuerint & arte compoſita: & quia contra ius ex vna parte confecerint monimenta geſtorum, referens id ad falſitatem de Arſenio concinnatã. Epiſtolas ipſas ponere, propter faſtidium longæ lectionis omiſi. Poſt modicum verò tempus, Paulus à Theſſalonica ſimulans ſe habere iter ad Corinthum, in Italiã venit, & vnà cum Athanaſio cauſam ſuam Imper. Conſtanti indicauit.

Calumnia in Athanaſium.

Iulius Athanaſiũ ad ſe vocat.

F

Autoritas Romani Pont.

SOZOMENVS.

A *De legatis Orientalium Epiſcoporum ad Conſtantem miſſis pro his quæ geſſerunt.* CAP. XX.

IMperator autem fratri ſuo Conſtantio ſcripſit, vt aliquos Orientalium epiſcoporum ſatisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligunt tres, Narciſſus ✝ Irenopolites Cilix epiſcopus, Theodor⁹ Heracliæ Thraciæ, & Marcus Arethuſæ Syriacæ. Qui venientes ad Italiam, facta propria vindicabant, nitentes Imperatori perſuadere Orientalis concilij iuſtam eſſe ſententiam. Cumque fidei ſuæ confeſsionem exigerentur, fidem quidem Antiochiæ expoſitam, celauerunt. Aliam verò conſcribentes confeſsionem obtulerunt, multum tamen à Niceno concilio diſſonantem. Videns autẽ Conſtãs iniuſte grauatos homines, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebantur à communione ſuſpenſi, ſed id factum propter diſſonantiam fidei, cùm ſatisfacere nequiuiſſent pro quo venerant, remiſit eos ad propria. Poſt tres autem annos rurſus Orientales

✝ Neropolis. Narciſſus Theodorus, Marcus, in Italiam mittuntur.

B epiſcopi Occidentalibus aliam epiſtolã miſerunt, quam Multorum verſuum nominauere conſcriptionem, eò quòd vltra priores prolixo eloquio confecta videretur. In qua de ſubſtantia quidem dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus dei filium, aut ex alia eſſentia & non ex deo, & quia fuerit aliquando tẽpus aut ſeculum, quando non erat, abdicarunt. Porrò Eudoxium Germaniciæ epiſcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epiſtolarũ, Occidentales noluerunt ſuſcipere ſacerdotes, dicentes dogmata Nicæna ſufficere, & nihil vlterius oportere tractari. Cumque Conſtans à fratre petens, vt Athanaſius ſuam reciperet eccleſiam, reſiſtentibus hæreticis nihil impetrare potuiſſet, tunc Athanaſius & Paulus adeuntes popoſcerunt fieri ſynodum, eò quòd pro defenſione rectorum dogmatum expulſi probarentur.

Orientales conſubſtantialitatem negant.

Eudoxius. Martyrius. Macedoni⁹.

THEODORITVS.

Quod Conſtans fratrem pro fide monuerit, & quod
C *Conſtantium Sardicæ concilium conuocari præcepit.*
CAPVT XXI

QVod audiens Conſtans, ſcripſit fratri, monens vt paternæ pietatis inuiolatam ſeruaret hæreditatem, cum & ille imperium gubernando & Romanorum tyrannos eiiciſſet, & in circuitu gentes Barbaras ſubiugaſſet. His literis motus Cõſtantius, præcepit Sardicæ (quæ eſt ciuitas Illyrici) & Orientales & Occidentales conuenire Pontifices. Multi ſiquidem etiam alij caſus medicinam ſynodicam requirebant. Nam & Paulum Conſtãtinopolitanæ vrbis epiſcopum, pro rectis dogmatibus, Ariani ad periculum mortis vſque perduxerant, tanquam ſeditionis autorem, & alia quædam adiecerant quæ calumniatoribus ſunt amica. Quẽ tamen tunc populus Sardicam propter inimicorum inſidias abduci non eſt paſſus. Paulò poſt autem defuncto Conſtante, flectentes Ariani leuiſſimam principis voluntatẽ, & à regia ciuitate pellentes Paulum, eum ad ciuitatulam Cucuſenam (quæ tunc erat Cappadociæ, nunc verò ſecundæ Armeniæ) tranſtulerunt. Sed non ſatis eſt in hoc

Sardicam concilium indicitur. [illegible]

Paulus Cucuſum tranſlatus, paulò poſt occiditur.

cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in ſo- D litudine conſtituti. Mittentes enim miniſtros necis, eum morti violentiſsimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanaſius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens:

Athanaſii relatio de nece Pauli Conſtantinopolitani Pontificis. CAP. XXII.

EPiſcopum nanque Conſtantinopoleos Paulum perſequentes atque inuenientes, palam ſuffocandum eſſe cenſuerunt in Cucuſo Cappadociæ, autorem habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreſeos tunc patronus, & conſiliorum miniſter iniquorum. Huiuſmodi enim crudelitates blaſphemia Arij protulit. Contra vnigenitum nanque inſaniunt miniſtri præſumptionum eius. Hoc itaque modo Paulo defuncto, imò magis ad cœleſtia regna perducto, Macedonium ſtatuerunt epiſcopum quaſi conſectatorem ſuum, quoniam proxime ſancto ſpiritui blaſphemabat. Sed paulò poſt expulerunt & eum, dum creaturã E non confiteretur eũ quem filiũ ſacræ ſcripturæ dicunt. Quapropter damnatus ab illis, hæreſis propriæ autor apparuit conſubſtantialem quidem nec iſte patri filiũ eſſe dicens, ſimilem tamen per omnia genitori docens, creatum verò Spiritum aperte denominans. Hæc itaque non multo poſt (ſicuti diximus) acta ſunt.

Philippus Præfectus.

Macedoni⁹ propellitur.

SOCRATES,

De conuentu epiſcoporum in Sardicenſe concilium.
CAPVT XXIII.

VNdecimus autem annus erat ab obitu patris duorum Auguſtorum. COSS. verò tunc fuere Ruffinus & Euſebius, quando celebratum eſt Sardicenſe concilium. Ex Heſperiis ergo partibus conuenerunt epiſcopi quaſi trecenti, ſicut Athanaſius ait. Ex Orientalibus ſex & ſeptuaginta tantummodo, ſicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Iſchyras tanquam Mareotis epiſcopus, quem damnatores Athanaſij in epiſcopũ F huius prouinciæ prouexerant. Excuſauerũt ſe etenim alij per infirmitatem corporis: alij anguſtas inducias accuſantes, & ob hoc Iulium Romanum culpantes epiſcopum: cum vtique ante annum & ſex menſes ſynodus fuerit prædicata, & Athanaſius Romæ degeret, expectans iudicium ſynodale. Cum ergo Sardicæ Orientales conueniſſent, ad aſpectum Occidentalium venire nolebant, dicentes, non aliter ſe ad verba venturos, niſi ſuo collegio Athanaſiacos & Paulianos expellerent. Cumque Protogenes Sardicenſis epiſcopus, & Oſius Cordubæ Hiſpaniæ non paterentur à concilio ſe ſubmoueri Pauli defenſores & Athanaſij, illi repente diſceſſerunt. Et venientes ad Philippopolim Thraciæ, ſeorſum facere concilium, & aperte iam Conſubſtantialitatem anathematizauerunt. Et ſectam inæqualis ſubſtantiæ epiſtolis ſubſcribentes, vndiquaque miſerunt. Qui autem in Sardica conuenerant, primum quidem horum damnauere væſaniam, deinde accuſatores Athanaſij dignitate priuauerunt. Et ✝ terminũ fidei Nicænæ corroborantes, & tractatum de diuinæ ſubſtantiæ

An. do. 350.

Orientales.

Hæreſis inæqualis ſubſtantiæ.

Definitionũ

A inæqualitate reſpuentes, Conſubſtantialitatem apertius tradiderunt, etiam ipſi vndiquaque ſcripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati ſunt rectè ſe facere, Orie͂tales quidem eò quod à ſe damnatos illi ſuſciperent, Occidentales autem quoniam ante cognitionem damnatores effugerant: & quoniam hi quidem Nicænam ſeruabant fidem, illi verò eam adulterare pręſumpſerant. Reddiderunt ergo locum Paulo & Athanaſio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (ſicuti iam dictum eſt) fuerat condemnatus.

THEODORITVS.

Litera Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos.
CAPVT XXIIII.

An. do. 350. Sardicenſis concilij litera.

QVæ verò, Sardicæ geſta ſint, concilij literæ clarius edocebu͂t, quas propter modum explanationis huic ſcripturæ interponere non omiſi.

B SANCTA SYNODVS DEI GRATIA SARDICÆ

congregata ex vrbe Roma, Hiſpaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Myſia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theſſalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Aſia, Caria, Bythynia, Helleſpo͂to, Phrygia, Piſidia, Cappadocia, Po͂to, Cilicia, altera Phrygia, Pa͂phylia, Lydia, inſulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæſtina, & Arabia, vniuerſis epiſcopis & comminiſtris S. & Apoſtolicæ eccleſiæ dilectiſsimis fratribus in domino S.

MVLTA quidem ac ſæpius Arianam vęſania͂ ſequentes præſumpſerunt aduerſus Dei ſeruos, & rectam fidem cuſtodientes. Adultera͂ nanque doctrinam proponentes, orthodoxos expellere ſunt conati: & in tantum inſurrexerunt aduerſus fide͂, vt neque auditus deo amabilium lateret Imperatorum. Igitur gratia dei cooperante, etiam ipſi piiſsimi principes ex diuerſis nos prouinciis & ciuitatibus colligentes, ſanctum hoc concilïu͂ in Sardicenſium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata C omni diſcordia, & omni perfidia procul expulſa, ſola Chriſti pietas apud omnes inuiolata ſeruetur. Venerunt enim Orientales epiſcopi à piiſsimis Imperatoribus inuitati, præcipuè propter famam quæ de chariſsimis noſtris fratribus & comminiſtris fuerat diuulgata, id eſt, Athanaſio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Aſclepa Gazæo, forſan etiam ad voſipſos detractiones huiuſmodi peruenerunt, quomodo etiam noſtras aures ventilare conati ſunt, vt ea quæ contra innocentes referunt, vera eſſe credantur, & iniqua hæreſeos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permiſsi non ſunt. Etenim Præſul eccleſiarum dominus eſt, qui pro his & pro vniuerſis mortem ſuſtinuit, & per eas aſcenſum ad cœlos nobis omnibus condonauit. Pridem itaque Euſebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius, Vrſatius, & Valens, & Minophantus, & Stephanus ſcripſerunt Iulio comminiſtro noſtro eccleſiæ Romanæ Pontifici contra prædictos conſacerdores noſtros, id eſt Athanaſium epiſcopum Alexandriæ, & Marcellum epiſcopum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ. Scripſerunt quoque ex aliis partibus epiſcopi, teſtimonium perhibentes puritati Athanaſij D conſacerdotis noſtri, & ea quæ ab Euſebio & co͂ſectatoribus eius geſta ſunt, nihil aliud quàm mendaciis & calumniis plena eſſe affirmantes. Cu͂ vtique euocati à chariſsimo & conſacerdote Iulio, & non occurrentes (ſicut ſcriptis eiuſdem epiſcopi Iulij comprobatur) aperte videantur calumniatores exiſtere. Nam ſi de geſtis contra eos habitis præſumpſiſſent, non cunctarentur occurrere. Veruntamen etiam ex his quæ fecerunt in hoc ſancto magnoq́ue concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicenſium ciuitatem, atque videntes fratres noſtros, Athanaſium, Marcellum, Aſclepam, & cæteros ad iudiciu͂ accedere timuerunt. Et non ſemel, non ſecundo, ſed etiam frequenter citati, vocationibus obedire noluerunt: congregatis videlicet in concilio Oſio longæuo (qui propter ętatem, atque confeſſionem, tantumq́; laborem omni honore dignus apparuit) & reliquis, ſuſtinentibus & inuitantibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra abſentes co͂ſacerdotes diffamauerant atque conſcripſerant, E præſentes oſtenderent. Sed (ſicuti prædiximus) euocati non venerunt, vt etiam in hoc calumniam propriam oſtenderent: & quodammodo reſpuendo iudicium, inſidias ſuas & molimina proclamarent. Nam qui de ſuis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia verò non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (ſi forſan rurſus illic quicquam machinari voluerint) quòd nihil habentes quo poſsint co͂ſacerdotes noſtros arguere, abſentibus detrahunt, præſentes effugiunt. Fugerunt enim (chariſsimi fratres) no͂ ſolum propter calumniam aduerſus iſtos inſtructam, verum quia ſuos pro diuerſis criminibus accuſatores occurriſſe viderunt. Proferebantur enim vincula & catenæ. Venerant homines ab exilio & conſacerdotes, necnon cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoſcuntur. Et quod eſt admirandum, aderant epiſcopi, quorum vnus quidem catenas geſtabat & vincula, quibus vinctus fuerat propter eos. Alij verò eorum inſidiis mortem ſibi reſtabantur inflictam, quia ad tantam ſuperbiam ſunt perducti, vt etiam epiſcopum occi- F dere conarentur: quem niſi fuga liberaſſet, obierat. Venit enim conſacerdos noſter beatus Theodûlus, fugie͂s eorum molimina, quibus fuerat iuſſus occidi. Alij verò gladiorum vulnera demonſtrabant: alij famem ſe ab eis paſſos ingemiſceba͂t, & hæc non quilibet homines reſtabantur, ſed omnes eccleſiæ pro quibus hi qui occurrerunt, & qui legatione fungebantur, inſinuabant violentiarum peſtes, armatos milites, populos cum fuſtibus, iudicum terrores, falſarum literarum obiectiones. Lectæ ſunt enim literæ Theogonij contra conſacerdores noſtros, Athanaſium, Marcellu͂ & Aſclepam, vt etiam Imperatores mouiſſe viderentur. Quas literas diaconi Theogonij vulgauerunt, ſuper hæc autem virginum nuditates, eccleſiarum incendia, carceres contra ſacerdotes noſtros adhibitos. Quæ omnia prælia non niſi pro deteſtabili Arianorum hæreſi commiſiſſe noſcuntur. Quiſquis enim eorum reſpuiſſet ordinationem atque communionem, his neceſſario ſubdebatur iniuriis. Conſpicientes igitur facinorum ſuorum anguſtias, confuſi receſſerunt. Et vlterius hæc non va-

Athanaſius. Marcellus. Aſclepas.

Iulius Pont. Romanus.

Oſius Cordubenſis.

Theodulus.

A lentes abſcondere, in Sardicenſium venerunt vrbem, vt per aduentum ſuum quaſi talia ſe nequaquam perpetraſſe monſtrarent. Videntes autem quibus calumnias irrogauerant, & oppreſſos à ſe ſimul accuſatores, & increpationes prę oculis ſuis habentes, euocati ad iudicium ingredi nequiuerunt. Athanaſio quippe, Marcello, & Aſclepa, noſtris cõſacerdotibus fiducialiter agentibus, & valde ingemiſcentibus, & imminentibus atque prouocantibus eos, & promittentibus, non ſolum ſe calumnias euidenter oſtendere, ſed etiam quæ in eorum eccleſias deliquiſſent: illi verò tanto conſcientiæ terrore conſtricti ſunt vt fugerent, & per fugam ſuas calumnias aperirent delictaque ſua iudicij declinatione faterentur. Et licet non ſolum ex prioribus, ſed etiam ex iſtis malicia eorum atq; calumniæ paterent, tamen vt neque per fugam occaſionem alterius iniquitatis accipiant, curauimus contra veritatem facta eorum molimina examinare. Et hoc propoſito, ex his quæ geſta ſunt eos calumniatores inuenimus, & nihil aliud niſi aduerſus conſacerdotes noſtros inſidias inſtitutas.

Arſenius. B Nam Arſenium, quem dicebãt ab Athanaſio peremptum, hic viuit, & inter viuentes commorari dinoſcitur, ex quo etiam alia probantur eſſe conficta. Quod verò etiam calicem diuulgauerunt fractum a Macario Athanaſij presbytero, teſtati ſunt qui de Alexandria & Mareote venerunt, nihil tale fuiſſe geſtum. *Iulius Pôt. Romanus.* Sed etiam epiſcopi Ægypti Iulio conſacerdoti noſtro ſcribentes, valde affirmabant, quod neque ſuſpicio fuiſſet huiuſmodi. Proinde dixerunt monumenta aduerſus eos confecta, quæ tamen probatum eſt ex vna parte celebrata: in quibus geſtis pagani examinabantur, & Catechumeni: ex quibus vnus catechumenus inquiſitus, ait intus ſe fuiſſe quando Macarius venerat ad eundem locum. Alter autem interrogatus, *Iſchyras.* dixit illum famoſiſsimum Iſchyram tunc ęgrotaſſe, & in cellula iacuiſſe, vt ex hoc appareat nihil geſtum ex omnibus ſacramentis, eò quòd & catechumeni intus fuiſſent, & Iſchyras non adeſſet, ſed iaceret ægrotus. Is nanq; malignißimus Iſchyras mentitus, quod Athanaſius quoſdam ſacros incendiſſet libros, illo tempore ægrotaſſe declaratus eſt, quando Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calumniator apparuit. Denique pro huiuſmo C di calumniæ mercede dederunt Iſchyrę nomen epiſcopi, qui neque presbyter fuerat aliquando. Duo nanque presbyteri qui cum Melitio aliquando degebant, & poſtea à beato Alexandro epiſcopo ciuitatis Alexandrinæ ſuſcepti ſunt, & cum Athanaſio conſtituti, teſtati ſunt nunquam illum presbyterum fuiſſe Melitij, neque habuiſſe Melitium in Mareote eccleſiam vel miniſtrum: & qui penitus nec presbyter fuerat: nunc eum velut epiſcopum produxerunt, vt eo nomine in ſuis calumnis terrere viderentur auditores. Lectę ſunt enim & literæ conſacerdotis noſtri Marcelli, & inuenta eſt Euſebij ſimiliumque nequitia. Nam ea quæ veluti querimoniam faciens Marcellus dixit, hæc tanquam ipſe confirmaret accuſauerunt. Hæc ergo ſunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quæſtiones rectaque huius viri fides inuenta eſt. Non enim à ſancta Maria ſicut iſti confirmabant, dedit deo verbo principium, neque finem habere aſſeruit eius imperium, ſed regnum eius & ſine principio & fine termino eſſe conſcripſit. Aſcle- D *Aſclepas.* pas autem comminiſter obtulit monimẽta Antiochiæ confecta ſub accuſatorum præſentia, & Cæſarienſis Euſebij, & ex ſententia iudicantium epiſcoporum ſe oſtendit innoxium. Recte ſiquidem (ô chariſsimi fratres) euocati frequenter, obedire noluerunt, recte quoque fugerunt. Conſcientia nanque ſua perterriti per fugas, ſuas calumnias indicarunt: & quæ præſentes accuſatores ſuper eis dixerant, etiam probauerunt. Ad hęc autem etiam eos qui dudum accuſati propter Arianam hęreſim fuerant & proiecti, non ſolum ſuſceperunt, ſed etiã in maiori ordine poſuerunt, diaconos ad presbyterium promouentes, presbyteros ad epiſcopatum, non ob aliud niſi vt impietatem ſeminare & dilatare poſſent, & fidei corrũpere pietatẽ, ſunt autem horum principes, Euſebius, Theodorus Heracliæ, Narciſſus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiciæ, Acacius Cæſareiæ Paleſtinæ, Minophantus Epheſius, Vrſatius Sigiduni, Valens Murſiæ Pannoniæ. Iſti nanque conuenientes, cum Orientalibus nõ ſinebant eos nec in ſanctum concilium ingredi, nec omnino acce- E dere ad eccleſiam Dei. Et venientes in Sardicam conciliabula apud ſemetipſos per loca ſingula faciebant, & acta quædam cum terroribus concinnabant, vt nihil penitus ad iudicium perueniret, neque ſanctum poſſemus celebrare concilium. Hæc omnia cognoſcere potuimus à cõſacerdotibus noſtris, Macario Palæſtino, & Aſterio Arabiæ, qui cum eis venerant, & ab eorum perfidia receſſerant. Hi nanque ad ſanctum concilium venientes, violentiam quam paſsi ſunt narrauerunt, nihil dicentes apud eos agi rectum: inſuper adiicientes, quod qui eſſent rectæ fidei, prohibiti fuiſſent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationem vix ab eis diſcedere potuiſſent. Ob hãc cauſſam Sardicen venientes, in vna domo cuncti manſerunt, neque breui tempore à ſe recedere patientes. Quia verò tacere non decuit, nec ſine vindicta relinquere calumnias, vincula, neces, vulnera, concinnationes falſarum epiſtolarum, verbera, nuditates virginum, exilia, deſtructiones eccleſiarum, incendia, migrationes à minoribus ciuitatibus ad maiores eccleſias, & prę omnibus aduerſus rectam fidem nunc Arianam vęſaniam per F eos crudeliter inſurgentem, propterea chariſsimos quidem fratres noſtros & comminiſtros Athanaſium Alexandrinæ ciuitatis epiſcopum, & Marcellum Ancyræ Galatiæ, & Aſclepam Gazæ, comminiſtrantes Chriſto innoxios & puros eſſe decreuimus, ſcribẽtes ad vniuſcuiuſque parœciã, vt ſingularum eccleſiarum populi cognoſcentes ſui epiſcopi puritatem eum ſe epiſcopum & habere & ſperare cognoſcant: Eos autem qui in eorum eccleſias luporum inſtar ingreſsi ſunt, id eſt, Gregorium in Alexandreia, Baſilium in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec epiſcopos nominandos, nec Chriſtianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam eſſe communionem, nec eorum literas habendas, neque ſcribendũ eis. Theodorum verò Heracliæ Europæ, & Narciſſum Neroniadis Ciliciæ, Acacium Cæſareæ Palæſtinæ, & Stephanum Antiochiæ, Vrſatium Sigiduni Myſiæ, Valentem ex Murſia Pannoniæ, Menophantum Epheſi, & Georgium Laodiciæ, licet metuentes ab Oriente

non

A non venerint, tamen eo quod à beatæ memoriæ Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice ſunt damnati, & eo quod ſecum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto ſanctum concilium epiſcopatu depoſuit: & decreuimus non ſolum epiſcopos eos non eſſe, ſed neque communionem cũ fidelibus prometeri. Eos enim qui diuidunt à paterna ſubſtantia & diuinitate, & alienant verbũ à patre, diuidi ab eccleſia catholica conuenit, & eſſe alienos à nomine Chriſtiano. Sint igitur à nobis & omnib⁹ anathema, eo quod verbum veritatis videantur eſſe cauponati. Apoſtolicum nanque præceptũ eſt: Si quis vobis annuntiauerit præter quod accepiſtis, anathema ſit. His ergo nullum communicare denuntiate: nulla enim cõmunio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus: nulla enim concordia Chriſto ad Belial. Seruate vos, fratres chariſsimi, vt neque ſcribatis eis, neque eorum ſcripta ſuſcipiatis. Studete ſimul (vos chariſsimi fratres & comminiſtri) tanquã ſpiritu pręſentes noſtro concilio conſentire, atque ſubſcriptione veſtra decernere, quę

Gal. 1. b

B ab omnibus vbique comminiſtris noſtris conſonantia vna ſeruentur. Abdicamus autem illos, & extra terminos eccleſiæ catbolicæ procul abijcimus, qui affirmant: Quod Deus eſt Chriſtus, ſed verus Deus non eſt: Quod filius eſt, ſed verus filius non eſt: Quod genitus eſt ſimul & ingenitus. Sic enim ſe intelligere genitum profitentur, quia ſic dixerunt, eſt, quod genitũ eſt. Et quia cũ Chriſtus ante ſecula ſit, dederunt ei principium atque finem, quod non in tẽpore, ſed habet ante ſecula. Proinde duæ viperæ ex aſpide Ariana progreſſæ ſunt, Valens & Vrſatius, qui gloriantur & non dubitant ſe dicere Chriſtianos, profitentes quoniam verbum, & quoniam ſpiritus, & vulneratus, & interfectus eſt, & mortuus eſt, & reſurrexit: quodq́; cohors ſtudet hæreticorum diuerſas eſſe ſubſtantias patris, & filij, & ſpiritus ſancti pronuntiant, & eas eſſe diuiſas. Nos autem hanc percepimus, & eruditi ſumus, hanc habemus catholicam apoſtolicamq́ue traditionem, & fidem atque confeſsionem, vnam eſſe ſubſtantiam patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Et ſi quærant quæ ſit filij ſubſtantia, profitemur eam eſſe quæ patris, indubitanter, nunquam patrem ſine filio, neque filiũ ſine patre fuiſ-

Valens Vrſatius.

C ſe credentes, nec eſſe poſſe, vt quod eſt verbum ſpiritus ſit. Abſurdum nanque eſt dicere, aliquando patrem non fuiſſe patrem. Patrem enim ſine filio neque nominari, nec eſſe poſſe, eſt ipſius filij teſtimonium. Ego in patre, & pater in me: &, Ego & pater vnum ſumus. Nullus noſtrum negat genitum. Sed genitum ante omnia, quæ inuiſibilia & viſibilia nuncupantur opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ait: Omnium artifex ſapientia docuit me. Et omnia per ipſum facta ſunt. Nõ enim ſemper eſſe potuiſſet ſi ſumpſiſſet exordium: quandoquidẽ verbum quod ſemper eſt, non habet initiũ. Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium eſſe, neque rurſum filium patrem eſſe: ſed pater, pater eſt: & filius patris eſt filius. Cõfitemur virtutem eſſe patris filium. Confitemur verbum Dei patris eſſe pręter quod aliud non eſt, & verbum verum Deum, & ſapientiam & virtutem, verumq́ue filium tradimus. Et non ſicut cæ-

Ioan. 14 b
Ioan. 10 f
Ioan. 1. a

teri filij nominantur, ita filium dicimus: quoniam D illi aut gratia generationis dij erunt, aut eo quod digni fiant filij nuncupantur, neque propter vnã ſubſtantiam quæ eſt patris & filij. Confitemur item & vnigenitum & primogenitum, ſed vnigenitum verbum dicimus, quod ſemper fuit & eſt in patre: primogenitum autem quantum ad hominem. Sed tamen differt creatura communi, quoniam & primogenitum à mortuis: confitemur vnum eſſe deum. Confitemur vnam patris filijque diuinitatem, neque quiſquam negat aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam eſſentiam, non propter differentiam, ſed quia ipſum nomen patris maius eſt filio. Hæc autem illorum blaſphemia atque corruptibilis interpretatio eſt, hac gratia eum dixiſſe contendunt: Ego & pater vnum ſumus, propter concordiam & vnanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fatuum & abiectum, ſicuti mortalium hominum. Qui quoniam corrumpi cœperunt, offendentes diſcordare noſcuntur, & ad permutationes aſcendunt, hoc modo diſtantiam & diſcurdiam inter patrem Deum omnipotentem & filium E eſſe poſſe, dicentes: quod abſurdum eſt intelligere & aliquatenus arbitrari. Nos autem & credimus & affirmamus, & ſic intelligimus, quoniam ſacra ſcriptura ſic loquuta eſt: Ego & pater vnum ſumus, propter eſſentiæ vnitatem, quæ eſt vna & eadem patris & filij, & credimus ſemper ſine principio & ſine termino hunc regnare cum patre, & non babere nec tempus nec defectum eius imperium, quia ſemper eſt: nunquam enim eſſe cœpit, ideóque nec deficere poterit. Credimus & percipimus paracletum ſanctum ſpiritum, quem nobis ipſe dominus promiſit & deſtinauit, & eum credimus miſſum. Sed is paſſus non eſt, ſed homo, quo indutus eſt, quem aſſumpſit ex Maria virgine, qui pati potuit ſicut mortalis. Deus autem immortalis eſt. Credimus quòd tertia die reſurrexit, non Deus in homine, ſed homo in Deo reſurrexit, quem & obtulit patri ſuo donum, quem vtique liberauit. Credimus autem quoniam opportuno tempore atque definito omnes & de omnibus ipſe iudicabit. Tanta ſiquidem eorum ſtultitia, & ita craſsitudine tenebrarum eorum mens excæcata eſt, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec intelligere qua ratione dictum ſit, Vt & ipſi in nobis vnum ſint. F Palàm verò eſt id cur dixerit vnum, quoniam Apoſtoli ſpiritum ſanctum Dei acceperunt, ſed tamen ipſi non erant ſpiritus, nec aliquis eorum aut verbum, aut ſapientia, aut virtus, aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnũ ſumus, ſic & iſti vnum in nobis ſint. Certiſsimè igitur ſcriptura diuina hoc diſtinxit: In nobis (inquit) vnum ſint, non ait, ſicut nos vnum ſumus ego & pater, ſed diſcipuli in ſemetipſis coniuncti & copulati vnum ſint, fide, confeſsione, in gratia & pietate Dei patris, & domini ſaluatoris noſtri conceſsione, & charitate vnum eſſe poſsint.

Ioan. 10. f

Ex his literis cognoſcitur & accuſatorum calumnia, & priorum iniquitas iudicum, & dogmatum vera ſanitas. Non ſolum enim de diuina nos beati patres docuere natura, ſed etiam eruditionẽ diſpenſationis explanauerunt.

A *De legatis Sardicenſium ad Conſtantium deſtinatis, & de nephanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præſule concinnata.* C A P. X X V.

HÆc Cooſtans cognoſcens, doluit quidem,
leuitatem fratris inſpiciens, & infremuit
aduerſus inſtigatores malorum, & Impera
toris facilitatem ira decipientium. Duos autem
epiſcopos ex Sardicenſi concilio electos cum lite
ris miſit ad fratrem, cum quibus & magiſtrum
militum Salianum pietate iuſtitiaque fulgentem.
Literæ verò non ſolum monitiooem habuerunt
atque conſilium, ſed etiam interminationem pio
principi condeceotem. Primum quidē denuntia-
uit fratri, vt epiſcopis præberet auditum & iniqui
tates à Stephano aliiſque pręſumptas agnoſceret,
oecnon & Athanaſium gregi proprio reſtitueret,
patefacta quidem calumnia, priorumque iudicum
iniquitate, & crudelitate reuelata: adiecitq́; quòd
niſi vellet quod iuſtum eſt facere, ipſe Alexādreiā
proficiſceretur, & Athanaſium ouibus deſideran-
B tibus reſtitueret, inimicorumque cateruas procul
expelleret. Hanc autem epiſtolam Conſtantius
Antiochiæ ſuſcipiens, promiſit ſe facturum quæ
turbarum illarum particeps petiiſſet. Sed cùm hoc
doleret veritatis impugnatoribus, nephandiſsi-
mum machinati ſunt ſcelus. Diuerterat enim par
illud epiſcoporum quos Cōcilium miſerat in do-
mum ad montem ſitam. Magiſter autem militum
alibi diuerſorium acceperat. Porrò Stephanus tūc
Antiochenus epiſcopus, cum aliis tyrannicis coo-
peratoribus naues naufragio præparabat, cum qui
bus aſſertores rectorum dogmatum variis niteba-
tur abſorbere calumniis. Horum itaque erat dux
quidam iuuenis Onager nomine, licenter viuens,
& iniqua conuerſatione congaudens, qui noo ſo-
lum in plateis diuerſos violentia afficiebat, & fu-
ſtibus pulſabat, ſed etiam domos impudenter in-
uadens, viros & mulieres honeſtiſsimas abſtrahe-
bat. Et ne longius eius extendam flagitia, cootra
optimos viros præparatam oarrabo præſumptio-
nem. Is enim Onager ad quandam fornicariā ve-
oiens, ait modo quoſdam veniſſe peregrinos, &
C noctu habere opus meretrice. Porrò ſumēs quio-
decim ſeditioſos nebulooes, & eos in vicino epi-
ſcoporum diuerſorio circa ſepē celans, profectus
eſt cum meretrice ad ianuam vbi illi viri quieſce-
bant. Eamq́ue apertam inueniens, perſuaſit vni
puerorum domeſticorum, pecunia data, vt mulie-
rem introduceret intra ianuam quam ipſe demon
ſtrabat, vbi quidem vterque ſacerdotum dormire
videbantur, eamq́oe mulierem intrò præcepit ac-
cedere: ipſe verò vocaturus ſocios eſt egreſſus.
Contigerat enim alterum epiſcoporum Euphra-
tam nomine, in loco exteriore dormire. Vincen-
tius autem (ſic enim vocabatur alter) io interiori
cubiculo quieſcebat. Cumq́ue intra oſtium puella
veniſſet, ſonum pedum Euphratas ſentiens, cùm
eſſet obſcurum, quis ambularet interrogauit. Illa
verò loquente, cooturbatus Euphratas, dęmonem
putans eſſe, mulieris imitatum vocē, repentè Sal-
uatorem Christum ad ſuum vocauit auxilium. O-
nager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cū
ſociis eſt ingreſſus, ioiquos clamans eos, & iniqui
tatis iudices deſtinatos. Multo clamore facto coo-
currerunt & ſerui, ſurrexitq́; Vincentius, & clau-

Salianus magiſter militum.
Legatio Conſtantis ad fratrem Cōſtantium pro Athanaſio.
Euphratam & Vincentium legatos Ariani traducunt falſo
Stephanus homo doloſus.
Onager nebulo conductitius.

D dentes ianuam domus, ſeptem quidem calumnia-
torum comprehendere potuerunt. Onager verò
cum reliquis fugit. Detenta tamen eſt cum illis &
mulier. Diluculo autem Magiſtrum militum qui
cum illis venerat, excitantes, ad palatium proceſſe
runt, & præſumptiones Stephani proclamantes,
dicebant iam non egere iudicio, neque verberi-
bus iniquitates eius. Magiſter verò militum præ-
cipuè clamitabat, rogās vt iuberet Imperator, nō
ſynodicè, ſed iudicialiter potius iniquam exami-
nari præſumptionem, promittens primum ſe epi-
ſcoporum clericos traditurum, & oportere etiam
miniſtros Stephani ita contradi. Cùm autem ille
impudeoter contenderet, diceos clericos nō ſub-
dendos eſſe verberibus, placuit & Imperatori &
Iudicibus, vt intra palatium cauſæ fieret examina-
tio. Et primum quidem interrogauerunt mulierē,
quis eam ad metatum duxiſſet epiſcoporum. Quę
dixit quendam iuuenem ad ſe veniſſe, & aduentū
indicaſſe peregrinorum, & quid opus haberent, &
quòd veſpere veniens duxiſſet eam ad habitacu-
E lum quoddā, eamq́ue intra ianuam domus & por-
ticum introire præcepetit. Adiecit etiam inquiſi-
tionem epiſcopi, & terrorem factum, & oratio-
nem eius, & superuenientium repentinas inuaſio
nes. Hęc iudices cognoſceores, captum inter alios
omnium maximè iuuenem in mediū deduxerunt.
Qui non expectans neceſsitatem verberum ma-
chinatum conſilium patefecit, & Onagrum hæc
omnia perpetraſſe confeſſus eſt. Qui deductus ad
medium, Stephanum dixit hæc omnia pręcepiſſe.
Sic itaque Stephani cognoſcentes iniquitatem,
præſentibus tunc epiſcopis permiſerunt vt eum
damnarent, & ab eccleſia procul expulſus eſt. Nō
omnino tamen ab Ariana peſte eccleſia liberata
eſt. Nā Leontius poſt eū ordinatur genere Phryx,
voluntate oequiſsimus. Verùm Conſtantius ea
quæ contra epiſcopos fuerant machinata, experi-
meoto cognoſcens, ſcripſit Athanaſio maximo,
& ſemel, & ſecundo, & tertio, inuitans eum vt à
partibus remearet Heſperiis. ſicut ipſis literis in-
dicatur.

Metatum vocat diuerſorium à metando.
Stephanus Antiochenus abdicatur.
Leontius ſuccedit.

F *S O C R A T E S.*

Epiſtola Conſtantij ad Athanaſium vt ad ſe veniret. C A P V T X X V I.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

PLurimū te circumferri & fluctuare feroci-
bus maris vndis, noſtræ manſuetudinis cle-
mentia nō permiſit. Patria quippe terra nu-
datum & priuatum proptiis rebus, errantemq́ue
per loca inuia beſtiarum, defeſſa ooſtra pietas non
deſpexit. Igitur diu diſtuli ſcribere volontatis meę
propoſitum, ſperans ſpontè te ad nos fortè ventu
rum, & laborum ſatisfactionem à nobis exigere.
Veruntameo quoniam fortè timor impediuit vo-
luotatis tuæ propoſitum, literas largitate pleniſsi-
mas ad tuam beatitudinem deſtinauimus, vt ſine
metu noſtris aſpectibus velociter tuam præſenti-
am præbere feſtines, vt deſiderio tuo potitus ex-
periaris noſtram clementiam propriis reſtitutus.
Hac etenim cauſa & dominū meū fratremq́; Cō-

A ſtantem Victorem Auguſtum pro te rogaui, vt tibi poteſtatem ad nos tribuat veniendi, vt ambobus nobis annuentibus, reſtiturus in patriam, habeas maximum gratiæ noſtræ pignus.

Alia epiſtola eiuſdem pro eadem re.

CAPVT XXVII.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo.

LIcet prioribus literis ſignificauerimus, vt ſine ſollicitudine ad noſtrum debeas venire Comitatum, eò quòd maximè velimus te ad propria deſtinare, tamen & nunc has literas ad tuam miſimus ſanctitatem, per quas inuitamus, vt ſine aliqua diffidentia vel metu aſcendens, publicis vehiculis ad nos venire feſtines, vt q̃ deſideras poſsis adipiſci.

Tertia Conſtantij epiſtola pro eodem.

CAPVT XXVIII.

CONSTANTIVS VICTOR AVguſtus Athanaſio epiſcopo. B

DVm in Edeſſa degeremus, præſentibus presbyteris tuis placuit, vt ad te deſtinatis presbyteris ad noſtrum debuiſſes feſtinare Comitatum, vt videns noſtros aſpectus, repentè properares ad Alexandriam. Sed quoniam plurimum præteriit temporis, ex quo ſuſcipiens à nobis literas non occurriſti, propterea etiam nunc commonere te feſtinauimus, vt vel nũc tuam præſentiam nobis velociter præſentare contendas, & ita poſsis patriæ tuæ reſtitui, tuaq́; ſecurus oratione frui. Ad plenã verò cognitionem Achitum diaconum deſtinauimus, à quo poſsis cognoſcere etiam noſtri animi voluntatẽ, & quòd ea quę optas impetrare poſsis.

Has epiſtolas ab Aquileia ſuſcipiens Athanaſius (illic enim relicta Sardica agebat) Mox recurrit Romam, & oſtendens literas epiſcopo Iulio, in maximo gaudio eccleſiam fecit eſſe Romanam. Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipſorum fidei conſentire, eò quòd ad ſe Athanaſium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandriã cle-
C ricis atque plebi hæc de Athanaſio ſcripta miſit.

Epiſtola Iulij ad Alexandrinos pro Athanaſio.

CAPVT XXIX.

IVLIVS ARCHIEPISCOPVS presbyteris & diaconis, & plebi, habitantibus Alexandriam, dilectiſsimis fratribus in domino Salutem.

Epiſtola Iulij pap. Ro. de Athanaſii reditu.

COngaudeo vobis & ego dilectiſsimi fratres, quòd fructum veſtræ fidei ante oculos iam videtis. Hoc etenim verè geſtum, quilibet inſpiciet in fratre & coepiſcopo noſtro Athanaſio, quẽ propter puritatem vitæ ſuæ & veſtras orationes reſtituit vobis Deus. Ex hoc itaque creditur, puras & charitate plenas orationes veſtras aſcendiſſe ſemper ad Deum. Memores enim eſtis promiſsionum cœleſtium atque dilectionis, quam ex doctrina prædicti fratris mei Athanaſij didiciſtis, & integrum cognouiſtis ſecundum inſitam vobis fidem, quam percepiſtis: quoniam non vſque ad finem is à vobis poſsit abduci, cuius orationes in ſanctiſsimis animabus veſtris tanquam præſentes ſemper habuiſtis. Ergo non plurimis mihi verbis opus eſt D vobis ſcribere. Quæcunque enim vobis à me potuerint dici, hæc iam fides veſtra præceſsit, & diuina gratia communis orationis veſtrę vota compleuit. Cõgaudeo ſiquidem vobis: iterum enim dico, congaudeo: quoniam inexpugnatas animas in fide ſeruaſtis. Sed etiam ipſi fratri meo Athanaſio non minus congaudeo quia licet multam ſit paſſus triſtitiam, ne vnam tamen horam veſtri deſiderij & charitatis oblitus eſt. Nam licet cõrpore ad tẽpus à vobis ſit abſtractus, ſpiritu tamen vobiſcum ſemper degere videbatur. Et ego quidem chariſsimi fratres omnem tentationem contra eum ſurgentẽ reor ſine gloria non fuiſſe. Nam & veſtra & eius fides cognita eſt vniuerſis & comprobata. Si enim non tanta & talia accidiſſent, quis crederet quia aut vos tale iudicium, tantamq́ue charitatem circa talem exhibuiſſetis epiſcopum, aut ille potuiſſet tantis circundari virtutibus, per quas ſpe cœleſti fraudatus non eſt? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, cõfeſsionis glorioſum martyrium. Frequenter enim terra marique E plurimum æſtuans, omnem prauitatẽ Arianę conculcauit hæreſeos, & crebrò per inuidiam vſq; ad periculum impulſus cõtempſit mortem, munitus omnipotente Deo & domino Ieſu Chriſto ſaluatore noſtro, ſperans & inimicitias declinare, & conſolationi veſtræ reſtitui, deferens vobis maiora trophæa ex fortiſsima conſcientia, pro quibus & vſque ad terminos terræ totius apparuit glorioſus. Fiduciam itaq; habens ſui propoſiti, cœleſtiſq; doctrinæ, clarificatus eſt immortali iudicio, & ad vos reuertitur. Diligendus igitur apud vos clarior nunc eſt quàm tunc, quãdo profectus à vobis eſt. Nam ſi materias precioſas, id eſt, aurum atque argentum purgãdo ignis probat: quid dignum dici poterit de tali tantoq́ue viro, qui cùm tantas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nunc vobis immaculatus: non à nobis ſolummodò, ſed cõprobatus ab omni concilio? Suſcipite igitur nunc fratres chariſsimi cum omni diuina gratia paſtorem veſtrum ac præſulem tanquam verè [illegible], cum his qui tantorum laborum eius participes ſunt effecti: & gaudete fruentes orationibus qui paſtorẽ F veſtrum, vt ita dicam, eſuritis atque ſititis, quando etiam ipſi veſtram ſanctitatem ſalutaribus ſcripturis cibaſtis atque potaſtis. Nam cùm degeret inter peregrinos, vos ei conſolatio fuiſtis, & in perſecutione atque periculis refouiſtis eũ fideliſsimis veſtris animabus & mentibus. Ego ſiquidem iam exulto conſyderans & ratione proſpiciẽs, in eius reuerſione vniuſcuiuſque veſtrum gaudiũ & plebis votiuas occurſiones, & concurrentium glorioſam feſtiuitatem: & qualis ille vobis erit dies, & quantus, remeante ſcilicet fratre meo, & quieſcentibus priſcis malis quorundam machinatione ſartis: necnõ precioſa ac votiua reuerſione, cũctos in quadã pleniſsimi gaudij lętitia copulãte. Huiuſmodi verò gaudiũ vſq; ad nos magnitudine ſua ꝑtingit: quibus diuinitus hoc etiã cõſtat eſſe cõceſſum, vt & nos debeamus in laudẽ tanti viri cõſurgere. Sed melius eſt, vt epiſtolã oratione claudamus. Deus omnipotẽs & huius vnigenit⁹ filius dominus & ſaluator noſter Ieſus Chriſt⁹ hoc gaudiũ vobis ꝓbeat in ęternũ, dignũ tribuens ꝓmiũ admirabili veſtrę fidei, quã circa pontificẽ veſtrũ glori-

Athanaſi⁹ Alexandrinus.

A oſo teſtimonio demóſtraſtis: vt & vos, & qui vobiſcum ſunt, hic & in futuro meliora poſsideatis: (1.Cor. 2. b) quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ pręparauit Deus diligentibus ſe. Per dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, per quẽ & cum quo omnipotẽti Deo gloria in ſecula ſeculorũ, amẽ. Valere vos opto chariſsimi fratres.

Quid Conſtantius petierit Athanaſium, & quid Athanaſius à Conſtantio, & quomodo orthodoxis Pontificibus recipientibus ſuas eccleſias hæretici ſint expulſi.
CAPVT XXX

An. do 350. Ariani cupiunt vnam ſaltem habere eccleſiã oppidatim.

HIs itaque literis confidens Athanaſius ad Orientem venit. Quem Conſtantius Imperator non tunc moleſtè ſuſcepit, ſed eũ circũuenire tentabat molitione ſubmiſſus Arianorum, & dixit ad eum: ſedem equidem tuam decreto concilij, nobiſque conſentientibus recepiſti. Sed quia ſunt aliqui in Alexandria populi tuã declinantes communionem, vnam eos in ciuitate eccleſiã habere permitte. Ad hanc propoſitionem Athanaſi- B us mox occurrit, & ait: O Imperator, poteſtatem habes iubere ſimul & agere quęcunque volueris. Sed etiam ego beneficiũ à te depoſco, quod mihi concedi precor. Principe verò continuò ſe daturum eſſe pronũciante, repentè ſubiunxit Athanaſius, idem beneficiũ ſibi largiri petens, quod quærebat Imperator accipere. (*Idem petit Athanaſius pro orthodoxis.*) Vnam enim & ipſe eccleſiã poſtulabat dari per ſingulas ciuitates, declinãtibus Arianorũ communionem. Igitur Athanaſij ſententiam inutilem ſibi cognoſcentes Ariani, hoc quidẽ differendum eſſe dixerunt, & agendũ quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo & Athanaſio & Marcello, & Aſclepę, Gazę & Lucio Adrianopoleos, ſecundum ea, quæ in concilio Sardiceno placuerant, proprias reſtituerat ſedes. Vnde principalia ſacra per ſingulas ciuitates ad eorũ mittebãtur eccleſias, quib⁹ iubebatur vt eos repentè ſuſciperent. (*Principalia ſacra, ſacræ literæ principis.*) Igitur in Ancyra expulſo Baſilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationẽ contraria ſapiẽtibus irrogauit, (*Marcellus Ancyrana ſede ſua potitur.*) Aſclepam verò continuò Gazæi ſuſceperunt. (*Aſclepas Macedon⁹.*) In Cõſtantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tempus Paulo succeſsit, apud ſemetipſum in eccleſia remota collectiones C agẽs. Pro Athanaſio tamẽ ſolo Imperator epiſcopis, & clericis, atque plebi ſcripſit, vt eum libẽter ſuſciperent. Inſuper etiam quæ contra eũ in iudiciis acta fuerãt, aliis literis aboleri iuſsit. Quæ verò de vtraque re ſcripta ſunt, hęc eſſe noſcuntur.

Epiſtola Conſtantij, per quam omnia geſta contra Athanaſium habita ſunt caſſa. CAP. XXXI.

VICTOR CONSTANTIVS, MAximus, Pius, epiſcopis & presbyteris catholicæ eccleſiæ S.

An. do. 350.

REuerendiſsimus epiſcopus Athanaſius nõ eſt Dei gratia derelictus: nam licet breui tẽpore humana fuerit probatione ſummiſſus, tamẽ debitũ prouidentiæ vniuerſa proſpiciẽtis noſcitur ſuſcepiſſe decretũ, recipiens voluntate Dei, noſtroq́ue iudicio patriã ſuam, pariter & eccleſiam, cuius diuino nutu præſul extabat. Huic enim conſequenter oportebat noſtram adeſſe mãſuetudinẽ, D vt omnia aduerſus eos, & eius cõmunicatores definita, omniſq́ue ſuſpirio & illuſio contra eum geſta, deinceps ſit inanis & vacua: & releuatio quam dudũ clerici eius habuerunt, competenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adiiciendũ eſſe cenſuimus, vt omnes ordines ✝ ſacri cognoſcant, conceſſum omnibus ipſi coniunctis, vt ſine timore ſint, ſiue epiſcopi, ſiue ſint clerici: (*Alias ſacra ſ. τάγματα id eſt literæ.*) Sufficit enim vnicuiq; circa eũ rectę volũtatis vnio. Quicunq; enim meliori iudicio atq; parte conſtituti, huius eligũt cõmunionẽ, hos omnes pręcipimus ad inſtar præcedẽtis prouidentię, etiam nunc voluntate Dei, noſtræ gratiæ largitatem adipiſci.

Epiſtola Conſtantij ad Alexandrinos, vt reciperẽt Athanaſium. CAPVT. XXXII.

VICTOR CONSTANTIVS MAXImus, pius, populo Alexand. eccleſiæ catholicæ S.

IN omnibus perhibentes noſtræ æquitatis intẽtionem, ſcienteſq́; quoniã diu prouidentia ve- E ſtri contemplatoris eſtis alienati, id eſt, Pontificis Athanaſij, qui propter inſertam rectitudinẽ ſuorúmque morum prudentiam cũctis innotuit, eum denuò ad vos deſtinare cenſuimus. Hunc itaque conſuetè & competenter ſuſcipientes, & apud clementem Deum adiutorem orationum habentes, vobis congruam ſimul & nobis placitam concordiam atque pacem ſecũdum eccleſiæ ſanctionem vbique probatæ ſufficienter feſtinate ſeruare. Non enim rationabile eſt aliquam diſcordiam inter vos agitari, aut tumultum, noſtrorum temporum diſciplinæ contrarium: & hoc quidem abeſſe à vobis omnino volumus. Orationibus autẽ ſufficienter, eo ſcilicet præſule & adiutore apud Deum, vos inſtare ſolẽniter admonemus, vt tali propoſito ad omnium vota perueniente, etiam Gentiles idolorum errori hactenus ſeruientes, ad cognitionem ſacræ religionis ſub alacritate feſtinent. O chariſsimi nobis Alexandrini, rurſus igitur admonemus, vt in his quæ dicta ſunt perſiſtatis, & omnes epiſcopum decreto ſuperno noſtraq́ue ſententia deſtinatum libenter & piè ſuſcipiatis: & toto animo, totaq́ue voluntate amplectendum exiſtimetis. F Hoc enim & vos decet, & noſtrę manſuetudini noſcitur conuenire. Vt autem omnis turbæ ſeditionis occaſio perimatur, Iudicibus apud vos habitis, literis noſtris præcipimus, vt omnes quos ſeditioſos agnouerint, legitimę vindictæ ſubiiciant. (*Seditioſi iubentur puniri.*) Vtraque igitur perſpiciẽtes, & noſtram cum Deo ſententiam & rationem profeſſionis veſtræ necnon & ſupplicium contra ſeditioſos indictum, competenter & congruè ſacræ religionis iura ſeruate. Prædictúmque Deo amabilem virum omni reuerentia & honore colite: & orationes vnà cum eo pro vobisipſis, & noſtræ vitæ fauore omnium ſaluatori Deo lætanter offerte.

Epiſtola conſtantij pro Athanaſio, vt aboleretur quidquid pro Athanaſio geſtum eſt. CAP. XXXIII.

VICTOR CONSTANTIVS AVGVſtus Neſtorio S.

A Eadem verò forma præſidibus Auguſtæ, Nicææ, Thebaidis, & Libyæ ſcriptum eſt. Quicquid pridem ad læſionem & iniuriam Athanaſio epiſcopo communicantium reperitur actū, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & miniſterium, quo priuati fuerant eius clerici, eoſdem rurſus volumus obtinere. Hanc itaque præceptionē noſtram ſeruari cenſemus, vt Athanaſio epiſcopo ſuæ eccleſiæ reſtituto, communicatores eius habeant miniſterium quod ſemper habuerūt, quod etiam reliqui clerici habere noſcūtur, & ipſi gaudio potiantur.

Quomodo Athanaſius Alexandriam ſit reuerſus
CAPVT XXXIIII.

Tantis & talibus epiſtolis munitus ſanctiſsimus Athanaſius, per Syriam aggreſſus venit in Paleſtinam, apprehendensque Hieroſolyma, & epiſcopo Maximo ſignificans geſta Sardiceni concilij, & quòd Conſtantius Imperator illorum decreto iudicioque conſenſiſſet, præparauit vt epiſcoporum in illis regionibus habitantium ſynodus ageretur: Maximus autem in nullo ſegnis de Syria atq; palæſtina vniuerſos euocauit epiſcopos. Factoque concilio reſtituit & ipſe beato Athanaſio communionem & dignitatem. Sciſcit etiam ipſa ſynodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis epiſcopis, clericis, atque plebi, ea quæ de Athanaſio geſta atque decreta ſunt. Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanaſij derogatores epiſcopi, quòd primitus deponens eum, rurſus ex pœnitentia tanquam nihil ſuiſſet actum, ſententiam pro Athanaſio protulerit, quæ communionem ei dignitatemque præberet. Hæc cognoſcentes Vrſatius & Valens, qui circa Arianum dogma ſtudium primitus ardens habuerant, declinantes à priori voluntate Romam profecti ſunt, libellumque pœnitentiæ Iulio offerentes epiſcopo, & in Conſubſtantialitatis conſenſere ſermone, & literas Athanaſio miſerunt, ſeque ei deinceps communicare profeſsi ſunt. Sic itaq; tunc Vrſatius & Valens geſtis Athanaſij ſuperati, conuerſi ſunt. Athanaſius ergo per Peluſium pergebat Alexandriam. Tranſiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuerſi declinarent, & Conſubſtantialitatis dogma amplecterentur. In quibuſdam eccleſijs & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduerſus eum: quia in aliorum eccleſijs ordinare præſumpſiſſet. Hæc itaque de Athanaſio prouenerunt.

B *Athanaſius impetrat Syrorum & Paleſtinorū ſynodum.*

Vrſatius & Valens Ariani reſipiſcunt.

C *Athanaſius conſtituit ſacerdotes in alienis eccleſijs.*

Quibus occaſionibus tunc reſpub. turbaretur, & de diuiſione Antiocheni populi propter fidem.
CAPVT. XXXV

Interea reſpublica fortuitis caſibus vrgebatur: vnde quæ ſunt ſummaria non eſt incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Conſtantinopolitanæ ciuitatis moriente tres eius filij imperium ſuſceperint, in præcedentibus eſt narratum. Sciendum autem, quod cum iſtis imperauit conſobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habens: qui dum aliquantiſper imperaſſet, à militibus interemptus eſt, non iubente Cōſtantio vt occideretur, nec tamen pro

Dalmatius Cæſar.

Conſtātinus iunior.

D bibente. Cū verò Conſtantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipſe à militibus congreſsione facta peremptus eſt. Hoc autem iam ſæpe dictū eſt. Poſt mortem verò Conſtantini iunioris, Perſicū contra Romanos motum eſt bellum, in quo Conſtantius proficere non valebat: nam cū nocte prælium circa fines Romanorum atque Perſarum fuiſſet geſtum, validiores tunc Perſæ ad breue tempus inuenti ſunt. Quo tempore neque Chriſtiani ſub quiete degebant, ſed per Athanaſium de Conſubſtantialis verbo circa eccleſias erat pugna.

Bellum Perſicum.

Ipsadon.

SOZOMENVS.

Denique apud Antiochiam non concordabant in profeſsione ſua clerus & populus, ſed per choros, vt eſt conſuetudo, ad hymnos dicendos deo in fine pſalmorum monſtrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi verò patri in filio, per interpoſitionem præpoſitionis filium ſecundum eſſe mōſtrantes. His ita geſtis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæreſi aduerſa ſedē Antiochiæ gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui ſecundum traditionem Nicæni concilij pſallerent deo, quia metuebat ne ſeditio naſceretur in populo, hoc dixiſſe fertur, tangens caput ſuum iam canum: Hac, inquit, niue ſoluta, lutū cogetur immenſum: Per hoc oſtendens, quod ipſo defuncto ſeditionē populo generaret illa diſcordia, quæ in hymnis fiebat, non patiētibus ſuis ſucceſſoribus cū populi varietate ſentire. Athanaſius igitur veniens ad Ægyptum, explicauit ſynodales epiſt. Iulij Rom. Pōt. Inſuper & ſynodalē Maximi Hieroſolymitani, quæ talia cōtinere dignoſcūtur.

Diuerſitas cleri & populi in templo pſallentium.

E *Leontij epiſcopi Antiochen. bellum argutum.*

Epiſtola Hieroſolymitani concilij ad Ægyptiacos epiſcopos. *CAP. XXXVI.*

SANCTA SYNODVS HIEROSOlymis congregata, per Ægyptum, Lybiam, & Alexandriā conſtitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus deſideratiſsimis in domino ſalutem.

Vnctorum deo dignè gratias agere non valemus, fratres chariſsimi: in quibus enim miracula ſemper egit, etiam modo cū eccleſia veſtra fecit, paſtorem veſtrum & dominum conſacerdotemque noſtrum Athanaſium vobis ſua pietate reſtituens. Quis enim aliquando ſperauit oculis carnalibus intueri, quem nūc & nos & vos inſpicitis, reſpicientes quem videre deſideraſtis? Sed veræ orationes veſtræ à deo omniū ſunt auditæ, qui curā habet eccleſiæ ſuæ, & veſtras lachrymas atq; gemitus ſemper inſpexit, quapropter veſtras audiuit preces. Eratis enim ſicut oues abiectę & fatigatæ, non habentes vtiq; paſtorē. Propterea viſitauit vos cœlitus paſtor verus, & de ꝓpriis ouibus curā gerens, reſtituit vobis quē noſcimini cōcupiſſe. Ecce enim & nos omnia pro eccleſiaſtica pace facientes veſtræque dilectioni conſpirantes in eius amplexu præceſsimus, & cōmunicantes ei ꝑ eū vos alloquimur, ſcriptaq; præſentia deſtinamᵘ. Itaq; ſecundū gratifica vota veſtra, ſcitote nos quoq; cū eo vinculo charitatis obſtrictos. Debetis ergo etiā ꝓ pietate deo amabiliū noſtrorū Imperatorū inceſſanter orare: quoniā & ipſi cognoſcētes veſtrū deſideriū, vobis reſtituere deſtinarūt.

F

Imp. Conſtantino & Cōſtans.

A Omni ergo honore tenſis manibus ſuſcipientes illum, gratificas orationes offerte deo, qui vobis talia condonauit. Feſtinate autem ſemper in deo gaudere & glorificare dominũ, per quem, & cum quo patri gloria in ſecula ſeculorum, amen. Veniens igitur Athanaſius in Ægyptum, quos quidem agnouit Arij ſectatores, depoſuit. Quibus à ſe depoſitis, eccleſias eorum præcepit fidem teotere Nicæni concilij, eamque ſummo ſtudio cuſtodiri.

† Betranione

De magnentio tyranno & † Britannione atque nepotiano. CAPVT XXXVII.

Magnẽtius tyrannus. An. do. 352 Conſtans occiditur à Magnentio.

Sic itaq; ſe rebus habentibus Magnentius tyrãnus circa partes emerſit Heſperias. Qui Conſtantem Imperatotem occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo geſto, inteſtinum inflammatum eſt bellum. Magnentius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Aphricamque & Libyam, ſimul & Gallias. In Illyrico verò & in Syrmio aliud rurſus à militibus B excitatum eſt bellum per tyrannũ nomine † Britannionem. Sed etiam Romam tumultus nõ fortuitus detinebat. Fratruelis nanque Conſtantini Nepotianus nomine impetium aſſumpſerat, gladiatorum virtute ſuffultus: & Nepotianum quidem Magnentij milites depoſuerunt, Magnentius autem procedẽs vniuerſas partes vaſtabat Heſperiæ. Horum igitur omnium malorũ immenſa confluctio breui tempore generata eſt. Quarto enim anno poſt Sardicenſe concilium, hæc acta noſcuntur conſulatu Sergij & Nigriani. His itaque nuntiis apparebat, quod ad Conſtantium ſolum imperij iura peruenirſſeut: quo prouectu, cõtra tytannos ſemetipſum (vt poterat) præparabat.

Britannion tyrannus. An. do. 353 Nepotian⁹.

An. do. 353

De inſidiis contra Athanaſium geſtis, & de lenitate Conſtantij. CAPVT XXXVIII.

Aduerſarij verò Athanaſij, opportunũ ſe tẽpus inueniſſe iudicantes, rurſus aduerſus eum calũnias inſtruebant. Tunc Imperatori Conſtantio ſuggeſſerunt, quod omnem Aegyptum C ſubuertiſſet & Libyam. Inuidiam verò maximè auxit eius, quod ordinationes in parœciis feciſſet alienis. Athanaſius interea cum veniſſet Alexandriam, ſynodum Aegyptiorum congregauit epiſcoporum. qui conſona decteuerunt Sardiceno concilio, atque Hieroſolymis celebrato. Cõſtantius igitur Imperator, pridem & ipſe Arianorum ſecta præoccupatus, omnia quæ paulò ante ei placuerant, in contrarium demutauit. Et primum qui D dem eccleſiæ Conſtantinopolitanæ pontificem Paulum deportari iuſſit in exilium: quem deducentes in Cucuſum Armeniæ, ſuffocarunt. Marcello autem denuò proiecto, eccleſiam Aocyranam Baſilius rurſus inuaſit. Lucius autem Adrianopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantumque valuerunt, quæ de Athanaſio dicebantur, vt in immenſum furorẽ cadẽs Imperator, eũ vbicunque teperiretur, iuberet occidi: cũ quo Theodulum & Olympium præſules eccleſiarum Thracenſium. Igitur Athanaſium voluntas Imperatoris non latuit, ſed præſentiens, fuga dilapſus eſt, & minas principis declinauit. Cuius fugã † dilatauerunt Ariani, præcipue Narciſſus Neroniadis epiſcopus, Gregorius Laodiciæ, & Leontius tunc Antiochenæ præſul eccleſiæ. Is enim cum presbyter eſſet dignitate priuatus eſt: quia cum muliere Euſtolia nomine, degẽs, & turpẽ ſuſpitionem celare volẽs, genitalia ſibimet noſcitur abſcidiſſe: & deinceps quidem fiducialiter cum muliere viuebat. E Poſtea verò ſtudio Imperatoris Conſtantij in Antiochena eccleſia ordinatur epiſcopus poſt Stephanũ qui primitus ſucceſſerat Placito. Hæc igitur de his dicta ſufficiant.

Athanaſi⁹ concilium cõuocat Alexandriam. Conſtantius iterum arianiſſat.

Paulus Cõſtan. deportatur. Marcellus eiicitur. Lucius.

An. do. 353 Conſtantius Athanaſiũ iterum perſequitur. † infamia notarunt.

Leontius ex ordine ſacerdotum ſummouetur.

De Macedonio eiuſq́ crudelitate. CAPVT XXXIX.

Macedoniꝰ Arianus bellum aduerſus orthodoxos.

Eo tempore Conſtantinopoli Macedonius tenebat eccleſias, Paulo ſcilicet amputato prædicto modo. Qui de Imperatore præſumens, Chriſtianis cõmouit bellum, & non minus quam quod Tyranni eo tempore faciebat: ſuadẽs enim Imperatori, vt ſibi eccleſias vaſtanti ferret auxilium, egit vt lege firmarentur quæcumque peſſime agere nitebatur. Muniens enim ſemetipſum monaſteriis plurimis, quæ ipſe propria voluntate in Conſtantinopolitana vrbe conſtituit, & pactis epiſcoporum in circuitu poſitorum, frequẽter dicitur afflixiſſe Pauli dogmata ſequentes. Et primum quidem eos ex eccleſiis expulit: deinde verò communicare ſibi coëgit, ita vt plurimi plagarum immanitate deficerent: alij vero ſubſtantiis, F alij humana ciuilitate priuarentur: aliis in frontibus charactetes ponerentur, vt eſſent huiuſmodi ſigna notati. Hæc itaque faciebat per omnes Orientis vrbes, præcipuè tamen Conſtantinopoli. Quam perſecutionem primo tepẽtem Macedonius auxit epiſc. Helladicæ verò ciuitates Illyrici, necnon & Heſperiæ partes manebant immotæ.

A HISTORIAE ECCLESIASTI- D CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVINTVS.

THEODORITVS.

Quod defuncto Conſtante, rurſus Ariani Conſtantiũ aduerſus Athanaſium incitauerint.
CAPVT PRIMVM.

Ariani incitant Cõſtantiũ in Athanaſium.

BREVI autẽ tẽpore elapſo, cũ vita functˀ eſſet Occidentis Imperator Cõſtans, Conſtantiũ fautores Arij cõpulerunt, Athanaſiũ illi in memoriam reuocãres, B quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicũ, ita vt penè diſruptis naturæ vinculis vſque ad bella deſcenderent. His incitationibus Conſtantius motus, nõ ſolùm expelli, ſed etiam perimi ſacratiſsimum Athanaſium imperauit. Et mittens quendam Sebaſtianum ducem, cum maxima militari manu, velut erroneum iuſsit interimi.

Sebaſtianus dux mittitur ad occidendũ Athanaſiũ.

Quomodo autem & ille cum exercitu venerit, & iſte diffugerit, ipſe qui paſſus, & mirabiliter liberatus eſt, melius enarrabit: nam in Apologia ſuæ fugę ſic ait.

Quid Athanaſius in Apologia fugæ ſuæ retulerit.
CAPVT II.

VEruntamen exquirant modum etiam diſceſſionis, & cognoſcant à ſuis. Erãt enim Ariani cùm militibus cõcurrentes, vt eos accenderẽt, C & ignorantibus nos oſtenderent: & licet ſine vlla compaſsione ſint, vel audientes tamen confuſi quieſcant.

Vigiliæ chriſtianorũ conuentus.

Erat itaque iam nox, & aliqui populorum ad Vigilias venerant, expectabatur futura die Collectio. Dux autẽ repente aſtitit cum militibus pluſquam quinquies millibus habentibus ſcilicet arma, & gladios enudatos, arcus, ſagittas & vectes: & eccleſiam quidem ipſe circũdedit, ſtatuens milites ſibimet cohærẽtes, vt nullus poſſet egredientium ab eccleſia eorum manus euadere. Ego verò irrationabile iudicans in tanta confuſione populum relinquere, & non magis ante illos pericula ſuſtinere: reſidens in ſede præcepi, vt diaconus pſalmum legeret, populi reſpõderent: Quoniam in ſeculum miſericordia eius: & ſic omnes in domos ſuas abirent.

Pſal. 117.

Sed duce poſtea ingrediente, & militibus ſacrarium circũdantibus, vt nos capere poſſent, clerici quidẽ qui ſunt inuenti ſimul & populi clamabant, poſcentes vt & nos diſcederemus vnà cum populo. Ego verò magis è diuerſo dicebã, nõ nos diſcedere, niſi omnes ſingillarim prius exirent. Surgens itaque oratione facta, ſic præcepi vniuerſos abſcedere: melius eſſe dicẽs, me periculo ſubiacere, quàm quenquam eorum excipere læſionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis ſubſequentibus, quidam monachi, qui ibi nobiſcũ fuerant, & aliqui clericorum aſcendentes traxerunt nos: & ita, teſtis eſt ipſa veritas, militibus aliis ſacrarium circundantibus, aliis per eccleſiã diſcurrentibus, per medium eorũ domino iter dante atque cuſtodiente pericula cũcta tranſiuimus, Deũ magnificè glorificãtes: quoniam neque populum neci tradidimˀ, ſed etiam vt ſaluaretur actum eſt, & manus quærentium nos effugere pręualuimus.

SOCRATES.

Quid rurſus Athanaſius de geſtis Georgij in libro de fuga ſua retulerit. E
CAP. III.

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Alexandria geſſerit ipſius Athanaſij qui hęc paſſus eſt voce narremus. In libro enim, quem de fuga ſua ſcripſit, hæc ait: Igitur in Alexãdria ſurrexerunt denuò nos quærentes occidere. Et facta ſunt nouiſsima peiora prioribus. Repente nãq; milites circũdantes eccleſiam, pro orationibus prælia celebrabãt. Ingrediente nanq; quadrageſima Georgius ex Cappadocia ex eis miſſus, auxit mala, quæ illorum calliditate didicerant. Poſt ſeptimanã itaque Paſchę, virgines mittebãtur in carcerem. Epiſcopi vincti à militibus ducebantur, orphanorum & viduarum domus diripiebãtur, & inuaſiones in domibus agebantur, & noctu Chriſtiani deponebantur. Obſignabãtur domus, & fratres clericorũ pro fratribus pericula ſuſtinebant. Hæc quidem peſsima, ſed grauiora poſtea ſunt præſumpta. Septimana enim quæ fuit poſt ſanctam Penteeoſtẽ, F populus ieiunãs eſt egreſſus ad cœmiterium orationis cauſſa, eò quòd omnes cõmunionem Georgij declinarent. Sed hoc cognoſcens ille nequiſsimus ipſe cõcitauit Sebaſtianũ ducem Manichęũ, qui cum multitudine militum arma, gladios euaginatos, arcus, ſagittàſque ferentium facto impetu in ipſo die Dominico ſuper populum irruit, & paucos orantes inueniens (quum iam plurimi diſceſsiſſent) talia geſsit, qualia ab eis decebat impleri.

Sebaſtianus dux Manichæus.

Incendio nanque facto ſtatuens virgines ſecus ignem, cogebat eas, vt ſe profiterentur Arianas. Cúmq; eas cerneret eſſe victrices, & de igne nullo modo cogitare, ſic earũ vultus lacerauit, vt vix agnoſci poſt tempora potuerint. Tenẽs autem & quadraginta viros tormẽto † nouiore diſcerpſit.

† recentiore.

Sectis nanque de palma virgis & habentibus ſuos aculeos, eorum dorſa ita verberibus lacerauit, vt quidam eorum ſæpius à medicis inciſi ſint ꝓpter ſpinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alij verò dũ non ferrent tormenta, mortui ſint. Eos autem qui viuere potuerunt, & quandam virginem in exiliũ deportauit in maximã Oaſim. Corpora verò mor

A tuorum primo quidem reddi nõ paſſus eſt,ſed celauit,inſepulta relinquẽs ea, vt quaſi tanta crudelitas latere videretur.Hoc autem agunt,qui mentis errore deſipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent quidem propter cõfeſsionem, flerent autem propter corpora defunctorum,maiora eorum impietatis indicia perſonabãt. Poſt hæc autem ex Ægypto atque Libyis in exilium deportauerunt epiſcopos,Ammoniũ,† Muium,Gaium, Philonem,Hermẽ,Plenium,Pſenoſirim, Nilammonem Agathonem, Anagamphum, Ammoniũ, Marcum,Dracontium,Adelphium,Athenodorũ: & presbyteros,Hieracem & Dioſcorũ : & ſic eos acerbiſsimè per itinera pepulerunt,vt quidã eorũ in ipſis itineribus,alij verò per exilia morerentur. Profligarunt autem epiſcopos pluſquam triginta, habentes ſtudium ſecundum Achab, vt,ſi poſſent,amputarent penitus veritatem.

† Thmuin.

THEODORITVS.

B Super hæc igitur Athanaſius etiam conſolatorios libros virginibus illis ſcripſit, quæ crudeliſsimas pertulerunt paſsiones,dicens inter hæc:Propterea nemo veſtrum ſit triſtis, licet & ſepulturã vobis denegent impij & prohibeant vos efferri. Nam vſque ad hoc nequitia peruenit Arianorum vt & portas clauderent,& circa ſepulturarum loca veluti dæmones reſiderent,ne quis ſepeliretur fidelium dilectorum. Hæc ergo & his ſimilia Georgius in Alexandreia faciebat.Sanctus autem Athanaſius nullum locum munitum cautelæ ſuæ putabat:cum vtique aut viuum eum deduci,aut mortuum decollari,&caput eius Imperator ſibi iuſsiſſet afferri.Pro qua re præmium maximum cõpromiſit huiuſmodi aliquid nuntianti.

SOCRATES.

Quemadmodum Britannion ſit priuatus Imperio.
CAPVT IIII.

C IMperator interea in Illyricũ caſtrametatus eſt, cogebat eum publica neceſsitas, & maximè Britannionis,qui per milites Auguſtus fuerat appellatus.Cúmque veniſſent in Sirmium,mutuis fœderibus factis Britannionem vidit.Actúmque eſt,vt milites qui eum cõſtituerant,tranſirent ad fauorẽ Conſtantij. Quo facto,ſolum Cõſtantium Imperatorem Auguſtũ voce emiſſa clamauerunt.Cúmque de Britannione nulla memoria fieret , ille repente ſentiens ſe ꝓditũ, ad pedes ſe ꝓſtrauit Imperatoris. Porrò Conſtantius auferens ei coronã ſimul & purpuram,clementer ei locutus eſt, monẽs vt ſub ſchemate priuato quieſceret,quod vtique eius ætati potius conueniret,ꝙ habere nomẽ ſollicitudinibus onuſtũ:iuſsitque ei ſumptus vberrimos ex publicis functionibus exhiberi . Cúmque in Pruſa Bithyniæ Britãnio ageret, Conſtantius ſcripſit ei,narrans quod multorum bonorum ei cauſſa fuiſſet,quẽ à tantis cogitationibus & malis ipſi prouenientibus liberaſſet.Nec ſe bene feciſſe,quia quę ſibi pręſtare debuerat,illi potius impendiſſet.

An.do.353. Cõſtantij in Illyricum ꝓfectio.

Britannio ſenex,electum imperatorem.

An.do.354.

Eſt in Bithynia Pruſias, eſt & Pruſa pariter oppidum.

De Gallo Cæſare,& de ſigno crucis,quod tunc in cælis apparuit. CAP. V.

TVnc igitur Imperator Gallum conſobrinum D ſuum Cæſarem fecit.Cui nomen ſuum imponens in Syriam Antiochiæ deſtinauit, vt partes per eum cuſtodirentur Orientales.Quo Antiochiam veniente, circa Orientem ſignũ Saluatoris apparuit.Colũna nanque ſub ſpecie crucis in cœlo viſa,maximo miraculo cõſpicientibus fuit.Alios autem ſuos duces cum multo exercitu contra Magnentium deſtinauit . Ipſe verò in Sirmio morabatur,& rei expectabat euentum. Tunc igitur & Photinus eccleſię pręſul apertè dogma quod ipſe comperera,exponebat.

Gallus Cæſ.

Conſtantius aduerſus Magnentium.

SOZOMENVS.

Dicebat autẽ : Deus quidem omnipotẽs vnus, qui proprio verbo condidit vniuerſa.Ante ſecula verò natiuitatem & exiſtentiam filij dicere fugiebat,ſed ex Maria natum docebat Chriſtum.

An.do.355. Photinus hæreticus.

SOCRATES. E

De Photino hæreſiarcha,eiúſque damnatione.
CAPVT VI.

QVamobrem tumultu ſurgente , iuſsit Imperator cõcilium in Sirmio congregari.Conueníτque illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethuſæ,& Georgius Alexãdrinus, quẽ remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiã Baſilius expulſo Marcello Ancyræ præſule,Pancratius Peluſij, Hypatianus Heracliæ . Occidentaliũ verò Valens Myrſenus,& tunc celeberrimus hominũ Oſius Cordubæ pontifex,pariter inuitus . Iſti ſiquidem poſt Cõſulatum Sergij & Nigriani (quo anno ꝓpter bellorum turbas nullus Conſulum fuerat ſolẽniter ordinatus)cõuenerunt in Sirmio . Et Photinum(dogma Sabellij Libyenſis,& Pauli Samoſateni,ſæpe cognoſcentes) repente damnauerunt.

Conciliũ Sirmij aduerſus Photinum. An.do. 355.

SOZOMENVS.

Fides expoſita in Sirmio, cum capitulis ſubiectis.
CAP VII. F

POſt hæc de fide propoſitiones ædiderunt,vnã Græcè,alteram Latinè, multum ſibimet textu ſenſúque concordes.

SOCRATES.

Tũc etenim quaſi antiqua fidei dogmata reprehendentes,alias ꝓpoſitiones de fide ſanxerunt.Et vnã quidem Attica lingua Marcus ædidit Arethuſæ,ſed cum Romana lingua cõcordiam nõ habentem, neque ſermone neque cõpoſitione, ſed nec ipſi Græcitati conuenientem . Vnam itaque Latinè à Marco compoſitam hic ſubiungam:ſecũdam verò,quam in Arimino poſtea relegerũt, loco ꝓprio ponemus,cũ ea quę ibi geſta ſunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuerſa eſt. Marcus ergo hoc modo expoſitionem de fide dictauit.Credimus in vnum Deum patrem,omnipotentem,creatorem, & factorem vniuerſorum, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ,qui ante omnia ſecula ex patre na-

Marcus Arethuſius.

Expoſitio fidei apud Sirmium.

A tus eſt, Deum ex Deo, lumẽ ex lumine, per quem
facta ſunt omnia in cœlis & in terra, viſibilia &
inuiſibilia: verbum exiſtens,& ſapientia, & lumẽ
verum,& vita:qui nouiſsimis diebus propter nos
humanatus eſt ex ſancta virgine, & crucifixus, &
motruus,& ſepultus, & reſurrexit à motruis ter-
tia die,& aſcẽdit in cœlum,& ſeder in dextera pa-
tris:& venturus eſt in cõſummatione ſeculi iudi-
care viuos & mortuos,& teddere vnicuiq; ſecun-
dum opera ſua.Cuius imperium ſine fine exiſtens
in ſecula pmanet infinita.Erit enim ſedens in dex
tra patris,non ſolùm in hoc ſeculo,ſed etiam in fu
turo.Et in ſpiritum ſanctum παράκλητον,id eſt,con
ſolatorem,quem promittens Apoſtolis poſt aſcẽ-
ſionem ad cœlos eſſe mittendum,vt doceret &cõ
memoraret eis vniuerſa,tranſmiſit. Per quem etiã
ſanctificantur animæ credentium in eo veracitet.
Eos autem qui dicunt ex non exiſtentibus filiũ,
aut ex altera eſſentia, & non ex Dei: &, quia erat
tempus aut ſeculum,quando non erat,alienos no
uit ſancta eccleſia catholica.Rurſus igitur dicim⁹.
1 Si quis patrem & filium duos deos dicit,anathe
B ma ſit.
2 Et ſi quis Deum Chriſtum ante ſecula filiũ Dei,
miniſtrãtem patri ad creationem vniuerſorũ,non
confitetur,anathema ſit.
† aliàs patrem eius ex Maria genitum. 3 Si quis ingenitũ,aut patrem † eius ex Maria na-
tum dicere præſumit,anathema ſit.
Ioan.1.a 4 Si quis ſecundum præſciẽtiam ante Mariam di-
xerit filium eſſe,& non ante ſecula ex patre geni-
tum apud Deum eſſe,& per ipſum omnia facta,a-
nathema ſit.
5 Si quis ſubſtantiam Dei dilatari aut contrahi di
xerit,anathema ſit.
6 Si quis dilatatam ſubſtantiam Dei filium dixe-
rit facere,aut dilatationem eius ſubſtantiæ filium
nominauerit,anathema ſit.
7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum dixe
tit Dei filium,anathema ſit.
8 Si quis hominem ſolũ dixerit filium qui ex Ma-
ria eſt,anathema ſit.
9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicẽs,Deũ
ingenitum eundem intelligit,anathema ſit.
Eſa.44.a 10 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Ego Deus pri-
C mus,& ego poſtea,& præter me nõ eſt deus, cum
in deſtructionem idolorum & deorũ non exiſten
tium dictum ſit,ad deſtructionem magis vnigeni-
ti ante ſecula Dei,Iudaicę percipit,anathema ſit.
Si quis audiens verbum caro factum eſt, verbũ
Ioan.1.b 11 in carnem mutatum putauerit,aut conuerſione fa
cta ſuſcepiſſe carnem,anathema ſit.
12 Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum au-
diens, corruptionem aut paſsionem, aut conuer-
ſionem,aut mutationem,aut peremptionem ſuſti
nuiſſe dicit,anathema ſit.
Gen.1.d 13 Si quis quod ſcriptum eſt:Faciamus hominem,
non patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemet-
ipſum aſſerit dixiſſe Deum,anathema ſit.
Gen.32.f 14 Si quis contra Iacob non filium tãquam homi-
nem luctarũ eſſe, ſed ingenitum Deum aut patrẽ
eius dixerit,anathema ſit.
15 Si quis illud quod ſcriptum eſt: Pluit dominus
à domino,non de patre & filio percepetit,ſed ip-
ſum à ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit.
Pluit enim dominus filius à domino patre.
16 Si quis audiẽs dominum patrem, aut filium do-
minum,& dominum patrem & filium, & domin⁹ D
à domino dicens, duos aſſeruerit deos, anathema
ſit: non enim coaptamus filium patri, ſed ſubditũ
nouimus. Neque enim deſcẽdit in corpus ſine vo
lũtate patris:neque pluit à ſemetipſo, ſed à domi- *Pſal. 109.*
no,autoritatem videlicet præbente patre.Neque
ſedet à dextris à ſemetipſo,ſed audit dicẽte patre:
Sede à dextris meis.
Si quis patrem & filiũ & ſpiritum ſanctũ vnam 17
perſonam dicit,anathema ſit.
Si quis ſpiritum ſanctum paracletum dicẽs, in- 18
genitum aſſerit Deum,anathema ſit.
Si quis, ſicuti docuit nos, non alium dicit para- 19 *Ioan.14.b*
cletum præter filium. Ait enim: Et alium paracle-
tum mittet vobis pater,quẽ rogabo ego, anathe-
ma ſit.
Si quis ſpiritum dicit partem patris aut filij,ana- 20
thema ſit.
Si quis patrem & filium & ſpiritum ſanctũ tres 21
dicit deos,anathema ſit.
Si quis conſilio Dei tanquam vnam creaturarũ 22
factum aſſerit filium Dei,anathema ſit. E
Si quis nolente patre natum filium dixerit,ana 23
thema ſit. Non etiam inuitus & vim paſſus pater
neceſsitate naturali quaſi nolens genuit filiũ, ſed
ilico vt voluit, etiam ſine tempore & ſine paſsio-
ne ex ſemetipſo genuit eum.
Si quis ingenitum & ſine principio dicit filium 24
tanquam duos ſine principio, & duo ingenita di-
cẽs, & duos faciẽs deos,anathema ſit.Caput enim
& principium omnium filius:caput autem Chriſti
Deus.Sic enim ad vnum omnium principiũ quod
eſt ſine principio,per filium piè omnia referũtur.
Rurſus autem ſubtiliter inſpicientes Chriſtianum
ſenſum,dicimus.
Si quis Chriſtum Deum filium Dei ante ſecula, 25
miniſtrantem patri ad omnem creationem nõ di-
xerit,ſed ex quo ex Maria natus eſt,ex eo dicit filiũ *Paulo Samoſateno.*
& Chriſtum eſſe vocatum, & initium accepiſſe vt
Deus eſſet,anathema ſit,ſicuti Samoſatenus.

Alia fides expoſita Sirmij Latinè,quam nos ex Græco tranſtulimus,& de diſputatione Photini.

CAPVT VIII.

QVoniam de fide aliquem placuit fieri tracta- F
tum,omnia cautè quæſita ſunt & expoſita Sir *Fides apud Sirmiũ expoſita.*
mij ſub præſentia Valentis, & Vrſatij, atque Ger-
mani,& cæterorum. Conſtat vnum Deum eſſe p
trem omnipotentẽ,ſicut etiã omni orbe terrarum
annuntiatur.Et vnũ vnigenitum filium eius Ieſum
Chriſtum dominum & Deum ſaluatorémque no
ſtrum ex eo ante ſecula genitũ: Duos autem deos
non oportere dici,quoniã & ipſe dominus ait:Ibo
ad patrem meũ & patrem veſtrũ,Deum meum &
Deum veſtrũ.Propterea & omniũ Deus eſt, ſicut
etiã Apoſtolus docuit:Iudæorum Deus nõ ſolùm,
nónne & Græcorum & Gentilium? vtique. Quo- *Roma.3.d*
niam circuncifio ex fide,& præputium per fidem,
& cætera quidẽ omnia conſonant & nulla rema-
nere videtur diſcordia. Quia verò multos mouet
dictio Latina ſubſtantiæ, quæ Græca lingua dici-
tur οὐσία,vt ſcrupuloſiſsimè cognoſcatur ὁμοούσιον, *ὁμοούσιον. ὁμοιούσιον.*
hoc eſt,eiuſdem ſubſtantiæ, aut ὁμοιούσιον, id eſt, ſi-
milis ſubſtantię,nõ oportet horum vocabulorum
aliquam omnino fieri mentionem, neque de his

A exponi apud eccleſiam: propter hanc cauſſam ac rationem, quia in ſanctis ſcripruris nihil tale conſcriptum eſt, & quoniam hęc vltra humanã ſcientiam & intellectum ſunt, & quia nullus poteſt generationem filij enarrare ſicut ſcriptũ eſt: Generationem eius quis enarrabit? Hoc enim ſciendũ, ſolum patrem noſſe quemadmodum filium generauerit: & rurſus filiũ, quomodo ipſe de patre genitus. Nulli verò dubium eſt, maiorem eſſe patrẽ honore & dignitate, atque diuinitate, & ipſo nomine paterno eſſe potiorem teſtificãte filio ipſo: Qui me, inquit, miſit pater, maior me eſt. Et hoc eſſe catholicũ, nullus ignorat, duas perſonas eſſe patris & filij: Et patrem quidem maiorem, filium verò ſubiectum cum omnibus quæ ei pater ſubiecit eius: Patrem verò initiũ non habere, & inuiſibilem, & immortalem, & impaſsibilem eſſe: filiũ verò natũ ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine, & huius natiuitatem, ſicuti prædictũ eſt, nullũ noſſe niſi ſolum patrem: Ipſum verò filium dominum & Deum noſtrũ, carnem ſeu corpus, hoc eſt, B hominem aſſumpſiſſe, ſicut & angelus annunciauit, & omnes ſcripturæ docent, & maximè ipſe Apoſtolus doctor gentiũ: hominem aſſumpſit Chriſtus ex Maria virgine, per quem paſſus eſt. Apex autem totius fidei & firmamentũ eſt, vt Trinitas ſeruetur ſemper, ſicut in Euangelio legimus: Euntes docete oẽs, baptizãtes eos in nomine patris & filij, & ſpiritus ſancti. Integer autem atque perfectus eſt numerus Trinitatis. Paracletus verò ſpiritus ſanctus per filiũ miſſus, venit ſecundum promiſsionem, vt Apoſtolos & omnes credentes ſanctificaret. His igitur explanationibus, etiã poſt dãnationem, Photinum conſentire & ſubſcribere ſuadebant, ꝓmittentes ei reddendum epiſcopatum, ſi per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipſe compererat, & in ipſorũ ſententia conſonaret. Ille verò eorum quidem propoſitum nõ ſuſcepit, ſed prouocauit eos ad diſputandũ. Quapropter definito die, Imperatoris voluntate, conuenerunt præſentes epiſcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adeſſe diſputationi prin-C ceps. Inter quos reſtitit Photino Sabinus eccleſiæ tunc Ancyræ præſul, exceptoribus voces eorum cõſcribentibus. Magnáque certamina ſermonum inter vtranque partem facta noſcũtur, victúsque Photinus damnatus eſt. Et in fuga cõſiſtens, poſtea libros vtraque lingua conficiebat, quando neque Latini ſermonis videbatur ignarus. Scripſit quoque cõtra omnes hæreſes, proprium ſtudens dogma firmare. Et de Photino quidem hæc dicta ſufficiant. Sciendũ tamen quoniam in Sirmio cõuenientes epiſcopi pœnitẽtia ducti ſunt de expoſitione fidei Latina lingua prolatæ. Poſt editionẽ namque, ſibi eam contrariam indicabant. Quã ſtuduerunt ab epiſcopis qui eã iam deſcripſerant reddi, quoniam celabatur à plurimis. Imperator autem edictis quæri præcepit æditionem ipſam, ſuppliciũ minatus, ſi quis eam celaſſe cõperiretur. Sed neq; terror deſtruere potuit quod ſemel fuerat inſtitutum, eò ꝙ apud multos haberetur. Et de his quidẽ iſta dixiſſe ſufficiat.

Eſa. 53. c.

Ioan. 14. d

Matt. vlt. d

Photinus diſputãdi notarij, & libros cõſcribit Sabinus antagoniſtes Photino Exceptores notarij.

Pœnitet Sirmienſem ſynodum ſua definitione de fide.

De Oſio Hiſpano. C A P. IX.

QVia verò & de Oſio Hiſpano inuito illuc veniẽte fecimus mentionẽ, breuiter etiã de eo dicendum eſt. Ante paululũ temporis iſte vir moli-D mine Arianorum fuerat miſſus in exiliũ. Tunc autem ſtudio eorũ qui Sirmij conuenerunt, eũ euocauit Imperator, volens eum aut ſuaſione aut neceſsitate concordare cum pręſentibus. Hoc enim ſi fieret, maximũ fidei eorum putabatur eſſe teſtimoniũ. Quapropter (ſicuti dixi) ex neceſsitate venit. Et cùm eis conſentire reſpueret, tormenta lõgæuus plagáſque perpeſſus eſt, vnde etiã neceſsitate vehementi expoſitionibus tunc æditis cõſenſit atque ſubſcripſit. Hunc ergo terminum habuerunt, quæ tunc Sirmij geſta noſcuntur. Imperator autẽ Conſtantius agebat Sirmij, & belli quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentũ.

Oſius Cordubẽſis vi adigitur vt Sirmienſi ſynodo ſubſcribat

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani.
C A P V T X.

INterea Magnentius ad antiquam perueniens Romã, multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoſcens vicinos eſſe contra ſe Conſtantij milites, abſceſsit ad Gallias partis Occidẽtalis. Cúmque illic bellum ſæpius inter ſe exercerent, modo iſti, modo illi victores eſſe videbantur. Nouiſsimè E autem deuictus Magnẽtius, fugit in Mirſam, quod eſt Galliæ caſtrũ: vidénsque ſuos milites quaſi de perditione triſtes, ſtans celſiore loco, eos nitebatur allocutionis conſuetudine cõfortare. Tunc illi fauorem ſolitum Magnentio exhibere pręparati, è diuerſo nolentes, clamauerunt omnes, Cõſtãti Auguſte, tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad ſemetipſum, tanꝗ ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens caſtrum ad vlteriora tendebat. Sequentibus autem Conſtantij militibus circa ✝ montem Seleucũ facta cõgreſsione, ſolus fugiens venit in Lugdunenſem vrbem, cõperiénſque ſuam matrem & fratrẽ quem Cæſarem conſtituerat interfectos, nouiſsimè interfecit & ſemetipſum, Conſulatu Conſtantij ſexto, & Conſtantij Galli ſecundo, Auguſti die quintodecimo. Non poſt multum verò temporis etiã Decentius alter eius frater, ſemetipſum ſtrangulauit. Sed neque ſic ad rempublicã quies venit. Nam poſt paululũ apud Gallias Occidentales Syl-F uanus quidã tyrannus eſt exortus, quem duces Cõſtantij velociter peremerunt.

Magnẽtius Romæ ſæuit Fugit in Galliam.

Mirſa.

Seleucum montẽ An. do. 355. ✝ locũ Montſeleucum. Conficit ſe ipſe Magnentius moritur.

Decentius. Syluanus tyrannus.

De inſultatione Iudæorum, & de tyrannide Galli Cæſaris atque peremptione. C A P. XI.

POrrò Iudæi in Diocæſaræa Palæſtinæ reſiſtentes, vicina loca turbabant: & ſumentes arma, tentabant inſultare Romanis. Poſt hæc itaq; Gallus Cæſar cùm Antiochiæ degeret, exercitu deſtinato eos apprehendit, ciuitatémq; vaſtauit. Cúmque videretur ſibi ꝓſpere geſsiſſe, felicitatẽ non ferẽs, acceſsit ad tyrannidem. Et nõ inſinuans Imperatori ſuam intentionem, Quæſtorem vocabulo Magnum, & Domitianum Pręfectum Orientis occidit. Ob quã rem Conſtantius indignatus, euocauit eum. Qui cùm contemnere non poſſet, veniebat ad principem. Cúmque contra inſulã Phlauonenſem veniſſet, eum illic Conſtantius præcepit interimi.

An. do. 356. Iudæi tumultuantur. Gallus Cæſ. Iudæos compeſcit. Magnum Quæſtor.

Domitianus Præfectus Orientis. An. do. 356

De Iuliano Cæſare, & quod Iulio ſucceſſerit Liberius. C A P. XII.

An.do.357. A *Iulianus in Gallias mittitur.* *Iulianus fit Cæſar.*

POſt paululum verò temporis Iulianũ Galli fratrem Cæſarẽ conſtituens, contra Barbaros miſit in Gallias. Gallus verò, qui & Cõſtantius, ſeptimo Cõſtantij Conſulatu, & ſui rertio, ita perimitur. Iulianus ſequenti Cõſulatu Arbitionis & Lolliani, conſtituitur Cæſar, die ſeptimo menſis Nouembris.

SOZOMENVS.

Conſtantius Romã venit Iulius pont. Ro. moritur. Liberius ſuccedit. An.do.352.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Conſtantius, & deſerens Sirmium, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubiis. Credens autem ea occaſione poſſe vtriuſque partis epiſcopos in dogmate concordare, ruſus ſynodũ in Italia celebrandam conſtituit. Interea Iulius papa cũ ferè quindecim annis Romanam rexiſſet eccleſiã, moritur, cui ſucceſsit Liberius.

SOCRATES.

B

De Aëtio hæretico. *CAP. XIII.*

An.do. 358. Aëtius hæreſiarches.

POrrò in Antiochia Syriæ alrer hæreſiarches emerſit Aëtius, cognomento ἄθεος, id eſt, ſine Deo. Is enim eadẽ quæ Arius ſapiebat, ſed ab Arianis ſe ſegregabat, eò quòd Arium in ſuam cõmunionem recepiſſent. Qui, ſicuti prędictum eſt, aliud mente gerens, aliud voce confeſſus eſt, cùm terminũ ſynodi Nicænæ ſuſcipiens ſubſcripſiſſet, volens circumuenire tunc principem: propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanq; is Aëtius prius hæreticus, & feruentiſsimè defendere Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulũ Alexandreia reuerſus eſt. Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno præſule diaconus ordinatur. Tunc ergo veniẽtes ad ſe, diſputationibus ſophiſticis eludebat. Hoc enim faciebat ſequens Categorias Ariſtotelis, diſputans & quædam cõmenta cõcinnans quæ non intelligebat, neque ab eruditis intentionem Ariſtotelis cognouerat. Ille nanque ꝓpter Sophiſtas runc deridentes philoſophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis cauſſa conſcribeos, dialecticã Sophiſtis per huiuſmodi contentiones oppoſuit. Contemplatiui autem philoſophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea quæ artificioſè ab Ariſtotele ſunt conſcripta, redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuum doctorem nõ habens, in commentationibus ſophiſticis perdurauit. Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo ſit ingeniti generatio: & quemadmodum quod naſcitur, coæternum ſit generanti. Parum ergo eruditus etat Aëtius, & diuinarũ literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus, quod etiam quilibet ruſticus facere poteſt. Et quũ nec veteres qui eloquia Chriſtiana fuerãt interpretati legiſſet, aſſerebat ſe multum gaudere libris Clementis, & Aphricani, necnon Origenis, cum vtique fuerint illi viri rotius ſapientiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epiſtolas ad Imperatorem Cõſtanrium, & alios quoſdã, contentiones inuoluens, & quædam cõmenta conficiens. Quamobrem etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à ſuis nõ valẽtibus intelligere perplexiones ſyllogiſmorum eius, cum eadem, quæ ille, ſaperet, putabatur hæreticus. Et ꝓpterea eorũ pulſus eccleſia credebatur, cùm ipſe illis poti⁹ cõmunicare noluiſſet. Hactenus enim ex illo ſunt, qui tunc quidẽ Aëtiani, nunc autem Eunomiani vocãtur. Poſtea nanq; Eunomius notarius eius, eruditus ab eo ædirionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientibus explanabimus.

Aëtius Antiochenus à Leontio diaconus ordinatur. Ariſtoteles in quẽ vſum ſcripſerit Sophiſtica. Aëtius ſophiſta.

C

Clemens Aphricanus Origenes Aëtius ἄθεος.

D

Aëtiani, qui poſt Eunomiani.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanaſij. *CAP. XIIII.*

INimici quidem fidei, putantes ſe tempus inueniſſe cõtra defenſores eius, valde apud principem laborabant, vt de eccleſiis pellerẽtur omnes, quí ab eis videbantur eſſe depoſiti tanquã alterius fidei, vel quia viuo Cõſtante, imperatori Conſtanrio reſtitiſſent, ita vt fuiſſet penè ad bella peruentum. Præcipuè tamen Athanaſium accuſabant, ob nimiam inuidiam, neque Cõſtante viuo & Cõſtantio eum ſe diligere ꝓſitente, ab eius moleſtia recedebãt: ſed Antiochiæ congregati, Narciſſus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophãtus Epheſius, & alij circiter rriginta, ſcripſerunt omnes vniuerſis epiſcopis, quod cõtra ſanctiones eccleſiaſticas Alexandreiã rediſſet, nec in cõcilio ſine culpa fuiſſet inuenrus: & iubebanr vt neque cõmunicarent ei, neque ſcripta mitterẽt, ſed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verũ Athanaſio nullus hinc ſermo fuit. E

Athanaſi⁹ ſemper odio habitus Arianis. Arianorũ conuentus apud Antiochiam.

De ſynodo apud Mediolanum facta. *CAP. XV.*

IGitur deuicto Magnẽtio, quum ſolus Conſtantius Romanorum tenuiſſer imperium, omni ſtudio laborabat, vt Occidentales epiſcopi conſentirent eis, qui cõſubſtantialé eſſe patri filiũ denegabãt. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè vim facere, ſed eis callidè ſuadere, vt decreto contra Athanaſium ab Orientalibus epiſcopis habito conſentirent. Sperabat enim quod ſi cõmuni decreto damnaretur Athanaſius, facilius ſuam volũtatem in religione compleret. F

Conſtantius cupit efficere vt Occidentales ſubſcribãt Arianis.

Tũc igitur in Italiam cõuenerunt epiſcopi Orieotalium nõ multi, quoniam plurimos eorum aur ſenectus aut itineris lõgitudo prohibuit. Occidenralium verò vltra trecentos, vt præcepro principis cõcilium Mediolani celebrarerur: vbi conuenientes Oriẽtales, ante omnia cõtra Arhanaſium decrerum fieri commune poſcebãt, vt hoc facto penirus ei aditus Alexandreiæ clauderetur. Quod cum ſenſiſſent Paulinus Gallicanę ἐπίσκοπος, Dionyſius Albæ metropolis Italorũ, & Euſebius Vercellẽſis, epiſcopi, quòd ad deſtructionem fidei Orientales cõtra Athanaſium agere molireotur, ſurgentes magna voce clamabant, dolum & circumuentionem per ea quæ gerebantur, Chriſtianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanaſium culpas eſſe dicebant, cum ad retractatiooem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, concilium tunc ſoluitur, epiſcoporum.

An.do.359. Cõcilium Mediolani. Orientales, hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſiũ, Paulinus Treuerenſis Dionyſius Albanus. Euſebius Vercellenſis.

THEODORITVS.

A *De exilio epiſcoporũ orthodoxorũ, quod Athanaſius in fuga ſua ſatisfactione deſcripſit.* CAP. XVI.

Ariani in exiliũ acti.

DEpoſito deinde Athanaſio, aliam hæretici fidei exponere ſunt niſi doctrinam. Sed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cũ præſente principe clamaretur, quod iniuſtè ageretur & impiè. Quo facto & ipſi eccleſiis ſunt expulſi, & ĩ vltimis terræ finibus habitare iuſsi. Quod rurſus mirabilis Athanaſius hoc modo in illa Apologia deſcribit:

Quis tãtum poterit memorare, quãtum illi geſſerunt? Tũc enim eccleſiis pacem habentibus, & populis per Collectas orantibus, Põtifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum metropolitanus epiſcop⁹, & Dionyſius Italus, Lucifer Metropolitanus inſularum Sardiniæ, & Euſebius ex Italia, omnes epiſcopi boni & prędicatores veritatis, abripiuntur & tradũtur exilio, nullam habẽtes culpam, niſi quod in Arianam noluerint cõſentire vęſaniam, neque in calumniis ſubſcripſerint noſtris. De maximo autẽ & optimo ſene & verè cõfeſſore Oſio, etiam loqui credo ſuperfluum. Omnibus enim notum eſt, quod etiam hũc in exilium deportari fecerunt. Nõ enim ignobilis, ſed omnibus noſcitur eſſe notiſsimus. Cui nanque nõ præfuit ſynodo, aut rectè loquens non ſatisfecit vniuerſis? Quæ eccleſia huius patrocinij memoriam nõ habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad eum, nõ diſceſsit ſanus? Quis indigens quũ petiſſet, nõ meruit quod popoſcit? Et tamen etiam cõtra hunc talia præſumpſerunt, quòd impia eorum molimina cognoſcens, noluerit propria ſubſcriptione firmare.

An. do. 360.
Paulinus Treuerenſis.
Orthodoxi exuit ano.

B *Oſius Cordubenſis.*

SOCRATES.

An. do. 361.

Igitur Imperator illos quidem mittit in exiliũ. Generale verò cõcilium fieri cogitabat, vt omnes Orientales epiſcopos veniẽtes ad Occidentem, ſi poſſet, cõcordes efficeret. Quod cùm propter itineris ſpacia difficilè videretur, duplicem tractauit ſynodũ celebrari, vt in Arimino quidem Itali qui tunc aderant cõuenirent: Orientales autem in Nicomedia Bithyniæ ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus nõ euenit vt voluit. Neutrũ enim concilium ſibimet concordauit, ſed vtrumque diuiſum eſt. Nã neque in Arimino cõuenientes inter ſe cõſonare potuerunt, & Orientales in Seleucia Iſauriæ cõgregati, aliud ſchiſma ſunt paſſi: quod ſuo loco narrabitur.

Concilium Ariminẽſe pro Occidentalibus.
C *Conciliũ Nicomedia pro Orientalib⁹*

THEODORITVS.

Dialogus inter Liberium & Conſtantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit miſſus.
CAPVT XVII.

Dialog⁹ Cõſtantij & Liberij ponti. Rom.

EGo quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum ꝓ veritate dialogum cum Conſtantio volo referre, quãdoquidem à fidelibus illius temporis eſt conſcriptus. Is enim poſt Iulium Sylueſtri ſucceſſorem, Romanam gubernauit eccleſiã. Cõſtantius Imperator dixit: Nos, & eò quòd chriſtianus ſis, & epiſcopus noſtræ ciuitatis, dignũ hoc iudicauimus, vt euocãtes te, moneremus vt cõmunionem ſceleſtiſsimi Athanaſij & ineffabili ſuperbia detenti, abnegare non differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & ſynodali ſententia alienum eccleſiaſtica communione, decreuit. D Liberius epiſcopus dixit: O Imperator, Iudicia eccleſiaſtica decet cum maxima proferri iuſtitia. Quapropter ſi videtur pietati tuę, diſceptationem iube cõſtitui: & ſi apparuerit Athanaſius cõdemnatione dignus, tunc ſecundum eccleſiaſticæ conſequentiæ formam proferatur in eum digna ſententia. Non enim poſsibile eſt cõdemnare virum, de quo nihil examinatum eſt. Conſtantius Imperator dixit: Vniuerſus mundus adiudicauit eius facinora, ſed ille (ſicut ab initio) tempus eludit. Liberius epiſcopus dixit: Quicunq; ſubſcripſerunt nõ ipſi viderunt quæ geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias paterẽtur, acquieuerunt. Imperator dixit: Quid eſt gloria & timor & cõtumelia? Liberius dixit: Quicunque gloriam Dei non diligunt, tua magis dona præponũt. Quem ergo iſti non viderunt, nõ examinantes adiudicauerũt, quod eſt à Chriſtianitate alienum. Imperator dixit: In facie vtique condemnatus eſt in concilio Tyri, & in concilio E cõtra eum pariter decreuerunt omnes totius orbis epiſcopi. Liberius dixit: Nunquam in præſentia ſua homo ille adiudicatus eſt. Quicunque enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, diſcedente Athanaſio à iudicio ſententiam protulerunt. Euſebius eunuchus dixit: In Nicæno cõcilio alienus à catholica fide probatus eſt. Liberius dixit: Quinque ſoli iudicauerũt ex his qui cũ eo nauigio venerunt in Mareoten, quos miſerunt ad accuſationem eius, vt cõtra eum geſta conficerent. Horum itaque qui deſtinati ſunt, duo ſunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui verò tres viuũt, hoc eſt, Maris, Valẽs, & Vrſatius. Ab his qui miſsi ſunt Sardicã, propter hãc cauſſam ſynodus celebrata eſt, qui in ſynodo libellos obtulerunt, veniam poſtulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte cõtra Athanaſium geſta confecerint. Libellos eorum nunc præ manibus habemus. Cui horum nos credere & communicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerũt, & veniam poſtea popoſcerunt, an eis qui adhuc hæc accuſare contendunt? Epictetus epiſcopus dixit: O Imperator, non fidei cauſſa hic dic F neque iudiciorum eccleſiaſticorum ſermonem facit, ſed vt apud Senatores in Romana conſtitutos vrbe glorietur quaſi ſuperauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu ſolus hominem vindicas nephãdiſsimum, & orbis terrarum pacem eccleſiæque diſſoluis? Liberius dixit: Nõ eò quòd ego ſum ſolus, fidei cauſſa minuitur. Nam & antiquitus tres ſoli reperti ſunt reſiſtẽtes pręcepto regis. Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem noſtrum Nabuchodonoſor feciſti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus eſt homo, qui nõ eſt examinatus. Sed & ego peto primitus generalem proferri ſubſcriptionem, cõfirmãtem fidẽ in Nicæa prolatam, vt ita reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, ſi hi qui nũc turbas pariunt eccleſiis, viſi fuerint Apoſtolicæ fidei conſentire, tũc apud Alexandriam cõuenientes omnes, vbi & accuſatus, & accuſatores ſunt & defenſor eorũ, examinata cauſſa poſsimus ꝓferre

Euſebius eũnuchus propoſitus cubiculi.

Curſus publicus. Vide Curioſum, curſum publico præſentalis, & Curioſi per omnes prouincias, qui erant ſub diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri officiorum. Vide librum de inſignib⁹ magiſtratuũ Rom.

A proferre ſententiam. Epictetus epiſcopus dixit: Sed curſus publicus nõ ſufficit ſubuectui epiſcoporum. Liberius dixit: Eccleſiaſticæ cauſſę publico curſu nõ egent. Eccleſiæ nanque ſufficiunt vſque ad mare perducere ſuos epiſcopos. Imperator dixit: Quæ dudũ ſuſceperunt formã, ſolui nõ poſſunt. Plurimorũ nãq; epiſcoporũ debet valere ſentẽtia. Tu ſolus es qui amicitias illi⁹ ſcelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, nunquam audiuimus, abſente accuſato, iudicem eius ſcelera proferentem, niſi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in cõmuni, nulli tamen ita ſicuti mihi. Cui cùm nõ ſufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatę quidem memoriæ Conſtantem ceſſauit in mei inimicitias frequenter impellere, niſi nos maiori manſuetudine detenti, impellentis momenta temperaſſemus. Nulla itaque mihi victoria eſt, neque contra Magnentium vel Syluanum, niſi illum ſceleſtum ab eccleſiaſticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per epiſcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim eccleſiaſticorum ad † ſanctificãdum va-

† ſanctificandum.

B care debent. Quapropter ſi tibi videtur, iube vocati ad loca propria ſacerdotes, & ſi cõcordes apparuerint ei quem nos in pręſenti defendimus ſecũdum fidem orthodoxam in Nicęna ſynodo cõſtitutam, tunc cõuenientes prouidebant pro mundi pace, vt homo qui nõ peccauit, nõ reprobetur, iniuſtè. Imperator dixit: Vnum eſt quod quæritur. Volo enim te amplectentem eccleſiaſticam communionem Romam denuò deſtinare: & propterea cõcorda paci, & ſubſcribens Romã reuertere. Liberius dixit: Romę iam fratribus vale dixi. Maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones, q̃ Romanę habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierũ ſpatium ad deliberationem habes, an velis ſubſcribens Romam reuertere, aut cogitare in quem velis deportari locum. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare poteſt. Quapropter quò voles mitte me.

Imperator autem poſt duos dies examinato Liberio, & nequaquam à ſuo propoſito reuocato, iuſſit eum in Berœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expenſas quingentos ſolidos deſtinauit. Tunc Liberius C deferẽti dixit: Vade da eos Imperatori: opus enim habet ſuis militibus erogare. Similiter & Auguſta totidem ei miſit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expẽſas militum ſuorum. Si autem Imperator his non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habent. Cúmque ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit et alios ſolidos. Cui Liberius ait: Totius orbis eccleſias deſolaſti, & tanquam damnato mihi hæc affers? vade prius diſce eſſe Chriſtianus. His ita geſtis, poſt tres dies nihil accipiẽs, miſſus in exilium eſt.

An. do. 362.

Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio ſit reductus. C A P. X V I I I.

Liber⁹ apud Berœã Thraciæ exulat. An. do. 363.

VEritatis itaque ꝓpugnator & victor in Thraciã (ſicuti iuſſum fuerat) vſq; peruenit. Duobúſque tranſactis annis Conſtantius Romam venit. Procerum verò Senatorúmque coniuges rogabant viros ſuos, vt Cõſtantio ſupplicarent, vt paſtorem gregibus reſtitueret. Aiebant enim, ꝙ niſi D flecterent animũ principis, eos ipſę relinquerent, & ad paſtorem illum maximum ꝓperarent. At illi dixerũt: Nos furorem principis formidamus, nec fortè aliquam veniam ꝓmeremur. Sed vobis, inquiunt, magis rogantibus forſitan parcet, & alterum è duobus fiet, aut preces ſuſcipiet, aut ſi flecti nequiuerit, ſine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc cõſilium mulieres illæ laudibus maximis efferẽdæ percipientes, cum ornatu ſolito adierunt Imperatorem, vt ex veſte ſublimi inſignes eas & nobiles arbitratus, reuerentiam ipſis exhiberet & parceret. Adeuntes verò principem tali voce clamabãt: Miſerere tantę ciuitatis paſtoris ꝓuidentiam nõ habentis, quæ luporũ patet inſidiis. At ille reſpondit, non egere paſtore alio ciuitatem. Eſſe nanque põtificem, qui eorum curam haberet. Poſt magnũ nanque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expoſitam in Nicęa fidem incõcuſſè ſeruauit, ſed corruptoribus eius ſine diſcretione communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in baſilicam ingreſſus eſt, cùm ille intus aſtaret. Hoc autem etiam matronæ illę Imperatori dixerunt: Qua gratia flexus, præcepit illũ E inter omnes egregium reuocari, & vtrũque eccleſiam gubernare cõmuniter. His ergo literis in Circenſi ſpectaculo relectis, populus clamabat, iuſtã principis eſſe ſententiam: ſicut enim dupliciter coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oportere alterũ his, alterũ aliis præſidere. Cùm ergo primitus principis literis ſic fauiſſent, poſtea commoti communi voce clamauerunt: Vnus Deus, vnus Chriſtus, vnus epiſcopus. Ipſas enim voces & ego iuſtũ ponere iudicaui. Poſt has verò Chriſto amabilis populi pias & iuſtitia exornatas voces ſanctiſsimus quidem Liberius eſt reuerſus. Fœlix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

Matronæ Romæ ſollicitæ de reditu Liberij.

Felix loco Liberij pontifex ordinatus.

Vox populi Romani.

S O C R A T E S.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vſurpauerit epiſcopatum. C A P. X I X.

Eudoxius Germanicienſium epiſcopus, vſurpat Antiochenã ſedem.

EA tempeſtate Leõtio moriente, qui hæreticũ Aetium diaconũ ordinauerat, Eudoxius Ger- F manicię epiſcopus, quæ eſt ciuitas Syrię, cùm eſſet tũc Romę pręſens, finxit ſibi cauſſam neceſsitatis incũbere, & Imperatori callidè locutus, quaſi ciuitas Germanicianorũ ipſius ꝓuidẽtia atq; cuſtodia indigeret, petiit vt remearet ad ꝓpria. Quę princeps nihil ꝓſpiciẽs, abire ꝑmiſit. At ille cubicularios cooperãtes habens, relicta ciuitate ſua Antiochenã vſurpauit epiſcopatũ. Fouere nanq; ſtudebat Aetium. Ob quã rem niſus eſt cõcilium facere ſacerdotum, & ordinationem ei reſtituere diaconatus. Quod neqnaq̃ factum eſt, eò ꝙ magis valeret odium cõtra Aetium, quàm Eudoxij deſiderũ. Et de his quidem tantum noſſe ſufficiat.

Eudoxius ob tuetur Aetiũ reſtituere.

De Ariminenſi Concilio & contentionibus ibi factis. C A P V T X X.

An. do. 361. Synodus Ariminenſis. Vrſatius. Valens.

EOrum igitur qui in Arimino cõuenerũt, oriẽtales ea quę de Athanaſio geſta ſunt, ſilẽtio tradentes, ad cõcilium ſe occurriſſe dicebant. Quorũ ſtudio cohærebãt Vrſatius & Valens, qui ab initio

A quidem Arianum dogma teouerant, in medio autem Homouſianis conſenſerant, dato libello Romano põtifici, ſicut iam dictum eſt. Iſti nãque ſemper ad partes pro tempore Valentiũ declinabant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dum ergo in cócilio præſentium alter aliud proponere conaretur, tũc Vrſatius & Valens dicebant, omnia quę de fide dicta ſunt, debere ſuſpendi: & ſuſcipiendam nouellam expoſitionem, quam paulò ante Sirmij cõuenientes ædiderant. Hæc dicentes & chartulam præ manibus habentes legi fecerunt ſecundũ expoſitionem fidei Sirmij prolatam, quam ibí quidem (ſicuti prædixi) celaueruut. Arimini autem oſtenſa eſt: Cuius exemplum hoc eſt:

Germinius. Auxentius Demophil⁹, Gaius.

EXPOSITA FIDES APVD SIRmium præſente D.N. Conſtantio Aug. COSS. Euſebio & Hypatio XI. kalend. Iunias.

Fides Sirmienſis ſynodi, lecta Arimini.

B Credimus in vnũ & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & opificem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia ſecula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari poteſt tempus, & ante omnem perceptibilem cogitationem, natũ impaſsibiliter ex Deo, per quem & ſecula perſecta & omnia facta ſunt. Natum autem vnigenitum ſolum ex ſolo patre, Deum ex Deo, ſimilem generanti patri ſecundum ſcripturas: cuius generationem nullus nouit, niſi ſolus, qui genuit eum, pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno veniſſe de cœlis ad deſtructionem peccati, & natũ ex Maria virgine, & cum diſcipulis cõuerſatum, & omnem cõpleſſe diſpenſationem ſecundum paternam volũtatem: crucifixũ & mortuum, & ad inferos deſcendiſſe, & quæ ibi erant diſpenſaſſe: quem ianitores inferni videntes expauerunt: & tertia die reſurrexiſſe, & cum diſcipulis cõuerſatum: & quadraginta diebus expletis, in cœlos aſcendiſſe, & ſedere à C dextris patris: & venturum nouiſsima die in gloria patris, ad reddendum vnicuique ſecundũ opera ſua. Et in ſpiritum ſanctum, quem ipſe vnigenitus Dei filius Ieſus Chriſtus mittere compromiſit generi hominum conſolatorem, ſecundum quod ſcriptum eſt: Vado ad patrem meum, & rogabo patrem meum, & alium cõſolatorem mittet vobis, ſpiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & cõmemorabit vobis omnia. Nomen verò ſubſtantiæ eò ꝙ ſimpliciter à patribus poſitum, à populis ignoretur, & ſcandalũ faciat, & quia nec ſcripturæ hoc cõtinent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriam ſubſtantiæ in Deo eſſe deinceps, eò quòd diuinæ ſcripturæ nuſquam de patris ſubſtantia filiũque meminerint. Similem verò dicimus filium patri per omnia, ſicut ſanctæ ſcripturæ dicunt & docent. His itaque lectis, cõſurgentes quibus hæc diſplicebant, aiunt: Nõ fide egentes huc venimus (integram nanque ſeruamus, quã percepim⁹ ab initio) ſed magis vt ſi qua circa hæc nouitas ſit, omnino ꝓhibeamus. Si ergo hæc quæ lecta ſunt, nullam faciunt nouitatem, apertè iam anathematizate hæreſim Arianam, ſicut & alias hęreſes regula eccleſiæ tãquam blaſphemas abiecit. Quot enim blaſphemũ Arij dogma turbas eccleſię, quæ etiam nunc fiunt, excitarit, atque ſeditio- D nes, toto orbi terrarum valde notum eſt. Hæc ergo propoſitio dum ab Vrſatio & Valente & reliquis ſuſcepta non fuiſſet ad plenum, diuiſit eccleſiam. Alij nanque his quæ Arimini ſunt lecta, conſenſerunt: alij verò Nicęnam denuò roborauerũt fidem. Deriſerunt autem cõſcriptionem illius lectionis, & maximè Athanaſius Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus in epiſtola quam ſuis familiaribus deſtinauit: quam qui legit, inueniet quàm forti dictione ſit plena.

Ioan. 14 b

Nomen ſubſtantiæ.

Schiſma.

Athanaſ⁹ aduerſus ſynodum Ariminenſem.

THEODORITVS.

Dicebant autem Ariani cõuenientes in Arimino, volentes Heſperiis ſuadere ſimplicibus, quod non oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur ſcripta, ſeparari corpus eccleſiæ, ſed ſimilem per omnia profiteri filium genitori, ſubſtantiæ verò tacere nomen. Sed fallaciã ſentientes horum Homouſiani põtifices, eos abdicauerunt. Atque literis inſinuauerũt Imperatori propriam voluntatem, dicentes filios ſe eſſe patrum Nicęni cõcilij, pariter & hæredes.

SOCRATES.

E Hoc tamen ſciendum, quoniam ſynodus quidẽ Vrſatium, & Valentem, Auxentium & Germiniũ, Gaium & Demophilum, eorũmque ſocios cõdemnauit, Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati, ad principem celeriter venerũt, portantes lectam in concilio fidem.

Ariani damnati.

THEODORITVS.

Apertius autem integram fidei regulam eorum epiſtola ad Conſtantium ſcripta monſtrauit: Cuius verba ſunt hæc:

Epiſtola concilij Ariminenſis Orthodoxorum epiſcoporum, ad Imperatorẽ Cõſtantium. CAP. XXI.

DIuina iuſsione, & pręcepto pietatis tuæ olim dogmatizata credimus. In Ariminum nãque ex vniuerſis Occidentalibus ciuitatibus omnes cõuenimus ſimul epiſcopi, vt & fides catholica cognoſceretur eccleſiæ, & qui cõtraria ſapiunt, panderẽtur. Multũ nãque diſceptãtibus nobis inueni- F mus optimũ eſſe, ſtatutam fidem antiquitus permanere, quam etiam Prophetę, Euangelia, necnõ Apoſtoli per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum prædicaſſe noſcuntur (qui & tui regni protector, tuæque ſalutis auxiliator eſt) vt hanc tenentes cuſtodiamus, & cuſtodiẽtes ad finẽ vſque ſeruemus. Incõgruũ enim nephariũmq; videtur, ex his quæ rectè iuſtéque definita ſunt, aliquid immutare, id eſt, horum quæ Nicææ communiter cum glorioſiſsimo Conſtantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa ſunt. Quorum doctrina atque ſenſus diſcurrit & prædicatus eſt in omnium hominum auditus atque mentes. Hęc fides ſola Arianam hęreſim expugnauit & perdidit, per quam nõ illa ſola, ſed etiam reliquæ hæreſes ſunt damnatæ: Cui verè addere quicquam incautum eſt, & auferre periculoſum. Et ſiquidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quę vo-

Vrſatius, Valens.

A lunt. Quapropter Vrſatius & Valens quoniã participes & concordes Ariani dogmatis erant, à noſtra ſunt communione ſegregari. Quam vt recipereot cognoſcentes delicta quibus peccauerũt, pœnitentiam atque veniam impetrare poſcebant: & reſcripta eorum hæc ita habere ſe teſtantur, per quæ criminum veniam conſecuti ſunt. Erat enim tempus quo hæc geſta noſcũtur, quando Mediolani ſynodus celebrata eſt, præſeotibus eccleſiæ Romanæ presbyteris. Cognoſcentes verò ſimul etiam poſt mortem dignum memoria Conſtantinum, cum omni iotegritate & examinatione conſcriptam expoſuiſſe fidem, qui cùm ab hac luce baptiſmate percepto diſceſſerit, & ad præmia debitæ pacis abierit, incõgruum eſſe iudicamus poſt illum aliquid nouitatis admittere, tãtóſque ſanctos cõfeſſores & martyres, & huius dogmatis conſcriptores, inuentoréſq; deſpicere, qui ſecundum antiquam eccleſiæ ſanctionẽ per omnia ſapuiſſe noſcũtur. Quorũ fidẽ Deus in tẽpora imperij tui trãſmiſit, per dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per

B quem tibi imperium tale conceſſum eſt, vt cunctos noſtri orbis terminos obtineres. Rurſus ergo infelices iſti, & ſapientia viliſsimi, præſumptiooe nefaria impiæ cogitationis prędicatores ſemetipſos annuntiarunt, & veritatis terminum mutare contendunt. Dum enim ſecundum tuum præceptum concilij iura celebrarentur, illi cõſilium ſuę fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque ſeditione aliquid nouitatis inferre. Huiuſmodi enim malitiæ captos iouenim⁹ Germanum quendam & Auxentium atque Gaium, hęreſim cootentionémque facientes. Quorum doctrina vna quidem exiſtens vniuerſam molem blaſphemiarum tranſcendere cõprobatur. Qui cùm viderent nos oeque ipſorum voluntatis eſſe neque concordes his, quæ malè ſapere videbantur, à noſtro ſe concilio mutauerunt, vt quaſi aliud cõſcribere viderẽtur. Erat verò tempus breue, quod etiam eorum aperuit voluntates. Sed vt noo ſemper eccleſiaſticæ cauſſę in eaſdem incurrant concuſsiones (nam turba atque ſeditio repetita, vni-

Vrſatius videlicet & Valens.

C uerſa confundit) firmum nobis viſum eſt, vt quæ dudum decreta ſunt, legaliter immutabilitérque ſeruentur. Prædictos autem viros à noſtra communione ſecreuimus. Qua de cauſſa legatos ad tuam manſuetudinem mittimus, concilij ſententiam per noſtram denuntiaturos epiſtolam. Legatis autem præ omnibus iſta præcipimus, vt veritatem affirment ex priſcis & iuſtis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem inſtruaot: quoniã non (ſicut ait Vrſatius & Valens) erit pax, ſi quid iuſtarum ſanctionum fuerit immutatum. Quomodo enim pax eſſe credenda eſt apod eos, qui pacis iura ſubuertunt? Contentio enim & ſeditio per hæc inter reliquas ciuitates & eccleſiam Romanam potius orietur. Quapropter tuæ manſuetudini ſupplicamus, vt placidis auribus ooſtros Legatos audias & oculo tranquillo reſpicias: oeque ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas, ſed permanere nos ſinas io his, quę progenitoribus definita atque ſancita ſunt, quippe quos omnia cum deliberatione atque ſapientia & ſpiritu ſancto celebraſſe confidimus. Ea enim quę ab illis nũc innouantur, credentibus quidem incredulitatem inferunt, oõ credentibus verò credulitatẽ. Supplicamus itaq; vt pręcipias eos, D

qui per diuerſa loca detinẽtur, quos & ætatis grauamen & anguſtia paupertatis affligit, ad propria remeare, oe deſolatę ſublatis epiſcopis videantur eccleſiæ permanere. Super hæc autem etiã hoc rogam⁹, vt nihil his, quæ iam terminata ſunt, aut addatur, aut adimatur: ſed omnia inuiolata permaneant, quę & à pietate tui patris, & tuis quoque ſuot conſeruata temporibus: neque deinceps nos fatigari, & à proptiis parœciis alienos eſſe permittas, quatenus epiſcopi cum ꝓprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare poſsint, ſupplicantes Deo pro pace tui imperij pariter & ſalutis, quam tibi diuinitas io perpetuum largiatur. Noſtri verò legati epiſcoporum ſubſcriptiones & oomina deferũt, qui etiam lectione diuinæ ſcripturę religionem tuam poterunt edocere.

SOZOMENVS.

Hæc itaq; ſynodus ſcripſit, & per epiſcopos deſtinauit. Vrſatius autẽ & Valens eorum pręuenientes aduentum, derogaueruot cõcilio: oſteodentes imperatori expoſitiooẽ fidei quã portabant. Impe- E
rator Ariano dogmati fauẽs, indignatus aduerſus ſynodum, Vrſatium atq; Valẽtem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant deſtinati, tardaueruot, non valentes impetrare reſponſum. Serò tameo ad Synodum Cõſtantius per præſentes epiſcopos huiuſmodi ſcripta miſit.

Epiſtola Conſtantij ad Ariminenſe concilium.
CAP. XXII.

CONSTANTIVS VICTOR AC triumphator Auguſtus, vniuerſis epiſcopis Arimini coogregatis ſalutem.

Viginti epiſcopi legati.

SEmper equidẽ & prę omnibus cogitare nos de ſacra & adoranda lege nõ igoorat veſtra benignitas. Nũc autẽ vigioti, quos veſtra ſapientia deſtinauit, Epiſcopos, Legationis ſuę cauſſa interim videre nequiuimus, cùm ſit nobis neceſſariũ circa Barbaros iter, & (ſicut noſtis) deceat animo puro ab omni cogitatione vtilitatem diuinę legis exa- F
minare. Iuſsimus igitur epiſcopos io Adrianopoli noſtrũ expectare regreſsiooem, vt cùm vniuerſa reſpublica fuerit bene diſpoſita, tunc quæ geſſerint audire poſsimus. Veſtrę autem ſanctitati non videatur onerosũ eorũ expectare regreſſum, vt dum redeunt noſtrũ vobis referentes reſponſum, perducere poſsitis ad terminum, quæ eccleſiæ catholicę vtilia eſſe noſcuntur.

Has literas ſuſcipientes epiſcopi, talia reſcripſerunt: Epiſtola Ariminenſis concilij ad imperatorem Conſtantium. CAP. XXIII.

Literæ ſynodo Sirmienſi.

LIteras clemẽtiæ tuæ ſuſcepimus domine, deo amabilis Imperator: in quib⁹ cõtinetur, quod ꝓpter neceſsitatẽ publicã ioterim nõ potuiſti noſtros videre legatos: nóſq; iubes vt eorũ expectemus aduẽtũ donec ea quę à nobis decreta ſunt, & noſtris ꝓgenitorib⁹ cõſonare noſcũtur, ab eis pietas tua cognoſcat. Quãobrem & nũc p has literas ꝓfitemur atq; firmam⁹ nequaq̃ oos à ꝓpoſito noſtro recedere. Hoc etiam noſtris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur, vt animo tranquillo &

A præſentes noſtræ mediocritatis literas relegi iubeas, & illa quæ per legatos noſtros mādauimus, libē nter accipias. Illud itaque nobiſcum conſiderare tua manſuetudo debet, quanta ſit modò triſtitia, quātúſque mœror, vt feliciſsimis temporibus, tuis, tantæ eccleſię priuatæ videantur epiſcopis. Et propterea rurſus tuam clementiam deprecamur domine Deo amabilis Imperator, vt ante aſperitatem hyemis (ſi tamen tuę placet pietati) nos ad noſtras eccleſias remeare præcipias, vt etiam nūc poſsimus omnipotenti Deo, & domino ſaluatori noſtro Chriſto, eius filio vnigenito pro tuo imperio ſolennes orationes celebrare cum populo

Epiſcopi exules.

Quod diſcedentibus epiſcopis fuerit Conſtantius indignatus. CAPVT XXIIII.

CVm hæc ſcripſiſſent, & modicum expectaſſent tempus, Imperatore nullū dante reſponſum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autem cum & prius cōtenderet Arianam ſectam per eccleſias ſeminare, occaſionem iniuriæ ſuæ illorū B habuit diſceſsione, dicens ſe cōtemptum, eò quòd præter iuſsionem ipſius conſilium videretur eſſe ſolutum. Quapropter Vrſatio, & his qui circa eum erant, permiſsionem dedit contra eccleſias agendi cōfidenter quodcunque placuiſſet. Explanationem verò lectæ in Arimino fidei iuſſit per eccleſias Italiæ deſtinari, præcipiens vt nolentes ei ſubſcribere pellerentur eccleſiis, & in eorum locum alij ſubrogarentur epiſcopi.

SOCRATES.

De ſynodo in Nicæa Thraciæ celebrata. CA. XXV.

VRſatius autem eíque conſentientes ab Italia diſcedentes, venerunt ad ciuitatem Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cōmorantes aliud fecere concilium. Et lectam in Arimino expoſitionem fidei Græco interpretātes eloquio publicatam cōfirmauerunt: & poſtea diuulgabant eam eſſe fidem, quæ ab vniuerſali concilio & dictata eſſet & ędita Nicæ, vt ſimilitudine nominis Nicæni ſimpliciores hac ſubreptione deciperent. C Putabāt enim in Nicæa Bithyniæ eſſe dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commētum. Paulò poſt nanque confuſi atque deriſi ſunt.

Nicæa Thraciæ. Nicæa Bithyniæ.

SOZOMENVS.

Quomodo Athanaſius furorē Conſtantij denuò declinauerit. CAPVT XXVI.

INterea ſentiens Athanaſius ſibi inſidias parari, nequaquā ad Imperatorem venire præſumpſit: neque hoc vtile iudicauit, ſed electos ex Ægypto quinq; epiſcopos, inter quos Serapionē Thmuiēſem virum præcipua vita ſanctum, & ad loquendum valde copioſum, mittit ad Principem tūc in Occidente degentem (cum quibus etiā tres preſbyteros) per quos ſibi placaret Imperatorem, & ꝓ derogationibus ſatisfacerēt inimicorum, aliaque facerent, quæ ei, vel eccleſiis expedirent. Quibus nauigantibus, paulò poſt literæ venerunt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rem & Athanaſius & populus eſt turbatus, cum neque hæretico D Imperatori obedire conſultum eſſet, neque reluctari periculo vacaret. Veruntamen ire diſtulit, & literarum baiulus ſine effectu reuerſus eſt. Superueniente autem æſtate veniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebat eum, cleróque nimis erat infeſtus. Porrò populum paratum videns ad bellum etiam iſte reuerſus eſt. Non multo poſt tempore congregantur ex Ægypto & Libya Legiones. Et cum nūciatum fuiſſet celari Athanaſium in eccleſia quæ vocatur Theonæ, aſſumēs milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuò deſtinatum, inopinato fractis ianuis in eccleſiam introiuit, & vbique requirens Athanaſium non inuenit. Fertur enim, quod ſæpius diuino nuntio pericula multa effugerit, ſicut etiam Deo prouidente hoc diſcrimen euaſit.

Athanaſius vocatur ad Cōſtantiū.

Eccleſia Theonæ.

Quomodo Paganis inſultantibus, futuram triſtitiam prædixerit. CAP. XXVII.

EX his & huiuſmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magus. E Sermo nanque fertur, quod aliquando eo ꝓcedente per ciuitatem, cōtigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto aſtans multitudo paganorum, velut Mago derogantes, petebant vt eis aperiret quid cornicula illa ſignificaret. Ille verò fertur ſilentio dixiſſe ſubridēns: Cras Latina lingua dies ventura ſignificatur. Hoc ergo clamans, triſtem vobis craſtinum ſignificat diem, per Imperatoris Romani iuſsionem. Et ita contigit, vt Athanaſij ſermo licet deriſus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanq; die principis literæ venerūt ad iudices, iubentes vt pagani ſua ingredi nō permitterentur templa, neque ſolennes ſuperſtitiones feſtiuitatéſque celebrarent. Tūc ergo feſtiuitas eorum venerabilis, generaliſq; deſtructa eſt.

Athanaſius inſimulatur magus.

Athanaſij vaticinium.

Quæ mala per Georgium in Alexandria geſta ſint. CAPVT XXVIII.

CVm igitur frequenter (ſicuti dictū eſt) Athanaſius pericula declinaſſet, clerus & populus ei fauens tenebat eccleſias, donec Præfectus (vt dictum eſt) Ægypti, & dux militum † eiicientibus F eos & ſuſtinentibus, Georgio eas contraderent. Qui nō multo poſt venit, & eccleſias ſuo iure poſſedit. Qui dum præter ſchema & mores ſacerdotij violentus exiſteret, & maximè circa Athanaſij laudatores, quibus vtique vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accenſus populus penè peremerat eum, niſi vix ereptus fugiſſet ad principem. Quo facto rurſus ſequaces Athanaſij eccleſias multo tēpore tenuerūt. Quas iterum veniens dux Ægypti, Georgij noſcitur tradidiſſe fautoribus. Poſt hæc autē Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum ſupplicio traditi ſunt. Poſt quem etiam ipſe Georgius terribilior ſuperuenit, & priori tempore magis exoſus tanquam qui moueret principem ad multorū necem. Cui vtique derogabant Ægypti monachi, quorum gloriam multitudo vniuerſa ſequebatur, & vera eorum teſtimonia iudicabāt: quia in ſummæ philoſophiæ virtute degebant.

Forte ſic erat verbū, † eijcientes eos, & intus tenentes.

Georgius fugere cogitur.

THEODORITVS.

A Quod autem expoſitam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accuſent milites veritatis, & præcipuè inhabitantes Heſperiã, teſtãtur literę ab eis ad Illyricũ deſtinatę. Quarũ literarũ autor fuit epiſcopus eccleſiæ Romanæ tunc Damaſus, qui poſt Liberium põtificatus iura ſuſceperat multis virtutum ornatus inſignibus. Habuitque in his literis nonaginta conſortes ex Italia, atque Galliis in Romana vrbe cõuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere diſtuli. Textus autem epiſtolæ talis eſt.

An. do. 368.

Litera Damaſi & cæterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Thraciæ factum.

CAPVT XXIX.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri epiſcopi, dilectiſsimis fratribus in Illyrico conſtitutis epiſcopis in domino ſalutem.

Litera è ſynodo Rom. miſſa in Illyricum.

† locus non deſit.

& Græci.

B CRedimus ſanctam fidem noſtram in Apoſtolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hãc populis vniuerſis exponere, quæ videlicet à cõſtitutionibus patrum nulla ratione diſſentiat, per quos iuſtum eſt cæteros erudiri. Sed relatione † Gallicanorũ & Venetorũ fratrum, quoſdam hęreſibus fauere cognouimus. Quod malum nõ ſolùm cauere debent epiſcopi, ſed etiam reluctari cõtra ea, quæ geſta ſunt imperitia aut ſimplicitate quorundam, prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis nõ decet labeſactari, ſed magis patrum noſtrorũ roborari ſententiam. Auxẽtium igitur Mediolani præcipuè in hac cauſſa damnatum eſſe pręſcriptum eſt. Vnde iuſtũ eſt, omnes in vniuerſo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt ſapere, & nõ fidem doctrinis variis maculare. Itaque cum primum hæreticorũ cœpiſſet nequitia pullulare, ſicut etiam nũc blaſphemia nephandorum patet Arianorum, tũc patres noſtri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmiſsi-

C mum cõtra arma diabolica ſtatuerunt: & hoc remedio venena mortifera ſunt depulſa, vt pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniúſq; magnitudinis debeat credi, vniúſq; eſſentiæ ſiue ſubſtantiæ ſimul & ſpirituſſanctus. Aliter verò ſapientes alienos eſſe à noſtra cõmunione iudicauerũt. Quem terminum ſalutarem, adorabilémque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipſo principio ab his ipſis qui in Arimino renouare atque retractare cõpellebãtur vſque ad hoc cauſſa correcta eſt, vt cõfiterentur alia ſibi circumuentione ſubreptum: aut certè quia non intellexerint patrũ ſententiæ, in Nicæa cõſtitutæ, hoc eſſe cõtrarium. Neque enim pręiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimini cõgregatum, quando conſtat neque Romanum epiſcopũ, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincẽtium, qui tantis annis epiſcopatum inuiolabiliter cuſtodiuit: neque alios talibus præbuiſſe cũſenſum, maximè cùm (ſicut prædiximus) iſti ipſi, qui per conuentionẽ declinaſſe videbantur, ipſi denuò vtentes meliori cõſilio, hæc ſibi diſplicere teſtati ſint. Perſpicit itaq; veſtra integritas hãc ſolam fidem, quæ Nicęæ apoſtolorũ autoritate fundata eſt, eſſe

Autoritas Rom. pont.

D perpetua firmitate ſeruandam: & ſimul Oriẽtales hoc ſacere nobiſcum qui ſe catholicos eſſe agnoſcũt, Occidentales etiam gloriari. Credimus autẽ languentes in iſto conamine, nõ multo poſt à noſtra ſeparandos eſſe cõmunione, & ab eis epiſcopatus nomen auferri, vt populi eorum liberati errore reſpirẽt. Nullo enim modo à deceptione poterũt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Cõcordet igitur cum omnibus Dei ſacerdotibus etiã charitatis veſtræ ſententia, in qua vos ſtabiles ac firmos exiſtere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiſcum rectè credere debemus. Veſtræ nos charitatis lætificate reciprocis literis. Valete fratres chariſsimi.

Sed & maximus Athanaſius in epiſtola quam ſcripſit ad Aphros, taliter de Ariminenſi concilio diſputauit.

Ex literis Athanaſÿ de Ariminenſi concilio. *CAP. XXX.*

E HIs itaque ꝓlatis, quis recipiat eos qui Ariminenſe aut aliud conciliũ pręter Nicęnũ nominare pręſumunt? aut quis nõ habeat eos odio, qui reſpuunt quidem cõſtitutiones patrum, & ea quę nuper Arimini contentioſè atque violenter compoſita ſunt, præponunt? quis iſtis cõcordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in ſuis decem & amplius (ſicuti prædixi) conciliis alio tempore aliud cõſcribentes, manifeſti ſunt, quia ſingula eorum accuſare noſcuntur. Et hoc patiuntur, quod tunc Iudæi ꝓditores perpeſsi ſunt. Nam ſicut illi relinquentes ſolum ſontem aquæ viuentis, lacus ſibimet ſoderunt, qui aquam continere non poſſunt, quod ſcriptum eſt apud Hieremiam prophetam: ſic & iſti reluctantes vniuerſali cõcilio, ſoderunt ſibi multa cõcilia, quæ apud eos inania & virtutem non habere conſtat.

X. concilia Arianorum.

Hiere. 2.

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminenſe præſumunt, vel aliud nominare concilium: quũ & ipſi qui Ariminenſe ſuſcipiũt, ignoraſſe quæ in eo geſta ſunt noſcantur, nã tacere potuerant. Noſtis enim chariſsimi, cognoſcentes & vos à veſtris qui tunc adfuerũt Arimini, quod Vr-

F ſatius & Valens, Eudoxius & Auxentius, ſimúlque Demophilus condemnati ſint, volentes aliud quã ſtatutum eſt Nicææ, conſcribere, quãdo compulſi anathematizare Arianã hæreſim reſpuerũt, cui potiꝰ patrocinari conati ſunt: Epiſcopi verò, verè integri domini ſerui rectéque credentes, ferè ducenti cõſcripſerunt ſufficere Nicænam ſolummodo fidem, & nihil amplius nihilque minus præter illã quærere velle ſeu ſapere. Hæc enim etiam Cõſtantio ſignificauerũt, qui iuſſerat celebrari cõcilium.

CC. epiſcopi Ariminẽſis ſynodi aduerſi Arianos.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Conſtantinopolitana vrbe commiſerit & quod poſt hæc offenderit Imperatorem. *CAPVT XXXI.*

INterea Macedonius vicinas Cõſtantinopolitanæ vrbi prouincias ciuitatéſq; turbabat, excitãs miniſtros proprij languoris aduerſus eccleſias, & in Cyzico quidem Eleuſium fecit epiſcopum, in Nicomedia Marathonium, qui primum diaconus

Macedonÿ tumultꝰ, & fautia & odium. Eleuſius Marathonꝰ

A ſuerat, habēs ſtudium conſtituendi monaſteria virorum ac fœminarum. Is itaque Macedonius epiſcopatu potitus, affligebat eos qui ipſi conſentire fugiebant, & nō ſolùm otthodoxos, ſed etiam Nouatianos, ſciens eos quoque Conſubſtantialitatis nomen ſuſcipere. Quorum epiſcopus Agelius pſecutione facienre ſugit. Plurimi verò inſignes viri derenti, nolētéſque ei communicare, puniti ſunt. Qui poſt tormenta violenter communionem ote ſuo ſuſcipete & renere compellebantur. Ligno ranque ota hominum aperientes, eis ſacramenta inſerebant. Porrò mulieres & paruulos arripientes, cōmunicare cogebant. Si quis verò cōtradiceret, mox plagæ, vincula & tormenta ſequebātur, ita vt etiam fœminarum communicare nolētium mammillas in arca comprimentes abſcinderent. Aliarum verò aur ſerro aut ouis ardētibus eadem membra cōburerent. Quod ego ab Auxonio ſene, qui eadem ſupplicia eſt paſſus, audiui.

Auxonius

Hæ igitur Macedonij pro Chriſtianitate ortæ ſunt actiones, cædes, pugnæ, ſollicitationes, inteſti-
B na bella. Quæ nō ſolùm apud eos qui lædebantur, ſed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerūt. Offendit autem etiam ipſum Imperatorem, & ꝓ hoc, & pro alia huiuſmodi cauſſa. Domus in qua erat arca Cōſtantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideóque cuſtodes eius & qui ad orationem intrabant, erant poſiti ſub timore. Macedonius ergo cōgitauit Imperatoris oſſa transferre, ne arcam ruinæ caſus comprimeret. Hoc cognoſcētes populi ꝓhibebant dicētes, nō oportere principis oſſa transferri, ne quaſi exſopiri videretur. Ob quam rem in duas partes populus eſt diuiſus, aliis dicētibus nullam eſſe translato mortuo læſionem, aliis aſſerentibus eſſe nephas. Cum quibus etiam erant ὁμοούσιοι defenſores. Macedonius autem paruipendens verba cōtradicentium, tranſtulit corpus Imperatoris in eccleſiam, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, cōcurſus diſcordantium populorum ad illam venit eccleſiam, & ad manus vſque peruentum eſt, ita vt multi hominum morerentur, & veſtibulum
C eccleſiæ ac vicina porticus ſanguine compleretur. Hoc cognoſcens Imperator, iraſcitur Macedonio, ꝓpter eos qui mortui ſunt, & quia corpus patris eius abſque ipſius cōſilio transferre præſumpſerit. Relinquens ergo gubernatorem Heſperiarum partium Cæſarem Iulianum, ipſe proficiſcebatur ad Orientem.

Conſtantius Aug. ſuccē-ſus Macedo-nio.

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno epiſcopo, & Aetio qui magiſter fuit Eunomij. CAP. XXXII.

Leōtius Antiochenus.

LEontius autem Antiochenus epiſcopus, cùm eſſet Arianus, languorem ſuum celare nitebatur. Vidénsque diuiſos ſacerdotes, & populum, & alios dicētes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & ſpiritui ſancto, ipſe ſub ſilentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adſtantes, niſi cum diceret, in ſecula ſeculorum. Et ſi quidem hoc nō malo animo feciſſet, diceretur quod pro cōcordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites veritatis acuebatur, & non niſi hæreticos prouehebat, oſtēdebatur celare peſtem, modo amore populi, modo formidine preſſus Imperatoris, qui filium diſsimilem prohibuerat dici. Ea tem- D
peſtate Aetius magiſter Eunomij, qui Arij blaſphemiam ſuis opinionibus auxerat, in Diaconatus ordine miniſtrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectentes vitam, clare autem ꝓ apoſtolicis dogmatibus laborantes, epiſcopi Antiocheni Leontij redarguerunt quas contra pietatem gerebat inſidias, dicentes, eum elegiſſe virum ſtudiis malis imbutum, qui impietatis cauſſa culmen ſumpſiſſet potentiæ, atque ad eccleſiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apoſtolica eum communione ſuſpendi, & ad Heſperiam venientes, ea quæ callide gerebantur aperire. Hoc metuens Leōtius, ab officio ſuſpendit Aetium, aliis tamen rebus ſouebat eum. Porrò mirabilis illa ſocietas, id eſt, Flauianus & Diodorus, ſacerdotali miniſterio nōdum potiti, populis tamen admodum placentes, noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Iſti nanque primi in duas partes choros pſallentium diuidentes, ex ſucceſsione Dauidicam melodiam cātare docuerūt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & diſperſum ad terminos totius orbis vſ- E
q; ꝑuenit. Iſti diuinos amatores ad ſepulchra martyrum ꝓuocantes, Vigilias celebrabant, cum illis laudantes Deum. Hæc Leōtius intuens, prohibere quidem iudicauit incōſultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed vtens manſuetudine verborum, poſcebat ab eis vt has feſtiuitates in eccleſiis potius celebrarent, Cuius quidem calliditatem integre cognoſcētes, quod iubebatur egerunt, & amatores ſuos ad eccleſias congregarunt, vt alacriter Deum concordi voce laudarent. Sed Leontius flexus non eſt, vt à ſua malitia temperaret. Vultum nanque mãſuetudinis gerēs, Stephani & † Laciti celauit iniquitatem. Hos enim aduerſarios dogmatis recti ſuſcipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamē ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuerſis virtutibus ornabantur, & apoſtolica dogmata defendebant, abſque honore deſeruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus verò maximè pro dogmatum rectitudine decertabat, ita vt neque doctores il- F
lorum blaſphemiam ſuam nudare præſumerent. Quid autem † Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniuſtitiæ Antiochiæ geſſerint, opus propriæ cōſcriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

Aetius interdicitur vti officio diaconi.
Flauianus Diodorus.
Inſtitutio pſalmodiæ.
Vigiliæ apud ſepulchra.
Stephanus Lacitus.
† Placiti.
† Placitus.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuaſit epiſcopatum, & terræmotu in Nicæa Bithyniæ facto.
CAPVT XXXIII.

GErmanicia ciuitas eſt in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ conſtituta. Huius vrbis eccleſiæ præſidebat Eudoxius, qui moriente Leontio, arripuit Antiochiæ ſedem, & cœpit ſua ferocitate vineam vaſtare dominicam. Neque iam celabat (ſicut Leontius) malitiam ſuam, ſed apertè apoſtolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tēpore Ancyranæ eccleſiæ poſt Marcellum Baſilius præſidebat. Euſtathius verò Sebaſtiæ Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxij & rabiem cognoſcentes, Conſtantio in Occidente poſito literis ſuis indi-

Eudoxius accuſatur apud Cōſtantium

A cauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitæ eius fauore potiebantur. Quod cum cognouiſſet Conſtantius, ſcripſit quod non ipſe Eudoxio eccleſiæ conceſſerit Præſulatum, ſicut ille vulgabat: ipſumque Eudoxium expelli, & pœnas geſtorum ſuorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari conciliũ. *Conciliũ alterũ in Nicæa Bithyniæ.* Ipſe enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicæa ſynodus ageretur. Sed omniũ præſcius Deus, cognoſcens futura ac ſi iam fuerint geſta, quodã terræmotu terribili prohibuit conciliũ celebrari. *An. do. 364.* Plurimam nanque ciuitatis partem terræmotus ille deſtruxit, & multos habitãtium interemit. Hoc cognoſcentes qui conuenerant, ad ſuas reuertuntur eccleſias. Arbitror enim hoc Dei ſapientia factum. in illa nanque ciuitate aduerſus Arium à ſanctis patribus apoſtolicæ fidei doctrina prolata eſt. Et forte ſecunda congregatio potuit illic ſancire contraria, vt Arianis occaſio eo nomine præberetur, quo magis ſimpliciores capere poſſent, tanquã illam veterem ſynodum proferentes. Sed eccleſia
B rum proſpector citius ſoluit tale concilium.

SOZOMENVS.

In momento ſanè temporis ciuitate concuſſa, ne fugere quidem potuerunt, ſed primò experimento periculi ſunt perempti. Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam † Vrſatium militẽ prærudiſſe genere Perſam, qui ſub Licinio Cõfeſſor effectus, relictaque militia, in turri ciuitatis diuinam philoſophiam exercebat. *† Arſatiũ.* Cui ſuperna viſitatio aperte præcepit exire de ciuitate paſſura, quæ paulò poſt fierent manifeſta. *Arſatius vir ſanctus mundo parens.* Quo facto, cum velocitate ad eccleſiam currens, nuntiauit clericis vt domino ſupplicarent, qui eos ab imminenti periculo liberaret. Quibus cum videretur eſſe ridiculum, reuerſus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu ſuperueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & montana diſperſi ſunt. † Vrſatius autem in illa turri repertus eſt mortuus, pronus iacens, ſicut ſolebat orare. *† Arſatius.* Sermo tamen eſt, quod antequam moreretur,
C rogauerit deum, vt prius ipſius finiret vitam, quàm cladẽ inſpiceret ciuitatis, in qua prius Chriſtum cognouerat, & eccleſiaſticam videbatur participatus eſſe philoſophiam. Is enim conuerſatione digna etiam dæmones effugabat. Quodam nanque tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totam diſcurrere ciuitatem: cunctiſque fugientibus, occurrens ei ſolus, & nominans Chriſtum, verbo mundauit vitũ, & fecit ab illo furore quieſcere. Inter cuius diuerſa virtutum ornamenta, etiam hoc meminiſſe conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui tranſeuntes ſuo flatu perimebat, habebatque cubile circa quandam vallem. Quò veniens † Vrſatius, orauit. *† Arſatius.* Tum ſponte egrediens ille ſerpens, ac ſecundo caput percutiens, interemptus eſt. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem † Vrſatium viderunt. *† Arſatiũ.*

SOCRATES.

De concilio Seleuciæ celebrato.

CAPVT XXXIIII.

NVnc igitur de alia ſynodo, quam inſtar A- D riminenſis concilij in Oriente Conſtantius Imperator fieri iuſſerat, pauca narrabo. Egerat enim primitus, vt in Nicæa Bithyniæ congregarentur epiſcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Huc enim contigit Conſulatu Tatiani & Cerealis, octaua die menſis Auguſti. *An. do. 360. Concilium apud Seleuciã Iſauriæ.* Tractabant ergo tranſponere ſynodum in vicinam Nicææ ciuitatem. Quod cùm diſplicuiſſet, rurſus volebant in Tarſo Ciliciæ conuenire. Deinde placuit apud Seleuciã Iſauriæ, quæ vocatur Aſpera, celebrare concilium. Quod actũ eſt Conſulatu Euſebij & Hypatij. *An. do. 361.* Fueruntque qui cõuenerũt, numero centum ſexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clar⁹, nomine Leonas. *Leonas Comes, Vicari⁹ Auguſti, Lauritius dux Iſauriæ.* Quo præſente, quæſtionem fidei proponendam Imperatoris iubebat oraculum, ſimulque præceptum fuerat adeſſe Lauritium militem Iſauriç ducem, vt in quo opus eſſet, epiſcopis miniſtraret. Conuenerunt ergo viceſimaſeptima die Septembris menſis, & ſub geſtorum confectione diſputabant. Ad-
E erant etiam Exceptores, vtriuſque partis verba ſignantes: quæ ſimul apud Sabinum collecta repeririuntur. *Sabinus cõciliorũ acta deſcribit.* Nos autem capitulatim iſta deſcribimus. Primo ſiquidẽ die Leonas iuſſit, vt quæ viderentur vnicuique, proponerent. Porrò qui præſentes erant, non prius dixerunt aliquã mouendam eſſe quæſtionem, niſi reliqui conuenirent. Erant enim abſentes epiſcopi, Macedonius Conſtantinopolitanus, Baſilius Ancyræ, & alij quidam accuſari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem, & alij ſimiles adinuenerunt occaſiones abſentię. Cumque Leonas etiam illis abſentibus proponendam diceret quæſtionem, rurſus aiebant epiſcopi, non aliter quicquam fieri, niſi imperitorum vita diſcuteretur. Accuſati nanque iam fuerant, Cyrillus Hieroſolymorum, Euſtathius Sebaſtiæ Armeniæ, & alij quidam. Ob quam rem contentio inter pręſentes exorta eſt. Alij nanque dicebant vitas accuſatorũ diſcutiendas: alij verò ante fidem nihil eſſe quærendum. Mouebatque quæſtionem Imperatoris diuerſa ſententia: cuius literis nunc de fide prius agendum, nunc de accuſatorum conuerſatione, legebatur. *Litera Conſtantij.* F Hæc cauſa præſentes ad ſchiſma perduxit, & in duas partes ſynodi multitudo diuiſa eſt. *Schiſma Nicæn.* Vnius enim partis dux erat Acacius Cæſareæ Paleſtinæ, Georgius Alexandriæ, Vrſatius Tyri, Eudoxius Antiochię, quos alij trigintaduo ſequuti ſunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleuſius Cyzici, quos plurimi ſequebantur. Cumque placuiſſet vt primo de fide quæſtio moueretur, hi quidem qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerunt: aliamq; fidem dictare nitebantur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidẽ Nicæni concilij receperunt: de verbo Cõſubſtantialitatis tantummodo querebãtur. Multis igitur inter ſe contentionibus vſque ad veſperam generatis, nouiſsime Syluanus Tarſenſis præſul eccleſiæ, voce magna clamauit, dicens nõ oportere nouam dictari fidem, ſed pridem in Antiochia expoſitam tempore dedicationis debere ſeruari. Quo dicto ſequaces ſunt egreſsi. Alterius verò partis protulerunt fidem Antiochię recitatam, quam relegentes ſoluerunt illo die Conciliũ. Altero verò *Fides Antiochenæ ſynodi.*

A die conuenientes in oratorium Seleuciæ ianuáſq; claudentes, relectæ fidei ſubſcripſerunt. Subſcribebant autem etiam pro abſentibus præſentes lectores atque Diaconi, per quos ratam ſe ferre hãc definitionem abſentes profitebantur. Acacius autẽ & alij partis eius querebãtur, eo quod eccleſia clauſa ſubſcriberetur, dicentes: Ea quę occultè geruntur, improbitatis ſuſpicione pleniſsima ſunt. Hæc autem faciebant, cupientes aliam fidei explanationem. Ipſe quoque eam quam præparatã habebat legit, ibi quidem Iudicibus, Lauritio & Leonæ, ſtudens ei robur acquirere. Hæc ergo die ſecundo ſunt geſta. Tertio verò die Leonas rurſus congregare partes feſtinabat epiſcoporum: quo die nec Macedonius defuit Conſtantinopolitanus, nec Baſilius Ancyræ. Cumque ambo in vna parte conueniſſent, denuò qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui pridem fuerant condemnati, & qui accuſabantur in præſenti. Cumq; contentio creſceret, egreſsis eis qui poſiti in accu-

Acacius Cæſarienſis.

B ſatione videbantur, etiam qui circa Acacium erãt ſunt ingreſsi. Tunc itaque Leonas ait, libellum ſibi datum ab eis qui cum Acacio erant, celans dogmatis eſſe dictationem. Et cum præſentes epiſcopi tacuiſſent, aliud quiddam non expoſitionem fidei libellũ continere iudicantes, mox fidei Acacij ſcriptum cum proœmio hoc modo relectum eſt.

Fides Acacij Cæſarienſis. An. do. 361.

Nos qui congregati ſumus in Seleucia Iſauriæ, ſecundum Imperatoris voluntatem heſterno die quinto Calend. Octobrium, omne ſtudium habuimus cum diſciplina eccleſiaſticam ſeruare pacem, & de fide cogitare cõſtanter, ſicuti præcepit Deo amabilis Imperator noſter Conſtantius ſecundũ propheticas euangelicaſque voces, & nihil prçter ſcripturas adducere in eccleſiaſtica fide. Quia verò quidam in concilio alios noſtrum iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluſerũt inuitos, & damnatos ſecum ex diuerſis prouinciis habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati ſunt, introduxerunt ſecum, ita vt vndique tumultu ſynodus repleretur, ſicuti & vir clariſsimus Comes Leonas, & vir clariſsimus Dux pro-

Leonas Comes V. C. Lauritius Dux Iſauriæ, V. C.

C uinciæ Lauritius inſpexerũt: propterea hęc interloquimur, quod non declinamus expoſitam cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet patres noſtri illo tempore ad ſubiectam concurrerint quæſtionem, quod multos turbaret Conſubſtantialitatis nomen, pręterito tempore, & vſque ad præſens. Nunc verò quia dicitur innouatum à quibuſdam de diſsimilitudine filij apud patrẽ, hac ergo gratia ὁμοούσιον & ὁμοιούσιον, id eſt, eiuſdem ſubſtantiæ & ſimilis ſubſtantię nomen abiicimus tanquam ſcripturis extraneum, ἀνόμοιον, id eſt, diſsimilitudinis verbum anathematizamus. Et omnes huiuſmodi exiſtentes ab eccleſia alienos exiſtimamus. Similem verò filium apud patrem aperte profitemur, ſecundum Apoſtolum dicentem de filio: Qui eſt imago dei inuiſibilis. Confitemur autem & credimus in vnum deũ patrem omnipotentem, factorem cœli & terrę, viſibilium omnium & inuiſibilium. Credimus autem & in vnum Ieſum Chriſtum filium eius, ex eo natum impaſsibiliter ante omnia ſecula, deum verbum ex deo vnigenitum, lumen, vitam, veritatẽ, ſapientiam, voluntatem: per quem omnia ſacta

Col. 1.a

ſunt in cœlis & in terra ſiue viſibilia ſiue inuiſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſeculorum pro deſtructione peccati aſſumpſiſſe carnem ex ſancta virgine Maria, & hominem factum, paſſum pro peccatis noſtris, ac reſurrexiſſe, & aſſumptum in cœlos, ſedere in dextera patris, & iterum venturum in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus & in ſpiritum ſanctũ, quem παράκλητον, id eſt, conſolatorem nominauit Saluator dominus noſter, promittens poſtquam iret, diſcipulis eum eſſe mittendum, quem etiam deſtinauit, per quem & ſanctificat credentes in eccleſia, & baptizatos In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Eos autẽ qui pręter iſtam fidem aliud quicquam prędicant, à catholica eccleſia decernimus alienos exiſtere. Hæc eſt Acacij de eius fide prolatio. Cui ſubſcripſit & ipſe, & conſentientes ei, numero quem paulò antè prædiximus. Hac fide lecta, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ hæc verba proclamauit: Si per ſingulos dies propriam ædere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit. Hæc quidem Sophronius ait. Ego autem dico, quod ſi ab initio hæc verba de Nicæna fide dixiſſent qui ante eos & poſt illos fuerunt, omnis potuiſſet ceſſare contentio. Tũc ergo plurima inter ſe ob hoc, & propter eos qui fuerant accuſati verba dicentes & audientes, abierunt. Quarto verò die conuenientes omnes, rurſus mouebant cum contentione ſermones. Inter quos Acacius his verbis ſuam ſententiam pateſecit: Si ſemel Nicæna fides mutata eſt, nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleuſius Cyzici hæc verba reſpondit: Præſens concilium celebratũ eſt, non vt anathema diſcat, neque vt fidei explanationem ſuſcipiat, tanquam non habens eam, ſed poſsidens patrum fidem, hanc vſque ad vitam mortemque cuſtodiet. His ergo verbis Eleuſius ſententię occurrit Acacij, fidem patrum vocans, Antiochię declaratam. Cui rectè quilibet poterit obuiare, dicens: Quomodo patres hos nominas, ô Eleuſi, cum illorum non recipias patres? Hi nanque qui in Nicæa conuenerunt concordantes in Conſubſtantialitatis verbo pro fide ſancito, proprie dicũtur patres, eò quòd & tempore præceſſerunt: & qui poſtea Antiochiæ conuenerunt, ab illis ſacerdotij iura ſuſceperunt. Si autem hi qui Antiochiæ congregati ſunt, patres proprios negauerũt, conſequenter iſtorum poſteri patrum deſtructores ſecuti ſunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem velut improbam reſpuerunt, iſti quaſi probabilem ſuſceperunt? Si autem illi non habuerunt Spiritum ſanctum, qui per officium manus impoſitionis accipitur, neque iſti ſacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent à non habentibus quod dabatur? Hæc obucere ergo reſponſa poterit quilibet Eleuſio. Cùm hæc ita gererentur, ad aliam venere quęſtionem. Quod enim Acacius in fide quę lecta eſt, ſimilem dixit filium patri, cõſulebant alter alterum, ſecundum quid eſſet ſimilis filius patri. Et qui circa Acacium erant, dicebant, ſecundũ voluntatem ſolummodo, non ſecundum ſubſtantiam patri ſimilem filium eſſe. Alij verò omnes etiam ſecundum ſubſtantiam declarabãt. In hac ergo contentione toto manſerunt die. Et Acacium arguerunt, qui in ſuis ſermonibus quos cõſcripſit, ſimilem per omnia patri filium dixit, nunc autem

D

Sophronius Pompeiopolitanus.

E

Acacius & eius doctrina. Eleuſius Cyzicenſis.

F

A ſecundum ſubſtantiam ſimilem denegauit. Quibus multum contendentibus, & ad nullam concordiam venientibus, ſurgens Leonas concilium ſoluit. Et iſte fuit terminus ſynodi Seleuciæ congregatæ. Altera nanque die rogatus vt intereſſet, noluit, dicens: Miſſus ſum ad concordiam cōcilij. vobis diſcordantibus adeſſe nō poſſum. Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad ſynodum concurrere voluerunt. Altera verò pars in eccleſiam veniens, Acacium & qui erant cum eo vocauit, vt de Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo haberetur examinatio. Sciendum itaque quod Cyrillus iam pridem fuerat accuſatus atque damnatus, quoniam ſæpe euocatus ad iudicium, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accuſantes. Condemnatus autem, appellationis libellum condemnatoribus deſtinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi conſenſit etiam Conſtantius Imperator. Hoc itaque ſolus & primus præter eccleſiaſticam cōſuetudinem atque regulam Cyrillus fecit epiſcopus, vt ſicut in publicis iudiciis, libellis vteretur appellatoriis. Tunc ergo in Seleu

Cyrilli Hieroſolymitani cauſa diſcutitur Seleuciæ. Libellus appellatorius.

B cia adfuit iudicandus. Et ob hoc epiſcopi Acacium eiuſque conſentaneos euocabant, vt de accuſationibus cognoſcentes decretum commune proferrent. Euocabant etiam alios quoſdam qui fuerant accuſati, & ſemetipſos contulerant ad Acacium. Quos poſt crebram citationem nolentes occurrere, damnauerunt. Et ipſum Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum Cherapenum Phrygiæ, Theodoſium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium inſulæ Mitylenæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui primò quidem Germaniciæ fuit, poſtea verò Antiochiæ Syriæ inuaſit epiſcopatum, damnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipſe a Dorotheo presbytero accuſatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt. Excommunicauerunt autem Aſterium, Euſebium, Abgarum, Baſilium, Phœbū, Fidelem, Eutychium, Magnum & Euſtathium, ſic eos manere decernentes, donec habita ſatisfactione, accuſationibus ſemetipſos exuerent. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Anianum conſtituerunt epiſcopum. Quem comprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à qui

Epiſcopi damnati.

Excommunicati.

Anianus.

C bus in exilium deſtinatus eſt. Quo facto epiſcopi qui ordinauerant Anianum conteſtationem obtulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & cōſentaneos eius, dicentes ſynodi iudiciū fuiſſe violatum. Cumq́ue nihil agerent, Conſtantinopolim ſunt profecti, vti quæ geſta fuerant, panderentur Imperatori.

SOZOMENVS.

De legatis concilij Seleuciæ, & de examinatione Aetij, & geſtis Ariminenſium. CAP. XXXV.

Acta concilij Seleuciæ.

HVnc terminum habuit ſynodus in Seleucia conſtituta. Qui vero voluerit ſubtiliter vniuerſa cognoſcere, Exceptorum debet Acta relegere. Poſt hæc ergo talia geſta ſunt. Conſentientes quidem Acacio, ad Imperatorem quàm propere peruenerunt. Alterius verò partis epiſcopi ſinguli ad propria ſunt reuerſi. Decem tantummodo eorum communi decreto miſsi, venientes ad principem, inuenerunt miſſos decem ab Ariminenſi concilio. Porrò ſequaces Acacij iam agebāt, vt potentes Palatij ipſorum tuerentur partes: & per eos fauor illis accidebat Imperatoris. Dicebāt enim alios quidem ipſis conſentire, alios autem eccleſiaſticis pecuniis eſſe corruptos, alios incongruis falli ſeductionibus. Hæc agebat Acacius natura verſutus, & paratus ad intelligendum atque dicendum, cum etiam inſignem haberet eccleſiā, id eſt, Euſebij Pamphili, poſt quem eius tenebat epiſcopatum, & gloriabatur eum ſe habuiſſe doctoré. Et cùm talis eſſet, perſuadebat facile quod volebat. Cum igitur Conſtantinopoli ex vtroque cōcilio eſſent epiſcopi viginti, & alij qui caſu præſentes erant, primò quidem iubentur vt de Aetij quæſtione iudicarēt præſentibus maximis proceribus & honorato, quem non ante multum temporis Imperator ab vrbe Roma reuertens, primū Præfectum vrbis Conſtantinopolitanæ conſtituerat. Poſtea verò etiam ipſo Conſtantio cum Iudicibus audiente, deprehenditur circa fidem Aëtius

Decem epiſcopi ad Conſtantiū mittuntur tanquam legati concilij.

D

Acaciani. Acacius Cæſarienſis.

Honoratus Præfectus vrbis Conſtantinopolitanæ.

E ægrotare, ita vt etiam Imperator & alij quaſi circa blaſphema eius verba commouerentur. Fertur autem Acacium eique conſentientes primum ſe hanc hæreſim ignorare finxiſſe, & ſub velamento quodam egiſſe cum Principe, vt ipſe cū ſuis Proceribus iudicaret, credens Aetium nō poſſe vinci verbis, & magis neceſſario capi iudicātis auditus, ac ſine contentione præualere conamen hæreſeos. Cumq́ue hoc perfici nequiuiſſet, proferri ſcripturam prolatam ab Arimino, & à Seleuciæ ſynodo miſſos hāc ſuſcipere, depoſcebāt. Et cùm quæſtio eſſet de ſubſtantiæ nomine, iureiurando firmabant, quod nullatenus diſsimilem ſecundum ſubſtantiam filium faterentur, ſeq́ue paratos hanc hæreſim abdicare dicebant. Et quoniam inopinate Occidentales nomē ſubſtantiæ in Arimino reliquerant, neceſſariam huiuſmodi ſcripturam eſſe fatebantur. Dicebant autem, quod ſi nomen ſubſtantiæ taceatur, cum nomine ſubſtantiæ etiam illud quod de Conſubſtantialitate decretum eſt, ſine dubitatione tacebitur: quod plurimi Occidentalium ſacerdotum pro reuerentia Nicæni concilij valde amplectebantur. Hanc autem etiam Imperator inductus eſt vt laudaret conſcriptionem,

F conſyderans multitudinem Arimini congregatā: & quia non peccaret, qui ſimilem patri filium diceret, idem eſſe virtute credens, Conſubſtantialē, & ſimilis ſubſtantiæ profeſsionem: nihilq́ue intellectu differens, niſi nominibus, quæ ſcriptura diuina neſciret. Hanc ergo ſententiam habens, epiſcopos concordare præcepit in Ariminenſis fide concilij. Cumq́ue ſe altero die pararet ad Conſulatum (quod prima die menſis Ianuarij Romanorū more celebrabatur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter epiſcopos certamen habens, donec ſcripturæ ex Arimino allatæ ſubſcriberent epiſcopi ex Seleucia venientes.

Similis ſubſtantiæ.

Nouus Cōſulatus initur Calend. Ianuarij.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminenſis Concilij, & Aetium depoſuerint ſimul & alios.
CAPVT XXXVI.

Ad ſynodum Conſtantinop.

ACacius autem & qui cum eo erant aliquantū temporis Conſtātinopoli commorantes, e-

Acacius epiſcopos e Bithynia euocat.
Vlphilas epiſcopus Gothorum.

A uocauerunt epiſcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonenſis,& Vlphilas Gothorum epiſcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmauerūnt Arimini lectam conſcriptionem, adiicientes vt deinceps nequaquam ſubſtantia vel eſſentia nominaretur in deo. Et præter hanc ſcripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aërium de Diaconatus ordine depoſuerunt, tanquam hæreticè ſapientem, & qui contra eccleſiaſticā conſuetudinem, quædam humanæ ſapientiæ facta cōſcriberet,& dialogos plenos blaſphemia dictaret, atque turbarum eccleſiaſticarum & ſeditionis autor extaret. Fertur autem à quibuſdam, quod non eum integro corde depoſuerint, ſed volentes ſe principi commendare, eo quod dicerentur ſimilia ſapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum depoſuerunt, & Eleuſium Cyzici, & Baſilium Ancyræ,& Ortaſium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate viderentur

Epiſcopi abdicati.

B habere diſcordiam, tamen tempore depoſitionis memoriam eorum fidei non fecerunt, ſed culpas eis omnibus inferebant ſingulariter, per quas eos aſſerebant in eccleſiaſticis regulis deliquiſſe.

Pro qua cauſſa ſit Cyrillus Hieroſolymorum depoſitus.
CAPVT XXXVII.

Cyrillus vēdidit ſuppellectilem eccleſiaſticam donatam à Conſtantio.

INter quos Cyrillum quoque Hieroſolymorū depoſuerunt, tanquam Euſtathio Elpidioque communicantem. Hi enim contraria ſapuerāt eis qui in Militene fuerant congregati. Inter quos etiam ipſe conuenerat, & tanquam poſt depoſitionem in Palæſtina ſactam, communione particípatus fuerat cum Baſilio & Georgio Laodiciæ ciuitatis epiſcopis. Cum enim Cyrillus Hieroſolymorum ſuſcepiſſet epiſcopatum, de iure Metropolitæ contendebat cum Acacio Cæſareæ Palæſtinæ, tanquam ſedis Apoſtolicæ pontifex. Hinc ergo in Antiochia conſtituti, derogabant alterutris tanquam nō ſaperent rectè de deo. Nam & prius vterque ſibimet in ſuſpitione eſſe videbatur. Al-

C ter quidem Arij dogma laudabat, Cyrillus autem prædicantes Conſubſtantialem patri filium, ſequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum conſentientibus ipſi epiſcopis, Cyrillum pro huiuſmodi cauſſa depoſuit. Cum fames Hieroſolymorum prouinciam occupaſſet, tanquam in epiſcopum neceſsitate ciborum turba reſpiciebat egentium. Cumque pecuniæ ad conſulendum penuriæ non eſſent, vaſa ſacrataque vela diſtraxit,& populi neceſsitati ſubuenit.

THEODORITVS.

Imperatoris igitur animum hoc commouit, & maxime quod Acacius contra Cyrillum noſcitur machinatus. Sacram nanque veſtem quam inclytus Imperator Cōſtantinus ad honorem Hieroſolymorum eccleſiæ dederat Macario illius ciuitatis pontifici, vt ea circumamictus, miniſterium ſacri baptiſmatis adimpleret, quoniā erat auro ſericoq; contexta, Cyrillum aſſeruit vendidiſſe, eamque veſtem emiſſe quendam Thymelicum ſaltatorem. & dum ea fuiſſet indutus, in ipſa ſaltatione cecidiſſe, atque contritum morti contraditum.

SOZOMENVS. D

Epiſcopi condemnati pelluntur ex vrbe Conſtāt.

Hanc ergo cauſationem Acacius habens, Cyrillum epiſcopatu depoſuit. Damnatos igitur epiſcopos ex vrbe Conſtantinopolitana fugauērunt ſectatores Acacij. Ipſis autem conſentientes, in depoſitionibus tamen illorum nolentes ſubſcribere, cùm eſſent numero decē, apud ſemetipſos interim habitare præceperunt, & neque miniſterio fungi, neque eccleſias gubernare, donec ſubſcriberent. Et ſi non agerent pœnitentiam intra menſes ſex,& omnibus placitis atque geſtis in illo cōcilio præberent ſcripto conſenſum, etiam ipſi deponerentur, quo facto conſentientes ipſis epiſcopi per ſingulas prouincias alios ordinarent. Cumque talia cogitaſſent, cunctis epiſcopis atque clericis ſcripſerunt, vt hæc obſeruarent atque perficerent. Ex hoc ergo non poſt multum temporis Macedonio ſuccedit Eudoxius, Baſilio Athanaſius Eleuſio Eunomius, qui poſtea Eunomianæ princeps fuit hæreſeos. Porrò pro Euſtathio Melitius eccleſiæ Sebaſtenæ ſuſcepit epiſcopatum. E

Epiſcopi ſubſtituti.

SOCRATES.

Lecta eſt etiam in Conſtantinopolitana vrbe cum adiectione expoſitio fidei. Sed nos labyrinthum expoſitionum vix aliquando reperientes, eorum numerum quoque digerimus.

Enumeratio expoſitionum hæreticarum poſt Nicænum concilium. CAPVT XXXVIII.

Nouem expoſitiones fidei.

POſt Nicænum nanque concilium in dedicatione Antiochena, expoſitionem geminam dictauerunt. Tertia verò eſt, quæ à Narciſſo apud Gallias Conſtantio Imperatori oblata dinoſcitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiam deſtinata eſt. In Sirmio tres dictatæ ſunt, quarum vna in Arimino cum Conſulatu relicta eſt. Porrò octaua in Seleucia ab Acacij ſociis ædita eſt, vltima Conſtantinopoli cū adiectione recitata eſt. Erat enim additum, vt neque ſubſtantia neque ſubſiſtentia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gothorum epi- F ſcopus tunc primum conſenſit. Nam tēpore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, ſequens Theophilum Gothorum epiſcopum, qui præſens in Concilio Nicæno ſubſcripſerat. Acacius igitur & Eudoxius cum ſuis Conſtantinopoli de quibuſdam alterius partis epiſcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedonium principem, primum condemnauerunt eum, tāquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem ſuſceperat.

Vlphilas Gothorum epiſcopus. Theophil⁹.
Macedoni⁹ condēnatur. An. do. 363.

Quòd Eudoxius Arianus poſt Antiochenum Conſtantinopoleos inuaſerit epiſcopatum, & de praua Aetij doctrina. CAPVT XXXIX.

Eudoxius Conſtantinopolitanam ſedem vſurpat.

EXpulſo ſiquidē Macedonio, Eudoxius ſpernēs Antiochiæ ſedem, Cūſtantinopolitanā inuaſit eccleſiam, ſtudio iutus Acacij, qui obliti ſuorum, ſuis iudiciis contraria ſanciuerunt. Nam cùm prius Dracontium depoſuiſſent, eò ꝙ ex Galatia tranſiſſet in Pergamum, non cogitātes

A quod actum fuerat, Eudoxium ad ſedem aliam tráſtulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento quod ipſi in Conſtantinopolitana vrbe adiecerant, vndiquaque miſerunt, mandantes vt qui non ſubſcribereor, iuſsione Imperatoris in exilium mitterentur. Aperueruntque ſua geſta & aliis Orientalibus ſibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos epiſcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio porrò cóſtituto Conſtantinopoli, tunc etiam maior eccleſia, quæ dicitur Sophia, dedicatur Conſulatu Conſtantij decimo, & Iuliani Cæſaris tertio, quintadecima die Februarij menſis. Eudoxius autem cùm ſediſſet in ſedem, illam prius vocem, quæ vbique vulgata eſt, protulit, dicés: Pater ἀσεβὴς, filius εὐσεβής. Iſta duo Græca verba, diuerſos habent apud Græcos intellectus. ἀσεβὴς enim dicitur & impius & ſine cultu: εὐσεβὴς dicitur & pius & bene colens. Cúque dixiſſet hæc verba, turba generatur in populo, quaſi patrem dixiſſet impium, filium verò pium. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea quæ

Sophia templum Conſtantinopolitanum dedicatur.
An. do. 362.
Eudoxij de Conſtantino Magno & Conſtantio filio opinio.

B dixi: Pater enim ἀσεβὴς eſt, quia nullum colit: filius autem εὐσεβὴς, quia colit patrem. Hæc cùm dixiſſet Eudoxius, turba quidem ſedata eſt: multus verò riſus compleuit eccleſiam. Et hactenus illud dictum cum deriſione permanſit. His enim Hæreſiarchæ ſeductionibus ſermonibúſque vacantes, eccleſiá lacerarunt. Huiuſmodi ergo termino etiam ſynodus Conſtantinopolitana concluſa eſt.

SOZOMENVS.

Igitur Acacius & eius ſocij non ceſſabant, ſed congregati apud Antiochiam quæ ipſis dudú placuerant, deſtruebant: & ex conſcriptione, quæ Arimini & Conſtantinopoli fuerat lecta, nomen ſimilitudinis abſcindere nitebantur, & per omoia ſubſtantiam atque voluntatem diſsimilem eſſe patri apud filium, & ex non exiſtentibus factum introducebant, ſicut Ario primò placuerat, quibus Aëtiani cóſentiebant. Is enim Aëtius poſt Arium primus aptè his nominibus vti præſumpſit. Quapropter etiam ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: e-

Aetius Diſsimiles, Non exiſtentiales.

C iuſque ſequaces propterea Diſsimiles & Non exiſtentiales ſunt dicti ab bis, qui Antiochiæ Conſubſtantialitati conſentiebant. Hos ergo cùm requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expoſitione fidei ſuæ Deum ex Deo filium dicentes Diſsimilem, & ex non extantibus nominare præſumerent, bis verbis reſpondebant: Sic dictum eſt Deum ex Deo, ſicut habetur apud Apoſtolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea poſitum eſt in expoſitionibus, Secundum ſcripturas.

SOCRATES.

Gregorius Laodicenus.

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodicenus epiſcopus: qui cùm talia doceret, ignorauit quemadmodum Apoſtoli proprietates ſuperiori tempore Origenes latius examinarit, atque interpretatus ſit.

SOZOMENVS.

De crudelitate Georgij apud Alexádriam, & qui poſt Cyrillum Hieroſolymorum tenuit epiſcopatum.

CAPVT XL.

INterea dum adhuc Athanaſius celaretur, Georgius Alexandriæ crudeliter Paganos afficiebat, & aduerſantes ipſi Chriſtianos: vtroſque enim cogebat ad ipſius venire ſententiam, & reſpuentes afficiebat. Erat enim apud ſapientes exoſus, quaſi deſpiciens eos, & Iudicibus imperans. Apud populum verò quaſi tyrannus, & vltra potentes elatus: præcipuè tamé Paganos opprimebat, quos ſacrificare & paternas feſtiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti ducem, armatos in ciuitatem introduxit, imagines & ornamenta templorum abſtulit: quod ei poſtea cauſam necis adduxit. Cyrillo verò depoſito (ſicut prædictum eſt) occupauit Hieroſolymorum eccleſiam Herénius, & poſt illum Heraclius, poſt quem Hilarius. Hos enim tunc illam eccleſiam gubernaſſe percepimus vſque ad imperium Theodoſij principis, quando turſus Cyrillus ad proprium reuerſus eſt epiſcopatum. D

Georgius Alexandrinus.

Templa Gétiliú ſpoliantur opera Georgij.
Cyrillus.
Herennius.
Heraclius.
Hilarius.

SOCRATES.

De Macedonio & Macedonianis. CAP. XLI. E

IGitur Macedonius Conſtantinopolitana pulſus eccleſia, damnationem non ferens, quieſcere reſpuebat. Declinauit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum ſociis depoſuerant. Miſitque legationem ad Sophronium & Eleuſium, vt defenderent expoſitam prius in Antiochia fidem, & poſtea Seleuciæ roboratá, & ſimilis ſubſtantiæ fidem diuulgandam eſſe cómonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacium declinauerunt, apertè verbum ſimilis ſubſtantiæ ſancierunt, cùm prius hoc non manifeſto iudicio declaraſſent. Eſt enim opinio apud multos, quòd nó inuentum ſit Macedonij, ſed magis Maratonij Nicomedienſis epiſcopi: vnde etiam Maratonij vocitantur: ad quos Euſtathius expulſus de Sebaſtia cófugit. Cumque Macedonius ſanctum ſpiritum cóprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tunc & Euſtathius: Ego, inquit, neque Deum nominare ſpiritum ſanctum patior, neque creatu- F ram vocare præſumo. Propter hanc ergo cauſam ſpiritui repugnantes appellant huiuſmodi perſonas, hi qui in Conſubſtantialitati expoſitione cócordant.

An. do. 363.
Macedonius ſimilis ſubſtantiæ aſſertor.

Macedoniani.

Maratonij.*
Maratonij.

πνευματομάχοι.

SOZOMENVS.

Cum itaque Macedonius de eccleſia Conſtantinopolitana fuiſſet expulſus, non ea quę Acacius atque Eudoxius ſapiebat, ſed tradebat magis filiú Deum, per omnia & ſecundum ſubſtantiam ſimilem eſſe patri. Sanctum verò ſpiritum non earum rerum eſſe participem, ſed miniſtrum, & exhibentem officium, & quæcunque de ſanctis angelis dici poſſunt.

SOCRATES.

De his quæ rurſum ab Arianis contra ipſos Arianos geſta ſunt, & quomodo Euſtathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epiſtola Cóſtantinopolitani cócilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Aetium cú ſcriptis eius. CAPVT. XLII.

An.do.363. *Acatiani Antiochia conueniunt.*

A IGitur ſequaces Acacij in Antiochiam magno ſtudio conuenerunt, acti pœnitentia quòd ſimilem dixerant filium patri. Et conſulatu ſequenti id eſt, Tauri & Florentij, cùm Euzoius eam gubernaret eccleſiam, Imperatore ibidem conſtituto, pauci quidem rurſus mouebant ea, quæ dudum placuerant, dicentes, oportere ſermonem ſimilis ſubſtantiæ auferri ab expoſitione fidei traditæ, tã in Arimino quàm Conſtantinopoli. non celantes, ſed apertè dicentes, quòd per omnia diſsimilis filius eſt patri: non ſolùm ſecundum ſubſtantiam, ſed etiam ſecundum voluntatem, & ex non extantibus eſſet, ſicuti prædicauerat Arius. Cum quibus erant ſectatores Aëtij.

THEODORITVS.

Ea quidem tempeſtate, cùm perfidia accuſaretur Eudoxij, inter alios Euſtathius, quoniam de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij conſydera blaſphemias. Obtulitque ei expoſitionem inter alia ſic habentem.

B Quæ diſsimiliter proferuntur, diſsimilia ſecundum ſubſtantiam ſunt.

Vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia.

Diſsimile autem eſt, ex quo, & per quem: diſsimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione commotus Imperator requiſiuit Eudoxium, an fateretur ſuam. At ille negauit, dicens, eſſe Aëtij. Quem dum iuſsiſſet Imperator adduci, requiſitus, licet eius non fuerit, ſuam eſſe profeſſus eſt: & ideo in exilium miſſus. Euſtathius tamen etiam Eudoxium ita ſapere proclamabat, exigens vt ſcripturam anathematizaret Aetij. Quod licet tardè, fecit tamen: & damnauit quod prius & poſtea prædicabat. Deinde etiam ipſe exigebat, vt ille ὁμοούσιον anathematizaret, quod ſcripturæ non haberent. Tunc Syluanus, & Ex non exiſtentibus, inquit, & Creatura, & Alterius ſubſtantiæ, ſcripta nuſquam ſunt. Iuſtum ergo eſt hæc abrogari. Quod Imperator quoque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerunt. Quo facto, exigebãt vt ipſi & ἀνόμοιον abrogarent. Tunc diſputatiuè atque veraciter Syluanus ait: Si ex non exiſtentibus non eſt, neque creatura nec ex alia ſubſtantia Deus verbũ, igitur con-

Aetius in exilium.

C ſubſtantialis eſt genitori patri: ſicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandémque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus eſt eis. At illi: Poteſtatem, inquiunt, habes puniendi, non tamen nos patrum ſtatuta deſtruimus. Tunc Imperator illos pelli iuſsit eccleſiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cùm tyrannicè Conſtantinopoleos teneret eccleſiam, pulſo Eleuſio Cyzici, Eunomiũ ordinauit epiſcopum. Et Aetium in ſcriptis abdicauerunt: cuius videbantur eſſe conſortes: ſcripſerũtque Georgio, quod fuerat geſtum.

SANCTA SYNODVS CONSTANtinopoli congregata, domino honorabili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopo Georgio S.

Synodo reprehendente Aëtium propter nephandas eius & plenas ſcandalis ſcripturas, ſecundum conſequentiam eccleſiaſticarum ſanctionũ D ſuper eo ab epiſcopis actũ eſt quod decebat. Diaconatu nanque depoſitus eſt, & ab eccleſia factus extraneus. Et à nobis hæc monita proceſſerunt, vt neque ad lectionem cuiuſpiam veniant nephandæ eius epiſtolæ, ſed abiiciantur, eò quòd vehementer inutiles ſunt. His adiicimus etiam anathematizandum eum, ſi permaneat in eo propoſito, cum ſequacibus ſuis. Conſequens enim erat, vt omnes in ſynodo conuenientes epiſcopi deponerent autorem ſcandalorum & ſchiſmatum in omni terrarum orbe factorum inter eccleſias, & concordarent in ſententia contra eum iuſtè prolata. Sed præter vota ſpemque noſtram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in noſtra ſententia concordare noluerunt, neque in eius depoſitione ſubſcribere, cùm ſcilicet Serras etiam aliã vęſanam arrogãtiam eiuſdem accuſaret Aëtij. Dicebat enim eũ aſperiora præſumere atque dixiſſe: quoniam ea quæ Deus hactenus celaſſet Apoſtolis, reuelata ſibimet affirmaret. Poſt huiuſmodi vęſanos ſuperbóſque ſermones à memorato Serra de Aetio proteſtatos flecti precibus nequiuerunt, E vt in noſtra fierent determinatione concordes. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore ſuſtinuimus eos, nunc indignantes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum ſupplicantes vt conuenirent nobiſcum, & conſona omni cõcilio definirent. Suſtinebamus ergo ſi forſitan audirent, ſi forſitan intelligerẽt, ſi fortè proſpicerent. Cumque multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur, ſequi ſententiam ſuper prædicto viro prolatam, eccleſię honorabilius eſſe, quàm horum virorum amicitias iudicantes, finiuimus contra eos excommunicationem, tempus ſex menſium ad agendum pœnitentiam eis dantes inducias, vt ſi intra hoc tempus conuerterentur & cõſentirent definitionibus fratrum ſuorum, ſuſciperentur in eccleſiam & propriam fiduciam charitatemque repararent. Si verò ſine pœnitentia permanerent, amicitiaſque hominum regulis eccleſiæ & concordiæ noſtræ præponerent, tunc eos epiſcopatus dignitate eſſe iudicamus extraneos. Quibus depoſitis, neceſſarium erit vt in eorum locis alij conſtituantur epiſcopi, vt legalis eccleſia competentem ſumens ordinem, ſibiipſi F concordet, epiſcopis videlicet vniuerſis ſeruantibus vinculum charitatis, eadémque cum perfectione dicẽdo in vno intellectu vnaque eſſentia. Vt ergo cognoſcas quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ ſcripta tranſmiſimus, orantes vt gratia Chriſti iſta cuſtodiens, pacificè & legitimè regas ſub te conſtitutas eccleſias.

Serras. Stephanus. Heliodorus.

Aetij vox ſuperba.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rurſus expulſus hæreſeos autor extiterit.
CAPVT XLIII.

HVnc porrò Aëtiũ Eunomius in ſuis libris extollit, & hominem Dei vocat, multiſq; fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantium cum numero interfuit, & ab illis epiſcopalẽ ordinationem ipſe ſuſcepit. Eudoxius igitur & Acacius cum ſuis præbentes conſenſum his quæ in Nicæa Thraciæ geſta ſunt, pro Baſilio & Eleuſio alios conſtituerunt epiſcopos: de quibus ſuperuacaneum

Eunomius epiſcopus Cyzicenus Eudoxius Conſtantinopolitanus quid conferat Eunomio.

A caneum loqui nunc cenſeo. De Eunomio ſolum
habito ſermone narrabo. Igitur cùm Eleuſio vi-
uo Cyzicenam eccleſiam accepiſſet Eunomius,
& populi ſanitatem videret Eudoxius, atque Im-
peratorem conſpiceret ſęuientem contra eos, qui
creatum profitebantur vnigenitum Dei filium, eũ
compulit vt celaret hunc ſenſum, nec eum aperi-
ret inueſtigantibus accuſatoribus: dicens Euno-
mio quoque, quoniã opportuno tempore prædi-
cabimus quæ modò celamus & ignorantes doce-
bimus, & contradicentes aut flectemus, aut coge-
mus, aut puniemus. His promiſsionibus perſuaſus
Eunomius, obumbratam proferebat impietatem.
Sed qui diuinis ſunt innutriti literis, videntes di-
ctorum calliditatem moleſtè quidem ferebant. A-
pertè verò contradicere temeritatis opus eſſe &
non ſapientiæ iudicabant. Circumponentes ergo
ſpeciem ſibimet hæreticæ prauitatis, & hoc ſe eſ-
ſe fingentes, acceſſerunt ad domum eius, rogan-
tes vt eis exponeret apertè dogmatis veritatem:
nec pateretur huc & illuc eos diuerſiſque ferri do
ctrinis. Tum ille factus audacior ſenſum quem ce-
B labat, aperuit. Quibus dicentibus valde eſſe ini-
quũ, vt non omnes ſub eo conſtituti veritate frue
rentur, his & huiuſmodi ſeductus verbis, in con-
uentu eccleſiæ ſuã blaſphemiã reuelauit. At illi ze
lo ſuas animas accendẽtes, Conſtãtinopolim pro-
fecti ſunt. Et primùm quidem apud Eudoxium ac-
cuſarunt Eunomium: quo eos non ſuſcipiente ad-
euntes principem peſtem illius cum gemitu pan-
derunt. Dicebãt enim magis iſtius dicta impia eſ-
ſe, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præ-
cepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & con-
uictus ſacerdotio priuaretur. Cumque frequentet
ab accuſatoribus importunitatem paſſus Eudoxi-
us declinaret, adierunt rurſum Imperatorem, inge
miſcentes, quòd nihil eorum quæ præceperat, fe-
ciſſet Eudoxius, ſed tantam contemneret ciuitatẽ
blaſphemiis Eunomij pereuntem. Tunc Conſtan-
tius expulſurum ſe interminatus Eudoxiũ eſt, niſi
Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum
in accuſatione puniret. Hoc metuens Eudoxius
ſcripſit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, ſibique id
imputaret, qui nequaquam ipſius monitionibus
obediſſet. Verũ Eunomius metuens abſceſsit qui-
dem: ſed contumeliam non ferens, proditionis ac
C cuſabat Eudoxium, læſumque ſe & Aetium aſſere
bat, ac deinde gregem propriæ cohortis inſtituit.
Quicunque enim eius dogmatis concordiam ſe-
quebantur ab Eudoxio receſſerunt: proditionem
accuſantes eius, ſociantes ſemetipſos Eunomio,
qui hactenus ab illo nomen habere noſcuntur.
Hinc ergo hæreſiarches factus Eunomius, impie-
tatis cumulo auxit Arij blaſphemias. Quod verò
ambitionis ſeruiens paſsioni, proprium probetur
feciſſe collegium, ipſa quæ ſunt geſta clamant. Nã
cùm abdicatus Aetius fuiſſet & eapulſus, cum eo
regreſſus non eſt, licet doctorem eum & Dei ho-
minem nominaret, ſed manſit coniunctus Eudo-
xio. Cùm autem impietatis pœnas exigeretur, ra-
tum non habuit concilij decretum, ſed ordinauit
epiſcopos atque presbyteros epiſcopali dignitate
priuatus.

Eunomius accuſatur apud Imp.

Eunomius fugit.

Eunomiani & hinc ἀρχηγὸς.

SOCRATES.

De Apollinare patre ſimul & filio & eorum hæreſi.

CAPVT XLIIII. D

PEr idem tempus in Laodicia Syriæ duo e-
rant viri, eodem nomine nuncupati, pater
& filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pa-
ter presbyteri dignitate fungebatur, filius autem
habebat Lectoris officium, Græcarum ambo do-
ctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat
Rhetor. Pater ſanè cùm fuiſſet Alexandrinus ge-
nere, & prius docuiſſet Beryti, poſtea venit Laodi
ciam: & veniens duxit vxorem, & filiũ habuit A-
pollinarem. Tũ igitur ambo exercebantur cum E-
piphanio Sophiſta: & cum eſſent eius amici, valde
fouebant eũ. Hoc metuens Theodotus Laodicen
ſis epiſcopus, ne frequenti confabulatione Sophi
ſtæ laberentur in Paganiſmum, prohibuit ne ad e-
ius ſcholas accederẽt. Qui paruipendẽtes epiſco-
pũ, Epiphanij amicitiã magis amplectebantur. Po-
ſtea Georgius Theodoti ſucceſſor, cũ eos ꝓhibe-
re non potuiſſet, ambos cõmunione priuauit. Tũ
Apollinaris filius putans eſſe iniuriã, & fretus elo-
quij tumore Sophiſtici, nouitatẽ & ipſe introdu-
xit hæreſeos, quæ nunc fertur nomen ab inuẽtore E
gerens. Aiunt enim quidã excitatos eos aduerſus
Georgiũ, non tantũ propter prædictã cauſam, ſed
quòd viderent eũ varia dogmata proferentem: &
nunc quidẽ profitentẽ ſimilẽ patri filiũ, ſicut erat
Seleuciæ conſtitutũ: nunc autem in Arianã decli-
nare ſententiã. Quapropter velut opportunã ſumẽ
tes occaſionẽ, abſcedunt. Cúmq; nullus de eis cu-
raret, ſub ſchemate religionis peſtẽ hæreſeos in-
troducunt. Et primũ quidẽ dicebant, animã à Deo
verbo in diſpenſatione incarnationis non aſſum-
ptam. Deinde quaſi pœnitentia ducti, corrigentes
ſemetipſos adiecerunt: Animã quidem aſſumptã,
quæ tamen non haberet mentem, ſed Deum ver-
bum eſſe pro mente in homine aſſumptum. Circa
hoc itaque ſolum dicuntur eſſe corrupti, qui nunc
illorum nomine vocitantur. Nam trinitatem con-
ſubſtantialem eſſe profitentur.

Apollinaris Grammaticus.
Apollinaris Rhetor.
Epiphanius Sophiſta gentilis.

Dogma. An. do. 379. Apollinariſtæ.

THEODORITVS.

Quomodo Iacobi epiſcopi orationibus, Perſarum rex non valuerit præualere Romanis. CAP. XLV.

CVm iter hęc Sapores rex Perſarũ cõtra Ro F
manos expeditionẽ mouiſſet. Conſtantius
cũ magno exercitu veniens Antiochiã, fu-
gauit hoſtes. Quod non militia Romanorũ egit,
ſed Deus qui colitur à Romanis. Modũ autẽ enar-
rabo victoriæ. Niſibis quã quidã Antiochiã Myg-
doniã vocãt, in cõfinio poſita eſt Perſicarũ Roma
narũq; terrarũ. Huius erat epiſcopus atq; rector &
dux Iacobus Apoſtolicæ gratiæ radiis illuſtratus.
Cuius admirabilia notaque miracula alibi proſecu
tus hic rurſum enumerare ſuperuacaneum iudica-
ui. Sed vnum tantummodo eius opus, iſtius cauſa
narrationis exponam. Huius igitur ciuitatem Ro-
manis ſubditam Perſarum exercitus obſidebat. Et
cùm ſeptuaginta dies iugiter obſeruaret, & multas
quidem cepiſſet ciuitates, plurimaque circa hanc
molimina poſuiſſet, & vallos atque foſſas pro ca-
pienda vrbe feciſſet, eam nequaquam valuit obti-
nere. Poſtea verò Perſæ impetũ Mygdonij flumi-
nis ciuitatem mediã diuidentis à longè retinentes
& vtraſque ripas eius faciẽtes celſiores, vt aqua in
G

An. do. 357. Sapores rex aduerſus Rom.

Niſibis quæ & Antiochia Mygdoniæ.
Iacobus epiſcopus Niſibenus.

Sapores rex obſidet Niſibin. Mygdonius fluuius.

A ſe collecta concreſceret, quò vi maiori poſſet irruere, cùm vidiſſent iam etiam illas quas fecerant ſublimes ripas impleri, ſubitò auferentes quas fecerant cataractas, emiſerunt impetum fluminis cõtra murum: qui vehementis aquæ pondus non ferens, eſt inclinatus, & cecidit. Quo facto, ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliam partem muri, vnde fluuius ſolebat exire, cum magna ruina depoſuit. Hoc Sapores inſpiciens, ſperauit ſe ſine pugna capere ciuitatem. Et illo quidem die quieuit, vt & fundus fluminis purgaretur, & poſſet ambulari per fluuium. Altero verò die cum omni militia credens per loca ruinoſa murorum ciuitatem intrare, vidit murum ex vtraque parte fabricatum. Ille nanque ſanctiſsimus homo orationibus milites coarmauit & alios vrbis habitatores. Quo facto & murum reſtituit, & propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murum veniens egit, ſed intra templum ſacratum domino ſupplicans adimpleuit. Porrò Saporem non ſolum muri fabrica terruit, ſed etiam al-
B tera viſio perturbauit. Vidit enim ſtantem ſupra murum quendam Imperiali ſchemate circumamictum, & tam purpura quàm diademate reſplendere. Arbitratus autem eſſe Romanorum Imperatorem, mortẽ minatus eſt eis, qui nunciauerant non illic eum eſſe præſentem. Quibus affirmantibus ſe vera dixiſſe, & Conſtantium Antiochiæ commorari, ex vultu quem videbat agnouit eorum verba eſſe veracia, & ait: Deum bella gerere pro Romanis. Cumque hoc illum malè haberet, infelix ſagittam emiſit in aërem. Et cùm vidiſſet quòd in corpore eum iaculari non potuiſſet, tamen à veſaniæ ſuæ impetu non receſsit. Tunc igitur Ephrem vir mirabilis, & ſcriptor egregius apud Syros, ſacratiſsimo Iacobo ſupplicabat, vt veniret ad murum, & videns Barbaros, maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo, aſcẽdit in quandam turrim: & cùm millia milliũ videret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus eſt: niſi cinyphes & culices, vt per parua animalia ſupernam virtutem potuiſſent agnoſcere. Orationem verò ſequutæ ſunt nebulæ cinyphum & culicum. Et elephantorum quidem pro-
C boſcidas cùm ſint concauæ, equorum verò aliorũque iumentorum aures ſimul & nares impleuerunt. At illi ferre vim paruorum animaliũ non valentes, ſeſſores ſuos ductoréſque excuſſos dorſis proiecerunt, & diſruptas acies confuderunt: exercitúmque relinquentes ſummo impetu fugiebãt. Hoc modo miſerrimus Imperator paruã clementémque correptionem in ſe cognoſcens factam, à Deo habente prouidentiam animarũ ipſum pie colentium, ſuũ inde reduxit exercitum, confuſionem non victoriam ex illa obſidione percipiens.

Ephrem Syrus.

Imprecatio Iacobi in Perſas.

De concilio denuò apud Antiochiam congregato.
CAPVT XLVI.

HOc itaque tẽpore Conſtantius Antiochiæ morabatur. Et Parthico bello quieſcente rurſus colligebat epiſcopos, cogẽs omnes negare verbum & vnius ſubſtantiæ & alterius ſubſtantiæ. Verum cum Eudoxius poſt Leontium Antiochenam arripuiſſet ſedem, deinde pulſus poſt multa concilia, cum Conſtantinopolitanũ inique renuiſſet epiſcopatum, Antiochena eccleſia paſtore priuata videbatur. Tunc ergo conuenientes epiſcopi cùm eſſent plurimi & vndique congregati, dicebant Imperatori, oportere primo paſtorem conſtitui, & ita cum illo de dogmatibus cogitari. D

[illegible]

Conſultatur de epiſcopo Antiocheno preficiẽdo.

De tranſlatione ſancti Melitij ad Antiochenum epiſcopatum, & de eius expoſitione de vnitate Trinitatis.
CAPVT XLVII.

ILlo tempore ſanctiſsimus Melitius ciuitatem quandam Armeniæ regens & Barbaros edocens quietem habere videbatur. Quem putantes Ariani ipſis conſentire, petierunt à Conſtantio, vt Antiochenæ cõſtitueretur præſul eccleſiæ. Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius vitæ & ſanitatem rectorum dogmatum, in eius ſubſcripſere decreto, ipſumque decretum vtraque pars Euſebio Samoſateno commendauit epiſcopo. Veniente verò Magno Melitio, occurrit ei populus vtriuſque partis. Cum quibus Iudæi pariter & Pagani deſiderãtes celebratiſsimum illum videre Melitiũ. Tunc Imperator & ei & alijs qui E exponere poterant, iuſsit, vt populis explanarent locum illum: Dominus creauit me in initio viarũ ſuarum in opera ſua: præcipiens vt exceptores eorum verba conſcriberent. Et primũ quidem Georgius Laodiciæ fœtorem hæreticæ peſtis euomuit. Poſt quem Acacius Cæſareæ quandam niſus mediam proferre doctrinam, multum ab illorũ blaſphemia receſsit, non tamen ſummum apoſtolicæ integritatis dogma ſeruauit. Tertius autẽ magnus ſurrexit Melitius, & rectitudinem regulæ in ſacra diſputatione monſtrauit. Nam veluti quodã pondere veritatis vtens, & quod plus, & quod minus erat, euitauit. Cumque turba vniuerſa faueret, rogans vt breuem eis doctrinæ daret imaginem, tres oſtendens digitos, deinde colligens duos, & vnũ rendens, illam laudabilẽ protulit vocem: Tria ſunt quæ intelliguntur, ſed tanquã de vno diſputamus.

An. do. 363. Melitius & eius doctrina

Conſtantius iubet epiſcopos hunc locum: Dominus creauit me &c. populo exponere.

Prouer. 8. c

Georgius Laodicenus

Acacius Cæſarienſis.

SOZOMENVS.

Quod expulſo Melitio Euzoius Arianus Antiochiæ ordinatus ſit epiſcopus. F
CAPVT XLVIII.

EO tempore fertur Archidiaconus eius eccleſiæ, adhuc eo loquente, extenſa manu eius os obſtruxiſſe. At ille ſuam ſententiã manu clarius quàm voce ſignauit. Tribus enim apertis digitis & denuò clauſis, & vno tantũ digito rurſus extẽſo populo figura diuulgabat, quod tres vnum ſint. Deinde Archidiacono eius manum ore omiſſo tenente, libera voce clamabat, Nicænum ſeruari debere concilium.

Melitius quod ore docere non ſinitur, manu deſignat.

THEODORITVS.

Contra hanc doctrinam Ariani calũniæ linguas exacuerunt, Sabellianũ aſſerentes Sanctũ eſſe Melitiũ. Ob quã rem principi ſuaſerunt, vt in propriã prouinciam in exilium mitteretur. Et ſupradictus Euzoius aperte Arianũ dogma laudauit. Hunc enim cũ Ario Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaq; facto, ſanus populus ab hæreticis diuiſus in Apoſtolicã eccleſiã poſitã, loco, qui dici-

Melitius in exilium protruditur.

Euzoius Alexandrinus.

A tur Vetus,conueniebat.Annis nanq; triginta poſt quàm magnus Euſtathius fuerat expulſus, orthodoxi Arianorum onera ſunt perpeſsi,rerum mutationem vtilem ſuſtinentes.

SOZOMENVS.

Schiſma. Sequacibus enim Melitij communicare noluerunt hi qui ab initio Nicænum dogma ſeruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuiſſet ordinatus, & ſequaces eius ab illo eſſent baptizati.ob quam rem Antiochena eccleſia in aliam diuiditur partem.

THEODORITVS.

Ariani triumphant. Cumque viderent orthodoxi,hæreticorum creſcere magis impietatem, & Apoſtolici dogmatis defenſores aperte debellari, ſanctumque Melitium pulſum, & Euzoium hæreticum ordinatum, verborum meminerunt,quæ dicta ſunt Loth: Sal- Gen 19.a
B ua(inquit)ſalua animam tuam. Ad hæc etiã Euangelici verbi dicentis:Si oculus tuus dexter ſcandalizat te,aufer eum & proiice abs te.Idem & de manu & pede domino ſanciente, qui etiam adiecit, dicens:Melius eſt enim tibi, vt pereat vnũ membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur. Mat.5.e Mat.5.e

De conſtantia Euſebij propter Melitium.
CAPVT XLIX.

Decretum Melitij repetunt ab Euſebio Samoſatenſi. Ariani. PORrò mirabilis Euſebius,cui modo memini decretum fuiſſe commendatum,videns præuaricationem pactorum circa Melitium meditatam,ad ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Ariani verò ſcriptum teſtimonium metuentes Conſtantio ſuaſerunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum,ab Euſebio reuocaret. Tunc miſſus eſt veredarius, qui hæc velociter adimpleret. Quumque veniſſet,& Imperatoris verba nuntiaſſet, tũc Euſebius admirandus,commune, inquit, depoſitum non reſtituam,niſi omnes qui tradiderunt,dicant.
C Quod dũ qui fuerat miſſus renunciaſſet, indignatus Imperator, denuo miſit vt redderet quod acceperat,adiciens ſcripto,vt ſi reddere nollet,dexteram manum eius abſcinderet:verbo tamen iubẽs illi quem miſit,ne faceret quod habebatur in literis. Quumque epiſtolam legiſſet Euſebius, & inueniſſet pœnam ab Imperatore dictatam, cũ dextera manu obtulit & ſiniſtram, ambas incidi petens. Nam decretum,inquit, non dabo clarum Arianæ peſtis indicium. Hanc eius firmitatem Conſtantius videns,laudauit egregie. Mirantur enim & impij reſiſtentium ſibi laudes, cùm geſtorum magnitudine ſuperantur. Euſebij conſtantia.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus negata Chriſtiana religione bellum contra Conſtantium parabat, & de morte Conſtantij. D
CAPVT L.

HÆc igitur apud Orientales agebantur eccleſias. Interea Iulianus Cæſar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium reſidẽtes, alios quidem peremit,alios cepit: claraque victoria decoratus,cum mediocritate vitæ atque mãſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatur Auguſtus. Hoc facto,nihil de Conſtantio cogitans, Iudices ab illo factos honoribus mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus oſtenderet eum propter bellum contra Magnentium geſtum, in Italiam Barbaros induxiſſe. An.do.363. Victoria Iuliani aduerſum Alemannos circa Argentoratum. Iulianus appellatur Auguſtus.
Repente verò religione mutata, cùm prius Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum Pontificem nominauit:& veniens ad templa Paganorum, ſacrificabat, ſubiectiſque talia colere ſuadebat. Cumq; Conſtantius propter bellum Perſicum apud Antiochiam moraretur, ſperans ille quod ſine bello poſſet Illyricum occupare, ad eos agebat iter, di- E cens ſe velle Conſtantio ſatisfacere, tanquam nõ ſponte ſed voluntate militum inſulas imperij ſuſcepiſſet. Fertur itaq; cùm ad hos terminos acceſſiſſet, vindemia iã collecta, circa occaſum Pleiadũ vuas denuò fuiſſe prolatas. Inſuper etiã imbre ex aere deſcendente, in eius veſte ſimul & cæterorũ guttas ſingulas crucis formaſſe ſignacula. Hoc facto, videbatur & ipſi & aliis,quod botris extra tẽpus illatis,bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens veſtem ſupra quam ceciderat,roboraret. Alij verò dicebant, vuarum ſignum, quod præter tempus ſit, ſignificare perditionem Imperatoris inſtar huiuſmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porrò de cruce dicebãt prænunciare hoc ſignum,quod ſit cœleſte dogma Chriſtianorum,& oporteat ſignari cunctos crucis indicio. Vnde cognoſcitur quod † diuerſius interpretati quam dixerat Imperator, veritate fraudati non ſunt: vtrũque enim opportune dictũ ſequẽs tempus oſtendit. Cum audiret itaque Conſtantius contra ſe venire Iulianum, inſtructione belli Parthici omiſſa, Conſtantinopolim veniebat. F Vocat ſe Pötificem Gentilium. Prodigia. Nota crucis in veſtibus. † Diuerſa.

SOCRATES.

Et apud Mopſucrenem inter Cilicas atque Cappadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ paſsione defunctus eſt. Conſulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris menſis, anno vitę ſuę quadrageſimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, viginti quinque poſt illum. Mopſi fons Conſtantius Aug. moritur. An.do.363.

SOZOMENVS.

Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non poſt multum Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Imperator. Iulianus Imperator fit. An.do.364.

A

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

D

LIBER SEXTVS.

SOCRATES.

De Iuliani genere ac diſciplinis, & quomodo peruenerit ad imperium.

CAPVT PRIMVM.

NVnc igitur de Iuliano pauca dicẽda ſunt, eiuſque genere, ac eruditione, & quomodo venerit ad imperium. Conſtãtinus, qui Byzãtium ſuo nomine Conſtantinopolim appellauit, duos habuit ex eodem patre, oon ex eadẽ matre, germinos, quotum vnus Dalmatius, alter Cõſtaotius vocabatur. Et Dalmatius quidem habuit ſui nominis filium: Conſtantius autẽ duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Poſt mortem Conſtãtini conditoris Conſtanrinopolitanæ ciuitatis, quum milites iuniorem Dalmarium peremiſſent, rum & iſti, defuncto iam patre, penè mortis periculum cum Dalmatio ſuſtinuerant, niſi Gallũ quidem ægritudo, quæ putabatur ineuirabilis, liberaſſet: Iulianum verò ætas infantilis: erat enim annorum octo. Cumque ab eis feruor Imperatoris quieuiſſet, Gallus circa Epheſum apud doctores erat, vbi etiam à progenitoribus poſſeſsiones habebat. Porrò Iulianus creſceos, io auditoriis Cõſtantinopolitanæ vrbis exercebatur in Baſilica vbi doctores erant, habitu priuato procedens. Habebatque pædagogum eunuchum nomine Mardoniũ, Grammaticum Nicoclem Laconem. Rheroricam verò legebat apud Ecebolum Sophiſtã tuoc Chriſtianum. Quod prouidentia ſanè Conſtanrij factũ eſt, ne apud Paganum Sophiſtam legẽs, ad eius ſuperſtitioois dogma declinarer. Erat enim Iulianus ab initio Chriſtiaous. Cumque lectione proficeret, fama per populum volitabat, quod poſſet etiã Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur, ęſtuationem induxit Imperatori Cooſtantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & miſit Nicomediam, præcipieos ne accederet Libanium Sophiſtam, Syrum. Tuoc enim Libanius à pædagogis Cooſtantinopolitanis expulſus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libaniũ legere, eo quod Paganus eſſet: veruntamen librorum eius lectiooibus vtebatur. Cumque proficeret in Rhetorica, ſuperuenit Nicomediam Maximus philoſophus, non ille Byzantius pater Euclidis, ſed Epheſius, quem poſtea quaſi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tum igitur noo ob aliam cauſſam Nicomediam venerat, niſi Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cum ſtudia philoſophica prægustaſſet, cœpit etiam doctoris imitari religionem. Is enim etiam imperij cupidioem animo eius immiſerat. Quum hæc non laterent aures Imperatoris, inter ſpem metumque cõſtitutus, ſuſpitionem celare volens (quia qui dudũ integer fuerat Chriſtianus, poſtea proditor eſt effectus) tonſus mooachicam ſimulabat vitam: & latenter exercebatur in philoſophia, in manifeſto autem ſacros Chriſtianorum legebat libros. Denique in eccleſia Nicomediæ Lector eſt conſtitutus: & ſub hoc habiru furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebar, nequaquã à ſpe recedens quam mente conceperat. Dicebatque plurimis amicorum ſuorum felicia fore tempora, quibus ipſe rerum potiretur imperio. Dum hæc itaque contra eum ſic agerentur, Gallus germanus eius Cæſar conſtitutus venit Nicomediam viſurus ipſum, cum proficiſceretur ad Orientem. Paulò poſt verò perempto Gallo, repẽte Iulianus quoque fit ſuſpectus Imperatori, qui etiam eum cuſtodiri præcepir. & cùm fuga elapſus fuiſſet, diuerſa loca circumeundo, ſeruatus eſt. Vixque tandem vxor Imperatoris Euſebia cælatum inueniens, ſupplicauit Imperatori vt nihil mali pateretur, ſed vt potius ad philoſophandum mitteretur. Athenas.

B

Conſtantinopolis vnde dicta.

Dalmatius Conſtantius Gallus Iulianus

Gallus Epheſi inſtituitur, Iulianus Conſtãtinopoli. Mardonius Nicocles Ecebolus.

C

Libanius Sophiſta.

Maximus philoſophus.

Iulianus fingit ſe Chriſtianum.

E

Iuliani fuga Euſebia vxor Cõſtãtij

THEODORITVS.

Conſulit vates.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia ſceptra deſiderare. Quamobrem diſcurrens per vniuerſam Hellada, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens an ad ſuum imperium perueniret: inuenitque virum qui illi deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum, ſeductores dæmooes euocauit. Quibus ſolenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte ſua crucis formare ſignaculum. Tunc dæmones tropbæi dominici figuram reſpicientes, & ſuæ recordati deuictionis, repente diſparuerunt. Quod cognoſceos Magus, cœpir inculpare Iulianum. At ille & terrorem ſignificauit, & de crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtute, eo quod videntes hoc ſignũ dæmooes euanuiſſent. Porrò Magus: Non hoc ſoſpiceris, inquit, ô booe vir, eos timuiſſe ſicut ais, ſed abominari hoc ſignum potius abſceſſerunt. Et ita capiens miſerũ, odio repleuit Chriſtiani ſignaculi Iulianum.

F

Miraculũ.

SOCRATES.

Poſt hæc igitur Imperator euocauit Iulianũ & conſtituit Cęſarem: tranſq; ei coniugem Helenam ſororẽ ſuam, cõtra Barbaros eũ deſtinauit ad Gallias. Hi nanq; Barbari, quorũ Imperator Conſtan-

An. dn 360.

Helena vxor Iuliani Alemanni.

A rius contra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuiſſent contra tyrannum, Romanorum vaſtabant vrbes. Quum eſſet ergo adoleſcens Iulianus, iuſsit Imperatorvt pręter conſiliũ Ducũ nihil moliri præſumeret. Quũque illi accepra poteſtate negligenrius agerent, & propterea Barbari ſuperarent, tunc Iulianus Duces quidem delitiis vacare permiſit. Sumens autem milites, eiſque ſpolia peremptnrum boſtium compromittens, initium vincendi Barbaros fecit, & amorem ſui militibus inſeruit. Fertur iraque cum in quandam ciuitatem fuiſſet ingreſſus, quod corona laurea, quibus ſolẽt ciuitares ornari, inrer colũnas pendens, rupto fune ſuper eius caput deciderit, eumque aptiſsime coronauerit. Quo facto, cuncti clamauerunt id ei ſignum fore imperij. Aiunt verò quidã, Conſtantium propterea eum contra Barbaros miſiſſe, vt ibi interiret. Sed neſcio an vera ſuſpitio ſit: nã qui ei germanam dedit vxorem, ſi hoc cogitaſſet, contra ſe magis inſidias excitaret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducũ negligentia quereretur, alter mittitur magiſter armorum, eius ala-

B critati conueniens. Cuius miniſterio cum Barbaris confidenter eſt congreſſus: & quum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad prouincias inuitantis oſtenderent, tunc ille Legatos eorum coniecit in vincula: factaque congreſsione vicit, ita vt etiam captum regem Conſtantio mitteret. Hac felicitate prouectus, à militibus appellatur Auguſtus. Quumque corona deeſſet Imperialis, vnus ſigniferorum torquem quem habebat in collo ſumens, Iuliani capiti circumpoſuit. Hoc ergo modo Iulianus Imperator eſt factus. Quę verò poſtea geſſerit ille Philoſophus, iudicent audiẽtes. In ipſo nanque principio non miſſa Legarione ad Cõſtantium, nec animum benefactoris placans, quicquid ſibi viſum eſſer, agebat, modo Iudices immutando Prouinciales, modo derogando Cõſtantio, & per vrbes ſingulas publicè relegẽdo ab illis Barbaris definitas epiſtolas. Quamobrem plurimi eũ ſequebantur, à Conſtantio recedentes. Tũc igitur etiam figmentum Chriſtianiſmi quod habebat, abiecit. Et quum circumiret diuerſas vrbes aperi-

Alemanni profligati à Iuliano.

C ens templa idolis offerebat, & ſeipſum Paganorũ Pontificem nominabat. Cumque talia gereret, inteſtinum bellum contra Conſtantium quæſita occaſione parabat: &, quãtum ad eum perfici potuit. Non enim ſine multo ſanguine ſtudium eius philoſophiæ poterar adimpleri, niſi Deus conſiliorũ iudex, alterum ſine alterius cõcertarione ſuſtuliſſet. Nam cum veniſſet Iulianus ad Thracias, nunciatum eſt mortuum eſſe Conſtantium. Et hoc modo inteſtino bello Romanum liberatur imperiũ. Veniens autem Iulianus Conſtantinopolim, cogitare cœpit quemadmodum ſibi populum complacaret, & illius fauorem decẽter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nanque ſciebat Conſtantium ab omnibus populis nomen Conſubſtantialitatis amplectentibus odio haberi: ob quam rem ab eccleſiis videbantur excluſi, & epiſcopi confiſcati, inque exilium relegati. Simul etiã nouerat & Paganos fuiſſe cõtriſtatos prohibitione ſacrificiorũ, & deſiderare adipiſci tẽpus quo ipſorum aperirẽtur templa, & haberẽt idolis immolãdi poteſtatẽ. Sic igitur vtrunque populũ mœroribus exulceratum a defuncto cognoſcens, & cõmuniter omnes

Iulianus populi fauorem conatur ſibi comparare. An. do. 363.

D de Eunuchorum violentia, & præcipuè Euſebij rapinis ingemiſcentes, apud omnes ſeipſum artificioſo velamine commendauit: & aliis quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamen in communi qualis eſſet religione monſtrabat. Et primũ quidem crudelitati Cõſtantij circa ſubiectos derogãs, & eum coram populo vniuerſo redarguens, iuber epiſcopos in exilium deportatos reuocari, & confiſcatas eorũ reddi ſubſtantias. Templa quoque Paganorum velociter ſuos neceſſarios præcepit aperire. Eos autem qui fuerant ab Eunuchis oppreſsi, recipere quæ male ab eis fuerant abrepta ſanciuit. Euſebiũ verò præſidentem Imperiali cubiculo morte damnauit, non ſolum quia multos oppreſſerat, ſed quia Gallum quoque frartem ſuũ eius accuſatione audierat interemptum. Et corpus quidem Conſtantij regio bonore ſepeliuit. Expulitque palatio Eunuchos, tõſores, & cocos. Eunuchos quidem, quia eius vxor obierat, poſtquam non duxit aliam. Cocos autem, eo quod cibis ſimplicibus vteretur. Tõſores autem, vnus (inquit) ſufficit multis. Scripto-

Euſebius eunuchus.

Iuliani geſta & ſcripta.

E rum autem plurimos fortunæ antiquæ reſtituens, reliquis ſuam mercedem ſcripturæ dari præcepit. Abſcidit quoque etiam Publicum curſum mularum & caballorũ, quos publicis iuſsit vtiliratibus miniſtrari. Hæc eius opera laudant pauci, plurimi vituperant, quod remoto faſtu Palatij contemptibile videretur Imperium. Is etiam noctu vigilans conſcribebat libros. Et deſcendens in Senatu publice recitabar. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæſare in curia Senatus recitauit orationes. Honorabat quoque diſciplinatum cultores, maxime philoſophantes. Quamobrem vndique fama cõgregabat huiuſmodi viros confluentes circa Palatia, qui circũamicti palliis magis habitu quàm magiſterio agnoſcebantur. Erantque graues vniuerſis Chriſtianis, ſeductores viri, & Imperatoris ſemper religioni fauentes. Habens itaque Iulianus immodicum vanæ gloriæ vitiũ, cunctos ante ſe principes lacerauir in libro quem de Cæſaribus ſcripſit. Hac ergo arrogantia motus, etiam contra Chriſtianos conſcripſit libros. Vt ergo cocos atque tõ-

F ſores expelleret, opus philoſophi, non tamen Imperatoris fecit. vt autem dertaherer atque laceraret, neque Philoſophi, neque principis fuit.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de ſacrificiis Idolorum. CAPVT II.

FErunt itaque mox in ipſo principio Iulianũ adeo apertè & impudeoter negaſſe Chriſtianam fidem, vt quibuſdam ſacrificiis & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocant, & ſanguine immolationũ, noſtrum baptiſma ſtuderet ablui, & abrenũtiare eccleſiaſticæ profeſsioni. Ex illo enim tempore tam ſecretè quàm publicè & in remplis, licẽrer Pagani ſacrificia celebrabãt. Fertur verò, quod cùm aliquando ſacrificaretur, oſtenſum ſit ei in viſceribus pecoris immolari, ſignaculum crucis corona circundatum. Quo viſo, alios quidẽ ſacrificij miniſtros fuiſſe perterritos, reputantes videlicet huiuſmodi religionis virtutẽ, & Chriſtiani dogmatis æternitatẽ: eo quod co-

Iulianus Auguſt. abluit baptiſmum.

Prodigium coronatæ crucis in extis viſa.

A rona quæ circuodabat crucem, victoriæ eſſet indicium: & quia ambitus circuli à ſuo principio nuſquam terminaretur, ſed magis reuerteretut in ſemetipſum. Cumque cæteri mirarentut, princeps huius ſcientię confortauit eos, dicens, proſpera & vtilia ſibi indicia fuiſſe monſtrata, & quod magis ſignum dogmatis Chriſtiani coërceretur, nec ei quò vellet dilatari, liceret, termino circuli circumſcepto.

THEODORITVS.

Iulianus lector eſt ordinatus ob metum.

Iulianus enim metuens Conſtantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectotum ſociatus eſt choro, & diuinos codices in eccleſia populo audiente legebat. Nam & Baſilicam martyrum ædificauit, quam diuina prouidētia non ſuſcepit.

SOZOMENVS.

Quomodo etiam ante Imperiū latenter fuerit Paganus.

B *CAPVT III.*

Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendū locant. Prodigium.

CVm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Capadocia agerent, aiunt habuiſſe eos tunc ſtudium, vt maximam Baſilicam ad ſepultu tam martyris Mamæ extruerent: & inter ſe diuiſerunt opus. Cumque ambo certarent in ędificio, vt alter alterum ſuperaret, fertur quoddam prouenisſe miraculum: & niſi hactenus ſupereſſent, qui hæc ſe audiuiſſe ab inſpicientibus narrateot, videretur forſitan incredibile. Galli nanque pars augebatur & omnino creſcebat: Iuliani verò labores, alij quidem fodiebantur, alij terra ipſa vomente ruderibus implebantur. Aliquando depoſita fundamenta terræ copulari non poterant, perinde ac ſi quædam violēta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quæ cauſa cunctis apparebat eſſe prodigioſa. Ex illo nanque colligebant, non eſſe virum illū in religiooe Chriſtiana ſanū,

Quàm fuerit Iulianus Chriſtianis infenſus.

CAPVT IIII.

C

An. do. 364.

CVm igitur ſolus tenuiſſet imperium, templaque reſeraſſet, & alia repararet, omnem deuotionem etiam miniſtris remplorum affluentius impendebat. Sæpe verò ciuibus in commune reſcripſit, vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Chriſtianis ſe inimicū aperte deſignans, ita vt neque venire ad ſe eos vellet, neque Legationes eorum ſuſciperet. Denique cum Perſæ mouiſſent bellum, Legationē mittentibus Niſibinis tanquam omnibus Chriſtianis, & neque templa reſerantibus, neque ad eorum facta venire volentibus, interminatus eſt, non ſe auxilium præbiturum, oec legationem quaſi pollutæ ciuitatis eſſe ſuſcepturum, neque ad eos prius acceſſurum, niſi cognoſceret in Paganiſmū eſſe mutatos. Hoc etiam apud Palæſtinam queſtus de Cōſtantienſibus, delegauit. Hic enim lucus cùm eſſet Gazæ portus, & Maioma vocaretur, eſſetq; Chriſtianis plenus, à Conſtantino dignitatem meruit ciuitatis, & ex filij eius nomine Conſtantia nuncupata eſt. Iniuſtum enim arbitratus eſt Conſtantinus, vt Paganis ſubdita videretur eſſe Gazenſibus. Tunc ergo Iuliano regnāte, litem Gazæi Cōſtantienſibus intulerunt. Quo Iudice reſidente, Conſtantiam rurſum eis ſubdidit, diſtantem propemodum ſtadiis viginti. Et ex illo, ſublato priori nomine Gazæ Maritumæ vocabulo nuncupatur. Habebat enim communes Iudices atque Duces: ſola verò iura eccleſiæ duas videntur oſtendere ciuitates: vtraque enim ſuum epiſcopum habet & cleium. Et Vigiliæ martyrum atque Collectarum apud eos ſeorſum fiunt, & termini vtriuſque epiſcopatus eccleſięque conſtituti ſunt. Quodam tēpore defuncto Maiomeno pontifice, quidam pręſulum eccleſiæ Gazæorum ſtuduit vtrunque clerū ſuæ ditioni ſubmittere, phas non eſſe dicens, vt vni ciuitati duo epiſcopi præſiderent. Reſiſtētibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ ſynodus, vt eis proprium ordinaret epiſcopum, oportere credēs eos qui ſub Conſtantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruiſſēt, & Pagani Principis iudicio hæc amiſiſſent, in ſacerdotiis & ordine eccleſiarum nequaquam dato antiquitus bonore priuari.

Maioma, Conſtantia.

D

Conſtantienſes à Conſtantino libertate donati, Gazæis iterum ſubiciuntur à Iuliano. Gaza Maritima.

E

Mazaca. Templa idolorū à Chriſtianis deſtructa. Theſaurus eccleſiaſticus Cæſarienſibus adeptus. Clerici coguntur militare. Galilæos Iulianus vocat Chriſtianos.

Ea quoque tempeſtate Cæſaream Capadociæ maximam ac feliciſſimam ciuitatem ita vocari prohibuit, eiq; appellationē antiquā Cæſaris abrogauit, quā à Claudio Cæſare promeruerat. Nam prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odium eius antiquitus, eò quòd omnis eius eſſet populus Chriſtianus, & templum apud ſe Iouis & patrij deſtruxiſſet Apollinis. Nam cum etiam eo regnante, Fortunæ ſacellum quod ſolum remanſerat, à Chriſtianis fuiſſet euerſum, ciuitati crudeliter erat infeſtus: & Paganorum populos illic habitantes, valde culpabat, qui ſemetipſos vlti non eſſent, & quidlibet pro Fortuna ſuſtinuiſſent. Omnes verò poſſeſſiooes atque pecunias Cæſariēſui eccleſiarum cum verberibus exquirens, in mediū iuſſit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in ærario publico collocauit. Clericos autem vniuerſos aggregari inter milites iuſſit, Duci prouinciæ ſeruituros, quod eſt oimis graue & vehementer iniurioſum. Populum verò Chriſtianorum cū vxoribus ac filiis inſcribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa perſoluere, cum interminatiooe iurans, quod niſi templum rurſus feſtinanter ædificarent, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidem capita ſua Galilæos habere permitteret. Sic enim ſolebat vocare Chriſtianos. Quod fortè eueniſſet, niſi fine celeri defeciſſet.

F

Quod initio Imperij ſui magis pepercerit Chriſtianis.

CAPVT V.

INitio nanque parcens Chriſtianis, clementior viſus eſt, ſciens priores perſecutores nihil profeciſſe ad augmentum Paganiſmi, quod puniiſſent Chriſtianos: qui magis hinc creuerint, & facti ſint glorioſi pro vero dogmate morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormētis abſtinuit, iudicans eſſe neceſſarium, vt ſermone potius & admonitione Paganiſmum colendum populo ſuaderet, credens etiam hinc ſe monſtrare clementē.

Quomodo Mares epiſcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.

CAPVT VI.

Iulianus obiurgatur à Marete.

A Fertur enim, quum Cõſtantinopoli apud Fortunam ſacrificaret vrbis, acceſsiſſe ad eũ Mares epiſcopus Chalcedonis, & publicè impiũ & ἄθεον, id eſt, ſine Deo, apoſtatamque vocitaſſe: illum verò ſolam ei improperaſſe cæcitatem: erat enim ſenex, & propter imbecillitatem oculorũ manu alterius agebatur. Super hæc volẽs etiã lacerare Deũ, conſuete dixit: Neque Galilęus Deus tuus curare te poteſt. Reſpondens verò Mares dixit. Ego, inquit, Deo meo pro cæcitate gratias ago: quia hoc ideò factum eſt, ne te videam pietate nudatũ. Imperator autem nihil reſpõdens abſceſsit. Sic enim putabat potius roborari Paganiſmum, ſi ſe patientem ac mitem Chriſtiano populo demonſtraſſet.

Maretis reſponſum.

Quod eos qui fuerant deportati à Conſtantio, reuocarit. CAP. VII.

Subdola Iuliani in Chriſtianos clemẽtia.

Hæc itaque faciens, eos qui fuerant à Conſtantio fugati ꝓpter religionem, reuocauit, & cõfiſcatis patrimonia ſua reſtituit, præcipiens popu- B lo vt nullum læderent Chriſtianum, neque nolentem ſacrificare cõpellerent: ſponte verò accedentes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq; ſolitis eorum ſacrificiis præparabat. Clericis autem omnia priuilegia, honores, cõſuetudinéſque ſubtraxit, & leges poſitas pro eis ſoluit, ipſóſque Curiæ tradidit: ſimul & à virginibus & viduis quę pro penuria inter clericos alebãtur, iuſsit exigi ea quæ pridem à publico accepiſſe videbantur. Conſtantinus enim Imperator diſponens res eccleſiarum vnicuique ciuitati ꝓſpexit, vt clerus ſufficiẽtia emolumenta perciperet, & hoc lege firmauit: quod hactenus mortuo Iuliano ſeruatur. Hãc exactionem aiunt valde fuiſſe crudelem. Auferebant enim ſubinde pecunias, & ornamenta ſacra templaque ſub Cõſtantino & Conſtantio fundata deſtruebãtur: datæ ad ædificia pecuniæ rurſus exigebantur. Hac occaſione ſacerdotes, & clerici, & populus Chriſtianus crudeliter vexabantur.

Clericorum priuilegia & honores. Virgines & viduæ pauperculæ ex publico alebantur.

C

SOCRATES.

De ſeditione apud Alexandriam orta contra paganos. CAP. VIII.

Pugna inter Gentiles & Chriſtianos apud Alexandriam.

Per idem tempus in Alexandrinorum maxima ciuitate contigit ex huiuſmodi cauſſa ſeditio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis temporibus deſolatus atque neglectus, multaque ſorde cõpletus: hic Pagani olim Deo Mithræ ſacrificantes, homines immolabant: quem locum Conſtantius quaſi vacantem eccleſiæ Alexandrinæ cõceſſerat. Hic Georgius volens oratoriũ extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret inuentum eſt illic adytum in multa profunditate cõſtructum, in quo paganorum myſteria celebrabantur. Erant enim ibi caluariæ hominũ plurimę, maiorũ pariter & infantium qui perhibebantur illic extincti, vt ex eorum viſceribus artes Magicas exercerent. Hæc igitur Chriſtiani reperientes in adyto Mithræ, ſtuduerunt ad irriſionem paganorũ vniuerſis hæc facinora reſerare, diuulgabantq; capita hominum quæ cõpererant. Hæc Alexandreiæ pagani videntes, & opprobrium nõ ferentes, ira ſucceñſi ſunt, & omne quod ad præſens inuenerunt arma iudicantes, impetu cõtra Chriſtianos facto, D multos interemerunt, alios gladiis, alios fuſtibus aut lapidibus, alios ſunibus ſtrangulantes, quoſdã etiam crucifigentes ad ſacræ crucis iniuriam, plurimos diuerſis vulneribus affligentes. Et ita factum eſt, vt neq; proximis parceretur, ſed philoſophus philoſophum percuſsit, & frater fratrem, parẽtes filios: & inuicẽ in mutua nece graſſati ſunt. Quãobrem Chriſtiani eundem locum purgare quieuerunt.

SOZOMENVS.

Quomodo Alexandrinus Georgius ſit extinctus. CAP. IX.

Georgius Alexandrinus occiditur.

Interea cum Iudices denuntiaſſent mortuũ fuiſſe Cõſtantium, & imperare Iulianum, ſeditionẽ fecit in Alexandreia populus paganorum, & impetu facto contra Georgium, vinculis eum alligauerunt. Quem paulò poſt venientes ad carcerẽ peremerũt, eiúſque cadauer imponentes camelo, à mane vſque ad veſperam per totam traduxerũt ciuitatem, & circa ſerum diei concremauerunt. Multi E ferunt Arianorum, quod à fautoribus Athanaſij id factum ſit: ſed ego reor indubitanter hoc feciſſe Gentiles, cùm vtique & querelas haberent aduerſus eum propter idola & templorum iniurias, prohibitionémque ſolennitatũ. Quod etiam Iulianus ſic ſe habuiſſe teſtatur per literas ad Alexandrinos miſſas, in quibꝰ culpat eos, pœnámq; relaxat, quaſi propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis conſeruatorem dicit, & Alexandri cõditoris eius, nec non Iuliani auũculi ſui, qui in paganiſmo ſtrenuus fuit, & Chriſtianos ſupra modum oderat.

Quomodo Iulianus eccleſias clauſerit, & eccleſiæ ornamenta diripuerit. CAP. X.

Iulianus auunculus Iuliani Aug. templa Chriſtianorũ ſpoliat.

Dicitur enim is ſtudium habuiſſe, vt in theſauros Imperatorios plurima & pretioſa eccleſię Antiochenæ vaſa recõderet, & clauſiſſe eccleſias, & vniuerſos clericos effugaſſe, & ſolum tũc Theodoritum ſtetiſſe presbyterũ. Quem cùm tanquã vaſorum cuſtodem cõprehenſum crudeliter ſau- F ciaſſet, nouiſsime gladio præcepit occidi. Qui fortiter inter vniuerſa tormẽta reſpõdit, & ꝓ dogmatis cõfeſsione deuicit. Quúmque vniuerſa Deo dicata vaſa & pallia collegiſſet, proüciens hęc in terram, cõtumeliis & iniuriis vt voluit afficiens Chriſtum, ſuper ea etiam ſedit, & cumulum auxit iniuriarum. Móxque verenda eius & loca fœmoribus circumpoſita feruntur eſſe percuſſa, & ad tantam peruenit putredinem, vt vermes procrearentur, medicis laborantibus nec valentibus vincere affectionem. Cõficiebantur enim omnimoda pretioſaque medicamina ex pinguibus volatilibꝰ, vt eorum pinguedine corrupta & putria membra linirentur. Hoc facto, vermes ad ſuperficiem prouocabant, quia in profundo ebulientes, per viuas ſerpebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab hac affectione ſecurus. Hoc itaque claruit diuina indignatione factum, cum etiam cuſtodes Imperialium theſaurorum, & alij plurimi aduerſus eccleſias inſurgentes, inopinata & miſeranda morte defuncti ſint, quaſi ſuperna indignatione damnati.

Pœna.

A *De Euſebio, Nectario & Zenone martyribus.*

CAPVT XI.

Euſebius Nectarius Zenon.

HIs dictis tempus eſt vt mentionem faciamus
Euſebij, Nectarij & Zenonis fratrum Chri-
ſtianorum, contra quos odium exercentes populi
Gazæorum, domi celatos, & cóprehenſos, vincu-
liſque traditos, atque flagellatos poſtea cõuenien
tes in Theatrum, aduerſus eos clamare cœperunt,
quaſi eorum templa deſtruxiſſent, & in iniuriam
paganorum præterito tempore multa geſsiſſent.
Cúmque ſe mutuo (vt vulgus ſolet) excitarent cõ
currentes ad carcerem, & educentes eos crudeli-
ter occiderunt, nunc in terra pronos, núc ſupinos
trahentes, atque percutiétes, & vulneratos lignis,
lapidibus, atque fuſtibus. Audiui nanque etiã mu-
lieres egreſſas, & cum radiis telarum eorũ corpo-
ra vulneraſſe: & cocos publicos, alios aquam, alios *Coci publici.*
feruentes ollas ſudiſſe ſuper eos, alios ſubulis eo-
rum membra perforaſſe. Cúmque eos dilaceraſ-
ſent, capitáque fregiſſent, ita vt cerebrũ in terra ia
B ceret, deduxerunt extra vrbé, quo ſolebát mortua
iuméta proiicere: ibiq; eorũ corpora cócremãtes,
oſſa quæ remanſerant, inter cadauera camelorum
& aſinorũ permiſcuerunt, ne poſſent facile repe-
riri: quod non diu latuit. Quædam nanque mulier
Chriſtiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto
per noctem ea colligens, & in vrnam recondens,
Zenoni eorum conſobrino ſeruanda contradidit. *Zenon epiſcopus Gazæ.*
Deus enim per viſionem mulieri reuelauit hunc
virũ: ei nanque erat ignotus, & nuper habita per-
ſecutione celabatur. Hoc ergo modo per mulieré
reliquias eorũ accepit, & interim domi ſeruabat.
Qúmque is eiuſdem eccleſiæ ſuſcepiſſet epiſco-
patũ, imperante Theodoſio fabricata Baſilica an-
te ciuitatem, & altari fixo oſſa martyrum colloca-
uit iuxta confeſſorem Neſtorem. Qui dum in vita *Neſtor.*
ſua cum iſtis ſuis proximis habitaret, cum marty-
ribus comprehenſus à populo, vinculis eorum fla
gellisque participatus eſt. Is enim cum traheretur
habens pulcherrimum corpus, ad miſerationem
C perſequentes adduxit. Quem extra portas ſemiui-
uum, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc
colligétes quidam, ad Zenonem adduxerũt. Apud
quem dum curaretur, deſunctus eſt.

De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorũ & Arethuſiorum contra Chriſtianos, & de Marco epiſcopo, eiúſque martyrio. CAPVT XII.

Hilarion.

INter hæc autem dum Hilarionem monachũ Ga
zæi requirerent, fugit in Siciliam, vbi ligna de
montibus colligens, & in ciuitate vendens, ſic vi-
ctum quotidianum parabat. Cúmque eius illic vir-
tus fuiſſet patefacta per dæmones, venit in Dal-
matias: ibique virtute diuina plurima miracula fa-
ciebat, ita vt etiã mare, quod quædam occupaue-
rat loca, ſua oratione repelleret. Sed etiã hinc rur
ſus abſceſsit: quia vbi laudabatur, habitare decli-
nabat: demutando loca cũctis eſſe ſtudebat incer-
tus, vt opinioné ſuam crebra migratione deſtrue-
ret. Nouiſsime verò quum nauigaret in Cyprum,
venit in Paphum: inuitatúsq; ab epiſcopo Paphi,
amabat locum, & circa prædium Charybdim nun
cupatum, philoſophatus eſt: quem vt martyr non
eſſet, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præce-
ptum diuinum eſt, non expectare perſecutores. D
Nam qui in perſecutione cõprehenduntur, ſorti-
ter ſerre iubentur. Gazæi itaq; & Alexandrini cõ-
tra Chriſtianos talia geſsiſſe noſcũtur. Sed Helio-
politani & Arethuſij Syriam habitantes, ad tantã
venere crudelitatem (ſicut illorum temporum ho
mines explanauerunt) vt ſacras virgines inſolitas *Heliopolitanorũ crudelitas in ſacras virgines.*
à populo videri, publicè nudatas ſtare cogerẽt in
Theatro. Quas primo irriſerunt, poſtea totonde-
runt, nouiſsime per medium ſectas, porcos vt eas
deuorarent prouocabant. Vt ergo reor Heliopo-
litas ad crudelitatem ſacrarum virginũ res illa per-
duxit, eo quòd paterna conſuetudo qua fornica-
bantur eorũ virgines antequam nuberent, prohi-
bita videretur. Cõſtantinus enim deſtructo in ea
ciuitate Veneris templo, prius apud eos cõſtruxit
eccleſiam, & conſuetas fornicationes lege prohi-
buit exerceri. Arethuſij verò Marcum ſuæ ciuita-
tis epiſcopum, ſenem, vita & conuerſatione reue- *Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi.*
rendum, mirabili morte peremerunt. Hunc enim
etiam prius habuerunt exoſum, eò quòd Conſtan
tij temporibus vt paganos ad Chriſtianiſmũ addu
ceret, templum illorum ornatiſsimum pretioſiſsi-
múmque deſtruxiſſet. Cúmque Iulianus impera-
ret, motus in eum eſt, & præcepit, vt aut æſtima- E
tionem templi redderet, aut id rurſus ædificaret.
Et cum vtrũq; impoſsibile foret chriſtianis ſimul
& ſacerdoti, primo fugit ſecundũ Euangelicam le-
gem: poſtea verò cum multi propter eum pericu-
lis & neceſsitatibus ſubderentur, de fuga reuerſus
eſt, & ſponte ſemetipſum populo, vt quod vellẽt,
in ſe exercerent, cõtradidit. Qui dum laudare phi *Marcus epiſcopus Arethuſiorum.*
loſophum debuiſſent, credẽtes potius contẽpto-
rem, irruentes in eum, & per ſingulas plateas tra-
hentes, eius capillos & membra dilacerabant viri
ſimul & fœminæ, ita vt tenuibus reſtibus eius au-
res abſcinderent. Ac pueri apud magiſtros poſiti,
illudebant ei, alapis cædentes, & graphiis ſine ali-
qua miſeratione pungentes. Quem etiã in cunicu
los depoſuere fœtentes. Cúmque adhuc reſpira-
ret, eũ melle & liquamine perungentes, & in ſpor
tam immittentes ſuſpenderunt in aëre. Fertur er-
go tunc veſpis & apibus ipſum contingentibus,
& carne eius veſcentibus dixiſſe Arethuſiis, quod
ipſe quidẽ eſſet excelſus, illos verò videret in hu-
mili cõſtitutos, ſed poſtea etiã ipſos ſore paſſuros.
F

THEODORITVS.

Hæc igitur agentes, cogebát eum vt templum
reædificaret, aut daret impenſas. Quod dum non
faceret, putantes pauperem, vel medietatem pe-
tebát pecuniarum, nouiſsime vel paucum aliquid
exigebant. Quibus ait: Nec vnum obolum pro
omnibus dabo. Sic igitur ſuperati, ab eius ſuperſe-
dere ſuppliciis.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quòd túc præfectus præcipuè pa
ganus fuerit admiratus Marci conſtantiam, & ad
principem veniens quereretur, dicens eſſe puden
dum, vt in vno ſene tanta tormenta peragerẽtur:
Et Chriſtianos cùm talia paterentur, fieri glorio-
ſos, ſe verò magis eſſe opprobrio. Marcus ergo ta
li eſt fine coronatus.

A *De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus.*
CAPVT XIII.

Theodulus, Tatianus, Mace.

EOdem tempore Macedonius quoque, Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora conſecuti ſunt. Nam quum in + Meroe ciuitate Phrygiæ templum aperuiſſet prouinciæ Iudex, & longo tempore plenũ ruderibus emũdaret, ingredientes iſti per noctẽ, idola contriuerunt. Quumque propter hoc multi comprehenſi ad ſuppliciũ ducerentur, illi ſemetipſos exhibuerunt. Quos dũ Iudex quaſi habita ſatisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormẽtorum genere caſtigauit. Nouiſsime verò in craticula ſuperpoſitos ardere præcepit. Cúmque cremarentur, Si aſsis, inquiũt, carnibus ô Amati delectaris (ſic enim vocabatur Iudex) altera latera ignib⁹ obuce, ne cùm comedere cœperis, carnes ſemicrudas inuenias. Et iſti ergo fortiſsimo certamine deuicerunt. Aiunt autem Buſyrim in Ancyra Galatiæ, clariſsimam fortiſsimámq; habuiſſe cõfeſsionem, cum fuiſſet in hæreſi quæ vocatur τῶν ἐγκρατιτῶν, id eſt, abſtinentium. Hũc enim cùm Iudex cõprehendiſſet quaſi paganis inſultantem, torquere volebat in publico, iuſsitque vt appẽderetur in ligno. Tũc Buſyris extenſis citò manibus ſupra caput, nudauit latera, dicens nõ opus eſſe vt miniſtri appendendo ſe deponendóque laborarent, quum eſſet ipſe paratus ad pœnam quam vellent exercere, & latera ſua tortorib⁹ præpararet. Miratúsque eius promiſsionem Iudex, rei experimento magis obſtupuit. Nam cùm vngulæ ferreæ vehementius latera eius exararent: quandiu iudici placuiſſet, ſuſtinuit manus extenſas, & plagas cum alacritate ſuſcepit. Poſt hæc autem reductus in vincula quieſcebat. Porrò paulò poſt morte nũtiata Iuliani vſque ad Theodoſij principatum vixit, & in eccleſia catholica acta pœnitentia prioris hæreſeos, cõuerſatus eſt.

Amatius, Iudex, Buſyris martyr.

Encratitæ.

B

De Baſilio martyre, & Eupſychio.
CAP. XIIII.

Baſilius Ancyranus. Eupſychius Cæſarienſis.

C

IN illo porrò tempore ferunt vitam finiſſe martyrio Baſilium eccleſię Ancyranę presbyterum, & Eupſychium Cæſarienſem Coppadociæ ducta nuper vxore, cùm adhuc ſponſus eſſe videretur. Eupſychius enim peremptus eſt propter Fortunę templum, quod (ſicuti iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæſariẽſes iram principis ſunt experti, & alij quidẽ morte, alij fuga mulctati ſunt. Baſilius autẽ ſtudioſus vir, circa dogma probatus, dum vixit Cõſtantius, reſtitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine eſt remotus eccleſiaſtico. Cùm verò Iulianus tenuiſſet Imperium, Chriſtianos publicè commonebat, vt propriũ dogma ſeruarent, nec paganorum ſuperſtitione macularẽtur, honoréſque collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales vtiq; & perpetuæ dãnationis authores. Propterea ergo in ſuſpitionem & odium veniens paganorum, quoniam publicè ſacrificãtes inſpiciens ſtabat, & ingemiſcens orabat atq; clamabat, ne vllus Chriſtianorum huiuſmodi errore teneretur obnoxius, comprehenſus & traditus prouinciæ Iudici, multáque tormenta fortiter ſuſtinens, martyrio coronatus eſt. Hęc colligẽs in vnum retuli, licet diuerſi anni vel dies eorum videantur eſſe martyrij.

Baſilius occiditur.

D

THEODORITVS.

Quæ in Gaza contra Chriſtianos crudeliter ſint commiſſa, atque Sebaſtia, necnon & in Phœnice.
CAPVT XV.

QVæ enim idolorũ ſeductionibus ſubditi tempore illo commiſerint, multa quidem ſunt & propriis libris egẽtia: ſed ego ex multis pauca narrabo. In Aſcalone ſiquidem & Gaza, virorũ ſacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuerſatione pollentium, diuidentes vteros, & hordeo cumulãtes expoſuerunt deuorationi porcorũ. In Sebaſtia verò quæ eſt eiuſdem prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptiſtæ loculum aperuerunt, igníque tradiderunt oſſa, ac puluerem diſperſerũt. Porrò ſcelus quod in Phœnice cõmiſerunt, quis poterit vel dicere ſine lachrymis, vel audire? In Heliopoli enim quæ eſt circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Conſtantio, ſuccẽſus zelo diuino, multa idola quæ ibi adorabantur cõtriuit, & igni cremauit. Cuius facti memores viri nephandi, non ſolùm peremerunt eum, ſed etiã ſecantes ventrem, ex eius iecore comederũt. Qui tamen omnium inſpectorem oculum non potuerunt effugere, ſed dignas dederunt ſua temeritate pœnas. Quicunque enim illo ſcelere participati ſunt, dentibus omnibus priuati ſunt. Sed & ipſæ linguæ pariter defluxerunt, cõſumptæ putredine. Perdiderũt etiam viſum, & affectionibus ſuis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

Cyrillus diaconus Hieroſolymitanus martyr. E

De ſimulachro ἀνδρογύνου à paganis in eccleſia conſtituto. *CAP. XVI.*

IN Emeſa verò, quæ eſt in eius confinio ciuitatis, Dionyſio γύννιδι, id eſt, Baccho muliebri, eccleſiam quę Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad deriſionem ſimulachrum iſtud ſtatuentes ἀνδρόγυνον, id eſt, quod virum monſtraret ac fœminam. In Doroſtolo verò inſigni Thraciæ ciuitate, Æmilianus inuictiſsimus decertator, à Capitolino vniuerſæ Thraciæ iudice igni traditus eſt. Porrò Marci Arethuſij epiſcopi geſta vel paſsio, Æſchili & Sophoclis magniloquentia noſcitur indigere, vt dignè actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

ἀνδρόγυνον ἄγαλμα.

F *Æmilian⁹. martyr.*

De legibus, quas Iulianus contra Chriſtianos poſuit.
CAPVT XVII.

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore ſunt commiſſa. Tunc igitur apertè Deo exoſus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primũ quidem interdixit Galilęorum filiis (ſic enim Saluatoris noſtri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atque philoſophorum legere diſciplinas. Propriis, inquit, pennis, ſecundum prouerbium, vulneramur. Ex noſtris enim armati conſcriptionibus contra nos bella ſuſcipiunt· τοῖς οἰκείοις γὰρ φασὶ πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν, βαλλόμεθα. ἐκ γὰρ τῶν ἡμετέρων συγγραμμάτων καθοπλιζόμενοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδέχονται πόλεμον. Poſt hanc aliam poſuit legem, præcipiens Galilæos expelli militiis.

Prouerbiũ, Noſtris ipſorum pennis impetimur.

A

SOCRATES,

De reditu Athanaſij ad Alexandriam.
CAPVT XVIII.

An. do. 360. Athanaſi' redit Alexandriam.

IGitur Athanaſium de fuga remeantem, Alexandriootũ populus libẽter excepit. Expuleruntq; eccleſiis Arianos, & Athanaſio ſceptra venerabilia tradiderunt. Verùm Ariani in domibus ignobilibus ſe colligeotes, locoGeorgij Luciũ habuerũt.

De Lucifero & Euſebio. CAP. XIX.

Lucifer. Euſebius.

EA ſiquidem tempeſtate Lucifer Calarẽſis, & Euſebius Vercellenſis epiſcopi, Imperatoris iuſsione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra Thebaidos terminos ab exilio remeantes, tractabant, quemadmodum corruptam eccleſiæ regulã repararent. Placuit igitur vt Lucifer quidẽ ad Antiochiam Syriæ perueniret, Euſebius Alexãdriam, vt vnà cum Athanaſio facto coocilio eccleſiæ do B gmata roborareot. Lucifer tamen miſit in locum ſuum diaconum, per quem profeſſus eſt ratum ſe habiturum, quod eſſet cõcilio ordinante cooſtitutum. Ipſe autem veniens Antiochiam, fluctuãtem inuenit eccleſiam: erat enim inter ſe turba diuiſa, & non tantũ hęreſis Ariana, quæ erat ſub Euzoio, diuidebat eccleſiam: ſed etiam Melitij ſequaces, ſtudium habentes circa ſuum præſulem, à ſuis conſortibus receſſerunt. Tunc ergo Lucifer ordinans ei Paulinum epiſcopum, rurſum abſceſsit. Euſebius autem veniens Alexandriam cum Athanaſio concilium celebrauit.

Melitiani.

De concilio apud Alexandriam cum Athanaſio celebrato. CAPVT XX.

COnuenerũntque ex diuerſis ciuitatibus epiſcopi, & de maximis oeceſſariisque rebus habuere tractatum. Vbi etiam de ſancti ſpiritus diuinitate tractantes, eũ in cõſubſtantiali trinitate cõprehenderunt. Et verbũ humanatũ oõ ſolùm carne, C ſed etiam anima declararuot: ſicut olim viris eccleſiaſticis complacuetat. Non enim nouam religionem in eccleſiam introduxerũt, ſed quam ab initio eccleſiaſtica traditio docuit Chriſtianos. Sic enim omnes antiqui ex hoc habita huius diſputatione ſermonis, ſcripturam nobis probatiſsimam reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollinarius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præſul eccleſiæ, animatum eum qui humanatus eſt, in ſuis ſermonibus ſuot profeſsi. Necnon per Beryllum epiſcopum Philadelphiæ in Arabia conſtitutæ facta ſynodus, ſcribens ad eundem Beryllũ hęc ipſa contradidit. Sed etiam Origenes vbiq; in ſuis libris animatũ nouit eum, qui eſt humanatus: propriè tamen noous Tomus eius in Geneſim hoc ſacramentum coogruenter exponit, vbi Adam quidem Chriſtum, Euam verò eccleſiam latius explanauit. Horum itaque dictorũ digni ſunt teſtes ſanctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen, Euſebius. Ambo nãque & communiter Origenis vitam commendantes, & eius aduerſariis reſiſtentes, inſignibúsque libris ſatisfactionem pro eo cõponentes: non primum Origenem ad hanc diſputationem veniſſe dicũt, ſed myſticam eccleſiæ interpretatum fuiſſe traditionem. At illi qui Alexan D driæ conuenerunt, noo ſioe ſubtili inueſtigatione quæſtionem de οὐσίᾳ, id eſt, ſubſtantia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſiſteotia reliquerunt. Oſius nanque Cordubę Hiſpanię præſul (de quo iam ſermo pręlat' eſt) præmiſſus ab Imperatore Cõſtantino, vt flammã tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabellij Libyenſis dogma deſtruxit, de ſubſtãtia ac ſubſiſtentia habuit quæſtionem.

Beryllus. Synodus Philadelphiae.

Apologia p Origene.

Oſius Cordubenſis.

Sabellius Libycus.

SOZOMENVS.

Interea plurimi epiſcopi in Alexandria congregati cũ Athanaſio & Euſebio Nicæni coocilij decreta roborauerũot: & cooſubſtantialem patri ac filio ſpiritum ſanctum ſunt profeſsi, Trinitatémque nominauerunt. Et quoniam de ſubſtantia & ſubſiſteotia quæſtio turbabat eccleſias, ſapieoter decretum eſt, vt his nominibus cõtra Sabellianos ſolos vtamur, ne vocabulorum inopia idem putetur eſſe ſubſtantia quod ſubſiſtentia.

Trinitas.

Sabelliani.

SOCRATES. E

De differentia ſubſtantiæ & ſubſiſtentiæ.
CAPVT XXI.

HÆc quidem nunc ſynodus. Nos autem de οὐσίᾳ id eſt, ſubſtantia: & ὑποστάσει, id eſt, ſubſiſtentia, ſi quid nouimus, abſurdum nõ eſt breuiter indicare. Igitur qui Gręcanicam explanauere prudentiam, οὐσίαν, id eſt, ſubſtantiam quidem diuerſo modo definierũt, ὑποστάσεως, id eſt, ſubſiſtentiæ verò oe ſermonem quidem ſecerunt vllum. Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba ſecuodum ordinem elementorum colligit: etiam Barbarum vocat hoc verbum, neque apud aliquos antiquorum vſurpatum: quod etiamſi alicubi ſit inuentũ, nõ tamen hoc indicare quod nũc intelligitur. Nam apud Sophoclem in Phœnicia locum inſidiarum ſignificare ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam meminit. Apud Menandrum veluti feces quæ ex vino colliguntur in dolio, ὑπόστασιν, id eſt, ſubſiſtentiam deſignare dicit. Sciendum tameo, ꝙ licet antiqui philoſophi hoc modo loquuti non fuerint: F tameo iuniores philoſophi pro οὐσίᾳ, id eſt, ſubſtantia, ὑποστάσεως, id eſt ſubſiſtentiæ vocabulo ſunt vſi. Subſiſtẽtiæ verò definitionem diuerſis modis explanauerunt. Si ergo definitione ſubſtantia circũſcribitur, quomodo in Deo qui non poteſt cõprehendi propriè hoc vti ſermone poterimus? Verũ Euagrius in monachico libro temerè quidẽ & inconſideratè de Deo diſputandum eſſe prohibuit. Definire verò diuinitatem modis omoibus interdicit. Ait enim rerum cõpoſitarum eſſe definitiones. Is itaque ſic ait: Omnis, inquit, propoſitio aut genus habet quod prædicatur, aut ſpeciem, aut differentiam, aut ꝓpriũ, aut accidens, aut ex his compoſitam oratiooem. Sed nihil in ſancta Trinitate horum quæ dicta ſunt, poterit comprehendi: igitur quod ineffabile eſt, ratione ſilentij adoretur. Hæc quidem Euagrius. Nos autem licet facta digreſsione hæc dixiſſe videamur, tamen tanq̃ vtilẽ hiſtoriæ cauſſam nos retuliſſe non pœnitet.

Pars libri Athanaſij de ſatisfactione fugæ.
CAPVT XXII.

634

A VErùm Athanaſius librum de ſatisfactione fu-
gæ olim à ſe conſcriptum tunc eis præſenti-
bus legit:cuius partes vtiles,& quę proſint hic in-
texens, totum librum multorum verſuum quęre-
re & legere ſtudioſos admoneo. Ait enĩ: Ecce hu-
iuſmodi ſunt præſumptiones impiorum hæc agẽ-
tes,nec erubeſcẽtes. In quibus primùm cõtra nos
mala ſunt machinati,hactenus accuſant quòd ma-
nus eorũ paratas ad necem declinare potuerimus,
& amariſsimè potius ingemiſcunt,quòd nos peni
tus extinguere nequiuerũt:& improperant timo-
ris cauſſam,ignorãtes quòd dum hoc ſubmurmu-
rant,in ſemetipſos magis retorquent culpã. Nam
ſi fugere malum eſt,perſequi multò deterius.Hic
quidem ne moriatur,abſconditur: hic autem per-
ſequitur,vt occidat.Et vt fugiatur quidem,ſcriptũ
eſt: qui autem quęrit occidere,præuaricatur legẽ,
& magis ipſe fugiendi præbet occaſionem. Si er-
go fugam improperant perſequentes,pudeat eos
potius ſui ipſorũ. Quieſcant inſidiari,& quieſcũt
continuò fugientes.Sed à malitia nõ deſinunt ſua
B & comprehendere omni virtute feſtinant, ſcien-
tes quia fuga perſequutionem patientium, indi-
cium eſt maximum perſequentium. Nullus enim
mitem atque clementem fugit aliquando, ſed ma
gis ferocem ſimul & callidũ.Omnis enim qui ge-
mebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat
adDauid.Sed iſti propterea eos qui abſconſi ſunt,
interimere ſtudent, ne ipſorum malitiam videan-
tur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nã
quantò fuga manifeſtior eſt, tãtò amplius eorum
inſidiis,neces, exiliaque commiſſa omnibus ſunt
aperta.Nam ſiue periimant,mors contra eos ſem-
per exclamat: ſiue rurſus exilia minentur, vndi-
quaque ipſi contra ſe mali memoriã deſtinare no
ſcuntur.Et ſi quidem ſanam haberent mentem,vi
derent, ſemetipſos in his eſſe cõſtrictos, ſéque in
conſiliis ſuis offendere.Sed quoniã mentem ami-
ſerunt, propterea perſequutione decipiuntur: &
quærentes occidere, ſuã non contemplantur im-
C pietatem.Nam ſi derogant eis qui fugiunt quęren
tes occidere, quid faciant cùm vident Iacob fu-
gientem Eſau fratrem ſuum,& Moſen in Madian
deſcendiſſe propter Pharaonis timorem? Quo-
modo ſatisfacient fugienti Dauid Saul, qui in do-
mũ miſit,vt interimeret eum, dum abſcõſus eſſet
in ſpelunca,& mutaſſet vultum ſuum donec decli
naret ab Abimelech? ob quam cauſſam inimico-
rum euaſit inſidias.Quid dicant iſti,qui omnia ꝓ-
ferunt temerè, vidẽtes maximum Heliam in ora-
tione quidem mortuum ſuſcitaſſe, tamen abſcon
ſum propter Achab,& fugiſſe ꝓpter inſidias Hie-
zabel?Tunc etiam quæſiti filij prophetarum celа-
ti ſunt latentes in ſpeluncis apud Abdiã.Sed ſi hęc
tanquam vetera non legerunt, ſaltem memoriam
habeant euangeliorum. Nam & diſcipuli propter
metum Iudæorum receſſerunt, celantes ſemetip-
ſos:& Paulus in Damaſco à principe gentis quęſi-
tus,de muro in ſporta demiſſus eſt,& manus quæ-
rentis effugit.Hæc igitur de ſanctis viris ſcriptura
dicente,quã putas excuſationem ſuæ petulãtiæ po
terunt inuenire? Siue ergo timorem improperẽt,
contra ſemetipſos tanquam væſani loquuntur: ſi-
ue contra voluntatẽ Dei hoc dicant fieri, ſcriptu-
rarum diuinarũ videntur penitus expertes. Nam
in lege præceptum fuit,vt deputarentur etiam ci-

Excuſat fugam ſuã Athanaſius.

Helias. Achab. Hiezabel. Abdias.

3.Cor.11.g Act.9.c.

uitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mor- D
tem,quoquo modo liberari poſſent.In nouiſsimo
verò tempore ſeculorũ veniens ipſum, ad Mo
ſi loquutum eſt,patris verbũ,rurſus hoc dedit mã-
datũ,dicens: Cùm perſecuti vos fuerint in hac ci-
uitate,fugite in aliam.Et poſt pauca dicit:Cùm er-
go videritis abominationem deſolationis, quæ di
cta eſt per Danielem prophetam, ſtantem in loco
ſancto,qui legit,intelligat:tunc qui ĩn Iudæa ſunt,
fugiant in montana:qui in tecto eſt, non deſcen-
dat tollere aliquid de domo ſua: qui in agro,non
reuertatur tollere veſtes ſuas. Hæc enim ſcientes
ſancti, huiuſmodi habuerunt conuerſationis mo-
dum.Quæ enim tunc præcepit dominus,hæc etiã
ante incarnatam ſui præſentiam in ſanctis loqu-
tus eſt. Et hic eſt hominũ terminus ad perfectio-
nem ducens,vt quod Deus iubet,hoc faciãt. Pro-
pterea & ipſum Verbum propter nos humanatũ,
cùm quęreretur (ſicut nos ipſi) abſcõdi dignatum
eſt:& iterum cùm perſequutionem pateretur,fu-
git & inſidias declinauit.Decebat enim eum ſicu-
ti famem & ſitim, ita etiam hoc pati, & hoc mo-
do oſtendere ſeipſum humanatũ. Ab initio ſiqui-
dem mox vt homo factus eſt, cùm eſſet paruulus
ipſe per angelum mandauit Ioſeph:Surgens ſume E
puerum & matrẽ eius,& fuge in Ægyptũ. Futurũ
eſt enim,vt Herodes quærat animam pueri. Mor-
tuo quoque Herode videtur propter Archelaum
filium eius in Nazareth fugiſſe: & quando iam e-
tiam Deum ſeipſum oſtendebat, & manum aridã
reſtitueret ſanam, Phariſæi quidem egredientes
concilium fecerunt aduerſus eum vt eum occi-
derent: Ieſus autem ſciens diſceſsit inde. Nam &
quando Lazarum ſuſcitauit à mortuis: Ab illo,in-
quit,die cogitauerunt vt occiderent eum. Ieſus er
go iam nõ palã ambulabat inter Iudæos, ſed abiit
inde in regionem iuxta deſertum. Deinde Salua-
tore dicente: Antequam Abrahã fieret, ego ſum,
Iudæi quidem tulerunt lapides,vt mitterent ſuper
eum. Ieſus autẽ abſconſus eſt, & exiit de templo.
Et tranſiens per medium eorum ibat, & ita diſceſ
ſit.Putas hæc vidẽtes, magis autem audiẽtes, cùm
non videant, quomodo ſecundum quod ſcriptũ
eſt,non debeant igne comburi: quoniã contraria
his quæ domin' facit & docet, cogitant & loquũ-
tur?Nam quando Ioannes martyriũ ſuſtinuit,eiuſ
que corpus ſepeliere diſcipuli,audiens IESVS di
ſceſsit inde in nauem ad deſerti locũ ſeorſum.Do F
minus itaque hæc faciens,ita docebat.Sedvtinam
iſti vel ſic erubeſcerent, & vſque ad homines ſuã
petulantiam declararent,& nõ magis ac magis in-
ſanientes viderentur etiã ipſum arguere Saluato-
rem,contra eum vtrique blaſphemias meditantes.
Sed neque væſanorũ quiſquam eos poterit ſuſti-
nere,cùm arguãtur ne Euangelia quidẽ ipſa noſſe.
Eſt enim occaſio noſtræ diſceſsionis & fugæ ra-
tionabilis atque vera,quam in Saluatore quidem
Euangeliſtæ poſitam memorarunt. Nos autem e-
tiam in ſanctis viris oportet talia cogitare. Nam
ea quæ de Saluatore humano modo conſcripta
ſunt, eadẽ cõmuniter humano generi deputãtur.
Quæ noſtra, ſunt ille ſuſcepit,& paſsiones noſtræ
infirmitatis oſtendit. Quod Ioãnes ita cõſcripſit:
Quærebant ergo eum tenere,& nullus miſit in eũ
manus,quia nondum venerat hora eius. Nam an-
tequam hæc veniret,dicebat ipſe mari: Nondum

Matth. 10. Chriſtus in Euangelio.

Chriſtus. Ioan.8.g. Ioan.12.f

Mat.2.a Matth.2.d

Matth.12.a Marc.3.a Luc.6.b Mat.26.a Ioan.11.g

Ioan.8.g Luc.4.e

Ioannes Baptiſta. Matt.14.b

Ioan.7.d

Ioan.2.a

A venit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabantur ait: Meum tempus nondum venit. Rurſus autem tẽpore paſsionis diſcipulis dicebat: Dormite iam & requieſcite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorũ. Sed neque antequã veniret tempus, teneri ſe paſſus eſt: neque cùm veniſſet tempus, abſconſus eſt, ſed etiam ſemetipſum tradidit aduerſariis. Sic & beati martyres in perſequutionibus temporalibus cuſtodiebant ſemetipſos, & dum quærerentur per latibula fugiebant: cũ verò inuenirentur, martyrio ſe ſubdebant. Hæc de Athanaſio retuliſſe ſufficiat.

Ioan. 7. a

Matt. 27. e.

Quòd Euſebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuiſum videns populum fugerit indignatus. CAPVT XXIII.

An. do. 364. Euſeb. Vercellenſis.

EVſebius interea Vercellenſis epiſcopus repẽtè poſtmodum ab Alexãdria venit Antiochiã, & inueniens Paulinum à Luciſero conſecratum, plebémque diuiſam, Melitiique ſequaces miſſas B facientes ſeorſum, valde commotus eſt, quòd factæ ordinationi non vniuerſi conſenſiſſent: reprehenditque apud ſemetipſum quod actum erat, & pro reuerentia Luciferi, habito ſilentio diſceſsit, promittens in conuentu epiſcoporum, quæ geſta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiam Melitius ab exilio rediit, inueniénſque ſeorſum celebrare collectas ſocios ſuos præſidebat eis, ſed eccleſias quidem obtinebat Euzoius Ariani dogmatis præſul. Porrò Paulinus vnã tantummodò paruam intra ciuitatem tenebat eccleſiam, ex qua eũ Euzoius pro ſui reuerentia non eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas ſolennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia diſceſsit Euſebius. Verùm Lucifer ſentiens non ſuſcipere Euſebium ipſius ordinationem, hoc putauit iniurioſum, ac vehementer iraſcebatur, & communicare declinabat Euſebio. Sed etiã quæ ſynodo placuerant, per contentionem reprobare nitebatur. Hæc cũ inter eos triſtitiæ tẽpore gererentur, multos ab eccleſia remouerunt, & denuò altera Luciferianorum hæreſis eſt exorta. Sed Lucifer iram C ſuam nequaquam complere præualuit. Erat enim confeſsionibus ſuis obſtrictus, dum per ſuum diaconum promiſiſſet ratũ ſe habiturũ, quod fuiſſet à concilio definitum. Quapropter ipſe quidem eccleſiæ tenens fidem, in Sardiniam ad propriũ remeauit thronum. Hi verò qui prius cum eo cõtriſtati fuerant, hactenus ab eccleſia ſegregantur. Verùm Euſebius inſtar optimi medici iter faciẽs per Orientem, infirmos fide recreabat, imbuens atque docens prædicationibus eccleſiaſticis vniuerſos. Hinc tranſiens venit in Illyricum, & inde rurſus Italiam peragrans, hæc ipſa pronunciabat.

Melitius de exilio reuertitur.

Luciferiani.

De Hilario Pictauienſi. CAP. XXIIII.

An. do 364. Hilarius Pictauienſis antiſtes.

VErùm Hilarius Pictauienſis ſecundæ Aquitaniæ pontifex, rectè fidei dogmata pridẽ præſemioauerat tam Italis quàm Gallicanis epiſcopis, quippè cùm primus ab exilio remeaſſet. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam dicertus, ſuis libris ſatiſfactionẽ de Trinitatis conſubſtantialitatẽ cõſcripſit. Quibus hoc D ſufficienter expoſuit, & vehementer Arianorum dogma deſtruxit. Hæc itaque poſt breue eorũ exilij tempus celebrata noſcuntur.

De Macedonianis. CAP. XXV.

An. do. 366. Macedoniani.

EA porrò tempeſtate Macedonij ſectatores, & Eleuſij, Euſtathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati ſunt, conciliáque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipſos ſequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis epiſcopos, id eſt, cõſentientes Acacio, fidémque Ariminenſis concilij reſpuentes, ea magis quæ fuerãt recitata Seleuciæ & Antiochiæ expoſita, firmauerunt. Qui dum requiſiti fuiſſent à quibuſdã dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, ſi aliud ſapitis quàm ſectatores Acacij, cur eorum hactenus tanquam eadem ſapientium eſtis communione participati? Ita venenoſè reſponderunt per Sophronium Pompeiopoleos Paphlagonenſem epiſcopum. Occidentales, inquit, in conſubſtantialitate languebant. Aetius autem per Orientem ſecũdum ſubſtantiam diſsimi- E litudinem prædicabat: & erãt vtraque praua, cùm hi quidem inordinatè diuiſas ſubſtantias patris & filij conſubſtantialitatis nomine copularent: ille verò à natura patris naturam filij apertè diuideret, credens ſemetipſum piè prædicare diſsimilem eſſe patri filium per ſubſtantiam. His ergo ita cenſentibus, media via nobis veritatẽ pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quærentibus ſatiſfacere nitebantur.

Macedoniani hæretici.

SOZOMENVS.

Quòd Iulianus quoque perſequutus ſit Athanaſium. CAPVT XXVI.

Athanaſius in exilium. An. do. 365.

IGitur Imperator audiens Athanaſium in Alexãdrinorũ eccleſia conſtitutum, licitè populo prędicare, multóſque paganorum ad Chriſtianiſmũ fuiſſe cõuerſos, eum iuſsit exire de ciuitate. Quòd ſi maneret, damna maxima eum ſuſtinere præcepit, occaſionem criminis in eum inueniens, quòd dum prioris principis tẽpore fuiſſet fuga mulcta- F tus, non eius iuſsione Epiſcopalem recepiſſet ſedem. Quamobrem ſecundum Imperatoris præcepta cùm ſe pararet ad fugam, videns circa ſe Chriſtianorum populum lachrymãtem: Haberote, inquit, filioli fiduciam: nubes eſt, & citò pertranſiet. Hoc dicto valeſecit: & degentibus illic amicis cõmendauit eccleſiam, atque ab Alexandrina ciuitate diſceſsit.

Quomodo Iulianus fouerit Cyzicum, propter paganiſmi cultum. CAP. XXVII.

An. do. 365. Cyziceni à Iuliano quæ petunt impetrant. Eleuſius relegatur.

INterea Cyzicenis legatione fungẽtibus apud principem Iulianum de propriis rebus, & paganorum reſtitutione templorum, laudãs eos propter ſacrorum curam, quæ poſtulauerant, vniuerſa conceſsit. Eleuſium autem eius ciuitatis remouit epiſcopum, veluti vaſtatorem templorum: & quia viduarum pabula, ſacrarúmque virginum monaſteria conſtituerat, Paganiſque ſuaſerat vt paternam religionem relinquentes, ad Chriſtia-

na

A na dogmata ſe conferrent. Interdixit etiam Chriſtianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quòd religionis cauſſa excitarent ſeditiones, eóſque alij eius ciuitatis Chriſtiani fouerent. Et publici ſimul opifices artificéſq; monetę, qui in duas erant diuiſi partes principum præcepto priorum, cum vxoribus atq; liberis Cyzicum habitare ſunt iuſsi. Hi enim ſingulis annis certam oblationem publico conferebant: alij quidem militum chlamydes, alij verò pecunias nouas. Cùm igitur modis omnibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis ſacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed hoc tantummodo præcepit, vt per ſingulas ciuitates numerus eorum conſcriberetur: quos tamen nequaquam aut adorare prohibuit. ✝ Sciebat enim, quia non poſſet vlla neceſsitas ſuſpendere, quod voluntas ſpontanea ſuggeſsiſſet. Porrò clericos & eccleſiarum præſules, à ciuitatibus ſubmouere feſtinabat: ſtudens vt eorum abſentia paulatim ſolueretur eccleſia, neque ſacrorum miniſtri, nec qui docerent, vel qui miniſteriis partici- B patétur, exiſterent: & per hoc longo tempore paterentur, propriæ religionis obliuionem.

Monetarij Cyzicū tranſlato à Iuliano.

✝ Græcus codex ita legit: Sciebat enim & neceſsitatem & coactionem aliquādo adimplere ea quæ ad conuentū faciendū animum ſpontaneum requirunt.

De Tito Boſtrenſi epiſcopo. *CAP. XXVIII.*

BOſtrenſibus itaque publica voce præcepit; vt Titum ſuæ tunc ciuitatis epiſcopū procul expellerent. Cúmque iuſsiſſet hoc, clericiſque minaretur quaſi ipſi facerent turbas in populo, tunc Titus libellum deſtinauit imperatori, cōteſtans eum ac dicens, quod inimica inter ſe eſſet turba Paganorum atque Chriſtianorum: & ſua ſuaſione Chriſtiani magis à ſeditione quieſcerent. Quo facto niſus eſt Imperator ex huiuſmodi verbis Tito inimicitias populi cōcitare, ſcribens Boſtrenſibus, Titum eorum accuſatorem fuiſſe, dicēdo ipſius monitis, non ſua voluntate populum à ſeditione ceſſaſſe: eúmque velut hoſtem, populo ſuadebat expellere. Non enim quod iuſtum erat, aut legitimum iubebat agi, ſed odio religionis, verbis quidem culpare, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias C Chriſtiani diffugiebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipſe cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Chriſtiani primo ſunt facti in Bethelea vico Gazēſium valde populoſo, habentique templa antiqua: ædificiaque pulcherrima, & maximè Pantheon in ciuitatis arce locatum, eminens ſuper omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra & Græca, deorum habitaculum nominatum. Fertur autem his omnibus fuiſſe Chriſtianiſmi autorem Hilarionem mònachum. Cùm enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incātationibus & luſtrationibus apud eum vſi, nihil illi prodeſſe potuerūt. Verum Hilarion ſolummodo CHRISTI nomen inuocans, dęmonium effugauit, eúmque in religionem Chriſtianam repente tranſportauit. Floruit itaque meus auus in expoſitionibus & interpretationibus ſcripturarum noſtrarum: quoniam erat ingenioſus, ſcientiaque fultus, ita vt nec Arithmeticæ artis eſſet expers, ac propterea Aſcalonitis & Gazenſibus, & in circuitu Chriſtianis valde gratus, tanquam religioni neceſſarius, & ad ſoluendas dubitationes ſcripturæ diuinæ vtilis. D Primi ſiquidem iſti in eo loco eccleſias & monaſteria cōſtruxerunt, eáſq; honeſtate atq; hoſpitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vſque ad noſtrā ætatem fuerūt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipſe perſpexi.

An.do. 365. Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopū eijcit.

Sozomenus progenitores.

Pantheon.

Hilariō monachus.

Quod Iulianus præceperit, vt ſecundum Chriſtianorum ritum, etiam Pagani orationes & eleemoſynas facerent, & decimas templis offerrent, & cætera quæ Chriſtianis facere moris eſt, adimplerent.
CAPVT XXIX.

IGitur Imperator iam pridem dans operā, vt Paganiſmum in omni ſua ditione dilataret, grauiter ferebat, videns Chriſtianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, ſacrificiaque Paganorum per ciuitates ſecundum voluntatem illius procedebant. Ipſe autem ſollicitus erat, ne feruor ipſius ob Chriſtianorū multitudinem fruſtraretur. E Et maximè angebatur quod multorum ſacerdotum ſuorum Chriſtianas audiret eſſe vxores, & filios, atque ſeruos. Conſyderans autem Chriſtianiſmū ex vita bona & conuerſatione conſiſtere, ſtuduit vbique templa Paganorum cōſtructione & ordine Chriſtianæ religionis ornare, ſedibus atq; proceſsionibus, Paganorúmq; dogmatibus atque monitionibus. Lectores ſuæ ſuperſtitionis inſtituit inſtar clericorum, vt & horas certas, & dies orationum ſolenniter obſeruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atque mulieres philoſophari ſcientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum, aliaque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomen. Si quis autem ſponte vel inuitè peccaret, ſecūdum traditionem Chriſtianorum inſtituit, vt poſt pœnitētiam, mediocrem ſuſtineret correctionem. Præcipuè verò imitatus dicitur notas literarū Epiſcopalium, quibus ſolent alter alteri ſcribentes commendare peregrinos, & quò proficiſcātur, & à quibus veniāt, modis omnibus indicare: & ſolatia promereri, tāquam noti & amici ſint teſtimonio miſsi ſignaculi. F Hæc conſyderans dabat operā: vt Pagani Chriſtianorum aſſueſcerent officiis. Sed quoniam multis incredibile eſt eum ſtudia Chriſtianorum ſequi voluiſſe, non aliunde quàm ex ipſius Imperatoris ſermonibus eſt probandū. Huiuſmodi enim Arſacio pontifici Galatiæ ſcripta miſit.

An.do. 365.

De huiuſmodi literis extat Canon Nicæni concilij, ipſi formatas vocāt.

Paganorum ritus nondum agitur ſecundū ſententiam noſtrā, propter cultores eius in negligentia poſitos. Nam deorum claritas, magnitudo atque ſublimitas, omni oratione, omníque ſpe maior eſt. Sed propitij ſint noſtris mentibus dij propter neglige̅tiam quam habemus, cum illorū proui de̅tia in paruo tempore tanta mutatio facta ſit, quantam ne petere quidem quiſquam auſus fuiſſet. Cur ergo credimus hoc poſſe ſufficere, neque reſpicimus quemadmodū ſuperſtitionē Chriſtianorū auxerit cura peregrinorū, & circa ſepulturas & mortuos multa officia, honeſtaq; cōuerſationis ſtudia, non vera ſed ficta? Quas res arbitror apud nos debere ſub veritate geri. Nō itaq; ſatis eſt te talem eſſe, ſed omnes abſolutè circa Galatiam ſacer-

Iuliani Aug. epiſtola ad Arſacium pont.

Chriſtianorum hoſpitalitas & officia erga mortuos.

A dotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certè feſtinanter à ſacerdotali miniſterio remoue, niſi diis cum cõiugibus & filiis atque ſeruis colla ſubmiſerint: non ferentes vlterius ſuos ſeruos aut filios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impiè contra deos agentes, & impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt ſacerdos neque ad ſpectacula procedat, neque in tabernis bibat, aut cuiquã arti, operibúsve turpibus aut pudendis præſit. Qui obediunt, honorentur: inobedientes expelle. Xenodochia conſtitue per ſingulas ciuitates, vt noſtra peregrini clementia perfruantur: non tantum noſtri, ſed etiam extranei pecuniis indigentes. Et vt habeas vnde fiat, interim decreui ſingulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuerſam dari Galatiam, & † ſexaginta millia ſextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obſeruantibus debet expendi, reliqua peregrinis egentibus diſtribui: Turpe nanque eſt, vt Iudæos quidem non abiiciant, ſed potius nutriant impij Galilæi & ſuos pariter, B necnon etiam noſtros: noſtri verò noſtrorum ſolatio deſerãtur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia miniſteria, paganorũque vicos offerre diis primitias frugũ eósque huiuſmodi benefactis inſtitue, docens eos hoc opus olim fuiſſe noſtrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem noſtrorum imitamur, ſed aliis permittimus negligentia non conſuli, magis autem deorum reuerentiam reſpuentes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præſides prouinciarum rarius in domum ſuſcipe: frequenter eis ſcripta tranſmitte. Ingredientibus eis ciuitatem ſacerdotum nullus occurrat: Cúmque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum forrè aut præcedentium Officiorum: ſed qui voluerit, ſubſequatur. Cum ad ipſum limen templi peruenerit, priuatus exiſtat. Tu enim, ſicuti noſti, intus es iudex. Hoc enim etiam ſacra ſanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij ſunt: reluctantes vanæ gloriæ comprobantur. Quid enim patiatur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem C Deorũ propitiam habere noluerit? Qui ergo eam neglexerint, non ſolùm ſine querela non erunt, ſed etiam noſtræ indignationis impetum ſuſtinebunt. Neq; enim phas eſt vt illi parcatur, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt ſi mea volunt frui tuitione, omnes Matri deorum ſtudeant offerre culturam.

† quadraginta.

Hunc obiicere potes quã officioſi fuerint olim chriſtiani, non ſolùm in ſuos ſed etiam in gentiles & Iudæos.

Eumæus Homericus.

Præſides in templis tanquã priuati.

Quibus modis conatus ſit Paganiſmum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

CAPVT XXX.

HÆc itaque faciẽs Imperator ad abolitionem Chriſtianorum, perſuadere hoc ſubditis non potuit, & apertè vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganiſmum milites inſueſcerent, ſtuduit ad priſcum ſchema reformare ſignum illud ſublime Romanorum, quod Conſtantinus (ſicut prædictũ eſt) in crucis formam mutauerat. Verùm in publicis imaginibus depingebat Iouem, quaſi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem in ſe reſpicientes, velut pro teſtimonio ſapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus, D vt ſub occaſione imperij latenter adorarẽtur Dij: & hoc modo ſubditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod ſi hoc volentibus imponeret, poſtea quæ vellet impleret. Si verò reſpuentes agnoſceret, venia adempta torqueret, tanquam circa Romanorum ſolennia reluctantes & in rempublicam atque ipſum imperiũ delinquentes. Pauci verò etiam pœnis ſubditi cognouerũt dolum: quia ſicut moris erat, adorare noluerant. Turba verò (vt fieri ſolet) per ignorantiam ſimpliciter imagines adorabat. Quod tamen imperatori nil profuit. Cúmque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui compluribus militibus Chriſtianis claræ virtutis coronam dedit. Quum veniſſet enim tempus, quo imperialia milites ſolent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die kalendarum Ianuariarũ, & natali principum, & vrbium regiarum) exquiſiuit vt eos ſimpliciter & ex priſca conſuetudine fallere poſſet, iuſsitque vt vnuſquiſque ad manum imperatoris accedentium, admonitus ab officiis, pri- E mo incenſum offerret. Erat enim ante eum poſitum thus & ara, ſecũdum antiquam Romanorum ſolennitatem. Tunc quidem alij libere ſuam fortitudinem oſtenderunt, & neque incenſum offerre, neque donum accipere ab Imperatore ſuſtinuerunt. Alij verò occaſione legis & antiquitatis, ne mente quidem perceperunt quod commiſere peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbari, ſeu iuſsione repentina concluſi, licet intellexerint, tamen Paganiſmũ declinare nequiuerunt. Plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri ſolet) & pocula inuocarent inter ſe CHRISTVM, reſpondens quidam dixit: Quid patimini inuocantes CHRISTVM, quem paulò ante denegaſtis, cùm donũ ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis? Cúmque hoc milites audiſſent, & quod geſſerant agnouiſſent, ſtatim exiliẽtes per publicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deũ ſuum, & cũctis hominibus teſtabantur ſe eſſe chriſtianos, & in eo nomine permanere, atq; per ignorantiam ſe feciſſe, & (ſi dici poſſet) ſolam manum Paganam eſſe: conſcientia verò nihil ſimul egiſſe. Quúmque veniſſent ad principem, proiecerũt au- F rum quod acceperant, & forti voce poſcebant, vt reciperet quod dediſſet, & illos occideret. Se enĩ pœnitentiam agere fatebantur, eo quòd improuide eorũ dextera peccaſſet: & ſtudere propter Chriſtum totum corpus pœnæ contradere.

Iulian° abolet crucem in vexillo.

Iupiter Mercurius Mars.

Donatiua principum quando ſolita dari.

Milites chriſtiani reſtituunt donatiua ſua.

THEODORITVS.

Hæc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iuſsit amputari. Quúmque deducerentur ad mortem, ſequente populo mirantéque virtutem eorum pro pietate ſuſceptam, venerunt ad locum vbi rei puniri ſolent. Tunc ſpiculatorem rogauit ſenior omnium, vt primo cuiuſdam caput nomine Romani adhuc adoleſcentis abſcinderet: ne dum alios reſpiceret, frãgeretur. Quúmq; ille genua fixiſſet in terra, & gladiũ ſpiculator euaginaſſet, venit repẽte nũtius, clamore prohibens necem. Porrò iuuenis ille ait, morte fruſtratus: Non fuit Romanus dignus, vt

Romanus miles.

Milites chriſtiani in exilium mittuntur.

A Chriſti martyr appellaretur. Et licet ſanguinẽ ſceleratus Imperator fundi prohibuiſſet, ductus inuidia, non tamen eos in ciuitatibus habitare permiſit, ſed ad vltima Romanorũ loca in exilium miſit.

SOZOMENVS.

Poſtea verò præcepit, vt qui ſacrificare nollent, in palatium non intrarent, & neque collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua adminiſtratione participare iuſsit.

THEODORITVS.

De corpore martyris Babylæ, & de ſimulachro Apollinis, fulmine concremato.

CAPVT XXXI.

An. do. 365. Pythium Apollo accuſat Babylã adempta virtute fatidica.

CVm igitur Iulianus apud Pythium Daphnæũ peteret reſponſa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accuſaret, iuſsit eius corpus auferri. B Ob quam rem cùm Chriſtiani feſtiuitatem deducto corpore pſallentes agerent, & indignatione principis quidã Theodorus iuuenis multa paſsionum tormenta pertuliſſet, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, ſuum verò mendacium clarius detexit. Fulmen nanque cœlitus miſſum, omne templum accendit, & ipſum Pythij Apollinis ſimulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, ſed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani θεῖος, id eſt, auunculus, cognoſcens, feſtinanter venit Daphnen, volens ſuccurrere Deo, qui ibi colebatur: vidénſque eum redactum in cinerem, νεωκόρους, id eſt, æditos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Chriſtiano fuiſſe commiſſum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt, clamantes incendium non ex infernis, ſed è ſupernis habuiſſe principiũ. Adhęc etiam ruſtici vicinorum venientes locorũ, dixerũt ſe vidiſſe fulmen cœlitus fuiſſe delapſum.

Iulianus, Iuliani Aug. auunculus.

C *De publicatione vaſorum eccleſiaſticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes eccleſiam diuinitus ſint puniti.*

CAPVT XXXII.

An. do. 365. Vaſa eccleſiarum confiſcantur. Templũ chriſtianorum prophanatur. Iulian' Præfectus Orientis. Felix.

[illegible]

INterea iubentur vaſa eccleſiarum ſacra fiſci ærario deputari. Sublatiſque ianuis eccleſiæ maioris, quam Cõſtantinus ædificauerat, fit cunctis acceſsibile ſanctuarium. Ingrediente ſiquidem Iuliano Præfecto Orientis eccleſiam, Felix Præpoſitus regalium theſaurorum pariter introiuit, & ſimul Elpidius Comes rerum priuatarũ. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Chriſtianos, tunc à pietate receſsiſſe, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra ſacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percuſsit in capite. Fertur autem dixiſſe, Chriſtianorum inuentiones cœleſtium cura non vacare. Portò Felix videns vaſorum ornamenta, quæ Conſtantinus & Cõſtantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vaſis Mariæ filio miniſtratur? Sed pro his impietatibus væſaniſque præſumptionibus non pòſt multum pœnas exacti ſunt. Nam repente Iulianus ſæuo morbo correptus viſceribus putrefactis interiit. D Et excrementa non per meatus egeſtiuos emittebat, ſed ſceleſtum os, quod blaſphemiis miniſtrauerat, organum huius excretionis eſt factũ. Aiũt autem illius vxorem fide fuiſſe clariſsimam, eámque dixiſſe: Decet te marite laudare ſaluatorem CHRISTVM: quoniam tibi per hãc correptionem magnitudinem propriæ virtutis oſtendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluiſti, niſi conſueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intuliſſet. His ergo verbis & paſſionibus imminentibus cauſſam languoris cognoſcens, rogabat Imperatorem, vt eccleſia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipſe terminum vitæ ſuſcepit. Porrò Felix & ipſe repente flagellum virtute diuina ſuſcipiens ſanguine toto die ſimul & nocte ex ore fuſo, & venis corporis vndique vacuatis, omnique virtute ſimul expenſa, & ipſe celeriter eſt extinctus, æternæque morti contraditus.

Hæc verba Theodoriti idcirco appoſui vt intelligas quid ſit Comes rerũ priuatarum, & quid priuata, quæ diſtione etiam Græci vtuntur, vt Iulianus Aug. ad Ecebolum.

Quomodo apud Antiochiam ſacerdotis filius ſit conuerſus. CAP. XXXIII. E

[illegible]

De chriſtianorũ poſſeſſio ne ſubmoloquẽs.

Filius ſacerdotis Ethnici, ad Chriſtũ conuerſus.

HIs ita geſtis, adoleſcens quidam, ſacerdotis filius, in Paganiſmo nutritus ea tempeſtate ad Chriſtianorum tranſlatus eſt chorum. Erat enim tunc quædam inſignis reuerentiæ mulier, & diaconiſſæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amicitiam, quæ ſæpius cùm huius mater ad ipſam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultũ Chriſtiani nominis inuitabat. Porrò matre defuncta veniebat adoleſcens ad eam, & doctrina conſueta fruebatur. Cúmque firmiſsime eius conſilium percepiſſet, interrogauit Doctricem, quo poſſet argumento, & patris ſuperſtitionem declinare, & prædicationem veritatis adipiſci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem ſuum atque illius potius ſequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret, ipſam ſe eius curam habere promittens. Ad quam adoleſcens: Reuertar, inquit, poſtea, & animam meam tibi contradam. Quum verò pauci tranſiſſent dies, Iulianus venit ad Daphnen, celebraturus publica ſacrificia. F Cum quo etiam huius pater. Erat enim ſacerdos, & ſequi ſolitus Imperatorem. Cum quo erat & iſte puer, eiúſque frater, habentes officium, vt cibos imperatori apponerent. Solebant enim ſeptẽ diebus in Daphne feſta celebrari. Primo ſiquidẽ die, quum ſtaret iſte ante Imperatoris accubitum, & epulas ſolenniter aſperſiſſet, repletus horrore, cum celeritate Antiochenam venit ad ciuitatem, ad illam mirandam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquam tibi de promiſsione mẽtitus: tu verò vtriuſq; ſaluti cõſulẽs, promiſſa comple. At illa repente ſurgens ad Dei virum Melitium perduxit adoleſcentem: verùm ille in ſuperiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicos oculis vndiquaque currentibus, & eum inueſtigari deſiderantibus. Cúmque peruenißet ad locum vbi habitaculum ſanctus Melitius habebat, ſuſpiciens, vidit illum de feneſtra proſpicientem. Et currens traxit ac depoſuit, atque do-

An. do. 365.

Melitius.

A mum vſque perduxit. Primúmque eum multis flagellis afficiens: deinde calefaciens obolos, manibus ac pedib⁹ & dorſo eius impoſuit. Poſt hęc vinctũ in cubiculo clauſis ianuis dereliquit, & ita ꝑfectus eſt ad Daphnem. Hæc ego à viro iam ſene, quũ narraret, audiui. Qui etiam hæc adiecit, quod ſpiritu diuino gratiáque repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorum infirmitati cœperit irrogare blaſphemias. Quo facto mente percipiens quod egiſſet, formidauit præſentiam patris, rogauítque dominũ Chriſtum, vt ipſi ferret auxilium, clauſtráque confringeret, & ianuas aperiret: Propter te, inquit, talia domine ꝑtuli, & hæc agere nõ expaui. Cùm hæc, inquam, dixiſſet, ceciderunt repente clauſtra, apertęque ſunt ianuę. At ille rurſus ad magiſtram venit, quæ continuò eum induens ſchemate mulieris, & in camera reſidere iubens, poſt paululum obtulit rurſus ſancto Melitio. Qui cum epiſcopo Cyrillo Hieroſolymitano contradidit, & ita venerunt noctu in Palæſtinam. Verùm poſt Iuliani mortẽ etiam patrem iſte duxit ad veritatem Chriſtianam: quod inter alia quoque no-

B bis expoſuit.

Quomodo Iulianus aquis immolaticiis vniuerſa polluerit, eique reſtiterint Iuuentius & Maximus.
CAPVT XXXIIII.

Iulianus publicos fontes Antiochiæ & cibaria ſacrificiis prophanauit.

INterea Iulianus cõtra fidei pietatem impudentius armabatur, & vultu quidem ſe ſimulabat mitem: porrò laqueos inſtruebat, quibus deciperet innocentes. Et primũ quidem fontes vrbis, & qui erant in Daphne, ſacrificiis violauit, vt vnuſquiſq; aquam bibẽtium eius horrore potiretur. Quũmq; etiam in publico venales cibos illo ſcelere cõpleuiſſet (aſpergebãtur enĩ ex eis, & panes, & carnes, & poma ſimul, & olera, & cuncta quæ comeduntur) hæc videntes qui nomen ſalutare perceperãt, ingemiſcebant quidem, atque mugiebant videntes abominationem tantam. Veruntamen comedebant, legi obedientes Apoſtoli: Omnia, inquit, quæ in macello venduntur comedite, nihil diiudicantes propter conſcientiam. Verùm duo quidam militia clari, erãt enim Scutarij principis, in quo-

C dam conuiuio, hoc horrore vehementius ſunt accenſi, atque admirabilium illorum adoleſcentũ in Babylone coruſcantium verbis vſi ſunt, dicentes: Tradidiſti enim nos regi iniquo, qui receſsit à te vltrà omnes gentes quæ ſunt in terra. Hæc quidam conuiuarum nuntiauit Imperatori: qui repente illos ad ſe fortiſsimos viros adducens, requirebat quid loquuti fuiſſent. At illi occaſionem fiduciæ de interrogatione ſumentes Imperatoris, laudabilémque ſui firmantes zelum, dixerũt hæc pietatis more nutriti: O Princeps laudandis legibus hactenus ſeruientes, quas Conſtantinus & eius filij poſuerunt, ingemiſcimus, nunc abominatione omnia videntes eſſe completa, & nephãdis ſacrificiis cibos potúſque violari. Hæc & domi defleuimus, & te præſente nihilominus eiulamus. Hoc enim in tuo diſplicet nobis imperio. Hæc audiens ille mitis atque Philoſophus à ſui ſimilibus nominatus, manſuetudinis quidem exhibuit vultum, & impietatis faciem protinus enudauit, præcipiens amariſsimas eis plagas inferri. Quos etiã luce priuauit, magis autem (vt verius eſt) illius tẽporis in-

felicitate liberauit, victricéſque eis coronas proui D dit offerri: fingebat enim ſe in eis quaſi cauſſam defendere Imperialis iniurię, & hęc diuulgari iuſſit inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Nomina fuerũt horum Iuuẽtius & Maximus, quos Antiochena ciuitas tanquã pietatis propugnatores venerata, precioſo monumento recondidit: & vſque ad diem hunc feſtis annalibus honorantur. Sed & plurimi nobilium & dignitate fulgentium vtentes tali fiducia, coronas æquales ſunt adepti.

De his extat ſermo diui Chryſoſtomi.

Quomodo Valentinianus, qui poſt eum imperauit, propter aſperſionem immolaticiæ aquæ miniſtrũ percuſſerit templi. *CAP. XXXV.*

An do. 366. Valẽtinian⁹ χιλίαρχος τῶν λογχοφόρων.

VAlentinianus etiã qui paulò poſt ſumpſit Imperiũ, tunc Millenarius erat circa Palatia conſtitutus dux Lanceariorũ. Is zelum quem pro pietate habuit, non celauit. Eo nanque tempore cum fulminandus ille fortunæ templum ingrederetur ſaltans, & ex vtraque parte ianuarum aſtarent mi- E niſtri tẽpli, qui aſperſione (ſicut ipſi dicebant) purgarent ingredientes, Valẽtinianus pręcedens principem, aſperſionis guttam ſua vidit in chlamyde. Et indignatus, pugno percuſsit templi miniſtrum, dicens ſe maculatũ potius quàm purgatum. Quod reſpiciens Imperator, iuſsit eum in cuſtodiam tũc redigi, & ad erèmum deſtinari. Sed ille cùm annus & pauci tranſiſſent menſes, pro mercede confeſſionis recepit imperiũ. Non ſolùm enim in illa vita diligentes ſe Deus honorat, ſed aliquando etiã in præſenti bonorum operum retributiones impendit, & præſentibus præmiis illic ſperata confirmat.

De Artemio martyre, & Publia Abbatiſſa.
CAPVT XXXVI.

Artemius.

ARtemium verò qui temporibus Conſtantij dux fuit Ægypti, quia illius tẽporis idola multa cõfregerat, non ſolùm facultate nudum reddidit, ſed etiã capitis ſectione mulctauit. Hæc & huiuſmodi geſsit ille manſuetus & ab iracundia re- F motus, ſicut ab impiis vocabatur. Adiiciam ſuper hæc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius contempſit impietatem. Publia quædam fuit eo tempore nominatiſsima & precioſis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus pauliſper ſuſcepiſſet, fructum digniſſimum obtulit creatori. Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore conſtitutus, & ſæpe Apoſtolici præſulatus decreta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud ſe chorũ conuerſatione digna virginitatem ſeruãtium, ſemper cum eis laudabat factorem Saluatorémque Deum. Tranſeunte verò Imperatore, clarius in commune pſallebant, cõtemptibilem & deridendum iudicantes erroneum, illaque maximè cantica perſonantes, quę idolorum vidẽtur traducere debilitatem: dicebãtq; cũ Dauid: Simulacra gentium argentũ & aurum, opera manuum hominũ. Et iterum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Hęc audiẽs Iulianus, & vehementer accẽſus, eas cum trã-

Publia.

Ioãnes Antiochenus. F. Publiæ.

Pſal. 113. b

A ſiret tacere præcepit. Quæ eius legem paruipendentes, chorum maiori ordine cõpleuerunt. Rurſúsque illo tranſeunte pſallebant: Exurgat Deus, & diſsipentur ioimici eius. Tunc ille ſæuiens, magiſtram chori præcepit adduci. Quam cùm videret ſenectute maceratam, oec corporis caniciem miſeratus eſt, nec animi ſtuduit honorare virtutes: ſed quibuſdam Spatariorum iuſsit vt eam alapis cæderent. Quæ veluti ſummum hooorem cõtumelias illas excipiens, domum reuerſa eſt, eúmque ſolitis melodiis ſpiritalibus notabat. Sicut autor illius Cantici malignum ſpiritum effugauerat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones ſibimet applicans, contra donum pietatis ioſaniebat.

Pſal.67.a

Ἀρχιφώνησα.

SOZOMENVS.

De Baſilio atque Gregorio. CAP. XXXVII.

An.do.366. Apollinaris Baſilius. Gregorius.

CONtriſtabat porrò eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni ſcientia inſigniter inB ſtructus, ſimúlque Baſilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Chriſtiani, aliique plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidẽ æmulati ſuor veram gloriam, alij Arianæ hæreſeos habuere væſaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Chriſtianos, prohibuit eos Græcorũ doctrinis imbui, & eorum lectionihus erudiri. Tunc Apollinaris cùm eſſet doctus & ſimul ingenioſus, pro Homeri Poëmate verſibus Heroicis Hebraicam conſcripſit antiquitatem vſque ad imperium Saul, & viginti quatuor libris opus omne diuiſit, vnicuique libro nomen literæ ponens, ſecundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus ſecundum Menandri fabulas, Comœdiæ ſimilitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragœdias, & Lyram Pindari. Et (vt abſolutè dicam) ex diuinis ſcripturis argumenta ſumens, omnes Encyclias lectiones tempore paruo compoſuit, numero, virtute, moribus, conſcriptione, charactére, & diſpoſitione, Græcis valde pares. Et oiſi vetuſtatẽ

Apollinaris Syrus.

C homines honorarent, & quę ſunt in vſu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuſcula decreuiſſent. Fecit etiam oon ignohilem ad ipſum Imperatorem, ſiue contra Paganos Philoſophos librum cui titulum poſuit, PRO VERITATE. In quo de ſacris teſtimoniis tacens, probauit illos quidẽ fuiſſe deceptos, ſe autẽ ſapere vera de Deo. Hęc autem conſyderans Imperator, claris tunc epiſcopis ſcripſit: Legi, & reprehendi. Cui reſcripſerũt. Etſi legiſti, non tamen cognouiſti. Si enim cogoouiſſes, oequaquam reprehendiſſes. Quidam dicunt hanc epiſtolam Pręſulis eccleſiæ Cappadoceoæ fuiſſe Baſilij, quod incredihile non eſt. Siue autem eius, ſiue ſit alterius, iuſtũ eſt virtutis laudare doctrinam.

SOCRATES.

De his qui amore pecuniæ à fide declinauerunt. CAPVT XXXVIII.

PLurimi verò non recta mente Chriſtianum habentes nomen, quippe qui pecunias & honorem præſentem felicitati veræ fidei pręponerent, ad ſacrificiorum ſcelera deſcenderunt. Quorum vnus fuit ſophiſta Conſtantinopolitanus Ecebolus. Is enim mores Imperatorũ ſequens, ſub Con- D ſtantio quidem feruentiſsimum ſe finxit Chriſtianum, ſub Iuliano Paganus celeriter eſt effectus, & rurſus poſt Iulianũ volebat eſſe Chriſtianus. Proſternens etenim ſemetipſum ante ianuas eccleſiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me ſal inſenſatum.

An.do.366. Ecebolus Sophiſta.

Quomodo pecunias Iulianus abſtulerit chriſtianis. CAPVT XXXIX.

IGitur cùm Iuliaous iret ad Perſas, volens in eis vlciſci, eò quòd ſub Conſtantio Romanorũ terminos inuaſiſſent, & ſciens in præliis euenire frequẽter aduerſa, & plurimis pecuniis opus eſſe, adinuenit modum vt auferret pecunias Chriſtianorum. Nolentibus ergo ſacrificare, pecuniam multam impoſuit, exigebãtúrq; verè Chriſtiani. Singuli nanque eorum pro ſua ſubſtantia offerebant, & Imperator ex iniuſta collectione, iniuſtè factus idoneus eſt. Vbi enim nõ erat, illuc hanc mittebat legẽ: vbi erat, vtebatur ipſe. Tũc ergo pagani chriſtianos grauiter oppreſſerunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiẽs, Chriſtianis videlicet adeuntibus eũ, E defendere contemnebat, dicens: Veſtrũ eſt vt patientes mala ſuſtineatis, hoc enim eſt præceptum veſtri Dei.

An.do.365.

Chriſtiani ſpoliantur à Iuliano.

SOZOMENVS.

Quomodo ab Antiochenis irriſus ſit. CAP. XL.

IGitur Imperator pugnaturus contra Perſas venit Antiochiam. Cúmque populus quereretur venalia quidem abuodare, ſed carius vendi, volens magoitudinem ſuæ largitatis oſteodere, mioora quàm debuit precia in foro rerum venalium conſtituit. Et cùm fugiſſent tabernarij oegotiatoréſque diuerſi, res neceſſariæ defecerũt. Antiocheni verò grauiter hoc fereotes, contumelias irrogarunt Imperatori.

An.do.365. Iulianus minuit precia rerum venalium.

SOCRATES.

Querebantur enim aduerſus eum, facetias de illius barba proferentes: erat enim eius barba valde promiſſa. Dicebant ergo: Toodatur, vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam ſuperſtitionis ſuæ F cauſſa Taurum idolis frequentius immolabat, arã vel taurũ in ſolido ſuo formari præcepit. Ob quã rem proſcindẽtes eum dicebant: Iſte taurus euertet mundum. His iniuriis prouocatus ad iram, interminatus eſt ſe Antiochenam afflicturum ciuitatem. Quamobrem Tarſum Ciliciæ reuerti volẽs, iuſsit neceſſaria præparari. A quo propoſito eum Sophiſta Libanius auocauit, ſcribẽs pro Antiochenis interceſsionis librum, & rurſus ad Antiochenos de principis ira: quos tamen libros non ædidit. Verùm Imperator reſpuens ſe operibus vindicare, reciprocis iniuriis iram ſuæ indignationis amouit. Librum enim aduerſus Antiochenos fecit lepidum & ſatis vrbanũ, quem Antiochicum nominauit. Verùm contra Chriſtianos multa mala etiam in ea ciuitate commiſit.

Iuliani & Antiochenorũ contentiones. Symbolum in numiſmatis. Libanius Sophiſta pro Antiochenis ſcribit.

SOZOMENVS.

A *De ſimulachro Chriſti quod depoſuit Iulianus.*

CAPVT XLI.

Statuā Chriſti ſuſtulit Iulianus deiecit.

ILlud quoque quod ſub Iuliano accidit, non ſilebo. Fuit enim ſignum quidem virtutis Chriſti, & indicium cōtra principem iræ Dei. Cum enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœniciæ, quam Paneada vocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuio conſtituerat, eo depoſito ſuam ibi ſtatuam collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hactenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuam verò Chriſti tunc quidem pagani trahentes confregerunt. Poſtea verò Chriſtiani colligentes in eccleſiam recondiderūt, vbi hactenus reſeruatur. Hoc itaque ſimulachrū (ſicuti refert Euſebius) omnium paſsionum & ægritudinū noſcitur eſſe medicamentū. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuius ſpeciem nullus

Lege Euſebiū lib. 8. cap. 4.

B noſtræ terræ medicus licet expertus cognouit.

De beneficio herbæ quæ naſcebatur iuxta ſimulachrum Chriſti, & de miraculis, quæ per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant. *CAP. XLII.*

MIhi ſanè videtur, quod adueniente Deo nullum miraculum, nullúmque beneficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicos plerunque apud multos prouinciales antiquitus tradita ſunt, habentia veritatem: quod ſtatim monſtrabo. Eſt itaque ciuitas Paleſtinæ Nicopolis nomine, hanc cū adhuc vicus eſſet, Emaus ſacer Euangeliorum liber appellat. Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Iudaicámque victoriam, Nicopolim ex euentu vtique victoriæ vocauerunt. Ante hanc vrbem in triuio vbi Chriſtus cum Cleopa poſt reſurrectionem noſcitur ambulaſſe, tanquam ad alium vicum iturus fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi hominum abluūtur, & alia pariter animalia diuerſis detenta languoribus emundantur.

Nicopolis Emaus.

C Quod vt ita contingat, traditur ex quodā itinere viſum eſſe Chriſtum apud fontem cum diſcipulis ſuis & lauiſſe pedes, ex quo aqua facta eſt diuerſarum curatrix paſſionum. Fertur etiā quod in Hermopoli Thebaidos, arbor quæ vocatur Perſcis, multorū morbos abegerit, ſi fructus, aut folium, aut pars eius corticis collo ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ferunt, quod cùm apud Ægyptum Ioſeph cū Chriſto & Maria virgine ſancta fugiſſet Herodē, veniſſétque ad Hermopolim ciuitatē, mox vt ingrediebatur vrbem, non ferens hæc arbor maximum Chriſti ſalutaris aduentum, inclinata eſt vſque ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hęc ego de iſta arbore à multis audiēs narraui. Reor autem hoc ſignum fuiſſe factum ciuibus diuinę pręſentiæ: aut certè quia ritu paganorum hæc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, mota eſt, non ferens Chriſti diuinitatem, dæmonibus vtique contremiſcentibus, cum viderent rerum talium deſtructorem (necnon omnibus ſimulacris Ægyptiorum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatóque dæmonio pro teſtimonio CHRISTI vacuam remanſiſſe. Igitur apud Ægyptios & Palæſtinos geſtorum teſtimonia conſeruantur. D

Fons apud Nicopolim morborum depulſor.

Perſcis arbor.

THEODORITVS.

Quomodo Iulianus Iudæos armauerit contra Chriſtianos, & de templo Hieroſolymorum.

CAPVT XLIII.

IGitur Iulianus etiam Iudęos contra Chriſtianos armauit. Primùmque cōuocans requiſiuit, quur cum ipſis præcipiat lex ſacrificare, nequaquam immolationibus vterentur. Cúmque reſpondiſſent, vno tantummodo loco ſibi offerre ſacrificiū fuiſſe permiſſum, repente iuſsit Deo exoſus deſtructum + reparari templum, credens infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtruere: cuius per hoc veritatem magis oſtendit. Hæc itaque verba Iudęi libenter accipientes, cunctis per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæis. Qui vndique concurrentes, pecunias ad ædificium alacriter offerebant: miniſtrauítque plurimum etiam Imperator, nō largitatis gratia, ſed vt veritatem oppugnaret.

An. do. 363. Iulianus autor Iudæis vt tēplū Hieroſolymitanū reparent. *] excitari.*

Miſitque pariter pręſidem impiorū executorem dignisſimum præceptorum. Aiunt enim, quod ad E repurgationem faciendā argenteos hamos & cophinos, & ſcaphas habuerint. Cúmq; fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutis itaque prioris etiā fundamenti reliquiis, noua omnia præparabant. Cúmque gypſi & calcis multa modiorū millia cōgregaſſent, vis magna ventorū repente reſpirans, tempeſtates atque procellæ ſubito factę, quicquid congregatum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſaniētibus eis, & nequaquā diuina longanimitate correptis, maximus primo terræmotus eſt factus. Et quiſquis non fuerat myſteriis diuinis imbutus, vehementer attritus eſt. Quum verò neque hoc terrerentur indicio, ignis ex fundamentis quæ ſuffodiebantur egrediens: plurimos fodientium concremauit, aliorum membra diſſoluit. Nocte quoque plurimis in vicina porticu dormientibus, cadens ſubito cum tecto ipſa porticus, dormientes oppreſsit. Alio verò die in cœlo ſignū ſplendens crucis ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudęorum veſtes crucis ſignaculo ſunt impletæ, nō tamē ſplen- F denti, ſed nigro colore ſignatæ. Hæc itaque Deo rebelles conſyderantes, & diuina flagella expaueſcentes, ad propria ſunt reuerſi, confitentes eſſe Deum, qui ab illorum progenitoribus ligno fuerit adfixus. Quod audiens Iulianus, quū vtique caneretur ab omnibus, tanquam Pharao indurato corde non timuit.

De bello Parthico, & quomodo Iulianus illuc profectus ſit. *CAPVT XLIIII.*

IGitur cùm Perſæ mortuum cognouiſſent Conſtantium, ſumpta fiducia venerunt ad terminos Romanorum denuntiātes bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulian⁹ miſit in Delphos, & Delum, atque Dodonen, ad percipienda reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tūc vniuerſi Vates & pugnandi fiduciam dabant, & victoriā promittebant. Vnū verò reſponſum pro exēplo mendacij ac ſeductionis inſerere non pigebit: eſt enim huiuſmodi: Nunc omnes aggredimur dij, victorię

An. do. 364. Perſæ aduerſus Romanos.

A trophæa referentes circa fluuium Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πάντες ὡρμήθημεν θεοὶ, νίκης τρόπαια κομίσαι παρὰ Θηρὶ ποταμῷ. τῶν δ' ἐγὼ ἡγεμονεύσω ὁ θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης. Horum itaque carminum ridiculum eos conuenit diuulgare, qui ſapientem deum Muſarumque principem Pythiũ vocant. Ego autem mendacium ſeductionis eius inueniens ingemiſco. Thiren nanque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini ſimilis eſt. Is enim fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Aſsyriorum arua diſcurrẽs, ſinum deſcendit in Perſicũ. Per hæc ergo reſponſa deceptus infelix, & victoriam mente ſomniabat, & poſt Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: ſic enim vocabat Chriſtianos, cõtumeliam nominis ſe eis inferre putans, quũ magis debuiſſet eorum conſyderare virtutem. Non enim Socrates etiam ſi Critias fuerit appellatus: & Pythagoras, Phalaris, ex mutatione nominis aliquam labem contraxerint: neque Nireus, Therſites vocatus, pulchritudinem quam habebat, B amiſerit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læſionis ſe nobis putauit inferre. Et fallaci reſponſo credens, interminabatur per eccleſias dæmonũ ſe ſtatuere ſimulachra. Poſt has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus eſt. Is enim nobilis erat, eiuſque ciuitatis Curię pręſidebat, quem zelus Chriſti reddidit clariorem. Videns nanque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuiſſe demerſum, expulit ſua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggreſſus Imperatorem, ſuam voluntatem & abdicationem patris aperuit. At ille quieſcere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quumque veniſſet in Berœam, nobiles & honoratos conuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem cum filio in ſuo prandere iuſsit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iuſtum vim facere voluntati ad aliud declinanti, & animum ad alia mutare quæ nõ vult. Noli itaque eſſe filio violentus, ſequi tua dogmata reſpuenti. Neq; enim ego tibi vim facio vt mea ſequaris, licet cogere valde poſ- C ſim. Ille cauſſam diuinæ religionis mente percipiens: De iſto, inquit, ô Imperator, erroneo dicis, & deo exoſo, & veritati præponente mendacium? Tum ille rurſus manſuetudinis induens vultum: Ceſſa, inquit, detrahere. Et declinans ab eo vultũ, adoleſcẽti dixit: Ego tui curam habebo, quoniam patri tuo vt hoc faciat ſuadere non poſſum. Hæc itaque non fruſtra retuli, ſed volens oſtendere nõ ſolũ illius admirabilis viri fiduciã, ſed quod contẽpta Iuliani à plurimis ſit poteſtas. In Antiochia autẽ vir quidã optimus pædagogus adoleſcentiũ habitabat. Eratque illic nobilis ille Sophiſta Libanius, impius, expectanſque Iuliani victoriã, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quaſi noſtram deridendo religionem: Nunc, inquit, fabri filius quid putas agit? At ille quod paulò poſt contigit, repletus gratia diuina prædixit. Reſpondit enim: O Sophiſta, creator omnium, quem tu fabri filium nominaſti, loculum Iuliano concinnat. Poſt paucos verò dies mors illius nunciatur erronei, & in loculo poſitus aduectus eſt, minarumque tumor euacuatus eſt.

Tigris.

Galilæi.

Proſes Berœenſis ſiliũ ob chriſtianiſmũ abdicat.

Libanius Sophiſta.

Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam audiret prænuntiauit. D *CAP. XLV.*

EO porrò tempore religioſiſsimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali conuerſatione videbatur imitari, cuius etiam vitã conſcripſimus, prolixiores offerebat Deo preces, cùm illius impij minas audiſſet. Et ea hora qua ille percuſſus eſt orans, mortem eius iſte cognouit, licet pluſquam viginti mutationes ab eo loco vſque ad illius exercitum eſſe viderẽtur. Aiunt enim cùm continuè ingemiſceret, & clementi domino ſupplicaret, ſubitò lachrymarum eius fluuium reſtitiſſe, fuiſſeque alacritate repletum, & eius vultum exhilaratum. Hanc animi perturbationem eius miniſtri reſpicientes, rogauerunt vt eis cauſam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus ſacræ vineæ deuaſtator pœnas exactus eſt vaſtationis ſuæ, iacetq; mortuus, terroribus miniſque fruſtratus. Hæc cognoſcentes exultauerũt omnes, Deóque hymnos gratificos obtulerunt. Poſtea verò à nuntiis eſt cõ E pertum, eundem fuiſſe diem ſimul & horam necis Iuliani, quam ille ſacratiſsimus ſenex cognouerat atque prædixerat.

An. do. 365. Iulianus Saba.

[illegible]

De inconſulto Iuliani ducatu.
CAPVT XLVI.

ILlum itaque ſemper inconſultè egiſſe, mortis demonſtrauit euentus. Tranſiẽs enim cum exercitu fluuium qui Perſarum Romanorumque regna diuidit, repentè naues incendit, non ſuadens rebus aut verbis, ſed cogens milites præliari. Porrò duces alacritate repleti, animabant milites, & eos ſpe varia confortabant, quam Imperator abſciderat, cùm eorum reuerſionem incenſis nauibus abnegaſſet. Super hæc autem cùm debuiſſet cibos militibus congregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundantia iuſsit aliquid deprædari. Relinquens ergo habitabilem viam, pergebat per ſolitudinis loca, vbi & cibo & potu milites defraudati, & duces itineris non habentes, ſed errantes in deſerta F prouincia, ſapientiſsimi principis cognouere imprudentiam.

SOCRATES.

Multos itaque vicos caſtraque detinens, iam etiam ciuitates capiebat. Cumque veniſſet Cteſiphõtem, intantum obſedit regem, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare ſuæ patriæ partem, ſi ſolutus bello diſcedere poſſet. Quod ille noluit, neque ſupplicantium eſt miſertus: neque mente percepit, quod vincere quidem bonũ eſt, ſuperuincere nimis inuidioſum: credens pręcipuè magicis artibus, quas ei Maximus philoſophus exbibebat, & arbitratus Alexãdri Macedonis ſe gloriam percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim ſecundum Pythagoræam Platoniſque ſententiam, ex mutatione corporum Alexandri animam ſe poſsidere, aut eſſe potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque cauſam Perſarũ regis noluit preces admittere.

Iulianus obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem.

Maximus philoſophus. Iulianus putabat ſe alterum Alexandrum.

SOZOMENVS.

A Quum igitur in deſerti loca primò captiuorum habuiſſet ducatum, poſtea quidam ſenex ſub ſchemate proditoris ſe ei compendioſum iter oſtendere compromiſit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem ſolitudinem veniſſent, illum quidem fuſtibus occiderunt, confitentem hoc ſe feciſſe pro patriæ liberatione, & libenter tormenta omnia ſuſtinere. Exercitus interea Perſarum, ex itinere fatigato exercitui Romanorum, cómotus occurrit, ſéque ad congreſsionem prælij parauit.

SOCRATES.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promiſsione finire. Veruntamen Perſis inſtantibus reſiſtebant, ita vt frequenter verterentur hoſtes in fugam. Porrò Iulianus erat præſens in equo, & exercitum confortabat, inermis quidem, ſpe felicitatis ſuæ audacior factus.

THEODORITUS.

B

De peremptione Iuliani. CAPUT XLVII.

Contra quem iaculum repentè delatum, diſcurrens per brachium, in eius latus immerſum eſt. Ex hoc vulnere ſuſcepit finem vitæ. Quis verò iuſtiſsimum intulerit vulnus, hactenus ignoratur. Sed alij quendam inuiſibilium hoc intuliſſe ferunt: alij verò vnum paſtorum Iſmahelitarum, alij militem fame & itinere fatigatū. Sed ſiue homo ſiue angelus fuerit, palàm eſt quòd diuinæ iuſsioni miniſtrauit. Aiunt autem quòd cùm fuiſſet vulneratus, mox manum ſanguine ſuo cóplcuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe viciſti. Et in eo ipſo confeſſus eſt cum blaſphemia victoriam.

SOCRATES.

Calliſtus. Calliſtus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & Heroico verſu eius conſcripſit hiſtoriam, ait eum à dæmone vulneratū, fuiſſe D defunctum. Iulianus ergo quarto Conſulatu ſuo quem ædiderat cum Saluſtio, ſexto die Iunij menſis, in Perſica regione defunctus eſt, anno tertio imperij ſui, ſeptimo verò ex quo Cæſar à Cóſtantio fuerat ordinatus, vitæ anno. XXXI. *Iuliani Aug. mors. An. D. 366.*

Quæ magia poſt mortem eius inuenta ſint. CAPUT XLVIII.

Poſt cuius mortem eius Magiæ compertæ ſunt. Carræ nanque ciuitas eſt, hactenus impietatis eius reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniā per Edeſſam propter piæ religionis cultum tranſire noluerat, in templum quod à Paganis colitur, eſt ingreſſus. Vbi cum quadam cum ſuis conſortibus ſacrilegia celebraſſet, ianuas & clauſtra diſpoſuit, & quoſdam ibi milites obſeruare præcepit, vt intra hoc nullus accederet donec ipſe rediret. Cumque mortuus fuiſſet, & impio pium ſucceſsiſſet imperium, ingredientes in templum inuenerunt mira principis ſimulacra, eiuſque ſapientiam & famoſiſsimam pietatem. Viderunt enim mulierem à capillis appenſam, extenſas habentem manus, cuius vterum aperuerat, vt Perſarum victoriam in iecore eius inſpiceret. Hoc ergo ſcelus in Carris inuentum eſt. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuiſſe repertas, & innumera in puteis demerſa corpora mortuorum. In qua vrbe cùm eius nuntiatus fuiſſet interitus, publicam cuncti habuêre feſtiuitatem, & non ſolum in eccleſiis & ſepulturis martyrum ſaltabant, ſed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant, illius Magiæ inſultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere neceſſarium iudicaui, vt etiam apud poſteros hæc memoria reſeruetur. Communiter enim clamabant omnes: Maxime fatue, vbi ſunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Chriſtus eius. Hic ergo libri terminus eſt habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

Carræ.

Magica quædam portenta Carris reperta. E

Antiochenſium publicū gaudium de morte Iuliani.

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Iouiani Imperatoris auſpiciis, & quemadmodum à Perſidis finibus ſit egreſſus.

CAPVT PRIMVM.

Iouianus Auguſt. An.do.366. Tricenus militum. Cingulum militare.

MILITES igitur in maxima ſollicitudine cõuenientes, omiſſa omni dilatione, altero die Iouiano ïſulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tẽpore χιλίαρχος, id eſt, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege propoſuit, vt aut ſacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quàm Imperatoris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli neceſsitatem inter viros militares habebat. Qui cùm violenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat, dicens, non ſe velle Paganis hominibus imperare, cùm ipſe Chriſtianus exiſteret. Cumque vox omniũ communiter proclamaſſet, dicentium, ſe quoq; Chriſtianos, ſuſcepit imperiũ.

B

THEODORITVS.

Cogitabat itaque Iouianus de communi ſalute, & quomodo poſſet de medio hoſtium illæſum exercitum liberare. Nec indiguit magno conſilio, ſed ſeminibus pietatis vtiliſsimum vindemiauit fructum. Repentè nanque ſuam prouidentiã Deus oſtendit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius anguſtiã Perſarum rex agnouiſſet, miſſa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus deſtinauit, & forum venalium eis præparari in deſerto præcepit. Celebratiſque fœderibus, exercitũ reduxit incolumẽ.

C

SOCRATES.

Pacta Romanorũ cum Perſis.

Quæ pacta, quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorũ, turpia erant, ſed tempori cõgruebant. Amiſſa nanque Syria, & tradita Perſis Niſibi Meſopotamiæ ciuitate diſceſsit. Hæc itaque nunciata Chriſtianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Portò milites incautum Iuliani feruorem valde culpabant, cauſamque damni finium Romanorũ ei potius imputabant, quòd à Perſarum veluti proditore ſeductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendiſſet, & famem militibus accerſiſſet.

Quid Sophiſta Libanius cõtra Chriſtianos ſcripſerit, & quomodo Socrates hiſtoriographus eius dicta confutarit.

CAPVT II.

Libanij opus de morte Iuliani.

TVm itaque Sophiſta Libanius Lamentationis librum in Iulianum conſcripſit, quem Iulianũ denominauit, faſcinatum ſanè laudibus illius: in quo etiam meminit librorum quos contra Chriſtianos ædiderat Iulianus. Et ſi quidem laudes Imperatoris Sophiſta dixiſſet, ego quieſcerem, veſtigia hiſtoriæ ſequens. Sed quia tanquam callidus Rhetor mentione Iuliani librorum Chriſtianam videtur lacerare religionem, propterea cõtra eum poſitis primùm verbis ipſius, pauca dicenda ſunt. E Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendens, incumbendo libris, Palæſtinenſem hominẽ Deum, Deique filium referentibus, præliabatur enixius, & redarguendo præualuit, vt riſum & quãdam inanitatem oſtenderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus ſene Tyrio ſapientior eſt inuentus. Propitius autem ſit iſte Tyrius, & placidè verba mea ſuſcipiat, tanquam à filio victus eſt. Hæc quidẽ Sophiſtę Libanij ſunt. Verùm ego Sophiſtam eum optimum fuiſſe noui: quanquam ſi non eius religionis fuiſſet cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Chriſtiani dicunt, etiam iſte tunc diceret, & forſitan tanquam Rhetor augeret. Nam & viuo Conſtantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et ſi ſenex Porphyrius fuiſſet Imperator, libros eius Iuliani prępoſuiſſet operibus. Sed & Iulianus, ſi Sophiſta fuiſſet, dixiſſet forſitan etiã ipſum malum, ſicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquam eius ſectæ, & tanquam Sophiſta & amicus Imperatoris, quæ ei ſunt viſa dixit, ei nos vt poſſumus obuiemus. Primùm itaque dixit, quòd libris incumberet, hyemis noctes extendens. Incumbere nan- F que ſignificat, quòd intentionem habuerit, vt vituperationem conſcriberet, ſicut conſuetudo Sophiſtis eſt. Nam olim hos libros ſcierat, ſed tũc incumbebat, & maximo prælio contendebat. Vnde palàm eſt quòd non (ſicuti Libanius putat) redarguendo præualuerit, ſed infirmitate ſuæ veritatis æſtuabat, & quæ benè illic cauteque ſunt poſita, tanquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui reſiſtit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur aduerſus eum cõtra quem litigat. Et qui infenſus alicui eſt, omnia ſicuti hoſtis non ſolum agit, ſed etiam loqui contendit. Quòd verò Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium ſenem vocat, detractores ambo fuerint, ſuis ipſorum ſermonibus arguuntur. Nam Porphyrius ſummi philoſophorum Socratis vitam † lacerauit in hiſtoria Philoſophica, quam ipſe conſcripſit: & talia de eo retulit, qualia ſoliti derogationibus occupari. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis caſtitate, iuſtitia aliiſque virtutibus ha-

Libanius viuum Cõſtantiũ laudans, vituperans mortuum.

Porphyrius

† dilacerauit

[illegible]

primus ſcripſit vitas philoſophorũ

A bebatur. Quem Plato mirabilis eorum philoſo-
phus,& Xenophon, alter philoſophorum Thiaſus
tiacus, non ſolum tanquam Deo amabilem hono-
rant, ſed etiam vltra hominem ſapuiſſe pronunci-

† animi ſui affectionẽ.

ant. Porrò Iulianus ęmulatus patrem, † paſsionem
propriam in Cęſaribus denudauit, & omnium an-
te ſe regnantiũ vitas carpens, ne philoſopho qui-
dem Marco pepercit. Igitur ambo detractores fue
runt. Non opus habeo pluribus vti ſermonibus.
Ego nanque ex vtrorunque verbis mores eorum
coniiciens, hæc dixi. Quid autem de Iuliano Gre-

Gregorius Nazanzenus de Iuliano.

gorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim
in ſecundo libro contra Paganos hæc verba poſt
alia: Hæc equidem de Iuliano aliis ipſa experimen
ta tradiderunt, & aſſumpta poteſtas imperij: mihi
autem eius mores comperti ſunt, cùm hũc virum
Athenis clarius agnouiſſem. Venerat enim illuc,
cùm frater eius Imperatori videretur inimicus.
Fuitque aduentus eius ratio duplex: vna quidem
quaſi decentior, qua dicebat ſe veniſſe vt viſeret
Hellada atque doceretur: altera verò ſecretior &
B non nota plurimis, vt immolatores dæmonum &
viros fallaces inquireret, quia nondum habebat
impietatis ſuæ licentiam. Tunc igitur non fruſtra

Depingit Iulianum Nazanzenus.

conſideraui virũ. Non enim fortuitò iſta conſpe-
xi, ſed faciebat me cautum incõſtantia motum e-
ius, & exceſſus vberior. Vates ſiquidem egregius
eſt, qui bene conſiderat. Nullum enim ſignum in
eo mihi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis, hume
ri iactabiles, oculi currentes, huc illucque directi,
& furioſè reſpicientes. Pedes impatientes, nares
ſpirantes iniurias atque contemptus, ſchemata ri-
ſibilia, & hoc ipſum ſemper habentia. Riſus incon
tinens, & quaſi ſubbulliens. Conſenſus & negatio
ſimul, ratio nulla ratione conſiſtens, interrogatio
inordinata, atque reſponſio nulla congruentia ſi-
bi conueniens. Sed quid per vniuerſa diſcurro?
Hunc ante opera vidi, & operibus ipſis agnoui. Et
ſiquidem eſſent mihi pręſentes, qui tunc aderant,
teſtarentur quòd cùm hæc vidiſſem, repentè dixi:
O quale malum nutrit Reſpublica Romanorum?
Et cùm hæc prædixiſſem, optaui me inueniri debe
re mendacem. Melius enim fuerat hoc, quàm vt
C tantis terra ſceleribus impleretur. Nunquam arbi-
tror talia fuiſſe prodigia, cùm multa diluuia, multa
incendia, multæ peſtes, & hiatus terræ prouene-
tint, licet homines inhumani & feroces, compo-
ſitique diſsimilibus naturis fuiſſe referantur. Ob
quam rem digno ſua ſuperbia fine concluſus eſt.
Hæc Gregorius de Iuliano narrauit. Quia verò cõ
tra Chriſtianos multa proferentes, niſi ſunt vim
facere veritati, quędam ex ſacris literis peruerten
tes, alia permutantes, omnia tamen ſecundum ſuã
ſumentes intentionem, multi eis obuiantes iſta

Origenes.

patefecerunt, deſtruentes & redarguentes eorum
vana ſophiſmata, & ante omnes Origenes, licet
ante multa fuiſſet tempora Iuliani. Is enim quæ vi
debantur turbare legẽtes ſacratiſsimas lectiones,
obiiciens ſibiipſi & interpretatus ea, detractorum
ſophiſticas adinuentiones excluſit. Quæ ſi ſæpius
legiſſent Iulianus atque Porphyrius, ea libenter
accipientes, in aliud fortè ſua verba mutaſſent, &
non ad blaſphemiæ ſophiſmata verterẽtur. Quod
verò lacerare ſtuduerit Imperator, apud idiotas &
ſimplices verba faciens, & non apud eos, qui ſcri-
pturarum diuinarũ obtinent veritatem, ex his pa-
lam eſt: ſumens enim ea verba, quæ diſpenſationis D
cauſa humanius poſita ſunt, cùm multa huiuſmo-
di collegiſſet exempla, hæc nouiſsimè dicit: Horũ
igitur ſingula ſi non aliquam habent ineffabilem

Liber Iuliani Augusti, [illegible]. Iuliani verba ex tertio libro contra Christianos. Iulianus reprehenditur.

contemplationem, maxima de Deo blaſphemia
ſunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cõtra Chri
ſtianos libro dixit. In libro autẽ ſuo quem de Cy-
niſmo ſcripſit, docens quomodo ſacras fabulas de
ceat fingi, dicit oportere harum veritatem abſcõ-
di. Sic enim ait: Amat enim natura celati, & abdita
Deorum ſubſtantia non patitur nudis verbis in au
res introire pollutas. Apparet ergo per hęc Impe-
ratorem ſuſpitionem habuiſſe de diuinis ſcriptu-
tis, quòd eſſent verba myſtica ineffabilem quen-
dam modum contemplationis habentia. Sed indi-
gnatur quòd non omnes eandem ſententiam ha-
buerint, & inceſsit hos qui inter Chriſtianos diui
na ſimpliciter ſuſcipere videntur eloquia. Non i-
gitur oportebat eum contra ſimplices inſurgere,
nec propter illos contra ſacras literas intumeſce-
re, neque odio habere, aut auerſari quæ magis be-
ne intellexerant: quod non omnes tunc ira ſenti- E
rent, ſicut ipſe voluerat. Similis ergo Porphyrio

Quid Porphyrium mouerit, vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet.

factus eſt. Ille nanque in Cæſarea Palæſtinæ à qui-
buſdam Chriſtianis cæſus, iram non ferens, Chri-
ſtianiſmum deſeruit per furorem: & odio inimico
rum ſcribendo blaſphemias Chriſtianiſmo priua-
tus eſt: ſicut eum Euſebius Pamphili redarguit, &
eius verba deſtruxit. Imperator autem apud idio-
tas ſuperbus inter Chriſtianos exritit, ea paſsione
in blaſphemias Porphyrij declinauit. Ambo ſiqui-
dem ſponte deliquerunt, & ſcienter peccando di-
gniſsima pœna mulctati ſunt. Cùm igitur ſophiſta
Libanius velut irridens dixiſſet, hominem ex Pa-
læſtina Deum & Dei filium faciunt, oblitus ſuorũ
videtur eſſe verborum: ad finem nanque eius libri
Iulianum deificauit ſic inter alia dicens: Primum
nanque nuncium eius mortis penè peremerant,
quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paulu-
lum deſcendens, ait: O dæmonum alumne, dæmo-
numque diſcipule, & dæmonum obſeruator. Qui
licet hoc aliter intelligeret, veruntamen hæc ea-
dem de Iuliano dixit, quæ Chriſtiani approbantes
affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oporte- F
bat eum hoc nomen effugere: nec eum deditum
dæmonibus indicare: ſicut ſermonem alium decli-
nauit, quẽ cùm reprehenderetur, de ſuis libris ab-
ſcidit. Quomodo enim homo Chriſti deificetur,
& quemadmodum in aperto homo fuerit, inuiſi-
biliter autem Deus, & quemadmodum vtraq; ſint
vera, Chriſtianorum ratio ſacra nouit: Pagani ve-

Eſa. 6. a

rò antequàm credant, intelligere nequeunt. Dicit
enim ſermo diuinus: Niſi credideritis, non intelli-
getis. Quapropter non erubeſcunt multos homi-
nes deificando: & vtinam bonis moribus inſtitu-
tos, aut iuſtos, aut caſtos, & non potius lubricos, i-
niquos, & ebrioſos, id eſt, Hercules, Dionyſos, &
Aſclepios, ſicuti frequenter in ſuis libris Iulianum
iurare non pudet. Quorum maſculos fœminaſque

Ariſtotelis pallium, Corona Dionyſij.

Cupidines ſi enumerare voluero longa digreſsio
generatur. Sed ſufficit hæc ſcire volentibus Ari-
ſtotelis Pallium, & Corona Dionyſij, & liber Rhe
gini multę memorię, turbaque Poetarum, qui de
talibus ſcribentes, verè ridiculum & inanitatem
Theologiæ oſtendêre Paganorũ. Quod verò pro-
prium Paganorum ſit, homines ſumma facilitate

Attin Rhodij in Deos retulerunt.

A deificare, monſtremus. Rhodiis quadam calamitate detentis, reſponſum eſt datum, vt Phrygium Artin ſacerdotem vęſanæ Phrygum celebritatis placarent. Tale nanque reſponſum eſt: Attin placate Deum magnum, purum Adooem, bonæ vitę, diuitiarum datorem, comatumque Dionyſum. Hoc itaque reſponſo Attin qui amore vęſano ſemetipſum occidit, eundem Adonem Dionyſumque oominauit. Cumque Alexander Macedonũ rex tranſiſſet in Aſiam, Amphictyones Alexandro fauentes, carmina iſta finxerunt, Iouem deorum Conſulem, & Mineruam tritogenitã honorate, qui corpore mortali ſupernum abſcondis regem, quem Iupiter Heroum ſeminauit gentibus adiutorem, bonæ legis lætitiæ Alexandrũ ſtatuere regẽ. Hæc in Pythia proounciauit dæmon: qui cùm potentibus adularetur, deificabat eos. Quid enim dicamus cùm etiam Cleomedem athletam deificauerint, ita dicentes. Vltimus Heroum Cleomedes Aſtypalæus, quem ſacrificiis honorate, quia mortalis iam non eſt. Propter boc ergo reſponſum Diogenes Cynicus & OEnomaus philoſopbus Pythi B um reprehenderunt Apollinem. Cyziceni verò tertiumdecimum deum Adrianum appellauerunt. Sed etiam ipſe Adrianus amatum ſuum Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem non dicit eſſe Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digreſsionem dicta ſufficiant.

Amphictiones de Alexandro.

Cleomedes athleta.

Adrianus Antinoum Amaſium Adriani.

THEODORITVS.

De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanaſius Alexandrinus ſcripſerit. CAP. III.

Iouianus Aug. epiſcopos exules reſtituit. Iouianus Aug. ab Athanaſio capit orthodoxam religionem edoceri.

IOuianus ergo Imperator, mox vt imperij ſui terras ingreſſus eſt, primùm ſcripſit legem, vt epiſcopi de exilio redirenr, & eccleſias eis reddendas eſſe profeſſus eſt, qui expoſitam in Nicæa fidẽ inuiolabiliter ſeruaſſent. Scripſit etiã Athanaſio, qui pcipuus erat horũ dogmatũ propugnator, petens vt ei reſcriberet perfectam diuinorũ dogmatum diſciplinam. Qui eloquentiores epiſcopos congregans reſcripſit, rogans vt fidem Nicææ ex- C poſitam cuſtodiret, tanquam Apoſtolicis dogmatibus congruentẽ. Cuius epiſtolæ verba ſunt hæc:

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISſimo victori Auguſto Iouiano Athanaſius, & reliqui epiſcopi, conuenientes ex perſona omnium epiſcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

DECET Deo amabilem principem diſcendi habere voluntatẽ, deſideriumque cœleſtium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & imperium cum pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur à nobis tua diſcere pietate catholicæ eccleſiæ fidem, gratias ob hoc domino refereotes, curauimus vt prolatam ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati inſinuaremus fidem. Hác enim repudiantes quidam, oobis quidem frequenter inſidiari ſunt, eò quòd Arianæ noo conſentiremus inſaniæ. Autores verò facti ſunt hæreſis & ſchiſmatum vniuerſalis eccleſiæ. Vera ergo & pia in dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ fides eſt omnibus manifeſta, & ex diuinis lireris agnita atque lecta. Io hac enim etiam ſancti martyrio conſummati ſunt, & requieſcentes in domino nunc conſiſtũt. D Manſerat itaque ſemper fides illæſa, niſi calliditas quorundam hæreticorum eam violare pręſumeret. Arius enim quidam, eiuſque ſectatores erumpere & impietarem aduerſus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex noo extantibus: & creaturam, atque facturam, conuertibilemque eſſe filium Dei. Plurimoſque per talia ſeduxerunt, ita vt etiam qui aliquid eſſe videbantur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Verùm ſancti patres noſtri olim conuenieotes (ſicuti prædiximus) in Nicęno concilio, Arianam quidem ſectam anathematizauerunt, catholicæ verò eccleſię fidem (ſcriptura teſte) profeſsi ſunt. Eaque prædicatione hæreſis extincta eſt, quæ vbique videbatur accenſa. Hęc itaque fides per omnes eccleſias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæreſim quidam renouare volẽtes, ipſam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præſumpſerunt: aliqui verò fingunt ſe eã profiteri, ſed ipſam veritatem negare noſcunrur, aliter interpretantes Conſubſtantialitatem, & ſancto ſpiritui blaſphemantes, cùm dicunt eum creaturam eſſe, atque fa- E cturam per filium celebratam: neceſſario conſiderantes lęſionem ex huiuſmodi cauſa contra populum generatam offerre tuæ pietati confeſsionem concilij Nicæni curauimus, vr pia religio tua cognoſcat, cum quanta ſcrupuloſitate conſcripta ſit: & quantum errent, qui extra eam volunt aliquid edocere. Cognoſce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidẽ prædicatur à ſeculo, & hanc profeſsi ſunt patres in Nicæa cõuenientes. In hac quoque fide concordant omnes eccleſiæ in Hiſpania, & Británia, oecnon in Galliis, Italiis, & in Dalmatiis conſtitutæ: in Cappadocia, Myſia, & Macedonia & vniuerſa ſimul Hellade, ſed etiam in vniuerſa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iſauria, & in omni Ægypro & Lyhia, Pooto & Cappadocia, partibuſque vicinis, & Orieotales eccleſiæ pręter paucos Arij ſectatores. Omnium náque prædictorũ ſententiam experimento cogoouimus, literas habemus, eoſque nouimus Deo amabilis Imperator, quia cùm pauci quidam huic fidei contradicant, pręiudicium facere non poterunr in F toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæreſi Ariana pulſati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunr. Vr verò hæc pietas tua cogooſcat, licet ſciat, tamen ſtuduimus fidem Nicæno coocilio profeſſam ab epiſcopis trecentis decem & octo, ſubiuogere. Eſt autem hæc Nicæni concilij fides:

Profeſsio fidei in concilio Nicæno.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium, inuiſibiliúmque factorem. Et in vnum dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, voigenitũ: hoc eſt, de ſubſtantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: natum non factum, conſubſtantialem patri, per quem omnia facta ſunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcẽdit de cœlis, incarnatus, humanatus, paſſus eſt, & die tertia reſurrexit. Aſcendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos, Et in ſpiritum ſanctum. Eos autem qui dicunt, Erat, quando nõ erat: & antequam naſceretur non erat: & quia ex non extantibus factus eſt, aut ex altera ſubſtantia vel

A ſubſiſtentia dicentes eſſe, aut creatum, aut conuertibilem, aut mutabilem filium dei, hos anathematizat ſancta catholica & Apoſtolica eccleſia. In hac fide deo amabilis Imperator nos conſiſtere neceſſarium eſt, tanquam ſacra & Apoſtolica: nullaque mouere eam ſeductione verborum atque contentione: quod ab initio Ariani fecerunt, ex non extantibus filium dicentes. Et, quia erat, quando nō erat, & creatus, & factus, & conuertibilis eſt: Propterea (ſicuti prædiximus) & Nicæna ſynodus hęreſim anathematizauit huiuſmodi, fidē verò profeſſa eſt veritatis. Non enim ſimpliciter ſimilem dixerunt filium patri, ne ſimpliciter ſimilis deo, deus verus eſſe crederetur, ſed etiam conſubſtantialem ſcripſerunt, quod proprium eſt geniti verique filij, ex vero & naturali patre naſcentis. Sed neque Spiritum ſanctum alienauerunt à patre & filio, ſed potius glorificauerunt eum cum patre & filio in vna ſanctæ Trinitatis fide, eo quòd vna ſit in ſancta Trinitate diuinitas.

Frumentorū reditus reſtituit eccleſiis Iouianus.

Has literas Imperator legens, confirmauit quā habuerat de ſacris ſcientiam & affectum: aliamq́; B conſcripſit legem, vt frumentorum conſuetudo redderetur eccleſiis, quam Maximus diſtribuerat Cōſtantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non ſinebat totam tunc ſummam quam Conſtantinus conſtituerat, erogari, tertiam partem Iouianus ad præſens impendi promiſit, ita vt ceſſante fame, frumenta integra præberentur.

SOCRATES.

Quomodo Iouiani tēporibus orthodoxi floruerint, & hæretici ſint oppreſſi. CAP. IIII.

An. do. 366. & exules epiſcopos reuocat. Pudet ſacerdotes Gentiles pro pryſ cultus Macedoniani apud Iouianum Aug.

EVocauit igitur Imperator à Conſtantio in exilium miſſos epiſcopos, qui non occurrerant Iuliani redire temporibus. Tunc autem etiam templa Paganorum omnia claudebantur, & ipſi ſacerdotes vbique fugiebant: indutique palliis, ipſa pallia reponebant, & ad ſchema commune reuertebantur. Quieuit etiam pollutio ſanguinis, quam publice inſatiabiliter ſub Iuliano celebrauerant. Porrò Chriſtiani non quieſcebant: Præſules enim religionum adibant crebro Principem, C credentes eius obtinere ſe voluntatem aduerſus proprios inimicos. Et primum quidē Macedoniani libellum Principi porrexerunt, poſtulantes vt expellerentur eccleſiis, qui diſſimilem filium prędicarent, & ipſi introducerentur in eas. Erant qui libellū obtulerant, Baſilius Ancyræ, Syluanus Tarſi, Sophronius Pōpeiopoleos, Paſinicus Zilenus, Leontius Comanus, Callicrates Claudiopolites, Theophilus Caſtabalenus. Horum libellū Imperator accipiens, eos ſine reſponſo dimiſit, hoc tātummodo dicens: Ego contentiones odi, eos autē qui ad concordiam feſtinant, diligo, pariter & honoro. Quod audientes, qui ad contentionē ſe parabant, quieuerunt. Hoc ergo pro voto Imperatoris eſt factum.

Acaciani conueniunt apud Antiochiam.

Nam tunc intentio ſectatorum Acacij reuelata eſt, & (ſicuti ſolebant) ad vota ſe principis contulerunt. Conuenientes enim in Antiochia Syriæ, habuerunt verba cum Melitio, qui paulò ante diuiſus ab eis, Conſubſtantialitatem ita defendere videbatur. Hoc itaque fecerunt, quoniam eum honorari conſpiciebant, Principe tunc ibi agente. D Communi ergo concilio libellum componentes, Conſubſtantialitatem profeſſi ſunt, & Nicænam roborantes fidem obtulerunt Imperatori. Cuius libelli verba ſunt hæc:

An. do. 366. Acacianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum Aug.

PIISSIMO ET DEO AMABILI DOmino noſtro, Iouiano, Victori, Auguſto, ſynodus præſentium Epiſcoporum ex diuerſis prouinciis in Antiochena vrbe conuenientium.

Quod eccleſiaſticam pacem atque concordiam tua primum ſtuduerit pietas celebrare, bene nouimus etiam nos deo amabilis Imperator. Quod verò verticem huiuſmodi veræ vnitatis & orthodoxæ fidei bene ſumpſeris, neque hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterāt veritatis dogma adnumeremur tuę pietati ſuggerimus, quoniam ſancti concilij in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & ſuſcepimus & tenemus. Quando etiā Conſubſtantialitatis nomen, quod aliter ſe quibuſdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem E à patribus excepiſſe; quippe ſignificantibus quod ex ſubſtantia patris natus ſit filius: & quia ſimilis per ſubſtantiam patri eſt. Non enim velut aliqua paſſio circa ineffabilem natiuitatem creditur. Neque ſecundum aliquem Paganorum vſum percipitur à Patribus ſubſtantiæ nomen dictum, ſed ad deſtructionem Arianorum, qui præſumpſerunt ex non extantibus de Chriſto aliquid impie prędicare. Quod etiam iſti, qui nunc inæqualitatem aſſerunt, aſperius & audacius ad vaſtandam eccleſiæ concordiam imprudentes auſi ſunt perpetrare. Quamobrem huic noſtræ relationi ſubiunximus exemplar fidei Nicæni concilij, quam etiam decenter amplectimur. Eſt enim huiuſmodi: Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, & reliqua. Et ſubſcriptio: Melitius epiſcopus Antiochiæ obtuli in ſupraſcriptis conſentiens, Euſebius Samoſatenus, Euagrius Siculus, Vranius Apamiæ, Zoil⁹ Lariſſenus, Acaci⁹ Cęſarię, Antipater Rhoſi, Abramius Yrimenus, Ariſtonicus Seleucobeli, † Barbabentus Pergami, Vranius Meletenæ, Magn⁹ Calcidis, Eutychius Eleutheropoleos, Iſacius Armeniæ maioris, Titus Boſtrenſis, Petrus Sippanius, Pelagius Laodiciæ, Arabianus Adrenſis, Piſo A- F danenus per Lamitionem presbyterū, Sabinianus Zeugmatis, Athanaſius Ancyræ per Orphitum & Aetiū presbyteros, Iræneus Gazę, Piſo Auguſtæ, Patricius Palti per Lamitionem presbyterū, Anatolius Berœæ, Theothimus Aramenus, Lucianus Arcenus.

† Barlamenus

Sabini ſynodalia.

Hunc itaque libellum in collectione Synodalium Sabini conſcriptum inuenimus. Verùm Imperator propoſitum hoc habebat, vt blandimentis & ſuaſione verborum diſcordantium cōtentiones abſcinderet, dicens, Nulli quidē ſe quomodocunque credentium fore moleſtum: eos tamen diligere, & valde honorare, qui principium eccleſiaſticæ vnitati præberent.

Themiſtij philoſophi oratio panegyrica.

Quod verò hoc egerit, etiam Themiſtius Philoſophus ait in laude quam in eius protulit Conſulatu. vbi miratur Imperatorem, quod permiſerit vnumquenque colere ſicut vellet, atque deuicerit blandientium mores, quos valde deridens, ait eos non deū, ſed purpuram magis colere.

SOZOMENVS.

Igitur

De non ducendis ſacris virginibus, Ioniani lex.

A Igitur Imperator tunc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legem dedit, vt capitali ſententia plecterentur, qui vel ſacram virginē nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aſpectu aſpiceret, ne dicā abripere fortè tentaret. Quam legem ideo poſuit, eò quòd Iuliani temporibus quidam huiuſmodi virgines vxores ducere auſi fuerant.

Quod Athanaſius venerit ad Iouianum, & ab eo de cetero ſit honoratus. CAP. V.

Athanaſ. Iouianum adit.

INter hæc Athanaſius Alexandrinæ ſedis epiſcopus, cum paucis ſuorum cōmunicato conſilio oeceſſarium iudicauit, vt Chriſtianum videret Imperatorem. Veoienſque Aotiochiā, Principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipſe magis euocauerit Imperator, vt quæ neceſſaria pro religione & recta fide viderentur, expooeret diſpooenſque, vt decebat, cauſas eccleſiæ de reditu cogitabat. Verum Euzoius Arianæ ſectæ Antiochenæ ciuitatis epiſcopus, ſtudebat vt Probatianus quidam Eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur epiſcopus. Cumq; hoc ageretur, Lucius Alexandrious à Georgio presbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicēs Athanaſio, quaſi temporibus epiſcopatus illius fuiſſet accuſatus, & plurima exilia ſub pręcedentibus ſuſtinuiſſet Imperatoribus, eſſetq; circa ſacra per eum cauſa diſcordię, ſupplicabat vt alius in Alexādrina ciuitate ordioaretur epiſcopus. Verum Imperator ſciens, quantæ Athanaſio inimicorum ioſidiæ factæ fuiſſeot, detractiooes huiuſmodi noo reſpexit, ſed Lucium quidem cum multa interminatione tacere iuſsit, Probatianum verò eiuſque ſequaces Eunuchos, autores huiuſmodi ſcelerum atque turbarum caſtigandos eſſe præcepit. Porrò Athanaſium amicum ſibi maximum factum deſtinauit io Ægyptum, vt ſicut ei videretur cauſas eccleſiarum populoſque diſponeret. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuerſationis ſapientiæque laudauerit. Aiunt quidem antequam ſub Conſtantio Imperatore Ariani teoerent eccleſias, ſomnium vidiſſe Antonium monachum quaſi + burdones altare ſacrū calcibus euertiſſent, experrectumque dixiſſe: Ab adulteris & permixtis hominibus eccleſiam calcari. Quæ noo fuiſſe mēdacia poſterior monſtrauit euentus.

Euzoius Antiochen. Lucius Alexandrinus accuſat Athanaſiū. B

Probatian. Eunuchi.

† Mulis Antonij monachi ſomnium. C

SOCRATES.

De conſulatu & fine Ioniani. CAP. VI.

TVnc igitur Imperator impetū retinens hæreticorū diſceſsit ab Aotiochia, & venit ad Tarſum Ciliciæ, ibique corpus Iuliani ſepeliuit. Et cùm cuncta ſolēnia funeri eius exibuiſſet, Cos. eſt deſignatus. Cumque Conſtantioopolim feſtinaret, venit ad prædiū nomine Dadaſtana inter Galatiam & Bithyniam vbi philoſophus Themiſtius cum aliis Senatoribus occurrēs, Cooſulatum recitauit oratiooem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & ſimul eccleſiaſticæ ſub principe beoigno diſpoſitæ, niſi repentina mors talē virū ab hominibus abtuliſſet. In prædicto naoq; prędio hyemis tēpore 10 + phraxis languore cōſtrictus eſt mortuus. Cōſulatu ſuo & Varroniani filij, ſeptimodecimo die Februarij mēſis, q regnauit mēſibus ſeptē, vixit annis trigintatribus.

Iouianus Iuliani Tarſi ſepelit. Dadaſtana Themiſtius philoſophus Iouianus moritur. An. do. 366.

† Oppilatio-nes. Varronianus.

SOZOMENVS. D

De ortu principis Valentiniani, & quemadmodum fratrem Valentem ipſe fecerit Imperatorem. CAPVT VII.

CVmque in Nicæā Bithyniæ veniſſet exercitus, Valētinianum ordinauit imperatorē, virū optimum, & capice Principali dignißimum.

An. do. 367. Valentinianus.

SOCRATES.

Valentinianus igitur ordinatur viceſimoquinto die eiuſdem Februarij menſis, Pānonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militium cura commiſſa quoniam probatiſsimè militarē nouerat diſciplinā. Fuit etiam vir magnanimus, & ſemper præſenti fortuna melior apparebat.

THEODORITVS.

Is enim nō modo fortitudine, ſed etiam prudētia, temperaotia atque iuſtitia & corporis magnitudine pręfulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, vt quum exercitus teotaſſet ei aliū ſociare conſortem, ille reſponderit, quod cātatur ab omnibus: Veſtrū, inquit, fuit ô milites Imperatore noo exiſtente mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego ſuſcepi, meum iam & nō veſtrum eſt de rebus cogitare cōmunibus. Cuius verba admirati milites, eius ſequuti ſunt volūtatē. At ille fratrem de Panoonia vocans, quod certe nō debuit, ſocium fecit Imperij. E

Valentinian. ad milites.

SOCRATES.

Poſt triginta dies auſpicij ſui.

THEODORITVS.

Cui Aſiæ ſceptra contradens pariter & Aegypti, Europā ſibi diſtribuit. Et veniens ad Heſperiā, omnem illico docuit ęquitatem, à prędicationibus pietatis incipiens.

De Ambroſij Mediolanenſis epiſcopatu atque libertate loquendi. CAPVT VIII. F

AVxentio nanque defuocto, qui Mediolanenſem præſulatum tenuerat, multiſque fuerat conciliis abdicatus, euocans Epiſcopos Imperator, huiuſmodi apud eos verba loquutus eſt: Noſtis aperte, eruditi vtique diuiniseloquiis, qualem oporteat eſſe Pontificem, & quod non deceat eū verbo ſolum, ſed etiam vita gubernare ſubiectos, & totius ſemetipſum imitatorem virtutis oſtendere, teſtemque doctrinæ conuerſationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali cōſtituite ſede, cui & nos qui gubernamus Imperium ſyncere noſtra capita ſubmittamus, & eius monita dum tāquam homines deliquerimus neceſſario, veluti curantis medicamenta ſuſpiciamus. Hæc quum dixiſſet Imperator, petiit ſyoodus vt magis ipſe decerneret, ſapiēs & pius exiſtens. At ille: ſupra nos eſt, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo ſplēdore fulgētes, melius poteritis eligere. Tūc ſacerdotes egreſsi, de epiſcopali ſede tractabāt. Verū ciuitatis habitatores (vt fieri aſſolet) tu-

Auxentius epiſcopus moritur. Obteſtatio Valētiniani Aug. ad epiſcopos, de præficiendo Mediolanēſibus epiſcopo.

A multus faciebãt, alij hũc, alij illũ ordinare petẽtes. Qui enim erãt de Ariani Auxeotij ſecta ſimilẽ ſibi fieri concertabant. Rurſum orthodoxi, ſui dogmatis tiitebantur habere epiſcopum. Hanc ſeditionẽ Ambroſius, cui tuoc Præſidialis fuerat cura commiſſa, vbi cognouiſſet, metuens ne quid turbę cõſurgeret, ad eccleſiam feſtious acceſsit. At illi ceſſante ſeditione communem dederunt vocem, perẽtes vt paſtor gregis ordinaretur Ambroſius, qui nondũ fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoſcens, repente iuſsit & baptizari, & tanquam dignum virum ordinari pontificem. Nouerat enim eius rectiorem omni libra ſententiam, & omni regula certiora ſuffragia. Arbitratus etiam diuinũ in eo eſſe decretum, quum in eius electione etiam pars contraria conſonaret: Is ergo ſacri baptiſmatis dono potitus, gratiã quoque ſimul ſuſcepit Epiſcopatus. Quo facto hunc hymnũ optimus Imperator Saluatori & domino obtuliſſe fertur (his enim quæ gerebantur intererat) Gratias, inquit, ago tibi Domine omnipotens & ſaluator noſter, quoniam huic viro ego quidem commiſi corpora tu autem animas, & meam electionem oſtendiſti

An. do 377. Ambroſius Præſes tumultum compeſcit. Ambroſius nondum baptizatus eligitur in epiſcopum. Baptizatur. Fit epiſcop⁹.

B tuæ iuſtitiæ conuenire. Cumq́ue poſt paucos dies ſanctus Ambroſius cum multa fiducia apud Imperatorem quereretur, quod male à Iudicibus ageretur, tunc Imperator ait: Hanc, inquit, † [illegible] tuã pridem noui, & aperte probans non ſolum non reſtiti, ſed etiam in electione ordinationis tuæ ſocius fui. Feſtina itaque ſanare, ſicut diuina lege præcipitur, animarum delicta noſtrarum. Hæc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Cognoſcens autem quoſdam in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, io Illyrico quidem præcepit ſynodum celebrari, & quæ de illis decreta atque firmata ſunt, dubitantibus deſtinauit. Porrò qui illic conueoerant, decreueruot fidem expoſitam in Nicæna vrbe ſeruandam. Scripſit autem & ipſe, ſocium adhibens in ſuis literis fratrem, vt in his quæ placuerant, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipſam ponere neceſſarium eſt, quæ aperte & eius pietatem prædicat, & Valentis tunc ſynceritatem ſine dubitatione demonſtrat.

Audaciam & libertatẽ loquendi.

An. do. 377. Synodus in Illyrico celebratur iuſſu Valentiniani Aug.

C

Edictum Valentiniani & Valentis de Conſubſtantiali Trinitate. *CAP. IX.*

IMP. MAXIMI, PII, VICTORES, Auguſti, Valentinianus, Valens, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ, Phrygię, Carophrygię, Pacatianæ, in Domino S.

TAnto coocilio in Illyrico celebrato, & ſubtiliter habita quæſtione de ſalutari Verbo, oſtenderunt beatiſsimi Pontifices Trinitatem conſubſtantialem Patris & filij & Spiritus ſancti. Quam noquaquam declinantes, iuxta miniſteria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit noſtra quoque potentia: ita tameo vt non dicant aliqui: Sequimur religionẽ Imperatoris hauc patriam gubernantis, & non illi potius obedientes, qui nobis ſalutis mandata contradidit, Euangelium nãque Chriſti noſtri ſic habet: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quę ſunt Dei Deo. Quid ergo dicitis vos Epiſcopi & Præſules ſalutaris Verbi? Si ita ſe habet veſtra probatio, diligentes alterutros Imperiali abuti dignitate quieſcite: & nolite perſequi eos, qui deo perfecte miniſtrant: quorum orationibus & terrena bella ſedantur, & recedentium à deo angelorum repellũtur incurſus: quiq́ue omnes dæmooes corruptores precum aſsiduitate confundunt: tributa ſecundum leges inferre noo reſpuuot, poteſtatiq́ue regiæ non reſiſtunt: ſed ſyncera voluntate & ſuperni mandata dei cuſtodiunt, & noſtris legibus ſubiugantur. Vos autem inobedientes eſſe monſtramini. Et nos quidem ſubiicimur ei, qui primus eſt & nouiſsimus: vos autem vobiſmet arrogatis. Nos itaque puros noſipſos à vobis eſſe deſideramus. Et ſicut Pilatus in examinatiooe noſtri Chriſti, quum nollet eum perimere, conuerſuſq́ue ad Orientis partes & petens aquam, abluit manus ſuas dicens: Innocens ego ſum à ſanguine huius iuſti: Sic etiã noſtra maieſtas ſemper mãdauit perſequutionem non fieri, neque fluctuationes inferri, nec inuidere laborantibus in agro dominico, oeque diſpenſatores magni regis expellere: vt non ad præſens & ſub Imperio noſtro creſcere videamini, & poſtea teſtameotum domini ſubdere paſsioni, ſicut

Mat. 22. b Mar. 12. b Luca. 20. d

D

Mat. 27. e

E in ſanguine Zachariæ. Sed illi poſt aduentũ ſuperni regis noſtri Chriſti Ieſu diſrupti ſunt, contradicti morti cũ adiutote ſuo dęmone corruptore. Hoc præcepimus in Megetio, & Ciceronio, & Damaſco, & Lãpone, & Brintiſio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipſa vobis Acta miſimus, vt cognoſcatis ea, quæ io eximio ſunt coocilio celebrata. His ergo literis ſubdidit etiam dogmata concilij, hæc ſummatim habentia: Profitemur ſequentes magnum orthodoxumq́ue concilium, conſubſtantialem eſſe patri Filium: & noo ſic intelligimus conſubſtantialem, ſicuti pridem quidam expoſuerũt, tioo vero ſubſcribentes, & nunc alij illos vocantes patres, virtutem ſermonis reſpuunt, & ſequuntur eos, qui per conſubſtantialitatem ſimilitudioem ſignificatã eſſe cooſcripſerunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum ſimilis ſit filius, niſi tantummodo patri. Sed qui hæc exponunt, creaturam præcipuam Dei filium impie dogmatizant. Nos itaque ſapimus (ſicut etiam concilia nuper Romæ & in Galliis celebrata) vnam eſſe eandemq́ue ſubſtantiam patris & filij & ſpiritus ſancti, in tribus perſooìs, quod eſt in tribus perfectis ſubſiſtentiis. Confitemur autem ſecundũ Nicænam expoſitionem, & incarnatum filiũ dei cõſubſtantialem ex virgine ſancta Maria, & in hominibus habitaſſe, & compleſſe diſpenſationem pro nobis omnem in natiuitate, & paſsione, & reſurrectione, & in cœlos aſceoſiooe: & iterum venturum vt reddat nobis ſimilitudinem diuinam: à ſemetipſo, deum exiſtentem carnigerum, & homioem deiferum. His ergo quæ prædicta ſunt contraria ſapieotes anathematizamus, & eos ſimul qui non vere anathematizant, eum qui dixit, Antequam naſceretur, nõ fuit filius: ſed ſcripſit, quod & antequam opere naſceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis eſt, quæ non ſemper exiſtunt, ſicuti deus. Filius enim ſemper cum patre eſt, ſempiterna natiuitate progenitus.

Interpres nõ intellexit, vide Græca.

F

Hæc igitur Imperator ſummatim ſignificauit, ego verò etiam ipſas concilij literas ponendas exiſtimo.

A *Epiſtola Illyricianorum epiſcoporum ad Orientales epiſcopos profitentium Conſubſtantialem Trinitatem.*

CAPVT X.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCOPIS Eccleſiarum Dei, Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

CONuenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæſtione de ſalutari Verbo, probauimus conſubſtantialem eſſe patri Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quamobrem iuſtum fuit vobis literas deſtinare, non quibuſdam argumenrationibus religionem Trinitatis ſcribentes, ſed in humilitate rogantes. Has noſtras literas deſtinauimus per dulciſſimum fratrẽ & conſacerdotem noſtrum Elpidium presbyterum. In præſentibus itaque noſtris literis quaſi illud refertur, quod in ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti libris aſcriptum eſt, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? (1.Cor.1.b)

B Et hęc quidem ſufficiebant humilitati noſtræ, etiã ſi non vobis vniuerſales literas mitteremus, propter timorem tantum, quem ibi prędicatis cunctę veſtrę prouincię, à patre & filio ſpiritum ſanctum diuidentes. Quamobrem neceſſarium habuimus ad vos deſtinare dominum noſtrũ & comminiſtrum Elpidiũ à regio principatu Romanorum has literas deferentem, vt ſi forte talis eſt prædicatio veſtra, cognoſcat: qui enim conſubſtantialem Trinitatem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis his communicãs inuenitur, anathema ſit. His autem qui conſubſtantialem prędicant Trinitatem, præparata ſunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos fratres, vt non aliud doceatis, nõ aliud innouetis, ſed conſubſtantialem ſemper & vbique prædicantes trinitatem, poſſidebitis regnum dei. Ob hoc ſcribentes & commemorantes, has literas deſtinauimus. De epiſcopis autem conſtituendis vel comminiſtris iam conſtitutis, ſi permanſerint vſque ad finem ſani, bene: alioquin ex ipſo presbyterio repellantur. Similiter presbyteros atque diaconos in ſacerdotali ordine definiuimus, vt ſint irreprehenſibiles vndique, & à Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc noluimus pluribus verbis ſcribere, eò quòd miſerimus vnum ex omnibus dominum noſtrum, & cõminiſtrum Elpidium, ſtudioſe prædicationem veſtram cogniturũ an ita ſe habeat, ſicut audiuimus à domino noſtro & conſacerdote Euſtathio. Poſthac licet aliquando in errore fueritis, deponentes veterem hominem, induimini nouo. Nam & ipſe frater & comminiſter Elpidius docebit vos veram prædicare fidem: quia ſancta Trinitas conſubſtantialis deo & patri & filio cum ſpiritu ſancto ſanctificata, glorificata, manifeſtata eſt: pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu in ſecula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus ſanctam Trinitatem confiteri conſubſtantialem eſſe ſecundum fidem olim in Nicæa expoſitam, quam patres confirmauerunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dæmonem declinare. Quo extincto, pacificos noſmetipſos literis degentes in pace ſalutabimus. Scripſimus itaq; vobis, vt noueritis Arianos eſſe condẽnatos, nolentes confiteri ex patris ſubſtantia filium & ſpiritum ſanctum, quorum nomina ſunt ſubiecta. D Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe habent, in gloria patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, Amen. Valere vos optamus patri & filio Saluatori Chriſto, cum ſancto ſpiritu, multis annorum curriculis.

De hæreſi Audæanorum. *CAP. XI.*

INclytus igitur Imperator tanquam Apoſtolicis dogmatibus cum omni cura vacabat. (*Audæus hereticus.*) Interea Syrus quidam & genere & lingua, Audæus nomine, illo tempore fuit dogmatum nouorũ repertor: qui pridem quidem malignos habere conceptus cœperat, tunc autem cognitus eſt. Prius nãque ſtulte intelligens quod ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, (*Geneſ. 1.e*) humanam formam putauit habere diuinitatem & corporis circumiacere partes coniecit, diuinæ ſcripturæ nequaquã ſenſum perſpiciens, quæ ſæpe diuinis operationibus humanorum membrorũ nomina circumponit: E quandoquidem qui facile ſubtiliora intelligere nequeunt, per hæc dei prouidẽtiam magis agnoſcunt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex væſania nanque Manetis aſperſus, neque ignis, neque tenebrarum deũ aſſeruit creatorem. Sed hæc quidem, & quæcũque his ſimilia celant Manetis væſaniæ participes, & iſte prædicabat. Aiunt autem hos ab eccleſiaſtico ſeiunctos eſſe conuentu, quando hic reperiãtur quidam, qui vſuras execrandas exigant, nec deſint qui abſque legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indecentem agant vitam. Atque horum cauſa aiunt ſeorſum ſe viuere, celantes dogmatum blaſphemiã. Eſt tamen hic prætextus arrogantiæ plenus, & Phariſaicæ propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accuſabant in templo, dicentes Apoſtolis: Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? (*Luc. 5.f*) Et per Prophetam de talibus dicit Deus: Qui dicunt, mundus ſum, noli me tãgere, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. (*Eſa. 65.f*) Sed horum ſtultitiam redarguere præſentis tẽporis non eſt: quapropter ad narrationem reliquam procedamus.

F Ea tempeſtate Meſſalianorum, quos εὐχίτας id eſt, Orantes appellant, hæreſis eſt exorta. (*Meſſaliani An. do. 371. ἐνθουσιασταί, id eſt, afflati a dæmone.*) Vocãtur autem & alia appellatione ἐνθουσιασταί, id eſt, ſacrificatores. Hi enim cuiuſdã dęmonis operationẽ expectant, & hãc ſancti ſpiritus præſentiã arbitrantur. Qui verò integro huius rei languore participãtur, auerſantur operationem manuum velut malam, ſomnoq; ſemetipſos tradunt, & ſomniorũ phãraſias, Prophetias appellant. Huius hæreſeos fuerũt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeones, & alij, qui ab eccleſiaſtica quidẽ nequaquam cõmunione receſſerũt, dicẽtes diuinũ cibũ nihil nec prodeſſe nec lædere, de quo Dominus dixit Chriſtus: Qui comedit carnem meam, & bibit ſanguinem meũ, viuit in æternum. (*Ioan. 6 f* *Error Euchitarum.*) Cumque voluerint celare hunc languorẽ, etiã conuicti impudenter negãt, & alios hæc ſapiẽtes quæ ipſi animo retinent, prorſus abdicãt. Letoius itaq; Præſul Melitinẽſis eccleſiæ, diuino zelo docẽter ornatus, (*Letoius Melitenus.*) videns eo ꝙ hic languor multa monaſteria, magis autẽ latronũ (vt ita dixerim) ſpeluncas inuaderet,

A eas incendit,& lupos ab ouibus ſegregauit. Simili
ter etiam Amphilochius famigeratos ille Lycao-
nenſis Antiſtes,dum hæc peſtis illic creſceret,eam
valde repreſsit,&oues quę tali cõtagione vexabá-
tur,eripuit.Porrò Flauianus vbiq; laudabilis Præ-
ſul Antiocheous, audiens hos in Edeſſa degere &
veoeoum propriũ vrbibus vicinis aſpergere, tur-
bam monachotum deduxit Aotiochiã, & oegan-
tes eam peſtem,hoc modo redarguit: accuſatores
quidem dixit calumnioſos eſſe,teſtes verò meoda
ces.Adelphium autem valde ſeoem cum manſue-
tudine vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait:
Nos ô ſenex,qui iam magnam partem vitæ tranſi-
uimus,humanam quidem didicimus diligenter na
turam, & aduerſariorum dæmooiotum machina-
menta cognouimus,ipſo experimento gratiæ mi-
niſtrationes edocti ſumus,iſti verò cum ſint iuue-
nes,nihil horum perfectius cognoſcentes,ſpirita-
lia audire verba noo ferunt. Quaptopter dicito
mihi, quomodo creditis ſpititum cootrarium re-
cedere,& gratiã ſancti ſpiritus aduenire? His ver-
bis ſenex ille delinitus, omne venenum quod ce-
B labat euomuit atque dixit:Nullam quidem vtilita
tem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere,ſed
ſolam ſtudioſam oratiooem iohabitantem dęmo-
oem effugare dicebat.Inſuper vnumquenque na-
ſceotium à progenitore ſuo ſicuti oaturam, ſic e-
tiam dæmonum ttahere famulatum. Et his expul-
ſis per illam oratiooem ſtudioſam ſanctum ſpiri-
tum aduenire,& ſenſibiliter ac viſibiliter ſuam de
ſignare præſeotiam,atque corpus paſsionibus mo
tus cuiuſlibet eripere, & animam à mala volunta-
te penitus liberare, ita vt nequaquam dcioceps e-
geat,neque ieiunio macerante corpus,neque do-
ctrina refrenante,& progredi ordinate edocente.
Nõ ſolum autem qui hoc impetrauerit,corporis,
inquit,exulrationibus liberatur, ſed aperte etiam
futura præuidet,& ſanctam Trinitatem oculis cer
oit.Hunc itaque Flauianus fœtidiſsimum fodiens
fontem, & eius pocula cunctis examinanda pro-
ducẽs,infœliciſsimo ait ſeni:Vetuſtiſsime malorũ
dierum,increpauit te os tuum &non ego:labia e-
nim tua teſtantur aduerſum te. Quumque hic lan
C guor cunctis innotuiſſet,de Syria quidam expulſi,
& ad Pamphiliam ſunt progreſsi, eamque huiuſ-
modi peſte repleuerunt.

Hæreſis negantium gratiã in baptiſmo conferri.

SOZOMENVS.

De Lampſaceno concilio. CAPVT XII.

IGitur Valentinianus cùm ita ſaperet ſicut Ni-
cæni patres,ſimilia profireotibus proderat,ali-
ter verò ſapientibus oõ erat importunus. Qui
cùm initio regni de vrbe Cõſtantinopolitana per
Thracias properaret Romam,epiſcopi Helleſpõ-
ti,Bithynię,& quicunque conſubſtantialem patrẽ
ac filium prædicabant, Legatum miſerunt Hypa-
tianum Heracleæ Perinthi præſulẽ, vt dignaretur
ad emendatiooem dogmatis intereſſe. Is cũ adiſ-
ſet Imperatorem,& epiſcoporum legatiooem in-
timaſſet,reſpoodens Valentinianus,ait:Mihi qui-
dẽ cùm vnus de populo ſim, phas oõ eſt talia per-
ſcrutari.Verum ſacerdotes quibus hęc cura eſt,a-
pud ſeipſos cõgregentur vbi voluerint.Cùm hęc
itaque reſpoodiſſet princeps,in Lampſacum con-
ueoerunt epiſcopi. Cũque duos tractaſſent men- D
ſes, nouiſsime decreuerunt vt ea quæ Conſtanti-
nopoli geſta fuerant ſtudio Eudoxij & Acacij,abo
lerentur. Similiter autem vt irritaretur etiam ex-
poſitio fidei, quam velut Occideotalium epiſco-
porum proferentes,quoſdã ſubſcribere in ea, ſub
ea promiſsiooe fecerunt, vt quod fuerat cooſti-
tutum de diſsimilis ſubſtãtiæ nomine,penitus ab-
dicarent,quod etiam ſunt mentiti. Similem verò
patri filium per ſubſtantiam aſſerebant, diceotes
oeceſſariam ſimilis adiectionem propter ſignifi-
catiooem ſubſtantiarum.Fidẽ verò illam eſſe præ-
cipiendam per omnes eccleſias,quę Seleucię fue-
rat promulgata,& expoſita in dedicatiooe Antio-
chenæ probatur eccleſiæ. Depoſitos autem ab eis
qui diſsimilem patri filium aſſerebant, ſedes pro-
prias recipere decreuerunt. Si quis autem eos ac-
cuſare vellet,æquo hoc periculo ſanciuerunt,iudi
ces eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes,&
de vicinis prouinciis in eccleſia conuenientes, v-
bi teſtes eſſent ſingulorũ qui dicerentur oppreſsi.
Hæc decernentes, cùm euocaſſent Eudoxium, &
qui cum eo erant,locũ eis pœnitentiæ tribuerunt. E
Quibus obedire oolentibus, quæ fuerant placita
cunctis eccleſiis intimarunt.Cùmq; crederent ſtu
dere Eudoxiom, vt vniuerſa regalia ſuæ partis fa-
ceret,& iſtis ſine dubio derogaret, oeceſſariũ pu-
tauerunt vt pręcurrerent,&quę fuiſſeot Lampſa-
ci geſta,nuntiareot. Remeantem itaque Valentẽ
Imperatotem de Thracia, in Heracleia adierunt.
Fuerat enim cũ fratre ſuo digreſſus vſque ad quẽ-
dam locum. Tunc enim Eudoxius tam apud prin-
cipem quam apud proceres pręcipuus habebatur.
Adeuntibus ergo Legatis à Lampſaco miſsis, iuſ-
ſit Imperator oe ſeipſos ab Eudoxio ſepararent.
Qui cùm reſiſterent, & de geſtis Conſtantinopo-
litanis apud Seleucenum concilium habitis aduer
ſus Eudoxium quererentur, cõmotus ad irã Prin-
ceps,illos quidem deputauit exilio, eccleſias autẽ
tradi iuſsit Eudoxio.

Ad Valentinianum Aug. legatio epiſcoporum.

An. do. 372. Synodus apud Lampſacum.

Eudoxius gratioſus in aula Valẽtis

THEODORITVS.

Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus. CAPVT XIII. F

TEmpore quo Valens ſuſcepit Imperiũ, A-
poſtolicis dogmatibus ornabatur. Cũ ve-
rò Gothi tranſiſſent Hiſtrum, & Thraciã
peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat
aduerſus eos. Cui placuit vt oon nudus ſacra gra-
tia pugnaret,ſed ſancti baptiſmatis munitus armis
& hoc quidẽ bene placuit& valde ſapiẽter.Quod
vero poſtea geſsit magnã animi mollitiẽ,& prodi
tionẽ ſignificat veritatis.Ea nanque infelix paſſus
eſt,quæ progenitor Adã. Coniugis enim eſt ſedu-
ctus alloquio, & muliebribus verbis illaqueatus.
Illa nanq; primitus Arianę fallacię captionibus ir-
retita etiã iſtũ ſecũ corruere in blaſphemiæ foueã
pſuaſit:cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius.Is enĩ
adhuc Cõſtãtinopolitanę gubernacula reoebat ec
cleſiæ,nõ regẽs,ſed ſuã potius mergẽs nauẽ. Tunc
ergo in baptiſmatis tẽpore,iureiurãdo miſerrimũ
obligauit,& vt in impietate dogmatis pmaneret,
& vndiq; cõtraria ſapiẽtes expelleret.Sic itaq; ille
doctrinã Apoſtolicã derelinquẽs, cõtrarias partes
ſumpſit, & paulò poſt quæ iurauerat adimpleuit.

An. do. 378. Valens baptizatur pugnaturus cõtra Gothos.

An. do. 378. Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia.

A

SOZOMENVS.

Qua crudelitate Valens ſit vſus aduerſus orthodoxos.
CAP. XIIII.

†Syriam.

Melitius in exilium.

INterea venit in † Eurœā: metuebat enim ne fortè Perſę pacta ſub Iouiano triginta annorū facta, ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium, Paulinum verò reueritus, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio communicare oolebāt, eccleſiis expulit, pecuniis condemnauit, verberibus & aliis tebus afflixit.

SOCRATES.

Fertur enim etiam multos in Oronte flumine ſuffocaſſe.

THEODORITVS.

Euſebius Samoſaten.
Pelagius Laodicenus.

B

De Samoſata aotem ſanctum Euſebium expulit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodicenſiū, vrbe priuauit: qui quum in iuuentute duxiſſet vxotem, in ipſo thalamo primo die nuptiarū ſponte perſuaſit, vt puritatem cōmuni voluptati præponeret, atque vt charitatem fraternam adipiſceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

SOCRATES.

De tyrannide & perditione Procopij.
CAPVT XV.

An. do. 367.
Procopius tyrannus.

CVm hęc autem in Syria fierent, exortus eſt Cooſtantinopoli tyrannus nomine Procopius: qui paruo tempore multam ſibi militiam coaceruans, ſe deſtinabat aduerſus Imperatorem. Quod cùm ountiatum fuiſſet, cootutbatus Valens paululum ſuum impetum remoratur. Cúque belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos ptoprios mutauit, & in quibuſdam locis intantum influxit, vt loca quę pridem ambulari poterant remigarentur: ab aliis verò locis tātum receſsit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factū eſt primo duorum ptincipum Conſulatu.

Terræmotus

C

An. do. 368.
Pugna inter Valentem & Procopium.

Sequenti autem anoo, Gratiani & Dagalaiphi Conſulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Cōſtātioopoli digreſſus, caſtra moueret aduerſus Imperatorem, & hoc audiſſet Valens, venit ab Antiochia, & cum eo congreſſus eſt circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliam. Et prima quidem pugna deuictus eſt. Poſt paululum verò Procopium cepit, tradeotibus eum Agelone Gomarioq; militibus, quos etiam poſtea inopinatis quibuſdam ſuppliciis iuſsit expeodi. Cootemnens enim iuſiurandum quod eis præbuerat, ſerris diuiſos erudeliter interemit. Tyranoum verò duabus vicinis arboribus flexis, ſingulos in eis pedes eius ligari fecit, quę dimiſſæ aërem repeteotes, Procopium diuiſerunt. Et hoc modo tyrannus interiit.

Agelon Gomarius.
Procopij ſupplicium.

THEODORITVS.

De exilio ſancti Euſebij Samoſateni Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint.
CAPVT XVI.

D

Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit.
†Calamato, id eſt, arcto mitra genere, ita habent vniuerſa, & vetuſtiſſ. exemplaria.

EVſebius interea Samoſatenus epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis labotibus deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, *tiāræ* caput operiens, Syriā peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, presbyteros ordinans atque diaconos, aliaq; eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi cōcotdes epiſcopos, eos Præſules indigentibus conſtituebat eccleſiis. Quantam verò fortitudinem ſapientiamque monſtrarit, Imperialem ſuſcipiens iuſsionem, qua eum præcipiebat in Thraciis habitare, neceſſarium arbitror neſcientes cognoſcere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa veſperam, quē Euſebius ſileotiū habere, & aduentum ſuum celare iuſsit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deū pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixiſſet veſpertino conſueto miniſterio celebrato, circa ipſa ſomni primordia vni famulorum ſecretum pandens, ſolus egreſſus eſt ſeuex: ſequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem getens. Cumque veoiſſet ad Euphratis fluminis ripā, iuxta ipſos muros ciuitatis expoſitā, aſcendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iuſsitq; nautis vt remigarent. Et facto die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locū: Samoſateni verò gemitibus & lamentatione repleti ſunt. Nam cùm ille ſeruus eius ptoximis, quę iuſſa fuerant, iodicaſſet, & qui cum eo proficiſcereotur, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant vniuerſi, paſtore videlicet ptiuati. Fluuiuſque nauigantibus atque ſequentibus eſt impletus. Cūq; veniſſent & deſideratum paſtorem cernereot, amplius eiulabant: ac ſuſpirantes fundenteſq; lachrymarum fontes, eum retinere nitebantur, ne io lupos oues eius inciderent. Quem cum flectere noo valuiſſent, audierunt eo legente Apoſtolicam legem, quæ aperte iubet nos Principibus & poreſtatibus eſſe ſubiectos. Quo facto, alij quidem ei obtulerunt aurum, alij argentum, alij veſtes, alij famulos, tanquam ad peregrinam & exteram properanti terram. At ille pauca quædā à valde notis accipiens, doctriniſque cuoctos & orationibus armās, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare ptęcipiens, ad Hiſtrū profectus eſt. Illi verò ad vrbem propriam remeantes, & mutuo ſe exhortantes, luporum circumſpiciebant prudeoter inſidias. Nūc verò narrandus eſt horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, niſi per hanc relatiouē illi ſemper memorabiles babeantur. Quum ergo Arianorum participes egtegio paſtore prioaſſent gregem, aliumque pro eo Eunomium oomine feciſſent epiſcopum, nullus illic habitantium, non pauper, oō diues, nō famulus, noo opifex, nō agricola, nō hortulanus, nō vir, oō mulier, nō iuuenis, nō ſenex, ad eccleſiaſticū acceſsit conſuete collegium. Solus itaque degebat epiſcopus, tū nullo eū neque vidēte, neq; penitus appellante, licet feratur cum multa vixiſſe manſuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraſſent, volenteſq; ingtedi prohiberēt, ipſe populū ante ianuas vidēs, eas aperire præcepit, & libenter ſecū omoes lauacro participari. Hoc idē etiā in balnei ſolio fecit. Nā quum lauanti ſibi quoſdā videret aſtare, iuſsit

E

Euſebius nauigat Zeugma Syriæ.

Roma. 13. a

F

Euſebius ad Hiſtrum.

Samoſateni.
Eunomius Arianus in Euſebij loco obtruſus.

Eunomij Samoſateni humilitas.

A vt cum ipſo communiter aqua calida fruerentur, qui tacentes aſtabant. At ille honoris cauſſa hoc fieri putans, velociter aſcendens egreſſus eſt. Illi verò nequiſsimæ hæreſeos immunditia, etiam aquam iudicantes eſſe pollutam, eam repente cuniculorum egeſtionibus tradiderunt, & aliud fecerunt ſolium temperari. Quod ille cognoſcens, relicta ciuitate diſceſsit, inimicam habitare ciuitatẽ, & horrorem habentem aduerſum ſe communem, arbitratus eſſe ſtultum. Quo de Samoſata abeunte, Lucium pro eo aperte lupum, & ouibus inimicum conſtituerunt. Sed oues licet deſolatæ paſtore, tamen quæ ſunt paſtoris operabantur. Permanſerunt enim doctrinam apoſtolicam inuiolabiliter obſeruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo. Adoleſcentes in platea ſphæram alter alteri porrigentes, luſu delectabantur. Iſto autem tranſeunte, contigit vt ſphæra cadens, per aſini eius tranſiret pedes: tum pueri vehementer eiulauerunt, arbitrati ſphæram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, præcepit cuidam ſequẽtium vt expectaret, & quod gereretur, cognoſceret. Pueri

Eunomius diſcedit Samoſata.

Lucius obtruditur.

B verò accedentes ignem, & ſphęram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati ſunt expiatam. Et hoc quidem eſſe noui iuuenile, & cõſuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indicium eſt, quo poſsit oſtendi quale odium circa Arianam væſaniam ciuitas habuerit vniuerſa. At Lucius manſuetudine non eſt imitatus Eunomium, ſed multos quidem ſacerdotum fecit per Iudices in exilium deportari, eos præcipue qui viriliter pro ſacris dogmatibus dimicabant, vſque ad nouiſsimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij miniſterio functum in erémum Oaſin, Antiochum verò Euſebij maximi generatione decoratum (erat enim cõſobrinus eius) & multis virtutibus coruſcantem, necnon ſacerdotij dignitate fulgẽtem, in Armeniæ terminos mitti ſuaſit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare ſufficiat? Quum itaque vir ſanctus Euſebius poſt multa certamina, innumeraſque victorias etiam coronam martyrij ſuſcepiſſet, conuenit ſolenni

Purgatio per ignem.

Euolcius in exilium.

C modo prouincię ſynodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis epiſcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quumque vniuerſi Antiochum elegiſſent, auunculo proprio ſucceſſorem, & ad ſacrum perduxiſſent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuerſus & videns Iouianum ſuo capiti dexteram imponentem, manum eius repulit, dicens, non eſſe ferendam dexteram, quæ aliquando ſacramenta blaſphemiis celebrata ſuſcepiſſet. Sed hæc quidem non poſt multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem eſt (vt dixi) ductus Armeniam. Qua tempeſtate vir ſanctus Euſebius morabatur apud Hiſtrum, Celtis Thraciam deuaſtantibus & obſidẽtibus ciuitates, ſicut eius ſcripta commemorant.

Euſebius in exilium. Euſebius martyrio coronatus. Antiochus nepos ſuccedit. Iouianus Pergenus

Celtæ. Germani.

De exilio Barſæ epiſcopi. CAP. XVII.

Barſes Edeſſenus.

BArſen quoque, cuius etiamnũ maxima gloria eſt, non ſolum in Edeſſa quam regebat viciniſque prouinciis, ſed etiam in Phœnice & Ægypto, necnon Thebaide, quas gẽtes cum D maximo virtutis ſuæ ſplendore trãſierat, primùm quidem Valens inſulam Aradon habitare præcepit. Cúmque cognouiſſet innumeros ad eum concurrere populos (quia cùm plenus eſſet gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchum Ægypti vrbem eum in exilium deſtinauit. Cúmque etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quodam caſtrum extremum Barbaris vicinum, cui nomen eſt Pheno, ſenex dignus cœleſti vrbe deductus eſt. Aiunt quidam in Arado hactenus eius extare lectum eximia celebritate dignũ: multi enim ægrotantium, cùm in illo collocantur, ſalutem fide percipiunt.

Aradus inſula.

SOZOMENVS.

Item de crudelitate Valentis quam geſſit aduerſus orthodoxos extincto Procopio. CAPVT XVIII.

IGitur Imperator extincto Procopio, felicitate prouectus, denuò contra Chriſtianos bella E commouebat, omnem religionem in Ariano dogmate cupiens concordare. Præcipuè tamen eum ad furorem prouocabat ſynodus in Lampſaco celebrata, non ſolum quia Arianorum abdicaret epiſcopos, ſed quòd promulgationem fidei Ariminenſis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ, conuocauit Eleuſium Cyzici, is enim ſectam Macedonij magis ſequebatur, ſicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum epiſcoporum, cogebat Eleuſium vt illorum dogmati conſentiret. Qui primùm quidem negauit. Poſtea verò cùm ei minaretur exilium, formidans in Arianum dogma conſenſit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus veniens Cyzicum, coram omni populo de violentia querebatur, dicens conſenſum violentia non voluntate factum. Et vt quęrerent ſibi alium epiſcopum hortabatur, quoniam ipſe per neceſsitatem dogma proprium denegaſſet. Porrò Cyziceni propter amicitiam eius alij epiſcopo ſubdi noluerunt, manſeruntque ſub eo, F non tamen à propria hæreſi abducti ſunt. Hoc audiens Conſtantinopolitanus epiſcopus, Eunomium in Cyzico ordinauit epiſcopum, tanquam qui poſſet populum calliditate verborum ad ſuum circumuenire conſenſum. Deſcendente vero Eunomio, Sacris præceptionibus expelli iubetur Eleuſius, & in ſede Eunomius collocari. Quo facto amatores Eleuſij extra vrbem oratorium fabricantes, Collectas ibi faciebant. Hæc ergo de Eleuſio dicta ſufficiant. Nunc de Eunomio referendũ eſt.

Valens pro Arianis.

Eleuſius Cyzicenus.

Eudoxius.

Sacra literæ principis. Eunomius in Cyzicũ.

SOCRATES.

De Eunomio hæreſiarcha. CAP. XIX.

EVnomius notarius fuit Aëtij, qui ἄθεος, id eſt, ſine Deo, vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum eſſet, modum eius ſophiſticum imitatus eſt, & ſermonibus quibuſdã vacans, facienſq; ſibi ſophiſmata, nõ ſentiebat, ex his inflat⁹, in blaſphemias ſe incidere: quippè qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatib⁹ veritatis. Enimuerò parũ edoct⁹ ex literis ſacris, & eas minimè intelligere valẽs circa

Eunomius & eius ſcripta.

A verba frequenter occupabatur, eáque cõuertens ſemp nũ poterat intentionis ſuæ propoſitũ adimplere: ſicut ſeptem eius demõſtrant Tomi in quibus vaniſsimè laborauit, quos in epiſtolã Apoſtoli ad Romanos fecit: multa enim illic verba ꝓfundens, intentionem epiſtolæ non potuit inuenire. Sũt etiam alij eius ſimiles libri, quos qui legere voluerit, eorum contemptum experimentis cognoſcet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit epiſcopum, expellere niſus Eleuſium. Cúmq; illuc veniſſet, vtens more ſolito Dialectica, quaſi peregrinum aliquid auditorib⁹ inferebat. Quamobrem Cyzici tumultus exortus eſt, eúmque vrbe pepulerunt, non ferentes eius verborum faſtum. Qui Cõſtantinopolim veniens cum Eudoxio morabatur, epiſcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocẽ ipſius Eunomij, quæ tentat contra Deum ſophiſmatibus loqui. Sic enim ait:

Cyziceni eyciunt Eunomium.

Deus de ſubſtantia ſua nihil nouit amplius quàm nos, neq; eſt illi magis, nobis autem agnita minus, ſed quodcunque de illa nouimus nos, hoc modis

Eunomij temeraria ſubtilitas.

B omnibus etiam ille nouit. Quod autem rurſus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidẽ aliáque ſimilia Eunomius ſophiſmata, id eſt, circũuentiones faciens, non ſentiebat occũbere. Quomodo autem ab Arianis paulò poſt ſegregatus ſit, proprio loco narrabimus.

SOZOMENVS.

De ſæuitia Valentis contra Conſtantinopolitanos orthodoxos. *CAPVT XX.*

VExabantur enim etiam Conſtantinopoli habitantes, qui Nicænum dogma profitebãtur, quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit, Nouatianorum verò etiam eccleſias claudi, aliorũ verò hæreticorum quod clauderet non inuenit. Pridem enim ſub Conſtantio principe probantur ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum epiſcopum eccleſiæ Conſtantinopoli conſtitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabi-

Nouatiani apud Conſtantinopolim.

Agelius Nouatianorum epiſcopus.

C liter viuere ſecundum eccleſiaſticas ſanctiones, cuius vita erat philoſophica, & à pecuniarum poſſeſſione ſegregata. Quod etiam conuerſationis eius modus oſtendebat. Vna enim tunica vtebatur, & ſemper ambulabat excalciatus. Qui nõ longo poſt tempore reuocatus eſt, eccleſiaſque recepit. Cuius rei fuit autor quidam Martianus, vita, ſcientiáque admirabilis, pridem quidem in Regalibus militãs: tũc autem presbyter Nouatianus, artẽ Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anaſtaſiam atque Caroſam. Ex quarum nominibus hactenus Anaſtaſianæ & Caroſianæ Thermæ publicæ Conſtantinopoli nuncupantur.

Agelius reuocatur de exilio.

Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani.

SOCRATES.

De deſtructione murorum Chalcedonenſium. *CAPVT XXI.*

IGitur Imperator Valens Chalcedonenſis vrbis contra Byzantium poſitæ muros deſtrui iuſsit. Iurauerat enim hoc ſe facturum tyranno victo, q̀ Chalcedonenſes fauore tyranni ei turpes contumelias intuliſſent, & portas clauſiſſent ciuitatis.

Valẽs Aug. muros Chalcedonis deruit.

Murus autem iuſsione deſtruebatur Imperatoris, D & ſaxa ad ædificium Thermarum, quæ Conſtantianæ vocantur, Cõſtantinopolim vehebãtur. Inter quæ ſaxa vnum inuentum eſt, in quo reſpõſum habebatur inſcriptum, olim quidem abſconſum, tunc verò manifeſtum. Significabat enim, q̀ cùm proueniret aquarum abundantia ciuitati, tunc murus quidem lauacro ſeruiret, innumeræ verò Barbarorum nationes, Romanorum fines incurrẽtes, cùm crudelia multa cõmitterent, nouiſsimè etiam ipſæ perirent. Poſt aliquantũ itaque temporis euenit, vt Valens Aquæductũ ædificaret, & abundantiam Conſtantinopoli præberet aquarum, tunc etiam Barbaræ motæ ſunt nationes. Reſponſum tamen etiam alio modo contigit adimpleri. Cùm enim Aquæductus in ciuitatẽ fuiſſet inductus, Præfectus vrbis tunc Clearchus Nymphęum maximũ ædificauit in platea, quæ Theodoſij nũc vocatur, vbi aquæ affluentia eſt emiſſa: in quo maximã feſtiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc reſponſum paulò poſt eſt impletũ. Porrò cùm ſolueretur murus, Principem Conſtantinopolitani rogauerunt, vt à

Thermæ Cõſtantianæ.

Epigramma futura prædicens.

Valẽs aquæductum extruit.

Clearchus Nymphæũ ædificat.

E muri deſtructione ceſſaret. Cum quibus etiam ſupplicabant poſſeſſores Bithyniæ, Nicomedienſes, atque Nicæni. Verùm Imperator furore plenus, vix quidem ſupplicãtium ſuſcepit preces. Volens tamen iuſiurandum implere, murum deſtruebat, eúmque ſubinde minoribus lapidibus rurſus ædificabat. Quod nũc etiam in quibuſdam muri partibus inuenitur, vbi maximis mirabilibúſque lapidibus, vilis nunc fabrica ſuperpoſita demõſtratur.

De natiuitate Valentiniani minoris, & de immenſitate grandinis, & de ortu principis Gratiani. *CAPVT XXII.*

HOc itaque tempore talia gerebantur. Sciendum tamen quòd bellum cõtra Procopium tyrannum geſtum eſt Conſulatu Gratiani & Dagalaiphi, circa finem Maij menſis. Poſt paululum verò temporis eodem Cõſulatu, Valentiniano principi in Occidentis partibus conſtituto, natus eſt filius nomen referens patris. Verùm Gratianus ante eius fuerat natus imperium. Et ſequenti Conſu F latu Lupicini & Iouiniani grandinis multitudo in Conſtantinopolitana vrbe ſecundo Iunij menſis die, ſaxorum gerens ſimilitudinẽ vehementer effunditur. Quod multi dicebant propter motũ Imperatoris accidere, qui plurimos ſacerdotũ in exilium deportauerat, Eudoxio communicare fugientes. ¶Poſt paululum verò temporis eodem Cõſulatu Valentinianus Princeps filium Gratianum Imperatorem conſtituit, viceſimo quarto die menſis Auguſti. Sequenti verò Cõſulatu Valentiniani ſecundo, & Valentis item ſecundo, terręmotus circa Bithyniam maximus Nicæam ſubuertit vrbem, vndecimo die menſis Octobris. Agebatur autem annus duodecimus poſt Nicomediæ caſum. Poſt modicum verò tempus alio terræmotu multę partes Germæ ciuitatis in Helleſponto cõſtitutæ, deſtructæ ſunt. His ergo ita prouenĩetibus, nulla reuerentia terruit, neque Eudoxium Arianorum epiſcopum, neque Valentem Imperatorem. Non enim à perſecutione ceſſabant. Porrò terræmotus, turbarum eccleſiaſticarum indicium eſſe videbatur. Cùm ergo multi ſacerdotũ in exilium depor-

An. do. 365.

Grãdo Conſtantinopoli. An. do. 369.

An. do. 370.

Germa.

A tarentur, ſoli diuina prooidentia propter eminentem ſui reuerentiam exiliũ non ſunt paſsi Baſilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Cæſareæ Cappadociæ fuit epiſcopus, Gregorius autem Nazianzenæ ciuitatis omnino vilisſimæ, quæ eſt poſita vicina Cæſareæ. De Baſilio atque Gregorio ꝓcedenti ſermone narrabimus.

Quomodo Ariani Macedonianos fuerint perſecuti & illi ſe contulerint ad Liberium.
CAPVT XXIII.

CVmque eo tempore Cõſubſtantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rurſus pſecutores cõtra Macedonianos inſurrexerunt: qui terrore magis violentiaque cõſtricti, per ſingulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, iudicantes optimum, ſi per neceſsitatẽ confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ vrbis epiſcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm cõmunionem Eudoxij.

Macedoniani cõfugiunt ad Valentinianũ & Liberium. Anno do. 367.

B Miſerunt ergo Euſtathium Sebaſtiæ, qui fuerat ſæpe depoſitus: Syluanũ Tarſi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei cauſſa Liberium, ſed Romanæ cõmunicarent eccleſiæ, & fidem de conſubſtantialitate roborarent. Itaque cũ his literis in Seleucia diſpoſitis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorem quidem videre nõ potuerunt: erat enim occupatus in Galliis, & cõtra Sauromatas pugnabat. Liberio tamen epiſtolas obtulerunt: qui eos ſuſcipere nullatenus voluit, dicens eos Arianos eſſe: nec ab eccleſia ſuſcipi poſſe, qui Nicænam non ſuſciperent fidem. At illi reſpõderunt, per pœnitentiam ſe cognouiſſe veritatẽ, & dudum abnegaſſe Diſsimilitudinis fidem, & ſimilem profeſſos per omnia filium patri, nihilque differre à conſubſtantiali per omnia ſimilem. Hæc dicentes exegit Liberius ſcriptam ſuæ ſentẽtiæ dare profeſsionem. At illi libellum porrexerunt, in quo etiam propoſuerunt verba fidei Nicæni concilij. Epiſtolas autẽ à Smyrna in Aſia conſtituta, & Piſidia Iſauriæ, atque Pamphylia, necnõ Lycia miſſas, hîc propter prolixitatem non ſubſcripſi. Verba verò libelli ab Euſtathio & reliquis Liberio dari C hæc eſſe noſcuntur.

Sauromatæ.

Libellus Macedonianorum, Liberio Romano datus epiſcopo. *CAPVT XXIIII.*

DOMINO FRATRI ET CONSAcerdoti Liberio, Euſtathius, Theophilus, & Syluanus, in domino S.

PRopter hæreticorum væſanas ſuſpiciones qui nõ ceſſant catholicis eccleſiis ſcandala generare, ea gratia omnem occaſionẽ eorum perimentes, profitemur ſynodum Lampſaci celebratam, & Smyrnæ, aliiſq; diuerſis locis orthodoxorum epiſcoporum. Pro qua ſynodo legatione fungentes apud tuam paternitatem, & vniuerſos Italiæ cunctóſq; Occidentis epiſcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atque ſeruare, quę in ſancto Nicæno cõcilio ſub beatæ memorię Conſtantino à trecentis decem & octo epiſcopis cõfirmato perfecto & immobili ſtatu hactenus & in perpetuum permanebit, in qua Cõſubſtantialitas ſancte piéque definita eſt contra Arij prauitatem. D Similitérque nos cum prędictis eandem fidem tenuiſſe atque tenere, & vſque ad terminum vitę cuſtodire manu propria profitemur, condemnantes Arium impiámque doctrinam eius cum diſcipulis ipſius, eíque ſimilia ſapientibus, necnon omnem hæreſim, Sabellianos, Patripaſsianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, ſimul etiam Paulosamoſatenos, eorúmque doctrinã, omnéſq; his ſimilia ſapientes, & vniuerſas hæreſes ſanctæ fidei prædictę cõtrarias, quæ piè catholicéque eſt in Nicęa à ſanctis patribus explanata, anathematizantes præcipuè explanationem lectã in Ariminenſi concilio, tanquã contrariam prædictæ fidei ſancti concilij in Nicæa vrbe celebrati, cuius lectione prolata in vrbe Thraciæ Nicæa dolo atque periurio capti, Conſtantinopoli ſubſcripſerunt. Eſt autem fides noſtra & eorum pro quibus legatione fungimur, hæc: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium viſibilium inuiſibiliúmque factorem, & in vnum vnigenitum Deum dominũ Ieſum Chriſtum filium Dei, natum ex patre, hoc E eſt, ex ſubſtãtia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verũ ex Deo vero, natum, non factũ, cõſubſtantialẽ patri, per quẽ omnia facta ſunt quę in cœlo & quę in terra. Qui ꝓpter nos homines & ꝓpter noſtrã ſalutẽ deſcẽdit de cœlis, & incarnatus eſt, & homo factus, paſſus, & reſurrexit tertia die, aſcendit ad cœlos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in ſpiritum ſanctũ. Eos autem qui dicunt: Fuit, quando non fuit, & ante quàm naſceretur non fuit, & quòd ex nõ exiſtentibus factus eſt, aut ex altera eſſentia vel ſubſtantia dicentes eſſe, aut conuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat catholica & apoſtolica eccleſia.

Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ ciuitatis, & Theophilus & Syluanus Legati conciliorum Lampſaci, Smyrnæ, & reliquorum, hãc profeſsionem manibus noſtris & propria voluntate ſubſcripſimus.

Subſcriptio.

Si quis autem præter expoſitam à nobis fidem, contra nos vel eos à quibus miſsi ſumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum literis ad nos tuę ſanctitatis ad quos probaueris orthodoxos epiſcopos mitte, & apud eos nobiſcum cauſſam dicant. Et ſi quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubiò vindicetur. Hoc itaque libello Legatos F obligãs Liberius, eos in communionem ſuſcepit. Quibus dans huiuſmodi literas, abire præcepit.

Epiſtola Liberij & Sicilienſis concilij ad Macedonianos epiſcopos poſt pœnitentiam
CAPVT XXV.

DIlectiſsimis fratribus & cõſacerdotibus, Euſtathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, & Ortaſio, Neoni, Eumathio, Fauſtino, Proclo, Paſsinico, Arſenio, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Ædeſio, Euſtochio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexãdro, Adolio, Martiano, Sthenelo, Ioanni, Maceri, Cariſio, Syluano, Photino, Autho, Antonio, Celſo, Euphranori, Mileſio, Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolphio, Athanaſio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chryſampelo, Eugenio, Euſtathio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leõ-

Epiſtola Liberij pont. Rom.

Libell' Macedonianorũ exhibitus Liberio pont. Rom.

A tio, Philagrio, Lucio & vniuerſis Orientalibus orthodoxis, Liberius epiſcopus, & Occidentales epiſcopi in domino ſalutem.

OPtabile nobis pacis atque concordiæ gaudiũ veſtræ literæ attulerunt, fidei lumine reſplendentes, fratres chariſsimi, oblatæ nobis per chariſsimos fratres & coepiſcopos, Euſtathium, Syluanum atque Theophilum, & maximè quia veſtrã ſententiam veſtróſque ſeoſus concordare & conſonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus vniuerſis affirmauerunt atque demõſtrauerunt. Et hanc eſſe cognoſcimus catholicam & apoſtolicam fidem, quæ vſque ad Nicęnum cõcilium integra immobilíſque ſeruata eſt: & hanc ipſi retinere profeſsi ſunt, gaudióq; repleti, & omne veſtigium ac oebulas ineptæ ſuſpicionis abiicieotes, nõ ſolùm ſermone eam, ſed etiam ſcriptura currẽte profeſsi ſunt. Cuius exemplar his literis ſubdere oeceſſarium iudicauimus, oe vllam occaſionem hæreticis ad exercendas inſidias denuò relinquamus: quibus iterum flammas propriæ ma-
B litiæ cõmouentes, incendia diſcordiarum conſuetè reſuſcitent. Hæc inſuper ſuot profeſsi chariſsimi fratres uoſtri, Euſtathius, Syluanus, atque Theophilus, veſtram charitatem ſemper hãc fidem habuiſſe, & hãc vſque ad terminum cuſtodire, id eſt, in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo epiſcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obſtruit atque diſſoluit. Nõ enim ſpontaneo motu, ſed nutu diuino tãtorũ epiſcoporũ numerus aggregatus eſt cõtra vęſaniam Arij, quanto numero beatus Abraam tot hoſtium millia fide deſtruxit. Quæ fides dum in ſubſiſteotia & nomine Cõſubſtantialitatis continetur, velut quoddam munitiſſimum & inexpugnabile caſtrum omnia iacula & molitiooes Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cùm igitur omnes Occideotales epiſcopi in Arimino coogregati, quando eos Arianorum collegit væſania, quadam ſuaſione, aut (vt verius dicã) mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide politũ, auferre, aut obliquè denegare conati ſunt: tamèn nihil eorũ calliditas profuit. Nam penè om-
C nes cõuenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc reſipiſcentes atque anathematizantes eos qui ibi cooueoerunt, aut ſubſcribentes catholicæ fidei quæ ĩ Nicæna vrbe ſancita eſt, nobíſque communicantes, feruentius contra Arij dogma eiúſque diſcipulos inflammãtur. Cuius rei indiciũ etiam ipſi legati veſtræ ciuitatis agnoſcentes, voſipſos in ſua ſubſcriptione iunxerũt, anathematizantes Arium, & quæ ab eius ſequacibus Arimini geſta noſcuntur contra fidem in Nicæna vrbe ſancitam. In quibus etiã vos capti periurio ſubſcripſiſtis. Vnde cõſequens nobis viſum eſt ſcribere charitati veſtræ, & adiuuare iuſta poſcentes, maximè quia per profeſsionem veſtrorum Legatorum reſipiſcentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus cõcordare cognouimus, & ſignificamus, vt noueritis blaſphemos Ariminẽſes qui tunc videbantur per ſurreptionem maculati, nunc anathematizatos, & vniuerſos ad Nicænam reſpiraſſe fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, vt poſsint qui violenter læſi ſunt, aliquãdo ab hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ libertatis accedere. Qui poſt hanc ſynodum niſi vo- D
luerint reſpuere venenũ perfidiæ, & blaſphemias Arij vniuerſas abiicere, eaſque anathematizare cogooſcunt ſe cum Ario eiúſque diſcipulis cæteriſque ſerpeotibus ſiue Sabellianis vel Patripaſsianis, aut cuiuſlibet alterius hæreſeos ſocios eſſe, & cõmunione priuatos ab eccleſiaſtica ſynodo, quæ ad ſe filios adulterij oon admittit. Deus vos incolumes cuſtodiat fratres chariſsimi. Has literas Euſtathius cæterique percipientes, rurſus ad Siciliam deuenerunt, ibique facientes ſyoodum Siculorum epiſcoporum coram ipſis Conſubſtantialitatis fidem profeſsi ſunt. Cúmque Nicęnam fidem roboraſſent, conſonas ab eis quoque percipientes epiſtolas, ad eos à quib⁹ fuerãt deſtinati reuerſi ſunt. Qui Liberij pręcepta ſuſcipiẽtes, Legationes mittebant per ciuitates ad Præſules, & cooſubſtantialitatem fidei prædicabant, inuitantes eos vt in Tarſum Ciliciæ pariter conuenirent, vt Nicænam roborantes fidem, deinceps ſoluerent omnem contentionem. Quæ fieri potuerunt, niſi Eudoxius Arianæ religionis Præſul, tunc apud Imperatorem emineus valde, prohibuiſſet. Qui amplius propter E
indictum iter ad Tarſum accenſus, plus illis malorum intulit. Quòd verò Macedoniani per Legatos quos miſerant communicantes Liberio, Nicænã confirmauerint fidem, ipſe Sabinus in collectione ſynodalium eſt atteſtatus.

Cur Eunomius ab Eudoxio ſegregatus ſit.
CAPVT XXVI.

Eunomius cur ab Eudoxio ſeparat⁹.

CIrca hæc itaque tempora Eunomius ab Eudoxio ſeparatus, ſeorſum agebat miſſas, ꝓpterea quòd cùm ſæpe rogaſſet vt ſuſciperetur præceptor ipſius Aëtius, Eudoxius ooo exaudiſſet. Hoc autem nõ ideo refutauit, quòd ſectam declinaret Aëtij, cùm eam ſcilicet prædicaret: ſed quoniã omnes vnanimes illius, eum ſectæ alterius fatebãtur. Iſta ergo cauſſa fuit, vt ab Eudoxio ſepararetur Eunomius. Hæc igitur Conſtantinopoli gerebãtur.

De latebris Athanaſij. *CAP. XXVII.*

Alexandria ſeditio, cuius autor Eudoxius. An. do. 371.

F DEinde Alexãdriæ præceptum Præfectorum, ſtudio Eudoxij deſtinatum, cooturbauit eccleſiam. Verùm Athanaſius irrationabilem furorẽ populi metuens, atque timens ne malorum faciendorum ipſe cauſſa eſſe videretur, quatuor menſibus ſeipſum in ſepulchro patris abſcondit. Cúmque propter eius abſentiam ſeditiooem deſiderio ipſius populus excitaſſet, cognoſcens Imperator propter hoc Alexandriam eſſe turbatam, literis indicauit vt Athanaſi⁹ licitè teneret eccleſias. Et hęc fuit cauſſa vt vſque ad Athanaſij mortem Alexandrina oon turbaretur eccleſia. Quod verò poſt eius mortem rurſus Ariani eas eccleſias inoaſerint, paulò poſt narrabo.

SOZOMENVS.

De concilio Tyanenſi vbi litera Liberij & Occidentalium ſunt recepta. *CAP. XXVIII.*

Synod⁹ apud Tyanam.

ILlo ſiquidem tempore celebrabatur concilium in Tyanis ab Euſebio epiſcopo Ceſareę Cappa-

A docıæ, Athanaſio Ancyræ, Pelagio Laodiciæ, Zenone Tarſi, Paulo Emeſeno, Oſtreſio Melitinenſe, & Gregorio Nazianzeno, aliiſque multis, qui verbum Cõſubſtantialitatis ſeruandum eſſe apud Antiochiam Iouiano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occidentalium literæ ſacerdotum. Quamobtem gaudio repleti ſcripſerũt vniuerſis eccleſiis vt legerent decreta epiſcoporum apud Aſiam celebrata, & Liberij literas, Italorúmque, Aphrorum, atque Gallicaoorum, necnon Siculorum. Attulerãt enim horum literas Legati de Lampſaco deſtinati, vt conſiderarent omnium numerum ipſis cõcordantium. Plurima nanque multitudo cõcilium Ariminenſe vincebat: pariterque ſcripſerunt vt in Tarſum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidem hoc modo ſe inuitabant. Cúmque ſyoodus pararetur in Tarſum, cõuenientes in Antiocbia Cariæ, fermè XXXIIII. Aſiani pontifices ſtudium concordię eccleſiaſticę collaudabant. Cõſubſtantialitatis verò oomeo reſpuentes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam
B roborare nitebãtur, tanquã Luciani martyris extitérem, & mulrotum ſudoribus à progenitoribus ipſorũ approbatam. Verùm Imperator ſtudio Eudoxij ſyoodum in Cilicia celebrari prohibuit.

SOCRATES.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valentis propter Euagrium orthodoxum epiſcopum.

CAPVT XXIX.

Eudoxius moritur. An.do.372.

IGitur Imperator Valens feſtinans Antiochiam, de Cõſtantinopoli digreſſus, venit in Nicomediam, & illic huiuſmodi de cauſſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianæ religionis, mox poſt egreſſum Imperatoris defuoctus eſt Conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, cùm vndecim annis ſedem Cõſtantinopolitanæ tenuiſſet eccleſiæ. Quámobrem Ariani io locum eius ordinauerũt Demophilum. Verùm prædicatores conſubſtantialitatis

Demophilus

C opportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus, Euagrium quendam ſuæ fidei cõſtituerunt epiſcopũ. Quem ordinarat Euſtathius pridem Antiochenus epiſcopus, qui prius quidem à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem aderat in vrbe Conſtantinopoli latenter degens, vt Conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurſus initio perſecutionem Ariani mouebãt. Hæc geſta cùm perueniſſent ad principem, metuens ne ſeditione ciuitas turbaretur, militarẽ manum à Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit, præcipiens vt teneretur & ordinator & ordinatus, & alius aliò mitteretur in exiliũ. Euſtathius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatem mittitur, Euagrius in locũ alium deſtinatur. His ita geſtis Ariani amplius efferati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludeotes, pecuniiſque ſępe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes nõ ferendis modis. Quæ cum illi ferre nõ poſſent, vt deprecarẽtur principem veniebant, ſi quo modo mererentur violentias euitare. Sed hoc cogitãtes valde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiam promereri. Cúmq; viri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta nu-

Euagrius.

Ariani in orthodoxos.

mero, quibus pręerãt Vrbaſus, Theodotus, & Me- D nedemus, in Nicomediã perueniſſeot, preces obtulerunt Imperatori, violentiam proclamantes, & ea quæ videbantur eſſe perpeſsi.

Quod octuaginta orthodoxorum à Valente in naue cremati ſunt. *CAPVT XXX.*

INdignatus igitur Imperator, ad pręſens celauit iram, latenter autẽ Modeſto Præfecto præcepit, vt eos comprehenſos occideret. Modus autẽ mortis erat quodãmodo peregrinus: quapropter memoriæ contraditus. Metuens enim Pręfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palàm perimeret, ſimulauit ſe eos viros in exilium deſtinare. Illis autẽ ſimpliciter acquieſcẽtibus, iuſsit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exilium deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare mediũ perueniſſent, eos demergerent, & hoc modo morerentur. Quo facto perductis eis in medium ſinum qui vocatur Aſtacenus, quod iuſſerat pręfectus imperatoris impletum eſt, & in alia ſequenti nauicula nautæ tranſeuntes cõcremauerunt nauem. Con E tigit autem ventum Subſolanum valde flare, & ita nauis velociter eſt accenſa. Cuius reliquiæ peruenerunt ad locum qui Acidiza ouncupatur, vbi ad pleoũ cum viris religioſis abſumptę ſunt. Quod tamen aiunt noo ſine vltiooe tranſiſſe. Fames nanque repente ſecuta eſt circa Phrygias gẽtes, ita vt oeceſsitatem haberent habitatores patriam relinquere, & ad Cooſtantinopolim diuerſaſque prouincias properare.

Modeſtus Præfectus. LXXX. legati ad principem merguntur.

Pœna.

SOZOMENVS.

Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia.

CAPVT XXXI.

An.do.378.

VAlens itaque Nicomedia relicta proficiſcebatur Antiochiam. Interea cùm veniſſet ad Cappadociam, more ſuo eius loci turbabat eccleſias, Arianis eas tradere volens. Quod ſe ſperabat citò effecturum, eò quòd pro quibuſdam inimicitiis Baſilius Euſebio, qui tunc Cæſarienſem rege- F bat eccleſiam, videretur infenſus, & abſcedens in Põtum, cum monachis habitaret ibi philoſophantibus. Porrò populus, & maximè nobilium ac ſapientium, Euſebium in ſuſpicione habebant, quaſi ipſe fuiſſet autor fugę viri philoſophi, vita verbóque perfecti. Volebantque eum deſerere, & apud ſeipſos miſſarum celebrare ſolennia. Sed Baſilius quidem ne turba naſceretur io populo per ſeditiones hæreticorum, agebat in Põto ſilentium cũ ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Contigit ergo vt in Euſebium odiũ populi naſceretur. Cúmque Baſilio fuiſſet nuntiatum quod Valens veniret in Cappadociam, relicto Pooto Cæſaream venit, & pactis cum Euſebio celebratis, eccleſiã pro tempore ſuis adhortationibus roborabat. Valens autem cum ſuam intentionem nõ valuiſſet implere, cum epiſcopis ſecum profectis tunc abſceſsit.

Baſilius.

SOCRATES.

Igitur Imperator Valens paruipẽdens famis inuaſionem, venit Antiochiã Syriæ. Cúmq; ibi mo-

A raretur, nolentes Arianis conſentire affligebat, vehemérérque ὁμοουσίου prædicatoribus imminebat. Quos cum eccleſiis penè omnium ciuitatũ Orientalium expuliſſet, nó ei hoc ſuffecit, ſed etiam eos diuerſis ſuppliciis ſubdidit: multósq; diuerſa morte contraditos interemit, plurimos etiam necabat in flumine.

Quomodo in Edeſſa mulier cum filio ſuo currens ad martyrium, & Præfectum & imperatorem ſtupere factis à crudelitate remouerit.

CAPVT XXXII.

An. do. 378. Valẽs apud Edeſſam ſæuit in orthodoxos.

DIcendum quoque eſt, quod in Edeſſa Meſopotamiæ geſtum eſſe dinoſcitur. In hac vrbe eſt Thomę apoſtoli baſilica, clara valde pariter & ornata. In qua ꝓpter loci reuerentiã Collectæ ſępius celebrãtur. Quam volens Imperator inſpicere, & cognoſcens ſibi omnes exoſos ibidem cõuenire, fertur manu percuſſiſſe Præfectum, quod inde orthodoxos nó expuliſſet vniuerſos. Cúmq; B præfectus iniuriã paſſus, inuitus indignationi principis miniſtrare, contenderet (non enim volebat tot hominibus cædem inferre) latenter mandauit, vt nullus in illa Baſilica remaneret. Sed nemo reſpexit, neque cõſilium, neque terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter cõfluxerunt.

Orthodoxi intrepidi.

Cúmque Pręfectus cum multa militum manu ad baſilicam feſtinaret, vt Imperatoris perficeret iuſsionem, quædam muliercula in paupertate degens, ſuum filium manu trahens, curſuque ad illam baſilicam properans, Præfecti interrupit officium. Indignatus verò Pręfectus, mulierẽ ſibi iuſsit adduci, dixitq; ad eam: O infelix mulier, quò ſic indecẽter curris? At illa: Quò & alij, inquit, ire feſtinant. Tunc ille: Nõ audiſti quod Præfectus illic occiſurus eſt vniuerſos quoſcunque repererit? Et mulier: Audiui, inquit, ideóque feſtino, vt illic inueniar inter eos. Et quò hunc paruulũ trahis infantem? Tum mulier ait: vt & iſte martyrium ſuſcipere mereatur. Hæc cùm audiſſet vir ille, conſyderauit cõcurrentium animum. Et mox recurrẽs ad principẽ, ſuggeſsit ei, quod eſſent omnes mortem ꝓ ſua fide ſuſcipere parati, irrationabile dicẽs breC ui tempore tãtam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira auocauit imperatorem. Hoc ergo modo Edeſſeni furorem Imperatoris effugiunt.

Conſtantia mulieris orthodoxæ.

THEODORITVS.

De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum. *CAP. XXXIII.*

An. do. 379. Valẽs aug. cogere orthodoxos conatur apud Edeſſam.

ET hæc quidem cum Pręfectus imperatori dixiſſet populum quidem quod expectabat, nó pertulit experiri. Verùm duces eorum, id eſt, preſbyteros atque diaconos interrogari præceptũ eſt, vt vnum è duobus eligerẽt, aut communicare Lupo, aut vrbe pelli, & in quaſdam extremas partes deſtinari. Cúmque cõgregaſſet vniuerſos, mitibus vtebatur verbis, perſuadere nitens vt leges ſequerentur Imperatoris, indicium væſaniæ dicens eſſe, quod tanto imperatori pauci homines repugnarent. Cúmque cuncti tacerent, ad horum ducẽ Eulogium virum valde laudãdum Præfectus ait: Cur non reſpondes his quæ dicuntur à nobis? At ille: Non, inquit, oportet nihil interrogatum reſpõdeD re. Tunc Præfectus: Multa itaque verba locutus ſum, monens vos quæ ſatis expediunt. Porrò Eulogius vniuerſis hæc dicta fuiſſe reſpondit, & incongruum eſſe vt ſolus alios contemnens reſponderet. Si verò me ſolum, inquit, interrogas, meam declarabo ſententiam. Præfectus ait: Communica poſsidenti regnum. At ille pacifice & valde benigne ait: Et mihi regni quoque ſacerdotiique conſortium eſt. Tunc Præfectus irriſionẽ ſentiens ſæuiebat, & iniuriis cõtra ſenem vſus, etiam hęc adiecit: Non hoc locutus ſum fulminande, ſed quibus communicat Imperator, cõmunicare vos monui. Cúmque dixiſſet ſenex paſtorem ſe habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodem tempore comprehendens deſtinauit in Thraciam: qui cùm ducerentur, plurimo pariter apparatu fruebantur. Ciuitates enim occurrebãt & vici, victores athletas honorantes. Sed hoſtes armauit inuidia, vt imperatori dicerent, plurimum honorem viris illis decretam exilij contumeliam afferre. Hæc cognoſcens imperator, iuſsit vt bini & bini ſepararẽtur, E & alios quidem in Thracias, alios in extremã Arabiã, alios verò in Thebaidos diſperſit vrbes. Aiũt enim quod etiã fratres quos natura iunxit, crudeliſsimus corpore ſepararit. Porrò Eulogium Pręſulem illorum, & Protogenem qui poſt eum fuit, in Antinoum vſque tranſmiſit. Quorum virtutem nõ patior obliuioni contradere. Quum enim concordẽ viderent ciuitatis epiſcopũ, eccleſiaſticóq; collegio qui cõmunicarent viderent paucos eſſe, ad eccleſias concurrebant. De qua conſulentes cognouerunt habitatores ciuitatis eſſe Paganos, vnde dolentes de eorũ incredulitate lamentati ſunt: nõ tamen eſſe diu lugẽdum arbitrati ſunt, ſed omni virtute de medicina curauerunt.

Eulogius.

Modeſtus Præfectus.

Protogenes.

De miraculis confeſſorum. *CAP. XXXIIII.*

Ludimagiſter factus Protogenes.

SAcratiſsimus igitur Eulogius in habitaculo ſuo cõſiſtens, toto die totáque nocte omnium deprecabatur Deum. Protogenes autẽ valde digniſſimus, Eunomij literis eruditus, ad ſcribendum velociter promptus, inueniens opportunum locum, eúmque ſibi ſegregans ad docendum, adoleſcentium magiſter effectus eſt, quos & ſcribere veloF citer edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Dauidicas melodias: & apoſtolicę doctrinę cõgruas lectiones meditari præcipiebat. Cúmque vnus adoleſcentium incidiſſet in morbum, venit ad domum eius, & tenens ægroti dexteram, morbum orationibus effugauit. Hoc cognoſcentes aliorum parentes infantium, deduxerũt eum ad domos ſuas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille nõ ante ſe dixit Deum vt expellerentur morbi rogaturum, niſi prius ægroti ſacri baptiſmatis munere potirentur: quod illi cum gaudio impleuerunt. Cogebat enim eos ſalutis deſiderium, & ſimul animæ corporiſque ſanitate fruebantur. Si quãdo verò alicui ſuaſiſſet vt ſacram gratiã mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & concutiens ianuam, rogabat vt aperiret, ac ſignum Dominicum ei qui fuerat renatus, imponeret. Cúmq; ille difficilius aperiret, ne intercideret orationem, dicebat potius eſſe neceſſariam ſalutem errantium. Mirabantur igitur vniuerſi videntes Protogenem ta-

Mos initiandi Chriſtianos.

A lia facete, qui licet tot bominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio primatum per omnia reſeruaret, vt eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde coniiciebãt multomagis virtutem illius eminere. Quum igitur fluctuatio quieuiſſet, tranquillitate facta, remeare iuſſos deduxerunt omnes, ingemiſcẽtes & lachrymantes, maximè verò præſul eccleſiæ eorum, primatus affectu. Cúmque ad propria remeaſſent, ſanctus quidem Eulogius Barſe maximo ad vitam feliciſsimã tranſeunte, eius ſuſcepit tegimen eccleſię. Porrò mirabilis Protogenes colere iuſſus eſt vrbem Carrenſium deſolatam, & ſpinis gentilium plenam, quæ vtique plutibus laboribus indigebat.

Redeũt Eulogi⁹ & Protogenes de exilio.

SOCRATES.

De reſponſo dæmonis quis poſt Valentem imperaturus eſſet, & quod ob hoc Valens multos occiderit.
CAPVT XXXV.

B EOdem tempore dæmon quidã erroneus crudelitate Valentis abuſus ei perſuaſit vt ſcrutaretur quiſnã poſt eum ſuſcepturus eſſet imperiũ. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmon non quidem aperta, ſed obliqua ſolite reſponſa proferens interemit. Nam quum de imperio cõſuleretur, quatuor literas demõſtrauit, θ, ε, ο, δ, dicens hoc nomẽ poſt Valentẽ imperij culmen accipere. Quod cùm ad aures perueniſſet imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrãnidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicũque has literas in capite ſui nominis habuiſſent. Inter quos etiam Theodoſius, quidam vir fortis ex Hiſpania prouincia genus ducens, occiſus eſt. Hoc ergo timore plurimi ſua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuiſſent cum iuramento, vt pericula declinarent.

Theodoſius.

THEODORITVS.

De Baſilio epiſcopo Cappadociæ, & quomodo exilij minas euaſerit. *CAP. XXXVI.*

C VAlens igitur Imperator cùm vniuerſas (vt ita dicam) eccleſias paſtore nudaſſet, in Cæſareã Cappadociæ venit, cuius tunc præſul erat Baſilius, lumen totius orbis. Pręmiſitque Præfectum, pręcipiens, vt aut flecteret Baſiliũ, vt dogmati cõmunicaret Eudoxij, aut hoc facere nolẽs expelleretur. Audiẽs enim gloriam tanti viri, noluit ei prius inferre certamen, ne cùm fortiter Baſilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamẽta velut tela aranæa facta ſunt: ſuffecerunt enim cæteris ſacerdotibus ad vtilitatem ſui antiquæ patrum narrationes, & velut quędam turres murum fidei indeclinabilem ſeruauerunt. Porrò Præfectus Cæſaream veniens, & euocans magnum Baſilium, honorauit, & mãſuetis apud eum ſermonibus vſus eſt, monens vt tempori pareret, & nõ tot eccleſias propter prauam dogmatum ſubtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatoriam amicitiam, multaque beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verùm ille vir ſacratiſsimus ait adoleſcentibus hæc verba congruere: illi, inquit, & illorum ſimiles talia promiſſa reſpiciunt. Nam qui diuinis innutriti ſunt D eloquiis, corrũpere de diuinis dogmatibus ne vnã quidem ſyllabam patiuntur, ſed pro his (ſi contingat) etiã omnes mortis ſpecies amplectuntur. Amicitiam autem imperatoris magnam quidem cum pietate iudico, ſine qua perniciem potius hanc appello. Cúmque Pręfectus ſæuiret in eum, ſtultúmque vocaret, ſanctus Baſilius ait: Hanc ſtultitiam ſemper babere exopto. Quem cùm egredi tũc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, ſententiãque ſuam altero die depromeret, fertur vir ille inclytus boc dixiſſe: Ego quidem etiã cras ipſe regrediar, dummodo tu ſententiam non permutes, ſed vtere minis tuis. Poſt bæc verba Pręfectus occurrens, imperatori quæ dicta fuerãt, & virtutem viri huius, animęque fortitudinẽ & fiduciam nuntiauit. Tũc ergo tacens imperator ingreſſus eſt. Poſt hæc contigit, vt diuinitus ſibi plagas videret immiſſas. Filius enim eius ægrotans, circa ipſius mortis metas agebatur. Sed & cõiugem diuerſæ occupauerãt paſsiones. Cognoſcens ergo cauſſam ſuæ triſtitiæ, virum ſacratiſsimũ quem punire minabatur, venire ad palatium deprecatus eſt. Duces au- E tem præceptis imperialibus miniſtrabãt. Tum itaque magnus Baſilius veniens ad Palatiũ, vidéuſq; principis filium circa mortẽ, ad vitam eum remeaturum eſſe promiſit, ſi per pios viros ſacro baptiſmate potiretur. Hęc quum dixiſſet egreſſus eſt. At ille iuriſiurandi quod baptiſmatis tempore promiſerat memor, ſecundum ſtultum errorem præſentibus Arianis filium baptizare pręcepit. Quo geſto, mox infans finem vitę ſortitus eſt. Pœnitentia verò ductus Valens, & noxiã iuriſiurandi iudicans veritatem, in ſacrũ templum ingreſſus, magni Baſilij magiſterio fretus eſt, & altari obtulit dona ſolennia. Quem intra aulęa vbi ipſe reſidebat, venire præcipiens, multa apud eum de diuinis dogmatibus verba locutus eſt, & docentem libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidam nomine Demoſthenes ſuper Imperiales epulas conſtitutus, qui cùm doctorem mundi culparet, Barbariſmũ fecit. Tum ſanctus Baſilius ſubridens: Vidimus, inquit, ſine literis Demoſthenẽ. Quum verò magis ille minaretur, ſanctus ait Baſilius: Tuum eſt de pulmentariis cogitare, nõ dogmata diuina decoquere. Poſthæc F imperator ita dilexit virum, vt etiam optima prædia quæ illic babebat, pauperibus qui ab eo gubernabãtur offerret, ex quibus leproſis præcipuè neceſſaria miniſtrantur. Primum ergo Valentis imperũ hoc modo magnus Baſilius declinauit. Quũ verò poſtea reuerſus illuc fuiſſet, priorũ oblitus, quoniam à ſeductoribus eius voluntas obſidebatur, rurſum eum mouebat, vt ad partes inclinaretur hæreticas. Cui nõ perſuadens, legẽ de eius ſcribi pręcepit exilio, quam volens manus ſuę ſubſcriptione roborare, nullum apicem cõplere valuit: calamus enim cõtritus eſt. Cúmque ſecũdus & tertius calamus boc pertuliſſet, & adhuc legẽ impiã firmare contenderet, cõmota eſt eius dextra eamque ſubito tremor inuaſit. Tũc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartã rupit. Oſtenditque prouiſor omnium Deus, quod & alios ipſe permiſerit pati, & hunc ab inſidiis liberarit: & per ea quæ in iſto contigere, ſignum proprię virtutis oſtendens, & per alia diſpenſationis fortitudinem virorum prædicans optimorum.

Baſilius.

Præfectus ad Baſilium.

Valẽs Imp. Baſilium accerſit.

Filius Valentis ab Arianis baptizatur.

Socrates.

A

SOCRATES.

Sciendum verò quod cùm viueret Athanaſius Alexandrinus epiſcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum diſtulit commouere, audiens Athanaſium à cuncta diligi plebe, & metuens ne fortè ſeditione facta reſpublica vexaretur. Verùm Athanaſius Conſulatu Gratiani ſecundo, & Probi, poſt crebra pro eccleſiæ ſtatu certamina hac priuatus eſt vita, quum quadraginta & ſex annis per multa pericula ſedem rexiſſet epiſcopalem.

Athanaſij mors. An. do. 373.

THEODORITVS.

De fine Athanaſij Alexandrini, & ſucceſſione Petri, & ſeditione contra eum facta, & quod Romam profectus ſit. CAP. XXXVII.

CVm igitur in Alexandria victor Athanaſius poſt multa certamina innumeraſq; coronas, vitæ finem ſuſcepiſſet, & ad laborum ſuorũ præmia demigraſſet, ſuſcepit Petrus vir optimus Prꝗſulatum, quem dudum ille beatus elegerat, cũctis B conſentientibus & ſacerdotibus, & nobilibus, cũctáque plebe, & fauore ſuo propriam oſtendentibus voluntatem. Is enim Athanaſij ſudorum particeps fuit, & quum eſſet in ciuitate, & cùm diuerſa latibula peragraret: multifariáque pericula cum eo ſuſtinuit. Quapropter cuncti ſacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrũ Athanaſij clamauerunt. Cúmque eum in Pontificali ſede cóſtituiſſent, repente Iudex prouinciæ, Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, eccleſiæ ſepta circumdedit, Petrum exire præcipiens, nolentémque interminatus eſt abſtrahere. Faciebat hoc Imperatori placere volens, quum ei contraria ſapiẽtes calamitati ſubmitteret. Quod autem verum eſt, impietatis ira completur: idolis potius placere nitebatur, & tempeſtatem eccleſiæ claram putabat eſſe feſtiuitatẽ. Petrus itaque vir admirãdus, inſperatum reſpiciens bellũ, latenter egreſſus eſt, & conſcendens nauem, profectus eſt Romam.

Petrus Athanaſio ſuccedit. An. do. 374.

Iudex Ægypto aduerſus Petrum.

Petrus Romam vadit.

Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus. CAP. XXXVIII.

C

TRanſactis verò dieb⁹ paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & eccleſias ei contradidit: cuius etiam impietatem Samoſata noſcitur experta. Populus autem doctrinis primum Athanaſij ſatiatus, deinde faſtidiens cibum ſibi offerri contrarium, ab eccleſiaſticis collegiis ſe ſubtraxit. Porrò Lucius armigeris vtens cultoribus idolorum, alios verberauit, alios ſuſpẽdebat, alios cogebat effugere, aliorum verò inſtar Barbarorũ vaſtabat domos. Sed hæc melius vir mirabilis Petrus in ſua narrabit epiſtola. Ego tamen vnum è ſceleribus Lucij prius referẽs, epiſtolam Petri ponam. Viri quidam in Ægypto cõuerſationem imitantes angelorum, & ciuitatis euitantes turbas, vitam agere in erẽmo potius elegerunt, arenoſamque terram & ſterilem frugiferam reddiderũt, fructum videlicet Deo ſuauiſſimum virtutis eorum & optimum referẽtem. Cuius vitæ multi quidem videntur eſſe autores. Sed à puero ille creuit Antonius ille celeberrimus, monachis virtutẽ luctaminis ſpiritualis oſtendens.

Lucius obtruditur Alexandrinis.

Quæ miracula geſſerint eremitæ in exilium à Lucio deſtinati. CAPVT XXXIX. D

HVius ergo loci tunc incolas ſequaces Antonij infelix Lucius expulit, eorúmque ſanctiſſimos Prꝗſules, Macarium venerabilem, aliúmque Macarium, Iſidorum, & cæteros ſpeluncis ſuis eiiciens, in quandam inſulam quæ ab impiis inhabitabatur hominibus deſtinauit: quippe quæ nunq̃ magiſtrum ſuſceperat pietatis. Cúmque nauis ad littus inſulæ perueniſſet, dæmon qui ab illis honorabatur, relinquens idolũ vbi dudum habitare cõſueuerat, filiam ſui ſacerdotis inuaſit, & bacchantem illuc vſque perduxit, vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc dæmon vtens lingua puellꝗ clamabat, ſicut in Philippis per Pythoniſſam. Audiebántque cuncti viri ſimul & mulieres dæmone proclamante: O potentiam veſtram, ô miniſtri Chriſti: vndiq; à vobis expellimur, à ciuitatibus atque vicis, à montibus ſimul atque collibus, ab erẽmo quæ priuata † probatur hominibus. Sperabamus in hac inſula commorantes, à veſtris iaculis liberari, qua ſpe noſcimur eſſe fruſtrari. Huc vos E perſecutores miſerunt, nõ vt vos vexarent, ſed vt nos per vos expellerẽt. Ecce recedimus ab hac inſula: virtutis enim veſtræ radiis iaculamur. Hæc dicentes & his ſimilia, puellamq; in terram proſternentes, ipſi quoque omnino diſparuerunt. Tunc ille ſacratiſſimus chorus oratione facta ſuſcitauit puellam, & ſuo patri ſanam valẽtémque reſtituit. Verùm illi qui miraculum conſpexerant, ad ſanctorum prouoluti pedes, ſalutis viaticum ſe percipere ſupplicabant. Et templum quidem dæmonũ deſtruxerũt: doctrinæ verò radiis illuminati, ſacri baptiſmatis gratia ſunt potiti. His in vrbe nuntiatis, omnes populi congregati, Lucio detrahebant, dicentes iram ſibi imminere diuinitus, niſi ſanctorum reuerteretur chorus. Sic itaque metuens tumultũ Lucius ciuitatis, ſacratiſſimos viros ad ſuas ſpeluncas redire præcepit. Et hæc quidem ſunt digna quæ abominationẽ illius impietatis aperiant.

Lucius Macarios & Iſidorũ in exiliũ relegat.

Dæmõ queritur de ſanctis viris.

† putabatur

Litera Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur. CAPVT XL.

F

VEruntamen temeritatis eius ſcelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt: Quarum ego prolixitatem fugiẽs, quæ in medio poſita ſunt, ponere non omittam.

Prouinciꝗ, inquit, iudex Palladius cùm eſſet religione Paganus, & idola ſemp adoraret, cõtra Chriſtum ſæpius pugnare conabatur, & colligens prꝗdictum populũ, impetum fecit aduerſus eccleſiã, perinde acſi Barbaros ſubdere niteretur. Tũc itaque multa crudelia geſta ſunt, quæ ſolum dictare volens, ipſa rei memoria dolore maximo ſum cõmotus, & fluxum protuli lachrymarũ, diúque hoc potueram pati, niſi diuina ratione animum releuaſſem. In eccleſia enim, quæ Theone vocatur, ingreſſa multitudo pro verbis honorabilibus idolorum fauoribus exultabant. Pro ſacrarum lectione ſcripturarum turpes manuum plauſus agebantur. Infractæque cum turpitudine voces contra CHRISTI virgines cõtumelias dicũt, quas lingua hominum proferre nõ patitur. Audiens enim vnuſquiſq; ſapientiũ talia, claudebat aures: & ma-

A gis optabat eſſe ſurdus, ne huiuſmodi verba audi-
re cogeretur. Sed vtinam verbis peccando quie-
uiſſent, & ooo actu verborum turpitudinem ſupe
rarent. Tolerabilis nanque detractio eſt huiuſmo
di, apud quos Chriſti ſapientiæ & doctrinę cultus
inhabitat. Hi ſiquidem iræ vaſa ad perditionem fa
cta, ſubſannantes & horribilem ſonum de naribus
emittentes, & vt ita dicam, fœtorẽ veluti de quo-
dam cuniculo profundentes, veſtes ſanctarũ Chri
ſti virginum dirumpebant, quarum continentia
formam ſanctorum imitabatur angelorum. Et ſi-
cut habet natura, nudas per totam circunferentes
vrbem, ſicuti volebãt eis cum turpitudine illude-
bant. Si quis autem eos tunc compatiendo prohi-
buiſſet, vulnerib⁹ maceratus agebatur. Væ illis cla
dibus. Multæ ſiquidẽ violentia corporis ſuſtinue-
re corruptionem: plurimæ virginum vectibus in
capite cæſæ, ſine voce manſerunt: quarum etiã fu-
nera ſolenni ſepulturę tradi prohibita ſunt. Multa
denique corpora hactenus à parentibus ingemi-
ſcentibus inquiſita reperiri non poſſunt. Sed quur

† immoror. B parua de magnis loquor? Quur in iſtis + moror,
& non potius ad neceſſaria iam recurro: in quibus
bene noui, quod mirabitur quilibet nobiſcũ ob-
ſtupeſcens patientiam domini, eò quòd nõ repen
te vniuerſa cõcluſerit. Quæ enim nunquam facta
ſunt, neque per ſcripturas patrum noſtrorum die-
bus audita, hæc ſuper ipſum altare impij commit-
tebaot. Velut enim in ſcena turpi cõſiſterent, pue
rum quendã naturam maſculi denegãtem, & vten
tem veſte fœminea, inunctis oculis & vultu ſeri-
co colore depicto, & vt apud propheram ſcriptũ
eſt, idolum fœminei ſchematis ſuper ipſum altare,
vbi aduentum ſancti ſpiritus inuocamus, circuitus
huc & illuc agere, & manibus ſaltatiooẽ celebra-
re fecerunt, ridentes, nephãdasque mittentes vo-
ces. Qui rurſus hoc patuum iudicãtes, & præteri-
ta decora quàm turpia magis exiſtimantes, quen-
dam ex ſuis turpitudine notiſsimũ, veſte genitali-
búsque nudatum in ſede ponentes eccleſiæ con-
cionatorem turpem contra Chriſtum impudẽter
eleuauerũt. Pro ſacris enim verbis, ille ſcelera ꝓ-
ferebat, pro boneſtis laudabat luxuriam, pro pieta
te impietatem, pro continentia fornicationem &
C adulterium, maſculorum concubitum, furtum, ci-
bos, potũ, vitæ huic vtilia proclamabat. His ita ge-
ſtis, & me ab eccleſia recedente: quippe quum il-
lic ſtare non poſſem, vbi militum inuaſiones, vbi
populus pro ſeditione redemptus largitate pecu-
niarum, & gentiliũ multitudo magnis promiſsio-
nibus aderat: noſter quidem ſucceſſor miſſus eſt,
epiſcopatum velut mundanam comparans digni-
tatem quidam Lucius lupi nequitiam & actus ha-
bere feſtinans, nõ orrbodoxorum epiſcoporũ con
cilio, non decreto veracium clericorum, non pe-
titione populorum electus, ſicuti cõcionantur ec-
cleſiaſticæ ſanctiones. Non quiſquam epiſcopo-
rum, non presbyterorum, nõ diaconorum, nõ po-
puli multitudo, non præcedebant eum monachi
hymnos decantantes ſcripturarum, ſed Euzoius e-
rat cum eo pridem quidem damnatus cum Ario in
ſancto Niceno maximóque concilio: nunc autem
per patrocinia Antiochenſium vaſtator eccleſiæ,
Magnus comes ſacrarũ largitionum militũ Dux. & comes largitionum ac militũ Dux in omni im-
pietate notiſsimus, nomine Magnus, qui Iuliani
temporibus Berytiorum incendens eccleſiã, bea-
tæ memorię Iouiani temporibus ex propriis facul D
tatibus eam reparare coactus eſt, ita vt penè caput
tunc amitteret, niſi multorum labore imperialem
clementiam meruiſſet. Conſyderare quidem hæc
veſtrum zelum, & ad vindictam excitari depoſco,
quanta & qualia ſint commiſſa contra Dei eccle- *Lucius.*
ſiam, cum talis aduerſum nos fuerit Tyrannus ex-
citatus. Is enim Lucius, qui per veſtram religionẽ
& omnes orthodoxos epiſcopos frequenter abdi
catus eſt pro rationabilibus cauſsis, nũc adſtitit ci-
uitati: & non ſolùm ſicut blaſphemus & inſipiens,
dicit in pſalmis: non eſt Deus verus Chriſtus, ſed
etiã in opportunitatibus eſt corruptus, atque cor-
rupit, gaudens in blaſphemiis contra eos, qui ſal-
uatorem colere comprobantur. Quum enim Pa-
ganorum ſenſibus ſit vicinus, recentem præſumit
erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes
huiuſmodi proclamabant: Bene veniſti epiſcope,
+ qui filium nõ defendis. Alij dicebant: Te Sera- *† qui filium negas.*
pis amat, & huc introduxit: ſimulacrum vtique Pa
ganorum nominantes. Inter hæc eodem momen-
to prædictus Magnus impietatis eius ſocius indiui E
ſus, armiger amariſsimus, & miniſter crudelitatis
eius collecta multitudioe populorũ, presbyteros
atque diaconos decem & nouẽ numero compre- *Magnus ad orthodoxos.*
hendens, quorum quidam octogeſimum tranſcẽ-
derant annum, tanquam captos in quodam ſcele-
re & Romanorũ inimicos, legibus coartabat, ne-
ſciens virtutem Chriſtianorum legis, & apoſtolo-
rum fidem per patres traditam nobis: hæc etiam
clementiſsimum principem Valẽtem grata habe-
re pronuntians: Flectimini, inquit miſerrimi, & A-
rianorum coocordate dogmatibus. Flectimini,
ignoſcet enim vobis diuinitas, licet veræ religio-
ni cultũ exhibeatis, non ſponte, ſed violenter hoc
facientes. Neceſsitati nanque + ſatisfactio adeſt: *† relinquitur defenſio.*
ſpontaneam verò voluntatẽ accuſatio digna ſub-
ſequitur. Quapropter huiuſmodi rationes præ o-
culis habentes, promptè ſequimini, & dogmati
Ariano ſubſcribire, quod nunc prędicat Lucius: be
ne ſcientes, quod ſi obediatis, pecunias, quæſtus,
bonores ab Imperatore percipietis. Reſiſtentes
verò, carceres, ſupplicia, tormenta, flagella, vincu-
la ſuſtinebitis. Pecuniis ſimul, poſſeſsionibúsque
priuati, & poſtea pulſi, loca crudelia inhabitare dã-
nabimini. Sic iſte fortiſsimus ſeductor minas ſedu F
ctioni contẽperans, inuitabat atq; cogebat vt om-
nes à pia ſententia deuiarent: At illi nbil amarius
exiſtimantes, q̃ pietatis proditionem, huiuſmodi
reſponderunt verbis, virtute fortique ſenſu ſedu-
ctionem minaſq; ſubdentes. Quieſce iam quieſce
his nos terrere ſermonibus, ceſſa verba vana pro-
ferre. Nos neq; nouum, neque recentem colimus *Orthodoxi ad Arianos.*
Deum. Et licet inaniter furias, téq; concutias ſicut
vehemens ventus, in dogmatibus pietatis ad mor-
tem vſque cõſiſtimus: non impotentem, non inſi-
pientẽ, non ſine veritate aliquando fatentes Deũ:
non aliquando quidem exiſtentem, ſicut impietas
Arij temporalem prædicat filium. Si enim creatu-
ra eſt ſecundum eius vęſaniam Filius non exiſtens
cum Patre, etiam Pater aliquando non fuit, quip-
pe filio non extante ſecundum eos aliquando.
Si vero ſemper eſt pater, exiſtente videlicet ex eo
verò Filio, & non ſecundum generationis flu-
xum (Deus enim impaſsibilis eſt) quomodo non
eſt inſipiens atque væſanus, qui boc de filio profi-

A tetur, dicens: Erat quandò nõ erat, per quem omnia vt ſint, per gratiã conſtituta ſunt? Noſtri ſiquidem patres (à quibus iſti cadentes, iuſtè ſine patre ſuot facti) in Nicæã venientes, & anathematizãtes Arij ſectã, cuius nunc iſte iuuenis patronus exiſtit, nõ alterius ſubſtantię, quod tu fateri nos cogis, ex natura patris eſſe dixerũt, ſed ex ei⁹ eſſentia. Quod bene & cum pia mente intelligeotes, ex plurima ſacrorũ verborum collectione conſubſtantialem eſſe profeſsi ſunt. Talia autem & his ſimilia dicentes, per multos dies coërcuit, putans à pia eos ſententia poſſe mutari. Qui magis velut in ſtadio fortiores effecti, terrorémq; conculcantes, & ſeipſos patrũ rationibus coarmantes, validiorem habuerunt de pietate ſenſum, virtutis exercitiũ ſua pericula iudicántes. Sic igitur illis decertãtibus & ſpectaculũ factis, ſicut beatus ſcribit Apoſtolus, angelis & hominibus, voiuerſa ciuitas cõcurrebat, athletas contemplatura Chriſti, ſuaque cõſtantia verbera Iudicis & flagella ſuperantes, triũphúmq; piè cõtra Arianos per patieotiã poſsidentes, quos ille B vtique credebat ſe vincere, & illorũ impietati cõ cõtradere. Cùm ergo defeciſſet eos tormentis afficere, cũctis flentibus atq; lugentibus, rurſus collecta incõpoſita multitudine ad iudicium eos, imò magis ad damnationem circa portam fecit adduci. Et cum illic cõſuete contra eos clamores emittereõtur à Paganis atq; Iudæis, & illi nollẽt Arianorum impietatibus cõſentire, ſententiam protulit vniuerſis ante tribunal eius ingemiſcẽtibus, vt ab Alexãdria ſublati in Heſiopolim Phœniciæ ducerentur: cuius habitatores ne nomen quidẽ Chriſti audire ſuſtinent, ſunt nanq; Pagani. Quo facto iubens eos nauem cõſceodere, ipſe ſtabat in portu, nudũ gladium vibrans, & hoc modo illos terreri putans, qui bis acuto gladio hoſtiles dæmones crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimiſit eos abſq; ſumptibus, & abſq; aliquo ſolatio, nauigare pręcipiens mari ſpumante, & (vt ita dicam) nolente per ſuſceptionem virorũ iniquę iuſsioni cõmunicare. Ingemuit enĩ ciuitas vniuerſa, & hactenus lamentatur: & alij quidem ſuis manibus pectora percu- C tiebãt, alij verò manus & oculos tendebant ad cœlum, violẽtiam proteſtantes, & veluti dicẽtes: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quoniam iniuſta ſunt quę geruntur. Cũctaque ſimul gemitu cõplebãtur, & veluti cantus quidã erat in ciuitate luctificus, currebatque fluuius lachrymarum. Cùm igitur iudex ille præcepiſſet, vt vela nauis tollerentur, tunc gemitus ingens vniuerſorũ virginum & mulierum, ſeniorum & iuuenũ permixtus lachrymis eſt emiſſus. Quum illi ergo Heliopolim nauigarẽt, vbi diabolica ſuperſtitio celebratur, omnes in media ciuitate communiter & ſinguli ingemiſcentes, atque lugeotes agebãtur. Quibus tamen nec apertè licebat flere iuſsione vrbis pręfecti Palladij: erat enim & ipſe Paganus. Multi deniq; flentium arrepti, & in carcerẽ ducti, deinde caſtigati, lacerati, verberati, nouiſsimè in metalla ſunt traditi: viri vtiq; eccleſiæ, & propter diuinũ zelum valde pugnantes. Erant enim plurimi eorũ monachi, erẽmũ incolentes, & deuotè io illo conuerſantes, numero viginti tres: cum quibus paulòpoſt Diaconus à dilectiſsimo fratre ooſtro Damaſo, Romanę ciuitatis epiſcopo deferens oobis cõſolatorias cõmunicationis epiſtolas, manibus poſt tergum vin- D ctis, publicè ab ipſis ſpiculatoribus ducebatur: veluti aliquis reus inſignis, & homicidarum verberibus coæquãdus, lapidibúsque ſimul & plũbo eius ceruicibus laceratis, ad mare ductus eſt: & ſicut illi ſine ſumptibus, ſine vllo ſolatio in metallicum deportatus exiliũ. Cúmque Iudex ille multos quoq; infantium cruciaſſet, quidam eorũ morientes, neque parentũ, neque fratrum exequiis ſolennibus ſunt potiti. O multã inhumanitatem iudicãtis, magis verò condemnantis. Qui eoim propter pietatem decertarunt, homicidis cõparari potuerunt, quorum vtiq; corpora inſepulta relicta ſunt: piè laborãtes eſcis beſtiarũ volatiliũmq; proiecti ſunt. Quique patribus necatorum naturalium cõſcientia cõpati voluerũt, veluti iniqui capite ſecti ſunt. Quæ lex Romanorum, quæ Barbarorum ſentẽtia, quoſlibet patribus cõdolentes punit? quãdo quiſpiam veterum huiuſmodi geſsit iniquitatem? Iuſſit itaque Pharao, vt maſculi interficerentur Hebræorum, ſed inuidia & timor tunc protulit hoc pręceptũ. Quanto tamen illa quæ tunc geſta ſunt, humaniora modernis exiſtũt, quanto deſiderabi- E liora ad diſcretionẽ iniquitatis huius? Et licet malitia oequaquam ſeparentur alterutris, ſuot tamen incredibilia quæ dicuntur, inhumana, crudelia, ſæua, barbara, amara, ſioe miſericordia, in quibus exultabant Ariani, choros agẽtes, quum vniuerſa ciuitas ingemiſceret. Non fuit enim domus, in qua nõ eſſet mortuus, ſicut in Exodo ſcribitur. Et quũ hæc ita ſiot geſta (non enim quieuerunt iniquitatis autores, ſed ad peiora profecti) vſque ad epiſcopos prouinciarum venena propria diſperſa ſuot, habentes iniquitatis ſuæ ſolatium Comitem largitionum, quem prædiximus Magnũ: Alios eteoim epiſcoporũ Curiæ tradiderunt, alios diuerſis machinationibus affecerunt, volentes vniuerſos impietatibus obligari, & ſecundum patrem ipſorum diabolum quęrentes, quem ſua rabie deuorarent. Super hęc autem vndecim Ægyptiorũ epiſcopos, viros penè ab iofantia vſq; ad ſenectutem erẽmũ incolentes, verbóque ſuperantes & actu libidinẽ, piamque fidem ſine cõfuſione prædicantes, & dogma pietatis edocẽtes, multasque victorias de dęmonibus exercentes, & Arianam ſectam ſapientiſ- F ſima ratione denotaotes, in exilium miſerũt in ciuitatem Iudæorum, oomine Diocæſaream. Et velut infernus crudeliſsimus nunquam morte ſatiati fratrum, ſuæ ſæuitiæ memoriam relinquere voluerunt. Nuper enim eccleſiæ catholicæ clericos, degentes io Antiochia cum fidelibus mooachis, volentésque eorum ſcelera denotare, aures imperatorias inflãmantes io Neocæſaream Pooti mittendos eſſe ſubornarunt. Qui puto propter inclementiam locorum, etiam vita priuati ſunt. Tales itaque tempus illud tragœdias exercuit, ſilentio quidẽ & obliuione dignas, ſed literis memorãdas ad obiurgationem eorum, qui contra vnigenitum linguas ſuas exacuerunt. Hi nanque rabie coarmati blaſphemiæ, non ſolùm dominum omnium iaculari nituntur, ſed etiam contra eius famulos bellum ſine vllo fœdere ſuſceperunt.

Pagani.
Iudæi.
Heliopolis.
Exod. 12. c
Magn⁹, Comes largitionum.
Vndecim epiſcopi Ægypti in Diocæſaream relegati.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, *D*

LIBER OCTAVVS.

SOCRATES.

De conuerſatione, miraculis & reſponſionibus, vel ſcriptis diuerſorũ monachorum, necnon epiſcoporũ.

CAPVT PRIMVM.

† Arſenius An.do.374. Arſius. † Arſenius

[E]O tẽpore fuit † Arſius Monaſterij præſul. Is delinquẽtes iuuenes nõ excõmunicabat, ſed magis ætate ꝓuectos: dicebat enim: Iuuenis excõmunicatus ſpernit, prouect⁹ verò velociter excõmunicationis dolore *B* corrigitur. Ali⁹ noĩe † Pior ambulãs comedebat. *† Prior.* Cõſultus autẽ cur ita comederet: non, inquit, volo veluti neceſſariò vti cibo, ſed tãq̃ extraneũ aliquid agere. Pro qua re etiã ab alio rogatus ait: vt ne dũ comedo, anima voluptatẽ ſentiat corporalẽ. Iſidorus *Iſidorus.* dicebat quadrageſimum ſe annum habere, ex quo ſentiret quidem mente peccatum, nõ tamen conſentiret vel cõcupiſcentiæ vel furori. Pambus *Pambus.* autem cùm ſine literis eſſet, acceſſit ad quendã vt *Pſal.38.* doceretur pſalmum: Qui cùm audiſſet primũ verſum triceſimioctaui pſalmi: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Secũdum verſum nõ paſſus eſt audire, dicens: Si potuero opere hoc implere: hic verſus tantũmodo mihi ſufficiet. Cúmq; doctor qui ei tradiderat verſum culparet quur per ſex menſes ad ſe minimè veniſſet, reſpondit: Quia verſum illum adhuc opere non *C* impleui. Poſtea verò quum multos ſuperuixiſſet annos, à quodam noto rogatus an didiciſſet verſum: Quadraginta & nouem, inquit, annis vix eũ implere valui. Huic itaque quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente: numera. Ille reſpondit: Quod dediſti non eget numero, ſed bono affectu. Is Pambus Athanaſio epiſcopo precante, ab erémo deſcendit in Alexandriam. Cúmque vidiſſet ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præſentibus rogatus quare ploraret: Duæ, inquit, me res mouerunt: vna, quæ eſt illius perditio: altera verò, quod ego non tantum ſtudeo placere DEO, quantum hæc vt turpibus placere poſſit hominibus. Alter quidam dicebat: Monachus niſi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis. *Piterius.* Piterius multas expoſitiones naturales adhibebat, & frequenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per ſingulas autem explanationes orabat. Id temporis inter monachos fuerunt duo viri DEO amabiles, nomine vterque Macarius: vnus ex Ægypto ſuperiore, alter Alexandrinus. Ambo de multis rebus inſignes, propter abſtinentiã, conuerſationem, mores atq; miracula, quę eorum manibus agebantur. Ægyptius itaque Macarius tantum morborum depulit, & tantum dæmonum effugauit, vt ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus, & circa delinquentes ſeuerus. Porrò Macarius Alexandrinus quum ſimilis eſſet Ægyptio per omnia, in *Macarij duo.* hoc variabat, quod circa conſulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad conuerſionem iuuenes inducebat. Horum diſcipulus Euagrius phi- *Euagrius.* loſophiam opere rebúſque poſſedit, prius ſermone ſolummodo philoſophatus, & in vrbe Conſtantinopoli à Gregoſio Nazianzeno Diaconus *E* ordinatus: deinde cum eo deſcendens in Ægyptum, & prædictus viros inſpiciens, conuerſationem eorum æmulatus eſt: tantáque miracula in eius manibus facta ſunt, quanta in præceptorum eius. Conſcripſitque libros valde neceſſarios, quorum vnus quidem [illegible] inſcribitur: & eſt de Actuali. Alius cognitionalis, ſecundum quod quiſpiam cognitione fit dignus: huic † capita ſunt quinquaginta. Alius veiò Contradictorius, ex diuinis ſcripturis collectus, contra dæmones tentatores: partibus octo diuiſus eſt, ſecundũ numerum octo cogitationum. Et ſexcentæ propoſitiones ad contemplationem pertinentes, quas γνωστικὰ προβλήματα, id eſt, Cognitionales propoſitiones denominauit. Inſuper & verſuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis vel itineribus conſtitutos: & vnum ad virgines, quæ quàm mira, quàmque neceſſaria ſint, legentes intelligunt. Sed opportunum eſt, ſicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac ſcriptura referri. Sic enim ait: Neceſſarium eſt enim vias inquirere rectè præcedentium mona- *F* chorum, & ſecundum eas exerceri. Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene ſimul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quòd ſicca & nõ inæqualis diæta charitati cõiuncta, citò perducit monachum ad impaſſibilem portũ. Is autem cùm vidiſſet quendam fratrem phantaſiis nocte turbari, hoc modo curauit eum, præcipiens, vt languentibus cibos ieiunans miniſtraret. Vnde interrogatus: Nihil, inquit, ſicuti miſericordia huiuſmodi paſſiones extinguit: Quidam tunc philoſo- *Antonius.* phorum acceſſit ad iuſtum Antonium, dicens: Quomodo ſufficiis, ô pater, codicum conſolatione priuatus? Ad quem Antonius: O, inquit, Philoſophe, meus codex natura creaturarũ eſt, & adeſt cùm voluero, verbàque mihi relegit Dei. Interrogauit me vas electionis Macari⁹ ſenex Ægyptius, dicens: Quare mali memoriam aduerſus homines retinentes, memorabilem virtutem animæ diſſipamus? Cõtra dæmones autem habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cúmque in quæſtione huius interrogationis hæſiſſem, ro-

A gaui eum explanare ſermonem. At ille: Prima,
inquit, paſsio furoris cõtra naturam eſt, cõſequens
verò ſecundum naturam. In ipſo ferueoti meri-
die perueni sd ſanctum patrem Macarium, & ſi-
ti vehementer accenſus, aquam vt biberem poſtu
laui. At ille: Vmbra, inquit, tibi ſufficiat, multi nan-
que nunc iter agentium aut nauigantiũ etiam hac
teleuatione priuantur. Deinde cùm apud eum ver
ba de abſtineotia exercerẽ, confide, inquit, fili: per
viginti annos neque pane, neque aqua, neq; ſom-
no ſum ſatiatus. Panem nanque meum in ponde-
re comedebam, aquam verò bibebam cum men-
ſura, parietibus autem inclinatus ſomni paululum
capiebam. Cuidam monachorũ nunciata mors pa
tris eſt: at ille nũcianti, ceſſa, inquit, & blaſphema-
re noli: meus enim pater immortalis exiſtit. Qui-
dam fratrum Euãgelium ſolummodo poſsidebat,
quod vendens pauperibus erogauit, dignum pro-
ferens memorandúmque ſermonẽ: Ipſum, inquit,
verbum veodidi, quod mihi ſemper dicit: Vende
omnia tua & da pauperibus. Eſt quædam inſula cir
B ca Alexandriam trans paludem Mariæ, io qua habi
tabat monachus cootemplantibus approbatiſsi-
mus, qui dixit: Omnia quæ geruntur à monachis,
agi propter cauſſas quinque, id eſt, propter Deum,
propter naturam, propter cõſuetudinem, propter
neceſsitatem, propter opus manuum. Idem dice-
bat vnam quidem naturæ eſſe virtutem, ſed eam
diuerſas ſpecies ſumere per animæ qualitates. Nã
& lumen, inquit, ſolis cùm ſine ſpecie ſit diuerſa,
feneſtris tamẽ per quas ingreditur, ſchema quod-
dam variũ facere videtur. Alius porrò monachus,
propterea, inquit, abſcindo libidines, vt auferam
furoris occaſiooes. Noui enim furorẽ ſemper pro
libidinibus litigare, mentem meam turbare, ſcien
tiam perſequeotem. Quidam ſenum dicebat: cha-
ritas depoſitum ciborum aut pecuniarum ſeruare
oon oouit. Idem dicebat: Neſcio me in eadem re
à dæmonibus fuiſſe deceptũ. Hæc igitur Euagrius
in libro ſuo Actuali commemorauit. In cootem-
platiuo autem hæc dicit: Quatuor virtutes & con-
templationes earum à Gregorio iuſto eſſe didici-
mus, prudẽtiam, ſortitudinem, temperaotiam, at-
que iuſtitiam. Prudẽtiæ quidem opus eſſe dicebat,
C cootemplari intellectuales ſanctasque poteſtates
abſque ſermonibus, quippe quos ſapientia ſignifi
cari cõtradidit. Fortitudinis autẽ, perdurare in ve
ritate, licet quiſpiam debelletur, & non accedere
ad ea quæ nihil ſunt. Temperãtiæ verò proprium
hoc eſſe reſpondit, ſuſcipere pręmia agricolæ ſe-
mina, & ea plantare conuenienter. Porrò Iuſtitiæ
opus, vt pro merito ſingula cuique verba reddan-
tur: alia quidem obſcurè pronũtiata, alia ænigma-
tibus indicata, quædam verò propter vtilitatem
ſimplicium apertè diſpoſita. Columna itaque ve-
ritatis Cappadox Baſilius ait: Humanam ſciẽtiam
reddit crebra meditatio & exercitatio meliorem:
eam verò quæ gratia Dei conceditur, iuſtitia, pa-
tientia, atque miſericordia. Et humanam quidem
etiam paſsibiles ſuſcipere poterunt, diuitiæ impaſ
ſibiles tantummodo ſunt capaces: qui etiam ora-
tionis tempore proprio mentis lumine reſplen-
dentes ſeipſos inſpiciunt. Ægyptiorũ verò ſacra-
tiſsima lux Athanaſius ait: Præcepit Moyſes men
ſam cõtra Aquilonis conſtitui partem. Quamob-
rem cognoſcant contẽplatiui, quis contra eos ſpi-

Baſilij Magni memorãda ſententia.

Athanaſij.

ret, & omnem tentationẽ forti mente ſuſtineant, D
& cũ alacritate ad ſe accedentes enutriãt. Thmui-
tanorum eccleſiæ Angelus Serapioo dicebat: Mẽs
quidem ſpirituali intellectu potita, perfectè pur-
gatur. Charitas autẽ curat membra furore tumen-
tia: iniquitas concupiſcentias & influentias conti-
nentia retinet. Maximus contemplationũ doctor
Didymus ait: De prouidentia atque iudicio apud
temetipſum ſemper exerce ſermones, & ſtudiorũ
materiã memoria retine. Penè enim omnes in his
peccamus: rationémque iudicij in corporum diffe
rentia, in qua etiã eſt mundus, inuenies: prouiden-
tiæ verò, in modis quibus à malitia vel ignorantia
ad virtutes atque ſcientiæ culmen euehitur. Hæc
itaque ex Euagrij dictis retulimus. Fuit autem &
alius vir mirabilis inter monachos, cui nomẽ Am-
monius, qui adeò ſine vlla curioſitate fuit, vt cum
Athanaſio Romam veniens, nullum opus ciuitatis
inſpiceret, niſi tantum vt videret Petri & Pauli ba
ſilicas. Is Ammonius ad epiſcopatum tractus, atq;
diffugiens, dexteram ſibi amputauit aurem, vt mu
tilo corpore ordinationis opus effugeret. Cúmq; E
poſteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo
Alexãdrino pontifice ad epiſcopatum vocatus, ni-
hil amputans de corpore ſuo fugiſſet, veniens ad
Ammonium cum ioco dicebat, malè eum feciſſe
aurem amputando, & de eo reum exiſtere. Ad quẽ
Ammonius: Tu, inquit, Euagri, ignoras te punien-
dum quòd abſcideris linguam. Et ne tibi arrogare
videaris, non vteris gratia Dei. Plurimi porrò eo
tempore digni fuerũt viri, quorũ ſi quis velit ver-
ba miraculaque cogooſcere, & quemadmodum il
lis fuerint etiam beſtiæ ſubiugatę, librũ legat Pal-
ladij mooachi, qui diſcipulus fuit Euagrij. Omnia
nanque de iſtis ſubtiliter explanauit, in quo etiam
fœminarum imitatiooem coouerſatiooémque cõ
memorauit. Euagrius verò atq; Palladius mortuo
Valente paulò poſt floruerunt.

Serapionis.

Didymi.

Ammonius. infr. fo. 115.

Palladius vitas monachorum ſcripſit.

SOZOMENVS.

Huius temporis eſt, vt quos potero commemo
rem, qui ſunt in illo tẽpore inter Chriſtianos phi-
loſophati. Quorũ vnus quidem in Ægypto Ioan- F
nes, cui futura & aliis incerta, Deus noo minus q̃
antiquis Prophetis reuelauit, donúmque dedit, vt
curaret inſanabiles morbos. Is à iuuentute laudãs
Deum, degebat in ſolitudine, comedebátque her
bas & radices, bibebatque aquam ſi comperiſſet.
Cúmque veniſſet ad ſenectutem, diuina iuſsione
migrauit ad Thebaida, & multorum monaſterio-
rum factus eſt Præſul. Qui oratione tantummodo
morbos & dæmooes effugabat: & cùm literas non
didiciſſet, ad rememoraodum aliquid codicibus
non egebat: quia quicquid ſemel mente percepiſ-
ſet ſub veritate retinebat. In hac quoque regione
philoſophabatur Ammon Tabenenſium præſul,
circiter tria milha diſcipulorum habens. Non mi
nus quoque & Theonas: multorum Præſides fuẽ
re monachorum: ambo operatores ſtupendarum
rerũ, & diuina prouidentia prophetiáque cõpleti.
Fertur autem Theonam eruditũ Ægyptiarũ, Græ-
carum, Latinarúmq; literarũ fuiſſe, & triginta an-
nis habuiſſe ſilentium. Porrò à nullo hominum

an. do. 374. Ioannes Ægyptius.

Ammon.

Theon.

A viſum iraſcentem, aut iurantem, aut mentientem, aut vanum aliquid, aut aſperum vel infirmũ protuliſſe ſermonem. Ea tempeſtate fuerunt Copras & Hellen, necnon Helias. *Copras. Hellen.* Copras quidẽ, vt aiunt, diuinum habuit donum, ſanitatem cõferendi depulſis morbis, & dæmones expellendi. Helleo verò à paruulo nutritus in monaſterio, plurima inſolitè miracula faciebat, ita vt etiã ignem in ſinu portaret, & nequaquã eius veſtis arderet. Verùm Helias *Helias.* tunc quidem non procul ab Antinoo ciuitate degebat in erémo, agens annũ ætatis circiter centeſimum atque decimũ. Antea tamen penè ſeptuaginta annis ſolus vixerat in ſolitudine: & ad hanc ætatem ieiunando & viriliter conuerſando peruenit. Fuit etiam Apelles in Ægypto ex fabro ferrario, *Apelles Ægyptius.* qui cùm aliquãdo per noctem hoc opus exerceret, vmbra dæmoniaca veluti mulier ſpecioſa eum de caſtitate tentabat. At ille ferrum quod elaborabat ex fornace trahẽs, eam percuſsit in faciẽ. Tunc ille ſtridens & ingemiſcens procul effugit. Inter hos etiam Iſidorus fuit, qui vndique mona- *Iſidorus. Serapion.*

B ſterium muniens, curabat vt nullus egrederetur, ſed omnia neceſſaria haberet intus. Necnõ Serapion circiter decem millia ſub ſe monachorũ habens, quos omnes ſic educabat, vt ex propriis ſudoribus neceſſaria compararet, & aliis miniſtraret egentibus. Dioſcorus quoque non amplius centũ *Dioſcorus.* monachis præſidebat. Qui cùm presbyter eſſet ſacrificia faciens, omnem perfectionem adhibebat examinando & diligenter diiudicando accedẽtes ad ſacra myſteria, ita vt expiarent mentem, & mali cuiuſpiam cõſcientiam non haberent. Eulogius *Eulogius presbyter.* presbyter fertur præſciẽtiam habuiſſe cogitationum quotũliber ad ſe venientium: eorúmq; delicta palàm redarguebat, & quæcunque latenter cogitaſſent, ſibi reuelata manifeſtabat. Qui verò aliquid mali geſsiſſent, vel prauum cõſilium habuiſſent, ab altari ſuſpendebat, manifeſtans eis peccatum quod egerant, & † diligentia purgatos rurſus ſuſcipiebat. *† reſipiſcentia.* His itaque ſimilis erat Apollo in *Apollo.* Thebaide, qui quadraginta annis in interiore morabatur ſolitudine, ſpeluncam paruulam in monte

C vicino habens: ſed pro multitudine miraculorum paruo tempore inſignis effectus, plurimorũ Præſul extitit monachorum. Eo nanque tempore multi & optimi ſtudioſè philoſophabantur in Alexandria propemodum duo millia virorum: quorum alij in ſolitudine morabantur, alij circa Mareoten degebant. Excellenter autem inter alios emicabat Dorotheus *Dorotheus.* genere Thebæus: cuius hæc fuit vita, vt quotidie lapides à mari colligeret, & annis ſingulis hoſpitium ædificaret, & fabricare ſibi nõ valentibus daret. Noctu autem propter eorum cibum faciebat ſportas, vt venderet. Cuius cibus erat panis vnciæ ſex, & olerum minutorum faſciculus vnus, & ad bibendum aqua. Hic à iuuentute ſic viuens, ne in ſenectute quidem defecit. Nunquã viſus eſt in lectulo obdormiſſe, vel pedes pro requie tetendiſſe, aut dormire pro voluntate, niſi quantum operando aut comedendo natura compreſſus oculos claudere potuiſſet, ita vt ſæpe dum comedẽdo dormiret, cibus ex eius ore laberetur. Aliquãdo ergo ſomno valde grauatus, cùm in ſterquilinium cecidiſſet, obdormiuit. Expergefactus autem & contriſtatus, ſub ſilentio dixit: Si angelis dormire ſuaſeris, & mihi vlterius ſuadebis. Quod

D fortè dicebat ad ſomnum aut ad dæmonem, qui eum nitebatur à bonis actionibus impedire. Huic laboranti quidã dixit: Cur ita conficis corpus tuũ? At ille: Quia me, inquit, illud occidit. Piamonẽ *Piamon.* verò presbyterum ferunt, cùm ſacrificaret aliquãdo ſanctũ angelum circa ſacrum vidiſſe altare ſtãtem, præſentes monachos in codice cõſcribentem, abſentéſque delentem. Ioanni quoque tãtam Deus *Ioannes.* noſcitur donaſſe virtutem contra paſsiones ac languores, vt plurimos podagricos & articulos habẽtes ſolutos curaret. Inter hos Beniamin ſenior valde *Beniamin.* clarus habebatur, dono Dei potitus, vt ſine medicamine, tactu manus aut olei, facta oratione, ſanaret ægrotos. Hunc ferũt incidiſſe in hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuiſſe, vt nõ poſſet per ianuas cellulæ ſuæ in qua habitabat efferri, niſi ianuæ cũ tabulis antepoſitis ſublatę fuiſſent. Is ergo ægrotationis ſuæ tempore penè octo menſibus ante mortem in ſella latiſsima ſedẽs, curabat ſolenniter ægrotantes, nũ grauiter ferens ꝙ ſuæ ægritudini non prodeſſet, ſed etiam ſe videntes cõſolabatur, & deprecabatur vt rogarent Deũ pro anima ipſius, & de corpore non curarent, quia E etiam cùm ſanum, inquit, eſſet, nihil profuit mihi. Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iu- *Marcus.* uentute valde fuiſſe mãſuetum & ſapientem, memoriáque ſcripturarum diuinarum ſatis idoneum, & adeò Deo amabilem, vt cùm ad dominicũ corpus accederet, angelus ei ſacramenta præberet, cuius manum vſque ad iuncturam brachij tantummodo ſe dicebat inſpicere. Macario verò datũ eſt, *Macarius.* vt ſaperet vltra dæmones. Huic occaſio cõuerſionis commiſſum homicidium fuit. Nam cùm puer eſſet, & oues paſceret circa Marian paludem, ludens quendam coætaneum interemit, & metuens fugit in ſolitudinem. Qui cùm tribus annis ſub diuo moraretur, poſtea paruum hoſpitiũ fecit ſibi, in quo annis vigintiquinq; moratus eſt. Equidem plurimi ſe eum audiſſe dicebãt, gratias illi calamitati referentem, & ſalutiferum vocantem illud homicidium nõ ſpontè commiſſum, quod ei beatitudinis cauſſa extitiſſet. Apollonius autem cùm per *Apollonius.* omne tempus vitæ nihil vitæ monachicæ didiciſſet, ſciens quia nec ſcribere, nec artem iam exer- F cere poſſet ꝓpter ætatẽ, omnia medicamina & cibaria opportuna laborãtibus ex propriis pecuniis cõparabat, ſinguláſq; ianuas monaſteriorum à matutino circumibat vſq; ad horam nonam viſitando languentes, & miniſtrando quo indigerent. Qui moriturus, alteri tradidit quod habebat, iubens vt talia vota ſeruaret. Moſes autẽ *Moſes.* quum ſeruus eſſet, propter culpã expulſus è domo eſt: qui latrocinio deditus, homicidia multa cõmiſit. Poſtea verò cõuerſus, repente huiuſmodi philoſophiæ virtute repletus eſt. Cúmq; pro prioris vitę feruore phantaſiis adhuc libidinum moueretur, multa abſtinentia domabat corpus ſuum, panem ſolummodò comedens, & multum operis efficiens. Sex autem annis per totam noctem ſtans orauit, neque genibus inclinatis, neque oculis ſomno clauſis. Inſuper etiã noctu circumibat cellulas monachorum, & lagenas ſingulorum aqua implebat, cùm procul aut decem, aut viginti, aut triginta ſtadiis aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus, priorem tamen valetudinem non amiſit. Fertur enim cùm quatuor latrones eius inuaſiſſent hoſpi-

A tium, comprehēdiſſe omnes atque ligaſſe, ſuiſque humeris impoſitos ad eccleſiam perduxiſſe, in voluntate monachorum ponens, quid de illis facere vellent. Fuit ergo in ſumma philoſophia & terribilis dæmonibus, & presbyter in Scethi conſtitutus. Vixit annis penè ſeptuagintaquinq;. Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Libya in Scethi, non pauciores quingentis monachos habens. Nihil autem operabatur neque percipiebat, niſi quod comederet tãtum. Orabat autem ſolummodò: & veluti quoddam tributum habens impoſitum, trecẽtas orationes deo vnoquoque die reddebat. Et ne numero fortè delinqueret, trecentos lapides ponebat, & ſingulis orationibus lapidem mittebat in ſinum. Expenſis verò lapidibus, orationes ſciebat eſſe completas. Tum etiam Pachomius abbas in Scethi florebat, à iuuentute vſque ad ſenium optimè conuerſatus. Quem neque circa corporis ſanitatem, neque circa animæ paſsionem dæmon aliquando decepit. Stephanus autem circa Mareotẽ habitauit, perfectè degens & integra continẽtia. Qui circa ſexaginta annos probatiſsimus mona- B chus fuit, & Antonio magno notiſsimus. Fuit itaque manſuetus & ſapiens, loquutione ſuauis & vtilis, triſtantium conſolabatur animos, & ad alacritatem reuocabat, licet neceſſaria tribulatio accideret. Talis etiam erat in cladibus propriis. Denique quum infirmitatem incurabilem incurriſſet, & medici putria membra eius incidiſſent, ille manibus tamen operabatur, palmarũ plectens folia, & præſentibus perſuadens, vt de rebus huiuſmodi non dolerent, neque aliud cogitarent niſi de bono fine: Deus, inquit, quæ fecit, cuncta vtilia ſunt. Ego autem noui huiuſmodi morbos propter peccata accidere. Et melius eſt hic pœnas ſoluere, quàm poſt mortem perpetua ſupplicia ſuſtinere. Pior autem quum de domo patris ad philoſophiam conuerſionis exiret, promiſit denuò nullum ſe propinquorum fore viſurũ. Poſt quinquaginta verò annos quum eius ſoror ipſum videre vellet, & habitare in eremo cognouiſſet, non ceſſabat donec eũ inſpiceret. Quam dum Epiſcopus loci iam grandæuam propterea videret affligi, ſcripſit Præſuli- C bus eremi vt Piorem mitterent. At ille, quoniam reluctari nephas eſt iuſsionibus ſeniorum, obediens, & aſſumens quendam venit ad patriã. Quúmque ad ianuam domus ſuæ acceſsiſſet, & ſuum nũtiaſſet aduentum, veniente germana clauſis oculis dixit: Ecce ego ſum Pior, quantumuis aſpectu ſatiare. Tum illa gratiis actis laudauit Deum. At ille oratione facta rediit ad eremum, vbi fodiẽs aquã, inuenit amaram, eaque vſus eſt vſque ad vltimum vitæ ſuæ diem. Poſt cuius obitum nullus illic habitare potuit. Ego autem reor, quòd per orationem, eam ad ſuos vſus fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere. Nam quum Moyſes & eius monachi puteum aliquando foderent, & nec venam aliquam reperirẽt, nec amplius fodere altitudo permitteret, medio die ſuperuenit Pior, & oratione facta deſcendit in foueam. Quúmque tertiò percuſsiſſet terram, mox emanauit aqua. Quum verò oratione facta diſcederet illis eum petentibus vt vel ex aqua guſtaret: Ad illud, inquit, miſſus ſum, & propter quod veni peractum eſt. Ammonium autem ferunt valde eruditum, Origenis Didymique diſcipulum à iuuente vſque ad nouiſsimum diem præter panẽ aſſum D nihil aliud comediſſe. Hunc dum voluiſſent quidã ad epiſcopatum pertrahere, nec ille poſſet eos ſermonibus auertere, abſcidit propriã aurem, dicens: Iam ne volentem quidem me quiſquã patitur ordinari, quum eccleſiaſtica regula corpore perfectos exquirat. Proinde diſcedentibus illis & denuò redeuntibus atque dicentibus, quòd morum perfectionem potius eccleſia quàm corpus exquirat, iurauit etiam linguam ſuam abſciſſurum, ſi ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant receſſerunt. Eo portò tempore fuit Euagrius vir eloquentiſsimus atque mitiſsimus, à Gregorio epiſcopo Nazianzeno decenter eruditus, cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferunt enim eum aſpectu pulcherrimum, & circa cultum veſtitus ornatum. Quúmque eum quidam Senator Zelotypus vxori ſuæ cognouiſſet eſſe notiſsimum, ei mortis parabat inſidias: quæ ad effectum peruenire potuiſſent, niſi eum quædam terribilis & ſalutaris viſio præmonuiſſet. Vidit enim in ſomnis quaſi pro crimine fuiſſet comprehenſus, ferróq; vinctis pedibus manibuſq; ad ſupplicium duceretur. Quod E quum fieret, quidam protulit euangelium, & promiſit eum de vinculis eſſe ſoluendum, ſi ab vrbe Conſtantinopolitana diſcederet, idque compulit ſibi iureiurando promitti. At ille tactis euangeliis, hoc ſe completurum promiſit: & vinculis ſolutis expergefactus eſt, ac ſacræ credens viſioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Cõſtantinopolitana venit in Hieroſolymam. Fuerunt etiam in Rhinocurâra non peregrini, ſed Prouinciales viri philoſophiáque florentes. Inter quos fertur Melas epiſcopus huiuſmodi fuiſſe benignitatis. Quũ miſsi fuiſſent qui epiſcopos reſiſtentes Ario, deportarent in exilium, venerunt ad huius eccleſiam. Quem cũ inueniſſent veluti vltimum miniſtrum candelas eccleſiæ præparantem, interrogauerunt vbi eſſet epiſcopus. At ille: Ego inquit, de vobis epiſcopo nuntiabo. Tum ex itinere fatigatos ad epiſcopum duxit, & appoſita menſa pauit, vt valuit. Poſtea miniſterio completo ciborum, dixit ſe eſſe epiſcopũ. At illi mirati virum, cauſas aperuerunt: & reddita reuerentia ei, dederunt fugam. Tũ ille: Non, in- F quit, declinabo quod mei ſimiles libentiſsimè ſuſceperunt, ſed volens exilij præcepta ſuſcipio. Huius frater Salomon ex negotiatore conuerſus, ad magnum philoſophiæ culmen euectus eſt. Hoc tempore Epiphanius, qui poſtea Cypri fuit epiſcopus, inter Eremitas maximus habebatur. Fuit etiã in Carris Protogenes epiſcopus poſt Vitum, qui (vt ferunt) ſibi profeſſus eſt in domini Epiphania reuelatum, quòd vidiſſet Imperatorem Conſtantinum, quemadmodum ei Deus futura monſtraret, & iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaque tanta abſtinentia vigebat, vt propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent. Alium verò quendam vſque ad octoginta annos panem ferunt penitus non guſtaſſe: Heliodorum plurimas inſomnes duxiſſe noctes, ieiunióque ſeptenos continuaſſe dies. Multi quoque apud Palæſtinam & Syriam atque Perſas fuère monachorũ, quorum ſi vel nomina conſcribere quiſquam voluerit, multos libros implebit.

Paulus Libycus. *Pachomius.* *Stephanus monachus.* *Pior.* *Moyses.* *Ammonius. Supra fol. 113.* *Euagrius.* *Melas.* *Salomon* *Epiphanius* *Protogenes Vitus.* *Heliodorus.*

THEODORITVS.

A *Quòd Ariani Conſtantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint.*

CAPVT II.

Ariani orthodoxos exurunt.

EO verò tempore in Cõſtantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quoſdam religionis piæ presbyteros, eóſque mittentes in nauim inermes, & trahentes in pelagus, aliis videlicet in altera naue ſequentibus, immiſſo igne cremauerunt. Quo facto, ſancti viri cum igne atq; mari pugnãtes, nouiſsimè ſunt abſorpti, & triumpho martyrij coronati.

Quòd Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit poteſtatem ſuas feſtiuitates agendi, & orthodoxos vbique prohibuerit, de Flauiani Diodorique virtutibus.

CAPVT III.

An. do. 379. Valentis Aug. impietas. Gentiles apud Antiochiam.

IN Antiochia verò Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & B Gentiles feſtiuitates agebant dæmonibus miniſtrantes, & poſt Iulianum à Iouiano idololatriç vanitates extinctas, florere rurſus iſte permiſit. & Iouis cultum atque Dionyſij, ſacráque Cereris iam non in occulto tanquam ſub pio Imperatore celebrabant, ſed per mediam plateam bacchantes vbique currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apoſtolicam doctrinam prædicare videbantur, & eos primum quidem à ſacris baſilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat eccleſiam. Cumque in monte ſacra celebrarent, hymnis laudantes Deum, & diuinis illic eloquiis perfruentes, licet aëris aduerſitatem ſæpius ſuſtinerent, aliquando pluuiis, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiuſmodi quidẽ locis laudibus diuinis eos frui permiſit, ſed miſsis militibus effugauit. Tunc Flauianus atque Diodorus, veluti quædam propugnacula, iaculis imminentibus reſiſtebant. Nam cùm Melitius ipſorum paſtor ſeorſum degere cogeretur, iſti curam gregibus adhibebant: lupis quidem obiicientes propriam fortitudinem & ſapientiam ſuam, ouibus autem curam congruam iugiter afferentes. De montanis autem C locis expulſi, contra ripas vicini fluminis paſcebãt oues. Non enim patiebantur ſecundum Iſraëlitas captiuos in Babylone organa ſua ſuſpendere, ſed laudabant creatorem & largitorem Deum in omni loco dominationis eius. Sed neque in hoc loco concilium piorum quietũ eſſe permiſit hoſtis ſeruorum Chriſti. Veruntamen concordia illorũ mirabilium paſtoris magni diſcipulorum ad exercitium ſanctas oues enutriẽs, ſpiritualia paſcua miniſtrabat. Et Diodorus quidem ſapientiſsimus atque fortiſsimus, velut quidam fluuius perſpicuus atq; torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporum verò blaſphemias penitus abluebat: & generis ſui nobilitatem ſpernens, libenter ſuſtinebat quamlibet pro fide calamitatem. Flauianus vir optimus, & ipſe, genere nobiliſsimus, honeſtatem ſolam iudicabat eſſe pietatem, & velut pater exercitatus, maximum Diodorum quaſi quendam infinitorum certaminum vngebat athletam. Illo nanque tempore non concionabatur inter eccleſiaſtica col-

Flauianus Diodorus. Melitius Antiochenus.

Diodorus.

Flauianus.

legia, ſed hoc agentibus multa ſubſidia conferebat conſiliorum, & ſcripturarum & expoſitionum. D Et doctores quidem contra Arianas blaſphemias tendebant arcus: iſte verò velut ex quibuſdã pharetris ſuæ mentis ſagittas congruas offerebat, & non ſolum domi, ſed etiam publicè hęreticis reſiſtens, retia eorum facilius perrumpebat, & illorum argumenta oſtendebat eſſe telas aranearum.

De laudibus Aphraatæ monachi, & qua fiducia Valenti reſponderit.

CAP. IIII.

An. do. 379. Aphraates

CVm his etiam laborabat Aphraates, cuius conuerſationem alio loco prodidimus. Is enim ouium ſalutem ſuæ quieti præponens, & ſpeluncam deſerens propriam, paſtorales ſudores aggreſſus eſt. Quãtas verò virtutis diuitias cõgregarit, nunc referre ſuperfluũ eſt. Vnũ tantummodo eius debet dici, quod huic hiſtoriæ valde cõgruit. A Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie verò eſt maxima porticus, vndique turres excelſas habens. Inter palatiũm verò & flumen platea eſt, quæ egrediẽtes ex vrbe mittit ad ſuburbanos agros. Per hanc plateam quum E tranſiſſet Aphraates, ad hõſtilia certamina properabat vt ſacris ouibus curam neceſſariam exhiberet. Hunc de palatio reſpiciens Imperator, viliſsimo pallio vidit indutum & in longęua ſenecta celeriter properantem. Quúmque dixiſſet quidam iſtum eſſe Aphraatem, à quo ciuitas vniuerſa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quò vadis? Ac ille ſapienter reſpondit & congrue: Pro tuo, inquit, oraturus Imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare ſecũdum † monadicum morem. At ille ſanctiſsimus: Optime, inquit, dicis: ſi ſic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hactenus egi, quandiu Chriſti oues pace priſtina fruebantur. Quia vero tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, neceſſe eſt quouis diſcurrere, eaſque à † neceſsitate ſaluare. Sed dic mihi ſereniſsime Imperator: Si puella eſſem in cubiculo reſidens, & lanæ vacans, videremque paternam domum ignibus concremari, quid me facere deceret? ſedere intus & ardentem contemnere domũ, an certe diſcurrere vbi aquam ferrem, & flammas extinguerem? credo te dicere hoc potius fuiſſe faciendum: id enim puellæ ſapientis eſt opus. F Hoc ergo nunc agitur Imperator, Te nanque in paternam domum noſtram mittente flammas, diſcurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus eſt quidem, ſed tacuit Imperator. Vnus verò cubicularius Imperatoris aſpere reſpõdens viro ſanctiſsimo huiuſmodi cladem noſcitur pertuliſſe. Is enim habebat balnei curam: quò poſt hæc verba deſcendens, vt Imperatori pararet ingreſſum, & mente perculſus in aquam feruentem deſcendit, ibique defunctus eſt. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eoque tardante, miſit alios viros qui morarentur. At illi ingreſsi, viderunt eum in ſolio feruente defunctum atque ſolutum. Quod cùm nunciatum fuiſſet Imperatori, cognouerunt virtutem orationis Aphraatæ, non tamen ab impiis dogmatibus receſſerunt, ſed ſecundum Pharaonem induratum eſt cor eorum.

Orontes fluuius.

Valens Aug. ad Aphraatẽ.

† Monachicum.

† Captiuitate.

A *De Iuliano monacho.* CAP. V.

An. do. 379. Iulianus anachoreta.

HAc tempeſtate Iulianus ille famigeratus ſolitudine relicta venit Antiocheiam. Nam cum hæretici ſoliti facile ſarcire mēdatia, hunc virum ſuæ dicerent eſſe prauitatis, miſerunt ad eum lumen veritatis Flauianus atq; Diodorus, pariter & Aphraates Acacium virtute florentem, qui poſtea Berœæ fuit epiſcopus, rogantes vt multis homioum millibus ſubueniret, & aduerſariorū fallaciam redargueret, veritatiſque dogmata confirmaret. Is ergo vir ſanctiſsimus, & veniendo & reuerteodo, & in ipſa maxima ciuitate, quanta miracula fecerit, in hiſtoria ✝ deo amabili à nobis conſcripta retulimus. Quod verò totius populus ciuitatis ad collegia noſtra coouenerit, nullum ſeculum dubitare confidō. Res enim inopinabiles ad ſe probantur vniuerſos attrahere. Sed quod maxima miracula ille vir operatus ſit, etiam veritatis hoſtes nequeunt denegare. Hoc enim in Alexandreia temporibus Cooſtantij fecit magnus Antonius. Deſerens enim ſolitudinem, totas circum ibat vrbes, ſatisfaciens vniuerſis, quod Athanaſius B doctrinæ Apoſtolicæ prędicator extaret, & hoſtes eſſent veritatis participes Arij. Sic igitur ſciebant illi ſacratiſsimi viri, quid tempori vnicuique congrueret, & quando opus eſſet frui quiete, quando neceſſarium ſolitudini præpooere ciuitates.

✝ Philotheo.

Antonius.

De Acepſema, & aliis. CAPVT VI.

An. do. 379. Acepſemas. Zeugmatius.

FVit porrò illo tempore in Cyreſtenſium eremo famigeratus ille Acepſemas in cella reclуſus, & ſexaginta annis neque viſus neque locutus. Zeugmatius quoque ille admirabilis, qui licet oculorum acie priuaretur, omnia tamen circumibat, confortans oues, lupiſque reſiſtens. Propter quam cauſam mōnachicam eius cellulā concremauerunt: ſed Traianus magiſter militum fideliſsimus aliam ei extruxit, multoque eum fouit auxilio. Hoc quoque tempore fuit Ephræm in Edeſſa, in Alexandreia verò Didymus. Et Ephrem Syra vſus lingua, ſpiritalis gratiæ radios emittebat. Qui C licet neſciret doctrinam Græcam, multos Græcorum eruditoſque redarguit, & totius hæreticæ prauitatis infirmitatem nudauit. Et quoniā tunc Harmonius Bardiſanæ quædam cantica componens, & impietatem melodicę ſuauitati permiſcens illiciebat audientes, & ad perniciem venabatur: iſte ſumēns inde harmoniam, pietatem cantilenę permiſcuit, & audientibus ſuaue admodū & vtile medicamen appoſuit: quæ cantica triumphatorū Martyrum feſtos dies etiamnum efficiunt clariores.

Ephræm.

Armonius, Bardiſanæ F. Ephræm Syrus.

SOCRATES.

De malis, quæ ſub Valente in Alexandria & per Ægyptum geſta ſunt. CAPVT VII.

CVm igitur Imperator Valens, lege præcepiſſet perſequendos eſſe in Alexandreia & Ægypto cunctos orthodoxos, omnia vaſtabantur. Alij nanque ad iudicia trahebantur, alij mittebantur in vincula, alij verberibus agebantur: plurimaque ſupplicia aduerſus quietis amatores ingerebantur. Et cùm hæc in Alexandreia fierent ſecundum Lucij voluntatē, fuiſſetque in An- D tiochiā reuerſus Euzoius, mox ad monaſteria per Ægyptum conſtituta proceſſerunt Magiſter militum cum multitudine armatorum, & Lucius Arianus. Cumque plurima viris ſanctis mala facerent, nec eos vllo modo ſuperarent, perſuaſione Lucij patres mooachorum mittuntur in exilium. Inter quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexandrinus. Quumque veniſſent in inſulam quandam, arreptam cuiuſdam filiam ſacerdotis à dęmone, clamantemque ad illos viros: Cur veniſtis etiam hioc nos expellere? ſuis orationibus liberatam patri reſtituunt, & ad Chriſtianiſmum ſacerdotem ſimul & reliquos habitantes in inſula perduxerunt. Qui mox ſimulacra proiicientes, formam templi in eccleſiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & officia Chriſtianiſmi cupidiſsime docebantur. Sic igitur propter Conſubſtantialitatis fidem, viri admirabiles probabiliores effecti ſunt, alioſque ſanantes firmiorem operibus oſtenderunt fidem.

Orthodoxi vexantur.

Macarij duo.

De Didymo & ſcriptis eius, de Gregorio Pontico, eiuſque miraculis. CAPVT VIII. E

Didymus. An. do. 376.

EO quoque tempore virum alium fidelem produxit Deus, vt per eum fidei teſtimoniū perhiberet, Didymum admirabilem virum, qui omni tunc doctrina florebat. Is cū paruus adhuc prima literarum elementa doceretur morbo oculorū perdidit viſum. Cui deus pro viſibilibus oculis intelligibiles condooauit. Nam quod per oculos doceri ooo potuit, auditu vigilanti cognouit: qui cum à puero fuiſſet ingenioſus, vincebat etiam acuta conſpicientes. Facile nanque regulas Grammaticæ atque Rhetoricæ artis didicit. Cumque veniſſet ad Philoſophiam, mirabiliter Dialecticam, Arithmeticam, Muſicam, aliaſque Philoſophiæ diſciplinas didicit, animoque recondidit, ita vt celeriter obuiaret eis qui oculis inſpectoribus talia didiciſſent. Sed etiam vetus oouumque Teſtamentum adeo perfecte cognouit, vt multos æderet libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit, & Origenis opus de principiis, id eſt, περὶ ἀρχῶν interpretatus, in id explanationes reliquit eximias. Fertur verò Antonius cùm Valentis tempore propter F Arianos veniſſet in Alexandreiam, vidiſſe Didymum, eique dixiſſe: Non te conturbet ô Didyme, amiſsio ſenſibilium oculorum, tales enim oculi tibi deſunt, quibus & muſcæ & pulices frui vtique poſſunt. Sed gaude potius te habere oculos, quibus etiam aogeli coutuntur, per quos videtur deus & eius lumeo inſpicitur.

THEODORITVS.

An. do. 376.

Didymus ab infantia priuatus oculis, Grammaticam, Rhetoricam, Arithmeticam, Geometriam, & Aſtrooomiam, & ſyllogiſmos Ariſtotelis, & eloquentiam Platonis auditu didicit, nō quod hæc veritatem erudirent, ſed quod aduerſus mendaciū arma veritatis exiſterent.

SOCRATES.

Et quooiam aliqui ex nominis ſimilitudioe noſcuntur errare, neceſſarium eſt oſtendere aliū eſſe

Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis.

A Gregorium Ponticum ortum ex Cæſarea Ponti admodum vetuſtum & diſcipulum Origenis. De hoc nanque Gregorio mulrus eſt ſermo in Athenis, & Beryto, oecnon & Ponto, & (vt ita dicatur) in vniuerſo orhe terrarum. Is enim quum diſceſſiſſet ah Athenis, venit Berythum, ihique iura legehat. Cúmque cognouiſſet in Cæſarea lihros ſacros Origenem exponere, venit illuc, expoſitiones magniloqui illius auditurus. Aquo veram philoſophiam eruditus, euocantihus parentihus remeauit ad patriam. Vhi primò quidem quum eſſet adhuc laicus, plurima ſigna fecit, languores curando, dæmones per epiſtolas expellendo, Paganosque ſermonihus & operihus ſihi ſuhiugando. Huius meminir & Pamphilus martyr, & Euſehius in lihris quos de Origeoe conſcripſit. Fuit ergo Gregorius antiquus iſte, diſcipulus Origenis, & alter Nazianzenus fraterque Baſilij. Fuit alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

Quod Nouatiani feſtiuitatē Paſcha mutauerint, & B de ſchiſmate inter Cornelium Romanum epiſcopum, & Nouatum facto pro recipiendis errantibus.

CAP. IX.

EA tempeſtate Nouatiani habitātes in Phrygia, feſtiuitatem Paſchæ mutauerunt. Quomodo autem geſtum ſit, dicam, primò tamē referens cuius rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorumque gentes ſeuerius eccleſiaſtica regula cōſetuetur.

Nouatus Presbiter.

Nouatus presbyter ſe ab eccleſiæ Romanæ communione ſuhtraxit, quod Cornelius epiſcopus, fideles qui ſacrificauerant tempore factę perſequutionis à Decio, in communionem recepiſſet. Pro hac itaque cauſſa ſegregatus, & ad epiſcopatum à conſortibus ſuis epiſcopis euocatus, ſcribebat eccleſiis, ne eos qui dæmonihus immolauerant, ad ſacrameota ſuſciperent, ſed inuitarent quidem ad pœniteotiam, remiſsiooem verò dei relinquerent poteſtati, cuius ſolius eſt peccata remittere. Tales epiſtolas ſuſcipiētes, in vnaquaque prouincia ſecūdum proprios ſenſus reſponſa red-C debant. Cum ergo ille mandaret ooo opottere ſacris intereſſe myſteriis eos qui poſt baptiſma peccatum commiſiſſent quod ducit ad mortem, quibuſdam quidē videbatur amara oimis & dura huiuſmodi regula: alij verò veluti iuſtam rectamque ſuſcipiebant. Inter hæc mota quæſtione venerunt literæ Cornelij Romani præſulis, quæ remiſsionē peccantibus etiam poſt baptiſma promittehant. Sic ergo ambohus diuerſa ſcribentibus, & ex diuinis eloquiis ſua ſenſa firmantihus, ſinguli Prouincialium diuerſas ſunt ſequuti ſententias. † Sanantes nāque ſanate promiſſa remiſsione, etiam reliquo tempore deliquerunt. Vnde gētes Phrygum caſtiores quàm aliæ eſſe noſcuntur. Nouatus itaque licet propter conuerſationem ſubtiliſsimam ſegregauerit ſeipſum, non tamen mutauit Paſchę feſtiuitatem. Nam ſecūdum partes Heſperias etiam iſte celebrabat. Agitur enim apud illos Paſcha poſt equinoctium iam olim, & ex quo Chriſtiani eſſe cœperunt. Sed iſte quidem poſtea ſuh perſequutiooe Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi verò qui ex eo oomen hahueruot, eiusque fuere participes, factocooc ilio paucorum epiſcoporum in vico Pazeno, vbi ſunt fontes Sagarij fluminis, regulam protulerunt, vt Iudæos obſeruent D azyma facientes, & cum eis agant Paſchę celebritatem. Poſtea tamen etiam Nouatianorum eccleſia propter illud concilium noſcitur eſſe diuiſa.

† Sanare promiſſa.

Cornelius Pont. Ro.

Nouatianorum concilium

De Damaſo & Vrſino, qui Romæ epiſcopi pariter ordinati ſunt.

CAPVT X.

An. do. 368. Damaſus Ro. Pont. Vrſinus.

EO tempore quum Valentinianus Imperator nullam hæreſim pertubaret, poſt Liberiū Romæ Damaſus ordinatus epiſcopus, ſimul & Vrſinus ex diacono eius eccleſiæ in Baſilica Sicinienſi lateoter. Ob quam rem multis ſeditione, vel Præfecti Maximini animaduerſione punitus, remoto Vrſino Damaſus remanſit epiſcopus.

THEODORITVS.

An. do. 378. Damaſus. Ambroſius

Tunc itaque apud Heſperiam Damaſus Romanus & Amhroſius Mediolaoenſis ſpiritalibus iaculis feriebant hoſtes. Cum quihus etiam illi qui ad E longa fuerant exilia deſtinati, literis confortabant ſuos, & aduerſarios deſtruehāt. Quos diuina prouidentia guhernatores io fluctuatione pręparauerat & militum ſapientiſsimos duces io prælijs.

SOCRATES.

De fine Valentiniani maioris, & auſpitiis Valentiniani minoris: & quomodo Iuſtinam matrem eius Valentinianus viua priore coniuge duxerit vxorem.

CAPVT XI.

Legati Sauromatarum. Valētinian⁹ Aug moritur. An. do. 377.

INter hęc igitur Valentinianus Imperator Heſperiæ, contra legatos Sauromatarum vehementi furore commotus, eruptione venarum fluxu ſanguiois expirauit, poſt Conſulatum Gratiani tertiū, & Equitij, ſeptimodecimo die menſis Nouēbris, anoo vitę quinquageſimoquarto, imperij vodecimo. Quo moriente Italiæ milites ſexto die poſt eius mortem Valentinianū puerū eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperium frater & patruus licet inuitè (quod eis i-F gnorantihus factum eſſet) tamen poſtea ſuſceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum ſucceſsit imperium. Is enim natus eſt de Iuſtina, quam viuente Seuera priore eoniuge Valentinianus hoc modo duxiſſe probatur vxorem. Iuſtus Iuſtinæ pater quum eſſet Piceni iudex, Conſtantij temporihus vidit in ſomnis, quod ex dextro fœmore Imperialem purpurā genuiſſet. Quūque viſio per multos recitaretur ad Conſtantij aures vſque peruenit. At ille conſyderans ſomnium tanquam ei Imperator ex ea naſceretur, mittens occidit Iuſtum. Cuius filia Iuſtina quum orphana remanſiſſet à patre, virgo permanſit. Poſteriore verò tēpore peruenit ad Seueræ ootitiam, ad quā frequentius veniebat & amahatur, ita vt etiam cū ea haloeis vteretur. Quumque Seuera ſecum lauātem Iuſtioā diutius inſpexiſſet, pulchritudine virgiois obligata eſt, & dixit Imperatori adeo eſſe ſpecioſam virginem Iuſtinam, vt etiam ipſa licet eſſet mulier, eius tamen amore ſit capta. Itaq; Imperator eius ſermone concepto, Iuſtinam ducere tractabat vxorem, non tamen Seueram abiicere:

† Decimotertio.

Scilicet Gratianus & Valens. Valentinianus iunior. Iuſtus Piceno iudex.

Iuſtina.

Seuera coniunx Valētiniani.

652

Lex Valentiniani Aug. de duabus vxoribus ducendis & liberis.

A ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulò ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per ciuitates propoſitam, ſancientem vt liceret ſi quis vellet habere duas vxores. Cumque lex poſita haberetur, Iuſtinæ ipſe coniunctus eſt: ex qua natus eſt Valentinianus Iunior, & filię tres, Iuſta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in virginitate manſerunt. Gallã verò poſtea maior Theodoſius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia noſcitur ei eſſe progenita. Nam Arcadium & Honorium ex Placida priore cõiuge habuiſſe cognoſcitur.

SOZOMENVS.

Quod Themiſtius philoſophus Valentem ab orthodoxorum nece auocarit. C A P. X I I.

An. do. 378. Valens aduerſus orthodoxos.

INterea Valens in Antiochia Syrię degens, Cõſubſtantialitatis cultores vehementer fuiſſet perſequutus, niſi eum liber Themiſtij philoſophi reuocaſſet, in quo perorauerat eum eſſe non B oportere crudelem propter diſcordiam eccleſiaſticorum dogmatum, quãdo etiam apud Paganos plus quàm trecentarum ſectarum differentia videretur, & vnuſquiſque pro dogmate proprio in ſententia diuerſa conſiſteret. Et forte hoc deo gratum magis eſſet, dum non facile cognoſcitur, & diuerſo modo glorificatur: vt vnuſquiſque amplius timeat, dum integritatem eius ſcientia vel quo modo aut qualis quãtuſque ſit magis ignorat. His ergo Themiſtij ratiocinationibus aliquantulũ mitior factus eſt Imperator.

SOCRATES.

Quemadmodum ſe Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos peſtis Ariana peruenerit.

C A P V T X I I I.

An. do. 378. Exilia orthodoxorum

NOn tamen omnino ab indignatione abſtinuit, ſed pro morte infligenda ſacratiſsimis viris decernebat exilia, donec eius impetum C cauſſa huiuſmodi Rei publicę cohibuiſſet.

Gothi. Fridigernus Athalaric⁹. An. do. 379.

Barbari trans Hiſtrũ conſtituti, qui vocantur Gothi, ciuile bellum inter ſe duabus partibus cõmouerunt: vni pͤerat Fridigernus, alteri Athalaricus. Cúmq; pͤualuiſſet Athalaric⁹, Fridigernus cõfugit ad Rom. eorũq; poſtulauit auxiliũ. Quo cognito Valẽs pͤcepit Thraciæ militibus, vt Barbaris auxilia cõmodarent. Hoc ſubſidio victus Athalaricus eſt, & in fugã verſus. Ob hanc ergo cauſſam Fridigernus volẽs aliquod beneficiũ repenſare Valẽti, cũ ſuis omnib⁹ dogmata eius religionis amplexus eſt. Vnde hactenus Gothi Ariani eſſe noſcuntur. Tum etiam Vulphilas Gothorum epiſcopus literas Gothicas adinuenit, & ſcripturas diuinas in eã conuertit linguam. Cum igitur non ſolum Fridigerni Gothos, ſed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem patriã violari, multos Arianorũ ſupplicijs tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant.

Martyres Arianorũ. Hũni in Gothos.

Non verò poſt multum temporis denuo inter ſe Barbaris compacatis, à vicinis gentibus Hũnorum deprædabãtur. Expulſique de proprijs, ad Romanorum loca cõfugiunt, ſeruire potius volentes Imperatori. Hoc quum cognouiſſet Valens, nihil futuri prouidens, D terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratum ſe contra omnes Barbaros habere auxiliũ: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui pridem contra hoſtes laborauerant contemnens, etiam à Collatoribus prouincię per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta ſolidos exigebat, qui dudum eorum tributa releuarant.

Gothi in Romanos

Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorum Reſpublica calamitatibus ſubderetur. Barbari namque quum Thraciam tenuiſſent, licenter Romanorum prouinciam deuaſtabant. Hęc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exilijs non quieſceret, tunc tamen hac neceſsitate abſtinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Conſtantinopolim venit: vnde etiam aliquantum Chriſtianorum perſequutio tunc ceſſauit.

THEODORITVS.

Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.

Interea Valens Imperator cùm Gothorũ gentem commouiſſet ad bellum apud Boſphorum, tũ ſaltem vires ſuæ infirmitatis agnoſcens, miſit ad E fratrem, ſuppetias petens. At ille reſcripſit, religioſum non eſſe, talem virum iuuare, qui deo rebellis exiſteret: ſed magis eſſe iuſtum vt eius ſuperbia ſedaretur. Quod cùm ille miſerrim⁹ cognouiſſet, licet maiori neceſsitate conſtrictus, non tamen à ſua vehementia ceſſauit, ſed fuit veritati rebellis.

Terentius, magiſter militum orthodoxus.

Terentius igitur inter hæc victor reuerſus eſt ab Armenia, vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iuſsit Valens poſcere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, reſpondit: Petijt enim non aurum, non argentũ, non prædium, non cingulum, neque donum, ſed vt eis qui pro Apoſtolica doctrina pericula ſuſtinuerant, vna præberetur eccleſia. At ille petitionem ex ſcripto ſuſceptam cognoſcens, quæ illic tenebantur adſcripta dirupit, eumque alia poſtulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: Suſcipe, inquit, ô Imperator & habeto donum. Aliud verò non poſtulo: intentionis meæ iudex eſt vniuerſorum iudex. Cum ergo Valens tranſmiſſo Boſphoro veniſſet in Thraciam, primũ qui- F dem Conſtantinopoli commoratus eſt, pręparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros deſtinauit.

Traianus magiſter militum.

Cumq; remeaſſet ille deuictus, derogabat Valens ei molliciem & timorem adſcribens. At ille vſus fiducia viro fortiſsimo cõgruẽti: Non, inquit, Imperator ego ſum victus, ſed tu victoriam perdidiſti, cũ deo reſiſtis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna. Cùm enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & neceſſe eſt, deum ſequi victoriam. An neſcis quos ab eccleſijs expuleris, vel quibus eas contradideris?

Arantheus, Victor. Iſaacius monachus.

Hæc eadẽ Arantheus & Victor magiſtri militũ ſunt profeſsi, & Imperatorem ne tunc indignaretur, admonuerunt. Aiunt verò Iſaac monachum habentem cellulam illic, cùm videret eum egredientem ad pugnam cum clamore dixiſſe: Quo vadis Imperator qui pugnas aduerſus deum, quem non habes adiutorem? Ipſe enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduerſus eum blaſphemas linguas plurimas incitaſti, & qui ei pſallũt ſacra, domibus expuliſti. Quieſce ergo rebellare, & ille faciet bella ceſſare. Redde gregibus paſtores eximios, & vi-

A. ctoriam ſine bello percipies. Si verò nihil horum ſic agens pugnare contendis, experimento cognoſces, quàm durum ſit contra ſtimulum calcitrare. Nam neque reuerteris, & exercitum vehementer perdes. Betranion autem omni virtute clarus vniuerſę Scythiæ prǽſul, habens zelo fidei cor accenſum, pro corruptione dogmatum & iniquitatibus quas contra ſanctos agebat, Valentem ſæpe redarguit, clamās cum ſacratiſsimo Dauid: Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum, & nō confundebar. Qua tamē gratia Barbari Ariano ſint viciati langoore, narrabo. Tēpore quo tranſeuntes Hiſtrum, pacem cum Valente fecerunt, tunc pręſens Eudoxius ſuggeſsit Imperatori, vt ei Gothi communicarent. pridem enim diuinæ ſciētiæ radiis imbuti, Apoſtolicis dogmatibus paſcebātur. Communio, inquit, vnius dogmatis firmiorem facier pacem. Hoc Valens laudans à ducibus Gothorum exegit, vt dogmatum quoque concordiam tetinerent. Illi verò dicebant, paternam ſe mutare non poſſe doctrinam. Et cum illo tempore Vulphilas eſſet eorum epiſcopus (quem valde B ſequebantur, eiusque verba quaſi leges immobiles exiſtimabant) hunc verbis, pecuniisque flectēs Eudoxius, egit, vt Barbari cōmunionē amplecterētur Imperatoris, ſic decipiens eos ac dicens, certamen eſſe verborū, nō differētiam dogmatū. Quāobrem hactenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicunt: creaturam verò filium nequaquam dicere ſuſtinent, licet hoc aſſerentibus communicare videantur.

Betranion.

Gothi quādo Ariani facti.

Gothi Chriſtiani.

Vulphilas Gothorum epiſcopus corrumpitur à Valente.

SOCRATES.

De reuerſione Petri epiſcopi in Alexandriam, & de eius morte, & de ſucceſsione Timothei.

CAPVT XIIII.

Hoc itaque tēpore, cùm Imperator ab Antiochia diſceſsiſſet cōfortati ſūt qui ab eo perſequutionem patiebantur, & maximè Alexandrini Petro videlicet reuerſo de Roma cū literis Damaſi Romanę vrbis antiſtitis confirmātis Conſubſtantialitatis fidem, & Petri epiſcopi roborantis ordinationē. Quo facto populus ſumpta fidutia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed C. Lucius Conſtantinopolim nauigauit: Petrus cùm modicum vixiſſet tempus, reliquit fratrem ſuum Timotheum ſucceſſorem.

Alexādrini

Petrus moritur.

Timotheus ſuccedit.

Quomodo Valens contra Gothos pugnando ſit deuictus, ac mortuus. D

CAP. XV.

Porrò Valens Imp. cum triceſimo die Maij menſis ſexto Conſulatu ſuo, & Valentiniani iunioris ſecundo Cōſtantinopolim veniſſet, inuenit populum in mœſtitia conſtitutum. Barbari nanque per Thracias diſcurrentes etiam Conſtantinopoleos ſuburbana vaſtabant, non exiſtente qui eis reſiſtere fortiter valeret. Qui cum vſque ad muros veniſſent vrbis, afflicta ciuitas murmurabat, quaſi eos Imperator illuc euocaſſet, quum nec reſiſteret, & magis bella protraheret. Circenſes ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus.

An. do. 380.

Hinc accenſus Imperator, vndecimo die Iunij menſis egreditur, interminatus pœnas ſe pro iniuriis cum rediret à Conſtantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbantur Procopio prębuiſſe auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vſque ad vrbem Hadrianopolim, quę eſt in confinio Macedoniæ.

THEODORITVS. E

Et exercitu quidem præmiſſo ipſe in quodam vico victoriam expectabat. Porrò milites Barbarorum impetum non ferentes, alij fugiebant, alij necabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi Valens cognita proditione ſe celare nitebatur, immiſſo igne concremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum.

Valēs Aug. exuſtus eſt An. do. 381.

SOCRATES.

Qui finem vitæ ſortitus eſt nono die menſis Auguſti, eodem Conſulatu, id eſt, quarto anno ducenteſimæ octuageſimæ nonæ Olimpiadis. Aiunt aliqui eum igne conſumptum cum in vicum fugiſſet, quem Barbari concremauerunt. Alij verò ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedeſtrium venerit exercitum: & cum equeſtres ſe dediſſent pugnare nolentes, in congreſsione vniuerſos pedeſtres repente confoſſos: vnde dicunt ipſum quoque ignoti vulnere fuiſſe proſtratū. Defunctus eſt anno vitæ quinquageſimo. Qui cum fratre regnauit annos tredecim, poſt fratrem verò tres. Taliq; ſorte defunctus eſt. F

Hiſto-

A # HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER NONVS.

SOCRATES.

Quod Mortuo Valente Conſtantinopolim Barbari deuaſtarint.

CAPVT PRIMVM.

Barbari ſuburbana Conſtātinopolitana diripiunt.

IGITVR defuncto Valēte, denuò Barbari vſq; ad muros Conſtātinopoleos venientes eius ſuburbana vaſtabāt. Quapꝑter ciues q̄; inueniſſent arma geſtantes, hoſtibus vt poterant reſiſtebāt. Vxor enim Valentis Imperatoris oomine Dominica, præmia ex ærario publi cobene pugnantibus, ſecundū cōſuetudinem militū miniſtrabat. Quib⁹ etiam Saraceni tulere ſuppetias, quas eorum regina oomine Mauia Romanis fœderata miſerat.

B

Dominica Aug. Mauia regina Saracenorum.

THEODORITVS.

De benignitate Gratiani & fidei rectitudine.

CAPVT II.

An. do. 381. Gratianus reuocat epiſcopos orthodoxos de exilio.

PОrrò Gratianus Valeotiniaoi filius, cùm pridem patre defuncto Europæ ſceptra tenuiſſet, defuncto Valēte ſine ſobole, Aſiæ quoque Lybiæque regna ſuſcepit. Moxque pietatem quam mente perceperat, operibus demonſtrabat, initiaque ſui regni retum omnium domino dedicauit. Scripſit itaque Legem, præcipiens, vt expulſi paſtores ad ſua ouilia redirent, ſacręque baſilicæ eis reddereotur, qui communiooem Damaſi ſequereotur. Is enim Damaſus Romanæ vtbis epiſcopus laude dign⁹, vir mirabilis, ſemper ornatus, dicere faceteque pro Apoſtolicis dogmatibus cūcta feſtinus poſt Liberiun gubernacula ſuſceperat eccleſiæ. Miſit igitur Imperator cum huiuſmodi lege etiam Saporem quendam tunc oominatiſſimum militiæ priocipem: & Arianæ quidem blaſphemiæ prædicatores, veluti quaſdam beſtias diuinis ſeptis iuſsit expelli: optimis verò paſtoribus & ſacris ouilibus vniuerſa reſtitui. Hoc ergo in vniuerſis prouinciis decreuit obſeruari.

C

Damaſus Pont. Rom.

SOCRATES.

An. do. 381. Libertas religionis vniuſcuiuſque.

Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocatis omnibus, lege ſanciuit, vt voaquæque religio licite ſacra celebraret, ſolos verò ab eccleſiis prohibuit Eunominanos, Photinianos, Manichæos.

THEODORITVS.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodiceno eiuſque ſecta. *CAPVT III.*

TVnc igitur in Antiochia, quæ præſidet Orienti, contentio huiuſmodi cauſa prouenit. Pro Apoſtolicis dogmatibus laborantes (ſicut iam dictum eſt) eraot diuiſi, & alij poſt calumnias irrogatas Euſtathio Arianam abominati væſaniam, apud ſeipſos ſacra celebrantes, Paulinum habebant antiſtitem. Alij verò poſt ordinatiooem Euzoij, cum Melitio cōuenientes eius doctrina fruebantur. Ad hęc autem Apollinaris Laodicenus alterius partis ſibi præſulatum aſſumpſit. Qui cum pietatis indueret vultum, & Apoſtolica ſe fingeret dogmata cooſeruare, paulò poſt manifeſtus hoſtis apparuit. De diuina nanque natura adulterinis rationibus vtebatur, gradus quoſdam geoerans dignitatum, & ſacramentum diſpēſationis imperfectum explanare præſumens, animamque rationalem quæ corpus regit, priuatam ſalute confirmans. Si enim animam nō aſſumpſit ſecundum illius ratiooem Deus verbum, neque medicinam præbuit, oeque hooorem dedit: ſed corpus quidem terrenum ab iouiſibilibus virtutibus adoratur: anima verò ſecundum diuinam imaginē facta inferne permanſit, cōtumeliis induta peccati. Qui plurima ſuper hęc vęſanus aſſeruit. Aliquādo etenim pariter cōfitebatur & ipſe ex ſancta virgioe aſſumptam caroem: aliquādo verò eā cum deo verbo cœlitus deſcēdiſſe: aliquādo eum ipſum factū carnē, ſumpſiſſe oihil ex nobis. Aliasque plurimas & inaoes fabulas ſacris promiſsionibus copulabat, quas io præſeoti dicere ſuperfluum iudicaui. Talia quidē ille dicēs, oō ſolū ſuos peſte repleuit, ſed etiā quoſdā ooſtrorum fecit huiuſmodi lepra participari. Poſt modicū verò tēporis cū ſuum viderent opprobrium & eccleſiæ claritatē, peoè cūcti reuerſi ſuot, & cōmunionem eccleſiaſticā percipere meruerūt, oō tamen priorē depoſuere languorem, ſed magis cōplures Conſtantiū latenter ſauciauerūt. Ex hac ergo radice in eccleſiis germinauit, vna carnis deitatiſq; natura, & vt diuinitati vnigeniti paſsio copuletur: & alia, quæcunq; populis & ſacerdotibus certamina genuerūt. Sed hęc quidem poſtea facta ſunt. Tum igitur veniente Sapore magiſtro militiæ, & oſtendeote Principis legem, Paulinus quidem fatebatur ſe Damaſi eſſe participē. Promittebat etiā Apollinaris, hoc ipſo lāguore celato. Sacratiſsim⁹ verò Melitius ſub quiete degens, illorū certamina deuitabat. Porrò Flauianus ſapiētiſsimus tūc in ordine presbyterij cōſtitutus, primo quidē veniente magiſtro militum, ita ad Paulinū loquutus eſt: Si communionē Da-

E

Schiſmata Chriſtianorum. Apollinaris Laodicenus. An. do. 380.

F

Flauianus Paulinus.

A maſi ò amice ſectatis, oſtende nobis dogmatum
tuotum aperte coocotdiam. Ille nâque vnam Tri-
nitatis ſubſtantiá confitens, tres ſubſiſtentias præ-
dicar in aperto: verũ tu è diuerſo ſubſiſtentias per-
imis Trinitatis, oſteode itaque dogmatum coocor
diam, & ſuſcipe ſecundum legem eccleſias. Quum
ergo illum his ſermonibus obiurgaſſet, cõuerſus,
Apollinari dixit: Admiror te amice ſic impuden-
ter veritati reſiſtere, cum aperte ooueris, quod lau
dabilis Damaſus perfecte naturam noſtram à deo
verbo dicat aſſumptam, tu verò contraria fatearis.
Mentem nanque noſtram ſalute fraudas. Si autem
falſè loquimur, te forſitan accuſantes, vel nunc no
uitatem à te tiatam denega, & Damaſi amplexus
doctrinam, ſectam ſuſcipe venerandam veritatis.

Melitius ad Paulinum.

His rationibus ſapientiſsimus Flauianus illorum
fiduciam ita redarguit. Porrò Melitius omniũ mã-
ſuetiſsimus hominum, benigne atq; ſuauiter Pau-
lioo dixit. Quoniam & mihi harum ouium curam
commiſit dominus, & tibi ſimiliter aliarum, ſuſci-
pe hanc ſollicitudinem, & communicemus inter
oos ſub dogmate pietatis. Iũgamus amice greges,
B & ſoluamus de Præſulatu contentionem: commu
niter paſcentes oues, curam eis communiter exhi
beaous. Si autem de ſede certamen eſt, ego etiam
hanc contentionem conabor diſſolnere. In ſede
ſacrum ponatur Euangelium, & ex vtraque parte
nos ſedeamus. Et ſi quidem ptius egn finem vitæ
ſuſcepero, ſolus eris Antiſtes: ſi verò hoc tibi pri-
us euenerit, ego rurſus gregis habebo curam. Quũ
hæc ergo Melitius cum omni manſuetudine pro-
tuliſſet, Paulinus acquieſcere oon conſenſit. Tum
magiſter militiæ, iudex vtriuſque verborum eccle
ſias Melitio tradidit. Paulinus autem aliarum ouiũ
permanſit Antiſtes. Verum Apollinaris Præſulatu

Apollinaris priuat ur epiſcopatu.

nudatus eccleſiæ, nouitatem doctrinæ ſuæ aperta
impudentia prædicabat, & ducem ſemetipſum o-
ſtendit hæreſeos, & ipſe quidem io Laodicia cre-
bro morabatur. In Antiochia verò pridem Vitalẽ

Vitalis.

ordinauerat, vita quidem optima decoratum, &
Apoſtolicis dogmatibus innutritum, poſtea tamẽ
hoc languore putrefactum. Porrò ſacratiſsimus
Melitius Diodorum illum (cuius iam meminimus)

Diodorus.

C qui ſub tempeſtate oppido quàm aſpera eccleſiæ
nauem à ſubuerſione ſeruauerat, Tarſenſium pa-
ſtorem conſtituit, eique Cilicum gentis curam cõ
miſit. Apamiæ verò Pontificalem curam Ioanni

Ioannes.

dedit. Qui licet genere ac nobilitate fulgeret; ta-
men progenitores propriis virtutibus adornabat.
Huoc ergo & ſermo decorabat & vita. Is itaque

Stephanus ſodalis Ioannis Apamenſis.

tempore tempeſtatis coofidelium ſuorum nume-
rum gubernauit, cooperatorem habens laudabilẽ
Stephanum, quem ſacratiſsimus Melitius ad alia
certamina deſtinauit. Nam cùm cognouiſſet Ger-

Germanicia

maniciam Eudoxij peſte corruptam, hunc eò tan-
quam ſapientiſsimum medicum deſtinauit. Erat
enim oioοi Græcorum doctrina plenus, & diuinis
dogmatibus innutritus. Quamobrem ſpe ſua frau
datus non eſt. Vſus nanque dono ſpiritalis doctri-
næ, lupos mutauit in oues. Porrò magnus Euſebi-

Euſebius redux. Acacius Theodotus.

us de exilio remeãs Acacium ſummæ claritatis vi-
rum in Berœa ordinauit epiſcopum, in Hierapoli
Theodotum, cuius mira conuerſatio bacteous de-
cantatur, Euſebium in Chalcide, in Cyro noſtrá I-
ſidorum. Aiunt verò quod etiam Eulogium, qui
pro Apoſtolicis dogmatibus decertarat, & in An-
tinoe cum Protogeoe miſſus in exilium, Edeſſæ or- D
dinauerit, epiſcopum. Barſes enim ſacratiſsimus,

Barſes. Marin.

iam de hac luce migrauerat. Sanctus verò Euſebi-
us vltimum epiſcopum Marin in ciuitate Dolicha
fecit. Hæc enim parua ciuitas veſaniam tunc obti-
nuerat Arianam. Quò quum acceſsiſſet Euſebius,

Euſebius à muliere Ariana occiditur.

vt Marin virum plurimis virtutibus decoratum, io
ſede collocaret epiſcopali, quædam mulier Ariana
peſte repleta, tegulam de tecto demiſit, qua eius
caput valde contriuit. Iſque paulò poſt ad vitam
meliorem de hac luce migranit. Qui moriẽs, præ-
ſentes iureiurando conſtrinxit, vt ab ea quæ hoc
feciſſet, nullo modo pœnas exigerẽt, imitatus do-
minum ſuũ qui de crucifigeoribus ait: Pater, remit
te eis: ooo enim ſciunt quid faciunt. Simul & cõ-
ſeruum Stephanum, qui poſt multos lapidum ia-
ctus clamabat: Domioe ne eis ſtatuas hoc pecca-
tum. Hoc ergo modo magnus Euſebius eſt defun-
ctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum
hæreticorũ manus declinare non potuit, ſed mar-
tyrij coronam illorum ferocitate ſuſcepit. Hęc er-
go geſta ſunt poſt reuerſionem epiſcoporum. E

De Theodoſij ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus & ad Orientale miſſus imperium Orthodoxis profuerit, & retruſerit hæreticos.

CAP. IIII.

Thracia regio quam Pannoniam vocamus. Theodoſius in Hiſpaniam patriã ſuã ſeceſsit.

PORrò Gratiaous Thraciam Barbaros vaſta-
re cognoſcens, Italia relicta, in Pæoniam ve
nit. Ea tempeſtate Theodoſius tam propter
parentum nobilitatem, quàm propter fortitudiõẽ
propriam nominatiſsimus habebatur: & ob hanc
cauſſam inuidia parium Iudicum fatigatus, in Hiſ-
pania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus.
Cumque Imperator quid faceret hæſitaret, quip-
pe cùm barbari eleuati victoria inexpugnabiles
eſſe viderentur, ducatu Theodoſij pugnam credi-
dit finiri. Repente ſiquidem cũ ab Hiſpaniis euo-
cans, & magiſtrum militum eſſe denuntians, cum
expeditione ad Barbaros deſtinauit. At ille fide
munitus, confidenter ad Thracias eſt profectus.

Theodoſius Dux militũ Barbaros profligauit.

Quò cum veniſſet, vidiſſetque Barbaros, exerci-
F tum ordinauit ad pugnam. Congreſsione verò fa-
cta, impetum Barbari oon ferentes ſuas acies re-
liquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi verò forti-
ter ſequebantur. Immenſaque cædes tunc facta
eſt Barbarorum. Plurimis igitur interemptis, pau-
ciſque latenter tranſeuntibus Hiſtrum, mox Dux
optimus exercitu diſperſo per vicinas vrbes, ve-
lociter rediit ad Principem, ita vt ipſe triumphorũ
ſuorũ nuntius exiſteret. Quod tamen nec ipſi Im-
peratori quum miraretur factum, credibile vide-
batur. Æmuli ſiquidem & fugiſſe eum dicebant,
& exercitum perdidiſſe. At ille propter derogan-
tes ſibi, petiit mitti qui viderent hoſtium multitu-
dinem peremptorum. His verbis Imperator fle-
xus, miſit qui res actas inſpicereot, ſibique re-
ounciareot. Porrò Dux optimus ioter hæc diui-
nam viſiooẽ vidit, & ab ipſo deo aperte ſibi mõ-
ſtratum. Conſpexit enim in ſomnis, quod ſanctus

Theodoſij ſomnium.

Melitius Antiocheoæ ciuitatis Antiſtes chlamyde
ipſum veſtiret Imperiali, & corona caput ornaret.
Hæc quũ nocte vidiſſet, cuidã mane retulit + clerĩ

familiarum.

corũ. At ille clarũ eſſe ſomniũ dixit, & nihil ænig-

A maticum, nibil dubium continere. Quumque pauci omnino tranſiſſent dies, qui pro victoriæ inſpectione miſsi fuerant, redierunt, peremptaque hoſtium multa millia narrauerũt. Quamobtem lętatus Princeps, Theodoſium fecit Imperatorem.

Theodoſius fit Caſar. An.do.382.

SOCRATES.

Conſulatu Auſonij & Olibrij ſextodecimo die Ianuarij menſis.

THEODORITVS.

An.do.381. Theodoſius epiſcopos Conſtantinopolim conuocat.

Tradita ei ſceptrorum parte Valentis, ipſe rurſus ad Italiam rediit, & illũ ad regna collata tranſmiſit. Mox igitur vt imperium ſumpſit, præ omnibus de cõcordia eccleſiæ cogitauit, & vniuſcuiuſque Præſulatus epiſcopos Conſtantinopoli conuenire præcepit. Hæc ſola erat Ariano plena contagio. Nam Occidens liber ab huiuſmodi languore permanſit. Conſtantinus enim ſenior filius Cõſtantini maioris, & Conſtans iunior paternam fidem integram ſeruauerũt. Rurſus Valentinianus
B Imperator Heſperiæ, inuiolatam cuſtodiuit fidei pietatem. Orientis autem tractus, multiphariam huiuſmodi labe repletus eſt. Arius enim Alexãdrinæ presbyter ciuitatis hanc ibi genuit blaſphemiam. Poſt quem Euſebius, Patrophilus, & Aetius Palæſtini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicẽſis Theodotus, cũque his Georgius, poſt quos etiam Athanaſius & Narciſſus Cilices, & alij plurimi male iacta ſemina nutriuerunt. His igitur nequiſsimis cultoribus fuit cooperator Conſtantius atque Valens. Pro hac ergo ſolummodo cauſa, Theodoſius ſuo ſubiacentes imperio Conſtantinopoli congregari præcepit epiſcopos.

SOCRATES.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuiſi ſint. CAP. V.

INterea Macedoniani poſt legationem ad Liberium deſtinatam aliquãto tempore ſine diſcretione communicabant, & ipſi iis qui ab initio definitionem fidei Nicænę ſuſceperant. Cumque lex Principis Gratiani poteſtatem religioni-
C bus ſicut vellent communicare præbuiſſet, denuo ſunt diuiſi: congregatique in Antiochia, ſtatuerũt vocem Conſubſtantialitatis amouendam, & venerantibus Nicænam fidem non eſſe communicandum. Sed plurimi videntes eorum varietatem, receſſerunt ab eis & Conſubſtantialitatis ſectatoribus ſunt vniti.

SOZOMENVS.

Quomodo Theodoſius Imperator Theſſalonica baptizatus ſit. CAPVT VI.

CVmque Theodoſius bello Barbaros ſuperaſſet, & illi Romanos amicos habere precarentur cauſa fœderis, acceptis obſidibus Theſſalonicam venit. Vbi cùm in ęgritudinem incurriſſet, ab † Acholio eius ciuitatis epiſcopo baptizatus eſt, licet à progenitoribus Chriſtianũ dogma & fidem Nicæni concilij ſequeretur.

† Aſcholio

SOCRATES.

D Tum igitur baptizari cupiens propter morbũ, Theſſalonicenſium interrogauit epiſcopum, cuius nam fidei eſſet. Quo reſpondente, quòd Ariana peſtis in Illyricum non valuiſſet accedere, ſed inuiolatam ab initio fidem Nicænũmque concilium ſeruarent, ille libenter eius verba ſuſcipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus eſt.

An.do.381.

SOZOMENVS.

Profeſſio Theodoſij de fide. CAP. VII.

Lex Impp. de fide orthodoxa.

COgitans igitur Imperator, melius eſſe pronunciare ſubiectis, cuiuſnam eſſet fidei, ne videretur vim facere, ſi quenquam ſubitò inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Theſſalonica populo Conſtantinopolitano propoſuit. Hoc enim viſum eſt, vt veluti de quadã ciuitatis arce omnibus ſubiectis aliiſque ciuitatibus iudicante ſcriptura, fieret manifeſta. Cuius legis verba ſunt hæc:

E IMPPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & Theodoſius Auggg. populo vrbis Conſtantinopolitanæ.

Cunctos populos, quos clementię noſtrę regit temperamẽtum, in ea volumus religione verſari, quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis religio vſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quamque pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandrię epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: hoc eſt, vt ſecundum Apoſtolicã diſciplinam, euangelicámque doctrinam patris & filij & ſpiritus ſancti vnam deitatem, ſub pia maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes, Chriſtianorũ catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos verò demẽtes vęſanoſque iudicãtes, hęretici dogmatis infamiã ſuſtinere, diuina primùm vindicta, poſt etiã motus noſtri quẽ ex cœleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos. Data. III. Kalend. Martias, Theſſalonicæ. Gratiano quinto, & Theodoſio Aug. COSS. Hæc ſanciens paulò poſt Conſtantinopolim venit.

Petrus.

Damaſus Pont. Rom. Petrus Alexandrinus.

An.do.382.

De Gregorio Nazianzeno Cõſtantinopolim translato. CAPVT VIII. F

Gregorius Nazianzenus Cõſtãtinopolim aſcitus Anaſtaſia.

TVm igitur Gregorius Nazianzenus communi decreto multorum epiſcoporum in Conſtantinopolim trãſmutatus, intra ciuitatẽ in paruo oratorio ſacra celebrabat. Cui loco poſtea principes baſilicam maximam copulantes, eam vocauerant Anaſtaſiam.

De Baſilica ſancta Anaſtaſia. CAP. IX.

QVæ ſanè non ſolùm pulchritudine & magnitudine, verùmetiam apertiſsima apparitione Dei noſcitur illuſtrari. Illic enim diuina virtus in ſomnis, & apertè, plurimis & frequẽter multiſque languentibus, & in rerum periculis cõſtitutis ſubueniſſe dinoſcitur, ita vt crederetur ab aliquibus ſanctam Mariam, Chriſti matrem virginem hanc eſſe. Cum tali nanque habitu mulris oſtenditur.

A Quam Baſilicã ideò Anaſtaſiam vocant, ſicuti teor, eò quòd dogma Nicæni concilij in Conſtantinopoli, velut iam mortuum, eo loco expoſitionibus Gregorij reſurrexerit. Ego tamẽ audiui quoſdã veriloquos teferentes, cùm populus illic congregaretur ad miſſas, mulierem pregnantem de ſuperiori porticu cadentem defunctam fuiſſe, túmque communi oratione facta ſuper eam, reuixiſſe, & cum partu ſeruatam eſſe. Quamobrem valde inopinatum Anaſtaſiæ nomẽ, id eſt reſurrectionis, accepit.

SOCRATES.

Quomodo Theodoſius ab eccleſiis Conſtantinopolitana Arianos expulerit. CAPVT X.

Gregorius Nazanzenus cupit abire Conſtãtinopoli. Theodoſius Aug. ad Demophilũ Arianæ religionis antiſtitem.

GRegorius itaque vir eloquẽtiſsimus ac venerandus, cognoſcens aliquos murmurare eò quòd eſſet ex alia ciuitate, adueniente principe Conſtantinopoli habitare declinabat. Imperator tamẽ cùm in tali ſtatu inueniſſet eccleſias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, B & cunctas augeret eccleſias. Mandauit ergo repẽtè Demopbilo, qui tunc Arianæ religioni præſidebat: Si vis, inquit, credere ſecundum Nicæni dogma concilij, vniatur populus & ſuſcipiat pacem. Cumque ille ppropoſitionẽ huiuſmodi refugiſſet, tunc Imperator, Si pacem, inquit, concordiamque declinas, fugere te etiam à ſacris baſilicis ego præcipio. Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue eſſe potioribus reſiſtere, conuocans in eccleſiã plebem, & ſurgens in medio cunctorum, hæc per ſe ſubiectis verba loquutus eſt: Fratres, ſcriptum eſt in euangelio: Si perſequuti vos fuerint, ex iſta ciuitate fugite in aliam. *Math. 10. c* Quia igitur Imperator eccleſiis opus habet, ſcitote craſtina nos Collectam extra vrbẽ celebraturos. Hæc cùm dixiſſet, egreſſus eſt. Non tamen ſic intelligens euangelij verba, quemadmodum dicta ſunt. Illic enim præcipitur, vt fugientes habitationem mundanam, Hieruſalem requirãt ſupernam. Egreſſus ergo ciuitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo ſimul exiit. Lucius Alexandria pulſus, quia tunc Conſtan C tinopoli morabatur. Sic itaque Theodoſij concordiam non ferentes poſt quadraginta annos eccleſias, quas vi tenuerant, reliquerunt. Egreſsi de ciuitate quinto Conſulatu Gratiani, & Theodoſij primo, menſe Nouembri. Quo facto, Nicænæ fidei ſectatores eccleſias receperunt.

Lucius exul. Ariani relinquunt eccleſias quas XL. annos tenuerant. An. do. 382.

SOZOMENVS.

De Eunomij calliditate. CAPVT XI.

IGitur cùm Eunomius Valentis temporibus à ſuis clericis receſsiſſet, apud ſeipſum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multuſque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes: alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipſe quoque voluit habere ſermonem: ſed Auguſta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fideliſsima, & Nicæni dogmatis iura ſub integritate ſeruabat, timuitque ne (vt fieri ſolet) eloquio viri callidi captus Imperator, facilè in ſectam eius incideret.

THEODORITVS. D

De Conſtantinopolitano concilio cõtra Macedonianos. CAPVT XII.

An. do. 383.

INterea cùm epiſcopi centum & quinquaginta fuiſſent Conſtantinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quiſnã eſſet maximus ille Melitiꝰ. Volebat enim ex memoria ſui ſomnij virum illũ ſibi ipſi indicari. Cùm ergo omnis illa multitudo Pontificum regiã introiiſſet domum, relictis omnibus ad magnum concurrit Melitium, & veluti quiſpiam filius patris amator, poſt multum temporis paterna viſione potitus, complectebatur eum, & ſimul oſculabatur oculos, labia, pectus, & caput, dextrãque quę ipſum in ſomnis coronauerat, inſinuauitque illi quam viderat viſionem. Cúmque etiam cæteros congruè ſalutaſſet, rogauit tanquam patres, vt de rebus præſentibus cogitarent.

Theodoſius Melitium agnoſcit, nũquam antea viſum à ſe niſi per inſomnium.

SOCRATES. E

Et vt in vrbe Conſtantinopolitana ordinaretur epiſcopus. Et cùm ſperaret poſſe Macedonianos vniri, etiam eorũ conuocauit epiſcopos. Conuenerunt ergo de Conſubſtantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hieroſolymitanus, poſt pœnitentiam in Conſubſtantialitatis dogma cõſentiens, Melitius Antiochiæ, & Acholius Theſſalonicæ, aliique plurimi, ita vt centũ & quinquaginta numerus compleretur. Macedonianis verò præerat Eleuſius Cyzici & Lampſaci Martianus: erantque ſimul triginta ſex, quorum plurimi eſſe videbantur de ciuitatibus Helleſponti. Conuenerunt itaque Conſulatu Eucharij & Euagrij menſe Maio. Igitur Imperator & Epiſcopi partis ipſius laborabant, vt Eleuſius eiuſque ſequaces vnirentur eccleſiæ, commemorantes eis legationem, quam miſerant ad Liberium tunc Romanæ vrbis epiſcopum per Euſtathium, & quia pridem ſponte ei cõmunicaſſent, nec eſſet ſine pudore vt ſubitò bene prius placita mutarent. At illi eius monita apertaque conuitia paruipendentes, elegerunt ſequi po- F tius Arianam peſtem quàm Conſubſtantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Conſtantinopoli ſunt egreſsi, & ſcribebant alteri alteris, ne quis ipſorum in Nicæni concilij dogma conſentiret.

Macedonianorũ epiſcopi & pertinacia. An. do. 383.

THEODORITVS.

De ordinatione Maximi Cynici, eiúſque depoſitione, & ordinatione recta Nectarij, & de canonibus in ea ſynodo conſtitutis. CAP. XIII.

GRegorius verò qui tunc Conſtantinopolitanã regebat eccleſiam, Naziãzum redire parabat. Pro quo cùm epiſcopatus Conſtantinopolitanæ vacaret eccleſiæ, Timotheus Alexandrinus Petri ſucceſſor, Maximum quendam Cynicum ordinauit epiſcopum, cùm nuper totondiſſet eum. Is verò erat Apollinaris vaſania refertus. Sed non pertulerunt hoc malum viri ſanctiſsimi Conſtantinopoli congregati. Et cùm Ægyptij maximè ſe pro eius ordinatione ſeparaſſent, ſacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauiter fe-

Gregorius Nazanzenum Conſtantinop. relinquit. Maximus Cynicus.

A rens rurſus factam diuiſionem, exotabat vniuerſos, vt laude dignum virum quęrerent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquieſcentes, Nectarium generis nobilitate decoratum conſtituerunt Conſtantinopolitanæ ciuitatis epiſcopum, Maximum verò Apollinaris contagio laborantem, nudarũ Pontificali dignitate eiecerũt.

Nectarius.

SOCRATES.

Tum etiam regulam protulerunt, vt Conſtantinopolitanus epiſcopus haberet honoris priuilegia poſt Pontificem Romanum, eò quòd ſit noua Roma. Firmaueruntque rurſus Nicęnam fidem, & Patriarchas conſtituerunt, diſtribuentes prouincias, vt epiſcopi vniuſcuiuſque diœceſeos ad eccleſias non irent extraneas. Hoc enim olim propter perſecutionis tempus indifferenter agebatur. Diſtribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatem & Thraciam. Ponticam verò diœceſim Helladio, qui poſt Baſilium fuit. Cęſaream. Cappa-
B dociæ Gregorio Nyſſeno, Baſilij germano: Troilo quoque Melitenæ, Armeniæ ius Patriarchæ dederũt. Aſianam verò diœceſim, Iconij Amphilochius eſt ſortitus. Optimus autem Antiochiæ, Piſidię. Aegyptum quoque Timotheo Alexãdrino diſtribuerunt. Porrò eccleſiarum Orientalium gubernationem eius præſulibus commiſerunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarſi, Antiohenę eccleſię priuilegia reſeruantes, quæ tunc Melitio præſenti dederunt. Definierũt pariter, vt ſi quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ concilio finiretur. In his omnibus ſuum præbuit etiam Imperator aſſenſum.

Prouincialium conciliorum inſtitutio.

THEODORITVS.

Paruo porrò tempore tranſeunte, ſanctus quidẽ Melitius eſt defunctus, & ab omnibus ſapientibus cum præconiis maximis eſt ſepultus.

Æſtate verò ſequenti rurſus plures epiſcopi Cõſtantinopolim pro cauſis eccleſiaſticis ſunt reuer-
C ſi, vbi Occidentalium epiſcoporum ſynodicam ſuſceperunt epiſtolam, inuitantem eos Romam, vt illic maximum celebraretur concilium. Sed illi quidem profectionem quaſi nihil habituram lucri refugerunt, verùm literas miſerunt Damaſo cęteriſq; præſulibus, quas pro clariori notitia ſubdere neceſſarium iudicaui.

An.do.384. Synodus Cõſtantinopolitana.

Epiſtola Conſtantinopolitani concilij ad Papam Damaſum & Occidentales epiſcopos. CAP. XIIII.

Epiſtola ſynodi Conſtantinopolitana miſſa Occidentalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS ATque Venerandis fratribus & cõminiſtris, Damaſo, Ambroſio, Britonio, Valeriano, Acholio, Baſilio, & reliquis ſanctis epiſcopis in maxima Roma collectis, ſancta ſynodus orthodoxorum epiſcoporum congregatorum in maxima ciuitate Conſtantinopoli in domino S.

VElut nunc ignoranti veſtræ reuerentiæ inſinuare, atq; narrare multitudinẽ paſsionum ab Ariana potentia nobis ſæpius illatarũ, forſitan ſuperuacuum eſt. Non enim ita negligere veſtram
D credimus ſanctitatẽ, vt adhuc egeatis diſcere quos certum eſt condolere. Sed neque tales nos conſtrinxere tempeſtates, vt pro ſui paruitate latere potuerint. Neque tempus perſecutionis eſt nouũ, ſed adhuc memoriam ſeruat antiquam, non ſolùm in his q paſsi ſunt, ſed etiã in eis, q participes ſunt illorum, quorum proprias indicant paſsiones. Heri enim (vt ita dicam) aut hodie exiliorum vinculis reſoluti, poſt innumeras tribulationes ad eccleſias proprias ſunt reuerſi. Aliorũ verò in exilio defunctorum funera reuocata ſunt. Quidam verò etiam ab exilio remeantes, & feruenti hęreticorum furore detenti, amariora quàm in exilio in propriis ſunt perpeſsi, lapidibus ab eis obruti, ſicuti beatus Stephanus. Alij diuerſis macerati ſunt ſuppliciis, adhuc ſtigmata Chriſti & vulnera in ſuo corpore circumferre noſcũtur. Pecuniarum verò diſpendia, honoris ademptiones, ſingulorumque cõfiſcationes, & machinamina, iniurias atque vincula, quis numerare valebit per ſingula? Omnes enim tribulationes verè ſuper nos multiplicatæ ſunt vltra numerum. Iuſtè quidem quoniam valde
E peccauimus. Aut certè clemens dominus paſsionum multitudine nos voluit exercere. Propter hæc itaque gratias Deo referimus: qui & per tantas tribulationes ſeruos corripit ſuos, & ſecundũ multitudinem miſerationum ſuarum deduxit nos rurſus ad refrigerium. Nobis itaque tempus & labor maximus neceſſarius fuit, vt emendatio ita proueniret eccleſiarum, vt tanquam pro longa ægritudine diligentia paulatim adhibita, priſcam pietatis redderet ſanitatem. Hoc etenim putabimur modo perſecutionibus acerrimis liberari, & eccleſias lũgo tempore ab hæreticis detentas, denuò reparare. Veruntamen graues adhuc nobis ſunt lupi, qui poſtquam de caulis expulſi ſunt, ex ipſis paſcuis oues abripiunt, collectas facere contendentes, populos commouentes, & in nullo ſegnes ad eccleſiæ læſionẽ. Erat itaq; (ſicut diximus) neceſſariũ huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatem miniſtrantes, ſynodũ in Romana vrbe Dei voluntate feciſtis: & nos illuc tãquã membra propria, literis Deo amabilis Principis euocaſtis: vt quoniam tunc ad tribulationes
F ſoli ſumus addicti, nunc ſub Imperatorum pia cõcordia non ſine nobis regnaretis, ſed etiã nos vobiſcũ ſecundum Apoſtolicam vocem cõregnaremus: oratio quidẽ noſtra fuit, ſi eſſet poſsibile, vt omnes noſtras ſimul relinquẽtes eccleſias, deſiderio vtili iungeremur. Quis enim nobis dabit pennas ſicut colũbæ, vt volemus & apud vos requieſcamus? Sed quoniã hoc omnino nudabat eccleſias, requie nuper inchoante, rẽsq; nimis erat plurimis impoſsibilis, quia concurreramus in vrbem Conſtantinopolitanam, cauſa literarum ad nos miſſarum à veſtra charitate poſt Aquileienſe concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodoſium, propter hanc ſolummodo cauſam vſque ad Conſtantinopolim præparati, & de hac tantũmodò ſynodo ferentes conſenſum Epiſcoporum, qui per prouincias permãſere: maioris verò profectionis neque ſperauimus opus, neq; prę audiuimus omnino, antequam Conſtãtinopolim veniremus. Super hæc autem induciarum anguſto tẽpore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectionem, neque vniuerſos cõmuni-

Pſal.54.b

A catores noſtros in prouinciis poſitos commonere,& corũ conſenſum ſumere præualuimus. Quoniam igitur hæc & alia multa plurimorum aduentum prohibere videbantur, quod erat ſecundum, ad effectum rerum, & veſtræ circa nos charitatis oſtenſionem, hoc egimus. Reuerendiſſimos atque chariſsimos fratres,& comminiſtros noſtros epiſcopos, Cyriacum, Euſebiũ, & Priſcianum, vſque ad vos laborare alacriter exorantes, per quos & noſtram voluntatem pacificam,& intentionem habentem vnitatis oſtendimus, zelumque noſtrum quem pro ſaluberrima fide gerimus, indicauimus: nos etenim perſecutiones, ſiue tribulationes, ſiue minas Imperiales, ſiue crudelitates Iudicum, ſiue quaſlibet alias tentationes hæreticorum, libenter ſuſtinuimus pro euãgelica fide, quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo patribus roborata dignoſcitur. Hanc enim & vobis & nobis & omnibus qui non ſubuertunt verbum veræ fidei, complacere confidimus, quam ſcimus antiquiſsimam exiſtere, & ſequacem baptiſmatis, docentemque nos credere In nomine Pa-

Euſebius. Cyriacus. Priſcianus.

B tris & Filij & Spiritus ſancti. Diuinitatem quippè & virtutem atque ſubſtantiam vnam Patris & Filij & Spiritus ſancti credimus, & æqualem honorem ac dignitatem & imperium coæternum, in tribus perfectiſsimis ſubſiſtentiis, ſeu tribus perfectis perſonis: vt neque Sabellij languor habeat locum confuſione ſubſiſtentiarum, aut peremptione proprietatum: neque Eunomianorum & Arianorum πνευματομάχων, id eſt, ſpiritui reſiſtentium blaſphemia præualeat: ſubſtantia videlicet ſecundũ illos, aut natura, aut diuinitate diuiſa, aut vt increatæ conſubſtantiali & coæternæ Trinitati poſterior aliqua vel creata, vel alterius ſubſtantiæ natura detur. Inhumanationis verò Chriſti ſermonẽ ſine aliqua violatione ſeruamus, neque ſine anima neque ſine mente aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes: ſed totum ſcientes perfectum quidem ante ſecula exiſtere domini verbũ, perfectum verò hominem in nouiſsimis diebus propter noſtrã ſalutem factum. Igitur quæ de fide à nobis apertè prædicantur, velut in ſumma hæc

C eſſe noſcuntur: de quibus amplius inſtrui poteritis, ſi & Tomum in Antiochia factum à ſynodo ibi conſtituta, dignemini legere. Et quid anno ſuperiori in Conſtantinopoli ab vniuerſali ſynodo cognoſcitur eſſe prolatum: in quibus latius fidẽ profeſsi ſumus, & contra nouitates hæreſeon nuper exortas, anathema ex ſcripto protulimus. De diſpenſationibus autem particularibus eccleſiarum antiqua (ſicuti noſtis) ſanctio tenuit, & definitio ſanctorum patrum in Nicæa conuenientium, ſecundum vnamquamque prouinciam: & ſi Pontifices voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem celebrent ordinationes. Quibus rebus cõſequenter & cæteras eccleſias apud nos gubernari cognoſcite,& inſignium eccleſiarum hęc approbaſſe ſacerdotes. Porrò Conſtantinopolitanæ vrbis nouellam (vt ita dicamus) eccleſiam, velut ex ore leonis hæreticis ſuffoſam blaſphemiis, abſtraximus, & per miſericordiam Dei & reuerendiſsimum & Deo amabilem Nectarium epiſcopum ordinauimus, corãm vniuerſali concilio cum communi cõcordia, ſub aſpectu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodoſij, vniuerſique cleri cuncta decer-

Tomus decretorũ Antiochia.

Conſtantinopolitana eccleſia recens.

nẽte pariter ciuitate. In ſeniore autem & verè A- D poſtolica eccleſia Antiochię Syrię, in qua primum venerabile Chriſtianorum appellatum eſt nomẽ, reuerendiſsimum & Deo amabilem epiſcopum Flauianum de vniuerſa prouincia & orientali diœceſi concurrentes regulariter ordinauerunt, omni eccleſia pariter decernente,& quaſi ſub vna voce hunc honorante virum. Quam ordinationem tanquam legalem ſuſcepit commune conciliũ. In matre verò cunctarum eccleſiarũ Hieroſolymis conſtituta, reuerendiſsimum & Deo amabilem Cyrillum epiſcopum eſſe ſignificamus, qui regulariter olim à prouincialibus ordinatus, plurima propter Arianos diuerſis temporibus certamina paſſus eſt. His igitur tam legaliter & canonicè apud nos geſtis, etiam veſtram reuerentiam congaudere depoſcimus, ſpirituali intercedente dilectione, & timore dominico, per quæ humana remouetur offenſio,& eccleſiarum ædificatio præponitur vniuerſis. Sic etenim verbo fidei concordante, & Chriſtiana in nobis charitate firmata, ceſſauimus dicere, quod reprehendebat Apoſtolus, Ego qui- E dem ſum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ, dũ omnes videlicet appareamus Chriſti, qui in nobis diuiſus non eſt. Et ſi ſine ſchiſmate corpus eccleſiæ, Deo adiuuante, ſeruemus, cum fiducia ante domini tribunal aſtabimus. Hæc cõtra Arij & Aëtij Eunomiique veſaniam, necnon contra Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samoſateni & Macedonij conſcripſerunt. Similiter autem & Apollinaris nouitatem palàm abdicauerunt, dicentes, Inhumanationis verò domini verbũ ſine violatione ſeruamus, neque ſine anima, neque ſine mente, aut imperfectam carnis diſpenſationem ſuſcipientes.

Hieroſolymitana eccleſia.

1. Cor. 1.b

Porrò Damaſus omni laude digniſsimus agnoſcens hanc hæreſim exortam fuiſſe, non ſolum Apollinarem, ſed etiam Timotheum diſcipulum illius abdicauit. Et hoc orientem gubernantibus epiſcopis, literis propriis indicauit, quas curauimus infra annectere.

Epiſtola Damaſi de damnatione Apollinaris ad Timotheum. CAPVT XV.

F

QVoniam Apoſtolicæ ſedi reuerentiam debitã charitas veſtra diſtribuit, vobis plurimum chariſsimi filij pręſtitiſtis. Nam licet eccleſię, in qua ſanctus Apoſtolus reſidens docuit, quodammodo nos gubernacula quæ ſuſcepimus, teneamus: tamen profitemur nos honore minores eſſe, & propterea omni modo feſtinamus, vt ad gloriã eius beatitudinis peruenire poſsimus. Scitote igitur quòd pridem Timotheum prophanum, ineruditum, Apollinaris hæretici diſcipulũ, cum impio ipſius dogmate condemnauimus, nec vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione de cætero præualere. Si autem adhuc ille ſerpens antiquus ſemel & ſecundo percuſſus, ad pœnã propriam reuiuiſcit: quique extraneus ab eccleſia eſt, mortiferis venenis ſuis quoſdam fidelium tentare non ceſſat, hanc tanquam peſtiferã declinate corruptionem, vt vos memores Apoſtolicæ fidei, quę præcipuè in vrbe Nicæna à patribus ex ſcriptis prolata eſt, firmo gradu ſtabiles in fide & immutabiles perduretis. & non vaniloquia & exterminabi-

A les queſtiones ab iſto audire patiamini clericos ve
ſtros, aut plebem. Iam enim ſemel formam dedi-
mus, vt qui ſeipſum cognouerit Chriſtianũ, illud
ſeruet quod ab Apôſtolis noſcitur eſſe contradi-
tum, dicente ſãcto Paulo, Si quis vobis annũtia-
Galat. 1. uerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Chri
ſtus enim filius Dei, dominus noſter, humano ge-
neri per propriam paſsionem ſalutem pleniſsimã
cõdonauit, vt totum hominem delictis obnoxiũ,
peccatis omnibus liberaret. Hunc ſi quis in deita-
te, ſiue in humanitate min⁹ aliquid dixerit habuiſ-
ſe, plenus ſpiritu diaboli, Gehennæ ſe ipſum filiũ
demonſtrauit. Cur itaque rurſus à me quæritis dã-
nationem Timothei, qui & hic iudicio Apoſtoli-
cæ ſedis, præſente quoque Petro Alexandrinæ ci-
uitatis epiſcopo cum Apollinari ſuo doctore dam
natus eſt, & in die iudicij tormenta debita & ſup-
plicia ſuſtinebit? Si verò quibuſdam leuioribus il-
le ſuadet, veluti quandam ſpem habẽs, qui veram
ſpem in Chriſti cõfeſsione mutauit, ſciant ſe cum
iſto ſimiliter perituros, cùm eccleſiaſticam regulã
B impugnabunt. Deus vos incolumes cuſtodiat filij
chariſsimi.

Statuta ſedis apoſtolicæ contra diuerſas hæreſes.
CAPVT XVI.

Profeſſio catholicæ fidei, quã Damaſus miſit ad Paulinum.

SEd etiam alia quædam in eminẽtiſsima Roma
colligentes contra diuerſas hæreſes conſcri-
pſerunt, quæ huic operi neceſſarium ſubdere iu
dicaui.
1 Quoniam poſt Nicænum cõcilium talis error ex-
ortus eſt, vt quidam dicere prophano ore præſu
mant, Sanctum ſpiritum per Filium fuiſſe factũ,
anathematizamus eos, qui nõ eum omni prædi
cant libertate cum Patre & Filio ſanctum Spi-
ritum vnius eiuſdémque ſubſtantiæ atque pote
ſtatis exiſtere.
2 Similiter autẽ anathematizamus & eos, qui errorẽ
Sabellij ſunt ſequuti, eundem dicentes Patrem
eſſe, quem Filium.
3 Anathematizamus Arium & Eunomiũ, qui ſimili
C impietate, licet verbis diſcrepent, Filium tamen
& Spiritum ſanctum creaturam eſſe cõfirmant.
4 Anathematizam⁹ Macedonianos, qui ex Ariana ra
dice deriuati, non impietatem ſed vocabulũ mu
tauerunt.
5 Anathematizamus Photinum qui Hebionis hære
ſim renouans, dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum ſolum ex Maria confitetur.
6 Anathematizamus etiam eos, qui duos filios eſſe
profitentur: vnum ante ſecula, & alium poſt car-
nis aſſumptionem ex Virgine,
7 Anathematizamus & hos, qui pro rationali ani-
ma cõfirmant, quod Dei verbum in humanam
carnem cõuerſum eſt: ipſe nanque Filius verbũ
Dei, non pro rationali anima & intelligibili in
ſuo corpore factus eſt, ſed noſtram, hoc eſt ra-
tionalem & intelligibilem animam ſine peccato
aſſumpſit atque ſaluauit.
8 Anathematizamus & eos, qui dicũt Verbum Dei
productione & correptione à patre ſeparatum,
& ſine ſubſtantia eum aut terminandũ eſſe bla-
ſphemant. Eos autem qui ab eccleſiis ad alias ec
cleſias migrauerunt, tamdiu à noſtra cõmunio-
ne alienos habemus, donec ad eas redeant ci-
uitates, in quibus primitus ordinati ſunt. D
Si quis autem alio de loco ad locum migrante, in 9
locũ viuentis ordinatus eſt, tamdiu vacet ſacer-
dotij dignitate, qui propriã deſeruit ciuitatem,
donec ſucceſſor eius requieſcat in domino.
Siquis nõ dixerit ſemper patrem & filium & ſem 10
per Spiritum ſanctum eſſe, anathema ſit.
Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc eſt, 11
ex eius diuina ſubſtantia, anathema ſit.
Si quis nõ dixerit verum Deum filium Dei, ſicut 12
verũ patrem eius & omnia poſſe, & omnia noſ-
ſe, & patri æqualem eſſe, anathema ſit.
Si quis dixerit, quod in carne degens filius Dei, cũ 13
eſſet in terra, in cœlis & cũ Patre nõ fuerit, ana-
thema ſit.
Si quis dixerit, quod in paſsione crucis dolorem 14
paſſus ſit filius Dei Deus, non caro cum anima,
quæ induta eſt formã ſerui, quam ſibi aſſumpſit,
ſicut ſancta ſcriptura dixit, anathema ſit.
Si quis nõ dixerit, quod in carne, quam aſſumpſit: 15
ſedeat in dextera patris, in qua etiam venturus
eſt iudicare viuos & mortuos, anathema ſit. E
Si quis nõ dixerit ſanctum Spiritum ex patre eſſe 16
verè & propriè, ſicut & filiũ ex diuina ſubſtan-
tia, & Deum Dei verbum, anathema ſit.
Si quis nõ dixerit omnia poſſe Spiritum ſanctum, 17
& omnia noſſe, & vbique adeſſe, ſicut filium &
patrem, anathema ſit.
Si quis dixerit Spiritum ſanctum facturam, aut per 18
filium factum, anathema ſit.
Si quis non dixerit omnia per filium & per Spiri- 19
tum ſanctum feciſſe patrem, hoc eſt, viſibilia &
inuiſibilia, anathema ſit.
Si quis non dixerit Patris & Filij & Spiritusſancti 20
vnam deitatem, poteſtatem, diuinitatem, virtu-
tem, vnam gloriã, dominationem, imperiũ, vnã
voluntatem & veritatem, anathema ſit.
Si quis tres perſonas non dixerit veras patris & fi- 21
lij & ſpiritus ſancti æquales, ſemper viuentes,
omnia cõtinentes, viſibilia & inuiſibilia, omnia
potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes,
omnia creãtes, omniáque ſaluãtes, anathema ſit.
Si quis non dixerit adorandum ſanctum Spiritum 22
ab vniuerſa creatura, ſicut & filium atque pa- F
trem, anathema ſit.
Si quis de patre & filio bene ſapuerit, de ſancto au 23
tem Spiritu non rectè crediderit, hæreticus eſt:
quia omnes hæretici de filio Dei, & de ſancto
Spiritu malè ſapientes, in Iudæorum atq; Gen-
tilium incredulitate conſiſtere conuincuntur.
Si quis autem diuiſerit, Deum patrem dicens: & 24
Deum filium, & Deum ſpiritum ſanctum, affir-
mans deos dici, & nõ Deum, propter vnã deita
tem ac poteſtatem, quam eſſe credimus & no-
uimus, Patris & Filij & Spiritus ſancti Deũ vnũ:
ſubtrahens verò filium & ſpiritum ſanctũ, tan-
quam ſolum opinatus patrem Deum, anathema
ſit. Nomẽ enim deorum & angelis & omnibus
ſanctis à Deo poſitum eſt atque donatũ. De Pa
tre verò & Filio & Spiritu ſancto propter vnã
æqualémq; diuinitatem, nõ deorũ nomina, ſed
Dei noſtri traditur atque ſignificatur, vt creda-
mus quia in Patre & Filio & Spiritu ſancto ſo-
lummodo baptizamur, & nõ in archangelorum
& angelorũ nominibus, ſicut hæretici, aut ſicut
Iudæi, Gentileſque inſaniunt. Hæc igitur Chri-

A ſtianorum ſalus eſt, vt credentes Trinitati, hoc eſt, Patri & Filio & Spiritui ſancto, & in eā baptizati, vnam deitatem, & poteſtatem, & diuinitatem & ſubſtantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta ſunt.

SOCRATES

Quod corpus Pauli Conſtantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit referri Theodoſius.
CAPVT XVII.

INterea Theodoſius imperator corpus epiſcopi Pauli de Ancyra tum reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedonium in exiliū deſtinatum in Cucuſo Armeniæ fecerat ſuffocari. Quod funus cum honore maximo atque veneratione ſuſcipiens, in eccleſia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noſcitur appellari, quam tunc Macedoniani tenuerāt ab Arianis diuiſi, & expulſi ab imperatore, quod eius noluiſſent ſequi fidem.

B

SOZOMENVS.

Melitij corpus Antiochiam.

In qua baſilica plurimi neſcientes veritatē, Paulum Apoſtolum iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaque tempore etiam Melitij reliquiæ in Antiochiam relatæ, & iuxta ſepulchrū Babylæ martyris noſcuntur eſſe reconditę. Fertur verò quod per totam viam iuſſu principis, miniſtrantibus cunctis ciuitatibus, cum pſalmodia & honore debito funus eius vſque ad Antiochiam fuerit deportatum.

SOCRATES.

De auſpiciis imperatoris Arcadij. CAP. XVIII.

An. do. 385.

INter hæc Theodoſius imperator filium ſuū Arcadium deſignauit Auguſtum, Conſulatu Merobaudis ſecundo, & Saturnini, ſextodecimo Ianuarij menſis die. Nō longo poſt tempore aderāt vtique totius religionis epiſcopi eodem Conſulatu, Iunio menſe.

C

Quomodo Theodoſius examinatione facta hæreticorum, omnes expulerit, & fouerit ſolos orthodoxos.
CAPVT XIX.

Theodoſius laborabat p concordia eccleſiarum.

Nectarius. Agelius Nouatianorum epiſcopus. Siſinnius.

Diſputatio.

INter hæc euocās imperator Nectarium, tractabat cū eo quid fieret vt nō Chriſtiani diſcordarēt, ſed tota vniretur eccleſia. Dicebat autē: Oporter examinari quæſtionem eccleſias ſegregātem, vt cum diſcordia recederet, cōcordia eccleſias cōgregaret. Hoc audiēs Nectarius, cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorum epiſcopū tanquam in fide conſortem, indicauit ei votum imperatoris. At ille cùm eſſet rebus aliis venerandus, de dogmate nō valebat reddere rationem, ſed lectorem ſuum Siſinnium nomine, ſtatuit qui pro ipſo deberet proferre ſermonem, virum eloquentē & rebus expertum, optiméque ſciētem ſacrarū profundiſsima literarum, ſed & philoſophica dogmata. Is ergo dixit, quod diſputatio non ſolùm ſchiſmata non vniret, ſed etiam hæreſes ad cōtentiones maiores adduceret, & propterea Nectario dedit tale conſilium. Bene nanque ſciebat, quod ve- D teres patres principium ſubſtantiæ filio Dei dare vitabant, quoniam percepiſſent eſſe patri coæternum. Quapropter dedit conſilium, vt diſputatiuas fugeret intētiones, & teſtimonium ex traditione veterum adhiberet, vtque Præſules hæreſeon interrogaret Imperator, an ſermonem vellent facere de antiquis eccleſiæ doctoribus, qui ante diuiſionem floruiſſent, an certè illos velut alienos à Chriſtianiſmo reſpuerent. Et ſi quidem eos abnegarent, obiiceretur eis: Ergo eos anathematizare præſumite. Et ſi hoc facere non auderēt, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriā veritatis. Si verò de antiquis non offenderentur doctoribus: Noſtrum, inquit, eſt præbere veterum libros, per quos noſtrū dogma illorum teſtimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarius Siſinniū dicentem libenter audiſſet, feſtinus ad palatiū properauit, dixitque Principi cōcilium ſibi datum. At ille conſyderata ſententia, cauſſam ſapienter inſtituebat. Deinde conuocatis hæreſiarchis, interrogauit an ſuſciperent Magiſtros eccleſiæ, qui an- E te tempora diuiſionis extitiſſent. Illis verò nō abnegantibus, ſed tanquam præceptores honorantibus: rurſum Imperator interrogauit, an eis horū teſtimonia de Chriſtiano dogmate complacerēt. Hæc audientes præſules hæreſeon atque diſputatores eorū (erāt enim plurimi ad diſputationis certamina parati) in reſponſo vehementer hæſerunt. Irruit enim in omnes magna diſcordia, aliis dicentibus bonū Imperatoris eſſe propoſitum: aliis verò cogitantibus, quod nō ipſorum expediret propoſito, dum alij aliter de libris veterum ſentire viderētur. Et nequaquam inter ſe conſpirabant, ſed erant diuiſi, non ſolùm aduerſus alias hæreſes, ſed etiam inter ſeipſos, qui pridē vnius hæreſeos eſſe videbantur. Quamobrem cōſors malitia, ſicut linguę Gigantum veterum eſt diuiſa, & turris eorum funditus eſt ſubuerſa. Cognoſcens igitur Imperator eorum cōfuſionem, & quod in diſputatione ſolummodo, & nō in antiquis expoſitionibus confidebant, alio properauit itinere, eiſque declarauit, vt ex ſcripto vnaquęq; religio definitionē ſuæ fidei declararet. Tunc callidi viri ſingularium hæreſeon ſubtiliter ſua verba tractantes, dogma propriū conſcripſerunt. Erat enim definitus dies, quo F ſinguli epiſcoporum ad palatium cōuenirent. Aderant ergo Nectarius & Agelius τ ὁμοουσίου fidei pręſidētes, Arianorum verò Demophilus, Eunomianorum ipſe Eunomius, Macedonianorū Eleuſius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & vniuſcuiuſque dogmatis ſcripta ſuſcipiens, ſeorſúmque recedens orauit intente, vt ſibi cooperaretur Deus ad veritatis electionē. Deinde vniuſcuiuſque dogmatis relegens ſcripturam, alia quidem omnia tāquam diuiſionem Trinitatis introducentia culpans, repēte diſrupit, & ſolum τὸ ὁμοουσίου dogma cum laude ſuſcepit. Hæc autem occaſio fuit, vt Nouatiani bene agētes, intra ciuitatem haberent rurſus eccleſias. Admiratus nanq; princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia ſuæ eccleſiæ atque fidei poſsiderent. Verùm aliarū religionum Antiſtites propter diſcordiam ſuam in reprehenſionem ſui populi venientes æſtuabant, triſtitiaque confuſi diſcedebant, & literis conſolaban-

An. do. 385. Concilium Siſinnij de concordandis hæreticis.

Diſputatores.

Antiqui interpretes.

Nectarius, Agelius, Demophilus, Eunomius, Eleuſius, Theodoſius dogma Conſubſtantialitatis amplectitur.

A tur alteri alteros, vt non cruciarentur quod plurimi deficientes ad fidem τῷ ὁμοουσίῳ accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certè tum non dicebant, cùm multum populum per poteſtatem ſibiipſis aggregarent.

SOZOMENVS.

Imperator interea lege ſanciuit, vt heretici neque eccleſias baberent, neq; de fide docerent, neque epiſcopos aut alios ordinarent: & alios quidē è ciuitatibus expelli, alios ſine honore eſſe. Neq; frui communi ciuitate permiſit. Inſuper crudeles pœnas aduerſus eos in lege conſcripſit, quas tamē executus non eſt. Huc enim ſpectabat vt per hoc concordes exiſterent, non verò ſupplicio ſubiacerent.

SOCRATES.

De ſchiſmate facto inter Orientales & Aegyptios propter Flauianum Antiochenum.

CAP. XX.

B

Orthodoxi inquieti inter ſe.

SEd neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à triſtitia vacabant. Nam Antiocheni eos qui in conciliō pręſentes fuerant declinabant. Ægyptij & Arabes, & Cyprij, Flauianū ab Antiochia expellendū eſſe dicebant. Palæſtini verò & Phœnices, atque Syri, pro Flauiano laborabant. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Conſtantinopoli de ſynodis agebatur, talia circa Heſperiā acciderunt. Maximus de Britānorum partibus contra Romanorum ſurrexit imperium, & laboranti Gratiano contra Alamannos intulit bellū. In Italia verò puero admodum exiſtente Valētiniano, rerum curam Probus Exconſul atque Præfectus habebat. Iuſtina verò Valentiniani mater quum eſſet Atiana, viuo quidem marito lædere non valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuuene, Mediolanum veniens Ambroſio epiſcopo erat infeſta, ita vt eū mitti iuberet in exilium.

An.do.386. Maximus tyrannus.

Alemanni. Probus, Præfectus. Iuſtina.

Ambroſi° in exilium.

THEODORITVS.

C

Cùmque de eccleſia iuberetur exire Ambroſius, ait: Ego, inquit, hoc ſponte non faciam, ne lupis ouiū ſepta contradere videar, aut blaſphemantibus Deū: hic ſi placet occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate.

Beniuolus Quæſtor.

SOZOMENVS.

Cùmque populus ſingulariter diligens Ambroſium repugnaret, & trahentibus eum ad exiliū vale reſiſteret, magis indignata Iuſtina vocauit Beniuolum tunc Quæſtorem, iubens vt velocitet proponeret legem, quæ fidem prolatam Arimini confirmaret. Cùmque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beniuolus autem diſcingens ſe, balteum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicens, nō illum honorem neque maiorem velle ſe pro impietatis habere mercede. Cùmque ille hoc facere omnibus modis refutaſſet, inuenti ſunt alij qui nequitię iuſsionibus miniſtrarent.

SOCRATES.

D

Quomodo Iuſtina Ambroſium fuerit perſecuta, & de Gratiani nece, & inuaſione Maximi.

CAPVT XXI.

INter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Maximi fuiſſe occiſum. Andragatius enim dux Maximi, in lectica portatus vt occideret Gratianū, huiuſmodi opinionem miſit in vulgus, quod vxor Gratiani ſuo viro feſtinaret occurrere in Lugduno Galliæ ciuitate fluuiū tranſeunti. Gratianus autem credens coniugem re vera venire quā nuper acceperat, non præcauit eius inſidias, & veluti cæcus in foueam, in manus hoſtis incurrit. Cum ergo veniſſet Gratian° veluti ad vxoris vehiculum, ex improuiſo exiliens Andragatius Gratianum callidus interemit. Mortuus ergo eſt Conſulatu Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimoquinto, vitæ viceſimo & quarto. Hoc itaque facto, ad præſens contra Ambroſiū ira Iuſtinæ quieuit. Porrò Valentinianus, licet inuitus, tempore neceſsitatis flexus in Maximi cōſenſit imperiū. Tunc Probus metuens Maximi poteſtatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Theſſalonica Macedoniæ morabatur. E

An.do.386. Gratianus Cæſar, quo pacto cæſus.

Andragati° trucidatus.

THEODORITVS.

Cùmque audiſſet Maximus quæ contra Ambroſium rurſus magniloquum prædicatorem veritatis agerentur, ſcripſit Valentiniano, vt bellū quod agebatur contra eccleſias, ſolueretur, monens vt paternam nō amitteret pietatem: adiecitque etiā minas belli: & niſi quieſceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem ſumens exercitum, venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porrò Valentinianus cognoſcens eius inuaſionem, fugit in Illyricum, experimento cognoſcēs quæ matris conſilio ſuſtineret. Porrò Theodoſius audiens quæ à Iuſtina fuerant geſta, & à tyranno ſcripta, fugienti Valentiniano reſcripſit, non eſſe mirandū ſi imperatori quidē terror, Tyranno verò poteſtas accreſceret, cùm Imperator pietati rebellis extitiſſet, Tyrannus autem ei auxilia cōmodaret: & propterea ille quidem fugeret nudus, iſte verò armaretur aduerſus nudum. F

Maxim° tyrannus pro orthodoxis.

Theodoſius ad Valentinianum.

SOCRATES.

Tum igitur Theodoſius Imperator in maxima ſollicitudine conſtitutus, contra Tyrannum parabat exercitum, metuens ne quid etiam contra iuniorem Valentinianum inſidiæ tyranni præualerent. Ea tempeſtate etiam Legatio Perſarū aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus eſt de vxore Placilla, Cōſulatu Richomeri & Clearchi, nono die Septēbris menſis: quo Conſulatu Agelius quoque Nouatianorū epiſcopus eſt defunctus.

An.do.386. Theodoſius aduerſ° Maximum tyrannum. Honorius Theodoſij filius. Agelij mors.

De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili. CAP. XXII.

SEquenti verò Cōſulatu Arcadij Auguſti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexandrinę ciuitatis epiſcopo, Theophilus ſuſcepit Præſula-

An.do.387. Timotheus Alex. moritur, Theophilus ſuccedit.

Marinus Dorotheus.

A tum. Poſt annum verò Demophilo Arianorũ Antiſtite moriente, Ariani Marinum quẽdam epiſcopum ſibi ipſis ordinauerunt, qui tamen non diu vixit, ſub quo diuiſa eſt Ariana religio. Quo morien te Dorotheum ab Antiochia Syriæ deducẽtes habuerunt pontificem.

De prælio Theodoſij contra Maximũ atque victoria.

CAPVT XXIII.

An.d.387.

POrrò Imperator contra Maximum feſtinans, Conſtantinopoli imperatorem filium reliquit Arcadium. Cúmque Theſſalonicam veniſſet, inuenit Valentiniani Iudices in maxima triſtitia conſtitutos, quod tyrannum velut imperatorem ex neceſsitatis cauſſa ſuſcepiſſent. Theodoſius autẽ apertè quidem nec refutabat nec admittebat Legationem Maximi. Non tamen patiebatur ſub tyranno poſitum imperium Romanorum. Sumẽs ergo omnem exercitum, Mediolanum tẽdebat, vbi erat

Theodoſius Mediolanũ venit.

B etiam Maximus. Interea Ariani Conſtantinopoli poſiti, diuerſas opiniones in populo ſeminãtes, dicebant & exercitum imperatorem amiſiſſe, & ipſum Tyrãni ducibus ſubiugatũ, aliáque multa quæ ſolent inimici voto malitiæ iactare, ita vt crebro hæc audientes, nõ opinionem, ſed vera iam crederent. His ſermonibus Arianorum populus inflammatus, ad enormem quandam exarſit audaciã, domúmque Nectarij epiſcopi cõcremauit, Conſulatu Theodoſij ſecundo & Cynegij. Verùm imperator Theodoſius dum tyrãnum aggrederetur cognoſcẽres Maximi milites præſentiam inſtructionis imperialis & ſignorum eius aduẽtum, ne famę quidem ipſius impetum ſuſtinere valuerũt, ſed apprehendentes Tyrannum, vinctũ ei protinus obtulerunt. Qui eorum Conſulatu peremptus eſt ſeptimo & viceſimo die Auguſti mẽſis. Andragatius autem qui peremerat Gratianũ, in vicinum fluuiũ ſeipſum proüciens expirauit. Tunc igitur Valentinianus & Theodoſius peracta victoria, venẽre Romam. Erat enim cum eis pariter & Honorius valde puer: Quem poſt victoriam cõtra Maximũ habitam, ab vrbe Conſtantinopolitana Theodoſius

An.do.390. Ariani domũ Nectarij incendũt.

An.do.390. Maximus tyrannus mori.

Andragatius trucidatus ſe in aquam præcipitat. Epinicia Valentiniani & Theodoſij Auguſtorũ.

Symmachus reus læſæ maieſtatis ad eccleſiam confugit.

C euocauerat. Cúmque in Romana vrbe morarẽtur, feſtiuitates pro victoria celebrantes, tũc ſuam honitatem circa Symmachum Excõſulem Theodoſius oſtendit. Is enim Symmachus inter Senatores pręcipuus habebatur, eratq; Romanæ eloquentiæ eruditione admirabilis, cuius multi quoque repeniuntur libri. Scripſerat autem Maximi laudem, eamque recitarat: vnde poſtea reus maieſtatis eſſe videbatur. Quamohrem mortem metuens, confugit in eccleſiam. Verũ Imperator quum eſſet perfectè Chriſtianus, & non ſolùm ſuæ fidei ſacerdotes honoraret, ſed etiã Nouatianos, qui proximè ipſius fidei decreta ſeruarent, Leontio tunc epiſcopo Romano, eccleſiæ Nouatianorum roganti beneficium cõferens, Symmachum abſoluit à crimine. Cúmque veniam Symmachus meruiſſet, *ἀπολογητικὸν*, id eſt, ſatisfactionalem librum ad Theodoſium imperatorem conſcripſit.

Quemadmodum latrocinia quæ Romæ per piſtrina fiebant Theodoſius remouerit Imperator, & de lege contra adulteras prolata mulieres.

CAPVT XXIIII.

THeodoſius igitur imperator in Romana vrbe poſitus, multum profuit ciuitati, alia inſtituẽdo, alia vtiliter auferendo. Duas tamen res dignas confuſione prohibuit. Erant iam olim in vrbe Romana domus ingẽti magnitudine extructę, in quibus panis fiebat qui vniuerſæ ciuitati miniſtrabatur. Harum mancipẽs, tempore procedẽte piſtrina publica latrocinia eſſe fecerunt. Quum enim eſſent molæ in locis ſubterraneis conſtitutæ, per ſingula latera earum domuum tabernas inſtituentes, meretrices in eis proſtare faciebãt, vt per eas plurimos deciperẽt, alios qui pro pane veniebãt, alios qui illuc ꝑ libidinis turpitudine feſtinabant. Arte nanque mechanica in molam de taberna cadebant. Et hoc accidebat maximè peregrinis. Vnde fiebat vt multi vſque ad ſenectam laborantes, inde nõ permitterentur exire, exiſtimantibus eorum propinquis eos eſſe defunctos. In huiuſmodi laqueum quidam miles Theodoſij imperatoris incidit. Cúmque fuiſſet clauſus ad molam, nec dimitteretur exire, euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore correpti, militem dimiſerũt. Hęc

Romæ piſtrinũ ſubterraneum, in quo peregrini velut in carcerẽ per dolũ abripiebantur. D

E vbi cognouiſſet Imperator, non ſolùm mancipes ſuppliciis affecit, ſed & ipſa piſtrina funditus eſſe deſtruenda præcepit. Aliam rurſus abrogauit huiuſmodi rem. Siqua mulier in adulterio capta fuiſſet, nõ emendabatur, ſed potius ad augmentũ peccandi cõtradebatur. Includentes enim eam in anguſto proſtibulo, & admittentes qui cum ea fornicarentur, hora qua turpitudine miſcebatur, tintinnabula percutiebãt, vt eo ſono illius iniuria fieret manifeſta. Hæc audiens Imperator, permanere nõ paſſus eſt, ſed ipſa proſtibula deſtrui iuſsit, aliiſq; pœnis adulteratã ſanciuit affligi. His actis relicto Valentiniano Romæ, ipſe cum Honorio Cõſtantinopolim rediit, Cõſulatu Daciani & Symmachi, die decimo menſis Nouembris.

Romæ adulterarum pœna ſublata.

An.do.393.

THEODORITVS.

Quemadmodum Amphilochius Theodoſio perſuaſerit, vt Arianorum conciliabula prohiberet.

CAP. XXV.

F

REuertẽte porrò Theodoſio ab Heſperiis partibus, venit ad eum Amphilochius vir admirãdus (cuius ſæpe meminimus) ſupplicans vt Arianorum cõcilia de ſingulis ciuitatibus prohiberet. Verum imperator crudelem iudicans eſſe petitionem, contempſit eum. Porrò ſapientiſsimus Amphilochius eo quidem tempore tacuit, ſed cauſſæ remedium memorabile parauit. Poſt aliquot nanque dies ingreſſus Palatium, vidénsque filium Arcadium iam Imperatorem adſtare patri, Theodoſium ſolenniter ſalutauit, filium verò non ei exhibita ſalutatione deſeruit. Verũ Imperator credens oblitum Amphilochium, inuitauit, vt eum oſcularetur. At ille: Sufficit, inquit, ei ꝓprius honor. Tũc Imperator cõtriſtatus, ſuam iniuriam filio factam cõtumeliam iudicauit. Porrò ſapientiſsimus Amphilochius conſilium ſuæ intentionis aperuit, & cum clamore dixit: Vides Imperator quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris irrogari? crede ergo etiam omnium Deum ſic abominari eos qui ipſius vnigenitum filium blaſphemare cõtendunt, & velut ingratos circa Saluatorem & be-

Amphilochius ad Theodoſium.

Oſculaturus.

A oefactorem habere ſemper odio.Hoc intelligens Imperator,& geſta ſimul dictáque miratus,legem ſtatim protulit,vt hæreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES

De morte Paulini Antiocheni epiſcopi & ordinatione Euagrij, & quomodo Flauianus ſit Damaſo reconciliatus. CAPVT XXVI.

Paulinus. *Flauianus.* *Euagrius.*

CIrca hæc tempora in Antiochia Syriæ, Paulino epiſcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flauianum.Et propter hoc Euagrium ordinauerunt ſuæ partis epiſcopum.Quo io breui tempore mortuo,alter quidem in eius loco factus iam nõ eſt:Flauiano vtique teoitente.Verũ hi qui declinabant Flauianũ propter iuriſiurandi præuaricationem,ſeorſum ſolennia celebrabant. Porrò Flauianus omni virtute curabat, vt eos ſibiipſi aggregaret. Quod paulò poſt hoc modo cognoſcitur eueniſſe. Cùm Damaſus Romanus pontif. &

Damaſus pont. Rom. Theophilus Alexãdrinus.

B Theophilus Alexãdrinus indignarentur circa Flauianum, non ſolùm propter periurium, ſed etiam quod ipſe fuiſſet occaſio, vt populus fidelium diſcordaret, poſtea Theophilus à Flauiano rogatus miſit Iſidorum presbyterum,vt ſuccenſentem Damaſum Flauiano cõciliaret epiſcopo, dicens vtilẽ fore populi concordiam,ſi culpa iam facta Flauiano remitteretur.Hoc itaque modo communione reddita Flauiano, Aoriochenus populus paulatim cõcordiá reparauit. Ariani verò ab eccleſiis pulſi, in ſuburbanis Antiochenis Collectas agebant.Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hieroſolymorum epiſcopo,Ioanoes in eius ſede ſuccedit.

Cyrilli mors.

Quomodo apud Alexandreiam Paganorum templa deſtructa ſint. CAP. XXVII.

EO porrò tempore etiam in Alexandreia huiuſmodi ſeditio generata eſt. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandreia Paganorũ templa deſtruereotur. Theophilus poteſtate percepta, ſtuduit Paganorũ deſtruere myſteria,&

Templa gentilium deſtruuntur.

C templum quidem Mithræ purgauit, Serapidis verò ſubuertit. Verum Mithræ ſacra vbi homicidia perpetrabant,publicè patefecit. Serapidis autem & aliorum riſu pleoa mõſtrauit, iubens per mediá plateam portari veréda,quæ Pagani cum maximo honore venerabantur. Hæc Pagani videntes,maximè Philoſophi,iniuriam ferre nequiuerũt. Vno nanque impetu cõtra Chriſtianos facto, neces innumeras perpetrarunt: reſiſtentibúſque Chriſtianis clades hæc vſque ad immenſum bellũ proceſſit.Mortui denique ſunt in ea congreſsiooe Paganorum pauci,Chriſtianorũ verò plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porrò Pagani metu principis poſtquam cæde fuerant ſatiati,per loca ſingula cęlabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius Ammoniúſq; Grammatici, apud quos ego valde puer Conſtantinopoli legi. Et Helladius quidem ſacerdos Iouis eſſe dicebatur,Ammonius verò + Simiæ. His ita geſtis,Theophilo io deſtructione templorum auxilia ſubminiſtrabãt Præfectus Alexãdreiæ & dux ordinis militaris. Idola autem deorum cõflaban

gãrũ.

Helladius & Ammonius Grãmatici præceptores Socratis Cõſtantinopolitani hiſtorici † *Apollinis Theodoſius idola Alexãdrina do-*

tur ad faciendas ollas, & ad Alexandrinæ eccleſiæ D diuerſos vſus,cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expenſas egentium. Cum igitur Theophilus omnes cootriuiſſet deos, vnum tantummodo reliquit Simiæ ſimulachrum,iubens id publicè proponi atque ſeruari, ne ſequenti tempore Pagani negareot tales ſe adoraſſe deos. Quam rem noui ego grauiter tuliſſe Ammonium Grammaticum, dicentem Paganos nihil tam graue perpeſſos, niſi quod non conflatum eſt & ipſum,ſed pro deriſione vnum illud idolum ſeruaretur. Helladius autẽ gloriabatur, dicens quod in congreſsiooe Chriſtianorum nouem ipſe peremiſſet.

nauit Chriſtianis,in vſus pauperũ. Simiæ ſimulachrum.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator audiens quæ Alexandreiæ fuerant perpetrata, beatificauit quidem Chriſtianos, martyrum eis palmas attribuens,eo quòd pro dogmate tanta pericula pertuliſſeot. Paganis autem veniam dedit, vt eis Chriſtianiſmum facilè ſuaderet. Iuſsitque vt templa funditus, quæ fuerant cæ- E dis cauſſa,deſtruerentur. Cuius literæ cùm publicè lectæ fuiſſent, & Chriſtiani Paganos impeterent, terrore ducti cuſtodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tempore Chriſtiani ea loca tenuiſſe noſcũtur. Olympius autem philoſophus (ſicuti audiui ooo ante multum temporis) luceſcente die quo hoc euenit, audiuit quendam in templo Serapidis, alleluia pſallentẽ. Cúmque ianuis clauſis adhuc quietis tempore nullum ibi cõſpiceret, ſed tãtummodo vocem pſallẽtis audiret, cognouit ſigno quod eſſet futurũ,& latenter egreſſus,inuenta naue diſceſsit.

Cuſtodes Serapidis fugerunt. Olympius philoſophus.

THEODORITVS.

De fraudibus quas per templa ſua pagani faciebant. CAPVT XXVIII.

Impoſtura Gentilium.

THeophilus igitur Alexandrinam vrbem idolorum errore purgauit,& noo ſolùm à fundamẽtis templa ſubuertit,ſed etiam fallaciam ſacerdotum his qui ſeducebantur aperuit.Erãt enim ſimulachra ærea ligneáque intus vacua, & dorſum copulatum ad parietes habentia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta aſcendentes & F intrantes in ſimulachra,quæ volebant per eorum ora loquebaotur, & hoc modo ſeducebãtur iugiter audientes. In Serapidis autem aſcendens templum,vidit ſimulachrũ quod magnitudine ſua terrebat cõſpicientes. Ferebatur etiam ſermo fallax, quod ſi quis ad illud accederet,mox terra cõmoueretur,& peſtis cũctos inuaderet.Sed hæc verba fabulis anilibus plena eſſe cõfidens, magnitudinem cootempſit velut exanimem, iuſsitque cuidam habenti ſecurim, vt Serapim forti percuſsione concideret. Cúmque cecidiſſet, clamauerunt omnes, propter illam ſenilem fabulam ſibi formidantes. Porrò Serapis neque doluit,nempe ligneus: neq; vocem emiſit,velut exanimis. Cum verò eius abſtuliſſent caput,greges ſoricum inde procurrerũt, Erat enim nidus ſoricum,Ægyptiorum deus. Tũc eum per partes incidentes igne coocremauerunt, caput autem per totam traxeruot vrbem.

Serapis deijcitur.

SOCRATES.

A *De characteribus ſub crucis figura factis qui in templo Serapidis ſunt inuenti.* C A P. XXIX.

ἱερογλυφικὰ

CVmque templum Serapis ſpoliaretur, inuentæ ſunt literæ in lapidibus ſculptæ, quę apud Ægyptios vocantur ſacrę, habebántque ipſi characteres figuram crucis. Hoc Chriſtiani videntes atq; Pagani, ſinguli eorum hoc ſignum religioni propriæ deputabant. Chriſtiani dicebant ſignum eſſe ſalutiferæ paſsionis Chriſti, Pagani verò aliquam cõmunionem Chriſto & Serapidi per hoc ſignum aſſerebant. *Symbolum crucis.* Interpretes autem ſignum crucis inſinuare dicebant vitam ſuperuenturam. Quam ob cauſſam Chriſtiani ad ſummũ faſtigium ſunt euecti. Cúmque & per alias literas, quæ apud eos ſacræ dicuntur, indicaretur finem habiturum Serapidis templum, quando character crucis appariuiſſet, qui vitam ſuperuenturam ſine dubio declararet, longè plurimi ad Chriſtianiſmum feſtinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego nõ arbitror ſacerdotes Ægyptiorum aduentum præſciſſe Chriſti, & crucis ſignaculum deſignaſſe. Nã ſi ſacramentum aduentus domini à ſeculis & à generationibus fuit abſconditum, ſicut dicit Apoſtolus, & latuit principem nequitiæ diabolum, multò magis famulos eius ſacerdotes Ægyptiorum. Sed B diuina prouidentia hoc præſtruxit, vt in literarum fieret quæſtione, quod etiam in Apoſtolo Paulo monſtratum eſt. Nam & ille ſancto Spiritu ditatus, multos Athenienſium adduxit ad fidem, quando ea quæ in ara erant ſcripta, ſenſu propriæ narrationis expoſuit. Niſi fortè quis dicat, quod etiam in ſacerdotibus Ægyptiorũ operatus fuerit Deus, ſicut in Balaam & in Caipha: etenim & illi quoq; prophetaſſe referuntur.

THEODORITVS.

De cæde quæ ſub Theodoſio Theſſalonicæ facta eſt, & de pœnitentia eiuſdem Theodoſij, Ambroſijque conſtantia. C A P. XXX.

NOn eſt facilè hominibus, vniuerſas vitare boſtis inſidias. Nam vbi quiſpiam libidinis effugerit paſsionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ fouea paratur. Hãc ſi tranſcendat, vitium C furoris incurrit. Atque alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere poſsit incautos. Et corporis quidem paſsiones habet facile miniſtrantes, vt animam poſsit occidere. Sola autem mens eius qui vigilarit, diuinis vacando victoriã reportat, machinationum imperium diſſoluens. Humana itaque natura participatus Theodoſius imperator, habuit paſsionum quoque communionem, iuſtóque furori immenſam permiſcens crudelitatem, iniuſtam operatus eſt paſsionem. Quam rem narrare neceſſarium eſt & pro vtilitate legẽtium, & pro memorabili virtutum opinione. Theſſalonica ciuitas eſt grãdis & populoſa, in qua cùm fuiſſet orta ſeditio, quidam iudicum lapidati ſunt atq; trucidati. Hinc indignatus Theodoſius, iracundiæ nõ refrenauit impetum, ſed iuſsit iniuſtos gladios ſuper omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocẽtes interimi. Septem millia etenim hominum (ſicut fertur) occiſa ſunt, nõ pręcedente iudicio, ſed tanquam in meſsibus omnes ſimul conciſi ſunt.

An. do. 390. Magiſtratꝰ Imperiales occiſi apud Theſſalonic. vii. hominũ millia occiſa Theſſalonicæ iuſſo Theodoſij.

Huiuſmodi cladem plenam valde gemi- D tibus, audiens Ambroſius, cum princeps Mediolanum veniſſet, & ſolẽniter in ſacrum voluiſſet intrare templum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his ſermonibus à ſacri liminis ingreſſu prohibuit. Neſcis Imperator perpetratæ à te cædis quanta ſit magnitudo, neque poſt cauſſam tanti furoris mens tua molẽ præſumptionis agnoſcit, ſed fortè recognitionem peccati prohibet poteſtas imperij. Decet tamẽ vt vincat ratio poteſtatẽ. Scienda quippe natura eſt, eiúſque mortalitas atq; reſolutio, & puluis progenitorũ ex quo facti, & in quem redigendi ſumus, & nõ flore purpureo confidentem infirmitates operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & cõſeruorum. Vnus eſt enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aſpicies communis domini templum? quibus calcabis pedibus ſanctũ illius pauimentum? quomodo manus extendes, de quibus adhuc ſanguis ſtillat iniuſtus? quomodo huiuſmodi manibus ſuſcipies ſanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum ſanguinis precioſi percipies, quãdo furore E verborũ tuorum tãtus iniuſtè eſt ſanguis effuſus? Recede igitur recede, nec altero peccato priora crimina augere cõtendas. Suſcipe vinculum, quo re omnium dominus nunc ligat: eſt enim medicina maxima ſanitatis. His ſermonibus Imperator obediẽs (erat enim diuinis eruditionibus innutritus, & apertè ſciens quæ ſint propria ſacerdorum, quæ regum) gemens & flens ad Regalia reuerſus eſt. *Olim eucharistia dabatur lotis in manus.* Quũmque octo menſium continuorum tranſiſſet tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris noſtri feſtiuitas. Imperator autẽ lamentationibus aſsiduis in palatio reſidens, continuas lachrymas inceſſabiliter expendebat. Ingreſſus itaque Ruffinus tunc magiſter, & ſingularem apud principem habens loquendi libertatem, & videns principem in lamentatione proſtratum, acceſsit vt lachrymarum cauſſam inquireret. *Excõmunicatur Theodoſius.* At ille amariſsime ingemiſcens, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non ſentis. Ego autem lamẽtor & gemo calamitatem meam: quia *Pœnitet.* ſeruis quidem & mendicantibus aperta ſunt templa Dei, & proprium dominũ ingredientes licite F exorant, mihi verò ingreſſus ad eum nõ eſt. Inſuper etiam cœli ſunt mihi clauſi. Hæc dicens, verba ſingula ſingultibus interrũpebat. Ruffinus verò: Curram, inquit, ſi tibi placet, põtificique precibus perſuadebo vt ſoluatur vinculum quod illigauit. Ait Imperator: Nõ ſuadebis Ambroſio. Noui ego decretum illius eſſe iuſtum, neque reuerebitur imperialem potentiam vt legem præuaricetur diuinam. Cúmq; Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambroſium eſſe flectẽdum, imperator eum proficiſci cum feſtinatione pręcepit. Ipſe verò ſpe data paulò poſt eſt ſequutus, credẽs Ruffini promiſsionibus. *Ambroſius ad Ruffinũ.* Porrò vt vidit mirãdus Ambroſius mox vt vidit Ruffinum, ait: impudentiam canum imitatus es ô Ruffine, tantæ videlicet cædis autor exiſtens, pudorem ex fronte detergens, nec erubeſcis, nec metuis cõtra imaginem latrare diuinam. Cúmque Ruffinus ſupplicaret, & imperatorem diceret eſſe venturum, ſuperno zelo accenſus Ambroſius ait: Ego verò, inquit, Ruffine prędico, qđ eum ingredi ſacra limina prohibebo: ſi verò imperium

A perium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego ſuſcipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiauit imperatori votum Antiſtitis, monens ne de palatio fortè ꝓcederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoſcens, pergam, inquit, & iuſtas ſuſcipiam cõtumelias. Cùmque ad ſacra limina perueniſſet, in ſanctã quidem baſilicam nõ intrauit, ſed veniens ad Antiſtitem, & inueniẽs eum in Salutatorio reſidentem, ſupplicabat vt ipſius vincula reſolueret. At ille tyrannicam dicebat eius eſſe pręſentiã, & contra Deum inſanire Theodoſium, eiúſque calcare leges. Verùm Imperator: Non, inquit, inſurgo aduerſus eccleſiaſticas ſanctiones, nec iniquè ingredi limina ſacra cõtendo, ſed te ſoluere mea vincula depoſco, & communis domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiã agentibus dominus noſter aperuit. Tum Antiſtes: Quam, inquit, pœnitentiam oſtendiſti poſt tanta ſcelera? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagáſq; curaſti? At Imperator, Tuum, inquit, opus eſt & docere, & medicamina temperare: meum verò

Theodoſ. ad Ambroſiũ.

B oblata ſuſcipere. Tum ſanct⁹ Ambroſius: Quoniã furori, inquit, tuum iudicium commiſiſti, & nõ ratio protulit ſententiam, ſed protinus iracũdia, ſcribe legem quæ decreta furoris euacuet, vt triginta diebus ſententia necis atque proſcriptionis in literis tantũmodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus tranſactis diebus ira videlicet iam ceſſante, ratio cauſſam iudicans, apud ſeipſam quę cognouerit ſub veritate diſponat. In his ęnim diebus cognoſcetur an iuſta ſit quã protuleris an iniuſta ſententia Et ſi quidem ratio probauerit, iniuſta quæ ſunt prolata abolebit: ſi verò iuſta, firmabit. Dierũ verò numerus ad hæc examinãda ſufficiet. Hãc admonitionem Imperator animo lubenti ſuſcipiẽs, & optimam eſſe cõfidens, legem cõſcribi repente præcepit, & ꝓprię manus literis cõfirmauit. Quo facto vinculũ eius ſoluit Ambroſius. Quę lex hactenus obſeruatur. Eſt enim huiuſmodi.

Ambro. ad Theodoſium.

IMPPP. GRATIANVS. VALENtinianus, & Theodoſius Auggg. Flauiano Præfecto Prætori Illyrici.

C Si vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtram conſuetudinem pro cauſſę intuitu iuſſerimus, nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiã, ſed per dies triginta ſup ſtatu eorũ ſors & fortuna ſuſpẽſa ſit. Reos ſanè accipiat vinciatq; cuſtodia, & excubiis ſolertibus vigilãter obſeruet.

Lex de dilatione vindictæ.

Sic igitur ſacratiſsimus imperator ingredi limina tentans, nõ ſtans domino ſupplicauit, neq; genua flexit, ſed pronus in pauimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæſit pauimento anima mea, viuifica me ſecundũ verbum tuum. Manibus autem capillos euellens, frontémque percutiens, & pauimento lachrymarum guttas aſpergens, veniam impetrare poſcebat. Cùmque tempus accederet quo munus ad altare ſolebat offerre, ſurgens cum lachrymis eſt ingreſſus. Cùm verò obtuliſſet, ſicut ſolitus erat, intra cãcellos ſtetit. Rurſus autem Ambroſius non quieuit, ſed differentiam locorum edocuit Et primo quidem interrogauit, quid ibidem expectaret: Imperatore dicente, expectare ſe ſacrorum perceptionem my-

An. do. 392. Theodoſius in templo.

D ſteriorum, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tantum ſacerdotibus ſunt collata, quę cęteri nec ingredi, nec cõtingere permittuntur. Egredere igitur, & hãc expectationem cum cæteris habe cõmunem. Purpura nanque imperatores, non ſacerdotes facit. Tum fideliſsimus Imperator etiam hãc traditionẽ animo lubenti ſuſcipiens remandauit: Non temeritatis cauſſa intra cancellos manſi, ſed in Conſtantinopolitana vrbe hanc conſuetudinem eſſe cognoui. Vnde ago gratias pro huiuſmodi medicina. Tali ergo tantaq; & Præſul & Imperator virtute clarebant. Ego ſanè vtriuſq; opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientiã: illius zeli feruorem, huius fide puritatẽ. Porrò regulas pietatis quas à magno ſacerdote percepit, etiam reuerſus in Cõſtantinopolitana vrbe ſeruauit. Nam cùm feſtiuitatis tempore ad eccleſiam proceſsiſſet, oblatis ad altare muneribus, mox egreſſus eſt. Cúmq; Nectarius tũ Præſul eccleſiæ rogaſſet, cur intus ſtare noluiſſet, mandauit princeps: Vix, inquit, potui diſcere quæ differentia ſit imperatoris & ſacerdotis, vix enim inueni veritatis magiſtrum. Ambroſium nanque ſo- E lum noui digne vocari pontificem. Tantum itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta.

Xenodochia eccleſiarum.

De virtutibus vxoris Theodoſij.

CAPVT XXXI.

HAbebat igitur imperator & aliã vtilitatis occaſionem, per quam de bonis operibus triũpharet. Cõiunx enim eius de diuinis legibus eum ſæpius admonebat, ſeipſam tamen perfectè prius erudiens. Non enim regni faſtigiis eleuata eſt, ſed potius diuino amore ſuccenſa. Beneficij nanque magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curã, nõ ſeruis, nõ aliis miniſtris vtens, ſed per ſeipſam agens, & ad eorũ habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbens. Sic etiam per eccleſiarum Xenodochia diſcurrens, ſuis manibus miniſtrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius guſtãs, offerens coclearia, panem frangens, cibóſque miniſtrans, calices abluens, & alia cũcta faciens, quæ F ſeruis & ancillis mos eſt ſolenniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebãtur prohibere, dicebat: Aurum diſtribuere opus imperij eſt: ego autem pro ipſo imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nam viro ſuo ſæpe dicebat: Oportet te ſemper marite cogitare, quid pridem fueris, quid modò ſis. Hæc ſi ſemper cogitaueris, ingratus benefactori non eris: ſed imperiũ quod ſuſcepiſti, legitimè gubernabis, & harum rerum placabis autorem. His ergo ſermonibus ſemper vſa velut optimam quandam vtilitatem, virtutíſque abundantiam coniugi ſuo alioqui ad optima propenſo offerebat.

De indignatione & reconciliatione Theodoſij propter Antiochenos ſtatuam coniugis illius deponentes. *CAPVT XXXII.*

HÆc verò ante maritum defuncta eſt. Poſt aliquantum verò tẽpus mortis eius aliquid tale accidit, quod maximũ amorem quem habuit erga

An. do. 395. Seditio Antiochena.

A eam Imperator,oſtendit.Coactus ſiquidem Theodoſius plurimorum continuatione bellorũ quandam exactionem nouam impoſuit ciuitatibꝰ. Antiochena verò ciuitas nouum vectigal ferre non potuit: ſed videns populus ſuſpendi eos à quibus fuerat exacta pecunia,cum alia egit(vt vulgus ſolet)occaſionem ſeditonis inueniens,tum deiicientes æneam ſtatuam laudatiſsimæ Placillę(ſic enim Auguſta fuerat vocata)etiam diu per omnem traxêre ciuitatem. Hæc vbi Imperator cognouiſſet, ægerrimè quidem tulit,vt æquum erat,ac priuilegia ciuitati ademit, vrbíque vicinæ primatum tribuit,putans hoc illis maximo dolori futurũ. Inuidebat enim iã olim Antiochiæ Laodicia. Poſt hæc autem & incẽdium & deuaſtationem minabatur, & in vici formã ſe vrbem redacturum.Porrò magiſtratus ipſi quoſdam in ipſo facinore cõprehenſos ſuppliciis affecerant,priuſquam de hac Tragœdia Auguſtus fuiſſet certior redditus.Hęc autẽ omnia Imperator quidem præcipiebat,nõ tamen fiebant,prohibente id lege quã proferri fecerat Ambroſius.

Placilla.

Videlicet Laodicia.

B Cùm igitur veniſſent qui ferebant minas Imperatoris, † Allebichus Magiſter militum, & Cæſarius Magiſter officiorũ,erant omnes ſub formidine conſtituti. Porrò viri erémum habitantes virtutis propugnatores, multi ſancti & optimi viri,plurima monita ſimul & preces eis qui à principe miſsi fuerant,offerebant. Macedonius autẽ vir ſanctus,nihil huius vitæ ſciens,ſed etiam diuinorũ librorum penitus expers,in ſummitatibus habitãs montium,diu noctúque Saluatori omnium puras offerẽs preces, nõ Imperatoris Indignatione permotus, non iudicum ab eo miſſorum,in media ciuitate vtriuſque chlamydem apprehendens,ab equis ſuis vt deſcenderent imperabat.At illi ſeniculum pannis obſitum viliſsimis intuentes, primùm indignati ſunt. Cùm verò quidam obſequia exhibentium, virtutem viri illius indicaſſent, repentè ab equis deſilientes & genua tenentes, eius veniã ſuppliciter implorabant.At ille ſapiẽtia diuina repletus,hæc eis verba loquutus eſt: O amici,dicite Imperatori: Non es Imperator ſolummodo, ſed etiam homo. Noli itaq; reſpicere ſolum imperiũ, ſed conſidera quoque naturam.Nam cũ ſis homo

† Elebichus

C eiuſdem naturæ hominibus cognoſceris imperare,& ſecũdum imaginem diuinam atque ſimilitudinem hominum creata natura eſt.Noli igitur crudeliter atque ſæuiſsimè Dei imaginem occidere. Irritas enim creatorẽ cùm illius punis imaginem. Illud quoque conſidera,quod tu ipſe tantum propter æream contriſtaris imaginem. Quantum verò differat inanimata res ab animata, viuẽti atque rationali,cunctis ſenſum habentibus eſt apertum. Inſuper etiam illud cõſideret,nobis quidem facilè eſſe pro vna imagine complures æreas reparare, at illi omnino difficile vel vnũ capillum reſtituere peremptorum. Hæc audientes illi,principíque referentes,flammam iracundiæ penitus extinxerũt. Qui pro terroribus ſatisfactionem reſcripſit, & cauſſam indignationis aperuit.Non,inquit,oportebat me peccante,mulierem omni fauore digniſſimam, poſt mortem tantam contumeliam ſuſtinere.Aduerſum meum nanque furorem indignantes decebat armare. Adiecit etiam, quòd doleret &ingemiſceret,eò quòd audiſſet quoſdam à Iudicibus peremptos.

Quomodo Theodoſius fuerit Paganis infenſus. D

CAPVT XXXIII.

Fideliſsimus igitur Imperator,tunc cõtra errorem Paganorũ ſuum trãſtulit ſtudium, legéſq; cõſcripſit, præcipiens idolorum templa ſubuerti. Conſtantinus enim maximus omni fauore laudandus,qui primus pietate ornauit imperiũ,dæmonibus quidem ſacrificare omnibus interdixit,non tamen eorũ templa deſtruxit, ſed inacceſſa eſſe pręcepit. Cuius filij paterna veſtigia ſunt ſequuti. Iulianus autem renouauit impietatem, & flammam veteris ſeductionis reaccendit. Porrò Iouianus imperio aſſumpto,rurſus immolationes prohibuit idolorum.Valentinianus autem maior,huiuſmodi legibus vſus gubernauit Europam. Porrò Valens omnibus quidem aliis cõceſsit, vt religiones ſuas colerent ſicut vellent, eos ſolos impugnans, qui apoſtolica dogmata propugnabant. Omni ſiquidem tempore eius imperij,ad aras ignis accendebatur,& libamina atque ſacrificia idolis offerebantur. Sed &publicas feſtiuitates per plateas agebãt, E & Orgia Dionyſij celebrabant, & cum ſcutis currebant,canes euiſcerantes,furentes atque bacchãtes,& agentes omnia quæ nequitiam proprij doctoris inſinuant.Hęc omnia Theodoſius inueniẽs fideliſsimus Imperator, radicitus euulſit, & obliuioni contradidit.

An.do.395. Prohibitus idolorum cultus per Theodoſium. Cõſtantinus. Iulianus. Iouianus. Valentinianus. Valens.

Quomodo Marcellus epiſcopus Apameia templa deſtruxit. *CAP. XXXIIII.*

PRimus igitur aliorum Marcellus epiſcopus lege principis pro armis vſus, propriæ ciuitatis templa deſtruxit, de fiducia diuina, non de hominum virtute pręſumens. Quod opus dignũ memoria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis epiſcopo Marcellus vir ſanctiſſimus ordinatus eſt,feruens ſpiritu ſecundũ Apoſtolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apamiã duos χιλιάρχους cum ſubiectis habens. Quo facto populus militari timore perterritus eſt.Vbi cũ eſſet templum Iouis valde inſigne, & ornamentis plurimis variatum,id Præfectus deſtruere nitebatur. Videns autem forte admodum ædificium ac F robuſtum, impoſsibile iudicauit hominibus, lapidũ iuncturas &cõmiſsiones poſſe diſſoluere. Erãt enim ingentes & inter ſe † inligati,inſuper &ferro plumbóque coniuncti. Porrò Marcellus puſillanimitatem Præfecti videns, eum quidem miſit ad alias ciuitates:ipſe verò ſupplicabat Deo vt tẽpli deſtruendi præberet ſucceſſum. Inter hæc venit quidam ſuapte ſponte diluculo, non ſtructor, non lapidum ſector, neque alterius cuiuſquã peritus artis,ſed lapides ferre & ligna in humeris con ſuetus. Is ergo accedens promiſit facilè templum eſſe ſoluendum: duorum autem mercedem poſcebat artificum. Cúmque hoc ſanctus pontifex promiſiſſet,hoc ille machinatus eſt. Cohærebat enim templo in altitudine conſtituto ex quatuor lateribus porticus:erántque columnæ ingentes,& altitudinem tẽplo habentes æqualem. Singularũ verò circulus columnarum erat ſedecim cubitorũ. Porrò natura lapidis duriſsima erat, quę nõ facilè quibuſlibet ferramentorũ generibꝰ rũperetur. Harum itaq; tres per circuitum ſuffodiens, & ſub ea-

Templũ Iouis apud Apameã.

† illigati.

A rum baſibus fortia ligna ſupponens,immiſit ignẽ. Quo facto, nõ poterat ligna naturaliter ignis accendere . Dæmon etenim quidam teterrimus apparuit,qui flammam ſecũdum vires ſuas prohibebat operari.Cúmque frequenter hoc facerent, & molitionem ſuam explere nõ poſſent , nuntiauerunt hoc põtifici meridie dormienti.At ille repentè ad eccleſiam cõcurrens,& aquã in vaſculo portari præcipiens,aquam poſuit ſub altari. Ipſe verò in pauimento poſita frõte clementi domino ſupplicabat , ne amplius tyrannidem dæmoni vllam permitteret, ſed vt infirmitatem illius denudaret, & ſignũ propriæ virtutis oſtenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occaſio naſceretur.

Equitius.

Hæc cùm dixiſſet, facto ſignaculo crucis in aqua, quẽdam diaconũ ſuum Equitium, fide & zelo munitum, ſumere iuſsit aquã, & velociter currere & cũ fide aſpergere,ignẽmq; ſupponere.Quod cùm fuiſſet factum,dęmon effugit nõ ferens aquæ virtutem.Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehenſáque ſunt ligna & repentè

B cõſumpta. Columnæ verò ſuffulturę ſubſidio nudatæ,& ipſæ ceciderunt,& alias duodecim vnà traxerũt.Tum latus quod cohærebat templo, violentia ruinæ detractum eſt. Sonus autem totam cõcutiens ciuitatem, cunctos fecit illuc concurrere. Et cùm inimici dæmonis apertè cognouiſſent fugã, in diuinas laudes ora ſoluebant.Sic verò &alia tẽpla ſacratiſsimus põtifex ille deſtruxit. Qui & victoribus ſcribebat martyribus,&reſcripta ſuſcipiebat,& nouiſsimè etiã ipſe martyrio coronat⁹ eſt.

SOCRATES.

Ob quam cauſſam presbyteri ſuper pœnitentes poſiti, ſint remoti. CAPVT XXXV.

An.d.394. Poſt ſchiſma ta Nouatianorum inſtituti ſunt qui pœnitẽtibus præeſſent presbyteri.

HOc porrò tempore placuit,vt presbyteri qui erant ſuper pœnitentes cõſtituti,remouerentur propter huiuſmodi cauſſam. Ex quo Nouatiani ab eccleſia ſunt diuiſi, cum his qui deliquerant ſub perſecutionibus imperatoris Decij cõmunica

C re nolentes,ex illo epiſcopi pro eccleſiaſtica regula presbyterũ ſuper pœnitentes eſſe cõſtituerunt.

SOZOMENVS.

Confeſsio.

Quoniam omnino non peccare,diuinum & vltra humanam naturã eſſe cognoſcitur, peccãtibus autem & pœnitẽtiam agentibus, & veniam Deus dari præcepit: qui verò confiteri refugiunt,maius peccatorum onus acquirunt : propterea viſum eſt antiquis Põtificibus,vt velut in Theatro ſub teſtimonio eccleſiaſtici populi delicta pãdantur. Et ad hanc rem presbyterum bonæ conuerſationis ſeruantémque ſecretum ac ſapientem virum ſtatuerunt:ad quem accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur . At ille ſecundum vniuſcuiuſque culpam indicebat & mulctam. Quod etiam hactenus diligenter in Occidentalibus ſeruatur eccleſiis, & maximè apud Romam , vbi etiã locus eſt certus pœnitẽtium:Stant enim rei,& velut in lamẽtationibus cõſtituti. Quum enim ſacra celebratio fuerit adimpleta, illi cõmunionem nõ percipientes,cum gemitu &lamentatione ſeipſos

Publica pœnitentia modus apud veteres.

D in terram proſternunt. Ad quos cõcurrens epiſcopus,& ipſe cum lachrymis & gemitu ſpirituali ꝓſternitur,& omnis eccleſię plebs fletibus inundatur.Poſt hoc autem prior ſurgit epiſcopus,& eleuat iacentes è terrã. Tum competenter pro pœnitentibus facta oratione,dimittit omnes. At illi afflictionibus ſponte vacantes,aut ieiuniis,aut abſtinentia lauacri,aut ſuſpenſione ciborũ, aut aliis rebus quæ iubentur , expectant commune tempus quod decernit epiſcopus.Cõſtituto verò tempore velut quoddam debitum exoluentes , afflictione de peccato curati , cum populo communione participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices vſque ad noſtrum cõſeruarunt tempus.Porrò Conſtantinopoli presbyter ſuper pœnitentes fuit vſque ad illud tempus,quo quædã mulier nobiliſsima, cùm peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à presbytero fuiſſet pręceptum vt ieiunaret,& Deo operibus ſupplicaret:cũ hoc obſeruaret, crebrius in eccleſia cum Diacono ſe concubuiſſe confeſſa eſt.Hoc cùm populus cognouiſſet, ſæuiebat in ſacerdotes, quaſi per eos facta fuiſſet iniuria eccle- E ſiæ.Tum Nectarius epiſcopus remouit diaconum ſceleratum,& quibuſdam ſuadentibus vt ſingulos ad communicandum iudicio cõſcientiæ ſuæ relinqueret,etiam presbyterum ne quaquam ſuper pœnitentes eſſe præcepit. Et ex illo antiquitatis conſuetudo ſublata eſt,cùm(vt arbitror) minora peccata pro pudore confeſsionis,& ſubtilitate examinantium patrarentur.

SOCRATES.

De diuiſione hæreticorum inter ſeipſos. CAPVT XXXVI.

An.do.394. Schiſmata hæreticorum.

DIgnum verò iudico nõ tacere quæ apud alios geſta ſunt, id eſt,apud Arianos, Nouatianos, Macedonianos, & Eunomianos Eccleſia nanq; diuiſa erat,& apud ſeipſos ſinguli congregabantur. Quemadmodum verò & pro quibus cauſis diuiſi ſint,ſermone procedẽte narrabimus . Hoc autem ſciendũ eſt, quod imperator Theodoſius nullum horũ perſequebatur præter Eunomiũ, qui Cõſtan F tinopoli collectas in domo faciebat,& cõſcriptos à ſe libros recitabat,ita vt eius doctrina multi corrũperentur.Pro qua cauſſa eũ mulctauit exilio,nullũmq; alium fatigauit,neque ſibi cõmunicare cõpulit,ſed ſingulos per loca propria Collectas celebrare permiſit & cultũ tenere Chriſtianiſmi ſicut pręcipere potuit.Et alios quidẽ permiſit extra ciuitatem Oratoria fabricare:Nouatianis autem concordibus ſuæ fidei, intra vrbem eccleſias habere cõceſsit.De quibus pauca dicenda ſunt . Quadraginta annis Agelius præſul fuit à tẽporibus Conſtantini vſq; ad annum ſextũ Theodoſij.Qui cùm vicinus eſſet morti,Siſinnium presbyterũ ordinauit epiſcopum,virum eloquentiſsimum,& à Maximo philoſopho vnà cum Iuliano imperatore literis eruditum.Cúmq; populus Nouatianorum culparet ordinationem ꝙ non Martianum potius ordinaſſet,per quẽ ſub Valente Nouatiani ſine perſecutione manſiſſent: tum Agelius populi volens placare triſtitiã,etiam Martianũ ordinauit epiſcopum.Et cùm melius habuiſſet, in eccleſiã ꝓceſsit,

Eunomius in exilium.

Nouatiani.

An. do.395.

Martianus

A & ſermonem fecit, dicens: Martianũ habetis poſt me, poſt Martianum verò Siſinnium. Poſt paucos itaq; dies defunctus eſt. Sub epiſcopatu verò Martiani etiam eorum eccleſia ex huiuſmodi cauſſa diuiſa eſt.

De Sabbatio hæreſiarcha. CAP. XXXVII.

Sabbatius.

SAbbarius quidam ex Iudæo factus Chriſtianus, & à Martiano ad presbyteratus honorẽ prouectus, nihilominus ſectæ Iudaicæ ſeruiebat, cũ quo ſcelere ambiebat epiſcopatum. Aſſumẽs ergo ſui deſiderij cõſcios duos presbyteros, Theoctiſtum & Macarium, nouitatem feſtiuitatis paſchalis ſub Valẽte imperatore cõſtitutã in vico Phrygię Pazo, defendere nitebatur. Et plurimũ quidẽ quaſi ꝓ eccleſiæ integritate cuſtodienda, dicebat nõ eſſe dignos quoſdam participatione ſacramentorũ. Procedenti verò tẽpore manifeſtatus eſt, cùm Collectas ꝓprias celebraret. Inter hęc Martianus cognoſcens illius errorem, & ordinationis ſuæ culpam,

Martianus.

quia vanę gloriæ homines presbyteros ordinauerat, B cum gemitu dicebat: Meliusfuiſſe ſuper ſpinas ponere manus ſuas, q̃ Sabbatium ordinaſſe presbyterũ. Proinde Synodum iu Sangario Bithyniæ Nouatiaorũ fecit epiſcoporũ: Quò coogregati euocauerunt eos, vt coràm ſynodo cauſas diſſenſionis ſuæ proponerẽt. Cúmque Sabbatius diſcordiam feſtiuitatis paſchalis ſuã diceret eſſe triſtitiã, & oportere ſecundum Iudæorum obſeruationem eam celebrari, ſicut in Pazo fuiſſet cũſtitutum: exiſtimãtes epiſcopi quòd propter ambitum Sabbatius talia faceret, iuſiurandum ei impoſuerunt, vt nunquam peteret epiſcopatum. Quo iurãte regulam de paſchæ feſtiuitate protulerunt, qua ſingulis liceret cùm vellent celebrare paſcha, nec propter diſcordiàm feſtiuitatis diuiderent eccleſiam, cùm antiqui & Apoſtolis proximi, licet diſcordantes de tali feſtiuitate, communicarint tamen inter ſe, & Nouatiani in regia vrbe Roma cõſtituti, nũquam fuerint ſequuti Iudæos, ſed ſemper poſt æquinoctiũ celebrariot paſcha. Cùm hæc ab eis tũc fuiſſet regula definita, Sabbatius iuramẽtis obſtrictus, ſi quando paſchalis feſtiuitas diſcordaret, ille apud ſeipſum prius ieiunabat, & noctu ſolennem C diem paſchæ in ſabbato celebrabat, & rurſus cum omnibus in eccleſia cõueniebat, & myſteriis fruebatur. Hoc ergo multis annis faciens, latere nõ potuit. Quapropter quidam ſimplicium, & maximè Phrygum & Galatarũ ex hac re iuſtificari credentes, imitabantur eum, & paſcha cum illo celebrabãt. Sed Sabbatius poſtea etiam ſeorſim collectas faciebat, paruique pendens iuſiurandum, ſuorum ſequacium ordinatur epiſcopus.

Nouatianorum ſynodus apud Sangarium.

Sabbatius iudaizat.

De paſcha vel diuerſitate inſtitutionum ſeu obſeruationum, quæ per diuerſas eccleſias celebrantur.

CAPVT XXXVIII.

SEd mihi noo videtur huiuſmodi viros de feſtiuitate paſchæ rationabiliter cõtendiſſe, neque iſtos qui nunc ſequuntur Iudæos. Non enim mente perceperint Iudaiſmo in Chriſtianiſmum mutato, illa ſubtilia & figuratiua legis Moſaicæ ceſſaſſe: quod hinc apparet. Vt Iudaizet enim nulla gẽs Chriſtiana accepit legem: è diuerſo antem etiam D apoſtolus coorradixit ooo ſolùm circuncíſionem prohibens, ſed etiam de feſtiuitatibus contentiones abiiciendas monens. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem noo audiſtis? Et hinc pauca loquens, ſeruum oſtendit populum Iudæorum, & in libertatem vocatos qui accedunt ad Chriſtum. Monet etiam nullatenus obſeruandos dies, & menſes, & annos. Coloſſenſibus autẽ ſcribens, magna voce clamabat, vmbram fuiſſe obſeruatiooes antiquas. Quapropter, inquit, oullus vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio mẽſis, aut ſabbato, quæ ſunt vmbra futuri. Et ad Hebræos idem apoſtolus dicit: Mutato enim ſacerdotio, neceſſario legis mutatio fuit. Igitur nec apoſtolus, nec euangelia accedentibus ad prædicationem iugum ſeruitutis impoſuerũt, ſed feſtiuitatem paſchæ & alias celebritates honorandas eſſe dixerunt. Itaque quoniam amãt homines huiuſmodi celebritates, eò quòd in eis à laboribus quieſcũt, ſinguli per ꝓuincias ſicuti voluerunt memoriã ſalutaris paſsionis antiquitus ex quadã cooſuetudine celebrabant. Nõ enim E hoc Saluator aut noſtri Apoſtoli lege prædicauerunt, nec pœnam, aut ſupplicium, aut maledictum, ſicut lex Moſaica Iudæis, nobis euangelia aut apoſtoli ſunt minati, ſed ſolummodo in derogationẽ Iudæorum, ꝙ in feſtiuitatibus homicidium cõmiſerint, in tempore Azymorum Saluatorem paſſum in euãgeliis eſt relatũ. Mens nanq; fuit Apoſtolorũ nõ de diebus ſancire feſtiuitatum, ſed cõuerſationem rectam, & Dei prædicare culturã. Mihi ergo videtur, ꝙ ſicut multa alia per prouincias ad conſuetudinem venerant, ſic & paſchæ feſtiuitas tradita ſit, eò ꝙ nullus Apoſtolorum aliquid hinc ſanxiſſet. Nam plurimi circa minorẽ Aſiam antiquitus quartumdecimũ diem obſeruauere, noo reſpicientes Sabbati diem. Et quanquã hoc facerent, nõ tamen ſegregabãtur ab illis qui aliter celebrabant, donec Romanæ eccleſiæ Victor epiſcopus excõmunicatiooem Quartodecimanis miſiſſet in Aſiam. Quo facto Irenæus Lugdunenſis Gallicanus epiſcopus Victorem epiſtola ſua culpauit, dicens, etiam veteres ita celebraſſe: & quòd Polycarpus Smyrnæ ciuitatis epiſcopus, qui poſtea ſub F Gordiano principe martyrio coronatus eſt, Aniceto epiſcopo Romano communicauerit, nihil diſcernens de Paſchali feſtiuitate, cùm ipſe Quartodecimanus eſſet: ſicut Euſebius in quinto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro docet. Quidam igitur (ſicuti dixi) in Aſia minore quartumdecimum obſeruabant diem. Quidam verò etiam circa Orientales partes Sabbatum cuſtodiebant, diſſonabant autem circa menſem. Nam alij Iudæos licet integritatem non ſeruarent, ſequendos eſſe in ſacra feſtiuitate dicebant. Alij verò poſt æquinoctium celebrabant, declinantes ſequi Iudæos, & dicentes, ꝙ dum ſol eſſet in Ariete, paſcha celebrari deberet. Secundũ Antiochenos autem Xanthico menſe, ſecundũ Romanos Aprili. Et hoc faciẽdum nõ ſequendo recẽtiores Iudęos, qui per omnia errare noſcũtur, ſed magis antiquos & Ioſephũ. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro ſcripſit. His itaque cõtendẽtibus omnes occidẽtales vſq; ad oceanũ, poſt æquinoctium ex antiqua traditione Paſcha

Galat. 4. c
Sententia Socratis Cõſtantinopolitani de feſtis Chriſtianorum diebus.
Coloſſ. 2. c

Hebr. 7 d

Paſsionis Chriſti dies feſtus.

Apoſtolorũ propoſitum.

Irenæus.

Polycarpus.

Xãthico, id eſt, martio.

A celebraſſe comperimus, nec aliquãdo habuiſſe diſcordiam. Non enim (ſicuti quidam dicũt) celebratum ſub Conſtantino concilium, feſtiuitatem paſchæ mutauit. Nam ipſe Conſtantinus diſcordantibus ſcribens, monet vt iſti cùm pauci eſſent, imitarentur plures. Cuius epiſtolę partem ponere nõ omiſi. Sic enim poſt alia dixit: Eſt enim ordo decorus, quem omnes eccleſiæ in vniuerſo orbe apud Occidẽtem & Meridiem & Arcton poſitæ ſeruare noſcuntur, necnon etiam quidam Orientaliũ. Quapropter in præſenti bene ſe habere omnes exiſtimauerunt, & ego ipſe veſtræ quoque ſapientiæ placere promiſi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Apbrica, & vniuerſa Ægypto, Hiſpania, Galliis, Britanniis, Libya, tota Hellade, Aſiana diœceſi, Ponto & Cilicia libenter ſub vna cõcordia cuſtoditur, hoc etiam ſapientia veſtra ſuſcipiat, conſiderantes non ſolùm multitudinem prædictorum locorũ & eccleſiarum numerum: ſed etiam quia hoc maximè debetis omnes communiter celebrare, quod ratio ſubtilis videtur exigere, nullá cum Iu-

Cõſtantinus Aug. de Paſcha.

B dæorũ periurio habere cõmunionem. Talia quidem Conſtantinus. Sed aiunt Quartodecimanis hanc obſeruationem Ioannem Apoſtolum tradidiſſe. Alij verò Petrum & Paulum apoſtolos Romanis & Occidentalibus dicunt paſchæ tradidiſſe ſolennitatem. Sed nullus ſcriptam probationem horum habere dinoſcitur. Quod verò ex conſuetudine quadam per prouincias celebretur paſcha, hinc exiſtimo, ꝙ nulla regio eaſdem videatur ſeruare ſolennitates. Nam cùm vnius ſint fidei plurimi, tamen diſſonant circa paſchæ legitima. Vnde pauca dicenda ſunt. Nam in ipſis ieiuniis, aliter apud alios inuenimus obſeruari. Romani enim tres ante paſcha ſeptimanas, præter Sabbatum & dominicam, ſub cõtinuatione ieiunant. Illyrici verò & tota Hellas, Alexandria quoque ante ſex ſeptimanas ieiunant. Eaque ieiunia quadrageſimam vocant. Alij verò ante ſeptem paſchæ ſeptimanas ieiuniorum facere noſcuntur initia, & tres tantummodo ſeptimanas: hoc eſt, quinis dieb⁹ per intermiſſionem aliarum duarum ſeptimanarum ieiunantes, nihilominus quadrageſimam vocant. Vnde miror, cùm numerum ipſum non habeant,

Quartodecimani.

Ieiuniorum diuerſitas.

Quadrageſima.

C quomodo quadrageſimã vocent. Sed etiam ciborum abſtinentiã non ſimilem habent: nam alij omnino ab animatis abſtinent: alij ex animantibus piſces ſolummodò comedunt: quidam cum piſcibus veſcuntur & volatilibus, dicentes, hæc ſecundum Moſen ex aqua habere ſubſtantiam. Alij verò etiã + caulibus, & ouis abſtinere noſcuntur: quidã ſicco tãtũmodo pane veſcũtur: alij neq; hoc: alij vſq; ad nonam ieiunãtes horã, ſine diſcretione ciborũ reficiuntur, & innumerę cõſuetudines apud diuerſos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apoſtolos, ſingulorum hoc reliquiſſe ſententiæ, vt vnuſquiſque operetur nõ timore, nõ neceſſitate, quod bonum eſt. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuerſitas inuenitur. Nam cùm per eccleſias in vniuerſo terrarum orbe conſtitutas die Sabbatorũ per ſingulas hebdomadas, ſacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam priſca traditione faciunt. Ægyptij verò Alexandriæ vicini, & Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agunt, ſed nõ ſicut moris eſt, ſacramenta percipiũt:

† cæſis, herem.

Sabbatis olim ſacrificabatur.

D nam poſtquã fuerint epulati, & cibis omnibus adimpleti, circa veſperam oblatione facta cõmunicant. Rurſus autem in Alexandria, quarta & ſexta feria ſcripturæ legũtur, eáſque doctores interpretantur, & omnia fiunt præter ſolennem oblationis morem. Origenes enim plurima in his diebus videtur edocuiſſe. Qui quum ſapiens eſſet magiſter, & conſideraret quod impoſſibilitas Moſaicæ legis ad literam eſſet infirma, rationem paſchæ ad modum contemplationis euexit, vnum paſcha ſolummodo verum fieri dicens, quod Saluator celebrauit aduerſus cõtrarias poteſtates, dum crucem ſuſciperet, & hoc tropbæo vteretur contra diabolum. In eadem Alexandreia Lectores & pſalmi pronunciatores indifferenter fiunt ſiue catechumeni, ſiue iam Chriſtiani, cum omnes eccleſiæ iam fideles in his ordinibus habere videantur. Ego quoq; cognoui in Theſſalia cõſuetudinem aliam, cũ quidam clericus ante clericatũ legitimè duxiſſet vxorem, quia cum ea mixtus fuiſſet, abdicatus eſt, cũ in Oriente cuncti ſpontanea voluntate, & nõ aliqua neceſſitate etiam epiſcopi ſeipſos abſtineant. E

Oblatio. Origenes.

Plurimi enim eorum etiam epiſcopatus tẽpore ex legitima vxore filios habuerant. Hoc quoque in Theſſalia ſeruari cognoui, quod apud eos in dieb⁹ paſchæ tantummodo baptizatur. Quapropter plurimi ſine baptiſmate moriuntur. In Antiochia verò Syriæ altare nõ ad Orientem eccleſiæ, ſed magis ad Occidentẽ habent. In Hellade, Hieroſolymis, & Theſſalia, ad tempus veſpertinum orationes ſimiles Nouatianis Conſtantinopoli degentibus agunt. In Cæſaria Cappadociæ & Cypro die ſabbati & dominico, circa veſperã cum lucernariis epiſcopi atque presbyteri ſcripturas interpretantur. In Alexandria presbyter nõ facit ſermonẽ. Et hęc res initium accepit, ex quo Arius eccleſiam conturbauit. Romæ ſabbata vniuerſa ieiunant. In Cæſaria Cappadociæ, eos qui poſt baptiſma delinquunt, à communione ſuſpendunt, ſicut Nouatiani & Macedoniani in Helleſponto faciunt, & in Aſia Quartodecimani. Nouatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt. Cõſtantinopoli verò neque apertè recipiunt: neque palam remouere noſcuntur. In Occidentalibus verò partibus apertè recipiunt.

Exponunt ſcripturas ad lucernam.

Sabbati ieiunium.

Digami.

F

SOZOMENVS.

De paſcha Montauſtarum. CAP. XXXIX.

MOntani porrò, quos Pepuzitas & Phrygas nominãt, peregrinam quandã adinuentionẽ introducentes, ſecundũ eam paſcha celebrãt. Culpant enim eos, qui curſum lunæ requirũt, & dicũt ſolares tantũmodo circulos ſequendos. Et menſes quidẽ ſingulos eſſe dierũ triginta definiunt, & inchoare primũ ab æquinoctio vernali, quod eſt ſecundũ Romanos octauo kalend. Aprilis. Tum, inquiunt, duo luminaria facta ſunt, quibus tẽpora, & anni manifeſtãtur. Et hoc indicari eo quòd luna per octo annos cum ſole cõcurrat, & ambo iidem nouum habeát menſem. Eo quòd octo annorum curſus lunæ compleatur, & tanquam principium ſit primi mẽſis, reputant prędictũ diem in ſcripturis quartumdecimum, & hunc eſſe dicunt octauo idus Aprilis, ſecundum quam ſemper celebrãt paſcha. Si cõtingat etiam concurrere reſurrectionis, id eſt, Dominicũ diem, alioqui dominica ſuperue-

Montani.

Quartuſdecimus dies. Exod. 12. & Leuit.

A nicote celebrant: ſcriptum eſt enim, inquiunt, à quartadecima vſque ad viceſimamprimam eſſe celebrandam.

Alleluia Romæ. Apud Romanos in vnoquoq; anno ſemel pſallunt Alleluia primo die Paſchæ, ita vt Romani velut pro iuramento habeant, vt hunc hymnum audire mereantur. In qua eccleſia neque epiſcopus, neque alter quiſquam coram populo docet. Apud Alexādrinos hoc præter communem morem eſt, quod cum leguntur Euangelia, non ſurgit epiſcopus: quod apud alios nuſquam fieri noui, vbi ſolus archidiaconus hanc lectionem legit: in aliis locis diaconi: in multis verò eccleſiis ſacerdotes ſoli: Conſtantinopoli primo die reſurrectionis Dominicæ Pontifex.

SOCRATES.

De Arianorum diuiſione. CAP. XL.

Arianorū ſchiſmata. B ACciderūt porrò etiam apud Arianos diuiſiones propter huiuſmodi cauſſam: Singulæ videlicet eorū cōtentiones ad ineptos eos pduxere ſermones. Cū enim in eorū eccleſia tractaretur Deus pater eſſe filij verbi, ex hoc apud eos quæſtio proceſſit, an poſsibile ſit vt etiam anteq̄ exiſteret filius, Deus pater vocari potuerit: quoniam Dei verbum nō ex patre naturaliter, ſed ex non exiſtentibus ſubſtitiſſe credebant. Circa primū itaque capitulum errantes, ritè de puro nomine in certamen illicitum irruerunt. *Dorotheus.* Dorotheus etenim ab Antiochia euocatus ab eis, dicebat non poſſe patrē eſſe, neque vocari filio nō ſubſiſtente. *Marinus.* Porrò Marinus, quem à Thracia ante Dorotheum vocauerant, occaſionem inueniens opportunā (Dorotheo enim erat aduerſus) reſpondit ſermonem de hac quæſtione contrarium. Et propterea ſunt inter eos factæ diuiſiones. Diuiſique propter hoc verbum, ſeorſum ſinguli ſolennia celebrabant. Alij enim ſequebantur Dorotheum, alij verò Marinum, dicentes videlicet patrem ſemper eſſe patrem, etiam ſi filio nō extante. *Pſathyriani* Vocabantur verò iſti Pſathyriani, eò quòd quidam Theoctiſtus, Syrus genere *ψαθυροπώλης*, hanc propoſitionem valde defenderet. C Hos quoque ſecutus eſt Selenas Gothorum epiſcopus. *Agapius.* Verum iſti quoque paulò poſt ſeparati ſunt, cùm Marinus cum Agapio diſcordiam habuiſſet, quem ipſe epiſcopum fecerat Epheſi. Cæterùm iſti non propter religionem, ſed propter præſulatum inimicitias inter ſe bellaque geſſerunt. Gothi namq; defendebant Agapium. Quamobrem plurimi clericorum eorum vanam gloriam fugientes, ad fidē Cōſubſtantialitatis vtiliter acceſſerunt. Ariani verò vigintiquinque annis diuiſi ſunt inter ſe, poſtea ſub imperio Theodoſij iunioris Conſulatu Plintæ ab hæreſi Pſathyrianorū recedētes, vniti ſunt, veluti lege decernentes nūquam capituli propter quod diuiſi fuerant meminiſſe. Sed hoc Conſtantinopoli geſtum eſt. Verum in aliis ciuitatibus ſub diuiſione manſerunt. Hæc de Arianis. *Eunomianorū ſchiſmata* Verùm nec Eunomiani ſine diuiſione manſerunt. Nam & ipſe Eunomius dudum ab Eudoxio, qui eum Cyzici ordinauerat epiſcopū, ſegregatus eſt, occaſione accepta, eo quòd Aëtium doctorem eius expulſum ſuſcipere noluiſſet. Reliqui verò ab eo per ſchiſmata diuerſa partiti ſunt. *Theophroni⁹* Prius itaque Theophronius quidam Cappadox ab Eunomio verſare contentiones edoctus, & aliquid de Ariſtotelis Categoriis & *περὶ ἑρμηνείας* intelligens, fecit libros, quos de exercitio mentis attitulauit. Is ergo cùm offendiſſet conſectatores ſuos, tanquam recedens ab eis, expulſus eſt, & ſeorſum colligens ſui nominis hæreſim reliquit. In Conſtantinopoli verò quidam Eutychius ex tepidiſsima quæſtione ab Eunomianis diuiſus, hactenus collectas ſeorſum facit, vocātúrq; horū alij Eunomiotheophroniani: alij verò Eunomioeutychiani. Veruntamē iſti baptiſma corruperunt. Non enim in Trinitate, ſed in Chriſti morte baptizant. D

De diuiſione Macedonianorum. CAP. XLI.

FActa eſt igitur quodam tempore etiam inter Macedonianos diuiſio, cum Eutropius presbyter ſeorſum colligeret, & nequaquā ei Carterius conſentiret. Fuerūt forſitan & aliæ diuiſiones hæreſeon, ſed ego tanquam Conſtantinopolitanus atque hic nutritus quæ mihi clariora viſa ſunt, ea narrare curaui. E

SOZOMENVS.

De receſſu Nili fluminis & rurſus acceſſu. CAPVT XLII.

An. do. 394. Nilus retrocedens. EA porrò tempeſtate dicunt Ægypti fluuium circa primum aſcenſum aquæ poſt tergum receſsiſſe. Quo facto Ægyptij ſæuiebāt, eò quòd nō ſinerentur flumini ſacrificia ſolennia celebrare. Iudex autē ſeditionem perſpiciens concitari, nuntiauit id imperatori. Verum Imperator melius iudicauit diuinæ fidei ſeruire, quàm pocula Nili & ſacrilegia præponere pietati: Nunquā, inquit, currat ille fluuius, ſi Magicis artib⁹ & fluxu ſanguinis vndæ polluendæ ſunt ſacri Paradiſi. Hoc acto, paulò poſt ita vbertim Nilus effuſus eſt, vt etiā altius q̄ ſolebat, fluctus ſpargeret. Cúmque ſolitas cōpleſſet mēſuras, & adhuc in altitudinem extolleretur, in terrorem nimiū Ægyptij ſunt redacti, metuentes ne Alexandreiam & Libyæ partes fortè deſtrueret. Tum verò ferunt Paganos Alexandrinos F in Theatro clamaſſe, quod velut ſenex & delirus euanuiſſet Nilus. Quamobrem plurimi Ægyptiorum derogantes paternæ religioni, ad Chriſtianiſmi iura conuerſi ſunt.

Quemadmodum caput Ioannis Baptiſtæ Conſtatinopolim fuerit deportatum. CAPVT XLIII.

An. d. 394. Caput Ioan. Baptiſtæ. EO tempore dicitur delatum Conſtantinopolim Ioannis Baptiſtæ caput, quod Herodias petiit ab Herode Tetrarcha. Fertur enim inuentū caput à monachis Macedonianis, qui primū quidem Hieroſolymis habitabāt, poſtea verò in Ciliciam migrauerunt. *Nardonius.* Quum enim ante hoc imperiū Macedonius maior domus imperialis nūtiaſſet hoc imperatori, præcepit Valens, caput ſacrū Conſtantinopolim deportari. Qua iuſſione miſsi, & imponentes vehiculo deportabant. Cúmque veniſſet ad locum qui vocatur Pantichion (eſt enim circa Chalcedonem) nequaquam poterat trahi vehiculum, licet multis plagis † iumenta affligerentur. Et quum hoc nouum videretur vniuerſis, &

† burdones.

A ipſi ſimul Imperatori, ſacrum hoc caput recondiderunot in vico appellato Coſilai. Erat enim poſſeſſio ipſa Mardonij. Illo quidem tẽpore aut deo aut ipſo propheta monente in hunc locum vſque perductum eſt. Cúmque poſtea Theodoſius Imperator has Baptiſtæ reliquias voluiſſet auferre, ſolam referunt reſtitiſſe matronam virginem ſacrã, quæ eius cuſtodiam capitis exhibebat. Cui cùm ſępius Imperator non violenter, ſed cum lachrymis ſupplicaret, vt eum permitteret ſua vota complere: hæc putans quod ſicut tempore Valeotis, etiam tunc non pateretur vlterius Baptiſta portari, ceſſit. Ar Imperator amplectens ſua purpura thecam in qua caput Baptiſtæ iacebat, eamq́ue portans venit, & ante ciuitatem Conſtantinopolitanam recondidit ad ſeptimum miliarium: ibiq́ue magnam & pulcherrimam deo ædificauit eccleſiam: crebroque deprecatus eſt matronam, promiſitq́; dona gratiſsima ſi reconciliari vellet. Nec paſſa eſt: erat enim Macedoniana hæreſi corrupta, licet presbyter Vincentius conſectator eius, qui prophetæ ſepulchrum æqualiter obſeruabat, conuerſus fuiſſet, & catholicæ communicaſſet eccleſiæ. B Ferunt enim quod coniuratiooem habeant Macedoniani, nunquam ſe à ſua ſecta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de tranſlatione ſacri capitis, apud ſe definiuit, quod ſi ſequeretur Baptiſta Imperarorem, & ipſe cõmunicaret ei. Quo facto, conuerſus eſt.

Macedonianorum pertinacia.

THEODORITVS.

Quemadmodum Flauianus Antiochenum ſolus acceperit epiſcopatum. CAP. XLIIII.

Flauianus Melitij ſucceſſor.
† Theodoto

IGitur in Antiochia Melitij maximi ſucceſsionẽ Flauianus accepit, qui cum † Diodoro plurima pro ouibus certamina paſſus eſt. Voluerat enim Paulinus eccleſiæ ſuſcipere præſulatum, ſed põtificum reſtitit chorus, dicens nõ oportere eum qui Melitij conſilium non recepiſſet, poſt illius mortem in eius ſede conſiſtere, ſed eũ potius qui plurimis laboribus effulſerat, & pro ouium cura pericula C ſuſtinuerat. Hoc factum Romanos & Ægyptios fecit infeſtos Orientalibus. Sed neque morte Paulini inimicitiæ ſunt deſtructæ. Nam & poſt illum quum Euagrius eius accepiſſet ſedem, perſtiterunt Flauiano vehementer infenſi, licet Euagrius pręter eccleſiaſticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eum inſtituerat, plurimas regulas pręuaricatus eccleſiaſticas. Non enim pręcipiunt vt pro ſe quilibet ordinare poſsit, ſed conuocare vniuerſos prouinciæ ſacerdotes, & præter tres pontifices ordinationem fieri penitus interdicunt. Veruntamen nihil horum reſpicientes, Euagrij ſunt amplexi communionem, & aduerſus Flauianum aures principis commouerunt. Qui frequenter impulſus, deduxit eum ad vrbem Conſtãtinopolim, & Romam proficiſci præcepit. Porrò Flauianus excuſatione hyemis, promiſsione facta quod tẽpore opportuno proficiſceretur Romã, tum eſt reuerſus ad propria. Quumq́ue Romani pontifices, non ſolum mirabilis Damaſus, ſed etiã poſt eum Siricius & Anaſtaſius apud Imperatorẽ vehementer inſtarent, dicentes, quod tyrannos quidẽ m proprios debellaret: qui verò Chriſti re-

Euagrius.

Damaſus. Siricius. Anaſtaſius.

D ſiſterent legibus, eos ſineret impunitos, rurſus eũ euocans, Romam proficiſci cogebat. Tunc Flauianus ſapieotiſsimus digna libertate vſus ait, Siquidem fidem meam ô Imperator quaſi non rectam accuſant quidam, aut vitam dicunt ſacerdotio nõ eſſe dignam, etiam ipſos accuſatores habere iudices noo refuto, eorumq́ue ſeotentiam lubeoter accipiam. Si verò de ſede & præſulatu contendũt, nec litigabo, nec hæc volentibus habere reſiſtam: ſed abſcedam, & ab iſta præeminentia abſtinebo. Da igitur Antiochenam ſedem cuicunque volueris Imperator. Hanc eius fortitudinem ſapientiãq́ue miratus prioceps, redire ad patriam, & commiſſam ſibi regere præcepit eccleſiã. Poſt aliquantum temporis Romam denuo veniẽs Imperator, eaſdem ab epiſcopis patiebatur querelas, quaſi Flauiani tyrannidem premere noluiſſet. At ille ſpeciẽ tyrannidis eos effari præcepit, dicens ſe eſſe Flauianum. Illis verò dicentibus quod non poſſent cum Imperatore contendere, monuit vt deinceps eccleſiæ concordiã haberent, deponerentq́ue certamen, & ſtultas cootentiones extinguerent. Paulinus, inquit, olim eſt mortuus: Euagrius contra re- E gulas ordinatus: Orientales autem eccleſiæ præſulatum Flauiano deferentes, & Aſia, Põtus & Thracia, eius communioni coniunctæ ſunt: Omnis Illyria illum nouit per Orientem epiſcopis pręſidere. His flexi monitionibus Heſperiæ ſacerdotes ſoluturos ſe inimicitias promiſeruot, & Legatos mittendos ab eo ſe ſuſcepturos. Hoc cognoſcens ſacratiſsimus Flauianus, miſit Romam quoſdam laude dignos epiſcopos, & Antiochenos presbyteros atq; diaconos, quibus præerat Acacius Berœæ in omni terra pelagoq́ue caotatus. Is cum aliis Romam veniens, longamq́ue ſanans odij paſsiooem, poſt decem & ſeptem annos eccleſiis reſtituit pacem. Quod cognoſcentes Ægyptij, inimicitias extinguentes, concordiam ſunt amplexi. Tum igitur eccleſiæ Romanæ Innocentius ſucceſſor Anaſtaſij præſidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ verò Theophilus.

Flauianus ad Imp.

Innocentius Pont. Rom. Theophilus Alexandrinus.

SOCRATES.

F

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit ſuperatus. CAPVT XLV.

REſpublica autem eo tempore ex huiuſmodi cauſa turbabatur, in Occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenius, literarum Latinarũ Doctor relinquens Scholas ſuas, in palatio militabat. Eratq́ue Imperatoris ἀντιγραφεὺς, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) non mediocriter cogitans, cooperatorẽ aſſumpſit Arbogaſten de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virum ſæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinauit ad tyrannidem. Igitur vterque contra Imperatorem Valentinianum necem machinabantur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem ſuffocarunt. Hoc Eugenius repente cognoſcens, Imperio potitur Heſperiæ, agebatq́ue quod tyranno poterat conuenire. Hæc audiens Theodoſius Imperator, rurſus ſollicitudinibus obſtrictus, ſecũda certamina poſt Maximum præparabat. Congregansq́ue militarẽ vir-

An. do. 394 Eugenius ex ludimagiſtro tyrãnus.

Arbogaſtes

An. do. 398. Honorius fit Cæſar.

A tutem, & Honorium filium deſignans Imperatorem Conſulatu ſuo & Habundantij, decimo die Ianuarij menſis, denuo ad partes Heſperias magno ſtudio feſtinabat.

SOZOMENVS.

Ioannes monachus futurorũ praſcius. An.do.394.

Interea euentũ belli conſyderans miſit in Thebaida ad Ioannem monachum tunc præſcientia clarum. Ad quem deſtinauit Eutropium eunuchũ ſibi fidiſsimum, vt aut eum (ſi vellet venire) deduceret, aut nolentem de euentu belli interrogaret. At ille Ioannem quidem deducere non preualuit, ſed mandatum retulit eius, quod bello vinceret, & perimeret tyrannum, & poſt victoriam in Italia moreretur.

SOCRATES.

Gothi cum Theodoſio

Relictis ergo Theodoſius ambobus filiis in vrbe Conſtantinopoli quum proficiſceretur contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Hiſtrum Bar-
B bari ſunt ſequuti, cum eo pugnaturi contra tyrannum. Paruoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias. Illic enim parabat bellum, vbi iam multa millia habebat exercitus.

THEODORITVS.

Theodoſij inſomnium

Quum igitur in quodam monte oratorium inueniſſet, ibi noctu domino ſupplicabat, & circa galli cantum ſopore compreſſus, vidit in ſomnis quaſi iaceret in campo, & adſtarent ſibi duo quidam viri in veſtibus albis & equis candidiſsimis reſidentes, eumque iubentes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad victoriam: dicebantque ſe pro auxilio deſtinatos. Quorum alter Ioannem Euangeliſtã, alter ſe Philippum dicebat Apoſtolum. Hac viſione comperta, nequaquam ab oratione ceſſauit, ſed lachrymas vberiores effudit. Quæ viſio etiam cuidam militi reuelata eſt, & per diuerſos peruenit ad principem. At ille: Non propter me, inquit, hęc iſte vidit, ſed ne quis crederet quod finxerim quod ego vidi. Ideoque etiam iſti monſtratum eſt, nam primo mihi dominus hoc communis oſtendit.

C

SOCRATES.

Conflictus An.do.396.

Fuit ergo congreſsio circa fluuium vocabulo Frigidum. Igitur in parte qua Romani contra Romanos confligebant, bellum erat ęquale. Vnde verò Barbari auxiliatores Imperatoris erant, pars Eugenij potior eſſe videbatur. Imperator autem videns Barbaros perire, in maximam veniens ęſtuationem, proſtrauit ſeipſum in terram, adiutorem inuocans deũ, & petitione fruſtratus non eſt. Quidam enim Bacurius Magiſter militum eius, repente ſic confortatus eſt, vt cum primis ducibus concurreret ad eam partem qua Barbari premebantur. Quo facto dirupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitque denuo ea hora miraculũ: ventus enim vehementiſsimus inſpirans, emiſſa iacula ab Eugenij partibus contra eos denuo reuocabat, & à partibus Imperatoris ad hoſtes cum magna fortitudine deferebat. Tantum valuit Impera-

Bacuri⁹ magiſter militum.

Eugenius ſupplex Theodoſio.

toris oratio. Hoc itaq; modo pugna finita, Tyran- D
nus accurrẽs ad pedes Imperatoris, orabat vt promereretur ſalutem. Qui circa pedes eius à militibus capite ſectus eſt. Hæc geſta ſunt ſeptimodecimo die Septembris menſis, Conſulatu Arcadij tertio, & Honorij ſecundo. Arbogaſtes autem tantorum cauſa malorum, poſt duos congreſsionis dies, fuga elapſus, cum cognouiſſet quod viuere non poſſet, proprio gladio ſe peremit.

Arbogaſtes ſeipſum iugulat.

SOZOMENVS.

De miraculis Donati Pontificis in Berma. CAPVT XLVI.

An.do.396. Donatus.

EA tempeſtate plurimi inter epiſcopos effulgebant, ſicut Donatus Euorię epiri. De quo cùm prouinciales miracula multa teſtentur, maximum tamen eſt quod de dracone geſsit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oues, capras, equos, boues, & homines abripiens deuorabat. Ad quam beſtiam Donatus ſine gladio, ſine aliquo iaculo veniens, cùm illa leuaſ-
ſet caput quaſi voratura virum, tunc ille vexillum E
crucis ante faciem eius digito deſignans in aëre, in os eius exſpuit. Beſtia verò ſputum mox ore ſuo ſuſcipiens expirauit. Quam (ſicut audiui) octo paria boum in vicinum campum traxerunt. Et miſſo igne cõbuſta eſt, ne aërem fœtore corrumperet. Huius Donati ſepultura inſignis eſt, vbi oratoriũ ex eius nomine vocatur, habens fontem aquarũ, quem ipſe fertur orationibus inueniſſe. Nam quũ eſſet locus inaquoſus, & illuc ex itinere aliquando veniſſet, aiunt quod fatigatis illis qui cũ eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hactenus permaneat.

De Theotimo Tomitano Pontifice. CAPVT XLVII.

An.do.398. Theotimus Tomitanorũ epiſcopus.

EO tempore Tomitanam & Scythiæ eccleſiam Theotimus gubernabat, vir in philoſophia nutritus, cuius virtutem diligentes Barbari trans Hiſtrum habitantes, deum Romanorũ eſſe prædicabant. Diuinarum ſiquidem in eo rerũ experimenta ſæpius perceperunt. Nam cùm quodam tempore iter faceret, illius terræ Barbari occurrerunt ei. Et cùm hi qui erant circa eum terro- F
re turbarentur, quaſi continuò morituri, ex equo deſcendens orauit. Porrò Barbari neque eum neque ſequaces eius, nec equos de quibus deſcenderant videntes, tranſierunt. Cum igitur crebro tranſeuntes Scythas naturaliter feroces, epulis muneribuſque manſuefaceret, quidam Barbarorum arbitratus eum eſſe locupletem, cœpit inſidiari vt eũ caperet, alligaret & traheret. Cùm hoc iam paraſſet, & dexteram ad hoc haberet, vt eum iactu illaquearet, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuiſibilibus vinculis eſt obſtrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus, ſupplicauit deo Theotimus vt Barbarus ſolueretur.

Scythæ.

De Epiphanio Cyprio. CAP. XLVIII.

An.do.399. Epiphanius Cypri epũs.

EO quoque tempore fuit Epiphanius Cypriorum epiſcopus, ad cuius ſepulchrum hactenus

A dæmones expelluntur. Is enim cùm ſubſtantiam propriam, neceſsitatem ſuſtinentibus erogaſſet, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largiſsima diſpenſaret, contigit vt pecuniis deficientibus œconomus eccleſiæ murmuraret. Quo facto aſsiſtens quidam in domo in qua habitabat œconomus, ſacculum multarum pecuniarum dedit, & ita diſparuit, vt nec qui dediſſet, nec q miſiſſet cognoſceretur. Quod factum omnes diuinum eſſe iudicauerunt. Aliud quoque eius libet referre miraculum. Quidam pauperes ſtudentes Epiphaniū arte deludere vt ſibi aliquid daret: cùm iter ageret, vnus eorum ſupinum ſe proſtrauit in terram, alter ſtabat quaſi mortuum deflens, nec habēs vnde eū ſepelire potuiſſet. Epiphanius autem ſuperueniens, orauit vt ſub quiete dormiret. Et ſepulturæ neceſſaria præbuit, ſimulque conſolatus eſt flentem, dicens: Quieſce fili à lachrymis. Non enim fletu reſuſcitari poterit. Eſt enim ineuitabile quod euenit. Cumque diſceſsiſſet Epiphanius, cœpit ille pulſare ſocium vt reſurgeret. Et cùm hoc ſemel & ſecundo feciſſet, dicens: Surge, vt hodie de tuis laboribus epulemur: & ille penitus non ſentiret, cognoſcens verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & perens vt ſuum ſocium ſuſcitaret. At ille conſolatus eſt, ne grauiter ferret quod eueniſſet. Non tamen defunctum denuo ſuſcitauit. Hoc enim credo prouide factum, vt non facile dei miniſtri deludantur. Eo tempore fuit Æas & Zeno in Palæſtinæ Gaza philoſophantes. Et Æas fertur cū pulcherrimam duxiſſet vxorem, ter cum ipſa ſolùm concubuiſſe, & tres filios genuiſſe, poſtea vitam monachicam apprime eſſe ſectatum. Zeno verò epiſcopus ferme annorum centum habens ætatem, nunquam ſolennibus minor fuit aut quieuit officiis.

B

Æas. Zeno.

Quomodo Abacuc & Michea Prophetarum corpora oſtenſa ſint. CAP. XLIX. D

NOn ſolum autem religionem hęc tunc nobilitabant, ſed etiam Abacuc & Micheæ prophetarum corpora (ſicuti audiui) hoc tẽpore ſunt oſtenſa reuelatione diuina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret eccleſiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Berethaſia prędio quod diſtat ab vrbe fermè ſtadiis decē. Circa hunc locum ſepultura Micheæ fuit, quā neſcientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelem memoriam vocitabant.

An. do. 400 Abacuc & Michea prophetarū corpora reperta.

SOCRATES.

De fine Theodoſij principis. CAPVT L.

IGitur Theodoſius Imperator poſt laborem publicum corpore fatigatus, & ſperans ſe eo morbo non moriturum, potius de Republica cogitabat, conſyderans quæ ſoleant hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaquē Honoriū de Conſtantinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Heſperias. Cumque filius Mediolanum veniſſet, ex ægritudine releuatus, Circum de victoria celebrabat. Et ante prandium quidem ſpectaculum quaſi ſanus exhibuit. Poſt prandium repente prægrauatus ad ſpectaculū venire non potuit, filium tamen Ludis adeſſe præcepit. Superueniente verò nocte defunctus eſt, Conſulatu Olibrij & Prohini, ſeptimodecimo die Ianuarij menſis, anno primo ducenteſimæ nonageſimæquartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodoſius annos ſexaginta, ex quibus ſedecim imperauit. E

Theodoſius egrotat. An. do. 397.

Moritur.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

C LIBER DECIMVS. F

SOCRATES.

De ſucceſsione Arcadij & Honorij.

CAPVT PRIMVM.

DEfuncto Theodoſio, in Imperium filij ſucceſſerunt, Arcadius in Oriente, Honorius autem in Occidente. Hoc tempore in Romana Damaſus pręſidebat eccleſia: in Alexādria Theophilus, Hieroſolymis Ioannes, Flauian* Antiochenam tenebat ſedem, Cōſtantinopolitanamque Nectarius. Igitur circa octauū diem Nouembris menſis eodem Conſulatu, corpus Theodoſij delatum cum ſolenni honore ab Arcadio filio ſepulturæ contraditur. Poſt paucos verò dies, id eſt, viceſimoſeptimo eiuſdem menſis die etiam exercitus qui cum Imperatore Theodoſio fuerat contra tyrannum, reuerſus eſt. Et cum Imperator Arcadius ſecundum conſuetudinem ad portas occurriſſet exercitui redeūti, tunc milites Ruffinum Præfectum Imperatoris peremerunt. Erat enim ſuſpectus quaſi tyrannidem poſſet aſſumere. Dicebatur autem Hunos ipſe in Romanorum prouincias euocaſſe, qui tunc Armeniam & partes Oriẽtis valde vaſtabant.

An. do. 398. Epiſcopi Apoſtolicarū eccleſiarum.

THEODORITVS.

Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit. CAP. II.

A

Telemachus. Monomachiæ ſublata

HOnorius itaque ſuſcipiens Occidentis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiuſmodi de cauſa remouit. Quidā Telemachus cōuerſationis monaſticæ, hac de cauſa ab Oriente venit Romam. Cumque nephandum illud ſpectaculum ageretur, etiam ipſe intrauit in ſtadium, & deſcendens nitebatur pugnantes inter ſe gladiis, ſeparare. Cumque ſpectatores aduerſus eum ſæuirent, & in effuſione ſanguinis graſſarentur, prouiſorem pacis lapidibus occiderunt. Hoc vbi cognouiſſet mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nephādum verò ſpectaculū prorſus ſuſtulit.

SOCRATES.

De morte Nectarij Conſtantinopolitani & ordinatione actibuſque Ioannis. CAPVT III.

An. do 399. Nectarij Cōſtātinopo. epiſcopi mors

B

CVm verò modicum tempus tranſiſſet, etiam Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus defunctus eſt, Conſulatu Cæſarij & Attici, ſeptimo & viceſimo die Septembris menſis. Mox ergo ſtudia generantur in epiſcopatum, aliis alium ordinare cupientibus. Nouiſsime verò placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, eccleſiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicum ergo tempus communi decreto omnium clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cùm adeſſent ex Imperiali iuſsione plurimi epiſcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui ſtudebat quidem Ioánem detrahere, & Iſidorum ſuum presbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando ſuſtinuiſſet pro ipſo tale periculum.

Ioan. Chryſoſtomus.

Theophilus Ioan Chryſoſtomo parū fauens.

Cùm Imperator Theodoſius aduerſus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus per Iſidorū xenia miſit Imperatori, & duplices miſit epiſtolas, mandans vt alteras literas non vincenti daret: porrò victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Iſidorus portaſſet, Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit. Quidam

Iſidorus. Mora Theophili vafricies.

C

enim lector rapiens epiſtolas, demonſtrauit Imperatori. Quamobrem Iſidorus terrore correptus, in Alexandreiam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam cauſam Iſidorum Theophilus diligebat. Verū palatij iudices præpoſuere Ioannem. Cumque multi Theophilum accuſarent, libellos aduerſus eum pro diuerſis cauſis præſentibus epiſcopis obtulerunt. Tunc Præpoſitus Palatij Eutropius nomine, ſumens accuſationes ſcriptas oſtendit Theophilo, dicens, aut ordina Ioannē, aut accuſationes iſtę venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioannem ordinauit epiſcopum, qui ſuſcepit epiſcopatum ſextodecimo die Februarij menſis, Conſulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti. Quod verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoſcitur. Cuius vitam, genus, conuerſationem, & quemadmodum ſit depoſitus, & poſt mortem magis honoratus, exponam. Ioannes itaque fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthuſæ nobilium perſonarum, diſcipulus Sophiſtæ Libanij, & auditor Andragatij Philoſophi. Cūque ſe ad aduocationem prępararet, conſyderans moleſtias litigantium, iniuſtumque vitæ propoſitum, potius

An. do. 400

D

Io. Chryſoſtomus amplectitur vitam Chryſtianam. Theodorus. Maximus.

elegit quietem. Et hoc fecit æmulatus Euagrium, quoniam & ille quum iiſdē ſtudiis eſſet vſus, quietam magis ſequutus eſt vitam. Mox ergo mutato cultu pariter & inceſſu, diuinis lectionibus incumbebat, & frequentius ad ſanctam concurrębat eccleſiam. Hæc agens perſuaſit etiam Theodoro & Maximo qui fuerant condiſcipuli ipſius apud Sophiſtam Libanium, vt pompoſam relinquerent vitam, & ſimplicem ſequerentur. Quorum Theodorus poſtea epiſcopus Mopſueſtienſis ordinatur eccleſiæ, Maximus autem Seleuciæ Iſauriæ. Tum itaque iſti fiebant diſcipuli in lectione diuina Diodori atque Carterij, qui eo tempore ſacris monaſteriis præſidebant. Sed Diodorus poſtea Tarſi ordinatus epiſcopus, multos conſcripſit libros ſacras ad literam intuens ſcripturas. Porrò Ioannem degentem cum Baſilio qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & poſtea Cæſareiæ Cappadociæ pręſule conſtituto, Zeno epiſcopus à Hieroſolymis reuertens, Lectorem in eccleſia Antiochena conſtituit. In quo adhuc officio poſitus librum ædidit contra Iudæos. Poſt modicum verò tempus etiam Diaconatum à Melitio promerens. De ſacerdotio alium fecit librum, alioſque plurimos explanauit. Poſtea verò Melitio in Conſtantinopolitana vrbe defuncto, recedens Ioannes à Melitianis, & neque Paulino communicans, tribus annis continuè ſub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Euagrio eius ſucceſſore presbyter ordinatur. Ante epiſcopatum itaque hoc modo conuerſatus eſt. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum caſtitatis ſeuerior, & amplius quàm † habebat, à iuuentute ſua furori magis q̄ reuerentiæ ſe præbebat, & propter vitę rectitudinem incautus proſpicere de futuris. Propter ſimplicitatē verò, oris libertate profuſus, apud colloquentes non mediocriter vtebatur. Docendo præcipuus erat, vtilis ad corrigēdos audientium mores. In confabulatione verò arrogans à neſcientibus putabatur. Cùm ergo talis moribus eſſet, epiſcopatu ſuſcepto, maiori faſtu quàm debuerat vtebatur, clericorum ſuorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipſo initio quum clericis aſper videretur eccleſię, erat plurimis exoſus, & veluti furioſum vniuerſi declinabant. Compellebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquando præſentibus clericis hunc protulit magna voce ſermonem: Nunquam poteris, ô epiſcope, hos corrigere, niſi vno baculo percuſſeris vniuerſos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata ſunt. Non poſt multū verò temporis plurimos clericorum pro diuerſis exemit cauſis. At illi conſpirantes aduerſus eum: etiam derogationibus apud populum vtebantur: quarum rerum faciebāt maximam fidem, eo quod nec vllum ſecum comedere pateretur, nec ipſe ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam, propterea noluiſſe eum cum quoquam comedere, eò quod turpiter manducaret eſcaſque perciperet. Alij verò propter excellentē ciborum abſtinentiam hoc eum facere prædicabant.

Io. Chryſoſtomus fit lector in eccleſia Antiochena.

E

Fit presbyter.

† debebat.

Libera lingua Chryſoſtomi. Emendatio cleri. Serapio diaconus Chryſoſtomi.

F

Sacerdotes aduerſus Chryſoſtomū conſpirāt.

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodam viro veraci referente, audiui quòd propter abſtinentiā capite & ſtomacho ſæpe dolebat, & ideò prandiorū epulas euitabat.

A

SOCRATES.

Portò populus propter ſermones quos in eccleſia faciebat, diligebat eum paruipendens accuſatorum voces. Quales verò ſint eius libri, non + oporter ounc dici: quoniam legentibus poteruot indicari. Igitur cùm clero tantummodo eſſet exoſus, machinatiooes cootra eum non omnino valuerunt. Quum verò etiam plurimos Procerum obiurgare cœpiſſet, tunc inuidia contra eum maior accenſa eſt. Et plurima quidem aduerſus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

† attinet iā dicere:

Quomodo Eutropius Præpoſitus Imperatoris fuerit interemptus. CAPVT IIII.

Eutropius Eunuchus Præpoſitus cubiculi.

EIus derogationibus dedit augmentum homilia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpoſitus Imperatoris, & habens Conſulis dignitatem, volens in quoſdam qui ad eccleſiam confugerant, animaduertere, operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur,
B iubens vt oullus ad eccleſias confugeret, imò qui dudum confugerant, traherentur. Sed dei ſequutum eſt repente iudicium. Erat ergo propoſita lex. Poſt paucos verò dies quum ipſe Eutroplus offeodiſſet Imperatorem, inter refugas erat apud eccleſiam. Epiſcopus verò Eutropio ſub altari iacente, nimioque percuſſo timore, reſidens ſuper ambonem, vbi ſolebat prius facere conſuete ſermonē, homiliam increpatoriam fecit aduerſus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eo quod hominē in infelicitate poſitum, non ſolum non miſeraretur, ſed etiam oe obiurgare quidem deſiſteret. Igitur Eutropij tunc Conſulatus dignitatem habentis, propter quædam crimina caput Imperator iuſſit amputari, & ex ordine Conſulum eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori ſolummodo, qui cum eo Cōſul fuit, oomen adſcriptum eſt. Pro diuerſis igitur cauſſis multos ſæpius libere obiurgabat, & plurimis erat exoſus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis epiſcopus, mox poſt ordinarionem cauſſas eius deiectionis quęſiuit, &
C quibuſdam pręſentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longe poſitis ſcribebat. Contriſtabatur enim non ſolum propter libertatem illā, ſed quod etiam Iſidorum presbyterum ſuum epiſcopum Conſtantinopoleos ordinare ooo valuiſſet.

Ioan. Chryſoſtomus declamat publice in Eutropium.

An. do. 401

THEODORITVS.

Ioan. Chryſoſtomus cleri reformator.

Sacerdotibus igitur Ioannes epiſcopus ſupplicabat, vt ſecundum eccleſiaſticas viuerent ſanctiones, quas quicunque præuaricari pręſumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod oec deberent frui honore ſacerdotij, qui eorum vitam contemnerent imitari. Non ſolum autem prouidentiam vrbis Conſtantinopoleos habebat, ſed etiam totius Thraciæ, quæ ſex præfecturis eſt diuiſa, & Aſiæ totius quæ ab vodecim Præſidibus regitur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quæ totidem Iudicibus gubernari dignoſcitur. Cumque cognouiſſet in Phœnice adhuc dæmonibus ſacrificia miniſtrari, electos mooachos & Imperialibus ſanctionibus coarmatos aduerſus cultores deſtinauit idolorum dans pecunias templorum deſtructoribus erogandas, non D ex ærario publico, ſed quas à fideliſsimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat ſic ab ipſo perſuaſis.

Pontus Phœnicia.

De conuerſione Celticorum per Ioannem. CAPVT V.

VIdens verò etiam cohortem Scythicam Arianis retibus illaqueatam, & cogitans de eorum capienda ſalute, cooſilium huiuſmodi venationis inuenit. Eiuſdem nanque linguæ presbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis eccleſiam dedit. Qua occaſione multos eorū cepit, cùm & ipſe frequenter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectiones exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro faciens, plurimos eius gentis Arianorum ad Apoſtolica dogmata reuocauit. Apud Scythas autem accolas Iſtri quidam eraot deſiderium ſalutis habentes, quò non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoſcens, quęſiuit viros Apoſtolico zelo feruentes, eoſque miſit, & deſiderantibus ſalutis gratiam miniſtrauit. Ego autem etiam literas eius legi ad Leontium E Aocyræ Præſulem, quibus iodicauit Scythas fuiſſe coouerſos in noſtra prouincia. Et cognoſcens in quibuſdam vicis Marcioois creuiſſe languorem, ſcripſit eius loci paſtoribus, vt eos pellerent. Inſuper etiam Priocipis pro hac cauſſa proferri petiit ſanctionem. Quod igitur eccleſiarum curam in animo habuerit, ſecuodum diuinum Apoſtolum, ſatis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

Scythæ.

Aduerſus Marcioniſtas.

De Gaina magiſtro militum, eiuſque rebellione. CAP. VI.

GAinas quidam genere Scythicus, conſilio Barbarus, ſtudio tyrannico vehemeoter elatus, eo tempore quum eſſet magiſter militum, multos ſuę gentis, multos etiam Romanorum ſub ſuo magiſterio habens, terrorem plurimis, etiam ipſi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratque Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret eccleſiam. At ille eum F ſe placare promiſit. Tum euocans Ioaooem, eique potentiam illius meditatamque tyrannidem dicens, petebat vt data eccleſia, eius refrenaret intētionem. At ille virtute fortiſsimus: Noli, inquit, ô Imperator hæc promittere, neque ſanctum canibus dare. Noo enim potero deo benedicentes expellere, neque ſanctum templum blaſphemantibus iniuſte contradere. Neque hunc Barbarum metuas Imperator, ſed ambos nos iube vocari, & ſub ſilentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego nanque linguam illius ſic frenabo, vt non præſumat petere quæ dari oon expedit. Hoc andiens Imperator gauiſus eſt, & vtrunque altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem ſuam poſcebat, Ioannes coortadicebat, dicens: Non licet Imperatori pietatem cuſtodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. Cumque reſponderet ille, quod oratorium & ipſe habere deberet, Ioannes ait: Vbique tibi diuina domus aperta eſt, & nullus te vetat orare. At ille: ego, inquit, alterius ſectæ ſum, & cū meis vnum templum habere depoſco. Multos enim pro Romana republica labores aſſumpſi, & non

Gainas magiſter militū Scytha.

Ioan. Chryſoſtomus aduerſus Gainam.

A debeo in mea petitiooe cootemni. Cui Ioannes: Plurima, inquit, præmia, & quæ tranſcendunt tua certamina percepiſti, magiſter militũ factus. Conſulari toga inſuper exornatus. Et oportet te conſyderare quis pridem fueris, & qualis modo cooſpiciaris, & quæ priſca paupertas, & quæ præſens ſubſtantia. Quibus veſtibus vſus fueris antequam Hiſtrum tranſiſſes, & quibus ounc vtaris. Coosydera igitur paucos labores maxima tibi præmia cootuliſſe, & circa honorantem te non ſis ingratus. His ſermonibus tantus ille doctor obſtruxit os Gainę, eumque compulit vt taceret.

SOZOMENVS.

Igitur quum Gainas adipiſci deſideraret Imperium, qui pridem de ſua fide apud beatam martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperarori Arcadio promiſiſſet, diuerſa cooſilia reuoluebat, & in ſua inreotione ſemper inſtabat. Cumque per diem nihil in vrbe Conſtantinopolitana agere potuiſſet, machinatus eſt vt noctu Barbaros mitte-

Gainas conatur incendere palatiũ Cõſtãtinop.

B ret qui Palatium coocremarent. Tuoc vero apertè monſtratum eſt, quomodo deus cuſtodiat ciuitatem. Miſsis enim ab eo Barbaris ad inceodium atque prędas, angelorum turba apparuit armatorum ingentia corpora habentium. Illi verò putantes eſſe milites, abſceſſerunt. Cumque hoc Gainæ fuiſſet nuntiatum, incredibile viſum eſt. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitatesconſtitutum. Quapropter denuo ſequenti oocte alios deſtinauit. Cumque idem ei renuntiatum fuiſſet (denuo enim angeli eandem viſionem Barbaris oſtendebant) nouiſsime ipſe egreſſus cum multitudine, miraculi ſumpſit experimentum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius cuſtodia poneretur. Et ita quum intra vrbem nihil poſſet implere, egreſſus ad Thraciam, aperte hoſtilem monſtrauit inteotiooem.

THEODORITVS.

Quum igitur aliquantum tranſiſſet tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas patefecit. Collecto nanque exercitu, per Thracias vniuerſa vaſtabat. Hoc cognoſcentes & iudices & populi, terre-

Gaina aperta Tyrãnis.

C bantur: & oeque repugnare illi quiſquam audebat, neque apud eum legatione fungi, dum aſperitatem Barbaricam formidarent: Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relinquens Imperator, Ioanni viro ſanctiſsimo oous Legationis impoſuit: At ille neque illius inſultationis memor, oeque inimicitiarum quæ hinc exortæ videbantur, alacriter eſt profectus ad Thraciam. At ille cogooſcens Legatum eiuſque fiduciam pro pietate animoſè aſſumptam, occurrit ei longo itinere, eiuſque dexteram ſuis oculis circumpoſuit: inſuper etiam ſuos filios ſacra eius genua oſculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Io. Chryſoſtomus Legatus ad Gainam.

Oſcula genuum.

SOCRATES.

De quæſtione inter Ægyptios monachos exorta, An Deus corporeus ſit, an incorporeus.

CAPVT VII.

EA tempeſtate quæſtio mota fuerat: An Deus corporeus eſſet, & hominis haberet figuram, an certè iocorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quæſtione contentiones & certamina plurima ſurrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud aliis. Maximè tamen ſimplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deum eſſe iudicabant. Plurimi verò reprobantes illos, Deum incorporeum eſſe dicebant, & à forma corporea ſegregatum. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus cooſonabat epiſcopus, ita vt in eccleſia coram populo cõtra eos qui humanæ formæ Deum aſſeuerabant cõtenderet, & Deum incorporeum ſuo dogmate definiret. Hæc cognoſcentes Ægyptiorum monachi, venerunt Alexandreiam, & ſeditionem contra Theophilum velut impium excitarunt, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoſcens, cogitauit quemadmodũ euitaret mortem. Quos ſub blandimeoto ſuſcipiens, hæc eis loquutus eſt: Sic, inquit, vos video ſicut Dei vultum. Hoc dicto mooachos à ſuo impetu reuocauit. At illi: Si verè, inquiunt, dicis, quòd Dei vultus eſt ſicut & noſter, anathematiza libros Origenis. Ex ipſis enim quidam aduerſantur opi- E oioni noſtræ. Si verò hoc non feceris, quæ impiorum & Deo rebellium ſunt, à nobis ſine dubio ſuſtinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placent faciam: nolite io me ſæuire. Nam & ego inimicus ſum librorum Origenis, & culpo ſuſcipientes. Sic ergo monachos declinauit: & forſitan ideo hæc quæſtio hactenus eſt ablata. Poſt hæc huiuſmodi res accidit. Ægypti monaſteriis quatuor venerabiles præſidebant viri, Dioſcorus, Ammonius, Euſebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Longi vocabantur, ſermone vitaque fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos hooorabat epiſcopus. Quamobrem Dioſcorum violenter tractum Hermopoleos fecit epiſcopum: duos autem eorũ rogauit vt habitarent cum eo, & vix vt epiſcopus imperauit, factos clericos, eccleſiæ œcooomos inſtituit. Cumque illi æſtuarent quòd minus propoſitum ſuæ conuerſationis implerent, & procedenti tempore viderent animas ſuas lædi, cùm epiſcopus pecuniam haberet multam, & multum auri cõgregandi ſtudium, repudiabant eſſe cum eo, & deſerti potius habitaculum diligebant. Cumque ille F neſciens eorum voluntatem, ſibi eos adeſſe depoſceret: poſtea videns quòd eum ipſi potius deſpicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abſcedunt. Porrò Theophilus cùm animo feruens eſſet, niſus eſt vt viros illos qua poſſet arte vexaret. Et fratrem interim eorum Dioſcorũ habebat exoſum. Cõtriſtabatur enim quòd eos turba diligeret & coleret monachorũ, & ſciebat quòd eis aliter nocere non poſſet, niſi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quòd crebro eum eis habito ſermooe, fatereotur incorporeum eſſe Deum, & non humanæ formæ, ne fortè neceſsitate humanæ formæ, humana quoque paſſio ſequeretur. Et cùm ſic Theophilus ſaperet, tamen vt ſe vindicaret, quod beoe prius prędicauerat immutauit. Mittens enim in erémum, plurimos monachorum ſimplicium & ſpiritali exercitatiooe carentium eſt venatus, dicens, nõ oportere ſequi Dioſcorum, oeque fratres eius diceotes incorporeum

An. do. 401. An Deus corporeus.

Theophilus Alexandrinus. Monachi Ægyptij.

Dioſcorus. Ammonius. Euſebius. Euthymius.

Dioſcorus. Hermopoleos epiſcopus.

Theophili animus elatus & doloſus.

A poreum eſſe Deum. Deus enim ſecundum diuinã ſcripturam & oculos habet,& aures,& manus, & pedes,ſicut & homines.Dioſcorus autem eiuſque ſequaces, ſequentes Origenem dogma blaſphemum introducunt,quaſi Deus nec oculos,nec aures,nec manus habeat,neque pedes.Hac ſeductione monachorum plurimi ſunt decepti, & ſeditio feruentiſsima monachorum ſuſcitatur.Sed exercitati viri ſeducti non ſunt, ſimplices autem ardore fidei repentè contra fratres inſurgunt.Et facta ſeditione alteri alteros impetebant. Theophili ſequaces Origeniſtas & impios appellabant fratres. Iſti verò ſequaces Theophili Humaniformianos vocabant. Ob quam rem orta immani ſeditione; Theophilus cum armatorum multitudine venit in Nitriam contra Dioſcorum eiúſque fratres.At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne ſint incœpti.
CAPVT VIII.

Io.Chryſoſtomus orationes addidit hymnis nocturnis. Ariani Sabbato & Dominica.

B CVm hæc in Ægypto fierent,Ioannes Conſtãtinopolitanus doctrina florebat,& apud cunctos fauorabilis habebatur.Auxitque primus in nocturnis hymnis orationes ob huiuſmodi cauſam. Ariani(ſicuti dictum eſt)extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atq; Dominica intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Ariano dogmate compoſitas decantabant.Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cum ipſis antiphonis per mediam ciuitatem egreſsi portam, ad ſuam eccleſiam concurrebant. Cumque hoc crebrò quaſi ad vituperationem orthodoxorum facere non ceſſarent, frequenter enim etiam hoc cantabant:Vbi ſunt qui dicunt tria virtute vnum? Tum Ioannes metuens ne ſimplices huiuſmodi cantibus traherẽtur, inſtituit ſuum populum, vt & ipſi nocturnis occuparentur hymnis,vt & illorũ obſcuraretur opus, & fidelium profeſsio firmaretur.Studium ergo Ioannis valde vtile,cũ turba periculiſque finitũ eſt. Nam cùm clariores hymni homouſianorũ noctu apparerent(fecerat enim etiã cruces argẽteas, quæ cum argẽteis

Homouſiani.

C cereis portabantur, expenſas ad hæc Eudoxia Auguſta præbente) tum Ariani zelo tracti, vſque ad cædem inſurgunt.Vna ergo nocte,facta congreſſione, lapide in fronte percuſſus eſt † Briſon eunuchus Auguſtæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidã ex populo vtriuſque partis extincti ſunt. In his motus Imperator, prohibuit Arianos hymnos publicè decantare.

† Criſon. † Briſon eunuchus Auguſtæ.

Quod epiſcopo Ignatio angelorum Deum laudantium viſio ſit oſtenſa. *CAP. IX.*

Antiphonarum origo.

DIcendum autem eſt vnde ſumpſerit initium, vt in eccleſia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius poſt apoſtolum Petrum epiſcopus,qui etiam cum ipſis vixerat Apoſtolis, vidit angelorum viſionẽ, quomodo per Antiphonas ſanctæ Trinitati dicerent hymnos.Iſque modum viſionis Antiochenæ tradidiſſe probatur eccleſię:& ex hoc ad cunctas tranſiuit eccleſias.

SOZOMENVS.

De inimicis Ioannis. *CAPVT X.*

Io Chryſoſtomus quo pacto odium Auguſtæ ſibi conflarit. Antiochus.

D FErtur verò quòd inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalenſem epiſcopum, odium Auguſtæ ſibi conflauerit. Is enim Seuerianus &Antiochus Ptolemaidos,ambo eloquentiſsimi erant, & coram eccleſia docere inſtructi. Veniens ergo prius Antiochus Conſtãtinopolim eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in ſuam reuerſus eſt ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus poſtea venit, videns quòd Ioannes frequenter in eccleſia ſermone facto mirabilis apparebat.Eratque honorabilis apud multos Proceres, & apud ipſum Imperatorem pariter & Auguſtam. Itaque cùm Ioannes profectus fuiſſet in Aſiam, huic commendauit eccleſiam. Credebat enim eius blandimentis,quòd ſe reuera diligeret. At ille magis ſe auditoribus commendabat. Quod cùm Ioannes audiſſet, Serapione nunciante, æmulari cœpit. Reuerſoq; ab Aſia Ioãne,cõtigit tranſeũte Seueriano,vt ſtudio nõ aſſurgeret Serapio.At ille

Seuerianus pulſus Conſtantinopoli.

E exaſperat⁹ clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit,Chriſtus inhumanatus non eſt. Ob hanc rẽ accuſatus à Serapione velut iniurioſus & in Deũ blaſphemus,ciuitate pulſus eſt à Ioãne. Quod Auguſta cognoſcens per familiares Seueriani, mox eum à Chalcedone fecit reuocari. Porrò Ioannes multis rogantibus,eum videre refugiebat, donec in Apoſtolorum eccleſia in eius genibus poneret Auguſta Theodoſium filium ſuum, ſupplicans & ſæpe adiurans, vt Seuerianum ipſius conciliaret affectui.

SOCRATES.

Interea monachi ab erémo Conſtantinopolim veniunt cum Dioſcoro & fratribus, cum quibus Iſidorus qui Theophilo amiciſsimus pridem, ob huiuſmodi cauſam poſtea fuerat inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandrinæ fuit eccleſiæ. Hũc Theophilus ab eccleſia ex odio proiecit, culpans eum quaſi mulierem quandam Manichęam,non prius abrenunciantem hæreſim, in communionem ſacram ſuſcepiſſet. Cumque Petrus diceret ſe eam iuſſu Theophili ſuſcepiſſe,illo negan

Petrus archipresbyter Alexãdrin⁹.

F te,Iſidori teſtimonium Petrus implorabat, quòd hoc actum non ignoraſſet epiſcopus.Eo tempore Iſidorus Romæ agebat,à Theophilo miſſus ad Damaſum, vt ei Flauianum Antiochiæ reconciliaret epiſcopum.Verùm reuerſus Iſidorus Petri reſponſionem veram eſſe firmauit, dicens quòd mulier Manichæa cum epiſcopi fuiſſet iuſsione ſuſcepta. Hinc accenſus Theophilus, ambos expulit ab eccleſia.Ob hanc ergo cauſam Iſidorus cum Dioſcoro & reliquis Conſtantinopolim venit, vt Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoſcens honorabat principio viros, eorúmque fruebatur orationibus. Communione verò ſacra cum eis ante cauſæ cognitionem participare non voluit.His ita geſtis,peruenit ad Theophilum ſermo falſus, tanquam Ioannes illis communicaſſet, vt eis ferret auxilium. Parabatque vt non ſolùm de Dioſcoro & Iſidoro ſeſe vlciſceretur, ſed etiam Ioannem epiſcopatu deponeret.Miſit ergo ad ſingularum epiſcopos ciuitatum epiſtolas, celans intentionem ſuam, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum,

Iſidorus pulſus Alexandria.

Io.Chryſoſtom⁹ recipit Petrum & Iſidorum.

A cùm prius eius fuiſſet inimicus, tanquam de Deo minus bene ſaperet, eúmque formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quaſi ex pœniteotia, eius ſe profeſſus eſt ſequi ſectam, egitque vt ſynodus epiſcoporum Cypri celebraretur, vt libri damnareotur Origenis. Porrò Epiphanius propter nimiam ſui teuerentiam atque ſimplicitatem circumuentus conſtituta ſynodo lectionem librorũ Origenis interdixit. Miſitque literas ad Ioannem, monens vt ab Origeoiana lectione abſtineret: & ſynodo congregata quæ placuerant, etiam ipſe firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanium circumueniens, & cognoſcens ſua vota proficere, etiam ipſe collectis epiſcopis libros dãnauit Origenis, qui penè ante ducentos defunctus erat annos: non quòd huiuſmodi haberet intentionem, ſed ſtudens Dioſcoro eiuſque oocere ſequacibus. Ioannes autem paruipendens quæ ab Epiphanio & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina eccleſiaſtica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his quæ contra eum cogitabantur ſæpe, curabat. Cúmq; Theophilus iam maB nifeſtè ſtudere videretur, vt Ioannem epiſcopatu deponeret: tunc etiam inimici Ioannis Theophilũ ſunt ſequuti: & multi clerici, multi procerum palatij tempus inuenieotes opportunum, nitebantur vt ſyoodus Conſtantinopoli fieret contra Ioannẽ. Et hoc tam per epiſtolas ſibiipſis, quàm per verba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni cauſa Seueriani & Antiochi epiſcoporum quæ ſopra relata eſt.

Theophili ſubdola verſutiæ.

Ioannes Chryſoſtomus.

Quomodo Epiphanius Cyprius Ioãni fuerit inimicus.
CAPVT XI.

POſt paucum verò tempus epiſcopus Epiphanius Cooſtantinopolim venit, portãs damoationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipſum Origenem excommunicatum decreuerãt, ſed libris tantum modò derogauerant. Egreſſus ergo ad Baſilicam ſancti Ioãnis miliario ab vrbe ſeptimo conſtitutam: & collecta ibidem celebrata, ordinatoque diacono rurſus venit in ciuitatem, & C inuitationem quidẽ Ioãnis declinauit cauſa Theophili: in propria verò manſione habitare magis elegit. Et vocans tunc præſentes epiſcopos damnationem librorum Origenis legebat eis. Et quidam babeotes Epiphaoij reuerentiam ſubſcribebant, plurimi autem hoc facere recuſabant. Quorũ fuit etiam Theothimus Scythiæ præſul, qui ita reſpõdit: ego, inquit, ô Epiphani, neque ei qui pridem bene requieuit iniurias infero, neque rẽ blaſphemam tentare prę̨ſumo, dãnans ea quæ priores noſtri reſpuere noluerũt. Proinde neque malam doctrinam in libris Origenis eſſe conſpicio. Tunc proferens libros Origenis legit, & eccleſiaſticas expoſitiones oſtendit, ac poſtea procedens dicebat: Qui his cõtumelias inferuot, neſciũt ſeipſos. Hæc ergo Theotimus vitæ rectitudioe oobiliſſimus Epiphanio reſpondiſſe fertur. Sed quoniam detractores plurimi ſubrepẽtes, velut blaſphemũ reſpuunt Origenem, pauca de bis dicere nõ videtur abſurdum. Viles homines, & qui per ſeipſos nequeunt apparere, vituperando meliorem eſſe ſe aliquid conãtur oſtendere. Hoc paſſus eſt primò Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis epiſcopus, deinde Euſtathius pauci pręſul temporis, & poſt eum D Apollinaris, nouiſsimè Theophilus. Iſti derogabãt Origeni, & alij ob aliam cauſam ad accuſationem eius acceſſerunt. Methodius igitur cùm multum derogaſſet primùm Origeni, poſtea velut ex pœnitentia miratus virum, in dialogo quem attitulauit Xenonem, ſic ait: Sed quid amplius ego de illorum querimoniis ſactis contra Origenem loquar? Quum eoim culpant eum pro quibus putãt cauſis, & nihil quaſi malè credentẽ de ſancta Trinitate repetiunt, oſtenduntur in eo magis pietatis & rectitudinis teſtimonia perhibere. Athanaſius autem defenſor Nicæni cõcilij, libris propriis cõtra Arianos voce clara teſtem ſuæ fidei hũc virum vocat, illius libros cooiungens ſuis, & hæc dicens: Mirabilis, inqt, & laborioſiſſim⁹ Origeoes hoc de filio Dei nobis teſtimonium perhibẽs, ait, coæternum eum aſſeuerans patri. Igoorant igitur ſeipſos derogatores Origenis, etiam laudatorem eius Athanaſium blaſphemãtes. Hæc de Origene dicta ſufficiant. Nunc ſequamur hiſtoriam.

Epiphanius Cyprius Cõſtantinopolim.

Memorãda ſententia Theotimi.

Methodius in Xenone de Origene

Athanaſij teſtimonium de Origene

Quomodo Ioannes acceperit Epiphaniũ. E
CAP. XII.

IOannes igitur Conſtantinopoleos indignatus nõ eſt, quòd præter regulas in ipſius eccleſia ordinationem feciſſet Epiphanius, ſed tamen rogabat vt inter epiſcopos cum eo maneret. At ille nec manere ſe cum eo nec orare reſpondit, niſi Dioſcorum & qui cum eo erant, vrbe depelleret, & ipſe io librorum Origenis damnatiooe ſubſcriberet. Ioanne hęc facere differente & dicente, nõ oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter: ad hoc conſilium ab inimicis Ioannis Epiphanius inſtigatur. Qum eſſet in Apoſtolorum eccleſia celebrãda collectio, procedere faciunt Epiphanium, & coram omni populo Origenis damnare libros & adiudicare Dioſcorum eiuſq; ſequaces, ſimul quoque derogare Ioanni velut eorum defenſori. Hęc Ioanni nuociãtur. Altero verò die quum iam veniſſet Epiphanius ad eccleſiam, hæc per Serapionem verba mandauit: Cõtra regulas multa geſsiſti ô Epiphani. Primùm quidem, quòd ordinatiooẽ feciſti in eccleſia ſub meo F iure conſtituta: deinde quia me oon iubẽte, in ea, autoritate propria ſacra celebraſti. Rurſus quòd inuitatus excuſaſti, & nunc denuò in teipſum confidis. Quaptopter obſerua ne turbatio naſcatur in populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Hæc cùm audiſſet Epiphanius ab eccleſia formidans abſceſsit. Quumque reuerſurus eſſet ad Cyprum, ferunt quidam hæc eum mandaſſe Ioanni: Spero ꝙ non morieris epiſcopus. At ille remandauit: Spero te ad tuam patriam non rediturum. Hæc vtrum verè dicta ſint, neſcio: ambo tamen hunc habuêre finem. Nam nec Epiphanius viuus peruenit ad Cyprum, ſed in naui defunctus eſt, & Ioannes paulò poſt ab epiſcopatu depoſitus eſt.

Io. Chryſo. non conſentit in dãnationem Origenianorũ librorum.

Epiphanius Origenis libros damnat & Dioſcorũ

Io. Chryſo. ad Epiphanium.

Epiphanius ſubducit ſe.

Cur Auguſta grauiter, & per quos Ioanni ſit facta inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus.

CAP. XIII.

CVmq; Epiphanius diſceſsiſſet, perlatũ fuit ad Ioannem, quòd Eudoxia Auguſta eum cõtra

Io. Chryſoſtomus aduerſus Eudoxiam Aug.

A Ioannem armaſſet:& hinc accenſus, linguæ vbertate ſermonem fecit ad populum cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hunc ſermonem populus omnis arripuit quaſi contra Auguſtã prolatus eſſet, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Auguſta cognoſcens, velut iniuriam ſuam narrauit Imperarori, dicens illius magis eſſe contumeliam quæ ipſius vxori fieret. Quamobrem factum eſt vt Theophilus contra eum perquam velociter ſynodum celebraret. Quod etiam Seuerianus ſimul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hæc Theophilus venit, multos ſimul epiſcoporũ mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiam quos ab epiſcopatu remouerat. Omnes ergo concorditer in Chalcedone cõuenerunt, vbi tunc erat epiſcopus Cyrinus multa contra Ioannem loquens, impium eum ſuperbũque vocans. Epiſcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Meſopotamenus epiſcopus, inuitus Cyrini calcauit tunc pedẽ. At ille dolore conſtrictus Cõſtantinopolim cum epiſcopis tranſire nõ potuit: alij verò ſunt tranſuecti.

An. do. 403. Concilium in Chalcedone contra Ioan. Chryſoſtomum. Cyrinus moritur.

B

SOZOMENVS.

Poſtea verò cùm dolore laboraret eius crus cõtinuò eſt abſciſſum: quia putredo penè omne corpus eius inuaſerat, & in pedẽ alium iam ſerpebat. Is ergo poſt paululum temporis eſt defunctus.

SOCRATES

An. do. 404

Theopbilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec ſolenni honore potitus eſt. Erat enim apertiſsimus inimicus. Sed Alexandrini nautæ, qui tunc venerant cum frumentis, occurrentes eum fauorabiliter ſuſceperunt. Cumque veniſſet Conſtantinopolim, refutauit in eccleſiam introire, ſed in vna domo Auguſtarum, vocabulo Placidiana tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere cauſas: & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, ſed has accuſationes illicitas excitabant. His ita præparatis, conuenientes epiſcopi in ſuburbano Chalcedonenſi, quod Rufini nomine vocitatur, vbi eſt in honore Petri & Pauli Apoſtolorum baſilica conſtituta, euocauerunt Ioannem ſatiſfacturum pro quibus accuſabatur: iuſſeruntque vt cum eo venirent Serapion, & Tigrius eunuchus presbyter, & Paulus lector. Iſti enim ſimul accuſabantur. Cumque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuerſalem ſynodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cùm noluiſſet occurrere, ſed ſynodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, niſi quòd vocatus noluiſſet obedire. Cumque hoc fuiſſet circa veſperam nunciatum, populus ad ſeditionem maximam excitatus eſt: & noctu concurrentes, eum trahi ab eccleſia non ſinebant, ſed clamabant, vt apud maius concilium de eo agitaretur examen. Porrò iuſſio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoſcens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem ſeipſum populo ignorante cõtradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipſum ſeditio naſceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem ſeditio enormis eſt exorta, ita vt etiam multi inimicorum eius

Domus Placidia Auguſtæ.
Accuſatur Chryſoſtomus.

C

Chalcedon.

Mittitur in exilium.

D miſericordia mouerentur, dicentes eum calumniam paſſum, quem paulò ante deſiderabant videre depoſitum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atque concilium ſacerdotum, & maximè contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indiciis apparebat, maximè quòd Dioſcoro eiuſq; fratribus mox poſt Ioannis deiectionem communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in eccleſia docens Ioanni derogabat, dicens: Et ſi in nullo alio vituperandus Ioannes eſt, eius tamen ſuperbia crimen eſt ad damnationẽ ſufficiens. Omnia nanque peccata remittuntur hominibus, ſuperbis autem Deus reſiſtit, ſicut ſanctæ ſcripturæ docent.

Seuerianus de Io. Chryſoſtomo.

Iacob 4. b. 1. Pet 5. b.

Quomodo ſit reuerſus, & denuò à calumniatoribus impetitus. CAP. XIIII.

ORta igitur immenſa ſeditione, populo diſcurrente, & ad ipſa regalia proclamante, Auguſta permota rogauit Imperatorem, vt eum reuerti præciperet. Miſſo igitur tunc eunucho † Breſone, etiam neceſsitas Ioanni inuito, vt in ciuitatẽ ingrederetur, impoſita eſt. Cum verò rediſſet, cum E multo eius honore ad eccleſiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingreſſus eſt, rogabant vt in epiſcopali ſede reſideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cùm refutaret atque diceret, quòd hoc oporteret iudicio fieri ſynodali, & eos qui damnauerant, ſuam ſententiam reuocare, accendebantur omnes eum videre in loco proprio reſidentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamen populus, & eum in ſede reſidere epiſcopali coëgit, & conſuetę orationem præbere pacis. Coactus etiam ſermonem fecit ad populum. Hæc cauſa aliam præbuit inimicis occaſionem. Et primùm quidem de Heraclidæ ordinatione contra eum mouere dicebatur Theophilus quæſtionem, vt Ioannem huius rei occaſione deponeret. Verùm Heraclides non aderat, iudicabatur autem veluti præſens, quaſi quoſdam iniuſtè cæcidiſſet, catenitque vinctos miſiſſet in pompam Epheſi per mediam ciuitatem. Cúmque pars Ioannis diceret auditorium debere iuſtè conſtitui, Alexandrini contendebant vt Heraclidis accuſatores ſuſciperentur. Hinc ergo ſeditio & cædes inter Conſtantinopolitanum populum & Alexandrinum vehemens eſt exorta. Ob quam rem plu- F rimi vulnerari, pauci etiam mortui ſunt. Hæc videns Theophilus, repentè diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt epiſcopi, pręter paucos, qui perſonam Ioannis amplectebantur. His ita geſtis, reprehenſibilis Theophilus eſt inuẽtus. Cuius auxit inuidiã, quòd rurſus Origenis libris incũberet. Qui cùm à quodam fuiſſet interrogatus, quomodo ea quæ dãnauerat rurſus amplecteretur, ita reſpondit: Origenis libri ſimiles ſunt prato floribus vniuerſis pleno: quicquid ergo in eis bonũ inuenero, hoc decerpo. Si quid verò mihi ſpinoſum occurrerit, hoc quaſi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, nõ conſyderans Salomonis ſapiẽtiſsimi verba dicentis, quòd verba ſapiẽtum ſicut aculei ſunt. Ob hanc ergo cauſam apud omnes Theophilus reprehẽſibilis videbatur. Porrò Dioſcorus Hermopoleos epiſcopus paulò poſt fugam Theophili mortuus eſt, claraq; ſepultus in baſilica

Seditio Conſtantinopoli propter Chryſoſtomum in exilium abductũ.
† Briſone

Heraclides à Chryſoſtomo ordinatus accuſatur.

Seditio.

Theophilus redit Alexandriã.

A apud ilicem conſtituta. Vbi propter Ioanné ſyno-
dus fuerat celebrata.

THEODORITVS.

An.do. 405 *Locus exilij Chryſoſtomi.*

Miſſus ergo tunc Ioannes in exilium, apud oſti-
um habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Quũ-
que per noctem terręmotus ciuitatem regiam in-
uaſiſſet, Legati mane mittebantur ad eum, rogan-
tes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & ora-
tionibus ſuis pericula remoueret. Sed & alij poſt
illos, & rurſus alij deſtinati ſunt, ita vt Legatis Bo-
ſphorus repleretur. Quod quum fideliſsimus po-
pulus cognouiſſet, fluctus Propontidos nauibus
eſt opertus. Omnes enim occurrerũt cæreos & lã-
pades accendeotes pro reuerſione paſtoris.

Occurrunt Chryſoſtomo.

SOZOMENVS.

Interea cùm Theophilus nauigio Hierapolim
aduenisset, mottuo eius ciuitatis epiſcopo, Nilam-
B monem monachum elegerunt ciues. At ille cùm
crebrò tefugeret, ei Theophilus ſuadebat, oe ſacer
dotium teſutaret. Tum ille promiſit, dicens: Cras
quod domioo placet, implebitur. Altero verò die
veoiẽtes ad cælllam eius cogebant eum. Tum Ni-
lammon, prius, inquit, oremus. Quod cùm Theo-
philus laudaſſet, ſimul orabat. Nilammon autem
repente finem vitæ cum illa oratiooe ſuſcepit.

Nilammon.

SOCRATES.

Qualiter Ioannes tractauerit Auguſtam.
CAPVT XV.

Serapion.

IOannes itaque doctrinis occupabatur, ordina-
uitq́; Serapionem Heracliæ Thraceoſis epiſco-
pum. Vnde contra eum maius odium excitatur.
Nam paulò poſt hæc contigiſſe ooſcũtur. Augu-
ſtę Eudoxiæ ſtatua argeotea conſtituta eſt in colũ-
na Porphyretica chlamyde circumamicta: eratq́;
poſita nec proximè nec longe ab eccleſia Sophia,
C quam plateę tantummodo diuidebat iter. Illic er-
go cõſuere Ludus publicus occurrebat. Porrò Io-
annes iniuriam boc arbitratus eſſe eccleſiæ, con-
ſueta fiducia rurſus ſuam armauit linguam. Et cùm
oporteret principes ſupplicationis verbo defle-
ctere, vt à tali Ludo recederetur, boc nõ fecit, ſed
impetu ſuæ vſus eloquentię, iubẽtes fieri talia ob-
iurgabat. Auguſta verò rurſus ad ſuam hæc trahe-
bat iniuriam, & denuò præparabat, vt aduerſus eũ
ſynodus celebraretur epiſcoporum. Hoc ſentiens
Ioannes illam notiſsimam in eccleſia protulit ho-
miliam, cuius initiũ eſt: Rurſus Herodias inſanit,
rurſusque turbatur: denuò ſaltat, denuò caput Io-
annis in diſco cõcupiſcit accipere. Quod factum,
amplius ad iram accendit Auguſtam.

Statua Eudoxiæ Aug. *Ludus circa ſtatuã Aug.*

SOZOMENVS.

De inſidiis quæ Ioanni fiebant. *CAP. XVI.*

Subornati trucidarij qui Chryſoſtomum occiderent.

INterea quidam homo cõprehenſus eſt, qui Ioã-
nẽ volebat occidere, traditúſque ad ſupplicium
Pręfecto, à Ioãne ne perimeretur ereptus eſt. Po
ſtea verò Elpidij presbyteri ſeruus, curſu in epiſco
pum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à D
quodam teoeretur, & ipſum repente percuſsit, ſi-
mul & alium adſtantem, & tertium. Tum clamore
facto & multis conuenientibus plurimos intere-
mit, nouiſsime tentus & traditus eſt. Ex illo tem-
pore Ioannem populus cuſtodiebat die noctuque
eius circumſideotes domum.

SOCRATES.

*De ſecunda depoſitione Ioannis, & de ſchiſmate fa-
cto propter eum.* *CAPVT XVII*

Altera ſynodus propter Chryſoſt. *† Breſon.*

PAulò poſt adetant epiſcopi, Leontius Aocyræ
Galatię, Ammonius Laodicię, † Breſon Thra-
ciæ Philippenſis, Acacius Berœæ Syriæ, & alij
quidam. His præſentibus accuſatores priores de-
nuò mouebãtur. Ioanoes itaque confidebat in ta-
libus, togans vt accuſatio decentet flagitaretur.
Cumq́ue ſuperueniſſet feſtiuitas Natalis Saluato-
ris, Imperator ſolenniter ad eccleſiam non venit,
ſed mandauit Ioanni, quod ei non communicaret
niſi criminibus prius exueretur. Cumq́; pro ſecu-
ritate Ioannis accuſatores eius valde terrerentur, E
præſentes epiſcopi nihil aliud requirebant, niſi
quod poſt depoſitionem non decreto cooſilij te-
ſediſſet in ſede. Cumq́ue ille teſponderet, quod
ſexagintaquioque epiſcopi communicãtes ei de-
creuiſſent, Leootius & alij reclamabant dicentes:
Sed plurimi te ô Ioanoes depoſuerunt. Cumq́ue
denuò Ioanoes haoc tegulam nõ orthodoxorum
eccleſiæ, ſed eſſe firmaret Arianorum. nam in An-
tiochia congregati pro damnatione fidei de Cõ-
ſubſtãtialitate prolatæ, odio Athanaſij hanc tegu-
lam protuleruot: Tum illi oon recta ſatisfactione
coodemnauerunt eum, nõ intelligentes quod dũ
hac tegula vterentur, Athanaſium quoque depo-
oerent. Hæc acta ſuot circa feſtiuitatem Paſchæ.
Mandauitq́ue Imperator Ioanni, non ſe poſſe ad
eccleſiam venire, quod eum duo coocilia coodẽ-
naſſent. Vacabat ergo Ioannes, & nequaquam in
eccefiam deſcendebat. Moxq́ue omnes ei fauẽtes
ab eccleſia recedẽtes, Paſcha quidem in Thermis
quæ Conſtantinianæ vocantur, celebrauerunt. Cũ
quibus plurimi epiſcoporum, presbyterorum, & F
ſacri ordiuis clericorum commoti ſunt, collectio-
nes ſeorſum per loca diuerſa celebrantes: vnde e-
tiam Ioannitæ vocati ſunt. Porrò Ioannes duobus
menſibus nuſquam proceſsit, donec Princeps eũ
duci iuberet in exilium. Et ille quidem tractus ab
eccleſia, ducebatur. Quidam verò Ioannitarum eo
die eccleſiam incenderuot. Qua ardẽte flans ven-
tus etiam baſilicam Senatus pariter cõprcheodit,
Quod actũ eſt viceſimo Ianuarij menſis, Cõſulatu
Honorij ſexto & Atiſthenis. Ob quã rem Optatus
Præfectus vrbis cũ Paganus eſſet, odio Chriſtia-
norum plurimos Ioannitatum diuerſis tormento-
rum generibus laniauit.

Ioãnitæ vocati, qui erãt à patre Ioãne Chryſoſtomi. *An.do. 406*

THEODORITVS.

De exilio & morte Ioannis. *CAP. XVIII.*

Chryſoſtom⁹ vbi exularit Cucuſo.

IOannes igitur non ſolũ è ciuitate pulſus eſt, ſed
etiam in quoddam exiguum oppidum atque de-
ſertum Armeniæ Cucuſon deſtinatus eſt. Inde
rurſus ad Pityuntem vbi fines ſunt Põti Imperiiq́;
Romani, quæ loca crudelib⁹ Barbaris ſunt vicina.

A Sed clemens dominus non permiſit victorem athletam per loca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocentius Rom. Pont. pro Chryſoſtomo.

Inter hæc Innocentius Romanus antiſtes audiens de Ioanne,& moleſtè ferens,volenſque generale celebrari concilium, ſcripſit Ioanni & clero Conſtantinopoleos quod non oporteret Ioanni ſucceſſorem dari,nec eius clerū alij parere pontifici, quas prolixitatis cauſa non tranſtuli. Aiunt verò Ioannem cùm in exilium duceretur per viſionem cognouiſſe diem quo moriturus eſſet, oſtenſum ſibi à Baſilico martyre in Comanis: vbi cùm eſſet itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardòrem ſolis,vitam languore finiuit.

Chryſoſtomus moritur.

SOCRATES.

An. do. 405. Quartodecimo die Septembris menſis,Conſulatu Honorij ſeptimo,& Theodoſij ſecundo.

B

THEODORITVS.

Quomodo Illyricum & occidens propter Ioannem ab Orientalibus ſe ſuſpenderint epiſcopus.

CAPVT XIX.

HVius igitur iniuſtitiæ cauſas abominati ſunt præcipuè Europę Pontifices:ab eorum namque ſe ſuſpenderunt, communione: pariter omnes Illyrici eius partis effecti ſunt. Orientales autem plurimi quidem iniuſtitiam declinauerunt, corpus tamen eccleſiæ diuidere noluerunt. Verū mortuo illo omnium doctore terrarum,non prius Occidentales epiſcopi Ægyptiorum & Orientalium,Boſphorenſium atque Thracēſium ſunt amplexi communionem,quàm illius ſacratiſsimi viri nomen inter prædeceſſores poneretur epiſcopos. Et Arſacium quidem, qui poſt eum ordinatus eſt, ne alloquio quidem dignati ſunt. Atticum verò Arſacij ſucceſſorem,legationem crebro mittentē, & pacis pignora poſtulantē,in διπτύχοις ſcripto Io-
C annis nomine,poſtea ſuſceperunt.

SOCRATES.

De ordinatione Arſacij Conſtātinopolitani,& eius odio propter Ioannem. CAP. XX.

An. do. 406 Arſacius Cōſtātinop. epiſcopus.

TRanſactis itaque diebus paucis, Arſacius Conſtantinopoleos ordinatur epiſcopus,Nectarij frater, valde longæuus, & pluſquam octuaginta annos habens, qui manſuetiſsime admodum regebat epiſcopatum.

SOZOMENVS.

Cuius opinioni derogauit poſtea,quod cum Ioannis fautoribus agebatur. Nam cùm Arſacio cōmunicare nollent, nec orationē habere cōmunē, ſed(ſicuti dictū eſt) ſeorſum per loca ſecreta vltima ciuitatis,ſacra celebrarent,hęc ille renunciauit Imperatori. Cumq́; iuſsiſſet vt eos manu militari turbaret, lapidibus atq; fuſtibus populū cōuertit in fugā.Nobiliores autē & magis propēſos in amorē Ioānis cōiecit in carcerē.Porrò milites(vt fieri ſolet)accepta licentia,prædam circa mulierum ornamenta faciebant,Zonas aureas,dextralia,monilia, D
† lauatoria,anulos,diademata, & cū ipſis auribus earum auferentes inaures.Ob quam rem turbatio maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec ſic tamen illi affectum depoſuere Ioannis:verum publicè plurimi conuenire,nec in platea,nec in balneo præſumebant. Quibuſdam etiam erat domi quoque manere periculoſum,ita vt ciuitatem declinarent:Multi ſiquidem viri,plurimæque mulieres nobili genere procreatæ,virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

† Libatoria.

SOCRATES.

Eo tempore etiam grando vehemens Conſtantinopoli & circa eius ſuburbana deſcendit. Quod factum eſt Conſulatu eodem Honorij ſexto,& Ariſtenæti, die triceſimo Septembris menſis,quod dicebāt dei ira factū,eo quod ſine iudicio Ioannes fuiſſet condemnatus. Quibus verbis incrementū dedit mors Auguſtæ continuo ſubſequuta.Quarto nanque die poſt grandinem eſt defuncta. E

An. do. 406 Grādo Cōſtantinopoli.

SOZOMENVS.

Tum verò Cyrinus Chalcedonenſis epiſcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat, ſecto pede defunctus eſt.

SOCRATES.

Alij tamē dicebant, Ioannem hoc iuſte perpeſſum,eo quod multas eccleſias Nouatianorū,Quartodecimanorum,& aliorum tuliſſet hęreticorum.

Chryſoſtomus Nouatianos fouit.

SOZOMENVS.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto. CAP. XXI.

Eutropius lector in carcerem.

EO tēpore quidam lector Eutropius eſt detentus,quaſi & ipſe in eccleſiā miſiſſet ignē. Qui cùm multa fuiſſet tormēta perpeſſus,cōiectus in carcerem,paulò poſt eſt defūctus. Quid autem de eo cōtigerit exiſtimo eſſe memorandū. Quidā vidit in ſomnis adſtitiſſe altari virū pulchritudine & magnitudine decoratū,quaſi in honore martyris Stephani cōſiſtentē& quaſi cogitantē eo quod boni viri nuſquā inuenirētur, atque totā ſe circūire ciuitatē,& niſi Eutropium nullū penitus inueniſſe. Cumq́; is qui viderat, experrectus fuiſſet, ſomnium retulit fidelibus viris.Deinde requirens eos qui à Præfecto comprehenſi fuerāt & verberibus macerati,inuenit Eutropium,eiq́; retulit viſionem.At ille flens,orationem ſibi dari ab eo qui viderat,implorauit.Quumque diuerſos Pręfectus torqueret,nec perſonas incendij reperiret, etiam mulieres quaſdā tenēs ſuadebat vt epiſcopi communionem amplecterentur Arſacij,& multę quidem declinauerūt: Olympias autē iniuſtū credens malitię ſatisfacere dixit:Adiice mihi calūniatores, & violentiam maiorem impone:mihi verò phas non eſt communicare,& ea facere, quæ piis non licet perpetrare.Quā cùm nequiſſet flectere præfectus vt cōmunicaret Arſacio,tū dimiſſā &paulò pòſt tentā, multo nudauit auro,hoc modo credēs F

Chryſoſtomiani torquentur propter factum incendium.

Olympias.

A ipſius frangi conſtantiã. Eo tempore Tigrius presbyter veſte nudatus, & dorſo cæſus, ita tenſus eſt, vt pedum eius ac manuum articuli ſoluerentur.

SOCRATES.

De morte Arſacij & ordinatione pontificis Attici.
CAP. XXII.

Arſacius moritur. An. do. 407

ARſacius itaque quum modicum vixiſſet tempus, defunctus eſt, Conſulatu ſequenti Stilliconis ſecundo, & Anthemij, vndecimo die Nouembris menſis. Quo mortuo, de epiſcopatu Conſtantinopolitano magna cœpit eſſe contentio. Et propterea quum quatuor vacaſſent mẽſes, ſequenti Conſulatu Arcadij ſexto, & Probi, Atticus ordinatur epiſcopus, genere Armenius, habitu monachus, a iuuentute ſua naturali ſapientia decoratus.

Atticus ſuccedit. An. do 408

SOZOMENVS.

De ſucceſſione diuerſorum patriarcharum.
B CAP. XXIII.

Siricius. An do 401 Anaſtaſius. An. do 404 Innocẽtius. Rom Pont. Flauianus. Antiochen[9]. Porphyrius ſuccedit.

INterea quum Siricius quinque annis Romanorum rexiſſet epiſcopatum, Anaſtaſius ei ſuceeſſit. Poſt quem Innocentius Pontificatus iura ſuſcepit. Defunctus quoq; eſt etiã Flauianus, nõ conſentiens in damnationẽ Ioannis. Flauiano moriẽte, Porphyrius Antiochenum ſuſcepit epiſcopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem conſenſerant, propterea in Conſtantinopolitana vrbe multa diuiſio facta eſt, ita vt miſſas apud ſeipſos plurimi celebrarent, & ſcandala prouenirent. quoniam propter gratiam Arſacij atque Porphyrij: necnon Theophili Alexandrinæ ciuitatis epiſcopi, pridem ſtudio Procerum poſita lex fuerat, iubens omnes in eccleſiam conuenire, & qui non communicarent, procul expelli.

De concuſsionibus quas Barbari reſpublicæ inferebant. CAP. XXIIII.

Huni in Thraciam. Latrones Iſauriæ. Stilicon. An. do 412.

C EO tempore cum diſcordia ſacerdotum, etiam Reſpublica magnis concuſsionibus turbabatur. Huni nanque tranſeuntes Hiſtrum, Thraciam deuaſtabant. Iſauriæ quoque latrones maxima multitudine congregata vſque ad Carenos & Phœniciã venientes, vrbes & vicos in medio poſitos populati ſunt. Per idem tempus Stilicon magiſter armorum erat apud Honorium magna prę-ditus poteſtate, habebatque ſub ſe Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui contractis inimicitiis cum Arcadij ducibus, cogitabat congredi cõtra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magiſtrum militum, & acceſsit aduerſus Illyricum, eiq́ue Iouium Præfectum conſtituit, vt arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij ſubderet ditioni. Et quum Alaricus Barbaros ſub ſe conſtitutos & per Dalmatias habitantes congregaſſet, venit ad Epirum vbi multo tempore commoratus, reuerſus eſt in Italiam: quia quum diſcedere voluiſſet Honorij literis eſt detentus, ſicut ipſe confeſſus eſt.

Alaric[9] rex Gothorum.

THEODORITVS.

Quomodo Alexander Antiochenum epiſcopus diſcordantem populum ad vnitatem reuocarit eccleſia. D
CAP. XXV.

Cyrill[9] Alexandrinus. Ioãnes Hieroſolymitanus.

EA tempeſtate Cyrillus Theophili conſobrinus, Alexãdrinum ſuſcepit epiſcopatum. Hieroſolymorum eccleſię pręſidebat Ioannes vir mirabilis ſucceſſor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, vir ſermone doctus, & virtutem oſtendẽs magnis operibus. Is enim Porphyrio ſuccedens, qui poſt Flauianum fuerat ordinatus, multa reliquit monimenta clementiæ. Flauianus equidem ſapientiæ ſubtilitate florebat. Porrò ſacratiſsimus Alexander cõuerſatione ſummoq́ue philoſophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is nanque etiam partem Euſtathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit, nec poſt illum Euagrius) precibus vſus reliquo corpori copulauit: egitq́ue feſtiuitatem, cuius ſimilem nemo potuit aliquando videre. Nam quum omnes fideles ſumpſiſſet ſacerdotes ſimul & populum, venit ad locum, vbi Euſtathiani congregabantur. Apprehendenſq́ue pſallentes & vnum canticum ſub quadã congruentia prædicantes, à porta vltima ciuitatis vſque ad maiorem eccleſiam totam plateam compleuit hominibus, & oſtendit fluuium rationalem ad inſtar fluminis decurrentis. Hec Iudæi videntes & Ariani, & paruæ reliquiæ Paganorum, ingemoerunt, videntes alios fluuios in mare eccleſiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioannis magni vocabulum eccleſiaſticis ἀντιχοις primus inſeruit. E

Euſtathiani vniti orthodoxis.

Quomodo corpus Ioannis Conſtantinopolim fuerit reuocatum. CAPVT XXVI.

Ioan. Chryſoſtomi reliquiæ Cõſtãtinopolim delata.

HVius doctoris reliquiæ ſequenti tempore in regiam deuectæ ſunt ciuitatem. Rurſumq́ue fideliſsimus populus per pelagos quaſi per terram currens, vndas Boſphori lampadibus & cæreis obuelauit. Hunc ergo theſaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui ſui aui & vocabulũ ſortitus eſt, & pietatem ſeruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitoribus ſupplicauit, vt ignoranter delinquentibus veniam condonaret. F Pridem enim mortui ſunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum deus, experientiam pupilli eum ſentire non pertulit. Nam & pie nutriri fecit, & ſine concuſſionis metu cuſtodiuit eius imperium, atque tyrannorum conſilia refrenauit.

De laudibus Theodoſij iunioris.
CAP. XXVII.

An. do. 412. Theodoſij iunioris laus.

IS enim beneficiorum ſemper memor honorabat beneficij largitorem, habebatq́ue participes hymnorũ ſorores ſeruantes conuerſatione virginitatem, & delitias maximas iudicantes ſacrorũ meditationes eloquiorum, theſaurum inauferibilem exiſtimantes manus egentium. Verum ipſe Princeps multis etiam aliis adornatur, maximè verò clementia, manſuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempeſtatem fide vera atque probabili. Cuius indicium nos conuenit oſtendere manifeſtum. Quidam vir conuerſationis quidẽ

A monachicæ, ſed aſperior conſilio, adiit Imperatorem pro quadam cauſſa rogás. Quum hoc crebro feciſſet, nec ea quæ poſtulauerat impetraſſet, eum ab eccleſiaſtica communione prohibuit, & impoſito ei vinculo, diſceſsit. Verum fideliſsimus Imperator ad palatium reuerſus, tempore prandij præſentibus conuiuis ait, non ſe ſumpturũ cibum, niſi prius eius vinculum ſolueretur. Ob quam rem miſit ad ciuitatis epiſcopum, rogans vt iuberet ei qui ligauerat, vt ipſius vincula ſolueret. Cúmque dixiſſet epiſcopus, non debere à quolibet obligationẽ recipi, & mandaſſet quod ſolutus eſſet: ille tamen eius non ſuſcepit ſolutionem, donec qui ligauerat multo labore requiſitus ei cõmunionem quã prohibuerat, reddidiſſet. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamentis dirui fecit, vt poſteri ne veſtigium quidem erroris priſtini reperirent. Hunc enim ſenſum etiam in ſua lege cõſcripſit. Quando igitur Roilas dux Scythiæ tranſiuit Hiſtrum, & cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus eſt, ipſamq; regiam ciuitatem B obſidere ſe & ſubuertere minabatur, ſupernis iaculis atque fulminibus eũ maieſtas diuina percutiẽs, & ipſum & omnem ſimul cócremauit exercitum.

Tẽpla Gentilium à fundamentis euerſa.

Roilas Scytharum Nomadum dux fulmine profligatus cum exercitu.

De miraculis contra Perſas geſtis. CAPVT XXVIII.

Perſæ contra Theodoſium iunorem.

TAle aliquid à domino eius conſolatore etiam Perſico prælio geſtum eſt. Nam quum illi Romanos vacare cognouiſſent, & ciuitates in confinio cõſtitutas debellarent, pacisq; pacta tranſcenderẽt vaſtatis finibus, nemo ferebat auxilium. Imperator nanque de pace præſumens, duces & milites ad alia bella miſerat. Tunc ergo imbre vehementiſsimo, & grãdine demiſſa, vlterius eos deus accedere non permiſit, eorúmque ligauit curſum, ita vt viginti diebus totidem ambulare ſtadia non valerent. Duces verò venientes congregarunt exercitum, & in priori bello obſidẽtes vrbem Imperatoris vocabulo nominatam, ridiculos oſtẽdit. Quum enim pluſquam triginta diebus Go-C rotanes rex, prædictam vndique obſideret ciuitatem, & multa machinamenta conſtrueret, & turres contra muros ciuitatis excelſas ædificaret, ſolus Eunomius ſacratiſsimus eius ciuitatis epiſcop⁹ reſtitit, & impetum moliminis eorum machinásq; deſtruxit. Et licet duces noſtri hoſtibus bellando ceſsiſſent, & obſeſsi ciues reſiſtere non auderent, iſte ſolus pugnando à vaſtatione preſeruauit ciuitatem. Vnus itaque partis hoſtilis vir dum cõſuete blaſphemaret, & Rapſacis atque Sennacherib verba profunderet, & cum væſania minaretur, ſactum ſe concrematurum templum: ille vir ſanctiſſimus non ferens huius inſaniam, iuſsit baliſtã poni iuxta propugnaculum, quæ Apoſtoli Thomę habebat vocabulũ: & maximo in eam lapide coaptato, in nomine, inquit, eius qui eſt blaſphematus, lapidẽ tenſo arcu dimittite. Tum lapis emiſſus veniens vſque ad faciẽ nephandiſsime blaſphemantis, vultum eius valde corrupit, caput contriuit, cerebrúmq; in terram diſperſit. Hoc quum Dux exercitus cognouiſſet, qui ſe ciuitatem capturum eſſe minabatur ſiluit, & rebus ipſis victum ſe eſſe profeſſus eſt, & meruens quæſiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fideliſsimum hunc principem con-

Gotoranes.

Eunomius epiſcopus.

D ſeruauit, quum & iſte ſeruitutem profiteatur, & competens offerat domino miniſterium.

De ſucceſsione Pontificum CAP. XXIX

INter hæc Innocẽtio optimo Romanę vrbis antiſtiti ſucceſsit Zoſimus, Zoſimo Bonifacius, Bonifacio Cœleſtinus. Hieroſolymis verò poſt Ioannem Praylius ſuſcepit eccleſiæ præſulatum. Verũ in Antiochia poſt ſacrum Alexandrum Theodotus caſtitatis ſpeculum, eccleſiæ pontifex ordinatur manſuetudine & puritate cõuerſationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miſcuit, rogans eos vt vnirentur ouili. Ea quidẽ tempeſtate Iſdigerdes Perſarum rex contra eccleſias huiuſmodi de cauſſa bella commouit.

An. do. 418. An. do. 420 An. do. 426 Zoſimus. Bonifatius. Cœleſtinus. Praylius. Theodotus Apollinariſta vniti orthodoxis.

De virtutibus Abdæ apud Perſas epiſcopi. CAPVT XXX.

ABdas quidam erat epiſcopus plurimis virtutibus adornatus. Is non mediocriter vſus zelo E diuino, πυρεῖον, id eſt, focum eorum ſeu Veſtam deſtruxit. πυρεῖα nanque illi vocant templa, in quibus ignem ſeruant: Deum enim arbitrantur ignẽ. Hoc cum rex cognouiſſet à Magis, euocauit Abdam: & primo quidem manſuete culpauit factum, præcipiens vt πυρεῖον rurſus ædificaret. Illo reſiſtente, & hoc nequaquam facere confirmante, vniuerſas ſe rex deſtructurum interminatur eccleſias: cuius interminationem cõpletio ſubſecuta eſt. Nam prius illum virum occidi pręcipiens, deſtrui quoque eccleſias imperauit. Ego ſanè deſtructionem τοῦ πυρείου non reor opportune commiſſam: neque enim ſanctus Apoſtolus cùm veniſſet Athenas, & ciuitatẽ repletam idolis conſpexiſſet, aras ab illis honoratas deſtruxit, ſed ratione ignorãtiam redarguit, & veritatis iura monſtrauit. Quod verò deſtructum templum reædificare noluerit, ſed necem magis elegerit, valde admiror, & plurimis eum honorandum coronis exiſtimo. Tale eſt enim ignem adorare, quale eius ædificare templum. Hinc ergo ſumens tempeſtas initium, ſæuiſsimè atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit, & triginta F iugiter annis fluctuatio † dura permanſit, à Magis veluti quibuſdã procellis agitata. Magos enim appellant Perſæ eos, qui elementa deificant. Quorũ fabulas in alia cõſcriptione monſtrauimus, in qua horum interrogationibus dignas ſolutiones obtulimus. Gotoranes itaque filius Iſdegerdis, poſt patris mortem cum Imperio etiam contra Chriſtianam pietatem bella ſuſcepit. Quas enim tormentorum ſpecies, & ſuppliciorum adinuẽtiones piis intulerit, nõ eſt facilè nunc narrare. Aliorum nanque manus excoriauerunt, aliorum dorſa, aliorum capita, à fronte inchoãtes vſque ad ceruices nuda cute reliquerũt. Alios ſectis per medium calamis, nudos operientes, & ipſas ſectiones calamorũ carnibus aptãtes, à capite vſq; ad pedes funibus ſtringentes, poſtea calamos ex eorum membris violenter trahebant, vt acutæ ſectiones calamorum cùm traherentur eorum carnes ſecarent, & tormẽtum amariſsimi doloris inferrent. Deinde fodientes lacus, & eos vndique obturantes, † ſoricum maiorum greges in eos immiſerunt, eiſque pabulum athletas dederunt, impie ligantes manus eorum &

An. do. 410. Abdas epiſcopus, Perſarum πυρεῖον deſtruxit.

Perſecutio Chriſtianorũ apud Perſas

† dira.

† glirium.

A pedes,ne poſſent à ſe beſtias remouere. Sed & alia tormenta ſæuiora vàlde exercuerunt, habẽtes doctorem veritatis inimicũ: Sed non potuerunt athletarum deuincere fortitudinẽ. Sponte nanq; currebant, vt occaſione huius mortis incorruptibilis vitæ dona perciperent. Duorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliquorum fortitudo monſtretur.

De Hormiſda apud Perſas nobiliſsimo confeſſore.
CAPVT XXXI.

Hormiſdas Perſa.

HOrmiſdes quidam valde nobilis apud Perſas erat, qui patrem Præfectum habuerat. Hunc cùm rex cognouiſſet eſſe Chriſtianum, deduci fecit, & imperauit vt ſalutarem negaret Deum. At ille: Nec iuſtum, inquit, nec vtile præcipis Imperator. Nam qui docetur vt Deum omnium facilè cõtemnat ac neget, facillimè quoque ſpernit Imperatorem, cum & ip ſe ſit particeps naturę mortalis. Et ſi ſummo ſupplicio dignus eſt, qui tua ſceptra
B contempſerit Imperator; multiplicibus tormentis ſubdendus eſt, qui cunctorum negauerit creatorẽ. At Imperator cum debuiſſet mirari prudentiã, fortiſsimum diuitus & dignitate nudauit athletam, iuſsitque vt nudus traheret camelos exercitus. Quùmque plurimi traſiſſent dies, reſpiciens de ſuperioribos Imperator, vidit illum eminentiſsimũ virum ſolis radiis inflammatum, & pulueris ſqualore repletum, patriæque nobilitatis memor, eum ad ſe iuſsit adduci, & lineis veſtibus operiri. Deinde putans quod iam præcedenti afflictione, q̃ ex iſta clementia molliretur, vel nunc, inquit, illa obſtinatione exutus, nega filium fabri. At ille Dei zelo repletus, dirupit veſtem & proiecit, dicens: Si propter hoc me putas à pietatẽ recedere, habe donum cum impietate, quam poſsides. Hanc eius fortitudinem cõtemplatus, nudum eum è ſuo expulit imperio.

De Saune apud Perſas confeſſore.
CAPVT XXXII.

Suenes.
† Suenem.

C S† Annen quoque mille famulorum dominum, reſiſtentem ſibi, & negare creatorem omnium nolentem, requirens quinam ſeruorum eius eſſet ſæuiſsimus, illi aliorum ſeruorũ tradidit dominatum. Cui ipſum quoque dominum ſeruire præcepit, ſimul & eius vxorem. Per hoc putans propugnatorẽ ſe flectere veritatis. Sed ſpe ſua deceptus eſt. Habebat enim ille domum in petra cõſtructã.

De Beniamin Perſico diacono, eiúſque martyrio.
CAPVT XXXIII.

BEniamin etiã diaconum comprehẽdens, clauſit in carcere. Cúmq; duo tranſiſſent anni, ſuperuenit Legatus Romanorum pro aliis cauſsis acturus. Et cùm hæc cognouiſſet, poſtulauit à rege vt dimitteretur Diaconus. Portò rex iuſsit vt promitteret Beniamin quod nulli Magorum doctrinam Chriſtianam prædicare tentaret, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem cuſtodire Beniamin quę rex pręceperat compromiſit. Beniamin autem audiens monita legati: Impoſsibile eſt, inquit, nõ me participare lumẽ aliis, quod ipſe per-
D cepi. Quanto enim ſupplicio dignus ſit qui talentum abſconderit, ſacra euangeliorum teſtatur hiſtoria. Sed rex horũ tum nihil cognoſcẽs, iuſsit eũ abſolui à vinculis. At ille prędicare nullatenus ceſſabat: & capiens eos qui ignorantiæ caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Dúmq; tranſiſſet annus, regi geſta illius nunciantur. Tum deductũ ad ſe, negare iuſsit quem adorabat Deum verum. Ille quæſiuit à rege dicens: Quo dignus honore eſt, qui ſuum derelinquens regnum, inuadere ſtuduerit alienum? Cúmque dixiſſet rex: Morte vltimóq; ſupplicio: Sapientiſsimus vir ille reſpondit: Quid ergo nõ iuſte patiatur homo, qui factorem mundique creatorem, nutritorem, ac Saluatorem deſerens, vnum conſeruorum ſuorum deificare voluerit, & debitum illi cultũ iſti magis obtulerit? His ſermonibus rex accenſus, viginti calamos acui, & totidem vnguibus digitorum eius manuum atque pedum præcepit infigi. Cúmque hoc ſupplicium ab eo derideri conſpiceret, alium rurſus calamum acutum in eius femur vnde humana
E origo deſcendit, iuſsit immitti. Cúmq; crebro eiiceretur & rurſus induceretur, ineffabiles ei dolores excitabat. Poſt hoc verò ſupplicium impius atque ferox virgam grandem ſpinis vndique plenã, per eius meatum iuſsit induci, & hoc modo ſpiritum fortiſsimus decertator emiſit. Sed & alia multa ab illis impiis ſunt tentata. Nec tamen mirandum, quòd illorũ ferocitatem & impietatem longanimiter Deus omniũ patiatur, quando ante imperium Maximi Conſtantini quicunque fuerunt Romanorum Imperatores, contra veritatis miniſtros vehementer inſanierint. Diocletianus nanque paſsionis ſalutaris die in omni imperio Romanorũ, deſtruxit eccleſias. Sed nouem tranſactis annis iſtæ quidem denuò refloruerunt, & multiplicem magnitudinem ſuſceperunt. Ille verò poſt rabiem ſuę impietatis extinctus eſt. Nam & bella huiuſmodi futura Dominus prædixit & eccleſiæ victoriam prædicauit. Nos tamen ipſæ quoque res edocent, quòd magis nobis vtilia ſunt bella quàm pax: quia pax delicatos nos facit, remiſſos & timidos: porrò bellum & mentem acuit, & præſentia quaſi tranſeuntia contemnere perſuadet. Sed hæc quidem etiam in aliis operibus crebro diximus. F

Diocletian' in die paſsionis Domini, omnes eccleſias chriſtianorũ euertit.

De Theodoro Antiocheno epiſcopo, & Theodoro Mopſueſtiate pontifice. CAP. XXXIIII.

Theodorus Mopſueſtiates epiſcopus.

EO autem tẽpore quo ſacratiſsimus Theodorus Antiochenam regebat eccleſiam, Theodorus μόψου ἑστίας quidem epiſcopus, ſed totius doctor eccleſiæ, cum contra vniuerſam cohortem hæreticorum fortiter pugnaſſet, finẽ vitæ ſortitus eſt. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus eſt. Ioannis verò ſacratiſsimi fuit ſocius atque cooperator. Communiter enim Diodori pocula ſpiritalia ſunt adepti: qui ſex & triginta annis manſit in Præſulatu, & contra Arij Eunomiique acies fortiſsimè prœliatus eſt, inſidiasque latronis Apullinaris extinxit, optimaque paſcua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamienſium rexit eccleſiam, & gratia ſermonis, & claritate vitæ ornatus.

Polychroni'.

SOCRATES.

A *De ſine imperatoris Arcadij.* CAP. XXXV.

Arcadij Auguſt. mors. An.do.410.

NOo multò poſt tempore quàm Ioannes defunctus eſt, moritur & Arcadius imperator, vir mitis & quietus. Et circa finem vitæ pro huiuſmodi cauſſa venerabilis exiſtimabatur. In vrbe Cõſtantinopoli domus eſt maxima, habens cognomẽ *καρύας*, id eſt, oucis. Eſt enim in eius domus veſtibulo arbor nucis, io qua ſermo eſt fuiſſe appeoſum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic eſt ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad orationem venit, votóque complero reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratorium habitãtes, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præceſſerant, vt melius aſpectũ principis & ordinem viderent obſequij, alij verò ſequebãtur. Cúmque omnes cũ mulieribus atq; filiis ſimul & mancipiis extra domum fuiſſent egreſsi, repẽte maxima domus Oratorio cohærens, ſubito tota corruit, clamórque cum admiratione ſequutus eſt, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminentis periculo liberaſſet. Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodoſio (de quo iam complura ſunt narrata) defunctus eſt, Cõſulatu Baſsi & Philippi, primo die Maij menſis, anno ſecundo ducenteſimæ nonageſimęſeptimę Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodoſio tredecim regnauit annis, poſt mortem verò patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno. D

Acacius martyr.

Domus, vbi caſus apud Conſtantinopolim corruit.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER VNDECIMVS.

B

SOCRATES.

E

Quod Theodoſij iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

CAPVT PRIMVM.

An.do.411. Honorius Aug.

Anthemius Præfectus.

ARcadio Imperatore defuncto, Honorius quidem eius frater regebat Heſperias, Orientales autem prouinciæ ſub ditione manebãt Theodoſij iunioris, cùm eſſet annorum octo, Anthemio Præfecto omnia diſponente. Erat enim iſte nepos Philippi, qui Paulũ C epiſcopum ſub Conſtantio ab eccleſia expulerat, & Macedoniũ introduxerat. Is muro maximo vrbem Cõſtantinopolim circũdedit. Qui vir ſapientiſsimus inter illius temporis homines & putabatur & erat, & oihil incoosultè faciebat, ſed cũ multorum conſilio quæ erant agenda tractabat, & maximè Sophiſtæ Troilo ſe credebat.

Troilus Sophiſta.

De Attico epiſcopo eiúsque moribus. CAP. II.

Atticus Cõſtantinop.

IMperatore porrò Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat epiſcopatum, vir clarus & eruditus, venerabilis atq; prudens. Vnde etiam eccleſias ſub eo magnum ſumere contigit incrementum. Nõ enim ſolis propriæ fidei perſoois munificus erat, ſed etiam hæreticis miraculum ſuæ ſapienciæ demonſtrabat, quos vexare quidem oolebat. Cum verò eos terrere tentaſſet denuò manſuetudinem oſtendebat. Et inter hæc oõ negligebat eloquentiam. Laborabat enim circa veterũ lectiooes, ooctu eis incumbens. Quapropter non eum mouebant Philoſophicæ aut Sophiſticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus, & cum triſtibus mœſtus, & abſolutè (ſecuodum Apoſtolum) omnibus omnia factus eſt. Primo quidem cum presbyter eſſet, libros faciebat, & meditatos coram eccleſia recitabat. Poſtea verò etiam fiduciam cum labore ſortitus, ſub oculos doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erant eius ſermooes, vt etiã ab auditoribus ſcripturæ traderẽtur. Quæ verò eius temporibus memoranda acciderint † oarrabo.

1.Cor.9.d

† narrabo;

De Theodoſio epiſcopo Synnada, & quemadmodum illic Macedoniani conuerſi ſint. CAP. III.

Theodoſius Synnadenſis perſecutor Macedonianorum.

IN Synnada Pacatianæ Phrygiæ ciuitate, Theodoſius quidam erat epiſcopus, & Macedooianos cùm illic plures eſſent, inſequebatur, & noo ſolùm eis è ciuitate, ſed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorũ eccleſia perſequutiooes inferre oon ſoleat. Quod ille noo zelo rectæ F fidei, ſed pro pecuniarum amore faciebat. Contra quos, vniuerſos tam clericos quàm Iudices prouinciales armabat, & præcipuè Agapitum eorum turbabat epiſcopum. Quúmque iudices prouincię ad infercoda tormenta, ſibi ſufficere oõ putaret. Cõſtantinopolim eſt profectus, vt Præfectorum auxilia mereretur. Ibique poſito Theodoſio propter huiuſmodi cauſſam Agapitus Macedonianorũ epiſcopus ad meliorem ſe contulit partem, habitóq; tractatu cum omni clero, & euocans totum populum ſibi ſubiacentem, ſuaſit eis, vt Coosubſtantialitatis ſuſciperent fidem. Hoc facto, repente cum maxima multitudine, imò cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorũ eccleſiam venit, & oratione facta, ſedem in qua Theodoſius pręſidere ſolebat, obtinuit. Tum vniens populum, & deinceps fidem Conſubſtantialitatis docens, eccleſiam tenuit Synnadenſem. His itaque geſtis, non poſt multum temporis Theodoſius cum Præfectianorum venit auxilio, & nihil ſciens horũ quæ

Agapitus τὸ ὁμοούσιον amplectitur, & fit epiſcopus Synnadenſis.

Theodoſi⁹ epiſcopus nō recipitur à ſuis. A fuerant geſta, ad eccleſiam properauit. Ex qua ab omnibus expulſus, rurſus Cōſtantinopolim remeauit, & apud epiſcopum Atticum quæ fuerant contra eum geſta depoſuit, quemadmodum iniuſtè epiſcopatu fuiſſet expulſus. Atticus autem cognoſcens vtilem cauſſam eccleſiæ accidiſſe, Theodoſium quidem verbo cōſolatus eſt, vt patienter ferret. Præponens autem cauſſis perſonalibus generalem vtilitatem ſcripſit Agapito, vt teneret epiſcopatum, nihilque de inimicitiis Theodoſij cogitaret.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptiſmum ſit curatus. CAPVT IIII.

Iudæum paralyticum ſanctitatis reſtituit⁹ HOc igitur vnum eſt rerum vtilium, quæ Attici temporibus in eccleſia acciderunt. Sed neque miraculorum aut ſanitatum his defuit cauſſa temporibus. Quidam nanque Iudæus quum paralyticus eſſet, plurimis annis in lecto iacebat. Cúmque omnis medicina ei fuiſſet adhibita, & cunctorum B Iudæorum nihil oratio præualeret: nouiſſimè ad baptiſmatis Chriſtiani gratiam confugit, huic ſoli veritatis medicamini ſe committens. Hoc velociter epiſcopo Attico nunciatur. Quem catechumenum factum, & ſpem Chriſti promittens, deportari cum lecto præcepit ad baptiſmum. Verum Iudæus paralyticus baptiſmum vera fide ſuſcipiens, cùm de fonte fuiſſet leuatus, ſtatim morbo caruit, & deinceps ſanus fuit. Hanc igitur curā virtus Chriſti etiam noſtris temporibus demonſtrauit. Qua ex cauſſa plurimi Paganorum credentes baptizati ſunt. Iudæos autem licet ſigna quærentes, hæc tamen non prouocauerunt ad fidem. His ita apud Chriſtianos geſtis, plurimi paruipendentes, in ſua nequitia permanſeruot Et nō ſolùm Iudæi tantis prodigiis repugnabāt, ſed etiam ſequaces eorum ſimilia ſapuiſſe conuicti ſunt

De Sabbatio hæreſiarcha, eiúſque ſequacibus. CAPVT V.

Sabbatius. C SAbbatius itaque (cuius ante fecimus mentionem) nolens in ſuo ordine manere presbyteratus, deſiderabat epiſcopatum. Iiſdémque temporibus receſsit ab eccleſia Nouatianorum, occaſionem habēs quaſi propter obſeruationem Paſchæ Iudaici. Faciebátq; collectas contra Siſinnium ſuū epiſcopum in loco ciuitatis qui *ſεpiλεγΘ.* appellatur in Arcadij foro. Illic enim rem committit valde periculoſam. Die nanque feſtiuitatis in euangelica lectione, vbi ſcriptū eſt: Erat enim Paſcha Iudæorum, verba quæ nuſquam ſcripta neque audita ſunt auſus eſt adiicere, id eſt: Maledict⁹ qui præter azyma celebrauerit Paſcha. Hoc auditum manauit in populum, & ſimplices decepti Nouatianorum laicorum conuenerunt ad illum. Quod tamen malum non remanſit inultum, ſed in finem peſsima eius falſitas eſt conuerſa. Paulo poſt enim quum ad quandam feſtiuitatem multi concurrerent, vt vigilias ſolite celebrarent, formido ſubito dæmoniaca irruit ſuper eos, quaſi Siſinniuseorum epiſcopus veniret cum maxima multitudine. Factaque turba videlicet noctu, & in anguſtiæ loco comperti ſemetipſos contriuerunt, ita vt vltra ſeptuaginta homines morerētur. Hoc factum pluri-

ſεpiλεγΘ.

Marc. 14.a
Luc. 22.a

mos à Sabbatianorum ſecta prohibuit: quidam verò in eius ruſticitate manſerunt. D *Sabbatiani.*

De morte Dorothei Arianorum epiſcopi, & ordinatione Barbæ, & quæ ſub eo ſunt geſta. CAPVT VI.

An. do. 409
Dorotheus Arianorū epiſcopus.
Barbas Arianorum epiſcopus.
Timotheus, Georgius Ariani.

EO tēpore Dorotheus Arianorum Præſul, quē ab Antiochia Conſtantinopolim tranſtulerāt, cùm cētum & nouemdecim vixiſſet annos defunctus eſt, Conſulatu Honorij ſeptimo, & Theodoſij ſecūdo, ſexto die Nouembris menſis. Poſt quē Arianæ ſuperſtitionis Barbas ordinatur epiſcopus. Sub hoc itaque Barba, per duos presbyteros eloquentiſsimos Arianorum religio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus ſacris literis incumbebat. Et Georgius quidem ſemper Ariſtotelem & Platonem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pridem Pſathyrianorum fuerat hæreſeos, Georgium Barbas presbyterum ordinauit. Timotheum itaque ego E ipſe vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit reſpondere paratus, ſoluens obſcuriſſimas quæſtiones, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis teſtem vocans veraciſsimum Origenem. Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manſerint, quorum vnus quidem Platonem ſemper habebat in manibus, alter ſpirabat iugiter Origenem: quum nuſquam Plato ſecūdam vel tertiam cauſſam (ſicuti ipſe nominare ſolet) initium ſubſiſtentiæ aſſerat percepiſſe, & Origenes coæternum vbique fateatur filiū patri. Qui licet in ſua ſententia manſerint, religionē tamen Arianam perduxerunt latenter ad Meliora. Multas nanque Arij blaſphemias doctrinis propriis expulerunt.

Origenes veraciſsimus teſtis.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis. CAPVT VII.

An. do. 414.
Theophilus Alexandrinorum moritur.
Cyrillus ſuccedit.
Nouatiani ſpoliātur per Cyrillum.

INter hæc defuncto Theophilo morbo lethargico, Conſulatu Honorij nono, & Theodoſij F quinto, facta contentione propter epiſcopatū inter Timotheum & Cyrillū, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur epiſcopus, & maiori faſtu quàm Theophilus tenebat epiſcopatum: Qui mox epiſcopatus ſui principio Nouatianorū claudens eccleſias, omnia vaſa eorum ſacra abſtulit, epiſcopúmque eorum Theopompum rebus quas habebat omnibus ſpoliauit.

Quomodo apud Perſas per Marutham epiſcopum ſit Chriſtianiſmus dilatatus. CAP. VIII.

Maruthas epiſcopus ad Perſas Legatus mittitur.

EO tempore apud Perſas eſt Chriſtianiſmus dilatatus. Inter Romanos enim & Perſas ſemper propter diuerſas cauſas mittūtur Legationes. Tum ergo cauſas attulit, vt Maruthas Meſopotamenus epiſcopus (cuius dudum meminimus) à Romanorum imperatore ad Perſarū deſtinaretur regem. Qui multam reuerentiam apud Marutham inueniens, eum decenter honorabat, & tanquam diuinum reſpiciebat virū. Hoc factum mordebat Magos, metuentes ne regem Chriſtianū fieri ſua-

A deret. Nam cùm dolore capitis multo tēpore torqueretur, Magis eum curare nō valentibus, Maruthas orationibus fecit incolumem: ob hanc ergo cauſſam moliti ſunt quandam Magi fallaciam. Et quoniam Perſæ ignem colunt, conſueuitque Rex in quadam domo ignem ardentem perpetuò ſuppliciter adorare: Magi ſub terra hominem quendam abſcondentes tēpore, quo Rex ſolebat adorare, eum talia clamare fecerunt: Mitte foras Regem: impiè enim † egit, quòd ſacerdotem Chriſtianorum iudicat eſſe venerandum. Hæc audiens Iſdigerdes Perſarum rex, licet reuerentiam haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat. Porrò Maruthas verè Deo venerabilis homo, vacabat orationibus, per quas inuenit dolum Magicis artibus fabricatum. Veniénsque ad Regem: Noli inquit, illudi Rex, ſed ingreſſus cùm audieris vocē, fodi iube, & doli cauſſas inuenies. Non enim ignis loquitur, ſed hominum molimina huiuſmodi eſſe noſcuntur. Hoc dicto flexus eſt Perſarum rex: & rurſus ingreſſus vbi ignis inextinguibilis ſeruabatur, B cùm audiſſet vocē, iuſsit fodi locum. Tum qui mittebat quaſi diuinam vocem, inuētus arguitur. Iratus itaque rex, Magorum genus vſque ad decimam iuſsit imminui portionem. Hoc facto, Maruthæ dixit vt templa quæ vellet ædificaret. Ex hoc apud Perſas ſumpſit Chriſtianiſmus incrementū. Tum igitur Maruthas à Perſis Conſtantinopolim remeauit. Et non longo poſt tempore rurſum deſtinatus eſt. Iterúmq; Magi machinabantur ne eū ſuſciperet Rex. Fecerúntque fœtorem quendam in loco vnde Rex tranſire ſolebat, & quaſi à Chriſtianis id factum fuiſſet derogabant. Cúmque rex ſuſpectos iam habens Magos, hoc cum ſtudio requiſiſſet, denuò ab eis cōcinnatum eſſe cognouit. Quamobrem plurimos eorum ſuppliciis tradidit. Marutham verò potiori honore coluit, & Romanos valde dilexit, eorúmque amplexus eſt pacem. Qui penè Chriſtianus fieri potuit, cùm aliud miraculum per Marutham & Ablatem Perſidos epiſcopum proueniſſet. Ambo nāque moleſtum dæmonem à regis filio propulerunt, orationibus vacantes atq; ieiuniis. Poſt hæc Iſdigerde defuncto antequam fieret Chriſtianus, ad eius filium peruenit C imperium. Cuius tempore inter Perſas atque Romanos pacta ſoluta ſunt.

Magorum dolus.

† agit vel egit.

Iſdigerdes Perſarū rex incipit fauere chriſtianis

Quemadmodum Italiam vaſtarit Alaricus.
CAPVT IX.

PEr idem tēpus Innocentius, primus Romę Nouatianos perſequi cœpit, multáſque eorū abſtulit eccleſias. Quo tempore Roma eſt à Barbaris deprędata. Alaricus enim quidam Barbarus ditioni Romanorū & Theodoſij imperatoris ſubiectus, atque contra Eugenium tyrannum auxilia largitus, & propterea Romanis dignitatibus honoratus, felicitatem ſuam non ferens, imperare quidem non elegit, ſed diſcedens ab vrbe Conſtantinopolitana, venit ad partes Heſperias. Cúmq; veniſſet in Illyricum, omnia ſubuertebat, & trāſiens Theſſaliam, habita congreſsione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri, penè tria millia virorum eius Theſſali peremerunt. Poſthæc autē quicquid eis occurreret deſtruentes, nouiſsimè Romā venerunt. Quam vaſtantes, plurima quidem miraculorum eius igne concremauerunt, pecunias au- D tem abripuerunt, multóſque Senatorij ordinis diuerſis ſubdidēre ſuppliciis. Deridētéſque Romanorum regnum, Imperatorem fecerunt quendam nomine Attalum, quem vno die tanquam Imperatorem fecerunt procedere, altero verò ſerui ſchemate miniſtrare. Hæc cùm egiſſet Alaricus, repentè in fugam conuerſus eſt, fama procedente quòd Theodoſius imperator contra eum miſiſſet exercitum, quæ fama non fuit ficta, ſed vera: nam exercitus veniebat. Fertur itaque cùm Alaricus proficiſceretur Romam, vir quidam venerabilis, conuerſatione monachus, eum monuiſſe, ne mala talia facere tentaret, neque cædibus gauderet aut ſanguine. At ille: Non (inquit) ego volens Romam proficiſcor, ſed quidam quotidie mihi moleſtus eſt, torquens & dicens: Perge, & Romam deſtrue ciuitatem. Hæc etiam de his dicta ſufficiant.

An. do. 412. Innocentius Pont. Rom. aduerſus Nouatianos.

Alaricus Romā venit An. do. 413.

De Cæleſtino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit inſequutus, & de Sabbatio.
CAPVT X. E

INter hæc Cæleſtinus Romæ ordinatus epiſcopus, qui etiā Nouatianorum abſtraxit eccleſias, & eorum epiſcopum nomine Ruſticulum, in occulto coëgit celebrare Collectas. Vſq; ad illud nāque tempus plurimas Nouatiani habent eccleſias. Porrò Conſtantinopoli non talia pertulerunt, ſed cùm eos diligerent etiam intra vrbem eos Collectas facere permiſerūt. Mortuo verò Siſinnio Nouatianorum epiſcopo, Chryſantus ad epiſcopatū trahebatur, vir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente, Sabbatius ſe tempus opportunum ad epiſcopatum inueniſſe credens, fecit quoſdam ignobiles ſibi manus imponere, iuſiurandum quod præbuerat paruipēdens. Cuius mores cùm populus abhorruiſſet, Chryſantum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum ſacerdotium ſuſcipere coëgerūt. Qui nihil percipiebat de eccleſia, niſi dominico die duos panes.

An. do. 426. Cæleſtinus pont. Roma. Nouatiani Romæ in occulto.

Chryſantus.

Sabbatius.

De ſeditione & nece Chriſtianorum quæ per Iudæos apud Alexandriam acciderunt.
CAPVT XI. F

EA porrò tempeſtate Iudæorum genus ab Alexandreia eſt huiuſmodi de cauſſa eiectum. Alexādrinorum populus pluſquàm aliæ generationes ſeditionibus deditus eſt: qui ſi occaſionem acceperit, intoleranda mala committit. Nam citra ſanguinem non ceſſat à lite. Contigit itaque tūc vt inter ſe contentiones haberent, non propter neceſſariā cauſſam, ſed propter ſtudium Pantomimorū: quia enim is qui die Sabbatorum ſaltabat, plurimum habebat populum Iudæorum, dum vacantes non auditioni Legis, ſed Theatris occuparentur, ea dies litigioſa extitit inter partes. Cúmque hoc aliquatenus fuiſſet ab Alexādreiæ Præfecto correctum, nihilominus manſēre Iudæi partis alterius inimici. Et cùm eſſent ſemper Chriſtianis infenſi, cōtra Pantomimos eorū amplius pugnabant. Tunc igitur Horeſtes Præfectus Alexandreiæ feſtiuitatem quādam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat, vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli,

An. do. 431. Alexādrini ſeditioſi.

Chriſtiani dabāt operā ſpectaculis apud Alexandriam.

Horeſtes præfect⁹ Alexandrinus.

Hierax ludi magiſter.

A diſpoſitiones Prefecti volentes cognoſcere. Inter quos, quidam nomine Hierax doctor puerilium literarum, & Cyrilli feruentiſsimus auditor, ac ſolitus plauſus in eius expoſitionibus excitare. Hunc itaque Hieracem cùm vidiſſet in Theatro Iudęorum turba, clamabat aduerſus eum, quòd propter nil aliud veniſſet, niſi vt in Theatro ſeditiones inter populos excitaret. Verùm Horeſtes pridem habens odium contra Cyrilli ſuperbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoſcens, coouocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne contra Chriſtianos ſeditiones vlterius excitarent. Porrò turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Chriſtianos tractauit molimina. Dantes itaque ſibiipſis ſignum, vt annulum factum ex palma, omnes haberent in digito, côtra Chriſtianos hoc modo pugnauerunt. Fecerunt eoim quoſdam de ſuis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamantes Alexâdrinam ardere eccleſiam. Ob quam rem Chriſtiani vndique côcurrebant, vt eccleſiæ flammas extinguerent. Porrò Iudæi igoo-

Iudæi Chriſtianos occidunt.

B tantes interimebant ſeipſos per ſignum annuli agnoſcentes, ac parceotes ſibi mutuo. Facto autem die latete nequiuerunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine irruit in ſynagogas Iudæorum, & illas quidem abſtulit, Iudæos autem expulit ciuitate, eorùmque ſubſtantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi à temporibus Alexandri Macedoois illam habitantes vrbê, tunc nudi prorſus expulſi ſuot, & per ſingula loca diſperſi. Adamantius verò medicinæ ſophiſta Conſtantinopolim veniens, & Chriſtianû ſe fore promittês, poſtea reuerſus eſt Alexandriâ. Igitur Alexandreiæ præfectus Horeſtes valde triſtabatur, eò quòd populoſam vrbem ita deſolatâ repentè conſpiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus † ſcelera Iudęorû Imperatori non tacuit, & Horeſtis amicitiâ cogente populo poſtulauit. Cúmque Pręfectus amicitię verba refutatet, euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cùm nec ſic eius corda ſubigerentur, hæc denuò accideruot. Monachorum quidam in monte Nitria côſtituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioſcorum iniuſtè fuerat coarmatus, etiam ꝓ

Iudæi polſi Alexandria.

Adamãtius medicus.

† delicta.

Monachi Aegyptij ꝓ Cyrillo aduerſus Præfectum.

C Cytillo libentet prælia ſuſceperunt. Relictíſque monaſteriis viri penè quingenti venieotes ad ciuitatem, procedentem in carpento Præfectum, immolatorem idolorum Paganúmque inclamabant. At ille putans immiſsione Cyrilli factum, clamare cœpit: Chriſtianus ſum, & ab Attico Conſtantinopoli baptizatus. Illis hæc verba cootemneotibus, Ammonius quidam eorum Præfectum lapide percuſsit in capite. Qui repêtè repletus eſt ſanguine, & recedeotibus Officiis, atque lapidum imperum declinantibus, cum paucis remanſit. Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicaret iniuriam, detentúmque Ammonium tamdiu verberibus caſtigauit, donec traderet morti. Non multò poſt hæc nunciantur Imperatori. Corpus autem Ammonij ſumens Cyrillus in quadam eccleſia ſepeliuit, eíque aliud nomen † impoſuit, vt oon pro ſua culpa, ſed pro Chriſto mortuus crederetur, cui laudes velut martyribus offerebat. Sed qui verè nouerāt quòd dignas ſuſcepiſſet pro ſuo ſcelere pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed ne-

Horeſtes Præfect⁹ lapide petitus.

Ammoni⁹ occiditur à populo.

† Thaumaſius, qui pri⁹ Ammoni⁹.

que in hoc ſolummodo Cyrilli & Horeſtis aduerſitas côquieuit, quando poſt hæc aliud eſt exortû. D

De Hypatia philoſopha quomodo in Alexandria fuerit interempta. CAP. XII.

An. do. 417. Hypatia. De hac vide Suidam.

ERat in Alexaodreia quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philoſophi, adeò erudita, vt ſupra Philoſophos eius temporis emineret, & in Platonicam ſcholam à Plotioo vêniêtê, ſuſciperet ipſa ſucceſsionem, atq; omnes philoſophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebant ad eam propter booeſtam doctrinæ fiduciam. Veniebat verò etiam ad Iudices, nec habebat vllam verecûdiam, pudicè permixta viris, quû eam cûcti pro ipſius caſtitate venerareotur. Tum ergo iouidia contra hanc fœminam eſt accenſa. Quû enim crebrò ꝓficiſceretur ad Horeſtê, eccleſiaſticus populus motus aduerſus eam eſt, tanq̃ ipſa illum ab amicitia prohiberet epiſcopi. Quamobrem cooſpirantes viri, acerrimo furore commoti, quorum dux erat quidam Petrus Lector, obſeruaueruot mulierem ad propria redeuntem, eámque E de vehiculo deponentes, ad eccleſiam quæ vocatur Cæſaris traxerunt, & veſtibus exutam lapidibus peremerunt. Quam poſtea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexandrinæ coocitauit eccleſiæ. Alienæ nanque ſunt à Chriſtianis cædes & pugnæ. Hæc igitur acta ſuot quarto anno epiſcopatus Cyrilli, Coofulatu Hoorij decimo, & Theodoſij ſexto, menſe Martio, ieiuniis exiſtentibus.

Chriſtiani Hypatiam occidunt.

Quomodo Iudæi temeritatis ſuæ pœnas exoluerint. CAPVT XIII.

POſt modicum verò tempus Iudęi rurſus illicitè contra Chriſtianos agentes, puniti ſunt in loco qui dicitur Meſtar, poſito inter Chalcidem & Ancyram Syrię. Hic itaque Iudæi côſueta quædam ludicra celebrantes, per ebrietatem accenſi, inter alia Chriſtianis ipſiq; Chriſto derogare cœperunt, illudentes cruci, & ſpem in eo qui eſt crucifixus habentibus. Comprehendentes enim in- F fantulum Chriſtianum, alligatum cruci ſuſpenderût. Et primùm quidê deludebant & irridebant eû: poſtea verò correpti vęſania ipſum infantulû verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congreſſio inter eos atque Chriſtianos exorta eſt. Quod cùm prioceps cognouiſſet, prouinciarum iudicibus mandatum eſt, vt huiuſmodi quærerentur autores & punirentur. Et hoc modo dignam vltiooem ſuæ † malitiæ receperunt.

Iudæi & Chriſtiani.

† nequitiæ.

De Iudæo qui cum ſæpe baptizaretur aqua fontis abſceſsit. CAPVT XIIII.

EA porrò tempeſtate Iudæus quidá ſeductor, ficto chriſtianiſmo crebro baptizabatur, & hac arte pecunias congregabat. Cúmque multis hæreſibus illuſiſſet Arianorum atque Macedonianorû, poſtremò ad eccleſiam venit orthodoxorum. Cui cùm tempus ieiuniorum fuiſſet impoſitum, multíſque adhuc diebus occuparetur, cœpit feſtinare, vt quaſi in feruêti ſtudio baptiſmatis dona perciperet.

Iudæus ſæpe baptizatus.

Ieiuniû ante baptiſmum.

A peret. Præparabatur baptiſma, & veſtis conueniens baptizato. Cúmque fons fuiſſet impletus, deducitur Iudæus ad baptizandum. Tum Dei quędam inuiſibilis virtus aquam diſparere præcepit. Cúmque præſentes non cogitantes Dei virutem, aquam per cuniculum ꝓprium defluxiſſe ſuſpicarentur, diligenter vndique clauſum rurſus impleuerunt fontem. Denuò deducto Iudæo aqua diſparuit. Tum ſacerdos: Quid mali, inquit, feciſti ô homo? An certè neſciēs baptiſmo iam potitus es? Ob hanc rem cùm diuerſi cōcurrerent quidam Iudæum agnouit, quem baptizatum ab Attico epiſcopo ipſe ſuſceperat, & hoc modo illius fraus vniuerſis apparuit.

Quomodo Iſdigerdes rex Perſarum Chriſtianos fuerit perſequutus, & à Romanis deuictus.
CAPVT XV.

An. do. 421 B — *Batabanes rex Perſarū.* — † *Baranenes*

INterea defuncto Iſdigerde rege Perſarum, eius filius + Batabanes ei ſucceſsit. Hic inſtigatus à Magis, crudelibus torquebat ſuppliciis Chriſtianos. Cúmque Chriſtiani apud Perſas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorum petentes auxilium. Quos Atticus epiſcopus libenter accipiens, eóſque quantum erat poſsibile fouens, quæ geſta fuerant Theodoſio nunciauit imperatori. Eo quoque tempore etiam alia cauſſa acciderat, quæ Romanos Perſis faciebat infenſos: Quoniam Perſæ aurifoſſores quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere contemnebant: &, quòd onera negociatorum Romanorum violenter abſtuliſſent. Cum illa ergo ingratitudine, etiam Chriſtianorum ad Romanos confugientium cauſſa eſt adiecta. Mox ergo Perſarum rex Legatos mittit, repetens fugientes. Porrò Romani nequaquam ad ſe confugientes reddere voluerunt, non ſolùm ſupplices liberare ſtudentes, ſed pro chriſtianiſmo libenter omnia ſuſtinere. Quãobrem pugnare quàm perituros Chriſtianos tradere, potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc C pactis, bellum crudele commiſſum eſt. De quo abſurdum nō eſt pauca narrare. Romanorū igitur imperator miſit exercitum cui præfuit militiæ magiſter Ardaburius. Is enim Perſicam regionem per Armeniæ fines ingrediens, vnam eius prouinciam Azamenſem valde vaſtauit, cui cum plurimo exercitu Narſeus dux Parthorum regis occurrit. Factáque congreſsione deuictus eſt. Quo facto cogitauit Meſopotamiam Romanorum prouinciam ſine cuſtodia conſiſtentem inuadere, & hoc modo de Romanis vlciſci. Sed Romanorum ducem Narſei conſilium latere non potuit. Deprędatus enim Azazenam velociter regionem, & ipſe in Meſopotamiam venit. Et ideo Narſeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, ſed veniens ad Niſibin Perſarum ciuitatem in confinio conſtitutam, Ardaburio mandauit vt diem & locum ſtatueret præliorum. At ille venientibus: Nunciate, inquit, Narſeo, quod non quando tu volueris, Romanorum pugnabunt imperatores. Verùm Imperator Deo ſoli ſpem cōmittēs deſtinauit exercitum. Et quod fideliter Deo ſupplicans, repentè impetrauerit auxilium, hinc datur cognoſci. Cùm enim Conſtan-

An. do. 424 — *Ardaburi⁹*

tinopoli pro euentu bellorum æſtuatio magna cōſurgeret, angeli Dei iter agentibus per Bithyniam ad vrbem Conſtantinopolim, ſe demōſtrauerunt, D iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quòd Romanos victoria ſequeretur, dicētes ſe mediatores belli miſſos à Deo. Hoc auditū, non ſolùm ciuitatem, ſed etiam milites confortauit. Cúmque ad Meſopotamiam bellū fuiſſet de Armeniæ regione tranſlatum, Romani Perſas Niſibi clauſos fortiter obſidebant, ligneas turres facientes aduerſus eos, eáſque contra muros applicantes, & plurimos de muris cōtra ſe pugnantium perimentes. Porrò + Batabanes Perſarum rex, audiens Azazenam regionem ab eis fuiſſe vaſtatam, & eos qui in Niſibi clauſi videbantur obſeſſos, ſeipſum cum magno exercitu præparauit vt occurreret. Miratúſque Romanorum virtutem, Saracenorum auxilia poſtulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis & præliator: qui cùm multa millia Saracenorum haberet, Perſarum regi victoriam promittebat, ſéque ei Antiochiam Syriæ traditurum: ſed non contigit quod putauit. Deus E enim omnibus Saracenis quendam + enormem metum latenter iniecit, ita vt putarēt ſibiipſis Romanos inſiſtere. Turbatíque nec habentes quò fugerent, in fluuium Euphratem ſeipſos armati proiiciebant, vbi pluſquàm centum millia virorum necata atque conſumpta ſunt. Cùm hæc ita eueniſſent, Niſibin obſidentes cùm audirent Perſarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obſidionis machinamenta concremauerunt, & ad propria loca reuerſi ſunt. Quę verò cōgreſsiones poſtea acciderint, & quomodo Ariobiodas alter Romanorum magiſter militum, fortiſsimum Perſarum monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburius ſeptem fortiſsimos Perſarum duces inſidiis captos occiderit: vel quomodo † Beatianus alter dux Romanorū reliquos Saracenos extinxerit, prætereundum eſt, ne videar multum à propoſita relatione digreſſus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodoſio nunciata ſunt. Quomodo autē hæc citò cognouerit, indicare nō piget. Inuenit quendam virum animi corporiſque habitu fortiſsimū F nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Perſarum, & rurſus totidē remearet ad Cōſtātinopolim ciuitatem. Is verò etiã alios Romani imperij terminos velociter trãſibat. De quo quidã eloquentiſsimus ſic ait: Iſte vir cùm ſit lata Romana reſpublica eam paruã ſua velocitate demōſtrat. Quem etiam Perſarum rex ſæpius admiratus eſt. Romanorum igitur Imperator licet videret apertè ſibi collatã à Deo victoriã ꝓueniſſe, tamen pacem nō diſsimulauit expetere, miſitq́; Helionem virum prudentem & honoratū, vt cum Perſis de pace loqueretur. Qui cū veniſſet in Meſopotamiam, vbi erant foſſæ Romanorum, miſit pro pace petenda Legatum quendam Maximum, virum eloquentiſsimum, Ardaburij militiæ magiſtri conſiliarum: qui pro pace veniens ad Perſarum regem miſſum ſe non ab Imperatore, ſed à ducibus aſſerebat, dicens, quòd hoc bellum pro ſui cōtemptu ne perueniſſet quidem ad principē. Cúmque Perſa paratus eſſet vt Legati verba ſuſciperet, ꝙ fame ipſius laboraret exercitus, veniens

† *Bararanes* — *Saraceni ꝓ Perſis.* — † *inanem.* — *Ariobindas. Ardaburius.* — *Beatianus.* † *Vitianus.* — *cur,* — *Helion ab imperatore mittitur ad Perſas, tractaturus de pace.*

Numerus immortalium.

A Numerus, qui apud ipſos Immortalium appellatur (eſt enim decem millium virorum fortiſsimorum) non prius dixerunt pacem cum Romanis eſſe faciendam, quàm ipſi eos ſine cuſtodia conſtitutos inuaderent. Quibus verbis perſuaſum eſt Regi, vt à pace abſtineret. Tum Legatum quidem clauſum ſeruari fecit, & miſit Numerum Immortalium vt pugnaret cõtra Romanos. Qui venientes in duas acies diuiſi, medios habuêre Romanos. Porrò Romani vnam Perſarum videntes aciem, contra eam ſe præparabant, aliam non videbant: quę paulatim acceſsit ad pugnam. Qúmque ergo iam congreſſio penè eſſet in opere, Dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio: Qui cùm videret ſocios in periculo, inſtabat à dorſo Perſarum. Tum in medio cõcluſi qui circũdederãt primò Romanos, in momento ab eis extincti ſunt. Quo facto, Romani ad alios qui erãt in ſubſidiis poſiti concurrerũt, eóſque fortiter iaculati ſunt. Sic igitur qui immortales appellabantur, omnes mortales apparuerũt, pœnas exigente Chriſto de gente Perſarum, eò ꝙ B plurimos eius famulos occidiſſent. Porrò rex Perſarum infortunij ſui cauſſam cognoſcens, ſimulabat ſe neſcire quod geſtum eſſet: Suſcepitque Legationem dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, ſed tibi præſtare volens, quòd omnium Romanorum te ſapientiſsimum eſſe cognoſcam. Et hoc modo bellum propter Chriſtianos exortum de Parthorum regione ceſſauit. Contigit autem Conſulatu Honorij tertiodecimo & Theodoſij decimo.

Procopi⁹ dux

Romani vincunt Perſas. Numerus immortaliũ morti traditur.

Quomodo Acacius epiſcopus Amidæ, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vaſis eccleſiæ, & refectos cum ſumptibus ad propria deſtinarit.

CAPVT XVI.

An. do. 424.

TVm verò Acacium Amidæ ciuitatis epiſcopũ facinus optimum reddidit clariorem. Cùm enim Romani milites captiuos Perſarum de Azazena regione vaſtata, reddere regi Parthorum nullo C modo vellent, captiui fame conſumebantur, cùm eſſent circa ſeptem millia: quod Perſarum regem non mediocriter cõtriſtabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos ſibi ſubiectos: Viri, inquit, fratres, Deus noſter nec diſcis nec calicibus opus habet: nam neque comedit, neque bibit. Et quia multa vaſa aurea & argẽtea, eccleſia noſtra ex oblatione Chriſtianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibúſque cibos offerri. Hæc & his ſimilia cùm dixiſſet, conflauit vaſa, & militibus dedit precium captiuorũ. Quos cùm recreaſſet cibis, datis ſumptibus ad regem proprium deſtinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Perſarum rex magis obſtupuit, quod & bello Romani, & beneficiis ſe viciſſent. Aiunt enim, quòd etiam deſiderium habuerit Perſarum rex vt videret Acacium, ſed hoc Theodoſius prohibuerit Imperator.

De Eudocia vxore Theodoſij, & de laudibus ipſius Theodoſij.

CAPVT XVII.

OB victoriam verò auxilio Dei collatam, Romanorum plurimi pollentes eloquentia, con- D ſcribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poëmata multa confecit. Erat enim eloquens filia Leontij Sophiſtæ Athenienſis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cùm Imperator ducturus eſſet vxorem, Chriſtianam Atticus fecit epiſcopus, & in baptiſmate cùm prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen impoſuit. Multi ergo (ſicuti dixi) volentes innoteſcere, alij ſuam facundiam demonſtrare, præconia imperatoria conſcripſerunt. Ego verò nec innoteſcere cupiens, nec facundiam ſermonis oſtendere, cum veritate Imperatoris bona memorare ſtudebo, quod ſit damnoſum ſi taceantur. Primùm itaque regaliter natus atque nutritus, nihil habuit tepidum, ſed adeò fuit ſapiens, vt inter confabulanteis experimentum omnium crederetur habere cauſſarum. Perdurabat in frigore, ſimiliter & in æſtu. Plerunque ieiunabat, & maximè quarta feria & ſexta ſtu- E dio Chriſtianiſmi, nec aliud quàm monaſterium Regalia videbantur. Ipſe nanque mane ad ſuas ſorores proficiſcens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam ſacras literas ſine codice recitabat. Loquẽtibus epiſcopis velut olim ſacerdos factus, ex diuina lectione reſpondebat. Congregabãtque ſacros codices, & quoſcunque illorum interpretes ſeu expoſitores conſcripſiſſe videbantur, pluſquàm Ptolemæus ſtuduerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuerſis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator licet philoſophus diceretur, non tamen Antiochenſium tulit iniuriam, ſed maxima Theodoro tormenta indignatus impoſuit. Porrò Theodoſius multum gaudẽs ſyllogiſmis Ariſtotelis, philoſophiam exercebat operibus, iram, triſtitiam, libidinémque deuincens, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. Cùm igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum ſe lædentium morti ſubijceret: Vtinam, inquit, eſſet mihi poſsibile ad vitam etiam mortuos reuo- F care. Quem cum alius pro ea cauſſa interrogaret: Non eſt, inquit, magnum, neque difficilè hominẽ mori, quia neq; Deo ſoli ſemel mortuũ ex pœnitentia ſuſcitare. Adeò enim fuit clemẽs, vt ſi quando quiſpiã dignum aliquid morte cõmitteret, ne vſq; ad ciuitatis quidẽ portas moriturus perueniret, ſed ex eius clemẽtia cõtinuò reuocatio ſequeretur. Cũ quodam tempore ipſe in Amphitheatro Cõſtantinopoleos ſpectaret, cœpit clamare populus: Crudeli beſtiæ artifex [illegible] pugnet. At ille Neſcitis, inquit, quod cõſueuimus nos ſpectare clementer? Tanta verò pietate pręcelluit, vt omnes quidem Deo cõſecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat venerãda actione pollere. Fertur autẽ, quod cum Cõſtantinopoli epiſcop⁹ Chebronenſis fuiſſet mortuus, ſacrũ eius valde ſordidum quæſierit, eóque circũamictus ſit, credens ſe aliquid ex defuncti ſanctitate ꝓmereri. Cum aliquãdo aëris tempeſtas eſſet, & ille Circum ꝓpter populum † expectaret, pleno Circo tempeſtas vehementius agebatur multo imbre diffuſo. Cúmq; hoc fieret, ſuam voluntatem Imperator aperuit, fecítque per pręconẽ clamari, quod melius eſſet ſpectaculum cõtemnere, & omnes rogare Deum, vt illæſi ab imminente tempeſtate ſeruarentur. Quo dicto cũcti Deo magno gaudio ſupplicãtes hym-

Panegyrici in laudẽ Theodoſij iunioris.

Athenais Eudocia.

Theodoſij iunioris vita & mores.

[illegible] Theodoſius iunior. Ludi Circenſes.

† exhiberet

A nos concorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna pſallebat eccleſia. In medio autẽ horũ imperator exiſtẽs priuato cultu ꝓperabat. Nec ſpe ſua fruſtratus eſt. Repente nanque aër ad ſerenitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus vniuerſis vberrimum. Si quando bella mouerentur, ſecuodum Dauid cõſugiebat ad Deum, ſciens eum præliorum autorem, inimicos orationibus ſuperabat.

An.do.425.

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit ſuperatus. CAPVT XVIII.

POſt modicum itaque tempus Perſici belli defuncto imperatore Honorio, Conſulatu Aſclepiodoti & Mariaoi Auguſto menſe, quomodo Ioannem tyrãnum Deo ſe committens ſuperauerit, enarrabo. Sicut enim tũc ſub Moyſe Hebræis contigit rubrum tranſire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cùm eos mitteret cootra tyrannũ. B Defuncto ſiquidem (ſicuti diximus) Honorio principe, cognoſcens Theodoſius celauit factum, & alia dicendo diuerſorum ſuſpitionibus obuiauit. Inter hæc mittit magiſtrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, vt ſi qua bellorum commotio proueniret, circa partes Heſperias vicinus adiutor eſſet. Quo facto, mortem patrui pateſecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium conſcriptorum, non ferens ſuam felicitatem imperium contẽdit arripere. Miſitque Legatos ad imperatorem Theodoſium, peteos vt eius ſuſciperet imperium. At ille Legatos quidem retruſit in carcerẽ, miſitque magiſtrum militum Ardaburium qui multum

Ioannes in ſcriba tyrannus.

laborauerat apud Perſas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. D Contigitque ventum aduerſum flare, ita vt in tyrãni manus iocideret. Quo capto ſperabat ad neceſsitatem peruenire Theodoſium, vt per hoc ipſum decerneret imperatorẽ, ſi vellet magiſtrum militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factum, æſtuabat oe quid mali Ardaburius ſuſtineret. Aſpar verò Ardaburij filius cognoſcens patrem à Tyranno teneri, & multa millia Barbarorũ in pręſidio tyranni conſiſtere, quidnam faceret, ignorabat. Qui tũc imperatoris oratione præualuit. Angelus enim Dei ſub figura paſtoris educebat Aſparem, & omoes qui cum eo erant: ac per paludem adiacentem Rauennæ, ad loca ſperata peruenerunt. In ea nanque ciuitate tyranous degens babebat exercitum, vode nullus aliquando tranſiſſe fertur. Tum ergo Deus ioadibilẽ terrã fecit adibilem. Tranſeuntes nanque per ſiccam paludis aquam, apertáſque inuenientes ciuitatis portas, Tyrannum quoque detiouerũt. Tum ergo piiſsimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, oſtendit. E Cùm enim Circum populo exhiberet, nunciatum eſt ei, tyrannũ fuiſſe peremptum. Quamobrem ſermonem fecit ad populum dicens: Venite ſi placet relinquentes hoc propoſitum, & proficiſcentes ad eccleſiam, gratincos Deo ſoluamus hyionos, cuius manus tyranni præſumptionibus obuiauit. Quo dicto, ſpectaculo ceſſante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad eccleſiam conuenerunt, ita vt tota ciuitas vna videretur eccleſia. Venientéſque ad locnm orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

Rauenna.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DVODECIMVS.

C

An.do.420

De ortu Valentiniani principis filij Placidiæ.

CAPVT PRIMVM.

OCciſo tyranno cogitabat Theodoſi' imperator, cui nam deberet Heſperiarũ regna cõmittere. Tum Valẽtinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia verò maioris Theodoſij, Arcadij & Honorij ſorore, de patre Conſtantio, qui ab Honorio Imperij iura ſuſceperat: paruóque tempore cum eo regnauerat. Hunc ergo Valentinianum conſobrioum ſuum Cæſarem factum, mittit ad partes Italiæ, cum quo matrem pariter Placidiam, eique vniuerſam diſpoſitiooem commiſit imperij. Cúmque voluiſſet ipſe quoque in Italiam proficiſci, vt coosobrinum ad Imperij culmen euehe- F ret, vt ſui vigore tyrannorum remoueret audaciam: veniens vſque ad Theſſalnnicam, languore ꝓhibitus eſt. Quamobrem coronam imperialem poſtea cooſobrino per patricium † Stiliconem mittens, Conſtantinopolim rediit. Hæc de talibus retuliſſe ſufficiat.

Valentinian' Cæſar.

† Helionem

De egregiis factis Attici Conſtantinopolitani Pontificis.
CAPVT II.

ATticus porrò epiſcopus cauſſas eccleſiæ ſapientia mirabiliter diſpooebat, doctrinisq; populũ ad virtutis ſtudiũ prouocabat. Cúmq; videret diuiſam eccleſiã, cũ Ioãnitę ſeorſum apud ſeipſos ſacra ſolennia celebrarent, iuſsit vt in orationibus memoria Ioãnis haberetur, ſicut aliorũ dormiẽtiũ epiſcoporũ fieri cõſueuit: per hoc ſperãs plurimos ad eccleſiã reuocari. Adeo autẽ largus erat, vt oon ſolùm pauperibus ſuarum parœciarũ, ſed etiam in vicinas ciuitates multas pecunias pro egeotium

Atticus. Chryſoſtomiani.

A ſubſidio tranſmitteret. Calliopio nanque presbytero eccleſiæ Nicenæ trecentos aureos mittens hæc ſcripſit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino ſalutem.

Cognoui decem millia eſurientium in ciuitate, à piis exhibẽda egere miſericordia. Decem millia verò cum dico, multitudinem intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptum numerũ datum ab eo qui manum habet munificam, & præbet congruis diſpenſationibus, & contigit aliquos indigere nõ habentes, nec acquirere ſcientes, ſuſcipiens ô chariſsimum mihi caput hos trecentos † ſolidos expende ſicuti volueris: & maximè illis quos petere pudet, & nõ eis qui propter vitæ ventrem magis negotiãtur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte conſyderare, ſed vnam tantummodo rem obſerua, vt nutrias indigentes: nec cogites ſi quæ noſtra ſunt, ſapere nõ videntur. Sic igitur At-

† aureos.

B ticus etiã procul indigentium habebat curam. Sed & ſuperſtitionem quorundã ſtudebat abſcindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum paſcha ſequentes propter Sabbatiũ fuiſſe diuiſos, eiúſque corpus ab inſula Rhodi vbi mortuus fuerat trãſlatum, & plurimos ad tumulũ eius orare, noctu mittẽs in aliud ſepulchrum corpus Sabbatij iuſsit abſcondi. At illi conſuete venientes, effoſſúmq; reperientes tumulum, deinceps eum locum colere quieuerunt. Erat verò circa nomina locorum ſtudioſus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini conſtitutus, ex antiquo φαρμακὶς appellaretur, id eſt, venenarius, mutato nomine eum locũ Senatorium nominauit, ne dum ibi Collectæ prędicarẽtur, nomine blaſphemo locus ipſe deſignaretur. Sed & alium locum ἀργυρόπολιν pro huiuſmodi cauſſa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Boſphori conſtituta eſt. Huius multi antiquorũ faciũt mentionẽm. De qua ciuitate Xenophoo in primo libro Helladicorum dicit, quòd eam muro cinxerit Alcibiades, & in ea conſtituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns er-

φαρμακὶς.

Chryſopolis Xenophõtis memorat.

C go Atticus locum in contraria ripa χρυσοπόλεως poſitum delectabilem & decorum, ait: ἀργυρόπολις nominetur: qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibuſdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem miſſas facere: Neſcitis, inquit, quantum nobiſcũ in perſecutione Conſtantij atque Valẽtis fuerint paſsi, qui etiam teſtes ſunt noſtræ fidei. Nam quum pridem eccleſia fuiſſet diuiſa, iſti circa fidem nihil innouauerunt. Pro epiſcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Aſclepiadem Nouatianorum vidit epiſcopum valde ſenem, interrogauitque quot in epiſcopatu annos haberet. Quo reſpondente: Quinquaginta: Felix, inquit, homo es, rãto tẽpore boni operis curam † habens. Super hæc ait: Ego quidẽ Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo. Tum Aſclepiades: Quomodo hoc dicis epiſcope? Verum Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his qui ſacrificauerãt, communicare noluit, hoc etiam ego ipſe feciſſem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Aſclepiades dixit: Extra ſacrificãdi pecca

Argyropolis.

Nouatiani nomine mali.

† agens. Nouatum laudo, Nouatianos nõ approbo.

D tum etiam alia plurima ſunt delicta ſecũdum ſcripturas quæ ducunt ad mortem, propter quæ vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo ſoli eorũ remiſsionis iudicium committentes. Atticus verò etiam ſuã preſciuit mortem. Nam quũ à Nicæa diſcederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Conſtantinopolim venire feſtina, ſi viuũ me denuò videre deſideras. Si tardaueris, non videbis. Quo dicto, mentitus non eſt. Anno nanque viceſimoprimo ſui epiſcopatus, decimo die menſis Octobris eſt mortuus, Conſulatu Theodoſij vndecimo, & Valentiniani Cæſaris primo.

Attici mors. An. do. 427

De ordinatione Siſinnij, & moribus ipſius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non ſit ſuſceptus.

CAPVT III.

Porrò Theodoſius imperator à Theſſalonica reuertens, eius exequias nõ inuenit. Ante vnũ nanque diem quàm ingrederetur, ille ſepultus eſt. Poſt paucos verò dies, id eſt, viginti tres, menſis Octobris nuntiatum eſt, quod Valentinianus infu- E las ſuſcepiſſet imperij. Poſt obitũ igitur Attici fit maxima de epiſcopi ordinatione contentio, aliis alium poſtulantibus, quidam Philippum presbyterum quærebant, alij Proclum item presbyterum. Sed omnis populus communiter deſiderabat ordinari Siſinnium, qui & ipſe presbyter quidẽ erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, ſed in ſuburbano Conſtantinopoleos, cui nomẽ † Oliua eſt, miniſtrabat: hoc ſuburbanum eſt poſitum contra faciem ciuitatis, vbi dies aſcenſionis Saluatoris ſolẽniter celebratur. Hunc ergo virum omnes laici diligebant propter ipſius reuerentiam, & maximè quia fouebat pauperes vltra ſui menſuram. Præualuit ergo votum laicorum, & Siſinnius ordinatus eſt viceſimo octauo die Februarij menſis, Conſulatu ſequenti Theodoſij duodecimo, & Valentiniani iunioris ſecũdo. Philippus autem presbyter, cui prçlatus fuerat Siſinnius, in hiſtoria Chriſtiana quam trigintaſex libris ipſe cõſcripſit, ordinationem Siſinnij valde lacerauit, derogãs ordinato & pariter ordinãtibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Ioanne epiſcopo diaconus ordinatus, mul- F ta quoque conſcripſit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen hiſtoria mihi multam videtur habere confuſionem, & non ſatis prodeſſe legentibus. Siſinnio igitur ordinato, contigit epiſcopum obire Cyzicenum. Tunc Siſinnius, Proclum in Cyzico cõſecrauit, qui antequam proficiſceretur Cyzicum, ciues præcedẽtes, Dalmatium monachum epiſcopum ſibimet ordinarũt, paruipendentes regulam qua iubetur, præter Cõſtantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico ſoli hæc lex perſonaliter prçſtita videbatur. Manſit ergo Proclus nõ habens eccleſiam propriam, qui tamen in doctrina eccleſiarum Cõſtantinopoleos valde florebat. Igitur Siſinnius cùm duos in epiſcopatu cõpleuiſſet annos, defunctus eſt Conſulatu Hierij & Ardaburij viceſimoquarto die Decembris mẽſis, vir celeberrimus caſtitate & rectitudine vitæ ſuę, manſuetus moribus ſine vllo figmento, remotus à cauſsis. Quamobrem curioſis viris, triſtis & inefficax videbatur.

† Elæa. Oliua.

Siſinnius Cõſtantinop. epiſcopus. An. do. 428. Philippi Cõſtantinop. Hiſtoria Chriſtiana libri xxxvi.

Proclus.

Dalmatius monachus.

An. do. 430.

A *De ordinatione Neſtorij, & quæ ſub eo in eccleſiis mala acciderint.* C A P. IIII.

DEfunćto Siſinnio, Imperatoribus viſum eſt nullum ex eccleſia Conſtantinopolitanæ ordinare pontificem, eo quòd eſſent vanæ gloriæ & ſibimet arrogantes: quum vtique multi Philippũ, plurimi Proclum habere deſiderarent. Interea ab Antiochia viſum eſt aduenã euocari debere. Erat enim ibi quidam Neſtorius nomine, genere Germaniciẽſis, bonæ vocis & ſimul eloquentiæ. Ideóque eum velut idoneum ad docendum euocauerunt. Quúmque tranſiſſent tres mẽſes, venit Neſtori⁹ ab Antiochia, qui caſtitate ĩter plurimos præcipuus habebatur. Quibus autẽ fuerit moribus inſtitutus, ſapientes à primo eius ſermone nõ latuit. Ordinatus enim decimo die menſis Aprilis Conſulatu Felicis & Tauri, mox illam vulgatam coram omni populo protulit vocem, faciens ſermonem ad Principem: Da mihi, inquit, ô Imperator, terrã purgatam ab hæreticis, & ego cœlũ tribuam. Debella mecum hæreticos, & ego tecum debellabo Perſas. Hæc quum dixiſſet, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas ſenſus eius, & indignationis initium, vanæ gloriæ tumor, eis valde diſplicuit, quod ne modicum quidem tempus expectans ad talia verba deſcendiſſet, & ſecũdum Prouerbium vt dicam, cùm needum ciuitatis guſtaſſet aquam, perſecutor feruentiſsimus appareret. Quinto verò ordinationis die Oratorium Arianorum, in quo latenter conueniebant, auferre volens, eos ad tantum furorem perduxit, vt idẽ Oratorium concremarent. Quæ cauſſa etiam vicinas conſumpſit ædes turbáque vehemens in ciuitate accidit. Verùm Ariani ſeipſos defendere parabant: ſed eorum conſilium cuſtos ciuitatis dominus impediuit. Poſtea autem ipſum Neſtorium vocabant incendiarium, non ſolum hæretici, ſed etiã qui eius fidei concordabant. Non enim ſilere poterat, ſed ſemper cõtra hæreſes machinatus quantum ad ſe, ſubuertit funditus ciuitatem. Nouatianos autem depopulari tentabat, eo quòd Paulus C eorum epiſcopus prædictus eſſe reuerentia diceretur: ſed proceres eius impetum refrenarunt. Quanta verò circa Aſiam, Lydiam, Cariam, contra Quartodecimanos mala commiſerit, & quod propter eum circa Miletum & Sardis facta ſeditione ſint mortui, nunc omitto. Quam verò propter hæc & propter infrenatam linguam receperit vltionem, poſt pauca narrabo. Nunc verò res memorabilis indicanda eſt. Quædam gens vltra Rhenum fluuium eſt, Burgundionum. Iſti vitã quietam agũt, & penè omnes fabri lignorum ſunt, ex qua mercede paſcuntur: quorum regionem Huni crebra inuaſione vaſtabant, & plurimos occidebant. At illi licet anxietate conſtricti, ad nullum ſe tamen hominem contulerunt, ſed alicui Deo ſe committere cogitabant. Tum audientes quod Romanorum Deus fortiter adiuuat ſe timentes, omnes cõmuni cõſilio ad credulitatem Chriſti confugiunt. Venientésque in vnam ciuitatem Galliarum, rogabát vt ab epiſcopo Chriſtianorum baptiſma mererentur. At ille eos ſeptem diebus faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui ſumpta fiducia contra tyrannos alacriter feſtinabát, & ſpe ſua fruſtrati nõ ſunt. Nam quum rex Hunorum nomine † Suptarus per D noctem fuiſſet ciborum nimia voracitate corruptus, Burgundiones gentem inimicam ſine duce reperientes, & pauci plurimis reſiſtentes, facta cõgreſſione vicerunt. Nam quum eſſent iſtorum tria millia, circa decem millia peremerunt, & ex illo tota gens feruentiſsimè in Chriſtianiſmo permãſit. Eo tempore Barbas Arianorum epiſcopus, eſt defunctus, Conſulatu Theodoſij tertiodecimo, & Valẽtiniani tertio, viceſimoquarto die Iunij mẽſis, in cuius locum Sabbatius ordinatur. Neſtorius itaq; agens præter cõſuetudinem eccleſiæ, cõtra ſe plurimos incitabat, ſicut eius facta oſtendunt. In Germenſi etenim Helleſponti ciuitate Antonius erat epiſcopus, qui cognoſcens inſtãtiam Neſtorij aduerſus hæreticos, Macedonianos & ipſe perſequi feſtinabat, quaſi patriarchæ imitatus imaginẽ. Porrò Macedoniani aliquãtulũ ſunt perpeſsi. Quúmque Antonius vehemẽter inſiſteret, iam moleſtiã non ferentes, ad ſcelus ſe duriſsimum contulerũt. Mittẽtes etenim quoſdam viros, & quod rectum eſt ſecundo loco ponentes, interemerunt eũ. Hoc E factum Macedonianorum, Neſtorio maioris perſecutionis dedit occaſionem. Perſuaſit enim imperatoribus, vt eorum eccleſiæ tollerentur. Quamobrem Conſtantinopoli eis eccleſia ablata eſt, ante murum veterem poſita ciuitatis, & Cyzici, & aliæ plurimæ quas habebant in Helleſponto: quorum aliqui ad eccleſiam confugerunt, in Conſubſtantialitatis fide conſentientes. Sed, ſicut ait ſcriptura, Ebrioſis vinum nõ deeſt, neque contentioſo lites: ſic quoque Neſtorio amanti perſecutiones, euenit vt perſequeretur ſemper eccleſiã Dei. Erat cum eo Anaſtaſius presbyter ab Antiochia pariter deſtinatus, quem nimis honorabat, & veluti conſiliariũ habebat in cauſsis. Aliquãdo igitur coram eccleſia Anaſtaſius docẽs, ait: Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deũ ab homine generari prorſus impoſsibile eſt. Hoc quum auditum fuiſſet, plurimos clericorum & laicorum pariter conturbabat. Olim namq; didicerant Deum fateri Chriſtũ, & nullatenus eũ per diſpenſationem velut hominem à diuinitate ſeparari, credentes Apoſtolicæ voci, dicit: Et ſi cogno- F uimus ſecundũ carnem Chriſtũ, ſed nunc nequaq̃ cognoſcimus. Quapropter relinquentes de Chriſto ſermonem, ad perfectionem procedam⁹. Tumultu ſiquidẽ (ſicut dixi) in eccleſia facto, Neſtorius Anaſtaſij ſermonem firmare volens, & nõ redarguere velut blaſphemum, qui videbatur ab eo honorari, frequenter ex hoc corã eccleſia docuit. Et cum maiori cõtentione quæſtionem hanc agitabat, ſermonẽ Dei genitricis reiiciẽs. Vnde diuiſio nata eſt in eccleſia, & velut in nocturno bello diuerſi, nunc his, nunc aliis conſentiebant, & verba propria denegabát. Neſtorius autem apud multos in ea erat opinione, quòd purũ hominem diceret Chriſtum, & tanquam Pauli Samoſateni atque Photini dogma in eccleſias introduceret. Sed de his maxima quæſtio mota eſt, & tumultus, ita vt vniuerſalis ſynodus ageretur. Ego verò legens Neſtorij libros, quæ intellexiſſe cõperi hunc virum, & cum veritate conſpexi, neque pro eius inimicitiis, neque pro gratia alterius explanabo. Non mihi videtur Neſtorius neque Samoſateoũ ſecutus Paulum, neque Photinum, neque omni-

Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Cõſtantinopolitanũ vocatus. An. do. 430

Neſtorij arrogantia.

Prouerbium

Neſtorius, incendiarius.

An. do. 430 Burgundi.

Huni.

Ieiuniũ ante baptiſmũ.

† Vptarus.

Barbæ mors an. do. 438. Sabbatius.

Antonius Germenſis epiſcopus contra Macedonianos.

Macedonianis eccleſia adempta.

Anaſtaſius presbyter.

2. Cor. 5.

An. do. 431.

Neſtorij ſententia.

A no purum hominem dixiſſe Chriſtum,ſed ſermo-
nem tantummodo quaſi metuendum expauiſſe:
Et hoc paſſum,quod decenter non eſſet eruditus.
Qui dum naturaliter eloquens fuiſſet , ſe putabat
doctum, & libris Antiquorum interpretum dedi-
gnahatur incumbere,omnibúſq; ſe meliorem pu-
tabat eſſe, ignotans quod in catholica Ioannis epi
ſtola in antiquis exẽplaribus habeatur:Omnis ſpi
ritus qui ſoluit Ieſum,à Deo nõ eſt.Húc enim ſen
ſum ex veteribus exẽplaribus abſtulerunt, qui ſe-
parare volunt ab hominis diſpenſatione diuinita-
tem. Quapropter veteres interpretes hoc ipſum
deſignauerunt,quod aliqui adulterarint hanc epi-
ſtolam,ſoluere hominem à Deo volẽtes.Eſt enim
humanitas copulata diuinitati,&iam nõ ſunt duo,
ſed vnum . Hac ratione confidentes antiqui , Ma-
riam Dei non timuerunt dicere genitricem.Euſe-
bius Pamphili enim tertio libro de vita Conſtan-
tini,dixit : Etenim & generationem ſuſtinere,qui
nobiſcum eſt Deus propter nos voluit:& locus e-
ius in carne generationis nominatus eſt apud He-
bręos Bethlehem.Quamobrẽ & Helena Auguſta
B Deo amabilis,locum amplum vbi Dei genitrix pe
perit,memoriis mirabilibus adornauit,hanc ſacra-
tiſsimam ſpeluncam decẽter illuſtrans.Sed & Ori
genes in primo Tomo de epiſtola Pauli ad Roma
nos,ait: Quomodo Dei genitrix dicatur,latius ani
maduerte.Apparet igitur Neſtorium ignoraſſe le-
ctiones antiquorum.Quapropter(ſicut dixi)in ſer
mone ſolo moratus eſt,&non ſolùm eum ſermo-
nem ex animo dedit , ſed etiã omnino Deum eſſe
qui natus eſt denegauit . Nos enim fatemur quod
qui de ſancta Virgine natus eſt,crucifixus eſt, Do-
minus eſt gloriæ,ſicut dixit Apoſtolus: Si enim co
gnouiſſent, nũquam Dominum gloriæ crucifixiſ-
ſent . Porrò Neſtorius dicit : Noli gloriari Iudæe,
non crucifixiſti Deum: tanquã ipſe Dominus glo-
riæ idem non ſit Deus. Nam quod purum non di-
cat hominem Chriſtum , ſicut Photinus,aut Pau-
lus Samoſatenus, etiam homiliæ quas fecit oſten-
dunt . Nuſquam enim Dei verbi ſubſiſtentiam pe
rimit,ſed vbique id ſubſiſtere confitetur,& habe-
re ſubſtantiam, non ſicut Photinus & Samoſate-
C nus eius exiſtentiam perimentes.Hoc enim &Ma
nichæi à Montano dogmatizare audent.Sic igitur
Neſtorium inuenio ſapuiſſe ex eius libris. Non er
go mediocrem concuſsionem orbi terrarum tepi
diſsima Neſtorij ratiocinario concitauit . Interea
contigit ſcelus quoddam graue in eccleſia proue-
nire.Serui quidam potentium genere Barbari, do
minum crudelem experti , ad eccleſiam confuge-
runt, & portantes gladios ingreſsi ſunt ad altare.
Cúmque rogarentur,exire nullo modo voluerũt,
ſed impediebant ſolennia celebrari,plurimis die-
bus gladios tenentes euaginatos, & parati ſe vin-
dicare.&omnibus ad eos accedentibus inſiſtebãt.
Qui poſtremò vnum clericum perimentes,& aliũ
vulnerantes,etiam ſeipſos interemerunt. Quo fa
cto quidam trãſeuntium hoc ſcelus nihil boni ec-
cleſiæ ſignificare prædixit: nec veritate fruſtratus
eſt.Significabat enim populi diuiſionem, & deie-
ctionem eius,qui fuerat cauſſa diuiſionis.

Aliqui interpretes.

1. Ioan. 4.a.

Euſeb. Pamphili in vita Conſtantini

Serui confugiunt ad templum.

De Epheſino concilio contra Neſtorium.

CAPVT V.

NOn multo poſt tempore,iuſsio principis epi D
ſcopos vndique Epheſum conuenire præce-
pit.Mox ergo poſt Paſchalem feſtiuitatem,Neſto
rius cum maxima multitudine venit Epheſum,in-
uenitque plurimos epiſcoporum ibi fuiſſe colle-
ctos. Porrò Cyrillus Alexandrinus modicum cun-
ctatus , circa Pentecoſten occurrit . Quinto verò
die poſt Pentecoſten, Iuuenalis etiam Hieroſoly-
morum venit.Porrò Ioanne Antiocheno cunctã-
te,mouebant præſentes epiſcopi quæſtionem.Cy
rillus autem Alexandrinus epiſcopus, defloratio-
nes quaſdam librorum Neſtorij faciebat,eum tur-
bare volens. Etenim erat inimicus eius . Et quum
plurimi Deum confiteantur eſſe IESVM : ego,
inquit Neſtorius, bimeſtrem & trimeſtrẽ nequa-
quam confiteor Deum.Quapropter mũdus ſum à
ſanguine veſtro,& poſthac ad vos nõ veniã. Quũ
hęc dixiſſet,cum reliquis cõgregabatur epiſcopis,
qui ipſius ſententiam ſequebantur:pręſentes ergo
in duos ordines ſunt diuiſi. Porrò Cyrillus cũ ſuis
facto concilio Neſtorium vocauerunt.At ille non
obediuit, differens in præſentiam Ioannis Antio- E
cheni.Qui verò circa Cyrillũ erant, homilias Ne-
ſtorij quas de hac quæſtione protulerat ſæpius re-
legentes,& ex ipſis iudicantes,eum velut blaſphe
mantem Dei filium,damnauerunt. Hoc facto,qui
circa Neſtorium erant, aliud apud ſe concilium fa
cientes damnauere Cyrillũm, & cum eo Memno-
nem Epheſinæ ciuitatis epiſcopũ.Non verò mul-
to poſt venit etiam Ioannes Antiochenus epiſco-
pus,& cognoſcens quæ geſta eſſent,indignabatur
contra Cyrillum tanquam ſeditionis autorem, eò
quòd adeò feruenter Neſtorij feciſſet damnatio-
nem.Porrò Cyrillus cum Iuuenale volens ſe vlci-
ſci contra Ioannem,damnauit etiam ipſum.His ta
li mixtione confuſis, cognoſcens Neſtorius con-
tentionem ad quãdam perniciem perueniſſe, Dei
genitricem Mariam vocabat,dicens : Dicatur, in-
quit,etiam Dei genitrix Maria,& ea quæ afferunt
diſsidium conquieſcant. Sed nullus eum ex pœni-
tentia talia dicentem,ſuſcepit. Quapropter hacte
nus damnatus & in exilium miſſus Oaſin habitare
dinoſcitur.Hunc ergo terminum ſynodus habuit:
quæ geſta ſunt Conſulatu Baſsi & Antiochi , trice F
ſima octaua die Iunij menſis.

An. do. 433. Concilium Epheſinum.

Neſtorius damnatur.

Oaſis urbs.

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.

CAPVT VI.

POrrò Ioannes veniens Antiochiam, & pluri-
mos epiſcoporum colligens, damnauit Cyril-
lum cùm iam eſſet in Alexandria. Paulò poſt verò
inimicitias reſoluentes,in gratiam redierũt, & ſe-
des alterutris reddiderunt.Poſt damnationem ve
rò Neſtorij,dura Conſtantinopli turba contra ec-
cleſiam facta eſt.Diuiſus eſt nanque populus pro-
pter tepidum eius,ſicut dixi,tractatum. Clerici ta-
men omnes communi decreto eum anathemati-
zauerunt. Sic enim nos Chriſtiani contra blaſphe
mos prolatum ſolemus appellare decretum, quan
do id veluti in marmore ſcriptum,manifeſtũ cun-
ctis oſtendimus.

Ioan. Antiochenus damnat Cyrillũ Alexandrinum.

Anathema

De ordinatione Maximiani Conſtantinopoli.

CAPVT VII.

A HIs ita prouenientibus de electione epiſcopi quæſtio rurſus exorta eſt,&multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebant. Potuitque Proclus tenere pontificatum, niſi quidam procerum prohibuiſſent, dicentes, regulam eccleſiaſticam non permittere eum qui alterius ciuitatis epiſcopus nominatus eſt, ad alterá migrare ciuitatem: quod dictum populum reuocauit. Cúmque quatuor tranſiſſent menſes, poſt Neſtorij damnationem Maximianus ordinatur epiſcopus, in monachica quidem vita, presbyterorũ tamen collegio conſtitutus. Is enim opinioné reuerẽdi viri olim habuerat, eò quòd propriis ſumptibus monumenta fabricaret, vt in eis religioſorum corpora ſepeliret. Erat enim idiota ſermone, & ſub quiete viuere potius eligebat.

Proclus.

Maximian⁹ Cõſtantinop.

Quod epiſcopi ex aliis ad alias eccleſias ſint mutati. CAP. VIII.

B QVia verò quidam dicebant eccleſiaſticam regulam prohibere, ne Proclus Conſtantinopolitanam teneret eccleſiam, cum Cyzici fuiſſet ordinatus, volo ꝑ hac re pauca narrare. Nó enim hoc verè dixiſſe videntur, ſed aut inuidia faciente, aut ignorantes eccleſiaſticam ſanctionem prohibuerunt, quæ frequenter in eccleſiis vtiliter facta noſcuntur. Euſebius itaque Pamphili in ſexto Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro, Alexandrum vnius Cappadociæ ciuitatis epiſcopũ refert, quum veniſſet cauſſa orationis Hieroſolymam, detentum fuiſſe ab eius ciuibus, & in locum Narciſsi epiſcopi conſtitutum, & deinceps omni vita ſua ipſi eccleſiæ præſediſſe. Sic igitur apud veteres ſine vlla differentia, de ciuitate ad aliã migrabat epiſcopus, cùm vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari, vt oſtendatur mentitos eſſe, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

Regula XVIII. Si quis epiſcopus ordinat⁹ ad parœciam, in qua ordinatus eſt, minimè ꝑficiſcitur, non ſua culpa, ſed ſiue populo reſpuente, aut propter quamlibet aliam cauſſam non neceſsitate factã, hunc honore miniſterióque participari tantum, nec eum miſceri rebus, in qua collectas celebrat, C eccleſiæ, ſed ſuſtinere quòd prouinciæ ſynodus ſuo iudicio definierit. Hæc itaque regula eſt. Quod verò plurimi epiſcoporum ex aliis ciuitatibus ad alias propter vtilitates temporum migrarint, nomina eorum qui ſunt mutati ſubdidimus. Perigenes in Petris ordinatur epiſcopus: & quoniam ciues eius eum ſuſcipere noluerunt, Romanæ ciuitatis epiſcopus iuſsit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius epiſcopo: eique donec vixit, eccleſiæ præfuit. Gregorius Nazianzenus prius vnius Cappadociæ ciuitatis fuit epiſcopus, deinde in Nazianzo conſtitutus eſt. Melitius prius Sebaſtenæ eccleſiæ præfuit, & poſtea Antiochiæ præſul eſt conſtitutus. Doſitheum Seleuciæ epiſcopum, Alexãder Antiochenus epiſcopus in Tarſum Ciliciæ tranſtulit. † Reuerẽtius ab Arcis Phœniciæ, in Tyrum tranſlatus eſt. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus eſt in Proconeſum, & in ea præſidet eccleſia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Aſponam. Alexãder ab Helenopoli in Adrianos mutatus eſt. Theoſebius ab Apamia Aſiæ trãsfertur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria vocabatur. Põlycarp⁹ de vrbe Antaptiſtena Myſię, D in Nicopolim Thraciæ mutatus eſt. Herophilus de Trapezapoli Phrygiæ, trãſlatus eſt in Plotinopolim Thracię. Optimus ab Argdamia Phrygię, in Antiochiã Piſidiæ trãsfertur. Syluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur quot ad præſens inuenimus ex propriis ciuitatibus ad alias migraſſe, nos memoraſſe ſufficiat. De Syluano tamen, qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migrauit, vtile iudico pauca narrare. Syluanus quidẽ Rhetor fuit prius Troili Sophiſtę filius, & ad perfectum Chriſtianus, vitámque monachicam diligẽs. Is enim doctoris pallio vti deſpexit: quẽ poſt hæc Atticus epiſcopus comprehendens, epiſcopũ Philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cũ haberet corp⁹ valde debile atq; ſubtile, rogauit Atticũ, vt eum in loco alio conſtitueret, dicens, non ob aliam cauſſam niſi propter frigus ea ſe loca vitare. Cúmque alius pro eo fuiſſet ordinatus, manſit Syluanus Conſtantinopoli, vitam monachicam perfectè cuſtodiens. Adeóque ſine vlla fuit arrogantia, E vt plerunque in tanta multitudine ciuitatis cũ ſoleis de ſparto procederet. Cum vero aliquãtum temporis prçteriiſſet, Troianę præſul eccleſiæ moritur: Troianique venerunt, petentes epiſcopum. Cúmque cogitaret Atticus quem ordinare deberet, ſubitò contigit ad ipſum ſalutandũ venire Syluanum. At illo videns eum, mox cogitare ceſſauit. Tum ad Syluanũ: Non habes, inquit, vlterius occaſioné, pro qua eccleſiaſticas curas poſsis effugere. Troia nanque non habet frigus, ſed ecce apparatus eſt tuo corpori opportunus à Deo locus. Præpara ergo teipſum, & ad Troiam cõtinuò proficiſcere. Migrat ergo Syluanus. Quo facto miraculũ quod inter eius man⁹ accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nuper, in littore Troiano fabricabatur. Cúmq; eam ad mare voluiſſent deducere multis funibus, atq; populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cũ plurimis diebus ageretur, ſuſpicati ſunt nauem à dæmonio retineri. Tum ad Syluanum venientes epiſcopum, rogauerunt eum vt in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili ſermone dicebat ſe eſſe peccatorem, aſſerens hoc opus alicuius eſſe iuſti, nõ tamen ſuum. F Quem cũ rogaſſent, venit ad littus. Factáque oratione tetigit vnum funem, iubẽs vt inſiſterent operi cum labore. Tum illis † breuiter impellentibus curſim nauis ad mare ꝓceſsit: hoc miraculum reuerentiam illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum eſſet etiam in aliis rebus eximius, videns clericos etiam de cõtentione litigantium negocia facientes, nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones poſtulantiũ ipſe ſuſcepit: rogabat vnum fidelium laicorum amatorémque iuſtitiæ, vt ipſe litigantibus intereſſet, & terminum iuſtitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam cõſequutus eſt. Quum igitur Maximianus in vrbe Conſtantinopolitana ordinatus fuiſſet epiſcopus Cõſulatu Baſsi & Antonij, quinto & viceſimo die menſis Octobris, cauſſæ eccleſiaſticæ quieuerunt.

† Reuerentius.

Hermopolis

Artamitã.

Syluanus.

Miraculum.

† leuiter.

Quomodo apud Cretam quodam Iudæo dicente ſe eſſe Moſen, plurimi Iudæorum deceptione ſint mortui, & reliqui facti ſint Chriſtiani. CAP. IX.

An. do. 441. A

† deduceret,

Iudæi per pſeudomoyſen decepti in Creta.

CIrca hoc tempus multi Iudęorũ in Creta chriſtiani facti ſunt propter huiuſmodi cladem. Quidam ſeductor Iudæus finxit ſeipſum eſſe Moyſen,&cœlitus deſtinatum,vt Iudęos illam inſulam inhabitantes per mare + duceret,ipſum ſe eſſe dicens,qui olim filios Iſraël per rubrum mare ſaluaſſet.Circuibat itaque toto anno vnamquamque illius inſulæ ciuitatem,ſuadebátque Iudæis vt crederent,monens vt omnes pecunias atque poſſeſsiones relinquerent, cum vtrique deducti per ſiccum mare ad repromiſsionis gaudia peruenirent. At illi hac ſpe capti, omne opus proprium negligebãt, contemnentes etiam poſſeſsiones ſuas, & dimittentes eas quibuſuis perſonis. Quúmque veniſſet dies quã deſignauerat ſeductor ille Iudęus,eo precedente ſequebantur omnes cum coniugibus & † minoribus, ſeduxítque eos ad quandam rupem decliuius incumbentem,iuſsítque vt in tomorum ſpeciem ſeipſus euoluerent. Hoc igitur faciebant ptiores. Et quum venirent ad rupes, repente mo-

† paruulis,

B riebãtur, tam dilacerati acutis rupibus,quàm in aqua necati.Plures tamen mori potuerũt,niſi(Deo prouidẽte) quidam viri Chriſtiani ſuperueniſſent piſcatores atque negotiatores,qui alios quum necarentur eripientes recreauerũt. Tum alij eorum ſtultitiam ſentientes, alios,ne ſeipſos iactu interficerent,tenuerunt,nuntiantes eorum mortem qui primo ceciderant. Quj etiam cognoſcentes ſeductionem,culpabãt ſe, eò quòd facilè crediſiſſent. Quúmq; voluiſſent illum perimere ſeductorem, cõprehendere nequiuerunt.Repentè nanque diſparuit,deditque ſuſpitionem quod dæmon fuiſſet erroneus humana figura circũamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretenſium Iudæorum ad Chriſtianam conuerſi ſunt fidem.

De magno incendio Conſtantinopoli facto, & morte Maximiani atque inſtitutione procli.
CAPVT X.

Incendium Conſtantinopoli. C

INterea incendium in ciuitate Conſtantinopolitana factum paulatim peruenit ad Thermas,quę vocãtur Achilleæ: deinde ad locum qui dicitur Pelargus, ita vt Nouatianorum comprehenderetur eccleſia. Tum fertur Paulum eorum epiſcopũ inter flammas eccleſiæ reſtitiſſe ſupplicantem Deo, ne eccleſia pariter crematetur. Qui locus ereptus eſt: & hactenus XVII. die menſis Auguſti apud Nouatianos Collectio celebratur.Hunc tamen locum nõ ſolùm Chriſtiani, ſed etiam Pagani ex eo tempore venerantur. Maximianus igitur cũ duos annos & ſex menſes eccleſiam gubernaſſet,defunctus eſt,Conſulatu Ariobindæ & Aſparis,die duodecimo menſis Aprilis,in ſeptimana maiore Ieiuniorum,feria quinta. Tum igitur Theodoſius imperator ſapienter cauſſæ ꝓſpexit,ne rurſus de epiſcopatu ſeditionis quæſtio, aut tumultus in eccleſia naſceretur. Quũ adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, præſentibus epiſcopis præcepit inthronizari Proclum. Quod etiã Romani epiſcopi Cæleſtini literæ firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexandriæ deſtinauit epiſcopum, & ad Ioãnem Antiochenum & Ruphum Theſſalonicenſem dicẽs, quod nibil prohiberet alterius ciuitatis exiſtentẽ epiſcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur Proclus exequias Maximiani corporis celebrauit: de quo tempus vt pauca dicamus. D

Maximiani epiſcopi Conſtantinopo. mors.
An. do. 436.

Proclus ſuccedit.

De conuerſatione & moribus Procli.
CAPVT XI.

Proclus.
† meminens

PRoclus ab ætate prima lector fuit,apud doctores tamen + obſeruans ſtudioſus quoq; Rhetoricæ fuit: qui quum ad perfectam veniſſet ætatem, plerunque cum Attico erat epiſcopo exceptor ſermonum eius. Et quum proficeret ab Attico diaconus ordinatur,poſtea presbyter. A Siſinnio verò Cyzici conſecratur epiſcopus. Hæc quidem ei primo acciderunt,poſtea thronum Cõſtantinopolitanæ ſortitur eccleſiæ. Erat enim vir moribus optimis: & ab Attico vtiliter eruditus, omnia eius imitabatur.Sed in iſto patientia potior apparebat.Et ille quidem hæreticis ſe terribilem opportunè mõſtrabat, iſte verò omnibus mitis erat, & ſic eos potius quàm violenter flectere nitebatur, nullam hæreſim vexare volens, in hac parte Theodoſium imitatus imperatorem. Ille nanque E iudicabat contra culpabiles imperiali non vti poteſtate. Hic autem paruipendebat, ſi quis de Deo non ita ſaperet ſicut ipſe. In his igitur Imperator laudabat eum,quum & ipſe veros ſacerdotes imitaretur, & nequaq̃ perſequi volentes admitteret, Ego tamẽ audacter dico,quod manſuetudine omnes veros ſacerdotes euicerit. Ob quam cauſſam hoſtes ſuos citra belli certamina ſubiugabat, ſicut oſtẽditur in Ioannę tyrãno, & facta poſt hoc perditione Barbarorum.

Theodoſius vicit omnes ſacerdotes mãſuetudine

De victoria Barbarorum. CAP. XII.

Barbari contra Romanos.

POſt interirum nanque tyranni, Barbari quos ille contra Romanos ſuum euocauerat in auxilium, parati erant Romanorum fines inuadere. Hæc audiens Imperator conſuete hanc ſolicitudinem Deo commiſit, & orationibus occupatus cito ꝓmeruit quod quæſiuit. Quæ enim acciderint Barbaris enarranda ſunt:Dux eorum nomine Rugas, ſulmine percuſſus, interiit. Secutáque peſtis, maximam partem eorum hominum interemit. Et F non ſolùm hoc ſuffecit, ſed etiã ignis de cœlo deſcendens,plurimos qui videbantur remanſiſſe,cõſumpſit. Quæ res Barbaros in formidine magna conſtituit,non ſolùm quod cõtra gentem Romanorum fortiſsimam arma leuare auſi fuiſſent, ſed quod ſic eos à forti Deo iuuari cõſpicerent. Tum Proclus epiſcopus de prophetia Ezechielis coram eccleſia faciens ſermonẽ,de collata ſalute,ab omnibus eſt laudatus.Cuius ꝓphetiæ verba ſunt hęc: Et tu fili hominis propbetiza in Gog principe Moſoch & Thubal. Iudico enim eum morte & ſanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignẽ & ſulphur pluã ſuper eũ, & omnes qui cũ eo ſunt. E poſt pauca: Et ſcient quia ego ſum Dominus.

Rugas.

Ezech. 38.a

Quomodo filia Theodoſij Valentiniano ſit iuncta.
CAPVT XIII.

An. do. 428.
Eudoxia filia Theodoſij nubit Valẽtiniano.

IGitur imperatori propter ſuam mãſuetudinem etiam alia plurima præſtitit DEVS,quorum vnum illud eſt:Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eu-

A doxia. Hanc Valentinianus conſobrinus eius, Heſperiarum partium ab eo factus Imperator, petiit vxorem. Cumque Theodoſius annuiſſet, cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placueratque vt Theſſalonicam ambo venirent. Inter hæc nunriauit Valentinianus ne fatigatetut Theodoſius: ipſe enim venturum ſe Conſtantinopolim compromiſit. Quum ergo partes muniſſet Heſperias, Conſtantinopolim venit ad nuptias. Quibus celebratis Conſulatu Iſidori & Senatoris, vxore ſumpta reuerſus eſt.

Quomodo corpus Ioannis epiſcopi ſit Conſtantinopolim reuocatum. CAP. XIIII.

NOn multo poſt Epiſcopus Proclus eos qui propter Ioannis depoſitionein ſegregabantur, eccleſiæ teſtituit. Sapientiaque ſua eorũ triſtitiam mitigauit hoc modo. Corpus enim Ioannis in Comanis ſepultum, triceſimoquinto anno poſt depoſitionẽ Conſtantinopolim iubente Im-
B peratore reuocauit, & publice diuulgatum in eccleſia Apoſtolorum multo honore recondidit.

An. do. 441. Paulus Nouatianorum epiſcopus.

Quod actum eſt. 16. Conſulatu Theodoſij. 17. Ianuarij menſis die. Paulus quoque Nouatianorum epiſcopus eodem Conſulatu. 20. Iulij menſis die defunctus eſt. Qui cùm ægrotatet, nec dietam cõſuetam tranſgteſſus eſt, nec otationes ſolitas prætermiſit. Quumque eſſet morti vicinus, euocauit omnes clericos ſuos dicens: Cogitate epiſcopum eligere dum viuo, ne poſthac turbas eccleſiæ noſtræ ſuſtineant. Illis verò ei potius electionem dãtibus, Paulus ait: Ergo ſcriptam mihi huiuſmodi date profeſsionem, quod ipſum eligetis, quẽ ego decreuero. Quibus hoc facientibus atque ſubſcribentibus, Marciani presbyteri nomen in charta conſcripſit atque ſignauit. Fecitque priores ſimiliter ſignare presbyteros, eamque chartam apud Marcum depoſuit Scytharum eccleſiæ Nouatianorum epiſcopum, dicẽs: Si vixero, mihi redde. Si mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari. Poſt cuius obitum tertio die reſignantes, & Mar-
C ciani nomen inuenientes, eiuſque laudantes electionẽ, ſine vlla mora miſerũt in Tiberiada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et comprehenſum deduxerunt viceſimoprimo die eius menſis, & ordinarunt epiſcopum.

Marcianus ſuccedit Paulo.

Quomodo Eudoxia vxor Imperatoris Hieroſolymam ſit profecta. CAP. XV.

THeodoſius igitur Imperator pro beneficiis à D
deo ſibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Chriſto ſua vota compenſans, cõiugemque ſuam Eudociam Hieroſolymam deſtinauit. Hoc enim & ipſa votum habuerat, ſi filiam videret nuptam. Quæ tam Hieroſolymis eccleſias conſtitutas quàm per ſingulas ciuitates poſitas, honorauit: & quum illuc proficiſceretur, & cùm inde rediret.

Quod Proclus Thalaſsium ſenatorem authoritate ſua Cæſarea Cappadociæ fecerit epiſcopum.

CAPVT XVI.

An. do. 441.

PRoclus autem Epiſcopus eodem tempore ſeptimodecimo Imperatoris Theodoſij Conſulatu, rem mirabilem operatus eſt, quam nullus priorum fecit Epiſcoporum. Quum enim Firmus Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ mortuus fuiſſet, aderant Cæſarienſes, petentes Epiſcopum. Quumque cogitaret, quem eis ordinare deberet, contigit vt ad eum ſalutandum die ſabbato Sena- E
tores vniuerſi venirent, inter quos Thalaſsius qui Præfecturæ Illyrici adminiſtrauerat dignitatem. Quumque futurum eſſet (ſicut habebat fama) vt Orientalem tegeret præfecturã, miſſa manu Proclus pro præfecturę dignitate epiſcopatum ei Cęſarianæ ciuitatis impoſuit. Hæc quidem in eccleſia illo tempore gerebãtur. Nos autem hic terminum faciamus hiſtoriæ in pace gubernari cunctas eccleſias exornantes. Nos ergo ô ſacratiſsime homo dei Theodore, tuam compleuimus iuſsionẽ, finem facientes hiſtoriæ, in anno ſecundo trecenteſimæquintæ Olympiadis, Conſulatu 17. Imperatoris Theodoſij.

Peroratio Socratis Cõſtantinopolitani ad Theodorum. An. do. 442.

Hiſtoriæ eccleſiaſticæ quam Tripartitam vocãt, libri duodecimi, Epiphanio Scholaſtico interprete,

FINIS.

F

Errata.

Fol. 13. col. 2. lin. 17. leg. atque ſimilium. fol. 18. col. 1. lig. 23. leg. quæ ex non. fo. 22. col. lig. 10. leg. dicens. fo. 28. col. lig. 19. leg. eſt filius. fo. 75. col. 2. lig. 49. lege, ex quibus cum patre.

Index Rerum ac materiarum memorabilium in Hiſtoriam ECCLESIASTICAM, QVAM TRIPARTITAM vocant.

A

ABacuc corpus repertum. 141 d
Abdas epiſcopus Perſarum. 131 d
Abdias. 83 c
Abedecalla martyr. 36 e
Abraham hebræorum pater. 6 e
Acaciani. 67 d conueniunt apud Antiochiam. 96 c 71 a
Acacianorum epiſtola ex ſynodo Antiochena ad Iouianum auguſt. 96 d
Acacij doctrina. 68 e
Acacius euocat è Bithynia ad ſynodum conſtantinop. 69 f 70 a conqueritur. 68 a
Acacius dicit filium dei ſimilem patri ſecúdum voluntatem tantum. ibidem. f
Acacius martyr. 133 a
Acamantium. 163 d
Accuſatus Chryſoſtomus. 147 b condemnatur, mittitur in exilium. 147 e
Acepſemas epiſcopus 36 f zeugmaticus. 117 b
Achab. 83 e
Achillas Alexádriæ epiſc. 15 b. 22 b Apoſtata. 16 a Arianus. 17 b 19 b
Achitus diaconus. 51 b
Acta ſynodi Seleuciæ. 65 d
Acta conciliorum. 7 e
Adamantius medicus. 156 b
Adrianus. 95 h
Adulterarum pœna Romæ ſublata. 130 e
AEas. 14 c b
AEgyptij poſt cœnam ſacrificabant 157 c
AEliam hoc eſt, hieroſolyma ſynodus transfertur. 38 d
AEmilianus iudex. 61 f
AEmona ciuitas. 3 f
AEſculapij templum. 33 a
AEthalia excommunicatur. 20 e
Aërij vox ſuperba. 71 b
Aëtio interdicitur vti diaconi officio. 66 d
Aëtius Lydde epiſcopus. 21 b mittitur in exiliú. 71 b
Agapitus ὁμοούσιον amplectitur & fit epiſcopus Synnadenſis. 117 f
Agapius. 118 e epiſcopus & eius ſcripta. 41 e
Agelius Nouatianorum epiſcopus. 103 e reuocatur de exilio. ibid. eius mors. 119 f
Agelon Gomarus. 101 e
Aiacis tumulus. 31 a
Alamanni. 129 b
Aithalis martyrium. 37 a 77 b
Alaricus rex Gothorum. 150 e
Alaricus Romam venit. 155 e
Alemanni profligati à Iuliano. 77 b
Alexander antiochenus. 150 d
Alexander magnus. 6 b Alexandriæ epiſcopus, 8 b 15 b
Alexander inexorabilis. 11 c Conſtantinopoli. eccleſiæ epiſ. 15 a Apoſtolic. dogmatum prædicator. 15 d melior quam doctior. 21 b
Alexander totam noctem deum orauit. 40 d
Alexander philoſopho ſiléntium imponit. ibid.
Alexandria vrbs multarum Gentium. 13 b
Alexandri mors. 38 b
Alexandri Alexandrini ad eccleſiæ præſules literæ. 15 e
Alexandrinæ ſeditionis autor Eudoxius. 105 f
Alexandrinæ eccleſiæ epiſcopi. 15 d
Alleluia Romæ. 138 a
Alexandrini perſecuntur. 120 b
Alexandrini ſeditioſi. 155 f
Amantius epiſcopus. 39 f
Altera ſynodus propter Chryſoſt. 148 d
Amatius iudex. 81 a
Ambroſius ad Theodoſium 133 b præſul tumultum compeſcit. 98 a
Ambroſius in exilium. 129 b baptizatur, eligitur in epiſcopum. 98 a
Ambroſius ad Ruffinum. 131 f
Ammonius. 113 e 115 d
Ammonius occiditur à populo quod lapidem petulanter in præfectum ieciſſet. 156 e
Ammon 113 f eius miracula, mors. 14 e
Amphictyones de Alexandro. 95 a
Amphilochius Lycaonenſis. 100 a
Amphilochius ad Theodoſium. 130 f
Amphion Epiphaniæ Ciliciæ epiſcopus. 11 e
Ananiæ martyrium. 36 e
Anaſtaſia baſilica. 125 f
Anaſtaſia & Caroſia filiæ Valentiniani auguſt. 103 e
Anaſtaſius presbyter. 161 e
Anaſtaſius. 150 b
Anathema 168 e
Andragatius trucidatus 125 d ſe in aquam præcipitat. 130 b
Anianus epiſcopus. 69 b
Anima Chriſti. 81 e
Ante ſecula. 10 a
Anthemius præfectus. 153 b
Antinous amatius Adriani. 95 b
Antiochenæ ſynodi fides. 67 e
Antiocheni conuiciantur in barbam Iuliani. 89 f
Antiocheni concilij diuiſio propter fidem. 53 e
Antiochenſium gaudium de morte Iuliani. 92 a
Antiochia Mygdonica Niſibis dicta. 84 b a
Antiochia Orientis caput. 121 d
Antiochus 145 d
Antiochus nepos ſuccedit liberio. 102 e
Antiphonarum origo. 145 e
Antiquus mos. 29 e
Antiqui interpretes. 161 a
Antonij vigiliæ. 13 e mors 14 e frugalitas 13 d
Antoni monachi ſomnium. 97 e
Antonius Germeuſis epiſcopus contra Macedonianos. 161 d
Antonius AEgyptius monachus Conſtantino Imperatori amicus. 13 e
Anto. Magnus. 112. f 117. a literarum ignarus 13 e præfectus. 133 b
Anubion epiſcopus. 39 f
Apelles AEgyptius. 114 a
Apes fidei totius. 58 b
Aphaca. 33 e
Aphraates. 118 d
Aphricanus. 7 d eius ſcripta. 59 e
Apollinaris rhetor. 73 d Syrus 89 b grammaticus. 73 d
Apollinaris Laodicenus. 121 e priuatus epiſcopatu. 122 a
Apollinares duo. 71 d
Apollinariſtæ. 73 d
Apollinariſtæ vult orthodoxis. 151 d
Apollo eremita. 114 b
Apollo Didymeus. 10 b Pithius. 33 a
Apollonij vita. 114 e
Apologia de Origene. 81 e de fuga Athanaſij. 83 a
Apoſtaſeos Arij, ſocij. 16 a
Apoſtolica ſedes Antiochiæ. 24. a Hieroſolymis. ibid.
Appion Nicomediæ epiſcopus. 34 a
Aquila locus, ad quem deducta eſt argo. 9 f
Aquilinus cauſidicus Sozomeni ſocius. 32 e ardentiſsima febre correptus diuinitus ſanatur. ibidem.
Ariobindas. 157 e
Arantheus 119 f
Aradus Inſula. 102 d
Arbathion epiſcopus. 39
Arcadij Auguſti mors. 153 a
Ardaburius. 157 e f
Arethuſij Marco epiſcopo ſuo infenſi. 80 d
Argyropolis. 160 e
Ariani cupiunt habere vnam eccleſiam oppidatim 52 a aſſerunt Chriſtum eſſe naturæ mutabilem. 19 e concitant Conſtantium cõtra Athanaſium. 55 a
Ariani quidam apud Alexádriam ſuffocati. 45 b
Ariani inter dictú Arij anathematizauerunt. 26 a
Ariani Porphyriani dicti. 30 e
Ariani metu ſecretis Nicæni concilij ſubſcribút. 26 e
Ariani epiſcopi qui non admiſerút ὁμοούσιον. 28 a
Ariani in orthodoxos. 106 e
Ariani cantant orthodoxos. 126 a
Ariani in ſuburbiis Alexandrinis. 131 a domum Nectarij incendunt. 130 b
Ariani relinquunt eccleſias quas. 40. annis tenuerant. 124 e
Ariani Sabbato & dominica. 145 b
Ariani conueniunt Antiochiæ. 54 b triumphant 74 a damnati. 62 e
Arianorum conuentus apud Bythiniam. 11 e Mareotem 38 e ſchiſma. 118 b
Arianorum impiiſsimum dogma. 17 e f concilia decem. 61 a
Arij Impiú dogma. 20 f 81 a mors 40 a epiſtola ad Euſebium 20 f Doctrina. 16 a
Arij profeſsio mittitur ſynodo hieroſolymitanæ examinanda. 39 a
Ariſtoteles In quem vſum ſcripſerit ſophiſmata. 59 b
Arius contra eccleſiam exoritur. 15 a b e excommunicatur. 20 a
Arius Alexandrinus. 33 f ſubſcribit decretis Niceni concilij. 40 d
Arius iuriſiurandi deluſor. 40 d ordine excidit ſacerdotali. 15 d
Arius & Achilas ſpeluncas latronum ſibi edificant. 17 ad Paulú Tyri epiſcopú legatus. 22 d
Arius alexandrinæ ſcholæ præficitur. 15 b
Arius & eius ſectatores mittuntur in exilium. 28 b ab exilio reuocatur. 38 d
Arius & Achilas tunicam Chriſti irrumpibilem diuidere non erubuerunt. 17 d
Armenij Chriſti fidem ſectantur. 31 a
Armenius bardiſanæ. 117 e
Arſatius Conſtantinop. epiſcopus. 149 e moritur. 150 a
Arſenius. 48 b
Arſinus abbas. 112 a
Artemius. 88 e
Artemon. 19 b
Aſclepas Gazæ epiſcopus. 47 c Romam proficiſcitur. 44 e
Aſclepam Gazæi ſuſcipiunt. 52 b
Aſterius rhetor. 40 a eius libris Arianú dogma firmatur. ibid. a
Aſtutum Flauiani concilium. 100 a
Athalaricus. 119 c
Athanaſij teſtimonium de Origene. 148 d
Athanaſij Inimici. 59 d Vaticinium. 64 e mors. 109 a
Athanaſius Græcos vocat Gétiles. 25 b Anazarbi

epiſcopus. 21 b Diſputator. 25 b ſuam recipit eccleſiam. 52 conſtituit ſacerdotes in alijs eccleſiis. 53 c
Athanaſius impetrat Syriorum & Paleſtinorum ſynodum. 53 b petit Dari Chriſtianis vnam eccleſiam oppidatim. 52 b
Athanaſius apud Treuiros Galliarum metropolim degebat. 39 f fit Alexãdriæ epiſcopus. 38 b ad iudicium euocatur. 42 f
Athanaſius conſtantinop. venit ad Cõſtantinum. 39 b iubetur redire in Alexãdriam. 45 d 82 a fauore conſtantini iunioris Alexan. reuertitur. 42 a
Athanaſius vt magus accuſatur. 38 c 64 e Euſebij opera Alexandria pellitur. 42 c accuſatur ab Arianis. 43 d fugit Romam. 54 a accuſatur apud Cæſarem. 42 e conciliũ conuocat apud Alexandriam. 54 c
Athanaſius Cõſtantij furorem declinat. 64 e exulat. 84 e mittit quinque epiſcopus ad Cõſtan. Impera. vt ſeipſum excuſent. 64 e
Athanaſius accuſatus ab Arianis. 43 d aduerſus ſynodum Ariminenſem. 62 d vocatus ad Cõſtantium. 64 cadit Iouianum. 97 a ſemper odio habitus ab Arianis. 59 d ſuam recipit eccleſiam. 51 e
Athanaſius Alexandrinus. 51 d
Attici ſermones non excipiebantur à ſcribentibus ſicut olim Origenis. 153 e
Atticus Conſtantinop. 153 e
Atticus ſuccedit Arſatio. 150 a
Atrium Rhodij in deum retulerunt. 95 a
Audæus hæreticus. 99 d
Authoritas Ro. Pontificis. 43 d 65 c
Auxentius epiſcopus moritur. 97 f
Azanes Eunuchus. 36 e

B

Bacurius magiſter militum. 140 c
Barabanes rex Perſarum. 157 a
Barbas Arianorum epiſcopus. 154 d
Barbæ mors. 161 d
Barbari Contra Romanos. 164 c
Barbari ſuburbia Conſtãtinop. deripiunt. 121 a
Baſilij magni memoranda ſententia. 111 c
Baſilius Cappados. 89 b
Baſilius. 108 b Ancyranus occiditur. 81 b c
Beatitudo vera in cultura dei eſt. 15 e
Bellum Perſicum. 13 d
Beniamin oratione ſola ægros ſanabat. 114 d
Beniuolus quæſtor. 129 c
Beryllus Philadelphiæ epiſcopus. 81 e
Bichor epiſcopus martyr. 87 b
Biſa Thraciæ Ciuitas. 106 c
Bitianus. 157 e
Blanditijs magis quam tormentis cenſet Iulianus expugnandos Chriſtianos. 78 e
Britãnio ienex in Imperatorem electus. 56 e
Britannio tyrannus. 54 b
Britannio priuatur Imperio. 56 c
Burgundiones. 161 e
Bulyris martyr. 81 a
Byzantium. 33 e

C

Calõnia adulterij ab Arianis Euſtathio imponitur. 34 e
Calydonius aper. 7 c
Calyſtus. 91 b
Candelabrum Theodoſij. 5 f
Canones Nicæni concilij. 90 e
Canones ſynodi Syrmienſis. 57
Caput Ioannis baptiſtæ. 158 f
Carræ Ciuitas. 92 d
Cauſa receſſus. 13 c
Celeſtinus Pontifex Romanus. 155 e
Celtæ. 102 a
Centum Chriſtiani interfecti. 36 b
Chreſtus Niceæ epiſcopus. 34 be
Chriſtiani dabant operam ſpectaculis apud alexandriam. 151 f
Chriſtiani à Licinio perſequuntur. 10 a b ſuis opibus ſpoliantur. 89 f
Chriſtiani in militiam recipiuntur. 10 e exulantes reuocantur, ibid. infamia liberantur. 10 e honorifice habentur. 10 e
Chriſtiani hominis libertas. 12 d
Chriſtianorum dogma cœpit ex Gẽtilium perſequutione. 10 b
Chriſtianorum hoſpitalitas & officiũ erga mortuos. 85 f
Chriſti mater poſt partum virgo permanſit. 6 f
Chriſtus in euangelio. 83 d
Chryſaorus. 155 c
Chryſopolis. 160 b
Chryſoſtomiani. 150 f
Chryſoſtomiani torquẽtur propter factum incendium. 149 f
Chryſoſtomus Nouatianis fauit. 149 e
Chryſoſtomus vbi exulatit. 148 a annumeratur prædeceſſoribus ſuis epi. 150 e moritur. 149 f
Chryſoſtomus accuſatus appellat ſynodũ vniuerſalem.
Cingulum militare. 95 c 93 a
Circenſes ludi. 120 d
Clearchus Nymphæum ædificat. 123 d
Clemens Alexandrinus. 7 d eius opera. 59 c
Cleomedes Athleta. 95 a
Clerici cognatus militare. 78 e
Coci publici. 80 e
Cœlibibus licet condere teſtamentum. 11 d
Collecta Chriſtianorum. 12 c
Communionis ſignum. 23 a
Concilia hæreticorum. 41 a prohibita. 131 a
Concilia partialia Orientalium & Occidentalium epiſcoporum. 46 f
Concilia non celebranda citra ſententiam ſummi pontificis. 43 d
Concilij Nicæni ſeſsiones. 26 a
Concilium Epheſi propter Neſtorium. 162 d
Concilium in chalcedone propter Ioan. Chryſoſtomum. 147 a
Concilium. 1. in Nicea Bithiniæ. 27 a
Concilium Antiochiæ nonaginta epiſcoporum. 43 d
Concilium apud Niceam Iſauriæ. 67 d
Concilium Nicomediæ pro Orientalibus. 60 b
Concilium Mediolani. 56 f
Concilium Ariminenſe pro Occidentalibus. 60 b
Concilium Sirmij aduerſus Photinum. 56 a
Concilium Hieroſol. ſub Athanaſio. 82 e
Concilium Sirmium de concordandis hæreticis. 128 d
Confeſſorum conuerſatio. 10 c
Conflictus. 140 c
Conſcriptoris eſt omnia veritati poſtponere. 7 f
Conſtans in triceñalibus ordinatur. 41 d
Conſtans partes Athanaſij tuetur. 42 f
Conſtans pro Athanaſio. 43 a
Conſtantia mulieris orthodoxæ. 107 b
Conſtantienſes car à Conſtan. libertate donati. 78 d
Conſtantij in Gothos bellum. 10 f
Conſtantij leuitas. 54 bc
Conſtantij cum Gothis fœdus. 10 f
Conſtantij in Illyricum profectio. 56 ce
Conſtantij & Licinij bellum. 10 b
Conſtantij Concilium de exploranda Chriſtianorum conſtantia. 9 a
Conſtantij epiſtola ad Alexandrinos qua recipitur Athanaſius. 52 d a
Cõſtantini ſenioris in pauperes liberalitas. 39 a
Conſtantini epiſtola de Ario. 30 d
Conſtantini forum. 40 d
Conſtantini oratorium. 21 a
Conſtantini de vnanimitate & concordia ſermones. 26 b
Conſtantini principis epiſtola ad Alexandrum pontif. Alexandrinum. 22 a
Conſtantinopolis vnde dicta. 76 b
Conſtantinopolis Romæ ſimilis. 32 e olim Byzantium dicta. 31 e 38 c
Conſtantinopolitana hæreſis recens. 128 a
Conſtantinopolitani priuantur ſtipendiis frumentariis. 44 c
Conſtãtinus myſteria fidei edocetur. 8 f
Conſtantinus necis filij ſui cooperator. 9 b e
Conſtantinus epiſcopis certum vectigal diſtribuit. 11 a
Conſtantinus quomodo Chriſtianum dogma cognouerit. 8 e
Conſtantinus Baptiſatur. 9 c
Conſtantinus religionem Chriſtianam cõmendat. 10 e
Conſtantinus perſequitur Chriſtianos. ibidem. & 10 b
Conſtantinus Sarmatas vincit. 10 f
Conſtantinus arma militum ſigno crucis ſignabat. 11 a
Conſtantinus Eutichiano amicus. 14 f
Conſtantinus nolebat iudicare de cauſis ſacerdotum. 25 a
Conſtantinus non ſolum cum Ario & Alexandro expoſtulat. 22 d
Conſtantinus ſuppeditat victum patribus Nicæni concilij. 34 a
Conſtantinus Auguſt. filios ſuos Cæſares facit. 41 b
Conſtantinus moritur. 41 a
Conſtantinus iunior Heſperiis partibus præficitur. 48 a
Conſtantinus occiditur. ibid. d
Conſtantinus Auguſt. de paſcha. 137 a
Conſtantinus iunior. 53 c inuadit partes fratris ſui Conſtantis. 41 d
Conſtantinus partem crucis chriſti ſtatuæ ſuæ incluſit. 32 a
Conſtantinus Cæſar. 41 d
Conſtantinus iubet hũc locum, dominus creauit me & cæ. populo interpretari. 74 e
Conſtantius voluit eſſe Romæ duos pontifices. 61 e
Conſtantinus baptizatur. 41 d
Conſtantius iterum Arianizat. 84 c
Conſtantius Arianam ſectam diſſeminare nititur. 84 ab
Conſtantius cœpit vt Orientales ſubſcribant Arianis. 59 e
Conſtantius Athanaſium perſequitur. 54 d
Conſtantius Romam venit. 59 a
Conſtantius ſuccenſet Macedonio. 66 c
Conſtantius aug. moritur. 71 f
Conſubſtantiale quomodo Ariani interpretantur. 28 b
Conſultatur de epiſcopo Antiochenis præficiendo. 74 d
Conuentus Chriſtianorum. 11 c
Copras Monachus. 11 a
Cornelius Pont. Romanus. 118 a
Corona Dionyſij. 94 f
Corpus Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinop. poſt trigeſimum quintum annum aduectũ. 165 a
C C. epiſcopi Ariminenſis ſynodi Arianis adherẽt. 65 f
Corpus eccleſiæ viuum. 11 f
Cras. 64 a
Crucis ſignum Conſtantino oſtenſum. 8 d
Cubitus. 32 c 70 a
Cucuſum Cappadociæ Ciuitas. 46 c

INDEX.

Cyriacus. 156 a
Cyrilli mors. 131 b
Cyrilli Hieroſolym. cauſa Seleuciæ diſcutitur. 69 a
Cyrillus Hieroſoly. abdicatur ab Acacio Cæſarienſi. 70 a
Cyrillus Hieroſoly. primus inter eccleſiaſticos appellationa vſus. 69 a
Cyrillus & Acacius contendunt de iure metropolitæ. 70 b
Cyrillus Hieroſoly. Diaconus martyr. 85 e
Cyrillus vendidit ſuppellectilem eccleſiæ donatam à Conſtantio. 70 b
Cyrillus Alexandrinus. 150 d 154 f
Cyriu* in pede Ieſus à Maruſha moritur. 147 a b
Cyziceni quod petunt à Iuliano impetrant. 84 f
Cyziceni eiciunt Eunomium. 103 a

D

DAEmon queritur de ſanctis viris. 109 d
Dalmatius Cæſar. 55 c. 76 b
Dalmatius monachus. 180 f
Damaſus pontifex Romanus. 118 d e. 103 e. 135 a
Decennium imperatorum. 30 d
Dei ſubſtantia. 26 a
Demophilus epiſcopus. 62 a. 106 b. 128 f
Derogatio valet quãdo derogator creditus bonæ fidei. 39 f
Deus an ſit corporeus. 144 d
Dialectica. 1 a
Dialogus Conſtantij & Liberij pontif. Romani. 60 e
Dictum argutum. 55 a
Didymi memorabile dictum. 113 d
Didymus. 117 b e
Dieam veneris cur Conſtantinus honorarit. 11 b
Dies paſſionis paraſceue. 38 b
Digami. 137 e
Diocletianus omnes eccleſias Chriſtianorum euertit. 155 a
Diodorus diaconus. 66 d. 116 b e
Dionyſius Albæ metropolis Italorum epiſcopus. 58 f
Dionyſius in exilium mittitur. 60 a
Dionyſius hermopoleos epiſcopus 144 e
Dioſpolis olim Lydda dicta. 21 b
Diripiuntur domus eorum qui Chryſoſtomo fauebant. 149 c d
Diſputatores. 128 a
Diſſeritur de Arij dogmate. 26 a
Diſſidium eccleſiarum. 22 a
Diſſimiles. 71 e
Diſſimilitudinis fides. 104 b
Diuerſitas cleri & populi. 66 e
Diuerſitas pſallentium in templo. 51 d
Diuinitas pſalmis & hymnis placatur. 13 b
Dogma Niceni concilij iterum in quæſtionem venit. 41 e
Dominica Auguſta. 111 b
Dominicus dies orationi dicatus. 11 b
Domitianus Orientis præfectus. 58 f
Domus Placidię Auguſtę. 147 b
Domus [illegible] apud Conſtantinop. 113 d
Donatiua principum quando dari ſolita. 86 d
Donatus. 140 d
Dorotheus Theſeus. 114 c 138 b
Dorotheus Arianorum epiſcopus apud Conſtantinopolim. 114 d
Duplex ſpectatorum color. 61 e

E.

ECcleſia Romana 44 f
Eccleſias duas Conſtan. Cõſtantinop. ædificauit. 81 e f
Ecebolus ſophiſta. 78 b e 89 e
Edeſſa. 51 b
Egeſippus. 7 d
Elebachus. 134 b
Eleuſius Cizici epiſcopus. 61 f
Eleuſius Cizicenus. 58 f. 128 f
Emaus vicus. 90 b
ἀναίδεια, id eſt, diuini ſeu afflati. 99 f
Encratitæ. 81 a
Ephrem Syrus. 74 b
Ephrẽ cantica cõpoſuit de martyribus. 117 b e
Epigramma futura prædicens. 103 d
Epinicia Theodoſij & Valentiniani. 150 f
Epiphanius ſophiſta Gentilis. 73 d
Epiphanius epiſcopus. 115 f
Epiphanius Origenis libros damnat & dioſcorum. 146 a
Epiphanius Cyprius Conſtantinop. 146 b
Epiſcopi Orientales reſcribunt Iulio pontifici 44 f
Epiſcopi potentia ex loco. 21 f
Epiſcopi excommunicati. 69 b
Epiſcopi abdicati. 70 a 84 a
Epiſcopi decem ad Conſtantium mittuntur. 69 c d
Epiſcopi mittunt legationem ad valẽtinianum Auguſtum. 100 e
Epiſcopi apoſtolicarum eccleſiarum. 141 f
Epiſcopi condemnati pelluntur vrbe Conſtantinop. 70 d
Epiſcopi ſubſtituti. ibid.
Epiſcopi Aegyptij in diocæſaream miſſi. 111 e
Epiſcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt. 28 a
Epiſtola Cõſtantij ad Iuſtinum Cęſarienſem de parandis libris. 30 f
Epiſtola Conſtantij ad Perſarum Regem pro Chriſtianis. 37 e
Epiſtola Liberij pontificis Romani. 104 f
Epiſtola Athanaſij & aliorũ epiſcoporum Occidentalium ad Iouianum Auguſtum. 91 e
Epiſtola ſynodi Conſtantinop. miſſa Occidentalibus. 125 e
Etat. 50 a
Etuca virtus magna. 56 b
Euagrius. 125 d 112 d 106 c 139 d
Euangelici, Apoſtolici, prophetici libri. 26 a
Euchariſtia olim laicis dabatur in manus. 132 a
Eucheſtarum error qui dicunt euchariſtiam neque obeſſe neque prodeſſe. 99 f
Eudoxia filia Theodoſij nubit Valentiniano. 164 f 165 a
Eudoxij de Conſtantino magno & eius filio opinio. 71 a
Eudoxius nititur AEtium reſtituere. 61 f
Eudoxius ſedem Conſtantinop. vſurpat. 78 f
Eudoxius gratioſus in aula Valentis. 100 a
Eudoxius Germaniæ epiſcopus. 46 b conſulit Eunomio vt ad tempus opus ſuum premat. 73 f
Eudoxius occupat ſedem Antiochenam. 86 f 61 f
Eudoxius accuſatur apud Conſtantium. 66 f
Eugenius ex ludimagiſtro tyrannus 139 f
Eugenius ſupplex Theodoſio. 140 a
Eulogius presbiter. 107 d 114 b
Eulogius & Protogenes redeunt ab exilio. 10 a
Eumæus homeritus. 36 b
Eunomiani. 73 e
Eunomij temeraria ſubtilitas. 101 a
Eunomius epiſcopus Cyzicenus. 73 f
Eunomius accuſatur apud imperat. 71 b
Eunomius cur ab Eudoxio ſeparatus. 105 a
Eunomius it in exilium. 102 f
Eunomius ad tempus opus ſuum premit. 73 a
Eunomij ſcripta. 102 f 128 f
Eunomius diſceſſit Samoſata. 102 a
Eunomius Arianus in Euſebij locum obtruſus. 101 f
Eunomianorum ſchiſma. 138 c
Eunomiotheophroniani. ibid d
Eunomioeuthiciani. 138 d
Eunuchi. 97 b
Euoleius exulat. 102 b
Euphronius epiſcopus Antiochiæ. 54 f. 43 d
Eupſychius Cæſarienſis. 81 e
Euſebia vxor Conſtantij. 76 e
Euſebij martyrium. 80 a. 102 e
Euſebij Samoſateni humilitas. 101 f
Euſebij epiſtola ad Paulinum epiſcopum. 21 e
Euſebij verba de concilio Niceno. 27 e f
Euſebij Cæſarienſis vocabuli ὁμοούσιος interpretatio. 28 e
Euſebij conſtantia. 75 e
Euſebij Pamphili de fide cõcilij Niceni ad Paleſtinos epiſtola. 28 e
Euſebij & Theogonij pœnitentię libellus. 31 b
Euſebius ad Hyſtrum. 101 f
Euſebius vercellenſis. 59 f. 82 a b e
Euſebius nauigat zeugma Syrię. 101 d
Euſebius presbyter prępoſitus cubiculi. 80 a
Euſebius Nicomedienſis Arianorum fautor. 41 f
Euſebius Samoſatenus in exilio quid egerit. 101 d
Euſebius dolet de ſchiſmate Antiochenſium. 84 a b
Euſebius redux. 122 a
Euſebius de vita Conſtantini. 162 a
Euſebius in exilium. 101 b
Euſebius Eunuchus. 77 d
Euſebius Cæſarienſis. 7 d
Euſebius Cæſariæ epiſcopus. 81 b
Euſebius Emiſenus. 41
Euſebius moritur. 4
Euſebius à muliere Ariana occiditur. 1
Euſebius Nicomedienſis Conſtantinop. [illegible] citur.
Euſtathius Antiochiæ epiſcopus. 8 b.
Euſtathiani. 30
Eutropius lector in carcere. 149
Eutropius Eunuchus prępoſitus cubiculi. 143 a
Eutychianus philoſophus. 84 e
Euzoius epiſcopus Arianus. 86 a
Euzoius excommunicatus. 50 e
Euzoius Arij ſodalis. 84 b
Ex alijs Gentibus cur creuerit eccleſia. 7 b
Ex apologia Athanaſij de fuga. 83 a
Exceptores notarij. 58 c 87 d e
Ex deo, id eſt ex ſubſtantia. 27 b
Expoſitio fidei apud Sirmium. 56 f

F

Factio Melitianorum. 22 b
Factiones Arianorum & homouſianorum. 43 b
Felix loco Liberij Pontifex creatur. 61 d
Fidei minor authoritas in populo quam in clero. 86 e
Fidei expoſitio apud Sirmium Præſente Conſtantino Auguſto. 56 f
Fides Niceni concilij. 27 f
Fides Acacij Cæſarienſis. 28 a
Fides Antiochenæ ſynodi. 27 f
Fides lecta Arimini. 82 b
Fides Arij quam apud Conſtantium Auguſt. profeſſus eſt. 38 e
Filius conſubſtantialis patri & coæternus. 15 d
Filius ex non exiſtentibus factus. 18 a
Filius ſacerdotis ethnici ad Chriſtum conuerſus. 87 e
Filius valentis baptizatur ab Arianis. 108 e
Flacillus Antiochiæ epiſcopus. 43 d
Flauianus Antiochenus. 100 a. 116 b c. 150 b
Flauianus Antiochenus Meletij ſucceſſor. 139 b
Fœdus Romanorum cum Perſis. 93 a
Fornicaria mulier. 50 b

Fons apud Nicopolim morborum depulſor. 90 c
Fortunę templum à Chriſtianis deſtructum. 78 e
Forum Conſtantini. 40 c
Franci Imperio Romano ſubiiciuntur. 44 c
Franci Romanis infeſti. 43 f
Fridigernus. 119 e
Frumentorum reditus reddit eccleſiis Iouianus. 96 a b

G

Gainæ Tyrannis. 144 c
Gainas magiſter militum Scytha. 143 c
Gainas conatur incendere Palatium Conſtantinop. 144 a
Gaius epiſcopus. 61 a
Galilæos vocat Iulianus Chriſtianos. 78 c
Galli Cæſaris tyrannis. 58 f
Gallus inſtituitur Epheſi. 76 c
Gallus Cæſar Iudæos compeſcit. 58 f
Gaza maritima. 78 d
Gentiles cur potius quam Iudæi fidem recepe- rint. 6 c
Gentiles apud Antiochiam. 116 b
Georgius in ſede Alexandrinus propulſo Athanaſio. 64 f
Georgius Alexandrinus. 71 d
Georgius à Gentilibus capitur & occiditur. 72 d
Georgius fugere cogitur. 64 f
Georgius Laodicenus. 74 e
[illegible]. 103 f
[illegible]mani. 102 e 44 c
[illegible] epiſcopus. 61 a
[illegible]. 151 c
[illegible]. 119 c
[illegible] cum Theodoſio. 140 a
[illegible] quando Ariani facti. 120 a
[illegible] quando Chriſtiani. ibid.
[illegible] in bello proni. 85 a
Gothi in Romanos. 119 d
Grandis Conſtantinopoli. 103 e. 149 d
Gratianus Cæſar quo pacto cæſus. 122 d
Gratianus reuocat epiſcopos de exilio. 121 e
Grauitas exactionum multorum malorũ cauſa. 112 d
Gregorius Cappadox. 82 b
Gregorius Alexandria pellitur. 44 d
Gregorius Ponticus diſcipulus Origenis. 118 a
Gregorius Cappadox recipitur. 44 d
Gregorius Laodi[illegible]. 71 a
Gregorius Beryti epiſcopus. 11 b
Gregorius Nazianzenus de Iuliano. 94 a
Gregorius Conſtantinopolim relinquit. 124 f
Gregorius Conſtantinop. aſcitus. 123 f
Gregorius Nazianzenus cœpit abire Conſtantinopolim. 124 c

H

Hæretici Chriſtianos expugnant. 45 d
Hæreſis de inæquali ſubſtantia. 46 f
Hæreſis negantium gratiam conferri in baptiſmo. 100 b
Hæretici vt chamæleontes mutantur. 16 c
Hæretici Tunicam Chriſti diuidere non erubeſcunt. 17 d
Hæretici eccleſiis ab orthodoxis pelluntur. 12 a
Hæreticis iuſſu Cæſaris adimuntur eccleſiæ. 41 a
Hæreticis ne aue quidem dicend um. 17 a
Hebion. 12 b
Helena clauus Galeæ & freno equi filij ſui includit. 12 a
Helena Hieroſolyma vadit. 31 f
Helenæ mors. 32 f
Helenopolis. 31 f
Helias monachus. 83 e
Heliodorus. 72 d 114 a 115 f
Helion ab Imperatore mittitur ad Perſas tracta turus de pace. 157 f
Hiliopolitæ olim ſuas virgines proſtituebant. 8 a d
Heliopolis. 131 b
Heliopolitanorum in ſacras virgines crudelitas. 80 d
Helladius & Ammonius Socratis hiſtorici Cõſtantinop. præceptores. 131 c
Helladius excommunicatur. 20 e
Hellanius Tripoleos epiſcopus. 21 b
Hellem monachus. 154 a
Heraclea ciuitas. 6 b
Heraclides à Chryſoſtom. ordinatus accuſatur. 147 e
Heraclius Hieroſoly. epiſcopus. 71 b
Herennius Hieroſoly. epiſcopus. 71 d
Hermogenes magiſter militum occiditur. 44 c
Hermon Hieroſoly. epiſcopus. 15 e
Hermopolis. 161 c
Herodes Idumæus. 6 f
Hierax Ludimagiſter. 156 a
Hieroſolymitana eccleſia. 116 d
Hieroſolymorum epiſcopi. 15 e
Hiezabel. 83 e
Hilarij libri de trinitate duodecim. 84 e d
Hilarion monachus. 80 e 81 e
Hilarius Imperialis nuncius. 64 d
Hilarius Pictauorum epiſcopus. 84 e
Hiſtoriæ huius tempus. 6 d
Honoratus præfectus vrbis Hieroſoly. 69 d
Honorius Auguſt. 153 b Theodoſij filius. 129
Honorius fit Cæſar. ibid.
Horeſtes præfectus reſpuit eſſe amicus Cyrilli. 155 f
Horeſtes lapide petitus eſt. 156 c
Hormiſdas Perſa. 152 a
Huni aduerſus Gothos. 119 e
Huni in Thraciam. 150 e
Hypatia. 156 d

I

Iacob. 6 f
Iacobi epiſcopi miracula. 24 e
Iacobus epiſcopus Niſibenſis. 73 f
Iacobus epiſcopus Antiochiæ Mygdoniæ. 14 b
Iacobus presbyter Ponticus. 36 f
Ianuæ clauſæ ſponte reſerantur. 14 f
Iberi Chriſtiani. 36 a
Idolorum cultus prohibitus à Theodoſio. 134 d
Iciunorum diuerſitas. 137 b
Iciunium ante baptiſmum. 136 f. 161 e
Imperatoria dignitas minor ſacerdotali. 16 b
Impoſtura Gentilium. 131 e
Incendium Conſtantinopoli. 7 b. 163 e
Indi ad fidem Chriſti conuerſi. 31 a
Innocentius Pontifex Romanus aduerſus Nouatianos. 155 e
Innocentius Pontifex Romanus pro Chryſoſt. 146 a
Innocentius Pontif. Rom. 119. e 150 b
Inquiſitio in Marcellum. 40 b
Inſidiæ Arianorum aduerſus Athanaſium. 41 e 54 b
Inſtitutio pſalmodiæ. 66 d
Intentio Sozomeni ad hiſtoriam conſcribendã. 2 c
Ioannes Baptiſta. 83 e
Ioannes Antiochenus. 88 f
Ioannes Hieroſolymitanus. 150 d
Ioannes Chryſoſtomus aduerſus Gainam. 143 f
Ioannes Chryſoſt. legatus ad Gainam. 144 c
Ioannes Chryſoſtomus cleri reformator. 143 e
Ioannes declamat publice in Eutropium. 141 b
Ioannes Chryſoſtomus orationes addit hymnis nocturnis. 141 b
Ioannes Chryſoſtomus recipit Petrum & Iſidorum. ibid. f
Ioannes Chryſoſtomus non vult conſentire in damnationem librorum Origenis. 146 e
Ioannes Chryſoſtomus ad Epiphanium aduerſus Eudoxiam Auguſt. 147 a
Ioannis Chryſoſtomi nomen in catalogum epiſcoporum relatum. 150 e
Ioannis Chryſoſtomi reliquiæ Conſtantinop. delatæ. 110 e
Ioannes ex ſcriba tyrannus. 119 b
Ioannes quo pacto vdum Auguſtæ ſibi conflarit. 141 d
Ioannes Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum. 161 f
Ioannes futurorum præſcius. 140 a
Ioannes AEgyptius. 19 f
Ioannitæ. 148 f
Ioannis vertutes. 114 b
Ionianus Auguſt. cupit ab Athanaſio fidem orthodoxam educeri. 96 b
Iouianus pergenus. 105 c
Iouianus Auguſt. epiſcopos exules reſtituit. 95 b
Iouianus Auguſt. Cæſar creatur. 93 a
Iouianus Auguſt. Iulianum Tarſi ſepelit. 97 e
Iouis fulmina. 31 e
Irene. 45 e eccleſia. 43 b a
Irenæus Grammaticus. 85 a
Iſaac Chriſti Typus. 6 f
Iſchyræ mendacium contra Athanaſium. 48 b
Iſdigerdes Perſarum Rex incipit fauere Chriſtianis. 151 b
Iſidorus ſub monachus. 114 b
Iſidorus pulſus Alexandria. 141 f
Iudæi. 91 c 111 b
Iudęi per pſeudomoyſem decepti in Creta. 164 a
Iudæi pulſi Aleſandria. 156 b
Iudæi Chriſtianos perſequuntur. ibid. a
Iudæus ſæpe baptizatus. 156 f
Iudæus paralyticus ſanitati reſtitutus. 154 a
Index AEgypti aduerſus petrum. 109 b
Iulianus fit Cæſar. 59 a ob metum lectus ordinatus. 78 e
Iulianus in Gallias mittitur. 59 a
Iulianus abluit baptiſmum. 77 f
Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendũ locant. 77 b
Iulianus Orientis præfectus. 87 c
Iulianus Cæſaream Cappadociæ priuat ſuo nomine. 78 d
Iulianus obiurgatur à Marete Chalcedonenſe epiſcopo. 79 a
Iulianus fontes publicos & cibaria ſacrificiis prophanauit. 88 b
Iulianus iubet Chriſtianos ſacrificaturos prios expiari. 79 b
Iulianus Gẽtilibus amicus, Chriſtianis infeſtus. 78 e
Iulianus Iuliani Auguſt. auonculus. 87 b
Iulianus templa Chriſtianorum ſpoliat. 79
Iulianus populi fauorem conatur ſibi parare. 77 e
Iulianus appellatur Auguſt. 71 d
Iulianus ſe pontificem Paganorum nominat. 77 e
Iulianus Chriſtianum ſe fingit. 76 d
Iulianus creatur Imperator. 75 f Cõſtantinopoli inſtituitur. 76 c
Iulianus obſidet regem Perſarum apud Cteſiphontem. 91 c
Iuliani fuga. 76 c
Iuliani mors. 92 d
Iulianus conſulit vates. 76 a

Iulianus ſtatuam Chriſti fuſilem deijcit. 90 a
Iulianus lector fit Nicomediæ. 78 d
Iulianus autor Iudæis vt templum hieroſoly. reparent. 90 d
Iulianus ſe alterum Alexandrum putabat. 91 f
Iulianus abolet crucem in vexillo. 86 e
Iulianus volebat Chriſtianos cogi vt ſacrificarent. 85 a
Iulianus iunior precia rerum venalium Antiochiæ minuit 89 e
Iulianus Titum Boſtrenſem epiſcopum eiicit. 87 b
Iulianus excommunicatur. 20 e
Iulianus quibuſdam officiis paganiſmum propagari cupit. 85 d
Iulianus iubet ſacerdotes Gentilium imitari vitam ſacerdotum Chriſtianorum 85 f 86 a
Iulianus reprehenditur. 94 d
Iulianus cupit cõſulrum dignitati ſacerdotum. 86 a
Iulianus iuſsit conſcribi Chriſtianorum numerum per ſingulas ciuitates. 85 a
Iulianus Anachorita. 117 a
Iuliani liber quo vlciſcitur in Antiochenos 89 f
Iuliani epiſtola ad Arſatium Pont. 85 f
Iuliani & Antiochenorum contentiones. 89 e
Iulianus Saba vir religioſiſsimus. 91 d
Iulianus ad Chriſtianos. 89 d
Iulius Pont. Rom. 24 b 47 e 48 b
Iulij epiſtola ad Orientales. 44 e
Iulius Pont. Rom. Athanaſium vocat. 41 e
Iulius in Athanaſij cauſa iudex. 47 b
Iulius moritur. 56 a
Iulij ſucceſſor Liberius. ibid. a
Iupiter. 86 d
Iura Romanæ ciuitatis. 11 e
Iuſtina. 119 f
Iuſtina Ariana. 119 b
Iuſtus Pieeni iudex. 118 f
Iuuenalis epiſcopus Arianus. 16 a
Iuuentius & Maximus. 88 d

L

LAbarum belli ſignum inter cætera precioſum. 9 a
Lacius ſimplex virum Dialecticum vincit. 25 e
Laodicia Antiochiæ æmula. 134 a
Lauricius dux Iſauriæ. 67 d 68 e
Laus Conſtantinopolitanorum à religione. 31 e
Legati Orientalium mittuntur in Italiã ad Conſtantem. 46 a
Legatio Conſtantis ad fratrem Cõſtantium pro Athanaſio. 50 b
Leonas Comes Auguſt. vicarius. 67 d 68 e
Leontij epiſcopi argutum dictum. 53 e
Leontius ordine ſacerdotum excidit. 54 e
Leontius Antiochiæ epiſcopus. 50 e
Leontius Macedonius tacitus ſuas orationes legebat. 86 e
Letoïus Melitenus. 99 f
Lex Conſtantij contra Arianos. 30 a
Lex Iouiani de duobus vxoribus ducendis. 119 a
Lex Imperatoris de fide Orthodoxa. 123 a
Lex Theodoſij de dilatione vindictæ. 139 e
Libanius ſophiſta. 91 e
Libanius pro Antiochenſibus. 89 f
Libanius pulſus conſtantinopoli venit Nicomediam. 76 c
Libanius Conſtantinum viuum laudauit, mortuum vituperauit. 93 a
Libanij opus de morte Iuliani. ibid. d
Libellus appellationis. 67 a
Libellus Macedonianorum exibitus Liberio Põtifici Rom. 104 e
Liberalitas Theodoſij in homines doctos. 5 d
Liber Iuliani Auguſti. 94 d
Liberius Pont. Rom. 49 a
Liberius exulat. 50 e 61 e
Liberius primum non recipit Macedonianos. 104 b
Libertas Religionis vniuſcuiuſque. 111 e
Libertas olim ſub teſtimonio ſacerdotum conferebatur. 11 d
Libri Hilarij de trinitate. 84 e d
Licinius ſpe victoriæ amplectitur paganitatem. 10 b
Licinij contra Conſtantium bellum. ibid.
Licinius fugatur, vincitur, occiditur. 10 a b
Literæ epiſcopales. 85 e
Literæ Nicænæ ſynodi ad Alexandrinos & AEgyptios. 19 b
Literæ Sardicenſis concilij ad vniuerſos epiſcopos. 47 a b
Literæ ſynodi Sirmienſis. 63 f
Literæ à ſynodo Romana ad Illyricum. 81 e
Literæ Conſtantij diuerſa iubentes 67 e
Literæ exponuntur ad lucernam. 137 e
Litibus finiendis laicum præfecit Syluanus. 165 f
Locus Arij deteſtabilis.
Locus exilij Chryſoſtomi. [illegible]
Locuſta virtus magna. 56 b
Longi fratres. 154 e
Lucianus. 19 b
Lucifer contra Euſebium. 84 b
Lucifer metropolitanus inſularum Sardiniæ exulat. 80 a
Luciferiani. 64 b
Lucius epiſcopus Arianus. 18 a
Lucius Anathematizatur. 20 e
Lucius in carcere moritur. 14 d
Lucius obtruditur. 108 a
Lucius Alexandrinus. 110 d
Lucius exul. 114 e
Lucius Macarios & Iſidorum in exilium relegat. 109 d
Lugdunenſem vrbem venit Magnentius. 58 a
Lycus flumen. 14 d

M

MAcarius. 114 e
Macarius hieroſoly. epiſcopus. 8 h. 13 a
Macarij duo. 117 d. 118 d
Macedoniani. 84 d 71 e
Macedoniani interrogati reddunt cauſam ſuæ hæreſeos. 84 d
Macedonius diaconus. 43 b
Macedonius in eccleſiam deducitur. 45 d
Macedonius Arianus infert bellum orthodoxis. 54 e
Macedonius hæreſiarches. 41 b
Macedonius eccleſia Conſtantinop. pellitur. 46 e
Macedonius apud Omnes odioſus. 86 b
Macedonij tumultus, ſæuitia & odium. 61 f
Macedonius ſimilis ſubſtantiæ aſſertor. 71 e
Macedonius condemnatur. 70 f
Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium. 104 b
Macedonianis eccleſiæ ademptæ. 161 a
Macedonianorum epiſcoporum pertinacia. 124 e
Macedonianorum ſchiſma. 158 d
Magi Perſarum ſacerdotes. 31 e
Magi ad ſeducendum valent. 17 b
Magica quædam potentia Carris reperta. 98 d
Magiſtratus imperiales occiſi apud Theſſalonicam. 132 e
Magnentius Romæ ſæuit. 58 d
Magnentius tyrannus. 54 a
Magnentius victus in Galliam fugit. 58 d
Magnentius mortem ſibi conſciſcit. ibid. d
Magnus Comes Largitionum militum dux. 110 e
Magorum dolus. 131 a
Marina Conſtantia. 78 e
Marathonij. 71 e
Marathonius Nicomediæ epiſcopus. 63 f
Marathonius Taurus. 7 e
Marcellus Ancyræ Galatiæ epiſcopus. 43 e
Marcellus abdicatur. 40 a 54 d
Marcellus in errorem Samuſateni Pauli incidit. 40 a b
Marcellus ſua ſede Ancyrana potitur 52 h. 40 a
Marcianus ſuccedit Paulo. 103 b c
Marcus epiſcopus Arethuſiorum. 80 e
Marcus Antoninus philoſophus. 94 a 114 e
Mardonius. 138 f
Mardonius Iuliani pædagogus. 76 b
Mareas martyr. 31 b
Maretis reſponſum. 79 a
Maria mater Dei. 181 e f
Marinus. 138 b
Mars. 88 d
Martyres apud Aſcalonem & Gazam. 81 d
Martyres Arianorum. 119 e
Martyrius literarum baiulus. 146 b
Maruthas epiſcopus ad Perſas mittitur. 144 f
Matronæ Romanæ ſolicitæ de reditu Liberij. 61 d
Mauia Regina Saracenorum. 121 b
Maxentius Imperator Rom. 8 e
Maxentij interitus. 9 f
Maximiani epiſcopi Conſtantinop. mors. 164 e
Maximianus Conſtantinop. 163 a
Maximi Galeni cædes. 8 e
Maximus philoſophus. 78 d
Maximus Cynicus. 29
Maximus hieroſoly. epiſcopus.
Maximus Tyrannus pro orthodoxis. 129
Mazaca. 78 c
Melas epiſcopus. 125 a
Meletiani diu ab eccleſia ſegregati. 83 h. 28 f
Meletiani Arianis mixti. ibid. a
Meletio poteſtas epiſcopalis adempta. 29 d 12 b
Meletius in exilium. 103 a. 74 f
Meletius ab exilio reuertitur. 84 f
Meletius quod ore eloqui non ſinit manu deſignat. 74 f
Meletius vir dei. 87 f
Meletij doctrina. 74 d
Meletij corpus Antiochiam relatũm. 128 b
Menas epiſcopus Arianus. 18 a
Menas excommunicatur. 20 e
Mercurius. 86 d
Meſſaliani. 99 f
Metatum dicitur diuerſorium à metando. 50 d
Michaelis archan. apparitio. 32 d
Michaelis locus apud Conſtantinop. ibid. d
Meleſius circunfert peram operis euangelici. 37 e
Meleſius martyrio coronatur. ibidem
Milites Chriſtianos explorat Iulianus. 86 d
Miltiades Alexandrinus epiſcopus. 135
Miraculum de dæmonibus ob ſignum crucis fugientibus. 78
Miraculum. 163 a
Miſſa Galliæ oppidum. 98 a
Modeſtus præfectus. 106 d. 107 d
Monachi Aegyptij. 64 f. 144
Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduerſus præfectum. 146
Monachi ne per vrbes vagentur. 13 f
Monachorum hoc eſt eremitarũ philoſophia. 18 a
Monachorum frugalitas. 19 b
Monachorum officium. 12 f
Monomachia Romæ vetita. 10 f
Monetarij Cizicum à Iuliano tranſlati. 58 a

Muntani. 138 f
Montius Quæſtor. ibidem f
Mopſi fons. 75 f
Mos initiandi Chriſtianos. 107 f
Moſes ſeruus. 114 f
Moyſes monachus. 115 c
Mulcta Cœlibatus remiſſa. 11 c
Mulier mercede cōducta Euſtathio adulterium imponit. 34 c
Multæ hæreſes fuere ante Arium. 16 e
Mygdonius fluuius. 73 f

N

NArcyſſus Legatus. 46 a
Nazaozenus depingit Iulianum. 24 b
Nectarius. 128 c
Nectarij martyrium. 80 a
Nepotianus Imperator. 54 b
Neſtorij verba ad principem ſuperba 161 a
Neſtorij ſententia. ibid. f
Neſtorius ex Antiochia ad epiſcopatum Conſtantinop. vocatus. 161 a
Neſtorius Incendiarius. ibid. d
Neſtorius damnatus. 162 c
Neſtor confeſſor. 80 b
Nicæa ſynodus Thraciæ celebrata. 64 b
Nicæa Thraciæ. ibid. e
Nicæa Bithyniæ. 64 b
Nicææ ſynodi partes & eorum numerus. 54 c e
Nicænum concilium. 31 c 24 a
Nicocles grammaticus. 76 b
Nicomedia concidit. 103 f
Nicopolis olim Emaus. 90 b
Nilus retrocedit. 138 c
Nilammon. 148 b
Niſibenis Iulianus opem denegat. 78 c
Niſibis Antiochia Mygdonia. 73 f
Notæ crucis in veſtibus. 75 c
Nouatiani apud conſtantinop. 103 b
Nouatiani minime mali. 160 c
Nouatiani in occulto Romæ. 155 c
Nouatiani ſpoliantur per Cyrillum. 154 f
Nouatianorum concilium. 118 d
Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. 160 c
Nouatus presbyter ibid. b
Nouem fidei expoſitiones. 70 a
Numeri olim cohortes dicti. 11 b
Numerus immortalium morti traditur. 158 a
Numerus immortalium. 157 f

O

OAſis erēmus. 102 b 162 f
Oblatio. 137 d
Obſeruatio paſchæ. 29 e
Obteſtatio Valentiniani de pręficiendo epiſcopo Mediolanenſibus. 97 f
Occaſio quæ rempubl. turbauit. 53 c.
Octuaginta legati ad Imperatorem mittuntur. 106 d
Olina. 160 e
Olympus philoſophus. 131 e
Olympias. 149 f
Onager homo conductitius. 50 b
Onagri machinatum concilium. ibid. c
Oppiani verſus ſingulos Seuerus Cæſar aureis ſingulis remunerauit. 5 d
Opus Euſebij Pamphili de vita Conſtantini. 22 e
Orientales hoc eſt, Ariani aduerſus Athanaſium. 59 f
Orientales conſubſtantialitatem negant. 46 b
Origenes. 94 c 137 d
Origenis ſcripta. 59 c
Origenes veraciſſimus teſtis. 116 c
Orontes fluuius. 116 d
Orthodoxi exulant. 60 a
Orthodoxi vexantur. 117 d
Orthodoxi ad Arianos. 110 f
Orthodoxi intrepidi. 107 f
Orthodoxi inquieti inter ſe. 129 b
Oſcula genuum. 144 c
Oſcula veterum. 130 f
Oſius Cordubæ epiſcopus. 11 c 23 f 24 d 47 d 46 d 60 b 82 d
Oſius Cordubenſis vi adigitur vt ſubſcribat ſynodo Sirmienſi. 58 c
Oſroeni fiunt Chriſtiani. 35 a

P

PAchomius. 135 a
Pagani. 311 b
Panegyrici in laudem Theodoſij iunioris. 158 e
Pambus. 112 b
Pannonia regio. 122 c
Paphnutij martyrium. 24 c
Paphnutius Aegyptius ad metalla damnatus. 11 f
Paraſceue. 36 d
Pars epiſtolæ Conſtantini ad Nicomedienſes. 33 d
Paſchalis diei obſeruationis diuerſitas. 23 e
Paſchæ obſeruatio. 29 e
Pauli Neocæſarienſis martyrium. 24 c
Pauli Conſtantinop. Pont. mors. 46 d
Paulinus, Dionyſius, Lucifer, Euſebius epiſcopi exulant. 60 a
Paulinus. 84 b
Paulinus Tyri epiſcopus. 21 b
Pauli ſimplicis vxor. 14 b
Paulus apud Cucuſum ſuffocatur. 54 d
Paulus occiditur. 46 c
Paulus exulat. 45 e
Paulus Conſtantinop. deportatur. 54 c. 44 c. 45 e
Paulus presbyter. 41 b
Paulus Romam proficiſcitur. 44 e
Paulus monachus factus. 14 b
Paulus præfectus hæreſeos patronus. 46 d
Paulus ſimplex Antonij Aegyptij diſcipulus. 14 b
Paulus Nouatianorum epiſcopus. 165 b
Paulus Samoſatenus. 19 b
Paulus Lybicus. 115 a
Pelagius Laodicenſis. 101 b
Peroratio Socratis Cōſtātinopolitani ad Theodorum. 165 e
Perſæ aduerſus Romanos. 90 f
Perſæ fiunt Chriſtiani. 35 f
Perſę contra Theodoſium iuniorem.
Perſeis arbor. 20 c
Petrus Alexandriæ epiſcopus. 22 a
Petrus ſub Maximiano & Diocletiano martyr. 15 b. 22 b
Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 145 a
Petrus Athanaſio ſuccedit. 109 a
Petrus Romam proficiſcitur. ibidem
Petrus moritur. 110 e
Petri epiſtola de paganorum impiis geſtis aduerſus Chriſtianos. 109 f
Philippi Conſtantinop. hiſtoriæ Chriſtianæ libri triginta quinque. 160 e
Philippus præfectus. 45 e
Philogonius Antiochenæ eccleſiæ epiſcopus. 15 c 21 b
Philo Hebræus. 33 a
Philoſophia hominibus vtiliſſima. 12 e
Philoſophiæ laudes. 13 a 12 f
Photinus Sirmij epiſcopus. 56 d
Photinus diſputat, damnatur, libros conſcribit. 58 b c
Photinus hæreſiarcha. 56 c
Phœnicia. 145 c
Piamon presbyter. 114 a
Piot Philoſophus. 113 b 115 b
Piſtrinum ſubterraneum Romæ à Theodoſio ſublatum. 130 d
Piterius. 112 c
Placilla. 154 a
Placilla Auguſta egenorum amatrix. 133 e f
Placillæ virtutes. ibid. f
Pœnitentia Theodoſij publica. 132 a
Polychronius. 152 f
Pons Miluius. 9 c
Pontus. 143 c
Porphyretica columna. 40 e
Porphyrium quid mouerit vt aduerſus Chriſtianos ſcriberet. 94 a
Porphyrius. 93 e
Porphyrius ſuccedit Flauiano. 150 b
Poteſtas epiſcopi ex loco. 21 f
Præfectus ad Baſilium. 108 c
Præparatur domus pro conuentu patrum Nicæni Concilij. 26 b
Præſcores pro abſentibus ſubſcribunt. 68 a
Pręſes Beroenſis filium ob Chriſtianiſmum abdicat. 91 b
Praylius. 151 d
Præter Conſtantinop. epiſcopum ordinatio fieri nōn debet. 159 e f
Preces Athanaſij apud Conſtantium. 39 c
Presbyter teſtamentarius. 41 f
Presbytero Conſtan. ſuum commendat teſtamentum. 42 d e
Principalis ſacra ſacræ literę principis. 52 b
Priſcianus. 159 e
Priuata nobis magis curæ ſunt quàm publica. 24 f
Probatianus ſanctam crucem uolebat adorare. 32 f
Probus præfectus. 129 b
Proclus Maximiano ſuccedit. 164 c d
Procopius dux. 158 a
Procopius tyrannus. 101 b
Procopij ſupplicium. ibid. e
Prodigia. 75 e 78 b
Prodigium Coruſcatæ crucis in extis viſæ. 77 f
Profeſsio fidei in concilio Niceno. 95 f
Protogenes. 115 f
Protogenes ludimagiſter factus. 107 e
Protogenes Sardicenſis epiſcopus. 46 f
Prouerbium, omnem mouere animum. 20 f
Prouerbium. 161 a
Prouincialium conciliorum inſtitutio. 125 b
Prouocatur ad epiſcopos. 21 d
Pruſas Bithyniæ oppidum. 96 c
Pſalmodia. 44 a
Pſatyriani. 138 b
Pudicitiæ conſeruandæ memorabile exemplū. 14 b
Puella mortua locuta. 52 a
Puer ſanatur boue reſtituto. 14 e
Pugna inter Valentem & Procopium. 101 c
Purgatio per ignem. 102 b
Puſicij filia martyr. 36 d

Q

QVadrageſima. 137 b
Quatuordecimani. ibid.
Quartus decimus dies. 137 f
Quidam monachus Theodoſium iuniorem excommunicauit. 150 f
Quintianus Gazæorum Pontifex. 44 e
Quod epiſcopus nauigare ad aliam ciuitatem non poteſt in qua non eſt ordinatus. 163 a

R

RAuenna. 159 b
Reliquiæ magicorum Iuliani Carris repertæ. 92 d

Rhodij

Rhodij Attim inter Deos retulerunt. 95 a
Roilas Scytharũ Nomadum dux fulmine profligatus cum exercitu. 151 a
Ruffinus præfectus cæditur. 141 f
Rugas. 164 c

S

SAbbatiani. 154 d
Sabbatis olim ſacrificabatur. 137 c
Sabbati ieiunium. ibidem c
Sabbatius. 115 c.154 c
Sabelliani. 82 d
Sabellius. 19 f
Sabellius Lybicus. 82 d
Sabini ſynodalia. 26 f
Sabinus Macedonianæ hæreſeos dux. 45 b
Sabinus conciliorum ſcta deſcribit. 67 c
Sabinus Macedonianorum epiſcopus. 27 c
Sabinus Athanaſium traducit. 45 b
Sabinus Antagoniſtes Photini. 58 c
Sabinus culpat fidem Nicenam. 27 c
Sacerdotes Gẽtiles puder proprij cultus apud Iouianum Auguſt. 96 b
Sacerdotum Orientalium libertas. 137 c
Sacerdotum Cœlibatus. 30 c
Sacerdotibus abunde prouiſum à Conſtantino. 29 b
Sacræ literæ principis. 105 f
Salianus magiſter militum Conſtantis. 50 a
Salomonis & Theodoſij inuicem comparatio. 6 a
Salomon cũ negotiatore philoſophus. 155 f
Samoſateni. 101 f
Samoſateni nolebant lauare in aqua in qua lauerat Eunomius. 105 a
Sannes. 152 c
Sapores Perſarum rex. 35 c
Sapores aduerſus Romanos. 23 f
Sapores Niſibin obſidet. ibid. f
Saraceni pro Perſis. 157 d
Sardicis Concilium indicitur. 46 c a
Sardicenſis vrbs. 48 a
Sarmatus epiſcopus Arianus. 16 a
Sarmatus excommunicatur. 80 a
Sauromatarum legati. 148 c
Sauromatæ. 104 b
Schiſma Chriſtianorum. 121 a
Schiſma in eccleſia. 61 d
Scythæ. 143 d
Sebaſtianus Manichæus. 55 c f
Sebaſtianus dux mittitur ad occidendum Athanaſium. ibid. b
Secunda Roma. 31 c
Secundus epiſcopus. 16 a
Sedecim millia martyrum in Perſis. 37 c
Sedes Imperatoris Nicomediæ. 21 f
Sedes Romana, Antiochena, Alexandrina. 89 a
Seditio Conſtantinop. propter Chryſoſt. in exilium deductum. 147 d
Seditio Antiochiæ. 14 f.133 f
Seditioſi iubentur puniri. 51 f
Selenas Gothorum epiſcopus. 138 b
Seleucus mons. 58 c
Semper. 20 a
Senex ſimplex philoſopho dogma Chriſtianũ pandit. 85 c
Sepulchrum domini prophanatum deinde repurgatum. 31 a
Serapion decem millium monachorum abbas. 114 b
Serapionis ſententia. 113 d
Serapis deiicitur. 131 f
Serapidis cuſtodes fugantur. ibid. c
Seuerianus pulſus Conſtantinop. 145 c
Serras epiſcopus. 72 d
Seuerianus de Ioanne Chryſoſtomo. 147 d
Serui confugiunt ad templum. 165 b
Seuera coniux Valentiniani. 118 f
Seuerus proditione militum moritur. 8 c
Signum Crucis in prælijs auxilium. 8 c
Signum communionis. 83 a
Sibyllæ vaticinium de ligno crucis. 31 f
Sibæ contra Miphiboſet mendacium. 39 f
Similæ templum. 131 d
Similis ſubſtantiæ. 69 f
Sericius. 139 c 150 b
Sirmienſium ſynodum pœnitet ſuæ definitionis de fide. 58 c
Siſinnius Conſtantinop. epiſcopus. 160 c
Solitudo nonnunquam prudenter relinquenda. 117 a
Sopater in ſede photini præerat. 9 b c
Sophia templum Conſtantinopo. dedicatur. 71 a
Sophia templum Conſtantij opus. 45 c
Sophronius Pompeiopolitanus. 48 c
Sozomeni progenitores. 85 c
Spiritus ſanctus veteris & noui teſtamenti ſacros patres repleuit. 50 b
Spiridion ad incutiendum timorem idoneus. 12 d
Spiridionis miracula. 12 f
Spiridionis in fures humanitas. 12 a
Spiridion Thremitũtis Cypriorum epiſcopus. 11 f
Spiridion comedit carnes tempore quadrageſimo. 10 d
Stagnum maria. 13 b.14 a
Statuam Chriſti deiicit Iulianus. 90 a
Statuæ precioſæ conflatæ. 33 a
Statua Eudoxiæ Auguſtæ. 148 b
Stephanus. 78 d
Stephanus homo doloſus. 50 b
Stephanus Lacitus. 66 c
Stilicon. 150 c
Stipendia ordinat Iulianus. 86 a
Subdola Iuliani in Chriſtianos clementia. 79 a
Subornati trucidarij qui Chryſoſt. occiderent. 148 c
Subſcriptum Euſtathij & aliorum epiſcoporum. 104 c
Supplicium crucis ſublatum. 11 b
Syluanus Tyrannus. 58 f
Syluanus. 163 d
Syluester Miltiadi eccleſiæ Alexand. ſucceſſor. 15 d
Syluester Rom. epiſcopus. 8 b
Symbolum crucis in numis. 11 b 84 f
Symeon ad perſarum regem adducitur. 35 c
Symeonis ad martyres confortandos oratio. 36 c
Symeon archiepiſcopus Seleuciæ & Cteſiphontis. 35 c
Symmachus læſæ maieſtatis reus confugit ad eccleſiam. 130 c
Synodus Mediolani celebrata. 52 c
Synodus Conſtantinop. 125 a
Synodus celebratus in Illyrico iuſſu Valentiniani Auguſti. 98 b
Synodus apud Lampſacum. 100 d
Synodus apud Tyanam. 105 f
Syrianus militari præſidio Gregorium alexandriam producit. 44 a

T

TAtiani martyrium. 81 a
Templa Gentilium ſpoliantur opera Gregorij. 71 d
Templa Gentilium deſtruuntur. 131 c
Templum Chriſtianorum prophanatur. 87 c
Templum Iouis & Apollinis à Chriſtianis euerſum. 72 a
Templum Iouis apud Apamciam. 134 f
Terentius magiſter militum orthodoxus. 119 a
Terræmotus Antiochiæ. 43 f 101 b 103 f
Terræmotus dirimit concilium apud Nicæam. 67 a
Terrenus Alexander. 40 c
Tarbus Symeonis epiſcopi ſoror. 36 f
Thalaſsius Illyrici præfectus. 165 a
Themiſtius philoſophus. 97 a
Themiſtij oratio panegyrica. 96 f
Theodoriti ad Alexan. Conſtan. epiſtola. 17 a b
Theodorus Ammonius AEgyptij diſcipulus. 14 d
Theodorus Laodiciæ epiſcopus. 21 b
Theodorus legatus in Italiam. 46 a
Theodoſius. 108 b
Theodoſius Cæſar. 123 a
Theodoſius Meletium per ſomnium agnoſcit. 124 d
Theodoſius epiſcopos Conſtantinop. conuocat. 123 a
Theodoſius laborabat pro eccleſiarum concordia. 128 c
Theodoſius ad Valentinianum. 129 a
Theodoſij iuſſu ſeptem millia hominum cæſa Theſſalonicæ. 132 c
Theodoſij Iunioris laus. 154 a
Theodoſius in Hyſpaniam patriam ſuam ſeceſſit. 122 c
Theodoſius epiſcopus non recipitur à ſuis. 154 a
Theodoſius idola Alexan. donauit Chriſtianis in vſus pauperum. 31 c d
Theodoſius barbaros profligauit. 122 a
Theodoſius ex communicatur. 132 c
Theodoſius transfert caput Ioannis baptiſtæ. 132 a
Theodoſius dogma conſubſtantialitatis amplectitur. 128 a
Theodoſius aduerſus maximum Tyrannum. 129 c
Theodoſius venit Mediolanum. 130 a
Theodoſius vicit omnes ſacerdotes manſuetudine. 164 d
Theodoſius iunior nocturnam operam literis impendebat. 5 f
Theodoſius ad Ambroſium. 133 a
Theodoſius in templo. ibid c
Theodoſius ægrotat, moritur. 141 a
Theodoſius Auguſt. ad Theophilum Arianæ religionis Antiſtitem. 124 b
Theodoſius Eudoxiam coniugem ſuam Hieroſoly. mittit. 164 d
Theodorus Mopſueſtienſis epiſcopus. 155 f
Theoduli martyrium. 84 a
Theodulus ſacerdos. 42 f
Theogonius Arianorum princeps. 74 f
Theogonij literæ contra ſacerdotes. 47 f
Theon. 14 f
Theonas Arianus. 26 a
Theophilus Alexandrinus. 131 b.132 c.144 d
Theophilus Timotheo ſuccedit in eccleſia Alexandrina. 129 f
Theophilus fugatus. 2
Theophilus securrit Alexandriam. 147 f
Theophilus Alexan. moritur. 144 c
Theophili dolus aliter loquentis quam ſentiret. 144 f.145 a
Theophili animus elatus & ſuperbus. 144 f
Theophili ſubdola vafrities. 146 a
Theophronius. 138 c
Theothimus Tomitanorum epiſcopus. 140 c
Theothimi memoranda ſententia. 146 c
Thermæ zeuxippi. 46 c
Thermæ Conſtantianæ. 103 d
Tigrius presbyter Chryſoſt. 150
Timotheus Petro ſuccedit. 120 c
Timotheus Alexan. moritur. 167 f
Timotheus & Georgius Ariani. 154
Tiridates rex. 35

P

Tomus decretorum Antiochiæ. 126 c
Traianus magiſter militum. 119 c
Tres Cruces. 31 f
Tribunus militum. 93 a
Trinitas. 82 d
Triphylus Ledrenſis epiſcopus. 11 c
Tripodes Apollinis delphici. 33 a
Troilus ſophiſta. 153 c
Tropheum victoriæ crucis ſignum. 8 f

V

Valens Auguſt. ad Aphraatem. 116 a
Valens quoſdam occidit tanquam imperium occupaturos ex indicio dæmonis adiurati. 108 a
Valens murus Chalcedonis diruit. 103 d
Valens pro Arianis. 102 a
Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia. 100 f
Valens Baſilium acceſſit. 108 c
Valés cogere conatur orthodoxos ad Edeſſam 107 c
Valens aduerſus orthodoxos. 119 a
Valens pugnaturus contra Gothos baptizatur. 110 f
Valens aquæ ductum extruit. 103 d
Valens pro Arianis à conſortio fidelium tollitur. 63 a
Valens Arianus reſipiſcit. 53 b
Valens hæreticus. 44 b
Valens petit auxilium à fratre contra Gothos. 119 c
Valens combuſtus, moritur. 120 a
Valentis Auguſti impietas. 116 a
Valentinianus ad milites. 97 a
Valentinianus moritur. 118 c
Valentinianus Cæſar. 159 f
Valentinianus iunior. 31 8 f. 119 a. 88 d
Valerianus punitur. 37 f
Varronianus. 97 c
Vaſa eccleſiarum confiſcantur. 87 c
Vehicula publica. 31 a
Venus illicita. 11 c
Verba Libanij de Iuliano. 93 a
Veredi. 44 c
Veteres hæreſes omnes extinctæ ſub Conſtantino. 103 b
Vicennalia Conſtantini. 31 d
Victoria Iuliani aduerſus Alemannos apud Argentoratum. 75 d
Vigiliæ. 44 a
Vigiliæ apud ſepulchra martyrum. 66 a
Vigiliæ Chriſtianorum conuentus. 55 c
Viginti epiſcopi legati. 63 a
Vincentius presbyter Romanus. 24 b
Virgines ſacræ obiectæ porcis dilaniandæ. 80 d
Virgines & viduæ pauperculæ ſumptu publico alebantur. 79 b
Vitalis Antiochiæ epiſcopus. 15 a
Vitus presbyter Romanus. 24 b 115 f
Vlphilas Gothorum epiſcopus. 70 a f
Vna populi Romani. 61 c
Vrſatius hæreticus. 44 b
Vrſatius Arianus reſipiſcit. 53 b
Vrſatius Ariani dogmatis particeps. 63 a
Vrſatius vir ſanctus miranda patrauit. 67 b
Vrſatius terræmotum prædicit. 67 b
Vſthazares Eunuchus. 35 c
Vulphilas Gothicarum literarum inuentor. 119 c
Vulphilas Gothorum epiſcopus à Valente corrumpitur. 119 a

X

Xenodochia à Iuliano inſtituta. 86
Xenodochia eccleſiarum. 133
Xenophontis [illegible]. 56 a

Z

Zenonis martyrium. 80 a
Zeno. 141 b
Zenon epiſcopus Gazæ. 80 b
Zeugma Syriæ. 101 a

FINIS.

Fine

SALVAREZZA